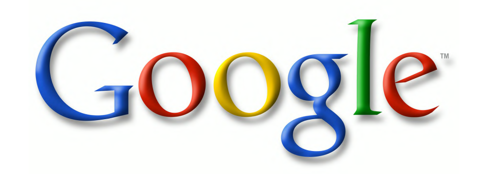

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΛΥΚΟΡΤΑ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.
AMSTELODAMI,
Ex Officina { JOHANNIS JANSSONII à WAESBERGE
& JOHANNIS à SOMEREN. 1670.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΛΥΚΟΡΤΑ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
τῶν Σωζομένων

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

POLYBII LYCORTÆ
F. MEGALOPOLITANI
HISTORIARUM
QUÆ SUPERSUNT,

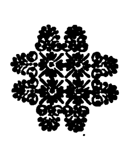
TOMUS SECUNDUS,

Interprete

ISAACO CASAUBONO,
cum utriusque CASAUBONI & aliorum Notis,

ACCURANTE

JACOBO GRONOVIO.

AMSTELODAMI,
Apud JOANNEM JANSSONIUM à WAESBERGE,
& JOANNEM à SOMEREN. *Anno* 1670.

PRÆFATIO

AD

LECTOREM.

Lector Candide,

VIno vendibili non opus esse hedera suspensâ, *est vetustate tritum & veritate communitum proverbium. Enimverò quævis merx proba semetipsam vel tacendo commendat, usque adeò ut minimè necesse quis habeat, Libros quosque decantatissimos ullis surpervacaneis extollere laudibus. Quod quum plurimum intersit Reip. literariæ, ut antiqua præclarissimorum Autorum monumenta ne intercidant, sed in manus seræ posteritatis quàm emendatissimè perveniant, nos fore operæ pretium facturos duximus, si præ cæteris florentissimis selectiores nonnullos Historicos Græcos typis nostris excudere excu-*

sosque publici juris ac usus facere contenderemus.

Posteaquam igitur Typographiæ nostræ ope evulgaveramus Arrianum, atque animadverteramus, operam nostram navatam non mediocriter literatissimis, quibusque æqui ac boni censoribus probari, constitutum nobis fuit etiam in lucem edere Polybium & Appianum. Quinetiam prelo nostro jam subjecimus Thucydidem, atque stat sententia subdendi eidem etiamnum alios id genus Autores graves complures, utpote quorum ergò à Viris illustribus etiam atque etiam petimus, ut si penes illorum unum & item alterum delitescant quædam vel excusa vel manuscripta Autorum consimilium nondum publicata exempla, ipsa in gratiam laudatæ Reip. literariæ nobiscum haud gravatim communicentur atque ita ex tenebris captivitatis obliviosis in lucem libertatis gloriosam gloriosè vindicentur. Quippe non est cujusvis Musarum alumni, in Autoribus Achaicis verum à falso discernere, genuinum pro adulterino substituere, sphalmata chalcographica quærere,

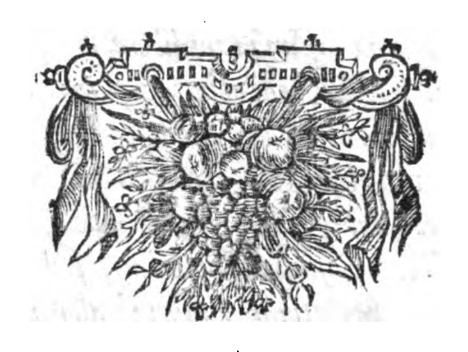
quæsita

quæsita invenire, inventa detegere, detecta corrigere, correcta pro gratis ac ratis accipere.

Quantum autem nos operæ ac impensæ impenderimus nominatim in Polybium Megalopolitanum, quem jam communi omnium indigentium usui utendum publicè damus, non nostrum est verbosè recensere; sed procul dubio loquetur hæc Editio novissima tam libere pro semetipsa, ut omnis Lector benevolus ac sincerus ad eam sit adhinniturus & ex Plinio confessurus: In arduis magnificum abundè est voluisse. *Enimverò huic nostro Novo Operi non tantum Notas Casauboni notorias, sed quascunque excerptas etiam Autorum aliorum alias, usqueadeò ut longè plus ususfructus ex hoc nostro Polybio omnis Lector æquus sit percepturus quàm ex ullis aliis anterioribus. Quid multa? Si plurimis Græcæ Linguæ Professoribus studiosisque Hellenicarum historiarum conquisitoribus institutum hoc nostrum non fore ingratum neu displiciturum intellexerimus, indies magis magisque in nobis accendetur studium gratificandi saluti publicæ, quam statuit Legem*

Lex

Lex XII. *Tabularum ſupremam. Interea loci, percomis Lector, tu his tibi impræſentiarum oblatis dextrè utere ac lætè fruere; noſtris verò conatibus honori Reip. literariæ velificantibus perbenignè ſave, ave, benè vale & in amore noſtrûm cale.*

ΠΟΛΥ-

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΛΥΚΟΡΤΑ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

POLYBII LYCORTÆ F.
MEGALOPOLITANI

HISTORIARUM

QUÆ SUPERSUNT
TOMUS SECUNDUS.

ΕΚ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGALOPOLITANI DUODECIMA HISTORIA EXCERPTA.

Timaeum de rebus Africae veteribus narrationibus fidem habuisse & veritatem plane ignorasse.

Ὅτι Τίμαιος περὶ τῆς κατὰ Λιβύην ἀνιστόρητος ἐγένετο, καὶ ταῖς ἀρχαίαις φήμαις ἀλμὴν ἐνδεδυμένος.

De Africae animalibus.

Περὶ τῶν κατὰ Λιβύην ζώων.

Timaeum de Corsicae insulae animalibus feris multa falsa finxisse.

Ὅτι Τίμαιος περὶ τῶν κατὰ Κύρνον τὴν νῆσον ζώων ἀγρίων πολλὰ ἐτερατεύσατο.

Cuniculi & leporis differentia.

Κουνίκλου καὶ λαγωοῦ τίς ἡ διαφορά.

Quam ob caussam omnia Corsicae animalia videantur esse fera.

Διὰ τί πάντα τὰ κατὰ Κύρνον ζῶα ἄγρια εἶναι δοκεῖ.

Multa in Corsica animalia,

Ὅτι καὶ ἐν Κύρνῳ πολλὰ ζῶα,

καὶ ἐν Ἰταλίᾳ αἱ ὗες ταῖς σάλπιγξι πειθαρχοῦσι.

I Τὴν μὲν τῆς χώρας ἀρετὴν πᾶς ἄν τις θαυμάσειε· τὸν δὲ Τίμαιον εἴποι τις ἂν οὐ μόνον ἀνιστόρητον γεγονέναι περὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καὶ παιδαριώδη καὶ τελέως ἀσυλλόγιστον, καὶ ταῖς ἀρχαίαις φήμαις ἀκμὴν ἐνδεδεμένον, ἃς παρειλήφαμεν, ὡς ἀμμώδους πάσης καὶ ξηρᾶς καὶ ἀκάρπου ὑπαρχούσης τῆς Λιβύης. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ζώων. τό, τε γὰρ τῶν ἵππων, καὶ τῶν βοῶν, καὶ προβάτων, ἅμα δὲ τούτοις αἰγῶν πλῆθος τοσοῦτόν ἐστι κατὰ τὴν χώραν, ὅσον οὐκ οἶδ' εἰ δύναιτ' ἂν εὑρεθῆναι κατὰ τὴν λοιπὴν οἰκουμένην. διὰ τὸ πολλὰ τῶν κατὰ Λιβύην ἐθνῶν, τοῖς μὲν ἡμέροις μὴ χρῆσθαι καρποῖς, ἀπὸ δὲ τῶν θρεμμάτων καὶ σὺν τοῖς θρέμμασιν ἔχειν τὸν βίον. Καὶ μὴν τὸ τῶν ἐλεφάντων καὶ λεόντων καὶ παρδάλεων πλῆθος καὶ τὴν ἀλκήν, ἔτι δὲ βουβάλων κάλλος καὶ στρουθῶν μεγέθη, τίς οὐχ ἱστόρησεν; ὧν κατὰ μὲν τὴν Εὐρώπην τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν· ἡ δὲ Λιβύη πλήρης ἐστὶ τῶν προειρημένων. περὶ ὧν οὐδὲν ἱστορήσας Τίμαιος, ὥσπερ ἐπίτηδες τἀναντία τοῖς κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχουσιν ἐξηγεῖται. καθάπερ δὲ καὶ περὶ τῶν κατὰ Λιβύην ἀπεσχεδίακεν, οὕτω καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν νῆσον τὴν προσαγορευομένην Κύρνον. καὶ γὰρ ὑπὲρ ἐκείνης μνημονεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ φησίν, αἶγας ἀγελαίας καὶ πρόβατα καὶ βοῦς ἀγελαίους ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ

& in Italia suum greges tubarum cantu regi.

QUEMADMODUM præstantiam agrorum Africanorum in omnibus licet mirari; sic Timæum jure pronuntiet aliquis, non solum imperitum rerum Africæ, sed etiam puerili ingenio virum, ac prorsus infirmo judicio, & qui antiquitus traditis opinionibus supra modum fuerit deditus: quasi videlicet universa Africa esset arenosa, sicca, & sterilis. idem & de animalibus quoque dictum volumus. nam equorum, boum, & ovium, necnon caprarum, tanta est in iis locis copia, quantam haut satis scio, an in ulla parte Orbis terrarum totius sit invenire. Est verò ejus rei caussa hęc; quod multi Africę populi quum fruges cultura hominum provenientes ignorent, è pecoribus, atque adeo cum pecoribus aluntur. Jam vero elephantorum, leonum, pardorum multitudinem ac robur, bubalorum item pulchritudinem, & struthionum ingentia corpora, quis fando non accepit? quorum animalium in Europa quidem nullum penitus invenias; Africa vero iis est referta. Timæus qui de his nihil quicquam didicerat, velut de industria ea memorię mandavit, quę cum veritate pugnarent. Qui ut in rebus Africæ futilitatem suam prodidit, sic etiam in iis quæ ad Corsicam nomine insulam spectant, pari levitate est usus. In secunda namque historiarum suarum mentionem ejus faciens, ait; Capras feras ovesque, item boves

boves feros in ea multos reperiri; ad hæc cervos, lepores, lupos, & aliorum animantium nonnulla: quorum venationibus insulani exerceantur, quum per totam vitam hoc unico studio occupentur. Atqui in ea insula, nedum capra fera aut bos, sed ne lepus quidem aut lupus aut cervus, aut simile his ullum aliud animal offenditur, præter vulpes & cuniculos, & oves feras. Cuniculum si procul intuearis, putes esse leporem parvum; ubi in manus sumpseris, magnam observes differentiam & in specie & in gustu. Ut plurimum intra terram cuniculi nascuntur. Quod autem omnia Corsicæ animalia videantur esse fera, id propter hanc fit caussam. Quum sit insula densis arboribus consita, loca multa habeat prærupta atque aspera, pastores pascentia pecora sequi nequeunt. sed quoties opportuna nacti pascua cogere greges volunt, tuba convocant animalia: quæ sine ullo errore ad suam quodque tubam accurrunt. Quod si qui in hanc appellunt insulam, postquam capras aut boves solas pascere observaverint, manum propterea voluerint illis injicere; bestiæ propius eos ad se accedere, utpote nulla assuetudine sibi notos, non patiuntur, sed fugiunt. quoties vero pastor animadverso descendere quosdam in terram, tuba signum dedit, effuso omnes feruntur cursu, & ad tubam omnes concurrunt. ita speciem animalium ferorum præbent. Cujus rei veritatem cum ignoraret, & negligenter inquisisset Timæus, illa effutiit. Neque verò mirum id debet videri: Nam & in Italia

πολλούς, ἔτι δ' ἐλάφους καὶ λαγὼς, καὶ λύκους, καί τινα τῶν ἄλλων ζῴων. καὶ τοὺς ἀνθρώπους περὶ ταῦτα διατρίβειν κυνηγετοῦντας, καὶ τὴν ὅλην τοῦ βίου διαγωγὴν ἐν τούτοις ἔχειν. Κατὰ δὲ τὴν προειρημένην νῆσον, οὐχ οἷον αἲξ ἄγριος ἢ βοῦς, ἀλλ' οὐδὲ λαγὼς, οὐδὲ λύκος, οὐδ' ἔλαφος, οὐδ' ἄλλο τῶν τοιούτων ζῴων οὐδέν ἐστι. πλὴν ἀλωπέκων, καὶ κυνίκλων, καὶ προβάτων ἀγρίων. ὁ δὲ κύνικλος πόρρωθεν ὁρώμενος, δοκεῖ εἶναι λαγὼς μικρός. ὅταν δ' εἰς τὰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν. γίνεται δὲ τὸ πλεῖον μέρος κατὰ γῆς. Δοκεῖ γε μὴν πάντ' εἶναι τὰ ζῷα κατὰ τὴν νῆσον ἄγρια διὰ
τοιαύτην αἰτίαν. Οὐ δύνανται 2
κατὰ τὰς νομὰς συνακολουθεῖν οἱ ποιμένες τοῖς θρέμμασι, διὰ τὸ σύνδενδρον καὶ κρημνώδη καὶ τραχεῖαν εἶναι τὴν νῆσον· ἀλλ' ὅταν βούλωνται συναθροῖσαι, κατὰ τοὺς εὐκαίρους τόπους ἐφιστάμενοι, τῇ σάλπιγγι συγκαλοῦσι τὰ ζῷα, καὶ πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἀδιαπτώτως συντρέχει σάλπιγγα. λοιπὸν ὅταν τινὲς προσπλεύσαντες πρὸς τὴν νῆσον, αἶγας ἢ βοῦς θεάσωνται νεμομένας ἐρήμους, κἄπειτα βουληθῶσι καταλαβεῖν, οὐ προσίεται τὰ ζῷα διὰ τὴν ἀσυνήθειαν, ἀλλὰ φεύγει. ὅταν δὲ καὶ συνιδὼν ὁ ποιμὴν τοὺς ἀποβαίνοντας σαλπίζῃ, προτροπάδην ἅμα φέρεται καὶ συντρέχει πρὸς τὴν σάλπιγγα. Διὸ φαντασίαν ἀγρίων ποιεῖ. ὑφ' ὧν Τίμαιος κακῶς καὶ παρέργως ἱστορήσας, ἐσχεδίασε. Τὸ δὲ τῇ σάλπιγγι πειθαρχεῖν, οὐκ ἔστι θαυμάσιον. καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἰτα-

λίαν οἱ τὰς ὗς τρέφοντες, ὃν χωρίζουσι τὰ κατὰ τὰς νομάς. οὐ γὰρ ἕπονται κατὰ πόδας οἱ συφορβοὶ τοῖς θρέμμασιν, ὥσπερ παρ᾽ ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ προηγοῦνται φωνοῦντες τῇ βυκάνῃ κατὰ διάστημα. τὰ δὲ θρέμματα κατόπιν ἀκολουθεῖ, καὶ συντρέχει πρὸς τὴν φωνήν. καὶ τηλικαύτη γίνεται συνήθεια τοῖς ζώοις πρὸς τὴν ἰδίαν βυκάνην, ὥστε θαυμάζειν καὶ δυσπαραδέκτως ἔχειν τοὺς πρώτους ἀκούοντας. διὰ γὰρ τὴν πολυχειρίαν καὶ τὴν λοιπὴν χορηγίαν, μεγάλα συμβαίνει τὰ συβόσια κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπάρχειν, καὶ μάλιστα τὸ παλαιὸν, παρά τε τοῖς Τυρρηνοῖς καὶ Γαλάταις, ὥστε τὴν μίαν τοκάδα, χιλίους ἐκτρέφειν ὗς, ποτὲ δὲ καὶ πλείους. Διὸ καὶ κατὰ γένη ποιοῦνται καὶ καθ᾽ ἡλικίαν τὰς ἐκ τῶν νυκτερευμάτων ἐξαγωγάς. ὅθεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον προαγομένων καὶ πλειόνων συστημάτων, οὐ δύνανται ταῦτα κατὰ γένη τηρεῖν, ἀλλά γε συμπίπτει κατά τε τὰς ἐξελασίας καὶ νομὰς ἀλλήλοις. ὁμοίως δὲ κατὰ τὰς προσαγωγάς. ἐξ ὧν αὖθις ἐπινενόηται πρὸς τὸ διακρίνειν ὅταν συμπέσῃ χωρὶς κόπου καὶ πραγματείας τὸ κατὰ τὴν βυκάνην. ἐπειδὰν γὰρ τῶν νεμόντων ὁ μὲν ἐπὶ θάτερον τὸ μέρος προάγῃ φωνῶν, ὁ δ᾽ ἐπὶ ἕτερον ἀποκλίνας, αὐτὰ δι᾽ αὑτῶν χωρίζεται τὰ θρέμματα, καὶ κατακολουθεῖ ταῖς ἰδίαις βυκάναις μετὰ τοιαύτης προθυμίας, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι βιάσασθαι, μηδὲ κωλῦσαι μηδενὶ τρόπῳ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοὺς δρυμοὺς ἐπειδὰν ἀλλήλοις συμπέσῃ διώκοντα τὸν καρπὸν, ὁ πλείονας ἔχων χοίρους

qui ſues alunt, loca non ſeparant, quò illa paſtum abigunt. neque ut fit à Græcis, præeuntia pecora è veſtigio ſequuntur ſubulci; ſed præeunt & per intervalla buccina clangentes ipſa vocant. ſues præcedentium veſtigiis inſiſtunt, & ad ſonum concurrunt. atque ea animalia buccinæ ſuæ ita aſſueſcunt; ut qui rem primo audiunt miraculi loco ducant, & vix ac ne vix quidem fidem ei habeant. Porro Itali homines quia carnibus tenerorum porcorum, & omnino magna ſuccidiæ copia utuntur, magnos propterea ſuum greges alunt; maxime autem veteris Italiæ incolę, Etruſci & Galli. adeo ut ſcrofam ſit invenire, quę alumnum gregem alat mille porcorum, aut etiam plurium. Icciroo per genera ſive ſexus & ætates educuntur ex haris in quibus pernoctant. unde fit, ut quum in eundem locum plures greges paſtum agantur, generatim ſeparata ſervare non queant: ſed interdum miſceantur invicem, ſive cum foras educuntur, ſive cum paſcuntur: & ſimiliter quoque dum reducuntur. & ob hanc cauſſam porculatores, ut ſine labore & magno negotio diſtinctionem permiſtorum gregum facerent, in eam rem uti buccina excogitarunt. Simulac enim paſtorum alius in hanc partem procedens inſonuerit, alius in illam ſe deflexerit, ipſa per ſe pecora ſtatim diſcernuntur, & ſuas buccinas ſinguli ita ſequuntur, ut per vim retinere, aut impetum currentium retardare nullo pacto valeas. Apud Græcos verò quoties diverſi greges, dum per ſaltus fructus ſectantur inter ſe fuerint permixti; is qui

qui plures porcos habuerit, & occasionem in rem suam vertere sciverit, alienas pecora intra suum gregem recipiens, simul abigit. interdum etiam fures abigei qui latenter subsiderant, sues abducunt; quum interea porculator ignoret quomodo illi sint amissi; quia procul ab eo abscedere solent pecora, studio concitata inveniendi fructus, ubi semel illi de arboribus ceperint decidere.

καὶ συναναμίξας, προσλαμβάνει τοῖς ἰδίοις θρέμμασιν, ἀπάγει τὰ τῶν πλησίον. ποτὲ δὲ κλέπται ὑποκαθίσαντες ἀπήλασαν, ἐφ᾽ ἱστορουμένου τοῦ προσάγοντος πῶς ἀπέβαλε διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τοῦ προσάγοντος, ἁμιλλώμενα περὶ τὸν καρπὸν, ὅταν ἀκμὴν ἄρχηται ῥεῖν. πλὴν ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Confutatio eorum quæ scripserat Timæus super coloniæ deductione Locrorum Epizephyriorum. ipsos è Græciæ Locris quidem esse oriundos, sed nullo fœdere cum iis fuisse junctos.

Ἔλεγχος τῶν ὑπὸ Τιμαίου ῥηθέντων περὶ τῆς Λοκρῶν τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀποικίας· καὶ ὅτι ἦσαν μὲν ἄποικοι τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκρῶν· οὐ μὴν συνθήκας πρὸς αὐτοὺς εἶχον.

Centum familiæ nobilium apud utrosque Locros.

Αἱ ἑκατὸν οἰκίαι τῶν εὐγενῶν παρ᾽ ἀμφοτέροις τοῖς Λοκροῖς.

Virgo PHIALIPHERA apud Locros Epizephyrios.

Ἡ λεγομένη ΦΙΑΛΗΦΟΡΟΣ παρὰ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυρίοις.

Fraus ab antiquis Locrensibus adhibita in pangendo cum Siculis fœdere.

Τῶν πάλαι Λοκρῶν δόλευμα, ἐν τῷ ποιεῖσθαι ὁμολογίας πρὸς Σικελούς.

EQUIDEM Locros Epizephyrios, quæ Italiæ urbs est, sæpius adii; nec semel usu venit, ut in rebus magnis mea opera esset ipsis usui. nam quum ad bellum Hispaniense, auxilia ab iis Romani exigerent, & ad bellum Dalmaticum tenerentur iidem ex fœdere copias maritimas mittere; ut eorum munium ipsis gratia fieret impetravimus nos. Itaque circa vexatione, periculo & sumptu non mediocri per nos liberati,

ΕΜΟΙ δὲ συμβαίνει καὶ παραβεβληκέναι πλεονάκις εἰς τὴν 3
τῶν Λοκρῶν πόλιν, καὶ παρεσχῆσθαι χρείας αὐτοῖς ἀναγκαίας. καὶ γὰρ τῆς εἰς Ἰβηρίαν στρατείας αὐτοὺς παραλυθῆναι συνέβη δι᾽ ἐμὲ, καὶ τῆς εἰς Δαλματεῖς ἣν ὤφειλον κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν Ῥωμαίοις κατὰ τὰς συνθήκας. ἐξ ὧν καὶ κακοπαθείας καὶ κινδύνου καὶ δαπάνης

ἱκανῶς τινὸς ἀπολυθέντες, πᾶσαν ἡμᾶς ἠμείψαντο τοῖς τιμίοις καὶ φιλανθρώποις. Διόπερ ὀφείλω μᾶλλον εὐλογεῖν Λοκροὺς, ἢ τοὐναντίον. ἀλλ' ὅμως οὐκ ὤκνησα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ὅτι τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους παραδεδομένην ἱστορίαν περὶ τῆς ἀποικίας, ἀληθινωτέραν εἶναι συμβαίνει τῆς ὑπὸ Τιμαίου λεγομένης. Σύνοιδα γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦσιν, ὅτι παράδοσιμος αὐτοῖς ἐστιν αὕτη περὶ τῆς ἀποικίας ἡ φήμη παρὰ πατέρων, ἣν Ἀριστοτέλης εἴρηκεν, οὐ Τίμαιος. καὶ τούτων γε τοιαύτας ἔφερον ἀποδείξεις. Πρῶτον μὲν, ὅτι πάντα τὰ διὰ προγόνων ἔνδοξα παρ' αὐτοῖς, ἀπὸ τῶν γυναικῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν εἴη· οἷον εὐθέως, τὸ εὐγενεῖς παρὰ σφίσι νομίζεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν Ἑκατὸν οἰκιῶν λεγομένους· ταύτας δ' εἶναι τὰς ἑκατὸν οἰκίας τὰς προκριθείσας ὑπὸ τῶν Λοκρῶν, πρὶν ἢ τὴν ἀποικίαν ἐξελθεῖν· ἐξ ὧν ἔμελλον οἱ Λοκροὶ κατὰ τὸν χρησμὸν κληροῦν τὰς ἀποσταλησομένας παρθένους εἰς Ἴλιον. τούτων δή τινας τῶν γυναικῶν συνεξᾶραι μετὰ τῆς ἀποικίας· ὧν τοὺς ἀπογόνους ἔτι νῦν εὐγενεῖς νομίζεσθαι, καὶ καλεῖσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν.
4 Πάλιν ἐπὶ τῆς ΦΙΑΛΗΦΟΡΟΥ παρ' αὐτοῖς λεγομένης, τοιαύτη τις ἱστορία παρεδέδοτο· διότι καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Σικελοὺς ἐκβάλοιεν τοὺς κατασχόντας τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ἰταλίας, ὧν κατὰ τὰς θυσίας προηγεῖτο

nullum non viciſſim honoris & humanitatis genus nobis rependerunt. ut cauſſa mihi ſit, cur Locrenſes laudare potius debeam, quam contrarium facere. Nihil tamen propterea ſum cunctatus, & dicere & ſcribere, narrationem ab Ariſtotele proditam memoriæ ſuper deductione ejus coloniæ veriorem eſſe ea quam affert Timęus. Compertum namque mihi eſt, ipſos Locrenſes fateri eã ſe à patribus traditam accepiſſe famam de ſua colonia, quam habet Ariſtoteles, non quam Timæus. cujus ſententię hæc illi certiſſima argumenta afferebant. Primum eſt, quod ſi quod decus, ſi qui honores per manus accepti à majoribus apud illos hodieque durant, ii à fœminis non viris originem habuerunt. Exempli gratia; nobiles apud eos cenſentur, qui ſint orti ex iis quas vocant Centum familias. has autem eſſe illas centum familias, quibus prerogativa honoris communibus ſuffragiis fuerat delata, priuſquam deduceretur colonia: è quibus Locrenſes illas centum virgines ſorte legere ex oraculi reſponſo tenebantur, quæ erant quotannis ad Ilium mittendę. Harum nempe mulierum nonnullas, cum reliquis in coloniam eſſe profectas: quarum poſteri etiam nunc nobiles cenſeantur, & vulgo à Centum familiis oriundi nuncupentur. Jam de ea quæ apud illos nuncupatur PHIALEPHOROS, quod phialam geſtans thenſam ducat, ejuſmodi hiſtoria dicebatur memoriæ prodita: Quo tempore ipſi Siculos finibus ſuis ejecerint, qui illam Italiæ partem occupaverant, fuiſſe illis in more poſitum, ut in

utia eorum sacris præiret aliquis è clarissimis & nobilissimis civibus: ipsosque qui patria instituta nulla haberent, plures gentis Siculæ ritus moresque assumpsisse; & in his istum quoque ab illorum temporibus Locrenses servasse: cæterum accepto à Siculis ritui hanc se correctionem adhibuisse ajebant, quod non puerum phialiferum caperent, sed ob sexus fœminei inter ipsos nobilitatem, phialiferam virginem. Fœdera cum Locris qui Græciam habent, neque nunc esse neque unquam fuisse ipsis dicebantur. contra cum Siculis fœdus sibi intercedere, ceu traditione majorum acceptum, omnes affirmabant. qua de re hæc narrabant. Primo adventu suo Siculos se invenisse eam quam ipsi nunc colunt regionem obtinentes: qui re inopinata perculsi, quum præ metu ipsos recepissent, cum iis se fœdus in hæc verba fecisse; AMICITIAM CUM SICULIS LOCRENSES SERVATUROS, ET REGIONEM HANC PRO COMMUNI AMBOBUS POPULIS HABITUROS, QUANDIU TERRÆ HUIC PEDIBUS SUIS INSISTERENT, ET IMPOSITA HUMERIS CAPITA GESTARENT. Hæc quum ita convenissent, Locrenses ad præstandum jusjurandum ajunt accessisse, postquam in calceamentorum sola terram injecissent, humeris autem capita alliorum ita superposuissent, ut non apparerent: deinde, è calceis terram excussisse, capita alliorum abjecisse; ac mox, ubi primum data est occasio, Siculos regione expulisse. ita Locris ista narrantur.

τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ὑπάρχειν τὶς, αὐτοὶ καὶ πλείω τῶν συγγενικῶν ἐθῶν παραλαβόντες, διὰ τὸ μηδὲν αὐτοῖς πάτριον ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο διαφυλάττοιεν ἀπ᾽ ἐκείνων. αὐτὸ δὲ τοῦτο διωρθώσαντο, τῷ μὴ παῖδα ποιεῖν ἐξ αὐτῶν τὸν φιαληφόρον, ἀλλὰ παρθένον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εὐγένειαν. Συνθήκας δὲ πρὸς μὲν τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκροὺς, οὔτ᾽ ἦσαν, οὔτ᾽ ἐλέγοντο παρ᾽ αὐτοῖς γεγονέναι· πρὸς μέντοι Σικελοὺς πάντες εἶχον ἐν παραδόσει. Περὶ ὧν ἔλεγον, διότι καθ᾽ ὃν καιρὸν ἐκ τῆς πρώτης παρουσίας κατελάβοιεν Σικελοὺς κατέχοντας ταύτην τὴν χώραν ἐν ᾗ νῦν κατοικοῦσι, καταπλαγέντων αὐτοὺς ἐκείνων, καὶ προσδεξαμένων διὰ τὸν φόβον, ὁμολογίας ποιήσαιντο τοιαύτας, Η ΜΗΝ ΕΥΝΟΗΣΕΙΝ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗι ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΕΞΕΙΝ, ΕΩΣ ΑΝ ΕΠΙΒΑΙΝΟΥΣΙ ΤΗι ΓΗι ΤΑΥΤΗι, ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΕΦΑΛΑΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΩΜΟΙΣ ΦΟΡΩΣΙ. τοιούτων δὲ τῶν ὅρκων γινομένων, φασὶ τοὺς Λοκροὺς εἰς μὲν τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων ἐμβαλόντας γῆν, ἐπὶ δὲ τοὺς ὤμους σκορόδων κεφαλὰς ἀφανεῖς ὑποθεμένους, οὕτω ποιήσασθαι τοὺς ὅρκους. κἄπειτα τὴν μὲν γῆν ἐκβαλόντας ἐκ τῶν ὑποδημάτων, τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν σκορόδων ἀπορρίψαντας, μετ᾽ οὐ πολὺ, καιροῦ παραπεσόντος, ἐκβαλεῖν τοὺς Σικελοὺς ἐκ τῆς χώρας. ταῦτα μὲν οὖν λέγεται παρὰ Λοκροῖς.

Timaei dictum: Regulam omnium rectitudinem, et historiarum veritatem definiri.

Polybii de hoc dicto judicium.

Mendacium duplex esse; ab ignoratione, aut voluntate profectum.

[illegible] quemadmodum [illegible] justo [illegible]

[illegible] Sed [illegible] mirificam, dicens quasi a toto

nimia

animi proposito mentiendi. qui igitur per ignorationem à veritate aberrarent, his veniam esse dandam; qui voluntate & certo proposito, ab iis capitali odio esse dissidendum.

δὲ τὴν κατὰ προαίρεσιν. καὶ τούτων δεῖν τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπαίουσι τῆς ἀληθείας, διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν.

Reprehensio Timaei ob maledicentiae virus.

Calumniae ejus in Democharem.

Maledicta ejusdem in Agathoclem, partim turpia, partim etiam falsa.

Officium historici veritatem professi esse, ut praeclara facta etiam sceleßissimorum hominum ne praetermittat.

Ἡ καθ' ὑπερβολὴν πικρία τοῦ Τιμαίου ἐν ταῖς λοιδορίαις.

Ὅσα κατὰ τοῦ Δημοχάρους ἐψεύσατο.

Ὅτι κατὰ Ἀγαθοκλέους τὰ μὲν παρὰ τὸ πρέπον ἐλοιδόρησε, τὰ δὲ καὶ ἐψεύσατο.

Ὅτι καὶ περὶ τῶν ἀσεβεστάτων τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα οὐ δεῖ παραλείπειν τὸν τῆς ἀληθείας γνήσιον ἐξηγητὴν συγγραφέα.

QUEMADMODUM viri prudentes & cordati quando inimicos volunt ulcisci, nequaquam illud primum considerant, quid ille dignus sit pati quicum iis res est; sed illud potius, quid sibi facere conveniat; ita & cum alicui probra dicuntur, non id primo est attendendum, quid inimicos audire conveniat; verùm id, ut summè necessarium, est potius cogitandum, quid nos deceat dicere. Illos vero qui ira atque odiis suis cuncta metiuntur, necesse est temere quidvis effutire, & in omnibus quae dicant modestiae fines longe migrare. Jure igitur nos quoque in praesentia fecisse videamur, si plerisque eorum quae à Timaeo in Democharem sunt dicta, fidem abrogaverimus. illi contra jure merito neque veniam concedat quisquam, neque fidem ullam habeat, postquam adeo

ΚΑΘΑΠΕΡ γὰρ οἱ νοῦν ἔχοντες ἐπὰν ἀμύνασθαι κρίνωσι τοὺς ἐχθροὺς, οὐ τοῦτο πρῶτον σκοποῦνται, τί παθεῖν ἄξιός ἐστιν ὁ πλησίον, ἀλλὰ τί ποιεῖν αὐτοῖς πρέπει, τοῦτο μᾶλλον· οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιδοριῶν· οὐ τί τοῖς ἐχθροῖς ἀκούειν ἁρμόζει, τοῦτο πρῶτον ἡγητέον, ἀλλὰ τί λέγειν ἡμῖν πρέπει, τοῦτο ἀναγκαιότατον λογιστέον. περὶ δὲ τῶν πάντα μετρούντων ταῖς ἰδίαις ὀργαῖς καὶ φιλοτιμίαις, ἀνάγκη πάνθ' ὑποπίπτειν ἐστὶ, καὶ πᾶσι διαπίπτειν παρὰ τοῦ δέοντος λεγομένοις. Διὸ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν εἰκότως ἂν δόξαιμεν ἀθετεῖν τοῖς ὑπὸ Τιμαίου κατὰ Δημοχάρους εἰρημένοις. ἐκεῖνος δ' ἂν οὐκ εἰκότως τυγχάνοι συγγνώμης οὐδὲ πίστεως ὑπ' οὐδενός. 6

διὰ

διὰ τὸ περιφανῶς ἐν ταῖς λοιδορίαις ἐκπίπτειν τοῦ καθήκοντος, διὰ τὴν ἔμφυτον πικρίαν. Καὶ γὰρ οὐδὲ τὰς κατ' Ἀγαθοκλέους ἔγωγε λοιδορίας, εἰ καὶ πάντων γέγονεν ἀσεβέστατος, εὐδοκῶ. λέγω δ' ἐν τούτοις, ἐν οἷς ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ὅλης ἱστορίας φησὶ, γεγονέναι τὸν Ἀγαθοκλέα κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, ἕτοιμον τοῖς ἀκρατεστάτοις, κολοιὸν, τριόρχην, πάντων τῶν βουλομένων, τοῖς ὄπισθεν ἔμπροσθεν γεγονότα· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτ' ἀπέθανε, τὴν γυναῖκά φησι κατακλαιομένην αὐτὸν, οὕτω θρηνεῖν· τί δ' οὐκ ἐγὼ σέ; τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ; ἐν γὰρ τούτοις πάλιν οὐ μόνον ἄν τις ἐπιφθέγξαιτο τὰ περὶ Δημοχάρους· ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσειε τῆς πικρίας. ὅτι γὰρ ἐκ φύσεως ἀνάγκη μεγάλα προτερήματα γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, τοῦτο δῆλόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν ὧν ὁ Τίμαιος ἀποφαίνεται. εἰ γὰρ εἰς τὰς Συρακούσας παρεγενήθη φεύγων τὸν τροχὸν, τὸν καπνὸν, τὸν πηλὸν, περί τε τὴν ἡλικίαν ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονὼς, καὶ μετά τινα χρόνον ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοιαύτης ὑποθέσεως, κύριος μὲν ἐγενήθη πάσης Σικελίας, μεγίστους δὲ κινδύνους περιέστησε Καρχηδονίοις, τέλος ἐγγηράσας τῇ δυναστείᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον βασιλεὺς προσαγορευόμενος· ἆρ' οὐκ ἀνάγκη μέγα τι γεγονέναι χρῆμα καὶ θαυμάσιον τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ πολλὰς ἐσχηκέναι ῥοπὰς καὶ

manifestè, præ insito ipsius animo maledicendi studio, modum omnem in convitiando excessit. Mihi verò ne illa quidem maledicta placent, quæ Timæus in Agathoclem contulit; etsi fuit ille sane scelestissimus & omnium maxime impius. dico autem ista, quę in operis totius sui fine posuit; quo loco ait, Agathoclem in prima ætate publicum fuisse prostibulum, passim omnium incontinentissimorum libidini expositum; graculum, triorcham sive buteonem, qui aversus & adversus impudicus obviis quibusq; pateret. Ad hæc, ubi fato esset functus, ejus uxorem mortuum maritum lamentantem, hujusmodi plangorem edidisse; Quid non ego tibi? quid nō tu mihi? Ista enim qui legunt, non ea dumtaxat merito usurpaverint, quæ de superioribus adversus Democharem modò dicebamus: sed hoc amplius, vehementissimum illud maledicendi studium quo Timæus flagrabat, jure miretur. Quod enim sit omnino necesse, ut ingentibus à natura dotibus esset ornatus Agathocles; id verò etiam ex illis, quæ de eo ipsemet Timæus scribit, liquido constat. Nam si figularem rotam, & fumum ac lutum fugiens, quum vix decem & octo esset annorum, Syracusas primùm venit; ac mox à tali profectus principio, Siciliam universam suo subjecit imperio, maxima Pœnis creavit pericula, postremò ubi in tyrannide consenuisset, & nomen Regium esset consecutus, ita vitam finivit; quis neget magnum profectò virum & admirabilem fuisse Agathoclem, quique magnis à natura dotibus, & præsidiis ad res

solerter gerendas esset instructus? Propterea debent rerum gestarum scriptores, non ea solum quæ ad criminandum & accusandum Agathoclem valent tradere posteris; verùm etiam illa, quæ cum ejus laude sunt conjuncta. id enim veræ proprium est historię. At egregius hic scriptor maledicendi studio occæcatus, minus recte facta cum quadam animi malignitate solitus narrare, & simul omnia in majus attollere, præclara facinora, simul cuncta prætermisit. ignorans utique, nihilo tolerabilius hoc esse mendacii genus, si quis historiam scribere professus, quæ gesta sunt non commemoret.

δυνάμεις πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον; ὑπὲρ ὧν δεῖ τὴν συγγραφὴν, μὴ μόνον τὰ πρὸς διαβολὴν συνεργοῦντα καὶ κατηγορίαν ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα περὶ τὸν ἄνδρα. τοῦτο γάρ ἴδιόν ἐστι τῆς ἱστορίας. ὁ δὲ παρεσκοτισμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας πικρίας, τὰ μὲν ἐλαττώματα δυσμενικῶς καὶ μετ᾽ αὐξήσεως ἡμῖν ἐξήγγελκε, τὰ δὲ κατορθώματα συλλήβδην παραλέλοιπεν· ἀγνοῶν ὅτι τὸ ψεῦδος οὐχ ἧττόν ἐστι περὶ τοὺς οὐ τὰ γεγονότα γράφοντας ἐν ταῖς ἱστορίαις.

Zaleuci lex, super eo qui rem in judicium deductam debet possidere lite pendente.

Quæstio inexplicabilis ad eam legem pertinens.

Lex altera Zaleuci, de iis qui novam interpretationem alicujus legis afferre voluerint.

Ζαλεύκου νόμος περὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως.

Ζήτημα ἄπορον περὶ τούτου τοῦ νόμου.

Νόμος ἕτερος Ζαλεύκου, περὶ τῶν βουλομένων λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης τινὸς τῶν νόμων.

ERANT apud Locrenses duo adolescentuli, qui de servo controversiam inter se habebant. Et horum quidem alter puerum illum per longioris temporis spatium possederat: alter verò biduo prius, quam rus esset profectus, absente domino servum ad se domum per vim abduxerat. hujus rei factus alter certior, domum ubi servus jam erat sese contulerat, eumque prehensum manu in judicium adduxerat; quod jus esse diceret, ut in sua illum

ΝΕΑΝΙΣΚΩΝ δυεῖν περί τινος οἰκέτου διαφερομένων, συνέβαινε παρὰ μὲν τῷ ἑτέρῳ καὶ πλείω χρόνον γεγονέναι τὸν παῖδα· τὸν δ᾽ ἕτερον ἡμέραις δυσὶ πρότερον εἰς τὸν ἀγρὸν ἐλθόντα, μὴ παρόντος τοῦ δεσπότου, μετὰ βίας εἰς οἶκον ἀπηγοχέναι τὸν δοῦλον. κἄπειτα τὸν ἕτερον αἰσθόμενον, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ λαβόντα πάλιν, ἰέναι ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ φάναι δεῖν κύριον 7.

αὐτὸν εἶναι, καὶ διδόναι τοὺς ἐγγυητάς. Κελεύειν γὰρ τὸν Ζαλεύκου νόμον, τοῦτον δεῖν κρατεῖν τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως, παρ' οὗ τὴν ἀγωγὴν συμβαίνει γίγνεσθαι. τοῦ δ' ἑτέρου κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον παρ' αὐτοῦ φάσκοντος γεγονέναι τὴν ἀγωγὴν, (ἐκ γὰρ τῆς οἰκίας τῆς ἐκείνου τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἥκειν ἀπαγόμενον·) τοὺς προκαθημένους ἄρχοντας διαπορουμένους ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἐπισπάσασθαι καὶ συμμεταδοῦναι τῷ Κοσμοπόλιδι. τὸν δὲ διαστείλασθαι τὸν νόμον, φήσαντα ΠΑΡΑ ΤΟΥΤΩΝ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗΝ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδήριτον ᾖ χρόνον τινὰ γεγονὸς τὸ διαμφισβητούμενον. ἐὰν δέ τις ἀφελόμενος βίᾳ παρά τινος, ἀπαγάγῃ πρὸς αὐτὸν, κἄπειτα παρὰ τούτου τὴν ἀγωγὴν ὁ προϋπάρχων ποιῆται δεσπότης, οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν. Τοῦ δὲ νεανίσκου δεινοπαθοῦντος, καὶ μὴ φάσκοντος εἶναι τοῦ νομοθέτου ταύτην τὴν προαίρεσιν, προκαλέσασθαί φησι τὸν Κοσμόπολιν, εἴ τις βούλεται λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης κατὰ τὸν Ζαλεύκου νόμον. τοῦτο δ' ἐστὶ καθισάντων τῶν χιλίων, καὶ βρόχων κρεμασθέντων, λέγειν ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοθέτου γνώμης. ὁπότερος δ' αὐτῶν φανῇ τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος, τοῦτον διὰ τῆς ἀγχόνης ἀπόλλυσθαι, βλεπόντων τῶν χιλίων.

potestate haberet, ac sponsores daret. Lege namque Zaleuci esse cautum, ut rem de qua sit controversia, ille possideat quandiu lis pendebit, penes quem erat cum in jus fuit adducta. Lege eadem nitente altero, ac dicente eum se esse unde servus fuerit abductus: (de domo namque sua mancipium ad tribunal in forum venisse, alio abducente;) qui judicium illud exercebant, quid super ea re pronuntiarent incerti, seruum unà secum trahentes ad Cosmopolim, (is est major magistratus) se conferunt, cum ipso communicaturi. Cosmopolis Zaleuci legi hanc distinctionem adhibuit; Quod scriptum esset, UNDE RES CONTROVERSA FUISSET IN JUS ADDUCTA; id de eo accipiendum, qui ultimus ante quam nasceretur controversia, per aliquod tempus rem possederit, qua de re nunc agitur. quod si aliquis illud ipsum per vim alteri ereptum domum suam deduxerit, ac mox prior dominus inde rem litigiosam in judicium adduxerit; possessionem illam pro rata & legitimà non esse habendam. Adversus injuriam hujus interpretationis quum fremeret adolescens, & legislatoris eam esse mentem negaret; Cosmopolim conditionem quiritanti obtulisse narrat auctor, ut de sententia legis dissereret si quis vellet ex formula à Zaleuco præscripta. Ea autem erat; ut in CIↃ virum consessu, laqueis de utriusque collo pendentibus, legislatoris sententiam ambo explicarent: uter autem eorum visus fuerit in deteriorem partem legis mentē torquere, is præsentibus CIↃ viris laqueo vitam finiret.

Hæc

Hæc postquam ita proposuisset Cosmopolis, ait auctor dixisse adolescentem, iniquam esse conditionem quæ offerebatur: nam illi quidem alterum fortasse aut tertium annum vitæ superesse: (neque enim multo minor erat Cosmopolis annis nonaginta;) sibi, ut ratio probabilis suadeat, maximam superesse vitæ partem. Hoc faceto dicto quum rem seriam in jocum juvenis vertisset, judices secundum Cosmopolis sententiam vindicias pronunciarunt.

Ταῦτα προτεθέντος τοῦ Κοσμοπόλιδος, τὸν νεανίσκον εἰπεῖν φησιν, ἄνισον εἶναι τὴν συνθήκην· τῷ μὲν γὰρ ἔτη δύο ἢ τρία καταλείπεσθαι τοῦ ζῆν· (συνέβαινε γὰρ τὸν Κοσμόπολιν οὐ πολὺ λείπειν τῶν ἐνενήκοντα ἐτῶν) αὐτῷ δὲ τοῦ βίου τὸ πλεῖον ἐκ τῶν εὐλόγων ἐπιμένειν. ὁ μὲν οὖν νεανίσκος οὕτως εὐτραπελευσάμενος, ἐξέλυσε τὴν σπουδήν. οἱ δ᾽ ἄρχοντες ἔκριναν τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν τοῦ Κοσμοπόλιδος γνώμην.

Reprehensio Callisthenis qui res gestas Alexandri scripserat.

Callisthenem præ imperitia rei militaris & artis Tacticæ, in præliorum descriptionibus multa absurda & quæ fieri non poterant temere effutiisse.

Ἔλεγχος Καλλισθένους τοῦ τὰ κατ᾽ Ἀλέξανδρον συγγεγραφότος.

Ὅτι ὁ ξυγγραφεὺς διὰ τὴν τῆς Τακτικῆς ἀπειρίαν ἐν ταῖς τῶν παρατάξεων ἐξηγήσεσι πλεῖστα ὅσα ἄτοπα καὶ πάντως ἀδύνατα ἐσχεδίασε.

MENTIONEM hoc loco faciemus unius dumtaxat pugnæ acie instructa pugnatæ, quæ & nobilissima fuit, neque longe abest à temporibus quorum modò meminimus: cui denique, quod est omnium maximum, Callisthenes ipse interfuit. Eam dico pugnam, quam in Cilicia Alexander cum Dario commisit. Jam Alexander, inquit Callisthenes, fauces superaverat, & quas Ciliciæ Pylas vocant. Darius per Amanicas Pylas ducto agmine, in Ciliciam cum copiis jam pervenerat. ubi certior factus ab indigenis, processisse Alexandrum Syriam petentem, sequi illum institit. Ad fau-

ΜΝΗΣΘΗΣΟΜΕΘΑ μιᾶς δ
παρατάξεως, ἣν ἅμα μὲν ἐπιφανεστάτην εἶναι συμβέβηκεν, ἅμα δὲ τοῖς καιροῖς οὐ μακρὰν ἀπηρτῆσθαι, τὸ δὲ μέγιστον παρατετυχέναι τὸν Καλλισθένην. λέγω δὲ περὶ τῆς ἐν Κιλικίᾳ γενομένης Ἀλεξάνδρῳ πρὸς Δαρεῖον. ἐν ᾗ φησὶ μὲν Ἀλέξανδρον ἤδη διαπεπορεῦσθαι τὰ στενά, καὶ τὰς λεγομένας ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πύλας. Δαρεῖον δὲ χρησάμενον τῇ διὰ τῶν Ἀμανίδων λεγομένων Πυλῶν πορείᾳ, κατᾶραι μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κιλικίαν. πυθόμενον δὲ παρὰ τῶν ἐγχωρίων προάγειν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἐπὶ Συρίαν, ἀκολουθεῖν.

καὶ

λίαν οἱ τὰς ὗς τρέφοντες, ὃν χωρίζουσι τὰ κατὰ τὰς νομάς. οὐ γὰρ ἕπονται κατὰ πόδας οἱ συφορβοὶ τοῖς θρέμμασιν, ὥσπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ προηγοῦνται φωνοῦντες τῇ βυκάνῃ κατὰ διάστημα. τὰ δὲ θρέμματα κατόπιν ἀκολουθεῖ, καὶ συντρέχει πρὸς τὴν φωνήν. καὶ τηλικαύτη γίνεται συνήθεια τοῖς ζώοις πρὸς τὴν ἰδίαν βυκάνην, ὥστε θαυμάζειν καὶ δυσπαραδέκτως ἔχειν τοὺς πρώτους ἀκούσαντας. διὰ γὰρ τὴν πολυχειρίαν καὶ τὴν λοιπὴν χορηγίαν, μεγάλα συμβαίνει τὰ συβόσια κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπάρχειν, καὶ μάλιστα τὴν παλαιάν, παρά τε τοῖς Τυρρηνοῖς καὶ Γαλάταις, ὥστε τὴν μίαν τοκάδα, χιλίους ἐκτρέφειν ὗς, ποτὲ δὲ καὶ πλείους. Διὸ καὶ κατὰ γένη ποιοῦνται καὶ καθ' ἡλικίαν τὰς ἐκ τῶν νυκτερευμάτων ἐξαγωγάς. ὅθεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον προαγομένων καὶ πλειόνων συστημάτων, οὐ δύνανται ταῦτα κατὰ γένη τηρεῖν, ἀλλά γε συμπίπτει κατά τε τὰς ἐξελασίας καὶ νομὰς ἀλλήλοις. ὁμοίως δὲ κατὰ τὰς προσαγωγάς. ἐξ ὧν αὐτοῖς ἐπινενόηται πρὸς τὸ διακρίνειν ὅταν συμπέσῃ χωρὶς κόπου καὶ πραγματείας τὸ κατὰ βυκάνην. ἐπειδὰν γὰρ τῶν νεμόντων ὁ μὲν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος προάγῃ φωνῶν, ὁ δ' ἐπὶ ἕτερον ἀποκλίνας, αὐτὰ δι' αὑτῶν χωρίζεται τὰ θρέμματα, καὶ κατακολουθεῖ ταῖς ἰδίαις βυκάναις μετὰ τοιαύτης προθυμίας, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι βιάσασθαι, μηδὲ κωλῦσαι μηδενὶ τρόπῳ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν. Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τοὺς δρυμοὺς ἐπειδὰν ἀλλήλοις συμπέσῃ διώκοντα τὸν καρπόν, ὁ πλείονας ἔχων χοίρους

qui sues alunt, loca non separant, quò illa pastum abigunt. neque ut fit à Græcis, præeuntia pecora è vestigio sequuntur subulci; sed præeunt & per intervalla buccina clangentes ipsa vocant. sues præcedentium vestigiis insistunt, & ad sonum concurrunt. atque ea animalia buccinæ suæ ita assuescunt; ut qui rem primo audiunt miraculi loco ducant, & vix ac ne vix quidem fidem ei habeant. Porro Itali homines quia carnibus tenerorum porcorum, & omnino magna succidiæ copia utuntur, magnos propterea suum greges alunt; maxime autem veteris Italiæ incolę, Etrusci & Galli. adeo ut scrofam sit invenire, quę alumnum gregem alat mille porcorum, aut etiam plurium. Icciroo per genera sive sexus & ætates educuntur ex haris in quibus pernoctant. unde fit, ut quum in eundem locum plures greges pastum agantur, generatim separata servare non queant: sed interdum misceantur invicem, sive cum foras educuntur, sive cum pascuntur: & similiter quoque dum reducuntur. & ob hanc caussam porculatores, ut sine labore & magno negotio distinctionem permistorum gregum facerent, in eam rem uti buccina excogitarunt. Simulac enim pastorum alius in hanc partem procedens insonuerit, alius in illam se deflexerit, ipsa per se pecora statim discernuntur, & suas buccinas singuli ita sequuntur, ut per vim retinere, aut impetum currentium retardare nullo pacto valeas. Apud Græcos verò quoties diversi greges, dum per saltus fructus sectantur inter se fuerint permixti; is qui

qui plures porcos habuerit, & occasionem in rem suam vertere sciverit, aliena pecora intra suum gregem recipiens, simul abigit. interdum etiam fures abigei qui latenter subsiderant, sues abducunt; quum interea porculator ignoret quomodo illi sint amissi; quia procul ab eo abscedere solent pecora, studio concitata inveniendi fructus, ubi semel illi de arboribus ceperint decidere.

καὶ καιρὸν δυνάμενος, προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θρέμμασιν, ἀπάγει τὰ τοῦ πλησίον. πολλὰ δὲ κλέπται ὑποκαθίσαντες ἀπελαύνουσι, καὶ ἀγνοεῖται τῷ προσεδρεύοντι πῶς ἀπέβαλε διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τοῦ προσεδρεύοντος, ἁμιλλώμενα περὶ τὴν καρπὸν, ὅταν ἀκμὴν ἄρχηται ῥεῖν. πλὴν ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Confutatio eorum quæ scripserat Timæus super coloniæ deductione Locrorum Epizephyriorum. ipsos è Græciæ Locris quidem esse oriundos, sed nullo fœdere cum iis fuisse junctos.

Ἔλεγχος τῶν ὑπὸ Τιμαίου ῥηθέντων περὶ τῆς Λοκρῶν τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀποικίας· καὶ ὅτι ἦσαν μὲν ἄποικοι τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκρῶν· οὐ μὴν συνθήκας πρὸς αὐτοὺς εἶχον.

Centum familiæ nobilium apud utrosque Locros.

Αἱ ἑκατὸν οἰκίαι τῶν ἐνδόξων παρ' ἀμφοτέροις τοῖς Λοκροῖς.

Virgo PHIALIPHERA apud Locros Epizephyrios.

Ἡ λεγομένη ΦΙΑΛΗΦΟΡΟΣ παρὰ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυρίοις.

Fraus ab antiquis Locrensibus adhibita in pangendo cum Siculis fœdere.

Τῶν πάλαι Λοκρῶν δόλευμα, ἐν τῷ ποιεῖσθαι ὁμολογίας πρὸς Σικελούς.

EQUIDEM Locros Epizephyrios, quæ Italiæ urbs est, sæpius adii; nec semel usu venit, ut in rebus magnis mea opera esset ipsis usui. nam quum ad bellum Hispaniense, auxilia ab iis Romani exigerent, & ad bellum Dalmaticum tenerentur iidem ex fœdere copias maritimas mittere; ut eorum munium ipsis gratia fieret impetravimus nos. itaque cives, vexatione, periculo & sumptu non mediocri per nos liberati,

3 ΕΜΟΙ δὲ συμβαίνει καὶ παραβεβληκέναι πλεονάκις εἰς τὴν τῶν Λοκρῶν πόλιν, καὶ παρεσχῆσθαι χρείας αὐτοῖς ἀναγκαίας. καὶ γὰρ τῆς εἰς Ἰβηρίαν στρατείας αὐτοὺς παραλυθῆναι συνέβη δι' ἐμὲ, καὶ τῆς εἰς Δαλματεῖς ἣν ὤφειλον κατὰ θάλατταν ἐκπέμπειν Ῥωμαίοις κατὰ τὰς συνθήκας. ἐξ ὧν καὶ κακοπαθείας καὶ κινδύνου καὶ δαπάνης

ἱκανῶς τινὸς ἀπολαύσαντες, πᾶσι ἡμᾶς ἠμείψαντο τοῖς τιμίοις καὶ φιλανθρώποις. Διόπερ ὀφείλω μᾶλλον εὐλογεῖν Λοκροὺς, ἢ τοὐναντίον. ἀλλ' ὅμως οὐκ ὤκνησα καὶ λέγειν καὶ γράφειν, ὅτι τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους παραδεδομένην ἱστορίαν περὶ τῆς ἀποικίας, ἀληθινωτέραν εἶναι συμβαίνει τῆς ὑπὸ Τιμαίου λεγομένης. Σύνοιδα γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦσιν, ὅτι παράδοσιμος αὐτοῖς ἐστιν αὕτη περὶ τῆς ἀποικίας ἡ φήμη παρὰ πατέρων, ἣν Ἀριστοτέλης εἴρηκεν, οὐ Τίμαιος. καὶ τούτων γε τοιαύτας ἔφερον ἀποδείξεις. Πρῶτον μὲν, ὅτι πάντα τὰ διὰ προγόνων ἔνδοξα παρ' αὐτοῖς, ἀπὸ τῶν γυναικῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν εἴη· οἷον εὐθέως, τὸ εὐγενεῖς παρὰ σφίσι νομίζεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν Ἑκατὸν οἰκιῶν λεγομένους· ταύτας δ' εἶναι τὰς ἑκατὸν οἰκίας τὰς προκριθείσας ὑπὸ τῶν Λοκρῶν, πρὶν ἢ τὴν ἀποικίαν ἐξελθεῖν· ἐξ ὧν ἔμελλον οἱ Λοκροὶ κατὰ τὸν χρησμὸν κληροῦν τὰς ἀποσταλησομένας παρθένους εἰς Ἴλιον. τούτων δή τινας τῶν γυναικῶν συνεξάραι μετὰ τῆς ἀποικίας· ὧν τοὺς ἀπογόνους ἔτι νῦν εὐγενεῖς νομίζεσθαι, καὶ καλεῖσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν.

4 Πάλιν ἐπὶ τῆς ΦΙΑΛΗΦΟΡΟΥ παρ' αὐτοῖς λεγομένης, τοιαύτη τις ἱστορία παρεδέδοτο· διότι καθ' ὃν καιρὸν τοὺς Σικελοὺς ἐκβάλλοιεν τοὺς κατασχόντας τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ἰταλίας, ὧν κατὰ τὰς θυσίας προηγεῖτο

nullum non vicissim honoris & humanitatis genus nobis rependerunt. ut caussa mihi sit, cur Locrenses laudare potius debeam, quam contrarium facere. Nihil tamen propterea sum cunctatus, & dicere & scribere, narrationem ab Aristotele proditam memoriæ super deductione ejus coloniæ veriorem esse ea quam affert Timęus. Compertum namque mihi est, ipsos Locrenses fateri eã se à patribus traditam accepisse famam de sua colonia, quam habet Aristoteles, non quam Timæus. cujus sententiæ hæc illi certissima argumenta afferebant. Primum est, quod si quod decus, si qui honores per manus accepti à majoribus apud illos hodieque durant, ii à fœminis non viris originem habuerunt. Exempli gratia; nobiles apud eos censentur, qui sint orti ex iis quas vocant Centum familias. has autem esse illas centum familias, quibus prerogativa honoris communibus suffragiis fuerat delata, priusquam deduceretur colonia: è quibus Locrenses illas centum virgines sorte legere ex oraculi responso tenebantur, quæ erant quotannis ad Ilium mittendę. Harum nempe mulierum nonnullas, cum reliquis in coloniam esse profectas: quarum posteri etiam nunc nobiles censeantur, & vulgo à Centum familiis oriundi nuncupentur. Jam de ea quæ apud illos nuncupatur PHIALEPHOROS, quod phialam gestans thensam ducat, ejusmodi historia dicebatur memoriæ prodita: Quo tempore ipsi Siculos finibus suis ejecerint, qui illam Italiæ partem occupaverant, fuisse illis in more positum, ut in

ut in eorum sacris praeiret aliquis è clarissimis & nobilissimis civibus: ipsosqui patria instituta nulla haberent, plures gentis Siculae ritus moresque assumpsisse; & in his istum quoque ab illorum temporibus Locrenses servasse: caeterum accepto à Siculis ritui hanc se correctionem adhibuisse ajebant, quod non puerum phialiferum caperent, sed ob sexus foeminei inter ipsos nobilitatem, phialiferam virginem. Foedera cum Locris qui Graeciam habent, neque nunc esse neque unquam fuisse ipsis dicebantur. contra cum Siculis foedus sibi intercedere, ceu traditione majorum acceptum, omnes affirmabant. qua de re haec narrabant. Primo adventu suo Siculos se invenisse eam quam ipsi nunc colunt regionem obtinentes: qui re inopinata perculsi, quum prae metu ipsos recepissent, cum iis se foedus in haec verba fecisse; AMICITIAM CUM SICULIS LOCRENSES SERVATUROS, ET REGIONEM HANC PRO COMMUNI AMBOBUS POPULIS HABITUROS, QUANDIU TERRAE HUIC PEDIBUS SUIS INSISTERENT, ET IMPOSITA HUMERIS CAPITA GESTARENT. Haec quum ita convenissent, Locrenses ad praestandum jusjurandum ajunt accessisse, postquam in calceamentorum sola terram injecissent, humeris autem capita alliorum ita superposuissent, ut non apparerent: deinde, è calceis terram excussisse, capita alliorum abjecisse; ac mox, ubi primum data est occasio, Siculos regione expulisse. ita Locris ista narrantur.

τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων ὑπάρχειν τις, αὐτοὶ καὶ πλείω τῶν συγγενικῶν ἐθῶν παραλαβόντες, διὰ τὸ μηδὲν αὐτοῖς πάτριον ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο διαφυλάττοιεν ἀπ' ἐκείνων. αὐτὸ δὲ τοῦτο διωρθώσαντο, τὸ μὴ παῖδα ποιεῖν ἐξ αὐτῶν τὸν φιαληφόρον, ἀλλὰ παρθένον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εὐγένειαν. Συνθῆκαι δὲ πρὸς μὲν τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκροὺς, οὔτ' ἦσαν, οὔτ' ἐλέγοντο παρ' αὐτοῖς γεγονέναι· πρὸς μέντοι Σικελοὺς πάντες εἶχον ἐν παραδόσει. Περὶ ὧν ἔλεγον, διότι καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῆς πρώτης παρουσίας καταλάβοιεν Σικελοὺς κατέχοντας ταύτην τὴν χώραν ἐν ᾗ νῦν κατοικοῦσι, καταπλαγέντων αὐτοὺς ἐκείνων, καὶ προσδεξαμένων διὰ τὸν φόβον, ὁμολογίας ποιήσαιντο τοιαύτας, Η ΜΗΝ ΕΥΝΟΗΣΕΙΝ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗι ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΕΞΕΙΝ, ΕΩΣ ΑΝ ΕΠΙΒΑΙΝΟΥΣΙ ΤΗι ΓΗι ΤΑΥΤΗι, ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΕΦΑΛΑΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΩΜΟΙΣ ΦΟΡΩΣΙ. τοιούτων δὲ τῶν ὅρκων γινομένων, φασὶ τοὺς Λοκροὺς εἰς μὲν τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων ἐμβαλόντας γῆν, ἐπὶ δὲ τοὺς ὤμους σκορόδων κεφαλὰς ἀφανεῖς ὑποθεμένους, οὕτω ποιήσασθαι τοὺς ὅρκους. κἄπειτα τὴν μὲν γῆν ἐκβαλόντας ἐκ τῶν ὑποδημάτων, τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν σκορόδων ἀπορρίψαντας, μετ' οὐ πολὺ, καιροῦ παραπεσόντος, ἐκβαλεῖν τοὺς Σικελοὺς ἐκ τῆς χώρας. ταῦτα μὲν οὖν λέγεται παρὰ Λοκροῖς.

Τιμαίου ἀπόφασις· ὅτι τὸν μὲν κανόνα ἡ εὐθύτης χαρακτηρίζει, τὴν δὲ ἱστορίαν, ἡ ἀλήθεια.

Πολυβίου ἐπίκρισις περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου.

Ὅτι τὸ ψεῦδος, τὸ μὲν κατ' ἄγνοιαν, τὸ δὲ κατὰ προαίρεσιν.

5 ΚΑΘΑΠΕΡ γὰρ ἐπὶ τῶν κανόνων κἂν ἐλάττων ᾖ τῷ μήκει, κἂν τῷ πλάτει ταπεινότερος, μετέχῃ δὲ τῆς τοῦ κανόνος ἰδιότητος, κανόνα φησὶν εἶναι, καὶ δεῖν προσαγορεύειν οὕτως· ὅταν δὲ τῆς εὐθείας καὶ τῆς πρὸς ταύτην οἰκειότητος οὐκ ἐγγίζει, πάντα μᾶλλον δεῖν ἢ κανόνα καλεῖν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν συγγραμμάτων, ὅσα μὲν ἂν ἢ κατὰ τὴν λέξιν, ἢ κατὰ τὸν χειρισμὸν, ἢ κατ' ἄλλό τι διαμαρτάνηται τῶν ἰδίων μερῶν, ἀντέχηται δὲ τῆς ἀληθείας, προσίεσθαι φησὶ τὸ τῆς ἱστορίας ὄνομα τὰς βίβλους· ὅταν δὲ ταύτης παραπέσῃ, μηκέτι καλεῖσθαι δεῖν ἱστορίαν. Ἐγὼ δὲ διότι μὲν ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων συγγραμμάτων τὴν ἀλήθειαν, ὁμολογῶ. καὶ κατὰ τὴν πραγματείαν αὐτός που κέχρημαι λέγων οὕτως· ὅτι καθάπερ ἐμψύχου σώματος τῶν ὄψεων ἐξαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὅλον, οὕτως ἐξ ἱστορίας ἐὰν ἄρῃς τὴν ἀλήθειαν, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίγνεται διήγημα. Δύο μὴν τρόπους φαμὲν εἶναι ψεύδους· ἕνα μὲν τὸν κατ' ἄγνοιαν, ἕτερον

Timæi dictum: Regulam quidem rectitudine, at hiſtoriam veritate definiri.

Polybii de hoc dicto judicium.

Mendacium duplex eſſe; ab ignoratione, aut voluntate profectum.

AIT Timæus: quemadmodum in regulis, ſi qua brevior juſto fuerit, aut latitudine minus alta quàm par erat, officio tamen regulæ proprio fungatur, nihilo ſecius regulam eſſe, & appellari eo nomine debere: contra, ſi à linea recta diſcedat, & regulæ proprietatem non ſervet, quiduis potius quàm regulam eſſe nominandam: ita plane etiam in hiſtoriis rem habere. Nam ſi qua fuerit ſcripto, aut genere dictionis, aut diſpoſitionis modo, aut ulla alia re vitioſa quæ tamen veritatem ubique tueatur exacte; nihil vetat, inquit Timæus quo minus etiam ac ſcripti libri, hiſtorię nomine afficiantur. qui ſi à vero aberraverint, non jam poſſe eam dici hiſtoriam. Ego verò, fateor quidem præcipuam veritatis curam eſſe ducendam in ejuſmodi ſcriptis. qui etiam in hoc ipſo meo opere his alicubi verbis ſum uſus: Ut animal luminibus ademptis prorſus inutile redditur; ita ſi veritatem ex hiſtoria tollas, quod ſupereſt illius, narratio eſt nullius uſus. Sed nos duplex eſſe mendacii genus dicimus: unum quod ab ignoratione veri proficiſcitur, alterum quod à certo

nimia

animi proposito mentiendi. qui igitur per ignorationem à veritate aberrarent, his veniam esse dandam; qui voluntate & certo proposito, ab iis capitali odio esse dissidendum.

δὲ τὴν κατὰ προαίρεσιν. καὶ τούτων δεῖν τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπταίουσι τῆς ἀληθείας, διδόναι συγγνώμην· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν.

Reprehensio Timæi ob maledicentiæ virus.

Calumniæ ejus in Democharem.

Maledicta ejusdem in Agathoclem, partim turpia, partim etiam falsa.

Officium historici veritatem professi esse, ut præclara facta etiam sceleſtiſſimorum hominum ne prætermittat.

Ἡ καθ' ὑπερβολὴν πικρία τοῦ Τιμαίου ἐν ταῖς λοιδορίαις.

Ὅσα κατὰ τοῦ Δημοχάρους ἐψεύσατο.

Ὅτι κατὰ Ἀγαθοκλέους τὰ μὲν παρὰ τὸ πρέπον ἐλοιδόρησε, τὰ δὲ καὶ ἐψεύσατο.

Ὅτι καὶ περὶ τῶν ἀσεβεστάτων τὰ πρὸς ἔπαινον ἥκοντα οὐ δεῖ παραλείπειν τὸν τῆς ἀληθείας γνήσιον ἐξηγητὴν συγγραφέα.

QUEMADMODUM viri prudentes & cordati quando inimicos volunt ulcisci, nequaquam illud primum considerant, quid ille dignus sit pati quicum iis res est; sed illud potius, quid sibi facere conveniat; ita & cum alicui probra dicuntur, non id primo est attendendum, quid inimicos audire conveniat; verùm id, ut summè necessarium, est potius cogitandum, quid nos deceat dicere. Illos vero qui ira atque odiis suis cuncta metiuntur, necesse est temere quidvis effutire, & in omnibus quę dicant modestiæ fines longe migrare. Jure igitur nos quoque in pręsentia fecisse videamur, si plerisque eorum quæ à Timæo in Democharem sunt dicta, fidem abrogaverimus. illi contra jure merito neque veniam concedat quisquam, neque fidem ullam habeat, postquam adeo

ΚΑΘΑΠΕΡ γὰρ οἱ νοῦν 6
ἔχοντες ἐπὰν ἀμύνασθαι κρίνωσι τοὺς ἐχθρούς, οὐ τοῦτο πρῶτον σκοποῦνται, τί παθεῖν ἄξιός ἐστιν ὁ πλησίον, ἀλλὰ τί ποιεῖν αὐτοῖς πρέπει, τοῦτο μᾶλλον· οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιδοριῶν· οὐ τί τοῖς ἐχθροῖς ἀκούειν ἁρμόζει, τοῦτο πρῶτον ἡγητέον, ἀλλὰ τί λέγειν ἡμῖν πρέπει, τοῦτο ἀναγκαιότατον λογιστέον. περὶ δὲ τῶν πάντα μετρούντων ταῖς ἰδίαις ὀργαῖς καὶ φιλοτιμίαις, ἀνάγκη πάνθ' ὑποπίπτειν ἐστὶ, καὶ πᾶσι διαπίπτειν ἐκτὸς τοῦ δέοντος λεγομένοις. Διὸ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν εἰκότως ἂν δεξαίμεθα ἀπιστεῖν τοῖς ὑπὸ Τιμαίου κατὰ Δημοχάρους εἰρημένοις. ἐκεῖνος δ' ἂν οὐκ εἰκότως τυγχάνοι συγγνώμης οὐδὲ πίστεως ὑπ' οὐδενός.

διὰ τὸ περιφανῶς ἐν ταῖς λοιδορίαις ἐκπίπτειν τοῦ καθήκοντος, διὰ τὴν ἔμφυτον πικρίαν. Καὶ γὰρ οὐδὲ τὰς κατ' Ἀγαθοκλέους ἔγωγε λοιδορίας, εἰ καὶ πάντων γέγονεν ἀσεβέστατος, ἀποδέχομαι. λέγω δ' ἐν τούτοις, ἐν οἷς ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ὅλης ἱστορίας φησὶ, γεγονέναι τὸν Ἀγαθοκλέα κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, ἕτοιμον τοῖς ἀκρατεστάτοις, κολοιὸν, τριόρχην, πάντων τῶν βουλομένων, τοῖς ὄπισθεν ἔμπροσθεν γεγονότα· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτ' ἀπέθανε, τὴν γυναῖκα φησὶ κατακλαιομένην αὐτὸν, οὕτω θρηνεῖν· τί δ' οὐκ ἐγὼ σέ; τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ; ἐν γὰρ τούτοις πάλιν οὐ μόνον ἄν τις ἐπιφθέγξαιτο τὰ περὶ Δημοχάρους· ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσειε τῆς πικρίας. ὅτι γὰρ ἐκ φύσεως ἀνάγκη μεγάλα προτερήματα γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, τοῦτο δῆλόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν ὧν ὁ Τίμαιος ἀποφαίνεται. εἰ γὰρ εἰς τὰς Συρακούσας παρεγένετο φεύγων τὸν τροχὸν, τὸν καπνὸν, τὸν πηλὸν, περί τε τὴν ἡλικίαν ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονὼς, καὶ μετά τινα χρόνον ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοιαύτης ὑποθέσεως, κύριος μὲν ἐγένετο πάσης Σικελίας, μεγίστους δὲ κινδύνους περιέστησε Καρχηδονίοις, τέλος ἐγγηράσας τῇ δυναστείᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον βασιλεὺς προσαγορευόμενος· ἆρ' οὐκ ἀνάγκη μέγα τι γεγονέναι χρῆμα καὶ θαυμάσιον τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ πολλὰς ἐσχηκέναι ῥοπὰς καὶ

manifestè, præ insito ipsius animo maledicendi studio, modum omnem in convitiando excessit. Mihi verò ne illa quidem maledicta placent, quæ Timæus in Agathoclem contulit; etsi fuit ille sane scelestissimus & omnium maxime impius. dico autem ista, quę in operis totius sui fine posuit; quo loco ait, Agathoclem in prima ætate publicum fuisse prostibulum, passim omnium incontinentissimorum libidini expositum; graculum, triorcham sive buteonem, qui aversus & adversus impudicus obviis quibusq; pateret. Ad hæc, ubi fato esset functus, ejus uxorem mortuum maritum lamentantem, hujusmodi plangorem edidisse; Quid non ego tibi? quid nō tu mihi? Ista enim qui legunt, non ea dumtaxat merito usurpaverint, quæ de superioribus adversus Democharem modò dicebamus: sed hoc amplius, vehementissimum illud maledicendi studium quo Timæus flagrabat, jure miretur. Quod enim sit omnino necesse, ut ingentibus à natura dotibus esset ornatus Agathocles; id verò etiam ex illis, quæ de eo ipsemet Timæus scribit, liquido constat. Nam si figularem rotam, & fumum ac lutum fugiens, quum vix decem & octo esset annorum, Syracusas primùm venit; ac mox à tali profectus principio, Siciliam universam suo subjecit imperio, maxima Pœnis creavit pericula, postremò ubi in tyrannide consenuisset, & nomen Regium esset consecutus, ita vitam finivit; quis neget magnum profectò virum & admirabilem fuisse Agathoclem, quique magnis à natura dotibus, & præsidiis ad res sollerter

solerter gerendas esset instructus? Propterea debent rerum gestarum scriptores, non ea solum quæ ad criminandum & accusandum Agathoclem valent tradere posteris; verùm etiam illa, quæ cum ejus laude sunt conjuncta. id enim veræ proprium est historiæ. At egregius hic scriptor maledicendi studio occæcatus, minus recte facta cum quadam animi malignitate solitus narrare, & simul omnia in majus attollere, præclara facinora, simul cuncta prætermisit. ignorans utique, nihilo tolerabilius hoc esse mendacii genus, si quis historiam scribere professus, quæ gesta sunt non commemoret.

δυνάμεις πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον; ὑπὲρ ὧν δεῖ τὴν συγγραφίαν, μὴ μόνον τὰ πρὸς διαβολὴν κυροῦντα καὶ κατηγορίαν ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἐπιγινομένοις, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἔπαινον ἀνήκοντα περὶ τὸν ἄνδρα. τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τῆς ἱστορίας. ὁ δὲ περισκοτισμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας πικρίας, τὰ μὲν ἐλαττώματα δυσφημικῶς καὶ μετ' αὐξήσεως ἡμῖν ἐξήγγελκε, τὰ δὲ κατορθώματα συλλήβδην παραλέλοιπεν· ἀγνοῶν ὅτι τὸ ψεῦδος οὐχ ἧττόν ἐστι περὶ τοὺς οὐ τὰ γεγονότα γράφοντας ἐν ταῖς ἱστορίαις.

Zaleuci lex, super eo qui rem in judicium deductam debet possidere lite pendente.

Quæstio inexplicabilis ad eam legem pertinens.

Lex altera Zaleuci, de iis qui novam interpretationem alicujus legis afferre voluerint.

Ζαλεύκου νόμος περὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως.

Ζήτημα ἄπορον περὶ τούτου τοῦ νόμου.

Νόμος ἕτερος Ζαλεύκου, περὶ τῶν βουλομένων λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης τινὸς τῶν νόμων.

ERANT apud Locrenses duo adolescentuli, qui de servo controversiam inter se habebant. Et horum quidem alter puerum illum per longioris temporis spatium possederat: alter verò biduo prius, quam rus esset profectus, absente domino servum ad se domum per vim abduxerat. hujus rei factus alter certior, domum ubi servus jam erat sese contulerat, eumque prehensum manu in judicium adduxerat; quod jus esse diceret, ut in sua illum

ΝΕΑΝΙΣΚΩΝ δυεῖν περί τινος οἰκέτου διαφερομένων, συνέβαινε παρὰ μὲν τὸν ἕτερον καὶ πλείω χρόνον γεγονέναι τὸν παῖδα· τὸν δ' ἕτερον ἡμέραις δυσὶ πρότερον εἰς τὴν ἀγρὸν ἐλθόντα, μὴ παρόντος τοῦ δεσπότου, μετὰ βίας εἰς οἶκον ἀγηοχέναι τὸν δοῦλον. κἄπειτα τὸν ἕτερον αἰσθόμενον, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ λαβόντα πάλιν, εἶναι ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ φάναι δεῖν κύριον

αὐτὸν εἶναι, καὶ διδόναι τοὺς ἐγγυητάς. Κελεύειν γὰρ τὸν Ζαλεύκου νόμον, τοῦτον δεῖν κρατεῖν τῶν ἀμφισβητουμένων ἕως τῆς κρίσεως, παρ' οὗ τὴν ἀγωγὴν συμβαίνει γίγνεσθαι. τοῦ δ' ἑτέρου κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον παρ' αὐτοῦ φάσκοντος γεγονέναι τὴν ἀγωγὴν, (ἐκ γὰρ τῆς οἰκίας τῆς ἐκείνου τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἥκειν ἀπαγόμενον·) τοὺς προκαθημένους ἄρχοντας διαπορουμένους ὑπὲρ τοῦ πράγματος, ἐπισπάσασθαι καὶ συμμεταδοῦναι τῷ Κοσμοπόλιδι. τὸν δὲ διαστείλασθαι τὸν νόμον, φήσαντα ΠΑΡΑ ΤΟΥΤΩΝ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗΝ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ, παρ' οἷς ἂν ἔσχατον ἀδήριτον ᾖ χρόνον τινὰ γεγονὸς τὸ διαμφισβητούμενον. ἐὰν δέ τις ἀφελόμενος βίᾳ παρά τινος, ἀπαγάγῃ πρὸς αὐτὸν, κἄπειτα παρὰ τούτου τὴν ἀγωγὴν ὁ προϋπάρχων ποιῆται δεσπότης, οὐκ εἶναι ταύτην κυρίαν. Τοῦ δὲ νεανίσκου δεινοπαθοῦντος, καὶ μὴ φάσκοντος εἶναι τοῦ νομοθέτου ταύτην τὴν προαίρεσιν, προκαλέσασθαι φησὶ τὸν Κοσμόπολιν, εἴ τις βούλεται λέγειν ὑπὲρ τῆς γνώμης κατὰ τὸν Ζαλεύκου νόμον. τοῦτο δ' ἐστὶ καθεστώτων τῶν χιλίων, καὶ βρόχων κρεμασθέντων, λέγειν ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοθέτου γνώμης. ὁπότερος δ' αὐτῶν φανῇ τὴν προαίρεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος, τὸν τοιοῦτον διὰ τῆς ἀγχόνης ἀπόλλυσθαι, βλεπόντων τῶν χιλίων.

potestate haberet, ac sponsores daret. Lege namque Zaleuci esse cautum, ut rem de qua sit controversia, ille possideat quandiu lis pendebit, penes quem erat cum in jus fuit adducta. Lege eadem nitente altero, ac dicente eum se esse unde servus fuerit abductus: (de domo namque sua mancipium ad tribunal in forum venisse, alio abducente;) qui judicium illud exercebant, quid super ea re pronuntiarent incerti, seruum unà secum trahentes ad Cosmopolim, (is est major magistratus) se conferunt, cum ipso communicaturi. Cosmopolis Zaleuci legi hanc distinctionem adhibuit; Quod scriptum esset, UNDE RES CONTROVERSA FUISSET IN JUS ADDUCTA; id de eo accipiendum, qui ultimus ante quam nasceretur controversia, per aliquod tempus rem possederit, qua de re nunc agitur. quod si aliquis illud ipsum per vim alteri ereptum domum suam deduxerit, ac mox prior dominus inde rem litigiosam in judicium adduxerit; possessionem illam pro rata & legitimà non esse habendam. Adversus injuriam hujus interpretationis quum fremeret adolescens, & legislatoris eam esse mentem negaret; Cosmopolim conditionem quiritanti obtulisse narrat auctor, ut de sententia legis dissereret si quis vellet ex formula à Zaleuco præscripta. Ea autem erat; ut in CIↃ virum consessu, laqueis de utriusque collo pendentibus, legislatoris sententiam ambo explicarent: uter autem eorum visus fuerit in deteriorem partem legis mentẽ torquere, is præsentibus CIↃ viris laqueo vitam finiret.

Hæc

Hæc postquam ita proposuisset Cosmopolis, ait auctor dixisse adolescentem, iniquam esse conditionem quæ offerebatur: nam illi quidem alterum fortasse aut tertium annum vitæ superesse: (neque enim multo minor erat Cosmopolis annis nonaginta;) sibi, ut ratio probabilis suadeat, maximam superesse vitæ partem. Hoc faceto dicto quum rem seriam in jocum juvenis vertisset, judices secundum Cosmopolis sententiam vindicias pronunciarunt.

Ταῦτα προτείναντος τοῦ Κοσμοπόλιδος, τὸν νεανίσκον εἰπεῖν φησὶν, ἄνισον εἶναι τὴν συνθήκην· τῷ μὲν γὰρ ἔτη δύο ἢ τρία καταλείπεσθαι τοῦ ζῆν· (ζεύγνυσι... ((Ευνί-βαινε γὰρ τὸν Κοσμόπολιν οὐ πολὺ λείπειν τῶν ἐνενήκοντα ἐτῶν) αὐτῷ δὲ τοῦ βίου τὸ πλεῖον ἐκ τῶν εὐλόγων ἐπιμένειν. ὁ μὲν οὖν νεανίσκος οὕτως εὐτραπελευσάμενος, ἐξέλυσε τὴν σπουδήν. οἱ δ᾽ ἄρχοντες ἔκριναν τὴν ἀγωγὴν κατὰ τὴν τοῦ Κοσμοπόλιδος γνώμην.

Reprehensio Callisthenis qui res gestas Alexandri scripserat.

Ἔλεγχος Καλλισθένους τοῦ τὰ κατ᾽ Ἀλέξανδρον συγγεγραφότος.

Callisthenem præ imperitia rei militaris & artis Tacticæ, in præliorum descriptionibus multa absurda & quæ fieri non poterant temere effutiisse.

Ὅτι ὁ ξυγγραφεὺς διὰ τὴν τῆς Τακτικῆς ἀπειρίαν ἐν ταῖς τῶν παρατάξεων ἐξηγήσεσι πλεῖστα ὅσα ἄτοπα καὶ πάντως ἀδύνατα ἐσχεδίασε.

MENTIONEM hoc loco faciemus unius dumtaxat pugnæ acie instructa pugnatæ, quæ & nobilissima fuit, neque longe abest à temporibus quorum modò meminimus: cui denique, quod est omnium maximum, Callisthenes ipse interfuit. Eam dico pugnam, quam in Cilicia Alexander cum Dario commisit. Jam Alexander, inquit Callisthenes, fauces superaverat, & quas Ciliciæ Pylas vocant. Darius per Amanicas Pylas ducto agmine, in Ciliciam cum copiis jam pervenerat. ubi certior factus ab indigenis, processisse Alexandrum Syriam petentem, sequi illum instituit. Ad fau-

ΜΝΗΣΘΗΣΟΜΕΘΑ μιᾶς 8
παρατάξεως, ἣν ἅμα μὲν ἐπιφανεστάτην εἶναι συμβέβηκεν, ἅμα δὲ τοῖς καιροῖς οὐ μακρὰν ἀπηρτῆσθαι, τὸ δὲ μέγιστον παραγεγονέναι τὸν Καλλισθένην. λέγω δὲ περὶ τῆς ἐν Κιλικίᾳ γενομένης Ἀλεξάνδρῳ πρὸς Δαρεῖον. ἐν ᾗ φησὶ μὲν Ἀλέξανδρον ἤδη διαπεπορεῦσθαι τὰ στενὰ, καὶ τὰς λεγομένας ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πύλας. Δαρεῖον δὲ χρησάμενον τῇ διὰ τῶν Ἀμανίδων λεγομένων Πυλῶν πορείᾳ, κατάραι μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Κιλικίαν. πυθόμενον δὲ παρὰ τῶν ἐγχωρίων προάγειν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἐπὶ Συρίαν, ἀκολουθεῖν.

καὶ συνεγγίσαντα ταῖς στενοῖς, στρατοπεδεῦσαι παρὰ τὸν * Πίναρον ποταμόν. εἶναι δὲ τὸ μὲν τόπου τὸ διάστημα οὐ πλεῖον τῶν τετάρων καὶ δέκα σταδίων ἀπὸ θαλάττης ἕως πρὸς τὴν παρώρειαν. διὰ δὲ τούτου φέρεσθαι τὸν προειρημένον ποταμὸν ἐπικάρσιον, ἀπὸ μὲν τῶν ὀρῶν εὐθέως εἰς ἐκρήγματα τῶν πλευρῶν, διὰ δὲ τῶν ἐπιπέδων ἕως εἰς θάλατταν, ἀποτόμους ἔχοντα καὶ δυσβάτους λόφους. ταῦτα δ᾽ ὑποθέμενος, ἐπεὶ συνεγγίζοιεν οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἐξ ὑποστροφῆς ἐπ᾽ αὐτοὺς ἀναχωροῦντες, κρῖναί φησι Δαρεῖον καὶ τοὺς ἡγεμόνας, τὴν μὲν φάλαγγα τάξαι πᾶσαν ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ καθάπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε. χρῆσθαι δὲ τῷ ποταμῷ προβλήματι διὰ τὸ παρ᾽ αὐτὴν ῥεῖν τὴν στρατοπεδείαν. Μετὰ δὲ ταῦτά φησι, τοὺς μὲν ἱππεῖς τάξαι παρὰ θάλατταν, τοὺς δὲ μισθοφόρους ἑξῆς τούτοις παρ᾽ αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐχομένους τούτοις, τοὺς δὲ πελταστὰς συνάπτον-
9 τας τοῖς ὄρεσι. πῶς δὲ προέταξε τούτους πρὸ τῆς φάλαγγος, τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος παρ᾽ αὐτὴν τὴν στρατοπεδείαν, δυσχερὲς κατανοῆσαι· καὶ ταῦτα τοῦ πλήθους τοσούτων ὑπαρχόντων· τρισμύριοι μὲν γὰρ ἱππεῖς ὑπῆρχον, ὡς αὐτὸς ὁ Καλλισθένης φησί, τρισμύριοι δὲ μισθοφόροι. πόσον δ᾽ εἶχον οὗτοι τόπου χρείαν, εὐχερὲς καταμαθεῖν. Πλεῖστον μὲν γὰρ ἱππέων τίθεται βάθος ἐπ᾽ ὀκτὼ πρὸς ἀληθινὴν χρείαν· καὶ μεταξὺ τῶν ἰλῶν ἑκάστης συνυπάρχειν δεῖ διάστημα τοῖς μετώποις πρὸς τὸ ταῖς ἐπιστροφαῖς δύνασθαι καὶ τοῖς περισπασμοῖς εὐχρηστεῖν. ἐξ ὧν τὸ στάδιον ὀκτακοσίους λαμβάνει.

ces ut ventum, prope amnem Pinarum castris locum cepit. Patet autem eo loci, ut hic ait, intervallum à mari ad montis radices, stadia quatuordecim. per hoc spatium transverso limite dictus amnis labitur: qui quidem in jugis exortus, mox per intercisa montis latera erumpit, ac deinde per patentes campos ad mare usque defertur, præruptis & inaccessis collibus eum cingentibus. His ita positis, addit Callisthenes Alexandrum conversa signa versus hostem reduxisse: eoque jam appropinquante, consilium cepisse Darium & ejus duces, universam phalangem eo ipso in loco ubi tendebant ordinandi, sicut à principio fecerant; flumine, quod castra ipsa præfluebat, pro munitione hosti objecto. Postea subjicit: Darium secundum mare equites constituisse; proximos his in fluminis ripa mercenarios; cetratos deinde, ita ut montes contingerent. Sed quonam modo ante phalangis aciem hos Darius locaverit, propter ipsa castra fluvio labente, complecti mente difficile est, in tanta præsertim hominum multitudine. nam Callisthene ipso teste, equites erant CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ; & mercenarii pari numero. Quæ multitudo armatorum quo spatio potuerit capi, scire est pronum. In veris namque ac legitimis præliis, ita plurimum equestris acies ordinatur, ut ejus profunditas sit equitum octonum: Iam inter turmas vacuum spatium sit oportet pro cujusque fronte, quò possit commode vel in latus vel retrorsum conversio turmarum institui. hac ratione stadium equites octingentos

gentos capit. stadia decem, equitum octo millia: stadia quatuor ter mille, ducentos. ita ut locum illum quem diximus stadiorum quatuordecim, equitum millia undecim & ducenti fuerint impleturi. Quod si universam multitudinem equitum tricies mille, in aciem eo loci instrueres, parum abest quin triplex agmen effice res, secundo primum subsequente, tertio secundum. cedo igitur locum ubi mercenariorum manus esset posita: nisi forte dicat aliquis, pone equites eam stetisse. at hoc Callisthenes non dicit: qui scribit, cum induceretur in pugnam acies, conductitium militem & Macedonas inter se concurrisse. qua ex re necessario intelligendum, dicti loci partem dimidiam versus mare, ab equitibus fuisse occupatam; dimidium alterum montes versus, cepisse mercenarios. Quæ quum ita sint, facile iniri ratio potest, quanta esset equitum profunditas, & quàm longo intervallo fluvius Pinarus à Darii castris distaret. Ait deinde; ubi jam hostes appropinquabant, Darium qui in media versabatur acie, mercenarios è cornu ad se vocasse: quod qua ratione sit dictum, dubitare licet. nam mercenarios sane & equites sese invicem contigisse in medio illo spatio, prorsus est necesse. Darius igitur qui jam inter mercenarios esset, qui & quorsum aut quomodo mercenarios vocabat? Postremò ait; equites qui in dextro stabant cornu, in hostem invehentes, Alexandrũ ipsum esse aggressum. illum cum suis horum impetum forti animo excepisse; & vice versa in ipsos invectum atrocem pu-

νες, τὰ δὲ δέκα, τοὺς ὀκτακισχιλίους, τὰ δὲ τέτταρα τρισχιλίους διακοσίους. ὥστ' ἀπὸ τῶν μυρίων χιλίων διακοσίων πεπληρῶσθαι τὸν τῶν τεσσαρεσκαίδεκα σταδίων τόπον. ἐὰν δὲ πάντας ἐκτάττῃ τοὺς τρισμυρίους, βραχὺ λείπει τοῦ τριφαλαγγίαν ἐπάλληλον εἶναι τῶν ἱππέων αὐτῶν. εἰς ποῖον οὖν τόπον ἐτάττετο τὸ τῶν μισθοφόρων πλῆθος; εἰ μὴ νὴ Δία κατόπιν τῶν ἱππέων. ἀλλ' οὔ φησιν. ἀλλὰ συμπεπτωκέναι τούτους τοῖς Μακεδόσι κατὰ τὴν ἐπαγωγήν· ἐξ ὧν ἀνάγκη ποιεῖσθαι τὴν ἐκδοχήν, διότι τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ τόπου τὸ παρὰ θάλατταν, ἡ τῶν ἱππέων ἐπεῖχε τάξις. τὸ δ' ἥμισυ τὸ πρὸς τοῖς ὄρεσιν, ἡ τῶν μισθοφόρων. ἐκ δὲ τούτων εὐσυλλόγιστον, πόσον ὑπῆρχε τὸ βάθος τῶν ἱππέων, καὶ ποῖον ἔδει τόπον ἀπέχειν τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας. μετὰ δὲ ταῦτα συνεγγιζόντων τῶν πολεμίων, φησὶ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν κατὰ μέσην ὑπάρχοντα τὴν τάξιν, καλεῖν τοὺς μισθοφόρους ἀπὸ τοῦ κέρατος πρὸς αὑτόν. πῶς δὲ λέγεται τοῦτο, διαπορεῖν ἐστι. τῶν γὰρ μισθοφόρων ἀνάγκη καὶ τῶν ἱππέων τὴν συναφὴν κατὰ μέσον ὑπάρχειν τὸν τόπον. ὥστ' ἐν αὐτοῖς ὢν τοῖς μισθοφόροις ὁ Δαρεῖος, ποῦ, καὶ πρὸς τί, καὶ πῶς, ἐκάλει τοὺς μισθοφόρους; Τὸ δὲ τελευταῖον φησὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἱππεῖς ἐπαγαγόντας, ἐμβαλεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον. τοὺς δὲ γενναίως δεξαμένους, ἀντεπάγειν

καὶ ποιεῖν μάχην ἰσχυράν. ὅτι δὲ ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ, καὶ ποταμὸς οἷον ἀρτίως εἶπεν, ἐπιλέληθε. Τούτοις δ' ἐστὶ παραπλήσια τὰ κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον. φησὶ γὰρ αὐτὸν ποιήσασθαι τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν, πεζῶν μὲν ἔχοντα τέτταρας μυριάδας, ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους καὶ πεντακοσίους. μέλλοντα δ' εἰς Κιλικίαν ἐμβάλλειν, ἄλλους ἐλθεῖν ἐκ Μακεδονίας, πεζοὺς μὲν πεντακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ ὀκτακοσίους. ἀφ' ὧν εἴ τις ἀφέλοι τρισχιλίους μὲν πεζούς, τριακοσίους δ' ἱππεῖς, ἐπὶ τὸ πλεῖον ποιῶν τὴν ἀπουσίαν τῶν πρὸς τὰς γιγνομένας χρείας· ὅμως πεζοὶ μὲν ἀπολειφθήσονται τετρακισμύριοι δισχίλιοι· τούτων οὖν ὑποκειμένων, φησὶ τὸν Ἀλέξανδρον πυθέσθαι τὴν Δαρείου παρουσίαν εἰς Κιλικίαν, ἑκατὸν ἀπέχοντα σταδίους ἀπ' αὐτοῦ, διαπεπορευμένον ἤδη τὰ στενά· διόπερ ἐξ ὑποστροφῆς πάλιν ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διὰ τῶν στενῶν, ἄγοντα πρῶτον μὲν τὴν φάλαγγα· μετὰ δὲ ταύτην τοὺς ἱππεῖς, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸ σκευοφόρον. ἅμα δὲ τῷ πρῶτον εἰς τὰς εὐρυχωρίας ἐκπεσεῖν, διασκευάζεσθαι παραγγείλαντα πᾶσιν ἐπιπαρεμβαλεῖν τὴν φάλαγγα, καὶ ποιήσασθαι τὸ βάθος αὐτῆς ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν, εἰς ἑκκαίδεκα. τὸ δὲ τελευταῖον ἐγγίζοντα τοῖς πολεμίοις εἰς ὀκτώ. Ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τῶν προειρημένων ἀλογήματα. τοῦ γὰρ σταδίου λαμβάνοντος ἄνδρας ἐν τοῖς πορευτικοῖς διαστή-

gnam accendisse. Atenim inter duas acies medium fuisse fluvium, & quidem ejusmodi fluvium, qualem ante describebat, hoc vero Callisthenes erat oblitus. Similia his sunt quæ de Alexandro scribit. Quem ait in Asiam trajecisse cum peditum ccIↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ ccIↄↄ; equitibus cIↄ cIↄ cIↄ cIↄ Iↄ. deinde quum inibi esset, ut in Ciliciam intraret, supplementum advenisse ei è Macedonia peditum Iↄↄ. equitum Iↄcccc. quæ ex multitudine si quis tollat pedites quidem cIↄ cIↄ cIↄ, equites verò ccc, ita ut numerum quàm maxime augeat eorum qui propter varios usus potuerunt abesse; relinquentur tamen peditum duo & quadraginta millia; equitum quatuor millia. His ita positis, narrat Callisthenes; Alexandrum de adventu Darii in Ciliciam certiorem esse factum, quum ab ipso stadia centum non amplius distaret, postquā fauces ipse jam superasset. Propterea converso itinere iterum per fauces reduxisse: in primo agmine fuisse phalangem, proximum huic equitatum, in ultimo agmine impedimenta. Simul ventum in campos patentes, edixisse omnibus Alexandrū, ut in legitimum phalangis ordinem instruerentur, seque manipuli manipulis applicarent; ac profunditatem aciei instituisse, armatorum binum & tricenum: postea vero senum denum. postremò ubi jam hostes appropinquabant, octonum. sed deliria hæc sunt, prioribus etiam majora. Enimvero stadium unum capit homines mille sexcentos, quoties intervallorum rationes ad faciendum iter sunt accommo-

commodatæ, octonis denis profunditatem agminis constituentibus, & viro quoque pedes senos ab altero distante. Quod quum ita sit, perspicuum est, decem stadia pedites capturа esse CCIƆƆ & IƆƆ CIƆ. viginti stadia, alterum tantum. Ex his facile intelligitur, oportuisse quando Alexander aciem suam ita ordinavit, ut ejus profunditas esset militum senum denum; campos illum esse nactum viginti stadia patentes. quanquam etiam sic superfuerint, quos locus non capiebat, equites omnes, cum peditum decem millibus. Subjicit his: Alexandrum ubi jam ab hoste stadia dumtaxat XL aberat, copias suas fronte recta & æquata in eum duxisse. quo delirio vix ac ne vix quidem majus aliud queat excogitari. Nam ubi terrarum ejusmodi loca invenias, maxime autem in Cilicia, per quæ loca phalangem sarissis armatam, stadia viginti in latitudinem porrectam, quadraginta in longitudinem stadia fronte recta & æquata ducas? Nam si quis acie sic ordinata procedere decreverit, tot se illi impedimenta offerent, ut ne percensere quidem illa facile aliquis valeat. ad cujus rei faciendam fidem, vel illa suffecerint quæ ab ipso Callisthene dicuntur. Qui quidē ait, torrētes fluvios qui è montibus cadunt, tot locis hiatus aperire in subjecta planitie, ut pars magna Persarum fugientium in illis cavernis perierit. At Hercules, voluit Alexander parata suorum ut acies esset, sicunde hostis apparuisset. quasi vero potuerit quicquam esse imparatius, ea phalange cujus frons esset dissipata & divulsa.

μέτωπον, ὅταν εἰς ὀκτωκαίδεκα τὸ
βάθος ὦσι, χιλίους ἑξακοσίους,
ἑκάστου τῶν ἀνδρῶν ἓξ πόδας ἀπέ-
χοντος· φανερὸν ὅτι τὰ δέκα στά-
δια λήψεται μυρίους ἑξακισχι-
λίους· τὰ δὲ εἴκοσι τοὺς διπλα-
σίους. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον,
ὅτι καθ᾽ ὃν καιρὸν ἐποίησε τὴν
δύναμιν Ἀλέξανδρος ἑκκαίδεκα
τὸ βάθος, ἀναγκαῖον ἦν εἴκοσι
σταδίων ὑπάρχειν τὸ τοῦ τόπου
διάστημα, καὶ περιττεύειν ἔτι τοὺς
μὲν ἱππεῖς πάντας, τῶν δὲ πεζῶν
μυρίους. μετὰ δὲ ταῦτα φησὶ, II
μετωπηδὸν ἄγειν τὴν δύναμιν, ἀ-
πέχοντα τῶν πολεμίων περὶ τετ-
ταράκοντα σταδίους. τούτου δὲ
μεῖζον ἀλόγημα δυσχερὲς ἐπινοῆ-
σαι. ποῦ γὰρ εὕροι τις τοιού-
τους τόπους, ἄλλως τε καὶ κατὰ
Κιλικίαν, ὥστ᾽ ἐπὶ σταδίους εἴ-
κοσι μὲν τὸ πλάτος, τετταρά-
κοντα δὲ τὸ μῆκος, μετω-
πηδὸν ἄγειν φάλαγγα σαρισ-
σοφόρον; τοσαῦτα γάρ ἐστιν ἐμ-
πόδια πρὸς τὴν τοιαύτην τά-
ξιν καὶ χρείαν, ἅ τις οὐδ᾽ ἐξα-
ριθμήσαιτο ῥᾳδίως. ἐκ δὲ τῶν
ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Καλλισθένους λε-
γομένων, ἱκανὸν ὑπάρχει πρὸς
πίστιν· τοὺς γὰρ ἀπὸ τῶν ὀρῶν
χειμάῤῥους καταφερομένους το-
σαῦτά φησι ποιεῖν ἐκρήγματα
κατὰ τὸ πεδίον, ὥστε καὶ τῶν
Περσῶν κατὰ τὴν φυγὴν διαφθα-
ρῆναι λέγουσι τοὺς πλείστους ἐν
τοῖς τοιούτοις κοιλώμασι. Νὴ Δί᾽,
ἀλλ᾽ ἕτοιμος ἐβούλετ᾽ εἶναι πρὸς
τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. τί
δ᾽ ἀνετοιμότερον φάλαγγος ἐν
μετώπῳ διαλελυμένης καὶ διε-
σπασμένης; πόσῳ γὰρ ἂν πο-

ῥᾳδικῆς ἀγωγῆς ἁρμοζούσης παρατάξαι ῥᾴδιον, ἢ διαλελυμένην ἐν μετώπῳ καὶ διεσπασμένην δύναμιν ἐπὶ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἀναγαγεῖν, καὶ συστῆσαι πρὸς μάχην ἐν τόποις ὑλώδεσι καὶ περικεκλασμένοις; διόπερ οὐδὲ παρὰ μικρὸν ἦν κρεῖττον ἄγειν διφαλαγγίαν ἢ τετραφαλαγγίαν ἁρμόζουσαν· εἰ καὶ τόπον πρὸς πορείαν εὑρεῖν οὐκ ἀδύνατον, καὶ τὸ παρατάξαι ταχέως ῥᾴδιόν γε, δυνάμενον διὰ τῶν προδρόμων ἐκ πολλοῦ γινώσκειν τὴν τῶν πολεμίων παρουσίαν. Ὁ δὲ χωρὶς τῶν ἄλλων οὐδὲ τοὺς ἱππεῖς προθέμενος μετωπηδὸν ἄγων τὴν δύναμιν ἐν τόποις ἐπιπέδοις· ἀλλ' ἐξ ἴσου
12 ποιεῖ τοῖς πεζοῖς. Τὸ δὲ δὴ πάντων μέγιστον, ἤδη γὰρ σύνεγγυς ὄντα τοῖς πολεμίοις αὐτόν, εἰς ὀκτὼ ποιῆσαί φησι τὸ βάθος. ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τετταράκοντα σταδίους ἔδει γενέσθαι τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος. εἰ δ' ὅλως συνασπίσαιεν κατὰ τὸν ποιητὴν οὕτως, ὥστε συνερεῖσαι πρὸς ἀλλήλους, ὅμως εἴκοσι σταδίων ἔδει τὸν τόπον ὑπάρχειν. αὐτὸς δέ φησι λείπειν τῶν δεκατεσσάρων σταδίων. καὶ τούτου μέρος μέν τι πρὸς θαλάττῃ, ... τοὺς ἡμίσεας ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, ἔτι δὲ τὴν ὅλην τάξιν ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἱκανὸν τόπον ἀφεστάναι πρὸς τὸ μὴ τοῖς πολεμίοις ὑποπεπτωκέναι τοῖς κατέχουσι τὰς παρωρείας. ἴσμεν γὰρ ὃ ποιεῖ πρὸς τούτους ἐπικάμπιον. ὑπολειπόμεθα καὶ νῦν ἡμεῖς τοὺς

Quanto namque facilius erat futurum, ex agmine ad iter composito, phalangis aciem instruere, quàm interruptas in fronte & divulsas copias ad priorem figuram lineamque rectam revocare, atque in locis sylvosis & amfractis apte ad pugnam eos dirigere? Erat igitur profectò longe satius divisas copias ducere in duo vel etiam quatuor agmina partitas, quæ se aliud post aliud sequerentur; quando & viæ ad ita faciendum iter aptę poterant inveniri; & legitimam repente instruere aciem facile erat futurum: quum præsertim, per pręcursores sciri multo antè hostis adventus posset. At hic, ut alia taceam absurda, quum per loca plana exercitum fronte æquata duceret, ne equites quidem præmisit: sed peditibus eos exæquavit. Omnium vero absurdissimum est hoc: Ait Macedonem hostibus appropinquantem, octonum militum profundam aciem struxisse. ex eo apparet, phalangem illam stadia quadraginta necessario in longitudinem patuisse. Sed demus densatam sic fuisse aciem, quod ait poëta, ut conserti invicem hęrerent; omnino tamen stadiorum viginti locum illum esse oportuit. at ipse ait minorem fuisse stadiis quatuordecim. hujus quoque spatii partem aliquam propter mare..... dimidium hujus numeri in dextro cornu: quinetiam scribit idem aciem universam à montibus mediocri spatio fuisse distantem, ne hosti qui radices montis obtinebat subjiceretur. Scimus sane dicere illum, partem aciei Alexandri in forcipis figuram fuisse reflexam. Iccirco etiam nos hic relinquamus in eum usum decem

peditum

peditum millia; qui major est numerus eo quem ipse desiderat. Ex istis tandem sequitur, vel ipso auctore Callisthene, phalangis longitudinem stadia undecim ad summum patuisse; intra quod intervallum duûm & triginta millium hominum consertis clypeis densatorum acies tricenos milites in profunditate habens necessario fuerit contenta. at ille ait profunditatem aciei octonum hominum fuisse cum est pugnatum. Sunt verò hoc genus peccata ejusmodi, ut excusationem nullam prorsus admittant. Nam quod per rerum naturam fieri potest, id statim fidem sua sponte invenit. Quoties igitur aliquis viritim ponit intervallum, & certam loci mensuram designat, numerum item hominum; hic si mentiatur, nulla ratione potest excusari. Iam quæ his adjecit absurda alia commemorare longum sit. pauca tantum afferemus. Ait Alexandrum in ordinanda acie summo studio id operam dedisse, ut cum ea parte hostilis aciei pugnam capesseret, in qua Darius ipse staret: Darium quoque initio, ex adverso Alexandri pugnare voluisse: mox vero sententiam mutasse. At quomodo dignoscere sese invicem Reges potuerint, & rescire in qua parte sui exercitus uterque stationem cepisset, aut quò tandem post mutatam sententiam transierit Darius, nihil plane horum dicitur. Preterea, qui potuit phalanx ordinata amnis supercilium preruptum & spinis obsitū; (nam hec loci illius facies pene ubique;) ascendere & superare; Tantæ hujus absurditatis Alexandrum damnare, nefas profectò fue-

μυρίους πεζοὺς, πλείους ὄντας τῆς ἐκείνου προθέσεως. ἐξ ὧν τούτων ἕνδεκα σταδίους ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπολείπεσθαι τὸ τῆς φάλαγγος μῆκος, κατ' αὐτὸν τὸν Καλλισθένην· ἐν οἷς ἀνάγκη τοὺς τρισμυρίους καὶ δισχιλίους ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος ὑπάρχειν συνησπικότας. ὁ δὲ φησὶν εἰς ὀκτὼ τεταγμένην γενέσθαι τὴν μάχην. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδ' ἀπολογίαν ἐπιδέχεται. τὸ γὰρ ἀδύνατον ἐν πράγμασιν, αὐτόθεν ἔχει τὴν πίστιν. διόπερ ὅταν καὶ τὰ κατ' ἄνδρα διαστήματα, καὶ τὸ πᾶν τοῦ τόπου μέγεθος ὡρισμένον ὑποθῶσι, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, ἀναπολόγητον γίγνεται τὸ ψεῦδος. Τὰ μὲν γὰρ ἄμφω 13
τούτοις ἀλογήματα, μακρὸν ἂν εἴη λέγειν πάντα, πλὴν πλέως ὀλίγων. Φησὶ γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον σπουδάζειν κατὰ τὴν τάξιν, ἵνα κατὰ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν ποιήσηται τὴν μάχην. ὁμοίως δὲ κατὰ μὲν ἀρχὰς καὶ τὸν Δαρεῖον αὐτὸν βούλεσθαι κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον· ὕστερον δὲ μετανοῆσαι. πῶς δ' ἐπέγνωσαν ἀλλήλους οὗτοι, ποῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως ἔχουσι τὴν τάξιν, ἢ ποῦ μετέβη πάλιν ὁ Δαρεῖος, ἁπλῶς οὐδὲν λέγεται. πῶς δὲ προσανέβη πρὸς τὴν ὀφρὺν τοῦ ποταμοῦ φαλαγγιτῶν τάξις, ἀπότομον οὖσαν καὶ βατώδη; καὶ γὰρ τοῦτο παρ' ὀλίγον. Ἀλεξάνδρῳ μὲν οὖν οὐκ ἐποιστέον τὴν τοιαύτην ἀτοπίαν, ὁμολογούμενον ὂν, παραλαμβά-

νεαξ παρ' αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἐμπειρίαν καὶ τριβὴν ἐκ παιδός· τῷ δὲ συγγραφεῖ μᾶλλον, ὃς διὰ τὴν ἀπειρίαν, οὐδὲ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ μὴ δυνατὸν ἐν τοῖς τοιούτοις δύναται διευκρινεῖν. περὶ μὲν οὖν Ἐφόρου καὶ Καλλισθένους, ταῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω.

rit: quem constat & disciplinam & usum rerum bellicarum à puero fuisse edoctum: sed scriptorem potius, hominem adeo rudem & imperitum, ut quid in talibus fieri queat aut nequeat, internoscere non sit quitus. Ac de Ephoro quidem & Callisthene hactenus.

Ὑποθῆκαι πάλαι τινὶ δοθεῖσαι μέλλοντι ὑπὲρ εἰρήνης καὶ πολέμου δημηγορεῖν ἐνεστῶτος κατὰ πρεσβείαν. ἔστι δὲ οἷον κοινὸς τόπος εἰς σύγκρισιν εἰρήνης καὶ πολέμου.

Monita cuidam olim data, qui legatus aliquò proficiscebatur, de pace & bello acturus. Est autem ceu locus communis ad comparationem pacis & belli.

14 ΠΡΩΤΟΝ μὲν οἴεται δεῖν ἀναμνησθῆναι τοὺς συνέδρους, διότι κοιμωμένους τὸν ὄρθρον, ἐν μὲν τῷ πολέμῳ διεγείρουσιν αἱ σάλπιγγες, κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην οἱ ὄρνιθες. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἡρακλέα φησί, τὸν μὲν Ὀλυμπίαν ἀγῶνα θεῖναι καὶ τὴν ἐκεχειρίαν, δεῖγμα ποιούμενον τῆς αὑτοῦ προαιρέσεως· ὅσοις δ' ἐπολέμησε, τούτους πάντας βεβλαφέναι κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ κατ' ἐπιταγήν· ἑκουσίως δὲ παραίτιον κακοῦ οὐδενὶ γεγονέναι τῶν ἀνθρώπων. Ἑξῆς δὲ τούτοις, παρὰ μὲν τῷ ποιητῇ, τὸν Δία παρεισάγεσθαι δυσαρεστούμενον τῷ Ἄρει καὶ λέγοντα.

Ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη, πόλεμοί τε, μάχαι τε.

ὁμοίως δὲ καὶ τὸν φρονιμώτατον τῶν ἡρώων λέγειν.

ANTE omnia iis qui concilium participant revocandum censet in memoriam, quomodo jacentes in stratis mane exsuscitet, belli quidem tempore tubarum cantus; pacis verò, gallorum. Ait deinde, ludicrum quidem Olympicum & in totum ejus festi solennia, instituisse Herculem; declarantem quis suus esset sensus, quæ mens animi: iis autem omnibus quibuscum bella gessit, damna ipsum intulisse necessitate compulsum, & alieno jussu: sponte quidem sua nemini mortalium ullum unquam detrimentum importasse. Subjicit his, Jovem apud poëtam induci Marti succensentem, ac dicentem:

Cælicolarum unum eximiè te semper ego odi,
Quod tibi rixa placet bellumque & prælia sæva.

consentientem his etiam esse orationem, quæ heroum prudentissimo attribuitur;

Non habet ille tribum, nec sedem, juraque nescit,
Quisquis amat durus crudelia prælia Martis.

Poëtæ autem etiam Euripidem assentiri, cujus hæc sunt:

O pax alma, datrix opum,
O pulcherrima cœlitum,
Quàm te mens sitit! ô moram!
Obrepat metuo mihi
Ætas ne mala, te prius
Suavem ô quàm tueor diem,
Plausus undique cum strepent,
Cantusque, & chori, amicaque
Comessatio floribus.

Ad hæc, simillimum ait bellum quidem morbo; pacem verò sanitati: per hanc siquidem, & qui ægrotant refici; per illum, etiam sanos interire. Accedit, quod vigente pace senes convenienter naturæ sepeliuntur à juvenibus; cujus fit contrarium in bello. Omnium maximum illud est, quod belli tempore, ne muro quidem urbis tenus securitas sperari potest: pacis vero tempore etiam ad fines usque regionis. & similia istis alia.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος ἐστὶν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου, ὀκρυόεντος.

ὁμογνωμονεῖν δὲ τῷ ποιητῇ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἐν οἷς φησί·

Εἰρήνα βαθύπλουτε,
Καλλίστα μακάρων θεῶν.
Ζῆλός μοι σέθεν. ὡς χρονίζεις!
Δέδοικα δὲ μὴ
Πρὶν ὑπερβάλῃ με γῆρας,
Πρὶν ἂν χαρίεσσαν προσιδεῖν ὥραν,
Καὶ καλλιχόρους ἀοιδὰς,
Φιλοστεφάνους τε κώμους.

Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁμοιοτάτην εἶναί φησι, τὸν μὲν πόλεμον τῇ νόσῳ, τὴν δ᾽ εἰρήνην τῇ ὑγιείᾳ. ἐν ᾗ μὲν γὰρ καὶ τοὺς κάμνοντας ἀναλαμβάνεσθαι, ἐν ᾧ δὲ καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας ἀπόλλυσθαι. καὶ κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὸ τῶν νέων θάπτεσθαι κατὰ φύσιν, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τἀναντία. τὸ δὲ μέγιστον, ἐν μὲν τῷ πολέμῳ, μηδ᾽ ἄχρι τῶν τειχῶν εἶναι τὴν ἀσφάλειαν. κατὰ δὲ τὴν εἰρήνην, μέχρι τῶν τῆς χώρας ὅρων· καὶ τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

Quum duo sint instrumenta res cognoscendi, auditus & visus, visum esse certiorem.

Ὅτι δυοῖν ὄντοιν ὀργάνοιν τοῦ μανθάνειν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως, ἀληθινωτέρα ἐστὶν ἡ ὅρασις.

Timæum ad res cognoscendas solo auditu esse usum.

Ὅτι ὁ Τίμαιος δι᾽ ἀκοῆς μόνον ἐπολυπραγμόνησεν.

Instrumentum auditus esse duplex; librorum lectionem, & propriam cujusque inquisitionem.

Ὅτι ἡ δι᾽ ἀκοῆς ὁδὸς διπλῆ· ἡ μὲν διὰ ὑπομνημάτων, ἡ δὲ δι᾽ ἀνακρίσεως.

Timæum in rerum inquisitione segniter esse versatum.

Ὅτι ὁ Τίμαιος περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως ἀνεστράφη.

Ὅτι τὸ δι' αὐτοῦ πολυπραγμονεῖν δυσχερὲς μέν ἐστι, μέγα δέ τι συμβάλλεται πρὸς τὸ γράφειν ἱστορίας καὶ ἐμπειρεῖν πραγμάτων.

Τίς ἐστιν ἐπιτήδειος ξυγγραφεὺς ἱστορίας.

Ὁ τοῦ Τιμαίου βίος.

15 ΔΥΟΙΝ γὰρ ὄντων κατὰ φύσιν ὡσανεί τινων ὀργάνων ἡμῖν, οἷς πάντα πυνθανόμεθα καὶ πολυπραγμονοῦμεν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως· ἀληθινωτέρας δ' οὔσης οὐ μικρῷ τῆς ὁράσεως κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, (ὀφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὤτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες) τούτων Τίμαιος τὴν ἡδίω μὲν, ἥττω δὲ τῶν ὁδῶν ὥρμησε πρὸς τὸ πολυπραγμονεῖν. τῶν μὲν γὰρ διὰ τῆς ὁράσεως εἰς τέλος ἀπέστη, τῶν δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἀντεποιήσατο. καὶ ταύτης δὲ οὔσης διττῆς, τοῦ μὲν διὰ τῶν ὑπομνημάτων, τοῦ δὲ δι' ἀνακρίσεως περὶ τὰς ἀνακρίσεις ῥαθύμως ἀνεστράφη, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνώτερον ἡμῖν δεδήλωται. Δι' ἣν δ' αἰτίαν ταύτην ἔσχε τὴν αἵρεσιν, εὐχερὲς καταμαθεῖν. ὅτι τὰ μὲν ἐκ τῶν βιβλίων δύναται πολυπραγμονεῖσθαι χωρὶς κινδύνου καὶ κακοπαθείας· ἐάν τις αὐτὸ τοῦτο προνοηθῇ μόνον, ὥστε λαβεῖν ἢ πόλιν ἔχουσαν ὑπομνημάτων πλῆθος, ἢ βιβλιοθήκην που γειτνιῶσαν· λοι-

Suapte opera res inquirere, difficile quidem esse; sed ad scribendam historiam plurimum conferre, & ad rerum notitiam.

Quis sit idoneus ad scribendam historiam.

Timæi vita.

QUUM duo quasi instrumenta sint nobis à natura data, quibus rerum omnium cognitionem, & capimus & serio inquirimus, auditus & visus: sitque visus non paullo quàm auditus verior, ut placet Heraclito; oculi enim testes sunt certiores auribus; harum duarum viarum perveniendi ad rerum notitiam, eam solam Timæus institit, quę erat jucundior. nam oculis per omnem vitam parcens, aures in eam rem adhibuit. Iam quum duobus modis sensus audiendi ad rerum perceptionem possit esse usui; si vel aliorum scriptis utaris, vel ipse quæ scire voles inquiras; in dijudicandis iis quæ sibi narrarentur, quàm negligens fuerit Timæus, jam antea in præcedentibus est à nobis ostensum. Quæ autem illum impulerit caussa, ut ad rerū notitiam consequendam hanc potius viam ingrederetur, quàm alteram, facile potest cognosci. Enimvero, quæ librorum auxilio paratur cognitio, ea neque periculo ulli est conjuncta, neque vexationi. Ubi namque hoc unum aliquis sibi prospexerit, ut in urbe habitet copia librorum instructa; vel certe, ut aliquam prope se bibliothecam habeat: de cætero

cetero jam nihil desideratur aliud, nisi ut vel in lectulo jacens, quodcunque scire voluerit, vestiget, & priorum scriptorum dicta (quod sine vexatione ulla potest fieri) inter se contendat & culpas observet. At illa rerum curiosa inquisitio, quam suopte Marte facere aliquis instituit, magnis constat laboribus, magno sumptu. ceterum ad historiam multum hæc confert, atque adeo pars illius est potissima. Manifestum hoc cujuis esse potest, vel illorum ipsorum testimoniis, qui res gestas mandarunt. Nam Ephori dictum est; Si posset fieri ut ipsi qui scribunt rebus gerendis intervenirent, hanc demum fore ex omnibus præstantissimam illas cognoscendi rationem. Et Theopompus; in bellicis quidem rebus, ait, ille præstat omnibus, qui præliis quàm plurimis interfuit. inter oratores vero ille excellit, qui plurimas ipse caussas egit. neq; aliter res habet cum in medicina, tum in arte gubernandi naves. Sed melius hoc ipsum & significantius poëta declaravit. Nam ille quum vellet nobis ostēdere, qualem esse oporteat virum politicum, & in rerum actu positum, persona Ulyssis in medium adducta, sic fere ait;

Musa virum memora versutum, qui loca multa
Errans lustravit.

Et mox,

Multorum ille hominum mores cognovit & urbes:
Multa tulit qui dura, salo jactatus & undis.

& alibi,

Qui multa est passus bellans, multa æquora sulcans.

τὸν κατακείμενον ἐρευνᾶν δεῖ τὸ ζητούμενον, καὶ συγκρίνειν τὰς τῶν προγεγονότων συγγραφέων ἀγνοίας, ἄνευ πάσης κακοπαθείας. ἡ δὲ πολυπραγμοσύνη, πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπωρίας καὶ δαπάνης, μέγα δέ τι συμβάλλεται, καὶ μέγιστόν ἐστι μέρος τῆς ἱστορίας. Δῆλον δὲ τοῦτ' ἔστιν ἐξ αὐτῶν τῶν τὰς συντάξεις πραγματευομένων. ὁ μὲν γὰρ Ἔφορός φησιν· εἰ δυνατὸν ἦν αὐτοὺς παρεῖναι πᾶσι τοῖς πράγμασι, ταύτην δὲ διαφέρειν πολὺ τῶν ἐμπειριῶν. ὁ δὲ Θεόπομπος· τοῦτον μὲν ἄριστον ἐν τοῖς πολεμικοῖς, τὸν πλείστοις κινδύνοις παρατετευχότα· τοῦτον δὲ δυνατώτατον ἐν λόγῳ, τὸν πλείστων μετεσχηκότα πολιτικῶν ἀγώνων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἐπὶ ἰατρικῆς καὶ κυβερνητικῆς. Ἔτι δὲ τούτων ἐμφαντικώτερον ὁ ποιητὴς εἴρηκε περὶ τούτου τοῦ μέρους. ἐκεῖνος γὰρ βουλόμενος ὑποδεικνύειν ἡμῖν οἷον δεῖ τὸν ἄνδρα τὸν πραγματικὸν εἶναι, προθέμενος τὸ τοῦ Ὀδυσσέως πρόσωπον, λέγει πως οὕτως·

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη.
καὶ ἑξῆς,
Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω·
Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.
καὶ ἔτι,
Ἀνδρῶν τε πτολέμους, ἀλεγεινά τε κύματα πείρων.

16 Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ τῆς ἱστορίας πρόσχημα τοιοῦτον ἄνδρα ζητεῖν. ὁ μὲν οὖν Πλάτων φησί, τότε τἀνθρώπεια καλῶς ἕξειν, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. κἀγὼ δ' ἂν εἴποιμι, διότι τὰ τῆς ἱστορίας ἕξει τότε καλῶς, ὅταν ἢ οἱ πραγματικοὶ τῶν ἀνδρῶν γράφειν ἐπιχειρήσωσι τὰς ἱστορίας, μὴ καθάπερ νῦν παρέργως, νομίσαντες δὲ καὶ τοῦτ' εἶναι σφίσι τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ καλλίστων, ἀπερισπάστως προσέχωνται πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τὰ κατὰ τὸν βίον· ἢ οἱ γράφειν ἐπιβαλλόμενοι, τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξιν ἀναγκαίαν ἡγήσωνται πρὸς τὴν ἱστορίαν. πρότερον δ' οὐκ ἔσται παῦλα τῆς τῶν ἱστοριογράφων ἀγνοίας. Ὧν ὁ Τίμαιος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πρόνοιαν θέμενος, ἀλλὰ καταβιώσας ἐν ἑνὶ τόπῳ ξενιτεύων καὶ σχεδὸν ὡσπερεὶ κατὰ πρόθεσιν ἀπειπάμενος καὶ τὴν ἐνεργητικήν, τὴν περὶ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς πράξεις, καὶ τὴν ἐκ τῆς πλάνης καὶ θέας αὐτοπάθειαν· οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκφέρεται δόξαν, ὡς ἕλκων τὴν τοῦ συγγραφέως προστασίαν. Καὶ διότι τὸ τῆς ἱστορίας τοιοῦτόν ἐστιν, αὐτὸν ἀνθομολογούμενον εὐχερὲς παραδεῖξαι τὸν Τίμαιον. κατὰ γὰρ τὸ προοίμιον τῆς ἕκτης βίβλου φησί, τινὰς ὑπολαμβάνειν, διότι τινὸς μείζονος δεῖται φύσεως καὶ φιλοπονίας καὶ παρασκευῆς τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων γένος, ἢ τὸ τῆς ἱστορίας· ταύτας δὲ τὰς

Ac mihi sane videtur historiæ dignitas ejusmodi virum desiderare. Dicebat olim Plato, tunc fore beatas res hominum, quando vel philosophi essent regnaturi, vel Reges philosophiæ studiis vacaturi. Ego quoque dixerim, bene tunc historiæ fore consultum, quando viri politici qui res gerunt, historias scribere seriò, non quasi aliud agentes, instituerint; & persuasi rem universam eam esse è maxime sibi necessariis ac pulcherrimis, ita se illi studio applicuerint, ut per omnem vitam illud non ponant: aut qui conscribendas historias suscipiunt, in animum induxerint, omnino ei negotio pares se nunquam futuros, aliter quàm si prudentiam rerum usu collectam sibi paraverint. Quod priusquam eveniat, qui historias conscribunt, multa peccandi nullum finem facient. Timęus vero qui de comparandis sibi hisce præsidiis ne minimam quidem curam unquam habuit; sed uno loco perpetuo se continvit, ibique hospes vixit, homini pene similis, qui actuosę vitæ ex professo renuntiavit, & cunctis quà bellicis, quà civilibus actionibus, itemque ei experientiæ quam suopte labore aliquis peregrinando & regiones varias visendo potest parere; quomodo præstantis & gravis historici opinionem obtinuerit, equidem nescio. Quod autem historia ardua cum primis res sit, confitentem ipsum Timæum exhibere facile est. Nam is in libri sexti procemio scribit, non deesse qui existiment, orationem quæ in demonstrativo genere versatur, majore ingenio, industria & apparatu indigere, quàm historiam: & addit, jam olim qui ita sentie-

sentiebant, negotium Ephoro facessisse; qui quum satis pro rei dignitate hujus sententiæ auctoribus respondere non potuerit; ipse historiam cum orationibus in demonstrativo genére contendens, scriptionem utramque inter se conatur comparare.

δόξας πρότερον μὲν Ἔφορον φησὶ ἀνθυπειπεῖν· οὐ δυνηθέντα δ' ἱκανῶς ἐκείνου πρὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἀπαντῆσαι, πειρᾶσθαι συγκρίνειν αὐτὸς ἐκ παραβολῆς τὴν ἱστορίαν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGALOPOLITANI TERTIADECIMA HISTORIA EXCERPTA.

Ὅτι ἡ πλεονεξία πάθος ἐστὶν ἀνήκεστον.

Ὅτι ἡ κακοπραγμοσύνη τοῖς πλείστοις τῶν πολιτικῶν καὶ πραγματικῶν ἐπονειδίστως ἐπιτηδεύεται.

Ἔπαινος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιπολαζούσης κακοπραγμοσύνης ἀπηλλοτριωμένου.

Ἡ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων αἵρεσις περὶ τὰ πολεμικά.

1 ΑΘΑΠΕΡ ἐπὶ τῶν ὑδρωπικῶν οὐδέποτε ποιεῖ παῦλαν, οὐδὲ κόρον τῆς ἐπιθυμίας ἡ τῶν ἔξωθεν ὑγρῶν πα-

Auaritiam animi morbum esse insanabilem.

Pleraque à politicis hominibus & iis qui publica negotia tractant, cum dolo malo administrari.

Gentis Achaeorum laudatio, abhorrentis à dolo malo quo passim omnes utebantur.

Achaeorum & Romanorum instituta rei militaris.

UEMADMODUM aqua intercute laborantium cupiditatem nemo unquam sedaverit, neque satiaverit liquoris ex-

ris externi admotione, nisi qui affecti corporis morbum prius sanaverit: ita plane cupiditatem augendi censûs exsatiare nemo queat, quin animi vitium ratione correxerit. Fuit cui in tractandis negotiis dolus malus placeret, quem Regi convenire nemo sane dixerit. etsi non desunt, qui in tam crebro usu hodie doli mali, necessarium eum esse dicant, ad publicarum rerum administrationem. Cæterum Achæi ab ejusmodi mente quam longissimè aberant. qui quidem dolosas erga amicos machinationes imperii amplificandi gratia, usque adeo abhorrebant, ut ne hostes quidem per fraudem vellent vincere. Quippe qui victoriam nullam neque satis illustrem, neque stabilem ducerent, nisi quis propalam hostes aggressus, animos ipsis virtute sua fregisset. Propterea convenerat inter ipsos ut neque occultis telis alter in alterum uterentur, neque missilibus è longinquo jactis. Cernendi namque controversias solam putabant legitimam esse rationem, cum pede collato pugnatur comminus. Iccirco etiam quoties armis decertare statuissent, & bella & prælia sibi invicem denunciabant; loca item ad quæ aciei instruendæ caussa essent venturi. Nunc, si quis Imperator suum aliquod consilium bellicum minus occulverit, vitio id illi vertunt. Adhuc apud Romanos veterum institutorum rei militaris leviter impressa vestigia quædam manent. nam & bella indicunt, & insidiis rarò utuntur, & comminus rem gerentes pugnam edunt statariam.

προσθέσεις, ἐὰν μὴ τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ σώματος διάθεσιν ὑγιάζῃ τις· τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ τὴν πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν οἷόν τε κορέσαι, μὴ οὐ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κακίαν λόγῳ τινὶ διορθωσάμενον. Ἐγένοντό τινες περὶ τῶν τοιούτων κακοπραγμοσυνῶν, ἣν δὴ βασιλικὴν μὲν οὐδαμῶς οὐδεὶς ἂν εἶναι φήσειεν· ἀναγκαίαν δὲ βούλονται λέγειν ἔνιοι πρὸς τὸν πραγματικὸν τρόπον, διὰ τὴν νῦν ἐπιπολάζουσαν κακοπραγμοσύνην. Οἱ μὲν Ἀχαιοὶ πολύ τι τοῦ τοιούτου μέρους ἐκτὸς ἦσαν. τοσοῦτον γὰρ ἀπηλλοτριοῦντο τοῦ κακομηχανεῖν περὶ τοὺς φίλους, χάριν τοῦ τῇ τοιαύτῃ συναύξειν τὰς σφετέρας δυναστείας, ὥστ' οὐδὲ τοὺς πολεμίους ᾑροῦντο δι' ἀπάτης νικᾷν, ὑπολαμβάνοντες οὐδὲν οὔτε λαμπρὸν, οὐδὲ μὴν βέβαιον εἶναι τῶν κατορθωμάτων, ἐὰν μή τις ἐκ τοῦ προφανοῦς μαχόμενος ἡττήσῃ ταῖς ψυχαῖς τοὺς ἀντιταττομένους. Διὸ καὶ συνετίθεντο πρὸς σφᾶς μήτε ἀδήλοις βέλεσι, μήθ' ἑκηβόλοις χρῆσθαι κατ' ἀλλήλων· μόνην δὲ τὴν ἐκ χειρὸς καὶ συστάδην γινομένην μάχην, ἀληθινὴν ὑπελάμβανον εἶναι κρίσιν πραγμάτων. ἢ καὶ τοὺς πολέμους ἀλλήλοις προύλεγον καὶ τὰς μάχας, ὅτε προθοῖντο διακινδυνεύειν, καὶ τοὺς τόπους, εἰς οὓς μέλλοιεν ἐξιέναι, παραταξάμενοι. Νῦν δὲ καὶ φαύλου φασὶν εἶναι στρατηγοῦ τὸ προφανῶς τι πράττειν τῶν πολεμικῶν. βραχὺ δέ τι λείπεται παρὰ Ῥωμαίοις ἴχνος ἔτι τῆς ἀρχαίας αἱρέσεως περὶ τὰ πολεμικά. καὶ γὰρ προλέγουσι τοὺς πολέμους, καὶ ταῖς ἐνέδραις σπανίως χρῶνται, καὶ τὴν μάχην ἐκ χειρὸς ποιοῦνται καὶ συστάδην.

ταῦτα

ταῦτα μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τὸν ἐπιπολάζοντα νῦν ὑπὲρ τὸ δέον ἐν τῇ κακοπραγμοσύνῃ ζῆλον περὶ τοὺς ἡγουμένους, ἔν τε ταῖς πολιτικαῖς καὶ πολεμικαῖς οἰκονομίαις.

Hæc nos dicta voluimus adversus istud quod supra modum inter principes viros nunc viget, & ceu mutua æmulatione quadam alitur, studium dolo malo utendi in administratione rerum sive civilium, sive bellicarum.

Ὅτι Φίλιππος πρὸς τὸ κακοποιεῖν Ροδίους πάντα λίθον ἐκίνησε.

Philippi studium & conatus nocendi Rhodiis.

Ὅτι Ἡρακλείδης ὁ τοῦ Φιλίππου στρατηγὸς ἐπίσημος, Ταραντῖνος ἦν, ἄνθρωπος ἐξωλέστατος.

Heraclidem Philippi ducem inter primos, Tarentinum fuisse, virum perditissimum.

2 ΟΔΕ Φίλιππος Ἡρακλείδῃ μὲν καθάπερ ὑπόθεσιν δοὺς, ἐπέταξε φροντίζειν πῶς ἂν κακοποιήσῃ καὶ διαφθείρῃ τὰς τῶν Ροδίων νῆας· εἰς δὲ τὴν Κρήτην πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλε τοὺς ἐρεθιοῦντας καὶ παροξυνοῦντας ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Ροδίων πόλεμον. ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἄνθρωπος εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ κακόν, ἕρμαιον ἡγησάμενος τὴν ἐπιταγήν, καὶ διανοηθεὶς αὐτὰ δή ποτ᾽ οὖν παρ᾽ αὑτῷ, μετά τινα χρόνον ὥρμησε, καὶ παρῆν καταπλέων εἰς τὴν Ρόδον. Συνέβαινε δὲ τὸν Ἡρακλείδην τοῦτον, τὸ μὲν γένος ἀνέκαθεν εἶναι Ταραντῖνον, πεφυκέναι δὲ ἐκ βαναύσων καὶ χειροτεχνῶν ἀνθρώπων· μεγάλα δ᾽ ἐσχηκέναι προτερήματα πρὸς ἀπόνοιαν καὶ ῥᾳδιουργίαν. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀναφανδὸν τὸ σῶμα παρεκέχρητο κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν· εἶτ᾽ ἀγχίνους ὑπῆρχε καὶ μνήμων· καὶ πρὸς μὲν τοὺς ταπεινοτέρους καταπληκτικώτατος, καὶ τολμηρότερος, πρὸς

PHILIPPUS quasi argumentum exercendi ingenii Heraclidæ vellet dare, id illum jusserat agere, ut quo posset cunque maleficio naves Rhodiorum læderet, easque corrumperet: ipse interim legatos in Cretam miserat, qui ad bellum contra Rhodios suscipiendum Cretenses irritarent atque impellerent. Heraclides qui ad maleficium egregiè à natura esset comparatus, Philippi jussum pro lucro deputans, postquam nescio quę consilia animo versasset apud se, mox profectus Rhodum navigavit. Hic enim vero Heraclides quod ad vetustam generis originem, Tarentinus, majoribus erat ortus sordidis, & qui artes sellularias exercerent; ipse ad quodcunque scelus vel flagitium hominis perditi audendum magna præsidia habebat. Jam primùm, ineunte ætate prostituto palàm corpore, impudice vixerat; ad hæc sollertia mentis & memoria valebat. adversus humiles tenuesque terribilis supra modum atque audax, ad demulcendum potentiores

tiores adulatorum artes mirifice callebat. Is primo exulare extorris ab solo patrio fuerat coactus, quod Romanis Tarentum prodere esset visus; non quod inter cives aliquid ipse tunc posset; verùm architectus quum esset, per occasionem reficiendi partem aliquam murorum, claves ejus portæ qua itur in mediterranea in potestate tunc habebat. Quum ad Romanos perfugisset, atque inde vice versa literas Tarentum & ad Hannibalem mitteret, ubi patuit dolus, exitum rei providens, ad Philippum rursus aufugit. apud quem eam sibi fidem conciliavit, eo potentiæ crevit, ut evertendi tanti regni præcipua propemodum caussa ipse exstiterit.

δὲ τοὺς ὑπερέχοντας κολακικώτατος. οὗτος ἀρχῆθεν μὲν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξέπεσε, δόξας τὸν Τάραντα πράττειν Ῥωμαίοις· οὐ πολιτικὴν ἔχων δύναμιν· ἀλλ' ἀρχιτέκτων ὑπάρχων, καὶ διά τινας ἐπισκευὰς τῶν τειχῶν, κύριος γινόμενος τῶν κλειδῶν τῆς πύλης τῆς ἐπὶ τὸ μεσόγαιον φερούσης. καταφυγὼν δὲ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πάλιν ἐκεῖθεν γράφων, καὶ διαπεμπόμενος εἰς τὸν Τάραντα καὶ πρὸς Ἀννίβαν, ἐπεὶ καταφανὴς ἐγένετο, προαισθόμενος τὸ μέλλον, αὖθις ἔφυγε πρὸς τὸν Φίλιππον. παρ' ᾧ τοιαύτην περιεποιήσατο πίστιν καὶ δύναμιν, ὥστε τοῦ καταστραφῆναι τὴν τηλικαύτην βασιλείαν, σχεδὸν αἰτιώτατος γεγονέναι.

VERITATEM vim habere maximam, & de mendacio semper triumphare.

EQUIDEM existimo Naturam mortalibus VERITATEM constituisse Deam maximam, maximamque illi vim attribuisse. Nam hæc cum ab omnibus oppugnetur, atque adeo omnes nonnunquam verisimiles conjecturæ à mendacio stent; ipsa per se nescio quomodo in animos hominum sese insinuat; & modò repente illam suam vim exerit; modò tenebris obtecta longo tempore, ad extremum suapte vi ipsa vincit obtinetque & de mendacio triumphat.

Ὅτι ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ μεγίστην ἔχει δύναμιν, καὶ ἀεί ποτε καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.

ΚΑΙ μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν 3
τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις ἀποδεῖξαι τὴν ΑΛΗΘΕΙΑΝ, καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν. πάντων γοῦν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταττομένων· οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὑτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων· καὶ ποτὲ μὲν παραχρῆμα δείκνυσι τὴν αὑτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ, καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.

Οτι Νάβις ὁ φονικώτατος τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν εἰς τοὺς πολίτας ἐνεδείξατο.

ΑΠΗΓΑ μηχανὴ τοῦ Νάβιδος, πρὸς ἀνθρώπων ὄλεθρον.

4 ΟΔΕ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος Νάβις, ἔτος ἤδη τρίτον ἔχων τὴν ἀρχήν, ὁλοσχερὲς μὲν οὐδὲν ἐπεβάλλετο πράττειν, οὐδὲ τολμᾶν, διὰ τὸ πρόσφατον εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἧτταν τοῦ Μαχανίδου· καταβολὴν δ᾽ ἐποιεῖτο, καὶ θεμέλιον ὑπεβάλλετο πολυχρονίου καὶ βαρείας τυραννίδος. διέφθειρε γὰρ τοὺς λοιποὺς ἄρδην ἐκ τῆς Σπάρτης· ἐφυγάδευσε δὲ τοὺς κατὰ πλοῦτον διαφέροντας ἢ δόξῃ προγονικῇ. τὰς δὲ τούτων οὐσίας καὶ γυναῖκας διεδίδου τῶν ἄλλων τοῖς ἐπιφανεστάτοις καὶ τοῖς μισθοφόροις. οὗτοι δ᾽ ἦσαν ἀνδροφόνοι, καὶ παραχίται, λωποδύται, τοιχωρύχοι. καθόλου γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἠθροίζετο πρὸς αὐτὸν ἐπιμελῶς ἐκ τῆς οἰκουμένης, οἷς ἄβατος ἦν ἡ θρέψασα δι᾽ ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν. ὧν προστάτην καὶ βασιλέα αὐτὸν ἀναδείξας, καὶ χρώμενος δορυφόροις καὶ σωματοφύλαξι τούτοις, δῆλον ὅτι ἔμελλε πολυχρόνιον ἕξειν τὴν ἐπ᾽ ἀσεβείᾳ φήμην καὶ δυναστείαν. ὥστε χωρὶς τῶν προειρημένων, οὐκ ἐξήρκειτο φυγαδεύειν τοὺς πολίτας· ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς φεύγουσιν οὐδεὶς τόπος ἦν ἀσφαλής, οὐδὲ καταφυγὴ βέβαιος. τοὺς μὲν γὰρ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπαποστέλλων ἀνῄρει, τοὺς

Nabidis crudelissimi Lacedamoniorum tyranni immanitas in cives horrenda.

APEGA machina Nabidis ad tollendos homines.

NABIS Lacedæmoniorum Tyrannus qui tertium jam annum rerum potiebatur, nihil ille quidem majoris rei aggredi vel moliri audebat; quod recens adhuc esset memoria devicti ab Acheis Machanidæ. sed mansuræ diutius ac duræ tyrannidis principia ponebat, & fundamenta jaciebat. reliquias enim nominis Spartani funditus delebat. eos qui opibus aut gloria majorum cæteris præstabant, solum vertere cogebat. horum fortunas & uxores iis qui inter reliquos eminebant & mercenario militi dividebat; hi autem erant, homicidæ, effractores, prædatores nocturni, vecticularii. nam hoc dumtaxat genus hominum, quibus propter impia facinora, & immania scelera pedem in patria sua ponere non licebat, sedulo Nabis toto, undique ex Orbe terrarum ad se arcessebat. Horum ille patronum & Regem quum se constituisset, stipatores & satellites eos sibi instituisset, in longum videlicet tempus istorum ope & impietatis suæ famam & dominationem erat extensurus. Itaque præter illa quæ jam diximus, cives in exilium pellere non contentus; id operam dabat, ne quis exulibus locus esset tutus, ne ullum perfugium securum. alios enim percussoribus summissis per vias occidebat, alios ab exi-

ab exilio revocatos trucidabat. Postremo in iis urbibus quas haberent exules, conductis per homines nullo modo suspectos vicinis domibus iis quas ipsi incolerent, Cretenses eo mittebat, qui parietibus intergerinis effossis per apertas fenestras exulum alios stantes, alios decumbentes in suis aedibus sagittis configebant & necabant. ut miseris Lacedæmoniis nullus ad perfugium locus satis tutus pateret, nullum tempus à periculo esset immune. Atque hac sane ratione plurimos eorum è medio sustulit. Idem Nabis machinam quoque, si tamen ea machina est dicenda, talem struxerat. Simulacrum muliebre erat pretiosis vestibus adornatum; formæ similitudine Nabidis uxorem arte eximia referens. Quoties civium aliquos tyrannus ad se vocabat, ut pecuniis eos emungeret, principio longa oratione eaque perbenigna ipsos compellabat; periculum quod regioni & urbi etiam ab Achæis imminebat, ipsis ob oculos ponebat; quantum stipendiariorum numerum salutis ipsorum caussa aleret, significabat; quantos in sacris procurandis, aut publicis negotiis sumptus faceret. Ejusmodi sermonibus si, qui audiebant, commoverentur, ad destinata exsequenda hoc illi satis erat. sin aliqui essent, qui pecunias pendere recusantes, jussa capessere detrectarent; in hæc tum verba tyrannus erumpebat: Equidem fortasse quod cupio persuadere tibi non valeo: Apegam vero hanc (id nomen Nabidis conjux habebat) puto tibi

δ' ἐκ τῆς φυγῆς ἐπαναγαγόντας ἐφόνευε. τὸ δὲ πλεῖστον, ἐν ταῖς πόλεσι τὰς συνεγγὺς οἰκίας ὅπου τινὲς κατῴκουν τῶν φυγάδων μισθούμενος δι' ἀνυπονοήτων ἀνθρώπων, εἰς ταύτας εἰσέπεμπε Κρῆτας· οἵτινες [illegible] ἐν τοῖς τοίχοις, καὶ διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν θυρίδων τοξεύοντες τοὺς μὲν ἑστῶτας τῶν φυγάδων, τοὺς δ' ἀνακειμένους ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις διέφθειρον. ὥστε μήτε τόπον εἶναι μηδένα φύξιμον, μήτε καιρὸν ἀσφαλῆ τοῖς ταλαιπώροις Λακεδαιμονίοις. Καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς μὲν πλείστους αὐτῶν ἠφάνισε. Κατεσκεύα- 5
σε δὲ καὶ τινα μηχανήν, εἰ μηχανὴν ταύτην χρὴ λέγειν. ἦν γὰρ εἴδωλον γυναικεῖον πολυτελέσιν ἱματίοις ἠμφιεσμένον. κατὰ δὲ τὴν μορφὴν εἰς ὁμοιότητα τῇ τοῦ Νάβιδος γυναικὶ διαφόρως ἀπειργασμένον. ὁπότε δέ τινας τῶν πολιτικῶν ἀνακαλέσαιτο, βουλόμενος εἰσπρᾶξαι χρήματα· τὰς μὲν ἀρχὰς διετίθετο λόγους πλείονας καὶ φιλανθρώπους, ὑποδεικνύων μὲν τὸν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικρεμάμενον τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει φόβον· διασαφῶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν μισθοφόρων τὸ τρεφόμενον τῆς ἐκείνων ἀσφαλείας χάριν· ἔτι δὲ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς τῆς πόλεως δαπάνας. εἰ μὲν οὖν ἐντρέποιντο διὰ τῶν τοιούτων λόγων, εἶχεν ἀπαρκούντως αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον. εἰ δέ τινες ἐξαρνούμενοι διωθοῖντο τὴν ἐπιταγήν, ἐπεφθέγγετο λόγον τοιοῦτον· Ἴσως ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαί σε πείθειν. Ἀπήγαν μέντοι ταύτην δοκῶ σε πείσειν. τοῦτο δ' ἦν ὄνομα τῇ γυναικὶ

τ̃ Νάβιδος. καὶ τοῦτ' ἔλεγε, καὶ παρῆν ὁ μικρῷ πρότερον ἔλεγον εἴδωλον. ὃ δεξιωσάμενος ἐπειδὰν ἐκ τῆς καθέδρας ἀνίστησι τὴν γυναῖκα, καὶ περιέπτυξε ταῖς χερσί, προσήγετο κατὰ βραχὺ πρὸς τὰ στέρνα. τοὺς δὲ πήχεις εἶχε καὶ τὰς χεῖρας πλήρεις σιδηρῶν γόμφων ὑπὸ τοῖς ἱματίοις. ὁμοίως καὶ κατὰ τοὺς μαστούς. ὅταν οὖν προσερείσῃ ταῖς χερσὶ πρὸς τὰ νῶτα τῆς γυναικός, κἄπειτα διὰ τῶν ὀργάνων ἑλκόμενον, ἐπιτείνει καὶ προσῆγε πρὸς τοὺς μαστούς, κατ' ἐλάχιστον πᾶσαν ἠνάγκαζε φωνὴν προΐεσθαι τὸν πιεζόμενον. Καὶ πολλοὺς δή τινας τῷ τοιούτῳ τρόπῳ διέφθειρε τῶν ἐξαρνουμένων.

persuasuram. Simul hæc ille dicebat, & statim aderat simulacrum de quo sumus locuti. tum autem tyrannus ubi è sede sua mulierem excitasset, per speciem comitatis dextram prehendens, utraque manu collocutorem amplectebatur, ac paullatim ad pectus admovebat. erant autem illi cubiti & brachia ferreis clavis plena, quos vestis occultabat. similiter etiam in mammis infixos habuit clavos. quando igitur brachia impresserat dorso mulieris, mox organis quibusdam attractum intendebat & paullatim ad mammas adducens, eum qui premebatur omne genus voces cogebat edere. Atque hoc modo multos eorum sustulit, qui pecunias dare recusabant.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGA-LOPOLITANI QUARTADECIMA

HISTORIA EXCERPTA.

Res præclarè gestæ in Africa à Scipione adversus Asdrubalem Pœnum, & Syphacem Regem Numidarum.

Quomodo materia, è qua erant structa tabernacula Carthaginiensium & Numidarum, occasionem Scipioni præbuerit facinus edendi miræ virtutis & audaciæ.

Quomodo Scipio studium pacis simulans, hostem reddidit incautum ac negligentem.

Ὅσα ὁ Σκιπίων ἐν τῇ Λιβύῃ συνεχῶς ἐπινοήσατο κατὰ Ἀσδρούβα τοῦ Καρχηδονίου, καὶ Σύφακος τοῦ τῶν Νομάδων βασιλέως.

Πῶς ἀφορμὴ ἐγένετο τῷ Σκιπίωνι ἐκ τῆς σκηνοποιΐας τῶν Φοινίκων καὶ Νομάδων πρὸς τὸ ἀποδεῖξαι ἔργον κάλλιστον καὶ παραβολώτατον.

Πῶς ὁ Σκιπίων σπουδάζειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης προσποιησάμενος τῶν ὑπεναντίων τὴν σπουδὴν ἔλυσε.

Ἐμπρησμὸς τῶν Σύφακος καὶ Ἀσδρούβου στρατοπέδων.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι ταῖς ψυχαῖς οὐχ ἡττημένοι ἐν ἡμέραις τριάκοντα διπλασίως ἐπερρώσθησαν.

Πῶς ὁ Σκιπίων ἐκ παρατάξεως ἐνίκησε τοὺς ἐναντίους.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι τῇ μάχῃ λειφθέντες, ταῖς ψυχαῖς οὐδὲ τότε ἡττήθησαν.

1 ΟΙ μὲν οὖν ὕπατοι περὶ ταύτας ἐγίνοντο τὰς πράξεις· ὁ δὲ Πόπλιος ἐν τῇ Λιβύῃ κατὰ τὴν παραχειμασίαν πυνθανόμενος, ἐξαρτύειν στόλον τοὺς Καρχηδονίους, ἐγίνετο μὲν καὶ περὶ ταύτην τὴν παρασκευήν. οὐχ ἧττον δὲ καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς κατὰ τὸν Σύφακα τελέως ἐλπίδος ἀφίστατο· διεπέμπετο δὲ συνεχῶς, διὰ τὸ μὴ πολὺ ἀφεστάναι τὰς δυνάμεις ἀλλήλων· πεπεισμένος, μεταπείσειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων συμμαχίας. οὐ γὰρ ἀπεγίνωσκε, καὶ τῆς παιδίσκης αὐτὸν ἤδη κόρον ἔχειν, δι' ἣν εἵλετο τὰ Καρχηδονίων, καὶ καθόλου τῆς πρὸς Φοίνικας φιλίας, διά τε τὴν φυσικὴν τῶν Νομάδων ἀψικορίαν, καὶ διὰ τὴν πρός τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀθεσίαν. ὢν δὲ περὶ πολλὰ τῇ διανοίᾳ, καὶ ποικίλας ἔχων ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος διὰ τὸ καταρρωδεῖν τὸν ἔξω κίνδυνον, τῷ πολλαπλασίους εἶναι τοὺς ὑπεναντίους, ἐπελάβετο τινὸς ἀφορμῆς τοιαύτης. τῶν γὰρ διαπεμπομένων

Incendium castrorum & Asdrubalis & Syphacis.

Quomodo Carthaginienses animos invictos gerentes, diebus triginta duplo animosiores sint facti.

Quomodo Scipio prælio hostes devicerit.

Quomodo Carthaginienses prælio victi animis manserint invictis.

DUM Consules in his erant occupati, Publius interim in Africa hibernans, cognito Carthaginienses classem parare, ad curam rei nauticæ ipse quoque se convertit: sic tamen, ut de obsidione Uticæ non minus cogitaret. Sed nec de Syphace spem abjecerat: quin potius, quia amborum copiæ haut procul invicem distabant, suos ad eum assidue mittebat; persuasus, se posse ipsum à Pœnorum societate revocare. Nam quum solita sint Numidarum ingenia cito fastidire quæ cupide appetierunt, & fidem diis pariter atque hominibus facile mutare; non desperabat Scipio, posse fieri, ut & puellæ propter quam Carthaginiensibus se adjunxerat, & omnino amicitiæ Pœnorum satietas eum cepisset. Qui autem in varias partes animum versaret, & de futuro spe magna duceretur, dimicationem in patentibus campis refugiens, eo quod multis partibus plures erant Pœni, oblatam sibi occasionem hujusmodi arripuit.

Renun-

Renuntiaverant ipsi quidam ex iis quos ad Syphacem miserat; Carthaginienses hibernacula sua ex lignea omnis generis materia, & frondis congerie, nulla terra immista, exædificasse: Numidarum illos qui eo loci primi constiterant, ex arundinibus; illos qui jam ex urbibus eodem conveniebant, è sola fronde tentoria structa habere; partim intra, partim extra fossam etiam vallumque locis occupatis. Ratus itaque Scipio, nihil tentari à se posse, neque magis improvisum hosti, neque magis conducibile suis rationibus, quàm si igne inimicos aggrederetur, ad hoc inceptum totus se convertit. Syphax quum ad Publium sæpius mitteret, eò semper revoluebatur, ut diceret; Pœnis Italia, pariterque Romanis Africa esse excedendum. quod ad illa quæ in medio essent sita, permittendam utrique populo possessionem eorum quæ uterque jam obtineret. Quas conditiones Publius initio ne auribus quidem admittebat ullo modo: sed tunc per eos quos ad Syphacem mittebat, levem aliquam spem ipsi faciebat, rem posse ita ut ipse proponebat, convenire. Ita factum ut Numida, qua fuit levitate, libertatem commeandi ultro citroque, multo adhuc libentius quàm ante & incautius permitteret. iccirco etiam dum hæc aguntur & plures & sæpius sunt missi. interdum vero & dies aliquot alteri in alterorum castris sine ulla cautione, habitarunt. Quo tempore Scipio, cum legatis quos mitteret, semper aliquos spectatæ prudentiæ viros, aut etiam militares interdum, sordido humilique habitu & ad instar servorum concinnatos,

πρὸς τὸν Σύφακα τινὲς ἀπήγγελλον αὐτῷ· διότι συμβαίνει τοὺς μὲν Καρχηδονίους ἐκ παντοδαπῶν ξύλων καὶ φυλλάδος ἄνευ γῆς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ κατεσκευακέναι τὰς σκηνάς. τῶν δὲ Νομάδων τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ καλάμων, τοὺς δὲ συναγομένους ἐκ τῶν πόλεων κατὰ τὸ παρὸν ἐξ αὐτῆς τῆς φυλλάδος σκηνοποιεῖσθαι· τοὺς μὲν ἐντός, τοὺς δὲ πλείους αὐτῶν ἐκτὸς τῆς τάφρου καὶ τοῦ χάρακος. νομίσας οὖν ὁ Πόπλιος παραδοξοτάτην μὲν τοῖς πολεμίοις, πραγματικωτάτην δὲ σφίσιν εἶναι τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἐπιβολήν, ἐγίνετο περὶ ταύτην τὴν κατασκευήν. ὁ δὲ Σόφαξ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πόπλιον διαποστολαῖς ἀεί πως ἐπὶ ταύτην κατήντα τὴν γνώμην· ὅτι δέοι Καρχηδονίους μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαλλάττεσθαι, Ῥωμαίους δὲ παραπλησίως ἐκ τῆς Λιβύης. τὰ δὲ μεταξὺ τούτων ἔχειν ἀμφοτέρους, ὧν τότε κατεῖχον. ὧν ὁ Πόπλιος ἀκούων ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις, οὐδαμῶς ἀνείχετο. τότε δὲ τῷ Νομάδι βραχεῖαν ἔμφασιν ἐποιήσατο διὰ τῶν ἀποστελλομένων, ὡς οὐκ ἀδυνάτου τῆς ἐπιβολῆς οὔσης ἧς ἐπιβάλλεται. δι' οὗ συνέβη τὸν Σύφακα κουφισθέντα πολλαπλασίως ἐπιρρωσθῆναι πρὸς τὴν ἐπιπλοκήν. οὗ γενομένου, πλείους ἦσαν οἱ διαπεμπόμενοι καὶ πλεονάκις. ἔστι δ' ὅτε καί τινας ἡμέρας ἔμενον παρ' ἀλλήλοις ἀπαρατηρήτως. ἐν αἷς ὁ Πόπλιος ἀεί τινας μὲν τῶν πραγματικῶν, οὓς δὲ καὶ στρατιωτικῶν ῥυπῶντας καὶ ταπεινοὺς εἰς δουλικὰς ἐσθῆτας διασκευάζων, μετὰ τῶν ἀποστελλομένων ἐξέπεμπε, χάριν τοῦ τὰς προσόδους καὶ

τὰς εἰσόδους τὰς εἰς ἑκατέραν τὴν παρεμβολὴν ἀσφαλῶς ἐξερευνῆσαι καὶ κατοπτεῦσαι. Δύο γὰρ ἦσαν στρατοπεδεῖαι· μία μὲν, ἣν Ἀσδρούβας εἶχε μετὰ πεζῶν τρισμυρίων καὶ τρισχιλίων ἱππέων. ἄλλη δὲ περὶ δέκα σταδίους ἀφεστῶσα ταύτης, ἡ τῶν Νομάδων, ἱππεῖς μὲν εἰς μυρίους ἔχουσα, πεζοὺς δὲ περὶ πεντακισμυρίους ἤδη. ἣ καὶ μᾶλλον εὐέφοδος ἦν, καὶ τὰς σκηνὰς εἶχε τελέως εὐφυεῖς πρὸς ἐμπυρισμὸν, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας, ὡς ἄρτι εἶπον, μὴ διὰ ξύλων, μηδὲ διὰ γῆς, ἁπλῶς δὲ κάνναις καὶ καλάμοις χρῆσθαι πρὸς τὰς σκηνοποιΐας.

2 Ἐπειδὴ δὲ τὰ μὲν τῆς ἐαρινῆς ὥρας ὑπέφαινεν ἤδη, τῷ δὲ Σκιπίωνι πάντα διηρεύνητο πρὸς τὴν προειρημένην ἐπιβολὴν τὰ κατὰ τοὺς ὑπεναντίους, τὰς μὲν νῆας καθεῖλκε, καὶ μηχανὰς κατεσκεύαζε ταύταις ὡς πολιορκήσων ἐκ θαλάττης τὴν Ἰτύκην· τοῖς δὲ πεζοῖς, οὖσιν ὡς δισχιλίοις, κατελάβετο πάλιν τὸν ὑπὲρ τὴν πόλιν κείμενον λόφον, καὶ τοῦτον ὠχύρου καὶ διετάφρευε πολυτίμως· τοῖς μὲν ὑπεναντίοις ποιῶν φαντασίαν, ὡς τοῦτο πράττων τῆς πολιορκίας ἕνεκα, τῇ δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος ἐφεδρεύειν τοῖς κατὰ τὸν τῆς πράξεως καιρὸν, ἵνα μὴ τῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς παρεμβολῆς χωρισθέντων, οἱ τὴν Ἰτύκην παραφυλάττοντες στρατιῶται, τολμήσειεν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ἐγχειρεῖν τε τῷ χάρακι διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι, καὶ πολιορκεῖν τοὺς φυλάττοντας. ταῦτα δὲ παρασκευαζόμενος, ἅμα διεπέμπετο πρὸς τὸν Σύφακα, πυνθανόμενος ἐὰν συγχωρῇ τοῖς παρακαλουμένοις, εἰ καὶ Καρχηδονίοις ἔσται ταυτὰ κατὰ νοῦν, καὶ μὴ πάλιν ἐκεῖνοι φήσουσι

proficisci jubebat; qui exitus atque aditus utrorumque castrorum tutò explorarent ac specularentur. Erant enim gemina castra. altera habuit Asdrubal cum peditibus ccIↃↃ ccIↃↃ ccIↃↃ, equitibus cIↃ cIↃ cIↃ. altera castra decem inde circiter stadia, Numidæ habebant, in quibus erant equitum ccIↃↃ, peditum vero jam ad millia quinquaginta. & erat ad hæc castra facilior aditus quàm ad altera; tum autem tabernacula Numidarum incendi penitus facilia; quoniam, ut modo dicebamus, ad tentoria sua exstruenda, neque ligneam materiam, neque terram adhibent, sed cannas dumtaxat; sive stoream & arundines. Posteaquam & ver jam appetebat, & Scipio abunde exploraverat de hostibus quæ ad id quod parabat scire ipsum oporteret, deductis navibus, machinis eas, velut à mari aggressurus Uticam, instruit. duo millia militum ad capiendum quem antea tenuerat tumulum super Uticam mittit; eumque munit & impensiore studio fossa prçcingit: in speciem, ut hosti persuaderet, ad obsidionem Uticæ illa se facere: re vera, ut prçsidium suis in tempus quo destinata exsequeretur, prospiceret. ne ubi legiones castris eduxisset, manus militum qui Uticam custodiebant, eruptione facta ex urbe, castra Romana, adeo prçsertim Uticę propinqua, aggredi auderent, & relictas ibi ad custodiam cohortes obsiderent. Simul hęc parabat Scipio, simul legatos ad Syphacem mittebat, qui ex eo quęrerent, si ipse postulatis ejus consentiret, ecquid Pœni forent assensuri; & num postea essent dicturi,

de iis

de iis quæ convenissent deliberare se velle. hoc amplius Scipio, legatos suos ad se reverti vetuerat, nisi certum responsum esset datum. Post horum adventum Syphax, legatione eorum audita, in animum sibi induxit, id studere Cornelium, ut pax conveniret; partim quod negarent illi se prius redituros, quàm responsum ab eo accepissent; partim quod Romanus Imperator de consensu Pœnorum esset sollicitus. Igitur missis legatis, qui Asdrubalem omnia edocerent, & simul hortarentur, ut pacem acciperet: ipse interim negligenter & incautè agebat, & subinde advenientes Numidas extra castra tendere sinebat. Publius interim, quum similis negligentiæ simulatione uteretur, reapse tamen necessaria incepto cùm maxime apparabat. Ubi Numidæ renuntiatum est à Pœnis, ut inchoatum pacis negotium ad effectum perduceret; atque ille gestiens lætitia ejus rei certiores legatos fecit; è vestigio illi ad castra Romana, ut Regis mandata Scipioni afferrent, revertuntur. quibus acceptis, extemplo Imperator retro commeare ad Syphacem legatos jubet, qui dicerent; Publio quidem conditiones probari, eumque studio pacis duci; sed diversam concilii sententiam esse; cui placeat, in eodem res statu ac prius erant manere. Veniunt legati, & quod fuerant jussi Numidæ significant. Propterea autem hos remiserat Scipio, ne si manentibus adhuc induciis, quæ pacis caussa

βουλεύεσθαι περὶ τῶν συγχωρουμένων. ἅμα δὲ τούτοις προσαπεστείλατο τοῖς πρεσβευταῖς, μὴ πρότερον ὡς αὐτὸν ἀπιέναι, πρὶν ἢ λαβεῖν ἀπόκρισιν ὑπὲρ τούτων. Ὧν ἀφικομένων, διακούσας ὁ Νομὰς ἐπείσθη, διότι πρὸς τὸ συντελεῖν ἐστὶ τὰς διαλύσεις ὁ Σκιπίων· ἔκ τε τοῦ φάσκειν τοὺς πρέσβεις μὴ πρότερον ἀπαλλαγήσεσθαι, πρὶν ἢ λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποκρίσεις, ἔκ τε τοῦ διευλαβεῖσθαι τὴν τῶν Καρχηδονίων συγκατάθεσιν. Διὸ καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἀσδρούβαν ἐξαυτῆς ἔπεμπε διασαφῶν τὰ γινόμενα, καὶ παρακαλῶν δέχεσθαι τὴν εἰρήνην. αὐτὸς δὲ ῥαθύμως διῆγε, καὶ τοὺς ἐπισυναγομένους Νομάδας ἐκτὸς εἴα τῆς παρεμβολῆς αὐτοῦ κατασκηνοῦν. ὁ δὲ Πόπλιος κατὰ μὲν τὴν ἐπίφασιν ἐποίει τὸ παραπλήσιον, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν τὰ μάλιστα περὶ τὰς παρασκευὰς ἦν. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων τῷ Σύφακι διεσαφήθη συντελεῖν κατὰ τὰς συνθήκας, ὁ δὲ Νομὰς περιχαρὴς ὢν εἶπε τοῖς πρεσβευταῖς ὑπὲρ τούτων· εὐθέως οἱ πρέσβεις ἀπῄεσαν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, μηνύσοντες τῷ Ποπλίῳ τὰ πραχθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως. ὧν ἀκούσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, αὖθις ἐκ ποδὸς ἔπεμπε πρέσβεις δηλώσοντας τῷ Σύφακι, διότι συμβαίνει τὸν μὲν Πόπλιον εὐδοκεῖν καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, τοὺς δ' ἐν τῷ συνεδρίῳ διαφέρεσθαι καὶ φάσκειν διαμένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. οἱ δὲ παραγενόμενοι, διεσάφησαν ταῦτα τῷ Νομάδι. τὴν δὲ ἀποστολὴν ταύτην ὁ Σκιπίων ἐποιήσατο, χάριν τοῦ μὴ δόξαι παρασπονδεῖν, ἐὰν ἔτι μενούσης τῆς ὑπὲρ

τῶν διαλύσεων ἐπικηρυκείας πρὸς ἀλλήλους πράξῃ τι τῶν πολεμικῶν ἔργων. γενομένης δὲ τῆς ἀπορρήσεως ταύτης, ἅπαν τὸ γιγνόμενον αὐτῷ ἐπιχειρεῖν ἔξειν ὑπέλαβε τὴν προαί-
3 ρεσιν. ὁ δὲ Σύφαξ ταῦτα διακούσας, ἔφερε μὲν δυσχερῶς, διὰ τὸ προσυνηλπικέναι περὶ τῶν διαλύσεων· συνῆλθε δὲ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν εἰς λόγους, καὶ διεσάφει τὰ παρὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ προσηγγελμένα. περὶ ὧν πολλὰ διαπορήσαντες, ἐβουλεύοντο πῶς σφίσι καθήκει χρῆσθαι τοῖς ἑξῆς πράγμασι, πλεῖστον ἀπέχοντες τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ μέλλοντος. περὶ φυλακῆς μὲν γὰρ, ἢ τοῦ παθεῖν τι δεινὸν, οὐδ' ἡντινοῦν εἶχον πρόληψιν· περὶ δὲ τοῦ δρᾶσαί τι, καὶ προκαλέσασθαι τοὺς πολεμίους εἰς ἴσον καὶ ὁμαλὸν τόπον, πολλή τις ἦν αὐτῶν ὁρμὴ καὶ προθυμία. Πόπλιος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, τοῖς μὲν πολλοῖς ὑπεδείκνυε διά τε τῆς παρασκευῆς, καὶ τῶν παραγγελμάτων, ὡς κατὰ τῆς Ἰτύκης ἔχων πρᾶξιν· τῶν δὲ χιλιάρχων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους καὶ πιστοτάτους καλέσας περὶ μέσον ἡμέρας, ἐξέθηκε τὴν ἐπιβολὴν, καὶ παρήγγειλε δειπνοποιησαμένους καθ' ὥραν, ἐξάγειν τὰ στρατόπεδα πρὸ τοῦ χάρακος, ἐπειδὰν κατὰ τὸν ἐθισμὸν οἱ σαλπιγκταὶ σημαίνωσιν ἅμα πάντες. Ἔστι γὰρ ἔθος Ῥωμαίοις, κατὰ τὸν τοῦ δείπνου καιρὸν τοὺς βυκανητὰς καὶ σαλπιγκτὰς πάντας σημαίνειν παρὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν, χάριν τοῦ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἵστασθαι κατὰ τοὺς ἰδίους τόπους. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς κατασκόπους ἀνα-

factæ fuerant, hostile aliquid tentaret, fidem violasse posset videri. post istam namque denunciationem, liberam quiduis faciendi fore voluntatem, neque ulli obnoxiam calumnię existimabat. Cum molestia Rex Syphax hęc accepit; ut qui de pace certam jam spem præcepisset: cęterum ad colloquendum cum Asdrubale profectus, quem acceperat à Romanis nuntium illi communicat. Habita est inter ipsos super ea re longa consultatio: qua id unum agitabant, quid deinceps sibi esset faciendum. in qua sane deliberatione, longe illis inita consilia ab eo quod erat futurum aberrarunt. nam de adhibenda cautione, & periculis quæ imminere poterant, ne minimam quidem mentionem fecerunt; ad lædendum hostem & in æquum ac planum locum perducendum, studium multum atque alacritatem ostenderunt. Quæ dum aguntur, Scipio ex iis quæ apparabat, quęque imperabat, multitudinis animis hanc opinionem ingenerabat, quasi capiendæ per proditionem Uticæ spem haberet: at Tribunis militum quos maxime idoneos putabat, & quibus plurimum fidebat, circa meridiem convocatis, suum illis consilium aperuit. iisdem mox edixit, ut tempori cenarent, & copias extra vallum educerent, ubi signum pro more æneatores simul omnes dedissent. Est enim hæc Romanis consuetudo, ut hora cœnæ buccinatores omnes & tubicines juxta Prætorium concinant, ad id, ut eo tempore nocturnæ vigiliæ in suis quæque locis & stationibus collocentur. Secundum hæc exploratoribus

ad se vocatisque quos in castra Punica sæpius miserat, quæ ab ipsis referebantur sive super itineribus, sive super aditibus ad castra, accurate inquirebat, & inter se contendebat; in omnibus quæ dicerentur judicio & consilio Massanissæ, ut pote illorum locorum periti, stans. Ubi omnia fuerunt expedita ad ipsius inceptum necessaria, relicto in castris idoneo selectorum militum præsidio, exeunte prima vigilia, cum copiis in hostes stadia inde sexaginta distantes, ire pergit. Desinente vigilia tertia ad hostes perventum est. Ibi Scipio, partem alteram copiarum Lælio Massanissæque ac Numidas attribuit, & castra Syphacis jussit invadere: utrunque prius obtestatus, ut viros fortes se præberent, neve temere quicquam facerent: meminissent etiam & etiam, in nocturnis aggressionibus quantum oculis impedimenti & obstaculi ad res gerendas nox afferat, tantum mente & virtute esse explendum. ipse reliquum exercitum assumit, & adversus Asdrubalem ducit. Erat autem hoc illi constitutum, non antè incipere, quàm Lælius in castra hostium ignem jam conjecisset. Hæc Publius cogitans, lento incedebat gradu. Lælius & Massanissa copias inter se partiti, hostes simul sunt aggressi. Quum autem tabernacula essent ita confecta, quod ante dicebamus, quasi de industria incendio essent præparata, ubi semel qui in primo erant agmine ignem conjecissent, conflagrantibus statim primis tentoriis, tum

καλεσάμενος, οὓς ἐτύγχανε διαπεμπόμενος εἰς τὰ τῶν πολεμίων στρατόπεδα, συνήρετο καὶ διηρεύνα τὰ λεγόμενα περί τε τῆς προσόδου καὶ τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὰς παρεμβολάς, χρώμενος ἐπικριτῇ τῶν λεγομένων καὶ συμβούλῳ τῷ Μασσανάσσῃ διὰ τὴν τῶν τόπων ἐμπειρίαν. ἐπειδὴ δὲ πάντ' ἦν εὐτρεπῆ τὰ πρὸς 4
τὴν χρείαν αὐτῷ τῆς ἐνστάσεως, ἀπολιπὼν τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἐπὶ τῆς παρεμβολῆς, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις προῆγεν ἄρτι ληγούσης τῆς πρώτης φυλακῆς. περὶ γὰρ ἑξήκοντα σταδίους ἀπεῖχον οἱ πολέμιοι. συνεγγίσας δὲ τοῖς πολεμίοις περὶ τὴν τρίτην φυλακὴν λήγουσαν, Γαΐῳ μὲν Λαιλίῳ καὶ Μασσανάσσῃ τοὺς ἡμίσεις ἀπονείμας τῶν στρατιωτῶν καὶ πάντας τοὺς Νομάδας, ἐπέταξε ποιῆσαι τὴν προσβολὴν πρὸς τὸν τοῦ Σύφακος χάρακα· παρακαλέσας ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι, καὶ μηδὲν εἰκῇ πράττειν· σαφῶς εἰδότας, ὅτι καθ' ὅσον ἐμποδίζει καὶ κωλύει τὰ τῆς ὁράσεως τὸ σκότος, κατὰ τοσοῦτον δεῖ συνεκπληροῦν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ τόλμῃ τὰς νυκτερινὰς ἐπιβολάς. αὐτὸς δὲ τὴν λοιπὴν στρατιὰν ἀναλαβών, ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν. ἦν δὲ αὐτῷ συλλελογισμένον, μὴ πρότερον ἐγχειρεῖν, ἕως ἂν οἱ περὶ τὸν Λαίλιον πρῶτοι τὸ πῦρ ἐμβάλωσι τοῖς πολεμίοις. οὗτος μὲν τοιαύτας ἔχων ἐπινοίας, βάδην ἐποιεῖτο τὴν πορείαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Λαίλιον εἰς δύο μέρη σφᾶς αὐτοὺς διελόντες, ἅμα προσέβαλλον τοῖς πολεμίοις. τῆς δὲ τῶν σκηνῶν διαθέσεως, οἷον ἐπίτηδες πρὸς ἐμπυρισμὸν κατεσκευασμένης, καθάπερ ἀνώτερον εἶπον· ὡς οἱ προηγούμενοι τὸ πῦρ ἐνέβαλλον, κατανεμηθὲν εἰς τὰς

προσάγειν σκηνὰς, τελέως ἀβοήθητον ἐποίει τὸ κακὸν διά τε τὴν συνέχειαν τῶν σκηνῶν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑποκειμένης ὕλης. ὁ μὲν οὖν Λαίλιος ἔχων ἐφεδρείας τάξιν ἔμενεν· ὁ δὲ Μασσανάσσης εἰδὼς τοὺς τόπους καθ' οὓς ἔμελλον οἱ φεύγοντες τὸ πῦρ ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν, ἐν τούτοις ἐπέστησε τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας. τῶν δὲ Νομάδων οὐδεὶς ἁπλῶς συνυπώπτευσε τὸ γιγνόμενον, οὐδ' αὐτὸς ὁ Σύφαξ. ἀλλ' ὡς αὐτομάτως ἐμπεπρησμένου τοῦ χάρακος, ταύτην ἔχον τὴν διάληψιν. ὅθεν ἀνυπονοήτως οἱ μὲν ἐκ τῶν ὕπνων, οἱ δ' ἀκμὴν ἔτι μεθυσκόμενοι καὶ πίνοντες ἐξεπήδων ἐκ τῶν σκηνῶν. καὶ πολλοὶ μὲν ὑφ' αὑτῶν περὶ τὰς τοῦ χάρακος ἐξόδους συνεπατήθησαν· πολλοὶ δὲ τῷ πυρὶ καταληφθέντες, ὑπὸ τῆς φλογὸς κατεπρήσθησαν· οἱ δὲ καὶ διαφυγόντες τὴν φλόγα, πάντες εἰς τοὺς πολεμίους ἐμπίπτοντες, οὔθ' ὃ πάσχουσιν, οὔθ' ὃ ποιοῦσι γιγνώσκοντες, διεφθείροντο.
5 Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ Καρχηδόνιοι θεωροῦντες τὸ πλῆθος τοῦ πυρὸς, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐξαιρομένης φλογὸς, ὑπολαβόντες αὐτομάτως ἀνῆφθαι τὴν τῶν Νομάδων χάρακα, τινὲς μὲν ἐβοήθουν ἐξαυτῆς· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκτρέχοντες ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἄοπλοι, συνίσταντο πρὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας, ἐκπλαγεῖς ὄντες ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις. ὁ δὲ Σκιπίων τῶν πραγμάτων ὡσανεὶ κατ' εὐχὴν αὐτῷ προχωρησάντων, ἐπιπεσὼν τοῖς ἐξεληλυθόσιν, οὓς μὲν ἐφόνευεν, οὓς δὲ καταδιώκων ἅμα τὸ πῦρ ἐνέβαλλε ταῖς σκηναῖς. οὗ γινομένου, παραπλήσια συνέβαινε πάσχειν τοὺς Φοίνικας ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ὅλης περιστάσεως τοῖς

quod erant tabernacula continua, tum propter subjectæ materiæ copiam, nullum penitus remedium malo poterat afferri. Et Lælius quidem velut subsidio relictus, substiterat: Massanissa vero qui nota haberet itinera, per quæ evasuri essent qui ignem fugiebant, suos milites ad ea loca disposuit. Nemini penitus Numidarum, ac ne Syphaci quidem ulla suspicio ejus quod agebatur est suborta: sed vallum sua sponte incensum esse omnes putabant. iccirco, quibus nihil hostile suspectum esset, pars è cubilibus semisomnes, pars è compotationibus, quibus tunc cum maxime operam dabant, prodeuntes, è tabernaculis exiliebant. Multi dum extra vallum præcipiti fuga ruunt, à suismet sunt obtriti. multos ab igne correptos flamma hausit. qui flammam effugerant, in hostem incidentes, priusquam scirent quid paterentur, aut quid agerent, peribant. Eo tempore Carthaginienses ignium multitudinem conspicati, & flammæ sursum se attollentis magnitudinem, sua sponte incendium ortum in Numidarum castris quum putarent, partim ad ferendam opem accurrerunt; reliqui omnes è castris facto concursu progressi, inermes pro vallo constiterunt, miraculo inopinati casus defixi. Scipio rebus ipsi quasi ex voto succedentibus, in egressos irruens, alios trucidat, alios persequitur fugientes; eademque opera tentoriis ignem injicit. Quod ut factum, & incendii & universæ hujus calamitatis mala non leviora Pœni sunt experti, ac Numidæ,

de qui-

de quibus modò dicebamus. Asdrubal qui ex rebus ipsis ducta conjectura cognoscebat, non temere neque suis, neque Numidicis castris hunc accidisse casum; sed dolo atque audacia hostium ortum esse incendium, omissa statim opis ferendæ cura, saluti suæ consuluit; quum tenuis jam ejus quoque rei spes ipsi esset relicta. Nam & flamma velociter per continua serpens, omnia loca occupabat: & omnia itinera strage erant obruta equorum, jumentorum, virorum, partim semimortuorum, partim ambustorum; aut quorum certe ita pavore consternata esset mens, ut etiamsi qui exerendæ virtutis impetum sumerent, ipse tamen tumultus, & rerum omnium perturbatio impedimento essent, quò minus sperare salutem possent. Similia his & Syphaci evenerunt & aliis ducibus. Syphax sanè & Asdrubal periculo sese ambo cum paucis equitibus eripuerunt. illa verò tot millia virorum, equorum, & jumentorum, infeliciter & miserabiliter sunt igne absumpta; nonnulli quum turpi atque ignominioso habitu incendium fugerent, manibus hostium periere: qui eos, non solum armis, verùm etiam vestimentis nudatos, trucidabant. Cerneres totum locum ejulatu, clamore incondito, metu, fragore inusitato, ad hæc ignibus late grassantibus & flammarum ingentibus globis, omnino refertum: quarum rerum vel unica, nedum omnes ita repente ex inopinato obortę, ad humani ingenii consternationem fuerit satis. Itaque imagine aliqua exprimere quod tunc accidit, mortalium nemo queat;

ἄρξ' ἐνθεῖσι περὶ τῶν Νομάδων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν, τὸ μὲν τῷ πυρὶ βοηθεῖν αὐτόθεν, δι' ὅλως ἀπέγνωσαν, γνόντες ἐκ τοῦ συμβαίνοντος, ὅτι καὶ περὶ τοὺς Νομάδας οὐκ αὐτομάτως, καθάπερ ὑπέλαβον, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἐπιβουλῆς καὶ τόλμης ἐγεγόνει τὸ δεινόν· ἐγίγνοντο δὲ περὶ τὸ σώζειν ἑαυτούς, βραχείας σφίσι καὶ περὶ τούτου τὸ μέρος ἐλπίδος ἔτι καταλειπομένης. τό, τε γὰρ πῦρ ταχέως ἐπενέμετο, καὶ περιελάμβανε πάντας τοὺς τόπους, αἵ, τε δίοδοι πλήρεις ἦσαν ἵππων, ὑποζυγίων, ἀνδρῶν, τῶν μὲν ἡμιθνήτων καὶ διεφθαρμένων ὑπὸ τοῦ πυρός, τῶν δὲ ἐξεπτοημένων καὶ παρεστώτων ταῖς διανοίαις· ὥστε καὶ τοῖς ἀνδραγαθεῖν προαιρουμένοις ἐμπόδια ταῦτα γίνεσθαι, καὶ διὰ τὴν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἀνέλπιστον εἶναι τὴν σωτηρίαν. παραπλήσια δὲ τούτοις ἦν καὶ τὰ περὶ τὸν Σύφακα καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας. πλὴν οὗτοι μὲν ἀμφότεροι μετ' ὀλίγων ἱππέων ἐξέσωσαν αὑτούς. αἱ δὲ λοιπαὶ μυριάδες ἀνδρῶν, ἵππων, ὑποζυγίων, ἀτυχῶς μὲν καὶ ἐλεεινῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀπώλλυντο· αἰσχρῶς δὲ καὶ ἐπονειδίστως ἔνιοι τῶν ἀνδρῶν τὴν τοῦ πυρὸς βίαν φεύγοντες, ὑπὸ τῶν πολεμίων διεφθείροντο, χωρὶς οὐ μόνον τῶν ὅπλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱματίων γυμνοὶ φονευόμενοι. καθόλου δὲ πᾶς ἦν ὁ τόπος οἰμωγῆς, βοῆς ἀτάκτου, φόβου, ψόφου παρηλλαγμένου, σὺν δὲ τούτοις πυρὸς ἐνεργοῦ καὶ φλογὸς ὑπερβαλλούσης πλήρης. ὧν ἓν ἱκανὸν ἦν καταπλῆξαι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μήτι δ' ὅτι καὶ πάνθ' ὁμοῦ συγκυρήσαντα παραδόξως. Διὸ καὶ τὸ γεγονὸς, οὐδὲ καθ' ὑπερβολὴν

εἰκάσαι δυνατὸν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐστίν.
οὕτως ὑπερπεπαίκει τῇ δεινότητι
πάσας τὰς προειρημένας πράξεις.
εἰ καὶ πολλῶν καὶ καλῶν διειργα-
σμένων Σκιπίωνι, κάλλιστον εἶναί μοι
δοκεῖ τοῦτο τοὔργον, καὶ παραβολώ-
6 τατον τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. Οὐ
μὴν ἀλλὰ τῆς ἡμέρας ἐπιγενομένης, καὶ
τῶν πολεμίων τῶν μὲν ἀπολωλότων, τῶν
δὲ προτροπάδην πεφευγότων, πα-
ρακαλέσας τοὺς χιλιάρχους, ἐκ
ποδὸς ἐπηκολούθει. τὰς μὲν οὖν
ἀρχὰς ὁ Καρχηδόνιος ὑπέμενε,
καίπερ αὐτῷ προσαγγελίας γινο-
μένης. τοῦτο δ' ἐποίει πιστεύων
τῇ τῆς πόλεως ὀχυρότητι· μετὰ δὲ
ταῦτα συνθεωρήσας τοὺς ἐγχω-
ρίους στασιάζοντας, καταπλαγεὶς
τὴν ἔφοδον τοῦ Σκιπίωνος, ἔφυ-
γε μετὰ τῶν διασεσωσμένων. οὗ-
τοι δ' ἦσαν ἱππεῖς μὲν οὐκ ἐλάτ-
τους πεντακοσίων, πεζοὶ δὲ περὶ
δισχιλίους. οἱ δ' ἐγχώριοι συμ-
φρονήσαντες, ἐπέτρεψαν περὶ σφῶν
αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις. ὁ δὲ Πό-
πλιος, τούτων μὲν ἐφείσατο, δύο
δὲ τὰς παρακειμένας πόλεις ἀ-
φῆκε τοῖς στρατιώταις διαρπά-
ζειν. καὶ ταῦτα διαπραξάμε-
νος, αὖθις ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐ-
πανῆκε παρεμβολήν. Οἱ δὲ
Καρχηδόνιοι παλιντρόπου τῆς ἐλ-
πίδος αὐτοῖς ἀποβαινούσης πρὸς
τὰς ἐξ ἀρχῆς ἐπιβολάς, βαρέως
ἔφερον τὸ γεγονός· ἐλπίσαντες γὰρ
πολιορκήσειν τοὺς Ῥωμαίους, συγ-
κλείσαντες εἰς τὴν ἄκραν τὴν *
προσοῦσαν τῆς Ἰτύκης, ἐν ᾗ τὴν
παραχειμασίαν ἐποιοῦντο, κατὰ
γῆν μὲν τοῖς πεζοῖς στρατεύμασι,
κατὰ θάλατταν δὲ ναυτικαῖς δυνά-
μεσι· καὶ πρὸς τούτοις πάσας ἑτοι-

licet omnia sibi ob oculos ponat, quæ terribilia præ cæteris censentur. Adeo facinus illud specie quadam horrifica res gestas hactenus commemoratas superat. Ac licet multa præclara facta antea fuerint à Scipione edita; mihi tamen facinus istud ex omnibus præclarissimum, & insignis cujusdam præ cæteris audaciæ videtur fuisse. Cæterum ubi illuxit, Publius hostibus partim exstinctis, partim in effusam versis fugam, Tribunos militum cohortatus, è vestigio persequi reliquias instituit. Pœnus venientem initio exspectavit, etiam post acceptum de ejus adventu nuntium: faciebat enim illi animos urbs in qua erat, egregie munita: sed mox cives inter se animis dissidere conspicatus, metu imminentis jamjam Scipionis, cum cæteris, qui eodem sese è fuga receperant, aufugit. erant hi, equites ad quingentos, pedites circiter bis mille. Cives seditione sublata, Romanis sese dediderunt. Publius quum nihil quicquam hostile in hos fecisset, proximas duas urbes militi diripiendas concessit. atque his rebus confectis ad ea unde profectus erat castra, est reversus. Carthaginienses, quibus suæ spes omnes adeo in contrarium vertebant, & plane secus atque ipsi initio sibi proposuerant, cladem hanc graviter admodum tulerunt. Speraverant illi se Romanum exercitum in eo colle inclusuros qui Uticæ imminet, ubi hostis hibernabat; ibique se illum obsessuros, à terra quidem terrestribus, à mari verò nauticis copiis: suosque omnes

apparatus

apparatus ad hoc inceptum retulerant: nunc adeo praeter omnem rationem & conjectorum opinionem in tecta è locis apertis concedere compulsi, & hoc amplius, de sua & patriae suae salute, jamjam se periclitaturos nihil dubitantes, metu penitus perculsi, animis consternabantur. Et quum ipsa rerum necessitate adacti, prospicere in posterum, ac quid esset facto opus consultare conarentur, pars Senatus inopia consilii haerebat, alii varias easque admodum confusas sententias in medium afferebant. Erant qui censerent, ad Hannibalem mittendum eumque ex Italia esse arcessendum; ceu spe illa unica relicta, quam in eo Imperatore & ejus exercitu ponerent: alii petendas à Scipione inducias per legatos dicebant, & cum eo esse agendum de finiendo bello ac pace facienda. Nec deerant, qui bono animo esse omnes juberent, exercitum conscribi decernerent, & ad Syphacem legatos mitti. hunc namque in urbem Abbam Carthagini propinquam se recepisse, ibique amissorum exercituum reliquias colligere. Atque haec demum vicit sententia. Ita igitur Carthaginienses, misso Asdrubale copias reparabant. Qui etiam Syphacem per legatos orarunt, ut ferre sibi opem vellet, maneretque in eodem proposito, quod initio susceperat; nec dubitaret Imperatorem suum mox sese illi cum copiis fore conjuncturum. Eo tempore dux Romanus Uticae oppugnandae intentus, cognito Syphacem substitisse, & Poenos exercitum denuo cogere, id potius operam dabat, ut eductis legionibus

μακρότης ταῖς παρασκευαῖς· ἅμα τοῦ μὴ μόνον τὸ ὕπαιθρον οὕτως ἀλόγως καὶ παραδόξως ἐγκεχειρῆσθαι τοῖς ὑπεναντίοις, ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος ὅσον οὐκ ἤδη προσδοκᾶν κίνδυνον, τελέως ἐνεπτοημένοι ἦσαν καὶ περίφοβοι ταῖς ψυχαῖς. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν πραγμάτων ἀναγκαζόντων ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ βουλὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, ἦν τὸ συνέδριον ἀπορίας καὶ ποικίλων καὶ τεταραγμένων ἐπινοημάτων πλῆρες. οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν δεῖν πέμπειν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ καλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας· ὡς μιᾶς ἔτι καταλειπομένης ἐλπίδος τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ στρατηγῷ, καὶ ταῖς μετ' ἐκείνου δυνάμεσιν· οἱ δὲ διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τὸν Πόπλιον ὑπὲρ ἀνοχῶν, καὶ λαλεῖν ὑπὲρ διαλύσεων καὶ συνθηκῶν· ἕτεροι δὲ θαρρεῖν καὶ συνάγειν τὰς δυνάμεις, καὶ διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Σύφακα. καὶ γὰρ πλησίον αὐτὸν εἰς τὴν Ἄββαν ἀποκεχωρηκέναι, συναθροίζειν δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ κινδύνου διαπεφευγότας. καὶ δὴ καὶ τέλος αὕτη τῶν γνωμῶν ἐπεκράτησεν. οὗτοι μὲν οὖν τὰς τε δυνάμεις ἤθροιζον, ἐκπέμψαντες τὸν Ἀσδρούβαν. καὶ διεπέμψαντο πρὸς τὸν Σύφακα δεόμενοι σφίσι βοηθεῖν καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ὡς αὐτίκα μάλα τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν δυνάμεων πρὸς αὐτὸν συνάψοντος.

7. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἐγίγνετο μὲν καὶ περὶ τὴν τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν· τὸ δὲ πλεῖον, ἀκούων ἐπιμένειν τὸν Σύφακα, καὶ τοὺς Καρχηδονίους πάλιν ἀθροίζειν στρατιάν,

ἐξῆγε τὰς δυνάμεις, καὶ παρενέβαλε πρὸ τῆς Ἰτύκης. ἅμα δὲ καὶ νείμας τὰ τῶν λαφύρων, τοὺς ἐμπόρους ἐξαπέστελλε, λυσιτελῶς· καλῆς γὰρ τῆς τῶν ὅλων ἐλπίδος ὑπογραφομένης ἐκ τοῦ γεγονότος εὐτυχήματος, ἑτοίμως τὴν παροῦσαν ὠφέλειαν οἱ στρατιῶται παρ' οὐδὲν ποιούμενοι διετίθεντο τοῖς ἐμπόροις. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Νομάδων καὶ τοῖς φίλοις, τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς τὴν οἰκείαν ποιεῖσθαι τὴν ἀναχώρησιν· τῶν δὲ Κελτιβήρων αὐτοῖς ἀπαντησάντων περὶ τὴν Ἄββαν, οἵ τινες ἐτύγχανον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐξενολογημένοι πλείους ὄντες τῶν τετρακισχιλίων· πιστεύοντες ταῖς χερσὶ ταύταις, οὕτως ἐπέστησαν, καὶ βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἐθάρρησαν. Σὺν δὲ τούτοις ἅμα καὶ τῆς παιδίσκης, ἥ τις ἦν θυγάτηρ μὲν Ἀσδρούβα τοῦ στρατηγοῦ, γυνὴ δὲ τοῦ Σύφακος, καθάπερ ἐπάνω προείπον, δεομένης καὶ λιπαρούσης μένειν, καὶ μὴ καταλιπεῖν ἐν τοιούτοις καιροῖς τοὺς Καρχηδονίους, ἐπείσθη καὶ προσέσχε τοῖς παρακαλουμένοις ὁ Νομάς. Οὐ μικρὰ δὲ καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐλπίζειν παρεσκεύασαν οἱ Κελτίβηρες· ἀντὶ μὲν γὰρ τῶν τετρακισχιλίων, μυρίους αὐτοὺς ἀπήγγελλον εἶναι· κατὰ δὲ τοὺς κινδύνους ἀνυποστάτους ὑπάρχειν, καὶ ταῖς ψυχαῖς, καὶ τοῖς καθοπλισμοῖς. ἐκ δὲ ταύτης τῆς φήμης καὶ τῆς χυδαίου καὶ πανδήμου λαλιᾶς μετεωρισθέντες οἱ Καρχηδόνιοι, διπλασίως ἐπερρώσθησαν πρὸς τὸ πάλιν ἀντιποιήσασθαι τῶν ὑπαίθρων· καὶ τέλος ἐν ἡμέραις τριάκοντα περὶ τὰ Μεγάλα πεδία καλούμενα βαλλόμενοι χάρακα, συνεστρατοπέδευον ὁμοῦ τοῖς Νο-

è castris, ante Uticam aciem instructam teneret. Simul capta spolia militi partitus, mercatores ab exercitu dimisit. utili sane consilio. nam quia prospero prælio paullo ante pugnatum erat, in bonam spem de summæ rei victoria omnes adducebantur; & milites prædam modò partam haut magni facientes, mercatoribus eam non gravate divendebant. Regi Numidarum cum amicis deliberanti placebat initio, in itinere inchoato pergere, & domum se recipere. Sed quum circa urbem Abbam Celtiberi ei occurrissent, quos Carthaginiensium conquisitores conduxerant, supra millia hominum quatuor; eo auxilio Numidæ confisi, animisque aliquantulum receptis, substiterunt. Accessere deinde Sophonisbæ preces, quæ Asdrubalis filia erat, Syphacis uxor. Hæc maritum obsecrans, multumque obtestans ut maneret, neque Carthaginienses necessario ipsorum tempore desereret, pervicit tandem, & quod petebat à Numida impetravit. Celtiberi quoque non mediocri spe Carthaginienses implebant: quorum non quatuor sed decem advenisse millia nunciabatur: eos porro animos in prælia ipsos afferre, id genus armorum, nemo ut vim ipsorum posset sustinere. Ad hanc famam & vulgi atque universæ plebis sermones quum civitas sese erexisset, duplo animosiores evasere Pœni ad prodeundum in loca aperta. Trigesimo denique die, in Magnis, ita vocant, campis castra fecerunt; ibique Nu-

midis

midis & Celtiberis juncti, exercitum suum, in quo erant ad summum triginta hominum millia, in iisdem castris continuerunt. Postquam hujus rei nuntius ad Rom. exercitum est allatus, repente Scipio ad educendas legiones se comparavit. Ubi igitur Uticam obsidentibus, & classis Præfectis, de iis quæ fieri vellet edixisset; cum reliquo omni exercitu sine ullis impedimentis, ire ad hostes pergit. Quintis castris ad Magnos campos est perventum, unde non longe hostes aberant. Primo die in tumulo triginta ferme stadia distante à Punicis castris consedit. Postero die in campos degressus è tumulo aciem instruit, equitatu hosti objecto, & stadia septem ex eo loco antrorsum progredi jusso. Per insequens biduum ibi quum mansissent, ac levibus prælils sese invicem exercitus lacessissent; quarto die, destinato consilio utrinque eductis copiis, in aciem descensum est. Publius in acie instruenda Romanæ militiæ consuetudinem simpliciter servavit. In prima acie locavit signa Hastatorum; deinde Principum; postremos omnium in subsidiis Triarios. Equitatum Italicum à dextro cornu, ab lævo Numidas Massinissamque constituit. Syphax Asdrubalque Numidis in sinistro locatis, Carthaginiẽsibus in dextro, Celtiberos in mediam aciem ex adverso cohortium Romanarũ receperunt; Ita instructi concurrunt. Primo impetu Numidæ ab Italicis equitibus pelluntur, Carthaginienses a Massanissa, utpote qui animos tot prioribus cladibus fractos gererent. Celtiberi cũ Romanis congressi fortiter dimicabant:

μάσι, καὶ τοῖς Κελτίβηρσιν, ὄντες οὐκ ἐλάττους οἱ πάντες τρισμυρίων. Ὧν g
διασαφηθέντων εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, εὐθέως ὁ Πόπλιος ἐγίγνετο περὶ τὴν ἔξοδον. καὶ συντάξας τοῖς πολιορκοῦσι τὴν Ἰτύκην, ἃ δέον ἦν πράττειν, καὶ τοῖς κατὰ θάλατταν, ἐξώρμησε, τὸ στράτευμα πᾶν ἔχων εὔζωνον. ἀφικόμενος δὲ πεμπταῖος ἐπὶ τὰ Μεγάλα πεδία, καὶ συνεγγίσας τοῖς πολεμίοις, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπί τινος λόφου κατεστρατοπέδευσε, περὶ τριάκοντα σταδίων ἀπέχων τῶν πολεμίων· τῇ δ' ἑξῆς καταβὰς εἰς τὰ πεδία, καὶ προθέμενος ἐν ἑπτὰ σταδίοις τοὺς ἱππέας, παρενέβαλλε. δύο δὲ τὰς κατὰ πόδας ἡμέρας μείναντες, καὶ βραχέα διὰ τῶν ἀκροβολισμῶν καταπειράσαντες ἀλλήλων, τῇ τετάρτῃ κατὰ πρόθεσιν ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ παρενέβαλλον τὰς δυνάμεις. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος ἁπλῶς κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἔθηκε πρώτον μὲν τὰς τῶν ἀστάτων σημαίας· ἐπὶ δὲ ταύταις τῶν πριγκίπων· τελευταίας δ' ἐπέστησε κατόπιν τὰς τῶν τριαρίων. τῶν δ' ἱππέων τοὺς μὲν Ἰταλικοὺς ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἔθηκε, τοὺς δὲ Νομάδας καὶ Μασσανάσσην ἐπὶ τὸ λαιόν. οἱ δὲ περὶ τὸν Σύφακα καὶ τὸν Ἀσδρούβαν, τοὺς μὲν Κελτίβηρας μέσους ἔταξαν ἀντίους ταῖς τῶν Ῥωμαίων σπείραις, τοὺς δὲ Νομάδας ἐξ εὐωνύμου, τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκ τῶν δεξιῶν. Ἅμα δὲ τῷ γενέσθαι τὴν πρώτην ἔφοδον, εὐθέως οἱ Νομάδες ἐνέκλιναν τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππεῖς, οἵ τε Καρχηδόνιοι τοὺς περὶ τὸν Μασσανάσσην, ἅτε πλεονάκις ἤδη προηττημένοι ταῖς ψυχαῖς.

οἱ δὲ

οἱ δὲ Κελτίβηρες ἐμάχοντο γενναίως, συστάντες τοῖς Ῥωμαίοις. οὔτε γὰρ φεύγοντες ἐλπίδα σωτηρίας εἶχον, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τόπων· οὐδὲ ζωγρείᾳ κρατηθέντες, διὰ τὴν ἀθεσίαν τὴν εἰς τὸν πόλεμον. οὐδὲν γὰρ πολέμιον πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ πράξεις, ἀδίκως ἐφαίνοντο καὶ παρασπόνδως ἥκειν κατὰ Ῥωμαίων συμμαχήσοντες τοῖς Καρχηδονίοις. οὐ μὴν ἀλλ' ἅμα τῷ κλῖναι τοὺς ἀπὸ τῶν κεράτων, ταχέως κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν πριγκίπων καὶ τριαρίων, αὐτοῦ κατεκόπησαν πάντες, πλὴν τελέως ὀλίγων. οἱ μὲν οὖν Κελτίβηρες τοῦτον τὸν τρόπον ἀπώλοντο, μεγάλην παρεσχημένοι χρείαν τοῖς Καρχηδονίοις, οὐ μόνον κατὰ τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φυγήν. εἰ μὴ γὰρ οὗτοι ἐμπόδιον ἐγένοντο τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλ' εὐθέως ἐκ ποδὸς ἠκολούθησαν τοῖς φεύγουσι, παντελῶς ἂν ὀλίγοι ἔφυγον τῶν ὑπεναντίων. νῦν δὲ περὶ τούτους γενομένης ἐπιστάσεως, οἵ τε περὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν ἱππέων ἀσφαλῶς ἐποιήσαντο τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν, οἵ τε περὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετὰ τῶν διασωζομένων εἰς τὴν Καρχηδόνα. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων
9 ἐπεὶ τὰ σκῦλα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐτρεπεῖς ἔθετο, συγκαλέσας τὸ συνέδριον, ἐβουλεύετο περὶ τῶν ἑξῆς τί δέον εἴη ποιεῖν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς τὸν μὲν στρατηγὸν Πόπλιον καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως, τὸν μὲν ἐπιπορευόμενον τὰς πόλεις, τὸν δὲ Λαίλιον, καὶ τὸν Μασσανάσσην λαβόντας τούς τε Νομάδας καὶ μέρος τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, ἕπεσθαι τοῖς περὶ τὸν Σύφακα, καὶ μὴ διδόναι χρόνον εἰς ἐπίστασιν καὶ παρασκευήν.

quod nec in fuga salus ulla ostendebatur, locis ignotis; neque spes veniæ ab Scipione erat, si vivi caperentur, propter perfidiam, qua usi fuerant quando in hoc bellum consenserant. Nam quum hostile nihil ab eo res in Hispania gerente passi essent, nefarie violata fide mercenariis armis oppugnatum Romanos pro Carthaginiensibus venisse existimabantur. Igitur nudata utrinque cornibus acie, Celtiberi circumfusis undique Principibus & Triariis, omnes, paucis admodum exceptis, sunt cæsi. Et hi quidem isto modo perierunt; quorum opera magno Carthaginiensibus fuit usui, non solum decertantibus, verum etiam fugientibus. Nam si Romanorum impetum nihil Celtiberi essent remorati, atque illi statim fugientes Pœnos vestigiis ipsorum essent persecuti; pauci omnino illorum manus hostium effugissent. Nunc per eam moram quam isti attulerunt, & Syphax cum suo equitatu sine discrimine in regnum sese recepit suum; & Asdrubal cum superstitibus Pœnis Carthaginem pervenit. Rom. Imperator omnibus ordinatis quæ ad spolia & captivos spectabant, concilium convocat, & quid porro esset agendum consultat. Placuit deliberantibus hæc sententia, ut Imperator urbes circa omnes raptim perdomaret; Lælius & Massanissa Numidis assumptis & legionum Rom. parte, Syphacem persequerentur, neque ullum ei ad deliberandum de suis rebus, & ad vires reparandas tempus darent.

Hoc

Hoc inito consilio, in diversa duces sunt profecti; pars adversus Syphacem cum iis quos diximus militibus; Imperator ad urbes infestandas. quarum aliæ præ metu in voluntariam deditionem venerunt; alias Scipio per vim oppugnavit & coronâ cepit. Erant sane tunc in Africæ regione omnia ad mutationem prona. quod propter longa & diuturna bella, quæ in Hispania Pœni gesserant, continuis laboribus & tributorum pensionibus populi supra modum fuerant vexati. Carthagini vero quum jam ante ingentis trepidationis essent plena omnia, major tamen tunc temporis rerum cunctarum perturbatio est coorta; ceu plane hoc iterato ictu spes universæ ipsorum, quas in se haberent repositas, concidissent, ac nulla amplius restaret. Veruntamen qui in publico concilio plus animi sibi esse videri volebant, classem adversus eos qui Uticam obsiderent, mitti jubebant; ut & obsidionem, si fieri posset, solverent, & navali prælio cum hostibus, ab ea parte imparatis, decertarent. ad Hannibalem quoque iidem legatos decernebant, ut iis sine ulla mora missis, hanc quoque spem civitas periclitaretur. utrique enim huic incepto magnas inesse opportunitates ad salutem, rationes probabiles suadere. Disputabant alii, in occasione tam præcipiti nullum ejusmodi consiliis esse locum; sed ipsam urbem esse muniendam, & ad sustinendam obsidionem omnia comparanda. multas namque rei bene gerendæ occasiones Fortunam si concordes invicem manerent, ultro fore oblaturam. De pace etiam

οὗτοι μὲν ταῦτα βουλευσάμενοι, διεχωρίσθησαν, οἱ μὲν ἐπὶ τὸν Σύφακα μετὰ τῶν προειρημένων στρατιωτῶν, ὁ δὲ στρατηγὸς ἐπὶ τὰς πόλεις. ὧν αἱ μὲν ἐθελοντὴν προσετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὸν φόβον, ἃς δὲ πολιορκῶν ἐξ ἐφόδου κατὰ κράτος ᾕρει. πάντα δ' ἦν οἰκεῖα μεταβολῆς τὰ κατὰ τὴν χώραν· ἅτε συνεχῶς τε ἐγκείμενα ταῖς κακοπαθείαις καὶ ταῖς εἰσφοραῖς διὰ τὸ πολυχρονίους γεγονέναι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πολέμους. Ἐν δὲ τῇ Καρχηδόνι μεγάλης καὶ πρότερον ὑπαρχούσης ἀκαταστασίας, ἔτι μείζω τότε συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν ταραχὴν, ὡς ἂν ἐκ δευτέρου τηλικαύτῃ πληγῇ πεπτωκότων ἤδη καὶ ἀπειπόντων ταῖς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρωδέστατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν συμβούλων, ταῖς μὲν ναυσὶν ἐκέλευον ἤδη μὲν πλεῖν ἐπὶ τοὺς τὴν Ἰτύκην πολιορκοῦντας, καὶ τήν τε πολιορκίαν πειρᾶσθαι λύειν, καὶ ναυμαχεῖν τοῖς ὑπεναντίοις ἀπαρασκεύοις οὖσι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος· ἔτι τε τὸν Ἀννίβαν πέμπειν ἠξίουν, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν ποιησαμένους, ἐξελέγχειν καὶ ταύτην τὴν ἐλπίδα. μεγάλας γὰρ ἀμφοτέραις εἶναι ταῖς ἐπιβολαῖς ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἀφορμὰς πρὸς σωτηρίαν. τινὲς δὲ ταῦτα μὲν ἔφασαν μηκέτι φέρειν τοὺς καιροὺς, τὴν δὲ πόλιν ὀχυροῦν καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς πολιορκίαν. πολλὰς γὰρ δώσειν ἀφορμὰς τὸ αὐτόματον, ἂν ὁμονοῶσιν. ἅμα δὲ

βουλεύεσθαι περὶ διαλύσεως καὶ συνθηκῶν παρῆσαν, ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἂν λύσιν ποιήσαιντο τῶν ἐνεστώτων κακῶν. γενομένων δὲ καὶ πλειόνων λόγων περὶ τούτων, πάσας ἐκύρωσαν ἅμα τὰς γνώμας.

10 Κριθέντων δὲ τούτων, οἱ μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν μέλλοντες πλεῖν, εὐθέως ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προῆγον ἐπὶ θάλατταν, ὁ δὲ ναύαρχος ἐπὶ τὰς ναῦς· οἱ δὲ λοιποὶ περί τε τῆς κατὰ τὴν πόλιν ἀσφαλείας προενοοῦντο, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐβουλεύοντο συνεχῶς. ὁ Πόπλιος καταγέμοντος ἤδη τοῦ στρατοπέδου τῆς λείας διὰ τὸ μηδένα ἀντιπράττειν, ἀλλὰ πάντας εἴκειν ταῖς ἐπιβολαῖς, ἔκρινε τὸ μὲν τῶν λαφύρων πλεῖον εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς παραπέμψαι παρεμβολήν· αὐτὸς δὲ τὴν στρατείαν ἀναλαβὼν εὔζωνον, καταλαβέσθαι τὸν ἐπὶ Τύνητι χάρακα, καὶ στρατοπεδεῦσαι τοῖς Καρχηδονίοις ἐν συνόψει· μάλιστα γὰρ οὕτως ἐκφοβήσειν ὑπελάμβανε, καὶ καταπλήξειν αὐτούς. Οἱ μὲν οὖν Καρχηδόνιοι μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας τά τε πληρώματα καὶ τὰς σιταρχίας ἑτοίμας ἔχοντες ἐν ταῖς ναυσὶν, ἐγίνοντο πρὸς ἀναγωγῇ καὶ τοῖς προκειμένοις. ὁ δὲ Πόπλιος ἧκε πρὸς τὴν Τύνητα, καὶ φυγόντων τὴν ἔφοδον αὐτοῦ τῶν παραφυλαττόντων, κατέλαβε τὸν τόπον. ὁ δὲ Τύνης ἀπέχει μὲν τῆς Καρχηδόνος ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους· ἔστι δὲ συνόπτος σχεδὸν ἐξ ὅλης τῆς πόλεως. διαφέρει δ᾽ ὀχυρότητι καὶ φυσικῇ καὶ χειροποιήτῳ, καθάπερ καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται. Τῶν δὲ Ῥωμαίων ἄρτι κατεστρατοπεδευκότων, ἀνήγοντο ταῖς ναυσὶν οἱ Καρχηδόνιοι, ποιούμενοι τὸν πλοῦν

& fœderibus ut deliberaretur iidem auctores erant; quibus conditionibus & quomodo liberari à præsentibus malis possent. Quibus de rebus quum plures essent dictæ sententiæ, omnes quodammodo à Carthaginiensibus sunt probatæ. Atque his ita constitutis, qui in Italiam erant profecturi, à Curia rectà ad mare se contulerunt; qui præerat classi, ad naves. cæteri quoque similiter partim securitati urbis prospiciebant, partim alia pro se quisque ministeria sine intermissione obibant. At Scipio, gravem jam spoliis exercitum trahens, quod nemo illi resisteret, sed ejus inceptis omnes concederent, partem prædæ majorem in vetera castra, ubi condita erant militaria, decrevit mittendam. ipse cum expedito jam exercitu ad munitionem occupandam Tuneti impositam contendit, ut in conspectu Carthaginiensium signa constitueret; nihil dubitans, hoc pacto plurimum illis se timoris atque terroris incussurum. Post dies paucos, ubi jam Pœni naves suas defensoribus & remigio atque commeatu instruxissent, ad deducendas naves ipsi quidem se accinxerunt, & ad ea quæ modò dicebamus exsequenda: Publius verò Tunetem ducit, cumque locum relictum fuga custodum occupat. Tunes Carthagine abest stadia ferme CXX. locus cum operibus, tum suapte natura, sicut jam ante ostendimus, tutus, quique ex omni fere parte Carthaginis potest conspici. Vix dum satis eo loci Romanus vallum jecerat, cum Carthaginienses sublatis anchoris classe

Uticam

Uticam petere aggrediuntur. Quam eorum molitionem conspicatus Scipio, conturbari animus illi cepit, metu ne quid ea res detrimenti Romanæ classi importaret; nemine ibi quicquam hostilis suspicante, & rebus omnibus ad imminens certamen imparatis. Igitur omisso opere, atque itinere pronuntiato, ad ferendam suis opem accurrit. Ubi quum naves rostratas offendisset ad removenda quidem aut admovenda tormenta, & omnino ad obsidionis usus, rite ac convenienter comparatas; ad prælium verò navale minime omnium accommodatas; quum è contrario in eum usum per totam hiemem classis hostilis fuisset aptata; damnata spe prodeundi in altum, & cum hostibus classe decertandi, rostratas simul omnes in terram vertit, eisque onerariarum triplicem aut etiam quadruplicem ordinem à tergo circumjecit. deinde......

εἰς τὴν Ἰτύκην. Ὁ δὲ Πόπλιος ὁρῶν τὸν ἀνάπλουν τῶν ὑπεναντίων, καὶ δεδιὼς μή τι περὶ τὸ σφέτερον αὐτῷ ναυτικὸν συμβῇ, διεταρρόσ εἶναι, πάντων ἀνυπονοήτως διακειμένων καὶ ἀπαρασκεύως πρὸς τὸ μέλλον. αὖθις δ' ἐκ μεταβολῆς ἀναστρατοπεδεύσας, ἠπείγετο βοηθήσων τοῖς ἰδίοις πράγμασι. καταλαβὼν δὲ τὰς καταφράκτους ναῦς, πρὸς μὲν τὰς ἐξάρσεις καὶ προσαγωγὰς τῶν ὀργάνων, καὶ καθόλου πρὸς πολιορκίαν, εὖ καὶ δεόντως ἐξηρτυμένας, πρὸς δὲ ναυμαχίαν, ἥκιστα παρεσκευασμένας, τὸν δὲ τῶν ὑπεναντίων στόλον ἐξ ὅλου τοῦ χειμῶνος πρὸς αὐτὸ τοῦτο κατηρτισμένον· τὸ μὲν ἀντανάγεσθαι καὶ ναυμαχεῖν ἀπέγνω, συνορμίσας δὲ τὰς καταφράκτους νῆας, περιέστησε ταύτας ταῖς φορτηγοῖς ἐπὶ τρεῖς καὶ τέτταρας τὸ βάθος. κἄπειτα......

ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGALOPOLITANI QUINTADECIMA HISTORIA EXCERPTA.

Πῶς ὁ Σκιπίων παρασπονδηθεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ἐξαπέστειλε σπουδάζων ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Quomodo Scipio fide induciarum à Carthaginiensibus violata, legatos Carthaginem miserit studio conciliandæ pacis.

Πῶς παραγενηθέντες οἱ πρέσβεις εἰς τὴν Καρχηδόνα μετὰ παρρησίας ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων διελέξαντο.

Quomodo legati Romani de perfidia Pœnorum magna cum libertate Carthagini sint questi.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι κουφισθέντες ταῖς ἐπὶ Ἀννίβᾳ ἐλπίσι συγχέαι πάλιν τὸν πόλεμον θέλοντες, ἀναιρεῖν τοὺς πρέσβεις ἐνεχείρησαν.

Quomodo Carthaginienses spe illa inducti quam in Hannibale ponebant, belli denuo excitandi studio legatos Rom. occidere sint aggressi.

Belli

Belli novum principium è graviore caussa & acrioribus odiis quam antè.

Præparationes variæ ad pugnam utriusque Imperatoris Scipionis & Hannibalis.

Scipionis stratagema quo usus est circa speculatores Hannibalis in suis castris exceptos.

Quomodo Hannibali nata sit voluntas colloquendi cum Publio.

Colloquium longe clarissimorum illorum Imperatorum.

Polybii observatio super futuro mox certamine.

Quomodo uterque Imperator suorum aciem die pugnæ ordinavit.

Quomodo Scipio & Hannibal suos exercitus ante pugnam sint allocuti.

Quomodo Carthaginienses & Romani acerrime inter se pugnarint, ac tandem penes Romanos victoria steterit.

ETSI moleste ferebat Scipio non solum periisse Romanis tantũ commeatuum; sed etiam hostibus jam esse illo casu partam rerum omnium necessariarum copiam; multo tamen erat illi gravius, quod jusjurandum & pactas inducias quum violassent

Ἀρχὴ πολέμου βαρυτέρα τῆς πρόσθεν καὶ δυσμενικωτέρα.

Παρασκευαὶ ποικίλαι πρὸς μάχην ἀμφοτέρων τῶν στρατηγῶν, Σκιπίωνός τε καὶ Ἀννίβου.

Σκιπίωνος στρατήγημα περὶ τοὺς Ἀννίβου κατασκόπους ἐν τῇ αὐτοῦ στρατοπεδείᾳ ἑαλωκότας.

Πῶς Ἀννίβας εἰς ὁρμὴν ἔπεσε τοῦ βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ.

Κοινολογία στρατηγῶν ἐπιφανεστάτων τῶν προειρημένων.

Ἐπίστασις τοῦ ξυγγραφέως ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀγῶνος.

Ἀμφοτέρων τῶν στρατηγῶν ἔκταξις εἰς μάχην τῶν ἰδίων δυνάμεων.

Παραινέσεις πρὸς τὸ γενναίως μάχεσθαι Σκιπίωνος καὶ Ἀννίβου.

Πῶς καρτεροῦ συστάντος ἀγῶνος μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ῥωμαίων, τέλος ἐνικήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι.

Ο ΔΕ Πόπλιος, βαρέως μὲν ἔφερεν ἐπὶ τῷ μὴ μόνον σφίσι παρῃρῆσθαι τὴν χορηγίαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρεσκευάσθαι δαψίλειαν τῶν ἀναγκαίων· ἔτι δὲ βαρύτερον ἐπὶ τῷ παραβεβηκέναι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας τοὺς I

Καρχηδονίους, καὶ πάλιν ἐξ ἄλλης ἀρχῆς ἐγείρεσθαι τὸν πόλεμον. Διὸ καὶ παραυτίκα προχειρισάμενος πρεσβευτὰς, Λεύκιον * Σερουΐλιον, καὶ Λεύκιον * Βαίβιον, καὶ Λεύκιον Φάβιον, ἐξαπέστελλε, διαλεξομένους τοῖς Καρχηδονίοις ὑπὲρ τῶν γεγονότων· ἅμα δὲ καὶ δηλώσοντας ὅτι κεκύρωκε τὰς συνθήκας ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων. ἀρτίως γὰρ ἧκε τῷ Ποπλίῳ γράμματα διασαφοῦντα περὶ τῶν προειρημένων. Οἱ δὲ παραγενηθέντες εἰς τὴν Καρχηδόνα, τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν σύγκλητον, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τοὺς πολλοὺς ἀπαχθέντες, ἔλεγον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων μετὰ παρρησίας· πρῶτον μὲν ἀναμιμνήσκοντες ὡς οἱ παρ' ἐκείνων πρεσβευταὶ παραγενηθέντες εἰς Τύνητα πρὸς σφᾶς, καὶ παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, οὐ μόνον τοῖς θεοῖς ἀπείσαιεν, καὶ τὴν γῆν προσκυνήσαιεν, καθάπερ ἐστὶν ἔθος τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις· ἀλλὰ καὶ πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγεννῶς, τοὺς πόδας καταφιλοῖεν τοῦ συνεδρίου· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀναστάντες, ὡς κατηγορήσαιεν σφῶν αὐτῶν, διότι καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς γενομένας συνθήκας Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἀθετήσαιεν αὐτοί· διόπερ ἔφασαν οὐκ ἀγνοεῖν, ὅτι πᾶν εἰκότως ἂν πάθοιεν ὑπὸ Ῥωμαίων· ἀλλὰ τῆς τύχης ἕνεκα τῶν ἀνθρώπων, ἐδέοντο μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον· ἔσεσθαι γὰρ τὴν σφετέραν ἀβουλίαν, ἀπόδειξιν τῆς Ῥωμαίων καλοκαγαθίας. Ὧν μνημονεύοντα τὸν στρατηγὸν, ἔφασαν αὐτὸν οἱ πρέσβεις καὶ τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ τότε γεγονότας ἀποθαυμάζειν, τίνι ποτὲ πιστεύοντες, ἐπιλανθάνοιντο μὲν τῶν τότε ῥηθέντων,

Carthaginienses, novum denuo bellum esset inde oriturum. Propterea delectos è vestigio legatos L. Servilium L. Bæbium & L. Fabium Carthaginem proficisci jubet, qui injuriam acceptam cum Pœnis expostulent. simul ut significent, populum Rom. pacis conditiones probasse. Commodùm enim paullo antè fuerant Publio redditæ literę, quibus id ipsum nuntiabatur. Carthaginem ut venerunt legati, producti primò in Curia, mox ad populum in concione, magna cum libertate de rebus præsentibus disseruerunt. Ante omnia commemorarunt, quomodo legati Punici Tunetem ad se venissent; ibique in concilium admissi, non solum tellure adorata diis libaverant, qui mos est etiam aliorum hominum; sed hoc amplius, humili atque abjecto animo in terram procubuerant, & eorum qui in concilio sedebant pedes fuerant osculati; deinde, ubi se humo erexissent, quomodo sese incusaverant, quòd pacem quæ erat Carthaginiensibus cum Romanis ipsi principio violassent; non igitur negare se, quin digni essent omnia pati, quæ Romani vellent: orare tamen per communem hominum Fortunam, ne quid in se durius populus Rom. consuleret. futuram enim Pœnorum imprudentiam benignitatis & moderationis Romanorum posteris documentum. Horum sermonum memorem Imperatorem Scipionem & alios qui tum intererant concilio, demirari satis non posse, quo tandem præsidio freti Carthaginienses, eorum quæ tunc sunt dicta obliti, jus-

ti, jusjurandum & fidem induciarum violarint. Fere tamen liquido constare hoc hominibus, eò audaciæ ipsos pervenisse, ob eam fiduciam quam in Hannibale ponerent, & eo exercitu quem ille inAfricam reportaverat. Sed enim errare ipsos vehementer. Quem enim fugeret Hannibalem cum suis copiis, postquam tota Italia cedere esset coactus, alterum ipsum annum circa Lacinium hæsisse; eò fuisse conclusum, ac tantum non obsessum; ut vix inde eripere sese potuerit, ut huc veniret? Atqui etiamsi victor ex Italia Hannibal excessisset, quia tamen nobiscum acie est illi confligendum, qui duas continuas victorias de vobis reportavimus: spes de futuro incertas habere vos par erat; neque victoriam dumtaxat animo præcipere debebatis; sed etiam illud cogitare, vinci denuo vos posse. quod si accidat, quos opem posceretis deos? quibus verbis victores conveniretis, ut illos ad vestrarum calamitatum commiserationem adducatis? merito namque vobis, quæ vestra est levitas atque imprudentia, spes omnes & divinæ & humanę opis fuerint præclusæ. Hæc legati quum dixissent Curia excesserunt. Carthaginiensium pauci omnino fuere, qui fœderis servandi essent auctores. pars major eorum qui Remp. gerebant, quique intererant concilio, & impositas leges conditionibus pacis gravabantur; & libertatem Rom. legatorum iniquo animo ferebant: ad hæc deductas in portum onerarias, & commeatus qui in eis erant, dimittere de manibus non poterant. Supra omnia erat, quod non levem ali-

ἀθετεῖν δὲ τολμῶσι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας. Σχεδὸν δὲ τοῦτ' εἶναι δῆλον, ὡς Ἀννίβᾳ πεποιθότες, καὶ ταῖς μετὰ τούτου παρούσαις δυνάμεσι, ταῦτα τολμῶσι ποιεῖν· κακῶς φρονοῦντες. σαφῶς γὰρ εἰδέναι πάντας, ὅτι ἐκεῖνοι δεύτερον ἔτος ἤδη φεύγοντες ἐκ πάσης Ἰταλίας εἰς τοὺς περὶ Λακίνιον τόπους, κἀκεῖ συγκεκλεισμένοι, καὶ μονονοὐ πολιορκούμενοι, μόλις ἑαυτοὺς ἐκσεσωκότες ἥκουσι νῦν. Οὐ μὴν ἀλλὰ εἰ καὶ νενικηκότες παρῆσαν, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἔμελλον διακινδυνεύειν τοὺς δυσὶ μάχαις ἑξῆς ὑμᾶς ἤδη νενικηκότας· ὅμως ἀμφιδόξους ἔχειν ἔδει τὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, καὶ μὴ μόνον τοῦ νικᾶν ἔννοιαν λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σφαλῆναι πάλιν. οὗ συμβάντος, ποίους ἐπικαλέσεσθαι ἔφη θεούς; ποίοις δὲ χρώμενοι λόγοις, τὸν ἐκ τῶν κρατούντων ἔλεον ἐπισπάσεσθαι πρὸς τὰς ἑαυτῶν συμφοράς; πάσης εἰκὸς ὑμᾶς ἐλπίδος ἀποκλεισθήσεσθαι, καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἀθεσίαν καὶ τὴν ἀβουλίαν. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοιαῦτα διαλεχθέντες 2 ἀνεχώρησαν. τῶν δὲ Καρχηδονίων ὀλίγοι μὲν ἦσαν οἱ συναινοῦντες μὴ παραβαίνειν τὰς ὁμολογίας· οἱ δὲ πλείους καὶ τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν βουλευομένων, βαρέως μὲν ἔφερον τὰς ἐν ταῖς συνθήκαις ἐπιταγάς, δυσχερῶς δ' ἀνείχοντο τὴν τῶν πρεσβευτῶν παρρησίαν. πρὸς δὲ τούτοις, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν προέσθαι τὰ κατηγμένα πλοῖα, καὶ τὰς ἐκ τούτων χορηγίας. τὸ δὲ συνέχον, οὐ μικράς, ἀλλὰ μεγάλας

εἶχον ἐλπίδας νικήσειν διὰ τῶν περὶ τὸν Αννίβαν. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἔδοξε τοὺς πρέσβεις ἀναποκρίτους ἐξαποστέλλειν· τῶν δὲ πολιτευομένων οἷς ἦν προκείμενον ἐκ παντὸς τρόπου συγχέαι πάλιν τὸν πόλεμον, οὗτοι συνεδρεύσαντες, μηχανῶνταί τι τοιοῦτον. Εφασαν δεῖν πρόνοιαν ποιήσασθαι τῶν πρεσβευτῶν, ἵνα μετ' ἀσφαλείας ἀνακομισθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. καὶ παραυτίκα τούτοις μὲν ἡτοίμαζον δύο τριήρεις παραπόμπους· πρὸς δὲ τὸν ναύαρχον Ασδρούβαν διεπέμψαντο παρακαλοῦντες ἑτοιμάσαι πλοῖα μὴ μακρὰν τῆς τῶν Ρωμαίων παρεμβολῆς· ἵν' ἐπειδὰν αἱ παραπέμπουσαι νῆες ἀπολείπωσι τοὺς Ρωμαίους, ἐπαναχθέντα ταῦτα καταποντίσῃ τοὺς πρεσβευτάς· ἐφώρμει γὰρ αὐτοῖς τὸ ναυτικὸν κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ιτύκης ἐγκειμένους τόπους. οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα διαταξάμενοι πρὸς τὸν Ασδρούβαν, ἐξέπεμπον τοὺς Ρωμαίους, ἐντειλάμενοι τοῖς ἐπὶ τῶν τριήρων, ἐὰν παραλλάξωσι τὸν Μάκαρα ποταμόν, αὖθις ἀπολιπόντας ἀποπλεῖν ἐν τῷ ὅρῳ τοὺς πρεσβευτάς. καὶ γὰρ ἦν ἐκ τούτων τῶν τόπων συνορᾶν ἤδη τὴν τῶν ὑπεναντίων παρεμβολήν. Οἱ δὲ παραπέμποντες, ἐπεὶ κατὰ τὸ συνταχθὲν παρήλλαξαν τὸν ποταμόν, ἀσπασάμενοι τοὺς Ρωμαίους, αὖθις ἐπανέπλεον. οἱ δὲ περὶ τὸν Λεύκιον, ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑφεωρῶντο δεινόν· νομίσαντες δὲ τοὺς παραπέμποντας δι' ὀλιγωρίαν αὐτοὺς προαπολιπεῖν, ἐπὶ ποσὸν ἐδυσχέραινον. Αμα δὲ τῷ μονωθέντας αὐτοὺς πλεῖν, ἐπανάγονται τρισὶ

quam, sed ingentem spem habebant per Hannibalem vincendi. Igitur multitudini placebat, ut sine responso legati dimitterentur. at principes civitatis, quibus erat propositum, quò bellum iterum accenderent miscere omnia, in unum congregati, dolum hujusmodi commoliuntur. Securitati Romanorum legatorum prospiciendum dixerunt, ut ad sua castra tuto revehantur. ac statim duas iis triremes præpararunt, quæ ipsos prosequerentur. ad Asdrubalem vero Imperatorem Pœnum miserunt, qui cum ipso agerent, ut non procul à Rom. castris milites in navibus teneret paratos; qui legatos populi Rom. simulac à prosequente ipsos præsidio fuerint relicti, invadant, eosque submergant. Classis namque Punica in locis ad Uticam prominentibus stationem habebat. Et hi quidem datis in hanc sententiam mandatis ad Asdrubalem, Romanos dimittunt. Præfectis triremium præcipiunt, ut postquam Macrę sive Bagradę fluminis ostium superaverint, deductos eatenus legatos ibi relinquant, & Carthaginem redeant. nam ex eo loco hostium castra poterant conspici. Qui prosequebantur, simulac dictum amnem superaverant, pro eo ut jussi fuerant, Romanis valedicunt, & retro vela vertunt. Offendit nonnihil ea res L. Servilium & cæteros legatos; non quò mali quicquam suspicarentur; sed quod incuria & contemptu deducentium fieri putarent, ut citius quàm conveniret ab iis relinquerentur. Verum ubi soli jam Romani ceperunt navigare, subito

Carthagi-

Carthaginienses tribus triremibus ex insidiis in eos invehuntur; & Romanam quinqueremem sunt aggressi; quam etsi rostro ferire celeritate subterlabentem non potuerunt; neque in tabulatum ejus insilire, militibus qui ibi stabant fortiter eos repellentibus; modò tamen latera petentes, modò omni ex parte cum Romanis dimicantes, vulneribus defensores affecerunt, multosque eorum interemerunt. donec Romani suorum multitudinem à castris in littus ad populandum effusam, opis sibi ferendæ gratia in oppositam oram accurrere conspicati, impetu maximo in terram navim immiserunt. Periit propugnatorum pars maxima; legati, mirabili quodam casu in siccum sunt ejecti. His ita factis, novum belli principium exstitit, & quidem gravius quàm antè, atque ex acrioribus odiis. Nam & Romani quod fidem sibi violatam dicerent, omne studium atq; operam ut Carthaginienses vincerent adhibuerunt. & Carthaginienses, sceleris quod admiserant sibi conscii, quidvis facere aut pati erant parati, quò ne in potestatem hostium venirent. Quum igitur utriusque populi hic esset impetus & ardor animi, nemo erat qui dubitaret, fore opus ut tam vehemens disceptatio ferro cerneretur. Quę res faciebat, ut non solum Italię populi & Africę, verùm etiam Hispanię, Siciliæ & Sardinię in spem rerum novarum erigerentur, & ad exspectationem futuri intenti, ancipites cogitationes animis agitarent. Eodem tempore Hannibal qui equitatu deficiebatur, ad Numidam Tychæum, è

τριήρεσιν ἐξ ὑποβολῆς οἱ Καρχηδόνιοι. καὶ παραβαλόντες τῇ Ῥωμαϊκῇ πεντήρει, τρῶσαι μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, ὑποχωρούσης τῆς νεώς· οὐδὲ τοῦ καταστρώματος ἐπιβῆναι, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς ἄνδρας· ἐκ περιβολῆς δὲ καὶ πέριξ προσμαχόμενοι, κατετίτρωσκον τοὺς ἐπιβάτας καὶ διέφθειρον πολλοὺς αὐτῶν. ἕως οὗ καθορῶντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς προνομεύοντας τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας παραβοηθοῦντας ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, ἐξέβαλον τὴν ναῦν εἰς τὴν γῆν. τῶν μὲν οὖν ἐπιβατῶν οἱ πλεῖστοι διεφθάρησαν, οἱ δὲ πρεσβευταὶ παραδόξως ἐξεσώθησαν. Γενομένων δὲ τούτων, αὖθις ὁ πόλεμος ἄλλην ἀρχὴν εἰλήφει βαρυτέραν τῆς πρόσθεν, καὶ δυσμενικωτέραν. οἵ τε γὰρ Ῥωμαῖοι δοκοῦντες παρεσπονδῆσθαι, φιλοτίμως διέκειντο πρὸς τὸ περιγενέσθαι τῶν Καρχηδονίων. οἵ τε Καρχηδόνιοι συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγμένα, πρὸς πᾶν ἑτοίμως εἶχον πρὸς τὸ μὴ τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριοι γενηθῆναι. Τοιαύτης δὲ τῆς ἀμφοῖν παραστάσεως ὑπαρχούσης, προφανὲς ἦν ὅτι δεήσει μάχῃ κρίνεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων. ἐξ οὗ συνέβαινε μὴ μόνον τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Λιβύην πάντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Σικελίαν καὶ Σαρδόνα μετεώρους εἶναι καὶ περισπᾶσθαι ταῖς διανοίαις, καραδοκοῦντας τὸ συμβησόμενον. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Αννίβας ἐλλείπων τοῖς ἱππικοῖς, διέπεμπε πρός τινα Νομάδα Τυχαῖον 3

ὃς ἦν μὲν οἰκεῖος Σόφακος, ἱππεῖς δὲ μαχιμωτάτους εἶχεν ἐθνικῶν τῶν κατὰ Λιβύην· παρακαλῶν αὐτὸν βοηθεῖν καὶ συνεπιλαμβάνεσθαι τῶν καιρῶν· σαφῶς γινώσκοντα, διότι Καρχηδονίων κρατησάντων, δυνάται διαφυλάττειν τὴν ἀρχήν. Ῥωμαίων δ' ἐπικρατησάντων, καὶ τῷ βίῳ κινδυνεύσει διὰ τὴν Μασσανάσσου φιλαρχίαν. οὗτος μὲν πεισθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, ἧκε μετὰ δισχιλίων ἱππέων πρὸς τὸν Ἀννίβαν.

4 Πόπλιος δὲ τὰ περὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν ἀσφαλισάμενος, καὶ καταλιπὼν Βαίβιον ἀντιστράτηγον, αὐτὸς μὲν ἐπιπορεύετο τὰς πόλεις, οὐκέτι παραλαμβάνων εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἐθελοντὴν σφᾶς ἐγχειρίζοντας· ἀλλὰ μετὰ βίας ἐξανδραποδιζόμενος, καὶ φανερὰν ποιῶν τὴν ὀργὴν ἣν εἶχε πρὸς τοὺς πολεμίους διὰ τὴν Καρχηδονίων παρασπόνδησιν. πρὸς δὲ Μασσανάσσην διεπέμπετο συνεχῶς, διασαφῶν αὐτῷ τίνα τρόπον παραβεβηκότες εἶεν οἱ Φοίνικες τὰς σπονδάς, καὶ παρακαλῶν ἀθροίζειν ὡς πλείστην δύναμιν, καὶ συνάπτειν αὐτῷ κατὰ σπουδήν. Ὁ γὰρ Μασσανάσσης ἅμα τῷ γενέσθαι τὰς συνθήκας, καθάπερ εἴρηται πρότερον, εὐθέως ἀφορμήσας μετὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, προσλαβὼν δέκα σημαίας Ῥωμαϊκὰς ἱππέων καὶ πεζῶν, καὶ πρεσβευτὰς παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, χάριν τοῦ μὴ μόνον τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Σόφακος προσκατακτήσασθαι διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικουρίας. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. Συνέτυχε δὲ καὶ

Syphacis familiaribus, & qui unus ex omnibus Afris aptissimos ad pugnã equos habere dicebatur, legatos misit, qui auxilium ab eo peterent, rogarentque ut præsentem occasionem ne dimitteret; verùm ita sibi persuaderet, stare suum imperium ita demum posse, si penes Carthaginienses victoria stetisset: sin Romani vicissent, etiam de vita ipsum, quæ est Massanissæ latè dominandi cupiditas, periclitaturum. Hac cohortatione inductus Tychæus, cum CIↃ CIↃ equitibus ad Hannibalem venit. Publius ubi securitati classis prospexisset, Bæbium summæ rei præfectum vicem suam in castris relinquens, ipse cum exercitu profectus, quacunque incederet urbes aggrediebatur; non jam ut antè voluntate sua dedentes se in fidem recipiens; sed per vim expugnans, & sub jugum omnes mittens; quanta in hostes incitatus esset ira propter Carthaginiensium perfidiam, præ se ferens. Idem & ad Massanissam nuntios subinde mittebat, quo pacto scelere Pœnorum ruptæ essent induciæ ei significans; orabat etiam, ut coacto quanto maximo posset exercitu, ad se quam primum veniret. Massanissa namque statim post pactas inducias, quod ante ostendimus, ab exercitu Romano cum suorum militum manu discedens, signa decem quà equitum quà peditum è legionibus Rom. cum legatis ab Imperatore acceperat; eo consilio, ut Romanorum ope adjutus, non solùm regnum paternum reciperet, sed etiam Syphacis imperium suo posset adjicere. quod etiam factum est. Eodem quoque accidit

accidit tempore, ut ab Roma legati ad navalia castra Romanorum appellerent. Bæbius Romanis ad Imperatorem extemplo missis, Carthaginienses penes se detinuit: qui etiam alias curis anxii ac prope confecti, hoc insuper, versari sese in summis periculis putabant. Audito enim scelere in Romanos legatos admisso, quo sese Carthaginienses impiaverant; ne dubitandum quidem illis videbatur, Romanos hanc immanitatem in se ulturos. Scipio ut ab iis qui venerant accepit, Senatum populumque Rom. pacis à se pactæ cum Carthaginiensibus conditiones probare, & ad omnia quæ postulasset faciles se præbuisse, eo nuntio vehementer lætatus; Bæbio mandavit, ut Carthaginiensium legatis nullum non humanitatis comitatisque genus exhiberet, eosque Carthaginem dimitteret. Ac mihi videtur Scipio, qui sciret populum Rom. nihil habere antiquius fide erga legatos, sapientissimo ac prudentissimo consilio hoc fecisse: qui rem ipsam apud se reputans, non tam cogitavit quid digni essent pati Carthaginienses, quàm Romanis quid facere conveniret. Is igitur iracundiæ suæ moderatus, & cupiditati qua flagrabat scelus admissum ulciscendi, conatus est, ut veteri verbo dicitur, *majorum præclara exempla tueri*. Itaque & eorum qui Carthagini erant, & ipsius Hannibalis, quorum amentiam virtute & probitate sua superaverat, animos hoc facinore mirum in modum infregit. Carthaginienses enimvero cum vident urbes capi, & omni clade

τοὺς ἐκ Ῥώμης πρεσβευτὰς περὶ
τοὺς αὐτοὺς καιροὺς εἰς τὴν ναυτικὴν
χάρακα τῶν Ῥωμαίων καταπλεῦσαι.
τοὺς μὲν οὖν παρ' αὐτῶν ὁ Βαίβιος
παραχρῆμα πρὸς τὸν Πόπλιον ἐξ-
έπεμψε, τοὺς δὲ τῶν Καρχηδο-
νίων παρακατεῖχε, τά τε λοιπὰ
δυσθύμως διακειμένους, καὶ νομί-
ζοντας ἐν τοῖς μεγίστοις εἶναι κιν-
δύνοις. πυθόμενοι γὰρ τὴν γεγε-
νημένην ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἀσέ-
βειαν πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων
πρέσβεις, πρόδηλον ἐδόκουν εἶναι
σφίσι τὴν ἐκ τούτων τιμωρίαν. Ὁ
δὲ Πόπλιος διακούσας τῶν πα-
ραγεγονότων, ὅτι προθύμως ἥτε
σύγκλητος ὅ, τε δῆμος ἀποδέξαιν-
το τὰς γεγενημένας δι' αὐτοῦ συνθήκας
πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, καὶ διότι πρὸς
πᾶν τὸ παρακαλούμενον ἑτοίμως ἔ-
χοιεν, ἐπὶ μὲν τούτοις ἔχαιρε μεγά-
λως· τοὺς δὲ τῶν Καρχηδονίων συνέ-
ταξε τῷ Βαιβίῳ μετὰ πάσης φιλαν-
θρωπίας ἀποπέμπειν εἰς τὴν οἰκείαν·
πάνυ καλῶς βουλευσάμενος, ὥς
γε μοι δοκεῖ, καὶ φρονίμως. θεω-
ρῶν γὰρ τὴν σφετέραν πατρίδα περὶ
πλεῖστον ποιουμένην τὴν περὶ τοὺς πρε-
σβευτὰς πίστιν, ἐσκοπεῖτο παρ' αὑτῷ
συλλογιζόμενος, οὐχ οὕτω τί δέον πα-
θεῖν Καρχηδονίους, ὡς τί δέον ἦν πρά-
ξαι Ῥωμαίους. Διὸ παρακατασχὼν
τὸν ἴδιον θυμὸν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι
πικρίαν, ἐπειράθη φυλάξαι κατὰ
τὴν παροιμίαν, πατέρων εὖ κείμενα
ἔργα. τοιγαροῦν καὶ τοὺς ἐν τῇ Καρ-
χηδόνι πάντας ἥττησε ταῖς ψυχαῖς,
καὶ τὸν Ἀννίβαν αὐτὸν, ὑπερθέμε-
νος τῇ καλοκαγαθίᾳ τὴν ἐκείνων
ἄνοιαν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι θεα- 5
ρῶντες τὰς πόλεις ἐκπορθουμένας,

ἔπεμπον

ἔπεμπον πρὸς τὸν Ἀνίβαν, δεόμενοι μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πελάζειν τοῖς πολεμίοις, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ μάχης. Ὁ δὲ διακούσας, τοῖς μὲν παροῦσιν ἀπεκρίθη τἆλλα σκοπεῖν· περὶ δὲ τοῦ * ῥᾳθυμεῖν, διαλήψεσθαι τὸν καιρὸν αὐτός. Μετὰ δὲ ἐνίας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀδρύμητα τόπων, προῆλθε καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. κἀκεῖθεν ἐξέπεμψε τρεῖς κατασκόπους, βουλόμενος ἐπιγνῶναι, ποῦ στρατοπεδεύουσι, καὶ πῶς χειρίζεται τὰ κατὰ τὰς παρεμβολάς. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Πόπλιος ἐπαναχθέντων ὡς αὐτὸν τῶν κατασκόπων, τοσοῦτον ἀπέχε τοῦ κολάζειν τοὺς ἑαλωκότας, καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τοὐναντίον συστήσας αὐτοῖς χιλίαρχον, ἐπέταξε πάντα καθαρείως ὑποδεῖξαι τὰ κατὰ τὴν παρεμβολήν. γενομένου δὲ τούτου, προσεπύθετο τῶν ἀνθρώπων, εἰ πάντα φιλοτίμως αὐτοῖς ὑποδέδειχεν ὁ συσταθείς. τῶν δὲ φησάντων, δοὺς ἐφόδια καὶ παραπομπὴν ἐξαπέστειλε· προστάξας ἐπιμελῶς Ἀνίβᾳ διασαφεῖν περὶ τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς. ὧν παραγενηθέντων, θαυμάσας ὁ Ἀνίβας τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τόλμαν τἀνδρός, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς ὁρμὴν ἔπεσε τοῦ βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ. κρίνας δὲ τοῦτο, διεπέμψατο κήρυκα, φάσκων βούλεσθαι κοινολογηθῆναι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων. ὁ δὲ Πόπλιος ἀκούσας

belli affici, ad Hannibalem mittunt, orant moram omnem ut tollat, hostibus appropinquet, atque acie cum iis decernat. Quæ ille mandata ut accepit, iis qui advenerant, Ipsis rerum summam curæ esse, respondit: agendi vero tempora se, ubi primum oblata foret occasio, sumpturum. Post dies paucos motis castris è locis circa Adrumetum, pergit ire; deinde circa Zamam vallum jacit. Zama quinque dierum iter occasum versus ab Carthagine abest. Inde tres speculatores ab eo missi, quorum opera cognosceret ubi Scipio castra metaretur, & quo pacto cuncta in castris administrarentur. qui ad Romanum Imperatorem quum essent deducti, tantum abfuit ut de captis supplicium sumeret, quod facere alii solent, ut contra unum eis è Tribunis militum tradiderit, jussum omnia ipsis bona fide ostendere quæ essent in castris. quinetiam ubi factum erat quod jusserat, ab iisdem percunctatus est, Satin' accuratè omnia ipsis ostendisset qui fuerat traditus. quum dixissent speculatores, ita esse factum; viatico donatos & datis qui prosequerentur, retro ad Hannibalem dimisit; jussitque ut cuncta Hannibali quæ sibi acciderant, aut quæ cognoverant diligenter renuntiarent. Post reditum speculatorum Hannibal magnitudinem animi & fiduciam Scipionis demirans, impetum nescio quomodo sumpsit cum illo colloquendi. deinde ut sedit ejus animo hæc sententia, præconem ad Scipionem misit, qui diceret, velle se cum ipso de summa rerum colloqui. Publius audito præconis nun-

nis nun-

his nuntio, potestatem ejus quod postulabat Pœno facit. Missurum etiam se ad illum dixit, qui locum & tempus indicaret, ubi convenire Hannibalem constituisset. His auditis in castra Punica redit præco. Postridie ejus diei Massanissa cum sex millibus peditum, quatuor equitum venit. Quem ubi comitate singulari excepisset Scipio, gratulatus ei, quod populos omnes qui Syphaci prius parebant sui juris fecisset, castra inde movit. Ventum est ad Margarum, sive Nadagaram urbem; ibi Scipio consedit, nactus locum tum ad cætera opportunum, tum quod aquatio intra teli conjectum erat. Eo ex loco nuntium ad Carthaginiensem Imperatorem misit, paratum se esse significans, ad conveniendum ipsum colloquii caussa. Hannibal eo accepto nuntio, castra movet. Postquàm propius ventum, ut jam triginta non amplius stadia in medio essent, in tumulo Pœnus consedit, commodo alioquin ad institutum negotium, nisi quod longinquioris paullo aquationis erat; ita ut ejus milites in aquando laboris plurimum sufferre cogerentur. Postero die Imperatores ambo è suis castris, equitibus paucis comitati, progrediuntur. Soli deinde comitibus summotis, cum singulis interpretibus in medium procedunt. Tum Hannibal prior post salutationem ita cepit loqui. Si jam esset integrum optaturum se fore, ut neque Romani quicquam unquam eorũ quæ sunt extra Italiam concupissent, neq; Carthaginienses eorum quæ extra Africam.

ταῦτα τοῦ κήρυκος, συγκατέθετο
τοῖς παρακαλουμένοις. ἔφη δὲ πέμ-
ψειν πρὸς αὐτὸν, διασαφῶν, ἐπει-
δὰν μέλλῃ συμπορεύεσθαι, τὸν τό-
πον καὶ τὸν καιρόν. Ταῦτα μὲν οὖν
ἀκούσας ὁ κήρυξ, ἐπανῆλθε πά-
λιν εἰς τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. τῇ
δ' ἐπαύριον ἧκε Μασσανάσσης,
ἔχων πεζοὺς μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, ἱπ-
πεῖς δὲ περὶ ἑξακισχιλίους. ὃν ἀποδε-
ξάμενος ὁ Πόπλιος φιλανθρώπως,
καὶ συγχαρεὶς ἐπὶ τῷ πάντας ὑπη-
κόους πεποιῆσθαι τοὺς πρότερον Σύφα-
κι πειθαρχοῦντας, ἀνέζευξε. καὶ παρα-
γενηθεὶς πρὸς πόλιν Μάργαρον,
κατεστρατοπέδευσε, πρός τε τἄλ-
λα τόπον εὐφυῆ καταλαβόμε-
νος, καὶ τὴν ὑδρείαν ἐντὸς βέλους
ποιησάμενος. κἀντεῦθεν ἐξέπεμ- 6
ψε πρὸς τὸν τῶν Καρχηδονίων στρα-
τηγὸν, φάσκων ἕτοιμος εἶναι συμ-
πορεύεσθαι πρὸς αὐτὸν εἰς λόγους.
ὧν ἀκούσας Ἀννίβας, ἀνέζευξε· καὶ
συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον ἀπέχειν
τριάκοντα σταδίων, κατεστρατοπέδευ-
σε πρός τινα λόφον, ὃς τὰ μὲν λοι-
πὰ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν ὀρθῶς
ἔχειν ἐδόκει· τὴν δ' ὑδρείαν ἀπωτέ-
ρω μικρὸν εἶχε· καὶ πολλὴν ταλαι-
πωρίαν ὑπέμενον οἱ στρατιῶται περὶ
τοῦτο τὸ μέρος. Κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς
ἡμέραν προῆλθον ἀπὸ τῆς ἰδίας παρ-
εμβολῆς ἀμφότεροι μετ' ὀλίγων
ἱππέων· κἄπειτα χωρισθέντες ἀπὸ
τούτων, αὐτοὶ συνῆλθον εἰς τὸ μέ-
σον, ἔχοντες ἑρμηνέα μεθ' ἑαυτῶν.
δεξιωσάμενος δὲ πρῶτος Ἀννίβας,
ἤρξατο λέγειν. Ὡς ἐβούλετο μὲν ἂν
μήτε Ῥωμαίους ἐπιθυμῆσαι μηδέπο-
τε μηδενὸς τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας, μήτε
Καρχηδονίους τῶν ἐκτὸς Λιβύης.

ἀμφο-

ἀμφοτέροις γὰρ εἶναι ταύτας καὶ καλλίστας δυναστείας, καὶ συλλήβδην ὡσανεὶ περιμεμετρημένας ὑπὸ τῆς φύσεως. ἐπεὶ δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν κατὰ Σικελίαν ἀμφισβητήσαντες, ἐξεπολεμώσαμεν ἀλλήλους· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ὑπὲρ τῶν κατ᾽ Ἰβηρίαν· τὸ δὲ τέλος ὑπὸ τῆς τύχης ἀπονουθετούμενοι, μέχρι τούτου προβεβήκαμεν, ὥστε καὶ περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους ἡμᾶς κεκινδυνευκέναι, τοὺς δ᾽ ἀκμὴν ἔτι καὶ νῦν κινδυνεύειν· λοιπόν ἐστιν εἴ πως δυνάμεθα δι᾽ αὑτῶν, παραιτησάμενοι τοὺς θεούς, διαλύσασθαι τὴν ἐνεστῶσαν φιλοτιμίαν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἕτοιμός εἰμι, τῷ πείρᾳ εἰληφέναι διὰ τῶν πραγμάτων, ὡς μετάθετός ἐστιν ἡ τύχη, καὶ παρὰ μικρὸν εἰς ἑκάτερα ποιεῖ μεγάλας ῥοπάς, καθαπερεὶ νηπίοις χρωμένη.
7 σὺ δ᾽ ἀγωνιᾷ Πόπλιε λίαν, ἔφη, καὶ διὰ τὸ νέον εἶναι κομιδῇ, καὶ διὰ τὸ πάντα σοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι, καὶ τὰ κατ᾽ Ἰβηρίαν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Λιβύην· καὶ μηδέπω μέχρι γε τοῦ νῦν εἰς τὴν τῆς τύχης ἐμπεπτωκέναι παλιρρύμην· μή ποτε οὐ πεισθῇς διὰ ταῦτα τοῖς ἐμοῖς λόγοις, καίπερ οὖσι πιστοῖς. Σκόπει δ᾽ ἀφ᾽ ἑνὸς τοῦ λόγου τὰ πράγματα· μὴ τὰ τῶν προγεγονότων, ἀλλὰ τὰ καθ᾽ ἡμᾶς αὐτούς. Εἰμὶ τοιγαροῦν Ἀνίβας ἐκεῖνος, ὃς μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην σχεδὸν ἁπάσης Ἰταλίας ἐγκρατὴς γενόμενος, καὶ μετὰ τινα χρόνον ἧκον πρὸς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, καὶ στρατοπεδεύσας ἐν τετταράκοντα σταδίοις, ἐβουλευόμην ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τοῦ τῆς ὑμετέρας πατρίδος ἐδάφους,

passuum quinque ab Urbe conse-

Utriusque enim populi hæc propria esse, eaque pulcherrima imperia, à Natura ipsa suis finibus comprehensa, ac quasi circunscripta. Nunc quoniam de Sicilia primo disceptantes bellum inter nos gessimus; deinde autem de Hispaniæ possessione, ac tandem, bonam nobis mentem Fortuna corrumpente, eò usque sumus progressi, ut de patriæ solo vos antea sitis periclitati, nunc ipsi cum maxime periclitemur; illud jam superest, ut si qua ratione possumus, iram Deûm deprecati, tantæ huic pervicaciæ finem imponamus. Equidem, ipsa edoctus experientia quàm mutabilis res sit Fortuna, quàm sæpe rei minimæ interventu magna in utramvis partem momenta faciat, dum mortales non secus ac pueros infantes ludibrio habet; ad quieta consilia sum paratus. De te P. Corneli, vehementer sum anxius, inquit, & sollicitus; ne forte, sive quia juvenis es admodum; sive quia ex animi sententia semper omnia tibi successere, cum in Hispania, tum in Africa; neque unquam hactenus Fortunæ magno impetu retro ruentis periculum fecisti; verbis meis, licet fide dignis, parum tamen fidei habeas. Quin tu potius considera mihi ex uno quod jam dicam, cujusmodi sit rerum humanarum conditio: neque ego de eorum qui olim fuerunt rebus loquor; verùm de iis quæ nobis ipsis contigerunt. Nempe Hannibal ego ille sum, qui post Cannensem pugnam, totius propemodum potitus Italiæ, aliquanto post tempore Romam ipsam petii, & quum millia dissem, de vobis & patriæ vestræ solo

quid

quid mihi statuendum esset, deliberabem: qui nunc in Africa ad te virum Romanum accessi, de mea & populi Carthaginiensis salute tecum acturus. Te hortor Publi, ut hæc intuens, spiritus magnos nimis ne geras; sed in deliberando de rebus præsentibus humanæ sortis memorem te probes. id autem est, ut bonorum maximum, malorum minimum eligas. Enim vero quis compos mentis discrimen tantum adire velit, quantum tibi nunc imminet? è quo si victor discesseris, neque tuam tibi, neque patriæ gloriam multum sanè amplificabis; sin victus fueris, tot ante parta decora, tot adoreas ipse per te funditus evertes. Sed quorsum tandem omnis hæc mea spectat oratio? Ut omnia populi Rom. sint, de quibus hactenus fuit inter nos contentio. Ea autem sunt, Sicilia, Sardinia, Hispaniæ provinciæ. horum nomine adversus Romanos ne bellum unquam Carthaginienses suscipiant. Similiter & aliæ insulæ, quotquot Italiam & Africam interjacent, omnes ut populi sint Rom. Nam equidem per ejusmodi conditiones & Carthaginiensium securitati in posterum, & gloriæ sive tuæ, sive universi nominis Rom. quàm optime fore consultum existimo. Et Hannibal quidem hæc dixit. cujus sermonem excipiens Cornelius, Manifestum dixit esse, Romanos neque ei bello quod de Sicilia fuit gestum, præbuisse caussam; neque item ei quod de Hispania. atque hoc omnium optime scire ipsum Hannibalem; sed & deos immortales omnium quæ acciderunt testes fuisse: qui decus victoriæ iis tri-

πῶς ἐστί μοι χρήσιμον· ὃς νῦν ἐν Λιβύῃ πάρειμι πρὸς σὲ Ῥωμαῖον ὄντα, περὶ τῆς ἐμαυτοῦ καὶ τῶν Καρχηδονίων σωτηρίας κοινολογησόμενος. Εἰς ἃ βλέποντα, παρακαλῶ σε μὴ μέγα φρονεῖν, ἀλλ' ἀνθρωπίνως βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων. τοῦτο δ' ἐστὶ, τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀεὶ τὸ μέγιστον, τῶν κακῶν δὲ τοὐλάχιστον αἱρεῖσθαι. τίς οὖν ἂν ἕλοιτο νοῦν ἔχων πρὸς τοιοῦτον ὁρμᾷν κίνδυνον, οἷός σοι νῦν ἐνέστηκε; ἐν ᾧ νικήσας μὲν, οὔτε τῇ σαυτοῦ δόξῃ μεγά τι προσθήσεις, οὔτε τῇ τῆς πατρίδος· ἡττηθεὶς δὲ, πάντα τὰ πρὸ τούτου σεμνὰ καὶ καλὰ δι' αὐτὸν ἄρδην ἀναιρήσεις. Τί οὖν ἐστιν, ὃ προτίθεμαι τέλος τῶν νῦν λόγων; πάντα περὶ ὧν πρότερον ἠμφισβητήσαμεν, Ῥωμαίων ὑπάρχειν. ταῦτα δ' ἐστὶ, Σικελία, Σαρδὼ, τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. καὶ μηδέποτε Καρχηδονίους Ῥωμαίοις ὑπὲρ τούτων ἀνταίρειν πόλεμον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας νήσους, ὅσαι μεταξὺ κεῖνται τῆς Ἰταλίας καὶ Λιβύης Ῥωμαίων ὑπάρχειν. ταύτας γὰρ πέπεισμαι τὰς συνθήκας, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλεστάτας μὲν εἶναι Καρχηδονίοις, ἐνδοξοτάτας δὲ σοὶ καὶ πᾶσι Ῥωμαίοις. Ἀννίβας μὲν οὖν ταῦτ' εἶπεν. Ὁ δὲ Πόπλιος ὑπολαβὼν, Οὔτε τοῦ περὶ Σικελίας, ἔφη, πολέμου Ῥωμαίους, οὔτε τοῦ περὶ τῆς Ἰβηρίας αἰτίους γεγονέναι, Καρχηδονίους δὲ προφανῶς· ὅπερ ἂν κάλλιστα γινώσκειν αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν· μάρτυρας δὲ καὶ τοὺς θεοὺς γεγονέναι τούτων, περιθέντας τὸ

κράτος

κρατεῖς οὐ τοῖς ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων, ἀλλὰ τοῖς ἀμυνομένοις. βλέπειν δὲ καὶ τὰ τῆς τύχης οὐδενὸς ἧττον, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων στοχάζεσθαι κατὰ δύναμιν. ἀλλ᾽ εἰ μὲν πρὸ τοῦ τοὺς Ῥωμαίους διαβαίνειν εἰς Λιβύην, αὐτὸς ἐξ Ἰταλίας ἐκχωρήσας προύτεινες τὰς διαλύσεις ταύτας, οὐκ ἂν οἴομαί σε διαψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος. ἐπεὶ δὲ σὺ μὲν ἄκων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπηλλάγης, ἡμεῖς δὲ διαβάντες εἰς τὴν Λιβύην τῶν ὑπαίθρων ἐκρατήσαμεν, δῆλον ὡς μεγάλην εἴληφε τὰ πράγματα παραλλαγήν. Τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ἤλθομεν ἐπί τι μέρος ἡττηθέντων, καὶ δεηθέντων τῶν παρὰ σοῦ πολιτῶν. ἐθέμεθα συνθήκας ἐγγράπτους, ἐν αἷς ἦν πρὸς τοῖς ὑπὸ σοῦ νῦν προτεινομένοις· τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδοῦναι χωρὶς λύτρων Καρχηδονίους· τῶν πλοίων τῶν καταφράκτων παραχωρῆσαι· πεντακισχίλια τάλαντα προσενεγκεῖν· ὁμήρους δοῦναι περὶ τούτων. ταῦτα ἦν ἃ συνεθέμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὑπὲρ τούτων ἐπρεσβεύσαμεν ἀμφότεροι πρός τε τὴν σύγκλητον τὴν ἡμετέραν, καὶ πρὸς τὸν δῆμον· ἡμεῖς μὲν ὁμολογοῦντες εὐδοκεῖν τοῖς γεγραμμένοις, Καρχηδόνιοι δὲ δεόμενοι τούτου τυχεῖν. Ἐπείσθη τὸ συνέδριον τούτοις, ὁ δὲ δῆμος συγκατῄνεσε. τυχόντες ὧν ἠξίουν, ἠθέτησαν ταῦτα Καρχηδόνιοι, παρασπονδήσαντες ἡμᾶς. τί λείπεται ποιεῖν; σὺ τὴν ἐμὴν χώραν μεταλαβὼν εἰπόν. ἀφελεῖν τὰ βαρύτατα τῶν ὑποκειμένων-

buerint; non qui armis injustis priores lacessiverant, sed qui vim vi repellebant. Fortunæ vim tam sibi esse notam quàm ulli unquam mortalium; & humanæ infirmitatis habere se rationem quantam posset maximam. cæterùm pacis hasce leges, si priusquam Romani in Africam trajecissent, ipse Italiæ egressus finibus obtulisses, tua te spes, opinor, nequaquam fefellisset. Nunc quum ipse quidem invitus Italia excesseris, nos vero in Africam transgressi, agros omnes & quicquid in aperto est occupaverimus; magnam rerum mutationem esse factam quis non intelligit? Quod maximum omnium est, civibus tuis devictis & pacem petentibus, jam inter nos aliquo modo convenerat: jam leges fœderis erant conscriptæ; in quibus præter illa quę à te nunc afferuntur, hæc amplius continebantur; captivos omnes ut sine pretio Carthaginienses redderent: naves rostratas ut traderent. talentûm quinque millia ut penderent: his staturos se pactis, obsides ut darent: hæc sunt de quibus inter nos convenerat: de quibus utrique per legatos cum senatu & populo nostræ civitatis egeramus: quum equidem hasce nobis non improbari conditiones diceremus; Carthaginienses verò, easdem ut impetrarent precibus contenderent. Pactis conditionibus Senatus est assensus: easdem quoque Rom. populus ratas esse jussit. Tui cives, Hannibal, quod postulabant consecuti, pacti formulam antiquarunt, & fidem nobis datam violarunt. Quid jam opus facto? finge te eum esse qui ego sim, & mihi respóde. An gravissima quæque eorum quæ

legibus pacis tuis imperantur, sunt tollenda? nempe ut eo sui sceleris accepto præmio, bene de se meritos per fidem in posterum circumvenire doceantur. Imò, inquies, ut iis quæ jam petunt impetratis, gratiam nobis habeant. Atenim, quę modò cum vittis & infulis postulabant ea consecuti, simul exiguam spem aliquam per te sunt nacti, loco inimicorum atque hostium è vestigio habere nos ceperunt. Sic igitur habe; referre ad populum Rom. de hac pace ita demum licet, si preter pactas jam leges durius aliquid fuerit imperatum: sin etiam illorum quę convenerunt, aliquid detrahatur, nihil habet ea deliberatio, de quo referatur. Quis igitur nostrę etiam orationis erit finis? nimirum, ut vos patriamque vestram fidei nostrę permittatis; aut prelio dimicantes, vincatis. Hæc inter se collocuti Hannibal & Scipio, frustra verbis tentata spe conventionis, ad suos se receperunt. Postero die prima statim luce, copias ambo eduxerunt, & prælio decertarunt: Carthaginienses quidem de sua salute, & rebus Africæ, Romani verò de Orbis terrarum dominatione atque imperio. Quis autem ista secum animo reputare queat, ut non rei tantæ narratione afficiatur? Nam neque exercitus bellicosiores, neque Imperatores feliciores, aut qui in bellicis certaminibus magis se exercuissent, temere aliquis inveniat; neque ubi majora certantibus prœmia Fortuna proposuisset, quam illa quæ erant tunc proposita. Non enim Africam dumtaxat vel Europam in potestate sua erant habituri qui victores ab ea pugna

νων ἐπιταγμάτων; ἵνα δὴ λαβόντες ἆθλα τῆς παρανομίας, διδαχθῶσι τοὺς εὖ ποιοῦντας εἰς τὸ λοιπὸν παρασπονδεῖν; ἀλλ' ἵνα τυχόντες ὧν ἀξιοῦσι, χάριν ὀφείλωσιν ἡμῖν; ἀλλὰ νῦν μεθ' ἱκετηρίας τυχόντες ὧν παρεκάλουν, ὅτι βραχείας ἐλπίδος ἐπελάβοντο τῆς κατὰ σὲ, παρὰ πόδας ὡς ἐχθροῖς ἡμῖν κέχρηνται καὶ πολεμίοις. * ἐν οἷς βαρυτέρου μέν τινος προσεπιταχθέντος, δυνατὸν ἀνενεγκεῖν τῷ δήμῳ περὶ διαλύσεως· ὑφαίρεσιν δὲ ποιουμένοις τῶν ὑποκειμένων, οὐδὲ ἀναφορὰν ἔχει τὸ διαβούλιον. Τί πέρας οὖν πάλιν τῶν ἡμῶν λόγων; ἢ τὸ ἐπιτρέπειν ὑμᾶς διδόναι περὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος, ἢ μαχομένους νικᾶν.
Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐ- 9
τοῖς Αννίβας καὶ Πόπλιος, ἐχωρίσθησαν, ἀσύμβατον ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν. Εις δὲ τὴν ἐπαύριον ἅμα τῷ φωτὶ τὰς δυνάμεις ἐξῆγον ἀμφότεροι, καὶ συνίσταντο τὸν ἀγῶνα, Καρχηδόνιοι μὲν ὑπὲρ τῆς σφετέρας σωτηρίας καὶ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην πραγμάτων· Ρωμαῖοι δὲ περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς καὶ δυναστείας. Εφ' ᾧ τίς οὐκ ἂν ἐπιστήσας, συμπαθὴς γένοιτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν; οὔτε γὰρ δυνάμεις πολεμικωτέρας, οὔθ' ἡγεμόνας ἐπιτυχεστέρους τούτων, καὶ μᾶλλον ἀθλητὰς γεγονότας τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων εὕροι τις ἂν ἑτέρους· οὐδὲ μὴν ἆθλα μείζω τὴν τύχην ἐκτεθεικυῖαν τοῖς ἀγωνιζομένοις, τῶν τότε προκειμένων. οὐ γὰρ τῆς Λιβύης αὐτῆς, οὐδὲ τῆς Ευρώπης ἔμελλον κυριεύειν

οἱ τῇ μάχῃ κρατήσαντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ὅσα νῦν πέπτωκεν ὑπὸ τὴν ἱστορίαν. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι μετ' ὀλίγον. Πλὴν ὁ μὲν Πόπλιος ἔθηκε τὰς τάξεις τῶν ἰδίων δυνάμεων τὸν τρόπον τοῦτον. Πρῶτον μὲν τοὺς ἀστάτους καὶ τὰς τούτων σημαίας ἐν διαστήμασι. ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς πρίγκιπας, τιθεὶς τὰς σπείρας, οὐ κατὰ τὸ τῶν πρώτων σημαιῶν διάστημα, καθάπερ ἔθος ἐστὶ τοῖς Ῥωμαίοις· ἀλλὰ κατ' ἀλλήλους ἐν ἀποστάσει διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐλεφάντων. τελευταίους δ' ἐπέστησε τοὺς τριαρίους. ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων ἔταξε κατὰ μὲν τὸ λαιόν, Γάϊον Λαίλιον, ἔχοντα τοὺς Ἰταλικοὺς ἱππέας· κατὰ δὲ τὸ δεξιὸν μέρος, Μασσανάσσην μετὰ πάντων τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ταττομένων Νομάδων. τὰ δὲ διαστήματα τῶν πρώτων σημαιῶν ἀνεπλήρωσε ταῖς τῶν γροσφομάχων σπείραις· παραγγείλας τούτοις προκινδυνεύειν· ἐὰν δὲ ἐκβιάζωνται, καὶ κατὰ τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον, ἀποχωρεῖν· τοὺς μὲν καταταχοῦντας, διὰ τῶν ἐπ' εὐθείας διαστημάτων εἰς τοὐπίσω τῆς ὅλης δυνάμεως· τοὺς δὲ περικαταλαμβανομένους, εἰς τὰ πλάγια παρίστασθαι κατὰ τὰς σημαίας.

10 Ταῦτα δ' ἑτοιμασάμενος, ἐπιπορευόμενος παρεκάλει τὰς δυνάμεις, βραχέως μέν, οἰκείως δὲ τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως. Ἠξίου γὰρ μνημονεύοντας τῶν προγεγονότων ἀγώνων, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίγνεσθαι σφῶν καὶ τῆς πατρίδος ἀξίους· καὶ λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι κρατήσαντες μὲν τῶν

discessissent; verùm & cæteras quoque Orbis terrarum partes, quotquot hactenus in notitiam hominum venerunt. Quod quidem non multo post fieri contigit. Cæterum copiarum suarum ordines ita tum Scipio disposuit. Primum Hastatos eorumque manipulos per intervalla; horum à tergo Principes locavit: positis eorum manipulis non ex adverso vacui spatii quo distabant invicem Hastatorum manipuli, sicut mos est Romanorum; sed alios post alios in eadem serie, cum aliquo intervallo, propter multitudinem elephantorum quos Pœni habebant. ultimos in extrema acie Triarios constituit. ab lævo cornu C. Lælium cum Italico equitatu, ab dextro Massanissam, cum omnibus suis Numidis opposuit. Vias patentes inter manipulos antesignanorum, velitum manipulis complevit; dato præcepto, ut ante alios pugnam committerent. sin autem hostium vim, aut elephantorum impetum sustinere non possent, retro pedem ut referrent; partim qui celeritate possent alios prævertere, per vias rectas inter manipulos patentes, pone aciem universam; partim qui circunfuso hoste comprehendi metuerent, in dextram sinistramve iis sese applicarent intervallis quæ essent inter signa. His ita ordinatis, quaqua incederet per aciem, suos adhortabatur, paucis ille quidem, sed ad præsens discrimen apte & convenienter. Petebat enim à militibus suis, ut memores pugnarum quas ante pugnassent, viros se præberent, priore sua virtute & Romano dignos nomine; ponerent sibi illud

illud

illud ob oculos; se victis eo prælio hostibus, non Africæ tantum possessionem firmam obtenturos; sed etiam Orbis terrarum reliqui imperium ac dominationem sibi & patriæ suæ sine ulla controversia quæsituros. Sin de exitu certaminis secus eveniret, cogitarent, eos qui inter dimicandum diem clauderent ultimum, loco sepulcralis ornamenti, atque ejus pulcherrimi, relaturos hoc decus, quod pro patria mortem oppetierint: qui periculum declinassent, vitam deinceps omnem acturos & turpissimam & miserrimam. Siquidem iis qui fugerint, nullum esse tota Africa locum, qui securitatem possit præstare. iis verò qui in Pœnorum manus inciderint, quæ sint eventura, non esse obscurum recta ratione rem putantibus. Quæ superi, inquit, à vobis omnibus avertant. Quum igitur Fortuna in utramvis partem præmia nobis proposuerit omnium maxima, quid caussæ dicemus, cur non ignavissimi mortalium, atque, ut omnia verbo complectar, stultissimi simus existimandi, si rebus in arbitrio nostro positis, pro iis bonis quæ sunt omnium pulcherrima, præ nimia cupiditate vitæ ea elegerimus mala, quæ sunt omnium gravissima? Petere igitur se, cum hoste sic congrederentur, ut qui duo hæc tantum præ oculis haberent, aut victoriam aut mortem. Nam qui hoc essent animo præditi, semper eos de oppositis hostibus victoriam reportare, ubi semel vitæ posita spe hostem invadere & cum eo pugnare sint aggressi. Et Scipio quidem hoc fere modo suos adhortabatur. At Hannibal belluas (LXXX autem erant, & eo plures,) ante aciem universam; mercenarios proximos illis à tergo consti-

ἐχθρῶν, οὐ μόνον τῶν ἐν Λιβύῃ πραγμάτων ἔσονται κύριοι βεβαίως· ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης οἰκουμένης τὴν ἡγεμονίαν καὶ δυναστείαν ἀδήριτον αὑτοῖς τε καὶ τῇ πατρίδι περιποιήσουσιν. ἐὰν δέ πως ἄλλως ἐκβῇ τὰ κατὰ τὸν κίνδυνον, οἱ μὲν ἀποθανόντες εὐγενῶς ἐν τῇ μάχῃ, κάλλιστον ἐντάφιον ἕξουσι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον· οἱ δὲ διαφυγόντες, αἴσχιστον καὶ ἐλεεινότατον τὸν ἐπίλοιπον βίον. ἀσφάλειαν γὰρ τοῖς φυγοῦσιν οὐδεὶς ἱκανὸς περιποιῆσαι τόπος τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ. πεσοῦσι δ' ὑπὸ τὰς τῶν Καρχηδονίων χεῖρας, οὐκ ἄδηλα εἶναι τὰ συμβησόμενα τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. ὧν, ἔφη, μηδενὶ γένοιτο πεῖραν ὑμῶν λαβεῖν. τῆς δ' ὅλης τύχης ἡμῖν τὰ μέγιστα τῶν ἄθλων εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ἐκτεθεικυίας, πῶς οὐκ ἂν εἴημεν ἀγεννέστατοι, καὶ συλλήβδην ἀφρονέστατοι πάντων, εἰ παρέντες τὰ κάλλιστα τῶν ἀγαθῶν, ἑλοίμεθα τὰ μέγιστα τῶν κακῶν διὰ φιλοζωίαν; Διόπερ ἠξίου δύο προθεμένους, ταῦτα δ' ἐστὶν, ἢ νικᾶν ἢ θνήσκειν, ὁμόσε χωρεῖν εἰς τοὺς πολεμίους. τοὺς γὰρ τοιαύτας ἔχοντας διαλήψεις, κατ' ἀνάγκην ἀεὶ κρατεῖν δεῖ τἀναντία πεπεισμένων· ἐπειδὰν ἀπελπίσαντες τοῦ ζῆν, ἴωσιν εἰς τὴν μάχην. Ὁ μὲν οὖν Πόπλιος τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν παραίνεσιν. II ὁ δ' Ἀννίβας τὰ μὲν θηρία πρὸ πάσης τῆς δυνάμεως ὄντα πλείω τῶν ὀγδοήκοντα· μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μισθοφόρους ἐπέστησε,

περὶ μυρίους ὄντας καὶ δισχιλίους τὸν ἀριθμόν. οὗτοι δ' ἦσαν Λιγυστινοί, Κελτοί, Βαλιαρεῖς, Μαυρούσιοι. τούτων δὲ κατόπιν παρέλαβε τοὺς ἐγχωρίους Λίβυας, καὶ Καρχηδονίους. ἐπὶ δὲ πᾶσι τοὺς ἐξ Ἰταλίας ἥκοντας μεθ' ἑαυτοῦ, πλεῖον ἢ στάδιον ἀποστήσας τῶν προτεταγμένων· τὰ δὲ κέρατα διὰ τῶν ἱππέων ἠσφαλίσατο, θεὶς ἐπὶ μὲν τὸ λαιὸν τοὺς συμμάχους Νομάδας, ἐπὶ δὲ τὸ δεξιὸν τοὺς τῶν Καρχηδονίων ἱππεῖς. παρήγγειλε δὲ τοὺς ἰδίους στρατιώτας ἕκαστον παρακαλεῖν, ἀναφέροντας τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τὰς μεθ' ἑαυτοῦ παραγεγονυίας δυνάμεις. τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ἐκέλευσε τοὺς ἡγεμόνας τὰ συμβησόμενα περὶ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐξαριθμεῖσθαι καὶ τιθέναι πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐὰν ἄλλως πως ἐκβῇ τὰ τῆς μάχης. οὗτοι μὲν οὖν οὕτως ἐποίουν τὸ παραγγελθέν. Ἀννίβας δὲ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ παραγεγονότας ἐπιπορευόμενος, ἠξίου καὶ παρεκάλει διὰ πλειόνων, μνησθῆναι μὲν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἑπτακαιδεκαέτους συνηθείας· μνησθῆναι δὲ τοῦ πλήθους τῶν προγεγονότων αὐτοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀγώνων. ἐν οἷς ἀηττήτους γεγονότας, οὐδ' ἐλπίδα τοῦ νικᾶν οὐδέποτ' ἔφη Ῥωμαίοις αὐτοὺς ἀπολελοιπέναι. τὸ δὲ μέγιστον, ἠξίου λαμβάνειν πρὸ ὀφθαλμῶν χωρὶς τῶν κατὰ μέρος κινδύνων καὶ τῶν ἀναριθμήτων προτερημάτων, τήν τε περὶ τὴν Τρεβίαν ποταμὸν μάχην πρὸς τὸν πατέρα τοῦ νῦν ἡγουμένου Ῥωμαίων· ὁμοίως τὴν ἐν Τυρρηνίᾳ πρὸς Φλαμίνιον μάχην· ἔτι δὲ τὴν περὶ Κάννας λεγομένην πρὸς Αἰμίλιον. ἃς οὔτε κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν,

tuit, numero ad duodecim millia. erant hi Ligures, Galli, Baleares, Mauri. pone hos in mediam aciem indigenas Afros & Carthaginienses recepit. spatio deinde amplius quàm stadii relicto, Italicos milites qui secum venerant à tergo omnium constituit. Cornua equitatu firmavit. lævum socii Numidæ, dextrum equites Carthaginiensium tenuerunt. ducibus deinde præcepit, ut suos quique milites adhortarentur, juberentque spem victoriæ in se ponere, & eo quem ex Italia adduxerat exercitu. Carthaginiensibus vero, ut recenserent iidem atque ob oculos ponerent, si alius esset pugnę exitus quàm optarent, quę calamitas liberos ipsorum ac conjuges maneret. Et illi quidem uti fuerant jussi, fecerunt. Hannibal verò eorum ordines qui secum venerant obambulans, petebat ab iis, multumque ipsos hortabatur, meminissent commilitii quod annos septendecim invicem coluerant: meminissent illarum tot numero pugnarum, quas cum Romanis pugnassent; è quibus quum semper invicti discessissent, ne spem quidem ullam se Romanis reliquisse unquam vincendi. Ante omnia, ut oculis sibi subjicerent postulabat, prȩter tot certamina per partes habita, & infinitas numero victorias, prælium] ad Trebiam cum hujus ipsius Romanorum Imperatoris patre commissum: prælium item in Etruria, cum Flaminio: necnon illud quod ad Cannas vocant, cum Æmilio. quæ omnia prælia cum præsenti certamine nullo modo sint comparanda:

sive ob virorum numerum, sive ob virtutem militum. Simul hæc dicens, respicere in hostium aciem, eamque conspicari jubebat. neque enim pauciores tantum, verùm ne multesimam quidem partem esse eorum, qui in prioribus illis certaminibus secum decertaverint. ad virtutem porrò quod attineret, ne institui quidem comparationem ullam posse. Nam illos quum antea invicti fuissent, viribus integris secum rem gessisse; horum autem alios esse illorum sobolem, alios superstites quasdam reliquias eorum quos in Italia ipsi vicissent, & qui sæpe in fugam à se fuissent versi. Videndum igitur illis esse, ne suam sibi ipsi, & sui Imperatoris gloriam, & partum virtute cognomen everterent; sed fortiter decertando, late sparsam de se famam, quasi essent invicti, magis magisque firmarent. Ita utrinque Imperatores suas copias sunt cohortati. Postea verò quàm omnia ad pugnam necessaria ambo paraverant, quum Numidici equites multo ante levibus præliis sese mutuo lacessere cepissent; tunc Hannibal eos qui elephantis insidebant jussit, impetum in hostem facere. Simulac tubæ cornuaque undique concinverunt, parte bestiarum pręmetu retro versâ, & in Numidas Pœnorum auxiliares irruente; confestim Massanissa lævum cornu Punicæ aciei equestri auxilio nudavit. Reliqui elephanti medio inter geminas acies campo, impetu facto in Romanos velites, cum multis suis vulneribus ingentem hostium stragem edebant:

οὔτε κατὰ τὰς ἀρετὰς ἀξίας εἶναι συγκρίσεως πρὸς τὸν νῦν ἐπιφερόμενον κίνδυνον. καὶ ταῦτα λέγων, ἅμα βλέπειν αὐτοὺς ἐκέλευε, καὶ τὴν τῶν ὑπεναντίων κατανοεῖν τάξιν· οὐ γὰρ οἷον ἐλάττους, ἀλλ' οὐδὲ πολλοστὸν μέρος εἶναι τῶν τότε πρὸς αὐτοὺς ἀγωνισαμένων· ταῖς γε μὴν ἀρεταῖς, οὐδὲ σύγκρισιν ἔχειν· ἐκείνους μὲν γὰρ ἀηττήτους ὄντας, ἐξ ἀκεραίου διηγωνίσθαι πρὸς σφᾶς· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐκγόνους εἶναι, τοὺς δὲ λείψανα τῶν ἡττημένων ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ πεφευγότων αὐτὸν πλεονάκις. Διόπερ ᾤετο δεῖν μὴ καταλῦσαι μήτε τὴν σφῶν αὐτῶν, μήτε τὴν τοῦ προεστῶτος δόξαν καὶ προσηγορίαν· ἀλλ' ἀγωνισαμένους εὐψύχως, βεβαιῶσαι τὴν διαδεδομένην περὶ αὐτῶν φήμην, ὡς ὄντων ἀηττήτων. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τοιαῦτα παρεκάλεσαν ἀμφότεροι.

12 Ἐπειδὴ δ' ἑκατέροις ἦν εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὸν κίνδυνον, πάλαι τῶν Νομαδικῶν ἱππέων πρὸς ἀλλήλους ἀκροβολιζομένων· τότε παρήγγειλε τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων Αννίβας ποιεῖσθαι τὴν ἔφοδον ἐπὶ τοὺς ὑπεναντίους. Ἅμα δὲ τῷ πανταχόθεν τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς βυκάνας ἀναβοῆσαι, τινὰ μὲν διαταραχθέντα τῶν θηρίων, ἐξαυτῆς ὥρμησε παλίσσυτα κατὰ τῶν βεβοηθηκότων τοῖς Καρχηδονίοις Νομάδων· διὸ διὰ τῶν περὶ τὸν Μασανάσσην ταχέως ἐψιλώθη τὸ λαιὸν κέρας τῶν Καρχηδονίων· τὰ δὲ λοιπὰ συμπεσόντα τοῖς τῶν Ῥωμαίων γροσφομάχοις ἐν τῷ μεταξὺ χωρίῳ τῶν παρατάξεων, πολλὰ μὲν ἔπασχε κακά, πολλὰ δ' ἐποίει τοὺς ὑπεναντίους.

ἕως ὅτε πτοηθέντα, τὰ μὲν διὰ τῶν διαστημάτων ἐξέπεσε, δεξαμένων αὐτὰ τῶν Ῥωμαίων ἀσφαλῶς, κατὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ πρόνοιαν· τὰ δ' ἐπὶ τὸ δεξιὸν μέρος παραφερόμενα διὰ τῶν ἱππέων συνακοντιζόμενα, τέλος εἰς τὸν ἔξω τόπον τῶν στρατοπέδων ἐξέπεσεν. Ὁ δὲ Λαίλιος ἅμα τῇ περὶ τοὺς ἐλέφαντας ταραχῇ ἐμβαλὼν, ἠνάγκασε φυγεῖν τοὺς τῶν Καρχηδονίων ἱππεῖς προτροπάδην. οὗτος μὲν οὖν ἐπέκειτο τοῖς φεύγουσιν ἐκθύμως· τὸ δ' ὅμοιον ἐποίει καὶ Μασσανάσσης. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον αἱ φάλαγγες ἀμφότεραι βάδην ἀλλήλαις καὶ σοβαρῶς ἐπήεσαν, πλὴν τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας μετ' Ἀννίβου παραγεγονότων· οὗτοι δ' ἔμενον ἐπέχοντες τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον. Ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς ἦσαν ἀλλήλων, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι κατὰ τὰ πάτρια συναλαλάξαντες καὶ συμψοφήσαντες τοῖς ξίφεσι τοὺς θυρεοὺς, προσέβαλον τοῖς ὑπεναντίοις· οἱ δὲ μισθοφόροι τῶν Καρχηδονίων ἀδιάκριτον ἐποίουν τὴν φωνὴν καὶ παρηλλαγμένην. οὐ γὰρ πάντων ἦν κατὰ τὸν ποιητὴν ὁ αὐτὸς θροῦς, οὐδ' ἴα γῆρυς,

Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα, πολύκλητοι δ' ἔσαν ἄνδρες,

καθάπερ ἀρτίως ἐξηριθμησάμην.

13 Πάσης δ' οὔσης ἐκ χειρὸς καὶ κατ' ἄνδρα τῆς μάχης, διὰ τὸ μὴ δόρασι μηδὲ ξίφεσι χρῆσθαι τοὺς ἀγωνιζομένους, τῇ μὲν εὐχερείᾳ καὶ τόλμῃ προεῖχον οἱ μισθοφόροι ταῖς ἀρχαῖς, καὶ πολλοὺς κατετραυμάτιζον τῶν Ῥωμαίων· τῇ δὲ τῆς συντάξεως ἀκριβείᾳ καὶ τῷ καθοπλισμῷ πιστεύοντες οἱ Ῥωμαῖοι, μᾶλλον ἐπέβαινον εἰς τὸ πρόσθεν. ἅμα δὲ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἑπομένων καὶ παρακαλούντων τῶν κατόπιν, τοῖς

donec metu consternati partim per aciei Romanorum intervalla erumpunt; Romanis sine ullo suo periculo (id enim pro sua prudentia caverat Scipio;) eos admittentibus: alii in dextram partem fuga delati, equitum jaculis confodiuntur, & ex acie penitus excidunt. Lælius ut turbatos à belluis vidit hostes, in eos invectus, Carthaginiensem equitatum effusam capere fugam compulit. Et Lælius quidem fugientes animose persequebatur: idemque & Massanissa quoque faciebat. Hæc vero dum aguntur, utraque peditum acies lentis ac superbis incessibus gradum promovebat; iis exceptis, qui ex Italia cum Hannibale venerant: nam hi stationem, in qua primo fuerant positi, servarunt. Ubi prope est ventum, Romani more patrio clamorem tollunt, & gladiis ad scuta concrepant; ac subito hostem adoriuntur. Carthaginiensium mercenarii indiscretas & dissonas voces edebant: ut quibus - *vox eadem*, quod ait poëta, *non esset, nec sonus idem.*

Sermo etenim varius varia de gente vocatis,

sicut paullo antè recensui. Quum in dextris omne certamen esset, ac virum viro confligeret, quia non hastis ac ne gladiis quidem res gerebatur, agilitate & audacia mercenarii Pœnorum initio prævalebant, multosque adeo Romanos vulnerarunt: verùm Romani eximia ordinatione suæ aciei, & genere armorum freti, gradum ulterius magis inferebant. Ac quoniam Romanos quidem sui qui erant à tergo & sequeban-

quebatur & urgebant assidua cohortatione; contra mercenariis non appropinquabant Carthaginienses, neque opem ferebant, sed præ metu animos despondebant; ad extremum in fugam Barbari inclinarunt: ac qui manifesto proditos sese putarent à suis, dum se retro recipiunt, in eos quos à tergo habuerant irruentes, ipsos occidunt. Quæ sanè res fecit, ut multi Carthaginiensium strenue dimicando occumberent. à mercenariis namque cæsi, præter voluntatem simul cum suis, simul cum Romanis manus conserebant. qui ceu mente emota & more inusitato quum præliarentur, & suorum & hostium multos peremerunt. Hoc igitur pacto in Hastatos illati, ordines eorum conturbarunt. Quod ut animadversum est à Principum centurionibus, suos illis manipulos opposuerunt. Ita pars maxima cum mercenariorum, tum Carthaginiensium, partim mutuis invicem vulneribus, partim ab Hastatis cæsa, eo loci periit. Eos qui cædi superfuerant ac fugiebant, in suam aciem misceri non est passus Hannibal: sed proximos à fronte ordines hastas prætendere jubens, ne appropinquantes admitterentur impediit. ita ut cornua & late patentes circa campos petere sint coacti. Enimvero quum esset omne spatium inter reliquas acies, cruore, cæde ac vulneribus refertum, è parta jam victoria oriens impedimentum magna difficultate Romanum Imperatorem afficiebat. Nam & labes sanguinis mortuorum, cruore respersorum, & qui acervatim alius super alium ceciderant; ad hæc arma pas-

δὲ μισθοφόροι τῶν Καρχηδονίων οὐ
συνεγγίζοντες, οὐδὲ παραβοηθοῦν-
τες ἀλλ' ἀποδειλιῶντες ταῖς ψυ-
χαῖς· πέρας ἐνέκλιναν οἱ Βάρβα-
ροι· καὶ δόξαντες ἐγκαταλελεῖφθαι
προφανῶς ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἐπιπεσόντες
κατὰ τὴν ὑποχώρησιν εἰς τοὺς ἐφεστῶτας,
ἔκτεινον τούτους· ὃ καὶ πολλοὺς ἠνάγ-
κασε τῶν Καρχηδονίων ἀνδρωδῶς
ἀποθανεῖν· φονευόμενοι γὰρ ὑπὸ
τῶν μισθοφόρων, ἐμάχοντο παρὰ
τὴν αὐτῶν προαίρεσιν ἅμα πρός
τε ἰδίους καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους.
ποιούμενοι δὲ τὸν κίνδυνον ἐκστατι-
κῶς καὶ παρηλλαγμένως, οὐκ ὀλί-
γους διέφθειραν, καὶ τῶν ἰδίων καὶ
τῶν ὑπεναντίων. Καὶ δὴ τῷ τοι-
ούτῳ τρόπῳ συνέχεαν ἐπιπεσόντες
τὰς τῶν ἁστάτων σημαίας. Οἱ δὲ
τῶν πριγκίπων ἡγεμόνες συνθεασά-
μενοι τὸ γεγονός, ἐπέστησαν τὰς αὐ-
τῶν τάξεις. τῶν δὲ μισθοφόρων
καὶ τῶν Καρχηδονίων τὸ πλεῖστον μέ-
ρος τὸ μὲν ὑφ' αὐτῶν, τὸ δ' ὑπὸ τῶν
ἁστάτων, αὐτοῦ κατεκόπη. τοὺς δὲ
διασωζομένους καὶ φεύγοντας οὐκ
εἴασε καταμιγῆναι ταῖς δυνάμεσιν
Ἀννίβας· ἀλλὰ προβάλλεσθαι·
παραγγείλας τοῖς ἐπιστάταις, ἐκώ-
λυσε μὴ παραδέξασθαι τοὺς ἐγ-
γίζοντας. ὅθεν ἠναγκάσθησαν οὗ-
τοι μὲν ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν
ἐπὶ τὰ κέρατα καὶ τὰς ἐκ τούτων
εὐρυχωρίας. Γενομένου δὲ τοῦ με- 14
ταξὺ τόπου τῶν καταλειπομένων
στρατοπέδων πλήρους αἵματος,
φόνου, νεκρῶν, πολλὴν ἀπορίαν
παρεῖχε τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῷ
τὸ τῆς τροπῆς ἐμπόδιον. ὅ, τε γὰρ
τῶν νεκρῶν ὄλισθος ὡς ἂν αἱμοφύρ-
των καὶ σωρηδὸν πεπτωκότων, ἥ τε τῶν
χύδην ἐρριμμένων ὅπλων ὁμοῦ τοῖς

πτώμασιν ἀλογίᾳ, δυσχερῆ τὴν δίοδον ἔμελλε ποιήσειν τοῖς ἐν τάξει διαπορευομένοις. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς μὲν τραυματίας εἰς τοὐπίσω τῆς παρατάξεως κομισάμενος, τοὺς δὲ διώκοντας τῶν ἀστάτων ἀνακαλεσάμενος διὰ τῆς σάλπιγγος, τοὺς μὲν αὐτοῦ πρὸ τῆς μάχης κατὰ μέσους τοὺς πολεμίους ἐπέστησε· τοὺς δὲ πρίγκιπας καὶ τριαρίους πυκνώσας ἐφ' ἑκάτερον τὸ κέρας, προάγειν παρήγγελλε διὰ τῶν νεκρῶν. ἐπειδὴ δ' ὑπερβάντες ἐξ ἴσου τοῖς ἀστάτοις ἐγένοντο, συνέβαλλον αἱ φάλαγγες ἀλλήλαις μετὰ τῆς μεγίστης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. ὄντων δὲ καὶ τῷ πλήθει καὶ τοῖς φρονήμασι καὶ ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς καθοπλισμοῖς παραπλησίων ἀμφοτέρων, ἄκριτον ἐπὶ πολὺ συνέβαινε γίνεσθαι τὴν μάχην, ἐν αὐταῖς ταῖς χώραις ἐναποθνησκόντων τῶν ἀνδρῶν διὰ φιλοτιμίαν· ἕως οἱ περὶ τὸν Μασαννάσαν καὶ Λαίλιον ἀπὸ τοῦ διώγματος τῶν ἱππέων ἀνακάμπτοντες, δαιμονίως εἰς δέοντα καιρὸν συνῆψαν. ὧν προσπεσόντων τοῖς περὶ τὸν Ἀννίβαν κατόπιν, οἱ μὲν πλεῖστοι κατεκόπησαν ἐν τῇ τάξει· τῶν δὲ πρὸς φυγὴν ὁρμησάντων, ὀλίγοι μὲν τελέως διέφυγον, ἅτε τῶν ἱππέων ἐν χερσὶν ὄντων, καὶ τῶν τόπων ἐπιπέδων ὑπαρχόντων. ἔπεσον δὲ τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τοὺς χιλίους πεντακοσίους, τῶν δὲ Καρχηδονίων ὑπὲρ δισμυρίους. αἰχμάλωτοι δ' ἑάλωσαν οὐ πολὺ τούτων ἐλάττους.
15 Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ πᾶσι γινομένη μάχη, καὶ τὰ ὅλα κρίνασα Ῥωμαίοις διὰ τῶν προειρημένων ἡγεμόνων, τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Μετὰ δὲ τὴν μάχην, Πόπλιος μὲν ἐπακολουθήσας καὶ διαρπάσας τὸν χάρακα τῶν Καρχηδονίων, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς

ſim disjecta, & cum ipſis cadaveribus temere jacentia, aciei ſub ſignis & ordinatè procedenti viam difficilem præbebant. Scipio tamen ſauciis pone ultimam aciem ſubductis, & Haſtatis qui hoſtem inſequebantur per tubicines, receptui illis canentes, revocatis; ipſos quidem Haſtatos eo loci ſtare ante pugnam juſſos, mediæ Pœnorum aciei oppoſuit: Principes vero Triarioſque denſare ordines, & per ſtrages mortuorum pergere ad utrumque cornu jubet. Qui ſuperatis viæ impedimentis, vbi frontem æquatam cum Haſtatis efficiebant, ingenti ardore & alacritate animorum, acies ambæ concurrerunt. Quæ & numero, & animis & virtute atque armatura pares inter ſe quum eſſent, in ipſo veſtigio præ obſtinatione morientibus qui confligebant, diu pugna neutro inclinata ſtetit. donec Maſſaniſſa & Lælius, qui equites perſequebantur, inde revertentes, ſane quàm in tempore & divinitus advenerunt. quibus Hannibalis aciem averſam invadentibus, plerique Pœnorum in ſuis ſtationibus ſunt trucidati; pauci omnino eorum qui ſe in pedes conjecerãt, penitus effugerunt; nam & equites comminus eos cædebant, & loca plana erant. Ceciderunt Romanorum CIↃ IↃ & plures; Carthaginienſium ſupra CCIↃↃ CCIↃↃ. par ferme numerus captus eſt. Hunc habuit exitum ultima illa pugna, per dictos Imperatores commiſſa, quæ Orbis imperium Romanis adjudicavit. A prœlio P. Cornelius, poſtquam aliquandiu hoſtem eſſet inſecutus, & Pœnorum caſtra diripuiſſet, in ſua mox rever-

revertitur. Hannibal cum equitibus paucis se recipiens, continuis itineribus Adrumetum tandem evasit: omnia in prælio expertus, quæ à bono Imperatore & magno rerum usu prædito, poterant præstari. Jam primùm cum Scipione congressus, ut ad concordiam sua opera res deduceretur, laboravit. quod quidem consilium prodentis hosti victoriam non est, verùm ejus qui Fortunæ diffidat, & inopinatos atque mirabiles præliorum eventus provideat. Prælio deinde cum hoste suscepto, ita omnia administravit, ut qui eodem genere armorum uteretur, certamen cum iis instituere majore arte non potuerit, quàm ab Hannibale tum sit factum. Nam quum Romanæ aciei instructio solui ac divelli sit difficilis, evenit ut singuli & universè & per partes in omnia latera pugnent, idque per eam quæ semel initio facta fuerit aciei ordinationem; quod semper quæ periculo proxima sunt signa eò quò res vocat unâ sese convertant. Accedit, quod genere ipso armorum securitatem & audaciam præbente (nam & scutum magnitudinem habet, & gladius sufferre ictus potest;) acerrima propter has caussas prælia cient, & victoriam hostibus difficillime concedunt. Hannibal tamen, ad unumquodque horum, ita suas copias, quantum ejus fieri poterat, rationes secutus probabiles, accommodaverat è re nata, ut nihil quiret aptius excogitari. Nam & à principio multos sibi comparaverat elephantos, & tunc in prima fronte eos collocaverat; ut ordines aciei

τὴν ἰδίαν παρεμβολήν. Ἀννίβας δὲ μετ' ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν, εἰς Ἀδρύμητα διεσώθη· πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἴδει στρατηγὸν, καὶ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰς λόγους συνελθὼν, ἐπειράθη δι' αὑτοῦ λύσιν ποιήσασθαι τῶν ἐνεστώτων. Τοῦτο δ' ἐστὶν, οὐ προϊδόντος τὰ κατορθώματα, ἀλλ' ἀπιστοῦντος τῇ τύχῃ, καὶ προορωμένου τὰ περὶ τὰς μάχας ἐκβαίνοντα παράλογα. Μετὰ δὲ ταῦτα συγκαταστὰς εἰς τὸν κίνδυνον, οὕτως ἐχρήσατο τοῖς πράγμασιν, ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι βέλτιον πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶνα συστήσασθαι παραπλησίῳ καθοπλισμῷ χρώμενον, οὗ τότε συνεστήσατο Ἀννίβας. οὔσης γὰρ δυσδιασπάστου τῆς Ῥωμαίων τάξεως καὶ δυνάμεως, τὸν ἄνδρα συνέβη καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρη μάχεσθαι πρὸς πάσας τὰς ἐπιφανείας, διὰ τῆς μιᾶς ἐκτάξεως, ἀεὶ τῶν ἔγγιστα τοῦ δεινοῦ σημαιῶν συνεπιστρεφουσῶν πρὸς τὸ δεόμενον. ἔτι δὲ τοῦ καθοπλισμοῦ σκέπην καὶ θράσος παρασκευάζοντος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ θυρεοῦ καὶ τὴν τῆς μαχαίρας ὑπομονὴν τῶν πληγῶν, δυσμάχοι γίγνονται καὶ δυσκαταγώνιστοι, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.

16 Ἀλλ' ὅμως πρὸς ἕκαστα τούτων οὕτως ἐνδεχομένως Ἀννίβας ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἡρμόσατο παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος, ἐξ αὐτῆς περιεσκευάσατο, καὶ τότε προεβάλλετο, χάριν τοῦ συνταράξαι καὶ

διασπάσῃ τὰς τάξεις τῶν ὑπεναντίων. τοὺς δὲ μισθοφόρους προέταξε, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἔθηκε μετὰ τούτους ἕνεκα τοῦ προεκλύσαι μὲν τῷ κόπῳ τὰ σώματα τῶν πολεμίων, ἀχρειῶσαι δὲ τὰς ἀκμὰς τῶν ὅπλων διὰ τὸ πλῆθος τῶν φονευομένων, ἀναγκάσαι δὲ τοὺς Καρχηδονίους μέσους ὄντας μένειν καὶ μάχεσθαι κατὰ τὸν ποιητὴν,

Ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζοι.

Τοὺς δὲ μαχιμωτάτους καὶ στασιμωτάτους τῶν ἀνδρῶν, ἐν ἀποστάσει παρενέβαλε, χάριν τοῦ προορωμένους ἐκ πολλοῦ τὸ συμβαῖνον, καὶ διαμένοντας ἀκεραίους τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς, σὺν καιρῷ χρήσασθαι ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς. Εἰ δὲ πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας πρὸς τὸ νικᾷν, ἐσφάλη, τὸν πρὸ τούτου χρόνον ἀήττητος ὤν, συγγνώμην δοτέον. ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταὐτόματον ἀντέπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν· ἔστι δ᾽ ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν,

Ἐσθλὸς ἐὼν, ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.

ὃ δὴ καὶ τότε γεγονέναι περὶ ἐκεῖνον φήσειεν ἄν τις.

Romanæ conturbarent & divellerent. Jam mercenarios in prima acie, & proximos his Carthaginienses statuerat; tum ut hostium corpora ante veram pugnam labore fatigaret, prҽque multitudine eorum qui occiderentur arma inimicorum hebetatis mucronibus redderet inutilia: tum ut Carthaginienses stare & pugnare cogeret in media positos acie;

Vsque vel invitis ubi sit pugnare necesse,

sicut ait Poëta. Pugnacissimos vero suorum & maxime stabiles aliquanto spatio à cæteris separaverat, ut multò ante prælii eventum prospicerent, & corporibus animisque integri manerent, ac mox ubi foret opportunum, vires suas animose exererent. Quòd si eum postquam omnia fecisset, quҽ ad vincendum poterant fieri, spes est frustrata, virum ante eam diem invictum, venia ipsi danda. Nam interdum virorum fortium inceptis Fortuna ipsa & casus resistunt. Interdum vero id evenit quod proverbio dici solet, ut

Occurrat forti qui mage fortis erat.

quod tunc Hannibali contigisse aliquis merito dixerit.

Ὅτι τὰ ὑπερβαίνοντα τὴν κοινὴν συνήθειαν, πρὸς τὸ ἐκκαλεῖσθαι ἔλεον γινόμενα, ἐὰν μὴ αὐτοπαθῶς ἀλλὰ καθ᾽ ὑπόκρισιν γίγνηται, οὐκ ἔλεον ἀλλ᾽ ὀργὴν ἐξεργάζεται καὶ μῖσος.

Quæ communem consuetudinem excedunt, & ad captandam misericordiā fiunt, ea si non ex vero affectu sed per simulationem fiant, non misericordiam, sed iram & odium concitare.

Τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ

Conditiones pacis à Scipione Car-

ne Carthaginiensibus oblata, ut pacem illis concederet.

Σκιπίων τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὸ συγχωρῆσαι αὐτοῖς εἰρήνην.

Quomodo Hannibal Gisgonem oblatis conditionibus contradicere parantem, de superiore loco detraxerit: & Carthaginienses impulerit, ut pacem iis legibus facerent.

Πῶς Ἀννίβας Γίσκωνα ἀντιλέγειν τοῖς προτεινομένοις μέλλοντα, καὶ ἤδη καταρχόμενον κατέσπασεν ἀπὸ τοῦ βήματος· καὶ τὰ προτεινόμενα ἔπεισε δέχεσθαι τοὺς Καρχηδονίους.

Quæ communem consuetudinem & vulgo receptos mores excedunt, ea quoties ex vero affectu existimantur proficisci, propter calamitatum magnitudinem, videntium atque audientium misericordiam solent elicere; nec fere est quisquam nostrûm, quem rei novitas non commoveat. At quoties fallendi studio & per simulationem ejusmodi aliquid fit, non commiseratio, sed ira & odium sequuntur; quod tunc legatis Carthaginiensium accidit. Eos Scipio paucis ita cœpit alloqui: Ipsorum quidem causâ, nihil quicquam esse, cur ullam ipsis humanitatem tribuere Romani debeant; quando etiam ipsi fateantur se, & jam inde à principio Romanis contra fœdera bellum intulisse, cum Saguntinorum urbem exciderunt; & nuper fidem violasse, cùm jusjurandum & scripto jam comprehensas leges pacis antiquarunt. Decrevisse tamen Romanos, tum suamet ipsorum causâ, tum propter Fortunam & rerum humanarum conditionem, pro sua lenitate & animi magnitudine cum ipsis agere. Ac ne ipsos quidem aliter dixit existimatu-

Τὰ γὰρ ὑπερβαίνοντα τὴν κοινὴν 17
συνήθειαν τῶν παρ' ἐνίοις ἐθισμῶν, ὅταν μὲν αὐθεντικῶς δόξῃ γίγνεσθαι, διὰ τὸ μέγεθος τῶν συμπτωμάτων, ἔλεον ἐκκαλεῖται παρὰ τοῖς ὁρῶσι καὶ τοῖς ἀκούουσι, καὶ συγκινεῖ πως ἕκαστον ἡμῶν ὁ ξενισμός. ἐπὰν δὲ φαίνηται γοητείας χάριν καὶ καθ' ὑπόκρισιν γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἔλεον, ἀλλ' ὀργὴν ἐξεργάζεται καὶ μῖσος. ὃ καὶ τότε συνέβη γίνεσθαι περὶ τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Καρχηδονίων. Ὁ δὲ Πόπλιος διὰ βραχέων ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτούς· ὡς ἐκείνοις μὲν χάριν οὐδὲν ὀφείλουσι ποιεῖν φιλάνθρωπον, ὁμολογούντων αὐτῶν διότι καὶ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς ἐπενηνόχασι Ῥωμαίοις παρὰ τὰς συνθήκας, ἐξανδραποδισάμενοι τὴν Ζακανθαίων πόλιν· καὶ πρώην παρασπονδήσαντες, ἀθετήσαντες τοὺς ὅρκους καὶ τὰς ἐγγράπτους ὁμολογίας· αὐτοὶ δὲ χάριν ἑαυτῶν καὶ τῆς τύχης καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κεκρίκασι σφίσι πρᾴως χρῆσθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς πράγμασι. φανήσεσθαι δὲ τοῦτο κἀκείνοις ἔφησεν, ἐὰν ὀρθῶς διαλαμβά-

λαμβά-

λαμβάνωσι περὶ τῶν ἐνεστώτων. οὐ γὰρ εἴ τι πάσχειν ἢ ποιεῖν ἢ διδόναι σφίσιν ἐπιταχθήσεται, τοῦτο δεῖ νομίζειν δεινόν· ἀλλ' εἴ τι συγχωρηθήσεται φιλάνθρωπον, τοῦτο μᾶλλον ἡγεῖσθαι παράδοξον. ἐπεὶ γὰρ ἡ τύχη παρελομένη τὸν ἔλεον αὐτῶν καὶ τὴν συγγνώμην διὰ τὴν σφετέραν ἀδικίαν, ὑποχειρίους πεποίηκε τοῖς ἐχθροῖς. Ταῦτα δ' εἰπὼν, ἔλεγε τὰ φιλάνθρωπα διδόμενα, καὶ πάλιν ἃ δέον ἦν ὑπο-
18 μένειν αὐτούς· ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν προτεινομένων ταῦτα. ΠΟΛΕΙΣ ΕΧΕΙΝ ΚΑΤΑ ΛΙΒΥΗΝ, ΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΕΙΧΟΝ, Η ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΞΕΝΕΓΚΕΙΝ ΡΩΜΑΙΟΙΣ· ΚΑΙ ΧΩΡΑΝ, ΗΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΕΙΧΟΝ· ΚΤΗΝΗ, ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΑ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗΝ ΥΠΑΡΞΙΝ. ΑΠΟ ΔΕ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΚΕΙΝΗΣ ΑΣΙΝΕΙΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΥΣ ΥΠΑΡΧΕΙΝ. ΕΘΕΣΙ ΚΑΙ ΝΟΜΟΙΣ ΧΡΗΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΑΦΡΟΥΡΗΤΟΥΣ ΟΝΤΑΣ. Ταῦτα μὲν οὖν ἦν τὰ φιλάνθρωπα· τὰ δ' ἐναντία τούτοις πάλιν· ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΝΟΧΑΣ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ ΓΕΝΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΥΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙΣ. ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΚΑΙ ΔΡΑΠΕΤΑΣ ΕΚ ΠΑΝΤΟΣ ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. ΤΑ ΜΑΚΡΑ ΠΛΟΙΑ ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΙ ΠΑΝΤΑ, ΠΛΗΝ ΔΕΚΑ ΤΡΙΗΡΩΝ. ΟΜΟΙΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥΣ ΕΛΕΦΑΝ-

ros, si rerum præsentium statum recte considerarent. non enim si quid aut pati, aut facere, aut dare ipsis fuerit imperatum, durum hoc & grave illis debere videri; verùm illud potius pro miraculo ipsis fore habendum, si quid benignius obtinerent. postquam eos Fortuna, omni misericordiæ spe ac veniæ à se destitutos, propter ipsorum perfidiam, in potestatem hostium tradidit. Hæc locutus Scipio, tum benigniores conditiones pacis recensuit, tum & alia quæ ipsos oporteret sufferre. Erant autem oblatarum conditionum præcipua capita hæc. QUAS URBES IN AFRICA PRIUS TENUISSENT, QUAM ULTIMUM HOC BELLUM POPULO ROM. INFERRENT; QUOS ITEM AGROS ANTEA POSSEDISSENT, QUÆ PECORA, AUT QUAS ALIAS FACULTATES, OMNIA TENERENT. IMMUNES AB OMNI DAMNO HOSTILI CARTHAGINIENSES AB EO DIE ESSENT. UT LIBERI INSTITUTIS LEGIBUSQUE SUIS VIVERENT, NEQUE ULLO PRÆSIDIO TENERENTUR. Et benigniores quidem conditiones hujusmodi erant: duriores contra istæ. QUÆCUNQUE PER INDUCIAS CARTHAGINIENSES MALEFICIO ABSTULISSENT, OMNIA ROMANIS RESTITUERENT. CAPTIVOS ITEM ET FUGITIVOS, SINE ULLA TEMPORIS PRÆSCRIPTIONE, REDDERENT. NAVES LONGAS OMNES, PRÆTER DECEM TRIREMES, TRADERENT. SIREMPS LEX ET DE ELEPHANTIS UT ESSET.

BELLUM

Bellum extra Africam nemini omnino inferrent: ac ne in Africa quidem ulli, injussu populi Romani. Quas domos, agros, urbes, aut quodcunque aliud tenerent, quod Massanissæ fuerit, aut majorum ejus, intra fines ipsis demonstrandos, omnia Massanissæ redderent. Frumentum exercitui stipendiumque auxiliis, donec ab Roma super conditionibus pacis foret responsum, præstarent. Decem millia talentum argenti, descripta pensionibus æquis ducenum Euboicorum talentum, in annos quinquaginta solverent. Obsides fidei caussa darent, quos Scipio e Carthaginiensium pube elegisset; ne minores quatuordecim annis; neu triginta majores. Hæc Romanus Imperator Carthaginiensibus dixit legatis. qui iis auditis, quantocius domum reversi, in concione rem edunt. Fama est, quum eo tempore quidam è Senatorum numero oblatis pacis conditionibus contradicere aggrederetur, jamque esset orsus dicere, processisse Hannibalem, & arreptum è superiore loco hominem detraxisse.

ΤΑΣ. ΠΟΛΕΜΟΝ ΜΗΔΕΝΙ ΤΩΝ ΕΞΩ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ ΕΠΙΦΕΡΕΙΝ ΚΑΘΟΛΟΥ· ΜΗΔΕ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗι ΛΙΒΥΗι ΧΩΡΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΓΝΩΜΗΣ. ΟΙΚΙΑΣ, ΚΑΙ ΧΩΡΑΝ, ΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ, ΚΑΙ ΕΙ ΤΙ ΕΤΕΡΟΝ ΕΣΤΙ ΜΑΣΣΑΝΑΣΣΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, Η ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ, ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΕΙΧΘΗΣΟΜΕΝΩΝ ΟΡΩΝ ΑΥΤΟΙΣ, ΠΑΝΤ' ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΜΑΣΣΑΝΑΣΣΗι. ΣΙΤΟΜΕΤΡΗΣΑΙ ΤΕ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΤΡΙΜΗΝΟΥ, ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΔΟΤΗΣΑΙ ΜΕΧΡΙ ΑΝ ΕΚ ΡΩΜΗΣ ΑΝΤΙΦΩΝΗΘΗ ΤΙ, ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΣΥΝΘΗΚΑΣ. ΕΞΕΝΕΓΚΕΙΝ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΤΑΛΑΝΤΑ ΜΥΡΙΑ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΥΣ ΕΝ ΕΤΕΣΙ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ, ΦΕΡΟΝΤΑΣ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΟΝ ΕΥΒΟΙΚΑ ΤΑΛΑΝΤΑ ΔΙΑΚΟΣΙΑ. ΟΜΗΡΟΥΣ ΔΟΥΝΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΧΑΡΙΝ ΕΚΑΤΟΝ, ΟΥΣ ΑΝ ΠΡΟΓΡΑΨΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΝ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ· ΜΗ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑ ΕΤΩΝ, ΜΗΔΕ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ. Ταῦτα 19
μὲν οὖν ὁ στρατηγὸς εἶπε τῶν Ῥωμαίων τοῖς πρεσβευταῖς. οἱ δ' ἀκούσαντες, ἠπείγοντο καὶ διεσάφουν τοῖς ἐν τῇ πατρίδι. Καθ' ὃν δὴ καιρὸν λέγεται μέλλοντός τινος τῶν ἐκ τῆς γερουσίας ἀντιλέγειν τοῖς συντιθεμένοις, καὶ καταρχομένου, προσελθόντα τὸν Ἀννίβαν κατασπάσαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ βήματος.

τῶν δὲ

τῶν δὲ λοιπῶν ἐξοργισθέντων διὰ τὸ παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτὸν τοῦτο πρᾶξαι· πάλιν τὸν Ἀννίβαν ἀναστάντα φάναι φασὶν ἀγνοεῖν, καὶ συγγνώμην ἔχειν, εἴ τι παρὰ τοὺς ἐθισμοὺς πράττει· γινώσκοντας, ὅτι τὴν μὲν ἔξοδον ἐκ τῆς πατρίδος ἐνναέτης ὢν ποιήσαιτο, πλείω δὲ τῶν πέντε καὶ τετταράκοντα ἐτῶν ἔχων, εἰς αὐτὴν ἐπανήκοι. Διόπερ ἠξίου μὴ τοῦτο σκοπεῖν, εἴ τι παραπέπαικε τῆς συνηθείας· πολὺ δὲ μᾶλλον εἰ τοῖς τῆς πατρίδος πράγμασιν ἀληθινῶς συμπάσχει. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ νῦν εἰς τὴν ἀλογίαν ἐμπεπτωκέναι ταύτην. θαυμαστὸν γὰρ αὐτῷ φαίνεσθαι καὶ τελέως ἐξηλλαγμένον, εἴ τις ὑπάρχων Καρχηδόνιος, καὶ συνειδὼς τὰ βεβουλευμένα καὶ κοινῇ τῇ πατρίδι καὶ κατ᾽ ἰδίαν ἑκάστοις ἡμῶν κατὰ Ῥωμαίων, οὐ προσκυνεῖ τὴν τύχην, εἰ γεγονὼς ὑποχείριος, τοιούτων τυγχάνει φιλανθρωπιῶν· οὓς εἴ τις ὀλίγαις πρότερον ἡμέραις ἤρετο, τί ποτ᾽ ἐλπίζουσι πείσεσθαι τὴν πατρίδα κρατησάντων Ῥωμαίων, οὐδ᾽ ἂν εἰπεῖν οἷοί τ᾽ ἦσαν, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν προφαινομένων αὐτοῖς κακῶν. Διόπερ ἠξίου καὶ νῦν μὴ ἐπὶ λόγον ἄγειν, ἀλλ᾽ ὁμοθυμαδὸν δεξαμένους τὰ προτιθέμενα, θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ πάντας εὔχεσθαι βεβαιῶσαι ταῦτα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων. Φανέντος δὲ φρονίμως αὐτοῦ καὶ τοῖς καιροῖς οἰκείως συμβουλεύειν, ἔδοξε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας ἐπὶ τοῖς προειρημένοις. Καὶ τὸ μὲν συνέδριον παραυτίκα πρεσβευτὰς

deinde cæteris, quod præter consuetudinem liberæ civitatis id fecisset Hannibal, irascentibus; iterum surrexisse Hannibalem, & ignorantiâ lapsum se dixisse, dignumque esse, cui veniam tribuerent, si quid præter mores faciat; memores, novem se annorum ab Carthagine esse profectum; quò nunc major annis quinque & quadraginta redierit. Postulare igitur, ne illud attenderent, si quid adversus morem consuetum peccaret; verùm illud potius, ecquid vero affectu patriæ rebus afflictis condolescat. eam siquidem esse caussam cur hoc per imprudentiam admiserit. Sibi namque mirum esse visum, & plane à statu præsenti alienum, si quis civis Carthaginiensis, non ignarus eorum quæ tum publice patria, tum privatim singuli civium in Romanos consuluissent; non jam adoraret Fortunam, quòd in eorum potestate positus, conditiones adeo benignas impetret. Quum ante paucos dies si quis cives interrogasset, ubi Romani vicissent ecquid patriam mali putarent fore passuram; ne dicere quidem potuissent; ea magnitudo ingentium malorum unicuique ob oculos versabatur. Igitur nunc quoque æquum censere se, ne ad conciones rem deducerent, sed communi sententia oblatas conditiones universi probarent; ac rem sacram diis facerent, cunctique eos venerarentur, ut pactas leges fœderis ratas esse populus Rom. juberet. Prudens & temporibus conveniens Hannibalis consilium quum esset visum, placuit, in eas quę sunt antè expositæ conditiones, pacem facere. Ac statim à Senatu missi sunt legati, qui

qui in propositas leges pacis consentirent.

ἐξέπεμπε τοὺς ἀνθομολογησομένους περὶ τούτων.

Quomodo Philippus & Antiochus Reges simulata amicitia cum Ptolemæo Ægypti Rege cognomento Philopatore quoad vixit, statim ab ejus morte, consilium inierunt occidendi pupilli ab eo relicti, & regni inter se dividendi.

Πῶς ὅ, τι Φίλιππος καὶ Ἀντίοχος οἱ βασιλεῖς φιλίαν ὑποκρινάμενοι πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, ἕως ἔζη, αὐτίκα τελευτήσαντος αὐτοῦ ὥρμησαν ἐπὶ τὸ διελόμενοι τὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀρχὴν, ἐπανελέσθαι τὸν ἀπολελειμμένον.

Polybii observatio, quomodo dictorum Regum perfidiam ultum sit numen diris suppliciis, & pupillo regnum per Romanos servavit.

Πολυβίου ἐπίστασις, πῶς τὸ δαιμόνιον τοὺς προειρημένους βασιλέας ἐτίσατο πικρῶς, καὶ τῷ παιδὶ τὴν βασιλείαν διὰ Ῥωμαίων διεσώσατο.

Quis mortalium non admiretur, Antiochum & Philippum Ptolemæo dum erat in vivis, & eorum auxilio non indigebat, paratos fuisse opem ferre: postea verò quàm idem fato esset functus puero pupillo relicto, cui suum conservare regnum jure naturæ tenebantur; mutuis hortatibus, sese invicem concitasse, ut diviso inter sese pupilli imperio, ipsum tollere aggrederentur? Facerent saltem quod tyranni solent, & pudori suo levem aliquem prætextum obtenderent. Nunc ita repente, ea impudentia, & adeo ferina rabie sunt grassati, ut tritum proverbium jure tollerent; piscium eam esse vitam. nam inter hos, etiam ejusdem generis, minoris pernitiem majoris ajunt esse alimentum ac vitam. Enimvero quis fœdus inter istos ictum considerans, non sibi

ΤΟΥΤΟ δέ τις οὐκ ἂν θαυμάσειε, πῶς ὅτε μὲν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ζῶν, 20
οὐ προσεδεῖτο τῆς τούτων ἐπικουρίας, ἕτοιμοι βοηθεῖν ἦσαν· ὅτε δ' ἐκεῖνος μετήλλαξε, καταλιπὼν παιδίον νήπιον, ᾧ κατὰ φύσιν ἀμφοῖν ἐπέβαλλε συσσώζειν τὴν βασιλείαν, τότε παρακαλέσαντες ἀλλήλους, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ διελόμενοι τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχὴν, ἐπανελέσθαι τὸν ἀπολελειμμένον, οὐδ' ὅσον κηδεῖσθαι οἱ τύραννοι, βραχεῖάν τινα προβαλλόμενοι τῆς αἰσχύνης πρόφασιν. ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἀναιδῶς καὶ θηριωδῶς οὕτως, ὥστε προσοφλεῖν τὸν λεγόμενον τῶν ἰχθύων βίον· ἐν οἷς φασὶν ὁμοφύλοις οὖσι τὴν τοῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίγνεσθαι καὶ βίον. Ἐξ ὧν τίς οὐκ ἂν ἐμβλέψας οἷον εἰς κάτοπτρον, εἰς

τὴν συν-

τὴν συνθήκην ταύτην, αὐτόπτης δόξειε γίνεσθαι τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἀσεβείας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὠμότητος, ἔτι δ' ὑπερβαλλούσης πλεονεξίας τῶν προειρημένων βασιλέων; Οὐ μὴν ἀλλά τις ἂν εἰκότως τῇ τύχῃ μεμψάμενος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐν τούτοις, ἀντικαταλλαγείη, διότι ἐκείνοις μὲν ἐπέθηκε μετὰ ταῦτα τὴν ἁρμόζουσαν δίκην, τοῖς δ' ἐπιγινομένοις ἐξέθηκε κάλλιστον ὑπόδειγμα πρὸς ἐπανόρθωσιν, τὸν τῶν προειρημένων βασιλέων παραδειγματισμόν. ἔτι γὰρ αὐτῶν παρασπονδούντων μὲν ἀλλήλους, διασπωμένων δὲ τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχήν, ἐπιστήσασα Ῥωμαίους, ἃ ἐκεῖνοι κατὰ τῶν πέλας ἐβουλεύσαντο παρανόμως, ταῦτα κατ' ἐκείνων δικαίως ἐκύρωσε καὶ καθηκόντως. παραυτίκα γὰρ ἑκάτεροι διὰ τῶν ὅπλων ἡττηθέντες, οὐ μόνον ἐκωλύθησαν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ συγκλεισθέντες εἰς φόρους, ὑπέμειναν Ῥωμαίοις τὸ προσταττόμενον. τὸ τελευταῖον ἐν πάνυ βραχεῖ χρόνῳ, τὴν μὲν Πτολεμαίου βασιλείαν ἡ τύχη διώρθωσε, τὰς δὲ τούτων δυναστείας καὶ τοὺς διαδόχους, τοὺς μὲν ἄρδην ἀναστάτους ἐποίησε καὶ πανωλέθρους· τοὺς δὲ μικροῦ δεῖν τοῖς αὐτοῖς περιέβαλε συμπτώμασι.

videatur quasi in speculo suismet oculis spectare impietatem adversus deos, crudelitatem erga homines & profundam quandam avaritiam istorum Regum? Sed enim si quis propter ista Fortunam accusaverit, (quod videtur meritò potuisse,) & illius administrationem rerum humanarum; redeat hic cum illa in gratiam, quæ meritas mox ab istis pœnas exegit, & documentum posteris corrigendi vitam ac mores, dictorum Regum supplicium per omnium ora traductum, proposuit. Adhuc enim ipsi, sese quidem mutuis fraudibus appetebant, pupilli verò regnum dividebant, cum ecce, Fortuna Romanis in eos immissis ac concitatis, quæ ipsi in alios sceleste machinati fuerant, eadem jure merito adversus ipsos rata esse jussit. Mox enim ambo victi armis, non solum aliena concupiscere sunt impediti, sed etiam eò necessitatis redacti, ut tributum pensitarent, & dicto audientes esse Romanis cogerentur. Ac tandem Fortuna, quum Ptolemæi regnum, brevissimo tempore interjecto, in pristinum statum restituisset; horum dominationes ac successores, partim funditus evertit delevitque omnes; partim calamitatibus non sane multò levioribus, afflixit.

Πῶς οἱ ἐν Βιθυνίᾳ Κιανοὶ μεγίσταις περιέπεσον συμφοραῖς διὰ τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν, καὶ κακοπολιτείαν.

Quomodo Ciani, Bithyniæ populus, in maximas calamitates imprudentiâ suâ & prava administratione suæ Reip. inciderunt.

Ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος

Homines interdum ipsis brutis

brutis animalibus esse imprudentiores.

Quomodo Philippus Prusiæ genero opem ferens in caussa injusta, multa simul peccaverit.

Quomodo populus Rhodiorum in Philippum odium acerrimum conceperit, ob scelera ipsius in miseros Cianos.

Quomodo etiam Ætolis propter eandem caussam in odium venerit.

In hæc tam gravia mala Ciani inciderunt, non adeo Fortunæ culpa, neque ob suam in alios iniquitatem; sed multo magis, imprudentia, & suæ Reip. administratione prava; dum pessimo cuique honores semper mandant, & in eos qui se improbis opponerent animadvertunt, quò possent fortunas alii aliorum inter se dividere. Ita illi in ejusmodi infortunia sponte sua impegerunt, in quæ omnes mortales impingere quum sit manifestissimum, dementiæ tamen finem imponere, nescio quo modo non possunt. quin ne illud quidem facile ab iis impetres, ut minus aliquanto sibi fidant, quod brutorum tamen nonnulla faciunt. Nam hæc, non solum si multum ipsa aliquando laboraverint, ut se ab esca vel laqueis expedirent, verùm etiam si aliud quod animal periclitatum esse viderint, non facile ad simile quicquam adducas; sed & locum suspectum habent, & ab omni re quæ in eorum oculos incurrit, sibi me-

καὶ τῶν ἀλόγων ζώων πολλάκις ἐστὶν ἀφρονέστερον.

Πῶς ὁ Φίλιππος παρασπονδοῦντι τῷ κηδεστῇ Προυσίᾳ βεβοηθηκὼς κατὰ τῶν Κιανῶν, πολλὰ ὁμοῦ πεπλημμεληκὼς εἴη.

Πῶς οἱ Ῥόδιοι ἀπηχθειάθησαν πρὸς τὸν Φίλιππον διὰ τὴν αὐτοῦ παρανομίαν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Κιανούς.

Πῶς καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς μῖσος ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἐνειργάσατο.

ΚΙΑΝΟΙ μὲν οὖν περιέπεσον τηλικαύταις συμφοραῖς, 21
οὐχ οὕτω διὰ τὴν τύχην, οὐδὲ διὰ τὴν τῶν πέλας ἀδικίαν, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν καὶ κακοπολιτείαν, προάγοντες ἀεὶ τοὺς χειρίστους, καὶ κολάζοντες τοὺς ἐναντιουμένους τούτοις, ἵνα διαιρῶνται τὰς ἀλλήλων οὐσίας, εἰς ταύτας οἷον ἐθελοντὴν ἐνέπεσον τὰς ἀτυχίας· εἰς ἃς οὐκ οἶδ' ὅπως πάντες ἄνθρωποι προφανῶς ἐμπίπτοντες, οὐ δύνανται λῆξαι τῆς ἀνοίας· ἀλλ' οὐδὲ βραχὺ διαπιστῆσαι ῥᾴδιον, καθάπερ ἔνια τῶν ἀλόγων ζώων. ἐκεῖνα γὰρ οὐ μόνον ἐὰν αὐτὰ πολὺ δυσχρηστήσῃ περί τι δέλεαρ καὶ τὰς ἄρκυς, ἀλλὰ κἂν ἕτερον ἴδῃ κινδυνεῦον, οὐκ ἂν ἔτι ῥᾳδίως αὐτὰ προσαγάγῃς πρὸς οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον ὑποπτεύει, καὶ παντὶ τῷ φαινομένῳ

διαπιστεῖ. Οἱ δ' ἄνθρωποι τοὺς μὲν ἀκούοντες ἀπολλυμένους ἄρδην τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, τοὺς δ' ἀκμὴν ὁρῶντες· ὅμως ὅταν τις χρησάμενος τῷ πρὸς χάριν λόγῳ προτείνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξ ἀλλήλων ἐπανορθώσεως, προσίασι πρὸς τὸ δέλεαρ ἀπερισκέπτως. σαφῶς εἰδότες, ὅτι τῶν τοιούτων δελεάτων καταπιόντων, οὐδεὶς οὐδέποτε σέσωσται· πᾶσι δ' ὁμολογουμένως ὄλεθρον ἐπήνεγκεν
22 αἱ τοιαῦται πολιτεῖαι. Ὁ δὲ Φίλιππος κύριος γενόμενος τῆς πόλεως, περιχαρὴς ἦν, ὡς καλήν τινα καὶ σεμνὴν πρᾶξιν ἐπιτετελεσμένος, καὶ βεβοηθηκὼς μὲν προθύμως τῷ κηδεστῇ, καταπεπληγμένος δὲ πάντας τοὺς ἀλλοτριάζοντας, σωμάτων δὲ καὶ χρημάτων εὐπορίαν ἐκ τοῦ δικαίου περιπεποιημένος. τὰ δ' ἐναντία τούτοις οὐ καθεώρα, καίπερ ὄντα περιφανῆ· πρῶτον μὲν, ὡς ἐβοήθει οὐκ ἀδικουμένῳ, παρασπονδοῦντι δὲ τῷ κηδεστῇ τοὺς πέλας ἐβοήθει· δεύτερον, ὅτι πόλιν Ἑλληνίδα περιβαλὼν τοῖς μεγίστοις ἀτυχήμασιν ἀδίκως, ἔμελλε κυρώσειν τὴν περὶ αὐτοῦ διαδιδομένην φήμην ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς φίλους ὠμότητος. ἐξ ἀμφοῖν δὲ δικαίως καὶ κληρονομήσειν παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ δόξαν. τρίτον ὡς ἐνύβρισε τοῖς ἀπὸ τῶν προειρημένων πόλεων πρεσβευταῖς· οἳ παρῆσαν ἐξελούμενοι τοὺς Κιανοὺς ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν, ὑπὸ δ' ἐκείνου παραγόμενοι καὶ διαλεγόμενοι καθ' ἡμέραν αὐτόπται γενέσθαι τούτων, ὧν ἥκιστα ἂν ἐβουλήθησαν. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοὺς Ῥοδίους οὕτως ἀπετεθηριώκει τότε πρὸς αὐτὸν, ὥστε μηδ-

tuunt. Homines vero, quum alias civitates eo quem diximus modo funditus perjisse audiant, alias ipsi cum maxime perire videant; simul ac tamen aliquis blandis eos sermonibus aggressus, spem cómodi alicujus ex alieno damno parandi ostenderit, incogitanter & securi de eventu, ad escam accedunt: haut dubii, neminem unquam mortalium tali modo inescatum, exitium vitasse. quum ejusmodi administratio Reip. omnibus sine controversia perniciem afferat. At Philippus urbis Cianorum potitus, ceu praeclaro & gravi aliquo facinore edito, lætitia gestiebat. ut qui genero prompte opem tulisset; omnibus qui à sua amicitia se alienarent, terrorem incussisset; captivorum deniq; & pecuniç ingentem copiam legitima ratione sibi comparasset. Contraria vero his non videbat, etsi erant omnibus manifesta; primum, genero se, non qui injuriam passus esset, verùm qui fluxa fide usus, aliis faceret, suppetias tulisse. deinde, se qui Græcam urbem malis longe omnium maximis affecisset, famam jam antè disseminatam de sua in amicos crudelitate esse confirmaturum: qua utraque ex re, impietatis opinionem apud omnes Græcos foret perpetuo obtenturus. postremò, gravem se injuriam atque contumeliam legatis civitatum imposuisse; qui ad eum quum venissent, ut Cianos ex urgentibus calamitatibus liberarent, rogatu ipsius & quotidianis sermonibus deliniti, eorum quæ minime voluissent, fuerant spectatores. Accedebat his, quod Rhodiorum animos odio iraque adversus

versus se ita efferaverat, ut jam de Philippo verba fieri non possent pati. Atqui Fortuna hac certe in parte Philippi caussam manifestò ivit adjutum. Differebat ejus legatus apud Rhodios in theatro, de ejus factis, magnanimitatem Philippi verbis prędicans. ipsum, qui oppidum jam quodammodo in potestate haberet, populo Rhodiorum hoc gratificari. atque hoc ipsum facere, ut calumnias hominum factionis contrariæ refutet, suumque animum & propositum civitati patefaciat. Inter hæc venit aliquis in Prytaneum, è classe commercii gratiâ Rhodum commeare solita, qui captivitatem & servitutem Cianorũ nuntiabat, & Philippi crudelitatem, qua esset in illos usus. Rhodii ubi Prytanis rem in theatro nuntiavit, propter legatum ea quæ diximus tunc cum maxime commemorantem, & magnitudinem perfidiæ, ut nuntio fidem haberent inducere animum non potuerunt. Philippus enimvero ubi perfidia singulari non adeo Cianos, ut seipsum decepisset, eò venit amentiæ, & omnis officii fines longe adeo migravit, ut quorum pudere ipsum vehementissime oportebat, ea sibi ipse ut pręclare facta laudi duceret, deque iis se impotenter jactaret. At Rhodiorum populus ab eo die Philippum loco hostis habebat, & in apparatibus conquirendis ad hunc scopum semper respiciebat. Ætolorum quoque simile odium ex eadem caussa sibi contraxit. Nuper enim iis conciliatus, & genti Ætolorum manus porrigens; quum amicis ac sociis uteretur Ætolis, Lysimachensibus, Chal-

τὰ λεγόμενα περὶ Φιλίπ-
που. καὶ γὰρ ἡ τύχη πρός γε τοῦτο τὸ 23.
μέρος αὐτῷ συνήργησε προφα-
νῶς. ὅ, τε γὰρ πρεσβευτὴς ἐν τῷ
θεάτρῳ τὸν ἀπολογισμὸν ἐποιεῖτο
πρὸς τοὺς Ροδίους, ἐμφανίζων τὴν
τοῦ Φιλίππου μεγαλοψυχίαν, καὶ
διότι τρόπον τινὰ κρατῶν ἤδη τῆς
πόλεως, δίδωσι τῷ δήμῳ τὴν χάριν
ταύτην, ποιεῖ δὲ τοῦτο, βουλόμενος
ἐλέγξαι μὲν τὰς τῶν ἀντιπραττόντων
αὐτῷ διαβολάς, φανερὰν δὲ τῇ πόλει
καταστῆσαι τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν· καὶ
παρῆν τις ἐκ κατάπλου πρὸς τὸ
Πρυτανεῖον, ἀναγγέλλων τὸν ἐξανδρα-
ποδισμὸν τῶν Κιανῶν, καὶ ὠμό-
τητα τοῦ Φιλίππου τὴν ἐν τού-
τοις γεγενημένην. ὥστε τοὺς Ρο-
δίους ἔτι μεταξὺ τοῦ πρεσβευτοῦ
τὰ προειρημένα λέγοντος, ἐπεὶ
παρελθὼν ὁ Πρύτανις διεσάφει τὰ
προσηγγελμένα, μὴ δύνασθαι πι-
στεῦσαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς
ἀθεσίας. Φίλιππος μὲν οὖν
παρασπονδήσας οὐχ οὕτω Κιανοὺς
ὡς ἑαυτὸν, εἰς τοιαύτην ἄνοιαν,
ἢ καὶ παράπτωσιν τοῦ καθήκοντος
ἧκεν, ὥστ' ἐφ' οἷς ἐχρῆν αἰσχύνε-
σθαι καθ' ὑπερβολὴν, ἐπὶ τού-
τοις ὡς καλοῖς σεμνύνεσθαι καὶ
μεγαλαυχεῖν. ὁ δὲ τῶν Ροδίων
δῆμος ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας ὡς
περὶ πολεμίου διελάμβανε τοῦ
Φιλίππου, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν
σκοπὸν ἐποιεῖτο τὰς παρασκευάς.
Παραπλήσιον δὲ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς
μῖσος ἐκ ταύτης τῆς πράξεως ἐνειρ-
γάσατο πρὸς αὐτόν. ἄρτι γὰρ διαλε-
λυμένος, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνων
πρὸς τὸ ἔθνος, οὐδεμιᾶς προφάσεως
ἐγγιγνομένης, φίλων ὑπαρχόντων καὶ
συμμάχων Αἰτωλῶν, Λυσιμαχέων,

Χαλκηδονίων, καὶ Κιανῶν, βραχεῖ χρόνῳ πρότερον· πρῶτον μὲν προσηγάγετο τὴν Λυσιμαχέων πόλιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμμαχίας· δεύτερον δὲ τὴν Χαλκηδονίων, τρίτην δὲ τὴν Κιανῶν ἐξηνδραποδίσατο, στρατηγοῦ παρ' Αἰτωλῶν ἐν αὐτῇ διατρίβοντος, καὶ προεστῶτος τῶν κοινῶν. Προυσίας δὲ καθὸ μὲν ἡ πρόθεσις αὐτοῦ συντελείας ἔτυχε, περιχαρὴς ἦν· καθὸ δὲ τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἐπιβολῆς ἕτερος ἀπέφερεν, αὐτὸς δὲ πόλεως οἰκόπεδον ἔρημον ἐκληρονόμει, δυσχερῶς διέκειτο. ποιεῖν δ' οὐδὲν οἷός τε ἦν.

cedoniis & Cianis, paullo antè Philippus, nulla re interveniente quam prætexeret, civitatem Lysimachiam primò, ab Ætolorum societate avulsam, sibi adjunxit; deinde Chalcedonem; postremo Cianorum urbem, quum esset ibi dux ab Ætolis missus, penes quem erat summa rerum, in servitutem misit. Prusias vero etsi propositum suum ad exitum fuisse perductum, gaudio exultabat; quia tamen incepti illius præmia alter abstulerat; ipse, deleta urbe, soli deserti hereditatem creverat, iniquo rem animo ferebat. Sed quid ageret?

Αἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενηθεῖσαι στάσεις ἐμφύλιοι μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἀπολελειμμένου ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως παιδός.

Seditio intestina Alexandriæ in Ægypto coorta inter tutores pupilli Regis morte patris Ptolemæi derelicti.

Πῶς Ἀγαθοκλῆς συναθροίσας τοὺς Μακεδόνας, καὶ εἰς τούτους εἰσελθὼν μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἀγαθοκλείας, ἐγχειρήσας αὐτοὺς διὰ Κριτολάου παροξύνειν κατὰ Τληπολέμου, οὐδὲν ἤνυε.

Quomodo Agathocles præsidio Macedonum convocato, eos adierit cum Rege & Agathoclea sorore sua; ac per Critolaum conatus in Tlepolemum eos irritare, frustra fuerit.

Πῶς Δανάη ἡ τοῦ Τληπολέμου πενθερὰ ἑλκυσθεῖσα διὰ τῆς πόλεως εἰς φυλακὴν ἀπετέθη.

Quomodo Danaë Tlepolemi socrus per forum tracta in carcerem fuerit conjecta.

Πῶς Μοιραγένης κελεύσαντος Ἀγαθοκλέους πρὸς τὸ βασανισθῆναι ἑτοιμασθεὶς ἤδη, παραδόξως τυχὼν σωτηρίας, τοὺς Μακεδόνας κατὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους παρώξυνε.

Quomodo Mæragenes jussu Agathoclis ad subeunda tormenta præparatus, casu inopinato salutem nactus, Macedones adversus Agathoclem concitarit.

Quomodo latens jam antè odium in Agathoclem in animis omnium Alexandrinorum, confestim ut dux oblatus est repente exarserit.

Quomodo Oenanthe mulierum odium in se & universam domum Agathoclis conciverit.

Tumultus & clamor omnium qui Alexandriæ erant, adversus Agathoclem, in angulo Palatii tunc cum Rege latitantem.

Quomodo Macedones vi illata Agathocli, eum tandem coegerint Regem sibi tradere.

Quomodo Sosibius habens Regem in sua potestate, ei persuaserit ut Agathoclem & omnes qui Eurydicen ipsius matrem læserant, multitudini traderet.

Quomodo Agathocles & alii plurimi cum cruciatibus diris fuerint occisi.

Reprehensio eorum qui casum Agathoclis cum tragica exaggeratione supra meritum rei narraverant.

ALEXANDRIÆ Agathocles primos omnium Macedones congregavit, & ad eos cum Rege & Agathoclea sorore adiit. Ibi

Πῶς τὸ πάλαι ὑποικουρούμενον μῖσος πάντων τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους προστάτου λαβόμενον ταχέως οἱονεὶ πῦρ ἐξέλαμψε.

Πῶς Οἰνάνθη τὴν ἐκ τῶν γυναικῶν ὀργὴν καθ' αὑτῆς καὶ πάσης τῆς συγγενείας τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐξῆψε.

Ταραχὴ καὶ βοὴ ἀλλόκοτος πάντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ Ἀγαθοκλέους τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ που τέως κεκρυμμένου μετὰ τοῦ βασιλέως.

Πῶς οἱ Μακεδόνες βιασάμενοι τὸν Ἀγαθοκλέα, τέλος ἠνάγκασαν αὐτὸν ἐκπέμπειν τὸν βασιλέα.

Πῶς Σωσίβιος κρατήσας τοῦ βασιλέως ἔπεισεν αὐτὸν παραδοῦναι τοῖς πλήθεσι τὸν Ἀγαθοκλέα, καὶ πάντας τοὺς εἰς τὴν ἰδίαν μητέρα πεπλημμεληκότας.

Πῶς δ' ὅτι Ἀγαθοκλῆς καὶ ἄλλοι πλεῖστοι οἰκτρῶς αἰκισθέντες ἐφονεύθησαν.

Τοῦ συγγραφέως ἐπιτίμησις τῶν ἐξηγησαμένων τὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους μετὰ τραγῳδίας αἰτιῶν καὶ οἴκων.

ΠΡΩΤΟΥΣ δὲ συναθροίσας τοὺς Μακεδόνας, 24
εἰς τούτους εἰσῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἀγαθοκλείας. Ἐ

τὰς μὲν ἀρχὰς ὑπεκρίνατο τὸν οὐ δυνάμενον εἰπεῖν ἃ βούλεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιφερομένων δακρύων. ἐπεὶ δὲ πλεονάκις ἀπομόρξας τῇ χλαμύδι, κατεπαύσατο τῆς ἐπιφορᾶς, καὶ βαστάσας τὸ παιδίον· Λάβετε, ἔφη, τοῦτον ὃν ὁ πατὴρ ἀποθνήσκων, εἰς μὲν τὰς ἀγκάλας ἔδωκε ταύτῃ, δείξας τὴν ἀδελφήν· παρακατέθετο δ' εἰς τὴν ὑμετέραν, ὦ ἄνδρες Μακεδόνες, πίστιν. ἡ μὲν οὖν ὅλως καὶ ταύτης εὔνοια βραχεῖάν τινα ῥοπὴν ἔχει πρὸς τὴν τούτου σωτηρίαν· ἐν ὑμῖν δὲ κεῖται καὶ ταῖς ὑμετέραις χερσὶ τὰ τούτου νῦν πράγματα. Τληπόλεμος γὰρ πάλαι μὲν ἦν δῆλος τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις μειζόνων ἐφιέμενος, ἢ καθ' ἑαυτὸν πραγμάτων· νῦν δὲ καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν καιρὸν ὥρικεν, ἐν ᾗ μέλλει τὸ διάδημα ἀναλαμβάνειν. καὶ περὶ τούτων οὐχ αὑτῷ πιστεύειν ἐκέλευεν, ἀλλὰ τοῖς εἰδόσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ παροῦσι νῦν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. καὶ τοῦτ' εἰπὼν, εἰσῆγε τὸν Κριτόλαον, ὃς ἔφη καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτὸς ἑωρακέναι κατασκευαζομένους, καὶ τὰ θύματα παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἑτοιμαζόμενα πρὸς τὴν τοῦ διαδήματος ἀνάδειξιν. ὧν οἱ Μακεδόνες ἀκούοντες, οὐχ οἷον ἠλέουν αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς οὐδὲν προσεῖχον τῶν λεγομένων, καὶ μυχθίζοντες δὲ καὶ διαψιθυρίζοντες ἐξελήρησαν οὕτως, ὥστε μηδ' αὐτὸν εἰδέναι μήτε πῶς τὸ παράπαν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀπελύθη. Παραπλήσια δὲ τούτοις ἐγίνετο καὶ περὶ τὰ λοιπὰ συστήματα κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐκκλησιασμούς. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ πολὺς ἦν

principio, non posse se quę vellet proloqui simulavit, propter lacrymarum vim per genas ubertim manantium. deinde ut lumina chlamyde sæpius abstergens, fletum illum vehementer erumpentem repressisset, puerum manibus gestans; Accipite, ait, hunc, quem moriens pater, isti quidem (sororem simul ostendebat) in ulnas tradidit; vestræ verò, viri Macedones, fidei permisit. Et potest quidem istius quoque benevolentia leve saltem aliquod ad hujus salutem momentum facere; cæterum in vobis & in dextris vestris illius universæ fortunæ nunc sunt positæ. Tlepolemus enim, dudum ille quidem palàm fecit, rectæ ratione rem putantibus majora se, quàm pro sui loci homine, concupiscere: Nunc verò & diem & horam designavit, qua sit diadema assumpturus. Quibus de rebus non sibi credere illos jubebat, sed iis qui rei veritatem nossent, & qui ex ipso negotio jam venirent. Simul hæc locutus, Critolaum induxit, qui aras etiam sibi visas diceret, in eam rem structas; & paratas à multitudine victimas, ad solemnia diadematis assumpti agitanda. Hæc loquentem Macedones quum audirent, adeo nulla ejus misericordia tangebantur, ut nulli eorum quę dicerentur attenderent; verùm hominem subsannantes, & inter se susurrantes, nugarentur; ita ut ne Agathocles quidem sciret, quo pacto ex illa concione esset dimissus. Et quum per cætera quoque civitatis corpora deinceps conciones coegisset, simili pacto ab omnibus est exceptus. Inter hęc multi sub-

ti subinde è superiorum provinciarum exercitibus, appellebāt, qui suos alii cognatos, alii amicos hortabantur, ut communibus miseriis succurrerent: neque se ab hominibus adeo indignis tam impudenter contumeliis affici paterentur. Maxime verò plebem ad sumendū supplicium de iis qui principes civitatis tunc erant hoc impulit; quod scirent moræ periculum ad se spectare: quia omnem commeatum Alexandriam importari solitum Tlepolemus in potestate haberet. Accessit deinde aliud Agathoclis facinus, quod & vulgi & Tlepolemi iram vehementer intendit. Is enim quò suam cum Tlepolemo discordiam faceret palàm socrum ipsius, Danaen nomine, ex ęde Cereris abreptam, & per mediam urbem revelata facie tractam, in carcerem conjecerat. Quo nomine succensens illi populus, non jam inter privatos, neque arcanò, sermones ea de re serebat: sed etiam noctibus animi sui indicia quovis loco inscribebat. quidam etiam per circulos coacti, suum in eos qui res obtinebant odium palàm præ se ferebant. Quæ omnia vulgo fieri quum cerneret Agathocles, de salute jam sua spem habens exiguam, modò fugam cogitabat; sed qui in eam rem nihil præparasset, quæ fuit ejus imprudentia, incepto desistebat: modò conjurationis socios & audacię centuriabat: quasi mox hostes suos partim jugulaturus esset, partim comprehensurus: ac deinde potentiam tyrannicam sibi paraturus. Hęc cogitante Agathocle, delatum est

ὁ καταπλέων ἐκ τῶν ἄνω στρατοπέδων, καὶ παρεκάλουν οἱ μὲν συγγενεῖς, οἱ δὲ φίλους βοηθεῖν τοῖς ὑποκειμένοις, καὶ μὴ περιϊδεῖν σφᾶς ἀναιδῶς ὑφ' οὕτως ἀναξίων ὑβριζομένους. μάλιστα δὲ παρώξυνε τοὺς πολλοὺς πρὸς τὴν κατὰ τῶν προεστώτων τιμωρίαν, τὸ γινώσκειν ὅτι τὸ μέλλειν καθ' αὑτῶν ἐστὶ, διὰ τὸ πάντων τῶν παρακομιζομένων ἐπιτηδείων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κρατεῖν τοὺς περὶ τὸν Τληπόλεμον. Ἐγένετο δέ τι καὶ ἐξ αὐ- 25
τῶν τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα συνέργημα πρὸς τὸ τὴν ὀργὴν ἐπιτεῖναι τήν τε τῶν πολλῶν, καὶ τὴν τοῦ Τληπολέμου. Τὴν γὰρ Δανάην, ἥτις ἦν πενθερὰ τοῦ προειρημένου, λαβόντες ἐκ τοῦ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς πόλεως ἑλκύσαντες ἀκατακάλυπτον, εἰς φυλακὴν ἀπέθεντο, βουλόμενοι φανερὰν ποιεῖν τὴν πρὸς τὸν Τληπόλεμον διαφοράν. ἐφ' οἷς τὸ πλῆθος ἀγανακτοῦν, οὐκέτι κατ' ἰδίαν, οὐδὲ δι' ἀπορρήτων ἐποιεῖτο τοὺς λόγους· ἀλλ' οἱ μὲν τὰς νύκτας εἰς πάντα τόπον ἐπέγραφον, οἱ δὲ τὰς ἡμέρας συστρεφόμενοι κατὰ μέρη φανερῶς ἐξέφερον ἤδη τὸ μῖσος εἰς τοὺς προεστῶτας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα βλέποντες τὰ συμβαίνοντα, καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχοντες περὶ αὑτῶν, τοτὲ μὲν ἐγίνοντο περὶ δρασμόν. οὐδενὸς δὲ αὐτοῖς ἡτοιμασμένου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος διὰ τὴν σφετέραν ἀβουλίαν, ἀφίσταντο τῆς ἐπιβουλῆς· τοτὲ δὲ συνωμότας κατέγραφον καὶ κοινωνοὺς τῆς τόλμης· ὡς αὐτίκα μάλα τῶν ἐχθρῶν τοὺς μὲν κατασφάξοντες, τοὺς δὲ συλληψόμενοι· μετὰ δὲ ταῦτα τυραννικὴν ἐξουσίαν περιποιησάμενοι. Ταῦτα δ' αὐτῶν διανοουμένων, προσέπεσε διαβολὴ

κατά τινα Μοιραγένους ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων, διότι μηνύοι πάντα τῷ Τληπολέμῳ, καὶ συνεργοίη διὰ τὴν πρὸς Ἀδαῖον οἰκειότητα τὸν ἐπὶ τῆς Βουβαστοῦ τότε καθεσταμένον. ὁ δ' Ἀγαθοκλῆς εὐθέως συνέταξε Νικοστράτῳ τῷ πρὸς τοῖς γράμμασι τεταγμένῳ, συλλαβόντα τὸν Μοιραγένη φιλοτίμως ἐξετάσαι, πᾶσαν προσάγοντα βάσανον. οὗτος μὲν οὖν παραχρῆμα συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικοστράτου, καὶ παραχθεὶς εἴς τινα μέρη τῆς αὐλῆς ἀποκεχωρηκότα, τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ὀρθῆς ἀνεκρίνετο περὶ τῶν προσπεπτωκότων· πρὸς οὐδὲν δὲ τῶν λεγομένων αὐτομολογούμενος, ἐξεδύθη. καὶ τινὲς μὲν τὰ πρὸς τὰς βασάνους ὄργανα διεσκεύαζον, οἱ δὲ τὰς μάστιγας ἔχοντες μετὰ χεῖρας, ἀπεδύοντο τὰς χλαμύδας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον προστρέχει τις τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τὸν Νικόστρατον, καὶ ψιθυρίσας πρὸς τὴν ἀκοὴν, ἅττα δή ποτ' οὖν, ἀπηλλάττετο μετὰ σπουδῆς. ὁ δὲ Νικόστρατος ἐκ ποδὸς ἐπηκολούθει τούτῳ, λέγων μὲν οὐδὲν, τύπτων δὲ συνεχῶς τὸν
26 μηρόν. περὶ δὲ τὸν Μοιραγένην ἄφατον ἦν καὶ παράλογον τὸ συμβαῖνον. οἱ μὲν γὰρ μονονοὺ διατεταμένοι τὰς μάστιγας παρέστησαν, οἱ δὲ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάγκας ὄργανα διεσκεύαζον. τοῦ δὲ Νικοστράτου παραχωρήσαντος, ἕστησαν ἀχανεῖς πάντες ἐμβλέποντες ἀλλήλοις, προσδοκῶντες ἀεί ποτε τὸν προειρημένον, ὅταν ἀνακάμψῃ. χρόνου δὲ γινομένου, κατὰ βραχὺ διέῤῥεον οἱ παρεστῶτες. τέλος δὲ ὁ Μοιραγένης ἀπελείφθη. καὶ μετὰ ταῦτα διελθὼν τὴν αὐλὴν

Mœragenis satellitum unius nomen: quod omnia Tlepolemo indicaret, ejusque adjuvaret conatus, propter illam necessitudinem quæ ipsi intercederet cum Adæo Præfecto urbis Bubasti. Confestim Agathocles præcepit Nicostrato qui erat à cura epistolarum, Mœragenem ut prehenderet, & omni tormentorum genere proposito veritatem de illo exprimeret. Is igitur extemplo correptus à Nicostrato, & in semotam quandam regiæ partem abductus, principio vestigiis suis insistens, de iis quæ nuntiata fuerant diligenter est interrogatus: deinde quum nihil eorum quæ dicebantur fateretur, est exutus. & erant jam qui torquendi instrumenta disponerent aptarentque: alii flagra manibus tenentes suis eum chlamydibus denudabant. Inter hæc accurrit aliquis apparitorum ad Nicostratum, & postquam aliquid ei in aures immurmurasset, quicquid tandem illud esset, festinanter ab eo discedit. Nicostratus abeuntem è vestigio sequitur, tacitus ille quidem; sed femur assidue feriens. Mœrageni verò res tunc evenit dictu difficilis & stupenda. Stabant prope ipsum, hinc illi qui flagra tantum non ad feriendum jam intenderant: inde illi qui instrumenta ad torquendum disponebant & concinnabant. Postquam loco excessit Nicostratus, omnes sese invicem intuentes, stupore sunt defixi, reditum Nicostrati præstolantes. Ubi aliquandiu est exspectatum, paullatim qui aderant, dilabi ceperunt, & Mœragenes nudus est relictus. qui postea per regiam transiens,

transiens, præter spem suam nudus ad Macedonum quoddam tentorium regiæ vicinum devenit. eo loci prandentes Macedones nactus, ad id ipsum forte fortuna vocatos, casum illis suum aperuit, & insperatam salutem quæ sibi obtigerat. Illi primò fidem dictis nullam habere; deinde quum nudum cernerent, cogi credere. Enimvero Mœragenes tam inopinato defunctus periculo, cum lacrymis Macedones hortari instituit, ut non suæ tantum saluti consulerent, sed Regis quoque atque imprimis propriæ ipsorum. certum namque exitium omnibus impendere, nisi temporis occasionem prehendissent; quando odium multitudinis in ipsum viget maxime, & ad pœnas exigendas ab Agathocle, nemo non est paratus ac promptus. ejus autem rei nunc cum maxime esse tempus; & duces tantum, atque auctores opus esse. His auditis Macedones iram concipiunt, ac tandem Mœrageni morem gerunt. Omnium prima tentoria Macedonum adeunt; deinde aliorum militum. Sunt autem hæc continua, & in unam urbis partem vergunt omnia. Quum autem vulgi in eam rem jampridem esset paratus impetus, nec quicquam deesset præter eum qui hortaretur & daret incentivum, simulac res cepta est, repente incendium quasi quoddam effulsit. Necdum enim quatuor elapsæ erant horæ, cum & militarium virorum & civium omnia genera ad insurgendum in Agathoclem consensere. Quo sane tempore & casus quidam ad rem cito perficiendam valuit plurimum. Agathocli

ἀνελπίστως περιέπεσε γυμνὸς εἴς τινα σκηνὴν τῶν Μακεδόνων, σύνεγγυς κειμένην τῆς αὐλῆς. Καταλαβὼν δὲ κατὰ τύχην ἀριστῶντας καὶ συνηθροισμένους, ἔλεγε τὰ περὶ αὐτὸν συμβεβηκότα, καὶ τὸ παράλογον τῆς σωτηρίας. οἱ δὲ τὰ μὲν ἠπίστουν, τὰ δὲ πάλιν ὁρῶντες αὐτὸν γυμνὸν, ἠναγκάζοντο πιστεύειν. ἐκ δὲ ταύτης τῆς περιπετείας ὅ, τε Μοιραγένης μετὰ δακρύων ἐδεῖτο τῶν Μακεδόνων, μὴ μόνον τῆς αὑτοῦ συνεπιλαβέσθαι σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα τῆς σφῶν αὐτῶν. πρόδηλον γὰρ εἶναι πᾶσι τὸν ὄλεθρον, ἐὰν μὴ συνάψωνται τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἀκμάζει τὸ τῶν πολλῶν μῖσος, καὶ πᾶς ἕτοιμός ἐστι πρὸς τὴν κατ' Ἀγαθοκλέους τιμωρίαν. ἀκμάζειν δὲ νῦν μάλιστα ἔφη, καὶ προσδεῖσθαι τῶν καταρξομένων. Οἱ δὲ Μακεδόνες ἀκούσαντες τούτων, παροξύνονται, καὶ πέρας ἐπείσθησαν τῷ Μοιραγένει. 27
καὶ πρώτας μὲν εὐθέως ἐπῄεσαν τὰς τῶν Μακεδόνων σκηνὰς, μετὰ δὲ ταῦτα τὰς τῶν ἄλλων στρατιωτῶν. εἰσὶ δ' αὗται συνεχεῖς πρὸς ἓν μέρος ἀπονενευκυῖαι τῆς πόλεως. Οὔσης δὲ τῆς μὲν ὁρμῆς πάλαι προχείρου τῆς τῶν πολλῶν, προσδεομένης δὲ τοῦ προκαλεσομένου μόνον, καὶ τολμήσοντος, ἅμα τῷ λαβεῖν ἀρχὴν τὸ πρᾶγμα, ταχέως οἷον εἰ πῦρ ἐξέλαμψεν. οὐ γὰρ ἐπληρώθησαν ὧραι τέσσαρες, καὶ πάντα τὰ γένη συμπεφωνήκει, καὶ τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ πρὸς τὴν ἐπίθεσιν. Συνήργησε γὰρ μεγάλα καὶ ταὐτόματον ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ πρὸς τὴν συντέλειαν, ὁ μὲν γὰρ Ἀγαθοκλῆς

ἀνενεχθείσης πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς, καὶ κατασκόπων ἐπαναχθέντων, καὶ τῆς μὲν ἐπιστολῆς γεγραμμένης πρὸς τὰς δυνάμεις παρὰ τοῦ Τληπολέμου, καὶ δηλούσης ὅτι παρέσται ταχέως, τῶν δὲ κατασκόπων διασαφούντων ὅτι πάρεστιν· οὕτως ἐξέστη τῶν φρενῶν, ὥστ' ἀφέμενος τοῦ πράττειν τι καὶ διανοεῖσθαι περὶ τῶν προσπεπτωκότων, ἀπῆλθε κατὰ τὸν εἰθισμένον καιρὸν εἰς τὸν πότον, κἀκεῖ κατὰ τὴν εἰθισμένην ἀγωγὴν ἐπετέλει τὴν συνουσίαν. Η δὲ Οἰνάνθη περικακοῦσα παρῆν εἰς τὸ Θεσμοφορεῖον, ἀνεῳγμένου τοῦ νεὼ διά τινα θυσίαν ἐπέτειον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐλιπάρει γονυπετοῦσα καὶ μαγγανεύουσα πρὸς τὰς θεάς. μετὰ δὲ ταῦτα καθίσασα πρὸς τὸν βωμὸν, εἶχε τὴν ἡσυχίαν. αἱ μὲν οὖν πολλαὶ τῶν γυναικῶν ἡδέως ὁρῶσαι τὴν δυσθυμίαν, καὶ περικάκησιν αὐτῆς, ἀπεσιώπων. αἱ δὲ τοῦ Πολυκράτους συγγενεῖς, καί τινες ἕτεραι τῶν ἐνδόξων, ἀδήλου τῆς περιστάσεως αὐταῖς ἀκμὴν ὑπαρχούσης, προσελθοῦσαι παρεμυθοῦντο τὴν Οἰνάνθην. ἡ δ' ἀναβοήσασα μεγάλῃ τῇ φωνῇ, Μή μοι πρόσιτε φησὶ θηρία· καλῶς γὰρ ὑμᾶς γινώσκω, διότι καὶ φρονεῖθ' ἡμῖν ἐναντία, καὶ ταῖς θεαῖς εὔχεσθε τὰ δυσχερέστατα καθ' ἡμῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἔτι πέποιθα τῶν θεῶν βουλομένων γεύσειν ὑμᾶς τῶν ἰδίων τέκνων. καὶ ταῦτ' εἰποῦσα, ταῖς ῥαβδούχοις ἀνείργειν προσέταξε, καὶ παίειν τὰς μὴ πειθαρχούσας. αἱ δ' ἐπιλαβόμεναι τῆς προφάσεως ταύτης, ἀπηλλάττοντο πᾶσαι, τοῖς θεοῖς ἀνίσχουσαι τὰς χεῖρας, καὶ καταρώμεναι λαβεῖν αὐτὴν ἐκείνην πεῖραν τούτων, ἃ κατὰ τῶν πέλας

reddita est quædam epistola, & speculatores ad eum deducti. epistolam Tlepolemus scripserat ad exercitus, citò se adfuturum nuntians: speculatores jam adesse nuntiabant. Hæc ita Agathoclem de statu mentis dejecerunt, ut agendi aliquid & consultandi de iis quæ nuntiata fuerant cura omissa, mox, qua solitus erat hora, ad convivium abierit, atque ibi pro consueto more genio inter suos indulserit. Oenanthe vero malis ingemens suis ad Thesmophorium, (ea est Cereris ac Proserpinæ ædes) forte tunc anniversarii cujusdam sacri caussa apertum, se contulit; ubi statim flexis genibus cum blanditiis & multo lenocinio deabus preces fundere cepit. deinde ad aram ut consedit, quieta manebat. Lætæ illam pleræque mulieres animum ita despondentem, & mala sua lamentantem, spectabant tacitæ. verùm Polycratis cognatæ & quædam aliæ è nobilioribus, Oenanthæ casum penitus ignorantes, ad eam accedunt, & consolari aggrediuntur. Illa clamore edito, Ne me, ait voce alta, ô feræ accedatis. Vos enim ego probe novi; nostris partibus contrarias vos scio esse, & nunc deas orare, ut dirissima quæque nobis eveniant. Spero tamen futurum, diis volentibus, ut ipsa vos ad edendos liberos adigam. Hæc locuta, fœminas quæ sibi apparebant, jubet illas ut summoverent, & si non parerent, eas virgis suis uti cæderent. Mulieres hac occasione arrepta, discedunt omnes, manus ad deos tollentes, & hoc carmine Oenanthen devoventes; Experiretur ipsamet, quæ ut experirentur alii facturam

fastuum sese minaretur. Quum igitur jam viri res novas moliri constitutum haberent, ubi ira illa accessit, quam per domos singulas mulieres concitabant, duplo vehementius odium exarsit. Ut primum noctis tenebras cives sunt assecuti, tumultus, luminum, cursitationis plena urbs erat. Alii in Stadio cum clamore congregari; alii mutuo sese cohortari: alii ut fugâ malo prævertérent, in domos & loca minime suspecta se abdere. Jam quicquid est vacuæ areæ circa regiam, item Stadium, & platea, turba hominum omnis generis erant referta, eorùmq; maxima frequentia qui Liberi patris Theatrum celebrare solent; cum Agathocles, qui non multo ante convivio finem imposuerat, vino gravis è somno excitatur. qui omni cum sua cognatione, si Philonem excipias, ad Regem venit. apud quem pauca conquestus de miserabili sua sorte, manu ei apprehensa, ad Syringem, (ea est transitoria quædam ambulatio) quæ est inter Mæandrum & Palæstram, & ad theatri fert aditum ascendit: deinde foribus duabus prioribus probe firmatis, cum duobus aut tribus satellitibus, Rege & cognatis, ultra tertias fores se recepit. Erant autem fores cancellatim reticulatæ, lumen admittentes, & duobus vectibus claudebantur. Eo tempore quum ex universa urbe congregata esset multitudo tanta, ut non loca duntaxat plana hominibus essent referta, verùm etiam gradus atque tecta, clamor ingens & confusa vociferatio est edita. erant enim mulieres pariter

ἐπαναστῆναι τῇ πράξει. Ἤδη δὲ κε- 28
χειρισμένου τοῦ καινοτομεῖν τοῖς ἀν-
δράσιν, ἐπιγινομένης καθ' ἑκάστην
οἰκίαν καὶ τῆς ἐκ τῶν γυναικῶν ὀργῆς,
διπλάσιον ἐξεκαύθη τὸ μῖσος. Ἅμα
δὲ τῷ μεταλαβεῖν τῆς νυκτὸς, πᾶ-
σα πλήρης ἦν ἡ πόλις θορύβου καὶ
φώτων καὶ διαδρομῆς. οἱ μὲν γὰρ
εἰς τὸ Στάδιον ἠθροίζοντο μετὰ κραυ-
γῆς, οἱ δὲ παρεκάλουν ἀλλήλους,
οἱ δὲ κατεδύοντο διαδιδράσκοντες
εἰς ἀνυπονοήτους οἰκίας καὶ τόπους.
Ἤδη δὲ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν εὐ-
ρυχωριῶν καὶ τοῦ Σταδίου, καὶ τῆς
πλατείας πλήρους ὑπαρχούσης
ὄχλου παντοδαποῦ, καὶ τῆς περὶ τὸ
Διονυσιακὸν θέατρον προστασίας,
πυθόμενος τὸ συμβαῖνον Ἀγαθο-
κλῆς, ἐξηγέρθη μεθύων ἄρτι κατα-
λελυκὼς τὸν πότον. καὶ παραλαβὼν
τοὺς συγγενεῖς πάντας πλὴν Φίλω-
νος, ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ
βραχέα πρὸς τοῦτον οἰκτισάμενος,
καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἀνέ-
βαινεν εἰς τὴν Σύριγγα τὴν μεταξὺ τοῦ
Μαιάνδρου καὶ τῆς Παλαίστρας κει-
μένην, καὶ φέρουσαν ἐπὶ τὴν τοῦ
θεάτρου πάροδον. Μετὰ δὲ ταύτας
δύο θύρας ἀσφαλισάμενος τὰς
πρώτας, εἰς τὴν τρίτην ἀνεχώρησε
μετὰ δύο ἢ τριῶν σωματοφυλάκων,
καὶ τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς αὐτοῦ
συγγενείας. Συνέβαινε δὲ τὰς θύ-
ρας εἶναι δικτυωτὰς διαφανεῖς,
ἀποκλειομένας δὲ διττοῖς μοχλοῖς.
Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠθροισμέ-
νου τοῦ πλήθους ἐξ ἁπάσης τῆς πό-
λεως, ὥστε μὴ μόνον τοὺς ἐπιπέδους
τόπους, ἀλλὰ καὶ τὰ βάθρα καὶ τὰ
τέγη καταγέμειν ἀνθρώπων, ἐγί-
νετο βοὴ καὶ κραυγὴ σύμμικτος,
ὡς ἂν γυναικῶν ὁμοῦ καὶ παίδων

ἀνδράσι

ἀνδράσιν ἀναμεμιγμένων. οὐ γὰρ ἐλάττω ποιεῖται παιδάρια τῶν ἀνδρῶν περὶ τὰς τοιαύτας ταραχάς, ἔν τε τῇ Καρχηδονίων πόλει καὶ κατὰ τὴν
29 Ἀλεξάνδρειαν. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας εὖ ὑποφαινούσης, ἦν μὲν ἄκριτος ἡ κραυγή, μάλιστα δ' ἐξ αὐτῆς ἐξέλαμψε τὸ καλεῖν τὸν βασιλέα. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οἱ Μακεδόνες ἐξαναστάντες, κατελάβοντο τὸν χρηματιστικὸν πυλῶνα τῶν βασιλείων. μετὰ δέ τινα χρόνον ἐπιγνόντες ποῦ τῆς αὐλῆς ὁ βασιλεύς, περιελθόντες τὰς μὲν πρώτας τῆς πρώτης σύριγγος ἐξέβαλλον θύρας. ἐγγίσαντες δὲ τῆς δευτέρας, ἤτουν τὸν παῖδα μετὰ κραυγῆς. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, βλέποντες ἤδη τὰ καθ' αὑτούς, ἐδέοντο τῶν σωματοφυλάκων, πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας· δηλοῦντες ὅτι τῆς ἐπιτροπείας ἐκχωροῦσι, καὶ τῆς ἄλλης ἐξουσίας καὶ τῶν τιμῶν, ἔτι δὲ τῶν χορηγιῶν, ὧν ἔχουσι πάντων· αὐτὸ δὲ τὸ πνευμάτιον δέονται συγχωρηθῆναι σφίσι μετὰ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἵνα χωρήσαντες εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν, μηδὲ βουληθέντες ἔτι δύνωνται λυπεῖν μηδένα. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων σωματοφυλάκων οὐδεὶς ὑπήκουσεν· Ἀριστομένης δὲ μόνος ὑπέστη τὴν χρείαν ταύτην, ὁ μετά τινα χρόνον ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενόμενος. Ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος τὸ μὲν γένος ἦν Ἀκαρνάν, προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν, γενόμενος κύριος τῶν ὅλων πραγμάτων, κάλλιστα καὶ σεμνότατα δοκεῖ προστῆναι τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας, καὶ κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον κεκολακευκέναι τὴν Ἀγαθοκλέους εὐκαιρίαν.

puerique viris permisti. Fieri hoc amat & Carthagini & Alexandriæ, ut in hujusmodi tumultibus non minus pueruli, quàm viri turbent. Ubi jam dies plane illucescebat, clamor audiebatur incertus; ex quo tamen regii nominis appellatio præcipuè emicabat. Macedones suis exciti tabernaculis, ante omnia portam illam regiæ & vestibulum occupant, in quo Reges soliti de negotiis conveniri. deinde ut post temporis aliquantum didicerunt, in qua regiæ parte esset Rex; facto undique impetu primas primæ Syringis fores emoliuntur. Ad alteram ut appropinquarunt, convitio puerum sibi tradi poscebant. Agathocles quo res suæ loco starent intelligens, cum satellitibus egit, ut legationem suo nomine ad Macedonas obirent; iisque declararent, paratum se Regis tutela cedere, potentia, honoribus, annonis & reditibus quos haberet: pro animula dumtaxat deprecari, ut ejus usuram sibi, cum necessario victu, concederent; ita ut reversus in pristinum statum, negotium facessere, ne si velit quidem, cuiquam valeat. Quum cæterorum satellitum nemo esset qui roganti annueret: Aristomenes solus hanc ei operam navavit: qui aliquanto post regni negotia curavit. Erat Aristomenes genere Acarnan; qui grandioris ætatis factus, rerum omnium potestatem summam obtinens, & in Rege ipso regendo, & in regno administrando sapientissimè & honestissimè creditus est se gessisse: neque minus sollerter hoc præstitisse, quam sollers fuerat antè prosperæ Agathoclis fortunæ adulator,

abulator. Primus namque omnium, Agathocle domum invitato ad convivium, coronam auream uni ei è convivis detulit: quem honorem Regibus solis haberi moris fuit. Primus ejusdem imaginem annulo insculptam gestare sustinuit; & nata sibi filia cum esset, Agathocleæ nomen illi indidit. Verum de his hactenus dixisse sufficiat. Is igitur mandatis quæ dixi oneratus, per quandam egressus portulam, ad Macedones accessit. qui postquam pauca esset locutus, & Agathoclis voluntatem exposuisset; extemplo Macedones eum spiculis configere sunt aggressi. verum repente quorundam manibus protectus, qui cædem multitudinis deprecati sunt, cum his mandatis est reversus; Aut Regem ut adduceret revertens, aut ipse quoque ne exiret. Cum his dictis Aristomenem Macedones dimiserunt: tum autem ad secundas ubi accessissent fores, has quoque emoliuntur. Agathocles, & qui cum ipso erant, Macedonum vehementem impetum quà ex factis ipsorum, quà ex responso quod erat allatum, animadvertentes; principio manibus per fores porrectis, (Agathoclea etiam uberibus, quibus Regem se dicebat aluisse;) Macedones obsecrare instituit, nullo non genere vocis edito, solius ut sibi vitæ servandæ fieret potestas. Ubi fortunam suam diu multumq; lamentatus nihil promovebant, puerum cum satellitibus tandem emiserunt. Macedones traditum sibi Regem, equo statim imponunt, & in Stadium adducunt. Ad cujus conspectum clamore & plausu ab universa corona edito,

Πρῶτος μὲν γὰρ ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖ-
πνον καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυ-
σοῦν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν πα-
ρόντων· ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθος
ἐστὶ μόνοις συγχωρεῖσθαι. πρῶτος δὲ τὴν
εἰκόνα τοῦ προειρημένου φέρειν ἐτόλ-
μησεν ἐν τῷ δακτυλίῳ. γενομένης δὲ
θυγατρὸς αὐτῷ, ταύτην Ἀγαθόκλει-
αν προσηγόρευσεν. Ἀλλ' ἴσως ὑπὲρ
μὲν τούτων ἐξαρκεῖ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα.
λαβὼν δὲ τὰς προειρημένας ἐντολάς,
καὶ διά τινος ῥινοπύλης ἐξελθών, ἧκε
πρὸς τοὺς Μακεδόνας. βραχέα δ'
αὐτοῦ διαλεχθέντος, καὶ δηλώσαν-
τος τὴν προαίρεσιν, ἐπεβάλοντο μὲν
οἱ Μακεδόνες παραχρῆμα συγκεν-
τῆσαι. ταχὺ δέ τινων ὑπερεχόντων
αὐτοῦ τὰς χεῖρας, καὶ παραιτησαμένων
τοὺς πολλούς, ἐπανῆλθε λαβὼν ἐντο-
λήν· ἢ τὸν βασιλέα πρὸς αὐτοὺς ἄγοντα
ἥκειν, ἢ μηδ' αὐτὸν ἐξιέναι. Τὸν μὲν
οὖν Ἀριστομένην, ταῦτ' εἰπόντες οἱ
Μακεδόνες, ἀπέπεμψαν· αὐτοὶ δὲ
ταῖς δευτέραις θύραις ἐγγίσαντες,
ἐξέωσαν καὶ ταύτας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀ-
γαθοκλέα θεωροῦντες τὴν τῶν Μακε-
δόνων βίαν, διά τε τῶν ἐνεργουμέ-
νων, καὶ διὰ τῆς ἀποκρίσεως, τὸ μὲν
πρῶτον ἐπεβάλοντο διὰ τῆς θύρας
προτείναντες τὰς χεῖρας· ἡ δ' Ἀγα-
θόκλεια καὶ τοὺς μαστούς, οἷς ἔφη θρέ-
ψαι τὸν βασιλέα· δεῖσθαι τῶν Μακε-
δόνων, πᾶσαν προϊέμενοι φωνήν, πρὸς
τὸ περιποιήσασθαι τὸ ζῆν αὐτὸ μόνον.
ἐπεὶ δὲ πολλὰ κατολοφυρόμενοι τὴν 30
αὐτῶν τύχην οὐδὲν ἤνυον, τέλος ἐξέπεμ-
ψαν τὸν παῖδα μετὰ τῶν σωματοφυλά-
κων. οἱ δὲ Μακεδόνες παραλαβόντες
τὸν βασιλέα, καὶ ταχέως ἐφ' ἵππον
ἀναβιβάσαντες, ἦγον εἰς τὸ Στά-
διον. Ἅμα δὲ τῷ φανῆναι, μεγά-
λης κραυγῆς καὶ κρότου γενηθέντος,
ἐπιστή-

ἐπιστήσαντες τὸν ἵππον, καθεῖλον τὸν παῖδα. καὶ προσαγαγόντες, ἐκάθισαν εἰς τὴν βασιλικὴν θέαν. περὶ δὲ τοὺς ὄχλους ἐγίνετό τις ἅμα χαρὰ καὶ λύπη. τὰ μὲν γὰρ ἦσαν περιχαρεῖς ἐπὶ τῷ κεκομίσθαι τὸν παῖδα, τὰ δὲ πάλιν δυσηρεστοῦντο μὴ συνειλῆφθαι τοὺς αἰτίους, μηδὲ τυγχάνειν τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. διὸ καὶ συνεχῶς ἐβόων, ἄγειν κελεύοντες καὶ παραδειγματίζειν τοὺς πάντων τῶν κακῶν αἰτίους. Ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας προφαινούσης, καὶ τοῦ πλήθους ἐπ' οὐδὲν δυναμένου πέρας ἐπιβαλέσθαι τὴν ὁρμὴν, Σωσίβιος, ὃς ἦν μὲν υἱὸς Σωσιβίου, τότε δὲ σωματοφύλαξ ὑπάρχων, μάλιστα τὸν νοῦν προσεῖχε τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς πράγμασι. θεωρῶν γὰρ τήν τε τοῦ πλήθους ὁρμὴν ἀμετάθετον οὖσαν, καὶ τὸ παιδίον δυσχρηστούμενον διά τε τὴν τῶν παρεστώτων ἀσυνήθειαν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν ὄχλον ταραχὴν, ἐπύθετο τοῦ βασιλέως εἰ παραδώσει τοῖς πολλοῖς τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα τι πεπλημμεληκότας. τοῦ δὲ κατανεύσαντος, τῶν μὲν σωματοφυλάκων τισὶν εἶπε, δηλῶσαι τὴν τοῦ βασιλέως γνώμην. τὸ δὲ παιδίον ἀναστήσας, ἀπῆγε πρὸς τὴν θεραπείαν εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν σύνεγγυς οὖσαν. τῶν δὲ διασαφούντων τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως, κατερρήγνυτο πᾶς ὁ τόπος ὑπὸ τοῦ κρότου καὶ τῆς κραυγῆς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ διεχωρίσθησαν ἀλλήλων εἰς τὰς ἰδίας καταλύσεις. ταχὺ δὲ τῶν στρατιωτῶν τινὲς, οἱ μὲν ἐθελοντὴν, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξωθούμενοι, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ ζητεῖν τοὺς προειρημένους.
31 Τοῦ δὲ ποιεῖν αἷμα καὶ φόνους, ἐγίνετό τις

equum sistunt, ac detractum inde puerum propius admovent & in regibus proprio spectandi suggestu collocant. At turba partim lætari, partim dolere. quod puerum recepissent, lætitia gestiebant; quod non & sontes simul comprehensi forent, nec meritas poenas luerent, ægrè ferebant. Igitur continuis clamoribus malorum omnium auctores duci jubebant, ut per omnium ora traducti poenis afficerentur. Iam exorto die, quum nihil populus inveniret in quod iram suam effunderet, Sosibius, Sosibii filius, inter satellites tunc merens, quid Regi regnoque expediret tum optime perspexit. Nam qui iram multitudinis sedari nullo pacto posse cerneret; puerum verò angore affici, partim quod eorum qui sibi aderant nemini antea consuesset; partim propter turbæ tumultum; Regem interrogavit, Ecquid plebi eos foret traditurus, quicunque in se aut matrem suam aliquid deliquissent? eo annuente, satellitum nonnullis dixit, ut Regis voluntatem palàm facerent. Ipse puerum sede excitatum, domum suam, quæ aberat non longe, ad curandum corpus abducit. Satellitibus regia mandata exponentibus, plausu & clamore omnia loca rumpebantur. Dum hæc aguntur, Agathocles & Agathoclea separantur, & in sua se uterque recipiunt hospitia. Statim verò quidam è militibus, partim sua sponte, partim plebis impulsu ad illos quærendos se accingunt. Fundendi vero sanguinis & faciendæ cædis, casu

fortuito

fortuito hujusmodi extitit principium. Quidam è ministris & adulatoribus Agathoclis nomine Philo, plenus crapulæ in Stadium exivit. Hic concitatum vulgi studium conspicatus, adstantibus dixit, Si egrederetur Agathocles, futurum, ut ipsos sicut jam antea, pœniteret. Qui audierant, alii differre hominem conviciis, alii protrudere. conanti se defendere, ab aliis laceratur chlamys, alii hastarum admotis mucronibus, ipsum configunt. Qui simulac in arenam mediam contumeliæ ergo est tractus adhuc palpitans, ubi semel multitudo cædem gustavit, omnes ut cæteri advenirent cupiditate summa exspectabant. Nec multo post, adest Agathocles in vinculis ductus. quem statim ingressum nonnulli, qui primi accurrerant, confoderunt: non sane inimicorum, verùm amicorum potius officio fungentes. per eos namque est consecutus, ne quem merebatur exitum faceret. Secundum hunc ductus est Nico, deinde Agathoclea nuda, cum sororibus, ac deinde universa cognatio. Novissimam omnium Oenanthen è Thesmophorio avulsam, nudam, equo vehentem, in Stadium induxerunt. Quibus simul omnibus populo traditis, alii mordere, alii mucronibus configere, alii oculos eruere. Ut quisque autem illorum occiderat, jacentis membra distrahebant, donec artus omnium detruncassent. Est enim hoc Ægyptiis hominibus innatum, ut dum ferveant ira mirum in modum fiant crudeles. Per idem quoque tempus muliérculæ nonnullæ, quæ cum Arsinoe fue-

ἐκ ταὐτομάτου κατάρχη τοιαύτη. τῶν γὰρ Ἀγαθοκλέους ὑπηρετῶν καὶ κολάκων τις ὄνομα Φίλων, ἐξῆλθε κραιπαλῶν εἰς τὸ Στάδιον. οὗτος θεωρῶν τὴν ὁρμὴν τῶν ὄχλων, εἶπε πρὸς τοὺς παρεστῶτας, ὅτι πάλιν αὐτοῖς καθάπερ καὶ πρώην, ἐὰν Ἀγαθοκλῆς ἐξέλθῃ, μεταμελήσει. τῶν δ' ἀκουσάντων, οἱ μὲν ἐλοιδόρουν αὐτὸν, οἱ δὲ προσώθουν. ἐπιβαλλομένου δ' ἀμύνασθαι, ταχέως οἱ μὲν τὴν χλαμύδα περιέρρηξαν· οἱ δὲ τὰς λόγχας προσερείσαντες, ἐξεκέντησαν. ἅμα δὲ τῷ τοῦτον εἰς τὸ μέσον ἑλκυσθῆναι μεθ' ὕβρεως ἔτι σπαίροντα, καὶ γεύσασθαι τὰ πλήθη φόνου, πάντες ἐκαραδόκουν τὴν τῶν ἄλλων παρουσίαν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρῆν ἀγόμενος πρῶτος Ἀγαθοκλῆς δέσμιος, ὃν εὐθέως εἰσιόντα προσδραμόντες τινὲς ἄφνω συνεκέντησαν, ἔργον ποιοῦντες οὐκ ἐχθρῶν, ἀλλ' εὐνοούντων· αἴτιοι γὰρ ἐγένοντο τοῦ μὴ τυχεῖν αὐτὸν τῆς ἁρμοζούσης καταστροφῆς. μετὰ δὲ τοῦτον ἤχθη Νίκων, εἶτα Ἀγαθόκλεια γυμνὴ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς· ἑξῆς δὲ τούτοις πάντες οἱ συγγενεῖς. ἐπὶ πᾶσιν ἐκ τοῦ Θεσμοφορείου τὴν Οἰνάνθην ἀποσπάσαντες, ἧκον εἰς τὸ Στάδιον ἄγοντες γυμνὴν ἐφ' ἵππου. παραδοθέντων δὲ πάντων ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις, οἱ μὲν ἔδακνον, οἱ δὲ ἐκέντουν, οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοπτον. ἀεὶ δὲ τοῦ πεσόντος τὰ μέλη διέσπων, ἕως ὅτου κατελώβησαν πάντας αὐτούς. Δεινὴ γάρ τις ἡ περὶ τοὺς θυμοὺς ὠμότης γίνεται τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀνθρώπων: Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον σύντροφοι τῆς Ἀρσινόης γεγενημέναι τινὲς παιδίσκαι, πυθό-

μεναι

μένων παραγεγονέναι τὸν Φιλάμμωνα τριταῖον ἀπὸ Κυρήνης, τὸν ἐπιστάντα τῷ φόνῳ τῆς βασιλίσσης, ὁρμήσασιν ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. καὶ βιασάμεναι, τὸν μὲν Φιλάμμωνα τύπτουσαι τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ξύλοις ἀπέκτειναν· τὸν δὲ υἱὸν ἀπέπνιξαν ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν ὄντα. σὺν δὲ τούτοις τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλάμμωνος γυμνὴν εἰς τὴν πλατεῖαν ἐξέλκουσαι, διέφθειραν. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν καὶ τοὺς τούτων συγγενεῖς,
32 τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν τὰς τερατείας καὶ διασκευάς, αἷς κέχρηνται πρὸς ἔκπληξιν τῶν ἀκουόντων ἔνιοι τῶν γεγραφότων τὰς πράξεις ταύτας, πλείω τὸν ἐπιμετροῦντα λόγον διατιθέμενοι τοῦ συνέχοντος τὰ πράγματα, καὶ κυρίου· τινὲς μὲν ἐπὶ τὴν τύχην ἀναφέροντες τὰ γεγονότα, καὶ τιθέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν τὸ ταύτης ἀβέβαιον καὶ δυσφύλακτον· οἱ δὲ τὸ παράδοξον τῶν συμβεβηκότων ὑπὸ λόγον ἄγοντες, πειρώμενοι τοῖς γεγονόσιν αἰτίας καὶ πιθανότητας ὑποτίθεσιν· Οὐ μὴν ἔγωγε προεθέμην τούτῳ χρήσασθαι τῷ χειρισμῷ περὶ τῶν προειρημένων· διὰ τὸ μήτε πολεμικὴν τόλμαν καὶ δύναμιν ἐπίσημον γεγονέναι περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, μήτε χειρισμὸν πραγμάτων ἐπιτυχῆ καὶ ζηλωτόν, μήτε τὸ τελευταῖον τὴν αὐλικὴν ἀγχίνοιαν καὶ κακοπραγμοσύνην διαφέρουσαν· ἐν ᾗ Σωσίβιος καὶ πλείους ἕτεροι κατεβίωσαν, βασιλεῖς ἐκ βασιλέων μεταχειριζόμενοι· τὰ δ' ἐναντία τούτοις συμ-

rant educatæ, audito ante triduum Alexandriam ab oppido Cyrenarum advenisse Philammonem, cui reginæ occidendę negotium fuerat commissum; in ejus domum fecerunt impetum. quò quum irrupissent per vim, Philammonem saxorum fustiumque ictibus occiderunt: filium, ætate plane puerum, strangularunt: ad hæc conjugem Philammonis nudam traxerunt in plateam, ibique trucidarunt. Et Agathocles quidem atque Agathoclea, cum tota cognatione, hoc modo perierunt. Porrò autem non fugit me, quosdam ex iis qui casum hunc in literas retulerunt, ut audientium animos stupore percellerent, miraculosam & ingeniosam narrationem concinnasse; qui etiam, orationem documenti caussa solitam adjici prolixius explicaverunt, illa quæ res ipsas continebat, & propria historię erat: dum alii, ad Fortunam omnia referentes, quàm sit illa inconstans, quàm difficile sibi ab illa caveatur, ponere ob oculos volunt: alii, novitatem & miraculum illius eventus reputantes, caussas quæ similitudinem veri habeant, rerum gestarum commemorationi subjicere conantur. Mihi vero res istorum aliter narrari debere sunt visæ. quoniam Agathocles neque audacia militari aut insigni virtute fuit præditus; neque ulla rerum administrandarum felici industria, & digna quam alii imitentur; postremò ne aulica quidem ulla sollertia, aut eximia in dolis consuendis versutia: qua arte Sosibius & sæpe multi quum excellerent, alios ex aliis Reges, quorum negotia gerebant, per omnem vitam suam in

potestate habuerunt. In Agathocle secus res habuit. Nam hic a Philopatore cum admiratione omnium ad rerum curam fuit promotus; quod esset ipse parum idoneus administrationi sui regni; verum is, hac dignitate auctus, ac postea tempus accommodatissimum nactus Rege defuncto, conservandæ suæ potentiæ, propter ignaviam & socordiam omnibus exosus, & rerum administrationem & vitam brevissimo tempore simul amisit. Quare in hujusmodi personis illa oratione utendum non est, quæ documenti caussa solet adjici; quasi de Agathocle aut Dionysio Siculo sermo esset, aut de aliis qui rebus gestis magnum sibi nomen pepererunt. Nam illorum alter è plebeio atque humili ortus est principio; Agathocles verò, ut quidem eum irridens ait Timæus, figulus quum esset, relicta rota, argilla, & fumo, juvenis Syracusas venit. Ac principio quidem evaserunt ambo suis temporibus tyranni Syracusarum: urbis quæ & splendorem & opes maximas tunc obtinuit. deinde universæ Siciliæ Reges ambo sunt habiti; partem etiam Italiæ aliquam suæ potestati subjecerunt. hoc amplius vero Agathocles, non tantum Africæ portionem quandam sui juris facere est conatus; verùm etiam tantis hisce honoribus est immortuus. Propterea dicitur Publ. Scipio qui primus Carthaginienses bello domuit, interrogatus, ecquos mortalium putaret in administratione rerum sollertissimos, & cum judicio audacissimos; Agathoclis & Dionysii Siculorum nomina edidis-

βεβηκέναι περὶ τῶν προειρημένων ἀν-
δρῶν. Ἀγαθοκλῆς μὲν γὰρ ἔτυχε
προαχθεὶς διὰ τὴν τοῦ Φιλοπάτο-
ρος ἀδυναμίαν τῆς βασιλείας.
τυχὼν δὲ ταύτης, καὶ παραλαβὼν
εὐφυέστατον καιρὸν μετὰ τὴν ἐκείνου
τελευτὴν πρὸς τὸ συντηρῆσαι τὴν
ἐξουσίαν, ἅμα τὰ πράγματα καὶ τὸ
ζῆν ἀπέβαλε διὰ τὴν ἰδίαν ἀναν-
δρίαν καὶ ῥᾳθυμίαν ἐν πάνυ βραχεῖ
χρόνῳ καταγνωσθείς. Διόπερ οὐ 33
χρὴ τοῖς τοιούτοις προσάπτειν τὸν
ἐπιμετρούμενον λόγον· καθάπερ εἶ-
πέ τις Ἀγαθοκλεῖ καὶ Διονυσίῳ τοῖς
Σικελιώταις, καί τισιν ἑτέροις, τῶν
ἐν πράγμασιν ἐπ' ὀνόματι γε-
γονότων. ἐκείνων γὰρ, ὁ μὲν ἕτε-
ρος ἐκ δημοτικῆς καὶ ταπεινῆς
ὑποθέσεως ὁρμηθείς· ὁ δ' Ἀγα-
θοκλῆς, ὡς ὁ Τίμαιος ἐπισκώπτων
φησὶ, κεραμεὺς ὑπάρχων, καὶ
καταλιπὼν τὸν τροχὸν καὶ τὸν πηλὸν
καὶ τὸν καπνὸν, ἧκε νέος ὢν εἰς τὰς
Συρακούσας. καὶ τὸ μὲν πρῶτον
ἐγενήθησαν ἀμφότεροι κατὰ τοὺς
ἰδίους καιροὺς τύραννοι Συρακου-
σῶν, πόλεως τῆς μέγιστον ἀξίωμα
τότε καὶ μέγιστον πλοῦτον περιποιη-
σαμένης· μετὰ δὲ ταῦτα βασι-
λεῖς ἁπάσης Σικελίας νομισθέντες,
καί τινων καὶ τῆς Ἰταλίας μερῶν κυ-
ριεύσαντες. Ἀγαθοκλῆς δ' οὐ
μόνον καὶ τῶν τῆς Λιβύης ἐνεπείρα-
σεν· ἀλλὰ καὶ τέλος ἐναπέθανε
ταῖς ὑπεροχαῖς ταύταις. Διὸ καὶ
Πόπλιον Σκιπίωνα φασὶ τὸν πρῶ-
τον καταπολεμήσαντα Καρχηδο-
νίους, ἐρωτηθέντα τίνας ὑπολαμ-
βάνει πραγματικωτάτους ἄνδρας
γεγονέναι, καὶ σὺν νῷ τολμηροτά-
τους· εἰπεῖν τοὺς περὶ Ἀγαθοκλέα
καὶ Διονύσιον τοὺς Σικελιώτας.

Καὶ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἰς ἐπίστασιν ἄγειν τοὺς ἀναγινώσκοντας, καί που καὶ τῆς τύχης ποιήσασθαι μνήμην, ἔτι δὲ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ καθόλου προσθεῖναι τὸν ἐπιδιδάσκοντα λόγον· ἐπὶ δὲ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν, οὐδαμῶς ἁρμόζει. Διὰ
34 δὴ ταύτας τὰς αἰτίας, τὸν μετ' αὐξήσεως λόγον ἀπεδοκιμάσαμεν ὑπὲρ Ἀγαθοκλέους, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πάσας τὰς ἐκπληκτικὰς περιπετείας μίαν ἔχειν φαντασίαν τὴν πρώτην ἀξίαν ἐπιστάσεως· τὸ δὲ λεῖπον οὐ μόνον ἀνωφελῆ γίγνεσθαι τὴν μάκρωσιν καὶ θέαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετά τινος ὀχλήσεως ἐπιτελεῖσθαι τὴν ἐνέργειαν τῶν τοιούτων. Δυοῖν γὰρ ὑπαρχόντων τελῶν, ὠφελείας καὶ τέρψεως, πρὸς ἃ δεῖ τὴν ἀναφορὰν ποιεῖσθαι τοὺς διὰ τῆς ἀκοῆς ἢ διὰ τῆς ὁράσεως βουλομένους τι πολυπραγμονεῖν, καὶ μάλιστα τῷ τῆς ἱστορίας γένει τούτου καθήκοντος· ἀμφοτέρων τούτων ὁ πλεονασμὸς ὑπὲρ τῶν ἐκπληκτικῶν συμπτωμάτων ἐκτὸς πίπτει. ζηλοῦν γάρ τις ἂν βουληθείη τὰς παραλόγους περιπετείας; οὐδὲ μὴν θεώμενος, οὐδ' ἀκούων ἥδεται συνεχῶς οὐδεὶς τῶν παρὰ φύσιν γινομένων καὶ παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' εἰσάπαξ μὲν καὶ πρῶτον σπουδάζομεν ἃ μὲν ἰδεῖν, ἃ δὲ ἀκοῦσαι χάριν τοῦ γνῶναι τὸ μὴ δοκοῦν δυνατὸν εἶναι, διότι δυνατόν ἐστιν. ὅταν δὲ πιστεύομεν, οὐδεὶς τοῖς παρὰ φύσιν ἐγχρονίζων εὐδοκεῖ. τῷ δ' αὐτῷ πλεονάκις ἐγκυρεῖν, οὐδ' ὅλως ἂν βουληθείη.

se. De similibus igitur his viris agenti conveniat lectorem monere, ut quasi gradum sistat, & advertat animum; Fortunæ etiam & humanarum rerum nonnihil meminisse; atque omnino, illam quæ documenti caussa adjicitur orationem, narrationi subtexere: agenti vero de iis quorum casum antea exposuimus, nequaquam. Propterea & nos in Agathoclis rebus commemorandis exaggerationem omnem respuimus. Quum præsertim, omnes mirabiles & stupendi casus unam dumtaxat speciem habeant dignam cui immoremur; eam videlicet, per quam nobis primo innotescunt. de cætero autem, non solum sine ullo fructu aut prolixius ii narrentur, aut diutius spectentur, verum etiam cum aliqua vel audientium vel intuentium id fiat molestia. Duo nempe fines quum sint, utilitas & oblectatio, ad quos referre omnia eos oportet, qui vel auditus sensui, vel visus aliquid student exponere; quumque in historia maxime hoc sit observandum; ab utroque horum fine aliena res est, stupendis illis casibus nimium immorari. Nam imitari quæ contra rationem eveniunt, quis optet? sed nec spectare neque audire assidue quisquam velit, quæ contra naturam aut communes hominum notiones contingunt. Talia enim semel ac prima vice libenter vel spectamus, vel audimus; ut discamus fieri illa posse, quæ existimabamus non posse. cujus rei fides ubi est facta, nemini rebus contra naturam diutius immorari est gratum. occurrere vero sibi idem sæpius, nemo non abominetur.

Itaque

Itaque aut imitatione dignum sit oportet, aut jucundum, id quod narratur. multa autem commemorare aut multis, quæ ad neutrum finem illorum quos diximus possint referri, tragœdiæ potius quam historiæ conveniat. Sed enim danda fortasse iis hominibus venia est, qui neque ad considerandum Naturæ opera animum attollunt: neque ad illa quę per universum Orbem terrarum fiunt. Putant enim isti, ea in quæ forte inciderunt, aut quæ ab aliis audita diligentius ad animum revocarunt; omnium quæ unquam acciderunt, maxima esse, maximeque admirabilia. Quo fit, ut de iis rebus quæ nec sunt novæ, quia etiam aliis prius dictæ sunt; neque aut juvare aut oblectare queunt, prolixiores per imprudentiam sermones quàm par sit, ipsi habeant.

διόπερ ἢ ζηλωτὸν εἶναι δεῖ τὸ λεγόμενον, ἢ τερπνόν. ὁ δὲ τῶν ἐκτὸς τούτων συμφορῶν πλεονασμὸς, οἰκειότερόν ἐστι τραγῳδίας, ἢ τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ἴσως ἀναγκαῖόν ἐστὶ συγγνώμην ἔχειν τοῖς μὴ συνεφιστάνουσι μήτ' ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως, μήτ' ἐπὶ τὰ καθόλου καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα. Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ταῦτ' εἶναι μέγιστα καὶ θαυμασιώτατα τῶν προγεγονότων, οἷς ἂν αὐτοὶ παρατυχόντες ἐγκυρήσωσι, ἢ πυθόμενοι παρά τινων προσέχωσι τὸν νοῦν. διὸ καὶ λανθάνουσι πλείω τοῦ καθήκοντος διατιθέμενοι λόγον ὑπὲρ τῶν μήτε καινῶν ὄντων, διὰ τὸ καὶ ἑτέροις πρῶτον εἰρῆσθαι, μήτ' ὠφελεῖν, μήτε τέρπειν δυναμένων.

ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGA-
LOPOLITANI SEXTADECIMA
HISTORIA EXCERPTA.

Η περὶ Χίον ναυμαχία Φιλίππου καὶ Ἀττάλου τῶν βασιλέων, καὶ Ροδίων, Ἀττάλῳ συμμαχούντων.

Πῶς ὁ Φίλιππος τοῖς ὅλοις ἠλαττωμένος τῆς νίκης ἀντεποιήσατο διά τινας προφάσεις.

1 ΔΕ Φίλιππος, τῶν μὲν κατὰ τὴν πολιορκίαν ἀνεπιπτόντων αὐτῷ, τῶν δὲ πολεμίων ἐφορμούντων πλείοσι καταφράκτοις ναυσὶν, ἠπορεῖτο, καὶ δυσχρήστως διέκειτο περὶ

Dimicatio navalis circa Chium inter Philippum Macedonem & Attalum Reges, & Rhodios Attali socios.

Quomodo Philippus universo prælio victus, certis tamen de caussis victoriam sibi vindicarit.

HILIPPUS Rex, quum neque suscepta obsidio votis responderet, & hostes in anchoris stantes, multis cum navibus tectis imminerent; animi anxius, quid ad cætera consilii cape-

ret de-

ret nesciebat. Sed quoniam præsens status eligendi quod mallet facultatem ei non dabat, præter adversariorum exspectationem, classe est profectus. Nam Attalus putabat ipsum in cuniculis agendis, & operæ & temporis plus adhuc esse impensurum. Ille vero hoc potissimum consilio vela subito fecit, quod celeritate hostes se præversurum confideret; atque ita tutò jam propter terram ad Samum perventurum. cæterùm spes illum sua vehementer est frustrata. Nam Attalus & Theophiliscus statim ut oram solvere Philippum senserunt, propositi memores, ei exsequendo se accinxerunt. Quia tamen persuasum habebant, ut modò dicebam, Philippum in obsidione adhuc permanere, eò factum, ut soluto navium ordine in eum inveherentur. Sed quum remigio essent usi acerrimo, assecuti adortique sunt, Attalus quidem dextram classis hostilis partem, quæ reliquum agmen antecedebat; Theophiliscus vero eos qui ad sinistram erant. Philippus angustiis temporis deprehensus, data dextimis tessera, & mandato ut proras navium in hostem converterent, & pugnarent acriter; ipse cum lembis ad parvas quasdam se recepit insulas, quæ in medio trajectu sunt sitæ, ibique prælii eventum exspectavit. Erat porrò numerus navium, quæ illud certamen conseruerunt hic: Philippi quidem constratæ, tres & quinquaginta; item aliæ apertæ. lembi cum pristibus centum & quinquaginta: nam eas quæ erant Sami, non potuit omnes instruere. Hostium verò longæ naves erant;

τοῦ μέλλοντος. οὐκ ἐπιδεχομένων δὲ τῶν παρόντων αἵρεσιν, καὶ χρῆσθαι παρὰ τὴν τῶν πολεμίων προσδοκίαν. ἔτι γὰρ αὐτὸν ἤλπιζον οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον προσκαρτερήσειν τῇ τῶν μετάλλων κατασκευῇ. μάλιστα δ' ἐσπούδαζε ποιήσασθαι τὸν ἀνάπλουν αἰφνίδιον, πεπεισμένος καταταχήσειν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀσφαλῶς ἤδη κομισθήσεσθαι παρὰ τὴν γῆν εἰς τὴν Σάμον. διεψεύσθη δὲ παρὰ πολὺ τοῖς λογισμοῖς. οἱ γὰρ περὶ τὸν Ἄτταλον καὶ Θεοφιλίσκον ἅμα τῷ συνιδεῖν αὐτὸν ἀναγόμενον εἴχοντο τῶν προκειμένων ἀξίως. συνέβη δὲ τὸν ἀνάπλουν αὐτῶν γίνεσθαι διαλελυμένον, ἅτε πεπεισμένων τὸν Φίλιππον, καθάπερ εἶπον, ἔτι μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ χρησάμενοι ταῖς εἰρεσίαις ἐνεργῶς, προσέβαλλον, Ἄτταλος μὲν τῷ δεξιῷ καὶ καθηγουμένῳ τῶν πολεμίων, Θεοφιλίσκος δὲ τοῖς εὐωνύμοις. Φίλιππος δὲ περικαταλαμβανόμενος τοῖς καιροῖς, δοὺς τὸ σύνθημα τοῖς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, καὶ παραγγείλας ἀντιπρώρους ποιεῖν τὰς ναῦς, καὶ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐρρωμένως, αὐτὸς ὑπὸ τὰς νησίδας ἀναχωρήσας μετὰ τῶν λέμβων, τὰς μεταξὺ τοῦ πόρου κειμένας, ἀπεκαραδόκει τὸν κίνδυνον. Ἦν δὲ τὸ μὲν τοῦ Φιλίππου νεῶν τὸ πλῆθος τὸ συγκαταστὰν εἰς τὸν ἀγῶνα, κατάφρακτοι τρεῖς καὶ πεντήκοντα, σὺν δὲ τούτοις ἄφρακτα. λέμβοι δὲ σὺν ταῖς πρίστεσιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. τὰς γὰρ ἐν τῇ Σάμῳ ναῦς οὐκ ἠδυνήθη καταρτίσαι πάσας. τὰ δὲ τῶν πολεμίων σκάφη, κα-

κατάφρακτοι μὲν ἦσαν ἑξήκοντα καὶ πέντε σὺν ταῖς τῶν Βυζαντίων· μετὰ δὲ τούτων ἐννέα τριημιολίαι καὶ τριήρεις τρεῖς ὑπῆρχον. λα-
2 βούσης δὲ τὴν καταρχὴν τῆς ναυμαχίας ἐκ τῆς Ἀττάλου νεὼς, εὐθέως πάντες οἱ σύνεγγυς ἀπαραγγέλτως συνέβαλλον ἀλλήλοις. Ἄτταλος μὲν οὖν συμπεσὼν ὀκτήρει, καὶ προεμβαλὼν ταύτῃ καιρίαν καὶ ὕφαλον πληγὴν, ἐπὶ πολὺ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀγωνισαμένων, τέλος ἐβύθισε τὴν ναῦν. Η δὲ τοῦ Φιλίππου δεκήρης ναυαρχὶς οὖσα, παραλόγως ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριος. ὑποπεσούσης γὰρ αὐτῇ τριημιολίας, ταύτῃ δοῦσα πληγὴν βιαίαν κατὰ μέσον τὸ κύτος ὑπὸ τὸν θρανίτην σκαλμὸν, ἐδέθη, τοῦ κυβερνήτου τὴν ὁρμὴν τῆς νεὼς οὐκέτι δυνηθέντος ἀναλαβεῖν. διὸ καὶ προσκρεμαμένου τοῦ πλοίου αὐτῇ, ἐδυσχρηστεῖτο καὶ δυσκίνητος ἦν πρὸς πᾶν. ἐν ᾧ καιρῷ δύο πεντήρεις προσπεσοῦσαι, καὶ τρώσασαι τὴν ναῦν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, καὶ τὸ σκάφος καὶ τοὺς ἐπιβάτας τοὺς ἐν αὐτῷ διέφθειραν, ἐν οἷς ἦν καὶ Δημοκράτης ὁ τοῦ Φιλίππου ναύαρχος. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Διονυσόδωρος καὶ Δεινοκράτης ὄντες ἀδελφοὶ, καὶ ναυαρχοῦντες παρ' Ἀττάλῳ, συμπεσόντες· ὁ μὲν ἑπτήρει τῶν πολεμικῶν, ὁ δ' ὀκτήρει, παραβόλως ἐχρήσαντο τῇ ναυμαχίᾳ. Δεινοκράτης μὲν πρὸς ὀκτήρη συμπεσὼν, αὐτὸς μὲν ἔξαλον ἔλαβε τὴν πληγὴν ἀνασείρου τῆς νεὼς οὔσης· τὴν δὲ τῶν πολεμίων

rinæ ad feriendum vehementer

tectæ quidem, quinque & sexaginta, cum iis quas Byzantini miserant: adde his trieremiolias novem, & triremes tres. Ubi primum ab Attali navi prælium est commissum, omnes repente qui propius aberant, non exspectato pugnæ signo, inter se concurrerunt. Attalus cum octere congressus, primo statim impetu quum exitiali ictu infra eam partem quæ ex aqua extabat, navem vulneraſſet; licet qui super tabulato erant propugnatores, diu multumque conflixerint; tandem tamen eam demersit. Philippi deceres, quæ prætoria tunc navis erat, casu quodam mirabili in hostium potestatem venit. Subierat ipsam trieremiolia quædam navis. in hanc ictu violento impacta, circa medium alveum sub scalmo supremorum remigum, (thranitas vocant) illigata hæsit; neque enim gubernator potuit amplius navis impetum retinere. Itaque deceris è cujus latere navigium pendebat, magnis incommodis affecta, nullam in partem facile flecti poterat. Inter hæc duæ quinqueremes facto in decerem impetu, eaque ab latere utroque vulnerata, cum ipsam, tum omnes qui in ea fuere defensores, depresserunt; inter quos erat Democrates, Philippi navarchus. Dum hæc aguntur, Dionysodorus & Dinocrates qui & fratres erant, & navarchi apud Attalum merebant; ille cum heptere hostili, hic cum octere inito certamine, miram atque insperatam belli fortunam sunt experti. Dinocrates cum octere congressus, quia proram cum parte caerexerat, quum in ea parte navis suæ

quæ

quæ aquis extabat, vulnus accepisset; hostilem verò contrà infra aquam fauciasset; principio separari non poterat; quantumvis retro puppim inhibere sæpe esset conatus. quare Macedonibus rem forti animo gerentibus, extremum periculum adiit. Verùm ut auxilio venit illi Attalus, eo impetu quem Rex fecit in hostium navem, solutis quæ prius invicem connexæ hærebant, Dinocrates quidem improvisò est liberatus: at hostilis navis epibatæ postquam certamen acre edidissent, omnes perierunt. Navim eorum à defensoribus vacuam, cepit Attalus. Dionysodorus quum magno impetu ad feriendum rostro ferretur, ipse quidem ab ictu quem meditabatur aberravit; sed quum præter hostes transcurreret, dexter remorum ordo navi ipsius est detersus, tignis quoque ipsis simul confractis, quibus turres erant superstructæ. quod ut accidit, omni ipsum ex parte hostes circumvadunt. oritur clamor & trepidatio. ac cætera quidem propugnatorũ turba, una cum navigio est demersa. Dionysodorus verò cum duobus aliis ad triremiolã quæ suppetias veniebat, enatavit. Jam reliquæ naves utriusque classis certamen æquabant. nam ut pars Philippi lemborum numero vincebat; ita Attalus eo superior erat, quod pluteis tectas naves habebat. Et ad dextrum quidem Philippicæ classis cornu quod attinet, ea tunc facies rerum erat, ut cum anceps plane victoria maneret, ejus tamen obtinendæ spes luculentiores penes Attalum essent.

τρώσας ναῦν ὑπὸ τὰ * βίαχα, τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἐδύνατο χωρισθῆναι, καίπερ πολλάκις ἐπιβαλλόμενος πρύμναν κρούειν. διὸ καὶ τῶν Μακεδόνων εὐψύχως ἀγωνιζομένων, εἰς τὸν ἔσχατον παρεγένετο κίνδυνον. Ἀττάλου δὲ ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ, καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν πολεμίαν ναῦν ἐμβολῆς λύσαντος τὴν συμπλοκὴν τῶν σκαφῶν, ὁ μὲν Δεινοκράτης ἀπελύθη παραδόξως· οἱ δὲ τῆς πολεμίας νεὼς ἐπιβάται πάντες εὐψύχως διαγωνισάμενοι, διεφθάρησαν. τὸ δὲ σκάφος ἔρημον ἀπολειφθὲν, ὑποχείριον ἐγένετο τοῖς περὶ Ἄτταλον. Ὁ δὲ Διονυσόδωρος μετὰ βίας ἐπιφερόμενος εἰς ἐμβολὴν, αὐτὸς μὲν ἥμαρτε τοῦ τρῶσαι· παραπεσὼν δὲ τοῖς πολεμίοις, ἀπέβαλε τὸν δεξιὸν ταρσὸν τῆς νεὼς, ὁμοῦ συῤῥαγέντων καὶ τῶν πυργούχων. οὗ γενομένου, περιέστησαν αὐτὸν πανταχόθεν οἱ πολέμιοι. κραυγῆς δὲ καὶ θορύβου γενομένου, τὸ μὲν λοιπὸν πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν ἅμα τῷ σκάφει διεφθάρη, τρίτος δ' αὐτὸς ὁ Διονυσόδωρος ἀπενήξατο πρὸς τὴν ἐπιβοηθοῦσαν αὐτῷ τριημιολίαν. Τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν, τοῦ πλήθους ὁ κίνδυνος ἐφάμιλλος ἦν. καθ' ὅσον γὰρ ἐπλεόναζον οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου πολέμιοι, κατὰ τοῦτον διέφερον οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον τῷ τῶν καταφράκτων νεῶν πλήθει. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου, τοιαύτην εἶχε τὴν διάθεσιν, ὥστ' ἀκμὴν ἄκριτα μένειν τὰ ὅλα, πολὺ δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπικυδεστέρας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥόδιοι κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς εὐθέως ἐκ τῆς ἀναγωγῆς ἀπεσπάσθησαν τῶν πολεμίων, καθάπερ ἀρτίως εἶπα· τῷ δὲ ταχυναυτεῖν παρὰ

Rhodii, qui principio cũ è portu vela in altũ dederunt, procul ab hostibus, sicut dicebamus paullò antè, fuerant abrepti, quia tamen celeritate

πολὺ διαφέροντες τῶν ἐναντίων,
συνῆψαν τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας
Μακεδόσι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπο-
χωροῦσι τοῖς σκάφεσι κατὰ πρύ-
μναν ἐπιφερόμενοι, τοὺς ταρσοὺς
παρέλυον. ὡς δ' οἱ μὲν παρὰ τοῦ
Φιλίππου συνεπιστρέφειν ἤρξαντο,
παραβοηθοῦντες τοῖς κινδυνεύουσι·
τῶν δὲ Ῥοδίων οἱ καθυστεροῦντες ἐκ
τῆς ἀναγωγῆς συνῆψαν τοῖς περὶ τὸν
Θεοφιλίσκον, τότε κατὰ πρόσωπον
ἀντιπρῴρους τάξαντες τὰς ναῦς,
ἀμφότεροι συνέβαλον εὐψύχως
ὁμοῦ ταῖς σάλπιγξι καὶ τῇ κραυγῇ
παρακαλοῦντες ἀλλήλους. Εἰ μὲν
οὖν μὴ μεταξὺ τῶν καταφράκτων
νεῶν ἔταξαν οἱ Μακεδόνες τοὺς
λέμβους, ῥᾳδίαν ἂν καὶ σύντομον
ἔλαβε κρίσιν ἡ ναυμαχία. Νῦν
δὲ τοῦτ' ἐμπόδια πρὸς τὴν χρείαν
τοῖς Ῥοδίοις ἐγίνετο κατὰ πολλοὺς
τρόπους. μετὰ γὰρ τὸ κινηθῆναι τὴν
ἐξ ἀρχῆς τάξιν ἐκ τῆς πρώτης συμ-
βολῆς, πάντες ἦσαν ἀναμὶξ ἀλλή-
λοις. ὅθεν οὔτε διεκπλεῖν εὐχε-
ρῶς, οὔτε στρέφειν ἐδύναντο τὰς
ναῦς, οὔτε καθόλου χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις
προτερήμασιν, ἐμπιπτόντων αὐ-
τοῖς τῶν λέμβων, ποτὲ μὲν εἰς τοὺς ταρ-
σοὺς, ὥστε δυσχρηστεῖν ταῖς εἰρεσί-
αις· ποτὲ δὲ πάλιν εἰς τὰς πρώ-
ρας· ἔστι δ' ὅτι κατὰ πρύμναν.
ὥστε παραποδίζεσθαι καὶ τὴν τῶν κυ-
βερνητῶν καὶ τὴν τῶν ἐρετῶν χρείαν.
Κατὰ δὲ τὰς ἀντιπρῴρους συμπτώ-
σεις, ἐποίουν τι τεχνικόν. αὐτοὶ μὲν
γὰρ ἐν πρῴρᾳ τὰ σκάφη ποιοῦντες,
ἐξάλους ἐλάμβανον τὰς πληγάς·
τοῖς δὲ πολεμίοις ὕφαλα τραύμα-
τα διδόντες, ἀβοηθήτους ἐπεδίαζον

navigandi classem Macedonicam
longe superabant; agmen ultimum
aciei Philippicę sunt assecuti. Primo
igitur in retrocedentes naves à puppi
invehendo, remorum ordines ipsis
confringebant: ubi verò jam aciei
hostilis naves ad defendendas eas quę
invadebantur, ceperunt sese conver-
tere; & pars Rhodiæ classis quę portu
serius solverat, alteram partem quæ
cum Theophilisco erat tandem con-
secuta, se illi conjunxerat; utriusque
tunc classis naves, proris in hostem
versis, tubarum clangore & clamori-
bus sese invicem cohortantes, ani-
mose inter se concurrerunt. Quod si
Macedones inter naves tectas lembos
non collocassent, cita & facili victo-
ria certamen fuisset diremptum.
Nunc ea re conatus Rhodiorum va-
riis modis sunt impediti. Nam ubi
semel primo concursu commota est
quę instituta à principio fuerat aciei
ordinatio, omnes inter se erant per-
misti. unde eveniebat, ut neque li-
bere inter ordines discurrere, neque
naves possent convertere; neque ulla
ratione eo quo valebant bono uti;
quia lembi in ipsos incurrentes, mo-
dò in navium remos impingeban-
tur; ut à remigio postea vehementer
laborarent; modò in proras, modò in
puppeis. adeo ut gubernatorum pari-
ter atque remigum ministeria præ-
pedirentur. Quoties verò frontibus
adversis concurrebatur, non sine arte
id faciebant. qui suarum navium
proras hostibus continenter obver-
tentes, vulnera semper extra aquam
accipiebant; quum contra hostes sub
aqua sauciantes, eos ipsis infligerent
ictus, quibus nullum adhiberi pote-
rat re-

erat remedium. Sed raro ad id certamen Rhodii descendebant. nam quia Macedones è tabulatis dimicantes, quoties stabili pugna comminus res gerebatur acerrime se defendebant, concurrere cum hoste in totum declinabant crebris verò inter ordines hostilium navium discursibus, remos illis detrahentes, reddebant ipsos inutiles: deinde rursus, modò hinc modò illinc adnavigantes, alios à puppi invadentes, aliis impingentes obliquis, & sese cum maximè vertentibus, nonnullos sauciabant; nonnullis partem semper aliquam nautici instrumenti corrumpebant: & hoc pacto pugnantes hostium complures naves perdebant. Insigne vero præ cæteris trium quinqueremium Rhodiarum fuit discrimen; prætoriæ, in qua Theophiliscus erat: deinde illius cui Philostratus trierarchus præerat; postremò illius, quę Autolycum gubernatorem habebat, & Nicostratum vehebat. Hęc navis, quum in hostilem quandam fecisset impetum, atque in ea rostrum reliquisset; evenit ut & quę icta fuerat cum ipsis viris demergeretur, & Autolycus, aqua maris per proram ingrediente, cinctus ab hostibus generose primo pugnaret; postea verò vulnere accepto, ut erat armatus decideret; ac cæteri quoque epibatæ strenuè dimicantes morerentur. Quo tempore Theophiliscus cum tribus quinqueremibus auxilio accurrens, navem ille quidem utpote aqua plenam, servare non potuit: sed hostium duas sauciavit, & defensores ex ea ejecit. Lembis deinde pluribus, & quibus-

τὰς πληγάς. σπανίως δ' εἰς τὸ συγκατίβαινον· καθόλου γὰρ ἐξέκλινον τὰς συμπλοκάς, διὰ τὸ γενναίως ἀμύνεσθαι τοὺς Μακεδόνας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἐν ταῖς συσταδὴν γινομέναις μάχαις. τὸ δὲ πολὺ κατὰ μὲν τοὺς διέκπλους παρασύροντες τῶν πολεμίων νεῶν τοὺς ταρσοὺς, ἠχρείουν. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐκπεριπλέοντες, καὶ τοῖς μὲν κατὰ πρύμναν ἐμβάλλοντες, τοῖς δὲ πλαγίοις καὶ στρεφομένοις ἀκμὴν προσπίπτοντες, οὓς μὲν ἐτίτρωσκον, οἷς δὲ παρέλυον ἀεί τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀναγκαίων. καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μαχόμενοι, παμπληθεῖς τῶν πολεμίων ναῦς διέφθειραν.
4 Ἐπιφανέστατα δ' ἐκινδύνευσαν τρεῖς πεντήρεις τῶν Ῥοδίων· ἥ τε ναυαρχίς, ἐφ' ἧς ἔπλει Θεοφιλίσκος· μετὰ δὲ ταύτην, ἧς ἐτριηράρχει Φιλόστρατος· τρίτη δὲ, ἣν ἐκυβέρνα μὲν Αὐτόλυκος, ἐπέπλει δὲ Νικόστρατος. ταύτης γὰρ ἐμβαλούσης εἰς πολεμίαν ναῦν, καὶ καταλιπούσης ἐν τῷ σκάφει τὸν ἔμβολον, συνέβη δὴ τὴν μὲν πληγεῖσαν, αὔτανδρον καταδῦναι· τοὺς δὲ περὶ τὸν Αὐτόλυκον εἰσρεούσης εἰς τὴν ναῦν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς πρώρας, κυκλωθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀγωνίζεσθαι γενναίως· τέλος δὲ τὸν μὲν Αὐτόλυκον ἐκπεσεῖν τρωθέντα μετὰ τῶν ὅπλων εἰς θάλατταν· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπιβάτας ἀποθανεῖν μαχομένους γενναίως. Ἐν ᾧ καιρῷ Θεοφιλίσκος βοηθήσας μετὰ τριῶν πεντήρων, τὴν μὲν ναῦν οὐκ ἠδυνήθη σῶσαι, διὰ τὸ πλήρη θαλάττης εἶναι· δύο δὲ ναῦς πολεμίας τρώσας, τοὺς ἐπιβάτας ἐξέβαλε. ταχὺ δὲ περιχυθέντων αὐτῷ λέμ-

σὺν πλείοσιν, καὶ καταφράκτων νεῶν, τοὺς μὲν πλείστους ἀπέβαλε τῶν ἐπιβατῶν, ἐπιφανῶς ἀγωνισαμένους· αὐτὸς δὲ τρία τραύματα λαβὼν, καὶ παραβόλως τῇ τόλμῃ κινδυνεύσας, μόλις ἐξέσωσε τὴν ἰδίαν ναῦν, ἐπιβοηθήσαντος αὐτῷ Φιλοστράτου, καὶ συναναδεξαμένου τὸν ἐνεστῶτα κίνδυνον εὐψύχως. συνάψας δὲ τοῖς αὑτοῦ σκάφεσι, πάλιν ἐξ ἄλλης ὁρμῆς συνεπλέκετο τοῖς πολεμίοις, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλυόμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς γενναιότητι, λαμπρότερος ἂν καὶ παραστατικώτερος, ἢ πρόσθεν. Συνέβη δὲ δύο γενέσθαι ναυμαχίας πολὺ διεστώσας ἀλλήλων. τὸ μὲν γὰρ δεξιὸν κέρας τοῦ Φιλίππου κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἀεὶ τῆς γῆς ὀρεγόμενον, οὐ μακρὰν ἀπεῖχε τῆς Ἀσίας· τὸ δ' εὐώνυμον διὰ τὸ παραβεβοηθηκέναι τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐξ ὑποστροφῆς, οὐ πολὺ τῆς Χίου ἀπέχον, συνεναυμάχει τοῖς Ῥοδίοις. Οὐ μὴν ἀλ-
5 λὰ παρὰ πολὺ τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατακρατούντων τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον, καὶ συνεγγιζόντων ἤδη πρὸς τὰς νησίδας, ὑφ' αἷς ὁ Φίλιππος ὥρμει καραδοκῶν τὸ συμβησόμενον· συνιδὼν Ἄτταλος μίαν πεντήρη τῶν ἰδίων ἐκτὸς τοῦ κινδύνου τετρωμένην καὶ βαπτιζομένην ὑπὸ νεὼς πολεμίας, ὥρμησε παραβοηθήσων ταύτῃ μετὰ δύο τετρήρων. τοῦ δὲ πολεμίου σκάφους ἐγκλίναντος, καὶ ποιουμένου τὴν ἀποχώρησιν ὡς πρὸς τὴν γῆν, ἐπέκειτο φιλοτιμότερον, ἐγκρατὴς γενέσθαι σπουδάζων τῆς νεώς. ὁ δὲ Φίλιππος συνθεασάμενος ἀπεσπασμένον πολὺ τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν

dam constratis eum circundantibus, amissa parte maxima suorum epibatarum, postquam insigniter decertassent; ipse tribus vulneribus saucius, in magnum præ audacia præcipiti adductus periculum, ægre tandem, adjuvante Philostrato, qui animo forti in præsenti discrimine comitem se illi adjecerat, navem suam servavit. Qui mox ubi suorum navibus se conjunxisset, denuo pugnam capessens, hostes est adortus, corporis quidem robore soluto ex vulneribus; sed propter mentis generositatem vehementior & animi præsentioris quàm antè. Accidit autem, ut duæ navales pugnæ, admodum inter se distantes committerentur. Nam dextrum Philippi cornu terram semper, ut ab initio fuerat constitutum, petens, non procul aberat ab Asia. at lævum quod se converterat ut postremæ aciei navibus præsidium ferret, haut longe à Chio distans cum Rhodiis decertavit. Jam classis Attali dextro cornu certam victoriam modò non manibus tenens, parvis insulis appropinquabat, in quibus Philippus prælii eventum exspectans, in anchoris stabat: quando Attalus quinqueremem unam è suis extra prælium animadvertens sauciatam, quæ ab hostili nave demergebatur, cum duabus triremibus ad ferendum ei opem contendit. & quum inimica navis inclinasset in fugam, seque in terram recepisset; insequitur Rex, cupidius quàm par erat, navis potiri studens. Philippus ut Attalum vidit longo intervallo à suis separatum, quinqueremibus quatuor

assumptis,

assumptis, & tribus hemioliis, cum ea lemborum copia quæ præstò erat, in eum est profectus. Qui Attalum interclusum à sua classe coëgit, de sua salute vehementer anxium, naves in continentem ejicere: quo facto, ipse quidem Rex cum sociis navalibus Erythras concessit; at naves & regiam supellectilem Philippus cepit. Nam Attalus & qui circa eum erant, illo tempore arte quadam usi, pretiosissima quæque de supellectile regia super tabulatum navis exposuerunt: unde evenit, ut Macedones qui in eam lembis vecti primi inciderunt, conspicati pocula multa, vestem purpuream, & vasa alia res ejusmodi comitari solita, omissa persequendi cura, ad ea diripienda se converterint. qua ex re id consecutus est Attalus, ut tuto sibi Erythras profugere liceret. Philippus qui universi prælii victoriam luculentam hosti tradiderat, casu inopinato Attali elatus, in altum vela dedit; idemque studio summo naves suas colligens, bono animo esse militem jubebat, quando navali prælio vicissent. Plerosque sane hominum, qui videbant Philippum regiam Attali navim suis alligatam in portum deducere, cogitatio subierat, non parum probabilis, quasi Attalus periisset. At Dionysodorus conjectans id quod Regi à quo stabat acciderat, sublato in altum signo, naves suas coëgit: quibus statim ad ipsum collectis, ad oræ Asiaticæ stationes, sine periculo se contulit.

ἰδίαν, παραλαβὼν τέτταρας πεντήρεις καὶ τρεῖς ἡμιολίας, ἔτι δὲ τῶν λέμβων τοὺς ἐγγὺς ὄντας, ὥρμησε· καὶ διακλείσας τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῶν οἰκείων νεῶν, ἠνάγκασε μετὰ μεγάλης ἀγωνίας εἰς τὴν γῆν ἐκβαλεῖν τὰ σκάφη. τούτου δὲ συμβαίνοντος, αὐτὸς μὲν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν πληρωμάτων εἰς τὰς Ἐρυθρὰς ἀπεχώρησε· τῶν δὲ πλοίων καὶ τῆς βασιλικῆς παρασκευῆς ἐγκρατὴς ὁ Φίλιππος ἐγένετο. Καὶ γὰρ ἐποίησαν τι τεχνικὸν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον. τὰ γὰρ ἐπιφανέστατα τῆς βασιλικῆς κατασκευῆς, ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς νεὼς ἐξέβαλον. ὅθεν οἱ πρῶτοι τῶν Μακεδόνων συνάψαντες ἐν τοῖς λέμβοις, συνθεασάμενοι ποτηρίων πλῆθος, καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον, καὶ τῶν τούτοις παρεπομένων σκευῶν, ἀφέμενοι τοῦ διώκειν, ἀπένευσαν ἐπὶ τὴν τούτων ἁρπαγήν. διὸ συνέβη τὸν Ἄτταλον ἀσφαλῆ ποιήσασθαι τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὰς Ἐρυθράς. Φίλιππος δὲ τοῖς μὲν ὅλοις ἠλαττωμένος παρὰ πολὺ τὴν ναυμαχίαν, τῇ δὲ περιπετείᾳ τῇ κατὰ τὸν Ἄτταλον ἐπαρθεὶς, ἐπανέπλει, καὶ πολὺς ἦν συναθροίζων τὰς σφετέρας ναῦς, καὶ παρακαλῶν τοὺς ἄνδρας θαῤῥεῖς εἶναι, διότι νικῶσι τῇ ναυμαχίᾳ. καὶ γὰρ ὑπέδραμέ τις ἔννοια καὶ πιθανότης τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἀπολωλότος τοῦ Ἀττάλου, διὰ τὸ κατάγειν τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἀναδεδεμένους τὴν βασιλικὴν ναῦν. Ὁ δὲ Διονυσόδωρος ὑπονοήσας τὸ περὶ τὸν αὑτοῦ βασιλέα γεγονὸς, ἤθροιζε τὰς οἰκείας ναῦς, ἐξαίρων σύνθημα. ταχὺ δὲ συναχθεισῶν πρὸς αὐτὸν, ἀπέπλει μετ' ἀσφαλείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν ὅρμους.

Κατὰ

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν οἱ πρὸς τοὺς Ῥοδίους ἀγωνιζόμενοι τῶν Μακεδόνων, πάλαι κακῶς πράττοντες, ἐξέλυον αὐτοὺς ἐκ τοῦ κινδύνου, μετὰ προφάσεως, κατὰ μέρη ποιούμενοι τὴν ἀποχώρησιν, ὡς ταῖς ἰδίαις παραδόντες ἐπικουρήσοντες ναυσίν. οἱ δὲ Ῥόδιοι τὰς μὲν ἀναδησάμενοι τῶν νεῶν, τὰς δὲ διαφθείραντες ταῖς ἐμβολαῖς, ἀ-
6 πέπλευσαν εἰς τὴν Χίον. Ἐφθάρησαν δὲ τοῦ μὲν Φιλίππου ναῦς, ἐν μὲν τῇ πρὸς Ἄτταλον ναυμαχίᾳ, δεκήρης, ἐννήρης, ἑπτήρης, ἑξήρης. τῶν δὲ λοιπῶν κατάφρακτοι μὲν δέκα, καὶ τριημιολίαι τρεῖς. λέμβοι δὲ πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ τὰ τούτων πληρώματα. ἐν δὲ τῇ πρὸς Ῥοδίους διεφθάρησαν κατάφρακτοι μὲν δέκα, λέμβοι δὲ περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμόν. ἥλωσαν δὲ δύο τετρήρεις, καὶ λέμβοι ἑπτὰ τοῖς πληρώμασιν αὐτοῖς. τῶν δὲ παρ' Ἀττάλου κατέδυσαν μὲν τριημιολία μία καὶ δύο πεντήρεις, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως σκάφος. τῶν δὲ Ῥοδίων διεφθάρησαν μὲν δύο πεντήρεις, καὶ τριήρεις· ἥλω δ' οὐδέν. ἄνδρες δὲ τῶν μὲν Ῥοδίων ἀπέθανον εἰς ἑξήκοντα· τῶν δὲ παρ' Ἀττάλου πρὸς ἑβδομήκοντα. τῶν δὲ Φιλίππου, Μακεδόνες μὲν εἰς τρισχιλίους, τῶν δὲ πληρωμάτων εἰς ἑξακισχιλίους. ἑάλωσαν δὲ ζωγρίᾳ τῶν μὲν συμμάχων καὶ Μακεδόνων εἰς δισχιλίους, τῶν δ' Αἰγυ-
7 πτίων εἰς ἑπτακοσίους. Καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς περὶ Χίον ναυμαχίας τοιοῦτο συνέβη γενέσθαι. Τῆς δὲ νίκης ὁ Φίλιππος ἀντεποιεῖτο κατὰ δύο προφάσεις. καθ' ἓν μέν, ἢ τὸν Ἄτταλον εἰς τὴν γῆν ἐκβαλὼν εἰλήφει τὴν ναῦν ἐκείνου· καθ' ἕτερον δέ, τῷ καθορμισθεὶς ἐπὶ τὸ καλούμενον Ἀργέννον, ἐδόκει πεποιῆσθαι τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τῶν ναυαγίων.

Quæ dum aguntur, Macedones qui cum Rhodiis dimicabant, jamdiu laborantes, prælio excesserunt, & alii post alios, per caussam subveniendi celeriter suis navibus, sese receperunt. At Rhodii naves alias suis revinctas trahentes, alias rostrorum ictibus quassatas relinquentes, Chium navigarunt. Amisit Philippus è navibus suis, in prælio quidem adversus Attalum, decerem, ennerem, hepterem, hexerem. & ex cæteris, constratas decem, trieremiolias tres, lembos quinque & viginti cum sociis navalibus; in conflictu cum Rhodiis perierunt eidem tectæ naves decem, lembi ad quadraginta. captæ sunt quadriremes duæ, & lembi septem cum remigibus. Attalus verò è suis desideravit trieremioliam unam, & duas quinqueremes, quæ sunt submersæ, & regiam ipsam navem. Rhodiorum periere quinqueremes duæ, & triremes. nihil autem captum fuit. Viri mortui sunt Rhodii quidem, ad sexaginta; de copiis vero Attali, ad septuaginta. è classe Philippi, Macedones circiter tria millia; socii verò navales ad sex millia. Capti sunt vivi, Macedones cum sociis, circiter bis mille; Ægyptii ad septingentos. Et pugnæ quidem navalis ad Chium pugnatæ hic fuit exitus. Victoriam verò Philippus duplici prætextu sibi vindicabat. Unus erat, quod Attalo in terram expulso, navem ipsius ceperat. Alter, quod naves quum ejecisset circa Argennum promontorium, videbatur stationem occupasse, quæ naufragiis immineret.

Conve-

Convenienter his & sequenti die sese idem gessit, tabulas naufragii colligens, & mortuos, qui poterant agnosci, ad sepulturam tollens; ut eam opinionem quam dixi, in animis hominum confirmaret. Nam alioqui ne ipsi quidem Philippo esse persuasum se vicisse, Rhodii & Dionysiodorus paullo post evicerunt. Nam die postero, quum in ea re Philippus esset adhuc occupatus, per nuntios consilio communicato, adversus eum sunt profecti. collocatisque in frontem navibus, nemine contra ipsos prodeunte, Chium sunt reversi. Philippus qui nunquam uno tempore neque terra neque mari tantum virorum amiserat, dolebat ille quidem de accepta clade; adeo ut prior ille impetus magna jam ex parte in eo resideret. apud exteros tamen sensum animi occulere modis omnibus conabatur; licet res ipsæ ejus rei facultatem nequaquam concederent. Nam ut alia taceam, vel illa quæ post prælium contigerunt, omnes qui spectarent pavore stupefaciebant. Quia enim cædes tot hominum esset facta, repente quidem totus ille maris tractus cadaveribus, sanguine, armis & fractis navibus est refertus. Insecutis vero diebus, cerneres per littora earum rerum omnium quas diximus inter se permixtarum, acervos passim ac temere congestos. quo spectaculo non ipse tantum, sed etiam cuncti Macedones haut mediocriter confusi perturbabantur. Theophiliscus quum diem unum supervixisset, & de prælio navali ad patriam literas exarasset, Cleonæum denique suam vicem

ἀκολούθως δὲ τούτοις ἐποίησε καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν συνάγων τὰ ναυάγια, καὶ τῶν νεκρῶν ποιούμενος ἀναίρεσιν τῶν ἐπιγινωσκομένων, χάριν τοῦ συναύξειν τὴν προειρημένην φαντασίαν. ὅτι γὰρ οὐδ' αὐτὸς ἐπίστευσε νικᾶν, ἐξήλεγξαν αὐτὸν οἵ τε Ῥόδιοι καὶ Διονυσόδωρος μετ' ὀλίγον. κατὰ γὰρ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἔτι περὶ ταῦτα γινομένου τοῦ βασιλέως, διαπεμψάμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐπέπλευσαν αὐτῷ, καὶ στήσαντες ἐν μετώπῳ τὰς ναῦς, οὐδενὸς ἐπ' αὐτοὺς ἀντανηγμένου, πάλιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Χίον. Ὁ δὲ Φίλιππος οὐδέποτε τοσούτους ἄνδρας ἀπολωλεκὼς, ... οὔτε κατὰ θάλατταν ἐν καιρῷ, βαρέως μὲν ἔφερε τὸ γεγονὸς, καὶ τὸ πολὺ τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ παρῄρητο. πρός γε μὴν τοὺς ἐκτὸς ἐπειρᾶτο κατὰ πάντα τρόπον ἐπικρύπτεσθαι τὴν αὑτοῦ διάληψιν, καίπερ οὐκ ἐώντων αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Χωρὶς γὰρ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ μετὰ τὴν μάχην συμβαίνοντα πάντας ἐξέπληττε τοὺς θεωμένους. γενομένης γὰρ τηλικαύτης φθορᾶς ἀνθρώπων, παρ' αὐτὸν μὲν τὸν καιρὸν ἅπας ὁ πόρος ἐπληρώθη νεκρῶν, αἵματος, ὅπλων, ναυαγίων· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις τοὺς αἰγιαλοὺς ἦν ἰδεῖν φύρδην σεσωρευμένους ἀναμὶξ πάντων τῶν προειρημένων. ἐξ ὧν οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Μακεδόνες εἰς διατροπὴν ἐνέπιπτον οὐ τὴν τυχοῦσαν. 8 Θεοφίλισκος δὲ μίαν ἡμέραν ἐπιβιώσας, καὶ τῇ πατρίδι γράψας ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν, καὶ Κλεόναιον ἡγεμόνα συστήσας ἀνθ' ἑαυτοῦ

τῆς

ταῖς δυνάμεσι, μετήλλαξε τὸν βίον ἐκ τῶν τραυμάτων· ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν κίνδυνον ἀγαθὸς γενόμενος, καὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν μνήμης ἄξιος. μὴ γὰρ ἐκείνου τολμήσαντος προεπιβαλεῖν τῷ Φιλίππῳ τὰς χεῖρας, πάντες ἂν καθυφεῖντο τοὺς καιροὺς, δεδιότες τὴν τοῦ Φιλίππου τόλμαν. Νῦν δ' ἐκεῖνος ἀρχὴν πολέμου ποιήσας, ἠνάγκαζε μὲν τὴν αὐτοῦ πατρίδα συνεξαναστῆναι τοῖς καιροῖς· ἠνάγκασε δὲ τὸν Ἄτταλον μὴ μέλλειν, καὶ παρασκευάζεσθαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως καὶ κινδυνεύειν. τοιγαροῦν εἰκότως αὐτὸν οἱ Ῥόδιοι καὶ μεταλλάξαντα, τοιαύταις ἐτίμησαν τιμαῖς, δι' ὧν οὐ μόνον τοὺς ζῶντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιγινομένους ἐξεκαλέσαντο πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καιρούς.

exercitui præfecisset, ex vulneribus obiit. vir, & propter navatam egregie operam in prælio, & ob genus institutorum ac consiliorum dignus memoria. Qui si auctor audendi & moliendi aliquid adversus Philippum non exstitisset, videntur omnes Philippi audacia territi, rei bene gerendæ occasionem fore prætermissuri. Nunc ille bellum inchoans, cives suos coëgit, ad oblatam opportunitatem sese excitare & in Macedonem insurgere. coëgit & Attalum non cunctari, nec jam bellum apparare, sed gerere omnibus viribus, & periculum adire. Meritò igitur hunc Rhodii etiam mortuum ejusmodi honoribus affecerunt, per quos non illos dumtaxat qui tum vivebant, sed & posteros ad bene merendum de patria necessariis ipsius temporibus, erant provocaturi.

Διὰ τί οἱ πολλοὶ ἀφίστανται τῶν προθέσεων.

9 Τί οὖν ἦν τὸ τὴν ὁρμὴν ἐπιλαβόμενον; οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. ἐκ πολλοῦ μὲν γὰρ ἐνίοτε πολλοὶ τῶν ἀδυνάτων ἐφίενται διὰ τὸ μέγεθος τῶν προφαινομένων ἐλπίδων, κρατούσης τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἑκάστου λογισμῶν. ὅταν δ' ἐγγίσωσι τοῖς ἔργοις, οὐδενὶ λόγῳ πάλιν ἀφίστανται τῶν προθέσεων, ἐπισκοτούμενοι καὶ παραλογιζόμενοι τοῖς λογισμοῖς, διὰ τὴν ἀμηχανίαν καὶ τὴν δυσχρηστίαν τῶν ἀπαντωμένων.

Cur multi sæpe inceptis suis desistant.

QUIDNAM erat igitur quod eorum inhiberet impetum? Ipsa nempe rerum natura, nec quicquam aliud. Interdum enim multi, dum è longinquo res intuentur, etiam ea quæ fieri nequeunt concupiscunt; propter magnitudinem spei quæ ostentatur, cupiditate usum mentis & rationis in singulis mortalium vincente. qui ubi ad rem propius est ventum, temere rursus inceptis absistunt; difficultatibus atque impedimentis quæ occurrunt, oculis ipsorum caliginem offundentibus, & in varios errores ipsos inducentibus.

Quomodo

Quomodo Philippus obsessa Prinassensium urbe, quum nihil promoveret, dolo & strategemate usus, oppido fuerit potitus.

Πῶς ὁ Φίλιππος τὴν τῶν Πρινασσέων πόλιν πολιορκῶν, καὶ οὐδὲν ἀνύων, δόλῳ καὶ στρατηγήματι ἐγκρατὴς αὐτῆς ἐγένετο.

SECUNDUM hæc Philippus, quum impressionibus urbem aliquoties tentasset, neque exitum conatus, propter egregiam loci munitionem, habuisset; castris inde motis, castella & agrorum vicos populari instituit. deinde profectus ex eo loco, ad Prinassum oppidum cum exercitu consedit. Ubi cratibus & reliquo urbium obsidendarum apparatu celeriter expedito, cuniculis agendis oppugnationem est aggressus. Quoniam verò saxosis locis irritum erat ejus inceptum, hujusmodi commentum excogitavit. Sonum interdiu sub terra edens, quasi agerentur cuniculi; noctis silentio terram aliunde convehebat, & ad ora fovearum apponebat; ut oppidani terræ congestæ copiam ingentem secum reputantes, pavore quaterentur. Igitur principio quidem Prinassenses obsidionem generose tolerare: ubi verò missi sunt à Philippo qui significarent, ad duo ferme jam murorum jugera se sublicis suspendisse; & quærerent ab ipsis, utrum mallent, impunitatis ne fide accepta, oppido excedere, an cum ipsa urbe postquam incendio consumptæ forent sublicæ, simul cuncti perire: tum enimvero fide habita eis quæ dicebantur, urbem tradiderunt.

ΜΕΤΑ ταῦτα δὲ ποιησάμενος ὁ Φίλιππος ἱκανὰς ἀπράκτους προσβολὰς διὰ τὴν ὀχυρότητα τοῦ πολίσματος, αὖθις ἀπεχώρει, πορθῶν τὰ φρούρια, καὶ τὰς κατὰ τὴν χώραν συνοικίας. ὅθεν ἀπαλλαττόμενος, προσεστρατοπέδευσε τῇ Πρινασσῷ. ταχὺ δὲ γέῤῥα καὶ τὴν τοιαύτην ἑτοιμάσας παρασκευὴν, ἤρξατο πολιορκεῖν διὰ τῶν μετάλλων. οὔσης δὲ ἀπράκτου τῆς ἐπιβολῆς αὐτῷ διὰ τὸ πετρώδη τὸν τόπον ὑπάρχειν, ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. τὰς μὲν ἡμέρας ψόφον ἐποίει κατὰ γῆς, ὡς ἐνεργουμένων τῶν μετάλλων· τὰς δὲ νύκτας ἔξωθεν ἔφερε χοῦν, καὶ παρέβαλε παρὰ τὰ στόμια τῶν ὀρυγμάτων· ὥστε διὰ τοῦ πλήθους τῆς σωρευομένης γῆς στοχαζομένους, καταπλαγεῖς γίνεσθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει. Τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς ὑπέμενον οἱ Πρινασσεῖς εὐγενῶς· ἐπεὶ δὲ προσπέμψας ὁ Φίλιππος ἐνεφάνιζε διότι πρὸς δύο πλέθρα τοῦ τείχους αὐτοῖς ἐξηρήρεισται, καὶ προσεπυνθάνετο πότερα βούλονται, λαβόντες τὴν ἀσφάλειαν ἐκχωρεῖν, ἢ μετὰ τῆς πόλεως συναπολέσθαι πανδημεὶ τῶν ἐρεισμάτων ἐμπρησθέντων, τηνικάδε πιστεύσαντες τοῖς λεγομένοις, παρέδωκαν τὴν πόλιν. 10

Τῆς

Τῆς τῶν Ιασσέων πόλεως θέσις καὶ ἀρχαιολογία.

Ἀγάλματα οὐ νιφόμενα, καὶ σώματα σκιὰν οὐ ποιοῦντα.

Περὶ τοῦ τερατεύεσθαι καὶ ψευδολογεῖν τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείας χάριν, Πολυβίου γνώμη.

11 ΗΔΕ τῶν Ιασσέων πόλις, κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ κειμένῳ τοῦ τῆς Μιλησίας Ποσειδίου καὶ τῆς Μυνδίων πόλεως, προσαγορευομένῳ δὲ παρὰ τοῖς πλείστοις Βαργυλιητικῷ, συνωνύμως ταῖς περὶ τὸν μυχὸν αὐτοῦ πόλεσιν ἐκτισμέναις. Εὔχονται δὲ τὸ μὲν ἀνέκαθεν Ἀργείων ἄποικοι γεγονέναι· μετὰ δὲ ταῦτα Μιλησίων, ἐπαγαγομένων τῶν προγόνων τὸν Νηλέως υἱὸν τοῦ κτίσαντος Μίλητον, διὰ τὴν ἐν τῷ Καρικῷ πολέμῳ γενομένην φθορὰν αὐτῶν. τὸ δὲ μέγεθος τῆς πόλεώς ἐστι δέκα σταδίων. Καταπεφήμισται δὲ καὶ πεπίστευται παρὰ μὲν τοῖς Βαργυλιήταις, διότι τὸ τῆς Κινδυάδος Ἀρτέμιδος ἄγαλμα, καίπερ ὂν ὑπαίθριον, οὔτε νίφεται τὸ παράπαν, οὔτε βρέχεται· παρὰ δὲ τοῖς Ιασσεῦσι, τὸ τῆς Ἑστίας. καὶ ταῦτα τινὲς εἰρήκασι καὶ τῶν συγγραφέων. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις τῶν ἱστοριογράφων, οὐκ οἶδ' ὅπως παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν ἐναντιούμενος καὶ δυσχεραίνων διατελῶ. Δοκεῖ γάρ μοι τὰ τοιαῦτα παντάπασι παιδικῆς εἶναι . . . . τῆς . . ὅσα μὴ μόνον τῆς τῶν εὐλόγων ἐκτὸς πίπτει

Iassensium urbis situs & antiquitates.

Simulacra in quæ nix nunquam cadebat; & corpora sine umbra.

Iudicium Polybii de iis qui pietatis ergo miracula & falsas opiniones confingunt.

URBS Jassensium in ora Asiæ sita est, ad sinum qui ab altera parte Neptuni fano terminatur, in Milesiorum ditione posito; ab altera Myndiorum urbe; & vulgo Bargylieticus appellari solet; appellatione indita ab iis urbibus, quæ in ultimo ejus recessu sunt conditæ. Hi primam sibi generis originem fuisse ab Argivis gloriantur: proximam à Milesiis, quum majores ipsorum, post ingentem bello Carico acceptam ab ipsis cladem civium, filium Nelei qui Miletum coloniam deduxerat, in suam accivissent urbem. Oppidi magnitudo decem est stadiorum. Fama est, eaque apud Bargylietas pro vera obtinet, simulacrum Dianæ Cindyadis, etsi sub divo positum, neque ningi unquam, neque compluі. quod etiam de Vesta apud Jassenses dicitur. nec desunt, ne ex historiæ quidem scriptoribus, qui hæc in literas retulerunt. Ego verò dictis hujusmodi eorum qui res gestas scribunt, nescio quo modo contradicere passim in hoc opere sum solitus, eaque ferre impatienter. Nam equidem puerilis duco levitatis omnia, quæ propius considerata non solum à rationibus probabilibus abhorrent;

horrent; sed etiam ab eo quod fieri potest. Dicere enim, quædam corpora in lumine posita umbram non efficere, hominis est deploratè perditi. Hoc tamen Theopompus fecit; qui auctor est, eos qui in templum Jovis in Arcadia quod à nemine aditur, fuerint ingressi, umbræ expertes reddi. Cui simile est quod modò dicebamus. Enimvero in iis quidem quæ ad conservandam vulgi pietatem erga numen pertinent, danda est nonnullis scriptorum venia, si miraculorum narrationibus & id genus fabulis indulgeant. veruntamen, quod modum excedit id illis non condonandum. Et est quidem fortasse in omni re difficile terminum invenire ubi sistas: non plane tamen eius inveniendi negata est facultas. Itaque si meo standum judicio, detur his venia aut ignorantibus quædam, aut falsa etiam opinantibus, dumtaxat intra modum: sin autem res modum penitus excesserit, repudianda censetor.

Publii Scipionis reditus in Urbem, & triumphus.

Syphacis Regis mors.

NON multo post illa de quibus modò egimus tempora, Publius Scipio ex Africa Romam est reversus. Cujus viri quum ea esset exspectatio, quam par erat tantis rebus gestis; & summam speciem ejus pompa habuit, & multitudo erga ipsum ingentem benevolentiam exhibuit. Neque hæc temere eveniebant, sed justis de caussis ac

θεοσεβείας· ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ δυνατοῦ. Τὸ γὰρ φάσκειν ἔνια τῶν σωμάτων ἐν φωτὶ τεθέμενα μὴ ποιεῖν σκιάν, ἀπηλγηκυίας ἐστὶ ψυχῆς· ὃ πεποίηκε Θεόπομπος, φήσας, τοὺς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄβατον ἐμβάντας κατ' Ἀρκαδίαν, ἀσκίους γίγνεσθαι. τούτῳ δὲ παραπλήσιόν ἐστι καὶ τὸ νῦν λεγόμενον. Ὅσα μὲν οὖν συντείνει πρὸς τὸ διασώζειν τὴν τοῦ πλήθους εὐσέβειαν πρὸς τὸ θεῖον, δοτέον ἐστὶ συγγνώμην ἐνίοις τῶν συγγραφέων, τερατευομένοις καὶ λογοποιοῦσι περὶ τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' ὑπερβαῖνον, οὐ συγχωρητέον. Τάχα μὲν οὖν ἐν παντὶ δυσπαράγραφός ἐστιν ἡ ποσότης· οὐ μὴν ἀπαράγραφός γε. Διὸ καὶ παρὰ βραχὺ μὲν ἢ καὶ ἀγνοεῖν ἢ καὶ ψευδοδοξεῖν, δεδόσθω συγγνώμη· τὸ δ' ὑπερβαῖνον, ἀθετείσθω, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν.

Ποπλίου Σκηπίωνος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπάνοδος καὶ θρίαμβος.

Σύφακος τοῦ βασιλέως θάνατος.

ΠΟΠΛΙΟΣ δὲ Σκηπίων ἧκεν ἐκ Λιβύης οὐ πολὺ κατόπιν τῶν προειρημένων καιρῶν. 12
οὔσης δὲ τῆς προσδοκίας τῶν πολλῶν ἀκολούθου τῷ μεγέθει τῶν πράξεων, μεγάλην εἶναι συνέβαινε καὶ τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν τοῦ πλήθους εὔνοιαν πρὸς αὐτόν. καὶ τοῦτο εἰκότως ἐκ τοῦ κατὰ λόγον ἐγίγνετο, καὶ

καθηκόντως. οὐδέποτε γὰρ ἂν ἐλπίσαντες Ἀννίβαν ἐκβαλεῖν ἐξ Ἰταλίας, οὐδ' ἀποτρέψασθαι τὸν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων κίνδυνον· τότε δοκοῦντες ἤδη βεβαίως οὐ μόνον ἐκτὸς γεγονέναι παντὸς φόβου καὶ πάσης περιστάσεως· ἀλλὰ καὶ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, ὑπερβολὴν οὐ κατέλιπον χαρᾶς. ὡς δὲ καὶ τὸν θρίαμβον εἰσῆγε, τότε καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τῆς τῶν εἰσαγομένων ἐναργείας μιμνησκόμενοι τῶν προγεγονότων κινδύνων, ἐκπαθεῖς ἐγίγνοντο κατά τε τὴν πρὸς θεοὺς εὐχαριστίαν, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν αἴτιον τῆς τηλικαύτης μεταβολῆς εὔνοιαν. Καὶ γὰρ ὁ Σόφαξ ὁ τῶν Μασσυλίων βασιλεὺς, ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ὃς καὶ μετά τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετήλλαξε. Τούτων δὲ συντελεσθέντων, οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγῶνας ἦγον καὶ πανηγύρεις ἐπιφανεῖς, χορηγὸν ἔχοντες εἰς ταῦτα τὴν Σκηπίωνος μεγαλοψυχίαν.

merito. Nam qui nunquam speraru ausi essent, Hannibalem se ex Italia ejecturos, neque amolituros se è suis cervicibus & suorum necessariorum imminens periculum: quum eo tempore non solum omni plane jam liberatos metu sese viderent, & adversis suis defunctos; sed etiam hostes à se devictos, gaudio fruebantur inestimabili. Ubi verò urbem triumphans est invectus, tum sane multo etiam magis, per intuitum eorum quæ traducebantur, in memoriam priorum malorum redeuntes; ad gratias diis agendas, & benevolentiam ei præstandam, qui tantæ mutationis auctor ipsis exstiterat, conversi, vix præ affectu apud se erant. Tunc etiam Syphax, Masæsyliorum Rex, cum captivis per urbem ductus est in triumpho. qui non ita multo post, in carcere diem supremum obiit. His peractis, Romani per continuos dies aliquot, ludos & spectacula insigni apparatu celebrarunt, Scipione in eam rem, qua fuit magnificentia, sumptus suppeditante.

Πῶς ὁ Φίλιππος κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐλαττωθεὶς, δαιμονίως καταναστὰς τῶν νικησάντων Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων, καθίκετο τῶν ἑξῆς πράξεων.

Quomodo Philippus accepta clade in navali prælio, adeo generose in curam incubuerit belli contra Attalum & Rhodios, ut res deinceps feliciter gereret.

Ὅτι ἀνάγκη τοὺς τῆς ἀληθείας ἀντεχομένους συγγραφέας τοὺς αὐτοὺς ποτὲ μὲν ἐπαινεῖν, ποτὲ δὲ καταμέμφεσθαι.

Historicum veritatis studiosum cogi sæpe eosdem modò laudare, modò vituperare.

13 ἈΛΛ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ μὲν ἄρξασθαι καλῶς καὶ συνακμάσαι

MIHI verò, præclare aliquod negotium incipere, & ardorem illum

illum eo usque servare, donec magnum incrementum res inchoata acceperit, res videtur esse, quam sæpe multi præstiterunt. at destinata ad exitum perducere, & si quid fortuna inceptis restiterit, prudentia supplere quod minus æquæ voluntati ipsius defuerit, paucis datum est posse præstare. Propterea Attali & Rhodiorum mollitiem, jure tunc aliquis potuit accusare: Philippi verò regium animum ac magnum, & in proposito constantiam commendare: non quidem tanquam mores ejus in universum laudans; sed vim illius atque impetum in rebus præsentibus admirans. Utor autem hac distinctione, ne quis forte arbitretur ea dicere me, quæ inter se pugnent: qui paullo ante Attalum & Rhodios quum laudaremus, Philippo autem succenseremus; nunc ejus contrarium faciamus. Quam etiam ob caussam operis initio diserte monebam, necesse esse, ut in scribenda historia eosdem aliquando laudes, aliquando vituperes; quandoquidem negotiorum mutationes in deterius & res adversæ voluntates consiliaque hominum solent mutare; sæpe etiam mutationes factæ in melius. Quin suapte natura homines interdum, modò ad salubria inclinant consilia, modò ad contraria. Quorum aliquid in Philippo tunc temporis mihi videtur usu venisse. Nam is detrimenta quæ acceperat ægerrime ferens, & pleraque omnia per iram & indignationem faciens, cum stupenda quadam animi præsentia & divinitus ad medendum malis præsentibus magno conatu sese accinxit; & quum ita

ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων αὔξησιν, ἐπὶ πολλῶν ἤδη γεγονέναι. τὸ δ' ἐπὶ πλέον ἀγαγεῖν τὸ προτεθὲν, καί που καὶ τῆς τύχης ἀντιπταισάσης, συνεκπληρῶσαι τῷ λογισμῷ τὸ τῆς προθυμίας ἐλλιπὲς, ἐπ' ὀλίγων γέγονε. Διὸ καὶ τότε δικαίως ἄν τις τὴν μὲν Ἀττάλου καὶ Ῥοδίων ὀλιγωρίαν καταμέμψαιτο· τὸ δὲ Φιλίππου βασιλικὸν καὶ μεγαλόψυχον, καὶ τὸ τῆς προθέσεως ἐπίμονον ἀποδέξαιτο· οὐχ ὡς καθόλου τὸν τρόπον ἐπαινῶν, ἀλλ' ὡς τὴν πρὸς τὸ παρὸν ὁρμὴν ἐπισημαινόμενος. Ποιοῦμαι δὲ τὴν τοιαύτην διαστολὴν, ἵνα μή τις ἡμᾶς ὑπολάβῃ μαχόμενα λέγειν ἑαυτοῖς· ἄρτι μὲν ἐπαινοῦντας Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους, Φίλιππον δὲ καταμεμφομένους, νῦν δὲ τἀναντίον. τούτου γὰρ χάριν ἐν ἀρχαῖς τῆς πραγματείας διεστειλάμην, φήσας ἀναγκαῖον εἶναι ποτὲ μὲν εὐλογεῖν, ποτὲ δὲ ψέγειν τοὺς αὐτούς· ἐπειδὴ πολλάκις μὲν αἱ πρὸς τὸ χεῖρον τῶν πραγμάτων ῥοπαὶ καὶ περιστάσεις ἀλλοιοῦσι τὰς προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, πολλάκις δὲ αἱ πρὸς τὸ βέλτιον. ἔστι δ' ὅτε κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἄνθρωποι, ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ δέον ὁρμῶσι, ποτὲ δ' ἐπὶ τοὐναντίον. ὧν ἕν τι μοι δοκεῖ καὶ τότε γεγονέναι περὶ τὸν Φίλιππον. ἀχθόμενος γὰρ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐλαττώμασι, καὶ τὸ πλεῖον ὀργῇ καὶ θυμῷ χρώμενος, παραστατικῶς καὶ δαιμονίως ἐνήρμοσεν εἰς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ κατανέστη τῶν Ῥο-

δίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, καὶ καθίκετο τῆς ἑξῆς πράξεων. Ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν, διὰ τὸ τινὰς μὲν πρὸς τῷ τέρματι, καθάπερ οἱ κακοὶ τῶν σταδιέων, ἐγκαταλιπεῖν τὰς ἑαυτῶν προθέσεις, τινὰς δ' ἐν τούτῳ μάλιστα νικᾶν τοὺς ἀντιπάλους.

animatus adversus Rhodios ac Regem Attalum insurrexisset, quæ deinceps agere instituit, ea ad felicem perduxit exitum. Atque hęc ut dicerem eo sum impulsus, quod nonnullos viderem circa ipsam metam, sicut mali cursores in stadio solent, suis desistere inceptis; nonnullos verò, in ea potissimum negotiorum parte adversarios superare.

Ἡ τῆς Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ θέσις, καὶ ἡ εὐκαιρία τῆς πόλεων.

Σύγκρισις τοῦ μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου πορθμοῦ πρὸς τὸν κατὰ τὰς Ἡρακλέους στήλας.

Πῶς Φιλίππου τὴν Ἄβυδον πολιορκοῦντος οἱ Ἀβυδηνοὶ τὰ πρῶτα ἐρρωμένως ὑπέμειναν τὰς αὐτοῦ ἐπιβολάς.

Πρεσβεία τῶν Ἀβυδηνῶν πρὸς Φίλιππον ἄπρακτος.

Ἡ τῶν Ἀβυδηνῶν ἀπόνοια θαυμαστή τε καὶ φρικτή.

Ἡ Μάρκου Αἰμιλίου ὑπὲρ τῶν Ἀβυδηνῶν ἔντευξις πρὸς Φίλιππον ἄπρακτος.

Πῶς ἁλούσης τῆς πόλεως οἱ Ἀβυδηνοὶ ἑαυτοὺς καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα διαφόροις τρόποις διεχρήσαντο.

Situs Abydi & Sesti, & illorum oppidorum opportunitas.

Comparatio freti quod est inter Sestum & Abydum, cum eo quod est ad columnas Herculis.

Quomodo Abydum obsidente Philippo Abydeni ejus conatibus primò fortiter restiterint.

Legatio Abydenorum ad Philippum, irrita.

Abydenorum desperatio, mirabilis & horrenda.

M. Æmilii pro Abydenis cum Philippo colloquium, sed irritum.

Quomodo urbe capta Abydeni se, uxores, liberos, vario genere mortis occiderunt.

14 ΤΗΝ δὲ τῆς Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ θέσιν, καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῶν πόλεων, τὸ μὲν διὰ πλειόνων ἐξαριθμεῖσθαι, μάταιον εἶναί μοι δοκεῖ, διὰ τὸ πάντας ἂν καὶ μικρὸν ὄφελος, ἱστορηκέναι διὰ τὴν

SITUM Abydi & Sesti, earumq; urbium opportunitatem, pluribus velle persequi, inanis, opinor, fuerit labos: quum propter peculiarem locorum naturam, eam rem omnes, nisi quis plane homo nihi-

nihili fit, exploratam habeant. Summatim tamen velut memoriam lectorum refricare, ut eò magis advertant animum, non inutile impręsentiarum arbitror futurum. Poterit verò aliquis dictarum urbium commoditatem cognoscere, non adeo ipsa contemplans loca illa, ac comparans eadem & contendens cum iis quę jam commemorabimus. Quemadmodum enim ex eo quem Oceanum nonnulli vocant, alii Atlanticum pelagus, ingredi in mare nostrum nemo queat, nisi qui per fretum ad Herculis columnas transierit: ita neque è nostro in Propontidem & Pontum, quisquam veniat, qui per medium fretum inter Sestum & Abydum non introeat. Non secus autem ac si Fortuna, in duobus hisce fretis efficiendis, certam quandam rationem esset secuta, multis partibus Hellespontiaco majus est alterum ad columnas Herculis. istud enim patet in latitudinem, stadia sexaginta: Abydenum, duo solùm: idque eam ob caussam, ut conjectare possit aliquis, quia mare externum multis vicibus nostrum magnitudine superat. Cæterùm quod ad Abydum est majores habet opportunitates eo quod ad columnas Herculis. nam Abydenum utrinque ab hominibus habitatum, propter assidua inter ipsos commercia, portę instar obtinet. quod quidem modò ponte jungitur, ab iis qui pedestri itinere utramque continentem volunt adire; modò navigatur, idque continuè. Contra freto ad columnas Herculis qui utantur rari sunt, & ii quoque rarò; tum quia cæteri populi ad eas

ἰδιότητα τῶν τόπων. κεφαλαιωδῶς γε μὴν ὑπομνῆσαι τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐπιστάσεως χάριν, οὐκ ἄχρηστον εἶναι νομίζω πρὸς τὸ παρόν. Γνοίη δ' ἄν τις τὰ περὶ τὰς προειρημένας πόλεις, οὐχ οὕτως ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων τόπων, ὡς ἐκ τῆς παραθέσεως καὶ συγκρίσεως τῶν λέγεσθαι μελλόντων. Καθάπερ γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ παρὰ μέν τισιν Ὠκεανοῦ προσαγορευομένου, παρὰ δὲ ἑτέροις Ἀτλαντικοῦ πελάγους δυνατὸν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν εἰσπλεῦσαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας περαιωθέντας στόματος· οὕτως οὐδ' ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Πόντον ἀφικέσθαι, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου διαστήματος ποιησάμενον τὸν εἴσπλουν. Ὥσπερ δὲ πρός τινα λόγον τῆς τύχης ποιουμένης τὴν κατασκευὴν ἀμφοτέρων τῶν πορθμῶν, πολλαπλάσιον εἶναι συμβαίνει τὸν καθ' Ἡρακλέους στήλας πόρον τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον. ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἑξήκοντα σταδίων· ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἄβυδον δυοῖν, ὡσανεί τινος τεκμηριουμένου διὰ τὸ πολλαπλασίαν εἶναι τὴν ἔξω θάλατταν τῆς καθ' ἡμᾶς. εὐκαιρότερον μέντοι γε τοῦ καθ' Ἡρακλέους στήλας στόματός ἐστι, τὸ κατὰ τὴν Ἄβυδον. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὑπ' ἀνθρώπων οἰκούμενον, πύλης ἔχει διάθεσιν διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐπιμιξίαν· ποτὲ μὲν γεφυρούμενον ὑπὸ τῶν πεζεύειν ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς ἠπείρους προαιρουμένων· ποτὲ δὲ πλωτευόμενον συνεχῶς. τὸ δὲ καθ' Ἡρακλέους στήλας, σπάνιον ἔχει τὴν χρῆσιν, καὶ σπανίοις διὰ τὴν ἀνεπιμιξίαν τῶν

ἐθνῶν τῶν πρὸς τοῖς πέρασι κατοικούντων τῆς Λιβύης καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὴν ἀγνωσίαν τῆς ἐκτὸς θαλάττης. Αὕτη δ' ἡ τῶν Ἀβυδηνῶν πόλις περιέχεται μὲν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ὑπὸ τῶν τῆς Εὐρώπης ἀκρωτηρίων· ἔχει δὲ λιμένα δυνάμενον σκέπειν ἀπὸ παντὸς ἀνέμου ἐνορμοῦντας. ἐκτὸς δὲ τῆς εἰς τὸν λιμένα καταγωγῆς, οὐδ' ὡς οὐδαμῇ δυνατόν ἐστιν ὁρμῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, διὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βίαν τοῦ ῥοῦ τοῦ κατὰ τὸν πόρον.

15 Οὐ μὴν ἀλλ' ὅγε Φίλιππος τὰ μὲν ἀποσταυρώσας, τὰ δὲ περιχαρακώσας, τοὺς Ἀβυδηνοὺς ἐπολιόρκει, καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν. Ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη κατὰ μὲν τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις ἐπινοημάτων, δι' ὧν οἱ πολιορκοῦντες καὶ πολιορκούμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰώθασιν ἀντιμηχανᾶσθαι καὶ φιλοτεχνεῖν, οὐ μεγάλως θαυμάσιος· κατὰ δὲ τὴν γενναιότητα τῶν πολιορκουμένων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐψυχίας, εἰ καί τις ἄλλη μνήμης ἀξία καὶ παραδόσεως· τὰς μὲν γὰρ ἀρχὰς πιστεύοντες αὑτοῖς οἱ τὴν Ἄβυδον κατοικοῦντες, ὑπέμενον ἐρρωμένως τὰς τοῦ Φιλίππου παρασκευάς· καὶ τῶν τε κατὰ θάλατταν προσαχθέντων μηχανημάτων τὰ μὲν τοῖς πετροβόλοις τύπτοντες, διεσάλευον· τὰ δὲ τῷ πυρὶ διέφθειρον· ὥστε οὕτω καὶ τὰς ναῦς μόλις ἀνασπάσαι τοὺς πολεμίους ἐκ τοῦ κινδύνου. τοῖς δὲ κατὰ γῆν ἔργοις, ἕως μέν τινος προσαντεῖχον εὐψύχως, οὐκ ἀπελπίζοντες κατακρατήσειν τῶν πολεμίων. ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ τείχους ἔπεσε διὰ τῶν ὀρυγμάτων· μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῶν μεταλλείων ἤγγιζον οἱ Μακεδόνες τῷ

gentes, quæ fines illos ultimos Africæ & Europæ colunt, rarò commeant; tum etiam quod mare exterius est ignotum. Hæc porrò urbs Abydus promontoriis duobus Europæ hinc & inde cingitur. Portum habet, quò si navem applicueris, ab omni vento eris tutus. quod si quis in portum non appulerit, is nulla plane ratione ad urbem stare in ancoris poterit; ea rapiditate & violentia labentes per fretum aquæ agitantur.

Philippus quum urbi Abydo hinc munimentum è sudibus defixis objecisset, inde eos circumvallasset, à terra simul & à mari obsidione Abydenos premebat. Hæc autem obsidio, etsi quod ad magnitudinem apparatuum, & varietatem inventorum in operibus struendis, quæ obsidentes obsessique in mutuam perniciem moliri solent, & studiose excogitare, nequaquam fuit admirabilis; propter obsessorum tamen generositatem, & supra quàm dici queat celsum animum, digna est profectò, si qua ulla alia, cujus memoria posteris tradatur. Principio oppidani suis freti viribus, conatus Philippi valenter sustinebant. Et illas quidem machinas quæ à mari admovebantur, partim ballistis quassatas non patiebantur consistere; partim igne corrumpebant: adeo ut ipsas quoque naves ægre periculo hostes eripuerint. Iis verò operibus quæ a terra excitabantur, quum aliquandiu fortiter restitissent, non sine spe, victis hostibus superiores se tandem futuros: postquam exteriore muro cuniculis subruto, Macedones agendis item cuniculis interiori jam muro

qui

qui è regione collapsi, inque ejus vicem fuerat excitatus, appropinquabant; tunc temporis obsessi missis legatis Iphiade & Pantacnoto, cum Philippo egerunt, ut urbem acciperet; milites ab Rhodiis & Attalo præsidio missos data fide dimitteret; liberos homines sineret quò sua quemque voluntas impelleret, & quò posset, cum eis quæ gestarent vestimentis, excedere. Jubente Philippo ut vel permitterent sibi omnia, vel fortiter pugnarent, redeunt legati. Abydeni auditis quæ renuntiabantur, in desperationem adducti, conveniunt in concionem, de rebus præsentibus consultaturi. Visum illis faciendum, primùm ut servos libertate donarent, quò fideles eos & promptos adjutores in omnibus haberent: deinde ut matronas omnes in templo Dianæ congregarent; infantes cum nutricibus in Gymnasio; argentum dein omne & aurum in forum deferrent; pretiosam pariter vestem in quadriremem Rhodiam & triremem Cyzicenam. Hęc cum proposuissent, ac mox consentientibus suffragiis, sicut fuerat decretum, essent executi; in concionem rursus convenerunt. ibi delecti quinquaginta è senioribus, viri maxima auctoritate præditi, & eo corporis robore, ut peragere quod foret constitutum possent; Hi coram universis civibus jusjurandum adacti, se ubi interiorem murum occupatum ab hoste vidissent, infantes & conjuges fore occisuros; naves modo dictas incensuros; argentum & aurum, sicut devovissent, in mare conjectu-

κατὰ τὸ πεπτωκὸς ὑπὸ τῶν ἔνδοθεν ἀντυκοδομημένῳ τείχει· τὸ τηνικάδε πέμψαντες πρεσβευτὰς Ἰφιάδην καὶ Παντάγνωτον, ἐκέλευον παραλαμβάνειν τὸν Φίλιππον τὴν πόλιν· τοὺς μὲν στρατιώτας ὑποσπόνδους ἀφέντα τοὺς παρὰ Ῥοδίων καὶ παρ' Ἀττάλου· τὰ δ' ἐλεύθερα τῶν σωμάτων ἐάσαντα σώζεσθαι κατὰ δύναμιν, οὗ ποτ' ἂν ἕκαστος προαιρῆται μετὰ τῆς ἐσθῆτος τῆς περὶ τὸ σῶμα. τοῦ δὲ Φιλίππου προστάττοντος περὶ πάντων ἐπιτρέπειν, ἢ μάχεσθαι γενναίως· οὗτοι μὲν ἐπανῆλθον. οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ πυθόμενοι τὰ 16
λεγόμενα, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἀπονοηθέντες ταῖς γνώμαις. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, πρῶτον μὲν τοὺς δούλους ἐλευθεροῦν, ἵνα συναγωνιστὰς ἔχοιεν ἀπροφασίστους· ἔπειτα συναθροῖσαι τὰς μὲν γυναῖκας εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἁπάσας, τὰ δὲ τέκνα σὺν ταῖς τροφοῖς εἰς τὸ γυμνάσιον· ἑξῆς δὲ τούτοις τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν ἀγορὰν συναγαγεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν ἀξιόλογον, εἰς τὴν τετρήρη τὴν Ῥοδίων, καὶ τὴν τριήρη τὴν τῶν Κυζικηνῶν. Ταῦτα δὲ προθέμενοι καὶ πράξαντες ὁμοθυμαδὸν κατὰ τὸ δόγμα, πάλιν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πεντήκοντα προεχειρίσαντο τῶν πρεσβυτέρων ἀνδρῶν, καὶ μάλιστα πιστευομένων, ἔτι δὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν ἐχόντων πρὸς τὸ δύνασθαι τὸ κριθὲν ἐπιτελεῖν· καὶ τούτους ἐξώρκισαν ἐναντίον ἁπάντων τῶν πολιτῶν· ἦ μὴν ἐὰν ἴδωσι τὸ διατείχισμα καταλαμβανόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατασφάξειν μὲν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, ἐμπρήσειν δὲ τὰς προειρημένας ναῦς, ῥίψειν δὲ κατὰ τὰς ἀρὰς τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν

θάλατταν. Μετὰ δὲ ταῦτα διορκισάμενοι τοὺς ἱερέας, ὤμνυον πάντες ἢ κρατήσειν τῶν ἐχθρῶν, ἢ τεθνήξεσθαι μαχόμενοι περὶ τῆς πατρίδος. ἐπὶ δὲ πᾶσι σφαγιασάμενοι, κατάρας ἠνάγκασαν ἐπὶ τῶν ἐμπύρων ποιεῖσθαι τοὺς ἱερέας καὶ τὰς ἱερείας περὶ τῶν προειρημένων. ταῦτα δ' ἐπικυρώσαντες, τὸ μὲν ἀντιμεταλλεύειν τοῖς πολεμίοις ἀπέστησαν· ἐπὶ δὲ τοιαύτην γνώμην κατέστησαν, ὥστ' ἐπειδὰν πέσῃ τὸ διατείχισμα, τότ' ἐπὶ τῷ πτώματι διαμάχεσθαι καὶ διαπο-
17 θνήσκειν πρὸς τοὺς βιαζομένους. Ἐξ ὧν εἴποι τις ἂν καὶ τὴν λεγομένην Φωκικὴν ἀπόνοιαν καὶ τὴν Ἀκαρνάνων εὐψυχίαν ὑπερηρκέναι τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν τόλμαν. Φωκεῖς τε γὰρ δοκοῦσι τὰ παραπλήσια βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἀναγκαίων οὐκ εἰς τέλος ἀπηλπισμένας ἔχοντες τὰς τοῦ νικᾶν ἐλπίδας, διὰ τὸ μέλλειν ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς τοὺς Θετταλοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐκ παρατάξεως. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων ἔθνος, ὅτε προαισθόμενον τὴν Αἰτωλῶν ἔφοδον, ἐβουλεύσαντο παραπλήσια περὶ τῶν ἐνεστώτων. ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἡμεῖς ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἱστορήκαμεν. Ἀβυδηνοὶ δὲ συγκεκλεισμένοι, καὶ σχεδὸν ἀπηλπικότες τὴν σωτηρίαν, πανδημεὶ προείλοντο τῆς εἱμαρμένης τυχεῖν μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν μᾶλλον, ἢ ζῶντες ἔτι πρόληψιν ἔχειν τοῦ ποιῆσαι τὰ σφέτερα τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὑπὸ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξουσίαν. Διὸ καὶ μάλιστ' ἄν τις ἐπὶ τῇ Ἀβυδηνῶν περιπετείας μέμψαιτο τῇ τύχῃ, διότι τὰς μὲν τῶν προειρημένων συμφορὰς

ros. Secundum hæc præeuntibus, execrabile carmen sacerdotibus, jurarunt omnes, aut hostem superaturos se, aut pro patria dimicantes mortem oppetituros. Postremò mactatis victimis, dum sacra in aris adolentur, sexus utriusque sacerdotes super iis quæ diximus diras coëgerunt concipere. Quæ omnia ut firmarunt, à fodiendis cuniculis contra hostium cuniculos supersederunt; verùm in eam cuncti sententiam consenserunt; ut postquam murus interior foret dejectus, ruinis insistentes adversus irrumpentem hostem dimicantes, vestigiis suis immorerentur. Ut possit aliquis meritò dicere, Abydenorum audaciam & Phocensium desperationem & Acarnanum animositatem superasse. Nam & Phocenses de suis necessariis idem creduntur fecisse decretum, non prorsus desperantes de victoria, cum inibi essent, ut in aperto & patentibus campis adversus Thessalos acie justa decertarent. Et gens quoque Acarnanum certior facta de Ætolorum adversus se suscepta expeditione, simile consilium super rebus suis inivit; sicut in superioribus sigillatim est à nobis ostensum. Abydeni verò omni ex parte conclusi, & salutem suam prope jam desperantes, fato defungi cum liberis & conjugibus simul cuncti præoptarunt, quàm ut viventes cogitationem illam præciperent; & uxores mox & liberos suos in potestatem hostium esse venturos. Itaque de Abydenorum maxime casu cum Fortuna fas sit expostulare; quæ Phocensium & Acarnanum calamitates miserata,

in

in meliorem repente statum eos restituit, victoriam simul & salutem iis largita, quos omnis penitus spes bona destituerat: de Abydenis verò mente fuit contraria. Nam viri occubuerunt; urbs capta est; liberi cum ipsis matribus in potestatem hostium venerunt. Postquam enim murus interior ceciderat, militaris ætas ruinis insistens, sicut omnes juraverant, adeo audacter in hostem pugnavit, ut Philippus, qui fessis Macedonibus recentes subinde ad noctem usque submiserat, pugna tandem abstiterit, de exitu totius incepti pene jam desperans. Non enim super mortuorum cadaveribus tantum ingredientes, qui in prima acie Abydenorum stabant, incredibili cum ardore dimicabant; neque gladiis tantum & hastis præcipiti quadam audacia rem gerebant; sed etiam, ubi quidque horum redditum inutile, nulli poterat esse usui, aut illud cominùs ejecerant de manibus; cum Macedonibus de cætero cominus congredientes, alios cum suis ipsorum armis subvertebant; aliorum sarissas confringebant, deinde illa ipsa fragmenta in contrarium vertentes, cuspidibus facies hostium, & quicquid in iis nudum appareret, cædentes, tantum eis periculi facesserunt, ut animos penitus desponderent. Ubi nox lucem abstulit, prælii factus est finis. Quum autem plurimi illis ruinis essent immortui, ac reliqui præ lassitudine & vulneribus, exhaustis penitus essent viribus, Glaucides & Theognetus paucis è senioribus convocatis, spe ducti propriæ salutis, decus illud ingens & admirabile adeo generosæ men-

δον ἐλπίσασι, παραυτίκα διεσώσατο, περιθεῖσα τὴν νίκην ἅμα καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀπηλπισμένοις· περὶ δὲ Ἀβυδηνῶν τὴν ἐναντίαν εἶχε διάληψιν. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀπέθανον, ἡ δὲ πόλις ἑάλω, τὰ δὲ τέκνα σὺν αὐταῖς μητράσιν ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείρια.

Πεσόντος γὰρ τοῦ διατειχίσματος, 18
ἐπιβάντες ἐπὶ τὸ πτῶμα κατὰ τοὺς ὅρκους, διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις οὕτω τεταλμηκότως, ὥστε τὸν Φίλιππον καίπερ ἐν διαδοχῆς προβαλόντα τοὺς Μακεδόνας ἕως νυκτὸς τέλος ἀποστῆναι τῆς μάχης, δυσελπιστοῦντα καὶ περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. Οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τοὺς θνήσκοντας τῶν πολεμίων ἐπιβαίνοντες ἠγωνίζοντο μετὰ παραστάσεως οἱ προκινδυνεύοντες τῶν Ἀβυδηνῶν, οὐδὲ τοῖς ξίφεσι καὶ ταῖς δόρασιν αὐτοῖς ἐμάχοντο παραβόλως· ἀλλ' ὅτε τι τούτων ἀχρειωθὲν ἀδυνατήσειεν, ἢ μετὰ βίας προοῖτο ἐκ τῶν χειρῶν, συμπλεκόμενοι τοῖς Μακεδόσιν, οὓς μὲν ἀνέτρεπον ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις, ὧν δὲ συντρίβοντες τὰς σαρίσας, αὐτοῖς τοῖς ἐκείνων κλάσμασιν ἐκ διαλήψεως τύπτοντες αὐτῶν ταῖς ἐπιδορατίσι τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς γυμνοὺς τόπους, εἰς ὁλοσχερῆ διατροπὴν ἦγον. Ἐπιγινομένης δὲ τῆς νυκτὸς, καὶ διαλυθείσης τῆς μάχης, τῶν μὲν πλείστων τεθνεώτων ἐπὶ τοῦ πτώματος, τῶν δὲ λοιπῶν ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῶν τραυμάτων ἀδυνατούντων, συναγαγόντες ὀλίγους τινὰς τῶν πρεσβυτέρων Γλαυκίδης καὶ Θεόγνητος, κατέβαλον τὸ σεμνὸν καὶ θαυμάσιον τῆς τῶν πολιτῶν προαιρέ-

σιας διὰ τὰς ἰδίας ἐλπίδας. ἐβουλεύσαντο γὰρ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ζωγρεῖν, ἅμα δὲ τῷ φωτὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἐκπέμπειν μετὰ στεμμάτων πρὸς τὸν Φίλιππον, δεησομένους καὶ παραδιδόντας αὐτῷ τὴν πόλιν.

19 Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς ἀκούσας πολιορκεῖσθαι τοὺς Ἀβυδηνούς, δι' Αἰγαίου ποιησάμενος τὸν πλοῦν εἰς Τένεδον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων Μάρκος Αἰμύλιος ὁ νεώτατος ἧκε καταπλέων εἰς αὐτὴν τὴν Ἄβυδον. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τὸ σαφὲς ἀκούσαντες ἐν τῇ Ῥόδῳ περὶ τῆς τῶν Ἀβυδηνῶν πολιορκίας, καὶ βουλόμενοι πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον ποιήσασθαι τοὺς λόγους κατὰ τὰς ἐντολάς, ἐπιστήσαντες τὴν πρὸς τοὺς βασιλέας ὁρμὴν ἐξέπεμψαν τὸν προειρημένον. ὃς καὶ συμμίξας περὶ τὴν Ἄβυδον, διεσάφει τῷ βασιλεῖ διότι δέδοκται τῇ συγκλήτῳ παρακαλεῖν αὐτόν, μήτε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν, μήτε τοῖς Πτολεμαίου πράγμασιν ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας· περὶ δὲ τῶν εἰς Ἄτταλον καὶ Ῥοδίους ἀδικημάτων δίκας ὑπέχειν. καὶ διότι ταῦτα μὲν οὕτω πράττοντι, τὴν εἰρήνην ἄγειν ἐξέσται· μὴ βουλομένῳ δὲ πειθαρχεῖν, ἑτοίμως ὑπάρξειν τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. τοῦ δὲ Φιλίππου βουλομένου διδάσκειν, ὅτι Ῥόδιοι τὰς χεῖρας ἐπιβάλοιεν αὐτῷ, μεσολαβήσας ὁ Μάρκος ἤρετο· τί δ' Ἀθηναῖοι; τί δὲ Κιανοί; τί δὲ νῦν Ἀβυδηνοί; καὶ τούτων τίς, ἔφη, σοὶ πρότερος ἐπέβαλε τὰς χεῖρας; ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξαπορήσας κατὰ τρεῖς τρόπους ἔφησεν αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν ὑπερηφάνως ὁμιλοῦντι· πρῶτον μὲν ὅτι νέος ἐστί, καὶ πραγμάτων ἄπειρος· δεύτε-

tis, civibus suis fuerunt detractum. Statuerunt enim, liberis ac conjugibus vitam servare; & prima luce sacerdotes utriusque sexus cum velamentis ad Philippum mittere, qui urbem illi tradentes, exitium deprecarentur. Sub idem verò tempus Rex Attalus, audita Abydenorum obsidione, per Ægæum mare ad Tenedum venit; itemque ex iis legatis Romanis qui ad Reges Ptolemæum & Antiochum missi erant, M Æmilius, minimus natu, ad ipsam Abydum navigavit. Nam legati, audito Rhodi quod res erat de obsidione Abydi, cum ipso Philippo colloqui cupientes, sicut in mandatis acceperant, inhibito itinere ad Reges, hunc miserant. qui ad Abydum cum Philippo congressus ei significavit, decrevisse senatum, ab ipso petere, ne ulla cum Graecorum gente bellaret, neve Ptolemæi rebus manus injiceret: & ut pro injuriis Attalo atque Rhodiis illatis, judicium subiret. Hæc si faceret, quo minus pace frueretur, nihil vetare: si non obtemperaret, bellum illi à populo Rom. esse paratum. Quum Rex à Rhodiis ultro se lacessitum docere conaretur, interfatur Æmilius, & Quid Athenienses? ait. quid Ciani? quid nunc Abydeni? quis horum te prior lacessivit? Tum Rex quid responderet nihil habens; tres caussas esse dixit, cur ipse ei superbius & ferocius secum agenti, daret veniam: primùm, quod juvenis & rerum rudis esset: deinde quod

forma

forma suos æquales antecederet; & erat ita re vera: tertiò quod Romanus esset. Ego verò, inquit, maxime quidem illud opto, ne fœdus Romani violent, & bellum nobiscum ne gerant: sin illud quoque fecerint; deos venerati, fortiter nos defendemus. Quæ postquam dicta essent, à Philippo discessit Æmilius. Rex urbis potitus, opes Abydenorum nactus ab ipsismet congestas, ex facili eas accepit; deinde impetum tot numero civium conspicatus, qui sese, liberos suos, & conjuges jugulabant, occidebant, suspendebant, in puteos conjiciebant, de tectis præcipites dabant, eo spectaculo obstupefactus, & rem ægre ferens, edixit; Tridui spatium se illis concedere, qui laqueo vitam finire aut jugulare se vellent. Verum Abydeni, qui jam ita de se statuerant, ut fuerat ab ipsis initio decretum, & prodi à se illos existimabant, qui pro patria strenuè dimicantes occubuerant; vivere diutius non sustinebant, nisi forte vinculis aut alia vi præpedirentur. reliqui sine ulla cunctatione, per cognationes ad mortem ruebant.

ἐφ' ᾧ κάλλιστος ὑπάρχει τῶν καθ' αὑτόν· καὶ γὰρ ἦν τοῦτο κατ' ἀλήθειαν.... μάλιστα μὲν ἀξιῶ Ῥωμαίους, ἔφη, μὴ παραβαίνειν τὰς συνθήκας, μηδὲ πολεμεῖν ἡμῖν· ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο ποιῶσιν, ἀμυνούμεθα γενναίως παρακαλέσαντες τοὺς θεούς. οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα εἰπόντες διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ δὲ Φίλιππος κυριεύσας τῆς πόλεως, τὴν ὕπαρξιν ἅπασαν καταλαβὼν συνηθροισμένην ὑπὸ τῶν Ἀβυδηνῶν, ἐξ ἑτοίμου παρέλαβε. θεωρῶν δὲ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀποσφαττόντων, κατακαιόντων, ἀπαγχόντων, εἰς τὰ φρέατα ῥιπτούντων, κατακρημνιζόντων ἀπὸ τῶν τεγῶν, ἐκπλαγὴς ἦν· καὶ διαλγῶν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, παρήγγειλε διότι τρεῖς ἡμέρας ἀναστροφὴν δίδωσι τοῖς βουλομένοις ἀπάγχεσθαι καὶ σφάττειν αὑτούς. Οἱ δ' Ἀβυδηνοὶ προδιειληφότες ὑπὲρ αὑτῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς στάσιν, καὶ νομίζοντες οἱονεὶ προδόται γίγνεσθαι τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἠγωνισμένων καὶ τεθνεώτων, οὐδαμῶς ὑπέμενον τὸ ζῆν, ὅσοι μὴ δεσμοῖς ἢ τοιαύταις ἀνάγκαις προκατελήφθησαν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὥρμων ἀμελλήτως κατὰ συγγενείας ἐπὶ τὸν θάνατον.

Philopœmenis Prætoris Achæorum adversus Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum expeditio.

Φιλοποίμενος τοῦ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγοῦ ἔξοδος κατὰ Νάβιδος τοῦ Λακεδαιμονίων τυράννου.

Qua ratione Philopœmen Achæorum copias Tegeam ita convocaverit, ut ignari totius incepti, & quò irent, omnibus

Τίνι τρόπῳ Φιλοποίμην τὴν συλλογὴν τῶν Ἀχαιῶν εἰς Τεγέαν ἐχειρίσατο, ὥστε συνέρχεσθαι αὐτοὺς ἁπανταχόθεν εἰς ἕνα και-

ρὸν

γὸν, περὶ τῆς ἐπιβολῆς μηδὲν εἰδότας, ὅτι ποῦ προάγονται.

20 Ὁ ΔΕ Φιλοποίμην ἐξελογίσατο τὰ διαστήματα τῶν Ἀχαϊκῶν πόλεων ἁπασῶν, καὶ ποῖαι δύνανται κατὰ τὰς αὐτὰς ὁδοὺς εἰς τὴν Τεγέαν παραγίνεσθαι· λοιπὸν, ἐπιστολὰς ἔγραψε πρὸς πάσας τὰς πόλεις, καὶ ταύτας διέδωκε ταῖς πορρωτάτω πόλεσι, μερίσας οὕτως, ὥστε καθ' ἑκάστην ἔχειν μὴ μόνον τὰς ἑαυτῆς· ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων πόλεων, ὅσαι κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἔπιπτον. ἐγέγραπτο δ' ἐν ταῖς πρώταις τοῖς Ἀποτελείοις τοιαῦτα· Ὅταν κομίσησθε τὴν ἐπιστολὴν, παραχρῆμα ποιήσασθε τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις ἔχοντας τὰ ὅπλα, καὶ πέντε ἡμερῶν ἐφόδια, καὶ πᾶν τἀργύριον ἀθροίζεσθαι παραυτίκα πάντας εἰς τὴν ἀγοράν· ἐπειδὰν δὲ συναχθῶσιν, οἱ παρόντες παραλαβόντες αὐτοὺς, ἄγετε εἰς τὴν ἑξῆς πόλιν. ὅταν δ' ἐκεῖ παραγένησθε, τὴν ἐπιστολὴν ἀπόδοτε τῷ ἐπιγεγραμμένῳ τῷ παρ' ἐκείνων Ἀποτελείῳ, καὶ πειθαρχεῖτε τοῖς ἐγγεγραμμένοις. Ἐνεγέγραπτο δ' ἐν ταύτῃ ταὐτὰ τοῖς πρόσθεν, πλὴν διὰ τὸ τῆς ἑξῆς κειμένης ὄνομα πόλεως, οὐ ταυτὴν εἶχεν εἰς ἣν ἔδει προάγειν. τούτου δὲ τοῦ χειρισμοῦ γινομένου κατὰ τὸ συνεχὲς, πρῶτον μὲν οὐδεὶς ἐγίγνωσκε πρὸς τίνα πρᾶξιν ἢ πρὸς ποίαν ἐπιβολήν ἐστιν ἡ παρασκευή· εἶτα ποῦ πορεύεται, πλὴν τῆς ἑξῆς πόλεως, οὐδεὶς ἁπλῶς ᾔδει. πάντες δὲ διαπορούμενοι καὶ παραλαμβάνοντες ἀλλήλους, προῆγον εἰς

ex locis tempore eodem convenirent.

PHILOPOEMEN quum interva la omnium Achaïcarum u bium apud se perpendisset, quænam essent, è quibus Tegea viâ eâdem veniri posset; epistol de cætero ad omnes scripsit; easqu ad remotissimas quasque urbes cu ravit perferendas; ita fasciculos e rum concinnans, ut singulæ acci perent, non solum quæ sibi esser scriptæ; sed etiam quæ ad alia op pida, quæcunque in viam eander incidebant. In illis primis scr ptum erat ad Præfectos urbium His literis acceptis, date operam u omnis confestim militaris ætas a mis, viatico ad dies quinque, & pecunia instructa, in forum subit conveniat; quò ut convenerint, vo Præfecti qui aderitis ipsos sumite, ad proximam urbem ducite. eò pos quam erit ventum, date Præfect ejus oppidi epistolam illi inscr ptam, & quod in ea scriptum er facite. Scriptum autem erat i hac quoque, idem atque in pric ribus literis: nisi quod urbis de inceps sequentis ad quam fuit pe gendum non adscribebatur ider nomen. Quæ ratio, quum in si gulis urbibus per quas iter erat, fui set observata, illud eveniebat, u nemo sciret prorsus, neque cuju facinoris aut incepti gratiâ hic fiere apparatus, neque quo iretur, exce pta urbe dumtaxat proxima. ve rùm omnes pariter incerti, sese in vicem assumebant, & ad ulterior

perge

pergebant. Jam quia non omnes quæ longissimè distabant à Tegea urbes pari intervallo aberant, non eadem hora conctis illis redditæ sunt literæ; sed singulis pro ratione intervalli. Unde evenit, ut neque Tegeatis scientibus quid pararetur, neque iis qui adveniebant, omnes Achæi Tegeam cum armis omnibus portis ingrederentur. Hoc autem strategemate ut uteretur, propterea Philopœmeni venit in mentem, quia Tyranni speculatoribus & certis hominibus qui rumusculos omnes captabant, omnia erant plena. Quo die universi Achæi Tegeam erant conventuri, selectorum manum misit, jussam, ubi noctem circa Sellasiam egissent, ut die sequenti simul illuxisset, Laconicam incursarent. quod si miles conductitius ad ferendam opem accurreret, ac negotium eis facesseret, ad Scotitam se ut reciperent jussit, & de cætero Didascalondæ Cretensi parerent. hujus enim fidei permiserat, & mandata de universo incepto dederat. Igitur ad constitutum locum fiduciæ pleni progrediuntur isti: at Philopœmen, tempori cœnam sumere jussis Achæis, Tegea exercitum eduxit. & quum per noctem citatim contendisset, sub diluculum suos in insidiis circa Scotitam collocavit: est id loci nomen inter Tegeam & Lacedæmonem. Postridie ejus diei, conductitiorum præsidium quod erat Pellenæ, simul ac incursionem Achæorum, signo dato, ei qui in speculis stabant, significassent, è vestigio, sicut erant soliti, auxiliatum veniunt, & hostibus in-

τοὔμπροσθεν. τῷ δὲ μὴ τὸ ἴσον ἀπέχειν τῆς Τεγέας τὰς πορρωτάτω κειμένας πόλεις, οὐχ ἅμα πάσαις ἀποδέδωκε τὰ γράμματα ταύτας, ἀλλὰ κατὰ λόγον ἑκάστης. ἐξ ὧν συνέβαινε μήτε τῶν Τεγεατῶν εἰδέναι τὸ μέλλον, μήτε τῶν παραγινομένων, ἅμα πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ κατὰ πάσας τὰς πύλας εἰς τὴν Τεγέαν εἰσπορεύεσθαι σὺν τοῖς ὅπλοις. Ταῦτα 21
δὲ διεστρατήγει καὶ περιεβάλλετο τῇ διανοίᾳ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὠτακουστῶν καὶ κατασκόπων τοῦ Τυράννου. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ συναθροίζεσθαι τὸ πλῆθος ἔμελλε τῶν Ἀχαιῶν εἰς Τεγέαν, ἐξαπέστειλε τοὺς ἐπιλέκτους, ὥστε νυκτερεύσαντας περὶ Σελλασίαν, ἅμα τῷ φωτὶ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐπιτρέχειν τὴν Λακωνικήν. ἐὰν δ' οἱ μισθοφόροι βοηθήσαντες παρενοχλῶσιν αὐτοὺς, συνέταξε ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν ἐπὶ τὸν Σκοτίταν, καὶ τὰ λοιπὰ πειθαρχεῖν Διδασκαλώνδᾳ τῷ Κρητί. τούτῳ γὰρ ἐπεπιστεύκει καὶ διατέτακτο περὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς. οὗτοι μὲν οὖν προῆγον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὸ συντεταγμένον. ὁ δὲ Φιλοποίμην ἐν ὥρᾳ παραγγείλας δειπνοποιεῖσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐκ τῆς Τεγέας. καὶ νυκτοπορήσας ἐνεργῶς, περὶ τὴν ἑωθινὴν ἐνεκάθισε τὴν στρατιὰν ἐν τοῖς περὶ τὸν Σκοτίταν προσαγορευομένοις τόποις, ὅς ἐστι μεταξὺ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Λακεδαίμονος. Οἱ δ' ἐν τῇ Πελλήνῃ μισθοφόροι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἅμα τῷ σημῆναι τοὺς σκοποὺς τὴν καταδρομὴν τῶν πολεμίων, ἐκ χειρὸς ἐβοήθουν, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, καὶ προσ-

ἔκειντο

ἔκειντο τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀχαιῶν κατὰ τὸ συνταχθὲν ὑποχωρούντων, εἵποντο κατόπιν ἐπικείμενοι θρασέως καὶ τετολμηκότως. ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐνέδραν τόπους, διαναστάντων τῶν Ἀχαιῶν, οἱ μὲν κατεκόπησαν, οἱ δ' ἑάλωσαν αὐτῶν.

cumbunt. Achæi, ita ut præceptum fuerat, pedem referre: illi cum ingenti audacia & ferocia insequi atque à tergo urgere. Verùm ut in locum insidiarum est ventum, consurgentibus Achæis, partim trucidati, partim vivi sunt capti.

ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΕΚΒΟΛΑΙ.

E POLYBII MEGALOPOLITANI SEPTIMADECIMA

HISTORIA EXCERPTA.

Quomodo Rex Philippus & Romanorum Imperator T. Flaminius unà cum Amynandro Athamanum Rege & civitatum legatis prope Nicæam urbem in sinu Maliaco sitam, colloquium habuerint, nullo fructu.

Πῶς ὅ, τε βασιλεὺς Φίλιππος καὶ ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς Τίτος Φλαμίνιος σὺν τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθαμάνων Ἀμυνάνδρῳ, καὶ τοῖς τῶν συμμάχων πρέσβεσιν, ἐγγὺς Νικαίας τῆς ἐν τῷ Μηλιεῖ κόλπῳ ἀσύμβατον κοινολογίαν ἐποιήσαντο.

Quomodo post colloquium legationes undique ad Senatum Romam fuerint missæ.

Πῶς πάντες οἱ προειρημένοι ἐξέπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὴν σύγκλητον τῶν Ῥωμαίων.

Quomodo Senatus auditis legationibus omnibus bellum

Πῶς ἡ σύγκλητος πάντων ἀκούσασα πρὸς τὸν Φίλιππον

πόλεμον

πόλεμον ἐψηφίσατο.

I Ἐπελθόντος δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, παρῆν ὁ μὲν Φίλιππος ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μηλιέα κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ᾽ ἧς αὐτὸς ἐπέπλει. Συνῆσαν δ᾽ αὐτῷ Μακεδόνες μὲν Ἀπολλόδωρος καὶ Δημοσθένης, οἱ γραμματεῖς· ἐκ Βοιωτίας Βραχύλλης, Ἀχαιὸς δὲ Κυκλιάδας, ἐκπεπτωκὼς ἐκ Πελοποννήσου διὰ τὰς πρότερον ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένας αἰτίας. μετὰ δὲ τοῦ Τίτου παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Ἀμύνανδρος, καὶ παρ᾽ Ἀττάλου Διονυσόδωρος. ἀπὸ δὲ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων· τῶν μὲν Ἀχαιῶν Ἀρισταίνετος καὶ Ξενοφῶν· παρὰ δὲ Ῥοδίων, Ἀκεσίμβροτος ὁ ναύαρχος· παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν, Φαινέας ὁ στρατηγός, καὶ πλείους δ᾽ ἕτεροι τῶν πολιτευομένων. Συνεγγίσαντες δὲ κατὰ Νίκαιαν πρὸς τὴν θάλατταν, οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἐπέστησαν παρ᾽ αὐτὸν τὸν αἰγιαλόν. ὁ δὲ Φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ, μετέωρος ἔμενε. τοῦ δὲ Τίτου κελεύοντος αὐτὸν ἀποβαίνειν, διαναστὰς ἐκ τῆς νεὼς, οὐκ ἔφησεν ἀποβήσεσθαι. τοῦ δὲ πάλιν ἐρομένου, τίνα φοβεῖται; φοβεῖσθαι μὲν ἔφησεν ὁ Φίλιππος οὐδένα, πλὴν τοὺς θεούς· ἀπιστεῖν δὲ τοῖς πλείστοις τῶν παρόντων, μάλιστα δ᾽ Αἰτωλοῖς. τοῦ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ θαυμάσαντος, καὶ φήσαντος ἴσον εἶναι πᾶσι τὸν κίνδυνον, καὶ κοινὸν τὸν καιρόν· μεταλαβὼν ὁ Φίλιππος, οὐκ ἔφησεν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν· Φαινέου μὲν γὰρ

decreverit adversus Philippum.

POSTQUAM constitutus colloquio dies a erat, Philippus Demetriade profect cum quinque lemb & una pristi qua vehebatur ipse, sinum Maliacum venit. Erant cu eo è Macedonibus Apollodorus Demosthenes regii scribæ. è Bœtia, Brachylles: ex Achæis Cycliad qui propter caussas jam antè nob expositas, è Peloponneso exulaba Cum Tito advenerunt Rex Amnander, & Dionysodorus Attali l gatus. item gentium & civitatu legati; Achæorum, Aristænetus Xenophon: Rhodiorum, Acesimbrotus ipsorum navarchus: Ætolorum, Phæneas Prætor, & plur alii ex iis qui Rempub. administrabant. Quum prope Nicæa mari proximassent, qui erant cu Flaminio in ipso littore substit runt. at Philippus ubi terræ a propinquasset, in ancoris stab Jubente Tito, ut in terram eg deretur; Rex in proram navis erigens, facturum negavit. I rursus interrogante, Quem tande timeret? Timere quidem se, r spondet Rex, neminem præter de immortales: at plurimorum qui a erant, non credere fidei, atq omnium minimè Ætolis. miran Rom. Imperatore, & dicente; Ist quidem par omnibus esse periclum, & occasionem communem excipiens Rex, Titum dixit erra nam Phænea quidem sublato, n

defe

defore multos qui Prætores Ætolorum sint futuri: Philippus vero si periisset, neminem in præsentia esse, qui Macedonum Rex foret. Absurdo & insolente principio visus Rex omnibus colloquium inchoasse: Titus tamen, aperire illum quorsum venisset, jussit. at Rex, non suam, verum Titi orationem esse dixit: itaque petere se ab eo, ut significaret, quid sibi esset faciendum, quò pacem tandem impetraret. tunc Rom. Imperator; Simplicem sibi eamque evidentem ait esse orationem: Jubere enim, ut ex universa Græcia excedat; captivos & transfugas quos habet, singulis ut reddat; loca Illyrici Romanis tradat, quæcunque post pacem in Epiro factam occupasset; similiter etiam Ptolemæo omnes ut restituat urbes, quas post Ptolemæi Philopatoris obitum illi ademisset. Hæc locutus Imperator, & facto dicendi fine, conversus ad alios, mandata proferre singulos jubet, quæ ab iis accepissent, quorum missu venerant. Primus sermonem excepit Dionysodorus Attali legatus; & naves regias captivosque dixit reddendos, quæ ad Chium navali prælio capta essent: Veneris templum & Nicephorium quæ evastasset, pro incorruptis esse restituenda. Post hunc Rhodiorum navarchus Acesimbrotus, Peræa (regio est continentis adversus insulam,) quam Rhodiis Philippus ademisset, excedendum ipsi esse: deducenda præsidia ex Jasso, Bargyliis, & Euromensium urbe. Perinthios in antiquam communis juris formulam quod ipsis interce-

παθόντος τι, πολλοὺς εἶναι τοὺς στρατηγήσοντας Αἰτωλῶν· Φιλίππου δ' ἀπολομένου, κατὰ τὸ παρὸν οὐκ εἶναι τὸν βασιλεύσοντα Μακεδόνων. Ἔδοξε μὲν οὖν πᾶσι φορτικῶς κατάρχεσθαι τῆς ὁμιλίας· ὅμως δὲ λέγειν αὐτὸν ἐκέλευεν ὁ Τίτος, ὑπὲρ ὧν πάρεστιν. ὁ δὲ Φίλιππος οὐκ ἔφη τοῦ λόγου αὐτῷ καθήκειν, ἀλλ' ἐκείνῳ· διόπερ ἠξίου διασαφεῖν τὸν Τίτον, τί δεῖ ποιήσαντα τὴν εἰρήνην ἄγειν; ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, αὑτῷ μὲν ἁπλοῦν τινα λόγον ἔφη καθήκειν καὶ φαινόμενον. Κελεύειν γὰρ αὐτὸν ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκχωρεῖν· ἀποδόντα τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους ἑκάστοις οὓς ἔχει· τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόπους παραδοῦναι Ῥωμαίοις, ὧν γέγονε κύριος μετὰ τὰς ἐν Ἠπείρῳ διαλύσεις· ὁμοίως δὲ καὶ Πτολεμαίῳ τὰς πόλεις ἀποκαταστῆσαι πάσας, ἃς παρῄρηται μετὰ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος θάνατον. Ταῦτα δ' εἰπὼν ὁ Τίτος, 2 αὐτὸς μὲν ἐπέσχε, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἐπιστραφεὶς, ἐκέλευε λέγειν ἅπερ ἑκάστοις αὐτῶν οἱ πέμψαντες εἴρηκαν ἐντεταλμένοι. Πρῶτος δὲ Διονυσόδωρος ὁ παρ' Ἀττάλου μεταλαβὼν τὸν λόγον, τάς τε ναῦς, ἔφη δεῖν αὐτὸν ἀποδοῦναι τὰς τοῦ βασιλέως, τὰς γενομένας αἰχμαλώτους ἐν τῇ περὶ Χίον ναυμαχίᾳ, καὶ τοὺς ἅμα ταύταις ἄνδρας· ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερὸν ἀκέραιον, καὶ τὸ Νικηφόριον, ἃ κατέφθειρε. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος Ἀκεσίμβροτος, τῆς μὲν Περαίας ἐκέλευεν ἐκχωρεῖν τὸν Φίλιππον, ἧς αὐτῶν παρῄρηται· τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ Ἰασοῦ καὶ Βαργυλίων, καὶ τῆς Εὐρωμέων πόλεως· ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ

Περινθίους εἰς τὴν Βυζαντίων συμπολιτείαν· παραχωρεῖν δὲ καὶ Σηστοῦ καὶ Αβύδου, καὶ τῶν ἐμπορίων καὶ λιμένων τῶν κατὰ τὴν Ασίαν ἁπάντων. Επὶ δὲ τοῖς Ροδίοις Αχαιοὶ Κόρινθον ἀπῄτουν, καὶ τὴν τῶν Αργείων πόλιν ἀβλαβῆ. Μετὰ δὲ τούτους Αἰτωλοὶ πρῶτον μὲν τῆς Ελλάδος ἁπάσης ἐκέλευον ἐξίστασθαι, καθάπερ καὶ Ρωμαῖοι· δεύτερον δ' αὐτοῖς ἀποκαταστῆσαι τὰς πόλεις ἀβλαβεῖς, τὰς πρότερον μετεχούσας τῆς τῶν Αἰτωλῶν συμπολιτείας. Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Φαινέου τοῦ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγοῦ, μεταλαβὼν Αλέξανδρος ὁ προσαγορευόμενος Ισιος, ἀνὴρ δοκῶν πραγματικὸς εἶναι, καὶ λέγειν ἱκανός· οὔτε
3 διαλύεσθαι νῦν ἔφησε τὸν Φίλιππον ἀληθινῶς, οὔτε πολεμεῖν γενναίως, ὅταν δέῃ τοῦτο πράττειν· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρεύειν καὶ παρατηρεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ τῶν πολεμούντων ἔργα· κατ' αὐτὸν δὲ τὸν πόλεμον ἀδίκως ἵστασθαι, καὶ λίαν ἀγεννῶς· ἀφέμενον γὰρ τοῦ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾶν τοῖς πολεμίοις, φεύγοντα τὰς πόλεις ἐμπιπράναι καὶ διαρπάζειν, καὶ διὰ ταύτης τῆς προαιρέσεως ἡττώμενον, τὰ τῶν νικώντων ἆθλα λυμαίνεσθαι. Καίτοι γε τοὺς πρότερον Μακεδόνων βασιλέας οὐ ταύτην ἐσχηκέναι τὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν· μάχεσθαι μὲν γὰρ πρὸς ἀλλήλους συνεχῶς ἐν τοῖς ὑπαίθροις, τὰς δὲ πόλεις σπανίως ἀναιρεῖν καὶ καταφθείρειν. τοῦτο δ' εἶναι πᾶσι φανερὸν ἔκ τε τοῦ πολέμου τοῦ περὶ τὴν Ασίαν, ὃν Αλέξανδρος ἐπολέμησε πρὸς Δαρεῖον· ἔκ τε τῆς τῶν διαδεξαμένων ἀμφισβητήσεως, καθ' ἣν ἐπολέμησαν πάντες πρὸς Αντίγονον ὑπὲρ τῆς Ασίας. παραπλησίως δὲ καὶ

dit cum Byzantiis esse restituendos: excedendum etiam Sesto, Abydo, & omnibus Asiæ emporiis atque portibus. Secundum Rhodios Achæi Corinthum repetebant, & Argos oppidum, sine ullo damno. Secuti deinde Ætoli, postularunt primo ut universa Græcia excederet, sicut & Romani petierant; deinde urbes incorruptas Ætolis redderet, quæ prius juris aut ditionis eorum fuissent. Hæc Phæneas Ætolorum Prætor quum dixisset, excepit orationem ejus Alexander cognomine Isius; vir, ut erat opinio hominum, & in rebus gerendis singularis sollertiæ & facundus: qui dixit; Neque de pace cum fide Philippum nunc agere neque bella vera virtute gerere, quando est opus. verùm in colloquiis insidiari, captare & omnia facere, quæcunque hostes solent: in bello iniquè & omnino parum generosè dimicare: neque enim æquo campo, collatis signis congredi cum hostibus, sed refugientem incendere ac diripere urbes; & hoc genere instituti vincentium præmia victum corrumpere. At non antiquos Macedoniæ Reges hoc proposito fuisse, verùm contrario potius: qui acie in campo assidue bellare inter se soliti, urbes raro exscindebant aut perdebant. Liquido hoc constare tum ex eo bello quod in Asia Alexander cum Dario gessit; tum ex illa contentione quæ inter ejus successores fuit, quando pro imperio Asiæ cuncti adversus Antigonum bellum gesserunt. Quod institutum omnes

quì

qui deinceps successerunt, ad Pyrrhum usque servarunt. in patentibus etenim campis ad congrediendum faciles fuisse, omniaque experiri solitos, quo sese invicem armis superarent: urbibus pepercisse, ut illis ipsi victores regnarent, & honorem à subditis consequerentur. Nam quorum caussa bellum sit conflatum tollentem, bellum interim ipsum relinquere, furoris & quidem vehementis esse opus. Id autem facere nunc Philippum. Plures enim ipsum, quo tempore ex Epiri faucibus festinatò se recipiebat, urbes in Thessalia Thessalis amicum & socium evastasse, quam ullus unquam hostium fecerit, qui cum ipsis bella gesserunt. Multa ad hæc alia in eandem sententiam quum disservisset, his ad extremum verbis est usus. Philippum interrogavit, cur Lysimachiam Ætolis societate junctam, & in qua Prætor erat ab ea gente missus, Prætore ejecto, præsidium urbi imposuerit? cur Cianos Ætolis similiter societate junctos, ipse Ætolorum amicus, in servitutem addixisset? quid caussæ esse diceret, cur nunc Echinum, Thebas Phthias, Pharsalum & Larissam teneret? His dictis tacuit Alexander. Philippus quum propius terram quàm antè accessisset, seque in navi erexisset; Ætolicam nimirum inquit & theatralem orationem Alexander habuit: certo enim scire omnes, neminem esse mortalium, qui socios suos volens damnis afficiat: verum eas interdum necessitates temporum incidere, ut multa illis qui rebus præsunt contra suam voluntatem sint necessariò facienda.

τοὺς τούτους Ἀλεξάνδρους μέχρι Πύρρου κεχρῆσθαι τῇ προαιρέσει ταύτῃ. διακινδυνεύειν μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προχείρως, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς τὸ καταγωνίσασθαι διὰ τῶν ὅπλων ἀλλήλους· τῶν δὲ πόλεων φείδεσθαι χάριν τοῦ τοὺς νικήσαντας ἡγεῖσθαι τούτων, καὶ τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς ὑποταττομένοις. Τὸ δ' ἀναιροῦντα περὶ ὧν ὁ πόλεμός ἐστι, τὸν πόλεμον αὐτὸν καταλιπεῖν, μανίας ἔργον εἶναι, καὶ ταύτης ἐρρωμένης· ὃ νῦν ποιεῖν τὸν Φίλιππον. Τοσαύτας γὰρ διεφθαρκέναι πόλεις ἐν Θετταλίᾳ φίλον ὄντα καὶ σύμμαχον, καθ' ὃν καιρὸν ἐκ τῶν ἐν Ἠπείρῳ στενῶν ἐποιεῖτο τὴν σπουδήν, ὅσας οὐδείς ποτε τῶν Θετταλοῖς πεπολεμηκότων διέφθειρε. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, τελευταίοις ἐχρήσατο τούτοις. Ἤρετο γὰρ τὸν Φίλιππον, διὰ τί Λυσιμάχειαν μετ' Αἰτωλῶν ταττομένην, καὶ στρατηγὸν ἔχουσαν παρ' αὐτῶν, ἐκβαλὼν ὅτι κατέχοι φρουρᾷ τὴν πόλιν; διὰ τί δὲ Κιανοὺς παραπλησίως μετ' Αἰτωλῶν συμπολιτευομένους, ἐξανδραποδίσαιτο φίλος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς; τί δὲ λέγων, κατέχει νῦν Ἐχῖνον καὶ Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον καὶ Λάρισαν; ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ταῦτ' εἰπὼν, ἀπεσιώπησεν. ὁ δὲ Φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ μᾶλλον ἢ πρόσθεν, καὶ διαναστὰς ἐπὶ τῆς νεὼς, Αἰτωλικὸν ἔφη καὶ θεατρικὸν διατεθεῖσθαι τὸν Ἀλέξανδρον λόγον· σαφῶς γὰρ πάντας γινώσκειν ὅτι τοὺς ἰδίους συμμάχους ἑκὼν μὲν, οὐδεὶς διαφθείρει· κατὰ δὲ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις πολλὰ ποιεῖν ἀναγκάζεσθαι τοὺς ἡγουμένους παρὰ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις.

Ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος τοῦ βασιλέως, ὁ Φαινέας ἠλαττωμένος τοῖς ὄμμασιν, ἐπὶ πλεῖον ὑπέκρουε τὸν Φίλιππον, φάσκων αὐτὸν ληρεῖν· δεῖν γὰρ ἢ μαχόμενον νικᾶν, ἢ ποιεῖν τοῖς κρείττοσι τὸ προσταττόμενον. ὁ δὲ Φίλιππος καίπερ ἐν κακοῖς ὤν, ὅμως οὐκ ἀπείχετο τοῦ καθ' αὑτὸν ἰδιώματος, ἀλλ' ἐπιστραφείς· Τοῦτο μὲν, ἔφησεν, ὦ Φαινέα, καὶ τυφλῷ δῆλον. ἦν γὰρ εὔθικτος, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εὖ πεφυκὼς πρὸς τὸ διαχλευάζειν ἀνθρώπους. αὖθις δὲ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστρέψας· ἐρωτᾷς με, φησὶν, Ἀλέξανδρε, διὰ τί Λυσιμάχειαν προσέλαβον; ἵνα μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν ὀλιγωρίαν ἀνάστατος ὑπὸ Θρᾳκῶν γένηται, καθάπερ νῦν γέγονεν, ἡμῶν ἀπαγαγόντων τοὺς στρατιώτας διὰ τοῦτον τὸν πόλεμον· οὐ τοὺς φρουροῦντας αὐτὴν, ὡς σὺ φῂς, ἀλλὰ τοὺς παραφυλάττοντας. Κιανοῖς δ' ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπολέμησα, Προυσίου δὲ πολεμοῦντος, βοηθῶν ἐκείνῳ συνεξεῖλον αὐτοὺς, ὑμῶν αἰτίων γενομένων. Πολλάκις γὰρ καὶ μοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διαπρεσβευομένων πρὸς ὑμᾶς, ἵνα τὸν νόμον ἄρητε τὸν διδόντα τὴν ἐξουσίαν ὑμῖν ΑΓΕΙΝ ΛΑΦΥΡΟΝ ΑΠΟ ΛΑΦΥΡΟΥ, πρότερον ἔφατε τὴν Αἰτωλίαν ἐκ τῆς Αἰτωλίας ἀρεῖν, ἢ

5 τοῦτον τὸν νόμον. Τοῦ δὲ Τίτου θαυμάσαντος τί τοῦτό ἐστιν, ὁ βασιλεὺς ἐπειρᾶτο διασαφεῖν αὐτῷ λέγων· ὅτι τοῖς Αἰτωλοῖς ἔθος ὑπάρχει μὴ μόνον πρὸς οὓς ἂν αὐτοὶ πολεμῶσι, τούτους αὐτοὺς ἄγειν καὶ τὴν τούτων χώραν· ἀλλὰ κἂν ἕτεροί τινες πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες Αἰτωλῶν φίλοι καὶ σύμμαχοι, μηδὲν ἧττον ἐξεῖναι τοῖς Αἰτωλοῖς ἄνευ κοινοῦ

Hæc dicentem adhuc Philippum asperius interpellat Phæneas, oculis debilis, & delirare dicit Philippum: aut bello enim vincendum esse, aut melioribus parendum. Philippus, etsi malo tunc loco res ejus erant, consuetudine tamen sibi propria non abstinuit; sed conversus, Apparet id quidem, inquit, etiam cæco. erat enim dicax, & ad ludendum jocosè in quosvis naturam cum primis aptam habebat. Is deinde ad Alexandrum denuò conversus, Rogas me, Alexander, inquit, quare Lysimachiam acceperim? ne per incuriam vestram à Thracibus deleretur; quemadmodum nunc accidit, postquam ego ob bellum hoc milites inde deduxi; qui urbem illam, non ut tu dicis, præsidio tenebant, sed præsidium ipsi præstabant. Neque ego cum Cianis bellavi; sed Prusiæ cum iis bellanti opem ferens, in exscindenda urbe Cio eum juvi. Atque hoc uti facerem in caussa vos fuistis. Nam quum sæpe ego ceterique Græci per legatos vobiscum egissemus, ut legem illam tolleretis, quæ potestatem vobis facit CAPIENDI SPOLIUM A SPOLIO, Ætoliam vos prius ex Ætolia ablaturos respondistis, quàm ut hanc legem antiquaretis. Mirante Flaminio quid hoc rei esset; vim legis Rex illi exponere aggreditur, &, Hæc, ait, consuetudo apud Ætolos obtinet, ut non eos solum quibuscum ipsi bellum gerunt, & agros eorum infestent; sed etiam si quando alii inter se bellaverint, qui sint Ætolorum socii & amici, jus ut sit Ætolis nihilo secius, publica tantum aucto-

ritate

ritate dempta, apud utrosque militare, & ditionem utrorumque agere ferre. Adeo Ætoli jura omnia vel amicitiæ vel odii ignorant; sed omnibus qui de re aliqua contenderint, parati sunt inimici atque hostes. Quo igitur jure isti me incusare audent, si amicus Ætolorum quum essem, idemque Prusiæ socius, dum societate junctos mihi defendo, fecius aliquid in Cianos consului? Sed quod longe omnium gravissimum est, pares sese Romanis faciunt, & Ætoli tanquam Romani Græcia universa Macedonem decedere jubent. Quæ vox quum sit in totum superba; à Romanis tamen profecta, potest tolerari; ab Ætolis vero non potest. Ecqua vos me Græcia jubetis excedere? quibus illam finibus terminatis? nam ipsorum Ætolorum plerique non sunt Græci. neque enim Græcia est, ubi sunt Agraorum, Apodotorum atque etiam Amphilochorum gentes: An igitur istos mihi populos conceditis? Ad hæc verba quum non tenuisset risum T. Quintius; Verum ista, Rex ait, adversus Ætolos dixisse sufficiat. Ad Rhodios & Attalum quod spectat; Si apud æquum judicem res ageretur, justius videretur, ut illi potius naves captas & viros nobis redderent, quàm ut nos ipsis. neque enim primi nos Attalum vel Rhodios lacessivimus; sed contra, illi nos, vel confessione omnium. Quia tamen ita jubes, Peræam Rhodiis, & naves Attalo cum captivis qui comparebunt, restituam. Nicephorium & Veneris templum, quæ sunt vastata, quum nequeam aliâs in integrum

δέγματος καὶ παρ' ἀμφοτέροις πο-
λεμοῦσι, τὴν χώραν ἄγειν τὴν ἀμφοτέ-
ρων. Ὥστε παρὰ μὲν τοῖς Αἰτωλοῖς
μήτε φιλίας ὅρους ὑπάρχειν, μήτ'
ἔχθρας· ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀμφισβη-
τοῦσι περί τινος, ἑτοίμους ἐχθροὺς εἶναι
τούτους καὶ πολεμίους. Πόθεν οὖν ἔξεστι
τούτοις ἐγκαλεῖν νῦν, εἰ φίλος ὑπάρ-
χων Αἰτωλοῖς ἐγὼ, Προυσίου δὲ
σύμμαχος, ἔπραξά τι κατὰ Κια-
νῶν, βοηθῶν τοῖς αὐτοῦ συμμά-
χοις; Τὸ δὲ δὴ πάντων δεινότατον,
οἱ ποιοῦντες ἑαυτοὺς ἐφαμίλλους Ῥω-
μαίοις, καὶ κελεύοντες ἐκχωρεῖν
Μακεδόνα ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. τοῦ-
το γὰρ ἀναφθέγξασθαι καθόλου μέν
ἐστιν ὑπερήφανον· οὐ μὴν ἀλλὰ Ῥω-
μαίων μὲν λεγόντων ἀνεκτὸν, Αἰτω-
λῶν δ' οὐκ ἀνεκτόν. ποίας δὲ κε-
λεύετέ με, φησὶν, ἐκχωρεῖν Ἑλλά-
δος; καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην;
αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες
οἱ πλείους. τὸ γὰρ τῶν Ἀγραῶν ἔθνος
καὶ τὸ τῶν Ἀποδωτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλό-
χων, οὐκ ἔστιν Ἑλλάς. ἢ τούτων μὲν
παραχωρεῖτέ μοι; τοῦ δὲ Τίτου γε- 6
λάσαντος, ἀλλὰ δὴ πρὸς μὲν Αἰτω-
λοὺς, ἀρκείτω μοι ταῦτ', ἔφη· πρὸς
δὲ Ῥοδίους καὶ πρὸς Ἄτταλον, ἐν μὲν
ἴσῳ κριτῇ δικαιότερον ἂν νομισθείη
τούτους ἡμῖν ἀποδιδόναι τὰς αἰχμα-
λώτους ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας, ἤπερ ἡμᾶς
τούτοις. οὐ γὰρ ἡμεῖς Ἀττάλῳ πρό-
τεροι καὶ Ῥοδίοις τὰς χεῖρας ἐπιβά-
λομεν, οὗτοι δ' ἡμῖν ὁμολογουμένως.
οὐ μὴν ἀλλὰ σοῦ κελεύοντος, Ῥοδίοις
μὲν ἀποδίδωμι τὴν Περαίαν, Ἀττάλῳ
δὲ τὰς ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς διασω-
ζομένους. τὴν δὲ τοῦ Νικηφορίου
καταφθορὰν καὶ τοῦ τῆς Ἀφροδίτης
τεμένους, ἄλλως μὲν οὐκ εἰμὶ δυνα-

τὸς ἀπογινομένους ἐπιστήσειν· φυτὰ δὲ καὶ κηπουροὺς πέμψειν, τοὺς φροντιοῦντας θεραπείας τοῦ τόπου καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκοπέντων δένδρων. πάλιν δὲ τοῦ Τίτου γελάσαντος, ἐπὶ τῷ χλευασμῷ, μεταβὰς ὁ Φίλιππος ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς, πρῶτον μὲν τὰς εὐεργεσίας ἐξηριθμήσατο τὰς ἐξ Ἀντιγόνου γεγενημένας εἰς αὐτοὺς, εἶτα τὰς ἰδίας· ἑξῆς δὲ τούτοις προηνέγκατο τὸ μέγεθος τῶν τιμῶν τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν. τελευταῖον δ' ἀνέγνω τὸ περὶ τῆς ἀποστάσεως ψήφισμα, καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταθέσεως. ᾗ χρησάμενος ἀφορμῇ, πολλὰ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς ἀθεσίαν εἶπε καὶ ἀχαριστίαν· ὅμως δ' ἔφη, τὸ μὲν Ἄργος ἀποδώσειν· περὶ δὲ τῆς Κορίνθου βουλεύσεσθαι μετὰ τοῦ Τίτου.

7 Ταῦτα δὲ διαλεχθεὶς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤρετο τὸν Τίτον, φήσας πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν λόγον εἶναι καὶ πρὸς Ῥωμαίους· πότερον οἴεται δεῖν ἐκχωρεῖν ὧν ἐπέκτηται πόλεων καὶ τόπων ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ καὶ τούτων, ὅσα παρὰ τῶν γονέων παρείληφε; τοῦ δ' ἀποσιωπήσαντος, ἐκ χειρὸς ἀπαντᾶν οἷοί τ' ἦσαν, ὁ μὲν Ἀρισταίνετος ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ δὲ Φαινέας ὑπὲρ τῶν Αἰτωλῶν· ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλειούσης, ὁ μὲν τούτων λόγος ἐκωλύθη διὰ τὸν καιρόν· ὁ δὲ Φίλιππος ἠξίου γράψαντας αὐτῷ δοῦναι πάντα, ἐφ' οἷς δεήσει γίγνεσθαι τὴν εἰρήνην. μόνος γὰρ ὢν οὐκ ἔχει μεθ' ὧν βουλεύηται· βούλεσθαι δὲ ἐλθὼν αὐτὸς λόγον δοῦναι περὶ τῶν ἐπιταττομένων. Ὁ δὲ Τίτος οὐκ ἀηδῶς μὲν ἤκουε τοῦ Φιλίππου χλευάζοντος· μὴ βουλόμενος δὲ τοῖς ἄλλοις μηδὲν εἰπεῖν δοκεῖν,

restituere; plantas & hortulanos mittam quibus locorum cultura sit futura curæ, & cæsarum arborum incrementum. Quum illudentis urbanitas Flaminio risum denuo expressisset, Philippus translato ad Achæos sermone, beneficia primum recensuit jam inde ab Antigono, in ipsos collata; deinde quæ erant à se profecta: honorum postea magnitudinem exposuit, quos ab Achæis Macedoniæ Reges fuerant consecuti: postremò decretum illud recitavit, quod de sua à Macedonibus defectione & transitione ad Romanos fecerant: eaque usus occasione, invectus est graviter in eorum perfidiam & ingratum animum. Argos tamen se redditurum eis dixit: de Corintho cum Tito deliberaturum esse. Hæc locutus cum aliis, à Tito quæsivit, (jam enim sibi cum eo & cum Romanis sermonem esse;) utrum iisne urbibus Græciæ locisque decedere se æquum censeat, quę à se ipso capta habeat; an iis etiam, quæ à majoribus suis accepisset. Silente Quintio, parabant extemplo respondere, Aristænetus quidem pro Achæis, Phæneas verò pro Ætolis: sed quum tardior jam hora diem clauderet, temporis angustiis exclusa est eorum oratio: Postulavit Philippus, scriptas dari sibi à singulis conditiones, quibus pax esset conventura. solum enim se esse, nec habere quicum deliberet: velle verò se reverti, ut de iis quæ imperabantur seriò secum cogitaret. Non erat Quintio ingratum acroama Philippum audire facete ludentem: qui tamen ne videretur nihil dixisse,

Philippum vicissim ipse quoque cavillans; Et merito quidem Philippe, ait, solus nunc es; amicos enim omnes qui optima tibi suggesturi erant consilia, sustulisti. Macedo ubi Sardonium quendam risum edidisset, conticuit. Tunc igitur postquam singuli quæ volebant scripto essent complexi, convenienter eis quę antea diximus, eaq; Philippo exhibuissent, & postero die se iterum Nicęam conventuros constituissent, in diversa abierunt. Quintius postero die ad constitutum locum, ubi omnes erāt, venit: Philippus verò nullus venit. Jam diei pars magna processerat, & fere jam Quintius venturum eum desperabat; quum Philippus sub ipsam vesperam iisdem atq; ante comitatus apparet: postquam diem cōsumpsisset, ut quidem ipse dicebat, quum tam gravia imperarentur, inops consilii & magnis difficultatibus affectus: ut vero aliis videbatur, eo fine, ut paratos in se invehi Achæos & Ætolos, spatio temporis excluderet. Animadverterat enim pridie cum discederet, ambos paratos verbis secum altercari, & querelas suas proferre. quā etiam ob caussam tunc simulac propius accessisset, petiit, ut summotis aliis, ne utrisque altercantibus verba dumtaxat funderentur, sed aliquis tandem finis rei imponi posset, cum ipso Romano Imperatore liceret sibi colloqui. Et quum sæpius hoc ipsum peteret, idque ut sibi tribueretur equum esse diceret; quęsivit Titus ab iis qui aderant, Quid facto esset opus? Cunctis hortantibus ut congrederetur, & audiret quid esset dicturus; Quintius Appio

ἀντεπισκώψας τὸν Φίλιππον, εἶπεν οὕτως. Εἰκότως, ἔφη, Φίλιππε μόνος εἶ νῦν· τοὺς γὰρ φίλους τοὺς τὰ κράτιστά σοι συμβουλεύσαντας, ἀπολέσας ἀπέκτεινας. ὁ δὲ Μακεδὼν ὑπομειδιάσας Σαρδόνιον, ἀπεσιώπησε. καὶ τότε μὲν ἅπαντες ἐγχειρίσαντες δόντες τῷ Φιλίππῳ τὰς ἑαυτῶν προαιρέσεις, ἀκολούθως τοῖς προειρημένοις ἐγγράφως, ταξάμενοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Νίκαιαν πάλιν ἀπαντήσειν. Τῇ δ' αὔριον οἱ μὲν περὶ τὸν Τίτον ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον, ἐν ᾧ πάντες ἦσαν, ὁ δὲ Φίλιππος οὐ παρεγίνετο. τῆς δ' ἡμέρας ἤδη προαγούσης ἐπὶ πολὺ, καὶ σχεδὸν ἀπεγνωκότων τῶν περὶ τὸν Τίτον, παρῆν ὁ Φίλιππος δείλης ὀψίας ἐπιφαινόμενος μεθ' ὧν καὶ πρότερον· κατατετριφὼς τὴν ἡμέραν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔφη, διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ δυσχέρειαν τῶν ἐπιταττομένων· ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, βουλόμενος ἐκκλεῖσαι τῷ καιρῷ τήν τε τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὴν τῶν Αἰτωλῶν κατηγορίαν. ἑώρα γὰρ τῇ πρόσθεν ἀπαλλαττόμενος, ἀμφοτέρους τούτους ἑτοίμους ὄντας πρὸς τὸ συμπλέκεσθαι καὶ μεμψιμοιρεῖν αὐτῷ. Διὸ καὶ τότε συνεγγίσας, ἠξίου τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἵνα μὴ λόγοι λέγωνται μόνον ἐξ ἀμφοτέρων ἀψιμαχούντων, ἀλλὰ καὶ τέλος τι τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἐπιτεθῇ. πλεονάκις δ' αὐτοῦ παρακαλοῦντος καὶ προσεξιοῦντος, ἤρετο τοὺς συμπαρόντας ὁ Τίτος, τί δέον εἴη ποιεῖν; τῶν δὲ κελευόντων συνελθεῖν, καὶ διακοῦσαι τῶν λεγομένων, παραλαβὼν ὁ Τίτος Ἄππιον B

Κλαυδίου χιλίαρχον ὄντα τότε, τοῖς μὲν ἄλλοις μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναχωρήσασιν εἶπεν αὐτόθι μένειν· αὐτὸς δὲ τὸν Φίλιππον ἐκέλευσεν ἐκβαίνειν. ὁ δὲ βασιλεὺς παραλαβὼν Ἀπολλόδωρον καὶ Δημοσθένην, ἀπέβη. συμμίξας δὲ Τίτῳ, διελέγετο καὶ πλείω χρόνον. Τίνα μὲν οὖν ἦν τὰ τότε ῥηθέντα παρ' ἑκατέρων, δυσχερὲς εἰπεῖν. ἔφη δ' οὖν ὁ Τίτος μετὰ τὸ χωρισθῆναι τὸν Φίλιππον, διασαφῶν τοῖς ἄλλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως· Αἰτωλοῖς μὲν ἀποδοῦναι Φάρσαλον καὶ Λάρισσαν· Θήβας δ' οὐκ ἀποδιδόναι. Ῥοδίοις δὲ τῆς μὲν Περαίας παραχωρεῖν· Ἰασοῦ δὲ καὶ Βαργυλίων οὐκ ἐκχωρεῖν. Ἀχαιοῖς δὲ παραδιδόναι τὸν Κόρινθον, καὶ τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν. Ῥωμαίοις δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα φάναι παραδώσειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας. Ἀττάλῳ δὲ τάς τε ναῦς ἀποκαταστήσειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἁλόντων ὅσοι πάρεισι.

9 Πάντων δὲ τῶν παρόντων δυσαρεστουμένων τῇ διαλύσει, καὶ φασκόντων δεῖν τὸ κοινὸν ἐπίταγμα πρῶτον ποιεῖν; (τοῦτο δ' ἦν ἁπάσης ἐκχωρεῖν τῆς Ἑλλάδος·) εἰ δὲ μή, διότι τὰ κατὰ μέρος μάταια γίνεται, καὶ πρὸς οὐδὲν θεωρῶν ὁ Φίλιππος τὴν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν, καὶ δεδιὼς ἅμα τὰς κατηγορίας, ἠξίου τὸν Τίτον ὑπερθέσθαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν αὔριον, διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν. ἢ γὰρ πείσειν, ἢ πεισθήσεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις. τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, ταξάμενοι συμπαραγίνεσθαι πρὸς τὸν κατὰ Θρό-

Claudio tunc Tribuno militum secum assumpto, cæteris dixit, ut paullulum à mari se summoverent, atque ibi manerent: à Philippo deinde ut in terram egrederetur petit. Rex cum Apollodoro & Demosthene est egressus. Qui ubi in colloquium Titi venit, non modicum temporis spatium sermonem cum eo habuit. In eo congressu quæ fuerint ab utroque acta difficile dictu est; Quintius certe post Regis discessum à Philippo dicta hæc retulit ad socios: Ætolis Pharsalum Larissamque eum reddere; Thebas non reddere. Rhodiis regione quam Peræam vocant cedere; Jasso & Bargyliis non excessurum. Achæis non Argis modo sed etiam Corintho cessurum. Romanis totam Illyrici oram traditurum, & omnes captivos. Attalo naves restituturum, & ex iis qui præliis navalibus erant capti quotquot comparerent. Hæ conditiones pacis quum nulli omnium placerent partium, dicerentque ante omnia faciendum esse Regi, quod consilium universum imperaverat; (id autem erat, ut tota decederet Græcia;) idque nisi faceret, inanes & nullius plane fructus istas de singulis rebus pactiones futuras; ut vidit Philippus quanta contentione res in concilio ageretur; simul veritus paratas in se criminationes; à Quintio petit, ut rem totam in crastinum differret: quum præsertim orta vespera diem jam clauderet: profecto aut persuasurum se, aut persuaderi sibi passurum, ut conditiones acciperet. Annuente Quintio, littus ad Thronium destinatur ad conve-

nien;

tiendum; atque ita solvitur colloquium. Postero die ad constitutum locum mature veniunt omnes. Ibi Philippus locutus pauca, & omnes qui aderant & maxime Quintium rogare, ne institutam pacificationem abrumperent; quando pleroramque animi ad pacis & concordiæ studium jam essent adducti: verùm de iis quæ in controversia versarentur, si fieri ulla ratione posset, per se convenirent; sin hoc non posset, legatos dixit se Romam ad Senatum missurum; & vel persuasurum Patribus ut ea sibi concederent de quibus esset contentio, vel quascunque Senatus dedisset leges pacis accepturum. Hanc conditionem ferente Rege, cæteri omnes bellum dixerunt esse apparandum; neque rationem postulatorum ejus habendam. at Romanus Imperator, Ne se quidem ignorare ait, parum fieri simile veri, Philippum ullam earum rerum quæ ab ipso petebantur esse concessurum: quoniam tamen nihil quicquam suis inceptis noceret petitio cujus veniam sibi dari Philippus peteret, licere hoc illi concedere. Nam ne sic quidem firmari quicquam eorum posse quæ nunc agerentur, absque auctoritate Senatus. ad explorandam verò Patrum voluntatem opportunam esse instantem tempestatem. Nam quum per hiemem nihil exercitus possint agere, non alienum, sed potius cunctorum rationibus conveniens esse, ut hoc quasi seponatur tempus quo præsens rerum status ad Senatum referatur. Omnibus in Quintii sententiam citò concedentibus, quod à consilio referendi cuncta

νιον αἰγιαλὸν, τότε μὲν ἐχωρίσθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάντες ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον ἐν ὥρᾳ. καὶ βραχέα διαλεχθεὶς ὁ Φίλιππος, ἠξίου πάντας, μάλιστα δὲ τὸν Τίτον, μὴ διακόψαι τὴν διάλυσιν, τῶν γε δὴ πλείστων εἰς συμβατικὴν διάθεσιν ἠγμένων· ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδέχεται, δι' αὐτῶν συμφώνους γενέσθαι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων· εἰ δὲ μὴ, πρεσβεύσειν ἔφη πρὸς τὴν σύγκλητον, κἀκείνην πείσειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ ποιήσειν ὅ, τι ποτ' ἂν ἐπιτάττῃ. Ταῦτα δ' αὐτοῦ προτείνοντος, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφασαν δεῖν πράττειν τὰ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς ἀξιουμένοις· ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων στρατηγὸς, οὐκ ἀγνοεῖν μὲν οὐδ' αὐτὸς ἔφη, διότι τὸν Φίλιππον οὐκ εἰκός ἐστι ποιῆσαι τῶν παρακαλουμένων οὐδέν· τῷ δ' ἁπλῶς μηδὲν ἐμποδίζειν τὰς σφετέρας πράξεις τὴν αἰτουμένην χάριν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐκποιεῖν, ἔφη, χαρίζεσθαι. κυρωθῆναι μὲν γὰρ οὐδ' ὡς εἶναι δυνατὸν οὐδὲν τῶν νῦν λεγομένων ἄνευ τῆς συγκλήτου. πρὸς δὲ τὸ λαβεῖν πεῖραν τῆς ἐκείνων γνώμης, εὐφυῶς ἔχειν τὸν ἐπιφερόμενον καιρόν. Τῶν γὰρ στρατοπέδων οὐδ' ὡς δυναμένων οὐδὲν πράττειν διὰ τὸν χειμῶνα, τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν χρόνον εἰς τὸ προσανενεγκεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων, οὐκ ἄθετον, ἀλλ' οἰκεῖον εἶναι πᾶσι. Ταχὺ δὲ συγκατατεθειμένων ἁπάντων διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν Τίτον οὐκ ἀλλότριον ὄντα τῆς ἐπὶ τὴν σύγ- I

κλητον ἀναφορᾶς, ἔδοξε συγχωρεῖν τῷ Φιλίππῳ πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην· ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν πέμπειν ἑκάστους πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους τῇ συγκλήτῳ καὶ κατηγορήσοντας τοῦ Φιλίππου. τοῦ δὲ πράγματος τῷ Τίτῳ κατὰ τὴν σύλλογον κατὰ νοῦν καὶ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμοὺς προκεχωρηκότος, παραυτίκα τὸ συνεχὲς τῆς ἐπιβολῆς ἐξύφαινε, τά τε καθ' αὑτὸν ἀσφαλιζόμενος ἐπιμελῶς, καὶ πρόλημμα τῷ Φιλίππῳ ποιῶν οὐδέν. Δοὺς γὰρ ἀνοχὰς διμήνους αὐτῷ, τὴν μὲν πρεσβείαν τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συντελεῖν ἐπέταξε· τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν παραχρῆμα τὰς ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος ἐκέλευσε. διετάξατο δὲ καὶ περὶ τῶν ἰδίων συμμάχων φιλοτίμως, ἵνα κατὰ μηδένα τρόπον μηδὲν εἰς αὐτοὺς ἀδίκημα γίγνηται κατὰ τὸν χρόνον ὑπὸ Μακεδόνων. Ταῦτα δὲ ποιήσας πρὸς τὸν Φίλιππον ἔγγραπτα, λοιπὸν αὐτὸς ἤδη δι' αὑτοῦ τὸ προκείμενον ἐπετέλει. καὶ τὸν μὲν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπε παραχρῆμα, γινώσκων αὐτὸν εὐάγωγον μὲν ὄντα, καὶ ῥᾳδίως ἐξακολουθήσοντα τοῖς ἐκεῖ φίλοις, ἐφ' ὁπότερ' ἂν ἄγωσιν αὐτόν· φαντασίαν δὲ ποιήσοντα καὶ προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. μετὰ δὲ τοῦτον ἐξέπεμπε τοὺς παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, Κόιντόν τε τὸν Φάβιον, ὃς ἦν αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἀδελφιδοῦς, καὶ Κόιντον Φούλβιον· σὺν δὲ τούτοις Ἄππιον Κλαύδιον ἐπικαλούμενον Νέρωνα. παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἐπρέσβευον Ἀλέξανδρος Ἴσιος, Δαμόκριτος Καλυδώ-

ad Senatum non abhorrere ipsum intelligerent, placuit Philippo concedere, ut legatos Romam mitteret: simul etiam placuit, ut singuli legatos è suis eodem mitterent, qui cum Senatu agerent, & Philippum incusarent. Ita quum ex animi sententia, ut à principio cogitaverat, colloquii negotium Quintio successisset, orsa deinceps sua sine mora ulla pertexebat; & securitati suæ cum cura prospiciens, & Philippo nihil prorsus quo res ejus meliores fierent, neque prærogativam ullam largiens. Nam quum inducias in duos menses illi daret, ut eo tempore legationem Romam expediret præcepit; simul ut præsidia Phocide ac Locride extemplo deduceret, jussit. qui etiam studio summo populi Rom. sociis cavit, ne per induciarum tempus ullam à Macedonibus quacumque ratione injuriam acciperent. Atque hæc induciarum cum Philippo pacta quum scripto curasset comprehendi, de cætero suum ipse propositum per se exsequebatur. Igitur qui sciret Amynandrum ingenio esse admodum flexili, nec difficulter amicis quos ipse Quintius Romæ habebat obsecuturum, in utramvis partem ducere illum vellent; eumdemq; ob nomen regium speciem legationis adjecturum, & magnam hominum opinionem concitaturum; Romam è vestigio eum misit. Post hunc Legatos à se misit Q. Fabium, (is uxori Quintii sororis filius erat) & Q. Fulvium; & cum his Appium Claudium cognomine Neronem. Ætolorum nomine legationem obierunt isti; Alexander Isius, Damocritus Calyde-

Calydonius, Dicæarchus Trichonienſis, Polemarchus Arſinoenſis, Lamius Ambraciota, Nicomachus Acarnan. Eorum nomine qui Thurio aufugerant, & in Ambracia jam habitabant, Theodotus Pheræus è patria Theſſalia extorris, Strati inquilinus. Ab Achæis miſſus eſt Xenophon Ægienſis. ab Rege Attalo, Alexander ſolus. ab Athenienſium civitate, Cephiſodorus, & qui circa eum erant. Hi Romam prius venerunt, quam de provinciis magiſtratuum anni præſentis quicquam decreviſſent Patres; utrumne ambo Coss. in Galliam eſſent mittendi, an eorum alter adverſus Philippum. Poſtquam certo compererant Quintii amici ambos Coss. tumultus Gallici cauſſa in Italia manſuros; Legati omnes in Senatum venerunt, & in Philippum aſperrime ſunt invecti. Et cætera quidem eorum oratio ſimilis illi fuit quam apud Regem ipſum antea habuerant. Illud vero unum impensè ſtuduerunt, ut Patrum animis hanc opinionem ingenerarent; ſi Chalcis, Corinthus & Demetrias à Macedone tenerentur, non poſſe Græcos ne cogitatione quidem libertatem conſequi. Ipſius ſiquidem Philippi dictum hoc eſſe; & veriſſime illum quidem tunc locutum, quando dixit, commemorata loca compedes Græciæ eſſe; & recte ſane ita illum pronuntiaſſe. Nam neque Peloponneſios reſpirare à malis poſſe, quandiu Corintho regium præſidium inſidebit: neque Locros, & Bœotos atque Phocenſes mutire auſuros, dum Chalcidem Philippus tenebit, & reliquam Eubœam.

νιος, Δικαίαρχος Τριχωνιεὺς, Πολέμαρχος Ἀρσινοεὺς, Λάμιος Ἀμβρακιώτης, Νικόμαχος Ἀκαρνάν. τῶν δ' ἐκ Θουρίου πεφευγότων, κατοικούντων δ' ἐν Ἀμβρακίᾳ, Θεόδοτος Φεραῖος φυγὰς ἐκ Θετταλίας, κατοικῶν δ' ἐν Στράτῳ. παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν Ξενοφῶν Αἰγιεύς. παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου μόνος Ἀλέξανδρος. παρὰ δὲ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, οἱ περὶ Κηφισόδωρον. Οὗτοι δὲ παρε- II
γενήθησαν εἰς τὴν Ῥώμην πρὸ τοῦ τὴν σύγκλητον διαλαβεῖν ὑπὲρ τῶν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν καθεσταμένων, πότερον ἀμφοτέρους ὑπάτους εἰς τὴν Γαλατίαν, ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν δέοι πέμπειν ἐπὶ Φίλιππον. πεπεισμένων δὲ τῶν Τίτου φίλων μένειν τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους κατὰ τὴν Ἰταλίαν διὰ τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν φόβον, εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον πάντες, κατηγόρουν ἀποτόμως τοῦ Φιλίππου. τὰ μὲν οὖν ἄλλα παραπλήσια τοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα πρότερον εἰρημένοις ἦν· τοῦτο δ' ἐπιμελῶς ἐνέπηξαν ἐνεργοῦντε τῇ συγκλήτῳ πάντες, διότι τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Δημητριάδος ὑπὸ τῷ Μακεδόνι ταττομένων, οὐχ οἷόν τε τοὺς Ἕλληνας ἔννοιαν λαβεῖν ἐλευθερίας. ὃ γὰρ αὐτὸς Φίλιππος εἶπε τοῦτο, καὶ λίαν ἀληθὲς ἔφασαν ὑπάρχειν· ὃς ἔφη τοὺς προειρημένους τόπους εἶναι πέδας Ἑλληνικὰς, ὀρθῶς ἀποφαινόμενος. οὔτε γὰρ Πελοποννησίους ἀναπνεῦσαι δυνατὸν, ἐν Κορίνθῳ βασιλικῆς φρουρᾶς ἐγκαθημένης· οὔτε Λοκροὺς καὶ Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας θαρρῆσαι, Φιλίππου Χαλκίδα κατέχοντος καὶ τὴν ἄλλην Εὔβοιαν·

ἔτι δὲ

οὐδὲ μὴν Θετταλοὺς, οὐδὲ Μάγνητας δυνατὸν ἐννοήσασθαι τῆς ἐλευθερίας οὐδέποτε, Δημητριάδα Φιλίππου κατέχοντος καὶ Μακεδόνων. διὸ καὶ τὸ παραχωρεῖν τῶν ἄλλων τόπων τὸν Φίλιππον, φαντασίαν εἶναι, χάριν τοῦ τὸν παρόντα καιρὸν ἐκφυγεῖν. ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ βουληθῇ, ῥᾳδίως πάλιν ὑφ' αὑτὸν ποιήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν κρατῇ τῶν προειρημένων τόπων. Διόπερ ἠξίουν τὴν σύγκλητον ἢ τούτων τῶν πόλεων ἀναγκάσαι τὸν Φίλιππον ἐκχωρεῖν, ἢ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πολεμεῖν ἐῤῥωμένως πρὸς αὐτόν. καὶ γὰρ κεῖσθαι τὰ μέγιστα τοῦ πολέμου, τῶν τε Μακεδόνων προηττημένων δὶς ἤδη, καὶ κατὰ γῆν τῶν πλείστων αὐτοῖς χορηγιῶν ἐκδεδαπανημένων. Ταῦτα δ' εἰπόντες, παρεκάλουν μήτε τοὺς Ἕλληνας ψεῦσαι τῆς περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐλπίδος, μήθ' ἑαυτοὺς ἀποστερῆσαι τῆς καλλίστης ἐπιγραφῆς. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων πρέσβεις ταῦτα καὶ τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν. οἱ δὲ παρὰ τοῦ Φιλίππου, παρεσκευάσαντο μὲν ὡς ἐπὶ πλεῖον ποιησόμενοι τοὺς λόγους, ἐν ἀρχαῖς δ' εὐθέως ἐκωλύθησαν. ἐρωτηθέντες γὰρ, εἰ παραχωροῦσι Χαλκίδος, καὶ Κορίνθου, καὶ Δημητριάδος, ἀπεῖπαν μηδεμίαν ἔχειν περὶ τούτων ἐντολήν. οὗτοι μὲν οὖν ἐπιτιμηθέντες, οὕτω κατέπαυσαν τὸν λόγον. Ἡ δὲ σύγκλητος,
12 τοὺς μὲν ὑπάτους ἀμφοτέρους εἰς Γαλατίαν ἐξαπέστειλε, καθάπερ ἐπάνω προεῖπα· τὸν δὲ πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο κατάμενον εἶναι, δοῦσα τῷ Τίτῳ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν. Ταχὺ δὲ τούτων εἰς τὴν

neque verò Theſſalos aut Magnetes vel levem ſaltem guſtum aliquem libertatis poſſe unquam percipere, ſi Philippus & Macedones Demetriadem in poteſtate haberent. Quod igitur aliis locis ceſſurum ſe Philippus diceret, ad ſpeciem hoc ſolum fieri, ut præſens periculum evitet. nam qua die primum voluntas eum ceperit, Græcos ipſum, locorum quæ diximus potientem, denuo ſibi fore ſubjecturum. Propterea Senatum obſecrabant, ut vel excedere illis oppidis Philippum cogeret, vel nihil ultra moveret, ſed cum eo totis viribus bellum gereret. Jam enim belli partem maximam eſſe confectam; bis antè & terra & mari devictis Macedonibus, & pleriſque commeatibus abſumptis. Preces ſecundum iſta adjiciebant; ne ſpem quam de libertate Græci conceperant, irent deſtitutum: neve pulcherrimi tituli gloriam ſibimet ipſi inviderent. Et Græcorum quidem legati, hæc ſimiliaque his alia diſſeruerunt. At Regis legati longiorem orationem exorſi, ſtatim à principio ſunt impediti. Interrogati namque, ceſſuri ne eſſent Chalcide, Corintho & Demetriade, mandatum de his ullum ſe accepiſſe negarunt. Atque ita à Patribus objurgati finem dicendi fecerunt. Senatus Coss. ambobus in Galliam proficiſci juſſis, ut antea dicebam; ut duraret bellum cum Philippo decrevit, & rerum Græcanicarum arbitrium Quintio permiſit. Cujus rei nuntius quum celeriter in Græciam eſſet allatus, mirifice omnia Tito ex animi ſententia ſuccedebant; Fortuna

tum quidem ejus consilia nonnihil adjuvante; sed multo magis, quod singulari prudentia omnia essent ab ipso administrata. Nam si quis alius Romanorum, hic profectò vir sollers cum primis fuit. Adeo enim dextre sciteque & prudenter non solum in publicis inceptis se gerebat, verùm etiam in privatis congressibus, ut nihil posset magis. Et tamen juvenis admodum erat. nam annorum triginta major tum non fuit. idemque primus Romanorum cum exercitu in Græciam trajecerat.

Ἑλλάδα διαστραφέντων, ἐγεγόνει τῷ Τίτῳ πάντα κατὰ νοῦν. ἐπὶ βραχὺ μὲν καὶ ταὐτομάτου συνεργήσαντος, τὸ δὲ πολὺ διὰ τῆς αὐτοῦ προνοίας ἁπάντων κεχειρισμένων. πάνυ γὰρ ἀγχίνους εἰ καί τις ἕτερος Ῥωμαίων, καὶ ὁ προειρημένος ἀνὴρ γέγονεν. οὕτω γὰρ εὐστόχως ἐχείριζε καὶ νουνεχῶς οὐ μόνον τὰς κοινὰς ἐπιβολάς, ἀλλὰ καὶ τὰς κατ᾽ ἰδίαν ἐντεύξεις, ὥσθ᾽ ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. Καίτοι καὶ νέος ἦν κομιδῇ. πλείω γὰρ τῶν τριάκοντ᾽ ἐτῶν οὐκ εἶχε. καὶ πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβεβήκει μετὰ στρατοπέδου.

Humanum genus ipsis brutis esse deterius.

Ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἐκ τῶν ἀλόγων φαυλότερον.

QUUM videatur genus hominum versutia & vafritie omnia animalia superare: multa dici tamen possunt, cur deterrimum habeatur. Nam ceteræ animantes quæ solis cupiditatibus corporis serviunt, per has dumtaxat in fraudem labuntur: at humanum genus hoc amplius adscitis imbutum opinionibus, non pauciora per inconsiderantiam & pravam ratiocinationem peccat, quàm per naturam.

ΤΟ τῶν ἀνθρώπων γένος δοκοῦν 13
πανουργότατον εἶναι τῶν ζώων, πολὺν ἔχει λόγον τοῦ φαυλότατον ὑπάρχειν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις αὐταῖς δουλεύοντα, διὰ μόνας ταύτας σφάλλεται· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ προσδοξοποιημένον, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν, ἢ διὰ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει.

Militia Romanæ mos, ut vallum singuli ferant ad usus repentinos.

Ῥωμαϊκὸν ἔθος, χάρακα παρακομίζειν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας.

Descriptio valli ex usu disciplinæ militaris Romanæ; & quanto sit utilior vallo Græcanico.

Διαγραφὴ χάρακος τοῦ κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀγωγήν· καὶ ὅτι πολὺ διαφέρει τοῦ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγήν.

Πῶς

Πῶς ὅ, τε Ῥωμαίων στρατηγὸς καὶ Φίλιππος σὺν ταῖς αὐτῶν δυνάμεσι περὶ Φερὰς τῆς Θετταλίας ἀντεστρατοπεδευκότες τοῦ κρίνειν τὰ ὅλα διὰ μάχης ἀπέστησαν.

Πῶς κατὰ πορείαν ἐγγισάντων περὶ τὸ Θετίδιον τῶν Μακεδονικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν στρατιῶν, οἱ προκινδυνεύοντες μάχην οὐ τὴν τυχοῦσαν συνῆψαν.

Αἰτωλῶν ἰδίωμα πρὸς τὰς μάχας.

Πῶς ὁ Φίλιππος ἀλόγως κυρωθεὶς εἰς ὁλοσχερῆ ἀγῶνα πρὸς Τίτον Φλαμίνιον συγκατέστη περὶ Κυνὸς κεφαλὰς, λόφους οὕτω καλουμένους.

Ἔκταξις ἑκατέρου τοῦ στρατηγοῦ τῶν ἰδίων δυνάμεων.

Μάχη καρτερὰ καὶ νίκημα Ῥωμαίων.

Πολυβίου παρέκβασις, περιέχουσα σύγκρισιν τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων.

Ὅτι Ἀννίβας καὶ Πύρρος ὁ μὲν καθοπλισμῷ Ῥωμαίων, ὁ δὲ καὶ ὅπλοις καὶ δυνάμεσιν Ἰταλικοῖς ἐχρήσαντο.

Ὅτι ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ τὴν αὑτῆς ἰδιότητα ἔχουσα ἀνυπόστατος.

Quomodo Rom. Imperator & Philippus quum prope Pheras in Thessalia castra vicina haberent, à certamine de summa rerum suscipiendo abstinuerint.

Quomodo circa Thetidium quum Macedonicus & Romanus exercitus sibi invicem occurrissent per velites prælium non mediocre sit commissum.

Ætolorum proprium genus pugnæ.

Quomodo Philippus temerario consilio usus in casum universæ dimicationis venerit circa Cynoscephalas, colles ita dictos.

Aciei ordinatio utriusque Imperatoris.

Pugna atrox, & Romanorum victoria.

Digressio Polybii, continens comparationẽ armaturæ Romanorum & Macedonum, & aciei instruendæ ratio qua utrique utebantur.

Quomodo Hannibal & Pyrrhus usi sint, ille quidem armis Romanorum, hic vero & armis & milite Italico.

Phalangem Macedonicam quamdiu incorrupta manet, vinci non posse.

Mensura

Mensura areæ quam occupant singuli milites in phalange.

In phalange ultra quintum jugum, sive seriem, sarissam protendi non posse, nisi inutiliter.

Romanorum neque armaturam neque ordinationem vi phalangis parem eße.

Caußam cur Romani phalangem vincant, eße quod facile solvitur, & est difficilis ejus usus.

Philippum qui rebus lætis potentia recte uti nescivit, in adversis tamen prudentissimum fuisse.

Ἐμβαδοῦ μέτρον τῶν ἐν τῇ φάλαγγι ἱσταμένων.

Ὅτι ἐν τῇ φάλαγγι πέρα τοῦ πέμπτου ζυγοῦ προβολὴ σαρισσῶν οὐ γίνεται, ἢ οὐδὲν ἀνύει.

Ὅτι ὁ Ῥωμαίων καθοπλισμὸς καὶ τάξις οὐ δύναται μένειν κατὰ πρόσωπον τῆς φάλαγγος.

Ὅτι ἡ αἰτία παρ' ἣν συμβαίνει Ῥωμαίους νικᾶν τὴν φάλαγγα, ἐστὶν ἡ λύσις τῆς φάλαγγος, καὶ δυσχρηστία.

Ὅτι Φίλιππος ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις τὴν ἐξουσίαν οὐ φέρων ἀνθρωπίνως, ἐν τοῖς ἐλαττώμασι καὶ λίαν ἐσωφρόνει.

QUUM non posset Quintius comperiri quo loco hostes castra haberent; certò tamen sciret in Thessaliam ipsos jam advenisse, militibus præcepit, ut vallos singuli cæderent, quos secum ferrent; si qua forte nasceretur occasio iis utendi. Hoc autem, Græcorum quidem instituto videtur fieri omnino haut posse: Romanorum verò moribus, levis est labor. Nam Græci in itinere faciendo ipsum corpus suũ vix sustinent; & vexationẽ ejus oneris vix egre sufferunt. Romani quum scuta ansarum sive vinculorum coriaceorum ope ex humeris suspensa gestent, manibus ipsa pila, hoc amplius vallum ferre non detrectant. Accedit, quod ipsorum vallorum

ὉΔΕ Τίτος οὐ δυνάμενος ἐπιγνῶναι τοὺς πολεμίους, ᾗ στρατοπεδεύουσι, τοῦτο δὲ σαφῶς εἰδὼς, ὅτι πάρεισιν εἰς Θετταλίαν, προσέταξε κόπτειν χάρακα πᾶσιν, ἕνεκα τοῦ παρακομίζειν μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας. Τοῦτο δὲ κατὰ μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν, ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ· κατὰ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων, εὔχρηστον. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες μόλις αὑτῶν κρατοῦσι τῶν σαρκῶν ἐν ταῖς πορείαις, καὶ μόλις ὑπομένουσι τὸν ἀπὸ τούτων κόπον· Ῥωμαῖοι δὲ, τοὺς μὲν θυρεοὺς τοῖς ὀχεῦσι τοῖς σκυτίνοις ἐκ τῶν ὤμων ἐξηρτηκότες, ταῖς δὲ χερσὶν αὐτοὺς τοὺς γαίσους φέροντες, ἐπιδέχονται τὴν παρακομιδὴν τοῦ χάρακος. ἅμα δὲ καὶ μεγάλην εἶναι συμβαίνει τὴν δια- 14

τὴν διαφορὰν τούτων. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα βέλτιστον, ὃς ἂν ἔχοι πλείστας ἐκφύσεις καὶ μεγίστας πέριξ τοῦ πρέμνου· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες, ὅτε δὲ πλείστας, τέτταρας. καὶ ταύτας . . . ἔχοντες λαμβάνονται . . . ἐναλλάξ. ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει τήν τε κομιδὴν εὐχερῆ γίνεσθαι τελέως, (ὁ γὰρ εἷς ἀνὴρ φέρει τρεῖς καὶ τέτταρας, συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους) τήν τε χρείαν ἀσφαλῆ διαφερόντως. ὁ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὅταν τεθῇ πρὸ τῆς παρεμβολῆς, πρῶτον μέν ἐστιν εὐδιάσπαστος. ὅταν γὰρ τὸ μὲν κρατοῦν καὶ πιεζόμενον ὑπὸ τῆς γῆς ἓν ὑπάρχῃ μόνον, αἱ δ' ἀποφύσεις ἐκ τούτου πολλαὶ καὶ μεγάλαι, κἄπειτα δύο παραστάντες ἢ τρεῖς ἐκ τῶν ἀποφύσεων ἐπισπάσωνται τὸν αὐτὸν χάρακα, ῥᾳδίως ἐκσπᾶται. τούτου δὲ συμβαίνοντος, εὐθέως πύλη γίνεται διὰ τὸ μέγεθος· καὶ τὰ παρακείμενα λέλυται, τὰς βραχείας τὰς εἰς ἀλλήλους ἐμπλοκὰς καὶ τὰς ἐπαλλάξεις γίνεσθαι τοῦ τοιούτου χάρακος· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις συμβαίνει τοὐναντίον· τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως, ὥστε μήτε τὰς κεραίας εὐχερῶς ἐπιγνῶναι, ποίας εἰσὶν ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ κατωρυγμένων· μήτε τὰς ἐκφύσεις, ποίων κεραιῶν. λοιπὸν οὔτ' ἐπιλαβέσθαι παρείραντα τὴν χεῖρα δυνατὸν, ἅτε πυκνῶν οὐσῶν καὶ προσπιπτουσῶν αὑταῖς· ἔτι δὲ φιλοπόνως ἀποξυμμένων τῶν κεραιῶν· οὔτ' ἐπιλαβόμενον ἐκσπάσαι ῥᾴδιον, διὰ τὸ πρῶτον μὲν πάσας τὰς ἐμβολὰς σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν

differentia est magna. Græci, vallum putant optimum illum esse, qui plurimos & maximos circa ipsum stipitem habeat surculos erumpentes. Valli quibus Romani utuntur, duos ramulos aut tres habent, aut qui plurimos quatuor. & quidem ii sumuntur valli, in quibus surculi ab uno latere sint enati, non ab utroque alternatim. unde fit, ut & gestatio eorum sit prorsus facilis; singuli enim ternos quaternosve in unum fascem compositos ferunt: & usu eximiè firmus. Græcus siquidem vallus pro castris defixus, facile potest evelli. quoniam enim pars stipitis quæ in terra obruta ipsum opus continet sola est, surculi verò ex ipso enati & multi sunt & grandes; si accesserint duo aut tres, qui surculis prehensis vallum convellant, nullo negotio evellitur. quod ubi accidit, statim propter stipitis magnitudinem patet aditus; & quum ejusmodi valli ob surculorum brevitatem implicari atque alternatim complecti sese parum valeant; uno avulso, eorum qu ei adsident solvitur compages. Apud Romanos hujus contrarium evenit nam statim à principio sic eos inte se implicant, ut neque surculorum extrema ex qua propagine manen earum quæ in terram sunt defossæ possit dignosci; nec quæ propagine ad quos pertineant surculos. Jam pe foramina manus immittere & vallum prehendere; id vero neque fier potest; impedientibus surculis densi quos magno studio exacuunt: & s apprehenderis, extrahere tamen difficile. Ratio autem est; quoniam quamcunque partem valli prehen deri

teris, huic terra eam præstat firmitudinem, ut nisi cum toto opere labefactari nequeat. deinde, quòd unum si attrahas surculum, multos simul, sibi invicem propter mutuam implicationem obsequentes, tollas necesse est. Ut autem duo aut tres eundem simul vallum prehendant, vix ac ne vix quidem fieri queat. Quod si quis forte usus concussione crebra & violenta, unum alterumque sudem evulserit; ejusmodi fit intervallum, quod ne apparet quidem. Quum igitur adeo præstet Romanus vallus, quia facile est parabilis, & quia commode gestatur, postremò quia est ejus usus firmus ac stabilis; liquet manifestò, si ulla res alia ex institutis militaribus Romanorum, hanc certe, meo quidem judicio, æmulatione & imitatione esse dignam. Quintius igitur his præparatis ad incerta casuum, cum universo exercitu gradu lento procedebat. Ubi jam quinquaginta non amplius stadia à Pheræorum urbe aberat, castra ibi locat. Postero die missi ab eo sunt sub lucis exortum, qui loca inspicerent, & diligenter inquirerent, si forte per aliquam occasionem discere possent, ubi tandem essent hostes, & quid agerent. Eodem quoque tempore Philippus, cognito Romanos circa Thebas consedisse, cum omnibus copiis Larissa profectus, Pheras duxit. unde quum stadia circiter triginta abesset, tunc quidem castra ibi fecit, & suis edixit, ut mature omnes corpora curarent: at summo mane expergefacto milite, præmissis iis qui agmen præcedere soliti, jussit eos colles summos circa

ἐκ τῆς γῆς δύναμιν ἔχει· δεύτερον δέ, τὸ τὴν μίαν ἐπισπώμενον κεραίαν, πολλὰς ἀναγκάζεσθαι πιεζομένας ἅμα βαστάζειν διὰ τὴν εἰς ἀλλήλους ἐμπλοκήν. δύο δὲ καὶ τρεῖς ἐμπλακεῖσαι τοιαῦται χάρακες, οὐδ' ὅλως εὐχερές. ἐὰν δέ ποτε καὶ καταξυγαδίσας ἐκσπάσῃ τις ἕνα καὶ δεύτερον, ἀνεπιγνώστως γίνεται τὸ διάστημα. Διὸ καὶ μεγάλης διαφορᾶς, τῷ καὶ τὴν εὕρεσιν ἑτοίμην εἶναι τοῦ τοιούτου χάρακος, καὶ τὴν κομιδὴν εὐχερῆ, καὶ τὴν χρείαν ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον· φανερόν, ὡς εἰ καί τι τῶν ἄλλων πολεμικῶν ἔργων ἄξιον ζήλου καὶ μιμήσεως ὑπάρχει παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο καλόν γε τῇ ἐμῇ γνώμῃ. Πλὴν ὅγε Τίτος ἑτοιμασάμενος ταῦτα πρὸς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ χρείας, προῆγε παντὶ τῷ στρατεύματι βάδην. ἀπέχων δὲ περὶ πεντήκοντα στάδια τῆς τῶν Φεραίων πόλεως, αὐτοῦ παρενέβαλε. κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν ἐξέπεμπε τοὺς κατοπτεύσοντας καὶ διερευνησομένους, εἴ τινα δυνηθεῖεν λαβεῖν ἀφορμὴν εἰς τὸ γνῶναι ποῦ ποτέ εἰσι, καὶ τί πράττουσιν οἱ πολέμιοι. Φίλιππος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν πυνθανόμενος τοὺς Ῥωμαίους στρατοπεδεύειν περὶ τὰς Θήβας, ἐξάρας ἀπὸ τῆς Λαρίσσης παντὶ τῷ στρατεύματι, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς Φεράς. ἀπέχων δὲ περὶ τριάκοντα στάδια, τότε μὲν αὐτοῦ καταστρατοπεδεύσας ἐν ὥρᾳ, παρήγγειλε πᾶσι γίνεσθαι περὶ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν. ὑπὸ δὲ τὴν ἑωθινὴν ἐξεγείρας τὴν δύναμιν, τοὺς μὲν εἰθισμένους προπορεύεσθαι τῆς δυνάμεως προεξαπέστελλε· συντάξας ὑπερβάλλειν τοὺς ὑπὲρ τὰς Φερὰς ἀκρο-

ἀκρολοφίαις. αὐτὸς δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος. παρ' ὀλίγον μὲν οὖν ἦλθον ἀμφοτέρων οἱ προεξαπεσταλμένοι, τοῦ συμπεσεῖν ἀλλήλοις περὶ τὰς ὑπερβολάς. προϊδόμενοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὀρφνὴν, ἐκ πάνυ βραχέος διαστήματος ἐπέστησαν, καὶ ταχέως ἐπεμπον ἀποδηλοῦντες ἀμφότεροι τοῖς ἡγεμόσι τὸ γεγονός, καὶ πυνθανόμενοι τί δέον εἴη ποιεῖν ...... ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων στρατοπεδειῶν, κἀκείνους ἀνακαλεῖσθαι. τῇ δ' ἐπαύριον ἐξέπεμψαν ἀμφότεροι κατασκοπῆς ἕνεκα τῶν ἱππέων καὶ τῶν εὐζώνων, περὶ τριακοσίους ἑκατέρων. ἐν οἷς ὁ Τίτος καὶ τῶν Αἰτωλῶν δύο οὐλαμοὺς ἐξαπέστειλε διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν τόπων· οἳ καὶ συμμίξαντες ἀλλήλοις ἐπὶ τὰ τῶν Φερῶν ὡς πρὸς Λάρισαν, συνέβαλλον ἐνθύμως. τῶν δὲ περὶ τὸν Εὐπόλεμον τὸν Αἰτωλὸν διαφόρως κινδυνευόντων καὶ συμπαρακαλουμένων τοὺς Ἰταλικοὺς πρὸς τὴν χρείαν, θλίβεσθαι συνέβαινε τοὺς Μακεδόνας. καὶ τότε μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀκροβολισάμενοι, διεχωρίσθησαν εἰς τὰς αὐτῶν παρεμβολάς·

16 τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἀμφότεροι δυσαρεστούμενοι τοῖς περὶ τὰς Φερὰς τόποις, διὰ τὸ καταφύτους εἶναι καὶ πλήρεις αἱμασιῶν καὶ κηπίων, ἀνέζευξαν. Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Σκοτοῦσαν, σπεύδων ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἐφοδιάσασθαι, καὶ μετὰ ταῦτα γενόμενος εὐτρεπὴς, λαβεῖν τόπους ἁρμόζοντας ταῖς αὑτοῦ δυνάμεσιν. ὁ δὲ Τίτος ὑποπτεύσας τὸ μέλλον, ἐκίνει τὴν δύναμιν ἅμα τῷ Φιλίππῳ, σπεύδων προκαταφθεῖραι τὸν ἐν τῇ Σκοτουσαίᾳ σῖτον.

Pheras superare. Ipse, ut clarus illuxit dies, vallo copias eduxit. Non multum abfuit quin circa collium cacumina concurrerent inter se, qui utraque ex parte exercitus antecedere fuerant jussi. Nam hi quum per cœli caliginem sese mutuo prospexissent, parvo admodum intervallo distantes alteri ab alteris substiterunt; & confestim utrinque ad suos duces miserunt, qui significarent quod acciderat. illis autem visum manere in suis castris, & antecessores revocare. Postridie ejus diei duces utrinque speculandi caussa equites tricenos cum totidem velitibus miserunt. in his erant duæ Ætolorum turmæ, quorum opera usus est Quintius propter locorum peritiam. qui prope Pheras in via quæ Larissam ducit congressi, pugnam atrocem cient. Et quum Eupolemus Ætolus acriter dimicans Italicos ad prælium pariter ineundum excitaret, premi Macedones ceperunt. deinde post extractam in longum tempus velitationem, in castra tarde utrinque est discessum. Sequenti die damnatis locis circa Pheras, quod arboribus erant consiti, & maceriarum pleni atque hortorum, castra inde movent. Philippus, cui erat in animo commeatus exercitui suo prospicere ex urbe Scotussa, & postquam necessariis rebus omnibus esset probe instructus, apta suis copiis loca deligere; Scotussam iter avertit. Flaminius id ipsum suspicatus, eodem tempore cum Philippo castra movit, ad corrumpendas agri Scotussæi segetes festinans.

Quoniam

Quoniam autem ambos exercitus in illo itinere editi in altitudinem tumuli dividebant, neque Romani quò pergerent Macedones videbant, neque Macedones quò Romani. Ejus diei itinere confecto, Titus ad Eretriam Pheræ, Philippus ad amnem Onchestum quum pervenissent, ibi consederunt, neque alter de alterius castris quicquam resciverant. Postero die progressi ambo, castrametati sunt, Philippus quidem ad Melambium, locum ita dictum in agro Scotusseo; Titus verò circa Thetidium in Pharsalia; etiam tunc penitus sese ignorantes. Effuso imbre cum stupendis tonitribus, accidit sequenti die sub ipsum mane, ut obscuratus nubibus aër universus terræ incumberet; adeo ut propter offusam rebus caliginem nemo alium ante pedes stantem cerneret. Philippus tamen ad locum destinatum pervenire cupiens, motis castris copias omnes circumducebat. Sed officiente nebula ejus itineri, postquam viæ non multum confecisset, exercitui vallum circumdedit: unde præsidium idoneum emisit, dato præcepto, ut tumulorum intermediorum vertices insiderent. Quintius circa Thetidium castra habens, anxius & sollicitus quo loco essent hostes, decem equitum turmis antecedentibus velites ad mille dimisit, jussitq; ut locis magna cautione exploratis, agros incursarent. Illi dum ad juga collium ire pergunt, imprudentes, propter ejus diei tenebras, in stationes Macedonum incidunt. Quum principio

τῆς δ' ἑκατέρων πορείας μεταξὺ κει-
μένων ὄχθων ὑψηλῶν, οὔθ' οἱ Ρω-
μαῖοι συνεώρων τοὺς Μακεδόνας
ποῖ ποιοῦνται τὴν πορείαν, οὔθ' οἱ
Μακεδόνες τοὺς Ρωμαίους. Ταύτην
μὲν τὴν ἡμέραν ἑκάτεροι διανύσαντες,
ὁ μὲν Τίτος ἐπὶ τὴν προσαγορευο-
μένην Ἐρέτριαν τῆς Φ.....ς, ὁ δὲ
Φίλιππος ἐπὶ τὸν Ὀγχηστὸν ποταμόν,
αὐτοῦ κατέζευξαν, ἀγνοοῦντες ἀμ-
φότεροι τὰς ἀλλήλων παρεμβολάς.
Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθόντες ἐστρατο-
πέδευσαν· Φίλιππος μὲν ἐπὶ τὸ
Μελάμβιον προσαγορευόμενον τῆς
Σκοτουσαίας· Τίτος δὲ περὶ τὸ
Θετίδειον τῆς Φαρσαλίας, ἀκμὴν
ἀγνοοῦντες ἀλλήλους. ἐπιγενομένου δὲ
ὄμβρου καὶ βροντῶν ἐξαισίων, παν-
τελῶς συνέβη τὸν ἀέρα τὸν ἐκ τῶν νεφῶν
κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἑω-
θινὴν πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· ὥστε διὰ
τὸν ἐφεστῶτα ζόφον μηδὲ τοὺς ἐν
ποσὶ δύνασθαι βλέπειν. οὐ μὴν
ἀλλ' ὅγε Φίλιππος κατανύσαι
σπεύδων ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἀ-
ναζεύξας προῄει μετὰ πάσης τῆς στρα-
τιᾶς. δυσχρηστούμενος δὲ κατὰ τὴν
πορείαν διὰ τὴν ὁμίχλην, βραχὺν
τόπον διανύσας, τὴν μὲν δύναμιν εἰς
χάρακα παρενέβαλε, τὴν δ' ἐφεδρεί-
αν ἀπέστειλε, συντάξας ἐπὶ τοὺς
ἄκρους ἐπιβαλεῖν τῶν μεταξὺ κειμένων
βουνῶν. ὁ δὲ Τίτος στρατοπεδεύων 17
περὶ τὸ Θετίδειον, καὶ διαπορούμενος
ὑπὲρ τῶν πολεμίων ποῦ ποτ' εἰσί,
δέκα προθέμενος ἴλαμους, καὶ τῶν
εὐζώνων εἰς χιλίους ἐξαπέστειλε,
παρακαλέσας εὐλαβῶς ἐξερευνω-
μένους ἐπιπορεύεσθαι τὴν χώραν. Οἱ
δὲ προάγοντες ὡς ἐπὶ τὰς ὑπερβο-
λάς, ἔλαθον ἐμπεσόντες εἰς τὴν

τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείαν διὰ τὸ δύσοπτον τῆς ἡμέρας. οὕτω μὲν οὖν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐπὶ βραχὺ διαταραχθέντες ἀμφότεροι, μετ᾽ ὀλίγον ἤρξαντο καταπειράζειν ἀλλήλων· διέπεμψαν δὲ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἡγεμόνας ἑκάτεροι τοὺς διασαφήσοντας τὸ γεγονός. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν οἱ Ῥωμαῖοι κατεβαροῦντο, καὶ κακῶς ἔπασχον ὑπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων ἐφεδρείας, πέμποντες εἰς τὴν ἑαυτῶν παρεμβολὴν, ἐδέοντο σφίσι βοηθεῖν. ὁ δὲ Τίτος παρακαλέσας τοὺς περὶ τὸν Ἀρχέδαμον καὶ τὸν Εὐπόλεμον Αἰτωλοὺς, καὶ δύο τῶν παρ᾽ αὑτοῦ χιλιάρχους ἐξέπεμψε μετὰ πεντακοσίων ἱππέων καὶ δισχιλίων πεζῶν· ὧν προσγενομένων τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκροβολιζομένοις, παραυτίκα τὴν ἐναντίαν ἔσχε διάθεσιν ὁ κίνδυνος. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι προσλαβόντες τὴν ἐκ τῆς βοηθείας ἐλπίδα, διπλασίως ἐπερρώσθησαν πρὸς τὴν χρείαν· οἱ δὲ Μακεδόνες, ἠμύνοντο μὲν γενναίως. πιεζόμενοι δὲ πάλιν αὐτοὶ καὶ καταβαρούμενοι τοῖς ὅπλοις, προσέφυγον πρὸς τοὺς ἄκρους, καὶ διεπέμποντο πρὸς τὸν βασιλέα περὶ βοηθείας.

18 ὁ δὲ Φίλιππος οὐδέποτ᾽ ἂν ἐλπίσας κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁλοσχερῆ γενέσθαι κίνδυνον, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀφεικὼς ἔτυχε καὶ πλείους ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐπὶ χορτολογίαν. Τότε δὲ πυνθανόμενος τὰ συμβαίνοντα παρὰ τῶν διαποστελλομένων, καὶ τῆς ὁμίχλης ἤδη διαφαινούσης, παρακαλέσας Ἡρακλείδην τε τὸν Γυρτώνιον, ὃς ἡγεῖτο τῆς Θετταλικῆς ἵππου, καὶ Λέοντα τὸν τῶν Μακεδόνων ἱππάρχην, ἐξέπεμψε· σὺν δὲ τούτοις Ἀθηναγόραν ἔχοντα πάντας τοὺς μισθοφόρους, πλὴν τῶν Θρᾳκῶν. συναψάντων δὲ τούτων τοῖς ἐν ταῖς

& Macedones & Romanos nonnihil casus inopinatus turbasset, mox tamen tentare sese invicem orsi, ac duces suos utrique miserunt, qui significarent quod acciderat. In eo concursu Romani quum laboran inciperent, nec jam hostilium stationum vim sustinerent, subsidium è castris suis acciverunt. Quintiu Archedamum Eupolemumque Ætolos & Tribunos militum duos cohortatus, cum equitibus quingenti & duobus peditum millibus, suppetias laborantibus ferre jussit. qua manus ut conjuncta iis fuit qui dudum cum hoste velitabantur, prælii facies extemplo est mutata. Nam Romani ob præsens auxilium nov spe recreati, duplo animosius pugnam capessebant. Macedones verò, etsi fortiter illi quidem sese defendebant; pressi tamen vice sua & armorum pondere gravati, ad collium vertices se receperunt, & auxilium per nuntios ab Rege petierunt. Philippus, qui nunquam futurum cogitaverat, ut ad universæ rei dimicationem eo die veniretur, eam ob caussam copiarum partem maximam è castris eductam, pabulatum dimiserat. Tunc verò ab iis qui subinde mittebantu rem omnem edoctus, & per caliginem die jam illucescente, cohortatus Heraclidem Gyrtonium, qu Thessalico equitatui præerat, & Leonem, equitum Macedonum Præfectum, eos suppetias misit Athenagora ipsis adjecto, qui omne conductitios, præter Thraces, ducebat. Hi postquam stationibu

prioribu

prioribus se conjunxissent, Macedones auctis viribus gravi accessione hujus auxilii, hostibus incumbunt. Itaque rursus isti Romanos vice versa è summis depulerunt collibus. Qui, si equitum Ætolicorum pertinax pugna non obstitisset, terga penitus vertere hostes coëgissent. Plane enim illi tunc temporis animosè & præcipiti cum audacia dimicarunt. Nam Ætoli quanto in præliis pedestribus sunt aliis inhabiliores, & propter genus armorum & propter ordinationis modum quo utuntur, ad ea certamina quæ acie instructa de summa rerum instituuntur; tantum præstant cæteris Græcis in præliis equestribus, quando catervatim aut etiam viritim, res geritur. Hi igitur etiam tunc irruentium hostium impetum quum essent remorati, ad plana usque loca Romani non sunt propulsi: sed ubi aliquantum se summovissent ab hoste, in eundem rursus obversi constiterunt. Titus videns, non velites solum & equos in fugam inclinasse, verum etiam universum exercitum propter istos metu consternatum; eductis copiis omnibus, prope ipsos colles aciem instruit. Dum hæc agebantur alii post alios de statione Macedonum ad Philippum accurrere, & hujusmodi clamoribus eum compellare; Fugiunt hostes, ô Rex: ne occasionem prætermiseris: non sustinent nos Barbari. tuus hic est dies, tua hæc opportunitas. adeo ut Philippus cui tamen loca displicebant, ad subeundam prælii aleam impelleretur. Tumuli quos diximus ob aliquam canini capitis similitudinem, Cynoscephalæ vocan

ἐφεδρείας, καὶ προσγενομένης τοῖς Μακεδόσι βαρείας χειρὸς, ἐνέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πάλιν οὗτοι τοὺς Ῥωμαίους ἤλαυνον ἐκ μεταβολῆς ἀπὸ τῶν ἄκρων. Μέγιστον δ' αὐτοῖς ἐμπόδιον ἦν τοῦ μὴ τρέψασθαι τοὺς πολεμίους ὁλοσχερῶς, ἡ τῶν Αἰτωλικῶν ἱππέων φιλοτιμία. Πάνυ γὰρ ἐκθύμως οὗτοι καὶ παραβόλως ἐκινδύνευον. Αἰτωλοὶ γὰρ καθ' ὅσον ἐν τοῖς πεζικοῖς, ἐλλιπεῖς εἰσὶ, καὶ τῷ καθοπλισμῷ καὶ τῇ συντάξει πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας, κατὰ τοσοῦτον τοῖς ἱππικοῖς διαφέρουσι πρὸς τὸ βέλτιον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τοῖς κατὰ μέρος καὶ κατ' ἰδίαν κινδύνοις. Διὸ καὶ τότε τούτων παρακατεχόντων τὴν ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων, οὐκέτι συνηλάθησαν, ἕως εἰς τοὺς ἐπιπέδους τόπους· βραχὺ δ' ἀποσχόντες ἐκ μεταβολῆς ἔστησαν. ὁ δὲ Τίτος θεωρῶν οὐ μόνον τοὺς εὐζώνους καὶ τοὺς ἱππέας ἐγκεκλικότας, ἀλλὰ διὰ τούτους καὶ τὴν ὅλην δύναμιν ἐπτοημένην, ἐξῆγε τὸ στράτευμα πᾶν, καὶ παρενέβαλε πρὸς τοῖς βουνοῖς. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας Μακεδόνων ἔθεον πρὸς τὸν Φίλιππον ἀναβοῶν· Βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρόν· οὐ μένουσιν ἡμᾶς οἱ Βάρβαροι. σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ καιρός. ὥστε τὸν Φίλιππον, καίπερ οὐκ εὐδοκούμενον τοῖς τόποις, ὅμως ἐκκληθῆναι πρὸς τὸν κίνδυνον. Οἱ γὰρ προειρημένοι λόφοι, καλοῦνται μὲν Κυνὸς κεφαλαί· τραχεῖς δ'

εἰσὶ καὶ περικεκλασμένοι, καὶ πρὸς ὕψος ἱκανὸν ἀνατείνοντες. Διὸ καὶ προορώμενος ὁ Φίλιππος τὴν δυσχρηστίαν τῶν τόπων, ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδαμῶς ἡρμόζετο πρὸς ἀγῶνα· τότε δὲ παρορμηθεὶς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐελπιστίας τῶν ἀγγελλόντων, ἕλκειν παρήγγελλε τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ χάρακος.
19 Ο δὲ Τίτος παρεμβαλὼν τὴν αὑτοῦ στρατιὰν ἐξῆς ἁπάντων, ἅμα μὲν ἐφήδρευε τοῖς προκινδυνεύουσιν, ἅμα δὲ παρεκάλει τὰς τάξεις ἐπιπορευόμενος. ἡ δὲ παράκλησις ἦν αὐτοῦ βραχεῖα μὲν, ἐμφαντικὴ δὲ καὶ γνώριμος τοῖς ἀκούουσιν. ἐναργῶς γὰρ ὑπὸ τὴν ὄψιν ἐνδεικνύμενος ἔλεγε τοῖς αὑτοῦ στρατιώταις. Οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, ὦ ἄνδρες, οὓς ὑμεῖς προκατέχοντας ἐν Μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν Εορδαίαν ὑπερβολὰς, ἐκ τοῦ προφανοῦς μετὰ Σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς τόπους ὑπερδεξίους ἐξεβάλετε, πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες; οὐχ οὗτοι Μακεδόνες εἰσὶν, οὓς ὑμεῖς προκατέχοντας τὰς ἀπηλπισμένας ἐν Ἠπείρῳ δυσχωρίας ἐκβιασάμενοι ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς, φεύγειν ἠναγκάσατε; οἱ ῥίψαντες τὰ ὅπλα τέως εἰς Μακεδονίαν ἀνεχωρίσθησαν. πῶς οὖν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι καθήκει, μέλλοντας ἐξ ἴσου ποιεῖσθαι τὸν κίνδυνον πρὸς αὐτούς; Τί δὲ προσορᾶσθαι τῶν προγεγονότων, ... ἀλλ' οὐ τἀναντία δι' ἐκεῖνα καὶ νῦν θαρρεῖν; διό περ, ὦ ἄνδρες, παρακαλέσαντες σφᾶς αὐτοὺς, ὁρμᾶσθε πρὸς τὸν κίνδυνον ἐρρωμένως. Θεῶν γὰρ βουλομένων, ταχέως πέπεισμαι ταὐτὸ τέλος ἀποβήσεσθαι

tur; sunt autem asperi, cavi amfractique & in altitudinem sic satis magnam editi. Icciroo Philippus, difficultates locorum prospiciens, ad certamen neutiquam ab initio sese comparabat; tunc vero spei bonæ magnitudine, quam illi ostendebant qui eos nuntios afferebant, induci se passus est, ut vallo educi copias juberet. Quintius universa suorum acie ordinata, simul antecessores in stationibus collocabat; simul ordines lustrans cunctos adhortabatur. Ejus allocutio brevis illa quidem fuit, sed efficaciæ plena, & audientibus nota. nam quasi sub ipsum oculorum aspectum rem præsentem sisteret, ita milites alloquebatur. Nonne Macedones isti sunt, ô commilitones, quos in Macedonia vos quum fauces insiderent quibus aditur Eordæa, aperto Marte aggressi, duce Sulpicio, & ad loca edita per vim connisi, loco dejecistis, multosque eorum occidistis? Nonne Macedones isti sunt, quos in Epiro quum illas vias invias præoccupassent, per quas traduci posse exercitum omnes desperabant, vos vestra virtute, magna vi irruentes, deturbastis, & projectis armis fugere tantisper donec in Macedoniam sese recepissent, coegistis? quî igitur nunc metuere vos deceat, ex æquo cum iisdem pugnaturos? Quid? an rerum præclare gestarum recordatio segniores vos reddet? an non potius etiam nunc per illa crescet vobis animus? Agite igitur, commilitones, mutuis hortatibus excitati, valida vi ad prælium vos accingite. Nam qualis fuit superiorum certaminum exitus, talem

talem hujus quoque dimicationis citò futurum, diis volentibus, confido. Hæc ubi Quintius dicta dedit, dextram aciei partem stare jussit immotam, & ante hanc elephantos. lævam ipse cum velitibus superbo incessu in hostes induxit. Antecessores Romanorum ubi legionum à tergo præsidium accessit, iterum conversi, acriter hostes adoriuntur. Quo tempore Philippus, copiarum suarum partem maximam conspicatus pro castris in acie jam stare, ipse cum cetratis & dextra phalangis parte ulterius progrediens, colles ipsos raptim conscendere instituit: Nicanori, cui Elephanto erat cognomen, imperat, daret operam ut è vestigio pars aciei altera sequeretur. Mox ubi ad summos colles primi pertingere ceperunt, confestim ad sinistram signa convertit, & locis superioribus occupatis, aciem ibi direxit. Quoniam enim Macedones qui aciem antecedebant, per longum spatium Romanos urserant, ab altera parte collium quæ castra Romana spectabat insequentes, nudata præsidio cacumina invenit. Dum adhuc dextimos Rex ordinabat, superveniunt conductitii quos summa vi hostis premebat. Nam ubi velitibus Romanis graviter armati sese adjunxerunt, sicut modò dicebam, pugnantesque ipsos adjuvare hi sunt aggressi; velites, accedente eorum opera, & hoc quasi pondere ad libramentum assumpto, hostibus acriter incumbentes, multos eorum occiderunt. Rex initio cum venit,

τῆς παρούσης μάχης τοῖς προγεγονόσι κινδύνοις. Οὗτος μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν, τὸ μὲν δεξιὸν μέρος ἐκέλευε μένειν κατὰ χώραν, καὶ θηρία πρὸ τούτων· τῷ δ' εὐωνύμῳ μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπῄει σοβαρῶς τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ προκινδυνεύοντες τῶν Ῥωμαίων, προσλαβόντες τὴν τῶν πεζῶν στρατοπέδων ἐφεδρείαν, ἐκ μεταβολῆς ἐνέκειντο τοῖς ὑπεναντίοις. Φίλιππος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπειδὴ τὸ πλέον μέρος ἤδη τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἑώρα παρεμβεβληκὸς πρὸ τοῦ χάρακος, αὐτὸς μὲν ἀναλαβὼν τοὺς πελταστὰς καὶ τὸ δεξιὸν τῆς φάλαγγος, προῆγε, σύντομον ποιούμενος τὴν πρὸς τοὺς λόφους ἀνάβασιν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Νικάνορα τὸν ἐπικαλούμενον Ἐλέφαντα συνέταξε, φροντίζειν ἵνα τὸ λοιπὸν μέρος τῆς δυνάμεως ἐκ ποδὸς ἕπηται. Ἅμα δὲ τῷ τοὺς πρώτους ἅψασθαι τῆς ὑπερβολῆς, εὐθέως ἐξ ἀσπίδος παρενέβαλε καὶ προκατελάμβανε τοὺς ὑπερδεξίους. Τῶν γὰρ προκινδυνευόντων Μακεδόνων ἐπὶ πολὺ πεθλιφότων τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν λόφων, ἐρήμους κατέλαβε τοὺς ἄκρους. ἔτι δὲ παρεμβάλλοντος αὐτοῦ τὰ δεξιὰ μέρη τῆς στρατιᾶς, παρῆσαν οἱ μισθοφόροι πιεζόμενοι κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν πολεμίων. προσγενομένων γὰρ τοῖς τῶν Ῥωμαίων εὐζώνοις τῶν ἐν τοῖς βαρέσιν ὅπλοις ἀνδρῶν, καθάπερ ἀρτίως εἶπα, καὶ συνεργούντων κατὰ τὴν μάχην, προσλαβόντες οἱονεὶ σήκωμα τὴν τούτων χρείαν, βαρέως ἐπέκειντο τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἔκτεινον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς ὅτε παρεγίγνετο, θεωρῶν οὐ

μακρὰν τῆς τῶν πολεμίων παρεμβο-
λῆς συνεστῶτα τὸν τῶν εὐζώνων κίνδυνον,
περιχαρὴς ἦν· ὡς δὲ πάλιν ἐκ με-
ταβολῆς ἑώρα κλίνοντας τοὺς ἰδίους, καὶ
προσδεομένους ἐπικουρίας, ἠναγ-
κάζετο βοηθεῖν καὶ κρίνειν ἐκ τοῦ
καιροῦ τὰ ὅλα· καίπερ ἔτι τῶν
πλείστων μερῶν τῆς φάλαγγος κατὰ
πορείαν ὄντων, καὶ προσβαινόν-
των πρὸς τοὺς βουνούς· προσδε-
ξάμενος δὲ τοὺς ἀγωνιζομένους,
τούτους μὲν ἤθροιζε πάντας ἐπὶ τὸ
δεξιὸν κέρας καὶ τοὺς πεζοὺς καὶ
τοὺς ἱππέας· τοῖς δὲ πελτασταῖς
καὶ τοῖς φαλαγγίταις παρήγγει-
λε διπλασιάζειν τὸ βάθος, καὶ
πυκνοῦν ἐπὶ τὸ δεξιόν. γενομένου
δὲ τούτου, καὶ τῶν πολεμίων ἐν
χερσὶν ὄντων, τοῖς μὲν φαλαγγί-
ταις ἐδόθη παράγγελμα, καταβα-
λοῦσι τὰς σαρίσας ἐπάγειν, τοῖς
δ' εὐζώνοις κερᾶν. Κατὰ δὲ τὸν
αὐτὸν καιρὸν Τίτος δεξάμενος
εἰς τὰ διαστήματα τῶν σημαιῶν τοὺς
προκινδυνεύοντας, προσέβαλε τοῖς
πολεμίοις. γενομένης δὲ τῆς ἐξ ἀμφοῖν
21 συμπτώσεως μετὰ βίας καὶ κραυγῆς
ὑπερβαλλούσης, ὡς ἂν ἀμφοτέρων
ὁμοῦ συναλαλαζόντων, ἅμα δὲ καὶ τῶν
ἐκτὸς τῆς μάχης ἐπιβοώντων τοῖς ἀ-
γωνιζομένοις, ἦν τὸ γινόμενον ἐκ-
πληκτικὸν καὶ παραστατικὸν ἀγωνίας.
τὸ μὲν οὖν δεξιὸν τοῦ Φιλίππου λαμ-
πρῶς ἀπήλλαττε κατὰ τὸν κίνδυνον,
ἅτε καὶ τὴν ἔφοδον ἐξ ὑπερδεξίου ποιού-
μενον, καὶ τῷ βάρει τῆς συντάξεως
ὑπερέχον, καὶ τῇ διαφορᾷ τοῦ καθο-
πλισμοῦ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρεί-
αν πολὺ διαλλάττον· τὰ δὲ
λοιπὰ μέρη τῆς δυνάμεως αὐτοῦ,

conspicatus non procul ab hostium castris manus conserere expeditos, gaudio exultare. at mox, facta commutatione, suos videns inclinare, & subsidio opus habere, suppetias illis venire; & quamvis pleræque partes phalangis in itinere adhuc pergebant, & ad tumulos accedebant; universæ tamen pugnæ aleam è re nata subire est coactus. Igitur acceptis iis qui præliabantur, omnes hos in dextro cornu pedites equitesque congregavit. cetratis & phalangitis præcepit, ut aciem profundiorem duplo efficerent, & in dextra parte ordines ut densarent. Eo facto, quia jam hostes aderant, phalangitis data est tessera, ut demissis sarissis hostem invadant; expeditis, ut supra Romanæ aciei cornua ordines porrigant. Quo etiam tempore, Quintius velitibus receptis in aciei intervalla, pugnam commisit. Et quum factus esset concursus magna vi & cum clamoribus infanùm magnis: (nam & acies utraque consuetum illum præliantibus clamorem simul sustulit; & qui extra prælium erant, dimicantium alacritatem suis acclamationibus excitabant;) prorsus terribile spectaculum cerneres, quodque spectantium animos præ anxietate consternaret. Qui in dextra parte regiæ aciei stabant, ii pugnam admodum secundam faciebant: nam & de superiore loco hostem petebant; & ipso quasi pondere ordinationis suæ vincebant; & genere quoque armorum ad præsentem dimicationem accommodatissimo, longè præstabant. Jam quod ad reliquas partes Macedonici exercitus attinet,

tinet, partim dimicantibus suis cohærentes, procul ab hoste erant summoti; partim altitudinem collium recens emensi, in verticibus sese ostendebant; pars nempe aciei læva. Titus postquam videt phalangis impetum sustineri à suis non posse, verum sinistram aciem jam esse impulsam, & multis occisis, cæteros è prælio sensim se recipere; nullam denique nisi in dextra acie spem salutis superesse, eò sese confestim contulit. ibi conspicatus hostium alios decertantibus adhærere, alios è summis collibus cum maxime descendere, nonnullos ipsis tumulorum verticibus insidere, elephantibus ante aciem constitutis, signa in hostes intulit. Macedones enimvero, qui neque ducem habebant ad signum dandum, nec cogere se in unum corpus, & propriam phalangis figuram constituere poterant, (tum quia difficultates locorum impediebant; tum etiam, quod vestigia pugnam conferentium sequentes, in modum procedentis agminis, non autem aciei instructæ, erant dispositi;) ne primum quidem impetum Romanorum ex propinquo vires conferentium exceperunt; sed à principio statim ab elephantis perturbati, sic ut ordines confunderent, in fugam inclinarunt. Fugientes istos plerique Romani sunt insecuti. Erat inter hos Tribunus quidam militum, quem signa non amplius viginti sequebantur. hic salubri consilio è re nata apud se excogitato, ad universam victoriam magnum fecit momentum. Cernens enim Philippum longe ultra reliquam aciem

τὰ μὲν ἐχόμενα τῶν κινδυνευόντων ἐν ἀποστάσει τῶν πολεμίων ἦν, τὰ δ' ἐπὶ τῶν εὐωνύμων ἄρτι διηνυκότα τὰς ὑπερβολὰς ἐπεφαίνετο τοῖς ἄκροις. ὁ δὲ Τίτος θεωρῶν οὐ δυναμένους τοὺς παρ' αὐτοῦ στέγειν τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον, ἀλλ' ἐκπιεζομένους τοὺς ἐπὶ τῶν εὐωνύμων, καὶ τοὺς μὲν ἀπολωλότας ἤδη, τοὺς δ' ἐπὶ πόδα ποιουμένους τὴν ἀναχώρησιν, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς μέρεσι καταλειπομένας τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας· ταχέως ἀφορμήσας πρὸς τούτους, καὶ συνθεασάμενος τῶν πολεμίων, τὰ μὲν συνεχῆ τοῖς διαγωνιζομένοις, τὰ δ' ἐκ τῶν ἄκρων ἀκμὴν ἐπικαταβαίνοντα, τὰ δ' ἐπὶ τοῖς ἄκροις ἐφεστῶτα· προθέμενος τὰ θηρία, προσῆγε τὰς σημαίας τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Μακεδόνες οὐδὲ τοῦ παραγγέλλοντος ἔχοντες, οὔτε συνασπίζειν δυνάμενοι καὶ λαβεῖν τὸ τῆς φάλαγγος ἴδιον σχῆμα, διά τε τὰς τῶν τόπων δυσχερείας, καὶ διὰ τὸ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἑπόμενοι πορείας ἔχειν διάθεσιν, καὶ μὴ παρατάξεως, οὐδὲ προσδέξαντο τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὰς χεῖρας ἔτι· δι' αὐτῶν δὲ τῶν θηρίων πτοηθέντες καὶ διασπασθέντες ἐνέκλιναν.

22 Οἱ μὲν οὖν πλείους τῶν Ῥωμαίων ἑπόμενοι τούτους ἔκτεινον, εἷς δὲ τῶν χιλιάρχων τῶν ἅμα τούτοις σημαίας ἔχων οὐ πλείους εἴκοσι, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμφρονήσας ὅ δέον εἴη ποιεῖν, μεγάλα συνεβάλετο πρὸς τὴν τῶν ὅλων κατόρθωσιν. Θεωρῶν γὰρ τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἐπὶ πολὺ προ-

πεπτωκότας τῶν ἄλλων, καὶ πιέζοντας τῷ βάρει τὸ σφέτερον εὐώνυμον, ἀπολιπὼν τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ νικῶντας ἤδη καταφανῶς, ἐπιστρέψας δ' ἐπὶ τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ κατόπιν ἐπιγενόμενος, προσέβαλλε κατὰ νώτου τοῖς Μακεδόσι. Τῆς δὲ τῶν φαλαγγιτῶν χρείας ἀδυνάτου καθεστώσης ἐκ μεταβολῆς καὶ κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, οὗτος μὲν ἐπέκειτο κτείνων τοὺς ἐν ποσὶν, οὐ δυναμένους αὑτοῖς βοηθεῖν, ἕως οὗ ῥίψαντες τὰ ὅπλα, φεύγειν ἠναγκάσθησαν οἱ Μακεδόνες· συνεπιθεμένων αὐτοῖς ἐκ μεταβολῆς καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ἐγκεκλικότων. Ο δὲ Φίλιππος ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, καθάπερ, εἶπα, τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ καθ' αὐτὸν μέρους, ἐπέπειστο τελέως νικᾶν· τότε δὲ συνθεασάμενος ἄφνω ῥιπτοῦντας τὰ ὅπλα τοὺς Μακεδόνας, καὶ τοὺς πολεμίους κατὰ νώτου προσβεβληκότας, βραχὺ γενόμενος ἐκ τοῦ κινδύνου μετ' ὀλίγων ἱππέων καὶ πεζῶν, συνεθεώρει τὰ ὅλα· κατανοήσας δὲ τοὺς Ρωμαίους κατὰ τὸ δίωγμα τοῦ λαιοῦ κέρως τοῖς ἄκροις ἤδη προσπελάζοντας, ἐγίγνετο . . . . . πλείστους ἐκ τοῦ καιροῦ συναθροίσας τῶν Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων. Τίτος δὲ τοῖς φεύγουσιν ἑπόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ἄρτι τοῖς ἄκροις ἐπιβαλλούσας τὰς εὐωνύμους τάξεις τῶν Μακεδόνων, ταῖς μὲν . . . . ἐπέστη, τῶν πολεμίων ὀρθὰς ἀνασχόντων τὰς σαρίσας. ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς Μακεδόσιν, ὅταν ἢ παραδιδῶσιν αὐτοὺς, ἢ μεταβάλλωνται

suam progressum, lævam Romanæ aciei partem ipso quasi pondere obterentem; dextimis qui non ancipitem jam victoriam obtinebant relictis, ad pugnantes se cum suis avertit; quorum à tergo ut constitit, Macedones aversos invadit. Ac quoniam ea phalangis ratio est, ut retrorsum convertere se, & prælia viritim capessere nequeat; Tribunus proximum quemque Macedonum, qui defendere ipsi se non poterant, cædere non destitit, donec projectis armis fugam arripere hostes sunt coacti; quum etiam à fronte Romani qui in fugam inclinaverant, signis conversis ipsos pariter urgerent. Rex Philippus initio, quod modò dicebam, ex illa parte in qua ipse erat, conjecturam de universa pugna faciens, plenam sibi victoriam haut dubie spondebat. Tum verò ut repente videt Macedones arma projicere, eorumque tergis hostes incumbere, prelio paullulum excedens cum equitibus & peditibus paucis, quo loco esset rerum summa cœpit contemplari. Et quum animadvertisset, Romanos qui lævum cornu persequebantur summis jam collibus appropinquare; subito congregata Thracum & Macedonum, quantam maximam poterat, manu, fugam adornavit. Titus interim fugientes persequebatur: qui dum in colles aciem erigit, sinistros Macedonum ordines in summos vertices tantum quod pervenisse offendit; à quibus pugna lacessendis ideo abstinuit, quia sarissas tenebant in altum erectas. Macedonibus ea consuetudo est, quoties aut deditionem, aut transitionem

tionem ad hostes faciunt. Facti deinde caussam percontatus Imperator, impetum eorum quos secum habebat inhibuit, æquum esse judicans, ut pavefactis parceret. verùm hæc dum cogitabat Titus, quidam ex antesignanis de superiore loco irruentes, manus cum ipsis conserunt. multos eorum isti letho dederunt: pauci armis projectis fuga sibi consuluerunt. Postquam omni ex parte prælium erat confectum, & Romani victoriam obtinebant, Philippus versus Tempe se recepit. Primo die circa Turrim Alexandri, ut vocant, quum tetendisset; sequenti, ut Gonnos pervenit, qui locus est in ipso Tempium aditu, substitit, eo consilio ut eos qui fugâ evasissent, exspectaret. Romani aliquantisper fugientes insecuti, mox alii ad detrahenda mortuis spolia; alii ad captivos in unum locum cogendos; plures ad diripienda castra hostium se convertunt. Ac quoniam Ætolos eò jam irrupisse offenderunt, præda sibi debita fraudari se rati, queri de Ætolis ceperunt, & Imperatori dicere; Pericula ipsum quidem sibi imperare; at prædam aliis concedere. Tunc sane in castra sua reversi, noctem ibi egerunt: insecuto verò die, simul captivos & quod erat reliquum spoliorum coëgerunt in unum: simul pergentes ire, Larissam petierunt. Ceciderunt eo prælio è Romanorum exercitu circiter septingenti;

πρὸς τοὺς ὑπεναντίους. μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενος τὴν αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος, παρακατεῖχε τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, φείσασθαι κρίνων τῶν ἀποδεδειλιακότων. ἀκμὴν δὲ τοῦ Τίτου ταῦτα διανοουμένου, τῶν προηγουμένων τινὲς ἐπιπεσόντες αὐτοῖς ἐξ ὑπερδεξίου, προσέφερον τὰς χεῖρας· καὶ τοὺς μὲν πλείους διέφθειρον, ὀλίγοι δέ τινες διέφυγον ῥίψαντες τὰ
ὅπλα. πανταχόθεν δὲ τοῦ κιν- 23
δύνου συντέλειαν εἰληφότος, καὶ κρατούντων τῶν Ῥωμαίων, ὁ μὲν Φίλιππος ἐποιεῖτο τὴν ἀποχώρησιν ὡς ἐπὶ τὰ Τέμπη. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρου καλούμενον πύργον ηὐλίσθη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ προελθὼν εἰς Γόννους ἐπὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, ἐπέμεινε βουλόμενος ἀναδέξασθαι τοὺς ἐκ τῆς φυγῆς ἀνασωζομένους. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μέχρι μέν τινος ἐπακολουθήσαντες τοῖς φεύγουσιν, οἱ μὲν ἐσκύλευον τοὺς τεθνεῶτας, οἱ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἤθροιζον, οἱ δὲ πλείους ὥρμησαν ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν τοῦ τῶν πολεμίων χάρακος. ἔνθα δὴ καταλαβόντες τοὺς Αἰτωλοὺς προεμπεπτωκότας, καὶ δόξαντες στερεῖσθαι τῆς σφίσι καθηκούσης ὠφελείας, ἤρξαντο καταμέμφεσθαι τοὺς Αἰτωλούς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν στρατηγόν, ὅτι τοὺς μὲν κινδύνους αὐτοῖς ἐπιτάττει, τῆς δ' ὠφελείας ἄλλοις παρακεχώρηκε. καὶ τότε μὲν ἐπανελθόντες εἰς τὴν ἑαυτῶν στρατοπεδείαν, ηὐλίσθησαν. εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον, ἅμα μὲν ἤθροιζον τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τὰ λειπόμενα τῶν σκύλων. ἅμα δὲ προῆγον ποιούμενοι τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Λαρίσσης. Ἔπεσον δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἑπτακοσίους.

τῶν δὲ

τῶν δὲ Μακεδόνων ἀπέθανον μὲν οἱ πάντες, εἰς ὀκτακισχιλίους· ζωγρείᾳ δ' ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους πεντακισχιλίων. Καὶ τῆς μὲν ἐν Θετταλίᾳ γενομένης περὶ Κυνὸς κεφαλὰς Ῥωμαίων καὶ Φιλίππου μάχης, τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος. Ἐγὼ δὲ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλιπὼν, ὅτι λαβὼν τὸν ἁρμόζοντα καιρὸν, σύγκρισιν ποιήσομαι τοῦ καθοπλισμοῦ Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς συντάξεως τῆς ἑκατέρων, τί διαφέρουσιν ἀλλήλων πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ τί πρὸς τὸ βέλτιον· νῦν ἐπ' αὐτῶν τῶν πράξεων πειράσομαι τὴν ἐπαγγελίαν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μὲν Μακεδόνων σύνταξις

24 ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων διαδοῦσα τὴν πεῖραν, ἐκράτει τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συντάξεων· ἡ δὲ Ῥωμαίων τῶν τε κατὰ τὴν Λιβύην καὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην προσεσπερίων ἐθνῶν ἁπάντων· ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις γέγονε τούτων τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους διάκρισις· χρήσιμον καὶ καλὸν ἂν εἴη τὸ τὴν διαφορὰν ἐρευνῆσαι, καὶ παρὰ τί συμβαίνει Ῥωμαίους ἐπικρατεῖν, καὶ τὸ πρωτεῖον ἐκφέρεσθαι τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων· ἵνα μὴ Τύχην λέγοντες, μόνον μακαρίζωμεν τοὺς κρατοῦντας ἀλόγως, καθάπερ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' εἰδότες τὰς ἀληθεῖς αἰτίας, ἐπαινῶμεν καὶ θαυμάζωμεν κατὰ λόγον τοὺς ἡγουμένους. Περὶ μὲν οὖν τῶν πρὸς Ἀννίβαν ἀγώνων γεγονότων

è Macedonibus verò desiderati sunt: ut omnes una summa complectamur, hominum circiter octo millia. capti sunt vivi non pauciores quinque millia. Atque hic fuit exitus ejus prælii, quod ad Cynoscephalas in Thessalia cum Philippo Romani fecerunt. Ego vero qui in sexto hujus operis sum pollicitus, me ubi forem nactus occasionem, armaturæ Romanorum & Macedonum comparationem institutum, similiterque ordinationis aciei utrisque propriæ; qua re alteri ab alteris differant, sive quæ deterior, sive quæ melior sit: nunc in ipsis rebus gestis, quod promisi reapse præstare conabor. Quoniam enim Macedonica ordinatio superioribus temporibus consuetas Asiaticis hominibus, & Græcis dispositiones (quod sæpe ipsis rerum experimentis est probatum) vincebat: pariterque Romani Africæ populos, & omnes qui sunt in Europa occidentem versus: nostra verò memoria non semel, sed sæpius usuvenit, ut tum acies horum, tum ipsi viri inter se committerentur; utile fuerit ac pulchrum, scrutari discrimen, & caussam investigare, propter quam Romani vincant, & è bellicis certaminibus palmam referre soleant. ne Fortunæ hoc attribuentes decus, beatos dumtaxat temere sine ratione victores, quod vanissimi quique mortalium faciunt, prædicemus; sed ubi veras caussas noverimus, certa ratione & laudemus duces & miremur. Ac de præliis quidem quæ Romani cum Hannibale conserverunt, & cladibus quas in iis acceperunt, pluribus jam non

non est agendum: nam iis cladibus neque armorum genus, neque instruendæ aciei ratio caussam præbuerunt; sed cum dexteritas, tum capitale Hannibalis ingenium, eas nomini Romano ignominias imposuerunt: quod nos in ipsis certaminibus exponendis quum demonstraverimus, dictis nostris fidem astruit, primum quidem ipse belli exitus: nam simulac Romanis Imperator est exortus ingenii viribus Hannibali par & similis, ilicet victoria eosdem est secuta: deinde Hannibal ipse; qui damnato genere armorum prius consueto, post primam statim victoriam quam de Romanis est consecutus, armis ipsorum copias suas quum armasset, iisdem perpetuo deinceps est usus. Pyrrhus sane non armis dumtaxat, verum etiam milite Italico uti solitus; in bello adversus Romanos signa Italicorum & cohortes phalangis more instructas, alternatim in acie collocabat. qui tamen, ne sic quidem, vincere potuit; sed ancipites semper certaminum exitus habuit. Hæc necessariò præfanda mihi erant, ne quid esset, quod sententiæ super his rebus nostræ, vel in speciem repugnaret. Redeo nunc ad institutam comparationem. Enimvero perspicuum est multis rationibus, retinente phalange proprietatem suam & vires, nihil quicquam posse reperiri, quod à fronte ei resistere, aut ejus incumbentis impetum sustinere valeat. Quoties densatio fit aciei ad certamen, consistit vir unà cum armis in tribus pedibus. Sarissæ vero longitudo, ut quidem vetus institutum erat, cubitorum est sexde-

Ῥωμαίοις, καὶ τῶν ἐν τούτοις ἐλαττωμάτων, οὐδὲν αὖ δέοι πλείω λέγειν· οὐ γὰρ παρὰ τὸν καθοπλισμόν, οὐδὲ παρὰ τὴν σύνταξιν· ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπιδεξιότητα τὴν Ἀννίβου καὶ τὴν ἀγχίνοιαν περιέπιπτον τοῖς ἐλαττώμασι. δῆλον δὲ τοῦτο πεποιήκαμεν ἡμεῖς ἐπ' αὐτῶν ὑποδεικνύοντες τῶν ἀγώνων. μαρτυρεῖ δὲ τοῖς ἡμετέροις λόγοις, πρῶτον μὲν τὸ τέλος τοῦ πολέμου· παραγενομένου γὰρ στρατηγοῦ τοῖς Ῥωμαίοις, παραπλησίαν δύναμιν ἔχοντος Ἀννίβᾳ, ταχέως καὶ τὸ νικᾶν συνεξηκολούθησε τοῖς προειρημένοις· εἶτα καὶ αὐτὸς Ἀννίβας, ἀποδοκιμάσας τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ὑπάρχοντα καθοπλισμόν, ἅμα τῷ νικῆσαι τῇ πρώτῃ μάχῃ, παραχρῆμα τοῖς Ῥωμαίων ὅπλοις καθοπλίσας τὰς οἰκείας δυνάμεις, τούτοις διετέλεσε χρώμενος τὸν ἑξῆς χρόνον. Πύρρος γε μὴν οὐ μόνον ὅπλοις, ἀλλὰ καὶ δυνάμεσιν Ἰταλικαῖς συγκέχρηται, τιθεὶς ἐναλλὰξ σημαίαν καὶ σπεῖραν φαλαγγιτικὴν ἐν τοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀγῶσιν. ἀλλ' ὅμως, οὐδ' οὕτως ἐδύνατο νικᾶν, ἀλλ' ἀεί πως ἀμφίδοξα τὰ τέλη τῶν κινδύνων αὐτοῖς ἀπέβαινε. περὶ μὲν οὖν τούτων ἀναγκαῖον ἦν προειπεῖν, χάριν τοῦ μηδὲν ἀντεμφαίνειν ταῖς ἡμετέραις ἀποφάσεσιν. ἐπάνειμι δ' ἐπὶ τὴν προκειμένην σύγκρισιν.

Ὅτι μὲν ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὐτῆς ἰδιότητα καὶ δύναμιν, οὐδὲν αὖ ὑποσταίη κατὰ πρόσωπον, οὐδὲ μείναι τὴν ἔφοδον αὐτῆς, εὐχερὲς καταμαθεῖν ἐκ πολλῶν. 25 Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν ἀνὴρ ἵσταται σὺν τοῖς ὅπλοις ἐν τρισὶ ποσὶ κατὰ τὰς ἐναγωνίους πυκνώσεις. τὸ δὲ τῶν σαρισσῶν μέγεθός ἐστι κατὰ μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν ἑκκαίδεκα πηχῶν,

κατὰ δὲ τὴν ἁρμογὴν τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν δεκατεσσάρων· τούτων δὲ τοὺς τέτταρας ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ τῶν χεροῖν διάστημα, καὶ τὸ κατόπιν σήκωμα τῆς προβολῆς· φανερὸν ὅτι τοὺς δέκα πήχεις προπίπτειν ἀνάγκη τὴν σάρισαν πρὸ τῶν σωμάτων ἑκάστου τῶν ὁπλιτῶν, ὅταν εἴη δι' ἀμφοῖν τῶν χεροῖν προβαλλόμενος ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τὰς μὲν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου καὶ τετάρτου πλεῖον, τὰς δὲ τοῦ πέμπτου ζυγοῦ σαρίσας δύο προπίπτειν πήχεις τῶν πρωτοστατῶν, ἐχούσης τῆς φάλαγγος τὴν αὑτῆς ἰδιότητα καὶ πύκνωσιν κατ' ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην, ὡς Ομηρος ὑποδείκνυσιν ἐν τούτοις·

Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.
Ψαῦον δ' ἱππόκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισι
Νευόντων· ὡς πυκνοὶ ἐφέστασαν ἀλλήλοισι.

Τούτων δ' ἀληθινῶς καὶ καλῶς λεγομένων, δῆλον ὡς ἀνάγκη καθ' ἕκαστον τῶν πρωτοστατῶν σαρίσας προπίπτειν πέντε, δυσὶ πήχεσι διαφερούσας ἀλλήλων κατὰ
26 μῆκος. ἐκ δὲ τούτου ῥᾴδιον ὑπὸ τὴν ὄψιν λαβεῖν τὴν τῆς ὅλης φάλαγγος ἔφοδον καὶ προβολὴν, ποίαν τινὰ εἰκὸς εἶναι, καὶ τίνα δύναμιν ἔχειν, ἐφ' ἑκκαίδεκα τὸ βάθος οὖσαν. ὧν ὅσοι πέμπτον ζυγὸν ὑπεραίρουσι, ταῖς μὲν σαρίσαις οὐδὲν οἷοί τ' εἰσὶ συμβάλλεσθαι πρὸς τὸν κίνδυνον· διόπερ dunt; sarissis illi quidem pugnam

cim: sed ut postea ad veram pugnam fuit aptata, quatuordecim. hujus porro mensuræ quatuor absumit cubitos spatium inter manus ambas, unâ cum libramento posticæ partis ultra illud quod prætenditur. Quæ quum ita sint, liquet sarissam cujusque armati, quando ambabus manibus in hostes illam porrigit, cubitos decem ultra ejus corpus necessario protendi. unde fit, ut secundi quidem & tertii ac quarti ordinis, sive jugi, sarissæ plures cubitos; quinti vero duos tandem protendantur ante præcedentium ordines; si modò phalanx proprietatem suam obtineat, & convenienter sibi densata sit, ratione cujusque armati, sive ponè, sive ad latus stantis: quam hisce versibus Homerus ostendit.

Scutum scuto hæsit, galea galea, atque viro vir:
Et cristæ è conis tangebant se invicem equinæ
Nutantum; serie ut densa pressere virum vir.

Quæ verè & præclare quum dicantur, apparet necesse esse, ut singuli eorum qui in primo stant ordine, quinas præ se prominentes sarissas habeant, inter quas ratione longitudinis binûm cubitorum erit discrimen. Jam quum phalanx à fronte introrsus in sexdecim armatorum ordines pateat, facile cuivis est ex antedictis ob oculos sibi ponere, quantam vim par sit ipsam habere, cum porrectis sarissis in hostem incumbit. Porrò armati qui ordinem, sive jugum, quintum excedunt; sarissis illi quidem pugnam adjuvare nihil queunt; eamque ob caus-

ob caussam viritim illas non prætendunt: sed ad humeros præcedentium inclinatas & sursum spectantes eas gestant, ut aciei securitatem ab eo qui supra verticem est loco præstent; densitate sarissarum iis telis obstante, quæ impetu suo ultra primos ordines delata, incidere in posteriores possent. at pondere ipso corporis iidem, quoties inducta est in hostem phalanx, dum antecedentes urgent obnitendo, & impressioni vim atque violentiam adjiciunt, & ordinibus primoribus retro se avertendi omnem penitus facultatem adimunt. Ejusmodi quum sit & phalangis universæ, & partium ejus ratio ac dispositio; sequitur ut armaturæ atque instructionis aciei Romanæ proprietates & differentias ad comparandum exponamus. Consistunt sane etiam Romani cum ipsis armis, in trium pedum spatio. Sed quum in eorum pugna singuli armati sese moveant, quia corpus scuti objectu defendunt, in omnem partem unde quis ictum minetur, subinde se convertentes, iidemque cæsim pariter & punctim gladiis feriant; nemo non intelligit oportere, ut aliquantum vacui spatii habeant quo distent alter ab altero. Id autem spatium, si volumus ipsos munia sua commode exsequi, trium erit minimum pedum, tum ratione eorum qui ad latus, tum eorum qui ponè stant. Ita fiet ut Romanus miles unus duos phalangitas primi ordinis habeat sibi oppositos; adeo ut sarissis decem illi sit occurrendum, & cum iis decertandum. quas neque cædere, quantumvis præcipiti feratur celeritate,

ἀλλὰ ποιοῦνται κατ' ἄνδρα τὴν ἐπιβολήν· παρὰ δὲ τοὺς ὤμους τῶν προηγουμένων αἰωρουμένας φέρουσι, χάριν τοῦ τὸν κατὰ κορυφὴν τόπον ἀσφαλίζειν τῆς ἐκτάξεως, εἰργουσῶν τῇ πυκνώσει τῶν σαρισσῶν ὅσα τῶν βελῶν ὑπερπετῆ τῶν πρωτοστατῶν φερόμενα, δύναται προσπίπτειν πρὸς τοὺς ἐφεστῶτας. αὐτοί γε μὴν τῷ τοῦ σώματος βάρει κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν πιέζοντες οὗτοι τοὺς προηγουμένους, βιαίαν μὲν ποιοῦσι τὴν ἔφοδον, ἀδύνατον δὲ τοῖς πρωτοστάταις τὴν εἰς τοὔπισθεν μεταβολήν. Τοιαύτης οὔσης περὶ τὴν φάλαγγα διαθέσεως καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος, ῥητέον ἂν εἴη καὶ τοῦ Ῥωμαίων καθοπλισμοῦ καὶ τῆς ὅλης συντάξεως τὰς ἰδιότητας καὶ διαφορὰς ἐκ παραθέσεως. Ἵστανται μὲν οὖν ἐν τρισὶ ποσὶ μετὰ τῶν ὅπλων καὶ Ῥωμαῖοι. τῆς μάχης δ' αὐτοῖς κατ' ἄνδρα τὴν κίνησιν λαμβανούσης διὰ τὸ τῷ μὲν θυρεῷ σκέπειν τὸ σῶμα συμμετατιθεμένους ἀεὶ πρὸς τὸν τῆς πληγῆς καιρόν, τῇ μαχαίρᾳ δ' ἐκ καταφορᾶς καὶ διαιρέσεως ποιεῖσθαι τὴν μάχην· προφανὲς ὅτι χάλασμα καὶ διάστασιν ἀλλήλων ἔχειν δεήσει τοὺς ἄνδρας ἐλάχιστον τρεῖς πόδας κατ' ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην, εἰ μέλλουσιν εὐχρηστεῖν πρὸς τὸ δέον. ἐκ δὲ τούτου συμβήσεται τὸν ἕνα Ῥωμαῖον ἵστασθαι κατὰ δύο πρωτοστάτας τῶν φαλαγγιτῶν, ὥστε πρὸς δέκα σαρίσας αὐτῷ γίνεσθαι τὴν ἀπάντησιν καὶ τὴν μάχην· ἃς οὔτε κόπτοντα τὸν ἕνα καταταχῆσαι δυνατὸν, ὅταν ἅπαξ

ἅπαξ συνάψωσιν εἰς τὰς χεῖ-
ρας· οὔτε βιάσασθαι ῥᾴδιον,
μηδὲν γε τῶν ἐφεστώτων δυναμέ-
νων συμβάλλεσθαι τοῖς πρωτοστά-
ταις, μήτε πρὸς τὴν βίαν, μήτε
πρὸς τὴν τῶν μαχαιρῶν ἐνέρ-
γειαν. Ἐξ ὧν εὐκατανόητον ὡς
27 οὐχ οἷόν τε μεῖναι κατὰ πρόσω-
πον τὴν τῆς φάλαγγος ἔφοδον οὐδέ-
να, τηρούσης γε τὴν αὐτῆς ἰδιό-
τητα καὶ δύναμιν, ὡς ἐν ἀρχαῖς
εἶπα. Τίς οὖν αἰτία τοῦ νικᾶν
Ῥωμαίους, καὶ τί τὸ σφάλλον ἐστὶ
τοὺς ταῖς φάλαγξι χρωμένους;
Ὅτι συμβαίνει τὸν μὲν πόλεμον ἀ-
ορίστους ἔχειν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ
τοὺς τόπους τοὺς πρὸς τὴν χρείαν·
τῆς δὲ φάλαγγος ἕνα καιρὸν εἶ-
ναι καὶ τόπον, ἓν γένος, ἐν οἷς
δύναται τὴν αὐτῆς χρείαν ἐπι-
τελεῖν. Εἰ μὲν οὖν τις ἦν ἀνάγ-
κη τοῖς ἀντιπάλοις εἰς τοὺς τῆς φά-
λαγγος καιροὺς καὶ τόπους συγ-
καταβαίνειν, ὅτε μέλλοιεν κρίνε-
σθαι περὶ τῶν ὅλων· εἰκὸς ἦν κατὰ
τὸν ἄρτι λόγον ἀεὶ φέρεσθαι τὸ
πρωτεῖον τοὺς ταῖς φάλαγξι χρω-
μένους. Εἰ δὲ δυνατὸν ἐκκλίνειν,
καὶ τοῦτο ποιεῖν ῥᾳδίως, πῶς ἂν ἔτι
φοβερὸν εἴη τὸ προειρημένον σύν-
ταγμα; Καὶ μὴν ὅτι χρείαν ἔχει
τόπων ἐπιπέδων καὶ ψιλῶν ἡ φάλαγξ,
πρὸς δὲ τούτοις μηδὲν ἐμπόδιον
ἐχόντων, λέγω δ' οἷον τάφρους, ἐκ-
ρήγματα, συναγκείας, ὀφρῦς, ῥεῖθρα
ποταμῶν, ὁμολογούμενόν ἐστι· πάντα
γὰρ τὰ προειρημένα παραποδίζειν καὶ
λύειν τὴν τοιαύτην τάξιν ἱκανὰ γί-
νεται. Διότι δ' εὑρεῖν τόπους ποτὲ
μὲν ἐπὶ σταδίους εἴκοσι, ποτὲ δὲ καὶ

quisquam poterit unus; neque perrumpet facile. quum quidem posteriores ordines prioribus nihil conferre valeant, neque ut violentius ipsi irrumpant, neque ut gladii eorum efficaciore ictu feriant. Ex his qui vis intelligat, nullam aciem esse posse tam firmam, ut impressionem phalangis à fronte sustinere queat; si modo illa, ut initio dicebam, proprietatem suam & vires obtineat. Quænam igitur caussa est, cur vincant Romani, & cujus rei gratiâ qui phalangibus utuntur, clades accipiunt? Quia bellicorum quidem certaminum & tempora & loca sunt incerta, atque indefinita; phalangi verò unum est tempus, unus locus, unus modus, quibus perficere opus suum queat. Quod si qua necessitas adversarios compelleret, quoties controversias de summa rerum acie decernere parant, temporibus ac locis phalangi aptis sese accommodare; rationi fit consentaneum, eos qui phalanges instruunt victoriam semper relaturos. Sin autem periculum à phalange potest evitari, idque adeo non magna cum difficultate fit, cur, obsecro, ea forma aciei instruendæ, tantopere metuenda censeatur? Est sane in confesso apud omnes, opus esse phalangi loca plana, non arboribus vestita, nulla item habentia impedimenta; nullas, putà, fossas, hiatus, convalles, clivorum supercilia, aut amnium alveos. quidvis enim eorum quæ commemoravimus, ad impediendam solvendamque ejusmodi aciem fuerit satis. Atenim illud quoque fatebuntur omnes, ut patentes campi modò ad stadia

stadia viginti; modò ad plura inveniantur, aut omnino, penè dixerim, fieri non posse, aut admodum rarò. Verum esto; inveniantur loca hujusmodi. Quid? si hostes eò noluerint descendere, sed passim fines incursando, quà urbes, quà agros sociorum evastaverint, aciei ita digestæ ecqua erit utilitas? quippe si locis immoretur sibi aptis, adeo prodesse amicis nihil poterit, ut ne se quidem ipsa sit servatura. nam commeatuum advectio ab hostibus nullo negotio impedietur, ubi semel aperta omnia loca extra munitiones, nemine repugnante, suæ potestati subjecerint. quod si loca relinquens sibi apta conari aliquid voluerit, hostibus ex facili erit superabilis. Sed & si in planitiem demiserit sese aliquis, verum is phalangi contra se venienti, exercitum suum universum uno eodemque tempore non objiciens, sub ipsum discrimen pugnam fuga declinarit, quid sit eventurum, facile intellectu est ex iis quæ nunc Romani faciunt. Nam quod modo dicebamus, id non amplius argumentis & rationibus colligendum, sed ex iis rebus quæ jam sunt gestæ. Non enim aciem suam Macedonicæ adæquant longitudine Romani, ut copiis universis cum phalange frontem committant; sed virium suarum parte in subsidium sepositâ, alterâ cum hostibus confligunt. Sive igitur phalangitæ oppositam sibi aciem impulerint, sive ipsi ab ea fuerint impulsi, solutum est quod fuit phalangi proprium. Nam aut cedentes insequendo, aut incumbentes fugiendo, cæteram suam aciem dere-

πλείους, ἐν οἷς μηδὲν τι τούτων ὑπάρχει, χεδὸν ὡς εἰπεῖν ἀδύνατόν ἐστιν, εἰ δὲ μή γε, τελέως σπάνιον· καὶ τοῦτο πᾶς ἂν τις ὁμολογήσειεν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔστω τόπους εὑρῆσθαι τοιούτους. ἐὰν οὖν οἱ μὲν πολεμοῦντες εἰς μὲν τούτους μὴ συγκαταβαίνωσι, περιπορευόμενοι δὲ πορθῶσι τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν τὴν τῶν συμμάχων, τί τῆς τοιαύτης ὄφελος ἔσται συντάξεως; μένουσα μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις αὐτῇ τόποις, οὐχ οἷον ὠφελεῖν δύναιτ' ἂν τοὺς φίλους, ἀλλ' οὐδ' αὑτὴν σώζειν. αἱ γὰρ τῶν ἐπιτηδείων παρακομιδαὶ κωλυθήσονται ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅταν ἀκονιτὶ κρατῶσι τῶν ὑπαίθρων. ἐὰν δ' ἀπολείπουσα τοὺς οἰκείους τόπους, βούληταί τι πράττειν, εὐχείρωτος ἔσται τοῖς πολεμίοις. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν εἰς τοὺς ἐπιπέδους συγκαταβάς τις τόπους, μὴ πᾶν ἅμα τὸ σφέτερον στρατόπεδον ὑπὸ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς φάλαγγος καὶ τὸν ἕνα καιρὸν ὑποβάλῃ, βραχέα δὲ φυγομαχήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τοῦ κινδύνου καιρόν· εὐθεώρητον γίνεται τὸ συμβησόμενον, ἐξ ὧν ποιοῦσι Ῥωμαῖοι νῦν. Οὐκέτι γὰρ ἐκ τοῦ 28
λόγου δεῖ τεκμαίρεσθαι τὸ νυνὶ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων. οὐ γὰρ ἐξισώσαντες τὴν παράταξιν πᾶσιν ἅμα συμβάλλουσι τοῖς στρατοπέδοις μετωπηδὸν πρὸς τὰς φάλαγγας· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐφεδρεύει τῶν μερῶν αὐτοῖς, τὰ δὲ συμμίσγει τοῖς πολεμίοις. λοιπὸν ἄντ' ἐκπιέσωσιν οἱ φαλαγγῖται τοὺς καθ' αὑτοὺς προσβάλλοντες, ἄντ' ἐκπιεσθῶσιν ὑπὸ τούτων, λέλυται τὸ τῆς φάλαγγος ἴδιον. ἢ γὰρ ἑπόμενοι τοῖς ὑποχωροῦσιν, ἢ φεύγοντες τοὺς προσκειμένους, ἀπολείπουσι τὰ λοιπὰ μέρη τῆς οἰκείας

L δυνά-

δυνάμεως. οὗ γινομένου, δίδοται τοῖς ἐφεδρεύουσι τῶν πολεμίων διάστημα καὶ τόπος, ὃν οὗτοι κατεῖχον, πρὸς τὸ μηκέτι κατὰ πρόσωπον ὁρμᾶν, ἀλλὰ παρεισπεσόντας πλαγίους παρίστασθαι καὶ κατὰ νώτου τοῖς φαλαγγίταις. ὅταν δὲ τοὺς μὲν τῆς φάλαγγος καιροὺς καὶ τὰ προτερήματα ῥᾴδιον εἴη φυλάξασθαι, τοὺς δὲ κατὰ τῆς φάλαγγος ἀδύνατον· πῶς οὐ μεγάλην εἰκὸς εἶναι τὴν διαφορὰν ἐπὶ τῆς ἀληθείας τῶν προειρημένων; Καὶ μὴν πορευθῆναι διὰ τόπων παντοδαπῶν ἀναγκαῖον τοὺς χρωμένους φάλαγγι, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι· ἔτι δὲ τόπους εὐκαίρους προκαταλαβέσθαι, καὶ πολιορκῆσαί τινας καὶ πολιορκηθῆναι, καὶ παραδόξοις ἐπιφανείαις περιπεσεῖν. ἅπαντα γὰρ ταῦτά ἐστι πολέμου μέρη, καὶ ῥοπὰς ποιεῖ πρὸς τὸ νικᾶν, ποτὲ μὲν ὁλοσχερεῖς, ποτὲ δὲ μεγάλας. ἐν οἷς πᾶσιν ἡ μὲν Μακεδόνων ἐστὶ σύνταξις δύσχρηστος, ποτὲ δ' ἄχρηστος, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν φαλαγγίτην μήτε κατὰ τάγμα, μήτε κατ' ἄνδρα παρέχεσθαι χρείαν· ἡ δὲ Ῥωμαίων εὔχρηστος. πᾶς γὰρ Ῥωμαῖος ὅταν ἅπαξ καθοπλισθεὶς ὁρμήσῃ πρὸς τὴν χρείαν, ὁμοίως ἥρμοσται πρὸς πάντα τόπον καὶ καιρὸν, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπιφάνειαν. καὶ μὴν ἕτοιμός ἐστι, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει διάθεσιν, ἄν τε μετὰ πάντων δέῃ κινδυνεύειν, ἄν τε μετὰ μέρους, ἄν τε κατὰ σημαίαν, ἄν τε καὶ κατὰ ἄνδρα. διὸ

linquunt. quo facto, spatium locusque in quo illi stabant, hostibus datur, in subsidium præparatis; ut non jam à fronte phalangitas invadant, sed vel ad latera progressi, vel etiam à tergo, in eorum ordines irrumpant. Quum ergo phalangis quidem opportunitates, & quicquid est quo illa præcipue valet, evitari facile queant, quæ verò contra ipsam faciunt nullo pacto sint evitabilia; qui potest fieri, ut in veris pugnis discrimen ingens inter phalangem & Romanam aciem non inveniatur? Jam quum necesse sit phalangi utentibus per cuicuimodi loca ambulare, interdum & castra facere; ad hæc loca opportuna præoccupare, obsidere, obsideri, & in hostem incidere inde apparentem unde nemo putasset mortalium; sunt enim istæ omnes belli partes, è quibus victoria universa nonnunquam pendet; nonnunquam momentum ad eam parandam magnum faciunt: in his omnibus Macedonica ordinatio modò cum magna difficultate usurpatur, modò nulli est usui: quia miles phalangita, neque per cohortes, neque viritim operam potest navare. Romanus contra, commode ubique rem gerit. Quilibet enim Romanus miles ubi semel armis instructus ad pugnam se accinxit, ex æquo paratus est ad quemvis locum, quodvis tempus, quemvis hostem undeunde ille apparuerit; hoc amplius paratus est idem, servatque eundem statum & rationem, sive cum universa sua legione sit dimicandum, sive cum ejus parte, sive cum manipulo, sive denique vir cum viro manum sit conserturus. Quum igitur commode

modo partium usu longe præstent legiones Romanorum; finem quoque operum suorum consiliorum, longè melius iidem quàm cæteri consequantur. Ego verò, ut de hisce rebus differerem pluribus verbis, propterea necessarium duxi, quod & multi Græcorum illo tempore quo victi sunt Macedones, in eam repente cogitationem venerunt, ut rem pro incredibili haberent & quæ fidem excederet: & posthac etiam quæsituri sint multi, cur & quomodo phalangis instructio Romanorum armaturâ sit deterior. Cęterum Philippus, quum in eo certamine nihil prætermisisset, quod à se præstari posset, universo tamen prælio victus, ubi eorum qui è pugna evaserunt, quantos poterat plurimos excepisset: ipse quidem per Tempe in Macedoniam contendit; è satellitibus verò suis unum ad regias chartas corrumpendas & comburendas, priore nocte Larissam misit. In quo, facinus regii animi ab eo est editum; cum ne in afflicta quidem fortuna sua, officii est oblitus. Norat enim Rex, multas se hostibus ansas præbiturum, ad negotium facessendum tum sibi, tum amicis suis, si Romani eorum monimentorum potirentur. Accidit hoc & aliis fortasse jam antè, ut rebus lætis potentiam ferre, sicut homines par erat, nequirent; in adversis cautè admodum & prudenter statum suum conservarent: cæterùm uni ex omnibus Philippo maxime hoc usuvenit; sicut ex iis liquidò constabit quæ deinceps dicentur. Nam ut à principio quo ferretur impetu ad recta consilia perspicue ex-

καὶ διότι πολὺ τῆς κατὰ μέρος
χρήσεως διαφέρουσιν, διότι
πολὺ καὶ τὰ τέλη συνεξακολου-
θεῖ ταῖς Ῥωμαίων ἐπιθέσεσι μᾶλ-
λον ἢ ταῖς τῶν ἄλλων. Περὶ μὲν
τούτων ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶ-
ναι τὸ διὰ πλειόνων ποιήσασθαι
μνήμην, διὰ τὸ καὶ παρ' αὐτὸν
τὸν καιρὸν πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων
διαλαμβάνειν, ὅτε Μακεδόνες ἡτ-
τήθησαν, ἀπίστῳ τὸ γεγονὸς ἐοικέ-
ναι· καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὺς διαπο-
ρήσειν, διὰ τί καὶ πῶς λείπεται τὸ σύν-
ταγμα τῆς φάλαγγος ὑπὸ τοῦ Ῥω-
μαίων καθοπλισμοῦ. Φίλιππος 29
δὲ τὰ δυνατὰ πεποιηκὼς πρὸς τὸν
ἀγῶνα, τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν
ἐσφαλμένος, ἀναδεξάμενος ὅσους
ἐδύνατο πλείστους τῶν ἐκ τῆς μάχης
ἀνασωζομένων· αὐτὸς μὲν ὥρμησε
διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς Μακεδονίαν· εἰς
δὲ τὴν Λάρισαν ἔτι τῇ προτεραίᾳ
νυκτὶ διεπέμψατο τινὰ τῶν ὑπα-
σπιστῶν, ἐντειλάμενος ἀφανίσαι
καὶ κατακαῦσαι τὰ βασιλικὰ γράμ-
ματα· ποιῶν πρᾶγμα βασιλι-
κόν, τὸ μηδ' ἐν τοῖς δεινοῖς λή-
θην ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος.
σαφῶς γὰρ ᾔδει διότι πολλὰς ἀφορ-
μὰς δώσει τοῖς ἐχθροῖς καὶ καθ'
ἑαυτοῦ καὶ κατὰ τῶν φίλων, ἐὰν κρατή-
σωσι Ῥωμαῖοι τῶν ὑπομνημάτων.
Ἴσως μὲν οὖν καὶ ἑτέροις ἤδη τοῦτο
συμβέβηκε, τὸ τὰς μὲν ἐν ταῖς
ἐπιτυχίαις ἐξουσίας μὴ δύνασθαι
φέρειν ἀνθρωπίνως, ἐν δὲ ταῖς πε-
ριπετείαις εὐλαβῶς ἵστασθαι καὶ νουνε-
χῶς· ἐν τοῖς δὲ μάλιστα καὶ περὶ Φί-
λιππον τοῦτο γέγονε· δῆλον δ' ἔσται
τοῦτο διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων.
Καθάπερ γὰρ καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁρμὰς
ἐπὶ τὸ δέον αὐτοῦ σαφῶς ἐδηλώσα-

μένον, καὶ πάλιν τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολήν, καὶ πότε, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς ἐγένετο, καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πράξεις μετ' ἀποδείξεως ἐξηγησάμεθα· τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ δηλῶσαι, καὶ τὴν εὐστοχίαν, καθ' ἣν μεταθέμενος τοῖς ἐκ τῆς τύχης ἐλαττώμασιν, εὐλογιστότατα δοκεῖ κεχρῆσθαι τοῖς καθ' αὑτὸν καιροῖς. Τίτος δὲ μετὰ τὴν μάχην ποιησάμενος τὴν καθήκουσαν πρόνοιαν περί τε τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων, ἤει πρὸς Λάρισαν.

posuimus; ac deinde facta illius immutatione in deterius, quando, quam ob caussam, & cur id acciderit, & quas res ita immutatus egerit, narratione nostra demonstravimus; eodem etiam modo poenitentiam quoq; illius, & ingenii dexteritatem necessum indicare; per quam una cum mutata in deterius Fortuna mutatus ipse, necessario suo tēpore summo judicio & prudentia fuisse usus videtur. Quintius à pugna, ubi captivis & reliquæ prædæ quanta par erat cura prospexisset, Larissam duxit.

Ὅτι τὸ προχείρως πιστεύειν μεγάλων αἴτιον κακῶν καὶ τοῖς πανούργοις δοκοῦσιν εἶναι.

Facile aliis fidem habere, magna detrimenta afferre, etiam iis qui præ cæteris astuti audiunt.

30 ΟΤΙ τοῖς αὐτοῖς καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀπατώμενοι πάντες, οὐ δυνάμεθα λῆξαι ἀνοίας. τοῦτο γὰρ τὸ γένος τῆς ῥᾳδιουργίας πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἤδη γέγονε. καὶ τὸ μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις διαχωρεῖν, ἴσως οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ παρ' οἷς ἡ πηγὴ τῆς τοιαύτης ὑπάρχει κακοπραγμοσύνης. ἀλλ' ἔστιν αἴτιον, τὸ μὴ πρόχειρον ὑπάρχειν τὸ παρ' Ἐπιχάρμῳ καλῶς εἰρημένον· Νᾶφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

QUUM per eadem & per eosdem cuncti mortaleis decipiamur, amentiæ tamen desinere non possumus. nam fraudes hoc genus multi jam sæpe exercuerunt. Et cæteros quidem homines locum illis dare, nihil fortasse fuerit mirandum. illud jure mireris, capi hac fraude etiam illos, à quibus, ceu fonte quodam, doli mali genus hoc manavit. Ratio est, quia præclarum Epicharmi dictum non habent in promptu; *Sobrius esto; & nemini credere memento; hi sunt articuli prudentiæ.*

Σύλλογος ἐν Λυσιμαχείᾳ γενόμενος τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου καὶ τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτῶν.

Conventus Lysimachiæ habitus à Rege Antiocho, & Romanis legatis.

31 ΚΑΤΑ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον μετὰ τῶν δέκα, Πόπλιος μὲν

SUB hoc tempus & decem legatorum P. Lentulus à Bargyliis

L. Teren-

L. Terentius & P. Villius à Thasso in Hellespontum venerunt. de quorum adventu quum citò Rex factus esset certior, paucis diebus omnes Lysimachiam convenerunt. Hegesianax quoque & Lysias qui ad Titum missi fuerant, in tempus illius conventus inciderunt. Et privati quidem congressus Regis cum Romanis, simplicitatis atque humanitatis pleni fuerunt. mox verò ut in communi omnium consessu de publicis rebus agi ceptum, longe alia rerum facies exstitit. Nam L. Cornelius æquum censebat, ut Ptolemæo cederet Antiochus urbibus ditionis ejus, quas ipse recens in Asia occupaverat. iis verò quæ à Philippo essent possessæ, ut excederet, deûm & hominum fidem testans, etiam & etiam contendebat. ridiculam enim rem fore, si postquam Romani cum Philippo bellum gessissent, superveniens Antiochus belli præmia auferret. monebat etiam, ut à liberis civitatibus abstineret. & in universum mirari se dixit, qua ratione ductus cum tantis copiis quà pedestribus, quà navalibus, in Europam trajecisset. nam si istud unum exceperis, quod Romanos aggredi proposuisset, nihil quicquam relictum esse quod super hoc ipsius consilio quicunque recta ratione rem putarent, cogitare saltem possent. Et Romani quidem his dictis conticuerunt. Rex ante omnia mirari se dixit, quonam jure Romani de Asiæ urbibus controversiam sibi moveant. hoc enim faciendi quibusvis potius quàm Romanis jus esse. petiit deinde ab illis, ne ullo pacto rebus Asiæ curiosius sese

Λέντουλος ἐκ Βαργυλίων, Λεύ-
κιος δὲ Τερέντιος, καὶ Πόπλιος
Οὐίλιος ἐκ Θάσου. ταχὺ δὲ τῷ
βασιλεῖ διασαφηθείσης τῆς τούτων
παρουσίας, πάντες ἐν ὀλίγαις ἡμέ-
ραις ἠθροίσθησαν εἰς τὴν Λυσιμά-
χειαν. Συνεκύρησαν δὲ καὶ οἱ περὶ
τὸν Ἡγησιάνακτα καὶ Λυσίαν οἱ πρὸς
τὸν Τίτον ἀποσταλέντες εἰς τὸν καιρὸν
τοῦτον. Αἱ μὲν οὖν κατ᾽ ἰδίαν ἐντεύ-
ξεις τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν Ῥωμαίων,
τελέως ἦσαν ἀφελεῖς καὶ φιλάν-
θρωποι. μετὰ δὲ ταῦτα γινομένης
συνεδρείας κοινῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων,
ἀλλοιοτέραν ἔλαβε τὰ πράγματα
διάθεσιν. ὁ γὰρ Λεύκιος ὁ Κορνήλιος,
ἠξίου μὲν καὶ τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον τατ-
τομένων πόλεων, ὅσας νῦν εἴληφε
κατὰ τὴν Ἀσίαν, παραχωρεῖν τὸν
Ἀντίοχον· τῶν δ᾽ ὑπὸ Φίλιππον διε-
μαρτύρετο φιλοτίμως ἐξίστασθαι.
γελοῖον γὰρ εἶναι τὰ Ῥωμαίων ἆθλα
τοῦ γεγονότος αὐτοῖς πολέμου πρὸς
Φίλιππον, Ἀντίοχον ἐπελθόντα πα-
ραλαμβάνειν. παρῄνει δὲ καὶ τῶν
αὐτονόμων ἀπέχεσθαι πόλεων. Κα-
θόλου δ᾽ ἔφη θαυμάζειν, τίνι λόγῳ
τοσαύταις μὲν πεζικαῖς, τοσαύταις
δὲ ναυτικαῖς δυνάμεσι πεποίηται
τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν. πλὴν
γὰρ τοῦ προτίθεσθαι Ῥωμαίοις
ἐγχειρεῖν αὐτὸν, οὐδ᾽ ἔννοιαν ἑτέ-
ραν καταλείπεσθαι παρὰ τοῖς ὀρ-
θῶς λογιζομένοις. Οἱ μὲν οὖν Ῥω-
μαῖοι ταῦτ᾽ εἰπόντες, ἀπεσιώπη-
σαν. ὁ δὲ βασιλεὺς πρῶτον μὲν δια- 32
πορεῖν ἔφη κατὰ τίνα λόγον ἀμφισβη-
τοῦσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐπὶ τῆς
Ἀσίας πόλεων. πᾶσι γὰρ μᾶλλον ἐπι-
βάλλειν τοῦτο ποιεῖν, ἢ Ῥωμαίοις.
δεύτερον δ᾽ ἠξίου μηδὲν αὐτοὺς πο-
λυπραγμονεῖν καθόλου τῶν κατὰ τὴν

Ἀσίαν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς περιεργάζεσθαι τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἁπλῶς οὐδέν. εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἔφη διαβεβηκέναι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἀνακτησόμενος τὰ κατὰ τὴν Χερρόνησον καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεις· τὴν γὰρ τῶν τόπων τούτων ἀρχὴν, μάλιστα πάντων αὐτῷ καθήκειν. Εἶναι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὴν δυναστείαν ταύτην Λυσιμάχου· Σελεύκου δὲ πολεμήσαντος πρὸς αὐτὸν, καὶ κρατήσαντος τῷ πολέμῳ, πᾶσαν τὴν Λυσιμάχου βασιλείαν δορύκτητον γενέσθαι Σελεύκου. κατὰ δὲ τοὺς τῶν αὐτοῦ προγόνων περισπασμοὺς ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, πρῶτον μὲν Πτολεμαῖον παρασπασάμενον σφετερίσασθαι τοὺς τόπους τούτους, δεύτερον δὲ Φίλιππον. αὐτὸς δὲ νῦν οὐ κτᾶσθαι τοῖς Φιλίππου καιροῖς συνεπιτιθέμενος, ἀλλ' ἀνακτᾶσθαι τοῖς ἰδίοις καιροῖς συγχρώμενος. Λυσιμαχεῖς δὲ παραλόγως ἀναστάτους γεγονότας ὑπὸ Θρᾳκῶν, οὐκ ἀδικεῖν Ῥωμαίους κατάγων καὶ συνοικίζων. ποιεῖν γὰρ τοῦτ' ἔφη, βουλόμενος οὐ Ῥωμαίοις τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, Σελεύκῳ δ' οἰκητήριον ἑτοιμάζειν. Τὰς δ' αὐτονόμους τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων, οὐ διὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπιταγῆς, δέον εἶναι τυγχάνειν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος. Τὰ δὲ πρὸς Πτολεμαῖον, αὐτὸς ἔφη διεξάξειν εὐδοκουμένως ἐκείνῳ· κρίνειν γὰρ οὐ φιλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φιλίας ἀναγκαιότητα
33 συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λεύκιον οἰομένων δεῖν καλέσαι τοὺς Λαμψακηνοὺς καὶ τοὺς Σμυρναίους, καὶ δοῦναι λόγον αὐτοῖς, ἐγίνετο τοῦτο. παρῆσαν δὲ παρὰ μὲν

immiscuerant; nam se quoque de iis quae in Italia geruntur nihil quicquam inquirere. In Europam copias trajecisse, ut Chersonesum & Thraciae urbes recuperaret: quandoquidem eorum locorum imperium ad se meliore quam ad ullum alium jure pertineat. Olim namque Lysimachi eam dynastiam fuisse; cum eo bellum gessisse Seleucum, eundemque bello vicisse: atque ita regnum Lysimachi universum, belli jure Seleuci fuisse factum. Post illa quidem accidisse, ut dum majores sui aliis curis detinerentur, primum Ptolemaeus, deinde Philippus, loca illa alienae dominationi subtracta, sibi vindicarent. nunc verò se eadem loca illa, non quidem necessario Philippi tempore abutentem, capere; sed tempore suo recte utentem, recipere. Lysimachenses ex inopinato à Thracibus urbe sua eversos quod in patriam restituat, eamque frequentet coloniam, nullam in eo se Romanis injuriam facere: neque enim id agere se, ut populum Romanum bello lacessat, verùm ut Seleucus filius eam sedem regni habeat. Graecorum liberas civitates, quae sunt in Asia, libertatem nancisci debere, non ex Romanorum jussione, verùm ex beneficio suo. Quod ad Ptolemaeum attinet, Ego, inquit, per me ex ipsius voluntate rem componam. statuisse enim, non tantum amicitiam, verum etiam cum amicitia affinitatem cum ipso jungere. Quum dixisset L. Cornelius aequum videri, ut Lampsaceni Smyrnaeique vocarentur, & dicendi potestas illis fieret; ita est factum. Aderant Lampsacenorum

rum

rum quidem legati Parmenion & Pythodorus: Smyrnæorum verò, Cœranus & cum ipso alii. Quibus liberam orationem habentibus, indignatus Rex, quod videretur apud judices Romanos eorum quæ fecisset rationem contendentibus secum reddere; loquentem Parmenionem interpellans, Desine, inquit, plura dicere: non enim Romanis judicibus, sed Rhodiis, disceptare hasce controversias mihi placet. Ita colloquium tunc est solutum, quum nullo modo inter ipsos convenisset.

Λαμψακηνῶν, οἱ περὶ Παρμενίωνα καὶ Πυθόδωρον· παρὰ δὲ Σμυρναίων οἱ περὶ Κοίρανον. ὧν μετὰ παρρησίας διαλεγομένων, δυσχεράνας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ δοκεῖν λόγον ὑπέχειν ἐπὶ Ῥωμαίων τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀμφισβητοῦσι, μεσολαβήσας τὸν Παρμενίωνα παῦσαι φησὶ τῶν πολλῶν· οὐ γὰρ ἐπὶ Ῥωμαίων, ἀλλὰ ἐπὶ Ῥοδίων ὑμῖν δοκῶ διακριθῆναι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσαν τὸν σύλλογον, οὐδαμῶς συνδοκήσαντες ἀλλήλοις.

Quomodo Scopas Ætolus, ut aliquanto prius Cleomenes Spartanus, Alexandria perierit; sed non pariter atque ille gloriose.

Πῶς Σκόπας ὁ Αἰτωλὸς καθάπερ καὶ Κλεομένης ὁ Λακεδαιμόνιος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπώλετο, τὴν δ' ἐπὶ παραβόλῳ τόλμῃ δόξαν οὐχ ὁμοίως ἐκείνῳ ἤρατο.

Viros impios qui contra naturam vitam instituunt, merito etiam morte non secundum naturam perire.

Ὅτι οἱ ἀσεβεῖς παρὰ φύσιν ἐνστησάμενοι τὸν αὐτῶν βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης τυγχάνουσι.

Ptolemæi Regis adhuc pueri Anacleteria.

Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, παιδὸς ἔτι ὄντος, Ἀνακλητήρια.

AUDACIUM inceptorum & præclarorum, desiderio quidem multi tanguntur, sed illa vel attingere non sane multi audent. Et tamen ad tentandum fortunam & audendum, majora præsidia Scopas habuit quàm Cleomenes. nam ille ab inimicis præventus, eò angustiarum est redactus, ut spes omnes suas in propriis dumtaxat famulis & amicis haberet sitas: quas tamen ille spes nequaquam destituit, sed quantum ejus fieri poterat, expertus est omnes;

ΤΩΝ γὰρ παραβόλων καὶ καλῶν ἔργων ἐφίενται μὲν πολλοί, τολμῶσι δ' ὀλίγοι ψαύειν. 34
καίτοι πολὺ καλλίους ἀφορμὰς εἶχε Σκόπας, ἢ Κλεομένης πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ τολμᾶν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ προκαταληφθεὶς, εἰς αὐτὰς συνεκλείσθη τὰς ἐν τοῖς ἰδίοις οἰκέταις καὶ φίλοις ἐλπίδας, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ταύτας ἐγκατέλιπεν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἦν δυνατὸν, ἐξήλεγξε,

τὸ καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς περὶ πλείονος ποιησάμενος. Σκόπας δὲ καὶ χεῖρα βαρεῖαν ἔχων συνεργὸν, καὶ καιρὸν, ἔτι τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, μέλλων καὶ βουλευόμενος προκατελήφθη. Γνόντες γὰρ αὐτὸν οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην συναθροίζοντα τοὺς φίλους εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν, καὶ συνεδρεύοντα μετὰ τούτων, πέμψαντες τινὰς τῶν ὑπασπιστῶν, ἐκάλουν εἰς τὸ συνέδριον. ὁ δὲ οὕτω παρεσήκει τῶν φρενῶν, ὡς οὔτε πράττειν ἐτόλμα τῶν ἑξῆς οὐδὲν, οὔτε καλούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως, οἷός τ' ἦν πειθαρχεῖν, ὃ πάντων ἐστὶν ἔσχατον· ἕως οἱ περὶ τὸν Ἀριστομένην γνόντες αὐτοῦ τὴν ἀλογίαν, τοὺς μὲν στρατιώτας καὶ τὰ θηρία περιέστησαν περὶ τὴν οἰκίαν. Πτολεμαῖον δὲ τὸν Εὐμένους πέμψαντες μετὰ νεανίσκων, ἄγειν αὐτὸν ἐκέλευον, ἐὰν μὲν ἑκὼν βούληται πειθαρχεῖν εἰ δὲ μὴ, μετὰ βίας. Τοῦ δὲ Πτολεμαίου παρεισελθόντος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ δηλοῦντος ὅτι καλεῖ Σκόπαν ὁ βασιλεὺς· τὰς μὲν ἀρχὰς οὐ προσεῖχε τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ βλέπων εἰς Πτολεμαῖον ἀτενὲς ἔμενε καὶ πλείω χρόνον, ὡσανεὶ προσανατεινόμενος αὐτῷ καὶ θαυμάζων τὴν τόλμαν. ὡς δὲ ἐπελθὼν ὁ Πτολεμαῖος θρασέως ἐπελάβετο τῆς χλαμύδος αὐτοῦ, τότε βοηθεῖν ἠξίου τοὺς παρόντας. ὄντων δὲ καὶ τῶν εἰσελθόντων νεανίσκων πλειόνων, καὶ τὴν ἔξω περίστασιν διασαφήσαντός τινος, συνείξας τοῖς παροῦσιν ἠκολούθει μετὰ
35 τῶν φίλων. ἅμα δὲ τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ συνέδριον, βραχέα μὲν ὁ βασιλεὺς κατηγόρησε· μετὰ δὲ τοῦτον Πολυκράτης ἄρτι παραγεγονὼς ἀπὸ

mori honeste potius quàm turpiter vivere præoptans. At Scopas quum & numerosam militum manum haberet, cujus auxilio uteretur & tempus esset nactus opportunum, Rege adhuc puero; dum contatur, dum deliberat, est præventus. Nam ubi didicit Aristomenes amicos illum suos domum cogere, & unà cum ipsis consultare; missis satellitum nonnullis, ad Regium consilium eum vocavit. Scopæ verò repente adeo externata mens est, ut neque eorum, quæ moliebatur tentare quicquam auderet; nec Regi parere, cum ab eo vocaretur, sustineret: quæ totius dementiæ ultima est linea. demum Aristomenes cognita ipsius inopia consilii, domum ipsius militibus & elephantis circumdat: deinde Ptolemæum Eumenis filium cum præsidio juvenum mittit, & ut Scopam adducant imperat; si sponte sua obtemperaret, volentem; sin minus, per vim. Postquam in ædeis Ptolemæus irrupisset, dixissetque Scopam à Rege arcessi; ille principio, rationem ejus nullam habuit; verùm defixis in Ptolemæum oculis, sic satis diu mansit, quasi minas illi intendens, & audaciam ejus demirans. ubi verò Ptolemæus propius ad eum accedens, audacter chlamydis laciniam prehendit, tum Scopas ut sibi opem ferrent qui aderant, rogavit. Sed quum & plures milites essent ingressi, & dixisset aliquis, domum præsidio foris cinctam esse, præsenti fortunæ concedens, unà cum amicis est secutus. Qui simulac concilium est ingressus, Rex ipsum paucis accusavit: secundùm Regem Polycrates, qui recens è Cypro venerat;

erat; postremò, Aristomenes. Accusationis formula, quod ad cætera, jam dictis erat similis; nisi quod hoc amplius adjectum est, quòd amicorum cœtum coëgisset ad deliberandum, quodque vocanti Regi non paruisset. Ob quas criminationes, non solum qui Regis concilium participabant, omnes eum damnabant; sed etiam è legatis exterarum gentium quotquot aderant. Aristomenes quando ipsum accusaturus erat, tum alios Graecos viros illustres secum accepit, tum etiam legatos Ætolorum qui de pace fuerant missi: inter quos Dorymachus erat, Nicostrati filius. Finita horum oratione, Scopas facta sibi dicendi potestate, excusationes aliquas in medium afferre est orsus: sed nemine ad ejus verba attendente, propter absurditatem factorum, statim unà cum amicis in carcerem est conjectus. proxima dein nocte, Aristomenes Scopam quidem & ejus cognatos omnes veneno sustulit: Dicæarcho verò torquendi instrumenta & flagra quum adhibuisset, ita demum vitam illi eripuit; debitas pœnas communi Græcorum nomine ab ipso exigens. Hic enim est ille Dicæarchus, quem Philippus quum Cycladas insulas per magnum nefas bello aggressus est lacessere, ducem classis instituit, & universo negotio præfecit. Qui ad exsequendum facinus palàm impium quum mitteretur, adeo pensi nihil habuit scelus tantum patrare; ut contra væcordię immanitate deis pariter & hominibus terrorem se injecturum existimaverit. Nam ut in portu naves constituit, duas excitavit aras,

Κύπρου, πλείστοις δ' Ἀριστομένης. Ἦν δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιος ἡ κατηγορία πάντων τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι. προσετίθη δὲ τοῖς προειρημένοις ἡ μετὰ τῶν φίλων συνεδρεία, καὶ τὸ μὴ πειθαρχῆσαι καλούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐφ' οἷς οὐ μόνον οἱ τοῦ συνεδρίου κατεγίνωσκον αὐτοῦ πάντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν τῶν πρεσβευτῶν οἱ συμπαρόντες. ὁ δ' Ἀριστομένης ὅτε κατηγορεῖν ἔμελλε, πολλοὺς μὲν καὶ ἑτέρους παρέλαβε τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν δὲ πρεσβεύοντας ἐπὶ τὰς διαλύσεις. ἐν οἷς ἦν καὶ Δορύμαχος ὁ Νικοστράτου. ῥηθέντων δὲ τούτων, μεταλαβὼν ὁ Σκόπας, ἐπεχείρει μὲν φέρειν τινὰς ἀπολογισμούς· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλογίαν, ταχέως οὗτος μὲν εἰς φυλακὴν ἀπήγετο μετὰ τῶν φίλων. ὁ δ' Ἀριστομένης ἐπιγενομένης τῆς νυκτός, τὸν μὲν Σκόπαν καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλους πάντας διέφθειρε φαρμάκῳ. Δικαιάρχῳ δὲ καὶ στρέβλας καὶ μάστιγας προσαγαγών, οὕτως αὐτὸν ἐπανείλετο, λαβὼν παρ' αὐτοῦ δίκην καθήκουσαν καὶ κοινὴν ὑπὲρ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὁ γὰρ Δικαίαρχος οὗτος ἦν, ὃν Φίλιππος, ὅτε προενοεῖτο παρασπονδεῖν τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεις, ἀπέδειξε τοῦ στόλου παντὸς ἡγεμόνα, καὶ τῆς ὅλης πράξεως προστάτην. ὃς ἐπὶ πρόδηλον ἀσέβειαν ἐκπεμπόμενος, οὐχ οἷον ἄτοπόν τι πράσσειν ἐνόμιζεν· ἀλλὰ τῇ τῆς ἀπονοίας ὑπερβολῇ, καὶ τοὺς θεοὺς ὑπέλαβε καταπλήξεσθαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. ὡς γὰρ ὁρμίσειε τὰς ναῦς, δύο κατεσκεύαζε βωμούς· τὸν μὲν

Ἀσεβείας, τὸν δὲ Παρανομίας, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυε· καὶ τούτους προσεκύνει καθάπερ ἀνεὶ δαίμονας. Διὸ καὶ δοκεῖ μοι τυχεῖν τῆς ἁρμοζούσης δίκης, καὶ παρὰ θεῶν, καὶ ἀνθρώπων. παρὰ φύσιν γὰρ ἐνστησάμενος τὸν αὑτοῦ βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης ἔτυχε. Τῶν δὲ λοιπῶν Αἰτωλῶν τοὺς βουλομένους εἰς τὴν οἰκείαν ἀπαλλάττεσθαι, πάντας ἀπέλυσεν ὁ βασιλεὺς
36 μετὰ τῶν ὑπαρχόντων. Σκόπα δὲ καὶ ζῶντος μὲν ἐπίσημος ἦν ἡ φιλαργυρία· πολὺ γὰρ δή τι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὑπερέθετο κατὰ τὴν πλεονεξίαν. ἀποθανόντος δὲ καὶ μᾶλλον ἐγνώσθη διὰ τὸ πλῆθος τοῦ χρυσίου καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς εὑρεθείσης παρ᾽ αὐτῷ. λαβὼν γὰρ συνεργὸν τὴν * ἀχρειότητα τὴν Χαριμόρτου, καὶ τὴν μέθην, ἄρδην ἐξεδεδιχάρευχησι τὴν βασιλείαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς ἔθεντο καλῶς οἱ περὶ τὴν αὐλήν, εὐθέως ἐγίγνοντο περὶ τὸ ποιεῖν Ἀνακλητήρια τοῦ βασιλέως. οὐδέπω τῆς ἡλικίας κατεπειγούσης· νομίζοντες δὲ λήψεσθαι τινὰ τὰ πράγματα κατάστασιν, καὶ πάλιν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς, δόξαντος αὐτοκράτορος ἤδη γεγονέναι τοῦ βασιλέως. χρησάμενοι δὲ ταῖς παρασκευαῖς μεγαλομερῶς, ἐπετέλουν τὴν πρᾶξιν ἀξίως τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος· πλεῖστα Πολυκράτους δοκοῦντος εἰς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην αὐτοῖς συνηργηκέναι. Ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ καὶ κατὰ τὸν πατέρα μὲν ἔτι νέος ὢν, οὐδενὸς ἐδόκει τῶν περὶ τὴν αὐλὴν δευτερεύειν, οὔτε

Impietatis alteram, alteram Iniquitatis; & super iis rem divinam fecit, ac quasi deos est istos veneratus. Ut equidem non dubitem, deos & homines pœnas ab eo quibus erat dignus expetiisse. Nam qui vitam instituisset contra naturam; merito etiam contra naturam fato est functus. E cæteris Ætolis siqui fuerunt qui redire in patriam vellent, abeundi & omnia sua auferendi potestatem Rex cunctis fecit. Scopæ & dum viveret nota fuit omnibus avaritia; (nam is habendi cupiditate longo intervallo cæteros mortales antecedebat;) verùm ab ejus morte magis innotuit; ob vim auri ingentem & supellectilis copiam apud eum repertam. Propositum namque ipsius adjuvantibus .... & temulentia, ipsum prope regnum parietibus effractis funditus rapinis exhauserat. Enimvero Ætolorum motu composito, è vestigio aulici ad consueta solennia, quando aliquis Rex salutatur, quæ Anacleteria vocant, celebranda se comparant; ætate quidem necdum exigente; sed quod existimarent, ubi innotuisset sui juris & arbitrii Regem esse factum, in aliquo meliore statu ipsius regnum fore quieturum, & ab eo principio aliquid semper deinceps incrementi accepturum. Proviso igitur rerum omnium magnifico apparatu, pro dignitate regni quod destinaverant sunt exsecuti. Opinio multorum fuit, Polycratem hujus incepti auctores longe plurimum adjuvisse. Hic enim vir, jam inde à Ptolemæi patris temporibus, cum adhuc juvenis ipse esset, nulli procerum ejus aulę fuisse videtur secundus,

cundus,

cundus, neque auctoritate, neque rebus gestis: eodemque loco fuit sub eo qui jam regnabat. Nam quum difficilibus & variis temporibus, Cypri administratio & omnium redituum qui inde proveniunt, ejus fidei fuisset commissa; non solum puero Regi insulam conservavit; sed etiam pecuniæ vim non mediocrem coëgit, quam ipse tunc, tradita provincia Ptolemæo Megalopolitano, Alexandriam veniens, Regi advexerat. Eam ob caussam magno omnium applausu tunc exceptus, non mediocrem insecutis temporibus opum vim est adeptus: donec procedente ætate, ad omne genus libidinis, & flagitiosam vitam est delapsus. Quam itidem famam Ptolemæus Agesandri filius in senectute obtinuit. ad quorum tempora ubi ventum fuerit, non pigebit nos turpia facta recensere, quæ ipsi dum in magna potentia erant, admiserunt.

κατὰ τὴν πίστιν, οὔτε κατὰ τὰς πράξεις· ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν βασιλείαν. Πιστευθείσης γὰρ τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἐν ταύτῃ προσόδων ἐν καιροῖς ἐπισφαλέσι καὶ ποικίλοις, οὐ μόνον διεφύλαξε τῷ παιδὶ τὴν νῆσον, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἱκανὸν ἤθροισε χρημάτων· ἃ τότε παραγεγόνει κομίζων τῷ βασιλεῖ, παραδεδωκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου Πτολεμαίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ. τυχὼν δὲ διὰ ταῦτα μεγάλης ἀποδοχῆς καὶ περιουσίας ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις, μετὰ ταῦτα προβαινούσης τῆς ἡλικίας, ὁλοσχερῶς εἰς ἀσέλγειαν ἐξώκειλε καὶ βίον ἀσυρῆ. παραπλησίαν δέ τινα τούτῳ φήμην ἐκληρονόμησεν ἐπὶ γήρως καὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀγησάνδρου. περὶ ὧν ὅταν ἐπὶ τοὺς καιροὺς ἔλθωμεν, οὐκ ὀκνήσομεν διασαφεῖν τὰ παρακολουθήσαντα ταῖς ἐξουσίαις αὐτῶν ἀπρεπῆ.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΛΟΓΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ.

EX LIBRIS HISTORIARUM POLYBII MEGALOPOLITANI EXCERPTA LEGATIONUM.

ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ ΤΕΥΧΟΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ

Προοίμιον.

IN VOLUMEN LEGATIONES CONTINENS ROMANORUM ET ALIARUM GENTIUM

Procœmium.

UICUNQUE olim sive Reges, sive sortis privatæ homines, mente fuerunt. neque voluptatibus depravata, neque mollitie corrupta; sed animi nobilitatem intemeratam ad virtutem conservarunt: hi profectò & inter labores durarunt, & otium in literis consumpserunt; ac si qui illorum vitam in studiis diligentius egissent,

ΣΟ τῶν πάλαι ποτὲ βασιλέων τε καὶ ἰδιωτῶν μὴ τὸν νοῦν παρεσύρησαν ἡδοναῖς, ἢ κατεμαλακίσθησαν, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς ἀκηλίδωτον ἀρετῇ συνετήρησαν· οὗτοι δὴ οὗτοι καὶ πόνοις ἐγκαρτέρησαν, καὶ λόγοις ἐνησχολήθησαν, καὶ ἄλλος ἄλλο τι, τῶν ὅσοι λογικώτερον ἐπεβίωσαν, παιδείας ἐρασταὶ γενό-

ντες,

τις. σπουδαιότερον τινὰ συνεγράψαντο· τοῦτο μὲν τῆς σφῶν αὐτῶν πολυμαθείας δεῖγμα ἐναργὲς τοῖς μετέπειτα καταλιπεῖν ἱμειρόμενοι· τοῦτο δὲ καὶ εὔκλειαν ἀείμνηστον ἐκ τῶν ἐντυγχανόντων καρπώσασθαι μνώμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν περιδρομῆς ἄπλετόν τι χρῆμα καὶ πραγμάτων ἐγίγνετο, καὶ λόγων ἐπλέκετο, ἐπ' ἄπειρόν τε καὶ ἀμήχανον ἡ τῆς ἱστορίας εὐρύνετο συμπλοκή. Ἔδει δὲ ἐπιρρεπέστερον πρὸς τὰ χείρω τὴν τῶν ἀνθρώπων προαίρεσιν μετατίθεσθαι χρόνοις ὕστερον, καὶ ὀλιγώρως ἔχειν πρὸς τὰ καλά, καὶ ῥᾳθυμότερον διακεῖσθαι πρὸς τὴν τῶν φθασάντων γνῶναι κατάληψιν, ἀτόνως γινομένης τῆς τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτεύξεως· ὡς ἐντεῦθεν ἀδηλίᾳ σκιάζεσθαι τὴν τῆς ἱστορίας ὑφήγησιν, πῇ μὲν σπάνει βίβλων ἐπωφελῶν, πῇ δὲ πρὸς τὴν ἐκτάδην πολυλογίαν δειμαινόντων καὶ κατορρωδούντων. Ὁ τῆς πορφύρας ἀπόγονος Κωνσταντῖνος, ὁ ὀρθοδοξότατος καὶ

eruditionis amore inflammati, aliquid impensiore cura conscripserunt; partim quòd multiplicis doctrinæ suæ certum aliquod posteris monumentum relinquere averent; partim etiam, immortalis memoriæ desiderio, quam apud lectores consequerentur. Quoniam verò per tot annorum curricula & res immensæ quotidie exoriebantur, & scripta contexebantur; historiæ conscriptio semper latius sese propagans, infinita jam res erat, & quæ humani ingenii modum excederet. Enimvero aliter evenire non poterat, quin hominum studia & voluntates posterioribus temporibus ad deteriora se inclinarent, honesta susque deque haberent, & ad cognoscendas priorũ seculorum res, evaderent negligentiores, investigatione veri semel neglecta vel desperata. ita ut historiæ cognitio tenebris obvoluta, redderetur incerta; tum propter utilium librorum inopiam, tum quia ad illa tot & tam immensa volumina vulgo homines ceu metu perciti expavescebant. Iccirco Constantinus Porphyrogenetus Imperator,

rator, omnium qui unquam fuerunt rectæ fidei tenacissimus & Christianissimus, ingenio præditus ad rerum pulchrarum perceptionem acutissimo, ea denique præstans intelligentia, ut facile quidvis ad effectum perduceret, illud primo fore optimum est ratus, & vulgo omnibus utile ac conducibile; ut libros omnis generis scientiarum doctrina varia refertos, undique ex orbis totius singulis partibus magna diligentia inquireret, atque in unum colligeret: deinde vastam illam scriptorum immensitatem quæ lectores enecabat, (quum præsertim molesta plerisque omnibus & tædii plena ea res videretur;) in partes minutas putavit distribuendam; & luculentam utilitatem quæ poterat inde percipi, oculis hominum exponere. Adeo ut hoc delectu habito, majore attentione & assiduitate eorum scriptorum lectioni quæ ingenia alunt incumbere studiosi queant, & diuturniore eorum tractatione facundiam orationis animo imprimere, & in ea informari. Hoc amplius Imperator, magno sane & felici conatu, opus universum in tractatus

Χριστιανικώτατος τῶν πώποτε βεβασιλευκότων, ὀξυωπέστερον πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν διακείμενος, καὶ δραστήριον ἐχηκὼς νοῦν, ἐκεῖνο βέλτιστον εἶναι καὶ κοινωφελὲς, τῷ τε βίῳ ὀνησιφόρον, πρότερον μὲν ζητητικῇ διεγέρσει βίβλους, ἄλλοθεν ἄλλας, ἐξ ἁπάσης ἑκασταχοῦ οἰκουμένης συλλέξασθαι παντοδαπῆς καὶ πολυειδοῦς ἐπιστήμης ἐγκύμονας· ἔπειτα τὸ τῆς πλατυεπείας μέγεθος καὶ ἀκοὰς ἀποκναῖον, ἄλλως τε καὶ ὀχληρὸν καὶ φορτικὸν φαινόμενον τοῖς πολλοῖς, δεῖν ᾠήθη καταμερίσαι τοῦτο εἰς λεπτομέρειαν· ἀνεπιφθόνως τε προθεῖναι κοινῇ τὴν ἐκ τούτων ἀναφυομένην ὠφέλειαν. ὡς ἐκ μὲν τῆς ἐκλογῆς προσεκτικωτέρως καὶ ἐνδελεχέστερον κατεντυγχάνειν εἰς τοὺς τροφίμους τῶν λόγων, καὶ μονιμώτερον ἐντυποῦσθαι τύποις τὴν τῶν λόγων εὐφράδειαν· μεγαλοφυῶς τε καὶ δεξιεπιβόλως πρὸς τούτοις καταμερίσαι εἰς ὑποθέσεις διαφόρους, τρεῖς ἐπὶ τοῖς πεν-

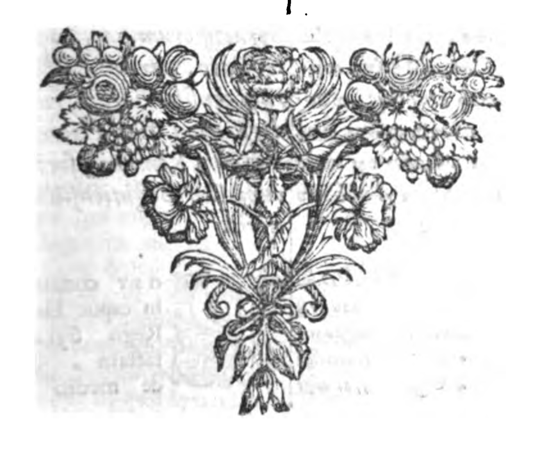
τήκοντας

τήκοντα ἀριθμὸν οὔσας· ἐν αἷς ἅπασα ἱστορικὴ μεγαλουργία συγκλείεται. Κοὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἐγκειμένων, ὃ διαφεύξεται τὴν τοιαύτην τῶν ὑποθέσεων ἀπαρίθμησιν· οὐδὲν τὸ παράπαν ἀφαιρουμένης τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας τῇ διαιρέσει τῶν ἐννοιῶν· ἀλλὰ σύσσωμον σωζούσης καὶ ἑκάστῃ ὑποθέσει προσαρμοζομένης τῆς τηλικαύτης, οὐ συνόψεως, ἀληθέστερον δ' εἰπεῖν, οἰκειώσεως. Ὧν κεφαλαιωδῶν ὑποθέσεων, ἡ προκειμένη αὕτη καὶ ἐπιγραφομένη Περὶ πρεσβειῶν Ῥωμαίων πρὸς ἐθνικοὺς, τυγχάνει οὖσα ἑβδόμη ἐπὶ τοῖς εἴκοσι· τῆς πρώτης τὸ ἐπώνυμον λαχούσης Περὶ βασιλέων ἀναγορεύσεως. Ἐμφαίνει δὲ τουτὶ τὸ προοίμιον, τίνας οἱ λόγοι πατέρας κέκτηνται, καὶ ὅθεν ἀποκυΐσκονται. ὡς ἂν μὴ ὦσιν αἱ κεφαλαιώδεις ὑποθέσεις ἀκατονόμαστοι, καὶ μὴ γνήσιοι ἀλλὰ νόθοι τε καὶ ψευδώνυμοι. Εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων χρονικῶν.

diversos, numero tres & quinquaginta, censuit dividendum: in quibus, & sub quorum titulis, quicquid habet historia majus & nobilius, inclusum continetur: neque inest quicquam historiæ insertum, quod partitionem hanc in hosce tractatus effugerit. Neque verò propter diversitatem sententiarum & argumentorum, series ac dispositio operis totius ullo modo corrumpitur; verùm servat hæc Synopsis, vel ut verius dicam, hæc rerum cognatarum in unum adunatio, in singulorum corporum partibus concinnandis, unicuique tractatui convenientem rationem. Horum porrò tractatuum qui historiæ summam complectuntur, præsens hic De legationibus Romanorum & aliarum gentium *inscriptus, est vicesimus septimus. primo autem nomen inditum,* De Imperatorum renunciatione. *Declarat insuper hoc proœmium, quos patres & auctores, quæque scripta habeant, & quorum parta sint ingeniis; ne tractatus hi summarii nominibus suis careant, & habeantur non pro legitimis, sed pro spuriis, & pseudonymis. Sunt autem hæc desumpta ex Annalibus infra subjectis;*

L. Petri

I. Petri Patricii & Magistri.	α΄. Πέτρου Πατρικίου ϗ Μαγίστρου.
II. Georgii Monachi Chronica historia.	β΄. Γεωργίου μοναχοῦ Χρονικῆς.
III. Iohannis Antiocheni.	γ΄. Ιωάννου Αντιοχέως.
IV. Dionysii Halicarnassei Antiquitatibus Romanis.	δ΄. Διονυσίου Αλικαρνασσέως Ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας.
V. VI. Polybii Megalopolitani & Appiani.	ε΄. ς΄ Πολυβίου Μεγαλοπολίτου, ϗ Αππιανοῦ.
VII. Zosimi Ascalonitæ.	ζ΄. Ζωσίμου Ασκαλωνίτου.
VIII. Iosephi Antiquitatibus Iudaïcis.	η΄. Ιωσήπου Ιουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας.
IX. Diodori Siculi.	θ΄. Διοδώρου Σικελιώτου.
X. Dionis Cocceiani.	ι΄. Δίωνος Κοκκηϊανοῦ.
XI. Procopii Cæsariensis.	ια΄. Προκοπίου Καισαρέως.
XII. Prisci Rhetoris.	ιβ΄. Πρίσκου ῥήτορος.
XIII. Malchi Sophistæ.	ιγ΄. Μάλχου σοφιστοῦ.
XIV. Menandri Protectoris.	ιδ΄. Μενάνδρου Προτίκτορος.
XV. Theophylacti Simocatæ Exprafecti & Rescriptoris.	ιε΄. Θεοφυλάκτου ἀπὸ Επάρχων ϗ Αντιγραφέως, τοῦ Σιμοκάτου.

ΕΚ ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΕΚΛΟΓΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ.

E POLYBII MEGA-LOPOLITANI HISTORIIS

EXCERPTA LEGATIONUM.

Α.

Πῶς Ἱερώνυμος ὁ βασιλεὺς Συρακουσίων, τὸ μὲν διὰ τὴν αὑτοῦ ἀβουλίαν, τὸ δὲ ὑπὸ συμβούλων κακῶν ἐπαρθεὶς, ἀθετήσας τὰς συντεθειμένας συνθήκας Ἱέρωνι τῷ πάππῳ πρὸς Ῥωμαίους, συμμαχίαν ἔθετο πρὸς Καρχηδονίους.

ΟΤΙ μετὰ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατὰ Ἱερωνύμου τοῦ βασιλέως Συρακουσίων, ἐκχωρήσαντος τοῦ Θράσωνος, οἱ περὶ

I.

Quomodo Hieronymus Rex Syracusiorum, partim propria levitate, partim suasu malorum consiliariorum, rupto fœdere quod fuit Hieroni ejus avo cum Romanis, societatem cum Carthaginiensibus junxerit.

POST conjurationem in caput Hieronymi Regis Syracusarum factam, Thrasone de medio sublato, Zoippus

Zoippus & Andranodorus Hieronymo sunt auctores, ut legatos è vestigio ad Hannibalem mittat. qui delectis ad id munus Polycleto Cyrenensi, & Philodemo Argivo, hos in Italiam proficisci jubet, datque eis mandata, ut de societate ineunda verba cum Carthaginiensibus faciant: simul verò fratres misit Alexandriam. Hannibal Polycletum & Philodemum humaniter excipit; adolescentique Hieronymo spes praeclaras ostentat, & statim legatos dimittit: cumque his Hannibalem Carthaginiensem, triremium tunc praefectum; & unà cum superioribus viros Syracusios Hippocratem atque Epicydem fratrem illius natu minorem. Multos jam annos hi fratres Hannibali militabant, ut qui lares Carthagini haberent; postquam eorum avus, quod diceretur uni è filiis Agathoclis Agatharcho manus intulisse, patrium Syracusarum solum vertere fuerat coactus. Hi igitur ubi Syracusas venissent, & legationem Polycletus ac Philodemus renuntiassent; mandata item quae ab Hannibale acceperat Carthaginiensis exposuisset: nulla per Regem mora fuit, quominus societatem cum Carthaginiensibus statim jungeret. Placuit verò illi, ut Hannibal qui missus ad se fuerat, Carthaginem celeriter proficisceretur: quo & ipse suos missurum se recepit, de communi re cum Carthaginiensibus collocuturos. Eodem tempore Praetor Rom. cujus Sicilia provincia erat, certior factus de iis quae Syracusanus

τὸν Ζώιππον καὶ Ἀνδρανόδωρον, πείθουσι τὸν Ἱερώνυμον, εὐθέως πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Ἀννίβαν πέμψαι· προχειρισάμενος δὲ Πολύκλειτον Κυρηναῖον, καὶ Φιλόδημον τὸν Ἀργεῖον, τούτους μὲν εἰς Ἰταλίαν ἀπέστειλε, δοὺς ἐντολὰς λαλεῖν ὑπὲρ κοινοπραγίας τοῖς Καρχηδονίοις· ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπέπεμψεν. Ἀννίβας δὲ τοὺς περὶ Πολύκλειτον καὶ Φιλόδημον ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως, καὶ πολλὰς ἐλπίδας ὑπογράψας τῷ μειρακίῳ Ἱερωνύμῳ, σπουδῇ πάλιν ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις· σὺν δὲ τούτοις Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον, ὄντα τότε τριήραρχον, καὶ τοὺς Συρακουσίους Ἱπποκράτη καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν νεώτερον Ἐπικύδη. Συνέβαινε δὲ τούτους τοὺς ἄνδρας καὶ πλείω χρόνον ἤδη στρατεύεσθαι μετ' Ἀννίβου, πολιτευομένους παρὰ Καρχηδονίους, διὰ τὸ φεύγειν αὐτῶν τὸν πάππον ἐκ Συρακουσῶν, δόξαντα προσενηνοχέναι τὰς χεῖρας ἑνὶ τῶν Ἀγαθοκλέους υἱῶν, Ἀγαθάρχῳ. Παραγενομένων δὲ τούτων εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ τῶν μὲν περὶ Πολύκλειτον ἀποπρεσβευσάντων, τοῦ δὲ Καρχηδονίου διαλεχθέντος κατὰ τὰς ὑπ' Ἀννίβου δεδομένας ἐντολὰς, εὐθέως ἕτοιμος ἦν κοινωνεῖν Καρχηδονίοις τῶν πραγμάτων. καὶ τόν τε παραγεγονότα πρὸς αὐτὸν Ἀννίβαν ἔφη δεῖν πορεύεσθαι κατὰ τάχος εἰς τὴν Καρχηδόνα, καὶ παρ' αὐτοῦ συμπέμψειν ἐπηγγείλατο τοὺς διαλεχθησομένους τοῖς Καρχηδονίοις. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ὁ τεταγμένος ἐπὶ Λιλυβαίου στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων ταῦτα πυνθανόμενος ἔπεμψε πρὸς Ἱερώνυμον

πρέσβεις τοὺς ἀνανεωσομένους τὰς ἐπὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ συντεθειμένας συνθήκας. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος ἄρτι ἐν μέσῳ ὄντων τῶν πρεσβευτῶν, ἔφη συλλυπεῖσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι κακοὶ κακῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μάχαις ἀπολώλασιν ὑπὸ Καρχηδονίων. τῶν δὲ καταπλαγέντων τὴν ἀστοχίαν, ὅμως δὲ ἐπερωτωμένων, τίς λέγει ταῦτα περὶ αὐτῶν; ἔδειξε τοὺς Καρχηδονίους παρόντας, καὶ τούτους ἐκέλευσε διελέγχειν, εἴπερ τυγχάνουσι ψευδόμενοι. τῶν δὲ φησάντων, ὡς οὐ πάτριον εἶναι σφίσι πιστεύειν τοῖς πολεμίοις, παρακαλούντων δὲ μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὰς συνθήκας, ὅτι τοῦτο καὶ δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον αὐτῷ μάλιστ' ἐκείνῳ· περὶ μὲν τούτων ἔφη βουλευσάμενος αὐτοῖς πάλιν διασαφήσειν. εἴρετο δὲ πῶς πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πάππου πλεύσαντες ἕως τοῦ Παχύνου πεντήκοντα ναυσὶ, πάλιν ἀνακάμψαιεν; Συμβεβήκει δὲ Ῥωμαίους, βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἀκούσαντας Ἱέρωνα μετηλλαχέναι, καὶ δὴ ἀγωνιάσαντας, μή τι νεωτερίσωσιν οἱ ἐν ταῖς Συρακούσαις, καταφρονήσαντες τῆς τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἡλικίας, πεποιῆσθαι τὸν ἐπίπλουν· πυθομένους δὲ τὸν Ἱέρωνα ζῆν, αὖθις εἰς τὸ Λιλύβαιον ἀναδραμεῖν. Διὸ καὶ τότε παρομολογούντων πεποιῆσθαι μὲν τὸν ἐπίπλουν, θέλοντας ἐφεδρεῦσαι τῇ νεότητι τῇ ἐκείνου καὶ συνδιαφυλάξαι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. προσπεσόντος δὲ ζῆν τὸν πάππον, ἀποπλεῦσαι πάλιν· ῥηθέντων δὲ τούτων πάλιν ὑπολαβὼν τὸ μειρά-

Rex parabat, legatos ad eum misit, renovandi fœderis caussâ, quod cum ejus majoribus fuerat factum. Hieronymus qui præsentem legationem odio habebat, Ego, inquit, vicem vestram, Romani, doleo, quod mali malè à Carthaginiensibus cæsi in præliis per Italiam habitis, perieritis. Hominis importunitatem stupere legati; quærere tamen, quo auctore hæc diceret. ille, Carthaginiensibus qui aderant ostensis, Isti, ait, mendacii vobis sunt arguendi, si quid forte præter verum narrarunt. quum dicerent legati, non solere Romanos fidem hostibus habere: ipsum vero monerent, ne fidem mutaret: id enim & æquum esse, & rebus maxime illius expedire: Ego verò, Rex inquit, super hoc deliberatione habita quod statuero faciam vos ut sciatis. Pergit deinde illos interrogare, quî factum esset, quod quum ante obitum avi sui quinquaginta navium classe Pachynum usque accessissent; cursum inde retro flexissent? Acciderat nempe aliquanto prius, ut Romani audito Hieronem fato esse functum, anxii ne quid ex contemptu ætatis relicti pueri, rerum novarum moveretur Syracusis, Pachynum usque navigarent: sed mox ubi vivere adhuc Hieronem accepissent, Lilybæum extemplo redirent. Tunc igitur quum fassi essent ingenuè, eò se quidem classem appulisse: idque eo animo, ut juventuti illius adessent, parati ad omne auxilium, quò regnum illi suum communi opera conservarent: simul vero fuisset nuntiatum vivere ipsius avum, pedem retulisse: hæc inquam quum dixissent legati, subjicit adolescens;

Nunc

Nunc quoque, inquit, finite me Romani, postquam mutata velificatione ad spes Carthaginiensium me denuo contuli, meum mihi conservare imperium. Romani cognita inclinatione animi illius, nulla tum voce edita, discesserunt, & rem omnem ei à quò missi fuerant, significarunt. atque ex illo ipsum observare, sibique ab eo ut certo hoste cavere ceperunt. Hieronymus legatos cum Hannibale ad Carthaginienses proficisci jubet, Agatharchum, Onesigenem, & Hippostheném: præcepit his, foedus istis conditionibus facerent: CARTHAGINIENSES UT TERRESTRIBUS MARITIMISQUE COPIIS OPEM SIBI FERRENT: UBI ROMANOS COMMUNI OPERA EXPULISSENT SICILIA, INSULAM ITA DIVIDERENT, UT HIMERA FLUVIUS, QUI MEDIAM FERE UNIVERSAM SICILIAM DIVIDIT, UTRIUSQUE POPULI PROVINCIARUM ESSET TERMINUS. ubi appulerunt legati, agunt de hisce rebus cum Carthaginiensibus: quibus paratis quascunque conditiones probare, negotium conficiunt. Interea Hippocrates atque Epicydes in animum adolescentis se insinuare: quem initio narrationibus oblectabant, cum illi exponerent, quomodo in Italiam Hannibal venisset, quas ibi pugnas signis collatis ediditset. Postea verò hujusmodi sermones apud illum ceperunt habere: nemini adeo sicut ipsi imperium universę Siciliæ convenire: primò quia Nereide Pyrrhi filia sit genitus: quem solum omnes Siculi & certo consilio

κιαν, Ἐάσατε τοίνυν, ἔφη, καὶ μὲ νῦν, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, διαφυλάξαι τὴν ἀρχήν, παλινδρομήσαντα πρὸς τὰς Καρχηδονίων ἐλπίδας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συνέντες τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, τότε μὲν καταισιωπήσαντες ἐπανῆλθον, καὶ διεσάφησαν τὰ λεγόμενα τοῖς πέμψασι· τὸ δὲ λοιπὸν ἤδη προσεῖχον, καὶ παρεφυλάττον ὡς πολέμιον. Ἱερώνυμος δὲ προχειρισάμενος Ἀγάθαρχον καὶ Ὀνησιγένη καὶ Ἱπποσθένην πέμπει μετ' Ἀννίβου πρὸς Καρχηδονίους, δοὺς ἐντολὰς ἐπὶ τοῖσδε ποιεῖσθαι τὰς συνθήκας· ΕΦ' ΩΙ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΥΣ ΒΟΗΘΕΙΝ, ΚΑΙ ΠΕΖΙΚΑΙΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ, ΚΑΙ ΣΥΝΕΚΒΑΛΟΝΤΑ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΚ ΣΙΚΕΛΙΑΣ, ΟΥΤΩ ΔΙΕΛΕΣΘΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ, ΩΣΤΕ ΤΗΣ ΕΚΑΤΕΡΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΟΡΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΙΜΕΡΑΝ ΠΟΤΑΜΟΝ· ΟΣ ΜΑΛΙΣΤΑ ΠΩΣ ΔΙΧΑ ΔΙΑΙΡΕΙ ΤΗΝ ΟΛΗΝ ΣΙΚΕΛΙΑΝ. Οὗτοι μὲν οὖν ἀφικόμενοι πρὸς Καρχηδονίους διελέγοντο περὶ τούτων, καὶ τοῦτ' ἔπραττον, εἰς πᾶν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων τῶν Καρχηδονίων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱπποκράτην λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸ μειράκιον, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐψυχαγώγουν· ἐξηγούμενοι τὰς ἐν Ἰταλίᾳ πορείας Ἀννίβου καὶ παρατάξεις καὶ μάχας. μετὰ δὲ ταῦτα φάσκοντες μηδενὶ καθήκειν μᾶλλον τὴν ἁπάντων Σικελιωτῶν ἀρχήν, ὡς ἐκείνῳ, πρῶτον μὲν διὰ τὸ τῆς Πύρρου θυγατρὸς υἱὸν εἶναι Νηρηΐδος· ὃν μόνον κατὰ προαίρεσιν καὶ κατ' εὔνοιαν, Σικε-

λιῶται πάντες εὐδόκησαν σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ βασιλέα· δεύτερον δὲ κατὰ τὴν Ἱέρωνος τοῦ πάππου δυναστείαν. καὶ πέρας ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωμίλησαν τὸ μειράκιον, ὥστε καθόλου μηδενὶ προσέχειν τῶν ἄλλων, διὰ τὸ καὶ φύσει μὲν ἀκατάστατον ὑπάρχειν· ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων τότε μετεωρισθῆναι. Ἅμα μὲν τοῖς περὶ Ἀγάθαρχον ἐν τῇ Καρχηδόνι τὰ προειρημένα διαπραττομένοις, ἐπιπέμπει πρεσβευτάς, τῆς μὲν τῆς Σικελίας ἀρχὴν φάσκων αὐτῷ καθήκειν ἁπάσης· ἀξιῶν δὲ Καρχηδονίους μὲν βοηθεῖν περὶ Σικελίας, αὐτὸς δὲ Καρχηδονίοις ὑπισχνούμενος ἐπαρκεῖν εἰς τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν πράξεις. Τὴν μὲν οὖν ὅλην ἀκαταστασίαν καὶ μανίαν καλῶς συνθεωρούμενοι Καρχηδόνιοι τοῦ μειρακίου, νομίζοντες δὲ κατὰ πολλοὺς τρόπους συμφέρειν σφίσι τὸ μὴ προΐεσθαι τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν· ἐκείνῳ μὲν ἅπαντα συγκατετίθεντο· αὐτοὶ δὲ καὶ πρότερον ἤδη παρασκευασάμενοι ναῦς, καὶ στρατιώτας, ἐγίνοντο πρὸς τὸ διαβιβάζειν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ταῦτα πυνθανόμενοι, πάλιν ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, διαμαρτυρόμενοι μὴ παραβαίνειν τὰς πρὸς τοὺς προγόνους αὐτοῦ τεθειμένας συνθήκας. ὑπὲρ ὧν Ἱερώνυμος ἀθροίσας τὸ συνέδριον, ἐδίδου διαβούλιον, τί δέοι ποιεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἐγχώριοι, τὴν ἡσυχίαν ἦγον, δεδιότες τὴν τοῦ προεστῶτος ἀκρισίαν. Ἀριστόμαχος δ' ὁ Κορίνθιος, καὶ Δάμιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ Αὐτόνους ὁ Θετταλὸς, ἠξίουν ἐμμένειν ταῖς πρὸς Ῥωμαίους συν-

& ob benevolentiam ducem ac Regem habere consenserint: deinde propter Hieronis avi ipsius dominatum. Ac tandem ita adolescentem hoc genus fabulis isti ceperunt, ut cæterorum omnium nullam omnino rationem haberet. Nam & natura sua levis erat: & multo etiam magis tunc isti animum illius vana spe inflaverant. Igitur cùm maxime ea quę diximus Carthagine agerentur ab Agatharcho, legationem aliam mittit: qua universum Siciliȩ imperium ad se spectare dicebat: æquum etiam censebat, ut sibi in dominatu Siciliæ parando opem ferrent Carthaginienses: quum vicissim ipse promitteret, se illis auxiliaturum ad ea perficienda, quæ in Italia gerebant. Non fugit Carthaginienses, quanta hujus adolescentis in omnibus rebus esset inconstantia, quis furor: sed qui multis nominibus sua putarent interesse, ne res Siciliæ negligerent: Regi quidem omnia concedunt; at ipsi, quod jam antè instituerant, navibus militibusque præparatis, de transportandis in eam insulam copiis cogitabant. His auditis Romani, legatos denuo ad Regem mittunt, qui illum moneant obtestenturque ne discederet à fœdere quod cum ejus majoribus populo Rom. fuisset. Super ea re convocat Hieronymus concilium: & quid sit opus facto consultat cum amicis. ibi tum populares Regis silentium tenuerunt, stultitiam ejus reveriti, qui præsidebat. Aristomachus verò Corinthius, Damippus Lacedæmonius, & Autonus Thessalus, ut in societate Romanorum maneret, auctores

fuerunt,

fuerunt. solus Andranodorus pro sententia dixit, Non esse occasionem prætermittendam: porrò autem occasionem unam esse, eamque jam instantem, per quam facile ei sit Siciliæ imperium sibi parare. quę postquam iste dixisset, Hippocratem rex interrogavit, quorum sententiæ accederet? qui ubi Andranodoro se assentiri significasset, concilium statim est dimissum. Ac bellum quidem cum Romanis isto modo fuit decretum: cæterùm Hieronymus dum id agit ut in dando legatis responso dexteritate usus videatur: in eam sinisteritatem incidit, quæ non dicam parum grata Romanis erat futura; sed omnino palàm eos erat offensura. Infit enim, mansurum se in amicitia Romanorum, si omne primò aurum illi redderent quod ab avo Hierone accepissent: deinde frumentum, & quæcunque alia munera ab eo collata fuissent jam inde à principio fœderis, omnia restituerent: tertiò concederent omnem cis amnem Imeram agrum, atque urbes, ditionis Syracusiorum esse. Post ista soluto concilio, legati discesserunt. Hieronymus ex illo tempore ad bellum cepit se accingere, copias cogere, arma, & cætera omnia ei incepto necessaria comparare.

θήκαις. Ἀνδρανόδωρος δὲ μόνος, οὐκ ἔφη δεῖν παριέναι τὸν καιρόν· εἶναι δὲ τὸν ἐνεστῶτα μόνον, ἐν ᾧ κατακτήσασθαι δυνατόν ἐστι τὴν τῆς Σικελίας ἀρχήν. τοῦ δὲ ταῦτ' εἰπόντος, εἴρετο τοὺς περὶ τὸν Ἱπποκράτην, ποίας μετέχουσι γνώμης; τῶν δὲ φησάντων, τῆς Ἀνδρανοδώρου, πέρας εἶχε τὸ διαβούλιον. καὶ τὰ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ῥωμαίους ἐκεκύρωτο τὸν τρόπον τοῦτον. Ευλόμενος δὲ μὴ σκαιῶς δοκεῖν ἀποκρίνεσθαι τοῖς πρεσβευταῖς, εἰς τηλικαύτην ἀστοχίαν ἐνέπεσε, δι' ἧς τοῖς Ῥωμαίοις οὐ μόνον δυσαρεστήσειν, ἀλλὰ καὶ προσκόπτειν ἔμελλε προφανῶς. ἔφη γὰρ ἐμμένειν ἐν ταῖς συνθήκαις, ἐὰν αὐτῷ πρῶτον μὲν τὸ χρυσίον ἀποδῶσι πᾶν, ὃ παρὰ Ἱέρωνος ἔλαβον τοῦ πάππου· δεύτερον δὲ τὸν σῖτον ἐκ παντὸς ἀποκαταστήσωσι τοῦ χρόνου, καὶ τὰς ἄλλας δωρεάς, ἃς εἶχον παρ' ἐκείνου· τὸ δὲ τρίτον, ὁμολογήσωσι τὴν ἐντὸς Ἱμέρα ποταμοῦ χώραν καὶ πόλεις εἶναι Συρακυσίων. Οἱ μὲν οὖν πρεσβευταὶ καὶ τὸ συνέδριον ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἱερώνυμον ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν ἐνῆγον τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τάς τε δυνάμεις ἤθροιζον καὶ καθώπλιζον, τάς τε λοιπὰς χορηγίας ἡτοίμαζον.

II.

Quomodo Romani in summa frumenti inopia, subsidium à Ptolemæo missis legatis petierint.

MISERE legatos Romani ad Ptolemæum, ut frumento ab

B.

Πῶς Ῥωμαῖοι μεγάλης παρ' αὐτοῖς οὔσης σιτοδείας, πρεσβευτὰς ἔστειλαν πρὸς Πτολεμαῖον, σίτου χορηγίας αἰτοῦντες.

ΟΤΙ οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν πρὸς Πτολε-

μαῖον, βουλόμενοι σίτῳ χορηγηθῆναι, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παρ' αὐτοῖς σπάνιν· ὡς ἂν τῆς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν στρατοπέδων ἁπάντης ἐφθαρμένου μέχρι τῶν τῆς Ῥώμης πυλῶν. ἔξωθεν δὲ μὴ γινομένης ἐπικουρίας, ἅτε κατὰ πάντα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης πολέμων ἐνεστώτων, καὶ στρατοπέδων παρακαθημένων, πλὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον τόπων. εἰς γὰρ τοσοῦτο κατὰ τὴν Ῥώμην προσεβεβήκει τὰ τῆς ἐνδείας, ὥστε τὸν Σικελικὸν μέδιμνον, πεντεκαίδεκα δραχμῶν ὑπάρχειν. ἀλλ' ὅμως τοιαύτης οὔσης τῆς περιστάσεως, οὐκ ἠμέλει τῶν πολεμικῶν.

eo juvarentur, cujus magna in urbe tum fuit inopia. nam Italicum omne, ab exercitibus fuerat corruptum, usque ad ipsas Romæ portas. è regionibus verò extra Italiam, nihil subsidii afferebatur: quum per omnes orbis terrarum partes bellaretur, essentque ubique locorum exercitus, Ægypto solùm excepta. Eò autem Romæ pervenerat annonæ inopia, ut modius Siculus drachmis quindenis æstimaretur. & tamen etiam in hac tanta necessitate belli curam Patres non omittebant.

Γ.

Πῶς Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν πρὸς Φίλιππον ναυμαχίαν Ἀθήναζε ἐλθὼν, εἰς τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον Ἀθηναίους ἔπεισε.

Ὅπως τιμὰς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος Ἀττάλῳ ἐψηφίσατο.

ΟΤΙ ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ παρακαλέσοντας αὐτὸν ἐλθεῖν Ἀθήναζε, χάριν τοῦ συνδιαλαβεῖν περὶ τῶν ἐνεστώτων. ὁ δὲ βασιλεὺς μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος καταπεπλευκέναι Ῥωμαίων πρεσβευτὰς εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ νομίζων ἀναγκαῖον εἶναι τὸ συμμίξαι τούτοις, ἀνήχθη κατὰ σπουδήν. Ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων δῆμος γνοὺς τὴν παρουσίαν

III.

Quomodo Attalus post prælium navale cum Philippo habitum, Athenas venerit, & populo Atheniensium persuaserit, ut societatem belli contra Philippum inirent.

Quos honores populus Atheniensium Attalo decreverit.

MIssi sunt à populo Atheniensi ad Regem Attalum legati; partim ob ea quæ gesta fuerant gratulaturi: partim ab eo petituri, ut ad deliberandum in commune de iis quæ instabant, Athenas vellet venire. Rex ubi post paucos dies cognovisset, Romanorum legatos in Piræeum appulisse, existimans sibi illis conventis opus, celeriter eò est profectus. Populus Atheniensium cognito ejus adventu, de

proce-

procedendo obviam regi, & tota ratione ejus excipiendi magnificè decernit. Attalus qua primum die navim ad Piræeum applicuit, cum Romanorum legatis colloquium habuit: quumque injecta ab iis fuisset mentio pristinæ societatis, & ad bellum contra Philippum paratum animum ostendissent, ovare lætitia Attalus. Postridie ejus diei unà cum Romanis, & Atheniensium magistratibus magno comitatu in urbem Athenas ascendit. non enim magistratus solummodo aut sacerdotes, sed & cives omnes cum liberis & conjugibus obviam ei prodierunt. qui postquam venientibus juncti sunt, tanta in eo occursu humanitatis ac benevolentiæ cum erga Romanos, tum & multo quidem magis erga Attalum indicia sunt præstita, ut nihil posset amplius. ubi Dipylum Attalus est ingressus, utriusque generis sacerdotes ad dextram, sinistramque illi adstiterunt. omnia dein templa illi patuerunt: omnibus aris paratæ victimæ adstabant; æquum censentibus Atheniensibus, ut sacra ubique faceret. postremò tantos ei honores decreverunt, quantos nemini unquam temere ex omnibus quos ante hanc memoriam benè de se meritos agnoverunt. Ut cætera missa faciam, etiam tribum unam de nomine Attali nuncuparunt, & inter illos generis sui auctores à quibus suas tribus appellarunt hujus quoque nomen consecrarunt. Deinde populo in concionem congregato, eò regem vocarunt: qui tamen venire supersedit, ea excusatione usus, quòd diceret rem fore illiberalē ac sibi molestam, si ipse incoram prodiret, ac sua

αὐτοῦ, μεγαλομερῶς ἐψηφίσαντο περὶ τῆς ἀπαντήσεως, καὶ τῆς ὅλης ἀποδοχῆς τοῦ βασιλέως. Ἄτταλος δὲ καταπλεύσας εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐχρημάτιζε τοῖς ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευταῖς· θεωρῶν δὲ αὐτοὺς, καὶ τῆς προγεγενημένης κοινοπραγίας μνημονεύοντας, καὶ πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον ἑτοίμους ὄντας, περιχαρὴς ἦν. τῇ δὲ ἐπαύριον ἅμα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς τῶν Ἀθηναίων ἄρχουσιν ἀνέβαινεν εἰς ἄστυ μετὰ μεγάλης προστασίας. οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, μετὰ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πολῖται μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀπήντων αὐτοῖς. ὡς δὲ συνέμιξαν, τοιαύτη παρὰ τῶν πολλῶν ἐγένετο κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπία, πρός τε Ῥωμαίους καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν Ἄτταλον, ὥσθ' ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν. ἐπεὶ δ' εἰσῄει κατὰ τὸ Δίπυλον, ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους παρέστησαν τὰς ἱερείας καὶ τοὺς ἱερεῖς. μετὰ δὲ ταῦτα πάντας μὲν τοὺς ναοὺς ἀνέῳξαν, ἐπὶ δὲ πᾶσι θύματα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες, ἠξίωσαν αὐτὸν θῦσαι. Τὸ δὲ τελευταῖον ἐψηφίσαντο τιμὰς τηλικαύτας, ἡλίκας οὐδενὶ ταχέως τῶν πρότερον εἰς αὐτοὺς εὐεργετῶν γεγονότων. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ φυλὴν ἐπώνυμον ἐποίησαν Ἀττάλῳ, καὶ κατένειμαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἐπωνύμους τῶν ἀρχηγετῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγόντες ἐκκλησίαν, ἐκάλουν τὸν προειρημένον. παραιτουμένου δὲ καὶ φάσκοντος εἶναι φορτικὸν, τὸ κατὰ πρόσωπον εἰσελθόντα διαπορεύεσθαι τὰς εὐεργεσίας τὰς αὑτοῦ τοῖς

εὖ πεπον-

εὖ πεπονθέναι, τὴν εἴσοδον παρῆκε. γράψαντα δ' αὐτὸν, ἠξίουν ἐκδοῦναι περὶ ὧν ὑπολαμβάνει συμφέρειν πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. τοῦ δὲ πεισθέντος καὶ γράψαντος, εἰσήνεγκαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ προεστῶτες. Ἦν δὲ τὰ κεφάλαια τῶν γεγραμμένων· ἀνάμνησις τῶν πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεγονότων εὐεργετημάτων εἰς τὸν δῆμον· ἐξαρίθμησις τῶν πεπραγμένων αὐτῷ πρὸς Φίλιππον κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς· τελευταία δὲ παράκλησις εἰς τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον καὶ διορκισμὸς, ὡς ἐὰν μὴ νῦν ἕλωνται συμβαίνειν γενναίως εἰς τὴν ἀπέχθειαν ἅμα Ροδίοις καὶ Ρωμαίοις καὶ αὐτῷ· μετὰ δὲ ταῦτα παρέντες τοὺς καιροὺς, κοινωνεῖν βούλωνται τῆς εἰρήνης, ἄλλων αὐτὴν κατεργασαμένων, ἀστοχήσειν αὐτοὺς τοῦ τῇ πατρίδι συμφέροντος. Τῆς δὲ ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀναγνωσθείσης, ἕτοιμον ἦν τὸ πλῆθος ψηφίζεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ διὰ τὰ λεγόμενα καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν πρὸς τὸν Ἄτταλον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν Ροδίων ἐπεισελθόντων, καὶ πολλοὺς πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαθεμένων λόγους, ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις ἐκφέρειν τῷ Φιλίππῳ τὸν πόλεμον. ἀπεδέξαντο δὲ καὶ τοὺς Ροδίους μεγαλομερῶς, καὶ τόν τε δῆμον ἐστεφάνωσαν ἀριστείῳ στεφάνῳ· καὶ πᾶσι Ροδίοις ἰσοπολιτείαν ἐψηφίσαντο· διὰ τὸ κἀκείνους αὐτοῖς χωρὶς τῶν ἄλλων, τάς τε ναῦς ἀποκαταστῆσαι

ipse beneficia in os illis commemoraret qui acceperant. Rogarunt igitur, ut brevi scripto illa complecteretur de quibus pro rerum præsentium statu tractandum in concione existimaret. quod cum rex facturum se recepisset, atque adeo fecisset, principes Atheniensium ipsius epistolam ad populum detulerunt. Capita ejus scriptionis erant hæc. commemoratio priorum ipsius erga populum Atheniensem beneficiorum: enumeratio eorum quæ his ipsis temporibus adversus Philippum gesserat: postremò adhortatio ad bellum contra Philippum, cum adjecto jurejurando: nisi jam in odium Philippi cum Rhodiis, Romanis, atque ipso fortiter consenserint: mox ubi prætermissa ab eis fuerit occasio, si venire in societatem pacis quæ fuerit ab aliis confecta optaverint, nequaquam illis integrum tunc futurum publicæ rei suæ consulere. Post recitatam epistolam paratus fuit populus, bellum decernere, & propter comprehensas ibi rationes, & propter benevolentiam qua Attalum prosequebatur. Sed ubi postea ingressi essent Rhodiorum legati, multaque dixissent quò ad idem bellum Athenienses concitarent: tum vero plane faciendum censuerunt, ut Philippo bellum indicerent. Etiam in honorem Rhodiorum multa magnifice sunt decreta. populo corona virtutis ergò delata: omnibus Rhodiis idem juris tributum quod civium quivis haberet, optimo jure qui esset. idque, & alias quidem ob caussas, cæterùm eo etiam nomine, quod captivas Athenien-

Atheniensium naves, eis restituissent, cum ipsis hominibus. Et legati quidem Rhodiorum rebus hisce confectis, Cium versus atque ad reliquas insulas & Rhodum cum classe sunt profecti.

IV.

Romanorum mandata ad Philippum missa in Græcorum gratiam & Attali.

Quo tempore Romanorum legati Athenis versabantur, Nicanore Philippi duce agrum Atticum populante ad ipsam usque Academiam: Romani præmissis ad Nicanorem caduceatoribus cum ipso sunt collocuti: petierunt autem ab eo, renuntiaret Philippo, Romanos eum monere, ne cui Græcorum factam injuriam vellet: injuriarum quas Attalus accepit, apud æquos judices rationem redderet. hæc si faceret, licere illi in bona pace cum Romanis vivere: sin obtemperare nollet, contrarium illi eventurum. his auditis discessit Nicanor. Romani verò eodem hoc de Philippo sermone usi sunt apud Epirotas Phœnicæ, cùm illam oram præternavigarent; apud Amynandrum, cùm in Athamaniam ascendissent; item apud Ætolos Naupacti; & apud Achæos Ægii. eò verò tempore ubi per Nicanorem hæc Philippo significassent, ad Antiochum & Ptolemæum, ut controversias illorum dirimerent, contenderunt.

τὰς αἰχμαλώτους γενομένας, καὶ τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις οἱ παρὰ τῶν Ῥοδίων ταῦτα διαπράξαντες, ἀνήχθησαν εἰς τὴν Κίον ἐπὶ τὰς νήσους μετὰ τοῦ στόλου.

Δ.

Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀττάλου ἐντολαί.

ΟΤΙ καθ' ὃν χρόνον οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐποιοῦντο τὴν διατριβὴν, Νικάνορος τοῦ παρὰ Φιλίππου καταστρέχοντος τὴν Ἀττικὴν ἕως τῆς Ἀκαδημίας, προδιαπεμψάμενοι πρὸς αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κήρυκας, συνέμιξαν αὐτῷ, καὶ παρεκάλεσαν ἀναγγεῖλαι τῷ Φιλίππῳ· διότι Ῥωμαῖοι παρακαλοῦσι τὸν βασιλέα, τῶν μὲν Ἑλλήνων μηδενὶ πολεμεῖν· τῶν δὲ γεγονότων εἰς Ἄτταλον ἀδικημάτων δίκας ὑπέχειν ἐν ἴσῳ κριτηρίῳ. καὶ διότι πράξαντι μὲν ταῦτα, τὴν εἰρήνην ἄγειν ἔξεστι πρὸς Ῥωμαίους, μὴ βουλομένῳ δὲ πείθεσθαι, τἀναντία συνεξακολουθήσειν ἔφασαν. ὁ μὲν οὖν Νικάνωρ ταῦτα ἀκούσας, ἀπηλλάγη. τὸν δ' αὐτὸν δὲ λόγον τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πρὸς Ἠπειρώτας εἶπαν περὶ Φιλίππου, παραπλέοντες ἐν Φοινίκῃ, καὶ πρὸς Ἀμύνανδρον ἀναβάντες εἰς Ἀθαμανίαν· παραπλησίως καὶ πρὸς Αἰτωλοὺς, ἐν Ναυπάκτῳ, καὶ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν Αἰγίῳ. τότε δὲ διὰ τοῦ Νικάνορος τῷ Φιλίππῳ ταῦτα δηλώσαντες, αὐτοὶ μὲν ἀπέπλευσαν ὡς Ἀντίοχον καὶ Πτολεμαῖον ἐπὶ τὰς διαλύσεις.

Ε. Ἀχαιῶν

V.

Ἀχαιῶν καὶ Ῥωμαίων πρεσβεῖαι πρὸς Ῥοδίους.

ΟΤΙ παρῆσαν μετὰ τὴν ἅλωσιν Ἀβύδου, παρὰ μὲν τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους, εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβευταί, παρακαλοῦντες τὸν δῆμον, εἰς τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις· οἷς ἐπελθόντων ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, καὶ διαλεγομένων ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖσθαι διαλύσεις πρὸς Φίλιππον ἄνευ Ῥωμαίων, ἔδοξε προσέχειν τῷ δήμῳ τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ στοχάζεσθαι τῆς τούτων φιλίας.

Legationes Achaorum & Romanorum ad Rhodios.

POST captam Abydum, advenit Rhodum legatio Achæorum, populum hortans ad pacem cum Philippo faciendam. inter hæc verò cum Roma supervenissent legati, atque illi disservissent in eam sententiam, Romanis inconsultis nequaquam cum Philippo esse transigendum: visum populo habendam esse Romanorum rationem, & eorum amicitiam respiciendum.

ϛ'.

VI.

Καταρχὴ τοῦ πρὸς ἀλλήλους μίσους Ῥωμαίων καὶ Αἰτωλῶν, μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχην.

Σύλλογος Τίτου καὶ πάντων τῶν συμμάχων περὶ διαλύσεως πρὸς Φίλιππον.

Σύλλογος τῶν αὐτῶν καὶ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἐν ᾧ συνεφωνήθη ἡ διάλυσις, Αἰτωλῶν καὶ πάνυ δυσαρεστούντων.

Initium odii quod inter Romanos & Ætolos est conflatum, post commissum ad Cynoscephalas prælium.

Conventus Titi & sociorum omnium ad deliberandum super pace.

Conventus eorundem & Regis Philippi in quo pax convenit, Ætolis multum indignantibus.

ΚΑΘΟΛΟΥ τῇ περὶ τὰ λάφυρα πλεονεξίᾳ τῶν Αἰτωλῶν, ... εἶτ' οὐκ ἐβούλετο Φίλιππον ἐκβαλὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς, Αἰτωλοὺς καταλιπεῖν δεσπότας τῶν Ἑλλήνων. δυσχερῶς δὲ ἔφερε καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν· θεωρῶν ἀντεπι-

ERAT omnino exosa Tito Ætolorum avaritia & prædæ ingens cupiditas. deinde autem nolebat post ereptum Philippo dominatum, Ætolos relinquere Græcorum dominos. offendebat præterea Titum jactantia illorum: cùm intelligeret ipsos

ipsos victoriæ decus à Romanis ad se transferre, & universam Græciam præclaris suis facinoribus implere. propterea in congressibus superbius cum iis agebat; de publicis rebus apud eos silebat; per se & amicos suos consilia exsequebatur. Quum igitur hoc modo male conveniret inter utrosque, venere post paucos dies legati à Philippo Demosthenes, Cycliadas, Limnæus: quibuscum longo sermone habito tribunis præsentibus, dierum XV inducias extemplo pepigit. constituit etiam se dum illæ durarent cum Philippo conventurum, & unâ cum illo acturum de iis quæ jam essent facienda. Quia autem perquam humane peractum est hoc colloquium, duplicatæ sunt suspiciones de Tito. Jam enim inter Græcos grassabatur sordida hæc munerum captatio, gratis nemine quicquam faciente: quæ morum nota cùm ubique pro legitima obtineret apud Ætolos, persuadere sibi illi non poterant, sine muneribus contigisse hanc voluntatis Titi erga Philippum mutationem; ignari morum atque institutorum in hac parte Romanorum. Verum ex seipsis conjecturam faciebant, & perquàm esse probabile disputabant, Philippum tempori sese accommodantem, magnam pecuniæ vim offerre; Titum verò oculos contra attollere non sustinere. At Titus constituta cum Philippo die, literas extemplo ad socios dedit, quibus tempus illis indicabat, quo ad conventum essent venturi. ipse paucis post diebus ad condictum locum quà patet ad Tempe aditus, se contulit. Quum autem

γραφομένους ἐπὶ τὸ νίκημα, καὶ πληροῦντας τὴν Ἑλλάδα τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας. Διὸ καὶ κατά τε τὰς ἐντεύξεις ἀγερωχότερον αὐτοῖς ἀπήντα, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἀπεσιώπα, καὶ τὰ προκείμενα συνετέλει δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων. Τοιαύτης δὲ οὔσης δυσχρηστίας ἐν ἀμφοτέροις, ἧκον πρεσβευταὶ μετά τινας ἡμέρας παρὰ τοῦ Φιλίππου, Δημοσθένης καὶ Κυκλιάδας, καὶ Λιμναῖος· πρὸς οὓς κοινολογηθεὶς ὁ Τίτος ἐπὶ πλεῖον μετὰ τῶν χιλιάρχων, πεντεκαιδεχημέρους ἀνοχὰς ἐποιήσατο παραχρῆμα· συνετάξατο δὲ καὶ συμπορεύεσθαι τῷ Φιλίππῳ κοινολογησόμενος ὑπὲρ τῶν καθεστώτων ἐν ταύταις. γενομένης δὲ ταύτης τῆς ἐντεύξεως φιλανθρώπου, διπλασίως ἐξεκάετο τὰ τῆς ὑποψίας, κατὰ τοῦ Τίτου. Ἤδη γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς δωροδοκίας ἐπιπολαζούσης, καὶ τοῦ μηδένα μηδὲν δωρεὰν πράττειν, καὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου νομιζομένου παρ' Αἰτωλοῖς, οὐκ ἐδύναντο πιστεῦσαι διότι χωρὶς δώρων ἡ τηλικαύτη μεταβολὴ γέγονε τοῦ Τίτου πρὸς τὸν Φίλιππον· οὐκ εἰδότες τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα περὶ τοῦτο τὸ μέρος· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τεκμαιρόμενοι καὶ συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν Φίλιππον εἰκὸς ἦν προτείνειν πλῆθος χρημάτων διὰ τὸν καιρόν· τὸν δὲ Τίτον μὴ δύνασθαι τούτοις ἀντοφθαλμεῖν. Ὁ δὲ Τίτος ταξάμενος ἡμέραν πρὸς τὸν Φίλιππον, τοῖς μὲν συμμάχοις ἔγραψε παραχρῆμα διασαφῶν πότε δεήσει παρεῖναι πρὸς τὴν σύλλογον. αὐτὸς δὲ μετά τινας ἡμέρας, ἧκε πρὸς τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, εἰς τὸν ταχθέντα χρόνον. ἀθροι-

σθέντων

ἀθροισθέντων δὲ τῶν συμμάχων, καὶ τοῦ συνεδρίου συναχθέντος ἐξ αὐτῶν τούτων, ἀναστὰς ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐκέλευε λέγειν ἕκαστον ἐφ' οἷς δεῖ ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις. Ἀμύνανδρος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς βραχέα διαλεχθεὶς καὶ μέτρια, κατέπαυσε τὸν λόγον. ἠξίου γὰρ πρόνοιαν αὐτοῦ ποιήσασθαι πάντας· ἵνα μὴ χωρισθέντων Ῥωμαίων ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐκεῖνον ἀπερείδηται τὴν ὀργὴν ὁ Φίλιππος. εἶναι γὰρ εὐχειρώτους Ἀθαμᾶνας ἀεὶ Μακεδόσι, διά τε τὴν ἀσθένειαν καὶ γειτνίασιν τῆς χώρας. Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς ἀναστάς· καθότι μὲν ἤθροικε τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ περὶ τῶν διαλύσεων διαβούλιον, καὶ καθότι νῦν ἑκάστους ἀξιοῖ λέγειν τὸ φαινόμενον, ἐπῄνεσε τὸν Τίτον· τοῖς δ' ὅλοις πράγμασιν ἀγνοεῖν ἔφη καὶ διαμαρτάνειν αὐτόν· εἰ πέπεισται διάλυσιν ποιησάμενος πρὸς Φίλιππον, ἢ Ῥωμαίοις τὴν εἰρήνην, ἢ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν βέβαιον ἀπολείψειν. οὐδέτερον γὰρ εἶναι τούτων δυνατόν· ἀλλ' εἰ βούλεται καὶ τὴν τῆς πατρίδος πρόθεσιν ἐπιτελῆ ποιεῖν, καὶ τὰς ἰδίας ὑποσχέσεις ἃς ὑπέσχηται πᾶσι τοῖς Ἕλλησι· μίαν ὑπάρχειν ἔφη διάλυσιν πρὸς Μακεδόνας, τὸ Φίλιππον ἐκβάλλειν ἐκ τῆς ἀρχῆς. τοῦτο δ' εἶναι καὶ λίαν εὐχερὲς, ἐὰν μὴ παρῇ τὸν ἐνεστῶτα καιρόν· πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς, κατέπαυσε τὸν λόγον. ὁ δὲ Τίτος ἀναδεξάμενος, ἀστοχεῖν αὐτὸν ἔφησεν, οὐ μόνον τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοῦ προθέσεως, καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Ἑλλήνων συμφέροντος. Οὔτε

ſocii conveniſſent, eſſetque ex eorum numero congregatum concilium, conſurgens dux Romanus jubet dicere unumquemque illorum quibus conditionibus faciendam pacem cum Philippo cenſeat. Pauca tunc Amynander eaque modeſta ubi diſſerviſſet, finem dicendi fecit. poſtulabat autem, ut ſui rationem omnes haberent: ne poſtquam è Græcia diſceſſerint Romani, omne adverſus ſe iracundiæ virus Philippus effundat. parvo ſiquidem negotio Athamanas vinci à Macedonibus, quoties libitum ipſis fuerit, poſſe; gentem ſine viribus & Macedoniæ vicinam. Poſt hunc ſurgit Alexander Ætolus: & eo quidem nomine Titum laudat, quòd ſociorum concilium ad tractandum de pace coëgerit: quodque ſingulos jam hortetur ad dicendam ſententiam: cæterum tota rerum natura illum aberrare ait fallique, ſi ita exiſtimat, pace cum Philippo facta, aut pacem Romanis aut Græcis libertatem firmam ſe relicturum. quorum neutrum fieri queat. Nam ſi populi Rom. deſtinata velit exſequi, aut ſuas ipſius pollicitationes quibus apud Græcos ſe obſtrinxit implere, unicam eſſe belli cum Macedonibus finiendi viam; ut regno deturbetur Philippus. id vero ad prime facile eſſe, ſi modò præſentem occaſionem de manibus ſibi elabi non ſineret. in hanc ſententiam plura diſſervit; deinde conticuit. Titus ſermonem hujus excipiens, negavit eum intelligere quæ ſit populi Rom. voluntas, quod proprium ſuum conſilium, omnium vero maximè, quid ſit Græcis ex uſu. Neque enim

enim solere Romanos quoties bellum primò gerant cum aliquo, illius fortunas funditus statim evertere. exemplo esse Hannibalem & Carthaginienses: à quibus cum gravissima passi essent Romani, mox ubi fuit in eorum potestate quicquid omnino vellent in ipsos consulere, nullum sævitiæ aut crudelitatis exemplum in Carthaginienses edidisse. Sibi quoque id animi nunquam fuisse, ut bellum cum Philippo statueret gerendum inexpiabile. qui si ante prælium facere imperata voluisset, paratum fuisse se pacem cum ipso facere. Mirari verò se ait, quî fiat ut quum celebrato tunc conventui ad pacem ineundam interfuerint omnes, nunc à pacificatione penitus abhorreant? An hoc ideo fit, quia vicimus? ait. Atqui summæ hoc quidem fuerit dementiæ. oportet enim viros fortes, in ipsa quidem dimicatione infestos hosti esse, & irarum plenos; clades vero si fuerit accepta, generosos & magni animi: at victoria parta, moderatos, mites & humanos; contra quam vos me nunc hortamini. Sed & Græcis quoque conducibile est, Macedonum regnum longe quidem quam antè humilius atque infirmius fieri; non tamen penitus tolli. alioquin sine mora ipsos Thracum & Gallorum injurias esse experturos. ita enim sæpius jam ante contigisse. Denique sibi ait videri, & cæteris qui adessent Romanis; Si Philippus omnia facere sustineret, quę prius imperata illi fuissent à sociis, pacem illi concedendam, ubi prius super eo Patrum sententiam exquisissent. Ætolorum in potestate

γὰρ Ῥωμαίους οὐδένα τῶν τὸ πρῶτον πολεμησάντων, εὐθέως ἀναστάτους ποιεῖν τούτους. πίστιν δ' ἔχειν τὸ λεγόμενον, ἔκ τε τῶν κατ' Ἀννίβαν καὶ Καρχηδονίους, ὑφ' ὧν τὰ δεινότατα παθόντας Ῥωμαίους, καὶ μετὰ ταῦτα γενομένους κυρίους ὃ βουληθεῖεν πρᾶξαι κατ' αὐτῶν ἁπλῶς, οὐδὲν ἀνήκεστον βουλεύσασθαι περὶ Καρχηδονίων. καὶ μὴν οὐδ' αὐτὸς οὐδέποτε ταύτην ἐσχηκέναι τὴν αἵρεσιν, ὅτι δεῖ πολεμεῖν πρὸς τὸν Φίλιππον ἀδιαλύτως. ἀλλ' εἴπερ ἐβουλήθη ποιεῖν τὰ παρακαλούμενα πρὸ τῆς μάχης, ἑτοίμως ἂν διαλελῦσθαι πρὸς αὐτόν. διὸ καὶ θαυμάζειν ἔφη πῶς μετέχοντες τότε τοῦ περὶ τῆς διαλύσεως συλλόγου ἅπαντες, νῦν ἀκαταλλάκτως ἔχουσιν. ἢ δῆλον, ὅτι νενικήκαμεν; ἀλλὰ τοῦτό γ' ἐστὶ πάντων ἀγνωμονέστατον. πολεμοῦντας γὰρ δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, βαρεῖς εἶναι καὶ θυμικοὺς, ἡττωμένους δὲ γενναίους καὶ μεγαλόφρονας. νικῶντάς γε μὴν μετρίους, καὶ πραεῖς καὶ φιλανθρώπους· ὑμεῖς δὲ τἀναντία παρακαλεῖτε νῦν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς Ἕλλησι ταπεινωθῆναι μὲν ἐπὶ πολὺ συμφέρει τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν, ἀρθῆναί γε μὴν οὐδαμῶς. τάχα γὰρ αὐτοὺς πεῖραν λήψεσθαι τῆς Θρᾳκῶν καὶ Γαλατῶν παρανομίας. τοῦτο γὰρ ἤδη καὶ πλεονάκις γεγονέναι. Καθόλου δ' αὐτὸς μὲν ἔφη καὶ τοὺς παρόντας Ῥωμαίων κρίνειν· ἐὰν Φίλιππος ὑπομένῃ πάντα ποιεῖν τὰ πρότερον ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα, διδόναι τὴν εἰρήνην αὐτῷ, προσλαβόντας καὶ τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην. Αἰτωλοὺς δὲ, κυρίους εἶναι βουλευσομένους ὑπὲρ

σφῶν αὐτῶν. τοῦ δὲ Φαινέου μετὰ ταῦτα βουλομένου λέγειν ὅτι μάταια πάντα τὰ πρὸ τοῦ γέγονε. τὸν γὰρ Φίλιππον ἐὰν διολισθῇ τὸν παρόντα καιρὸν, ἤδη πάλιν ἀρχὴν ἄλλων ποιήσεσθαι πραγμάτων· ὁ Τίτος αὐτόθεν ἐξ ἕδρας, καὶ θυμικῶς, Παῦσαι, φησὶ, Φαινέα ληρῶν· ἐγὼ γὰρ οὕτως χειριῶ τὰς διαλύσεις, ὥστε μήτε βουληθέντα τὸν Φίλιππον ἀδικεῖν δύνασθαι τοὺς Ἕλληνας. καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ παραγινομένου τοῦ βασιλέως, καὶ τῇ τρίτῃ πάντων εἰς τὸν σύλλογον ἀθροισθέντων, εἰσελθὼν ὁ Φίλιππος, εὐστόχως καὶ συνετῶς ὑπετέμετο τὰς πάντων ὁρμάς. ἔφη γὰρ τὰ μὲν πρότερον ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπιταττόμενα πάντα συγχωρεῖν καὶ ποιήσειν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. τούτων δὲ ῥηθέντων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπεσιώπησαν. ὁ δὲ τῶν Αἰτωλῶν Φαινέας· τί οὖν ἡμῖν οὐκ ἀποδίδως Φίλιππε, ἔφη, Λάρισσαν τὴν Κρεμαστὴν, Φάρσαλον, Θήβας τὰς Φθίας, Ἐχῖνον; ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ἐκέλευε παραλαμβάνειν αὐτούς. ὁ δὲ Τίτος, τῶν μὲν ἄλλων, οὐκ ἔφη δεῖν οὐδεμίαν· Θήβας δὲ μόνον τὰς Φθίας. Θηβαίους γὰρ ἐγγίσαντος αὐτοῦ μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παρακαλοῦντος σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν, οὐ βουληθῆναι. Διὸ νῦν κατὰ πόλεμον ὑποχειρίων ὄντων, ἔχειν ἐξουσίαν ἔφη βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν ὡς ἂν προαιρῆται. τῶν δὲ περὶ τὸν Φαινέαν ἀγανακτούντων, καὶ λεγόντων, ὅτι δέον αὐτοὺς εἴη πρῶτον μὲν καθότι συνεπολέμησαν, νῦν κομίζεσθαι τὰς πόλεις τὰς πρότερον μεθ'

esse, sibi consulerent si vellent. Conante postea Phænea dicere, frustra cecidisse quicquid hactenus esset actum: Philippum enim si præsens periculum effugerit, alia denuò orsurum esse bella: Titus repente ut erat in sedili, & iracunde, Desine, inquit, Phænea delirare: ego enim conventionis negotium ita administrabo, ut in potestate Philippi non sit futurum, si vel maxime voluerit Græcos lædere. ita tunc solutum est concilium. postridie venit Philippus: tertio autem die cum frequens concilium convenisset, ingressus Philippus, omnium animos in se concitatos sollerter atque prudenter repressit: omnia enim quæ prius imperassent Romani sociique, concedere se, eaque rata habere: de cæteris verò liberum Senatui arbitrium permittere. hæc quum ille dixisset, reliquos omnes tenuit silentium. At Ætolus Phæneas; Quid ergo, inquit, est caussæ, Philippe, quominus reddas nobis Larissam Cremastam, Pharsalum, Thebas Phthias & Echinum? Vos verò, respondens Philippus ait, illas accipite. at Titus, Cæterarum ait, nullam tradi oportet; prȩter unicam, Thebas Phthias. quippe se cum exercitu prope Thebas appropinquasse; & ut fidei Romanorum se permitterent ab illis petisse: quod facere ipsi recusaverint. Nunc igitur quum bello victos teneat in potestate, licere sibi ex animi sui sententia cum ipsis agere. Indignante Phænea, dicenteque, æquum esse ut urbes ipsi reciperent, quȩ Ætolorum concilii prius erant: idque primò quia bellum unâ cum Romanis gesserant:

ſtrant; deinde ex legibus initæ inter ipſos à principio ſocietatis: ſic enim conveniſſe, ut eorum quæ bello caperentur, ſupellectilia Romanorum eſſent; urbes Ætolorum. Ad hæc Titus; in utroque horum Phæneam ignorantia labi: nam & ſocietatem illam tunc fuiſſe ſolutam, quando Ætoli pacem cum Philippo, Romanis relictis, fecerunt. ſin durare adhuc ſocietatem illam voluerint; tum verò oportere ut accipiant aut recuperent Ætoli, non eas urbes quæ ultro Romanorum fidei ſeſe permiſerint: quod jam faciant omnia Theſſaliæ oppida: ſed eas, quæ vi fuerint ſubactæ. Placuit cæteris hæc Titi oratio: quam Ætoli iniquis auribus admittebant. Jamque adeo ingentium malorum principium quoddam naſcebatur. ex iſta ſiquidem diſſenſione, & ſcintilla iſta, exarſit mox bellum contra Ætolos, & quod adverſus Antiochum eſt geſtum. Porrò cauſſa præcipua quæ Titum impellebat ad conſilia pacis, fuit, quod intellexerat Antiochum è Syria cum exercitu eſſe profectum, & Europam verſus iter inſtituiſſe. itaque anxius erat ac ſollicitus, ne forte Philippus arrepta ſpe quæ ſe offerebat, ad defenſionem urbium ſeſe converteret, & bellum trahendum: atque ita Conſul alter adveniret, ad quem decus omne rerum à ſe geſtarum reflecteretur. Propterea Philippo, ſicut ipſe poſtulabat, quatuor menſium induciæ fuere conceſſæ: qui ſi Tito præſentis pecuniæ talenta quadringenta numeraret, filiumque Demetrium & aliquot alios ex amicis daret obſides, permiſſum

αὐτῶν συμπολιτευομένας· ἔπειτα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς συμμαχίαν, καθ' ἣν ἔδει τῶν κατὰ πόλεμον ἁλόντων, τὰ μὲν ἔπιπλα Ῥωμαίων εἶναι, τὰς δὲ πόλεις Αἰτωλῶν. ὁ Τίτος ἀγνοεῖν αὐτοὺς ἔφη κατ' ἀμφότερα· τήν τε γὰρ συμμαχίαν λελύσθαι, καθ' ὃν καιρὸν τὰς διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Φίλιππον ἐγκαταλείποντες Ῥωμαίους· εἴ τε καὶ μένειν ἔτι τὴν συμμαχίαν, δεῖν αὐτοὺς κομίζεσθαι καὶ παραλαμβάνειν, οὐκ εἴ τινες ἐθελοντὴν σφᾶς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν ἐνεχείρισαν (ὅπερ αἱ κατὰ Θετταλίαν πόλεις ἅπασαι πεποιήκασι νῦν) ἀλλ' εἴ τινες κατὰ κράτος ἑάλωσαν. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ὁ Τίτος ἤρεσκε ταῦτα λέγων· οἱ δ' Αἰτωλοὶ βαρέως ἤκουον, καί τις οἷον ἀρχὴ κακῶν ἐγεννᾶτο μεγάλων. ἐκ γὰρ ταύτης τῆς διαφορᾶς, καὶ τούτου τοῦ σπινθῆρος μετ' ὀλίγον ὅ, τε πρὸς Αἰτωλοὺς, ὅ, τε πρὸς Ἀντίοχον ἐξεκαύθη πόλεμος. τὸ δὲ συνέχον ἦν τῆς ὁρμῆς τῆς τοῦ Τίτου πρὸς τὰς διαλύσεις, ὅτι ἐπυνθάνετο τὸν Ἀντίοχον ἀπὸ Συρίας ἥκειν μετὰ δυνάμεως, ποιούμενον τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην. διόπερ ἠγωνία, μὴ ταύτης ὁ Φίλιππος τῆς ἐλπίδος ἀντιλαμβανόμενος, ἐπὶ τὸ πολιοφυλακεῖν ὁρμήσῃ, καὶ τρίβειν τὸν πόλεμον· εἶτα ἑτέρου παραγενηθέντος ὑπάτου, τὸ κεφάλαιον τῶν πράξεων εἰς ἐκεῖνον ἀνακλασθῇ. διὸ συνεχωρήθη τῷ βασιλεῖ, καθάπερ ἠξίου, λαβόντα τετραμήνους ἀνοχὰς, παραχρῆμα μὲν δοῦναι τῷ Τίτῳ τὰ υ' τάλαντα, καὶ Δημήτριον τὸν υἱὸν εἰς ὁμηρείαν, καί τινας ἑτέρους τῶν φίλων. περὶ δὲ τῶν ὅλων

πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐπιτροπήν. καὶ τότε μὲν ἐχωρίσθησαν, πιστωσάμενοι περὶ τῶν ὅλων πρὸς ἀλλήλους, ἐφ' ᾧ Τίτον, ἐὰν μὴ συντελῆται τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις, ἀποδοῦναι Φιλίππῳ τὰ υ' τάλαντα, καὶ τοὺς ὁμήρους. μετὰ δὲ ταῦτα πάντες ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, οἱ μὲν συνεργοῦντες· οἱ δ' ἀντιπράττοντες τῇ διαλύσει.

ei est ut de summa rerum legatos Romam mitteret, & Senatui arbitrium omne deferret. His peractis alius alio discesserunt: data invicem acceptaque fide, si exitum pacificatio instituta non habuerit, fore ut accepta quadringenta talenta Titus redderet Philippo cum obsidibus. Post hæc universi Romam legatos misere, alii ut pacem adjuvarent, alii ut se illi opponerent.

Ζ.

Πῶς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐκυρώθησαν αἱ πρὸς τὸν Φίλιππον διαλύσεις.

Ἀνδρῶν δέκα κατάστασις τῶν χειρούντων τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀχαιῶν λόγοι πρὸς τὴν σύγκλητον περὶ συμμαχίας ἄπρακτοι.

VII.

Quomodo pax cum Philippo facta fuerit Romæ confirmata.

Decem virorum creatio ad constituendas res Græciæ.

Achæi societatem à Senatu petunt, nec impetrant.

ΟΤΙ ἐπὶ Μαρκέλλου Κλαυδίου ὑπάτου, παρειληφότος τὴν ὕπατον ἀρχὴν, ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην, οἵτε παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, οἵτε παρὰ τοῦ Τίτου καὶ τῶν συμμάχων, ὑπὲρ τῶν πρὸς Φίλιππον συνθηκῶν. λόγων δὲ πλειόνων γινομένων ἐν τῇ συγκλήτῳ, ταύτῃ μὲν ἔδοξε βεβαιοῦν τὰς ὁμολογίας· εἰς δὲ τὸν δῆμον εἰσενεχθέντος τοῦ διαβουλίου, Μάρκος αὐτὸς ἐπιθυμῶν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διαβάσεως, ἀντέλεγε· καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς τὸ διακόψαι τὰς συνθήκας. οὐ μὴν ἀλλ' ὅγε δῆμος, κατὰ τὴν τοῦ Τίτου προαίρεσιν ἐπεκύρωσε τὰς διαλύσεις. Οὗ ἐπιτε-

CLAUDIO Marcello Cos. paulo postquàm initus fuit ab illo magistratus, Romam legati venerunt, de fœdere iciendo cum Philippo acturi; tum quos ipse miserat, tum quos Titus & socii. Post habitas in Senatu à pluribus orationes, placuit Patribus, probandas esse conditiones pacis de quibus convenerat. Ubi verò ad populum rei cognitio est delata, Marcus ipse trajiciendi in Græciam cupidus, rogationi contradixit: magnoque studio conatus est fœdus illud abrumpere. populus tamen Quintii Flaminii voluntatem secutus, pacificationem firmam ac ratam esse jussit. Itaque pace

pace facta extemplo senatus x viros è primoribus legit, & in Græciam misit, ut de communi sententia unâ cum Tito res Græciæ componerent, & Græcis libertatem firmarent. Facta in Senatu mentio est à Damoxeno Ægiensi Achæorum legato, & de societate: sed quod existerent qui petitioni illius sese opponerent; Elei namque in os dixerunt, velle se Achæis litem movere super Triphylia; Messenii, super Asio & Pylo; qui populi socii tunc Romanorum erant: idem & Ætoli dixere de Phearum urbe: propterea rejectum est negotium ad decemuiros. & in Senatu quidem Romano hæc tum temporis sunt gesta.

VIII.

Quomodo Bœoti deficere à Romanis inceperint.

Cædes Brachyllæ Bœotarchæ qui ad Philippum res trahebat, facta ab iis qui Romanis fauebant.

In Græcia post prælium quo victi sunt Macedones ad Cynoscephalas, quum Elatiæ hibernaret Titus, Bœoti cupientes suos recipere qui Philippo militaverant, Legationem ad Titum miserunt, petentes ut redire illis liceret impune. Titus, cui suspectus jam tum erat Antiochus, studio adjungendi sibi Bœotorum animos, petitioni illorum facilem se præbuit. Quum igitur omnes

λευθέρωσιν, εὐθέως ἡ σύγκλητος ἄνδρας δέκα κληρώσασα τῶν ἐπιφανῶν, ἐξέπεμπε τοὺς χειριοῦντας τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Τίτου, καὶ βεβαιώσοντας τοῖς Ἕλλησι τὴν ἐλευθερίαν. Ἐποιήσαντο δὲ λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ περὶ τῆς συμμαχίας οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις, οἱ περὶ Δαμόξενον τὸν * Αἰγιέα. γενομένης δ' ἀντιρρήσεως κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον Ἠλείους μὲν ἀμφισβητεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὲρ τῆς Τριφυλίας, Μεσσηνίους δ' ὑπὲρ Ἀσίου καὶ Πύλου, συμμάχους τότε Ῥωμαίων ὑπάρχοντας· Αἰτωλοὺς δὲ περὶ τῆς Ἡραιέων πόλεως· ὑπέρθεσιν ἔλαβε τὸ διαβούλιον, ἐπὶ τοὺς δέκα. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν σύγκλητον ἐπὶ τούτοις ἦν.

Η.

Πῶς Βοιωτοὶ ἀρχὴν ἀποστάσεως ἀπὸ Ῥωμαίων ἐποιήσαντο.

Πῶς οἱ τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντες Βραχύλλην τὸν Βοιωτάρχην φιλιππίζοντα ἐπανείλοντο.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν μάχην, Τίτου παραχειμάζοντος ἐν Ἐλατείᾳ, Βοιωτοὶ, σπουδάζοντες ἀνακομίσασθαι τοὺς ἄνδρας τοὺς παρ' αὐτῶν στρατευσαμένους παρὰ τῷ Φιλίππῳ, διεπρεσβεύοντο περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, πρὸς Τίτον. ὁ δὲ βουλόμενος ἐκκαλέσασθαι τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς τὴν σφετέραν εὔνοιαν, διὰ τὸ προορᾶσθαι τὸν Ἀντίοχον, ἑτοίμως συνεχώρησεν. ταχὺ δὲ πάντων

ἀνακομισθέντων ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦν καὶ Βραχύλλης, τοῦτον μὲν εὐθέως Βοιωτάρχην κατέστησαν. παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς δοκοῦντας εἶναι φίλους τῆς Μακεδόνων οἰκίας ἐτίμων, καὶ προῆγον οὐχ ἧττον ἢ πρότερον. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν Φίλιππον τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων ἐπανόδῳ, λυμαινόμενοι τὴν τοῦ Τίτου χάριν. ἃ συνορῶντες οἱ περὶ τὸν Ζεύξιππον, καὶ Πεισίστρατον, καὶ πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι Ῥωμαίων φίλοι, δυσχερῶς ἔφερον, προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ δεδιότες περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀναγκαίων. σαφῶς γὰρ ᾔδεσαν, ὡς ἐὰν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι χωρισθῶσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Φίλιππος μένῃ παρὰ πλευρὰν συνεπισχύων ἀεὶ τοῖς πρὸς σφᾶς ἀντιπολιτευομένοις, οὐδαμῶς ἀσφαλῆ σφίσιν ἐσομένην τὴν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πολιτείαν. Διὸ καὶ συμφρονήσαντες ἐπρέσβευον πρὸς Τίτον εἰς τὴν Ἐλάτειαν. συμμίξαντες δὲ τῷ προειρημένῳ, πολλοὺς καὶ ποικίλους εἰς τοῦτο τὸ μέρος διετίθεντο λόγους, ὑποδεικνύντες τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, τὴν οὖσαν ἤδη νῦν καθ' αὑτῶν, καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν ὄχλων. καὶ πέρας ἐθάρρησαν εἰπεῖν, ἐὰν μὴ τὸν Βραχύλλην ἐπανελόμενοι καταπλήξωσι τοὺς πολλούς, οὐκ ἔστιν ἀσφάλεια τοῖς Ῥωμαίων φίλοις χωρισθέντων τῶν στρατοπέδων. ὁ δὲ Τίτος ταῦτα διακούσας, αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφη κοινωνεῖν τῆς πράξεως ταύτης· τοὺς δὲ βουλομένους πράττειν, οὐ κωλύειν. καθόλου δὲ λαλεῖν αὐτοὺς ἐκέλευε περὶ τούτων Ἀλεξαμενῷ τῷ τῶν Αἰ-

ſtatim è Macedonia eſſent reverſi, Brachyllam qui eorum fuit unus Bœotarcham conſtituerunt. ſimiliter & reliquos quorum erat notum in reges Macedoniæ ſtudium, honorabant, & ad dignitates non minus quàm antè vocabant. quin & Philippo per legatos gratias egerunt, propter juvenum reditum, beneficium quod à Tito acceperant obliterantes. quæ quum cernerent Zeuxippus, Piſiſtratus, & quicunque Romanæ partis eſſe credebantur, ægrè ferebant; quod imminentia mala præviderent, ſuæque ac neceſſariorum ſuorum ſaluti metuerent. certo enim ſciebant, ubi ſemel Romani pedem è Græcia extuliſſent, remanente Philippo qui ſuis in adminiſtratione Reipub. adverſariis vires ſubinde è propinquo ſuggerat, nequaquam tutum ſibi fore in Bœotorum civitate manere. Omnes igitur conſentientibus ſuffragiis ad Titum Elateam, ceu publico nomine legati, ſe conferunt. ibi in colloquium Titi admiſſi, multa ac varia in eam ſententiam apud eum differunt: quum multitudinis concitata in ſe ſtudia illi ob oculos ponerent, & vulgi animum ingratum. tandem eo progreſſa eſt ipſorum oratio, ut dicere non vererentur; niſi ſublato de medio Brachylla terror cæteris injiceretur, nullam fore amicis Romanorum, poſtquam exercitus diſceſſerint, ſecuritatem. His auditis Titus, ſe quidem ejus conſilii participem fieri nolle ait; cæterùm, ſi quis rem velit exſequi, nullum allaturum impedimentum. denique juſſit eos cum Alexamene prætore Ætolo-

Ætolorum de his agere. dicto paruit Zeuxippus, estque de ea re cum Alexamene collocutus. is facile assensus adductusque ut ea probaret quæ dicebantur, tres ex Ætolicis copiis, tres ex Italicis juvenes delegit, quibus mandatum est, ut Brachyllæ manus afferrent.

IX.

Senatusconsultum super pace cum Philippo facta à Q. Flaminio.

Quomodo soli Ætoli Senatusconsultum illud carpserunt.

Quomodo in ipsis ludis Isthmicis præco Senatusconsultum de libertate Græcorum recitarit.

Quæ peracto ludicro decemviri cum Tito responsa dederint legatis Antiochi, Philippi, Ætolorum.

HOC ipso tempore quo illa gerebantur, quæ modò diximus, venere Roma decem legati ad res in Græcia constituendas, consultum Senatus deferentes, quod de pace cum Philippo fuerat factum. Ejus Senatusconsulti præcipua capita erant hæc: UT CÆTERI OMNES GRÆCI ET QUI IN ASIA DEGUNT, ET QUI IN EUROPA, LIBERI SINT, SUISQUE LEGIBUS UTANTUR: UT QUI IN PHILIPPI DITIONE SUNT, ET SI QUAS ILLE URBES GRÆCORUM

τωλῶν στρατηγοῖς. τῶν δὲ περὶ τὸν Ζεύξιππον πειθαρχησάντων καὶ διαλεγομένων, ταχέως ὁ προειρημένος πεισθεὶς καὶ συγκατατεθέμενος τοῖς λεγομένοις, τρεῖς μὲν τῶν Αἰτωλικῶν συνέστησε· τρεῖς δὲ τῶν Ἰταλικῶν νεανίσκων, τοὺς προσοίσοντας τὰς χεῖρας τῷ Βραχύλλῃ.

Θ.

Δόγμα τῆς συγκλήτου περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον διαλύσεως.

Πῶς μόνοι οἱ Αἰτωλοὶ κατελάλουν τὸ δόγμα.

Πῶς Ἰσθμοῖ τῶν Ἰσθμίων ἀγομένων ὁ κῆρυξ τὸ ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας κήρυγμα ἀνηγόρευσε.

Πῶς οἱ δέκα ἄνδρες σὺν Τίτῳ ἐχρημάτισαν τοῖς Ἀντιόχου, Φιλίππου καὶ Αἰτωλῶν πρεσβευταῖς.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ δέκα δι᾽ ὧν ἔμελλε χειρίζεσθαι τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, κομίζοντες τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα, τὸ περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης. ἦν δὲ τὰ συνέχοντα τοῦ δόγματος ταῦτα. ΤΟΥΣ ΜΕΝ ΑΛΛΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΥΠΑΡΧΕΙΝ, ΚΑΙ ΝΟΜΟΙΣ ΧΡΗΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ· ΤΟΥΣ ΔΕ ΤΑΤΤΟΜΕΝΟΥΣ ΥΠΟ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΑΣ ΕΜΦΡΟΥΡΟΥΣ ΠΑΡΑ-

ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΙ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΤΩΝ ΙΣΘΜΙΩΝ ΠΑΝΗΓΥΡΕΩΣ. ΕΥΡΩΜΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΠΗΔΑΣΑ, ΚΑΙ ΒΑΡΓΥΛΙΑ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΣΣΕΩΝ ΠΟΛΙΝ, ΟΜΟΙΩΣ ΑΒΥΔΟΝ, ΘΑΣΟΝ, ΜΥΡΙΝΑΝ, ΠΕΡΙΝΘΟΝ, ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΑΦΕΙΝΑΙ, ΤΑΣ ΦΡΟΥΡΑΣ ΕΞ ΑΥΤΩΝ ΜΕΤΑΣΤΗΣΑΜΕΝΟΝ· ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΚΙΑΝΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ, ΤΙΤΟΝ ΓΡΑΨΑΙ ΠΡΟΣ ΠΡΟΥΣΙΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ. ΤΑ Δ' ΑΙΧΜΑΛΩΤΑ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΜΟΛΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΑΙ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΡΩΜΑΙΟΙΣ, ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ ΧΡΟΝΟΙΣ· ΟΜΟΙΩΣ ΔΕ ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΑΤΑΦΡΑΚΤΟΥΣ ΝΑΥΣ, ΠΛΗΝ ΠΕΝΤΕ ΣΚΑΦΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΗΡΟΥΣ. ΔΟΥΝΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΧΙΛΙΑ ΤΑΛΑΝΤΑ· ΤΟΥΤΩΝ ΤΑ ΜΕΝ ΗΜΙΣΗ ΠΑΡΑΥΤΙΚΑ, ΤΑ Δ' ΗΜΙΣΗ ΚΑΤΑ ΦΟΡΟΥΣ, ΕΝ ΕΤΕΣΙ ΔΕΚΑ. Τούτου δὲ τοῦ δόγματος διαδοθέντος εἰς τοὺς Ελληνας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες εὐθαρσεῖς ἦσαν καὶ περιχαρεῖς, μόνοι δ' Αἰτωλοὶ, δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῷ μὴ τυγχάνειν ὧν ἤλπιζον, κατελάλουν τὸ δόγμα, φάσκοντες, οὐ πραγμάτων, ἀλλὰ γραμμάτων μόνον ἔχειν αὐτὸ διάθεσιν. καί τινας ἐλάμβανον πιθανότητας ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράπτων, πρὸς τὸ διαπιστεῖν τοὺς ἀκούοντας, τοιαύτας. Εφασκον γὰρ εἶναι δύο γνώμας ἐν τῷ δόγματι. περὶ τῶν ὑπὸ Φιλίππου φρουρουμένων πόλεων. τὴν μὲν μίαν, ἐπιτάττουσαν ἐξάγειν τὰς

PRÆSIDIIS TENET, EAS ANTE CELEBRATIONEM LUDICRI ISTHMIORUM ROMANIS PHILIPPUS TRADAT. EUROMUM, PEDASA, BARGYLIA, JASSUM, ITEM ABYDUM, THASUM, MYRINAM PERINTHUM, DEDUCTIS INDE PRÆSIDIIS, LIBERAS ESSE SINAT: DE LIBERATIONE CIANORUM SCRIBAT TITUS AD PRUSIAM, QUID SENATUI PLACEAT: CAPTIVOS ET TRANSFUGAS OMNES UT PHILIPPUS ROMANIS RESTITUAT INTRA IDEM TEMPUS: ITEM NAVEIS OMNES TECTAS, SCAPHIS QUINQUE EXCEPTIS, ET UNA QUAM SEXDECIM VERSUS REMORUM AGUNT: HOC AMPLIUS DET PHILIPPUS MILLE TALENTUM: DIMIDIUM PRÆSENS: DIMIDIUM PENSIONIBUS DECEM ANNORUM. Postquam hoc Senatusconsultum ditum est inter Græcos, cæteri quidem bonæ spei pleni lætitia gestire: soli Ætoli, offensi quod ea quæ speraverant non consequebantur, decretum clam mussantes, carpebant; non res, sed verba eo contineri jactitantes. atque ut illos concitarent qui aures ipsis præbebant, ex formula decreti cavillationem hujusmodi arripiebant. Ajebant enim duas eo decreto sententias comprehendi super urbibus, in queis præsidia habebat Philippus: alterâ juberi, ut deducantur à Philippo

præsi-

præsidia, urbesque Romanis tradantur: alteram sententiam præsidiis amotis urbibus libertatem dare. nominatim autem eas designari quibus libertas indulgetur: eas nempe quæ sunt in Asia: quæ autem Romanis tradantur, eas videlicet esse quæ sunt in Europa. puta, Oreum, Eretriam, Chalcidem, Demetriadem, Corinthum. Ex quo facile omnes intelligant, Romanos vicem Philippi Græciæ compedes suscipere: atque ita mutationem fieri dominorum, non libertatem quæri Græciæ. hæc ubique assidue ab Ætolis jactabantur. Ab Elatia profectus cum decem legatis Titus, quum Anticyram trajecisset, mox Corinthum pervenit. ibi cum his concilia agitabat, & de summa rerum tractabat. Quoniam autem in ore multitudinis erat Ætolorum criminatio, eique à multis fides habebatur, coactus est Quintius multis variisque rationibus uti, ut eos doceret qui in concilio aderant; si vellent Græcorum præconia & laudationem sine ulla exceptione mereri; si fidem omnibus facere, ad liberandam Græciam, non compendii ullius gratia, se mare à principio trajecisse; omnibus excedendum esse locis, & universas urbes esse liberandas, quas jam Philippus præsidiis suis occupet. Hæc autem difficultas inde nascebatur in concilio, quia de cæteris quidem urbibus Romæ decem legati prius tractaverant, & expressa à Senatu mandata acceperant: de Chalcide verò, Corintho & Demetriade, propter Antiochum libera potestas facta

φρουρὰς τὰς Φιλίππου, τὰς δὲ πόλεις παραδίδοσθαι Ῥωμαίοις· τὸ δ' ἕτερον, ἐξάγοντα τὰς φρουρὰς, ἐλευθεροῦν τὰς πόλεις· τὰς μὲν γὰρ ἐλευθερουμένας, ἐπ' ὀνόματι δηλοῦσθαι· ταύτας δ' εἶναι τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν· τὰς δὲ παραδιδομένας Ῥωμαίοις, φανερὸν, ὅτι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην. εἶναι δὲ ταύτας, Ὠρεὸν, Ἐρέτριαν, Χαλκίδα, Δημητριάδα, Κόρινθον. ἐκ δὲ τούτων, εὐθεώρητον ὑπάρχειν πᾶσιν, ὅτι μεταλαμβάνουσι τὰς Ἑλληνικὰς πέδας παρὰ Φιλίππου Ῥωμαῖοι. καὶ γίνεται μετάθεσις δεσποτῶν, οὐκ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτα μὲν ὑπ' Αἰτωλῶν ἐλέγετο κατακόρως. ὁ δὲ Τίτος ὁρμήσας ἐκ τῆς Ἐλατείας μετὰ τῶν δέκα, καὶ κατάρας εἰς τὴν Ἀντίκυραν, παραυτίκα διέπλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. κἀκεῖ παραγενόμενος, συνήδρευε μετὰ τούτων, καὶ διελάμβανεν περὶ τῶν ὅλων. πλεοναζούσης δὲ τῆς τῶν Αἰτωλῶν διαβολῆς, καὶ πιστευομένης παρ' ἐνίοις, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἠναγκάζετο ποιεῖσθαι λόγους ὁ Τίτος ἐν τῷ συνεδρίῳ· διδάσκων, ὡς εἴπερ βούλονται καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων εὔκλειαν ὁλόκληρον περιποιήσασθαι, καὶ καθόλου πιστευθῆναι παρὰ πᾶσιν, διότι καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐποιήσαντο διάβασιν, οὐ τοῦ συμφέροντος ἕνεκεν, ἀλλὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, ἐκχωρητέον εἴη πάντων τῶν τόπων, καὶ πάσας ἐλευθερωτέον τὰς πόλεις, τὰς νῦν ὑπὸ Φιλίππου φρουρουμένας. Ταύτην δὲ συνέβαινε γίνεσθαι τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, διὰ τὸ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ἐν τῇ Ῥώμῃ προδιειλῆφθαι, καὶ ῥητὰς ἔχειν τοὺς δέκα παρὰ τῆς συγκλήτου τὰς ἐντολάς· περὶ δὲ Χαλκίδος καὶ Κορίνθου, καὶ Δημητριάδος, ἐπιτροπὴν

αὐτῷ δεδιέναι διὰ τὸν Ἀντίοχον· ἵνα βλέποντες πρὸς τοὺς καιροὺς, βουλεύωνται περὶ τῶν προειρημένων πόλεων, κατὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις. Ὁ γὰρ προειρημένος βασιλεὺς, δῆλος ἦν, ἐπέχων πάλαι τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην πράγμασιν. Οὐ μὴν, ἀλλὰ τὴν μὲν Κόρινθον ὁ Τίτος ἔπεισε τὸ συνέδριον ἐλευθεροῦν παραχρῆμα, καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγχειρίζειν διὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς ὁμολογίας. τὸν δ' Ἀκροκόρινθον, καὶ Δημητριάδα, καὶ Χαλκίδα παρακατέχειν. δεξαμένων δὲ τούτων καὶ τῆς Ἰσθμίων πανηγύρεως ἐπελθούσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν συνεληλυθότων διὰ τὴν προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων, πολλοὶ καὶ ποικίλοι καθ' ὅλην τὴν πανήγυριν ἐνέπιπτον λόγοι· τῶν μὲν ἀδύνατον εἶναι φασκόντων Ῥωμαίους ἐνίων ἀποστῆναι τόπων καὶ πόλεων. τῶν δὲ διοριζομένων, ὅτι τῶν μὲν ἐπιφανῶν εἶναι δοκούντων τόπων ἀποστήσονται, τοὺς δὲ φαντασίαν μὲν ἔχοντας ἐλάττω, χρείαν δὲ τὴν αὐτὴν παρέχεσθαι δυναμένους, καθέξουσι. καὶ τούτους εὐθέως ἐπεδείκνυσαν αὐτοὶ, καθ' αὐτῶν καὶ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους διερησιλογίας. Τοιαύτης δ' οὔσης ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀπορίας, ἀθροισθέντος τοῦ πλήθους εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, προελθὼν ὁ κῆρυξ καὶ σιωπησάμενος τὰ πλήθη διὰ τοῦ σαλπικτοῦ, τόδε κήρυγμα ἀνηγόρευσεν. Η ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ Η ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΟΣ ΚΟΙΝΤΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΑΝΤΕΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΦΙΛΙΠΠΟΝ, ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΑΣ ΑΦΙΑΣΙΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ, ΑΦΡΟΥΡΗΤΟΥΣ, ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΟΥΣ,

concilio fuerat, ut quod tempora Reipub. postulassent, id ex animi sui sententia de dictis urbibus statuerent. Dubitabat enim nemo, quin is Rex quem commemoravimus Europæ rebus pridem immineret. Tandem concilio persuasit Titus, ut Corinthum liberarent, & Achæis traderent: Acrocorinthum, Demetriadem, & Chalcidem retinuit. His ita decretis, cum jam Isthmiorum panegyris adesset, ac fere ex omnibus orbis partibus clarissimi quique viri propter exspectationem ejus quod eventurum esset, convenissent, multi variique toto conventu sermones habebantur: quum alii dicerent; omnino fieri non posse, ut Romani certis locis atque urbibus se abstinerent: alii futurum statuerent, ut celebrioribus quidem locis abstinerent: cæterum ea retinerent quæ celebritatis minus haberent, usum exhibere eundem possent: atque ea loca ipsi designabant, tum apud se quisque, tum in mutuis dissertationibus. Hac incertitudine hominum mentes agitabantur, eratque in Stadio coacta multitudo ad certamen, cum ecce præco in mediam arenam procedit, & facta per tubicinem audientia, ita pronuntiat. SENATUS ROMANUS ET TITUS QUINTIUS IMPERATOR, PHILIPPO REGE ATQUE MACEDONIBUS DEVICTIS LIBEROS, SINE PRÆSIDIO, IMMUNES, SUIS LEGIBUS ESSE

ΝΟΜΟΙΣ ΧΡΩΜΕΝΟΥΣ

JUBENT

JUBENT CORINTHIOS, PHOCENSES, LOCRENSES, EUBOEENSES, ACHÆOS QUOS NOMINANT PHTHIOTAS, MAGNETAS, THESSALOS, PERRHÆBOS. Quum autem ad prima statim præconis verba ingens supra modum plausus fuisset excitatus, nonnulli vocem præconis ne audiverunt quidem: alii iterum audire avebant. plerique hominum vix satis sibi credere, & propter rei novitatem, ea quæ dicebantur velut in somnis sibi videri audire. Pars alio impetu sumpto clamare, accederet pręco cum tubicine in medium Stadium, & iterum eadem repeteret: quum unusquisque, ut equidem puto, non audire dumtaxat, sed videre ipsum præconem averet, qui ea pronuntiabat, quæ ipsi credere non poterant. Ubi iterum processit præco in medium, & imperato per tubicinem silentio tumultuque sedato, eadem quæ prius eodemque modo pronuntiavit; tantus erupit cum clamore plausus, ut ægre qui ista nunc audiunt, rem cogitatione sibi fingere valeant. Posteaquam tandem plaudendi finis est factus, athletis quidem nemo fuit omnium qui intenderet: sed omnes sermonibus rem celebrantes, alii apud amicos invicem, alii apud se ipsos, velut de potestate mentis exierant. qui etiam dimissis ludis (tanta fuit gaudii illius magnitudo,) dum gratias Tito agunt, pene illum enecarunt: quippe alii suis ipsorum oculis incoram eum spectare, & salutis suæ auctorem salutare cupientes, alii dexteram ejus tangere gestientes,

ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΟΙΣ· ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ, ΦΩΚΕΑΣ, ΛΟΚΡΟΥΣ, ΕΥΒΟΕΙΣ, ΑΧΑΙΟΥΣ ΤΟΥΣ ΦΘΙΩΤΑΣ, ΜΑΓΝΗΤΑΣ, ΘΕΤΤΑΛΟΥΣ, ΠΕΡΡΑΙΒΟΥΣ· κρότου δ' ἐν ἀρχαῖς εὐθέως ἐξαισίου γενομένου, τινὲς μὲν οὐδ' ἤκουσαν τοῦ κηρύγματος· τινὲς δὲ πάλιν ἀκούειν ἐβούλοντο. τὸ δὲ πολὺ μέρος τῶν ἀνθρώπων, διαπιστούμενον, καὶ δοκοῦν ὡσανεὶ καθ' ὕπνον ἀκούειν τῶν λεγομένων, διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος, ὡς ἂν ἐξ ἄλλης ὁρμῆς ἐβόα προσάγειν τὸν κήρυκα, καὶ τὸν σαλπικτὴν εἰς μέσον τὸ στάδιον, καὶ λέγειν πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν. ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, βουλομένων τῶν ἀνθρώπων μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τὸν λέγοντα, διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀναγορευομένων. ὡς δὲ πάλιν ὁ κῆρυξ προελθὼν εἰς τὸ μέσον, καὶ κατασιωπησάμενος διὰ τοῦ σαλπικτοῦ τὸν θόρυβον, ἀνηγόρευσε ταυτὰ, καὶ ὡσαύτως τοῖς πρόσθεν, τηλικοῦτον συνέβη καταρραγῆναι τὸν κρότον, ὥστε μὴ ῥᾳδίως ἂν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῖς νῦν ἀκούουσι τὸ γεγονός. Ὡς δέ ποτε καὶ κατέληξεν ὁ κρότος, τῶν μὲν ἀθλητῶν ἁπλῶς οὐδεὶς οὐδένα λόγον εἶχεν ἔτι· πάντες δὲ διαλαλοῦντες οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλους· οἱ δὲ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς, οἱονεὶ παραστατικοὶ τὰς διανοίας ἦσαν· οἱ δὲ μετὰ τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, μικροῦ διέφθειραν τὸν Τίτον, εὐχαριστοῦντες· οἱ μὲν γὰρ ἀντοφθαλμῆσαι κατὰ πρόσωπον, καὶ σωτῆρα προσφωνῆσαι βουλόμενοι, τινὲς δὲ τῆς δεξιᾶς ἅψασθαι σπουδάζοντες·

οἱ δὲ πολλοὶ, στεφάνους ἐπιρρίπτοντες καὶ λημνίσκους, παρ' ὀλίγον διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον. Δοκούσης δὲ τῆς εὐχαριστίας ὑπερβολικῆς γίνεσθαι, θαρρῶν ἄν τις εἴπειν· διότι πολὺ καταδεεστέραν εἶναι συνέβαινε τοῦ τῆς πράξεως μεγέθους. θαυμαστὸν γὰρ ἦν καὶ τὸ Ῥωμαίους ἐπὶ ταύτης γίνεσθαι τῆς προαιρέσεως, καὶ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν Τίτον, ὥστε πᾶσαν ὑπομεῖναι δαπάνην, καὶ πάντα κίνδυνον χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας· μέγα δὲ καὶ τὸ δύναμιν ἀκόλουθον τῇ προαιρέσει προσενέγκασθαι· τούτων δὲ μέγιστον ἔτι, τὸ μηδὲν ἐκ τῆς τύχης ἀντιπαῖσαι πρὸς τὴν ἐπιβολήν· ἀλλ' ἁπλῶς ἅπαντα πρὸς ἕνα καιρὸν ἐκδραμεῖν, ὥστε διὰ κηρύγματος ἑνὸς, ἅπαντας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας, καὶ τοὺς τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους γίνεσθαι, νόμοις χρωμένους τοῖς ἰδίοις. Διελθούσης δὲ τῆς πανηγύρεως, πρώτοις μὲν ἐχρημάτισαν τοῖς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευταῖς· διακελευόμενοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων τῶν μὲν αὐτονόμων ἀπέχεσθαι καὶ πρὸς μηδένα πολεμεῖν· ὅσας δὲ νῦν παρείληφεν τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταττομένων, ἐκχωρεῖν· σὺν δὲ τούτοις, προηγόρευον μὴ διαβαίνειν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δυνάμεως· οὐδένα γὰρ ἔτι τῶν Ἑλλήνων, οὔτε πολεμεῖσθαι νῦν ὑπ' οὐδενὸς, οὔτε δουλεύειν οὐδενί. καθόλου δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τινὰς ἔφασαν ἥξειν πρὸς τὸν Ἀντίοχον. ταύτας μὲν οὖν οἱ περὶ τὸν Ἡγησιάνακτα καὶ Λυσίαν λαβόντες τὰς ἀποκρίσεις ἐπανῆλθον. Μετὰ δὲ τούτους εἰσεκαλοῦντο πάντας τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων παραγεγονότας· καὶ τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφουν.

plerique coronas & lemniſcos jacientes, parum abfuit quin homini ſpiritum eliderent. Etſi autem videtur ejuſmodi gratiarum actio modum exceſſiſſe: audacter tamen dicere queat aliquis; longe inferiorem eam fuiſſe meriti illius magnitudine. Erat enim admiratione digna res, Romanos & imperatorem illorum Quintium, in animum induxiſſe ut ad libertatem Grçcis parandam, nullam impenſam recuſarent, nullum periculum: magnum & illud erat, vires incepto pares fuiſſe ab iis adhibitas: ſupra omnia maximum erat, Fortunam nulla in re huic conſilio eſſe adverſatam: ſed ita omnia penitus in unum tempus concurriſſe congruiſſeque, ut uno præconio omnes Græci, quique Aſiam quique Europam colunt, liberi, ſine præſidiis, immunes, ſuis legibus eſſe pronunciarentur. Peracta celebritate, Romani primis omnium Antiochi legatis operam dederunt: juſſeruntque eum liberis in Aſia civitatibus abſtinere, neque ullam earum bello laceſſere: iis item excedere quæ Ptolemæi aut Philippi fuiſſent, priuſquam illas occuparet; denuntiarunt inſuper, ne cum exercitu in Europam trajiceret: quum nemo jam è Græcis aut bello peteretur à quoquam; aut cuiquam ſerviret. addiderunt denique, quoſdam è ſuo numero ad Antiochum eſſe venturos. Hoc ubi reſponſum acceperunt Hegeſianax & Lyſias, ad Regem ſunt reverſi. Secundum hos vocati omnes ſunt, quos gentes aut civitates miſerant: & quæ concilium decreverat illis ſunt declarata.

Igitur

Igitur Oreſtis, (Macedonum gens ita vocatur,) quod durante adhuc bello Romanis ſe adjunxiſſent, ſuas leges reddiderunt. liberarunt etiam Perrhæbos, Dolopas, Magnetas. Theſſalis præter libertatem conceſſam etiam Phthiotas Achæos attribuerunt, Thebis Phthioticis & Pharſalo excepto: nam pro Pharſalo Ætoli acri ſtudio contendebant; ex legibus prioris fœderis eam urbem ſibi vindicantes. idem & de Leucade poſtulabant. Sed concilium deliberationem ſuper hiſce Ætolorum poſtulatis ad Senatum iterum rejecit. Phocenſes & Locrenſes habere eis permiſerunt concilio ſuo contributos, ſicut ante habuerant. Corinthum, Triphyliam, & Heream, Achæis reddiderunt. Oreum & Eretriam plures Eumeni dabant. ſed Tito cum concilio controverſante, rata ea ſententia non fuit. quare etiam paullo poſt Senatus libertatem his civitatibus dedit, & unâ cum his Caryſto. Pleurato Lychnis & Parthini dati: Illyriorum utraque civitas, ſed ſub ditione Philippi fuerat. Amynandro tenere permiſerunt caſtella, quæ per belli tempus capta Philippo ademiſſet. His ita conſtitutis, decem legati partiti ſeſe ſunt: ac Publius quidem Lentulus Bargylia nave contendit, eamque urbem liberam eſſe juſſit. Lucius Stertinius Hephæſtiam & Thaſum & Thraciæ urbes adiit, atque idem fecit. Publius Villius, & Lucius Terentius ad Regem Antiochum eſt profectus. Gnæus Cornelius ad

Μακεδόνων μὲν οὖν τοὺς Ορέστας καλουμένους, διὰ τὸ προσχωρῆσαι σφίσι κατὰ τὸν πόλεμον, αὐτονόμους ἀφῆκαν. ἠλευθέρωσαν δὲ Περραιβοὺς καὶ Δόλοπας, καὶ Μάγνητας. Θετταλοῖς δὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας προσένειμαν, ἀφελόμενοι Θήβας τὰς Φθίας, καὶ Φάρσαλον· οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ περί τε τῆς Φαρσάλου, μεγάλην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν, φάσκοντες αὑτῶν δεῖν ὑπάρχειν κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Λευκάδος. Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ, περὶ μὲν τούτων τῶν πόλεων ὑπερέθεντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸ διαβούλιον πάλιν ἐπὶ τὴν σύγκλητον. τοὺς δὲ Φωκέας, καὶ τοὺς Λοκροὺς, συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ. Κόρινθον δὲ καὶ τὴν Τριφυλίαν, ... ἔτι δὲ τὴν Ερετριέων πόλιν, ἐδόκει μὲν τοῖς πλείοσιν Εὐμένει δοῦναι· Τίτου δὲ πρὸς τὸ συνέδριον διαστείλαντος, οὐκ ἐκυρώθη τὸ διαβούλιον. διὸ καὶ μετά τινα χρόνον ἠλευθερώθησαν αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς συγκλήτου, καὶ σὺν ταύταις Κάρυστος. ἔδωκαν δὲ καὶ Πλευράτῳ Λυχνίδα καὶ Πάρθον, οὔσας μὲν Ἰλλυρίδας, ὑπὸ Φίλιππον δὲ ταττομένας. Ἀμυνάνδρῳ δὲ συνεχώρησαν, ὅσα παρεσπάσατο κατὰ τὸν πόλεμον ἐρύματα τοῦ Φιλίππου, κρατεῖν τούτων. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες ἐμέρισαν σφᾶς αὐτούς. καὶ Πόπλιος μὲν Λέντουλος εἰς Βαργύλια πλεύσας, ἠλευθέρωσε τούτους. Λεύκιος δὲ Στερτίνιος, εἰς Ἡφαιστίαν καὶ Θάσον ἀφικόμενος, καὶ τὰς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεις, ἐποίησε τὸ παραπλήσιον. πρὸς δὲ τὸν Ἀντίοχον ὥρμησαν, Πόπλιος Οὐίλλιος καὶ Λεύκιος Τερέντιος· οἱ δὲ περὶ Γνάϊον τὸν Κορ-

νήλιον

ήλιον πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον. ᾧ καὶ συμμίξαντες πρὸς τοῖς Τέμπεσι, περί τε τῶν ἄλλων διελέχθησαν, ὑπὲρ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας· ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύων ἀποκαραδοκεῖν τὴν Ἀντιόχου παρουσίαν. Τοῦ δὲ βασιλέως συγκατατιθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις, εὐθέως ἀπ' ἐκείνου χωρισθέντες, ἧκον ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον, καὶ παρελθόντες εἰς τὰ πλήθη, παρεκάλουν τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ πλειόνων, μένειν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς αἱρέσεως, καὶ διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. πολλῶν δὲ παρισταμένων, καὶ τῶν μὲν πρᾴως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς, ἐπὶ τῷ μὴ κοινωνικῶς χρῆσθαι τοῖς εὐτυχήμασι, μηδὲ τηρεῖν τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας· τῶν δὲ λοιδορούντων καὶ φασκόντων οὔτ' ἂν ἐπιβῆναι τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε Ῥωμαίους, οὔτ' ἂν νικῆσαι Φίλιππον, εἰ μὴ δι' ἑαυτούς· τὸ μὲν ἀπολογεῖσθαι πρὸς ἕκαστα τούτων, οἱ περὶ τὸν Γνάιον ἀπεδοκίμασαν· παρεκάλουν δ' αὐτοὺς πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥώμην, διότι πάντων παρὰ τῆς συγκλήτου τεύξονται δικαίων, ὃ καὶ πεισθέντες ἐποίησαν. Καὶ τὸ μὲν τέλος τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου τοιαύτην ἔσχε διάθεσιν.

Ι.

Λευκίου Κορνηλίου ὡς Ἀντίοχον ἄφιξις.

ΟΤΙ προχωρούσης τῷ Ἀντιόχῳ κατὰ νοῦν τῆς ἐπιβολῆς,

Regem Philippum. Quem ut convenit ad Tempe, tum de cæteris rebus cum eo est collocutus, prout in mandatis habebat: tum etiam consilium ei dedit, ut ad societatem petendam mitteret Romam legatos: ne temporum opportunitates captasse & Antiochi adventum cupide exspectasse videretur. Assentiente Rege ei consilio quod monstrabatur, extemplo Cornelius ab eo discedens, Thermopylas ad Græcorum conventum venit. Ibi, ad multitudinem ut adiit, multis verbis Ætolos monuit ut in priore sententia manerent, & populi Rom. amicitiam constanter custodirent. Quum multi ad Cornelium accederent, atque alii leni civilique oratione apud eum quererentur, quod victoriæ fructus nequaquam secum communicassent; neque legibus fœderis quod initio inter ipsos esset factum, Romani stetissent: alii convitiis incesserent, dicerentque, Romanos absque se fuisset, ne pedem quidem in Græcia fuisse unquam posituros, nedum Regem Philippum debellaturos: non putavit Cornelius sibi faciendum, ut ad singula horum quæ dicebantur responderet: tantùm monuit, legatos mitterent Romam; omnia enim æqua ipsos à Senatu impetraturos. quod & consilio hujus usi fecerunt. Bellum quod cum Philippo Rege est gestum, hunc finem habuit.

X.

Lucii Cornelii ad Antiochum adventus.

QUUM ex animi sententia Antiocho inceptum procederet, atque

atque is jam in Thracia esset, venit Selymbriam L. Cornelius. Hic legatus à Senatu missus fuerat ad pacem conciliandam inter ipsum Antiochum & Ptolemæum.

παρόντι ἐν Θρᾴκη τοῦ Αντιόχου, καταπεπλεύκασιν εἰς Σηλυμβρίαν οἱ περὶ Λεύκιον Κορνήλιον. οὗτοι δ' ἦσαν παρὰ τῆς Συγκλήτου πρέσβεις, ἐπὶ τὰς διαλύσεις ἐξαπεσταλμένοι, τὰς Αντιόχου καὶ Πτολεμαίου.

XI.

ΙΑ.

Responsum Bœotorum ad legationem Philippi.

MISERAT Philippus legatos ad Bœotos: illi responsum legatis dederunt: postquam ad nos Philippus venerit, de postulatis ejus consultabimus.

Βοιωτῶν ἀπόκρισις πρὸς Φιλίππου πρεσβευτάς.

ΟΤΙ Φιλίππου πρεσβεύσαντος πρὸς Βοιωτούς, οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκρίθησαν τοῖς πρεσβευταῖς, διότι παραγινομένου τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτούς, τότε βουλεύσονται περὶ τῶν παρακαλουμένων.

XII.

ΙΒ.

Legationes Epirotarum & Eleorum ad Antiochum.

DUM Chalcide Antiochus agebat, sub principium hiemis venere ad eum legati, Charopus missus ab Epirotarum gente: & Callistratus ab Eleorum civitate. Postulabant ab eo Epirotæ, ne ipsos ante tempus in bellum adversus Romanos conjiceret; quos videbat universæ Græciæ versus Italiam præjacere. quod si posset ipse Epiro præsidens securitatem ipsis præstare, & urbibus & portubus illum se excepturos. sin hoc

Ἠπειρωτῶν καὶ Ἠλείων πρὸς Αντίοχον πρεσβεῖαι.

ΟΤΙ Αντιόχου διατρίβοντος ἐν τῇ Χαλκίδι, καὶ τοῦ χειμῶνος καταρχομένου, παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν πρεσβευταὶ παρὰ μὲν τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν ἔθνους, οἱ περὶ Χάροπα· παρὰ δὲ τῆς τῶν Ἠλείων πόλεως, οἱ περὶ Καλλίστρατον. οἱ μὲν οὖν Ἠπειρῶται παρεκάλουν αὐτόν, μὴ προεκβιβάζειν σφᾶς εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, θεωρῶντα, διότι πρόκεινται πάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἰταλίαν. ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς δύναται προκαθίσας τῆς Ἠπείρου, παρασκευάζειν σφίσι τὴν ἀσφάλειαν, ἔφασαν αὐτὸν δέξεσθαι καὶ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς λιμέσι. εἰ δὲ

μὴ κρίνει

μὴ κρίνῃ τοῦτο πράττειν κατὰ τὸ παρὸν, συγγνώμην ἔχειν ἠξίουν αὐτοῖς, δεδιέναι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον. οἱ δὲ Ἠλεῖοι παρεκάλουν πέμπειν τῇ πόλει βοήθειαν. ἐψηφισμένων γὰρ τῶν Ἀχαιῶν τὸν πόλεμον, εὐλαβεῖσθαι τὴν τούτων ἔφοδον. ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς μὲν Ἠπειρώταις ἀπεκρίθη διότι πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων. τοῖς δ' Ἠλείοις ἐξαπέστειλε χιλίους πεζοὺς, ἡγεμόνα συστήσας Εὐφάνη τὸν Κρῆτα.

non statuerit facere impræsentiarum; veniam sibi dari æquum censebant, si bellum à Romanis sibi inferendum metuerent. Elei à rege petebant, ut sibi subsidium mitteretur; quia enim bellum gerere Achæi decreverint, vereri se ne ab iis invadantur. Respondit Rex Epirotis, legatos se missurum, qui de iis quæ ad communem utilitatem spectant, cum ipsis agant. Eleis mille peditum submisit, duce Euphane Cretensi.

ΙΓ.

Πῶς οἱ Αἰτωλοὶ ἁλούσης ὑπὸ Ῥωμαίων Ἡρακλείας οὐχ ἅπαξ πρὸς Ῥωμαίους πρεσβείας πέμψαντες, τέλος ἠναγκάσθησαν εἰς Ῥωμαίων πίστιν αὑτοὺς ἐγχειρίσαι.

Πῶς οἱ Αἰτωλοὶ τῷ τῆς πίστεως ὀνόματι πλανηθέντες, ἐπεὶ ἔγνωσαν ἣν δύναμιν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀποθηριωθέντες ἠκύρωσαν τὰς διαλύσεις.

Νικάνδρου τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πεμφθέντος ἐπάνοδος, καὶ πρὸς Φίλιππον κοινολογία.

XIII.

Quomodo Ætoli post captam à Romanis Heracleam, missis ad Romanos non semel legatis, tandem dedere se in fidem populi Rom. fuerint coacti.

Quomodo Ætoli FIDEI nomine decepti, ubi vim formulæ animadverterunt, efferati animis, pacta conventa antiquarunt.

Nicandri qui ad Antiochum fuerat missus ab Ætolis, reditus; & habitum ab eo colloquium cum Philippo.

ΟΤΙ οἱ περὶ τὸν Φαινέαν, τὸν τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸν, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἡράκλειαν ὑποχείριον τοῖς Ῥωμαίοις, ὁρῶντες τὸν περιεστῶτα καιρὸν τὴν Αἰτωλίαν· καὶ λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ

POSTEAQUAM fuit capta à Romanis Heraclea, Phæneas Prætor Ætolorum cogitans quantum periculum Ætoliam circunstaret, sibique ob oculos ponens, qui

maneret

maneret casus reliquas civitates; induciarum pacisque petendæ oratores ad Manium statuit mittere. hoc consilio missi sunt Archedamus, Pantaleo, & Chalesus. qui ubi consulem Rom. convenerunt, longiorem paraverant orationem: sed interfatus Cos. ne plura dicerent impediit. M'. enim Acilius sibi otium esse in præsentia negavit, occupato circa administrationem prædæ ex Heraclea: datis vero decem dierum induciis, L. Valerium Flaccum se cum iis dixit missurum, cui exponerent si qua vellent. Induciæ ut sunt factæ, & Lucius una cum illis Hypatam venit, de præsenti negotio multi sunt habiti sermones. Ibi Ætoli defensionem instituebant, merita sua antiqua in populum Rom. commemorantes. at Lucius inhibito hoc eorum incepto, genus hoc defensionis negavit præsenti convenire tempori. nam quum pristina benevolentiæ officia essent ab iis violata, & per ipsos Ætolos accensum hoc tantum odium; nihil jam prioribus meritis præsens tempus sublevari. Itaque omissa defensione, ut totam in preces orationem verterent, auctor illis erat, utque peccatorum veniam impetrare à Cos. precibus contenderent. Ætoli post longiorem disceptationem super variis quæ in sermonem inciderant, decernunt summam rerum suarum M'. Acilio permittere, seque in Romanorum fidem dedere: ignari quæ verbo vis insit: sed FIDEI voce decepti, quasi propter illud mitior Consul ipsis esset futurus. Apud Ro-

συμβησόμενα ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ἔκρινον διαπέμπεσθαι πρὸς τὸν Μάνιον, ὑπὲρ ἀνοχῶν καὶ διαλύσεως. ταῦτα δὲ διαλαβόντες ἐξαπέστελλον Ἀρχέδαμον καὶ Πανταλέοντα, καὶ Χάλησον· οἱ συμμίξαντες τῷ στρατηγῷ τῶν Ῥωμαίων, προέθεντο μὲν καὶ πλείους ποιεῖσθαι λόγους· μεσολαβηθέντες δὲ κατὰ τὴν ἔντευξιν, ἐκωλύθησαν. ὁ γὰρ Μάνιος, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, οὐκ ἔφασκεν εὐκαιρεῖν περισπώμενος ὑπὸ τῆς τῶν ἐκ τῆς Ἡρακλείας λαφύρων οἰκονομίας. δεχημέρους δὲ ποιησάμενος ἀνοχὰς, ἐκπέμψειν ἔφη μετ' αὐτῶν Λεύκιον, πρὸς ὃν ἐκέλευσε λέγειν, ὑπὲρ ὧν ἂν δέοιντο. Γενομένων δὲ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τοῦ Λευκίου συνελθόντος εἰς τὴν Ὑπάταν, ἐγίνοντο λόγοι καὶ πλείους ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. Οἱ μὲν οὖν Αἰτωλοὶ συνίσταντο τὴν δικαιολογίαν, ἀνέκαθεν προσφερόμενοι τὰ προγεγονότα σφίσι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. ὁ δὲ Λεύκιος ἐπιτεμὼν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, οὐκ ἔφη τοῖς παροῦσι καιροῖς ἁρμόζειν τοῦτο τὸ γένος τῆς δικαιολογίας. λελυμένων γὰρ τῶν ἐξ ἀρχῆς φιλανθρώπων δι' ἐκείνους, καὶ τῆς ἐνεστώσης ἔχθρας, δι' Αἰτωλοὺς γεγενημένης, οὐδὲν ἔτι συμβάλλεσθαι τὰ τότε φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς νῦν καιρούς. Διόπερ ἀφεμένους τοῦ δικαιολογεῖσθαι, συνεβούλευε τρέπεσθαι πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν λόγον, καὶ δεῖσθαι τοῦ στρατηγοῦ συγγνώμης τυχεῖν ἐν τοῖς ἡμαρτημένοις. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, καὶ πλείω λόγον ποιησάμενοι περὶ τῶν ὑποπιπτόντων, ἔκριναν ἐπιτρέπειν τὰ ὅλα Μανίῳ, δόντες αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· οὐκ εἰδότες τὴν δύναμιν ἔχει τοῦτο. τῷ δὲ τῆς ΠΙΣΤΕΩΣ ὀνόματι πλανηθέντες, ὡς ἂν διὰ τοῦτο * λειοτέρου σφίσι Λευκίου ὑπάρξοντος.

τος. Παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἰσοδυναμεῖ τό, τε ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ ΑΥΤΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΣΑΙ, καὶ τὸ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ ΔΟΥΝΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ ΤΩι ΚΡΑΤΟΥΝΤΙ. Πλὴν τοῦτο κρίναντες, ἐξέπεμψαν ἅμα τῷ Λευκίῳ τοὺς περὶ Φαινέαν, διασαφήσοντας τὰ δεδογμένα τῷ Μανίῳ κατὰ σπουδήν. οἱ καὶ συμμίξαντες τῷ στρατηγῷ, καὶ πάλιν ὁμοίως δικαιολογηθέντες ὑπὲρ αὑτῶν, ἐπὶ καταστροφῆς εἶπαν· ΔΙΟΤΙ ΚΕΚΡΙΤΑΙ ΤΟΙΣ ΑΙΤΩΛΟΙΣ ΣΦΑΣ ΑΥΤΟΥΣ ΕΓΧΕΙΡΙΖΕΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΙΣΤΙΝ. ὁ δὲ Μάνιος μεταλαβών, οὐκοῦν οὕτως ἔχει ταῦτα φησίν, ὦ ἄνδρες Αἰτωλοί; τῶν δὲ κατανευσάντων· Τοιγαροῦν πρῶτον μὲν δεήσει μηδένα διαβαίνειν ὑμῶν εἰς τὴν Ἀσίαν, μήτε κατ' ἰδίαν, μήτε μετὰ κοινοῦ δόγματος· δεύτερον, Δικαίαρχον ἐκδοῦναι δεῖ, καὶ Μενέστρατον τὸν Ἠπειρώτην, ὃς ἐτύγχανε τότε παραβεβοηθηκὼς εἰς Ναύπακτον· σὺν δὲ τούτοις, Ἀμύνανδρον τὸν βασιλέα καὶ τῶν Ἀθαμάνων, τοὺς ἅμα τούτῳ συναποχωρήσαντας πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ Φαινέας, μεσολαβήσας, Ἀλλ' οὔτε δίκαιον ἔφησεν, οὔθ' Ἑλληνικόν ἐστιν ὦ στρατηγὲ τὸ παρακαλούμενον. ὁ δὲ Μάνιος, οὐχ οὕτως ὀργισθείς, ὡς βουλόμενος εἰς ἔννοιαν αὐτὸν ἀγαγεῖν τῆς περιστάσεως, καὶ καταπλήξασθαι τοῖς ὅλοις· Ἔτι γὰρ ὑμεῖς ἑλληνοκοπεῖτε, φησί, καὶ περὶ τοῦ δέοντος καὶ καθήκοντος ποιεῖσθε λόγον, δεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν; οὓς ἐγὼ δήσας εἰς τὴν ἅλυσιν ἀπάξω πάντας, ἂν τοῦτο ἐμοὶ δόξῃ. ταῦτα λέγων, φέρειν ἅλυσιν ἐκέλευε καὶ σκύλακα σιδηροῦν ἑκάστῳ περιθεῖναι περὶ τὸν τράχηλον. οἱ

manos verò ejusdem significationis sunt ista: FIDEI SE PERMITTERE, & VICTORIS ARBITRIO SE PERMITTERE. Ætoli igitur hoc facto decreto, Phæneam cum Lucio miserunt, qui Manio quæ decreta fuerant indicaret. is ut Consulem convenit, ac similiter caussam Ætolorum apud eum egit, ita ad extremum finivit, ut diceret, DECREVISSE ÆTOLOS, SESE FIDEI POP. ROM. PERMITTERE. excipiens Manius, Itane ergo est, inquit, sicut dicitis O Ætoli? quum affirmaret Phæneas, & qui cum eo erant: pergit Cos. Ergo oportebit primùm quidem nequis Ætolorum in Asiam transeat, neque privatim neque publice: deinde Dicæarchum ut mihi dedatis, & Menestratum Epirotam; (is Naupactum cum præsidio erat ingressus;) ad hæc Amynandrum & eos Athamanes qui illum secuti à nobis defecerunt. Heic interfatus Phæneas, Atqui, ait, neque justum est neque moris Græcorum quod nobis Cos. imperas. ad hæc Manius, non tam ira concitatus, quàm eo consilio, ut quò essent redacti tandem sentirent, utque illis terrorem ab omni parte quam maximum incuteret: Vosne, inquit, Græculi mores vestros adhuc mihi memoratis, & de eo quod convenit, deque officio verba facitis, qui fidei meæ vos permiseritis? quos ego, si ita visum fuerit, catenis vinctos duci omnes jubebo. simul cum his catenas afferri jussit, & boiam ferream cujusque illorum collo aptari. demirari

mirari tum Phæneas quique cum eo erant, atque omnes stare muti; tanquam inopinata hujusce casus novitas & corporum & animorum usum ipsis ademisset. At Lucius & alii nonnulli qui aderant Tribuni Manium orarunt, ne quid secius in præsentes Ætolos, qui legatorum personas sustinebant, consuleret. Adnuente Manio, cepit Phæneas: dixit namque, & se & Apocletos Ætolorum imperata facturos: sed & multitudinis concilio opus esse, si firmari vellet quæ imperasset. Approbante Acilio quæ ille dixerat, rursus decem dierum inducias postulabat Phæneas. re impetrata, ita discessum est tum quidem. Hypatam deinde ut venit Phæneas, in concilio delectorum, (Apocletos ipsi vocant,) quæ facta dictaque fuerant exponit. quibus auditis, tum primum venit Ætolis in mentem sui erroris, & quam duram conditionem subjissent. visum ergo ad civitates scribere & Ætolos convocare, deliberaturos super iis quæ imperabantur. Posteaquam verò in vulgus innotuere quæ Phæneæ acciderant, ita efferata est multitudo, ut ne deliberandi quidem gratiâ convenire quisquam vellet. Igitur, cum rei difficultas quæ Ætolorum vires superabat, impediit ne de iis quæ imperabantur deliberaretur: tum etiam, ubi Nicander eo ipso tempore ex Asia rediens Phalaram in sinu Maliaco, unde erat navi profectus, appulit, & propensum Regis animum in Ætolorum gentem declaravit, quidve in posterum pollicetur, multo adhuc magis neglexe-

μὲν οὖν περὶ τὸν Φαινέαν ἔκθαμβοι γεγονότες, ἑστῶσαν ἄφωνοι πάντες, οἱονεὶ παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι, καὶ ταῖς ψυχαῖς, διὰ τὸ παράδοξον τῶν ἀπαντωμένων. ὁ δὲ Λεύκιος, καί τινες ἕτεροι τῶν συμπαρόντων χιλιάρχων, ἐδέοντο τοῦ Μανίου, μηδὲν βουλεύεσθαι δυσχερὲς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἀνδρῶν, ἐπεὶ τυγχάνουσιν ὄντες πρεσβευταί. τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, ἤρξατο λέγειν ὁ Φαινέας· ἔφη γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀποκλήτους ποιήσειν τὰ προσταττόμενα, προσδεῖσθαι δὲ καὶ τῶν πολλῶν, εἰ μέλλει κυρωθῆναι τὰ παραγγελλόμενα. τοῦ δὲ Μανίου φήσαντος αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἠξίου πάλιν ἀνοχὰς αὐτοῖς δοθῆναι δεχημέρους. Συγχωρηθέντος δὲ καὶ τούτου, τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν· παραγενόμενοι δ᾽ εἰς τὴν Ὑπάταν διεσάφουν τοῖς Ἀποκλήτοις τὰ γεγονότα, καὶ τοὺς ῥηθέντας λόγους. ὧν ἀκούσαντες, τότε πρῶτον ἔννοιαν ἔλαβον Αἰτωλοὶ τῆς αὐτῶν ἀγνοίας, καὶ τῆς ἐπιφερομένης αὐτοῖς ἀνάγκης. διὸ γράφειν ἔδοξεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ συγκαλεῖν τοὺς Αἰτωλοὺς, χάριν τοῦ βουλεύσασθαι περὶ τῶν προσταττομένων. Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης ὑπὲρ τῶν ἀπηντημένων τοῖς περὶ τὸν Φαινέαν, οὕτως ἀπεθηριώθη τὸ πλῆθος, ὥς' οὐδ᾽ ἀπαντᾶν οὐδεὶς ἐπεβάλετο πρὸς τὸ διαβούλιον. τῆς δ᾽ ἀδυνάτου κωλυσάσης βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐπιταττομένων, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Νικάνδρου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ Φάλαρα, τοῦ κόλπου τοῦ Μηλιέως, ὅθεν καὶ τὴν ὁρμὴν ἐποιήσατο, καὶ διασαφοῦντος τὴν τοῦ βασιλέως εἰς αὐτὸν προθυμίαν καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίας· ἔτι μᾶλλον ὀλιγωρη-

σιν, τὸ μηδὲν γίνεσθαι πέρας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. ὅθεν ἅμα τῷ διελθεῖν τὰς ἐν ταῖς ἀνοχαῖς ἡμέρας, κατὰ πόδας αὖθις ὁ πόλεμος ἐγεγόνει τοῖς Αἰτωλοῖς. Περὶ δὲ τῆς συμβάσης τῷ Νικάνδρῳ περιπετείας οὐκ ἄξιον παρασιωπῆσαι. παρεγένετο μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἐφέσου δωδεκαταῖος εἰς τὰ Φάλαρα πάλιν ἀφ' ἧς ὡρμήθη ἡμέρας· καταλαβὼν δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἔτι περὶ τὴν Ἡράκλειαν, τοὺς Μακεδόνας μὲν ἀφεστῶτας ἀπὸ τῆς Λαμίας, οὐ μακρὰν δὲ στρατοπεδεύοντας τῆς πόλεως· τὰ μὲν χρήματα εἰς τὴν Λαμίαν διεκόμισε παραδόξως. αὐτὸς δὲ τῆς νυκτὸς ἐπιβαλόμενος κατὰ τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων, διαπεσεῖν εἰς τὴν Ὑπάταν. ἐμπεσὼν δὲ εἰς τοὺς προκοίτους τῶν Μακεδόνων, ἀνήγετο πρὸς τὸν Φίλιππον ἔτι τῆς συνουσίας ἀκμαζούσης, προσδοκῶν τὸ πείσεσθαί τι δεινὸν πεσὼν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τὸν θυμόν, ἢ παραδοθήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. τοῦ δὲ πράγματος ἀπαγγελθέντος τῷ βασιλεῖ, ταχέως ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ὄντας, θεραπεῦσαι τὸν Νίκανδρον, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ποιήσασθαι φιλάνθρωπον. μετὰ δέ τινα χρόνον, αὐτὸς ἐξαναστὰς συνέμιξε τῷ Νικάνδρῳ· καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος τὴν κοινὴν τῶν Αἰτωλῶν ἄγνοιαν, ἐξ ἀρχῆς μὲν ὅτι Ῥωμαίους ἐπαγάγοιεν τοῖς Ἕλλησι μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν Ἀντίοχον, ὅμως ἔτι καὶ νῦν παρεκάλει, λήθην ποιησαμένους τῶν προγεγονότων, ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, καὶ μὴ θελῆσαι συνεπεμβαίνειν τοῖς κατ' ἀλλήλων καιροῖς. Ταῦτα μὲν οὖν παρῄνει τοῖς προεστῶσι τῶν Αἰτωλῶν ἀναγγέλλειν. αὐτὸν δὲ τὸν Νίκανδρον παρεκάλεσε μνημονεύειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης εὐερ-

runt inchoatam pacificationem ad exitum perducere. Itaque exactis induciarum diebus, bellum Ætolis cum populo Rom. manebat. Non est autem prætermittendus qui Nicandro contigit casus. Is duodecimo die quàm navem conscenderat, Epheso revertens Phalaram tenuit. quumque offendisset Romanos Heracleæ adhuc hærere, Macedonas verò Lamiâ quidem castra movisse, sed non procul ab urbe consedisse; pecuniam inusitata quadam sollertia Lamiam devexit; ipse noctu inter utraque castra medio agro dum conatur Hypatam evadere, in stationem selectorum Macedonum incidit, & ad Philippum est deductus, nondum convivio dimisso: male videlicet à Rege multandus, ubi iræ ipsius fuisset expositus; aut Romanis ad supplicium tradendus. Verumenimuero Rex Philippus posteaquam hoc ei nuntiatum est, ministros confestim jubet, ad quos ea cura pertinebat, Nicandrum ut curent, & cæteris rebus omnibus humaniter illum habere studeant. Tum autem non ita multo post ipse de mensa surgit, & Nicandrum convenit. & quum oratione longa conquestus multa esset de publica Ætolorum amentia; qui primum Romanos, deinde Antiochum in Græciam adduxissent: ut vel nunc præteritorum obliti amicitiam suam respicerent monuit, neque vellent adversis rebus suis invicem insultare atque insidiari. Hæc principibus Ætolorum ut renuntiaret, eum hortatus est: Nicandrum deinde monitum ut benefitii quod jam à se accipiebat

piebat meminisset, cum idoneo comitatu dimisit, jussitque eos quibus id negotii dabat, ut Hypatam tutò ipsum deducerent. Nicander cui plane contra spem suam atque opinionem omnium ea res evenisset, tum quidem ad suos est reversus: insecutis verò temporibus, ab hoc principio benevolum semper animum erga regiam domum Macedonum servavit. quamobrem postea Persici belli tempore obligatus eo quod diximus beneficio, cum Persei conatibus lentè & invitus resisteret, suspectus delatusque fuit; ac tandem Romam accitus, ibi vitam cum morte commutavit.

χρείας, ἐξέπεμψε μετὰ παραπομπῆς ἱκανῆς, παραγγείλας τοῖς ἐπὶ τούτων τεταγμένοις, ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ὑπάταν αὐτὸν ἀποκαταστῆσαι. Ὁ δὲ Νίκανδρος τελέως ἀνελπίστου καὶ παραδόξου φανείσης αὐτῷ τῆς ἀπαντήσεως, τότε μὲν ἀνεκομίσθη πρὸς τοὺς οἰκείους· κατὰ δὲ τὸν ἑξῆς χρόνον ἀπὸ ταύτης τῆς ἐνστάσεως εὔνους ὢν διετέλει τῇ Μακεδόνων οἰκίᾳ. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς Περσικοὺς καιροὺς, ἐνδεδεμένος τῇ προειρημένῃ χάριτι, καὶ δυσχερῶς ἀντιπράττων ταῖς τοῦ Περσέως ἐπιβολαῖς, εἰς ὑποψίαν καὶ διαβολὰς ἐμπεσὼν, καὶ τέλος ἀνακληθεὶς εἰς Ῥώμην, ἐκεῖ μετήλλαξε τὸν βίον.

XIV.

Legatio Lacedæmoniorum ad Senatum Romanum.

CONTIGIT tempore eodem ut & missa à Lacedæmoniis legatio Romam rediret, re infecta cujus perficiendæ spe illuc iverat. De obsidibus & pagis agebatur. At senatus ad pagos quidem quod attinet, respondit se super ea re mittendis legatis daturum mandata. de obsidibus, amplius velle se deliberare. Ad exules verò quod spectat, mirari se Achæos dixit, qui ipsos in patriam non reducerent, quando liberata jam foret Sparta.

ΙΔ.

Πρεσβεία Λακεδαιμονίων πρὸς τὴν Ῥωμαίων σύγκλητον.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον συνέβη καὶ τὴν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβείαν, ἣν ἀπέστειλαν οἱ Λακεδαιμόνιοι παραγενέσθαι διεψευσμένην τῶν ἐλπίδων. Ἐπρέσβευον μὲν γὰρ περὶ τῶν ὁμήρων, καὶ τῶν κωμῶν. ἡ δὲ σύγκλητος περὶ μὲν τῶν κωμῶν, ἔφησεν ἐντολὰς δώσειν τοῖς παρ' αὐτῆς ἀποστελλομένοις πρέσβεσιν. περὶ δὲ τῶν ὁμήρων, ἔτι βουλεύσασθαι θέλειν· περὶ δὲ τῶν φυγάδων, τῶν Ἀχαιῶν θαυμάζειν ἔφησεν, πῶς οὐ κατάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν, ἠλευθερωμένης τῆς Σπάρτης.

IE.

Ὅσα ἡ Σύγκλητος Φιλίππῳ ἐχαρίσατο μετὰ τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ Φιλίππου πρεσβευταῖς. ἧκον γὰρ παρ' αὐτοῦ πρέσβεις ἀπολογιζόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ προθυμίαν ἣν παρέσχε τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς Ἀντίοχον πολέμῳ· ὧν διακούσασα, τὸν μὲν υἱὸν Δημήτριον ἀπέλυσε τῆς ὁμηρείας παραχρῆμα· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φόρων ἐπηγγείλατο παραλύσειν, διαφυλάξαντος αὐτοῦ τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς. παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὁμήρους ἀφῆκε, πλὴν Ἀρμένα τοῦ Νάβιδος υἱοῦ· τοῦτον δὲ μετὰ ταῦτα συνέβη νόσῳ μεταλλάξαι τὸν βίον.

XV.

Indulgentia Senatus erga Philippum post bellum adversus Antiochum.

CIRCA tempus illud quo hæc gerebantur, admissi sunt in Senatum legati Regis Philippi & à Patribus auditi. Venerant enim ab eo legati, ad declarandam benevolentiam & studium quo usus Rex fuerat tempore belli adversus Antiochum. quibus auditis, Senatus Demetrio quidem necessitatem extemplo remisit manendi Romæ pro obside: sed & tributum quoque pariter se remissurum promisit, si in bello jam instanti fidem Rex constanter servaret. Similiter & Lacedæmoniorum obsides dimissi, excepto Armena Nabidis filio: qui postea è morbo diem suum ibi obiit.

IϚ.

Ἔθος Ῥωμαίων, μετὰ νίκην ἐλιννύας ἡμέρας ἄγειν.

Ὅσα ἡ Σύγκλητος Αἰτωλοῖς ἐχρημάτισε.

ΟΤΙ Ῥωμαίοις τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν νίκης ἄρτι προσηγγελμένης, πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ παρήγγειλαν ἐλιννύας ἄγειν ἡμέρας ἐννέα. τοῦτο δ' ἐστι σχολάζειν πανδημεὶ, καὶ θύειν τοῖς θεοῖς χαριστήρια τῶν εὐτυχημάτων. μετὰ δὲ ταῦτα

XVI.

Mos Romanorum partà victoria, supplicationes decernendi.

Responsum Ætolis datum à Senatu.

POST navale prælium ut Romam victoria est nuntiata, populo edictum est, ut novem dies festos ageret. hoc autem est, ut ab opere omnes abstinerent, & pro re bene gesta diis sacrificarent. Deinde legatis,

de legatis, qui ab Ætolis & Manio fuerant missi, datus est Senatus. posteaquam multa utrinque fuissent dicta, visum Patribus duas conditiones Ætolis ferre: vel Senatui liberum arbitrium de se & suis omnibus permitterent: vel mille talentum confestim darent, eosdemque amicos & inimicos haberent. Postulantibus Ætolis ut diserte Senatus exponeret, quarum rerum in se arbitrium permittere eos Romanis oporteret: non admisere Patres ejusmodi distinctionem. itaque infecta pace sunt dimissi.

XVII.

Atheniensium legatio ad Romanos pro Ætolis.

Ætolorum anxietas in probandis aut repudiandis conditionibus quas Romani offerebant.

Quo tempore oppidum Amphissensium à Manio Acilio obsidione premebatur, populus Atheniensis cognitis eorum miseriis, & Publii Scipionis Africani adventu, legationem cujus princeps erat Echedemus proficisci jussit, mandavitque ei, ut Lucium ac Publium Cornelios fratres salutaret: simul exploraret, si qua ratione pax genti Ætolorum conciliari posset. Publius eorum adventum sibi gratum esse testatus, comiter & humane cum iis agebat: quod cerneret ad proposita exsequenda, & ea consilia

τοὺς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν πρέσβεις, καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Μανίου, προσῆγον τῇ Συγκλήτῳ. γενομένων δὲ πλειόνων παρ' ἀμφοῖν λόγων, ἔδοξε τῷ Συνεδρίῳ, δύο προτείνειν γνώμας τοῖς Αἰτωλοῖς· ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ πάντων τῶν καθ' αὐτοὺς ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα δοῦναι, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζειν Ῥωμαίοις. Τῶν δ' Αἰτωλῶν ἀξιούντων διασαφῆσαι ῥητῶς ἐπὶ τίσι δεῖ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν, οὐ προσεδέχετο τὴν διαστολὴν ἡ σύγκλητος. διὸ καὶ τούτοις γέγονε κατάμονος ὁ πόλεμος.

IZ.

Πρεσβεία Ἀθηναίων πρὸς Ῥωμαίους ὑπὲρ Αἰτωλῶν.

Αἰτωλῶν δυσχρηστία ἐπὶ τοῖς προτεινομένοις ὑπὸ Ῥωμαίων.

ΟΤΙ πολιορκουμένων τῶν Ἀμφισσέων ὑπὸ Μανίου τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος πυνθανόμενος τήν τε τῶν Ἀμφισσέων ταλαιπωρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ποπλίου παρουσίαν, ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἐντειλάμενος ἅμα μὲν ἀσπάσασθαι τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον· ἅμα δὲ καταπειράζειν τῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διαλύσεως. ὧν παραγενομένων, ἀσμένως ἀποδεξάμενος ὁ Πόπλιος ἐφιλανθρώπει τοὺς ἄνδρας, θεωρῶν ὅτι παρ-

ἕξοντες χρείαν αὐτῶν πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς. ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ, ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει παραλιπὼν ταῦτα, διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν· σαφῶς γινώσκων, διότι τὸ τέλος ἐστὶ τοῦ πολέμου, καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς, οὐκ ἐν τῷ χειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος· ἀλλ' ἐν τῷ νικήσαντας τὸν Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. ἅμα γὰρ τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως πειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ ταῦτα προελθόντες εἰς τὴν Ὑπάταν, αὐτοὶ διελέγοντο περὶ τῆς διαλύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. ἑτοίμως δὲ κἀκείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξοντες τοῖς Ῥωμαίοις· οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πόπλιον, καὶ καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν ξ' σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῆς γεγενημένης σφίσι φιλανθρωπίας πρὸς Ῥωμαίους· ἔτι δὲ * πρᾳότερον καὶ φιλανθρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος τίνα τρόπον κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος φάσκοντος δεῖν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ πιστεύειν· τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες οἱ παρόντες, εὐέλπιδες ἐγενήθησαν, ὡς αὐτίκα μάλα τελεσιουργηθησομένης τῆς διαλύσεως. ἐπεὶ δὲ πυθομένων τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τίσι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν

quæ animo tunc versabat, utilem operam ipsorum futuram. Erat Publii consilium, componere res Ætolorum: aut si morem gerere illi nollent, omnino eos in præsentia missos facere constituerat, & in Asiam trajicere. Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum & omnium quæ moliebantur esse situm, ut Ætolorum gentem sub jugum Romani mitterent: sed in eo potius, ut victo Antiocho Asiam obtinerent. Itaque simulac pacificationis mentio injecta fuit ab Atheniensibus, lubente animo audita eorum oratione, ut vicissim Ætolorum voluntatis periculum facerent, jussit. Legati igitur Atheniensium præmissis prius nonnullis, deinde ipsi Hypatam profecti, cum principibus Ætolorum de pace verba fecerunt. Quum & illi extemplo consilium amplecterentur, delecti sunt, qui cum Romanis agerent. Hi ut ad Publium venerunt, octo ferme passuum millia ab Amphissa castra habentem, multa disserverunt, quibus suorum in populum Romanum meritorum memoriam renovabant. Quum Publius benignius adhuc & humanius quàm antè eos excepisset, atque is res à se gestas in Hispania pariter & Africa commemorans, exponeret, quomodo cum iis egisset qui iis in locis suæ fidei se permisissent: & tandem equum censeret, ut ipsi quoque dederent sese, & Romanis permitterent: initio quidem magna in spe fuere qui aderant, pacis mox perficiendæ: sed ubi sciscitantibus Ætolis quibus legibus pax esset con-

ventura;

ventura; dixit iis Lucius, duarum conditionum alteram eis esse eligendam: nam aut arbitrium de se suisque omnibus Romanis permitterent: aut mille talentûm confestim darent, eosdemque amicos & inimicos haberent: indignari vel maxime qui aderant Ætoli: quod colloquio antè habito non responderet hæc sententia: veruntamen relaturos se ad concilium Ætolorum quæ imperarentur dixerunt. Ita isti ad consultandum de iis quæ fuerant proposita sunt reversi. de quibus & Echedemus cæterique legati cum Apocletis deliberarunt. Porrò conditionum quæ exigebantur altera, propter imperatæ summæ vim ingentem, præstari non poterat: altera Ætolos terrebat: quia jam semel, cum se suaque fidei permisissent, formula decepti, pœne in vincula fuerant conjecti. Tantis igitur difficultatibus circumventi & consilii inopia affecti, eosdem legatos mittunt, oraturos ut aut ex summa pecuniæ demerent, aut permissionem extra eorum qui Rempublicam administrarant & mulierum corpora fieri juberent. Publium hi conveniunt, & quod decretum ab Ætolis fuerat ei aperiunt. Respondet Lucius, traditam sibi pacis faciendæ potestatem, iis dumtaxat conditionibus, quas paullo antè exposuisset. ita domum isti redierunt. Echedemus & cæteri Atheniensium legati Hypatam usque eos secuti, auctores Ætolis fuerunt, quandoquidem ne pax conveniret impedimenta adhuc objicerentur, inducias poscerent & dilatione impetrata præsentium malorum,

εἰρήνην, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι δυεῖν προκειμένων αὐτοῖς, αἱρέσεις ὑπάρχει· δεῖ γὰρ ἢ τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι, καὶ φίλον Ῥωμαίοις· ἐδυσχρήστησαν μὲν οἱ παρόντες τῶν Αἰτωλῶν, ὡς ἔνι μάλιστα, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν ἀπόφασιν ἀκόλουθον τῇ προγεγενημένῃ λαλιᾷ· πλὴν ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς. οὗτοι μὲν οὖν ἐπανῄεσαν βουλευσόμενοι περὶ τῶν προειρημένων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον συμμίξαντες τοῖς Ἀποκλήτοις, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προειρημένων. ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων, τὸ μὲν, ἀδύνατον διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρότερον αὐτοὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπινεύσαντες ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς, παρὰ μικρὸν εἰς τὴν ἅλυσιν ἐνέπεσον. Διόπερ ἀπορούμενοι καὶ δυσχρηστούμενοι περὶ ταῦτα, πάλιν ἐξέπεμπον τοὺς αὐτοὺς δεησομένους, ἢ χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν· ἢ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. οἱ καὶ συμμίξαντες τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον, διεσάφουν τὰ δεδογμένα. τοῦ δὲ Λευκίου φήσαντος ἐπὶ τούτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν· οὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον ἐπακολουθήσαντες εἰς τὴν Ὑπάταν, συνεβούλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύσεως ἐμποδίζοιτο κατὰ τὸ παρὸν, ἀνοχὰς αἰτησαμένους, καὶ τῶν ἐνεστώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένους, πρε-

ἕξονται χρείαν αὐτῷ πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς. ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ, ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει παραλιπὼν ταῦτα, διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν· σαφῶς γινώσκων, διότι τὸ τέλος ἐστὶ τοῦ πολέμου, καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς, οὐκ ἐν τῷ χειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος· ἀλλ' ἐν τῷ νικήσαντας τὸν Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. Ἅμα τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως πράττειν αὐτοὺς καὶ περὶ τῶν Αἰτωλῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ ταῦτα προσελθόντες εἰς τὴν Ὑπάταν, αὐτοὶ διελέγοντο περὶ τῆς διαλύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. ἑτοίμως δὲ κἀκείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξοντες τοῖς Ῥωμαίοις· οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πόπλιον, καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν ξ' σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῶν γεγονότων σφίσιν φιλανθρώπων πρὸς Ῥωμαίους. ἔτι δὲ πρᾳότερον καὶ φιλανθρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος τίνα τρόπον κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος φαμένου δεῖν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ πιστεύειν· τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες παρεστῶτες, εὔελπιδες ἐγίνο... ὡς αὐτίκα μάλα τ... νης τῆς διαλύ... τῶν Αἰτ...

quæ animo tunc versabat, utilem operam ipsorum futuram. Erat Publii consilium, componere res Ætolorum: aut si morem gerere illi nollent, omnino eos in præsentia missos facere constituerat, & in Asiam trajicere. Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum & omnium quæ moliebantur esse situm, ut Ætolorum gentem sub jugum Romani mitterent: sed in e... potius, ut victo Antiocho Asiam o... tinerent. Itaque simulac pacifi... tionis mentio injecta fuit ab At... niensibus, lubente animo audita ... rum oratione, ut vicissim Æto... rum voluntatis periculum facer... jussit. Legati igitur Athenienses, præmissis prius nonnullis, deinde Hypatam profecti, cum princip... Ætolorum de pace verba fecer... Quum & illi extemplo consil... amplecterentur, delecti sunt, ... cum Romanis agerent. Hi ut a... blium venerunt, octo ferme ... suum millia ab Amphissa castr... bentem, multa disserverunt, q... suorum in populum Roma... meritorum memoriam renova... Quum Publius benignius ad... humanius quàm antè eos exce... atque is res à se gestas in Hispa... riter & Africa commemor... neret, quomodo ... iis in locis su... tandem ... qu...

ventura; dixit iis Lucius, duarum conditionum alteram eis esse eligendam: nam aut arbitrium de se suisque omnibus Romanis permitterent: aut mille talentûm confestim darent, eosdemque amicos & inimicos haberent: indignari vel maxime qui aderant Ætoli: quod colloquio antè habito non responderet hæc sententia: veruntamen relaturos se ad concilium Ætolorum quæ imperarentur dixerunt. Ita isti ad consultandum de iis quæ fuerant proposita sunt reversi. de quibus & Echedemus cæterique legati cum Apocletis deliberarunt. Porrò conditionum quæ exigebantur altera, propter imperatæ summæ vim ingentem, præstari non poterat: altera Ætolos terrebat: quia jam semel, cum se suaque fidei permisissent, formula decepti, pœne in vincula fuerant conjecti. Tantis igitur difficultatibus circumventi & consilii inopia affecti, eosdem legatos mittunt, oraturos ut aut ex summa pecuniæ demerent, aut permissionem extra eorum qui Rempublicam administrarant & mulierum corpora fieri juberent. Publium hi conveniunt, & quod decr[illegible] Ætolis fuerat ei aperiunt. [illegible] cius, traditam sibi [illegible] testatem, iis d[illegible] bus, quas pau[illegible] domum i[illegible] & cæteri [illegible] ta[illegible] venisset [illegible] societa- [illegible]issa, mul- [illegible]ncilio con-

εἰρήνην, ὁ Λεύκιος ἀπεφήνατο, διότι δυοῖν [illegible] αἵρεσις ὑπάρχει· δεῖ γὰρ ἢ τὴν [illegible] διδόναι περὶ πάντων [illegible] ἢ χίλια τάλαντα [illegible] τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν [illegible] Ῥωμαίοις [illegible] Ἐχέδημον [illegible]

[illegible] τὸν εἰς [illegible] χάριν [illegible] τὸν Λεύκιον [illegible] Λεύκιος τοῦ [illegible] τος, ὁ περὶ Πο[illegible], δηλοῦντες τοὺς [illegible] γεγονημένας [illegible] ὑπὲρ τῶν αἰσχῶν, καὶ τὴν [illegible] πορείαν τὸν πεζι[illegible] [illegible] ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς Ἀντιόχον, καὶ Σελεύκον, [illegible] [illegible]φεῖτο περὶ τῶν Αἰτωλῶν.

K.

Εὐμένους καὶ Ἀχαιῶν συμμαχία.

ΟΤΙ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρεσβείας παραγενομένης εἰς Ἀχαΐαν παρ' Εὐμένους τοῦ βασιλέως ὑπὲρ συμμαχίας, ἀθροισθείσης

θέντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκους ἐξαπέστειλαν, πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ ρ, ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

ΚΑ.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Πέργαμον συγκλεισθεὶς προτεινομένην Ῥωμαίοις διάλυσιν ὑπ' Ἀντιόχου ἔπεισε μὴ δέξασθαι.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Πέργαμον ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγινομένας, ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως, ὁμοῦ πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους. ἐξάρας οὖν ἅπαντι τῷ στρατεύματι, παρῆν πρὸς τὴν Ἐλαίαν. καὶ λαβὼν λόφον τινὰ καταντικρὺ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε· τοὺς δ' ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων. αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμπετο τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων, συναγαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν, οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν. ὁ δὲ βασιλεὺς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. εὐσχήμονα γὰρ ἔφη, πῶς οἷόν τε γενέσθαι

gregata societatem firmavit: & juvenum manum suppetias ei misit, pedites mille cum equitibus centum; Diophane Megalopolitano omnibus his copiis præposito.

XXI.

Quomodo Eumenes Rex Pergami inclusus, oblatam pacem ab Antiocho ne acciperent Romani auctor fuerit.

FECERAT Rex Antiochus in agrum Pergamenum impressionem; deinde audito Eumenem Regem adesse; cognito etiam non navales solum copias, verùm & terrestres adversus ipsum convenisse, de pace cum Romanis simul atque Eumene & Rhodiis agendum sibi statuit. Igitur motis castris ad Elæam accedit. & tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum omnes copias ibi constituit: equitatum (erant autem supra sex millia equitum,) in campis sub ipsa urbis mœnia ordinatum locat. Inter hos ipse quum esset, in urbem ad Lucium missitavit, qui de pace agerent. Romanus Imperator in unum convocatis Rhodiis atque Eumene, sententias eorum de præsenti negotio exquisivit. Eudemus igitur & Pamphilidas non aspernari pacem: Rex neque honestum esse dicere de pace agi; nec finem rei hoc tempore imponi posse. Quî enim, inquit, honesta potest

fieri

fieri conventio, si mœnibus inclusi pacem fecerimus? sed ne ratio quidem ulla est, ait, ejus conficiendæ. quomodo enim, si Consulem non exspectaverimus, absque illius auctoritate fœdus de quo convenerit firmare poterimus? Ad hæc, si vel maxime spes ostendatur concordiæ cum Antiocho ineundæ; scilicet neque navales copias neque pedestres prius reducere in patriam licebit, quàm & populus & Senatus quæ fuerint probata rata esse jusserint. Restat igitur, ut dum exspectabitur eorum jussio, hiberna his in locis copiæ agant, ac bellum quidem omittant; cæterùm commeatibus præbendis & cæteris rebus necessariis socios exhauriant. deinde si pax Senatui non fuerit probata, instaurandum novum de integro bellum tunc erit, cum diis volentibus id omnino perfecisse possumus. Hæc tum suasit Eumenes; cujus consilio utens Lucius, Antiocho respondit, ante Proconsulis adventum, pacem fieri non posse. Antiochus eo responso accepto, Elæensium agrum extemplo vastavit. deinde autem Seleuco in his locis commorante, Antiochus cum infesto exercitu continuis itineribus pergens, in eum quem vocant Thebes campum impressionem fecit; quumque in agrum opulentum & bonorum omnium ubere ac beata copia abundantem devenisset, præda omne genus exercitum suum implevit.

τὴν σύμβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; καὶ μὴν οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. πῶς γὰρ ἐνδέχεται μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον· οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικάς, ἐὰν μὴ πρότερον, ὅ, τι δῆμος, ἤτε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα. λείπεται δὲ καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν, παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν μηδέν· ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμάχων χορηγίας καὶ παρασκευάς. ἔπειτα δ' ἂν μὴ * παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν πόλεμον· ἐν οἷς δυνάμεθα θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Λεύκιος ἀποδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. ὧν ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν τῶν Ἐλαϊτῶν χώραν. ἑξῆς δὲ τούτοις, Σέλευκος μὲν ἐπὶ τούτων ἔμενε τῶν τόπων· Ἀντίοχος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον· καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα, καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν παντοδαπῆς λείας.

KB.

Πῶς Ἀντιόχου καὶ Ῥωμαίων εἰς συμμαχίαν τὸν Προυσίαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν προσκαλουμένων, τέλος ἐξενίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς παραγινόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ἀπὸ τῆς προειρημένης στρατείας διεπέμπετο συνεχῶς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν σφετέραν συμμαχίαν. ὁ δὲ Προυσίας κατὰ μὲν τοὺς ἀνώτερον χρόνους, οὐκ ἀλλότριος ἦν τοῦ κοινωνεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον· πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους, μὴ ποιῶνται εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει πάντων τῶν δυναστῶν. παραγενομένης δ' ἐπιστολῆς αὐτῷ παρά τε Λευκίου καὶ Ποπλίου τῶν ἀδελφῶν, κομισάμενος ταύτην καὶ διαγνούς, ἐπὶ ποσὸν ἔστη τῇ διανοίᾳ καὶ προεῖδε τὸ μέλλον ἐνδεχομένως· ἅτε τῶν περὶ τὸν Πόπλιον ἐναργέσι κεχρημένων, καὶ πολλοῖς μαρτυρίοις, πρὸς πίστιν διὰ τῶν ἐγγράπτων. οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολογισμούς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· δι' ὧν παρεδείκνυεν, οὐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὸς τῶν ἐξ ἀρχῆς βασιλέων τὰς δυναστείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ προσκατεσκευακότες αὐτοὶ δυνάστας· ἐνίους δ' ηὐξηκότες, καὶ πολλαπλασίους αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες· ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν, Ἀνδοβάλλην καὶ Κολίχαντα προεφέροντο· κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσσην· ἐν δὲ τοῖς κατὰ

XXII.

Quomodo Rege Antiocho & Romanis eodem tempore Prusiam ad societatem invitantibus, vicerint tandem Romani.

SECUNDUM expeditionem de qua diximus, Sardeis venit Rex Antiochus. atque inde loci subinde ad Prusiam misit, qui eum hortarentur ad ineundam secum societatem. Prusias superioribus quidem temporibus non erat alienus à consilio jungendæ cum Antiocho societatis: admodum enim Romanos formidabat, ne ad tollendas omnes dominationes in Asiam trajicerent. postea verò quàm allatæ ei fuerunt literæ à Lucio & Publio Scipionibus fratribus, atque ille eas accepit legitque, jactatione animi aliquantum est liberatus, & futurum belli eventum non levibus conjecturis est auguratus. Publius siquidem ut fidem illi faceret, multis argumentis iisque perspicuis & evidentibus in literis ad eum datis usus fuerat. neque suum dumtaxat animum ab ea mente alienum ostenderat, sed & universi populi Rom. quem demonstrabat adeo non ademisse ulli antiquo & legitimo Regi dominationem suam; ut contra nonnullos ipse regulos qui ante non erant instituerit: quorundam majestatem auxerit, amplificato multis partibus eorum regno. Ex horum numero proferebantur in exemplum, ex Hispania Indibilis & Colchas; ex Africa Massanissa; ex Illyrico

Illyrico Pleuratus; quos omnes de regulis tenuibus ac vilibus ut certi Reges ab omnibus agnoscerentur, populus Rom. fecisset. Addebat pariter & de Philippo ac Nabide qui essent in Græcia: quorum illum bello victum, eoque necessitatis adactum ut obsides dare, tributa pendere consentiret: & tamen huic, simul exiguum aliquod suæ benevolentiæ testimonium hoc tempore exhibuisset, filium & omnes juvenes eos qui unà cum ipso obsides Romæ erant, esse restitutos; tributa etiam ex parte aliqua remissa; multas item urbes redditas, quæ per bellum fuerant captæ. Nabim ut funditus tolleret in potestate Populi Rom. fuisse: quod ille non fecerit, sed ei quamvis tyranno pepercisse, fidei vinculis dumtaxat, prout moris est, acceptis. Hæc ut consideraret Prusias per literas monebant Scipiones: & ut posito metu de suo regno, populi Romani partem amplecteretur. fore enim nunquam ut ejus consilii ipsum pœniteat. His auditis Prusias alium animum induit. Venit postea ad eum legatio cujus princeps C. Livius: tum verò Rex cum his legatis collocutus, spes consiliaque sua ab Antiocho penitus separavit. Antiochus hac spe destitutus, Ephesum se contulit. qui quum ita judicaret, nullam esse aliam rationem impediendi ne pedestres copiæ hostium trajicerent, atque omnino bellum ex Asia expellendi, quàm si potentem maris se firmè stabiliret, navale prælium facere, & dimicatione maritima cum hoste cernere proposuit.

τὴν Ἰλλυρίδα τίπυις, Πλεύρατον. οὓς ἁπάντας ἔφασαν ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων δυναστῶν, πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογουμένους. ὁμοίως κατὰ τὴν Ἑλλάδα, Φίλιππον καὶ Νάβιν· ὧν, Φίλιππον μὲν καταπολεμήσαντες καὶ συγκλείσαντες εἰς ὅμηρα καὶ φόρους, βραχεῖαν αὐτοῦ νῦν λαβόντες ἀπόδειξιν εὐνοίας, ἀποκαθεστακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱόν, καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκους, ἀπολελυκέναι δὲ τῶν φόρων. πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδωκέναι τῶν ἁλουσῶν κατὰ πόλεμον. Νάβιν δὲ δυνηθέντες ἄρδην ἐπανελέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ ποιῆσαι· φείσασθαι δ' αὐτοῦ, καίπερ ὄντος τυράννου, λαβόντες πίστεις τὰς εἰθισμένας· εἰς ἃ βλέποντα παρεκάλουν τὸν Προυσίαν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, μὴ δεδιέναι περὶ τῆς ἀρχῆς, θαρροῦντα δὲ αἱρεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων· ἔσεσθαι γὰρ ἀμεταμέλητον αὐτῷ τὴν τοιαύτην προαίρεσιν. ὧν ὁ Προυσίας διακούσας, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. ὡς δὲ παρεγενήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάϊον Λίβιον, τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίδων, συμμίξας τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν. Ἀντίοχος δὲ ταύτης ἀποπεσὼν τῆς ἐλπίδος, παρῆν εἰς Ἔφεσον. καὶ συλλογιζόμενος ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλύειν τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως κρατοίη τῆς θαλάττης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν κινδύνου.

ΚΓ. — XXIII.

Ὅτι μετὰ τὴν Ῥωμαίων διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν πτοηθεὶς Ἀντίοχος πρεσβείαν ἔπεμψε πρὸς Ῥωμαίους ὑπὲρ εἰρήνης.

Quomodo post Romanorum trajectionem in Asiam metu consternatus Antiochus legatos de pace ad Romanos miserit.

Ὅτι Ῥωμαῖοι καὶ στρατευόμενοι τὰς πατρίους θυσίας ἐσπουδασμένως τηροῦσι.

Romanorum in sacris curandis patrio ritu, etiam cum in expeditione versabantur, cura & studium.

Αἱ τοῦ Ἀντιόχου ἐντολαὶ δημοσίᾳ τε πρὸς τὸ συνέδριον, καὶ ἰδίᾳ πρὸς Πόπλιον Σκηπίωνα.

Mandata Antiochi & publice ad concilium, & privatim ad Scipionem Africanum data.

ΟΤΙ ὁ Ἀντίοχος μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν γενομένην ἧτταν, ἐν ταῖς Σάρδεσι παρεὶς τοὺς καιροὺς, καὶ καταμέλλων ἐν τοῖς ὅλοις, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν τῶν πολεμίων διάβασιν, συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ, καὶ δυσελπιστήσας, ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. προχειρισάμενος οὖν Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε δοὺς ἐντολάς· ὅτι παραχωρεῖ τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος ἔλαβε τὰς ἀρχάς. ὁμοίως δὲ κἄν τινας ἑτέρας ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηνται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὴν ἡμισείαν δώσει τῆς γεγενημένης σφίσι δαπάνης, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διαφοράν. Ταύτας μὲν οὖν ὁ πεμπόμενος εἶχε τὰς ἐντολὰς πρὸς τὴν κατὰ κοινὸν ἔντευξιν·

POST victores dimicatione maritima Romanos, Antiochus Sardibus hærens rei gerendæ temporibus consumptis, & summa lentitudine omnia administrans, simul intellexit trajecisse hostes Hellespontum, fractus animo, & desperans rebus suis, legatos ad Lucium & Publium Scipiones de pace statuit mittendos. Igitur Heraclidem Byzantium ad id munus deligit, & cum his mandatis mittit: Lampsaco & Smyrna nec non Alexandria, quæ urbes caussam bello præbuerint, cessurum se: ac si quas alias in Æolide & Jonia Romani, quod suarum partium præsenti bello fuerint, vindicare ab imperio regio velint, has quoque tradere paratum. Ad hæc, impensæ in bellum adversus se factæ partem dimidiam Regem præstaturum. Hæc data Heraclidæ mandata sunt in publico colloquio exponenda: alia

illia deinde addita, privatim ad Publium perferenda; quæ cujusmodi fuerint deinceps explicabimus. Is legatus ut ad Hellespontum venit, & Romanos eodem in loco reperit stativa agentes, ubi primùm postquam mare trajecerant, tentoria fixerant; lætari primò, quòd crederet multum se eo adjuvari ad impetranda quæ vellet, quòd quieti hostes se continerent, neque post transitum in Asiam quidquam tentassent. mox cognitò Publium trans mare adhuc esse, male agi secum existimavit: quod in illius animo & voluntate momentum maximum ad negotium conficiendum esset positum. Caussa autem cur in primis castris hæreret exercitus, & quare à legionibus Publius se disjunxisset, fuit quòd Salius ille erat: Est autem Saliorum collegium, ut diximus in iis quæ de populi Rom. institutis disseruimus, unum ex illis tribus collegiis, per quæ præcipua Romæ sacrificia diis fiunt: estq; ita moribus eorum receptum, ut quocunque in loco fuerint deprehensi Salii tempore ejus solemnitatis, ex eo ne discedant. Id quod Publio tunc accidit. nam quum inibi copiæ essent, ut in Hellespontum trajicerent, incidit tempus illud, adeo ut excedere loco non posset. inde factum ut ab exercitu separaretur Publius, & in Europa maneret. utque exercitus post transitum in Asiam eodem loco consisteret, neque eorum quæ res postulabat quidquam posset exsequi, dum exspectatur Publius. Qui postquam advenit, diebus aliquot elapsis Heraclides in concilium vocatus, &

ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Πόπλιον ἑτέρας, ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. ἀφικόμενος δ' εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ προειρημένος πρεσβευτής, καὶ καταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους ἔτι μένοντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, οὗ πρῶτον κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῆς διαβάσεως, τὰς μὲν ἀρχὰς ἥσθη, νομίζων αὐτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν, τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμηκέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. πυθόμενος δὲ τὸν Πόπλιον ἔτι μένειν ἐν τῷ πέραν, ἐδυσχέρησε, διὰ τὸ τὴν πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐκείνου προαιρέσει. Αἴτιον δ' ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχωρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ, Σάλιον εἶναι τὸν προειρημένον ἄνδρα: τοῦτο δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα, δι' ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς, * τριακονθήμερον μὴ μεταβαίνειν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θυσίας, ἐν ᾗ ἂν χώρᾳ καταληφθῶσιν οἱ Σάλιοι οὗτοι. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι Ποπλίῳ· τῆς γὰρ δυνάμεως μελλούσης περαιοῦσθαι, κατέλαβεν αὐτὸν οὗτος ὁ χρόνος, ὥστε μὴ δύνασθαι μεταβαλεῖν τὴν χώραν. Διὸ συνέβη τότε Σκηπίωνα χωρισθῆναι τῶν στρατοπέδων, καὶ μεῖναι κατὰ τὴν Εὐρώπην. τὰς δὲ δυνάμεις περαιωθείσας μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ μὴ δύνασθαι πράττειν τῶν ἑξῆς μηδὲν, προσαναδεχομένας τὸν προειρημένον ἄνδρα. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης, μετά τινας ἡμέρας παραγενομένου τοῦ Ποπλίου, κληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον

ἔξονται χρείαν αὐτῷ πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς. ὁ γὰρ προειρημένος ἀνήρ, ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει παραλιπὼν ταῦτα, διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν· σαφῶς γινώσκων, διότι τὸ τέλος ἐστὶ τοῦ πολέμου, καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς, οὐκ ἐν τῷ χειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος· ἀλλ' ἐν τῷ νικήσαντας τὸν Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. Ἅμα τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως πειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ ταῦτα πορευθέντες εἰς τὴν Ὑπάταν, αὐτοὶ διελέγοντο περὶ τῆς διαλύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. ἑτοίμως δὲ καὶ κείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξοντες τοῖς Ῥωμαίοις· οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πόπλιον, καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν ξ' σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῶν γεγονότων σφίσι φιλανθρώπων πρὸς Ῥωμαίους· ἔτι δὲ * πρᾳότερον καὶ φιλανθρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος τίνα τρόπον κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος φαμένου δεῖν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ πιστεύειν· τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες οἱ παρόντες, εὐέλπιδες ἐγενήθησαν, ὡς αὐτίκα μάλα τελεσιουργησομένης τῆς διαλύσεως. ἐπεὶ δὲ πυνθανομένων τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τίσι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν

quæ animo tunc versabat, utilem operam ipsorum futuram. Erat Publii consilium, componere res Ætolorum: aut si morem gerere illi nollent, omnino eos in præsentia missos facere constituerat, & in Asiam trajicere. Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum & omnium quæ moliebantur esse situm, ut Ætolorum gentem sub jugum Romani mitterent: sed in eo potius, ut victo Antiocho Asiam obtinerent. Itaque simulac pacificationis mentio injecta fuit ab Atheniensibus, lubente animo audita eorum oratione, ut vicissim Ætolorum voluntatis periculum facerent, jussit. Legati igitur Atheniensium præmissis prius nonnullis, deinde ipsi Hypatam profecti, cum principibus Ætolorum de pace verba fecerunt. Quum & illi extemplo consilium amplecterentur, delecti sunt, qui cum Romanis agerent. Hi ut ad Publium venerunt, octo ferme passuum millia ab Amphissa castra habentem, multa disserverunt, quibus suorum in populum Romanum meritorum memoriam renovabant. Quum Publius benignius adhuc & humanius quàm antè eos excepisset, atque is res à se gestas in Hispania pariter & Africa commemorans, exponeret, quomodo cum iis egisset qui iis in locis suæ fidei se permisissent: & tandem ęquum censeret, ut ipsi quoque dederent sese, & Romanis permitterent: initio quidem magna in spe fuere qui aderant, pacis mox perficiendæ: sed ubi sciscitantibus Ætolis quibus legibus pax esset con-

ventura;

ventura; dixit iis Lucius, duarum conditionum alteram eis esse eligendam: nam aut arbitrium de se suisque omnibus Romanis permitterent: aut mille talentûm confestim darent, eosdemque amicos & inimicos haberent: indignari vel maxime qui aderant Ætoli: quod colloquio antè habito non responderet hæc sententia: veruntamen relaturos se ad concilium Ætolorum quæ imperarentur dixerunt. Ita isti ad consultandum de iis quæ fuerant proposita sunt reversi. de quibus & Echedemus cæterique legati cum Apocletis deliberarunt. Porrò conditionum quæ exigebantur altera, propter imperatæ summæ vim ingentem, præstari non poterat: altera Ætolos terrebat: quia jam semel, cum se suaque fidei permisissent, formula decepti, pœne in vincula fuerant conjecti. Tantis igitur difficultatibus circumventi & consilii inopia affecti, eosdem legatos mittunt, oraturos ut aut ex summa pecuniæ demerent, aut permissionem extra eorum qui Rempublicam administrarant & mulierum corpora fieri juberent. Publium hi conveniunt, & quod decretum ab Ætolis fuerat ei aperiunt. Respondet Lucius, traditam sibi pacis faciendæ potestatem, iis dumtaxat conditionibus, quas paullo antè exposuisset. ita domum isti redierunt. Echedemus & cæteri Atheniensium legati Hypatam usque eos secuti, auctores Ætolis fuerunt, quandoquidem ne pax conveniret impedimenta adhuc objicerentur, inducias poscerent & dilatione impetrata præsentium malorum,

εἰρήνην, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι δυεῖν προκειμένων αὐτοῖς, αἵρεσις ὑπάρχει· δεῖ γὰρ ἢ τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι, καὶ φίλον Ῥωμαίοις· ἐδυσχέρησαν μὲν οἱ παρόντες τῶν Αἰτωλῶν, ὡς ἔτι μάλιστα, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν ἀπόφασιν ἀκόλουθον τῇ προγενομένῃ λαλιᾷ· πλὴν ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς. οὗτοι μὲν οὖν ἐπανῄεσαν βουλευσόμενοι περὶ τῶν προειρημένων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον συμμίξαντες τοῖς Ἀποκλήτοις, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προειρημένων. ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων, τὸ μὲν, ἀδύνατον διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρότερον αὐτοὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπιδόντες ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς, παρὰ μικρὸν εἰς τὴν ἅλυσιν ἐνέπεσον. Διόπερ ἀπορούμενοι καὶ δυσχρηστούμενοι περὶ ταῦτα, πάλιν ἐξέπεμπον τοὺς αὐτοὺς δεησομένους, ἢ χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν· ἢ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. οἱ καὶ συμμίξαντες τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον, διεσάφουν τὰ δεδογμένα. τοῦ δὲ Λευκίου φήσαντος ἐπὶ τούτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν· οὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον ἐπακολουθήσαντες εἰς τὴν Ὑπάταν, συνεβούλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύσεως ἐμποδίζοιτο κατὰ τὸ παρὸν, ἀνοχὰς αἰτησαμένους, καὶ τῶν ἐνεστώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένους, πρε-

σβεύειν πρὸς τὴν σύγκλητον· κἂν μὲν ἐπιτυγχάνωσι περὶ τῶν ἀξιουμένων· εἰ δὲ μή, τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύειν. χεῖρον μὲν γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι τὰ ὑποκείμενα τὰ περὶ σφᾶς, βελτίω γε μὴν οὐκ ἀδύνατον διὰ πολλὰς αἰτίας. φανέντων δὲ καλῶς λέγειν τῶν περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἔδοξεν πρεσβεύειν τοῖς Αἰτωλοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν. ἀφικόμενοι δὲ πρὸς τὸν Λεύκιον, ἐδέοντο συγχωρηθῆναι σφίσι κατὰ τὸ παρὸν ἑξαμήνους ἀνοχάς, ἵνα πρεσβεύσωσι πρὸς τὴν σύγκλητον. ὁ δὲ Πόπλιος πάλαι πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις παρωρμημένος, ταχέως ἔπεισε τὸν ἀδελφὸν, ὑπακοῦσαι τοῖς ἀξιουμένοις. Γραφεισῶν δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Μάνιος, λύσας τὴν πολιορκίαν, καὶ παραδοὺς ἅπαν τὸ στράτευμα, καὶ τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον, εὐθέως ἀπηλλάττετο μετὰ τῶν χιλιάρχων εἰς τὴν Ῥώμην.

legatos ad Senatum mitterent. fortasse enim quæ peterent obtenturos: sin minus, temporum opportunitates esse captandas. eo siquidem statu ipsorum esse fortunas, ut deterior fieri nequeat: levari per multas caussas minimo negotio possit. Amplexi sunt hoc legatorum Atheniensium consilium Ætoli, & legatos ad petendas inducias miserunt. Ad Lucium ut ventum est, sex mensium inducias in præsentia sibi dari poposcerunt quò ad Senatum legatos mitterent. Publius, qui ad res in Asia gerendas totus dudum ferebatur, facile persuasit Lucio fratri, ut Ætolorum petitioni annueret. Postquam conventio est præscripta, M? Acilius soluta obsidione Amphissæ traditoque Consuli universo exercitu & belli paratibus, repente cum tribunis militum provincia decessit.

IH.

Πρεσβεία Φωκαιέων πρὸς Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ τῶν Φωκαιέων ἄρχοντες δεδιότες τάς τε τῶν πολλῶν ὁρμὰς διὰ τὴν σιτοδείαν καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχιστῶν φιλοτιμίαν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς πρὸς Σέλευκον, ὄντα περὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας αὐτῶν, ἀξιοῦντες μὴ πελάζειν τῇ πόλει, ὅτι πρόκειται σφίσι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ καραδοκεῖν τὴν τῶν ὅλων κρίσιν· μετὰ δὲ ταῦτα πειθαρχεῖν τοῖς

XVIII.

Phocæensium legatio ad Seleucum Antiochi F.

EADEM tempestate Phocæensium magistratus quum suspectas multitudinis voluntates haberent propter gravem frumenti inopiam, & quorundam studia qui ad Antiochum plebem trahebant, legationem ad Seleucum Antiochi filium, qui aberat ab eorum finibus non longe, miserunt; rogantes ne urbi suæ appropinquaret: sibi enim propositum esse quiescere atque exspectare quem exitum bellum universum

versum nancisceretur: tum deinde imperata facere. E legatis Seleuci sectam sequebantur & factionis ejus erant Aristarchus, Casander, Rhodon: contrarii his & Romanæ partis Hegias & Gelias. Ad regem ut ventum, extemplo Seleucus cum Aristarcho & cæteri ejusdem partis familiarius versari: Hegiam & qui cum eo sentiebant aspernari: dein cognita inclinatione animorum vulgi, & frumenti inopia, nullo dato responso, aut habito colloquio cum iis qui venerant, urbem versus duxit.

εἰρημένοις. ἦσαν δὲ τῶν πρεσβευτῶν ἴδιοι μὲν τοῦ Σελεύκου, καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, Ἀρίσταρχος καὶ Κάσανδρος, καὶ Ῥόδων· ἐναντίοι δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀπονενευκότες, Ἡγίας καὶ Γελίας. ὧν συμμιξάντων, ὁ Σέλευκος εὐθέως, τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἀρίσταρχον ἀνὰ χεῖρας εἶχε· τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἡγίαν παρεώρα. πυθόμενος δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν, καὶ τὴν σπάνιν τοῦ σίτου, παρεὶς τὸν χρηματισμὸν, καὶ τὴν ἔντευξιν τῶν παραγεγονότων, προῆγε πρὸς τὴν πόλιν.

XIX.

Litera Lucii Consulis.

Sub idem tempus advenere Samum literæ Seleuco & Eumeni à Lucio Consule & Publio Scipione: quibus literis de pactis induciis cum Ætolorum gente, & profectione terrestrium copiarum versus Hellespontum certiores fiebant. Antiocho similiter & Seleuco eadem ab Ætolis sunt nuntiata.

ΙΘ.

Λευκίου ὑπάτου γράμματα.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὴν Σάμον προσέπεσε γράμματα, τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη, παρά τε Λευκίου τοῦ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἔχοντος, καὶ παρὰ Ποπλίου Σκιπίωνος, δηλοῦντα τὰς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς γεγενημένας συνθήκας ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πορείαν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, καὶ Σέλευκον, ταῦτα διεσαφεῖτο παρὰ τῶν Αἰτωλῶν.

XX.

Societas inter Eumenem Regem & Achaos.

In Græcia quum Legatio venisset in Achaiam ab Eumene, societatis jungendæ caussâ missa, multitudo Achæorum in concilio con-

Κ.

Εὐμένους καὶ Ἀχαιῶν συμμαχία.

ΟΤΙ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρεσβείας παραγενομένης εἰς Ἀχαΐαν παρ' Εὐμένους τοῦ βασιλέως ὑπὲρ συμμαχίας, ἀθροισθέντες

… gregata societatem firmavit: & juvenum manum suppetias ei misit, pedites mille cum equitibus centum; Diophane Megalopolitano omnibus his copiis præposito.

κα.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Πέργαμον συγκλεισθεὶς προτεινομένην Ῥωμαίοις διάλυσιν ὑπ' Ἀντιόχου ἔπεισε μὴ δέξασθαι.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Πέργαμον ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγινομένας, ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως, ὁμοῦ πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους. ἐξάρας οὖν ἁπάσῃ τῇ στρατιᾷ, παρῆν πρὸς τὴν Ἐλαίαν. καὶ λαβὼν λόφον τινὰ κατάντικρυ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε· τοὺς δ' ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων. αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμπετο τοὺς περὶ τὸν Λούκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων, συναγαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν, οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν. ὁ δὲ βασιλεὺς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. εὐσχήμονα γὰρ ἔφη, πῶς οἷόν τε γενέσθαι

XXI.

Quomodo Eumenes Rex Pergami inclusus, oblatam pacem ab Antiocho ne acciperent Romani auctor fuerit.

FECERAT Rex Antiochus in agrum Pergamenum impressionem; deinde audito Eumenem Regem adesse; cognito etiam non navales solum copias, verùm & terrestres adversus ipsum convenisse, de pace cum Romanis simul atque Eumene & Rhodiis agendum sibi statuit. Igitur motis castris ad Elæam accedit. & tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum omnes copias ibi constituit: equitatum (erant autem supra sex millia equitum,) in campis sub ipsa urbis mœnia ordinatum locat. Inter hos ipse quum esset, in urbem ad Lucium missitavit, qui de pace agerent. Romanus Imperator in unum convocatis Rhodiis atque Eumene, sententias eorum de præsenti negotio exquisivit. Eudemus igitur & Pamphilidas non aspernari pacem: Rex neque honestum esse dicere de pace agi; nec finem rei hoc tempore imponi posse. Quî enim, inquit, honesta potest

fieri

fieri conventio, si moenibus inclusi pacem fecerimus? sed ne ratio quidem ulla est, ait, ejus conficiendæ. quomodo enim, si Consulem non exspectaverimus, absque illius auctoritate fœdus de quo convenerit firmare poterimus? Ad hæc, si vel maxime spes ostendatur concordiæ cum Antiocho ineundæ; scilicet neque navales copias neque pedestres prius reducere in patriam licebit, quàm & populus & Senatus quæ fuerint probata rata esse jusserint. Restat igitur, ut dum exspectabitur eorum jussio, hiberna his in locis copiæ agant, ac bellum quidem omittant; cæterùm commeatibus præbendis & cæteris rebus necessariis socios exhauriant. deinde si pax Senatui non fuerit probata, instaurandum novum de integro bellum tunc erit, cum diis volentibus id omnino perfecisse possumus. Hæc tum suasit Eumenes; cujus consilio utens Lucius, Antiocho respondit, ante Proconsulis adventum, pacem fieri non posse. Antiochus eo responso accepto, Elæensium agrum extemplo vastavit. deinde autem Seleuco in his locis commorante, Antiochus cum infesto exercitu continuis itineribus pergens, in eum quem vocant Thebes campum impressionem fecit; quumque in agrum opulentum & bonorum omnium ubere ac beata copia abundantem devenisset, præda omne genus exercitum suum implevit,

τὴν σύμβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; καὶ μὴν οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. πῶς γὰρ ἐνδέχεται μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον· οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικὰς, ἐὰν μὴ πρότερον, ὅ, τε δῆμος, ἥ τε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα. λείπεται δὲ καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν, παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν μηδέν· ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμάχων χορηγίας καὶ παρασκευάς. ἐπὶ δ' ἂν μὴ * παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν πόλεμον· ἐν οἷς δυνάμεθα θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Λεύκιος ἀποδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. ὧν ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν τῶν Ἐλαϊτῶν χώραν. ἑξῆς δὲ τούτοις, Σέλευκος μὲν ἐπὶ τούτων ἔμενε τῶν τόπων· Ἀντίοχος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον· καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα, καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν παντοδαπῆς λείας.

ἀθροίσαντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκους ἐξαπέστειλαν, πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ ρ, ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

ΚΑ.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Πέργαμον συγκλεισθεὶς προτεινομένην Ῥωμαίοις διάλυσιν ὑπ' Ἀντιόχου ἔπεισε μὴ δέξασθαι.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Πέργαμον ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγινομένας, ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως, ὁμοῦ πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους. ἐξάρας οὖν ἅπαντι τῷ στρατεύματι, παρῆν πρὸς τὴν Ἐλαίαν. καὶ λαβὼν λόφον τινὰ καταντικρὺ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε· τοὺς δ' ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων. αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμπετο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων, συναγαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν, οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν. ὁ δὲ βασιλεὺς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. εὐσχήμονα γὰρ ἔφη, πῶς οἷόν τε γίνεσθαι

gregata societatem firmavit: & juvenum manum suppetias ei misit, pedites mille cum equitibus centum; Diophane Megalopolitano omnibus his copiis præposito.

XXI.

Quomodo Eumenes Rex Pergami inclusus, oblatam pacem ab Antiocho ne acciperent Romani auctor fuerit.

FECERAT Rex Antiochus in agrum Pergamenum impressionem; deinde audito Eumenem Regem adesse; cognito etiam non navales solum copias, verùm & terrestres adversus ipsum convenisse, de pace cum Romanis simul atque Eumene & Rhodiis agendum sibi statuit. Igitur motis castris ad Elæam accedit. & tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum omnes copias ibi constituit: equitatum (erant autem supra sex millia equitum,) in campis sub ipsa urbis mœnia ordinatum locat. Inter hos ipse quum esset, in urbem ad Lucium missitavit, qui de pace agerent. Romanus Imperator in unum convocatis Rhodiis atque Eumene, sententias eorum de præsenti negotio exquisivit. Eudemus igitur & Pamphilidas non aspernari pacem: Rex neque honestum esse dicere de pace agi; nec finem rei hoc tempore imponi posse. Quî enim, inquit, honesta potest

fieri

fieri conventio, si mœnibus inclusi pacem fecerimus? sed ne ratio quidem ulla est, ait, ejus conficiendæ. quomodo enim, si Consulem non exspectaverimus, absque illius auctoritate fœdus de quo convenerit firmare poterimus? Ad hæc, si vel maxime spes ostendatur concordiæ cum Antiocho ineundæ; scilicet neque navales copias neque pedestres prius reducere in patriam licebit, quàm & populus & Senatus quæ fuerint probata rata esse jusserint. Restat igitur, ut dum exspectabitur eorum jussio, hiberna his in locis copiæ agant, ac bellum quidem omittant; cæterùm commeatibus præbendis & cæteris rebus necessariis socios exhauriant. deinde si pax Senatui non fuerit probata, instaurandum novum de integro bellum tunc erit, cum diis volentibus id omnino perfecisse possumus. Hæc tum suasit Eumenes; cujus consilio utens Lucius, Antiocho respondit, ante Proconsulis adventum, pacem fieri non posse. Antiochus eo responso accepto, Elæensium agrum extemplo vastavit. deinde autem Seleuco in his locis commorante, Antiochus cum infesto exercitu continuis itineribus pergens, in eum quem vocant Thebes campum impressionem fecit; quumque in agrum opulentum & bonorum omnium ubere ac beata copia abundantem devenisset, præda omne genus exercitum suum implevit.

τὴν σύμβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; καὶ μὴν οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. πῶς γὰρ ἐνδέχεται μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον· οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικάς, ἐὰν μὴ πρότερον, ὅ, τι δῆμος, ἤτε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα. λείπεται δὲ καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν, παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν μηδέν· ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμάχων χορηγίας καὶ παρασκευάς. ἐπεὶ δ' ἂν μὴ * παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν πόλεμον· ἐν οἷς δυνάμεθα θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Λεύκιος ἀποδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. ὧν ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν τῶν Ἐλαϊτῶν χώραν. ἑξῆς δὲ τούτοις, Σέλευκος μὲν ἐπὶ τούτων ἔμενε τῶν τόπων· Ἀντίοχος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον· καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα, καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν παντοδαπῆς λείας.

ΚΒ.

Πῶς Ἀντιόχου καὶ Ῥωμαίων εἰς συμμαχίαν τὸν Προυσίαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν προκαλουμένων, τέλος ἐξενίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς παραγενόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ἀπὸ τῆς προειρημένης στρατείας διεπέμπετο συνεχῶς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν σφετέραν συμμαχίαν. ὁ δὲ Προυσίας κατὰ μὲν τοὺς ἀνώτερον χρόνους, οὐκ ἀλλότριος ἦν τοῦ κοινωνεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον· πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους, μὴ ποιῶνται τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει πάντων τῶν δυναστῶν. παραγενομένης δ' ἐπιστολῆς αὐτῷ παρά τε Λευκίου καὶ Ποπλίου τῶν ἀδελφῶν, κομισάμενος ταύτην καὶ διαγνούς, ἐπὶ ποσὸν ἔστη τῇ διανοίᾳ καὶ προεῖδε τὸ μέλλον εὐδεχομένως· ἅτε τῶν περὶ τὸν Πόπλιον ἐναργέσι κεχρημένων, καὶ πολλοῖς μαρτυρίοις, πρὸς πίστιν διὰ τῶν ἐπεσταλμένων. οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολογισμούς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· δι' ὧν παρεδείκνυον, οὐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὰς τῶν ἐξ ἀρχῆς βασιλέων τὰς δυναστείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ προσκατεσκευακότες αὐτοὶ δυνάστας, ἐνίους δ' ηὐξηκότες, καὶ πολλαπλασίους αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες· ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν, Ἀνδοβάλην καὶ Κολίχαντα προεφέροντο· κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσσην· ἐν δὲ τοῖς κατὰ

XXII.

Quomodo Rege Antiocho & Romanis eodem tempore Prusiam ad societatem invitantibus, vicerint tandem Romani.

SECUNDUM expeditionem de qua diximus, Sardeis venit Rex Antiochus. atque inde loci subinde ad Prusiam misit, qui eum hortarentur ad ineundam secum societatem. Prusias superioribus quidem temporibus non erat alienus à consilio jungendæ cum Antiocho societatis: admodum enim Romanos formidabat, ne ad tollendas omnes dominationes in Asiam trajicerent. postea verò quàm allatæ ei fuerunt literæ à Lucio & Publio Scipionibus fratribus, atque ille eas accepit legitque, jactatione animi aliquantum est liberatus, & futurum belli eventum non levibus conjecturis est auguratus. Publius siquidem ut fidem illi faceret, multis argumentis iisque perspicuis & evidentibus in literis ad eum datis usus fuerat. neque suum dumtaxat animum ab ea mente alienum ostenderat, sed & universi populi Rom. quem demonstrabat adeo non ademisse ulli antiquo & legitimo Regi dominationem suam; ut contra nonnullos ipse regulos qui ante non erant instituerit: quorundam majestatem auxerit, amplificato multis partibus eorum regno. Ex horum numero proferebantur in exemplum, ex Hispania Indibilis & Colchas; ex Africa Massanissa; ex Illyrico

Illyrico Pleuratus; quos omnes de regulis tenuibus ac vilibus ut certi Reges ab omnibus agnoſcerentur, populus Rom. feciſſet. Addebat pariter & de Philippo ac Nabide qui eſſent in Græcia: quorum illum bello victum, eoque neceſſitatis adactum ut obſides dare, tributa pendere conſentiret: & tamen huic, ſimul exiguum aliquod ſuæ benevolentiæ teſtimonium hoc tempore exhibuiſſet, filium & omnes juvenes eos qui una cum ipſo obſides Romæ erant, eſſe reſtitutos; tributa etiam ex parte aliqua remiſſa; multas item urbes redditas, quæ per bellum fuerant captæ. Nabim ut funditus tolleret in poteſtate Populi Rom. fuiſſe: quod ille non fecerit, ſed ei quamvis tyranno peperciſſe, fidei vinculis dumtaxat, prout moris eſt, acceptis. Hæc ut conſideraret Pruſias per literas monebant Scipiones: & ut poſito metu de ſuo regno, populi Romani partem amplecteretur. fore enim nunquam ut ejus conſilii ipſum pœniteat. His auditis Pruſias alium animum induit. Venit poſtea ad eum legatio cujus princeps C. Livius: tum verò Rex cum his legatis collocutus, ſpes conſiliaque ſua ab Antiocho penitus ſeparavit. Antiochus hac ſpe deſtitutus, Epheſum ſe contulit. qui quum ita judicaret, nullam eſſe aliam rationem impediendi ne pedeſtres copiæ hoſtium trajicerent, atque omnino bellum ex Aſia expellendi, quàm ſi potentem maris ſe firmè ſtabiliret, navale prælium facere, & dimicatione maritima cum hoſte cernere propoſuit.

τὴν Ἰλλυρίδα τόπους, Πλευράτον. οὓς ἅπαντας ἔφασαν ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων δυναστῶν, πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογουμένους. ὁμοίως κατὰ τὴν Ἑλλάδα, Φίλιππον καὶ Νάβιν· ὧν, Φίλιππον μὲν καταπολεμήσαντες καὶ συγκλείσαντες εἰς ὅμηρα καὶ φόρους, βραχεῖαν αὐτοῦ νῦν λαβόντες ἀπόδειξιν εὐνοίας, ἀποκαθεστακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱόν, καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκους, ἀπολελυκέναι δὲ τῶν φόρων. πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδωκέναι τῶν ἁλουσῶν κατὰ πόλεμον. Νάβιν δὲ δυνηθέντες ἄρδην ἐπανελέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ ποιῆσαι· φείσασθαι δ' αὐτοῦ, καίπερ ὄντος τυράννου, λαβόντες πίστεις τὰς εἰθισμένας· εἰς ἃ βλέποντα παρεκάλουν τὸν Προυσίαν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, μὴ δεδιέναι περὶ τῆς ἀρχῆς, θαρροῦντα δὲ αἱρεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων· ἔσεσθαι γὰρ ἀμεταμέλητον αὐτῷ τὴν τοιαύτην προαίρεσιν. ὧν ὁ Προυσίας διακούσας, ἐπ' ἄλλης ἐγένετο γνώμης. ὡς δὲ παρεγενήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάιον Λίβιον, τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίδων, συμμίξας τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν. Ἀντίοχος δὲ ταύτης ἀποπεσὼν τῆς ἐλπίδος, παρῆν εἰς Ἔφεσον. καὶ συλλογιζόμενος ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλῦσαι τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως κρατοίη τῆς θαλάττης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ τοῦ κατὰ θάλατταν κινδύνου.

ΚΓ.

Ὅτι μετὰ τὴν Ῥωμαίων διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν πτοηθεὶς Ἀντίοχος πρεσβείαν ἔπεμψε πρὸς Ῥωμαίους ὑπὲρ εἰρήνης.

Ὅτι Ῥωμαῖοι καὶ στρατευόμενοι τὰς πατρίους θυσίας ἐσπουδασμένως τηροῦσι.

Αἱ τοῦ Ἀντιόχου ἐντολαὶ δημοσίᾳ τε πρὸς τὸ συνέδριον, καὶ ἰδίᾳ πρὸς Πόπλιον Σκιπίωνα.

ΟΤΙ ὁ Ἀντίοχος μετὰ τὴν κατὰ τὴν ναυμαχίαν γεγενημένην ἧτταν, ἐν ταῖς Σάρδεσι παρεὶς τοὺς καιροὺς, καὶ καταμέλλων ἐν τοῖς ὅλοις, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν τῶν πολεμίων διάβασιν, συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ, καὶ δυσελπιστήσας, ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. προχειρισάμενος δὲ Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε δοὺς ἐντολάς· ὅτι παραχωρεῖ τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος ἔλαβε τὰς ἀρχάς. ὁμοίως δὲ κἄν τινας ἑτέρας ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηνται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὴν ἡμίσειαν δώσει τῆς γεγενημένης σφίσι δαπάνης, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διαφοράν. Ταύτας μὲν οὖν ὁ πεμπόμενος εἶχε τὰς ἐντολὰς πρὸς τὴν κατὰ κοινὸν ἔντευξιν·

XXIII.

Quomodo post Romanorum trajectionem in Asiam metu consternatus Antiochus legatos de pace ad Romanos miserit.

Romanorum in sacris curandis patrio ritu, etiam cum in expeditione versabantur, cura & studium.

Mandata Antiochi & publice ad concilium, & privatim ad Scipionem Africanum data.

POST victores dimicatione maritima Romanos, Antiochus Sardibus hærens rei gerendæ temporibus consumptis, & summa lentitudine omnia administrans, simul intellexit trajecisse hostes Hellespontum, fractus animo, & desperans rebus suis, legatos ad Lucium & Publium Scipiones de pace statuit mittendos. Igitur Heraclidem Byzantium ad id munus deligit, & cum his mandatis mittit: Lampsaco & Smyrna nec non Alexandria, quæ urbes caussam bello præbuerint, cessurum se: ac si quas alias in Æolide & Jonia Romani, quod suarum partium præsenti bello fuerint, vindicare ab imperio regio velint, has quoque tradere paratum. Ad hæc, impensæ in bellum adversus se factæ partem dimidiam Regem præstaturum. Hæc data Heraclidæ mandata sunt in publico colloquio exponenda:

alia deinde addita, privatim ad Publium perferenda; quæ cujusmodi fuerint deinceps explicabimus. Is legatus ut ad Hellespontum venit, & Romanos eodem in loco reperit stativa agentes, ubi primùm postquam mare trajecerant, tentoria fixerant; lætari primò, quòd crederet multum se eo adjuvari ad impetranda quæ vellet, quòd quieti hostes se continerent, neque post transitum in Asiam quidquam tentassent. mox cognitò Publium trans mare adhuc esse, male agi secum existimavit: quod in illius animo & voluntate momentum maximum ad negotium conficiendum esset positum. Caussa autem cur in primis castris hæreret exercitus, & quare à legionibus Publius se disjunxisset, fuit quòd Salius ille erat: Est autem Saliorum collegium, ut diximus in iis quæ de populi Rom. institutis disseruimus, unum ex illis tribus collegiis, per quæ præcipua Romæ sacrificia diis fiunt: estq; ita moribus eorum receptum, ut quocunque in loco fuerint deprehensi Salii tempore ejus solemnitatis, ex eo ne discedant. Id quod Publio tunc accidit. nam quum inibi copiæ essent, ut in Hellespontnm trajicerent, incidit tempus illud, adeo ut excedere loco non posset. inde factum ut ab exercitu separaretur Publius, & in Europa maneret. utque exercitus post transitum in Asiam eodem loco consisteret, neque eorum quæ res postulabat quidquam posset exsequi, dum exspectatur Publius. Qui postquam advenit, diebus aliquot elapsis Heraclides in concilium vocatus, &

ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Πόπλιον ἑτέρας ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. ἀφικόμενος δὲ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ προειρημένος πρεσβευτής, καὶ καταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους ἔτι ὄντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, οὗ πρῶτον κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῆς διαβάσεως τὰς μὲν ἀρχὰς ἥσθη, νομίζων αὐτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν, τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμηκέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. πυθόμενος δὲ τὸν Πόπλιον ἔτι μένειν ἐν τῷ πέραν, ἐδυσχέρησε, διὰ τὸ τὴν πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐκείνου προαιρέσει. Αἴτιον δ' ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχωρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ, Σάλιον εἶναι τὸν προειρημένον ἄνδρα: τοῦτο δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα, δι' ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς, * τριακονθήμερον μὴ μεταβαίνειν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θυσίας, ἐν ᾗ ἂν χώρᾳ καταληφθῶσιν οἱ Σάλιοι οὗτοι. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι Ποπλίῳ· τῆς γὰρ δυνάμεως μελλούσης περαιοῦσθαι, κατέλαβεν αὐτὸν οὗτος ὁ χρόνος, ὥστε μὴ δύνασθαι μεταβαλεῖν τὴν χώραν. Διὸ συνέβη τότε Σκηπίωνα χωρισθῆναι τῶν στρατοπέδων, καὶ μεῖναι κατὰ τὴν Εὐρώπην. τὰς δὲ δυνάμεις περαιωθείσας μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ μὴ δύνασθαι πράττειν τῶν ἑξῆς μηδὲν, προσαναδεχομένας τὸν προειρημένον ἄνδρα. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης, μετά τινας ἡμέρας παραγενομένου τοῦ Ποπλίου, κληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον

ἕξοντα χρείαν αὐτοῦ πρὸς τὰς προκειμένας ἐπιβολάς. ὁ γὰρ προειρημένος ἀνὴρ, ἐβούλετο θέσθαι μὲν καλῶς τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλούς· εἰ δὲ μὴ συνυπακούοιεν, πάντως διειλήφει παραλιπὼν ταῦτα, διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν· σαφῶς γινώσκων, διότι τὸ τέλος ἐστὶ τοῦ πολέμου, καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς, οὐκ ἐν τῷ χειρώσασθαι τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος· ἀλλ' ἐν τῷ νικήσαντας τὸν Ἀντίοχον κρατῆσαι τῆς Ἀσίας. Ἅμα τῷ μνησθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ἑτοίμως προσδεξάμενος τοὺς λόγους, ἐκέλευσε παραπλησίως πειράζειν αὐτοὺς καὶ τῶν Αἰτωλῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον προδιαπεμψάμενοι, καὶ μετὰ ταῦτα πορευθέντες εἰς τὴν Ὑπάταν, αὐτοὶ διελέγοντο περὶ τῆς διαλύσεως τοῖς ἄρχουσι τῶν Αἰτωλῶν. ἑτοίμως δὲ κἀκείνων συνυπακουόντων, κατεστάθησαν οἱ συμμίξοντες τοῖς Ῥωμαίοις· οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πόπλιον, καταλαβόντες αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν ξ´ σταδίοις ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, ἀναμιμνήσκοντες τῶν γεγονότων σφίσι φιλανθρώπων πρὸς Ῥωμαίους· ἔτι δὲ * πρᾳότερον καὶ φιλανθρωπότερον ὁμιλήσαντος τοῦ Ποπλίου, καὶ προφερομένου τάς τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Λιβύην πράξεις, καὶ διασαφοῦντος τίνα τρόπον κέχρηται τοῖς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτῷ πιστεύσασι, καὶ τέλος φαμένου δεῖν ἐγχειρίζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ πιστεύειν· τὰς μὲν ἀρχὰς ἅπαντες οἱ παρόντες, εὐέλπιδες ἐγενήθησαν, ὡς αὐτίκα μάλα τελεσιουργηθησομένης τῆς διαλύσεως. ἐπεὶ δὲ πυθομένων τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τίσι δεῖ ποιεῖσθαι τὴν

quæ animo tunc versabat, utilem operam ipsorum futuram. Erat Publii consilium, componere res Ætolorum: aut si morem gerere illi nollent, omnino eos in præsentia missos facere constituerat, & in Asiam trajicere. Probe namque intelligebat, nequaquam in eo belli exitum & omnium quæ moliebantur esse situm, ut Ætolorum gentem sub jugum Romani mitterent: sed in eo potius, ut victo Antiocho Asiam obtinerent. Itaque simulac pacificationis mentio injecta fuit ab Atheniensibus, lubente animo audita eorum oratione, ut vicissim Ætolorum voluntatis periculum facerent, jussit. Legati igitur Atheniensium præmissis prius nonnullis, deinde ipsi Hypatam profecti, cum princsipibus Ætolorum de pace verba fecerunt. Quum & illi extemplo consilium amplecterentur, delecti sunt, qui cum Romanis agerent. Hi ut ad Publium venerunt, octo ferme passuum millia ab Amphissa castra habentem, multa disserverunt, quibus suorum in populum Romanum meritorum memoriam renovabant. Quum Publius benignius adhuc & humanius quàm antè eos excepisset, atque is res à se gestas in Hispania pariter & Africa commemorans, exponeret, quomodo cum iis egisset qui iis in locis suæ fidei se permisissent: & tandem ęquum censeret, ut ipsi quoque dederent sese, & Romanis permitterent: initio quidem magna in spe fuere qui aderant, pacis mox perficiendæ: sed ubi sciscitantibus Ætolis quibus legibus pax esset con-

ventura;

ventura; dixit iis Lucius, duarum conditionum alteram eis esse eligendam: nam aut arbitrium de se suisque omnibus Romanis permitterent: aut mille talentûm confestim darent, eosdemque amicos & inimicos haberent: indignari vel maxime qui aderant Ætoli: quod colloquio antè habito non responderet hæc sententia: veruntamen relaturos se ad concilium Ætolorum quæ imperarentur dixerunt. Ita isti ad consultandum de iis quæ fuerant proposita sunt reversi. de quibus & Echedemus cæterique legati cum Apocletis deliberarunt. Porrò conditionum quæ exigebantur altera, propter imperatæ summæ vim ingentem, præstari non poterat: altera Ætolos terrebat: quia jam semel, cum se suaque fidei permisissent, formula decepti, poene in vincula fuerant conjecti. Tantis igitur difficultatibus circumventi & consilii inopia affecti, eosdem legatos mittunt, oraturos ut aut ex summa pecuniæ demerent, aut permissionem extra eorum qui Rempublicam administrarant & mulierum corpora fieri juberent. Publium hi conveniunt, & quod decretum ab Ætolis fuerat ei aperiunt. Respondet Lucius, traditam sibi pacis faciendæ potestatem, iis dumtaxat conditionibus, quas paullo antè exposuisset. ita domum isti redierunt. Echedemus & cæteri Atheniensium legati Hypatam usque eos secuti, auctores Ætolis fuerunt, quandoquidem ne pax conveniret impedimenta adhuc objicerentur, inducias poscerent & dilatione impetrata præsentium malorum,

νέβαινεν, ὁ Λεύκιος διεσάφησεν, διότι δυεῖν προκειμένων αὐτοῖς, αἵρεσις ὑπάρχει· δεῖ γὰρ ἢ τὴν ἐπιτροπὴν διδόναι περὶ πάντων τῶν καθ' αὑτοὺς, ἢ χίλια τάλαντα παραχρῆμα, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι, καὶ φίλον Ῥωμαίοις· ἐδυσχέρησαν μὲν οἱ παρόντες τῶν Αἰτωλῶν, ὡς ἔνι μάλιστα, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν ἀπόφασιν ἀκόλουθον τῇ προγινομένῃ λαλιᾷ· πλὴν ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς. οὗτοι μὲν οὖν ἐπανῄεσαν βουλευσόμενοι περὶ τῶν προειρημένων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον συμμίξαντες τοῖς Αποκλήτοις, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προειρημένων. ἦν δὲ τῶν ἐπιταττομένων, τὸ μὲν, ἀδύνατον διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸ δὲ φοβερὸν, διὰ τὸ πρότερον αὐτοὺς ἀπατηθῆναι, καθ' ὃν καιρὸν ἐπινεύσαντες ὑπὲρ τῆς ἐπιτροπῆς, παρὰ μικρὸν εἰς τὴν ἅλυσιν ἐνέπεσον. Διόπερ ἀπορούμενοι καὶ δυσχρηστούμενοι περὶ ταῦτα, πάλιν ἐξέπεμπον τοὺς αὐτοὺς δεησομένους, ἢ χρημάτων ἀφελεῖν, ἵνα δύνωνται τελεῖν· ἢ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. οἱ καὶ συμμίξαντες τοῖς περὶ τὸν Πόπλιον, διεσάφουν τὰ δεδογμένα. τοῦ δὲ Λευκίου φήσαντος ἐπὶ τούτοις ἔχειν παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' οἷς ἀρτίως εἶπεν· οὗτοι μὲν αὖθις ἐπανῆλθον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐχέδημον ἐπακολουθήσαντες εἰς τὴν Ὑπάτην, συνεβούλευσαν τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐπεὶ τὰ τῆς διαλύσεως ἐμποδίζοιτο κατὰ τὸ παρὸν, ἀνοχὰς αἰτησαμένους, καὶ τῶν ἐνεστώτων κακῶν ὑπέρθεσιν ποιησαμένους, πρε-

σβεύειν πρὸς τὴν σύγκλητον· κἂν μὲν ἐπιτυγχάνωσι περὶ τῶν ἀξιουμένων· εἰ δὲ μή, τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύειν. χεῖρον μὲν γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι τῶν ὑποκειμένων τὰ περὶ σφᾶς, βελτίω γε μὴν οὐκ ἀδύνατον διὰ πολλὰς αἰτίας. Φανέντων δὲ καλῶς λέγειν τῶν περὶ τὸν Ἐχέδημον, ἔδοξεν πρεσβεύειν τοῖς Αἰτωλοῖς ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν. ἀφικόμενοι δὲ πρὸς τὸν Λεύκιον, ἐδέοντο συγχωρηθῆναι σφίσι κατὰ τὸ παρὸν, ἐξαμηνιαίους ἀνοχάς, ἵνα πρεσβεύσωσι πρὸς τὴν σύγκλητον. ὁ δὲ Πόπλιος πάλαι πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πράξεις παρωρμημένος, ταχέως ἔπεισε τὸν ἀδελφὸν, ὑπακοῦσαι τοῖς ἀξιουμένοις. Γραφεισῶν δὲ τῶν ὁμολογιῶν, ὁ μὲν Μάνιος, λύσας τὴν πολιορκίαν, καὶ παραδοὺς ἅπαν τὸ στράτευμα, καὶ τὰς χορηγίας τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον, εὐθέως ἀπηλλάττετο μετὰ τῶν χιλιάρχων εἰς τὴν Ῥώμην.

legatos ad Senatum mitterent. forsitan enim quæ peterent obtenturos: sin minus, temporum opportunitates esse captandas. eo siquidem statu ipsorum esse fortunas, ut deterior fieri nequeat: levari per multas caussas minimo negotio possit. Amplexi sunt hoc legatorum Atheniensium consilium Ætoli, & legatos ad petendas inducias miserunt. Ad Lucium ut ventum est, sex mensium inducias in præsentia sibi dari poposcerunt quò ad Senatum legatos mitterent. Publius, qui ad res in Asia gerendas totus dudum ferebatur, facile persuasit Lucio fratri, ut Ætolorum petitioni annueret. Postquam conventio est præscripta, M? Acilius soluta obsidione Amphissæ traditoque Consuli universo exercitu & belli paratibus, repente cum tribunis militum provincia decessit.

IH.

Πρεσβεία Φωκαιέων πρὸς Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ τῶν Φωκαιέων ἄρχοντες δεδιότες τάς τε τῶν πολλῶν ὁρμὰς διὰ τὴν σιτοδείαν καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχιστῶν φιλοτιμίαν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς πρὸς Σέλευκον, ὄντα περὶ τοῖς ὅροις τῆς χώρας αὐτῶν, ἀξιοῦντες μὴ πελάζειν τῆς πόλεως, ὅτι πρόκειται σφίσι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν καὶ καραδοκεῖν τὴν τῶν ὅλων κρίσιν· μετὰ δὲ ταῦτα πειθαρχεῖν τοῖς

XVIII.

Phocæensium legatio ad Seleucum Antiochi F.

EADEM tempestate Phocæensium magistratus quum suspectas multitudinis voluntates haberent propter gravem frumenti inopiam, & quorundam studia qui ad Antiochum plebem trahebant, legationem ad Seleucum Antiochi filium, qui aberat ab eorum finibus non longe, miserunt; rogantes ne urbi suæ appropinquaret: sibi enim propositum esse quiescere atque exspectare quem exitum bellum universum

versum nancisceretur: tum deinde imperata facere. E legatis Seleuci sectam sequebantur & factionis ejus erant Aristarchus, Casander, Rhodon: contrarii his & Romanæ partis Hegias & Gelias. Ad regem ut ventum, extemplo Seleucus cum Aristarcho & cæteri ejusdem partis familiarius versari: Hegiam & qui cum eo sentiebant aspernari: dein cognita inclinatione animorum vulgi, & frumenti inopia, nullo dato responso, aut habito colloquio cum iis qui venerant, urbem versus duxit.

εἰρημένοις. ἦσαν δὲ τῶν πρεσβευτῶν ἴδιοι μὲν τοῦ Σελεύκου, καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, Ἀρίσταρχος καὶ Κάσανδρος, καὶ Ῥόδων· ἐναντίοι δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀπονενευκότες, Ἡγίας καὶ Γελίας. ὧν συμμιξάντων, ὁ Σέλευκος εὐθέως, τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἀρίσταρχον ἀνὰ χεῖρας εἶχε· τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἡγίαν παρεώρα. πυθόμενος δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολλῶν, καὶ τὴν σπάνιν τοῦ σίτου, παρεὶς τὸν χρηματισμὸν, καὶ τὴν ἔντευξιν τῶν παραγεγονότων, προῆγε πρὸς τὴν πόλιν.

XIX.

Litera Lucii Consulis.

SUB idem tempus advenere Samum literæ Seleuco & Eumeni à Lucio Consule & Publio Scipione: quibus literis de pactis induciis cum Ætolorum gente, & profectione terrestrium copiarum versus Hellespontum certiores fiebant. Antiocho similiter & Seleuco eadem ab Ætolis sunt nuntiata.

ΙΘ.

Λευκίου ὑπάτου γράμματα.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς τὴν Σάμον προσέπεσε γράμματα, τοῖς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Εὐμένη, παρά τε Λευκίου τοῦ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἔχοντος, καὶ παρὰ Ποπλίου Σκιπίωνος, δηλοῦντα τὰς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς γεγενημένας συνθήκας ὑπὲρ τῶν ἀνοχῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πορείαν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, καὶ Σέλευκον, ταῦτα διεσάφειτο παρὰ τῶν Αἰτωλῶν.

XX.

Societas inter Eumenem Regem & Achaos.

IN Græcia quum Legatio venisset in Achaiam ab Eumene, societatis jungendæ causâ missa, multitudo Achæorum in concilio con-

Κ.

Εὐμένους καὶ Ἀχαιῶν συμμαχία.

ΟΤΙ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, πρεσβείας παραγενομένης εἰς Ἀχαΐαν παρ' Εὐμένους τοῦ βασιλέως ὑπὲρ συμμαχίας, ἀθροισθέντες

ἐλθόντες εἰς ἐκκλησίαν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν, τήν τε συμμαχίαν ἐπεκύρωσαν, καὶ νεανίσκους ἐξαπέστειλαν, πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ ρ, ὧν ἡγεῖτο Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης.

ΚΑ.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Πέργαμον συγκλεισθεὶς προτεινομένην Ῥωμαίοις διάλυσιν ὑπ' Ἀντιόχου ἔπεισε μὴ δέχεσθαι.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Πέργαμον ἐμβαλὼν, πυθόμενος δὲ τὴν παρουσίαν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, καὶ θεωρῶν οὐ μόνον τὰς ναυτικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἐπ' αὐτὸν παραγινομένας, ἐβουλεύετο λόγους ποιήσασθαι περὶ διαλύσεως, ὁμοῦ πρός τε Ῥωμαίους καὶ τὸν Εὐμένη καὶ τοὺς Ῥοδίους. ἐξάρας οὖν ἅπαντι τῷ στρατεύματι, παρῆν πρὸς τὴν Ἐλαίαν. καὶ λαβὼν λόφον τινὰ κατάντικρυ τῆς πόλεως, τὸ μὲν πεζικὸν ἐπὶ τούτου κατέστησε· τοὺς δὲ ἱππεῖς παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν παρενέβαλε πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων. αὐτὸς δὲ μεταξὺ τούτων γενόμενος, διεπέμπετο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ διαλύσεως. Ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων, συναγαγὼν τούς τε Ῥοδίους καὶ τὸν Εὐμένη, ἠξίου λέγειν περὶ τῶν ἐνεστώτων τὸ φαινόμενον. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Εὔδημον καὶ Παμφιλίδαν, οὐκ ἀλλότριοι τῆς διαλύσεως ἦσαν. ὁ δὲ βασιλεὺς, οὔτ' εὐσχήμονα τὴν διάλυσιν, οὔτε δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρὸν εἶναι. εὐσχήμονα γὰρ ἔφη, πῶς οἷόν τε γενέσθαι

gregata societatem firmavit: & juvenum manum suppetias ei misit, pedites mille cum equitibus centum; Diophane Megalopolitano omnibus his copiis præposito.

XXI.

Quomodo Eumenes Rex Pergami inclusus, oblatam pacem ab Antiocho ne acciperent Romani auctor fuerit.

FECERAT Rex Antiochus in agrum Pergamenum impressionem; deinde audito Eumenem Regem adesse; cognito etiam non navales solum copias, verùm & terrestres adversus ipsum convenisse, de pace cum Romanis simul atque Eumene & Rhodiis agendum sibi statuit. Igitur motis castris ad Elæam accedit. & tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum omnes copias ibi constituit: equitatum (erant autem supra sex millia equitum,) in campis sub ipsa urbis mœnia ordinatum locat. Inter hos ipse quum esset, in urbem ad Lucium missitavit, qui de pace agerent. Romanus Imperator in unum convocatis Rhodiis atque Eumene, sententias eorum de præsenti negotio exquisivit. Eudemus igitur & Pamphilidas non aspernari pacem: Rex neque honestum esse dicere de pace agi; nec finem rei hoc tempore imponi posse. Quî enim, inquit, honesta potest

fieri

fieri conventio, si mœnibus inclusi pacem fecerimus? sed ne ratio quidem ulla est, ait, ejus conficiendæ. quomodo enim, si Consulem non exspectaverimus, absque illius auctoritate fœdus de quo convenerit firmare poterimus? Ad hæc, si vel maxime spes ostendatur concordiæ cum Antiocho ineundæ; scilicet neque navales copias neque pedestres prius reducere in patriam licebit, quàm & populus & Senatus quæ fuerint probata rata esse jusserint. Restat igitur, ut dum exspectabitur eorum jussio, hiberna his in locis copiæ agant, ac bellum quidem omittant; cæterùm commeatibus præbendis & cæteris rebus necessariis socios exhauriant. deinde si pax Senatui non fuerit probata, instaurandum novum de integro bellum tunc erit, cum diis volentibus id omnino perfecisse possumus. Hæc tum suasit Eumenes; cujus consilio utens Lucius, Antiocho respondit, ante Proconsulis adventum, pacem fieri non posse. Antiochus eo responso accepto, Elæensium agrum extemplo vastavit. deinde autem Seleuco in his locis commorante, Antiochus cum infesto exercitu continuis itineribus pergens, in eum quem vocant Thebes campum impressionem fecit; quumque in agrum opulentum & bonorum omnium ubere ac beata copia abundantem devenisset, præda omne genus exercitum suum implevit,

τὴν σύμβασιν, ἐὰν τειχήρεις ὄντες ποιώμεθα τὰς διαλύσεις; καὶ μὴν οὐδὲ δυνατὴν ἔφησε κατὰ τὸ παρόν. πῶς γὰρ ἐνδέχεται μὴ προσδεξαμένους ὕπατον, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, βεβαιῶσαι τὰς ὁμολογηθείσας συνθήκας; χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν ὅλως γένηταί τι σημεῖον ὁμολογίας πρὸς τὸν Ἀντίοχον· οὔτε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις δυνατὸν ἐπανελθεῖν δήπουθεν εἰς τὴν ἰδίαν, οὔτε τὰς πεζικάς, ἐὰν μὴ πρότερον, ὅ, τι δῆμος, ἤτε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα. λείπεται δὲ καραδοκοῦντας τὴν ἐκείνων ἀπόφασιν, παραχειμάζειν ἐνθάδε, καὶ πράττειν μὲν μηδέν· ἐκδαπανᾶν δὲ τὰς τῶν ἰδίων συμμάχων χορηγίας καὶ παρασκευάς. ἐπεὶ δ᾽ ἂν μὴ * παρῇ τῇ συγκλήτῳ διαλύεσθαι, καινοποιεῖν πάλιν ἀπ᾽ ἀρχῆς τὸν πόλεμον· ἐν οἷς δυνάμεθα θεῶν βουλομένων, πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ὅλοις. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Λεύκιος ἀποδεξάμενος τὴν συμβουλίαν, ἀπεκρίθη τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον, ὅτι πρὸ τοῦ τὸν ἀνθύπατον ἐλθεῖν, οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τὰς διαλύσεις. ὧν ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίοχον, παραυτίκα μὲν ἐδῄουν τὴν τῶν Ἐλαϊτῶν χώραν. ἑξῆς δὲ τούτοις, Σέλευκος μὲν ἐπὶ τούτων ἔμενε τῶν τόπων· Ἀντίοχος δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον· καὶ παραβεβληκὼς εἰς χώραν εὐδαίμονα, καὶ γέμουσαν ἀγαθῶν, ἐπλήρου τὴν στρατιὰν παντοδαπῆς λείας.

ΚΒ.

Πῶς Ἀντιόχου καὶ Ῥωμαίων εἰς συμμαχίαν τὸν Προυσίαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν προσκαλουμένων, τέλος ἐξενίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ὅτι Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς παραγενόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ἀπὸ τῆς προειρημένης στρατείας διεπέμπετο συνεχῶς πρὸς Προυσίαν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς τὴν σφετέραν συμμαχίαν. ὁ δὲ Προυσίας κατὰ μὲν τοὺς ἀνώτερον χρόνους οὐκ ἀλλότριος ἦν τοῦ κοινωνεῖν τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον· πάνυ γὰρ ἐδεδίει τοὺς Ῥωμαίους, μὴ ποιῶνται εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν ἐπὶ καταλύσει πάντων τῶν δυναστῶν. παραγενομένης δ' ἐπιστολῆς αὐτῷ παρά τε Λευκίου καὶ Ποπλίου τῶν ἀδελφῶν, κομισάμενος ταύτην καὶ διαγνοὺς, ἐπὶ ποσὸν ἔστη τῇ διανοίᾳ καὶ προεῖδε τὸ μέλλον ἐνδεχομένως· ἅτε τῶν περὶ τὸν Πόπλιον ἐναργέσι κεχρημένων, καὶ πολλοῖς μαρτυρίοις, πρὸς πίστιν διὰ τῶν ἐγγεγραμμένων. οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἔφερεν ἀπολογισμούς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων Ῥωμαίων· δι' ὧν παρεδείκνυον, οὐχ οἷον ἀφῃρημένοι τινὰς τῶν ἐξ ἀρχῆς βασιλέων τὰς δυναστείας, ἀλλὰ τινὰς μὲν καὶ προσκατεσκευακότες αὐτοὶ δυνάστας· ἐνίους δ' ηὐξηκότες, καὶ πολλαπλασίους αὐτῶν τὰς ἀρχὰς πεποιηκότες· ὧν κατὰ μὲν τὴν Ἰβηρίαν, Ἀνδοβάλην καὶ Κολίχαντα προεφέροντο· κατὰ δὲ τὴν Λιβύην, Μασσανάσσην· ἐν δὲ τοῖς κατὰ

XXII.

Quomodo Rege Antiocho & Romanis eodem tempore Prusiam ad societatem invitantibus, vicerint tandem Romani.

SECUNDUM expeditionem de qua diximus, Sardeis venit Rex Antiochus. atque inde loci subinde ad Prusiam misit, qui eum hortarentur ad ineundam secum societatem. Prusias superioribus quidem temporibus non erat alienus à consilio jungendæ cum Antiocho societatis: admodum enim Romanos formidabat, ne ad tollendas omnes dominationes in Asiam trajicerent. postea verò quàm allatæ ei fuerunt literæ à Lucio & Publio Scipionibus fratribus, atque ille eas accepit legitque, jactatione animi aliquantum est liberatus, & futurum belli eventum non levibus conjecturis est auguratus. Publius siquidem ut fidem illi faceret, multis argumentis iisque perspicuis & evidentibus in literis ad eum datis usus fuerat. neque suum dumtaxat animum ab ea mente alienum ostenderat, sed & universi populi Rom. quem demonstrabat adeo non ademisse ulli antiquo & legitimo Regi dominationem suam; ut contra nonnullos ipse regulos qui ante non erant instituerit: quorundam majestatem auxerit, amplificato multis partibus eorum regno. Ex horum numero proferebantur in exemplum, ex Hispania Indibilis & Colchas; ex Africa Massanissa; ex Illyrico

Illyrico Pleuratus; quos omnes de regulis tenuibus ac vilibus ut certi Reges ab omnibus agnoscerentur, populus Rom. fecisset. Addebat pariter & de Philippo ac Nabide qui essent in Græcia: quorum illum bello victum, eoque necessitatis adactum ut obsides dare, tributa pendere consentiret: & tamen huic, simul exiguum aliquod suæ benevolentiæ testimonium hoc tempore exhibuisset, filium & omnes juvenes eos qui una cum ipso obsides Romæ erant, esse restitutos; tributa etiam ex parte aliqua remissa; multas item urbes redditas, quæ per bellum fuerant captæ. Nabim ut funditus tolleret in potestate Populi Rom. fuisse: quod ille non fecerit, sed ei quamvis tyranno pepercisse, fidei vinculis dumtaxat, prout moris est, acceptis. Hæc ut consideraret Prusias per literas monebant Scipiones: & ut posito metu de suo regno, populi Romani partem amplecteretur. fore enim nunquam ut ejus consilii ipsum pœniteat. His auditis Prusias alium animum induit. Venit postea ad eum legatio cujus princeps C. Livius: tum verò Rex cum his legatis collocutus, spes consiliaque sua ab Antiocho penitus separavit. Antiochus hac spe destitutus, Ephesum se contulit. qui quum ita judicaret, nullam esse aliam rationem impediendi ne pedestres copiæ hostium trajicerent, atque omnino bellum ex Asia expellendi, quàm si potentem maris se firmè stabiliret, navale prælium facere, & dimicatione maritima cum hoste cernere proposuit.

τὴν Ἰλλυρίδα τινὰς, Πλεύρατιν. οὓς ἁπάντας ἔφασαν ἐξ ἐλαφρῶν καὶ τῶν τυχόντων δυναστῶν, πεποιηκέναι βασιλεῖς ὁμολογουμένως. ὁμοίως κατὰ τὴν Ἑλλάδα, Φίλιππον καὶ Νάβιν· ὧν, Φίλιππον μὲν καταπολεμήσαντες καὶ συγκλείσαντες εἰς ὅμηρα καὶ φόρους, βραχεῖαν αὐτοῦ νῦν λαβόντες ἀπόδειξιν εὐνοίας, ἀποκαθεστακέναι μὲν αὐτῷ τὸν υἱὸν, καὶ τοὺς ἅμα τούτῳ συνομηρεύοντας νεανίσκους, ἀπολελυκέναι δὲ τῶν φόρων. πολλὰς δὲ τῶν πόλεων ἀποδεδωκέναι τῶν ἁλουσῶν κατὰ πόλεμον. Νάβιν δὲ δυνηθέντες ἄρδην ἐπανελέσθαι, τοῦτο μὲν οὐ ποιῆσαι· φείσασθαι δ' αὐτοῦ, καίπερ ὄντος τυράννου, λαβόντες πίστεις τὰς εἰθισμένας· εἰς ἃ βλέποντα παρεκάλουν τὸν Προυσίαν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, μὴ δεδιέναι περὶ τῆς ἀρχῆς, θαῤῥοῦντα δὲ αἱρεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων· ἔσεσθαι γὰρ ἀμεταμέλητον αὐτῷ τὴν τοιαύτην προαίρεσιν. ὧν ὁ Προυσίας διακούσας, ἐπ' ἄλλης ἐγίνετο γνώμης. ὡς δὲ παρεγενήθησαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Γάϊον Λίβιον, τελέως ἀπέστη τῶν κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίδων, συμμίξας τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν. Ἀντίοχος δὲ ταύτης ἀποπεσὼν τῆς ἐλπίδος, παρῆν εἰς Ἔφεσον. καὶ συλλογιζόμενος ὅτι μόνως ἂν οὕτω δύναιτο κωλύσειν τὴν τῶν πεζικῶν στρατοπέδων διάβασιν, καὶ καθόλου τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτρίβεσθαι, εἰ βεβαίως κρατοίη τῆς θαλάττης, προέθετο ναυμαχεῖν, καὶ κρίνειν τὰ πράγματα διὰ τῶν κατὰ θάλατταν κινδύνων.

ΚΓ.

Ὅτι μετὰ τ̄ Ῥωμαίων διάβασιν εἰς τὴν Ἀσίαν πτοηθεὶς Ἀντίοχος πρεσβείαν ἔπεμψε πρὸς Ῥωμαίους ὑπὲρ εἰρήνης.

Ὅτι Ῥωμαῖοι καὶ στρατευόμενοι τὰς πατρίους θυσίας ἐσπουδασμένως τηροῦσι.

Αἱ τοῦ Ἀντιόχου ἐντολαὶ δημοσίᾳ τε πρὸς τὸ συνέδριον, καὶ ἰδίᾳ πρὸς Πόπλιον Σκιπίωνα.

Ὅτι ὁ Ἀντίοχος μετὰ τ̄ κατὰ τὴν ναυμαχίαν γενομένην ἧτταν, ἐν ταῖς Σάρδεσι παρεὶς τοὺς καιροὺς, καὶ καταμέλλων ἐν τοῖς ὅλοις, ἅμα τῷ πυθέσθαι τ̄ πολεμίων τ̄ διάβασιν, συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ, καὶ δυσελπιστήσας, ἔκρινε διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λεύκιον καὶ Πόπλιον ὑπὲρ διαλύσεων. προχειρισάμενος δὲ Ἡρακλείδην τὸν Βυζάντιον, ἐξέπεμψε δοὺς ἐντολάς· ὅτι παραχωρεῖ τ̄ τε τ̄ Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τ̄ Ἀλεξανδρέων πόλεως, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος ἔλαβε τὰς ἀρχάς. ὁμοίως δὲ καὶ τινὰς ἑτέρας ὑφαιρεῖσθαι βούλωνται τ̄ κατὰ τ̄ Αἰολίδα καὶ τ̄ Ἰωνίαν, ὅσαι τἀκείνων ᾕρηνται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τ̄ ἡμισείαν δώσει τ̄ γεγενημένης σφίσι δαπάνης, εἰς τ̄ πρὸς αὐτὸν διαφοράν. Ταύτας μὲν οὖν ὁ πεμπόμενος εἶχε τὰς ἐντολὰς πρὸς τ̄ κατὰ κοινὸν ἔντευξιν·

XXIII.

Quomodo post Romanorum trajectionem in Asiam metu consternatus Antiochus legatos de pace ad Romanos miserit.

Romanorum in sacris curandis patrio ritu, etiam cum in expeditione versabantur, cura & studium.

Mandata Antiochi & publice ad concilium, & privatim ad Scipionem Africanum data.

POST victores dimicatione maritima Romanos, Antiochus Sardibus hærens rei gerendæ temporibus consumptis, & summa lentitudine omnia administrans, simul intellexit trajecisse hostes Hellespontum, fractus animo, & desperans rebus suis, legatos ad Lucium & Publium Scipiones de pace statuit mittendos. Igitur Heraclidem Byzantium ad id munus deligit, & cum his mandatis mittit: Lampsaco & Smyrna nec non Alexandria, quas urbes caussam bello præbuerint, cessurum se: ac si quas alias in Æolide & Jonia Romani, quod suarum partium præsenti bello fuerint, vindicare ab imperio regio velint, has quoque tradere paratum. Ad hæc, impensæ in bellum adversus se factæ partem dimidiam Regem præstaturum. Hæc data Heraclidæ mandata sunt in publico colloquio exponenda:

alia

alia deinde addita, privatim ad Publium perferenda; quæ cujusmodi fuerint deinceps explicabimus. Is legatus ut ad Hellespontum venit, & Romanos eodem in loco reperit stativa agentes, ubi primùm postquam mare trajecerant, tentoria fixerant; lætari primò, quòd crederet multum se eo adjuvari ad impetranda quæ vellet, quòd quieti hostes se continerent, neque post transitum in Asiam quidquam tentassent. mox cognitò Publium trans mare adhuc esse, male agi secum existimavit: quod in illius animo & voluntate momentum maximum ad negotium conficiendum esset positum. Caussa autem cur in primis castris hæreret exercitus, & quare à legionibus Publius se disjunxisset, fuit quòd *Salius ille erat*: Est autem Saliorum collegium, ut diximus in iis quæ de populi Rom. institutis disseruimus, unum ex illis tribus collegiis, per quæ præcipua Romæ sacrificia diis fiunt: estq; ita moribus eorum receptum, ut quocunque in loco fuerint deprehensi Salii tempore ejus solennitatis, ex eo ne discedant. Id quod Publio tunc accidit. nam quum inibi copiæ essent, ut in Hellespontum trajicerent, incidit tempus illud, adeo ut excedere loco non posset. inde factum ut ab exercitu separaretur Publius, & in Europa maneret. utque exercitus post transitum in Asiam eodem loco consisteret, neque eorum quæ res postulabat quidquam posset exsequi, dum exspectatur Publius. Qui postquam advenit, diebus aliquot elapsis Heraclides in concilium vocatus, &

ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Πόπλιον ἑτέρας ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. ἀφικόμενος δὲ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ προειρημένος πρεσβευτής, καὶ καταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους ἔτι ὄντας ἐπὶ τῆς στρατοπεδείας, οὗ πρῶτον κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῆς διαβάσεως, ταῖς μὲν ἀρχαῖς ἥσθη, νομίζων αὑτῷ συνεργὸν εἶναι πρὸς τὴν ἔντευξιν, τὸ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων καὶ πρὸς μηδὲν ὡρμηκέναι τῶν ἑξῆς τοὺς ὑπεναντίους. πυθόμενος δὲ τὸν Πόπλιον ἔτι μένειν ἐν τῷ πέραν, ἐδυσχέρησε, διὰ τὸ τὴν πλείστην ῥοπὴν κεῖσθαι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐκείνου προαιρέσει. Αἴτιον δ' ἦν καὶ τοῦ μένειν τὸ στρατόπεδον ἐπὶ τῆς πρώτης παρεμβολῆς, καὶ τοῦ κεχωρίσθαι τὸν Πόπλιον ἀπὸ τῶν δυνάμεων, τὸ, Σάλιον εἶναι τὸν προειρημένον ἄνδρα: τοῦτο δ' ἔστι, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς πολιτείας εἴρηται, τῶν τριῶν ἓν σύστημα, δι' ὧν συμβαίνει τὰς ἐπιφανεστάτας θυσίας ἐν τῇ Ῥώμῃ συντελεῖσθαι τοῖς θεοῖς, * τριακονθήμερον μὴ μεταβαίνειν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θυσίας, ἐν ᾗ ἂν χώρᾳ καταληφθῶσιν οἱ Σάλιοι οὗτοι. ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι Ποπλίῳ· τῆς γὰρ δυνάμεως μελλούσης περαιοῦσθαι, κατέλαβεν αὐτὸν οὗτος ὁ χρόνος, ὥστε μὴ δύνασθαι μεταβαλεῖν τὴν χώραν. Διὸ συνέβη τόντε Σκηπίωνα χωρισθῆναι τῶν στρατοπέδων, καὶ μεῖναι κατὰ τὴν Εὐρώπην. τὰς δὲ δυνάμεις περαιωθείσας μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ μὴ δύνασθαι πράττειν τῶν ἑξῆς μηδὲν, προσαναδεχομένας τὸν προειρημένον ἄνδρα. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης, μετά τινας ἡμέρας παραγενομένου τοῦ Ποπλίου, κληθεὶς πρὸς τὸ συνέδριον

εἰς ἔντευξιν, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς· φάσκων τῆς τε τῶν Λαμψακηνῶν καὶ Σμυρναίων, ἔτι δὲ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅσαι τυγχάνουσιν ᾑρημέναι τὰ Ῥωμαίων. πρὸς δὲ τούτοις τῆς ἡμισείας ἀναδέξασθαι τῆς γεγενημένης αὐτοῖς δαπάνης εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διελέχθη, παρακαλῶν τοὺς Ῥωμαίους, μήτε τὴν τύχην λίαν ἐξελέγχειν, ἀνθρώπους ὑπάρχοντας, μήτε τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν ἐξουσίας ἀόριστον ποιεῖν· ἀλλὰ περιγράφειν, μάλιστα μὲν τοῖς τῆς Εὐρώπης ὅροις· καὶ γὰρ ταύτην μεγάλην ὑπάρχειν καὶ παράδοξον, διὰ τὸ μηδένα καθῖχθαι τῶν προγεγονότων αὐτῆς. εἰ δὲ πάντως καὶ τῆς Ἀσίας βούλονται τινὰ προσαποδράττεσθαι, διορίσαι ταῦτα· πρὸς πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν, προσελεύσεσθαι τὸν βασιλέα. Ῥηθέντων δὲ τούτων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, τὸν στρατηγὸν ἀποκριθῆναι, διότι τῆς μὲν δαπάνης, οὐ τὴν ἡμίσειαν, ἀλλὰ πᾶσαν, δίκαιόν ἐστιν Ἀντίοχον ἀποδοῦναι. φῦναι γὰρ τὸν πόλεμον ἐξ ἀρχῆς, οὐ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. τῶν δὲ πόλεων, μὴ τὰς κατὰ τὴν Αἰολίδα, καὶ τὴν Ἰωνίαν μόνον ἐλευθεροῦν, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου δυναστείας ἐκχωρεῖν. Ὁ μὲν οὖν πρεσβευτὴς ταῦτα ἀκούσας παρὰ τοῦ συνεδρίου, διὰ τὸ πολὺ τῶν ἀξιουμένων τὰς ἐπιταγὰς ὑπεραίρειν, οὐδένα λόγον ποιησάμενος, τῆς μὲν κοινῆς ἐντεύξεως ἀπέστη· τὸν δὲ Πόπλιον ἐθεράπευσε φιλοτίμως. λαβὼν δὲ

ad colloquium admissus, quæ acceperat mandata edidit, dixitque velle Antiochum Lampsaco, Smyrna necnon Alexandria Romanis cedere: & si quæ aliæ in Æolide & Jonia Romanarum partium in præsenti bello fuerint: ad hæc impensæ in bellum istud factæ, partem dimidiam in se suscipere Antiochum. Multa præterea alia ad eundem finem spectantia disseruit: quum Romanos hortaretur, ut memores homines se natos, neque Fortunam nimis experiri vellent, neque imperii sui magnitudinem in infinitum producere: finirent potiùs illud; maximè quidem Europæ finibus: id quoque magnum esse & supra hominum fidem: utpote quale nemo ante hanc memoriam fuit consecutus. quod si omnino etiam ex Asia partem aliquam præterea abstrahere velint, illam definiant: Regem enim ad omnia paratum venire, quę fieri possent. His expositis, de concilii sententia in hæc verba respondit Consul; Æquum esse, ut Antiochus impensæ in bellum factæ non dimidiam partem, sed totam ipsam præstet. neque enim propter Romanos, sed propter Regem constitutum initio bellum fuisse; æquum etiam esse, ut non eas dumtaxat urbes quæ sunt in Æolide atque Jonia liberet; verùm & universo cis Taurum montem imperio cedat. Legatus postquam hæc in concilio audivit, quoniam postulata hæc fines mandatorum longe excedebant, quæ dicta fuerant pro indictis habuit, ac deinceps publico congressu abstinuit. Publium verò privatim summo studio coluit:

coluit: & oportunum aliquando tempus nactus, mandata ei aperuit, quæ ab Antiocho acceperat. Erant autem hæc: Omnium primùm filium ei sine pretio redditurum Regem dixit. (acciderat enim principio belli, ut P. Scipionis filius captus ad Antiochum deduceretur;) dixit deinde, paratum esse Antiochum, & jam Scipioni quantam velle se significasset pecuniæ vim dare; & deinceps regni opes cum eo communicare, si per eum pacem iis quas proposuerat conditionibus, impetrasset. Publius ad hæc: quod de filio polliceretur, id se ait accipere: multumque se illi eo nomine debiturum, si promisso fides existeret. ad cætera quod attinet, ignorantiâ labi ipsum dixit, planeque ab utilis sibi consilii via aberrare, non in hoc solummodo privato secum colloquio: sed etiam cum in concilio verba fecit. Nam si dum Lysimachiam, & aditum in Chersonesum habuit in potestate, has obtulisset conditiones; facile ipsum quæ vellet fuisse consecuturum. Similiter si etiam postquam his cessit, ad Hellespontum cum exercitu occurrisset, & speciem ostentans impedituri transitum nostrum, hæc eadem per legatos petiisset; fieri potuisse, ut & sic rem impetraret. nunc concesso copiis nostris in Asiam transitu, & non solùm frenis, sed etiam sessore accepto; qui legatus veniat pacem ex æquo petens, jure merito repulsam ferre, ac spe sua destitui. Monebat ergo illum, rebus suis ut melius consuleret, & qui sit præsens suus status vere consideraret. pro filii liberatione promissa

καιρὸν ἁρμόζοντα, διελέγετο περὶ ὧν εἶχε τὰς ἐντολάς. αὗται δ' ἦσαν· διότι πρῶτον μὲν, χωρὶς λύτρων ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸν υἱὸν ἀποδώσει. συνέβαινε γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῦ πολέμου, τὸν υἱὸν τὸν τοῦ Σκιπίωνος γεγονέναι τοῖς περὶ Ἀντίοχον ὑποχείριον. δεύτερον δὲ, διότι καὶ κατὰ τὸ παρὸν, ἕτοιμός ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ὅσον ἂν ἀποδείξῃ διδόναι πλῆθος χρημάτων· καὶ μετὰ ταῦτα κοινὴν ποιεῖν τὴν ἐκ τῆς βασιλείας χορηγίαν, ἐὰν συνεργήσῃ τοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως προτεινομέναις διαλύσεσιν. Ὁ δὲ Πόπλιος, τὴν μὲν κατὰ τὸν υἱὸν ἐπαγγελίαν, ἔφη, δέχεσθαι, καὶ μεγάλην χάριν ἕξειν ἐπὶ τούτοις, ἐὰν βεβαιώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν. περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφη, καὶ παραπαίειν ὁλοσχερῶς τοῦ σφετέρου συμφέροντος, οὐ μόνον κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔντευξιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς τὸ συνέδριον· εἰ μὲν γὰρ ἔτι Λυσιμαχείας, καὶ τῆς εἰς τὴν Χερρόνησον εἰσόδου κύριος ὑπάρχων, ταῦτα προύτεινε, ταχέως ἂν αὐτὸν ἐπιτυχεῖν. Ὁμοίως, εἰ καὶ τούτων ἐκχωρήσας παραγεγόνει πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ δῆλος ὢν ὅτι κωλύσει τὴν διάβασιν ἡμῶν, ἐπρέσβευε περὶ τῶν αὐτῶν τούτων· ἦν ἂν οὕτως αὐτὸν ἐφικέσθαι τῶν ἀξιουμένων. ὅτε δὲ ἐάσας ἐπιβῆναι τῆς Ἀσίας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, καὶ προσδεξάμενος οὐ μόνον τὸν χαλινὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀναβάτην, παραγίνεται πρεσβεύων περὶ διαλύσεων ἴσων· εἰκότως ἂν ἀποτυγχάνειν, καὶ διαψεύδεσθαι τῶν ἐλπίδων. Διόπερ αὐτῷ παρῄνει, βέλτιον βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐνεστώτων, καὶ βλέπειν τοὺς καιροὺς ἀληθινῶς. ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν υἱὸν ἐπαγ-

γιλίας, ὑπισχνεῖτο δώσειν αὐτῷ συμβουλίαν ἀξίαν τῆς προτεινομένης χάριτος. παρεκάλει γὰρ αὐτὸν εἰς πᾶν συγκαταβαίνειν· μάχεσθαι δὲ κατὰ μηδένα τρόπον Ῥωμαίοις. Ὁ μὲν Ἡρακλείδης ταῦτα ἀκούσας, ἐπανῆλθε, καὶ συμμίξας, διεσάφει τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ μέρος. Ἀντίοχος νομίσας οὐδὲν ἂν βαρύτερον αὐτῷ γενέσθαι πρόσταγμα τοῦ νῦν ἐπιταττομένου, εἰ ληφθείη μαχόμενος· τῆς μὲν περὶ τὰς διαλύσεις ἀσχολίας ἀπέστη· τὰ δὲ πρὸς ἀγῶνα πάντα, καὶ πανταχόθεν ἡτοίμαζεν.

ΚΔ.

Πῶς ὁ Ἀντίοχος πρῶτον μὲν ἐπικηρυκευσάμενος, ἔπειτα δὲ πρέσβεις ἀποστείλας πρὸς τοὺς Σκηπίωνας, εἰρήνην διεπράξατο αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τίσιν αὐτῆς ἐτύχε.

ΟΤΙ μετὰ τὴν νίκην οἱ Ῥωμαῖοι τὴν αὐτῶν πρὸς Ἀντίοχον, παρειληφότες καὶ τὰς Σάρδεις, καὶ τὰς ἀκροπόλεις ἄρτι, ἧκε Μουσαῖος, ἐπικηρυκευόμενος παρ᾽ Ἀντιόχου· τοῦ δὲ περὶ τὸν Πόπλιον φιλανθρώπως προσδεξαμένου αὐτὸν, ἔφη βούλεσθαι τὸν Ἀντίοχον ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. διόπερ ἀσφάλειαν ἠξίου δοθῆναι τοῖς παραγινομένοις. τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, οὗτος μὲν ἐπανῆλθεν. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἧκον πρέσβεις παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου, Ζεῦξις, ὁ πρότερον ὑπάρχων Λυδίας σατράπης, καὶ Ἀντίπατρος ἀδελφιδοῦς· οὗτοι δὲ πρῶτον μὲν ἐσπούδαζον ἐντυχεῖν

consilium illi se pollicebatur daturum, dignum ostenso beneficio. Hortabatur namque ut nullam pacis conditionem recusans, quocunque Romani vocarent, sequeretur; bello adversus Romanos modis omnibus ut absisteret. His auditis revertitur Heraclides. qui Regem ut convenit, omnia sigillatim ei exposuit. Antiochus, nihil gravius sibi si bello esset victus, imperatum iri ratus, cogitatione pacis abstinuit, & necessaria ad prælium omnia undique apparavit.

XXIV.

Quomodo Antiochus caduceatoribus primùm missis, deinde legatis, pacem à Romanis impetravit, & quibus conditionibus.

POST victoriam Romanorum de Rege Antiocho, mox à captis Sardibus & arcibus aliquot, venit Musæus caduceator ab Antiocho missus: qui à Publio Scipione humanè acceptus, dixit, velle Antiochum legatos mittere de summa rerum acturos. postulabat igitur commeatum dari iis qui essent venturi. Re impetrata, revertitur caduceator. Paucis deinde post diebus, venere legati à Rege Antiocho, Zeuxis qui præfectus Lydiæ fuerat, & Antipater fratris filius. hi ut prius Eumenem Regem convenirent, operam dederunt; veriti

ne pro-

ne propter simultates pristinas, cupidior ipsis nocendi foret. Eo moderatiore & placatiore quàm sperarant invento, confestim ut sibi daretur concilium sunt enisi. Quo ipsis præbito, & alia quidem multa disseruerunt: cum Romanos hortarentur, ut clementer & magno animo rebus suis secundis uterentur; dicerentque non tam id Antiocho fore conducibile, quàm ipsis Romanis, quando jam illis Fortuna imperium & dominatum orbis terrarum tradidisset. Cæterum caput & primus scopus legationis erat, quid facto opus esset, ut pacem & amicitiam populi Romani Rex impetraret. Qui intererant concilio, quod jam antè factum super his rebus fuerat, habitaque deliberatio, Publium jusserunt ea quæ ipsi decreverant edere. tum Publius; Nunquam, inquit, Romani post victoriam hostibus suis implacabiliores fuerunt. nunc igitur idem responsi laturos ipsos à Romanis, quod prius tulissent, cùm ad Hellespontum prius quàm prælium committeretur venerunt. OPORTERE NIMIRUM, UT EUROPA IPSI EXCEDERENT, ET ASIA OMNI CIS TAURUM: AD HÆC PRO IMPENSIS IN BELLUM FACTIS, AMPLIUS DARENT QUINDECIM MILLIA TALENTUM EUBOICORUM; QUINGENTA PRÆSENTIA, DUO MILLIA ET QUINGENTA, CUM POPULUS ROMANUS PACEM CONFIRMAVERIT. RELIQUA DEINDE PER DUODECIM ANNOS, ITA UT

Εὐμένει τῷ βασιλεῖ, διειλαβόμενοι μὴ διὰ τὴν προγεγενημένην παρατριβὴν, φιλοτιμότερος ᾖ πρὸς τὸ βλάπτειν αὐτούς. εὑρόντες δὲ παρὰ τὴν προσδοκίαν μέτριον αὐτὸν καὶ πρᾶον, εὐθέως ἐγένοντο περὶ τὴν κοινὴν ἔντευξιν. Κληθέντες δ᾽ εἰς τὸ συνέδριον, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα διελέχθησαν, παρακαλοῦντες πράως χρήσασθαι καὶ μεγαλοψύχως τοῖς εὐτυχήμασι· φάσκοντες οὐχ οὕτως Ἀντιόχῳ τοῦτο συμφέρειν, ὡς αὐτοῖς Ῥωμαίοις, ἐπειδὴ ἡ τύχη παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν τῆς οἰκουμένης ἀρχὴν καὶ δυναστείαν. Τὸ δὲ συνέχον, πρῶτον, τί δεῖ ποιήσαντας τυχεῖν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς Ῥωμαίους. οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ πρότερον ἤδη συνηδρευκότες καὶ βεβουλευμένοι περὶ τούτων, τότε ἐκέλευον διασαφεῖν τὰ δεδογμένα τὸν Πόπλιον· ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, οὔτε νικήσαντας ἔφη Ῥωμαίους οὐδέποτε γενέσθαι βαρυτέρους· διὸ καὶ νῦν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν δοθήσεσθαι παρὰ Ῥωμαίων, ἣν καὶ πρότερον ἔλαβον, ὅτε πρὸ τῆς μάχης παρεγενήθησαν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. ΔΕΙ ΓΑΡ ΑΥΤΟΥΣ, ΕΚ ΤΕ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΕΚΧΩΡΕΙΝ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΑΔΕ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ ΠΑΣΗΣ· ΠΡΟΣ ΔΕ ΤΟΥΤΟΙΣ, ΕΥΒΟΙΚΑ ΤΑΛΑΝΤΑ ΕΠΙΔΟΥΝΑΙ ΜΥΡΙΑ ΚΑΙ ΠΕΝΤΑΚΙΣΧΙΛΙΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ, ΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΔΑΠΑΝΗΣ. ΤΟΥΤΩΝ ΔΕ, Φʹ ΜΕΝ ΠΑΡΑΧΡΗΜΑ, ΔΙΣΧΙΛΙΑ ΔΕ ΚΑΙ Φʹ ΠΑΛΙΝ, ΕΠΕΙΔΑΝ Ο ΔΗΜΟΣ ΚΥΡΩΣΗΙ ΤΑΣ ΔΙΑΛΥΣΕΙΣ. ΤΑ ΔΕ ΛΟΙΠΑ ΤΕΛΕΙΝ ΕΝ ΕΤΕΣΙ ΙΒʹ, ΔΙ-

ΔΟΝΤΑ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΤΟΣ, ΧΙΛΙΑ ΤΑΛΑΝΤΑ· ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΕΥΜΕΝΕΙ Υ' ΤΑΛΑΝΤΑ ΠΡΟΣΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΑ ΣΙΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΣΥΝΘΗΚΑΣ. ΣΥΝ ΔΕ ΤΟΥΤΟΙΣ, ΑΝΝΙΒΑΝ ΕΚΔΟΥΝΑΙ ΤΟΝ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΝ, ΚΑΙ ΘΟΑΝΤΑ ΤΟΝ ΑΙΤΩΛΟΝ, ΚΑΙ ΜΝΑΣΙΛΟΧΟΝ ΑΚΑΡΝΑΝΑ, ΚΑΙ ΦΙΛΩΝΑ, ΚΑΙ ΕΥΒΟΥΛΕΙΔΗΝ ΤΟΥΣ ΧΑΛΚΙΔΕΑΣ. ΠΙΣΤΙΝ ΔΕ ΤΟΥΤΩΝ ΟΜΗΡΟΥΣ Κ' ΔΟΥΝΑΙ ΠΑΡΑΧΡΗΜΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟΝ, ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΕΝΤΑΣ. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Πόπλιος ἀπεφήνατο ὑπὲρ παντὸς τοῦ συνεδρίου· Συγκατατεθεμένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν, ἔδοξε πᾶσιν ἐξαποστεῖλαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς παρακαλέσοντας τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον, ἐπικυρῶσαι τὰς συνθήκας. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχωρίσθησαν· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις, οἱ Ῥωμαῖοι διεῖλον τὰς δυνάμεις. μετὰ δέ τινας ἡμέρας παραγενομένων ὁμήρων εἰς τὴν Ἔφεσον, εὐθέως ἐγίνοντο περὶ τὸ πλεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅ, τ' Εὐμένης, οἵ τε παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβευταί· παραπλησίως δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων, καὶ παρὰ Σμυρναίων, καὶ σχεδὸν τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου πάντων τῶν κατοικούντων ἐθνῶν καὶ πολιτευμάτων ἐπρέσβευον εἰς τὴν Ῥώμην.

CIO TALENTA QUOT ANNIS PENDERENT. EUMENI QUOQUE QUADRINGENTA TALENTA ADHUC DEBITA REDDERENT, ET QUOD FRUMENTI RELIQUUM ESSET, QUOD EX FOEDERE CUM PATRE ICTO DEBERETUR. HANNIBALEM PRÆTEREA CARTHAGINIENSEM DEDERENT, ET THOANTEM ÆTOLUM, NECNON MNASILOCHUM ACARNANEM, ET CUM IIS CHALCIDENSES PHILONEM ET EUBULIDAM. PIGNORIS AUTEM LOCO, DARET EXTEMPLO ANTIOCHUS OBSIDES VIGINTI, QUORUM NOMINA FUERINT ADSCRIPTA. Hæc Publius totius concilii nomine pronuntiavit. Quum acciperent conditiones Antipater & Zeuxis, placuit omnibus Romam legatos mitti, qui Senatum populumque Rom. orarent, pacem ut comprobarent. atque ita tum discessum est. Sequentibus diebus Romani exercitum in hiberna dimiserunt. elapsis deinde non multis diebus, postquam deducti Ephesum essent obsides, navigationem Romam præpararunt Eumenes & Romanorum legati; itemque Rhodiorum Smyrnensium, & omnium ferme cis Taurum gentium ac civitatum oratores Romam sunt profecti.

ΚΒ.

XXV.

Πῶς ὁ βασιλεὺς Εὐμένης καὶ οἱ παρὰ Ῥοδίων πρεσβευταὶ

Quomodo Rex Eumenes & legati à Rhodiis missi super

non-

nonnullis Græcorum in Asia urbibus, quæ erant libertate donandæ, apud ipsos Romanos & in Senatu disceptaverint.

APPETENTE jam æstate post victum à Romanis Antiochum, Rex Eumenes & Antiochi legati, ac Rhodiorum, aliarumque item gentium Romam venerunt. omnes enim propemodum qui Asiam colunt populi, statim à victoria suos Romam legatos misere; cum spes omnes suas in posterum universi in Senatu Romano haberent sitas. Qui quum venissent, omnes singulari humanitate ab ordine amplissimo sunt excepti: præcipuâ verò munificentiâ & itum est obviam Regi Eumeni, & lautia ei sunt præbita: secundum hunc Rhodiis. Postquam audiendarum legationum tempus venit, primus omnium in Senatum vocatus est Eumenes, petitumque ab eo, ut quid sibi à Patribus tribui vellet, omissa in id verecundia, diceret. Ad ea respondente Rege, Si ab aliis impetratum aliquid beneficii vellet, consilio se Romanorum fuisse usurum; ne quid aut immoderate cupiisse, aut petiisse supra meritum videri posset. nunc quando ab ipsis Romanis petitum beneficium venerit, optimum ducere se ipsorum munificentiam in se & fratres suos eorum arbitrii facere: assurgit seniorum aliquis, & Eumenem jubet, diceret sine metu quid sibi videretur: esse enim propositum Patribus, quibus possent cunque rebus ei gratificari.

περὶ τῶν ἐλευθερωθησομένων ἐν Ασίᾳ Ελλήνων ἠμφισβήτησαν ἐπὶ δικασταῖς Ρωμαίοις, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συγκλήτῳ.

ΟΤΙ ἤδη τῆς θερείας ἐνισταμένης μετὰ τὴν νίκην τὴν Ρωμαίων τὴν πρὸς Αντίοχον, παρῆν ὅ τε βασιλεὺς Ευμένης, οἵ τε παρ' Αντιόχου πρέσβεις, οἵ τε παρὰ τῶν Ροδίων ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων. σχεδὸν γὰρ ἅπαντες, οἱ κατὰ τὴν Ασίαν εὐθέως μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν μάχην, ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ρώμην, διὰ τὸ πᾶσι τότε, καὶ πάσας τὰς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖσθαι. Απαντας μὲν οὖν τοὺς παραγενομένους ἐπεδέχετο φιλανθρώπως ἡ σύγκλητος· μεγαλομερέστατα δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν, καὶ τὰς τῶν ξενίων παροχὰς, Ευμένη τὸν βασιλέα· μετὰ δὲ τοῦτον τοὺς Ροδίους. Επειδὴ δ' ὁ τῆς ἐντεύξεως καιρὸς ἦλθεν, εἰσεκαλέσαντο πρῶτον τὸν βασιλέα, καὶ λέγειν ἠξίουν μετὰ παρρησίας, ὧν βούλεται τυχεῖν παρὰ τῆς συγκλήτου. τοῦ δ' Ευμένους φήσαντος, διότι, εἰ καὶ παρ' ἑτέρων τυχεῖν τινὸς ἐβούλετο φιλανθρώπου, Ρωμαίοις ἂν ἐχρήσατο συμβούλοις, πρὸς τὸ μήτ' ἐπιθυμεῖν μηδενὸς παρὰ τὸ δέον, μήτ' ἀξιοῦν μηδὲν πέρα τοῦ καθήκοντος· ὁπότε δ' αὐτὸς πάρεστι δεόμενος Ρωμαίων, ἄριστον εἶναι νομίζει τὸ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνοις, καὶ περὶ αὑτοῦ καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν. τῶν δὲ πρεσβυτέρων τινὸς ἀναστάντος, καὶ κελεύοντος μὴ καταρρωδεῖν, ἀλλὰ λέγειν τὸ φαινόμενον· διότι πρόκειται τῇ συγκλήτῳ πᾶν αὐτῷ χαρίζεσθαι τὸ δυνατὸν·

μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης. Χρόνου δ' ἐγγινομένου, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξεχώρησεν, ἡ δὲ σύγκλητος ἐβουλεύετο τί δεῖ ποιεῖν. ἔδοξεν οὖν τὸν Εὐμένη παρακαλεῖν, αὐτὸν ὑποδεικνύναι θαῤῥοῦντα, περὶ ὧν πάρεστιν· καὶ γὰρ εἰδέναι τὰ διαφέροντα τοῖς ἰδίοις πράγμασιν ἐκεῖνον ἀκριβέστερον, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν. δοξάντων δὲ τούτων εἰσεκλήθη, καὶ τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἀποδείξαντος τὰ δεδογμένα, λέγειν ἠναγκάσθη περὶ τῶν προκειμένων. Ἔφασκεν οὖν ἄλλο μὲν οὐδὲν εἰπεῖν περὶ τῶν καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, τελέως διδοὺς ἐκείνοις τὴν ἐξουσίαν. ἕνα δὲ τόπον ἀγωνιᾶν, τὸν κατὰ τοὺς Ῥοδίους. διὸ καὶ προῆχθαι νῦν εἰς τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. ἐκείνους γὰρ παρεῖναι μὲν οὐδὲν ἧττον ὑπὲρ τοῦ τῆς σφετέρας πατρίδος συμφέροντος σπουδάζοντας, ἤπερ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀρχῆς φιλοτιμεῖσθαι κατὰ τὸ παρόν. τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν τὴν ἐναντίαν ἔμφασιν ἔχειν τῇ προθέσει τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. τοῦτο δ' εἶναι ῥᾴδιον καταμαθεῖν· ἐρεῖν μὲν γὰρ αὐτοὺς, ἐπειδὰν εἰσπορευθῶσι, διότι πάρεισιν, οὔτε παρ' ὑμῶν αἰτούμενοι τὸ παράπαν οὐδὲν, οὔθ' ἡμᾶς βλάπτειν θέλοντες κατ' οὐδένα τρόπον. πρεσβεύουσι δὲ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων Ἑλλήνων. τοῦτο δ' οὐχ οὕτως αὐτοῖς εἶναι κεχαρισμένον φήσουσιν, ὡς ὑμῖν καθῆκον καὶ τοῖς γεγονόσιν ἔργοις ἀκόλουθον. ἡ μὲν οὖν διὰ τῶν λόγων φαντασία, τοιαύτη τις αὐτῶν ἔσται· τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἐναντίαν ἔχοντα τούτοις εὑρεθήσεται διάθεσιν. Τῶν γὰρ πόλεων ἐλευθερωθεισῶν, ὡς αὐτοὶ

perstat Rex in eadem sententia. Quum aliquandiu ita certatum esset, Eumenes templo excessit: Senatus qui remanserat, quid opus facto consultat. Placuit igitur Regem hortari, ut expromeret ipse fidenter, quorum caussa venisset: ipsum enim optimè scire, quæ regno suo sint accommoda Asiamque melius nosse. his ita decretis reductus est: & cum seniorum aliquis Patrum voluntatem ei indicasset, coactus est quæ vellet dicere. tum ergo Rex: Aliud quidem nihil de rebus suis dicturum, ait, eademque in sententia perseveraturum, atque omnino ipsorum arbitrio rem permissurum. Una in parte anxium laborare se, quæ ad Rhodios pertineret: propterea sui officii putasse, ut de præsenti negotio verba apud eos faceret. Nam & illos adesse non minore cum studio patriæ commoda promovendi, quàm cupiat ipse regno suo esse consultum. cæterùm eorum orationem contrariam speciem ostendere, ejus quod re vera ab ipsis agitur. id quod cognitu sit facile. dicturos enim ubi datus eis fuerit Senatus; venisse non ut quicquam omnino petant à vobis, aut ut nos ulla re lædant: sed ad impetrandam Græcorum, qui in Asia sunt, libertatem esse missos: quod non tam gratum sibi dicent futurum, quàm vos decere, & antefactis convenire. Et orationis quidem illorum hic color erit: at rem ipsam contrario plane modo se habere invenietis. Nam si, quod ipsi postulabunt, liberatæ

civitates

civitates fuerint, eveniet, ut maximum potentia eorum capiat incrementum; nostra quodammodo tollatur. libertatis enim nomen & indulgentia suis legibus vivendi, omnes penitus à nobis avertet, non solùm qui jam liberabuntur, sed etiam veteres subditos nostros; ubi semel vester hic animus illis innotuerit: eademque res hos omnes Rhodiis adjunget. Quippe ita natura comparatum est, ut hi per Rhodios liberati, (sic enim ipsi sibi persuadebant,) verbo quidem socii eorum sint futuri; re autem vera imperata omnia illorum sint facturi, tanto obligati beneficio. Oramus igitur vos, Patres conscripti, caveatis hac in parte, ne per incogitantiam alios ex sociis præter modum extollatis; alios sine ratione deprimatis. Simul videte, ne si in illos qui adversum vos arma tulerint, beneficia vestra conferatis; veros amicos præ illis contemnatis atque aspernemini. Equidem in aliis rebus jure meo quocunque, sine pertinacia cuilibet cedam: in certamine verò amicitiæ vestræ & benevolentiæ erga vos, nemo plane est mortalium à quo vinci me, pro mea virili, æquo animo sim passurus. neque dubito parentem meum, si esset in vivis, eadem quæ ipse dico, fore dicturum. Nam & ille primus ferme omnium Asiam Græciamque incolentium, in amicitiam societatemque vestram quum venisset, constantissima fide ad extremum finem vitæ, hanc servavit: neque id animo dumtaxat, sed etiam factis.

περικαλοῦσι, τὴν μὲν τούτων συμβήσεται δύναμιν αὐξηθῆναι πολλαπλασίως· τὴν δὲ ἡμετέραν, τρόπον τινὰ καταλυθῆναι· τὸ γὰρ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα, καὶ τῆς αὐτονομίας, ἡμῖν μὲν ἄρδην ἀποσπάσει πάντας, οὐ μόνον τοὺς νῦν ἐλευθερωθησομένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρότερον ἡμῖν ὑποτεταγμένους, ἐπειδὰν ὑμεῖς ἐπὶ ταύτης ὄντες φανεροὶ γένησθε τῆς προαιρέσεως· τούτοις δὲ προσθήσει πάντας. τὰ γὰρ πράγματα φύσιν ἔχει τοιαύτην. δόξαντες γὰρ ἐλευθερῶσθαι διὰ τούτους, ὀνόματι μὲν ἔσονται σύμμαχοι τούτων· τῇ δ' ἀληθείᾳ, πᾶν ποιήσουσι τὸ κελευόμενον ἑτοίμως, τῇ μεγίστῃ χάριτι γεγονότες ὑπόχρεοι. Διόπερ, ὦ ἄνδρες, ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, τοῦτον τὸν τόπον ὑπιδέσθαι, μὴ λάθητε τοὺς μὲν παρὰ τὸ δέον αὔξοντες, τοὺς δὲ ἐλαττοῦντες τῶν φίλων ἀλόγως· ἅμα δὲ τούτοις, τοὺς μὲν πολεμίους γεγονότας διευεργετοῦντες· τοὺς δ' ἀληθινοὺς φίλους παρορῶντες, καὶ καταλιγωροῦντες τούτων· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ὅτου δέοι παντὸς παραχωρήσαιμι τοῖς πέλας ἀφιλονείκως· περὶ δὲ τῆς ἡμετέρας φιλίας καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας, ἁπλῶς οὐδέποτ' ἂν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἐκχωρήσαιμι κατὰ δύναμιν. Δοκῶ δὲ καὶ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον, εἴπερ ἔζη, τὴν αὐτὴν ἂν προΐεσθαι φωνὴν ἐμοί. καὶ γὰρ ἐκεῖνος πρῶτος μετασχὼν τῆς ὑμετέρας φιλίας καὶ συμμαχίας, σχεδὸν πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα μενόντων, γενναιότατα διεφύλαξε ταύτην ἕως τῆς τελευταίας ἡμέρας, οὐ μόνον κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πράξεις.

πάντων γὰρ ὑμῖν ἐκοινώνησε τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμων· καὶ πλείστας μὲν εἰς τούτους πεζικὰς, καὶ ναυτικὰς δυνάμεις παρέσχετο τῶν ἄλλων συμμάχων. πλείστας δὲ συνεβάλετο χορηγίας, καὶ μεγίστους ὑπέμεινε κινδύνους· τέλος δὲ εἰπεῖν, κατέστρεψε τὸν βίον, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις, κατὰ τὸν Φιλιππικὸν πόλεμον, παρακαλῶν Βοιωτοὺς εἰς τὴν ὑμετέραν φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Ἐγὼ δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν τοῦ πατρὸς διεφύλαξα· ταύτην γὰρ οὐχ οἷόν τ' ἦν ὑπερθέσθαι· τοῖς δὲ πράγμασιν ὑπερεθέμην. οἱ γὰρ καιροὶ τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον ἐμοὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ προσῆγον. Ἀντιόχου γὰρ σπουδάζοντος ἡμῖν θυγατέρα δοῦναι, καὶ συνοικειωθῆναι τοῖς ὅλοις, διδόντος παραχρῆμα μὲν τὰς πρότερον ἀπηλλοτριωμένας ἀφ' ἡμῶν πόλεις, μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν ὑπισχνουμένου ποιήσειν, εἰ μετάσχοιμεν τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου· τοσοῦτον ἀπέχομεν τοῦ προσδέξασθαί τι τούτων, ὡς πλείσταις μὲν καὶ πεζικαῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι τῶν ἄλλων συμμάχων, ἠγωνισάμεθα μεθ' ὑμῶν πρὸς Ἀντίοχον. πλείστας δὲ χορηγίας συμβεβλήμεθα πρὸς τὰς ὑμετέρας χρείας, ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς· εἰς πάντας δὲ τοὺς κινδύνους δεδώκαμεν αὐτοὺς ἀπροφασίστως, μετά γε τῶν ὑμετέρων ἡγεμόνων. τὸ δὲ τελευταῖον, ὑπεμείναμεν συγκλεισθέντες εἰς αὐτὸν τὸν Πέργαμον πολιορκεῖσθαι καὶ κινδυνεύειν ἅμα περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρχῆς, διὰ τὴν πρὸς τὸν ὑμέτερον δῆμον εὔνοιαν. Ὥσθ' ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, πολλοὺς μὲν γεγονότας αὐτόπτας, πάντας δὲ

omnibus enim bellis quæ in Græcia gessistis pater interfuit: & ad illa, terrestribus navalibusque copiis, ut nemo sociorum vestrorum, vobis est auxiliatus: sed & commeatibus idem vos adjuvit plurimis, maximaque pro vobis pericula adiit: ac postremò cùm Bœotos ad amicitiam societatemque vestram hortaretur bello Philippico, in ipsis laboribus vitam finivit. Hujus ego regnum ut suscepi, voluntatem quidem & studium patris erga vos servavi: etenim erant illa inexuperabilia: rebus ipsis meritisque superavi. tempora enim mihi magis quàm illi tribuerunt materiam, ut velut in ignes fides mea probaretur. Nam quum Antiochus filiam suam in matrimonium mihi dare vellet, & rebus omnibus mihi conjungi optaret, civitates extemplo restitueret, quæ defecerant à nobis, quidvis in posterum polliceretur, si bellum adversus vos cum eo gereremus: tantum abfuit, ut quicquam eorum acciperemus, ut contra plurimis pedestribus navalibusque copiis quàm ullus sociorum vestrorum contra Antiochum pro vobis steterimus: plurimis commeatibus, necessariis maxime temporibus vos adjuverimus: omnibus periculis absque ulla tergiversatione, cum vestris ducibus, nos objecerimus: postremò includi in urbem Pergamum sustinuerimus, atque in ea obsessi de vita simul & regno, propter constantem erga populum Rom. benevolentiam, simus periclitati. Quum igitur, Patres conscripti, multi vestrûm spectatores fuerint eorum quæ dixi, omnes

omnes exploratum habeatis vera illa esse, æquum est, parem & vos meritis nostris curam habere nostri. Esset enim res omnium indignissima, si Massanissam, qui non solum hostis vester aliquando fuerat, sed etiam ad extremum, cum paucis equitibus in castra vestra confugerat: quia uno contra Carthaginienses bello fidem servasset; magnæ partis Africæ Regem constitueritis: Pleuratum vero nihil quicquam omnino de vobis meritum, eo solum nomine quod in fide mansisset, omnium totius Illyrici regulorum maximum constitueritis: nos verò, qui & ipsi & majores nostri, in maximis pulcherrimisque inceptis vos adjuvimus, contemptui habueritis. Quid igitur est quod ego postulo? & quid tribui mihi à vobis æquum censeo? dicam equidem libere, quandoquidem exigitis hoc à me, ut quid sentiam vobis dicam. Si vobis sedet animo, partem aliquam terrarum cis montem Taurum, quæ Antiocho prius parebant, tenere; hoc verò est, quod omnium maxime optaverimus. sic enim regnum nostrum fore tutissimum existimamus, si vobis finitimi fuerimus: & potentia vestra frui quàm maxime potuerimus. Sed si alia vobis mens est, & universa decedítis Asia; neminem digniorem esse cui belli præmiis cedatis quàm me, dicere ausim. At Hercule, honestius est civitates quę serviunt liberari. Ita, opinor, si ea audacia non fuerunt, ut cum Antiocho bellum adversus vos gererent. sin autem hoc patrare sustinuerunt, multo est honestius, veris amicis gratias pro meritis referre,

γινώσκοντας, διότι λέγομεν ἀληθῆ, δίκαιόν ἐστι τὴν ἁρμόζουσαν πρόνοιαν ποιήσασθαι περὶ ἡμῶν. καὶ γὰρ ἂν πάντων γένοιτο δεινότατον, εἰ Μασσανάσσην μὲν τὸν οὐ μόνον ὑπάρξαντα πολέμιον ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεῖστον καταφυγόντα πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἱππέων· τοῦτον, ὅτι καθ' ἕνα πόλεμον τὸν πρὸς Καρχηδονίους ἐτήρησε τὴν πίστιν, βασιλέα τῶν πλείστων μερῶν τῆς Λιβύης πεποιήκατε. Πλευράτου δὲ πράξαντος μὲν ἁπλῶς οὐδέν, διαφυλάξαντος δὲ μόνον τὴν πίστιν, μέγιστον τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα δυναστῶν ἀναδεδείχατε· ἡμᾶς δὲ τοὺς διὰ προγόνων τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα τῶν ἔργων ὑμῖν συγκατειργασμένους παρ' οὐδὲν ποιήσετε. τί οὖν ἐστιν ὃ παρακαλῶ; καὶ τίνος φημὶ δεῖν ἡμᾶς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν; ἐρῶ μετὰ παρρησίας, ἐπείπερ ἡμᾶς ἐξεκαλέσασθε πρὸς τὸ λέγειν ὑμῖν τὸ φαινόμενον. εἰ μὲν αὐτοὶ κρίνετε εἶναι τόπους διακατέχειν τῆς Ἀσίας, τῶν ὄντων μὲν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, ταττομένων δὲ πρότερον ὑπ' Ἀντιόχου· τοῦτο καὶ μάλιστα βουλοίμεθ' ἂν ἰδεῖν γινόμενον· καὶ γὰρ ἀσφαλέστατα βασιλεύειν ὑμῖν γειτνιῶντες ὑπολαμβάνομεν, καὶ μάλιστα μετέχοντες τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας. εἰ δὲ τοῦτο μὴ κρίνετε ποιεῖν, ἀλλ' ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας ὁλοσχερῶς, οὐδενί φαμεν δικαιότερον εἶναι παραχωρεῖν ὑμᾶς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου γεγονότων ἄθλων, ἤπερ ἡμῖν. Νὴ Δία, κάλλιον ἐστὶ τοὺς δουλεύοντας ἐλευθεροῦν. εἴγε μὴ μετ' Ἀντιόχου πολεμεῖν ὑμῖν ἐτόλμησαν· ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑπέμειναν, πολλῷ κάλλιον, τὸ τοῖς ἀληθινοῖς φίλοις τὰς ἁρμοζούσας χάριτας ἀποδιδόναι μᾶλλον,

λων, ἢ τοὺς πολεμίους γεγονότας εὐεργετεῖν. Ὁ μὲν οὖν Εὐμένης, ἱκανῶς εἰπὼν ἀπηλλάγη· τὸ δὲ συνέδριον, αὐτόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὰ ῥηθέντα φιλοφρόνως ἀπεδέξατο, καὶ πᾶν τὸ δυνατὸν προθύμως εἶχεν αὐτῷ χαρίζεσθαι. Μετὰ δὲ τοῦτον, ἐβούλοντο μὲν εἰσάγειν Ῥοδίους. ἀφυστερούντος δέ τινος τῶν πρεσβευτῶν, εἰσεκαλέσαντο τοὺς Σμυρναίους. οὗτοι δὲ πολλοὺς μὲν ἀπολογισμοὺς εἰσήνεγκαν περὶ τῆς αὑτῶν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνται Ῥωμαίοις κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον. οὔσης δὲ τῆς περὶ αὐτῶν δόξης ὁμολογουμένης, διότι γεγόνασι πάντων ἐκτενέστατοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας αὐτονομουμένων, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγούμεθα εἶναι τοὺς κατὰ μέρος ἐκτίθεσθαι λόγους. Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰσῆλθον οἱ Ῥόδιοι, καὶ βραχέα προσενεγκάμενοι περὶ τῶν κατ' ἰδίαν σφίσι πεπραγμένων εἰς Ῥωμαίους, ταχέως εἰς τὸν περὶ τῆς πατρίδος ἐπανῆλθον λόγον· ἐν ᾧ μέγιστον αὐτοῖς ἔφασαν γεγονέναι σύμπτωμα κατὰ τὴν πρεσβείαν, πρὸς ὃν οἰκειότατα διάκεινται βασιλέα καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, πρὸς τοῦτον αὐτοῖς ἀντιπεπτωκέναι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. τῇ μὲν γὰρ αὐτῶν πατρίδι δοκεῖν τοῦτο κάλλιστον εἶναι, καὶ μάλιστα πρέπον Ῥωμαίοις, τὸ τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλληνας ἐλευθερωθῆναι, καὶ τυχεῖν τῆς αὐτονομίας, τῆς ἅπασιν ἀνθρώποις προσφιλεστάτης· Εὐμένει δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, ἥκιστα τοῦτο συμφέρειν. φύσει γὰρ πᾶσαν μοναρχίαν, τὸ μὲν ἴσον ἐχθαίρειν, ζητεῖν δὲ, πάντας, εἰ δὲ μήγ', ὡς πλείστους, ὑπηκόους

quàm eorum commodis consulere qui hostes vestri fuerunt. Ubi satis esset locutus Eumenes, templo exiit. & Regem & ejus orationem benevolis animis Patres exceperunt: eratque illorum voluntas propensa ad bene de eo merendum quibuscunque rebus possent. Post hunc statuerat Senatus Rhodios introducere: sed quia non aderant quidam ex illa legatione, Smyrnæos vocarunt. Multa hi de sua benevolentia & animo quem bonum & fidelem Romanis præsenti bello præstitissent, disseruerunt. Quoniam autem hæc de illis fama apud cunctos obtinet, omnium civitatum liberarum quæ in Asia sunt, constantissimam in fide Romanis servanda hanc fuisse, nihil arbitramur esse opus, ut quæ ab illis sunt dicta sigillatim exponamus. Secundum hos Rhodii sunt ingressi. qui ubi pauca in medium attulêre, quæ privatim Romanis prestitissent; mox ad sermonem de patria orationem suam retulerunt. Perquàm autem incommode illud sibi in hac legatione usuvenisse dixerunt, ut cum eo Rege, quicum & publice & privatim conjunctissimi sint, ipsa rerum natura ipsos commiserit. patriæ namque suę pulcherrimum illud videri & Romanis convenientissimum, ut Græci qui in Asia sunt liberentur, & eam juris æqualitatem consequantur, quæ omnibus mortalibus est jucundissima. Eumeni vero & fratribus, nequaquam id esse commodum. Quippe ita natura comparatum, ut omne unius imperium æqualitatem juris oderit: omnes autem, vel certè quàm plurimos, sibi

esse

esse subjectos; & dicto audientes cupiat. Verumtamen licet hęc ita se habeant, quin sint quod tendant impetraturi, nullo modo dubitare: non quia majore gratia apud Romanos polleant, quàm Eumenes: sed quòd justiora sint quæ ipsi suadeant, & sine controversia omnibus utiliora. Nam si non possent Romani gratiam meritorum aliter Eumeni referre, quàm tradendis liberis civitatibus; merito difficilis & impedita præsens deliberatio censeretur. vel enim amici veri parum habenda esset ratio; vel quod sit honestum & ipsis conveniens fore negligendum, & rerum à se gestarum gloriam obscurandam atque deponendam. sed si utrique rei provideri abunde potest, quis amplius dubitationi superest locus? Enim vero ut in lauto convivio, suppeditant quæ omnibus abundè sufficiant, & eo plura etiam. Lycaoniam enim, Phrygiam ad Hellespontum, Pisidiam, item Chersonesum, quæque circumjacent Europæ, dare quibus volueritis, vobis licet. Harum regionum una quælibet adjuncta regno Eumenis, decem partibus majus quam nunc sit, illud effecerit. omnes verò aut pleræque attributæ, quavis alia dominatione regnum illius possunt reddere nihilo deterius. Licet igitur vobis P. C. & amicos augere commodis, & instituti vestri gloriam non abjicere, neque deponere. Non est enim vobis idem actionum finis propositus, ac cæteris esse solet; verùm longe diversus. Alii omnes bella suscipiunt cupiditate impulsi

εἶναι σφίσι καὶ πειθαρχεῖν. Ἀλλὰ καίπερ τοιούτων ὄντων τῶν πραγμάτων, ὅμως ἔφασαν πεπεῖσθαι, διότι καθίξονται τῆς προθέσεως οὐ τῷ πλεῖον Εὐμένους δύνασθαι παρὰ Ῥωμαίοις· ἀλλὰ τῷ δικαιότερα φαίνεσθαι λέγοντες, καὶ συμφορώτερα πᾶσιν ὁμολογουμένως. Εἰ μὲν γὰρ μὴ δυνατὸν ἦν ἄλλως Εὐμένει χάριν ἀποδοῦναι Ρυμαίους, εἰ μὴ παραδοῖεν αὐτῷ τὰς αὐτονομουμένας πόλεις, ἀπορεῖν εἰκὸς ἦν περὶ τῶν ἐνεστώτων. ἢ γὰρ φίλον ἀληθινὸν ἔδει παριδεῖν, ἢ τοῦ καλοῦ καὶ καθήκοντος αὐτοῖς ὀλιγωρῆσαι, καὶ τὸ κλέος τῶν ἰδίων πράξεων ἀμαυρῶσαι καὶ καταβαλεῖν. εἰ δ' ἀμφοτέρων τούτων ἱκανῶς ἔξεστιν προνοηθῆναι· τίς ἂν ἔτι περὶ τούτου διαπορήσειεν; Καὶ μὴν ὥσπερ ἐν δείπνῳ πολυτελεῖ, πάντα ἔνεστιν ἱκανὰ πᾶσιν, καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν. καὶ γὰρ Λυκαονίαν, καὶ Φρυγίαν, τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ τὴν Πισιδικήν, πρὸς δὲ ταύταις Χερρόνησον, καὶ τὰ προσοροῦντα ταύταις τῆς Εὐρώπης ἔξεστιν ὑμῖν, οἷς ἂν βούλησθε, δωρεῖσθαι. ὧν ἑνός τινος προστεθέντος πρὸς τὴν Εὐμένους βασιλείαν, δεκαπλασίαν αὐτὴν δύναται ποιεῖν τῆς νῦν ὑπαρχούσης· πάντων δὲ τούτων ἢ τῶν πλείστων αὐτῇ προσμερισθέντων, οὐδεμιᾶς ἂν γένοιτο τῶν ἄλλων δυναστειῶν καταδεεστέρα. Ἔξεστιν οὖν, ὦ ἄνδρες Γωμαῖοι, καὶ τοὺς φίλους μεγαλομερῶς σωματοποιῆσαι, καὶ τὸ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως λαμπρὸν μὴ καταβαλεῖν. οὐ γὰρ δὴ ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ταὐτὸ τέλος τῶν ἔργων, ἀλλ' ἕτερον. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ὁρμῶσι πρὸς τὰς

πράξεις

πράξεις, ὀρεγόμενοι τοῦ καταστρέψασθαι καὶ προσλαβεῖν πόλεις, χορηγίας, ναῦς· ὑμᾶς δὲ πάντων τούτων ἀπροσδεήτους πεποιήκασι, πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην τεθεικότες ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἐξουσίαν. τίνος οὖν ἔτι προσδεῖσθε, καὶ τίνος ἂν ἔτι δέοι πρόνοιαν ὑμᾶς ποιεῖσθαι τὴν ὀχυρωτάτην; δῆλον, ὡς ἐπαίνου καὶ δόξης παρ' ἀνθρώποις· ἃ καὶ κτήσασθαι μέν ἐστι δυσχερέστερον, κτησαμένους δὲ διαφυλάξαι χαλεπώτατον. γνοίητε δ' ἂν τὸ λεγόμενον οὕτως. Ἐπολεμήσατε πρὸς Φίλιππον, καὶ πᾶν ὑπεμείνατε χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας· τοῦτο γὰρ προέθεσθε, καὶ τοῦθ' ὑμῖν ἆθλον ἐξ ἐκείνου τοῦ πολέμου περιγέγονεν, ἕτερον δ' ἁπλῶς οὐδέν. ἀλλ' ὅμως εὐδοκεῖτε τούτῳ μᾶλλον, ἢ τοῖς παρὰ Καρχηδονίων φόροις· καὶ μάλα δικαίως. Τὸ μὲν γὰρ ἀργύριον ἐστὶ κοινόν τι πάντων ἀνθρώπων κτῆμα· τὸ δὲ καλὸν, καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ τιμὴν ἀνῆκον, θεῶν καὶ τῶν ἔγγιστα τούτοις πεφυκότων ἀνδρῶν ἐστί. τοιγαροῦν σεμνότατον τῶν ὑμετέρων ἔργων ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσις. τούτῳ νῦν ἐὰν μὲν προσθῆτε τ' ἀκόλουθον, τελειωθήσεται τὰ τῆς ὑμετέρας δόξης. ἐὰν δὲ παρίδητε, καὶ τὸ πρὶν ἐλαττωθήσεται φανερῶς. Ἡμεῖς οὖν ὦ ἄνδρες, καὶ τῆς προαιρέσεως γεγονότες αἱρετισταὶ, καὶ τῶν μεγίστων ἀγώνων καὶ κινδύνων ἀληθινῶς ὑμῖν μετεσχηκότες, καὶ νῦν οὐκ ἐγκαταλείπομεν τὴν τῶν φίλων τάξιν. ἀλλ' ἅ γε νομίζομεν ὑμῖν καὶ πρέπειν καὶ συμφέρειν, οὐκ ὠκνήσαμεν ὑπομνῆσαι μετὰ παρρησίας· οὐδενὸς στοχαζόμενοι τῶν

populos subigendi, & occupandi urbes, commeatus, naves. Vos ne istiusmodi egeretis, nunc effecistis, cum quicquid ubique est in orbe terrarum ditioni vestræ subjecistis. qua igitur re adhuc egetis? aut quid est, cui providere vos quàm diligentissimè oporteat? laus nimirum & gloria apud omne genus humanum: quæ res & parantur difficilius quam alia; & partæ conservantur difficillime. Id ita esse sic facile intelligetis. Gessistis cum Philippo bellum, omniaque dura estis perpessi, pro libertate Græciæ: hoc enim vobis proposueratis, & hoc præmium unicum ex hoc bello retulistis; aliud omnino nihil. in quo tamen ipsi lubentius acquiescitis quàm in illis terribilibus pœnis, quas à Carthaginiensibus exegistis. & merito quidem. Pecuniæ namque, communis est omnibus mortalibus possessio: honestas ac decus & quicquid ad laudem honoremque spectat, diis & iis hominibus qui ad illorum naturam proxime accedunt, convenit. igitur omnium vestrorum operum gloriosissimum est libertas Græcis reddita. In hoc incepto, si quo cepistis pede perrexeritis, perveniet ad cumulum vestra gloria. sin autem illud neglexeritis, etiam ei quæ parta jam est nonnihil manifestò decedet. Nos igitur P.C. qui & in hoc instituto vobiscum conspiravimus, & maxima certamina & pericula vobiscum animo sincero adjimus, ne nunc quidem amicorum partes deseruimus; sed quæ existimabamus vobis convenire & conducibilia esse, eorum ausi sumus cum ingenua libertate vos admonere; nihil aliud

spectantes, neque pluris quicquam æstimantes, quam officium. Hæc quum dixissent Rhodii, modestè & pulchrè de rebus præsentibus visi sunt disseruisse. Post istos sunt introducti legati Antiochi, Antipater & Zeuxis; qui quum supplicantium & rogantium verbis essent usi, Patres ejus pacis conditiones quæ in Asia facta fuerat, comprobaverunt. & quum paucos post dies etiam populus eam jussisset esse ratam, cum Antipatro fœdus icerunt, quo pacta illa confirmabantur. Secundum hæc alios introduxerunt, qui ex Asia Legati venerant. quibus raptim auditis, idem omnibus responsum dederunt, quod fuit hujusmodi: decem legatos senatum esse missurum ad controversias inter civitates disceptandas. Hoc dato responso, mox decem legatos decreverunt, quorum arbitrio permissa est rerum particularium administratio. de summa rerum ipsi constituerunt: ut è cis Taurum montem incolentibus populis, qui Antiocho Regi quondam paruissent, Eumeni attribuerentur, præter Lyciam Cariamque usque, ad Mæandrum amnem; ea civitatis Rhodiorum essent. è civitatibus Græcanicis, quæ Attali stipendiariæ fuissent, hæ ut idem stipendium Eumeni præberent: quę Antiocho tantum, eæ liberæ atque immunes essent. hasce totius administrationis formulas ubi dedere Patres decem legatis, in Asiam eos ad Gnæum consulem proficisci jusserunt. Omnibus deinde rebus compositis, accedunt iterum legati Rhodii ad Senatum, & de Solis urbe quæ

ἄλλων, οὐδὲ περὶ πλείονος οὐδὲν ποιησάμενοι τοῦ καθήκοντος αὐτοῖς. Οἱ μὲν οὖν Ῥόδιοι ταῦτα εἰπόντες, πᾶσιν ἐδόκουν μετρίως καὶ καλῶς διειλέχθαι περὶ τῶν προκειμένων. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσήγαγον τοὺς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτὰς, Ἀντίπατρον καὶ Ζεῦξιν. ὧν μετ' ἀξιώσεως καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τοὺς λόγους, εὐδόκησαν ταῖς γεγενημέναις ὁμολογίαις, πρὸς τοὺς περὶ τὸν Σκηπίωνα κατὰ τὴν Ἀσίαν. καὶ μετά τινας ἡμέρας τοῦ δήμου συνεπικυρώσαντος, ἔτεμον ὅρκια περὶ τούτων πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους εἰσῆγον, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῆς Ἀσίας πρεσβεύοντες, ὧν ἐπὶ βραχὺ μὲν διήκουσαν· ἅπασι δὲ τὴν αὐτὴν ἔδωκαν ἀπόκρισιν. αὕτη δ' ἦν, ὅτι δέκα πρεσβευτὰς ἐξαποστελοῦσι, τοὺς ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἀμφισβητουμένων ταῖς πόλεσι διαγνωσομένους. δόντες δὲ ταύτας τὰς ἀποκρίσεις, μετὰ ταῦτα κατέστησαν δέκα πρεσβευτὰς, οἷς περὶ μὲν τῶν κατὰ μέρος ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπήν· περὶ δὲ τῶν ὅλων αὐτοὶ διέλαβον, ὅτι δεῖ τῶν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικούντων, ὅσοι μὲν ὑπ' Ἀντίοχον ἐτάττοντο, τούτους Εὐμένει δοθῆναι, πλὴν Λυκίας καὶ Καρίας, τὰ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ· ταῦτα δὲ Ῥοδίων ὑπάρχειν. τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων, ὅσαι μὲν Ἀττάλῳ φόρον ἐπετέλουν, ταύτας τὸν αὐτὸν Εὐμένει τελεῖν· ὅσαι δὲ Ἀντιόχῳ μόνον, ταύταις ἀφεῖσθαι τὸν φόρον. δόντες δὲ τοὺς τύπους τούτους ὑπὲρ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἐξέπεμπον τοὺς δέκα πρὸς Γνάιον τὸν ὕπατον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἤδη δὲ τούτων διῳκημένων, προσῆλθον αὖθις οἱ Ῥόδιοι πρὸς τὴν σύγκλητον ἀξιοῦντες περὶ

Σόλων

Σόλων τῶν Κιλικίων· διὰ γὰρ τὴν συγγένειαν ἔφασαν καθήκειν αὐτοῖς, προνοεῖσθαι τῆς πόλεως ταύτης. εἶναι γὰρ Ἀργείων ἀποίκους Σολεῖς, καθάπερ καὶ Ῥοδίους· ἐξ ὧν ἀδελφικὴν οὖσαν ἀπεδείκνυον τὴν συγγένειαν πρὸς ἀλλήλους· ὧν ἕνεκα δίκαιον ἔφασαν εἶναι τυχεῖν αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ Ῥωμαίων, διὰ τῆς Ῥοδίων χάριτος. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα περὶ τούτων, εἰσεκαλέσατο τοὺς παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτάς· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπέταττε πάσης Κιλικίας ἐκχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον. οὐ προσδεχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, διὰ τὸ παρὰ τὰς συνθήκας εἶναι, πάλιν ὑπὲρ αὐτῶν τῶν Σόλων ἐποιεῖτο τὸν λόγον. φιλοτίμως δὲ πρὸς τοῦτο διερειδομένων τῶν πρεσβευτῶν, τούτους μὲν ἀπέλυσεν· τοὺς δὲ Ῥοδίους εἰσκαλεσάμενοι, διεσάφουν τὰ συναντώμενα παρὰ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον, καὶ προσεπέλεγον, ὅτι πᾶν ὑπομενοῦσιν, εἰ πάντως τοῦτο κέκριται Ῥοδίοις. τῶν δὲ πρεσβευτῶν εὐδοκουμένων τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς συγκλήτου, καὶ φασκόντων οὐδὲν ἔτι πέρα ζητεῖν· ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἔμεινεν. Ἤδη δὲ πρὸς ἀναζυγὴν τῶν δέκα, καὶ τῶν ἄλλων πρεσβευτῶν ὄντων, κατέπλευσαν τῆς Ἰταλίας εἰς Βρεντέσιον, οἵ τε περὶ τὸν Σκηπίωνα καὶ Λεύκιον, οἱ τῇ ναυμαχίᾳ νικήσαντες τὸν Ἀντίοχον. οἳ καὶ μετά τινας ἡμέρας, εἰσελθόντες εἰς τὴν Ῥώμην, ἦγον θριάμβους.

in Cilicia est, cum iis agunt: nam propter generis communionem sui esse officii, ut civitati illi consulant. Argis & illos sicut sese oriundos esse: ab ea germanitate fraternam inter ipsos vigere charitatem. æquum igitur esse ut Solenses gratiâ Rhodiorum nixi, libertatem à populo Rom. impetrarent. His auditis vocati sunt à Patribus Antiochi legati: ac principio quidem imperatum à Senatu ut omni Cilicia Antiochus excederet. quod quum recusaret Antipater, & fœdera testaretur adversus quæ istud esset; iterum Patres de Solis cum eo egerunt. qui quum huic postulato summa vi reniteretur, Senatus eo dimisso Rhodios vocat; & quomodo eorum petitio ab Antipatro esset excepta, significat: deinde hæc verba Patres adjiciunt; si utique decretum hoc à Rhodiis esset, Senatum quidvis esse facturum. postquam ostendissent legati, hoc tantum Senatus studium satis sibi esse, dixissentque nihil amplius se postulare, in eodem statu Soli manserunt. Sub id verò tempus quo decem legati, & alii qui ex Asia missi fuerant, profectionem ab urbe parabant, Brundusium in Italiam Publius Scipio & Lucius appulerunt, qui dimicatione navali Antiochum vicerant: atque hi paucos post dies triumphantes Romam sunt invecti.

Κϛ.

Ἀμυνάνδρου μετὰ τὸ ἀναλαβεῖν τὴν ἀρχὴν πρεσβεία πρὸς τοὺς Σκηπίωνας.

XXVI.

Amynander in regnum restitutus legatos mittit ad Sciopiones Ephesum.

Expedi-

Expeditio Ætolorum qua subjiciūt sibi Amphilochiam, Aperantiam, & Dolopiam.

Quomodo Ætoli Antiocho devicto suis fortunis desperantes, opera Atheniensium & Rhodiorum sunt usi ad molliendam Romanorum iram adversus se.

REX Athamanum Amynander, recuperata possessione tuta, ut rebatur, sui regni, legatos Romam misit, & ad Scipiones in Asiam: adhuc enim Ephesi morabantur: partim excusans sese, quod per Ætolos in regnum esset restitutus: partim Philippum incusans. præcipue vero Romanos rogabat, ut se in societatem reciperent. Ætoli opportunum tempus nactos sese rati ad recuperandam Amphilochiam, & Aperantiam; expeditionem in ea loca suscipiunt. Itaque postquam exercitum ex universo populo Nicander Prætor congregasset, in Amphilochiæ fines impressionem faciunt. Quum plerique horum voluntati se dedidissent, in Aperantiam transierunt. ea quoque ultro se dedente, in Dolopiam duxerunt. Hi aliquandiu speciem ostenderunt hominum qui essent restituri, fide Regi Philippo servata. cæterùm posteaquàm ob oculos sibi posuerunt quæ Athamanibus acciderant, & Philippi fugam; citò pœnitentia ducti, Ætolis se conjunxerunt. Ubi Ætolis cuncta ex animo processis-

Αἰτωλῶν στρατεία καὶ καταδούλωσις Ἀμφιλοχίας, Ἀπεραντίας, Δολοπίας.

Πῶς Αἰτωλοὶ νικηθέντος Ἀντιόχου δυσελπίσαντες διὰ τῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ Ῥοδίων μεσιτείας παρῃτήσαντο τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων.

ΟΤΙ Ἀμύνανδρος ὁ τῶν Ἀθαμάνων βασιλεύς, δοκῶν ἤδη τὴν ἀρχὴν ἀνειληφέναι βεβαίως, εἰς Ῥώμην ἐξέπεμπε πρεσβευτάς, καὶ πρὸς τοὺς Σκηπίωνας εἰς τὴν Ἀσίαν· ἔτι γὰρ ἦσαν περὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἔφεσον τόπους. τὰ μὲν, ἀπολογούμενος, τῷ δοκεῖν δι' Αἰτωλῶν πεποιῆσθαι τὴν κάθοδον· τὰ δὲ, κατηγορῶν τοῦ Φιλίππου. τὸ δὲ πολὺ, παρακαλῶν προσδέξασθαι πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν συμμαχίαν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ νομίσαντες ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν, πρὸς τὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν, καὶ τὴν Ἀπεραντίαν ἀνακτήσασθαι, προέθεντο στρατεύειν εἰς τοὺς προειρημένους τόπους. ἀθροίσαντος δὲ Νικάνδρου τοῦ στρατηγοῦ πάνδημον στρατιὰν, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀμφιλοχίαν. τῶν δὲ πλείστων αὐτοῖς ἐθελοντὴν προσχωρησάντων, μετῆλθον εἰς τὴν Ἀπεραντίαν. καὶ τούτων δὲ προσθεμένων ἑκουσίως, ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δολοπίαν. οὗτοι δὲ βραχὺν μέν τινα χρόνον ὑπέδειξαν, ὡς ἀντιποιησόμενοι, τηρήσαντες τὴν πρὸς Φίλιππον πίστιν. λαβόντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περὶ τοὺς Ἀθαμᾶνας, καὶ τὴν τοῦ Φιλίππου φυγὴν, ταχέως μετενόησαν, καὶ προσέθεντο πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. γενομένης δὲ τῆς τῶν πραγμάτων δι-

ρας τοιαύτης, ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν ὁ Νίκανδρος εἰς τὴν οἰκείαν, δοκῶν ἠσφαλίσθαι τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τοῖς προειρημένοις ἔθνεσι καὶ τόποις· τοῦ μηδένα δύνασθαι κακοποιεῖν τὴν χώραν αὐτῶν. Ἄρτι δὲ τούτων συμβεβηκότων, καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι φρονηματιζομένων, προσέπεσε φήμη περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μάχης, ἐν ᾗ γνόντες ἡττημένον ὁλοσχερῶς τὸν Ἀντίοχον, αὖθις ἀνετράπησαν ταῖς ψυχαῖς· ὡς δὲ παραγενηθεὶς ἐκ Ῥώμης ὁ Δαμοτέλης, τόν τε πόλεμον ἀπήγγειλε διότι μένει κατάμονος, καὶ τὴν τοῦ Μάρκου, καὶ τῶν δυνάμεων διάβασιν ἐπ' αὐτούς· τότε δὴ παντελῶς εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον, καὶ διηπόρουν πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς ἐπιφερομένοις πράγμασιν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πρός τε Ῥοδίους πέμπειν, καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ἀξιοῦντας καὶ παρακαλοῦντας πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παραιτησαμένους τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, ποιήσασθαί τινα λύσιν τῶν περιεστώτων κακῶν τῇ Αἰτωλίᾳ· ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν ἐξέπεμψαν πάλιν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀλέξανδρον τὸν Ἴσιον ἐπικαλούμενον, καὶ Φαινέαν, σὺν δὲ τούτοις Χάροπα, ἔτι δ' Ἄλυπον τὸν Ἀμβρακιώτην, καὶ Λύκωπον.

sent, Nicander exercitum domum reduxit; adjectione harum gentium & locorum, securitati Ætoliæ probe consultum existimans: ita ut hostiliter in ejus fines incursionem facere nemo posset. Vix hæc erant peracta, cum Ætolis successu rerum suarum ferocientibus, fama affertur de pugna in Asia pugnata totis viribus, qua esset penitus fusus Antiochus; quæ res eorum animos vehementer iterum terruit. Mox ut Damoteles ab Roma rediit, & manere ipsis bellum renuntiavit, Marcum quoque Fulvium Consulem jam cum exercitu belli gerendi caussa trajecisse: tum enimvero inopia consilii laborare, & qua ratione imminentis belli molem sustinerent anxii dubitare. Visum igitur ipsis faciendum, ut ad Rhodios & Athenienses mitterent, eosque rogarent & hortarentur ad legatos suâ gratiâ Romam mittendos: qui Romanorum iram deprecati, instantibus malis Ætoliam aliquo modo liberarent. ipsi quoque à se pariter Romam proficisci legatos jusserunt, Alexandrum cognomine Isium, & Phæneam: cumque his Charopem, nec non Alypum Ambraciensem, & Lycopum.

ΚΖ.

Πῶς Ῥωμαῖοι Ἀμβρακίαν πολιορκεῖν ἐπεχείρησαν συμβουλευσάντων Ἠπειρωτῶν.

Πῶς ἁλόντων ἐν Ἠπείρῳ τριῶν

XXVII.

Quomodo Romani legatorum Epirotarum secuti consilium Ambraciam obsidere cœperint.

Quomodo captis in Epiro tribus

tribus Ætolorum legatis, avaritiam unius illorum horrendam casus adjuverit.

ἐξ Αἰτωλίας πρεσβευτῶν, ἑνὸς αὐτῶν τῇ παραδόξῳ πλεονεξίᾳ ταὐτόματον συνήργησεν.

VENERANT ad Consulem Romanum ex Epiro legati. cum iis consultabat Fulvius de sua adversus Ætolos expeditione. illis placebat Ambraciam aggredi: (nam ea tempestate Ambracienses Ætolico concilio sese contribuerant:) cujus sententiæ rationes has afferebant: sive ad certamen descendere Ætoli vellent, pulcherrimos circa campos ad dimicandum esse: sive metu detrectarent certamen, facilem ejus urbis expugnationem fore. abundare enim regionem copia materiæ ad belli usus, & opera facienda. & Arethontem amnem præter ipsa mœnia fluere, tum ad comportanda quæ castrensi usui sunt necessaria per anni tempus, (æstas enim erat) opportunum; tum operibus etiam munimento futurum. COS. probato hoc legatorum consilio, castra movet, & per Epirum Ambraciam ducit. eò ut ventum, non audentibus Ætolis contra prodire, Fuluius urbem circumit, situm diligenter observans, & magno studio oppugnationem illius urget. At qui Romam missi fuerant legati, à Siberto Petrati filio in Cephallenia deprehensi, Charandrum sunt deducti. Epirotis principio placuit Buletum eos transferre, & diligenter custodire. deinde lapsis aliquot diebus, pretium ab iis exegerunt, quoniam bellum sibi esset cum

ΟΤΙ παραγενομένων πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων ἐξ Ἠπείρου πρεσβευτῶν, ἐκοινολογεῖτο τούτοις περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς στρατείας. τῶν δὲ πρεσβευτῶν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν συμβουλευόντων (συνέβαινε γὰρ τότε πολιτεύεσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν) καὶ φερόντων ἀπολογισμούς, διότι πρὸς τὸ μάχεσθαι τοῖς στρατοπέδοις, ἐὰν εἰς τοῦτο βούλωνται συγκαταβαίνειν Αἰτωλοί, καλλίστους εἶναι τόπους συμβαίνει περὶ τὴν προειρημένην πόλιν· κἂν ἀποδειλιῶσιν, εὐφυῶς αὐτὴν κεῖσθαι πρὸς πολιορκίαν· καὶ γὰρ ἄφθονον ἔχειν τὴν χώραν εἰς χρείαν, πρὸς τὰς τῶν ἔργων παρασκευάς· καὶ τὸν Ἀρέθοντα ποταμὸν ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν συνεργήσειν, πρός τε τὰς τοῦ στρατοπέδου χρείας, ἅτε θέρους ὄντος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἔργων ἀσφάλειαν. Δοξάντων δὲ τῶν πρεσβευτῶν καλῶς συμβουλεύειν, ἀναζεύξας ὁ στρατηγὸς, ἦγε διὰ τῆς Ἠπείρου τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν. ἀφικόμενος δὲ, καὶ τῶν Αἰτωλῶν οὐ τολμώντων ἀπαντᾶν, περιῄει κατοπτεύων τὴν πόλιν, καὶ συνήργει τὰ τῆς πολιορκίας φιλοτίμως. Καὶ οἱ εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντες πρέσβεις, παρατηρηθέντες ὑπὸ Σιβήρτου τοῦ Πετράτου περὶ τὴν Κεφαλληνίαν, κατήχθησαν εἰς Χάρανδρον. τοῖς δὲ Ἠπειρώταις ἔδοξεν, τὰς μὲν ἀρχὰς εἰς Βυλετὸν ἀποθέσθαι, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς τοὺς ἄνδρας· μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀπῄτουν αὐτοὺς λύτρα, διὰ τὸ, πόλεμον ὑπάρχειν

σφίσι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Συνέβαινε δὲ τὸν μὲν Ἀλέξανδρον πλουσιώτατον εἶναι πάντων τῶν Ἑλλήνων· τοὺς δὲ λοιποὺς οὐ καθυστερεῖν τοῖς βίοις· πολὺ δὲ λείπεσθαι τοῦ προειρημένου τῆς οὐσίας. καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ἐκέλευσεν ἕκαστον ἀποδοῦναι πέντε τάλαντα. τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οὐδ᾽ ὅλως ἀπήρεσκεν, ἀλλ᾽ ἐβούλοντο· περὶ πλείστου ποιούμενοι τὴν σφῶν αὐτῶν σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος οὐκ ἂν ἔφη συγχωρῆσαι· πολὺ γὰρ εἶναι τὸ ἀργύριον φαίνεσθαι· καὶ τὰς νύκτας διαγρυπνῶν διωλοφύρετο πρὸς αὐτόν, εἰ δεήσει πέντε τάλαντα καταβάλλειν. οἱ δ᾽ Ἠπειρῶται προορώμενοι τὸ μέλλον, καὶ διαγωνιῶντες, μὴ γνόντες οἱ Ῥωμαῖοι, διότι πρεσβεύοντας πρὸς αὐτοὺς κατεσχήκασι, κἄπειτα γράψαντες διακαλῶσι, καὶ κελεύωσιν ἀπολύειν τοὺς ἄνδρας, συγκαταβάντες, τρία τάλαντα πάλιν ἀπῄτουν ἕκαστον. Ἀσμένως δὲ τῶν ἄλλων προσδεξαμένων, οὗτοι μὲν διεγγυηθέντες ἐπανῆλθον. ὁ δ᾽ Ἀλέξανδρος, οὐκ ἂν ἔφη δοῦναι πλεῖον ταλάντου· καὶ γὰρ τοῦτ᾽ εἶναι πολύ· καὶ τέλος ἀπογνοὺς αὑτόν, ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ· πρεσβύτερος ἄνθρωπος, πλειόνων ἢ διακοσίων ταλάντων ἔχων οὐσίαν· ἐμοὶ δοκεῖ, κἂν ἐκλιπεῖν τὸν βίον, ἐφ᾽ ᾧ μὴ δοῦναι τὰ τρία τάλαντα. Τοσαύτη τις ἐνίοις πρὸς τὸ πλεῖον ὁρμὴ παρίσταται, καὶ προθυμία. τότε δ᾽ ἐκείνῳ, καὶ τὸ αὐτόματον συνήργησε πρὸς τὴν φιλαργυρίαν, ὥστε παρὰ πᾶσιν ἐπαίνου καὶ συγκαταθέσεως τυχεῖν τὴν ἀλογίαν αὐτοῦ διὰ τὴν περιπέτειαν· μετὰ γὰρ ὀλίγας ἡμέρας γραμμάτων παραγενηθέντων ἐκ τῆς Ῥώμης περὶ τῆς ἀφέσεως, αὐτὸς μόνος

Ætolis. Porrò autem Alexander legationis hujus princeps, omnium Græcorum erat ditiſſimus: cæteri non erant illi quidem inopes, cenſum tamen longe minorem dicto viro habebant. Initio juſſere eos Epirotæ quina talenta dare. id vero reliqui plane non abnuere, ſed ultro etiam optare; ut qui ſalute ſua nihil antiquius haberent. Alexander contra negare ſe facturum: magnam enim ſibi eam pecuniam videri. qui etiam noctes inſomnes ducens, ſecum lamentabatur; ſi quinque talentorum ſumma ſibi eſſet pendenda. Epirotæ providentes quod futurum erat, & admodum ſolliciti ne Romani, cognitò eos detinuiſſe legatos ad ſe miſſos, per literas cum ipſis agerent, & captivos juberent miſſos facere; remiſſa pretii parte, terna talenta à captivis exigebant. Quam conditionem cum cæteri lubente animo accepiſſent, datis prædibus domum redierunt. Alexander verò amplius talento ſe daturum negavit; id quoque multum eſſe: ac tandem ſpreta ſalute ſua in carcere manſit: homo ſenex, ducentorum amplius talentorum cenſum habens: qui vel vitam, puto equidem, projecturus erat, priuſquam tria talenta daret. Adeo nonnullis avaritia ſedet animo, & opum cupiditas. Tunc tamen ſordes illius caſus etiam adjuvit, ita ut ex eventu omnes illum laudarent, & ſtultitiam ejus comprobarent: nam poſt dies non ita multos, quum Roma literæ eſſent allatæ de eorum liberatione, ipſe ſolus ſine

pretio

pretio est dimissus. Ætoli intellecto ejus casu Damotelem iterum delegerunt, qui Romam legatus proficisceretur: is vt Leucadem venit, certior factus Consulem per Epirum Ambraciam versus exercitum ducere, desperato legationis exitu, in Ætoliam est reversus.

ἀπολύθη χωρὶς λύτρων. οἱ δ' Αἰτωλοὶ γνόντες τὴν αὐτοῦ περιπέτειαν, Δαμοτέλη προεχειρίσαντο πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτήν. ὃς ἐκπλεύσας μέχρις Λευκάδος, καὶ γνοὺς προάγοντα διὰ τῆς Ἠπείρου μετὰ τῆς δυνάμεως Μάρκον ἐπὶ τὴν Ἀμβρακίαν, ἀπογνοὺς τὴν πρεσβείαν, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

XXVIII.

Quomodo Ambracia post multorum dierum obsidionem M. Fulvio Cos. tandem fuerit tradita.

Quomodo Aetolorum genti pax data fuerit à Consule Romano.

Exemplum fœderis cum Ætolis facti.

ΚΗ.

Πῶς Μάρκῳ Φουλβίῳ ὑπάτῳ Ἀμβρακία ἱκανὸν ἤδη χρόνον πολιορκουμένη τέλος παρεδόθη.

Πῶς οἱ Αἰτωλοὶ διελύθησαν πρὸς τὸν ὕπατον τῶν Ῥωμαίων.

Τὰ κατὰ μέρος τῶν συνθηκῶν τῶν πρὸς τοὺς Αἰτωλούς.

Eo tempore Atheniensium & Rhodiorum legati ad castra Romana venerunt, ad pacem impetrandam Æolos adjuturi. eodem & Amynander Rex Athamanum fide accepta à Marco pro tempore, se contulit; Ambracienses è præsentibus malis eripere satagens. hos enim singulari charitate complectebatur, quod majorem partem temporis Ambraciæ exulaverat. Acarnanes item nonnulli post dies paucos venerunt, Damotelem adducentes. Marcus enim certior factus de eorum legatorum casu, ad Thyrenses scripserat, ut eos ad se reducerent.

ξύτην, ἔγραψε τοῖς Θυρρεῦσι, ἀνα-

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, οἱ παρά τε Ἀθηναίων, καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἧκον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων, συνεπιληψόμενοι τῶν διαλύσεων. ὅ, τε βασιλεὺς τῶν Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος παρεγένετο, σπουδάζων ἐξελέσθαι τοὺς Ἀμβρακιώτας ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν, δοθείσης αὐτῷ τῆς ἀσφαλείας ὑπὸ τοῦ Μάρκου διὰ τὸν καιρόν. πάνυ γὰρ οἰκείως εἶχε πρὸς τοὺς Ἀμβρακιώτας, διὰ τὸ καὶ πλείω χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατετριφέναι κατὰ φυγήν. ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀκαρνάνων μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄγοντες τοὺς περὶ Δαμοτέλη. ὁ γὰρ Μάρκος, πυθόμενος τὴν περιπέτειαν κομίζειν τοὺς ἄνδρας ὡς αὐτόν.

πάντων δὲ τούτων ἠθροισμένων, ἐνήργει τὸ φιλοτίμως τὰ περὶ τὰς διαλύσεις. Ο μὲν οὖν Ἀμύνανδρος κατὰ τὴν αὑτοῦ πρόθεσιν, εἴχετο τῶν Ἀμβρακιωτῶν, παρακαλῶν σώζειν σφᾶς αὐτούς· εἶναι δὲ τοῦτο οὐ μακράν, ἐὰν βουλεύσωνται βέλτιον περὶ αὐτῶν. πλεονάκις δὲ προσπλάζοντος αὐτοῦ τοῖς τείχεσι, καὶ διαλεγομένου περὶ τούτων, ἔδοξε τοῖς Ἀμβρακιώταις εἰσκαλέσασθαι τὸν Ἀμύνανδρον εἰς τὴν πόλιν· τοῦ δὲ στρατηγοῦ συγχωρήσαντος τῷ βασιλεῖ τὴν εἴσοδον, οὗτος μὲν οὖν εἰσελθὼν διελέγετο τοῖς Ἀμβρακιώταις περὶ τῶν ἐνεστώτων. Οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις, λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ποικίλως ὁμιλοῦντες, πραΰνειν ἐπειρῶντο τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. τοῖς δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη καὶ Φαινέαν, ὑπετίθετό τις, ἔχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸν Γάιον Οὐαλέριον. οὗτος δ' ἦν Μάρκου μὲν υἱός, τοῦ πρώτου συνθεμένου πρὸς Αἰτωλοὺς τὴν συμμαχίαν· Μάρκου δὲ τοῦ τότε στρατηγοῦντος, ἀδελφὸς ἐκ μητρός· ἄλλως δὲ πρᾶξιν ἔχων νεανικήν, ἢ μάλιστα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ πιστευόμενος ἦν· ὃς παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ νομίσας ἴδιον εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ καθήκειν αὐτῷ τὸ προστατῆσαι τῶν Αἰτωλῶν, πᾶσαν εἰσεφέρετο σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐξελέσθαι σπουδάζων τὸ ἔθνος ἐκ τῶν περιεστώτων κακῶν. ἐνεργῶς δὲ πανταχόθεν προσηγμένης τῆς φιλοτιμίας, ἔλαβε τὸ πρᾶγμα συντέλειαν. οἱ μὲν γὰρ Ἀμβρακιῶται πεισθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐπέτρεψαν τὰ καθ' αὑτοὺς τῷ στρατηγῷ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν, ἐφ' ᾧ τοὺς Αἰ-

hisce omnibus in unum coactis, de pacificatione summo studio agebatur. Amynander sicut initio ei propositum fuerat, finem nullum faciebat Ambracienses monendi, hortandi, ut saluti consulerent suæ, quæ non longe petenda ipsis esset, si modò saniora vellent inire consilia. Qui quum persæpe muris succederet, deque iis rebus colloqueretur, placuit Ambraciensibus Amynandrum in urbem vocare; quod & Consul Regi permisit ut faceret. Et ille quidem oppidum ingressus, de præsenti negotio cum Ambraciensibus colloquebatur: interea verò legati Atheniensium & Rhodiorum assidue Romanum Imperatorem convenire, variaque oratione illum aggredi, quò iram ejus mollirent. Damoteli verò & Phæneæ suggessit aliquis, ut C. Valerium impensius colerent. hic M. Lævini filius erat, qui primus cum Ætolorum gente societatem pepigerat; Marci consulis frater, matre genitus eadem; juvenis alioquin gnavus atque eximie industrius; quo præcipuè nomine apud Cos. gratia pollebat: rogatus à Damotele, suique maxime operis id esse ratus, sibique convenire, ut Ætolorum patrocinium susciperet; omne studium atque contentionem animi adhibebat, quò eam gentem tot malis circumstantibus eriperet. estque tandem id negotium omnibus acriter connitentibus ad exitum perductum. Ambracienses enim à Rege compulsi, Romano Consuli se permiserunt, & pacti ut sine fraude abirent Ætoli,

urbem

urbem tradiderunt: id primum ab iis est exceptum, fidem ergà socios servantibus. Marcus verò, his legibus pacem cum Ætolis fieri consensit: UT DUCENTA EUBOICA TALENTA PRÆSENTIA ROMANI AB ÆTOLIS ACCIPERENT: TRECENTA PER ANNOS SEX PENSIONIBUS ÆQUIS. CAPTIVOS PERFUGASQUE OMNES QUI APUD IPSOS ESSENT, INTRA PROXIMOS SEX MENSES SINE PRETIO REDDERENT. ROMANIS: URBEM NE QUAM FORMULÆ SUI JURIS HABERENT, AUT POSTEA FACERENT, QUÆ POST ID TEMPUS QUO TITUS QUINTIUS TRAJECISSET IN TERRAM GRÆCIAM, AUT VI CAPTA AB ROMANIS ESSET, AUT VOLUNTATE IN AMICITIAM VENISSET. CEPHALLENES UNIVERSI UT EXTRA JUS FOEDERIS ESSENT. Hæc summa capita sunt ejus pacis, cujus prima delineatio tunc temporis facta est. Quæ priusquam rata essent, oportebat ut ante omnia Ætoli ea comprobarent; deinde ut ad Romanos omnia referrentur. Igitur Athenienses & Rhodii in castris manserunt, responsum Ætolorum exspectantes. Damoteles verò, quique erant cum ipso, in Ætoliam reversi quæ impetraverant, Ætolis exposuerunt. Illi cæteris quidem assentiri omnibus; omnia enim supra eorum spem erant: de urbibus verò quæ concilii Ætolorum prius

τωλοὺς ὑποσπόνδους ἀπελθεῖν. τοῦτο γὰρ ὑφείλετο πρῶτον, τηροῦντες τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους πίστιν. Ὁ δὲ Μάρκος συγκατέθετο τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπὶ τούτῳ ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις· ΩΣΤΕ ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΜΕΝ ΕΥΒΟΙΚΑ ΤΑΛΑΝΤΑ ΠΑΡΑΧΡΗΜΑ ΛΑΒΕΙΝ. ΤΡΙΑΚΟΣΙΑ Δ' ΕΝ ΕΤΕΣΙΝ ΕΞ, ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΤΟΣ. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΘΗΝΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΜΟΛΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΙΣ ΟΝΤΑΣ, ΕΝ ΕΞ ΜΗΣΙ ΧΩΡΙΣ ΛΥΤΡΩΝ. ΠΟΛΙΝ ΔΕ ΜΗΔΕΜΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΕΝ ΤΗΙ ΣΥΝΠΟΛΙΤΕΙΑΙ, ΜΗΔΕ ΤΙΝΑΣ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΑ ΠΡΟΣΛΑΒΕΣΘΑΙ ΤΟΥΤΩΝ, ΟΣΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΙΤΟΥ ΚΟΙΝΤΙΟΥ ΔΙΑΒΑΣΙΝ ΕΑΛΩΣΑΝ ΥΠΟ ΡΩΜΑΙΩΝ, Η ΦΙΛΙΑΝ ΕΠΟΙΗΣΑΝΤΟ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ· ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΟΥΣ ΔΕ ΠΑΝΤΑΣ ΕΚΣΠΟΝΔΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπετυπώθη τότε κεφαλαιωδῶς περὶ τῆς διαλύσεως. ἔδει δὲ ταύτας, πρῶτον μὲν εὐδοκῆσαι τοὺς Αἰτωλούς· μετὰ δὲ ταῦτα γίνεσθαι τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ Ῥωμαίους. οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι καὶ Ῥόδιοι, παρέμενον αὐτοῦ, καραδοκοῦντες τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἀπόφασιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Δαμοτέλη ἐπανελθόντες, διεσάφουν τοῖς Αἰτωλοῖς περὶ τῶν συγκεχωρημένων. Τοῖς μὲν οὖν ὅλοις εὐδόκουν· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα παρὰ τὴν προσδοκίαν· περὶ δὲ τῶν πόλεων τῶν πρότερον συμπολιτευομένων

ἀνθ' ὧν διαπορήσαντες ἐπὶ ποσόν, τέλος συγκατέθεντο τοῖς προειρημένοις. ὁ δὲ Μάρκος παραλαβὼν τὴν Ἀμβρακίαν, τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς ἀφῆκεν ὑποσπόνδους· τὰ δ' ἀγάλματα, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, καὶ τὰς γραφάς, ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως· ὄντα καὶ πλείω, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύρρου τὴν Ἀμβρακίαν. ἐδόθη δ' αὐτῷ καὶ στέφανος, ἀπὸ ταλάντων πεντήκοντα καὶ ρ'. Ταῦτα δὲ διοικησάμενος ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς τὴν μεσόγαιον τῆς Αἰτωλίας, θαυμάζων ἐπὶ τῷ μηδένα αὐτῷ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν ἀπαντᾶν. παραγενόμενος δὲ πρὸς Ἄργος τὸ καλούμενον Ἀμφιλοχικὸν κατεστρατοπέδευσεν, ὃ διέχει τῆς Ἀμβρακίας ρπ' στάδια. ἐκεῖ δὲ συμμιξάντων αὐτῷ τῶν περὶ τὸν Δαμοτέλη, καὶ διασαφούντων ὅτι δέδοκται τοῖς Αἰτωλοῖς βεβαιοῦν τὰς δι' ἑαυτῶν γεγενημένας ὁμολογίας, διεχωρίσθησαν, Αἰτωλοὶ μὲν εἰς τὴν οἰκείαν, Μάρκος δὲ εἰς τὴν Ἀμβρακίαν. κἀκεῖσε παραγενόμενος, οὗτος μὲν ἐγίνετο περὶ τὸ περαιοῦν τὴν δύναμιν εἰς Κεφαλληνίαν. οἱ δ' Αἰτωλοὶ προχειρισάμενοι Φαινέαν καὶ Νίκανδρον πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν εἰς τὴν Ῥώμην περὶ τῆς εἰρήνης. ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν ἦν κύριον τῶν προειρημένων, εἰ μὴ καὶ τῷ δήμῳ δόξαι τῷ τῶν Ῥωμαίων. Οὗτοι μὲν οὖν παραλαβόντες τούς τε Ῥοδίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἔπλεον ἐπὶ τὸ προκείμενον· παραπλησίως δὲ καὶ Μάρκος ἐξέπεμψε Γάϊον τὸν Οὐαλέριον καί τινας ἑτέρους τῶν φίλων, πράξοντας τὰ περὶ τῆς εἰρήνης. Ἀφικομένων δ' εἰς τὴν Ῥώμην, πάλιν ἀνεκαινοποιήθη τὰ τῆς ὀργῆς πρὸς Αἰτωλοὺς διὰ Φιλίππου τοῦ βασιλέως·

fuerant, quum aliquandiu inter sese disputassent, tandem oblatas conditiones acceperunt. Romanus Imperator tradita sibi Ambracia, Ætolos, ut erat conventum, post datam fidem abire permisit. signa, statuas, & tabulas pictas urbe avexit: quarum rerum eò major ibi reperta est copia, quod regia Pyrrhi quondam Ambracia fuerat. data & corona aurea Consuli, centum quinquaginta pondo. His ad hunc modum administratis, in mediterranea Ætoliæ Marcus proficiscitur; admirans quòd nemo Ætolorum sibi occurreret. Ad Argos Amphilochium, quod Ambracià tria ferme & viginti millia passuum distat, ut venit, castra ibi posuit. eo loci Damoteles ipsum convenit, & Ætolorum decretum aperuit, quo pacem à se impetratam à Romanis comprobaverant. deinde discesserunt, Ætoli quidem in patriam; Marcus verò ad Ambraciam: quò ubi ventum est, dum ipse in Cephalleniam copias trajicit, Ætoli Phæneam & Nicandrum legatos Romam mittunt acturos de pace. omnino enim nihil eorum quæ dicta sunt ratum erat, priusquam populus Rom. id comprobasset. Ita illi Rhodiorum & Atheniensium legatis assumptis, ad perficiendum quod destinaverant sunt profecti. Sed & Marcus C. Valerium & quosdam alios ex amicorum cohorte in urbem misit, qui in petenda pace Ætolos adjuvarent. Romæ verò postquam eò legati advenerunt, revocata est ira adversus Ætolos per Philippum Regem:

qui

qui Athamaniam & Dolopiam injuriâ sibi fuisse ereptas ab Ætolis existimans, per legatos cum amicis egerat, ut suâ gratiâ Patres Ætolis irascerentur, neque pacem probarent. Itaque ingressos in Senatum Ætolos Patres negligenter audiverunt: sed deprecantibus pro illis Rhodiorum & Atheniensium legatis, mutatus est eorum animus, & Ætoli æquis auribus sunt auditi: quum uisus esset Damis Icesiæ filius, tum alia multa præclare in oratione quam habuit dixisse: tum & exemplo ad id quod agebatur accommodatissimo esse usus. Dixit enim, jure quidem Romanos Ætolis irasci; qui magnis a populo Rom. beneficijs affecti, nequaquam pro iis parem gratiam retulissent; sed Romanorum imperium, excitato bello adversus Antiochum, in magnum periculum adduxissent. cæterùm errare Romanos in eo, quòd universæ genti propterea succenseant. simile enim in civitatibus evenire multitudini, ac solet in mari. Nam mare natura quidem sua tranquillum semper esse ac sedatum, & omnino ejusmodi ut accedentibus ad se & periculum sui facientibus nullam exhibeat molestiam: ubi vero irruentium ventorum vi fuerit concitatum, & præter naturam suam agitatum: nihil jam sævius neque terribilius esse mari. Id ipsum & Ætolis hoc tempore evenisse. hos quandiu mentis suę compotes fuerunt, præcipua inter omnes Græcos benevolentia populum Rom. esse prosecutos, inque omnibus inceptis constantissime adjuvisse: postea verò quàm ab Asia Thoas & Dicæarchus,

ἐκεῖνος γὰρ δοκῶν ἀδίκως ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἀφῃρῆσθαι τὴν Ἀθαμανίαν, καὶ τὴν Δολοπίαν, διεπέμψατο πρὸς τοὺς φίλους, ἀξιῶν αὐτοὺς συνοργισθῆναι, καὶ μὴ προσδέξασθαι τὰς διαλύσεις. Διὸ καὶ τῶν μὲν Αἰτωλῶν εἰσπορευθέντων, παρήκουεν ἡ σύγκλητος· τῶν δὲ Ῥοδίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀξιούντων, ἀνετράπη καὶ προσέσχε τὸν νοῦν. καὶ γὰρ ἐδόκει Δάμις ὁ Ἰκεσίου, ἄλλα τε καλῶς εἰπεῖν καὶ παραδείγματι πρὸς τὸ παρὸν οἰκείῳ χρήσασθαι κατὰ τὸν λόγον. Ἔφη γὰρ ὀργίζεσθαι μὲν εἰκότως τοῖς Αἰτωλοῖς· πολλὰ γὰρ εὖ πεπονθότας τοὺς Αἰτωλοὺς ὑπὸ Ῥωμαίων, οὐ χάριν ἀποδεδωκέναι τούτων· ἀλλ' εἰς μέσον ἐνηνοχέναι κίνδυνον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ἐκκαύσαντας τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον. ἐν τούτῳ δὲ διαμαρτάνειν τὴν σύγκλητον, ἐν ᾧ τὴν ὀργὴν φέρει ἐπὶ τοὺς Αἰτωλούς. εἶναι γὰρ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς πολιτείαις περὶ τὰ πλήθη, παραπλήσιον τῷ γινομένῳ περὶ τὴν θάλασσαν. καὶ γὰρ ἐκείνην, κατὰ μὲν τὴν αὐτῆς φύσιν, ἀεί ποτ' εἶναι γαληνὴν καὶ καθεστηκυῖαν, καὶ συλλήβδην τοιαύτην, ὥστε μηδέποτ' ἂν ἐνοχλῆσαι μηδένα τῶν προσπελαζόντων αὐτῇ καὶ χρωμένων· ἐπειδὰν δ' ἐμπεσόντες εἰς αὐτὴν ἄνεμοι βίαιοι ταράξωσι, καὶ παρὰ φύσιν ἀναγκάσωσι κινεῖσθαι, τότε μηδὲν ἔτι δεινότερον εἶναι, μηδὲ φοβερώτερον θαλάττης· ὃ καὶ νῦν τοῖς κατὰ τὴν Αἰτωλίαν συμπεσεῖν. ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἀκέραιοι, πάντων τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον ὑμῖν εὐνούστατοι καὶ βεβαιότατοι συνεργοὶ πρὸς τὰς πράξεις· ἐπεὶ δ' ἀπὸ μὲν τῆς Ἀσίας πνεύσαντες Θόας καὶ Δικαίαρχος

ἀπὸ δὲ τῆς Εὐρώπης Μενέςας καὶ Δαμόκριτος συνεπάραξαν τοὺς ὄχλους, καὶ παρὰ φύσιν ἠνάγκασαν πᾶν καὶ λέγειν καὶ πράττειν· τότε δὴ κακῶς φρονοῦντες, ἐβουλήθησαν μὲν ὑμῖν, ἐγένοιτο δ᾽ αὐτοῖς αἴτιοι κακῶν. Δεῖ δὲ ὑμᾶς πρὸς μὲν ἐκείνους ἔχειν ἀπαραιτήτως· ἐλεεῖν δὲ τοὺς πολλοὺς, καὶ διαλύεσθαι πρὸς αὐτούς· εἰδότας, ὅτι γενόμενοι πάλιν ἀκέραιοι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἔτι νῦν ὑφ᾽ ὑμῶν σωθέντες, εὐνούςατοι πάλιν ἔσονται πάντων Ἑλλήνων. Ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος ταῦτα εἰπὼν, ἔπεισε τὴν σύγκλητον διαλύεσθαι πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Δοξάντος δὲ τῷ συνεδρίῳ. καὶ τοῦ δήμου συνεπιψηφίσαντος, ἐκυρώθη τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις. Τὰ δὲ κατὰ μέρος ἦν τῶν συνθηκῶν ταῦτα. Ο ΔΗΜΟΣ Ο ΤΩΝ ΑΙΤΩΛΩΝ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΔΟΛΩΣ ΤΗΡΕΙΤΩ. ΜΗ ΔΙΑΓΕΤΩ ΔΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΕΠΙ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, Η ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥΣ ΑΥΤΩΝ· ΜΗΔΕ ΧΟΡΗΓΕΙΤΩ ΜΗΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΑι ΒΟΥΛΗι. ΕΧΘΡΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΝ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΧΕΤΩ ΤΟΙΣ ΡΩΜΑΙΟΙΣ. ΚΑΙ ΕΑΝ ΠΟΛΕΜΩΣΙ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑΣ ΡΩΜΑΙΟΙ, ΠΟΛΕΜΕΙΤΩ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ Ο ΔΗΜΟΣ Ο ΤΩΝ ΑΙΤΩΛΩΝ. ΤΟΥΣ ΔΕ ΔΡΑΠΕΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΑΠΟΔΟΤΩΣΑΝ ΑΙΤΩΛΟΙ (ΧΩΡΙΣ

ab Europa Menestas & Damocritus flare cepissent, & multitudinem concitassent, ac contra naturam suam quidvis dicere & facere compulissent: tum enimverò, inquit, pravis consiliis usi, studio vobis nocendi, tanta hæc mala sibi arcessiverunt. Vos igitur erga illos quidem oportet esset inexorabiles; multitudinem verò miserari, & cum ea conciliari; persuasos, Ætolorum populum mentis suæ iterum compotem factum, cum ad cætera beneficia vestra hic cumulus accesserit, ut jam servati à vobis fuerint, benevolentia erga vos Græcos omnes denuo esse superaturum. Hac oratione persuasit Patribus legatus Atheniensis, ut pacem cum Ætolis facerent. Quod quum Senatus censuisset, populus jussisset, pacis leges sunt confirmatæ. Fuerunt autem ejus pacis conditiones hę. IMPERIUM MAJESTATEMQUE POPULI ROM. GENS ÆTOLORUM CONSERVATO SINE DOLO MALO. NE QUEM EXERCITUM, QUI ADVERSUS ROMANOS AUT SOCIOS AMICOSQUE EORUM DUCETUR, PER FINES SUOS ET URBES TRANSIRE SINITO: NEVE ULLA OPE AUT PUBLICO CONSILIO JUVATO. HOSTES EOSDEM ET AMICOS HABETO, QUOS POPULUS ROM. SI ADVERSUS QUOS ROMANI BELLUM GERANT, CONTRA EOSDEM ET POPULUS ÆTOLORUM BELLUM GERITO. PERFUGAS FUGITIVOS, CAPTIVOSQUE ROMANORUM AUT SOCIORUM REDDUNTO ÆTOLI: PRÆTERQUAM

QUAM SI QUI CAPTI, CUM DOMOS REDISSENT ITERUM CAPTI SUNT: AUT SI QUI EO TEMPORE EX IIS CAPTI SUNT, QUI TUM HOSTES ERANT ROMANIS, CUM INTER AUXILIA ROMANA ÆTOLI ESSENT. ALII INTRA DIES CENTUM POST FOEDUS ICTUM CORCYRÆORUM MAGISTATIBUS TRADANTUR. QUI NON COMPAREBUNT, QUANDO QUISQUE EORUM INVENTUS FUERIT SINE DOLO MALO TRADATUR. ATQUE HIS POST FOEDUS IN ÆTOLIAM REDITUS NE ESTO. ARGENTI, QUOD ATTICO DETERIUS NON ESSET, DUCENTA EUBOICA TALENTA PRÆSENTIA PROCONSULI IN ACHAIA AGENTI, ÆTOLI DARENT. PRO TERTIA ARGENTI PARTE AURUM SI DARE MALLENT, DARENT; DUM PRO ARGENTEIS DECEM MINIS, UNAM AURI PENDERENT: A QUO DIE SANCITUM FOEDUS ESSET, IN PROXIMOS SEX ANNOS QUINQUAGINTA TALENTA ANNUA UTI PENDERENT. EAQUE PECUNIA UT ROMAM TUTO CURETUR, IPSI PROVIDENTO. OBSIDES XL ARBITRATU CONSULIS DANTO, NE MINORES DUODECIM ANNORUM: NEU MAJORES QUADRAGINTA IN ANNOS SEX. OBSES NE ESTO PRÆTOR, PRÆFECTUS EQUITUM,

ΤΩΝ, ΟΣΟΙ ΚΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΝ ΑΛΟΝΤΕΣ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΑΠΗΛΘΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΕΑΛΩΣΑΝ. ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΤΩΝ ΟΣΟΙ ΠΟΛΕΜΙΟΙ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΓΕΝΟΝΤΟ, ΚΑΘ᾽ ΟΝ ΚΑΙΡΟΝ ΑΙΤΩΛΟΙ ΜΕΤΑ ΡΩΜΑΙΩΝ ΣΥΝΕΠΟΛΕΜΟΥΝ) ΕΝ ΗΜΕΡΑΙΣ Ρ΄ ΑΦ᾽ ΗΣ ΑΝ ΤΑ ΟΡΚΙΑ ΤΕΛΕΣΘΗι ΤΩι ΑΡΧΟΝΤΙ ΤΩι ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑι· ΕΑΝ ΔΕ ΜΗ ΕΥΡΕΘΩΣΙ ΤΙΝΕΣ ΕΝ ΤΩι ΧΡΟΝΩι ΤΟΥΤΩι, ΟΤΑΝ ΕΜΦΑΝΕΙΣ ΓΕΝΩΝΤΑΙ, ΤΟΤΕ ΑΠΟΔΟΤΩΣΑΝ ΧΩΡΙΣ ΔΟΛΟΥ· ΚΑΙ ΤΟΥΤΟΙΣ ΜΕΤΑ ΤΑ ΟΡΚΙΑ ΜΗ ΕΣΤΩ ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΤΩΛΙΑΝ. ΔΟΤΩΣΑΝ ΔΕ ΑΙΤΩΛΟΙ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΜΗ ΧΕΙΡΟΝΟΣ ΑΤΤΙΚΟΥ, ΠΑΡΑΧΡΗΜΑ ΜΕΝ ΤΑΛΑΝΤΑ ΕΥΒΟΙΚΑ Σ΄ ΤΩι ΣΤΑΤΗΓΩι ΤΩι ΕΝ ΤΗι ΕΛΛΑΔΙ· ΑΝΤΙ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ, ΧΡΥΣΙΟΝ ΕΑΝ ΒΟΥΛΩΝΤΑΙ ΔΙΔΟΝΤΕΣ, ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΜΝΩΝ ΑΡΓΥΡΙΟΥ, ΧΡΥΣΙΟΥ ΜΝΑΝ ΔΙΔΟΝΤΕΣ. ΑΦ᾽ ΗΣ ΑΝ ΗΜΕΡΑΣ ΤΑ ΟΡΚΙΑ ΤΜΗΘΗι ΕΝ ΕΤΕΣΙ ΤΟΙΣ ΠΡΩΤΟΙΣ ΕΞ, ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΕΚΑΣΤΟΝ, ΤΑΛΑΝΤΑ Ν΄· ΚΑΙ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΚΑΘΙΣΤΑΤΩΣΑΝ ΕΝ ΡΩΜΗι· ΔΟΤΩΣΑΝ ΑΙΤΩΛΟΙ ΟΜΗΡΟΥΣ ΤΩι ΣΤΡΑΤΗΓΩι Μ΄. ΜΗ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΕΤΩΝ ΙΒ΄. ΜΗΔΕ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ Μ΄, ΕΙΣ ΕΤΗ ΕΞ, ΟΥΣ ΑΝ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΡΟΚΡΙΝΩΣΙ, ΧΩΡΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ, ΚΑΙ ΙΠΠΑΡ-

ΧΟΥ,

ΧΟΥ, ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΩΜΗΡΕΥΚΟΤΩΝ ΕΝ ΡΩΜΗι· ΚΑΙ ΤΑ ΟΜΗΡΑ ΚΑΘΙΣΤΑΘΩΣΑΝ ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΑΠΟΘΑΝΗι ΤΩΝ ΟΜΗΡΩΝ, ΑΛΛΟΝ ΑΝΤΙΚΑΘΙΣΤΑΤΩΣΑΝ. ΠΕΡΙ ΔΕ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ, ΜΗ ΕΣΤΩ ΕΝ ΤΑΙΣ ΣΥΝΘΗΚΑΙΣ. ΟΣΑΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΑΣ (ΟΙΣ ΟΥΤΟΙ ΕΧΡΩΝΤΟ ΕΠΙ ΤΙΤΟΥ ΚΟΙΝΤΙΟΥ, ΚΑΙ ΓΝΑΙΟΥ ΔΟΜΙΤΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ) Η ΥΣΤΕΡΟΝ ΕΑΛΩΣΑΝ, Η ΕΙΣ ΦΙΛΙΑΝ ΗΛΘΟΝ ΡΩΜΑΙΟΙΣ, ΤΟΥΤΩΝ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΥΤΑΙΣ ΜΗΔΕΝΑ ΠΡΟΣΛΑΒΕΤΩΣΑΝ ΑΙΤΩΛΟΙ. Η ΔΕ ΠΟΛΙΣ ΚΑΙ Η ΧΩΡΑ Η ΤΩΝ ΟΙΝΙΑΔΩΝ, ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ ΕΣΤΩ. Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, συνετετέλεστο τὰ τῆς εἰρήνης. καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ καθόλου τοὺς Ἕλληνας τοιαύτην ἔσχε τὴν ἐπιστροφήν.

SCRIBA PUBLICUS: NEU QUIS QUI ANTE OBSES FUERIT APUD ROMANOS. OBSIDES ROMAM TRANSPORTANDOS IPSI CURANTO. SI QUIS OBSIDUM DIEM SUUM OBIERIT, ALIUM VICEM ILLIUS DANTO. CEPHALLENIA EXTRA PACIS LEGES ESTO. QUI AGRI, QUÆ URBES, QUI HOMINES ÆTOLORUM JURIS ALIQUANDO FUERUNT; QUI EORUM T. QUINTIO CN. DOMITIO COSS. POSTVE EOS COSS. AUT ARMIS SUBACTI, AUT VOLUNTATE IN DITIONEM P. R. VENERUNT NE QUAM EARUM URBIUM, AUT HOMINUM QUI IN IIS SUNT, ÆTOLI RECEPISSE VELINT. OENIADÆ CUM URBE AGRISQUE ACARNANUM SUNTO. His legibus icto fœdere, pax consummata fuit. Et in Ætolos quidem, atque adeo in universos Græcos, ita à Romanis est animadversum.

ΚΘ.

Ὁ χρόνος τοῦ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Γαλάτας γενομένου πολέμου ὑπὸ Μαλλίου τοῦ ὑπάτου.

ΟΤΙ καθ' ὃν καιρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ περὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς Ἀντίοχον, καὶ καθόλου περὶ τῆς Ἀσίας αἱ πρεσβεῖαι διεπράττοντο· κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἔθνος ἐπολεμεῖτο· κατὰ τοῦτον συνέβη τὸν περὶ τὴν Ἀσίαν πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμον ἐπιτελεσθῆναι, ὑπὲρ οὗ νῦν ἐνιστάμεθα τὴν διήγησιν.

XXIX.

Tempus quo gestum est bellum contra Gallogræcos à Cn. Manlio Cos.

QUO tempore Romæ de pace cum Antiocho agebatur, & legatis qui undique ad Romanos ex Asia venerant opera dabatur, urgente in Græcia bello adversus Ætolos: tunc etiam in Asia cum Gallogræcis bellum est confectum, quod nunc ordiri pergam.

XXX.

XXX.

Quomodo Moagetes Cibyræ tyrannus ægrè adduci se passus sit, ut pecunia salutem propriam redimeret.

ERAT Moagetes Cibyræ tyrannus, homo crudelis & dolosus: veruntamen appropinquante consule Rom. Cibyræ, & C. Helvio ad tentandum ejus animum præmisso, legatos misit; orans ut cohiberet à populatione agri militem: se enim populi Rom. amicum esse, & imperata facturum. simul hæc dicens coronam offerebat quindecim pondo. His auditis Helvius, integros à populatione agros servaturum pollicitus, ire ad Consulem legatos, & de summa rerum apud eum disceptare jussit: à tergo enim sequi illum cum exercitu. Quod cum esset factum, & misisset Moagetes cum legatis fratrem suum, Cnæus qui in itinere eis occurrerat minaciter & aspere cum iis est locutus: dixitque, non animum dumtaxat alienatum à populo Rom. habuisse Moagetem præ cæteris Asiæ regulis: sed etiam vires omnes suas ad evertendum imperium Rom. contulisse: proinde dignum animadversione & pœna potius quàm amicitia Romanorum. Legati hac vehemente Cos. ira perturbati, cęteris mandatis omissis, tantum illud petere, ut cum Moagete ipse colloqui vellet. quo impetrato, Cibyram sunt reversi. Postero autem die exiit tyrannus cum amicis,

Λ.

Πῶς Μοαγέτης ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, μόλις ἐπείσθη χρημάτων μέρος προέσθαι, μᾶλλον ἢ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν.

ΟΤΙ Μοαγέτης ὁ τῆς Κιβύρας τύραννος, ὠμὸς ἦν καὶ δόλιος· πλὴν συνεγγίζοντος ὑπάτου Ῥωμαίων τῇ Κιβύρᾳ, καὶ τοῦ Ἑλουΐου πεμφθέντος εἰς ἀπόπειραν, ἐπὶ τίνος ἐστὶ γνώμης, πρεσβευτὰς ἐξέπεμψε, παρακαλῶν μὴ φθεῖραι τὴν χώραν, ὅτι φίλος ὑπάρχει Ῥωμαίων, καὶ πᾶν ποιήσει τὸ παραγγελλόμενον· καὶ ταῦτα λέγων ἅμα προσῆγε στέφανον ἀπὸ πεντεκαίδεκα ταλάντων. ὧν ἀκούσας, αὐτὸς μὲν ἀφέξεσθαι τῆς χώρας ἔφη· πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν ἐκέλευσε πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. ἐπιέναι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῆς στρατείας κατὰ πόδας. γενομένου δὲ τούτου, καὶ πέμψαντος τοῦ Μοαγέτου, μετὰ τῶν πρεσβευτῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν, ἀπαντήσας κατὰ πορείαν ὁ Γναῖος, ἀνατατικῶς καὶ πικρῶς ὡμίλησε τοῖς πρεσβευταῖς· φάσκων οὐ μόνον ἀλλοτριώτατον γεγονέναι Ῥωμαίων τὸν Μοαγέτην πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστῶν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν * ... Ῥώμην ὅλην εἰς καθαίρεσιν τῆς ἀρχῆς· καὶ ἄξιον ἐπιστροφῆς εἶναι καὶ κολάσεως μᾶλλον, ἢ φιλίας. οἱ δὲ πρεσβευταὶ καταπλαγέντες τὴν ἐπίτασιν τῆς ὀργῆς, τῶν μὲν ἄλλων ἐντολῶν ἀπέστησαν, ἠξίουν δ' αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν τῷ Μοαγέτῃ. συγχωρήσαντος δὲ, τότε μὲν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Κιβύραν· εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἐξῆλθε μετὰ τῶν φίλων ὁ τύραννος,

κατά

κατά τε τ ἐσθῆτα κ τ ἄλλην ϖϑσςασίαν, λιτὸς ἃ ταπεινός, ἔντε τοῖς ἀπολογισμοῖς καταλοφυρόμϑμος τ ἀδυναμίαν τ αὐτ, κ τ ἀσθένειαν ὧν ἐπῆρχε πόλεων· κ ἠξίε ϖϑσδέξασθ τὰ ιε τάλαντα τ Γνάϊον. ἐκράτει δ τ Κιβύρας κ Συλείε, κ τ Αλίνδης πόλεως. ὁ δ Γνάϊος καταπλαγεὶς τ ἀπόνοιαν, ἄλλο μὲν ἐδὲν εἶπε ϖὸς αὐτόν· ἐὰν δ μὴ διδῷ φ´ τάλαντα μΤ μεγάλης χαρᾶς, ἐ τὴν χώραν ἔφη φθερεῖν, ἀλλὰ τὴν πόλιν αὐτὴν πολιορκήσειν, κ διαρπάσειν. Οθεν ὁ Μοαγέτης καταῤῥωδήσας τὸ μέλλον, ἐδεῖτο μηδὲν ποιῆσαι τοιοῦτον, κ ϖϑσετίθει κΤ βραχὺ τ χρημάτων· κ τέλος ἔπεισε τ Γνάϊον, ρ´ τάλαντα, κ μυρίους μεδίμνους λαβόντα πυρῶν, ϖϑσδέξασθαι πρὸς τὴν φιλίαν αὐτόν.

& veſtitus & comitatus tenuiter atque abjectè. & de ſuis rebus locutus, deque inopia ſua multum queſtus, & de urbium ſuæ ditionis egeſtate, Cnæum orabat, ut XV talenta acciperet. Erant autem ſub eo Cibyra, Syleum, & Alinda urbes. At Cnæus perditam hominis impudentiam miratus, aliud ei nihil reſpondit: ſed ſi quingenta talenta alacri animo ſibi non numeraret, non agros tantum ſe populaturum dixit, verùm ipſam quoque urbem obſeſſurum, & direpturum. Itaque impendentis mali metu perculſus Moagetes, ne quid ejuſmodi faceret orare, & paullatim ad ſummam aliquid adjicere. tandem Conſuli perſuaſit, ut acceptis centum talentis, & decem millibus medimnûm frumenti, in amicitiam populi Rom. ipſum ſuſciperet.

ΛΑ.

Οσα Μάλλιος πρὸς Γαλάτας πολεμῶν διεπράξατο ϖϑς τινὰς ἐν Παμφυλίᾳ κ Καρίᾳ πόλεις.

ΟΤΙ κΤ τ καιρὸν ἡνίκα Γνάϊος διήει τ Κολοβάτον προσαγορδυόμϑμον ποταμὸν, ἦλθεν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἐκ τ Ισιόνδα ϖϑσαγορδυομένης πόλεως, δεόμενοι σφίσι βοηθῆσαι. τὲς γδ Τελμισσεῖς ἐπισπασαμένες Φιλόμηλον, τήν τε χώραν ἔφασαν αὐτῶν ἀνάστατον πεποιηκέναι, ἃ τ πόλιν διηρπακέναι, νῦν τε πολιορκεῖν τ ἄκραν συμπεφδυγότων εἰς αὐτὴν πάντων

XXXI.

Manlii res obiter geſta in Pamphylia & Caria, quo tempore bellum cum Gallogræcis gerebat.

QUO tempore Cnæus Manlius Colobatum quem vocant amnem trajecit, venerunt ad eum legati à civitate quæ Iſionda dicitur, orantes ut ſibi ferret opem. Telmeſſenſes namque accitis Philomelienſibus agrum omni clade belli pervaſtaſſe, urbem diripuiſſe, nunc quoque arcem obſidere, quò cives univerſi cum conjugibus

bus & liberis confugiſſent. Cnæus his auditis ſuum illis auxilium prolixè eſt pollicitus: ac ſtatim lucro deputans hanc ſibi offerri occaſionem, Pamphyliam verſus agmen duxit. cæterum ubi Telmiſſo appropinquaſſet, acceptis quinquaginta talentis, amicitiam cum iis pepigit; ſimiliter & cum Aſpendiis: deinde aliarum quoque civitatum legatis in Pamphylia ſuſceptis, cum in congreſſibus eadem illa eis perſuaſiſſet quæ ante ſunt dicta; atque etiam Iſiondenſes obſidione exemiſſet, Gallogræcos repetere inſtituit.

τῆ πόλιν, ὁμοῦ γυναιξὶ καὶ τέκνοις. ὧν διακούσας ὁ Γνάϊος, ἐκείνοις μὲν ὑπέχετο βοηθήσειν μετὰ μεγάλης χαρᾶς· αὐτὸς δὲ νομίσας ἕρμαιον εἶναι τὸ προσπεπτωκὸς, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ Παμφυλίας. ὁ δὲ Γνάϊος συνεγγίσας τῇ Τελμισσῷ, πρὸς μὲν τούτους συνέθετο φιλίαν, λαβὼν ν΄ τάλαντα, παραπλησίως δὲ καὶ πρὸς Ἀσπενδίους· ἀποδεξάμενος δὲ καὶ τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πόλεων πρεσβευτὰς κατὰ τὴν Παμφυλίαν, καὶ τὴν προειρημένην δόξαν ἐνεργασάμενος ἑκάστοις κατὰ τὰς ἐντεύξεις· ἅμα δὲ καὶ τοὺς Ισιονδεῖς ἐξελόμενος ἐκ τῆς πολιορκίας, αὖθις ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τοὺς Γαλάτας.

XXXII.

ΛΒ.

Progreſſus expeditionis contra Gallogræcos.

Τὰ ἑξῆς τῆς κατὰ Γαλατῶν στρατείας.

CYRMASIS urbe capta, & multa præda, Cos. caſtra movit. cui propter paludes progredienti, occurrerunt legati à Lyſinoe fidei illius ſeſe permittentes. quibus ſuſceptis in Sagalaſſenum agrum venit, & præda ingente abacta, quid conſilii capturi eſſent oppidani exſpectabat. deinde ut legati venerunt, iis admiſſis accepta corona quinquaginta talentorum & xx millibus hordei, ac totidem tritici, pacem Sagalaſſenſibus dedit.

ΟΤΙ Κύρμασαν πόλιν λαβὼν ὁ Γνάϊος, καὶ λείαν ἄφθονον, ἀνέζευξε. προάγοντος δὲ αὐτοῦ παρὰ τὴν λίμνην, παρεγίνοντο πρέσβεις ἐκ Λυσινόης, διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν πίστιν· οὓς προσδεξάμενος, ἐνέβαλεν εἰς τὴν τῶν Σαγαλασσέων γῆν, καὶ πολὺ πλῆθος ἐξελασάμενος λείας, ἀπεκαραδόκει τοὺς ἐκ τῆς πόλεως, ἐπὶ τίνος ἔσονται γνώμης. παραγινομένων δὲ πρεσβευτῶν ὡς αὐτὸν, ἀποδεξάμενος τοὺς ἄνδρας, καὶ λαβὼν ν΄ ταλάντων στέφανον, καὶ δισμυρίους κριθῶν μεδίμνους, καὶ δισμυρίους πυρῶν, προσεδέξατο τούτους εἰς τὴν φιλίαν.

ΛΓ.

Ἐποσογνάτου Γαλάτου δυνάστου πρὸς Γαλάτας ἄλλους πρεσβεία ἄπρακτος.

ΟΤΙ Γνάϊος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Ἐποσόγνατον τὸν Γαλάτην, ὅπως πρεσβεύσῃ πρὸς τοὺς τῶν Γαλατῶν βασιλεῖς. καὶ ὁ Ἐποσόγνατος ἔπεμψε πρὸς Γνάϊον πρέσβεις, καὶ παρεκάλει τὸν Γνάϊον τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸν, μὴ προεξαναστῆναι, μηδ' ἐπιβαλεῖν χεῖρας τοῖς Τολιστοβοΐοις Γαλάταις· καὶ διότι πρεσβεύσει πρὸς τοὺς βασιλεῖς αὐτὸς Ἐποσόγνατος, καὶ ποιήσεται λόγους ὑπὲρ τῆς φιλίας, καὶ πέπεισται πρὸς πᾶν αὐτοὺς παρασκευάσεσθαι τὸ καλῶς ἔχον. ὄντος δὲ τοῦ Γναΐου πρὸς τὸ πολισμάτιον τὸ καλούμενον Γορδίειον, ἧκον παρ' Ἐποσογνάτου πρέσβεις ἀπαγγέλλοντες ὅτι πορευθεὶς διαλεχθείη τοῖς τῶν Γαλατῶν βασιλεῦσιν. οἱ δ' ἁπλῶς εἰς οὐδὲν συγκαταβαίνοιεν φιλάνθρωπον· ἀλλ' ἠθροικότες ὁμοῦ τέκνα καὶ γυναῖκας, καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ἅπασαν εἰς τὸ καλούμενον ὄρος Ὄλυμπον, ἕτοιμοι πρὸς μάχην εἰσίν.

XXXIII.

Eposognatus Gallorum regulus ad alios regulos ejusdem gentis legationem obit, frustra.

CN. Manlius Romanus Imperator legatos misit ad Eposognatum, unum ex regulis Gallogræcorum; ut legationem ipse obiret ad ejus gentis regulos. Eposognatus missis ad Cos. legatis, eum oravit, ne præpropere castra moveret, neve Tolistobogios Gallos hostiliter invaderet. ipsum enim ad Reges iturum Eposognatum; & ut Romanorum amicitiam respiciant fore illis auctorem, persuasurumque adeo ipsis, ut nullam conditionem modicam & tolerabilem detrectent. Ad oppidulum quod Gordium vocant stativa habente Cos. legati ab Eposognato venerunt nuntiantes profectum eum ad reges Gallorum, cum ipsis esse collocutum: sed ad nullam æquam conditionem potuisse perduci qui quidem liberos simul atque uxores, cum reliqua substantia universa in montem contulerint, quem Olympum nominant, sintque ad pugnandum parati.

ΛΔ.

Πῶς οἱ Τεκτόσαγες Γαλάται προσποιούμενοι κοινολογίας ἕνεκεν, τῷ Ῥωμαίων στρατηγῷ ἐνήδρευσαν.

ΟΤΙ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν τῶν Γαλατῶν νίκην στρατοπεδευόν-

XXXIV.

Quomodo Galatæ Tectosages specie colloquii Romano Imperatori insidias struxerint.

ROMANIS ad Ancyram post victos in Olympo monte Gallos sta-

los stativa habentibus, quum inibi esset Cnæus Cos. ut ulterius progrederetur, oratores Tectosagum venerunt, petentes ab eo ut relictis eo loci copiis ipse postero die in medium locum inter bina castra progrederetur: adfuturos & reges Gallorum, ut de pace agant. quum Cnæus esset assensus, & sicut constitutum fuerat, quingentis equitibus comitatus venisset, Reges non adfuerunt. Consule in castra Romana reverso, redeunt legati, ad excusationem Regum suorum caussas quasdam prætexentes: rogantes etiam, ut iterum venire vellet: Reges enim Gallogræcorum principes gentis missuros, quibuscum de rebus omnibus posset tractari. Cnæus iterum pollicitus, ipse quidem in castris remanet: sed Attalum cum Tribunis quibusdam, & trecentorum equitum præsidio mittit. Ad hoc colloquium accesserunt Galli ut convenerat, suntque pacis conditiones dictæ. at finem rebus posse imponi de quibus esset actum, aut confirmari quæ placita essent, negarunt posse. verùm postero die Reges venturos affirmabant, pactaque cum Cnæo, si modo ille adfuerit, inituros, & negotio finem impositurors. Promittente Attalo adfuturum Consulem, utrinque discessum est. Frustratio hæc Gallorum & dolus quo Romanos appetierunt, eò spectabat, ut conjuges plerasque & liberos cum rebus suis trans Halym trajicerent. præcipuè verò Consulem Romanum, si posset fieri, capere cupiebant: aut certè, si id minus posset, omnino occidere. hoc

των περὶ τὴν Ἀγκυραν πόλιν, καὶ τοῦ Γναΐου τοῦ στρατηγοῦ παρόντος εἰς τὸ μεταστῆναι μέλλοντος, παραγίνονται πρέσβεις παρὰ τῶν Τεκτοσάγων, ἀξιοῦντες τὸν Γναῖον, τὰς μὲν δυνάμεις ἐᾶσαι κατὰ χώραν, αὐτὸν δὲ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν προελθεῖν εἰς τὸν μεταξὺ τόπον τῶν στρατοπέδων· ἥξειν δὲ καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν βασιλεῖς κοινολογησομένους ὑπὲρ τῆς διαλύσεως. τοῦ δὲ Γναΐου συγκαταθεμένου καὶ παραγενηθέντος κατὰ τὸ συνταχθὲν μετὰ φ' ἱππέων, τότε μὲν οὐκ ἦλθον οἱ βασιλεῖς· ἀνακεχωρηκότος δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν, αὖθις ἧκον οἱ πρέσβεις, ὑπὲρ μὲν τῶν βασιλέων, σκήψεις τινὰς λέγοντες· ἀξιοῦντες δὲ πάλιν ἐλθεῖν αὐτὸν, ὅτι τοὺς πρώτους ἄνδρας ἐκπέμψουσι κοινολογησομένους ὑπὲρ τῶν ὅλων. ὁ δὲ Γναῖος καταινέσας ἥξειν, αὐτὸς μὲν ἔμενεν ἐπὶ τῆς ἰδίας στρατοπεδείας· Ἄτταλον δὲ καὶ τῶν χιλιάρχων τινὰς ἐξαπέστελλε μετὰ τριακοσίων ἱππέων. οἱ δὲ τῶν Γαλατῶν, ἦλθον μὲν κατὰ τὸ συνταχθὲν, καὶ λόγους ἐποιήσαντο περὶ τῶν πραγμάτων· τέλος δ' ἐπιθεῖναι τοῖς προειρημένοις, ἢ κυρῶσαί τι τῶν δοξάντων, οὐκ ἔφασαν εἶναι δυνατόν. τοὺς δὲ βασιλεῖς τῇ κατὰ πόδας ἥξειν διεβεβαιοῦντο, συνθησομένους καὶ πέρας ἐπιθήσοντας, εἰ καὶ Γναῖος ὁ στρατηγὸς ἔλθοι πρὸς αὐτούς. Τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον ἐπαγγελλαμένων ἥξειν τὸν Γναῖον, τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διελύθησαν. Ἐποιοῦντο δὲ ὑπερθέσεις τοιαύτας οἱ Γαλάται, καὶ διεστρατήγουν τοὺς Ῥωμαίους βουλόμενοι τῶν τε σωμάτων τινὰ τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν χρημάτων ὑπεκθέσθαι πέραν Ἅλυος ποταμοῦ· μάλιστα δὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, εἰ δυνηθεῖεν, λαβεῖν ὑποχείριον· εἰ δὲ μή γε, πάντως ἀποκτεῖναι.

R

ναι. Ταύτης

ναι. Ταῦτα προθέμενοι, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐκαραδόκουν τὴν παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων, ἑτοίμους ἔχοντες ἱππεῖς εἰς χιλίους. ὁ δὲ Γνάϊος διακούσας παρὰ τοῦ Ἀττάλου, καὶ πεισθεὶς ἥξειν τοὺς βασιλεῖς, ἐξῆλθε καθάπερ εἰώθει μετὰ φ´ ἱππέων. συνέβη δὲ ταῖς πρότερον ἡμέραις τοὺς ἐπὶ τὰς ξυλίας καὶ χορτολογίας ἐκπορευομένους ἐκ τῆς τῶν Ῥωμαίων χάρακος ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη πεποιῆσθαι τὴν ἔφοδον * ἐπὶ τοὺς ἐφεδρείας χαριζομένους τοῖς ἐπὶ τὸν σύλλογον παραγινομένοις ἱππεῦσιν. οὗ καὶ τότε γινομένου, καὶ πολλῶν ἐξεληλυθότων, συνέταξαν οἱ χιλίαρχοι τοὺς εἰθισμένους ἐφεδρεύειν τοῖς προνομεύουσιν ἱππεῖς, ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη ποιήσασθαι τὴν ἔξοδον. ὧν ἐκπορευθέντων αὐτομάτως τὸ δέον ἐγενήθη πρὸς τὴν ἐπιφερομένην χρείαν.

consilio die sequenti adventum Romanorum exspectabant, paratis in id mille circiter equitibus. Consul affirmanti Attalo venturos Reges fidem habens, castris exiit, ut erat ei moris, cum quingentis equitibus. Acciderat autem ut superioribus diebus lignatores & pabulatores qui è Rom. castris exierant, eam partem incursarent, in qua præsidium equitum qui Cos. ad colloquium comitabantur, pro statione ac præsidio haberent. id quum tunc quoque factum esset, multique exiissent, Tribuni equitum stationem pabulatores consequi solitam eam partem petere jusserunt. quo facto, provisum fuit casu ei malo quod impendebat.

ΛΕ.

Ὅσα Μάλλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς παραχειμάζων ἐν Ἐφέσῳ ἐχρημάτισε τοῖς ἁπανταχόθεν τῆς Ἀσίας παραγινομένοις πρεσβευταῖς.

Ἔγγραπτα συνθηκῶν τῶν συγχωρηθεισῶν Ἀντιόχῳ νικηθέντι ὑπὸ τῶν νικησάντων Ῥωμαίων.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, κατὰ τὴν Ἀσίαν Γναΐου τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ παραχειμάζοντος ἐν Ἐφέσῳ, κατὰ τὸν τελευταῖον ἐνιαυτὸν τῆς ὑποκειμένης Ὀλυμπιάδος, παρεγένοντο πρέσβεις παρά τε τῶν Ἑλληνίδων πόλεων τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ παρ' ἑτέρων πλειόνων, συμ-

XXXV.

Manlii Romani Imperatoris Ephesi hibernantis responsa, legatis data, qui ex omnibus Asiæ partibus ad ipsum convenerant.

Formula fœderis, quod devicto Antiocho Regi Romani victores concesserunt.

EODEM ferme tempore anno præsentis Olympiadis ultimo ad Cn. Manlium proconsulem Ephesi in Asia hibernantem, legationes ex civitatibus Græcorum aliisque multis gentibus venerunt, pro-

propter victoriam de Gallis coronas illi undique afferentes. Omnes enim qui regiones cis Taurum colunt non adeo lætati sunt victo Antiocho, quòd liberati essent alii tributis, alii præsidio, omnes necessitate parendi jussis illius; quàm quòd metus à Barbaris esset ipsis ademptus, neque amplius injurias gentis immanis essent toleraturi. Venit & missus ab Antiocho Musæus, & Gallorum legati, ut scirent quibus legibus pacem à Romanis essent impetraturi. Similiter quoque oratores missi sunt & ab Ariarathe Cappadocum rege: nam hic quòd inita cum Antiocho societate fortunarum omnium & totius spei, in acie pro illo contra Romanos steterat, metuebat sibi & de statu suo etiam atque etiam anxius erat. Quamobrem missis sæpius legatis scire avebat, quid dare quidve facere oporteret, ut noxam errore contractam ne lueret. Proconsul civitatum oratores omnes laudatos comiterque exceptos, dimisit: Gallis respondit, postquam venisset Eumenes, de pace cum iis se acturum: legatis Ariarathis dixit, pacem daturum, ubi prius talenta sexcenta numerasset. Cum Antiochi legato constituit, venturum se cum exercitu ad fineis Pamphyliæ, & talentûm duo millia & quingenta, cum frumento, quod ante pacem metiri militibus Romanis tenebatur Rex, pacto cum Lucio Scipione fœdere, accepturum. Secundum hæc, lustrato exercitu, appetente jam vere, assumptoque Attalo, profectus.

φερούσαις στεφάνους τῷ Γναΐῳ, διὰ τὸ νενικηκέναι τοὺς Γαλάτας. ἅπαντες γὰρ οἱ τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου κατοικοῦντες, οὐχ οὕτως ἐχάρησαν Ἀντιόχου λειφθέντος, ἐπὶ τῷ δοκεῖν ἀπολελῦσθαι, τινὲς μὲν φόρων, οἱ δὲ φρουρᾶς, καθόλου δὲ πάντες, βασιλικῶν προσταγμάτων· ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀπὸ τῶν βαρβάρων αὐτοῖς φόβον ἀφῃρῆσθαι, καὶ δοκεῖν ἀπηλλάχθαι τῆς τούτων ὕβρεως καὶ παρανομίας. ἦλθε δὲ καὶ παρ' Ἀντιόχου Μουσαῖος, καὶ παρὰ τῶν Γαλατῶν πρεσβευταί, βουλόμενοι μαθεῖν ἐπὶ τίσιν αὐτοὺς δεῖ ποιήσασθαι τὴν φιλίαν. ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ Ἀριαράθου, τοῦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέως· καὶ γὰρ οὗτος, μετασχὼν Ἀντιόχῳ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος, καὶ κοινωνήσας τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, ἐδεδίει καὶ διηπορεῖτο περὶ τῶν καθ' αὑτόν. Διὸ καὶ πλεονάκις πέμπων πρεσβευτάς, ἐβούλετο μαθεῖν τί δούς, ἢ τί πράξας, δύναιτ' ἂν παραιτήσασθαι τὴν σφετέραν ἄγνοιαν. Ὁ δὲ στρατηγὸς τὰς μὲν παρὰ τῶν πόλεων πρεσβείας πάσας ἐπαινέσας, καὶ φιλανθρώπως ἀποδεξάμενος, ἐξαπέστελλε· τοῖς δὲ Γαλάταις ἀπεκρίθη, διότι προσδεξάμενος Εὐμένη τὸν βασιλέα, τότε ποιήσεται τὰς πρὸς αὐτοὺς συνθήκας· τοῖς δὲ παρὰ Ἀριαράθου εἶπεν, ἑξακόσια τάλαντα δόντας, τὴν εἰρήνην ἔχειν. πρὸς δὲ τὴν Ἀντιόχου πρεσβείαν, συνετάξατο μετὰ τῆς δυνάμεως ἥξειν ἐπὶ τοὺς τῆς Παμφυλίας ὅρους, τά τε δισχίλια τάλαντα καὶ φ' κομιούμενος, καὶ τὸν σῖτον ὃν ἔδει δοῦναι τοῖς στρατιώταις αὐτοὺς πρὸ τῶν συνθηκῶν, κατὰ τὰς πρὸς Λεύκιον ὁμολογίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, καθαρμὸν ποιησάμενος τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ὥρας παραδιδούσης, παραλαβὼν Ἄτταλον ἀνέζευξεν.

καὶ παραγενόμενος εἰς Ἀπάμειαν ἑβδομαῖος, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας· κατὰ δὲ τὴν τετάρτην, ἀναζεύξας προῆγε, χρώμενος συντόνως ταῖς πορείαις. ἀφικόμενος δὲ τριταῖος, εἰς τὸν συνταχθέντα τόπον τοῖς περὶ Ἀντίοχον, καὶ αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε. συμμιξάντων δὲ τῶν περὶ τὸν Μουσαῖον, καὶ παρακαλούντων αὐτὸν ἐπιμεῖναι, διότι καθυστεροῦσιν αἵ θ' ἅμαξαι καὶ τὰ κτήνη τὰ παρακομίζοντα τὸν σῖτον, καὶ γε τὰ χρήματα, πεισθεὶς τούτοις, ἐπέμεινε τρεῖς ἡμέρας. τῆς δὲ χορηγίας ἐλθούσης, τὸν μὲν σῖτον ἐμέτρησε ταῖς δυνάμεσι· τὰ δὲ χρήματα παραδοὺς τινὶ τῶν χιλιάρχων, συνέταξε παρακομίζειν εἰς Ἀπάμειαν. αὐτὸς δὲ πυνθανόμενος τὸν ἐπὶ τῆς Πέργης καθεσταμένον ὑπ' Ἀντιόχου φρούραρχον, οὔτε τὴν φρουρὰν ἐξάγειν, οὔτ' αὐτὸν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ὥρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν Πέργην. Ἐγγίζοντος δ' αὐτοῦ τῇ πόλει, παρῆν ἀπ' αὐτῆς ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς φρουρᾶς, ἀξιῶν καὶ δεόμενος, μὴ προκατεγνωκέναι αὐτοῦ· ποιεῖν γὰρ ἕν τι τῶν καθηκόντων· παραλαβὼν γὰρ ἐν πίστει παρ' Ἀντιόχου τὴν πόλιν, τηρεῖν ἔφη ταύτην, ἕως ἂν διασαφηθῇ πάλιν παρὰ τοῦ πιστεύσαντος τί δεῖ ποιεῖν· μέχρι δὲ τοῦ νῦν ἁπλῶς οὐδὲν αὐτῷ παρ' οὐδενὸς ἀποδεδηλῶσθαι. διόπερ ἠξίου λθ' ἡμέρας, χάριν τοῦ διαπεμψάμενον ἐρέσθαι τὸν βασιλέα τί δεῖ πράττειν. ὁ δὲ Γνάιος θεωρῶν τὸν Ἀντίοχον ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις εὐσυνθετοῦντα, συνεχώρησε πέμπειν, καὶ πυθέσθαι τοῦ βασιλέως. καὶ μετά τινας ἡμέρας πυθόμενος, παρέδωκε τὴν πόλιν. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ δέκα πρεσβευταὶ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης εἰς Ἔφεσον κατέπλευσαν, ἤδη τῆς θερείας ἐναρχομένης· καὶ δύο ἡμέρας ἐκ

die octavo Apameam venit. ibi triduum stativis habitis, quarto die motis castris, magnis itineribus pergit ire. tertiis castris ad locum constitutum legatis Antiochi pervenit, ibique consedit. mox à Musæo conventus rogatusque est, ut commoraretur eo loci: quoniam plaustra & jumenta quæ frumentum & pecuniam advehebant ad diem condictam necdum convenerant. Ita rogatu hujus triduum ibi stativa habuit. deinde quum omnia essent advecta, frumentum copiis divisit, pecuniam uni Tribunorum militum traditam, Apameam deportari jussit. Ipse factus certior Præfectum præsidii quod Pergæ imposuerat Antiochus, neque præsidium educere, neque ipsum urbe excedere, Pergam exercitum ducit. Appropinquanti occurrit egressus urbe præsidii Præfectus, petens atque orans ne se caussa incognita damnaret: facere enim quod sui sit officii: commissam enim fidei suæ urbem ab Antiocho servare velle, donec is à quo illam provinciam acceperit, quid esset opus facto sibi significasset: de quo ad hunc diem nihil penitus ei esset indicatum. orabat igitur XXXIX dierum spatium concedi, ad voluntatem Regis super eo per nuntios sciscitandum. Manlius quum videret in cæteris omnibus Antiochum fidem servare, ut mitteret Regemque consuleret permisit. Cognita Regis voluntate, urbem tradidit. Sub idem tempus, decem legati & Rex Eumenes ineunte jam æstate Ephesum appulerunt: ubi cum è

nausea

mansea biduum se refecissent, Apameam ascenderunt. Proconsul audito eorum adventu, fratrem Lucium cum quatuor millibus militum ad Oroandenses misit, ad reliquum pecuniæ ex eo quod pepigerant accipiendum: sive admonendi tantum ii essent, sive etiam cogendi: ipse cum exercitu profectus pergebat ire, ut quamprimum Eumenem conveniret. Apameam ut venit, invento ibi Rege cum decem legatis, de iis quæ agenda essent consultabat. Primum igitur placuit ipsis ictum cum Antiocho fœdus pacemque confirmare: de qua disceptare amplius nihil attineret, cum ex scriptis legibus esset transigendum. Ejus fœderis formula, qua de rebus singulis cavebatur, talis fuit. AMICITIA UT ESSET ANTIOCHO CUM POPULO ROM. PERPETUA, LEGES FOEDERIS SERVANTI. NE QUOS HOSTES POPULI ROM. REX PER FINEIS REGNI SUI, EORUMVE QUI SUB DITIONE EJUS ESSENT, TRANSIRE SINERET, NEU COMMEATU, NEU QUA ALIA OPE JUVARET. IDEM ROMANI SOCIIQUE, ANTIOCHO, ET IIS QUI SUB IMPERIO EJUS ERUNT, PRÆSTENT. BELLI GERENDI JUS ANTIOCHO NE SIT CUM IIS QUI INSULAS COLUNT, NEVE CUM IIS QUI SUNT IN EUROPA. EXCEDITO URBIBUS, AGRIS, VICIS, CASTELLIS CIS TAURUM MONTEM USQUE AD TANAIM AMNEM, ET A VALLE TAURI USQUE AD JUGA

τοῦ πλοῦ προσαναλαβόντες αὑτούς, ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀπάμειαν. ὁ δὲ Γνάϊος προσπεσούσης αὐτῷ τῆς τούτων παρουσίας, Λεύκιον μὲν τὸν ἀδελφὸν μετὰ τετρακισχιλίων ἐξαπέστελλε πρὸς τοὺς Ὀρωανδεῖς πειθανάγκης ἔχοντας διάθεσιν, χάριν τοῦ κομίσασθαι τὰ προσοφειλόμενα τῶν ὁμολογηθέντων χρημάτων· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀναζεύξας, ἐπείγετο, σπεύδων συνάψαι τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη. παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Ἀπάμειαν, καὶ καταλαβὼν τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς δέκα, συνήδρευε περὶ τῶν πραγμάτων. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς κυρῶσαι πρῶτον τὰ πρὸς Ἀντίοχον ὅρκια, καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὲρ ὧν οὐδὲν ἂν δέοι πλείω διατίθεσθαι λόγον, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράπτων, ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις. Ἦν δὲ τοιαύτη τις ἡ τῶν κατὰ μέρος διάταξις· ΦΙΛΙΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙΝ ΑΝΤΙΟΧΩι ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΕΙΣ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟΝ, ΠΟΙΟΥΝΤΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΣΥΝΘΗΚΑΣ· ΜΗ ΔΙΙΕΝΑΙ ΔΕ ΒΑΣΙΛΕΑ ΑΝΤΙΟΧΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΥΠΟΤΑΤΤΟΜΕΝΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΧΩΡΑΣ ΕΠΙ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ, ΠΟΛΕΜΙΟΥΣ· ΜΗΔΕ ΧΟΡΗΓΕΙΝ ΑΥΤΟΙΣ ΜΗΔΕΝ. ΟΜΟΙΩΣ ΔΕ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ, ΕΠ' ΑΝΤΙΟΧΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΥΠ' ΕΚΕΙΝΟΝ ΤΑΤΤΟΜΕΝΟΥΣ. ΜΗ ΠΟΛΕΜΗΣΑΙ ΔΕ ΑΝΤΙΟΧΟΝ ΤΟΙΣ ΕΠΙ ΤΑΙΣ ΝΗΣΟΙΣ, ΜΗΔΕ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ. ΕΚΧΩΡΕΙΤΩ ΔΕ ΠΟΛΕΩΝ, ΚΑΙ

ΧΩΡΑΣ, ... ΜΗ ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ ΜΗΔΕΝ ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΩΝ ΦΕΡΟΥΣΙΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ. ΕΙ ΔΕ ΤΙ ΤΥΓΧΑΝΟΥΣΙΝ ΑΠΕΝΗΝΕΓΜΕΝΟΙ, ΚΑΘΙΣΤΑΤΩΣΑΝ ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΥΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ· ΜΗΔ' ΥΠΟΔΕΧΕΣΘΩΣΑΝ ΤΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΕΥΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΜΗΤΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ, ΜΗΤ' ΑΛΛΟΝ ΜΗΔΕΝΑ. ΕΙ ΔΕ ΤΙΝΕΣ, ΕΞ ΩΝ ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΟΥΣΙΝ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΟΛΕΩΝ, ΜΕΤΑ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΕΙΣΙΝ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, ΤΟΥΤΟΥΣ ΕΙΣ ΑΠΑΜΕΙΑΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΩΣΑΝ. ΤΟΙΣ ΤΕ ΡΩΜΑΙΟΙΣ, ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΣΥΜΜΑΧΟΙΣ ΕΙ ΤΙΝΕΣ ΕΙΕΝ, * ΕΚ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ * ΕΙΝΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΝΕΙΝ ΕΙ ΒΟΥΛΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΤΡΕΧΕΙΝ. ΤΟΥΣ ΔΕ ΔΟΥΛΟΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΑΠΟΔΟΤΩ ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ΚΑΙ ΟΙ ΥΠ' ΑΥΤΟΝ ΤΑΤΤΟΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΛΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΜΟΛΗΣΑΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΕΙ ΤΙΝΑ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΝ ΠΟΘΕΝ ΕΙΛΗΦΑΣΙΝ. ΑΠΟΔΟΤΩ ΔΕ ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ΕΑΝ ΗΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΑΥΤΩΙ, ΚΑΙ ΑΝΝΙΒΑΝ ΑΜΙΛΚΟΥ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΟΝ, ΚΑΙ ΜΝΑΣΙΛΟΧΟΝ ΑΚΑΡΝΑΝΑ, ΚΑΙ ΘΟΑΝΤΑ ΑΙΤΩΛΟΝ, ΕΥΒΟΥΛΙΔΑΝ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝΑ ΧΑΛΚΙΔΕΙΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΤΩΛΩΝ ΟΣΟΙ ΚΟΙΝΑΣ ΕΙΛΗΦΑΣΙΝ ΑΡΧΑΣ. ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΕΦΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΑΠΑΜΕΙΑΙ ΠΑΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΜΗΚΕΤΙ ΑΛΛΟΥΣ ΕΧΕΤΩ. ΑΠΟΔΟΤΩ

QUÆ IN LYCAONIAM VERGUNT. NE QUA, PRÆTER ARMA SUA, MILITES EX IIS LOCIS EFFERRENT. SI QUÆ EXTULISSENT, IN EASDEM URBES RECTE RESTITUERENT. NE MILITEM NEU QUEM ALIUM EX REGNO EUMENIS RECIPERET. SI QUI EARUM URBIUM QUAS REGI AUFERUNT ROM. IN EXERCITU ANTIOCHI FUERINT, APAMEAM OMNES UT REMITTERET. APUD ROMANOS SOCIOSQUE SI QUI SINT EX REGNO ANTIOCHI, IIS JUS MANENDI ABEUNDIQUE UT SIT. SERVOS ROMANORUM AUT SOCIORUM REDDITO ANTIOCHUS, QUIQUE ILLI PAREBUNT: ITEM BELLO CAPTOS, TRANSFUGAS, ET SICUNDE QUEM CAPTIVUM ACCEPERINT. REDDITO ANTIOCHUS, SI IN EJUS POTESTATE FUERIT, ET HANNIBALEM HAMILCARIS FILIUM, ET MNASILOCHUM ACARNANEM ET THOANTEM ÆTOLUM, EUBULIDAM ET PHILONEM CHALCIDENSES, ET QUICUNQUE ÆTOLORUM SUAM REMPUBLICAM ADMINISTRASSINT. ELEPHANTOS OMNES QUOS APAMEÆ HABET TRADITO, NEQUE ALIOS PARATO.

TRA-

tradito et naves longas cum velis armamentisque earum. Neve plureis quam decem naveis tectas habeto: nullam item, quæ triginta remis agatur habeto, neve minorem ex belli caussa quod ipse illaturus erit. Neve navigato citra Calycadnum promontorium: extra quam si qua navis stipendium, aut legatos, aut obsides portabit: milites mercede conducendi ex iis gentibus quæ sub ditione populi Rom. sunt, jus Antiocho ne esto, neve exules recipiendi. Rhodiorum sociorumve quæ ædes intra fines regni Antiochi sunt, eæ Rhodiorum sunto, ut ante bellum ab Antiocho illatum. Si quæ pecuniæ ipsis debentur, earum exactio esto: Item si quid ademptum, id conquisitum redditor. Quæ ad Rhodios spectant immunia sunto, ut ante bellum erant. Si quas urbes quas tradere Antiochum oportet, idem Rex aliis dedit, etiam ex his præsidia educito. Si qui post factam pacem ad eum velint confugere, eos ut ne susciperet. Argenti optimi dato Antiochus

ΔΕ ΚΑΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ ΤΑΣ ΜΑΚΡΑΣ, ΚΑΙ ΤΑ ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΑΡΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΕΥΗ. ΚΑΙ ΜΗΚΕΤΙ ΕΧΕΤΩ ΠΛΗΝ Ι' ΚΑΤΑΦΡΑΚΤΩΝ· ΜΗΔΕ ΤΡΙΑΚΟΝΤΟΚΩΠΟΝ ΕΧΕΤΩ ΕΛΑΥΝΟΜΕΝΟΝ· ΜΗΔ' ΑΥΤΟ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΕΚΕΝ, ΟΥ ΑΥΤΟΣ ΚΑΤΑΡΧῌ. ΜΗΔΕ ΠΛΕΙΤΩΣΑΝ ΕΠΙ ΤΑΔΕ ΤΟΥ ΚΑΛΥΚΑΔΝΟΥ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ, ΕΙ ΜΗ ΦΟΡΟΥΣ, Η ΠΡΕΣΒΕΙΣ, Η ΟΜΗΡΟΥΣ ΑΓΟΙΕΝ. ΜΗ ΕΞΕΣΤΩ ΔΕ ΑΝΤΙΟΧῼ, ΜΗΔΕ ΞΕΝΟΛΟΓΕΙΝ ΕΚ ΤΗΣ ΥΠΟ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΤΑΤΤΟΜΕΝΗΣ· ΜΗΔ' ΥΠΟΔΕΧΕΣΘΩ ΤΟΥΣ ΦΕΥΓΟΝΤΑΣ. ΟΣΑΙ ΔΕ ΟΙΚΙΑΙ ΡΟΔΙΩΝ, Η ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΗΣΑΝ ΕΝ Τῌ ΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΑ ΑΝΤΙΟΧΟΝ ΤΑΤΤΟΜΕΝῌ, ΤΑΥΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΡΟΔΙΩΝ, ΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟ ΤΟΥ * ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΞΗΕΓΚΑΝ. ΚΑΙ ΕΙ ΤΙ ΧΡΗΜΑ ΟΦΕΙΛΕΤ' ΑΥΤΟΙΣ, ΟΜΟΙΩΣ ΕΣΤΑΙ ΠΡΑΞΙΜΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΤΙ ΑΠΕΛΗΦΘΗ ΑΠ' ΑΥΤΩΝ, ΑΝΑΖΗΤΗΘΕΝ ΑΠΟΔΟΘΗΤΩ. ΑΤΕΛΗ ΔΕ ΟΜΟΙΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΟΔΙΟΥΣ ΥΠΑΡΧΕΤΩ. ΕΙ ΔΕ ΤΙΝΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, ΑΣ ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΔΕΙ ΑΝΤΙΟΧΟΝ, ΕΤΕΡΟΙΣ ΔΕΔΩΚΕΝ ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ΕΞΑΓΕΤΩ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΤΑΣ ΦΡΟΥΡΑΣ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣ. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΝΕΣ ΥΣΤΕΡΟΝ ΑΠΟΤΡΕΧΕΙΝ ΒΟΥΛΩΝΤΑΙ, ΜΗ ΠΡΟΣΔΕΧΕΣΘΑΙ· ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΔΕ ΔΟΤΩ ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΑΤΤΙΚΟΥ, ΡΩ-

ΜΑΙΟΙΣ ΑΡΙΣΤΟΥ, ΤΑΛΑΝΤΑ ΜΥΡΙΑ ΔΙΣΧΙΛΙΑ ΕΝ ΕΤΕΣΙΝ ΙΒ'. ΔΙΔΟΥΣ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΤΟΣ ΧΙΛΙΑ· ΜΗ ΕΛΑΤΤΟΝ Δ' ΕΛΚΕΤΩ ΤΟ ΤΑΛΑΝΤΟΝ ΛΙΤΡΩΝ ΡΩΜΑΙΚΩΝ Π', ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΙΤΟΥ Φ' ΚΑΙ Μ'. ΕΥΜΕΝΕΙ ΤΑΛΑΝΤΑ ΤΝΘ', ΕΝ ΕΤΕΣΙ ΤΟΙΣ ΠΡΩΤΟΙΣ Ε', ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΤΩι ΕΠΙΒΑΛΛΟΜΕΝΩι ΚΑΙΡΩι ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΡΩΜΑΙΟΙΣ· ΑΠΟΔΟΤΩ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΙΤΟΥ, ΚΑΘΩΣ ΕΤΙΜΗΣΕΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ΤΑΛΑΝΤΑ ΡΚΖ'. ΚΑΙ ΔΡΑΧΜΑΣ ΧΙΛΙΑΣ Σ' ΟΚΤΩ, ΑΣ ΣΥΝΕΧΩΡΗΣΕΝ ΕΥΜΕΝΗ ΛΑΒΕΙΝ, ΓΑΖΑΝ ΕΥΑΡΕΣΤΟΥΜΕΝΗΝ ΕΑΥΤΩι. ΟΜΗΡΟΥΣ ΔΕ ΔΙΔΟΤΩ ΑΝΤΙΟΧΟΣ, ΔΙ' ΕΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΑΛΛΟΥΣ ΑΝΤΑΠΟΣΤΕΛΛΩΝ, ΜΗ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΕΤΩΝ ΙΗ', ΜΗΔΕ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΜΕ'. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙ ΔΙΑΦΩΝΗΣΗι ΤΩΝ ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ΤΩι ΕΧΟΜΕΝΩι ΕΤΕΙ ΑΠΟΔΟΤΩΣΑΝ. ΑΝ ΔΕ ΤΙΝΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, Η ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΠΡΟΣ Α ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ ΜΗ ΠΟΛΕΜΕΙΝ ΑΝΤΙΟΧΟΝ, ΠΡΟΤΕΡΟΙ ΕΚΦΕΡΩΣΙ ΠΟΛΕΜΟΝ, ΕΞΕΣΤΩ ΠΟΛΕΜΕΙΝ ΑΝΤΙΟΧΩι. ΤΩΝ ΔΕ ΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΩΝ ΤΟΥΤΩΝ, ΜΗ ΕΧΕΤΩ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΝ ΑΥΤΟΣ· ΜΗΔ' ΕΙΣ ΦΙΛΙΑΝ ΠΡΟΣΑΓΕΣΘΩ. ΠΕΡΙ ΔΕ ΤΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ

ROMANIS ATTICA TALENTA XII MILLIA, INTRA DUODECIM ANNOS, PENSIONIBUS ÆQUIS, TALENTUM NE MINUS PONDO OCTUAGINTA ROMANIS PONDERIBUS PENDAT. ET TRITICI QUADRAGINTA SUPRA QUINGENTA MILLIA MODIUM. EUMENI TALENTA CCCLIX INTRA PROXIMOS QUINQUE ANNOS, PENSIONIBUS ÆQUIS, EODEM QUO ET ROMANIS TEMPORE, REPENDITO. ET PRO TRITICO, QUOD ÆSTIMATIONE FIAT AB ANTIOCHO, TALENTA CXXVII. ET DRACHMAS CIↃCCCVIII. QUAS PERMISIT ...... EUMENI UT ACCIPERET, QUI EAM SUMMAM SIBI SATIS ESSE ACCEPTAM OSTENDIT: OBSIDES ROMANIS XX DATO, ET PRO TRIENNIO MUTATO: NE MINORES OCTONUM DENUM ANNORUM, NEU MAJORES QUINUM QUADRAGENUM. IN SINGULORUM ANNORUM PENSIONIBUS, SI QUID A PACTIS DISCREPAVERIT, ANNO PROXIMO PENDITO. SI QUÆ URBES AUT GENTES ADVERSUS QUAS NE BELLUM GERAT ANTIOCHUS, HOC FOEDERE CAUTUM EST IPSI ULTRO BELLUM INFERENT, BELLANDI JUS ESTO ANTIOCHO. DUM NE QUAM URBIUM HARUM BELLI JURE TENEAT, AUT IN AMICITIAM ACCIPIAT. CONTROVERSIAS INTER SE ORTAS

ORTAS JURE AC JUDICIO DISCEPTENT. SI QUID POSTEA ADDI DETRAHIVE DE COMMUNI SENTENTIA PLACUISSET, UT ID SALVO FOEDERE LICEAT. His legibus fœdere icto, & jurejurando firmato confestim Proconsul Q. Minucium Thermum & Lucium fratrem, qui tum forte ab Oroandensibus pecunias asportaverant, in Syriam misit, qui ab Rege jusjurandum exigerent, & omnes conditiones firmarent. Q. Fabio Labeoni, qui classi præerat, literas per certos tabellarios misit, jubens ipsum Patara ut rediret, quæque ibi naves regiæ essent, eas ut tradi sibi jussas, cremaret.

ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΝ ΠΡΟΣΚΑΛΕΙΣΘΩΣΑΝ. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙ ΘΕΛΩΣΙ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΣΥΝΘΗΚΑΣ ΑΜΦΟΤΕΡΟΙ ΚΟΙΝΩι ΔΟΓΜΑΤΙ ΠΡΟΣΤΕΘΗΝΑΙ Η ΑΦΑΙΡΕΘΗΝΑΙ, ΕΠ' ΑΥΤΩΝ ΕΞΕΣΤΩ. Τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ἐπὶ τούτοις, εὐθέως ὁ στρατηγὸς Κόϊντον Μινούκιον Θέρμον καὶ Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν, ἄρτι κεκομικότας τὰ χρήματα παρὰ τῶν Ὀροανδέων εἰς Συρίαν ἐξαπέστειλε, συντάξας κομίζεσθαι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ διαβεβαιώσασθαι τὰ κατὰ μέρος ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν. πρὸς δὲ Κόϊντον Φάβιον τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸν, ἐξέπεμψε γραμματοφόρους, κελεύων πάλιν πλεῖν αὐτὸν εἰς Πάταρα, καὶ παραλαβόντα τὰς ὑπαρχούσας αὐτόθι ναῦς διαπρῆσαι.

XXXVI.

Λϛ΄.

Decem legatorum ordinatio summa rerum.

APAMEÆ decem legati, & Proconsul populi Rom. auditis omnibus qui eò convenerant, iis qui de agro aut pecunia, aut simili re alia inter se contendebant, urbes ex communi consensu assignarunt, in quibus suas controversias disceptarent. De summa rerum hoc modo constituerunt. Quæ civitates liberæ, ante bellum stipendium Antiocho Regi pendebant, atque in eo bello fidem populo Romano servaverant,

Η τῶν δέκα περὶ τῶν ὅλων διάληψις.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Ἀπάμειαν, οἵ τε δέκα καὶ Γνάϊος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων διακούσαντες πάντων τῶν ἀπηντηκότων, τοῖς μὲν περὶ χώρας, ἢ χρημάτων, ἢ τινὸς ἑτέρου διαφερομένοις, πόλεις ἀπέδωκαν ὁμολογουμένας ἀμφοτέροις, ἐν αἷς διακριθήσονται περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· τὴν δὲ περὶ τῶν ὅλων ἐποιήσαντο διάληψιν τοιαύτην. Ὅσαι μὲν τῶν αὐτονόμων πόλεων, πρότερον ὑπετέλουν Ἀντιόχῳ φόρον, τότε δὲ διεφύλαξαν τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν,

τούτους μὲν ἀπέλυσαν τῶν φόρων. ὅσαι δ' Ἀττάλῳ σύνταξιν ἐτέλουν, ταύτας ἐπέταξαν τὸν αὐτὸν Εὐμένει διδόναι φόρον. εἰ δέ τινες ἀποστᾶσαι τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Ἀντιόχῳ συνεπολέμησαν, ταύτας ἐκέλευσαν Εὐμένει διδόναι τοὺς Ἀντιόχῳ διατεταγμένους φόρους. Κολοφωνίους δὲ τοὺς τὸ Νότιον οἰκοῦντας, καὶ Κυμαίους καὶ Μυλασσεῖς, ἀφορολογήτους ἀφῆκαν. Κλαζομενίοις δὲ καὶ δωρεὰν προσέθηκαν τὴν Δρυμοῦσσαν καλουμένην νῆσον. Μιλησίοις δὲ τὴν ἱερὰν χώραν ἀποκατέστησαν, ἧς διὰ τοὺς πολεμίους πρότερον ἐξεχώρησαν. Χίους δὲ, καὶ Σμυρναίους, ἔτι δ' Ἐρυθραίους, ἔν τε τοῖς ἄλλοις προῆγον, καὶ χώραν προσένειμαν, ἧς ἕκαστοι κατὰ τὸ παρὸν ἐπεθύμουν, καὶ σφίσι καθήκειν ὑπελάμβανον· ἐντρεπόμενοι τὴν εὔνοιαν καὶ σπουδὴν, ἣν παρέσχοντο κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς. ἀπέδωκαν δὲ καὶ Φωκαιεῦσι τὸ πάτριον πολίτευμα, καὶ τὴν χώραν ἣν καὶ πρότερον εἶχον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτισαν· διδόντες Λυκίαν, καὶ Καρίαν τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ, πλὴν Τελμισσοῦ. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Εὐμένους καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἔν τε ταῖς πρὸς Ἀντίοχον συνθήκαις τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ἐποιήσαντο, καὶ τότε τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Χερρόνησον, καὶ Λυσιμαχίαν, καὶ τὰ προσορίζοντα τούτοις ἐρύματα καὶ χώραν, ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχε· τῆς δ' Ἀσίας Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντου, Φρυγίαν τὴν μεγάλην, Μυσοὺς, οὓς πρότερον αὐτὸς παρεσπάσατο, Λυκαονίαν, Μιλυάδα, Λυδίαν, Τράλλεις, Ἔφεσον, Τελμισσόν. ταύτας μὲν οὖν ἔδωκαν Εὐμένει τὰς δωρεάς· περὶ δὲ τῆς Παμ-

iis immunitatem dederunt. quæ vectigales Attalo fuerant, eas vectigal idem pendere Eumeni juſſerunt. quæ à Romanis defecerant & partium Antiochi fuerant, eas idem ſtipendium Eumeni juſſerunt pendere, quod prius Antiocho pendebant. Colophonios qui Notium habitant, Cymæos, Mylaſſenſes immunes in poſterum ab omni penſitatione tributi futuros pronuntiarunt. Clazomeniis ſuper immunitatem & Drymuſſam inſulam dono dederunt. Mileſiis Sacrum agrum quo propter hoſtes prius ceſſerant, reſtituerunt. Chios, Smyrnæos, Erythræos pro ſingulari fide erga populum Romanum quam eo bello præſtiterant, & in omni præcipuo honore habuerunt, & impræſentiarum agro donarunt, quem quique illorum cupiebant, & ad ſe pertinere autumabant: Phocæenſibus & priſtinæ leges reſtitutæ, & ager quem ante habuerant redditus. Secundum hæc cum Rhodiis eſt actum: Lycia & Caria datæ uſque ad Mæandrum amnem, præter Telmeſſum. Regis Eumenis fratrumque ejus & in pace cum Antiocho rationem habuerunt quantum fieri poterat; & tunc in Europa Cherſoneſum & Lyſimachiam, finitimaque caſtella & agrum quibus finibus tenuerat Antiochus adjecerunt. in Aſia Phrygiam utramque, (alteram ad Helleſpontum, majorem alteram vocant,) Myſos quos prius ipſe ſubegerat, Lycaoniam, Milyada, Lydiam, Tralles, Epheſum, Telmeſſum; has regiones & urbes decem legati Eumeni donaverunt. de Pamphylia quam Eumenes citra

nes citra Taurum esse dicebat, legati Antiochi ultra Taurum, disceptatum quum esset, integra res ad Senatum rejicitur. Jam autem omnibus rebus ordinatis, aut iis saltem quæ maximè erant necessariæ, cum omni exercitu ad Hellespontum sunt profecti, ut in transitu quæ gesta erant cum Gallis firmarent.

XXXVII.

Quomodo facta cædes Lacedæmoniorum ab exulibus qui in ora maritima habitabant caussa dissidii fuit inter Rom. & Achæos.

Legatio Ptolemæi Regis Ægypti ad gentem Achæorum, & hujus ad illum.

Post illam hominum cædem, quæ Compasii facta est, Lacedæmoniorum nonnulli ægre rem ferentes, existimantesque vim & auctoritatem Romanorum solutam esse, Romam profecti Philopœmenem & administrationem ejus incusarunt. tandemque à M. Lepido, qui postea fuit Pontifex, tunc Consule, literas expresserunt ad commune Achæorum; quibus literis Achæos increpabat, ob pravè administratas res Lacedæmoniorum. his Romam profectis, extemplo Philopœmenes Nicodemum Eleum delegit, quem Romam mitteret.

τὰ συμφέρεως τοὺς περὶ τὸν Νικόδημον

φυλίας, Εὐμένους μὲν εἶναι φάσκοντος αὐτὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου, τῶν δὲ παρ' Ἀντιόχου πρεσβευτῶν, ἐπέκεινα, διαπορήσαντες, ἀνέθεντο περὶ τούτων εἰς σύγκλητον. σχεδὸν δὲ τῶν ἀναγκαιοτάτων, καὶ πλείστων αὐτοῖς διῳκημένων, ἀναζεύξαντες, προῆγον ἐφ' Ἑλλήσποντον, βουλόμενοι κατὰ τὴν πάροδον ἔτι τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀσφαλίσασθαι.

ΛΖ.

Πῶς ἡ ἐν Κομπασίῳ γινομένη Λακεδαιμονίων ἀναίρεσις ἀρχὴ δυχερείας ἐγένετο μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀχαιῶν.

Πρεσβεία Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τῶν Ἀχαιῶν πρὸς αὐτόν.

Ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῷ Κομπασίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπαναίρεσιν, δυσαρεστήσαντές τινες τῶν ἐν τῇ Λακεδαίμονι τοῖς γεγονόσι, καὶ νομίσαντες ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος ἅμα τὴν δύναμιν καὶ τὴν προστασίαν καταλελῦσθαι τὴν Ῥωμαίων, ἐλθόντες εἰς Ῥώμην, κατηγορίαν ἐποιήσαντο τῶν διῳκημένων, καὶ τοῦ Φιλοποίμενος. καὶ τέλος ἐξεπορίσαντο γράμματα πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς παρὰ Μάρκου Λεπίδου, τοῦ μετὰ ταῦτα γενηθέντος ἀρχιερέως, τότε δὲ τὴν ὕπατον ἀρχὴν εἰληφότος· ὃς ἔγραφε τοῖς Ἀχαιοῖς, φάσκων οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς κεχειρικέναι τὰ κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους· ὧν πρεσβευόντων, ἀθέως ὁ Φιλοποίμην πρεσβευτὴν τὸν Ἠλεῖον, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Κατὰ

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἧκεν καὶ παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτὴς, Δημήτριος Ἀθηναῖος, ἀνανεωσόμενος τὴν προϋπάρχουσαν συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ, πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν. ὧν προθύμως ἀναδεξαμένων τὴν ἀνανέωσιν, κατεστάθησαν πρεσβευταὶ πρὸς Πτολεμαῖον Λυκόρτας, ὅσπερ ἡμῶν πατὴρ, καὶ Θεοδωρίδας, καὶ Ῥωσιτέλης Σικυώνιοι· χάριν τοῦ δοῦναι τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἐγένηθη δέ τι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον πάρεργον μὲν ἴσως, ἄξιον δὲ μνήμης. Μετὰ γὰρ τὸ συντελεσθῆναι τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν, ὑπεδέξατο τὸν πρεσβευτὴν ὁ Φιλοποίμην. γινομένης δὲ παρὰ τὴν συνουσίαν μνήμης τοῦ βασιλέως, ἐπιβαλὼν ὁ πρεσβευτὴς, πολλοὺς περὶ διετίθετο λόγους, ἐγκωμιάζων τὸν Πτολεμαῖον, καί τινας ἀποδείξεις προεφέρετο, τῆς τε περὶ τὰς κυνηγίας ἀγχινοίας καὶ τόλμης· ἑξῆς τε τῆς περὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα δυνάμεως, καὶ τῆς ἐν τούτοις ἀσκήσεως. τελευταῖον δ᾽ ἐχρήσατο μαρτυρίῳ πρὸς πίστιν τῶν εἰρημένων· ἔφη γὰρ αὐτὸν κυνηγετοῦντα, ταῦρον βαλεῖν ἐφ᾽ ἵππου μεσαγκύλῳ.

Circa idem tempus venit Alexandria Demetrius Atheniensis, Ptolemæi legatus, ad renovandam societatem Regis nomine cum gente Achæorum. qui fœdere libenter renovato, legatos ad Regem mittendos delegerunt; Lycortam parentem nostrum, & Theodoridam, & Rhositelem Sicyonios: ut & præstarent ipsi jusjurandum, & à Rege exigerent. Accidit tunc aliquid, quod etsi præter rem est, non tamen fortasse indignum quod commemoretur. Quum enim post renovatam societatem cum Achæis, convivio legatum Ptolemęi Philopœmenes excepisset, orto super mensam sermone de Rege, legatus arrepta ansa laudare Ptolemæum multis verbis cepit: singularem illius dexteritatem atque audaciam in venando aliquot argumentis comprobans: deinde quantum in regendis equis, & tractandis armis posset, quantumque illarum rerum usum haberet, commemoravit. postremo ad confirmanda quæ dixerat hoc quasi luculentum testimonium addidit, Regem amentato jaculo taurum confecisse.

ΛΗ.

Πῶς Βοιωτοὶ κατ᾽ ὀλίγον διεβλήθησαν πρὸς Ῥωμαίους τε καὶ Ἀχαιούς.

XXXVIII.

Quomodo Bœoti paulatim inimici facti sint Romanorum & Achæorum.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Βοιωτίαν, μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὰς πρὸς Ἀντίοχον Ῥωμαίοις συνθήκας, ἀποκοπεισῶν τῶν ἐλπίδων πᾶσι τοῖς καινοτομεῖν

POST factam pacem à Romanis cum Rege Antiocho, præcisa omni spe rerum novandarum cupidis illarum, in Bœotia admini-

administratio publicarum rerum aliam denuo formam & faciem suscepit. Itaque quum ab annis viginti quinque continuum ferme justitium obtinvisset, cepere per omnes civitates spargi hominum voces, dicentium, jam mutuas controversias esse disceptandas, privatorumque lites terminandas. Post multas verò super eo contentiones, quòd plures turbatores otii propter suam inopiam essent, quàm divites, casus extitit qui bonarum partium hominés plurimum adjuvit. Jam pridem id operam dabat Titus Flamininus Romæ, ut Zeuxippo reditus in Bœotiam pateret: quòd in bellis contra Antiochum & Philippum fideli ejus opera plurimum esset usus. Is igitur illo tempore à Senatu impetravit, ut ad Bœotos de Zeuxippo & cæteris qui cum ipso exulabant, revocando in patriam scriberent. Iis literis acceptis, veriti Bœoti, ne si illi ab exilio essent revocati, ab amicitia Regum Macedoniæ avellerentur, ut publico omnium consensu condemnatio Zeuxippi cui ante subscripserant confirmaretur, conventum instaurarunt. atque ita restitutis judiciis, cognitio celebrata est accusationum Zeuxippi; qui uno judicio sacrilegii est condemnatus, quod mensæ Jovis argenteas laminas detraxisset: altero judicio cædis, quod Brachyllam occidisset. His peractis, nulla ratio habita est literarum Senatus: sed Romam missa legatio, cujus caput Callicritus, ut denuntiarent non posse se antiquare quod ex legibus suis semel statuissent.

ἐπιβαλλομένοις, ἄλλην ἀρχὴν καὶ διάθεσιν ἐλάμβανον αἱ πολιτεῖαι. Διὸ καὶ τῆς δικαιοδοσίας ἐληλυθυίας παρ' αὐτοῖς σχεδὸν ἐξ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, τότε λόγοι διεδίδοντο κατὰ τὰς πόλεις, φασκόντων τινῶν διότι δεῖ γίνεσθαι διέξοδον καὶ συντέλειαν τῶν πρὸς ἀλλήλους. Πολλῆς δὲ περὶ τούτων ἀμφισβητήσεως ὑπαρχούσης, διὰ τὸ πλείους εἶναι τοὺς καχέκτας τῶν εὐπόρων, ἐγένετό τι συνέργημα τοῖς τὰ βέλτιστα αἱρουμένοις ἐκ ταὐτομάτου τοιοῦτον. Ὁ γὰρ Τίτος ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι μὲν ἐσπούδαζε περὶ τοῦ καταπορευθῆναι τὸν Ζεύξιππον εἰς τὴν Βοιωτίαν· ἅτε κεχρημένος αὐτῷ συνεργῷ πρὸς πολλὰ κατὰ τοὺς Ἀντιοχικοὺς καὶ Φιλιππικοὺς καιρούς. κατὰ δὲ τοὺς τότε χρόνους ἐξειργάσατο γράψαι τὴν σύγκλητον τοῖς Βοιωτοῖς, διότι δεῖ κατάγειν Ζεύξιππον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν φυγάδας εἰς τὴν οἰκείαν. ὧν προσπεσόντων, δείσαντες οἱ Βοιωτοὶ, μὴ κατελθόντων τῶν προειρημένων, ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδόνων εὐνοίας, βουλόμενοι κατακυρωθῆναι τὰς κρίσεις τὰς κατὰ τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον, ἃς ἦσαν πρότερον αὐτοὶ ἐπιγεγραμμένοι· καὶ τοῦτο τῷ τρόπῳ τῶν δικῶν, μίαν μὲν αὐτῶν κατεδίκασαν ἱεροσυλίας, διότι λεπίσαιεν τὴν τοῦ Διὸς τράπεζαν ἀργυρᾶν οὖσαν· μίαν δὲ θανάτου, διὰ τὸν Βραχύλλου φόνον. Ταῦτα δὲ διοικήσαντες, οὐκ ἔτι προσεῖχον τοῖς γραφομένοις, ἀλλ' ἔπεμπον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τοὺς περὶ Καλλίκριτον, φάσκοντες οὐ δύνασθαι τὰ κατὰ τοὺς νόμους ᾠκονομημένα παρ' αὐτοῖς ἄκυρα ποιεῖν.

Ἐν δὲ

Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς τούτοις πρεσβευσάντων αὐτοῦ τοῦ Ζευξίππου πρὸς τὴν σύγκλητον, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τῶν Βοιωτῶν προαίρεσιν ἔγραψαν πρός τε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ πρὸς Ἀχαιοὺς, κελεύοντες κατάγειν Ζεύξιππον εἰς τὴν οἰκείαν. οἱ δὲ Ἀχαιοὶ τὸ μὲν διὰ στρατοπέδου ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον, ἀπέχον· πρεσβευτὰς δὲ προεχειρίσαντο πέμπειν τοὺς παρακαλέσοντας τοὺς Βοιωτοὺς, τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πειθαρχεῖν, καὶ τὴν δικαιοδοσίαν καθάπερ καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς, οὕτω καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν. συνέβαινε γὰρ καὶ τὰ πρὸς τούτους συναλλάγματα παρέλκεσθαι πολλοῦ ἤδη χρόνου. ὧν διακούσαντες οἱ Βοιωτοὶ, στρατηγοῦντος Ἱππίου παρ' αὐτοῖς, παραχρῆμα μὲν ὑπέσχοντο ποιήσειν τὰ παρακαλούμενα· μετ' ὀλίγον δὲ πάντων ὠλιγώρησαν· διόπερ ὁ Φιλοποίμην, Ἱππίου μὲν ἀποτεθειμένου τὴν ἀρχὴν, Ἀλκέτου δὲ παρειληφότος, ἀπέδωκε τοῖς αἰτουμένοις τὰ ῥύσια κατὰ τῶν Βοιωτῶν· ἐξ ὧν ἐγένετο καταρχὴ διαφορᾶς τοῖς ἔθνεσιν οὐκ εὐκαταφρόνητος. παραυτίκα γὰρ ἔλαβε τῶν Μυρρίχου θρεμμάτων καὶ τοῦ Σίμωνος. καὶ περὶ ταῦτα γινομένης συμπλοκῆς, οὐκ ἔτι πολιτικῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ πολεμικῆς ἔχθρας ἐγίνετο καταρχὴ καὶ προοίμιον. εἰ μὲν οὖν ἡ σύγκλητος προσέθηκε τὸ ἀκόλουθον περὶ τῆς καθόδου τῶν περὶ τὸν Ζεύξιππον, ταχέως ἂν ἐξεκαύθη πόλεμος. νῦν δὲ ἐκείνη τε παρεσιώπησεν, οἵτε Μεγαρεῖς ἐπέσχον τὰ ῥύσια * διαπρεσβευσαμένων τοῖς συναλλάγμασιν.

Eodem verò tempore quum Zeuxippus ipse ad senatum legatus venisset, Romani quid Bœoti decrevissent Ætolis & Achæis significarunt, eosque jusserunt, ut Zeuxippo reditum conficerent. Achæi cum exercitu quidem eum reducendum non censuerunt: sed legatos proficisci ad Bœotos jusserunt, qui eos monerent ut Romanis obtemperarent, & ut quemadmodum jus sibi inter se reddere cœperant, ita etiam Achæis redderent, quibus esset aliquid cum ipsis negotii. Jamdudum enim lites trahebantur ex contractibus natæ quos forte cum Bœotis Achæi contraxissent. His auditis Bœoti quum esset apud illos prætor Hippias, polliciti in præsentia facturos quæ petebant Achæi; mox nullam penitus eorum rationem habuerunt. Quapropter Philopœmenes post Hippiæ Præturam, cum in ejus locum substitutus esset Alcetas, postulantibus facultatem dedit res à Bœotis per vim repetendi. unde belli non levis inter illas gentes caussa extitit. Confestim enim pecorum Myrrichi & Simonis pars est abacta: quumque de præda pugnatum esset, non jam civilis controversiæ, verùm odii hostilis jacta sunt principia. quòd si Zeuxippi reditum ab exilio Senatus uti inceperat, urgere perrexisset, bellum statim exarsisset. at è contrario, tum Senatus rem silentio transmisit. Tum & Megarenses legatione missa super contractibus quos habebant Achæi cum Bœotis, violentam rerum repetitionem inhibuerunt.

XXXIX.

Quam ob caussam inimicati inter se sint Lycii & Rhodii.

ORTA est inter Lycios & Rhodios controversia ex hujusmodi caussa. Quo tempore decem legati res Asiæ ordinabant, adiere illos Rhodiorum legati, Theætetus & Philophron, orantes ut sibi Lycia & Caria pro benevolentia & fide quam bello adversus Antiochum Romanis præstitissent, darentur. adierunt eosdem & legati Iliensium Hipparchus & Satyrus, qui pro mutua inter ipsos cognatione eos rogarunt, ut Lyciis veniam delictorum darent. Utraque legatione audita, conati sunt decemuiri utrique genti, quod in ipsis esset, satisfacere. Nam in gratiam Iliensium, nihil asperius in Lycios consuluerunt: Rhodiis verò ut gratificarentur, Lyciorum gentem eis contribuerunt. Ex eo decreto motus & bellum non pœnitendum inter Lycios & Rhodios est ortum. Nam Ilienses quidem Lyciorum urbes circumeundo omnibus nuntiarunt, sua opera placatos eis esse Romanos, & libertatem se ipsis impetrasse. Theætetus verò in patriam ubi rediit, renunciavit Rhodiis, Lyciam & Cariam usque ad Mæandrum amnem Romanos dono ipsis dedisse. Post hoc Lycii Rhodiorum societatem missis legatis petierunt. at Rhodii civium suorum certo numero delecto, ad res singulas ordinandas in urbibus Lyciæ &

ΛΘ.

Ἐκ ποίας αἰτίας ἐγένετο Λυκίοις διαφορὰ πρὸς Ῥοδίους.

ΟΤΙ ἐγένετο Λυκίοις διαφορὰ πρὸς Ῥοδίους, διὰ τοιαύτας αἰτίας. Καθ' οὓς καιροὺς, οἱ δέκα διῴκουν τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν, τότε παρεγενήθησαν πρέσβεις παρὰ μὲν Ῥοδίων Θεαίτητος, καὶ Φιλόφρων, ἀξιοῦντες αὐτοῖς δοθῆναι τὰ κατὰ Λυκίαν, καὶ Καρίαν, χάριν τῆς εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχηνται σφίσι κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον· παρὰ δὲ τῶν Ἰλιέων ἧκον Ἵππαρχος καὶ Σάτυρος, ἀξιοῦντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα, συγγνώμην δοθῆναι Λυκίοις τῶν ἡμαρτημένων. ὧν οἱ δέκα διακούσαντες, ἐπειράθησαν ἑκατέρων στοχάσασθαι κατὰ τὸ δυνατόν. διὰ μὲν γὰρ τοὺς Ἰλιεῖς, οὐθὲν ἐβουλεύσαντο περὶ αὐτῶν ἀνήκεστον. τοῖς δὲ Ῥοδίοις χαριζόμενοι, προσένειμαν ἐν δωρεᾷ τοὺς Λυκίους. Ἐκ ταύτης τῆς διαλήψεως ἐγένετο στάσις καὶ διαφορὰ τοῖς Λυκίοις πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ῥοδίους οὐκ εὐκαταφρόνητος. Οἱ μὲν γὰρ Ἰλιεῖς ἐπιπορευόμενοι τὰς πόλεις αὐτῶν ἀπήγγελλον, ὅτι παρῄτηνται τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, καὶ παραίτιοι γεγόνασιν αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας. οἱ δὲ περὶ τὸν Θεαίτητον ἐποιήσαντο τὴν ἀπαγγελίαν ἐν τῇ πατρίδι, φάσκοντες Λυκίαν καὶ Καρίαν μέχρι τοῦ Μαιάνδρου δεδόσθαι Ῥοδίοις ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν δωρεᾷ· λοιπὸν οἱ μὲν Λύκιοι πρεσβεύοντες ἧκον εἰς τὴν Ῥόδον ὑπὲρ συμμαχίας· οἱ δὲ Ῥόδιοι προχειρισάμενοί τινας τῶν πολιτῶν, ἐξαπέστελλον τοὺς διατάξοντας ταῖς κατὰ Λυκίαν καὶ Καρίαν πόλεσιν, ὡς

ἕκαστα

ἔγνωσαν δεῖ γίνεσθαι. μεγάλης δ' οὔσης τῆς παραλλαγῆς περὶ τὰς ἑκατέρων ὑπολήψεις· ἕως μέν τινος, οὐ πᾶσιν ἔκδηλος ἦν ἡ διαφορὰ τῶν προῃρημένων· ὡς δ' εἰσελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ Ῥόδιοι, διελέγοντο περὶ συμμαχίας· καὶ μετὰ τούτους Ποθίων ὁ Πρύτανις τῶν Ῥοδίων, ἀναστὰς ἐζήτησε τὴν ἑκατέρων αἵρεσιν, καὶ προσεπετίμησε τοῖς Λυκίοις· πᾶν γὰρ ὑπομένειν ἔφασαν μᾶλλον, ἢ ποιήσειν Ῥοδίοις τὸ προσταττόμενον.

Cariæ miserunt. & quũ adeo discreparent mentes & sententiæ amborum populorum, initio non omnes intelligebant, quàm diversa inter se sentirent: postea verò quàm Lycii in concionem prodierunt, & de societate ineunda verba facere ceperunt: & postea Rhodiorum Prytanis Pothion surrexit, civesque in suffragia misit; Lycios autem ob postulatum ejusmodi objurgavit: tum verò patuit error: dixerunt enim Lycii, quidvis se potius perpessuros quàm ut Rhodiis essent dicto audientes.

M.

Πρεσβεῖαι πολλῶν ἐθνῶν πρὸς Ῥωμαίους κατὰ Φιλίππου.

Πρεσβεία Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον.

Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἧκον εἰς τὴν Ῥώμην παρά τε τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρεσβευταὶ, διασαφοῦντες τὸν ἐξοδιασμὸν τοῦ Φιλίππου τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων· καὶ παρὰ Μαρωνιτῶν οἱ φυγάδες, κατηγοροῦντες, καὶ τὴν αἰτίαν ἀναφέροντες τῆς αὐτῶν ἐκπτώσεως ἐπὶ τὸν Φίλιππον· ἅμα δὲ τούτοις Ἀθαμᾶνες, Περραιβοὶ, Θετταλοὶ φάσκοντες κομίζεσθαι δεῖν αὐτοὺς τὰς πόλεις ἃς παρείλετο Φίλιππος αὐτῶν κατὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγορήσοντας ἀπολογησόμενοι. Γενομένων δὲ πλειόνων λόγων πᾶσι τοῖς προῃρημένοις πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Φιλίππου πρε-

XL.

Variarum gentium legationes ad Romanos contra Philippum.

Romanorum legatio ad Philippum.

Circa eadem tempora Romam venerunt Eumenis legati de Thraciis oppidis per vim à Philippo tributum pendere coactis acturi; venerunt & Maronitarum exules, eundem Regem accusantes, & exilii sui caussam ad illum referentes. Cum his præterea erant Athamanes, Perrhæbi, Thessali, æquum esse dicentes, ut urbes reciperent, quas per Antiochici belli tempus ipsis ademisset Philipppus. Sed & Philippi legati venere, ut omnium illorum accusationibus responderent. Quum autem multæ habitæ fuissent disceptationes inter oratores quos diximus & Philippi legatos;

placuit

placuit Senatui, extemplo legationem mittere, quæ de Philippi rebus cognosceret, & securitatem omnibus præstaret, qui coram rege expostulare & eum incusare vellent. Decreti autem sunt legati Q. Cæcilius, & M. Bæbius, & Tib. Sempronius.

XLI.

Concilium Achæorum Prætore Aristæno habitum, in quo de variis actum negotiis, & responsa data legatis diversis, qui à multis Regibus, & civitatibus ad gentem Achæorum fuerant missi.

Factiones duæ in concilio Achæorum, Aristæni & Diophanis cum suis, & Philopœmenis ac Lycortæ patris Polybii.

Quod ad res Pheloponnesi attinet, jam diximus gentem Achæorum quando Philopœmenes erat Prætor, legatos Romam misisse de civitate Lacedæmoniorum; & ad Ptolemæum Regem, qui veterem cum eo societatem renovarent. Hoc vero tempore Prætore Achæorum Aristæno, redierunt qui ad Ptolemæum missi fuerant legati, cum Megalopoli Achæorum conventus celebraretur. quo etiam Eumenes legatos miserat, centum xx

σβευτὰς, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ παραυτίκα καταστῆσαι πρεσβείαν, τὴν ἐπισκεψομένην τὰ κατὰ τὸν Φίλιππον, καὶ παρέξουσαν ἀσφάλειαν τοῖς βουλομένοις κατὰ πρόσωπον λέγειν τὸ φαινόμενον, καὶ κατηγορεῖν τοῦ βασιλέως. Καὶ κατεστάθησαν οἱ περὶ τὸν Κόϊντον Καικίλιον, καὶ Μάρκον Βαίβιον καὶ Τιβέριον Σεμπρώνιον.

ΜΑ.

Ὅσα ἐν συνόδῳ Ἀχαιῶν, στρατηγοῦντος Ἀρισταίνου συνελθούσῃ, ἐχρηματίσθη περὶ διαφόρων πραγμάτων καὶ πρὸς πρεσβευτὰς πολλαχόθεν ὑπὸ βασιλέων τε καὶ πόλεων πολλῶν παραγινομένους.

Ἀντιπολιτεία ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς Ἀρισταίνου καὶ Διοφάνους καὶ τῶν ἅμα τούτοις αἱρετιστῶν, πρὸς τοὺς περὶ Φιλοποίμενα καὶ Λυκόρταν.

Ὅτι κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἔτι Φιλοποίμενος στρατηγοῦντος, εἴς τε τὴν Ῥώμην ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, ὑπὲρ τῆς Λακεδαιμονίων πόλεως, πρός τε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον, τοὺς ἀνανεωσομένους τὴν προϋπάρχουσαν αὐτοῖς συμμαχίαν, ἐδηλώσαμεν. Κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, Ἀρισταίνου στρατηγοῦντος, οἵ τε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἧκον, ἐν Μεγαλοπόλει τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ὑπαρχούσης. ἐξαπεστάλκει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐμένης πρεσβευ-

 τάς,

τοῖς, ἐπαγγελλόμενος ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐφ' ᾧ δανειζομένων τούτων ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτεῖσθαι τὴν βουλὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Σελεύκου τοῦ βασιλέως πρεσβευταὶ, τήν τε φιλίαν ἀνανεούμενοι, καὶ δεκαναΐαν μακρῶν πλοίων ἐπαγγελλόμενοι δώσειν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐχούσης δὲ τῆς συνόδου πραγματικῶς, πρῶτοι παρῆλθον οἱ περὶ Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον, καὶ τούς τε ῥηθέντας ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγους ὑφ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων πόλεως διῆλθον τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀνέγνωσαν· ἐξ ὧν ἦν λαμβάνειν ἔνδηλον, ὅτι δυσαρεστοῦνται μὲν καὶ τῇ τῶν τειχῶν καθαιρέσει καὶ τῇ καταλύσει ..... τῶν ἐν τῷ Κομπασίῳ διαφθαρέντων· οὐ μὴν ἄκυρόν τι ποιεῖν· οὐδενὸς δ' οὔτ' ἀντειπόντος, οὔτε συνηγορήσαντος, οὕτω πως παρεπέμφθη. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους πρέσβεις, καὶ τήν τε συμμαχίαν τὴν πατρικὴν ἀνενεώσαντο, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν χρημάτων ἐπαγγελίαν διεσάφησαν τοῖς πολλοῖς. καὶ πλείους δὲ πρὸς ταύτας τὰς ὑποθέσεις διαλεχθέντες, καὶ μεγάλην εὔνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως ἐμφήναντες πρὸς τὸ ἔθνος, κατέπαυσαν τὸν λόγον. Μεθ' οὓς Ἀπολλώνιος ὁ Σικυώνιος ἀναστὰς, κατὰ μὲν τὸ πλῆθος τῶν διδομένων χρημάτων, ἀξίαν ἔφη τὴν δωρεὰν τῶν Ἀχαιῶν· κατὰ δὲ τὴν αἵρεσιν τοῦ διδόντος, καὶ τὴν χρείαν εἰς ἣν δίδονται, πασῶν αἰσχίστην καὶ παρανομωτάτην. Τῶν γὰρ νόμων

talenta se Achæis daturum pollicens, ut fœnore legitimo occupatâ eâ summâ, è reditibus alerentur qui in publicis conventibus ad concilium convenissent. Præterea venerunt etiam Seleuci legati, tum renovandæ amicitiæ, tum ut decem naves longas Achæis pollicerentur. Quum in concilio de rebus agi seriò cepisset, primus omnium est ingressus Nicodemus Eleus; qui habitos in Romano Senatu sermones de Achæis super civitate Lacedæmoniorum, concilio renunciavit. datum deinde responsum lectum est; ex quo facile poterat fieri conjectura, displicuisse Patribus, & quod mœnia Spartæ essent dejecta, & quod soluta esset illorum Reipub. forma; nec non cædem eorum qui in Compasio fuerant occisi. nihil tamen Senatus eorum quæ statuissent Achæi irritum jubebat esse. Nemine reperto qui vel ad repugnandum, vel ad assentiendum verba faceret, silentio res est transmissa. Secundum hęc ingressi sunt legati Eumenis, & societatem quę patri ipsius fuerat cum Achęis renovavit: de pecunia etiam pollicitationem Regis multitudini aperuit, quumq; in eam sententiam multa disseruissent, summamque Regis benevolentiam & humanitatem erga Achęorum gentem palàm fecissent, dicere desierunt. Post hæc surgit Apollonius Sicyonius, & pecuniam quę dono offerebatur, si magnitudo illius spectaretur, dignam Achęis esse dixit: sin animus donantis, & finis quò pertineret illa liberalitas, rem esse turpissimam & iniquissimam. Nam quum legibus cautum

tum esset, ne quis sive privatus, sive in magistratu constitutus, dona à Rege quacunque tandem ex caussa, caperet; iniquissimum facinus futurum, si accepta ea pecunia, omnes palàm acceptorum munerum rei essent futuri. Ad hæc dubitare neminem posse, quin summum dedecus cum re esset conjunctum. Nam quis non videat, & probrosum & noxium fore, si quotannis publicum concilium stipendia à Rege Eumene acciperet, & ad deliberandum de publicis rebus velut escâ prius deglutitâ, accederent. Nunc pecunias largiri Eumenem: mox Prusiam largiturum: Seleucum deinde facturum idem. Quum autem Regum & liberarum civitatum res inter se natura sua pugnent, & plurimæ ac maximę quęque consultationes nostrę sint de controversiis quas habemus cum Regibus; duorum alterum manifestò necessarium erit, aut ut Regum utilitatem nostris commodis anteponamus; aut si aliter fecerimus, ut ingrati videamur, si iis nos opponamus, quorum erimus mercenarii. Hortari igitur Achęos, non solum ut munus recusent, verum etiam, ut Eumenem quod ei talis largitionis in mentem venerit, odio habeant. Surrexit post hunc Casander Ægineta, & Achæis in memoriam revocat Æginetarum calamitatem, in quam propterea inciderant, quoniam concilii Achæorum erant. Publium Sulpicium classe in Æginam venisse, & miseros Æginetas venum dedisse omnes: quibus de rebus locuti antè sumus: ostendimusq; quomodo Ætoli urbis potiti, ex pacto foederis

κωλυόντων μηδένα, μήτε ἰδιωτῶν μήτε τῶν ἀρχόντων παρὰ βασιλέως δῶρα λαμβάνειν κατὰ μηδ᾽ ὁποίαν οὖν πρόφασιν, πάντας ἅμα δωροδοκεῖσθαι φανερῶς προσδεξαμένους τὰ χρήματα, πάντων εἶναι παρανομώτατον· πρὸς δὲ τούτοις αἴσχιστον ὁμολογουμένως. Τὸ γὰρ ὀψωνιάζεσθαι τὴν βουλὴν ὑπ᾽ Εὐμένους, καθ᾽ ἕκαστον ἔτος, καὶ βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν καταπεπωκότας οἱονεὶ δέλεαρ, πρόδηλον ἔχειν τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν βλάβην· νῦν μὲν γὰρ Εὐμένη διδόναι χρήματα· μετὰ δὲ ταῦτα Προυσίαν δώσειν· καὶ πάλιν Σέλευκον. Τῶν δὲ πραγμάτων ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων, τοῖς τε βασιλεῦσι καὶ ταῖς δημοκρατίαις, καὶ τῶν πλείστων καὶ μεγίστων διαβουλίων αἰεὶ γινομένων περὶ τῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἡμῖν διαφερόντων, φανερῶς ἀνάγκη, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸ τῶν βασιλέων λυσιτελὲς ἐπίπροσθεν γίνεσθαι τοῦ ἰδίᾳ συμφέροντος· ἢ τούτου μὴ συμβαίνοντος, ἀχαρίστους φαίνεσθαι πᾶσιν ἀντιπράττοντας τοῖς αὐτῶν μισθοδόταις. Διὸ μὴ μόνον ἀπείπασθαι παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ καὶ μισεῖν τὸν Εὐμένη, διὰ τὴν ἐπίνοιαν τῆς δόσεως. μετὰ δὲ τοῦτον ἀναστὰς Κάσσανδρος Αἰγινήτης, ἀνέμνησε τοὺς Ἀχαιοὺς τῆς Αἰγινητῶν ἀτυχίας, ἣν περιέπεσον διὰ τὸ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτεύεσθαι· ὅτι τε Πόπλιος Σουλπίκιος ἐπιπλεύσας τῷ στόλῳ, πάντας ἐξηνδραποδίσατο τοὺς ταλαιπώρους Αἰγινήτας, ὑπὲρ ὧν διεσαφήσαμεν, τίνα τρόπον Αἰτωλοὶ κύριοι γενόμενοι τῆς πόλεως, κατὰ τὰς πρὸς

Ῥωμαίους συνθήκας Ἀττάλῳ παραδοῖεν, τριάκοντα τάλαντα παρ' αὐτοῦ λαβόντες. ταῦτ' οὖν θεὶς τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸ ὀφθαλμῶν, ἠξίου τὸν Εὐμένη, μὴ διάφορα προτείνοντα, θηρεύειν τὴν τῶν Ἀχαιῶν εὔνοιαν, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἀποδιδόντα, τυγχάνειν πάντων τῶν φιλανθρώπων ἀναντιρρήτως. τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς παρεκάλει μὴ δέχεσθαι τοιαύτας δωρεάς, δι' ὧν φανήσονται καὶ ταῖς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίσιν ἀφαιρούμενοι τῆς Αἰγινητῶν σωτηρίας. Τοιούτων δὲ γενομένων λόγων, ἐπὶ τοσοῦτον παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε μὴ τολμῆσαι μηδένα συνειπεῖν τῷ βασιλεῖ· πάντας δὲ μετὰ κραυγῆς ἐκβαλεῖν τὴν προτεινομένην δωρεάν, καίτοι δοκούσης αὐτῆς ἔχειν τι δυσπαροφθάλμητον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν προτεινομένων χρημάτων. Ἐπὶ δὲ τοῖς προειρημένοις, εἰσήχθη τὸ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου διαβούλιον, ἐν ᾧ προσκληθέντων τῶν ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν πρὸς Πτολεμαῖον, παρελθὼν Λυκόρτας μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, ἀπελογίσατο πρῶτον μέν, τίνα τρόπον, καὶ δοῖεν καὶ λάβοιεν τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας· εἶτα, ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς, ἑξακισχίλια μὲν ὅπλα χαλκᾶ πελταστικά, διακόσια δὲ τάλαντα, νομίσματος ἐπισήμου χαλκοῦ· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπῄνεσε τὸν βασιλέα καὶ βραχέα περὶ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ, καὶ προθυμίας τῆς εἰς τὸ ἔθνος εἰπών, κατέστρεψε τὸν λόγον. ἐφ' οἷς ἀναστὰς ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἀρίσταινος, ἤρετο τόν τε παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευτήν, καὶ τοὺς ἐξαπεσταλμένους ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τὴν ἀνανέωσιν, ποίαν

quod illis erat cum Romanis, Attalo eam tradidiſſent, triginta talentis addictam. Hæc ille ob oculos Achæis ponens, æquum cenſebat ut non pecuniarum largitione Achæorum benevolentiam captaret; ſed urbem redderet, ſeque eo facto benevolentiæ teſtimonia ſummo cunctorum aſſenſu impetraturum confideret. Ab Achæis vero petebat, ne ejuſmodi admitterent dona, quæ ſpem ſalutis etiam in poſterum Æginetis ſint ademptura. Hac oratione adeo concitata eſt multitudo, ut cauſſam Regis tueri nemo auderet: ſed cum clamore oblatam largitionem, etſi propter vim oſtenſæ pecuniæ ſupra modum blandientem, reſpuerent. Secundum hæc profertur Ptolemæi decretum: cum quidem vocatis qui ad Ptolemæum miſſi ab Achæis fuerant, ingreſſus Lycortas cum cæteris legatis, primùm expoſuit quonam modo & præſtitiſſent & exegiſſent à Rege jusjurandum: addidit deinde, attuliſſe ſe donum communi Achæorum, arma ænea ad peltaſtas inſtruendos, ſex millia. pecuniæ ſignatæ æreæ talenta ducenta: poſt hæc Regis laudes commemoravit: tum ubi pauca de Regis benevolentia & prompto animo erga gentem Achæorum diſſeruiſſet, finem dicendi fecit. Surgens dein Ariſtænus Prætor Achæorum, & ab legato Ptolemæi, & ab iis qui renovando fœderi miſſi ab Achæis fuerant, ſciſcitatur, ec-

quam

quam societatem renovaturus venerit? Quum responderet nemo, & mutuo sese omnes interrogarent, magna in concilio exorta est dubitatio. Oriebatur autem dubitatio ex eo, quod, quum plura fuissent fœdera Achæis cum Regibus Ptolemæi majoribus, quæ pro conditione temporum plurimum inter se differrent; neque legatus Ptolemæi ullam distinctionem fecerat, cum fœdus renovabat; sed universè de negotio fuerat locutus: neque etiam illi quos Achæi miserant: verùm quasi semel dumtaxat societatem pepigissent, jusjurandum simpliciter nulla adhibita distinctione, & præstiterant ipsi, & acceperant à Rege. Itaque promente in medium Prætore omnia priora fœdera, & singula distincte expendente, quoniam longè diversa illa erant, volebat multitudo cognoscere, ecquod jam fœdus renovaret. Id vero docere quum neque Philopœmenes posset, qui Prætor renovandi fœderis auctor fuerat, neque Lycortas, cæterive legati, qui Alexandriam iuerant; hi quidem temere atque inconsiderate rem gessisse publicam existimati sunt: Aristænus verò opinionem magnam inde retulit, ut qui solus judicio uteretur: ac tandem decretum illud firmari non est passus: sed rem de qua omnes dubitarent, in aliud tempus rejecit. Ingressis postea Seleuci legatis, placuit Achæis amicitiam quidem cum Rege Seleuco renovare: sed navium quas donabat munus in præsentia non accipere. His ita tum constitutis, in suam quisque patriam soluto conventu discesserunt.

ἥκει συμμαχίαν ἀνανεωσόμενος; οὐδενὸς δ' ἀποκρινομένου, πάντων δὲ διαλαλουμένων πρὸς ἀλλήλους, πλήρες ἦν τὸ βουλευτήριον ἀπορίας. ἦν δὲ τὸ ποιοῦν τὴν ἀλογίαν, ὅτι οὐσῶν καὶ πλειόνων συμμαχιῶν τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν, καὶ τούτων ἐχουσῶν μεγάλας διαφορὰς, κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις· οὔθ' ὁ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευτὴς οὐδεμίαν ἐποιήσατο διαστολὴν, ὅτε ἀνενεοῦτο, καθολικῶς δὲ περὶ τοῦ πράγματος ἐλάλησεν· οὔτε οἱ πεμφθέντες πρέσβεις· ἀλλ' ὡς μιᾶς ὑπαρχούσης, αὐτοί τε τοὺς ὅρκους ἔδωκαν, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἔλαβον· ὅθεν προφερομένου τοῦ στρατηγοῦ πάσας τὰς συμμαχίας, καὶ κατὰ μέρος ἐν ἑκάστῃ διαστελλομένου, μεγάλης οὔσης διαφορᾶς, ἐζήτει τὸ πλῆθος εἰδέναι ποίαν ἀνανεοῖτο συμμαχίαν. οὐ δυναμένου δὲ λόγον ὑποσχεῖν, οὔτε τοῦ Φιλοποίμενος, ὃς ἐποιήσατο στρατηγῶν τὴν ἀνανέωσιν, οὔτε τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν, τῶν πρεσβευσάντων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· οὗτοι μὲν εἰκῆ κεχειρικότες ἐφαίνοντο τοῖς κοινοῖς πράγμασιν· ὁ δ' Ἀρίσταινος μεγάλην ἐφέλκετο φαντασίαν ὡς μόνος εἰδὼς τί λέγει· καὶ τέλος οὐκ εἴασε κυρωθῆναι τὸ διαβούλιον· ἀλλ' εἰς ὑπέρθεσιν ἤγαγε τὴν προειρημένην ἀλογίαν. Τῶν δὲ παρὰ τοῦ Σελεύκου πρέσβεων εἰσελθόντων, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς, τὴν μὲν φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον· τὴν δὲ τῶν πλοίων δωρεὰν, κατὰ τὸ παρὸν ἀπείπασθαι. καὶ τότε μὲν περὶ τούτων βουλευσάμενοι, διέλυσαν εἰς τὰς ἰδίας ἕκαστοι πόλεις.

Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς πανηγύρεως ἀκμαζούσης, ἦλθε Κόϊντος Καικίλιος ἐκ Λακεδαιμονίας, ἀνακάμπτων ἀπὸ τῆς πρεσβείας, ἧς ἐπρέσβευσε πρὸς Φίλιππον. καὶ συναγαγόντος Ἀρισταίνου τοῦ στρατηγοῦ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, εἰσελθὼν ὁ Κόϊντος, ἐμέμψατο, φάσκοντος αὐτοῦ βαρύτερον καὶ πικρότερον τοῦ δέοντος κεχρῆσθαι τοῖς Λακεδαιμονίοις· καὶ παρεκάλει διὰ πλειόνων διορθώσασθαι τὴν προγεγενημένην ἄγνοιαν. Ὁ μὲν οὖν Ἀρίσταινος εἶχε τὴν ἡσυχίαν, δῆλος ὢν ἐξ αὐτοῦ τοῦ σιωπᾶν, ὅτι δυσαρεστεῖται τοῖς ᾠκονομημένοις, καὶ συνευδοκεῖ τοῖς ὑπὸ Καικιλίου λεγομένοις. Ὁ δὲ Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης, ἄνθρωπος στρατιωτικώτερος ἢ πολιτικώτερος, ἀναστάς, οὐχ οἷον ἀπελογήθη τι περὶ τῶν Ἀχαιῶν· ἀλλὰ καὶ προσυπέδειξε τῷ Καικιλίῳ, διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα παρατριβήν, ἕτερον ἔγκλημα κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἔφη γὰρ οὐ μόνον τὰ κατὰ Λακεδαίμονα κεχειρίσθαι κακῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ Μεσσήνην. ἦσαν γὰρ περὶ τῶν φυγαδικῶν τοῖς Μεσσηνίοις ἀντιρρήσεις τινὲς πρὸς ἀλλήλους περὶ τὸ τοῦ Τίτου διάγραμμα, καὶ τὴν τοῦ Φιλοποίμενος διόρθωσιν· ὅθεν ὁ Καικίλιος, δοκῶν ἔχειν καὶ τῶν Ἀχαιῶν αὐτῶν τινὰς ὁμογνώμονας, μᾶλλον ἠγανάκτει τῷ μὴ κατακολουθεῖν ἑτοίμως τοῖς ὑπ' αὐτοῦ παρακαλουμένοις τοὺς συνεληλυθότας. Τοῦ δὲ Φιλοποίμενος καὶ Λυκόρτα, σὺν δὲ τούτοις Ἄρχωνος, πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθεμένων λόγους, ὑπὲρ τοῦ καλῶς μὲν διῳκῆσθαι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην, καὶ συμφερόντως αὐτοῖς μάλιστα τοῖς Λακεδαιμονίοις·

Secundum hæc dum celebratur solennitas, venit Q. Cæcilius, revertens è legatione quam ad Philippum obierat. Postquam Aristænus Prætor principes Achæorum in Argivorum urbem convocasset, ingreditur Cęcilius, & verba facere incipit: quum diceret, Lacedęmonios durius & asperius, quàm par esset, fuisse tractatos. multis dein monere, culpam ut emendarent. Ad hæc illius verba Aristænus silentium tenuit: eo ipso quod taceret, palàm faciens displicere sibi quæ facta essent, & orationem Cæcilii probare. Diophanes verò Megalopolitanus, homo militaris vitæ quàm civilis majorem usum habens, non solum non excusavit factum illud Achæorum; verum etiam propter simultatem quam cũ Philopœmene exercebat, aliam Achęorum indicavit criminationem. Dixit enim, non solum Lacedæmonios male fuisse tractatos; sed etiam cum Messeniis iniquè actum esse ab iisdem Achæis. Erant autem Messęniis quædam inter ipsos controversię circa Titi decretum, super iis qui ab exilio fuerant revocati, & circa moderationem quam ei decreto Philopœmenes adhibuerat. Cæcilius igitur, qui Achęorum nonnullos secum sentire animadverteret, eo gravius indignari, quod in sententiam quam ipse dixerat universum concilium non statim pedibus iret. Sed quum multis variisque rationibus Philopœmenes & Lycortas & simul cum his Archon demonstrassent, rectè omnia quæ ad Lacedæmonios pertinebant fuisse administrata; atque ex ipsorum imprimis Lacedæmoniorum

rum

rum utilitate; neque posse quicquam eorum quæ fuerant facta, mutari, quin omnia humana, divinàque jura violarentur; visum est concilio, nihil moveri oportere: & in hanc sententiam legato dandum responsum. Cæcilius horum intellecta voluntate, postulat ut concilium gentis Achęorum sibi detur. tum verò principes Achæorum ab eo petunt, scripta mandata ederet, quę de eo acceperat à Senatu. qui quum taceret, negare illi se concionem multitudinis convocaturos: neque enim per leges id prius licere, quàm edita essent mandata scripto comprehensa, de iis rebus quarum caussa postuletur concilium. Cæcilius in tantam exarsit iram, quod nullum suorum postulatorum admitti videret, ut responsum accipere à principibus Achæorum noluerit, sed sine responso abjerit. Achæi ejus licentiæ quam & antea M. Fulvius & jam Q. Cæcilius usurpassent, caussam referebant ad Aristęnum & Diophanem. hos enim quòd in Republica dissiderent à Philopœmene, illos à cæteris abalienatos sibi adjunxisse. & erant vulgo apud multitudinem Aristænus & Diophanes suspecti. hęc igitur tum in Peloponneso gerebantur.

ἀδύνατον δ' εἶναι τὸ κινῆσαί τι τῶν ὑποκειμένων, ἄνευ τοῦ παραβῆναι καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια, μένειν ἔδοξε τοῖς παροῦσιν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων, καὶ ταύτην δοῦναι τῷ πρεσβευτῇ τὴν ἀπόκρισιν. Ὁ δὲ Καικίλιος, ὁρῶν τὴν τούτων προαίρεσιν, ἠξίου τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν. οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἄρχοντες, ἐκέλευον αὐτὸν δεῖξαι τὰς ἐντολὰς, ἃς εἶχε παρὰ τῆς συγκλήτου περὶ τούτων. τοῦ δὲ παρασιωπῶντος, οὐκ ἔφασαν αὐτῷ συνάξειν τὴν ἐκκλησίαν· τοὺς γὰρ νόμους οὐκ ἐᾶν, ἐὰν μὴ φέρῃ τις ἔγγραπτον ἐντολὴν παρὰ τῆς συγκλήτου περὶ ὧν οἴεται δεῖν συνάγειν. ὁ δὲ Καικίλιος ἐπὶ τοσοῦτον ὠργίσθη, διὰ τὸ μηδὲν αὐτῷ συγχωρεῖσθαι τῶν ἀξιουμένων, ὥστ' οὐδὲ τὴν ἀπόκρισιν ἠβουλήθη δέξασθαι παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἀναπόκριτος ἀπῆλθεν. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, τὴν αἰτίαν ἀνέφερον, καὶ τῆς πρότερον παρρησίας τῆς Μάρκου τοῦ Φολουΐου καὶ τῆς τότε τῆς περὶ τὸν Καικίλιον ἐπὶ τὸν Ἀρίσταινον, καὶ τὸν Διοφάνην, ὡς τούτους ἐπισπασαμένους διὰ τὴν ἀντιπολιτείαν τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα. καί τις ἦν ὑποψία τῶν πολλῶν, πρὸς τοὺς προειρημένους ἄνδρας. καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.

XLII.

Legationes variæ Romam missæ; & vice versa a Romanis ad Philippum & Græcos.

ΜΒ.

Πρεσβεῖαι διάφοροι πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πάλιν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ πρὸς Ἕλληνας.

Ἀπόκρισις τῆς Συγκλήτου ἣν Ἀχαιοῖς ἔδωκε Καικιλίου καὶ Λακεδαιμονίων πολλὰ τοῦ ἔθνους καταδολεσχησάντων.

ΟΤΙ τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀνακεχωρηκότων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ διασεσαφηκότων τῇ συγκλήτῳ περί τε τῶν κατὰ Μακεδονίαν καὶ τῶν κατὰ Πελοπόννησον, εἰσῆγον εἰς τὴν σύγκλητον τοὺς περὶ τούτων γεγονότας πρεσβευτάς. εἰσελθόντων δὲ πρῶτον τῶν παρὰ τοῦ Φιλίππου, καὶ παρ' Εὐμένους· ἔτι δὲ τῶν ἐξ Αἴνου καὶ Μαρωνείας φυγάδων, καὶ ποιησαμένων τοὺς λόγους ἀκολούθως τοῖς ἐν Θετταλονίκῃ ῥηθεῖσιν, ἐπὶ τῶν περὶ τὸν Καικίλιον· ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ πέμπειν πάλιν ἄλλους πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Φίλιππον, τοὺς ἐπισκεψομένους, πρῶτον μὲν εἰ παρακεχώρηκε τῶν ἐν Περραιβίᾳ πόλεων κατὰ τὰς τῶν περὶ τὸν Καικίλιον ἀποκρίσεις· εἶτα τοὺς ἐπιτάξοντας αὐτῷ τὰς φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ Αἴνου καὶ Μαρωνείας· καὶ συλλήβδην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν παραθαλαττίων τῆς Θρᾴκης ἐρυμάτων, καὶ τόπων καὶ πόλεων. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆγον τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου παραγεγονότας· οἵ τε γὰρ Ἀχαιοὶ πρεσβευτὰς ἀπεστάλκεισαν τοὺς περὶ Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώνιον δικαιολογησομένους πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν ἀπόκρισιν, καὶ καθόλου διδάξοντας ὑπὲρ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων· ἔκ τε τῆς Σπάρτης Ἀρεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης ἐπρεσβευκότες. οὗτοι δὲ ἦσαν τῶν ἀρχαίων φυγάδων, τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος, καὶ τῶν Ἀχαιῶν νεωστὶ κατηγμένων

Responsum à Senatu datum Achæis, postquam Cæcilius & Lacedæmonii multa de iis jure vel injuria apud Patres essent questi.

CUM Q. Cæcilius cæterique legati è Græcia discessissent, & legationem suam quam in Macedonia & Peloponneso obierant renuntiassent, legatos, qui ex iis locis venerant, in Senatum introduxerunt. & quum essent ingressi primo legati Philippi & Eumenis, deinde Æni & Maroneæ exules, atque ea iterassent, quæ Thessalonicæ prius dixerant apud Cæcilium & reliquos legatos: Patres aliam legationem ad Philippum decreverunt, ad visendum redditæne civitates Perrhæbiæ essent, sicut Cæcilius & cæteri legati pronuntiaverant: jubendumque ut ab Æno & Maronea præsidia deduceret: utque omnibus maritimæ oræ in Thracia castellis, locis, urbibus excederet. Post hos introducti qui è Peloponneso venerant: nam & Achæi legatos Apollonidam & Sicyonium miserant, ut Cæcilio qui nullum responsum acceperat, pro Achæis responderent in Senatu, & omnia Patres edocerent quæ Lacedæmone essent gesta. Etiam è Sparta Areus & Alcibiades legati Romam venerant. Ex antiquis exulibus isti erant, quos recens Philopœmenes & Achæi in patriam restituerant. quæ

præci-

præcipuè res iram Achæorum accendit; quod quum tanto tamque recenti beneficio ab Achæis hi exules fuissent affecti, adeo ingrati in ipsos repente exstitissent, ut legationem adversus gentem Achæorum susciperent & infesta jam oratione apud rerum dominos accusarent illos, à quibus præter spem servati, & in patriam reducti fuissent. quum utriusque partis legatos inter se Patres commisissent, atque illi suæ caussæ justa exposuissent; & hinc Apollonidas Sicyonius persuadere Senatui contendisset, non potuisse ulla ratione melius res Spartæ administrari, quàm factum esset ab Achæis & Philopœmene: hinc Areus contrarium demonstrare esset conatus; dixissetque primûm exhaustas vireis civitatis abducta per vim plebe; deinde continuis periculis urbem esse objectam, redactam ad tam paucos, qui etiam nudati muris essent: ad hæc libertatem civitati penitus ademptam; ut quæ non solum publicis decretis Achæorum parere haberet: sed etiam Prætoribus illorum semper ancillari cogeretur: his auditis placuit Patribus, ut de his quoque rebus iisdem legatis darentur mandata. Decreta autem est legatio in Græciam, cujus princeps Appius Claudius fuit. Responderunt etiam in Senatu Cæcilio pro Achæorum principibus qui missi ab illis fuerant; dixerunt, nihil eos peccasse, neque jure accusari posse, quòd concilium populi non convocassent. Lege enim cautum apud Achæos esse, ne concilium liceret indicere aliter,

εἰς τὴν οἰκείαν· ὃ καὶ μάλιστα τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ὀργὴν ἦγε, τῷ δοκεῖν μεγάλης οὔσης καὶ προσφάτου τῆς εἰς τοὺς φυγάδας εὐεργεσίας, ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἀχαριστεῖσθαι παρ' αὐτοῖς, ὥστε καὶ καταπρεσβεύειν, καὶ κατηγορίαν ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς κρατοῦντας τῶν ἀνελπίστως αὐτοὺς σωσάντων, καὶ καταγαγόντων εἰς τὴν πατρίδα. ποιησαμένων δὲ τούτων πρὸς ἀλλήλους ἐκ συγκαταθέσεως τὴν δικαιολογίαν, καὶ διδασκόντων τὴν σύγκλητον· τῶν μὲν περὶ τὸν Ἀπολλωνίδαν τὸν Σικυώνιον, ὡς οὐκ ἂν δυνατὸν εἴη τὸ παράπαν ἄμεινον χειρισθῆναι τὰ κατὰ τὴν Σπάρτην ἢ νῦν κεχείρισται διὰ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ διὰ Φιλοποίμενος· τῶν τε περὶ τὸν Ἀρέα τἀναντία πειρωμένων λέγειν, καὶ φασκόντων πρῶτον μὲν καταλελύσθαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν, ἐξηγμένου τοῦ πλήθους μετὰ βίας· εἶτ' ἐν αὐτοῖς * ἐπισφαλῆ μὲν ὀλίγοις οὖσι, καὶ τούτοις τῶν τειχῶν περιῃρημένων. ἀπαρρησίαστον δὲ διὰ τὸ μὴ μόνον τοῖς κοινοῖς δόγμασι τῶν Ἀχαιῶν πειθαρχεῖν· ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀεὶ καθισταμένοις ἄρχουσι. διακούσασα δὲ τούτων ἡ σύγκλητος ἔκρινε τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς δοῦναι καὶ περὶ τούτων ἐντολάς, καὶ κατέστησε πρεσβευτὰς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς περὶ Ἄππιον Κλαύδιον. ἀπελογήθησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν Καικίλιον ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ, φάσκοντες οὐθὲν ἀδικεῖν αὐτούς, οὐδ' ἀξίους ἐγκλήματος ὑπάρχειν, ἐπὶ τῷ μὴ συνάγειν τὴν ἐκκλησίαν· νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, μὴ συγκαλεῖν τοὺς πολλούς,

ἐὰν μὴ περὶ συμμαχίας ἢ πολέμου δέῃ γίνεσθαι διαβούλιον· ἢ παρὰ συγκλήτου τις ἐνέγκῃ γράμματα. διὸ καὶ δικαίως τότε βουλεύσασθαι μὲν τοὺς ἄρχοντας συγκαλεῖν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν· κωλύεσθαι δ' ὑπὸ τῶν νόμων, διὰ τὸ μήτε γράμματα φέρειν αὐτὸν παρὰ συγκλήτου, μήτε τὰς ἐντολὰς ἐγγράπτους ἐθέλειν δοῦναι τοῖς ἄρχουσιν. ὧν ῥηθέντων, ἀναστὰς Καικίλιος, τοῦ τε περὶ τὸν Φιλοποίμενα καὶ Λυκόρταν κατηγόρησε· καὶ καθόλου τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τῆς οἰκονομίας, ἣν περὶ τὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἐνεχείριζον πόλεως. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν λεγομένων, ἔδωκε τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν· ὅτι περὶ μὲν τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πέμψει τοὺς ἐπισκεψομένους· τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τοῖς ἀεὶ παρ' ἑαυτῶν ἐκπεμπομένοις παραινεῖ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ * καταλογὴν ποιεῖσθαι τὴν ἁρμόζουσαν· καθάπερ καὶ Ῥωμαῖοι ποιοῦνται τῶν παραγινομένων πρὸς αὐτοὺς πρεσβευτῶν.

quàm ſi de ſocietate aut de bello foret deliberandum: aut literas ab Senatu aliquis afferret. meritò igitur tunc principes Achæorum de convocanda multitudine conſultaſſe: ſed id quo minus facerent, per leges ſtetiſſe: quoniam neque literas Senatus afferret Cæcilius, neque mandata ſcripta vellet edere. Poſt hæc verba, ſurgit Cæcilius, & Philopœmenem ac Lycortam incuſat; atque omnes in univerſum Achæos, & ordinationem qua uſi erant in rebus Lacedæmoniorum componendis. Senatus omnibus auditis quæ dicta fuerant, reſponſum Achæis dedit; miſſurum ſe legatos ad viſendum quomodo cum Lacedæmoniis eſſet actum. monuit verò, ut populi Ro. legatos qui in Græciam mitterentur, obſervarent & quanto par eſſet cum honore ſuſciperent: ſicut Romani facerent in iis qui ad ipſos venirent.

ΜΓ.

Σύνοδος Ἀχαιῶν ἐν Κλείτορι τῆς Ἀρκαδίας, καὶ παρουσία Ῥωμαίων.

ΟΤΙ κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', παρουσία ἐγένετο πρεσβευτῶν Ῥωμαίων εἰς Κλείτορα, καὶ σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν· καὶ οἱ ῥηθέντες ὑπὸ ἀμφοτέρων λόγοι, περὶ τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς Ἀχαιοῖς ταῦτα κεφαλαιωδῶς.

XLIII.

Concilium Achæorum Clitore in Arcadia Romanus legatus datum.

OLYMPIADE CXLVIII. Clitorem in Arcadia Ro. legati venerunt, & concilium Achæorum ibidem celebratum narrantur deinde Polybio ſermones utrinque habiti de rebus Lacedæmoniorum, quæque ab Achæis decreta in eam rem facta fuerint: atque hęc ſummatim.

XLIV.

XLIV.

Philippi facinus impium in Maronitas admissum.

Demetrius Philippi F. Romam à patre mittitur obses futurus.

Rex Philippus à suis legatis qui Romæ erant per missos in id ipsum certior factus, fore illi necessario cedendum civitatibus Thraciæ; ægre nuntium illum ferens, quod regni fines undiquaque imminui sibi cerneret, in miseros Maronitas iram effudit. Onomasto enim, (is Thraciæ præfectus erat,) ad se venire jusso, de suo incepto egit cum ipso. Qui ut in Thraciam rediit, Casandrum in urbem Maroneam misit, vulgo omnibus ibi notum ac familiarem, quod ut plurimum eo loci habitaret. Pridem enim Philippus aulicos suos in iis urbibus locaverat, effeceratque ut consuetus & familiaris esset indigenis regiorum ad se horum adventus. post paucos verò dies ubi parati erant Thraces, iis per Casandrum nocte intromissis, fit cædes ingens, multique Maronitarum pereunt. Philippus hoc modo punitis qui suæ parti adversabantur, exsatiata ira, legatorum adventum exspectabat. nihil dubitans, perculsis omnibus terrore, neminem hiscere adversus se ausurum. Non multo post veniunt Appius & legati alii: qui re statim cognita

ΜΔ.

Φιλίππου δεινὸν ἀσέβημα εἰς τοὺς Μαρωνίτας.

Δημήτριος ὁ τοῦ Φιλίππου ὁμηρεύσων εἰς Ῥώμην πέμπεται.

ΟΤΙ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς, διαπεμψαμένων πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν, καὶ δηλούντων, ὅτι δεήσει κατ' ἀνάγκην ἀποβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων· πυθόμενος ταῦτα, καὶ βαρέως φέρων ἐπὶ τῷ δοκεῖν πανταχόθεν αὐτοῦ περιτέμνεσθαι τὴν ἀρχὴν, ἐναπηρείσατο τὴν ὀργὴν εἰς τοὺς ταλαιπώρους Μαρωνίτας. μεταπεμψάμενος γὰρ Ὀνόμαστον τὸν ἐπὶ Θρᾴκης τεταγμένον, ἐκοινολογήθη τούτῳ περὶ τῆς πράξεως. ὁ δ' Ὀνόμαστος ἀναχωρήσας, ἐξαπέστειλε Κάσανδρον εἰς Μαρώνειαν, συνήθη τοῖς πολλοῖς ὑπάρχοντα, διὰ τὸ πεποιῆσθαι τὸν πλείονα χρόνον ἐκεῖ τὴν διατριβήν· ἅτε τοῦ Φιλίππου πάλαι τοὺς αὐλικοὺς ἐγκαθικότος εἰς τὰς πόλεις ταύτας, καὶ συνήθεις πεποιηκότος τοὺς ἐγχωρίους ταῖς τούτων παρεπιδημίαις. μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἑτοιμασθέντων τῶν Θρᾳκῶν, καὶ τούτων εἰσελθόντων διὰ τοῦ Κασάνδρου νυκτὸς, ἐγένετο μεγάλη σφαγὴ, καὶ πολλοὶ τῶν Μαρωνιτῶν ἀπέθανον. κολασάμενος δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοὺς ἀντιπράττοντας ὁ Φίλιππος, καὶ πληρώσας τὸν ἴδιον θυμὸν, ἐκαραδόκει τὴν τῶν πρεσβευτῶν παρουσίαν πεπεισμένος, μηδένα τολμήσειν κατηγορήσειν αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον. Μετὰ δέ τινα χρόνον παραγενομένων τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, καὶ ταχέως πυθομένων

μένων τὰ γεγονότα κατὰ τὴν Μαρώνειαν, καὶ πικρῶς τοῦ Φιλίππου μεμψιμοιρουμένων ἐπὶ τούτοις, ἐβούλετο μὲν ἀπολογεῖσθαι, φάσκων μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς παρανομίας· ἀλλὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς στασιάζοντας Μαρωνίτας· καὶ τοὺς μὲν ἀποκλίνοντας πρὸς Εὐμένη κατὰ τὴν εὔνοιαν· τοὺς δὲ πρὸς ἑαυτὸν, εἰς ταύτην ἐμπεπτωκέναι τὴν ἀτυχίαν. καλεῖν δ' ἐκέλευε κατὰ πρόσωπον εἴ τις αὐτοῦ κατηγορεῖ. Τοῦτο δ' ἐποίει πεπεισμένος μηδένα τολμήσειν διὰ τὸν φόβον, τῷ δοκεῖν τὴν μὲν ἐκ Φιλίππου τιμωρίαν ἐκ χειρὸς ἔσεσθαι τοῖς ἀντιπράξασι· τὴν δὲ Ῥωμαίων ἐπικουρίαν μακρὰν ἀφεστάναι. τῶν δὲ περὶ τὸν Ἄππιον οὐ φασκόντων προσδεῖσθαι δικαιολογίας· σαφῶς γὰρ εἰδέναι τὰ γεγονότα, καὶ τὸν αἴτιον τούτων· εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ὁ Φίλιππος· καὶ τὴν μὲν πρώτην ἔντευξιν ἄχρι τούτου προβάντες ἔλυσαν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οἱ περὶ τὸν Ἄππιον πέμπειν ἐπέταττον τῷ Φιλίππῳ τὸν Ὀνόμαστον καὶ τὸν Κάσσανδρον ἐξαυτῆς εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα πύθηται ἡ σύγκλητος περὶ τῶν γεγονότων. ὁ δὲ βασιλεὺς διετράπη ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ διαπορήσας ἐπὶ πολὺν χρόνον, τὸν μὲν Κάσσανδρον ἔφη πέμψειν τὸν αὐθέντην γεγονότα τῆς πράξεως, ὡς ἐκεῖνοί φασιν, ἵνα πύθηται περὶ τούτου τῆς ἀληθείας ἡ σύγκλητος· τὸν δ' Ὀνόμαστον ἐξῃρεῖτο, καὶ παρ' αὐτὰ, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς πρεσβευταῖς ἐντυγχάνων· ἀφορμῇ μὲν χρώμενος, τῷ μὴ οἷον ἐν τῇ Μαρωνείᾳ παραγεγονέναι τὸν Ὀνόμαστον, κατὰ τὸν τῆς σφαγῆς καιρόν· ἀλλὰ μηδ' ἐπὶ τῶν σύνεγγυς τόπων γεγονέναι. τῇ δὲ ἀληθείᾳ, δεδιὼς μὴ παραγενηθεὶς εἰς τὴν Ῥώ-

cum graviter Philippo eo nomine succenserent; ille enimvero purgare se velle, & ad se pertinere tantum scelus abnuere; verùm ad cives ipsos Maronitas, qui seditione inter se dimicassent: quorum alii quum pro sua benevolentia ad Eumenem inclinarent, alii ad se; ex ea contentione in tantum incidisse infortunium. denique si quis accusare vellet, eum jubebat vocari, ut in suum conspectum veniret. Hoc autem ille faciebat, persuasus neminem præ metu prodire ausurum. propterea quod adversantibus paratum à Philippo supplicium; præsidium verò à Romanis longe erat absuturum. Negante Appio excusationem opus esse; scire enim se certò quæ facta essent & quo auctore, cepit Philippo aqua hærere. ac primo quidem congressu hactenus productum colloquium; deinde discessum est. Sequente die Appius jubet Philippum ut Onomastum & Casandrum Romam sine mora mitteret; de iis quæ acciderant à Patribus interrogandos. Ea voce Philippus perturbari quàm vehementissime; ut perdiu quid consilii caperet animi dubius nesciret. deinde Casandrum quidem se missurum respondet, à quo scelus esset patratum, ut quidem ipsi dicerent; quò possent Patres rei veritatem ex eo cognoscere. Onomastum, & tum repente, & quoties postea cum legatis est locutus, semper excepit: eo utens prætextu, quod cædis illius tempore non modò Maroneæ ille, sed ne in regione quidem propinqua fuisset: vera autem caussa erat, quod metueret, ne si Romam

mam Onomastus veniret, quem multorum talium facinorum ministrum & conscium habebat, non solùm in Maronitas admissum scelus, sed etiam alia omnia Romanis indicaret. Tandem Onomasto quęstioni exempto, Casandrum cum legatis proficisci jussum, missis qui Epirum usque eum prosequerentur, veneno sustulit. Legati à Philippo ita sunt digressi ut non dubitarent, quin & sceleris Maroneæ admissi reus esset Philippus, & animum à Romanis alienatum haberet. Philippus per se tum rem putans, & habita cum amicis Apelle & Philocle consultatione, certò cognovit, longe processisse suam cum Romanis controversiam; eamque non jam occultam esse, verùm plerisque hominum innotuisse. Itaque ad ulciscendum se modis omnibus, & injurias suas persequendas erat in universum paratus. Sed quoniam ad nonnulla quæ in eam rem postea excogitaverat imparatus erat, cogitare cepit quanam ratione moram aliquam impetrare posset, & tempus ad bellum præparandum. Statuit igitur Demetrium minorem filium mittere Romam, simul ad purganda crimina, simul ad petendam veniam, etiam si quid in iis esset peccatum. prorsus namque persuasum habebat, per hunc quiduis à Senatu obtineri posse; quòd juvenis Romę obses specimē præstantissimę indolis dedisset. Hæc animo versans, simul necessaria parabat ad mittendum Demetriū & amicos quos in comitatū erat illi adjūcturus: simul Byzātiis promisit, opem se ipsis laturū;

μην, ὃ πολλῶν ἔργων αὐτῷ κεκοινωνηκὼς τοιούτων, οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς Μαρωνίτας, ἀλλὰ καὶ τἄλλα πάντα διασαφήσῃ τοῖς Ῥωμαίοις. καὶ τέλος τὸν μὲν Ὀνόμαστον ἐξείλετο· τὸν δὲ Κάσανδρον μετὰ τὸ τοὺς πρεσβευτὰς ἀπελθεῖν, ἀποστείλας, καὶ παραπέμψας ἕως Ἠπείρου, φαρμάκῳ διέφθειρεν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄππιον κατεγνωκότες τοῦ Φιλίππου, καὶ περὶ τῆς εἰς τοὺς Μαρωνίτας παρανομίας, καὶ περὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητος, τοιαύτας ἔχοντες διαλήψεις ἐχωρίσθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς γενόμενος καθ' ἑαυτόν, καὶ συμμεταδοὺς τοῖς φίλοις Ἀπελλῇ καὶ Φιλοκλεῖ περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἔγνω σαφῶς ἐπὶ πολὺ προβεβηκυῖαν αὐτοῦ τὴν πρὸς Ῥωμαίους διαφοράν, καὶ ταύτην οὐκ ἔτι λανθάνουσαν, ἀλλὰ καταφανῆ τοῖς πλείστοις οὖσαν. Καθόλου μὲν οὖν πρόθυμος ἦν, εἰς τὸ κατὰ πάντα τρόπον ἀμύνασθαι καὶ μετελθεῖν αὐτούς· πρὸς ἔνια δὲ τῶν ἐπινοουμένων ἀπόχειρος ὢν ἐπεβάλετο, πῶς ἂν ἐπιγένοιτό τις ἀναστροφή, καὶ λάβοι χρόνον πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ τὸν νεώτατον υἱὸν Δημήτριον πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην· τὰ μὲν ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων· τὰ δὲ καὶ παραιτησόμενον, εἰ καί τις ἄγνοια γέγονε περὶ αὐτῶν. πάνυ γὰρ ἐπέπειστο διὰ τούτου πᾶν τὸ προτεθὲν ἀνύσασθαι παρὰ τῆς συγκλήτου· διὰ τὴν ὑπεροχὴν τὴν γεγενημένην τοῦ νεανίσκου κατὰ τὴν ὁμηρείαν. Ταῦτα δὲ διανοηθείς, ἅμα μὲν ἐγίνετο περὶ τὴν ἐκπομπὴν τούτου, καὶ τῶν ἅμα τούτῳ συνεξαποσταλησομένων φίλων· ἅμα δὲ τοῖς Βυζαντίοις ὑπέσχετο βοηθήσειν

οὐχ

οὐχ οὕτως ἐκείνων στοχαζόμενος, ὡς ἐπὶ τῇ ἐκείνων προφάσει, βουλόμενος καταπλῆξαι τοὺς τῶν Θρακῶν δυνάστας τῶν ὑπὸ τὴν Προποντίδα κατοικούντων, χάριν τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς.

ΜΕ.

Τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτῶν εἰς Κρήτην ἄφιξις, καὶ διάλυσις τῶν ἐνουσῶν Κρησὶ πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Κρήτην, κοσμοῦντος ἐν Γορτυνίᾳ Κυδάντου Ἀντιτάλκους, κατὰ πάντα τρόπον ἐλαττούμενοι Γορτύνιοι τοὺς Κνωσσίους, ἀποτεμόμενοι τῆς χώρας αὐτῶν, τὸ μὲν καλούμενον Λυκάστιον προσένειμαν Ῥαυκίοις· τὸ δὲ Διατόνιον, Λυκτίοις. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Κρήτην τῶν περὶ τὸν Ἄππιον, χάριν τοῦ διαλῦσαι τὰς ἐνεστώσας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους διαφοράς, καὶ ποιησαμένων λόγους ὑπὲρ τούτων ἐν τῇ Κνωσσίᾳ καὶ Γορτυνίᾳ· πεισθέντες οἱ Κρηταιεῖς, ἐπέτρεψαν τὰ καθ᾽ αὑτοὺς τοῖς περὶ τὸν Ἄππιον. Οἱ δὲ πεισθέντες, Κνωσσίοις μὲν ἀποκατέστησαν τὴν χώραν· Κυδωνιάταις δὲ προσέταξαν τοὺς μὲν ὁμήρους ἀπολαβεῖν, οὓς ἐγκαταλελοίπασι δόντες τοῖς περὶ Χασμίωνα πρότερον· τὴν δὲ Φαλάσαρναν ἀφεῖναι, μηδὲν ἐξ αὐτῆς νοσφισαμένους. περὶ δὲ τῶν κατὰ κοινοδίκιον συνεχώρησαν αὐτοῖς, βουλομένοις μὲν αὐτοῖς, ἐξεῖναι μετέχειν· μὴ

non tam quod illis cuperet, quàm ut per speciem auxilii Byzantiis ferendi, regulis Thracum qui ad Propontidem habitant, terrorem injiceret, ne ad ea quæ moliebatur sibi impedimento essent.

XLV.

Legatorum Romanorum adventus in Cretam; & turbatarum ibi rerum compositio ipsorum operâ.

Quo tempore Gortynæ in Creta Cosmus erat, (id nomen est magistratus apud Cretenses,) Cydates Antitalcis filius; Gortynii omnibus modis Cnossiorum vires attenuare cupientes, parte agrorum illis adempta, Lycastium, quod vocant, Rauciis contribuerunt; Diatonium Lyctiis. ea verò tempestate quum venisset in Cretam Romana legatio, cujus princeps erat Appius, ut exortas inter ipsos seditiones componeret: postquam de iis rebus apud Cnossios & Gortynios verba fecissent, tandem persuaderi sibi passi sunt Cretenses, ut liberum de se Appio & cæteris legatis arbitrium permitterent. Hi exorati ut de caussa vellent cognoscere, Cnossiis ademptum agrum restituerunt: Cydoniatis præceperunt ut obsides suos reciperent, quos Chasmioni prius datos, postea dereliquerant: iidem Phalasarna ut excederent, neque ex ea quicquam auferrent. Permisit etiam illis, ut concilii publici essent si vellent: si verò nollent,

lent, id quoque ut liberum illis esset, modò cætera abstinerent Creta. neque hoc solum iis, sed & Phalasarnensibus, qui Menœtium, clarissimum suæ civitatis virum, occiderant, concesserant.

βουληθεῖσι δὲ, ἐπὶ τ' ἐκείνων, πάσης ἀποσχομένοις τῆς ἄλλης Κρήτης, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἐν Φαλασσάρνῃ φυγάσιν, οἱ ἀπέκτειναν τοὺς περὶ Μενοίτιον ἐπιφανεστάτους ὄντας τῶν πολιτῶν.

XLVI.

Μϛ.

Cujusmodi responsa dederit Senatus Romanus legatis qui ex universa Græcia ad accusandum Philippum venerant: itemque Demetrio Philippi, quem pater ob id ipsum Romam proficisci jusserat.

Ὅσα ἡ Ῥωμαίων σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευταῖς πολλὰ κατηγορήσασι τοῦ Φιλίππου, καὶ τῷ Δημητρίῳ τῷ τοῦ Φιλίππου, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεμφθέντος.

OLYMPIADE centesima quadragesima nona Romam convenerunt legati ex Græcia, tanto numero, quantus vix unquam antè fuerat conspectus. Postea enim quàm eò redactus est Philippus, ut disceptare è formula fœderis cogeretur cum finitimis; estque fama vulgata, Romanos crimina querimoniasque de Philippo non aspernari, atque adeo curæ illis esse salutem eorum qui controversias cum Rege habent: omnes Macedoniæ accolæ, alii priuatim, alii civitatum, alii gentium nomine, quæ pro se quisque in id conspiraverant, Romam ad Philippum incusandum venerunt. Sed & Eumenis legatio unà adfuit, cum fratre ejus Atheneço, ad querendum de eodem: simul quòd non deducerentur ex Thraciæ urbibus præsidia; simul quod in Bithyniam Prusiæ auxilia missa fo-

ὍΤΙ κατὰ τὴν θ' καὶ μ' Ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ρ', εἰς τὴν Ῥώμην ἠθροίσθησαν πρεσβειῶν πλῆθος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὅσον οὐ ταχέως πρότερον. Τοῦ γὰρ Φιλίππου συγκλεισθέντος εἰς τὰ κατὰ τὸ σύμβολον δικαιοδοσίας πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας, καὶ τῶν Ῥωμαίων γνωσθέντων, ὅτι προσδέχονται τὰς κατὰ Φιλίππου κατηγορίας, καὶ φροντίδα ποιοῦνται τῆς ἀσφαλείας τῶν πρὸς αὐτὸν ἀμφισβητούντων· ἅπαντες οἱ παρακείμενοι τῇ Μακεδονίᾳ παρῆσαν· οἱ μὲν κατ' ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις, ἐγκαλοῦντες τῷ Φιλίππῳ. Σὺν δὲ τούτοις, οἱ παρ' Εὐμένους ἧκον, ἅμ' Ἀθηναίῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀδελφῷ, κατηγορήσοντες αὐτοῦ, περί τε τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πόλεων, καὶ περὶ τῆς ἀποστολῆς Πρου-

σίᾳ

στίας βοηθείας. Ἧκε δὲ καὶ Δημήτριος ὁ τοῦ Φιλίππου, πρὸς πάντας τούτους ἀπολογησόμενος, ἔχων Ἀπελλῆν καὶ Φιλοκλῆν μεθ᾽ ἑαυτοῦ, τοὺς τότε δοκοῦντας εἶναι πρώτους φίλους τοῦ βασιλέως. Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, ἀφ᾽ ἑκάστου γένους τῶν ἐν τῇ πόλει. Πρῶτον μὲν οὖν ἡ σύγκλητος εἰσεκαλέσατο τὸν Ἀθήναιον, καὶ δεξαμένη τὸν στέφανον, ὃν ἐκόμιζεν ἀπὸ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χρυσῶν, ἐπῄνεσέ τε μεγαλομερῶς τὸν Εὐμένη, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τῆς ἀποκρίσεως· καὶ παρεκάλεσε μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως. ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν Δημήτριον εἰσαγαγόντες οἱ στρατηγοί, παρεκαλέσαντο τοὺς κατηγοροῦντας τοῦ Φιλίππου πάντας· καὶ παρῆγον κατὰ μίαν πρεσβείαν. Οὐσῶν δὲ τῶν πρεσβειῶν πολλῶν, καὶ τῆς εἰσόδου τούτων γενομένης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτεν ἡ σύγκλητος, περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειρισθῆναι τὰ κατὰ μέρος. παρά τε γὰρ Θετταλῶν, καὶ κατὰ κοινὸν ἧκον καὶ κατ᾽ ἰδίαν ἀφ᾽ ἑκάστης πόλεως πρεσβευταί· παρά τε Περραιβῶν, ὁμοίως δὲ καὶ παρ᾽ Ἀθαμάνων, καὶ παρ᾽ Ἠπειρωτῶν, καὶ παρ᾽ Ἰλλυριῶν· οἱ μὲν περὶ χώρας, οἱ δὲ περὶ σωμάτων· οἱ δὲ περὶ θρεμμάτων ἧκον ἀμφισβητοῦντες· ἔνιοι δὲ περὶ συμβολαίων, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων. τινὲς μὲν οὖν φάσκοντες μὴ δύνασθαι τυχεῖν τοῦ δικαίου κατὰ τὸ σύμβολον, διὰ τὸ τὸν Φίλιππον ἐγκόπτειν τῇ δικαιοδοσίᾳ· τινὲς δ᾽ ἐγκαλοῦντες τοῖς κρίμασιν, ὡς παραβεβραβευμένοι, διαφθείραντος τοῦ Φιλίππου τοὺς δικαστάς. Καθόλου δὲ ποικίλη τις ἦν

rent. Venit & Demetrius Philippi filius ad omnes horum criminationes responsurus; habens in comitatu suo Apellem, & Philoclem, qui ea tempestate principem locum in amicitia Philippi obtinebant. Aderant & Lacedæmoniorum legationes diversæ, à singulis factionibus civitatis separatim missæ. Ante omnes alios Senatus vocavit Athenæum: & accepta corona quam attulerat aureorum quindecies mille, ita respondit, ut verbis magnificis Eumenem & ejus fratres laudaret: rogavit etiam, hunc animum ut servarent. deinde Coss. Demetrium introduxerunt, & ad caussam agendam omnes hortati sunt qui Philippi incusandi gratia venerant: easque legationes separatim singulas produxerunt. Quum autem plurimæ essent legationes illæ, eæque per triduum jam auditæ fuissent; Patres dubitatio incessit, quonam modo in hoc negotio se gererent: nam è Thessalia legati venerant, alii communi totius gentis nomine; alii missu urbium singularum; eodemque modo è Perrhæbia, Athamania, Epiro, Illyrico: quorum alii agro multatos se querebantur; alii mancipia adempta; aut pecus abactum. quidam pacta violata objiciebant. nonnulli dicere, jus æquum secundum pacta obtineri à Philippo non posse; quia Rex quominus jus redderetur impediret. alii de judiciis queri, in quibus prævalente gratia Philippi apud judices quos corrupisset, facta sibi esset injuria. Atque omnino, ex objectis criminibus varia quædam

in an-

in audientium animis confusio existebat, quum tot res simul memoria complecti haut facile esset. Senatus igitur, qui nec satis cognoscere ipse omnia poterat, & ęquum non censebat ut Demetrius horum omnium singillatim rationem redderet: (erat enim Senatus propenso in Demetrium animo; & juvenem admodum eum esse videbat, longe imparem vafris versutisque accusatorum ingeniis. quum præsertim Patribus esset propositum, non Demetrium orantem audire; sed Philippi mentem certo experimento cognoscere:) Demetrio necessitatem respondendi ad singula remisit: à juvene & ipsius comitibus quæsiuit, ecquem de his rebus commentarium à Rege accepissent; quem respondisset, accepisse se; & libellum quendam non magnum manu porrecta ostendisset; Senatus jussit ipsum ad singulas criminationes ea dicere, quæ commentario continerentur in brevem sententiam coacta. In eo libro Rex, de aliis fecisse se quod decreto Romanorum jussus fuerat: de aliis quominus decreto obtemperaretur per eos stetisse, qui accusarent. Ad pleraque autem capita erant hæc verba adjecta: LICET ÆQUO JURE NOBISCUM IN HAC RE CÆCILIUS CÆTERIQUE LEGATI NON EGERINT. &, ETSI INIQUE HÆC ADVERSUS NOS SUNT DECRETA. Quum in singulis caussis hic animus Philippi se ostenderet, Senatus auditis legationibus omnibus, unica sententia omnia est complexus: Demetrio namque per Cos. magnifice laudato, & benigne habito, multisque verbis eum hortatus, ut populi Rom. amicus esset,

ἀκρισία καὶ δυσχώρητος ἐκ τῶν κατηγορημένων. ὅθεν ἡ σύγκλητος οὔτ' αὐτὴ δυναμένη διευκρινεῖν, οὔτε τὸν Δημήτριον κρίνουσα δεῖν ἐφ' ἑκάστοις τούτων λόγον ὑπέχειν· ἅτε καὶ φιλανθρώπως πρὸς αὐτὸν διακειμένη, καὶ θεωροῦσα νέον ὄντα κομιδῆ, καὶ πολὺ τῆς τοιαύτης συστροφίας καὶ ποικιλίας ἀπολειπόμενον· μάλιστα δὲ βουλομένη, μὴ τὸν Δημητρίου λόγον ἀκούειν· ἀλλὰ τῆς Φιλίππου γνώμης ἀληθινὴν λαβεῖν πεῖραν· αὐτὸν Δημήτριον παρέλυσε τῆς δικαιολογίας. ἤρετο δὲ τὸν νεανίσκον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ φίλους, εἴ τινα περὶ τούτων ὑπομνηματισμὸν ἔχουσι παρὰ τοῦ βασιλέως; τοῦ δὲ Δημητρίου φήσαντος ἔχειν, καὶ προτείναντος τὶ βιβλίδιον, οὐ μέγα· λέγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἅπερ τὰ ὑπομνήματα περιεῖχε πρὸς ἕκαστον τῶν κατηγορουμένων, ἀπόφασιν κεφαλαιώδη. Ὁ δὲ, τὸ μὲν πεποιηκέναι τὸ προσταχθὲν ὑπὸ Ῥωμαίων ἔφασκεν· ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ πεπρᾶχθαι τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀνετίθει. προσέκειτο δὲ πρὸς ταῖς πλείσταις ἀποφάσεσι· ΚΑΙΤΟΙ ΟΥΚ ΙΣΩΣ ΧΡΗΣΑΜΕΝΩΝ ΗΜΙΝ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΚΑΙΚΙΛΙΟΝ ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ. καὶ πάλιν, ΚΑΙΤΟΙΓΕ ΟΥ ΔΙΚΑΙΩΣ ΗΜΩΝ ΤΑΥΤΑ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς Φιλίππου γνώμης ἐν πάσαις ταῖς ἀποφάσεσι, διακούσασα τῶν παραγεγονότων ἡ σύγκλητος, μίαν ἐποιήσατο περὶ πάντων διάληψιν· ἀποδεξαμένη γὰρ τὸν Δημήτριον μεγαλομερῶς καὶ φιλανθρώπως διὰ τοῦ στρατηγοῦ, πολλοὺς καὶ παρακλητικοὺς πρὸς αὐτὸν διαθεμένη λόγους, ἀπόκρι-

σιν ἔδωκε· διότι περὶ πάντων καὶ τῶν εἰρημένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀνεγνωσμένων Δημητρίῳ πιστεύει· διότι τὰ μὲν γέγονε, τὰ δὲ ἔσται, καθάπερ δίκαιον ἐστὶ γενέσθαι. ἵνα δὲ καὶ Φίλιππος εἰδῇ, διότι τὴν χάριν ταύτην ἡ σύγκλητος Δημητρίῳ δίδωσιν, ἐξαποστελεῖν ἔφη πρεσβευτὰς ἐποψομένους, εἰ γίνεται πάντα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτου βούλησιν· ἅμα δὲ διασαφήσοντας τῷ βασιλεῖ, διότι τῆς συμπεριφορᾶς τυγχάνει ταύτης διὰ Δημήτριον. καὶ ταύτης μὲν τοιαύτης ἔτυχε διεξαγωγῆς. Μετὰ δὲ τούτους εἰσῆλθον οἱ παρ' Εὐμένους πρέσβεις, περί τε τῆς βοηθείας τῆς ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τῷ Προυσίᾳ, κατηγορήσοντες, καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης τόπων· φάσκοντες οὐδ' ἔτι καὶ νῦν αὐτὸν ἐξαγηοχέναι τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν πόλεων. Τοῦ δὲ Φιλοκλέους ὑπὲρ τούτων βουληθέντος ἀπολογεῖσθαι, διὰ τὸ καὶ πρὸς τὸν Προυσίαν πεπρεσβευκέναι, καὶ τότε περὶ τούτων ἐξαπεστάλθαι πρὸς τὴν σύγκλητον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου· βραχύν τινα χρόνον ἡ σύγκλητος ἐπιδεξαμένη τοὺς λόγους, ἔδωκεν ἀπόκρισιν· διότι τῶν ἐπὶ Θρᾴκης τόπων, ἐὰν μὴ καταλάβωσιν οἱ πρεσβευταὶ πάντα διῳκημένα κατὰ τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην, καὶ πάσας τὰς πόλεις εἰς τὴν Εὐμένους πίστιν ἐγκεχειρισμένας, οὐκ ἔτι δυνήσεται φέρειν, οὐδὲ καρτερεῖν παρακρουομένη περὶ τούτων. Καὶ τῆς μὲν Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων παρατριβῆς ἐπὶ πολὺ προβαινούσης, ἐπίστασις ἐγενήθη κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὴν τοῦ Δημητρίου παρουσίαν· πρὸς μέντοι γε τὴν καθόλου τῆς οἰκίας ἀτυχίαν, οὐ μικρὸν συνέβη τὴν εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ νεανίσκου πρεσβείαν συμβάλλεσθαι. Ἥ τε γὰρ σύγκλητος ὑποδεδεγμένη τὴν χάριν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, ἐμετεώρισε μὲν τὸ

ita respondit: De omnibus quæ vel dixisset, vel legisset Demetrius, Senatum ipsi credere, & confidere, patrem ejus quà fecisse, quà facturum esse omnia ut ęquum justumque est. atque ut sciret Philippus Demetrio beneficium hoc tribui à Senatu, missuros esse Patres legatos, ad visendum an ex voluntate Senatus cuncta administrentur: simul ut Regi significent, propter Demetrium hanc ipsi veniam esse indultam. hunc exitum habuit id negotium. Post hos ingressi sunt Eumenis oratores, ad querendum de missis auxiliis Prusiæ à Philippo; & de urbibus Thraciæ; quod dicerent, ne nunc quidem presidia ab Rege esse deducta. Quum vellet Philocles dicere aliquid ad excusandum Regem, quòd & ad Prusiam legationem obierat, & de iisdem rebus eo tempore missus fuerat à Philippo ad Senatum: Patres oratione ipsius aliquandiu patienter audita, responsum dederunt; Quod ad loca illa sita in Thracia attineret, nisi omnia ex voluntate Senatus facta invenirent legati, omnesque urbes in fidem Eumeni permissas; Senatum non amplius toleraturum, neque passurum sibi in ea re diutius verba dari. Ita crescente in dies simultate inter Philippum & Romanos, Demetrii adventus Romam in præsentia moram rebus injecit. Cæterum ad universam regiæ domus calamitatem, momentum non paruum attulit hęc juvenis illius legatio. Nam Senatus qui uni Demetrio hoc beneficium volvit imputari, & adolescentis animum

mum

tutim inani ſpe ſuſtulit: & Perſeum Philippumque offendit graviter: quòd non propter ſe, verùm propter Demetrium benignitatem populi Rom. viderentur experiri. Quo quidem tempore aliquis, ſeducto adoleſcente, & arcano cum ipſo habito, nec brevi colloquio, perniciem domus ipſe quoque multum adjuvit. nam & juvenem blanda ſpe demulſit, quaſi eſſent Romani non multo poſt Regem eum conſtituturi: & Philippum quoque non mediocriter irritavit, hortatus illum per literas, ut iterum Romam Demetrium cum amicis mitteret: magno namque ipſi uſui & commodo eo loci illum futurum. His ſiquidem occaſionibus impulſus Perſeus, mox patri perſuaſit, ut in Demetrii mortem conſentiret. quæ omnia quomodo acciderint, ſigillatim in ſequentibus declarabimus. Poſt iſtos vocati ſunt Lacedæmoniorum legati. Horum erant factiones quatuor, Quidam ad liberationem impetrandam veterum exulum venerant: poſtulantes, ut omnes poſſeſſiones, quas irrogati ſibi exilii tempore habebant, ipſis reſtituerentur. Areus & Alcibiades petebant, ut exulibus de ſuis bonis ad unius talenti æſtimationem redderetur: cætera bene meritis civibus dividerentur. Serippi legatio eò ſpectabat, ut in eo ſtatu Reſpubl. conſervaretur qui tum fuit, cùm Achæorum concilii erant. Cauſſam eorum qui mortis damnati ab Achæis aut in exilium pulſi fuerant Charon agebat; poſtulans ut reditus in patriam iis concederetur, & ut reſp. in priorem ſta-

μειράκιον· ἐλύπησε δὲ καὶ τὸν Περσέα, καὶ τὸν Φίλιππον ἰσχυρῶς, τῷ δοκεῖν μὴ δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ Δημήτριον τυγχάνειν τῆς παρὰ Ῥωμαίων φιλανθρωπίας. Ὅτι καὶ τις ἐκκαλεσάμενος τὸ μειράκιον, καὶ προσβιβάσας εἰς λόγους ἀπορρήτους, οὐκ ὀλίγα συνέβαλε πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. τόν τε γὰρ νεανίσκον ἐψυχαγώγησεν, ὡς αὐτίκα μάλα συγκατασκευασόντων αὐτῷ Ῥωμαίων τὴν βασιλείαν· τούς τε περὶ τὸν Φίλιππον ἠρέθισε γράψας, ἐξ αὐτῆς τὸν Δημήτριον ἀποστέλλειν πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν φίλων, ὡς πλεῖστον ὠφέλιμον καὶ χρησιμώτατον. ταύταις γὰρ ταῖς ἀφορμαῖς χρησάμενος ὁ Περσεὺς, μετ' ὀλίγον ἔπεισε τὸν πατέρα συγκαταθέσθαι τῷ Δημητρίου θανάτῳ. Περὶ μὲν οὖν τούτων ὡς ἐχειρίσθη τὰ κατὰ μέρος, ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. Ἐπὶ δὲ τούτοις εἰσεκλήθησαν οἱ παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις· Τούτων δ' ἦσαν διαφοραὶ δ'. οἱ μὲν γὰρ περὶ λύσεως ἥκοντες τῶν ἀρχαίων φυγάδων, ἐπρέσβευον φάσκοντες δεῖν ἔχειν αὐτοὺς πάσας τὰς κτήσεις, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἔφυγον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρέα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐφ' ᾧ ταλαντιαίαν λαβόντες κτῆσιν ἐκ τῶν ἰδίων, τὰ λοιπὰ διαδοῦναι τοῖς ἀξίοις τῆς πολιτείας. Σήριππος δὲ ἐπρέσβευε, περὶ τοῦ μένειν τὴν ὑποκειμένην κατάστασιν, ἣν ἔχοντες ποτὲ συνεπολιτεύοντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀπὸ δὲ τῶν τεθανατωμένων, καὶ τῶν ἐκπεπτωκότων, κατὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα παρῆσαν οἱ περὶ Χάρωνα, καθόλου αὐτοῖς ἀξιοῦντες συγχωρηθῆναι, καὶ τὴν πολιτείαν ἀποκατασταθῆναι

ῆναι τοιαύτην. ἐποιοῦντο δὲ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οἰκείους τῆς ἰδίας ὑποθέσεσι λόγους. οὐ δυναμένη δὲ διευκρινεῖν ἡ σύγκλητος τὰς κατὰ μέρος διαφορὰς, προεχειρίσατο τρεῖς ἄνδρας, τοὺς καὶ πρότερον ἤδη πεπρεσβευκότας περὶ τούτων εἰς τὴν Πελοπόννησον. οὗτοι δ' ἦσαν Τίτος, Κοΐντιος, Καικίλιος. ἐφ' οἷς γενομένων λόγων πλειόνων, ὑπὲρ μὲν τοῦ καταπορεύεσθαι τοὺς κατεπιφευγότας καὶ τεθανατωμένους, καὶ περὶ τοῦ μένειν τὴν πόλιν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο πᾶσι σύμφωνον· περὶ δὲ τῶν κτήσεων, πότερον δεῖ τὸ τάλαντον, εἰς * τι γὰρ φυγάδας ἐκ τῶν ἰδίων ἐκλέξασθαι, περὶ τούτων διημφισβήτουν πρὸς ἀλλήλους· ἵνα δὲ μὴ πάλιν ἐξ ἀκεραίου περὶ πάντων ἀντιλέγωσιν, ἔγγραπτον ὑπὲρ τῶν ὁμολογουμένων γίνεσθαι ἐκέλευον, ἐφ' ᾧ πάντες ἐπιβάλλοντο τὰς ἰδίας σφραγῖδας. οἱ δὲ περὶ τὸν Τίτον βουλόμενοι καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὴν ὁμολογίαν ἐμπλῆξαι, προσεκαλέσαντο τοὺς περὶ Ξέναρχον. οὗτοι γὰρ ἐπρέσβευον τότε παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἅμα μὲν ἀνανεούμενοι τὴν συμμαχίαν· ἅμα δὲ τῇ τῶν Λακεδαιμονίων διαφορᾷ προσεδρεύοντες· καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν ἐρωτώμενοι περὶ τῶν γεγραμμένων, εἰ συνευδοκοῦσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς ἀπορίαν ἐνέπεσον· δυσηρέστουν μὲν γὰρ τῇ καθόδῳ τῶν φυγάδων, καὶ τῶν τεθανατωμένων, διὰ τὸ γίνεσθαι παρὰ τὰ τῶν Ἀχαιῶν δόγματα, καὶ παρὰ τὴν στήλην· εὐδόκουν δὲ τοῖς ὅλοις, τῷ γράφεσθαι, διότι δεῖ τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεύειν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν· καὶ πέρας τὰ μὲν ἀπορούμενοι τὰ δὲ

tum restitueretur. Omnes hi cum Achæis sic agebant, uti postulabat caussa quam defensum venerant. Senatus cùm tot hasce controversias non satis caperet, tres viros delegit, qui jam antè de iis rebus legati in Peloponnesum missi fuerant. hi autem erant Titus * Quintius, Cæcilius. apud quos postquam esset hęc controversia diu multumque agitata, de reditu quidem in patriam quà exulum, quà mortis damnatorum; item de eo ut in concilio Achæorum civitas maneret, facile inter omnes convenit: de possessionibus verò, & an æquum esset, ut exules è bonis suis ad talenti unius æstimationem optarét; hęc erant de quibus inter ipsos non conveniebat. Porrò ne super omnibus iterum de integro altercarentur, referri in scripta quę partium consensu essent probata, & omnium signa pactis scriptis imprimi, jusserút. Cupiens verò Titus Achęos injecto terrore ad consentiendum impellere, Xenarchum ad se vocavit, qui partim de renovanda societate legatus Romam venerat: partim ut ad controversiam quę Achæis erat cum Lacedæmoniis, attenderet. Hic ex inopinato interrogatus de scriptis conditionibus ecquid illis consentiret, nescio quomodo incertus quid responderet hęsit. erat enim hoc ei molestum, quod exulibus & mortis damnatis in patriam reditus concedebatur, quum Achęorum decreto id repugnaret, & inscriptioni stelæ: rem tamen in universum probabat, quia scriptum erat, ut concilii Achæorum civitas Lacedæmoniorum esset. tandem, partim ex consilii inopia,

opia, partim quia Romani terruerant, signum suum imprimit. Senatus Q. Marcium decrevit legatum, & tum in Macedoniam, tum in Peloponnesum proficisci jussit.

κατάπληκτοι γενόμενοι τοὺς ἄνδρας, ἐπεβάλλοντο τῇ σφραγῖδι. ἡ δὲ σύγκλητος προχειρισαμένη Κόϊντον Μάρκιον πρεσβευτὴν ἐξαπέστειλεν ἐπί τε τὰ κατὰ Μακεδονίαν, καὶ τὰ κατὰ Πελοπόννησον.

XLVII.

ΜΖ.

Quomodo Philopœmen Prætor Achæorum Titi consilio & contrariæ factionis hominum, sollerter restitit.

Πῶς Φιλοποίμην ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς τῇ τε Τίτου καὶ τῶν ἀντιστασιαστῶν προαιρέσει πραγματικῶς ἀντέστη.

DINOCRATES Messenius Romam legatus venit: ubi quum offendisset Titum legationem obire jussum ad Prusiam & Seleucum, supra modum lætatus eo est: existimabat enim Titum, qui sibi amicus esset, (nam bello Laconico familiariter cum illo vixerat:) Philopœmenis autem inimicus, ubi in Græciam venisset, res Messeniorum ex sua voluntate administraturum. Itaque omni cura alia omissa, Titum unum assiduè colere, in hoc spes suas universas reponere. Venit mox in Græciam cum Tito Dinocrates: nihil dubitans, simul pedem in Peloponneso Titus posuisset, res Messeniorum ex ipsius voluntate ordinatum iri. At Philopœmenes, cui certo constabat Titum de rebus Græciæ nullum à Senatu mandatum accepisse, nihil movere, sed adventum ejus exspectare. Qui Naupactum ut appulit, literas ad Prætorem & magistratus gentis

ΟΤΙ Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτής, καὶ καταλαβὼν τὸν Τίτον πρεσβευτὴν καθεσταμένον ὑπὸ τῆς συγκλήτου πρός τε Προυσίαν καὶ τὸν Σέλευκον περιχαρὴς ἐγενήθη· νομίζων τὸν Τίτον διά τε τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, (ἐγεγόνει γὰρ αὐτῷ συνήθης κατὰ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον·) καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Φιλοποίμενα διαφορὰν, παραγενόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα, χειριεῖν τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην πράγματα κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν. Διὸ καὶ παρεὶς τἄλλα, προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ, καὶ πάσας εἰς τοῦτον ἀπηρείσατο τὰς ἐλπίδας. Καὶ ὁ Δεινοκράτης παρῆν μετὰ τοῦ Τίτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, πεπεισμένος, ἐξ ἐφόδου τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην ἐγχειρισθήσεσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλοποίμενα, σαφῶς ἐπεγνωκότες, ὅτι περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὁ Τίτος οὐδεμίαν ἐντολὴν ἔχει παρὰ τῆς συγκλήτου, τὴν ἡσυχίαν εἶχον, καραδοκοῦντες αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. Ἐπεὶ δὲ καταπλεύσας εἰς Ναύπακτον, ἔγραφε τῷ

στρατηγῷ καὶ τοῖς δημιουργοῖς τῶν Ἀχαιῶν, κελεύων συνάγειν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν· ἀντέγραψαν αὐτῷ διότι ποιήσουσιν, ἂν γράψῃ περὶ τίνων βούλεται διαλεχθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς. τοὺς γὰρ νόμους ταῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιτάττειν. τοῦ δὲ μὴ τολμῶντος γράφειν, αἱ μὲν τοῦ Δεινοκράτους ἐλπίδες, καὶ τῶν ἀρχαίων λεγομένων φυγάδων, τότε δὲ προσφάτως ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ συλλήβδην ἡ τοῦ Τίτου παρουσία, καὶ προσδοκία, τοῦτον τὸν τρόπον διέπεσεν.

Achæorum, (demiurgos vocant) dedit, jubens ad concilium cogi multitudinem. Rescriptum est, factum iri uti jubebat, si per literas significasset qua de re cum populo velit agere: ita enim leges imperare magistratibus. Tito non audente scribere quid vellet, spes Dinocratis, & eorum exulum, quos veteres vocant, qui tunc recens è Lacedæmone fuerant ejecti, atque omnino Titi adventus & exspectatio ad irritum isto pacto cecidit.

ΜΗ.

Πῶς Φίλιππος ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλληνίδων πόλεων ἀπέβη.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκστρατεία ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους.

XLVIII.

Quomodo Philippus è Thracicis Græcorum urbibus excessit.

Ejusdem expeditio adversus Barbaros.

ΟΤΙ τῶν περὶ τὸν Κόϊντον τὸν Μάρκιον πρεσβευτῶν εἰς Μακεδονίαν, ἀπέστη μὲν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλληνίδων πόλεων ὁλοσχερῶς ὁ Φίλιππος, καὶ τὰς φρουρὰς ἐξήγαγεν· ἀπέβη δὲ βαρυνόμενος καὶ στένων. διωρθώσατο δὲ καὶ τἄλλα πάντα, περὶ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέταττον, βουλόμενος ἐκείνοις μὲν, μηδεμίαν ἔμφασιν ποιεῖν ἀλλοτριότητος, λαμβάνειν δὲ ἀναστροφὴν πρὸς τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς· τηρῶν δὲ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἐξῆγε στρατιὰν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους· διελθὼν δὲ διὰ μέσης τῆς Θρᾴκης, ἐνέβαλεν εἰς Ὀδρύσας, Βέσσους, καὶ Δενθηλήτους. Παραγενόμενος δὲ ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Φιλίππου πόλιν, φυγόντων τῶν ἐνοικούντων εἰς τὰς ἀκρωρείας,

POSTQUAM Q. Marcius in Macedoniam legatus venit, excessit quidem penitus ex urbibus Thraciæ quas Græci habitabant, Philippus, & præsidia ex iis deduxit; sed excessit invitus ac gemens. Omnia item alia Romanorum imperata fecit: quod cuperet nullum alienati animi indicium ipsis dare, sed moram temporis nancisci ad bellum præparandum. Quo etiam consilio expeditionem adversus Barbaros suscepit & per mediam Thraciam in fines Odrysarum, Bessorum, Denthelетarum expeditionem suscepit. Ad urbem quam Philippopolim dicunt, ut venit, primo impetu illam occupat, fugâ oppidanorum desertam,

qui

qui in montes confugerant: deinde per campos, quàm latè patent vagatus, aliis vi domitis, aliis in fidem acceptis, præsidio Philippopoli imposito, in regnum suum est reversus. id verò præsidium non multo post ab Odrysis, fidem Regi non servantibus, fuit expulsum.

ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὴν πόλιν. Μετὰ δὲ ταῦτα πᾶν τὸ πεδίον ἐπιδραμὼν, καὶ τοὺς μὲν ἐκπορθήσας, παρ᾽ ὧν δὲ πίστεις λαβὼν, ἐπανῆλθε, φρουρὰν καταλιπὼν ἐν τῇ Φιλίππου πόλει. ταύτην δὲ συνέβη μετά τινα χρόνον ἐκπεσεῖν ὑπὸ τῶν Οδρυσῶν, ἀθετησάντων τὰς πρὸς τὸν βασιλέα πίστεις.

XLIX.

Lacedæmoniorum exulum legatio Romam missa.

Eo tempore missi sunt Romam legati ab iis qui Lacedæmone exulabant: inter quos erant Arcesilaus & Agesipolis, qui in ætate puerili Rex Spartæ fuerat. In hos legatos piratæ in mari inciderunt eosque occiderunt. Qui in eorum locum suffecti sunt, ii Romam incolumes pervenerunt.

ΜΘ.

Πρεσβεία εἰς Ῥώμην τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, ἐξαπεστάλησαν ὑπὸ τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἐν οἷς ἦν Αρκεσίλαος, καὶ Αγησίπολις, ὃς ἔτι παῖς ὢν, ἐγενήθη βασιλεὺς ἐν τῇ Σπάρτῃ. τούτους μὲν οὖν λῃσταί τινες περιπεσόντες ἐν τῷ πελάγει διέφθειραν. Οἱ δὲ μετὰ τούτων κατασταθέντες διεκομίσθησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

L.

Principium eorum malorum quæ paullo post Demetrio acciderunt.

POSTEA quàm Demetrius ab Roma in Macedoniam est reversus, Senatus responsum afferens, quo significabant Romani, uni Demetrio ferri acceptum debere, quod veniam Philippo dedissent, eique credidissent: omnia enim fecisse & porrò facturos in Demetrii gratiam; Macedones Demetrium

Ν.

Καταρχὴ τῆς μετ᾽ οὐ πολὺ συμβάσης περὶ τὸν Δημήτριον τραγῳδίας.

ΟΤΙ τοῦ Δημητρίου παραγενηθέντος ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ κομίζοντος τὰς ἀποκρίσεις, ἐν αἷς οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν καὶ πίστιν εἰς τὸν Δημήτριον ἀπηρείδοντο, καὶ διὰ τοῦτον ἔφασαν πάντα πεποιηκέναι καὶ ποιήσειν· οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπεδέχοντο

τὸ Δημήτριον, μεγάλων ὑπολαμβάνοντες ἀπολελύσθαι φόβων καὶ κινδύνων. προσεδόκων γὰρ ὅσον οὔπω τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων πόλεμον ἐπ' αὐτοὺς ἥξειν, διὰ τὰς τοῦ Φιλίππου παρατριβάς. Ὁ δὲ Φίλιππος καὶ Περσεὺς, οὐχ ἡδέως ἑώρων τὸ γινόμενον, οὐδ' ἤρεσκεν αὐτοῖς, τὸ δοκεῖν τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν μὲν μηδένα λόγον ποιεῖσθαι· τῷ δὲ Δημητρίῳ πᾶσαν ἀνατιθέναι τὴν ἐξ αὐτῶν χάριν. Οὐ μὴν ὁ μὲν Φίλιππος ἐπεκρύπτετο τὴν ἐπὶ τούτοις δυσαρέστησιν· ὁ δὲ Περσεὺς, οὐ μόνον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίᾳ παρὰ πολὺ τἀδελφοῦ λειπόμενος· ἀλλὰ καὶ περὶ τἄλλα πάντα καθυστερῶν, καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ κατασκευῇ, δυσχερῶς ἔφερε· τὸ δὲ συνέχον, ἐδεδίει περὶ τῆς ἀρχῆς, μὴ πρεσβύτερος ὢν ἐξωσθῇ, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας· διὸ τούς τε φίλους ἔφθειρε τοὺς τοῦ Δημητρίου....

cum favore conspiciebant, magno metu magnisque periculis per eum liberatos se existimantes. Nam propter Philippi offensiones, existimabant non multo post Romanos cum infesto exercitu adfuturos. At Philippus & Perseus iniquo animo hoc ferebant: neque placebat ipsis, quod Romani nulla ipsorum ratione habita, Demetrio imputari vellent omnia sua beneficia. Sed Philippus quidem displicere hæc sibi dissimulat: Perseus verò qui non solùm benevolentia populi Romani à fratre vincebatur: sed & plerisque aliis in rebus, cum ingenio tum disciplina & usu longe erat illi inferior, dolorem suum prodebat. Cujus quidem præcipua caussa erat, quod metuebat ne qui ætate major esset, regno tamen propter dictas caussas extruderetur: iccirco amicos Demetrii corrumpebat.

ΝΑ.

Ἀποκρίσεις διάφοροι τῆς συγκλήτου τῶν Ῥωμαίων διαφόροις πρεσβευταῖς δοθεῖσαι.

Δυσαρέστησις τῆς συγκλήτου πρὸς τοὺς Ἀχαιούς.

ΟΤΙ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, ἡ σύγκλητος παραγενομένων πρέσβεων παρὰ Εὐμένους καὶ Φαρνάκου, καὶ παρὰ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους· ἔτι δὲ παρὰ τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπεπτωκότων, καὶ παρὰ τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν, ἐχρημάτισε τούτοις. Ἧκον δὲ καὶ Ῥόδιοι πρεσβεύοντες ὑπὲρ τῆς

LI.

Responsa diversa Romani Senatus, diversis legatis data.

Abalienatio Senatus ab Achæis.

ANNO altero hujus Olympiadis venerunt Romam legati ab Eumene, & Pharnace, & Achæorum gente, item ab iis Lacedæmoniis qui patria sua erant extorres; necnon ab iis qui eam civitatem tenebant: quibus omnibus Senatus est datus. Adfuerunt & legati Rhodiorum, querentium de

Sino-

Sinopensium clade. His igitur & iis quos Eumenes ac Pharnaces miserant, responsum à Patribus: legatos ad res Sinopensium speculandas, & Regum controversias cognoscendas, missurum Senatum. Quum autem ex Græcia recens Q. Marcius rediisset, & statum Macedoniæ ac Peloponnesi Patres edocuisset, non existimabat quidem Senatus, opus esse ut alios de iisdem rebus audiret: veruntamen introductis Peloponnesiis Macedonibusque legatis, aures quidem illis commodavit: cæterùm & in responsis dandis & in sententiis de rebus ferendis, non eorum habuerunt rationem quæ dixissent legati; sed eorum quæ Martius in legatione sibi cognita dixerat. Is autem de Rege Philippo renuntiaverat, fecisse illum quidem imperata, sed gravatè omnia fecisse: ac data occasione quidvis eum adversus Romanos moliturum. Propterea Philippi legatis respondens Senatus, Philippum ita laudavit ob ea quæ fecerat, ut cavendum illi in posterum diceret, ne quid adversus populum Rom. faceret. De rebus Peloponnesi hæc retulerat Marcius: Achæos nihil ad Senatum referre velle; sed sublatis spiritibus, id agere, ut omnia per se administrent. hos si in præsentia negligenter solùm audirent, & significationem quamvis levem darent, sibi facta illorum displicere; extemplo Lacedæmonem & Messenen consensuras. quod si accideret, cum multis precibus Romam, velut ad perfugium suum, συμφρονήσει. τούτου δὲ γινομένου μετὰ μεγά-

Σινωπέων ἀτυχίας. Τούτοις μὲν οὖν καὶ τοῖς παρ' Εὐμένους καὶ Φαρνάκου πρεσβευταῖς, ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη· διότι πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς ἐπισκεψομένους περί τε Σινωπέων καὶ περὶ τῶν τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφισβητουμένων. Τοῦ δὲ Κοΐντου Μαρκίου προσφάτως ἐκ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονότος, καὶ περί τε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διασεσαφηκότος, οὐκ ἔτι πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος· ἀλλ' εἰσκαλεσαμένη καὶ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ Μακεδόνας πρεσβεύοντας, διήκουσε μὲν τῶν λόγων· τάς γε μὴν ἀποκρίσεις ἔδωκε, καὶ τὴν διάληψιν ἐποιήσατο τῶν πραγμάτων, οὐ πρὸς τοὺς τῶν πρεσβευτῶν λόγους, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπὸ πρεσβείας ἁρμοσαμένην τοῦ Μαρκίου. ὃς ὑπὲρ μὲν τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως ἀπηγγέλκει, διότι πεποίηκε μὲν τὰ προσταττόμενα, πεποίηκε δὲ τὰ πάντα βαρυνόμενος· καὶ ὅτι λαβὼν καιρὸν, πᾶν τι ποιήσει κατὰ Ῥωμαίων. Διὸ τοῖς μὲν παρὰ τοῦ Φιλίππου πρεσβευταῖς, τοιαύτην ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν, δι' ἧς ἐπὶ μὲν τοῖς γεγονόσιν ἐπῄνει τὸν Φίλιππον· εἰς δὲ τὸ λοιπὸν ᾤετο δεῖν προσέχειν αὐτὸν, ἵνα μηδὲν ὑπεναντίον φαίνηται πράττων Ῥωμαίοις. Περὶ δὲ τῶν κατὰ Πελοπόννησον ὁ Μάρκιος, τοιαύτην ἐπεποίητο τὴν ἐπαγγελίαν· διότι τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλομένων ἀναφέρειν οὐδὲν ἐπὶ τὴν σύγκλητον· ἀλλὰ φρονηματιζομένων, καὶ πάντα δι' ἑαυτῶν πράττειν ἐπιβαλλομένων· ἐὰν παρακούσωσι μόνον αὐτῶν κατὰ τὸ παρὸν καὶ βραχεῖαν ἔμφασιν ποιήσωσι δυσαρεστήσεως, ταχέως ἡ Λακεδαίμων τῇ Μεσσήνῃ λης χάριτος ἥξειν τοὺς Ἀχαιοὺς ἔφη,

καταπεφευγέναι ἐπὶ Ῥωμαίους. Διὸ τοῖς μὲν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπεκρίθησαν τοῖς περὶ Σήριππον, βουλόμενοι μετέωρον ἐᾶσαι τὴν πόλιν· διότι πάντα πεποιήκασιν αὐτοῖς τὰ δυνατά· κατὰ δὲ τὸ παρὸν οὐ νομίζουσιν εἶναι τοῦτο τὸ πρᾶγμα πρὸς αὐτούς. Τῶν δὲ Ἀχαιῶν παρακαλούντων, εἰ μὲν δυνατόν ἐστι, βοήθειαν αὐτοῖς πέμψαι κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους· εἰ δὲ μή, προνοηθῆναι, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐξ Ἰταλίας, μήθ' ὅπλα, μήτε σῖτον, εἰς τὴν Μεσσήνην εἰσαγάγῃ· τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχον· ἀπεκρίθησαν δέ, διότι οὐδ' ἂν ὁ Λακεδαιμονίων ἢ Κορινθίων ἢ Ἀργείων ἀφίστηται δῆμος, οὐ δεήσει τοὺς Ἀχαιοὺς θαυμάζειν, ἐὰν μὴ πρὸς αὑτοὺς ἡγῶνται. Ταύτην δὲ τὴν ἀπόκρισιν ἐκθέμενοι, κηρύγματος ἔχουσαν διάθεσιν τοῖς βουλομένοις ἕνεκεν Ῥωμαίων ἀφίστασθαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας· λοιπὸν τοὺς πρεσβευτὰς παρακατεῖχον, καραδοκοῦντες τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, πῶς προχωρήσει τοῖς Ἀχαιοῖς. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

venturos Achæos affirmabat. Icirco Patres legationi Lacedæmoniorum cujus princeps erat Serippus, quum exſpectatione ſuſpenſam civitatem illam vellent relinquere, reſponderunt: Se illos antea omni ope adjuviſſe: nunc verò ita exiſtimare Senatum, ad curam ſuam id negotium non pertinere. Petentibus Achæis, ut ſi fieri poſſet, auxilia ſibi ſecundum fœderis leges mitterent adverſus Meſſenios: ſin hoc nollent, providerent certè ne quis ex Italia arma frumentumue Meſſenam importaret: neglectis hiſce poſtulatis, reſponderunt; Etiamſi Lacedæmonii, aut Corinthii, aut Argivi ab iis ſe abjungerent, mirari Achæos non debere, ſi nihil ad ſe eam rem pertinere Patres ducerent. Hoc edito reſponſo, quod inſtar preconii fuit, ſi quis vellet ab Acheorum concilio recedere, ut per Romanos id ſibi ſciret licere; legatos Romæ detinuerunt, auide exſpectantes, quem exitum Achæi habituri eſſent eorum quæ contra Meſſenios parabant. Hæc in Italia tum quidem gerebantur.

NB.

LII.

Πῶς ὁ Λυκόρτας τοὺς Μεσσηνίους παραστησάμενος, πάντας τοὺς μετεσχηκότας τοῦ φόνου τοῦ Φιλοποίμενος ἀνείλετο.

Quomodo Lycortas poſtquam Meſſenios facere deditionem coëgiſſet, auctores cædis Philopœmenis omnes ſuſtulerit.

ΟΤΙ ὁ Λυκόρτας ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγός, τοὺς Μεσσηνίους καταπληξάμενος τῷ

QUUM Lycortas Achæorum Imperator Meſſenios bello terruiſſet; omnibus antea muſſan-

mussantibus ob terrorem magistratuum, ægre tum nonnulli præsidio freti hostium, vocem liberam ausi sunt mittere; ac dicere, legatos de pace esse mittendos. Dinocrates non amplius resistere multitudini ausus, quod undique cinctus teneretur, temporum necessitati cedens, in suas ædes se recepit. multitudo autem, seniorum hortatu, & maxime legatorum, qui è Bœotia venerant, (ii erant Epænetus & Apollo dorus, qui quum jam antè ad agendum de pace venissent, opportunè tunc Messenæ sunt reperti :) horum igitur hortatibus impulsi Messenii, legatos ad petendam pacem decreverunt miseruntque, delictorum veniam poscentes. Achæorum Imperator magistratibus in concilium assumptis, audita legatione Messeniorum; Unicam patere illis viam ad pacem obtinendam ab Achæorum gente dixit: si auctores rebellii & cædis Philopœmenis statim sibi dederent: de cæteris omnibus liberum Achæis arbitrium permitterent; in arcem præsidium sine mora reciperent. Quæ ubi multitudini sunt nuntiata, qui belli auctores male jam dudum oderant, eos corripere & dedere parati erant; alii qui nihil mali ab Achæis manere se confidebant, conditionem facile probarunt, ut omnium arbitrium illis permitteretur. Caput autem illud erat; quod quum optandi quid vellent potestas illis nulla esset, conditiones quæ sibi offerebantur communi consensu acceperunt. Igitur Lycortas arce statim

πολέμου ..... πάλαι μὲν οἱ Μεσσήνιοι καταπεπληγμένοι τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τοὺς προεστῶτας, τότε μόλις ἐθάρρησαν τινὲς αὐτῶν φωνὴν ἀφιέναι (πιστεύσαντες τῇ τῶν πολεμίων ἐφεδρείᾳ) καὶ λέγειν, ὅτι δεῖ πρεσβεύειν ὑπὲρ διαλύσεως. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Δεινοκράτην οὐκ ἔτι δυνάμενοι πρὸς τὸ πλῆθος ἀντοφθαλμεῖν, διὰ τὸ περιέχεσθαι, τοῖς πράγμασιν εἴξαντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὰς ἰδίας οἰκήσεις. οἱ δὲ πολλοὶ παρακληθέντες ὑπό τε τῶν πρεσβυτέρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ Βοιωτίας πρεσβευτῶν, (οἳ πρότερον ἤδη παραγεγονότες ἐπὶ τὰς διαλύσεις, Ἐπαίνετος καὶ Ἀπολλόδωρος, εὐκαίρως τότε παρέτυχον ἐν τῇ Μεσσήνῃ,) ταχέως ἐπικεκληθήσαντες ἐπὶ τὰς διαλύσεις οἱ Μεσσήνιοι, κατέστησαν πρεσβευτὰς, καὶ τούτους ἐξέπεμψαν· δεόμενοι τυχεῖν συγγνώμης ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις. Ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν παραλαβὼν τοὺς συνάρχοντας, καὶ διακούσας τῶν παραγεγονότων, μίαν ἔφη Μεσσηνίοις πρὸς τὸ ἔθνος εἶναι διάλυσιν· ἐὰν μὲν τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς Φιλοποίμενος ἀναιρέσεως ἤδη παραδῶσιν αὐτῷ· περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιτροπὴν δῶσιν τοῖς Ἀχαιοῖς· εἰς δὲ τὴν ἄκραν ἐνδέξωνται παραχρῆμα φυλακήν. Ἀναγγελθέντων δὲ τούτων εἰς τοὺς ὄχλους, οἱ μὲν πάλαι πικρῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου, πρόθυμοι τούτους ἦσαν ἐκδιδόναι καὶ συλλαμβάνειν· οἱ δὲ, πεπεισμένοι μηδὲν πείσεσθαι δεινὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἑτοίμως συγκατέβαινον εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπιτροπήν. τὸ δὲ συνέχον, οὐκ ἔχοντες αἵρεσιν περὶ τῶν παρόντων, ὁμοθυμαδὸν ἐδέξαντο τὰ προτεινόμενα. Τὴν μὲν οὖν ἄκραν δι-

θέας

θείας παραλαβὼν ὁ στρατηγός, τοὺς πελταστὰς εἰς αὐτὴν παρήγαγε. μετὰ δὲ ταῦτα προσλαβὼν τοὺς ἐπιτηδείους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· καὶ συναγαγὼν τοὺς ὄχλους, παρεκάλεσε τὰ πρέποντα τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς, ἐπαγγελλόμενος ἀμεταμελήτους αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν πίστιν. Τῆς μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν ὅλων διαλήψεως τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸ ἔθνος ἐποιήσατο. κατὰ γὰρ ὥσπερ ἐπίτηδες συνέβαινε τότε πάλιν συναγαγέσθαι τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς Μεγάλην πόλιν ἐπὶ τὴν δευτέραν σύνοδον. τῶν δὲ ἐν ταῖς αἰτίαις, ὅσοι μὲν μετέχοι τοῦ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἐπανελέσθαι τὸν Φιλοποίμενα, τούτοις ἐπέταξε παραχρῆμα, πάντας αὐτοὺς ἐξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν.

sibi tradita, cetratos in eam induxit: deinde cum delectis ex omni exercitu urbem est ingressus: & concione convocata, convenienter præsenti Fortunæ eos est hortatus: pollicitus datam ipsis fidem nunquam iri violatum. Deliberationem porrò de summa rerum ad gentem Achæorũ rejecit. etenim quasi de industria tunc commodùm accidit, ut iterum Megalopolim ad conventum alterum Achæorum concilium convenisset. Ex iis qui maleficii alicujus accusabantur; universis per quos factum fuerat, ut Philopœmenes statim captus interficeretur, ut educerent ipsi sese è vivis, imperavit.

ΝΓ.

Μεσσηνίων ἀποκατάστασις διὰ Λυκόρτα.

Ῥωμαίων πολιτικὴ συνυπόκρισις πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, καὶ ἡ ἄγαν φιλοτιμία αὐτῶν.

Ἡ τῆς Σπάρτης μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτεία.

Πρεσβεῖαι διάφοροι πρὸς Ῥωμαίους ἀπὸ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν φυγάδων.

LIII.

Messenii virtute Lycortæ in integrum restituti.

Romanorum dissimulatio mentis suæ erga Achæos; & eorundem ambitio.

Sparta contribuitur concilio Achæorum.

Legationes variæ tum à Lacedæmoniorum civitate missæ, tum ab exulibus.

ΟΤΙ οἱ Μεσσήνιοι διὰ τὴν αὑτῶν ἄγνοιαν, εἰς τὴν ἐσχάτην παραγενόμενοι διάθεσιν, ἀποκατέστησαν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν τῆς συμπολιτείας, διὰ τὴν Λυκόρτα καὶ τῶν Ἀχαιῶν μεγαλοψυχίαν. ἡ δ' Ἄβια, καὶ Θουρία καὶ

QUUM Messenii culpa sua in statum omnium miserrimum devenissent, magnanimitate Lycortæ & Achæorum in pristinum locum sunt restituti, ut essent concilii Achæorum. Ea tempestate Abia,

Thuria,

Thuria ; Phara à Messeniis divulsæ, ac propria columna erecta, concilii Achæorum singulæ participes sunt factæ. Romani ut cognoverunt, ex animi sententia Achæis bellum cum Messeniis cessisse, dissimulata priore sententia, aliud iisdem legatis responsum dant: certioresque illos faciunt, Senatum providisse, ne quisquam ex Italia aut arma aut frumentum Messenam importaret. Qua re declaratum est à Romanis, adeo non repudiare aut contemnere se externa negotia; licet parum ad ipsos attinentia; ut contra etiam indignentur, si ad ipsos omnia non referantur, neque ex ipsorum sententia cuncta administrentur. Postea verò quàm Lacedæmonem legati Rom. cum Senatus responso, venerunt; extemplo Achæorum Prætor, Messeniaco bello confecto, multitudinis concilium Sicyonem indixit. Quò ut ventum, de recipienda Sparta in societatem Reipub. deliberationem proposuit: Romanos enim, quibus liberum de ea urbe arbitrium fuerat prius permissum, jam negotium totum respuere: respondisse enim, res Lacedæmoniorum nihil ad se pertinere. Quoniam verò cupiant qui Spartæ in præsentia rerum potiuntur, participes concilii Achæorum fieri; hortari Prætor gentem Achæorum, ut eos reciperent. id enim duas ob caussas rationibus ipsorum conducere. primum quia homines sibi adjungent, qui Achæorum genti fidem servarunt: deinde quia veteres exules quorum ingratum

Φαραί, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἀπὸ μὲν τῆς Μεσσήνης ἐχωρίσθησαν· ἰδίᾳ δὲ θέμεναι στήλην, ἑκάστη μετεῖχε τῆς κοινῆς συμπολιτείας. Ῥωμαῖοι δὲ πυθόμενοι κατὰ λόγον κεχωρηκέναι τοῖς Ἀχαιοῖς τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι τῆς πρότερον ἀποφάσεως, ἄλλην ἔδωκαν τοῖς αὐτοῖς πρεσβευταῖς ἀπόκρισιν· διασαφοῦντες, ὅτι πρόνοιαν πεποίηνται τοῦ μηδένα τῶν ἐξ Ἰταλίας, μήθ' ὅπλα, μήτε σῖτον εἰσάγειν εἰς τὴν Μεσσήνην. Ἐξ οὗ καταφανεῖς ἅπασιν ἐγενήθησαν, ὅτι τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ τὰ μὴ λίαν ἀναγκαῖα τῶν ἐκτὸς πραγμάτων ἀποτρίβεσθαι καὶ παρορᾶν, ὡς τοὐναντίον καὶ δυσχεραίνουσιν ἐπὶ τῷ μὴ πάντων τὴν ἀναφορὰν ἐφ' ἑαυτοὺς γίνεσθαι, καὶ πάντα πράττεσθαι μετὰ τῆς αὐτῶν γνώμης. Εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ κομιζόντων τὴν ἀπόκρισιν, εὐθέως ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τὸ συντελέσαι τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην, συνῆγε τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν. ἀθροισθέντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν, ἐδίδου διαβούλιον ὑπὲρ τοῦ προσλαβέσθαι τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμπολιτείαν, φάσκων Ῥωμαίους μὲν ἀποτρίβεσθαι τὴν πρότερον αὐτοῖς δοθεῖσαν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· ἀποκεκρίσθαι γὰρ αὐτοὺς νῦν, μηδὲν εἶναι τῶν κατὰ Λακεδαίμονα πραγμάτων εἰς αὐτούς· τοὺς δὲ κυριεύοντας τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ παρὸν βούλεσθαι σφίσι μετέχειν τῆς συμπολιτείας. Διὸ παρεκάλει προσδέξασθαι τὴν πόλιν· εἶναι γὰρ τοῦτο κατὰ δύο τρόπους συμφέρον· καθ' ἕνα μὲν ὅτι τούτους προσλήψονται, τοὺς διατετηρηκότας τὴν πρὸς τὸ ἔθνος πίστιν· καθ' ἕτερον δέ, διότι τῶν ἀρχαίων φυγάδων τοὺς ἀχαρί-

ἀχαρίστως καὶ ἀσεβῶς ἀνεστραμμένους εἰς αὐτοὺς, οὐχ ἕξουσι κοινωνοὺς τῆς πολιτείας· ἀλλ' ἑτέρους αὐτῶν ἐκκεχωρηκότων τῆς πόλεως· οἱ βεβαιώσαντες τὰς ἐκείνων προαιρέσεις, ἅμα τῷ ἁρμόζουσαν αὐτοῖς χάριν ἀποδώσουσι μετὰ τῆς τῶν θεῶν προνοίας. Ὁ μὲν οὖν Λυκόρτας ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγων, παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς προσδέξασθαι τὴν πόλιν. ὁ δὲ Διοφάνης, καί τινες ἕτεροι, βοηθεῖν ἐπειρῶντο τοῖς φυγάσι, καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀχαιοὺς μὴ συνεπιθέσθαι τοῖς ἐκπεπτωκόσι· μηδὲ δι' ὀλίγους ἀνθρώπους, συνεπισχῦσαι τοῖς ἀσεβῶς καὶ παρανόμως αὐτοὺς ἐκ τῆς πατρίδος ἐκβεβληκόσι. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ῥηθέντα παρ' ἑκατέρων· οἱ δ' Ἀχαιοὶ διακούσαντες ἀμφοτέρων, ἔκριναν προσλαβέσθαι τὴν πόλιν· καὶ μετὰ ταῦτα, στήλης προγραφείσης, συνεπολιτεύετο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἡ Σπάρτη, προσδεξαμένων τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους τῶν ἀρχαίων φυγάδων, ὅσοι μηδὲν ἐδόκουν ἀγνωμόνως πεποιηκέναι κατὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος. οἱ δ' Ἀχαιοὶ ταῦτα κυρώσαντες, πρεσβευτὰς ἀπέστελλον εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς περὶ Βίππον τὸν Ἀργεῖον, διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ περὶ πάντων. ὁμοίως δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι τοὺς περὶ Χαίρωνα κατέστησαν. ἐξαπέστελλον δὲ καὶ οἱ φυγάδες τοὺς περὶ Κλῆτιν Διακτόριον, τοὺς καταστησομένους ἐν τῇ συγκλήτῳ πρὸς τοὺς παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρεσβευτάς. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην παραγεγονότων τῶν πρεσβευτῶν, παρά τε τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν· ἅμα δὲ καὶ τῶν παρ' Εὐμένους, καὶ παρ' Ἀριαράθου τοῦ βασιλέως ἡκόντων, καὶ τῶν παρὰ Φαρνάκου· τούτοις πρῶτον

animum atque impietatem essent experti, participes suæ Reipub non essent habituri: sed iis urbe excedentibus, alios recepturi, qui decreta concilii Achæorum confirmabunt, & pro accepto beneficio parem gratiam, volentibus diis, reddent. Has & similes his rationes Lycortas afferebat, cum Achæos hortabatur, ut Spartam reciperent. Diophanes verò & alii nonnulli, exulibus patrocinari conabantur: monebantque Achæos, ne hominum extorrium fortunam urgere etiam ipsi vellent: neve propter paucos suam potentiam iis commodarent, à quibus impie & contra jus expulsi essent è patria. Hæc ab utraque parte dicta sunt: quibus omnibus auditis, statuunt Achæi urbem recipere: & ex illo tempore, postquam scripta & posita fuit columna, concilio Achæorum contributa est Sparta: suntque in urbem restituti è numero exulum illi, qui ingrati adversus gentem Achæorum animi nullum specimen dedissent. Posteaquam hæc ita Achæi transegerunt, legationem ad populum Romanum obire jusserunt Bippum Argivum, qui de omnibus rebus Senatum faceret certiorem. Lacedæmonii quoque Charonem legarunt: sed & exules Cletim Diactorium miserunt, ut apud Senatum contra legatos Achæorum caussam suam tueretur. Quum autem venissent Romam tum omnes illi, quos modò commemoravimus legati; tum quos Eumenes, & Ariarathes miserant, & quos Pharnaces: Patres his primum dederunt

Sena-

Senatum. Ac quoniam non multò antè Marcius & cæteri legati, quos ad cognoſcendum de bello inter Eumenem & Pharnacem Patres legaverant, legationem ſuam renuntiaverant, & moderationem Eumenis in omnibus rebus, Pharnacis verò avaritiam & ingentem ſuperbiam pluribus expoſuerant; Senatus auditis eorum legatis, quid ſtatuendum foret non diu dubitavit. Reſpondit autem; iterum ſe legatos miſſurum, qui de eorum Regum controverſiis diligentius cognoſcerent. Ingreſſis deinde Lacedæmoniis exulibus, & cum his qui ab civitate illa miſſi fuerant, Senatus eorum orationibus diligenter auditis, civitatis quidem legatis ob illa quæ acciderant, nihil quicquam ſuccenſuit: exulibus verò promiſit, ſcripturum ſe ad Achæos, ut in patriam reſtituerentur. Poſt aliquot dies, quum introductus eſſet Bippus Argivus, quem gens Achæorum miſerat, & de reſtituta in priorem ſtatum Meſſena certiorem Senatum faceret, Patres, nihil omnino improbantes eorum quæ geſta fuerant, legatos benigne acceperunt.

ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. βραχεῖ δὲ χρόνῳ πρότερον, αὐτῇ γε λαχόντων τῶν περὶ τὸν Μάρκιον πρεσβευτῶν, οὓς ἀπεστάλκεισαν, ἐπὶ τὸν Εὐμένει καὶ Φαρνάκῃ συνεστηκότα πόλεμον, καὶ διασεσαφηκότων περί τε τῆς Εὐμένους μετριότητος ἐν πᾶσι, καὶ περὶ τῆς Φαρνάκου πλεονεξίας, καὶ καθόλου τῆς ὑπερηφανίας, οὐκ ἔτι πολλῶν προσεδεήθη λόγων ἡ σύγκλητος, διακούσασα τῶν παραγεγονότων. ἀπεκρίθη δὲ διότι πάλιν πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς φιλοτιμότερον ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν διαφερόντων τοῖς προειρημένοις. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων εἰσπορευθέντων, καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἅμα τούτοις, ἐπὶ πολὺ διακούσασα, τοῖς μὲν ἐκ τῆς πόλεως, οὐδὲν ἐπετίμησε περὶ τῶν γεγονότων· τοῖς δὲ φυγάσιν ἐπηγγείλατο γράψειν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τοῦ κατελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκείαν. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἰσπορευθέντων τῶν περὶ Βίππον τὸν Ἀργεῖον, οὓς ἀπεστάλκει τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος, καὶ διασαφούντων περὶ τῆς Μεσσηνίων ἀποκαταστάσεως· οὐθὲν δυσαρεστήσασα περὶ τῶν οἰκονομουμένων ἡ σύγκλητος, ἀπεδέξατο φιλανθρώπως τοὺς πρεσβευτάς.

LIV.

De reſtitutione exulum Lacedæmoniorum.

QUUM Lacedæmonii exules in Peloponneſum reverſi eſſent ab Roma, & genti Achæorum à Senatu literas attuliſſent, quibus agebant cum illis Patres ut da-

ΝΔ.

Περὶ τῆς καθόδου τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Πελοπόννησον παραγενομένων ἐκ Ῥώμης τῶν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος φυγάδων, καὶ κομιζόντων παρὰ τῆς συγκλήτου γράμματα τοῖς Ἀχαιοῖς, ὑπὲρ

ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως ὑπὲρ τῆς αὐτῶν καθόδου καὶ σωτηρίας εἰς τὴν οἰκείαν, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπερθέσθαι τὸ διαβούλιον, ἕως ἂν οἱ παρ᾽ αὐτῶν ἔλθωσι πρεσβευταί. ταῦτα δὲ τοῖς φυγάσιν ἀποκριθέντες, συνέθεντο τὴν πρὸς Μεσσηνίους στήλην, συγχωρήσαντες αὐτοῖς πρὸς τοῖς ἄλλοις φιλανθρώποις, καὶ τριῶν ἐτῶν ἀτέλειαν, ὥστε τὴν τῆς χώρας καταφθορὰν μηδὲν ἧττον βλάψαι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἢ Μεσσηνίους. τοῦ δὲ περὶ τὸν Βίππον, παραγενομένου ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ διασαφήσαντος γεγράφθαι τὰ γράμματα περὶ τῶν φυγάδων, οὐ διὰ τὴν τῆς συγκλήτου σπουδὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν φυγάδων φιλοτιμίαν, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

rent operam, quò revocati ab exilio patriæ suæ restituerentur: visum Achæis, deliberationem super eo negotio tantisper differre, donec legati quos ipsi miserant rediissent. Hoc dato exulibus responso, columnam icti fœderis cum Messeniis posuerunt; concessa ipsis, super cætera beneficia, etiam triennii immunitate: adeo ut populatio agrorum non minus Achæis quàm Messeniis noxia fuerit: Ubi verò reversus Roma Bippus renuntiavit, quæ de exulibus fuerant scripta, non tam è Senatus voluntate esse profecta, quàm ipsorum importunitate fuisse expressa; statuerunt Achæi nihil movendum.

ΝΕ.

Σπουδὴ ἄπρακτος Ῥωμαίων πρὸς τὸ διαλύειν Φαρνάκην πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην.

Ο ΤΙ κατὰ τὴν Ἀσίαν Φαρνάκης ὁ βασιλεὺς, πάλιν ὀλιγωρήσας τῆς γεγενημένης ἐπὶ Ῥωμαίους ἀναφορᾶς, Λεώκριτον μὲν ἔτι κατὰ χειμῶνα μετὰ μυρίων στρατιωτῶν ἐξαπέστελλε πορθήσοντα τὴν Γαλατίαν· αὐτὸς δὲ, τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἀποφαινούσης, ἤθροιζε τὰς δυνάμεις, ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν Καππαδοκίαν. ἃ πυνθανόμενος Εὐμένης, δυσχερῶς μὲν ἔφερε τὸ συμβαῖνον, διὰ τὸ πάντας τοὺς τῆς πίστεως ὅρους ὑπερβαίνειν τὸν Φαρνάκην· ἠναγκάζετο δὲ τὸ παραπλήσιον ποιεῖν. Ἤδη δ᾽ αὐτοῦ συνηθροικότος τὰς δυνάμεις, κατὰ πλο-

LV.

Bellum inter Pharnacem & Eumenem atque Ariarathem conflatum Romani dirimere conantur; frustra.

IN Asia Rex Pharnaces aspernatus iterum nomen Romanum, quum caussæ cognitio ad Senatum fuisset delata, Leocritum per hiemis tempus cum decem militum millibus ad devastandam Galatiam misit. ipse vere ineunte copias cogere, ceu facturus in Cappadociam impressionem. quæ Eumenes ut cognovit, etsi gravissime indignabatur, quod omnes fidei leges migrasset Pharnaces; ipse tamen idem facere cogebatur. Quum jam convenisset

misisset ejus exercitus, venit Roma Attalus. postquam unà congressi de præsenti negotio inter se tractassent, subitò cum copiis castra moverunt. in Galatiam reversi, Leocritum quidem ibi non offenderunt: sed quum Carsignatus & Gæzotoris qui antea Pharnaci adhæserant legatos subinde mitterent, ne quid sibi noceretur poscentes, & imperata cuicuimodi illa essent, facturos se pollicentes; repudiata horum petitione, quia fidem prius mutassent, cum omni exercitu adversus Pharnacem proficiscuntur. Quintis castris Calpito ad Halym amnem est ventum. sexto deinde die Amisum pervenerunt. ubi postquam Ariarathes Cappadocum Rex cum suis se illis conjunxisset, agrum Amisenum sunt ingressi. Quum vix metati castra essent, nuntius affertur, adesse legatos populi Rom. ad pacem conficiendam. quo cognito Eumenes Attalum misit qui illos exciperet; ipse copias duplicare, & magno studio ornare, tum ut paratæ essent ad belli usum, si opus foret: tum ut Romanis ostenderet, satis sibi esse virium ad Pharnacem ulciscendum & debellandum. Hortantibus legatis post suum adventum, ut bellandi finem faceret, respondent Eumenes & Ariarathes, paratos se ad omnia quæ vellent suaderentque. orant vero Romanos, ut si fieri posset conventum cogerent, cui interesset Pharnaces: ut dum in præsentia negotium tractaretur, magis ac magis perfidiam hominis & crudelitatem animadverterent: quod si fieri id

γνῶσι τὴν ἀθεσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ὠμότητα

σαν ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον. ὁμοῦ δὲ γενόμενοι καὶ κοινολογηθέντες ἀλλήλοις, ἀνέζευξαν παραχρῆμα μετὰ τῆς στρατιᾶς. ἀφικόμενοι δ' εἰς τὴν Γαλατίαν, τὸν μὲν Λεώκριτον οὐκ ἔτι κατέλαβον· τῶν δὲ Καρσιγνάτου, καὶ τῶν Γαιζοτόριος διαπεμπομένων πρὸς αὐτοὺς ὑπὲρ ἀσφαλείας, οἵτινες ἐτύγχανον ἔτι πρότερον ᾑρημένοι τὰ Φαρνάκου, καὶ πᾶν ὑπισχνουμένων ποιήσειν τὸ προσταττόμενον, ἀπέπεμψαν τούτους διὰ τὴν προγεγενημένην ἀθεσίαν· ἐξάραντες πανστρατιᾷ, προῆγον ἐπὶ τὸν Φαρνάκην. παραγενόμενοι δ' ἐκ Καλπίτου πεμπταῖοι πρὸς τὸν Ἅλυν ποταμόν, ἑκταῖοι πάλιν ἀνέζευξαν εἰς Ἀμισόν· ἔνθα καὶ Ἀριαράθης ὁ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς συνέμιξεν αὐτοῖς μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως· καὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀμισίαν χώραν. ἄρτι δὲ κατεστρατοπεδευκότων αὐτῶν, προσέπεσε παραγενέσθαι τοὺς ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτὰς ἐπὶ τὰς διαλύσεις. Ὧν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς Εὐμένης, Ἄτταλον μὲν ἐξαπέστελλε τούτους ἐκδεξόμενον· αὐτὸς δὲ τὰς δυνάμεις ἐδιπλασίαζε, καὶ διεκόσμει φιλοτίμως· ἅμα μὲν ἁρμοζόμενος πρὸς τὰς ἀληθινὰς χρείας· ἅμα δὲ βουλόμενος ἐνδείκνυσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι δι' αὑτοῦ δυνατός ἐστι τὸν Φαρνάκην ἀμύνασθαι καὶ καταπολεμεῖν. Παραγενομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ παρακαλούντων λύειν τὸν πόλεμον, ἔφασκον μὲν οἱ περὶ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀριαράθην, ἑτοίμως πρὸς πᾶν εἶναι τὸ παρακαλούμενον· ἠξίουν δὲ τοὺς Ῥωμαίους, εἰ μὲν ἔστι δυνατόν, σύλλογον αὐτοὺς συναγαγεῖν πρὸς τὸν Φαρνάκην, ἵνα κατὰ πρόσωπον λεγομένων τῶν λόγων διὰ πλειόνων· εἰ δὲ μὴ τοῦτ' εἴη

δυνατόν,

δυνατὸν, αὐτοὺς γενέσθαι κριτὰς τῶν πραγμάτων, ἴσους καὶ δικαίους. Τῶν δὲ πρεσβευτῶν ἀναδεχομένων, πάντα τὰ δυνατὰ καὶ καλῶς ἔχοντα ποιήσειν· ἀξιούντων δὲ τὴν στρατιὰν ἀπάγειν ἐκ τῆς χώρας (ἄτοπον γὰρ εἶναι παρόντων αὐτῶν καὶ λόγους ποιουμένων ὑπὲρ διαλύσεων, ἄμφω παρεῖναι τὰ τοῦ πολέμου, καὶ κακοποιεῖν ἀλλήλους·) συνεχώρησαν οἱ περὶ τὸν Εὐμένη, καὶ τῇ κατὰ πόδας εὐθέως ἀναζεύξαντες, οὗτοι προῆγον ὡς ἐπὶ Γαλατίας. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Φαρνάκην συμμίξαντες, πρῶτον μὲν ἠξίουν αὐτὸν εἰς λόγους ἐλθεῖν τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη· μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω τυχεῖν τὰ πράγματα διεξαγωγῆς. τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀντιβαίνοντος, καὶ τέλος ἀπειπαμένου, δῆλον μὲν εὐθέως ἦν τοῦτο καὶ Ῥωμαίοις, ὅτι καταγινώσκει προφανῶς ἑαυτοῦ καὶ διαπιστεῖ τοῖς σφετέροις πράγμασι· πάντη δὲ πάντως βουλόμενοι λῦσαι τὸν πόλεμον, προσεκαρτέρουν ἕως οὗ συνεχώρησε πέμψειν αὐτοκράτορας ἐπὶ θάλατταν τοὺς συνθησομένους τὴν εἰρήνην, ἐφ' οἷς ἂν οἱ πρεσβευταὶ κελεύσωσιν. Ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων, καὶ συνελθόντων ὁμοῦ τῶν τε Ῥωμαίων, καὶ τῶν περὶ Εὐμένη, καὶ τούτων μὲν εἰς ἅπαν ἑτοίμως συγκαταβαινόντων, χάριν τοῦ συντελεσθῆναι τὴν εἰρήνην· τῶν δὲ παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρὸς πᾶν διαφερομένων καὶ τοῖς ὁμολογηθεῖσιν οὐκ ἐμμενόντων, ἀλλ' ἀεί τι προσεπιζητούντων, καὶ μεταμελομένων· ταχέως τοῖς Ῥωμαίοις ἐγίνετο δῆλον ὅτι ματαιοπονοῦσιν· οὐ γὰρ οἷος ἦν συγκαταβαίνειν ὁ Φαρνάκης εἰς τὰς-

non posset, petere ab illis, ut justè & æquè disceptarent suas controversias. Promittentibus legatis omnia se pro virili facturos, quæ æqua forent; petentibusque ut exercitus ex hostico deduceretur: (etenim rem fore absurdam, si eodem tempore, quo de pace Romani agerent, bello se ipsi invicem lacesserent, & armis infestarent;) assensus est Eumenes, ac sequenti die motis signis in Galatiam ducere exercitum cepit. Romani posteaquam cum Pharnace sunt congressi, omnium primum ab eo petierunt, ut in colloquium cum Eumene venire ne gravaretur; quoniam rerum transigendarum hæc munitissima esset via. Huic petitioni quum Pharnaces repugnaret, ac tandem facere quod rogabatur penitus negasset, facile statim & Romani intellexerunt, Pharnacem palàm damnare spes suas, ac rebus suis diffidere: sed quia bello finem imponere omnino proposuerant, non prius destiterunt, quàm pollicitus est se missurum legatos ad oram maritimam, cum libera potestate pacem iis legibus conficiendi, quas ipsi legati dixissent. Postquam venerunt legati, instituto colloquio, cui ipsi intererant, cum Romanis & Eumene, hic quidem studio pacis ad omnes conditiones paratus erat descendere: contra verò legati Pharnacis controversiam de omnibus rebus movere, pactis non stare, sed amplius semper aliquid poscere, sententiam dein mutare: ut facile intelligerent Romani, frustra se laborare: quum non is esset Pharnaces

qui

qui consentire paci vellet. Itaque soluto infecta pace colloquio, quum Romani Pergamo discessissent, & Pharnacis legati essent dimissi, duravit inter Reges bellum, & necessaria in eam rem apparare instituit Eumenes: qui tamen eodem tempore obnixe rogatus ab Rhodiis, celeriter ad eos se contulit, ut bellum contra Lycios administraret.

διαλύσεις· ὅθεν ἀπράκτου γενομένης τῆς κοινολογίας, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπαλλαγέντων ἐκ τῆς Περγάμου, καὶ τῶν παρὰ τοῦ Φαρνάκου πρέσβεων ἀπολυθέντων εἰς τὴν οἰκείαν, ὁ μὲν πόλεμος ἐγεγόνει κατάμονος· οἱ δὲ περὶ τὸν Εὐμένη πάλιν ἐγίνοντο περὶ τὰς εἰς τοῦτον παρασκευάς. Ἐν ᾧ καιρῷ τῶν Ῥοδίων ἐπισπασαμένων τὸν Εὐμένη, καὶ φιλοτίμως, οὗτος μὲν ἐξώρμησε μετὰ πολλῆς σπουδῆς, πράξων τὰ κατὰ τοὺς Λυκίους.

LVI.

Quomodo Eumenes fratres suos Romam miserit; quos Patres magnificentia singulari quum suscepissent, mox iisdem promiserunt, omnino se liberaturos Eumenem à cura belli contra Pharnacem.

POSTEAQUAM ictum esset fœdus inter Pharnacem, Attalum & cæteros, cum suis quisque copiis domum omnes sunt reversi. Per idem tempus, Eumenes Pergami tum commorans, è gravi morbo convaluerat. Qui post Attali fratris adventum, ubi omnia quæ gesta fuerant cognovisset, approbassetque, fratres omnes suos Romam mittere statuit. Nam & iis mittendis legatis finem se tandem impositurum bello adversus Pharnacem sperabat; & prætera fratres commendare optabat, cum privatim amicis atque aliis quibuscum jus hospitii illi erat

Νϛʹ.

Πῶς Εὐμένης εἰς Ῥώμην πέμψαντος τοὺς ἀδελφοὺς, ἡ σύγκλητος μεγαλοπρεπέστατα τούτους δεξαμένη, κατὰ πάντα τρόπον λύσειν τὸν πρὸς Φαρνάκην πόλεμον ὑπέσχετο.

ΟΤΙ γενομένων συνθηκῶν πρὸς ἀλλήλους Φαρνάκου καὶ Ἀττάλου, καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπαντες μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οἰκείαν. Εὐμένης δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπολελυμένος τῆς ἀρρωστίας, καὶ διατρίβων ἐν Περγάμῳ, παραγενομένου τἀδελφοῦ, καὶ διασαφοῦντος περὶ τῶν ᾠκονομημένων, εὐδοκήσας τοῖς γεγονόσιν, προέθετο πέμπειν τοὺς ἀδελφοὺς ἅπαντας εἰς τὴν Ῥώμην· ἅμα μὲν ἐλπίζων, πέρας ἐπιθήσειν τῷ πρὸς τὸν Φαρνάκην πολέμῳ διὰ τῆς τούτων πρεσβείας· ἅμα δὲ συστῆσαι σπουδάζων τοὺς ἀδελφοὺς, τοῖς τε ἰδίᾳ φίλοις καὶ ξένοις ὑπάρχουσιν αὐτῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ συγ-

κλήτῳ κατὰ κοινόν. προσθέμενοι δὲ καὶ τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον ὑπαρχόντων, ἐγένοντο περὶ τὴν ἐκδημίαν. Καὶ τούτων παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ κατ' ἰδίαν μὲν πάντες ἀπεδέχοντο τοὺς νεανίσκους φιλανθρώπως, ἅτε συνήθειαν ἐσχηκότες ἐν ταῖς περὶ τὴν Ἀσίαν στρατείαις· ἔτι δὲ μεγαλομερέστερον ἡ σύγκλητος ἀπεδέξατο τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Καὶ γὰρ ξένια καὶ παροχὰς τὰς μεγίστας ἐξέθηκεν αὐτοῖς, καὶ αὐτοὺς τὴν ἔντευξιν καλῶς ἀπελύτησεν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἄτταλον εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον, τά τε προϋπάρχοντα φιλάνθρωπα διὰ πλειόνων λόγων ἀνενεώσαντο, καὶ τοῦ Φαρνάκους κατηγορήσαντες, παρεκάλουν ἐπιστροφήν τινα ποιήσασθαι, δι' ἧς τεύξεται τῆς ἁρμοζούσης δίκης. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα, φιλανθρώπως ἀπεκρίθη, διότι πέμψει πρεσβευτὰς τοὺς κατὰ πάντα τρόπον λύσοντας τὸν πόλεμον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν οὕτως εἶχεν.

Romæ; tum publice Senatui. Atque hoc etiam Attalo quum apprime gratum accidisset, itineri se accinxerunt. Romam deinde ut ventum, privatim pro se quisque eos juvenes, quos in bellis Asiaticis notos habuerant, comiter accipere. sed longe magnificentius Senatus advenientes eos excepit. Nam & hospitia & lautia uberrima iis exhibuit; & ab iis appellatus benigne respondit. Attalus in Senatum ingressus, pristina suorum merita luculenta oratione in memoriam revocavit; & de Pharnacis questus injuriis, negotium Patres ut susciperent oravit, & Pharnacem pro commerita noxa ut castigarent. Patres re audita, benigne responderunt, missuros se legatos, qui bello huic omnino finem sint impostituri. Et in Italia quidem hæc tum sunt gesta.

ΝΖ.

Τίνος χάριν οἱ Ἀχαιοὶ πρεσβευτὰς πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον προεχειρίσαντο Λυκόρταν τὸν τοῦ συγγραφέως πατέρα, καὶ Πολύβιον αὐτόν, καὶ Ἄρατον τὸν τοῦ Ἀράτου.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς βουλόμενος ἐμπλέκεσθαι τῷ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνει, διεπέμψατο πρεσβευτήν, ἐπαγγελλόμενος δεκαναΐαν δώσειν ἐντελῆ πεντηκοντηρικῶν πλοίων.

LVII.

Quam ob caussam Achæorum gens legatos ad Ptolemæum Regem decreverit Lycortam patrem Polybii, Polybium ipsum, & Aratum Arati filium.

CIRCA tempus idem Rex Ptolemæus cupiens societatem inire cum gente Achæorum, legatum misit decem naves pollicens quinquaginta remorum, omnibus rebus instructas.

Achæi, quòd esset munus dignum cujus haberetur gratia, promissionem ejus cupidè susceperunt. Accedit enim sumptus earum navium ad summam talentorum ferme decem. Post hanc deliberationem legati decernuntur Lycortas & Polybius, unaque cum his Aratus, Arati Sicyonii filius: qui & Regi gratias agerent pro armis quæ prius miserat, & pro pecunia: simul qui naves ab eo acciperent, & in Peloponnesum devehendas curarent. Legatos autem propterea hos potissimum delegerunt: Lycortam, quia Prætor quum is esset quando Ptolemæus societatem renovavit, impenso studio illi faverat. Polybium licet annis minorem quàm per leges liceret, quia hoc ipsum foedus pater ejus Lycortas, legatus ad Regem Ptolemæum quum venisset, renovaverat; idemque arma & pecuniam Achæis advexerat, quæ Rex genti ipsorum muneri miserat: pariter & Aratum propter notitiam & amicitiam quæ majoribus ejus cum Ægypti Regibus intercesserat. Sed enim patriæ fines legatio ista, interveniente morte Ptolemæi sub idem tempus, non excessit.

οἱ δ' Ἀχαιοὶ καὶ διὰ τὸ δίκαιον τῆς δωρεὰν ἀξίαν εἶναι χάριτος, ἀσμένως ἀπεδέξαντο τὴν ἐπαγγελίαν. Δοκεῖ γὰρ ἡ δαπάνη, οὐ πολὺ λείπειν τῶν δέκα ταλάντων. Ταῦτα δὲ βουλευσάμενοι, προεχειρίσαντο πρεσβευτὰς, Λυκόρταν, καὶ Πολύβιον, καὶ σὺν τούτοις Ἄρατον, υἱὸν Ἀράτου τοῦ Σικυωνίου· καὶ τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας τῷ βασιλεῖ, περί τε τῶν ὅπλων, ὧν πρότερον ἀπέστειλε, καὶ τοῦ νομίσματος· ἅμα δὲ παραληψομένους τὰ πλοῖα, καὶ πρόνοιαν ποιησομένους, περὶ τῆς ἀποκομιδῆς αὐτῶν. Κατέστησαν δὲ τὸν μὲν Λυκόρταν, διὰ τὸ κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἐποιεῖτο τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας ὁ Πτολεμαῖος, στρατηγοῦντα τότε συνεργῆσαι φιλοτίμως αὐτῷ· τὸν δὲ Πολύβιον, νεώτερον ὄντα τῆς κατὰ τοὺς νόμους ἡλικίας, διὰ τὸ, τὴν τότε συμμαχίαν αὐτοῦ τὸν πατέρα πρεσβεύσαντα πρὸς Πτολεμαῖον ἀνανεώσασθαι· καὶ τὴν δωρεὰν τῶν ὅπλων καὶ τοῦ νομίσματος ἀγαγεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς· παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Ἄρατον διὰ τὰς προγονικὰς συστάσεις πρὸς τὴν βασιλείαν. Οὐ μὴν συνέβη γε τὴν πρεσβείαν ταύτην ἐξελθεῖν, διὰ τὸ μεταλλάξαι τὸν Πτολεμαῖον περὶ τοὺς καιροὺς τούτους.

LVIII.

Lycortæ in Achæorum conventu generoso & libero cive digna sententia.

Legatio ab Achæis ad Senatum missa.

Quomodo Callicrates, unus ex illis legatis, perperam legationem obiens, & libertatem

NH.

Λυκόρτα γνώμη γενναία καὶ φιλελεύθερος ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν Ἀχαιῶν.

Πρεσβεία τῶν Ἀχαιῶν πεμφθεῖσα πρὸς τὴν σύγκλητον.

Πῶς Καλλικράτης εἷς ὢν τῶν πρεσβευτῶν, παραπρεσβεύσας καὶ προδοὺς τοῖς Ῥωμαίοις

τὴν τῆς πατρίδος ἐκδοτείαν, πρῶτος αἴτιος ἐγένετο τοῦ ἀφαιρεθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς, μᾶλλον δὲ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, τὴν ἰσολογίαν.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀναδόντος Ὑπερβάτου τοῦ στρατηγοῦ διαβούλιον ὑπὲρ τῶν γραφομένων παρὰ Ῥωμαίων, ὑπὲρ τῆς τῶν ἐν Λακεδαίμονος φυγάδων καθόδου, τί δεῖ ποιεῖν· οἱ μὲν περὶ τὸν Λυκόρταν παρεκάλουν μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων· διότι Ῥωμαῖοι ποιοῦσι μὲν τὸ καθῆκον αὑτοῖς, συνυπακούοντες τοῖς ἀκληρεῖν δοκοῦσιν εἰς τὰ μέτρια τῶν ἀξιουμένων· ὅταν μέντοιγε διδάξῃ τις αὐτούς, ὅτι τῶν παρακαλουμένων, τὰ μὲν ἐστὶν ἀδύνατα, τὰ δὲ μεγάλην αἰσχύνην ἐπιφέροντα καὶ βλάβην τοῖς φίλοις· οὔτε φιλονεικεῖν εἰώθασιν, οὔτε παραβιάζεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. Διὸ καὶ νῦν ἐάν τις αὐτοὺς διδάξῃ, ὅτι συμβήσεται τοῖς Ἀχαιοῖς, ἂν πειθαρχήσωσι τοῖς γραφομένοις, παραβῆναι τοὺς ὅρκους, τοὺς νόμους, τὰς στήλας, ἃ συνέχει τὴν κοινὴν συμπολιτείαν ἡμῶν· ἀναχωρήσουσι καὶ συγκαταθήσονται, διότι καλῶς ἐπέχομεν, καὶ παραιτούμεθα περὶ τῶν γραφομένων. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν ἔλεγον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ὑπέρβατον καὶ Καλλικράτην, πειθαρχεῖν τοῖς γραφομένοις παρῄνουν, καὶ μήτε νόμον, μήτε στήλην, μήτ' ἄλλο μηδὲν τούτου νομίζειν ἀναγκαιότερον. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἀντιλογίας, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς

patria Romanis prodens, primus auctor & caussa exstiterit, cur Romani Achæis, atq; adeo Græcis omnibus jus ademerint secum ex æquo agendi.

EADEM illa tempestate quum ad concilium retulisset Prętor Hyperbatus, quæ de exulum restitutione Romani scripserant, ut super eo deliberaretur: Lycortas Achæis auctor fuit, ne quicquam propterea mutarent. Romanos enim, facere illos quidem pro suo officio, quum miserorum hominum precibus ac voluntati, quæ præsertim æqua videatur, morem gerunt: cæterum ubi aliquis ipsos docuerit, ea quæ postulentur partim fieri non posse, partim conjuncta esse cum ingenti sociorum pop. Rom. dedecore & damno; non esse moris illorum cōtendere pertinaciter, & invitos ad talia compellere. Itaq; etiam in hac re, posteaquam cognoverint non posse Achæos ipsorum voluntati per literas significatę, aliter obtemperare, quàm ut jusjurandum, leges, fœdera stelis inscripta, quibus communis eorum Resp. continetur, violent; discessuros à proposito & consensuros; justam habere nos caussam cur moras trahamus, & literis ipsorum parere detrectemus. ita quidem Lycortas: Hyperbatus verò & Callicrates, exsequendi quod scripserant Romani auctores erant Achęis: neve ullius legis, fœderis stelæ inscripti, aut omnino cujusquam rei alius, potiorem habendam rationem censerent. Hoc pacto dissidentibus sententiis eorum qui concilio intererant, visum

Achæis

Achæis faciendum, ut Romam legatos mitterent, ad illa exponenda Senatui, quæ diſſeruerat Lycortas. Decreti ſtatim ſunt Callicrates Leonteſius, Lyſiadas Megalopolitanus, Aratus Sicyonius; quos cum mandatis proficiſci juſſerunt. Romam ut ventum, eſtque Senatus Callicrati datus, tantum abeſt ut convenienter acceptis mandatis cum Patribus ageret; ut plane è contrario aggrederetur, non ſolum eos audacter incuſare qui à ſe in Rep. diſſiderent: ſed ipſum quoque Senatum ſui officii monere. Ipſos namque Romanos in cauſſa eſſe dixit, cur minus morigeros Græci ſe adverſus illos præberent; ſive aliquid ipſis ſcriberent, ſive aliquid imperarent. Nam quum duæ jam ſint, ajebant, factiones in omnibus quæ populari ſtatu reguntur civitatibus: quumque alii dicant exſequi oportere omnia de quibus ſcriberent Romani, neque aut legem, aut fœdus ſtelæ inſcriptum, aut quicquam aliud ducendum eſſe antiquius Romanorum voluntate; contrà alii leges in medium afferant, jusjurandum, & poſitas columnas; atque iidem hortentur populos ne illa temere migrent: horum ſententiam vulgo Achæorum multo acceptiorem eſſe, faciliuſque eam vincere apud multitudinem poſſe. ex quo fieri, ut qui Romanæ ſunt partis inglorii apud vulgum ſint, & calumniis obnoxii: contrarium verò in Repub. ſentientes diverſa omnia experiantur. Quod ſi aliquam Senatus daret ſignificationem, illa ſe curare, citò & omnes civitatum principes ad Romanam partem eſſe

πρεσβευτὰς ἐξαποστεῖλαι πρὸς τὴν σύγκλητον, τοὺς διδάξοντας τὰ Λυκόρτου λεγόμενα. καὶ παραυτίκα κατέστησαν πρεσβευτὰς, Καλλικράτην Λεοντήσιον, Λυσιάδην Μεγαλοπολίτην, Ἄρατον Σικυώνιον· καὶ δόντες ἐντολὰς ἀκολούθους τοῖς προειρημένοις, ἐξαπέστειλαν. Ὧν καὶ παραγενομένων εἰς τὴν Ῥώμην, εἰσελθὼν ὁ Καλλικράτης εἰς τὴν σύγκλητον, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ ταῖς ἐντολαῖς ἀκολούθως διδάσκειν τὸ συνέδριον· ὥστε τοὐναντίον, ἐκ καταβολῆς ἐπεχείρησεν, οὐ μόνον τῶν ἀντιπολιτευομένων κατηγορεῖν θρασέως, ἀλλὰ καὶ τὴν σύγκλητον νουθετεῖν. Ἔφη γὰρ, αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους αἰτίους εἶναι τοῦ μὴ πειθαρχεῖν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ παρακούειν, καὶ τῶν γραφομένων, καὶ τῶν παραγγελλομένων. δυοῖν γὰρ οὐσῶν αἱρέσεων κατὰ τὸ παρὸν ἐν πάσαις ταῖς δημοκρατικαῖς πολιτείαις, καὶ τῶν μὲν φασκόντων δεῖν ἀκολουθεῖν τοῖς γραφομένοις ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ μήτε νόμον, μήτε στήλην, μήτ' ἄλλο μηδὲν, προυργιαίτερον νομίζειν τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως· τῶν δὲ τοὺς νόμους προφερομένων, καὶ τοὺς ὅρκους καὶ στήλας, καὶ παρακαλούντων τὰ πλήθη μὴ ῥᾳδίως ταῦτα παραβαίνειν· ἀχαϊκωτέραν εἶναι παρὰ πολὺ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νικητικωτέραν ἐν τοῖς πολλοῖς· ἐξ οὗ τοῖς μὲν αἱρουμένοις τὰ Ῥωμαίων, ἀδοξίαν συνεξακολουθεῖν παρὰ τοῖς ὄχλοις καὶ διαβολήν· τοῖς δ' ἀντιπραττοῦσι τἀναντία. Ἐὰν μὲν οὖν ὑπὸ τῆς συγκλήτου γίνεταί τις ἐπισημασία, ταχέως καὶ τοὺς πολιτευομένους μεταθέσθαι πρὸς τὴν Ῥωμαίων αἵρεσιν,

καὶ τοὺς πολλοὺς τούτοις ἐπακολουθήσειν διὰ τὸν φόβον. ἐὰν δὲ παρορᾶται τοῦτο τὸ μέρος, ἅπαντας ἀπονεύσειν ἐπὶ τὴν ἐκείνων ὑπόθεσιν· ἐνδοξοτέραν γὰρ εἶναι καὶ καλλίω παρὰ τοῖς ὄχλοις. Διὸ καὶ νῦν ἤδη τινὰς οὐδὲν ἕτερον ἐπιφερομένους δίκαιον πρὸς φιλοδοξίαν, δι' αὐτὸ τοῦτο τῶν μεγίστων τυγχάνειν τιμῶν παρὰ τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, διὰ τὸ δοκεῖν ἀντιλέγειν τοῖς ὑφ' ὑμῶν γραφομένοις, χάριν τοῦ διαμένειν τοὺς νόμους ἰσχυροὺς καὶ τὰ δόγματα τὰ γινόμενα παρ' αὐτοῖς. Εἰ μὲν οὖν ἀδιαφόρως ἔχουσιν ὑπὲρ τοῦ πειθαρχεῖν αὐτοῖς τοὺς Ἕλληνας, καὶ συνυπακούειν τοῖς γραφομένοις· ἄγειν αὐτοὺς ἐκέλευε τὴν ἀγωγὴν, ἣν καὶ νῦν ἄγουσιν. εἰ δὲ βούλονται γίνεσθαι σφίσι τὰ παραγγελλόμενα, καὶ μηδένα καταφρονεῖν τῶν γραφομένων· ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι παρεκάλει τοῦ μέρους τούτου τὴν ἐνδεχομένην. σαφῶς γὰρ εἰδέναι, διότι τἀναντία συμβήσεται ταῖς ἐπινοίαις αὐτῶν· ὃ καὶ νῦν ἤδη γινόμενον. Πρώην μὲν γὰρ ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς, πολλὰ ποιήσαντος Κοΐντου Μαρκίου, πρὸς τὸ μηδὲν τοὺς Ἀχαιοὺς βουλεύσασθαι περὶ Μεσσηνίων ἄνευ τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως, παρακούσαντας καὶ ψηφισαμένους αὐτοὺς τὸν πόλεμον, οὐ μόνον τὴν χώραν αὐτῶν καταφθεῖραι πᾶσαν ἀδίκως· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πολιτῶν, οὓς μὲν φυγαδεῦσαι, τινὰς δ' αὐτῶν ἐκδότους λαβόντας, αἰκισαμένους πᾶσαν αἰκίαν, ἀποκτεῖναι· διότι ἐπεκαλοῦντο περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἐπὶ Ῥωμαίους. Νῦν δὲ πάλιν ἐκ πλείονος χρόνου

transituros; & vulgus etiam ubique, præ metu, eorum exemplum secuturum. sin hoc facere Patres neglexerint; ilicet à Romanis omnes ad contrariam factionem defecturos, quæ apud vulgus paratam laudem & honestatis opinionem habeat. Jamque adeo nonnullos cernere esse, qui quum aliud nihil ad magistratus ambiendos adferrent, unam illam ob caussam maximos in suis civitatibus honores sint consecuti, quod literis vestris se opposuerint, patriæque leges & decreta prius facta propugnaverint. Siquidem igitur non curarent Romani, dicto sibi audientes ut essent Græci, & literis ipsorum ut obtemperarent; tenerent sanè instituta quibus hactenus essent usi: at si morem geri suis mandatis, neque aspernari quemquam vellent quæ scripsissent; Patres hortabatur, ut in hanc curam seriò incumberent. certo enim scire se, contrarium eventurum ejus quod ipsi cogitaverint: sicut in præsentia evenisset. Nam antea belli Messeniaci tempore, quum summo studio Quintus Marcius id egisset, ne Romanis inconsultis quicquam Achæi super rebus Messeniorum decernerent: illos contra, neglecto populi Romani imperio, ac bello etiam propria sua auctoritate decreto, non solùm agrum omnem eorum iniquè vastasse, sed & civium clarissimos quosque, partim in exilium expulisse, partim deditione acceptos, omni genere cruciatus vexatos occidisse: idque non aliam ob caussam, nisi hanc, quod ad controversiam disceptandam, Romanos appellassent. Nunc quoque idem evenisse;

pisse. Nam quum literas de restituendis Lacedæmoniorum exulibus ad Achæos mittere pridem Romani non cessent: tantum abesse ut morem voluntati eorum gerant, ut fœdus icerint, & columnę inscripserint, ac jurejurando fidem suam obstrinxerint, nunquam exules iri restitutum. quæ cogitare ipsos, & in posterum providere ęquum censebat. Hęc similiaque his Callicrates dixit; deinde abiit. Secundum hæc introducuntur exules qui pauca de se locuti, nonnullis etiam in medium allatis, quæ ad excitandum vulgo misericordiam valent, recesserunt. Senatus probato consilio quod suggerebat Callicrates, differentibus etiam nonnullis, oportere conditionem illorum meliorem facere, qui decreta ipsius propugnarent: illos vero qui se eis opponerent, humiliores infirmioresque redigere: ita demum instituit, omnes qui in suis civitatibus bonarum essent partium, deprimere: eos verò qui suam sectam, quo jure quave injuria, sequerentur, alere, omnibusque rebus ornare. ex quo paullatim factum est cum procedente tempore ut Senatus assentatoribus abundaret, amicis veris destitueretur. Tunc igitur, de reditu quidem exulum non solum ad Achæos scripsit, hortans ut ad rem perficiendam vires contenderent: sed etiam ad Ætolos, Epirotas, Athenienses quoque, Bœotos & Acarnanes, quasi fidem omnium appellans, ad frangendam Achæorum potentiam. de Callicrate verò nominatim, nulla cæterorum legatorum mentione facta, adjectum est responso, ita singulos in civitatibus debere esse animatos, ut

γραφόντων αὐτῶν ὑπὲρ τῆς καθόδου τῶν ἐκ Λακεδαίμονος φυγάδων, τοσοῦτον ἀπέχειν τοῦ πειθαρχεῖν, ὡς καὶ στήλην τεθεῖσθαι καὶ πεποιῆσθαι πρὸς τοὺς κατέχοντας τὴν πόλιν ὅρκους, ὑπὲρ τοῦ μηδέποτε κατελεύσεσθαι τοὺς φυγάδας. εἰς ἃ βλέποντας αὐτοὺς, ἠξίου πρόνοιαν ποιεῖσθαι τοῦ μέλλοντος. Ὁ μὲν οὖν Καλλικράτης ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰπὼν, ἀπῆλθεν. οἱ φυγάδες δ᾽ ἐπεισελθόντες, καὶ βραχέα περὶ αὐτῶν διδάξαντες, καὶ τινα τῶν πρὸς τὸν κοινὸν ἔλεον εἰπόντες, ἀνεχώρησαν. ἡ δὲ σύγκλητος δόξασα τὸν Καλλικράτην λέγειν τι τῶν αὐτῇ συμφερόντων, καὶ διδαχθεῖσα, διότι δεῖ τοὺς μὲν τοῖς αὐτῆς δόγμασι συνηγοροῦντας αὔξειν· τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας ταπεινοῦν· οὕτω καὶ τότε πρῶτον ἐπεβάλετο τοὺς μὲν κατὰ τὸ βέλτιστον ἱσταμένους ἐν τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασιν ἐλαττοῦν· τοὺς δὲ καὶ δικαίως ..... προστρέχοντας αὐτῇ συμκατοποιεῖν. Ἐξ ὧν αὐτῇ συνέβη κατὰ βραχὺ, τοῦ χρόνου προβαίνοντος, κόλακας μὲν εὐπορεῖν, φίλων δὲ σπανίζειν ἀληθινῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε, περὶ μὲν τῆς καθόδου τῶν φυγάδων, οὐ μόνον τοῖς Ἀχαιοῖς ἔγραψε, παρακαλοῦσα συνεπισχύειν· ἀλλὰ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ τοῖς Ἠπειρώταις, σὺν δὲ τούτοις, Ἀθηναίοις, Βοιωτοῖς, Ἀκαρνᾶσιν· πάντας ὡσανεὶ προσδιαμαρτυρομένη χάριν τοῦ συντρῖψαι τοὺς Ἀχαιούς. περὶ δὲ τοῦ Καλλικράτους αὐτοῦ, κατ᾽ ἰδίαν παρασιωπήσασα τοὺς συμπρεσβευτὰς, κατέταξεν εἰς τὴν ἀπόκρισιν· διότι δεῖ τοιούτους ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολιτεύμασιν ἄνδρας, οἷός ἐστι

Καλλικράτης. ὁ δὲ προειρημένος ἔχων τὰς ἀποκρίσεις ταύτας, παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα περιχαρής· οὐκ εἰδὼς ὅτι μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε πᾶσι μὲν τοῖς Ἕλλησι, μάλιστα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἔτι γὰρ τούτοις ἐξῆν καὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους κατὰ ποσὸν ἰσολογίαν ἔχειν πρὸς Ῥωμαίους, διὰ τὸ τετηρηκέναι τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις καιροῖς, ἐξ οὗ τὰ Ῥωμαίων εἵλοντο. λέγω δὲ τοῖς κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀντίοχον· ὅτι δὲ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους ηὐξημένου, καὶ προκοπὴν εἰληφότος κατὰ τὸ βέλτιστον, ἀφ' ὧν ἡμεῖς ἱστοροῦμεν χρόνων, αὕτη πάλιν ἀρχὴ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐγένετο μεταβολῆς, ... τὸ Καλλικράτους θράσος. ὅτι Ῥωμαῖοι ὄντες ἄνθρωποι, καὶ ψυχῇ χρώμενοι λαμπρᾷ, καὶ προαιρέσει καλῇ, πάντας μὲν ἐλεοῦσι τοὺς ἐπταικότας, καὶ πᾶσι πειρῶνται χαρίζεσθαι τοῖς καταφεύγουσιν ὡς αὐτούς. ὅταν μέντοι γέ τις ὑπομνήσῃ τῶν δικαίων, τετηρηκὼς τὴν πίστιν, ἀνατρέχουσι καὶ διορθοῦνται σφᾶς αὐτοὺς κατὰ δύναμιν ἐν τοῖς πλείστοις. Ὁ δὲ Καλλικράτης πρεσβεύσας κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς εἰς τὴν Ῥώμην χάριν τοῦ λέγειν τὰ δίκαια περὶ τῶν Ἀχαιῶν· χρησάμενος κατὰ τοὐναντίον τοῖς πράγμασι, καὶ συνεπισπασάμενος τὰ κατὰ Μεσσηνίους, ὑπὲρ ὧν οὐδὲν ἐνεκάλουν Ῥωμαῖοι, παρῆν εἰς Ἀχαΐαν προσανατεινόμενος τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων φόβον, καὶ διὰ τὴν ἀποπρεσβείαν καταπληξάμενος, καὶ συντρίψας τοὺς ὄχλους· διὰ τὸ μηδὲν εἰδέ-

Callicratem. Is igitur cum his responsis gaudio ovans in Græciam revertitur: nihil cogitans, quantorum malorum cum in universum Græcis, tum maximè Achæis auctor extitisset. Nam ad hanc usque diem, Achæi societatem ex æquo cum Romanis aliquò saltem modo colebant: quoniam ex quo sectam populi Rom. ceperunt sequi, fidem constanter temporibus maxime insignibus servaverant: tempora dico, bellorum quæ Philippus & Antiochus gesserunt. Quum igitur gens Achęorum ab iis temporibus quæ historia nostra complectitur, præclaris institutis usa, incrementa assiduè accepisset; per Callicratis audaciam factum, ut in deterius mutare inciperet. Nam Romani etsi pro sua humanitate, magnitudine animi, & honesto proposito, omnium infortuniis moveri solent, & omnibus opem ferre qui ad prẹsidium ipsorum confugiunt, enituntur: si qui tamen expertæ fidei socii juris sui illos admoneant, ut plurimum ad sese confestim redeunt, & secius admissa pro virili corrigunt. At Callicrates legatione ad populum Rom. ea tempestate functus, ut caussam Achęorum tueretur: quum plane contrarium ejus fecisset, cujus caussa missus fuerat; quum etiam Messeniorum negotium accivisset, licet eo nomine querela Romanorum nulla unquam fuisset audita; ubi in Achaiam est reversus, metum P. R. omnibus incutere, & renuntiatione legationis suæ omnes terrere: universæ denique multitudinis animos dejicere. Itaque

ergo, quod nihil quidquam eorum populus sciret quæ revera ipse in Senatu dixerat; primum quidem Prætor est creatus: homo ut cætera sileam vitia, etiam munerum largitione corruptus: deinde postquam magistratum iniisset, exules Lacedæmoniorum & Messeniorum in suam quemque patriam restituit.

ναι τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατ' ἀλήθειαν εἰρημένων ἐν τῇ συγκλήτῳ τοὺς πολλούς· πρῶτον μὲν ᾑρέθη στρατηγὸς, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ δωροδοκηθείς· ἑξῆς δὲ τούτοις, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, κατῆγε τοὺς ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Μεσσήνης φυγάδας.

LIX.

Quomodo & quibus conditionibus bellum sit terminatum, quod Eumenes & Ariarathes cum Pharnace gesserunt.

PHARNACES subita & gravi hostium impressione territus, ad quascunque pacis conditiones accipiendas paratus fuit: quare etiam legatos ad Eumenem & Ariarathem misit. Quum autem Eumenes & Ariarathes mentionem de pace factam æquis auribus accepissent, & suos statim legatos ad Pharnacem misissent; idque sæpius ab utraque parte factum esset; his tandem conditionibus pax convenit: EUMENI, PRUSIÆ, ET ARIARATHI CUM PHARNACE ET MITHRIDATE PAX ESTO PERPETUA. GALATIAM PHARNACES NE INGREDITOR ULLO MODO. QUÆCUNQUE ANTEA PHARNACI CUM GALLIS FOEDERA FUERUNT, DIRIMUNTOR. PAPHLAGONIA PA-

ΝΘ.

Πῶς καὶ ἐπὶ τίσι διελύθη ὁ συστὰς Φαρνάκῃ πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην πόλεμος.

ΟΤΙ ὁ Φαρνάκης, ἐξαπιναίου καὶ βαρείας αὐτῷ τῆς ἐφόδου γινομένης, ἕτοιμος ἦν πρὸς πᾶν τὸ προτεινόμενον· πρέσβεις γὰρ ἐξαπέστελλε πρὸς Εὐμένη καὶ Ἀριαράθην. Τῶν δὲ περὶ Εὐμένη, καὶ Ἀριαράθην, προσδεξαμένων τοὺς λόγους, καὶ παραχρῆμα συνεξαποστελλόντων πρεσβευτὰς παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν Φαρνάκην, καὶ τούτου γινομένου πλεονάκις παρ' ἑκατέρων, ἐκυρώθησαν αἱ διαλύσεις ἐπὶ τούτοις· ΕΙΡΗΝΗΝ ΥΠΑΡΧΕΙΝ ΕΥΜΕΝΕΙ ΚΑΙ ΠΡΟΥΣΙΑι, ΚΑΙ ΑΡΙΑΡΑΘΗι ΠΡΟΣ ΦΑΡΝΑΚΗΝ, ΚΑΙ ΜΙΘΡΙΔΑΤΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΝΤΑ ΧΡΟΝΟΝ· ΓΑΛΑΤΙΑΝ ΜΗ ΕΠΙΒΑΙΝΕΙΝ ΦΑΡΝΑΚΗΝ, ΚΑΤΑ ΜΗΔΕΝΑ ΤΡΟΠΟΝ· ΟΣΑΙ ΓΕΓΟΝΑΣΙΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΦΑΡΝΑΚΗι ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ, ΑΚΥΡΟΥΣ ΥΠΑΡΧΕΙΝ. ΟΜΟΙΩΣ ΠΑΦΛΑ-

ΦΛΑΓΟΝΙΑΣ ΕΚΧΩΡΕΙΝ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΟΝΤΑ ΤΟΥΣ ΟΙΚΗΤΟΡΑΣ, ΟΥΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΕΞΑΓΗΟΧΕΙ, ΣΥΝ ΔΕ ΤΟΥΤΟΙΣ, ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΒΕΛΗ, ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ. ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΑΡΙΑΡΑΘΗι ΤΩΝ ΤΕ ΧΩΡΙΩΝ, ΟΣΑ ΠΑΡΗιΡΗΤΟ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΥΠΑΡΧΟΥΣΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΟΜΗΡΟΥΣ. ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΗΙΟΝ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟΝ, ὃ μετά τινα χρόνον Ευμένης ἔδωκεν Πρυσίᾳ πεισθεὶς, μετὰ μεγάλης χάριτος. ἐγράφη δὲ καὶ ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΑΙ ΦΑΡΝΑΚΗΝ ΧΩΡΙΣ ΛΥΤΡΩΝ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΜΟΛΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΣ· ΠΡΟΣ ΔΕ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΑΖΗΣ, ΗΣ ΑΠΗΝΕΓΚΕ ΠΑΡΑ ΜΟΡΖΙΟΥ ΚΑΙ ΑΡΙΑΡΑΘΟΥ, ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΤΟΙΣ ΠΡΟΕΙΡΗΜΕΝΟΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙΝ, ΕΝΝΑΚΟΣΙΑ ΤΑΛΑΝΤΑ· ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΕΥΜΕΝΗ, Τ' ΠΡΟΣΘΕΙΝΑΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΔΑΠΑΝΗΣ. ἐπεγράφη δὲ καὶ ΜΙΘΡΙΔΑΤΗι ΤΩι ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΣΑΤΡΑΠΗι Τ' ΤΑΛΑΝΤΑ, ΔΙΟΤΙ ΠΑΡΑΒΑΣ ΤΑΣ ΠΡΟΣ ΕΥΜΕΝΗ ΣΥΝΘΗΚΑΣ, ΕΠΟΛΕΜΗΣΕΝ ΑΡΙΑΡΑΘΗι. Συμπεριελήφθησαν δὲ ταῖς συνθήκαις, τῶν μὲν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυναστῶν, Ἀρταξίας ὁ τῆς πλείστης Ἀρμενίας ἄρχων, καὶ Ἀκουσίλοχος· τῶν δὲ κατὰ τὴν Εὐρώπην, Γάταλος ὁ Σαρμάτης· τῶν δ' αὐτονομουμένων, Ἡρακλεῶται,

RITER EXCEDITO, ET QUOS PRIUS INDE EDUXIT INCOLAS RESTITUITO: ET SIMUL CUM HIS ARMA, TELA ET RELIQUUM OMNEM APPARATUM. REDDITO ETIAM ARIARATHI LOCA OMNIA QUÆ FUERE EI ADEMPTA, CUM OMNI INSTRUMENTO QUOD PRIUS IBI FUIT; ITEMQUE OBSIDES. REDDITO ETIAM TEJUM QUOD EST AD PONTUM. id oppidum aliquanto post Eumenes Prusiæ dedit ab eo exoratus, in magnam accipientis gratiam. Adhoc scriptum in fœdere: UT CAPTIVOS TRANSFUGASQUE OMNES SINE PRETIO PHARNACES REDDERET. ITEM UT EX EA PECUNIA ET GAZA QUAM A MORZIA ET ARIARATHE ABSTULISSET, REGIBUS ANTE NOMINATIS NONGENTA REDDERET TALENTA. EUMENI VERO HOC AMPLIUS PRO BELLI IMPENSIS, TRECENTA TALENTA PENDERET. præterea scriptum, UT MITHRIDATES PRÆFECTUS ARMENIÆ TRECENTA SOLUERET TALENTA, QUIA BELLUM CUM ARIARATHE GESSIT, CONTRA FOEDUS QUOD CUM EUMENE HABUIT. Comprehensi sunt hoc fœdere, è dynastis Asiæ, Artaxias majoris partis Armeniæ regulus, & Acusilochus: ex Europæis, Gatalus Sarmata: è liberis civitatibus, Heracleotæ, Mesembriani, Cherronesi-

ſoneſitæ, & cum his præterea Cyziceni. Poſtremo loco adjectum de obſidibus, quot numero & cujus conditionis eos dare Pharnacem oporteret. qui ſimul venerunt, reverſæ ſunt copiæ. itaque belli, quod Eumenes & Ariarathes cum Pharnace geſſerant, hic fuit exitus.

Μεσημβριανοί, Χερρονησῖται· πρὸς δὲ τούτοις, Κυζικηνοί. περὶ δὲ τῶν ὁμήρων, πελευταῖον ἐγράφη, πόσους δεήσει καὶ τίνας δοῦναι τὸν Φαρνάκην· ὧν καὶ παραγενηθέντων, ἐξ αὐτῆς ἀνέζευξαν αἱ δυνάμεις. Καὶ τὸ μὲν Εὐμένῃ καὶ Ἀριαράθῃ πρὸς Φαρνάκην συστάντος πολέμου, τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος.

L X.

Ξ.

Quomodo Lycii miſſis Romam legatis Senatum à Rhodiis abalienarint.

Laodice Perſei ſponſa ad ſponſum à Rhodiis deducta.

Πῶς οἱ Λύκιοι πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἀπεσταλκότες, τὴν σύγκλητον κατὰ τῶν Ροδίων παρώρμησαν.

Νυμφαγωγία Λαοδίκης πρὸς Περσέα ὑπὸ Ροδίων.

POSTQUAM miſſi Coss. fuiſſent Tiberius & Claudius in expeditionem contra Iſtros & Agrios, Senatus exeunte jam æſtate Lyciorum legatis operam dedit: qui Romam venerant poſtquam bello jam Lycii fuerant devicti, quum longo antè tempore fuiſſent miſſi. Nam Xanthii ſub tempus belli imminentis, & in Achaiam & Romam legationem miſerant cujus princeps Nicoſtratus. Hi Romam ut venerunt, multos Patrum ad miſericordiam commoverunt, quum & Rhodiorum crudelitatem, & calamitatem ſuam ob oculos illis ponerent. ac tandem eò Senatum adduxerunt, ut legatos Rhodum mitterent, qui ſignificarent, inſpectis commentariis quos decem legati in Aſia fecerant, quo tempore

ΟΤΙ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑπάτων Τιβερίου καὶ Κλαυδίου τὴν πρὸς Ἴστρους καὶ Ἀγρίους, ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε, τοῖς παρὰ τῶν Λυκίων ἥκουσι πρεσβευταῖς, ἤδη τῆς θερείας ληγούσης, οἵτινες παρεγένοντο μὲν εἰς τὴν Ῥώμην, ἤδη καταπεπολεμημένων τῶν Λυκίων· ἐξαπεστάλησαν δὲ χρόνοις ἱκανοῖς ἀνώτερον. Οἱ γὰρ Ξάνθιοι, καθ' ὃν καιρὸν ἔμελλον εἰς τὸν πόλεμον ἐμβαίνειν, ἐξέπεμψαν πρεσβευτὰς εἴς τε τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Ῥώμην τοὺς περὶ Νικόστρατον· οἳ τότε παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην, πολλοὺς εἰς ἔλεον ἐξεκαλέσαντο τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, θέντες ὑπὸ τὴν ὄψιν, τήν τε Ῥοδίων βαρύτητα, καὶ τὴν αὑτῶν περίστασιν. καὶ τέλος εἰς τοῦτο ἤγαγον τὴν σύγκλητον, ὥστε πέμψαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥόδον τοὺς διασαφήσοντας, ὅτι τῶν ὑπομνηματισμῶν ἀναληφθέντων, ἐν οἷς οἱ δέκα πρέσβεις ἐποιήσαντο κατὰ τὴν Ἀσίαν,

τῆς Ἀσίας, ὅτε τὰ πρὸς Ἀντίοχον ἐχείριζον, εὑρίσαν δὲ Λύκιοι δεδομένοι Ῥοδίοις, οὐκ ἐν δωρεᾷ· τὸ δὲ πλεῖον, ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις. Τοιαύτης δὲ γενομένης διαλύσεως, οὐδ' ὅλως ἤρεσκε πολλοῖς τὸ γεγονός. ἐδόκουν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ κατὰ τοὺς Ῥοδίους καὶ Λυκίους διαγωνοθετεῖν, θέλοντες ἐκδαπανᾶσθαι τὰς παραθέσεις τῶν Ῥοδίων καὶ τοὺς θησαυρούς, ἀκηκοότες τήν τε νυμφαγωγίαν τῇ νεωστὶ τῷ Περσεῖ γεγενημένην ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν ἀνάπειραν τῶν πλοίων. Συνέβαινε γὰρ βραχεῖ χρόνῳ πρότερον, ἐπιφανῶς καὶ μεγαλομερῶς ταῖς παρασκευαῖς ἀναπειρᾶσθαι τοὺς Ῥοδίους ἅπασι τοῖς σκάφεσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς. καὶ γὰρ ξύλων πλῆθος εἰς ναυπηγίαν ἐδέδοτο παρὰ τοῦ Περσέως τοῖς Ῥοδίοις· καὶ σιλγίδα χρυσῆν ἑκάστῳ τῶν * φερεκτήτων ἐδεδώρητο, τῶν νεωστὶ νενυμφαγωγηκότων αὐτῷ τὴν Λαοδίκην.

cum Antiocho res composuerunt; repertum esse Lycios Rhodiis fuisse concessos, non pro munere; sed potius, tanquam amicos & socios. Hoc negotium quum ita esset transactum, multitudini nequaquam res probabatur. existimabantur enim Romani proposito præmio, ceu fieri amat a præsidibus ludorum, Rhodios & Lydios inter se committere, ad exhauriendos apparatus Rhodiorum, & thesauros: postquam audivissent quomodo Persei sponsam Rhodii classe ad eum deduxerant, & quomodo navium suarum periculum fecissent. Acciderat namque paullo antè, ut Rhodii cum insigni & magnifico apparatu omnium quas habebant navium experimentum agerent. Perseus enim navalis materiæ ad classem ædificandam ingentem copiam illis fuerat largitus: qui etiam singulis militibus à quibus paullo antè Laodice sponsa ipsius fuerat deducta, tæniam ex auro donavit.

ΞΑ.

Ῥοδίων δυσαρέστησις πρὸς Ῥωμαίους ἐπὶ τῷ ὑπὲρ Λυκίων δόγματι.

ΟΤΙ εἰς τὴν Ῥόδον παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰ δεδογμένα τῇ συγκλήτῳ, θόρυβος ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ, καὶ πολλὴ ταραχὴ περὶ τοὺς πολιτευομένους· ἀγανακτούντων ἐπὶ τῷ μὴ φάσκειν ἐν δωρεᾷ δεδόσθαι τοὺς Λυκίους αὐτοῖς,

LXI.

Rhodii agre ferunt decretum Senatus Roma factum in gratiam Lyciorum.

POSTQUAM populi Rom. legatio Rhodum venit, & Senatus decretum exposuit, tumultus Rhodi & magna perturbatio inter cives est orta: omnibus iniquo animo ferentibus, quod dicerent Romani Lycios datos Rhodiis fuisse, non loco muneris, verùm ut pro sociis eos

ciis eos haberent. Nam quum res Lyciorum ordinasse rectè non multo antè sibi viderentur; aliud denuo molestiarum principium sibi videbant exoriri. Lycii enim simul ac venerunt Romani, & ista Rhodiis declararunt, seditionem iterum excitarunt: seque paratos ostenderunt omnia pati, quò legibus suis & libertati redderentur. Rhodii verò legatione audita, Romanos à Lyciis fuisse deceptos rati, legatum statim Lycophronem miserunt, qui Senatum de omnibus quæ diximus edoceret. Et harum quidem rerum hic fuit tum status. quum crederentur Lycii brevi admodum tempore adversus Rhodios rebellaturi.

ἀλλὰ κατὰ συμμαχίαν. Ἄρτι γὰρ δοκούντων καλῶς τεθεῖσθαι τὰ κατὰ Λυκίους, αὖθις ἄλλην ἀρχὴν ἑώρων φυομένην πραγμάτων. εὐθέως γὰρ οἱ Λύκιοι τῶν Ῥωμαίων παραγενομένων, καὶ διασαφούντων ταῦτα τοῖς Ροδίοις, πάλιν ἐστασίαζον· καὶ πᾶν ὑπομένειν ἕτοιμοι ἦσαν, ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας, καὶ τῆς ἐλευθερίας. Οὐ μὴν, ἀλλ' οἵ γε Ρόδιοι ἀκούσαντες τῶν πρεσβευτῶν, καὶ νομίσαντες ἐξηπατῆσθαι τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τῶν Λυκίων, παραχρῆμα κατέστησαν τοὺς περὶ Λυκόφρονα πρεσβευτάς, διδάξοντας τὴν σύγκλητον περὶ τῶν προειρημένων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν· ὅσον οὔπω δοκούντων πάλιν ἐπαναστήσεσθαι τῶν Λυκίων.

LXII.

Dardaniorum legatio metum à Bastarnis & Perseo Rege, Romanis nuntians.

SENATUS post legationis Rhodiorum adventum, ea audita, responsum dare distulit. quum autem Dardanii venissent, & de Bastarnis exposuissent, quanta eorum multitudo, quàm ingentia eorum corpora, quanta in periculis esset illorum audacia; docuissent etiam, de societate cum iis inita à Perseo & Gallis: dixissentque, majori sibi Perseum quàm Bastarnas esse terrori; ac propterea, opem sibi ferri postulassent: quum præterea Thessali qui aderant, quæ dixerant Dardanii suo testimonio confirmassent, & auxilium etiam ipsi poposcis-

ΞΒ.

Δαρδανίων πρεσβεία πρὸς Ῥωμαίους τὸν ἀπὸ Βασταρνῶν καὶ Περσέως φόβον ἀγγέλλουσα.

ΟΤΙ ἡ σύγκλητος παραγενομένων τῶν ἐκ τῆς Ρόδου πρεσβευτῶν, διακούσασα τῶν λόγων, ὑπερέθετο τὴν ἀπόκρισιν. ἡκόντων δὲ τῶν Δαρδανίων, καὶ περὶ τοῦ πλήθους τῶν Βασταρνῶν, καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις τόλμης ἐξηγουμένων, καὶ διασαφούντων περὶ τῆς Περσέως κοινοπραγίας, καὶ τῶν Γαλατῶν· ὃν φασκόντων τοῦτον ἀγωνιᾶν μᾶλλον ἢ τοὺς Βαστάρνας· καὶ διὰ ταῦτα δεομένων σφίσι βοηθεῖν· παρόντων δὲ καὶ Θετταλῶν καὶ συνεπιμαρτυρούντων τοῖς Δαρδανίοις, καὶ παρακαλούντων καὶ τούτων

ἐπὶ τῆς

ἐπὶ τὴν βοήθειαν· ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ πέμψαι τινάς, τοὺς αὐτόπτας ἐσομένους τῶν προσαγγελλομένων. καὶ παραυτίκα καταστήσαντες Αὖλον Ποστούμιον ἐξαπέστελλον· καὶ σὺν τούτῳ τινὰς τῶν νέων.

sent: decrevit Senatus quosdam mittere, ad visendum quid eorum esset, quæ nuntiabantur. & statim Aulo Postumio negotium datum, ut eò proficisceretur: suntque cum ipso proficisci jussi è junioribus nonnulli.

ΞΓ.

LXIII.

Πῶς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἀλογιστίᾳ κατὰ πόλεις διεσκορπίσθη.

Quomodo commune Bœotorum propria ipsorum culpa fuerit solutum, & oppidatim divisum.

ΟΤΙ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ παρεγένοντο πρέσβεις, παρὰ μὲν Θεσπιέων, οἱ περὶ Λάσυν καὶ Καλλίαν· παρὰ δὲ Νέωνος, Ἰσμηνίας. οἱ μὲν περὶ Λάσυν ἐνεχείριζον τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Ῥωμαίοις. ὁ δὲ Ἰσμηνίας κατὰ κοινὸν πάσας τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις διδοὺς εἰς τὴν τῶν πρεσβευτῶν πίστιν. ἦν δὲ τοῦτο μὲν ἐναντιώτατον τοῖς περὶ τὸν Μάρκιον· τὸ δὲ κατὰ πόλιν διελεῖν τοὺς Βοιωτοὺς οἰκειότατον. Διὸ τοὺς μὲν περὶ τὸν Λάσυν, καὶ τοὺς Χαιρωνεῖς, καὶ τοὺς Λεβαδεῖς, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ τῶν πόλεων, ἀσμένως ἀπεδέχοντο καὶ κατέψων· τὸν δὲ Ἰσμηνίαν παρεδειγμάτιζον ἀποτριβόμενοι καὶ παρορῶντες. Ὥστε καὶ συνεπιθέμενοι τινὲς τῶν φυγάδων, μικροῦ κατέλευσαν τὸν Ἰσμηνίαν, εἰ μὴ κατέφυγεν ὑπὸ τὰ δίφρα τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν ταῖς Θήβαις συνέβαινε ταραχὰς εἶναι καὶ στάσεις· οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν δεῖν διδόναι τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν· οἱ δὲ Κορωνεῖς καὶ Ἁλιάρτιοι, συνδεδραμηκότες

EA tempestate venerunt legati, Thespiensium quidem missu, Lasys & Callias: Neonis verò, Ismenias. Lasys patriam suam Romanis tradebat. Ismenias, omnes Bœotiæ urbes in commune, easque fidei legatorum permittebat. id verò à proposito Marcii alienissimum erat: sicut contra consiliis ejus accommodatissimum ut separata per singulas civitates concilia Bœoti haberent. Itaque Lasym, Chæronenses, Lebadenses, & reliquos à civitatibus missos læti suscipiebant & demulcebant: Ismeniam decretis suis eludebant, summoventes ipsum atque aspernantes. Quo quidem tempore exules nonnulli, conspiratione facta, Ismeniam tantum non saxis obruissent; nisi sub Romanorum legatorum tribunal confugisset. Per id tempus vigebant Thebis tumultus & seditiones: nam alii urbem fidei Romanorum permittendam censebant: Coronæi verò & Haliartii facto Thebas concursu rerum

curam

curam acriter ad se trahebant, & in societate Persei manendum esse contendebant. Ac fuerunt quidem aliquandiu paria contendentium studia: sed ubi primus omnium Olympichus Coronæus mutata sententia adhærendum esse Romanis dixit; animorum totius multitudinis facta inclinatio est & mutatio. Primo igitur Dicetan legatum proficisci ad Marcium compulerunt, qui de societate cum Perseo illi satisfaceret. Neonem deinde atque Hippiam ejecerunt, impetumque in eorum domos fecerunt: jusserunt etiam ut universæ administrationis suæ rationem redderent: hi namque erant quorum auctoritate contracta fuerat cum Perseo societas. Qui morem extemplo quum gessissent, concione advocata, ante omnia quosdam elegerunt qui ad Romanos proficiscerentur, deinde magistratibus præceperunt, ut de societate cum iis agerent; postremò legatos decreverunt, qui Romanis urbem traderent: exulesque suos in pristinas sedes restituerunt. Hæc dum ita geruntur Thebis, exules qui Chalcide erant, duce atque auctore Pompida Ismeniam, Neonem, & Dicetam deferre instituerunt. Quum autem manifestus esset illorum error & Romani exulibus faverent, ad extremum periculi & inopiæ consilii Hippias, & qui earum erant partium, venerunt: adeo ut concitata vehementius multitudine, etiam de vita repente periclitarentur: donec Romani aliquam sibi curam esse de eorum salute ostendentes, ruentis turbæ impetum inhibuerunt. Ubi

εἰς τὰς Θήβας ἀκμὴν ἀντεποιοῦντο τῶν πραγμάτων, καὶ μένειν ἔφασαν δεῖν ἐν τῇ πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίᾳ. Καὶ μέχρι μέν τινος, ἰσάμιλλος ἦν ἡ διάθεσις τῶν στασιαζόντων. Ὀλυμπίχου δὲ τοῦ Κορωνέως πρώτου μεταθεμένου, καὶ φάσκοντος δεῖν ἀντέχεσθαι Ῥωμαίων, ἐγένετο καὶ ὁλοσχερὴς ῥοπὴ, καὶ μετάπτωσις. καὶ πρῶτον μὲν τὸν Δικέταν ἠνάγκασαν πρεσβεύειν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Μάρκιον, ἀπολογησόμενον ὑπὲρ τῆς πρὸς τὸν Περσέα συμμαχίας. Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς περὶ τὸν Νέωνα, καὶ Ἱππίαν ἐξέβαλλον συντρέχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν. καὶ κελεύοντες αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογεῖσθαι περὶ τῶν διῳκονομημένων· οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ τὰ περὶ τὴν συμμαχίαν ᾠκονομήσαντες. τούτων δὲ παραχωρησάντων, ἐξαυτῆς ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν, πρῶτον μὲν τινὰς ἐψηφίσαντο . . . . . καὶ τοῖς Ῥωμαίοις· εἶτα ἐνεργεῖν ἐπέταξαν τοῖς ἄρχουσι τὴν συμμαχίαν. ἐπὶ δὲ πᾶσι πρεσβευτὰς κατέστησαν τοὺς ἐγχειριοῦντας τὴν πόλιν Ῥωμαίοις, καὶ κατάξοντας τοὺς παρ' αὐτῶν φυγάδας. Τούτων δὲ συντελουμένων ἐν ταῖς Θήβαις, οἱ φυγάδες ἐν τῇ Χαλκίδι προστησάμενοι Πομπίδην, κατηγορίαν ἐποιοῦντο τῶν περὶ τὸν Ἰσμηνίαν, καὶ Νέωνα, καὶ Δικέταν. Προδήλου δὲ τῆς ἀγνοίας οὔσης τῶν προειρημένων, καὶ τῶν Ῥωμαίων συνεπισχυόντων τοῖς φυγάσι, εἰς τὴν ἐσχάτην διάθεσιν ἦλθον οἱ περὶ τὸν Ἱππίαν· ὥστε καὶ τῷ βίῳ κινδυνεῦσαι παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ πλήθους· ἕως οὗ βραχύ τι τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν προὐνοήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, παρακατασχόντες τὴν ἐπιφορὰν τῶν ὄχλων. τῶν

τῶν δὲ Θηβαίων παραγινομένων, καὶ κομιζόντων τὰ προειρημένα δόγματα καὶ τὰς τιμάς, ταχέως ἕκαστα τῶν πραγμάτων ἐλάμβανε τὴν ἀντιπερίστασιν· ὥστε τῶν πόλεων παρακειμένων ἀλλήλαις, ἐν πάνυ βραχεῖ διαστήματι. πλὴν ἀποδεξάμενοι τοὺς Θηβαίους οἱ περὶ τὸν Μάρκιον, τήν τε πόλιν ἐπῄνεσαν, καὶ τοὺς φυγάδας συνεβούλευσαν ἀπαγαγεῖν εἰς τὴν οἰκείαν. αὐτούς τε παρήγγειλαν πρεσβεύειν πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων εἰς τὴν Ῥώμην διδόντας αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν κατ' ἰδίαν ἑκάστους. πάντων δὲ κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῖς χωρούντων· τοῦτο δ' ἦν τὸ διαλῦσαι τῶν Βοιωτῶν τὸ ἔθνος, καὶ λυμήνασθαι τὴν τῶν πολλῶν εὔνοιαν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν· οὗτοι μὲν μεταπεμψάμενοι Σερούϊον ἐξ Ἄργους, καὶ καταλιπόντες ἐπὶ τῆς Χαλκίδος, προῆγον ἐπὶ Πελοπόννησον. Νέων δὲ μετά τινας ἡμέρας ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰσμηνίαν καὶ Δικέταν, τότε μὲν ἀπήχθησαν εἰς φυλακήν. μετὰ δέ τινα χρόνον ἀπήλλαξαν αὑτοὺς ἐκ τοῦ ζῆν. Τὸ δὲ τῶν Βοιωτῶν ἔθνος ἐπὶ πολὺν χρόνον συντετηρηκός τε τὴν κοινὴν συμπολιτείαν, καὶ πολλοὺς καὶ ποικίλους καιροὺς διαπεφευγὸς παραδόξως, τότε προπετῶς καὶ ἀλογίστως, ἑλόμενον τὰ παρὰ Περσέως, εἰκῆ καὶ παιδαριωδῶς πτοηθέν, κατελύθη καὶ διεσκορπίσθη κατὰ πόλεις. οἱ δὲ περὶ τὸν Αὖλον καὶ Μάρκιον, παραγενηθέντες εἰς τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, ἐχρημάτισαν ταῖς συναρχίαις ταῖς τῶν Ἀχαιῶν, καὶ παρεκάλεσαν Ἄρχωνα τὸν στρατηγόν, χιλίους ἐκπέμψαι στρατιώτας εἰς Χαλκίδα παραφυλάξοντας τὴν πόλιν μέχρι τῆς Ῥωμαίων διαβάσεως. Τοῦ δὲ Ἄρχωνος ἑτοίμως συνυπακού-

verò advenerunt Thebani, qui decreta Thebanorum, & delatos Romanis honores nuntiabant, extemplo omnia in vicem contrariam sunt mutata; maxime propter intervallum exiguum quo duæ illæ urbes inter se distant. Cæterum Marcius benigne exceptis legatis, civitatem dilaudavit, & consilium iis dedit ut exules in patriam reducerent. monuit insuper, ut ex omnibus civitatibus Romam mitterentur legati, qui singulas illas in fidem Romanorum permitterent. omnibus deinde rebus ex animi sententia confectis, dissoluta nempe societate mutua gentis Bœotorum, & aversis populorum animis à Macedonum domo regia; Marcius cæterique Romani Argis accito Servio, Chalcidi eum præficiunt; ipsi in Peloponnesum proficiscuntur. Neon post paucos dies in Macedoniam se transfert: Ismenias & Dicetas in carcerem tunc conjecti, non multo post mortem sibi consciverunt. At gens Bœotorum, quæ unam Rempub. longo tempore coluerat, & cum admiratione omnium multa magnaque pericula evaserat; quum temerario vel potius nullo consilio, Persei partes esset amplexa, puerilem in modum sine caussa, consternata, soluta est & oppidatim dissipata. Aulus & Marcius postquam Argos ventum; cum magistratibus Achæorum, qui eò loci convenerant, egerunt, & Prætorem Archonem rogarunt, ut Chalcidem milites mille præsidii caussa mitterent, donec Romani illuc trajicerent. quod quum ab Archone

fine

sine mora esset factum, Romani hisce rebus per hiemem in Græcia gestis, & Publio convento, Romam navibus petierunt.

LXIV.

Quomodo Hegesilochus Rhodiorum Prytanis amicitiam populi Romani civibus suis conservarit.

CIRCA tempus idem Tiberius & Postumius insulas circumeuntes, & Asiæ urbes, Rhodum quoque adierunt; etsi Rhodii tempestate illa hac inspectione nequaquam opus habebant. Hegesilochus enim, qui in summo tum magistratu erat, (Prytanim ipsi vocant;) magnæ vir dignationis, qui etiam postea legatione Romam est functus; jam antea simul ac cognitum est, bellum à Romanis cum Perseo gestum iri: tum ad cætera quod attinet suos cives fuerat cohortatus, ut spes suas cum Romanis jungerent: tum etiam auctor Rhodiis fuerat, ut quadraginta naves reficerent; ne si quæ tempora inciderent, ut iis populo Romano opus esset, in apparanda classe tunc cum peteretur, essent occupati: sed rebus antè præparatis, extemplò quod decretum foret præstarent. Hæc ille tum Romanis ostentans, & apparatus ipsos oculis eorum subjiciens, legatos dimisit, de civitate optime sentientes. Tiberius studio Rhodiorum collaudato, Romam est reversus.

σαντος, οὗτοι μὲν ταῦτα διαπραξάμενοι ἐν τοῖς Ἕλλησι κατὰ χειμῶνα, καὶ τῷ Ποπλίῳ συμμίξαντες, ἀπέπλεον εἰς τὴν Ῥώμην.

ΞΔ.

Πῶς Ἡγησίλοχος ὁ τῶν Ῥοδίων πρύτανις τὴν Ῥωμαίων φιλίαν τοῖς αὐτοῦ πολίταις διετήρησε.

ΟΤΙ οἱ περὶ τὸν Τιβέριον, καὶ Ποστούμιον, κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, ἐπιπορευόμενοι τὰς νήσους, καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις ..... πλεῖστον δ' ἐν τῇ Ῥόδῳ, καίπερ οὐ προσδεομένων τῶν Ῥοδίων κατὰ τοὺς τότε χρόνους· Ἡγησίλοχος γὰρ τότε πρυτανεύων ἀνὴρ τῶν εὐδοκιμούντων, ὁ καὶ μετὰ ταῦτα πρεσβεύσας εἰς τὴν Ῥώμην, ἔτι πρότερον ἅμα τῷ φανερὸν γενέσθαι διότι μέλλουσι πολεμεῖν Ῥωμαῖοι τῷ Περσεῖ, τά τε ἄλλα παρακεκλήκει τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τοῦ κοινωνεῖν τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· καὶ μ' ναῦς συμβουλεύσας τοῖς Ῥοδίοις ἐπισκευάζειν· ἵνα ἐάν τις ἐκ τῶν καιρῶν γένηται χρεία, μὴ τότε παρασκευάζωνται πρὸς τὸ παρακαλούμενον, ἀλλ' ἑτοίμως διακείμενοι πράττωσι τὸ κριθὲν ἐξ αὐτῆς· ἃ καὶ τότε προσφερόμενος τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ δείξας ὑπὸ τὴν ὄψιν τὰς παρασκευὰς, εὐδοκουμένας τῇ πόλει, τοὺς πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλεν. οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον ἀποδεδεγμένοι τὴν τῶν Ῥοδίων εὔνοιαν, ἐκομίζοντο εἰς τὴν Ῥώμην.

ΞΕ.

Περσεὺς τὴν Ῥοδίων προαιρέσεως ἀπόπειραν λαμβάνειν βουλόμενος, πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ἀποστέλλει.

Ὅτι Περσεὺς μὲν μετὰ τὸν σύλλογον τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τῶν Ἑλλήνων, πάντα τὰ δίκαια κατέταττεν εἰς τὴν ἐπιστολήν, καὶ τοὺς ὑφ' ἑκατέρων ῥηθέντας λόγους· ἅμα μὲν ὑπολαμβάνων, ὑπερδέξιος φανήσεσθαι τοῖς δικαίοις· ἅμα δὲ βουλόμενος ἀπόπειραν λαμβάνειν τῆς ἑκάστων προαιρέσεως. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἄλλους, διὰ τῶν γραμματοφόρων ἔπεμπε τὰς ἐπιστολάς· εἰς δὲ τὴν Ῥόδον, καὶ πρεσβευτὰς συναπέστελλεν, Ἀντήνορα καὶ Φίλιππον. οἳ καὶ παραγενηθέντες, τὰ γεγραμμένα τοῖς ἄρχουσιν ἀπέδωκαν. καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐπελθόντες ἐπὶ τὴν βουλήν, παρεκάλουν τοὺς Ῥοδίους, κατὰ μὲν τὸ παρόν, ἡσυχίαν ἔχειν, ἀποθεωροῦντας τὸ γινόμενον· ἐὰν δὲ Ῥωμαῖοι παρὰ τὰς συνθήκας ἐγχειρῶσι τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τῷ Περσεῖ καὶ Μακεδόσιν, πειρᾶσθαι διαλύειν· τοῦτο γὰρ πᾶσι μὲν συμφέρειν· πρέπειν δὲ μάλιστα Ῥοδίοις. ὅσῳ γὰρ πλείω ὀρέγονται τῆς ἰσηγορίας καὶ παῤῥησίας, καὶ διατελοῦσι προστατοῦντες, οὐ μόνον τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας· τοσούτῳ καὶ τὴν ἐναντίαν προαίρεσιν μάλιστα δεῖν αὐτοὺς * προορᾶσθαι καὶ φυλάττεσθαι κατὰ δύναμιν. ταῦτα καὶ πλείω τούτοις παραπλήσια διαλεχθέντων τῶν πρέσβεων, ἤρεσκε μὲν ἅπασι τὰ λεγόμενα· προκατεχόμενοι δὲ τῇ πρὸς

LXV.

Perseus ad explorandas voluntates populi Rhodiorum, legatos Rhodum mittit.

Perseus post colloquium cum Romanis habitum, omnia suæ caussæ jura epistolæ unius forma est complexus, & quæ ab utraque parte fuerant dicta: simul, quia futurum arbitrabatur, ut superior fuisse in disceptatione videretur: simul, quòd cupiebat omnium animos periclitari. & circa alias quidem civitates, per tabellarios dumtaxat, literas illas formatas misit; Rhodum verò etiam legatos ire jussit, Antenorem & Philippum. Qui ubi eò ventum, literas magistratibus tradunt: deinde post paucos dies in Senatum veniunt, à Rhodiis petunt, ut in præsentia quidem nihil moveant, sed quid geratur velut è specula prospiciant: verùm si Romani contra fœderis leges Perseum & Macedones aggrediantur lacessere, pacem ut conciliare inter ipsos conentur. Id enim fieri, & interesse omnium, & Rhodiis præcipue convenire. Nam quò plus ipsi quàm cæteri æquabilitati juris & libertati studeant, (ut qui non suæ tantum libertatis sint custodes ac vindices, sed & reliquorum etiam Græcorum:) eo diligentiùs observare, sibique pro virili cavere ipsos debere ab illis, quorum mens & consilia in contrarium tendant. Hæc & similia his plura quum disseruissent legati, etsi placebat omnibus eorum oratio: quia tamen præoccupati benevolentia

Romanorum animi erant, & partis melioris auctoritas vincebat; cæteris quidem rebus comes se erga legatos exhibent: cæterùm responsi loco Perseum rogant, nequid hujusmodi à se postularet, unde possint existimari voluntati Romanorum contrarium aliquid facere. Antenor responsum quidem non accepit: verum reliqua Rhodiorum civilitate & humanitate usus, in Macedoniam est reversus.

Ῥωμαίους εὔνοια, καὶ νικῶντος αὐτοῖς τοῦ βελτίονος, τὰ μὲν ἄλλα ἀπεδέξαντο φιλανθρώπως τοὺς πρεσβευτάς· ἠξίουν δὲ τὸν Περσέα διὰ τῆς ἀποκρίσεως, εἰς μηδὲν αὐτοὺς παρακαλεῖν τοιοῦτο, ἐξ οὗ φανήσονται πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀντιπράττοντες βούλησιν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντήνορα τὴν μὲν ἀπόκρισιν οὐκ ἔλαβον, τὴν δὲ λοιπὴν φιλανθρωπίαν ἀποδεξάμενοι τῶν Ῥοδίων, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

LXVI.

Legationes Persei ad Bœotorum urbeis, & nonnullarum ex urbibus Bœotiæ ad ipsum.

QUUM esset relatum Perseo, nonnullas è civitatibus Bœotiæ in suscepta erga se benevolentia adhuc perstare, legatum eò misit Antigonum Alexandri filium. qui in Bœotiam ubi venit, cæteras quidem civitates, quòd nullam occasionem jungendæ cum iis societatis inveniret, prætermisit: Coroneam verò atq; Haliartum adiit, & ut ab amicitia Macedonum ne discederent, cives est hortatus. Qui propensis animis ejus orationem quum excepissent, & legatos in Macedoniam mittendos decrevissent; abit Antigonus, & ad Perseum reversus, quid in Bœotia egisset, illi exposuit. Nec multo post adsunt legati, præsidium mitti petentes ad illas civitates, quæ sectam Macedonum sequerentur:

ξς'.

Πρεσβεῖαι Περσέως τε πρὸς τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις, καὶ τινῶν ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸν Περσέα.

ΟΤΙ Περσεὺς πυνθανόμενος ἔτι τινὰς τῶν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεων ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, Ἀντίγονον ἐξαπέστειλε τὸν Ἀλεξάνδρου, πρεσβευτήν· ὃς καὶ παραγενόμενος εἰς Βοιωτοὺς, τὰς μὲν ἄλλας πόλεις παρῆκε, διὰ τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν λαμβάνειν ἐπιπλοκῆς· εἰς δὲ Κορώνειαν καὶ * Θήβας, ἔτι δ' Ἁλίαρτον εἰσελθὼν, παρεκάλεσε τοὺς ἀνθρώπους ἀντέχεσθαι τῆς πρὸς Μακεδόνας εὐνοίας. τῶν δὲ προθύμως ἀποδεχομένων τὰ λεγόμενα, καὶ πρεσβευτὰς ψηφισαμένων πέμπειν εἰς Μακεδονίαν, οὗτος μὲν ἀπέπλευσε, καὶ συμμίξας τῷ βασιλεῖ, διεσάφει τὰ κατὰ τὴν Βοιωτίαν. παραγενομένων δὲ καὶ τῶν πρεσβευτῶν μετ' ὀλίγον, καὶ παρακαλούντων βοήθειαν ἐκπέμψαι ταῖς πόλεσι ταῖς αἱρουμέναις τὰ Μακεδόνων·

τοὺς γὰρ Θηβαίους βαρεῖς ὄντας ἐπικεῖσθαι καὶ παρενοχλεῖν αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συμφρονεῖν σφίσι, μηδ' αἱρεῖσθαι τὰ Ῥωμαίων· ἅπερ ὁ Περσεὺς διακούσας, βοήθειαν μὲν οὐδαμῶς ἔφη δύνασθαι πέμπειν οὐδενὶ διὰ τὰς ἀνοχάς· καθόλου δ' αὐτοὺς παρεκάλει, Θηβαίους μὲν ἀμύνασθαι κατὰ δύναμιν, Ῥωμαίοις δὲ μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ τὴν ἡσυχίαν ἄγειν.

imminere enim illis infestos Thebanos & molestias exhibere, quod secum in suscipienda Romanorum parte consentire nollent. Horum postulatis responsum à Perseo est; præsidium quidem se, propter inducias cum Romanis factas, mittere non posse: ceterùm suadere, ut à Thebanorum quidem injuriis, quibus possent rationibus sese vindicarent: cum Romanis verò, ne bellum susciperent, sed pacem cum iis colerent.

ΞΖ.

Ἡ τῶν παρὰ Ῥοδίοις περσιζόντων σπουδὴ πρὸς τὸ ἀπάγειν τοὺς πολίτας ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων συμμαχίας.

LXVII.

Conatus ejus factionis quæ apud Rhodios Perseo favebat, abducendæ civitatis à societate Romanorum.

Ὅτι Γάϊος ἔτι περὶ τὴν Κεφαλληνίαν ὁρμῶν, ἐξέπεμψε τοῖς Ῥοδίοις γράμματα περὶ πλοίων ἐξαποστολῆς, συνθεὶς τὴν ἐπιστολὴν ἀλείπτῃ τινὶ Σωκράτει. παραγενομένων δὲ τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ῥόδον Στρατοκλέους πρυτανεύοντος τὴν δευτέραν ἑξάμηνον, καὶ τοῦ διαβουλίου προτεθέντος· τοῖς μὲν περὶ τὸν Ἀγαθάγητον καὶ Ῥοδοφῶντα, καὶ Ἀστυμήδην, καὶ ἑτέροις πλείοσιν, ἐδόκει πέμπειν τὰς ναῦς, καὶ συνάπτεσθαι τῆς ἀρχῆς εὐθέως τοῦ πολέμου, μηδεμίαν πρόφασιν ποιουμένους. οἱ δὲ περὶ τὸν Δίνωνα, καὶ Πολυάρατον, δυσαρεστοῦντες μὲν καὶ τοῖς ἤδη γεγονόσι φιλανθρώποις πρὸς Ῥωμαίους, τότε δὲ προθέμενοι τὸ τοῦ βασιλέως Εὐμένους πρόσωπον, ἤρξαντο λυμαίνεσθαι τὴν τῶν πολλῶν προαί-

Cajus Lucretius Prætor, dum circa Cephalleniam stabat classis, per literas cum Rhodiis egit, naves sibi mitti petens, eamque epistolam Socrati aliptæ tradidit perferendam. Hæc Rhodum illo tempore est perlata, quo posterioris semestris Stratocles Prytanis erat, qui summus est apud Rhodios magistratus. Quum ea de re consultatio haberetur, Agathageto quidem & Rhodophonti, & Astymedi ac pluribus aliis placebat, ut sine ulla tergiversatione, naves mitterent Rhodii, & ut jam inde à principio belli, cum Romanis sese jungerent. at Dino & Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur quæ antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, interposita tunc Eumenis persona alienare animos multitudinis

dinis ceperunt. Quippe suspectus vulgo Regis Eumenis animus erat; quicum & controversiam aliquam habebant, partim ob veterem caussam ex bello contra Pharnacem: cum Hellesponti fretum suis navibus obsidente Eumene, ne cui navi in Pontum transitus pateret, Rhodii se opposuerunt, & conatum ipsius impedierunt: partim quod paucis antè annis, occasione Lyciaci belli recruduerant inter ipsos odia: propter castella quædam & agrum, qui in extremis finibus situs oppositæ continentis Rhodiorum, (Peræam vulgo nominant;) à præsidiariis Eumenis quotidie infestabatur. quas omnes ob caussas cupidis auribus universa admittebant, quæ contra Regem dicerētur. Hac arreptâ ansâ, Dino epistolam ludibrio habere: cum diceret, non à Romanis eam fuisse missam, sed ab Eumene, qui id omni studio ageret, ut ad bellum ipsos traheret, ac populo impensas & molestias non necessarias conciliaret. Confirmandæ suæ sententiæ argumentum hoc afferebat; quòd ea epistola ab alipta nescio quo, vilis hoc genus sortis homine, allata Rhodum fuisset: quum nequaquam id sit moris Romanorum; qui ad perferendos ejusmodi nuntios, vel præcipuæ dignationis viros magno studio deligere soleant. Hæc autem illi dicebant, non quia ignorarent eam epistolam à Lucretio fuisse scriptam. nam id probe sciebant: sed ut multitudini persuaderent, ne ulla in re faciles se erga Romanos præberent, sed in omnibus lentos ac difficiles; quò offensionum & simultatis caus-

ρειν. Ὑπαρχούσης γὰρ τοῖς Ῥοδίοις ὑποψίας, καὶ διαφορᾶς πρὸς τὸν Εὐμένη, πάλαι μὲν ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Φαρνάκην· ὅτε τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἐφορμοῦντος ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον στόματος, χάριν τοῦ κωλύειν τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον, ἐπιλαβόμενοι τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ, καὶ διεκώλυσαν Ῥόδιοι· μικροῖς δ' αὖθις ὕστερον χρόνοις ἐκ τῶν Λυκιακῶν ἀναξαινομένης τῆς διαφορᾶς, ἔκ τινων ἐρυμάτων καὶ χώρας, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι μὲν ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς τῆς τῶν Ῥοδίων Περαίας, κακοποιεῖσθαι δὲ συνεχῶς διὰ τῶν ὑπ' Εὐμένει ταττομένων· ἐκ πάντων δὲ τούτων οἰκείως διέκειντο πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον κατὰ τοῦ βασιλέως. Διὸ ταύτης ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς οἱ περὶ τὸν Δίνωνα, διέσυρον τὴν ἐπιστολὴν, φάσκοντες, οὐ παρὰ Ῥωμαίων αὐτὴν ἥκειν, ἀλλὰ παρ' Εὐμένους, θέλοντος αὐτοῦ ἐκείνους κατὰ πάντα τρόπον ἐμβιβάζειν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ περιβάλλειν τῷ δήμῳ δαπάνας, καὶ κακοπαθείας οὐκ ἀναγκαίας. καὶ μαρτύριον ἐποίουν τῆς ἑαυτῶν ἀποφάσεως τὸ παραγεγονέναι φέροντα τὴν ἐπιστολὴν, ἀλείπτην τινὰ, καὶ τοιοῦτον ἄνθρωπον, οὐκ εἰωθότων τοῦτο ποιεῖν Ῥωμαίων· ἀλλὰ καὶ λίαν μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ προστασίας διαπεμπομένων ὑπὲρ τῶν τοιούτων. Ἔλεγον δὲ ταῦτα, καλῶς μὲν εἰδότες ὅτι συμβαίνει γεγράφθαι τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τοῦ Λουκρητίου· βουλόμενοι δὲ τοὺς πολλοὺς διδάσκειν μηδὲν ἑτοίμου ποιεῖν Ῥωμαίοις, ἀλλ' ἐν πᾶσι δυσχερεστεῖν καὶ διδόναι προσκοπῆς καὶ δυσαρεστήσεως

ἀφορμάς. ἦν γὰρ τὸ προκείμενον αὐτοῖς ἀπὸ μὲν τῆς πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας ἀλλοτριοῦν τὸν δῆμον· εἰς δὲ τὴν τοῦ Περσέως φιλίαν ἐμπλέκειν καθόσον οἷοί τ' ἦσαν. Συνέβαινε δὲ τοὺς προειρημένους οἰκείους ὑπάρχειν, διὰ τὸ, τὸν μὲν Πολυάρατον, ἀλαζονικόν τινα ὄντα καὶ κενόδοξον, ὑπόχρεων πεποιηκέναι τὴν οὐσίαν· τὸν δὲ Δίνωνα φιλάργυρον ὄντα καὶ θρασὺν ἐξ ἀρχῆς, οἰκεῖον εἶναι τὸ ἐκ τῶν δυναστῶν καὶ βασιλέων ἐπανορθώσεως. ἐφ' οἷς Στρατοκλῆς ὁ Πρύτανις ἐπαναστὰς, καὶ πολλὰ μὲν κατὰ τοῦ Περσέως εἰπὼν, πολλὰ δὲ περὶ Ῥωμαίων ἐπ' ἀγαθῷ, παρώρμησε τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ κυρῶσαι τὸ ψήφισμα, τὸ περὶ τῆς ἐξαποστολῆς τῶν πλοίων. Καὶ παραυτίκα καταρτίσαντες τριήρεις ἕξ, πέντε μὲν ἐξαπέστειλαν ἐπὶ Χαλκίδος, ἡγεμόνα συστήσαντες ἐπ' αὐτῶν Τιμαγόραν· τὴν δὲ μίαν εἰς Τένεδον, ἐφ' ἧς ἄρχων ἐπέπλει Τιμαγόρας. Ὃς καὶ καταλαβὼν ἐν Τενέδῳ Διοφάνην ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Περσέως πρὸς Ἀντίοχον, αὐτοῦ μὲν οὐκ ἐγένετο κύριος, τοῦ δὲ πληρώματος. ὁ δὲ Λουκρήτιος πάντας ἀποδεξάμενος φιλανθρώπως, τοὺς κατὰ θάλατταν παραγεγονότας συμμάχους, ἀπέλυσε τῆς χρείας· φήσας οὐ προσδεῖσθαι τὰ πράγματα τῆς κατὰ θάλατταν βοηθείας.

fæ nascerentur: id enim compositum ipsis erat, ut quantum possent ab Romanis eorum animos abalienarent, & Perseo conciliarent. Caussæ autem cur Perseo dicti viri faverent, erant: quod Polyaratu squidem homo ad ostentationem & inanem gloriam comparatus; contracto ære alieno, bona sua omnia creditoribus opposuerat. Dino verò avaritiæ deditus, atque audax, jam inde à principio vitæ rei familiari potentum & Regum largitionibus augendæ, studebat. Adversus istos quum Prytanis Stratocles sese comparasset, & multa contra Perseum disseruisset, Romanos è contrario multis laudasset; Rhodios pervicit, ut decretum de mittendis navibus sanciretur. Itaque sex triremibus extemplò instructis, Chalcidem quinque miserunt duce Timagora: unam Tenedum, cui præfectus est Timagoras alter. Hic inventum in Tenedo Diophanem, qui à Perseo ad Antiochum fuerat missus; ipsum quidem capere non potuit; at navem cum omni instrumento cepit. Lucretius, omnibus sociis quorum naves convenerant, benigne exceptis: quia nusquam erat maritimum bellum, opera eorum non est usus.

ΞΗ.

LXVIII.

Πρόσταγμα τοῖς Περσέως πρεσβευταῖς, καὶ τῆς Ἰταλίας ὑπὲρ τοῦ ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπαλλάττεσθαι.

Edictum Senatus, quo jubentur legati Persei Urbe excedere & finibus Italiæ.

ΟΤΙ οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας παραγεγονότων πρεσβευτῶν διακούσαντες, τὰ

ROMANI legationibus auditis quæ ex Asia venerant, Rhodiorum & reliquarum civitarum

tum statu cognito, legatis Persei Senatum præbuerunt. Tum igitur Solon atque Hippias de universis rebus dicere, & Patrum iram deprecari sunt conati. præcipuâ tamen curâ insidiarum Eumeni factarum crimen defensum. Postquam perorassent, Senatus, qui bellum jam ante decreverat, denuntiavit eis, ut & ipsi, & quicunque è gente Macedonum Romam tum forte advenisset, extemplo mœnibus Urbis, Italia intra trigesimum diem excederent. vocatos deinde in Senatum Consules hortati sunt Patres conscripti, ut ad omnes occasiones intenti, nulla in re cessarent.

τὰ κατὰ τὴν Ῥόδον, καὶ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις, προσεδέξαντο τοὺς παρὰ τοῦ Περσέως πρεσβευτάς· οἱ δὲ περὶ τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Ἱππίαν, ἐπειρῶντο μὲν, καὶ περὶ τῶν ὅλων λέγειν τι, καὶ παραιτεῖσθαι τὴν σύγκλητον· τὸ δὲ πλεῖον ἀπελογοῦντο περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ τὸν Εὐμένη. Ληξάντων δὲ τῆς δικαιολογίας αὐτῶν, πάλαι προδιειληφότες ὑπὲρ τοῦ πολεμεῖν, προσέταξαν αὐτοῖς ἐκ μὲν τῆς Ῥώμης αὐθημερὸν ἀπαλλάττεσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι Μακεδόσιν, ὅσοι παρεπιδημοῦντες ἔτυχον· ἐκ δὲ τῆς Ἰταλίας, ἐν τριάκοντα ἡμέραις ἐκχωρεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ὑπάτους ἀνακαλεσάμενοι παρώρμων ἔχεσθαι τοῦ καιροῦ, καὶ μὴ καθυστερεῖν.

LXIX.

ΞΘ.

Quomodo Perseus post relatam de Romanis victoriam, pacem petens, impetrare illam non potuit.

Populi Romani consuetudo, rebus adversis animos attollere; lætis, summittere.

Πῶς Περσεὺς ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους μάχῃ ἐπὶ κρεισσόνων γεγονὼς, καὶ εἰρήνης ὀρεγόμενος, ταύτης οὐκ ἔτυχε.

Ῥωμαίων ἔθος, ἐν ταῖς ἐλαττώσεσι μέγα φρονεῖν· ἐν ταῖς εὐτυχίαις μέτρια.

Post victoriam Macedonum concilium habenti Perseo de summa rerum, fuerunt ex ejus amicis, qui pro sententia dicerent, oportere ut legatos Rex mitteret ad Consulem; & conditionem etiamnum illi offerrent, eadem pendendi tributa, quæ olim pater bello devictus promisisset; iisdemque locis excedendi. Nam si his legibus pax daretur, gloriosum sibi finem

ΟΤΙ μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακεδόνων, συνεδρίου παρὰ τῷ Περσεῖ συναχθέντος, ὑπέδειξαν τινὲς τῶν φίλων, διότι δεῖ πρεσβείαν πέμψαι τὸν βασιλέα πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὑποδεχόμενον ἔτι καὶ νῦν, ὅτι φόρους δώσει Ῥωμαίοις, ὅσους πρότερον ὑπέσχετο ὁ πατὴρ καταπολεμηθεὶς, καὶ τόπων ἐκχωρήσει τῶν αὐτῶν. Ἐὰν γὰρ δέξωνται τὰς διαλύσεις, καλλίω ἔφασαν

ἔσεσθαι τῷ βασιλεῖ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ πολέμου, κεκρατηκότι διὰ τῶν ὑπαίθρων· καὶ καθόλου πρὸς τὸ μέλλον εὐλαβεστέρους ὑπάρξειν τοὺς Ῥωμαίους, πεῖραν εἰληφότας τῆς Μακεδόνων ἀνδρείας, εἰς τὸ μηδὲν ἄδικον, μηδὲ βαρὺ προστάττειν Μακεδόσιν. ἐάν τε μὴ δέξωνται θυμομαχοῦντες ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ἐκείνοις μὲν δικαίως νεμεσήσειν τὸ δαιμόνιον· αὐτῷ δὲ διὰ τὴν μετριότητα, συναγωνιστὰς ὑπάρξειν τοὺς θεούς, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ταῦτα μὲν ἐδόκει τοῖς πλείοσι τῶν φίλων· συγκαταθεμένου δὲ τοῦ Περσέως, ἐπέμποντο παραχρῆμα πρεσβευταί, Πάνταυχος Βαλάκρου, καὶ Μήδων Βεροιαῖος· ὧν παραγενομένων πρὸς τὸν Λικίνιον, εὐθέως ὁ στρατηγὸς συνῆγε συνέδριον. τῶν δὲ πρέσβεων διασαφησάντων τὰ κατὰ τὰς ἐντολάς, μεταστησάμενοι τοὺς περὶ τὸν Πάνταυχον, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν προσπεπτωκότων. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ὁμοθυμαδόν, ὡς βαρυτάτην δοῦναι τὴν ἀπόκρισιν. Ἴδιον γὰρ τοῦτο πάντη παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος, καὶ πάτριόν ἐστι· τὸ κατὰ μὲν τὰς ἐλαττώσεις αὐθαδεστάτους καὶ βαρυτάτους φαίνεσθαι· κατὰ δὲ τὰς ἐπιτυχίας, ὡς μετριωτάτους. τοῦτο δὲ διότι καλόν, πᾶς ἄν τις ὁμολογήσειεν· εἰ δὲ καὶ δυνατὸν ἐν ἐνίοις καιροῖς, εἰκότως ἄν τις ἐπαπορήσειεν. Πλὴν τότε γε τοιαύτην ἔδωκαν τὴν ἀπόκρισιν. ἐκέλευον γὰρ ἐπιτρέπειν τὸν Περσέα τὰ καθ' αὐτόν· καὶ καθόλου διδόναι τῇ συγκλήτῳ τὴν ἐξουσίαν, ὡς ἂν αὐτῇ δοκῇ βουλεύεσθαι περὶ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Πάνταυχον ταῦτα ἀκούσαντες, ἐ-

bello Regem impositurum; postquam patentibus campis acie victoriam esset adeptus: Romanos verò qui Macedonum virtutem forent experti, cautiores in posterum futuros, neque iniquum aut grave quicquam imperare Macedonibus ausuros. Quod si animis magis quàm viribus post cladem acceptam pertenderent, & oblatas conditiones respuerent: eorum quidem superbiam jure merito numen fore ulturum: ipsius vero moderationi, deos hominesque auxiliatores futuros. Hæc quum plerisque amicorum probaretur sententia, iisque & Perseus esset assensus; confestim legati mittuntur Pantauchus Balacri filius & Medo Berœensis. qui postquam ad Licinium venissent, Consul frequens concilium ad legatos audiendos dum mandata exponerent, adhibuit: deinde his summotis, de re proposita consultari ceptum. Omnium ea sententia fuit; responsum dandum quàm asperrimum. Est enim hoc perpetui moris Romanorum, quem à majoribus acceperunt; acceptis detrimentis maxime pervicaces, & hostibus infestos se ostendere: victoria verò parta, maxime moderatos. quod pulcherrimum esse institutum, nemo diffiteatur: sed id an omni tempore locum habere queat, jure aliquis dubitet. tum quidem certè responsum ejusmodi ab illis datum: jusserunt enim Perseum Romanis sese permittere, atque omnino liberam Senatui potestatem facere statuendi de Macedonia quod ipsi libitum esset. quo responso accepto, Pantauchus &

Medo

Medo ad Perseum reversi, Regi amicisque ejus legationem renuntiarunt. Quidam illorum superbiam admirati eaque re irritati, auctores Perseo fuerunt, ne quem posthac legatum neque nuntium ulla de re mitteret. at Perseo non ea mens fuit: qui summam pecuniæ adaugens, ad Licinium subinde mittebat. sed quum nihil proficeret, & plerique amici consilium reprehenderent, dicerentque, victorem ipsum facere, quæ victum aliquem fractis rebus deceat: tum demum posita spe rei per legationes conficiendæ, Sycurium versus unde erat profectus, castra movere est coactus. Atque hæc quidem ita se habebant.

πανῆλθον καὶ διεσάφουν τῷ Περσεῖ καὶ τοῖς φίλοις· ὧν τινες ἐκπληττόμενοι τὴν ὑπερηφανίαν, παρη-ξιοῦντο, καὶ συνεβούλευον τῷ Περσεῖ, μήτε διαπρεσβεύεσθαι μηκέτι, μήτε διαπέμπεσθαι περὶ μηδενός. οὐ μὴν ὁ Περσεὺς τοιοῦτος ἦν, ἀλλὰ προσθεὶς καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ τῶν χρημάτων, διεπέμπετο πλεονάκις πρὸς τὸν Λικίνιον. προκόπτων δ' οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων φίλων ἐπιτιμώντων αὐτῷ, καὶ φασκόντων, ὅτι νικῶν ποιεῖ τὰ τοῦ λειπομένου καὶ τοῖς ὅλοις ἐπταικότος· οὕτως ἠναγκάσθη, τὰς διαπρεσβείας ἀπογνοὺς, μεταστρατοπεδεῦσαι πάλιν ἐπὶ τὸ Συκύριον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν.

LXX.

Rhodiorum cum Rege Perseo super redemptione captivorum conventio.

Quo tempore liberatus est Perseus bello contra Romanos, quum venisset Rhodum Antenor missu Persei ad redimendos captivos qui cum Diophane navigabant, magnopere hæsitatum est ab iis qui Rempub. administrabant, quid opus esset facto. nam Philophroni & Theæteto nullo placebat modo, ut Rhodii Persei rebus se immiscerent. Dinoni contra & Polyarato id placebat. ac tandem facta est cum Perseo super captivorum redemptione conventio.

Ο.

Ῥοδίων διάταξις πρὸς τὸν Περσέα, περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν, ἡνίκα Περσεὺς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Ῥωμαίους ἀπελύθη, Ἀντήνορος παραγενομένου παρὰ τοῦ Περσέως περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως, τῶν μετὰ Διοφάνους πλεόντων, ἐνέπεσε μεγάλη τοῖς πολιτευομένοις ἀπορία, περὶ τοῦ τί δέον εἴη ποιεῖν. τοῖς μὲν γὰρ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Θεαίτητον, οὐδαμῶς ἤρεσκε προσδέχεσθαι τῶν τοιούτων ἐπιπλοκήν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Δείνωνα καὶ Πολυάρατον ἤρεσκε. καὶ τέλος ἐποιήσαντο διάταξιν πρὸς τὸν Περσέα, περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων διαλυτρώσεως.

ΟΑ.

ΟΑ.

Πρεσβεία Ἀντιόχου πρὸς Ῥωμαίους.

ΟΤΙ Ἀντίοχος ὁρῶν ἐκφανῶς ἤδη τοὺς κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρασκευαζομένους εἰς τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον· εἰς μὲν τὴν Ῥώμην ἔπεμψε πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Μελέαγρον, ἐντειλάμενος λέγειν τῇ συγκλήτῳ, καὶ διαμαρτύρεσθαι, διότι παρὰ πάντα τὰ δίκαια Πτολεμαῖος αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλει.

LXXI.

Antiochi legatio ad Romanos.

ANTIOCHUS ubi vidit manifesto jam Regem Alexandriæ ad bellum pro Cœle Syria se parare, Meleagrum misit Romam legatum, qui mandatu suo Patribus conscriptis nuntiaret & testans fœdera diceret, præter omne jus à Ptolemæo se invadi.

ΟΒ.

Πρεσβεῖαι πρὸς τὴν σύγκλητον Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου τῶν βασιλέων.

ΟΤΙ τοῦ πολέμου τοῦ περὶ Κοίλης Συρίας ἤδη καταρχὴν λαβόντος, Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ τοῖς βασιλεῦσιν, ἧκον πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην· παρὰ μὲν Ἀντιόχου, Μελέαγρος, καὶ Σωσιφάνης, καὶ Ἡρακλείδης· παρὰ δὲ Πτολεμαίου, Τιμόθεος, καὶ Δάμων. Συνέβαινε δὲ κρατεῖν τὸν Ἀντίοχον τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην πραγμάτων. ἐξ οὗ γὰρ Ἀντίοχος ὁ πατὴρ τοῦ νῦν λεγομένου βασιλέως, ἐνίκησε τῇ περὶ τὸ Πάνιον μάχῃ τοὺς Πτολεμαίου στρατηγούς· ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπείθοντο πάντες οἱ προειρημένοι τόποι τοῖς ἐν Συρίᾳ βασιλεῦσι. Διόπερ ὁ μὲν Ἀντίοχος ἡγούμενος τὸν κατὰ πόλεμον ἰσχυροτάτην

LXXII.

Antiochi & Ptolemæi Regum legationes ad Senatum missæ.

QUUM jam esset inchoatum à Regibus Antiocho & Ptolemæo bellum pro Cœle Syria, Romam legati venerunt; Antiochi quidem, Meleager, Sosiphanes & Heraclides; Ptolemæi verò, Timotheus & Damon. Erat autem illo tempore Antiochus, in Cœle Syria & Phœnice rerum dominus. nam postea quam Antiochus, pater illius de quo nunc loquimur Regis, ad Panium duces Ptolemæi devicit, ex illo tempore omnia commemorata loca Syriæ Regibus paruerunt. Itaque Antiochus, qui bello quæsitorum justissimam atque

hone-

honestissimam possessionem esse existimabat, pro suis illa habebat. at Ptolemæus, qui putaret priorem Antiochum contra jus & fas pupillari patris sui ætati insidiatum, urbes ipsi eripuisse quas in Syria Coela habebat, cedere ei locis illis non poterat. Propterea venit Meleager, ut Senatum testaretur, priorem Ptolemæum contra omne jus ipsum lacessere. Timotheus verò ad renovandam amicitiam venerat, & imponendum finem bello contra Perseum: præcipuè autem ad observandos Meleagri cum Romanis congressus. Sed de pace quidem cum Perseo, M. Æmilii consilium secutus, ne facere quidem verba est ausus. amicitiam verò ubi renovasset, & congruentia postulatis suis responsa accepisset, Alexandriam est reversus. Meleagro Senatus respondit, Quinto Marcio se permissurum, ut de iis rebus ad Ptolemæum scribat, ita ut esse è re populi Rom. fideque sua viderit. Et hæ quidem res impræsentiarum hoc pacto sunt administratæ.

καὶ καλλίστην εἶναι κτῆσιν, ὡς ὑπὲρ ἰδίαν ἐποιεῖτο τὴν σπουδήν. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀδίκως ὑπολαμβάνων τὸν πρότερον Ἀντίοχον συνεπιθέμενον τῇ τοῦ πατρὸς ὀρφανίᾳ παρῃρῆσθαι τὰς κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεις αὐτοῦ, οὐχ οἷός τε ἦν ἐκείνῳ παραχωρεῖν τῶν τόπων τούτων. Διόπερ οἱ περὶ τὸν Μελέαγρον ἧκον, ἐντολὰς ἔχοντες μαρτύρασθαι τὴν σύγκλητον, διότι Πτολεμαῖος αὐτῷ παρὰ πάντα τὰ δίκαια τὰς χεῖρας ἐπιβάλλει πρότερος· οἱ δὲ περὶ τὸν Τιμόθεον, περί τε τῆς φιλανθρώπων ἀνανεώσεως, καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ πρὸς Περσέα πολέμου· μάλιστα δὲ παρατηρεῖν τὰς τῶν περὶ τὸν Μελέαγρον ἐντεύξεις. Περὶ μὲν οὖν τῆς διαλύσεως, οὐκ ἐθάρρησαν εἰπεῖν, Μάρκου συμβουλεύσαντος αὐτοῖς Αἰμιλίου. περὶ δὲ τῶν φιλανθρώπων, ἀνανεωσάμενοι, καὶ λαβόντες ἀποκρίσεις ἀκολούθους τοῖς ἀξιουμένοις, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. τοῖς δὲ περὶ τὸν Μελέαγρον, ἡ σύγκλητος ἀπεκρίθη· διότι Κοΐντῳ Μαρκίῳ δώσει τὴν ἐπιτροπὴν γράψαι τι περὶ τούτων πρὸς Πτολεμαῖον, ὡς αὐτῷ δοκεῖ συμφέρειν ἐκ τῆς ἰδίας πίστεως. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐχειρίσθη κατὰ τὸ παρόν.

LXXIII.

Rhodii per legatos & amicitiam cum Romanis renovant: & frumenti exportandi veniam impetrant.

ILLIS ipsis temporibus inclinante æstate & Rhodiorum

ΟΓ.

Ῥόδιοι διὰ πρεσβείας τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν ἀνανεοῦνται, καὶ σίτου ἐξαγωγὴν ἑαυτοῖς ἐξεργάζονται.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ἦλθον καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσβεις,

πρέσβεις, ἤδη τῆς θερείας ληγούσης, Ἡγησίλοχος, καὶ Νικαγόρας, καὶ Νίκανδρος· τήν τε φιλίαν ἀνανεωσόμενοι, καὶ σίτου θέλοντες ἐξαγωγὴν λαβεῖν· ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν διαβολῶν ἀπολογησόμενοι, τῶν λεγομένων κατὰ τῆς πόλεως. Ἐκφανέστατα γὰρ ἐδόκουν στασιάζειν ἐν τῇ Ῥόδῳ· οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀγαθάγητον καὶ Φιλόφρονα, καὶ Ῥοδοφῶντα, καὶ Θεαίτητον, ἀπηρεισμένοι πάσας τὰς ἐλπίδας ἐπὶ Ῥωμαίους· οἱ δὲ περὶ τὸν Δίνωνα, καὶ Πολυάρατον, ἐπὶ Περσέα καὶ Μακεδόνας. ἐξ ὧν πλεονάκις ἐν τοῖς ἐκείνων πράγμασι ἀντιρρήσεως γινομένης, καὶ διαλογιζομένων τῶν διαβουλίων, ἐλάμβανον ἀφορμὰς οἱ βουλόμενοι λογοποιεῖν κατὰ τῆς πόλεως. Οὐ μὴν ἥγε σύγκλητος τότε προσεποιήθη τούτων οὐδὲν, καίπερ ἀκριβῶς εἰδυῖα τὰ γινόμενα παρ' αὐτοῖς. σίτου δὲ δέκα μυριάδας μεδίμνων ἐξάγειν ἐκ Σικελίας ἀφῆκαν. Ταύτῃ μὲν οὖν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε διὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευτῶν. ἀναλόγως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπήντησε τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονόσι, τηροῦσι τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

legati venerunt, Hegesilochus, Nicanor & Nicander: tum ad renovandam amicitiam, tum ut facultatem exportandi frumenti acciperent: simul ut criminationibus responderent, quæ civitati objiciebantur. Erat namque notissimum, intestina seditione laborare Rhodios: quum Agathagetus, Philophron, Rhodophon & Theætetus spes omnes suas in Romanis defixissent: Dino contrà & Polyaratus, in Perseo & Macedonibus. ex quo persæpe fiebat, ut rebus quæ ad deliberandum proponebantur in contrarias partes disceptatis, & dissidentibus sententiis, occasionem inde sumerent, qui detractum ire civitati cupiebant. Verum Patres nihil eorum sibi innotuisse simulabant; qui tamen omnia quæ apud illos fuerant gesta probe norant. frumenti verò exportandi è Sicilia ad centum mille modiûm potestatem fecerunt. At Senatus quidem Rom. cum Rhodiorum legatis ita egit. itemque erga omnes alios Græcorum legatos, qui eandem sequebantur sectam, similiter se gessit. hic tum fuit Italiæ status.

ΟΔ.

Τῶν περὶ Γάϊον Ποπίλιον περιπορευομένων τὰς τῆς Ἀχαΐας πόλεις, συνάγεται αὐτοῖς εἰς Αἴγιον τῶν Ἀχαιῶν ἡ βουλή.

Τοῖς αὐτοῖς ἐν Αἰτωλίᾳ συνάγεται ἐκκλησία εἰς Θέρμον.

LXXIV.

C. Popilio legató Rom. urbes Graciæ circumeunte, datur illi concilium Achaorum Ægii.

Eadem legatio ad multitudinem admittitur in Ætolia Thermi.

Factio-

Factiones duæ in conventu Ætolico, aliis res ad Romanos trahentibus, aliis aliter sentientibus.

Στάσις τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ συνόδου, τῶν μὲν ῥωμαϊζόντων, τῶν δὲ πρὸς τοὐναντίον προσηγεόντων.

Consultatio principum gentis Achæorum super ista legatione Rom. & imminente Persico bello.

Σκέψις τῶν ἐν Ἀχαιοῖς προεστώτων ὑπὲρ τῆς πρεσβείας ταύτης τῶν Ῥωμαίων.

Archonis Prætura, & Polybii Præfectura equitum.

Ἀρχωνος στρατηγία, καὶ Πολυβίου ἱππαρχία.

Attalus petit ab Achæis ut fratris sui Regis Eumenis honores dejectos restituere in integrum velint.

Ἀττάλου δέησις ὑπὲρ τοῦ ἀποκαταστῆσαι ἐν Ἀχαιοῖς τὰς τοῦ Ευμένους τιμάς.

PER idem tempus Aulus Hostilius proconsul, hiberna cum copiis in Thessalia habens, legatos circum civitates Græciæ misit, C. Popilium, & Cn. Octavium: qui Thebas primò venerunt; ubi laudatis civibus, hortati eos sunt ut in populi Rom. amicitia manerent. Secundum hæc Peloponnesi omnes urbes adeunt, & Senatusconsultum, de quo paullo antè sumus locuti, ostentantes clementiam humanitatemque Senatus ubique prædicant: simul in sermonibus significationem dabant, notos sibi esse in singulis civitatibus, eos qui ab amicitia Romanorum longius quàm par esset recederent: similiterque illos, qui pronis animis in eam incumberent. eratque omnibus manifestum, non minus offensæ apud ipsos contrahi, si quis lentum se præberet, quam si palam factionis esset contrariæ. Quæ res sollicito & an

ΟΤΙ Αυλος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, ἀντιστράτηγος ὤν, καὶ παραχειμάζων ἐν Θετταλίᾳ μετὰ τῶν δυνάμεων, ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς, εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους, Γάϊον Ποπίλλιον, καὶ Γνάϊον Οκταούϊον· οἳ πρῶτον μὲν εἰς Θήβας ἐλθόντες, ἐπῄνεσαν καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Θηβαίους, διαφυλάττειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους εὔνοιαν. Ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπιπορευόμενοι τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις, ἐπιδεικνύειν ἐπειρῶντο τοῖς ἀνθρώποις, τὴν τῆς συγκλήτου πρᾳότητα, καὶ φιλανθρωπίαν, προφερόμενοι τὰ δόγματα τὰ μικρῷ πρότερον ῥηθέντα· ἅμα δὲ διὰ τοῦ λόγου παρενέφαινον, ὡς εἰδότες τοὺς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων παρὰ τὸ δέον ἀναχωροῦντας· ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς προσπίπτοντας. καὶ δῆλοι πᾶσιν ἦσαν δυσαρεστούμενοι τοῖς ἀναχωροῦσιν, οὐχ ἧττον ἢ τοῖς ἐκφανῶς ἀντιπράττουσιν. ἐξ ὧν τοὺς πολλοὺς εἰς ἐπί-

στασιν καὶ διαπόρησιν ἦγον, ὑπὲρ τοῦ, τί ποτ᾽ ἂν ἢ λέγοντες ἢ πράττοντες εὐστοχοῖεν τῶν παρεστώτων καιρῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Γάιον, συναχθείσης τῆς τῶν Ἀχαιῶν ἐκκλησίας, ἐλέγοντο μὲν βεβουλεῦσθαι κατηγορήσειν τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν, καὶ τὸν Ἄρχωνα, καὶ Πολύβιον, καὶ παραδείξειν ἀλλοτρίους ὑπάρχοντας τῆς τῶν Ῥωμαίων αἱρέσεως, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγοντας κατὰ τὸ παρὸν, οὐ φύσει τοιούτους ὄντας· ἀλλὰ παρατηροῦντας τὰ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύοντας. Οὐ μὴν ἐθάρρησαν τοῦτο ποιῆσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν εὔλογον ἀφορμὴν ἔχειν κατὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν. Διὸ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς βουλῆς εἰς Αἴγιον, ἀσπαστικήν τε καὶ παρακλητικὴν ποιησάμενοι τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἔντευξιν, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. καὶ πάλιν ἐκεῖ συναχθείσης αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας εἰς Θέρμον, παρελθόντες εἰς τοὺς πολλοὺς, παρακλητικοὺς καὶ φιλανθρώπους διελέχθησαν λόγους. τὸ δὲ συνέχον αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας, ὁμήρους ἔφασαν δεῖν δοθῆναι σφίσι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν. τούτων δὲ καταβάντων, Πρόανδρος ἐπαναστὰς, ἐβούλετο τινὰς εὐχρηστίας τὰς αὐτοῦ γεγενημένας εἰς τοὺς Ῥωμαίους προφέρεσθαι, καὶ κατηγορεῖν τῶν διαβαλλόντων αὐτόν· ἐφ᾽ ὃν Γάιος πάλιν ἐπαναστὰς καὶ καλῶς εἰδὼς ἀλλότριον αὐτὸν ὄντα Ῥωμαίων, ὅμως ἐπῄνεσε, καὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἀνθωμολογήσατο. Μετὰ δὲ τοῦτον, προελθὼν Λυκίσκος, ἐπ᾽ ὀνόματος μὲν, οὐδενὸς ἐποιήσατο κατηγορίαν· καθ᾽ ὑπόνοιαν δὲ, πολλῶν. Ἔφη γὰρ, περὶ μὲν τῶν κορυφαίων, καλῶς βεβουλεῦσθαι Ῥωμαίους, ἀπαγαγόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥώμην· λέγων τοὺς περὶ τὸν Εὐπόλεμον καὶ Νίκανδρον· τοὺς δὲ συνα-

xios plerosq; reddebat, quibus dictis factisve suas rationes ad præsentem statum satis accommodare possent. Enimverò Popilius cæterique legati, convocato Achaico concilio accusaturi Lycortam, Archonem, & Polybium dicebātur; & probaturi alienos eos esse à consiliis populi Romani; eosque in præsentia quiescere, non quòd quietis & publice tranquillitatis studio ducātur; sed quia exitus rerū observent & temporū opportunitatibus immineant. Id tamen facere non sunt ausi legati; ut qui nihil haberent quod dictis viris cūm aliquā similitudine veri objicerent. Itaque posteaquam coactū Ægii concilium adiissent, benigneque omnes salutassent, cohortatiq; essent, in Ætoliam trajecerunt. Ibi quoq; congregatum Thermi concilium adeunt, benigna & prolixa oratione multitudinem ad officium hortaturi. Cæterum caussa præcipua convocati concilii erat, quòd obsides sibi dari ab Ætolis postulabant. qui ubi advenissent, surgit Proander ,& commemoratis aliquot suis in populum Rom. meritis, invehi in eos incipiebat, qui se falsis criminationibus onerarent; at Cajus iterum surgens, licet probe perspectum ejus alienum à Romanis animum haberet; laudavit tamen, & omnibus quæ dixerat est assensus. Post hunc procedit in medium Lyciscus, nominatim quidem neminem accusans; suspiciones verò in multos jaciens. Dixit enim; Recte quidem Romanos consuluisse in eo quod gentis principes (Eupolemum & Nicandrum intelligens) Romam abduxissent: sed remanere adhuc in Ætolia

Ætolia adjutores illorum, & eorundem consiliorum participes: quos omnes, nisi liberos suos ultro obsides Romanis tradant, simili ratione ad bonam mentem esse revocandos. maxime autem Archidamum & Pantaleontem sermo ejus designabat. Hic verò quum dicendi vices alii concessisset, surgit Pantaleon; & postquam paucis verbis Lycisco fecisset convitium, quem sine pudore, & illiberaliter potentioribus adulari dixit: ad Thoantem se convertit; hunc ratus esse cujus calumniis peteretur, quæ fidem eo magis mererentur, quod nulla mutui inter ipsos odii esset suspicio. Hic igitur, partim revocatis in memoriam Antiochici belli temporibus, partim ingrati animi vitio illi exprobrato, quòd quum deditione traditus Romanis fuisset; per suam & Nicandri legationem, insperatam salutem esset adeptus: citò Achæos impulit, ut non solum Thoanti obstreperent quoties verba facere conaretur; verum etiam communi consensu lapidibus eum peterent. Quæ ubi acciderunt, Popilius brevi sermone castigata Ætolorum amentia, qui Thoantem lapidabant: mox cum legationis collega in Acarnaniam est profectus, facto de obsidibus silentio: erantque omnia in Ætolia suspicionum mutuarum, & tumultuum plena. Dum in Acarnania morantur legati advertit animos Græcorum hæc legatio, ut quid ageretur ducerent accuratius sibi observandum. Iis igitur assumptis, qui in reliqua administratione publicæ rei consentiebant, (hi erant Arcesilaus, Ariston Megalopolitanus, Stra-

γωνιστὰς, καὶ τοὺς παραστάτας τοὺς ἐκείνων, ἔτι μὲν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν ὡς δεῖν ἅπαντας τῆς αὐτῆς τυχεῖν ἐκείνοις ἐπιστροφῆς, ἂν μὴ παραδῶσι τὰ τέκνα Ῥωμαίοις εἰς ὁμηρίαν· μάλιστα δὲ κατ' Ἀρχιδάμου καὶ Πανταλέοντος ἐποιεῖτο τὰς ἐμφάσεις. τούτου δὲ μεταχωρήσαντος, Πανταλέων ἀναστὰς, τὸν μὲν Λυκίσκον, διὰ βραχέων ἐλοιδόρησε, φήσας αὐτὸν ἀναισχύντως καὶ ἀνελευθέρως κολακεύειν τοὺς ὑπερέχοντας· ἐπὶ δὲ τὸν Θόαντα μετέβη, τοῦτον ὑπολαμβάνων εἶναι τὸν ἀξιοπίστως ἐνιέντα τὰς κατ' αὐτῶν διαβολὰς, τῷ δοκεῖν μηδεμίαν ὑπάρχειν αὐτοῖς πρὸς τοῦτον διαφοράν· καὶ τὰ μὲν ὑπομνήσας τῶν κατ' Ἀντίοχον καιρῶν, τὰ δὲ ὀνειδίσας εἰς ἀχαριστίαν αὐτῷ· διότι δοθεὶς ἔκδοτος Ῥωμαίοις, πρεσβευσάντων αὐτοῦ καὶ Νικάνδρου, τύχῃ τῆς σωτηρίας ἀνελπίστως, ταχέως ἐξεκαλέσατο τοὺς Ἀχαιοὺς, εἰς τὸ μὴ μόνον θορυβεῖν τὸν Θόαντα, ὅτε βουληθεὶς τι λέγειν, . . . καὶ βάλλειν ὁμοθυμαδόν. Γενομένων δὲ τούτων, βραχέα καταμεμψάμενος ὁ Γάϊος τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐπὶ τῷ βάλλειν τὸν Θόαντα· οὗτος μὲν εὐθέως μετὰ τοῦ συμπρεσβευτοῦ ἀπῆρεν εἰς Ἀκαρνανίαν, ἐκσιωπηθεὶς περὶ τῶν ὁμήρων. τὰ δὲ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν, ἐν ὑποψίαις ἦν πρὸς ἀλλήλους καὶ ταραχαῖς ὁλοσχερέσιν. Κατὰ δὲ τὴν Ἀκαρνανίαν, ... ὅτι ἔδοξε τοῖς Ἕλλησι περὶ τῆς πρεσβείας ἐπιστάσεως χρείαν ἔχειν τὸ γινόμενον. παραλαβόντες οὖν τοὺς κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ὁμογνωμονοῦντας, οὗτοι δ' ἦσαν Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων Μεγαλοπολίτης, Στρά-

τιος Τριταιεύς, Ξένων Πατρεύς, Ἀπολλωνίδης Σικυώνιος, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν ἐνεστώτων. ὁ μὲν οὖν Λυκόρτας, ἔμενεν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, κρίνων μήτε Περσεῖ, μὴ Ῥωμαίοις συνεργεῖν μηδὲν ὁμοίως, μηδ᾽ ἀντιπράττειν μηδετέροις. τὸ μὲν γὰρ συνεργεῖν, ἀλυσιτελὲς ἐνόμιζεν εἶναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, προορώμενος τὸ μέγεθος τῆς ἐσομένης ἐξουσίας περὶ τοὺς κρατήσαντας· τὸ δ᾽ ἀντιπράττειν ἐπισφαλές, διὰ τὸ πολλοῖς καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις Ῥωμαίων ἀντωφθαλμηκέναι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων κατὰ τοὺς ἀνώτερον καιρούς· ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης καὶ Στράτων, ἀντιπράττειν μὲν ἐπιτηδὲς Ῥωμαίοις οὐκ ᾤοντο δεῖν· τοὺς δ᾽ ὑπερκυβιστῶντας καὶ διὰ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἰδίᾳ χάριν ἀποτιθεμένους παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ τοῦτο πράττοντας παρὰ τοὺς νόμους, καὶ παρὰ τὸ κοινῇ συμφέρον, τούτους ἔφασαν δεῖν κωλύειν, καὶ πρὸς τούτους ἀντοφθαλμεῖν ἀνδρώδως. ὁ δ᾽ Ἄρχων ἀκολουθεῖν ἔφη δεῖν τοῖς καιροῖς, καὶ μὴ διδόναι τοῖς ἐχθροῖς ἀφορμὴν εἰς διαβολήν, μηδὲ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν αὐτὴν ἐλθεῖν διάθεσιν τοῖς περὶ Νίκανδρον· οἵτινες πρὶν ἢ λαβεῖν πεῖραν τῆς τούτων ἐξουσίας, ἐν ταῖς μεγίσταις εἰσὶ ταλαιπωρίαις. Ταύτης δὲ τῆς γνώμης μετεῖχον, Πολύαινος, Ἀρκεσίλαος, Ἀρίστων, Ξένων. Διὸ καὶ τὸν μὲν Ἄρχωνα πρὸς τὴν στρατηγίαν ἔδοξεν αὐτοῖς εὐθέως προπορεύεσθαι· τὸν δὲ Πολύβιον πρὸς τὴν ἱππαρχίαν. Τούτων δὲ νεωστὶ γεγονότων, καὶ προδιειληφότων τῶν περὶ τὸν Ἄρχωνα, διότι δεῖ συμπράττειν Ῥωμαίοις καὶ τοῖς τούτων φίλοις, τυχικῶς πως συνέβη τὸν Ἄτταλον πρὸς ἑτοίμους ὄντας ποιήσασθαι τοὺς

tius Trittæensis, Xeno Patarensis, Apollonides Sicyonius:) de re proposita consultabant. Et Lycortas quidem in sententia manens quam à principio habuerat; censebat Perseo Romanisque pariter neque opem ferendam, neque resistendum. nam auxiliari quidem, omnibus Græcis conducibile non esse autumabat: quanta esset futura victoris potentia animo prospiciens: resistere vero, periculosum rebatur; quod jam antea in publicis consiliis ausi essent multis, iisque clarissimis, proceribus Romanis se opponere. Apollonides & Strato, ut Græci ex professo Romanis adversarentur, non probabant: verùm si qui aleam periculosissimam jaci vellent, & proditione salutis publicæ privatim sibi Romanorum gratiam irent quæsitum; horum impediendos esse conatus, & fortiter iis esse resistendum. Archoni placebat, ut temporum rationem haberent; ne hostibus calumniandi occasio daretur: denique cavendum esse ne sua culpa idem infortunium incurrerent, cum Nicandro; qui priusquam Romanorum potentiam esset expertus, in maximas calamitates incidisset. Eadem fuit sententia & Polyæni, Arcesilai, Aristonis, & Xenonis. Propterea placuit, ut ad Præturam gentis statim procederet Archo: ad equitum verò præfecturam Polybius. Hæc quum ita essent gesta, & jam haberet constitutum Archo, auxiliandum esse Romanis & eorum amicis; casu evenit, ut Attalus regis Eumenis frater paratum offenderet,

quando

quando ipsum convenit. Itaque lætus Archon assentiri illi, & ad impetranda quæ postulabat suam operam ei polliceri. Missi deinde sunt ab Attalo legati, qui gentis concilium adierunt, quod erat prius è duobus legitimis. Ubi quum apud Achæos verba fecissent de restituendis Regi honoribus; rogassentque ut in Attali gratiam hoc facerent: quæ super eo multitudinis voluntas esset cognosci non poterat: ad contradicendum verò multi multis de caussis surrexerunt. Nam qui auctores initio fuerant tollendorum Eumenis honorum, ratam manere suam sententiam volebant: alii suo privatim nomine Regi offensi, ejus ulciscendi opportunum tempus nactos se putabant: quosdam impellebat invidia erga fautores Attali; ut omni studio contenderent, ne is rem perficeret. Tandem surgit Archon, ut legatorum petitionem adjuvaret: res namque ipsa postulabat, ut Prætor sententiam diceret. Is locutus pauca discedit: veritus ne quia magnis impensis magistratus ipsi constabat, spe lucelli cujusdam ductus, id consilium dare videretur. In summa omnium perturbatione & consilii inopia, surgit Polybius; qui longam orationem habuit, multitudini præcipuè gratam, qua de facto ab Achæis decreto super tollendis honoribus differens; esse in eo scriptum ostendebat, honores illos tollendos, qui essent indecori & contra leges: nequaquam verò omnes tollendos. Sed Sosigenem & Diopithem Rhodios, qui per id tempus judicia exercebant, offensos privatis ex caussis

λόγους. Διὸ καὶ προθύμως αὐτῷ κατανεύσαντος, ὑπέσχετο συμπράξειν ὑπὲρ τῶν παρακαλουμένων. Τοῦ δ' Ἀττάλου πέμψαντος πρεσβευτὰς, καὶ παραγενομένων τούτων εἰς τὴν πρώτην ἀγορὰν, καὶ διαλεγομένων τοῖς Ἀχαιοῖς περὶ τοῦ τὰς τιμὰς ἀποκατασταθῆναι τῷ βασιλεῖ, καὶ παρακαλούντων ποιῆσαι τοῦτο, διὰ τὸν Ἀττάλου χάριν· ὁ μὲν ὄχλος ἄδηλος ἦν, ἐπὶ τίνος ὑπάρχει γνώμης· πρὸς δὲ τὴν ἀντιλογίαν ἀνίσταντο πολλοὶ, καὶ διὰ πολλὰς αἰτίας. οἱ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς αἴτιοι γενόμενοι τῆς ἀναιρέσεως τῶν τιμῶν, βεβαιοῦν ἐβούλοντο τὴν αὐτῶν γνώμην· οἱ δὲ ἐκ τῶν κατ' ἰδίαν ἐγκλημάτων, ὑπέλαβον καιρὸν ἔχειν ἀμύνεσθαι τὸν βασιλέα· τινὲς δὲ διὰ τὸν πρὸς τοὺς συμπράττοντας φθόνον, ἐφιλοτιμοῦντο μὴ κρατῆσαι τὸν Ἄτταλον τῆς ἐπιβολῆς. ὁ δ' Ἄρχων ἀνέστη μὲν βοηθήσων τοῖς πρεσβευταῖς· ἐκάλει γὰρ τὸ πρᾶγμα τὴν τοῦ στρατηγοῦ γνώμην· βραχέα δ' εἰπὼν ἀνεχώρησε διευλαβηθεὶς· μὴ δόξῃ κέρδους τινὸς ἕνεκεν συμβουλεύειν, διὰ τὸ, πλῆθος ἱκανὸν χρημάτων εἰς τὴν ἀρχὴν δεδαπανηκέναι. Πολλῆς δ' οὔσης ἀπορίας, ὁ Πολύβιος ἀναστὰς, ἐποιήσατο μὲν καὶ πλείονας λόγους, μάλιστα δὲ προσέδραμεν πρὸς τὴν τῶν πολλῶν γνώμην· ὑποδείξας τὸ γεγονὸς ἐξ ἀρχῆς ψήφισμα τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ τῶν τιμῶν· ἐν ᾧ γεγραμμένον ἦν, ὅτι δεῖ τὰς ἀπρεπεῖς ἀρθῆναι τιμὰς, καὶ τὰς παρανόμους, οὐ μὰ Δί' ἁπάσας· τοὺς δὲ περὶ Σωσιγένην καὶ Διοπείθην Ῥοδίους, δικαστὰς ὑπάρχοντας κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, καὶ διαφερομένους ἔκ τινων ἰδίαν πρὸς τὸν Εὐμένη, λα-

δομένους ἔφη τῆς ἀφορμῆς ταύτης, πάσας ἀνατετροφέναι τὰς τιμὰς τοῦ βασιλέως· καὶ τοῦτο πεποιηκέναι παρὰ τὸ τῶν Αχαιῶν δόγμα, καὶ παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν· καὶ τὸ μέγιστον, παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ καλῶς ἔχον. οὐ γὰρ ὡς ἠδικημένους τοὺς Αχαιοὺς βουλεύσασθαι τὰς τιμὰς αἴρειν τὰς Ευμένους· ἀλλὰ μείζους αὐτοῦ ζητοῦντος τῶν εὐεργεσιῶν, τούτῳ προσκόψαντας ψηφίσασθαι τὸ πλεονάζον περιελεῖν. Διόπερ ἔφη δεῖν, καθάπερ οἱ δικασταὶ τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐπίπροσθεν ποιήσαντες τοῦ τῶν Αχαιῶν εὐσχήμονος, ἀνέτρεψαν πάσας τὰς τιμάς· οὕτω τοὺς Αχαιοὺς κυριώτατον ἡγησαμένους τὸ σφίσι καθῆκον καὶ πρέπον, διορθώσασθαι τὴν τῶν δικαστῶν ἁμαρτίαν· καὶ καθόλου τὴν πρὸς τὸν Ευμένη γεγενημένην ἀλογίαν. ἄλλως τε καὶ μέλλοντας, μὴ μόνον ἐπ' αὐτὸν τὸν βασιλέα τὴν χάριν ἀποδίδοσθαι ταύτην, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰς τὸν ἀδελφὸν Ατταλον. Τοῦ δὲ πλήθους εὐδοκήσαντος τοῖς λεγομένοις, ἐγράφη δόγμα προστάττον τοῖς ἄρχουσι πάσας ἀποκαταστῆσαι τὰς Ευμένους τοῦ βασιλέως τιμάς· πλὴν εἴ τινες ἀπρεπές τι περιέχουσι τῷ κοινῷ τῶν Αχαιῶν, ἢ παράνομον. τοῦτον μὲν δὴ τὸν τρόπον, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν Ατταλος διωρθώσατο τὴν γενομένην ἀλογίαν περὶ τὰς ὑπαρχούσας Ευμένει τ' ἀδελφῷ τιμὰς κατὰ τὴν Πελοπόννησον.

Eumeni, hanc arripuisse occasionem, & omnes Regis honores evertisse. Id verò fecisse illos contra Achæorum decretum, mandatæque sibi potestatis fines excessisse; & quod præcipuum, jus omne atque honestatem migrasse. neque enim accepta aliqua injuria irritatos statuisse Achæos Eumeni honores detrahere; sed quod majores ipse quam pro beneficiis suis in Achæorum gentem postulasset, ea re offensos decrevisse, ut quod modum excedebat detraheretur. Oportere igitur, ajebat Polybius, ut quemadmodum judices illi potiore odii sui ratione habita, quàm decori & officii Achæorum, omnes simul honores everterant: ita Achæi officium suum atque honestatem omnibus rebus anteponentes, culpam illorum judicum, & quidquid omnino priore contemptu in Eumenem peccatum esset, id emendarent: quum præsertim, non Regem dumtaxat eo facto essent demerituri; verùm etiam fratrem quoque illius Attalum. Hæc sententia multitudini quum placuisset, factum est decretum, quo jubebantur magistratus, omnia quæ ad Eumenis honorem spectabant instaurare: nisi quid forte in iis esset, quod aut Achæorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. Ita igitur Attalus, quæ temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honores, tunc temporis emendavit.

LXXV.

Romanis in Acarnania res ordinantibus, quidam cives inducendi in vrbes præſidii ſunt auctores; alii contrarium ſuadent.

ACARNANUM concilio Thurii congregato, Æſchrion, Glaucus & Chremes, qui Romanis favebant, Popilium hortabantur, ut præſidia in Acarnaniam induceret: non deeſſe enim inter cives, qui ad Perſeum & Macedonas res traherent. Contrarium huic conſilium Diogenes dabat: neque enim ullam in urbem præſidium eſſe inducendum; quod iis fieret, qui hoſtes Romanis & bello victi eſſent: Acarnanas feciſſe nihil, cur ulla ratione mererentur præſidia recipere. at Chremem & Glaucum ſtudio firmandæ ſuæ privatim potentiæ, eos qui à ſe diſſideant in Repub. per calumniam criminari; & præſidium velle attrahere, cujus ope, ſuam habendi cupidinem ſint expleturi. Poſtquam hæc dicta eſſent, cernens Popilius iniquo animo ferri præſidia à populis, qui Senatus propoſitum ſequi volebant; Diogenis ſententiæ atque conſilio aſſenſus, poſt laudatos Acarnanas, Lariſſam ad Proconſulem eſt profectus.

ΟΒ.

Ῥωμαίοις εἰς Ἀκαρνανίαν ἀφικομένοις συμβουλεύουσιν, οἱ μὲν φρουρὰς εἰσάγειν εἰς τὰς πόλεις· οἱ δὲ μὴ εἰσάγειν.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Θύρειον, Αἰσχρίων μὲν καὶ Γλαῦκος καὶ Χρέμης, φίλοι ὄντες Ῥωμαίων, παρεκάλουν τοὺς περὶ τὸν Γάϊον, ἔμφρουρον ποιῆσαι τὴν Ἀκαρνανίαν· εἶναι γὰρ περὶ αὐτούς, τοὺς ἀποφέροντας τὰ πράγματα πρὸς Περσέα καὶ Μακεδόνας. Διογένης δὲ τὴν ἐναντίαν ἐποιήσατο τούτοις συμβουλίαν· οὐ γὰρ ἔφη δεῖν φρουρὰν εἰσάγειν εἰς οὐδεμίαν πόλιν. ταῦτα γὰρ ὑπάρχειν τοῖς πολεμίοις γενομένοις, καὶ καταπολεμηθεῖσιν ὑπὸ Ῥωμαίων· οὐδὲν δὲ πεποιηκότας Ἀκαρνᾶνας, οὐκ ἀξίους εἶναι φρουρὰν εἰσδέχεσθαι κατ' οὐδένα τρόπον· τοὺς δὲ περὶ Χρέμητα καὶ Γλαῦκον, ἰδίαν ἐθέλοντας κατασκευάζεσθαι δυναστείαν, διαβάλλειν τοὺς ἀντιπολιτευομένους, καὶ θέλειν ἐπισπᾶσθαι φρουρὰν τὴν συνεπισχύσουσαν ταῖς αὐτῶν πλεονεξίαις. Ῥηθέντων δὲ τούτων, οἱ περὶ τὸν Γάϊον, θεωροῦντες τοὺς ὄχλους δυσαρεστουμένους ταῖς φρουραῖς, καὶ βουλομένους στοιχεῖν τῇ τῆς συγκλήτου προθέσει, συγκατατεθέμενοι τῇ τοῦ Διογένους γνώμῃ, καὶ συνεπαινέσαντες, ἀπῆραν ἐπὶ Λαρίσσης πρὸς τὸν ἀνθύπατον.

Οϛ'.

Πρεσβεία ὑπὸ Περσέως ἀποσταλεῖσα εἰς Γένθιον τὸν βασιλέα.

ΟΤΙ Περσεὺς πρὸς Γένθιον τὸν βασιλέα ἀπέστειλε πρεσβευτάς, Πλευρᾶτόν τε τὸν Ἰλλυριὸν ὄντα φυγάδα παρ' αὐτῷ, καὶ τὸν Βεῤῥοιαῖον Ἀδαῖον, δοὺς ἐντολὰς διασαφεῖν τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸν πόλεμον πρός τε Ῥωμαίους αὐτῷ, καὶ πρὸς Δαρδανεῖς· ἔτι δὲ καὶ πρὸς Ἠπειρώτας, καὶ πρὸς Ἰλλυριοὺς κατὰ τὸ παρόν· καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν πρὸς τὴν τούτου καὶ Μακεδόνων φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Οἱ δὲ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ὑπὲρ τὸ Σκόρδον ὄρος, διὰ τῆς Ἐρήμου καλουμένης Ἰλλυρίδος, ἣν οὐ πολλοῖς χρόνοις ἀνώτερον ἀνάστατον ἐποίησαν Μακεδόνες, διὰ τὸ δυσχερεῖς ποιῆσαι τοῖς Δαρδανεῦσι τὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα εἰσβολάς· πλὴν οἵ γε περὶ τὸν Ἀδαῖον, διὰ τούτων τῶν τόπων, μετὰ πολλῆς κακοπαθείας ἦλθον εἰς Σκόρδαν, καὶ πυθόμενοι τὸν Γένθιον ἐν Λίσσῳ διατρίβειν, διεπέμψαντο πρὸς αὐτόν. τοῦ δὲ ταχέως αὐτοὺς μεταπεμψαμένου, συμμίξαντες διελέγοντο, περὶ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. Ὁ δὲ Γένθιος οὐκ ἐδόκει μὲν ἀλλότριος εἶναι τῆς πρὸς τὸν Περσέα φιλίας· ἐσκήπτετο δὲ τοῦ μὴ παραχρῆμα συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀξιουμένοις, τὴν ἀχορηγησίαν, καὶ μὴ δύνασθαι χωρὶς χρημάτων ἀναδέξασθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. Οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀδαῖον ταύτας λαβόντες τὰς ἀποκρίσεις ἐπανῆγον. ὁ δὲ Περσεὺς παραγενόμενος ἐς Στύβεῤῥαν τήν τε λείαν ἐλαφυροπώλησε, καὶ τὴν δύναμιν ἀνέπαυσε, προσδεχόμενος τοὺς

LXXVI.

Legatione missa tentat Perseus Gentii Regis animum.

PERSEUS legatos ad Gentium regem Pleuratum Illyrium exulantem apud se, & Adæum Macedonem Berœæum, misit: quibus mandavit ut exponerent quæ bello egisset adversus Romanos Dardanosque: adjicerent præsentis expeditionis in Epiro & Illyrico opera: hortarentur Gentium ad amicitiam ac societatem secum & cum Macedonibus jungendam. Hi transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici quas vocant solitudines, (eam terram non multis antè annis de industria Macedones populando à cultoribus vacuam fecerant, quò transitus difficiles Dardanis in Illyricum redderent;) per ea inquam loca cum ingenti vexatione Adæus & Pleuratus Scordam pervenerunt. qui cognito Lissi Gentium morari, ad illum miserunt. ac mox ab illo acciti, ut eò ventum, mandata exponunt. Gentius videbatur quidem non esse alienus ab amicitia cum Perseo contrahenda: verùm ne statim legatorum postulatis adnueret, hoc prætextu est usus; quod à rebus bello necessariis esset imparatus; quodque sine pecunia bellum adversus Romanos suscipere non posset. Hoc accepto responso Adæus ad Perseum redit. Stuberam Rex tunc venerat, & prædam ac spolia ibi vendebat, suosque milites reficie-

bat,

bat, Pleurati reditum exspectans. qui ut est reversus, postquam intellexit Perseus, quæ responderat Gentius; extemplo Adæum remittit, addito Glaucia ex numero custodum corporis, & quodam Illyrio, quod linguæ Illyricæ is esset peritus, cum iisdem mandatis. quasi parum perspicuè declarasset Gentius, qua sibi re esset opus; & quo pacto flecti posset, ut postulatis eorum adnueret. iis iter aggressis ipse cum exercitu Ancyram petit.

περὶ τὸν Πλεύρατον. παραγενομένων δ' αὐτῶν, ἀκούσας τὰ παρὰ τοῦ Γενθίου, πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπε τὸν Ἀδαῖον, καὶ σὺν τούτῳ τὸν Γλαυκίαν, ἕνα τῶν σωματοφυλάκων, καὶ τρίτον τὸν Ἰλλυριόν, διὰ τὸ τὴν διάλεκτον εἰδέναι τὴν Ἰλλυρίδα, δοὺς ἐντολὰς τὰς αὐτάς. ὥσπερ οὐ κυρίως τοῦ Γεντίου διασεσαφηκότος, τίνος προσδεῖται, καὶ τίνος γενομένου δύναται συγκαταβαίνειν εἰς τὰ παρακαλούμενα. τούτων δ' ἀφορμησάντων, ἀναζεύξας αὐτὸς μετὰ τῆς δυνάμεως, ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἐπ' Ἀγκύραν.

LXXVII.

Quomodo Perseus, loco pecunia missis iterum legatis ad Gentium, fatali quadam vecordia rerum magnarum gerendarum facultatem ipse sibi præripuit.

SUB id tempus qui ad Gentium missi fuerant redierunt; quum neque fecissent quicquam amplius quam antea; neque amplius quicquam renuntiarent, quàm antea; manente Gentio in eadem voluntate. Gentius enimvero paratus erat consilia sua omnia cum Perseo consociare. sed pecunia sibi opus esse dicebat. quam rem Perseus contemptim audiens, Hippiam iterum mittit, ad fœdus firmandum; nulla ejus mentione facta in quo uno totius negotii cardo vertebatur; quum tamen unicà illa esset ratio qua posset benevolum Gentium sibi reddere. Ut

OZ.

Ὅτι Περσεὺς πέμψας πάλιν πρὸς Γένθιον πρέσβεις, δέον ἀργύριον πέμπειν, μεγίστων πραγμάτων ἀφορμὰς ὑπὸ δαιμονοβλαβείας ἑαυτὸν ἀφείλετο.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκον οἱ πρὸς τὸν Γένθιον ἀποσταλέντες πρέσβεις· οὔτ' ἀνηνοχότες πλεῖον οὐδὲν τοῦ πρότερον, οὔτ' ἀναγγέλλοντες πλεῖον οὐδὲν ἢ καὶ πρότερον, διὰ τὸ τὸν Γένθιον μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως· ὄντα μὲν ἕτοιμον τῷ Περσεῖ κοινωνεῖν τῶν αὐτῶν πραγμάτων· χρημάτων δὲ φάσκοντα χρείαν ἔχειν. ὧν ὁ Περσεὺς παρακούσας, πάλιν ἐξέπεμπε τοὺς περὶ τὸν Ἱππίαν, βεβαιωσομένους ὑπὲρ τῶν ὁμολογιῶν· τὸ συνέχον παραλιπών, δι' οὗ ἐκείνου μόνου δύνασθαι ποιῆσαι τὸν Γένθιον. ὥστε διαπορεῖν, πότερα

δεῖ λέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων, ἀλογιστίαν, ἢ δαιμονοβλάβειαν. δοκῶ μὲν, ὅτι, δαιμονοβλάβειαν. οἵ τινες ἐφίενται μὲν τοῦ μεγάλα τολμᾶν, καὶ παραβάλλονται μὲν τῇ ψυχῇ· παρίασιν δὲ τὸ συνέχον ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς, βλέποντες αὐτὸ, καὶ δυνάμενοι πράττειν. Ὅτι γὰρ εἰ Περσεὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἠβουλήθη προέσθαι χρήματα, καὶ κοινῇ τοῖς πολιτεύμασι, καὶ κατ' ἰδίαν τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς πολιτευομένοις, οὐ λέγω μεγαλομερῶς, καθά περ ἐξῆν αὐτῷ, χορηγιῶν ἕνεκεν, ἀλλὰ μετρίως μόνον· πάντας ἂν συνέβη καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς βασιλεῖς, εἰ δὲ μή γε, τοὺς πλείστους ἐξελεγχθῆναι· δοκῶ μηδένα τῶν νοῦν ἐχόντων πρός με διαμφισβητῆσαι περὶ τούτων. Νῦν δὲ καλῶς ποιῶν, οὐκ ἦλθε ταύτην τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἢ κρατήσας τῶν ὅλων, ἐξουσίαν ὑπερήφανον ἔσχεν, ἢ σφαλεὶς, πολλοὺς ἂν ἐποίησε τῆς αὐτῆς * πείρας αὐτῷ λαβεῖν· ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν, δι' ἧς ὀλίγοι τελέως ἠλογήθησαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν τῆς πράξεως καιρόν.

ΟΗ.

Ἀχαιῶν δόγμα περὶ τοῦ πανδημεὶ βοηθεῖν Ῥωμαίοις κατὰ Περσέως.

Πολυβίου πρὸς τὸν τῶν Ῥωμαίων ὕπατον πρεσβεία.

Πρεσβεία πρὸς Ἄτταλον.

equidem dubitem, peccata hujusce-modi hominum, imprudentiamne appellem, an fatalem amentiam & divinitus immissam. puto autem istud potius quam illud eis convenire. qui quidem magna cupiunt moliri, & cuivis periculo suam objiciunt vitam; id tamen omittunt, quod in consiliis suscipiendis præcipuum est, idque scientes & prudentes, quum in potestate ipsorum sit illud præstare. Nam illa tempestate si pecunias largiri Perseus voluisset, & publice civitatibus, & privatim Regibus, atque iis qui publica negotia tractabant; non dicam ea qua poterat magnificentia impensas subministrando, sed modica tantum liberalitate utendo; evenisset, ut omnes Græciæ populi, omnesque vel certe quàm plurimi Reges voluntates suas nudarent. de quo non arbitror quemquam prudentum fore mecum disputaturum. Nunc recte fecit Perseus, qui hanc non ingressus sit viam; per quam, aut plenâ victoriâ partâ dominationem superbam erat obtenturus: aut si vinceretur, in ejusdem pernitiei societatem multos secum attracturus, sed contrariam potius viam instititit: unde factum, ut pauci omnino Græci, per occasionem ejus belli quod ipse gessit, in fraudem inciderint.

LXXVIII.

Decretum Achaorum, de submittendis Marcio pro viribus auxiliis.

Polybii ad Cos. cum Perseo bellum gerentem legatio.

Legatio ad Attalum missa.

Ptole-

Ptolemæi Regis Anacleteria, & eo nomine missa ab Achæis legatio gratulãdi caussa.

Polybii cum Consule colloquium.

Ejusdem in patriam reversi præclarum facinus, quo sumptu ingenti gens Achæorum est liberata.

QUO tempore dicebatur Perseus Thessaliam cum exercitu venturus, & probabili ratione adducti homines credebant, universo bello finem impositum iri; visum Archoni rebus ipsis suspiciones & calumnias in Achæos collatas, iterum refutare. Iccirco auctor Achæis fuit, ut decretum facerent de expeditione cum universę gentis copiis suscipienda versus Thessaliam, ut omnis fortunæ periculum unâ cum Romanis adirent. Hoc facto decreto, placuit Achæis, ut conscribendi curam Archo susciperet, & eorum omnium parandorum, quæ expeditioni essent necessaria; ad Consulem legati ut mitterentur in Thessaliam, qui de hoc Achæorum decreto certiorem illum facerent: & ab eo discerent quando & quo in loco ipsorum copias velit Romano exercitui se conjungere. Ac statim decrevere legatum Polybium & alios. summoque studio Polybio mandarunt, ut si placeat Consuli mitti exercitum, reliquos legatos extemplo mitteret, id renuntiaturos, ne serius quàm oporteret ad illum copiæ Achaicæ venirent.

Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως Ανακλητήρια, καὶ περὶ αὐτὸν συγχαρητικὴ Ἀχαιῶν πρεσβεία.

Ἐντεύξεις Πολυβίου πρὸς τὸν Ὕπατον.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθόντος ἐπιτήδευμα πρὸς τὸ παραλυθῆναι τὸ ἔθνος δαπάνης μεγίστης.

ΟΤΙ τοῦ Περσέως * βουλομένου ἥξειν μετὰ δυνάμεως εἰς Θετταλίαν, καὶ λήψεσθαι τὰ ὅλα κρίσιν ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Ἀρχωνα, δι᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀπολογεῖσθαι πάλιν πρὸς τὰς ὑπονοίας καὶ διαβολάς. Εἰσενέγκων οὖν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς δόγμα, διότι δεῖ πανδημεὶ ποιησαμένους τὴν ἔξοδον εἰς Θετταλίαν, κοινωνῆσαι τῶν πραγμάτων ὁλοσχερῶς τοῖς Ῥωμαίοις. καὶ τούτου κυρωθέντος, ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς τὸν Ἀρχωνα γίνεσθαι εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ στρατεύματος, καὶ περὶ τὰς εἰς τὴν ἔξοδον παρασκευάς· πρὸς δὲ τὸν ὕπατον πρεσβευτὰς πέμπειν εἰς Θετταλίαν, τούς τε δόγματα τοῖς Ἀχαιοῖς διασαφήσοντας, καὶ πευσομένους, πότε, καὶ ποῦ δεῖ συμμιγνύειν αὐτῷ τὸ στρατόπεδον. καὶ κατέστησαν πρεσβευτὰς παραχρῆμα Πολύβιον καὶ ἄλλους· καὶ συνεστείλαντο τῷ Πολυβίῳ φιλοτίμως, ἐὰν ὁ στρατηγὸς εὐδοκῇ τῇ παρουσίᾳ τοῦ στρατοπέδου, τοὺς μὲν πρεσβευτὰς ἐξ αὐτῆς πέμπειν διασαφήσοντας, ἵνα μὴ καθυστερῶσι τῶν καιρῶν

αὐτὸν δὲ φροντίζειν, ἵνα τὸ στράτευμα πᾶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀγορὰς ἔχῃ, δι' ὧν ἂν ἐμπορεύηται, καὶ μηδὲν ἐλλείπῃ τῶν ἐπιτηδείων τοὺς στρατιώτας. ταύτας μὲν οὖν ἔχοντες οἱ προειρημένοι τὰς ἐντολὰς ἐξώρμησαν. Κατέστησαν δὲ καὶ πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τοὺς περὶ Τηλόκριτον, ἀποκομίζοντας τὸ δόγμα τὸ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Εὐμένους τιμῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ περὶ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου προσπεσόντος τοῖς Ἀχαιοῖς, διότι γέγονεν αὐτῷ τὰ νομιζόμενα γίνεσθαι τοῖς βασιλεῦσιν, ὅταν εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, Ἀνακλητήρια, νομίσαντες σφίσι καθήκειν ἐπισημήνασθαι τὸ γεγονὸς, ἐψηφίσαντο πέμπειν πρεσβευτὰς ἀνανεωσομένους τὰ προϋπάρχοντα τῷ ἔθνει φιλάνθρωπα πρὸς τὴν βασιλείαν· καὶ παραυτίκα κατέστησαν Ἀλκιθον καὶ Πασιάδαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πολύβιον καταλαβόντες τοὺς Ῥωμαίους, ἐκ μὲν τῆς Θετταλίας κεκινηκότας, τῆς δὲ Περραιβίας στρατοπεδεύοντας Ἀζωρίου μεταξὺ καὶ Δολίχης· τὴν μὲν ἔντευξιν ὑπερέθεντο, διὰ τοὺς περιεστῶτας καιρούς· τῶν δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς Μακεδονίαν κινδύνων μετεῖχον. ἐπεὶ δὲ τὸ στράτευμα κατῆρεν ἐπὶ τοὺς καθ' Ἡράκλειαν τόπους, ἔδοξε καιρὸς εἶναι πρὸς ἔντευξιν, ἅτε τοῦ στρατηγοῦ δοκοῦντος ἠνυκέναι τὸ μέγιστον τῶν προκειμένων· τότε λαβόντες καιρὸν, τὸ ψήφισμα τῷ Μαρκίῳ προσήνεγκαν, καὶ διεσάφουν τὴν τῶν Ἀχαιῶν προαίρεσιν· διότι βουληθεῖεν αὐτῷ πανδημεὶ τῶν αὐτῶν μετασχεῖν ἀγώνων καὶ κινδύνων· καὶ

Interea verò prospiceret ipse, ut quascunque urbes in transitu aditurus esset exercitus, in iis commeatus haberet, quo ne militibus quicquam deesset. his mandatis acceptis Polybius cæterique abiere. Decreverunt insuper Achæi legatum Telocritum ad Attalum; qui decretum ei afferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. Per idem tempus quum fama esset allata Achæis, celebrata fuisse in honorem Ptolemæi Regis Anacleteria, sicut est moris Ægypti Regibus, ubi ad legitimam regnandi ætatem pervenerunt; officii sui esse existimantes, ut suæ ob id quod gestum erat lætitiæ significationem darent, legatos decreverunt mittere; ad renovandam amicitiam quæ genti Achæorum erat cum Ægypti Regibus. Statim igitur Alcithus & Pasidas sunt delecti. At Polybius nactus Romanos ex Thessalia progressos, & in Perrhæbiâ inter Azorium ac Dolichen stativa habentes, convenire quidem illos propter circunstantia pericula in præsentia omisit; certaminum verò omnium quæ in Macedoniæ ingressu habita sunt, fuit particeps. deinde ubi jam Heracleam usque exercitus pervenisset, opportunum visum est tempus Imperatoris conveniendi: ut pote quum videretur Cos. partem jam maximam susceptæ expeditionis confecisse. Tum igitur, ut primum ejus faciendi opportunitatem est nactus, decretum Achæorum Q. Marcio tradit; & studium Achæorum illi exponit, qui cum universis suis viribus certaminum ac periculorum omnium fieri participes decreve-

creverint. Ad hæc ostendit, quomodo ad omnia de quibus vel scripsissent vel aliquod mandatum dedissent Romani, toto belli hujus tempore, obsequentes fuissent. Marcius eorum voluntate verbis magnificis laudata, laboris & impensæ gratiam Achæis fecit; quod nihil jam opus esset amplius ad hoc bellum sociorum auxiliis. Igitur redeuntibus cæteris legatis in Achaiam, Polybius in castris remanens, rebus quæ gerebantur interfuit: donec relatum est Marcio, Appium Centonem postulasse ab Achæis, ut quinque millia militum in Epirum sibi mitterent. tum vero Marcius Polybium redire jussit, multumque monuit curaret, ne ii milites Appio darentur, neve gens Achæorum impensas adeo graves frustra faceret: nullam enim caussam habere Appium, cur auxiliarem illam manum posceret. Studione erga Achæos hoc ille fecerit, an ut Appio facultatem res gerendi eriperet, difficile dictu. Cæterum Polybius in Peloponnesum reversus, postquàm acceptæ jam ex Epiro literæ essent, coacto non multo post Sicyonem Achæorum concilio, in quæstionem ac dubitationem penitus magnam incidit. Nam ubi de Centonis postulatis haberi consultatio cepit, quæ privatim à Marcio acceperat mandata negligere nefas ducebat: at recusare palàm militum auxilium, quibus nihil opus habebant Achæi; hoc vero adprime periculosum erat. In tam difficili & ancipiti deliberatione, ad se expediendum usus est Polybius decreto Senatus, quo erat cautum, ne ulla ratio

πρὸς τούτοις ὑπέδειξαν, διότι πᾶν τὸ γραφὲν ἢ παραγγελθὲν τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων, κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, ἀναντιῤῥήτως γέγονεν. τοῦ δὲ Μαρκίου τὴν μὲν προαίρεσιν ἀποδεχομένου τῶν Ἀχαιῶν μεγαλωστί, τῆς δὲ κακοπαθείας αὐτοὺς καὶ τῆς δαπάνης παραλύοντος, διὰ τὸ μηκέτι χρείαν ἔχειν τοὺς καιροὺς τῆς τῶν συμμάχων βοηθείας· οἱ μὲν ἄλλοι πρέσβεις, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀχαΐαν· ὁ δὲ Πολύβιος αὐτοῦ μείνας μετεῖχε τῶν ἐνεστώτων πραγμάτων· ἕως ὁ Μάρκιος ἀκούσας Ἄππιον τὸν Κέντωνα πεντακισχιλίους στρατιώτας αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς Ἤπειρον, ἐξαπέστειλε τὸν προειρημένον, παρακαλέσας φροντίζειν, ἵνα μὴ δοθῶσιν οἱ στρατιῶται, μηδὲ τηλικοῦτον δαπάνημα μάταιον γένηται τοῖς Ἀχαιοῖς· πρὸς οὐδένα γὰρ λόγον αἰτεῖν τοὺς στρατιώτας τὸν Ἄππιον. πότερον δὲ τοῦτ᾽ ἐποίει κηδόμενος τῶν Ἀχαιῶν, ἢ τὸν Ἄππιον ἀπραγεῖν βουλόμενος, χαλεπὸν εἰπεῖν· πλὴν ὅ γε Πολύβιος ἀναχωρήσας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἤδη τῶν γραμμάτων ἐκ τῆς Ἠπείρου προσπεπτωκότων, καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ συναχθέντων εἰς Σικυῶνα τῶν Ἀχαιῶν, εἰς πρόβλημα παμμέγεθες ἐνέπεσε. Τοῦ γὰρ διαβουλίου προτεθέντος ὑπὲρ ὧν ὁ Κέντων ᾐτεῖτο στρατιωτῶν, ἃ μὲν ὁ Μάρκιος αὐτῷ καταφροντίζειν ἰδίᾳ ἐνετείλατο, ταῦτα * φροντίζειν οὐδαμῶς ἔκρινεν· τὸ δὲ μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης χρείας φανερῶς ἀντιλέγειν τῇ βοηθείᾳ, τελέως ἦν ἐπισφαλές. Δυσχρήστου δὲ καὶ ποικίλης οὔσης τῆς ὑποθέσεως, ἐχρήσατο βοηθήματι πρὸς τὸν καιρὸν τῷ τῆς συγκλήτου δόγματι· τῷ κελεύοντι

μηδένα

μηδένα προσέχειν τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν γραφομένοις, ἐὰν μὴ τοῦτο ποιῶσιν, κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου. ὅπερ δ' οὐκ ἦν προσκείμενον τοῖς γράμμασιν. διὸ καὶ κατεκράτησε τοῦ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν ὕπατον γενέσθαι, καὶ δι' ἐκείνου παραλυθῆναι τῆς δαπάνης τὸ ἔθνος, οὔσης ὑπὲρ ἑκατὸν εἴκοσι τάλαντα. τοῖς γε μὴν βουλομένοις διαβάλλειν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἄππιον, μεγάλας ἀφορμὰς ἔδωκεν, ἅτε διακόψας τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ, τὴν περὶ τῆς βοηθείας.

eorum haberetur, quæ à magistratibus Romanis scriberentur, nisi ex Senatus consulto id facerent. quod quia literis Appii Centonis non erat adjectum; tandem obtinuit Polybius, ut res ad Cos. referretur: & per illum Achæi impensa, quæ centum & viginti talentorum summam superabat, liberarentur. At si quis de ipso detrahere apud Appium vellet, ei benignam materiam hoc pacto suppeditavit: ut pote qui inceptum illius de impetrandis auxiliis fregisset.

ΟΘ.

Τῶν ἐν Κρήτῃ Κυδωνιατῶν πρὸς Εὐμένη πρεσβεία.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Κρήτην, δεδιότες Κυδωνιᾶται τοὺς Γορτυνίους, διὰ τὸ καὶ πρότερον ἔτι παρ' ὀλίγον κεκινδυνευκέναι τῇ πόλει, τῶν περὶ Νοθοκράτην ἐπιβαλλομένων αὐτὴν κατασχεῖν, ἐξέπεμψαν πρέσβεις πρὸς Εὐμένη, βοήθειαν αἰτούμενοι κατὰ τὴν συμμαχίαν. ὁ δὲ βασιλεὺς προχειρισάμενος Λέοντα, καὶ στρατιώτας σὺν τούτῳ τ', ἐξαπέστειλε κατὰ σπουδήν. ὧν παραγενομένων, οἱ Κυδωνιᾶται τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν τῷ Λέοντι παρέδωκαν, καὶ καθόλου τὴν πόλιν ἐνεχείρισαν.

LXXIX.

Cydoniatarum Cretensium ad Eumenem Regem legatio.

CYDONIATÆ, qui populus est Cretæ, metuentes sibi à Gortyniis, à quibus jam antè ne caperetur ipsorum urbs in præsentissimum periculum venerat, quando eam occupare Nothocrates est aggressus; legatos ad Eumenem miserunt, auxilium ex fœdere eum poscentes. Rex Leonem ducem delegit, quem eò celeriter cum trecentorum militum manu misit. Id ubi advenit præsidium, Cydoniatæ portarum claveis Leoni tradiderunt, & universam civitatem ejus curæ permiserunt.

Π.

Πρεσβεῖαι δισσαὶ Ῥοδίων· Ἀγησιλόχου μὲν εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀγησιπόλιδος δὲ πρὸς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ὕπατον Μάρκιον.

LXXX.

Populi Rhodii legationes duæ; Agesilocho Romam misso, Agesipoli vero ad Marcium Cos. bellum in Macedonia administrantem.

Marcii

Marcii Cos. fraudulenta molitio in Rhodios: & ipsorum Rhodiorum insignis imprudentia ac levitas.

GLISCEBANT Rhodi magis magisque in dies contrariæ factiones. Nam quum de Senatus decreto famâ cognovissent, quo sanciebant Patres, non quæ magistratus Rom. imperassent, verùm quæ ipsi decrevissent, ea esse deinceps præstanda; vulgo omnibus Senatus prudentiam laudantibus, Philophron & Theætetus hac occasione arrepta, pergebant porrò in suo proposito: dicebantque legatos ad Senatum esse mittendos, & ad Consulem Q. Marcium Philippum: necnon ad C. Marcium Figulum, cui classis provincia erat. Jam tum enim omnibus notum erat, quosdam ex iis magistratibus qui recenter Romæ inierant, in Græciæ regiones fore venturos. Hæc sententia quum post multam altercationem obtinuisset, Romam ineunte æstate missi sunt Hegesilochus Hegesiæ filius, Nicagoras Nicandri filius: ad Consulem verò, & classis præfectum Agesipolis, Ariston, Pancrates. Mandatum his omnibus erat, ut amicitiam cum populo Romano renovarent, utque criminationibus iis responderent, quibus nonnulli civitatem onerabant. at Hegesilocho Hegesiæ hoc insuper negotii impositum, ut de exportando frumento faceret mentionem. Quos igitur sermones apud Senatum isti legati habuerint, quæ à Patribus responsa tulerint, & quomodo omne

Μαρκίου σκαιωρία κατὰ Ῥοδίων· καὶ αὐτῶν Ῥοδίων παράδοξος ἀλογιστία καὶ κουφότης.

ΟΤΙ ἐν τῇ Ῥόδῳ τὰ τῆς ἀντιπολιτείας ἀεὶ μᾶλλον ἐπετείνετο. Παραπεσόντος γὰρ αὐτοῖς τοῦ τῆς συγκλήτου δόγματος, ἐν ᾧ διεσάφει, μηκέτι πειθαρχεῖν τοῖς τῶν στρατηγῶν ἐπιτάγμασιν, ἀλλὰ τοῖς αὐτῆς δόγμασιν. καὶ τῶν πολλῶν ἀποδεχομένων τὴν τῆς συγκλήτου πρόνοιαν, οἱ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Θεαίτητον ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀφορμῆς ταύτης, ἐξειργάζοντο τὸ ἀκόλουθον· φάσκοντες δεῖν ἐκπέμπειν πρεσβευτὰς πρὸς τὴν σύγκλητον, καὶ τὸν Κόϊντον Μάρκιον τὸν ὕπατον, καὶ πρὸς Γάϊον τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ. Τότε γὰρ ἤδη γνώριμον ἦν ἅπασιν, ὥς τινες τῶν καθισταμένων ἀρχόντων ἐν τῇ Ῥώμῃ παραγίνεσθαι μέλλουσιν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους. χρηματισθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως, καίπερ ἀντιρρήσεως γενομένης, ἀπεστάλησαν εἰς μὲν τὴν Ῥώμην ἀρχομένης θερείας, Ἡγησίλοχος Ἡγησίου, Νικαγόρας Νικάνδρου· πρὸς δὲ τὸν ὕπατον, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸν, Ἀγησίπολις, Ἀρίστων, Παγκράτης· ἐντολὰς ἔχοντες ἀνανεοῦσθαι τὰ φιλάνθρωπα πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς τὰς διαβολὰς ἀπολογεῖσθαι τὰς λεγομένας ὑπό τινων κατὰ τῆς πόλεως· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἡγησίλοχον, ἅμα τοῖς προειρημένοις, καὶ περὶ σιτικῆς ἐξαγωγῆς ποιησόμενοι λόγους. Τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τούτων ῥηθέντα πρὸς τὴν σύγκλητον, καὶ τὰς δοθείσας αὐτοῖς ἀποκρίσεις ὑπὸ τῆς συγκλήτου,

καὶ διότι

καὶ διότι πάντων τῶν φιλανθρώπων τυχόντες ἐπανῆλθον, ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς εἰρήκαμεν. Περὶ δὲ τούτου τοῦ μέρους, χρήσιμόν ἐστι πλεονάκις ὑπομιμνήσκειν, ὃ δὴ καὶ πειρώμεθα ποιεῖν· διότι πολλάκις ἀναγκαζόμεθα τὰς ἐντεύξεις τῶν πρεσβευτῶν, καὶ τοὺς χρηματισμοὺς πρότερον ἐξαγγέλλειν τῆς καταστάσεως, καὶ τῆς ἐξαποστολῆς. Επεὶ γὰρ καθ' ἕκαστον ἔτος τὰς κατ' ἀλλήλας πράξεις γράφοντες, πειρώμεθα ἐν ἑνὶ καιρῷ συγκεφαλαιοῦσθαι τὰς παρ' ἑκάστοις πράξεις· δῆλον ὡς ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο συμβαίνειν περὶ τὴν γραφήν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγησίπολιν, ἀφικόμενοι πρὸς τὸν Κόιντον, καταλαβόντες αὐτὸν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς Ἡράκλειαν στρατοπεδεύοντα, διελέγοντο περὶ ὧν εἶχον τὰς ἐντολάς. ὁ δὲ διακούσας, οὐχ οἷον αὐτὸς ἔφη προσέχειν ταῖς διαβολαῖς· ἀλλὰ κἀκείνους παρεκάλει μηδενὸς ἀνέχεσθαι τῶν λέγειν τι τολμώντων κατὰ Ῥωμαίων· καὶ πολλὰ καθόλου τῶν εἰς φιλανθρωπίαν ἡκόντων ἐπεμέτρησεν. ἔγραψε δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων. Τοῦ δ' Ἀγησιπόλιδος ἐψυχαγωγημένου κατὰ τὴν ὅλην ἀπάντησιν ἰσχυρῶς, λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν εἰς τὰς χεῖρας ὁ Κόιντος, θαυμάζειν ἔφη, πῶς οὐ πειρῶνται διαλύειν οἱ Ῥόδιοι τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, μάλιστα τοῦ πράγματος ἐκείνοις καθήκοντος. Πότερον δὲ τοῦτ' ἐποιεῖτο, Ἀντίοχον ὑποπτεύων, μήποτε κρατήσας τῆς Ἀλεξανδρείας, βαρὺς ἔφεδρος αὐτοῖς γένηται τοῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμου χρόνον λαμβάνοντος· ἤδη

genus humanitatis & comitatis experti redierint; in expositione rerum Italicarum jam diximus. Est verò lector nobis sæpe hujus admonendus, sicut etiam studiose facimus: quod non raro orationes habitas à legatis & data illis responsa, cogimur prius exponere, quàm de ipsorum legatione decreta & de missione verba fecerimus. Quoniam enim per annos singulos res gestas quæ tempore inter se congruunt scribentes, quę apud quamque gentem sunt facta summatim uno tempore conamur referre: perspicuum est, id inter scribendum ita necessario evenire. Agesipolis ut ad Q. Marcium venit, quem in Macedonia est assecutus ad Heracleam castra habentem, mandata sua illi exposuit. quibus auditis Cos. non solum dixit nullam se iis fidem habere, qui de Rhodiis detraherent: sed legatos etiam est hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis aliquid blaterare auderent: multaque omnino humanitatis officia cumulate iis præstitit. scripsit & de iisdem rebus ad populum Rom. Quum autem Agesipolis comitate Cos. quam hoc congressu omnibus in rebus experiebatur, mirificè captus esset; seducit eum Marcius ad familiare colloquium; & mirari se ait, cur Rhodii bellantes pro Cœle Syria Reges componere inter se non conarentur: id enim ipsis vel maxime convenire. Hoc verò quo animo Cos. faceret, utrumne quia Antiochi animum suspectum habebat; ne forte si Alexandriam occupasset, bello adversus Persea moram trahente, infestus ac gravis hostis Romanis immi-

imminere. quum præsertim bellum pro Cœle Syria jam tum ferme palàm concitatum crederetur: an quia videbat paullo post de summa re decretum iri cum Perseo, spemque de victoria magnam conceperat, quod jam Romanæ legiones in Macedoniam pervenissent; stimulare voluerit Rhodios, quò se medios interponerent inter Reges, atque eo pacto occasionem Romanis darent, statuendi de ipsis prout vellent; utrum inquam horum cogitarit, pro certo affirmari non potest: veruntamen quod posterius dixi, puto verius: idque Rhodiorum casus confirmant, qui paullo post illis acciderunt. Agesipolis ad Cajum classi præfectum mox profectus, benigneque ab eo habitus, ac multo etiam comius quàm fuisset à Marcio Cos. brevi Rhodum est reversus. Ubi postquam legationem renuntiasset, quum viderentur ambo duces Romani in comitate atque humanitate verbis declaranda, & benevolentia in responso significanda, ex ęquo invicem certasse; erigi animis omnes Rhodii, ac vana spe inflari: at non omnes eodem modo. Nam pars sanior ob Romanorum benignitatem lætitia gestiebat: qui rerum novarum cupidi erant, & in præsentem statum male affecti, ii cogitare apud se instituerunt; ingentem hanc supra modum comitatem Romanorum indicio esse, terreri ipsos imminenti periculo, neque ex animi sententia res ipsis succedere. Postea verò quàm insuper accidisset, ut inter quosdam effutiret Agesipolis, privatim sibi à Marcio fuisse mandatum, ut in Se-

γὰρ τότε συνέβαινε συγκεχύσθαι τὸν περὶ Κοίλης Συρίας πόλεμον· ἢ θεωρῶν ὅτι οὔπω κριθησόμενα τὰ κατὰ τὸν Περσέα, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐν Μακεδονίᾳ παραβεβληκότων· καὶ καλὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τῶν ἀποβησομένων, ἐβούλετο τοὺς Ῥοδίους προξενίας μεσίτας ἀποδεῖξαι· καὶ τοῦτο πράξαντας, δοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις ἀφορμὰς εὐλόγους, εἰς τὸ βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ὡς ἂν αὐτοῖς φαίνηται· τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν· δοκῶ δὲ μᾶλλον τὸ τελευταῖον εἰρημένον, ἐξ ὧν ἐμαρτύρησε τὰ μετ᾽ ὀλίγον συμβάντα τοῖς Ῥοδίοις. Οἵ γε περὶ τὸν Ἀγησίπολιν, ἐξαυτῆς βαδίσαντες πρὸς τὸν Γάϊον, καὶ πάντων τυχόντες τῶν φιλανθρωπιῶν, ὑπερβολικώτερον ἢ παρὰ τοῦ Μαρκίου, ταχέως εἰς τὴν Ῥόδον ἀνεχώρησαν. Γενομένης δὲ τῆς ἀποπρεσβείας, καὶ τῆς τε διὰ τῶν λόγων φιλανθρωπίας, καὶ τῆς διὰ τῶν ἀποκρίσεων εὐνοίας, ἑκατέρων τῶν στρατηγῶν ἐφαμίλλου γενομένης, ὀρθοὶ καὶ μετέωροι ταῖς διανοίαις ἐγενήθησαν οἱ Ῥόδιοι· οὐ μὴν πάντες ὁμοίως. Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαίνοντες, περιχαρεῖς ἦσαν ἐπὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν Ῥωμαίων· οἱ δὲ κινηταὶ καὶ καχέκται συνελογίζοντο παρ᾽ αὐτοῖς, σημεῖον εἶναι τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας, τοῦ δεδιέναι τὴν περίστασιν τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μὴ χωρεῖν αὐτοῖς τὰ πράγματα κατὰ λόγον. Ὅτι δὲ καὶ τὸν Ἀγησίπολιν συνέβη παραφθέγξασθαι πρός τινας τῶν φίλων, ὅτι παρὰ τοῦ Μαρκίου κατ᾽ ἰδίαν ἐν-

τολὰς

πολλὰς εἰληφέναι, μνημονεύειν πρὸς τὴν βουλὴν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ πολέμου· τότε δὴ τελέως οἱ περὶ τὸν Δείνωνα, συνέθεντο ἐν κακοῖς μεγάλοις εἶναι τοὺς Ῥωμαίους. ἀπεστάλησαν δὲ καὶ πρεσβευταὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τοὺς διαλύσοντας τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον, Ἀντιόχῳ καὶ Πτολεμαίῳ.

ΠΑ.

Πῶς Ἀντίοχος παραλαβὼν τὰ κατὰ Αἴγυπτον ἐχρήσατο τοῖς πράγμασι.

Πρεσβεῖαι διάφοροι παρ' Ἑλλήνων πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἃς ἐν Αἰγύπτῳ κατέλαβεν ὁ Ἀντίοχος.

ΟΤΙ μετὰ τὸ παραλαβεῖν Ἀντίοχον τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἔδοξε τοῖς περὶ τὸν Κομανὸν καὶ Κινέαν συνεδρεύουσι μετὰ τοῦ βασιλέως, κοινοβούλιον καταγράφειν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων, τὸ βουλευσόμενον περὶ τῶν ἐνεστώτων. πρῶτον οὖν ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παρεπιδημοῦντας πέμπειν πρεσβευτὰς ὡς τὸν Ἀντίοχον, κοινολογησομένους ὑπὲρ διαλύσεως. Ἦσαν δὲ τότε παρὰ μὲν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν πρεσβεῖαι δισσαί· μία μὲν ὑπὲρ τῆς τῆς φιλανθρώπων ἀνανεώσεως, ἣν ἐπρέσβευον Ἀλκίθος Ξενοφῶντος, Αἰγιεὺς, καὶ Πασιάδης· ἄλλη δὲ περὶ τοῦ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀγῶνος· ἦν δὲ καὶ παρὰ Ἀθηναίων πρεσβεία περὶ δωρεᾶς, ἧς ἡγεῖτο Δημάρατος.

natu Rhodiorum de componenda pace inter Reges mentionem faceret: tum enimvero nihil dubitare Dino, quin pessimo loco res Romanorum essent. ergo etiam legati Alexandriam, ad dirimendum bellum quod inter Antiochum & Ptolemæum erat conflatum, mittuntur.

LXXXI.

Quomodo Antiochus occupata Ægypto in rebus ordinandis se gesserit.

Legationes diversæ Græcorum in Ægypto repertæ ab Antiocho, quæ ad Ptolemæum fuerant missæ.

POSTEAQUAM Ægyptus ab Antiocho fuit occupata, Comano & Cinea de summa rerum cum Rege consultantibus, visum est faciendum; ut concilium ex illustrissimis quibusque ducibus conscriberetur, de cujus sententia omnia deinceps gererentur. Ei concilio ante omnia placuit, ut advenæ Græci qui forte ibi reperiebantur, legati ad Antiochum proficiscerentur, de pace cum eo acturi. Erant tunc eo loci legationes duæ ab Achæorum gente missæ: una ad renovandam cum Rege amicitiam: quæ mandata fuerat Alcitho Xenophontis filio, Ægiensi, & Pasiadæ: altera de antagonistarum agone. Erat & missa ab Athenienfibus de donatione quadam legatio, cujus princeps Demaratus. item sacræ legationes ab iis-

ab iisdem duæ: una de festo Panathenæorum: cujus caput fuit Callias quinquertio. altera de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad Regem orationem habuit. Mileto aderant Eudemus & Icesius: Clazomenis Apollonides & Apollonius. cum his legatos misit Rex etiam Tlepolemum & Ptolemæum rhetorem. hi igitur adverso flumine navigantes, obviam processerunt.

καὶ θεωρίαι δισσαί, μία μὲν ὑπὲρ τῶν Παναθηναίων, ἧς προειστήκει Καλλίας ὁ παγκρατιαστής· ἡ δ' ἄλλη περὶ μυστηρίων, ὑπὲρ ἧς Κλεόστρατος ἐποιεῖτο τὸν χρηματισμὸν καὶ τοὺς λόγους. ἐκ δὲ Μιλήτου παρῆσαν Εὔδημος, καὶ Ἰκέσιος· ἐκ δὲ Κλαζομενῶν Ἀπολλωνίδης, καὶ Ἀπολλώνιος. ἐξαπέστειλε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Τληπόλεμον καὶ Πτολεμαῖον τὸν ῥήτορα πρεσβευτάς. οὗτοι μὲν οὖν ἔπλεον ἀνὰ τὸν ποταμὸν εἰς τὴν ἀπάντησιν.

LXXXII.

Colloquium Antiochi Ægypto occupata, & legatorum e Gracia missorum.

Iura Regum Syriæ, quibus probabant pertinere ad ipsos Cœlam Syriam.

Quo tempore Ægyptus in potestatem Antiochi venit, convenerunt eodem Græci legati de pace ad ipsum missi. quos quum benigne suscepisset, primo die ad epulas magnifice structas invitavit: postridie verò sui conveniendi potestatem fecit, & mandata jussit expromere. Primi igitur omnium verba apud Regem fecerunt legati Achæorum; deinde Atheniensium, Demaratus. secundum hos Eudemus Milesius. Qui quum eodem tempore eademque de re omnes dissererent, eveniebat, ut rationes quas singuli afferebant per quam similes essent. Omnes enim Eulæi culpa

ΠΒ.

Κοινολογία τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτῶν πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὴν Αἴγυπτον κατασχόντα.

Τῶν ἐν Συρίᾳ βασιλέων δίκαια, δι' ὧν δεικνύουσι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ Κοίλη Συρία.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν, ὅτε Ἀντίοχος τὴν Αἴγυπτον παρέλαβε, συνῆψαν τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτῶν, οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὰς διαλύσεις· ἀποδεξάμενος δὲ τοὺς ἄνδρας φιλανθρώπως, τὴν μὲν πρώτην ὑποδοχὴν αὐτῶν ἐποιήσατο μεγαλομερῶς· κατὰ δὲ τὴν ἑξῆς ἔδωκεν ἔντευξιν, καὶ λέγειν ἐκέλευσε περὶ ὧν ἔχουσι τὰς ἐντολάς. Πρῶτοι μὲν οὖν οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐποιήσαντο λόγους· τούτοις δ' ἑξῆς Δημάρατος ὁ παρὰ τῶν Ἀθηναίων· μετὰ δὲ τοῦτον Εὔδημος ὁ Μιλήσιος. Πάντων δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν διαλεγομένων, παραπλησίους εἶναι συνέβαινε καὶ τοὺς κατὰ μέρος αὐτῶν λόγους. τὴν μὲν γὰρ αἰτίαν τῶν συμβεβηκό-

τὴν πάντες ἀνέφερον ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν Ευλαῖον· τὴν δὲ συγγένειαν, καὶ τὴν ἡλικίαν τὴν τοῦ Πτολεμαίου προφερόμενοι, παρῃτοῦντο τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως. Ἀντίοχος δὲ πᾶσι τούτοις ἀνθομολογησάμενος, καὶ προσαυξήσας τὴν ἐκείνων ὑπόθεσιν, ἤρξατο λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐξ ἀρχῆς δικαίων, δι' ὧν ἐπειρᾶτο συνιστάνειν τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλέων ὑπάρχουσαν κτῆσιν τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν τόπων. Ἰσχυροποιῶν μὲν τὰς ἐπικρατείας τὰς Ἀντιγόνου τοῦ πρώτου κατάρξαντος τῆς ἐν Συρίᾳ βασιλείας· προφερόμενος δὲ τὰ συγχωρήματα τὰ γενόμενα Σελεύκῳ διὰ τῶν ἀπὸ Μακεδονίας βασιλέων, μετὰ τὸν Ἀντιγόνου θάνατον· ἑξῆς δὲ τούτοις ἀπερειδόμενος ἐπὶ τὴν τελευταίαν κατὰ πόλεμον Ἀντιόχου τοῦ πατρὸς ἔκτησιν· ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἐξαρνούμενος τὴν ὁμολογίαν, ἣν ἔφασαν οἱ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν γενέσθαι Πτολεμαίῳ, τῷ νεωστὶ μετηλλαχότι πρὸς Ἀντίοχον τὸν ἐκείνου πατέρα· ὅτι δεῖ λαβεῖν αὐτὸν ἐν φερνῇ Κοίλην Συρίαν, ὅτ' ἐλάμβανε Κλεοπάτραν, τὴν τοῦ νῦν βασιλεύοντος μητέρα. Πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν διαλεχθεὶς καὶ πείσας, οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπηντηκότας, ὡς δίκαια λέγει, τότε μὲν διέπλευσεν εἰς τὴν Ναύκρατιν· χρησάμενος δὲ καὶ τούτοις φιλανθρώπως, καὶ δοὺς ἑκάστῳ τῶν Ἑλλήνων τῶν κατοικούντων χρυσοῦν, προῆγεν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας· τοῖς δὲ πρεσβευταῖς τὴν ἀπόκρισιν ὑπέσχετο δώσειν, ὅταν οἱ περὶ τὸν Ἀριστείδην καὶ Θῆριν ἀνακάμψωσιν ὡς αὐτόν· ἐξαπεσταλκέναι γὰρ ἐκείνους ἔφη πρὸς τὸν Πτολεμαῖον·

susceptum bellum dicere: dein cognationem atque ætatem Ptolemæi allegantes, Regis iram deprecari. Antiochus quum orationibus illorum esset assensus, atque ipse etiam plura in eandem sententiam disseruisset: justa sua commemorare cepit; magno studio probare contendens, pertinere ad Syriæ Reges Cœlæ Syriæ possessionem. Principio dicere, idque multis studiose confirmare, Antigonum primum à quo regnum Syriæ conditum, ea loca imperio suo tenuisse; proferre deinde in medium instrumenta concessionis post mortem Antigoni Seleuco à Macedonicis Regibus factæ: secundum ista, Antiochum patrem bello novissimo Cœlam Syriam recepisse, multumque eo jure niti. postremò negare verum esse de pactis quæ legati Alexandrini facta dicebant fuisse inter Ptolemæum nuper mortuum, & Antiochum hujus patrem: quibus pactis nomine dotis concedebatur Ptolemæo Cœle Syria, quando in uxorem duceret Cleopatram, ejus qui jam regnat matrem. In hanc sententiam Rex quum multa disseruisset, nec tantum sibi, sed etiam omnibus qui præsentes erant, caussam suam probavisset; Naucratim tunc quidem navibus petiit: atque eo etiam loco benigne appellatis tractatisque civibus, in Græcos vero qui ibi commorabantur, aureis singulis divisis, Alexandriam iter instituit: at legatis pollicitus est daturum se iis responsum, postquam Aristides & Theris essent reversi. hos namque à se ad Ptolemæum missos esse: velle enim

enim se, omnium consiliorum suorum conscios ac testes habere Græcos legatos.

βούλεσθαι δὲ πάντων συνίστορας εἶναι καὶ μάρτυρας τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτάς.

LXXXIII.

Antiochus ex Ægypto Romam & legatos mittit & pecuniam.

POSTEAQUAM Alexandriam oppugnare desiisset Antiochus, legatos Romam misit. hi autem erant Meleager, Sosiphanes, Heraclides; centum quinquaginta talenta pactus se daturum: quinquaginta ad coronam Romanis: reliquam summam, ut quibusdam Græcis civitatibus dividatur.

ΠΓ.

Ἀντίοχος ἐξ Αἰγύπτου πρέσβεις καὶ ἀργύριον εἰς Ῥώμην πέμπει.

ΟΤΙ Ἀντίοχος μετὰ τὸ καταλιπεῖν Ἀλεξάνδρειαν πολιορκεῖν, πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμπεν. οὗτοι δ' ἦσαν, Μελέαγρος, Σωσιφάνης, Ἡρακλείδης, συνθεὶς ρʹ καὶ νʹ τάλαντα· πεντήκοντα μὲν στέφανον Ῥωμαίοις· τὰ δὲ λοιπὰ τῶν χρημάτων εἰς δωρεὰν τισὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων.

LXXXIV.

Rhodiorum legatorum congressus cum Antiocho habitus dum erat in Ægypto.

PER eosdem dies Rhodiorum legatio, cujus princeps erat Pratio ad componendam pacem missa, Alexandriam portum tenuit: eademque mox in castra ad Regem venit. Hi in colloquium Antiochi admissi, dum patriæ conjunctionem cum utroque regno commemorant, & mutua inter ambos Reges necessitudinis jura, quæque ad utrumque ex pace confecta reditura sint commoda, longam orationem sunt exorsi: at Rex dicentem legatum interpellans; longiore oratione ni-

ΠΔ.

Τῶν ἀπὸ Ῥόδου πρέσβεων ἔντευξις πρὸς Ἀντίοχον, ἐν Αἰγύπτῳ τότε ὄντα.

ΟΤΙ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας κατέπλευσαν ἐκ Ῥόδου πρέσβεις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τὰς διαλύσεις, οἱ περὶ Πραξίωνα· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρῆσαν εἰς τὴν παρεμβολὴν πρὸς Ἀντίοχον. γενομένης δὲ τῆς ἐντεύξεως, πολλοὺς διετίθεντο λόγους, τήν τε τῆς ἰδίας πατρίδος εὔνοιαν προφερόμενοι πρὸς ἀμφοτέρας τὰς βασιλείας, καὶ τὴν αὐτῶν τῶν βασιλέων ἀναγκαιότητα πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸ συμφέρον ἑκατέροις ἐκ τῆς διαλύσεως· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιλέγοντα τὸν πρεσβευτὴν ἐπιτεμὼν, οὐκ

ἔφη προσδεῖσθαι πολλῶν λόγων· τὴν μὲν γὰρ βασιλείαν εἶναι Πτολεμαίου τοῦ πρεσβύτου· πρὸς δὲ τοῦτον καὶ διαλελύσθαι πάλαι, καὶ φίλον ὑπάρχειν· καὶ νῦν βουλομένων τῶν ἐν τῇ πόλει κατάγειν τοῦτον, μὴ κωλύειν Ἀντίοχον· καὶ δὴ πεποίηκεν.

hil opus esse ait: regnum enim ad Ptolemæum majorem pertinere: cum isto verò pacem dudum se fecisse, & amicum esse. atque adeo, inquit Antiochus, si ab exilio eum revocare cives voluerint, per se licere. & ita fecit.

ΠΕ.

Περσέως πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον παρασκευαί, καὶ διάφοροι πρεσβεῖαι πρὸς Γένθιον, Εὐμένη, Ἀντίοχον τοὺς βασιλέας, καὶ πρὸς τοὺς Ῥοδίους.

ΟΤΙ παραγενομένου πρὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ περὶ τὸν Ἱππίαν, οὓς ἀπεστάλκει πρεσβευτὰς ὁ Περσεὺς πρὸς Γένθιον ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, καὶ διασαφοῦντος, ὅτι πρόθυμος ὁ βασιλεύς ἐστιν ἀναδέχεσθαι τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, ἐὰν αὐτῷ δοθῇ τριακόσια τάλαντα καὶ πίστεις αἱ καθήκουσαι περὶ τῶν ὅλων· πυθόμενος ταῦτα καὶ κρίνων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν Γενθίου κοινοπραγίαν, προχειρισάμενος Πάνταυχον ἕνα τῶν πρώτων φίλων, καὶ τοῦτον ἐξαπέστελλε, δοὺς ἐντολάς· πρῶτον μὲν ὁμολογήσαντα περὶ τῶν χρημάτων, ὅρκους καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας· εἶτα τοὺς ὁμήρους ἐξαυτῆς κἀκεῖνον πέμπειν ὡς ἂν δοκῇ Πανταύχῳ, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ λαμβάνειν, οὓς ἂν ἀποφήνῃ Γένθιος διὰ τῶν ἐγγράπτων· πρὸς δὲ τούτοις διατάξασθαι περὶ τῆς κομιδῆς τῶν τριακοσίων ταλάντων.

LXXXV.

Persei apparatus ad bellum contra Romanos gerendum: item legationes variæ, ad Reges Gentium, Eumenem, Antiochum; & populum Rhodium.

QUUM ante hiemem rediisset Hippias quem societatis juvandæ caussa Perses ad Gentium miserat, atque is renunciaret paratum Regem esse, bellum adversus Romanos suscipere, si trecenta sibi talenta numerarentur; & de summa re idonea ratione sibi caveretur: his Rex auditis, necessariam sibi esse judicans Gentii societatem, Pantauchum ex fidissimis amicis delectum, datis mandatis misit, qui primum quidem pecuniam daturum pactus, jusjurandum super societate præstaret atque exigeret: deinde ut obsides statim mitteret, prout Pantaucho videretur, & ab eo acciperet, quos Gentius in fœderis formula nominatim indicasset. ad hæc ut de transvectione illorum trecentorum talentorum, cum Gentio constitueret. Pantau-

Pantauchus statim profectus, ubi Medeonem Labeatidis venit, obvium ibi nactus Gentium, facile adolescenti persuasit, ut spes omnes suas cum Perseo conjungeret. icto fœdere societatis & conscripto, extemplo Gentius, simul obsides misit, quos Pantauchus scripserat: simul Olympionem cum his, qui jusjurandum à Perseo & obsides exigeret: itemque alios qui pecuniam tuto curarent. persuasit etiam Pantauchus Gentio, ut unà cum iis quos diximus, legatos mitteret qui iis comitati quos Perseus erat missurus, Rhodum legationem obirent, de communi societate acturi. Id si fieret, & belli societatem inire secum Rhodii vellent, nullum plane futurum negotium Romanos vincere asserebat. Gentius hisce omnibus postulatis annuit; Parmenionem & Morcum deligit, & cum istis mandatis mittit, ut postquam jusjurandum atque obsides à Perseo accepissent, & de pecunia convenisset, Rhodum legationem susciperent. Igitur hi omnes in Macedoniam ire: Pantauchus verò ad fodiendum Regi latus manere; qui juvenem assidue moneret urgeretque, ne in bello apparando cessaret, sed compararet se, quò posset loca, urbes, socios hosti præcipere. maxime autem illum hortabatur, ut ad navale bellum necessaria pararet. Nam quum Romani ab ea parte penitus essent imparati, ipsum in Epiri ora & Illyrici nullo

ὁ δὲ Πάνταυχος ἐξαυτῆς ποιησάμενος τὴν ὁρμὴν, καὶ παραγενόμενος εἰς Μετέωνα τῆς Λαβεατίδος· κἀνταῦθα συμμίξας τῷ Γεντίῳ, ταχέως παρεστήσατο τὸν νεανίσκον πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῷ Περσεῖ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. τμηθέντων δὲ τῶν ὁρκίων ὑπὲρ τῆς συμμαχίας καὶ καταγραφέντων, εὐθέως ὁ Γένθιος, ἅμα τοὺς ὁμήρους ἔπεμπε τοὺς ὑπὸ τοῦ Πανταύχου καταγραφέντας· καὶ σὺν τούτοις Ὀλυμπίωνα, παραληψόμενον τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς ὁμήρους παρὰ τοῦ Περσέως· ἑτέρους δὲ τοὺς περὶ τῶν χρημάτων ἕξοντας τὴν ἐπιμέλειαν. σὺν δὲ τοῖς προειρημένοις, ἔπεισεν ὁ Πάνταυχος τὸν Γένθιον, καὶ πρεσβευτὰς συνεξαποστέλλειν. οἵτινες ἅμα τοῖς παρὰ τοῦ Περσέως πεμπομένοις εἰς τὴν Ῥόδον πρεσβεύωσιν, ὑπὲρ τῆς κοινῆς συμμαχίας. τούτου γενομένου, καὶ συνεμβάντων τῶν Ῥοδίων εἰς τὸν πόλεμον, τελέως εὐκαταγωνίστους ἐσομένους ἀπέφαινε τοὺς Ῥωμαίους. ὁ δὲ πεισθεὶς τοῖς παρακαλουμένοις, καὶ προχειρισάμενος Παρμενίωνα καὶ Μόρκον ἐξαπέστελλε, δοὺς ἐντολὰς, ὅταν λάβωσι τοὺς ὅρκους παρὰ τοῦ Περσέως, καὶ τοὺς ὁμήρους, καὶ περὶ τῶν χρημάτων γένηται σύμφωνον, πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥόδον. Οὗτοι μὲν οὖν πάντες προῆγον εἰς τὴν Μακεδονίαν. ὁ δὲ Πάνταυχος μένων παρὰ τὸ πλευρὸν, ὑπεμίμνησκε καὶ παρώξυνε τὸν νεανίσκον, πρὸς τὸ μὴ καθυστερεῖν ταῖς παρασκευαῖς· ἀλλ' ἑτοίμους ὄντα προκαταλαμβάνειν καὶ τόπους καὶ πόλεις, καὶ συμμάχους· μάλιστα δ' αὐτὸν ἠξίου παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν κατὰ θάλατταν μάχην. Τῶν γὰρ Ῥωμαίων εἰς τέλος ἀπαρασκεύων ὄντων πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, κατά τε τοὺς περὶ τὴν Ἤπειρον καὶ τοὺς περὶ τὴν Ἰλλυρίδα τόπους,

ἀκονητὶ πᾶν τὸ προτεθὲν ἐπιτελεσθήσεσθαι δι' αὐτοῦ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμπομένων. Ὁ μὲν οὖν Γένθιος τούτοις τοῖς λόγοις ἀναπειθόμενος, ἐγίνετο περί τε τὰς κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν παρασκευάς. ὁ δὲ Περσεὺς παραγινομένων εἰς τὴν Μακεδονίαν τῶν πρεσβευτῶν παρὰ τοῦ Γενθίου, καὶ τῶν ὁμηρευόντων, ὁρμήσας ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἐνιπέα ποταμὸν παρεμβολῆς μετὰ πάντων τῶν ἱππέων, ἀπήντα τοῖς προειρημένοις εἰς τὸ Δῖον· καὶ συμμίξας πρῶτον μὲν ἀπέδωκε τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, ἐναντίον πάντων τῶν ἱππέων· πάνυ γὰρ ἐβούλετο σαφῶς εἰδέναι τοὺς Μακεδόνας, τὴν τοῦ Γενθίου κοινοπραγίαν· ἐλπίζων εὐθαρσεστέρους αὐτοὺς ὑπάρξειν, προσγινομένης ταύτης τῆς ῥοπῆς. ἔπειτα δὲ τοὺς ὁμήρους παρελάμβανε, καὶ παρεδίδου τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς περὶ Ὀλυμπίωνα, ὧν ἦσαν ἐπιφανέστατοι, Λιμναῖος ὁ Πολεμοκράτους, καὶ Βάλαυχος ὁ Πανταύχου. μετὰ δὲ ταῦτα, τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ χρήματα παρόντας, εἰς Πέλλαν ἐξέπεμπεν, ὡς ἐκεῖ παραληψομένους. τὰς δὲ πρεσβείας τὰς εἰς τὴν Ῥόδον, εἰς Θετταλονίκην πρὸς Μητρόδωρον, συντάξας ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸν πλοῦν· ἔπεισε δὲ καὶ τοὺς Ῥοδίους συμβαίνειν εἰς τὸν πόλεμον. Ταῦτα δὲ διοικήσας, Κρύφωνα μὲν ἐξέπεμψε πρεσβευτὴν πρὸς Εὐμένη, καὶ πρότερον ἤδη ἀπεσταλμένον· Τηλέμναστον δὲ τὸν Κρῆτα, πρὸς τὸν Ἀντίοχον μὴ παριέναι τὸν καιρόν, μηδ' ὑπολαμβάνειν πρὸς αὐτὸν μόνον ἀνήκειν τὴν ὑπερηφανίαν, καὶ τὴν βαρύτητα τῶν Ῥωμαίων· σαφῶς δὲ γινώσκειν, ὡς ἐὰν μὴ καὶ νῦν αὐτὸς συνεπιλαμ-

labore quicquid destinasset, & per se & per alios quos eò mitteret, esse effecturum. Gentius igitur hujusmodi sermonibus perpulsus, terra marique necessaria bello comparabat. Perseus verò venientibus in Macedoniam legatis Gentii, & illis qui futuri erant obsides, ab iis castris, statim quæ ad Enipeum amnem habebat, cum omni equitatu profectus, ad Dium occurrit. Quò ubi conventum, ante omnia Perseus jusiurandum dedit, circumfuso agmine equitum: admodum enim volebat Rex, Macedones certo exploratam habere initam cum Gentio societatem: quod speraret, accessionem huius momenti ad rem bene gerendam animos illis adjecturam. Secundum hæc missos obsides suscepit, suosque vicissim Parmenioni tradidit. eorum nobilissimi erant, Limnæus Polemocratis filius, & Balauchus Pantauchi filius. deinde eos qui ad pecunias accipiendas venerant, Pellam misit, ibi illam accepturos. Legati Rhodum ituri Thessalonicam ad Metrodorum missi, & ut parati essent ad navem conscendendam jussi. Hæc legatio Rhodiis persuasit, ut Perseo ad hoc bellum se conjungerent: qua re confecta, Cryphontem legatum ad Eumenem, qui jam antè parem legationem objerat, misit: Telemnastum Cretensem ad Antiochum; ne occasionem missam faceret, neve arbitraretur, ad unum se Romanorum superbiam & dura imperia spectare: quin potius pro certo haberet, ejusdem se quoque fortunæ periculum brevi facturum, nisi nunc

insum

ipsum adiuvaret, maxime quidem concilianda pace: sin minus, opem ferendo.

LXXXVI.

Legatio gemina populi Rhodÿ; una ad Romanos, ad dirimendum bellum contra Perseum: altera ad Cretenses, de amicitia & societate.

Quum fuissent indicta à Rhodiis comitia, vicit in illis eorum sententia, quibus placebat legatos de pace mitti. Ac Rhodiorum quidem dissidentes animos, hoc modo sicut dictum est, quum de more conciones ad populum habendi ageremus, decretum istud palàm fecit. quod eos plus posse manifestò arguit, qui Perseo faverent, quàm eos qui patriæ saluti ac legibus consultum vellent. Prytanes igitur legationes extemplo instituerunt, ad dirimendum bellum: Romam quidem Agesipolim & Cleombrotum: ad Cos. verò & Perseum Damonem, Nicostratum, Agesilochum, & Telephum. Secundum hæc etiam reliqua convenienter istis administrarunt, tandemque peccata peccatis adeo cumularunt, ut excusationi nullus relinqueretur locus. Protinus enim etiam in Cretam legatos miserunt, ad renovandam cum universis Cretensibus amicitiam: monendùmque ut temporum conditionem ac periculum imminens attenderent; & cum Rhodiorum populo consentientes, eundem inimicum atque amicum

βάνη), μάλιστα μὲν διαλύων τὸν πόλεμον· εἰ δὲ μή, βοηθῶν, τὰ χείρους πείρᾳ λήψεται τῆς αὐτῆς ἑαυτῷ τύχης.

Π ς'.

Πρεσβεῖαι Ροδίων δισσαί· ἡ μὲν πρὸς Ρωμαίους, διαλύουσα τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον· ἡ δὲ εἰς Κρήτην, περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας.

ΟΤΙ προτεθείσης χειροτονίας τοῖς Ροδίοις, ἐνίκων οἷς ἤρεσκε πέμπειν τοὺς πρεσβευτὰς ὑπὲρ τῶν διαλύσεων· καὶ τὸ μὲν Ροδίων ἀντιπολιτείαν, τοῦτον τὸν τρόπον ὡς ἐν τοῖς περὶ δημηγορίας τέθειται, διέκρινε τὸ διαβούλιον· ἐν ᾧ πλεῖον ἐφάνησαν ἰσχύοντες οἱ τὰ τοῦ Περσέως αἱρούμενοι, τῶν σώζειν σπουδαζόντων τὴν πατρίδα καὶ τοὺς νόμους. οἱ δὲ Πρυτάνεις παραχρῆμα πρεσβευτὰς κατέστησαν τοὺς διαλύσοντας τὸν πόλεμον· εἰς μὲν τὴν Ρώμην Αγησίπολιν καὶ Κλεόμβροτον· πρὸς δὲ τὸν στρατηγὸν καὶ Περσέα, Δάμωνα, καὶ Νικόστρατον, καὶ Αγησίλοχον, καὶ Τήλεφον. Τούτων δ' ἑξῆς τὸ συνεχὲς ἐξειργάζοντο, καὶ προσεπέθεσαν, ποιοῦντες ἀναπολόγητον τὴν ἁμαρτίαν. εὐθέως γὰρ εἰς τὴν Κρήτην ἔπεμπον πρεσβευτάς, τοὺς ἀνανεωσομένους πρὸς πάντας Κρῆτας τὰ ὑπάρχοντα φιλάνθρωπα, καὶ παρακαλέσοντας βλέπειν τοὺς καιροὺς καὶ τὴν περίστασιν, καὶ συμφρονεῖν τῷ δήμῳ, καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν αἱρεῖσθαι

καὶ φίλον· ὁμοίως δὲ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς τὰς πόλεις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν διαλεχθησομένους.

ducerent. missi item sunt ad singulas civitates, qui de iisdem rebus cum illis agerent.

ΠΖ.

Ὅτι ἐπράχθη παρὰ Ῥοδίοις μετὰ τὴν παρουσίαν τῶν παρὰ Γεντίου πρεσβευτῶν.

ΟΤΙ τῶν περὶ τὸν Παρμενίωνα καὶ Μόρκον, καὶ τῶν παρὰ τοῦ Γεντίου, καὶ σὺν τούτοις τῶν Μητροδώρου παραγενομένων εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ συναχθείσης τῆς βουλῆς, παντάπασι θορυβώδης ἦν ἡ ἐκκλησία· τῶν μὲν περὶ τὸν Δείνωνα φανερῶς ἤδη τολμώντων λέγειν τὰ τοῦ Περσέως· τῶν δὲ περὶ Θεαίτητον, καταπεπληγμένων τὰ συμβαίνοντα. καὶ γὰρ ἡ τῶν λέμβων παρουσία, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων ἱππέων, καὶ ἡ τοῦ Γεντίου μετάθεσις, συνέτριβεν αὐτούς. Διὸ καὶ τὸ πέρας τῆς ἐκκλησίας ἀκόλουθον ἐγενήθη τοῖς προειρημένοις. ἔδοξε γὰρ τοῖς Ῥοδίοις ἀποκριθῆναι φιλανθρώπως ἀμφοτέροις τοῖς βασιλεῦσι, καὶ διασαφεῖν, ὅτι δέδοκται διαλύειν αὐτοῖς τὸν πόλεμον, καὶ παρακαλεῖν κἀκείνους εὐδιαλύτους ὑπάρχειν· ἐδέξαντο δὲ καὶ τοὺς πρεσβεύοντας ἐπὶ τὴν κοινὴν ἑστίαν τοὺς παρὰ τοῦ Γεντίου, μετὰ πολλῆς φιλανθρωπίας.

LXXXVII.

Quæ Rhodi sunt gesta postquam eò advenerunt Gentii Regis legati.

POSTEAQUAM Parmenio & Morcus Gentii legati, & una cum his Metrodorus Persei, Rhodum pervenissent, convocato populo ad deliberandum, tumultuosa modis omnibus concio fuit: quum & Dinon jam favere palàm Perseo auderet: & Theætetum contrà, quæ acciderant terrerent. nam & lemborum adventus, & numerus ingens occisorum equitum, & Gentii transitus ad Persei partem, animos illi dejiciebant. Itaque exitum ea concio habuit convenientem iis quæ diximus. decretum enim à Rhodiis, benignum ambobus Regibus responsum dare: iisque significare, statuisse Rhodios bello finem imponere: ipsosque adeo monere, faciles se ad pacem ut præberent. suntque etiam Gentii legati in Prytaneo magna comitate ab iis excepti.

ΠΗ.

Παραδειγματισμὸς τῶν ἀπὸ Ῥόδου πρέσβεων ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων συγκλήτου ἐπὶ μεγίστῃ αὐτῶν ἀλογίᾳ καὶ οἰήσει.

LXXXVIII.

Rhodiorum legati à Senatu Romano, pro commerita ejus populi noxa & levitate insigni, excipiuntur.

Quo

Quo tempore victus Perseus effugit, placuit Senatui legatos Rhodiorum, qui ad pacem cum Perseo faciendam venerant, in Curiam vocare: Fortuna velut de industria in scenam producente Rhodiorum stultitiam: si tamen Rhodiorum dicenda ea est, & non potius certorum hominum, qui Rhodi tunc multum præ cæteris poterant. Enimvero legati, quorum princeps Agesipolis, Senatum ingressi, missos se dixerunt ad dirimendum bellum: id enim consilii Rhodios, quia bellum diutius trahebatur, suscepisse; quod animadverterent, tum universis Græcis id bellum esse incommodum: tum ipsis quoque Romanis, propter magnitudinem impensarũ. nunc quando finitum bellum esset, ita ut semper optaverât Rhodii, gratulari se illis. Hæc ubi breviter dixisset Agesipolis, Curia excessit. Senatus ea occasione usus, quum publicare ad exemplum aliorum stultitiam Rhodiorum vellet, responsum edidit, cujus præcipua capita hæc erant: Existimare Senatum; Rhodios, neque propter utilitatem Græciæ, neque studio populi Rom. sed pro Perseo legationem eam misisse: nam si pro Græcis legatos mittere in animo habuissent, opportunius illud tempus fuisse, quando Perseus Græcorum agros atque urbes vastabat; toto ferme biennio in Thessalia castra habens. quòd igitur eo prætermisso tempore, nunc veniant & bellum dirimere conentur, postquam nostri exercitus in Macedoniam sint transgressi, & inclusus Perseus exiguam prorsus salutis spem habeat:

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν ἐν ᾧ Περσεὺς ἡττηθεὶς ἀπεδίδρασκεν, ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ τοὺς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευτὰς παραγεγονότας ὑπὲρ τοῦ διαλύειν τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον προσκαλέσασθαι· τῆς τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἀναβιβαζούσης ἐπὶ σκηνὴν, τὴν τῶν Ῥοδίων ἄγνοιαν· εἰ χρὴ Ῥοδίων λέγειν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἐπιπολασάντων ἀνθρώπων τότε κατὰ τὴν Ῥόδον. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰσπορευθέντες, ἐλθεῖν μὲν ἔφασαν διαλύσοντες τὸν πόλεμον· τὸν γὰρ δῆμον τῶν Ῥοδίων ἑλκομένου τοῦ πολέμου ἐπὶ πλείω χρόνον, θεωροῦντα διότι πᾶσι μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἀλυσιτελὴς, καὶ αὐτοῖς δὲ Ῥωμαίοις, διὰ τὸ μέγεθος τῶν δαπανημάτων, ἐλθεῖν ἐπὶ ταύτην τὴν γνώμην· νῦν δὲ λελυμένου τοῦ πολέμου κατὰ τὴν τῶν Ῥοδίων βούλησιν, συγχαίρειν αὐτοῖς. Ταῦτα μὲν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν εἰπόντες, βραχέως ἐπανῆλθον. Ἡ δὲ σύγκλητος χρωμένη τῷ καιρῷ, καὶ βουλομένη παραδειγματίσαι τοὺς Ῥοδίους, ἀπόκρισιν ἐξέβαλεν, ἧς ἦν τὰ συνέχοντα ταῦτα· διότι τὴν πρεσβείαν ταύτην, οὔτε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκεν ὑπολαμβάνουσιν ἐσταλκέναι τοὺς Ῥοδίους, οὔθ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ Περσέως· εἰ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων χάριν ἐπρέσβευον, ὁπηνίκα οἰκειότερον εἶναι τὸν καιρὸν, ὅτε ὁ Περσεὺς τὴν τῶν Ἑλλήνων χώραν ἐπόρθει καὶ τὰς πόλεις· στρατοπεδεύων μὲν ἐν Θετταλίᾳ, σχεδὸν ἐπὶ δύο ἐνιαυτούς.... τὸ δὲ παρέντας ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, νῦν παρεῖναι σπουδάζοντας διαλύειν τὸν πόλεμον, ὅτε παρεμβεβληκότων τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων εἰς Μακεδονίαν, συγκεκλεισμένος ὁ Περσεὺς, ὀλίγας παντάπασιν ἐλπίδας εἶχε τῆς σωτηρίας.

φανὲς εἶναι τοῖς ὀρθῶς σκοπουμένοις, διότι τὰς πρεσβείας ἐξέπεμψαν, οὐ διαλύσειν ἐθέλοντες τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐξελέσθαι τὸν Περσέα καὶ σῶσαι, καθ' ὅσον εἰσὶ δυνατοί. δι' ἃς αἰτίας οὔτ' ἀνέρχεσθαι, οὔτε φιλανθρώπως αὐτοῖς ἀποκρίνεσθαι κατὰ τὸ παρὸν ὀφείλειν ἔφασαν. Ταῦτα μὲν ἡ σύγκλητος ἐχρημάτισε τοῖς παρὰ τῶν Ῥοδίων πρεσβευταῖς.

perſpicuum eſſe recte judicantibus, Rhodios legationem miſiſſe non ad pacem faciendam, ſed ad Perſeum ex periculo, quod in ipſis foret, eripiendum. Propterea cenſere Patres, neque lautia aut aliud beneficium, neque ullum benignum reſponſum legatis dare ſe debere. Atque eo modo cum Rhodiorum legatis actum à Patribus.

Π Θ.

Περὶ τῆς τῶν Αἰγύπτου βασιλέων βοηθείας τοὺς Ἀχαιοὺς αἰτησάντων, καὶ ἰδίᾳ τόν τε Λυκόρταν καὶ τὸν Πολύβιον· καὶ περὶ τούτου διαβούλια τῶν Ἀχαιῶν καὶ πλείω.

LXXXIX.

Quomodo Ægypti Reges auxiliares copias ab Achais petierint, & nominatim, Lycortam ac Polybium: deque ea re varia in variis conventibus Achæorum conſultationes.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἔτι κατὰ χειμῶνα πρεσβείας παραγενομένης παρὰ τῶν βασιλέων ἀμφοτέρων Πτολεμαίου, καὶ Πτολεμαίου περὶ βοηθείας, ἐγένετο διαβούλια καὶ πλείω, πολλὴν ἔχοντα φιλοτιμίαν· τοῖς μὲν γὰρ περὶ τὸν Καλλικράτην καὶ Διοφάνην, καὶ σὺν τούτοις Ὑπερβάτονον, οὐκ ἤρεσκε διδόναι βοήθειαν. τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἄρχωνα, καὶ Λυκόρταν, καὶ Πολύβιον, ἤρεσκε τὸ διδόναι τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν συμμαχίαν. ἤδη γὰρ συνέβαινε τότε τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον ὑπὸ τῶν ὄχλων ἀναδεδεῖχθαι βασιλέα διὰ τὴν περίστασιν· τὸν δὲ πρεσβύτερον ἐκ τῆς Μέμφεως καταπεπορεῦσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τἀδελφῷ. Καὶ δεόμενοι παντοδαπῆς ἐπικουρίας, ἐξαπέστελλον πρεσβευτὰς

QUUM ante exitum hiemis ab utroque Rege, Ptolemæo, inquam, & Ptolemæo, legatio de auxilio ferendo in Peloponneſum veniſſet: variè conſultatum eſt, & quidem acri multorum contentione: nam Callicrati quidem & Diophani & Hyperbatono qui ſe iſtis adjunxerat, opem ferri illis non placebat: Archoni verò, Lycortæ & Polybio, ex fœderis legibus auxilium mittendum videbatur. Jam enim eo tempore junior Ptolemæus propter conditionem rerum ac temporum à multitudine Rex fuerat renuntiatus: & unà cum fratre major regnabat Memphi reverſus & regię reſtitutus. Ac quia omnis generis auxiliis indigebant, Eumenem &

Diony-

Dionysodorum legatos ad gentem Achæorum miserant: qui pedites mille, equites ducentos petebant: ducem autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, equitum verò Polybium. Iidem ad Sicyonium Theodoridam scripserant, rogantes ut mercenarios milites conduceret, ad mille. Porrò viri illi quos nominavimus, ex rebus gestis plurimis, de quibus antè diximus, Ægypti Regibus probe noti erant. Post adventum vero legatorum, quo tempore Achæorum conventus Corinthi agitabatur, quum illi veterem amicitiam quam multis argumentis invicem fuerant testati, renovassent, & afflictum Regum statum ob oculos posuissent, opem poscentes; erat quidem parata multitudo non parte aliqua copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, Regibus (ambo namque & diademate & regia potestate erant præditi;) ire suppetias. sed huic sententiæ adversari Callicrates, & qui cum eo sentiebant. dicebant enim, cùm in universum alienis negotiis esse abstinendum Acheis; tum verò hoc potissimum tempore, quando ab omni alia cura liberi, Romanis operam navare debeant: nam tunc cum maxime opinio hominum erat, totis viribus brevi certatum iri: ut pote Q. Marcio Philippo in Macedonia hibernante: erantque vulgo omnes solliciti, ne Romanis defuisse, aut parum in tempore adfuisse viderentur. Heic Lycortas & Polybius suscepto sermone, dicere sunt orsi, tum alia multa afferentes in medium, tum etiam, quod superiore anno quum esset factum ab

Εὐμένη καὶ Διονυσόδωρον πρὸς Ἀχαιοὺς, αἰτοῦντες πεζοὺς μὲν χιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους· ἡγεμόνα δὲ τῆς ὅλης συμμαχίας Λυκόρταν, τῶν δ' ἱππέων Πολύβιον. Πρὸς δὲ Θεοδωρίδαν τὸν Σικυώνιον διεπέμψαντο παρακαλοῦντες αὐτὸν, συστήσασθαι ξενολόγιον χιλίων ἀνδρῶν. Συνέβαινε δὲ τοὺς μὲν βασιλεῖς τὴν ἐπὶ πλεῖον σύστασιν ἔχειν πρὸς τοὺς εἰρημένους ἄνδρας ἐκ τῶν πράξεων, ὧν εἰρήκαμεν. Τῶν δὲ πρεσβευτῶν παραγενομένων, τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν οὔσης ἐν Κορίνθῳ, καὶ τά τε φιλάνθρωπα πρὸς τὴν βασιλείαν ἀνανεωσαμένων, ὄντα μεγάλα, καὶ τὴν περίστασιν τῶν βασιλέων ὑπὸ τὴν ὄψιν ἀγόντων, καὶ δεομένων σφίσι βοηθεῖν· τὸ μὲν πλῆθος τῶν Ἀχαιῶν ἕτοιμον ἦν, οὐ μέρει τινὶ, πανδημεὶ δὲ συγκινδυνεύειν, εἰ δέοιτο, τοῖς βασιλεῦσιν. ἀμφότεροι γὰρ εἶχον τό τε διάδημα καὶ τὴν ἐξουσίαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Καλλικράτην ἀντέλεγον, φάσκοντες δεῖν καθόλου μὲν μὴ πραγματοκοπεῖν· ἐν δὲ τοῖς παροῦσι καιροῖς, μηδ' ὅλως· ἀλλ' ἀπερισπάστους ὑπάρχοντας, Ῥωμαίοις παρέχεσθαι χρείας· μάλιστα γὰρ ἦν τότε προσδόκιμος ὁ περὶ τῶν ὅλων κίνδυνος, ἅτε τοῦ Κοΐντου τοῦ Φιλίππου τὴν παραχειμασίαν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ποιουμένου. Τῶν δὲ πολλῶν εἰς ἀπορίαν ἐμπιπτόντων, μὴ δόξωσι Ῥωμαίων ἀστοχεῖν, μεταλαβόντες τοὺς λόγους οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν καὶ Πολύβιον, ἐδίδασκον ἄλλα τε καὶ πλείω προφερόμενοι· καὶ διότι τῷ πρότερον ἔτει ψηφισαμένων τῶν Ἀχαιῶν, πανδημεὶ συστρα-

τεύειν

τάζειν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ πεμψάντων πρεσβευτὴν τὸν Πολύβιον, ὁ Κόϊντος ἀποδεξάμενος τὴν προθυμίαν, ἀπείπατο μὴ χρείαν ἔχειν τῆς βοηθείας, ἐπεὶ κεκράτηκε τῆς εἰς Μακεδονίαν εἰσβολῆς· ἐξ ὧν ἀποδείκνυται ψεύσασθαι αὐτοὺς τὴν Ῥωμαίων χρείαν, πρὸς τὸ διαλῦσαι τὸ βοηθεῖν. διὸ παρεκάλουν τοὺς Ἀχαιοὺς ὑποδεικνύοντες τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως, ἐν ᾗ συνέβαινε τότε τὴν βασιλείαν ὑπάρχειν, μὴ παριδεῖν τὸν καιρόν· ἀλλὰ μνημονεύοντας τῶν ὁμολογιῶν καὶ τῶν εὐεργεσιῶν, μάλιστα δὲ τῶν ὅρκων, ἐμπεδοῦν τὰς συνθήκας. Τῶν δὲ πολλῶν ἐπιφερομένων πάλιν, βοηθεῖν· τότε μὲν οἱ περὶ τὸν Καλλικράτην, ἐξέβαλον τὸ διαβούλιον, διασείσαντες τοὺς ἄρχοντας ὡς οὐκ οὔσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς νόμους ἐν ἀγορᾷ βουλεύεσθαι περὶ βοηθείας. Μετὰ δέ τινα χρόνον συγκλήτου συναχθείσης εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν, ἐν ᾗ συνέβαινε μὴ μόνον συμπορεύεσθαι τὴν βουλὴν, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν· καὶ λόγων γινομένων πλειόνων, καὶ μάλιστα τοῦ Πολυβίου διορίζομένου, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ χρείαν μὴ ἔχειν τοὺς Ῥωμαίους τῆς βοηθείας, καὶ δοκοῦντος οὐκ εἰκῆ ταῦτα λέγειν (διὰ τὸ γεγονέναι τὴν παρελθοῦσαν * νύκτα ἐν τῇ Μακεδονίᾳ) παρὰ τῷ Φιλίππῳ· δεύτερον δὲ φάσκοντος, ἐὰν καὶ δέωνται Ῥωμαῖοι τῆς συμμαχίας, οὐ διὰ τοὺς διακοσίους ἱππεῖς καὶ χιλίους πεζοὺς τοὺς ἀποσταλησομένους εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀδυνατήσειν τοὺς Ἀχαιοὺς βοηθεῖν Ῥωμαίοις· καλῶς γὰρ ποιοῦντας αὐτούς, καὶ τρεῖς ἄγειν καὶ τέτταρας μυριάδας αὐτῶν μαχίμων·

Achæis decretum de ferenda Romanis ope totis viribus gentis, missusque in eam rem esset Polybius; Marcius laudata eorum voluntate, auxilio sibi opus esse negarat, postquam semel superato saltu trangressus esset in Macedoniam. Sine caussa igitur Romanorum utilitatem prætexi ab iis, qui id agerent, ne auxilia Regibus mittantur. hortari ergo Achęos, quibus periculi magnitudinem, in quo regnum illud versabatur, ostendebant, ne occasionem prætermitterent: sed pactorum, & acceptorum beneficiorum, imprimis verò jurisjurandi memores, societatis leges servarent. Quum iterum multitudo acclamasset, opem ferendam; Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus injecto quasi leges potestatem ipsis non concederent, in ejusmodi conventu de auxiliis deliberandi. Paullo post verò concilio in urbem Sicyoniorum convocato, cui non magistratus solummodo intererant, verum etiam omnes annis triginta majores; postquam multi sermones habiti essent, & Polybius imprimis confirmasset, nullo Romanos auxilio habere opus; quod non temere dici ab illo videbatur; quia superiore anno cum Marcio Philippo Cos. in Macedonia fuerat: deinde adjecisset, si vel maxime auxiliis Achęorum indigeant Romani, propter equites ducentos, pedites mille, quos Alexandriam miserint, nihilo tamen difficilius Achæis futurum, auxilia eis submittere: nullo enim suo incommodo triginta, vel etiam quadraginta bellatorum millia ducturos;

mori

movit Polybii oratio multitudinis animos; eoque omnes inclinabant, ut Regibus subsidia mitterentur. Postridie verò ejus diei, quo die secundum leges oportebat, ut qui sententias dixerant decreta ad disceptandum proponerent: Lycortas hujusmodi decretum proposuit: Auxilium esse mittendum: Callicrates verò hujusmodi: Legatos oportere mitti ad pacem inter Reges & Antiochum faciendam. de quibus quum iterum disceptari cepisset, acri contentione res acta: sed in qua longe vincebat Lycortas: comparatione si quidem inter hæc regna instituta, magnum discrimen inveniebatur. Nam ad Syriacum quidem Antiochi quod attinet, vix ullum alicujus necessitudinis, quæ illi fuerit cum Græcis hominibus, argumentum afferri poterat; de prioribus temporibus loquor: nam ejus qui tum regnabat magnus & liberalis animus Græcis erat notus: at regni Ptolemaïci tot & tanta in Achæos merita extiterant, ut nihil supra. Hoc vero argumentum Lycortas ita ut par erat verbis ornans, magnificam Regum illorum speciem hominum animis insinuabat: ipsa quippe comparatio res esse genere toto diversas arguebat. ut enim regum Alexandriæ beneficia percensere erat difficile: ita nullum omnino poterat inveniri ab Antiochi regno profectum, quo res Achæorum adjuvisset.

δ᾽ εὐδοκοῦντες τοῖς λεγομένοις ἔρρεπον οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ πέμπειν τὴν συμμαχίαν. τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει τὰ ψηφίσματα προσφέρειν τοὺς βουλομένους· οἱ μὲν περὶ τὸν Λυκόρταν προσήνεγκαν, διότι δεῖ πέμπειν τὴν βοήθειαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Καλλικράτην, διότι δεῖ πρεσβευτὰς ἐξαποστέλλειν τοὺς διαλύσοντας τοὺς βασιλεῖς πρὸς τὸν Ἀντίοχον. πάλιν δὲ τῶν διαβουλίων προτεθέντων, ἀγὼν ἐγένετο νεανικός· πολύ γε μὴν ὑπερεῖχον οἱ περὶ τὸν Λυκόρταν· αὗται γὰρ βασιλεῖαι συγκρινόμεναι, μεγάλην εἶχον διαφοράν. ὑπὸ μὲν γὰρ τοῦ Ἀντιόχου, σπάνιον ἦν εὑρεῖν οἰκεῖόν τι γεγονὸς καθόλου πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἔν γε τοῖς ἀνώτερον χρόνοις· καὶ γὰρ ἡ τοῦ τότε βασιλεύοντος μεγαλοψυχία, δῆλος ἐγένετο τοῖς Ἕλλησιν· ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγεγόνει φιλάνθρωπα κατὰ τοὺς ἀνώτερον χρόνους, ὥστ᾽ ἂν μηδένα πλεῖον. ἃ διατιθέμενος ἀξίως ὁ Λυκόρτας, μεγάλην ἐποιεῖτο φαντασίαν· ἅτε τῆς παραθέσεως ὁλοσχερῆ τὴν διαφορὰν ἐχούσης. Καθ᾽ ὅσον γὰρ οὐκ ἐξαριθμήσασθαι ῥᾴδιον ἦν, τὰς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων εὐεργεσίας, κατὰ τοσοῦτον ἁπλῶς οὐδὲν ἦν εὑρεῖν φιλάνθρωπον, ἐκ τῆς Ἀντιόχου βασιλείας ἀπηντημένον εἰς πραγμάτων λόγον τοῖς Ἀχαιοῖς.

Ϟ.

Πρεσβεία Ῥωμαίων εἰς Αἴγυπτον.

ΟΤΙ ἡ σύγκλητος πυνθανομένη τὸν Ἀντίοχον, τῆς μὲν Αἰγύπτου κύριον γεγονέναι, τῆς δ' Ἀλεξανδρείας παρ' ὀλίγον· νομίζουσα πρὸς αὑτὴν τι διατείνειν τὴν αὔξησιν τοῦ προειρημένου βασιλέως, κατέστησε πρεσβευτὰς, τοὺς περὶ Γάϊον Ποπίλλιον, τόντε πόλεμον λύσοντας, καὶ καθόλου θεασομένους τὴν τῶν πραγμάτων διάθεσιν, ποία τίς ἐστιν. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

XC.

Romanorum legatio in Ægyptum mißa.

QUUM intelligeret Senatus Antiochum cætera Ægypto occupata, inibi esse ut Alexandriam occuparet: ratus nonnihil ad se pertinere incrementa hujus Regis, legationem decrevit, cujus princeps Cajus Popillius, tum ad pacem faciendam; tum ad visendum quæ in universum rerum isthic facies esset. Ac in Italia quidem ista tum gerebantur.

ϞΑ.

Καλλικράτους μηχανὴ πρὸς τὸ διαλύειν τὴν Ἀχαιῶν σπουδὴν τοῦ βοηθεῖν τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεῦσι· καὶ Πολυβίου ἐπὶ τούτῳ δυσαρέστησις.

ΟΤΙ ἕως μέν τινος οἱ περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν καὶ Καλλικράτην ἐχρῶντο τοῖς ὑπὲρ τῆς διαλύσεως λόγοις· οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτοῖς, ἐπεισήγαγον μηχανήν. Παρῆν γὰρ ἐκ πορείας εἰς τὸ θέατρον γραμματοφόρος, φέρων ἐπιστολὴν παρὰ Κοΐντου Μαρκίου· δι' ἧς παρεκάλει τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀκολουθήσαντας τῇ Ῥωμαίων προαιρέσει, πειρᾶσθαι διαλύειν τοὺς βασιλεῖς. Συνέβαινε γὰρ καὶ τὴν σύγκλητον ἀπεσταλκέναι πρεσβευτὰς τοὺς περὶ * Νεμέσιον, διαλύσοντας τοὺς βασιλεῖς. * ἦν

XCI.

Callicratis commentum ad impediendũ quominus Achai Regibus Ægypti auxilia mitterent, ut cupiebant: & ex ea re Polybii indignatio.

PERSTITERUNT aliquamdiu Andronidas & Callicrates in suscepta sententia suadenda, de pace inter Reges facienda: sed quum ipsis nemo se adjungeret, astu adversarios aggrediuntur. Inductus est enim in theatrum rectâ ab itinere, tabellarius literas Q. Marcii afferens: quibus Achæos hortabatur, ut Romanorum voluntatem secuti, conciliare invicem Reges conarentur. Nam & Senatus legationem miserat, cujus princes erat * Nemesius ad pacificandum inter Reges. Hoc vero aliud nihil

nihil erat, nisi prætextus quidam. Titus enim quum eos conciliare non potuisset, re penitus infecta, Romam redierat. Tum Polybius respectu Marcii contradicere epistolæ nolens, publicarum rerum cura & administratione se abdicavit. atque ita evenit, ut auxiliorum quæ petebant spe Reges exciderent. Decretum igitur ab Achæis factum est, de mittendis legatis qui de pace agerent. ea legatio mandata est Archoni Ægiratæ, Arcesilao & Aristoni Megalopolitanis. Legati verò Ptolemæi spe auxiliorum amissa, epistolam Regum, quam paratam habebant, magistratibus tradiderunt; quibus petebant ab Achæis, ut ad bellum quod sustinebant, Lycortam & Polybium sibi mitterent.

γὰρ ἦν τὸ προσχῆμα τῆς ὑποθέσεως. Οἱ γὰρ περὶ τὸν Τίτον ἐκδυσωπήσαντες διαλύειν, ἀσύμβατοι κεχωρίκεισαν εἰς τὴν Ῥώμην ἄπρακτοι τελέως. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Πολύβιον οὐ βουλόμενοι διὰ τὴν Μάρκου πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ἀντιλέγειν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν πραγμάτων. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν βοήθειαν, οὕτω διέπεσε τοῖς βασιλεῦσι. Τοῖς δ' Ἀχαιοῖς ἔδοξε πρεσβευτὰς ἀποστέλλειν τοὺς διαλύσοντας, καὶ κατεστάθησαν Ἄρχων Αἰγειράτης, Ἀρκεσίλαος καὶ Ἀρίστων, Μεγαλοπολῖται. Οἱ δὲ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρεσβευταὶ διαψευσθέντες τῆς συμμαχίας, ἐπέδωκαν τοῖς ἄρχουσιν ἑτοίμους ἔχοντες ἐπιστολὰς παρὰ τῶν βασιλέων, δι' ὧν ἠξίουν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκπέμπειν Λυκόρταν καὶ Πολύβιον, ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον.

XCII.

ϞΒ.

C. Popillii legati P. R. celeberrima ad Regem Antiochum legatio in Ægyptum.

Ejusdem in Cyprum adventus, & res ibi gesta.

Ἡ πολυθρύλλητος Ποπιλλίου τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ εἰς τὸν βασιλέα Ἀντίοχον πρεσβεία.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς Κύπρον ἄφιξις, καὶ αἱ ἐκεῖ πράξεις.

QUUM Antiochus ad Ptolemæum Ægypti Regem occupandi Pelusii gratia venisset, Popillius dux Romanus procul salutanti Regi & dexteram porrigenti, tabellas quas manibus tenebat, Senatusconsultum continentes tradit: atque omnium primum id legere jubet. noluit enim, ut equidem arbitror, amicitiæ tesseram prius dare,

ΟΤΙ τοῦ Ἀντιόχου πρὸς Πτολεμαῖον ἕνεκεν τοῦ τὸ Πηλούσιον παραλαβεῖν ἀφικομένου, ὁ Ποπίλλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, τοῦ βασιλέως πόρρωθεν ἀσπαζομένου διὰ τῆς φωνῆς, καὶ τὴν δεξιὰν προτείνοντος, πρόχειρον ἔχων τὸ δελτάριον, ἐν ᾧ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα κατεγέγραπτο, ὤρεξεν αὐτῷ, καὶ τοῦτ' ἐκέλευσε πρῶτον ἀναγνῶναι τὸν Ἀντίοχον. ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, πρότερον οὐκ-

ἀξιῶν

ἀξιῶν τὸ τῆς φιλίας σύνθημα ποιεῖν, πρὶν ἢ τὴν προαίρεσιν ἐπιγνῶναι τοῦ δεξιουμένου· πότερα φίλιος ἢ πολέμιος ἐστίν. Επεὶ δ᾽ ὁ βασιλεὺς ἀναγνοὺς, ἔφη βούλεσθαι μεταδοῦναι τοῖς φίλοις ὑπὲρ τῶν προσπεπτωκότων· ἀκούσας ὁ Ποπίλλιος, ἐποίησε πρᾶγμα, βαρὺ μὲν δοκοῦν εἶναι, καὶ τελέως ὑπερήφανον. ἔχων γὰρ περὶ χεῖρας ἀμπελίνην βακτηρίαν, περιέγραψε τῷ κλήματι τὸν Αντίοχον· ἐν τούτῳ τε τῷ γύρῳ τὴν ἀπόφασιν ἐκέλευσε δοῦναι περὶ τῶν γεγραμμένων. ὁ δὲ βασιλεὺς ξενισθεὶς τὸ γινόμενον καὶ τὴν ὑπεροχὴν, βραχὺν χρόνον ἐναπορήσας, ἔφη ποιήσειν πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπὸ Ρωμαίων· οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, τότε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ λαμβάνοντες ἅμα πάντες, ἠσπάζοντο φιλοφρόνως. ἦν δὲ τὰ γεγραμμένα, λύειν ἐξ αὐτῆς τὸν πρὸς Πτολεμαῖον πόλεμον. διὸ καὶ δοθεισῶν αὐτῷ ῥητῶν ἡμερῶν, οὗτος μὲν ἀπήγετο τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀγρίαν βαρυνόμενος, καὶ στένων· εἴκων δὲ τοῖς καιροῖς κατὰ τὸ παρόν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον καταστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Αλεξάνδρειαν, καὶ παρακαλέσαντες τοὺς βασιλεῖς ὁμονοεῖν, ἅμα δὲ προστάξαντες αὐτοῖς Πολυάρατον ἀναπέμπειν εἰς Ρώμην, ἀνέπλευσαν ἐπὶ τῆς Κύπρου βουλόμενοι καὶ τὰς ἐκεῖ ὑπαρχούσας δυνάμεις ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου κατὰ σπουδήν. Αφικόμενοι δὲ καὶ καταλαβόντες ἡττημένους μάχῃ τοὺς τοῦ Πτολεμαίου στρατηγοὺς, καὶ καθόλου φερόμενα ..... τὰ κατὰ τὴν Κύπρον, ταχέως ἀνέστησαν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς χώρας, καὶ παρήδρευσαν, ἕως ἀπέπλευσαν αἱ δυνάμεις ἐπὶ Συρίας. Καὶ Ρωμαῖοι μὲν ὅσον οὔπω καταπε-

quàm voluntate salutantis cognita, utrum amicus an hostis esset perspectum haberet. perlectis tabellis, quum velle se, adhibitis amicis, de præsenti negotio deliberare, Antiochus dixisset: eo audito, Popillius rem fecit in speciem asperam, & omnino superbam. Erat forte illi in manibus pro gestamine vitis; hac ille vite Regem circunscripsit; ac prius quàm circulo descripto excederet, tabellis eum respondere jussit. Obstupefactus Rex isto adeo insolito atque imperioso facto, ubi parumper hæsitasset; Faciam, ait, quicquid populus Romanus jubet: tum demum Popillius & qui cum eo erant, Regis dextram omnes prehendere, & comiter ipsum salutare. Ejus Senatusconsulti mens erat: ut extemplo bellum adversus Ptolemæum finiret. itaque paucorum dierum ac numero certo definitorum spatio concesso, Antiochus copias Agriam suas, gravate ille quidem ac gemens, sed tamen abduxit, in præsentia tempori cedendum ratus. Popillius rebus Alexandriæ compositis, & ad concordiam Reges hortatus, ut Polyaratum Romam mitterent, jussit. Quibus rebus hoc modo peractis, mox Cyprum navigat; idque ea fine & consilio, ut quantocyus Antiochi copias quæ ibi erant ex insula dimitteret. Ibi quum devictos Ptolemæi duces invenisset, atque omnino res Cypri malo positas loco adveniens offendisset; castris confestim motis, in propinquo tantisper consedit, donec in Syriam is exercitus abiisset. Hoc pacto Romani regnum Ptolemæi, quod

quod tantum non labefactatum jam erat, conservarunt. Ita namque Fortuna res Persei ac Macedonum pro arbitrio suo administravit: ut Alexandriam atque universam Ægyptum, quæ ad extremum periculi venerant, id potissimum erexerit ac restituerit; quod cum Perseo debellatum prius fuerit. Nam hoc nisi accidisset, neque de ea re constitisset, nunquam, opinor, esset adductus Antiochus, ut imperata faceret.

πονηρευομένην τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν, τούτῳ τῷ τρόπῳ διέσωσαν· τῆς τύχης οὕτω βραβευούσης τὰ κατὰ τὸν Περσέα πράγματα καὶ τοὺς Μακεδόνας· ὥστε καὶ πρὸς τὸν ἔσχατον καιρὸν ἐλθόντα τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τὴν ὅλην Αἴγυπτον, παρὰ τοῦτο πάλιν ὀρθωθῆναι, παρὰ τὸ φθάσαι κριθέντα τὰ κατὰ τὸν Περσέα πράγματα. Μὴ γὰρ γενομένου τούτου καὶ πιστευθέντος, οὐκ ἄν μοι δοκεῖ, πειθαρχῆσαι τοῖς ἐπιταττομένοις Ἀντίοχον.

Finis trigesimi libri Historiarum.

Τέλος τοῦ τριακοστοῦ λόγου.

XCIII.

ϙγ.

Quomodo Attalus Regis Eumenis frater, Romam quum venisset, comitate Romanorum inflatus, & spe elatus lautioris fortunæ, propemodum fuit impulsus ad conturbandum statum & universum regnum Regum Pergamenorum: nisi ab inconsulto consilio eum Stratius medicus revocasset.

Πῶς Ἄτταλος ὁ τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἀδελφὸς εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος ταῖς τῶν Ῥωμαίων φιλανθρωπίαις κεπφωθεὶς, καὶ μετέωρος ταῖς ἐλπίσι γενόμενος, παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ λυμήνασθαι τὰ σφέτερα πράγματα, καὶ τὴν ὅλην βασιλείαν· εἰ μὴ Στράτιος ὁ ἰατρὸς ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀλόγου φορᾶς.

Quomodo Rhodiorum legati iram populi Rom. fuerint deprecati, ac tandem impetrarint, ne durissima sententia adversus ipsorum urbem pronuntiaretur.

Πῶς οἱ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων παρητήσαντο, καὶ τέλος ἐξενίκησαν μηδὲν αὐτοὺς ἀνήκεστον βουλεύσασθαι περὶ τῆς σφετέρας πόλεως.

Astymedem legatum Rhodium reprehendit Polybius, quod defensionem patriæ suæ ita instituisset, ut cum crimi-

Ἀστυμήδους τοῦ Ῥοδίου πρεσβευτοῦ ἐξελεγμὸς, ὅτι συνεστήσατο τὴν τῆς πατρίδος δικαιο-

λογίαν ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κατηγορίας.

Τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῖς Ῥοδίοις συμβάντα, καὶ ὑπ' αὐτῶν πραχθέντα.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦλθε παρὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους, ἀδελφὸς Ἄτταλος, ἔχων μὲν πρόφασιν, εἰ καὶ μὴ τὸ κατὰ τοὺς Γαλάτας ἐγεγόνει σύμπτωμα περὶ τὴν βασιλείαν, ὅλως ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην· ἕνεκεν τοῦ συγχαρῆναι τῇ συγκλήτῳ, καὶ τυχεῖν τινὸς ἐπισημασίας, διὰ τὸ συμπεπολεμηκέναι, καὶ πάντων εὐθύμως σφίσι μετεσχηκέναι τῶν κινδύνων· τότε δὲ καὶ διὰ τὴν Γαλατικὴν περίστασιν ἠναγκασμένος, ἧκεν εἰς τὴν Ῥώμην. Πάντων δὲ φιλοφρόνως αὐτὸν ἀποδεχομένων, διά τε τὴν ἐν τῇ στρατείᾳ γεγενημένην συνήθειαν, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν εὔνουν αὐτοῖς ὑπάρχειν, καὶ γενομένης τῆς ἀπαντήσεως ὑπὲρ τὴν προσδοκίαν· μετέωρος ἐγενήθη ταῖς ἐλπίσιν, οὐκ εἰδὼς τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν τῆς ἀποδοχῆς. Διὸ καὶ παρ' ὀλίγον ἦλθε τοῦ λυμήνασθαι τὰ σφέτερα πράγματα, καὶ τὴν ὅλην βασιλείαν. Τῶν γὰρ πλείστων Ῥωμαίων ἀπηλλοτριωμένων τῆς τοῦ βασιλέως Εὐμένους εὐνοίας, καὶ πεπεισμένων αὐτὸν πλάγιον ἐν τῷ πολέμῳ γεγονέναι, λαλοῦντα τῷ Περσεῖ, καὶ τοῖς καιροῖς ἐφεδρεύοντα τοῖς κατ' αὐτῶν· ἔνιοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λαμβάνοντες εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον παρεκάλουν·

natione omnium Græcorum eßet conjuncta.

Casus varii qui per illa tempora Rhodiis acciderunt, & res ab iis gestæ.

Per idem tempus venit Romam à fratre Eumene Rege missus Attalus: qui, ut illa clades non accidisset quam regno intulerant Galli; omnino tamen Romam veniendi caussam habebat; quo nempe Senatui gratularetur; & ut, quoniam eo bello Romanos adjuverat, & ad omnia pericula hilarem se ac promptum præbuerat socium, quàm gratum id officium Patribus esset, aliquo favoris & benevolentiæ testimonio experiretur: tum verò propter Gallicum tumultum, etiam necessario Romam venerat. Quum autem benigne omnes illum exciperent, partim ob præcedentem consuetudinem, quòd simul eo bello militaverant; partim quia amicum sibi illum esse credebant: quumque majore quàm sperasset ipse comitatu, obviam ei esset processum: inflari vana spe cepit, veræ caussæ ignarus, cujus gratia adeo benigne fuisset exceptus. Itaque nihil propius factum, quàm ut omnia ejus regni perturbaret, ipsumque adeo regnum everteret. Nam quum plerorumque è Romanis alienati animi ab Eumene essent, atque eum obliquè in hoc bello se gessisse crederent; colloquia cum Perseo habentem, & temporibus Romanorum imminentem: quidam è principibus seducere ad familiaria colloquia Attalum, atque

atque hortari institerunt, ut quam pro fratre susceperat legationem poneret, ac pro se loqueretur. Senatum enim à fratre ejus alienatum, proprium ipsi dominatum ac potentiam velle conciliare. Ex quo fiebat, ut Attalo erigerentur animi, & ut in privatis colloquiis locum daret hujuscemodi hortatibus. eò denique progressus est, ut nonnullis è proceribus reciperet, in Curiam se venturum, ut de ea re verba apud Patres faceret. Hæc dum animo volueret Attalus, præsagiens animo Rex Eumenes quod futurum erat, Romam post fratrem mittit Stratium, medicum, magnæ apud se fidei atque auctoritatis virum. Huic re communicata dat in mandatis, industriam omnem suam ut in eo poneret, ne Attalus eorum sequeretur consilia, qui ipsorum regnum perditum cupiebant. Is Romam ut venit, multos ac varios cum Attalo sermones arcanò habuit: & erat Stratius vir prudentiæ cujusdam singularis, & ad persuadendum efficax: atque ille quidem ægre, sed tamen fecit quod destinaverat, & Attalum ab illo parum sano impetu revocavit. Posuerat enim ei ob oculos, & jam in præsentia regnare ipsum, non minus quàm fratrem; à quo hoc dumtaxat differat, quod præcipuum capitis insigne non gerat, neque Rex audiat: cætera par atque idem & ipsi quoque esse imperium. in posterum regni non dubium successorem ipsum relinqui: neque verò eam spem abesse longe: quum propter infirmitatem corporis in dies, atque in horas, vitæ

τὴν μὲν ὑπὲρ τἀδελφοῦ πρεσβείαν ἀποθέσθαι, περὶ δὲ αὑτοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· βούλεσθαι γὰρ αὐτῷ τὴν σύγκλητον συγκατασκευάζειν ἰδίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν, διὰ τὴν ἀλλοτριότητα τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. ἐφ' οἷς συνέβαινε τὸν Ἄτταλον ἐπὶ πολὺ μετεωρίζεσθαι, καὶ συγκαταβαίνειν ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν ὁμιλίαις τοῖς εἰς τοῦτο τὸ μέρος αὐτὸν παρορμῶσι. τέλος δὲ πρός τινας τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν συνέθετο, παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ποιήσασθαι τοὺς περὶ τούτων λόγους. Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς διαθέσεως περὶ τὸν Ἄτταλον, ὑποπτευόμενος ὁ βασιλεὺς τὸ μέλλον, ἐπιπέμπει Στράτιον τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν Ῥώμην, ὃς μεγίστην παρ' αὐτῷ πίστιν εἶχε, τὰ μὲν ὑποδείξας, τὰ δὲ ἐντειλάμενος, πᾶσαν ὑπενέγκασθαι μηχανήν, πρὸς τὸ μὴ κατακολουθῆσαι τὸν Ἄτταλον τοῖς βουλομένοις λυμήνασθαι τὴν βασιλείαν αὐτῶν. Ὁ δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας τὸν Ἄτταλον, πολλοὺς μὲν καὶ ποικίλους διέθετο λόγους· καὶ γὰρ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἔχων τι νουνεχὲς καὶ πιστικόν· μόλις δὲ καθίκετο τῆς προθέσεως, καὶ μετεκάλεσε τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τῆς ἀλόγου φορᾶς, θεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν, ὅτι κατὰ μὲν τὸ παρὸν συμβασιλεύει τἀδελφῷ, τούτῳ διαφέρων ἐκείνου, τῷ μὴ διάδημα περιτίθεσθαι, μηδὲ χρηματίζειν βασιλεύς· τὴν δὲ λοιπὴν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἔχειν ἐξουσίαν. εἰς δὲ τὸ μέλλον ὁμολογουμένως καταλείπεσθαι διάδοχος τῆς ἀρχῆς· οὐ μακρὰν τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ὑπαρχούσης, ἅτε τοῦ βασιλέως διὰ μὲν τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν, ἀεὶ προσδοκῶντος τὸν

ἐκ τοῦ βίου μεταστήσεσθαι· διὰ δὲ τὴν ἀπαιδίαν, οὐδ' εἰ βουληθείη, δυνάμενον τὴν ἀρχὴν ἄλλῳ καταλιπεῖν. οὐδέπω γὰρ ἀναδεδειγμένος ἐτύγχανε κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν αὐτοῦ, ὁ μετὰ ταῦτα διαδεξάμενος τὴν ἀρχήν. τὸ δὲ συνέχον, θαυμάζειν ἔφη πόσον βλάπτει τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. μεγάλην γὰρ εἰδέναι πᾶσι τοῖς θεοῖς χάριν, εἰ συμπνεύσαντες καὶ μιᾷ γνώμῃ χρώμενοι, δυνάμενοι τὸν ἀπὸ Γαλατῶν φόβον ἀπώσασθαι, καὶ τὸν ἀπὸ τούτων ἐφεστῶτα κίνδυνον· εἰ δὲ νῦν εἰς στάσιν καὶ διαφορὰν ἥξει πρὸς τὸν ἀδελφόν, πρόδηλον εἶναι διότι καταστρέψει τὴν βασιλείαν, καὶ στερήσει μὲν αὑτὸν καὶ τῆς παρούσης ἐξουσίας καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδος· στερήσει δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δυναστείας. Ταῦτα δὲ καὶ τούτοις ἕτερα παραπλήσια διατιθέμενος ὁ Στράτιος, ἔπεισε τὸν Ἄτταλον μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. Διόπερ εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον ὁ προειρημένος, συνεχάρη μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, καὶ περὶ τῆς καθ' αὑτὸν εὐνοίας καὶ προθυμίας, ἣν παρέσχετο εἰς τὸν κατὰ τὸν Περσέα πόλεμον, ἀπελογίσατο. παραπλησίως δὲ καὶ περὶ τοῦ πέμψαι πρεσβευτάς, τοὺς παρακαθέξοντας τὴν τῶν Γαλατῶν ἀπόνοιαν· καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοὺς ἀποκαταστήσοντας διάθεσιν, παρεκάλεσε διὰ πλειόνων. ἐποιήσατο δὲ λόγους καὶ περὶ τῆς Αἰνίων, καὶ τῆς Μαρωνιτῶν πόλεως, ἀξιῶν αὐτῷ δοθῆναι ταύτας ἐν δωρεᾷ. τὸν δὲ κατὰ τοῦ βασιλέως λόγον, καὶ τὸν περὶ τοῦ μερισμοῦ τῆς ἀρχῆς, εἰς τέλος παρεσιώπησεν. Ἡ δὲ σύγκλητος ὑπολαμβάνουσα πάλιν αὐτὸν ἰδίᾳ περὶ

finem exspectet Eumenes: qui liberos nullos habens, ne si cupiat quidem, regnum aliis possit relinquere. necdum enim is naturalis filius Eumenis fuerat declaratus, qui postea illi successit. Hoc verò unicum præcipue mirari se Stratius dicere; cur hoc potissimum tempore tantum communi regno periculum iret creatum. quippe diis omnibus maximas fore agendas gratias, si consentientes omnes atque animis invicem juncti, præsentem Galaticum tumultum, & imminens ab ea gente periculum potuerint evitare: quod si seditionem ac controversiam cum fratre nunc moveret, proculdubio regnum eversurum esse; & tum ea potentia quam jam habeat sese ipsum privaturum, tum ea etiam spe, quæ ipsum in posterum maneat. privaturum etiam fratres regno, & ea quam in regno obtineant potentia. Hæc & similia his alia differens Stratius, Attalum pervicit, ut nihil quicquam moveret. Qui in Senatum ut venit, gaudium de Perseo victo suum testatus, de fide atque alacritate animi sua quam ad id bellum adhibuerat disseruit. tum de mittendis legatis qui Gallorum perditam audaciam sua præsentia reprimerent, & ad statum priorem eos redigerent, multis verbis apud Patres egit. adjecit etiam de Æniorum & Maronitarum urbibus, quas sibi dono dari postulabat. accusationem fratris & petitionem de dividendo regno penitus omisit. Senatus qui existimaret Attalum iterum ad se

aditu-

aditurum, & de iis rebus separatim acturum; legatos missurum se promisit, & in muneribus largiendis quę moris est dare, magnificentia singulari est usus: urbes etiam illas daturum se est pollicitus. Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia urbe exiisset Attalus, neque eorum quę sperabat Senatus quicquam fecisset; frustrati Patres sua spe, quatenus nihil aliud poterant, dum is esset adhuc in Italia Ænum & Maroneam liberas pronuntiarunt; promissione quam Attalo fecerant revocata. legationem etiam, cujus princeps P. Licinius, ad Gallogræcos miserunt; cui mandata quænam dederint, ut difficile dictu est; ita conjectare ex iis quæ postea contigerunt, non est difficile. res siquidem ipsæ quas gesserunt id arguent.

Venit tunc Romam legatio duplex Rhodiorum. priorem Philocrates obibat; posteriorem Philophron & Astymedes. Rhodii enim responso illo accepto, quod statim post pugnatam cum Perseo pugnam Agepolidi datum fuerat; ira Patrum adversus se cognita, & minis auditis, extemplo legationes illas miserunt. Porro Astymedes & Philophron ex hominum sermonibus quos conveniebant, suspectos se intelligentes, omniumque voluntates à Rhodiis abalienatas, animis prorsus conciderunt, ut quò se verterent nescirent. At quum Prætorum unus è Rostris concionans, rogationem ad populum tulisset de bello Rhodiis indicendo; tum enimvero pavore lymphatis non constare mens, patriæ periculum reputantibus:

τούτων εἰσπορεύσεσθαι, τούς τε πρεσβευτὰς συμπέμψειν ὑπέσχετο, καὶ τοῖς εἰθισμένοις δώροις ἐτίμησεν αὐτὸν μεγαλομερῶς· ἐπηγγείλατο δὲ καὶ τὰς προειρημένας πόλεις δώσειν. Ἐπειδὴ δὲ παρατυχὼν τῆς φιλανθρωπίας ὥρμησεν ἐκ τῆς Ῥώμης, οὐδὲν ποιήσας τῶν προσδεχωμένων· διαψευσθεῖσα τῆς ἐλπίδος ἡ σύγκλητος, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε ποιεῖν· ἔτι δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὄντος αὐτοῦ, τὴν μὲν Αἶνον καὶ τὴν Μαρώνειαν ἠλευθέρωσεν, ἀθετήσασα τὴν ἐπαγγελίαν. τοὺς δὲ περὶ τὸν Πόπλιον Λικίνιον ἔπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς Γαλάτας· οἷς ποίας μὲν ἔδωκεν ἐντολάς, εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον· στοχάζεσθαι δὲ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων οὐ δυσχερές. τοῦτο δ' ἔσται δῆλον ἐκ τῶν πράξεων αὐτῶν.

Ἧκον δὲ καὶ παρὰ Ῥοδίων πρέσβεις, πρῶτον μὲν οἱ περὶ Φιλοκράτην· μετὰ δὲ τούτους, οἱ περὶ Φιλόφρονα καὶ Ἀστυμήδην. οἱ γὰρ Ῥόδιοι κομισάμενοι τὴν ἀπόκρισιν, ἣν οἱ περὶ τὸν Ἀγέπολιν ἔλαβον εὐθέως μετὰ τὴν παράταξιν, καὶ θεωροῦντες ἐκ ταύτης τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν, καὶ τὴν ἀνάτασιν τῆς συγκλήτου, παραυτίκα τὰς προειρημένας πρεσβείας ἐξέπεμψαν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀστυμήδην καὶ Φιλόφρονα καθορῶντες ἐκ τῶν ἐντεύξεων, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν τὴν ὑφόρασιν καὶ τὴν ἀλλοτριότητα τῶν ἀνθρώπων τὴν πρὸς αὐτούς, εἰς ἀθυμίαν ὁλοσχερῆ καὶ δυσχρηστίαν ἐνέπιπτον. ὡς δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν τις ἀναβὰς ἐπὶ τοὺς Ἐμβόλους, παρεκάλει τοὺς ὄχλους ἐπὶ τὸν κατὰ Ῥοδίων πόλεμον· τότε δὲ παντάπασιν ἔξω τοῦ φρονεῖν γενόμενοι, διὰ τὸν περὶ τῆς πατρίδος κίνδυνον,

εἰς τοιαύτην ἦλθον διάθεσιν, ὥστε καὶ φαιὰ βαλεῖν ἱμάτια, καὶ κατὰ τὰς παρακλήσεις μηκέτι παρακαλεῖν, μηδ' ἀξιοῦν τοὺς φίλους, ἀλλὰ δεῖσθαι μετὰ δακρύων, μηδὲν ἀνήκεστον βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν. Κατὰ δέ τινας ἡμέρας, εἰσαγαγόντος αὐτοὺς Ἀντωνίου τοῦ δημάρχου, καὶ τὸν στρατηγὸν τὸν παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον καταβιβάσαντος ἀπὸ τῶν Ἐμβόλων, ἐποιοῦντο τοὺς λόγους, πρῶτον μὲν Φιλόφρων, μετὰ δὲ τοῦτον Ἀστυμήδης. ὅτε δὴ κατὰ τὸ παροιμιῶδες τὸ κύκνειον ἐξηχήσαντες, ἔλαβον ἀποκρίσεις τοιαύτας, δι' ὧν τοῦ μὲν ὁλοσχερῶς φόβου τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, ἔδοξαν παραλελύσθαι· περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος ἐγκλημάτων αὐτοῖς ἡ σύγκλητος πικρῶς καὶ βαρέως ὠνείδισεν. Ἦν δ' ὁ νοῦς τῆς ἀποκρίσεως τοιοῦτος. Ὅτι εἰ μὴ δι' ὀλίγους ἀνθρώπους τοὺς αὐτῶν φίλους, καὶ μάλιστα δι' αὐτούς, ᾔδεισαν καλῶς καὶ δικαίως, ὡς δέον ἦν αὐτοῖς χρήσασθαι. Ὁ δ' Ἀστυμήδης, αὑτῷ μὲν ἐδόκει καλῶς εἰρηκέναι περὶ τῆς πατρίδος, οὐ μὴν τοῖς γε παρεπιδημοῦσιν, οὔτε τοῖς ἐκεῖ μένουσι τῶν Ἑλλήνων, οὐδαμῶς ἤρεσκεν. ἐξέδωκε γὰρ ἔγγραπτον μετὰ ταῦτα ποιήσας τὴν σύνταξιν τῆς δικαιολογίας· ἣ τοῖς πλείστοις τῶν ἀναλαμβανόντων εἰς τὰς χεῖρας, ἄτοπος ἐφαίνετο καὶ τελέως ἀπίθανος. Συνεστήσατο γὰρ τὴν δικαιολογίαν, οὐ μόνον ἐκ τῶν τῆς πατρίδος δικαίων· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς τῶν ἄλλων κατηγορίας. τὰ μὲν γὰρ ἐνεργήματα καὶ συνεργήματα παραβάλλων καὶ συγκρίνων, τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐπῄρετο ψιλοποιῶν καὶ

tanto denique metu affici, ut pullata veste se amicirent, & quum amicos hortarentur ad ferendam opem, non hortantium, neque postulantium verbis uterentur, sed preces mixtas lacrymis adhiberent, ne quid durius in patriam ipsorum vellent ire consultum. Die quadam ab Antonio tribuno plebis ad populum sunt introducti, & Prætor ille qui de bello ipsis indicendo promulgationem tulerat, de Rostris ab eo detractus: ipsi verba ad populum fecerunt, prius quidem Philophron, deinde etiam Astymedes. cum quidem olorina quod ajunt voce edita, ejusmodi responsionem acceperunt, quæ extremo quidem illo periculo belli quod metuebant, Rhodios eximebat: verùm de injuriis multa sigillatim aspere, ac dure exprobrabantur in eo à Patribus. Erat autem responsi hæc fere sententia: Nisi per paucos populo Rom. amicos staret, ac maxime per ipsos legatos, scire probe Senatum, quid sibi in Rhodios juris fuerit. Cæterum Astymedes qui visus sibi est ea actione patriam pulchre defendisse; Græcis tamen hominibus probatus non est: neque iis qui forte illuc advenerant, neque iis qui inibi habitabant. & quum postea in literas ab eo relata publicataque ea concio fuisset; qui illam legebant, & absurdam & in totum ad persuadendum ineptam pronuntiabant. Namque ille patriæ caussam non magis ejus justis commemorandis est tutatus; quàm aliorum criminationibus. quæ enim pro Romanis vel soli fecerant Rhodii, vel ipsos adjuvando, comparans contendensque, merita omnium

omnium aliorum mendaciis obscurare atque elevare conabatur: Rhodiorum verò facta similia, (& erat multus in explicanda ea similitudine) quàm maxime poterat exaggerabat. In peccatis contra: sua delicta aliis aspere & odiose exprobrans, Rhodiorum culpas minuebat: ut ex illa comparatione, quæ erant à suis admissa, parva esse & venia digna ostenderet; aliorum adprime gravia, & quæ nullam mererentur veniam. & tamen, ajebat, omnibus his delictorum gratia à Romanis est facta. Enimvero defensionis hoc genus viro politico nequaquam convenire existimamus. nam & ex iis qui societatem occulti cujusdam facinoris habuerunt, non illos laudamus, qui ob metum aut vexationem conscios indicaverint: verùm illos potius, qui nullis tormentis aut suppliciis potuerint adigi, ut eorundem consiliorum socios in eandem calamitatem trahant. Hi sunt quos laudare solemus, quos pro viris bonis habere. Astymedes verò qui propter ancipitem metum omnia aliorum peccata ob oculos imperantibus ponere sustinuit, & eorum memoriam renovare, quorum oblivionem principis populi animis tempus induxerat, quî poterat intelligentibus non displicere? Cæterùm hoc edito responso, extemplò Rhodum abiit Philocrates: Astymede in urbe remanente, qui omnia sollicitus observaret, ne quid forte ipsos lateret eorum, quæ quotidie nuntiabantur, aut adversus patriam dicebantur. Hoc responso Rhodum allato, quia maximo illo metu belli à Romanis inferendi videbantur libe-

πεπτωκῶν· τὰ δὲ τῶν Ῥοδίων ηὔξανε, πολλαπλασιάζων καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν. τὰ δ' ἁμαρτήματα κατὰ τοὐναντίον, τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐξωνείδιζε πικρῶς καὶ δυσμενικῶς, τὰ δὲ τῶν Ῥοδίων ἐπειρᾶτο συστέλλειν· ἵνα κατὰ τὴν παράθεσιν, τὰ μὲν οἰκεῖα μικρὰ καὶ συγγνώμης ἄξια φανῇ, τὰ δὲ τῶν πέλας, ἀπαραίτητα, καὶ μεγάλα τελέως· ἐφ' οἷς ἔφη συγγνώμης τετευχέναι τοὺς ἡμαρτηκότας ἅπαντας. Τὸ δὲ γένος τοῦτο τῆς δικαιολογίας, οὐδαμῶς ἂν πρέπειν ἀνδρὶ πολιτικῷ δόξειεν· ἐπεί τοι καὶ τῶν κοινωνησάντων περί τινων ἀπορρήτων, οὐ τοὺς διὰ φόβον ἢ πόνον μηνυτὰς γινομένους τῶν συνειδότων ἐπαινοῦμεν· ἀλλὰ τοὺς πᾶσαν ἐπιδεξαμένους βάσανον καὶ τιμωρίαν, καὶ μηδενὶ τῶν συνειδότων παραιτίους γινομένους τῆς αὐτῆς συμφορᾶς, τούτους ἀποδεχόμεθα, καὶ τούτους ἄνδρας ἀγαθοὺς νομίζομεν. Ὁ δὲ διὰ τὸν ἄδηλον φόβον πάντα τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα θεὶς ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῖς κρατοῦσι, καὶ καινοποιήσας, ὑπὲρ ὧν ὁ χρόνος εἰς λήθην ἀγηόχει τοὺς ὑπερέχοντας, πῶς οὐκ ἔμελλε δυσαρεστῆσαι τοῖς ἱστορήσασι; Τὴν δὲ προειρημένην ἀπόκρισιν οἱ μὲν περὶ τὸν Φιλοκράτην λαβόντες ἐξαυτῆς ὥρμησαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀστυμήδην αὐτόθι μένοντες παρήδρευον, χάριν τοῦ μηδὲν αὐτοὺς λανθάνειν τῶν προσπιπτόντων, ἢ λεγομένων κατὰ τῆς πατρίδος. Παραγενομένης δὲ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης εἰς τὴν Ῥόδον, δόξαντες ἀπολελῦσθαι τοῦ μεγίστου φόβου

τὸ κατὰ τὸν πόλεμον, τἄλλα καίπερ ἀκμὴν ὄντα δυσχερῆ, ῥᾳδίως ἔφερον. οὕτως ἀεὶ τὰ μείζω τῶν προσδοκωμένων κακῶν λήθην ποιεῖ τῶν ἐλαττόνων συμπτωμάτων. Διὸ καὶ παραχρῆμα ψηφισάμενοι τῇ Ῥώμῃ στέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν, καὶ καταστήσαντες πρεσβευτὴν ἅμα καὶ ναύαρχον Θεόδοτον, ἐξέπεμπον θερείας ἀρχομένης, ἄγοντα τὸν στέφανον· καὶ μετὰ τούτου τοὺς περὶ Ῥοδοφῶντα, πειρασομένους κατὰ πάντα τρόπον συμμαχίαν συνθέσθαι πρὸς Ῥωμαίους. Τοῦτο δ' ἐποίησαν, βουλόμενοι εἰ διὰ τὸ ψήφισμα τῆς πρεσβείας ἀποτυχεῖν, ἐὰν ἄλλως δόξῃ Ῥωμαίοις· δι' αὐτῆς δὲ τῆς τοῦ ναυάρχου προαιρέσεως τὴν κατάπειραν ποιήσασθαι. τὴν γὰρ ἐξουσίαν εἶχε ταύτην ὁ ναύαρχος ἐκ τῶν νόμων. οὕτω γὰρ ἦν πραγματικὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ῥοδίων, ὡς σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν, κεκοινωνηκὼς ὁ δῆμος Ῥωμαίοις τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ καλλίστων ἔργων, οὐκ ἐπεποίητο πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν. τίνος δὲ χάριν οὕτως ἐχείριζον οἱ Ῥόδιοι τὰ καθ' αὐτοὺς, οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν. Βουλόμενοι γὰρ μηδένα τῶν ἐν ταῖς ὑπεροχαῖς καὶ δυναστείαις ἀπελπίζειν τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπικουρίας καὶ συμμαχίας, οὐκ ἐβούλοντο συνδυάζειν, οὐδὲ προκαταλαμβάνειν σφᾶς αὐτοὺς ὅρκοις καὶ συνθήκαις· ἀλλ' ἀκέραιοι διαμένοντες κερδαίνειν τὰς ἐξ ἑκάστων ἐλπίδας. Τότε δὲ μεγάλην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν, βουλόμενοι ταύτης τῆς τιμῆς τυχεῖν παρὰ Ῥωμαίων, οὐ κατεπείγοντες συμμαχίας, οὐδ' ἀγωνιῶντες ἁπλῶς οὐδένα κατὰ τὸ παρόν,

societatibus studerent, aut quòd

rati; cætera etsi erant admodum tristia, æquo animo ferebant. Adeo majora exspectata mala, leviorum casuum facile semper oblivionem inducunt. Itaque coronam confestim è decem millibus aureorum Romæ decernunt. Theodoto legationem eam simul & classis præfecturam mandant, & ineunte æstate ad deferendam coronam proficisci jubent. Simul cum hoc legationem aliam cujus princeps Rhodophon, miserunt, ut modis omnibus societatem cum Romanis eniterentur contrahere. Hoc autem eo consilio fecerunt, ne si aliter Romanis videretur, preter irritam legationem, & facti decreti pœniteret: itaque per ipsum classis Præfectum tentare animos Romanorum statuerunt. Ex legibus namque sanciendæ societatis potestatem classis Præfectus habebat. Porrò autem civitas Rhodiorum tanta prudentia atque sollertia regebatur, ut qui nobilissimas pulcherrimasque victorias Romanorum adjuverant, per annos centum & quadraginta fœdus societatis nullum cum iis percussissent. Et est operæ non prætermittere, cujus rei gratia ita Remp. suam Rhodii gubernarint. Qui enim nulli Regum aut dynastarum spem auxilii societatisque suæ vellent abscindere, arctius se cum quoquam copulare, & libertatem sibi jurejurando ac pactis præcipere nolebant: sed omnia sibi servantes integra, spes singulorum lucrari. Illo verò tempore summa contentione sunt enisi, quò illum honorem à Romanis impetrarent: non adeo quòd novis quemquam præter ipsos Romanos

in

in præsentia metuerent: verùm ut ex recentis consilii comparatione, suspiciones eorum qui de sua civitate tristius aliquid cogitabant, tollerent. Vix Romam legatio illa appulerat, cujus princeps Theætetus, cum descivere Caunii: Mylassenses quoque Euromensium oppida occuparunt. Sub idem fere tempus editum est à Patribus Senatusconsultum, quo Caribus & Lyciis omnibus quos Rhodiis post confectum bellum Antiochicum attribuerant, libertas concedebatur. Igitur ad Caunios quidem quod attinet atque Euromenses, ea molestia citò defuncti sunt Rhodii: misso enim Lyco cum exercitu, quanquam Cybiratarum aderant auxilia, coëgerunt imperio parere. in Euromensium quoque provinciam expeditione suscepta, Mylassenses Alabandenosque, qui ad ipsos Orthosiam usque conjunctis viribus venerant, acie vicerunt. At postquam de facto pro Lyciis Caribusque decreto nuntium acceperunt; ilicet mentes ipsis iterum pavore sunt concussæ: male metuentibus, ne & coronam frustra donassent: & societatem frustra sperassent.

πλὴν αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων· ἀλλὰ βελόμενοι κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς ἐπιβολῆς, ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἐπινοίας τῶν δυσχερές τι διανοουμένων περὶ τῆς πόλεως. Ἄρτι δὲ τῶν περὶ τὸν Θεαίτητον καταπεπλευκότων, ἀπέστησαν Καύνιοι· κατελάβοντο δὲ καὶ Μυλασεῖς τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος ἐξέβαλε δόγμα, διότι δεῖ Κᾶρας καὶ Λυκίους, ἐλευθέρους εἶναι πάντας, ὅσους προσένειμε Ῥοδίοις μετὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοὺς Καυνίους καὶ τοὺς Εὐρωμεῖς, ταχέως οἱ Ῥόδιοι διωρθώσαντο. τοὺς μὲν Καυνίους, Λύκον ἀποπέμψαντες μετὰ στρατιωτῶν, ἠνάγκασαν πάλιν ὑφ' αὐτοῖς τάττεσθαι, καίπερ Κιβυρατῶν αὐτοῖς παραβοηθησάντων. ἐπὶ δὲ τὰς ἐν Εὐρώμῳ πόλεις στρατεύσαντες, ἐνίκησαν μάχῃ Μυλασεῖς καὶ Ἀλαβανδεῖς· ἀμφοτέρων παραγενομένων μετὰ στρατιᾶς ἐπ' Ὀρθωσίαν. Τοῦ δὲ περὶ τῶν Λυκίων καὶ Καρῶν δόγματος αὐτοῖς προσπεσόντος, πάλιν ἀπεσοβήθησαν ταῖς διανοίαις, δείσαντες μήποτε μάταιος μὲν αὐτοῖς ἡ τοῦ στεφάνου δόσις γέγονε· μάταιαι δὲ αἱ περὶ τῆς συμμαχίας ἐλπίδες.

XCIV.

Quomodo post debellatum Perseum undique ex universa Græcia legati ad Romanos, qui in Macedonia res ordinabant, fuerint missi.

ϞΔ.

Πῶς μετὰ τὴν τοῦ Περσέως κατάλυσιν, πανταχόθεν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρεσβεῖς ἐξεπέμφθησαν ὡς τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Πῶς τότε οἱ δέκα ἄνδρες ἐχρήσαντο τοῖς Ἕλλησι.

ΟΤΙ μετὰ τὴν τοῦ Περσέως κατάλυσιν, ἅμα τῷ κριθῆναι τὰ ὅλα, πανταχόθεν ἐξέπεμπον τ ἰσβεις συγχαρησομένους τοῖς στρατηγοῖς ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. τῶν δὲ πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἐπὶ Ῥωμαίους κεκλικότων, ἐπιπολάζοντες διὰ τὸν καιρὸν οἱ δοκοῦντες εἶναι φίλοι Ῥωμαίων ἐν πᾶσι τοῖς πολιτεύμασιν, εἴς τε τὰς πρεσβείας οὗτοι καθίσταντο καὶ τὰς ἄλλας χρείας· διὸ συνέδραμον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκ μὲν Ἀχαΐας, Καλλικράτης, Ἀριστόδημος, Ἀγησίας, Φίλιππος· ἐκ δὲ Βοιωτίας, οἱ περὶ Μνάσιππον· ἐκ δὲ τῆς Ἀκαρνανίας, οἱ περὶ Χρέμην· παρὰ δὲ τῶν Ἠπειρωτῶν, οἱ περὶ τὸν Χάρωπα καὶ Νικίαν· παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ περὶ τὸν Λυκίσκον, καὶ Τίσιππον. Ἁπάντων δὲ τούτων ὁμοῦ γενομένων, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ἁμιλλωμένων φιλοτίμως, καὶ μηδενὸς ὑπάρχοντος ἀνταγωνιστοῦ, διὰ τὸ τοὺς ἀντιπολιτευομένους ἅπαντας, εἴκοντας τοῖς καιροῖς, ἀνακεχωρηκέναι τελέως, ἀκονιτὶ κατεκράτησαν τῆς ὑποθέσεως οἱ προειρημένοι. Πρὸς μὲν οὖν τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ τὰς ἐθνικὰς συστάσεις, οἱ δέκα δι' αὐτῶν τῶν στρατηγῶν ἐποιήσαντο τὴν ἐπιταγήν, οὓς δέοι πορεύεσθαι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν Ῥώμην. οὗτοι δ' ἦσαν οὓς ἀπεῖπαν, οὓς ἀπέγραψαν οἱ προειρημένοι κατὰ τὰς ἰδίας ἀντιπαραγωγάς, πλὴν ὀλίγων τελέως, τῶν ἀδήλων τι καὶ πεποιηκότων· πρὸς δὲ τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος πρεσβευτὰς ἐξέπεμψαν, τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας

Quomodo tunc temporis erga Graecos Romani se gesserint.

POST eversum Persei regnum, statim à victoria quae bello finem imposuit, undique legationes mittebantur, ad gratulandum ducibus Romanis ob rem bene gestam. & quum ad Romanos summa rerum inclinaret, quoniam in singulis civitatibus superiores tum erant, pro conditione temporum, qui existimabantur amici Romanorum esse; & legationes & aliarum rerum administrationes illis mandabantur. Venerunt igitur tempore eodem in Macedoniam ex Achaia Callicrates, Aristodamus, Agesias, Philippus: è Boeotia, Mnasippus: ex Acarnania, Chremes: ex Epiro, Charops & Nicias: ex Ætolia, Lyciscus & Tisippus. Hi ut simul convenerunt, quum ad eundem scopum omnes studiosius collimarent in orationibus suis; neque exstaret quisquam qui se illis opponeret; quia omnes quicunque aliarum erant partium, temporibus cedentes à gubernaculis Reipublicae penitus sese removerant; nullo penitus negotio destinata perfecerunt. Igitur aliis quidem civitatibus & gentium conciliis decem legati per duces imperarunt, quos Romam mitti vellent. ii autem erant, quos ipsi renuntiaverant, quorum nomina ipsi dederant, factionis suae quisque praeter oppidò paucos, eximio aliquo merito insignes. Ad gentem vero Achaeorum clarissimos è decem legatorum numero mise-

funt, Cajum Claudium, & Cnæum Domitium, idque duas ob caussas: primum quia verebantur, ne Achæi facere quæ literis essent imperata, nollent: atque etiam ne in periculum Callicrates veniret; ut pote qui, quæcunque in universos Græcos per calumniam erat molitus, jam perfecisset; quod sane ita erat: deinde quia in literis quæ fuerant captæ, nihil explorati, aut certi adversus quemquam Achæorum erat repertum. Verùm de his aliquanto post literas ad Achæos Consul misit: qui tamen, ad propriam quidem ipsius voluntatem quod attinet, Lycisci & Callicratis calumnias nequaquam probabat: quod etiam postea rebus ipsis manifestum est factum.

τῶν δέκα Γάϊον Κλαύδιον, καὶ Γνάϊον Δομίτιον διὰ δύο αἰτίας· πρῶτον μὲν εὐλαβούμενοι τοὺς Ἀχαιούς, μή ποτ' οὐ πειθαρχήσωσι τοῖς γραφομένοις, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύσωσιν οἱ περὶ τὸν Καλλικράτην, δόξαντες ἐξειργάσθαι τὰς κατὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων διαβολάς· ὃ κατ' ἀλήθειαν ἦν. δεύτερον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις γράμμασιν ἀκριβὲς εὑρῆσθαι κατὰ μηδενὸς τῶν Ἀχαιῶν. Περὶ μὲν οὖν τούτων, μετά τινα χρόνον, ἐξέπεμψεν ὁ στρατηγὸς τὰς ἐπιστολάς, καὶ τοὺς πρέσβεις, καίπερ οὐκ εὐδοκούμενος, κατά γε τὴν αὐτοῦ γνώμην, ταῖς περὶ τὸν Λυκίσκον καὶ Καλλικράτην διαβολαῖς· ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὕστερον ἐγένετο καταφανές.

XCV.

ϞΕ.

Ptolemai & Ptolemai Ægypti Regum legatio Romam missa, & Menalcidæ dimissio rogatu Popillii.

Τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλέων πρεσβεία πρὸς Ῥωμαίους, καὶ Μεναλκίδου ἀπόλυσις εἰς χάριν Ποπιλλίου.

AEGYPTI Reges liberati bello contra Antiochum, ante omnia legatum Romam miserunt Numenium ex numero amicorum, gratias pro acceptis beneficiis acturum. missum etiam fecerunt Menalcidam Lacedæmonium qui necessariis regum temporibus sedulò erat abusus, ad rem familiarem augendam: quia C. Popillius missionem ejus ac liberationem loco beneficii à Regibus petierat.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Αἴγυπτον οἱ βασιλεῖς ἀπολελυμένοι τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πολέμου, πρῶτον μὲν εἰς Ῥώμην πρεσβευτὴν ἐξέπεμψαν Νουμήνιον, ἕνα τῶν φίλων, εὐχαριστήσοντα περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων εὐεργετημάτων. ἀπέλυσαν δὲ καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Μενάλκιδαν, ἐνεργῶς κεχρημένον τοῖς κατὰ τὴν βασιλείαν καιροῖς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπανόρθωσιν· Γαΐου Ποπιλλίου τὸ ὑπὲρ τῆς ἀπολύσεως χάριν αἰτησαμένου παρὰ τῶν βασιλέων.

ϞϚ.

ϟϛʹ.

Τίνος χάριν ἡ σύγκλητος τὸν Κότυος υἱὸν αἰχμάλωτον ὄντα ἀπέλυσε.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, Κότυς, ὁ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ἀπέστειλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, ἀξιῶν ἀποδοθῆναι τὸν υἱὸν αὐτῷ, καὶ περὶ τῆς γενομένης πρὸς Περσέα κοινοπραγίας δικαιολογούμενος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι νομίσαντες ἠνύσθαι σφίσι τὸ προκείμενον, τοῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμου κατὰ νοῦν προκεχωρηκότος· τὴν δὲ πρὸς Κότυν διαφορὰν, πρὸς οὐδὲν ἔτι διατείνειν· συνεχώρησαν αὐτῷ κομίζεσθαι τὸν υἱὸν, ὃς ὁμηρείας χάριν δοθεὶς εἰς Μακεδονίαν, ἑαλώκει μετὰ τῶν Περσέως τέκνων· βουλόμενοι τὴν αὐτῶν πραότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφαίνειν· ἅμα δὲ καὶ τὸν Κότυν αἰδούμενοι, διὰ τῆς τοιαύτης χάριτος.

XCVI.

Quid spectarit Senatus, cum Cotyi Regi filium captivum reddidit.

PER idem tempus Odrysarum Rex Cotys legatos Romam misit, qui filium sibi reddi postularet, & de inita cum Perseo societate rationem redderet. Romani re jam perfecta quam destinaverant, quum ex animi sententia bellum adversus Perseum eis successit: neque quicquam amplius ipsorum interesset, ut inimicitias cum Cotye exercerent: filium suum ipsi tradi promiserunt; qui obses in Macedoniam à patre missus, unà cum Persei liberis fuerat captus. ut eo pacto & benignitatem suam atque animi magnitudinem ostenderent, & Cotyi hoc beneficio honorem habuisse viderentur.

ϟζʹ.

Προυσίου τοῦ Βιθυνοῦ ἐν βασιλικῇ τύχῃ ἀνδραποδώδης ψυχή.

Τῆς συγκλήτου πραγματικὸν διαβούλιον πρὸς τὸ λάθρα ταπεινοῦν τὸν Εὐμένη.

Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἦλθε καὶ Προυσίας ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ῥώμην, συγχαρησόμενος τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν. ὁ δὲ Προυσίας οὗτος, οὐδαμῶς γέγονεν ἄξιος

XCVII.

Prusiæ Regis Bithyniæ in fortuna regia animus mancipio dignus.

Senatus astutum decretum, ut Eumenem humiliorem infirmioremque redigerent.

EODEM quoque tempore & Prusias Bithyniæ Rex Romam venit, ad gratulandum Senatui & militibus de parta victoria. Porrò hic Prusias nequaquam majestate

regia

regia ullo modo dignus erat: quod ex his facile aliquis colligat. Jam primùm, quum legati ad ipsum venirent, raso capite, pileatus, togatus, & more Romano calceatus obviam iis processit: plane eo habitu ornatus, qualis solet esse apud Romanos recens manumissorum, quos libertos vocant: & quum legatos salutasset, Ecce me, inquit, vestrum libertum, omnia vestra caussa cupientem, instituta omnia vestra imitari paratum. qua voce nulla fingi potest minus generosa. Tum verò ingressus Curiam, ad januam stans Curiæ, ex adverso Patrum, demissis manibus limen salutavit, Senatorumque consessum, & simul, Saluete, inquit, dii servatores mei. quæ vox adeo indigna viro est, adeo muliebres sapit blanditias & adulationem, ut nihil foedius ventura post ætas sit latura. Similis istis & oratio fuit quam ingressus Curiam habuit: cujus vel meminisse hoc loco dedecet. hujus summa vilitate animadversa, Romani responsum tanto benignius dederunt. Secundum quæ fama est allata, adventare Eumenem: quæ res sollicitos non mediocriter habuit Patres. nam quum odium illius concepissent, certaque ac fixa staret illis sententia: indicium hujus suæ voluntatis nullo pacto dare volebant. Qui enim ostenderant Regem se Eumenem omnium primum & maximum ex populi Romani amicis habere; si cum eo congrederentur, & potestatem ei

τῆς βασιλείας ἀσχήμονος τυγχάνων ἄν τις ἐκ τούτων. Ὅς γε πρῶτον μὲν πρεσβευτῶν παραγεγονότων Ῥωμαϊκῶν πρὸς αὐτὸν, ἐξυρημένος τὴν κεφαλὴν, καὶ πῖλον ἔχων, καὶ τήβενναν καὶ καλικίους, ἀπήντα τούτοις· καὶ καθόλου τοιαύτῃ διασκευῇ κεχρημένος, οἵαν ἔχουσιν οἱ προσφάτως ἠλευθερωμένοι παρὰ Ῥωμαίοις, οὓς καλοῦσι λιβέρτους· καὶ δεξιωσάμενος τοὺς πρεσβευτὰς, ὁρᾶτ', ἔφη, τὸν ὑμέτερον λίβερτον ἐμὲ, πάντα βουλόμενον χαρίζεσθαι, καὶ μιμεῖσθαι τὰ παρ' ὑμῖν· ἧς ἀγεννεστέραν φωνὴν, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν. τότε δὲ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, στὰς κατὰ τὸ θύρετρον, ἀντίος τοῦ συνεδρίου, καὶ καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας, προσεκύνησε τὸν οὐδὸν· καὶ τοὺς καθημένους ἐπιφθεγξάμενος, Χαίρετε θεοὶ σωτῆρες· ὑπερβολὴν οὐ καταλιπὼν ἀνανδρίας, ἅμα δὲ καὶ γυναικισμοῦ καὶ κολακείας, οὐδενὶ τῶν ἐπιγινομένων. Ἀκόλουθα δὲ τούτοις καὶ κατὰ τὴν κοινολογίαν εἰσελθὼν ἐπετελέσατο· περὶ ὧν καὶ τὸ γράφειν ἀπρεπὲς ἦν. Φανεὶς δὲ τελέως εὐκαταφρόνητος, ἀπόκρισιν ἔλαβε, δι' αὐτὸ τοῦτο φιλάνθρωπον. Ἤδη δὲ τούτου τὰς ἀποκρίσεις εἰληφότος, προσέπεσε παραγίνεσθαι τὸν Εὐμένη· τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα πολλὴν ἀπορίαν παρεῖχε τοῖς ἐν τῷ Συνεδρίῳ. Διαβεβλημένοι γὰρ πρὸς αὐτὸν, καὶ διαλήψεις ἀμεταθέτους ἔχοντες, οὐκ ἐβούλοντο κατ' οὐδένα τρόπον ἐμφανίζειν αὐτούς. Πᾶσι γὰρ ἀναδεδειχότες πρῶτον καὶ μέγιστον φίλον τὸν βασιλέα τοῦτον, ἔμελλον εἰς ὄψιν ἐλθόντες, καὶ προσδεξάμενοι δικαιολογίαν· εἰ μὲν τὸ δοκοῦν ἀποκριθεῖεν, ἀκολουθοῦντες ταῖς ἰδίαις

διαλή-

διαλήψεσιν, ἐνθεατρίζειν αὐτούς· εἰ τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐπὶ τοσοῦτον ἐξετίμησαν ἐν τοῖς ἀνώτερον χρόνοις. εἰ δὲ δουλεύοντες τῇ τῶν ἐκτὸς φαντασίᾳ, φιλανθρώπως ἀποκριθεῖεν, παρόψεσθαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ τῇ πατρίδι συμφέρον. Διόπερ ἐξ ἑκατέρας τῆς ἀποφάσεως, μέλλοντος ἀπηνοῦς τινος αὐτοῖς ἐξακολουθήσειν, εὕροντο λύσιν τοῦ προβλήματος τοιαύτην· ὡς γὰρ καθόλου δυσαρεστούμενοι ταῖς τῶν βασιλέων ἐπιδημίαις, δόγμα τι τοιοῦτον ἐξέβαλον· μηδένα βασιλέα παραγίνεσθαι πρὸς αὐτούς. Μετὰ δὲ ταῦτα πυθόμενοι τὸν Εὐμένη καταπεπλευκέναι τῆς Ἰταλίας εἰς Βρεντέσιον, ἐξαπέστελλον τὸν ταμίαν, φέροντα τὸ δόγμα, καὶ κελεύοντα λέγειν πρὸς αὐτόν, εἰ δὲ μηδενὸς δεῖται, παραγγέλλοντα τὴν ταχίστην αὐτὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαλλάττεσθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς συμμίξαντος αὐτῷ τοῦ ταμίου, γνοὺς τὴν τῆς συγκλήτου προαίρεσιν, εἰς τέλος ἀπεσιώπησεν, οὐδενὸς φήσαντος προσδεῖσθαι. Καὶ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ, συνέβη τὸν Εὐμένη κωλυθῆναι τῆς εἰς τὴν Ῥώμην ἀναβάσεως. Συνηκολουθήκει δὲ καὶ ἕτερόν τι πραγματικὸν τούτῳ τῷ διαβουλίῳ· μεγάλου γὰρ ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἐπικρεμαμένου κινδύνου τῇ βασιλείᾳ, προφανὲς ἦν ὅτι διὰ τὸν ἐκβαλισμὸν τοῦτον, οἱ μὲν τοῦ βασιλέως σύμμαχοι ταπεινωθήσονται πάντες· οἱ δὲ Γαλάται διπλασίως ἐπιρρωσθήσονται πρὸς τὸν πόλεμον· διὸ πάντῃ πάντες βουλόμενοι ταπεινοῦν αὐτόν, ἐπὶ ταύτην κατηνέχθησαν τὴν γνώμην. Τούτων δὲ

facerent caussæ suæ defendendæ: aut dato ex animi sui sententia responso, imprudentiam suam publicaturi erant; qui hominem iis moribus tanti fecissent antea: aut famæ publicæ serviendo, ac benignum ei responsum dando, in veritatem & utilitatem patriæ erant peccaturi. Quoniam igitur utroque modo eventura erant quæ nollent, huic incommodo sic occurrerunt: nam quasi in universum ipsis displiceret Romam adventus Regum; Senatus consultum est ab iis editum, quo vetabant Reges ullos ad se venire: deinde certiores facti Eumenem Brundusium in Italiam appulisse; Quæstorem ad eum miserunt, qui decretum Senatus ei afferret; & dicere eum juberet, Ecquid ope Senatus in aliquo esset ei opus: quod si Patres nihil posceret, denuntiaret ei, ut quàm primum Italia excederet. Rex habito cum Quæstore colloquio, intellecta Senatus voluntate, verbum nullum commutauit, nulla re opus habere se confirmans. Hoc pacto consecuti sunt Romani, ne Eumenes Romam veniret. Sed & aliud quid præterea hoc Senatusconsulto sunt adepti, quod adprime ad rem faciebat: nam quum ingens illi regno periculum immineret à Gallogræcis, non erat dubium quin propter hanc contumeliosam Eumenis rejectionem, amicis quidem omnibus illius animi conciderent: Galatæ vero duplo ad persequendum bellum animosiores essent futuri. Qui igitur cuperent omnes modis omnibus Eumenem deprimere, hoc consilium injuerunt. Atque hæc ineunte hieme

sunt

ſunt facta. Secundum quæ, omnibus legationibus datus eſt Senatus. nulla namque fuit civitas, nullus dynaſta, nullus Rex, qui tempore illo legatos ad gratulandum populo Rom. non miſiſſet: quibus omnibus benevole & comiter reſponſum; exceptis Rhodiis: quos Senatus, modò ſpe, modò metu in poſterum oſtentato dimiſit. ſed & Athenienſibus irati Patres erant.

γινομένων, ἵνα κατ' ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, λοιπὸν ἡ σύγκλητος ἅπασι ταῖς παραγεγονυίαις πρεσβείαις (οὐ γὰρ ἦν οὔτε πόλις, οὔτε δυνάστης, οὔτε βασιλεὺς ὃς οὐκ ἐπεστάλκει πρεσβείαν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, τὴν συγχαρησομένην ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν) οἷς ἅπασιν οἰκείως ἀπεκρίνατο, καὶ φιλανθρώπως πλὴν τῆς Ῥοδίων. τούτους δὲ παρέπεμπε ποικίλως ἐμφάσεις ποιοῦσα περὶ τῶν μελλόντων. ἐπείχετο δὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

XCVIII.

ϞΗ.

Quomodo Athenienſes miſerorum vicinorum calamitates in compendii ſui occaſionem vertere ſint conati: & ſuper eo Polybii judicium.

Πῶς Ἀθηναῖοι τὰς τῶν ἀκληρηκότων συμφορὰς εἰς κέρδους ἀφορμὴν τρέπειν ἐπεχείρησαν· καὶ τούτου περὶ Πολυβίου ἐπίκρισις.

VENERANT Romam Athenienſium legati, præcipuè quidem ad deprecandum pro ſalute Haliartiorum. quæ illorum oratio quum audita eſſet contemptim, aliud agere ceperunt, & ſermone de Delo, Lemno atque agro Haliartiorum inſtituto, eorum ſibi poſſeſſionem depopoſcerunt. acceperant enim de his rebus duplicia mandata. quæ ad Delum quidem & Lemnum quod attinet, cur quiſquam reprehendat cauſſæ nihil dici poteſt: nam & jam antè ea loca ſibi Athenienſes vindicaverant: de Haliartiorum vero agro jure aliquis eis ſuccenſeat. Urbem enim omnium ferme Bœoticarum antiquiſſimam, gravi caſu oppreſſam, non adjuvare modis omni-

ΟΤΙ οἱ Ἀθηναῖοι παρεγένοντο πρεσβεύοντες, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲρ τῆς τῶν Αλιαρτίων σωτηρίας. παρορώμενοι δὲ περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἐκ μεταθέσεως διελέγοντο περὶ Δήλου καὶ Λήμνου, καὶ τῆς τῶν Αλιαρτίων χώρας, εἰς ἑαυτοὺς ἐξαιτούμενοι τὴν κτῆσιν. εἶχον γὰρ διττὰς ἐντολάς· ὧν περὶ μὲν τῆς κατὰ Δῆλον καὶ Λῆμνον, οὐκ ἄν τις ἐπιτιμήσειε, διὰ τὸ καὶ πρότερον ἀντιπεποιῆσθαι τῶν νήσων τούτων· περὶ δὲ τῆς τῶν Αλιαρτίων χώρας, εἰκότως ἄν τις καταμέμψαιτο. Τὸ γὰρ πόλιν σχεδὸν ἀρχαιοτάτην τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν ἐπτυχυῖαν, μὴ

συνε-

συνεπανορθοῦν κατὰ πάντα τρόπον· τὸ δ᾽ ἐναντίον, ἐξαλείφειν, ἀφαιρουμένους καὶ τὰς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας τῶν ἠκληρηκότων· δῆλον ὡς οὐδενὶ μὲν ἂν δόξαι τῶν Ἑλλήνων καθήκειν, ἥκιστα δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναίοις. τὸ γὰρ τὴν μὲν ἰδίαν πατρίδα, κοινὴν ποιεῖν ἅπασι, τὰς δὲ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖν, οὐδαμῶς οἰκεῖον ἂν φανείη τῆς τῆς πόλεως ἤθους. πλὴν ἥ γε σύγκλητος καὶ τὴν Δῆλον αὐτοῖς ἔδωκε καὶ τὴν Λῆμνον. καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ἀθηναίους τοιαύτην εἶχε διάθεσιν.

bus, ut in integrum restitueretur; sed contra delere velle ex hominum memoria, præcisa miseris spe etiam omni aliquando se erigendi: hoc vero tum Græcorum nemini, tum autem minus quàm cæteris conveniat Atheniensibus. Parum enim moribus atque institutis ejus civitatis congruat, communem omnibus patriam urbem suam declarare: & suas aliis patrias ire deletum. veruntamen Senatus dedit eis Delum & Lemnum. & Atheniensium quidem res ita se habebant.

ϙθ.

Ῥόδιοι ἐκ τῆς Καύνου καὶ Στρατονικείας φρουρὰς ἐξάγουσι.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, Θεαίτητος εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, λόγους μὲν ἐποιήσατο περὶ τῆς συμμαχίας· ὑπερθεμένης δὲ τῆς συγκλήτου τὸ διαβούλιον, οὗτος μὲν μετήλλαξε τὸν βίον κατὰ φύσιν· ἔτη γὰρ εἶχε πλείω τῶν ὀγδοήκοντα. Παραγενομένων δὲ φυγάδων, ἔκ τε Καύνου, καὶ Στρατονικείας εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἐγένετο δόγμα· Ῥοδίους ἐξάγειν τὰς φρουρὰς ἔκ τε Καύνου, καὶ Στρατονικείας. οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλόφρονα, καὶ Ἀστυμήδην, λαβόντες τοιαύτην τὴν ἀπόκρισιν, ἀπέπλευσαν κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν οἰκείαν· δεδιότες μὴ παρακούσαντες οἱ Ῥόδιοι περὶ τὸ τὰς φρουρὰς ἐξάγειν, αὖθις ἄλλην ἀρχὴν ἐγκλημάτων ποιήσωνται.

XCIX.

Rhodii è Cauno & Stratonicea præsidia sua educunt.

EODEM etiam tempore Theætetus quum ei Senatus esset datus, de societate verba fecit: sed dum Patres moras nectunt, illum interea fatum occupat: erat enim octogenario major. Deinde advenerunt Romam Caunii & Stratonicenses exules: qui postquam in Senatu essent auditi, factum est Senatusconsultum, quo jubebantur Rhodii præsidia Cauno & Stratonicea educere. Eo responso accepto Philophron & Astymedes, festinanter in patriam sunt profecti; verebantur enim, ne Rhodii si præsidia educere neglexissent, aliarum denuo calamitatum principium suæ civitati exoriretur.

E

C.

Cnossiorum & Gortyniorum bellum contra Raucios.

Rhodiorum legatio Romam, ad societatem petendam, frustra.

PER idem tempus Cnossii & Gortynii bellum cum Rhaucis gerebant: icto fœdere inter ipsos, quod & jurejurando firmaverant; non prius se bellandi finem facturos, quàm Rhaucum vi expugnassent. Rhodii cognita Cauniorum legatione, quum animadverterent nihil remittere Romanorum iram; obsecuti per omnia eorum voluntati quam responso significaverant, legationem cujus Aristoteles princeps erat, Romam miserunt. His mandatum erat, ut societatis iterum mentionem facerent, inque eam curam incumberent. Sed quum adulta jam æstate in urbem legati isti venissent, & dato ipsis Senatu, post expositum Rhodiorum obsequium in omnibus quæ imperata fuerant, ad societatem multis variisque rationibus Patres essent hortati; Senatus ejusmodi responsum dedit, in quo nulla amicitiæ mentione facta, ut societatem Rhodiis indulgerent, Patres sui officii negarunt esse.

P.

Κνωσσίων καὶ Γορτυνίων πρὸς τοὺς Ῥαυκίους πόλεμος.

Ῥοδίων πρεσβεία εἰς Ῥώμην ὑπὲρ συμμαχίας ἄπρακτος.

ΟΤΙ ἐπολέμησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Κνώσσιοι μετὰ Γορτυνίων πρὸς τοὺς Ῥαυκίους· καὶ συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους ἐνόρκους, μὴ πρότερον λύσειν τὸν πόλεμον πρὶν ἢ κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν Ῥαῦκον. Οἱ δὲ Ῥόδιοι, κομισάμενοι τὰ περὶ τῶν Καυνίων, καὶ θεωροῦντες οὐ καταλήγουσαν τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων, ἐπειδὴ περὶ πάντων ἀκολούθως ταῖς ἀποκρίσεσιν ἐπειθάρχησαν, εὐθέως τοὺς περὶ Ἀριστοτέλην πρεσβευτὰς καταστήσαντες, ἐξέπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην, δόντες ἐντολάς, πειράζειν πάλιν περὶ τῆς συμμαχίας. Οἱ καὶ παραγενηθέντες εἰς τὴν Ῥώμην θερείας ἀκμαζούσης, εἰσῆλθον εἰς τὴν σύγκλητον· καὶ ἀπολογητικὰ περὶ τοῦ πεπειθαρχηκέναι τὸν δῆμον τοῖς ἐπιταττομένοις διεσάφησαν, καὶ παρεκάλουν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, πολλοὺς καὶ ποικίλους διαθέμενοι λόγους. ἡ δὲ σύγκλητος ἔδωκεν ἀπόκρισιν, ἐν ᾗ τῆς μὲν φιλίας παρεσιώπησε, περὶ δὲ τῆς συμμαχίας, οὐκ ἔφη καθήκειν αὐτῇ τοῦτο συγχωρεῖν Ῥοδίοις κατὰ τὸ παρόν.

CI.

Antiochi dexteritas in excipiendo Tiberio legato.

MOX à confectis hisce certaminibus, legatus venit ad

ΡΑ.

Ἀντιόχου ἐπιδεξιότης πρὸς Τιβέριον Ῥωμαίων πρεσβευτήν.

ΟΤΙ μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν ἀγώνων ἄρτι τούτων γεγονότων, ἧκον

ἧκον οἱ περὶ τὸν Τιβέριον πρεσβευταὶ, κατασκόπων ἔχοντες τάξιν· οὓς οὕτως ἐκδεξάμενος ἀπήντησεν Ἀντίοχος καὶ φιλοφρόνως, ὥστε μὴ μόνον τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον ὑποπτεῦσαί τι περὶ αὐτοῦ πραγματικὸν, ἢ παρασεσηρότος ἔμφασιν ἔχειν, διὰ τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλὰ καὶ τῶν λεγόντων τι τοιοῦτον καταγινώσκειν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπίας. ὅς γε πρὸς ταῖς ἄλλοις καὶ τῆς αὐλῆς παρεχώρησε τοῖς πρεσβευταῖς, μικροῦ δὲ καὶ τοῦ διαδήματος κατὰ τὴν ἔμφασιν· καίτοι γε οὐκ ὢν τῇ προαιρέσει τοιοῦτος, ἀλλὰ τοὐναντίον.

Antiochum Tiberius, ad explorandum rerum statum missus: quem ea dexteritate excepit Rex, ut non solum moliri eum res novas nihil suspicaretur, aut ullum signum animadverteret animi propter illa quæ Alexandriæ acciderant, subalienati: sed etiam omnibus se opponeret, qui ejusmodi aliquid dicerent. tantam humanitatem in eo congressu Tiberio Antiochus exhibuerat. Qui, ut cætera taceam, aula concessit legatis Romanis, & ipso etiam, prope dixerim, diademate, in speciem quidem: quum tamen, non ad Romanos voluntas ejus inclinaret, sed in contrariam potius partem.

ΡΒ.

Τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας πρεσβειῶν εἰς Ῥώμην ἄφιξις.

ΟΤΙ τοῖς παρὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Γαλατῶν πρεσβευταῖς συνεχώρησαν τὴν αὐτονομίαν, μένουσιν ἐν ταῖς ἰδίαις κατοικίαις, καὶ μὴ στρατευομένοις ἐκτὸς τῶν ἰδίων ὅρων.

CII.

Gallogræcorum legatio Romam missa.

LEGATIS qui à Gallogræcis missi fuerant, permiserunt Patres, ut suis legibus uterentur; si modò intra habitationes proprias sese continerent, & extra fines armati non prodirent.

ΡΓ.

Τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ὀργὴ πρὸς Καλλικράτην.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, παραγενομένων τῶν πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰς ἀποκρίσεις, οὐκέτι θόρυβος ἦν, ἀλλ' ὀργὴ καὶ μῖσος ἐκφανὲς πρὸς τοὺς περὶ τὸν Καλλικράτην.

CIII.

Ira Peloponnesiorum adversus Callicratem.

QUOD ad Peloponnesum, postquam reversi sunt legati, & responsa quæ acceperant ediderunt; non jam tumultuari omnes, sed iram atque odium palàm concipere adversus Callicratem.

CIV.

Eumenes accusatur Romæ à Prusiæ legatis.

Astymedis legatio altera Romam, qua societatem patriæ suæ tandem à Romanis impetravit.

VENERANT Romam legati, & ab aliis quidem pluribus missi, sed inter quos eminebant hi: Astymedes à Rhodiis: ab Achæis Eureas, Anaxidamus & Satyrus: à Prusia, Pytho. atque his omnibus Senatus est datus. Legatus Prusiæ Eumenem Regem accusabat, quædam loca ab eo sibi adempta conquerens: & quod à Galatia omnino non abstineret, nec Senatus decretis morem gereret: sed eos quidem, qui suas partes sequerentur, aleret omnibusque rebus ornaret: eos vero qui Romanæ partis erant, & ex Senatus decretis administrari Remp. cupiebant, humiliores redigeret. Aderant & è civitatibus Asiaticis nonnulli, qui Regem accusabant, & initam ab eo societatem cum Antiocho significabant. His auditis Senatus, neque criminationes respuit, neque mentem aperuit suam, sed clam apud se habuit; Eumeni atque Antiocho in omnibus rebus diffidens. Gallis interim aliquid semper deferebat, & in libertate vindicanda adjuvabat. Introducti deinde sunt in Curiam Rhodii, auditique. Fuit tum Astymedis moderata oratio, ac civilior

ΡΑ.

Κατηγορία Εὐμένους ὑπὸ τῶν Προυσίου πρεσβευτῶν.

Ἀστυμήδους δευτέρα Ῥώμην ἄφιξις, δι' οὗ τῆς Ῥωμαίων συμμαχίας οἱ Ῥόδιοι ἔτυχον.

ΟΤι εἰς τὴν Ῥώμην παραγεγονότων πρεσβευτῶν πλειόνων καὶ ἑτέρων, ἐπιφανέστατοι ἦσαν παρὰ μὲν Ῥοδίων οἱ περὶ Ἀστυμήδην· παρὰ δὲ τῶν Ἀχαιῶν, οἱ περὶ Εὐρέαν καὶ Ἀναξίδαμον, καὶ Σάτυρον· παρὰ δὲ Προυσίου, οἱ περὶ Πύθωνα· τούτοις ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Προυσίου, κατηγορίαν ἐποιοῦντο Εὐμένους τοῦ βασιλέως, φάσκοντες αὐτοῦ τε τινὰ χωρία παραιρεῖσθαι τὸν Εὐμένη, καὶ τῆς Γαλατίας οὐκ ἀφίστασθαι τὸ παράπαν, οὐδὲ πειθαρχεῖν τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασιν· ἀλλὰ τοὺς τὰ σφέτερα μὲν φρονοῦντας συναύξειν, τοὺς δὲ τὰ Ῥωμαίων αἱρουμένους, καὶ βουλομένους πολιτεύεσθαι τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασιν ἀκολούθως, κατὰ πάντα τρόπον ἐλαττοῦν. Ἦσαν δέ τινες πρεσβευταὶ, καὶ παρὰ τῶν τῆς Ἀσίας πόλεων, οἳ κατηγόρουν τοῦ βασιλέως, ἔμφασιν ποιοῦντες τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον κοινοπραγίας. Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν κατηγορούντων, οὔτ' ἀπέρριπτε τὰς διαβολὰς, οὔτ' ἐξέφαινε τὴν ἑαυτῆς γνώμην, ἀλλὰ συνετήρει παρ' ἑαυτῇ, διαπιστοῦσα καθόλου τοῖς περὶ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀντίοχον· τοῖς γε μὴν Γαλάταις ἀεί τι προσετίθει καὶ συνεπῆχυνε περὶ τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ δὲ ταῦτα προσκαλεσαμένη τοὺς Ῥοδίους, διήκουσε τούτων. ὁ δ' Ἀστυμήδης εἰσελθὼν μετρίως ἔφη, καὶ βέλτιον ἢ κατὰ τὴν

περὶ ταύτης πρεσβείας. ἀφέμενος γὰρ τοῦ κατηγορεῖν τῶν ἄλλων, ὥρμησεν ἐπὶ τὸ παραιτεῖσθαι, καθάπερ οἱ μαστιγούμενοι, τὰς πληγάς· φάσκων ἱκανοῖς προστίμοις περιπεπτωκέναι τὴν πατρίδα, καὶ μείζοσι τῆς ἁμαρτίας. καὶ προσθέμενος, ἐξηγεῖτο τὰς ἐλαττώσεις κεφαλαιωδῶς διεξιών· πρῶτον μὲν ὅτι Λυκίαν καὶ Καρίαν ἀπολωλέκασιν, εἰς ἃς ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐδεδαπανήκεσαν χρημάτων ἱκανὸν πλῆθος, τρισὶ πολέμους ἀναγκασθέντες πολεμεῖν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ προσόδων ἐστέρηνται πολλῶν, ἃς ἐλάμβανον παρ' ἐκείνων. ἀλλ' ἴσως, ἔφη, τοῦτο μὲν ἔχει λόγον. καὶ γὰρ ἐδώκατε ὑμεῖς αὐτοῖς τοῦ δήμου, μετὰ χάριτος τὴν εὔνοιαν .... καὶ χαρίζοντες αὐτοῖς κατὰ λόγον ἐδοκεῖτε τοῦτο πεποιηκέναι, ἐμπιπτούσης τινὸς ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ὑμῖν. ἀλλὰ Καῦνον δήπου διακοσίων ταλάντων ἐξηγοράσαμεν παρὰ τῶν Πτολεμαίου στρατηγῶν· καὶ Στρατονίκειαν ἐλάβομεν ἐν μεγάλῃ χάριτι παρ' Ἀντιόχου, καὶ Σελεύκου, καὶ παρὰ τούτων τῶν πόλεων ἀμφοτέρων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα τῷ δήμῳ πρόσοδος ἔπιπτε καθ' ἕκαστον ἔτος· τούτων ἁπασῶν ἐστερήμεθα τῶν προσόδων, θέλοντες πειθαρχεῖν τοῖς ὑμετέροις προστάγμασιν. ἐξ ὧν μείζονα φόρον ἐπιτεθείκατε τοῖς Ῥοδίοις τῆς ἀγνοίας, ἢ Μακεδόσι τοῖς διὰ παντὸς πολεμίοις ὑμῖν ὑπάρξασι. Τὸ δὲ μέγιστον σύμπτωμα τῆς πόλεως, καταλέλυται γὰρ ἡ τοῦ λιμένος πρόσοδος, ὑμῶν Δῆλον μὲν ἀτελῆ πεποιηκότων, ἀφῃρημένων δὲ τοῦ δήμου παρρησίαν, δι' ἧς καὶ τὰ κατὰ τὸν λιμένα, καὶ τἀλλαχοῦ πάντα τῆς πόλεως ἐτύγχανε τῆς ἁρμοζούσης προστασίας.

quam priore legatione. omissa enim criminatione aliorum, id unum egit, ut ad instar eorum qui flagellantur, majus supplicium deprecaretur, satis poenarum dedisse patriam dicens, & longe supra delictum. Addebat deinde breviter, particularem detrimentorum enumerationem. Jam primum Lyciam Cariamque Rhodios amisisse, quæ magnis ipsis constarent impensis, quod tria bella adversus ipsos sustinere fuissent coacti. nunc reditibus multis esse privatos, quos ex illis populis percipiebant. sed hæc fortasse non sine caussa; ipsi enim populo nostro beneficii loco dederatis: qui nunc cum beneficium vestrum revocastis, suspicione quadam & controversia interveniente, jure vestro estis usi. Atenim Caunum à Ptolemæi ducibus talentis ducentis redemimus: iidemque Stratoniceam pro magno beneficio ab Antiocho & Seleuco accepimus. quarum urbium utraque centum viginti annua talenta civitati nostræ pendebat: nunc omnibus reditibus privati sumus, dum jussis vestris morem gerimus. ita ut Rhodii propter delictum ex imprudentia profectum, gravius à vobis sint multati, quàm Macedones perpetui hostes vestri. Præcipua verò Rhodiorum calamitas illa est, quod portus vectigal amisit: quum & Delum jusseritis esse immunem, & populo libertatem ademeritis statuendi, sicut antè faciebat, tum de portorio, tum de cæteris publicis rebus.

Id ita

Id ita esse, nullo negotio potest intelligi. Portorium enim quod superioribus temporibus decies centenis drachmarum millibus redimebatur, ut nunc locatur, ad centum quinquaginta millia vix pervenit. Adeo potissima quæque loca nostræ urbis iræ vestræ, Patres conscripti, incendio conflagrarunt. Quod si publico consilio peccatum adversus vos esset, alienatusque à vobis populus esset; fortasse & vobis justa foret caussa, cur in suscepta ira inexorabiles permaneritis. nunc quum liquido constet vobis, paucorum culpa id delictum esse admissum, eosque adeo omnes à populo suppliciis esse affectos; quid est cur placari erga illos qui nihil deliquerunt nolitis? vos qui benignitate & magnanimitate, quam aliis omnibus præstitistis, cæteros universos populos longe antecellitis. Omnibus igitur vectigalibus suis nudatus populus, libertate etiam amissa; quæ duo ut retineret nullum ad hanc usque diem laborem, nullam ærumnam recusavit; postulat nunc à vobis, Romani, petitque, ut post poenas exactas pro delicto satis grandes, posita ira redire in gratiam, societatem secum velitis inire. quò omnes intelligant vos non amplius populo Rhodio iratos, ad pristinam mentem & benevolentiam rediisse, qua aliquando eum complectebamini. hoc enim est quo nunc patriæ nostræ est opus, non autem belli & armorum ulla societate. Hæc similiaque his quum dixisset Astymedes, visa omnibus illius oratio præsenti Rhodiorum statui convenire.

Ὅτι δὲ τοῦτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὐ δυσχερὲς καταμαθεῖν. Τοῦ γὰρ ἐλλιμενίου κατὰ τοὺς ἀνώτερον χρόνους, διευρίσκοντος ἑκατὸν μυριάδας δραχμῶν, νῦν * εὑρήκατε πεντεκαίδεκα μυριάδας, ὥστε καὶ λίαν ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι τὴν ὑμετέραν ὀργὴν ἧφθαι τῶν κυρίων τόπων τῆς πόλεως. Εἰ μὲν συμβεβήκει πάνδημον γεγονέναι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀλλοτριότητα τοῦ δήμου, τάχα ἴσως ἐδοκεῖτε καὶ ὑμεῖς εὐλόγως, ἐπίμονον καὶ δυσπαραίτητον ἔχειν τὴν ὀργήν. εἰ δὲ σαφῶς ἴστε πανταπᾶσιν ὀλίγους γεγονότας αἰτίους τῆς τοιαύτης ἀλογίας, καὶ τούτους ἅπαντας ἀπολωλότας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δήμου, τί πρὸς τοὺς μηδὲν αἰτίους ἀκαταλλάκτως ἔχετε; καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας εἶναι δοκοῦντες πρᾳότατοι καὶ μεγαλοψυχότατοι; Διόπερ ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἀπολωλεκὼς ὁ δῆμος τὰς προσόδους, τὴν παῤῥησίαν, τὴν ἰσολογίαν, ὑπὲρ ὧν τὸν πρὸ τοῦ χρόνον πᾶν ἀναδεχόμενος διατετέλεκεν, ἀξιοῖ καὶ δεῖται πάντων ὑμῶν, ἱκανὰς ἔχων πληγὰς, λήξαντας τῆς ὀργῆς, διαλυθῆναι καὶ συνθέσθαι τὴν συμμαχίαν· ἵνα γένηται τοῦτο ἐμφανὲς ἅπασιν, ὅτι τὴν μὲν ὀργὴν ἀποτέθεισθε τὴν πρὸς Ῥοδίους, ἀνακεχωρήκατε δ' ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς αἵρεσιν, καὶ φιλίαν. τούτου γὰρ χρείαν ἔχει νῦν ὁ δῆμος, οὐ τῆς διὰ τῶν ὅπλων καὶ στρατιωτῶν συμμαχίας. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τούτοις παραπλήσια διαλεχθεὶς Ἀστυμήδης, ἐδόκει πρεπόντως τοῖς καιροῖς πεποιῆσθαι τοὺς λόγους.

πλεῖστα γε μὴν συνήργησαν τοῖς Ῥοδίοις πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς συμμαχίας, οἱ περὶ τὸν Τιβέριον ἄρτι παραγεγονότες· οὗτοι γὰρ ἀπομαρτυρήσαντες, πρῶτον μὲν πᾶσι τοῖς τῆς συγκλήτου δόγμασι πεπειθαρχηκέναι τοὺς Ῥοδίους, ἔπειτα πάντας τοὺς αἰτίους τῆς ἀλλοτριότητος κατακεκριμένους θανάτῳ παρ' αὐτοῖς, ἐσίγησαν τοὺς ἀντιλέγοντας, καὶ ἐποιήσαντο τὴν πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν.

plurimum tamen Rhodios ad impetrandam societatem Tiberius adjuvit, nuper ex Asiatica legatione reversus. Qui quum renuntiasset, omnibus Patrum decretis obtemperatum fuisse à Rhodiis: deinde omnes capitis fuisse damnatos, quorum opera alienatus populus fuerat à Romanis; dicentibus contrarium os obturavit & ut societatem Romani cum Rhodiis inirent, pervicit.

ΡΕ.

Ῥωμαίων ἀπόφασις κατὰ τῶν περιστάντων ἐν ταῖς πατρίσιν Ἑλλήνων, τότε κατεχομένων· καὶ ἐκ τούτου ὁλοσχερὴς πάντων ἀθυμία καὶ παράλυσις ψυχῆς.

ΟΤΙ μετὰ ταῦτα χρόνον εἰσῆλθον οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις, ἔχοντες ἀκολούθους τὰς ἐντολὰς τῇ ἀποκρίσει, ᾗ πρότερον ἔλαβον. αὕτη δ' ἦν ἥδε· θαυμάζουσι, πῶς ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ κεκρίκασι, περὶ τούτων αὐτοὺς παρακαλοῦσι κρίνειν. διὸ νῦν παρῆσαν οἱ περὶ τὸν Εὐρέαν, πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐμφανίζοντες, διότι τὸ μὲν ἔθνος οὔτε ἀπολογουμένων ἀκήκοε τῶν κατῃτιαμένων, οὔτε κρίσιν οὐδεμίαν πεποίηται περὶ αὐτῶν· τὴν δὲ σύγκλητον ἀξιοῖ, πρόνοιαν ποιήσασθαι τῶν ἀνθρώπων, ἵνα κρίσεως τύχωσι, καὶ μὴ καταφθαρῶσιν ἄκριτοι· καὶ μάλιστα μὲν αὐτὴν ἐξ-

CV.

Romanorum sententia adversus Græcos nonnullos, qui patrias suas ad Perseum trahere voluisse accusati, captivi tunc tenebantur. & ex ea re secuta animorum consternatio & pavor omnium.

ALIQUANTO post Achæorum legati in Curiam sunt ingressi, convenientia habentes mandata ei responso, quod à Senatu antè acceperat. responsum autem fuerat; Mirari populum Romanum Achæos, qui arbitrium Senatui ejus rei deferant, de qua ipsi jam statuerint. iccirco legatio hæc fuerat missa, cujus princeps Eureas, ut Patribus iterum confirmaret, neque in judicio fuisse unquam auditos ab Achæis eos, quorum nomina erant delata: neque ullam adversus ipsos sententiam ab iis esse pronuntiatam. propterea postulare Achæos à Senatu, ut cognosci de eorum hominum

caussa

caussa jubeat, neque indemnatos perire miseros patiatur. quod si posset fieri, maxime optare Achæos, ut Senatus ipse re inquisita quinam ex his sontes sint, sua sententia declaret: sin hoc per occupationes varias non licet; negotium Achæis ut permitterent: qui odium suum erga improbos in scelerum auctoribus sint palàm facturi. In hanc sententiam sicut mandatum fuerat, differentes legatos quum audissent Patres, incessit eorum animos dubitatio, quid esset opus facto; quoniam quicquid statuerent, prodebantur eorum consilia. Nam ut judicium de reis peragerent, convenire sibi non arbitrabantur: sine judicio autem eos dimittere, cum manifesta pernicie eorum erat conjunctum, qui populi Romani sectam sequebantur. Itaque partim coacti Patres, partim quia spem omnem multitudini præcidere volebant de eorum salute qui tenebantur captivi, ut omnes deinceps labia compescerent, & jussis parerent; in Achaia quidem ad Callicratem; in aliis vero civitatibus, ad eos qui Romanæ partis erant hujusmodi responsum miserunt: Neque vobis neque populis vestris conducibile esse existimamus, ut isti homines in patriam revertantur. Hoc edito responso, Græcorum omnium mentes, nedum eorum qui Romam fuerant evocati; consternatio ingens subiit, ut plane animos universi desponderent, velut in communi omnium luctu: quod videretur hoc responso miseris hominibus spes salutis in perpetuum esse præcisa. At Tiberius ex Asiatica legatione reversus, certius nihil de Eumenis & Antiochi consiliis,

σκεψαμένην, διασαφῆσαι τοὺς ἐνόχους ὄντας τοῖς ἐγκλήμασιν· εἰ δὲ διὰ τοὺς περισπασμοὺς αὐτὴ μὴ δυνάσθαι τοῦτο ποιῆσαι, τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιτρέψαι περὶ τοῦ πράγματος· οἳ προσοίσονται μισοπονήρως χρήσασθαι τοῖς αἰτίοις. Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν πρεσβευτῶν, ἀκολούθως ταῖς ἐντολαῖς διαλεγομένων, καὶ διηπορήσασα, διὰ τὸ πανταχόθεν ἐξελέγχεσθαι· τό, τε γὰρ κρίνειν οὐχ ὑπελάμβανεν αὐτῇ καθήκειν· τό, τε χωρὶς κρίσεως ἀπολύειν τοὺς ἄνδρας, πρόδηλον εἶχεν ἐπιδείξειν τὸν ὄλεθρον τοῖς φίλοις αὐτῶν. Διόπερ ἀναγκαζομένη καὶ βουλομένη παρελέσθαι καθόλου τὴν ἐλπίδα τῶν πολλῶν ὑπὲρ τῆς τῶν κατεχομένων σωτηρίας, ἵνα * συμμύξαντες πειθαρχῶσιν· ἐν μὲν Ἀχαΐᾳ τοῖς περὶ τὸν Καλλικράτην· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσι τοῖς φρονοῦσιν εἶναι Ῥωμαίων ..... ἔγραψαν ἀπόκρισιν τοιαύτην· ὅτι ὑμῖν οὐχ ὑπολαμβάνομεν συμφέρειν, οὔτε τοῖς ὑμετέροις δήμοις, τοὺς ἄνδρας ἐπανελθεῖν εἰς οἶκον. Ταύτης δὲ τῆς ἀποκρίσεως ἐκπεσούσης, οὐ μόνον περὶ τοὺς ἀνακεκλημένους ἐγένετό τις ὁλοσχερὴς ἀθυμία καὶ παράλυσις τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς Ἕλληνας, ὡσανεὶ κοινόν τι πένθος· ὥστε δοκούσης τῆς ἀποκρίσεως ὁλοσχερῶς ἀφῃρεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τῶν ἀπηλεγμένων. Οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον ἥκοντες ἀπὸ τῆς πρεσβείας, οὐδὲν περιττότερον ἐδυνήθησαν, οὔτ' αὐτοὶ διαλαβεῖν, οὔτε τῇ

συγκλήτῳ διασαφῆσαι περὶ τῶν κατὰ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἀντίοχον, ἃ παρ' ἂν καὶ πρότερον ὄντες ἐν τῇ Ῥώμῃ διελάμβανον. οὕτως αὐτοὺς οἱ βασιλεῖς ἐξετίμοντο τῇ κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπίᾳ. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα διαγγελθείσης ἀποκρίσεως τῆς τοῖς Ἀχαιοῖς δοθείσης ὑπὲρ τῶν κατηγορηθέντων, τὰ μὲν πλήθη συνετέθη ταῖς διανοίαις· καί τις οἷον ἀπελπισμὸς ὑπέδραμε τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δὲ περὶ τὸν Χάροπον καὶ Καλλικράτην, καὶ πάντες οἱ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως προεστῶτες, μετέωροι πάλιν ἐγενήθησαν.

neque ipse cognoscere, neque Senatui renuntiare potuit, illis quæ jam antè quàm Roma proficisceretur, cognoverat. Adeo comitate sua Reges in mutuis congressibus eum sibi adjunxerant. Cæterùm ubi per Græcorum civitates responsum illud est vulgatum, quod Achæis dederant Romani super illis qui accusati fuerant; vulgo omnium dejecti sunt animi, desperatione quadam mentes singulos invadente. at Charopus & Callicrates, & quicunque eam sectam sequebantur, nova iterum spe sunt elati.

ρϛ'.

Πῶς οἱ περὶ Ἄτταλον καὶ Ἀθήναιον ἀπολογησάμενοι ὑπὲρ τἀδελφοῦ Εὐμένους πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐξέλυσαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐπιφερομένων αἰτιῶν.

ΟΤΙ Τιβέριος τοὺς Καμμανοὺς, τὰ μὲν βιασάμενος, τὰ δὲ παραλογισάμενος, ὑπηκόους ἐποίησε Ῥωμαίοις. εἰς δὲ τὴν Ῥώμην καὶ πλειόνων παραγεγονότων, ἐχρημάτισεν ἡ σύγκλητος τοῖς περὶ Ἄτταλον καὶ τὸν Ἀθήναιον. συνέβαινε γὰρ τὸν Προυσίαν, οὐ μόνον αὐτὸν ἐνεργῶς κεχρῆσθαι ταῖς διαβολαῖς, ταῖς κατὰ τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Ἄτταλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Γαλάτας παρωξυγκέναι, καὶ τοὺς Σελγεῖς, καὶ πλείους ἑτέρους κατὰ τὴν Ἀσίαν πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. ἀνθ' ὧν ὁ βασιλεὺς Εὐμένης ἐξαπεστάλκει τοὺς ἀδελφοὺς, ἀπολογησομένους πρὸς τὰς ἐπιφερομένας δι-

CVI.

Quomodo Attalus & Athenæus instituta apud Senatum excusatione fratris Eumenis, ab impositis criminationibus eum liberarunt.

TIBERIUS Cammanos partim vi partim dolo & astutia in ditionem populi Rom. redegit. Romam verò quum plures legati venissent, Senatus Attalo & Athenæo est datus. Prusias enim, non solum calumniabatur ipse omni studio Eumenem & Attalum, verùm etiam Gallos ac Selgenses, multosque alios Asiæ populos ad faciendum idem impulerat. Icciro Rex Eumenes fratres Romam miserat, qui ad omnes criminationes responderent. Hi igitur

Curiam

Curiam ingressi, omnibus qui aliquid objicerent, non male visi sunt respondisse: ac tandem, non solum omnia quæ objiciebātur crimina diluerunt; sed etiam honoribus, priusquam in patriam redirent, sunt aucti. At non propterea suspicionem dudum conceptam adversus Eumenem & Antiochum, remisit Senatus: sed C. Sulpitium & Manium Sergium decrevit legatos, misitque; partim ut res Græcorum propius aspicerent: partim ut inter Megalopolitanos & Lacedæmonios controversiam disceptarent, quæ super agro quodam dubii juris fuerat inter ipsos exorta. Præcipuus tamen legationis hujusce erat finis, ut de consiliis Antiochi atque Eumenis accurate inquirerent; nunquid bello necessaria appararent, ac societatem adversus Romanos junxissent.

CVII.

Demetrius Seleuci F. obses Romæ, à Senatu petens ut in regnum patrium restitueretur, nihil obtinet.

Quid secutus sit Romanus Senatus, cum puerum Regem in regno obtinendo Demetrio viro anteponit.

Legatio Romanorum, res variorum Regum inspectura.

DEMETRIUS Seleuci filius, quum multos jam annos obses Romæ esset detentus, ille quidem jam dudum injuriâ detineri se querebatur. datum enim se fuisse à Seleuco patre, fidei ejus

ἀποβολάς· οἱ καὶ παρελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον, ἐνδεχομένως ἔδοξαν πρὸς ἅπαντας τοὺς κατηγορουμένους πεποιῆσθαι τὴν ἀπολογίαν. καὶ τέλος, οὐ μόνον ἀπετρίψαντο τὰς ἐπιφερομένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ τιμηθέντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀσίαν. Οὐ μὴν τό γε κατὰ τὸν Εὐμένη, καὶ κατὰ τὸν Ἀντίοχον ὑποψίας ἔληγεν ἡ σύγκλητος· ἀλλὰ Γάϊον Σουλπίκιον, καὶ Μάνιον Σέργιον, καταστήσασα πρεσβευτὰς ἐξαπέστελλεν· ἅμα μὲν ἐποπτεύσοντας τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας· ἅμα δὲ τοῖς Μεγαλοπολίταις, καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις διακρινοῦντας περὶ τῆς ἀντιλεγομένης χώρας· μάλιστα δὲ πολυπραγμονήσοντας τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον, καὶ τὰ κατὰ τὸν Εὐμένη· μή τις ἐξ αὐτῶν παρασκευὴ γίνεται, καὶ κοινοπραγία κατὰ Ῥωμαίων.

ΡΖ.

Δημήτριος ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ παρακαλῶν τὴν σύγκλητον καταγαγεῖν αὐτόν, οὐδὲν ἀνύει.

Τίνος χάριν ἡ σύγκλητος τὸν ἀπολελειμμένον παῖδα προετίμησε τοῦ Δημητρίου.

Πρεσβεία Ῥωμαίων, τὰ τῶν βασιλέων πράγματα ἐπισκεψομένη.

ΟΤΙ Δημήτριος ὁ τοῦ Σελεύκου, πολὺν ἤδη χρόνον κατεχόμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ὁμηρείαν, πάλαι μὲν ἐδόκει παρὰ τὸ δίκαιον κατέχεσθαι· δοθῆναι γὰρ ὑπὸ Σελεύκου τοῦ πατρός, τῆς ἐκείνου πίστεως

πίστεως ἕνεκεν· Ἀντιόχου δὲ μεταλλάξαντος τὴν βασιλείαν, οὐκ ὀφείλειν ὑπὲρ ἐκείνου τέκνων ὁμηρεύειν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν μὲν ἀνώτερον χρόνον, ἦγε τὴν ἡσυχίαν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀδυναμίαν, ἦν γὰρ ἔτι παῖς· τότε δὲ τὴν ἀκμαιοτάτην ἔχων ἡλικίαν, ἐποιήσατο λόγους, εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, ἀξιῶν καὶ παρακαλῶν, κατάγειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βασιλείαν. καθήκειν γὰρ αὐτῷ μᾶλλον, ἢ τοῖς Ἀντιόχου τέκνοις τὴν ἀρχήν. Διατιθέμενος δὲ καὶ πλείονας λόγους αὐτοῦ πρὸς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν, καὶ μάλιστα προσεφαπτομένους ἐν τῷ λέγειν, διότι συμβαίνει καὶ πατρίδα καὶ τροφὸν, τὴν Ῥώμην ὑπάρχειν αὐτῷ· καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς τῶν ἐκ τοῦ συνεδρίου ἅπαντας, ἀδελφῶν ἔχειν διάθεσιν· τοὺς δὲ βουλευτὰς πατέρων, διὰ τὸ παραγενέσθαι μὲν ἔτι νήπιος· ὄντα δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν ὑπάρχειν ἐτῶν εἴκοσι καὶ τριῶν· συνεπάθησαν μὲν ἅπαντες ἀκούοντες ἐν ἑαυτοῖς· κοινῇ γε μὴν ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τὸν μὲν Δημήτριον κατέχειν· τῷ δὲ καταλελειμμένῳ παιδὶ, συγκατασκευάζειν τὴν ἀρχήν. Τοῦτο δ' ἐποίησαν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπιδόμενοι τὴν ἀκμὴν τοῦ Δημητρίου· μᾶλλον δὲ κρίναντες συμφέρειν τοῖς σφετέροις πράγμασι τὴν νεότητα, καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ παιδὸς τοῦ διαδεδεγμένου τὴν βασιλείαν. Ἐγένετο δὲ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων. Αὐτίκα γὰρ καταστήσαντες πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Γνάϊον Ὀκταούϊον, καὶ Σπόριον Λουκρήτιον, καὶ Λεύκιον Αὐρήλιον, ἐξέπεμψαν τοὺς διοικήσοντας τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν, ὡς αὐτὴ προῃρεῖτο, διὰ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἐμποδὼν στησόμενον εἶναι τοῖς ἐπιτεταγμένοις· τοῦ μὲν βασιλέως παι-

obſidem: nunc quum patris loco Antiochus regnaret, ut pro illius liberis obſes remaneret, id verò æquum non eſſe. Sed hactenus quidem Demetrius, ut qui propter ætatem puerilem ſupereſſe rebus ſuis non poſſet, nihil moverat: tum verò quum tempus ætatis florentiſſimæ ageret, in Curiam ingreſſus, à Patribus poſtulavit, petiitque, ut per populum Rom. in regnum reſtitueretur. ad ſe enim potius quàm ad Antiochi filios regnum pertinere. Et quum in hanc ſententiam plura diſſeruiſſet, atque illud præſertim ſubinde repetiiſſet, patriam ſibi & altricem terram eſſe Romanam; omnes ſenatorum filios inſtar fratrum; ipſos ſenatores loco patrum; ut qui Romam puer veniſſet, jam autem annos tres & viginti eſſet natus: etſi movebantur Patres quum hæc dicentem audirent: omnes tamen communi conſenſu decreverunt, Demetrium eſſe detinendum: & puero quem Antiochus reliquerat regnum firmandum. Cujus conſilii, ea, niſi fallor, cauſſa fuit: quod florem ætatis in qua tum erat Demetrius ſuſpectum Senatus habebat, conducibilioremque rebus ſuis ætatem infirmam illius qui relictus erat ſucceſſor judicabat. Atque hoc quæ poſtea ſunt ſecuta palàm fecerunt. extemplo enim legatos decreverunt, Cn. Octavium, Sp. Lucretium, & L. Aurelium: quos ad regnum illud adminiſtrandum ex voluntate ipſius Senatus, miſerunt: quippe fore neminem impedimento, Rege puero,

& prin-

& principibus aulæ bene agi secum existimantibus, si Romani Demetrio regnum non traderent, quod futurum existimabant. Profectus igitur est Cnæus cum cæteris legatis postquam mandata hujusmodi essent accepta; ante omnia, ut naves tectas comburerent: deinde ut elephantis nervos inciderent: Et uno verbo, regias opes quam maxime possent imminuerent. Præterea mandatum istis est, ut Macedoniam inviserent: nam Macedones qui popularis status insolentes erant, & publici concilii usum nullum habebant, seditiones inter se agitabant. Jussi etiam fuerant hi legati, res Gallogræcorum, & Ariarathis regnum diligenter invisere, deinde missæ ad illos sunt literæ, quibus jubebantur Reges Alexandriæ omni studio invicem conciliare.

δὲς ὄντος, τῶν δ' αὐτομάτων ἀσμενιζόντων ἐπὶ τῷ μὴ παραδεδόσθαι τὰ πράγματα τῷ Δημητρίῳ· μάλιστα γὰρ τοῦτο προσεδόκων. Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Γνάϊον ἐξώρμησαν, ἔχοντες ἐντολάς, πρῶτον μὲν, τὰς ναῦς τὰς καταφράκτους διαπρῆσαι· μετὰ δὲ ταῦτα, τοὺς ἐλέφαντας νευροκοπῆσαι, καὶ καθόλου λυμήνασθαι τὴν βασίλειον δύναμιν. Προσενετείλαντο δὲ τούτοις, καὶ τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν ἐπισκέψασθαι. συνέβαινε γὰρ τοὺς Μακεδόνας ἀήθεις ὄντας δημοκρατικῆς καὶ συνεδριακῆς πολιτείας, στασιάζειν πρὸς αὐτούς. ἔδει δὲ τοὺς περὶ τὸν Γνάϊον καὶ τὰ περὶ τοὺς Γαλάτας, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀριαράθου βασιλείαν ἐποπτεῦσαι. μετὰ δέ τινα χρόνον αὐτοῖς ἐπεστάλη γράμματα παρὰ τῆς συγκλήτου, ὥστε τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεῖς διαλῦσαι κατὰ δύναμιν.

CVIII.

M. Iunii ad Ariarathem regem legatio.

Per id tempus venerunt Roma legati, primo quidem M. Junius, ad disceptandas controversias inter Gallogræcos & Regem Ariarathem: postquam enim Trocmi regni Cappadociæ nullam partem occupare potuerunt; (etenim Cappadoces ingenti assumpta audacia, urbem ..... repente munierunt,) confugientes ad Romanos, Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. Iccirco missa est ad Regem legatio, cujus princeps Junius: cum his Rex pro tempore

ΡΗ.

Μάρκου Ἰουνίου πρὸς Ἀριαράθην πρεσβεία.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους παρεγένοντο πρέσβεις ἐκ τῆς Ῥώμης, πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Μάρκον Ἰούνιον, διακρινοῦντες τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας διαφέροντα τῷ βασιλεῖ· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ Τρόκμοι δι' αὑτῶν ἀποτεμέσθαι τῆς Καππαδοκίας οὐδέν· ἀλλ' ἐν χερὸς ἐγχειρήσαντες τῆς * δέκλω ἐπιβαλόμενοι τόλμαν, καταφυγόντες ἐπὶ Ῥωμαίους, διαβάλλειν ἐπειρῶντο τὸν Ἀριαράθην. ὧν χάριν ἀπεστάλησαν οἱ περὶ τὸν Ἰούνιον. πρὸς οὓς

ὁ βασι-

ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος τοὺς ἁρμόζοντας λόγους, καὶ τἄλλα φιλανθρώπως ὁμιλήσας, ἐκείνους μὲν εὐλογοῦντας ἀπέστελλε. μετὰ δὲ ταῦτα παραγινομένων πρεσβευτῶν τῶν περὶ Γνάϊον Ὀκταούϊον, καὶ Σπόριον Λυκρήτιον, καὶ διαλεγομένων τῷ βασιλεῖ πάλιν περὶ τῶν πρὸς τοὺς Γαλάτας αὐτῷ διαφερόντων, βραχέα περὶ τούτων κοινολογησάμενος, καὶ φήσας δὲ ἐπαγωγὸς εἶναι πρὸς τὸ κριθέν· λοιπὸν ἤδη τὸν πλείω λόγον ὑπὲρ τῶν κατὰ Συρίαν ἐποιεῖτο πραγμάτων, εἰδὼς ἐκεῖσε προάγοντας τοὺς περὶ τὸν Ὀκτάουϊον· ὑπεδείκνυεν αὐτοῖς τὴν ἀκαταστασίαν τῆς βασιλείας, καὶ τὴν οἰκειότητα τῶν προεστώτων αὐτῆς· καὶ προσεπαγγελλόμενος, ἀκολουθήσειν μετὰ δυνάμεως, καὶ συνεφεδρεύσειν τοῖς καιροῖς, ἕως ἂν ἐπανέλθωσι πάλιν ἐκ τῆς Συρίας ἀσφαλῶς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Γνάϊον ἐν πᾶσιν ἀποδεχόμενοι τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν καὶ προθυμίαν, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, οὐκ ἔφασαν προσδεῖσθαι τῆς παραπομπῆς· εἰς δὲ τὸ μέλλον, ἐάν τις ὑποπίπτῃ χρεία, διασαφήσειν ἀόκνως· κρίνειν γὰρ αὐτὸν ἕνα τῶν ἀληθινῶν Ῥωμαίοις φίλων.

locutus, quod prolixa humanitate eos accepisset, suas ipsius laudes prædicantes dimisit. Postea legati alii venerunt, Gn. Octavius & Spurius Lucretius. qui ubi Regem denuo allocuti essent super controversia quam habebat cum Gallogræcis; ille paucis rem omnem exponere, ac dicere, in eorum judicio facile se acquieturum. cæterùm de Syriæ rebus pleraque omnis ejus fuit oratio, quod sciret eò pergere Octavium. ostendit igitur legatis, & regni illius quàm incertus esset status, & quanta sibi cum illis necessitudo intercederet, qui rerum ibi potirentur. Pollicitus item est illis, cum copiis se eos comitaturum, & paratum intentumque ad omnem occasionem futurum, donec absq; omni periculo ex Syria essent reversi. Legati ubi significassent quàm grata sibi esset hæc Regis benevolentia & propensus animus, in præsentia quidem ejus comitatu opus sibi non esse dixerunt: in posterum verò si qua in re præsidio opus haberent, illi se absque ulla cunctatione significaturos: quem inter verè amicos populi Rom. numerarent.

ΡΘ.

Πῶς Ἀριαράθης διὰ πρέσβεων τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν ἀνενεώσατο.

ΟΤΙ παρεγένοντο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρὰ Ἀριαράθου τοῦ νεωστὶ διαδεδεγμένου τὴν Καππαδοκῶν βασιλείαν πρέσβεις, ἀνανεούμενοι τήν τε φιλίαν

CIX.

Ariarathes Rex per legatos amicitiam cum populo Rom. renovat.

EODEM tempore ab Ariarathe, qui regni Cappadociæ successionem paullo antè adierat, venerunt legati, ad renovandam amicitiam & societatem, quæ jam

antè

Antè illi erat cum populo Romano: hortandumque Senatum, ut Regem qui publice privatimque universis Romanis cupiebat, benevolentia sua complecteretur. Senatus audita ejus oratione, non solum amicitiam societatemque renovavit; sed etiam laudato Regis animo comiter legatos excepit. Hoc autem propterea factum, quia Tiberius qui ad cognoscenda Regum consilia fuerat missus, reversus ab ea legatione, de hujus Regis & patris ipsius animo erga populum Romanum, atque in universum de eorum regno, multa benigna retulerat. Itaque Patres ei fidem habentes, tum legatos tractarunt humanè, tum etiam Ariarathis animum laudarunt.

καὶ συμμαχίαν τὴν προϋπάρχουσαν, καὶ καθόλου παρακαλέσοντες τὴν σύγκλητον ἀποδέξασθαι τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν, καὶ προθυμίαν ἣν ἔχει, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς ἅπαντας Ῥωμαίους. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν λόγων, τήν τε φιλίαν ἀνενεώσατο καὶ τὴν συμμαχίαν· καὶ καθόλου τὴν ὅλην αἵρεσιν ἀποδεξαμένη τοῦ βασιλέως, φιλάνθρωπος ἐγένετο. Τοῦτο δ' ἐγένετο μάλιστα διὰ τὸ τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον, καθ' ὃν καιρὸν ἐξαπεστάλησαν ἐπισκεψόμενοι τὰ κατὰ τοὺς βασιλεῖς, ἐπανελθόντας, εὐφήμους λόγους ποιήσασθαι, περί τε τοῦ πατρὸς καὶ καθόλου τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Οἷς πιστεύσαντες οἱ τοῦ συνεδρίου, τούς τε πρεσβευτὰς φιλανθρώπως ἀπεδέξαντο, καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν τοῦ βασιλέως.

CX.

Rhodiorum legatio ad populum Rom.

RHODII posteaquam ex illa priore calamitate respirarunt, legatos Romam Cleagoram & Lygdamim proficisci jusserunt, qui . . . . . sibi concedi postularent; deinde ut eorum nomine qui in Lycia & Caria prædia habebant, peterent, quo illa sibi pari atque antea jure possidere liceret. Insuper decreverunt iidem in honorem populi Romani colossum cubitorum triginta in æde Minervæ dedicare.

ΡΙ.

Ῥοδίων εἰς Ῥωμαίους πρεσβεία.

ΟΤΙ Ῥόδιοι διαπεπνευκότες ἐκ τῆς περὶ αὐτοὺς γενομένης δυσχερείας, ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Κλεαγόραν καὶ Λύγδαμιν ἀξιώσοντας σφίσι παραχωρηθῆναι περὶ ... τῶν ἐχόντων ἐν τῇ Λυκίᾳ καὶ Καρίᾳ κτήσεις, αἰτησομένους τὴν σύγκλητον, ἵνα αὐτοῖς ἔχειν ἐξῇ, καθάπερ καὶ πρότερον. Ἐψηφίσαντο δὲ καὶ κολοσσὸν στῆσαι τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ, τριακοντάπηχυν.

ΡΙΑ.

ΡΙΑ.

Πῶς Καλυνδεῖς ἀποστάντες Καυνίων Ῥοδίοις ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν.

Ὅτι τῶν Καλυνδέων ἀποστάντων Καυνίων, καὶ μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐπιβαλλομένων αὐτοὺς τῶν Καυνίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεκαλέσαντο Κνιδίους οἱ Καλυνδεῖς· ὧν καὶ παραγενομένων μετὰ βοηθείας ἐπὶ ποσὸν ἀντεῖχον τοῖς ὑπεναντίοις. Ἀγωνιῶντες δὲ τὸ μέλλον, πρέσβεις ἐξέπεμψαν πρὸς Ῥοδίους, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥόδιοι πέμψαντες βοήθειαν, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ παρέλαβον τὴν πόλιν. Συνέβη δὲ καὶ τὴν σύγκλητον αὐτοῖς βεβαιῶσαι τὴν τῆς Καλυνδέων κτῆσιν.

CXI.

Calyndenses populus Cariæ à Cauniis ad Rhodios deficiunt.

Quum à Cauniis Calyndenses defecissent, ac postea obsidionem eorum aggressi essent Caunii; illi principio quidem à Cnidiis auxilia poposcerunt: quorum adventu aliquandiu hostibus restiterunt: sed mox de exitu belli anxii & solliciti, legationem ad Rhodios miserunt, se suamque urbem illis dedentes. Rhodii terra marique auxilio misso, urbem obsidione liberarunt, eamque sibi traditam acceperunt. Mox & Senatus ejus possessionis retinendæ jus & potestatem illis concessit.

ΡΙΒ.

Ἀριαράθης τυχὼν τῆς Ῥωμαίων εὐνοίας θύει χαριστήρια.

Τοῦ αὐτοῦ πρεσβεία πρὸς Λυσίαν ὑπὲρ κομιδῆς τῶν μητρός τε καὶ ἀδελφῆς ὀστῶν.

Ὅτι Ἀριαράθης ὁ βασιλεὺς Καππαδοκίας προσδεδεγμένος τοὺς εἰς τὴν Ῥώμην ἀποσταλέντας πρεσβευτάς, νομίσας ἐκ τῶν ἀποκρίσεων ὀρθῶς κεῖσθαι τὴν βασιλείαν αὐτῷ, ἐπειδὴ καθῆπται τῆς Ῥωμαίων εὐνοίας, ἔθυε τοῖς

CXII.

Ariarathes diis sacra facit ob Romanorum erga se benevolentiam.

Idem per legatos cum Lysia agit, ut ab Antiochia sibi mittatur matris suæ sororisq; ossa.

Rex Cappadociæ Ariarathes, post reditum eorum legatorum quos Romam miserat, persuasus ex eorum responsis in tuto sibi regnum esse collocatum, quando semel benevolentiam Romanorum esset nactus; ut pro tanto beneficio diis gratias ageret, rem sacram facere

facere instituit, & deceris eos convivio excepit. Secundum hæc Antiochiam legatos ad Lysiam misit, quò sororis matrisque ossa reciperet. Igitur de scelere impio quod fuerat admissum expostulare in præsentia supersedendum sibi esse existimavit, quantumvis iniquo animo rem ferret, ne si Lysiam irritaret, voti sui compos fieri non posset. Propterea proficiscentibus legatis mandata dedit, cum postulatis precibusque conjuncta. Quum autem, permittente Lysia reportatæ reliquiæ ad illum fuissent, magnifico apparatu illa suscepit, & summo studio juxta patris tumulum posuit.

θεοῖς χαριστήρια τῶν γεγονότων, καὶ τοὺς ἐγχωρίους εἱστία. Μετὰ δὲ ταῦτα πρεσβευτὰς ἐξέπεμπε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Λυσίαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀποκομίσασθαι τὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ μητρὸς ὀστᾶ. Τὸ μὲν δὴ ἐγκαλεῖν ὑπὲρ τῶν γεγονότων ἀσεβημάτων, ἀπεδοκίμαζεν, οὐ βουλόμενος ἐρεθίζειν τοὺς περὶ τὸν Λυσίαν, ἵνα μὴ διαψευσθῇ τῆς προθέσεως, καίπερ βαρέως φέρων τὸ γεγονός· δι' ἀπορρήτων δὲ δοὺς ἐντολάς, ἐξαπέστειλε τοὺς πρέσβεις. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λυσίαν συγχωρησάντων, καὶ τῶν ὀστῶν ἀποκομισθέντων ὡς αὐτόν, ἀποδεξάμενος μεγαλοπρεπῶς τὴν παρουσίαν αὐτῶν, ἔθαψε παρὰ τὸν τοῦ πατρὸς τάφον κηδεμονικῶς.

CXIII.

Ptolemai junioris in Urbem adventus, quò per Senatum Romanum restitueretur in Cypri regnum.

Polybii observatio super Romanis; quibus semper stultitia aliorum occasio fuit amplificandi imperii.

ΡΙΓ.

Πτολεμαίου τοῦ νεωτέρου εἰς Ῥώμην ἄφιξις, διαμένοντος διὰ τῆς συγκλήτου ἐπὶ τὴν Κύπρον καταγωγῆς.

Πολυβίου ἐπίστασις περὶ τοῦ πῶς Ῥωμαῖοι διὰ τὴν τῶν πέλας ἀγνοίας αὔξουσι τὴν ἰδίαν ἀρχήν.

Postquam Ptolemæi regnum sunt partiti, venit Romam Ptolemæus junior, ut institutam cum fratre partitionem redderet infectam: quod diceret, non sponte se, verùm difficultatibus temporum necessario cedentem, id fecisse quod jussus erat: petere igitur à Senatu, ut Cyprum sibi adjudicaret.

ΟΤΙ μετὰ τὸν μερισμὸν τῆς Πτολεμαίων τῶν βασιλέων, παρεγένετο Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος εἰς τὴν Ῥώμην, ἀθετεῖν βουλόμενος τὴν γεγενημένην μερισμὸν αὐτῷ πρὸς τὸν ἀδελφόν· φάσκων, οὐχ ἑκών, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην τῷ καιρῷ περιληφθεὶς, πεποιηκέναι τὸ προσταττόμενον· καὶ παρεκάλει τὴν σύγκλητον μερίσαι τὴν Κύπρον αὐτῷ· καὶ

γὰρ καὶ

γὰρ καὶ τούτου γινομένου, καταδεεστέραν ἕξειν μερίδα τοῦ ἀδελφοῦ παρὰ πολύ. Τῶν δὲ περὶ τὸν Κανολήϊον καὶ Κόϊντον ἀπομαρτυρούντων τοῖς περὶ τὸν Μενύθυλλον, τοῖς παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου παραγεγονόσι πρεσβευταῖς, διότι καὶ τὴν Κυρήνην ὁ νεώτερος καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοὺς ἔχοι· διὰ τὸ τοιαύτην γενέσθαι τὴν τῶν ὄχλων πρὸς αὐτὸν ἀλλοτριότητα καὶ προσκοπήν· διὸ καὶ παρ' ἐλπίδα καὶ παραδόξως δεδομένην αὐτῷ τὴν κατὰ Κυρήνην πραγμάτων ἀσμένως δέξασθαι· καὶ σφαγίων τμηθέντων καὶ λάβοι τοὺς ὅρκους παρὰ τἀδελφοῦ, καὶ δοίη περὶ τούτου· τοῦ δὲ Πτολεμαίου πᾶσι τούτοις ἀντιλέγοντος· ἡ σύγκλητος, ἅμα μὲν ὁρῶσα τὸν μερισμὸν οὐ γεγονότα τελείως, ἅμα δὲ βουλομένη διελεῖν τὴν βασιλείαν πραγματικῶς, αὐτῶν αἰτίαν γινομένων τῆς διαιρέσεως· συγκατέθετο τοῖς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου παρακαλουμένοις ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι. Πολὺ γὰρ ἤδη τοῦτο τὸ γένος ἐστὶ τῶν διαβουλίων παρὰ Ῥωμαίοις, ἐν οἷς διὰ τῆς τῶν πέλας ἀγνοίας αὔξουσι καὶ κατασκευάζονται τὴν ἰδίαν ἀρχήν· πραγματικῶς ἅμα χαριζόμενοι, καὶ δοκοῦντες εὐεργετεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας. Διὸ καὶ καθορῶντες τὸ μέγεθος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας, καὶ δεδιότες ἄν ποτε τύχῃ προστάτου, μὴ μεῖζον φρονήσῃ τοῦ καθήκοντος, κατέστησαν πρεσβευτὰς, Τίτον Τορκουᾶτον, καὶ Γνάϊον Μερούλαν, τοὺς κατάξοντας ἐπὶ τὴν Κύπρον τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τελέσοντας ἅμα τὴν ἐκείνου καὶ τὴν αὐτῶν πρόθεσιν. Καὶ παραχρῆμα τούτους ἐξαπέστειλαν, δόντες ἐντολὰς διαλῦσαι τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ κατασκευάσαι τῷ νεωτέρῳ τὴν Κύπρον χωρὶς πολέμου.

nam etiam sic, longe deteriorem suam portionem futuram, portione fratris. Et quum Canulejus ac Quintus suo testimonio confirmarent, quod dicebat legatio à majore fratrum missa, cujus princeps Menithyllus: Ptolemæum nempe juniorem, non solum Cyrenen, sed & ipsam vitam sua opera retinere: adeo vulgo omnium animos ab eo alienatos esse, tantamque offensam contractam, ut pro magno beneficio concessum sibi præter spem suam & omnium opinionem Cyrenæ regnum acciperet: idque pactum sacris rite peractis, fide data invicemque accepta esse firmatum; omnibus his contradicente Ptolemæo: Senatus, partim quod partitionem non plane peractam animadverteret, partim quòd cato consilió, auctoribus ipsis fratribus regnum optaret dividi, utilitatis suæ caussa postulata junioris accepit. Multum enim Romani hoc genere consiliorum utuntur; ita sollerter se gerentes, ut videantur eo tempore beneficium dare imprudentibus, quando per aliorum imprudentiam imperiũ suum adaugent atque amplificant. Tunc igitur potentia regni Ægyptiaci intellecta, veriti ne si caput contingeret illi imperio, altius quàm par esset spiraret; Titum Torquatum & Gn. Merulam legatos decreverunt, qui Ptolemæum in Cyprum reducerent & qui ex sua atque ipsius voluntate, negotium illud conficerent. Protinus ergo & legatio hæc missa est, cum mandatis, ut pacem inter fratres conciliarent, & juniori regnum Cypri traderent.

CXIV.

CXIV.

Quomodo Demetrius Seleuci F. quum Romæ esset obses, & post patris mortem, regnum ipsi à Romanis eßet nullo jure ademptum, solutus priore obligatione; quia facultatem repetendi Syriam impetrare à Senatu non poterat, sollerti astu ab urbe egressus, abiit: usus in eo incepto, consilio quidem Polybii; ministerio verò aliorum, oppidò paucorum.

EODEM fere tempore, postquàm esset Romam nuntius allatus de casu Cnæi, qui occisus fuerat; quum etiam legati Antiochi quos Lysias miserat, Romam venissent, & multa disseruissent quò probarent cædis ejus conscium Regem non fuisse: Senatus legatos remisit, nulla prolata sententia, quia mentem suam prodere omnino nolebat. at Demetrius hoc nuntio perculsus, Polybium arcessit, & cum eo deliberat, deberetne iterum de suis rebus cum Patribus agere. Polybius Demetrium monuit, caveret ad eundem lapidem bis offendere: quin potius spes suas in seipso poneret, auderetque aliquid regno dignum: multas enim ipsi præsentem rerum statum occasiones exhibere. Demetrius animadverso quò hoc consilium spectaret, in præsentia verbum non dicere: at

ΡΙΔ.

Πῶς Δημήτριος ὁμηρεύων παρὰ Ῥωμαίοις, λυθείσης τῆς ὁμηρείας μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν, καὶ τῆς βασιλείας ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἀλόγως στερηθείς· οὐ συγχωρούσης αὐτῷ τῆς βουλῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν, στρατηγικῶς ἐξελθὼν τῆς Ῥώμης ἀπῆρε· συμβούλῳ μὲν Πολυβίῳ χρησάμενος, συνεργοῖς δὲ ἄλλοις πάνυ ὀλίγοις.

ΟΤΙ περὶ τὸν καιρὸν τοῦτον προσπεσούσης τῆς περὶ τὸν Γνάϊον περιπετείας, ὡς ἀνῃρέθη· καὶ τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου πρεσβευόντων, οὓς ὁ Λυσίας ἔπεμψε, παραγεγονότων, καὶ πολλοὺς διατιθεμένων λόγους, ὑπὲρ τοῦ μὴ κεκοινωνηκέναι τῆς πράξεως τοὺς τοῦ βασιλέως φίλους· ἡ μὲν σύγκλητος παρέπεμπε τοὺς πρεσβευτὰς, οὐ βουλομένη διδόναι περὶ τούτων ἀπόφασιν οὐδεμίαν, οὐδ' ἐκκαλύπτεσθαι καθόλου τὴν αὑτῆς γνώμην. ὁ δὲ Δημήτριος ταραχθεὶς ἐπὶ τοῖς ἠγγελμένοις, ἐξ αὐτῆς προσεκάλει τὸν Πολύβιον, καὶ προσανέφερε τὴν διαπορίαν, εἰ δέοι πάλιν ἐντυχεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν καθ' αὑτόν. ὁ δὲ παρεκάλει μὴ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον πταίειν· ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ τὰς ἐλπίδας ἔχειν, καὶ τολμᾶν τι βασιλείας ἄξιον· πολλὰς γὰρ ὑποδεικνύειν ἀφορμὰς τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. Ὁ δὲ Δημήτριος συννοήσας τὸ λεγόμενον, τότε μὲν ἀπεσιώπησε·

μετ' ὀλίγον δέ τινι τῶν συνήθων Ἀπολλωνίῳ μετέδωκε περὶ τῶν αὐτῶν. ὁ δὲ προειρημένος ἄκακος ὤν, καὶ κομιδῇ νέος, συνεβούλευε πεῖραν ἔτι λαβεῖν τῆς συγκλήτου· πεπεῖσθαι γάρ, ἐπεὶ τῆς βασιλείας ἀλόγως αὐτὸν ἐστέρησε, τῆς γε ὁμηρείας αὐτὸν ἀπολύσειν. ἄτοπον γὰρ εἶναι τελέως, Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς διαδεδεγμένου τὴν ἐν Συρίᾳ βασιλείαν, Δημήτριον ὁμηρεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ. Τούτοις μὲν οὖν τοῖς λόγοις πεισθεὶς πάλιν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον ὁ προειρημένος, καὶ παρεκάλει τήν γε κατὰ τὴν ὁμηρείαν ἀνάγκης αὐτὸν ἀπολύειν, ἐπεὶ τὴν βασιλείαν ἔκριναν Ἀντιόχῳ συγκατασκευάζειν. καὶ πλείω δὲ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ διαλεχθέντος, ἔμεινεν ἡ σύγκλητος ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως· ὅπερ εἰκὸς ἦν. καὶ γὰρ πρότερον, οὐ διὰ τὸ μὴ λέγειν τὰ δίκαια τὸν Δημήτριον, ἔκριναν τὴν ἀρχὴν τῷ παιδὶ συνδιαφυλάσσειν· ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τοῖς σφετέροις πράγμασιν. μενόντων δὲ τῶν ὅλων ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαθέσεως, μένειν εἰκὸς ἦν καὶ τὴν Συγκλήτου διάληψιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως. Πλὴν ὅ γε Δημήτριος μάτην ἐξηχήσας τὸ κύκνειον, καὶ γνοὺς ὅτι καλῶς αὐτῷ συνεβούλευεν ὁ Πολύβιος, μὴ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν· μεταμεληθεὶς ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, ἅμα δὲ καὶ φύσει μεγαλόφρων ὑπάρχων, καὶ τόλμαν ἱκανὴν ἔχων πρὸς τὸ κριθέν, εὐθέως ἐκάλει Διόδωρον, προσφάτως ἐκ τῆς Συρίας παραγεγονότα, καὶ μετεδίδου περὶ τῶν καθ' αὐτόν. Ὁ δὲ Διόδωρος, τροφεὺς μὲν ἐγεγόνει τοῦ Δημητρίου· πανοῦργος δ' ὤν, καὶ κατωπτευκὼς ἐπιμελῶς τὰ

non multo post, de iisdem rebus cum Apollonio ex familiarium numero communicare. Is, ut homo minime malus & admodum juvenis, iterum explorandam voluntatem Senatus censebat: neque enim dubitare se, quoniam sine caussa regno eum Patres spoliassent, quin necessitatem certe manendi Romæ pro obside forent illi remissuri. rem enim esse penitus absurdam, quum in regno Syriæ Antiochus successisset, obsidem fidei illius ipsum retineri. Hujus oratione persuasus Demetrius, iterum in Curiam venit, & ut saltem necessitate liberaretur manendi Romæ pro obside, orat, quando regnum Antiocho firmassent. In hanc mentem quum plura etiam Demetrius dixisset, nihilominus tamen in sententia Senatus mansit. & merito quidem; nam & antea regnum puero conservandum decreverat, non quia injusta esset Demetrii oratio: sed quia ita Reip. expediret. & quum status rerum idem maneret, rationi consentaneum erat, ut & Senatus sententia in eodem proposito maneret. Cæterum Demetrius frustra olorina voce edita, postquam experientia magistra cognovisset, rectum fuisse Polybii consilium, ne ad eundem lapidem bis offenderet; pœnitentia ductus sui facti, quum præsertim magni vir animi esset, & satis audaciæ haberet, ad exsequendum quod semel statuisset; Diodorum ad se vocat, qui recens è Syria venerat, deque suis rebus cum eo deliberat. Fuerat hic Diodorus, Demetrii educator, homo vafer: qui Syriæ statu accuratè perspecto,

dicebat

dicebat illi, rebus ibi turbatis propter Cnaei cædem; quum neque populi Lysiæ fiderent, neque Lysiæ populis; & Senatus crederet fraude aulicorum Regis suos legatos fuisse violatos; opportunissimum esse tempus ad aliquid moliendum, ut in ipso regno repente hominibus sese ostenderet: statim enim Syros regnum fore in ipsum translaturos, si vel uno puero comitatus veniret. neque enim ausuros Patres puero Regi opem ferre: neque potentiam Lysiæ à quo tantum scelus admissum, suis viribus stabilituros. Superesse nunc illam curam, ut Roma insciis omnibus discederet, priusquam de ejus consilio ulla suspicio cuiquam oboriretur. Hoc consilio probato, Demetrius Polybium ad se vocat: quid pararet significat: orat, vellet se in hoc incepto ire adjutum, & unà secum deliberare, qua ratione posset evadere. Forte illo tempore erat Romæ Menithyllus Alabandensis, missus à seniore Ptolemæo, ut patrocinium suæ caussæ ageret apud Patres, & adversus juniorem Ptolemæum certamen pro se susciperet: huic Menithyllo arcta familiaritas & necessitudo cum Polybio intercedebat. qui ratus aptissimum eum esse ad hoc ministerium obeundum, quanto maximo poterat studio illum Demetrio commendavit. Is igitur particeps consilii factus, & navem & quæcumque ad iter forent necessaria paraturum se recepit. Ac quum in ostio Tiberis Carthaginiensium navem quæ sacra gestabat invenisset, hanc ad vecturam con-

κατὰ τὴν Συρίαν, ὑποδεικνύντες αὐτῷ διότι τῶν μὲν εἰκῇ παρηγγελμένων διὰ τὸν Γναΐου φόνον· τῶν δὲ διαπιστούντων, τῶν μὲν πολλῶν τοῖς περὶ τὸν Λυσίαν, τῶν δὲ περὶ τὸν Λυσίαν τοῖς πολλοῖς· τῆς δὲ συγκλήτου πεπεισμένης ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως φίλων γεγονέναι τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς παρανομίαν· κάλλιστον εἶναι καιρὸν ἐπιφανῆναι τοῖς πράγμασι· ταχέως γὰρ τοὺς μὲν ἐκεῖ μεταβαλεῖσθαι τὴν βασιλείαν εἰς αὐτὸν, κἂν ὅλως μετὰ παιδὸς ἑνὸς παραγένηται τῆς πατρῴας· τὴν δὲ σύγκλητον οὐ τολμήσειν ἔτι βοηθεῖν, οὐδὲ συνεπισχύειν τοῖς περὶ τὸν Λυσίαν, τοιαῦτα διειργασμένοις· λοιπὸν εἶναι τὸ λαθεῖν, ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπελθόντας, καὶ μηδένα λαβεῖν ἔννοιαν τῆς ἐπιβολῆς αὐτοῦ. Δοξάντων δὲ τούτων, μεταπέμπεται τὸν Πολύβιον· καὶ δηλώσας τὰ διειλεγμένα, παρεκάλει συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐπιβολῆς, καὶ συνδιανοηθῆναι πῶς ἂν χειρισθείη τὰ κατὰ τὸν δρασμόν. Συνέβαινε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, Μενίθυλλον μὲν τὸν Ἀλαβανδέα παρεῖναι πρεσβεύοντα παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως Πτολεμαίου, χάριν τοῦ συγκαταστῆναι καὶ δικαιολογηθῆναι πρὸς τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον· ἐτύγχανε δὲ ὑπάρχουσα τῷ Πολυβίῳ πρὸς τὸν Μενίθυλλον ἰσχυρὰ συνήθεια καὶ πίστις. διὸ καὶ νομίσας αὐτὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρείαν, συνέστησε τῷ Δημητρίῳ, μετὰ μεγάλης σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας. Ὁ δὲ κοινωνήσας τῆς ἐπιβολῆς, ἀνεδέξατο, τήν τε ναῦν ἑτοιμάσειν, καὶ τἄλλα πρὸς τὸν πλοῦν ἀπαρτιεῖν. Οὗτος μὲν οὖν εὑρὼν ἐν τῷ στόματι τοῦ Τιβέριος ὁρμοῦσαν Καρχηδονίαν ναῦν ἱερογωγὸν, ταύτην

ἐναυλάσοιντο. Συμβαίνει δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα, κατ' ἐκλογὴν λαμβάνεσθαι ἐκ τῆς Καρχηδόνος, ἐφ' οἷς εἰς τὴν Τύρον ἐκπέμπουσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὰς πατρίους ἀπαρχὰς τοῖς θεοῖς· ἐναυλοῦντο δὲ φανερῶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομιδήν. διὸ καὶ τήν τε τῶν ἐπιμηνίων παρασκευὴν ἀνυπόπτως ἐποιεῖτο καὶ φανερῶς ἐλάλει, καὶ συνετάττε τοῖς ναυκλήροις. Ἐπεὶ δ' ἦν πάντα ἕτοιμα τῷ ναυκλήρῳ, καὶ λοιπὸν ἔδει τὸν Δημήτριον ἀπαρτίζειν τὰ καθ' αὑτόν· τὸν τροφέα προαπέστειλεν εἰς τὴν Συρίαν ὠτακουστήσοντα καὶ κατοπτεύσοντα τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ὄχλους. Ὁ δὲ σύντροφος Ἀπολλώνιος ἐξ ἀρχῆς αὐτῷ μετεῖχε τῆς ἐπιβολῆς. δυοῖν δ' ὑπαρχόντων ἀδελφοῖν, Μελεάγρου καὶ Μενεσθέως, τούτοις ἐκοινωνήσατο τὴν πρᾶξιν· ἄλλῳ δ' οὐδενὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καίτοι πλειόνων ὄντων. οὗτοι δ' ἦσαν Ἀπολλωνίου κατὰ φύσιν υἱοί, τοῦ μεγάλην μὲν δικαιοδοσίαν ἔχοντος παρὰ Σελεύκῳ, μεταστάντος δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχου μετάληψιν τῆς ἀρχῆς εἰς Μίλητον. Τῆς δὲ συνταχθείσης ἡμέρας πρὸς τοὺς ναυκλήρους συνεγγιζούσης, ἔδει γενέσθαι παρά τινι τῶν φίλων ὑποδοχὴν πρὸς τὴν ἔξοδον. παρὰ γὰρ αὑτῷ ποιεῖν τὸ δεῖπνον οὐχ οἷόν τ' ἦν. εἴθιστο γὰρ ἐπιμελῶς καλεῖν ἅπαντας τοὺς περὶ αὐτὸν ὄντας· οἱ δὲ συνειδότες τὴν πρᾶξιν, ἔμελλον ἐξ οἴκου δειπνήσαντες, ἐπὶ τὸ πλοῖον ἥξειν, ἔχοντες ἕνα παῖδα μεθ' ἑαυτῶν ἕκαστος· τοὺς γὰρ λοιποὺς ἀπεστάλκεισαν εἰς Ἀναγνείαν, κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν αὐτοὶ παρεπόμενοι. τὸν δὲ Πολύβιον

ducit. Solent autem cum cura has naves deligi ex omni numero navium quæ sunt Carthagine ad deferendas Tyrum primitias, quas illuc Carthaginienses diis patriis mittunt. conduxit autem palàm ad reditum suum. Iccirco etiam commeatus sine cujusquam suspicione apparabat, & cum nautis in oculis omnium colloquebatur, & tempus constituebat. Postquam nauclerus omnia parata habuit, & nihil jam restabat, nisi ut Demetrius ad iter se compararet: suum illum educatorem in Syriam præmisit, qui omnes ibi rumusculos colligeret, & quis populorum esset sensus exploraret. Apollonius verò qui educatus cum ipso fuerat, hujus incepti jam à principio conscius erat: quod etiam duobus ejus fratribus Meleagro & Menestheo solis ex omnibus familiaribus & convictoribus, qui multi erant, communicaverat. hos fratres Apollonius ille genuerat, qui plurimum gratia apud Seleucum aliquando valuit: deinde ubi ad Antiochum regnum fuit translatum, Miletum ex aula migravit. Postquam constituta cum nautis dies venit, ut exiret urbe Demetrius, apud quendam ex amicis convivium celebraturus erat. nam in hospitio quidem suo coenare non poterat; quod esset illi consuetudo, quam diligenter servaverat, omnes qui circa ipsum erant invitare. deinde qui arcani conscii erant, coenatione egressi, navim rectâ cum singulis quisque pueris petere debebant. nam reliquos Anagniam miserant, tanquam eodem postridie & ipsi essent ituri. Accidit

autem,

autem, ut quum hæc gererentur, æger Polybius in lectulo decumberet: quem tamen nihil eorum quæ fiebant fugiebat: quum Menethyllus, ut quidque novi acciderat, de singulis continuò eum moneret. Is igitur vehementer sollicitus, ne quia Demetrius natura sua conviviis plurimum gaudebat, & juvenis admodum tunc erat, extracta in tempus longius compotatione, exeundi consilium propter temulentiam aliquomodo impeditum hęreret: brevi pittacio conscripto atq; obsignato, puerum è suis, quum jam tenebresceret, mittit, eique mandat, ut pincerna Demetrii vocato, pittacium illi traderet; non addito, quis ipse esset, aut à quo mitteretur: juberetque Demetrio id extemplo legendum dari. Factum est plane uti jusserat: & Demetrius acceptum pittacium legit. In eo hæ gnomæ erant descriptæ.

Cunctaris? illuc nempe, tendis, ô miser,
Vbi atra nox. Fortuna forteis adjuvat.
Aude, periclitare, age quid. non feceris,
Aut feceris. prius omnia quàm te deseras.
Sobrius esto: nemini fidem habēdam memento: hi sunt nervi prudentiæ.

His lectis Demetrius, cognito & quò hæc præcepta spectarent, & à quo sibi mitterentur, extemplo nauseabundum se simulans, convivio excessit, amicis simul cum eo egredientibus. Ad tentorium ut ventum, famulos ad illud iter minus aptos, Anagniam proficisci jubet; mandatque illis, ut cum retibus ac

συνέβαινε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠσθενηκότα, μένειν κατακλινῆ· εἰδέναι δὲ πάντα τὰ πραττόμενα, τοῦ Μενύλλου συνεχῶς αὐτῷ μεταδιδόντος ἀεὶ περὶ τῶν ὑποπιπτόντων. Διὸ καὶ ἀγωνιάσας ὁ προειρημένος, μὴ τῆς συνηθείας ἐλκυσθείσης, ἅτε τοῦ Δημητρίου συμποτικοῦ φυσικῶς καὶ νεωτέρου τελείως ὑπάρχοντος, ἀπόρημά τι γένηται περὶ τὴν ἔξοδον διὰ τὴν μέθην· γράψας βραχὺ πιττάκιον καὶ σφραγισάμενος, πέμπει παρ' αὐτοῦ παῖδα, συσκοτάζοντος ἄρτι τοῦ θεοῦ· συντάξας ἐκκαλεσάμενον τὸν οἰνοχόον τοῦ Δημητρίου, δοῦναι τὸ πιττάκιον, μηδὲν εἰπόντα, τίς ἢ παρὰ τίνος· καὶ κελεύειν ἀποδιδόναι τῷ Δημητρίῳ ὡς παραχρῆμα διαναγνῶναι. Γενομένων δὲ πάντων κατὰ τὸ συνταχθὲν, λαβὼν ὁ Δημήτριος ἐπανέγνω. τὸ δὲ πιττάκιον περιεῖχε τὰς γνώμας ταύτας.

Ὁ δρῶν τὰ τοῦ μέλλοντος, οἴχεται φέρων
Εἰς δ φέρει νύξ· τοῖς δὲ τολμῶσι τὶ πλέον.
Τόλμα τι, κινδύνευε, πρᾶττ' ἀποτύγχανε,
Ἐπίτυχε· πάντα μᾶλλον, ἢ σαυτὸν πρόου.
Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ταῦτα διαναγνοὺς ὁ Δημήτριος, καὶ συννοήσας τὰς ὑποθέσεις, καὶ τίνες, καὶ παρὰ τίνος εἰσὶ, παραχρῆμα προσποιηθεὶς ὡς ἐκναύσιος γεγονὼς, ἀπηλλάττετο, συμπροπεσόντων αὐτῷ καὶ τῶν φίλων. παραγενόμενος δ' ἐπὶ σκηνὴν, τοὺς μὲν ἀνεπιτηδείους τῶν οἰκετῶν ἐξέπεμψεν εἰς τὰς Ἀναγνίας, συντάξας λαβόντας

λαβόντες τὰ λίνα, καὶ τοὺς κύνας ἀπαντᾶν ἐπὶ τὸ Κιρκαῖον· ἐκεῖ γὰρ ἐπιμελῶς εἰώθει κυνηγετεῖν τὸ πρίν· ἐξ οὗ καὶ τῆς πρὸς τὸν Πολύβιον αὐτῷ συνηθείας τὴν καταρχὴν ὑπάρξαι συνέπεσε. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς περὶ τὸν Νικάνορα, διεσάφει τὴν ἐπιβολήν, καὶ κοινωνεῖν παρεκάλει τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. Πάντων δὲ προθύμως δεξαμένων τὸν λόγον, παρήγγειλε κατὰ μὲν ἐπανελθόντας ἐπὶ τὰς ἰδίας καταλύσεις, τοῖς μὲν παισὶ συντάττειν προάγειν ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν εἰς τὴν Ἀναγνίαν, καὶ μετὰ τῶν κυνηγῶν ἀπαντᾶν εἰς τὸ Κιρκαῖον· αὐτοὺς δὲ λαβόντας ἐσθῆτας τὰς ὁδοιπορικάς, ἀνακάμπτειν ὡς αὐτόν, εἰπόντας τοῖς οἰκέταις, ὅτι μετὰ τοῦ Δημητρίου συμμίξουσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐπὶ τὸν προειρημένον τόπον. Γενομένων δὲ πάντων καθὼς προείρηται, παρῆγον εἰς τὴν Ὠστίαν νυκτὸς ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ Τιβέριος. Ὁ δὲ Μενύθυλλος προπορευόμενος ἐκοινολογεῖτο τοῖς ναυκλήροις, φάσκων αὐτῷ προσαπεστάλθαι παρὰ τοῦ βασιλέως· διὸ δέον ἐστίν, αὐτὸν μὲν μένειν κατὰ τὸ παρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ· τῶν δὲ νεανίσκων τοὺς ἀξιοπιστοτάτους ἐκπέμψαι πρὸς αὐτόν, παρ' ὧν ἐπιγνώσεται πάντα τὰ κατὰ τὸν ἀδελφόν· διόπερ αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφησεν ἐμβαίνειν, τοὺς δὲ νεανίσκους ἥξειν περὶ μέσας νύκτας τοὺς μέλλοντας πλεῖν. τῶν δὲ ναυκλήρων ἀδιαφορούντων διὰ τὸ μένειν αὐτοῖς τὸ ταχθὲν ναῦλον ἐξ ἀρχῆς, καὶ πάλαι κατεσκευακότων ἐκ πολλοῦ τὰ πρὸς τὸν πλοῦν· παρῆσαν οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, κατὰ τρίτην φυλακὴν λήγουσαν, ὄντες ὀκτὼ καὶ παῖδες πέντε, καὶ παιδάρια

canibus venaticis ad Circæum sibi occurrerent: ubi solitus erat antea studiose venari: unde etiam contigerat, ut Polybium propius noscendi occasio primùm ei daretur. Secundùm hæc Nicanori & ejus comitibus, quod destinabat aperit, atque illos hortatur, ut eorundem consiliorum secum velint esse participes. Quum operam prolixe omnes pollicerentur; monuit eos, ut domum suam quisque celeriter repeterent: & famulis imperarent, ut mane orto Anagniam proficiscerentur, & cum venatoribus Circæum sibi occurrerent: ipsi interim viatoriis sumptis vestibus ad se redirent, famulisque dicerent, postridie ejus diei in illum quem diximus locum ad se venirent: ibi enim cum Demetrio sese futuros. Postquam omnia essent administrata ut mandaverat, noctu ad Ostiam, ubi ostium Tiberis, progreditur. Interea loci Menithyllus præcedit illos, & nautis significat, novi aliquid à Rege se accepisse; cujus gratia oporteat ut ipse quidem in urbe adhuc hæreret; sed juvenes probatissimæ fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei sint renuntiaturi. Propterea se quidem navim non conscensurum, verùm eos juvenes, qui iter sint confecturi, circa mediam noctem esse venturos. Nauclerus, cui de constituta ab initio mercede nihil propterea deperibat, omnia dudum parata habens ad solvendum, id se non curare ostendit. Interea exeunte tertia vigilia adest Demetrius cum suis comitibus: ii autem erant omnino octo, cum famulis quinque & tenerioris

ætatis

ætatis pueris tribus. deinde ubi cum his locutus esset Menithyllus, & præparatum commeatum illis ostendisset; quum etiam nauclero & vectoribus eos studio magno commendasset; navem conscenderunt. Gubernator simul illuxit, ancoras tollere, & navigationi simpliciter se accingere; ut qui de eo quod erat gestum nihil cogitaret: sed tanquam milites quosdam à Menithyllo ad Ptolemæum deveheret. Romæ verò postridie illius diei nemini in mentem venit, ut Demetrium aut eos qui cum ipso erant egressi, inquireret. Nam qui ibi remanserant, Circæum rebantur ipsum esse profectum: qui erant Anagniæ, eodem se contulerunt, tanquam ibi eum reperturi. Itaque prorsus evasio illius ex urbe latuit: donec aliquis puerorum, qui Anagniam ad dictum locum venerant, flagris cæsus, Circæum curriculo petit, ut Demetrium ibi conveniret: quo non invento, Romam iterum accurrit, ratus in itinere se illi occursurum. tum autem, quum nusquam Demetrium offendisset, amicis qui Romæ erant, & iis quos domi Demetrius reliquerat, rem declaravit. Itaque, postquam die quarto à discessu quæsitus esset Demetrius, oborta est quædam hominibus suspicio ejus quod gestum erat. Die quinto Senatus ea de re est habitus: cum quidem Demetrius, sextum jam agens ab exitu ab urbe diem ad fretum Siculum pervenerat. abeuntem Patres persequendum non duxerunt: quod persuasum haberent, multum jam itineris esse ab eo confectum: secundo enim vento navigabat: simul cogitarent, si vellent

τρία. τοῦ δὲ Μενιθύλλου κοινολογηθέντος αὐτοῖς, καὶ παραδείξαντος τὴν τῶν ἐπιμηνίων παρασκευὴν, ἔτι δὲ συστήσαντος τῷ ναυκλήρῳ καὶ τοῖς ἐπιβάταις ἐκτενῶς, οὗτοι μὲν ἐπέβησαν· ὁ δὲ κυβερνήτης ἄρτι διαφώσκοντος, ἄρας τὰς ἀγκύρας, ἔπλει τὸν πλοῦν ἁπλῶς, οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχων τοῦ πράγματος· ἀλλ' ὡς στρατιώτας τινὰς ἄγων παρὰ τοῦ Μενιθύλλου πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν οὐδεὶς ἐπιζητήσειν ἔμελλε τὸν Δημήτριον, οὐδὲ τοὺς μετ' ἐκείνου προάγοντας. Οἱ μὲν γὰρ αὐτοῦ μένοντες ὡς ἐπὶ τὸ Κίρκαιον ὡρμηκότα διελάμβανον· οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἀναγνείαις, ἀπήεσαν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ὡς ἐκεῖ παρεσομένου· δι' ὃ συνέβαινε τελέως ἄσημον εἶναι τὸν δρασμὸν, ἕως οὗ τῶν παίδων τις μεμαστιγωμένος ἐν ταῖς Ἀναγνείαις, ἀπαντῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἔδραμεν ἐπὶ τὸ Κίρκαιον, ὡς ἐκεῖ τῷ Δημητρίῳ συμμίξαι. οὐχ ὁρῶν δὲ, πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἔτρεχεν, ὡς κατὰ πορείαν ἀπαντήσων. οὐδαμῇ δὲ συντυχὼν αὐτῷ, τοῦτο διεσάφησε τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, καὶ τοῖς καταλελειμμένοις ἐπὶ τῆς οἰκίας. ἐπιζητουμένου δὲ τοῦ Δημητρίου κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀφ' ἧς ὥρμησεν, ὑπενοήθη τὸ γεγονός. τῇ δὲ πέμπτῃ σύγκλητος ἀθρόως συνήγετο περὶ τούτων, ἐν ᾗ συνέβαινε τὸν Δημήτριον ἕκτην ἤδη, ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ κατὰ Σικελίαν ὑπάρχειν. τὸ μὲν οὖν διώκειν ἀπέγνωσαν, ἅμα μὲν ὑπολαμβάνοντες αὐτὸν πολὺ προειληφέναι κατὰ τὸν πλοῦν· καὶ γὰρ εἶχε φορὸν ἄνεμον. ἅμα δὲ προορώμενοι τὸ βουληθέν-

τες κωλύειν, ἀδυνατήσειν. πρεσβευτὰς δὲ κατέστησαν μετά τινας ἡμέρας τοὺς περὶ Τιβέριον Γράκχον, καὶ Λεύκιον Λέντλον, καὶ Σερουΐλιον Γλαυκίαν· οἵ τινες ἔμελλον πρῶτον μὲν ἐποπτεύσειν τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας· ἔπειτ' ἐπιβάλλοντες ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, τά τε κατὰ τὸν Δημήτριον καραδοκήσειν, καὶ τὰς τῶν ἄλλων βασιλέων προαιρέσεις ἐξετάσειν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀντιλεγόμενα τοῖς προειρημένοις διευκρινήσειν. διὸ καὶ τὸν Τιβέριον κατεστήσαντο πάντων αὐτόπτην γενέσθαι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

gabat: simul cogitarent, si vellent eum impedire, in sua potestate non futurum. post paucos deinde dies Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam legatos decreverunt, qui res in Græcia inspicerent: deinde in Asiam transgressi, quid moliretur Demetrius observarent, animos item aliorum regum explorarent: & controversias eorum cum Gallogræcis disceptarent. hæc omnia Tiberius præsens cognoscere jussus est à Patribus. Et in Italia quidem ista tum gerebantur.

ΡΙΕ.

Τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλέων διάστασις· καὶ τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου πεῖραι διάφοροι πρὸς τὸ ὑποτάττειν αὐτῷ τὴν Κύπρον καὶ τὴν Κυρήνην.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος παραγενηθεὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, συνήθροιζε ξενολόγιον ἐμβριθές· ἐν οἷς προσελάβετο καὶ Δαμάσιππον τὸν Μακεδόνα· ὃς κατασφάξας ἐν τῷ Φακῷ τοὺς συνέδρους, ἔφυγε μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων ἐκ τῆς Μακεδονίας. ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν τῶν Ῥοδίων Περαίαν, καὶ ξενισθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου, προέθετο πλεῖν εἰς τὴν Κύπρον. οἱ δὲ περὶ τὸν Τορκουάτον θεωροῦντες αὐτὸν συνεσταμένον ξενικὴν χεῖρα βαρεῖαν, ὑπεμίμνησκον τῶν ἐντολῶν· διότι δεῖ χωρὶς πολέμου ποι-

CXV.

Regum Ægypti inter ipsos contentio; & junioris Ptolemæi conatus diversi ad subjiciendam imperio suo Cyprum, & Cyrenen.

SECUNDUM hæc Ptolemæus junior in Græciam venit, ibique strenuorum adprime militum manum conduxit: inter quos etiam Damasippum Macedonem assumpsit, qui post jugulatos Phaci; quod Macedoniæ est oppidum, publici concilii consessores, cum uxore & liberis è Macedonia aufugerat. Rex quum in oppositam Rhodiis continentem, Peræam dicunt, venisset, à populo exceptus hospitio, Cyprum navigare constituit. Torquatus cæterique legati ut vident magnam mercenariorum militum vim ab eo coactam, Patrum mandata in memoriam revocaverunt; quibus sine

armis

armis eum reducere jubebantur. tandem persuaserunt ei, ut postquam Sidam usque militem mercenarium adduxisset, missos omnes faceret, & ab adeunda Cypro abstineret, daretque operam ut in Cyrenaïcis finibus eum possent convenire. se interim Alexandriam profecturos, & Regis voluntatem ad ea quæ ab ipso poscebantur inclinaturos, & ad fines illos ei occursuros, ipsumque Regem secum adducturos. Flexit hæc oratio juniorem Ptolemæum, effecitque ut de Cypri occupatione desperans, conductitium militem dimitteret, atque ipse in Cretam rectà abiret, unà cum Damasippo, & Gn. Merula, qui fuit unus ex numero legatorum. dein quum milites mille in Creta conduxisset, inde profectus Libynam venit, & ad Apim portum tenuit. Torquatus interim & Titus Alexandriam delati, persuadere conati sunt seniori Ptolemæo, ut redire in gratiam cum fratre vellet, eique Cyprum concederet. sed Ptolemæo quædam pollicente, quædam negligenter audiente, atque hoc modo tempus extrahente; junior fratrum castris in Libyna ad Apim positis, ut convenerat, ægerrime ferens, nihil secum ea de re fuisse actum: primo Cnæum Alexandriam misit, tanquam per hunc & Torquatum quod cupiebat esset effecturus. Sed quum hoc quoque consilium eundem exitum habuisset, quem priora: atque ita tempus in longum extraheretur; jamque adeo dies quadraginta præteriissent, quum interim nuntius nullus afferretur, de summa rerum dubitare cœpit.

στῆσαι τὴν κάθοδον. καὶ τέλος ἔπεισαν αὐτὸν, ἕως Σίδης προαγαγόντα τὸ ξενολόγιον, διαλύσασθαι, καὶ τῆς εἰς Κύπρον ἐπιβολῆς ἀποστῆναι, καὶ συμμίσγειν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς τῶν Κυρηναίων ὅρους. αὐτοὶ δὲ πλεύσαντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔφασαν παρασκευάσειν τὸν βασιλέα πρὸς τὰ παρακαλούμενα, καὶ συναντήσειν ἐπὶ τοὺς ὅρους, ἔχοντες κἀκεῖνον μεθ' αὐτῶν. Τούτοις μὲν οὖν τοῖς λόγοις πεισθεὶς ὁ νεώτερος Πτολεμαῖος, ἀπογνοὺς τὰ κατὰ τὴν Κύπρον, τὸ μὲν ξενολόγιον διέλυσε· αὐτὸς δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰς Κρήτην ἀπέπλευσε, τόν τε Δαμάσιππον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τῶν πρεσβευτῶν ἕνα Γνάϊον Μερόυλαν. ξενολογήσας δ' ἐκ τῆς Κρήτης περὶ χιλίους στρατιώτας, ἀνήχθη· καὶ διάρας εἰς τὴν Λιβύην, κατέσχεν ἐπὶ τὴν Ἄπιν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Τορκουᾶτον καὶ τὸν Τίτον διακομισθέντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐπειρῶντο μὲν παρακαλεῖν τὸν πρεσβύτερον Πτολεμαῖον διαλύσασθαι πρὸς τὸν ἀδελφὸν, καὶ συγχωρεῖν αὐτῷ τὴν Κύπρον· τοῦ δὲ Πτολεμαίου τὰ μὲν ἐπαγγελλομένου, τὰ δὲ παρακούοντος καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ κατατρίβοντος τὸν χρόνον· στρατοπεδεύων ὁ νεώτερος μετὰ τῶν Κρητῶν ἐν τῇ Λιβύῃ περὶ τὴν Ἄπιν κατὰ τὸ συντεταγμένον, καὶ τελέως ἀσχάλλων ἐπὶ τῷ μηδὲν διασαφεῖσθαι· τὸ μὲν πρῶτον ἐξαπέστειλε τὸν Γνάϊον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς διὰ τούτου, καὶ τῶν περὶ τὸν Τορκουᾶτον ἐπιτελεσομένων. συνεξομοιωθέντος δὲ τούτου τοῖς πρότερον, καὶ τοῦ χρόνου διελκομένου, καὶ τετταράκοντα διεληλυθυιῶν ἡμερῶν, καὶ μηδενὸς προσπίπτοντος, εἰς ἀπορίαν ἐνέπιπτε περὶ τῶν ὅλων.

Ὁ γὰρ πρεσβύτερος βασιλεὺς παραγενόμενος, ἀρεσκείας προσφερόμενος, πάντως ἐξεβιάσατο τοὺς πρεσβευτάς, καὶ παρακατεῖχε πλεῖον οὐχ ἑκόντας, ἀλλ᾽ ἄκοντας. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, προσέπεσε τῷ νεωτέρῳ Πτολεμαίῳ τούς τε Κυρηναίους ἀφεστάναι, καὶ τὰς πόλεις συμφρονεῖν τούτοις· κεκοινωνηκέναι δὲ περὶ τῆς ἀποστάσεως, καὶ Πτολεμαῖον τὸν * συμπέτησιν, ὃς ἦν τὸ γένος Αἰγύπτιος· ἐπεστάθη δὲ τῆς ἐπιμελείας τῆς ὅλης ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καθ᾽ ὃν καιρὸν ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν εἰς τὴν Ῥώμην. Τούτων δὲ προσαπτόντων τῷ βασιλεῖ, καὶ μετ᾽ ὀλίγον, διότι στρατοπεδεύουσιν ἐν τοῖς ὑπαίθροις οἱ Κυρηναῖοι, δείσας μὴ βουλόμενος προσλαβεῖν τὴν Κύπρον, καὶ τὴν Κυρήνην ἀπολέσῃ· πάντα τἄλλα πάρεργα θέμενος, ἀνέζευξεν ἐπὶ Κυρήνης. Παραγενόμενος δ᾽ εἰς τὸν Μέγαν καλούμενον Καταβαθμόν, κατέλαβε τοὺς Λίβυας, μετὰ τῶν Κυρηναίων κατέχοντας τὰς δυσχωρίας. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀπορούμενος ἐπὶ τῷ συμβαίνοντι, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν στρατιωτῶν ἐμβιβάσας εἰς τὰ πλοῖα, περιπλεῖν τὰς δυσχωρίας ἐπέταξε, καὶ κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις ἐπιφαίνεσθαι· τοὺς δ᾽ ἡμίσεις ἔχων αὐτός, ἐβιάζετο κατὰ πρόσωπον πρὸς τὴν ἀνάβασιν. τῶν δὲ Λιβύων καταπλαγέντων τὴν ἐξ ἀμφοῖν ἔφοδον, καὶ λιπόντων τοὺς τόπους, ἅμα τῆς ἀναβάσεως ἐγένετο κύριος, καὶ τῆς ὑποκειμένης τετραπυργίας, ἐν ᾗ συνέβαινε πλῆθος ἄφθονον ὕδατος ὑπάρχειν. ὅθεν ἀφορμήσας ἑβδομαῖος ἧκε διὰ τῆς ἐρήμου. Παραπλεόντων δ᾽ αὐτῷ καὶ τῶν ἐπὶ Μοχυρίνου, συνέβαινε τοὺς Κυρηναίους στρατοπεδεύειν, ὄντας εἰς ὀκτακισχ-

Advenerat enim major fratrum, & miris blanditiis legatos sibi conciliaverat, ibique detinuerat, invitos magis quàm volentes. Inter hæc Ptolemæo juniori significatur, rebellasse Cyrenenses, & civitates cum ipsis conspirasse. conscium etiam defectionis esse Ptolemæum ..... genere Ægyptium; quem Rex quum Romam navigationem instituerat, universo regno præfecerat. Hæc ubi Regi nuntiata, & mox addito, Cyrenenses sub signis exercitum jam habere, metuens ne dum imperio Cyprum cupit adjicere, etiam Cyrenen amittat; omnem aliarum rerum curam insuperhabens Cyrenen revertitur. Ad magnum quem vocant Catabathmon ut ventum, locorum angustias à Libynis cum Cyrenensibus reperit occupatas. Ptolemæus hac difficultate sibi objecta, dimidiam militum partem navibus imponit, & loca angusta circumnavigare jubet, dareque operam ut hostes nec opinantes ex improviso invadant: ipse cum altera parte exercitus à fronte eos aggressus, superare montem conabetur. Libynæ metu perculsi quòd utrinque peti se viderent, stationes deserunt. ita Rex non liberè tantum adscensu potitur; sed etiam subjectam quatuor turrium munitionem, ubi magna erat aquæ copia, in potestatem redigit. inde septimis castris solitudinem emensus, Cyrenen pervenit. Quum manus militum qui Mochyrini erant maritimo itinere illum comitaretur; sub pellibus jam in armis Cyrenenses erant; pedites ad octo millia, equites

ad

ad quingentos. Nam Cyrenenses, ex iis quæ Ptolemæus Alexandriæ gesserat animadversa ejus voluntate; quum cernerent nihil regii in ejus animo atque administratione inesse; sed tyrannice omnia ab eo administrari; ut sua sponte se illi subjicerent inducere in animum non poterant: quin potius perpeti omnia sustinebant, prius quàm spem libertatis desererent. tum igitur illo appropinquante, aciem eduxerunt. ac tandem etiam victus est Ptolemæus.

CXVI.

Legati Romam missi à Ptolemæo Rege minore natu fratrum.

Circa idem tempus & Cn. Merula venit Alexandriâ, nuntiavitque Regi nihil eorum quæ à fratre ejus fuerant postulata potuisse impetrari: quod diceret pactis esse standum quæ facta essent ab initio. his auditis Rex Comanum & Ptolemæum fratres Romam legatos proficisci jubet cum Cnæo Merula, qui de iniquitate fratris & contemptu erga populum Rom. cum Senatu agerent. eodem etiam tempore legati in itinere pergentes, Titum re infecta dimiserunt. Hic tum erat Alexandrinarum, & Cyrenaicarum rerum status.

λίους, ἱππεῖς δὲ περὶ πεντακοσίους. Οἱ γὰρ Κυρηναῖοι πεῖραν εἰληφότες τῆς τοῦ Πτολεμαίου προαιρέσεως, ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πεπραγμένων, καὶ θεωροῦντες οὐ βασιλικὴν, ἀλλὰ τυραννικὴν οὖσαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν ἐθελοντὴν σφᾶς αὐτοὺς ὑποτάττειν, ἀλλὰ πᾶν ὑπομένειν ἐτόλμων, ἀντεχόμενοι τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐλπίδος· διὸ καὶ τότε συνεγγίσαντος αὐτοῦ, ἐξ αὐτῆς παρετάξαντο, καὶ τέλος ἡττήθη.

ΡΙϛ'.

Πρέσβεις παρὰ τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου εἰς Ῥώμην πεμφθέντες.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἧκε καὶ Γνάϊος ὁ Μερύλας ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας διασαφῶν τῷ βασιλεῖ, διότι εἰς οὐδὲν τῶν ἀξιουμένων προσελήλυθεν ὁ ἀδελφός· ἀλλά φησι, δεῖν μένειν ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς διωμολογημένοις. ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα διακούσας, εὐθέως προχειρισάμενος Κομανὸν καὶ Πτολεμαῖον τοὺς ἀδελφοὺς, ἐξαπέστελλε πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τοῦ Γναΐου διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ περὶ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ πλεονεξίας, καὶ καταφρονήσεως. ἀπέλυσαν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τοὺς περὶ Τίτον ἀπράκτους οἱ πρεσβευταὶ πορευόμενοι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Κυρήνην ἐπὶ τούτοις ἦν.

ΡΙΖ.

Πῶς ἐπείσθη ἡ σύγκλητος ὑπὸ τῶν πρέσβεων τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου συνεπισχύειν μὲν αὐτῷ, τὴν δὲ πρὸς τὸν πρεσβύτερον συμμαχίαν ἀναιρεῖν.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἧκον παρὰ τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου, πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Κομανόν, καὶ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου παραπλησίως, οἱ περὶ τὸν Μενίθυλλον τὸν Ἀλαβανδέα· ὧν εἰσελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ πολλῶν λόγων γενομένων καὶ φιλαπεχθῶν κατὰ πρόσωπον εἰς ἀλλήλους· καὶ τῶν περὶ Τίτον καὶ Γνάϊον ἐπιμαρτυρούντων, καὶ συνεπισχυόντων τῷ νεωτέρῳ μετὰ πολλῆς σπουδῆς· ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, τοὺς περὶ Μενίθυλλον ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτρέχειν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν συμμαχίαν ἀναιρεῖν τὴν πρὸς τὸν πρεσβύτερον· πρὸς δὲ τὸν νεώτερον πέμψαι πρεσβευτὰς τοὺς διασαφήσοντας τὰ δεδογμένα τῇ συγκλήτῳ. καὶ κατεστάθησαν Πόπλιος Ἀπούστιος, καὶ Γάϊος Λέντλος. οἳ καὶ πλεύσαντες ἐξαυτῆς εἰς τὴν Κυρήνην, ἀνήγγειλαν τῷ Πτολεμαίῳ τὰ δεδογμένα μετὰ πολλῆς σπουδῆς. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐπαρθεὶς δεξιῶς ἐξενολόγει, καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς ὅλος καὶ πᾶς ἦν περὶ τὴν Κύπρον. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν.

CXVII.

Quomodo per legatos suos junior Ptolemæus Senatum impulerit, ut sibi quidem faveret, majoris vero natu Ptolemæi amicitia renuntiaret.

PER illa tempora de quibus loquimur, venit à Ptolemæo juniore missa legatio, cujus princeps Comanus, & à majore item fratre alia, cujus caput Menithyllus Alabandensis: Postquam legati in Senatum sunt ingressi, longa inter ipsos altercatione habita, quum alter alteri os convitio verberasset; quia Titus & Cnæus suo testimonio & favore omni ac studio caussam junioris sublevabant; decrevit Senatus, ut intra dies quinque Menithyllus urbe excederet, & ut foedus quod cum majore natu Ptolemæo erat, tolleretur. Legatos præterea decrevit ad juniorem mittendos, qui hoc Patrum decretum illi adferrent. Legati lecti sunt, Publius Apustius, & Cajus Lentulus: qui extemplo Cyrenam profecti, nuntium eorum quæ gesta fuerant, magna diligentia ad Regem pertulerunt. Ille confestim nova spe inflatus, milites conducere, & animum atque mentem omnem ad consilia de Cypro occupanda transferre. hæc tum in Italia sunt gesta.

ΡΙΗ.

Πῶς ὁ Μασσανάσσης πρὸς τοὺς Καρχηδονίους διαφερόμενος,

CXVIII.

Quomodo Massanissa in iis contentionibus quas habuit cum populo Carthaginiensi,

per

per Romanos semper vicit, jure vel injuria.

In Africa Rex Massanissa, quum animadvertisset quàm multæ urbes circa minorem Syrtim essent conditæ; quæ illius agri bonitas quem vocant Emporia; jam olim cupiditatis oculis ad eos reditus adjectis qui uberrimi inde proveniebant; tandem circa illa fere tempora de quibus diximus, Carthaginiensium patientiam tentare instituit. & agrum quidem facile illi fuit occupare, omnium quæ in aperto erant locorum potenti: quòd Carthaginienses & aliâs natura sua ad gerendum terrâ bellum inepti, tum propter longam pacem penitus erant effœminati: urbes verò capere Massanissa non potuit, Carthaginiensibus illas custodientibus. Quum autem ambo controversias suas ad Senatum referrent, & multæ propterea ab utrisque missæ legationes Romam venissent; semper judicio Romanorum caussa Carthaginiensium erat deterior; non quia justis deficerentur, sed quia è re sua judices esse existimabant, ut sic judicarent. Annis verò aliquot priùs Massanissa ipse Aphtheratum qui ab ipso defecerat, cum exercitu persequens, à Carthaginiensibus petierat, ut sibi per hunc ipsum agrum liceret transire: qui, ceu nihil agro illo ad Massanissam pertinente, recusarunt. Veruntamen eò tandem necessitatis redacti sunt Carthaginienses, ut non solùm agri, & urbium illarum jacturam facerent; sed hoc

ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων περὶ τὸ δίκαιον ἐσωματοποιήθη.

Ὅτι κατὰ τὴν Λιβύην Μασσανάσσης, θεωρῶν τὸ πλῆθος τῶν πόλεων τῶν περὶ τὴν μικρὰν Σύρτιν ἐκτισμένων, καὶ τὸ κάλλος τῆς χώρας, ἣν καλοῦσιν Ἐμπόρια, καὶ πάλαι τὸ πλῆθος τῶν προσόδων τῶν γινομένων ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὀφθαλμιῶν, ἐπιβάλετο καταπειράζειν τῶν Καρχηδονίων, οὐ πολλοῖς ἀνώτερον χρόνοις τῶν λεγομένων καιρῶν. Τῆς μὲν οὖν χώρας, ταχέως ἐγένετο κύριος, ἅτε τῶν ὑπαίθρων κρατῶν· διὰ τὸ τοὺς Καρχηδονίους ἀεὶ μὲν ἀλλοτρίους ὑπάρχειν τῆς ἐν τῇ γῇ χρείας, τότε δὲ καὶ τελείως ἐκτεθηλύνθαι, διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην. τῶν δὲ πόλεων οὐκ ἐδυνήθη γενέσθαι κύριος, διὰ τὸ τοὺς Καρχηδονίους ἐπιμελῶς τηρεῖν αὐτάς. Ἀμφοτέρων δὲ ποιουμένων τὴν διαφορὰν ἐπὶ τὴν σύγκλητον ὑπὲρ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ πρεσβευτῶν πολλάκις ἐληλυθότων διὰ ταῦτα παρ' ἑκατέρων, ἀεὶ συνέβαινε τοὺς Καρχηδονίους ἐλαττοῦσθαι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, οὐ τῷ δικαίῳ, ἀλλὰ τῷ πεπεῖσθαι τοὺς κρίνοντας συμφέρειν σφίσι τὴν τοιαύτην γνώμην ἐπεὶ τοῖς χρόνοις οὐ πολλοῖς ἀνώτερον, αὐτὸς ὁ Μασσανάσσης διώκων τὸν Ἀφθήρατον ἀποστάτην μετὰ στρατοπέδου δίοδον ᾐτήσατο τοὺς Καρχηδονίους διὰ ταύτης τῆς χώρας. οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ὡς οὐδὲν αὐτῷ προσηκούσης. Οὐ μὴν ἀλλὰ τέλος εἰς τοῦτο συνεκλείσθησαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τῶν ἀποφάσεων, διὰ τοὺς νῦν λεγομένους καιρούς· ὥστε μὴ μόνον τὰς πόλεις

πόλεις καὶ τῆς χώρας ἀποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ πεντακόσια τάλαντα προσθεῖναι τῆς καρπείας τοῦ χρόνου, ἐξ οὗ συνέβη γενέσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν.

amplius, talenta quingenta fructuum nomine, quos à principio controversiæ perceperant penderent.

ΡΙΘ.

Τῶν βασιλέων Προυσίου, Εὐμένους, Ἀριαράθου εἰς Ῥώμην πρεσβεῖαι.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Ἀσίαν Προυσίας μὲν ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς μετὰ Γαλατῶν, τοὺς κατηγορήσοντας Εὐμένους· οὗτος δὲ πάλιν τὸν ἀδελφὸν Ἄτταλον ἀπολογησόμενον πρὸς τὰς διαβολάς. Ἀριαράθης δὲ τῇ τε Ῥώμῃ, στέφανον ἐξαποστείλας ἀπὸ χρυσῶν μυρίων, ἔπεμψε καὶ πρεσβευτὰς τοὺς διασαφήσοντας τῇ συγκλήτῳ τήν τε πρὸς τὸν Τιβέριον ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ καθόλου παρακαλέσοντας διασαφεῖν ὑπὲρ ὧν ἂν δέωνται, διότι πᾶν ποιεῖν ἕτοιμός ἐστι Ῥωμαίοις τὸ παραγγελλόμενον.

CXIX.

Legationes Romam missæ à tribus Regibus, Prusia, Eumene, Ariarathe.

QUOD ad res attinet Asiaticas, Prusias Rex legationem communem cum Gallogræcis Romam misit, qui de Eumene quererentur. Eumenes vicissim fratrem Attalum, qui suam caussam ageret. Ariarathes verò Romæ coronam misit aureorum decies mille, & simul legatos; qui Senatui significarent, quomodo Tiberium excepisset; & paratum ipsum esse quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare.

ΡΚ.

Δημητρίου τοῦ βασιλέως τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρέσβεων θεραπεία· καὶ εἰς Ῥώμην ἀποστολὴ πρέσβεων σὺν δώροις καὶ τοῖς τοῦ γεγενημένου φόνου ἐνόχοις.

ΟΤΙ τοῦ Μηνοχάρους παραγενηθέντος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸς Δημήτριον, καὶ διασαφήσαντος τῷ βασιλεῖ τὴν γεγενημένην ἔντευξιν αὐτῷ πρὸς τοὺς περὶ Τιβέ-

CXX.

Demetrii Regis studium demerendi legatos Roma missos: & in urbem legatio cum muneribus ac cædis factæ legati Romani reis.

POSTQUAM Menochares ad Demetrium Antiochiam venisset, & sermones Regi exposuisset, quos in Cappadocia cum Tiberio aliisque legatis habuerat, existimans

ſtimans Rex ſupra omnia neceſſarium ſuis rebus eſſe in præſentia, ut prædictos viros omnibus modis ſibi adjungeret & placaret; relictis rebus, ad eos miſit primùm in Pamphyliam: deinde iterum Rhodum, quidvis facturum ſe in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit, ut Rex ab illis ſalutaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum illum adjuvit ad impetrandum quod cupiebat, & ad jus regni ei conciliandum. Demetrius occaſionem nactus quam diximus, legatos extemplo Romam miſit, qui coronam adferrent, & illum cujus manu Cnæus fuerat occiſus Romanis adducerent, ac ſimul criticum Iſocratem.

ουσι ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, νομίσας ὁ βασιλεὺς ἀναγκαιότατον εἶναι τῶν παρόντων, τὸ τοὺς προειρημένους ἄνδρας ἐξομιλῆσαι καθόσον οἷός τ' ἦν· πάντα τἄλλα πάρεργα ποιησάμενος, διεπέμπετο πρὸς τούτους, τὸ μὲν πρῶτον εἰς Παμφυλίαν· μετὰ δὲ τοῦτο πάλιν εἰς Ῥόδον, πᾶν τὸ ποιεῖν Ῥωμαίοις ἀναδεχόμενος, ἕως ἐξειργάσατο βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν προσαγορευθῆναι. καὶ γὰρ ἦν ὁ Τιβέριος εὔνως αὐτῷ διαφερόντως. Διὸ καὶ μεγάλως συνεβάλλετο πρὸς τὸ παραδικίαν καὶ κατόρθωσιν τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ Δημήτριος τυχὼν τῆς προειρημένης ἀφορμῆς, εὐθέως εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμπε πρεσβευτὰς, στέφανόν τε κομίζοντας, καὶ τὸν αὐτόχειρα τοῦ Γναίου γεγονότα, καὶ σὺν τούτοις τὸν κριτικὸν Ἰσοκράτην.

CXXI.

ΡΚΑ.

Senatus comitas in excipiendis legatis quos Ariarathes miſerat, & Attalo.

Φιλοφροσύνη τῆς συγκλήτου πρός τε τοὺς ἀπὸ Ἀριαράθου πρεσβεῖς, καὶ περὶ τὸν Ἄτταλον.

EODEM tempore venerunt Ariarathis legati, coronam aureorum decies mille adferentes; ac voluntatem egregiam Regis erga populum Rom. declarantes: cujus rei teſtem citabant ipſum Tiberium & reliquos legatos. Quorum ubi conſentiens eorum orationi teſtimonium eſt auditum; Patres coronam magni beneficii loco acceperunt, & viciſſim quæ plurimi apud Romanos æſtimari ſolent dona, ſcipionem, ſellamque eburneam, illi miſerunt. atque hos legatos Senatus

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἧκον παρ' Ἀριαράθου πρεσβεῖς, στέφανόν τε κομίζοντες ἀπὸ μυρίων χρυσῶν, καὶ διασαφοῦντες τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, ἣν ἔχει πρὸς τὰ Ῥωμαίων πράγματα· καὶ τούτων μάρτυρας * ἐπήγοντο τοὺς περὶ τὸν Τιβέριον. ὧν ἀνθομολογησαμένων, ἡ σύγκλητος τὸν στέφανον ἀπεδέξατο μετὰ μεγάλης χάριτος, καὶ τὰ μέγιστα τῶν παρ' αὐτῇ νομιζομένων δώρων ἀντιπέστειλε, σκίπωνα καὶ τὸν ἐλεφάντινον δίφρον. τούτους μὲν ἐξαυτῆς, ἔτι πρὸ

ἔτι πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπέλυσεν ἡ σύγκλητος. Μετὰ δὲ τούτους, Ἀττάλου παραγενηθέντος, ἤδη τῶν ὑπάτων τὰς ἀρχὰς εἰληφότων, καὶ τῶν Γαλατῶν αὐτοῦ κατηγορησάντων, οὓς ἀπεστάλκει Προυσίας, καὶ πλειόνων ἑτέρων ἀπὸ τῆς Ἀσίας· διακούσασα πάντων ἡ σύγκλητος, οὐ μόνον ἀπέλυσε τῶν διαβολῶν τὸν Ἄτταλον· ἀλλὰ καὶ προσαυξήσασα τοῖς φιλανθρώποις ἐξαπέστειλε. καθ' ὅσον γὰρ ἀπηλλοτρίωτο τοῦ βασιλέως, καὶ διεφέρετο πρὸς τὸν Εὐμένη, κατὰ τοσοῦτον ἐφιλοφρονεῖτο καὶ συνηύξει τὸν Ἄτταλον.

ΡΚΒ.

Τῶν Δημητρίου πρέσβεων εἰς Ῥώμην ἄφιξις.

Λεπτίνου τοῦ αὐτόχειρος τοῦ Γναΐου παράστημα τῆς ψυχῆς θαυμαστὸν καὶ ἐπιτυχές.

Ἰσοκράτους ἀνθρώπου λάλου καὶ περπέρου ἀτύχημα, καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου ἀποθηρίωσις.

Ἀχαιῶν πρεσβεία εἰς Ῥώμην ὑπὲρ Πολυβίου καὶ Στρατίου.

ΟΤΙ ἧκον καὶ παρὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ βασιλέως πρέσβεις, οἱ περὶ τὸν Μηνόχαρην, στέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν τῇ Ῥώμῃ κομίζοντες· ἅμα δὲ καὶ τὸν προσενεγκάμενον τοῦ Γναΐου τὰς χεῖρας ἄγοντες. ἡ δὲ σύγκλητος ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον διηπόρησε περὶ τούτων, πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν. ὅμως δὲ προσεδέξατο καὶ τοὺς πρεσβευτὰς καὶ

absque mora ante hiemis initium dimisit. Post istos venit Attalus, postquam novi jam Consules inivissent. hic à Gallogræcis accusatus, quos miserat Prusias, itemque ab aliis qui aderant ex Asia, à Senatu qui omnes audiverat, non solùm liberatus est à criminationibus: sed etiam honore auctus, & summa humanitate exceptus est ac dimissus. quantum enim erant alienati Patrum animi à Rege Eumene, quem oderant; tantum benevolentiæ erga Attalum præ se ferebant, & studii amplificandæ ejus dignitatis.

CXXII.

Legatorum Demetrii adventus in Urbem.

Leptinæ qui legatum Rom. occiderat constantia sive audacia mirabilis & felix.

Isocratis hominis loculeii & vani infortunium, & præ metu efferatio.

Achæorum legatio Romam missa ad liberandum Polybium & Stratium.

QUUM & Demetrii Regis legati, Menocharis aliique venissent coronam aureorum decies mille ROMÆ adferentes; & illum simul adducentes qui Cnæo manus intulerat: perdiu dubitatum est à Patribus, quid esset opus facto: tandem & legatos suscepit Senatus & coronam accepit: homines verò

qui

qui fuerant adducti, rejecit; etsi missus à Demetrio fuerat non solùm Leptines, qui Cnæi cædem manu propria patraverat; verū etiam Isocrates. Hic erat grammaticus, ex eorum numero qui recitationes publicas habere solent. homo natura loquax, putidus ostentator, odiosus & ipsis quoq; Grecis exosus. ut quē Alcęus in commissionibus urbanitate dictorum lacessere atque irridere fuerit solitus. Iste quum in Syriam venisset, ingenia Syrorum habens despectui, non continens se intra professionis fines, etiam de publicis rebus verba facere & sententiam pronuntiare suam cepit: quum diceret, jure occisum fuisse Cnæum: quin cæteros quoque populi Romani legatos esse jugulandos, ut ne unus quidem relinqueretur superstes, qui cladis nuntium Romam adferret. ut desinant tandem ajebat, superbe adeo imperare aliis, & hanc impudentem dominandi licentiam usurpare. Et ille quidem hujusmodi verba funditans, hoc ipse sibi infortunium arcessivit. Est autem cum primis memorabile quod utrique horum virorum accidit. nam Leptines post patratam Cnæi cædem, extemplo Laodiceæ versatus est in publico, auditaque est illius vox, jure cæsum esse Cnæum, neque sine numine deûm id esse factum. & postquam Demetrius regnum suscepit, adire regem Leptines, orare ne cæde Cnæi moveretur, neve propterea in Laodicenses gravius quicquam iret consultum. ipsum enim se Romam profecturum, & Senatui probaturum, diis volentibus id à se admissum. demum quia

τὸν στέφανον· τοὺς γε μὴν ἀγομένους ἀνθρώπους οὐ προσεδέξατο. καίτοιγε Δημήτριος, οὐ μόνον τὸν Λεπτίνην ἀπέστειλε τὸν αὐτόχειρα τοῦ Γναΐου γενόμενον· ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰσοκράτην. Οὗτος δ' ἦν μὲν γραμματικὸς, τῶν τὰς ἀκροάσεις ποιουμένων· φύσει δ' ἦν λάλος καὶ πέρπερος καὶ καταχορὴς, προσέκοπτε μὲν καὶ τοῖς Ἕλλησιν· ἅτε καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀλκαῖον ἐν ταῖς συγκρίσεσιν ἐπιδεξίως σκωπτόντων αὐτὸν, καὶ διαχλευαζόντων. Παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν Συρίαν, καὶ καταφρονήσας τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἠρκεῖτο περὶ τῶν ἰδίων ἐπιτηδευμάτων ποιούμενος τοὺς λόγους· ἀλλὰ καὶ πραγματικὰς ἀποφάσεις ἐξέβαλε, φάσκων δίκαια πεπονθέναι τὸν Γναΐον· δεῖν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβευτὰς ἀπολωλέναι, πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀγγελοῦντα καταλειφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γεγονὸς, ἵνα παύσωνται τῶν ὑπερηφάνων ἐπιταγμάτων, καὶ τῆς ἀνέδην ἐξουσίας. Τοιαῦτα μὲν οὖν ῥιψολογῶν; ἐνέπεσεν εἰς τὴν προειρημένην ἀτυχίαν. Ἐγένετο δέ τι περὶ τοὺς προειρημένους ἄξιον μνήμης. ὁ μὲν γὰρ Λεπτίνης μετὰ τὸ προσενέγκαι Γναΐῳ τὰς χεῖρας, εὐθέως ἐν τῇ Λαοδικείᾳ περιῄει, φανερῶς φάσκων δίκαια πεπονθέναι τὸν Γναΐον, καὶ μετὰ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ταῦτα πεπραχέναι. τοῦ δὲ Δημητρίου παραλαβόντος τὰ πράγματα, προσεπορεύετο τῷ βασιλεῖ, παρακαλῶν αὐτὸν μὴ δεδιέναι τὸν Γναΐου φόνον, μηδὲ βουλεύεσθαι μηδὲν δυσχερὲς κατὰ τῶν Λαοδικέων. αὐτὸς γὰρ εἰς τὴν Ῥώμην πορεύσεσθαι, καὶ διδάξειν τὴν σύγκλητον, ὅτι μετὰ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ταῦτα πεποίηκεν· καὶ πέρας, διὰ τὴν

ἐξ ἑτοιμότητος καὶ προθυμίας· οὗτος μὲν ἄνευ δεσμῶν ἤχθη καὶ φυλακῆς· ὁ δὲ Ἰσοκράτης ἐμπεσὼν εἰς τὴν αἰτίαν, ὁλοσχερῶς παρεξέστη τῇ διανοίᾳ· τοῦ δὲ κλοιοῦ αὐτῷ περὶ τὸν τράχηλον περιτεθέντος, καὶ τῆς ἁλύσεως, σπανίως μὲν ἐπὶ τὴν τροφὴν προσίετο. τῆς δὲ τοῦ σώματος θεραπείας εἰς τέλος ἀπέστη. δι' ὃ καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, θέαμα θαυμάσιον εἰς ὃν ἀποβλέψας ἄν τις ὁμολογήσειε, διότι καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν οὐδέν ἐστι ἀνθρώπου φοβερώτερον, ὅταν ἅπαξ ἀποθηριωθῇ. ἥ τε γὰρ ὄψις ἐκτόπως ἦν αὐτοῦ φοβερὰ καὶ θηριώδης, ὡς ἀνθρώπου πλεῖον ἐνιαυτοῦ μήτε τὸν ῥύπον, μήτε τοὺς ὄνυχας, μήτε τὰς τρίχας ἀφῃρημένου· ἥ τε κατὰ τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν ὀμμάτων ἐμφάσεως καὶ κινήσεως, τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν φαντασίαν· ὥστε τὸν θεασάμενον, πρὸς πᾶν ζῶον ἑτοιμότερον ἂν προσελθεῖν, ἢ πρὸς ἐκεῖνον. ὁ δὲ Λεπτίνης μένων ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προαιρέσεως, εἴς τε τὴν σύγκλητον ἕτοιμος ἦν εἰσπορεύεσθαι, πρός τε τοὺς ἐντυγχάνοντας ἁπλῶς ἀνθωμολογεῖτο περὶ τῆς πράξεως· καὶ προσδιωρίζετο μηδὲν αὐτῷ δυσχερὲς ἀπαντήσειν ὑπὸ Ῥωμαίων· καὶ τέλος ἐπέτυχε τῆς ἐλπίδος. Ἡ γὰρ σύγκλητος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπολαβοῦσα, διότι δόξει τοῖς πολλοῖς ἔχειν τοῦ φόνου δίκην, ἐὰν τοὺς αἰτίους παραλαβοῦσα τιμωρήσηται· τούτους μὲν οὐ προσεδέξατο, * μικροῦ δεῖν· ἐτήρει δὲ τὴν αἰτίαν ἀκέραιον, ὥστ' ἔχειν ἐξουσίαν ὅτε βουληθείη χρήσασθαι τοῖς ἐγκλήμασι. Διὸ καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἔδωκε τοιαύτην τῷ Δημητρίῳ· διότι τεύξεται τῶν φι-

sponte sua atque alacris ibat, sine vinculis & custodibus Romam hic ductus est. Isocrates contra, simul ac nomen ejus fuit delatum, mente captus est, atque in totum alienatus: ubi verò etiam collum sibi boja circumdari vidit, & vincula admoveri; cibum raro sumere, corporis cultum penitus aspernari. Itaque Romam ut venit, mirum hominibus spectaculum præbuit: ut qui illud consideraverit cogatur fateri, & corpore & animo maxime omnium formidabile animal esse hominem, quando semel in ferinam rabiem fuerit versus. nam & aspectus illius supra modum terribilis, atque efferatus erat; ut hominis qui per annuum spatium & eo amplius, neque sordes, neque ungues, neque pilos purgasset. animi verò habitum oculorum species ac motus eum esse arguebant, ut qui spectaret nullius feræ occursum æquè refugeret, atque illius. Leptines contra sibi semper constans, in Senatum venire paratus erat, & quum cædem à se patratam apud omnes quibuscum loquebatur fateretur; illud constanter affirmabat, nihil sibi Romanos esse nocituros. Quæ spes tandem eum non fefellit: nam Senatus, quod judicaret, ut equidem existimo, vulgo omnibus visum iri se debitas pro cæde pœnas exegisse, si traditos sibi ejus necis auctores supplicio affecisset: hos quidem suscipere noluit.... sed integra omnia sibi servabat, ut quoties vellet vindicandi criminis potestatem haberet. Iccirco etiam Demetrio hujusmodi responsum dedit; Senatum suam illi benevolentiam

tiam impertiturum, si idonea ratione caverent, se in ipsius potestate futurum, sicut esset olim. Venerant & Achæorum legati Xeno & Telecles, ut impositas criminationes diluerent, idque Polybii maxime gratia atque Stratii. nam cæterorum plurimos & præcipuos quosque, longa dies absumpserat. Venerant autem hi legati nudas preces pro mandatis adferentes; ne ulla in re voluntati aut judicio Senatus viderentur sese velle opponere. Ii quum in Curiam essent ingressi, & convenientem proposito suo orationem habuissent; ne sic quidem quicquam impetrarunt. nam contra decrevit Senatus nihil esse movendum.

λανθρώπων, ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιῇ τῇ συγκλήτῳ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐξουσίαν. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις οἱ περὶ Ξένωνα καὶ Τηλεκλέα, ὑπὲρ τῶν κατηγορημένων, καὶ μάλιστα τοῦ Πολυβίου, καὶ τοῦ Στρατίου χάριν. τοὺς μὲν γὰρ πλείστους σχεδὸν ἅπαντας ὁ χρόνος ἤδη καταναλώκει, τούς γε δὴ καὶ μνήμης ἀξίους. παρῆσαν δ' οἱ πρέσβεις ἐντολὰς ἔχοντες ἁπλῶς ἀξιωματικὰς, χάριν τοῦ πρὸς μηδὲν ἀντιφιλονεικεῖν τῇ συγκλήτῳ. εἰσπορευθέντων δὲ καὶ ποιησαμένων τοὺς ἁρμόζοντας λόγους, οὐδ' ὣς οὐδὲν ἠνύσθη· τὸ δ' ἐναντίον ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ, μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

CXXIII.

Legationes Romam missæ ab Atheniensibus & Achæis, de caussa Deliorum, qui in Achaiam sese transtulerant.

VENIT Romam legatio, cujus principes erant Thearidas & Stephanus, ab Atheniensibus & Achæis pro caussa Deliorum missa. Nam Delii post acceptum responsum, quo permissa Atheniensibus Delo, ipsi excedere insula jubebantur, sua omnia exportantes; fortunas suas in Achaiam transtulerant. Ubi, concilii publici participes facti, ex æquo agere cum Atheniensibus volebant, juxta leges fœderis, quod erat iisdem Atheniensibus cum Achæis. & quum negarent Athenienses ejus fœderis jura quicquam pertinere ad

ΡΚΓ.

Πρέσβεις εἰς τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ὑπὲρ Δηλίων τῶν εἰς Ἀχαΐαν μεταστάντων.

ΟΤΙ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἧκον πρέσβεις καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν οἱ περὶ Θεαρίδαν, καὶ Στέφανον, ὑπὲρ τῶν Δηλίων. Τοῖς γὰρ Δηλίοις διαδοθείσης ἀποκρίσεως παρὰ Ῥωμαίων, μετὰ τὸ συγχωρηθῆναι τὴν Δῆλον τοῖς Ἀθηναίοις· αὐτοῖς μὲν ἐκχωρεῖν ἐκ τῆς νήσου, τὰ δ' ὑπάρχοντα κομίζεσθαι· μεταστάντες εἰς Ἀχαΐαν οἱ Δήλιοι καὶ πολιτογραφηθέντες, ἐβούλοντο τὸ δίκαιον ἐκεῖ λαβεῖν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὸ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς σύμβολον. τῶν δ' Ἀθηναίων φασκόντων, μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτοὺς τῆς δικαιοδο-

σίας ταύτης, ἠτιῶντο ῥύσια τοὺς Ἀχαιοὺς οἱ Δήλιοι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. ὑπὲρ ὧν τότε πρεσβεύσαντες, ἔλαβον ἀπόκρισιν· κυρίας εἶναι τὰς κατὰ τοὺς νόμους γεγενημένας παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς οἰκονομίας περὶ τῶν Δηλίων.

ΡΚΔ.

Λισσίων καὶ Δαορσέων πρέσβεις, κατηγοροῦντες τῶν Δαλματέων.

ΟΤΙ τῶν Λισσίων καὶ τῶν Δαορσέων, πλεονάκις διαπρεσβευσαμένων εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ διασαφούντων, ὅτι Δελματεῖς τὴν χώραν ἀδικοῦσι, καὶ τὰς πόλεις τὰς μετ' αὐτῶν ταττομένας· αὗται δ' εἰσίν, Ἐπίτιον καὶ Τραγύριον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν Δαορσέων ἐγκαλούντων· ἐξαπέστειλεν ἡ σύγκλητος πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Γάϊον Φάννιον, ἐποπτεύσοντας τὰ κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα· καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τοὺς Δελματεῖς. Οὗτοι δὲ μέχρι μὲν ἔζη Πλεύρατος, ὑπήκοοι ἐκείνῳ· μεταλλάξαντος δὲ τούτου τὸν βίον, καὶ διαδεξαμένου Γεντίου τὴν βασιλείαν, ἀποστάντες ἀπὸ τούτου, τοῖς ὁμόροις ἐπολέμουν, καὶ κατεστρέφοντο τοὺς ἀστυγείτονας· ὧν ἔνιοι καὶ φόρους αὐτοῖς ἔφερον· ὁ δὲ φόρος ἦν, θρέμματα καὶ σῖτος. Καὶ οἱ μὲν περὶ Φάννιον, ἐπὶ τούτοις ἐξώρμησαν.

ΡΚΕ.

Δελματέων περὶ τοὺς ἀπὸ Ῥώμης πρεσβευτὰς παράνομος ἀπαίτησις.

Delios; postulabant Delii ab Achæis, ut res Atheniensium agere ferre jus sibi fasque esset. De his rebus, quum hi legati venissent, responsum tulerunt; Placere Senatui servari illa, quæ in caussa Deliorum legitime ordinata essent ab Achæis.

CXXIV.

Lissiorum, & Daorsorum legati ad Dalmatas accusandos missi.

POSTEAQUAM Lissii & Daorsi sæpius communi consensu legatos Romam misissent; quibus significabant Lissii Dalmatas & agros & urbes suæ ditionis infestare: hæ autem sunt Epetium & Tragurium; similique modo etiam Daorsi de iisdem querebantur: Senatus legatum misit Cajum Fannium ad res Illyrici visendas, & maxime Dalmatarum. Hic populus, quandiu vixit Pleuratus, ei paruit: post obitum verò illius, quum in regno Gentius successisset, ab illo defecerant Dalmatæ, & bella cum finitimis gerebant, vicinosque populos imperio suo subjiciebant: ita ut eorum nonnulli tributa ipsis penderent. tributum autem erat, pecus & frumentum. Atque hæc legationis Fannii caussa fuit.

CXXV.

Dalmatæ legatos Roma missos feritate Barbara excipiunt.

Belli

Belli Romanorum contra Dalmatas, quæ fuerit vera caussa, qui item prætextus & color.

Quum ex Illyrico reversus C. Fannius, renuntiasset Senatui, tantum ab eo abesse Dalmatas, ut satisfacere iis, quos continuis injuriis lacessiverant, ullo modo vellent; ut ne aureis quidem sibi præbere sustinuissent: quod dicerent, nihil sibi commune esse cum Romanis: addebat Fannius, neque hospitii factam sibi copiam, neque aliud quicquam eorum quæ necessaria sunt fuisse præbitum: equos quin etiam per vim sibi ademptos esse, quos habebant ex alia urbe: sed & manus sibi inferre eos voluisse; nisi tempori cedentes cum magno silentio eorum finibus excessissent. His diligenter à Senatu auditis, etsi offendebatur contumaci & scævo Dalmatarum ingenio: magis tamen eo movebatur, quod multas ob caussas opportunum rebatur esse tempus belli cum gente illa gerendi. Nam Romani, ex quo Demetrium Pharium ejecerant, penitus eam partem Illyrici, quæ ad Adriaticum mare inclinat neglexerant. Accedit, quòd Italicos homines longa pace torpere omnino nolebant. agebatur autem duodecimus jam annus à bello cum Perseo & Macedonibus gesto. Itaque bello adversus istos suscepto, quà renovare in suis, ut sic dicam, spiritum illum militarem & alacritatem pugnandi

Τοῦ περὶ Δελματεῖς πολέμου τίς ἐγένετο Ῥωμαίοις καὶ ἡ ἀληθὴς αἰτία, καὶ ἡ περὶ τοὺς ἐκτὸς πρόφασις.

Ὅτι τῶν περὶ τὸν Γάϊον Φάννιον παραγεγονότων ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος, καὶ διασαφούντων ὅτι τοσοῦτον ἀπέχοιεν οἱ Δελματεῖς τοῦ διορθοῦσθαί τι τῶν ἐγκαλουμένων πρὸς τοὺς ὑπ' ἀυτῶν φάσκοντας ἀδικεῖσθαι συνεχῶς· ὥστε οὐδὲ λόγον ἐπιδέχοιντο καθόλου παρ' αὐτῶν· λέγοντες, οὐδὲν αὐτοῖς εἶναι καὶ Ῥωμαίοις κοινόν. πρὸς δὲ τούτοις διεσάφουν μὴ κατάλυμα δοθῆναι σφίσι, μήτε παροχὴν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἵππους οὓς εἶχον παρ' ἑτέρας πόλεως, ἀφελέσθαι τοὺς Δελματεῖς μετὰ βίας αὐτῶν· ἑτοίμους δ' εἶναι καὶ τὰς χεῖρας προσάγειν· εἰ μὴ συνείξαντες τῷ καιρῷ, μετὰ πολλῆς ἡσυχίας ἐποιήσαντο τὴν ἀπόλυσιν. Ὧν ἡ σύγκλητος ἀκούσασα μετ' ἐπιστάσεως, ἠγανάκτει μὲν, καὶ ἐπὶ τῇ τῶν Δελματέων ἀπειθείᾳ, καὶ σκαιότητι· τὸ δὲ πλεῖστον, ὑπέλαβε τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὸ πολεμῆσαι τοῖς προειρημένοις διὰ πλείους αἰτίας. Τά τε γὰρ μέρη ταῦτα τῆς Ἰλλυρίδος τὰ νεύοντα πρὸς τὸν Ἀδρίαν, ἀνεπίσκεπτα τελέως ἦν αὐτοῖς, ἐξ οὗ Δημήτριον τὸν Φάριον ἐξέβαλον. τούς τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνθρώπους, οὐκ ἐβούλοντο κατ' οὐδένα τρόπον ἀπολλύσθαι διὰ τὴν πολυχρόνιον εἰρήνην. ἔτος γὰρ ἦν τότε δωδέκατον, ἀπὸ τοῦ πρὸς Περσέα πολέμου, καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πράξεων. Διόπερ ἐβουλεύοντο πόλεμον ἐνστησάμενοι πρὸς τοὺς προειρημένους, ἅμα μὲν ὡσανεὶ καινοποιῆσαι τὰς ὁρμὰς καὶ προθυμίας τῶν ἰδίων

ὄχλων·

ὄχλον· ἅμα δὲ καὶ καταπληξάμενοι τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀναγκάσαι πειθαρχεῖν τοῖς ὑπ' αὐτῶν παραγγελλομένοις. αὗται μὲν οὖν ἦσαν αἰτίαι, δι' ἃς ἐπολέμησαν Ῥωμαῖοι Δαλματεῦσι· τοῖς γε μὴν ἐκτὸς .... τὸν πόλεμον ἀναδεικνύειν, ὡς διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ὕβριν κεκρικότες πολεμεῖν.

cupiebant; quà terrorem Illyricis injicere, ut imperata facere posthac cogerentur. Propter has caussas Dalmatis bellum indixerunt: ipsi tamen apud externos hanc afferebant caussam, quòd contumeliam legatis suis factam, bello sibi persequendam judicassent.

ΡΚϛʹ.

CXXVI.

Ἀριαράθης ἐπὶ τυχαῖς τοῖς ἰδίοις πράγμασιν εἰς Ῥώμην παραγίνεται, καὶ πάλιν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Δημητρίου καὶ Ὀλοφέρνους πρέσβεων παραγκωνίζεται.

Ariarathes post acceptum grande aliquod infortunium Romam venit, ubi iterum à legatis Demetrii & Holophernis superatur.

ΟΤΙ ὁ βασιλεὺς Ἀριαράθης παρεγένετο εἰς τὴν Ῥώμην, ἔτι θερείας οὔσης· τότε δὲ παρειληφότων τὰς ἀρχὰς τῶν περὶ τὸν Σέξτον Ἰούλιον, ἐγίνετο περὶ τὰς κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις, οἰκείαν ποιούμενος περικοπὴν καὶ φαντασίαν τῆς ὑποκειμένης περιστάσεως. Παρῆσαν δὲ καὶ παρὰ Δημητρίου πρέσβεις οἱ περὶ τὸν Μιλτιάδην, πρὸς ἀμφότερα τὴν ὑπόθεσιν ἡρμοσμένοι· καὶ γὰρ περὶ Ἀριαράθου ἀπολογίαν, καὶ κατηγορεῖν αὐτοῦ παρεσκευάζοντο φιλαπεχθῶς. ἀπεστάλκει δὲ καὶ Ὀλοφέρνης πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Τιμόθεον καὶ Διογένην, στέφανόν τε κομίζοντας τῇ Ῥώμῃ, καὶ τὴν φιλίαν, καὶ τὴν συμμαχίαν ἀνανεωσομένους· τὸ δὲ πλεῖον συναντιταξομένους τῷ Ἀριαράθῃ· καὶ τὰ μὲν ἀπολογησομένους, τὰ δὲ κατηγορήσοντας. Ἐν μὲν οὖν ταῖς κατ' ἰδίαν ἐντεύξεσιν, μείζω φαντασίαν εἶλκον οἱ περὶ τὸν Διογένην

VENIT Romam Rex Ariarathes, priusquam exiisset æstas. & quum magistratum eo tempore iniisset Sextus Julius cum collega, ad illum adivit, convenientem calamitati in qua versabatur fortunam atque speciem præ se ferens. Venerat & Demetrii legatio, cujus princeps Miltiades, in utrumque paratus: nam & ad excusanda quæ objiceret Ariarathes instructus erat, & ad criminandum illum odiosè. Holophernes quoque legatos miserat, Timotheum & Diogenem; ut coronam Romæ adferrent, & amicitiam atque societatem renovarent. cæterùm præcipua legationis caussa erat, ut in judiciali contentione adversus Ariarathem starent: & quà defenderent facta à suis; quà illum accusarent. Enimvero Diogenes & Miltiades tum in privatis congressibus speciem majorem

tem ostentabant; ut pote plureis cum uno compositi: & præterea qui omnibus fortunæ rebus florentes spectarentur; ille afflictus & miser: tum etiam ubi ad res exponendas ventum, longè superiores fuerunt. quidvis enim dicere, & ad omnia respondere, spreta veritate, audebant. porrò quæ ab illis dicebantur ea nec confutata manebant: quia aderat nemo qui veritatem tueretur. Quum igitur sine difficultate vinceret mendacium, visi sunt quod volebant efficere.

CXXVII.

Legatio Romam missa ab urbe Epiri Phœnica.

Circa idem tempus, venerunt ex Epiro legati, qui ab incolis Phoenicæ missi erant, & qui ab exulibus. hi apud Senatum caussam suam præsentes disceptarunt. deinde responsum acceperunt; Senatum de eorum rebus mandata legatis daturum, qui cum C. Marcio in Illyricum erant profecturi.

CXXVIII.

Athenæus ab Attalo fratre ac Rege missus, Romam venit questum de Prusiæ injuriis.

Attalus à Prusia victus fratrem Athenæum cum Pub. Lentulo proficisci jussit, ad

καὶ Μιλτιάδην, ἅτε καὶ κατὰ τὸ πλῆθος πρὸς ἕνα συγκρινόμενοι, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην περιοχὴν εὐτυχοῦντες, πρὸς ἐπτωκότα θεωρούμενοι· παραπλησίως δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν πολὺ περιῆσαν. πᾶν μὲν γὰρ καὶ πρὸς πάντα λέγειν ἐθάρρουν, οὐδένα λόγον ποιούμενοι τῆς ἀληθείας. τὸ δὲ λεγόμενον ἀνυπεύθυνον ἦν, οὐκ ἔχον τὸν ἀπολογησόμενον. λοιπὸν ἀκονιτὶ τοῦ ψεύδους ἐπικρατοῦντος, ἐδόκει σφίσι τὰ πράγματα κατὰ γνώμην χωρεῖν.

ΡΚΖ.

Πρεσβεία εἰς Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἐν Ἠπείρῳ Φοινίκης.

Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον παραγεγονότων πρεσβευτῶν ἐξ Ἠπείρου, παρά τε τῶν τὴν Φοινίκην κατεχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐκπεπτωκότων, καὶ ποιησαμένων λόγους κατὰ πρόσωπον ἔδωκεν ἀπόκρισιν αὐτοῖς ἡ σύγκλητος, ὅτι δώσει περὶ τούτων ἐντολὰς τοῖς ἀποστελλομένοις πρεσβευταῖς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ Γαΐου Μαρκίου.

ΡΚΗ.

Ἀθήναιος ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ ἀδελφοῦ πεμφθεὶς εἰς Ῥώμην παραγίνεται Προυσίου κατηγορήσων.

Ὅτι Ἄτταλος ἡττηθεὶς παρὰ Προυσίου, προχειρισάμενος Ἀθήναιον τὸν ἀδελφὸν, ἐξαπ-

ἔστελλε μετὰ τὸν περὶ τὸν Πόπλιον Λέντλον, διασαφήσοντα τῇ συγκλήτῳ τὸ γεγονός. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοῦ μὲν Ἀνδρονίκου παραγενομένου καὶ διασαφοῦντος τὴν περὶ τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν πολεμίων, οὐ προσεῖχον· ἀλλ᾽ ὑπενόουν τὸν Ἄτταλον βουλόμενον αὐτὸν ἐπιβαλεῖν τῷ Προυσίᾳ τὰς χεῖρας, προφάσεις προκατασκευάζειν, καὶ προκαταλαμβάνειν διαβολαῖς· ἅμα δὲ τοῦ τε Νικομήδους, καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀντίφιλον τῶν παρὰ τοῦ Προυσίου πρεσβευτῶν διαμαρτυρομένων μηδὲν εἶναι τούτων, ἔτι μᾶλλον ἠπίστει τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Προυσίου. μετὰ δέ τινα χρόνον, ἐπιδιασαφουμένης τῆς πραγματείας, ἀμφιδοξήσασα περὶ τῶν προσπιπτόντων ἡ σύγκλητος, ἐξαπέστελλε πρεσβευτὰς Λεύκιον Ἀπουλήϊον, καὶ Γάϊον Πετρώνιον, τοὺς ἐπισκεψομένους πῶς ἔχει τὰ κατὰ τοὺς προειρημένους βασιλεῖς.

declarandum Senatui quod acciderat. Romani enim post Andronici adventum, quum ille primam hostium impressionem narraret, dictis non movebantur: sed in suspicionem veniebant, Attalum quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occasiones belli præparare, & criminationibus eum antevertere. dein Nicomede, & Antiphilo Prusiæ legatis testantibus, nihil eorum quæ dicerentur esse facta; multo adhuc minus fidei habere Patres iis quæ de Prusia nuntiabantur. Mox verò magis magisque re omni explorata, incerti Patres quantum his nuntiis tribuere fidei deberent, L. Apulejum, & C. Petronium legatos miserunt, ad invisendum quo loco Regum illorum res essent.

ΡΚΘ.

Πρεσβεία Ῥωμαίων πρὸς Προυσίαν ὑπὲρ Ἀττάλου.

Ῥωμαίων διαβούλιον περὶ τῶν κατεσπασμένων Ἀχαιῶν, καὶ ἐν αὐτῷ πολιτικὸν στρατήγημα Αὔλου Ποστουμίου.

ΟΤΙ ἡ σύγκλητος ἔτι κατὰ χειμῶνα διακούσασα τῶν περὶ Πόπλιον Λέντλον ὑπὲρ τῶν κατὰ Προυσίαν, διὰ τὸ νεωστὶ παραγεγονέναι τούτους ἐκ τῆς Ἀσίας, εἰσεκαλέσατο καὶ τὸν Ἀθήναιον τὸν Ἀττάλου τοῦ βασιλέως ἀδελφόν. Ου

CXXIX.

Legatio à Romanis missa ad Prusiam in Attali Regis gratiam.

Romanorum deliberatio super Achæis qui Romæ detinebantur; & in eorum fraudem Auli Postumii versuta malitia.

QUUM sub hiemis exitum Senatus Pub. Lentulum qui recens ex Asia redierat, super iis quæ fecerat Prusias audivisset, Athenæum quoque Attali Regis fratrem in Curiam revocavit. Ibi non fuit

multis

multis verbis opus, sed statim cum prædicto legatos mittere decrevit C. Claudium Centonem, L Hortensium & C. Aurunculejum, quibus mandata dedit, ut prohiberent Prusiam quo minus bellum cum Attalo gereret. Xeno quoque Ægiensis & Telecles Tegeata Romam ab Achæis missi fuerant de iis qui captivi tenebantur. Ea legatione in Senatu audita, eaque re ad deliberandum proposita, parum abfuit quin Patres reos absolverent. quod quominus fieret, per Aulum Postumium Pretorem, qui Senatum tunc habebat, stetit. Nam quum tres dictæ sententiæ essent, una eorum qui dimittendos censebant; altera contrarium censentium; tertia eorum quibus placebat absolvi quidem illos, sed in præsentia retineri: plerisque de absolutione consentientibus; Prætor una sententia prætermissa, duas rogatione sua est complexus: QUI EVOCATOS SENTITIS DIMITTENDOS, in hanc partem; QUI ALIA OMNIA, in illam partem ite. tum verò qui retinendos in præsentia censuerant, iis se adjunxerunt, qui absolvendos negabant: & ita auctores contrariæ sententiæ numero vicerunt. eo tum loco fuit istud negotium.

μέντοι πολλῶν προσεδεήθη λόγων, ἀλλ' εὐθέως καθυστερήσασα πρεσβευτὰς, συνεξαπέστελλε τοῖς προειρημένοις τοὺς περὶ Γάϊον Κλαύδιον Κέντωνα, καὶ Λεύκιον Ὀρτήσιον, καὶ Γάϊον Αὐρουγκλήϊον, ἐντολὰς δοῦσα, κωλύειν τὸν Προυσίαν Ἀττάλῳ πολεμεῖν. Παρεγένοντο δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις εἰς Ῥώμην ὑπὲρ τῶν κατεχομένων, οἱ περὶ Ξένωνα τὸν Αἰγιέα, καὶ Τηλεκλέα τὸν Τεγεάτην. ὧν ποιησαμένων λόγους ἐν τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοῦ διαβουλίου προτεθέντος, παρ' ὀλίγον ἦλθεν ἀπολῦσαι τοὺς κατῃτιαμένους οἱ τοῦ συνεδρίου. τὸ δὲ αἴτιον ἔσχε τοῦ μὴ συντελεσθῆναι τὴν ἀπόλυσιν Αὖλος Ποστούμιος, στρατηγὸς ὢν ἐξαπέλεκυς, καὶ βραβεύων τὸ διαβούλιον. Τριῶν γὰρ οὐσῶν γνωμῶν, μιᾶς μὲν τῆς ἀφιέναι κελευούσης· ἑτέρας δὲ τῆς ἐναντίας ταύτῃ· τρίτης δὲ τῆς ἀπολύειν μὲν, ἐπισχεῖν δὲ κατὰ τὸ παρόν. καὶ πλείστων δὲ ὄντων τῶν ἀφιεμένων, παρελθὼν τὴν μίαν γνώμην, διηρώτα τὰς δύο καθολικῶς. ΟΙΣ ΔΟΚΕΙ ΤΟΥΣ ΑΝΑΚΕΚΛΗΜΕΝΟΥΣ ΑΦΙΕΝΑΙ· ΚΑΙ ΤΟΥΝΑΝΤΙΟΝ· λοιπὸν οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἐπέχειν κελεύοντες, προσέβησαν πρὸς τοὺς μὴ φάσκοντας δεῖν ἀπολύειν, καὶ πλείους ἐγενήθησαν τῶν ἀφιέντων. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτων ἦν.

CXXX.

Teleclis & Anaxidami Achaorum legatio ad Romanos.

POSTEAQUAM legati qui Romam iuerant reversi in Achajam renuntiassent, nihil propius

ΡΛ.

Τηλεκλέους καὶ Ἀναξιδάμου τῶν Ἀχαιῶν εἰς Ῥώμην πρεσβεία.

ΟΤΙ τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης πρεσβευτῶν ἀνακαμψάντων εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ διασαφούντων

 ὅτι

ὅτι παρ' ὀλίγον ἔλθοι τὰ πράγματα τοῦ πάντας ἐπανελθεῖν τοὺς κατεχομένους· εὐέλπιδες γενόμενοι καὶ μετεωρισθέντες οἱ πολλοὶ, πάλιν ἐξαυτῆς ἔπεμπον Τηλεκλέα τὸν Μεγαλοπολίτην καὶ Αναξίδαμον. καὶ τὰ μὲν κατὰ Πελοπόννησον, ἐπὶ τούτων ἦν.

factum esse, quàm ut omnes redirent qui captivi tenebantur: plerique omnes eo nuntio in spem adducti erigere animos cœperunt; atque extemplo Teleclem Megalopolitanum & Anaxidamum Romam denuo proficisci jubent. hic tum fuit rerum in Peloponneso status.

ΡΛΑ.

Μασσαλιητῶν εἰς Ῥώμην πρεσβεία ὑπὲρ βοηθείας.

ΟΤΙ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἧκον πρεσβευταὶ καὶ παρὰ Μασσαλιητῶν· οἱ πάλαι μὲν κακῶς πάσχοντες ὑπὸ τῶν Λιγυστινῶν· τότε δὲ συγκλειόμενοι τελείως, καὶ πρὸς τούτοις καὶ πολιορκουμένων τῶν πόλεων Ἀντιπόλεως, καὶ Νικαίας, ἐξαπέστελλον πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, τούς τε τὰ γινόμενα διασαφήσοντας, καὶ δεομένους σφίσι βοηθεῖν. Ὧν δὲ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ, πρεσβευτὰς πέμψαι, τοὺς ἅμα μὲν αὐτόπτας γενησομένους τῶν γινομένων, ἅμα δὲ πειρασομένους λόγῳ διορθώσασθαι τὴν τῶν Βαρβάρων τὴν ἄγνοιαν.

CXXXI.

Massilienses per legatos opem Romanos poscunt.

CIRCA tempus idem adfuerunt & Massiliensium legati, quos jampridem Ligures vexabant: tum verò in magnas angustias redegerant: nam & urbes eorum Antipolis atque Nicæa obsessæ à Liguribus tenebantur. Propterea legatos Romam miserant, qui & quo loco res eorum essent Romanis significarent; & opem sibi ferri peterent. Hi quum in Senatu fuissent auditi, legatio decreta est, partim ad invisendum regionum illarum statum: partim si fieri posset, ad emendandum sine armis quæ peccata erant à Barbaris.

ΡΛΒ.

Πτολεμαίου τοῦ νεωτέρου εἰς Ῥώμην ἄφιξις καὶ βοηθείας ἐπιτυχία.

ΟΤΙ κατὰ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἐξέπεμψεν ἡ σύγκλητος τὸν Ὀπίμιον ἐπὶ τὸν τῶν Ὀξυβίων πόλεμον, ἧκε Πτολεμαῖος ὁ νεώτε-

CXXXII.

Ptolemæus junior Romam venit, & à Romanis impetrat ut opem sibi serio ferant.

QUO tempore Senatus Opimium ad gerendum bellum adversus Oxybios misit, junior Ptolemæus in Urbem venit; qui

qui ut ingressus est in Curiam, fratrem cepit accusare, auctoremque eum dicere insidiarum quibus fuerat attentatus. simul vulnerum cicatrices oculis spectandas exhibebat; multisque deinceps verbis rei atrocitatem exaggerans, ad miserationem sui flectere animos hominum conabatur. Sed & senioris Ptolemæi legati aderant, Neolaidas & Andromachus; qui ad criminationes omnes fratris responderent. Verùm istorum Senatus ne admittere quidem ad aureis orationem voluit. adeo mentes omnium accusationibus fratris erant occupatæ. His igitur extemplo Roma jussis facessere, legati quinque sunt decreti, inter quos erant Cn. Merula, & L. Thermus, & singulis quinqueremes attributæ. Datum iis negotium fuit, ut cum juniore Ptolemæo profecti, in insulam Cyprum eum restituerent. scriptum etiam ad socios Græcos & Asiaticos, licere illis Ptolemæum in recuperatione Cypri adjuvare.

CXXXIII.

Decem legati à Senatu missi ad coërcendas Prusiæ injurias.

QUUM Hortensius & Aurunculejus Pergamo reversi renuntiassent, quanto contemptui Senatus mandata Prusias habuisset, qui violato fœdere adversus ipsos & Attalum Pergami inclu-

ρος εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ παρελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, ἐποιεῖτο κατηγορίαν τἀδελφοῦ, φέρων τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιβουλῆς ἐπ' ἐκεῖνον. ἅμα δὲ τὰς ἐκ τῶν τραυμάτων οὐλὰς ὑπὸ τὴν ὄψιν δεικνὺς, καὶ τὴν λοιπὴν δεινολογίαν ἀκόλουθον τούτοις διατιθέμενος, ἐξεκαλεῖτο τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἔλεον. Ἧκον δὲ καὶ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου πρέσβεις, οἱ περὶ τὸν Νεολαΐδαν, καὶ Ἀνδρόμαχον, ἀπολογούμενοι πρὸς τὰς τἀδελφοῦ γινομένας κατηγορίας. ὧν ἡ σύγκλητος οὐδ' ἀνασχέσθαι δικαιολογουμένων ἐβουλήθη, προκατειλημμένη ταῖς ὑπὸ τοῦ νεωτέρου διαβολαῖς· ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀπανάγειν ἐκ τῆς Ῥώμης προσέταξεν ἐξ αὐτῆς· τῷ δὲ νεωτέρῳ πέντε πρεσβευτὰς καταστήσασα τοὺς περὶ Γναῖον Μερούλαν, καὶ Λεύκιον Θέρμον, καὶ πεντήρη δοῦσα τῶν πρεσβευτῶν ἑκάστῳ, τούτοις μὲν παρήγγειλε καταγαγεῖν Πτολεμαῖον εἰς Κύπρον· τοῖς δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν συμμάχοις ἔγραψαν, ἐξεῖναι συμπράττειν τῷ Πτολεμαίῳ τὰ κατὰ τὴν κάθοδον.

ΡΛΓ.

Δέκα πρέσβεις ὑπὸ τῆς συγκλήτου πεμφθέντες εἰς καταστολὴν Προυσίου.

ΟΤΙ τῶν περὶ τὸν Ὁρτήσιον καὶ Αὐρουγκουλήϊον παραγεγονότων ἐκ τοῦ Περγάμου, καὶ διασαφούντων τήν τε τοῦ Προυσίου καταφρόνησιν τῶν τῆς συγκλήτου παραγγελμάτων, καὶ διότι παρασπονδήσας, καὶ συγκλείσας εἰς τὸ Πέργα-

μον

μον αὐτούς τε καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἄτταλον, πᾶσαν βίαν ἐνεδείξατο καὶ παρανομίαν· ἡ σύγκλητος ὀργισθεῖσα, καὶ βαρέως φέρουσα τὸ γεγονός, ἐξαυτῆς δέκα πρεσβευτὰς κατέστησε, τοὺς περὶ Λεύκιον Ἀνίκιον, καὶ Γάϊον Φαννίον, καὶ Κόϊντον Φάβιον Μάξιμον· καὶ παραχρῆμα ἐξαπέστειλεν, ἐντολὰς αὐτοῖς δοῦσα, διαλῦσαι τὸν πόλεμον, καὶ τὸν Προυσίαν ἀναγκάσαι δίκας ὑποσχεῖν Ἀττάλῳ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀδικημάτων.

sos, omnem vim atque injuriam esset expertus: Patres irati, & indignatione facinoris commoti, decem extemplo legatos decreverunt; in queis L. Anicius, & C. Fannius, & Q. Fabius Maximus: eosque statim cum mandatis miserunt, ut bello finem imponerent; & Prusiam pro injuriis bello illatis pœnas Attalo pendere cogerent.

ΡΛΔ.

Πῶς Ῥωμαῖοι δεομένων τῶν Μασσαλιητῶν τὸν κατὰ Ὀξυβίων καὶ Δεκιητῶν πόλεμον καὶ εἰσηγήσαντο καὶ συνετέλεσαν.

CXXXIV.

Quomodo Romani rogatu Massiliensium bellum adversus Oxybios & Decietas Ligures susceperunt ac confecerunt.

ΟΤΙ τῶν Μασσαλιητῶν διαπρεσβευσαμένων πρὸς Ῥωμαίους, κακῶς πάσχειν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Λιγυστινῶν, παραχρῆμα κατέστησαν Φλαμίνιον, καὶ Ποπίλλιον Λαινάτην, καὶ Λεύκιον Πόπιον πρεσβευτάς· οἳ καὶ πλέοντες μετὰ τῶν Μασσαλιητῶν προσέσχον τῆς Ὀξυβίων χώρας κατὰ πόλιν Αἴγιτναν. οἱ δὲ Λιγυστινοί, προακηκοότες ὅτι πάρεισιν ἐπιτάξοντες αὐτοῖς λύειν τὴν πολιορκίαν, τοὺς μὲν ἄλλους ἔτι καθορμιζομένους ἐπελθόντες ἐκώλυσαν τῆς ἀποβάσεως· τὸν δὲ Φλαμίνιον καταλαβόντες ἀποβεβηκότα καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἀποτεθειμένον, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκέλευον αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας ἀπολύεσθαι· τοῦ δὲ παρακούοντος, ἤρξαντο τὰ σκεύη διαρπάζειν· τῶν δὲ παίδων, καὶ τῶν ἀπελευθέρων ἀντιποιουμένων καὶ κωλυόντων, ἀπεβιάζοντο, καὶ

QUUM venisset Romam legatio Massiliensium, quæ vexari eos à Liguribus nuntiabat, extemplo decrevit Senatus legatos Flaminium, Popillium Lænatem, ac L. Pupium. qui cum Massiliensibus profecti, Ægitnam urbem in agro Oxybiorum naves appulerunt. At Ligures audito venisse illos, ut solvi obsidionem juberent: cæteros quidem dum adhuc portum ingrediuntur, supervenientes ipsi facere escensionem prohibuerunt: Flaminium verò quum navi jam egressum invenissent, & sarcinas in terram expositas, principio excedere agro suo jusserunt; deinde quia imperium contemnebat, impedimenta illius diripere, eos qui pro sarcinis dimicabant & quo minus diriperentur impediebant, vi repellere, manus-

manusque ipsis inferre. cum quidem Flaminio suis opem ferente, ipse vulneratus, duo è familia humi prostrati, reliqui in navim sunt compulsi. ut Flaminius ipse rudentibus anchorisque præcisis, ægre saluti suæ consuluerit. Is igitur Massiliam delatus, omni studio ac diligentia curabatur. Senatus vero de iis quæ acciderant factus certior, extemplo alterum Cos. Q. Opimium cum exercitu proficisci jussit, ad bellum cum Oxybiis & Deciatis gerendum. Opimius die militi edicta ad conveniendum in agrum Placentinorum, Apenninis montibus superatis, in fines Oxybiorum pervenit. dein positis ad Apronem fluvium castris, hostes quos congregari in unum intellexerat, & acie confligere paratos esse, ibi exspectavit. mox admotis copiis ad oppidum Ægitnam, ubi violati fuerant populi Rom. legati, vi illam occupat, cives mulctat servitute, auctores injuriæ catenis oneratos Romam mittit: atque his rebus peractis, obviam hostibus procedit. Oxybii spem nullam veniæ superesse rati post admissum in legatos delictum; temeraria æstuantes ira, cæcum ac furiosum capiunt impetum; & priusquam se cum iis Deciatæ junxissent, qui ad numerum quatuor millium convenerant, inimicos invadunt. Consul impressionem atque audaciam Barbarorum ut videt; mirari ille quidem desperatorum hominum furorem; sed qui in incepto hostium isto rationem nullam deprehenderet, homo

προσέφερον τούτοις τὰς χεῖρας. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τοῦ Φλαμινίου βοηθοῦντος τοῖς ἰδίοις, τοῦτον μὲν κατέτρωσαν· δύο δὲ τῶν οἰκετῶν κατέβαλον· τοὺς δὲ λοιποὺς κατεδίωξαν εἰς τὴν ναῦν· ὥστε τὸν Φλαμίνιον μόγις ἀποκόψαντα τ' ἀπόγαια καὶ τὰς ἀγκύρας, διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον. Οὗτος μὲν ἀποκομισθεὶς εἰς Μασσαλίαν, ἐθεραπεύετο μετὰ πάσης ἐπιμελείας· ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη τὰ γεγονότα, παραχρῆμα τὸν ἕνα τῶν ὑπάτων Κόϊντον Ὀπίμιον ἐξαπέστελλε μετὰ δυνάμεως, πολεμήσοντα τοῖς Ὀξυβίοις, καὶ Δεκιήταις. Ὁ δὲ Κόϊντος συναθροίσας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν τῶν Πλακεντίνων πόλιν, καὶ ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν, ἧκεν εἰς τοὺς Ὀξυβίους. στρατοπεδεύσας δὲ παρὰ τὸν Ἄπρωνα ποταμὸν, ἀνεδέχετο τοὺς πολεμίους, πυνθανόμενος αὐτοὺς ἀθροίζεσθαι, καὶ προθύμους εἶναι πρὸς τὸ διακινδυνεύειν. καὶ προσαγαγὼν τὴν στρατιὰν ὁ Κόϊντος πρὸς τὴν Αἰγίτναν, ἐν ᾗ συνέβη τοὺς πρεσβευτὰς παρασπονδηθῆναι· τὴν πόλιν κατὰ κράτος ἑλὼν, ἐξηνδραποδίσατο, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ὕβρεως ἀπέστειλε δεσμίους εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπήντα τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ Ὀξύβιοι νομίζοντες ἀπαραίτητον αὐτοῖς εἶναι τὴν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ἁμαρτίαν· παραλόγῳ τινὶ χρησάμενοι θυμῷ, καὶ λαβόντες ὁρμὴν παραστατικὴν, πρὶν ἢ τοὺς Δεκιήτας αὐτοῖς συμμῖξαι, περὶ τετρακισχιλίους ἀθροισθέντες, ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ Κόϊντος ἰδὼν τὴν ἔφοδον καὶ τὸ θράσος τῶν Βαρβάρων, τὴν μὲν ἀπόνοιαν αὐτῶν κατεπλάγη· θεωρῶν δὲ μηδενὶ λόγῳ

ταύτῃ

ταύτῃ χρωμένους τοὺς ἐχθρούς, εὐθαρσὴς ἦν, ἅτε τριβὴν ἐν πράγμασιν ἔχων, καὶ τῇ φύσει διαφερόντως ἀγχίνους ὑπάρχων. Διόπερ ἐξαγαγὼν τὴν αὑτοῦ στρατιάν, καὶ παρακαλέσας τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς, ἤει βάδην ἐπὶ τοὺς πολεμίους. χρησάμενος δὲ συντόνῳ προσβολῇ, ταχέως ἐνίκησε τοὺς παραταξαμένους· καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε· τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασε φυγεῖν προτροπάδην. Οἱ δὲ Δεκιῆται ἠθροισμένοι παρῆσαν, ὡς μεθέξοντες τοῖς Ὀξυβίοις τῶν αὐτῶν κινδύνων. ὑστερήσαντες δὲ τῆς μάχης, τοὺς φεύγοντας ἐξεδέξαντο, καὶ μετ' ὀλίγον συνέβαλον τοῖς Ῥωμαίοις, μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ προθυμίας. ἡττηθέντες δὲ τῇ μάχῃ, παραχρῆμα πάντες παρέδωκαν σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥωμαίων πίστιν. ὁ δὲ Κόϊντος, κύριος γενόμενος τούτων τῶν ἐθνῶν, παραυτίκα μὲν τῆς χώρας, ὅσην ἐνεδέχετο, προσέθηκε τοῖς Μασσαλιώταις· εἰς δὲ τὸ μέλλον ὁμήρους τοὺς Λιγυστινοὺς ἠνάγκασε διδόναι, κατά τινας τακτοὺς χρόνους τοῖς Μασσαλιώταις. αὐτὸς δὲ παροπλίσας τοὺς παραταξαμένους, καὶ διελὼν τὴν δύναμιν κατὰ τὰς πόλεις, αὐτοῦ τὴν παραχειμασίαν ἐποιήσατο. Καὶ ταῦτα μὲν ὀξεῖαν ἔλαβε καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν συντέλειαν.

prudens & eximia quadam atque singulari sagacitate mentis praeditus, de exitu praelii bene sperabat. Igitur copias castris educere, milites ut res atque tempus monebat alloqui: deinde sensim in hostem vadere. Primo impetu, quem dedit vehementissimum, oppositam aciem cito perculit. multi sunt occisi; reliqui in effusam fugam dare se coacti. Interim congregatis copiis adveniunt Deciatae, ut in omnibus periculis quae Oxybii adirent, socios se illis praeberent. sed quia post pugnam pugnatam venerant, fugientium è clade fugam sistunt, & mox cum Romanis vi magna atque alacritate confligunt. Eo praelio victi, sine mora omnes & se & urbem suam in fidem Romanis dedunt. Consul his populis superatis, agri capti quantam maximam poterat partem Massiliensibus statim attribuit: Ligures deinde compulit, ut certis temporibus renovandos Massiliensibus darent obsides. ipse eas gentes quae secum pugnaverant exarmat; & distributo per oppida exercitu, hiberna ibi egit. Atque ita bellum hoc & susceptum est, & magna celeritate confectum.

ΡΛΕ.

Πῶς οἱ ἀπὸ Ῥώμης πρέσβεις τῷ Προυσίᾳ ἀπειθοῦντι τὴν φιλίαν ἀπειπάμενοι, τὰ ἑξῆς ἐπράξαντο.

CXXXV.

Quomodo missi à Romanis legati Prusiae non obtemperanti mandatis Senatus amicitiam renuntiarint, & bellum deinceps apparaverint.

ΟΤΙ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἄτταλος ἔτι κατὰ χειμῶνα συνήθροιζε μεγά-

QUOD ad res Asiae, Attalus dum adhuc esset hiems, magnum exerci-

exercitum coëgit: quum & Ariarathes & Mithridates ejus socii copias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submisissent. In his apparatibus dum occupatur Attalus, legati Romani veniunt: qui Regem Quadis convenerunt, & de omnibus rebus cum eo locuti, ad Prusiam rectâ sunt profecti. Eò ut ventum, voluntatem Senatus seriò illi declararunt. Prusias ex iis quæ imperabantur nonnulla facturum se pollicitus, de plerisque negabat. Itaque Romani legati pertinaciâ illius offensi, amicitiæ & societati ipsius renuntiarunt: atque extemplo omnes eo relicto ad Attalum pergere. Tum verò Prusias pœnitentia ductus, orans obsecransque legatos aliquandiu sequi: & quum nihil proficeret, domum reversus, in summa consilii inopia versari. Interim Romani Attalo auctores sunt, ut cum exercitu in regni finibus manens, ipse quidem bello neminem lacessat, sed urbes suas ac pagos ab injuria defendat. Ipsi in varias partes divisi, partim Romam properant, ad significandam Senatui Regis Prusiæ pertinaciam; partim in Joniæ regiones tendunt: quidam ad Hellespontum, & vicinos Byzantio tractus: quorum omnium unum idemque erat propositum; ut ab amicitia & societate Prusiæ homines revocarent: Attalo verò benevolentiam cunctorum conciliarent, & quibus possent cunque modis eum adjuvarent.

λας δυνάμεις· ἅτε καὶ τῶν περὶ Ἀριαράθην, καὶ τῶν Μιθριδάτην ἐξαπεσταλκότων αὐτῷ στρατιὰν ἱππικὴν καὶ πεζὴν κατὰ τὴν συμμαχίαν, ἧς ἡγεῖτο Δημήτριος Ἀριαράθου. ὄντος δὲ περὶ ταύτας αὐτοῦ τὰς κατασκευάς, ἧκον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ πρέσβεις· οἳ καὶ συμμίξαντες αὐτῷ περὶ Κάδους, καὶ κοινολογηθέντες περὶ τῶν πραγμάτων, ὥρμησαν πρὸς τὸν Προυσίαν. ἐπειδὴ δὲ συνέμιξαν, διεσάφουν αὐτῷ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου, μετὰ πολλῆς ἐπιστάσεως. ὁ δὲ Προυσίας ἔνια μὲν τῶν προστατορθέντων προσεδέχετο, τοῖς δὲ πλείστοις ἀντελέγετο· διόπερ οἱ Ῥωμαῖοι προσκόψαντες αὐτῷ, τήν τε φιλίαν ἀπείπαντο, καὶ τὴν συμμαχίαν, καὶ πάντες ἐξαυτῆς ἀπηλλάττοντο πάλιν ὡς τὸν Ἄτταλον. ὁ δὲ Προυσίας μετανοήσας, μέχρι μέν τινος ἐπηκολούθει λιπαρῶν· ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἤνυεν, ἀπαλλαγεὶς, ἐν ἀμηχανίαις ἦν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸν μὲν Ἄτταλον ἐκέλευον παραθήσοντα ἐπὶ τῆς αὐτοῦ χώρας μετὰ δυνάμεως, αὐτὸν μὲν μὴ κατάρχειν τοῦ πολέμου· ταῖς δὲ πόλεσι ταῖς αὐτοῦ, καὶ ταῖς κώμαις, τὴν ἀσφάλειαν παρασκευάζειν. αὐτοὶ δὲ μερίσαντες σφᾶς αὐτοὺς, οἱ μὲν ἔπλεον κατὰ σπουδὴν ἀπαγγέλλοντες τῇ συγκλήτῳ τὴν ἀπείθειαν τοῦ Προυσίου· τινὲς δὲ ἐπὶ τῆς Ἰωνίας ἐχωρίσθησαν· ἕτεροι δὲ ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ τοὺς κατὰ τὸ Βυζάντιον τόπους· μίαν ἔχοντες καὶ τὴν αὐτὴν πρόθεσιν ἅπαντες, ἀπὸ μὲν τῆς Προυσίου φιλίας καὶ συμμαχίας ἀποκαλεῖν τοὺς ἀνθρώπους, Ἀττάλῳ δὲ προσνέμειν τὴν εὔνοιαν καὶ συμμαχεῖν κατὰ δύναμιν.

ΡΛς'.

ΡΛϛʹ.

Διάλυσις πολέμου ὃν πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν οἱ περὶ Ἀριαράθην καὶ Ἄτταλον.

ΚΑΤΑ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀττάλου ἀδελφὸς Ἀθήναιος κατέπλευσε, ναυσὶ καταφράκτοις ὀγδοήκοντα· ὧν αἱ πέντε μὲν τριήρεις ἦσαν Ῥοδίων, τῶν ἀποσταλεισῶν εἰς τὸν Κρητικὸν πόλεμον· εἴκοσι δὲ Κυζικηνῶν· ἑπτὰ δὲ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι τῶν περὶ τὸν Ἄτταλον· αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν ἄλλων συμμάχων. Ποιησάμενος δὲ τὸν πλοῦν ἐφ' Ἑλλησπόντου, καὶ συνάψας ταῖς πόλεσι ταῖς ὑπὸ Προυσίαν ταττομέναις, ἀποβάσεις τε συνεχεῖς ἐποιεῖτο, καὶ κακῶς διετίθει τὴν χώραν. Ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν παρὰ τοῦ Προυσίου πρεσβευτῶν ἀνακεχωρηκότων, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄλλους ἀπέστειλεν, Ἄππιόν τε τὸν Κλαύδιον, καὶ Λεύκιον Ὄππιον, καὶ Αὖλον Ποστούμιον· οἳ καὶ παραγενόμενοι εἰς τὴν Ἀσίαν, διέλυσαν τὸν πόλεμον, εἰς τὰς τοιαύτας συνθήκας ἐπαναγκάσαντες τοὺς βασιλέας ἀμφοτέρους· ΩΣΤΕ ΠΑΡΑΧΡΗΜΑ ΜΕΝ, ΕΙΚΟΣΙ ΚΑΤΑΦΡΑΚΤΟΥΣ ΝΗΑΣ ΑΠΟΔΟΥΝΑΙ ΠΡΟΥΣΙΑΝ ΑΤΤΑΛΩι· ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑ ΔΕ ΤΑΛΑΝΤΑ ΚΑΤΕΝΕΓΚΕΙΝ, ΕΝ ΕΤΕΣΙΝ ΕΙΚΟΣΙ· ΤΗΝ ΔΕ ΧΩΡΑΝ ΑΜΦΟΤΕΡΟΥΣ ΕΧΕΙΝ, ΗΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΕΙΧΟΝ, ΟΤΕ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΝΕΒΑΙΝΟΝ· ΔΙΟΡΘΩΣΑΣΘΑΙ ΔΕ ΠΡΟΥΣΙΑΝ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΦΘΟΡΑΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΤΗΣ ΤΕ ΜΗΘΥΜΝΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΓΕΩΝ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΜΑΙΩΝ,

CXXXVI.

Belli quod inter se gerebant Ariarathes & Attalus Reges terminatio.

CIRCA idem tempus, Athenæus Attali frater classem adduxit navium tectarum octoginta; quarum quinque triremes Rhodiorum erant, quæ ad bellum Creticum fuerant missæ: viginti Cyzicenorum: septem & viginti Attali: reliquæ aliorum sociorum. Is directo cursu in Hellespontum, quoties aliquam prætervehéretur earum urbium quæ Prusiæ parebant, crebras escensiones faciens, agrum illarum populabatur. Senatus auditis legatis, qui à Prusia redierant, tres alios continuò misit, Appium Claudium, Lucium Oppium, & Aulum Postumium. Hi in Asiam ubi venerunt, bello finem imposuerunt; & ut Reges ambo in hujusmodi conditiones consentirent, pervicerunt. PRUSIAS UT ATTALO VIGINTI NAVES TECTAS CONFESTIM TRADAT: TALENTA QUINGENTA INTRA VIGINTI ANNORUM SPATIUM PENDAT. AGRUM UTERQUE UT POSSIDEAT, QUEM ANTE INCHOATUM HOC BELLUM OBTINEBAT. ITEM UT PRUSIAS DAMNA SARCIAT AGRIS ILLATA METHYMNÆORUM, ÆGIENSIUM, CUMÆORUM,

ET HERACLEOTARUM: CENTUMQUE ILLIS TALENTA SOLVAT. Hoc fœdere iſtis ſcripto, Attalus copias ſuas, & navales & terreſtres domum reduxit. Atque hoc modo ſingula ſunt eo bello geſta, quod Attali & Pruſiæ controverſia excitaverat.

CXXXVII.

Legatio Achæorum pro evocatis Romam.

EODEM fere tempore, quum Achæorum legati qui Romæ erant, in Curiam veniſſent, de iis qui ad cauſſam dicendam fuerant evocati, viſum Patribus, nihil movendum.

CXXXVIII.

Heraclidæ adventus in Urbem cum liberis Antiochi Regis.

Rhodiorum legatio ſuper bello cum Cretenſibus.

ADHUC æſtas erat, cum Romam Heraclides advenit, & Laodicen atque Alexandrum eò adduxit. Qui dum in Urbe commoratur, magnæ fortunæ ſpeciem oſtentavit, vafrè agens omnia, & conſultò tempus extrahens, ut Senatum ad ea quæ moliebatur flecteret. Venit etiam Romam Aſtymedes Rhodiorum legatus, quem & claſſis

ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙΩΤΩΝ· ΕΚΑΤΟΝ ΤΑΛΑΝΤΑ ΔΟΝΤΑ ΤΟΙΣ ΠΡΟΕΙΡΗΜΕΝΟΙΣ. Γεγραφεισῶν δὲ τούτοις τῶν συνθηκῶν, ἀπῆγον τὰς δυνάμεις εἰς τὴν οἰκείαν οἱ περὶ τὸν Ἄτταλον, τάς τε πεζικὰς καὶ τὰς ναυτικάς. Καὶ τὰ μὲν Ἀττάλου καὶ Προυσίου διαφορᾶς, τοιοῦτος τότε κατὰ μέρος χειρισμὸς ἐγενήθη τῶν πράξεων.

ΡΛΖ.

Ἀχαιῶν πρεσβεία ὑπὲρ τῶν ἀνακεκλημένων.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῇ Ῥώμῃ τῶν ἐκ τῆς Ἀχαΐας πρεσβευτῶν εἰσελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον περὶ τῶν ἀνακεκλημένων, ἔδοξε τῷ συνεδρίῳ μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

ΡΛΗ.

Ἡρακλείδου εἰς Ῥώμην ἄφιξις μετὰ τῶν Ἀντιόχου τέκνων.

Ῥοδίων πρεσβεία ὑπὲρ τοῦ πρὸς Κρῆτας πολέμου.

ΟΤΙ ὁ Ἡρακλείδης ἔτι τῆς θερείας ἀκμαζούσης, παρῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην ἄγων τὴν Λαοδίκην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. ποιούμενος δὲ τὴν παρεπιδημίαν μετὰ τερατείας ἅμα καὶ κακουργίας, ἐνεχρόνιζε κατασκευαζόμενος τὰ περὶ τὴν σύγκλητον. Καὶ Ἀστυμήδης ὁ Ῥόδιος πρεσβευτὴς ἅμα καὶ ναύαρχος καθεσταμένος, παρελθὼν ἐξαυτῆς εἰς τὴν σύγκλητον, διελέγετο περὶ τοῦ πο-

λίμου τῶν πρὸς Κρηταιεῖς. ἡ δὲ σύγκλητος προσέχουσα τῇ τούτου ἐπιμελείᾳ, παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλε τοὺς περὶ Κόϊντον λύσοντας τὸν πόλεμον.

ΡΛΘ.

Κρητῶν καὶ Ῥοδίων πρεσβεῖαι εἰς τοὺς Ἀχαιούς.

Ἀντιφάτου τοῦ Κρητικοῦ πρεσβευτοῦ ἔπαινος.

ΟΤΙ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον οἱ Κρηταιεῖς πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν πρὸς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ βοηθείας, τοὺς περὶ Ἀντιφάτην Τηλεμνάστου Γορτύνιον· παραπλησίως δὲ καὶ Ῥόδιοι τοὺς περὶ Θεοφάνην. οὔσης δὲ τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν ἐν Κορίνθῳ, καὶ διαλεγομένων τῶν πρεσβευτῶν ἑκατέρων ὑπὲρ τῆς βοηθείας, ἔρρεπον ταῖς γνώμαις οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἐπὶ τοὺς Ῥοδίους· ἐντρεπόμενοι καὶ τὸ τῆς πόλεως ἀξίωμα, καὶ τὴν ὅλην αἵρεσιν τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀνδρῶν. Εἰς ἃ βλέπων Ἀντιφάτης, ἐβουλήθη πάλιν εἰσπορευθῆναι. τοῦ δὲ στρατηγοῦ συγχωρήσαντος, ἐχρήσατο λόγοις βαρυτέροις ἢ κατὰ Κρῆτα καὶ σπουδαιοτέροις. καὶ γὰρ ἦν ὁ νεανίσκος οὐδαμῶς Κρητικὸς, ἀλλὰ πεφευγὼς τὴν Κρητικὴν ἀναγωγήν. διὸ καὶ συνέβαινε τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπιδέχεσθαι τὴν παρρησίαν αὐτοῦ, καὶ μᾶλλον ἔτι διὰ τὸ τὸν πατέρα τοῦ προειρημένου Τηλέμναστον, μετὰ πεντακοσίων Κρητῶν ἐλθόντα, συμπεπο-

præfectum fecerant. qui fine mora ad Senatum adiit, & de bello adverſus Cretenſes verba fecit. Patres eo audito, & re ſeriò cognita, extemplò Quintum legatum miſerunt ad finem bello imponendum.

CXXXIX.

Cretenſium & Rhodiorum legationes ad gentem Achæorum.

Antiphatis legati Cretici laus.

EODEM quoque tempore Cretenſes ad Achæorum gentem miſere legatos, in queis erat Antiphates Telemnaſti F. Gortynius, opem ſibi ferri petentes: miſerunt & Rhodii Theophanem. Tunc temporis Achæorum concilium Corinthi convenerat: ubi quum eſſet audita utraque legatio ad petenda auxilia miſſa: in Rhodios plerorumque propenſior voluntas fuit: quum partim ſplendor urbis & dignitas hominem moveret: partim civitatis illius inſtituta & ipſorum civium mores. Quæ quum animadverteret Antiphates, iterum venire in Curiam voluit; atque ut permiſſu Cos. eò venit, orationem habuit gravem & ſeriam, nec pro Cretenſis hominis captu. etenim hic juvenis Creticum nihil omnino ſapiebat, eratque penitus à perverſa inſtitutione Cretenſium alienus. propterea Achæis grata erat illius in dicendo libertas: eo quidem impenſiùs, quod pater ejus Telemnaſtus, tempore belli adverſus Nabidem geſti, auxiliaribus copiis quin-

quingentorum Cretensium adductis, magno usui illis fuerat. Nihilominus tamen etiam post auditam hujus orationem, manebant in sententia plerique, & opem Rhodiis ferendam esse censebant: donec surgeret Callicrates Leontesius, qui dixit; non licere Achæis absque Romanorum voluntate, neque bellum cuiquam inferre, neque auxilia ulli populo adversus quemcunque hostem submittere. hac ille oratione pervicit, ne quid omnino moveretur.

CXL.

Attali Eumenis filii, itemque Demetrii, Demetrii F. in Urbem adventus.

Quomodo Heraclides à Romano Senatu impetrarit, ut liceret Antiochi liberis in regnum patrium reverti.

QUUM plures legationes Romam venissent, primo omnium Attalo Eumenis Regis filio, Senatus est datus. Nam is puer admodum eo tempore Romam venerat, ut Senatui se commendaret, & amicitiam hospitiique jus, quod patri fuerat cum populo Romano, renovaret. Hic igitur à Senatu & paternis amicis singulari humanitate susceptus, accepto responso ex animi sui sententia, honoribusque affectus, qui puero id ætatis conveniebant, post paucos dies domum est reversus: omnibus Græciæ civitatibus per quas iter

λελμηκέναι τὸν πρὸς Νάβιν πόλεμον ἀξίως αὐτῆς· πάλιν διακούσαντες, οὐδὲν ἧττον ὁρμὴν εἶχον οἱ πολλοὶ τοῖς Ροδίοις βοηθεῖν, ἕως Καλλικράτης ὁ Λεοντήσιος ἀναστὰς, Οὐκ ἔφη δεῖν οὔτε πολεμεῖν οὐδενὶ χωρὶς τῆς Ρωμαίων γνώμης, οὔτε βοήθειαν πέμπειν οὐδενὶ κατ' οὐδενός. καὶ διὰ τούτων κατέσχε μένειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

ΡΜ.

Ἄφιξις εἰς Ῥώμην Ἀττάλου τε τοῦ Εὐμένους υἱοῦ, καὶ Δημητρίου τοῦ Δημητρίου.

Πῶς Ἡρακλείδης κάθοδον εἰς τὴν βασιλείαν τοῖς Ἀντιόχου τέκνοις παρὰ τῆς συγκλήτου διεπράξατο.

ΟΤΙ πρεσβειῶν διαφόρων παραγινομένων εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ σύγκλητος πρῶτον μὲν εἰσεκαλέσατο τὸν Εὐμένους τοῦ βασιλέως υἱὸν Ἄτταλον. παραγεγόνει γὰρ ἔτι παῖς ὢν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς Ῥώμην, χάριν τοῦ τῇ τε συγκλήτῳ συσταθῆναι, καὶ τὰς πατρικὰς ἀνανεώσασθαι φιλανθρωπίας καὶ ξενίας. Οὗτος μὲν οὖν φιλανθρωπίνως, ὑπό τε τῆς συγκλήτου, καὶ τῶν πατρικῶν φίλων ἀποδεχθεὶς, καὶ λαβὼν ἀποκρίσεις ἃς ἐβούλετο, καὶ τιμὰς ἁρμοζούσας τῇ καθ' αὐτὸν ἡλικίᾳ, μετά τινας ἡμέρας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκείαν· πασῶν αὐτὸν τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πό-

λεων ἐκτενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἀποδεξαμένων κατὰ τὴν ὁδόν. Ηκε δὲ καὶ Δημήτριος κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν. τυχὼν δὲ μετρίας ἀποδοχῆς ὡς παῖς, αὖθις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν οἰκείαν. Ο δ' Ηρακλείδης χρονίσας ἐν τῇ Ρώμῃ, παρῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Λαοδίκην, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. Πρῶτον μὲν οὖν ὁ νεανίσκος, ἐποιήσατό τινας μετρίους λόγους· ἠξίου δὲ Ρωμαίους μνησθῆναι τῆς πρὸς τὸν Αντίοχον, τὸν αὐτοῦ πατέρα, φιλίας καὶ συμμαχίας· μάλιστα δὲ συγκατασκευάζειν αὐτῷ τὴν βασιλείαν· εἰ δὲ μὴ, συγχωρῆσαι τὴν κάθοδον, καὶ μὴ κωλῦσαι τοὺς βουλομένους συμπράττειν αὐτῷ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς. ὁ δ' Ηρακλείδης παραλαβὼν τὸν λόγον, καὶ πολλήν τινα ποιησάμενος, Αντιόχου μὲν μνήμην ἐπ' ἀγαθῷ, Δημητρίου δὲ κατηγορίαν, εἰς τοῦτο κατέστρεψεν· ὅτι δεῖ συγχωρεῖν τὴν κάθοδον τῷ νεανίσκῳ καὶ τῇ Λαοδίκῃ, κατὰ τὸ δίκαιον, οὖσιν Αντιόχου τοῦ βασιλέως ἐκγόνοις κατὰ φύσιν. Τοῖς μὲν οὖν μετρίοις τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν ἤρεσκε τούτων· ἀλλὰ καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ δράματος ἐνενόουν, καὶ τὸν Ηρακλείδην ἐβδελύττοντο προφανῶς. οἱ δὲ πολλοί, τεθηρευμένοι διὰ τῆς Ηρακλείδου γοητείας, συγκατένευσαν ἐπὶ τὸ γράφειν δόγμα τοιοῦτον. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΥΙΟΙ, ΦΙΛΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΓΕΓΕΝΗΜΕΝΟΥ, ΕΠΕΛΘΟΝΤΕΣ ΕΠΙ ΤΗΝ ΣΥΓΚΛΗΤΟΝ, ΛΟΓΟΥΣ ΕΠΟΙΗΣΑΝΤΟ . . . .

faciebat, summo studio & magnificentia eum excipientibus. Adfuit ibidem per id tempus & Demetrius: qui modico paratu ut puer, exceptus, in patriam denuo se contulit. Heraclides verò diuturniore mora in urbe facta, in Curiam unâ cum Laodice & Alexandro venit. Ibi primò adolescens pauca est locutus: postulavitque ut meminissent Romani amicitiæ & societatis, quæ Antiocho parenti suo cum illis fuisset: deinde ut maximè quidem in recuperando suo regno se adjuvarent: sin id minus vellent, redire saltem sibi in Syriam permitterent, neque eos impedirent, qui ad paternum regnum obtinendum opem sibi ferre essent parati. Mox Heraclides sermonem excipere; & postquam laudes ac merita Antiochi pluribus exposuisset, adjecta criminatione Demetrii; postremò subjicere, æquum justumque esse, ut adolescentulo huic & Laodicæ, qui sunt legitima stirps Regis Antiochi, reditus in patriam concedatur. Sed eorum omnium quæ dicebat iste, nihil quicquam placebat sanæ mentis hominibus: qui & fictam eam esse commentitiamque fabulam intelligebant; & Heraclidem palàm abominabantur. At vulgus Senatorum quos præstigiis suis Heraclides sibi conciliaverat, in eam sententiam omnes consenserunt, ut hujusmodi Senatusconsultum scriberetur: QUOD ALEXANDER ET LAODICE REGIS F. F. QUI AMICUS SOCIUSQUE POP. R. FUIT, IN SENATU VERBA FECERUNT . . . .

SENATUS

SENATUS UT IN PATRIS REGNUM VELUT POSTLIMINIO REVERTERENTUR, IIS PERMISIT. ET FERRE IPSIS OPEM, UTI POSTULAVERUNT, DECREVIT. Hac arrepta occasione Heraclides, militem extemplo conducere, & multos viros illustres sibi adjungere. dein Ephesum ut venit, bellum quod moliebatur sedulo apparare cœpit.

Η ΔΕ ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ ΑΥΤΟΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΔΩΚΕΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΩΙΑΝ ΑΡΧΗΝ ΚΑΤΑΠΟΡΕΥΕΣΘΑΙ, ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΝ ΑΥΤΟΙΣ, ΩΣ ΗΞΙΟΥΝ, ΕΔΟΞΕΝ. Ὁ δ' Ἡρακλείδης ἐπιλαβόμενος τῆς ἀφορμῆς ταύτης, εὐθέως ἐξενολόγει, καὶ συνεκαλεῖτο τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν .... ἀφικόμενος δ' εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐγίνετο περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς προκειμένης ἐπιβολῆς.

CXLI.

Adventus Romam legatorum, quos partim populi socii ex Hispania miserant, partim Aranaca hostes.

Quomodo ubi Senatus bellum adversus Aranacas decresset, neq; Tribuni militum, neque legati, neque milites Romæ sunt reperti, præ pavore.

Quomodo Africanus posterior, juvenis quum esset ad bellum contra Aranacas sese ultro Coss. obtulerit, eosque magna difficultate expedierit.

CELTIBERI inducias pacti cum M. Claudio duce Romani exercitus, Romam suos legatos miserunt. deinde autem exspectantes responsum Senatus, quieti se continebant. At Marcus expeditione facta adversus Lusitanos, postquam urbem Ercobricam vi

ΡΜΑ.

Ἄφιξις εἰς Ῥώμην πρέσβεων παρά τε Βελλῶν καὶ Τίγγων τῶν συμμάχων, καὶ παρὰ Ἀρανάκων τῶν πολεμίων.

Πῶς ψηφισθέντος πολέμου κατὰ τῶν Ἀρανάκων, οὔτε χιλίαρχοι, οὐδὲ πρεσβευταί, οὔτε στρατιῶται ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπὸ τῆς πτοίας μετέχειν τῆς πείρας ἤθελον.

Πῶς ἀπορούσης τῆς συγκλήτου Πόπλιος Κορνήλιος Ἀφρικανὸς νέος ὢν τὴν κατ' Ἀρανάκων στρατείαν ἑκὼν ὑπεστήσατο.

ΟΤΙ ἐπειδὴ οἱ Κελτίβηρες ἀνοχὰς ποιησάμενοι πρὸς Μάρκον Κλαύδιον τὸν στρατηγὸν τῶν Ῥωμαίων, ἐξαπέστειλαν τὰς πρεσβείας εἰς τὴν Ῥώμην, αὐτοὶ μὲν ἡσυχίαν ἦγον, καραδοκοῦντες τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου. Μάρκος δὲ στρατεύσας εἰς τοὺς Λυσιτανούς, καὶ τὴν Ἐρκόβρικαν πόλιν κατὰ κράτος ἑλών,

ἐν Κορδύβῃ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. τῆς δὲ πρεσβείας εἰς τὴν Ῥώμην παραγενομένης, τοὺς μὲν παρὰ τῶν Βελλῶν καὶ Τίτθων ὅσοι τὰ Ῥωμαίων ᾑροῦντο, παρεδέξαντο πάντας εἰς τὴν πόλιν· τοὺς δὲ παρὰ τῶν Ἀρουάκων, πέραν τοῦ Τιβέριος ἐκέλευσαν καταστρατοπεδεύειν, διὰ τὸ πολεμίους ὑπάρχειν, ἕως βουλεύσωνται περὶ τῶν ὅλων. Γενομένου δὲ καιροῦ πρὸς ἔντευξιν, κατὰ πόλιν ὁ στρατηγὸς εἰσῆγε πρῶτον τοὺς συμμάχους· οἱ δὲ καίπερ ὄντες Βάρβαροι διετίθεντο λόγους, καὶ πάσας ἐξηκρίβουν ἐπειρῶντο τὰς διαφοράς, ὑποδεικνύντες, ὡς εἰ μὴ συστήσονται καὶ τεύξονται τῆς ἁρμοζούσης κολάσεως οἱ πεπολεμηκότες, παραυτίκα μὲν ἐπανελθόντων τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἐκ τῆς Ἰβηρίας, ἐκ χειρὸς προσεπιθήσουσι τὴν δίκην αὐτοῖς, ὡς προδόταις γεγονόσι· ταχὺ δὲ πάλιν αὐτοὶ κινήσουσι πραγμάτων ἀρχήν, ἐὰν ἀνεπιτίμητοι διαφύγωσιν ἐκ τῆς πρώτης ἀμαρτίας· ἑτοίμους δὲ πάντας πρὸς καινοτομίαν ποιήσουσι τοὺς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ὡς ἱκανοὶ γεγονότες ἀντίπαλοι Ῥωμαίοις. Διόπερ ἠξίουν ἢ μένειν τὰ στρατόπεδα κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ διαβαίνειν καθ' ἕκαστον ἔτος ὕπατον, ἐφεδρεύσοντα τοῖς συμμάχοις, καὶ κολάσοντα τὰς Ἀρουακῶν ἀδικίας· ἢ βουλομένους ἀπάγειν τὰς δυνάμεις, παραδειγματιστέον εἶναι τὴν τῶν προειρημένων ἐπανάστασιν, ἵνα μηδεὶς ἔτι ποιεῖν θαρρῇ τὸ παραπλήσιον τούτοις. Οἱ μὲν οὖν Βελλῶν καὶ Τίτθων συμμαχοῦντες Ῥωμαίοις, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια διελέχθησαν. Ἐπὶ δὲ τού-

cepisset, Cordubæ hiberna agebat. Romę verò post legatorum adventũ qui à Bellis & Tingis, partis Romanæ populis, mittebantur, ii omnes in urbem admissi: at quos Aranacæ mittebant, quod ea gens esset inimica; donec de tota illorum caussa deliberatum esset, à Patribus, ultra Tiberim tendere sunt jussi. dein ubi visum est commodùm dare eis Senatum, Cos. socios primum vocavit, separatim cujusque civitatis. illi etsi erant Barbari, orationem tamen habuerunt, qua de variis suorum generibus hominum & factionum inter suos enucleate disserebant; ostendebantque, nisi res in tuto collocarent Romani, & ab iis qui bellum cum ipsis gesserant, pœnas prout erant meriti exigerent, futurum omnino, ut simulac Romani exercitus Hispania excesserint, in se, tanquam patrię proditores, extemplo ab hostibus Romani nominis sæviatur. Nam si præterita maleficia impune ferrent, non multo post novas turbas ab iisdem iri excitatum: facileque eos effecturos ut ad res novandas omnes in Hispania cum ipsis conspirent, quod Romanæ potentiæ sustinendæ pares se præbuerint. orare igitur, ut vel retinerent in Hispania legiones, ad quas Consul quotannis mitteretur, qui præsidio foret sociis, & injurias Aranacarum reprimeret: aut si revocare exercitus vellent, plane faciendum illis esse, hos ut castigarent exempli caussa, ne posthac in mentem cuiquam veniat tale quid audere. Hæc & similia his apud Patres conscriptos Belli & Tingi, qui Romanorum sectam sequebantur sunt lo-

cuti. Secundum hos, legati hostium sunt introducti. Prodeunt igitur in medium Aranacæ, demissa atque humili in speciem oratione utentes; cæterùm animos præ se ferentes, nondum fractos,& qui verbis similes nequaquam essent Nam & incertos Fortunæ casus sæpe commemorabant; & temporum pugnas ita ancipiti Marte pugnatas significabant, ut existimandum relinquerent, superiores se è præliis discessisse: postremò summam suæ legationis hanc esse; si mulctæ nomine pro admissa culpa aliquid certi sibi imperaretur, facturos imperata; id verò ubi fecissent, fœdus restitui sibi postulabant, quod Cos. Tiberio, cum Senatu icerant. Patres audita utraque hac legatione, eos acciverunt quos Marcellus miserat. quos quum ad pacem proniores esse cernerent, & Consulem hostium petitioni potius favere, quam sociorum, responsum Aranacis, pariter & sociis dederunt; Ambos in Hispania voluntatem Senatus à Marcello esse intellecturos. Iidem tamen rati vera esse ac Reip. conducibilia, quæ dixerant socii; & Aranacas quidem ingentes admodum animos fovere, Marcellum verò bellum metu refugere: legatis suis arcana dederunt mandata, ut bellum fortiter atque ut Romanos decebat, gererent. decreta autem continuatione belli, quia virtuti Marcelli diffidebant, ante omnia de mittendo alio duce cogitarunt: jam enim novi Coss. inierant Aulus Postumius, & Lu-

τοις εἰσῆγον τοὺς παρὰ τῶν πολεμίων. οἱ δ' Ἀρανάκαι παρελθόντες, κατὰ μὲν τὴν ὑπόκρισιν ἐχρῶντο τοῖς λόγοις, ὑποπεπτωκότως καὶ ταπεινῶς· τῇ γε μὴν προαιρέσει ὡς διέφαινον, οὐκ εἴκουσι τοῖς λόγοις, οὐδ' ἡττωμένῃ. Καὶ γὰρ τὰ τῆς τύχης ἄδηλα πολλάκις ὑπεδείκνυον, καὶ τὰς προγεγενημένας μάχας ἀμφιδηρίτους ποιοῦντες ἐν πᾶσι ταῖς ἐμφάσεσι ἀπέλιπον, ὡς ἐπικυδεστέραν αὐτῶν γεγονότων. τέλος δ' εἶναι τῶν λόγων· εἰ μὲν τι δεῖ ῥητὸν πρόστιμον ὑπομένειν τῆς ἀγνοίας, ἀναδέχεσθαι τοῦτο ἔφασαν. τελεσθέντος δὲ τοῦ προστάγματος, ἐπαναγαγεῖν ἠξίουν ἐπὶ τὰς κατὰ Τιβέριον ὁμολογίας αὐτοῖς γενομένας πρὸς τὴν σύγκλητον. Οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ διακούσαντες ἀμφοτέρων, εἰσάγουσι τοὺς παρὰ τοῦ Μαρκέλλου πρέσβεις. θεωροῦντες δὲ καὶ τούτους ῥέποντας ἐπὶ τὴν διάλυσιν, καὶ τὸν στρατηγὸν προσνέμοντα τὴν αὐτοῦ γνώμην τοῖς πολεμίοις, μᾶλλον ἢ τοῖς συμμάχοις· τοῖς μὲν Ἀρανάκαις ἔδωκαν καὶ τοῖς συμμάχοις ἀπόκρισιν, ὅτι Μάρκελλος ἀμφοτέροις ἐν Ἰβηρίᾳ διασαφήσει τὴν τῆς συγκλήτου γνώμην. αὐτοὶ δὲ νομίσαντες τοὺς συμμάχους ἀληθῆ καὶ συμφέροντα σφίσι λέγειν, τοὺς δὲ Ἀρανάκας ἀκμὴν μεγαλοφρονεῖν, τὸν δὲ στρατηγὸν ὑποδειλιᾶν τὸν πόλεμον· ἐντολὰς ἔδωκαν δι' ἀπορρήτων τοῖς παρ' ἑαυτῶν πρεσβευταῖς, πολεμεῖν γενναίως, καὶ τῆς πατρίδος ἀξίως. Ἐπειδὴ δὲ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο κατὰ γνώμην, πρῶτον μὲν τῷ Μαρκέλλῳ διαπιστήσαντες, ἕτερον στρατηγὸν ἔμελλον διαπέμπειν εἰς τὴν Ἰβηρίαν· ἤδη γὰρ ἔτυχον ὕπατοι τότε καθεσταμένοι, καὶ τὰς ἀρχὰς παρειληφότες, Αὖλος Ποστούμιος, καὶ

Λεύκιος Λικίνιος Λεύκολλος· ἔπειτα περὶ τὰς παρασκευὰς ἐγίνοντο φιλοτίμως καὶ μεγαλομερῶς· νομίζοντες διὰ ταύτης τῆς πράξεως κριθήσεσθαι τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν. Κρατηθέντων μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν, πάντας ὑπέλαβον σφίσι ποιήσειν τὸ προσταττόμενον· ἀποστρεψαμένων δὲ τὸν ἐνεστῶτα φόβον, οὐ μόνον Αραυάκας καταθαρρήσειν . . . . . . Ὅσῳ δὲ φιλοτιμότερον ἡ σύγκλητος διέκειτο πρὸς τὸν πόλεμον, τοσούτῳ σφίσι τὰ πράγματα ἀπέβαινε παραδοξότερα. Τοῦ μὲν γὰρ Κοΐντου τοῦ τὸν πρότερον ἐνιαυτὸν στρατηγήσαντος ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευσαμένων, ἠγγελκότων εἰς τὴν Ῥώμην, τήν τε συνέχειαν τῶν ἐκ παρατάξεως κινδύνων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων, καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Κελτιβήρων· τοῦ δὲ Μαρκέλλου προφανῶς ἀποδειλιῶντος τὸν πόλεμον, ἐνέπεσέ τις πτοία τοῖς νέοις παράλογος, οἵαν οὐκ ἔφασαν οἱ πρεσβῦται γεγενημένην πρότερον. εἰς γὰρ τοῦτο προὔβη τὰ τῆς ἀποδειλίας, ὥστε μήτε χιλιάρχους προσαποδύεσθαι πρὸς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἱκανούς, ἀλλ' ἐλλείπειν τὰς χώρας· τὸ πρότερον εἰθισμένων πολλαπλασίων προσαποδύεσθαι τῶν καθηκόντων· μήτε τοὺς εἰσφερομένους ὑπὸ τῶν ὑπάτων πρεσβευτὰς ὑπακούειν, οὓς ἔδει πορεύεσθαι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ· τὸ δὲ μέγιστον, τοὺς νέους διακλίνειν τὰς καταγραφάς, καὶ τοιαύτας πορίζεσθαι προφάσεις, ἃς λέγειν μὲν αἰσχρὸν ἦν, ἐξετάζειν δ' ἀπρεπές, ἐπιτιμᾶν δ' ἀδύνατον. τέλος δὲ καὶ τῆς συγκλήτου καὶ

cius Licinius Lucullus. Secundum hæc ad belli apparatus se converterunt, summo adhibito studio, ut omnium rerum ingens suppeteret copia: quòd existimarent bello Hispaniensi finem ea expeditione iri impositum. Nam semel subactis hostibus, omnes imperata facturos rebantur: sin contra evitatum ab iis esset belli hujus periculum, non Aranacas dumtaxat, verùm omnes reliquos populos rebellaturos. Quò autem vehementius in hujus belli curam Senatus incumbebat, eò majori fuit admirationi quod tunc accidit. Quum enim Quintus, qui anno superiore rem bellicam in Hispania administraverat, & qui sub illo stipendia fecerant, Romam renuntiassent, assidue fuisse acie instructa pugnandum; quàm multi in iis præliis essent occisi; quanta Celtiberorum virtus extitisset: præterea Marcello belli hujus metum palàm profitente; ejusmodi pavor juniorum mentes incessit, ut nihil simile unquam accidisse seniores affirmarent. Tantus enim terror animos hominum occupavit, ut neque Tribuni quot erat opus magistratibus nomina darent; qui prius solebant multo plures quam quibus opus esset, sese offerre: neque legati quos unà cum belli duce oportebat proficisci, delecti à Consulibus conditionem acciperent: & quod maximum erat, juniores ad nomina non responderent: sed eas excusationes comminiscerentur, quarum meminisse turpe erat, examinare indecorum, pœna afficere nefas. Tandem, quum neque Senatus neque magistratus

habe-

haberent quò se verterent, neque scirent quem finem juvenes facturi essent impudentiæ; (nam hoc verbo coacti sunt propter rei novitatem uti;) Pub. Cornelius Africanus, ætate juvenis, sed qui belli suasor fuerat, adolescens probitatis & temperantiæ laude insignis; verùm cui laus bellica adhuc deerat: quum cerneret in quantis angustiis Patres versarentur, surgit è medio, dixitque: sive Tribunum, sive legatum vellent se mittere in Hispaniam cum consulibus, in potestate Senatus se futurum; ad utrumque enim esse paratum: etsi, inquiebat, si mei privatim commodi rationem habeam, profectio in Macedoniam, tum ad securitatem, tum ad utilitatem potior mihi fuerit: (eo siquidem tempore Macedones nominatim Scipionem poscebant ad disceptandas controversias, quas inter se habebant:) sed me, ajebat Scipio, tempora Reip. magis movent, quæ veræ laudis cupidos in Hispaniam vocant. Quum mira esset omnibus visa Scipionis oratio, qua suam Reip. operam offerebat, & propter ætatem & propter aliorum cunctationem, ac metum; repente omnes adolescentem complecti, atque laudare: quod etiam die sequenti impensiùs adhuc fecerunt. Nam qui meticulosi prius apparuerant, metuentes jam, ne comparati cum Scipione ignominiam reportarent, partim legatos se cum belli ducibus profecturos ultro sunt professi: partim militiæ catervatim & per sodalitates nomina dabant.

τῶν ἀρχόντων ἐν ἀμηχανίᾳ ὄντων, τί τὸ πέρας ἔσται τῆς τῶν νέων αἰσχυντίας (τούτῳ γὰρ ἠναγκάζοντο χρῆσθαι τῷ ῥήματι διὰ τὰ συμβαίνοντα·) Πόπλιος Κορνήλιος Ἀφρικανὸς, νέος μὲν ὤν, δοκῶν δὲ σύμβουλος γεγονέναι τοῦ πολέμου, ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ καὶ σωφροσύνῃ δόξαν ὁμολογουμένην πεποιημένος, τῆς δὲ ἐπ' ἀνδρείας φήμης προσδεόμενος· θεωρῶν τὴν σύγκλητον ἀπορουμένην, ἀναστὰς εἶπεν, εἴτε χιλίαρχον, εἴτε πρεσβευτὴν, πέμπειν αὐτὸν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, μετὰ τῶν ὑπάτων, ἐξεῖναι· πρὸς ἀμφότερα γὰρ ἑτοίμως ἔχειν. καίτοιγ' ἔφη κατ' ἰδίαν μὲν αὐτῷ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἔξοδον, ἅμα μὲν ἀσφαλεστέραν εἶναι ..... (συνέβαινε γὰρ τότε τοὺς Μακεδόνας ἐπ' ὀνόματος καλεῖν τὸν Σκηπίωνα, διαλύσοντα τὰς ἐν αὐτοῖς στάσεις·) ἀλλὰ τοὺς τῆς πατρίδος καιροὺς ἔφη κατεπείγειν μᾶλλον, καὶ καλεῖν εἰς τὴν Ἰβηρίαν τοὺς ἀληθινῶς φιλοδοξοῦντας. πᾶσι δὲ παραδόξου φανείσης τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην εὐλάβειαν· παραυτίκα μὲν ἀθρόως συνέβη μεγάλην ἀποδοχὴν γενέσθαι τοῦ Σκηπίωνος· ἔτι δὲ μᾶλλον τῆς ἑξῆς ἡμέρας. Οἱ γὰρ πρότερον ἀποδειλιῶντες, ἐκτρεπόμενοι τὸν ἐκ παραθέσεως ἔλεγχον, οἱ μὲν πρεσβεύσειν ἐθελοντὴν ἐπηγγέλλοντο τοῖς στρατηγοῖς· οἱ δὲ πρὸς τὰς στρατιωτικὰς καταγραφὰς συνετρέχοντο, κατὰ συστρέμματα καὶ συνηθείας.

ΡΜΒ.

Καταρχὴ τοῦ πρὸς Καρχηδονίους τρίτου πολέμου.

Πῶς οἱ Καρχηδόνιοι ἀπειλούντων τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν Ἰτυκαίων τὰ αὑτῶν τῇ συγκλήτῳ ἐπιτρεψάντων, ὁλοσχερῶς περιστάσης αὐτοὺς ἀμηχανίας, τέλος καὶ αὐτοὶ ἔδωκαν αὐτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπήν.

Τί δύναται παρὰ Ῥωμαίοις, τὸ ΔΟΥΝΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ.

Τὰ συμβάντα τοῖς Καρχηδονίοις μετὰ τὸ δοῦναι αὐτούς.

ΟΤΙ τῶν Καρχηδονίων πάλαι βουλευομένων περὶ τοῦ πῶς ἀπαντῆσαι δεῖ πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀπόκρισιν, καὶ τῶν Ἰτυκαίων ὑποτεμομένων τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ἑαυτῶν παραδόντων πόλιν, ὁλοσχερὴς ἀμηχανία περιέστη τοὺς ἀνθρώπους. Μιᾶς γὰρ ἐλπίδος ἔτι φαινομένης αὐτοῖς, εἰ συγκαταβαῖεν εἰς τὸ δοῦναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὐτῶν, διότι πάντως εὐδοκεῖν ποιήσουσι τοὺς Ῥωμαίους, διὰ τὸ μηδ' ἐν ταῖς μεγίσταις περιστάσεσι καταπολεμηθέντας, καὶ πρὸς τοῖς τείχεσι τῶν πολεμίων ὑπαρχόντων, μηδέποτε τὴν ἐπιτροπὴν δεδωκέναι τῆς πατρίδος· καὶ ταύτης τῆς ἐπινοίας τὸν καρπὸν ἀπέβαλον, προκατα-

CXLII.

Principium belli Punici tertii.

Quomodo Carthaginienses, Romanis adversus ipsos iratis postquam Uticenses sese in fidem Po. Rom. dedidissent; ad summam consilii inopiam redacti, tandem ipsi quoque facere idem fuerint coacti.

Quam vim habeat apud Romanos DEDERE SE IN FIDEM.

Quæ Carthaginiensibus acciderunt, postquam sese Romanis dediderunt.

QUUM Carthaginienses post acceptum Romanorum responsum, quid facto esset opus dudum deliberassent, & excogitati ab ipsis consilii gratiam Uticenses præripuissent, tradita maturè urbe sua in Romanorum potestatem; prorsus quò se verterent, aut quam ad salutem inirent viam nesciebant. Nam illi quidem spem sibì superesse hanc unicam existimabant, si eò descenderent, ut liberum de se arbitrium Romanis permitterent: sic enim illis se omnino satisfacturos: quando superioribus temporibus, ne tum quidem cum bello victi extremam periculi aleam subiissent, atque adeo pro mœnibus hostis esset, adduci unquam potuerant, ut patriam Romanis dederent. Sed hujus quoque consilii fructum occuparant

parant Uticenses, atque illis ademerant: nam si vel maximè eorum quos diximus exemplum sequerentur, nihil tamen novi neque miri eos fecisse, Romani erant existimaturi. Veruntamen quoniam duorum malorum alterum erat eligendum; ut vel bellum fortiter sustinerent, vel potestati alienæ se suaque permitterent: post multas in Senatu dictas arcanò sententias, legatos decreverunt qui suo arbitrio Reip. consulerent; eosque cum his mandatis proficisci jusserunt, ut præsentis status ratione habita, ea facerent quæ è Rep. esse viderentur. Hanc legationem obierunt Giscon, qui Strytanus dictus, Hamilcar, Misdes, Gillicas, & Mago. Venerunt igitur Romam hi Carthaginiensium legati: qui bellum decretum invenerunt, & duces cum exercitibus jam profectos. Itaque quum tempus ad deliberandum res nullum darent, arbitrio Romanorum se suaque omnia permiserunt. Quam vim hoc habeat PERMITTERE ARBITRIO, diximus quidem jam antè: sed breviter heic quoque repetendum. Nam qui Pop. Rom. arbitrio se suaque permittunt, ii agrum primo illis dant omnem quem habent, & urbes quæcunque sunt in illo: ad hæc viros pariter & fœminas, quotquot in agro fuerint; amnes, portus, sacra, monumenta denique: ita ut omnium domini fiant Romani: ipsi vero qui se permittunt, omnium omnino rerum dominium amittant. Postquam Carthaginienses hanc pactionem fecerunt, accitis mox in Curiam, exposuit Consul

ληφθέντες ὑπὸ τῶν Ἰτυκαίων· οὐδὲν γὰρ ξένον, οὐδὲ παράδοξον ἔμελλε φανήσεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις, εἰ ταυτὸν ποιήσαιεν τοῖς προειρημένοις. Οὐ μὴν κακῶν αἱρέσεως καταλειπομένης, ἢ τὸν πόλεμον ἀναδέχεσθαι γενναίως, ἢ διδόναι τὴν ἐπιτροπὴν περὶ τῶν καθ' αὑτούς, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐν τῷ συνεδρίῳ δι' ἀπορρήτων ποιησάμενοι λόγους, κατέστησαν πρεσβευτὰς αὐτοκράτορας, καὶ τούτους ἐξαπέστελλον· δόντες ἐξουσίαν, βλέποντας πρὸς τὰ παρόντα πράττειν τὸ δοκοῦν συμφέρειν τῇ πατρίδι. ἦσαν δὲ πρεσβεύοντες Γίσκων, Στρυτανὸς ἐπικαλούμενος, Ἀμίλχας, Μίσδης, Γιλλίκας, Μάγων. Ἧκον δὲ οἱ πρέσβεις παρὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς Ῥώμην· καὶ καταλαβόντες πόλεμον δεδογμένον, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ὡρμηκότας μετὰ τῶν δυνάμεων, οὐκ ἔτι διδόντων βουλὴν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, ἔδωκαν τὴν ἐπιτροπὴν περὶ αὐτῶν. Περὶ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς, εἴρηται μὲν ἡμῖν καὶ πρότερον· ἀναγκαῖον δ' ἔστι καὶ νῦν ὑπομνῆσαι κεφαλαιωδῶς. Οἱ γὰρ διδόντες αὑτοὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπιτροπὴν, διδόασι πρῶτον μὲν χώραν τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς, καὶ πόλεις τὰς ἐν ταύτῃ· σὺν δὲ τούτοις ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τοὺς ὑπάρχοντας ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ταῖς πόλεσιν ἅπαντας· ὁμοίως ποταμοὺς, λιμένας, ἱερὰ, τάφους συλλήβδην· ὥστε πάντων εἶναι κυρίους Ῥωμαίους· αὐτοὺς δὲ τοὺς διδόντας ἁπλῶς, μηκέτι μηδενός. Γενομένης δὲ τῆς ἀνθομολογήσεως τοιαύτης ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, καὶ μετ' ὀλίγον εἰσκληθέντων αὐτῶν εἰς τὸ συνέδριον, ἔλεγεν ὁ στρατηγὸς τὴν τῆς

συγκλή-

συγκλήτου γνώμην. Ὅτι καλῶς αὐτῶν βεβουλευμένων, δίδωσιν αὐτοῖς ἡ σύγκλητος, τήν τ' ἐλευθερίαν, καὶ τοὺς νόμους, ἔτι δὲ τὴν χώραν ἅπασαν, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων κτῆσιν, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ταῦτ' ἀκούσαντες, ἐχάρησαν· δόξαντες ὡς ἐν κακοῖς αἱρέσει, καλῶς σφίσι κεχρῆσθαι τὴν σύγκλητον· ἅτε τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ μεγίστων αὐτοῖς συγκεχωρημένων. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ στρατηγοῦ διασαφοῦντος, διότι τεύξονται τούτων, ἐὰν τριακοσίους ὁμήρους εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐκπέμψωσιν, ἐν τριάκονθ' ἡμέραις, τοὺς υἱοὺς τῶν ἐκ συγκλήτου καὶ τῆς γερουσίας, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ὑπάτων παραγγελλομένοις πειθαρχήσωσιν· ἐπὶ ποσὸν ἠπόρησαν, ποῖα διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς ἔσται παραγγελλόμενα· πλὴν τότε γε ἐξ αὐτῆς ὥρμησαν, σπεύδοντες ἀναγγεῖλαι τῇ πατρίδι περὶ τούτων. Παραγενόμενοι δ' εἰς τὴν Καρχηδόνα, διεσάφουν τοῖς πολίταις τὰ κατὰ μέρος. οἱ δὲ διακούσαντες, τἄλλα μὲν ἐνδεχομένως ἐνόμιζον βεβουλεῦσθαι τοὺς πρεσβευτάς· περὶ δὲ πόλεων μὴ γεγονέναι μνείαν, εἰς μεγάλην ἐπίστασιν αὐτοὺς ἦγε, καὶ πολλὴν ἀμηχανίαν. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ φασὶ Μάγωνα τὸν Βρέττιον χρήσασθαι λόγοις ἀνδρώδεσι καὶ πραγματικοῖς. Δύο γάρ, ὡς ἔοικε, καιροὺς ἔφασκεν εἶναι τοῦ βουλεύσασθαι περὶ σφῶν καὶ τῆς πατρίδος· ὧν τὸν μὲν ἤδη παρεῖσθαι· δεῖν γὰρ οὐ μὰ Δία νῦν διαπορεῖν, τί διὰ τῶν ὑπάτων αὐτοῖς παραγγελθήσεται, καὶ διὰ τί περὶ πόλεων οὐδεμίαν ἐποιήσατο μνείαν ἡ σύγκλητος· ἀλλὰ καθ' ὃν καιρὸν ἐδίδοσαν τὴν ἐπιτροπήν· δόντες

Senatus sententiam. Quod rectam consilii viam iniissent, concedere illis Patres libertatem, leges suas, & agrum insuper omnem, & omnium aliorum bonorum possessionem, quę ad Remp. aut ad privatos pertineret. his auditis lætari Carthaginienses: quod putarent clementer secum, ut in malis, Senatum agere; qui maxima quæque & summè necessaria sibi concederet. Postea adjiciente Cos. ista eos esse impetraturos, si intra dies triginta obsides trecentos Lilybæum miserint, senatorum aut seniorum liberos: & ea fecerint quæ Coss. imperarent: dubitatum aliquandiu est à legatis, cujusmodi futura essent, quæ Consules imperarent. Cæterum ex urbe profecti extemplo sunt, ut de iis quæ gesta fuerant nuntium in patriam afferrent. Carthaginem ut ventum, omnia ordine civibus exposuerunt. Qui iis auditis, cætera sic satis commode à legatis fuisse administrata existimantes; quod tamen urbium nulla esset mentio facta, caussam vehementer requirebant; eaque res mirifice anxios & sollicitos illos habebat. Fama est, Magonem Bretium illo tempore oratione usum & forti & prudente: quum diceret, duo tempora Carthaginienses habuisse ad deliberandum de sua & patriæ salute: quorum alterum esset ab iis prætermissum: nam quærendi quidnam Consules essent imperaturi, & cur nullam Senatus urbium fecerit mentionem, non mehercule tempus jam esse; verùm tunc fuisse, cum arbitrio Romanorum sese permitterent.

Nunc

Nunc postquam id fecissent, certò statuere eos debere, omnia quæ forent imperata facienda esse, nisi quid plane superbum, & inopinatum imperaretur. id enim si eveniret, denuò fore ipsis deliberandum; num ditioni suæ illatum bellum sustinere, & quæcunque manare ab eo mala solent, vellent tolerare: an potius adventum hostium horrentes, quæcunque forent imperata ultro facerent. Quum omnes præsentis belli metu, & propter incerta casuum, ad parendum Romanis inclinarent, decretum est, Lilybæum obsides esse mittendos. Confestim igitur trecentos è juventute delectos, mittunt; non sine magnis ejulatibus & lacrymis; ut pote quum necessarii & cognati sui quemque illorum prosequerentur: maximeque propter mulieres miserabilis ejus spectaculi facies erat. Posteaquam Lilybæum obsides appulerunt, Consules illos Q. Fabio Maximo tradiderunt: quoniam illo tempore Siciliam ex Prætura nactus Fabius regebat. qui eos Romam tutò curavit deferendos; ubi fuerunt simul omnes in unum è navalibus conclusi. Et obsides quidem hoc pacto collocati ibi sunt: duces verò interim exercitus ad Uticæ promontorium classem appellunt: quod ubi Carthaginem fuit nuntiatum, suspensi omnium civium animi, pleni metus propter exspectationis incertitudinem, fuerunt. visum tamen illis faciendum, ut legatos mitterent, quæsituros à Consulibus, quid facto opus esset; illisque nuntiaturos, Carthaginienses paratos esse

δὲ, σαφῶς γινώσκειν διότι πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἐπιδεκτέον ἐστὶν, ἐὰν μὴ τελέως ὑπερήφανον ᾖ, καὶ παρὰ τὴν προσδοκίαν· εἰ δὲ μὴ, τότε πάλιν βουλεύεσθαι, πότερα δεῖ προσδέχεσθαι τὸν πόλεμον εἰς τὴν χώραν, καὶ πάσχειν ὅ, τι ποτ' ἂν οὗτος ἐπιφέρῃ τῶν δεινῶν· ἢ κατοῤῥωδήσαντας τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, ἐθελοντὴν ἀναδέχεσθαι πᾶν τὸ προσταττόμενον. Πάντων δὲ διὰ τὸν ἐφεστῶτα πόλεμον, καὶ διὰ τὸ τῆς προσδοκίας ἄδηλον, φερομένων ἐπὶ τὸ πειθαρχεῖν τοῖς παραγγελλομένοις, ἔδοξε πέμπειν τοὺς ὁμήρους εἰς τὸ Λιλύβαιον· καὶ παραυτίκα καταλέξαντες τριακοσίους τῶν νέων, ἐξέπεμπον μετὰ μεγάλης οἰμωγῆς καὶ δακρύων· ἅτε προπεμπόντων ἕκαστον τῶν ἀναγκαίων καὶ συγγενῶν· καὶ μάλιστα τῶν γυναικῶν ἐκκαιουσῶν τὴν τοιαύτην διάθεσιν. Ἐπεὶ δὲ κατέπλευσαν εἰς τὸ Λιλύβαιον, οἱ μὲν ἐξαυτῆς παρεδόθησαν διὰ τῶν ὑπάτων Κοΐντῳ Φαβίῳ Μαξίμῳ· συνέβαινε γὰρ τοῦτον ἐπὶ τῆς Σικελίας τετάχθαι στρατηγὸν τότε· δι' οὗ παρακομισθέντες ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ῥώμην, συνεκλείσθησαν ὁμοῦ πάντες εἰς τὸ τῆς * ἑκκαιδεκήτου νεώριον. Καὶ τῶν μὲν ὁμήρων ἐκεῖσε ὑπαρχόντων, οἱ στρατηγοὶ κατήχθησαν εἰς τὴν τῆς Ἰτύκης ἄκραν. Τούτων δὲ προσπεπτωκότων τοῖς Καρχηδονίοις, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις διὰ τὴν ἀδηλότητα τῶν προσδοκωμένων. οὐ μὴν ἀλλ' ἔδοξεν αὐτοῖς πρεσβευτὰς πέμπειν τοὺς πευσομένους τῶν ὑπάτων τί δεῖ ποιεῖν, καὶ διασαφήσοντας ὅτι πρὸς πᾶν τὸ

παραγ-

παραγγελλόμενον, ἕτοιμοι πάντες εἰσίν. τῶν δὲ πρεσβευτῶν ἀφιγμένων εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων παρεμβολήν, καὶ τοῦ συνεδρίου συναχθέντος, εἰσελθόντες οἱ πρέσβεις διελέγοντο κατὰ τὰς ἐντολάς. ὁ δὲ πρεσβύτερος τῶν ὑπάτων ἐπαινέσας αὐτῶν τὴν πρόθεσιν καὶ προαίρεσιν, ἐκέλευε παραδιδόναι τά τε ὅπλα καὶ τὰ βέλη πάντα χωρὶς δόλου καὶ ἀπάτης. οἱ δὲ πρέσβεις ποιήσειν μὲν ἔφασαν τὸ παραγγελλόμενον, σκοπεῖν δ' αὐτοὺς ἠξίουν τὸ συμβησόμενον, ἐὰν αὐτοὶ μὲν παραχωρήσωσι τῶν ὅπλων, ἐκεῖνοι δὲ λαβόντες, ἀποπλεύσωσιν. ὅμως ταῦτα ἔδωκαν.

Ἐκ τοῦ ΛΓ λόγου.

quæcunque forent imperata facere. Postquam legati in castra Romanorum venissent, & in concilio mandata quæ acceperant exposuissent: major natu è Consulibus laudato ipsorum consilio & voluntate, arma telaque omnia sine dolo & fallaciis tradere eos jussit. legati facturos se quidem imperata responderunt; orare tamen Romanos, cogitarent etiam atque etiam, quid esset futurum, si Carthaginienses tradidissent arma, ipsique in discessu illa exportarent. hæc tamen mox tradiderunt.

Ex Historia XXXIII.

ΡΜΓ.

Καταρχὴ τῆς μετὰ ταῦτα γενομένης Ῥωμαίοις διαφορᾶς ὁλοσχεροῦς πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος.

ΟΤΙ παραγενομένων ἐκ Πελοποννήσου τῶν περὶ τὸν Αὐρήλιον πρεσβευτῶν, καὶ διασαφούντων τὰ συμβεβηκότα περὶ αὐτούς, ὅτι παρ' ὀλίγον τοῖς ὅλοις ἐκινδύνευσαν, καὶ λεγόντων μετ' αὐξήσεως καὶ κακολογίας· οὐ γὰρ ὡς κατὰ περιπέτειαν ἐπ' αὐτοὺς ἥκοντος τοῦ δεινοῦ διεσάφουν· ἀλλ' ὡς κατὰ πρόθεσιν ὡρμηκότων τῶν Ἀχαιῶν, ἐπὶ τῷ παραδειγματίζειν αὐτούς· ἡ σύγκλητος ἠγανάκτησεν μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ὡς οὐδέποτε· καὶ παραχρῆμα πρεσβευτὰς κατέστησε τοὺς περὶ τὸν Ἰούλιον· καὶ τούτους

CXLIII.

Principium simultatum & odii quod postea Romani conceperunt adversus gentem Achæorum.

QUUM ea legatio cujus princeps fuerat Aurelius Romam è Peloponneso rediisset, & quæ sibi accidissent, renuntiasset; quàm prope esset factum, ut & vitæ & omnium rerum periculum adirent: atque eam rem ipsi verborum inusitata atrocitate auxissent: (neque enim sic illa narrabant, ut casu in tantum periculum incidisse videri possent: sed quasi certo consilio eos invasissent Achæi, ut exemplum in ipsos statuerent:) indignari Senatus, ut si unquam aliâs: & statim legationem decernere: cujus princeps Julius fuit. mox cum hujusmodi mandatis

datis ii legati sunt missi: leviter ac moderatè ut increparent Achæos, & de injuria accepta cum iis expostularent: magis tamen ut eos cohortarentur, ne pessimorum consiliorum auctoribus aureis præberent: neve alienari se à populi Rom. amicitia per imprudentiam sinerent. adhuc tempus esse emendandi quod peccatum fuisset; si auctores sceleris culpam præstare cogerent. Ex quibus constare liquidò potuit unicuique, ne illa quidem mandata quæ Aurelio data fuerant, eò spectasse, ut gentis Achæorum dissiparetur concilium: sed ut pavore terroreque injecto pervicaciam & odium Romani nominis castigarent. Erant qui existimarent, simulatè hæc agi à Romanis; quod manente adhuc Carthagine nondum ei bello finis erat impositus. sed aliter omnino res habuit. nam quia Achęorum gentem dudum in amicitiam suam receperant, plusque in ea fidei esse credebant, quàm in ullo alio Græciæ populo, concussis armis terrere eos decreverant, quòd spiritus supra quàm par esset attollerent: bellum vero suscipere, aut omnino illos inimicare nullo modo volebant.

CXLIV.

Sexti legati Romanorum in Achaiam adventus.

Romanorum studium conservandi Achæos; & è contrario, ipsorum Achæorum fatalis amentia, per quam exitium ipsi sibi mox acciverunt.

ἔπεμπε δοῦσα τοιαύτας ἐντολάς. Διότι δεῖ μετρίως ἐπιτιμήσαντας καὶ μεμψαμένους ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, τὸ πλεῖον παρακαλεῖν καὶ διδάσκειν τοὺς Ἀχαιοὺς· μήτε τοῖς ἐπὶ τὰ χείριστα παρακαλοῦσι προσέχειν, μήτ᾽ αὐτοὺς λαθεῖν εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητα διαπεσόντας· ἀλλ᾽ ἔτι καὶ νῦν ποιήσασθαι τινὰ διόρθωσιν τῶν ἠγνοημένων, ἀπερεισαμένους τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἁμαρτίας. Ἐξ ὧν καὶ λίαν δῆλον ἐγένετο, διότι καὶ τοῖς περὶ τὸν Αὐρήλιον ἔδωκε τὰς ἐντολὰς, οὐ διασπάσαι βουλομένη τὸ ἔθνος· ἀλλὰ πτοῆσαι, καὶ καταπλήξασθαι βουλομένη τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ἀπέχθειαν τῶν Ἀχαιῶν. Τινὲς μὲν οὖν ὑπελάμβανον καθ᾽ ὑπόκρισιν τοὺς Ῥωμαίους .... διὰ τὸ μένειν ἀτελῆ τὰ κατὰ Καρχηδόνα. τὸ δ᾽ ἀληθὲς οὐχ οὕτως εἶχε· ἀλλὰ παραδεδεγμένοι τὸ ἔθνος ἐκ πολλοῦ χρόνου, καὶ νομίζοντες ἔχειν αὐτὸ πίστιν μάλιστα τῶν Ἑλληνικῶν, ἐκπλῆξαι μὲν ἐκεῖνο διὰ τὸ φρονηματίζεσθαι πέρα τοῦ δέοντος· πόλεμον δ᾽ ἀναλαβεῖν, ἢ διαφορὰν ὁλοσχερῆ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οὐδαμῶς ἐβούλοντο.

ΡΜΔ.

Σέξτου τοῦ Ῥωμαίων πρεσβευτοῦ ἄφιξις εἰς τὴν Ἀχαΐαν.

Ῥωμαίων τὸ κηδεμονικὸν τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἐκ τοὐναντίου αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν ἡ δαιμονοβλάβεια ὀλέθρου αὐτοῖς μετ᾽ ὀλίγον πρόξενος.

ΟΤΙ

Ὅτι δὲ οἱ περὶ τὸν Σέξτον προάγοντες ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπήντησαν τοῖς περὶ τὸν Θεαρίδαν, οἳ ἦσαν πρεσβευταὶ πεμφθέντες ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, παραιτησόμενοι καὶ διδάξοντες τὴν σύγκλητον, ὑπὲρ τῶν εἰς τοὺς περὶ τὸν Αὐρήλιον γινομένων ἀσελγημάτων. οἷς καὶ συμμίξαντες οἱ προειρημένοι, παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἀνακάμπτειν εἰς τὴν Ἀχαΐαν· ὅτι περὶ πάντων τούτων ἔχουσιν ἐντολὰς αὐτοὶ διαλέγεσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς. Παραγινομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Σέξτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ διαλεγομένων τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν τῇ τῶν Αἰγιέων πόλει, καὶ προφερομένων πολλοὺς καὶ φιλανθρώπους λόγους· καὶ τὸ περὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἔγκλημα παραπεμπόντων, καὶ σχεδὸν οὐδὲ προσδεομένων δικαιολογίας, ἀλλὰ βέλτιον ἐκδεχομένων τὸ γεγονὸς αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν· καθόλου δὲ παρακαλούντων μὴ πορρωτέρω προβῆναι τῆς ἁμαρτίας, μήτε τῆς εἰς αὐτοὺς, μήτε τῆς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους· τὸ μὲν σωφρονοῦν μέρος, ἀσμένως ἀπεδέχετο τὰ λεγόμενα· καὶ λίαν ἐντρέπτως συνειδὸς αὑτῷ τὰ πεπραγμένα, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνον τὰ συμβαίνοντα τοῖς πρὸς Ῥωμαίους ἀντιταττομένοις. τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ἀντιλέγειν μὲν οὐδὲν εἶχε τοῖς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σέξτον λεγομένοις δικαίοις, ἀλλ' ἦγε τὴν ἡσυχίαν· ἔμενε δὲ νοσοῦν καὶ διεφθαρμένον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Δίαιον καὶ Κριτόλαον, καὶ πάντες οἱ μετέχοντες αὐτοῖς τῆς αὐτῆς γνώμης· οὗτοι δὲ ἦσαν ὥσπερ ἐπίτηδες ἐξ ἑκάστης πόλεως, κατ' ἐκλογὴν οἱ χείριστοι, καὶ τοῖς θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ λοιμοῦ αἴτιοι . . . τὸ δὲ ἔθνος, καθάπερ ἡ παροιμία ἔφη, οὐ μόνον τὰ

Sextus Roma in Peloponnesum tendens, in Thearidam cæterosque legatos incidit, quos Achæi miserant, ut de Aurelio qui in legatione sua fuerat fœdo facinore violatus, rationem Senatui redderet, & rei veritatem ipsum doceret. Cum his locutus Sextus, auctor suasorque iis extitit, in Achajam revertendi. sibi enim esse datum negotium, ut de his omnibus cum Achæis ageret. Qui postquam in Peloponnesum venit, cum Achæis in Ægiensium urbe colloquium habuit. & quum esset ejus oratio prolixa humanitate temperata, nullamque de scelere in legatos admisso faceret mentionem, ut ne excusatione quidem ulla propemodum opus esse videretur; sed clementius quàm ipsi Achæi, illud factum interpretaretur; hortaretur denique eos, ut neque Romanos neque Lacedęmonios, injuriis lacessere amplius vellent: saniori quidem Achæorum parti gratissimi erant hujusmodi sermones: terrebat enim optimum quemque admissi facinoris conscientia: jamque ob oculos illis erant omnia mala quæ populi Romani hostibus evenire solent. At vulgus hominum, etsi quid opponeret justissimæ Sexti orationi habebat nihil, ac propterea silebat: nihilominus tamen ægram mentem & corruptam servabat. In his fuere Diæus, Critolaus, & quicunque alii ejusdem cum istis consilii participes erant. qui ex omnibus civitatibus quasi de industria delecti fuerant, pessimus quisque, & diis exósus, pestiferi quidam homines. At gens Achæorum,

non

non solùm quæ dextra dabantur à Romanis, ut est in proverbio, læva accipiebat manu; sed planè, ut verbo expediam, delirabat. existimabant enim universi, Romanos propter bella quæ in Africa atque Hispania gerebant, metu Achæorum, ne & ipsi arma in ipsos sumerent, quiduis pati & quidvis dicere paratos esse. Iccirco suum hoc tempus esse rati, legatis quidem benigne respondent: velle se nihilominus Thearidam legatum Romam ad Senatum mittere: ipsi interim Tegeam irent, & cum Lacedæmoniis agerent, ut de consensu omnium finis aliquis huic bello imponatur. Hoc dato responso, miseram gentem in societatem destinatæ pridem malitiæ suæ deinceps trahunt. neq; hoc sane mirum; quum & rerum omnium rudes & pravi homines essent, qui ad gubernacula publicæ rei tunc sedebant. Ultima verò pernities hoc modo est consummata. Nam quum Tegeam Sextus venisset, eoque Lacedæmonios adduxisset, ut pactum aliquod cum Acheis inirent super satisfactione, tum pro cæteris injuriis, tum pro iis quas bello acceperant, donec mitterentur à Romanis, qui de summa rerum statuerent: coacto concilio, qui circa Critolaum erant faciendum decreverunt, ut cæteri quidem ad indictum cœtum non venirent: sed solus Critolaus Tegeam se conferret. Eò igitur ille, postquam Sextus omnem propè jam spem ejus adventus amiserat, pervenit: ubi verò ceptum de controversiis disputari cum Lacedæmoniis, nihil remittere Critolaus; quod diceret

διδόμενα τῇ δεξιᾷ παρὰ Ῥωμαίων, ἐδέχοντο τῇ λαιᾷ χειρί· καθόλου δὲ καὶ συλλήβδην παρέπαιον τοῖς λογισμοῖς. ὑπέλαβον γὰρ τοὺς Ῥωμαίους, διά τε τὰς ἐν τῇ Λιβύῃ καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράξεις, δεδιότας τὸν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν πόλεμον, πᾶν ὑπομένειν, καὶ πᾶσαν προΐεσθαι φωνήν· διὸ νομίσαντες ἴδιον τὸ παρόν, ἀπεκρίθησαν φιλανθρώπως τοῖς πρεσβευταῖς· τοὺς μὲν περὶ τὸν Θεαρίδαν ὅμως ἀποστέλλειν εἰς τὴν σύγκλητον· αὐτοὶ δὲ παρακολουθήσαντες εἰς τὴν Τεγέαν, καὶ κοινολογηθέντες τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἵνα γένηταί τις ὁμολογουμένη λύσις περὶ τοῦ πολέμου..... Ταῦτα δ' ἀποκριθέντες, ἐν τοῖς ἑξῆς ἦγον ἐπὶ τὴν πάλαι προκειμένην αὐτοῖς ἄγνοιαν τὸ ταλαίπωρον ἔθνος· καὶ τοῦτ' εἰκότως συνέβαινε γίνεσθαι, δι' ἀπειρίαν καὶ κακίαν τῶν κρατιστευόντων. Τὸ δὲ τέλος τῆς ἀπωλείας, ἐγώ-θη τοιῷδέ τινι τρόπῳ· παραγενομένων γὰρ εἰς τὴν Τεγέαν τῶν περὶ τὸν Σέξτον, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπισπασαμένων χάριν τοῦ σύμφωνον αὐτοῖς γενέσθαι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τήν τε περὶ τῶν προγεγονότων ἐγκλημάτων δικαιοδοσίαν, καὶ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον, ἕως ἂν πέμψωσι Ῥωμαῖοι τοὺς περὶ τῶν ὅλων ἐπισκεψομένους· συνεδρεύσαντες οἱ περὶ τὸν Κριτόλαον, ἔκριναν πλείστους μὲν ἄλλους διακλῖναι τὴν ἀπάντησιν· τὸν δὲ Κριτόλαον παράγειν εἰς τὴν Τεγέαν. Ὁ μὲν οὖν προειρημένος, ἤδη σχεδὸν ἀπηλπικότων τῶν περὶ τὸν Σέξτον ἦλθε. γενομένης δὲ συγκαταστάσεως πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, εἰς οὐδὲν συγκατετίθετο· φάσκων, οὐκ ἔχειν

ἐξου-

ἐξουσίαν οὐδὲν οἰκονομεῖν ἄνευ τῆς τῶν πολλῶν γνώμης· ἐπανοίσειν δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς εἰς τὴν ἑξῆς, ἔφη, σύνοδον, ἥτις ἔμελλε γίνεσθαι μετὰ μῆνας ἕξ. Διὸ σαφῶς ἐπιγνόντες οἱ περὶ τὸν Σέξτον, ἐθελοκακοῦντα τὸν Κριτόλαον, καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τοῖς ἀπηντημένοις, τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους ἀπέλυσαν εἰς τὴν οἰκείαν· αὐτοὶ δ' ἐπανῆγον εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατεγνωκότες ἄγνοιαν καὶ μανίαν τοῦ Κριτολάου. Ὁ δὲ Κριτόλαος χωρισθέντων τούτων, ἐπιπορευόμενος κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς πόλεις, ἐκκλησίας συνῆγε, προφάσει μὲν χρώμενος, ὅτι βούλεται τὰ ῥηθέντα πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Τεγέᾳ διασαφεῖν αὐτοῖς· τῇ δ' ἀληθείᾳ κατηγορίαν ποιούμενος Ῥωμαίων, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ὑπ' ἐκείνων ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενος· ἐξ ὧν δυσμένειαν καὶ μῖσος ἐνειργάζετο τοῖς ὄχλοις. Ἅμα δὲ τούτοις, παρήγγελλε τοῖς ἄρχουσι, μὴ πράττειν τοὺς ὀφειλέτας, μηδὲ παραδέχεσθαι τοὺς ἀπαγομένους εἰς φυλακὴν πρὸς τὰ χρέα, καὶ τοὺς ἐράνους ἐπιμόνους ποιεῖν, ἕως ἂν λάβῃ τὰ τοῦ πολέμου κρίσιν. λοιπὸν ἐκ τῆς τοιαύτης δημαγωγίας, πᾶν τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ πιστὸν ἐγίνετο, καὶ πρὸς πᾶν τὸ παραγγελλόμενον ἕτοιμον ἦν τὸ πλῆθος· περὶ μὲν οὖν τοῦ μέλλοντος ἀδύνατον προνοεῖσθαι, τῇ δὲ παρ' αὐτοῦ χάριτι, καὶ ῥᾳστώνῃ δελεαζόμενον. Ὁ δὲ Κόϊντος ὁ Καικίλιος ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τάδε πυνθανόμενος, καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ γινομένην ἀκρισίαν καὶ ταραχήν, ἐξέπεμψε πρεσβευτάς, Γνάϊον Παπίριον, καὶ τὸν νεώτερον Σκηπίωνα Ἀφρικανόν· πρὸς δὲ τούτοις Αὖλον Γαβίνιον, καὶ

absque populi consensu de nulla re statuere se posse: cæterùm omnia se ad Achæos proximo conventu, qui post sex menses erat celebrandus, dixit relaturum. Sextus igitur, qui certò cognoverat Critolaum data potestate de industria uti nolle, iniquo animo quod acciderat ferens, Lacedęmoniis domum suam dimissis, ipse in Italiam rediens, hoc de Critolao judicium retulit, & pravi ingenii hominem esse, & plane furiosum. Critolaus enim vero post horum discessum, civitates omnes per hiemem circumiés, populum ubiq; in concionem vocare: in speciem quidem, ut quæ acta cum Lacedæmoniis essent, & cum aliis qui Tegeam convenerant, exponeret: re autem vera, ut Romanos accusaret, omnia illorum dicta in deterius interpretans. qua ratione efficiebat, ut vulgi turba ubique inimicitias atque odium ingens Romani nominis conciperet. Simul cum magistratibus egit, ut exigendi nomina jus ne esset, neve ducenten sequi æris alieni gratiâ necesse esset, ad belli finem usq; debitorum solutione dilata. His artibus delinitæ plebes, quicquid ille diceret pro certo habere: quicquid imperaret, velle exsequi. Quippe multitudo futuri improvida, præsenti ejus beneficio, & commodo, quod inde capiebat inescabatur. Q. Cæcilius Macedoniæ Præses cognito quàm pravis consiliis, quàm perturbatè res in Peloponneso administrarentur, Cn. Papirium & Scipionem Africanum juniorem legatos misit; & unà cum his Aulum Ga-

binium

binium & C. Fannium: Hi quum Achæorum concilium Corinthi celebraretur, forte & ipsi eodem tempore illuc adveniunt: productique ad populum, singulari humanitate conditos sermones habent, iis plane geminos, quibus antè Sextus fuerat usus: summo studio impedire contendentes, ne Achæi, vel propter discordias quæ illis erant cum Lacedæmoniis, vel propter alienatam mentem à populi Romani amicitia, odium illius penitus susciperent. Hæc turbæ quum audirent, continere se nequiverunt: sed legatos subsannantes, cum tumultu ac clamore concione ejecerunt. tanta enim hominum in officinis degere assuetorum, & sordidas artes exercentium multitudo convenerat, quanta vix temere aliàs. & quum omnes tunc civitates, stultitia, quasi populari quodam morbo, tenerentur; Corinthiorum tamen præ cæteris publica extitit amentia insignita. Pauci quidam fuere, quibus legatorum oratio adprime placebat. at Critolaus occasionem nactus qualem ferme poterat optare, concionem etiam pariter secum furenté, & alienatam mente, adversus magistratus cepit insurgere: eosquoq; irridens, qui à se in Rep. dissidebant: tum autem Romanos legatos licenter appellabat, & amicos quidem velle se habere Romanos dicebat: sin dominos sibi ipse accivisset, numquam in eo acquieturum. hortari denique Achæos, ac dicere, si viri essent, socios non defuturos: sin autem semiviri, dominos. multa item alia in eam sententiam proprii ucri caussa jactans, & ad fallendum

Γάιον Φάννιον. Οἳ καὶ συνηγμένων τῶν Ἀχαιῶν εἰς Κόρινθον, κατὰ τύχην ἐλθόντες εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ παραχθέντες εἰς τὰ πλήθη, διετίθεντο πολλοὺς οὕτως καὶ φιλανθρώπους λόγους, παραπλησίους τοῖς τῶν περὶ τὸν Σέξτον· πάσαις ἐνδεικνύμενοι φιλοτιμίαις, χάριν τοῦ μὴ παραβῆναι τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ὁλοσχερεστέραν ἀπέχθειαν πρὸς Ῥωμαίους, μήτε διὰ τὰς πρὸς Λακεδαιμονίους προφάσεις, μήτε διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους ἀλλοτριότητα. ὧν οἱ μὲν πολλοὶ διακούσαντες, οὐδαμῶς ἀνείχοντο· χλευάζοντες δὲ τοὺς πρέσβεις, μετὰ θορύβου καὶ κραυγῆς ἐξέβαλλον. καὶ γὰρ συνηθροίσθη πλῆθος ἐργαστηριακῶν καὶ βαναύσων ἀνθρώπων, ὅσον οὐδέποτε· πᾶσαι μὲν ἐκόρυζον αἱ πόλεις, πανδημεὶ δὲ καὶ μάλιστά πως ἡ τῶν Κορινθίων· ὀλίγοις δέ τισι καὶ λίαν ἤρεσκε τὰ λεγόμενα διὰ τῶν πρεσβευτῶν. ὁ δὲ Κριτόλαος, ὥσπερ κατ' εὐχὴν ὑποθέσεως ἐπιλημμένος, καὶ θεάτρου συνενθουσιῶντος, καὶ παρεστηκότος ταῖς διανοίαις, κατεπανίστατο μὲν τῶν ἀρχόντων· διέσυρε δὲ τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἐνεπαρρησιάζετο δὲ τοῖς τῶν Ῥωμαίων πρεσβευταῖς, φάσκων βούλεσθαι μὲν Ῥωμαίους φίλους ὑπάρχειν· δεσπότας δ' οὐκ ἂν εὐδοκήσαι κτησάμενος. καθόλου δὲ παρῄνει λέγων· ὡς ἐὰν μὲν ἄνδρες ὦσιν, οὐκ ἀπορήσουσι συμμάχων· ἐὰν δ' ἀνδρόγυνοι, κυρίων. καὶ πολλὰ δή τινα πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐμπορευόμενος καὶ μεθοδεύ-

μῦμον, ἐκίνει καὶ παρώξυνε τοὺς ὄχλους. Ἐποίει δ' ἔμφασιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ τυχόντως χρῆσθαι ταῖς ἐπιβολαῖς· ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλέων τινὰς, καὶ τῶν πολιτευμάτων ἔνια κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς προθέσεως. Τῶν δὲ τῆς γερουσίας, βουλομένων ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ κωλύειν αὐτὸν τῶν τοιούτων λόγων, περισπασάμενος τοὺς στρατιώτας, κατανίστατο κελεύων προσελθεῖν, ἐγγίσαι, τολμῆσαί τινα μόνον ἅψασθαι τῆς χλαμύδος. Καθόλου δ' ἔφη, πολὺν ἤδη χρόνον παρακατεσχηκὼς αὑτὸν, οὐκ ἔτι δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλ' ἐρεῖν τὸ φαινόμενον. δεῖν γὰρ οὐ Λακεδαιμονίους, οὐδὲ Ρωμαίους ἀγωνιᾶν οὕτως, ὡς τοὺς ἐξ αὐτῶν συνεργοῦντας τοῖς ἐχθροῖς· εἶναι γάρ τινας, τοὺς πλεῖον Ρωμαίοις εὐνοοῦντας, καὶ Λακεδαιμονίοις, ἢ τοῖς σφετέροις πράγμασι· καὶ τούτων πίστιν ἔφερεν. Ἔφη γὰρ Εὐαγόραν τὸν Αἰγιέα, καὶ τὸν Τριταιέα Στρατήγιον, πάντα τὰ λεγόμενα δι' ἀπορρήτων ἐν ταῖς συναρχίαις διασαφεῖν τοῖς περὶ τὸν Γναῖον· τοῦ δὲ Στρατηγίου, συμμεμιχέναι μὲν τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦντος, καὶ μετὰ ταῦτα συμμίξειν φάσκοντος, φίλοις οὖσι καὶ συμμάχοις· ἀνηγγελκέναι δὲ ὁρκιζόμενος μηδὲν τῶν ἐν ταῖς συναρχίαις εἰρημένων· ὀλίγοι μέν τινες ἐπίστευον· οἱ δὲ πλείους προσεδέχοντο τὰς διαβολάς. ὁ δὲ Κριτόλαος παροξυνὼν τοὺς ὄχλους, διὰ τῆς τούτων κατηγορίας ἔπεισε τοὺς Ἀχαιοὺς, πάλιν ψηφίσασθαι, λόγῳ μὲν τὸν πρὸς Λακεδαι-

comminiſcens, hominum fæcem commovebat, atque concitabat. Quinetiam ex dictis factiſque ſuis intelligi volebat, non temere hæc ſe moliri; verum & Regum nonnullos, & quaſdam etiam Reſp. conſpirare ſecum in eodem propoſito. & quum reprehendere ipſum Senatus vellet, & ne ejuſmodi ſermones haberet impedire, manu militari ſuccinctus, ad vim faciendam ſe comparabat; jubens magiſtratum ut accederet, appropinquaret ſibi, auderet aliquis vel chlamydem ſuam attingere. Poſtremo dixit, quum perdiu ſe continviſſet ægre, temperare jam ſibi non poſſe, quominus animi ſui ſententiam aperiret: debere Achæos, non tam de Lacedæmoniis aut Romanis eſſe ſollicitos, quàm de civibus qui cum hoſtibus facerent. eſſe enim nonnullos qui Romanis & Lacedæmoniis magis quàm ſuæ Reip. faveant. ejus verò certum argumentum eſſe dicebat, quod Euagoras Ægienſis, & Strategius Trittæenſis omnia quæ arcanò dicerentur in conventibus magiſtatuum, Gnæo renuntiarent. Strategio verò, locutum quidem ſe cum Romanis fatente & poſthac etiam locuturum confirmante; ut pote qui amici ac ſocii gentis Achæorum eſſent; ſed renuntiaſſe quicquam illis eorum quæ in cõventibus magiſtratuum eſſent dicta, cum jurejurando negante; pauci fuere qui fidem illius verbis haberent; plures pronis auribus calumnias admiſerunt. Critolaus vero criminatione iſtorum multitudine concitata, Achæis perſuaſit, ut denuo bellũ decernerent, verbis quidem adverſum

ſum Lacedæmonios: revera adverſus Romanos. hoc amplius iniquum alterum decretum expreſſit; ut quęcumque aliquis loca expeditione iſta cepiſſet, eorum dominus eſſet. Hoc ille pacto effecit, ut ſolus in Achæorum gente monarchicam, prope dixerim, potentiam obtineret. Atque his ita præſtructis, ſedulo id cepit agere, ut res novas moliretur, & Romanos aggrederetur: ſine cauſſa ille quidem; ſed contra potius rem auſus maxime impiam atque injuſtiſſimam. E legatis Cnæus Athenas eſt profectus, inde Spartam; temporum occaſiones eo loci præſtolaturus: alius Naupactum abiit; reliqui duo ad Cæcilii adventum uſque Athenis ſubſtiterunt. Ea tum in Peloponneſo rerum facies erat.

μονίους πόλεμον, ἔργῳ δὲ τὸν πρὸς Ῥωμαίους· καὶ προσεμετρήσατο ἕτερον ψήφισμα παράνομον· ὥστε κυρίους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, * οὓς ἂν ἐπὶ στρατοπεδείᾳ αἱρήσωσι· δι' ὃ τρόπον τινὰ μοναρχικὴν ἀνέλαβεν ἐξουσίαν· οὗτος μὲν οὖν ταῦτα διοικησάμενος, ἐγένετο περὶ τὸ πραγματοκοπεῖν, καὶ Ῥωμαίοις ἐπιβάλλειν τὰς χεῖρας, οὐδενὶ λόγῳ τοῦτο πράττων· ἀλλὰ πάντων ἀσεβεστάτοις καὶ παρανομωτάτοις ἐπιβαλλόμενος. Τῶν δὲ πρέσβεων, ὁ μὲν Γνάϊος, ἐς Ἀθήνας ἀπῆρεν, κἀκεῖθεν εἰς Λακεδαίμονα, προσεδρεύσων τοῖς καιροῖς· ὁ δ' ἄλλος εἰς Ναύπακτον· οἱ δὲ δύο μέχρι τῆς τοῦ Καικιλίου παρουσίας ἔμειναν ἐν ταῖς Ἀθήναις. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τούτοις ἦν.

ΕΚ ΤΩΝ

ΠΟΛΥΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΛΟΓΑΙ

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ.

EX LIBRIS HISTORIARUM

POLYBII

MEGALOPOLITANI

EXCERPTA

DE VIRTUTIBUS ET VITIIS.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΥ ΠΡΩΤΟΥ.

ARGUMENTUM

LIBRI PRIORIS, DE VIRTUTIBUS ET VITIIS.

Editore & interprete Henrico Valesio.

QUICUNQUE olim sive Reges, sive fortis privatę homines, mente fuerunt, neque voluptatibus depravata, neque mollicie corrupta, sed animi nobilitatem intemeratam ad virtutem conservarunt: hi profecto & inter labores durarunt, & otium in literis consumpserunt. Ac si qui illorum vitam in studiis diligentius egissent, eruditionis amore inflammati aliquid impensiore cura conscripserunt, partim quod multiplicis doctrinæ suæ certum aliquod posteris monimentum relinquere averent: partim etiam immortalis memoriæ desiderio, quam apud lectores consequerentur. Quoniam verò per tot annorum curricula & res immensę quotidie exoriebantur & scri-

ΣΟΙ τῶν πάλαι ποτὲ βασιλέων τε καὶ ἰδιωτῶν μὴ τὸν νοῦν παρεσύρησαν ἡδοναῖς ἢ κατεμαλακίσθησαν, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς ἀκηλίδωτον ἀρετῇ συνετήρησαν· οὗτοι δὴ οὗτοι καὶ πόνοις ἐνεκαρτέρησαν, καὶ λόγοις ἐνησχολήθησαν, καὶ ἄλλος ἄλλό τι τῶν ὅσοι λογικώτερον ἐπεβίωσαν, παιδείας ἐρασταὶ γεγονότες σπουδαιότερόν τινα συνεγράψαντο. τὸ μὲν τῆς σφῶν αὐτῶν πολυμαθίας δεῖγμα ἐναργὲς τοῖς μετέπειτα καταλιπεῖν ἱμειρόμενοι· τὸ δὲ καὶ εὔκλειαν ἀείμνηστον ἐκ τῶν ἐντυγχανόντων καρπώσασθαι μνώμενοι. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν περιδρομῆς ἄπλετόν τι χρῆμα καὶ πραγμάτων ἐγίγνετο, καὶ λόγων ἐ-

περιεπλέκετο, ἐπ᾽ ἄπειρόν τι καὶ ἀμήχανον ἡ τῆς ἱστορίας εὐρύνετο συμπλοκή. ἔδει δ᾽ ἐπὶ τὸ· ἐπίστερον πρὸς τὰ χείρω τῆς τῶν ἀνθρώπων προαιρέσεως μετατιθεμένης χρόνοις ὕστερον, καὶ ὀλιγώρως ἐχούσης πρὸς τὰ καλά, καὶ ῥαθυμότερον διακειμένης πρὸς τὴν τῶν φθασάντων γενέσθαι κατάληψιν, κατόπιν γινομένης τῆς ἀληθοῦς ἐπιτεύξεως· ὡς ἐντεῦθεν ἀδηλίᾳ σκιάζεσθαι τὴν τῆς ἱστορίας ἐφεύρεσιν, πῇ μὲν σπάνει βίβλων ἐπωφελῶν, πῇ δὲ πρὸς τὴν ἐκτάδην πολυλογίαν δειμαινόντων καὶ κατορρωδούντων· ὁ τῆς Πορφύρας ἀπόγονος Κωνσταντῖνος ὁ ὀρθοδοξότατος καὶ χριστιανικώτατος τῶν πώποτε βεβασιλευκότων, ὀξυωπέστερον πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν διακείμενος, καὶ δραστήριον ἐσχηκὼς νοῦν. ἔκρινε βέλτιστον εἶναι καὶ κοινωφελὲς, τῷ τε βίῳ ὀνησιφόρον πρότερον μὲν ζητητικῇ διεγέρσει βίβλους ἄλλοθεν ἄλλας ἐξ ἁπάσης ἑκασταχοῦ οἰκουμένης συλλέξασθαι, παντοδαπῆς καὶ πολυειδοῦς ἐπιστήμης ἐγκύμονας· ἔπειτα τὸ τῆς πλατυεπείας μέγεθος καὶ ἀκοὰς ἀποκναῖον, ἄλλως τε καὶ ὀχληρὸν καὶ φορτικὸν φαινόμενον τοῖς πολλοῖς, δεῖν ᾠήθη καταμερίσαι τοῦτο εἰς λεπτομέρειαν, ἀνεπιφθόνως τε προθεῖναι πᾶσι κοινῇ τὴν ἐκ τούτων ἀναφυομένην ὠφέλειαν· ὡς ἐκ μὲν τῆς ἐκλογῆς προσεχεστέρως καὶ ἐνδελεχέστερον κατεντυγχάνειν τοὺς τροφίμους τῶν λόγων, καὶ μονιμώτερον ἐντυποῦσθαι τούτοις τὴν τῶν λόγων εὐφράδειαν. μεγαλοφυῶς τε καὶ εὐεπηβόλως πρὸς ἐπὶ τούτοις καταμερίσαι εἰς ὑπο-

pta contexebantur: historiæ conscriptio semper latius sese propagans, infinita jam res erat, & quæ humani ingenii vim excederet. Enimverò aliter evenire non poterat, quin hominum studia & voluntates posterioribus temporibus ad deteriora se inclinarent, honesta susque deque haberent, & ad cognoscendas priorum sæculorum res evaderent negligentiores: investigatione veri semel neglecta. Ita ut historiæ cognitio tenebris obvoluta redderetur incerta, tum propter librorum utilium inopiam, tum quia ad illa tot & tanta volumina vulgo homines expavescebant. Idcircò Constantinus Porphyrogeneta Imperator omnium qui unquam fuerunt rectæ fidei tenacissimus & Christianissimus, ingenio præditus ad rerum pulchrarum perceptionem acutissimo, ea denique præstans intelligentia, ut facilè quidvis ad effectum perduceret, illud primo fore optimum est ratus & vulgo omnibus utile: ut libros undique ex omnibus orbis partibus doctrina varia refertos conquireret: deinde vastam illam librorum molem, quæ lectores enecabat (cum præsertim molesta plerisque omnibus & tædii plena ea res videretur) in partes minutas putavit distribuendam: & luculentam utilitatem quæ poterat inde percipi, oculis hominum exponendam. Adeò ut hoc delectu habito majori attentione & assiduitate lectioni incumbere studiosi queant, & sermonis facundiam altius ac penitius animo imprimere. Hoc amplius Imperator magno & felici conatu Opus universum in tractatus diversos nu-

ſos numero tres & quinquaginta cenſuit diſtribuendum, in quibus quidquid magnificum habet hiſtoria, incluſum continetur. neque ineſt quidquam hiſtoriæ inſertum, quod partitionem hanc in hoſce tractatus effugerit. Neque vero ob diviſionem ſententiarum, ſeries Operis totius ullo modo corrumpitur. Verum ſervat hæc Synopſis, vel ut verius dicam, hæc rerum cognatarum adunatio in ſingulis partibus concinnandis unicuique tractatui convenientem rationem. Horum verò tractatuum præſens hic qui DE VIRTUTIBUS ET VITIIS inſcribitur, ordine eſt quinquageſimus. Primus autem inſcriptionem habet DE IMPERATORUM RENUNCIATIONE. Continetur etiam hoc procemio quos patres habeant, & auctores ſingula ſcripta, & quorum parta ſint ingeniis; ne Excerpta hæc nominibus careant, & habeantur non pro legitimis, ſed pro ſpuriis & ſubdititiis fœtibus. Sunt autem hæc excerpta ex Annalibus infra ſubjectis.

I. *Ex Ioſephi Antiquitatum libris.*
II. *Ex Gregorio Monacho.*
III. *Ex Chronico Ioannis Malelæ.*
IV. *Ex Ioannis Antiocheni Chronico.*
V. *Ex Diodori Siculi univerſali hiſtoria.*
VI. *Ex Nicolai Damaſceni univerſali hiſtoria.*
VII. *Ex Herodoto Halicarnaſſeo.*
VIII. *Ex Thucydide.*
IX. *Ex Xenophontis libris de Inſtitutione Cyri, & de Expeditione Cyri Paryſatidis filii.*

θέσεις διαφόρους, τρεῖς ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν οὔσας, ἐν αἷς καὶ ὑφ' αἷς ἅπασα ἱστορικὴ μεγαλουργία συγκλείεται. κ' οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν συγκειμένων, ὃ διαφεύξεται τὴν τοιαύτην τῶν ὑποθέσεων ἀπαρίθμησιν, οὐδὲν τὸ σωμάτιον ἀφαιρουμένης τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας τῇ διαιρέσει τῶν ἐννοιῶν· ἀλλὰ σύστασιν σῳζούσης, καὶ ἑκάστῃ ὑποθέσει προσαρμοζομένης τηλικαύτης οὖν συνόψεως, ἀληθέστερον δ' εἰπεῖν, οἰκειώσεως. ὧν κεφαλαιωδῶν ὑποθέσεων ἡ προκειμένη αὕτη καὶ ἐπιγραφομένη, ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ, πεντηκοστὴ οὖσα τυγχάνει. τῆς πρώτης τὸ ἐπώνυμον λαχούσης ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ· ἐμφαίνει δὲ τοῦτο τὸ προοίμιον τίνας οἱ λόγοι πατέρας κέκτηνται, καὶ ὅθεν ἀποκυΐσκονται, ὡς ἂν μὴ ὦσιν αἱ κεφαλαιώδεις ὑποθέσεις ἀκατονόμαστοι καὶ μὴ γνήσιοι, ἀλλὰ νόθοι τε καὶ ψευδώνυμοι. εἰσὶ δ' ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων χρονικῶν,

α' Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας.
β' Γεωργίου μοναχοῦ.
γ' Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Μαλάλα χρονικῆς.
δ' Ἰωάννου Ἀντιοχέως χρονικῆς ἱστορίας.
ε' Διοδώρου Σικελιώτου καθολικῆς ἱστορίας.
ς' Νικολάου Δαμασκηνοῦ καθολικῆς ἱστορίας.
ζ' Ἡροδότου Ἁλικαρνασσέως.
η' Θουκυδίδου.
θ' Ξενοφῶντος Κύρου παιδείας καὶ ἀναβάσεως Κύρου τοῦ Παρυσάτιδος.

ι' Ἀῤῥια-

ι' Ἀῤῥιανοῦ Ἀλεξ......

ια' Διονυσίου Ἀλικαρνασσέως Ρωμαϊκῆς ἱστορίας.

ιβ' Πολυβίου τοῦ Μεγαλοπολίτου Ρωμαϊκῆς ἱστορίας.

ιγ' Ἀππιανοῦ Ρωμαϊκῆς τῆς ἐπικλὴν βασιλικῆς.

ιδ' Δίωνος Κοκκιανοῦ Ρωμαϊκῆς ἱστορίας. καὶ οἱ ἐφεξῆς ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει ἐπιγράψονται.

X. *Ex Arriani historia de rebus gestis Alexandri.*

XI. *Ex Dionysii Halicarnassei historia Romana.*

XII. *Ex Polybii Megalopolitani historia Romana.*

XIII. *Ex Appiani historia Romana quæ inscribitur Regia.*

XIV. *Ex Dionis Cocceiani historia Romana.*

Sequentes auctores in secundo libro recensebuntur.

ΙΑΜΒΟΙ ΣΗΜΑΙΝΟΝΤΕΣ

τὴν βασιλικὴν ἀγωγήν.

Αἰὼν ὁ μακρὸς ὥσπερ ἄνθη τοὺς λόγους
Ἁπανταχοῦ γῆς εἶχεν ἐσκεδασμένους,
Ἀνθοῦντας, οὐ πέμποντας εὔπνουν χάριν.
Ταύτην δὲ τούτους συστρέψας Κωνσταντῖνος
Δρέψας, ἀγείρας ἐμμελεῖ μερισμῷ
Προὔθηκε πᾶσι θελκτικὴν εὐοσμίαν,
Ὅστις λόγου μέτεστιν ἀνάδεις λόγους.
Οὐ τοῖς λόγοις στέφοιμεν ὡς λόγων φίλον.
Ἀνάξ κρίνεις γὰρ ἐν μέδουσιν ἐκπρέπει.
Λάμπων, σφαιρῶν χρηστότητι τοῦ κράτους
Γίγας φρυκτωρίας ὥσπερ ἡλίου φάος
Ἐχθροῖς ἅπασιν, εὐνόοις δ' ὑπηκόοις.
Οὐκοῦν βοάτω πρὸς θεὸν πᾶς τις μέλψ.
Τιθωνὸν αὐτὸν δεῖξον ἄλλον ἐν χρόνοις.
Ὡς ἂν τὰ λῷστα τῷ βίῳ συνεισφέροι.

JAMBICI VERSUS DE STUDIIS

Constantini Porphyrogenetæ.

Immensa lapsi temporis longinquitas
Diserta paßim scripta dissipaverat,
Florida, at odoris destituta gratia:
Collecta quæ nunc cum labore sedulo
Communicasti litteratis omnibus,
Auguste Constantine, principum decus.
Igitur amantem litterarum principem
Ab litteratis concelebrari decet.
Namque ille Reges inter eximius nitet
Tanquam Gigas solisve flammivomi jubar,
Clementiamque ostentat imperii sui
Simul benevolis subditis, & hostibus.
Ergo universi fundite has Deo preces:
Annos ei donare Tithoni velis,
Bona erogare pergat ut mortalibus.

ἘΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΟΛΥΒΙΟΥ

Μεγαλοπολίτου, βιβλ. ϛ'.

EX POLYBII MEGALOPOLITANI

Histor. Lib. VI.

Lucius Demarati Corinthii filius Romam se contulit, tum in se ipso, tum in opibus suis magnam spem colloeans. Easque ob causas nulli se in Repub. inferiorem fore sperabat. Uxorem quoque habebat cùm ad alia utilem, tum ad res agendas consilio & industria præditam. Romam igitur ingressus, ac civitate donatus statim ad Regis obsequium sese accommodavit: atque ob liberalitatem, & ingenii dexteritatem, maxime vero propter liberalem à puero institutionem, brevi maximam gratiam atque auctoritatem apud Regem est consecutus. Ac progres-

ὍΤΙ Λεύκιος ὁ Δημαράτου τοῦ Κορινθίου υἱὸς εἰς Ῥώμην ὥρμησε, πιστεύων αὑτῷ τε καὶ τοῖς χρήμασι, πεπεισμένος οὐδενὸς ἔλαττον ἕξειν ἐν τῇ πολιτείᾳ διά τινας ἀφορμάς. ἔχων γυναῖκα χρησίμην πρός τ' ἄλλα, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπιβολὴν πραγματικὴν εὐφυῆ συνεργόν. παραγενόμενος δ' εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ τυχὼν τῆς πολιτείας, εὐθέως ἡρμόσατο πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως θεραπείαν. ταχὺ δὲ διὰ τὴν χορηγίαν, καὶ διὰ τὴν τῆς φύσεως ἐπιδεξιότητα, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐκ παίδων ἀγωγὴν, ἁρμόσας τῷ προεστῶτι μεγάλης ἀποδοχῆς ἔτυχε καὶ πίστεως παρ' αὐτῷ. χρόνου δὲ προ-

δὲ συστήσας εἰς τὸ τ' ἄλλο παραδοχῆς, ὥστε συνοικεῖν καὶ συγχρίζειν τῷ Μαρκίῳ τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν. ἐν δὲ τούτοις ἐπ' ἀγαθῷ πᾶσι γινόμενος καὶ συνεργῶν, καὶ συγκατασκευάζων τοῖς δεομένοις ἀεί τι τῶν χρησίμων, ἅμα δὲ καὶ τῇ τοῦ βίου χορηγίᾳ μεγαλοψύχως εἰς τὸ δέον ἑκάστοτε καὶ κατὰ καιρὸν χρώμενος, ἐν πολλοῖς μὲν ἀπηνέγκατο χάριν, ἐν πᾶσι δ' εὔνοιαν ἐξειργάσατο καὶ φήμην ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ, καὶ τῆς βασιλείας ἔτυχεν.

Ὅτι πάντας χρὴ τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα τοὺς καλῶς ἀσκουμένους, ἐκ παίδων ἀσκεῖν, μάλιστα δὲ τὴν ἀνδρείαν.

Ὅτι τινὲς τῶν λογογράφων τῶν ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἱερωνύμου γεγραφότων, πολύν τινα πεποίηνται λόγον, καὶ πολλήν τινα διατέθεινται τερατείαν, ἐξηγούμενοι μὲν τὰ πρὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ γινόμενα σημεῖα, καὶ τὰς ἀτυχίας τὰς Συρακουσίων, τραγῳδοῦντες δὲ τὴν ὠμότητα τῶν τρόπων, καὶ τὴν ἀσέβειαν τῶν πράξεων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τὸ παράλογον καὶ τὸ δεινὸν τῶν περὶ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ συμβάντων, ὥστε μήτε Φάλαριν, μήτ' Ἀπολλόδωρον, μήτ' ἄλλον μηδένα τύραννον γεγονέναι πικρότερον ἐκείνου. * καὶ τοῖς παραλαβὼν τὴν ἀρχήν, ἔτι παῖς ὢν, κἄπειτα μῆνας οὐ πλείους τριῶν καὶ δέκα βιώσας, μετήλλαξε τὸν βίον. κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον, ἕνα μέν τινα καὶ δεύτερον ἐστρεβλῶσθαι, καί τινας τῶν φίλων καὶ τῶν ἄλλων Συρακουσίων ἀπεκτάνθαι δυνατόν· ὑπερβάλλουσαν δὲ γεγονέναι παρανομίαν καὶ παρηλ-

* f. καί τοι.

ſu temporis eò gratiæ proceſſit, ut regni negotia unà cum Marcio adminiſtraret. In qua ille adminiſtratione cùm omnium civium utilitati proſpiceret, ac ſingulos qui ab eo quidpiam poſtulabant, gratia atque opera ſua adjuvaret, ac divitiis ſuis pro loco ac tempore magnifice uteretur, multos quidem ſibi devinctos beneficiis tenebat, benevolentiam vero ac laudem virtutiſque famam apud omnes ſibi comparaverat, quocirca & regnum adeptus eſt.

Eos qui rectę inſtitutioni ſtudent, cùm omnes virtutes ſtatim à puero condiſcere atque exercere oportet, tum maximè fortitudinem.

Ex Lib. VII.

Quidam hiſtoriæ ſcriptores qui de Hieronymi interitu ſcripſere, plurimis verbis ad commovendam admirationem abuſi ſunt; dum partim prodigia quæ illius tyrannidem præceſſere narrant, & Syracuſanorum calamitates, partim crudelitatem ingenii ac res ab eo impiè geſtas tragicorum more exaggerant, ac poſtremò novitatem atque atrocitatem eorum quæ in ipſius obitu acciderunt, ut nec Phalaris, neque Apollodorus, neque alius porrò quiſquam illo acerbior tyrannus unquam extiterit. Qui tamen cùm admodum puer regnum ſuſcepiſſet, atque exinde non ampliùs quàm menſes tredecim vixiſſet, ſtatim è vita diſceſſit. Hoc autem temporis ſpatio fieri ſane potuit, ut unus aut alter cruciatus ſit, & ex ipſius amicis ac reliquis Syracuſanis nonnulli interfecti fuerint, ſingularem verò crudelitatem atque inauditam impietat-

pietatem illam fuisse minime credibile est. Ac natura quidam temerarium atque injustum illum fuisse fatendum omninò est: nulli tamen ante dictorum tyrannorum est conferendus. Sed qui particulares historias conscribunt, cùm argumenta brevia atque angusta tractanda susceperint, mihi videntur rerum inopia laborantes eò necessitatis adduci, ut res exiguas in immensum extollant, ac de rebus ne mentione quidem dignis multa verba faciant. Quidam etiam præ judicii inopia in idem vitium incurrunt. Quantò enim rectiùs quis hujusmodi sermonem qui librorum explendorum causa narrationibus cumuli vicem adjici solet, ad Hieronem potiùs ac Gelonem transtulisset, omisso Hieronymo. Hic enim audiendi discendique cupidis longè gratior sermo atque utilior foret. Namque Hiero primum quidem Syracusanorum ac sociorum principatum sua industria sibi comparavit, cùm neque opes, neque gloriam, neque aliud porrò quidquam à fortuna paratum habuisset, prætereà nemine è civibus occiso aut in exilium misso, nemine vel molestia affecto, suo Marte Syracusanorum regnum est adeptus, quod quidem maximam habet admirationem. Illud verò non minus mirabile, quòd regnum non modò ita est assecutus, sed etiam iisdem artibus conservavit. Nam cùm annos quatuor & quinquaginta regnaverit, patriæ quidem suæ pacem, sibi vero securum ab insidiis regnum præstitit, atque adeò invidiam quæ summa quæque comitari solet, effu-

λογογράφοι ἂν ἀπέδωκαν οὐκ εἰκός. καὶ τὸ μὲν πρῶτον διαφερόντως ἄδικον αὐτὸν γεγονέναι καὶ παράνομον φατέον. οὐ μὴν οἷς γε συγχωροῦσιν ἀντίον οὐδένα τῶν προειρημένων τυράννων. ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ τὰς ἐπὶ μέρους γράφοντες πράξεις, ἐπειδὰν ὑποθέσεις ἁπλᾶς καὶ στενὰς ὑποστήσωνται, πτωχεύοντες πραγμάτων ἀναγκάζεσθαι τὰ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν, καὶ περὶ τῶν μηδὲ μνήμης ἀξίων πολλοὺς ποιεῖσθαι διαθέσθαι λόγους· ἔνιοι δὲ καὶ δι' ἀκρισίαν εἰς τὸ παραπλήσιον τούτοις ἐμπίπτουσιν. ὅσῳ γὰρ ἄν τις εὐλογώτερον καὶ περὶ ταῦτα τὸν ἀναπληροῦντα τὰς βίβλους, καὶ τὸν ἐπιμετρούμενον λόγον τῆς διηγήσεως εἰς Ἱέρωνα καὶ Γέλωνα διάθοιτο, παρεὶς Ἱερώνυμον. καὶ γὰρ τοῖς φιληκόοις ἡδίων οὗτος καὶ τοῖς φιλομαθοῦσι τῷ παντὶ χρησιμώτερος. Ἱέρων μὲν γάρ, πρῶτον μὲν δι' αὑτοῦ κατεκτήσατο τὴν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων ἀρχήν, οὐ πλοῦτον, οὐ δόξαν, οὐχ ἕτερον οὐδὲν ἐκ τῆς τύχης ἕτοιμον παραλαβών· καὶ μὴν οὔτ' ἀποκτείνας, οὐ φυγαδεύσας, οὐ λυπήσας οὐδένα τῶν πολιτῶν, δι' αὑτοῦ βασιλεὺς κατέστη τῶν Συρακουσίων· ὃ πάντων ἐστὶ παραδοξότατον. ἔτι δὲ τὸ μὴ μόνον κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν οὕτως, ἀλλὰ καὶ διαφυλάξαι τὸν αὐτὸν τρόπον. ἔτη γὰρ ν' καὶ τέτταρα βασιλεύσας, διετήρησε μὲν τῇ πατρίδι τὴν εἰρήνην, διεφύλαξε δ' αὑτῷ τὴν ἀρχὴν ἀνεπιβούλευτον, διέφυγε δὲ τὸν ταῖς ὑπεροχαῖς παρεπόμενον φθόνον.

ὅς γε

ὅς γε πολλάκις ἐπιβαλόμενος ἀποθέσθαι τὴν δυναστείαν, ἐκωλύθη κατὰ κοινὸν ὑπὸ τῶν πολιτῶν. εὐεργετικώτατος δὲ καὶ φιλοδοξότατος γενόμενος εἰς τοὺς Ἕλληνας, μεγάλην μὲν αὑτῷ δόξαν, οὐ μικρὰν δὲ Συρακουσίοις εὔνοιαν παρὰ πᾶσιν ἀπέλιπε. καὶ μὴν ἐν περιουσίᾳ καὶ τρυφῇ, καὶ δαψιλείᾳ πλείστῃ διαγενόμενος, ἔτη μὲν ἐβίωσε πλείω ϙ΄. διεφύλαξε δὲ τὰς αἰσθήσεις ἁπάσας, διετήρησε δὲ πάντα καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀβλαβῆ. ὅπερ δέ μοι δοκεῖ σημεῖον οὐ μικρὸν, ἀλλὰ παμμέγεθες εἶναι βίου σώφρονος.

git. Qui cùm ſæpius principatu ſe abdicare tentaſſet, à civibus publicè eſt prohibitus. Cùmque eſſet liberaliſſimus in Græcos & cupidiſſimus gloriæ, & maximam ſibi famam & Syracuſanis non mediocrem apud omnes benevolentiam conciliavit. Denique cum in omnium rerum abundantia ac deliciis ſummaque copia degeret, annos tamen amplius nonaginta vixit, ſenſuſque omnes & cuncta corporis membra integra ac ſana retinuit, quod mihi quidem certiſſimnm temperantiæ argumentum videtur.

Ὅτι Γέλων πλείω τῶν ν΄ βιώσας ἐτῶν, σκοπὸν προέθηκε κάλλιστον ἐν τῷ ζῆν, τὸ πειθαρχεῖν τῷ γεννήσαντι, καὶ μήτε πλοῦτον, μήτε βασιλείας μέγεθος, μήτ᾽ ἄλλο περὶ πλείονος ποιήσασθαι μηδὲν τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς εὐνοίας καὶ πίστεως.

Gelo annos amplius quinquaginta cùm vixerit, hunc pulcherrimum vitæ ſcopum ſibi propoſuit, ut parenti morem gereret, ac nec divitias nec regni majeſtatem, neque aliud quidquam benevolentia ac fide quæ parentibus debetur pluris faceret.

Ὅτι Γοργὸς ὁ Μεσσήνιος οὐδενὸς ἦν δεύτερος Μεσσηνίων πλούτῳ καὶ γένει, διὰ δὲ τὴν ἄθλησιν κατὰ τὴν ἀκμὴν πάντων ἐνδοξότατος ἐγεγόνει τῶν περὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας φιλοστεφανούντων. καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ κατὰ τὴν τοῦ λοιποῦ βίου προστασίαν, ἔτι δὲ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν στεφάνων, οὐδενὸς ἐλείπετο τῶν καθ᾽ αὑτόν. καὶ μὴν ὅτε καταλύσας τὴν ἄθλησιν, ἐπὶ τὸ πολιτεύεσθαι καὶ τὸ πράττειν τὰ τῆς πατρίδος ὥρμησε, καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος οὐκ ἐλάττω δόξαν ἐξεφέρετο τῆς πρότερον ὑπαρχούσης αὐτῷ· πλεῖστον μὲν ἀπέχειν δοκῶν τῆς τοῖς ἀθληταῖς παρεπομένης ἀγροικίας, πρακτικώτατος δὲ καὶ νουνεχέστατος εἶναι νομιζόμενος περὶ τὴν πολιτείαν.

Gorgus Meſſenius opibus ac generis ſplendore Meſſeniorum nulli ſecundus; quod ad Athleticam verò laudem attinet, in adoleſcentia omnium qui in gymnicis ludis coronæ ſtudio decertant celeberrimus fuerat. Nam & formæ dignitate, & totius vitæ exteriore cultu, præterea etiam coronarum numero nulli ætatis ſuæ concedebat. Quinetiam poſtquam relictis certaminibus gymnicis ad Rempub. & negotia patriæ tractanda ſe contulit, hac quoque ex parte non minorem quàm ex ante acta vita gloriam retulit. Nam & plurimum abeſſe videbatur ab illo ſtupore qui athletas fere comitari ſolet, & ad res gerendas gnaviſſimus, ac prudentiſſimus in Rep. habebatur.

Hic

Hic verò, ait Polybius, orationis cursum sistere ac pauca de Philippo dicere lubet, eo quod hoc illi initium mutationis & proni in pejora impetus fuit. Atque iis qui in Repub. versantur si aliquem ex historia fructum percipere cupiant, nullum illustrius exemplum proponi posse arbitror. Nam cùm ob regni ipsius famam, tum ob indolis præstantiam illustres, atque omnibus Græcis notissimi in utramque partem hujus Regis impetus fuerunt, notissimi quoque casus qui utraque ejus instituta consecuti sunt. Nam quemadmodum simulac regnum accepit, Thessalia simul ac Macedonia atque omnes Regni ejus provinciæ omni obsequio ac benevolentia eum amplexæ sunt, quanta neminem Regum antea, tametsi adhuc adolescens regnum Macedoniæ suscepisset, id verò inde perspici facilè potest. Cùm enim belli adversus Ætolos, ac Lacedæmonios suscepti causa continuè à Macedonia distineretur, non modò ex supra dictis gentibus nulla rebellavit, sed nec vicinorum quisquam Barbarorum Macedoniæ fines contingere est ausus. Jam benevolentiam erga illum ac studium omnium amicorum, & maximè Alexandri ac Chrysogoni, ne quidem exprimere dicendo quisquam possit, nec quot ac quanta brevissimo temporis spatio beneficia contulerit in Peloponnesios, ac Bœotos, simùlque Epirotas & Acarnanas. Quod si quid tantisper exaggerando dicere licet, jure optimo

Ὅτι φησὶν ὁ Πολύβιος, ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπιστήσας τὴν διήγησιν βραχέα βούλομαι διαλεχθῆναι περὶ Φιλίππου, διὰ τὸ ταύτην τὴν ἀρχὴν γενέσθαι τῆς εἰς τοὔμπαλιν μεταβολῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπὶ χεῖρον ὁρμῆς, καὶ μεταθέσεως. δοκεῖ γάρ μοι τοῖς καὶ κατὰ βραχὺ βουλομένοις τῶν πραγματικῶν ἀνδρῶν περιποιεῖσθαι τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας διόρθωσιν, ἐναργέστατον εἶναι τοῦτο παράδειγμα. καὶ γὰρ διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιφανὲς, καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως λαμπρὸν, ἐκφανεστάτας συμβαίνει καὶ γνωριμωτάτας γεγονέναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τὰς εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος ὁρμὰς τοῦ βασιλέως τούτου, παραπλησίως δὲ καὶ τὰ συνεξακολουθήσαντα ταῖς ὁρμαῖς ἑκατέραις ἐκ παραθέσεως. ὅτι μὲν οὖν αὐτῷ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν τά τε κατὰ Θετταλίαν καὶ Μακεδονίαν, καὶ συλλήβδην τὰ κατὰ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν οὕτως ὑπετέτακτο, καὶ συνέκλινε ταῖς εὐνοίαις ὡς οὐδενὶ τῶν πρότερον βασιλέων. καίτοι νέῳ ὄντι παραλαβόντι τὴν Μακεδόνων δυναστείαν, εὐχερὲς καταμαθεῖν ἐκ τούτων. συνεχέστατα γὰρ αὐτοῦ περισπασθέντος ἐκ Μακεδονίας, διὰ τὸν πρὸς Αἰτωλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους πόλεμον, οὐχ οἷον ἐστασίασέ τι τῶν προειρημένων ἐθνῶν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν περιοικούντων ἐτόλμησε βαρβάρων οὐδεὶς ἅψασθαι τῆς Μακεδονίας. καὶ μὴν περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Χρυσογόνου, καὶ τῶν ἄλλων φίλων εὐνοίας, καὶ προθυμίας εἰς αὐτὸν, οὐδ' ἂν εἰπεῖν τις δύναιτ' ἀξίως, 1 τῆς δὲ Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν, ἅμα δὲ τούτοις Ἠπειρωτῶν, Ἀκαρνάνων, ὅσων ἑκάστοις ἀγαθῶν ἐν βραχεῖ χρόνῳ παραίτιος ἐγένετο· καθόλου γε μὴν 2 ἤδη μικρὸν ὑπερβολικώτερον δεῖ εἰπεῖν, οἰκειότατ' ἂν οἶμαι περὶ Φι-

1 ἴσ. τῶν. 2 ἴσ. εἰ δεῖ.

λείπεται τοῦτο ῥηθῆναι, δι' ὅτι κοινός τις οἷον ἐρώμενος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὸ τῆς αἱρέσεως εὐεργετικόν. ἐπιφανέστατον δὲ καὶ μέγιστον δεῖγμα περὶ τοῦ τί δύναται προαίρεσις καλοκαγαθικὴ καὶ πίστις, τὸ πάντας Κρηταιεῖς συμφρονήσαντας καὶ τῆς αὐτῆς μεταλαβόντας συμμαχίας, ἕνα προστάτην ἑλέσθαι τῆς νήσου Φίλιππον, καὶ ταῦτα συντελεσθῆναι χωρὶς ὅπλων καὶ κινδύνων, ὃ πρότερον οὐ ῥᾳδίως ἄν τις εὕροι γεγονός. ἀπὸ δὲ τῶν κατὰ Μεσσηνίους ἐπιτελεσθέντων, ἅπαντα τὴν ἐναντίαν ἐλάμβανε διάθεσιν αὐτῷ, καὶ τοῦτο συνέβαινε κατὰ λόγον. τραπεὶς γὰρ ἐπὶ τὴν ἀντικειμένην προαίρεσιν τῇ πρόσθεν, καὶ ταύτῃ προστιθεὶς ἀεὶ τἀκόλουθον, ἔμελλε καὶ τὰς τῶν ἄλλων διαλήψεις περὶ αὐτοῦ τρέψειν εἰς τἀναντία, καὶ ταῖς τῶν πραγμάτων συντελείαις 1 ἐγκυρήσειν ἐναντίαις ἢ πρότερον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι, δῆλον δὲ τοῦτο ἔσται τοῖς προσέχουσιν ἐπιμελῶς, διὰ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων πράξεων.

Ὅτι ὁ Ἄρατος θεωρῶν τὸν Φίλιππον ὁμολογουμένως τόν τε πρὸς Ῥωμαίους ἀναλαμβάνοντα πόλεμον, καὶ κατὰ τὴν πρὸς τοὺς συμμάχους αἵρεσιν ὁλοσχερῶς ἠλλοιωμένον, πολλὰς εἰσενεγκάμενος ἀπορίας καὶ σκήψεις, μόλις ἀπετρέψατο τὸν Φίλιππον· ἡμεῖς δὲ 2 τὸ κατὰ τὴν ε΄. βίβλον ἡμῖν ἐν ἐπαγγελίᾳ καὶ φάσει μόνον εἰρημένον, νῦν δ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων τὴν πίστιν εἰληφότος, βουλόμεθα προσαναμνῆσαι τοὺς συνεφιστάνοντας τῇ πραγματείᾳ, πρὸς τὸ μηδ' ἓν τῶν ἀποφάσεων ἀναπόδεικτον μηδ' ἀμφισβη-

1 f. ἐγκύρσειν. 2 mſ. τὸ το.

id de Philippo dici posse existimo, amorem ac delicias Græcorum omnium illum fuisse, ob illius prolixam de omnibus bene merendi voluntatem. Quantum autem valeat præclarum vitæ institutum ac concepta semel opinio, hoc celeberrimo & maximo testimonio demonstrari potest, quod omnes simul Cretenses concordia inter se ac societate inita unum Philippum Dictatorem ad res insulæ constituendas publicè elegerunt, quodque citra vim ac periculum cuncta effecta sunt, quod superiori memoria haud facilè quis factum esse recordetur. At verò ob crudelitatem ac perfidiam qua ille in Messenios est usus, omnia illi in contrarium vertere, idque sane jure optimo. Nam cum vitæ institutum priori contrarium esset amplexus, ac quotidie malum malo cumularet, consentaneum erat ut contrariam de illo opinionem cuncti conciperent, & ipse contrarios longeq; alios quàm anteà rerum successus experiretur. Quod quidem ei posteà contigit, ut ex iis quæ deinceps narrabimus, attentus historiæ lector manifestè perspiciet.

Aratus cùm Philippum videret bellum adversus Romanos apertè suscipere, atque erga socios longè alia ac priùs voluntate affectum esse, variis difficultatibus ac rationibus in medium allatis, ægrè Philippum ab incepto deterruit. Cæterùm cùm id quod in libro quinto simpliciter tantum & absolutè posuimus, nunc rebus ipsis confirmetur, admonendos esse hîc duximus historiæ lectores, ne qua fortè propositio absque demonstratio-

stratione à nobis relinquatur. Nam cum bellum Ætolicum narrantes eo loci constitissemus, quo Philippum diximus nimio animi impetu porticus, & reliqua donaria Thermi oppidi destruxisse, atque hujus facti culpam non tam ipsum in Regem ob illius adhuc ætatem, quam in Regis amicos & Comites conferri debere, de Arato quidem asseruimus reliquam ejus vitam hujusmodi omne facinus ab eo amoliri, Demetrii autem Pharii prorsus tale vitæ institutum fuisse: atque id nos posteà ostensuros esse tum polliciti, hunc in locum sermonis illius demonstrationem distulimus. quando scilicet Philippus Demetrio quidem præsente, ut in Messeniacarum rerum narratione ostendimus, Arato autem uno duntaxat die tardiùs delato, teterrima facinora aggredi cœpit, & degustato semel humano cruore, & socios trucidandi fœderisque omne violandi initio sumpto, non ex homine lupus, quod in Arcadica est fabula, ut ait Plato, sed ex legitimo Rege acerbus tyrannus evasit. Sed altero etiam longè certiori argumento declarari potest, utriusque hominis secta ac sententia, illo scilicet consilio quod de Messeniorum arce uterque Regi dedit, de quo supra commemoravi, ut jam de iis quę in Ætolia gesta sunt nullus sit dubitandi locus. Quę cum ita sint, quæ in utroque fuerit instituti diversitas facilè colligi potest. Nam quemadmodum Philippus Arati consilium secutus Messeniis quod ad arcem pertinet fidem servavit, & ingenti ut-

τευμένην ἀποδείξειν. καθ' ὃν γὰρ καιρὸν ἐξηγούμενοι τὸν Αἰτωλικὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς διηγήσεως ἐπέστημεν, ἐν ᾧ Φίλιππον ἔφαμεν τὰς ἐν Θέρμῳ στοὰς καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀναθημάτων θυμικώτερον διαφθεῖραι· καὶ δεῖν τούτων τὴν αἰτίαν οὐχ οὕτως ἐπὶ τὸν βασιλέα διὰ τὴν ἡλικίαν, ὡς ἐπὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ φίλους ἀναφέρειν, τότε περὶ μὲν Ἀράτου τὸν βίον ἐφήσαμεν ἀπολογίαν ἔχειν τοῦ μηδὲν ἂν ποιῆσαι μοχθηρόν, Δημητρίου δὲ τοῦ Φαρίου τὴν τοιαύτην εἶναι προαίρεσιν· δῆλον δὲ τοῦτο ποιήσειν ἐπηγγειλάμεθα διὰ τῆς ἑξῆς ἱστορίας, εἰς τοῦτον ὑπερθέμενοι τὸν καιρὸν τὴν πίστιν τῆς προειρημένης ἀποφάσεως· ἐν ᾧ περὶ μίαν ἡμέραν Δημητρίου μὲν παρόντος, ὡς ἀρτίως ὑπὲρ τῶν κατὰ Μεσσηνίους ὑπεδείξαμεν, Ἀράτου δὲ καθυστερήσαντος, ἤρξατο Φίλιππος ἅπτεσθαι τῶν μεγίστων ἀσεβημάτων· καὶ καθάπερ ἂν ἐγγευσάμενος αἵματος ἀνθρωπείου, καὶ τοῦ φονεύειν, καὶ παρασπονδεῖν τοὺς συμμάχους, οὐ λύκος ἐξ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Ἀρκαδικὸν μῦθον, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ τύραννος ἐκ βασιλέως ἀπέβη πικρός. τούτου δ' ἐναργέστερον ἔτι δεῖγμα τῆς ἑκατέρου γνώμης τὸ περὶ τῆς ἄκρας συμβούλιον τὸ ῥηθὲν ἐν τοῖς πολιτικοῖς, πρὸς τὸ μηδὲ περὶ τῶν κατ' Αἰτωλοὺς διαπορεῖν. ὧν ὁμολογουμένων εὐμαρὲς ἤδη συλλογίσασθαι τὴν διαφορὰν τῆς ἑκατέρου προαιρέσεως. καθάπερ γὰρ νῦν Φίλιππος πεισθεὶς Ἀράτῳ διεφύλαξε τὴν πρὸς Μεσσηνίους πίστιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν, καὶ μεγάλῳ τὸ δὴ λε-

γενόμενον ἕλκει τῷ περὶ τὰς σφαγὰς, μικρόν τι ἴαμα προσέθηκεν. οὕτως ἐν τοῖς κατ' Αἰτωλοὺς Δημητρίῳ κατακολουθήσας ἠσέβει μὲν εἰς τοὺς θεοὺς, τὰ καθιερωμένα τῶν ἀναθημάτων διαφθείρων· ἡμάρτανε δὲ περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὑπερβαίνων τοὺς τοῦ πολέμου νόμους· ἠστόχει δὲ τῆς σφετέρας προαιρέσεως ἀπαραίτητον καὶ πικρὸν ἑαυτὸν ἀποδεικνύων ἐχθρὸν τοῖς διαφερομένοις. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν κατὰ Κρήτην· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων Ἀράτῳ μὲν καθηγεμόνι χρησάμενος περὶ τῶν ὅλων· οὐχ οἷον ἀδικήσας, ἀλλ' οὐδὲ λυπήσας οὐδένα τῶν κατὰ τὴν νῆσον, ἅπαντας μὲν εἶχε Κρηταιεῖς ὑποχειρίους, ἅπαντας δὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν ἐπήγετο διὰ τὴν σεμνότητα τῆς προαιρέσεως. οὕτω πάλιν ἐπακολουθήσας Δημητρίῳ, καὶ παραίτιος γενόμενος Μεσσηνίοις τῶν ἄρτι ῥηθέντων ἀτυχημάτων, ἅμα τήν τε παρὰ τοῖς συμμάχοις εὔνοιαν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἀπέβαλε πίστιν· τηλικαύτην τοῖς νέοις βασιλεῦσι ῥοπὴν ἔχει καὶ πρὸς ἀτυχίαν, καὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἀρχῆς ἡ τῶν παρεπομένων φίλων ἐκλογὴ καὶ κρίσις, ὑπὲρ ἧς οἱ πλείους οὐκ οἶδ' ὅπως ῥαθυμοῦντες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ποιοῦνται πρόνοιαν.

Ὅτι Φίλιππος παραγενόμενος εἰς τὴν Μεσσήνην ἔφθειρε τὴν χώραν δυσμενικῶς, θυμῷ τὸ πλεῖον ἢ λογισμῷ χρώμενος. ἤλπιζε γὰρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, βλάπτων συνεχῶς, οὐδέποτε ἀγανακτήσειν οὐδὲ μισήσειν τοὺς κακῶς πάσχοντας· προήχθην δὲ καὶ νῦν καὶ διὰ τῆς προτέρας βίβλου σαφέστερον ἐξηγήσασθαι περὶ τούτων, οὐ

ajunt vulneri, cædes dico quas in urbe ediderat, leve medicamentum adhibuit: sic in bello adversus Ætolos Demetrio obsecutus, & Deos impiè offendebat, quorum donaria vastabat, & humano generi injuriam faciebat jura belli transgrediendo. ac prætereà contra institutum ac propositum sibi ab initio scopum peccabat, dum implacabilem atque acerbum adversariis hostem se præbebat. Idem in rebus Cretensibus existimandum est. Namque in iis quamdiu Arati consilio est usus, neminem ex tota insula non modò injuria, sed ne molestia quidem afficiens, cùm omnes Cretenses dicto audientes habuit, tum vero omnes Græcos gravitate consilii ad sui amorem pellexit. At contra magistro usus Demetrio, cùm Messeniis eas, quas memoravi, calamitates intulisset, unà sociorum benevolentiam, atque apud omnes Græcos fidei opinionem amisit. Tantùm in Regum adolescentia ad infelicitatem aut ad confirmationem regni valet delectus amicorum & Comitum. de quo tamen plerique nescio cujusmodi negligentia minimè laborant.

Ex Lib. VIII. pag. 721.

Philippus Messeniam ingressus, agros hostiliter vastare cœpit, ira magis quàm consilio ductus. Sperabat enim, ut mihi quidem videtur, cùm assiduè aliis damnum inferret, miseros homines nunquam id molestè laturos, neque ipsum odio habituros esse. Ac de his quidem & nunc & superiore libro enucleatius verba ut facerem impulsus sum, non ob

eas

eas tantùm causas, quas priùs adduxi, sed etiam eò quod historiæ scriptores partim damna omnia à Philippo Messeniis illata silentio prætermiserint: partim benevolentia in Principes aut contrà metu, impietatem ac crudelitatem illam, qua in Messenios sævit Philippus, non modò vitio non verterint, verumetiam tanquam præclarum facinus laude prosecuti sint. Nec verò in iis solùm quæ ad Messenios pertinent, idem admissum est, ab iis qui res Philippi in literas retulerunt, sed etiam in aliis plerisque. Quo fit ut eorum libri historiæ quidem nullam speciem, sed potius encomii formam habeant. Ego vero ita existimo, nec vituperari falso, nec laudari Reges oportere, (quod tamen plerique fecerunt) sed singulorum factis ac consiliis consentaneum assiduè sermonem accommodandum. Verum fortasse id dictu facile, factu autem imprimis arduum est. Multæ enim ac variæ necessitates in vita occurrunt, quibus fracti homines ea quæ sibi videntur liberè loqui aut scribere vetantur. Quamobrem nonnullis quidem eorum danda est venia, aliis vero minimè indulgenda. Ac maximè omnium Theopompus hac in parte reprehensionem meretur, qui cùm initio historiæ Philippi, hac maximè causa se ad scribendum impulsum esse dixisset, quod Philippo Amyntæ filio parem virum nunquam antea Europa protulisset, repente tum in ipso prooemio, tum per totam historiam eum in mulieres intemperantissimè exarsisse memorat

μόνον διὰ τὰς πρότερον ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τῶν συγγραφέων τοὺς μὲν ὅλως παραλελοιπέναι τὰ κατὰ τοὺς Μεσσηνίους. τοὺς δὲ καθόλου διὰ τὴν πρὸς τοὺς μονάρχους εὔνοιαν ἢ τἀναντία φόβον, οὐχ οἷον ἐν ἁμαρτίᾳ γεγονέναι τὴν εἰς τοὺς Μεσσηνίους ἀσέβειαν Φιλίππου καὶ παρανομίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐν ἐπαίνῳ καὶ κατορθώματι τὰ πεπραγμένα διασαφεῖν ἡμῖν. οὐ μόνον δὲ περὶ Μεσσηνίους τοῦτο πεποιηκότας ἰδεῖν ἐστὶ τοὺς γράφοντας τοῦ Φιλίππου τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἄλλων παραπλησίως. ἐξ ὧν ἱστορίας μὲν οὐδαμῶς ἔχειν αὐτοῖς συμβαίνει διάθεσιν τὰς συντάξεις, ἐγκωμίου δὲ μᾶλλον. ἐγὼ δ' οὔτε λοιδορεῖν ψευδῶς φημὶ δεῖν τοὺς μονάρχους, οὔτ' ἐγκωμιάζειν, ὃ πολλοῖς ἤδη συμβέβηκεν· τὸν ἀκόλουθον δὲ τοῖς προγεγραμμένοις ἀεί. καὶ τὸν πρέποντα ταῖς ἑκάστων προαιρέσεσι λόγον ἐφαρμόζειν. ἀλλ' ἴσως τοῦτ' εἰπεῖν μὲν εὐμαρές, πρᾶξαι δὲ καὶ λίαν δυσχερές, διὰ τὸ πολλὰς καὶ ποικίλας εἶναι διαθέσεις καὶ περιστάσεις· αἷς εἴκοντες ἄνθρωποι κατὰ τὸν βίον, οὔτε λέγειν, οὔτε γράφειν δύνανται τὸ φαινόμενον. ὧν χάριν τισὶ μὲν αὐτῶν συγγνώμην δοτέον, ἐνίοις γε μὴν οὐ δοτέον· μάλιστα δ' ἄν τις ἐπιτιμήσειε περὶ τοῦτο τὸ μέρος Θεοπόμπῳ. ὅς γ' ἐν ἀρχῇ τῆς Φιλίππου συντάξεως δι' αὐτὸ μάλιστα παρορμηθῆναι φήσας πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῆς πραγματείας, διὰ τὸ μηδέποτε τὴν Εὐρώπην ἐνηνοχέναι τοιοῦτον ἄνδρα παράπαν, οἷον τὸν Ἀμύντου Φίλιππον, μετὰ ταῦτα παραπόδας ἔν τε τῷ προοιμίῳ, καὶ παρ' ὅλην δὲ τὴν ἱστορίαν, ἀκρατέστατον μὲν αὐτὸν ἀποδείκνυσι πρὸς γυναῖκας·

ὥστε καὶ τὴν ἰδίαν οἰκίαν 1 ἐσφαλκέναι
τὰ κατ᾽ αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τοῦτο τὸ
μέρος ὁρμὴν καὶ προστασίαν. ἀδικώ-
τατον δὲ καὶ κακοπραγμονέστατον περὶ
τὰς τῶν φίλων καὶ συμμάχων κατα-
σκευάς. πλείστας δὲ πόλεις ἐξηνδρα-
ποδισμένον καὶ πεπραξικοπηκότα
μετὰ δόλου καὶ βίας, ἐκπαθῆ δὲ γεγονό-
τα καὶ πρὸς τὰς 2 ἀκρατοποσίας ὥστε
καὶ μεθ᾽ ἡμέραν πολλάκις μεθύοντα
καταφανῆ γενέσθαι τοῖς φίλοις. εἰ δέ
τις ἀναγνῶναι βουληθείη τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐνάτης καὶ μ᾽ αὐτῷ βίβλου, παντά-
πασιν ἂν θαυμάσειε τὴν ἀτοπίαν τοῦ
συγγραφέως. ὅς γε χωρὶς τῶν ἄλλων
τετόλμηκε καὶ ταῦτα λέγειν· αὐτοῖς
γὰρ λέξεσιν, αἷς ἐκεῖνος κέχρηται,
κατατετάχαμεν. εἰ γάρ τις ἦν ἐν
„ τοῖς Ἕλλησιν ἢ τοῖς βαρβάροις φη-
„ σὶ λάσταυρος ἢ θρασὺς τὸν τρόπον,
„ οὗτοι πάντες εἰς Μακεδονίαν ἀ-
„ θροιζόμενοι πρὸς Φίλιππον, ἑ-
„ ταῖροι τοῦ βασιλέως προσηγορεύ-
„ οντο. καθόλου γὰρ ὁ Φίλιππος τοὺς
„ μὲν κοσμίους τοῖς ἤθεσι καὶ τῶν ἰδίων
„ βίων ἐπιμελουμένους ἀπεδοκίμα-
„ ζε. τοὺς δὲ πολυτελεῖς καὶ ζῶντας ἐν
„ μέθαις καὶ κύβοις ἐπῄνει, καὶ ἐτίμα-
„ ζε. τοιγαροῦν οὐ μόνον ταῦτ᾽ ἔχειν
„ αὐτοὺς παρεσκεύαζεν, ἀλλὰ καὶ τῆς
„ ἄλλης ἀδικίας καὶ βδελυρίας ἀ-
„ θλητὰς ἐποίησε. τί γὰρ τῶν αἰσχρῶν
„ ἢ δεινῶν αὐτοῖς οὐ προσῆν; ἢ τί τῶν
„ καλῶν καὶ σπουδαίων οὐκ ἀπῆν; οὐχ
„ οἱ μὲν ξυρόμενοι καὶ λεαινόμενοι
„ διετέλουν ἄνδρες ὄντες· οἱ δὲ ἀλ-
„ λήλοις ἐτόλμων ἐπανίστασθαι πώ-
„ γωνας ἔχουσι· καὶ περιήγοντο μὲν
„ δύο καὶ τρεῖς τοὺς ἑταιρευομένους,
„ αὐτοὶ δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις χρήσεις
„ ἑτέροις παρείχοντο. ὅθεν καὶ δι-

1 Suidas in ἐσφαλκέναι. 2 f. ἀ-
κρατοποσίας. ex Suida in ἐκπαθής.

adeò ut propter illius hac in parte
cupiditatem atque insaniam domus
Regia in periculum inciderit. Eun-
dem prætereà injustissimum atque
erga amicos ac socios perfidissimum
describit: & qui urbes plurimas
per vim ac fraudem captas in servi-
tutem redegerit. Eundem quoque
ebrietati valde deditum fuisse nar-
rat, adeò ut diurno etiam tempore
ebrius ab amicis plerumque sit de-
prehensus: quod si quis libri noni ac
quadragesimi principium in manus
sumpserit, scriptoris omnino im-
portunitatem mirabitur. qui inter
cætera hæc etiam dicere non dubi-
tavit, eadem enim verba quibus ille
usus est, hic apponenda esse duxi-
„ mus. Nam si quis inter Græcos
„ aut barbaros impudicus erat ac
„ protervus, illico Macedoniam ad
„ Philippum delatus, sodalis Regis
„ vocabatur. Omnino enim Philip-
„ pus modestos ac frugi homines
„ respuebat: helluones autem ac
„ prodigos, & vino atque aleæ dedi-
„ tos colebat, atque evehebat ma-
„ ximè. Itaque non solum in suis
„ illis pristinis vitiis eos confirmabat,
„ verumetiam ad omnis nequitiæ
„ ac spurcitiæ certamen provoca-
„ bat. quòd enim turpitudinis ac
„ flagitii genus eis non inerat? quid
„ contra honestatis ac virtutis non
„ deerat? cum hi quidem rasi ac læ-
„ vigati essent, illi vero viros barba-
„ tos constuprare non dubitarent.
„ ac duos quidem tresve meritorios
„ pueros secum circumducebant,
„ cæterum ipsi eandem sui copiam
„ aliis faciebant. Quamobrem me-

„ ritò

,, citò quis non amicos illos, sed ami-
,, cas, nec milites, sed meretrices
,, potiùs appellasset. nam cùm na-
,, tura essent cruenti, morbo tamen
,, erant cinædi. atque ut paucis ab-
,, solvam, præsertim cum tot ac
,, tanta mihi negotia incumbant,
,, sic apud me existimo, quotquot
,, amici ac Comites Philippi dice-
,, bantur, teterrimas fuisse belluas,
,, quales nec Centauri qui Pelium
,, incoluere, nec Læstrygones qui
,, Leontinos campos tenuisse perhi-
,, bentur, nec ulla alia hujusmodi
,, monstra extiterunt. Hanc vero acerbitatem ac linguæ temeritatem Theopompi quis non meritò damnet? non enim eo solùm quod proposito suo contraria ac pugnantia loquitur, objurgandus est, sed quia cum de Rege ipso, tum de ejus amicis falsa dicit, ac maxime quod mendacium suum putidè ac turpiter protulit. Nam si de Sardanapalo aliquo, aut de ejus sodalibus sermo esset institutus, vix quisquam hac verborum turpitudine uti sustineret: tametsi hujus hominis institutum atque intemperantiam ex ipsa sepulchri inscriptione satis colligamus, sic enim habet inscriptio:.

Hæc habeo quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit, ——

de Philippo autem ejusque comitibus nemo est qui non vereatur, non dico mollitiem aliquam, aut etiam impudentiam eis affingere, sed contra ne laudationem eorum aggressus vim ac fortitudinem, & cæ-

,, καίως ἄν τις αὐτοὺς οὐχ ἑταίρους.[1]
,, ὑπελάμβανεν εἶναι, οὐδὲ στρατιώ-
,, τας, ἀλλὰ χαμαιτύπας προση-
,, γόρευσεν. ἀνδροφόνοι γὰρ τὴν φύσιν
,, ὄντες, ἀνδρόπορνοι τὸν τρόπον ἦσαν.
,, ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἵνα παύσωμαι
,, φησὶ μακρολογῶν, ἄλλως τε καὶ
,, τοσούτων μοι πραγμάτων ἐπικεχυ-
,, μένων, ἡγοῦμαι τοιαῦτα θηρία γε-
,, γονέναι, καὶ τοιούτους τὸν τρόπον τοὺς φί-
,, λους καὶ τοὺς ἑταίρους Φιλίππου
,, προσαγορευθέντας, οἵους οὔτε τοὺς
,, Κενταύρους τοὺς τὸ Πήλιον κατα-
,, σχόντας, οὔτε τοὺς Λαιστρυγόνας τοὺς
,, τὸ Λεοντίνων πεδίον οἰκήσαντας, οὔτ'
,, ἄλλους οὐδ' ὁποίους. ταύτην δὲ τήν
τε πικρίαν καὶ τὴν ἀθυρογλωσσίαν τοῦ συγγραφέως τίς οὐκ ἂν ἀποδοκιμάσειεν; οὐ γὰρ μόνον ὅτι μαχόμενα λέγει πρὸς τὴν αὑτοῦ πρόθεσιν, ἄξιός ἐστιν ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ καὶ διότι κατέψευσται τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν φίλων, καὶ μάλιστα διότι τὸ ψεῦδος αἰσχρῶς καὶ ἀπρεπῶς διατέθειται. εἰ γὰρ περὶ Σαρδαναπάλου τις ἢ τῶν ἐκείνου συμβιωτῶν ἐποιεῖτο τοὺς λόγους, μόλις ἂν ἐθάρρησε τῇ κακορρημοσύνῃ ταύτῃ χρήσασθαι. οὗ τὴν ἐν τῷ βίῳ προαίρεσιν καὶ τὴν ἀσέλγειαν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐπὶ τοῦ τάφου τεκμαιρόμεθα. λέγει γὰρ ἡ ἐπιγραφή.

Ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύ-
βρισα καὶ μετ' ἔρωτος
Τέρπν' ἔπαθον.

περὶ δὲ Φιλίππου καὶ τῶν ἐκείνου φίλων εὐλαβηθείη τις ἂν οὐχ οἷον εἰς μαλακίαν καὶ ἀνανδρίαν, ἔτι δ' ἀναισχυντίαν λέγειν, ἀλλὰ τοὐναντίον μή ποτ' ἐγκωμιάζειν ἐπιβαλλόμενος οὐ δυνηθῇ καταξίως εἰπεῖν τῆς ἀνδρείας καὶ φιλοπο-

1 ἀλλ' ἑταίρας adde ex Athenæo lib. 6. pag. 260.

νίας, καὶ συλλαβεῖν τῆς ἀρετῆς τῶν προειρημένων ἀνδρῶν. οἵ γε προφανῶς ταῖς σφετέραις φιλοπονίαις καὶ τόλμαις ἐξ ἐλαχίστης μὲν βασιλείας ἐνδοξοτάτην καὶ μεγίστην Μακεδόνων ἀρχὴν κατεσκεύασαν· χωρὶς δὲ τῶν ὑπὸ Φιλίππου πράξεων, αἱ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἐπιτελεσθεῖσαι μετ᾿ Ἀλεξάνδρου, πᾶσιν ὁμολογουμένην τὴν ἐπ᾿ ἀρετῇ φήμην παραδεδώκασι περὶ αὐτῶν. μεγάλην γὰρ ἴσως μερίδα θετέον τῷ προεστῶτι τῶν ὅλων Ἀλεξάνδρῳ, καίπερ ὄντι νέῳ παντελῶς. οὐκ ἐλάττω μέντοι γε τοῖς συνεργοῖς καὶ φίλοις. οἳ πολλαῖς μὲν καὶ παραδόξοις μάχαις ἐνίκησαν τοὺς ὑπεναντίους· πολλοὺς δὲ καὶ παραβόλους ὑπέμειναν πόνους καὶ κινδύνους, καὶ ταλαιπωρίας. πλείστης δὲ περιουσίας κυριεύσαντες, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἐπιθυμίας πλείστης εὐπορήσαντες ἀπολαύσεως, οὔτε κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν οὐδέποτε διὰ ταῦτ᾿ ἠλαττώθησαν, οὔτε κατὰ τὰς ψυχικὰς ὁρμὰς οὐδὲν ἄδικον οὐδὲ ἀσελγὲς ἐπετήδευσαν. ἅπαντες δ᾿, ὡς ἔπος εἰπεῖν, βασιλικοὶ καὶ ταῖς μεγαλοψυχίαις, καὶ ταῖς σωφροσύναις, καὶ ταῖς τόλμαις ἀπέβησαν Φιλίππῳ, καὶ μετ᾿ Ἀλεξάνδρῳ συμβιώσαντες. ὧν οὐδὲν ἂν δέοι μνημονεύειν ἐπ᾿ ὀνόματος. μετὰ δὲ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον οὕτω περὶ τῶν πλείστων μερῶν τῆς οἰκουμένης ἀμφισβητήσαντες, παραδόσιμον ἐποίησαν τὴν ἑαυτῶν δόξαν ἐν πλείστοις ὑπομνήμασιν. ὥστε τὴν μὲν Τιμαίου τοῦ συγγραφέως πικρίαν ᾗ κέχρηται κατ᾿ Ἀγαθοκλέους τοῦ Σικελίας δυνάστου, καίπερ ἀνυπέρβλητον εἶναι δοκοῦσαν,

teras tantorum hominum virtutes dicendo adæquare non valeat: qui ut constat sua industria ac magnitudine animi, regnum Macedoniæ ex tenuissimo amplissimum ac celeberrimum effecerunt: ac præterea quæ sub Philippo gessere, res ab iisdem post illius obitum in commilitio Alexandri gestæ receptam apud omnes virtutis famam eis comparaverunt. Magna enim fortasse hujus gloriæ pars Alexandro, cujus auspiciis cuncta gerebantur, tametsi admodum adolescenti tribuenda est, non minor tamen ejus Comitibus ac ministris debetur: qui multis & maximis præliis hostes superarunt, multosque ac difficillimos casus & labores ac pericula perpessi sunt. atque maximarum opum compotes facti, cum omnibus copiis ad explendas cupiditates idoneis abundarent, tamen nec corporis vires ideò illis imminutæ sunt, neque animi studia ad injustitiam ac libidinem deflexerunt: sed universi quotquot Philippi ac deinde Alexandri Comites fuerunt, & animi magnitudine, & temperantia, & audacia prorsus Regia extiterunt: quos quidem nominatim recensere haudquaquam necesse est. Post obitum autem Alexandri, cum de maximis partibus orbis terrarum inter se decertassent, famam nominis sui plurimis historiæ monimentis testatam posteris reliquerunt. Quo fit ut Timæi quidem maledicentia qua adversus Agathoclem Siciliæ tyrannum invectus est, tametsi omnes modestiæ fines excedat, rationem tamen aliquam

habere

habere videatur: quippe inimici & mali hominis & tyranni vituperationem instituit. At vero Theopompi maledicentia omni ratione destituitur. Nam cum de Rege optima indole ad virtutem prædito scribere instituisset, nihil est tam turpe & tam grave quod in opere suo non dixerit. Reliquum est ut vel ipso in principio ac vestibulo historiæ suæ mendax & adulator fuisse dicatur, aut certè in particularibus suis demonstrationibus amens penitus ac puerilis: si quidem importuna ac merito castiganda vituperatione id se consecuturum esse speravit, ut & sibi major auctoritas, & laudationibus Philippi major fides accederet. Sed neque ipsum consilium antedicti scriptoris ab ullo homine probabitur, qui cùm res Græciæ inde, ubi definit Thucydides, scribere esset aggressus, postquam ad Leuctrica tempora ac res Græciæ celeberrimas pervenit, ipsam quidem Græciam cum suis factis valere jussit: commutato autem argumento Philippi gesta scribere constituit. Atqui longè præstantius erat ac justius, in Opere Rerum Græcarum gesta Philippi quam in gestis Philippi res Græciæ comprehendere. Neque enim quisquam Regio nomine ac fortè etiam potestate præoccupatus, ad nomen personamque Græciæ opportunè transeunti manum injiceret ac vetaret: à Græcia autem sumpto principio, nemo sanæ mentis ubi paululum legendo processerit, ad Regis speciem atque vitam repentè

ὅμως λόγον ἔχειν· ὡς γὰρ κατ᾽ ἐχθροῦ, καὶ πονηροῦ καὶ τυράννου διατίθεται τὴν κατηγορίαν. τὴν δὲ Θεοπόμπου μηδ᾽ ὑπὸ λόγον πίπτειν. ἐπιθέμενος γὰρ ὡς περὶ βασιλέως εὐφυεστάτου πρὸς ἀρετὴν γεγονότος, οὐκ ἔστι τῶν αἰσχρῶν καὶ δεινῶν ὅπερ ἀπολέλοιπεν. λοιπὸν, ἢ περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ προέκθεσιν τῆς πραγματείας ἀνάγκη ψεύστην καὶ κόλακα φαίνεσθαι τὸν ἱστοριογράφον. ἢ περὶ τὰς κατὰ μέρος ἀποφάσεις ἀνόητον καὶ μειρακιώδη τελείως. εἰ διὰ τῆς ἀλόγου καὶ ἐπιπολαίου λοιδορίας, ὑπέλαβε πιστότερος μὲν αὐτὸς φανήσεσθαι, παραδοχῆς δὲ μᾶλλον ἀξιωθήσεσθαι τὰς ἐγκωμιαστικὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ περὶ Φιλίππου. καὶ μὴν οὐδὲ περὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαλήψεις οὐδεὶς ἂν εὐδοκήσειε τῷ προειρημένῳ συγγραφεῖ. ὅς γε ἐπιβαλόμενος γράφειν τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις, ἀφ᾽ ὧν Θουκυδίδης ἀπέλιπε, καὶ συνεγγίσας τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς, καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων, τὴν μὲν Ἑλλάδα μεταξὺ καὶ τὰς ταύτης ἐπιβολὰς ἀπέρριψε. μεταλαβὼν 1 δὲ τὴν ὑπόθεσιν, τὰς Φιλίππου πράξεις προύθετο γράφειν. καίτοι γε πολλῷ σεμνότερον ἦν καὶ δικαιότερον τῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσει τὰ πεπραγμένα Φιλίππῳ συμπεριλαβεῖν, ἤπερ ἐν τῇ Φιλίππου τὰ τῆς Ἑλλάδος. οὐδὲ γὰρ προκαταληφθεὶς ὑπὸ βασιλικῆς δυναστείας, 2 καὶ τυχὼν ἐξουσίας. οὐδεὶς ἂν ἐπέσχε σὺν καιρῷ ποιήσασθαι μετάβασιν ἐπὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα καὶ πρόσωπον. ἀπὸ δὲ ταύτης ἀρξάμενος καὶ προβὰς ἐπὶ ποσὸν, οὐδ᾽ ὅλως οὐδεὶς ἂν ἠλλάξατο μονάρχου πρόσχημα καὶ βίον ἀκεραίῳ χρώμε-

1 leg. μεταβαλών. 2 leg. τυχόν.

ἴδιος γνώμη. καὶ τί δήποτ᾽ ἦν τὸ τὰς τηλικαύτας ἐναντιώσεις βιαζόμενον παριδεῖν τὸν Θεόπομπον; ἢ νὴ Δία ὅτι ἐκείνης μὲν τῆς ὑποθέσεως τέλος ἦν τὸ καλόν· τῆς δὲ κατὰ Φίλιππον τὸ συμφέρον. οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς μὲν ταύτην τὴν ἁμαρτίαν, καθὸ μετέβαλε τὴν ὑπόθεσιν, ἴσως ἂν εἶχέ τι λέγειν, εἴ τις αὐτὸν ἤρετο περὶ τούτου. πρὸς δὲ τὴν κατὰ τῶν φίλων αἰσχρολογίαν οὐκ ἂν οἶμαι δυνηθῆναι λόγον αὐτὸν ἀποδοῦναι· συγχωρῆσαι δὲ διότι πολύ τι παρέπεσε τοῦ καθήκοντος. Φίλιππος δὲ τοὺς μὲν Μεσσηνίους πολεμίους γεγονότας οὐδὲν ἄξιον ἐδυνήθη λόγου βλάψαι, *& caetera quae leguntur in Excerptis è l. 8. cap. 9.*

Ὅτι Καύαρος ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ Γαλατῶν βασιλικὸς ὑπάρχων τῇ φύσει καὶ μεγαλόφρων, πολλὴν μὲν ἀσφάλειαν παρεσκεύαζε τοῖς προσπλέουσι τῶν ἐμπόρων εἰς τὸν Πόντον· μεγάλας δὲ παρείχετο χρείας τοῖς Βυζαντίοις ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Θρᾷκας καὶ Βιθυνοὺς πολέμοις.

Ὅτι Ξέρξου βασιλεύοντος πόλεως Ἀρμόσατα, ἣ κεῖται πρὸς τῷ καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ, μέσον Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, ταύτῃ τῇ πόλει παραστρατοπεδεύσας Ἀντίοχος ὁ βασιλεύς, ἐπεβάλετο πολιορκεῖν αὐτήν. θεωρῶν δὲ τὴν παρασκευὴν τοῦ βασιλέως ὁ Ξέρξης, τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸν ἐκποδὼν ἐποίησε· μετὰ δέ τινα χρόνον δείσας μὴ τοῦ βασιλείου κρατηθέντος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τἄλλα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διατραπῇ, μετεμελήθη καὶ διεπέμψατο πρὸς τὸν Ἀντίοχον, φάσκων βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους. οἱ μὲν οὖν πιστοὶ τῶν φίλων οὐκ ἔφασκον δεῖν προΐεσθαι τὸν νεανίσκον

converti partiatur. Quid verò erat quod Theopompum cogeret, tot ac tantas contrarietates contemnere? nisi mehercle quod illius quidem argumenti finis erat honestus, hujus autem operis de gestis Philippi erat finis utilior. Enimvero quod ad illud peccatum mutati argumenti pertinet, si quis Theopompum interrogaret, suppeteret illi fortasse aliqua defensio. Illius autem maledicentię quàm in Philippi amicos effudit, nullam ab eo rationem reddi posse arbitror, sed fatendum ipsi esse multum se ab officio & verò aberrasse. Cæterum Philippus Messenios hostes declaratos, &c. quæ leguntur in lib. VIII. cap. 9.

Cavarus Gallorum qui in Thracia siti sunt regulus cùm Regia indole ac magnitudine animi prçditus esset, & mercatoribus in Pontum navigantibus securitatem magnam præstitit, & Byzantiis in bello adversus Thraces ac Bithynos magno adjumento fuit.

Cum Antiochus castris positis ad Armosata (urbs est inter Euphratem & Tigridem sita in campo qui pulcher dicitur) urbis obsidionem appararet, Xerxes illius urbis regulus intellecto Regis apparatu primùm quidem fuga sibi consuluit. Postea veritus ne occupata ab hostibus regiâ regnum ipsius omne everteretur, consilium suum damnavit, Legatisque ad Antiochum missis libenter cum eo collocuturum se esse dixit. Et Antiochi quidem amici ajebant dimittendum non esse juve-

nem

tiem quem in potestate haberent; sed occupata urbe ejus imperium Mithridati sororis Antiochi filio tradendum esse. At Rex posthabito eorum consilio, evocato ad se juveni inimicitiam condonavit, ac tributorum quae ab illius patre debebantur maximam ei partem remisit. acceptisque confestim trecentis talentis, ac mille equis, jumentisque totidem una cum ornamentis ac phaleris regnum ejus ipse ordinavit. & copulata eidem sorore Antiochide, omnes harum regionum incolas ad sui amorem allexit ac provocavit, cum magno ac prorsus regio animo in his usus esse videretur.

λαβόντες εἰς χεῖρας. ἀλλὰ συνεβούλευον κυριεύσαντα τῆς πόλεως, Μιθριδάτῃ παραδοῦναι τὴν δυναστείαν, ὃς ἦν υἱὸς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κατὰ φύσιν. ὁ δὲ βασιλεὺς τούτων μὲν οὐδενὶ προσέσχε· μεταπεμψάμενος δὲ τὸν νεανίσκον διελύσατο τὴν ἔχθραν. ἀφῆκε δὲ τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων ἃ συνέβαινε τὸν πατέρα προσοφείλειν αὐτῷ τῶν φόρων. λαβὼν δὲ παραχρῆμα τριακόσια τάλαντα παρ᾽ αὐτοῦ καὶ χιλίους ἵππους, καὶ χιλίους ἡμιόνους μετὰ τῆς ἐπισκευῆς, τά τε κατὰ τὴν ἀρχὴν ἅπαντα κατέστησε. καὶ συνοικίσας αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν Ἀντιοχίδα, πάντας τοὺς ἐκείνων τῶν τόπων ἐψυχαγώγησε καὶ προσεκαλέσατο, δόξας μεγαλοψύχως καὶ βασιλικῶς τοῖς πράγμασι κεχρῆσθαι.

Ex lib. IX.

Carthaginensium duces qui hostibus superiores fuerant, sui ipsorum compotes esse non poterant. & qui bellum adversus populum Romanum suscepisse videbantur, ipsi inter se hostiliter diffidebant. ac pro cupiditate atque ambitione Poenis insita assidue altercabantur. Inter quos Hasdrubal Gisconis filius ob potestatem eò insolentiae processit, ut ab uno è sociis tota Hispania fidelissimo Indibile, (qui Carthaginensium causa olim regno ejectus, & ob fidem in eos ac benevolentiam nuper in regnum restitutus fuerat) pecuniam flagitare non dubitaverit. quod cum ille facere neglexisset sua erga Carthaginienses constanti fide fretus: Hasdrubal conficta adversus eum calumnia, filias suas obsides dare ipsum coegit.

Ὅτι οἱ τῶν Καρχηδονίων ἡγεμόνες κρατήσαντες τῶν ὑπεναντίων, σφῶν αὐτῶν οὐκ ἐδύναντο κρατεῖν. καὶ δόξαντες τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἀνῃρηκέναι, πρὸς αὐτοὺς ἐστασίαζον. καὶ [illegible] * διὰ τὴν ἔμφυτον Φοίνιξι πλεονεξίαν καὶ φιλαρχίαν. ὧν ὑπάρχων Ἀσδρούβας ὁ Γέσκωνος εἰς τοῦτο κακοπραγμοσύνης προήχθη διὰ τὴν ἐξουσίαν, ὡς τὸν πιστότατον τῶν κατ᾽ Ἰβηρίαν φίλον Ἀνδοβάλην, πάλαι μὲν ἀποβαλόντα τὴν ἀρχὴν διὰ Καρχηδονίους, ἄρτι δὲ πάλιν ἀπειληφότα διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους εὔνοιαν, ἐπιβάλλοιτο χρημάτων πλῆθος αἰτεῖν. τοῦ δὲ παρακούοντος διὰ τὸ θαρρεῖν ἐπὶ τῇ προγεγενημένῃ πίστει πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ψευδῆ διαβολὴν ἐπενέγκας, ἠνάγκασε τὸν Ἀνδοβάλην δοῦναι τὰς ἑαυτοῦ θυγατέρας εἰς ὁμηρείαν.

Omnium quae Romanis ac Carthaginensibus eo tempore evenie-

Ὅτι τῶν [illegible] Ῥωμαίοις φημὶ καὶ Καρχηδονίοις [illegible] καὶ

* deest διετέλουν.

συμβαι-

συμβαινόντων εἷς ἦν ἀνὴρ αἴτιος καὶ μία ψυχή. λέγω δὲ τὴν Ἀννίβου. τά τε γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὁμολογουμένως οὗτος ἦν ὁ χειρίζων, τά τε κατὰ τὴν Ἰβηρίαν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν Ἀσδρούβου, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τοῦ πρεσβύτου Μάγωνος. οἱ γὰρ τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ἀποκτείναντες ἅμα, κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἦσαν οὗτοι. καὶ μὴν τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν ἐπορεύετο, τὰς μὲν ἀρχὰς διὰ τοὺς περὶ τὸν Ἱπποκράτην· ὕστερον δὲ διὰ Μυττόνου τοῦ Λίβυος. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰλλυρίδα. καὶ τὸν ἀπὸ τούτων τῶν τόπων φόβον ἐπιστησάμενος ἐξέπληττε καὶ περιέσπα Ῥωμαίους διὰ τῆς πρὸς Φίλιππον κοινοπραγίας. οὕτω μέγα τι χρῆμα καὶ θαυμάσιον ἀνὴρ καὶ ψυχὴ δεόντως ἁρμοσθεῖσα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν, πρὸς ὅ τι ἂν ὁρμήσῃ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων. ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πραγμάτων διάθεσις εἰς ἐπίστασιν ἡμᾶς εἶχε περὶ τῆς Ἀννίβου φύσεως, ἀπαιτεῖν ὁ καιρὸς δοκεῖ μοι τὰς μάλιστα διαπορουμένας ἰδιότητας ὑπὲρ αὐτοῦ δηλῶσαι· τοῖς μὲν γὰρ ὠμὸν αὐτὸν οἴονται γεγονέναι καθ' ὑπερβολήν, τινὲς δὲ φιλάργυρον. τὸ δ' ἀληθὲς εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν πράγμασιν ἀναστρεφομένων οὐ ῥᾴδιον. ἔνιοι μὲν γὰρ ἐλέγχεσθαί φασι τὰς φύσεις ὑπὸ τῶν περιστάσεων. καὶ τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἐξουσίαις καταφανεῖς γίνεσθαι, κἂν ὅλως τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀναστείλωνται· τοὺς δὲ πάλιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις. ἐμοὶ δ' ἔμπαλιν οὐχ ὑγιὲς εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον. οὐ γὰρ ὀλίγας μοι φαίνονται, τὰς δὲ πλείστας, ποτὲ μὲν διὰ τὰς τῶν φίλων ὑποθέσεις, ποτὲ δὲ διὰ τὰς τῶν πραγμα-

bant, unum caput atque una mens in causa erat, Hannibal scilicet. Namque in Italia quidem, ut inter omnes constat, ipse omnia gerebat. Hispaniam vero per seniorem è fratribus Hasdrubalem, ac deinde per Magonem majorem administrabat. ab his enim ambo Prætores Romani in Hispania cæsi fuere. preterea in Sicilia prius quidem Hippocratis, deinde Myttoni Afri ministerio res regebat. pariterque in Græcia ac per Illyricum, quibus ex locis formidinem intentans ob societatem cum Philippo initam terrebat assidue ac distinebat Romanos. Tantum in omnibus rebus, quas aggredi placuerit, hominis mens valet, ad consilium semel captum probe directa ac conformata. Sed quoniam ipse rerum status ad notandum Hannibalis ingenium nos perpulit, haudquaquam alienum fuerit, meo quidem judicio, singularia quædam in illo homine de quibus alii aliter sentiunt declarare. Sunt enim qui existimant crudelissimum eum fuisse; sunt qui avaritiæ deditum. Cæterum cum in ipso tum in omnibus qui maximas res obeunt veritatem plane assequi difficile est. Etenim nonnulli animum uniuscujusque ex fortuna ac temporibus maximè deprehendi ajunt: atque hos quidem in imperio ac potestate, illos in calamitatibus ingenium suum prodere, tametsi antea texerint. Ego vero huic illorum sententiæ non accedo. Qui enim magnas res tractant, nunc amicorum gratia nunc ob varietates temporum ac casuum

plurima

plurima contra suum institutum & dicere & facere coguntur. quod in multis ex superiori memoria si quis animum adjecerit facile deprehendet. quis est enim qui nesciat, Agathoclem Siciliæ tyrannum cum inter initia constituendæ dominationis sævissimus esset habitus, postea quam satis confirmatam eam esse existimavit, omnium clementissimum & mitissimum esse visum? Quid Spartanus Cleomenes? Nonne idem Rex optimus, tyrannus autem acerbissimus, idem cum privatus esset, jucundissimus ac beneficentissimus fuisse dicitur. Et tamen haud credibile est in eadem natura adeo inter se contrarias inesse constitutiones. Sed revera plerique principes pro inclinationibus ac mutationibus temporum flectere se ac convertere coacti, sæpenumero longe diversum ab ingenio suo institutum foris ostendunt. quare tantum abest ut hujusmodi factis eorum animus prodatur, quin potius absconditur. Idem ob amicorum gratiam & usum accidere solet non solum Imperatoribus ac Principibus & Regibus, verumetiam urbibus. Ab Atheniensibus pauca admodum reperias acerbe facta, plurima vero benigne ac graviter, quamdiu Aristides & Pericles Reipublicæ præfuerunt: at contra dum Cleo & Chares civitatis principes fuere. Lacedæmoniis quoque Græciæ principibus quæcunque Rex Cleombrotus gessit, cuncta ex civili ac sociali consilio sunt

τῶν ποικιλίας ἄνθρωποι παρὰ τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν ἀναγκάζεσθαι καὶ λέγειν καὶ πράττειν· γνοίη δ' ἄν τις ἐπὶ πολλῶν τῶν ἤδη γεγονότων ἐπιστήσας. τίς γὰρ Ἀγαθοκλέα τὸν Σικελίας τύραννον οὐχ ἱστόρηκε, διότι δόξας ὠμότατος εἶναι κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς δυναστείας, μετὰ ταῦτα νομίσας βεβαίως ἐνδεδέσθαι τὴν Σικελιωτῶν ἀρχὴν· πάντων ἡμερώτατος δοκεῖ γεγονέναι καὶ πρᾳότατος. ἔτι δὲ Κλεομένης ὁ Σπαρτιάτης, οὐ χρηστότατος μὲν βασιλεὺς, πικρότατος δὲ τύραννος, εὐτραπελώτατος δὲ πάλιν ἰδιώτης καὶ φιλανθρωπότατος; καίτοι γε οὐκ εἰκὸς ἐν περὶ τὰς αὐτὰς φύσεις τὰς ἐναντιωτάτας διαθέσεις ὑπάρχειν. ἀλλ' ἀναγκαζόμενοι ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς συμμετατίθεσθαι, τὴν ἐναντίαν τῇ φύσει πολλάκις ἐμφαίνουσι διάθεσιν ἔνιοι τῶν δυναστῶν πρὸς τοὺς ἐκτός. ὥστε μὴ οἷον ἐλέγχεσθαι τὰς φύσεις διὰ τούτων, τὸ δ' ἐναντίον ἐπισκοτεῖσθαι μᾶλλον. τὸ δ' αὐτὸ καὶ διὰ τὰς τῶν φίλων παραθέσεις εἴωθε συμβαίνειν οὐ μόνον ἡγεμόσι καὶ δυνάσταις καὶ βασιλεῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεσιν. Ἀθηναίων γοῦν εὕροι τις ἂν ὀλίγα μὲν τὰ πικρὰ, πλεῖστα δὲ τὰ χρηστὰ καὶ σεμνὰ τῆς πολιτείας Ἀριστείδου καὶ Περικλέους προεστώτων· Κλέωνος δὲ καὶ Χάρητος τἀναντία. Λακεδαιμονίων ἡγουμένων τῆς Ἑλλάδος, ὅσα μὲν διὰ Κλεομβρότου τοῦ βασιλέως πράττοιτο, πάντα συμμαχικὴν εἶχε τὴν αἵρεσιν.

αἵρεσιν· ὅσαι δ' ὑπ' Ἀγησιλάου γενόμεναι, ὥστε καὶ τὰς τῶν πόλεων ψυχὰς τοῖς προεστῶσι διαφερόντως συμμεταπίπτειν. Φίλιππος δ' ὁ βασιλεὺς ὅτε μὲν Ταυρίωνι ἢ Δημητρίῳ αὐτῷ συμπεριφέροιτο, ἦν ἀσεβέστατος· ὅτε δὲ πάλιν Ἀράτῳ ἢ Χρυσογόνῳ ἡμερώτατος. παραπλήσια δή μοι δοκεῖ τούτοις καὶ τὰ κατ' Ἀννίβαν γεγονέναι. καὶ γὰρ περιστάσεσι παραδόξοις καὶ ποικίλαις ἐχρήσατο, καὶ φίλοις τοῖς ἔγγιστα μεγάλας ἐχούσαις διαφοράς. ὥστε καὶ λίαν ἐκ τῶν κατ' Ἰταλίαν πράξεων δυσθεώρητον εἶναι τὴν τἀνδρὸς φύσιν. τὰς μὲν οὖν ἐκ τῶν περιστάσεων ὑποβολὰς, εὐχερὲς καὶ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων ῥηθήσεσθαι κατανοεῖν. τὰς δὲ τῶν φίλων οὐκ ἄξιον παραλιπεῖν. ἄλλως τε καὶ διὰ μιᾶς γνώμης [1] ἱκανὴν τοῦ πράγματος ἔμφασιν λαβεῖν. καθ' ὃν γὰρ καιρὸν Ἀννίβας ἐξ Ἰβηρίας τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν ἐπινοεῖ στέλλεσθαι μετὰ τῆς δυνάμεως, μεγίστης προφαινομένης δυσχρηστίας περὶ τὰς τροφὰς, καὶ τῆς ἑτοιμότητος τὴν ἐπιτηδείαν τοῖς στρατοπέδοις· ἅτε καὶ τὸ μῆκος αὐτόθεν ἔχειν τι δυσχερείας τῆς ὁδοῦ, καὶ διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν μεταξὺ κατοικούντων βαρβάρων. τότε δοκεῖ καὶ πλεονάκις ἐν τῷ συνεδρίῳ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἐμπιπτούσης ἀπορίας, εἷς τῶν φίλων Ἀννίβας ὁ Μονομάχος ἐπικαλούμενος ἀποφήνασθαι γνώμην, διότι μία τις ὁδὸς αὐτῷ προφαίνεται, δι' ἧς ἐστιν εἰς Ἰταλίαν ἐλθεῖν ἐφικτόν. τοῦ δ' Ἀννίβου λέγειν κελεύοντος, διδάξαι δεῖν ἔφη τὰς δυνάμεις ἀνθρωποφαγεῖν, καὶ ταύτῃ ποιῆσαι συνήθεις. ΖΗΤΕΙ ΤΑ

1. deest ἐξὸν.

profecta. quæ vero sunt ab Agesilao gesta, contrariam speciem habent. Adeo civitatum ingenia pro varietate ducum immutantur. Rex item Philippus quoties Taurione ac Demetrio ministris utebatur, pessimus erat. quoties verò ex Arati aut Chrysogoni consilio agebat, clementissimus. Idem quoque Hannibali contigisse existimo: nam & varios atque inopinos casus est expertus, & amicorum contraria prorsus indole præditorum consuetudine usus est. adeo ut ex his quæ in Italia gessit difficillimum sit hominis illius ingenium conjicere. Ac casuum quidem quibus conflictatus est magnitudinem cùm ex antè dictis, tum ex iis quę postea memorabimus, discere in promptu est. Amicorum autem illius discrepantiam omittere minime oportet; præsertim cùm ex uno exemplo idonea totius rei cognitio percipi possit. Etenim quo tempore Annibal cum copiis in Italiam trajicere cogitabat, cùm maxima difficultas sese objiceret in annona & commeatibus ad alendum militem comparandis. (quippe & ipsa itineris magnitudo atque occurrentium barbarorum numerus ac ferocitas prope inexplicabilem difficultatem afferebat) re sæpius in medio proposita, cunctisque è concilio variè ambigentibus, unus ex Hannibalis amicis Hannibal cognomento Monomachus hanc sententiam dixisse fertur; unicam sibi porro viam videri, qua in Italiam perveniri possit. Rogante verò Hannibale eam ut aperiret, ad esum inquit humanæ carnis militem condocefaciendum esse. Reli-

QUA

QUÆ QUÆRENDA SUNT IN EXCERPTIS STRATEGEMATUM. At Hannibal tum quidem ad hujus consilii audaciam & efficaciam nihil habuit quod opponeret. sed ut rei ipsius periculum faceret, neque ipse, neque amicorum quisquam in animum inducere potuit. Hujus Monomachi cuncta illa facinora esse dicuntur, quæ sunt in Italia crudeliter gesta, & quæ Hannibali vulgò tribuuntur. horum etiam non minima pars casibus ac temporibus accepto ferri debet. Cæterùm Hannibal supra modum avarus fuisse, atque amico avaro Magone usus videtur, qui res in Brutiis administrabat. Atque hanc ego rem cùm ab ipsis Carthaginensibus accepi: (indigenæ enim non modò ventorum stationes, ut proverbio dicitur, sed & popularium hominum mores optimè norunt) tum à Masinissa distinctius didici. Is in genere de omnium Pœnorum, sed maximè de Hannibalis ac Magonis cognomento Samnitis avaritia argumenta afferebat. Inter cætera enim ajebat antedictos homines jam inde à prima ætate in Republica simul versatos, ac multis urbibus cùm in Hispania, tum in Italia partim vi, partim deditione potitos, nunquam tamen in ejusdem facti societatem ambos venisse, sed ipsos veriùs quàm hostes id semper providisse, ut invicem disjuncti nunqam in expugnatione alicujus oppidi alter alteri occurreret. ne qua inter ipsos dissensio ex hujusmodi rebus oriretur, neve prædam ac lucrum partiri opus esset, cùm ambo-

1 Suidas in ἐγχώριον.

ΛΟΙΠΑ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΩΝ. Ἀννίβας δὲ πρὸς μὲν τὸ τόλμημα καὶ τὸ πρακτικὸν τῆς ἐπινοίας οὐδὲν ἀντειπεῖν ἐδυνήθη. τὸ δὲ πράγματος λαβεῖν ἔννοιαν, οὔτ' αὐτὸν, οὔτε τοὺς φίλους ἐδυνάσθη πεῖσαι. τούτου δὲ τἀνδρὸς εἶναί φασι τὰ ἔργα, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὡς Ἀννίβου ἀναφερόμενα περὶ τῆς ὠμότητος· οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν περιστάσεων. φιλάργυρός γε μὴν δοκεῖ γεγονέναι διαφερόντως, καὶ φίλῳ κεχρῆσθαι φιλαργύρῳ Μάγωνι, τῷ κατὰ τὴν Βρεττίαν χειρίζοντι. ταύτην δὲ τὴν ἱστορίαν ἐγὼ παρέλαβον μὲν καὶ παρ' αὐτῶν Καρχηδονίων. 1 ἐπιχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνθρώπων ἤθη κάλλιστα γινώσκουσιν. ἔτι δὲ Μασσανάσσου ἀκριβέστερον διήκουσα φέροντος ἀπολογισμοὺς καθόλου μὲν περὶ πάντων Καρχηδονίων, μάλιστα δὲ περὶ τῆς Ἀννίβου καὶ Μάγωνος τοῦ Σαυνίτου προσαγορευομένου φιλαργυρίας. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ἔφη γενναιότατα κεκοινωνηκότας ἑαυτοῖς πραγμάτων τοὺς προειρημένους ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, καὶ πολλὰς μὲν πόλεις κατ' Ἰβηρίαν, πολλὰς δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν εἰληφότας ἑκατέρους, τὰς μὲν κατὰ κράτος, τὰς δὲ ἐκ παραδόσεως οὐδέποτε μετεσχηκέναι τῆς αὐτῆς πράξεως ἀλλήλους, ἀλλὰ ἀεὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἢ τοὺς πολεμίους 2 στρατηγεῖν, χάριν τοῦ μὴ συμπαρεῖναι θάτερον θατέρῳ πόλεως καταλαμβανομένης. ἵνα μήτε διαφέρωνται πρὸς σφᾶς ἐκ τῶν τοιούτων, μήτε μερίζωνται τὸ λυσιτελὲς, ἰσοτιμίας τῆς

2 καταστρατηγεῖν.

ὑπαρχο-

ὑπεροχῆς αὐτῶν ὑπαρχούσης· πλὴν ὅτι γε καὶ τὴν Ἀννίβου φύσιν οὐ μόνον ἡ τῶν φίλων παράθεσις, ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ τῶν πραγμάτων περίστασις ἐβιάζετο καὶ μετετίθετο πολλάκις, ἔκ τε τῶν προειρημένων καὶ τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἐστὶ φανερόν. ἅμα γὰρ τῷ γενέσθαι τὴν Καπύην τοῖς Ῥωμαίοις ὑποχείριον, εὐθέως ἦσαν, ὥσπερ εἰκὸς, αἱ πόλεις μετέωροι, καὶ περιέβλεπον ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τῆς πρὸς Ῥωμαίους μεταβολῆς. ὅτε δὴ καὶ δοκεῖ μάλιστα δυσχρηστηθεὶς Ἀννίβας εἰς ἀπορίαν ἐμπεσεῖν ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων. οὔτε γὰρ τηρεῖν τὰς πόλεις πάσας πολὺ διεστώσας ἀλλήλων δυνατὸς ἦν, καθίσας εἰς ἕνα τόπον τῶν πολεμίων, καὶ πλείοσι στρατοπέδοις ἀντιπαρατιθέντων· οὔτε διαιρεῖν εἰς πολλὰ μέρη τὴν αὑτοῦ δύναμιν οἷός τ' ἦν. εὐχείρωτος γὰρ ἔμελλε τοῖς ἐχθροῖς ὑπάρξειν, καὶ διὰ τὸ λείπεσθαι τῷ πλήθει, καὶ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πᾶσιν αὐτοῖς συμπαρῆναι. διόπερ ἠναγκάζετο τὰς μὲν προδήλως ἐγκαταλείπειν τῶν πόλεων, ἐξ ὧν δὲ τὰς φρουρὰς ἐξάγειν· ἀγωνιῶν μὴ κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων συγκαταφθείρῃ τοὺς ἰδίους στρατιώτας. ἐνίας γὰρ καὶ [1] παρασπονδῆσαι ὑπέμεινε μετανιστὰς εἰς ἄλλας πόλεις, καὶ ποιῶν ἀναρπάστους αὐτῶν τοὺς βίους. ἐξ ὧν προσκόπτοντες οἱ μὲν ἀσέβειαν, οἱ δ' ὠμότητα κατεγίνωσκον. καὶ γὰρ ἁρπαγὴ χρημάτων ἅμα τοῖς προειρημένοις καὶ φόνοι, καὶ βίαιοι προφάσεις ἐγίγνοντο, διά τε τῶν ἐξιόντων καὶ διὰ τῶν εἰσιόντων στρατιωτῶν εἰς τὰς πόλεις. ἑκάστων ὑπειληφότων, ὅσον οὐκ ἤδη τοὺς ὑπολειπομένους μεταβαλεῖσθαι πρὸς τοὺς ὑπεν-

1 mſ. διὰς. f. δεῖν & ἐνίας χρεών.

rum æqualis foret dignitas. Quod verò non ſolùm amicorum conſuetudo, ſed & temporum neceſſitas interdum Hannibalis ingenium detorquebant, tum ex ſuprà dictis, tum ex his quæ deinceps proſequemur, clariſſimum fit. Poſtquam enim Capua à Romanis in ditionem redacta eſt, ſtatim cunctæ civitates animis ut ſolet ſuſpenſę, occaſiones cauſaſque ad Romanos deficiendi circumſpiciebant. Quo tempore Hannibal de præſenti rerum ſtatu ambigens, maximis difficultatibus conflictatus fuiſſe videtur. Nam neque univerſas civitates procul inter ſe diſſitas continere poterat ipſe uno in loco ſedens, atque hoſte pluribus locis ſparſo exercitu ingruente, neque in plures partes diſtribuere & carpere copias ſuas poterat, ne hoſti facilem victoriam præberet. cùm & numero inferior eſſet, neque univerſis opem ſimul ferre poſſet. Quare cogebatur has quidem civitates apertè derelinquere, ex illis verò præſidium educere, veritus ne fortunæ rerumque mutatione etiam milites ſui corrumperentur. quinetiam nonnullos contra fœdera violare ſuſtinuit, transductis in alias urbes civibus, atque eorum opibus in prædam conceſſis. Ex quibus cùm in offenſionem plurium veniſſet, alii impietatem, alii crudelitatem ei objiciebant. Nam præter illa quæ modò memoravi, direptiones bonorum & cædes & violentæ calumniæ ab egredientibus & ingredientibus in urbes militibus exercebantur: cùm ſinguli exiſtimarent reliquos propediem ad Romanorum partes defecturos eſſe.

Quamobrem difficile admodum est de Hannibalis ingenio aliquid affirmare, cum ob amicorum consuetudinem, tum ob temporum & casuum varietatem. Fama tamen obtinuit, apud Carthaginenses avarum, apud Romanos verò crudelem eum fuisse.

ἀντίους. ἐξ ὧν καὶ λίαν δυσχερὲς ἀποφήνασθαι περὶ τῆς Ἀννίβου φύσεως, διά τε τὴν τῶν φίλων παράθεσιν καὶ τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν. κρατεῖ γε μὴν ἡ φήμη, παρὰ μὲν Καρχηδονίοις ὡς φιλαργύρου, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ὡς ὠμοῦ γενομένου αὐτοῦ.

Ex Libro X.

Dicturi de rebus à P. Scipione in Hispania gestis atque in universum de omnibus iis quæ toto vitæ spatio confecit, necessarium esse duximus auditorem præmonere de ingenio hujus viri atque secta. Nam cùm penè omnium superiori memoria celeberrimus extiterit, quis & qualis fuerit scire omnes cupiunt, quâq; indole, & quo rerum usu præditus tot tantasque res perfecit. Sed coguntur in ignoratione versari, aut certè conjecturâ falli. propterea quod qui de illo viro scripsêre, multùm à veritate aberrarunt. vera autem esse quæ à nobis nunc dicuntur, ex narrationis nostræ serie iis demùm patebit, qui pulcherrima ac fortissima illius facinora observare possunt. Et scriptores quidem alii omnes. &c. *quæ edita sunt in libro decimo c. 2.*

Οἱ μέλλοντες ἱστορεῖν τὰς πραχθείσας Ποπλίῳ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, συλλήβδην δὲ πάσας τὰς κατὰ τὸν βίον ἐπιτελεσθείσας αὐτῷ πράξεις· ἀναγκαῖον ἡγούμεθα τὸ προεπιστῆσαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὴν αἵρεσιν καὶ φύσιν τἀνδρός. * τὸ γὰρ σχεδὸν ἐπιφανέστατον αὐτὸν γεγονέναι τῶν πρὸ τοῦ, ζητοῦσι μὲν πάντες εἰδέναι τίς ποτ' ἦν, καὶ ἀπὸ ποίας φύσεως ἢ τριβῆς ὁρμηθεὶς τὰς τηλικαύτας καὶ τοσαύτας ἐπετελέσατο πράξεις· ἀγνοεῖν δὲ καὶ ψευδοδοξάζειν ἀναγκάζονται, διὰ τὸ τοὺς ἐξηγουμένους ὑπὲρ αὐτοῦ παραπεπαικέναι τῆς ἀληθείας. ὅτι δὲ ἐστὶν ὑγιὲς τὸ νυνὶ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν, δῆλον ἔσται διὰ τῆς ἡμετέρας ἐξηγήσεως, τοῖς ἐπισημαίνεσθαι δυναμένοις τὰ κάλλιστα καὶ παραβολώτατα τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, *&c. cætera quæ edita sunt in l. x. cap. 2.*

Euryleo Prætor Achæorum ignavus erat, & à re militari prorsus alienus. Cæterùm cùm ad principium rerum Philopœmenis narrationis ordine pervenerimus, operæ pretium facturus videor, quemadmodum magnorum omnium virorum ingenium atque institutionem ostendere conati sumus, si in hoc quoque viro idem præstemus. Absurdum enim sit scriptores quidem de Originibus

* f. τὸ.

Οἱ Εὐρυλέων ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἄτολμος ἦν καὶ πολεμικῆς χρείας ἀλλότριος. τοῦ δὲ καιροῦ τοῦ κατὰ τὴν διήγησιν ἐφεστηκότος ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Φιλοποίμενος πράξεων καθήκειν ἡγούμεθα, καθάπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, τὰς ἑκάστων ἀγωγὰς καὶ φύσεις ἐπειράθημεν ὑποδεικνύναι, καὶ περὶ τούτου ποιῆσαι τὸ παραπλήσιον. τὸ γὰρ ἄτοπον τὰς μὲν τῶν πόλεων κτίσεις τὰς

…γραφίαις, καὶ πότε, καὶ πῶς καὶ ὑπὸ τίνων ἐκτίσθησαν, ἔτι δὲ τὰς διαθέσεις καὶ περιστάσεις μετ᾽ ἀποδείξεως ἐξαγγέλλειν· τὰς δὲ τῶν τὰ ὅλα χειρισάντων ἀνδρῶν ἀγωγὰς καὶ ζήλους παρασιωπᾶν, καὶ ταῦτα τῆς χρείας μεγάλην ἐχούσης τὴν διαφοράν. ὅσῳ γὰρ ἄν τις καὶ ζηλῶσαι καὶ μιμήσασθαι δυνηθείη μᾶλλον τοὺς ἐμψύχους ἄνδρας τῶν ἀψύχων κατασκευασμάτων, τοσούτῳ καὶ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον διαφέρειν εἰκὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἀκουόντων. εἰ μὲν οὖν μὴ κατ᾽ ἰδίαν ἐπεποιήμεθα τὴν περὶ αὐτοῦ σύνταξιν, ἐν ᾗ διεσαφοῦμεν, καὶ τίς ἦν καὶ τίνων, καὶ τίσιν ἀγωγαῖς ἐχρήσατο νέος ὤν, ἀναγκαῖον ἦν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν προειρημένων φέρειν ἀπολογισμόν. ἐπεὶ δὲ πρότερον ἐν τρισὶ βιβλίοις ἐκτὸς ταύτης τῆς συντάξεως τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πεποιήμεθα λόγον, τήν τε παιδικὴν ἀγωγὴν διασαφοῦντες, καὶ τὰς ἐπιφανεστάτας πράξεις, δῆλον ὡς ἐν τῇ νῦν ἐξηγήσει πρέπον ἂν εἴη, τῆς μὲν νεωτερικῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν νεωτερικῶν ζήλων κατὰ μέρος ἀφελεῖν. τοῖς δὲ κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ κεφαλαιωδῶς ἐκεῖ δεδηλωμένοις ἔργοις προσθεῖναι καὶ κατὰ μέρος, ἵνα τὸ πρέπον ἑκατέρᾳ τῇ συντάξει τηρῶμεν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τόπος ὑπάρχων ἐγκωμιαστικὸς ἀπῄτει τὸν κεφαλαιώδη καὶ μετ᾽ αὐξήσεως τῶν πράξεων ἀπολογισμόν, οὕτως ὁ τῆς ἱστορίας κοινὸς ὢν ἐπαίνου καὶ ψόγου, ζητεῖ τὸν ἀληθῆ καὶ τὸν μετ᾽ ἀποδείξεως, καὶ τῶν ἑκάστοις παρεπομένων συλλογισμῶν. Φιλοποίμην τοίνυν πρῶτον μὲν ἔφυ καλῶς, ἦν γὰρ ἐξ ἀνδρῶν τῶν ἐπιφανεστάτων κατ᾽ Ἀρκαδίαν· τραφεὶς δὲ καὶ παιδευθεὶς ὑπὸ Κλέανδρον Μαντινέα, πατρικὸν μὲν αὐτοῦ ξένον

urbium, earumque constitutionibus & casibus, quo modo & quando sunt, & à quibus conditæ, accuratè commemorare. Clarissimorum autem virorum qui Rempub. gesserunt, institutionem ac studia prætermittere; cùm tamen in altero longè major sit utilitas. Nam quò facilius est vivos spirantesque homines, quàm inanima ædificia æmulari atque imitari, tantò institutus de hujusmodi viris sermo præstat ad emendationem & fructum auditorum. Quod nisi jam de antedicto viro proprium volumen composuissem, in quo & genus hominis & in adolescentia educationem aperui, necesse nunc mihi esset de iisdem rebus sermonem instituere. Sed quoniam tribus jam libris extra hoc historiæ corpus, de puerili ejus institutione, ac celeberrimis factis abundè disserui, consentaneum in præsenti fuerit, de ejus quidem adolescentis educatione ac studiis minuta quæque ac singularia detrahere, iis verò quæ virili ætate gessit, quorum summa dumtaxat capita ibi delibavimus, nunc sigillatim cuncta adjicere, ut in utroque opere decorum servetur. Nam quemadmodum rerum per capita narrationē cum amplificatione ille laudationis locus postulabat, ita hic historię locus medius inter laudem ac vituperationem verum ac minimè fucatū cum demonstratione atq; omnium consequentium nexu sermonem requirit. Igitur Philopœmen claro genere ortus, (siquidem ejus majores totius Arcadię erant clarissimi) altus atque institutus est à Cleandro Mantiniensi, paterno

tertio hospite, viro Mantiniensium omnium principe, qui tunc temporis fortè exulabat. Postea adolescentiam ingressus, Ecdemum ac Demophanem sectari cœpit. Hi genere Megalopolitani erant, cæterùm tyrannorum odio patriâ profugi, atque Arcesilai Philosophi convictu usi, cùm exules essent, tamen libertatem patriæ suæ restituerunt, conspiratione in Aristodemũ tyrannum facta. quin etiam in evertendo Nicocle Sicyoniorum tyranno Aratum opera sua adjuverunt. præterea à Cyrenæis evocati, præclarè eis præfuerunt, ac libertatem eis suam conservarunt. Horum in convictu diu versatus in adolescentia Philopœmen, brevi inter æquales suos eminuit, & audaciâ & laboribus cum in bello, tum in venando fortiter tolerandis. Erat autem & in ipso victu accuratus, & in omni apparatu tenuis, cùm hanc sententiam à suprà dictis viris accepisset, fieri non posse ut is Reipublicæ rectè præesset, qui in privata vita esset negligens: neque à diripienda publica pecuniâ sibi temperaturum qui sumptuosius viveret quàm privati reditus ferrent. Iis autem quæ modò dicebam temporibus Præfectus Equitum ab Achæis creatus, cùm equitum turmas omnibus modis corruptas atque animis penitùs fractas accepisset; non solùm meliores quàm antea fuissent, sed etiam hostibus præstantiores brevi temporis spatio præstitit, omnibus ad veram exercitationem atque efficax æmulandi studium excitatis. Nam plerique alii in eo Magistratu constituti, par-

ὑπάρχοντι· φυγαδευόμενον δὲ κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς, ὄντα δὲ Μαντινέων ἐπιφανέστατον. μετὰ δὲ ταῦτα παραγενόμενος εἰς ἡλικίαν ἐγένετο ζηλωτὴς Ἐκδήμου καὶ Δημοφάνους. οἳ τὸ μὲν γένος ἦσαν ἐκ Μεγάλης Πόλεως, φεύγοντες δὲ τοὺς τυράννους καὶ συμβιώσαντες Ἀρκεσιλάῳ τῷ φιλοσόφῳ, κατὰ μὲν τὴν φυγὴν, ἠλευθέρωσαν μὲν τὴν αὑτῶν πατρίδα, συστησάμενοι δὲ κατ' Ἀριστοδήμου τοῦ τυράννου πρᾶξιν. συνελάβοντο δὲ καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ Σικυωνίων τυράννου Νικοκλέους, κοινωνήσαντες Ἀράτῳ τῆς ἐπιβολῆς. ἔτι δὲ Κυρηναίων αὐτοὺς μεταπεμψαμένων, ἐπιφανῶς προέστησαν καὶ διεφύλαξαν αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν. οἷς κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἐπὶ πολὺ συμβιώσας, διέφερε μὲν εὐθέως τῶν καθ' αὑτὸν περί τε τὰς ἐν τοῖς κυνηγίοις κακοπαθείας καὶ τόλμας· περί τε τὰς ἐν τοῖς πολεμικοῖς. ἦν δὲ καὶ περὶ τὸν βίον ἐπιμελὴς, καὶ λιτὸς κατὰ τὴν περικοπήν, παρειληφὼς παρὰ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν τοιαύτας τινὰς δόξας ὡς οὐχ οἷόν τε τῶν κοινῶν προστατεῖν καλῶς τὸν ὀλιγωροῦντα τῶν κατὰ τὸν ἴδιον βίον· οὔτε μὴν ἀπέχεσθαι τῶν τῆς πατρίδος, ὅστις πολυτελέστερον ζῇ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν χορηγίας. πλὴν κατασταθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἱππάρχης ἐν τοῖς προειρημένοις καιροῖς, καὶ παραλαβὼν τὰ συντάγματα τῶν ἱππέων παντὶ τρόπῳ κατεφθαρμένα, καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνδρῶν ἡττημένας· οὐ μόνον αὐτοὺς ἑαυτῶν βελτίους, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπεναντίων κρείττους ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεσκεύασε, πάντας εἰς ἀληθινὴν ἄσκησιν καὶ ζῆλον ἐπιτεταμένον ἐμβιβάσας. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ πλεῖστοι καὶ τῶν καθισταμένων

ἐπὶ τὴν προειρημένην ἀρχὴν, οἱ μὲν διὰ τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν ἐν τοῖς ἱππικοῖς, οὐδὲ τοῖς πλησίον τολμῶσιν 1 οὐδὲν ἂν καθήκει προστάττειν. οἱ δὲ τῆς στρατηγίας ὀρεγόμενοι, διὰ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐξιδιοῦνται τοὺς νέους, καὶ παρασκευάζουσιν εὔνους συναγωνιστὰς εἰς τὸ μέλλον, οὐκ ἐπιτιμῶντες τῷ δεομένῳ, δι' οὗ τρόπου σώζεται τὰ κοινὰ, συμπεριστέλλοντες τὰς ἁμαρτίας, καὶ μικρᾷ χάριτι μεγάλα βλάπτοντες τοὺς πιστεύσαντας. εἰ δέ ποτε γένοιντο τῶν 2 ἀρχόντων τινὲς τῇ τε κατὰ σῶμα χρείᾳ δυνατοὶ, αὐτός τε τὸ τῶν κοινῶν ἀπέχεσθαι πρόθυμοι, πλείω κακὰ τῶν ὀλιγωρούντων διὰ τὴν κακοζηλίαν ἀπεργάζονται τοὺς πεζοὺς, ἔτι δὲ μᾶλλον τοὺς ἱππεῖς. ΖΗΤΕΙ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑΤΩΝ.

Ὅτι Φίλιππος ὁ βασιλεὺς Μακεδόνων μετὰ τὸ συντελέσαι τὸν τῶν Νεμέων ἀγῶνα, αὖθις εἰς Ἄργος ἐπανῆλθε, καὶ τὸ μὲν διάδημα καὶ τὴν πορφύραν ἀπέθετο, βουλόμενος αὐτὸν ἴσον τοῖς πολλοῖς, καὶ πρᾶόν τινα καὶ δημοτικὸν ὑπογράφειν. ὅσῳ δὲ τὴν ἐσθῆτα δημοτικωτέραν περιετίθετο, τοσούτῳ τὴν ἐξουσίαν ἐλάμβανε μείζω καὶ μοναρχικωτέραν. οὐ γὰρ ἔτι τὰς χήρας ἐπείρα γυναῖκας, οὐδὲ ταῖς ὑπάνδροις ἤρκειτο μοιχεύων· ἀλλ' ἐκ προστάγματος ἣν αὐτῷ φανείη προσπέμψας ἐκάλει, ταῖς δὲ μὴ προχείρως συνυπακουούσαις ἐνύβριζε, κώμους ποιούμενος ἐπὶ τὰς οἰκίας. καὶ τῶν μὲν τοὺς υἱοὺς, τῶν δὲ τοὺς ἄνδρας ἀνακαλούμενος ἐπὶ προφάσεσιν ἀλόγοις διέσειεν, καὶ πολλὴν

1 mſ. οὐδ᾽ ὧν ἂν καθήκει προστάττειν. 2 f. ἱππαρχούντων.

tim ob imperitiam pugnę equeſtris, ne proximis quidem quidquam quod facto opus eſt mandare poſſunt: partim quod Præturam votis appetunt, hoc Magiſtratu juvenes ſibi devinciunt, atque eorum gratiam ac benevolentiam ſibi in poſterum ad ſuffragia comparant: minimè objurgando cùm res poſtulat, (qua ratione Reſpub. conſervatur) ſed diſſimulando delicta, ac parva ejuſmodi gratia maximum iis damnum inferentes, à quibus Præfecturam Equitum acceperunt. Quod ſi qui interdum Præfecti reperiantur rei militaris peritiâ ac robore præditi, & ab omni peculatu longè alieni: ii tamen ob pravam æmulationem gravius corrumpunt pedites, ac multo magis Equites, quàm qui officio ſuo deſunt. RELIQUA PETENDA SUNT EX STRATEGEMATUM EXCERPTIS.

Philippus Macedonum Rex curatis Nemeorum ludis Argos regreſſus eſt, poſito diademate ac purpura, ut eo pacto cæteris ſe in ſpeciem æquaret, comemque ac popularem oſtendederet. Verùm quanto civiliorem habitvm induerat, tanto majorem ſibi ac magis regiam licentiam ſumpſerat. Neque enim jam mulieres viduas ſollicitabat, aut maritas; ſed ſi qua oculis placuerat, pro imperio ad ſe evocabat. quæ non illicò paruiſſent, iis contumeliam faciebat, pro ædibus earum comiſſabundus. atque harum quidem liberos, harum viros accitos varia cauſatus territabat, maximamque

impu-

impudentiam ac libidinem ostentabat. Quamobrem cùm, quamdiu Argis moratus est, insolenter potentiâ abusus esset, multos ac præcipuè modestissimum quemque Achæorum offendit. tamen ob bella quæ undique imminebant, inviti injuriam ferre cogebantur.

Nemo è superioribus Regibus plures virtutes Philippo, nemo eodem plura vitia ad regnum attulit. ac mihi videntur virtutes quidem à natura ei insitæ fuisse, vitia verò processu ætatis accessisse, quemadmodum senescentibus equis evenire solet. De quibus nos non in procemio, quod cæteri scriptores facere consueverunt, sententiam nostram proponimus; sed ubi ad res ipsas ventum est, consentaneum iis sermonem accommodantes, de Principibus viris ac Regibus judicium nostrum affirmámus. hujusmodi enim observationem arbitramur cum scriptori tum legentibus commodiorem esse.

Finis libri X.

Ex Libro XI.

Philippus ad Trichonidem paludem progressus, postquam Thermum advenit, quo in oppido Apollinis templum erat, quæcunque ex donariis prius intacta reliquerat, tum omnia rursus disturbavit, & tunc & antea pravo animi impetu actus. Nam ex concepto adversus homines furore ad violandos etiam Deos ferri, summæ dementiæ est.

1 msſ. καθάπερ.

ἀσέλγειαν ἐναπεδείκνυτο καὶ παρανομίαν. διὸ καὶ χρώμενος τῇ κατὰ τὴν παρεπιδημίαν ἐξουσίᾳ ἀναιδῆ, πολλοὺς ἐλύπει τῶν Ἀχαιῶν, καὶ μάλιστα τοὺς μετρίους ἄνδρας. πιεζόμενοι δὲ βίᾳ τῷ πανταχόθεν αὐτοῖς περιεστάναι τὸν πόλεμον, ἠναγκάζοντο καρτερεῖν καὶ φέρειν παρὰ φύσιν.

Ὅτι Φιλίππου οὔτ' ἀγαθὰ μείζω τις χοίη πρὸς βασιλείαν οὐδεὶς τῶν πρότερον, οὐδὲ κακὰ τούτου τοῦ βασιλέως. καί μοι δοκεῖ τὰ μὲν ἀγαθὰ φύσει περὶ αὐτὸν ὑπάρξαι· τὰ δὲ κακὰ προβαίνοντι κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐπιγενέσθαι, καθάπερ ἐνίοις ἐπιγίνεται γηράσκουσι τῶν ἵππων. [1] ἅπερ ἡμεῖς οὐκ ἐν τοῖς προοιμίοις ὥσπερ τῶν λοιπῶν συγγραφέων προφερόμεθα τὰς τοιαύτας διαλήψεις· ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων αἰεὶ τὸν καθήκοντα λόγον ἁρμόζοντες ἀποφαινόμεθα, περί τε τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, νομίζοντες ταύτην οἰκειοτέραν εἶναι καὶ τοῖς γράφουσι, καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι τὴν ἐπισημασίαν.

Τέλος τοῦ δεκάτου λόγου τῆς Πολυβίου ἱστορίας.

ΛΟΓΟΣ ιά.

Ὅτι Φίλιππος προελθὼν ἐπὶ τὴν Τριχωνίδα λίμνην, καὶ παραγενόμενος εἰς τὸν Θέρμον ἔνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ὅσα πρότερον ἀπέλειπε τῶν ἀναθημάτων, τότε πάλιν ἅπαντα διελωβήσατο. κακῶς μὲν πρότερον, κακῶς δὲ τότε χρώμενος τῷ θυμῷ. τὸ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὀργιζόμενον εἰς τὸ θεῖον ἀσεβεῖν, τῆς πάσης ἀλογιστίας ἐστὶ σημεῖον.

 Ὅτι

Ὅτι πολλὰ ἱστορεῖ ψευδῆ ὁ Τίμαιος ὥς φησι Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, καὶ δοκεῖ τὸ παράπαν οὐκ ἄπειρος ὢν οὐδενὸς τῶν τοιούτων, ὑπὸ δὲ τῆς φιλονεικίας ἐπισκοτούμενος, ὅταν ἅπαξ ἢ ψέγειν ἢ τοὐναντίον ἐγκωμιάζειν τινὰ πρόθηται, πάντων ἐπιλανθάνεται, καὶ πολύ τι τοῦ καθήκοντος παρεκβαίνει. πλὴν ταῦτα μὲν ἡμῖν ὑπὲρ Ἀριστοτέλους εἰρήσθω, πῶς καὶ τίσι προσέχων τοιαύτην ἐποιήσατο τὴν περὶ τῶν Λοκρῶν ἐξήγησιν. τὰ δὲ λέγεσθαι μέλλοντα περὶ Τιμαίου καὶ τῆς ὅλης συντάξεως αὐτοῦ, καὶ καθόλου περὶ τοῦ καθήκοντος τοῖς πραγματευομένοις ἱστορίαν, τοιάνδε τινὰ λήψεται τὴν ἀπάντησιν. ὅτι μὲν οὖν ἀμφότεροι κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεποίηνται τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ διότι πλείους εἰσὶ πιθανότητες ἐν τῇ κατ᾽ Ἀριστοτέλην ἱστορίᾳ, δοκῶ πᾶς ἂν τις ἐκ τῶν εἰρημένων ὁμολογήσειεν. ἀληθὲς μέντοι γε καὶ καθάπαξ διαστῆναι περί τινος οὐδέν ἐστιν ἐν τούτοις. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔστω τὸν Τίμαιον εἰκότα λέγειν μᾶλλον. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν δεήσει πᾶν ῥῆμα καὶ πᾶσαν φαύλην ἀκούειν, καὶ μόνον οὐ θανάτου κρίσιν ὑπέχειν, τοὺς ἐν ταῖς ἱστορίαις ἧττον εἰκότα λέγοντας; οὐ δήπου· τοῖς μὲν γὰρ κατ᾽ ἄγνοιαν ψευδογραφοῦσιν ἔφαμεν δεῖν διόρθωσιν εὐμενικὴν καὶ συγγνώμην ἐξακολουθεῖν, τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν ἀπαραίτητον κατηγορίαν. ἢ δεικτέον οὖν τὸν Ἀριστοτέλην κατὰ τὸν ἄρτι λόγον τὰ περὶ Λοκρῶν εἰρηκότα χάριτος ἢ κέρδους ἢ διαφορᾶς ἕνεκεν. ἢ μὴ δὲ τολμῶντας τοῦτο λέγειν, ὁμολογητέον ἀγνοεῖν, καὶ παραπαίειν τοὺς τοιαύτῃ χρωμένους ἀπεχθείᾳ καὶ πικρίᾳ κατὰ τῶν πέλας,

Ex Libro XII.

Multa hujusmodi Timæus mala fide retulit, ac mihi quidem videtur minimè harum rerum ignorantia lapsus, sed potius pertinacia occæcatus quoties laudare aliquem aut vituperare statuit, repente sui ipsius oblivisci atque omnes officii leges excedere. Atque hæc quidem pro Aristotele à nobis dicta sint, cur & quibus argumentis impulsus hæc de Locris commemoravit. Ceterùm occasionem hinc opportunè nactus videor, de tota Timæi historia atque in universum de historici officio deinceps narrandi. Igitur utrumque ex conjectura duntaxat locutum esse, atque Aristotelis narrationem veri esse similiorem, cuncti, ut arbitror, ex iis quæ differvi, satis intelligunt: ut verò his in rebus veritatem distinctè assequaris atque asseveres, ne fieri quidem potest. sed fingamus si placet Timæum probabiliora dixisse. Ideone eos qui minus probabilia afferunt, adeo acerbè accipi oportebit, ac tantum non capitis judicium subire? Minimè verò. Etenim iis qui ignorantia lapsi falsa in historiis retulere, veniam ac correctionem benivolè commodandam esse ostendimus: qui autem id facinus consilio admisere, eos citra veniæ spem objurgandos. Aut igitur ea quæ Aristoteles de Locris prodidit, gratiæ aut utilitati aut inimicitiæ dedisse monstrandus est: aut si nemo est qui id asserere ausit, fateri oportet graviter aberrare eos, qui ejusmodi odio & acerbitate feruntur, cujusmodi Timæus

à a Aristotelem est usus. Ait enim audacem illum ac levem & temerarium fuisse, ac de civitate Locrorum gnaviter mentitum, cùm coloniam ex fugitivis mancipiis, mœchis ac plagiariis collectam esse dixit: atque hæc illum ea auctoritate affirmare, quasi unus è Ducibus fuisset, & ad Cilicias portas novissimè Persas fudisset; ac non potius odiosus seròque eruditus esset Sophista, atque is qui celebrem pharmacopolæ officinam paulo ante clausisset. Præterea parasitum eundem appellat, qui in aulas atque ædes omnes ultro insilire solitus sit, & helluonem & cuppedinarium ac gulæ ubique servientem. Quod si quis ex illa circumforanea ac petulanti multitudine hujusmodi verba in judicio effutiret, ne ferendus quidem mihi videtur, quippe modestiæ fines transgressus; scriptorem autem rerum gestarum, ac germanum auctorem historiæ nunquam hujusmodi quidquam cogitaturum, nedum scriptis mandaturum esse arbitror. sed inspiciamus propius Timæi sententiam, & utriusque rationes quibus de hac colonia uterque est usus, invicem componamus, ut manifestius fiat uter magis reprehensionem meretur. Affirmat igitur eodem in libro Timęus, se haudquaquam conjectura nuda adductum, sed certissimis argumentis exploratam rei veritatem tenere. Ad Locros enim qui in Græcia sunt, profectum se esse narrat, atque hos primùm quidem sibi fœdera ostendisse in tabulis incisa, quæ etiamnum visuntur, quibus hujusmodi præfixum sit exordium,

οἷα περὶ χρῆται Τίμαιος κατ' Ἀριστοτέλους. φησὶ γὰρ αὐτὸν εἶναι θρασὺν, εὐχερῆ, προπετῆ, πρὸς δὲ τούτοις κατατετολμηκέναι τῆς τῶν Λοκρῶν πόλεως, εἰπόντα τὴν ἀποικίαν αὐτῶν εἶναι δραπετῶν οἰκετῶν, μοιχῶν, ἀνδραποδιστῶν. καὶ ταῦτα λέγειν αὐτὸν φησὶν οὕτως ἀξιοπίστως, ὥστε δοκεῖν ἕνα τῶν ἐστρατηγηκότων ὑπάρχειν, καὶ τοὺς Πέρσας ἐν ταῖς Κιλικίαις πύλαις ἄρτι παρατάξει νενικηκότα διὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἀλλ' οὐ σοφιστὴν ὀψιμαθῆ καὶ μισητὸν ὑπάρχοντα, καὶ τὸ πολυτίμητον ἰατρεῖον ἀρτίως ἀποκεκλεικότα· πρὸς δὲ τούτοις εἰς πᾶσαν αὐλὴν καὶ σκηνὴν ἐμπεπηδηκότα, πρὸς δὲ, γαστρίμαργον, ὀψαρτυτὴν, ἐπὶ στόμα φερόμενον ἐν πᾶσι. δοκεῖ δή μοι τὰ τοιαῦτα μόλις ἄνθρωπος ἀγύρτης καὶ προπετὴς ἐπὶ δικαστηρίου ῥιψολογῶν ἀνεκτὸς φανῆναι· μέτριος μὲν γὰρ οὐ δοκεῖ. συγγραφεὺς δὲ κοινῶν πράξεων καὶ προστάτης ἱστορίας ἀληθινὸς, οὐδ' ἂν αὐτὸς αὑτῷ διανοηθῆναι, * μήτοι δὴ καὶ γράφειν τολμῆσαι τοιοῦτον· σκεψώμεθα δὴ καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Τιμαίου προαίρεσιν, καὶ τὰς ἀποφάσεις συγκρίνωμεν ἐκ παραθέσεως, ἃς πεποίηται περὶ τῆς αὐτῆς ἀποικίας. ἵνα γνῶμεν πότερος ἄξιός ἐστι τῆς τοιαύτης κατηγορίας· φησὶ τοιγαροῦν κατὰ τὴν αὐτὴν βίβλον οὐκέτι κατὰ τὸν εἰκότα λόγον χρώμενος τοῖς ἐλέγχοις, ἀλλ' ἀληθινῶς αὐτὸς ἐπιβαλὼν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Λοκροὺς ἐξετάζειν τὰ περὶ τῆς ἀποικίας· τοὺς δὲ πρῶτον μὲν ἐπιδεικνύειν αὐτῷ συνθήκας ἐγγράπτους, ἔτι καὶ νῦν διαμενούσας

* ms. μήτι.

φοὺς τοὺς ἐξαπεσταλμένους. αἷς ὑπογεγράφθαι τὴν ἀρχὴν τοιαύτην· ΩΣ ΓΟΝΕΥΣΙ ΠΡΟΣ ΤΕΚΝΑ. πρὸς δὲ τούτοις εἶναι δόγματα, καθ' ἃ πολιτείαν ὑπάρχειν ἑκατέροις παρ' ἑκατέροις. καθόλου δὲ ἀκούσαντα τὴν Ἀριστοτέλους ἐξήγησιν περὶ τῆς ἀποικίας, θαυμάζειν τὴν ἰταμότητα τοῦ συγγραφέως. μεταβὰς δὲ πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς, εὑρίσκειν ἀκολούθους καὶ τοὺς νόμους φησὶ τοὺς παρ' αὐτοῖς καὶ τοὺς ἐθισμοὺς, οὐ τῇ τῶν οἰκετῶν ῥᾳδιουργίᾳ· τῇ δὲ τῶν ἐλευθέρων ἀποικίᾳ. πάντως γὰρ καὶ τοῖς ἀνδραποδισταῖς ἐπιτίμια τετάχθαι παρ' αὐτοῖς· ὁμοίως τοῖς μοιχοῖς, τοῖς δραπέταις, ὧν οὐδὲν ἂν ὑπάρχειν εἰ συνειδέναι αὑτοῖς ἐκ τοιούτων πεφυκόσι. πρῶτον δὴ διαπορήσαι τις ἂν, πρὸς τίνας τῶν Λοκρῶν παραγενόμενος ἐπυνθάνετο περὶ τούτων. εἰ μὲν γὰρ συνέβαινε καθάπερ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς μίαν πόλιν ἔχειν, οὕτω καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα· τυχὸν οὐκ ἔδει διαπορεῖν, ἀλλ' ἦν ἂν εὐθεώρητον. ἐπεὶ δὲ δύω ἔθνη Λοκρῶν ἐστὶ, πρὸς ποτέρους ἦλθε καὶ πρὸς ποίας πόλεις τῶν ἑτέρων· καὶ παρὰ τίσιν εὗρε τὰς συνθήκας ἀναγεγραμμένας; οὐδὲν γὰρ ἡμῖν διασαφεῖται τούτων. καίτοι διότι τοῦτ' ἴδιόν ἐστι Τιμαίου, καὶ ταύτῃ παρημίλληται τοὺς ἄλλους συγγραφέας καὶ καθόλου τῇ δὴ 1 τῆς ἀποδοχῆς (λέγω δὲ κατὰ τὴν ἐν τοῖς χρόνοις καὶ ταῖς ἀναγραφαῖς ἐπίφασιν τῆς ἀκριβείας, καὶ τὴν περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιμέλειαν) δοκοῦμεν πάντες γινώσκειν. διὸ καὶ θαυμάζειν ἐστὶν ἄξιον, πῶς οὔτε τὸ τῆς πόλεως ὄνομα παρ' οἷς εὗρεν, οὔτε τὸν τόπον ἐν ᾧ συμβαίνει τὴν συνθήκην ἀναγεγρά-

1 deest τυγχάνει.

UT PARENTES ERGA LIBEROS DECET. Praeterea etiam decreta publica extare, quibus civitatis jus commune inter se habeant: Denique audita Aristotelis narratione de hac colonia, temeritatem hominis miratos esse. Deinde ad Locros qui in Italia incolunt delatum, leges apud illos & consuetudines hujusmodi reperisse se testatur, quae non mancipiorum levitati, sed ingenuorum hominum coloniae convenirent. poenas quinetiam adversus plagiarios, itidemque in adulteros ac fugitivos ab illis esse constitutas. quae certè nunquam fecissent, si conscii sibi essent, se ex ejusmodi hominibus orginem ducere. Sed primò quidem jure quis dubitaverit, quosnam è Locris in Graeciam delatus de his rebus interrogavit. Nam si quemadmodum Locri qui in Italia sunt, ita etiam in Graecia Locri unam civitatem haberent, nullus dubitationi locus superesse videretur. Jam verò cùm duae sint in Graecia gentes Locrorum, utram gentem, quas urbes alterius è suprà dictis gentibus adiit Timaeus? apud quos foedera illa conscripta reperit? nihil enim de his distinctè docet. Et tamen proprium id esse Timaei, atque hoc uno illum cum caeteris scriptoribus contendere, & historiam suam maximè jactare studium dico ac diligentiam in temporum rerumque notatione, omnes ut opinor intelligimus. Quamobrem mirari subit, cur neque urbis nomen in qua id reperit, neque locum in quo id

foedus

fœdus incisum est, nec Magistratus à quibus Commentarios accepit, & cum quibus collocutus est, nobis commemoravit: ne cui dubitandi locus relinqueretur, sed urbe ac loco designatis rei veritas requiri posset. Igitur qui hæc omnia prætermisit, conscius sibi esse mendacii deprehenditur. Nam Timæum si quid hujusmodi nactus esset, nunquam id omissurum fuisse, sed ambabus, quod ajunt, ulnis amplexurum, ex his perspicuum est. Nam qui Echecratis testimonio nominatim innititur, (quocum ait se de Locris, qui in Italia sunt, sermonem habuisse, & à quo id sese accepisse memorat, atque ut ne ab levi ac spernendo auctore audiisse videatur, illud adjungit, hujus Echecratis patrem mandatu Dionysii tyranni olim legationem obiisse.) an idem unquam publicum scriptum aut antiquam tabulam nactus reticuisset? Etenim hic ipse est, qui Ephoros à prima institutione cum Spartanorum Regibus comparat, qui Magistratus Atheniensium, & sacerdotes Junonis apud Argivos cum Olympiorum victoribus confert, & qui in Commentariis publicis civitatum, errorem hac in re admissum ob trimestris spatii differentiam redarguit. Hic est qui tabulas post ædem sacram, qui apud Phliasios monumenta publici hospitii primus reperit. ipse inquam Timæus, quem neque hujusmodi quidquam ignorasse fas est, neque cùm invenisset, præteriisse credendum, nec si est mentitus, nullatenus ei condonandum est.

φθαι διεσάφησεν ἡμῖν, οὔτε τοὺς ἄρχοντας τοὺς δείξαντας αὐτῷ τὴν ἀναγραφὴν, καὶ πρὸς οὓς ἐποιεῖτο τὸν λόγον, ἵνα μηδὲν ᾖ διαπορεῖν ἐξῇ, ἀλλ' ὡρισμένου τοῦ τόπου καὶ τῆς πόλεως ἐνῇ τοῖς ἀμφισβητοῦσιν εὑρεῖν τὴν ἀκρίβειαν. ὁ δὲ πάντα ταῦτα παραλελοιπὼς, δῆλός ἐστι συνειδὼς αὐτῷ κατὰ πρόθεσιν ἐψευσμένῳ. διότι γὰρ τῶν τοιούτων ἐπιλαβόμενος οὐδὲν ἂν παρέλειπε Τίμαιος, ἀλλὰ 1 πρὶν τὸ δὴ λεγόμενον ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν ἐπέφυ, προφανὲς ἐκ τούτων. ὁ γὰρ πρὸς τὴν Ἐχεκράτους πίστιν ἀπηρεισμένος ἐπ' ὀνόματος, 2 πῶς φησὶ περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρῶν πεποιῆσθαι τοὺς λόγους, καὶ παρ' οὗ πυθέσθαι περὶ τούτων, καὶ προσεξειργασμένος, ἵνα μὴ φανῇ τοῦ τυχόντος ἀκηκοὼς· ὅτι συνέβαινε τὸν τούτου πατέρα πρεσβείας κατηξιῶσθαι πρότερον ὑπὸ Διονυσίου· ἦπου γ' ἂν οὗτος δημοσίας ἀναγραφῆς ἐπιλαβόμενος, ἢ παραδοσίμου στήλης παρεσιώπησεν; ὁ γὰρ τὰς συγκρίσεις ποιούμενος ἀνέκαθεν τῶν Ἐφόρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι· καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς Ἀθήνησι, καὶ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἄργει παραβάλλων πρὸς τοὺς Ὀλυμπιονίκας, καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν πόλεων περὶ τὰς ἀναγραφὰς τὰς τούτων ἐξελέγχων παρὰ τρίμηνον ἐχούσας τὸ διαφέρον, οὗτός ἐστι· καὶ μὴν ὁ τὰς ὀπισθοδόμους στήλας καὶ τὰς ἐν ταῖς φλιαῖς τῶν νεῶν προξενίας ἐξευρηκὼς Τίμαιός ἐστιν. ὃν οὔθ' ὑπάρχοντα τῶν τοιούτων ἀγνοεῖν, οὔθ' εὑρόντα παραλιπεῖν πιστευτέον, οὔτε ψευσαμένῳ συγγνώμην δοτέον οὐδαμῶς.

1 leg. ἀπρίξ. 2 leg. πρὸς ὅν.

 πικρὸς

πικρὸς γὰρ γέγονε καὶ ἀπαραίτητος ἐπιτιμητὴς τῶν πέλας, εἰκότως ἂν καὶ ὑπὸ τῶν πλησίον αὐτὸς ἀπαραιτήτου τυγχάνοι κατηγορίας. οὐ μὴν ἀλλὰ περιφανῶς ἐν τούτοις ἐψευσμένος, μεταβὰς ἐπὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς, πρῶτον μέν φησι τήν τε πολιτείαν καὶ τὰ λοιπὰ φιλάνθρωπα τοῖς Λοκροῖς ἀμφοτέροις Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον κατεψεῦσθαι τῆς πόλεως. ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν, ὅτι * καὶ ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ ἀναγκασθήσομαι παρεκβαίνειν διοριζόμενος καὶ διαβεβαιούμενος περὶ τούτων. οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εἰς ἕνα τόπον ὑπερεθέμην τὸν περὶ Τιμαίου λόγον, ἵνα μὴ πολλάκις ἀναγκάζωμαι τοῦ καθήκοντος ὀλιγωρεῖν.

Nam cùm alios ipse acerbè atque inclementer objurgare soleat, jure merito ab aliis pari inclementia tractabitur. Cęterùm in his reus manifesti mendacii convictus, ubi ad Locros in Italia degentes transivit, primum quidem Aristotelem ait ac Theophrastum in his quæ ad Remp. Locrorum & civilia apud utrosque Locros instituta pertinent, mentitos esse. Ego verò non ambigo, mihi in hoc opere necesse fore ab instituto cursu interdum divertere, ut meam de hujusmodi rebus sententiam proferam ac confirmem. Sed tamen vel eò maximè sum adductus, ut hunc de Timæo sermonem unum in locum conferrem, ne sæpius à proposito recedere cogerer.

Ὅτι Τίμαιός φησι Δημοχάρην ἡταιρηκέναι μὲν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, οὐκ εἶναι δ' ἄξιον τὸ ἱερὸν πῦρ φυσᾶν, ὑπερβεβηκέναι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὰ Βότρυος ὑπομνήματα καὶ τὰ Φιλαινίδος καὶ τῶν ἄλλων ἀναισχυντογράφων· ταύτην δὲ τὴν λοιδορίαν καὶ τὰς ἐμφάσεις, οὐχ οἷον ἄν τις διέθετο πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀπὸ τέγους ἀπὸ τοῦ σώματος εἰργασμένων οὐδείς. ὁ δ' ἵνα πιστὸς φανῇ κατὰ τὴν αἰσχρολογίαν, καὶ τὴν ὅλην ἀναισχυντίαν καὶ προσκατέψευσται τἀνδρὸς κωμικόν τινα μάρτυρα προσεπισπασάμενος ἀνώνυμον· πόθεν δ' ἐγὼ καταστοχάζομαι τοῦ; πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ πεφυκέναι καὶ τετράφθαι καλῶς Δημοχάρην, ἀδελφιδοῦν ὄντα Δημοσθένους. δεύτερον ἐκ τοῦ μὴ μόνον στρατηγίας αὐτὸν ἠξιῶσθαι παρ' Ἀθηναίοις, ἀλλὰ καὶ τῶν

* f. καὶ.

Idem Timæus scribit Democharem superioribus corporis partibus impudicum fuisse, neque dignum qui ignem sacrum flatu accenderet. eundemque Botryis ac Philænidis, aliorumque hujusmodi lascivię scriptorum commentarios obscœnitate sua superasse. Istud verò convicium atque eam turpitudinem non solùm nemo paulo humanior protulerit, sed ne ullus quidem ex iis qui in fornice quæstum corpore fecerunt. Hic deinde ut suis obscœnis atque impudentibus maledictis fidem adstrueret, mendacium quoque adversus eundem virum confinxit, Comico quodam absque nomine teste advocato. Cæterùm mentiri Timæum ego inde conjicio, primùm quod Demochares & natus est & educatus liberaliter, quippè Demosthenis sororis filius. deinde quod non Præturæ solùm, sed & cæteris honoribus ab

Athe-

Atheniensibus est ornatus. quæ profectò nunquam esset adeptus, si hujusmodi probris contaminatus fuisset. Itaque Timæus mihi quidem videtur non tam Démocharem quàm Athenienses conviciis incessere, qui talem virum evexerint, eique Remp. ac singulorum vitam commendarint. sed longe aliter se res habet. neque enim Archedicus poëta Comicus hęc unus de Demochare dixisset, ut vult Timæus, sed cùm ex Antipatri familiaribus multi, in quem Demochares multa dixit, quæ non ipsum modò Antipatrum, sed ejus etiam hęredes atque amicos offendere poterant, tum verò plurimi ex iis qui diversas in Rep. partes sequebantur, inter quos fuit & Demetrius Phalereus. quem quidem ille non leviter in historia sua perstrinxit. Ait enim eam ejus administrationem fuisse, atque ejusmodi rebus insignem, propter quas publicanus aliquis aut vilis opifex sese efferant. Nam quod multa in urbe vili precio vęneant, quodque abundent copiæ ad victum necessariæ, eò maximè Demetrium gloriari scribit, & quod testudo fidicularum ope gradiens, ac salivam expuens, in pompa ei præibat; ac præterea per theatrum juvenes dimittebantur canentes, Atheniensium civitatem concessa cæteris Græcis omnium honestarum rerum gloriâ, Cassandro in omnibus dicto audientem esse. atque illum ait horum non puduisse. Et tamen neque Demetrius, neque alius quisquam hujusmodi quid de Demochare dixit. Quo fit ut testimonium patriæ Timæi acerbitati anteponendum

ἄλλων τιμῶν. ὧν οὐδὲν ἂν αὐτῷ συνεξέδραμε τοιαύταις ἀτυχίαις παλαίοντι. διὸ καὶ δοκεῖ μοι Τίμαιος οὐχ οὕτω Δημοχάρους κατηγορεῖν ὡς Ἀθηναίων· οἳ τοιοῦτον ἄνδρα προῆγον, καὶ τοιούτῳ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἰδίους βίους ἐνεχείριζον. ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν. οὐ γὰρ ἂν Ἀρχέδικος ὁ κωμῳδιογράφος ἔλεγε ταῦτα μόνος περὶ Δημοχάρους, ὡς Τίμαιός φησιν· ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἂν τῶν Ἀντιπάτρου φίλων, καθ' οὗ πεπαρρησίασται πολλὰ καὶ δυνάμενα λυπεῖν οὐ μόνον αὐτὸν Ἀντίπατρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνου διαδόχους καὶ φίλους γεγονότας· πολλοὶ δὲ τῶν ἀντιπεπολιτευμένων, ὧν ἦν καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς. οὐ κεῖνος οὐ τὴν τυχοῦσαν πεποίηται κατηγορίαν ἐν ταῖς ἱστορίαις· φάσκων αὐτὸν τοιοῦτον γεγονέναι προστάτην τῆς πατρίδος· καὶ ἐπὶ τούτοις σεμνύνεσθαι κατὰ τὴν πολιτείαν, ἐφ' οἷς ἂν καὶ τελώνης σεμνυνθείη βάναυσος. ἐπὶ γὰρ τῷ πολλὰ καὶ λυσιτελῶς πωλεῖσθαι κατὰ τὴν πόλιν, καὶ δαψιλῆ τὰ πρὸς τὸν βίον ὑπάρχειν πᾶσιν, ἐπὶ τούτοις φησὶ μεγαλαυχεῖν αὐτόν. καὶ διότι κοχλίας αὐτόματος βαδίζων προηγοῖτο τῆς πομπῆς αὐτοῦ σίαλον ἀναπτύων· σὺν δὲ τούτοις ἄνθρωποι διεπέμποντο διὰ τοῦ θεάτρου, 1 διότι δὴ πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος καλῶν ἡ πατρὶς παρακεχωρηκυῖα τοῖς ἄλλοις, ἐποίει Κασσάνδρῳ τὸ προσταττόμενον· ἐπὶ τούτοις αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεσθαί φησιν. ἀλλ' ὅμως οὔτε Δημήτριος, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς εἰρήκει περὶ Δημοχάρους τοιοῦτον οὐδέν. ἐξ ὧν ἐγὼ βεβαιοτέραν τὴν τῆς πατρίδος ἡγούμενος μαρτυρίαν,

1 deest ᾄδοντες.

ἢ τὴν

ἢ τὴν Τιμαίου πικρίαν· θαρρῶν ἀποφαινόμενος μηδὲν τὴν Δημοχάρους βίον ἔνοχον εἶναι τῶν τοιούτων κατηγορημάτων. καίπερ εἰ κατ' ἀλήθειαν ὑπῆρχέ τι τοιοῦτον ἀτύχημα περὶ Δημοχάρην, ποῖος καιρὸς ἢ ποία πρᾶξις ἠνάγκασε Τίμαιον ταῦτα κατατάττειν εἰς τὴν ἱστορίαν· καθάπερ γὰρ οἱ νοῦν ἔχοντες, *& cetera quae leguntur in lib.* XII. *cap.* 6. *usque ad illa* γεγονότα ἐν ταῖς ἱστορίαις. ἡμεῖς δὲ τὸ μὲν ἐπιμετροῦν τῆς ἀπεχθείας αὐτοῦ χαίρειν ἀφήκαμεν, τὰ δ' οἰκεῖα τῆς προθέσεως αὐτοῦ οὐ παρελείψαμεν.

Ὅτι κατὰ τοῦ Ἐφόρου Τίμαιος πλείστην πεποίηται καταδρομήν, αὐτὸς ὢν δυσὶν ἁμαρτήμασιν ἔνοχος· τῷ μὲν ὅτι πικρῶς κατηγορεῖ τῶν πέλας ἐπὶ τούτοις, οἷς αὐτὸς ἔνοχός ἐστι. τῷ δὲ διότι καθόλου διέφθαρται τῇ ψυχῇ, τοιαύτας ἀποφάσεις ἐκτιθέμενος ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ τοιαύτας ἐντίκτων δόξας τοῖς ἐντυγχάνουσι. πλὴν εἰ τὸν Καλλισθένην θετέον εἰκότως κολασθέντα μεταλλάξαι τὸν βίον, τί χρὴ πάσχειν Τίμαιον; πολὺ γὰρ ἂν δικαιότερον τούτῳ νεμεσήσαι τὸ δαιμόνιον ἢ Καλλισθένει. ἐκεῖνος μὲν οὖν ἀποθεοῦν Ἀλέξανδρον οὐκ ἐβουλήθη. Τίμαιος δὲ μείζω ποιεῖ Τιμολέοντα τῶν ἐπιφανεστάτων θεῶν, καὶ Καλλισθένης μὲν ἄνδρα τοιοῦτον, ὃν πάντες μεγαλοφυέστερον ἢ κατ' ἄνθρωπον γεγονέναι τῇ ψυχῇ συγχωροῦσιν. οὗτος δὲ Τιμολέοντα τὸν οὐχ οἷον δόξαντά τι πεπραχέναι μεγαλεῖον, ἀλλ' οὐδ' ἐπιβαλόμενον. μίαν δὲ τὴν τοῦ βίου χαμαιμήλην διανύσαντα, καὶ

esse ratus, constanter affirmare ausim Demochăris vitam ab omni ejusmodi crimine puram atque integram fuisse. Sed tametsi hac culpa revera laborasset Demochares, quæ vero res aut ratio Timęum cogebat, id ut historiæ mandaret? Nam quemadmodum viri prudentes, &c. *quæ leguntur in lib.* 12. *cap.* 6. *usque ad illa verba*, Quę gesta sunt, non commemoret. *quibus adde.* Nos verò, id quod nimium videbatur, odii illius causa rejecimus; quod autem ejus instituto conveniebat, non prætermisimus.

Idem Timæus Ephorum vehementer insectatus est, cum ipse duobus peccatis sit obnoxius. uni quidem, quòd alios acerbè criminętur ob ea maximè delicta quibus ipse constringitur. alteri verò, quod ingenio fuerit planè corrupto, qui ejusmodi sententias commentariis suis prodiderit, easque opiniones legentium animis infuderit. Sed si Callisthenem meritò pœnas dedisse statuendum est, quid Timæum pati oportet? Huic enim multò justius numen infensum fuerit quàm Callistheni. quippe Callisthenes Alexandrum in Deorum numerum referre noluit. Timæus vero Timoleontem supra omnes Deos attollit. Et Callisthenes quidem eum virum, quem omnes præstantiore vi mentis quam humana ferat conditio fuisse consentiunt. Hic verò Timoleontem, qui non modo nihil magnificum videtur gessisse, sed ne suscepisse quidem, & qui unicum in tota vita spatium decucurrit, atque illud

parum

parum illuſtre præ orbis terrarum magnitudine, intervallum ſcilicet quod eſt Corintho Syracuſas uſque. Sed prorſus mihi videtur Timæus perſuaſum habuiſſe, ſi Timoleon qui in ſola Sicilia tanquam in acetabulo gloriam captaſſet, celeberrimis tamen heroibus comparandus eſſe videretur, ita & ſeipſum tametſi de Italia tantum ac Sicilia tractaviſſet, cum iis ſcriptoribus meritò comparatum iri, qui univerſi orbis hiſtoriam condiderunt. Hæc igitur pro Ariſtotele ac Theophraſto & Calliſthene, itemque pro Ephoro ac Demochare adverſus Timæi convicia dicta ſufficiant, ſimulque adverſus eos qui hunc ſcriptorem abſque ambitione veritatem proferre perſuaſum habent.

De Timæi autem ſecta atque inſtituto meritò quis dubitaverit. Etenim ipſe dicit Poëtas & Hiſtoricos frequenti earundem vocum in ſcriptis ſuis repetitione ingenia ſua prodere ſolere. atque Homerum quod hoc verbo δαιτρεύειν (quod eſt cibos diſtribuere) ſæpius utitur, helluonem ſeſe ſatis oſtendere. Ariſtotelem quoque qui ſuis in Commentariis paſſim obſonia condiat, obſonii appetentem & catillonem fuiſſe. Idem de Dionyſio tyranno, qui lectos ornaret diligenter, & velorum bonitatem ac varietatem ſtudioſè inquireret aſſiduè. Ita etiam de Timæo conſequenter exiſtimandum eſt, vario ac moroſo ingenio illum fuiſſe. Etenim in aliorum quidem vitiis objurgandis

τηλικαύτην οὐδὲ ποσουδηνοῦν τρόπον τινὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκουμένης· λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος εἰς Συρακούσας. ἀλλά μοι δοκεῖ πεπεισθῆναι Τίμαιος, ὡς ἂν Τιμολέων πεφιλοδοξηκὼς ἐν αὐτῇ Σικελίᾳ καθάπερ ἐν ὀξυβάφῳ, σύγκριτος φανῇ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν ἡρώων, κἂν αὐτὸς ὑπὲρ Ἰταλίας μόνον καὶ Σικελίας πραγματευόμενος, εἰκότως παραβολῆς ἀξιωθῆναι τοῖς ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν καθόλου πράξεων πεποιημένοις τὰς συντάξεις. περὶ μὲν οὖν Ἀριστοτέλους, καὶ Θεοφράστου, καὶ Καλλισθένους· ἔτι δ' Ἐφόρου καὶ Δημοχάρους ἱκανὰ ταῦθ' ἡμῖν ἐστὶ πρὸς τὴν Τιμαίου καταδρομὴν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀφιλοτίμως πεπεισμένους ἀληθεύειν τὸν συγγραφέα τοῦτον.

Ὅτι διαπορεῖν ἐστὶ περὶ τῆς αἱρέσεως Τιμαίου· φησὶ γὰρ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφέας διὰ τὸν ὑπεράγαν πλεονασμὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι διαφαίνειν τὰς ἑαυτῶν φύσεις. λέγων τὸν μὲν ποιητὴν ἐκ τοῦ 1 δαιτρεύειν πολλαχοῦ τῆς ποιήσεως, ὡσανεὶ γαστρίμαργον παρεμφαίνειν· τὸν δ' Ἀριστοτέλην ὀψαρτύοντα πλεονάκις ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ὀψοφάγον εἶναι καὶ λίχνον· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ τυράννου κλινοκοσμοῦντος καὶ τὰς τῶν ὑφασμάτων ἰδιότητας καὶ ποικιλίας ἐξεργαζομένου συνεχῶς. ἀνάγκη τὴν ἀκόλουθον ποιεῖσθαι διάληψιν, καὶ δυσαρεστεῖσθαι κατὰ τὴν προαίρεσιν. οὗτος γὰρ ἐν μὲν ταῖς τῶν πέλας κατηγορίαις πολλὴν

1 Suidas in δαιτρεύειν.

ἐπι-

ἐπιφαίνει δεινότητα καὶ τόλμαν· ἐν δὲ ταῖς ἰδίαις ἀποφάσεσιν ἐνυπνίων καὶ τεράτων καὶ 1 θυμῶν ἀπιθάνων, καὶ συλλήβδην δεισιδαιμονίας ἀγεννοῦς καὶ τερατείας γυναικώδους ἐστὶ πλήρης. οὐ μὴν ἀλλὰ διότι γε συμβαίνει διὰ τὴν ἀπειρίαν καὶ κακοκρισίαν πολλοὺς ἐνίοτε καθάπερ εἰς τὸ παρόντας τρόπον τινὰ μὴ παρεῖναι, καὶ βλέποντας μὴ βλέπειν, ἐκ τῶν εἰρημένων γε νῦν καὶ τῶν Τιμαίῳ συμβεβηκότων γέγονε φανερόν.

Ὅτι περὶ τοῦ ταύρου τοῦ χαλκοῦ τοῦ παρὰ Φαλάριδος κατασκευασθέντος ἐν Ἀκράγαντι, εἰς ὃν ἐνεβίβαζεν ἀνθρώπους, κἄπειτα πῦρ ὑποκαίων ἐλάμβανε τιμωρίαν παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων τοιαύτην· ὥστε ἐκπυρουμένου τοῦ χαλκοῦ, τὸν μὲν ἄνθρωπον πανταχόθεν περιοπτώμενον καὶ περιφλεγόμενον διαφθείρεσθαι, κατὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀλγηδόνος ὁπότε βοήσειε, μυκηθμῷ παραπλήσιον τὸν ἦχον ἐκ τοῦ κατασκευάσματος προσπίπτειν τοῖς ἀκούουσι. τούτου δὲ τοῦ ταύρου κατὰ τὴν ἐπικράτειαν Καρχηδονίων μετενεχθέντος ἐξ Ἀκράγαντος εἰς Καρχηδόνα, καὶ τῆς θυρίδος διαμενούσης περὶ τὰς συνωμοσίας, δι᾽ ἧς συνέβαινε καθίεσθαι τοὺς ἐπὶ τὴν τιμωρίαν· καὶ ἑτέρας αἰτίας, δι᾽ ἣν ἐν Καρχηδόνι κατεσκευάσθη τοιοῦτος ταῦρος, οὐδαμῶς δυναμένης εὑρεθῆναι τὸ παράπαν, ὅμως Τίμαιος ἐπέβαλε καὶ τὴν κοινὴν φήμην ἀνασκευάζειν καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ψευδεῖς ποιεῖν. φάσκων μήτ᾽ εἶναι τὸν ἐν Καρχηδόνι ταῦρον ἐξ Ἀκράγαντος, μήτε γεγονέναι τοιοῦτον ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει. καὶ πολλούς τινας εἰς τοῦτο τὸ μέρος διατίθεται λόγους. κατὰ δὲ Τιμαίου, τί ποτε δεῖ λέγειν ὄνο-

magnam gravitatis & celsi animi speciem ostendit: in suis verò narrationibus ipse somniis & prodigiis refertus est, & fabulis ab omni fide remotis, ac postremò degeneri ac muliebri superstitione. Igitur nonnullis præ imperitia ac judicii pravitate usuvenire, ut cùm præsentes sint, tamen abesse videantur, & videntes quodammodo non videant, ex his quæ Timæo contigisse ostendimus, perspici potest.

Agrigenti taurus olim æneus fuit à Phalaride fabricatus, in quem homines vivos immittebat, ac deinde supposito igne miseros eo supplicio cruciabat, ut ære concalefacto inclusi, & undique ardentes interirent; ac si quando præ doloris acerbitate exclamarent, sonus mugienti tauro similis exaudiretur. hic taurus cùm iis temporibus quibus Pœni Siciliæ imperium obtinebant, Agrigento Carthaginem translatus sit, maneatque etiamnum fenestra circa ejus interscaplia, qua damnati immittebantur, cumque nulla demùm alia causa reperiri potuerit, propter quam hujusmodi taurus Carthagine fabricatus sit: nihilominus Timæus communem ac pervulgatam famam evertere est aggressus, & Poëtarum atque Historicorum testimonia falsi convincere. Affirmat enim Taurum qui Carthagine est, Agrigento advectum non esse, neque ejusmodi taurum Agrigenti unquam extitisse. atque in hanc sententiam multa dicit, adversus illam Timæi, quo-

1 leg. μύθων ex Suida in δεισιδαιμονίας

modo

modo appellem nescio. nullum est enim tam acerbū genus convicii, quo ille adversus alios utitur, quod huic illius facto non arbitrer convenire. Rixosum igitur ac mendacem illum fuisse atque impudentem, satis superque in superioribus ostendimus. Quod verò philosophiæ imperitus, prorsusque indoctus scriptor fuerit, ex his quæ mox dicentur perspicuum fiet. Nam in primo & vicesimo libro, sub finem, in illa Timoleontis exhortatione hæc ait, *Cùm orbis terrarum sit omnis divisus in tres partes, & hæc quidem Asia, illa autem Africa, tertia Europa appelletur.* Hæc porrò, non dico Timæum, sed ne Margitem quidem illum protulisse, credibile nulli videatur. quis est enim adeo ignarus non illorum, qui historias conscribunt?

Ex Libro XIII.

Ætoli cùm ob bellorum assiduitatem, tum ob suum in privata vita luxum paulatim ac sine sensu gravissimum æs alienum contraxerunt. Quare ad res novas animis propensi Duumviros legibus scribendis constituerunt, Dorimachum & Scopam, quos & ingenio factiosos esse norant, & quod ad facultates spectat, multis delictorum nominibus implicitos. Hi accepta potestate leges scripsere.

Scopas Ætolorum Prætor, frustratus principatu, cujus maximè causâ leges conscribere ausus fuerat, Alexandriam cogitabat, ratus sese illius urbis opibus inopiam suam atque immensam animi cupiditatem facilè expleturum; sed reverat

μου καὶ γῆμου· πάντα γὰρ ἐπιδέχεσθαί μοι δοκεῖ τὰ πικρότατα τὸ γένος, οἷς ἐκεῖνος κέχρηται κατὰ τῶν πλησίον. ὅτι μὲν οὖν ἐστὶ φιλαπεχθής, καὶ ψεύστης, καὶ τολμηρὸς, σχεδὸν ἱκανῶς ἐκ τῶν προειρημένων ὑποδέδεικται. διότι δ' ἀφιλόσοφός ἐστι καὶ συλλήβδην ἀναγωγὸς συγγραφεὺς, ἐκ τῶν λέγεσθαι μελλόντων ἔσται συμφανές. ἐν γὰρ τῇ μιᾷ καὶ εἰκοστῇ βίβλῳ, καὶ ταύτης ἐπὶ τελευτῇ, λέγει κατὰ τὴν τοῦ Τιμολέοντος παράκλησιν ταῦτα. διότι τῆς γῆς τῆς ὑπὸ τοῦ κόσμου κειμένης εἰς τρία μέρη διῃρημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δὲ Λιβύης, τῆς δ' Εὐρώπης προσαγορευομένης. ταῦτα γὰρ οὐχ οἷον Τίμαιον εἰρηκέναι τις ἂν πιστεύσειεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν λεγόμενον Μαργίτην ἐκεῖνον. τίς γὰρ οὕτως ἐστὶν ἀδαὴς οὐ λέγω τῶν πρὸς ὑπομνήμασι γεγονότων;

ΖΗΤΕΙ.

Ὅτι Αἰτωλοὶ διά τε τὴν συνέχειαν τῶν πολέμων, καὶ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν βίων, ἔλαθον οὐ μόνον ἄλλους, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς κατάχρεοι γενηθέντες. διόπερ οἰκείως διακείμενοι πρὸς καινοτομίαν τῆς οἰκείας πολιτείας, εἵλοντο νομογράφους Δωρίμαχον καὶ Σκόπαν, θεωροῦντες τούτους κατά τε τὰς προαιρέσεις κινητικοὺς ὑπάρχοντας, καὶ κατὰ τὰς οὐσίας ἐνδεδεμένους εἰς πολλὰ τῶν βιωτικῶν συναλλαγμάτων. οἱ δὲ παραλαβόντες τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔγραψαν νόμους.

Ὅτι Σκόπας ὁ Αἰτωλῶν στρατηγὸς, ἀποτυχὼν τῆς ἀρχῆς, ἧς χάριν ἐτόλμησε γράφειν τοὺς νόμους, μετέωρος ἦν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. ταύτῃ γὰρ ἐκεῖθεν ἐλπίσι πεπεισμένος ἀναπληρώσειν τὰ λείποντα τοῦ βίου, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυ-

ἐπιθυμίαν. ἀλλ' ἀκόρεστος ἦν. τούτῳ γὰρ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφικομένῳ χωρὶς τῆς ἐκ τῶν [1] ὑπαίθρων ὠφελείας, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος διὰ τὸ πιστεύεσθαι περὶ τῶν ὅλων, καὶ τῆς ἡμέρας ἑκάστης ὀψώνιον ἐξέθηκεν ὁ βασιλεὺς αὐτῷ μὲν δεκαμναιαῖον· τοῖς δὲ ἐπί τινος ἡγεμονίας μετ' ταῦτα τεταγμένοις μναιαῖον. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἤρκεῖτο τούτοις, ὡς τὸ πρότερον προσκαρτερῶν τῷ πλείονι διετέλεσε. μέχρι διὰ τὴν ἀπληστίαν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς διδοῦσι φθονηθεὶς, τὸ πνεῦμα προσαπέθηκε τῷ χρυσίῳ.

cupiditate erat inexplebili. Namque Alexandriam delatus, præter commoda atque emolumenta militiæ, cui ipse præfectus erat, cùm rerum summa ejus fidei committeretur, in singulos dies decem minas stipendii nomine ab Rege accipiebat; cæteris in inferiori gradu constitutis unica mina dabatur. Neque his tamen contentus, adhuc plura ut antea concupiscebat: donec ob hujusmodi cupidinem etiam ipsis qui ei tantas opes largiebantur invisus, auro simul ac spiritu privatus est.

Ὅτι Ἡρακλείδης, &c. *quæ leguntur in lib.* 13. *cap.* 2.

Enimvero Heraclides, &c. *quæ leguntur, in libro* 13. *cap.* 2.

Ὅτι Δαμοκλῆς, ὁ μετὰ Πυθίωνος πεμφθεὶς κατάσκοπος πρὸς Ῥωμαίους, ὑπηρετικὸς ἦν σκεῦος εὐφυὴς καὶ πολλὰς ἔχων ἀφορμὰς εἰς πραγμάτων οἰκονομίαν.

Erat Damocles industrius minister, & ad res tractandas apprimè utilis. Is tum unà cum Pythione ad speculanda Romanorum consilia missus fuerat.

Ὅτι τῆς Λακεδαιμονίων τύραννος Νάβις ἔτος ἤδη τρίτον ὑπῆρχεν. ὃς ὁλοσχερὲς μὲν οὐδὲν ἐπεβάλετο, &c. *quæ leguntur in lib.* 13. *usque ad* διέφθειρε τῶν ἐξαρτωμένων· καὶ τὰ λοιπὰ δ' ἦν τούτοις ὅμοια καὶ σύστοιχα κατὰ τὴν ἀρχήν. ἐκοινώνει μὲν γὰρ τοῖς Κρησὶ τῶν κατὰ θάλατταν λῃστειῶν· εἶχε δὲ καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον ἱεροσύλους, ὁδοιδόκους, φονέας, οἷς μετέχων γινόμενος τῶν ἐκ τῆς ῥᾳδιουργίας λυσιτελῶν, ὁρμητήριον καὶ καταφυγὴν παρεῖχε τούτοις τὴν Σπάρτην. πλὴν κατά γε τοὺς καιροὺς τούτους ξένοι τινὲς ἀπὸ τῆς Βοιωτίας εἰς τὴν Λακεδαίμονα παρεπιδημήσαντες ἐψυχαγώγησάν τινα τῶν τοῦ Νάβιδος ἱπποκόμων. ὥστε συναποχωρῆσαι μεθ' ἑαυτῶν, ἔχοντα λευκὸν ἵππον, ὃς ἐδόκει γενναιότατος εἶναι τῶν ἐκ τῆς τυ-

Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, &c. *quæ extant in libro* 13. *cap.* 4. *usque ad illa verba*, Hoc modo multos sustulit, qui pecunias dare recusabant.] Reliqua erant in ejus imperio his similia ac consentanea. Maritimarum enim prędarum societatem cum Cretensibus injerat, ac per universam Peloponnesum sacrilegos, latrones & sicarios sparsos habebat, quibus ipse, particeps lucri hujusmodi scelere parti, arcem ac refugium Spartam præbebat. Fortè iis temporibus peregrini ex Bœotia Lacedæmonem profecti, quendam ex Nabidis equisonibus sollicitaverant, ut cùm ipsis unà iter faceret, capto priùs equo albo, qui totiùs Regii stabuli generosissimus habebatur.

1 ὑπαίθρων leg.

batur: cumque assensisset equiso, repente missi à Nabide satellites comprehensum Megalopoli equisonem cum equo abduxere nemine refragante: mox peregrinis etiam manus injecere. At Bœoti initio quidem postulabant ut ad urbis Magistratum ducerentur. Sed cùm nemo commoveretur, quidam ex illis civium fidem implorare contenta voce cœpit. Concursu repente incolarum facto; cùm ad Magistratum ducendos esse omnibus placeret; missi à Nabide satellites dimissis peregrinis abscedere sunt coacti. At Nabis qui criminandi causas, ac speciosum belli prætextum jampridem quærebat; hunc tum nactus; continuò Proagoræ aliorumque armenta hostiliter abegit, quod principium belli fuit.

EX LIBRO XIV.

Ne quis autem fortè miretur, cur cùm singulis annis res omnes gestas conjunctim scribere soleamus, in solis Ægypti rebus commemorandis tanto à tempore repetitam narrationem instituimus; velim is sciat hujusmodi rationibus nos maximè eò adductos esse. Ptolemæus Rex, de quo hîc sermo est, cognomento Philopator, confecto in Cœlesyria bello, à studio rerum honestarum ad luxuriosum ac perditum vivendi genus se contulit, ut proximè à nobis ostensum est. [RELIQUA QUÆRENDA. DEERANT ENIM XLVIII. FOLIA, IN QUIBUS DE PTOLEMÆO ET ARSINOE CONTINEBATUR.] Sero tandem rerum necessitate compulsus in id bellum incidit, de quo nunc agimus. quo

-ρατικῆς ἱπποστάσεως. τούτου δὲ πεισθέντος καὶ προέξαντος τὸ προειρημένον, καραδοκήσαντες οἱ παρὰ τοῦ Νάβιδος εἰς τὴν Μεγάλην Πόλιν καὶ καταλαβόντες, τὸν μὲν ἵππον εὐθὺς ἀπῆγον, καὶ τὸν ἱπποκόμον οὐδενὸς ἀντιποιουμένου. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοῖς ξένοις ἐπέβαλον τὰς χεῖρας. οἱ δὲ Βοιωτοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠξίουν ἄγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἀρχήν. οὐδενὸς δὲ προσέχοντος ἀνεβόα τις τῶν ξένων, βοήθεια. συνδραμόντων δὲ τῶν ἐγχωρίων καὶ μαρτυρομένων τοὺς ἄνδρας ἐπανάγειν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἠναγκάσθησαν προϊέμενοι τοὺς ἀνθρώπους οἱ παρὰ τοῦ Νάβιδος ἀπελθεῖν. ὁ δὲ [1] πάλιν ζητῶν ἀφορμὰς ἐγκλημάτων καὶ πρόφασιν εὔλογον διαφορᾶς, τότε λαβόμενος ταύτης, εὐθέως ἤλαυνε τὰ Προαγόρου θρέμματα καί τινων ἑτέρων. ἐξ ὧν ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ πολέμου.

Ὅσῳ δέ τινες ἐπαπορήσαντες, πῶς ἡμεῖς τὰς ἄλλας πράξεις ἁπάσας κατ' ἐνιαυτὸν γράφοντες τὰς παραλλήλους, περὶ μόνων τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐν καιρῷ [2] τῷ πρὸ ἐκ πλείονος χρόνου πεποιήμεθα τὴν ἐξήγησιν· ἡμεῖς δὲ τοῦτο πεποιήκαμεν διά τινας τοιαύτας αἰτίας. Πτολεμαῖος ὁ βασιλεύς, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος, ὁ Φιλοπάτωρ μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν περὶ Κοίλην Συρίαν πόλεμον, ἀποστὰς πάντων τῶν καλῶν, ἐτράπη πρὸς βίον ἄσωτον καὶ τοιοῦτον οἷον ἀρτίως διεληλύθαμεν, ΖΗΤΕΙ. ΕΝΛΕΛΕΙΠΤΑΙ ΓΑΡ ΦΥΛΛΑ μη'. ΕΝ ΟΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΝΕΦΕΡΕΤΟ ΚΑΙ ΑΡΣΙΝΟΗΣ. ὀψὲ δέ ποτε βιασθεὶς ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐνέπεσεν εἰς τὸν νῦν δεδηλωμένον πόλεμον.

[1] leg. πάλαι. [2] leg. τόσῳ

ὃς χωρὶς τῆς εἰς ἀλλήλους ὠμότητος καὶ παρανομίας, οὔτε παράταξιν, οὔτε ναυμαχίαν, οὔτε πολιορκίαν, οὐδ' ἕτερον οὐδὲν ἔχει μνήμης ἄξιον. διόπερ ὑπέλαβον οὕτω κἀμοὶ τῷ γράφοντι ῥᾷδιον ἔσεσθαι καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσιν εὐμαθεστέραν τὴν διήγησιν, εἰ μὴ κατ' ἐνιαυτὸν ἐπιψαύων μικρῶν καὶ οὐκ ἀξίων ἐπιστάσεως πραγμάτων ἀποδιδοίην τὸν λόγον· ἀλλὰ συλλήβδην οἱονεὶ σωματοειδῆ ποιήσας τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν ἀπαγγείλαιμι περὶ αὐτοῦ.

Ὅτι Μολπαγόρας τις ἦν παρὰ τοῖς Κιανοῖς ἀνὴρ καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἱκανός, κατὰ δὲ τὴν αἵρεσιν πλεονέκτης. ὃς πρὸς χάριν ὁμιλῶν τῷ πλήθει, καὶ τοὺς εὐκαιροῦντας τοῖς βίοις ὑποβάλλων τοῖς ὄχλοις· καί τινας μὲν εἰς τέλος ἀναιρῶν, τινὰς δὲ φυγαδεύων, καὶ τὰς οὐσίας τὰς τούτων δημεύων, καὶ διαδιδοὺς τοῖς πολλοῖς, ταχέως τῷ τοιούτῳ τρόπῳ περιεποιήσατο μοναρχικὴν ἐξουσίαν.

Ὅτι ὁ Φίλιππος κύριος γενόμενος τῆς τῶν Κιανῶν πόλεως περιχαρὴς ἦν, ὡς καλόν τινα καὶ σεμνὴν πρᾶξιν 1 ἐπιτελεσάμενος, &c. *quae edita sunt in lib. XV. cap. 22.*

Ὅτι Φίλιππος κατὰ τὸν ἀνάπλουν ἄλλους ἐφ' ἑτέροις παρασπονδῶν μεσημβριζόμενος προσέσχε πρὸς τὴν Θασίων πόλιν, καὶ ταύτην φιλίαν οὖσαν ἐξηνδραποδίσατο.

Ὅτι Σωσίβιος ὁ ψευδεπίτροπος Πτολεμαίου ἐδόκει γεγονέναι σκεῦος ἀγχίνουν καὶ πολυχρόνιον. ἔτι δὲ κακοποιὸν ἐν βασιλείᾳ, ὃς πρώτῳ μὲν ἀρτύσας φόνον Λυσιμάχῳ, ὃς

quidem in bello praeter mutuam crudelitatem atque inhumanitatem, nullum pedestre, nullum navale praelium, nulla obsidio, nihil denique quidquam memoria dignum extitit. Quamobrem cùm scribenti mihi, tum legentibus faciliorem & planiorem fore narrationem existimavi, si non per singulos annos minima queque nec observatu digna carpens atque delibans verba facerem; sed simul ac semel quasi uno corpore complexus, hujus Regis studia ac mores aperirem.

Ex Libro XV.

Molpagoras quidam fuit apud Cianos vir cùm ad dicendum, tum ad agendum promptus, sed ingenio ambitiosus. Is populi benevolentiam captans, & locupletissimos homines damnandos populo objiciens, nonnullis etiam neci datis, aut in exilium pulsis, bona eorum publicans, atque inter multitudinem dividens, brevi regiam potestatem sibi comparavit.

At Philipus urbis Cianorum potitus, &c. *quae extant libro 15. cap. 22.*

Philippus per reditum alios subinde atque alios contra foederis leges violans, circiter meridiem Thasum appulit, eamque, licet amicam ac sociam, in servitutem redegit.

Hic Sosibius subditicius Ptolemaei tutor, callidus ac recoctus & maleficus in aula minister videtur fuisse. ac primo quidem omnium Lysimacho Ptolemaei filio, & Arsinoes Lysi-

1 inf. ἐπιτελεσάμενος. in editionibus Τελεσα.

machi

machi filiæ necem comparasse. Deinde Magæ filio Ptolemæi ac Berenicæ Magæ filiæ. Posteaque Berenicæ Ptolemæi Philopatoris matri. Itemque Cleomeni Spartano; ac postremò Arsinoæ Berenices filiæ.

Agathocles falsus Ptolemæi tutor, postquam celeberrimum quemque è medio removit, ac multitudinis furorem restitutione stipendiorum compressisse sibi visus est, è vestigio ad pristinos mores rediit; ac dignitates omnes Palatii tum vacuas, amicis suis concessit, producto ex ultimis ac servilibus ministeriis vilissimo quoque atque impudentissimo. Ipse dies noctésque in vino atque iis quæ vinum consequi solent, libidinibus agebat; nec nuptis, nec sponsis, nec virginum pudori parcens, atque hæc cuncta cum intolerabili superbia factitabat. Quare cùm præsentem rerum statum universi ægrè ferrent, nullum autem solatium ac remedium adhiberetur; contrà, potius insolentia, superbia, ac desidia quotidie invalesceret, rursus pristinum vulgi odium exarsit, cunctiq; clades & calamitates regni ab his hominibus profectas memoria repetebant. Sed cùm idoneus vir deesset, cujus ductu atque opera iram suam in Agathoclem & Agathocliam effunderent, interim quiescebant, unicam spem adhuc in Tlepolemo habentes, qua se tantisper sustentabant.

Rex Antiochus initio quidem

[illegible] Ἀρσινόης τῆς Λυσιμάχου, καὶ Πτολεμαίου. δευτέρῳ δὲ 1 Μάγᾳ τῷ Πτολεμαίου καὶ Βερενίκης τῆς Μάγα. τρίτῃ δὲ Βερενίκῃ τῇ Πτολεμαίου μητρὶ τοῦ Φιλοπάτορος, τετάρτῳ Κλεομένει τῷ Σπαρτιάτῃ· πέμπτῃ θυγατρὶ Βερενίκης Ἀρσινόῃ.

Ὅτι Ἀγαθοκλῆς ὁ ψευδεπίτροπος Πτολεμαίου ἐπεὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἀνδρῶν ἐκποδὼν ἐποίησε, καὶ τὸ πολὺ τῆς τοῦ πλήθους ὀργῆς παρηγορήκει τῇ τῶν ὀψωνίων ἀποδόσει· παραυτίκα πόδας εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς συνήθειαν ἐπανῆλθε. καὶ τὰς μὲν τῶν φίλων χώρας ἀνεπλήρωσε, παρεισαγαγὼν ἐκ τῆς διακονίας καὶ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας τοὺς εἰκαιοτάτους καὶ θρασυτάτους. αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐν μέθῃ διέτριβε, καὶ ταῖς τῇ μέθῃ παρεπομέναις ἀκρασίαις, οὐ φειδόμενος οὔτ' ἀκμαζούσης γυναικός, οὔτε νύμφης, οὔτε παρθένου, καὶ πάντα ταῦτα ἔπραττε μετὰ τῆς ἐπαχθεστάτης φαντασίας· ὅθεν πολλῆς μὲν καὶ παντοδαπῆς γινομένης δυσαρεστήσεως, οὐδεμιᾶς δὲ θεραπείας οὐδὲ βοηθείας προσαγομένης· τὸ δ' ἐναντίον ἀεὶ προσεπισυναγομένης ὕβρεως, ὑπερηφανίας, ῥᾳθυμίας, 2 ἀνεθυμιᾶτο πάλιν ἐν τοῖς πολλοῖς τὸ προϋπάρχον μῖσος, καὶ πάντες ἀνενεοῦντο τὰ προγεγονότα περὶ τὴν βασιλείαν ἀτυχήματα διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους. τῷ δὲ μηδὲν ἔχειν πρόσωπον ἀξιόχρεων τὸ προστησόμενον, καὶ δι' οὗ τὴν ὀργὴν εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν ἀπερείσονται, τὴν ἡσυχίαν ἦγον. ἔτι μίαν ἐλπίδα καραδοκοῦντες τὴν κατὰ τὸν Τληπόλεμον, καὶ ταύτῃ προσανέχοντες.

Ὅτι Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς ἐδόκει

1 ms. μάγᾳ τῷ Πτολ. τῆς Βερενίκης.
2 Suidas in Σεσόβιος.

κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς γεγονέναι μεγαλεπίβολος καὶ τολμηρὸς, καὶ τοῦ προτεθέντος ἐξεργαστικός. προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφάνη πολὺ καταδεέστερος αὐτοῦ καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσδοκίας.

maximarum rerum capax esse visus est, & ad perficiendum id quod semel suscepisset, singulari audacia praeditus: sed in ipso progressu aetatis longè cum seipso, tum externorum hominum expectatione inferior apparuit.

Ὅτι Φίλιππος ὁ βασιλεὺς παραγενόμενος εἰς τὸ Πέργαμον, καὶ νομίζων οἷον αὐτόχειρ Ἀττάλου γενέσθαι, πᾶσαν αἰκίαν ἐναπεδείκνυτο. χαριζόμενος γὰρ οἱονεὶ λυττώσῃ τῷ θυμῷ, τὸ πλεῖον τῆς ὀργῆς οὐκ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰς τοὺς θεοὺς διετίθετο· κατὰ μὲν γὰρ τοὺς ἀκροβολισμοὺς εὐχερῶς αὐτὸν ἀπέτρυχον διὰ τὰς τῶν τόπων ὀχυρότητας, οἱ τὸ Πέργαμον παραφυλάττοντες· ἀπὸ δὲ τῆς χώρας οὐδὲν ὠφελεῖτο, τῷ προνενοῆσθαι τὸν Ἄτταλον ὑπὲρ τούτων ἐπιμελῶς. λοιπὸν, εἰς τὰ τῶν θεῶν ἕδη καὶ τεμένη διετίθετο τὴν ὀργὴν, ὑβρίζων οὐκ Ἄτταλον, ὥς γέ μοι δοκεῖ, πολὺ δὲ μᾶλλον ἑαυτόν. οὐ γὰρ μόνον ἐνεπίμπρα καὶ κατασπῶν ἔρριπτε τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς βωμοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λίθους ἔθραυε πρὸς τὸ μηδὲ πάλιν ἀναστασθῆναι μηδὲν τῶν καταφθαρμένων. ἐπεὶ δὲ τὸ Νικηφόριον ἐλυμήνατο, τὸ μὲν ἄλσος ἐκτεμὼν, τὸν δὲ περίβολον διαῤῥίψας, τούς τε ναοὺς ἐκ θεμελίων ἀνέσκαψε πολλοὺς καὶ πολυτελεῖς ὑπάρχοντας, ὥρμησε τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπὶ Θυάτειραν, ἐκεῖθεν δὲ ποιησάμενος τὴν ἀναζυγὴν εἰς τὸ Θήβης πεδίον εἰσέβαλε, νομίζων εὐπορήσειν λείας μάλιστα περὶ τούτους τοὺς τόπους. ἀποτυχὼν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἱερὰν κώμην, διεπέμπετο πρὸς Ζεῦξιν, παρακαλῶν αὐτὸν σῖτον χορηγῆσαι, καὶ τὰ λοιπὰ

Ex Libro XVI.

Philippus cùm Pergamum usque venisset, tantumnon in manus suas Attalum venisse ratus, nullum crudelitatis specimen omisit. animo enim rabie quadam percito obsecutus, iram suam in Deos magis quàm in homines effudit. atque in velitationibus quidem, facilè à militibus qui Pergamum custodiebant, ob locorum munitiones repellebatur. ex agris autem nullam praedam faciebat, quippe cùm Attalus diligenter hujusmodi omnibus providisset. Quod erat reliquum: in Deorum simulacra ac templa saeviebat, non Attalo, ut mihi quidem videtur, sed sibi ipsi injuriam faciens. Neq; enim solùm inflammabat templa, aras disturbabat, sed etiam lapides ipsos confringebat, nè dissipatae aedes posthac restitui possent. Ac postquam Nicephorium vastavit, luco penitùs exciso, eversoque septo, multaque ibidem ac preciosissima fana solo aequavit; principio quidem versus Thyatira est profectus, mox inde reflexo itinere Campum petiit, qui Thebes appellatur, ratus se per eas regiones maxima praeda potiturum esse. Qua spe iterum frustratus, delatusque ad Hieran Comen, Legatos ad Zeuxim misit, postulans ut commeatum subministraret, ac reliqua

sibi

sibi præstare ex præscripto fœderis vellet. At Zeuxis parere quidem fœderi velle se imprimis simulabat, sed reipsa nolebat Philippum opibus ac potentia augere.

Cæterùm, quod ab initio fuerit institutum Nabidis Lacedæmoniorum tyranni, ac quomodo expulsis civibus servos ad libertatem vocavit, ac dominorum uxoribus & filiabus matrimonii jure conjunxit, satis superque superioribus libris ostendimus; ac præterea quomodo potentiam suam tanquam asylum quoddam cunctis ob impietatem ac malitiam patriâ profugis ostentans, perditorum hominum colluviem Spartam congregavit. Nunc verò quemadmodum iis temporibus quæ superiùs notavi, socius cùm esset Ætolorum, Elidensium ac Messeniorum, iisque omnibus ubi opus esset, opem ferre teneretur cùm ex juramento solenniter præstito, tum ex fœdere; nihilominus calcata omni fide Messeniorum urbem violare est aggressus, deinceps referam.

Sed quoniam nonnulli ex iis qui particulares historias condiderunt, de his quoque temporibus scripsêre, quibus ea quæ proxime memoravi, Messeniis ac cæteris sociis contigerunt, fert animus pauca de iis disserere. Dicam autem, non de omnibus, sed de iis duntaxat qui memoratu maximè digni atque illustres extiterunt. Hi sunt Zeno atque Antisthenes Rhodii, quos multis ex causis nobilissimos esse existimavi. Nam & illis temporibus vixerunt,

συμπεράττειν κατὰ τὰς συνθήκας. [ὁ δὲ Ζεῦξις ὑπεκρίνετο μὲν ποιεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας, οὐκ ἐβούλετο δὲ ἀληθινῶς συμμεγαλοποιεῖν τὸν Φίλιππον.] *hæc postrema addidi ex Suida in* συμμεγαλοποιεῖν.

Ὅτι κατὰ τὴν Πελοπόννησον, τίνα μὲν ἐξαρχῆς προαίρεσιν ἐνεστήσατο Νάβις ὁ τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος, καὶ πῶς ἐκβαλὼν τοὺς πολίτας ἠλευθέρωσε τοὺς δούλους, καὶ συνῴκισε ταῖς τῶν δεσποτῶν γυναιξὶ καὶ θυγατράσιν· ὁμοίως δὲ καὶ τίνα τρόπον ἀναδείξας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν οἷον ἄσυλον ἱερὸν τοῖς ἢ δι' ἀσέβειαν ἢ πονηρίαν φεύγουσι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ἤθροισε πλῆθος ἀνθρώπων ἀνοσίων εἰς τὴν Σπάρτην, ἐν τοῖς πρὸ τούτων δεδηλώκαμεν. πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον κατὰ τοὺς προειρημένους καιροὺς, σύμμαχος ὑπάρχων Αἰτωλοῖς, Ἠλείοις, Μεσσηνίοις, καὶ πᾶσι τούτοις ὀφείλων καὶ κατὰ τοὺς ὅρκους, καὶ κατὰ τὰς συνθήκας βοηθεῖν, εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, παρ' οὐδὲν ποιησάμενος τὰς προειρημένας πίστεις, ἐπεβάλετο παρασπονδῆσαι τὴν τῶν Μεσσηνίων πόλιν, νῦν ἐροῦμεν.

Ὅτι φησὶ Πολύβιος, ἐπεὶ δέ τινες τῶν τὰς κατὰ μέρος γραφόντων πράξεις γεγράφασι καὶ περὶ τούτων τῶν καιρῶν, ἐν οἷς τά τε κατὰ Μεσσηνίους, καὶ τὰ κατὰ τὰς προειρημένας συμμαχίας συνετελέσθη, βούλομαι βραχέα περὶ αὐτῶν διαλεχθῆναι. ποιήσομαι δὲ οὐ περὶ ἁπάντων, ἀλλ' ὅσους ὑπολαμβάνω μνήμης ἀξίους εἶναι καὶ διαστολῆς. εἰσὶ δ' οὗτοι Ζήνων καὶ Ἀντισθένης οἱ Ῥόδιοι· τούτους δὲ ἀξίους εἶναι κρίνω διὰ πλείους αἰτίας. καὶ γὰρ κατὰ τοὺς καιροὺς γεγόνασι,

καὶ ι περὶ περὶ πεπολίτευνται; καὶ καθόλου πεποίηνται τὴν πραγματείαν, οὐκ ὠφελείας χάριν, ἀλλὰ δόξης καὶ τοῦ καθήκοντος ἀνδράσι πολιτικοῖς. περὶ δὲ τὰς αὐτὰς γέγραφεν ἡμῖν πράξεις, ἀναγκαῖόν ἐστι μὴ παρασιωπᾶν, ἵνα μὴ τῇ τῆς πατρίδος δόξῃ καὶ τῷ δοκεῖν οἰκειοτέρας εἶναι Ῥοδίοις τὰς κατὰ θάλατταν πράξεις, ἡμῶν ἀντιλεγόντων πρὸς αὐτούς, ἔνιοι μᾶλλον ἐπακολουθήσωσιν ἐκείνοις ἤπερ ἡμῖν οἱ φιλομαθοῦντες. οὗτοι τοιγαροῦν ἀμφότεροι, πρῶτον μὲν τὴν περὶ Λάδην ναυμαχίαν οὐχ ἥττω τῆς περὶ Χίον, ἀλλ' ἐνεργεστέραν καὶ παραβολωτέραν ἀποφαίνουσι· καὶ τῇ κατὰ μέρος τοῦ κινδύνου χρείᾳ καὶ συντελείᾳ, καὶ καθόλου φασὶ τὸ νίκημα γεγονέναι κατὰ τοὺς Ῥοδίους. ἐγὼ δὲ διότι μὲν δεῖ ῥοπὰς διδόναι ταῖς αὐτῶν πατρίσι τοὺς συγγραφέας συγχωρήσαιμ' ἄν, οὐ μὴν τὰς ἐναντίας τοῖς συμβεβηκόσιν ἀποφάσεις ποιεῖσθαι περὶ αὐτῶν. ἱκανὰ γὰρ τὰ κατ' ἄγνοιαν γινόμενα τοῖς γράφουσιν, ἃ διαφυγεῖν ἄνθρωπον δυσχερές. ἐὰν δὲ κατὰ προαίρεσιν ψευδογραφῶμεν, ἢ πατρίδος ἕνεκεν, ἢ φίλων, ἢ χάριτος, τί διοίσομεν τῶν ἀπὸ τούτου τὸν βίον πορίζομένων; ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῷ λυσιτελεῖ μετροῦντες, ἀδοκίμους ποιοῦσι τὰς αὐτῶν συντάξεις· οὕτως οἱ πολιτικοὶ τῷ μισεῖν ἢ τῷ φιλεῖν ἑλκόμενοι, πολλάκις εἰς ταὐτὸ τέλος ἐμπίπτουσι τοῖς προειρημένοις. διὸ δεῖ καὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιμελῶς τοὺς μὲν ἀναγινώσκοντας παρατηρεῖν, τοὺς δὲ γράφοντας αὐτοὺς

17. ἀξίειν.

& Rempublicam administrarunt, atque postremò non utilitatis propriæ causâ, sed gloriæ studio, prout viros decet in Repub. versatos, ad scribendum se contulerunt. Sed quoniam easdem res ac nos ipsi historiæ mandarunt, pauca admonere necesse habeo: ne historiæ studiosi, patriæ celebritate, eaque opinione inducti, quod rei navalis gloria Rhodiorum propria esse videtur, si quando ab illis scriptoribus dissentiamus, illorum sententiæ libentius quàm nostræ accedant. Igitur ambo illi primum quidem ajunt prælium illud navale ad Laden non inferius fuisse alterâ ad Chium pugnâ, sed longè acrius ac formidolosius. Et cùm particulatim in singulis pugnæ momentis, atque in rei discrimine tum in summa victoriam penes Rhodios stetisse affirmant. Ego verò scriptores rerum gestarum paululum in patriæ suæ gratiam inclinare debere equidem non diffiteor: ita tamen ut ne adversus rei veritatem ei faveant. Etenim supersunt alia peccata plurima, in quę ex veri ignoratione scriptores incurrunt; quæ quidem cùm homines nati simus, vitare difficile est. Quod si de industria falsum scientes scribamus, aut in patriæ, aut in amicorum gratiam, quid intererit inter nos atque eos qui ejusmodi facto victum sibi comparant? Nam quemadmodum veritatem illi utilitate sua metiendo, scriptis suis auctoritatem detrahunt; sic viri in Rep. exercitati, sæpenumero odio aut amore attracti, in idem atque illi vitium incidere solent. Proinde lectores ab hac parte diligenter sibi cavere

oportet, ac scriptores quoque ipsos. Atque hoc ex iis quæ in manibus nunc habemus, perspicuum est. Nam cùm auctores illi superiùs nominati sigillatim fateantur, in pugna navali ad Laden, duas Rhodiorum quinqueremes cum ipsis hominibus ab hoste esse captas, & in ipso discrimine cùm navis una vulnerata, jamjamque submergenda dolonem sustulisset, multos ex proximis navibus exemplum secutos, in altum refugisse, tandemque Præfectum classis cum paucis relictum idem invitum fecisse: ac tum quidem in Myndiam tempestate ejectos, postridie ad insulam Co delatos aufugisse. Hostes verò & quinqueremes captas ad naves suas religasse, & subductis navibus ad insulam Laden in ipsis Rhodiorum castris stationem fecisse. Præterea Milesios rei eventu obstupefactos, non Philippo solùm, sed etiam Heraclidi urbem ingressis coronas obtulisse. Hæc cùm illi fateantur quæ victos manifestè arguunt; nihilominus cùm in singulis partibus tū generali sententia Rhodios victores pronuntiant, idque cùm etiamnum in prytaneo extent litteræ, his de rebus tum maximè à Navarcho scriptæ ad Senatum Magistratusque Rhodiorum: eæque non Antisthenis ac Zenonis narrationi, sed nostræ potius consentientes. Postea iidem auctores subjungunt de injuria contra fœderis leges Messeniis illata. Quo loco scribit Zeno Nabim Lacedæmone profectum, trajecto Eurota fluvio juxta rivum qui Hoplites vocatur, via

1 Suidas [illegible].

παραφυλάττεσθαι. δῆλον δ' ἔστι τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν ἐνεστώτων. ὁμολογοῦντες γὰρ οἱ προειρημένοι διὰ τῶν κατὰ μέρος, ἐν τῇ περὶ Λάδην ναυμαχίᾳ δύο μὲν αὐτάνδρους πεντήρεις τῶν Ῥοδίων ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις· ἐν δὲ τῷ κινδύνῳ μιᾶς νεὼς ἐπαραμένης τὸν δόλωνα διὰ τὸ τετρωμένην αὐτὴν θαλαττοῦσθαι, πολλοὺς καὶ τῶν ἐγγὺς τὸ παραπλήσιον ποιοῦντας ἀποχωρεῖν πρὸς τὸ πέλαγος, τέλος δὲ μετ' ὀλίγων καταλειφθέντα τὸν ναύαρχον ἀναγκασθῆναι ταὐτὸ τοῖς προειρημένοις πράττειν. καὶ τότε μὲν εἰς τὴν Μυνδίαν ἀπουρώσαντας καθορμισθῆναι· τῇ δ' ἐπαύριον ἀναχθέντας εἰς Κῶ, διᾶραι τοὺς πολεμίους· τὰς δὲ πεντήρεις ἐνάψασθαι, καὶ καθορμισθέντας ἐπὶ τὴν Λάδην, ἐπὶ τῇ κείνων στρατοπεδείᾳ ποιήσασθαι τὴν ἔπαυλιν. ἔτι δὲ τοὺς Μιλησίους καταπλαγέντας τὸ γεγονὸς, οὐ μόνον τὸν Φίλιππον ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡρακλείδην στεφανῶσαι διὰ τὴν ἔφοδον. ταῦτα δ' εἰρηκότες ἃ προφανῶς ἐστὶν ἴδια τῶν ἡττωμένων, ὅμως καὶ διὰ τῶν κατὰ μέρος καὶ διὰ τῆς καθολικῆς ἀποφάσεως νικῶντας ἀποφαίνουσι τοὺς Ῥοδίους. καὶ ταῦτα τῆς ἐπιστολῆς ἔτι μενούσης ἐν τῷ πρυτανείῳ, τῆς ὑπ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς ὑπὸ τοῦ ναυάρχου πεμφθείσης περὶ τούτων τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς πρυτάνεσιν, οὐ ταῖς Ἀντισθένους καὶ Ζήνωνος ἀποφάσεσιν, ἀλλὰ ταῖς ἡμετέραις. ἑξῆς δὲ τοῖς προειρημένοις γράφουσι περὶ τοῦ κατὰ Μεσσηνίους παρασπονδήματος· ἐν ᾧ φησὶν ὁ Ζήνων ὁρμήσαντα τὸν Νάβιν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, καὶ διαβάντα τὸν Εὐρώταν ποταμὸν παρὰ τὸν Ὁπλίτην προσαγορευόμενον πο-

ῥαδίως διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς παρὰ τὸ πολιάσιον, ἕως ἐπὶ τοὺς κατὰ ἔλλας ἀφίκετο τόπους. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ Θαλάμας ἐμβαλόντα κατὰ Φάρας παραγενέσθαι πρὸς τὸν Πάμισον ποταμόν. ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδα πῶς χρὴ λέγειν. τοιαύτην γὰρ φύσιν ἔχει τὰ προειρημένα πάντα συμβέβηκεν, ὥστε μηδὲν διαφέρειν τοῦ λέγειν, ὅτι ποιησάμενός τις ἐκ Κορίνθου τὴν ὁρμὴν καὶ διαπορευθεὶς τὸν Ἰσθμόν, καὶ συνάψας ταῖς Κυρωνίσιν, εὐθέως ἐπὶ τὸ Κοντοπορεῖον ἐμβαλὼν καὶ παρὰ τὰς Μυκήνας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς Ἄργος. ταῦτα γὰρ οὐχ οἷον παρὰ μικρόν ἐστιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν διάθεσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα, καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Ἰσθμόν ἐστι καὶ τὰς Σκιρωνίδας πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κορίνθου. τὰ δὲ κατὰ τὸ Ποντοπορεῖον καὶ Μυκήνας, ἔγγιστα πρὸς δύσεις χειμερινάς. ὥστ' εἶναι τελέως ἀδύνατον ἀπὸ τῶν προηγουμένων ἐμβαλεῖν τοῖς προειρημένοις τόποις. τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τοὺς κατὰ τὴν Λακεδαίμονα συμβέβηκεν. ὁ μὲν γὰρ Εὐρώτας καὶ τὰ περὶ τὴν Σελλασίαν κεῖται τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς. τὰ δὲ κατὰ Θαλαμίας, καὶ Φάρας, καὶ Πάμισον ὡς πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις. ὅθεν οὐχ οἷον ἐπὶ τὴν Βελλασίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν Εὐρώταν δέον ἐστὶ διαβαίνειν τὸν προτιθέμενον διὰ Θαλαμίας ποιεῖσθαι τὴν πορείαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. πρὸς δὲ τούτοις φησὶ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς Μεσσήνης πεποιῆσθαι τὸν Νάβιν κατὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ Τεγέαν. τοῦτο δ' ἐστὶν ἄλογον. πρόκειται γὰρ τῆς Τεγέας ἡ Μεγάλη Πόλις ὡς πρὸς τὴν Μεσσήνην, ὥστ' ἀδύνατον εἶναι καλεῖσθαί τινα πύλην παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις ἐπὶ Τεγέαν.

quam Sthenem, ſeu Anguſtiam vocant, iter feciſſe ſecundùm Poliaſium, donec ad Sellaſiæ agrum pervenit. Inde Thalamas delatum per oppidum Pharas ad Pamiſum fluvium veniſſe. De quibus equidem quid dicam non habeo. Prorſus enim idem eſt ac ſi diceres Corintho profectum quempiam, trajecto Iſthmo poſtquam Scironidas ad petras acceſſit, rectà Contoporiam veniſſe, ac ſecundùm Mycenas iter Argos feciſſe. Hæc enim haudquaquam levi differentia, ſed planè contrario ſitu ſibi invicem ſunt oppoſita. quippe Iſthmus & Scironia ſaxa ad ortum ſunt Corintho. Contoporia autem ac Mycenæ proximè ad occaſum Hibernum. Proinde fieri nullo modo poteſt, ut qui iter illud teneat ad loca ſuperiùs memorata, unquam accedat. Idem quoque contingit in illa Nabidis profectione. Namque Eurotas & ager Sellaſiorum ad Orientem æſtivum Spartæ ſiti ſunt, Thalamæ verò & Pharæ ac Pamiſus amnis proximè ad occaſum hibernum. Quo fit non modò ut Sellaſiam pervenire, ſed ne Eurotam quidem trajicere poſſit is qui per Thalamas in Meſſeniam iter inſtituerit. Inſuper ſcribit Nabidem Meſſenâ reverſum eſſe portâ qua iter eſt Tegeam. quod eſt abſurdum. Namque ex adverſo Tegeæ, versùs ipſam Meſſenam, ſita eſt Megalopolis, ut nulla penitùs porta apud Meſſenios ita vocari poſſit ad Tegeam.

1 mſ. βελλ. hic & infra.

Eſt

Est quidem apud eos porta, quæ Tegeatis appellatur, quâ Nabis domum reversus est. qua re inductus Zeno, proximam Messenæ Tegeam esse existimavit, cùm tamen aliter res habeat. Nam Laconicus ac Megalopolitanus ager Messeniam inter ac Tegeatidem interjacet. Postremò affirmat idem Zeno, Alpheum ab ipso statim fonte occultatum, postquàm per longinqua terræ spatia subterraneus fluxit circa Lycoam Arcadiæ oppidum sese egerere. At hic fluvius non procul à suis fontibus infra terram subiens, ac per decem stadia occultus, rursus erumpit, ac deinceps per Megalopolitanum agrum fluens, initio quidem modicus, postea incremento accepto, celebris universam illam regionem permeat per ducenta stadia, & sic demùm Lycoam attingit, adscito jam flumine Lusio confragosus, nec vado permeabilis. DESUNT NONNULLA. Enimvero cuncta hujusmodi mihi quidem peccata esse videntur, sed quæ excusationem ac veniam admittant. Hæc enim ex ignoratione veri profecta sunt. Illud verò in descriptione pugnæ navalis ex innato erga patriam amore fluxit. Quamquam non immeritò aliquis Zenonem accuset, quòd non in ipsa rerum inquisitione neque in argumenti sui tractatione, sed in dictionis elegantia plurimum studium impendit. atq; in eo sæpiusculè se jactat, quod & pleriq; alii scriptores celeberrimi nominis fecêre. Ego verò, curam quidem ac studium in eo collocandum esse censeo, ut res gestæ eleganter atq; ornatè proferantur; neq;

ἀλλ' ἔστι παρ' αὐτοῖς πύλη Τεγεᾶτις προσαγορευομένη, καθ' ἣν ἐποιήσατο τὴν ἐπάνοδον Νάβις· ᾧ πλανηθεὶς, ἔγγιον ὑπέλαβε τὴν Τεγέαν εἶναι μόνον. τὸ δ' ἔστιν οὐ τοιοῦτον. ἀλλ' ἡ Λακωνικὴ καὶ ἡ Μεγαλοπολῖτις χώρα μεταξὺ κεῖται τῆς Μεσσηνίας καὶ Τεγεάτιδος. τὸ δὲ πλάτιστον. φησὶ γὰρ τὸν Ἀλφειὸν ἐκ τῆς πηγῆς ἀθρόως κρυφθέντα καὶ πολὺν ἐνεχθέντα τόπον ὑπὸ γῆς, ἐκβάλλειν περὶ Λυκόαν τῆς Ἀρκαδίας. ὁ δὲ ποταμὸς οὐ πολὺν τόπον ἀπέχων τῆς πηγῆς καὶ κρυφθεὶς ἐπὶ δέκα στάδια, πάλιν ἐκπίπτει, καὶ τὸ λοιπὸν φερόμενος διὰ τῆς Μεγαλοπολίτιδος, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐλαφρὸς, εἶτα λαμβάνων αὔξησιν, καὶ διαρρεύσας ἐπιφανῶς πᾶσαν τὴν προειρημένην χώραν ἐπὶ σ' σταδίους, γίνεται πρὸς Λυκόαν ἤδη προσειληφὼς καὶ τὸ τοῦ Λυσίου ῥεῦμα, καὶ παντελῶς ἄβατος καὶ βαρύς. ΖΗΤΕΙ, ΟΛΙΓΑ ΔΙΕΛΕΙΠΕ. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντα μοι δοκεῖ τὰ προειρημένα διαπτώματα μὲν εἶναι, πρόφασιν δὲ ἐπιδέχεσθαι καὶ παραίτησιν. τὰ μὲν γὰρ δι' ἄγνοιαν γέγονε· τὸ δὲ περὶ τὴν ναυμαχίαν διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα φιλοστοργίαν. εἴ τις οὖν εἰκότως ἂν Ζήνωνι μέμψαιτο, διότι τὸ πλεῖον οὐ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ζήτησιν, οὐδὲ περὶ τὸν χειρισμὸν τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ περὶ τὴν τῆς λέξεως κατασκευὴν ἐσπούδακε, καὶ δῆλός ἐστι πολλάκις ἐπὶ τούτῳ σεμνυνόμενος, καθάπερ καὶ πλείους ἕτεροι τῶν ἐπιφανῶν συγγραφέων. ἐγὼ δὲ φημὶ μὲν δεῖν πρόνοιαν ποιεῖσθαι καὶ σπουδάζειν ὑπὲρ τοῦ δεόντως ἐξαγγέλλειν τὰς πράξεις. δῆλον γὰρ ὡς οὐ μικρὰ

μεγάλας δὲ τὰς ὠφελείας τὰς πρὸς τὴν ἱστορίαν· οὐ μὴν ἡγεμονικώτατόν γε καὶ πρῶτον εἶναι παρὰ τοῖς μετρίοις ἀνδράσιν αὐτῆς. πολλοῦ γε δεῖν· ἄλλα γὰρ ἂν εἴη κάλλιω μέρη τῆς ἱστορίας, ἐφ' οἷς ἂν μᾶλλον σεμνυνθείη πολιτικὸς ἀνήρ. ὃ δὲ λέγειν βουλόμεθα, γένοιτ' ἂν οὕτω μάλιστα καταφανές. ἐξηγούμενος γὰρ ὁ προειρημένος συγγραφεὺς τήν τε Γάζης πολιορκίαν καὶ τὴν γενομένην παράταξιν Ἀντιόχου πρὸς Σκόπαν ἐν κοίλῃ Συρίᾳ περὶ τὸ Πάνιον, περὶ μὲν τὴν τῆς λέξεως κατασκευὴν δῆλός ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐσπουδακὼς, ὡς ὑπερβολὴν μὴ καταλιπεῖν τοῖς τὰς ἐπιδεικτικὰς καὶ πρὸς ἔκπληξιν τῶν πολλῶν συντάξεις ποιουμένοις. τῶν γε μὴν πραγμάτων ἐπὶ τοσοῦτον ὠλιγώρηκεν, ὥστε πάλιν ἀνυπέρβλητον εἶναι τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ συγγραφέως. προθέμενος γὰρ πρῶτον διασαφεῖν τὴν τοῦ Σκόπα παράταξιν, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας φησὶ τῇ ὑπωρείᾳ τῆς φάλαγγος μετ' ὀλίγων ἱππέων, τὸ δ' εὐώνυμον αὐτῆς καὶ τοὺς ἱππεῖς πάντας τοὺς ἐπὶ τούτου τεταγμένους ἐν τοῖς ἐπιπέδοις κεῖσθαι. τὸν δ' Ἀντίοχον ὑπὸ μὲν τὴν ἑωθινὴν ἀποστεῖλαι φησὶ τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Ἀντίοχον, ἔχοντα μέρος τι τῆς δυνάμεως, ἵνα προκαταλάβηται τὰ ὑπερκείμενα τῆς πολεμίων τόπων. τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἅμα τῷ φωτὶ διαβιβάσαντα τὸν ποταμὸν, μεταξὺ τῶν στρατοπέδων ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐκτάττειν, τιθέντα τὴν μὲν φάλαγγα ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν κατὰ μέσον τὴν τῶν πολεμίων τάξιν, τῶν δ' ἱππέων τοὺς μὲν ἐπὶ τὸ λαιὸν κέρας τῆς φάλαγγος, τοὺς δ' ἐπὶ τὸ δεξιὸν, ἐν οἷς εἶναι καὶ τοὺς καταφράκτους ἱππεῖς, ὧν ἡγεῖτο πά-

enim exigua, sed maxima inde utilitas historiae accedit; ita tamen, ut ne prima ac potissima ea pars à viris modestis habeatur. tantum abest; Aliae enim sunt praestantiores historiae partes, in quibus vir rerum civilium gnarus, justitia sese ostentet. Exempli gratia. Hic idem scriptor ubi Gazae obsidionem atque illud praelium narrat, quo Antiochus in Syria Coele ad oppidum Panium cum Scopa conflixit, in sermonis ornatu tantum studium posuisse deprehenditur, ut illos etiam qui ex professo ad ostentationem ac plausum scripta sua componunt, longo intervallo superarit. In rebus autem ipsis adeò negligens fuit, ut hac levitate illius atq; imperitiâ nulla major esse possit. Ordinem enim instructae à Scopa aciei priore loco dicere exorsus, in dextro quidem cornu phalangem cum modica parte equitatus ad pedem montis constitisse scribit; cornu verò ejusdem sinistrum, atque omnes in eo cornu ordinatos equites planiciem tenuisse. Caeterum Antiochum prima luce partem copiarum Praefecto majore è filiis Antiocho praemisisse, ut editiora montium loca, quae hostibus imminebant, occuparet. Sole demùm illucescente, trajecto eum reliquis copiis fluvio, inter utraque castra in planicie aciem instruxisse, ac phalangem quidem recta mediis hostium aciei opposuisse. Equitatus verò partem ad sinistrum phalangis cornu constituisse, partem ad dextrum, in quo & cataphracti erant equites, quibus Antiochus junior

erat

erat præfectus. Deinde subdit, Elephantos ante ipsam phalangem in prima acie certis intervallis ordinatos fuisse cum equitibus Tarentinis, quibus præerat Antipater. Intervalla autem belluarum sagittariis ac funditoribus Antiochum complevisse. Ipsum cum ala amicorum, quam Hetæricen vocant, & corporis custodibus post belluas stetisse. Atque his ita præmissis mox juniorem Antiochum, quem in planicie è regione sinistri hostium cornu Cataphractis equitibus præfectum posuerat, eundem ait subitò ex collibus coortum, equites quibus Ptolemæus Æropi filius præerat, in fugam vertisse, ac diu persecutum esse: qui quidem Ptolemæus Ætolos in planicie ad lævam positos ducebat; ipsas autem phalanges ubi congressæ invicem sunt, acre prælium fecisse. Atqui non animadvertit prorsus fieri non potuisse ut in prima acie consistentibus Elephantis & equitibus, levique armatura phalanges inter se congrederentur. Postea subjicit, Macedonum phalangem loci iniquitate pressam, urgentibus cum maximè Ætolis, pede presso recessisse: Elephantos verò cùm cedentes reciperent, atque in hostem ferrentur, magno adjumento fuisse. Porrò qua ratione elephanti à tergo phalangis fuerint, aut ita mutati, quod magnum commodum attulerint, intelligere difficile est. Simul enim ac legiones inter se conflixere, dijudicare belluæ non possunt uter cedentium amicus, uter hostis sit. Præterea equitatum ait Ætolorum inusitata belluarum specie inter pugnandum territum esse.

ἧς ὁ νεώτερος Ἀντίοχος τῶν υἱῶν. μετὰ δὲ ταῦτά φησι τὰ θηρία προτάξαι τῆς φάλαγγος ἐν διαστήματι, καὶ τοὺς μετ' Ἀντιπάτρου Ταραντίνους· τὰ δὲ μεταξὺ τῶν θηρίων πληρῶσαι τοῖς τοξόταις καὶ σφενδονήταις. αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς ἑταιρικῆς ἵππου καὶ τῶν ὑπασπιστῶν κατόπιν ἐπιστῆναι τοῖς θηρίοις. ταῦτα δὲ ὑποθέμενος τὸν μὲν νεώτερον Ἀντίοχον φησὶν, ὃν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἔθηκε κατὰ τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων, ἔχοντα τὴν κατάφρακτον ἵππον, τοῦτον ἐκ τῆς ὀρεινῆς ἐπενεχθέντα τρέψασθαι τοὺς ἱππέας τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον τὸν Ἀερόπου καὶ καταδιώκειν, ὃς ἐτύγχανε τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπιτεταγμένος ἐν τοῖς ἐπιπέδοις ἐπὶ τῶν εὐωνύμων. τὰς δὲ φάλαγγας ἐπεὶ συνέβαλον ἀλλήλαις, μάχην ποιεῖν ἰσχυράν. ἐπεὶ δὲ συμβαλεῖν ἀδύνατον ἦν, τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τῶν εὐζώνων προτεταγμένων, τοῦτο οὐκέτι συνορᾷ. μετὰ δὲ ταῦτα φησὶ καταπροτερουμένην τὴν φάλαγγα ταῖς δυσχερείαις, καὶ πιεζομένην ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἀναχωρεῖν ἐπὶ πόδα· τὰ θηρία τοὺς ἐγκλίνοντας ἐκδεχόμενα, καὶ συμπίπτοντα τοῖς πολεμίοις μεγάλην παρέχεσθαι χρείαν. πῶς δὲ ταῦτα γέγονεν ὀπίσω τῆς φάλαγγος, οὐ ῥᾴδιον καταμαθεῖν, ἢ πῶς γενόμενα παρείχετο χρείαν μεγάλην. ὅτε γὰρ ἅπαξ αἱ φάλαγγες συνέπεσον ἀλλήλαις, οὐκέτι δυνατὸν ἦν κρῖναι τὰ θηρία, τίς ὑποπιπτόντων φίλιος ἢ πολέμιός ἐστι. πρὸς δὲ τούτοις φησὶ τοὺς Αἰτωλῶν ἱππέας δυσχρηστεῖσθαι κατὰ τὸν κίνδυνον διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τῆς τῶν θηρίων φαντασίας. ἀλλ' οἱ μὲν ἐπὶ

τοῦ δεξιοῦ ταχθέντες ἐξ ἀρχῆς ἀκέραιοι διέμενον, ὡς αὐτός φησι. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος τῶν ἱππέων τὸ μετελθὸν ἐπὶ τὸ λαιὸν, ὑποφεύγει πᾶν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον ἡττημένον. ποῖον οὖν μέρος τῶν ἱππέων ἦν κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τὸ τοὺς ἐλέφαντας ἐκπληττόμενον; ποῦ δὲ ὁ βασιλεὺς γέγονε; καὶ τίνα παρέσχηται χρείαν ἐν τῇ μάχῃ τὸ κάλλιστον σύστημα περὶ αὐτὸν ἐσχηκὼς καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων; ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν εἴρηται περὶ τούτων. ποῦ δὲ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν Ἀντίοχος, ὁ μετά τινος μέρους τῆς δυνάμεως προκαταλαβόμενος τοὺς ὑπερδεξίους τόπους; οὗτος μὲν γὰρ οὐδὲ εἰς τὴν στρατοπεδείαν ἀνακεχώρηκεν αὐτῷ μετὰ τὴν μάχην, εἰκότως· δύο γὰρ Ἀντιόχους ὑποτίθεται τοῦ βασιλέως υἱοὺς ὄντας, ἑνὸς τοῦ τότε συνεστρατευμένου. πῶς δὲ ὁ Σκόπας ἅμα μὲν [1] αὐτῷ πρῶτος, ἅμα δ' ἔσχατος ἀπολέλυκεν ἐκ τοῦ κινδύνου; φησὶ γὰρ αὐτὸν ἰδόντα τοὺς περὶ τὸν νεώτερον Ἀντίοχον ἐκ τοῦ διώγματος ἐπιφαινομένους κατὰ νώτου τοῖς φαλαγγίταις, καὶ διὰ τοῦτο τὰς τοῦ νικᾶν ἐλπίδας ἀπογνόντα ποιεῖσθαι τὴν ἀποχώρησιν· μετὰ δὲ ταῦτα συστῆναι τὸν μέγιστον κίνδυνον κυκλωθείσης τῆς φάλαγγος ὑπό τε τῶν θηρίων καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τελευταῖον ἀποχωρῆσαι τὸν Σκόπαν ἀπὸ τοῦ κινδύνου. ταῦτα δέ μοι δοκεῖ καὶ καθόλου τὰ τοιαῦτα τῶν ἀλογημάτων πολλὴν ἐπιφέρειν αἰσχύνην τοῖς συγγραφεῦσι· διὸ δεῖ μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι πάντων κρατεῖν τῶν τῆς ἱστορίας μερῶν· καλὸν γάρ. εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατὸν, τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτῇ πλείστην ποιεῖσθαι πρόνοιαν.

1 leg. αὐτός.

Atqui in dextro locati cornu, incolumes atque integri perstitere, ut idem refert. Cæteri equites in sinistro cornu distributi, ab juniore Antiocho superati, terga verterunt. quinam igitur sunt equites illi in media phalange positi, qui belluarum adspectu cohorruerunt? Ubinam Rex ipse adfuit; quem sui usum in pugna præbuit? cùm lectissimum & peditum & equitum agmen circa se haberet? Neque enim de his quidquam omnino dicit, ubinam gentium est major Antiochus, qui cum parte exercitus præmissus superiora loca occupaverat? hic enim ne confecto quidem prælio in castra reversus dicitur. atque id meritò. duos enim Antiochi filios posuit, cùm tamen unicus tum ad bellum cum patre sit profectus. Quomodo item Scopas primus simul ac postremus ex pugna discessit? Etenim Scopam scribit, cùm juniorem Antiochum à persequendo reversum à tergo legionariis instare cerneret, tum penitùs de victoria desperantem se recepisse. postea verò maximum in discrimen adductam rem esse inclusa inde ab elephantis, inde ab equitibus phalange, Scopamque postremum cessisse ex discrimine. Hæc verò atque ejusmodi cætera errata magno pudori scriptoribus esse existimo. Proinde maximè quidem enitendum est, ut omnes historiæ partes ac numeros impleamus; id enim inprimis laudabile est. Sin verò id assequi non possumus, maximè in præcipuis ac summè necessariis ejus partibus elaborandum est.

Atque hæc ut dicerem eò sum adductus, quod perinde ut in cæteris artibus ac studiis, sic etiam in historia veram germanamque speciem & utilitatem plerumque negligi videam: illum verò ornatum ad ostentationem & pompam compositum laudari ac probari, tanquam magnū aliquid atque mirabile. cùm tamen id genus ut ferè in pictura & factu ipso, & approbatione facilius sit. Cæterùm de illa situs Laconicæ ignoratione, eò quod gravis esse is error videretur, ad ipsum Zenonem literas scribere non dubitavi, hominis ingenui esse arbitratus, non ex alienis erratis gloriam captare, quod nonnulli solent, sed cùm nostris, tum etiam alienis commentariis utilitatis publicæ gratia, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere. Porrò ipse acceptâ epistolâ, cùm exemplaria emendari non posse cerneret, quia jam in vulgus edita essent, ægrè quidem admodum, ut conjicere est, id tulit. cæterùm consilium nostrum benivolè probavit. Idem quoque ab his qui nos sequentur ipsemet postulo, sicubi fortè in hoc opere de industria mentitus, aut veritatem sciens, dissimulasse compertus fuero, ut acerbè citra veniæ spem increpare ne dubitent: sin verò ignoratione lapsus, veniam indulgeant; ac maximè omnium nobis, propter operis magnitudinem rerumque copiam quas hîc complexi sumus.

Tlepolemus, qui Ægyptiaci regni negotia administrabat, ætate quidem juvenis erat, atque in militari

ταῦτα μὲν οὖν προήχθην εἰπεῖν θεωρῶν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, καὶ ἐπιτηδευμάτων, τὸ μὲν ἀληθινὸν καὶ πρὸς τὴν χρείαν ἀνῆκον οὐκ ἐκδότως ὑπεριορώμενον. τὸ δὲ πρὸς ἀλαζονείαν καὶ φαντασίαν ἐπαινούμενον καὶ ζηλούμενον, ὡς μέγα τι καὶ θαυμάσιον· ὃ καὶ τὴν κατασκευὴν ἔχει ῥᾳδιεστέραν, καὶ τὴν ἀποδοχὴν ὀλιγοδεεστέραν, καθάπερ αἱ λοιπαὶ τῶν γραφῶν· περὶ δὲ τῆς τῶν τόπων ἀγνοίας τῶν κατὰ τὴν Λακωνικήν, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι τὴν παράπτωσιν, οὐκ ὤκνησα γράψαι καὶ πρὸς αὐτὸν Ζήνωνα, κρίνων καλὸν εἶναι τὸ μὴ τὰς τῶν πέλας ἁμαρτίας ἴδια προτερήματα νομίζειν, καθάπερ ἔνιοι ποιεῖν εἰώθασιν· ἀλλὰ μὴ μόνον τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων κήδεσθαι δεῖ τε ἐσμὲν, πανοίαν προνοεῖν καὶ διόρθωσιν χάριν τῆς κοινῆς ἀσφαλείας. ὁ δὲ λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, καὶ γνοὺς ἀδύνατον οὖσαν τὴν μετάθεσιν, διὰ τὸ προεκδεδόσθαι τὰς συντάξεις, ἐλυπήθη μὲν ὡς ἔνι μάλιστα φαίνεται. ποιεῖν δ' οὐδὲν εἶχε. τήν γε μὴν ἡμετέραν αἵρεσιν ἀπεδέξατο φιλοφρόνως. ὃ δὴ κἂν ἐγὼ παρακαλέσαιμι [1] περὶ αὐτῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐπιγινομένους, ἐὰν μὲν κατὰ πρόθεσιν εὑρισκώμεθά που κατὰ τὴν πραγματείαν διαψευδόμενοι, καὶ παρορῶντες τὴν ἀλήθειαν, ἀπαραιτήτως ἐπιτιμᾶν. ἐὰν δὲ κατ' ἄγνοιαν, συγγνώμην ἔχειν, καὶ μάλιστα πάντων ἡμῖν διὰ τὸ μέγεθος τῆς συντάξεως, καὶ διὰ τὴν καθόλου περιβολὴν τῶν πραγμάτων.

Ὅτι ὁ Τληπόλεμος ὁ ἐπὶ τῶν βασιλείας τῶν Αἰγυπτίων πραγμάτων μεταχειριζόμενος ἦν μὲν κατὰ τὴν

ἡλικίαν

1 f. περὶ τούτων.

[illegible] νέος, καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐν περιφανεῖ βίῳ διεξαγηοχὼς μετὰ φαντασίας. ἦν δὲ καὶ τῇ φύσει μετεωρότερος καὶ φιλόδοξος, καὶ καθόλου πολλὰ μὲν [illegible] πραγμάτων λόγον ἀγαθὰ προσφέρεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ κακά. στρατηγεῖν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑπαίθροις, καὶ χειρίζειν πολεμικὰς πράξεις δυνατὸς ἦν, καὶ αὐθάδης ὑπῆρχε τῇ φύσει, πρὸς αὐτὰς τὰς στρατιωτικὰς ὁμιλίας εὐφυῶς διέκειτο. πρὸς δὲ τὴν ἐπιμέλειαν [illegible] χρείαν ἔχουσαν ἐπιμονῆς καὶ νήψεως, καὶ πρὸς φυλακὴν χρημάτων, καὶ καθόλου τὴν περὶ τὸ λυσιτελὲς οἰκονομίαν, ἀφυέστατος ὑπῆρχε πάντων· ᾗ καὶ ταχέως οὐ μόνον [illegible], ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν [illegible]. παραλαβὼν γὰρ τὴν τῶν χρημάτων ἐξουσίαν, τὸ μὲν πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας κατετρίβε σφαιρίζων καὶ πρὸς τὰ μειράκια [illegible] ἐν τοῖς ὅπλοις. ἀπὸ δὲ τούτων [illegible] πότους συνῆγε, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου περὶ ταῦτα, καὶ ἐν τούτοις εἶχε τὴν διατριβήν. ὃ δ' ἄν ποτε χρόνου τῆς ἡμέρας ἀπομερίσαι πρὸς τὰς ἐντεύξεις, ἐν τούτῳ διεδίδου, μᾶλλον δ' εἰ δεῖ τὸ φαινόμενον εἰπεῖν, διέρριπτε τὰ βασιλικὰ χρήματα τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος παραγεγονόσι πρεσβευταῖς, καὶ τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν ἡγεμόσι καὶ στρατιώταις· καθόλου γὰρ ἀνανεύειν οὐκ ᾔδει. τῷ δὲ πρὸς χάριν [illegible] ἐδίδου. τὸ δὲ κακὸν ηὔξανε τὸ τοιοῦτο, ἐξ αὐτοῦ λαμβάνον τὴν ἐπίδοσιν. πᾶς γὰρ ὁ παρ' ἐλπίδα τετευχὼς τῆς εὐεργεσίας, ἅμα τοῦ γεγονότος χάριν καὶ τοῦ μέλλοντος [illegible]

vita assiduè cum splendore versatus; ingenio autem tumido, gloriaeque avido. Denique & multas ad rerum administrationem animi & corporis virtutes, & multa vitia attulerat. Namque exercitum ducere, res bellicas tractare idoneus erat inprimis; naturâ quoque robustus, & ad militares congressus ac sermones aptissimus. Ad civilium autem rerum tractationem, quae attentionem ac vigilantiam animi desiderant, & ad pecuniae custodiam, atque in universum ad utilitatis rationem ineundam, ineptissimus erat omnium mortalium. Itaque brevi non solùm ipse concidit, sed regnum etiam labefactavit. Pecuniae enim regiae administrationem nactus, maximam diei partem pilae lusu, & armorum exercitatione cū adolescentibus conterebat. Ab his deinde ad convivia & compotationes transibat, ac maximam vitae partem his in rebus atque in hujusmodi contubernio exigebat. quod si interdum aliquod diei tempus audiendis negotiis vacabat, tum verò distribuebat, aut ut veriùs dicam, dissipabat regiam pecuniam, eamque Legatis è Graecia advectis, & scenicis artificibus, ac maximè degentibus in aula Ducibus ac militibus erogabat. Prorsus enim recusare & abnuere non poterat; sed unicuique qui ad ejus gratiam aliquid dixisset, quidquid ad manum erat, temerè donabat. quod malum ipsemet fovente atque augente postea increbuit: quicunque enim praeter spem beneficium ab eo acceperant, cum ob praeteritum, tum futuri spe in agenda gratia omnibus eum laudibus

tibus cumulabant. Cumque ipse laudes suas ab omnibus prædicari acciperet, & in conviviis Tlepolemum ad singula pocula appellari, audiret quoque inscriptiones & ludicra carmina per urbem ab acroamatis de ipso cani solita, tandem efferri cœpit, magisque ac magis in dies intumescere, atque ad peregrinas ac militares largitiones eò facilius ferri. Quamobrem indignati aulici, omnia ejus facta dictaque improbabant, atque ejus fastum ægrè ferebant. Contrà verò Sosibium comparantes admirabantur. Namque hic Regis curam majori prudentia gerere videbatur, quàm ejus ætas ferret; atque in congressibus cum extraneis eam speciem atque auctoritatem servare, quàm locus ejus ac dignitas postulabat. Regii enim & annuli & corporis custodia ipsi mandata erat. Circa hæc tempora Ptolemæus Sosibii filius à Philippo ex Macedonia est reversus. qui quidem priusquàm Alexandriâ solvisset, cùm suopte ingenio, tum ob paternas opes fastu turgebat. Postquam verò in Macedoniam appulsus, cùm illius aulæ juventute familiariter versatus est, Macedonum virtutem in ipsa calceamenti ac vestis proprietate positam esseratus, cuncta hujusmodi studiosè æmulatus tum aderat; atque ex hac sua profectione quod cum Macedonibus congressus fuisset, unum modò se virum esse sibi persuaserat, cæteros verò Alexandrinos mancipia ac fatuos esse. Quamobrem statim Tleplemo obtrectare cœpit. Porrò universis aulicis ei faventibus, eò quod Tlepolemus ne-

ἀσμένως. ὁ δὲ πυνθανόμενος τὸν γινόμενον ἐν πᾶσιν ἔπαινον ὑπὲρ αὑτοῦ, καὶ τὰς ἐν τοῖς πότοις 1 ἐπικλήσεις, ἐπακούων δὲ τὰς ἐπιγραφὰς, καὶ τὰ διὰ τῶν ἀκροαμάτων εἰς αὐτὸν ᾀδόμενα παίγνια κατὰ τὴν πόλιν, εἰς τέλος ἐχαυνοῦτο καὶ μᾶλλον ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐξετυφοῦτο, καὶ εὐχερέστερος ἐγίνετο πρὸς τὰς ξενικὰς καὶ στρατιωτικὰς χάριτας. ἐφ' οἷς οἱ περὶ τὴν αὐλὴν ἀγανακτοῦντες πάντα παρεσημαίνοντο, καὶ βαρέως αὐτοῦ τὴν αὐθάδειαν ὑπέφερον, τὸν δὲ Σωσίβιον ἐν παραθέσει ἐθαύμαζον. ἐδόκει γὰρ οὗτος τῇ τε βασιλέως προστασίᾳ φρονιμώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν. τά τε πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀπάντησιν 2 ἀξίαν ποιεῖσθαι τῆς ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ πίστεως· αὕτη δ' ἦν ἡ σφραγὶς, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀνακεκομισμένος ἧκε παρὰ τοῦ Φιλίππου Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Σωσιβίου· καὶ πρὶν μὲν ὢν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀναχθῆναι, πλήρης ἦν τύφου διά τε τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ διὰ τὴν προγεγενημένην ἐν τοῦ πατρὸς εὐκαιρίαν. ὡς δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Μακεδονίαν συνέμιξε τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν νεανίσκοις, ὑπολαβὼν εἶναι τὴν Μακεδόνων ἀνδρείαν ἐν τῇ τῶν ὑποδημάτων καὶ τῇ τῆς ἐσθῆτος διαφορᾷ, περὶ ταῦτα πάντα ἧκε ἐζηλωκώς. καὶ νομίζων ἄνδρα αὐτὸν μὲν ἀνδρα γεγονέναι διὰ τὴν ἀποδημίαν, καὶ διὰ τὸ Μακεδόσιν ὡμιληκέναι. τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀνδράποδα καὶ βλᾶκας διειλήφει. διόπερ εὐθέως ἐζηλοτύπει καὶ παρετρίβετο πρὸς τὸν Τληπόλεμον. συνέντων δ' αὐτῷ πάντων τῶν περὶ τὴν αὐλὴν, διά τε τὸ τὸν Τληπόλεμον τὰ πράγματα, καὶ τὰ

1 f. ἐπικλήσεις. 2 ms. ἄξιον.

[illegible]

vita assiduè cum splendore versatus; ingenio autem tumido, glorieque avidò. Denique & multas ad rerum administrationem animi & corporis virtutes, & multa vitia attulerat. Namque exercitum ducere, res bellicas tractare idoneus erat inprimis; naturâ quoque robustus, & ad militares congressus ac sermones aptissimus. Ad civilium autem rerum tractationem, quæ attentionem ac vigilantiam animi desiderant, & ad pecuniæ custodiam, atque in universum ad utilitatis rationem ineundam, ineptissimus erat omnium mortalium. Itaque brevi non solùm ipse concidit, sed regnum etiam labefactavit. Pecuniæ enim regiæ administrationem nactus, maximam diei partem pilæ lusu, & armorum exercitatione cū adolescentibus conterebat. Ab his deinde ad convivia & compotationes transibat, ac maximam vitæ partem his in rebus atque in hujusmodi contubernio exigebat. quod si interdum aliquod diei tempus audiendis negotiis vacabat, tum verò distribuebat, aut ut veriùs dicam, dissipabat regiam pecuniam, eamque Legatis è Græcia advectis, & scenicis artificibus, ac maximè degentibus in aula Ducibus ac militibus erogabat. Prorsus enim recusare & abnuere non poterat; sed unicuique qui ad ejus gratiam aliquid dixisset, quidquid ad manum erat, temerè donabat. quod malum ipsemet fovente atque augente postea increbuit: quicumque enim præter spem beneficium ab eo acceperant, tum ob præteritum, tum futuri spe in agenda gratia omnibus eum laudibus

stibus cumulabant. Cumque ipse laudes suas ab omnibus prædicari acciperet, & in conviviis Tlepolemum ad singula pocula appellari, audiret quoque inscriptiones & ludicra carmina per urbem ab acroamatis de ipso cani solita; tandem efferri cœpit, magisque ac magis in dies intumescere, atque ad peregrinas ac militares largitiones eò facilius ferri. Quamobrem indignati aulici, omnia ejus facta dictaque improbabant, atque ejus fastum ægrè ferebant. Contrà verò Sosibium comparantes admirabantur. Namque hic Regis curam majori prudentia gerere videbatur, quàm ejus ætas ferret; atque in congressibus cum extraneis eam speciem atque auctoritatem servare, quàm locus ejus ac dignitas postulabat. Regii enim & annuli & corporis custodia ipsi mandata erat. Circa hæc tempora Ptolemæus Sosibii filius à Philippo ex Macedonia est reversus. qui quidem priusquam Alexandriâ solvisset, cùm suopte ingenio, tum ob paternas opes fastu turgebat. Postquam verò in Macedoniam appulsus, cum illius aulæ juventute familiariter versatus est, Macedonum virtutem in ipsa calceamenti ac vestis proprietate positam existimans, cuncta hujusmodi studiosè æmulatus tum aderat; atque ex hac sua profectione quod cum Macedonibus congressus fuisset, unum modò se virum esse sibi persuaserat, cæteros verò Alexandrinos mancipia ac fatuos esse. Quamobrem statim Tlepolemo obtrectare cœpit. Porrò universis aulicis ei faventibus, eò quod Tlepolemus ne-

[illegible]. ὁ δὲ πυνθανόμενος τὸν γενόμενον ἐν πᾶσιν ἔπαινον ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐν τοῖς πότοις [1] ἐπιπλύσεις, ἔτι δὲ τὰς ἐπιγραφάς, καὶ τὰ διὰ τῶν ἀκροαμάτων εἰς αὐτὸν ᾀδόμενα παίγνια κατὰ τὴν πόλιν, εἰς τέλος ἐχαυνοῦτο καὶ μᾶλλον ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐξετυφοῦτο, καὶ ῥᾳθυμότερος ἐγίνετο πρὸς τὰς ξενικὰς καὶ στρατιωτικὰς χάριτας. ἐφ' οἷς οἱ περὶ τὴν αὐλὴν ἐχάλεπαινον, πάντα παρασημαινόμενοι, καὶ βαρέως αὐτοῦ τὴν αὐθάδειαν ὑπέφερον, τὸν δὲ Σωσίβιον ἐν παραθέσει ἐθαύμαζον. ἐδόκει γὰρ οὗτος τοῦ τε βασιλέως προεστάναι φρονιμώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν. πρός τε τὰς ἐντεύξεις [2] ἀξίαν ποιεῖσθαι τῆς ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ πίστεως· αὕτη δ' ἦν ἡ σφραγίς, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀνακομιζόμενος ἧκε παρὰ τοῦ Φιλίππου Πτολεμαῖος ὁ Σωσιβίου· καὶ πρὶν μὲν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀναχθῆναι, πλήρης ἦν τύφου διά τε τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ διὰ τὴν συγκεχωρημένην ἐκ τοῦ πατρὸς εὐκαιρίαν. ὡς δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Μακεδονίαν συνέμιξε τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν νεανίσκοις, ὑπολαβὼν εἶναι τὴν Μακεδόνων ἀνδρείαν ἐν τῇ τῆς ὑποδέσεως καὶ τῇ τῆς ἐσθῆτος διαφορᾷ, παρῆν ταῦτα πάντα ἐζηλωκώς. καὶ πεπεισμένος αὑτὸν μὲν ἄνδρα γεγονέναι διὰ τὴν ἀποδημίαν, καὶ διὰ τὸ Μακεδόσιν ὡμιληκέναι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀνδράποδα καὶ βλᾶκας ἀνθρώπους, εὐθέως ἐζηλοτύπει καὶ παρεστρέφετο πρὸς τὸν Τληπόλεμον. συνεπιθεμένων δ' αὐτῷ συλλήβδην ἁπάντων τῶν περὶ τὴν αὐλήν, διὰ τὸ τὸν Τληπόλεμον καὶ τὰ πράγματα,

καὶ τὰ

1 f. ἐπικλύσεις. 2 mſ. ἄξια.

περὶ τὰ χρήματα μὴ ὡς ἐπίτροπον, ἀλλ᾽ ὡς κληρονόμον χειρίζειν, ταχέως ηὐξήθη τὰ τῆς διαφορᾶς· καθ᾽ ὃν καιρὸν ὁ Τληπόλεμος συμπιπτόντων αὐτῷ λόγων δυσμενικῶν ἐκ τῆς τῶν αὐλικῶν παρατηρήσεως καὶ κακοπραγμοσύνης, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουε καὶ κατεφρόνει τῶν λεγομένων. ὡς δέ ποτε καὶ κοινῇ συνεδρεύσαντες ἐτόλμησαν ἐν τῷ μέσῳ καταμέμφεσθαι τὸν Τληπόλεμον, ὡς κακῶς χειρίζοντα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν, οὐ παρόντος αὐτοῦ, τότε δὴ παροξυνθεὶς συνῆγε τὸ συνέδριον, καὶ παρελθὼν ἐκείνους μὲν ἔφη λάθρα καὶ κατ᾽ ἰδίαν ποιεῖσθαι κατ᾽ αὐτοῦ τὰς διαβολάς. αὐτὸς δ᾽ ἔκρινε κοινῇ καὶ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν κατηγορίαν. ΖΗΤΕΙ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΔΗΜΗΓΟΡΙΩΝ.

Ὅτι μετὰ τὴν δημηγορίαν ἔλαβε καὶ τὴν σφραγῖδα παρὰ Σωσιβίου, καὶ ταύτην παρειληφὼς ὁ Τληπόλεμος, λοιπὸν ἤδη πάντα τὰ πράγματα κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν ἔπραττεν.

Ὅτι Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τὴν τῶν Γαζαίων πόλιν πορθήσαντος φησὶν ὁ Πολύβιος· ἐμοὶ δὲ καὶ δίκαιον ἅμα καὶ πρέπον εἶναι δοκεῖ τὸ τοῖς Γαζαίοις ἀποδοῦναι τὴν καθήκουσαν μαρτυρίαν. οὐδὲν γὰρ διαφέροντες ἀνδρείᾳ τῶν κατὰ κοίλην Συρίαν πρὸς τὰς πολεμικὰς πράξεις, ἐν κοινωνίᾳ πραγμάτων καὶ τῇ τηρήσει τῆς πίστεως πολὺ διαφέρουσι· καὶ συλλήβδην ἀνυπόστατον ἔχουσι τὴν τόλμαν. κατὰ γὰρ τὴν Περσῶν ἔφοδον ἐκπεπληγμένων τῶν ἄλλων διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας, καὶ πάντων ἐγχειρισάντων σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πατρίδας Μήδοις, μόνοι τὸ δεινὸν ὑπέμειναν, πάντες τὴν πολιορκίαν ἀναδεξάμενοι· κατὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου παρουσίαν

gotia ac pecuniam regiam, non ut curator, sed quasi hæres administrabat, brevi dissensio in majus aucta est. At Tlepolemus cùm infensi de ipso sermones ab aulicorum observatione ac malitia profecti ad eum deferrentur, initio quidem hæc spernebat, sed postea quam consilio publicè habito cùm Tlepolemus abesset, de prava ejus administratione palàm conqueri sunt ausi, commotus tum demùm consilium coëgit, atque in medium progressus, ipsos quidem clàm & singulos seipsum calumniari dixit. Sibi verò in animo esse adversus ipsos simul omnes coràm accusationem instituere. RELIQUA PETENDA SUNT EX EXCERPTIS CONCIONUM.

Postquam Tlepolemus dicendi finem fecisset, annulum quoque a Sosibio accepit, quo accepto, cuncta deinceps arbitratu suo administravit.

De Gazensium urbe ab Antiocho vastata hæc Polybius scribit. Mihi verò æquum atque opportunum hic videtur Gazæos meritò virtutis testimonio minimè fraudare. Nam cùm fortitudine in rebus bellicis nihil à reliquis Cœlesyriæ incolis differant, tamen in societate ineunda ac servanda fide longè illos superant, & invicta quadam audacia utuntur. Nam cùm Persæ olim in Syriã irrupissent, cunctis potentiæ magnitudine attonitis, seque ac urbes suas ultrò dedentibus, soli Gazæi resistere ausi, obsidionem pertulêre. Expeditione quoque Alexandri, cùm non modò

universi deditionem fecissent, sed & Tyrus vi capta, atque in servitutem redacta esset, atque adversus vim & impetum Alexandri nulla propemodum salutis spes resistentibus appareret, soli è Syris non cessêre, sed ad omne discrimen parati nihil intentatum reliquêre. Eadem constantiâ nunc quoque usi reperiuntur. Nam dum Ptolemæo fidem præstare student, nihil penitùs ab illis est omissum. Quamobrem ut sigillatim in hoc nostro opere viros fortes collaudare solemus, ita & civitates quæ rerum honestarum studia, sive exemplo à majoribus tradito, sive sua sponte sectantur, suæ virtutis laude afficere oportet.

Philippus Rex ineunte jam hyeme qua P. Sulpitius Galba Romæ Consul creatus est, Bargyliis moratus; cùm Attalum & Rhodios intelligeret non modò copias navales non dimittere, sed remige etjam ac militibus naves instruere, majorique animo vigiliis ac custodiæ oræ maritimæ incumbere, ipse maxima in difficultate versabatur, multaque ac varia consilia animo agitabat. Simul enim eruptionem è portu Bargyliorum timebat, ac maritimum discrimen prævidebat. Ex alia parte Macedonicis rebus diffidens, prorsus hyemare in Asia nolebat; quippe Ætolos verebatur ac Romanos. Neque enim ignorabat legationes, quæ utpote confecto jam Punico bello Romam undique adversus ipsum mittebantur. Proinde maxima anxietate distractus, cogebatur interim ibidem sedens, lupino,

1 deest τὰ.

οὐ μόνον τῶν ἄλλων παραδεδωκότων αὑτοὺς, ἀλλὰ καὶ Τυρίων ἐξηνδραποδισμένων μετὰ βίας, καὶ σχεδὸν ἀνελπίστου τῆς σωτηρίας ὑπαρχούσης τοῖς ἐναντιουμένοις πρὸς τὴν ὁρμὴν καὶ βίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, μόνοι τῶν κατὰ Συρίαν ὑπέστησαν καὶ πάσας ἐξελέγξαντες ἐλπίδας. τὸ δὲ παραπλήσιον ἐποίησαν καὶ κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιρούς. οὐδὲν γὰρ ἀπέλειπον τῶν ἐνδεχομένων σπουδάζοντες διαφυλάξαι τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πίστιν. διὸ καθάπερ καὶ κατ' ἰδίαν ἐπισημαινόμεθα τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, τὸν αὐτὸν τρόπον χρὴ καὶ κοινῇ τῶν πόλεων τὰς ἐπ' ἀγαθῷ ποιήσασθαι μνήμην, ὅσαι 1 τῶν καλῶν ἐκ παραδόσεως τε καὶ προθέσεως πράττειν εἰώθασιν.

Ὅτι Φίλιππος ὁ βασιλεὺς τοῦ χειμῶνος ἤδη καταρχομένου καθ' ὃν Πόπλιος Σολπίκιος ὕπατος κατεστάθη ἐν Ῥώμῃ· ποιούμενος τὴν διατριβὴν ἐν τοῖς Βαργυλίοις, θεωρῶν καὶ τοὺς Ῥοδίους καὶ τὸν Ἄτταλον οὐχ οἷον διαλύοντας τὸ ναυτικὸν, ἀλλὰ καὶ προσπληροῦντας ναῦς, καὶ φιλοτιμότερον προσκειμένους ταῖς φυλακαῖς, δυσχερῶς διέκειτο, καὶ πολλὰς καὶ ποικίλας εἶχε περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπινοίας. ἅμα μὲν γὰρ ἠγωνία τὸν ἐκ τῶν Βαργυλίων ἔκπλουν, καὶ προεωρᾶτο τὸν κατὰ θάλατταν κίνδυνον. ἅμα δὲ τοῖς κατὰ τὴν Μακεδονίαν πράγμασι διαπιστῶν, οὐδαμῶς ἐβούλετο παραχειμάζειν κατὰ τὴν Ἀσίαν. φοβούμενος μὲν οὖν καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Ῥωμαίους. καὶ γὰρ οὐδ' ἠγνόει τὰς ἐξαποστελλομένας κατ' αὐτοῦ πρεσβείας εἰς Ῥώμην, διὸ τὸ πέρας ἔχειν τὰ κατὰ τὴν Λιβύην. ἐξ ὧν ἐδυσχρηστεῖτο μὲν ὑπερβαλλόντως, ἠναγκάζετο δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπιμένειν αὐτοῦ, τὸ δὴ λεγόμενον,

λύκου βίον ζῆν. παρ' ὧν μὲν γὰρ ἁρπάζων καὶ κλέπτων, τοὺς δὲ ἀποβιαζόμενος, ἐνίους δὲ παρὰ φύσιν αἰκάλλων διὰ τὸ λιμώττειν αὐτοῦ τὸ στράτευμα· ποτὲ μὲν ἐσθίων κρέα, ποτὲ δὲ σῦκα, ποτὲ δὲ σιτάρια βραχέα παντελῶς, ὧν τινὰ μὲν αὐτῷ Ζεῦξις ἐχορήγει, τινὰ δὲ Μυλασεῖς, καὶ Ἀλαβανδεῖς, καὶ Μάγνητες. οὓς ὁπότε μέν τι δοῖεν, ἔσαινεν, ὅτε δὲ μὴ δοῖεν, ὑλάκτει καὶ ἐπεβούλευεν αὐτοῖς. τέλος ἐπὶ τὴν Μυλασέων πόλιν πρᾶξεις συνεστήσατο διὰ Φιλοκλέους, ἐσφάλη δὲ διὰ τὴν ἀλογίαν τῆς ἐπιβολῆς. τὴν δ' Ἀλαβανδέων χώραν ὡς πολεμίαν κατέφθειρε, φήσας ἀναγκαῖον εἶναι πορίζειν τῷ στρατεύματι τὰς τροφάς [παρὰ δὲ Μαγνήτων ἐπεὶ σῖτον οὐκ εἶχον, σῦκα ἔλαβε. διὸ καὶ Μυοῦντος κυριεύσας τοῖς Μάγνησιν ἐχαρίσατο τὸ χωρίον ἀντὶ τῶν σύκων.]

Ὅτι ὁ Τίτος στρατηγὸς ἦν τῶν Ῥωμαίων. τούτῳ δὲ ἐγεγόνει πάντα κατὰ νοῦν, &c. *quæ edita sunt in libro* XVII. *cap.* 12.

Ὅτι φησὶν ὁ Πολύβιος περὶ προδοτῶν. ἐμοὶ ἔστι πολλάκις μὲν, καὶ ἐπὶ πολλοῖς θαυμάζειν ἐπέρχεται τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων, μάλιστα δ' ἐπὶ τῷ κατὰ τοὺς προδότας· διὸ καὶ βούλομαι τὰ πρέποντα τοῖς καιροῖς διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν. καίτοι γε οὐκ ἀγνοῶ διότι δυσθεώρητος ὁ τόπος ἔχει τι καὶ δυσπερίγραφον. τίνα γὰρ ὡς ἀληθῶς προδότην δεῖ νομίζειν, οὐ ῥᾴδιον ἀποφήνασθαι. δῆλον γὰρ ὡς οὔτε τοὺς ἐξ ἀκεραίου συμπατιθεμένους τῶν ἀνδρῶν πρός τινας βασιλεῖς ἢ δυνάστας [1] κοινωνίαν πραγμάτων, εὐθέως προδότας νομιστέον· οὔτε τοὺς κατὰ περιστάσεις μεταβιβάζοντας τὰς αὐ-

ut ajunt, ritu vivere: ab his enim per furtum ac latrocinium, ab his vi rapiens, aliis præter ingenium blanditus, eò quod ejus copiæ fame laborabant, modò carnes, modò ficus, interdum frumentum oppidò modicum vescebatur. quorum partem ei Zeuxis, partem Mylasenses & Alabandenses & Magnetes suppeditabant, eisque cùm aliquid offerrent, adulabatur; cùm nihil dabant, allatrabat, & insidias comparabat. Denique Mylasensium oppido structis operâ Philoclis insidiis, ob imprudentiam frustratus recessit, & Alabandensium agros quasi hostiles vastavit, causatus alimenta militi suo conquirenda esse.

Ex libro XVII.

Omnia Tito ex animi sententia succedebant, &c. *quæ edita sunt in libro* 17. *cap.* 12.

Mihi verò sæpenumero mirari subit hominum in plerisque rebus ignorantiam, sed maximè in eo quod ad proditores spectat. Quamobrem operæpretium fore arbitror pauca de iis pro tempore ac loco disserere, atque hunc locum judicatu & explicatu difficilem esse, equidem non ignoro; qui enim revera proditor sit existimandus, definire haud facile est. Etenim constat, neque eos qui rebus integris societatis cum Regibus aut principibus ineundæ auctores sunt, neque eos qui ob temporum necessitatem cives suos ab amicitia ac societate jam con-

[1] mss. νίων.

stitu-

stitutâ, ad nova fœdera cum aliis ferienda traducunt, proditores habendos esse. Multùm certè abest. quippe hujusmodi homines sæpè maximorum bonorum civibus suis auctores fuêre. Ac ne longiùs exempla repetamus, ex his quæ præ manibus nunc habemus, id facillimè perspici potest. Nisi enim Aristænetus ab Philippi societate Achæos ad amicitiam populi Romani opportunè tum traduxisset, actum erat de gente Achæorum. At nunc præter securitatem quam singulis Achæis ea tempestate præstitit, inter omnes constat ei viro, atque huic ejus consilio incrementum Reipublicæ Achæorum deberi. Itaque is non ut proditor, sed ut optime meritus, ac servator gentis ab omnibus colebatur. Idem de aliis quoque dicendum est, qui pro rerum ac temporum necessitate eadem in Republica præstant. Quare etiam Demosthenes, vir alioqui maxima laude dignus, in hac parte alicui reprehendendus fortè videatur, quod viris totius Græciæ celeberrimis temerè & absque judicio turpissimi criminis notam inussit. Etenim Cercidam & Hieronymum & Eucampidam in Arcadia, Messenæ Iphiadis filios Neonem & Thrasylochum, Argis Myrtim & Teledamum & Mnasiam, Daochum similiter ac Cineam in Thessalia, apud Bœotos autem Theogitonem ac Timolaum proditores Græciæ fuisse dicit, eò quod Philippi societatem essent amplexi. Alios quoque plures ex singulis civitatibus nominatim recenset,

τὰς πατρίδας ἀπό τινων ὑποκειμένων πρὸς ἑτέρας φιλίας καὶ συμμαχίας, οὐδὲ τούτους, πολλοῦ γε δεῖ. ἐπεί τοι γε πολλάκις οἱ τοιοῦτοι μεγίστων ἀγαθῶν γεγόνασιν αἴτιοι ταῖς ἰδίαις πατρίσιν. ἵνα δὲ μὴ πόρρωθεν τὰ παραδείγματα φέρωμεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνεστώτων ῥᾳδίως ἔσται τὸ λεγόμενον καταφανές. εἰ γὰρ μὴ σὺν καιρῷ τότε μετέῤῥιψε τοὺς Ἀχαιοὺς Ἀρισταίνετος ἀπὸ τῆς Φιλίππου συμμαχίας πρὸς τὴν Ῥωμαίων, φανερῶς ἄρδην ἀπολώλει τὸ ἔθνος. νῦν δὲ χωρὶς τῆς παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀσφαλείας ἑκάστοις περιγενομένης, αὐξήσεως τῶν Ἀχαιῶν ὁμολογουμένως ὁ προειρημένος ἀνὴρ, καὶ κεῖνο τὸ διαβούλιον, αἴτιος ἔδοξε γεγονέναι. διὸ καὶ πάντες αὐτὸν οὐχ ὡς προδότην, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην καὶ σωτῆρα τῆς χώρας ἐτίμων. ὁ δ' αὐτὸς ἂν εἴη λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις τὰ παραπλήσια τούτοις πολιτεύονται καὶ πράττουσιν. ᾗ καὶ Δημοσθένην κατὰ πολλά τις ἂν ἐπαινέσας, ἐν τούτῳ μέμψαιτο, διότι πικρότατον ὄνειδος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλλήνων εἰκῇ καὶ ἀκρίτως προσέῤῥιψε, φήσας ἐν μὲν Ἀρκαδίᾳ τοὺς περὶ Κερκιδᾶν, καὶ Ἱεράνυμον, καὶ Εὐκαμπίδαν προδότας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, ὅτι Φιλίππῳ συνεμάχουν. ἐν δὲ Μεσσήνῃ τοὺς Φιλιάδου παῖδας Νέωνα καὶ Θρασύλοχον· ἐν Ἄργει δὲ τοὺς περὶ Μύρτιν καὶ Τελέδαμον, καὶ Μνασίαν. παραπλησίως ἐν Θετταλίᾳ μὲν τοὺς περὶ Δάοχον καὶ Κινέαν· παρὰ δὲ Βοιωτοῖς τοὺς περὶ Θεογείτονα καὶ Τιμόλαον. σὺν δὲ τούτοις καὶ πλείους ἑτέρους ἐξηρίθμηται κατὰ πόλιν ὀνομάζων. καίτοι γε πάντων μὲν τῶν προειρημένων

ἀνδρῶν πολλὴν ἐχόντων λόγον καὶ φαινομένων ὑπὲρ τῶν καθ' αὑτοὺς δικαίων· πλεῖστον δὲ τῶν ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Μεσσήνης. οὗτοι γὰρ ἐπισπασάμενοι Φίλιππον εἰς Πελοπόννησον, καὶ ταπεινώσαντες Λακεδαιμονίους, πρῶτον μὲν ἐποίησαν ἀναπνεῦσαι καὶ λαβεῖν ἐλευθερίας ἔννοιαν πάντας τοὺς τὴν Πελοπόννησον κατοικοῦντας. ἔπειτα δὲ τὴν χώραν ἀνακομισάμενοι καὶ τὰς πόλεις, ἃς παρῄρηντο Λακεδαιμόνιοι κατὰ τὴν εὐκαιρίαν, Μεσσηνίων, Μεγαλοπολιτῶν, Τεγεατῶν, Ἀργείων, ηὔξησαν τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ὁμολογουμένως. ἀνθ' ὧν οὐ πολεμεῖν ὤφειλον Φιλίππῳ καὶ Μακεδόσιν, ἀλλὰ πάντα κατὰ δύναμιν ἐνεργεῖν, ὅσα πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν ἀνῆκεν. εἰ μὲν οὖν ταῦτ' ἔπραττον ἢ φρουρὰν παρὰ Φιλίππου δεχόμενοι ταῖς πατρίσιν, ἢ καταλύοντες τοὺς νόμους ἀφῃροῦντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ παρρησίαν τῶν πολιτῶν χάριν τῆς ἰδίας πλεονεξίας ἢ δυναστείας, ἄξιοι τῆς προσηγορίας ἦσαν ταύτης. εἰ δὲ τηροῦντες τὰ πρὸς τὰς πατρίδας δίκαια κρίσει πραγμάτων διεφέροντο, νομίζοντες οὐ ταυτὸ συμφέρειν Ἀθηναίοις εἶναι καὶ ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν, οὐ δήπου διὰ τοῦτο καλεῖσθαι προδότας ἔχρην αὐτοὺς ὑπὸ Δημοσθένους. ὁ δὲ πάντα μετρῶν πρὸς τὸ τῆς ἰδίας πατρίδος συμφέρον, καὶ πάντας ἡγούμενος δεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀποβλέπειν πρὸς Ἀθηναίους, εἰ δὲ μή, προδότας ἀποκαλεῖν, ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ καὶ πολὺ παραπαίειν τῆς ἀληθείας. ὃ πεποίηκε Δημοσθένης, ἄλλως τε

tametsi omnes illi multis & gravissimis rationibus factum suum defendere possint, atque in primis Arcades ac Messenii. Namque hi accito in Peloponnesum Philippo, cum Lacedæmonios depressissent, primùm quidem id effecerunt ut universi Peloponnesii respirare, & libertatis speciem aliquam concipere possent. Deinde recuperato agro atque oppidis & urbibus, quas Spartani cùm potentiâ valerent, Messeniis, Megalopolitanis, Tegeatibus atque Argivis eripuerant, rebus suis maximum incrementum attulêre. Pro quibus sanè meritis æquum erat, non ut Philippo ac Macedonibus bellum indicerent, sed potius ut pro virili parte honori illius & gloriæ servirent. Quod si id præstitissent, aut præsidio Macedonum in civitates suas recepto, aut Republica ac legibus sublatis libertatem ciuibus suis ademissent, suæ ipsorum potentiæ confirmandæ causa; esset cur eo nomine digni esse viderentur. sin verò omnibus officiis patriæ satisfacientes, judicio duntaxat in Republica gubernanda, & providentiâ præstiterunt cæteris, haudquaquam communes rati Atheniensibus ac suis civitatibus temporum esse rationes, non idcirco à Demosthene proditores dici debuerunt. Atenim ille patriæ suæ utilitate cuncta permensus, idque persuasum habens universos Græcos civitatem Atheniensium spectare oportere, sin minus, proditores esse appellandos, falli & à veritate procul aberrare mihi quidem videtur: præsertim cum ea quæ tum Græciæ contigerunt, non

tion Demosthenis ipsius, sed Eucampidæ & Hieronymi ac Cercidæ & Iphiadis liberorum consilia suo suffragio comprobarint. Etenim Athenienses quidem immodica adversus Philippum contentione, in maximas tandem calamitates delapsi sunt, accepta ad Chæroneam clade. ac nisi Regis ipsius magnitudo animi & gloriæ cupiditas obstitisset, longè graviora ex Demosthenis consiliis adhuc perpessi fuissent. Contrà Arcadibus & Messeniis cum universis securitas à Spartanorum viribus ope illorum virorum præstita est, tum singulatim ipsorum civitatibus multa & maxima commoda accesserunt. Quibus igitur maximè id nomen competat, distinctè affirmare difficile est: sed proximè ad veritatem accesserit, qui eis tribuet quotquot difficillimis Reipublicæ temporibus, sive incolumitatis & utilitatis propriæ causa, sive ob dissensionem cum illis qui contrarias in Republica partes tuentur, patriam hostibus tradunt: vel quotquot admisso in urbem præsidio, externisque auxiliis ad consilia sua & conatus ad exitum perducendos abusi, patriam potentiorum imperio subjiciunt. Hujusmodi omnes proditorum nomine meritò censeantur: quibus nullus unquam fructus, nullum operæpretium, sed prorsus alia omnia contigerunt, ut inter omnes constat. Itaque, ut initio dixi, mirari subit, quid in animo habentes, & quibus demum rationibus adducti homines, in eam calamitatem præcipites feruntur.

1 ms. συγχωρόμ. 2 l. πλείω δυναμένων.

δῆλον καὶ τῶν συμβάντων τότε τοῖς Ἕλλησιν οὐ Δημοσθένους μεμαρτυρηκότων, ὅτι καλῶς προενοήθη τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' Εὐκαμπίδου καὶ Ἱερωνύμου, καὶ Κερκιδᾶ, καὶ τοῖς Φιλιάδου παισίν. Ἀθηναίοις μὲν γὰρ τῆς πρὸς Φίλιππον ἀντιπαραγωγῆς τὸ τέλος ἀπέβη τὸ πεῖραν λαβεῖν τῶν μεγίστων συμπτωμάτων πταίσασι τῇ μάχῃ περὶ Χαιρώνειαν. εἰ δὲ μὴ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως μεγαλοψυχίαν καὶ φιλοδοξίαν, καὶ πορρωτέρω τι τῆς ἀτυχίας ἂν αὐτοῖς προὔβη διὰ τὴν Δημοσθένους πολιτείαν. διὰ δὲ τοὺς προειρημένους ἄνδρας, κοινῇ μὲν Ἀρκάσι καὶ Μεσσηνίοις ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἀσφάλεια καὶ ῥᾳστώνη παρεσκευάσθη, κατ' ἰδίαν δὲ ταῖς αὐτῶν πατρίσι πολλὰ καὶ λυσιτελῆ συνεξηκολούθησε. τίσιν οὖν εἰκότως ἂν ἐπιφέροι τις τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἔστι μὲν δυσπαράγραφον. μάλιστα δ' ἂν προστρέχοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τοιούτους φέρων, ὅσοι τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς περιστάσεις, ἢ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας καὶ λυσιτελείας χάριν, ἢ τῆς πρὸς τοὺς ἀντιπολιτευομένους διαφορᾶς ἐγχειρίζουσι τοῖς ἐχθροῖς τὰς πόλεις. ἢ καὶ νὴ Δία πάλιν, ὅσοι φρουρὰν εἰσδεχόμενοι καὶ [1] συγχρώμενοι ταῖς ἔξωθεν ἐπικουρίαις πρὸς τὰς ἰδίας ὁρμὰς καὶ προθέσεις, ὑποβάλλουσι τὰς πατρίδας ὑπὸ τὴν τῶν [2] πλειόνων δυνάμεων ἐξουσίαν. τοὺς τοιούτους ὑπὸ τὸ τῆς προδοσίας ὄνομα μετρίως ἄν τις ὑποτάττοι πάντας. οἷς λυσιτελὲς μὲν ἀληθῶς ἢ καλὸν οὐδὲν οὐδέποτε συνεξηκολούθησε, τὰ δ' ἐναντία πᾶσιν ὁμολογουμένως. ἢ καὶ θαυμάζειν ἔστι πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, πρὸς τί ποτε βλέποντες ἢ τίσι χρώμενοι διαλογισμοῖς

ὁρμῶσι

ὁρμῶσι αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον ἀτυχεῖν. οὔτε γὰρ ἔλαθέ πώποτε τῶν προδόντων οὐδεὶς πόλιν, ἢ στρατόπεδον, ἢ φρούριον, ἀλλὰ κἂν παρ' αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως καιρὸν ἀγνοηθῇ τις, ὅ γε ἐπιγινόμενος χρόνος ἐποίησε φανεροὺς ἅπαντας, οὐδὲ μὴν γνωσθεὶς οὐδεὶς, οὐδέποτε μακάριον ἔσχε βίον· ἀλλ' ὡς μὲν ἐπίπαν ὑπ' αὐτῶν τούτων, οἷς χαρίζονται, τυγχάνουσι τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. χρῶνται μὲν γὰρ τοῖς προδόταις οἱ στρατηγοὶ καὶ δυνάσται πολλάκις διὰ τὸ συμφέρον. ὅταν γε μὴν ἀποχρήσωνται, χρῶνται λοιπὸν ὡς προδόταις, κατὰ τὸν Δημοσθένην. μάλ' εἰκότως ἡγούμενοι τὸν ἐγχειρίσαντα τοῖς ἐχθροῖς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἐξ ἀρχῆς φίλους, μηδέποτ' ἂν αὐτοῖς εὔνουν γενέσθαι, μηδὲ διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν καὶ τὰς τούτων διαφύγωσι χεῖρας, τάς γε δὴ τῶν παραπροδοθέντων οὐ ῥᾳδίως ἐκφυγγάνουσιν. ἐὰν δέ ποτε καὶ τὰς ἀμφοτέρων τούτων ἐπιβουλὰς διολισθῶσιν, ἥ γε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις φήμη τιμωρὸς αὐτοῖς ἐστι παρ' ὅλον τὸν βίον, πολλοὺς μὲν φόβους ψευδεῖς, πολλοὺς δὲ ἀληθεῖς παριστᾶσα, καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν. πᾶσι δὲ συνεργοῦσα καὶ συνυποδεικνύουσα τοῖς ἀδικεῖν τι κατ' ἐκείνων βουλομένοις. τὸ δὲ τελευταῖον οὐδὲ κοιμωμένους ἐᾷ λήθην αὐτοὺς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ὀνειρώττειν ἀναγκάζουσα πᾶν γένος ἐπιβουλῆς καὶ περιπετείας, ἅτε συνειδότας ἑαυτοῖς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ πάντων ἀλλοτριότητα πρὸς σφᾶς, καὶ τὸ κοινὸν μῖσος. ἀλλ' ὅμως τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδεὶς οὐδέποτε δεηθεὶς ἠπόρησε προδότου, πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. ἐξ ὧν εἰκότως εἴποι τις ἄν, [1] ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων

Neque enim quisquam cùm aut exercitum, aut urbem, aut præsidium prodidisset, unquam latuit: sed tametsi in ipso facinore latuerit, mox secuto tempore est detectus. Nullus porrò eorum deprehensus reliquum vitę feliciter duxit. sed ut plurimum ab iis ipsis quibus gratificati sunt, meritâ pœnâ afficiuntur. Plerumque enim duces ac principes utilitatis suę causa illorum opera uti solent; cæterùm ubi rem ad exitum perduxerunt, iisdem tanquam proditoribus utuntur, sicut ait Demosthenes. idque sanè jure optimo. quippe ita existimant, eum qui patriam ac veteres amicos hostibus prodiderit, nunquam benevolum ac fidum suis partibus futurum. Quod si illorum manus fortè effugerint, at eorum quos prodiderint non effugient. Sin verò utriusque partis insidias declinaverint, fama certè ultrix ubique terrarum eis imminet quoad vivunt, multasque modò inanis, modò veri metus causas dies noctesque suggerit, & eorum inimicis suffragatur, ac varias nocendi ansas subministrat. Postremò ne noctu quidem scelerum suorum eos oblivisci patitur, sed omnis generis insidias atque casus in somnis exhorrescere cogit, ut qui sibi conscii sint, malevolentiæ omnium hominum & publici in seipsos odii. Quæ cùm ita sint, nihilominus tamen nemini unquam cui opus esset, proditor defuit. Proinde non injuriâ quis dixerit, hominum ge-

1 Hæc edita sunt in libri 17. c. 13:

nus

nus cùm versutiâ & calliditate cætera animalia superare videatur, multa tamen dici posse cur deterrimum habeatur. Nam cæteræ animantes quæ solis corporis cupiditatibus serviunt, per has duntaxat in fraudem labuntur. at humanum genus variis præterea opinionibus inductum, non pauciora per imprudentiam peccat quàm naturæ vitio. Atque hæc quidem de his à nobis dicta sint.

Attalus Rex antea quidem à Sicyoniis impensè colebatur, ex quo sacrum Apollinis agrum grandi pecunia eis redemerat: in cujus beneficii gratiam colossum ejus decem cubitûm altitudine juxta Apollinem in foro posuerunt. tum verò cùm decem talenta civitati dono dedisset, & decem millia medimnûm frumenti; majori benevolentia eum complexi, & auream statuam illi decreverunt, & solenne sacrum quotannis fieri lege lata sanxerunt. His honoribus affectus Attalus, Cenchreas abiit.

Nabis tyrannus relicto ad præsidium urbis Argivorum Timocrate Pellenensi, cujus fide atque operâ in gravissimis negociis utebatur Spartam regressus, paucis post diebus uxorem eò remisit, mandans ut cùm primùm Argos venisset, cogendæ pecuniæ incumberet. Illa Argos ingressa, crudelitatem Nabidis longo intervallo superavit. Nunc enim singulas illustres feminas, nunc simul plures genere inter se junctas domum accersendo, vi ac tormentis omnibus compellebat, donec non aureum modò ornatum, sed vestem

γένος δοκοῦν πανουργότατον εἶναι τῶν ζώων, πολλὴν ἔχει λόγον τοῦ φαυλότατον ὑπάρχειν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις αὐταῖς δουλεύοντα, διὰ μόνας ταύτας σφάλλεται. τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ συνδεδοξοποιημένον, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν ἢ διὰ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει. καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος ἐτιμᾶτο μὲν καὶ πρότερον ὑπὸ τῆς τῶν Σικυωνίων πόλεως διαφερόντως, ἐξ οὗ τὴν ἱερὰν χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐλυτρώσατο χρημάτων αὐτοῖς οὐκ ὀλίγων. ἀνθ' ὧν καὶ τὸν κολοσσὸν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχυν ἔστησαν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν περὶ τὴν ἀγοράν. τότε δὲ πάλιν αὐτοῦ δέκα τάλαντα δόντος καὶ μυρίους μεδίμνους πυρῶν, πολλαπλασίως ἐπιταθέντες ταῖς εὐνοίαις, εἰκόνα τε χρυσῆν ἐψηφίσαντο καὶ θυσίαν αὐτῷ συντελεῖν κατ' ἔτος ἐνομοθέτησαν. Ἄτταλος μὲν οὖν τυχὼν τῶν τιμῶν τούτων ἀπῆρεν εἰς Κεγχρεάς.

Ὅτι Νάβις ὁ τύραννος ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως Τιμοκράτην τὸν Πελληνέα, διὰ τὸ μάλιστα τούτῳ πιστεύειν 1 καὶ χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐπιφανεστάτας πράξεις, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐξέπεμψε τὴν γυναῖκα· δοὺς ἐντολὰς παραγενομένην εἰς Ἄργος περὶ πόρον γίνεσθαι χρημάτων. ἡ δὲ ἀφιγμένη πολὺ κατὰ τὴν ὠμότητα Νάβιν ὑπερέθετο. ἀνακαλεσαμένη γὰρ τῶν γυναικῶν τινὰς μὲν κατ' ἰδίαν, τινὰς δὲ κατὰ συγγένειαν, πᾶν γένος αἰκίας καὶ βίας προσέφερε. μέχρι σχεδὸν ἁπασῶν οὐ μόνον τὸν

1 al. κεχρῆσθαι.

ὁρμῶσι ταύτης τῆς τοιαύτης ἀτυχίας. οὔτε γὰρ ἔλαθε πώποτε οὐδεὶς προδοὺς πόλιν, ἢ στρατόπεδον, ἢ φρούριον, ἀλλὰ κἂν παρ' αὐτὸν τὸν τῆς πράξεως καιρὸν ἀγνοηθῇ τις, ὅ γε ἐπιγινόμενος χρόνος ἐποίησε φανεροὺς ἅπαντας, οὐδὲ μὴν γνωσθεὶς οὐδεὶς, οὐδέποτε μακάριον ἔσχε βίον· ἀλλ' ὡς ἐπίπαν ὑπ' αὐτῶν τούτων, οἷς χαρίζονται, τυγχάνουσι τῆς ἁρμοζούσης τιμωρίας. χρῶνται μὲν γὰρ τοῖς προδόταις οἱ στρατηγοὶ καὶ δυνάσται πολλάκις διὰ τὸ συμφέρον. ὅταν γε μὴν ἀποχρήσωνται, χρῶνται λοιπὸν ὡς προδόταις, κατὰ τὸν Δημοσθένην. μάλ' εἰκότως ἡγούμενοι τὸν ἐγχειρίσαντα τοῖς ἐχθροῖς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ἐξ ἀρχῆς φίλους, μηδέποτ' ἂν εὔνουν σφίσι γενέσθαι, μηδὲ διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν καὶ τὰς τούτων διαφύγωσι χεῖρας, τάς γε δὴ τῶν παραδοθέντων οὐ ῥᾳδίως ἐκφυγγάνουσιν. ἐὰν δέ ποτε καὶ τὰς ἀμφοτέρων τούτων ἐπιβουλὰς διολισθάνωσιν, ἥ γε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις φήμη τιμωρὸς αὐτοῖς ἐπίκειται παρ' ὅλον τὸν βίον, πολλοὺς μὲν φόβους ψευδεῖς, πολλοὺς δὲ ἀληθεῖς παριστᾶσα, καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν. πᾶσι δὲ συνεργοῦσα καὶ συνυποδεικνύουσα τοῖς θέλουσί τι κατ' ἐκείνων βουλομένοις. τὸ δὲ τελευταῖον οὐδὲ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐῶσα λήθην αὐτοὺς ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ὀνειρώττειν ἀναγκάζουσα πᾶν γένος ἐπιβουλῆς καὶ περιπετείας, ἅτε συνειδότας ἑαυτοῖς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκ πάντων ἀλλοτριότητα πρὸς σφᾶς, καὶ τὸ κοινὸν μῖσος. ἀλλ' ὅμως τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδεὶς οὐδέποτε δεηθεὶς ἠπόρησε προδότου, πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. ἐξ ὧν εἰκότως εἴποι τις ἄν, 1 ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων

Neque enim quisquam cùm aut exercitum, aut urbem, aut præsidium prodidisset, unquam latuit: sed tametsi in ipso facinore latuerit, mox secuto tempore est detectus. Nullus porrò eorum deprehensus reliquum vitę feliciter duxit. sed ut plurimum ab iis ipsis quibus gratificati sunt, meritâ pœnâ afficiuntur. Plerumque enim duces ac principes utilitatis suę causa illorum opera uti solent; cæterùm ubi rem ad exitum perduxerunt, iisdem tanquam proditoribus utuntur, sicut ait Demosthenes. idque sanè jure optimo. quippe ita existimant, eum qui patriam ac veteres amicos hostibus prodiderit, nunquam benevolum ac fidum suis partibus futurum. Quod si illorum manus fortè effugerint, at eorum quos prodiderint non effugient. Sin verò utriusque partis insidias declinaverint, fama certè ultrix ubique terrarum eis imminet quoad vivunt, multasque modò inanis, modò veri metus causas dies noctesque suggerit, & eorum inimicis suffragatur, ac varias nocendi ansas subministrat. Postremò ne noctu quidem scelerum suorum eos oblivisci patitur, sed omnis generis insidias atque casus in somnis exhorrescere cogit, ut qui sibi conscii sint, malevolentiæ omnium hominum & publici in seipsos odii. Quæ cùm ita sint, nihilominus tamen nemini unquam cui opus esset, proditor defuit. Proinde non injuriâ quis dixerit, hominum ge-

1 Hæc edita sunt in libri 17. c. 13.

nus

nus cùm verſutiâ & calliditate cætera animalia ſuperare videatur, multa tamen dici poſſe cur deterrimum habeatur. Nam cæteræ animantes quæ ſolis corporis cupiditatibus ſerviunt, per has duntaxat in fraudem labuntur. at humanum genus variis præterea opinionibus inductum, non pauciora per imprudentiam peccat quàm naturæ vitio. Atque hæc quidem de his à nobis dicta ſint.

Attalus Rex antea quidem à Sicyoniis impensè colebatur, ex quo ſacrum Apollinis agrum grandi pecunia eis redemerat: in cujus beneficii gratiam coloſſum ejus decem cubitûm altitudine juxta Apollinem in foro poſuerunt. tum verò cùm decem talenta civitati dono dediſſet, & decem millia medimnûm frumenti; majori benevolentia eum complexi, & auream ſtatuam illi decreverunt, & ſolenne ſacrum quotannis fieri lege lata ſanxerunt. His honoribus affectus Attalus, Cenchreas abiit.

Nabis tyrannus relicto ad præſidium urbis Argivorum Timocrate Pellenenſi, cujus fide atque operâ in graviſſimis negociis utebatur Spartam regreſſus, paucis poſt diebus uxorem eò remiſit, mandans ut cùm primùm Argos veniſſet, cogendæ pecuniæ incumberet. Illa Argos ingreſſa, crudelitatem Nabidis longo intervallo ſuperavit. Nunc enim ſingulas illuſtres feminas, nunc ſimul plures genere inter ſe junctas domum accerſendo, vi ac tormentis omnibus compellebat, donec non aureum modò ornatum, ſed veſtem

γένος δοκεῖ πανουργότατον εἶναι τῶν ζώων, πολλὴν ἔχει λόγον τοῦ φαυλότατον ὑπάρχειν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῷα ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις αὐταῖς δουλεύοντα, διὰ μόνας ταύτας σφάλλεται. τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ προσδιαδοξοποιημένον, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν ἢ διὰ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει. καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος ἐτιμᾶτο μὲν καὶ πρότερον ὑπὸ τῆς τῶν Σικυωνίων πόλεως διαφερόντως, ἐξ οὗ τὴν ἱερὰν χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐλυτρώσατο χρημάτων αὐτοῖς οὐκ ὀλίγων. ἀνθ' ὧν καὶ τὸν κολοσσὸν αὐτοῦ τὸν δεκάπηχυν ἔστησαν παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν περὶ τὴν ἀγοράν. τότε δὲ πάλιν αὐτοῦ δέκα τάλαντα δόντος καὶ μυρίους μεδίμνους πυρῶν, πολλαπλασίως ἐπιρρωσθέντες ταῖς εὐνοίαις, εἰκόνα τε χρυσῆν ἐψηφίσαντο καὶ θυσίαν αὐτῷ συντελεῖν κατ' ἔτος ἐνομοθέτησαν. Ἄτταλος μὲν οὖν τυχὼν τῶν τιμῶν τούτων ἀπῆρεν εἰς Κεγχρεάς.

Ὅτι Νάβις ὁ τύραννος ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως Τιμοκράτην τὸν Πελληνέα, διὰ τὸ μάλιστα τούτῳ πιστεύειν 1 καὶ χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐπιφανεστάτας πράξεις, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ μετά τινας ἡμέρας ἐξέπεμψε τὴν γυναῖκα· δοὺς ἐντολὰς παραγενομένην εἰς Ἄργος περὶ πόρον γίνεσθαι χρημάτων. ἡ δὲ ἀφικομένη πολὺ κατὰ τὴν ὠμότητα Νάβιν ὑπερέθετο. ἀνακαλεσαμένη γὰρ τῶν γυναικῶν τινὰς μὲν κατ' ἰδίαν, τινὰς δὲ κατὰ συγγένειαν, πᾶν γένος αἰκίας καὶ βίας προσέφερε. μέχρι σχεδὸν ἁπασῶν οὐ μόνον τὸν

1 mſ. κεχρῆσθαι.

χρυσοῦν ἀφείλετο κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν πολυτελέστατον.

quoque preciosissimam ferè universis ademit.

Ὅ τισὶ συμβέβηκε τὸ ταῖς μὲν ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ἐξουσίαις, &c. *quæ edita sunt in lib.* XVII. *c.* 29.

Ex Libro XVIII.

Accidit hoc & aliis fortasse jam antè, *&c. quæ edita sunt in lib.* 17. *cap.* 29.

Ἤδη γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς δωροδοκίας ἐπιπολαζούσης καὶ τοῦ μηδένα μηδὲν δωρεὰν πράττειν, καὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου νομιστευομένου παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς, οὐκ ἐδύναντο πιστεύειν διότι χωρὶς δώρων ἡ τηλικαύτη μεταβολὴ γέγονε τοῦ Τίτου πρὸς τὸν Φίλιππον· οὐκ εἰδότες τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα περὶ τοῦτο τὸ μέρος. [ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τεκμαιρόμενοι καὶ συλλογιζόμενοι, διότι τὸν μὲν Φίλιππον εἰκὸς ἦν προτείνειν πλῆθος χρημάτων διὰ τὸν καιρόν· τὸν δὲ Τίτον μὴ δύνασθαι τοῦτο ἀντοφθαλμεῖν] ἐγὼ δὲ κατὰ μὲν τοὺς ἀνωτέρω χρόνους καὶ κοινὴν ἂν ποιούμενος ἀπόφασιν ἐθάῤῥησα ἂν περὶ πάντων Ῥωμαίων εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν ἂν πράξαιεν τοιοῦτον. λέγω δὲ πρότερον ἢ τοῖς διαποντίοις αὐτοὺς ἐγχειρῆσαι πολέμοις, ἕως ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐθῶν καὶ νομίμων ἔμενον. ἐν δὲ τοῖς νῦν καιροῖς περὶ πάντων μὲν οὐκ ἂν τολμήσαιμι τοῦτ' εἰπεῖν. κατ' ἰδίαν μέντοι γε περὶ πλειόνων ἀνδρῶν ἐν Ῥώμῃ θαῤῥήσαιμ' ἂν ἀποφήνασθαι, διότι δύνανται τὴν πίστιν ἐν τούτῳ τῷ μέρει διαφυλάττειν· μαρτυρίας δὲ χάριν ὁμολογούμενα δύο ὀνόματα, τοῦ μὴ δοκεῖν ἀδύνατα λέγειν. Λεύκιος μὲν γὰρ Αἰμύλιος ὁ Περσέα νικήσας, κύριος γενόμενος τῆς Μακεδόνων βασιλείας, ἐν ᾗ

Jam enim inter Græcos grassabatur sordida hæc munerum captatio, gratis nemine quidquam faciente. quæ morum nota cùm ubique pro legitima obtineret apud Ætolos, persuadere sibi illi non poterant gratuito contigisse eam Titi erga Philippum voluntatis mutationem, ignari moris hac in parte institutique Romanorum. verùm ex seipsis conjectura ducta perquam probabile esse disputabant, Philippum quidem tempori servientem, pecuniæ vim magnam offerre; Titum verò oculos contrà attollere non sustinere. Ego verò superioribus quidem temporibus generaliter pronuncians, de omnibus Romanis affirmare non dubitaverim, eos hujusmodi aliquid nunquam esse facturos; antequam scilicet transmarina suscepissent bella, dum consuetudines moresque majorum servabant. Nunc verò his temporibus de omnibus quidem asserere id non ausim, sed sigillatim de pluribus civibus Romanis id asseverare haudquaquam verear, eos hac in parte fidem atque integritatem præstare posse. Ne cui autem forte falsa commentus esse videar, duorum virorum exempla apud omnes sine controversia recepta hîc adducam. L. Æmilius, is qui Persem superavit, regno Macedonum potitus, in quo præter reli-

1 hæc supplevi ex Excerptis legationum Polybii, pag. 1097.

quam

quàm supellectilem & cæteras opes, auri argentique plus quàm sex millia talentûm in thesauris ipsis reperta sunt, non modò nihil ex iis concupivit, sed ne ipse quidem spectare ea dignatus, per alios cuncta administravit, tametsi rei familiaris amplam copiam non haberet, quin potius inopiâ laboraret. Etenim cùm haud multò post Persicum illud bellum è vita abiisset, Pub. Scipio & Q. Maximus naturales ejus filii, cùm uxori dotem quinque ac viginti talenta restituere vellent, tanta difficultate pecuniæ laboraverunt, ut prorsus tandem dissolvere id nomen non potuerint, nisi domestica supellectile & mancipiis, & præterea aliquot prædiis priùs distractis. Quod si fortasse id alicui incredibile videbitur, veritatem ejus rei assequi in promptu est. Nam cùm pleraque ac maximè hujusce generis facinora ab ipsis Romanis in dubium revocentur, propter mutuas contentiones atque inimicitias, hoc quod dixi uno omnium consensu firmari quisquis interrogaverit; deprehendet. Pub. item Scipio, naturâ quidem Lucii filius, Publii verò Africani, qui Magnus cognominatus est, adoptione nepos, Carthaginis compos factus, quæ urbs totius orbis locupletissima habebatur, nihil ex ea prorsus neque emptionis titulo, neque alia ratione comparatum in privatum usum traduxit: quamvis ille non magnis opibus abundaret, sed modicis facultatibus, utpote Romanus, esset instructus. Neque verò solùm à Cartha

τῆς ἄλλης χωρὶς κατασκευῆς καὶ χορηγίας, ἐν αὐτοῖς εὑρέθη τοῖς θησαυροῖς ἀργυρίου καὶ χρυσίου πλείω τῶν ἑξακισχιλίων ταλάντων, οὐχ οἷον ἐπεθύμησε τούτων τινός, ἀλλ' οὐδ' αὐτόπτης ἠβουλήθη γενέσθαι. δι' ἑτέρων δὲ τὸν χειρισμὸν ἐποιήσατο τῶν προειρημένων. καίτοι κατὰ τὸν ἴδιον βίον οὐ περιττεύων τῇ χορηγίᾳ, τὸ δ' ἐναντίον ἐλλείπων μᾶλλον· μεταλλάξαντος γοῦν αὐτοῦ τὸν βίον οὐ πολὺ κατόπιν τοῦ πολέμου, βουληθέντες οἱ κατὰ φύσιν υἱοὶ Πόπλιος Σκιπίων, καὶ Κόιντος Μάξιμος ἀποδοῦναι τῇ γυναικὶ τὴν φερνὴν εἴκοσι τάλαντα καὶ πέντε, ἐπὶ τοσοῦτον ἐδυσχρηστήθησαν, ὡς οὐδ' εἰς τέλος ἐδυνήθησαν, εἰ μὴ τὴν ἐνδουχίαν ἀπέδοντο καὶ τὰ σώματα, καὶ σὺν τούτοις ἔτι τινὰς τῶν κτήσεων. εἰ δέ τισιν ἄπιστον τὸ λεγόμενον ἐοικέναι δόξει, ῥᾴδιον ὑπὲρ τούτου λαβεῖν πίστιν. πολλῶν γὰρ ἀμφισβητουμένων παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ μάλιστα περὶ τοῦτο τὸ μέρος διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀντιπαραγωγάς, ὅμως τὸ νῦν εἰρημένον ὑφ' ἡμῶν, ὁμολογούμενον εὑρήσει παρὰ πᾶσιν ὁ ζητῶν. καὶ μὴν Πόπλιος Σκιπίων ὁ τούτου μὲν κατὰ φύσιν υἱός, Ποπλίου δὲ τοῦ μεγάλου κληθέντος κατὰ θέσιν υἱωνός, κύριος γενόμενος τῆς Καρχηδόνος ἥτις ἐδόκει πολυχρηματωτάτη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην εἶναι πόλεων, ἁπλῶς τῶν ἐξ ἐκείνης οὐδὲν εἰς τὸν ἴδιον βίον μετήγαγεν, οὔτ' ὠνησάμενος, οὔτ' ἄλλῳ τρόπῳ κτησάμενος οὐδέν. καίπερ οὐχ ὅλως εὐπορούμενος κατὰ τὸν βίον, ἀλλὰ μέτριος ὢν κατὰ τὴν ὕπαρξιν ὡς Ῥωμαῖος. οὐχ οἷον δὲ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς Καρχη-

δόνος ἀπέσχετο μόνον, ἀλλὰ καὶ καθόλου τῶν ἐκ τῆς Λιβύης οὐδὲν ἐπιμιχθῆναι πρὸς τὸν ἴδιον εἴασε βίον. περὶ δὲ τούτου πάλιν τἀνδρὸς ὁ ζητῶν ἀληθινῶς, ἀναμφισβήτητον εὑρήσει παρὰ Ῥωμαίοις τὴν περὶ τοῦτο τὸ μέρος δόξαν. ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ μὲν τούτων οἰκειότερον λαβόντες καιρόν, ποιησόμεθα ἐπιπλεῖον διαστολήν. ὁ δὲ Τίτος ταξάμενος ἡμέραν, *&c. cætera, quæ edita sunt in Excerptis legationum, p. 1097 quæ ad librum 18. pertinent.*

Ὅτι φησὶν ὁ Πολύβιος ἐν τῷ ιϛ' λόγῳ ὅτι Ἄτταλος ἐτελεύτησε τὸν βίον. ὑπὲρ οὗ δίκαιόν ἐστι, καθάπερ περὶ τῶν ἄλλων εἰθίσμεθα ποιεῖν, καὶ περὶ τούτου νῦν ἐπιφθέγξασθαι τὸν ἁρμόζοντα λόγον. ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφόδιον ὑπῆρξε πρὸς βασιλείαν τῶν ἐκτός, πλοῦτος δὲ μόνον. ὃς μετὰ νοῦ μὲν καὶ τόλμης χειριζόμενος, ὡς ἀληθῶς μεγάλην παρέχεται χρείαν πρὸς πάσας ἐπιβολάς. ἄνευ δὲ τῶν προειρημένων, τοῖς πλείστοις κακῶν παραίτιος πέφυκε γίνεσθαι καὶ συλλήβδην ἀπωλείας. καὶ γὰρ φθόνους γεννᾷ καὶ ἐπιβουλάς, καὶ πρὸς διαφθορὰν σωμάτων καὶ ψυχῆς μεγίστας ἔχει ῥοπάς. ὀλίγαι δέ τινες εἰσὶ ψυχαὶ παντελῶς, αἳ ταῦτα δυνάμεναι διωθεῖσθαι τῇ τοῦ πλούτου δυνάμει. διὸ καὶ τὴν τοῦ προειρημένου ἄξιον ἀγασθῆναι μεγαλοψυχίαν, ὅτι πρὸς οὐδὲν τῶν ἄλλων ἐπεβάλετο χρῆσθαι τοῖς χορηγίοις, ἀλλὰ πρὸς βασιλείας κατάκτησιν. οὗ μεῖζον ἢ κάλλιον οὐδὲν οἷόν τε ἐπινοῆσαι εἰπεῖν. ὃς τὴν ἀρχὴν ἐνεστήσατο τῆς προειρημένης ἐπιβολῆς, οὐ μόνον διὰ τῆς εἰς τοὺς φίλους εὐεργεσίας καὶ χάριτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων. νικήσας γὰρ μάχῃ Γαλάτας, ὃ βαρύ-

ginensi prædæ abstinuit, sed omnino nihil ex Africæ divitiis cum suis bonis commisceri est passus. Atque hanc hujus viri in eo genere gloriam apud Romanos indubitatam esse si quis inquirere voluerit, comperiet. Verùm de his omnibus commodiori loco distinctè & accuratè tractabimus. At Titus constitutâ cum Philippo die, *&c. quæ edita sunt in Excerptis Legationum, cap. 6. pag. 1097.*

Attalus Rex è vita discessit, quem quidem, ut & in aliis omnibus facere consuevimus, suo elogio ornare, jus fasque est. Huic enim viro nullum ad spem regni subsidium præter divitias fortuna dederat. quæ si cum prudentia & audacia administrentur, maximas ad omnem conatum afferunt utilitates. secùs, gravium malorum ac postremò interitus causa plerisque esse solent. Nam & invidiam & insidias pariunt, & ad corporis animique perniciem maxima habent momenta. Ac paucissima ingenia reperias, quæ divitiarum adminiculo hujusmodi mala propulsare possint. Quare illius viri magnitudinem animi mirari convenit, qui nullius alterius rei causa, sed ad regnum sibi comparandum opibus uti instituit, quo certè nihil majus aut illustrius dici potest. atque id primum aggressus est non modò liberalitate & gratia erga amicos, sed etiam auxilio rei militaris: Superatis enim prælio Gallis quæ gens maximè ter-

ribilis

ribilis ac bellicosissima tum in Asia erat, tum primùm regium nomen palam sibi adscivit. qua dignitate per quatuor & quadraginta annos potitus, (vixit enim annis duobus & septuaginta) singulari modestia & gravitate cum uxore ac liberis vixit, & sociis omnibus atque amicis fidem præstitit: ac postremò præclarissimis rebus est immortuus, pro libertate Græciæ contendens. quodque præcipuum est, quatuor filiis adolescentibus relictis regnum adeo stabile ac firmum transmisit, ut ad tertiam stirpem tranquilla & pacata ejus possessio pervenerit.

Polycrates Cypri Præfectus jam inde à Ptolemæi patris temporibus, &c. *quæ edita sunt in libro 17. cap. ult.*

Ex Libro XX.

Bœotorum res jamdudum malè habebant, atque à pristino illo vigore ac Reipublicæ splendore longè aberant. Nam Bœoti cum Leuctricis temporibus maximam gloriam ac potentiam adepti essent, nescio quo pacto paulatim deinceps utramque imminuerunt Prætore Amæocrito. exinde verò non imminuerunt solùm, sed prorsus ad contraria studia conversi, pristinam laudem extinxerunt. Cùm enim Achæi in bellum cum Ætolis eos conjecissent, Bœoti amicitia & societate cum Achæis facta, posthac assiduè adversus Ætolos pugnabant: cumque Ætoli in Bœotiam cum exercitu aliquando irrupissent, Bœoti cum omni juventute egressi,

πλείστων καὶ μαχιμωτάτων ἔθνος ἦν τότε κατὰ τὴν Ἀσίαν, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο, καὶ τότε πρῶτον αὐτὸν ἔδειξε βασιλέα. τυχὼν δὲ τῆς τιμῆς ταύτης, καὶ βιώσας ἔτη δύο πρὸς τοῖς ο΄. τούτων δὲ βασιλεύσας μ΄. καὶ δ΄. σωφρονέστατα μὲν ἐβίωσε καὶ σεμνότατα πρὸς γυναῖκας καὶ τέκνα· διεφύλαξε δὲ τὴν πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους καὶ φίλους πίστιν· ἐναπέθανε δὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς καλλίστοις ἔργοις, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. τὸ δὲ μέγιστον δ΄. υἱοὺς ἐν ἡλικίᾳ καταλιπὼν, οὕτως ἡρμόσατο τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν, ὥστε μέχρι παίδων ἀστασίαστον παραδοθῆναι τὴν βασιλείαν.

Ὅτι Πολυκράτης ὁ τῆς Κύπρου ἄρχων ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ παιδὸς, &c. *quæ sunt edita inter Excerpta lib. 17. cap. ult.*

ΛΟΓΟΣ κ΄.

Ὅτι Βοιωτοὶ ἐκ πολλῶν ἤδη χρόνων καχεκτοῦντες ἦσαν, καὶ μεγάλην εἶχον διαφορὰν πρὸς τὴν γεγενημένην εὐεξίαν, καὶ δόξαν αὐτῶν τῆς πολιτείας. οὗτοι γὰρ μεγάλην περιποιησάμενοι καὶ δόξαν καὶ δύναμιν ἐν τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς, οὐκ οἶδ' ὅπως κατὰ τὸ συνεχὲς ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις ἀφήρουν ἀμφοτέρων ἀεὶ τῶν προειρημένων, ἔχοντες στρατηγὸν Ἀμαιόκριτον. ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν οὐ μόνον ἀφήρουν, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς τἀναντία τραπέντες, καὶ τὴν πρὸ τοῦ δόξαν ἐφ' ὅσον οἷοί τ' ἦσαν ἠμαύρωσαν. Ἀχαιῶν γὰρ αὐτοὺς πρὸς Αἰτωλοὺς ἐκπολεμωσάντων, μετασχόντες τούτοις τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, καὶ ποιησάμενοι συμμαχίαν, μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπολέμουν πρὸς Αἰτωλούς. ἐμβαλόντων δὲ μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν τῶν Αἰτωλῶν, ἐκστρατεύσαντες

παιδη-

πανδημεί, καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἠθροισμένων καὶ μελλόντων παραβοηθεῖν, οὐκ ἐκδεξάμενοι τὴν τούτων παρουσίαν συνέβαλον τοῖς Αἰτωλοῖς. ἡττηθέντες δὲ κατὰ τὸν κίνδυνον οὕτως ἀνέπεσον ταῖς ψυχαῖς, ὥστ' ἀπ' ἐκείνης τῆς χρείας, ἁπλῶς οὐδενὸς ἔτι τῶν καλῶν ἀμφισβητεῖν ἐτόλμησαν· οὐδ' ἐκοινώνησαν οὔτε πράξεως, οὔτ' ἀγῶνος οὐδενὸς ἔτι τοῖς Ἕλλησι μετὰ κοινοῦ δόγματος. ἀλλ' ὁρμήσαντες πρὸς εὐωχίαν καὶ μέθας, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἐξελύθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ψυχαῖς. τὰ δὲ κεφάλαια τῆς κατὰ μέρος ἀγνοίας ἐχειρίσθη παρ' αὐτοῖς τὸν τρόπον τοῦτον. μετὰ γὰρ τὴν προειρημένην ἧτταν εὐθέως ἐγκαταλιπόντες τοὺς Ἀχαιοὺς, προσένειμαν Αἰτωλοῖς τὸ ἔθνος. ἀνελομένων δὲ καὶ τούτων πόλεμον μετά τινα χρόνον πρὸς Δημήτριον τὸν Φιλίππου πατέρα, πάλιν ἐγκαταλιπόντες τούτους, καὶ παραγενομένου Δημητρίου μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν, οὐδενὸς πεῖραν λαβόντες τῶν δεινῶν ὑπέταξαν σφᾶς αὐτοὺς ὁλοσχερῶς Μακεδόσι. βραχέος δὲ αἰθύγματος ἐγκαταλειπομένου τῆς προγονικῆς δόξης, ἦσάν τινες οἱ δυσαρεστοῦντες τῇ παρούσῃ καταστάσει, καὶ τῷ πάντα πείθεσθαι Μακεδόσι. διὸ καὶ μεγάλην ἀντιπολιτείαν εἶναι συνέβαινε τούτοις πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀσκώνδαν, καὶ Νέωνα τοὺς Βραχύλλου προγόνους. οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ μάλιστα τότε μακεδονίζοντες. οὐ μὴν ἀλλὰ τέλος κατίσχυσαν οἱ περὶ τὸν Ἀσκώνδαν, γενομένης τινὸς περιπετείας τοιαύτης. Ἀντίγονος μετὰ τὸν Δημητρίου θάνατον ἐπιτροπεύσας Φιλίππου, πλέων ἐπί τινας πράξεις πρὸς τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας πρὸς

non expectato Achæorum auxilio, qui copias contraxerant, jamque præsto erant futuri, cum Ætolis conflixerunt. Quo in prælio victi, adeo animos desponderunt, ut nullum deinceps certamen de laude & gloria suscipere ausi fuerint, neque ullius præclari facinoris aut prælii societatem cum ullo Græcorum ex publico decreto coïverint: sed ad convivia & crapulas conversi, & animorum vim & corporum fregerint. Quæ res, (ut singula ab his imprudenter facta in unum conferam,) ita evenit. Post suprà dictam cladem, relicta statim Achæorum societate, Ætolis gentem adjunxerunt. Cùm verò Ætoli bellum adversus Demetrium Philippi patrem aliquanto post suscepissent, his rursus relictis, Demetrio cum copiis Bœotiam ingresso, se suaque omnia dedidere, nullo priùs tentato belli discrimine. Cæterùm cùm modica quædam scintilla pristinæ majorum gloriæ adhuc in quibusdam viveret, erant qui præsentem rerum statum atque impensum illud erga Macedones obsequium ægrè ferrent. Proinde his maximæ in Republica dissensiones atque altercationes fuere cum Asconda ac Neone Brachyllis majoribus. Hi enim Macedonum partes studiosissimè fovebant. Tandem verò Ascondæ factio superior evasit hoc pacto. Antigonus is qui post Demetrii obitum Philippi tutelam gessit, cujuspiam negotii causâ, ad extremos Bœotiæ fines cùm navigaret, repentè æstu maris circa

Labry-

Labrynam exorto naves ejus in sicco destitutæ sunt. Ac tum fortè perlatâ famâ Antigonum in Bœotiam irruptionem parare, Neo Præfectus equitum, custodiendæ regionis causâ universum equitatum Bœotorum circumducens, laboranti Antigono, & eo casu tum maximè turbato, supervenit. cumque maximo damno Macedonas afficere posset, præter ipsorum spem visus est iis pepercisse; quod ejus factum cæteris quidem Bœotis placuit, at Thebani minimè approbaverunt. Cæterùm Antigonus accedente paulò post mari, allevatisque navibus, Neoni quidem multam gratiam habuit, quod in attonitos eo periculo impetum non fecisset. ipse institutam in Asiam navigationem persecutus est. Itaque victo postea Cleomene Spartano Lacedæmonis potitus, curatorem urbis Brachyllem reliquit. Neque verò tunc duntaxat hujus familiæ curam habuit, sed continuè partim ipse, partim Philippus pecuniam viresque suppeditantes, brevi contrariam Thebis factionem afflixere, cunctosque ad colendas Macedonum partes præter admodum paucos compulere. Hujusmodi ex causa familiæ quidem Neonis & gratia apud Macedones & ingentes opes accesserunt. At Respublica Bœotorum in eam perturbationem adducta erat, ut per quinque ac viginti ferè annos continuum apud illos justitium fuerit, nec de privatis contractibus, nec

Λαβρυμίαν, παραδόξως γενομένης ἀμπώτεως ἐκάθισαν πρὸς τὸ ξηρὸν αἱ νῆες αὐτοῦ. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον προσπεπτωκυίας τῆς φήμης, ὅτι μέλλει καταστρέχειν τὴν χώραν Ἀντίγονος, Νέων ἱππαρχῶν τότε, καὶ πάντας τοὺς Βοιωτῶν ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ περιαγόμενος χάριν τοῦ παραφυλάττειν τὴν χώραν, ἐπῆλθε τοῖς περὶ τὸν Ἀντίγονον ἀπορουμένοις, καὶ δυσχρηστουμένοις διὰ τὸ συμβεβηκός. καὶ δυνάμενος μεγάλα βλάψαι τοὺς Μακεδόνας, ἔδοξε φείσασθαι παρὰ τὴν προσδοκίαν αὐτῶν. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις Βοιωτοῖς ἤρεσκε τοῦτο πράξας, τοῖς δὲ Θηβαίοις οὐχ ὅλως εὐδόκει τὸ γεγονός. ὁ δ' Ἀντίγονος ἐπελθούσης μετ' ὀλίγον τῆς πλήμμης, καὶ κουφισθεισῶν τῶν νεῶν, τῷ μὲν Νέωνι μεγάλην εἶχε χάριν ἐπὶ τῷ μὴ συνεπιτεθεῖσθαι σφίσι κατὰ τὴν περιπέτειαν. αὐτὸς δὲ τὸν προκείμενον ἐπετέλει πλοῦν εἰς τὴν Ἀσίαν. διὸ καὶ μετὰ ταῦτα νικήσας Κλεομένη τὸν Σπαρτιάτην, καὶ κύριος γενόμενος τῆς Λακεδαίμονος, ἐπιστάτην ἀπέλιπε τῆς πόλεως Βραχύλλην. οὐ μόνον δὲ ταύτην αὐτῶν εἶχε τὴν πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ συνεχές, ὅτε μὲν αὐτός, ὅτε δὲ Φίλιππος χορηγοῦντες καὶ συνεπισχύοντες αἰεί, ταχέως κατηγωνίσαντο τοὺς ἐν ταῖς Θήβαις ἀντιπολιτευομένους, καὶ πάντας ἠνάγκασαν μακεδονίζειν πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν τὴν Νέωνος τοιαύτην ἔλαβε τὴν ἀρχήν, καὶ τῆς πρὸς Μακεδόνας συστάσεως, καὶ τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ἐπιδόσεως. τὰ δὲ κοινὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοσαύτην παρεγεγόνει καχεξίαν, ὥστε σχεδὸν εἴκοσι καὶ ε´ ἐτῶν τὸ δίκαιον μὴ διεξῆχθαι παρ' αὐτοῖς, μήτε περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβο-

συμβολαίων, μήτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων. ἀλλ' οἱ μὲν φρουρὰς παραγγέλλοντες τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ στρατείας κοινάς, ἐξέκοπτον ἀεὶ τὴν δικαιοδοσίαν. ἔνιοι δὲ τῶν στρατηγῶν καὶ μισθοδοσίας ἐποίουν ἐκ τῶν κοινῶν τοῖς ἀπόροις τῶν ἀνθρώπων. ἐξ ὧν ἐδιδάχθη τὰ πλήθη τούτοις προσέχειν καὶ τούτοις περιποιεῖν τὰς ἀρχάς, δι' ὧν ἔμελλε τῶν μὲν ἀδικημάτων καὶ τῶν ὀφειλημάτων οὐχ ὑφέξειν δίκας, προσλήψεσθαι δὲ τῶν κοινῶν ἀεί τι διὰ τὴν τῶν ἀρχόντων χάριν. πλεῖστα δὲ συνεβάλετο πρὸς τὴν τοιαύτην Ὀφέλτας, ἀεί τι προσεπινοῶν, ὃ κατὰ τὸ παρὸν ἐδόκει τοὺς πολλοὺς ὠφελεῖν, μετὰ δὲ ταῦτα πρόδηλος ἀπολεῖν ἔμελλεν ὁμολογουμένως. τούτοις δ' ἠκολούθησε καὶ ἕτερος ζῆλος οὐκ εὐτυχής. οἱ μὲν γὰρ ἄτεκνοι τὰς οὐσίας οὐ τοῖς κατὰ γένος ἐπιγενομένοις τελευτῶντες ἀπέλειπον· ὅπερ ἦν ἔθος παρ' αὐτοῖς πρότερον, ἀλλ' εἰς εὐωχίας καὶ μέθας διετίθεντο, καὶ κοινὰς τοῖς φίλοις ἐποίουν. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐχόντων γενεάς, ἀπεμέριζον τοῖς συσσιτίοις τὸ πλεῖον μέρος τῆς οὐσίας. ὥστε πολλοὺς εἶναι Βοιωτῶν, οἷς ὑπῆρχε δεῖπνα τοῦ μηνὸς πλείω τῶν εἰς τὸν μῆνα διατεταγμένων ἡμερῶν. διὸ καὶ Μεγαρεῖς μισήσαντες μὲν τὴν τοιαύτην κατάστασιν, μνησθέντες δὲ τῆς προγεγενημένης αὐτοῖς μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, αὖθις ἀπένευσαν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴν ἐκείνων αἵρεσιν. Μεγαρεῖς δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐπολιτεύοντο μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀπὸ τῶν κατ' Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν χρόνων.

de publicis controversiis jus redditum sit. Quippe Magistratus nunc præsidium, nunc expeditionem totius gentis indicendo, jurisdictionem assiduè differebant: atque è prætoribus nonnulli pecuniam publicam inter egentissimos cives dividebant. Quo factum est, ut plebs eis plurimùm favere, & Magistratus cunctos mandare suis suffragiis cœperit, cùm & maleficiorum, & æris alieni judicium ea ratione subterfugeret, & nova semper ex ærario lucra à Magistratibus popularem gratiam captantibus acceptura esset. Plurimùm ad hujusmodi corruptionem contulit Opheltas, qui in dies novi aliquid excogitabat, quod tum quidem in commune utile esse videbatur, sed postmodum certissimam omnibus perniciem allaturum erat. *his accessit* aliud pravum institutum. Orbi enim non agnatis, quæ priùs consuetudo apud illos erat, facultates suas relinquebant: Sed in convivia ac compotationes legabant, atque inter amicos suos, communes illas jubebant esse. Multique adeo quibus superstites erant liberi, maximam partem bonorum sodalitatibus hujusmodi dividebant: ita ut non pauci inter Bœotos essent, quibus per mensem plures suppeterent cœnæ, quàm mensis dies erant. Quamobrem Megarenses qui hujusmodi rerum statum odio habebant, revocatâ in memoriam pristinâ societate, quæ ipsis cum Achæis intercesserat, rursus ad Achæorum amicitiam sectamque se transtulerunt. Quippe Megarenses principio quidem jam inde ab Antigoni Gonatæ temporibus sub Achæorum formula censebantur: postquam

posteaquam verò Cleomenes ad Isthmum præsedit, interclusi, consentientibus Achæis sese Bœotis adjunxere: sed paulò ante hæc tempora quæ nunc commemoramus, cùm Bœotorum administratio eis displiceret, denuò ad Achæorum partes transierunt. At Bœoti infensi quod despectui habiti esse sibi videbantur, universi cum exercitu adversus Megarenses profecti sunt. cumque illos valde spernerent, neque antè prævidissent Achæos auxilio adfore, confestim obsidionem urbis atque oppugnationem instituerunt. sed mox coorto inter eos terrore quodam panico, diffusoque rumore Philopœmenem cum Achæorum copiis adesse, effusi in fugam scalis ad mœnia relictis, cursu in patriam reverterunt. Hujusmodi Republica usi Bœoti, tamen tempora belli Philippici & Antiochini mirâ felicitate effugerunt: verùm secutis postea temporibus non evaserunt, sed quasi consultò compensans fortuna graviter eis insultare postmodum visa est, ut infra narrabitur.

Plerique Bœotorum alienati in Romanos animi causam prætexebant, Brachyllis cædem, & quod Titus adversus Coroneam cum exercitu esset profectus, ob frequentes civium Romanorum cædes, quæ per vias committebantur: sed revera animorum corruptio ex antè dictis rationibus conflata in causa erat. Nam cùm Antiochus Rex proximè Thebas venisset, Bœotorum magistratus obviam ei egressi, ac benevolè collocuti, Regem in urbem deduxerunt.

Finis libri XX.

ὅτε δὲ Κλεομένης εἰς τὸν Ἰσθμὸν προεκάθισε, διακλεισθέντες προσένευσαν τοῖς Βοιωτοῖς μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης. βραχὺ δὲ πρὸ τῶν νῦν λεγομένων καιρῶν δυσαρεστήσαντες τῇ πολιτείᾳ τῶν Βοιωτῶν, αὖθις ἀπένευσαν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς. οἱ δὲ Βοιωτοὶ διοργισθέντες ἐπὶ τῷ καταφρονεῖσθαι δοκεῖν, ἐξῆλθον ἐπὶ τοὺς Μεγαρεῖς πανδημεὶ σὺν τοῖς ὅπλοις. οὐδένα δὲ ποιούμενοι λόγον τῶν Μεγαρέων, τῆς παρουσίας 1 αὐτῶν οὕτω θυμωθέντες πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο, καὶ προσβολὰς ποιεῖσθαι τῇ πόλει. πανικοῦ δ' ἐμπεσόντος αὐτοῖς, καὶ φήμης ὅτι πάρεστι Φιλοποίμην τοὺς Ἀχαιοὺς ἔχων, ἀπολιπόντες πρὸς τῷ τείχει τὰς κλίμακας, ἔφυγον προτροπάδην εἰς τὴν οἰκείαν. τοιαύτην δ' ἔχοντες οἱ Βοιωτοὶ τὴν διάθεσιν τῆς πολιτείας, εὐτυχῶς πως διώλισθον, καὶ τοὺς κατὰ Φίλιππον, καὶ τοὺς κατ' Ἀντίοχον καιρούς. ἐν γε μὴν τοῖς ἑξῆς οὐ διέφυγον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπίτηδες ἀνταποδιδοῦσα ἡ τύχη ποιουμένη βαρέως ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπεμβαίνειν. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἑξῆς ποιησόμεθα μνήμην.

Ὅτι οἱ πολλοὶ πρόφασιν μὲν εἶχον τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἀλλοτριότητος, τὴν ἐπαναίρεσιν τοῦ Βραχύλλου, καὶ τὴν στρατείαν ἣν ἐποιήσατο Τίτος ἐπὶ Κορώνειαν, διὰ τοὺς ἐπιγινομένους φόνους ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Ῥωμαίων. τῇ δ' ἀληθείᾳ καχεκτοῦντες ταῖς ψυχαῖς διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. καὶ γὰρ τοῦ βασιλέως συνεγγίζοντος, ἐξήεσαν ἐπὶ τὴν ἀπάντησιν οἱ τῶν Βοιωτῶν 2 ἄρξαντες· συμμίξαντες δὲ καὶ φιλανθρώπως ὁμιλήσαντες, ἦγον αὐτὸν εἰς τὰς Θήβας.

Τέλος τοῦ κ'. λόγου τῆς Πολυβίου ἱστορίας.

1 l. Ἀχαιῶν οὐκ ἐνθυμηθέντες. 2 leg ἄρχοντες.

Ὅτι

Ὅτι Παμφιλίδας ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος ἐδόκει πρὸς τοὺς πάντας καιροὺς εὐαρμοστότερος εἶναι τοῦ Πασιστράτου, διὰ τὸ βαθύτερος τῇ φύσει καὶ στασιμώτερος μᾶλλον ἢ τολμηρότερος ὑπάρχειν. ἀγαθοὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ τῶν κατὰ λόγον, ἀλλ' ἐκ τῶν συμβαινόντων ποιεῖσθαι τὰς διαλήψεις· ἄρτι γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο προκεχειρισμένοι τὸν Πασίστρατον διὰ τὸ πρᾶξιν ἔχειν τινὰ καὶ τόλμαν, παραχρῆμα μετέπιπτον εἰς τἀναντία ταῖς γνώμαις διὰ τὴν περιπέτειαν.

Pamphilidas Rhodiorum navarchus ad omnia temporum momenta aptior Pasistrato videbatur. quippe sagaciori ingenio, & majori constantia quàm audacia præditus erat. Plerique enim homines non ex consilio ac ratione, sed ex eventu judicare solent: siquidem cùm Pasistratum nuper elegissent, eò maximè quod ad agendum audendumque strenuus erat, tum repente ob illum casum in contrariam sententiam versi omnes fuerunt.

Ὅτι Διοφάνης ὁ Μεγαλοπολίτης μεγάλην ἕξιν εἶχεν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, διὰ τὸ πολυχρονίου γεγονότος τοῦ πρὸς Νάβιν πολέμου τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀστυγείτονος, πάντα συνεχῶς τὸν χρόνον ὑπὸ τὸν Φιλοποίμενα τεταγμένος τριβὴν ἐσχηκέναι τῶν κατὰ πόλεμον ἔργων ἀληθινήν. χωρίς τε τούτων κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν χρείαν ἦν ὁ προειρημένος ἀνὴρ δυνατὸς καὶ καταπληκτικός. τὸ δὲ κυριώτατον πρὸς πόλεμον ὑπῆρχεν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ τοῖς ὅπλοις ἐχρῆτο διαφερόντως.

Diophanes Megalopolitanus magno usu rei militaris instructus fuit: bello enim adversus Nabidem tyrannum diuturno & Megalopolitanis ipsis finitimo, sub Philopœmenis disciplina assiduè militans, veram ac seriam rerum bellicarum peritiam collegerat. Præterea ipsa specie & corporis robore conspicuus ac formidabilis erat. quodque est præcipuum, strenuus bellator, & tractandorum inprimis armorum peritus.

Ὅτι Μοαγέτης ἦν τύραννος Κιβύρας ὠμὸς γεγονὼς καὶ δόλιος· καὶ οὐκ ἄξιός ἐστιν ἐκ παραδρομῆς, ἀλλὰ μετ' [1] ἐπιστάσεως τυχεῖν τῆς ἁρμοζούσης μνήμης.

Moagetes Cibyratarum tyrannus, crudelis fuit & callidus, neque strictim, sed accuratè merito elogio afficiendus est.

Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, ὅτε τὴν Λύκων πόλιν ἐπολιόρκησε, καταπλαγέντες τὸ γεγονὸς οἱ δυνάσται τῶν Αἰγυπτίων ἔδωκαν σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως πίστιν. οἷς κακῶς ἐχρήσατο, καὶ εἰς κινδύνους πολλοὺς ἐνέπεσεν. παραπλήσιον δὲ τὸ συνέβη καὶ κατὰ τοὺς καιρούς, ἡνίκα Πολυκράτης τοὺς ἀποστάτας ἐχειρώ-

Cùm Ptolemæus Ægypti Rex Lycopolim obsedisset, Ægyptiorum optimates rei novitate perculsi, regis fidei sese omnes dediderunt. quos quidem rex acerbè accepit, eoque in multa discrimina est delapsus. Idem quoque iis temporibus accidit, quibus Polycrates defectores in potestatem re-

1 mſ. ἐπιτάσεως.

degit.

degit. Athinis enim & Pausiras & Chesuphus & Irobastus, qui ex optimatibus Ægyptiorum reliqui erant, temporum necessitati cedentes, Saïn venerunt, seque Regis fidei ultrò commiserunt. At Ptolemæus spretâ omni fide comprehensos homines & nudos ad currum revinctos traxit, ac paulò pòst neci dedit. Inde Naucratim profectus cum exercitu, assumptis mercenariis militibus, quos ei ex Græcia Aristonicus adduxerat, Alexandriam maritimo itinere est reversus, cùm nullam omnino partem rei militaris attigisset ex iniquo Polycratis consilio, tametsi annum ætatis quintum ac vicesimum ingressus.

Apollonias Regis Attali uxor, Eumenis mater, Cyzico oriunda erat, mulier ob plurimas causas memoria & laude digna. Nam & quod plebeia cùm esset, tamen Regina adscita est, idq; fastigium usq; ad exitum vitæ retinuit, non meretriciis illecebris, sed modestia morumque gravitate quadam civili & probitate, eapropter virtutis suæ laudem meretur. & maximè quod cùm quatuor filios peperisset, incredibilem in cunctos benevolentiam atque amorem ad extremum usque spiritum conservavit, quamuis diuturno tempore marito superstes vixerit. Cæterum Attalus cum fratre in illo matris adventu in urbem Cyzicum, obsequio atque honore matri, ut par erat, præstito, maximam laudem est adeptus. Matrem enim ambo mediam utraque manu deducentes, templa ac cætera urbis loca cum co-

στάσει. οἱ γὰρ περὶ τὸν Ἀθίνιν καὶ Παυσίραν, καὶ Χέσουφον, καὶ τὸν Ἰρόβαστον, οἵπερ ἦσαν ἔτι διασωζόμενοι τῶν δυναστῶν, εἴξαντες τοῖς πράγμασι παρῆσαν εἰς τὴν Σάϊν, σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἐγχειρίζοντες πίστιν. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀθετήσας τὰς πίστεις, καὶ δήσας τοὺς ἀνθρώπους γυμνοὺς ταῖς ἁμάξαις, εἷλκε καὶ μετὰ ταῦτα τιμωρησάμενος ἀπέκτεινε. καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Ναύκρατιν μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ παραστήσαντος αὐτῷ τοὺς ἐξενολογημένους ἄνδρας ἐκ τῆς Ἑλλάδος Ἀριστονίκου, προσδεξάμενος τούτους ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. τῶν μὲν τοῦ πολέμου πράξεων οὐδεμιᾶς κεκοινωνηκὼς διὰ τὴν Πολυκράτους ἀδικοδοξίαν, καίπερ ἔχων ἔτη πέντε καὶ εἴκοσιν.

Ὅτι Ἀπολλωνιὰς ἡ Ἀττάλου τοῦ πατρὸς Εὐμένους τοῦ βασιλέως γαμετὴ Κυζικηνὴ ἦν, γυνὴ διὰ πλείους αἰτίας ἀξία μνήμης καὶ παρασημασίας. καὶ γὰρ ὅτι δημότις ὑπάρχουσα βασίλισσα ἐγένετο, καὶ ταύτην διεφύλαξε τὴν ὑπεροχὴν μέχρι τῆς τελευταίας, οὐχ ἑταιρικὴν προσφερομένη πιθανότητα, σωφρονικὴν δὲ καὶ πολιτικὴν σεμνότητα καὶ καλοκἀγαθίαν, καὶ δικαία τυγχάνειν τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἐστίν. καὶ καθόλου ὅτι τέτταρας υἱοὺς γεννήσασα, πρὸς πάντας τούτους ἀνυπέρβλητον διεφύλαξε τὴν εὔνοιαν, καὶ φιλοστοργίαν μέχρι τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς, καίτοι χρόνον οὐκ ὀλίγον ὑπερβιώσασα τἀνδρός. πλὴν οἵ γε περὶ τὸν Ἄτταλον ἐν τῇ παρεπιδημίᾳ καλὴν περιεποιήσαντο φήμην, ἀποδιδόντες τῇ μητρὶ τὴν καθήκουσαν χάριτα καὶ τιμήν. ἄγοντες γὰρ ἐξ ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν μέσην αὐτῶν τὴν μητέρα, περιῄεσαν τά τε ἱερὰ καὶ τὴν

πόλιν μετὰ τῆς θεραπείας. ἐφ' οἷς οἱ θεώμενοι μεγάλως τοὺς νεανίσκους ἀπεδέχοντο καὶ κατηξίουν, καὶ μνημονεύοντες τῶν περὶ τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, συνέκρινον τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, καὶ τὸ τῆς προθυμίας τῆς ἐκείνων λαμπρὸν, τῷ τῆς ὑπεροχῆς τῶν βασιλέων ἀξιώματι συναναπληροῦντες. ταῦτα δ' ἐτελέσθη ἐν Κυζίκῳ μετὰ τὴν διάλυσιν τὴν πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα.

Ὅτι Ὀρτιάγων ὁ βασιλεὺς τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλατῶν ἐπεβάλετο τὴν ἁπάντων τῶν Γαλατῶν δυναστείαν εἰς αὐτὸν μεταστῆσαι. καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐφόδια προσεφέρετο καὶ φύσει καὶ τριβῇ. καὶ γὰρ εὐεργετικὸς ἦν καὶ μεγαλόψυχος, καὶ κατὰ τὰς ἐντεύξεις εὔχαρις καὶ συνετός. τὸ δὲ συνέχον παρὰ Γαλάταις, ἀνδρώδης ἦν καὶ δυναμικὸς πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας.

Ὅτι Ἀριστόνικος ὁ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου εὐνοῦχος μὲν ἦν, ἐκ παιδίου δ' ἐγεγόνει σύντροφος τῷ βασιλεῖ. τῆς δ' ἡλικίας προβαινούσης ἀνδρωδεστέραν εἶχεν ἢ κατ' εὐνοῦχον τόλμαν καὶ προαίρεσιν. καὶ γὰρ φύσει στρατιωτικὸς ἦν, καὶ τὴν πλείστην ἐποιεῖτο διατριβὴν ἐν τούτοις, καὶ περὶ ταῦτα. παραπλησίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐντεύξεις ἱκανὸς ὑπῆρχε, καὶ τὸ κοινὸν νοῦν εἶχεν, ὃ σπάνιόν ἐστι. πρὸς δὲ τούτοις, πρὸς εὐεργεσίαν ἀνθρώπων ἐπεφύκει καλῶς.

Ὅτι Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος ἦν οὐ μόνον κατὰ τὴν τριβὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐλικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἄνθρωπος. τὸν δὲ πραγματικὸν τρόπον [1] ὑπέφαινε μὲν τέλειον, ἦν δὲ ψευδεπίγραφος καὶ ῥωπικός. ἔν τε γὰρ τοῖς πολεμικοῖς κατὰ μὲν τὴν εὐχέρειαν καὶ τὴν τόλμαν πολὺ διέφερε τῶν ἄλλων,

[1] mſ. ἐπιφ.

mitatu regio perluſtrarunt. Proinde universi qui aderant, hoc ſpectaculo delectati, adoleſcentes vehementer laudabant: & Cleobidis ac Bitonis factum memoriâ repetentes, utrumque inter ſe comparabant: atque inſigni illorum alacritati, regale horum faſtigium æquabant. Hæc Cyzici geſta ſunt poſt pacem cum Pruſia Rege factam.

Ortiago Galatiæ regulus, omnium qui in Aſia ſunt Gallorum principatum ambibat. Ad hunc verò conatum & naturâ & uſu plurima adjumenta habebat. Etenim liberalitate ac magnitudine animi erat inſigni, & in congreſſu ac ſermonibus urbanus & prudens; quodque apud Gallos præcipuum habetur, fortiſſimus ac bello ſtrenuus erat.

Ariſtonicus Ptolemæi Regis Ægypti eunuchus quidem erat, à puero unà cum Rege in aula educatus. Progreſſu autem ætatis fortior ac generoſior evaſit, quàm Eunuchi natura ferre ſoleat. Nam ſuopte ingenio erat bellicoſus, & aſſiduè in rebus bellicis ſeſe exercebat. Idem in congreſſibus idonea dexteritate utebatur, quodque raro admodum contingit, moderati ac civilis animi erat, ac poſtremò ad benè merendum de hominibus naturâ factus.

Erat Dinocrates Meſſenius non uſu ſolùm, ſed naturâ etiam aulicus ac militaris: prudentiam vero in rebus gerendis ſpecie quidem omnibus numeris abſolutam præferebat, reipſa autem adumbrata quædam & fucata civilis prudentiæ imago in ipſo inerat. Namque in bellicis rebus alacritate atque audacia cunctos

ante-

anteibat, & in ipso pugnæ discrimine erat conspicuus. Similiter in reliqua vitæ ratione, in sermonibus quidem venustus promptusque, in consuetudine autem ac convictu urbanus atque civilis, neque ab amore alienus. In rebus autem publicis ac civilibus animum intendere, & futura prudenter prævidere, seque adeo præmunire, & ad populum verba facere, prorsus non poterat. Qui cum maximorum causas malorum in patria excitavisset, nullius demùm momenti esse arbitrabatur quæ ageret. Sed idem vitæ institutum tenebat, nihil in futurum prospiciens, sed amoribus ac poculis de die indulgens, ac symphoniacorum cantibus aures commodans: tandem verò Titus ad statum in quo res essent, leviter attendere eum coëgit. Conspicatus enim hominem longâ & ad talos demissa veste in convivio saltantem, tacuit tum quidem; postridie verò cùm adiisset eum Dinocrates, & nescio quid suę patrię impetrare vellet: Equdem, inquit Titus, quod in me erit præstabo, cæterùm te miror, Dinocrates, quo pacto in convivio tibi saltare lubeat, cùm tantos motus in Græcia excitaris. Tum quidem paulisper ad se rediisse visus est, atque agnosse tandem, argumentum longè ab instituto ingenioque suo abhorrens, abs se susceptum fuisse. Cæterùm tunc temporis inter Titi comites in Græciam venerat, persuasus res Messeniorum ex arbitratu suo quamprimum constituendas esse.

Hisdem temporibus gravium malorum initium Regi Philippo,

καὶ λαμπρὸς ἦν ἐν τοῖς κατ' ἰδίαν κινδύνοις. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην διάθεσιν, ἐν μὲν ταῖς ὁμιλίαις εὔχαρις καὶ πρόχειρος ἦν, περί τε τὰς συνουσίας εὐτράπελος καὶ πολιτικός. ἅμα δὲ τούτοις φιλέρωτος. περὶ δὲ κοινῶν ἢ πολιτικῶν πραγμάτων ἀτενίσαι, καὶ προϊδέσθαι τὸ μέλλον ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ παρασκευάσασθαι καὶ διαλεχθῆναι πρὸς πλῆθος εἰς τέλος ἀδύνατος. καί ποτε κεκινηκὼς ἀρχὴν μεγάλων κακῶν τῇ πατρίδι, πλεῖον οὐδὲν ᾤετο ποιεῖν. ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν ἦγε τοῦ βίου, (προορώμενος οὐδὲν τῶν μελλόντων.) ἐρῶν δὲ καὶ καθωνιζόμενος ἀφ' ἡμέρας, καὶ τοῖς ἀκροάμασι τὰς ἀκοὰς ἀνατεθεικώς. βραχεῖαν δέ τινα τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὁ Τίτος αὐτὸν ἠνάγκασε λαβεῖν. ἰδὼν γὰρ αὐτὸν παρὰ πότον ἐν μακροῖς ἱματίοις ὀρχούμενον, παρ' αὐτὰ μὲν ἐσιώπησε· τῇ δ' αὔριον ἐντυγχάνοντος αὐτοῦ, καὶ τι περὶ πατρίδος ἀξιοῦντος, ἐγὼ μὲν ὦ Δεινόκρατη πᾶν, ἔφη, ποιήσω τὸ δυνατόν· ἐπὶ δὲ σοῦ θαυμάζω, πῶς δύνῃ παρὰ 1 πότον ὀρχεῖσθαι, τηλικούτων πραγμάτων ἀρχὴν κεκινηκὼς ἐν τοῖς Ἕλλησι. δοκεῖ δὲ τότε βραχύ τι συσταλῆναι καὶ μαθεῖν ὡς ἀνοίκειον ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας αἱρέσεως καὶ φύσεως ἀποδέδωκε, πλὴν 2 τότε παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Τίτου, πεπεισμένος ἐξ ἐφόδου τὰ κατὰ τὴν Μεσσήνην χειρωθήσεσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν.

Οἱ τῷ βασιλεῖ Φιλίππῳ καὶ τῇ συμπάσῃ Μακεδονίᾳ κατὰ τοῦ·

1 ms. πότου. 2 ms. τόγε.

τον τὸν καιρὸν δεινή τις ἀρχὴ κακῶν ἐνέπεσε, καὶ πολλῆς ἐπιστάσεως καὶ μνήμης ἀξία. καθάπερ γὰρ ἂν εἰ δίκην ἡ τύχη βουλομένη λαβεῖν ἐν καιρῷ παρ' αὐτοῦ πάντων τῶν ἀσεβημάτων καὶ παρανομημάτων, ὧν εἰργάσατο κατὰ τὸν βίον, τότε παρέστησέ τινας ἐριννῦς καὶ ποινὰς καὶ προστροπαίους τῶν δι' ἐκεῖνον ἠτυχηκότων· οἳ συνόντες αὐτῷ καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν τοιαύτας ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τιμωρίας, ἕως οὗ τὸ ζῆν ἐξέλιπεν, ὡς καὶ πάντας ἀνθρώπους ὁμολογῆσαι διότι κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐστὶ δίκης ὀφθαλμὸς, ἧς μηδέποτε δεῖ καταφρονεῖν ἀνθρώπους ὑπάρχοντας. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ ταύτην παρέστησε τὴν ἔννοιαν, ὅτι δεῖ μέλλοντα πολεμεῖν πρὸς Ῥωμαίους, ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ παραθαλαττίων πόλεων, τοὺς μὲν πολιτικοὺς ἄνδρας μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἀναστάτους ποιήσαντα μεταγαγεῖν μὲν εἰς τὴν, νῦν μὲν Ἠμαθίαν, τὸ δὲ παλαιὸν Παιονίαν προσαγορευομένην. πληρῶσαι δὲ καὶ Θρᾳκῶν καὶ βαρβάρων τὰς πόλεις, ὡς βεβαιοτέρας αὐτῷ τῆς ἐκ τούτων πίστεως ὑπαρξούσης κατὰ τὰς περιστάσεις. οὗ συντελουμένου καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀνασπάστων γινομένων, τηλικοῦτο συνέβη γενέσθαι πένθος καὶ τηλικοῦτον θόρυβον, ὥστε δοριάλωτον δοκεῖν ἅπασαν γίνεσθαι. ἐξ ὧν κατάραι καὶ [1] θεοκλυτήσεις ἐγίνοντο κατὰ τοῦ βασιλέως, οὐκέτι λάθρα μόνον, ἀλλὰ καὶ φανερῶς. μετὰ δὲ ταῦτα βουληθεὶς μηδὲν ἀλλότριον ὑποκαθίσθαι, μηδὲ δυσμενὲς μηδὲν ἀπολιπεῖν τῇ [2] βασιλείᾳ, ἔγραψε τοῖς ἐπὶ τῶν πόλεων διατεταγμένοις, ἀναζητῆσαι τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας τῶν ὑπ' αὐτοῦ Μακεδόνων ἀνῃ-

totique Macedoniæ accidit; quæ res notatu ac commemoratione in primis digna eſt. Prorſus enim ac ſi fortunâ omnium ſcelerum quæ tota anteacta vita commiſerat, pœnas opportunè expetere ab eo vellet, quaſdam furias & ultrices omnium quos nefariè violaverat diras tum ei admovit. qui quidem noctu atque interdiu ipſi imminentes, ejuſmodi pœnas ab eo exegerunt, donec ultimum ſpiritum vitæ fudit, ut confeſſi ſint omnes mortales, quendam eſſe, ut proverbio dicitur, juſtitiæ oculum, quem quidem ab hominibus ſperni haudquaquam fas ſit. Nam primùm hujuſmodi conſilium in animum ejus injecerunt, univerſam civium multitudinem cum uxoribus ac liberis, ex celeberrimis urbibus oræ maritimæ in Emathiam, quæ olim Pæonia dicta eſt, traducendam eſſe, Thracibuſque & aliis Barbaris habitandas urbes tradi oportere. quippe majori erga ipſum fide hæc genera hominum in omni fortuna fore. Quæ cùm effectui mandarentur, civeſque à penatibus abſtraherentur, tantus repente gemitus fremituſque eſt exortus, ut hoſtili expugnationi ac direptioni ſimillima res videretur. Proinde vota atque execrationes in caput Philippi non clam modò, ſed & palam concipiebantur. Poſtremò, cùm nihil infenſum ſuſpectumque domui Regiæ in medio relinquere ſtatuiſſet, Præfectis ſingularum urbium mandavit, ut liberos utriuſque ſexus eorum, quos ipſe in-

1 Suidas θεοκλ. 2 mſ. βασιλέως.

terfe-

terfecisset, comprehensos custodiæ traderent. præcipuè quidem Admetum ac Pyrrichum Samumque, & reliquos, qui unà interierant significans, comprehensis tamen & aliis omnibus, quotquot Regis præcepto trucidati erant. adjecto etiam, ut ajunt, eo versu.

Stultus mactato sobolem qui patre relinquit.

Cùm verò plerique horum ob parentum fortunam celebres essent, celebris quoque eorum calamitas extitit & miseratione omnium digna. Tertiam fabulam fortuna induxit, simultatem inter Regis filios. In qua cùm alter alteri insidias struerent, atque ejus rei nuncii ad patrem afferrentur, cum cogitandum illi esset, uter ex filiis cædem ausurus esse videretur, & à quo maximè sibi in futurum esset cavendum, ne ipsemet senectâ ætate idem pateretur, his curis agitabatur dies atque noctes. Quibus malis ac perturbationibus mens illius distenta cum esset, quis non fateatur, Dei alicujus iram in ejus senium incubuisse, ob flagitia anteactæ vitæ? Id verò ex iis quæ deinceps referam, clarius elucebit. VIDE EXCERPTA DE MIRANDIS CASIBUS.

Philopœmenes Prętor Achęorum, virtute quidem nemini ex superiori memoria concedebat, sed fortuna sequiore usus est. Proximus ab eo erat Lycortas, nulla re inferior.

Philopœmenes per quadraginta continuos annos in populari ac vario Reipublicæ statu cum gloria versatus, invidiam tamen civium effugit,

[1] mſ. συνήθως.

ϛημένων εἰς φυλακὴν ἀπήγαγε. μάλιστα μὲν φέρων ἐπὶ τοὺς περὶ Ἄδμητον, καὶ Πυῤῥίχον, καὶ Σάμον, καὶ τοὺς μετὰ τούτων ἀπολομένους. ἅμα δὲ τούτοις συμπεριέλαβε καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι κατὰ βασιλικὸν πρόσταγμα τοῦ ζῆν ἐστερήθησαν, ἐπιφθεγξάμενος ὥς φασι τὸν στίχον τοῦτον. (λείπει.

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς καταλείπει.

ὄντων δὲ τῶν πλείστων ἐπιφανῶν διὰ τὰς τῶν πατέρων περιαγωγάς, ἐπιφανῆ καὶ τὴν τούτων ἀτυχίαν συνέβαινε γίνεσθαι καὶ παρὰ πᾶσιν ἐλεεινήν. τρίτον δ' ἡ τύχη δρᾶμα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπεισήγαγε τὸ κατὰ τοὺς υἱούς. ἐν ᾧ τῶν μὲν νεανίσκων ἀλλήλοις ἐπιβουλευόντων, τῆς δὲ διαφορᾶς περὶ τούτων ἐπ' αὐτὸν γινομένης, καὶ δέον διαλαμβάνειν, πότερον δεῖ γενέσθαι τὸν υἱὸν φονέα, καὶ πότερον αὐτῶν δεδιέναι μᾶλλον κατὰ τὸν ἑξῆς βίον, μὴ γηράσκων αὐτὸς πάθῃ τὸ παραπλήσιον, ἐστροβεῖτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν περὶ τούτων διανοούμενος. ἐν τοιαύταις δ' οὔσης ἀτυχίαις καὶ ταραχαῖς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, τίς οὐκ ἂν εἰκότως ὑπολάβοι θεῶν τινῶν αὐτῷ μῆνιν εἰς τὸ γῆρας κατασκῆψαι, διὰ τὰς ἐν τῷ παρακεχωρηκότι βίῳ παρανομίας. τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων. ΖΗΤΕΙ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΟΞΩΝ.

Ὅτι Φιλοποίμην ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἀνὴρ ἦν τὴν κατ' ἀρετὴν αὐτοῦ οὐδενὸς δεύτερος, τῆς τύχης μέντοι γ' ἥττων. μετὰ δὲ τοῦτον Λυκόρτας, ὃς ἦν οὐδὲν ἥττων τούτου.

Ὅτι Φιλοποίμην τετταράκοντα ἔτη [1] συνεχῶς φιλοδοξήσας ἐν δημοκρατικῷ καὶ πολυειδεῖ πολιτεύματι, πάντη πάντως διέφυγε τὸν τῶν

 πολλῶν

πολλῶν φθόνον, τὸ πλεῖον οὐ πρὸς χάριν, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας πολιτευόμενος. ὃ σπανίως ἂν εὕροι τις ἂν γεγονός.

Ὅτι Ἀννίβας ἑπτακαίδεκα ἔτη μείνας ἐν τοῖς ὑπαίθροις, καὶ πλείστοις ἀλλοφύλοις καὶ ἑτερογλώττοις ἀνδράσι χρησάμενος πρὸς ἀπηλπισμένας καὶ παραδόξους ἐλπίδας, ὑπ' οὐδενὸς οὔτ' ἐπεβουλεύθη τὸ παράπαν, οὔτ' ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν συστρατευομένων.

Ὅτι Πόπλιος φιλοδοξήσας ἐν ἀριστοκρατικῷ πολιτεύματι, τηλικαύτην περιεποιήσατο, παρὰ μὲν τοῖς ὄχλοις εὔνοιαν, παρὰ δὲ τῷ συνεδρίῳ πίστιν, ὥστ' ἐν μὲν τῷ δήμῳ κρίνειν τινὸς ἐπιβαλλομένου κατὰ τὰ Ῥωμαίων ἔθη, καὶ πολλὰ μὲν κατηγορήσαντος καὶ πικρῶς, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἰπεῖν προελθών, οὐκ ἔφη δὲ πρέπον εἶναι τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων, οὐδενὸς ἀκούειν κατηγοροῦντος Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος, δι' ὃν αὐτὴν τὴν τοῦ λέγειν ἐξουσίαν ἔχουσιν οἱ κατηγοροῦντες. ὧν ἀκούσαντες οἱ πολλοὶ παραχρῆμα διελύθησαν πάντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀπολιπόντες τὸν κατηγοροῦντα μόνον.

Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἦν τις ἐν τῇ Λακεδαίμονι Χαίρων, ὃς ἐτύγχανε τῷ πρότερον ἔτει πεπρεσβευκὼς εἰς τὴν Ῥώμην. ἄνθρωπος ἀγχίνους μὲν καὶ πρακτικός, νέος δὲ καὶ ταπεινὸς καὶ δημοτικῆς ἀγωγῆς τετευχώς. οὗτος ὀχλαγωγῶν καὶ κινήσας ὃ μηδεὶς ἕτερος ἐθάρρει, ταχέως περιεποιήσατο φαντασίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀφελόμενος τὴν χώραν, ἣν οἱ τύραννοι συνεχώρησαν ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν φυγάδων ἀδελφαῖς, καὶ γυναιξί, καὶ

tametsi minimè ad gratiam, sed cum constantia ac libertate res administraret. quod raró cuiquam contigisse reperias.

Hannibal cùm septemdecim annos in acie versatus sit, & plurimorum barbarorum linguâ ac moribus diversorum auxiliis usus fuerit ad res arduas ac prope desperatas, tamen à nemine ex commilitonibus insidias passus, à nemine unquam proditus fuit.

P. Scipio cùm Optimatum partes in Republica esset amplexus, tantam apud populum benevolentiam, tantam in Senatu auctoritatem sibi comparavit, ut apud populum quidem cùm ei nescio quis diem dixisset, ut Romanis moris est, multaque acerbè ei objecisset, ipse in medium progressus, aliud nihil responderit; sed id unum dixerit, non decere populum Romanum accusatoribus P. Cornelii Scipionis auscultare, cujus ope ipsa accusandi facultas accusatoribus parta sit. quibus auditis, statim universa plebs è concione discessit, accusatore solo in rostris relicto.

Per ea tempora Lacedæmone erat quidam Chæron, qui anno superiori legationem Romæ obierat. vir gnavus quidem ac solers, sed tum temporis admodum juvenis, & infimæ sortis nec liberaliter educatus. Hic concionabundus cùm eam rem commovisset, quam nemo tentare ausus fuerat, famam apud populum brevi comparavit. At principio quidem agrum quem tyranni sororibus ac conjugibus exulum matribusque ac liberis concesserant, ipso

infimis

infimis hominibus temerè atque inæqualiter pro arbitrio suo divisit. Deinde publicâ pecuniâ quasi privatâ abusus, vectigalia decoquere cœpit, absque ulla lege, aut publico decreto, aut Magistratus auctoritate. Quam rem ægrè ferentes nonnulli, id egerunt ut Quæstores ærarii publici legibus constituerentur. Id cùm animadverteret Chæron, conscius sibi ipse malè administratæ publicæ pecuniæ, Apollophanem è collegio Quæstorum, virum clarissimum, qui unus ejus peculatum ac furta deprehendere valebat, interdiu è balneo redeuntem submissis percussoribus interfecit. Cujus rei nuncio ad Achæos delato, cum universa populi multitudo eum casum acerbè ferret, confestim Prætor magnis itineribus Spartam profectus, & Chæronem ipsum comprehensum caussam dicere jussit de Apollonidis cæde damnatumque in carcerem conjecit: & reliquos quæstores hortatus est, ut de publica pecunia quæstionem seriò exercerent; utque operam darent, uti exulum propinquis bona nuper à Chærone adempta restituerentur.

Philopœmenes & Aristænus Achæi, neque ingenio simili fuerunt, neque eandem in Republica sectam sequebantur. Namque Philopœmenes quidem, & animo & corpore ad res militares egregiè factus; contrà Aristænus ad res civiles consilio & eloquentia promptior erat. Inter utriusque autem in Rep.

1 Suidas addit καὶ λογικά.

μετεξάσι, καὶ τέχνοις, τούτην δέδωκε τοῖς λειτουργοῖς εἰκῆ, καὶ ἀνίσως κατὰ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς κοινοῖς ὡς ἰδίοις χρώμενος, ἐξεδαπάνα τὰς προσόδους, οὐ νόμου προχειριζομένου, οὐ κοινοῦ δόγματος, οὐκ ἄρχοντος. ἐφ' οἷς τινὲς ἀγανακτήσαντες, ἐσπούδαζον καταστῆναι δοκιμαστῆρες τῶν κοινῶν κατὰ τοὺς νόμους. ὁ δὲ Χαίρων θεωρῶν τὸ γινόμενον, καὶ συνειδὼς αὑτῷ κακῶς κεχειρικότι τὰ τῆς πόλεως, τὸν ἐπιφανέστατον τῶν δοκιμαστήρων Ἀπολλωνίδην, καὶ μάλιστα δυνάμενον ἐρευνῆσαι τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ, τοῦτον ἀποπορευόμενον ἡμέρας ἐκ βαλανείου προσπέμψας τινὰς ἐξεκέντησεν. ὧν προσπεσόντων τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τοῦ πλήθους ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, ἐξ αὐτῆς ὁ στρατηγὸς ὁρμήσας καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Λακεδαίμονα, τόν τε Χαίρωνα παρήγαγεν εἰς κρίσιν ὑπὲρ τοῦ φόνου, τοῦ κατὰ τὸν Ἀπολλωνίδην· καὶ κατακρίνας ἐποίησε δέσμιον. τούς τε λοιποὺς δοκιμαστῆρας παρώξυνε πρὸς τὸ ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν τῶν δημοσίων ἀληθινήν. φροντίσαι δὲ καὶ περὶ τοῦ κομίσασθαι τὰς οὐσίας τοὺς τῶν φυγάδων ἀναγκαίους πάλιν, ἃς ὁ Χαίρων αὐτῶν ἀφείλετο βραχεῖ χρόνῳ πρότερον.

Ὅτι Φιλοποίμενα καὶ Ἀρίσταινον τοὺς Ἀχαιοὺς συνέβη, οὔτε τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχειν, οὔτε τὴν αἵρεσιν τῆς πολιτείας. ἦν γὰρ ὁ Φιλοποίμην εὖ πεφυκὼς πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, καὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν ψυχήν. ὁ δ' ἕτερος πρὸς τὰ 1 πολιτικὰ τῶν διαβουλίων. τῇ δ' αἱρέσει κατὰ τὴν πολιτείαν τοσοῦτο διέφερον ἀλλήλοις. τῆς γὰρ Ῥωμαίων ὑπεροχῆς ἤδη

τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασιν ἐμπεπλεγμένης ὁλοσχερῶς, κατά τε τοὺς Φιλιππικοὺς, καὶ τοὺς Ἀντιοχικοὺς καιροὺς, ὁ μὲν Ἀρίσταινος ἦγε τὴν ἀγωγὴν τῆς πολιτείας οὕτως, ὥστε πᾶν τὸ πρόσφορον Ῥωμαίοις ἐξ ἑτοίμου ποιεῖν, ἔνια δὲ καὶ πρὶν ἢ προστάξαι ἐκείνους. ἐπειρᾶτο μέντοιγε τῶν νόμων ἔχεσθαι δοκεῖν, καὶ τὴν τοιαύτην ἐφείλκετο φαντασίαν, εἴκων ὁπότε τούτων ἀντιπίπτοι τις προδήλως, τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων γραφομένοις. ὁ δὲ Φιλοποίμην, ὅσα μὲν εἴη τῶν παρακαλουμένων ἀκόλουθα τοῖς νόμοις, καὶ τῇ συμμαχίᾳ πάντα συγκατήνει καὶ συνέπραττεν ἀπροφασίστως· ὅσα δὲ τούτων ἐκτὸς ἐπιτάττοιεν, οὐχ οἷός τ' ἦν ἐθελοντὴς συνυπακούειν. ἀλλὰ τὰς μὲν ἀρχὰς ἔφη δεῖν δικαιολογίας, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀξιοῦν. εἰ δὲ μηδ' οὕτως πείθοιεν, τέλος οἷον ἐπιμαρτυρομένους εἴκειν, καὶ τότε ποιεῖν τὸ παραγγελλόμενον.

Ὅτι Περσεὺς ἀνανεωσάμενος τὴν φιλίαν τὴν πρὸς Ῥωμαίους, εὐθέως ἑλληνοκοπεῖν ἐπεβάλετο, κατακαλῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τοὺς τὰ χρέα φεύγοντας, καὶ τοὺς πρὸς καταδίκης ἐκπεπτωκότας, καὶ τοὺς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐγκλήμασι Μακεδονίας παρακεχωρηκότας. καὶ τούτων ἐξετίθει προγραφὰς εἴς τε Δῆλον καὶ Δελφοὺς, καὶ τὸ τῆς [1] Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἱερόν· διδοὺς οὐ μόνον τὴν ἀσφάλειαν τοῖς κα-

1 mſ. σιτω.

gerenda inſtitutum id interfuit. Nam cum Romanorum potentia bello Philippico & Antiochino penitùs ſe rebus Græciæ immiſcuiſſet, Ariſtænus quidem ita Remp. moderabatur, ut quicquid è re populi Romani eſſet, lubentiſſimè faceret; quædam etiam ultrò antequam populus Romanus mandaſſet. Interim tamen operam dabat ut leges ubique ſervare videretur, atque eam ſpeciem præ ſe ferebat. cedens interdum, ſi qua lex mandatis populi Romani apertè repugnabat. At Philopœmenes & ipſe quidem poſtulatis Romanorum, quæcunque à legibus ac fœdere gentis Achæorum non diſcedebant, ſine controverſia aſſentiebatur: quæcumque verò præter leges ac fœdera imperabantur, adduci non poterat, eis ſponte ut parêret: ſed primò quidem rationibus contrà allatis, deinde verò precibus contendendum eſſe ajebat. quod ſi ne ſic quidem flectere illos potuiſſent, tunc demùm tanquam Divûm fidem conteſtatos cedere, atque imperata facere oportere.

Ex Libro XXVI.

Perſeus renovata cum populo Rom. amicitia, confeſtim Græcos ſibi conciliare omnibus modis cœpit. Nam quotquot æris alieni cauſa aut judicio condemnati ſolum verterant, quique ob majeſtatis crimina, Macedoniâ exceſſerant, univerſos in Macedoniam evocavit, edictis in inſula Delo ac Delphis, & in templo Itoniæ Mineruæ palam propoſitis; quibus non modò impunitatem, ſed etiam bonorum omnium reſtitutionem cum fructi-

bus

bus ab eo tempore ex quo quiſque exularet, poſtliminio redeuntibus concedebat. Univerſis præterea Macedonibus fiſcalia debita remiſit, cunctoſque ob ſuſpicionem; aut crimen majeſtatis vinctos cuſtodiâ liberavit. His geſtis cùm multorum animos arrexiſſet, præclaram omnibus Græcis ſpem in ſe oſtendebat. quinetiam in reliquo vitæ apparatu regiam dignitatem præferebat. Nam & ſpecie erat honeſta, & corpore ad omne opus bello & pace obeundum valido; atque in vultu ſupercilium & dignitas non incongrua ætati ejus aderat. Vitaverat etiam paternam in mulieres atque in conviviis intemperantiam. Ac Perſei quidem principatus hujuſmodi exordium habuit.

Philippus Rex poſtea quidem quam opibus auctus eſt, & Græciam in poteſtate habuit, omnium perfidiſſimus fuit ac flagitioſiſſimus; ubi verò adverſam fortunam eſt expertus, omnium modeſtiſſimus. poſtremò poſtquam res ejus funditùs labefactatæ ſunt, ad omnem futuri temporis caſum comparans ſeſe, regnum ſuum confirmare omnibus modis atque artibus contendebat.

Ex Libro XXVII.

Erat Cotys cùm ſpecie ipſa, tum militari fortitudine inſignis. Præterea ingenio prorſus Thracum diſſimilis: quippe ſobrietatem ac clementiam & ſolertiam quandam liberalem eminus præferebat.

τοῖς πεφυγαδευμένοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων κομιδὴν, ἀφ' ἧν ἕκαστος ἔφυγε· παρέλυσε δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τῶν βασιλικῶν ὀφλημάτων. ἀφῆκε δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐγκεκλεισμένους ἐπὶ βασιλικαῖς αἰτίαις. ταῦτα δὲ ποιήσας πολλούς τε μετεωροδοκῶν καλὰς ἐλπίδας 1 ὑπεδείκνυε πᾶσι τοῖς Ελλησιν ἐν αὐτῷ. ἐπέφαινε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ προστασίαν τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. κατά τε γὰρ τὴν ἐπιφάνειαν ἦν ἱκανὸς, καὶ πρὸς πᾶσαν σωματικὴν χρείαν τῆς διατεινούσης εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον εὔθετος. κατά τε τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον καὶ τάξιν οὐκ ἀνοικείαν τῆς ἡλικίας. ἐπεφεύγει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν ἀσέλγειαν, τήν τε περὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν περὶ τοὺς πότους, καὶ τὰ μὲν προοίμια τῆς Περσέως ἀρχῆς τοιαύτην 2 εἶχε διάθεσιν.

Οτι Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ὅτε μὲν ηὐξήθη, καὶ τὴν κατὰ τῶν Ελλήνων ἐξουσίαν ἔλαβε, πάντων ἦν ἀπιστότατος καὶ παρανομώτατος. ὅτε δὲ πάλιν τὰ τῆς τύχης ἀντέπνευσε, πάντων μετριώτατος. ἐπεὶ δὲ τοῖς ὅλοις πράγμασιν ἔπταισε, πρὸς πᾶν τὸ μέλλον ἁρμοζόμενος, ἐπειρᾶτο κατὰ πάντα τρόπον σωματοποιεῖν τὴν αὑτοῦ βασιλείαν.

ΛΟΓΟΣ κζ.

Οτι ὁ Κότυς ἦν ἀνὴρ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἀξιόλογος, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας διαφέρων· ἔτι δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν πάντα μᾶλλον ἢ Θρᾷξ. καὶ γὰρ νήπτης ὑπῆρχε, καὶ πραότητα καὶ βάθος ὑπέφαινεν ἐλευθέριον.

1 mſ. ὑποδεικνύναι. 2 mſ. ἔχει.

Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ στρατηγὸς ὁ κατὰ Κύπρον οὐδαμῶς Αἰγυπτιακὸς γέγονεν, ἀλλὰ νουνεχὴς καὶ πρακτικός· παραλαβὼν γὰρ τὴν νῆσον ἔτι νηπίου τοῦ βασιλέως ὄντος, ἐγένετο μὲν ἐπιμελῶς περὶ συναγωγὴν χρημάτων. ἐδίδου δ' ἁπλῶς οὐδὲν οὐδενί, καίπερ αἰτούμενος πολλάκις ὑπὸ τῶν βασιλικῶν διοικητῶν, καὶ καταλαλούμενος πικρῶς ἐν τῷ μηδὲν προΐεσθαι. τοῦ δὲ βασιλέως εἰς ἡλικίαν παραγεγονότος, συνθεὶς πλῆθος ἱκανὸν χρημάτων ἐξαπέστειλεν, ὥστε καὶ τὸν Πτολεμαῖον αὐτόν, καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν εὐδοκῆσαι τῇ πρότερον αὐτοῦ συστολῇ, καὶ τῷ μηδὲν προΐεσθαι.

Ὅτι Κέφαλος ἧκεν ἐξ Ἠπείρου, ἔχων μὲν καὶ πρότερον ἤδη σύστασιν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν, τότε δὲ διὰ τῶν πραγμάτων ἠναγκασμένος αἱρεῖσθαι τὰ τοῦ Περσέως. ἡ δ' αἰτία τοῦ συμβαίνοντος ἐγένετο τοιαύτη. Χάροψ ἦν Ἠπειρώτης ἀνὴρ τἄλλα μὲν καλὸς κἀγαθός, καὶ φίλος Ῥωμαίων, ὃς Φιλίππου τὰ κατὰ τὴν Ἤπειρον στενὰ κατέχοντος, αἴτιος ἐγένετο τοῦ Φίλιππον μὲν ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς Ἠπείρου, Τίτον δὲ καὶ τῆς Ἠπείρου κρατῆσαι καὶ τῶν Μακεδόνων. οὗτος υἱὸν ἔσχε Μαχάταν, οὗ Χάροψ ἐγένετο. τούτου ἀντίπαιδα κατὰ τὴν ἡλικίαν ὄντα, τοῦ πατρὸς μεταλλάξαντος ὁ Χάροψ μετὰ τῆς καθηκούσης προστασίας εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε, χάριν τοῦ καὶ τὴν διάλεκτον καὶ τὰ γράμματα τὰ Ῥωμαϊκὰ μαθεῖν. τοῦτο τὸ μειράκιον πολλοῖς συνήθης γεγονὸς, ἐπανῆλθε μετά τινα χρόνον εἰς τὴν οἰκείαν. ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος Χάροψ μετήλλαξε τὸν βίον. τὸ δὲ

Ptolemæus Præfectus Cypri, nulla re Ægyptius fuit sed prudens ac strenuus inprimis. Nam cùm insulæ Præfecturam Rege admodum puero accepisset, cogendæ quidem pecuniæ studiosè incubuit. cæterùm nemini prorsus quidquam dabat, tametsi à curatoribus ac dispensatoribus regiæ pecuniæ sæpissimè flagitaretur, graviterque incusaretur, quod reditus insulæ penes se retineret. Sed posteaquam Rex adolescentiam attigit, collectam satis magnam pecuniæ vim Alexandriam misit, adeò ut Ptolemæus & cæteri omnes aulici priorem illius parsimoniam ac diligentiam vehementer probarint.

Cephalus tum ex Epiro quoq; adfuit, & antiqua amicitia ac gratia Regiæ Macedonum domui obstrictus, & tum ad Persei partes colendas necessitate temporum compulsus tali causa. Charopus quidam Epirota fuit, vir cæteroqui probus, amicus populi Rom. qui cùm Philippus artissimas Epiri fauces occupavisset, unus præcipuè effecerat ut & Philippus Epiro excideret, & Titus Epiri simul ac Macedonum potiretur. Hujus ex Machata filio Charopus nepos fuit, quem admodum adolescentem patre orbatum, avus Charopus cum honesto comitatu Romam misit, quo & linguam Romanam, & litteras perdisceret. Hic adolescens Romæ plurimis familiariter usus, postmodum in patriam reversus est, quo tempore senior Charopus è vita discessit. At juvenis suopte ingenio

levis,

levis, omnique malicia refertus, contendere atque obtrectare viris clarissimis cœpit. Ac principio quidem nulla ejus ratio habebatur, sed Antinoüs longè ætate & gloria antecellens, Rempublicam cum Cephalo arbitratu suo administrabat. Conflato autem Persico bello, statim Charopus eos viros apud populum Romanum criminari instituit, gratiam quæ illis apud Regiam Macedonum domum comparata erat, argumento adducens. Et omnia illorum dicta ac facta tum maximè observando, atque in pejus detorquendo, nunc veritati adjiciens, nunc detrahens, auctoritatem fidemque adversus eos sibi comparavit. At Cephalus, vir singularis prudentiæ ac constantiæ, etiamtum in optima sententia erat. Deos enim immortales precatus fuerat ut bellum ne conflaretur, neve de rerum summa decerneretur. sin gerendum bellum esset, statuerat ex fœderis præscripto Romanos juvare; præter fœderis autem leges nihil ultrò facere, atque in nullo obsequi indecorè ac turpiter. Cæterùm, cùm Charopus criminationi illius acriter insisteret, & quicquid non pro Romanis fieret, insidiosè agi causaretur, initio quidem & ipse & Antinoüs hominem spernebant, quippe nullius sui consilii à Romanorum societate alieni, conscii cùm essent. Postea verò cùm Hippolochum & Nicandrum & Lochagum Ætolos sine causa Romam perduci cernerent, & Lycisci calumniis fidem adhiberi, qui tum in Ætolia eandem sectam ac Cha-

1 leg. πᾶν.

μειράκιον μετέωρον ὂν τῇ φύσει, καὶ πάσης πονηρίας ἔμπλεον συκοφαντίᾳ, καὶ παρετρίβετο πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς οὐδεὶς ἦν αὐτοῦ λόγος, ἀλλ' οἱ προκατέχοντες καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς δόξαις οἱ περὶ τὸν Ἀντίνουν ἐχείριζον τὰ κοινὰ κατὰ τὰς αὐτῶν γνώμας. τοῦ δὲ πολέμου τοῦ Περσικοῦ συστάντος, εὐθέως διέβαλλε τὸ μειράκιον τοὺς προειρημένους ἄνδρας πρὸς Ῥωμαίους. ἀφορμῇ μὲν χρώμενος τῇ προγεγενημένῃ συστάσει τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὴν Μακεδόνων οἰκίαν. κατὰ δὲ τὸ παρὸν πάντα παρατηρῶν, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενον, καὶ τὰ μὲν ἀφαιρῶν, τὰ δὲ προστιθεὶς, ἐλάμβανε πιθανότητας κατὰ τῶν ἀνθρώπων. ὁ δὲ Κέφαλος τἄλλα τε φρόνιμος καὶ στάσιμος ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ἐπὶ τῆς ἀρίστης ὑπῆρχε γνώμης. ἀρχόμενος γὰρ ηὔξατο τοῖς θεοῖς μὴ συστῆναι τὸν πόλεμον, μηδὲ κριθῆναι τὰ πράγματα. πραττομένου δὲ τοῦ πολέμου, τὰ κατὰ τὴν συμμαχίαν ἐβούλετο δίκαια ποιεῖν Ῥωμαίοις. πέρα δὲ τούτου μηδὲ προστρέχειν ἀγεννῶς, μηθ' ὑπηρετεῖν μηδὲν παρὰ τὸ δέον. τοῦ δὲ Χάροπος ἐνεργῶς χρωμένου ταῖς κατ' αὐτοῦ διαβολαῖς, καὶ 1 πᾶσαν παρὰ τὴν Ῥωμαίων βούλησιν γινόμενον εἰς ἐθελοκάκησιν ἄγοντος, τὸ μὲν πρῶτον οἱ προειρημένοι κατεφρόνουν, οὐδὲν αὑτοῖς συνειδότες ἀλλότριον βουλομένοις Ῥωμαίων. ὡς δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἱππόλοχον καὶ Νίκανδρον καὶ Λόχαγον εἶδον τοὺς Αἰτωλοὺς ἀναγομένους εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἱππομαχίας ἀλόγως, καὶ τὰς διαβολὰς τὰς ἐκ τῶν περὶ Λυκίσκον πιστευομένας κατ' αὐτῶν

αὐτῶν, οἵτινες κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τὴν αὐτὴν αἵρεσιν ἦγον τῷ Χάροπι, τὸ τηνικάδε προορώμενοι τὸ μέλλον ἐβουλεύοντο περὶ αὐτῶν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πάντας πεῖραν λαμβάνειν, ἐφ' ᾧ μὴ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς ἀκρίτως, σώους δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανάγεσθαι διὰ τὰς Χάροπος διαβολάς. οὕτω μὲν οὖν οἱ περὶ τὸν Κέφαλον ἠναγκάσθησαν παρὰ τὰς αὐτῶν προαιρέσεις ἑλέσθαι τὰ τοῦ Περσέως.

Ὅτι οἱ περὶ Θεόδοτον καὶ Φιλόστρατον ἐποίησαν ἀσεβὲς πρᾶγμα καὶ παράσπονδον ὁμολογουμένως. πυθόμενοι γὰρ τὸν ὕπατον τῶν Ῥωμαίων Αὖλον Ὁστίλιον παραγίνεσθαι κομιζόμενον εἰς Θετταλίαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ νομίζοντες εἰ παραδοῖεν τὸν Αὖλον τῷ Περσεῖ, μεγίστην μὲν πίστιν προσενέγκασθαι, μέγιστα δ' ἂν βλάψαι κατὰ τὸ παρὸν Ῥωμαίους, ἔγραφον τῷ Περσεῖ συνεχῶς ἐπισπεύδειν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐβούλετο μὲν ἐξ αὐτῆς προάγειν, καὶ συνάπτειν. τῶν δὲ Μολοττῶν κατὰ τὸν [1] Λαῶν ποταμὸν τὴν γέφυραν κατειληφότων ἐκωλύετο τῆς ὁρμῆς, καὶ πρῶτον ἠναγκάζετο διαμάχεσθαι πρὸς τούτους. συνέβη δὲ τὸν Αὖλον εἰς τοὺς Φανοτεῖς παραγινόμενον καταλῦσαι παρὰ Νέστορι τῷ Κρωπίῳ, καὶ παραδοῦναι καθ' αὑτὸν τοῖς ἐχθροῖς καιρὸν [2] ὁμολογούμενον, εἰ μὴ τύχη τις ἐβράβευσε πρὸς τὸ βέλτιον, οὐκ ἄν μοι δοκεῖ διαφυγεῖν. νῦν δὲ δαιμονίως πως ὁ Νέστωρ τὸ μέλλον ὑποπτευσάμενος, ἐξ αὐτῆς ἠνάγκασε μετελθεῖν εἰς γείτονα τῆς νυκτός· καὶ ἀπογνοὺς τὴν διὰ τῆς Ἠπείρου πορείαν ἀνήχθη καὶ πλεύσας εἰς Ἀντίκυ-

1 mſ. λωῦ. 2 leg. μηδαμῶς ὄν.

ropus instituerat: tum demum prospicientes animo consilium de rebus suis cepere, statueruntque subeundum esse discrimen, neque ullatenus ferendum ut criminationibus Charopi constricti Romam indicta causa perducerentur. Ita Cephalus ad Persei partes invitus transire est coactus.

Per hoc tempus à Theodoto ac Philostrato grave ac nefarium facinus susceptum est. Nuncio enim accepto Aulum Hostilium Consulem pop. Rom. in Thessaliam ad exercitum proficiscentem adventare, rati se, si Aulum in manus Persei traderent, maximam gratiam apud Regem inituros, ac gravissimum Romanis damnum allaturos in præsentia esse, assiduè ad Regem litteras dabant ut quamprimum accelleraret. At Rex in animo quidem habebat illicò progredi & obviam ire. Sed cùm Molossi pontem Loi fluminis intercepissent, impetus ejus retardabatur; priùs enim dimicandum cum Molossis erat. At Hostilius in Phanotensium urbem delatus, diversatusque apud Nestorem Cropium, opportunam planè adversus se insidiarum ansam hostibus præbuerat, quam nisi benignior quædam fortuna deflexisset, prorsus effugere nullo modo poterat. Sed Nestor mira sagacitate rem odoratus, confestim in proximam civitatem migrare eum noctu jussit. Ille itinere per Epirum relicto, na-

vibus Anticyram advectus, inde in Thessaliam contendit.

Pharnaces omnium ex superiori memoria Regum iniquissimus fuit.

Attalus qui Elatiæ hybernabat, cùm pro certo haberet Eumenem fratrem acerbissimè ferre quod universæ Peloponnesi civitates imagines ipsius ac statuas, & reliqua honoris monimenta communi decreto sustulerant, quo animo erga fratrem esset occultè dissimulans, ad nonnullos Achæorum interpretibus missis, id agere est molitus, ut non modò imagines & statuæ, sed & decreta honoris ejus causâ tabulis incisa, restituerentur. Id verò agebat Attalus, tum quia persuasum habebat gratissimam eam rem fratri fore, tum maximè ut amorem suum erga Eumenem fratrem & magnitudinem animi hoc testimonio declararet.

Per id tempus grave admodum & indignum facinus à Cretensibus admissum est. tametsi enim multa ejusmodi in Creta insula fieri solent, nihilominus hoc de quo nunc sermo est, cæteris omnibus antistare visum est. Nam cùm non societas solùm, sed etiam commune civitatis jus cum Apolloniatis, ipsis intercederet, ac postremò omnia jura quæ ab hominibus sacrosancta habentur, utrisque communia essent, cùm ejus fœderis tabulæ sacramento utrinque firmatæ juxta ipsum simulacrum Jovis Idæi fixæ extarent, tamen calcata fœderis religione Apolloniatarum urbem occuparunt. virisque omnibus trucidatis, ac bonis eorum direptis, uxores ac liberos,

ραν, ἐκεῖθεν ἐποιήσατο τὴν ὁρμὴν εἰς Θετταλίαν.

Ὅτι Φαρνάκης πάντων τῶν πρὸ τοῦ βασιλέων ἐγένετο παρανομώτατος.

Ὅτι Ἄτταλος χειμάζων ἐν Ἐλατείᾳ, καὶ σαφῶς εἰδὼς τὸν ἀδελφὸν Εὐμένη λυπούμενον ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ βαρυνόμενον ἐπὶ τῷ τὰς ἐπιφανεστάτας αὐτοῦ τιμὰς ἠθετῆσθαι ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διὰ κοινοῦ δόγματος, ἐπικρυπτόμενος δὲ πρὸς πάντας τὴν περὶ αὐτὸν ὑπάρχουσαν διάθεσιν, ἐπεβάλετο διαπέμπεσθαι πρός τινας τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ, σπουδάζων ἀποκατασταθῆναι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ μὴ μόνον τὰς ἀναθηματικάς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐγχαράκτους τιμάς. τοῦτο δὲ ἐποίει πεπεισμένος μεγίστην μὲν [1] ἀνακινεῖν ταύτην χάριν προσενέγκασθαι, μάλιστα δ' ἂν τὸ φιλάδελφον καὶ γενναῖον τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ἐναποδείξασθαι τοῖς Ἕλλησι διὰ ταύτης τῆς πράξεως.

Ὅτι οἱ Κρῆτες ἀνάξιον κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐποίησαν πρᾶγμα, δεινὸν καὶ παρασπονδὴν ὁμολογουμένην. καίτοι γὰρ πολλῶν τοιούτων γινομένων κατὰ τὴν Κρήτην, ὅμως ἔδοξεν ὑπεραίρειν τὴν συνήθειαν τὸ τότε γινόμενον. ὑπαρχούσης γὰρ αὐτῆς οὐ μόνον φιλίας, ἀλλὰ συμπολιτείας πρὸς Ἀπολλωνιάτας καὶ καθόλου κοινωνίας πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις νομιζομένων δικαίων, καὶ περὶ τούτων κειμένης ἐνόρκου συνθήκης παρὰ τὸν Δία τὸν Ἰδαῖον, παρασπονδήσαντες τοὺς Ἀπολλωνιάτας, κατελάβοντο τὴν πόλιν, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας κατέσφαξαν, τὰ δὲ ὑπάρχοντα διήρπασαν, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα,

1 f. ἂν ἐκείνῳ.

καὶ τὴν

καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὴν χώραν διανεμάμενοι κατεῖχον.

Ὅτι Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς ἦν καὶ πρακτικὸς καὶ τῆς βασιλείας ὀνόματος ἄξιος, πλὴν τῶν κατὰ τὸ Πηλούσιον στρατηγημάτων.

ΛΟΓΟΣ κη΄.

Ὅτι φησὶ Πολύβιος περὶ ἐπιστήσαντες τοὺς ἀναγινώσκοντας ἐπὶ τὴν περὶ Δείνωνος καὶ Πολυαράτου διάληψιν. μεγάλης γὰρ οὔσης τῆς περιστάσεως καὶ τῆς μεταβολῆς οὐ μόνον παρὰ τοῖς Ῥοδίοις, ἀλλὰ σχεδὸν ἁπάσαις ταῖς πολιτείαις, χρήσιμον ἂν εἴη τὸ τὰς προαιρέσεις τῶν παρ' ἑκάστοις πολιτευομένων ἐπισκέψασθαι καὶ γνῶναι, τίνες φαίνονται τὸ κατὰ λόγον πεποιηκότες, καὶ τίνες παραπεπτωκότες τοῦ καθήκοντος· ἵνα οἱ ἐπιγινόμενοι ὥσπερ εἰ τύπων ἐκτεθειμένων δυνώνται κατὰ τὰς ὁμοίας περιστάσεις τὰ μὲν αἱρετὰ διώκειν, τὰ δὲ φευκτὰ φεύγειν ἀληθινῶς, καὶ μὴ περὶ τὸν ἔσχατον καιρὸν τῆς ζωῆς ἀβλεπτοῦντες τὸ πρέπον, καὶ τὰς ἐν τῷ προγεγονότι βίῳ πράξεις αὐτῶν ποιῶσι. συνέβαινε τοιγαροῦν τρεῖς διαφορὰς γενέσθαι τῶν ἐμπεσόντων εἰς τὰς αἰτίας κατὰ τὸν περὶ Περσέα πόλεμον. ὧν μία μὲν ἦν τῶν οὐχ ἡδέως μὲν ὁρώντων κρινόμενα τὰ ὅλα, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἐξουσίαν ὑπὸ μίαν ἀρχὴν πίπτουσαν. οὔτε δὲ συνεργούντων, οὔτ' ἀντιπραττόντων ἁπλῶς Ῥωμαίοις οὐδὲν, ἀλλ' οἷον ἐπιτετραφότων τῇ τύχῃ περὶ τῶν ἀποβησομένων. ἑτέρα δὲ τῶν ἡδέως ὁρώντων κρινόμενα τὰ πράγματα, καὶ βουλομένων νικᾶν τὸν Περσέα, μὴ δυναμένων δὲ συμπείθειν τοὺς ἰδίους πολίτας, καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς πρὸς τὴν αὐτῶν γνώμην. τρίτη

omnemque agrum inter se diviserunt.

Erat Antiochus Rex strenuus inprimis, & maximas res animo agitans, prorsusque, si excipias ea quæ ad Pelusium gessit, nomine regio dignissimus.

Ex Libro XXVIII.

Lectores prius admonendos esse duximus de Dinonis ac Polyarati instituto. Nam cùm gravissimi casus & mutationes non solùm apud Rhodios, sed in cæteris quoque civitatibus acciderint, operæprecium fuerit dispicere consilia singulorum qui Reip. præerant, & quinam rectè ac constanter se gesserint, quinam officio suo defuerint videre, ut posteri tanquam ex proposito exemplo discant, ubi similes casus ingruerint, honesta quæque persequi ac fugere contraria. ne si sub exitum vitæ ab officio discesserint, omnem anteactæ vitæ suæ laudem commaculasse videantur. Tria erant genera eorum qui bello Persico in suspicionem venerant. primum, illorum qui ægrè ferebant rerum summam dijudicari, imperiumque orbis terrarum uni genti addici. hi nulla re neque adjuvabant, neque adversabantur Romanis, sed quasi eventum fortunæ permiserant. Alterum genus erat eorum, qui de summa rerum decerni libenter cernebant, ac superiores Persei partes esse optabant quidem, sed cives suos ac populares in suam sententiam pertrahere non valebant. Tertium genus eorum

homi-

hominum erat, qui civitates suas ad Persei societatem auctoritate sua traduxerant. Quo autem modo singuli se gesserint, perspicere in promptu est. Gentem Molossorum cum ipsis contrariæ factionis hominibus ad Persei Regis partes transtulerunt Antinoüs & Theodotus ac Cephalus. Iidem imminente extremo discrimine adversus præsentem fortunam congressi fortiter pugnantes occubuerunt. Quamobrem omni laude prosequendi sunt, quòd semetipsos prodere atque indignam anteacta vita fortunam experiri haudquaquam sustinuerint. At verò in Achaia & apud Perrhæbos ac Thessalos multò plures ob quietem ac silentium accusabantur, quasi tempus captarent, ac Perseo taciti faverent: sed neque ullum ejusmodi sermonem in medio protulisse, neque ad Perseum de ea re, litteras misisse deprehensi sunt, verùm ab omni crimine integros se præstitêre. Proinde mirum non est si ejusmodi homines judicium subire minimè detrectabant, atque in innocentia sua spes positas habebant. Neque enim pusilli animi levius argumentum est, sibi ipsum mortem consciscere nullius conscium culpæ, interdum contrariæ in Republica factionis, interdum potentioris metu: quàm vitæ desiderio plus quàm par sit teneri. Præterea apud Coos ac Rhodios, & in aliis civitatibus nonnulli palam Perseo favebant. qui pro Macedonibus verba facere, & Romanos accusare, ac societatem cum Perseo publicè suadere cùm ausi essent, tamen cives

δὲ καὶ τῶν συνεπισπασαμένων καὶ μεταρριψάντων τὰ πολιτεύματα πρὸς τὴν Περσέως συμμαχίαν. πῶς οὖν ἕκαστοι τούτων ἐχείρισαν τὰ καθ' αὐτοὺς, σκοπεῖν πάρεστι. μετέρριψαν πρὸς Περσέα τὸ τῶν Μολοσσῶν ἔθνος Αντίνους, καὶ Θεόδοτος, καὶ Κέφαλος μετ' ἑαυτῶν τῶν ἀντιπιπτόντων ταῖς ἐπιβολαῖς αὐτῶν ὁλοσχερῶς. καὶ περιστάντος τοῦ κινδύνου, καὶ συνεγγίζοντος τοῦ δεινοῦ, πάντες ὁμόσε στάντες τοῖς παροῦσιν, ἀπέθανον γενναίως. διόπερ ἄξιον ἐπαινεῖν τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῷ μὴ προέσθαι μηδὲ περιιδεῖν σφᾶς αὐτοὺς εἰς ἀναξίαν διάθεσιν ἐμπεσόντας τοῦ προγεγονότος βίου. καὶ μὴν ἐν Ἀχαΐᾳ, καὶ παρὰ Θετταλοῖς καὶ Περραιβοῖς ἔσχον αἰτίαν καὶ πλείους διὰ τὴν ἡσυχίαν, ὡς ἐφεδρεύοντες τοῖς καιροῖς καὶ φρονοῦντες τὰ Περσέως. ἀλλ' οὔτε λόγον ἐν τῷ μέσῳ τοιοῦτον ἐξέβαλον, οὔτε γράφοντες, οὔτε διαπεμπόμενοι πρὸς τὸν Περσέα περί τινος ἐφωράθησαν, ἀλλὰ διεφύλαξαν ἀνεπιλήπτους ἑαυτούς. τοιγαροῦν εἰκότως οὗτοι καὶ δικαιολογίαν καὶ κρίσιν ὑπέμενον, καὶ πάσας ἐξήλεγχον τὰς ἐλπίδας. οὐ γὰρ ἔλαττόν ἐστιν ἀγεννίας σημεῖον, τὸ μηδὲν αὑτῷ συνειδότα μοχθηρὸν προεξάγειν ἐκ τοῦ ζῆν αὑτόν, ποτὲ μὲν τὰς τῶν ἀντιπολιτευομένων ἀνατάσεις καταπεπληγότα, ποτὲ δὲ τὴν τῶν κρατούντων ἐξουσίαν, τοῦ παρὰ τὸ καθῆκον φιλοζωεῖν. καὶ μὴν ἐν Ῥόδῳ καὶ Κῷ, καὶ πλείοσιν ἑτέραις πόλεσιν ἐγένοντό τινες οἱ φρονοῦντες τὰ Περσέως, οἳ καὶ λέγειν ἐθάρρουν περὶ Μακεδόνων ἐν τοῖς ἰδίοις πολιτεύμασι, καὶ κατηγορεῖν μὲν Ῥωμαίων, καὶ καθόλου συνίστασθαι πρὸς τὸν Περσέα κοινοπραγίαν, οὐ δυνηθέντες

δὲ μα-

δὲ μεταβαλεῖν τὰ πολιτεύματα πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως συμμαχίαν. τούτων δ' ἦσαν ἐπιφανέστατοι παρὰ μὲν τοῖς Κῴοις Ἱπποκρίτης καὶ Διομέδων ἀδελφοί, παρὰ δὲ Ῥοδίοις Δείνων καὶ Πολυάρατος. ὧν τίς οὐκ ἂν καταμέμψαιτο τὴν προαίρεσιν; οἳ πρῶτον μὲν τοὺς πολίτας συνίστορας ἔχοντες πάντων τῶν σφίσι πεπραγμένων, καὶ τῶν εἰρημένων, ἔπειτα δὲ τῶν γραμμάτων ἑαλωκότων καὶ πεφωτισμένων καὶ τῶν παρὰ τοῦ Περσέως πρὸς ἐκείνους διαπεμπομένων, καὶ τῶν πρὸς τὸν Περσέα παρ' ἐκείνων, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων ὑποχειρίων γεγονότων τῶν διαπεμπομένων παρ' ἑκατέρων καὶ πρὸς ἑκατέρους, οὐχ οἷοί τ' ἦσαν εἴκειν οὐδ' ἐκποδὼν ποιεῖν ἑαυτούς, ἀλλ' ἀκμὴν ἠμφισβήτουν. τοιγαροῦν προσκαρτεροῦντες καὶ φιλοζωοῦντες πρὸς ἀπεγνωσμένας ἐλπίδας, καὶ τὸ δοκεῖν εἶναι περὶ αὐτοὺς τολμηρὸν καὶ παράβολον ἀνέτρεψαν, ὥστε παρὰ τοῖς ἐπιγινομένοις μηδ' ἔσχατον ἐλέου καὶ συγγνώμης τόπον καταλιπεῖν. ἐλεγχόμενοι γὰρ κατὰ πρόσωπον ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρογράφων καὶ τῶν ὑπουργῶν, οὐ μόνον ἀτυχεῖν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀναισχυντεῖν ἔδοξαν. Θόας γάρ τις ἦν τῶν πλοϊζομένων, ὃς καὶ πολλάκις εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπεπλεύκει διαπεμπόμενος ὑπὸ τῶν προειρημένων. οὗτος ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων συνειδὼς αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, δείσας ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Κνίδον. τῶν δὲ Κνιδίων αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἀποθεμένων, ἐξαιτηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥοδίων ἦλθεν εἰς τὴν Ῥόδον. κἀκεῖ διὰ τῶν βασάνων ἐλεγχόμενος ἀνθωμολογεῖτο, καὶ σύμφωνος ἦν πᾶσι τοῖς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων γραμμάτων συνθήμασιν, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ταῖς παρά τε τοῦ

suos ad regias partes pertrahere non potuerant. Horum præcipui apud Coos Hippocritus & Diomedon fratres, Rhodi Dino & Polyaratus fuere. quorum consilium quis est qui non meritò damnaverit? Qui cùm cives suos testes haberent omnium dictorum & factorum suorum, præterea interceptis litteris quas ad Regem Perseum miserant, quasque ab illo acceperant, comprehensis denique interpretibus atque internunciis, qui utrimque commeare soliti erant, nihilominus cedere fortunæ, ac se è medio eripere non sustinebant. Ita vitæ desiderio capti, ac profligatas spes secuti cùm perstitissent, fortitudinis atque audaciæ quæ ipsis inesse videbatur, laudem imminuerunt, ut ne ullum quidem veniæ locum apud posteros sibi reliquerint. Convicti enim suismet ipsorum chirographis ac ministris, non infelices, sed impudentissimi esse videbantur. Erat quidam ex internunciis Thoas, qui à suprà dictis missus sæpè in Macedoniam navigarat. Hic rebus jam inclinatis, conscientia facinoris ac metu Cnidum confugit. cumque eum Cnidii in custodiam compegissent, vindicatus à Rhodiis Rhodum remissus est; ubi habita de ipso quæstione cuncta confessus, prorsus cum omnibus interceptarum litterarum notis, cumque epistolis, tum à Dinone, tum à

Περσέως ἀποστελλομέναις πρὸς τὸν Δείνω-

Per-

Perseo ultrò citroque missis consentiebat. Itaque mirum videbatur qua ratione speque adductus Dino superesse adhuc, atque hujusmodi ludibrio traduci sustinebat. Sed Polyaratus & imprudentiâ & ignaviâ Dinonem longè superavit. Nam cùm C. Popilius Ptolemæo Regi mandasset, ut Polyaratum mitteret Romam, Rex & Polyaratum & patriam reveritus, Romam quidem mittere eum haudquaquam decrevit, sed Rhodum potius, quod & ipse Polyaratus postulabat. Igitur navigio impositum & Demetrii cujusdam ex amicis custodiæ traditum Rhodum destinavit, litteris etiam ad Rhodios de illius transvectione datis. At Polyaratus Phaselidem appulsus nescio quid animo cogitans sumtis verbenis atque infulis ad penetrale urbis confugit. quem quidem si quis tum interrogasset quid sibi vellet, pro certo habeo dicere haud potuisse. Nam si in patriam reverti optabat, quid velamenta prætendere opus fuit, cùm eò à custodibus deduceretur? sin Romam proficisci malebat, etiam invito illuc eundum erat. Quidnam igitur reliquum potest esse? alius enim præterea locus nullus extabat, in quo securè posset consistere. Cæterùm cùm Phaselitæ Rhodum misissent, postulantes ut Polyaratum ipsi accipere asportareque vellent, Rhodii prudenter reputantes navem quidem apertam quâ deduceretur, miserunt: cæterùm Præfecto navis accipere illum in navem inter-

ναι, καὶ περὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνον. ἐξ ὧν θαυμάζειν ἦν τινι ποτὲ λογισμῷ χρώμενος ὁ Δείνων ὑπομείνειε ζῆν, καὶ τὸν παραδειγματισμὸν ὑπέμενε τοῦτον. πολὺ δ' ἔτι τὴν ἀβουλίαν, καὶ κατὰ τὴν ἀγεννίαν ὁ Πολυάρατος ὑπερέθετο τὸν Δείνωνα. τοῦ γὰρ Ποπιλίου προστάξαντος Πτολεμαίῳ τῷ βασιλεῖ τὸν Πολυάρατον ἀναπέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην, ὁ βασιλεὺς εἰς μὲν τὴν Ῥώμην οὐκ ἔκρινε πέμπειν, ἐντρεπόμενος τὴν πατρίδα καὶ τὸν Πολυάρατον, εἰς δὲ τὴν Ῥόδον ἀποστέλλειν διέλαβε, κἀκείνου τοῦτο παρακαλοῦντος. παρασήσας δὲ ἄκατον λέμβον καὶ παραδοὺς αὐτὸν Δημητρίῳ τινὶ τῶν φίλων ἐξαπέστειλεν. ἔγραψε δὲ καὶ τοῖς Ῥοδίοις ὑπὲρ τῆς ἐκπομπῆς. ὁ δὲ Πολυάρατος προσχὼν Φασηλίδι κατὰ πλοῦν, καὶ διανοηθεὶς αἴτια δήποτε οὖν, λαβὼν θαλλοὺς κατέφυγεν ἐπὶ τὴν κοινὴν ἑστίαν. ὃν εἴ τις εἴρετο τί βούλεται, πέπεισμαι μὴ δυνατὸν ἔχειν εἰπεῖν. εἰ μὲν γὰρ εἰς τὴν πατρίδα μολεῖν ἐπεθύμει, τί θαλλῶν ἔδει; τοῦτο γὰρ προὔκειτο τοῖς ἄγουσιν αὐτόν. εἰ δ' εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ μὴ βουλομένου κείνου τοῦτ' ἔδει γενέσθαι κατ' ἀνάγκην. τί δ' ἦν καταλιπεῖν ἕτερον; ἄλλος γὰρ τόπος ὁ δεξόμενος αὐτὸν μετ' ἀσφαλείας οὐκ ἦν. οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν Φασηλιτῶν πεμψάντων εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ παρακαλούντων κομίζεσθαι καὶ παραλαμβάνειν τὸν Πολυάρατον, νουνεχῶς οἱ Ῥόδιοι διαλαβόντες, ἄφρακτον μὲν ἐξαπέστειλαν τὸ παραπέμψον. ἀναλαβεῖν δ' εἰς τὴν ναῦν ἐκώλυσαν τὸν ἄρχοντα, διὰ τὸ προσπεπτωκέναι

τοῖς ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς Ῥόδον ἀποκαταστῆσαι τὸν ἄνθρωπον. παραγινομένης δὲ τῆς νεὼς εἰς τὴν Φασηλίδα, καὶ τοῦ μὲν Ἐπιχάρους, ὃς ἦν ἄρχων τῆς νεὼς, οὐ βουλομένου δέξασθαι τῷ πλοίῳ τὸν ἄνθρωπον, τοῦ δὲ Δημητρίου τοῦ ἐγχειρισθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀνακομιδὴν κελεύοντος ἀνίστασθαι καὶ πλεῖν αὐτὸν, καὶ τῶν Φασηλιτῶν συνεπισχυόντων αὐτῷ διὰ τὸ δεδιέναι, μή τις ἐκ Ῥωμαίων σφίσι διὰ ταῦτα μέμψις ἐπακολουθήσοι· καταπλαγεὶς τὴν περίστασιν, ἐνέβη πάλιν τὸν λέμβον πρὸς τὸν Δημήτριον. κατὰ δὲ τὸν ἀπόπλουν ἐπιλαβόμενος ἀφορμῆς εὐκαίρου, προσδραμὼν κατέφυγε πάλιν εἰς Καῦνον. κἀκεῖ παραπλησίως ἐδεῖτο τῶν Καυνίων βοηθεῖν. τούτων δὲ πάλιν ἀποτριβομένων αὐτὸν διὰ τὸ τετάχθαι μετὰ Ῥοδίων, διεπέμπετο πρὸς Κιβυράτας, δεόμενος αὐτὸν δέξασθαι τῇ πόλει καὶ πέμψαι παραπομπήν. εἶχε γὰρ ἀφορμὴν πρὸς τὴν πόλιν διὰ τὸ τετράφθαι παρ' αὐτῷ τοὺς παῖδας Παγκράτους τοῦ τυράννου. τῶν δὲ πεισθέντων καὶ ποιησάντων τὰ παρακαλούμενα, παραγενόμενος εἰς τὴν Κιβύραν, εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλεν αὐτόν τε καὶ τοὺς Κιβυράτας μείζω τῆς πρότερον, ἢ ὅτε παρὰ τοῖς Φασηλίταις ἦν. οὔτε γὰρ ἔχειν παρ' αὐτοῖς ἐθάρρουν αὐτὸν, διὰ τὸ δεδιέναι τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων κίνδυνον. οὔθ' ἅμα πέμπειν εἰς τὴν Ῥώμην ἐδύναντο, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κατὰ θάλατταν ἔργων, ἅτε μεσόγαιοι τελέως ὑπάρχοντες. λοιπὸν ἠναγκάζοντο πρεσβεύειν εἰς τὴν Ῥόδον, καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν εἰς Μακεδονίαν, ἀξιοῦντες παραλαβεῖν τὸν ἄνθρωπον. τοῦ δὲ Λευκίου γράψαντος τοῖς μὲν Κιβυράταις τηρεῖν ἐπιμελῶς τὸν Πολυάρατον καὶ

dixere, quoniam Alexandrinis Rhodi hominem ſiſtere mandatum fuiſſet. Nave igitur Phaſelidem delatâ, cùm Epichares Præfectus Polyaratum navigio excipere abnueret, contrà Demetrius, cujus cuſtodiæ commendatus ab Rege fuerat, exurgere hominem ac proficiſci juberet, urgerentque adeò Phaſelitæ, veriti ne id ſibi apud populum Romanum fraudi eſſet, perculſus caſus gravitate, Demetrii navigium rurſus conſcendit. Verùm in excenſione opportunitatem nactus, iterum confugit Caunum contento curſu. ac ſimiliter quiritando Cauniorum auxilium implorabat, à quibus repulſam paſſus eò quod Rhodiis contributi eſſent, clam ad Cibyratas miſit, poſtulans ut in urbem reciperetur, mitterenturq; qui ipſum tutò deducerent. Notus autem Cibyratis eò erat, quod liberi Pancratis tyranni educati apud eum fuerant. Cùm aſſenſiſſent Cibyratæ &poſtulatis paruiſſent, ipſe Cibyram delatus, & ſeipſum & Cibyratas in graviorem quàm antea difficultatem conjecit. Neque enim retinere illum penes ſe audebant metu populi Romani, neque porrò Romam deportare ob imperitiam rei maritimæ, quippe penitùs mediterranei poterant. quod erat reliquum, legationem Rhodum mittere, & in Macedoniam ad Proconſulem cogebantur, rogantes ut acciperent hominem vellent. At L. Æmylius cùm Cibyratis quidem ſcripſiſſet, ut Polyaratum in arta cu-

ſtodia

stodia haberent, Rhodumque deducerent: Rhodiis verò, ut eundem maritimo itinere Romam tutò deferri curarent, re ab utrisque, ut imperatum erat, perfectâ, tandem Polyaratus Romam venit, cùm & imprudentiam & mollitiem animi sui quasi spectaculo traduxisset, quantum in se erat. traditusque non à Ptolemæo solùm Rege esset, sed etjam à Phaselitis & Cibyratis ac Rhodiis inconstantiæ suæ causâ. quorsum verò de Dinone ac Polyarato prolixior à nobis instituta narratio est? Minimè certè ut eorum calamitati insultare videar. id enim absurdum omninò esset: sed ut quasi ob oculos posita eorum imprudentia cæteros commonefaciam, si quando in similia tempora inciderint, ut fortius meliusque sibi consulant.

Erat in more institutoque Ætolorum latrociniis atque hujusmodi sceleribus victum parare. Ac quandiu iis Græciam populari licuit, eâ prædâ se sustentare consueverant, omnem agrum pro hostico ducentes. Postea verò Romanis rerum potitis, cùm aliena diripere haudquaquam sinerentur, in semetipsos rabiem verterunt. ac primùm quidem civili bello nullum crudelitatis genus prætermisêre. recenti autem memoriâ gustato mutuo cruore in cæde illa ad Arsinoïam patrata, animis efferati nihil jam detrectabant, adeò ut ne Principibus quidem qui Rempublicam gerebant, consultandi locum modumve ullum darent. Itaque temeritate & violentia ac cædibus plena erant cuncta in Ætolia:

κομίζειν εἰς τὴν Ῥόδον, τοῖς δὲ Ῥοδίοις φροντίζειν τὴν κατὰ θάλατταν παραπομπῆς, ἵνα μετ' ἀσφαλείας εἰς τὴν Ῥωμαίων διακομισθῇ, πειθαρχησάντων δ' ἀμφοτέρων τοῖς γραφομένοις, τοῦτον τὸν τρόπον συνέβη τὸν Πολυάρατον ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην· ἐκθεατρίσαντα μὲν τὴν ἀβελτερίαν τὴν αὑτοῦ καὶ τὴν ἀψυχίαν, ἐφ' ὅσον οἷός τ' ἦν, ἔκδοτον δὲ γενόμενον. οὐ μόνον παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ παρὰ Φασηλιτῶν, καὶ παρὰ Κιβυρατῶν, καὶ παρὰ Ῥοδίων διὰ τὴν ἰδίαν ἄνοιαν. τίνος δ' οὖν χάριν τὸν πλείω λόγον πεποίημαι περὶ Πολυαράτου καὶ Δείνωνος; οὐχ ἵνα συνεπεμβαίνειν δόξω ταῖς ἐκείνων ἀτυχίαις. καὶ γὰρ ἄτοπόν γε τοῦτο τελέως. ἀλλ' ἵνα φανερὰν ποιήσας τὴν ἐκείνων ἀβουλίαν, βελτίους παρασκευάσω καὶ βουλεύεσθαι καὶ φρονεῖν, τοὺς κατὰ τὰς περιστάσεις εἰς παραπλησίους ἐμπίπτοντας καιρούς.

Οἱ Αἰτωλοὶ τὸν βίον ἀπὸ λῃστείας καὶ τῆς τοιαύτης παρανομίας εἰώθεισαν ἔχειν. καὶ ἕως μὲν ἐξῆν τοὺς Ἕλληνας φέρειν καὶ λεηλατεῖν, ἐκ τούτων ἐπορίζοντο τοὺς βίους, πᾶσαν γῆν ἡγούμενοι πολεμίαν. μετὰ δὲ ταῦτα Ῥωμαίων ἐπιστάντων τοῖς πράγμασι, κωλυθέντες τῆς ἔξωθεν ἐπιχορηγίας, εἰς ἑαυτοὺς κατήντησαν. καὶ πρότερον μὲν κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, οὐκ ἔστιν ὃ τῶν δεινῶν οὐκ ἔπραξαν. βραχεῖ δὲ ἀνώτερον χρόνῳ γεγευμένοι τοῦ φόνου τοῦ κατ' ἀλλήλων ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἀρσινόην σφαγαῖς, ἕτοιμοι πρὸς πᾶν ἦσαν, ἀποτεθηριωμένοι τὰς ψυχάς, ὥστε μηδὲ βουλὴν διδόναι τοῖς προεστῶσι. διόπερ ἦν ἀκρισίας καὶ παρανομίας, καὶ φόνου πλήρη τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν.

καὶ τῶν πραττομένων παρ' αὐτοῖς ἐκ λογισμοῦ μὲν καὶ προθέσεως οὐδὲν ἐπιτελεῖτο, πάντα δ' εἰκῇ καὶ φύρδην ἐπράττετο, καθαπερεὶ λαίλαπός τινος ἐμπεπτωκυίας εἰς αὐτούς.

Ὅτι κατὰ τὴν Ἤπειρον παραπλήσια τούτοις ἐπράττετο. ἐφ' ὅσον γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων μετριώτεροι τῶν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν ἦσαν, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ προεστὼς αὐτῶν ἀσεβέστερος, καὶ παρανομώτατος ὑπῆρχε τῶν ἄλλων. δοκῶ γὰρ μὴ γεγονέναι μηδ' ἔσεσθαι θηριωδέστερον ἄνθρωπον, μηδὲ σκαιότερον Χάροπος.

Ὅτι τὸ περὶ Καλλικράτην μῖσος καὶ Ἀνδρωνίδαν καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμογνώμονας τούτων, οὕτως ἄν τις τεκμήραιτο. τῶν γὰρ Ἀντιγονείων πανηγύρεως ἐν τῇ Σικυῶνι συντελουμένης, καὶ τῶν βαλανείων ἁπάντων ἐχόντων τάς τε [1] κοινὰς μακρὰς καὶ πυέλους ταύτης παρακειμένας, εἰς ἃς οἱ κομψότεροι τῶν ἀνθρώπων εἰώθασι κατ' ἰδίαν ἐμβαίνειν. εἰ ταύταις ὅστις καθῆκε τῶν περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν καὶ Καλλικράτην, οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν ἐφεστώτων ἔτι καθιέναι, πρὶν ἢ τὸν βαλανείτην τὸ μὲν ὑπάρχον ὕδωρ ἀφεῖναι πᾶν, ἕτερον δὲ καθαρὸν ἐγχέαι. τοῦτο δ' ἐποίουν ὑπολαμβάνοντες ὡσανεὶ μιαίνεσθαι καθιέντες εἰς ταυτὸ τοῖς προειρημένοις ὕδωρ. τοὺς δὲ συριγμοὺς [2] τοὺς ἐν ταῖς κοιναῖς πανηγύρεσι τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς χλευασμοὺς ὅτε τις ἐπιβάλοι κηρύττειν τινὰ τῶν προειρημένων, οὐδ' ἂν ἐξηγήσαιτο ῥᾳδίως οὐδείς. ἐθάρσει δὲ καὶ τὰ παιδάρια κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐκ τῶν διδασκαλείων ἐπανάγοντα κατὰ πρόσωπον αὐτοὺς προδότας ἀποκαλεῖν. τοιαύτη

1 f. σκάφας. 2 Suidas in συριγμός.

& quæcumque ab iis tum agebantur, non consilio ac ratione, sed tumultuariè ac temerè fiebant, prorsus quasi atrox quædam procella in Rempub. eorum incubuisset.

Eadem in Epiro rerum facies erat: quantò enim hic modestiores homines quàm in Ætolia erant, tantò sceleratior ac nequior horum princeps fuit. Prorsus enim sic existimo nec tetriorem, nec sæviorem Charopo superiori memoriâ neminem extitisse, neque porrò postea extiturum.

Cæterùm quantum omnium odium adversus Callicratem fuerit & Andronidam, ac reliquos ejusdem factionis, vel hinc liquidò perspici potest. Nam cùm solenne sacrum quod Antigonia vocant, Sicyone celebraretur, atque in omnibus balneis tabernacula essent, iisque adposita solia, in quæ elegantissimus quisque seorsum descendere consuevit, si fortè Andronidas aut Callicrates lavandi causa in solium aliquod descenderat, nullus posthac eò descendere sustinebat, priusquam balneator pristina aqua omni egesta, puram nitidamque de novo adfudisset. quippe persuasum cuncti habebant contaminari se, si eadem ac illi aqua lavarentur. Quibus verò sannis ac sibilis in publicis Græciæ conventibus exciperentur, si quando aliquis quempiam ex iis voce præconis laudare esset ausus, ne dicendo quidem satis exprimi possit. Ipsi pueri è scholis redeuntes, coram proditores eos compellare per vicos non verebantur. Tanta omnium offensio,

fensio, tantumque odium adversus illos homines gliscebat.

Ex Libro XXXI.

C. Sulpitius Gallus præter cætera imprudenter ab eo facta quæ proximè commemoravi, in Asiam delatus, edicta per celeberrimas civitates proposuit, quibus jubebat ut quicumque Eumenem Regem accusare vellet, ad diem certum Sardibus præsto esset. Ipse cùm Sardes venisset, posita in gymnasio sella, per decem dies audiendis accusatoribus vacavit, omnis generis probra ac convicia in Regem libentissimè admittens, omnemque criminandi ansam amplectens, quippe qui ingenio esset vano, atque ex dissensione cum Eumene gloriam captaret.

At in Syria Antiochus Rex avidus parandæ pecuniæ, ad templum Dianæ in Elymaidem exercitum movit, quò cùm pervenisset, spe sua frustratus, eò quod barbari accolæ tantum scelus fieri prohiberent, regressus Tabis, quæ Persidis civitas est, è vivis discessit, insania, ut quidam ajunt, correptus ob quædam signa atque ostenta, quæ ob violatam religionem templi ab infenso numine edita erant.

Mortuo Lucio Æmylio, maximum & pulcherrimum morum illius testimonium cunctis apparuit. qualis enim illius frugalitas dum in vivis esset, opinione omnium celebrabatur, talis re ipsa post obitum ipsius reperta est. quod revera maximum esse virtutis indicium nemo inficias ierit. Nam cùm unus sui temporis plurimam

τις ὑπέδραμε προσκοπὴ καὶ μῖσος κατὰ τοῦ προειρημένου.

ΛΟΓΟΣ λα΄.

Ὅτι Γάϊος ὁ Γάλλος χωρὶς τῶν ἄρτι ῥηθέντων ἀλογημάτων παραγενόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐκθέματα κατὰ τὰς πόλεις ἐξέθηκε τὰς ἐπιφανεστάτας. κελεύων εἴ τις βούλεται κατηγορεῖν Εὐμένους τοῦ βασιλέως, ἀπαντᾷν εἰς Σάρδεις ἐπί τινα χρόνον ὡρισμένον. μετὰ δὲ ταῦτα παραγενηθεὶς αὐτὸς εἰς τὰς Σάρδεις, ἀποκαθίσας ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐπὶ δέχ' ἡμέρας διήκουε τῶν κατηγορούντων, πᾶσαν ἐπιδεχόμενος αἰσχρολογίαν καὶ λοιδορίαν κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ καθόλου πᾶν ἕλκων πρᾶγμα καὶ κατηγορίαν, ἅτε παρεστηκὼς ἄνθρωπος τῇ διανοίᾳ, καὶ φιλοδοξῶν ἐν τῇ πρὸς Εὐμένη διαφορᾷ.

Ὅτι κατὰ τὴν Συρίαν Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς βουλόμενος εὐπορῆσαι χρημάτων προέθετο στρατεύειν ἐπὶ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς τὴν Ἐλυμαΐδα. παραγενόμενος δ' ἐπὶ τοὺς τόπους καὶ διαψευσθεὶς τῆς ἐλπίδος, διὰ τὸ μὴ συγχωρεῖν τῇ παρανομίᾳ τοὺς βαρβάρους οἰκοῦντας περὶ τὸν τόπον, ἀναχωρῶν ἐν Τάβαις τῆς Περσίδος ἐξέλιπε τὸν βίον, δαιμονήσας ὥς ἔνιοί φασι· διὰ τὸ γενέσθαι τινὰς ἐπισημασίας τοῦ δαιμονίου κατὰ τὴν περὶ τὸ προειρημένον ἱερὸν παρανομίαν.

Ὅτι τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον σημεῖον τῆς Λευκίου Αἰμιλίου προαιρέσεως μεταλλάξαντος τὸν βίον ἐγένετο πᾶσιν ἔκδηλον. οἷος γὰρ ὁ τρόπος ζῶντος αὐτοῦ ἐδοξάζετο, τοιοῦτος εὑρέθη ὁ βίος μεταλλάξαντος· ὃ μέγιστον εἴποι τις ἂν ὑπάρχειν τεκμήριον ἀρετῆς. ὁ γὰρ πλείστων μὲν τῶν κατ'

αὐτὸν ἐξ Ἰβηρίας χρυσὸν εἰς τὴν Ῥώμην μετενηνοχὼς, μεγίστων δὲ θησαυρῶν κύριος γενόμενος ἐν Μακεδονίᾳ, πλείστης δὲ περὶ τὰ προειρημένα τετευχὼς ἐξουσίας, τοσοῦτόν τι ἀπέλιπε τὸν ἴδιον βίον, ὥστε μὴ δυνάσθαι τὴν φερνὴν τῇ γυναικὶ διαλῦσαι πᾶσαν ἐκ τῶν ἐπίπλων, εἰ μὴ τῶν ἐγγαίων τινὰς προσαπέδοντο κτήσεων. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἰρήκαμεν. ἐξ ὧν εἴποι τις ἂν καταλελύσθαι τὴν δόξαν τῶν θαυμαζομένων παρὰ τοῖς Ἕλλησι περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀνδρῶν. εἰ γὰρ τὸ διδομένων χρημάτων ἐπὶ τῷ τοῦ διδόντος συμφέροντι, τούτων ἀπέχεσθαι θαυμαστόν ἐστιν, ὃ λέγεται γεγονέναι περί τε τὸν Ἀθηναῖον Ἀριστείδην, καὶ περὶ τὸν Θηβαῖον Ἐπαμινώνδαν, τὸ κύριον γενόμενον αὐτὸν ἁπάσης τῆς βασιλείας, καὶ λαβόντα τὴν ἐξουσίαν ὡς βούλεται χρήσασθαι, μηδενὸς ἐπιθυμῆσαι, πόσῳ θαυμαστότερόν ἐστιν; εἰ δ' ἄπιστον τὸ λεγόμενον δόξει ἐοικέναι τισὶν, ἐκεῖνο δεῖ λαμβάνειν ἐν νῷ, διότι σαφῶς ὁ γράφων ᾔδει μάλιστα Ῥωμαίους ἀναληψομένους εἰς τὰς χεῖρας τὰ βιβλία ταῦτα, διὰ τὸ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ τὰς πλείστας αὐτῶν πράξεις ἐν τούτοις περιέχεσθαι· παρ' οἷς οὔτ' ἀγνοεῖσθαι ταῦτα δυνατὸν, οὔτε συγγνώμης τεύξεσθαι τὸν 1 ψευδολογούμενον εἰκός. διόπερ οὐδεὶς ἂν ἑκὼν εἰς πρόδηλον ἀπιστίαν καὶ καταφρόνησιν ἔδωκεν αὑτόν. καὶ τοῦτο μνημονευέσθω παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν ἡμῖν, ὅταν τι παράδοξον δοκῶμεν λέγειν περὶ Ῥωμαίων. τῆς δὲ κατὰ τὴν διήγησιν ἐφόδου καὶ τῶν καιρῶν ἐφεστηκότων ἡμᾶς ἐπὶ

1 mſ. ψευδολόγον.

pecuniam ex manubiis Hiſpaniæ in ærarium populi Romani retuliſſet, ac maximarum opum in Macedonia compos fuiſſet, atque utrobique ſummam auctoritatem ac licentiam habuiſſet, ejuſmodi facultates reliquit, ut ſupellectilis auctione facta redigi non potuerit unde dos uxori ejus redderetur, niſi præterea etiam fundi aliquot venditi fuiſſent. De quibus in ſuperioribus libris à nobis affatim dictum eſſe meminimus. Proinde non immeritò quis dixerit hujuſmodi exemplo opprimi gloriam eorum, quos eo nomine Græci maximè admirantur. Nam ſi abſtinere à pecunia quæ pro dantis utilitate offertur, admiratione digna res eſt, quod Ariſtidem Athenienſem, ac Thebanum Epaminondam feciſſe narrant, quanto eſt mirabilius, ipſum compotem totius regni cum ſumma abutendi licentia ac poteſtate, nihil tamen concupiſſe. Quod ſi cui id incredibile fortè videbitur, is velim reputet, nobis qui hæc ſcribebamus præviſum fuiſſe, maximè in Romanorum manus hos libros eſſe venturos, cùm celeberrimæ ac maximæ res populi Romani geſtæ iis continerentur: ab iis verò neque ignorari res ſuas poſſe, neque mentito veniam datum iri. Quapropter haudquaquam credibile eſt, quemquam de induſtria fidem atque auctoritatem apertè ſibi derogare voluiſſe. Atque id in omni noſtro opere monitum velim, quotieſcumque præter omnium opinionem aliquid videbimur de Romanis dixiſſe. Cæterùm cùm ipſa narrationis ac temporum ſeries ad laudem hujus familiæ

liæ nos deduxerit, quod superiori in libro polliciti sumus, id nunc in gratiam eorum qui discendi cupidi sunt, exequi placet. Etenim dicturum me promiseram, cur, quove pacto in tantum fastigium crevit, & ante tempus Romæ eluxit junioris Africani gloria. ac præterea quomodo amicitiæ ac consuetudini quæ Polybio cum eo fuit, tantum incrementum accessit, ut non modò Italiam ac Græciam illius amicitię fama pervaserit, sed remotissimis etiam gentibus utriusque studium animorumque conjunctio nota fuerit. Igitur quemadmodum principium conciliandæ inter utrumque amicitiæ ex commodato librorum usu, ac sermone de his habito fluxit, suprà à nobis relatum est. Postea procedente consuetudine cùm Græci Romam evocati per municipia Italiæ distribuerentur, Fabius & Scipio Lucii filii gratia apud Prętorę effecere ut Polybius Romę maneret. Quo facto cùm familiaritas in dies cresceret, fortè is casus evenit. Egressis simul omnibus ex Fabii domo, Fabius quidem in forum, Polybius verò alteram in partem cum P. Scipione diversus deflexit. Cumque ambo paululum progressi essent, tum Publius leniter ac modestè locutus, ac rubore quodam suffusus: Quid illud, inquit, est, Polybi, quod cùm ambo fratres unâ utamur mensâ, in tuis sermonibus nunc interrogando, nunc respondendo assiduè orationem ad fratrem convertis, me prætermisso? Nimirum eandem de me opinio-

1 f. διέπεισαν.

τὴν οἰκίαν ταύτην, βούλομαι τὸ κατὰ τὴν προτέραν βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλειφθὲν συνεκπληρῶσαι τῶν φιληκόων ἕνεκα. προϋπεσχόμην γὰρ διηγήσασθαι διὰ τί καὶ πῶς ἐπὶ τοσοῦτο προέκοψε, καὶ θᾶττον ἢ καθῆκεν ἐξέλαμψεν ἡ τοῦ Σκιπίωνος ἐν τῇ Ῥώμῃ δόξα· σὺν δὲ τούτῳ πῶς ἐπὶ τοσοῦτον αὐξηθῆναι συνέβη τῷ Πολυβίῳ τὴν πρὸς τὸν προειρημένον φιλίαν καὶ συνήθειαν· ὥστε μὴ μόνον ἕως τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπιδιατεῖναι τὴν περὶ αὐτῶν φήμην, ἀλλὰ καὶ τοῖς πορρωτέρω γνώριμον γενέσθαι τὴν αἵρεσιν καὶ συμπεριφορὰν αὐτῶν. διότι μὲν οὖν ἡ καταρχὴ τῆς συστάσεως ἐγενήθη τοῖς προειρημένοις ἔκ τινος χρήσεως βιβλίων καὶ τῆς περὶ τούτων λαλιᾶς, δεδηλώκαμεν. προβαινούσης δὲ τῆς συνηθείας, καὶ τῶν ἀνακεκλημένων ἐκπεμπομένων ἐπὶ τὰς πόλεις, 1 διέπισαν ὅ,τι Φάβιος καὶ ὁ Σκιπίων οἱ τοῦ Λευκίου νεανίσκοι πρὸς τὸν στρατηγὸν, μεῖναι τὸν Πολύβιον ἐν τῇ Ῥώμῃ. γενομένου δὲ τούτου καὶ τῆς συμπεριφορᾶς ἐπὶ πολὺ προκοπτούσης, ἐγένετο συγκύρημά τι τοιοῦτον. ἐκπορευομένων γάρ ποτε κατ' αὐτὸ πάντων ἐκ τῆς οἰκίας τῆς τοῦ Φαβίου, συνέβη τὸν μὲν Φάβιον ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἀπονεῦσαι, τὸν δὲ Πολύβιον ἐπὶ θάτερα μετὰ τοῦ Σκιπίωνος. προαγόντων δ' αὐτῶν ὁ Πόπλιος ἡσυχῇ καὶ πρᾴως τῇ φωνῇ φθεγξάμενος, καὶ τῷ χρώματι γενόμενος ἐνερευθὴς, τί δὲ, φησὶν, ὦ Πολύβιε, δύω τρώγομεν ἀδελφοὶ, καὶ διαλέγῃ συνεχῶς, καὶ πάσας τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις ποιῇ πρὸς ἐκεῖνον, ἐμὲ δὲ παραπέμπεις; ἢ δῆλον ὅτι καὶ σὺ περὶ ἐ-

μοῦ τὴν αὐτὴν ἔχεις διάληψιν, ἣν καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας ἔχειν πυνθάνομαι. δοκῶ γὰρ εἶναι πᾶσιν ἡσύχιός τις καὶ νωθρὸς ὡς ἀκούω, καὶ πολὺ κεχωρισμένος τῆς Ῥωμαϊκῆς αἱρέσεως καὶ πράξεως, ὅτι κρίσεις οὐχ αἱροῦμαι λέγειν. τὴν δ' οἰκίαν οὔ φασι τοιοῦτον ζητεῖν προστάτην ἐξ ἧς ὁρμῶμαι, τὸ δ' ἐναντίον. ὃ καὶ μάλιστά με λυπεῖ. ὁ δὲ Πολύβιος ξενισθεὶς τῇ τοῦ μειρακίου καταρχῇ τῶν λόγων, οὐ γὰρ εἶχε πλεῖον ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τότε, μὴ πρὸς θεῶν, Σκιπίων, ἔφη, μηδὲ λέγε ταῦτα, μηδ' ἐν νῷ λάμβανε τὸ παράπαν. οὐδὲ γὰρ καταγινώσκων οὔτε παραπέμπων ἐγώ σε ποιῶ τοῦτο, πολλοῦ γε δεῖ. ἀλλὰ τῷ πρεσβύτερον εἶναι τὸν ἀδελφὸν, ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις ἄρχομαι ἀπ' ἐκείνου, καὶ λήγω πάλιν εἰς ἐκεῖνον ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ συμβουλίαις, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀπερείδομαι, δοκῶν καί σε τῆς αὐτῆς μετέχειν γνώμης. ἐκεῖνό σου 1 τε μὴν ἄγαμαι νῦν ἀκούων, ὅτι δοκεῖ σοι 2 τὸ πρᾳότερον εἶναι τοῦ καθήκοντος τοῖς ἐκ ταύτης τῆς οἰκίας ὁρμωμένοις. δῆλος γὰρ εἶ διὰ τούτων μέγα φρονῶν. ἐγὼ δὲ κἂν αὐτὸς ἡδέως σοι συνεπιδοίην ἐμαυτὸν, καὶ συνεργὸς γενοίμην εἰς τὸ καὶ λέγειν τι καὶ πράττειν ἄξιον τῶν προγόνων. περὶ μὲν γὰρ τὰ μαθήματα, περὶ ἃ νῦν ὁρῶ σπουδάζοντας ὑμᾶς καὶ φιλοτιμουμένους, οὐκ ἀπορήσετε τῶν συνεργησόντων ὑμῖν ἑτοίμως καὶ σοὶ κἀκείνῳ. πολὺ γὰρ δή τι φῦλον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπιρρέον ὁρῶ κατὰ τὸ παρὸν τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. εἰς

1 f. γε μὴν. 2 deest ὄνειδος.

nem habes, quam & cæteros cives habere audio. quibus placidus lentusque esse videor, & à moribus institutisque Romanorum longè alienus, eò quod caussis actitandis minimè studeo. Atqui ajunt familiam ex qua ortus sum, non ejusmodi, sed planè alium virum postulare. quod profectò maximâ me ægritudine afficit. At Polybius oratione adolescentis obstupefactus, (namque octavum & decimum annum ætatis tum maximè agebat) per Deos; inquit, quæso Scipio, noli hęc ita in animum inducere. Neque enim aut contemptu, aut neglectu tui id facere soleo, multùm abest. Sed quoniam major natu est Fabius, in colloquiis familiaribus ab eo inchoare, & in eum desinere consuevi, illumque in sermonibus ac præceptis maximè spectare, cùm te eodem animo eademque sententia atque illum præditum esse persuasum habeam. Cæterum indolem tuam magnoperè laudo, quod vitio esse existimes, remissioris esse ingenii quàm par sit ei qui ex tanta familia originem ducat. Id enim haud pusilli certè animi argumentum est. Ego verò operam meam atque industriam libenter tibi commodaverim, in hoc ut ea dicas & facias quæ majorum tuorum gloriâ sint digna. Nam quod attinet ad disciplinas, quibus vos acriter incumbere in præsentia video, tibi ac fratri nunquam magistrorum copia deerit. quandoquidem plurimos ejusmodi homines intueor ex Gręcia in hanc urbem quotidie cõfluentes:

adea

ad ea verò quæ te, ut ais, nunc angunt, aptiorem me ipso administrum ac socium conatus tui haudquaquam reperies. Hæc adhuc cùm diceret Polybius, utraque manu dextram ejus apprehendens, atque ex intimo affectu comprimens Scipio, Utinam, inquit, diem illum videam, quo tu cæteris omnibus posthabitis, mei curam geras, meoque in contubernio degere velis. tum ego demùm mihi videbor & familiâ & majoribus meis non indignus. At Polybius partim quidem gaudio exultabat, cùm eum impetum, eumque juvenis affectum videret. partim verò angebatur, cùm amplitudinem opesque illius familiæ animo cogitaret. Cæterùm post hanc stipulationem nunquam juvenis à Polybio longiùs recessit, sed illius congressum omnibus semper rebus anteposuit. Atque exinde cùm in ipsis negociorum articulis constantiæ suæ experimentum alter alteri continuè præberet, paternam quandam cognationique similem benevolentiam invicem ac necessitudinem contraxerunt. Principio quidem pudoris ac continentiæ gloriam adolescens sibi comparare studuit, eaque parte ęquales suos omnes anteire. Sed cùm ejusmodi laurea ardua esset, multumque haberet difficultatis, tum verò maximè in urbe insidiis appetebatur, ob corruptam illius temporis disciplinam. Alii enim in meritorios pueros, alii in meretrices effusi, plerique acroamatis & compotationibus, atque hujusmodi luxuriæ addicti erant, cum Græcorum in eo genere

δὲ τὰ λυποῦντά σε νῦν καὶ καθὼς φῄς, δοκῶ μηδένα συναγωνιστὴν καὶ συνεργὸν ἄλλον εὑρεῖν ἂν ἡμῶν ἐπιτηδειότερον. ἔτι δὲ ταῦτα λέγοντος τοῦ Πολυβίου, λαβόμενος ἀμφοτέραις χερσὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, καὶ πιέσας ἐμπαθῶς· εἰ γὰρ ἐγὼ ταύτην φησὶν, ἴδοιμι τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ σύμπαντα τἆλλα δεύτερα θέμενος ἐμοὶ προσέξεις τὸν νοῦν, καὶ μετ' ἐμοῦ συμβιώσῃς. δόξω γὰρ αὐτόθεν εὐθέως ἐμαυτῷ καὶ τῆς οἰκίας ἄξιος εἶναι καὶ τῶν προγόνων. ὁ δὲ Πολύβιος τὰ μὲν ἔχαιρε θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ μειρακίου, τὰ δὲ διηπορεῖτο λαμβάνων ἐν νῷ τὴν ὑπεροχὴν τῆς οἰκίας καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἀνδρῶν. πλὴν ἀπό γε ταύτης τῆς ἀνθομολογήσεως, οὐκέτι τὸ μειράκιον ἐχωρίσθη τοῦ Πολυβίου, πάντα δ' ἦν αὐτῷ δεύτερα τῆς ἐκείνου συμπεριφορᾶς. ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν λοιπὸν ἤδη κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πεῖραν αὑτῶν διδόντες ἀλλήλοις, εἰς πατρικὴν καὶ συγγενικὴν ἦλθον αἵρεσιν καὶ φιλοστοργίαν πρὸς ἀλλήλους. πρώτη δέ τις ἐνέπεσεν ὁρμὴ καὶ ζῆλος τῶν καλῶν, τὸ τῆς ἐπὶ σωφροσύνῃ δόξαν ἀναλαβεῖν, καὶ παραδραμεῖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ὑπάρχοντας. ὢν δὲ μέγας οὗτος καὶ δυσέφικτος ὁ στέφανος, εὐθήρατος ἦν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁρμὴν τῶν πλείστων. οἱ μὲν γὰρ εἰς ἐρωμένους τῶν νέων, οἱ δ' εἰς ἑταίρας ἐξεκέχυντο, πολλοὶ δὲ εἰς ἀκροάματα καὶ πότους, καὶ τὴν ἐν τούτοις πολυτέλειαν, ταχέως ἠρπακότες ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ

τῶν τῶν Ἑλλήνων εἰς τοῦτο τὸ μέρος εὐχέρειαν. καὶ τηλικαύτη τις ἐνεπεπτώκει περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἀκρασία τοῖς νέοις, ὥστε πολλοὺς μὲν ἐρώμενον ἠγορακέναι ταλάντου. συνέβη δὲ τὴν προειρημένην αἵρεσιν οἷον ἐκλάμψαι κατὰ τοὺς νῦν λεγομένους καιρούς, πρῶτον μὲν διὰ τὸ καταλυθείσης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας, δοκεῖν ἀδήριτον αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν περὶ τῶν ὅλων ἐξουσίαν. ἔπειτα διὰ τὸ πολλὴν ἐπίφασιν γενέσθαι τῆς εὐδαιμονίας περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ περὶ τὰ κοινά, τῶν ἐκ Μακεδονίας μετακομισθέντων εἰς τὴν Ῥώμην χορηγιῶν. πλήν ὅ γε Σκιπίων ὁρμήσας ἐπὶ τὴν ἐναντίαν ἀγωγὴν τοῦ βίου, καὶ πάσαις ταῖς ἐπιθυμίαις ἀντιταξάμενος, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ὁμολογούμενον καὶ σύμφωνον ἑαυτὸν κατασκευάσας κατὰ τὸν βίον, ἐν ἴσως πέντε τοῖς πρώτοις ἔτεσι πάνδημον ἐποιήσατο κατὰ τὴν ἐπ' 1 αὐτοεξίᾳ καὶ σωφροσύνῃ δόξαν. μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ τὸ συνεχὲς ὥρμησεν ἐπὶ τὸ περὶ τὰ χρήματα μεγαλοψυχίᾳ καὶ καθαρότητι διενεγκεῖν τῶν ἄλλων. πρὸς δὲ τοῦτο τὸ μέρος καλὴν μὲν ὑποδοχὴν εἶχε τὴν μετὰ τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς συμβίωσιν, καλὰς δ' ἐκ φύσεως ὁρμὰς αὐτὸς ἐπὶ τὸ δέον. πολλὰ δὲ αὐτῷ καὶ ταὐτόματον συνήργησε πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην. 2 πρώτη μὲν γὰρ αὐτοῦ μετήλλαξε τὸν βίον ἡ τοῦ κατὰ θέσιν πατρὸς μήτηρ, ἥτις ἦν ἀδελφὴ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, γυνὴ δὲ τοῦ κατὰ θέσιν πάππου Σκιπίωνος τοῦ μεγάλου προσαγορευθέντος. ταύτης ἀπολιπούσης οὐσίαν μεγάλην κληρονόμος ὢν, πρῶτον ἐν τούτοις ἔμελλε πεῖραν δώσειν τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως. συνέβαινε δὲ τὴν

studia bello Persico statim adsciviſsent. Tanta porrò intemperantia tum juventus eò ferebatur, ut nonnulli puerum delicatum talento emerent. Quod quidem institutum præcipuè iis temporibus, de quibus nunc agimus, viguit ac floruit. primùm quòd everso Macedonum regno imperium orbis terrarum penes populum Romanum sine controversia stare videbatur. deinde quia Macedonicis opibus Romam translatis, maximæ felicitatis species quædam, & privatis singulorum, & publicis rebus accesserat. At P. Scipio diversam vivendi rationem secutus, cunctisque cupiditatibus adversatus, atque in reliquo victu eundem tenorem servans, sibique ipse consentiens, pervulgatam apud omnes modestiæ ac continentiæ laudem est adeptus priore illo quinquennio. Postea verò confestim instituit magnificentiâ atque integritate in pecunia danda atque capienda cæteros superare. ad quam virtutem naturalis patris ipsius disciplina magnum ei stimulum admoverat, & natura ingentem impetum dederat. Sed & fortuna conatum ejus magnoperè adjuvit. Nam cùm mater patris ipsius adoptivi abiisset è vita, quæ Lucii Æmilii naturalis patris soror, Scipionis autem Africani cognomento majoris conjux fuerat, ipse locupletissimâ ejus mulieris hereditate aditâ, primum animi sui specimen tum edere incepit. quippe antedictæ

1 mſ. αὐτὸ ἀξίᾳ. 2 mſ. πρώτην.

mulier

mulier maximo omnis generis apparatu in solenni matronarum pompa uti solita erat, ut quæ in Scipionis Africani matrimonio & fortuna vixisset. Nam præter muliebrem mundum pilentique ipsius ornatum, & canistra, & pocula, ac cætera ad sacrificium necessaria, partim aurea, partim argentea in maximis solennitatibus circumferebat. ancillarum quoque ac servorum comitatus haudquaquam dispar erat. Universum hunc apparatum statim ab obitu Æmiliæ, id enim mulieri nomen fuit, Scipio matri suæ donavit: quæ jampridem à L. Æmilio repudiata, artiorem quam pro splendore generis rem familiarem habebat. Proinde cùm antea à solenni pompa abesse consuevisset, tum fortè publico ac celebri sacrificio progressa cum apparatu Æmiliæ, iisdem pilento, bigis ac mulionibus, reliquas mulieres advertit: quæ Scipionis benignitatem animique magnitudinem collaudantes, sublatis in coelum manibus universæ P. Scipioni fausta omnia apprecabantur. Atque id cùm ubique præclarum, tum Romæ admirabile videatur esse, qua in urbe nemo quidquam sponte alteri de suo donat. Ab hujusmodi initio virtus P. Scipionis rumore omnium celebrari cœpta est, utpote muliebri sexu natura garrulo, & in omnibus rebus immoderato. Deinde filiabus Scipionis magni, patris

Αἰμιλίαν, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῇ προειρημένῃ γυναικί, μεγαλομερῆ τὴν περίστασιν εἶχεν ἐν ταῖς γυναικείαις ἐξόδοις, ἅτε συνηκμακυῖα τῷ βίῳ καὶ τῇ τύχῃ τῇ Σκιπίωνος. χωρὶς γὰρ τοῦ περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀπήνην κόσμου, καὶ τὰ κανᾶ, καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ποτὲ μὲν ἀργυρᾶ, ποτὲ δὲ χρυσᾶ πάντα συνεξηκολούθει κατὰ τὰς ἐπιφανεστάτας ἐξόδους αὐτῇ. τό τε τῶν παιδισκῶν καὶ τὸ τῶν οἰκετῶν τῶν παρεπομένων πλῆθος ἀκόλουθον ἦν τούτοις. ταύτην δὴ τὴν περικοπὴν ἅπασαν δόξας μετὰ τὸν τῆς Αἰμιλίας τάφον ἐδωρήσατο τῇ μητρί, ᾗ συνέβαινε κεχωρίσθαι μὲν ἀπὸ τοῦ Λευκίου πρότερον ἤδη χρόνοις πολλοῖς, τὴν δὲ τοῦ βίου χορηγίαν ἐλλιπεστέραν ἔχειν τῆς κατὰ τὴν εὐγένειαν φαντασίας. διὸ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀνακεχωρηκυίας αὐτῆς ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐξόδων, τότε κατὰ τύχην οὔσης ἐπιφανοῦς καὶ πανδήμου θυσίας, ἐκπορευομένης αὐτῆς ἐν τῇ τῆς Αἰμιλίας περικοπῇ καὶ χορηγίᾳ, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ τῶν ὀρεοκόμων καὶ τοῦ ζεύγους, καὶ τῆς ἀπήνης αὐτῆς ὑπαρχούσης, συνέβη τὰς γυναῖκας θεωμένας τὸ γινόμενον ἐκπλήττεσθαι τὴν τοῦ Σκιπίωνος χρηστότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ πάσας προτείνειν τὰς χεῖρας εὐχομένας τῷ προειρημένῳ πολλὰ καὶ ἀγαθά. τοῦτο δὲ πανταχῇ μὲν ἂν εἰκότως φαίνοιτο καλόν, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ θαυμαστόν. ἁπλῶς γὰρ οὐδεὶς οὐδενὶ δίδωσι τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων ἑκὼν οὐδέν. πρώτη μὲν οὖν αὕτη καταρχὴ τῆς ἐπὶ καλοκαγαθίᾳ φήμης αὐτῷ συνεκύρησε, καὶ μεγάλην ἐποίησε προκοπήν. ἅτε τοῦ τῶν γυναικῶν γένους καὶ λάλου, καὶ καταχόρου ὄντος ἐφ' ὅ τι ἂν ὁρμήσῃ. μετὰ δὲ

ταῦτα ταῖς Σκιπίωνος μὲν τοῦ μεγάλου

θυγατράσιν, ἀδελφαῖς δὲ τοῦ κατὰ

θέσιν

1 θέσιν πατρὸς λαβόντος, αὐτὸν ἔδει τὸ ἡμίσειαν ἀποδοῦναι τῆς φερνῆς. ὁ γὰρ πατὴρ συνέθετο μὲν ἑκατέρᾳ τῶν θυγατέρων μ'. τάλαντα δώσειν. τούτων δὲ τὸ μὲν ἥμισυ παραχρῆμα τοῖς ἀνδράσιν ἐδεδώκει ἡ μήτηρ, τὸ δ' ἥμισυ κατέλειπεν ἀποθνήσκουσα προσοφειλόμενον. ὅθεν ἔδει τὸν Σκιπίωνα διαλύειν τοῦτο τὸ χρέος ταῖς τοῦ πατρὸς ἀδελφαῖς. κατὰ δὲ τοὺς Ῥωμαίων νόμους δέον ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀποδοῦναι τὰ προσοφειλόμενα χρήματα τῆς φερνῆς ταῖς γυναιξί, προδοθέντων τῶν πρώτων ἐπίπλων εἰς δέκα μῆνας κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος, εὐθέως ὁ Σκιπίων συνέταξε τῷ τραπεζίτῃ τῶν κ' καὶ ε' ταλάντων 2 ἑκατέρᾳ ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν ἐν τοῖς δέκα μησί. τοῦ δὲ Τιβερίου καὶ τοῦ Νασικᾶ Σκιπίωνος, οὗτοι γὰρ ἦσαν ἄνδρες τῶν προειρημένων γυναικῶν, ἅμα τῷ διελθεῖν τοὺς δέκα μῆνας προσπορευομένων πρὸς τὸν τραπεζίτην, καὶ πυνθανομένων εἴ τι συντέτακται Σκιπίων αὐτῷ περὶ τῶν χρημάτων, κἀκείνου κελεύοντος αὐτοὺς κομίζεσθαι, καὶ ποιοῦντος τὴν διαγραφὴν ἑκατέρῳ τῶν εἴκοσι καὶ πέντε ταλάντων, ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν. δεῖν γὰρ αὐτοὺς οὐ πᾶν κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέρος κομίζεσθαι κατὰ τοὺς νόμους. τοῦ δὲ φάσκοντος οὕτως αὐτῷ συντετάχθαι τὸν Σκιπίωνα, διαπιστήσαντες προῆγον ἐπὶ τὸν νεανίσκον διειληφότες ἐκεῖνον ἀγνοεῖν. καὶ τοῦτ' ἔπασχον οὐκ ἀλόγως. οὐ γὰρ οἷον πεντήκοντα τάλαντα δοίη τις ἂν ἐν Ῥώμῃ πρὸ τριῶν

1 deerat in mſ. 2 mſ. τέρων.

adoptivi ſororibus dimidium dotis ſolvendum erat. Siquidem pater quadraginta talenta utrique filiæ dotis nomine daturum ſe ſpoponderat ; cujus pecuniæ dimidiam quidem partem mater utrique genero numeraverat præſentem, dimidiam verò in ære alieno moriens reliquerat. quare id nomen à P. Scipione diſſolvendum erat adoptivi patris ſororibus. Porrò cùm reliquum ejus pecuniæ quæ dotis nomine debetur, jure civili populi Romani annua bima trima die mulieribus numerandum ſit, inſtrumento ac ſupellectile priùs intra decem menſes præſtitis ex more qui apud illos obtinet,: Scipio ſtatim argentario mandavit,quinque & viginti talenta utrique intra decem proximos menſes perſolveret. Cùm verò Tiberius Gracchus & Scipio Naſica, quibus antedictæ mulieres nupſerant, elapſo menſe decimo confeſtim ad argentarium veniſſent,rogaſſentque num quid de ea pecunia mandati ab Scipione haberet, atque ille pecuniam accipere eos juberet, & quinque ac viginti talenta utrique numeraret, tum ii errare illum dixerunt;non enim univerſam ſimul pecuniam, ſed tertiam tantum partem in præſentia legibus deberi.Cumque ille ſubjiceret ita ſibi mandatum eſſe a Scipione, diffiſi juvenem adierunt, labi eum ignoratione arbitrati. idque profecto haud ſine cauſa. Etenim non modò quinquaginta talenta ante triennium nemo, ſed ne unum quidem ante præſtitutam diem quiſquam Romæ ſolvat. tantam unusquiſque diligentiam in pecu-

pecunia, utilitatem in tempore collocat. Cæterùm cùm Scipionem convenissent, percuntati quid argentario in mandatis dedisset, cùm ille diceret mandasse ut omnis simul pecunia sororibus solveretur, illi præ se curam ejus ferentes, errare eum subjecerunt: ipsi enim suâ ipsius pecunia uti in longum adhuc tempus legibus licere. At Scipio hęc sibi probè comperta & cognita esse respondit, sed cum extraneis quidem stricto jure uti solere, cum propinquis autem & amicis candidè ac generosè agere quantum fieri posset. quare ut omnem pecuniam ab argentario acciperent rogabat. Quibus auditis, Tiberius & Nasica taciti domum reversi sunt, & Scipionis magnitudine animi stupefacti, & suam nimis attentam diligentiam damnãtes, tametsi inter civitatis principes essent. Mortuo deinde post biennium naturali patre L. Æmilio, ipse cum fratre Fabio heres relictus, præclarum facinus ac memoria dignum gessit. Nam L. Æmilius cùm absque liberis esset, propterea quod ipsi quidem in alias familias adoptione migraverant, cæteri verò quos heredes familiæ, sacrorum & nominis sui alebat, fato prærepti omnes erant, hereditatem ipsis reliquerat. At Scipio cùm fratrem suum videret re familiari minus quàm se instructum esse, universam hereditatem quæ sexaginta eoque amplius talentis æstimabatur, fratri concessit. Sic enim demum Fabius opibus æqualis ipsi erat futurus.

1 mſ. αὐτῷ. 2 deest in mſ. 3 4 deest in mſ. utraque vox.

ἐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τάλαντον ἓν περὶ τῆς τεταγμένης ἡμέρας. τοιαύτη τίς ἐστι καὶ τηλικαύτη παρὰ πάντας ἅμα μὲν ἀκρίβεια περὶ τὸ διάφορον, ἅμα δὲ λυσιτέλεια περὶ τὸν χρόνον. οὐ μὴν ἀλλὰ προσπορευθέντων αὐτῶν καὶ πυνθανομένων τί τῷ τραπεζίτῃ συντέτακται; τοῦ δ' εἰπόντος, ἀποδοῦναι πᾶν τὸ χρῆμα ταῖς ἀδελφαῖς, ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν, ἅμα τὸ κηδεμονικὸν ἐμφανίζοντες. ἐξεῖναι γὰρ 1 αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους χρῆσθαι τοῖς διαφόροις ἱκανὸν ἐπὶ χρόνον. ὁ δὲ Σκιπίων ἔφη ἀγνοεῖν τούτων οὐδέν. ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἀλλοτρίους τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀκρίβειαν τηρεῖν, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ φίλοις ἁπλῶς χρῆσθαι 2 καὶ γενναίως κατὰ δύναμιν. διὸ παραλαμβάνειν αὐτοὺς ἐκέλευε πᾶν τὸ χρῆμα παρὰ τοῦ τραπεζίτου. οἱ δὲ περὶ τὸν Τιβέριον ταῦτ' ἀκούσαντες, ἐπανῆγον σιωπῶντες, καταπεπληγμένοι μὲν τὴν τοῦ Σκιπίωνος μεγαλοψυχίαν, κατεγνωκότες δὲ τῆς αὐτῶν μικρολογίας, καίπερ ὄντες οὐδενὸς δεύτεροι Ῥωμαίων. μετὰ δ' ἔτη δύο μεταλλάξαντος τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, καὶ καταλιπόντος κληρονόμους τῆς οὐσίας αὐτόν τε καὶ τὸν ἀδελφὸν Φάβιον, καλόν τι καὶ μνήμης ἄξιον ἐποίησεν. ὁ γὰρ Λεύκιος ὑπάρχων ἄτεκνος, διὰ τὸ τοὺς 3 μὲν εἰς ἑτέρας οἰκίας ἐκδεδόσθαι, τοὺς δ' ἄλλους υἱοὺς οὓς ἔτρεφε διαδόχους 4 αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους πάντας μετηλλαχέναι, τούτοις ἀπέλιπε τὴν οὐσίαν. ὁ δὲ Σκιπίων θεωρῶν αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν καταδεέστερον ὄντα τοῖς ὑπάρχουσιν, ἐξεχώρησε πάντων τῶν ὑπαρχόντων, οὔσης τῆς ὅλης τιμήσεως ὑπὲρ ἑξήκοντα τάλαντα, διὰ τὸ μέλλειν οὕτως ἴσον ὑπάρχειν αὐτῷ κατὰ τὴν οὐσίαν τὸν Φάβιον.

γενομέ-

γινομένου δὲ τούτου περιβοήτου, προσεπέθηκεν ἕτερον τούτῳ δεῖγμα τῆς αὑτοῦ προαιρέσεως ἐμφανέστερον. βουλομένου γὰρ τἀδελφοῦ μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ποιεῖν, οὐ δυναμένου δὲ δέξασθαι τὴν δαπάνην διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀναλισκομένων χρημάτων, καὶ ταύτης τὴν ἡμίσειαν εἰσήνεγκεν ὁ Σκιπίων ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας. ἔστι δ' οὐκ ἐλάττων ἡ σύμπασα τριάκοντα ταλάντων, ἐάν τις μεγαλομερῶς ποιῇ. φήμης περὶ αὐτοῦ διδομένης, μετήλλαξεν ἡ μήτηρ. ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέχετο τοῦ κομίσασθαί τι ὧν πρότερον ἐδωρήσατο, περὶ ὧν ἀρτίως εἶπον, ὥστε καὶ ταῦτα καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν τὴν τῆς μητρὸς ἅπασαν ἀπέδωκε ταῖς ἀδελφαῖς, ἧς οὐδὲν αὐταῖς προσῆκε κατὰ τοὺς νόμους. διὸ πάλιν τῶν ἀδελφῶν παραλαβουσῶν τόν τε ἐν ταῖς ἐξόδοις κόσμον καὶ τὴν περίστασιν τὴν τῆς Αἰμιλίας, πάλιν ἐκαινοποιήθη τὸ μεγαλόψυχον καὶ φιλοίκειον τῆς τοῦ Σκιπίωνος προαιρέσεως. ταῦτα μὲν οὖν προκατεσκευασμένος ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας Πόπλιος Σκιπίων, προῆλθε πρὸς τὸ φιλοδοξεῖν σωφροσύνῃ καὶ καλοκἀγαθίᾳ· εἰς ἣν ἴσως ἑξήκοντα τάλαντα δαπανήσας, τοσαῦτα γὰρ ἦν προειμένος τῶν ἰδίων, ὁμολογουμένην ἔσχε τὴν ἐπὶ καλοκἀγαθίᾳ φήμην. οὐχ οὕτω τῷ πλήθει τῶν χρημάτων τὸ προκείμενον κατεργασάμενος, ὡς τῷ καιρῷ τῆς δόσεως καὶ τῷ χειρισμῷ τῆς χάριτος. τὴν δὲ σωφροσύνην περιεποιήσατο, δαπανήσας μὲν οὐδὲν, πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων ἡδονῶν ἀπεχόμενος προσεκέρδαινε τὴν σωματικὴν ὑγίειαν καὶ τὴν εὐεξίαν, ἥτις αὐτῷ παρ' ὅλον τὸν βίον παρεπομένη πολλὰς ἡδονὰς καὶ καλὰς ἀμοιβὰς ἀπέδωκεν, ἀνθ' ὧν

Quod factum cùm in ore omnium versaretur, ipse aliud apertius animi sui specimen adjecit. Cùm enim Fabius gladiatores in funere patris edere vellet, neque eum sumptum ob magnitudinem apparatus facilè posset sustinere, Scipio dimidiam impensæ partem de suo est largitus. Hujusmodi verò impensa si quis magnifice spectacula edere velit, non minor triginta talentis solet esse. Pervulgata hujus rei fama mater Scipionis paulò post decessit. Ex cujus bonis ille ea quæ olim donaverat, de quibus superiùs dixi, non modò non recepit, sed & ea omnia, & universam matris hereditatem sororibus remisit, tametsi nulla pars hereditatis legibus ad eas pertineret. Proinde cùm Scipionis sorores rursus cum ornatu paratuque Æmiliæ in solenni matronarum pompa procederent, iterum ejus in suos benevolentia ac magnitudo animi in memoriam famamque revocata est. His ab ineunte ætate studiis usus Scipio, modestiæ & elegantiæ laudem est assecutus. & impensis quidem sexaginta talentis, tantum enim de suo largitus est, elegantiæ apud omnes gloriam comparavit, magis ex opportunitate ac dexteritate in conferenda gratia, quàm ex pecuniæ magnitudine. Modestiæ verò & continentiæ laudem retulit absque ullo quidem sumptu: Sed multis variisque repressis cupiditatibus, optimam præterea corporis valetudinem lucrifecit, qua per totum vitæ spacium continua usus, amplissimam

merce-

mercedem abstinentiæ suæ, atque honestissimas cepit voluptates. Jam verò cùm ultimæ ac præcipuæ partes sint fortitudinis, cùm in omni Republica, tum præsertim Romæ, præcipua quadam in eo genere exercitatione opus erat. Ad quod studium maximam illi opportunitatem obtulit fortuna. Nam cùm Macedonum Reges venationi plurimùm studerent, solitique essent Macedones loca ad feras congregandas aptissima huic usui dicare: hujusmodi septa toto quidem belli Persici tempore eadem qua priùs cura fuerant custodita, cæterùm per quatuor continuos annos intacta atque illibata ab omni venatu permanserant, Rege aliis negotiis tum maximè distracto. quocirca ferarum omnis generis erant plenissima. Confecto autem bello L. Æmilius eam exercitationem ac voluptatem quæ est in venando, convenientissimam juventuti ratus esse, & venatores Regios conciliavit Scipioni, & omnem venandi licentiam ei concessit. Qua ille accepta Rex propemodum sibi esse visus, totum illud tempus quo legiones post victoriam in Macedonia perstiterunt, in eo consumpsit. Cumque & amplissima ei facultas suppeteret, & ipse ætate cum maximè floreret, & natura in eam rem esset propensior, tanquam generosi catuli constantior ejus ac diuturnior in venando impetus fuit. Quamobrem Romam postquam venit, adjuncto Polybii in ea parte studio atque

πρότερον ἀπείχετο τῶν ὑποχειρίων ἀδίκων. λοιποῦ δ' ὄντος τοῦ κατὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ κυριωτάτου σχεδὸν ἐν πάσῃ μὲν πολιτείᾳ, μάλιστα δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, μεγίστην ἔδει καὶ τὴν ἄσκησιν περὶ τοῦτο τὸ μέρος ποιήσασθαι. καλὸν μὲν οὖν τι πρὸς ταύτην τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς τύχης ἐγίνετο συνέργημα. τῶν γὰρ ἐν Μακεδονίᾳ βασιλικῶν μεγίστην ποιουμένων σπουδὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας, καὶ Μακεδόνων ἀνειληφότων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους τόπους πρὸς τὴν τῶν θηρίων συναγωγήν, ταῦτα συνέβη τὰ χωρία τετηρῆσθαι μὲν ἐπιμελῶς καθάπερ καὶ πρότερον, πάντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον, κεκυνηγῆσθαι δὲ μηδέποτε 1 διὰ τῶν τεττάρων ἐτῶν διὰ τοὺς περισπασμούς· ἐξ ὧν θηρίων ὑπῆρχε πλήρη παντοδαπῶν. τοῦ δὲ πολέμου λαβόντος κρίσιν, ὁ Λεύκιος καλλίστην ὑπολαμβάνων καὶ τὴν ἄσκησιν, καὶ τὴν ψυχαγωγίαν ὑπάρχειν τοῖς νέοις τὴν περὶ τὰ κυνηγέσια, τούς τε κυνηγοὺς συνέστησε τοὺς βασιλικοὺς τῷ Σκιπίωνι, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν περὶ τὰ κυνηγέσια παρέδωκε τούτῳ πᾶσαν. ἧς ἐπιλαβόμενος ὁ προειρημένος καὶ νομίσας οἱονεὶ βασιλεύειν, ἐν τούτῳ 2 κατεγίνετο πάντα τὸν χρόνον, ὅσον ἐπέμεινε τὸ στρατόπεδον μετὰ τὴν μάχην ἐν τῇ Μακεδονίᾳ. γενομένης δὲ μεγάλης ἐξουσίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμαίως ἔχοντος αὐτοῦ, καὶ κατὰ φύσιν οἰκείως διακειμένου, καθάπερ εὐγενοῦς σκύλακος ἐπίμονον αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας ὁρμήν. διὸ καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ προσλαβὼν τὸν τοῦ Πολυβίου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνθουσιασμόν,

1 addidi ex conject. 2 f. κατετείνετο.

σμὸν, ἐφ' ὅσον οἱ λοιποὶ τῶν νέων περὶ τὰς κρίσεις καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς ἐσπούδαζον, κατὰ τὴν ἀγορὰν ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, καὶ διὰ τούτων συνιστάνειν ἑαυτοὺς ἐπειρῶντο τοῖς πολλοῖς, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Σκιπίων ἐπὶ ταῖς κυνηγεσίαις ἀναστρεφόμενος, καὶ λαμπρὸν ἀεί τι ποιῶν καὶ μνήμης ἄξιον, καλλίω δόξαν ἐξεφέρετο τῶν ἄλλων. οἷς μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἐπαίνου τυχεῖν εἰ μὴ βλάψαιέν τινα τῶν πολιτῶν· ὁ γὰρ τῶν κρίσεων τρόπος τοῦτ' ἐπιφέρειν εἴωθεν. ὁ δ' ἁπλῶς οὐδένα λυπῶν ἐξεφέρετο τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν πάνδημον, ἔργῳ πρὸς λόγον ἁμιλλώμενος. τοιγαροῦν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσοῦτον παρέδραμε τοὺς καθ' αὐτὸν, ὅσον οὐδείς πω μνημονεύεται Ῥωμαίων. καίπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορευθεὶς ἐν 1 φιλοξενίᾳ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα. ἐγὼ δὲ πλείω πεποίημαι λόγον ὑπὲρ τῆς Σκιπίωνος αἱρέσεως ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας, 2 ἡδεῖαν μὲν ὑπολαμβάνων εἶναι τοῖς πρεσβυτέροις, ὠφέλιμον δὲ τοῖς νέοις τὴν τοιαύτην ἱστορίαν· μάλιστα δὲ βουλόμενος πίστιν παρασκευάζειν τοῖς μέλλουσι λέγεσθαι ἐν ταῖς ἑξῆς βίβλοις περὶ αὐτοῦ, πρὸς τὸ μήτε διαπορεῖν τοὺς ἀκούοντας διὰ τὸ παράδοξόν τι φαίνεσθαι τῶν συμβαινόντων μετὰ 3 ταῦτα περὶ αὐτὸν, μήτ' ἀφαιρουμένους τἀνδρὸς κατὰ λόγον γεγονότα κατορθώματα τῇ τύχῃ προσάπτειν, ἀγνοοῦντας τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἕκαστα συνέβη γενέσθαι, πλὴν τελέως ὀλίγων, ἃ δεῖ μόνα προσάπτειν τῇ τύχῃ καὶ ταὐτομάτῳ. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἡμεῖς διειληφότες κατὰ τὴν

1 f. φιλοδοξίᾳ. 2 mſ. ἰδίαν. 3 mſ. δή.

ardore, quantum temporis in judiciis ac ſalutationibus reliqui juvenes conterebant, forum aſſiduè prementes, eoque ſtudentes commendare ſe multitudini; tantum Scipio venationibus impendens, atque interim præclarum aliquid & ad memoriam inſigne agere nunquam deſiſtens, præſtantiorem cæteris gloriam eſt adeptus. Illis enim ſine alicujus civis damno laus contingere non poterat. quippe judiciorum ordo & natura id ferre ſolet. At verò ille nemini moleſtiam faceſſens, fortitudinis laudem ſibi apud omnes comparavit, virtute atque inſignibus factis cum fama ipſa contendens. Proinde brevi inter æquales ſuos tantum emituit, quantum ſuperiori memoria Romæ nemo; idque cùm planè contrarium moribus inſtitutiſque Romanorum ad laudem & gloriam curſum tenuiſſet. Ego verò quæ ſtudia Scipionis in adoleſcentia fuerint, ideò pluribus enarrare volui, quod & ſenioribus jucundam & utilem juventuti harum rerum cognitionem fore arbitratus ſum: eoque potiſſimùm conſilio, ut iis quæ de illo viro deinceps ſum dicturus, fidem præmunirem, ne fortè qui hæc legent, ob magnitudinem novitatemque eorum quæ huic viro contigerunt, in ambiguo hæreant, neve res illius certo conſilio geſtas Fortunæ tribuant, cùm cauſas ignorabunt ex quibus ſingulæ res ſunt profectæ, præter admodum paucas, quas ſolas caſui ac fortunæ aſſignare licet: atque his obiter quaſi per excurſum com-

memo-

memoratis, nunc in viam redimus, ex qua narratio nostra divertit.

Ætolicæ res rectè sunt compositæ extincto apud eos civili bello post obitum Lycisci. Similiter mortuo Mnasippo Coronæo Bœotia in meliore statu erat. Itemque Acarnania sublato è vivis Chremata. Prorsus enim quædam quasi lustratio atque expiatio contigit tum universę Græciæ, pestibus Reipublicæ è medio remotis. Namque & Charopus ille Epirota hoc ipso anno Brundusii decessit. Sed res Epiri adhuc inquietæ erant ac turbatæ ut antea, ob sævitiam atque nequitiam Charopi post victoriam de Perseo partam.

Nam cùm L. Anicius causa cognita viros celeberrimos condemnasset, alios verò ad causam dicendam Romam abduxisset, quotquot vel levissima suspicione contingebantur, tum Charopus plenissimam quidvis agendi licentiam nactus, nullum crudelitatis genus omisit, partim per se ipse, partim amicorum operâ usus. quippe cùm ipse admodum juvenis erat, tum verò perditissimus ac levissimus quisque causâ diripiendæ alienæ pecuniæ ad eum confluxerat. Maximam porrò auctoritatem ac fidem omnibus illius factis addiderat, utque non sine consilio, sed ex sententia populi Romani cuncta agi viderentur, effecerat vetus amicitia quæ illi cum plerisque primariis viris Romæ intercedebat, ac præterea suffragium Myrtonis senis & Nicanoris ejus filii.

1 mſ. Κυρωναίων. 2 addidi ex Conject. 3 mſ. δὲ.

περιέκβασιν, αὖθις ἐπανίιμεν ἐπὶ τὴν ἐκτροπὴν τῆς ὑποκειμένης διηγήσεως.

Ὅτι τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν καλῶς διετέθη κατεσβεσμένης ἐν αὐτοῖς τῆς ἐμφυλίου στάσεως μετὰ τὸν Λυκίσκου θάνατον, καὶ Μνασίππου τοῦ 1 Κορωναίου μεταλλάξαντος τὸν βίον βελτίων ἦν ἡ διάθεσις κατὰ τὴν Βοιωτίαν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ακαρνανίαν Χρεμάτα γεγονότος ἐκποδών. σχεδὸν γὰρ ὡσανεὶ καθαρμόν τινα συνέβη γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἀλιτηρίων αὐτῆς ἐκ τοῦ ζῆν μεθισταμένων. καὶ γὰρ καὶ τὸν Ἠπειρώτην Χάροπα συνεκύρησε κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον ἐν Βρεντεσίῳ μεταλλάξαι τὸν βίον. τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἤπειρον ἔτι ἐν ἀκαταστασίαις ἦν, καὶ ταραχαῖς 2 καθάπερ τοῖς ἐπάνω χρόνοις, διὰ τὴν Χάροπος ὠμότητα καὶ παρανομίαν, ἐξ οὗ συνέβη τελεωθῆναι τὸν πρὸς Περσέα πόλεμον.

Ὅτι μετὰ τὸ κατακρῖναι Λεύκιον Ἀνίκιον καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ ἀπαγαγεῖν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅσοι καὶ βραχεῖαν ὑποψίαν εἶχον, τότε λαβὼν ὁ Χάροψ τὴν ἐξουσίαν ὃ βούλοιτο πράττειν, οὐκ ἔστι τῶν δεινῶν ὁποῖον οὐκ ἐποίει, τὰ μὲν δι' αὑτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν φίλων· ἅτε νέος μὲν ὢν αὐτὸς κομιδῆ, συνδεδραμηκότων δὲ πρὸς αὐτὸν τῶν χειρίστων καὶ τῶν εἰκαιοτάτων ἀνθρώπων, διὰ τὸν ἐκ τῶν ἀλλοτρίων νοσφισμόν. εἶχε δὲ οἷον ἐφεδρείαν καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸ πιστεύεσθαι διότι πράττει κατά τινα λόγον ἃ ποιεῖ καὶ μετὰ τῆς Ῥωμαίων γνώμης, τήν τε προϋπάρχουσαν αὐτῷ σύστασιν καὶ πρὸς τοὺς προειρημένους, καὶ πρὸς Μύρτωνα πρεσβύτην ἄνθρωπον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικάνορα, τἄλλα 3 μὲν μετρίους ἀνθρώπους καὶ δοκοῦντας εἶναι Ῥωμαίων φίλους. οἳ πολύ τι

κεχωρισμένοι τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἁπάσης ἀδικίας, οὐκ οἶδ' ὅπως τότε συνεπιδεδώκασιν αὑτοὺς, εἰς τὸ συνεπισχύειν καὶ κοινωνεῖν ταῖς τοῦ Χάρωπος ἀνομίαις. ἐπειδὴ δ' ὁ προειρημένος τοὺς μὲν κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀναφανδὸν ἐφόνευσε, τοὺς δ' ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις, ἐνίους δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐπιπέμπων ἐδολοφόνησε, καὶ πάντων τῶν τεθνεώτων ἐξηνδραποδίσατο τοὺς βίους, ἄλλην ἐπενόησε μηχανήν. 1 περιέγραφε γὰρ τοὺς εὐκαιροῦντας τοῖς βίοις φυγάδας, οὐ μόνον ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας. ἀνατατεὶς δὲ τὸν φόβον τοῦτον, ἐχρηματίζετο ἀεὶ, τοὺς μὲν ἄνδρας δι' ἑαυτοῦ, τὰς δὲ γυναῖκας διὰ τῆς μητρὸς Φιλοτίδος. πάνυ γὰρ 2 εὐφυὴς ἐγένετο κατὰ τοῦτο τὸ πρόσωπον, πρὸς δὲ βίαν καὶ πλεῖόν τι δυναμένη συνεργεῖν ἢ κατὰ γυναῖκα. ἐπειδὴ δὲ πάντας ἐξηργυρίσαντο κατὰ τὸ δυνατὸν, εἰσῆγον εἰς τὸν δῆμον οὐδὲν ἧττον ἅπαντας τοὺς προγεγραμμένους. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ Φοινίκῃ τὰ μὲν διὰ τὸν φόβον, τὰ δὲ καὶ δελεαζόμενοι διὰ τῶν περὶ τὸν Χάρωπα, κατέκριναν οὐ φυγῆς, ἀλλὰ θανάτου πάντας τοὺς προσαγγελθέντας ὡς ἀλλότρια φρονοῦντας Ῥωμαίων. οὗτοι μὲν οὖν πάντες ἔφυγον, ὅτε Χάρωψ ὥρμησεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔχων χρήματα καὶ τοὺς περὶ τὸν Μύρτωνα μεθ' αὑτοῦ, βουλόμενος ἐπισφραγίσασθαι διὰ τῆς συγκλήτου τὴν αὑτοῦ παρανομίαν. ἐν ᾧ καιρῷ κάλλιστον μὲν ἐγένετο δεῖγμα τῆς Ῥωμαίων αἱρέσεως, κάλλιστον δὲ θέαμα πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τοῖς παρεπιδημοῖς, μάλιστα δὲ τοῖς ἀνακεκλημένοις. ὅ, τε γὰρ Μάρκος

1 mſ. προσέγραφε. 2 leg. εὐφυὴς

Qui cùm alioqui ſatis modeſti & amici populi Romani viderentur, ſemperque antea ab omni flagitio procul abfuiſſent, tum neſcio quo pacto ſeipſos ſcelerum Charopi fautores ac ſocios adjunxerant. At verò ille ubi alios in medio foro palàm trucidavit, alios in ſuis domibus, nonnullos in agris, aut per vias ſubmiſſis percuſſoribus interfecit, atque omnium protinus facultates invaſit, tandem alia machina graſſari cœpit. Locupletiſſimum enim quemque, nec viros ſolùm, ſed & matresfamilias exules proſcripſit. quo metu incuſſo ipſe aſſiduè viros quidem per ſe, at mulieres matris Philotidis operâ ſpoliabat. Fuit enim hæc mulier ad omnia maximè idonea, ſed quæ ad vim ac ſcelus plus adjumenti quàm pro muliere afferre poſſet. Poſtquam demùm univerſos pecuniâ ſpoliarunt, nihilo ſecius cunctos qui proſcripti erant, populi judicio permiſêre. At plurimi in urbe Phœnica partim metu, partim blanditiis à factione Charopi inducti, univerſos quibus alienatus à Romanis animus crimini dabatur, non exilio, ſed capitali ſententia condemnarunt. Hi omnes in exilium abjerunt, quo tempore Charopus comite Myrtone cum magna pecuniæ vi Romam eſt profectus; eo conſilio ut ſcelus ſuum Senatus auctoritate confirmaret. Tunc temporis verò pulcherrimum ſpecimen morum pop. Rom. & gratiſſimum cùm omnibus Græcis, tum maximè iis qui ob quaſdam ſuſpiciones Romam evocati erant, ſpectaculum apparuit. Etenim M. Æ-

ἴγ. τοῦτο τὸ πρόσ.

milius

milius Lepidus Pontifex Max. & Princeps Senatus, & L. Æmilius, is qui Perseum vicit, maximâ vir auctoritate ac potentia praeditus, cùm accepissent quę Charopus gesserat in Epiro, domo sua ei interdixerunt. Cujus rei fama per urbem dispersa, Graeci quicunque aderant, maximo sunt gaudio affecti, & Romanorum adversus improbos odium magnis laudibus extulerunt. Postmodum introductus in Senatum Charopus, haudquaquam inter honoratos sedere est jussus, neque ullum à Senatu responsum certum accepit. sed legatis propediem ad res Illyrici componendas profecturis, id in mandatis daturum Senatus respondit, ut quaecunque acta in Epiro erant, inquirerent. At Charopus egressus è Curia, responsum quidem Senatus reticuit, confictum autem alterum pro re atque utilitate sua responsum divulgavit, quasi omnia ejus acta Senatus probasset.

Eumenes Pergami Rex corpore quidem erat infirmo atque imbecilli, sed animi vigore infirmitatem corporis compensabat. vir in plerisque rebus nulli aetatis suae Regum secundus; in rebus autem gravissimis ac pulcherrimis omnium maximus ac splėdidissimus. Qui primùm quidem cùm regnum paucis ac tenuibus oppidulis coarctatum à patre accepisset, amplissimis temporis sui imperiis parem dominationem suam praestitit, non tam fortunae auxilio & casu quodam, quàm solertiâ & industriâ suâ. Deinde prae caeteris

ἀρχιερεὺς ὢν καὶ πρῶτος τῆς συγκλήτου γραφόμενος, ὅ, τε Λεύκιος ὁ τὸν Περσέα νικήσας μεγίστην ἔχων πίστιν καὶ δύναμιν, πυνθανόμενοι τὰ πεπραγμένα τῷ Χάροπι κατὰ τὴν Ἤπειρον, ἐκώλυσαν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν εἰσιέναι τὸν Χάροπα. οὗ γενομένου περιβοήτου πάντες ἐγνώσθησαν οἱ παρεπιδημοῦντες περιχαρεῖς, ἀποδεχόμενοι τὸ μισοπόνηρον τῶν Ῥωμαίων. μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Χάροπος εἰσελθόντος εἰς τὴν σύγκλητον, 1 οὐ συγκατέθετο τοῖς ἀξιουμένοις, οὐδ' ἐβουλήθη δοῦναι ῥητὴν ἀπόκρισιν. ἀλλὰ τοῖς ἀποστελλομένοις πρεσβευταῖς ἔφη δώσειν ἐντολάς, ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν γεγονότων. ὁ δὲ Χάροψ ἀναχωρήσας ταύτην μὲν τὴν ἀπόκρισιν ἀπεσιώπησε, γράψας δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἁρμόζουσαν ἀπήγγελλεν ὡς συνευδοκούντων Ῥωμαίων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπρατισμένοις.

Ὅτι Εὐμένης ὁ βασιλεὺς τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλελυμένος ἦν, τῇ δὲ τῆς ψυχῆς λαμπρότητι προσαντεῖχεν. αὐτὸς ἐν μὲν τοῖς πλείστοις οὐδενὸς δεύτερος τῶν καθ' αὐτὸν βασιλέων γενόμενος, περὶ δὲ τὰ σπουδαιότατα καὶ κάλλιστα μείζων καὶ λαμπρότερος. ὅς γε πρῶτον μὲν παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν συνεσταλμένην τελέως εἰς ὀλίγα καὶ λιτὰ πολισμάτια, ταῖς μεγίσταις τῶν καθ' αὐτὸν δυναστειῶν ἐφάμιλλον ἐποίησε τὴν ἰδίαν 2 ἀρχήν. οὐ τύχῃ τὸ πλεῖον συνεργῷ χρώμενος, οὐδ' ἐκ περιπετείας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ φιλοπονίας, ἔτι δὲ πράξεως τῆς αὐτοῦ. δεύτε-

1 hic insere cap. 127. legationum Polybii. 2 mſ. τύχην, sed Suidas ἀρχήν.

ρον φιλοδοξότατος ἐγενήθη, καὶ πλείστας μὲν τῶν καθ' αὐτὸν βασιλέων πόλεις Ἑλληνίδας εὐεργέτησε, πλείστους δὲ κατ' ἰδίαν ἀνθρώπους ἐσωματοποίησε. τρίτον, ἀδελφοὺς ἔχων τρεῖς καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ πράξεις, πάντας τούτους συνέσχε πειθαρχοῦντας αὐτῷ καὶ δορυφοροῦντας, καὶ σώζοντας τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. τοῦτο δὲ σπανίως εὕροι τις ἂν γεγονός.

Ὅτι Ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς Εὐμένους παραλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, πρῶτον ἐξήνεγκε δεῖγμα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως καὶ πράξεως τὴν Ἀριαράθου καταγωγὴν ἐπὶ τὴν βασιλείαν.

Ὅτι Προυσίας μετὰ τὸ νικῆσαι τὸν Ἄτταλον, μετὰ τὸ παρελθεῖν πρὸς τὸ Πέργαμον παρασκευασάμενος θυσίαν πολυτελῆ προσήγαγε πρὸς τὸ τέμενος τ' Ἀσκληπιοῦ, καὶ βουθυτήσας, καὶ καλλιερήσας, τότε μὲν ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν· κατὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν καταστήσας τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ Νικηφόριον, τούς τε νεὼς ἅπαντας διέφθειρε, καὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν. ἐσύλησε δὲ καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰ λίθινα τῶν ἀγαλμάτων. τὸ δὲ τελευταῖον καὶ τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἄγαλμα βαστάσας, περιττῶς ὑπὸ Φυλομάχου κατεσκευασμένον ἀπενήνοχεν ὡς αὐτόν, ᾧ τῇ πρότερον ἡμέρᾳ κατασπένδων ἐθύετο καὶ κατηύχετο, δεόμενος, ὅπερ εἰκός, ἵλεων αὐτῷ γενέσθαι καὶ εὐμενῆ κατὰ πάντα τρόπον. ἐγὼ δὲ τὰς τοιαύτας διαθέσεις καὶ πρότερον εἴρηκά που περὶ Φιλίππου ποιούμενος τὸν λόγον μανικάς· τὸ γὰρ ἅμα μὲν θύειν καὶ διὰ τούτων ἐξιλάσκεσθαι τὸ θεῖον προσκυνοῦντα καὶ λιπαροῦντα τὰς τραπέζας καὶ τοὺς βωμοὺς ἐξάλλως, ὅπερ ὁ Προυσίας εἰώθει ποιεῖν,

ætatis suæ Regibus gloriæ cupidissimus fuit, atque unus plurimas Græciæ civitates, ac plurimos singillatim homines beneficiis suis locupletavit. Denique fratres cùm haberet tres, & ætate & industria pollentes, eos in officio omnes continuit, & morigeros custodesque regni ac dignitatis suæ habuit satellites. quod raro admodum contigisse reperias.

Attalus Eumenis frater postquam regnare occœpit, primum ingenii atque industriæ suæ specimen dedit restituto in regnum Ariarathe.

Prusias victo Attalo, Pergamum ingressus cum sumptuoso sacrificii apparatu, Æsculapii templum adiit: mactatisque victimis cùm perlitasset, tum quidem in castra est reversus. Postridie verò copiis ad Nicephorium adductis, templa omnia vastare, delubra ac statuas Deorum immortalium & imagines spoliare ac diripere cœpit. Postremò & ipsum Æsculapii simulacrum insigni artificio à Phylomacho fabricatum, humeris suis impositum abripuit, cui pridie libaverat, hostiasque & vota obtulerat, propicium ac benignum (ut mos est) ipsius numen sibi apprecatus. Ego verò hujusmodi hominum mores etiam antea, cùm de rebus Philippi agerem, furiosos me dicere memini. Etenim simul victimas cædere, Deosque propicios orare, omnemque aram ac lapidem exquisito quodam genere adorare & venerari flexis genibus, & muliebri superstitione, quod Prusias facere solebat: atque

quæ interim eadem fana labefactare, eorumque eversione contumeliam Diis facere, quis neget animi id esse rabie perciti, hominisque de statu mentis deturbati? Quod quidem tum Prusiæ contigit. Nam cùm nullum in oppugnatione generosi animi facinus edidisset, sed prorsus imbelli ac muliebri animo adversus Deos hominesque esset usus, exercitum Elæam traduxit, & tentatâ urbis obsidione cùm nihil proficeret, eò quod Sosander Regis collactaneus cum præsidio militari urbem ingressus, impetum ipsius repellebat, Thyatira navibus contendit. Porrò inter redeundum fanum Dianæ, quod est in Hiera come, vi illata spoliavit. Apollinis quoque Cynii delubrum circa Temnum non spoliavit solùm, sed etiam igni tradidit. Atque his peractis domum rediit, illato & hominibus & Diis immortalibus bello. Sed & pedestres ejus copiæ fame ac sanguinis profluvio in reditu laborarunt, adeò ut sceleribus Prusiæ pœna à Diis è vestigio repræsentata esse videretur.

Aristocrates Prætor Rhodiorum erat ille quidem specie ipsa plena dignitatis ac terroris. Quamobrem Rhodii idoneum belli ducem atque egregium imperatorem sese habere crediderant. verum enimverò sua spe longè frustrati sunt. Nam cùm ad res ipsas tanquam ad fornacem accessisset, instar adulterini

1 addidi ex conject.

γινομένων καὶ γυναικιζόμενος· ἅμα δὲ τούτοις καὶ λυμαίνεσθαι, καὶ διὰ τῆς τούτων καταφθορᾶς τὴν εἰς τὸ θεῖον ὕβριν διαπράττεσθαι, πῶς οὐκ ἄν τις εἴποι λύσσης εἶναι θυμοῦ λυττῶντος ἔργα, καὶ ψυχῆς ἐξεστηκυίας τῶν λογισμῶν; ὃ καὶ τότε συνέβαινε γίνεσθαι περὶ τὸν Προυσίαν· ἀνδρὸς μὲν γὰρ 1 ἔργον οὐδὲν ἐπιτελεσάμενος κατὰ τὰς προσβολάς, ἀγεννῶς δὲ καὶ γυναικοθύμως χρησάμενος καὶ τοῖς περὶ θεοὺς, καὶ τοῖς πρὸς ἀνθρώπους, μετήγαγε τὸ στράτευμα πρὸς Ἐλαίαν· καὶ καταπειράσας τῆς Ἐλαίας, καί τινας προσβολὰς ποιησάμενος, οὐδὲν δὲ πράττειν δυνάμενος διὰ τὸ Σώσανδρον τὸν τοῦ βασιλέως σύντροφον εἰσεληλυθότα μετὰ στρατιωτῶν, εἴργειν αὐτοῦ τὰς ἐπιβολὰς, ἀπῆρεν ἐπὶ Θυατείρων. κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν τὸ ἐν Ἱερᾷ κώμῃ μετὰ βίας ἐσύλησεν. ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ Κυνίου Ἀπόλλωνος τέμενος τοῦ περὶ Τῆμνον οὐ μόνον ἐσύλησεν, ἀλλὰ καὶ τῷ πυρὶ διέφθειρεν. καὶ ταῦτα διαπραξάμενος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκείαν, οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς πεπολεμηκώς. ἐταλαιπώρησε δὲ καὶ τὸ πεζικὸν στράτευμα τοῦ Προυσίου κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπό τε τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς δυσεντερείας, ὥστε παρὰ πόδας ἐν θεόπτου δοκεῖν ἀπηντηκέναι μῆνιν αὐτῷ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

Ὅτι Ἀριστοκράτης ὁ τῶν Ῥοδίων στρατηγὸς, ἦν μὲν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἀξιωματικὸς καὶ καταπληκτικός· διόπερ ἐν πάντων τούτων ὑπόληψιν οἱ Ῥόδιοι τελέως ἀξιόχρεων ἡγεμόνα καὶ προστάτην ἔχειν τοῦ πολέμου. διεψεύσθησαν μέντοι γε τῆς ἐλπίδος. ἐλθὼν γὰρ εἰς τὰς πράξεις ὥσπερ εἰς πῦρ, καθάπερ τὰ κίβδηλα τῶν

νομισμάτων, ἀλλοῖος ἐφάνη. τοῦτο δ' ἐγένετο δῆλον ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων.

Ὅτι Ἀρχίας βουλόμενος τὴν Κύπρον προδοῦναι τῷ Δημητρίῳ καὶ φωραθεὶς, καὶ εἰς κρίσιν ἀχθεὶς, σχοινίῳ τῶν ἐκ τῆς αὐλαίας 1 παραπετασμάτων ἑαυτὸν ἀπεκρέμασε. τῷ γὰρ ὄντι διὰ τὰς ἐπιθυμίας κενοὶ κενὰ λογίζονται, κατὰ τὴν παροιμίαν. καὶ γὰρ ἐκεῖνος δόξας φ' τάλαντα προσλήψεσθαι, καὶ τὰ προϋπάρχοντα χρήματα καὶ τὸ πνεῦμα προσαπέβαλεν.

Ὅτι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους καὶ Πριηνεῖς ἐνέπεσον παραλόγῳ συμφορᾷ. δεξάμενοι γὰρ παρ' Ὀλοφέρνους ὅτ' ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ἐν παρακαταθήκῃ υ' τάλαντα, ἀπῃτοῦντο κατὰ τοὺς ἑξῆς χρόνους ὑπ' Ἀριαράθου, ὅτε μετέλαβε τῆς ἀρχῆς. οἱ μὲν οὖν Πριηνεῖς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὀρθῶς ἵσταντο φάσκοντες οὐδενὶ ἀποδώσειν τὰ χρήματα ζῶντος Ὀλοφέρνους, πλὴν αὐτῷ τῷ παραθεμένῳ. ὁ δ' Ἀριαράθης πολλοῖς ἐδόκει παραπίπτειν τοῦ καθήκοντος, ἀπαιτῶν τὴν ἀλλοτρίαν παραθήκην. οὐ μὴν, ἀλλ' ἴσως μὲν τούτου τάχ' ἄν τις ἔχοι συγγνώμην αὐτῷ καταπειράζοντι, τῷ δοκεῖν τῆς ἐκείνου βασιλείας εἶναι τὰ χρήματα. τὸ δὲ καὶ πορρωτέρω προβαίνειν ὀργῆς καὶ φιλοτιμίας, οὐδαμῶς ἐδόκει γίνεσθαι κατὰ λόγον. 2 κατὰ δὲ τοὺς νῦν λεγομένους καιροὺς ἐπαποστείλας ἐλεηλάτει τὴν χώραν τῶν Πριηνέων συνεργοῦντος Ἀττάλου, καὶ προσεξοργιζόντος διὰ τὴν ἰδίαν διαφορὰν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς Πριηνεῖς. πολλῶν δὲ καὶ σωμάτων καὶ θρεμμάτων ἀπολλυμένων, καὶ πρὸς τῇ πόλει πτωμάτων γινομένων, ἀ-

1 mſ. παραπετασμένων. Suidas παρεγκ. 2 t. πλὴν κτ.

monetæ longè alius apparuit. quod in ipſis negociorum articulis clarum fuit.

Archias Cyprum Demetrio prodere cùm vellet deprehenſus, & in judicium adductus, funiculo veli, quod aulæ prætendebatur, ſe ſuſpendit. Revera enim decepti cupiditatibus homines vani vana agitant, ut eſt in veteri proverbio. Namque ille quingenta ſe talenta accepturum dum ſperat, & quas antea poſſidebat opes, & præterea ſpiritum amiſit.

Hiſdem temporibus Prienenſes in gravem calamitatem præter ſpem inciderunt. Nam cùm ab Oroferne, quo tempore in Cappadocia regnabat, quadringenta talenta eis commendata eſſent, poſtea Ariarathes in regnum reſtitutus, eam pecuniam à Prienenſibus repetiit. At Prienenſes meo quidem judicio rectè atque ordine faciebant, cùm dicerent, quamdiu Orophernes in vivis eſſet, nemini alteri ſe eam pecuniam reddituros, niſi ipſi qui eam depoſuerat. Et Ariarathes multum peccare pleriſque videbatur, qui alienum depoſitum repeteret. Enimvero hactenus fortaſſe veniâ dignus fuerit ille qui periculum faciebat, tentabatque id auferre, quod fiſci ipſius eſſe videbatur. At verò iracundia ac pertinacia ulterius ferri, nullatenus rationi conſentaneum poteſt videri. Tamen ille immiſſis prædatoribus agrum Prienenſem vaſtare cœpit, adjuvante Attalo & ob ſuam cum Prienenſibus privatam ſimultatem eum incitante. Porrò cùm magna cædes hominum ſimul ac pecorum paſſim fieret, & ad ipſas civitatis portas quidam

dam trucidarentur, tamen Prienenses succurrere nequaquam poterant. Igitur cùm legationem ad Rhodios misissent, tandem ad præsidium populi Ro. confugerunt. Sed Ariarathes cuncta quæ dicerentur parui faciebat. Ita Prienenses qui in tantæ pecuniæ summa magnam spem posuerant, contarium prorsus eventum sunt experti. Etenim Orophernі quidem depositum fideliter reddiderunt, sed ab Ariarathe Rege malè multati ob illud depositum gravissimis calamitatibus injuriâ conflictati sunt. DEESSE VIDENTUR NONNULLA. Cui non meritò videatur Bergæum Antiphanem longo intervallo superasse, adeò ut nemo unquam tantam ejus vesaniam æquaturus sit.

Prusias Rex Bithyniæ aspectu erat deformis, tametsi judicio & sagacitate haudquaquam spernendus. cæterùm corporis specie dimidiato homini similis, & ad res bellicas planè ignavus ac mollis. Neque enim solùm timidus, sed præterea laboris impatiens atque omninò effæminatus in omni vita & animo & corpore erat. Quod genus vitii cùm omnes mortales, tum maximè Bithyni in Regibus ferre non possunt. Idem ingenti libidine ad omnes corporis voluptates ardebat. Disciplinarum autem liberalium ac philosophiæ atque hujusmodi sermonum prorsus expers. Denique virtutis atque honesti ne sensum quidem ullum habebat: sed interdiu noctuquè Sardanapalli cujusdam vitam ducebat. Quamobrem simulac vel minima spes multitudini affulsit Bithynorum, omnes impetu effuso

μύνασθαι μὲν οὐχ οἷοί τ' ἦσαν οἱ Πριηνεῖς, ἐπρέσβευον δὲ καὶ πρὸς Ῥοδίους, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Ῥωμαίους κατέφυγον. ὁ δ' οὐ προσεῖχε τοῖς λεγομένοις. καὶ Πριηνεῖς μὲν μεγάλας ἔχοντες ἐλπίδας ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν χρημάτων, τοῖς ἐναντίοις ἐνεκύρησαν. τῷ μὲν γὰρ Ὀλοφέρνει τὴν παραθήκην ἀπέδωκαν, ὑπὸ δὲ τοῦ βασιλέως Ἀριαράθου ἱκανῶς ταῖς βλάβαις περιέπεσον ἀδίκως διὰ τὴν παραθήκην· πῶς οὐκ ἂν εἰκότως 1 δέξοιεν ὑπερβεβηκέναι καὶ ἀπολελοιπέναι τὸν Βεργαῖον Ἀντιφάνην, καὶ καθόλου μηδενὶ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν ἀπονοίας τῶν ἐπιγινομένων.

Ὅτι Προυσίας ὁ βασιλεὺς εἰδεχθὴς ἦν κατὰ τὴν ἔμφασιν, καίπερ ἐκ συλλογισμοῦ βελτίων ὑπάρχων· ἥμισυς ἀνὴρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας ἀγεννὴς καὶ γυναικώδης. οὐ γὰρ μόνον δειλὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς κακοπαθείας ἀλλότριος, καὶ συλλήβδην ἐκτεθηλυμμένος, καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ σώματι παρ' ὅλον τὸν βίον. ὅπερ ἥκιστα βούλονται περὶ τοὺς βασιλεῖς ὑπάρχειν ἅπαντες μὲν, μάλιστα δὲ τὸ τῶν Βιθυνῶν γένος. πολλὴ δέ τις ἀσέλγεια καὶ περὶ τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας αὐτῷ συνεξηκολούθει. παιδείας δὲ καὶ φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐν τούτοις θεωρημάτων ἄπειρος εἰς τέλος ἦν, καὶ συλλήβδην τοῦ καλοῦ, ὅ τι ποτέ ἐστιν οὐδ' ἔννοιαν εἶχε. Σαρδαναπάλλου δὲ βάρβαρον βίον ἔζη καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ. καὶ γὰρ ὅσον ἅμα τῷ βραχείας ἐλπίδος τι τὸ βασιλευόμενον πλῆθος λαβέσθαι, ἀμετάκλητον ὀρ-

1 mſ. ξενίζοιεν.

μῶν ἔχειν εἰς τὸ μὴ μόνον ἀλλοτρίαν φρονεῖν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τιμωρίαν βουλεύεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ λαμβάνειν.

Ὅτι Μασανάσσης ὁ ἐν Λιβύῃ τῶν Νομάδων βασιλεύς, ἀνὴρ ἦν τῶν καθ᾽ ἡμᾶς βασιλέων ἄριστος καὶ μακαριώτατος, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη πλείω τῶν ξ΄. ὑγιεινότατος ὢν καὶ πολυχρονιώτατος. ϙ΄ γὰρ ἐτῶν ἐγεγόνει. ἐγένετο δὲ καὶ δυναμικώτατος τῶν καθ᾽ αὑτὸν κατὰ τὴν σωματικὴν ἕξιν. ὃς ὅτε 1 μὲν ἱστάναι δέοι, στὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι δι᾽ ἡμέρας ἔμενε. καθεζόμενος 2 δὲ πάλιν οὐκ ἠγείρετο. καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἵππων κακοπάθειαν ἡμέρας καὶ νύκτας συνεχῶς διακαρτερῶν, οὐδὲν ἔπασχεν. σημεῖον δὲ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ἔχων ϙ΄ ἔτη καθ᾽ ὃν καιρὸν μετήλλαξε τὸν βίον, υἱὸν ἀπέλιπε τεττάρων ἐτῶν ὀνομαζόμενον Στέμβανον, ὃν μετὰ ταῦτα Μικίψης υἱοποιήσατο· σὺν δὲ τούτῳ υἱούς, τέσσαρας. διὰ δὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους τούτων εὔνοιαν, διετήρησε τὸν ὅλον βίον πάσης ἐπιβουλῆς καὶ παντὸς οἰκείου μιάσματος ἄμοιρον αὑτοῦ γενέσθαι τὴν βασιλείαν. τὸ δὲ μέγιστον καὶ θειότατον τοῦτο, τῆς γὰρ Νομαδίας ἁπάσης ἀχρήστου τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ὑπαρχούσης, καὶ νομιζομένης ἀδυνάτου τῇ φύσει πρὸς ἡμέρους καρποὺς ὑπάρχειν, πρῶτος καὶ μόνος ὑπέδειξε διότι δύναται πάντας ἐκφέρειν τοὺς ἡμέρους καρπούς, οὐδ᾽ ὁποίας ἧττον, ἑκάστῳ τῶν καρπῶν ἐν διαστάσει μυριοπλεθρεῖς ἀγροὺς κατασκευάσας παμφόρους. τῷ μὲν οὖν ἐκείνου μεταστάντι ταῦτ᾽ ἄν τις εὐλόγως ἐπιφθέγξαιτο καὶ δικαίως. ὁ δὲ Σκιπίων παραγενόμενος εἰς τὴν 3 Κίρταν ἡμέρᾳ τρίτῃ μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως τελευτήν, διῴκησε καλῶς πάντα.

1 mſ. μεθεστάναι. 2 addidi ex conject. 3 mſ. σκίρτ.

non ad defectionem modò, ſed ad pœnas etiam de Rege ſumendas ferri cœpere.

Maſiniſſa Numidarum in Africa Rex, vir fuit noſtra ætate Regum optimus, & fortunatiſſimus, qui annis pluſquam ſexaginta regnum tenuit, optima valetudine ac longiſſimâ vita. Etenim ad annum uſque nonageſimum vixit. Idem omnium ætatis ſuæ hominum robuſtiſſimo corporis habitu fuit. quippe ubi ſtandum eſſet, in iiſdem veſtigiis totum diem perſtabat, contrà ſedens in ſella, non ante veſperam exurgebat. Jam verò laborem in equitando dies noctesque fortiter tolerans, nullo incommodo vexabatur. Argumento ejus vigoris ſit, quod nonaginta annos natus cùm ex vita deceſſit, quadriennem filium reliquit, nomine Stembalem, (qui poſtea à Micipſa eſt adoptatus: ac præterea liberos quatuor. Quorum mutua concordia ac benevolentia regnum ſuum quoad vixit, inſidiarum, omniſque domeſtici piaculi expers præſtitit. quodque præcipuum eſt ac penè divinum, cùm omnis Numidia antea temporis infructuoſa eſſet, nec gignendis fructibus ullatenus idonea eſſe crederetur, ipſe primus ac ſolus demonſtravit nullum eſſe fructum quem producere illa non poſſet eadem fertilitate qua cæteræ regiones, cùm ipſe agros innumerabiles ſingulis fructuum generibus per intervalla cõſitos feraciſſimos reddidiſſet. Huic igitur mortuo eam laudem jure merito quis accinat. At Scipio tertio poſt Maſiniſſæ obitum die Cirtam delatus, cuncta prudentiſſimè conſtituit.

Haſdru-

Hasdrubal Carthaginensium Pręfectus, ingenio erat vano & jactabundo, sed in rebus gerendis ab imperatoria virtute longè aberat. Vanitatis autem illius argumenta supersunt multa. Primum enim cum Gulussa Rege Numidarum colloquium habiturus, loricâ ac reliquis tectus armis accessit, chlamydem ex purpura Tyria gestans fibula adstrictam, stipatusque decem machærophoris. Deinde à satellitio progressus viginti ferè pedum spacio, vallo ac fossâ munitus, Regi per nutum significavit ut ad se accederet, cùm tamen contrarium fieri debuisset. Sed Gulussa ut erat simplici ingenio, more gentis Numidarum, solus ad eum accessit. Cumque appropinquasset, interrogavit cujusnam metu thorace omnibusque armis contectus venisset. Ille cùm Romanos metuere se dixisset: Si ita esset, inquit Gulussa, nunquam tę in urbem inclusisses, nullâ præsertim necessitate impulsus. verùm agedum, quid est quod postulas? Ego verò, ait Hasdrubal, à te peto, ut apud Imperatorem Rom. legationem obire velis, ac spondere nos imperata esse facturos: tantùm ut ab hac misera civitate abstineat. At Gulussa, Puerile, inquit, videtur esse quod flagitas, vir bone. Quæ enim rebus adhuc integris legatione missa, sedentibus etiam tum Uticæ Romanis impetrare non potuistis, qua nunc ratione adductus tibi concedi postulas, cùm undique terra ac mari operibus circundatus, nullâ propemodum salutis reliqua spe teneare. Hasdrubal verò falli eum respondit.

Ὅτι Ἀσδρούβας ὁ στρατηγὸς Καρχηδονίων κενόδοξος ἦν καὶ ἀλαζὼν, καὶ πολὺ κεχωρισμένος τῆς πραγματικῆς καὶ στρατηγικῆς δυνάμεως. πολλὰ δὲ εἰσὶ σημεῖα τῆς ἀκρισίας αὐτοῦ. πρῶτον μὲν γὰρ παρῆν ἐν πανοπλίᾳ, ἡνίκα Γολόσσῃ συνεγένετο τῷ τῶν Νομάδων βασιλεῖ, πορφυρίδα θαλαττίαν ἐπιπεπορπημένος, μετὰ μαχαιροφόρων δέκα. ἔπειτα προβὰς ἀπὸ τῶν δέκα ὅσον εἴκοσι πόδας ἀπέστη, καὶ προβεβλημένος τάφρον καὶ χάρακα, κατένευε τῷ βασιλεῖ προσιέναι πρὸς αὐτὸν, καθῆκον γίνεσθαι τοὐναντίον. οὐ μὴν ἀλλ' ὁ Γολόσσης ἀφελῶς ἔχων Νομαδικῷ τινὶ τρόπῳ, μόνος προσῄει πρὸς αὐτὸν, καὶ προσεγγίσας 1 εἴρετο, τίνα φοβούμενος τὴν πανοπλίαν ἔχων ἥκει; τοῦ δ' εἰπόντος ὅτι Ῥωμαίους, οὐκ ἂν ἄρ', ἔφησεν ὁ Γολόσσης, ἔδωκας σαυτὸν εἰς τὴν πόλιν μηδεμίαν ἔχων ἀνάγκην. πλὴν τί βούλη καὶ τί παρακαλεῖς; φησίν. ὁ δ' Ἀσδρούβας, ἐγώ φησι πρεσβεῦσαί σε παρακαλῶ γενέσθαι πρὸς τὸν στρατηγὸν, καὶ πᾶν ἀναδέχεσθαι διότι ποιήσομεν τὸ προσταττόμενον, μόνον 2 ἀποσχέσθω τῆς ταλαιπώρου πόλεως ταύτης. καὶ ὁ Γολόσσης, παιδικὴν δοκεῖς μοι, φησὶν, ἀξίωσιν ἀξιοῦν, ὦ βέλτιστε. ὑπὲρ ὧν γὰρ ἐξ ἀκεραίου πρεσβευόμενοι ἔτι καθημένων ἐν Ἰτύκῃ Ῥωμαίων οὐκ ἐδύνασθε πείθειν, τίνι λόγῳ νῦν ἀξιοῖς ταῦτά σοι συγχωρεῖσθαι, περιτετειχισμένος καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ σχεδὸν ἅπαξ ἀπεγνωκὼς τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας. ὁ δ' Ἀσδρούβας ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφη.

1 Suidas ἤρετο. 2 ἐᾶσθαι ms.

καὶ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν συμμάχοις ἀκμὴν καλὰς ἐλπίδας ἔχειν. οὐ γάρ πω τὰ περὶ τοὺς Μαυρουσίους ἠκηκόει, καὶ τὰ περὶ τὰς ὑπαίθρους δυνάμεις ὅτι σώζονται· καὶ οὐκ ἀπελπίζειν τὰ κατ' αὐτούς. μάλιστα δὲ πεποιθέναι τῇ τῶν θεῶν συμμαχίᾳ καὶ ταῖς ἐν ἐκείνοις ἐλπίσιν. οὐ γὰρ περιόψεσθαι σφᾶς προφανῶς παρασπονδουμένους, ἀλλὰ πολλὰς δώσειν ἀφορμὰς πρὸς σωτηρίαν. διὸ παρακαλεῖν ἠξίου τὸν στρατηγόν, καὶ τῶν θεῶν ἕνεκεν καὶ τῆς τύχης φείσασθαι τῆς πόλεως. εἰδέναι σαφῶς, διότι μὴ δυνάμενοι τυχεῖν τούτου κατασφαγήσονται πρότερον ἢ παραχωρήσουσι ταύτης. τότε μὲν οὖν ταῦτα καὶ παραπλήσια διαλεχθέντες ἐχωρίσθησαν, ταξάμενοι μετὰ τρίτην ἡμέραν πάλιν συμπορεύεσθαι. τοῦ δὲ Γολόσσου μεταδόντος τῷ στρατηγῷ περὶ τῶν εἰρημένων, γελάσας ὁ Πόπλιος, ταῦτα μέλλων ἀξιοῦν, ἔφη, τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἀσέβειαν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν ἐνεδείξω, καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς θεοῖς τὰς ἐλπίδας 1 ἔχεις. παραβεβηκὼς (2 τοὺς θείους) καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους. τοῦ δὲ βασιλέως βουλομένου τι προσυπομιμνήσκειν τὸν Σκιπίωνα, καὶ μάλιστα διότι συντελεῖν ἐπείγεσθαι τοῖς πράγμασι· χωρὶς γὰρ τῶν ἀδήλων, καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ὑπάτων ἤδη συνεγγίζειν, ἧς δεῖν ἔφη στοχάζεσθαι, μὴ τοῦ χειμῶνος προκαταλαβόντος, ἐπελθὼν ἕτερος ἀκονιτὶ λάβῃ τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἐκείνου πόνων· καὶ δὴ τούτων λεγομένων ἐπιστήσας ὁ στρατηγὸς ἐκέλευσεν ἀπαγγέλλειν, διότι δίδωσι τὴν ἀσφάλειαν αὐτῷ καὶ γυναικί, καὶ τέκνοις, καὶ δέκα τῶν συγ-

nam & foris ſociorum auxiliis plurimùm ſe confidere. (quippe nondum audierat ea quæ in Mauritania evenerant) & copias ſuas quæ regioni præſiderent, adhuc ſalvas eſſe. neque porrò ſeipſos de rebus ſuis deſperare, maximè verò in ope Deorum immortalium ſpem habere. Non enim ſuam ipſorum injuriam ab Diis neglectum iri, qui apertè contra fœderis leges violarentur, ſed multas ad ſalutem opportunitates ſibi oblaturos Deos eſſe. Proinde rogabat ut Imperatorem moneret, Deorum ac fortunæ cauſa civitati parcere ut vellet, & pro certo haberet, ni id impetrarint, prius omnes mactandos eſſe quàm deditionem facturos. His tum ac ſimilibus dictis è colloquio diſceſſerunt, conſtituto rurſus in perendinum diem congreſſu. Porrò cùm Guluſſa ſermones utrimque habitos Imperatori renunciaſſet, ſubridens Scipio: Hæccine, inquit, poſtulaturus tali tantaque impietate in captivos es noſtros uſus, & nunc in Deorum ope ſpem poſitam habes? quum divina & humana jura violaris. Inde Rex Scipionem admonere cum inſtitiſſet, utile eſſe ipſius rationibus finem bello imponere. Nam præter incertos caſus, Martemque communem, comitia quoque Conſularia proſpiciendum eſſe, ne appetente hyeme ſuperveniens alter titulum ac lauream ipſius laborum ſine ſudore interciperet. Hæc cùm animadverteret Scipio, Guluſſam id Haſdrubali renunciare juſſit, ipſi uxorique ac liberis, & propinquorum amicorumque

1 mſ. ἔχειν. 2 addidi ex conject.

rustique familiabus decem, veniam ac securitatem Scipionem concedere: praeterea decem talenta ut ex bonis suis capiat, ac servos sex, quos ex omni familia elegerit. His mandatis satis humanis Gulussa tertio die ad condictum cum Hasdrubale colloquium venit. At ille paludamento purpureo armisque omnibus ornatus, cum magno apparatu lentoque gressu rursus adfuit, prorsus ut tyrannos qui in tragoediis spectantur, longè ab ea pompa abesse diceres. Erat quidem ille naturâ obesus. tum verò ventrem saginâ probè suffarserat, & colore praeter naturam erat adusto atque fusco, ut in mercatu alicubi degere videretur instar saginatorum boum: non civitatem regere tot ac tantis circumdatam calamitatibus ut eas nemo satis exprimere oratione possit. Caeterùm congressus cum Gulussa, & auditis conditionibus quae ipsi ab Imperatore Romano offerebantur, femur identidem percutiens, Deorumque ac fortunae invocans fidem, nunquam eum diem affore dixit, quo Hasdrubalem stantem atque eversam Carthaginem unà Sol videat. patriae enim conflagrantis ruinam prudentibus viris pulcherrimum rogi ornamentum esse. Quocirca quoties illius dicta quis spectaverit, mirabitur hominem, orationisque pondus & gravitatem obstupescet. Quod si illius in Rep. administranda rationem intuebitur, idem hominis ignaviam ac mollitiem profectò mirabitur. Qui primùm quidem reliquis civibus fame funditus pereuntibus, ipse convivia agitabat, & secundas mensas

γενῶν φίλων οἰκίαις, σὺν δὲ τούτοις δέκα τάλαντα λαβεῖν ἐκ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων, καὶ τῶν οἰκετῶν ἐξ ἀνδρ[illegible] οὓς ἂν αἱρῆται. ταῦτα μὲν οὖν ὁ Γολοσσῆς ἔχων τὰ φιλάνθρωπα, συνῄει πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν. ὁ δὲ πάλιν ἐξεπορεύετο μετὰ μεγάλης ἀξίας ἐν τῇ πορφυρίδι, καὶ τῇ πανοπλίᾳ βάδην, ὥστε τοὺς ἐν ταῖς τραγῳδίαις τυράννους πολύ τι καταλείπειν. ἦν μὲν οὖν καὶ φύσει σάρκινος, τότε δὲ 1 κοιλίαν εἰλήφει, καὶ τῷ χρώματι παρὰ φύσιν ἐπικεχρωσμένος ἦν. ὥστε δοκεῖν ἐν πανηγύρει τινὶ διαιτᾶσθαι παραπλησίως τοῖς σιτευτοῖς βουσίν, ἀλλὰ μὴ τηλικούτων καὶ τοιούτων κακῶν προεστάναι, ἃ οὐδ᾽ ἂν ἐφίκοιτο τῷ λόγῳ διεξιὼν οὐδείς. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπεὶ συνῆλθε τῷ βασιλεῖ καὶ διήκουσε τῶν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ προτεινομένων, πολλάκις τὸν μηρὸν πατάξας, τοὺς θεοὺς καὶ τὴν τύχην ἐπικαλεσάμενος, οὐδέποτε ταύτην ἔσεσθαι τὴν ἡμέραν ἔφασκεν, ἐν ᾗ συμβήσεται τὸν ἥλιον Ἀσδρούβαν βλέποντα ἅμα καὶ τὴν πατρίδα πυρπολουμένην. καλὸν γὰρ ἐντάφιον εἶναι τοῖς εὖ φρονοῦσι τὴν πατρίδα, καὶ τὸ ταύτης πῦρ. ὥσθ᾽ ὅταν μὲν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ τις βλέψῃ, θαυμάζειν τὸν ἄνδρα καὶ τὸ μεγαλόψυχον τῶν λόγων· ὅτε δ᾽ εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν πραγμάτων, τὴν ἀγεννίαν καταπλήττεσθαι, καὶ τὴν ἀνανδρίαν. ὃς πρῶτον μὲν τῶν ἄλλων πολιτῶν διαφθειρομένων ὁλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, πότους αὐτὸς συνῆγε, καὶ δευτέρας τραπέζας παρετίθετο πο-

1 ex Suida correxi mſ. καὶ λίαν.

λυτελεῖς,

λυπηλεῖς, καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἀνεξίας παρεδειγμάτιζε τὴν ἐκείνων ἀτυχίαν. ἄπιστον μὲν γὰρ ἦν τὸ τῶν ἀποθνησκόντων πλῆθος· ἄπιστον δὲ τὸ τῶν αὐτομολούντων καθ᾽ ἡμέραν, διὰ τὸν λιμόν. ἔπειτα τοὺς μὲν διεχλεύαζεν, οἷς δ᾽ ἐνύβριζεν καὶ φονεύων κατεπλήττετο τοὺς πολλούς, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ συνεῖχε τὴν ἐξουσίαν, ᾗ μόλις ἂν ἐχρήσατο τύραννος ἐν εὐτυχούσῃ πόλει, καὶ δυστυχηκυίᾳ πατρίδι. διὸ καὶ λίαν δοκῶ καλῶς ἡμῖν εἰρῆσθαι, διότι τοὺς προεστῶτας πραγμάτων ὁμοιοτέρους τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τότε καὶ παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ὑπαρξάντων οὐκ ἂν εὕροι τις ῥᾳδίως. τοῦτο δ᾽ ἔσται δῆλον, ὅταν ἐκ παραθέσεως τὸν [1] περὶ ἐκείνων ποιησόμεθα λόγον.

Ὅτι Πυθέας ἦν μὲν ἀδελφὸς Ἀκατίδου τοῦ σταδιέως, υἱὸς δὲ Κλεομένους· κακῶς δὲ βεβιωκὼς, καὶ δοκῶν ἑαυτῷ παρακεχωρῆσθαι τὴν πρώτην ἡλικίαν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν πολιτείαν θρασὺς καὶ πλεονέκτης, καὶ δι᾽ Εὐμένους καὶ Φιλεταίρου σωματοποιούμενος ταῖς προειρημέναις αἰτίαις.

Ὅτι τοῦ Κριτολάου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν μετηλλαχότος, καὶ τοῦ νόμου κελεύοντος, ἐπὰν συμβῇ τι περὶ τὸν ἐνεστῶτα στρατηγὸν, τὸν προγεγονότα διαδέχεσθαι τὴν ἀρχὴν, ἕως ἂν καθήκουσα σύνοδος γένηται τῶν Ἀχαιῶν, ἐπέβαλε τῷ Διαίῳ χειρίζειν καὶ προεστάναι τῶν κοινῶν πραγμάτων. διόπερ ἐκπέμψας εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἄργος, ἔγραψε ταῖς πόλεσι πάσαις, τῶν οἰκογενῶν καὶ παρατρόφων τοὺς ἀκμάζοντας ταῖς ἡλικίαις εἰς μυρίους καὶ δισχιλίους ἐλευ-

1 ms. ὑπὲρ ἐκποιώμεθα,

opiparè instructas apponebat, suaque cutis nitore ac pinguedine aliorum calamitatem traducebat. Eorum enim qui quotidie præ fame aut peribant, aut transfugiebant, numerus credi vix potest. Deinde aliis illudebat, alios contumeliâ afficiebat. cædes etiam faciendo plurimis terrori erat. Hujusmodi artibus potestatem eam retinuit, qua vix ullus in civitate fortunata aut infortunata in patria tyrannus uteretur. Quamobrem non sine causa dixisse mihi videor, Reipublicæ Principes similiores iis qui tum & Carthagine, & in Græcia fuerunt, haud facile posse reperiri. Id verò aliquantò clarius erit, cùm utrosque invicem comparabimus.

Erat Pytheas Acatidis Stadiodromi frater, filius verò Cleomenis: qui cùm nequiter vixisset, primam illam ætatem sibi condonatam esse existimabat. Eadem audacia & cupiditate in Republica gerenda est usus. quæ vitia Eumenis & Philetæri favore & gratia aluit.

Mortuo Critolao Prętore Achæorum, cùm legibus statutum esset, si quid humanitùs Prætori hujus anni accidisset, ut is qui priore anno Prætor fuisset, in ejus locum esset substitutus, donec solennis Comitiorum dies venisset: cura & administratio Reipublicæ ad Diæum pertinebat. Is igitur cùm præsidium militum ad oppidum Megara misisset, Argos ingressus, litteras ad omnes Græciæ civitates dedit, quibus mandabat, ut ex vernis atque alumnis ætate florentissimos ad duodecim hominum millia manumitterent, armisque instru-

instructos Corinthum destinarent. Hanc tyronum præstationem temerè & inæqualiter qui illius mos erat, singulis urbibus indixit. Quibus verò alumnorum numerus deerat, ii ex aliis quibuslibet servis functionem suam implere jubebantur. Sed cùm publicam inopiam videret ob bellum quod cum Lacedæmoniis nuper gestum erat, locupletissimos cùm viros, tum mulieres eam collationem polliceri ac præstare privatim coëgit, simulque edixit ut omnes puberes armati Corinthum convenirent. Proinde per omnes passim civitates justitium ac tumultus & desperatio animorum erat, cunctique eos qui in bello ceciderant, beatos prædicabant, horum qui proficiscebantur vicem dolebant, & quasi eventum animo præsagientes universi in gemitus effundebantur. Porrò abductionem illam servorum molestè ferebant, cùm hos quidem recens manumissos viderent, reliquos verò eadem spe libertatis arrectos atque inflatos. Præterea viri quidem opes omnes suas conferre inviti adigebantur; matres autem familias demptum sibi ac liberis suis ornatum quasi de industria in pestem ac perniciem suam conferebant. Quę cùm simul omnia fierent, horror eorum quæ quotidie singillatim accidebant, sensum ac cogitationem de ipsa rerum summa hominibus adimebat. qua quidem cogitatione facilè prospicere potuissent, sese omnes cum uxoribus ac liberis in perniciem certissimam præcipites trahi.

θρεπτῶν, καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν εὐθέτους πέμπειν εἰς τὴν Κόρινθον. ἐμέρισε δὲ ταῖς πόλεσι τὴν ἐπιβολὴν τῶν σωμάτων εἰκῇ καὶ ἀνίσως, καθάπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπεπράχει. οἷς δ' ἂν ἐλλείπῃ τὸ τῶν παρατρόφων πλῆθος, ἀναπληροῦν ἔδει τὰς ἑκάστοις καθηκούσας μοίρας ἐκ τῶν ἄλλων οἰκετῶν. θεωρῶν δὲ τὴν ἀπορίαν τὴν ἐν τοῖς κοινοῖς ἰσχυρὰν οὖσαν διὰ τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους γεγονότα πόλεμον, ἐπαγγελίας ποιεῖσθαι συνηνάγκαζε, καὶ κατ' ἰδίαν εἰσφέρειν τοὺς εὐπόρους, οὐ μόνον τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας. ἅμα δὲ τούτοις παρήγγειλε πανδημεὶ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις ἀθροίζεσθαι μετὰ τῶν ὅπλων εἰς τὴν Κόρινθον. ἐξ ὧν συνέβαινε γίνεσθαι τὰς πόλεις πλήρεις ἀκρισίας, ταραχῆς, δυσθυμίας. καὶ τοὺς μὲν ἀπολωλότας ἐπῄνουν, τοὺς δ' ἐκπορευομένους ἠλέουν, καὶ προσκατεκλαίοντο πάντες ὡσανεὶ προορώμενοι τὸ μέλλον. τὴν δὲ τῶν οἰκετῶν ἀνάστασιν καὶ τὸν ἐπισυρμὸν βαρέως ἔφερον, ὡς ἂν τῶν μὲν ἠλευθερωμένων ἄρτι, τῶν δὲ λοιπῶν πρὸς τὴν ἐλπίδα ταύτην μεμετεωρισμένων. ἅμα δὲ τούτοις οἱ μὲν ἄνδρες εἰσφέρειν ἠναγκάζοντο παρὰ τὴν αὑτῶν προαίρεσιν ὅ τι τις ἔχειν δόξειεν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀφαιρούμεναι σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἰδίων τέκνων τὸν κόσμον, ὥσπερ ἐπίτηδες εἰς αὐτὸν τὸν ὄλεθρον εἰσέφερον. ἁπάντων δὲ τούτων ἐν ἑνὶ καιρῷ συμβαινόντων, ἡ τῶν κατὰ μέρος ἀεὶ προσπιπτόντων κατάπληξις ἀφῃρεῖτο τῶν ἀνθρώπων τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπίστασιν καὶ διάληψιν· δι' ἧς ἔμελλον προνοεῖσθαι ὅτι πάντες εἰς πρόδηλον ὄλεθρον ἄγονται μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν.

λοιπὸν,

λοιπόν, οἷον ὑπὸ χειμάῤῥου τινὸς λάβρου συνωθούμενοι καὶ φερόμενοι μετὰ βίας, ἐπηκολούθουν τῇ τῶν προεστώτων ἀνοίᾳ καὶ παρακοπῇ. Ἠλεῖοι μὲν γὰρ καὶ Μεσσήνιοι κατὰ χώραν ἔμενον, προσδοκῶντες τὸν ἀπὸ τοῦ στόλου κίνδυνον. οὓς οὐδὲν ἂν τὸ παρὸν ὤνησεν, εἴπερ ἐφάνη τὸ νέφος ἐκεῖνο κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Πατρεῖς δὲ καὶ τὸ μετὰ τούτων συντελικὸν βραχεῖ χρόνῳ πρότερον ἐπταίκει κατὰ τὴν Φωκίδα, καὶ πολὺ τὸ συμβαῖνον πολλῷ τῶν κατὰ Πελοπόννησον ἐλεεινότερον. οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ζωῆς παραλόγως αὑτοὺς ἐξῆγον, οἱ δὲ ἔφευγον ἐκ τῶν πόλεων, ἀνοδίαις πρὸς οὐδὲν ἀφωρισμένοι ποιούμενοι τὴν ἀναχώρησιν, διὰ τὴν ἔκπληξιν τῶν γινομένων ἐν ταῖς πόλεσι. καὶ οἱ μὲν ἦγον ἐκδιδόντες ἀλλήλους τοῖς πολεμίοις ὡς ἀλλοτρίους γεγονότας Ῥωμαίων, οἱ δὲ ἐμήνυον καὶ κατηγόρουν τῶν πέλας, οὐδενὸς ἐπιζητοῦντος κατὰ τὸ παρὸν τῆς τοιαύτης χρείας. οἱ δὲ μεθ' ἱκετηρίας ἀπήντων ὁμολογοῦντες παρεσπονδηκέναι, καὶ πυνθανόμενοι τί δεῖ πάσχειν, μηδέπω μηδενὸς ἐπιζητοῦντος λόγον ὑπὲρ τούτων. πάντα δ' ἦν πλήρη ἀρχομένης 1 φαρμακείας τῶν ῥιπτούντων ἑαυτοὺς εἰς τὰ φρέατα καὶ κατὰ κρημνῶν, ὥστε κατὰ τὴν παροιμίαν κἂν ἐχθρὸν ἐλεῆσαι θεασάμενον τὴν τότε περιπέτειαν τῆς Ἑλλάδος. τὸν μὲν γὰρ πρὸ τοῦ χρόνον ἐσφάλλοντο, καὶ τοῖς ὅλοις ἔπταιον ἐνίοτε, ποτὲ μὲν ὑπὸ πραγμάτων διαφερόμενοι, ποτὲ δὲ παρασπονδούμενοι διὰ τῶν μονάρχων. κατὰ δὲ τοὺς νῦν λεγομένους καιροὺς

1 Suidas in φαρμακεία & in περιπέτεια.

Cæterùm quasi torrentis cujusdam impetu abrepti, & violenter impulsi, ductoris dementiam ac vesaniam sequebantur. Elidenses quidem ac Messenii domi sedentes, classis Romanæ adventum pavidi expectabant. quibus nulla res tum saluti esse potuisset, si ea procella quò ab initio tendebat, eò incubuisset. Patrenses verò cum iis qui eadem formula censebantur, paulò antea in Phocide clade affecti fuerant. Eratque eorum casus omnium Peloponnesiorum maximè miserabilis; alii enim absque causa mortem sibi consciscebant, alii è patria fugientes, temerè vagabantur, quò tenderent incerti, metu eorum quæ in civitatibus gerebantur. Hi sese invicem in manus hostium tradebant, tanquam Romanorum partibus adversatos. Illi deferebant accusabantque proximos, cùm ejusmodi operam nemo tum ab eis requireret. Nonnulli velamenta supplicum prætendentes, fœdus abs se violatum esse ultrò fatebantur, & quam pœnam commeruissent interrogabant, cùm nemo esset qui rationem horum adhuc postularet. Jamque hominibus quasi malo carmine incantatis, plena erant omnia eorum qui se in puteos ac per scopulos præcipitabant. prorsus ut hostis etiam, quod proverbio dicitur, casum Græciæ tum miseratus fuisset. Nam superiori quidem memoria Græci aliquot clades experti, nonnunquam etiam funditus collapsi sunt, nunc ob mutuas inter se dissensiones, nunc Regum perfidiâ decepti. Sed tunc temporis ex Ducum temeritate,

suaque

Itaque ipsorum imprudentiâ maximis calamitatibus conflictati sunt. Ipsi etiam Thebani è patria fugientes, civitatem prorsus vacuam reliquerunt. Inter quos & Pytheas cum omni familia in Peloponnesum transgressus, hac illac palabundus per regionem errabat.

Cùm Diæus Prætor à plebe constitutus Corinthum venisset, Andronidas à Q. Cæcilio Metello missus, cum aliquot aliis accessit. Sed Diæus ante eorum adventum cùm famam præseminasset, hostibus illos favere, multitudini cunctos tradidit. Itaque comprehensi vinctique cum omni contumelia perducti sunt. Philo etiam Thessalus tum advenit benignas Achæis conditiones ferens. quibus auditis nonnulli assensum præbebant, inter quos & Strattius erat jam affecta ætate. qui Diæum amplexus, blanditusque orabat ut pacis conditiones à Cæcilio oblatas acciperet. Sed Senatores nihil Philonis sermonibus commovebantur, quippe qui existimarent haudquaquam communem omnium salutem spectari, sed utilitatis atque incolumitatis propriæ causa hæc ab iis proponi. Hujusmodi opinione præventi, consilium de summa Repub. inierunt, quo fit ut omni parte aberraverint. Conscii enim sibi ipsi facinorum suorum nunquam in animum inducere poterant, fore ut Romani ipsos miseratione ac venia prosequerentur. Fortiter verò pro Repub. omnes casus tolerare, nullumque periculum pro communi salute detrectare, ut viros decebat gloriæ cupidos, qui se principes ac modera-

ἠτύχησαν ἀτυχίαν ὁμολογουμένην, διὰ τὴν τῶν προεστώτων ἀβουλίαν καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ἄνοιαν. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐκλιπόντες πανδημεὶ τὴν πόλιν ἔρημον τελέως κατέλιπον, ἐν οἷς καὶ Πυθέας εἰς Πελοπόννησον ἀποχωρήσας μετὰ γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἠλᾶτο κατὰ τὴν χώραν.

Ὅτι τοῦ Διαίου παρόντος εἰς τὴν Κόρινθον καθεσταμένου στρατηγοῦ διὰ τῶν πολλῶν, ἧκον οἱ περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν παρὰ τοῦ Καικιλίου. καθ' ὧν προδιαβαλὼν τὴν φήμην ὡς συμφρονούντων τοῖς ἐχθροῖς, 1 παρέβαλε τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ὄχλοις. ὥστε μετὰ πάσης ὕβρεως συλληφθέντας ἀναχθῆναι δεδεμένους. ἧκε δὲ καὶ Φίλων ὁ Θετταλὸς πολλὰ φιλάνθρωπα τοῖς Ἀχαιοῖς προτείνων, ὧν ἀκούοντες συνέπραξάν τινες τῶν ἐκ τῆς χώρας, ἐν οἷς ἦν καὶ Στράτιος ἤδη γηραιὸς ὤν. ὃς ἐμπεπλεγμένος καὶ λιπαρῶν ἐδεῖτο τοῦ Διαίου, πεισθῆναι τοῖς ὑπὸ τοῦ Καικιλίου προτεινομένοις. οἱ δὲ συνεδρεύσαντες τοῖς μὲν ὑπὸ τοῦ Φίλωνος λεγομένοις οὐ προσεῖχον. οὐκ ἐνόμιζον γὰρ κοινὴν εἶναι τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ σφέτερον συμφέρον καὶ τὴν αὐτῶν ἀσφάλειαν ἐν πλείστῳ τιθεμένους ταῦτα λέγειν. πρὸς δὲ τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐβουλεύσαντο περὶ τῶν ἐνεστώτων. οἱ καὶ πάντων ἅμα διήμαρτον. σαφῶς γὰρ σφίσι τὰ πεπραγμένα συνειδότες οὐδαμῶς ἐδύναντο πιστεῦσαι, διότι τύχοιεν ἄν τινος ἐλέου παρὰ Ῥωμαίων. τὸ δ' ὑπὲρ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας παθεῖν ὅ,τι δέοι γενναίως, οὐδ' ἐν νῷ καθάπαξ ἐλάμβανον, ὅπερ ἦν ἀνδρῶν φι-

1 leg. ἐ.

λοδόξων

λοδόξων καὶ προστατεῖν φασκόντων τῆς Ἑλλάδος. ἅμα γὰρ πῶς ἔμελλε καὶ πόθεν παραγενήσεσθαι τοῦτο τὸ φρόνημα τοῖς προειρημένοις; ἦσαν γὰρ οἱ 1 βουλευόμενοι Δίαιος καὶ Δαμόκριτος ἄρτι τῆς καθόδου τετευχότες, διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀκρισίαν· σὺν δὲ τούτοις Ἀλκαμένης, Θεοδέκτης, Ἀρχικράτης. ὑπὲρ ὧν τίνες ἦσαν καὶ τίνα φύσιν ἕκαστος εἶχε, καὶ τίνα προαίρεσιν καὶ βίον, εἴρηται διὰ πλειόνων. ὅθεν ἐν τοιούτοις ὄντος τοῦ διαβουλίου, καὶ τὸ τέλος ἀκόλουθον ἐξέβη τῶν δοξάντων. παραυτίκα μὲν οὖν συνέκλεισαν οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν καὶ Λάγιον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑποστρατηγὸν Σωσικράτη, ἐπενέγκαντες αἰτίαν ὅτι προεστάτησε τοῦ διαβουλίου, καὶ συγκατεφήσατο τὸ πέμπειν πρὸς τὸν Καικίλιον, καὶ συλλήβδην πάντων εἴη τῶν κακῶν αἴτιος. εἰς δὲ τὴν ἐπαύριον καθίσαντες δικαστὰς, τοῦ μὲν Σωσικράτους κατεδίκασαν θάνατον· καὶ δήσαντες, καὶ στρεβλοῦντες προσεκαρτέρουν, ἕως διέφθειραν τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲν εἰπόντα τῶν ἐκείνοις προσδοκωμένων. τὸν δὲ Λάγιον, καὶ τὸν Ἀνδρωνίδαν, καὶ τὸν Ἄρχιππον ἀφῆκαν, ἅμα μὲν τοῦ πλήθους εἰς ἐπίστασιν παραγινομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τὸ εἰς τὸν Σωσικράτη παρανομίας, ἅμα δὲ τοῦ Διαίου λαβόντος παρὰ μὲν Ἀνδρωνίδου τάλαντον, παρὰ δὲ Ἀρχίππου μ' μνᾶς. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ σκάμματος ὢν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐδύνατο λῆξαι τῆς περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀναισχυντίας, καὶ παρανομίας ὁ προειρημένος. παραπλήσια δὲ τούτοις ἔπραξε καὶ βραχεῖ χρόνῳ πρότερον, εἰς Φιλῖνον τὸν Κορίνθιον. προθεὶς γὰρ αἰτίαν ὅτι διεπέμπετο πρὸς 2 μὲν Χαλκίδα,

tores Græciæ ferebant, id verò ne in mentem quidem ipsis veniebat. Quo enim pacto, aut unde demùm ejusmodi magnitudo animi antedictis hominibus accidere potuisset? Etenim principes tum in concilio sedebant Diæus atque Damocritus nuper ab exilio revocati ob publicam temporum perturbationem, cumque his Alcamenes, Theodectes, & Archicrates, quorum hominum quę indoles ac natura fuerit, quæque instituta vitæ ratio, pluribus supra commemoravi. Igitur cùm ex hujuscemodi hominibus consilium constaret, consentanea quoque decreta prodierunt. Namque illicò Andronidam & Lagium in carcerem compegere, simulque Sosicratem Vicarium, crimini dantes quod cum concilio præsideret, & mittendæ ad Cæcilium legationis, & omnium omnino malorum auctor fuisset. Postridie constitutis judicibus, Sosicratem quidem capitali sententia damnarunt, vinctumque omni tormentorum genere ad necem usque cruciarunt. qui quidem pro spe atque expectatione eorum nihil dixit. Lagium verò & Andronidam & Archippum dimisere: partim quia plebs ob sævitiam in Sosicratem exercitam, non mediocriter commota erat: partim quia Diæus talentum ab Andronida, ab Archippo quadraginta minas acceperat. Nam nec in ipso, ut ajunt, stadio positus, ab hujusmodi impudentia ac scelere abstinere poterat. Idem paulò antea præstiterat in causa Philini Corinthii. Criminatus enim quod Chalcidem clam nun-

1 ms. βουλόμενοι. 2 forte τὴν.

cios

cios mitteret, & Romanis faveret, ipſum cum adoleſcentibus filiis alterum in alterius conſpectu tormentis ac virgis ad mortem cecidit. Porrò cùm is omnium ſtupor, atque ejuſmodi imprudentia eſſet, cujuſmodi ne apud Barbaros quidem facilè poſſit reperiri, jure merito aliquis quæſierit, qui factum ſit ut non funditùs omnes perierint. Equidem ſic exiſtimo fortunam quandam ingenioſam & callidam reſtitiſſe ductorum dementiæ ac furori, quæ cum ſtoliditate eorum hominum propelleretur, & tamen gentem Achæorum omnino ſervare vellet, ad id quod reliquum erat ſe convertit, ut optimi luctatores facere ſolent, videlicet ut celeriter Græci ac nullo negocio vincerentur. quod quidem ab illa eſt præſtitum. Atque ita factum eſt ut neque ira ac furor Romanorum ulterius exardeſceret, neque legiones ex Africa tranſportarentur, neque Principes Græciæ iis moribus præditi, quos ſuprà memoravi, proſperæ alicujus pugnæ ſucceſſu elati, inſigne aliquod ſpecimen impietatis ſuæ in populares ſuos ederent. Quid enim in ſuos facturi erant, ſi quam opportunitatem ſecundumque eventum nacti fuiſſent, clarum & conſequens eſt ex iis quæ antea retuli. Tunc verò illud vetus dictum in omnium ore verſabatur: niſi celeriter periiſſemus, nunquam ſalui fuiſſemus.

A. Poſtumius Albinus, quantum ad genus ſpectat, illuſtris fuit. Erat enim è clariſſima familia oriundus, ſed ingenio garrulus fuit & loqua-

καὶ τὰ Ῥωμαίων φρονεῖ, τόν τε Φιλῖνον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μαστιγῶν καὶ στρεβλῶν ἐν συνόψει πάντας ἀλλήλων οὐ πρότερον ἔληξε, πρὶν ἢ διέφθειρε τὰ μειράκια καὶ τὸν Φιλῖνον. τοιαύτης δὲ τῆς ἀνοίας καὶ τῆς ἀκρισίας συμβαινούσης περὶ πάντας, οἵαν οὐδ᾽ ἂν ἐν Βαρβάροις εὕροι τις ῥᾳδίως, δῆλον ὡς εἰκότως ἄν τις ἐπιζητήσειε, πῶς οὐκ ἄρδην ἀπώλοντο πάντες. ἐγὼ γὰρ ἂν εἴποιμι, διὸ δοκεῖ μοι καθάπερ ἂν εἰ τύχη τις 1 ἀντερείσαι πανοῦργος καὶ τεχνικὴ πρὸς τὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν τῶν ἡγουμένων, ἥ τις ἐξωθουμένη πάντη καὶ πάντως ὑπὸ τῆς ἀνοίας τῶν προεστώτων, βουλομένη δὲ κατὰ πάντα τρόπον σώζειν τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ἦλθεν ὥσπερ ἀγαθὸς παλαιστής· τοῦτο δ᾽ ἦν τὸ ταχέως σφῆλαι, 2 καὶ ῥᾳδίως ἡττῆσαι τοὺς Ἕλληνας, ὅπερ ἐποίησε. διὰ γὰρ τοῦτο συνέβη μήτε τὴν Ῥωμαίων ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐκκαυθῆναι προσωτέρω, μήτ᾽ ἐλθεῖν τὰς ἐκ τῆς Λιβύης δυνάμεις, μήτε τοὺς προεστῶτας, ὄντας μὲν οἵους εἶπον, ἐπιλαβομένους δὲ προτερήματος ἀποδείξασθαι τὴν αὐτῶν ἀσέβειαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους. τί γὰρ εἰκὸς ἦν πρᾶξαι τούτους κατὰ τὴν ἰδίαν ἐπιλαβομένους ἀφορμῆς τινὸς ἢ προτερήματος, δῆλον ἐστιν ἐκ τῶν προειρημένων διὰ τὸ κατὰ λόγον. ἅπαντες δὲ τότε τὴν παροιμίαν ταύτην διὰ στόματος εἶχον, ὡς εἰ μὴ ταχέως ἀπωλόμεθα, οὐκ ἂν ἐσώθημεν.

Ὅτι Αὖλος Ποστούμιος ἄξιος γέγονεν ἐπισημασίας ἀπ᾽ ἐντεῦθεν. οἰκίας μὲν γὰρ ἦν καὶ γένους πρώτου, κατὰ δὲ τὴν ἰδίαν φύσιν στωμύλος

1 mſ. ἀντερείσαι. addidi ex conject.

καὶ λάλος, καὶ πέρπερος διαφερόντως· ἐπιθυμήσας δὲ εὐθέως ἐκ παίδων τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ διαλέκτου, πολὺς μὲν ἦν ἐν τούτοις καὶ κατακορής· ὥστε δι' ἐκεῖνον καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν Ἑλληνικὴν προσκόψαι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τοῖς ἀξιολογωτάτοις τῶν Ῥωμαίων. τέλος δὲ καὶ ποίημα γράφειν καὶ πραγματικὴν ἱστορίαν ἐνεχείρησεν, ἐν ᾗ διὰ τοῦ προοιμίου παρεκάλει τοὺς ἐντυγχάνοντας συγγνώμην ἔχειν, ἐὰν Ῥωμαῖος ὢν μὴ δύναται κατακρατεῖν τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, καὶ τῆς κατὰ τὸν χειρισμὸν οἰκονομίας. πρὸς ὃν οἰκείως ἀπηντηκέναι δοκεῖ Μάρκος Πόρκιος Κάτων. θαυμάζειν γὰρ ἔφη αὐτοῦ, τίνα λόγον ποιεῖται τοιαύτην παραίτησιν. εἰ μὲν γὰρ αὐτῷ τὸ τῶν Ἀμφικτυόνων συνέδριον ἐπέταττε γράφειν ἱστορίαν, ἴσως ἔδει προσφέρεσθαι ταῦτα καὶ παραιτεῖσθαι. μηδεμιᾶς δ' ἀνάγκης οὔσης ἐθελοντὴν ἀπογράψασθαι, κἄπειτα παραιτεῖσθαι συγγνώμην ἔχειν ἐὰν βαρβαρίζῃ, τῆς ἁπάσης ἀτοπίας εἶναι σημεῖον· καὶ παραπλήσιον, 1 ὡς ἂν εἴ τις εἰς τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἀπογραψάμενος πυγμὴν ἢ παγκράτιον, παρελθὼν εἰς τὸ στάδιον ὅτε δέοι μάχεσθαι, 2 παραιτοῖτο τοὺς θεωμένους συγγνώμην ἔχειν, ἐὰν μὴ δύνηται, μήτε τὸν πόνον ὑπομένειν, μήτε τὰς πληγάς. δῆλον γὰρ ὡς εἰκὸς γέλωτα τὸν τοιοῦτον ὀφλεῖν καὶ τὴν δίκην ἐκ χειρὸς λαμβάνειν. ὅπερ ἔδει καὶ τοὺς τοιούτους ἱστοριογράφους, ἵνα μὴ κατετόλμων τοῦ καλῶς ἔχοντος. παραπλησίως δὲ καὶ κατὰ τὸν λοιπὸν βίον ἐζηλώκει τὰ χείριστα τῶν Ἑλληνικῶν. καὶ

1 mſ. ὡς ἄχρηστον addit. 2 τοῦτο Suidas in αὐλος & in παραιτεῖτο.

cior, ac singulari levitate præditus. Qui cùm statim à puero Græcanicam linguam ac disciplinam adamavisset, nimius in his & ad nauseam usque putidus fuit, adeò ut ipsius causa apud viros ætate & auctoritate eminentissimos populi Romani, Græcanica institutio malè audiret. Denique & poëma & historiam rerum gestarum scribere est aggressus: In cujus prooemio veniam à lectoribus sibi concedi postulat, si fortè civis Romanus Græcæ dictionis elegantiam, & in ipsa rerum tractatione congruam dispositionem planè assequi non potuerit; cui facetè respondisse videtur M. Porcius Cato. Mirari enim se dixit quam ob causam is ejusmodi veniam flagitaret. Etenim si concilium Amphictyonum id illi mandasset ut historiam conscriberet, fortasse hujusmodi deprecatione opus fuisset. Cùm verò nulla necessitate impulsus ad scribendum accesseris, veniam postea petere, si fortè barbarè sis locutus, extremæ imprudentiæ est; & perinde ac si quis inter pugiles aut pancratio certaturos nomen suum in Gymnicis ludis professus, postmodum stadium ingressus, ubi pugnandum esset, à spectatoribus peteret, veniam ut sibi darent, si laborem & plagas ferre non posset. Quare ut hujusmodi vir manifestò risum simul præsentesque poenas debiturus est, ita etiam tales historiæ scriptores explodi oporteret, ne quid supra vires aggredi auderent. Cæterùm idem Albinus in reliqua omni vitæ ratione, pessima quæque Græcorum studia æmulatus fuerat. Nam

& ro-

& voluptatibus deditus erat, & impatiens laboris, ut ex iis rebus quas præ manibus habemus, liquidò apparet. Qui cùm primus in Græciam pervenisset, quo tempore in Phocide pugnatum est, valetudinem causatus, Thebas recessit, ne discrimini interesset. Terminato autem prælio, primus ad Senatum de re feliciter gesta litteras scripsit, singula quæque narrans quasi ipse pugnæ interfuisset.

At Polybius contrà pluribus docere & demonstrare cœpit, Philopœmenem, quod & superioribus libris ostendimus, ejusmodi fuisse, qui mandatis populi Romani interdum quidem adversaretur, sed hactenus tantùm ut proponeret suaderetque ea quæ sibi videbantur, neque id porrò temerè faceret. Specimen verò illustre animi illius, & sinceræ erga populum Romanum benevolentiæ testimonium extitisse bello Philippico & Antiochino. Nam cùm illis temporibus unus omnium Græcorum maxima auctoritate polleret, cùm ob suam, tum ob gentis Achęorum potentiam: tamen in amicitia ac fide erga populum Romanum constanter eum permansisse. auctorem etiam & approbatorem fuisse decreti illius, quo Achæi nondum transgressis in Græciam Romanis, bellum Antiocho atque Ætolis indixerunt, cùm cæteri ferè Græci à partibus & à causa populi Romani alienati essent. Quibus auditis decem Legati, studium & consilium Polybii comprobantes, Philopœmenis memoriam servarunt, ejusque honores omnes in cuitatibus illiba-

γὰρ φιλήδονος ἦν καὶ φυγόπονος· τοῦτο δ' ἔστι δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνεστώτων. ὃς πρῶτος παρὼν ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις, καθ' ὃν καιρὸν συνέβαινε γίνεσθαι τὴν ἐν Φωκίδι μάχην, σκηψάμενος ἀσθένειαν εἰς Θήβας ἀνεχώρησε, χάριν τοῦ μὴ μετασχεῖν τοῦ κινδύνου. συντελεσθείσης δὲ τῆς μάχης, πρῶτος ἔγραψε τῇ συγκλήτῳ περὶ τοῦ κατορθώματος προδιασαφῶν τὰ κατὰ μέρος, ὡς μετεσχηκὼς αὐτὸς τῶν ἀγώνων.

Ἐπεβάλετο διδάσκειν διὰ πλειόνων ἀκολούθως τοῖς ἐν ἀρχαῖς ἡμῖν εἰρημένοις περὶ τἀνδρός. ταῦτα δ' ἦν ὅτι διαφέροιτο μὲν πρὸς Ῥωμαίους πολλάκις ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων, διαφέροιτο δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον διδάσκειν καὶ πείθειν ὑπὲρ τῶν ἀμφισβητουμένων, οὐδὲ τοῦτο ποιεῖν [1] εἰκὸς, πεῖραν δὲ τούτου ποιεῖν τῆς προαιρέσεως αὐτὸν ἀληθινὴν ἔφη, καὶ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐκ πυρὸς παρεσχῆσθαι χάριν, κατὰ τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ κατὰ τοὺς Ἀντιοχικοὺς καιρούς. πλείστην γὰρ ἔχοντα ῥοπὴν τότε τῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἀληθινώτατα διατετηρηκέναι τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν. μετασχόντα δὲ τοῦ δόγματος τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐν ᾧ τετράμηνῳ πρότερον τῆς Ῥωμαίων διαβάσεως Ἀντιόχῳ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πόλεμον ἐξήνεγκαν, τῶν ἄλλων Ἑλλήνων σχεδὸν ἁπάντων ἀπηλλοτριωμένων τῆς Ῥωμαίων φιλίας. ὧν οἱ δέκα διακούσαντες καὶ τὴν προαίρεσιν ἀποδεξάμενοι τοῦ λέγοντος, συνεχώρησαν καταμόνους αὐτῷ τὰς τιμὰς ὑπάρχειν ἐν

[1] leg. εἰκῇ. πεῖραν δὲ τῆς προαιρέσ.

πάσαις ταῖς πόλεσι. λαβόμενος δὲ τῆς ἀφορμῆς ταύτης Πολύβιος, εἰκόνας ᾐτήσατο τὸν στρατηγὸν, καίπερ ἤδη μετακεκομισμένας εἰς Ἀκαρνανίαν ἐκ Πελοποννήσου. λέγω δὲ τὰς Ἀχαιοῦ καὶ τὰς Ἀράτου, καὶ Φιλοποίμενος, ἐν οἷς ἀγασθὲν τὸ πλῆθος αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν, ἔστησεν αὐτοῦ λιθίνην εἰκόνα.

Οἱ μετὰ τὴν κατάστασιν τὴν δέκα ἣν ἐποιήσαντο ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, οὗτοι οἱ δέκα τῷ ταμίᾳ τῷ μέλλοντι πωλεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ Διαίου συνέταξαν ὅτι ποτ' ἂν ἐκλέξασθαι βουληθῇ τῶν ὑπαρχόντων ὁ Πολύβιος, ὑφελόντα καὶ δόντα δωρεὰ, τἄλλα πωλεῖν τοῖς ὠνουμένοις. ὁ δὲ προειρημένος τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ προσδέξασθαί τι τῶν τοιούτων, ὡς καὶ τοὺς φίλους παρεκάλεσε καθόλου μηδενὸς ἐπιθυμῆσαι τῶν ὑπὸ τοῦ ταμίου πωλουμένων. Συνέβαινε γὰρ τοῦτον ἐπιπορευόμενον τὰς πόλεις, πάντων τῶν τῷ Διαίῳ κοινωνησάντων πωλεῖν τὰς οὐσίας, τῶν καὶ κατακριθέντων ὅσοι μὴ παῖδας ἢ γονέας εἶχον. ὧν τινες μὲν οὐ προσέσχον, οἱ δὲ κατακολουθήσαντες τῇ συμβουλίᾳ, καλλίστην δόξαν ἐξηνέγκαντο παρὰ τοῖς πολίταις. ταῦτα δὲ διοικήσαντες ἐν ἓξ μησὶν οἱ δέκα, καὶ τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἐνισταμένης ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καλὸν δεῖγμα τῆς Ῥωμαίων προαιρέσεως ἀπολελοιπότες πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν· ἐνετείλαντο δὲ τῷ Πολυβίῳ χωριζόμενοι, τὰς πόλεις ἐπιπορευθῆναι, 1 καίπερ οἱ ἄνθρωποι ἀμφιβάλλουσι διευκρινῆσαι, μέχρι τοῦ συνήθειαν ἔχωσι τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς νόμοις. ὃ δὴ καὶ μετά τινα χρόνον ἐποίησε,

2 leg. καὶ περὶ ὧν.

tos passi sunt manere. Hac Polybius occasione arrepta, imagines Achæi, Aratique & Philopœmenis, quæ jam ex Peloponneso transportatæ in Acarnaniam erant, à proconsule petiit: cujus rei causa Achæi virtutem ipsius laudantes, statuam ei è marmore posuerunt.

Rebus in Achaïa probè constitutis, decem Legati quæstori qui auctionem bonorum Diæi facturus erat in mandatis dederunt, ut quicquid Polybius & ex illius bonis optare ac seligere vellet, seposito gratisque donato, cætera licitantibus adjudicaret. Sed Polybius tantùm abfuit ut quidquam eorum acciperet; quin & amicos hortatus est, nihil ut eorum quæ à quæstore venundabantur, concupiscerent. Etenim quæstor populi Romani singulas civitates circumïens, quicunque consiliorum Diæi participes fuerant, quique à decem Legatis condemnati erant, quibuscunque eorum nec liberi, nec uxores superessent, horum omnium facultates hastâ positâ vendebat. Cæterùm consilium Polybii nonnulli insuper habuerunt. quicunque autem ei parverunt, maximam laudem à popularibus suis retulere. At decem legati his intra semestre spatium ita constitutis, veris initio in Italiam navigarunt, cùm pulcherrimum virtutis morùmque populi Romani exemplum Græcis omnibus reliquissent. In ipso autem digressu mandaverunt Polybio, ut singulas urbes obiret, earùmque controversias dijudicaret. donec constitutioni provinciæ, legibusque datis assuevissent. Quod & Polybius aliquanto pòst præstitit, ita

ita ut Græci præſcripto Reip. ſtatu acquieſcerent, neque vel minima de ulla re difficultas cùm publicè, tum privatim in legibus ſupereſſet. Quã-obrem cùm & antea ſemper hominem magnoperè colviſſent, tum verò ultimis illis temporibus ſingulæ urbes omni honorum genere vivum & mortuum cumularũt, omnia ejus acta communi aſſenſu comprobantes, idque jure optimo à ſe fieri omnes opinabantur. Niſi enim ille hæc perfeciſſet, legeſque ac formulas juris dicundi civitatibus ſcripſiſſet, ubique juſtitium, plenaque omnia turbarum & tumultus erãt futura. Itaque pulcherrimum in omni vita id facinus Polybii fuiſſe haud dubium eſt.

Ac Proconſul poſtquam concilium decem legatorum ex Achaïa diſceſſit, reſtaurato templo ac luco qui in Iſthmo eſt, ornato etiam Jovis Olympiaci & Delphici Apollinis fano, poſtmodum ſingulas civitates objit, ab omnibus & privatim ſummis gratulationibus exceptus. idque ſanè jure optimo: prorſus enim integer ac puris manibus ex provincia rediit, ſummaque humanitate in omnibus eſt uſus; tametſi maximam opportunitatem ac licentiam in Achaïa nactus eſſet. Nam ſicubi ab officio interdum videtur receſſiſſe, mihi quidem non ab ipſo, ſed ab amicis & comitibus id profectum eſſe videbatur. quod quidem manifeſtiſſimum extitit in Chalcidenſium equitum cæde.

Ptolemæus Ægypti Rex in prælio vulneratus deceſſit, vir, ut quidam ſentiunt, maxima laude & gloria

ὥστε τοὺς ἀνθρώπους στέρξαι τὴν δεδομένην πολιτείαν, καὶ μηδὲν ἀπόρημα μήτε κατ' ἰδίαν, μήτε κατὰ κοινὸν ἐκ τῶν νόμων γενέσθαι περὶ μηδενός. διὸ καὶ καθόλου μὲν ἐξαρχῆς ἀποδεχόμενοι καὶ τιμῶντες τὸν ἄνδρα, περὶ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς καὶ τὰς προειρημένας πράξεις εὐδοκούμενοι κατὰ πάντα τρόπον, ταῖς μεγίσταις τιμαῖς ἐτίμησαν αὐτὸν κατὰ πόλεις, καὶ ζῶντα, καὶ μεταλλάξαντα. πάντες δ' ἐνόμιζον κατὰ λόγον τοῦτο ποιεῖν. μὴ γὰρ ἐξεργασαμένου τούτου καὶ γράψαντος τοὺς περὶ τῆς κοινῆς δικαιοδοσίας νόμους, ἄκριτα πάντα ἦν καὶ πολλῆς γέμοντα ταραχῆς. διὸ καὶ τοῦτο κάλλιστον Πολυβίῳ πεπρᾶχθαι νομιστέον, πάντων τῶν προειρημένων.

Ὅτι ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὸ χωρισθῆναι ἐξ Ἀχαΐας τὸ συνέδριον, ἐπισκευάσας τὸν ἐν Ἰσθμῷ τόπον, καὶ κοσμήσας τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Δελφοῖς νεὼν, ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις τιμώμενος ἐν ἑκάστῃ καὶ τυγχάνων τῆς ἁρμοζούσης χάριτος. εἰκότως δὲ [1] τιμᾶσθαι συνέβαινεν αὐτὸν καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἰδίαν. καὶ γὰρ ἐγκρατῶς καὶ καθαρῶς ἀνεστράφη, καὶ πρᾴως ἐχρήσατο τοῖς ὅλοις πράγμασι, μέγαν καιρὸν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἔχων, καὶ μεγάλην ἐξουσίαν. καὶ γὰρ ἐν οἷς ἐδόκει παρεωρακέναι τι τῶν καθηκόντων, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐφαίνετο δι' ἑαυτὸν τοῦτο πεποιηκέναι, διὰ δὲ τοὺς παρακειμένους φίλους. τοῦτο δ' ἦν καταφανέστατον ἐν τοῖς κατὰ τῶν Χαλκιδέων ἱππεῦσιν οὓς ἀνεῖλεν.

Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ τῆς Συρίας βασιλεὺς κατὰ τὸν πόλεμον πληγεὶς ἐτελεύτησε τὸν βίον, κατὰ μέν τινας μεγά-

1 mſ. καὶ.

λαν ἐπαίνου καὶ τιμῆς ἦν ἄξιος, κατὰ δέ τινας τουναντίον. πρᾶος μὲν γὰρ ἦν καὶ χρηστὸς εἰ καί τις ἄλλος τῶν προγεγονότων βασιλέων. σημεῖον δὲ τούτου μέγιστον. ὃς πρῶτον μὲν οὐδένα τῶν ἰδίων φίλων ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπανείλετο, δοκῶ δὲ μηδὲ τῶν ἄλλων Ἀλεξανδρέων μηδένα δι' ἐκεῖνον ἀποθανεῖν. ἔπειτα δόξας ἐκπεσεῖν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τἀδελφοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λαβὼν κατ' αὐτοῦ 1 καιρὸν ὁμολογούμενον, ἀμνησικάκητον ἐποιήσατο τὴν ἁμαρτίαν. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπιβουλεύσαντος τῇ Κύπρῳ, κύριος γενόμενος ἐν 2 Λαπίθῳ τοῦ σώματος ἅμα καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ κολάζειν ὡς ἐχθρὸν, ὥστε καὶ δωρεὰς προσέθηκε παρὰ τὰς πρότερον ὑπαρχούσας αὐτῷ κατὰ συνθήκας, καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ὑπέσχετο. κατὰ μέντοι γε τὰς ἐπιτυχίας καὶ κατορθώσεις ἐξελύετο τῇ ψυχῇ, καί τις οἷον ἀσωτία καὶ ῥαθυμία περὶ αὐτὸν Αἰγυπτιακὴ συνέβαινεν, καὶ κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις εἰς περιπετείας ἐνέπιπτεν.

dignus, quamuis alii ſecùs exiſtimant. Clemens enim & benignus ſi quis unquam ſuperiori memoria Rex, certè hic fuit, cujus rei argumenta ſuperſunt certiſſima. Qui primùm quidem neminem ex amicorum numero ullam ob cauſam occidit. ac, ni fallor, nullus civis Alexandrinus ab eo eſt interfectus. Deinde cùm à fratre Alexandriâ expulſus eſſe videretur, primò Alexandrię ulciſcendi illius opportunitatem nactus, culpam ei condonavit. Poſtea verò cùm idem rurſus Cyprum occupare molitus eſſet captum in urbe Lapitho tantùm abfuit ut ſupplicio afficeret quaſi hoſtem, quin potius præter munera quæ ipſi antea ex pactione pendebat, alia rurſus adjecit, ſuamque ei filiam collocaturum promiſit. Verumenimverò rebus ſecundis lætiſque ſucceſſibus vigorem animi remittebat, & quædam quaſi luxuria' ac mollicies Ægyptiaca in eo inerat: quam ob cauſam ſæpenumerò in magnum diſcrimen eſt adductus.

1 mſ. καὶ τὸν. 2 mſ. Ἀλπίθῳ.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Πολυβίου Μεγαλοπολίτου.

POLY-

POLYBIANÆ HISTORIÆ FRAGMENTA E VARIIS SCRIPTORIBUS

per

FULVIUM URSINUM

ET

ISAACUM CASAUBONUM

collecta.

EX LIBRO VI.

ΠΑΡΑ Ῥωμαίοις ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ, ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον· τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι· τοῦτο δὲ ποιεῖται μὲν ἐκ τῆς ἀσταφίδος, καὶ ἐστὶ παραπλήσιος πινόμενος τῷ Αἰγοσθενείῳ γλυκεῖ, καὶ τῷ Κρητικῷ· διὸ πρὸς τὸ κατεπεῖγον τοῦ δίψους χρῶνται αὐτῷ. Λαθεῖν δέ ἐστιν ἀδύνατον τὴν γυναῖκα πιοῦσαν οἶνον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδ' ἔχει οἴνου κυρείαν ἡ γυνή· πρὸς δὲ τούτοις, φιλεῖν δεῖ τοὺς συγγενεῖς τοὺς αὐτῆς, καὶ τοὺς τοῦ ἀνδρὸς, ἕως ἐξανεψίων· καὶ τοῦτο ποιεῖν καθ' ἡμέραν, ὁπόταν ἴδῃ πρῶτον. λοιπὸν ἀδήλου τῆς ἐντυχίας οὔσης, τίσιν ἀπαντήσῃ, φυλάσσεται. τὸ γὰρ πρᾶγμα, κἂν γεύσηται μόνον, οὐ προσδεῖ διαβολῆς. *Athenæus lib. X.*

Καὶ τόπος δέ τις οὕτω καλεῖται, Ῥύγχος, περὶ Στράτον τῆς Αἰτωλίας, ὥς φησὶ Πολύβιος ἐν ἕκτῃ ἱστοριῶν. *Athenæus libro III.*

ΟΛΚΙΟΝ, πόλις Τυῤῥηνίας, Πολύβιος ἕκτῳ. *Stephanus de urbibus.*

ΩΣΤΙΑ, πόλις Ἰταλίας, Πολύβιος ἕκτῳ. Ἔκτισε δὲ καὶ πόλιν Ὠστίαν ἐπὶ τοῦ Τιβέριδος. *Idem.*

EX LIBRO VII.

Πολύβιος δ' ἐν τῇ ἑβδόμῃ Καπυησίους τοὺς ἐν Καμπανίᾳ, διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς γῆς πλοῦτον περιβαλλομένους ἐξοκεῖλαι εἰς τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν, ὑπερβαλλομένους τὴν περὶ Κρότωνα καὶ Σύβαριν παραδεδομένην φήμην. οὐ δυναμένους οὖν, φησὶ, φέρειν τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν, ἐκάλουν τὸν Ἀννίβαν. Διόπερ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνήκεστα δεινὰ ἔπαθον. Πετιλινοὶ δὲ τηρήσαντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, εἰς τοσοῦτον καρτερίας ἦλθον πολιορκούμενοι ὑπ' Ἀννίβα, ὥστε μετὰ τὸ πάντα μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν δέρματα καταφαγεῖν· ἅπαντα δὲ τὰ κατὰ τὴν πόλιν δένδρων τοὺς φλοιοὺς, καὶ τοὺς ἁπαλοὺς πτόρθους ἀναλῶσαι, καὶ ἕνδεκα μῆνας ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, οὐδενὸς βοηθοῦντος οὐδὲ συνευδοκούντων Ῥωμαίων, παρέδωκαν ἑαυτούς. *Athenæus libro XII.*

ΜΑΣΣΥΛΟΙ, Λιβυκὸν ἔθνος. Ἀρτεμίδωρος. Πολύβιος ἐν ἑβδόμῃ Μασσυλεῖς αὐτούς φησι. *Stephanus. Eustathius in Dionysium paullo aliter:* Πολύβιος δὲ Μασσυλεῖς γράφει αὐτούς. *quum tamen ex Stephano sumpserit Eustathius.*

ΩΡΙΚΟΣ, πόλις ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. λέγεται ἀρσενικῶς ὡς Πολύβιος ἑβδόμῃ· οἱ δὲ τὸν Ὠρικὸν κατοικοῦντες, οἳ καὶ πρῶτοι κεῖνται παρὰ τὸν εἴσπλουν τὸν πρὸς τὴν Ἀδρίαν, ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι. *Stephanus & Eustathius in Dionysium.*

EX LIBRO VIII.

Πολύβιος δ' ἐν ὀγδόῃ ἱστοριῶν, Καύαρός φησιν ὁ Γαλάτης, ὢν τἆλλα ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὑπὸ Σωστράτου τοῦ κόλακος διεστρέφετο, ὃς ἦν Χαλκηδόνιος τὸ γένος. *Athenæus libro. VI.*

ΑΓΚΑΡΑ, πόλις Ἰταλίας, ὡς Ἄτελλα, Ἄδρια. τὸ ἐθνικὸν, Ἀγκαράτης, ὡς Πολύβιος ὀγδόῃ. *Stephanus.*

ΔΑΣΣΑΡΙΤΑΙ, ἔθνος Ἰλλυρίας. Πολύβιος ὀγδόῃ. *Idem.*

EX LIBRO IX.

Πολύβιος δ' ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν ἱστοριῶν, καὶ ποταμόν τινα ἀναγράφει Κύαθον καλούμενον, περὶ Ἀρσινόην πόλιν Αἰτωλίας. *Athenæus libro X.*

ΑΡΣΙΝΟΗ, πόλις Λιβύης. τὸ ἐθνικὸν Ἀρσινοείτης. καὶ Ἀρσινοεὺς ἐπὶ τῆς Αἰτωλικῆς, ὡς Πολύβιος ἐνάτῃ. *Stephanus.*

ΑΓΑΘΥΡΣΑ, πόλις Σικελίας, ὡς Πολύβιος ἐνάτῃ. *Idem.*

ΑΤΕΛΛΑ, πόλις Ὀπικῶν Ἰταλίας, μεταξὺ Καπύης καὶ Νεαπόλεως. τὸ ἐθνικὸν οὐκ Ἀτελλαῖος, ὡς Ἀγυλλαῖος· ἀλλ' Ἀτελλανὸς, ὡς Πολύβιος ἐνάτῃ. Ἀτελλανοὶ παρέδοσαν ἑαυτούς. *Idem.*

ΣΥΝΙΑ, Θετταλίας πόλις. Πολύβιος ἐνάτῳ. *Idem.*

EX LIBRO X.

ΑΠΑΣΙΑΚΑΙ, Μασσαγετῶν ἔθνος. Στράβων ἑνδεκάτῃ, καὶ Πολύβιος δεκάτῃ. *Stephanus.*

ΑΧΡΙΑ-

ΑΧΡΙΑΝΗ, πόλις Ὑρκανίας. Πολύβιος δεκάτῃ. *Idem.*

ΚΑΛΛΙΟΠΗ, πόλις Παρθυαίων. Πολύβιος δεκάτῃ. *Idem.*

EX LIBRO XI.

ΕΛΛΟΠΙΟΝ, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ. *Stephanus.*

ΙΛΟΥΡΓΕΙΑ, πόλις Ἰβηρίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ. *Idem.*

ΦΥΤΑΙΟΝ, πόλις Αἰτωλίας. Πολύβιος ἑνδεκάτῃ. *Idem.*

EX LIBRO XII.

Πολύβιος δ' ὁ Μεγαλοπολίτης ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν· Φίλιππος, φησὶν, ὁ Περσέως πατὴρ, ὅτε τὴν Ἀσίαν κατέτρεχεν, ἀπορῶν τροφῶν, τοῖς στρατιώταις παρὰ Μαγνήτων, ἐπεὶ σῖτον οὐκ εἶχον, σῦκα ἔλαβε. διὸ καὶ Μυοῦντος κυριεύσας, τοῖς Μάγνησιν ἐχαρίσατο τὸ χωρίον ἀντὶ τῶν σύκων. *Athenaeus lib. III.*

Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης ἐκλαθόμενος ἑαυτοῦ (ἐλέγχει δ' αὐτὸν εἰς τοῦτο Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης διὰ τῆς δωδεκάτης τῶν ἱστοριῶν) οὐκ εἶναι ἔφη σύνηθες τοῖς Ἕλλησι δούλους κτᾶσθαι. *Athenaeus lib VI.*

Πολύβιος δ' ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν, γίγνεσθαί φησι παρόμοιον τῷ λαγῷ ζῶον, τὸ κύνικλον καλούμενον, γράφων οὕτως. Ὁ δὲ κύνικλος καλούμενος, &c. *Athenaeus lib. IX. Extat locus hodieque. Vide paginam* CMXI.

Ἱστορεῖ περὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ καλουμένου λωτοῦ αὐτόπτης γενόμενος ὁ Μεγαλοπολίτης Πολύβιος ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν λέγων οὕτως. Ἔστι δὲ τὸ δένδρον ὁ λωτὸς οὐ μέγα, τραχὺ δὲ καὶ ἀκανθῶδες. ἔχει δὲ φύλλον χλωρὸν παραπλήσιον τῇ ῥάμνῳ, μικρὸν βαθύτερον, καὶ πλατύτερον. ὁ δὲ καρπὸς τὰς μὲν ἀρχὰς ὅμοιός ἐστι καὶ τῇ χρόᾳ καὶ τῷ μεγέθει ταῖς λευκαῖς μυρτίσι ταῖς τετελειωμέναις· αὐξανόμενος δὲ τῷ μὲν χρώματι γίνεται φοινικοῦς, τῷ δὲ μεγέθει ταῖς στρογγύλαις ἐλαίαις παραπλήσιος· πυρῆνα δ' ἔχει τελέως μικρόν. ἐπὰν δὲ πεπανθῇ, συνάγουσι· καὶ τὸν μὲν τοῖς οἰκέταις μετὰ χόνδρου κόψαντες, σάττουσιν εἰς ἀγγεῖα· τὸν δὲ τοῖς ἐλευθέροις, ἐξελόντες τὸν πυρῆνα, συντιθέασιν. ὡσαύτως καὶ σιτοῦνται τοῦτον. ἔστι δὲ τὸ βρῶμα παραπλήσιον σύκῳ, καὶ φοινικοβαλάνῳ· τῇ δ' εὐωδίᾳ, βέλτιον. γίνεται δὲ καὶ οἶνος ἐξ αὐτοῦ βρεχομένου, καὶ τριβομένου δι' ὕδατος, κατὰ μὲν τὴν γεῦσιν ἡδὺς, καὶ ἀπολαυστικὸς, οἰνομέλιτι χρηστῷ παραπλήσιος, ᾧ χρῶνται χωρὶς ὕδατος. οὐ δύναται δὲ πλέον δέκα μένειν ἡμερῶν. διὸ καὶ ποιοῦσι κατὰ βραχὺ πρὸς τὴν χρείαν· ποιοῦσι δὲ καὶ ὄξος ἐξ αὐτῶν. *Athenaeus lib. XIV.*

ΙΠΠΩΝ, Λιβύης πόλις. Πολύβιος δυοκαιδεκάτῃ. *Stephanus.*

ΣΙΓΓΑ, ὡς Πολύβιος δυοκαιδεκάτῃ. *Idem,*

ΤΑΒΑΘΡΑ, πόλις Λιβύης. Πολύβιος δυοκαιδεκάτῃ. *Idem.*

ΧΑΛΚΕΙΑ, πόλις Λιβύης. ὁ Πολυίστωρ ἐν Λιβυκῶν τρίτῳ, ὡς Δημοσθένης· ᾧ μεμφόμενος Πολύβιος ἐν τῇ δωδεκάτῃ, ὧδε γράφει. ἀγνοεῖ δὲ μεγάλως καὶ περὶ τῶν χαλκείων. οὔτε γὰρ πόλις ἐστὶν, ἀλλὰ χαλκουργεῖα. *Idem.*

EX LIBRO XIII.

Πολύβιος δ' ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν, Φιλίππου τοῦ καταλυθέντος ὑπὸ Ῥωμαίων, κόλακα γενέσθαι Προκλείδην τὸν Ταραντῖνον, τὸν καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ πᾶσαν ἀνατρέψαντα. *Athenaeus lib. VI.*

Hodie in omnibus Polybii *libris etiam mss. legitur* Ἡρακλείδης, *non* Προκλείδης. *Vide paginam* CMXXXVI.

Περὶ δὲ Αἰτωλῶν Πολύβιος μὲν ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν φησὶν, ὡς διὰ τὸ τῶν πολέμων συνεχὲς, καὶ τὸ τῶν βίων πολυτελὲς, κατάχρεοι ἐγένοντο. *Athenaeus libro XII. vide pag.* MCCCCI.

ΑΔΡΑΝΗ, πόλις Θρᾳκική, ἣ μικρὸν ὑπὲρ τῆς Βερενίκης κεῖται, ὡς Θεόπομπος. Πολύβιος δὲ, διὰ τοῦ η τὴν μέσην λέγει, ἐν τρισκαιδεκάτῃ, Ἀδρηνή. *Stephanus.*

ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ. ἔστι καὶ Θρᾴκης ἔρημον πεδίον, χαμαιπετῆ δένδρα ἔχον, ὡς Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ. *Idem.*

ΔΙΓΗΡΟΙ, ἔθνος Θρᾳκικόν. Πολύβιος ιγ'. *Idem.*

ΙΛΑΤΤΙΑ, πόλις Κρήτης. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. *Idem.*

ΚΑΒΥΛΗ, πόλις Θρᾴκης, οὐ πόρρω τῆς τῶν Ἀστῶν χώρας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ. *Idem.*

ΜΕΛΙΤΟΥΣΣΑ, πόλις Ἰλλυρίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. *Idem.*

ΛΑΜΠΕΤΙΑ, πόλις Βρεττίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ. *Idem.*

ΣΙΒΥΡΤΟΣ, πόλις Κρήτης. τὸ ἐθνικὸν Σιβύρτιος, ὡς Πολύβιος ἐν τρισκαιδεκάτῃ. *Idem.*

ΧΑΤΤΗΝΙΑ, χώρα τρίτη Γερραίων. Πολύβιος ιγ'. Ἔστι δ' ἡ Χαττηνία, τἄλλα μὲν λυπρά. κώμαις δὲ καὶ πύργοις διεσκεύασται, διὰ τὸ εὐκαιρεῖν τῶν Γερραίων. οὗτοι γὰρ αὐτὴν νέμονται. ἔστι δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάττης. οἱ πολῖται, Χαττηνοί. ὡς, αὐτὸς μὲν παρήγγειλε φείδεσθαι τῆς τῶν Χαττηνῶν χώρας. *Idem.*

EX LIBRO XIV.

Πολύβιος δ' ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, Ἀγαθοκλέους τοῦ Οἰνάνθης υἱοῦ ἑταίρου δὲ τοῦ Φιλοπάτορος βασιλέως, κόλακα γενέσθαι Φίλωνα. *Athenaeus libro VI. Ita scribendus hic Athenaei locus. Vide quae notamus ad librum Historiarum XV.*

Πολύβιος δ' ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν, Κλεινοῦς φησὶ τῆς

οἰνοχ-

οἰνοχοούσης αὐτῷ, εἰκόνας πολλὰς ἀνακεῖσθαι κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μονοχίτωνας, καὶ ῥυτὸν ἔχουσαν ἐν ταῖς χερσίν· αἱ δὲ κάλλισται τῶν οἰκιῶν φησὶν οὐ Μυρτίου, καὶ Μνησίδος, καὶ Ποθεινῆς προσαγορεύονται; καίτοι Μνῆσις μὲν ἦν αὐλητρὶς, καὶ Ποθεινή· Μύρτιον δὲ μία τῶν ἀποδεδειγμένων καὶ κοινῶν δεικτηριάδων. τοῦ δὲ Φιλοπάτορος βασιλέως Πτολεμαίου οὐκ Ἀγαθόκλεια ἡ ἑταίρα ἐκράτει, ἡ καὶ πᾶσαν ἀνατρέψασα τὴν βασιλείαν; *Athenaeus lib.* XIII.

EX LIBRO XVI.

Παρεθησόμεθα δὲ τὰς ἐπιστολὰς Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου τοῖς στρατηγοῖς περὶ αὐτῶν γραφείσας· προδιελθόντες ὡς μαρτυρεῖ τούτοις ἡμῶν τοῖς λόγοις Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης. Ἐν γὰρ τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ φησὶν οὕτως. Ὁ δὲ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς Σκόπας ὁρμήσας εἰς τοὺς ἄνω τόπους, κατεστρέψατο ἐν τῷ χειμῶνι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος. Λέγει δ' ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ, ὡς τοῦ Σκόπα νικηθέντος ὑπὸ Ἀντιόχου, τὴν μὲν Βαταναίαν καὶ Σαμάρειαν, καὶ Ἄβιλα καὶ Γάδαρα παρέλαβεν Ἀντίοχος. μετ' ὀλίγον δὲ προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ περὶ τὸ ἱερὸν, προσαγορευόμενον Ἱεροσόλυμα, κατοικοῦντες. ὑπὲρ οὗ καὶ πλεῖον ἔχειν λέγοντες, καὶ μάλιστα διὰ τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφάνειαν, εἰς ἕτερον καιρὸν ὑπερθησόμεθα τὴν διήγησιν. Καὶ Πολύβιος μὲν ταῦτα ἱστόρηκεν. *Iosephus Antiquitatum Iudaicarum, libro* XII. *capite* III.

ΙΕΡΑ ΚΩΜΗ, δῆμος Καρίας. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῃ. *Stephanus.*

ΚΑΡΘΑΙΑ, μία τῶν ἐν Κέῳ τετραπόλεως. οἱ οἰκοῦντες Καρθαιεῖς. Πολύβιος 15. Idem.

ΜΑΝΤΥΑ πόλις Ῥωμαίων. τὸ ἐθνικὸν, Μαντυανός. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῃ. *Idem.*

EX LIBRO XVIII.

ΑΓΡΙΑΙ, ἀρσενικῶς, ἔθνος Παιονίας, μεταξὺ Αἵμου καὶ Ῥοδόπης. παρὰ Πολυβίῳ δὲ διὰ τοῦ αι. εὑρέθη δὲ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῃ. τὸ γὰρ τῶν Ἀχαίων ἔθνος *Stephanus.*

ΜΕΔΙΩΝ, πόλις πρὸς τῇ Αἰτωλίᾳ. Πολύβιος ὀκτωκαιδεκάτῃ. Idem.

EX LIBRO XX.

Πολύβιος δ' ὁ Μεγαλοπολίτης ἐν τῇ εἰκοστῇ φησὶ τῶν ἱστοριῶν, ὡς Βοιωτοὶ μεγίστην δόξαν λαβόντες μετὰ τὰ Λευκτρικὰ, κατὰ μικρὸν ἀνέπεσον ταῖς ψυχαῖς, καὶ ὁρμήσαντες ἐπ' εὐωχίας καὶ μέθας, συνέθεντο καὶ κοινώνεια τοῖς φίλοις. πολλοὶ δὲ τῶν ἐχόντων γενεὰς, ἀπεμέριζον τοῖς συσσιτίοις τὸ πλέον τῆς οὐσίας· ὥστε πολλοὺς εἶναι Βοιωτῶν, οἷς ὑπῆρχε δεῖπνα τοῦ μηνὸς πλείω τῶν

εἰς τὸ

εἰς τὴν μίαν διατεταγμένων ἡμερῶν. Διόπερ Μεγαρεῖς μισήσαντες αὐτῶν τὴν τοιαύτην κατάστασιν, ἀπένευσαν εἰς τοὺς Ἀχαιούς. *Athenæus l. X. V. p. 1432.*

Ἀντίοχος δ᾽ ὁ Μέγας ἐπικαλούμενος, ὃν Ῥωμαῖοι καθεῖλον, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος ἐν τῇ εἰκοστῇ, παρελθὼν εἰς Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας, συνετέλει γάμους, πεντήκοντα μὲν ἔτη γεγονὼς, καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἔργων ἀνειληφὼς, τήν τε τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν, ὡς αὐτὸς ἐπηγγέλλετο, καὶ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον. ἐρασθεὶς γοῦν παρθένου Χαλκιδικῆς, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, ἐφιλοτιμήσατο γῆμαι, οἰνοπότης ὢν, καὶ μέθαις χαίρων. Ἦν δ᾽ αὕτη Κλεοπτολέμου μὲν θυγάτηρ, ἑνὸς τῶν ἐπιφανῶν, κάλλει δὲ πάσας ὑπερβάλλουσα. καὶ τοὺς γάμους συντελῶν ἐν τῇ Χαλκίδι, αὐτόθι διέτριψε τὸν χειμῶνα, τῶν ἐνεστώτων οὐδ᾽ ἥντινα ποιούμενος πρόνοιαν. ἔθετο δὲ καὶ τῇ παιδὶ ὄνομα Εὔβοιαν. ἡττηθεὶς οὖν τῷ πολέμῳ, ἔφυγεν εἰς Ἔφεσον μετὰ τῆς νεογάμου. *Athenæus lib. X.*

EX LIBRO XXVI.

Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς μὲν κληθεὶς, Ἐπιμανὴς δ᾽ ἐκ τῶν πράξεων ὀνομασθεὶς, βασιλεὺς δ᾽ ἦν οὗτος τῶν Συριακῶν, τῶν ἀπὸ Σελεύκου, περὶ οὗ φησι Πολύβιος τάδε. ὡς ἀποδιδράσκων ἐκ τῆς αὐλῆς ἐνίοτε τοὺς θεράποντας, οὗ τύχοι τῆς πόλεως, αὐτῶν ἐφαίνετο δεύτερος, καὶ τρίτος· μάλιστα δὲ πρὸς τοῖς ἀργυροκοπείοις εὑρίσκετο, καὶ χρυσοχοείοις εὑρησιλογῶν, καὶ φιλοτεχνῶν πρὸς τοὺς τορευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας. ἔπειτα καὶ μετὰ δημοτῶν ἀνθρώπων συγκαταβαίνων ὡμίλει ᾧ τύχοι· καὶ μετὰ τῶν παρεπιδημούντων συνέπινε τῶν εὐτελεστάτων. ὅτε δὲ τῶν νεωτέρων αἴσθοιτό τινας συνευωχουμένους, οὐδεμίαν ἔμφασιν ποιήσας, παρῆν ἐπικωμάζων μετὰ κεραμίου καὶ συμφωνίας· ὥστε τοὺς πολλοὺς διὰ τὸ παράδοξον ἀφισταμένους φεύγειν. πολλάκις δὲ καὶ τὴν βασιλικὴν ἀποθέμενος ἐσθῆτα, τήβενναν ἀναλαβὼν περιῄει κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀρχαιρεσιάζων καὶ τοὺς μὲν δεξιούμενος, τοὺς δὲ, καὶ περιπτύσσων, παρεκάλει φέρειν αὐτῷ τὴν ψῆφον, ποτὲ μὲν ὡς ἀγορανόμος γένηται· ποτὲ δὲ καὶ ὡς δήμαρχος. τυχὼν δὲ τῆς ἀρχῆς, καὶ καθίσας ἐπὶ τὸν ἐλεφάντινον δίφρον, κατὰ τὸ παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος, διήκουε τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν γινομένων συναλλαγμάτων, καὶ διέκρινε μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ προθυμίας. Ἐξ ὧν εἰς ἀπορίαν ἦγε τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιεικεῖς. οἱ μὲν γὰρ ἀφελῆ τινα αὐτὸν εἶναι ὑπελάμβανον· οἱ δὲ μαινόμενον. καὶ γὰρ περὶ τὰς δωρεὰς ἦν παραπλήσιος. Ἐδίδου γὰρ τοῖς μὲν ἀστραγάλους δορκαδείους· τοῖς δὲ φοινικοβαλάνους· ἄλλοις δὲ χρυσίον. καὶ ἐξ ἀπαντήσεως δέ τισι τυγχάνων, οὓς μὴ ἑωράκει ποτὲ, ἐδίδου δωρεὰς ἀπροσδοκήτους. Ἐν δὲ ταῖς πρὸς τὰς πόλεις θυσίαις, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς, πάντας ὑπερέβαλε τοὺς βεβασιλευκότας. τοῦτο δ᾽ ἄν τις τεκμήραιτο ἔκ τε τοῦ παρ᾽ Ἀθηναίοις Ὀλυμπιείου, καὶ τῶν περὶ τὸν ἐν Δήλῳ βωμὸν ἀνδριάντων. Ἐλοῦτο δὲ κἂν τοῖς δημοσίοις βαλανείοις, ὅτε δημοτῶν ἦν τὰ βαλανεῖα πεπληρωμένα, κεραμίων εἰσφερομένων αὐτῷ μύρων τῶν πολυτελεστάτων. Ὅτε καί τινος εἰπόντος, μακάριοί ἐστε ὑμεῖς ὦ βασιλεῖς, οἱ καὶ τοιούτοις χρώμενοι, καὶ ὄζοντες ἡδύ· ὁ δὲ μηδὲν τὸν ἄνθρωπον προσειπὼν, ὅπου ἐκεῖνος τῇ ἑξῆς ἐλοῦτο, ἐπιστὰς, ἐποίησεν αὐτοῦ καταχυθῆναι τῆς κεφαλῆς μέγιστον κεράμιον πολυτελεστάτου μύρου, τῆς στακτῆς καλουμένης· ὡς πάντας ἀναστάντας κυλιέσθαι λουομένους τῷ μύρῳ, καὶ διὰ τὴν γλισχρότητα καταπίπτοντας γέλωτα παρέχειν, καθάπερ καὶ αὐτὸν τὸν

βασι-

βασιλεία. Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος βασιλεὺς ἀκούσας τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ συντετελεσμένους ἀγῶνας ὑπὸ Αἰμιλίου Παύλου τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ, βουλόμενος τῇ μεγαλοεργίᾳ καὶ τῇ δωρεᾷ ὑπερᾶραι τὸν Παῦλον, ἐξέπεμψε πρέσβεις καὶ θεωροὺς εἰς τὰς πόλεις, καταγγελοῦντας τοὺς ἐσομένους ἀγῶνας ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Δάφνης· ὡς πολλὴν γενέσθαι τῶν Ἑλλήνων σπουδὴν εἰς τὴν ὡς αὐτὸν ἄφιξιν. ἀρχὴν δ' ἐποιήσατο τῆς πανηγύρεως τὴν πομπείαν οὕτως ἐπιτελεσθεῖσαν. Καθηγοῦντό τινες Ρωμαϊκὸν ἔχοντες καθοπλισμὸν ἐν θώραξιν ἁλυσιδωτοῖς ἄνδρες ἀκμάζοντες ταῖς ἡλικίαις πεντακισχίλιοι· μεθ' οὓς Μυσοὶ πεντακισχίλιοι συνεχεῖς ἦσαν. Κίλικες δ' εἰς τὸν τῶν εὐζώνων τρόπον καθωπλισμένοι τρισχίλιοι, χρυσοῦς ἔχοντες στεφάνους. ἐπὶ δὲ τούτοις Θρᾷκες τρισχίλιοι, καὶ Γαλάται πεντακισχίλιοι· ἄλλοι δ' ἀργυράσπιδες, οἷς ἐπηκολούθει μονομάχων ζεύγη διακόσια τεσσαράκοντα. τούτων κατόπιν ἦσαν ἱππεῖς Πισαῖοι μὲν χίλιοι, πολιτικοὶ δὲ τρισχίλιοι. ὧν οἱ μὲν πλείους ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοστέφανοι, οἱ δ' ἄλλοι ἀργυροφάλαροι. Μετὰ δὲ τούτους ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἑταῖροι ἱππεῖς. οὗτοι δὲ ἦσαν εἰς χιλίους πάντες χρυσοφάλαροι. τούτοις συνεχὲς ἦν τὸ τῶν φίλων σύνταγμα, ἴσον καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὸν κόσμον. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπίλεκτοι χίλιοι. οἷς ἐπηκολούθει τὸ καλούμενον ἄγημα, κράτιστον εἶναι δοκοῦν σύστημα τῶν ἱππέων περὶ χιλίους. τελευταία δ' ἦν ἡ κατάφρακτος ἵππος οἰκείως τῇ προσηγορίᾳ τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐσκεπασμένων τοῖς ὅπλοις. ἦσαν δὲ καὶ αὐτοὶ χίλιοι καὶ πεντακόσιοι. πάντες δ' οἱ προειρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας, πολλοὶ δὲ καὶ διαχρύσους καὶ ζωωτούς. ἑξίππα μὲν ἦν ἑκατὸν, τέθριππα δὲ τεσσαράκοντα. ἔπειτα ἐλεφάντων ἅρμα, καὶ συνωρίς. καθ' ἕνα δὲ εἵποντο ἐλέφαντες διεσκευασμένοι τριάκοντα καὶ ἕξ. τὴν δ' ἄλλην πομπὴν λέγειν ἐστὶ δυσέφικτον, ὡς ἐν κεφαλαίῳ δὲ λεκτέον. Ἔφηβοι μὲν γὰρ ἐπόμπευσαν εἰς ὀκτακοσίους, χρυσοῦς ἔχοντες στεφάνους· βόες δ' εὐτραφεῖς περὶ χιλίους· θεωρίαι δὲ βραχὺ λείπουσαι τριακοσίων· ἐλεφάντων δ' ὀδόντες ὀκτακόσιοι. τὸ δὲ τῶν ἀγαλμάτων πλῆθος, οὐ δυνατὸν ἐξηγήσασθαι. πάντων γὰρ τῶν παρ' ἀνθρώποις λεγομένων ἢ νομιζομένων θεῶν ἢ δαιμόνων, προσέτι δὲ ἡρώων εἴδωλα διήγετο, τὰ μὲν κεχρυσωμένα, τὰ δ' ἠμφιεσμένα στολαῖς διαχρύσοις. καὶ πᾶσι τούτοις οἱ προσήκοντες μῦθοι κατὰ τὰς παραδεδομένας ἱστορίας ἐν διασκευαῖς πολυτελέσι παρέκειντο. εἵπετο δ' αὐτοῖς καὶ Νυκτὸς εἴδωλον καὶ Ἡμέρας, Γῆς τε, καὶ Οὐρανοῦ, καὶ Ἠοῦς καὶ Μεσημβρίας. τὸ δὲ τῶν χρυσωμάτων καὶ ἀργυρωμάτων πλῆθος, οὕτως ἄν τις ὑπονοήσειεν, ὅσον ἦν· ἑνὸς γὰρ τῶν φίλων Διονυσίου τοῦ ἐπιστολιογράφου χίλιοι παῖδες ἐπόμπευσαν, ἀργυρώματα ἔχοντες, ὧν οὐδὲν ἔλαττον ὁλκὴν εἶχε δραχμῶν χιλίων. βασιλικοὶ δὲ παῖδες παρῆλθον ἑξακόσιοι, χρυσώματα ἔχοντες. ἔπειτα γυναῖκες ἐκ χρυσῶν καλπίδων μύροις ἔρραινον, εἰς διακοσίας. ταύταις δ' ἑξῆς ἐπόμπευον ἐν χρυσόποσι μὲν φορείοις, ὀγδοήκοντα γυναῖκες, ἀργυρόποσι δὲ, πεντακόσιαι καθήμεναι πολυτελῶς διεσκευασμέναι. Καὶ τῆς μὲν πομπῆς τὰ ἐπιφανέστατα ταῦτα ἦν. Ἐπιτελεσθέντων δὲ τῶν ἀγώνων καὶ μονομαχιῶν καὶ κυνηγεσίων κατὰ τριάκοντα ἡμέρας, ἐν αἷς τὰς θέας συνετέλει, πέντε μὲν τὰς πρώτας ἐν τῷ γυμνασίῳ πάντες ἐκ χρυσῶν ὁλκείων ἠλείφοντο κροκίνῳ μύρῳ. ἦν δὲ ταῦτα πεντεκαίδεκα, καὶ κινναμωμίνου τὰ ἴσα καὶ ναρδίνου. παραπλησίως δὲ καὶ ταῖς ἑξῆς εἰσεφέρετο τήλινον, ἀμαράκινον, ἴρινον· πάντα διαφέροντα ταῖς εὐωδίαις. ἔστρωτο δὲ

εἰς δια-

εἰς εὐωχίαν, ποτὲ μὲν χίλια τρίκλινα, ποτὲ δὲ χίλια πεντακόσια, μετὰ τῆς πολυτελεστάτης διασκευῆς. ὁ δὲ χειρισμὸς ἐγίνετο τῶν πραγμάτων δι᾽ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως. ἵππον γὰρ ἔχων εὐτελῆ, παρέτρεχε παρὰ τὴν πομπήν· τοὺς μὲν προάγειν κελεύων, τοὺς δ᾽ ἐπέχειν. κατὰ δὲ τοὺς πότους αὐτὸς ἐπὶ ταῖς εἰσόδοις ἐφιστάμενος, οὓς μὲν εἰσῆγεν, οὓς δ᾽ ἀνέκλινε· καὶ τοὺς διακόνους τοὺς τὰς παραθέσεις φέροντας αὐτὸς εἰσηγεῖτο. καὶ περιπορευόμενος, οὗ μὲν προσεκάθιζεν, οὗ δὲ προσανέπιπτε· καὶ ποτὲ μὲν ἀποθέμενος μεταξὺ τὸν ψωμόν, ποτὲ δὲ τὸ ποτήριον, ἀνεπήδα, καὶ μετανίστατο, καὶ περιῄει τὸν πότον, προπόσεις λαμβάνων ὀρθὸς, ἄλλοτε παρ᾽ ἄλλοις· ἅμα δὲ καὶ τοῖς ἀκροάμασι προσέπαιζεν. Προϊούσης δ᾽ ἐπὶ πολὺ τῆς συνουσίας, καὶ πολλῶν ἤδη κεχωρισμένων ὑπὸ τῶν μίμων, ὁ βασιλεὺς εἰσεφέρετο ὅλος κεκαλυμμένος· καὶ εἰς τὴν γῆν ἐτίθετο, ὡς εἷς ὢν δῆτα τῶν μίμων. καὶ τῆς συμφωνίας προκαλουμένης, ἀναπηδήσας ὠρχεῖτο. καὶ ὑπεκρίνετο μετὰ τῶν γελωτοποιῶν, ὥστε πάντας αἰσχυνομένους φεύγειν. ταῦτα δὲ πάντα συνετελέσθη, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐνοσφίσατο παρασπονδήσας τὸν Φιλομήτορα βασιλέα παιδίσκον ὄντα· τὰ δὲ καὶ τῶν φίλων συμβαλλομένων. ἱεροσυλήκει δὲ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἱερῶν. *Athenæus libro V. & libro X.*

Ἀλλ᾽ ὁ Περσεὺς ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καθαιρεθεὶς (κατ᾽ οὐδὲν γὰρ τὸν πατέρα Φίλιππον ἐμιμήσατο) οὔτε γὰρ περὶ γυναῖκας ἐσπουδάκει, οὔτε φίλοινος ἦν· ἀλλὰ καὶ οὐ μόνον αὐτὸς μετρίως ἔπινε δειπνῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ συνόντες αὐτῷ φίλοι, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος ἐν κζ΄. *Athenæus libro X.*

EX LIBRO XXIX.

Ἐν δὲ τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ ὁ αὐτὸς Γενθίωνά φησι τὸν τῶν Ἰλλυριῶν βασιλέα διὰ τὴν πολυποσίαν πολλὰ ποιεῖν ἀσελγῆ κατὰ τὸν βίον, νύκτωρ τε ἀεὶ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν μεθύοντα· ἀποκτείναντα δὲ καὶ Πλευρᾶτον τὸν ἀδελφὸν, γαμεῖν μέλλοντα τὴν Μονουνίου θυγατέρα, αὐτὸν γῆμαι τὴν παῖδα, καὶ ὠμῶς χρῆσθαι τοῖς ἀρχομένοις. *Athenæus libro X.*

EX LIBRO XXXI.

Κάτων δ᾽ ἐκεῖνος, ὡς Πολύβιος ἱστορεῖ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν, ἐδυσχέραινε καὶ ἐκεκράγει, ὅτι τινὲς τὰς ξενικὰς τρυφὰς εἰσήγαγον εἰς τὴν Ῥώμην· τριακοσίων μὲν δραχμῶν κεράμιον ταρίχων Ποντικῶν ὠνησάμενοι, μειράκια δ᾽ εὔμορφα ὑπερβαλλούσης ἀγρῶν τιμῆς. *Athenæus lib. VI.*

Ἐν δὲ τῇ τριακοστῇ πρώτῃ ὁ αὐτὸς Πολύβιός φησι, συντελοῦντα αὐτὸν (τὸν Ἀντίοχον) ἀγῶνας, συγκαλέσαι πάντας Ἕλληνας, καὶ τῶν βουλομένων τοὺς πολλοὺς ἐπὶ τὴν θέαν. καὶ πλείστων παραγενομένων ἐν τοῖς γυμνασίοις, πάντας ἐκ χρυσῶν ὁλκείων ἤλειφε κροκίνῳ μύρῳ, καὶ κινναμωμίνῳ, καὶ ναρδίνῳ, καὶ ἀμαρακίνῳ, καὶ κρινίνῳ. καὶ συγκαλῶν αὐτοὺς εἰς εὐωχίαν, ποτὲ μὲν χίλια τρίκλινα, ποτὲ δὲ χίλια πεντακόσια συνεπλήρου μετὰ πολυτελεστάτης

παρα-

ἐδημοσιεῦς. καὶ ὁ χλευασμὸς τῆς διακονίας δι' αὐτοῦ ἐγίνετο· κατὰ γὰρ τὰς εἰσόδους ὑφιστάμενος, οὓς μὲν εἰσῆγεν, οὓς δὲ ἀνέκλινεν. καὶ τοὺς διακόνους δὲ τοὺς τὰς παραθέσεις φέροντας, αὐτὸς εἰσῆγεν, καὶ περιπορευόμενος οὗ μὲν προσεκάθιζεν, οὗ δὲ προσανέπιπτεν. καὶ ποτὲ μὲν ἀποθέμενος μεταξὺ τὸν ψωμόν, ποτὲ δὲ τὸ ποτήριον, ἀνεπήδα καὶ μετανίστατο, καὶ περιῄει τὸν πότον· προπόσεις λαμβάνων ὀρθὸς ἄλλοτε παρ' ἄλλοις. ἅμα δὲ τοῖς ἀκροάμασι προσπαίζων, καὶ ὑπὸ τῶν μίμων εἰσεφέρετο ὅλος συγκεκαλυμμένος, καὶ ἐπίθετο εἰς τὴν γῆν, ὡς εἷς ὢν τῶν μίμων. καὶ τῆς συμφωνίας προσκαλουμένης ὁ βασιλεὺς ἀναπηδήσας, ὠρχεῖτο καὶ προσέπαιζε τοῖς μίμοις, ὥστε πάντας αἰσχύνεσθαι. τοιαῦτα ἀπεργάζεται τοὺς ἀπειροκάλους ἡ περὶ τὴν μέθην ἀπαιδευσία. *Athenaeus libro X. vide fragmentum ex lib. XXVI.*

EX LIBRO XXXII.

Ὀροφέρνην τε ὀλίγον χρόνον Καππαδοκίας βασιλεύσαντα, καὶ παριδόντα τὰς πατρίους ἀγωγάς, φησὶν ἐν τῇ τριακοστῇ δευτέρᾳ, εἰσαγαγεῖν τὴν Ἰακὴν καὶ τεχνιτικὴν ἀσωτίαν. *Athenaeus libro X.*

EX LIBRO XXXIII.

Καὶ Δημήτριον δέ φησι τὸν ἐκ τῆς Ῥώμης τὴν ὁμηρείαν διαφυγόντα ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τριακοστῇ βασιλεύσαντα Σύρων, πολυπότην ὄντα, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας μεθύσκεσθαι. *Athenaeus lib. X. Vide pag.* MCCCXI.

EX LIBRO XXXIV.

Πολύβιος δ' ὁ Μεγαλοπολίτης ἐν τετάρτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Λυσιτανίας χώρας διαλεγόμενος φησίν, ὅτι βάλανοί εἰσι κατὰ βάθος ἐν τῇ αὐτόθι θαλάττῃ πεφυτευμέναι, ὧν τὸν καρπὸν σιτουμένους τοὺς θύννους πιαίνεσθαι. *Athenaeus libro VI.*

Τὴν κατὰ τὴν Λυσιτανίαν (χώρα δ' ἐστὶν αὕτη τῆς Ἰβηρίας, ἣν νῦν Ῥωμαῖοι Ἱσπανίαν ὀνομάζουσιν) διηγούμενος εὐδαιμονίαν Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν φησίν· ὡς αὐτόθι διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν, καὶ τὰ ζῶα πολύγονα, καὶ ἄνθρωποι, καὶ οἱ ἐν τῇ χώρᾳ καρποὶ οὐδέποτε φθείρονται. ῥόδα μὲν γὰρ αὐτόθι καὶ λευκόϊα, καὶ ἀσπάραγοι, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, οὐ πλεῖον διαλείπει μηνῶν τριῶν. τὸ δὲ θαλάττιον ὄψον, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ κατὰ τὴν χρηστότητα, καὶ κατὰ τὸ κάλλος μεγάλην ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ γινόμενον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ. Καὶ ὁ μὲν τῶν κριθῶν σίκλος, μέδιμνός ἐστι, δραχμῆς. ὁ δὲ τῶν πυρῶν, ἐννέα ὀβολῶν Ἀλεξανδρινῶν. τοῦ δ' οἴνου, δραχμῆς ὁ μετρητής. καὶ ἔριφος ὁ μέτριος ὀβολοῦ, καὶ λαγώς. τῶν δ' ἀρνῶν τριώβολον καὶ τετρώβολον ἡ τιμή. ὗς δὲ πίων, ἑκατὸν μνᾶς ἄγων, πέντε δραχμῶν, καὶ πρόβατον δυοῖν. τάλαντον

δὲ σύκων,

δὲ σύκων, τριῶν ὀβολῶν. μόσχος δραχμῶν πέντε, καὶ βοῦς ζύγιμος δέκα. τὰ δὲ τῆς ἀγρείας ζώων κρέα σχεδὸν οὐδὲ καταξιοῦται τιμῆς, ἀλλ' ἐν ἐπιδόσει καὶ χάριτι τὴν ἀλλαγὴν ποιοῦνται τούτων. *Athenæus initio lib. VIII.*

Πολύβιος δ' ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν, μετὰ τὴν Πυρηναίαν φησὶν ἕως τοῦ Νάρβωνος ποταμοῦ πεδίον εἶναι, δι' οὗ φέρεσθαι ποταμοὺς Ἰλλέβεριν καὶ Ῥόσκυνον ῥέοντας παρὰ πόλεις ὁμωνύμους, κατοικουμένας ὑπὸ Κελτῶν. ἐν οὖν τῷ πεδίῳ τούτῳ εἶναι τοὺς λεγομένους ἰχθῦς ὀρυκτούς. εἶναι δὲ τὸ πεδίον λεπτόγεων, καὶ πολλὴν ἄγρωστιν ἔχον πεφυκυῖαν. ὑπὸ δὲ ταύτην διάμμου τῆς γῆς οὔσης ὑπὸ δύο καὶ τρεῖς πήχεις, ὑποῤῥεῖν τὸ πλαζόμενον ἀπὸ τῶν ποταμῶν ὕδωρ. μεθ' οὗ ἰχθύες κατὰ τὰς παρεκχύσεις ὑποτρέχοντες ὑπὸ τὴν γῆν, χάριν τῆς τροφῆς (φιληδοῦσι γὰρ τῇ τῆς ἀγρώστεως ῥίζῃ) πεποιήκασι πᾶν τὸ πεδίον πλῆρες ἰχθύων ὑπογείων, οὓς ἀνορύττοντες λαμβάνουσιν. *Athenæus lib. VIII.*

ΑΙΘΑΛΗ, νῆσος Τυρσηνῶν. Πολύβιος δ' ἐν τριακοστῇ τετάρτῃ λέγει, Αἰθάλειαν τὴν Λῆμνον καλεῖσθαι, ἀφ' ἧς ἦν ὁ Γλαῦκος, εἷς τῶν τὴν κόλλησιν σιδήρου εὑρόντων. *Stephanus.*

EX LIBRO XXXVII.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ, τόπος περὶ τὸν Ὄλυμπον τὸν ἐν Μακεδονίᾳ. Πολύβιος τριακοστῇ ἑβδόμῃ. *Stephanus.*

EX INCERTIS POLYBIANÆ HISTORIÆ LIBRIS FRAGMENTA,

ITEM, POLYBII IPSIUS ELOGIA EX

variis auctoribus simul collecta.

E STRABONIS GEOGRAPHUMENIS.

LIBRO PRIMO.

ΕΤΙ δὲ μετὰ τούτους, Ἐρατοσθένης τε καὶ Πολύβιος, καὶ Ποσειδώνιος ἄνδρες φιλόσοφοι.

Ἐπεὶ οὐ περὶ ἅπαντας φιλοσοφεῖν ἄξιον· περὶ Ἐρατοσθένη δὲ, καὶ Ποσειδώνιον, καὶ Ἵππαρχον, καὶ Πολύβιον, καὶ ἄλλους τοιούτους καλόν.

Ὅ γε καὶ Πολύβιός φησι περὶ τῆς Ὀδυσσέως πλάνης ἐπιχειρῶν.

Καὶ Πολύβιος δ' ὀρθῶς ὑπονοεῖ τὰ περὶ τῆς πλάνης· τὸν γὰρ Αἴολον, τὸν προσημαίνοντα τοὺς ἔκπλους ἐν τοῖς κατὰ τὸν πορθμὸν τόποις ἀμφιδρόμοις οὖσι

καὶ δυσ-

ἔκπλοις, διὰ τὰς παλιρροίας, ταμίαν τε εἰρῆσθαι τῶν ἀνέμων, καὶ βασιλέα νενομίσθαι φησί· καθάπερ Δαναὸν μὲν, τὰ ὕδρεια τὰ ἐν Ἄργει παραδείξαντα, Ἀτρέα δὲ, τοῦ ἡλίου τὸν ὑπεναντίον τῷ οὐρανῷ δρόμον, μάντεις τε, καὶ ἱεροσκοπουμένους ἀποδείκνυσθαι βασιλέας· τούς θ' ἱερέας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Χαλδαίους, καὶ μάγους, σοφίᾳ τινὶ διαφέροντας τῶν ἄλλων, ἡγεμονίας καὶ τιμῆς τυγχάνειν παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν· οὕτω δὲ καὶ τῶν θεῶν ἕνα ἕκαστον τῶν χρησίμων τινὸς εὑρετὴν γενόμενον, τιμᾶσθαι. Ταῦτα δὲ προοικονομησάμενος, οὐκ ἐᾷ τὸν Αἴολον ἐν μύθου σχήματι ἀκούεσθαι, οὐδ' ὅλην τὴν Ὀδυσσέως πλάνην· ἀλλὰ μικρὰ μὲν προσμεμυθεῦσθαι, καθάπερ καὶ τῷ Ἰλιακῷ πολέμῳ· τὸ δ' ὅλον, περὶ Σικελίαν καὶ τῷ ποιητῇ πεποιῆσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσιν, ὅσοι τὰ ἐπιχώρια λέγουσι τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν, καὶ Σικελίαν. Οὐκ ἐπαινεῖ δὲ οὐδὲ τὴν τοιαύτην τοῦ Ἐρατοσθένους ἀπόφασιν, διότι φησὶ τότ' ἂν εὑρεῖν τινα ποῦ Ὀδυσσεὺς πεπλάνηται, ὅταν εὕρῃ τὸν σκυτέα τὸν συρράψαντα τὸν τῶν ἀνέμων ἀσκόν. Καὶ τοῦτο δ' οἰκείως εἰρῆσθαι τοῖς συμβαίνουσι περὶ τὸ Σκύλλαιον, καὶ τὴν θήραν τῶν γαλεωτῶν τὸ ἐπὶ τῆς Σκύλλης.

Αὐτοῦ δ' ἰχθυάᾳ σκόπελον περιμαιμώωσα,
Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποθι μεῖζον ἕλῃσι
Κῆτος....

Τοὺς γὰρ θύννους ἀγεληδὸν φερομένους παρὰ τὴν Ἰταλίαν, ἐπειδὰν ἐμπέσωσι καὶ κωλυθῶσι τῆς Σικελίας ἅψασθαι, περιπίπτειν τοῖς μείζοσι τῶν ζώων, οἷον δελφίνων, καὶ κυνῶν, καὶ ἄλλων κητωδῶν· ἐκ δὲ τῆς θήρας αὐτῶν πιαίνεσθαι τοὺς γαλεώτας, οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι, καὶ κύνας φησί. Συμβαίνειν γὰρ ταυτὸν ἐνθάδε, καὶ κατὰ τὰς ἀναβάσεις τοῦ Νείλου, καὶ τῶν ἄλλων ὑδάτων, ὅπερ ἐπὶ πυρὸς, καὶ ὕλης ἐμπιπραμένης· ἀθροιζόμενα γὰρ τὰ θηρία φεύγειν τὸ πῦρ, ἢ τὸ ὕδωρ, καὶ βορὰν γίνεσθαι τοῖς κρείττοσι. Ταῦτα δ' εἰπὼν διηγεῖται τὴν τῶν γαλεωτῶν θήραν, ἣ συνίσταται περὶ τὸ Σκύλλαιον· σκοπὸς γὰρ ἐφέστηκε κοινὸς τοῖς ὑφορμοῦσιν ἐν δικώποις σκαφιδίοις πολλοῖς, δύο καθ' ἕκαστον σκαφίδιον· καὶ ὁ μὲν ἐλαύνει, ὁ δ' ἐπὶ τῆς πρώρας ἕστηκε δόρυ ἔχων, σημήναντος τοῦ σκοποῦ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ γαλεώτου· φέρεται δὲ τὸ τρίτον μέρος ἔξαλον τὸ ζῷον· συνάψαντος δὲ τοῦ σκάφους, ὁ μὲν ἔπληξεν ἐκ χειρός· εἶτ' ἐξέσπασεν ἐκ τοῦ σώματος τὸ δόρυ χωρὶς τῆς ἐπιδορατίδος· ἀγκιστρώδης τε γάρ ἐστι, καὶ χαλαρῶς ἐνήρμοσται τῷ δόρατι ἐπίτηδες· καλῴδιον δ' ἔχει μακρὸν ἐξημμένον· τοῦτ' ἐπιχαλῶσι τῷ τρωθέντι, ἕως κάμῃ σφαδάζον, καὶ ὑποφεῦγον· τότε δ' ἕλκουσιν ἐπὶ τὴν γῆν, ἢ εἰς τὸ σκάφος ἀναλαμβάνουσιν, ἐὰν μὴ μέγα εἴη τελέως τὸ σῶμα· κἂν ἐκπέσῃ δὲ εἰς τὴν θάλατταν τὸ δόρυ, οὐκ ἀπόλωλεν· ἔστι γὰρ πηκτὸν ἔκ τε δρυὸς, καὶ ἐλάτης· ὥστε βαπτιζομένου τοῦ δρυΐνου βάρει, μετέωρον εἶναι τὸ λοιπὸν, καὶ εὐανάληπτον· συμβαίνει δέ ποτε καὶ τιτρώσκεσθαι διὰ τοῦ σκαφιδίου τὸν κωπηλάτην, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ξίφους τῶν γαλεωτῶν, καὶ τὸ τὴν ἀκμὴν τοῦ ζῴου συαγρώδη εἶναι, καὶ τὴν θήραν. Ἔκ τε δὴ τῶν τοιούτων εἰκάζοι τις ἄν, φησὶ περὶ Σικελίαν γενέσθαι τὴν πλάνην κατὰ τὸν Ὅμηρον, ὅτι τῇ Σκύλλῃ προσῆψε τὴν τοιαύτην θήραν, ἣ μάλιστ' ἐπιχώριός ἐστι τῷ Σκυλλαίῳ. Καὶ ἐκ τῶν περὶ τῆς Χαρύβδεως λεγομένων ὁμοίων τοῖς τοῦ πορθμοῦ πάθεσι. τὸ δὲ,

Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν

ἀντὶ τοῦ δίς, γραφικὸν εἶναι ἁμάρτημα ἢ ἱστορικόν. Καὶ τὰ ἐν τῇ Μήνιγγι δὲ τοῖς περὶ τῶν Λωτοφάγων εἰρημένοις συμφωνεῖν. Εἰ δέ τινα μὴ συμφωνεῖ, μεταβολὰς αἰτιᾶσθαι δεῖν, ἢ ἄγνοιαν, ἢ καὶ ποιητικὴν ἐξουσίαν, ἣ συνέστηκεν ἐξ ἱστορίας, καὶ διαθέσεως, καὶ μύθου. τῆς μὲν οὖν ἱστορίας ἀλήθειαν εἶναι τέλος, ὡς ἐν νεῶν καταλόγῳ τὰ ἑκάστοις τόποις συμβεβηκότα λέγοντος τοῦ ποιητοῦ· τὴν μὲν πετρήεσσαν, τὴν δὲ ἐσχατόωσαν πόλιν, ἄλλην δὲ πολυτρήρωνα, τὴν δ' ἀγχίαλον· τῆς δὲ διαθέσεως ἐνέργειαν εἶναι τὸ τέλος, ὡς ὅταν μαχομένους εἰσάγῃ· μύθου δὲ, ἡδονὴν καὶ ἔκπληξιν. Τὸ δὲ πάντα πλάττειν, οὐ πιθανὸν, οὐδ' Ὁμηρικόν· τὴν γὰρ ἐκείνου ποίησιν, φιλοσόφημα πάντας νομίζειν, οὐχ ὡς Ἐρατοσθένης φησὶ, κελεύων μὴ κρίνειν πρὸς τὴν διάνοιαν τὰ ποιήματα, μηδ' ἱστορίαν ἀπ' αὐτῶν ζητεῖν. Πιθανώτερόν τε τὸ,

Ἔνθεν δ' ἐννῆμαρ φερόμην ὀλοοῖς ἀνέμοισιν

ἐν βραχεῖ διαστήματι δέχεσθαι· οἱ γὰρ ὀλοοὶ οὐκ εὐθύδρομοι· ἢ ἐξωκεανίζειν, ὡς ἂν οὐρίων πνεόντων συνεχῶς. Συνθεὶς δὲ τὸ διάστημα τὸ ἐκ Μαλεῶν ἐπὶ στήλας, σταδίων δισμυρίων, καὶ δισχιλίων πεντακοσίων, εἰ (φησὶ) τοῦτο θείημεν ἐν ταῖς ἐννέα ἡμέραις διηνύσθαι ἰσοταχῶς, ἑκάστης ἂν ἡμέρας ὁ πλοῦς συμβαίνοι σταδίων δισχιλίων πεντακοσίων. Τίς οὖν ἱστόρηκεν ἐκ Λυκίας, ἢ Ῥόδου δευτεραῖόν τινα ἀφιγμένον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὄντος τοῦ διαστήματος σταδίων τετρακισχιλίων; Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιζητοῦντας πῶς τρὶς εἰς Σικελίαν ἐλθὼν, οὐδ' ἅπαξ διὰ τοῦ πορθμοῦ πέπλευκεν Ὀδυσσεὺς, ἀπολογεῖται· διότι καὶ οἱ ὕστερον ἔφευγον ἅπαντες τὸν πλοῦν τοῦτον. τοιαῦτα μὲν εἴρηκεν.

LIBRO II.

Πολύβιος δὲ ποιεῖ ζώνας ἕξ· δύο μὲν τὰς τοῖς ἀρκτικοῖς ὑποπιπτούσας· δύο δὲ τὰς μεταξὺ τούτων τε, καὶ τῶν τροπικῶν· καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ.

Ὁ δὲ Πολύβιος, τοῦτο μὲν οὐκ εὖ, τὸ ποιεῖν τινας ζώνας τοῖς ἀρκτικοῖς διοριζομένας· δύο μὲν τὰς ὑποπιπτούσας αὐτοῖς· δύο δὲ τὰς μεταξὺ τούτων, καὶ τῶν τροπικῶν· εἴρηται γὰρ, ὅτι τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα· οὐδὲ τοῖς τροπικοῖς δὲ τῆς διακεκαυμένης ὅροις χρηστέον· καὶ γὰρ καὶ τοῦτ' εἴρηται. Τὴν διακεκαυμένην μέντοι δίχα διαιρῶν, πρὸς οὐ φαῦλον ἐπίνοιαν φαίνεται κεκινημένος· πρὸς ἣν καὶ ὅλην δίχα διαιροῦμεν εὐφυῶς τὴν γῆν, εἴς τε τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, καὶ τὸ νότιον τῷ ἰσημερινῷ. Δῆλον γὰρ, ὅτι διαιρεῖται κατὰ ταύτην τὴν τομὴν, καὶ ἡ διακεκαυμένη, καὶ ποιεῖ τινα ἐπιτηδειότητα· ὥστε καὶ τὸ ἡμισφαίριον ἑκάτερον ἐξ ὅλων συντετάχθαι τριῶν ζωνῶν ὁμοειδῶν τῶν ἐν θατέρῳ. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη τομὴ δέχεται τὴν εἰς ἓξ ζώνας διαίρεσιν· ἡ δὲ ἑτέρα οὐ πάνυ. Εἰ γοῦν τῷ διὰ τῶν πόλων δίχα τέμνοις τὴν γῆν, οὐκ ἂν εἰκότως ἑκάτερον τῶν ἡμισφαιρίων τό, τε ἑσπέριον, καὶ τὸ ἀνατολικὸν τέμνοις εἰς ζώνας ἕξ, ἀλλὰ ἡ εἰς πέντε ἀρκοῦσα ἂν εἴη· τὸ γὰρ ὁμοιοπαθὲς τῶν τμημάτων ἀμφοτέρων τῆς διακεκαυμένης ὃ ποιεῖ ὁ ἰσημερινὸς, καὶ τὸ συγκεῖσθαι, περιττὴν, καὶ περίεργον ἀποφαίνει τὴν τομήν· ὁμοειδῶν μὲν

οὐσῶν

φύσιν καὶ τὴν εὔκρατον, καὶ τὴν κατεψυγμένην, ἀλλ' οὐ συγκειμένην· οὕτως ἔστι καὶ τὴν ὅλην τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης ἡμισφαιρίου ἐπινοουμένην ἀρκούντως ἂν εἰς πέντε διαιρεθῆναι. Εἰ δ' ὥσπερ Ἐρατοσθένης φησίν, ἡ ὑποπίπτουσα τῷ ἰσημερινῷ ἐστιν εὔκρατος, καθάπερ καὶ ὁ Πολύβιος ὁμολογεῖ· προστίθησι δ' οὗτος, καὶ διότι ὑψηλοτάτη ἐστί· διόπερ καὶ κατομβρεῖται· τῶν βορείων νεφῶν κατὰ τοὺς ἐτησίας ἐκεῖ τοῖς ἀναστήμασι προσπιπτόντων πλείστων· πολὺ κρεῖττον τρίτην τὴν εὔκρατον ταύτην ποιεῖν στενήν τινα, ἢ τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς εἰσάγειν. Συνηγορεῖ δὲ τούτοις καὶ τὰ τοιαῦτα, ὧν μέμνηται καὶ Ποσειδώνιος· τὸ καὶ τὰς μεταστάσεις ὀξυτέρας εἶναι τὰς εἰς τὰ πλάγια· ὡς δ' αὕτως, καὶ τὰς ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν τοῦ ἡλίου· ὀξύτεραι γὰρ αἱ κατὰ μέγιστον κύκλον τῶν ὁμοταχῶν κινήσεων. Ἐνίσταται δ' ὁ Ποσειδώνιος τῷ Πολυβίῳ, διότι φησὶ τὴν ὑπὸ τῷ ἰσημερινῷ οἴκησιν ὑψηλοτάτην· οὐδὲ γὰρ εἶναι κατὰ τὴν σφαιρικὴν ἐπιφάνειαν ὕψος διὰ τὴν ὁμαλότητα· οὐδὲ δὴ ὀρεινὴν εἶναι τὴν ὑπὸ τῷ ἰσημερινῷ, ἀλλὰ μᾶλλον πεδιάδα, ἰσόπεδόν πως τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάττης· τοὺς δὲ πληρώσαντας τὸν Νεῖλον ὄμβρους, ἐκ τῶν Αἰθιοπικῶν ὀρῶν συμβαίνειν. Ταῦτα δ' εἰπὼν ἐνταῦθα, ἐν ἄλλοις συγχωρεῖ, φήσας ὑπονοεῖν ὄρη εἶναι τὰ ὑπὸ τῷ ἰσημερινῷ, πρὸς ἃ ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν εὐκράτων ἀμφοῖν προσπίπτοντα τὰ νέφη, ποιεῖν τοὺς ὄμβρους. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀνομολογία φανερά.

Πολύβιος δὲ τὴν Εὐρώπην χωρογραφῶν, τοὺς μὲν ἀρχαίους ἐᾶν φησί· τοὺς δ' ἐκείνους ἐλέγχοντας ἐξετάζειν Δικαίαρχόν τε, καὶ Ἐρατοσθένη, τὸν τελευταῖον πραγματευσάμενον περὶ τῆς γεωγραφίας, καὶ Πυθέαν, ὑφ' οὗ παρακρουσθῆναι πολλούς· ὅλην μὲν τὴν Βρεττανικὴν ἐμβατὸν ἐπελθεῖν φάσκοντος, τὴν δὲ περίμετρον πλειόνων ἢ τετράρων μυριάδων ἀποδόντος τῆς νήσου· προσιστορήσαντος δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς Θούλης καὶ τῶν τόπων ἐκείνων, ἐν οἷς οὔτε γῆ καθ' αὑτὴν ὑπῆρχεν ἔτι, οὔτε θάλαττα, οὔτ' ἀήρ, ἀλλὰ σύγκριμά τι ἐκ τούτων πλεύμονι θαλαττίῳ ἐοικός· ἐν ᾧ φησὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν αἰωρεῖσθαι, καὶ τὰ σύμπαντα, καὶ τοῦτον ὡς ἂν δεσμὸν εἶναι τῶν ὅλων, μήτε πορευτὸν, μήτε πλωτὸν ὑπάρχοντα. τὸ μὲν οὖν τῷ πλεύμονι ἐοικὸς αὐτὸς ἑωρακέναι, τἆλλα δὲ λέγειν ἐξ ἀκοῆς· ταῦτα μὲν τὰ τοῦ Πυθέου· καὶ διότι ἐπανελθὼν ἐνθένδε, πᾶσαν ἐπέλθοι τὴν παρωκεανῖτιν τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ Γαδείρων ἕως Τανάϊδος. Φησὶ δ' οὖν ὁ Πολύβιος, ἄπιστον καὶ αὐτὸ τοῦτο, πῶς ἰδιώτῃ ἀνθρώπῳ, καὶ πένητι τοσαῦτα διαστήματα πλωτὰ, καὶ πορευτὰ γένοιτο; τὸν δ' Ἐρατοσθένη διαπορήσαντα εἰ χρὴ πιστεύειν τούτοις, ὅμως περί τε τῆς Βρεττανικῆς πεπιστευκέναι καὶ τῶν κατὰ Γάδειρα καὶ τὴν Ἰβηρίαν· πολὺ δέ φησι βέλτιον τῷ Μεσσηνίῳ πιστεύειν ἢ τούτῳ· ὁ μέν τοί γε εἰς μίαν χώραν τὴν Παγχαίαν λέγει πλεῦσαι· ὁ δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ κόσμου περάτων κατωπτευκέναι τὴν προσάρκτιον Εὐρώπην πᾶσαν, ἣν οὐδὲ τῷ Ἑρμῇ πιστεύσαι τις λέγοντι. Ἐρατοσθένη δὲ τὸν μὲν Εὐήμερον Βεργαῖον καλεῖν, Πυθέᾳ δὲ πιστεύειν· καὶ ταῦτα δὲ, μηδὲ Δικαιάρχου πιστεύσαντος. Τὸ μὲν οὖν μήτε Δικαιάρχου πιστεύσαντος, γελοῖον· ὥσπερ ἐκείνῳ χρήσασθαι κανόνι προσῆκον, καθ' οὗ τοσούτους ἐλέγχους αὐτὸς προφέρεται. Ἐρατοσθένους δὲ εἴρηται ἡ περὶ τὰ

ἑσπέρια καὶ τὰ ἀρκτικὰ τῆς Εὐρώπης ἄγνοια. Ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μὲν καὶ Δικαιάρχῳ συγγνώμη, τοῖς μὴ κατιδοῦσι τοὺς τόπους ἐκείνους. Πολυβίῳ δὲ, καὶ Ποσειδωνίῳ τίς ἂν συγγνοίη; Ἀλλὰ μὴν Πολύβιός γε ἐστὶν ὁ ὅλας δογματικὰς καλῶν ἀποφάσεις ἃς ποιοῦνται περὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς τόποις διαστημάτων, καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐν οἷς ἐκείνους ἐλέγχει καθαρεύων. Τοῦ γοῦν Δικαιάρχου μυρίους μὲν εἰπόντος τοὺς ἐπὶ στήλας ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου σταδίους, πλείους δὲ τούτων τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν μέχρι τοῦ μυχοῦ· τοῦ δ᾽ ἐπὶ στήλας τὸ μέχρι τοῦ πορθμοῦ, τρισχιλίους ἀποδόντος· ὡς γίνεσθαι τὸ λοιπὸν ἑπτακισχιλίους τὸ ἀπὸ πορθμοῦ μέχρι στηλῶν· τοὺς μὲν τρισχιλίους ἐᾶν φησιν, εἴτ᾽ εὖ λαμβάνονται, εἴτε μή· τοὺς δ᾽ ἑπτακισχιλίους οὐδετέρως, οὐδὲ τὴν παραλίαν ἐκμετροῦντι, οὔτε τὴν διὰ μέσου τοῦ πελάγους. Τὴν μὲν γὰρ παραλίαν ἐοικέναι μάλιστ᾽ ἀμβλείᾳ γωνίᾳ βεβηκυίᾳ ἐπί τε τοῦ πορθμοῦ καὶ τῶν στηλῶν, κορυφὴν δ᾽ ἐχούσῃ Ναρβῶνα· ὥστε συνίστασθαι τρίγωνον βάσιν ἔχον τὴν διὰ τοῦ πελάγους εὐθεῖαν, πλευρὰς δὲ τὰς τὴν γωνίαν ποιούσας τὴν λεχθεῖσαν· ὧν ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ μέχρι Νάρβωνος, μυρίων ἐστὶ καὶ πλειόνων ἢ διακοσίων ἐπὶ τοῖς χιλίοις· ἡ δὲ λοιπὴ μικρῷ λειπόντων ἐλαττόνων ἢ ὀκτακισχιλίων. Καὶ τὸ πλεῖστον μὲν διάστημα ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Λιβύην ὁμολογεῖσθαι κατὰ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος σταδίων οὐ πλειόνων ἢ τρισχιλίων· κατὰ τὸ Σαρδόνιον δὲ λαμβάνειν συναγωγήν· ἀλλ᾽ ἔστω φησὶ καὶ ἐκεῖνο τρισχιλίων· προσειλήφθω δ᾽ ἐπὶ τούτοις δισχιλίων σταδίων, τὸ τοῦ κόλπου βάθος τὸ κατὰ Ναρβῶνα, ὡς ἂν κάθετος ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ ἀμβλυγωνίου· δῆλον οὖν φησιν ἐκ τῆς παιδικῆς μετρήσεως, ὅτι ἡ σύμπασα παραλία ἡ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ ἐπὶ στήλας ἔγγιστα ὑπερέχει τῆς διὰ τοῦ πελάγους εὐθείας, πεντακοσίοις σταδίοις· προστεθέντων δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τὸν πορθμὸν τρισχιλίων, οἱ σύμπαντες ἔσονται στάδιοι αὐτοὶ ἐπ᾽ εὐθείας, πλείους ἢ διπλάσιοι ὧν Δικαίαρχος εἶπε· πλείους δὲ τούτων τοὺς ἐπὶ τὸν μυχὸν τὸν Ἀδριατικὸν δεήσει, φησὶ, θεῖναι κατ᾽ ἐκεῖνον. Ἀλλ᾽ ὦ φίλε Πολύβιε φαίη τις ἄν, ὥσπερ τούτου τοῦ ψεύσματος ἐναργῆ παρίστησι τὸν ἔλεγχον ἡ πεῖρα ἐξ αὐτῶν ὧν εἴρηκας αὐτὸς, εἰς μὲν Λευκάδα ἐκ Πελοποννήσου ἑπτακοσίους· ἐντεῦθεν δὲ τοὺς ἴσους εἰς Κέρκυραν, καὶ πάλιν ἐντεῦθεν εἰς τὰ Κεραύνια τοὺς ἴσους, καὶ ἐν δεξιᾷ εἰς τὴν Ἰαπυγίαν. ἀπὸ δὲ τῶν Κεραυνίων τὴν Ἰλλυρικὴν παραλίαν σταδίων ἑξακισχιλίων ἑκατὸν πεντήκοντα· οὕτως κἀκεῖνα ψεύσματά ἐστιν ἀμφότερα, καὶ ὃ Δικαίαρχος εἶπε, τὸ ἀπὸ πορθμοῦ ἐπὶ στήλας εἶναι σταδίων ἑπτακισχιλίων, καὶ ὃ σὺ δοκεῖς ἀποδεῖξαι. Ὁμολογοῦσι γὰρ οἱ πλεῖστοι λέγοντες τὸ διὰ πελάγους μυρίων εἶναι καὶ δισχιλίων· συμφωνεῖ δὲ τοῦτο καὶ τῇ ἀποφάσει τῇ περὶ τοῦ μήκους τῆς οἰκουμένης· μάλιστα γὰρ εἶναι φασὶ μυριάδων ἑπτά· τούτου δὲ τὸ ἑσπέριον τμῆμα τὸ ἀπὸ τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν ἄκρων τῆς Ἰβηρίας, ἅπερ δυσμικώτατά ἐστι, μικρὸν ἀπολείπει τῶν τρισμυρίων. Συντιθέασι δ᾽ οὕτως· ἀπὸ μὲν τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Ῥοδίας, πεντακισχιλίους· ἐνθένδ᾽ ἐπὶ Σαλμώνιον τῆς Κρήτης, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἑῷον ἄκρον, χιλίους· αὐτῆς δὲ τῆς Κρήτης μῆκος πλείους ἢ δισχιλίους ἐπὶ Κριοῦ μέτωπον· ἐντεῦθεν δ᾽ ἐπὶ Πάχυνον τῆς Σικελίας τετρακισχιλίους καὶ

πεντακο-

ἑπτακοσίους, καὶ ἀπὸ Παχύνου ἐπὶ πορθμὸν πλείους ἢ χιλίους· εἶτα τὸ δίαρμα τὸ ἐπὶ στήλας ἀπὸ πορθμοῦ μυρίους τρισχιλίους· ἀπὸ στηλῶν δὲ ἐπὶ τὰ πλευτήρια τοῦ ἱεροῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἰβηρίας περὶ τρισχιλίους. Καὶ ἡ κάθετος δὲ οὐ καλῶς εἴληπται· εἴπερ ἡ μὲν Ναρβὼν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου ἵδρυται σχεδόν τι τῷ διὰ Μασσαλίας, αὕτη δὲ τῷ διὰ Βυζαντίου, καθάπερ καὶ Ἵππαρχος πείθεται· ἡ δὲ διὰ τοῦ πελάγους ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐστὶ τῷ διὰ πορθμοῦ καὶ τῆς Ῥοδίας· ἀπὸ δὲ τῆς Ῥοδίας εἰς Βυζάντιον ὡς ἂν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ κειμένων ἀμφοῖν, περὶ πεντακισχιλίους, ὡς εἰρήκασι σταδίους· τοσοῦτοι γὰρ ἂν εἶεν καὶ οἱ τῆς εἰρημένης καθέτου. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ μέγιστον δίαρμα τοῦ πελάγους τούτου τὸ ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τὴν Λιβύην πεντακισχιλίων που σταδίων λέγουσιν ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου· δοκεῖ μοι πεπλανημένως λέγεσθαι τοῦτο, ἢ πολὺ τῆς Λιβύης κατὰ τοῦτο τὸ μέρος προνεύειν ἐπὶ τὴν ἄρκτον, καὶ συνάπτειν τῷ διὰ τῶν στηλῶν παραλλήλῳ. Καὶ τοῦτο οὐκ εὖ λέγεται, τὸ, πλησίον τῆς Σαρδόνος τὴν λεχθεῖσαν κάθετον τελευτᾶν· οὐ γὰρ παραπλήσιον, ἀλλὰ πολὺ δυσμικώτερον εἶναι τὸ δίαρμα τοῦτο τῆς Σαρδόνος, ὅλον σχεδόν τι ἀπολαμβάνον ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τῷ Σαρδονίῳ τὸ Λιγυστικὸν πέλαγος. Καὶ τῆς παραλίας δὲ τὰ μήκη πεπλεόνασται· πλὴν οὐκ ἐπὶ τοσοῦτόν γε. Ἑξῆς δὲ τὰ τοῦ Ἐρατοσθένους ἐπανορθοῖ, τὰ μὲν εὖ, τὰ δὲ χεῖρον λέγων ἢ ἐκεῖνος. Ἐξ Ἰθάκης μὲν γὰρ εἰς Κέρκυραν τριακοσίους εἰπόντος, πλείους φησὶν εἶναι τῶν ἐνακοσίων. Ἐξ Ἐπιδάμνου δὲ εἰς Θεσσαλονίκειαν ἐνακοσίους ἀποδόντος, πλείους τῶν δισχιλίων φησί· ταῦτα μὲν εὖ. Ἀπὸ δὲ Μασσαλίας ἐπὶ στήλας λέγοντος ἑπτακισχιλίους, ἀπὸ δὲ Πυρήνης ἑξακισχιλίους, αὐτὸς λέγει χεῖρον πλείους ἢ ἐνακισχιλίους τοὺς ἀπὸ Μασσαλίας, ἀπὸ δὲ Πυρήνης μικρὸν ἐλάττους ἢ ὀκτακισχιλίους· ἐγγυτέρω γὰρ τῆς ἀληθείας ἐκεῖνος εἴρηκεν. Οἱ γὰρ νῦν ὁμολογοῦσιν εἴ τις τὰς τῶν ὁδῶν ἀνωμαλίας ὑποτέμνοιτο, μὴ μείζω τῶν ὀκτακισχιλίων σταδίων εἶναι τὸ μῆκος τὴν σύμπασαν Ἰβηρίαν ἀπὸ Πυρήνης ἕως τῆς ἑσπερίου πλευρᾶς. Ὁ δ᾽ αὐτὸν τὸν Τάγον ποταμὸν, ὀκτακισχιλίων σταδίων τίθησι τὸ μῆκος ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῶν ἐκβολῶν· οὐ δήπου τὸ σὺν τοῖς σκολιώμασιν, (οὐ γὰρ γεωγραφικὸν τοῦτο,) ἀλλ᾽ ἐπ᾽ εὐθείας λέγων· καίτοι γε ἀπὸ Πυρήνης αἱ τοῦ Τάγου πηγαὶ πλέον διέχουσιν ἢ χιλίους σταδίους. Πάλιν δὲ τοῦτο μὲν ὀρθῶς ἀποφαίνεται, ὅτι ἀγνοεῖ τὰ Ἰβηρικὰ ὁ Ἐρατοσθένης, καὶ διότι περὶ αὐτῆς ἔσθ᾽ ὅπου τὰ μαχόμενα ἀποφαίνεται· ὅς γε μέχρι Γαδείρων ὑπὸ Γαλατῶν περιοικεῖσθαι φήσας, ἔξωθεν αὐτῆς, εἴ γε τὰ πρὸς δύσιν τῆς Εὐρώπης μέχρι Γαδείρων ἔχουσιν ἐκεῖνοι· τούτων οὖν ἐκλαθόμενος κατὰ τὴν τῆς Ἰβηρίας περίοδον, τῶν Γαλατῶν οὐδαμοῦ μέμνηται· τὸ μῆκος τῆς Εὐρώπης ὅτι ἔλαττόν ἐστι τοῦ συνάμφω τῆς τε Λιβύης καὶ τῆς Ἀσίας ἐκθεὶς, οὐκ ὀρθῶς τὴν σύγκρισιν ποιεῖται· τὸ μὲν γὰρ στόμα τὸ κατὰ στήλας φησὶν, ὅτι κατὰ τὴν ἰσημερινὴν δύσιν ἐστὶν, ὁ δὲ Τάναϊς ῥεῖ ἀπὸ θερινῆς ἀνατολῆς· ἐλαττοῦται δὴ τῶν συνάμφω μήκους, τῷ μεταξὺ τῆς θερινῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς ἰσημερινῆς· τοῦτο γὰρ ἡ Ἀσία προλαμβάνει πρὸς τὴν ἰσημερινὴν ἀνατολὴν τοῦ πρὸς ταῖς ἄρκτοις ἡμικυκλίου. Χωρὶς γὰρ τοῦ περισκελοῦς ἐν

πράγμασιν εὐαποδότοις, καὶ ψεῦδός ἐστι τὸ, ἀπὸ θερινῆς ἀνατολῆς τὸν Τάναϊν ῥεῖν· ἅπαντες γὰρ οἱ ἔμπειροι τῶν τόπων, ἀπὸ τῶν ἄρκτων ῥεῖν φασιν εἰς τὴν Μαιῶτιν· ὥστε τὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸ τῆς Μαιώτιδος, καὶ αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐφ᾽ ὅσον γνώριμός ἐστιν, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ κεῖσθαι. Οὐκ ἄξιοι δὲ λόγου τινές εἰσιν, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν Ἴστρον τόπων αὐτὸν τὰς ἀρχὰς ἔχειν, καὶ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας· οὐκ ἐνθυμηθέντες ὡς μεταξὺ ὁ Τύρας, καὶ Βορυσθένης καὶ Ὕπανις μεγάλοι ποταμοὶ ῥέουσιν εἰς τὸν Πόντον, ὁ μὲν τῷ Ἴστρῳ παράλληλος, ὁ δὲ τῷ Τανάϊδι· οὔτε δὲ τοῦ Τύρα τῶν πηγῶν κατωπτευμένων, οὐδὲ τοῦ Βορυσθένους, οὐδὲ τοῦ Ὑπάνιος, πολὺ ἂν εἴη ἀγνωστότερα τὰ ἐκείνων ἀρκτικώτερα· ὥσθ᾽ ὁ δι᾽ ἐκείνων ἄγων ἐπὶ τὴν Μαιῶτιν τὸν Τάναϊν, εἶτ᾽ ἐπιστρέφων ἐπ᾽ αὐτὴν, (αἱ γὰρ ἐκβολαὶ φανερῶς ἐν τοῖς ἀρκτικοῖς μέρεσι τῆς λίμνης δείκνυνται, καὶ τούτοις ἑωθινωτάτοις) πλαστὸς ἄν τις εἴη καὶ ἀπείρατος λόγος. ὡς δ᾽ αὔτως ἀπείρατος καὶ ὁ διὰ τοῦ Καυκάσου πρὸς ἄρκτον φήσας ῥεῖν, εἶτ᾽ ἐπιστρέφειν εἰς τὴν Μαιῶτιν· εἴρηται γὰρ καὶ τοῦτο. Ἀπὸ μέντοι τῆς ἀνατολῆς οὐδεὶς εἴρηκε τὴν ῥύσιν· καὶ γὰρ εἰ ἔρρει οὕτως, οὐκ ἂν ὑπεναντίως τῷ Νείλῳ, καὶ τρόπον τινὰ κατὰ διάμετρον ῥεῖν αὐτὸν ἀπεφαίνοντο οἱ χαριέστεροι, ὡς ἂν ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ παρακειμένου τινὸς τῆς ῥύσεως οὔσης ἑκατέρῳ τῷ ποταμῷ. Ἥ τε τοῦ μήκους τῆς οἰκουμένης μέτρησις, κατὰ παράλληλον τῷ ἰσημερινῷ ἐστιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐπὶ μῆκος οὕτως ἐκτέταται, ὥστε καὶ τῶν ἠπείρων ἑκάστης οὕτω δεῖ λαμβάνειν τὸ μῆκος μεταξὺ μεσημβρινῶν δυεῖν κείμενον. Τά τε μέτρα τῶν μηκῶν σταδιασμοί εἰσιν, οὓς θηρεύομεν, ἢ δι᾽ αὐτῶν ἐκείνων ἰόντες, ἢ τῶν παραλλήλων ὁδῶν, ἢ πόρων. Ὁ δὲ τοῦτον ἀφεὶς τὸν τρόπον καινὸν εἰσάγει τὸ μεταξὺ τῆς τε θερινῆς ἀνατολῆς, καὶ τῆς ἰσημερινῆς τμήματι τοῦ ἀρκτικοῦ ἡμικυκλίου. Πρὸς δὲ τὰ ἀμετάπτωτα, οὐδεὶς κανόσι καὶ μέτροις χρῆται τοῖς μεταπίπτουσιν, οὐδὲ τοῖς κατ᾽ ἄλλην καὶ ἄλλην σχέσιν λεγομένοις πρὸς τὰ καθ᾽ αὑτὰ, καὶ διαφορὰν οὐκ ἔχοντα. Τὸ μὲν οὖν μῆκος ἀμετάπτωτον, καὶ καθ᾽ αὑτὸ λέγεται· ἀνατολὴ δ᾽ ἰσημερινὴ καὶ δύσις, ὡς δ᾽ αὔτως χειμερινή τε καὶ θερινὴ, οὐ καθ᾽ αὑτὴν, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς· ἡμῶν δ᾽ ἄλλοτ᾽ ἄλλῃ μεταχωρούντων, ἄλλοτ᾽ ἄλλοι τόποι καὶ δύσεών εἰσι καὶ ἀνατολῶν ἰσημερινῶν τε καὶ τροπικῶν· τὸ δὲ μῆκος μένει ταὐτὸν τῆς ἠπείρου. Τάναϊν μὲν οὖν καὶ Νεῖλον οὐκ ἄτοπον πέρας ποιεῖσθαι, θερινὴν δ᾽ ἀνατολὴν ἢ ἰσημερινὴν καινόν. Προσπεπτωκυίας δὲ τῆς Εὐρώπης ἄκραις πλείοσι, βέλτιον μὲν οὗτος εἴρηκεν Ἐρατοσθένους περὶ αὐτῶν, οὔπω δὲ ἱκανῶς. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ τρεῖς ἔφη· τὴν ἐπὶ τὰς στήλας καθήκουσαν, ἐφ᾽ ἧς ἡ Ἰβηρία· καὶ τὴν ἐπὶ τὸν πορθμὸν, ἐφ᾽ ἧς ἡ Ἰταλία· καὶ τρίτην τὴν κατὰ Μαλέας, ἐφ᾽ ἧς τὰ μεταξὺ τοῦ Ἀδρίου, καὶ τοῦ Εὐξείνου, πάντ᾽ ἔθνη, καὶ τοῦ Τανάϊδος. Οὗτος δὲ τὰς μὲν δύο τὰς πρώτας ὁμοίως ἐκτίθεται· τρίτην δὲ τὴν κατὰ Μαλέαν καὶ Σούνιον, ἐφ᾽ ἧς ἡ Ἑλλὰς πᾶσα καὶ ἡ Ἰλλυρὶς καὶ τῆς Θρᾴκης τινά· τετάρτην δὲ τὴν κατὰ τὴν Θρᾳκίαν χερρόνησον, ἐφ᾽ ἧς τὰ κατὰ τὸν Σηστὸν καὶ Ἄβυδον στενά· ἔχουσι δ᾽ αὐτὴν Θρᾷκες· πέμπτην δὲ τὴν κατὰ τὸν Κιμμερικὸν Βόσπορον καὶ τὸ στόμα τῆς Μαιώτιδος. Τὰς μὲν οὖν δύο τὰς πρώτας, δοτέον. Ἁπλοῖς γάρ τισι περιλαμβάνονται κόλποις, ἡ μὲν τῷ μεταξὺ τῆς Κάλπης καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀκρωτηρίου ἐν ᾧ τὰ Γάδειρα, καὶ τῷ μεταξὺ στηλῶν

καὶ τῆς

καὶ τῆς Σικελίας πλάγια· ἡ δὲ τούτῳ τε καὶ τῷ Ἀδρίᾳ· καίτοι ἥγε τῶν Ἰαπύγων ἄκρα περιμπίπτουσα, καὶ τὴν Ἰταλίαν δικόρυφον ποιοῦσα ἔχει τινὰ ἀντέμφασιν· αἱ λοιπαὶ δ' ἔτι ἐναργέστεραι ποικίλαι καὶ πολυμερεῖς οὖσαι, ζητοῦσι ἄλλην διαίρεσιν.

LIBRO III.

Τοὺς δ' ἐνοικοῦντας Τουρδητανούς τε, καὶ Τουρδούλους προσαγορεύουσι. οἱ μὲν, τοὺς αὐτοὺς νομίζουσιν· οἱ δ' ἑτέρους. ὧν ἐστι καὶ Πολύβιος, συνοίκους φήσας τοῖς Τουρδητανοῖς πρὸς ἄρκτον, τοὺς Τουρδούλους.

Λέγει δ' ὁ Πολύβιος καὶ μέχρι τῆς Λατίνης ἐκπίπτειν τὴν βάλανον ταύτην.

Πολύβιος δὲ τῶν περὶ Καρχηδόνα νέαν ἀργυρείων μνησθεὶς, μέγιστα μὲν εἶναί φησι· διέχειν δὲ τῆς πόλεως ὅσον εἴκοσι σταδίους, περιειληφότα κύκλον τετρακοσίων σταδίων, ὅπου τέτταρας μυριάδας ἀνθρώπων μένειν τῶν ἐργαζομένων, ἀναφέροντας τότε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων καθ' ἑκάστην ἡμέραν δισμυρίας καὶ πεντακισχιλίας δραχμάς. Τὴν δὲ κατεργασίαν τὴν μὲν ἄλλην ἐῶ· μακρὰ γάρ ἐστι. τὴν δὲ συρτὴν βῶλον τὴν ἀργυρῖτιν φησὶ κόπτεσθαι, καὶ κοσκίνοις εἰς ὕδωρ διαττᾶσθαι· κόπτεσθαι δὲ πάλιν τὰς ὑποστάσεις, καὶ πάλιν διηθουμένας ἀποχεομένων τῶν ὑδάτων κόπτεσθαι· τὴν δὲ πέμπτην ὑπόστασιν χωνευθεῖσαν ἀποχυθέντος τοῦ μολύβδου, καθαρὸν τὸ ἀργύριον ἐξάγειν.

Τῇ δὲ τῆς χώρας εὐδαιμονίᾳ καὶ τὸ ἥμερον καὶ τὸ πολιτικὸν συνηκολούθησε τοῖς Τουρδητανοῖς, καὶ τοῖς Κελτικοῖς δὲ διὰ τὴν γειτνίασιν, ὡς εἴρηκε Πολύβιος, καὶ διὰ τὴν συγγένειαν.

Πολύβιος δὲ τὰ τῶν Οὐακκαίων, καὶ τῶν Κελτιβήρων ἔθνη, καὶ χωρία διεξιὼν, συλλέγει ταῖς ἄλλαις πόλεσι καὶ Σεγησάμαν, καὶ Ἰντερκατίαν.

Πολυβίου δ' εἰπόντος τριακοσίας αὐτῶν (Κελτιβήρων) καταλῦσαι πόλεις Τιβέριον Γράκχον, κωμῳδῶν φησὶ (Ποσειδώνιος) τοῦτο τῷ Γράκχῳ χαρίσασθαι τὸν ἄνδρα, τοὺς πύργους καλοῦντα πόλεις, ὥσπερ ἐν ταῖς θριαμβικαῖς πομπαῖς. Καὶ ἴσως οὐκ ἄπιστον τοῦτο λέγει· καὶ γὰρ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς ῥᾳδίως ἐπὶ τοῦτο φέρονται τὸ ψεῦσμα, καλλωπίζοντες τὰς πράξεις

Καὶ Δικαίαρχος δὲ καὶ Ἐρατοσθένης καὶ Πολύβιος, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων περὶ τὸν πορθμὸν ἀποφαίνουσι τὰς στήλας.

Φησὶ δὲ Πολύβιος κρήνην ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Γαδείροις εἶναι, βαθμῶν ὀλίγων κατάβασιν ἔχουσαν εἰς τὸ ὕδωρ, πότιμον δὲ εἶναι· ἣν ταῖς παλιρροίαις τῆς θαλάττης ἀντιπαθεῖν, κατὰ μὲν τὰς πλήμας, ἐκλείπουσαν· κατὰ δὲ τὰς ἀμπώτεις, πληρουμένην. αἰτιᾶται δ', ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐκπίπτον, καλυφθείσης μὲν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κύματος, κατὰ τὰς ἐπιβάσεις τῆς θαλάττης, εἴργεται τῶν τοιούτων ἐξόδων οἰκείων. ἀναστρέψαν δὲ εἰς τὸ ἐντὸς, ἐμφράττει τοὺς τῆς πηγῆς πόρους, καὶ ποιεῖ λειψυδρίαν. γυμνωθείσης δὲ πάλιν, εὐθυπορῆσαν ἐλευθεροῖ τὰς φλέβας τῆς πηγῆς, ὥστ' ἀναβλύειν εὐπόρως.

Mox : Τὰς δ' αἰτίας ἴσως συμβαίνειν ταύτας οὕτως, ὡς ἐν χαλεποῖς ἀποδεῖξαι δεῖ· εἰκὸς μὲν οὕτως ἔχειν ὡς ὁ Πολύβιός φησι.

LIBRO IV.

Περὶ δὲ τῶν τοῦ Ῥοδανοῦ στομάτων, Πολύβιος μὲν ἐπιτιμᾷ Τιμαίῳ, φήσας εἶναι μὴ πεντάστομον, ἀλλὰ δίστομον· Ἀρτεμίδωρος δὲ τρίστομον λέγει.

Ὁ Λίγηρ μεταξὺ Πικτόνων καὶ Ναμνιτῶν ἐκβάλλει· πρότερον δὲ Κορβίλων ὑπῆρχεν ἐμπορεῖον ἐπὶ τούτῳ τῷ ποταμῷ· περὶ ἧς εἴρηκε Πολύβιος, μνησθεὶς τῶν ὑπὸ Πυθέου μυθολογηθέντων· ὅτι Μασσαλιωτῶν μὲν τῶν συμμιξάντων Σκηπίωνι, οὐδεὶς εἶχε λέγειν οὐδὲν μνήμης ἄξιον, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σκηπίωνος ὑπὲρ τῆς Βρεττανικῆς, οὐδὲ τῶν ἐκ Νάρβωνος, οὐδὲ τῶν ἐκ Κορβιλῶνος, αἵπερ ἦσαν ἄρισται πόλεις τῶν ταύτῃ· Πυθέας δ' ἐθάρρησε ψεύσασθαι τοσαῦτα.

Πολύβιος δὲ προστίθησι τοῖς δυσὶ φύλοις τῶν Λιγύων τοῖς λεχθεῖσι, τό, τε τῶν Ὀξυβίων, καὶ τὸ τῶν Δεκιήτων.

Πολύβιος καὶ ἰδιόμορφόν τι ζῶον γεννᾶσθαι ἐν ταῖς Ἄλπεσιν, ἐλαφοειδὲς τὸ σχῆμα, πλὴν αὐχένος καὶ τριχώματος· ταῦτα δὲ ἐοικέναι κάπρῳ· ὑπὸ δὲ τῷ γενείῳ πυρῆνα ἔχειν ὅσον σπιθαμιαῖον, ἀκρόκομον, πωλικῆς κέρκου τὸ πάχος.

Ἔτι φησὶ Πολύβιος ἐφ' ἑαυτοῦ κατ' Ἀκυληΐαν μάλιστα, ἐν τοῖς Ταυρίσκοις τοῖς Νωρικοῖς, εὑρεθῆναι χρυσεῖον οὕτως εὐφυές, ὥστ' ἐπὶ δύο πόδας ἀποσύραντι τὴν ἐπιπολῆς γῆν, εὐθὺς ὀρυκτὸν εὑρίσκεσθαι χρυσόν. τὸ δ' ὄρυγμα μὴ πλειόνων ὑπάρχειν, ἢ πεντεκαίδεκα ποδῶν. εἶναι δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ μὲν αὐτόθεν καθαρόν, κυάμου μέγεθος ἢ θέρμου, τοῦ ὀγδόου μόνον ἀφεψηθέντος. τὸ δέ, δεῖσθαι μὲν χωνείας πλείονος, σφόδρα δὲ λυσιτελοῦς. συνεργασαμένων δὲ τοῖς βαρβάροις τῶν Ἰταλιωτῶν ἐν διμήνῳ, παραχρῆμα τὸ χρυσίον εὐωνότερον γενέσθαι τῷ τρίτῳ μέρει, καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. αἰσθομένους δὲ τοὺς Ταυρίσκους, μονοπωλεῖν ἐκβάλλοντας τοὺς συνεργαζομένους.

Ὁ δ' αὐτὸς ἀνὴρ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ ὕψους λέγων, παραβάλλει τὰ ἐν τοῖς Ἕλλησιν ὄρη τὰ μέγιστα, τὸ Ταΰγετον, τὸ Λύκαιον, Παρνασσόν, Ὄλυμπον, Πήλιον, Ὄσσαν· ἐν δὲ Θρᾴκῃ Αἷμον, Ῥοδόπην, Δούνακα. Καί φησιν, ὅτι τούτων μὲν ἕκαστον μικροῦ δεῖν αὐθημερὸν εὐζώνοις ἀναβῆναι δυνατόν, αὐθημερὸν δὲ καὶ περιελθεῖν· τὰς δ' Ἄλπεις, οὐδ' ἂν πεμπταῖος ἀναβαίη τις· τὸ δὲ μῆκός ἐστι δισχιλίων καὶ διακοσίων σταδίων, τὸ παρῆκον παρὰ τὰ πεδία. Τέτταρας δ' ὑπερβάσεις ὀνομάζει μόνον· διὰ Λιγύων μὲν τὴν ἔγγιστα τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει· εἶτα τὴν διὰ Ταυρίνων, ἣν Ἀννίβας διῆλθεν· εἶτα τὴν διὰ Σαλασσῶν· τετάρτην δέ, τὴν διὰ Ῥαιτῶν· ἁπάσας κρημνώδεις. Λίμνας δὲ εἶναί φησιν ἐν τοῖς ὄρεσι πλείους μέν, τρεῖς δὲ μεγάλας· ὧν ἡ μὲν Βήνακος ἔχει μῆκος πεντακοσίων σταδίων, πλάτος δὲ ἑκατὸν πεντήκοντα, ἐκρεῖ δὲ ποταμὸς Μίγκιος· ἡ δ' ἑξῆς Οὐερβανός, τετρακοσίων· πλάτος δὲ τριάκοντα στενοτέρα τῆς προτέρας· ἐξίησι δὲ ποταμὸν τὸν Τίκινον· τρίτη δὲ Λάριος, μῆκος ἐγγὺς τρια-

κοσίων

κοσίων σταδίων, πλάτος δὲ τριάκοντα· ποταμὸν δὲ ἐξίησι μέγαν Ἀδούαν· πάντες δ' εἰς τὸν Πάδον συῤῥέουσι.

LIBRO V.

Φησὶ δὲ Πολύβιος, πεζῇ μὲν εἶναι τὴν παραλίαν τὴν ἀπὸ Ἰαπυγίας μέχρι πορθμοῦ, καὶ τρισχιλίων σταδίων. κλύζεσθαι δὲ αὐτὴν τῷ Σικελικῷ πελάγει· πλέοντι δὲ καὶ πεντακοσίων δέουσαν.

Ἐκ δὲ Ποπλανίου εἰς Κόσταν ἐγγὺς ω΄. οἱ δὲ, χ΄, φασί. Πολύβιος δ' οὐκ εὖ τοὺς πάντας αυλ΄, λέγει.

Πολύβιος δ' ἐμφαίνει, δύο ἔθνη νομίζων ταῦτα. Ὀπικοὺς γάρ φησι καὶ Αὔσονας οἰκεῖν τὴν χώραν ταύτην περὶ τὸν Κρατῆρα.

LIBRO VI.

Μετὰ δὲ ταύτας τὸ Λακίνιον, Ἥρας ἱερὸν, πλούσιόν ποτε ὑπάρξαν, καὶ πολλῶν ἀναθημάτων μεστόν· τὰ διαστήματα δ' οὐκ εὐκρινῶς λέγεται· πλὴν ὥς γε ἐπὶ τὸ πολὺ σταδίους ἀπὸ πορθμοῦ μέχρι Λακινίου, Πολύβιος ἀποδίδωσι δισχιλίους καὶ τ΄.

Πολύβιος δὲ τῶν τριῶν Κρατήρων, τὸν μὲν, κατεῤῥυηκέναι φησὶν ἐκ μέρους, τοὺς δὲ συμμένειν· τὸν δὲ μέγιστον τὸ χεῖλος ἔχειν περιφερὲς ὂν, πέντε σταδίων. κατ' ὀλίγον δὲ συνάγεσθαι, εἰς ν΄ ποδῶν διάμετρον. καθ' οὗ βάθος εἶναι τὸ μέχρι θαλάττης, σταδιαῖον, ὥστε καθορᾶν ταῖς νηνεμίαις.

Πολύβιος δ' ἀπὸ τῆς Ἰαπυγίας μεμιλιάσθαι φησί. καὶ εἶναι, μίλια φξβ΄, εἰς Σίλαν πόλιν· ἐντεῦθεν δ' εἰς Ἀκυληΐαν ρού.

Πολιτείαν δὲ Ῥωμαῖοι συνεστήσαντο μικτήν, ἔκ τε μοναρχίας, καὶ ἀριστοκρατίας. κοινωνοῖς δ' ἐχρήσαντο Σαβίνοις τε καὶ Λατίνοις. οὐκ εὐγνωμόνων δ' οὐδ' ἐκείνων ἀεὶ τυγχάνοντες, οὔτε τῶν ἄλλων πλησιοχώρων, ἠναγκάζοντο τρόπον τινὰ τῇ ἐκείνων καταλύσει, τὴν σφετέραν ἐπαύξειν. Οὕτω δ' αὐτοῖς καὶ κατ' ὀλίγον προϊοῦσιν εἰς ἐπίδοσιν, συνέβη τὴν πόλιν αἰφνιδίως ἀποβαλεῖν, παρὰ τὴν ἁπάντων δόξαν, παρὰ δόξαν δὲ καὶ ἀπολαβεῖν.. ἐγένετο δὲ τοῦτο ὥς φησι Πολύβιος, ἔτει ἐννεακαιδεκάτῳ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, καὶ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου γενομένην εἰρήνην.

LIBRO VII.

Πρὸς μὲν οὖν τῷ Πόντῳ, τὸ Αἷμόν ἐστιν ὄρος μέγιστον τῶν ταύτῃ καὶ ὑψηλότατον, μέσην πως διαιροῦν τὴν Θρᾴκην, ἀφ' οὗ φησὶ Πολύβιος ἀμφοτέρας καθορᾶσθαι τὰς θαλάττας, οὐκ ἀληθῆ λέγων. καὶ γὰρ τὸ διάστημα μέγα τὸ πρὸς Ἀδρίαν, καὶ τὰ ἐπισκοτοῦντα πολλά.

Τοιαῦτα καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους ἔνια παρακούσματά ἐστι λαοδογματικά, καθάπερ Πολύβιός φησι καὶ περὶ αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων λέγων συγγραφέων.

Τῶν δ' Ἠπειρωτῶν ἑβδομήκοντα πόλεις Πολύβιός φησιν ἀνατρέψαι Παῦλον τὸν Αἰμίλιον μετὰ τὴν Μακεδόνων καὶ Περσέως κατάλυσιν. Μολοττῶν δ' ὑπάρξαι τὰς πλείστας. πέντε δὲ καὶ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσασθαι.

Ἐκ δὲ τῆς Ἀπολλωνίας εἰς Μακεδονίαν ἡ Ἰγνατία ἐστὶν ὁδὸς πρὸς ἕω βεβηματισμένη κατὰ μίλιον· καὶ κατεστηλωμένη μέχρι Κυψέλου, καὶ Ἕβρου ποταμοῦ. μιλίων δ' ἐστὶ πεντακοσίων τριάκοντα πέντε. λογιζομένων δὲ, ὡς μὲν οἱ πολλοὶ τὸ μίλιον ὀκταστάδιον, τετρακισχίλιοι ἂν εἶεν στάδιοι, καὶ ἐπ' αὐτοῖς διακόσιοι ὀγδοήκοντα ἑκατόν· ὡς δὲ Πολύβιος προστιθεὶς τῷ ὀκτασταδίῳ δίπλεθρον, ὅ ἐστι τρίτον σταδίου, προσθετέον ἄλλους σταδίους ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ὀκτὼ, τὸ τρίτον τοῦ τῶν μιλίων ἀριθμοῦ.

Ἡ μὲν οὖν πᾶσα Ἰγνατία καλεῖται· ἡ δὲ πρώτη ἐπὶ Κανδαουΐας λέγεται ὄρους Ἰλλυρικοῦ διὰ Λυχνιδοῦ πόλεως καὶ Πυλῶνος, τόπου ὁρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τήν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν· ἐκεῖθεν δ' ἐστὶ παρὰ Βαρνοῦντα διὰ Ἡρακλείας, καὶ Λυγκηστῶν, καὶ Ἐορδῶν εἰς Ἔδεσσαν καὶ Πέλλαν μέχρι Θεσσαλονικείας· μίλια δ' ἐστὶ, φησὶ Πολύβιος, ταῦτα διακόσια ἑξήκοντα ἑπτά.

LIBRO VIII.

Οἱ δ' ἐν τῇ κοινῇ τῆς ἱστορίας γραφῇ (τὴν τῆς Ἑλλάδος χωρογραφίαν ἐπραγματεύσαντο) χωρὶς ἀποδείξαντες τὴν τῶν ἠπείρων τοπογραφίαν· καθάπερ Ἔφορός τε ἐποίησε καὶ Πολύβιος.

Item: Ἡ τῆς Πελοποννήσου περίμετρος μὴ κατακολπίζοντι, τετρακισχιλίων σταδίων, ὡς Πολύβιος.

Πολύβιος δὲ τὰ συμβάντα περὶ τὴν ἅλωσιν (τῆς Κορίνθου) ἐν οἴκτου μέρει λέγων, προστίθησι, καὶ τὴν στρατιωτικὴν ὀλιγωρίαν τὴν περὶ τὰ τῶν τεχνῶν ἔργα, καὶ τὰ ἀναθήματα. φησὶ γὰρ ἰδεῖν παρὼν, ἐρριμμένους πίνακας ἐπ' ἐδάφους, πεττεύοντας δὲ τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τούτων. ὀνομάζει δ' αὐτοὺς, Ἀριστείδου γραφὴν τοῦ Διονύσου· ἐφ' οὗ τινὲς εἰρῆσθαί φασι τὸ οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον· καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν καταπονούμενον τῷ τῆς Δηιανείρας χιτῶνι. τοῦτον μὲν οὖν οὐχ ἑωράκαμεν ἡμεῖς· τὸν δὲ Διόνυσον ἀνακείμενον ἐν τῷ Δημητρείῳ τῷ ἐν Ῥώμῃ, κάλλιστον ἔργον ἑωρῶμεν.

Πολυβίου δ' εἰρηκότος τὸ ἀπὸ Μαλεῶν ἐπὶ τὰς ἄρκτους μέχρι τοῦ Ἴστρου διάστημα περὶ μυρίους σταδίους, εὐθύνει τοῦτο Ἀρτεμίδωρος οὐκ ἀτόπως.

LIBRO IX.

Ἔφορος δ' ᾧ τὸ πλεῖστον χρώμεθα διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἐπιμέλειαν, καθάπερ καὶ Πολύβιος μαρτυρῶν τυγχάνει, ἀνὴρ ἀξιόλογος.

LIBRO X.

Τοιοῦτος δ' ὢν Ἔφορος, ἑτέρων ὅμως κρείττων ἐστί, καὶ αὐτὸς ὁ ἐσπουδασμένος οὕτως ἐπαινέσας αὐτὸν Πολύβιος, καί φησι περὶ τῶν Ἑλληνικῶν καλῶς μὲν Εὔδοξον, κάλλιστα δὲ Ἔφορον ἐξηγεῖσθαι περὶ κτίσεων, συγγενειῶν, μεταναστάσεων, ἀρχηγετῶν· ἡμεῖς δέ φησι τὰ νῦν ὄντα δηλώσομεν, καὶ περὶ θέσεως τόπων, καὶ διαστημάτων· τοῦτο γάρ ἐστιν οἰκειότατον χωρογραφίᾳ. Ἀλλὰ μὴν σύ γε, ὦ Πολύβιε, ὁ δογματικὰς ἀποφάσεις περὶ τῶν διαστημάτων καὶ τῶν ἄλλων εἰσάγων, οὐκ ἐν τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς νὴ Δία διδοὺς εὐθύνας, τοῖς μὲν Ποσειδωνίῳ, τοῖς δ' Ἀρτεμιδώρῳ, τοῖς δ' ἄλλοις πλείοσι. *Ita scribendus est hic locus.*

LIBRO XI.

Εἰρηκότες δὲ πολλὰ περὶ τῶν Παρθικῶν νομίμων ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἱστορικῶν Ὑπομνημάτων βίβλῳ, δευτέρᾳ δὲ, τῶν μετὰ Πολύβιον, παραλείψομεν ἐνταῦθα, μὴ ταυτολογεῖν δόξωμεν.

LIBRO XIV.

Λέγει δὲ καὶ Πολύβιος περὶ τῶν ἐκεῖ, μάλιστα δεῖν πιστεύειν ἐκείνῳ. ἄρχεται δὲ ἀπὸ Σαμοσάτων τῆς Κομμαγηνῆς, ἣ πρὸς τῇ διαβάσει, καὶ τῷ Ζεύγματι κεῖται. εἰς δὲ Σαμόσατα ἀπὸ τῶν ὅρων τῆς Καππαδοκίας τῶν περὶ Τόμισα ὑπερθέντι τὸν Ταῦρον, σταδίους εἴρηκε τετρακοσίους, καὶ πεντήκοντα.

LIBRO XVII.

Ὁ γοῦν Πολύβιος γεγονὼς ἐν τῇ πόλει (Ἀλεξανδρείᾳ) βδελύττεται τὴν τότε κατάστασιν· καί φησι τρία γένη τὴν πόλιν οἰκεῖν· τό τε Αἰγύπτιον, καὶ τὸ ἐπιχώριον φῦλον ὀξὺ, καὶ πολιτικόν, καὶ τὸ μισθοφορικὸν πολὺ, καὶ ἀνάγωγον. ἐξ ἔθους γὰρ παλαιοῦ ξένους ἔτρεφον τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας, ἄρχειν μᾶλλον, ἢ ἄρχεσθαι δεδιδαγμένους διὰ τὴν τῶν βασιλέων οὐδένειαν. τρίτον δ' ἦν γένος τὸ τῶν Ἀλεξανδρέων, οὐδ' αὐτὸ εὐκρινῶς πολιτικὸν διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, κρεῖττον δ' ἐκείνων ὅμως. καὶ γὰρ εἰ μιγάδες, Ἕλληνες ὅμως ἀνέκαθεν ἦσαν, καὶ ἐμέμνηντο τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ἔθους. ἠφανισμένου δὲ καὶ τούτου τοῦ πλήθους, μάλιστα ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου τοῦ Φύσκωνος, καθ' ὃν ἧκεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Πολύβιος.

E DIO-

E DIONYSII HALICARNASSEI LIBRIS.

In primo Antiquitatum Romanarum.

ΠΡΩΤΟΝ, ὅσα κἀμὲ εἰδέναι, τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν ἐπιδραμόντος Ἱερωνύμου τοῦ Καρδιανοῦ συγγραφέως, ἐν τῇ περὶ τῶν Ἐπιγόνων πραγματείᾳ· ἔπειτα Τιμαίου τοῦ Σικελιώτου· ἄρμοι δὲ τούτοις Ἀντιγόνου τε καὶ Πολυβίου καὶ Σιληνοῦ.

Οἱ προανεγνωκότες Ἱερώνυμον, ἢ Τίμαιον, ἢ Πολύβιον τοὺς ὑποσεσωρευκότας τὴν γραφήν.

Νεὼ μέντοι (τὸ Παλάτιον) Παλάτιον ὑπὸ Ῥωμαίων λέγεται· συγχέαντος τοῦ χρόνου τὴν ἀκρίβειαν· καὶ παρέχει πολλοῖς ἀτόπων ἐτυμολογιῶν ἀφορμάς· ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὧν ἐστι καὶ Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, ἀπό τινος μειρακίου Πάλαντος αὐτόθι τελευτήσαντος.

Οὐ γὰρ ἠξίουν, ὡς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, τοσοῦτο μόνον εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι πείθομαι· οὐδ' ἐπὶ τοῦ παρὰ τοῖς Ἀγχιστεῦσι κειμένου πίνακος ἑνὸς καὶ μόνου τὴν πίστιν ἀβασάνιστον ἀπολιπεῖν.

IN LIBRO

περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων.

Τοῖς ἀρχαίοις ὀλίγου δεῖν πᾶσι, ἐπίδοσις (ἐπιστροφή) ἦν τοῦ συντιθέναι δεξιῶς τὰ ὀνόματα· τοῖς δὲ μεταγενεστέροις οὐκέτι, πλὴν ὀλίγων· χρόνῳ δὲ ὕστερον παντάπασιν ἠμελήθη· τοιγάρτοι τοιαύτας συντάξεις κατέλιπον, οἵας οὐδεὶς ὑπομένει μέχρι κορωνίδος διελθεῖν. φύλαρχόν τε λέγω καὶ Δοῦριν, καὶ Πολύβιον, &c.

EX JOSEPHO.

Antiquitatum Iudaicarum Lib. XII. Cap. XIII.

ΑΝΤΙΟΧΟΣ νόσου μηκυνομένης, καὶ αὐξανομένων τῶν παθῶν συνεὶς ὅτι μέλλει τελευτᾶν, συγκαλεῖ τοὺς φίλους· καὶ τήν τε νόσον αὐτῷ χαλεπὴν οὖσαν ἐμήνυεν, καὶ τοῦτο ὅτι πάσχει κακώσας τὸ Ἰουδαίων ἔθνος παρεδήλου, συλήσας τε τὸν ναὸν, καὶ τοῦ Θεοῦ καταφρονήσας· καὶ ταῦτα λέγων ἐξέπνευσε. ὥστε θαυμάζειν Πολύβιον τὸν Μεγαλοπολίτην ὃς ἀγαθὸς ὢν ἀνὴρ, ἀποθανεῖν λέγει τὸν Ἀντίοχον, βουληθέντα τὸ τῆς ἐν Πέρσαις Ἀρτέμιδος ἱερὸν συλῆσαι. τὸ γὰρ μηκέτι ποιῆσαι τὸ ἔργον βουλευσάμενον, οὐκ ἔστι τιμωρίας ἄξιον. εἰ δὲ καὶ τῷ Πολυβίῳ δοκεῖ καταστρέψαι τὸν βίον Ἀντίοχον οὕτως· πολὺ πιθανώτερον

διὰ

διὰ τὴν ἱεροσυλίαν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τελευτῆσαι τὸν βίον. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου οὐ διαφέρομεν, τοῖς τὴν ὑπὸ τοῦ Μεγαλοπολίτου λεγομένην αἰτίαν, παρὰ τὴν ὑφ᾽ ἡμῶν ἀληθῆ νομίζουσιν.

EX PLUTARCHI VITIS, & aliis Libris.

In Æmilio Paulo.

ΗΣΤΕΙΣ οὖν ὁ Αἰμίλιος δίδωσιν αὐτοῖς οὐχ ὅσους Πολύβιος εἴρηκεν, ἀλλ᾽ ὅσους αὐτὸς ὁ Νασικᾶς λαβεῖν φησὶ, γεγραφὼς περὶ τῶν πράξεων τούτων ἐπιστόλιον πρός τινα τῶν βασιλέων.

Ὁ μὲν οὖν Νασικᾶς ἐντεῦθεν διενυκτέρευσεν. τῷ δὲ Περσεῖ τὸν Αἰμίλιον ἀτρεμοῦντα κατὰ χώραν ὁρῶντι, καὶ μὴ λογιζομένῳ τὸ γινόμενον, ἀποδρὰς ἐκ τῆς ὁδοῦ Κρὴς αὐτόμολος, ἧκε μηνύων τὴν περίοδον τῶν Ῥωμαίων. ὁ δὲ συνταραχθεὶς, τὸ μὲν στρατόπεδον οὐκ ἐκίνησε, μυρίους δὲ μισθοφόρους ξένους, καὶ δισχιλίους Μακεδόνας Μίλωνι παραδοὺς, ἐξαπέστειλεν, παρακελευσάμενος ταχῦναι, καὶ καταλαβεῖν τὰς ὑπερβολάς. τούτοις, ὁ μὲν Πολύβιος φησὶν, ἔτι κοιμωμένοις ἐπιπεσεῖν τοὺς Ῥωμαίους. ὁ δὲ Νασικᾶς ὀξὺν ἀγῶνα περὶ τοῖς ἄκροις γενέσθαι καὶ κίνδυνον.

Ὁ δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, ὥς φησι Πολύβιος, τῆς μάχης ἀρχὴν λαμβανούσης ἀποδειλιάσας, εἰς πόλιν ἀφιππάσατο, σκηψάμενος Ἡρακλεῖ θύειν, δειλὰ παρὰ δειλῶν ἱερὰ μὴ δεχομένῳ, μηδ᾽ εὐχὰς ἀθεμίτους ἐπιτελοῦντι.

In Pelopida.

Ἦσαν δὲ δύο μόραι Λακεδαιμονίων· τὴν δὲ μόραν Ἔφορος μὲν ἄνδρας εἶναι πεντακοσίους φησίν· Καλλισθένης δ᾽ ἑπτακοσίους· ἄλλοι δέ τινες ἐνακοσίους, ὧν Πολύβιός ἐστιν.

In Marcello.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδ᾽ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ᾽ ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκηπίωνος.

In Catone.

Ὑπὲρ δὲ τῶν ἐξ Ἀχαΐας φυγάδων ἐντευχθεὶς διὰ Πολύβιον ὑπὸ Σκηπίωνος, ὡς πολὺς ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγος ἐγίνετο, τῶν μὲν διδόντων κάθοδον αὐτοῖς, τῶν δ᾽ ἐνισταμένων. mox: ψηφισθείσης δὲ τῆς καθόδου τοῖς ἀνδράσιν, ἡμέρας ὀλίγας οἱ περὶ τὸν Πολύβιον διαλιπόντες, αὖθις ἐπεχείρουν εἰς τὴν σύγκλητον εἰσελθεῖν, ὅπως ἃς πρότερον εἶχον ἐν Ἀχαΐᾳ τιμὰς οἱ

φυγάδες

φυγάδας ἀναλάβοιεν, καὶ τοῦ Κάτωνος ἀποπειρῶντο τῆς γνώμης. ὁ δὲ μειδιάσας, ἔφη, τὸν Πολύβιον, ὥσπερ τὸν Ὀδυσσέα, βούλεσθαι πάλιν εἰς τὸ τοῦ Κύκλωπος σπήλαιον εἰσελθεῖν, τὸ πιλίον ἐκεῖ καὶ τὴν ζώνην ἐπιλελησμένον.

Πολύβιος μὲν γὰρ φησὶ τῶν ἐντὸς Βαίτιος ποταμοῦ πόλεων ἡμέρᾳ μιᾷ τὰ τείχη κελεύσαντος αὐτοῦ περιαιρεθῆναι. πάμπολλαι δ' ἦσαν αὗται, γέμουσαι μαχίμων ἀνδρῶν.

In Philopœmene.

Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐγκαλέσας τι τοῖς Λακεδαιμονίοις στρατηγῶν ὁ Φιλοποίμην, τοὺς μὲν φυγάδας κατήγαγεν εἰς τὴν πόλιν, ὀγδοήκοντα δὲ Σπαρτιάτας ἀπέκτεινεν, ὡς Πολύβιός φησιν. ὡς δὲ Ἀριστοκράτης, πεντήκοντα καὶ τριακοσίους.

Φιλοποίμην δεξάμενος τὸ φάρμακον ἠρώτησεν, εἴ τι περὶ τῶν ἱππέων, καὶ μάλιστα Λυκόρτα (*hic Polybii pater;*) πεπυσμένος ἐστί. *Mox:* Οἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ μετὰ τῶν προβούλων συνελθόντες εἰς Μεγάλην πόλιν οὐδ' ἡντιναοῦν ἀναβολὴν ἐποιήσαντο τῆς τιμωρίας· ἀλλ' ἑλόμενοι στρατηγὸν Λυκόρταν, εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐνέβαλον. *Deinde:* Τὸ δὲ σῶμα καύσαντες αὐτοῦ, καὶ τὰ λείψανα συνθέντες εἰς ὑδρίαν, αὐτὴν ἐκόμιζεν ὁ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν παῖς Πολύβιος, καὶ περὶ αὐτὸν οἱ πρῶτοι τῶν Ἀχαιῶν.

Οὐσῶν δὲ πολλῶν μὲν εἰκόνων αὐτοῦ, μεγάλων δὲ τιμῶν, ἃς αἱ πόλεις ἐψηφίσαντο, Ῥωμαῖος ἀνὴρ ἐν τοῖς περὶ Κόρινθον ἀτυχήμασι τῆς Ἑλλάδος, ἐπεχείρησεν ἀνελεῖν ἁπάσας, καὶ διώκειν αὐτόν, ἐνδεικνύμενος, ὥσπερ ἔτι ζῶντα, Ῥωμαίοις πολέμιον καὶ κακόνουν γενέσθαι. Λόγων δὲ λεχθέντων, καὶ Πολυβίου πρὸς τὸν συκοφάντην ἀντειπόντος, οὔθ' ὁ Μόμμιος, οὔθ' οἱ πρέσβεις ὑπέμειναν, ἀνδρὸς ἐνδόξου τιμὰς ἀφανίσαι.

In Agide & Cleomene.

Διὸ καὶ τὸ δεύτερον ἐγχείρημα τοῦ Κλεομένους ἔδοξε μὲν τολμηθῆναι παραβόλως καὶ μανικῶς, ἐπράχθη δὲ μετὰ πολλῆς προνοίας, ὥς φησι Πολύβιος.

Ὃ καὶ μάλιστα τὴν δυστυχίαν τοῦ Κλεομένους οἰκτροτέραν ἐποίησεν. εἰ γὰρ ἡμέρας δύο μόνας ἐπέσχε, καὶ περιήγαγε φυγομαχῶν, οὐκ ἂν ἐδεήθη αὐτῷ μάχης, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐβούλετο διηλλάγη πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ἀπελθόντων τῶν Μακεδόνων. νῦν δέ, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἀχρηματίαν ἐν τοῖς ὅπλοις τὸ πᾶν θέμενος, ἠναγκάσθη δισμυρίοις (ὡς Πολύβιος φησὶ) πρὸς τρισμυρίους ἀντιπαρατάξασθαι.

In Ti. & C. Gracchis.

Ἀλλ' οἱ πλείους, ὡς ἡμεῖς γράφομεν, ἱστοροῦσι. καὶ Πολύβιος μετὰ τὴν Σκηπίωνος Ἀφρικανοῦ τελευτήν, τοὺς οἰκείους φησὶν ἐκ πάντων προ-

κρίναν-

καὶ μάλα τὸ Τιβέριον δοῦναι τὴν Κορνηλίαν, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνέκδοτον, καὶ ἀνέγγυον ἀπολειφθεῖσαν.

In Bruto.

Αὐτὸς ἄχρι τῆς ἑσπέρας ἔγραφε συντάττων ἐπιτομὴν Πολυβίου.

In Arato.

Ὁ Πολύβιος δὲ αὐτὸν ἐκ πολλοῦ φησὶ καὶ πρὸ τῆς ἀνάγκης ὑφορώμενον τὸ θράσος τὸ τοῦ Κλεομένους, κρύφα τῷ Ἀντιγόνῳ διαλέγεσθαι, καὶ τοὺς Μεγαλοπολίτας προκαθιέναι δεομένους Ἀχαιῶν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Ἀντίγονον. οὗτοι γὰρ ἐπιέζοντο μάλιστα συνεχῶς τῷ πολέμῳ, ἄγοντος αὐτοὺς καὶ φέροντος τοῦ Κλεομένους. ὁμοίως δὲ καὶ Φύλαρχος ἱστόρηκε περὶ τούτων, ᾧ, μὴ τοῦ Πολυβίου μαρτυροῦντος, οὐ πάνυ τι πιστεύειν ἄξιον ἦν. ἐνθουσιᾷ γάρ, ὅταν ἅψηται τοῦ Κλεομένους, ὑπ' εὐνοίας, καὶ καθάπερ ἐν δίκῃ τῇ ἱστορίᾳ, τῷ μὲν ἀντιδικῶν διατελεῖ, τῷ δὲ συναγορεύων.

In Libro Γυναικῶν ἀρεταί.

Χιομάρραν δὲ συνέβη τὴν Ὀρτιάγοντος αἰχμάλωτον γενέσθαι μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ὅτε Ῥωμαῖοι καὶ Γναῖος ἐνίκησαν μάχῃ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Γαλάτας, &c. ταύτῃ μὲν ὁ Πολύβιος φησὶ διὰ λόγων ἐν Σάρδεσι γενόμενος θαυμάσαι τό, τε φρόνημα, καὶ τὴν σύνεσιν.

Περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης.

Εἰ δὲ ὥσπερ Πολύβιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ περὶ τῆς τότε τὴν Ῥωμαίων πόλιν καταλαβόντων ἱστόρηκε Κελτῶν ἀληθές ἐστιν, ὅτι προσπεσούσης αὐτοῖς ἀγγελίας φθείρεσθαι τὰ οἴκοι ὑπὸ τῶν προσοίκων Βαρβάρων, ἐμβεβληκότων εἰς τὴν χώραν καὶ κρατούντων, ἀνεχώρησαν εἰρήνην θέμενοι πρὸς τὸν Κάμιλλον, &c.

Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

Ὁ γὰρ οὕτως ἀσκηθεὶς τὸν τρόπον, οὐκ ἐν παλαίστραις καὶ κηρώμασιν ἀκινδύνως ἀθύρμασι σοφιστῶν, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐν Ὀλυμπιακοῖς καὶ Πυθικοῖς ἀγῶσιν Ἀθήλῳ ἵππῳ πῶλος ὣς ἅμα τρέχει, κατὰ Σιμωνίδην· ὡς Ἀριστείδης Κλεισθένει, καὶ Κίμων Ἀριστείδῃ, καὶ Φωκίων Χαβρίᾳ, καὶ Κάτων Μαξίμῳ Φαβίῳ, καὶ Σύλλᾳ Πομπήϊος, καὶ Φιλοποίμενι Πολύβιος. νέοι γὰρ οὗτοι πρεσβυτέροις ἐπιβάλλοντες, εἶτα οἷον παραβλαστάνοντες καὶ συνεξανιστάμενοι ταῖς ἐκείνων πολιτείαις καὶ πράξεσιν, ἐμπειρίαν καὶ συνήθειαν ἐκτῶντο πρὸς τὰ κοινὰ μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως.

Μαστα-

Μασσανάσσην δ' ἱστορεῖ Πολύβιος, ἐνενήκοντα μὲν ἐτῶν ἀποθανεῖν, τετράετες καταλιπόντα παιδίον ἐξ αὑτοῦ γεγενημένον· ὀλίγῳ δ' ἔμπροσθεν τῆς τελευτῆς, μάχῃ νικήσαντα Καρχηδονίους, ὀφθῆναι τῇ ὑστεραίᾳ πρὸ τῆς σκηνῆς ῥυπαρὸν ἄρτον ἐσθίοντα, καὶ πρὸς τοὺς θαυμάζοντας εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο ποιεῖ...

Πολιτικὰ παραγγέλματα.

Καὶ καρπὸν οὐκ ἐκ φιλίας ἡγεμονικῆς λαμβάνοντες, οἷον ἔλαβε Πολύβιος καὶ Παναίτιος, τῇ Σκηπίωνος εὐνοίᾳ πρὸς αὐτοὺς μεγάλα τὰς πατρίδας ὠφελήσαντες.

Συμποσιακῶν Δ.

Ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῦ Πολυβίου Σκηπίωνι παρῃνοῦντος Ἀφρικανῷ, μὴ πρότερον ἐξ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν, ἢ φίλον τινὰ ποιήσασθαι, &c.

Ex Appiani Alexandrini Libyco.

ΕΠΙ πολὺ δ' ἄπνους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ συννοῶν ὁ Σκηπίων, ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ ἀρχὰς ἁπάσας δεῖ μεταβαλεῖν, ὥσπερ ἀνθρώπους δαίμονα· καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον, εὐτυχής ποτε πόλις· ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων, καὶ Μήδων, καὶ Περσῶν ἐπ' ἐκείνοις ἀρχὴ μεγίστη γενομένη· καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμψασα ἡ Μακεδόνων· εἴτε ἑκών, εἴτε προφυγόντος αὐτὸν τοῦδε τοῦ ἔπους,

Ἔσσεται ἦμαρ ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή,
Καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου σὺν παρρησίᾳ· (καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος) ὅ,τι βούλοιτο ὁ λόγος· φασὶν οὐ φυλαξάμενον, ὀνομάσαι τὴν πατρίδα σαφῶς· ὑπὲρ ἧς ἄρα εἰς τἀνθρώπεια ἀφορῶν, ἐδεδίει. καὶ τάδε μὲν Πολύβιος αὐτὸς ἀκούσας, συγγράφει.

Ex Athenæi Dipnoſophiſtis.

LIBRO PRIMO.

Τοιοῦτον δέ τινα ὑφίσταται τῇ κατασκευῇ, καὶ λαμπρότητι Πολύβιος, Ἴβηρός τινος βασιλέως οἰκίαν· ὃν καὶ ἐζηλωκέναι λέγει τὴν τῶν Φαιάκων τρυφήν, πλὴν τοῦ τοὺς κρατῆρας ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας ἑστάναι πλήρεις οἴνου κριθίνου, ἀργυροῦς ὄντας καὶ χρυσοῦς.

LIBRO

LIBRO II.

Καὶ ὁ τῆς Αἰγύπτου δὲ βασιλεὺς δεύτερος, ὁ Φιλάδελφος ἐπίκλην, ἐκδοὺς τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Βερενίκην Ἀντιόχῳ τῷ Σύρων βασιλεῖ, ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε πέμπειν αὐτῇ τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου ὕδωρ· ἵνα μόνου τοῦ ποταμοῦ τούτου ἡ παῖς πίνῃ, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος. Ἡλιόδωρος δέ φησι τὸν Ἐπιφανῆ Ἀντίοχον, ὃν διὰ τὰς πράξεις Πολύβιος ἐπιμανῆ καλεῖ.

LIBRO VI.

Σκηπίωνα γοῦν ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίκλην, ἐκπεμπόμενος ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐπὶ τὸ καταστήσασθαι τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην βασιλείας, ἵνα τοῖς προσήκουσιν ἐγχειρισθῶσιν, πέντε μόνους ἐπήγετο οἰκέτας, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος, καὶ Ποσειδώνιος. καὶ ἑνὸς ἀποθανόντος κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπέστειλε τοῖς οἰκείοις ἄλλον ἀντ' ἐκείνου πριάμενος πέμψαι αὐτῷ.

LIBRO XIV.

Περὶ δὲ τῶν τραγῳδῶν φησὶν ὁ Πολύβιος, ὅτι ἐὰν ἐπιβάλωμαι λέγειν, δόξω τισὶ διαχλευάζειν.

EX PAUSANIA.

In Arcadicis.

ΕΣΤΙ δὲ Μεγαλοπολίταις ναὸς ἐν περιβόλῳ μάλιστά που κατὰ μέσον τεῖχος διειργόμενος. Τοῦ ναοῦ δὲ τῇ μὲν ἄγαλμά ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, &c. ἐνταῦθα ἀνὴρ ἐπείργασται στήλῃ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα.

Μεγαλοπολίταις δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ περιβόλου τοῦ ἀνειμένου τῷ Λυκαίῳ Διῒ, ἀνὴρ ἐπειργασμένος ἐπὶ στήλῃ Πολύβιος Λυκόρτα. Γέγραπται δὲ καὶ ἐλεγεῖα ἐπ' αὐτῷ λέγοντα, ὡς ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν πλανηθείη, καὶ ὅτι σύμμαχος γένοιτο Ῥωμαίων καὶ παύσειεν αὐτοὺς ὀργῆς ἐς τὸ Ἑλληνικόν. Συνέγραψε δὲ ὁ Πολύβιος οὗτος καὶ ἄλλα ἔργα Ῥωμαίων, καὶ ὡς Καρχηδονίοις κατέστησαν ἐς πόλεμον. αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο αὐτοῦ, καὶ ὡς ὀψὲ σὺν ἀνδρὶ κινδύνων μεγάλων Ῥωμαίοις Σκηπίωνά τινα Καρχηδονιακὸν ὀνομάζουσι, τέλος τε ἐπιθέντα τῷ πολέμῳ· καὶ τὴν Καρχηδόνα καταβαλόντα εἰς ἔδαφος. ὅσα μὲν δὴ Πολυβίῳ πειθόμενος ὁ Ῥωμαῖος ἐπετέλεσε, ἐς ὀρθὸν ἐχώρησεν αὐτῷ· ἃ δὲ οὐκ ἠκροᾶτο διδάσκοντος [illegible] οἱ λέγουσιν [illegible]. Ἑλλήνων δὲ ὁπόσαι πόλεις εἰς τὸ Ἀχαϊκὸν συνετέλουν, παρὰ Ῥωμαίων εὕροντο αὐτὴν Πολύβιον σφίσι πολιτείαν τε καταστήσασθαι, καὶ νόμους θεῖναι.

Ἐπὶ δὲ τῷ τετάρτῳ (τύπῳ τῶν παρὰ τῇ Δεσποίνῃ ἐν Ακακησίῳ) Πολύβιος ὁ Λυκόρτα· καὶ οἱ ἐπίγραμμά ἐστιν· ΕΞ ΑΡΧΗΣ ΤΕ ΜΗ ΑΝ ΣΦΑΛΗΝΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙ ΠΟΛΥΒΙΩι ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΕΠΕΙΘΕΤΟ, ΚΑΙ ΑΜΑΡΤΟΥΣΗι ΕΚΕΙΝΟΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΜΟΝΟΝ.

Καὶ οὐ πολὺ ἀπωτέρω Πολυβίου ζῴδιον (τοῖς Παλλαντιεῦσι) ἀνδριάς ἐστιν.

Πρὸς δὲ τῷ ἱερῷ τῆς Εἰλειθυίας (παρὰ Τεγεάταις) ἔστι Γῆς βωμός· ἔχεται δὲ τοῦ βωμοῦ λίθου λευκοῦ στήλη· ἐπὶ δὲ αὐτῇ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα· καὶ ἐπὶ ἑτέρᾳ στήλῃ τῶν παίδων τῶν Ἀρκάδος Ἔλατός ἐστιν εἰργασμένος.

EX LUCIANO.

IN LONGÆVIS.

ΠΟΛΥΒΙΟΣ δὲ ὁ Λυκόρτα, Μεγαλοπολίτης, ἀγρόθεν ἀνελθὼν, ἀφ' ἵππου κατέπεσε· καὶ ἐκ τούτου νοσήσας, ἀπέθανεν ἐτῶν δύο καὶ ὀγδοήκοντα.

EX ÆLIANO DE ACIEBUS INSTRUENDIS.

Capite Primo.

ΠΥΡΡΟΣ τε ὁ Ηπειρώτης Τακτικὰ συνέταξε· καὶ Ἀλέξανδρος ὁ τούτου υἱὸς, καὶ Κλέαρχος. ἔτι δὲ Παυσανίας, Εὐάγγελός τε, καὶ Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, ἀνὴρ πολυμαθὴς Σκιπίωνι συγγενόμενος.

Capite III.

Ὅρον δὲ τῆς Τακτικῆς ἔθετο Αἰνείας μὲν, ἐπιστήμην εἶναι πολεμικῶν κινήσεων· Πολύβιος δὲ, ἄν τις πλῆθος Τακτικὸν παραλαβὼν, τοῦτο συγκρίνῃ, καὶ καταλοχίσας συλλοχίσῃ, παιδεύσῃ τε χρησίμως τὰ πρὸς τὸν πόλεμον.

Capite XIX.

Τούτῳ δὲ τῷ σχήματι τῆς ἴλης κέχρηνται Πολύβιος, ἀνδρῶν μέντοι ξδʹ, ἐν σχήματι τοῦ Λ στοιχείου.

Et hæc quidem nominatim ex Polybio Ælianus: nos verò alibi docemus, totum illius aureolum libellum pene ad verbum à Polybio esse descriptum.

EX ACHILLE STATIO.

Prolegomenis in Aratum.

ΠΡΩΤΟΣ Παρμενίδης περὶ ζωνῶν ἐκίνησε λόγον· περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν πολλὴ διαφωνία τοῖς μετ' αὐτὸν γέγονεν. οἱ μὲν γὰρ ἓξ αὐτὰς εἶπον, ὡς Πολύβιος, καὶ Ποσειδώνιος, τὴν διακεκαυμένην εἰς δύο διαιροῦντες.

EX EUSEBII CHRONICO.

LIBRO PRIMO.

ΟΓΔΟΗι καὶ εἰκάδι Ὀλυμπιάδι Κόροιβος Ἠλεῖος ἀνεγράφη στάδιον νικήσας, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν Ὀλυμπιὰς πρώτη ἐτάχθη, ἀφ' ἧς Ἕλληνες ἀριθμεῖν τι δοκοῦσιν ἀκριβῶς χρονικόν. Ταῦτα Ἀριστόδημος ἱστορεῖ, καὶ συνῳδὰ τούτῳ Πολύβιος.

E ZOSIMI HISTORIA.

LIBRO PRIMO.

ΠΟΛΥΒΙΩι τῷ Μεγαλοπολίτῃ, μνήμῃ παραδοῦναι τὰ καθ' αὑτὸν ἀξιόλογα τῶν ἔργων προελομένῳ, καλῶς ἔχειν ἐφάνη δι' αὐτῶν ἐπιδεῖξαι τῶν πράξεων, ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν ἐξακοσίοις ἔτεσι τοῖς περιοίκοις προσπολεμήσαντες, μεγάλην ἀρχὴν οὐκ ἐκτήσαντο· μέρος δέ τι τῆς Ἰταλίας ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν Ἀννίβα διάβασιν, καὶ τὴν ἐν Κάνναις ἧτταν ἐκπεπτωκότες, αὐτοῖς δὲ τοῖς τείχεσι τοὺς πολεμίους ὁρῶντες ἐπικειμένους, εἰς τοσοῦτον μέγεθος ἤρθησαν τύχης, ὥς τε ἐν οὐδ' ὅλοις τρισὶ καὶ πεντήκοντα ἔτεσι μὴ μόνον Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ Λιβύην κατακτήσασθαι πᾶσαν, ἤδη δὲ καὶ τοὺς Ἴβηρας ὑφ' ἑαυτοὺς καταστῆσαι· ἐπεὶ δὲ τοῦ πλείονος ἐφιέμενοι, τὸν Ἰόνιον ἐπεραιώθησαν κόλπον, Ἑλλήνων τε ἐκράτησαν, καὶ Μακεδόνας περιέλυσαν τῆς ἀρχῆς· αὐτόν τε ὃς τηνικαῦτα τούτων ἐβασίλευε, ζωγρίᾳ ἑλόντες εἰς τὴν Ῥώμην ἀνήγαγον.

In voce ἐξακοσίοις *inesse mendum vel auctoris vel librarii, docemus ad primam Polybii Historiam.*

Πολυβίου ὅπως ἐκτήσαντο Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διεξελθόντος, ὅπως ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν αὐτὴν διέφθειραν, ἔρχομαι λέξων.

LIBRO V.

Δοκοῦσι δέ πως τὰ πλοῖα ταῦτα (*de Liburnicis loquitur*), ταχυναυτεῖσθαι πεντηκοντόρων οὐχ ἧττον, κατὰ πολὺ τῶν τριηρικῶν ἐλαττούμενα,

πλείστοις ἔτεσι τῆς τύχης ἐκλιπούσης δημιουργίας· εἰ καὶ Πολύβιος ὁ συγγραφεὺς ἐπιτηδεῦσαί πως ἔδοξε τῶν ἐξηρικῶν πλοίων τὰ μέτρα· οἷς φαίνονται πολλάκις κεχρῆσθαι Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι πολεμήσαντες πρὸς ἀλλήλους.

EX EVAGRIO SCHOLASTICO.

Historiæ Ecclesiasticæ

LIBRO V.

Αἱ δὲ κατὰ Ῥωμαίους πράξεις τὴν μὲν προοιμιακὴν ἱστορίαν ἐν αὐταῖς περιλαμβάνουσαι, ἢ εἴ τι καὶ ἄλλο γέγονεν εἴτ' ἐς αὐτοὺς διαφερόμενον, εἴτε καὶ καθ' ἑτέρων προελθόντων, πεπόνηνται Διονυσίῳ μὲν τῷ Ἁλικαρνασσεῖ ἀπὸ τῶν λεγομένων Ἀβοριγίνων τὴν ἱστορίαν ἑλκύσαντι μέχρι τοῦ Ἠπειρώτου Πύῤῥου. ἐξ ἐκείνου δὲ Πολυβίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ καταγαγόντι ἕως τῆς Καρχηδόνος ἁλώσεως.

EX PHOTIO PATRIARCHA

Constantinopoleos,

TMEMATE LXXXIII.

ΔΙΕΞΕΙΣΙ (Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς) ἐν πολλῇ λεπτολογίᾳ, τήν τε τῆς Ῥώμης οἴκισιν, καὶ τὴν Ῥέμου καὶ Ῥωμύλου γένεσιν· καὶ ἁπλῶς ἐφεξῆς ἅπαντα, μέχρις ὅτου Ῥωμαίοις ὁ πρὸς Πύῤῥον τὸν Ἠπειρώτην πόλεμος συνέστη. διέρχεται δὲ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον, καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν ρ' καὶ κη' Ὀλυμπιάδα, ἔτους ἐνεστηκότος αὐτῆς τρίτου· ἀφ' ἧς καὶ φησὶν ἀπάρξασθαι τὸν Μεγαλοπολίτην Πολύβιον τῆς ἱστορίας.

EX XIPHILINO DIONIS

Breuiatore.

IN AUGUSTO.

ΑΜΕΙΝΟΝ δ' ἂν ἦν καὶ ὁ Δίων, μὴ πάντα τὰ δίκαια ἀνεῖναι (τὰ σημεῖα καὶ τέρατα) τεθηπώς, ἀλλά τι καὶ Πολυβίῳ ἀρχαϊκῶς· ὃς ἐπισυγγράψας τὰ Καρχηδόνια, καὶ τὰ Ἑλλάδος ἀπόλλυσιν, καίτοι τῶν μεγάλων τῆς Ῥωμαίοις ἐχρήσατο ἐπὶ Ἀννίβου καὶ πολυχρονίων κακῶν· οὐδαμοῦ τερατολογῶν φαίνεται, οὐδὲ σημεῖα ταῖς λοιπαῖς πόλεσι πρὸ τῶν συμφορῶν γενόμενα διηγούμενος· εἰ μὲν οὐδ' ἂν γενέσθαι νομίζων, μεμπτός· πλήρης γὰρ τῶν τοιούτων ἡ ἱστορία· εἰ δ' ὡς οὐκ ἱστορίας γε ἀξίας τῷ συγγραφεῖ, συγγραφῆς γὰρ ἐπιχειρήματα.

E CON-

E CONSTANTINO PORPHYROGENNETA IMP. IN LIBRO ΠΕΡΙ ΘΕΜΑΤΩΝ.

Themate II.

Καλοῦσι δὲ οἱ παλαιοὶ μεγάλην τε καὶ μικρὰν Καππαδοκίαν· μεγάλην μὲν τὴν ἀπὸ Καισαρείας τε καὶ τοῦ Ταύρου, καὶ ἕως τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, ἣν διορίζει Ἅλυς μὲν ποταμὸς ἐκ δυσμῶν, Μελιτηνὴ δὲ ἐξ ἀνατολῶν. Καὶ αὕτη μὲν ἡ μεγάλη Καππαδοκία. Καὶ τούτων μάρτυς Πολύβιος, ὁ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν γεγραφώς, ὃς διορίζει τὴν Καππαδοκίαν, ἀπό τε Ταύρου καὶ Λυκαονίας, καὶ ἕως τῆς Ποντικῆς θαλάττης. Καὶ αὕτη γὰρ ἡ Νεοκαισάρεια, ἥτε Κολώνεια καὶ ἡ Μελιτηνὴ σύμπασαι, Καππαδοκία λέγονται. ἔστι δὲ τὸ ὄνομα Περσικόν. Πέρσης γάρ τις ἀνὴρ ἐν κυνηγεσίῳ Ἀρταξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ἢ οὐκ οἶδα ἄλλῳ τινί, λέων περιαπαντήσας, τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως ἐδράξατο· καὶ κατὰ τύχην εὑρεθεὶς ὁ Πέρσης ἐν τῷ τοῦ θηρὸς συναντήματι τὸν ἀκινάκην σπασάμενος, ἐρρύσατο τὸν βασιλέα παρὰ μικρὸν κινδυνεύοντα, καὶ τὸν λέοντα ἐθανάτωσεν· οὗτος οὖν ὁ Πέρσης ἐπί τινος ὄρους ὑψηλοτάτου ἀναβάς, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν περισκοπήσας ὅσην ὀφθαλμὸς ἀνθρώπινος περιβλέπει κατὰ ἀνατολὰς καὶ δυσμάς, ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν, δωρεὰν παρὰ τοῦ βασιλέως πᾶσαν εἴληφε. ταῦτα δὲ ἱστορεῖ Πολύβιος.

E STEPHANO BYZANTINO

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΩΝ.

ΑΙΓΟΣΘΕΝΑ, πόλις Μεγαρίδος, οὐδετέρως, ὡς Παυσανίας· τὸ ἐθνικὸν ὤφειλεν Αἰγοσθενεύς, ὡς Μεγαρεύς· Πολύβιος δ' Αἰγοσθενίτην φησίν.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΕΣ. Πολύβιος τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς χώρας ὠνομάσθαι Ἀκράγαντα, διὰ τὸ εὔγειον.

ΑΛΛΟΒΡΥΓΕΣ. Πολύβιος δὲ διὰ τοῦ ι αὐτοὺς καλεῖ Ἀλλόβριγας.

ΑΡΚΕΣΙΝΗ. Πολύβιος ἀρσενικῶς τὸν Ἀρκεσίνην φησί.

ΑΡΠΥΙΑ, πόλις ἐν Ἰλλυρικοῖς παρ' Ἐγχελέαις. Πολύβιος. τὸ ἐθνικὸν Ἀρπυιάτης, ὡς ἀπὸ τοῦ [illegible] ἐκ τοῦ Ἀρπυιώτης.

ΒΡΕΤΤΙΑ νῆσος ἐν τῷ Ἀδρίᾳ. τὸ ἐθνικὸν ἔδει Βρεττιανός, ὡς Πολύβιος τὸ φιλολογικὸν ἐπὶ Βρεττιανῶν τόπων· αὐτοὶ δὲ Βρέττιοι λέγονται. *Vide notum locum ex Etymologico.*

ΒΥΖΑΝΤΕΣ. Πολύβιος δὲ Βυσσατίδα χώραν εἶναί φησι περὶ τὰς Σύρτεις, ἐν δισχιλίοις σταδίοις μὲν οὖσαν τὴν περίμετρον. ἔστι δὲ τῷ σχήματι περιφερής.

ΜΕΓΑΛΗΠΟΛΙΣ· ὁ πολίτης Μεγαλοπολίτης· ἀφ' ἧς καὶ Πολύβιος, τεσσαράκοντα βιβλία γράψας.

ΝΩΛΑ, πόλις Αὐσόνων· Νώλην δὲ αὐτὴν Πολύβιος φησί· τὸ ἐθνικὸν, Νώλιος. Πολύβιος δὲ Νωλανοὺς αὐτοὺς φησι.

ΠΑΝΟΡΜΟΣ, πόλις Σικελίας καὶ λιμὴν, ὡς Πολύβιος.

ΠΑΡΘΟΣ, πόλις Ἰλλυρική· λέγεται δὲ καὶ ἀρσενικῶς, ὡς Πολύβιος.

EX HESYCHIO.

ΦΡΕΑΤΟΤΥΠΑΝΑ, ὄργανα τινὰ, παρὰ Πολυβίῳ.

Ex Etymologico magno.

BΡΕΤΤΑΝΟΙ, ἔθνος ἀπὸ Κελτοῦ, τῆς Βρεττανοῦ θυγατρός. Βρεττία δὲ ἡ νῆσος ἐν τῇ Ἀδρίᾳ, πολίχνιον ἔχουσα Βρέττιον· οἱ δὲ Βρεττανίδαι· καὶ τὸ ἐθνικὸν ἤδη Βρεττανοὺς, ὡς Πολύβιος· νῦν δὲ λέγονται Βρέττιοι.

EX SUIDA.

HIC grammaticus in laudando Polybio, omnium sui ordinis hominum fuit longe diligentissimus. Laudat autem varie, & fine vario. Interdum historiæ gratia: & tum pluscula fere describit. nonnunquam verò & pericopas integras. interdum verborum caussa: & tum paucissimas, ut plurimum, dictiones apponit. Quæ igitur aliquem historiæ fructum præ se ferebant, aut præceptum aliquod ad vitam utile; ea separatim collecta, primo loco heic exhibentur. Deinde illa, in quibus Polybianæ voces aut explicantur, aut saltem adnotantur. Postremò addita est observatio de nonnullis utriusque generis locis, quæ non adjecto auctoris nomine ex eodem nobilissimo historico grammaticus hic descripsit. Omissa sunt quæ in extantibus hodieque inveniuntur. Quæ vox autem majusculis literis exprimetur, ea erit unde locus est descriptus.

Lixarum qui Romana castra sequebantur descriptio.

1 Λεῖξαι ἐκαλοῦντο φαλκῶται. ἔστι δὲ ὡς τὸ γένος τῶν ἐργαστικῶν, καὶ συστρατευομένων ἀνθρώπων· ὃ πάσης τάξεως ἐκτὸς ὑπάρχον, οὔτε χιλιάρχου λόγον, οὔτε στρατηγοῦ ἐποιεῖτο, διὰ τὸ μὴ γινώσκειν ἄλλο τι (τῷ) κερδαίνειν ἐκ παντὸς τρόπου, δικαίως καὶ ἀδίκως. διόπερ ἀεὶ ἐξελαύνουσιν, πᾶν γένος ἐπινοοῦν κακίας, καὶ πᾶσαν εἰσφέρεται μηχανὴν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος. ἐχούσιν δὲ ὑπάρχειν οὔτε πρὸς τὰς πολεμικὰς ἐπιβολὰς, οὔτε πρὸς τὰς καθ᾽ ἑαυτῶν, διὰ τὸ μήθ᾽ ὅπλα, μήτε πίστιν ἔχειν, ἀναγκάζεται κοινωνεῖν τοῖς στρατιώταις, καὶ συναποδεικνύειν τούτοις, τὰς ἐπινοίας, χάριν τοῦ προσλαμβάνειν τῆς ἐκ τούτων ἐπικουρίας, καὶ χρῆσθαι συνεργοῖς τούτοις, καὶ κερδῶν, καὶ φόνων. καὶ ἐγένοντο πάντες λίχνοι, καὶ πᾶν ἐπληρώθη τὸ στρατόπεδον ῥᾳδιουργίας, καὶ πονηρίας.

For-

Fortunæ inane eſſe nomen. Polybii de regimine mundi ſententia.

2 Τύχη. εἰ χρὴ τύχην λέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων. μήποτε γὰρ αὕτη μὲν κενῶς κληρονομεῖ τοιαύτην φήμην. αἴτιοι δέ εἰσιν οἱ χειρίζοντες τὰς πράξεις· τῷ τοῖς αὐτοῖς ἐπιτρέχειν σεμνότητα καὶ μέγεθος. μήποτε δὲ τοὐναντίον. *Iungenda hæc cum iis quæ tot locis adverſus Fortunam dicuntur à Polybio. Sed quid ſenſerit Polybius de providentia Dei res omnes regente, docet Suidas, qui integram ejus hiſtoriam diligentiſſime legerat; & quidem homo Chriſtianus. Sic ille:* Τύχη παρ' Ἕλλησιν ἀπρονόητος κόσμου διοίκησις· ἡ φορὰ ἐξ ἀδήλου εἰς ἄδηλον καὶ αὐτόματον. οἱ δὲ Χριστιανοὶ Θεὸν ὁμολογοῦμεν διοικεῖν τὰ πάντα. καὶ Πολύβιός φησι. *recte & vere hic Criticus. idq; nos libro primo Commentariorũ noſtrorum fuſe demonſtravimus.*

Phameas, ſive Phaneas dux contra Scipionem.

3 Τὰς προφυλακὰς βλέπων ὁ Φαμέας, ἅτε ὢν ΑΨΥΧΟΣ, ἐξέκλινε τὰς πρὸς τὸν Σκηπίωνα συμπλοκάς. καί ποτε συνεγγίσας ταῖς ἐφεδρείαις, προβαλόμενος ὀφρυῶδες ἀπότομον, ἀπέστη καὶ πλείω χρόνον.

Conſilium Scipionis: cavendi ſuis, quam nocendi hoſti, potior cura eſſe debet.

4 Αἱ σημαῖαι τῶν Ῥωμαίων συνεπεφεύγεσαν εἰς βουνόν. καὶ πάντων λεγόντων γνώμας, ὁ Σκηπίων ἔφη, ὅταν ἐξ ἀκεραίου βουλεύωνται, δεῖν πλείω ποιεῖσθαι πρόνοιαν τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἢ τοῦ δρᾶσαι κακῶς τοὺς ἐχθρούς. *Idem conſilium dabat Fabius Cunctator Minutio. vide librum III. pag.* CCCXLI. *ubi notamus plura.*

Scipio Africanus vir fortunatus.

5 Ὡσπερεὶ καὶ τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη τις ΕΣΩΜΑΤΟΠΟΙΕΙ τὰς τοῦ Σκηπίωνος πράξεις, ὥστ' ἐπιφανεστέρας ἀεὶ καὶ μείζονας φαίνεσθαι τῆς προσδοκίας. *Vide paulo ſupra in* τύχη. *& quæ de Scipione ſcribuntur libro X.*

Acarnanum ex odio & metu Ætolorum externatio.

6 Οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες πυνθανόμενοι τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἔφοδον ἐπὶ σφᾶς, τὰ μὲν ΑΠΑΛΓΟΥΝΤΕΣ ταῖς ἐλπίσι· τὰ δὲ καὶ θυμομαχοῦντες, ἐπί τινα παράστασιν κατήντησαν. καὶ αὖθις. ἀπαλγοῦντας δὲ αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ [illegible] ἐπιρρώννυσιν. *Acarnanum* ἀπάλγησιν *&* παράστασιν, *cujus meminit Polybius libro* XVI, *pagina* MXXVI. *declarant Livii hæc verba, lib.* XXVI.

Adversus Ætolos Acarnanum gens, & viribus impar, & jam mœnia OEniadon Naxumque amissa cernens, Romanaque insuper arma ingruere, ira magis instruit, quam consilio bellum, conjugibus liberisque & senioribus supra sexaginta annos in propinquam Epirum missis, ab quindecim ad sexaginta annos conjurant, nisi victores se non redituros; qui victus acie excessisset, eum ne quis urbe, tecto, mensa, lare reciperet, diram exsecrationem in populares, obtestationem quam sanctissimam potuerunt, adversus hospites composuerunt.

Ad Acarnanes pertinet sequens quoque fragmentum, cum superiore jungendum.

7 Εἰ δέ τις λειπόμενος μὴ θάνοι, φύγοι δὲ τὸν κίνδυνον, τοῦτον μήτε πόλει δέχεσθαι, μήτε πῦρ ENAYEIN· περὶ τούτων ἀρὰς ἐποιήσαντο. παρεκάλουν δὲ μάλιστα δὲ Ἠπειρώτας, εἰς τὸ μηδένα δέξασθαι τῶν φευγόντων τῇ χώρᾳ. *Sequitur apud Livium:* precatique simul Epirotas sunt, ut qui suorum in acie cecidissent, eos uno tumulo contegerent, adhiberentque humatis titulum: Hic siti sunt Acarnanes qui adversus vim atque injuriam Ætolorum pro patria pugnantes mortem oppetierunt.

Reges Ægypti Cœlæ Syriæ imperium sibi vindicant.

8 Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἰδὼν τοὺς ἑαυτοῦ προγόνους ἐσχηκότας τὴν Κοίλην Συρίαν, παρασκευὰς ἐποιεῖτο μεγάλας, ΑΜΦΙΣΒΗΤΩΝ ταύτης. ἤλπιζε γὰρ τὸν ἀδίκῳ πολέμῳ πρότερον ἀναληφθέντα, τοῦτον δικαίως τοῖς αὐτοῖς νόμοις ἀνακτήσασθαι. *Vide quæ notavimus ad pag.* DLXXII.

In omni incepto, quis futurus sit consilii exitus mature cogitandum.

9 ΑΝΑΔΡΟΜΗ γένοιτο, καὶ σφαλλοίμεθα. Δεῖ προνοεῖν ἔχειν ἀεὶ τὸ τέλος τούτων. Τοῦτο μὴ ποιήσας Λεύκιος ὁ Ῥωμαῖος μεγάλως ἐσφάλη. Οὕτω παρ' ὀλίγον ἐσφάλησαν τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων ἀγνοήσαντες ἀκρισίᾳ. ἱκανὰ τῶν τοιούτων ὑποδείγματα τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ὥστε Πύρρου τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν βασιλέως βία καὶ πάροδος εἰς Ἄργος. ἥ τε Λυσιμάχου στρατεία διὰ Θρᾴκης ἐπὶ Δρομιχαίτην τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν. καὶ πολλὰ δὲ τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

Consilium salutare in suscipiendo bello.

10 Δεῖ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους περὶ τοῦ πολέμου, καθάπερ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀρρωστίαις, μηδὲν ἧττον τῶν ΕΠΙΓΕΝΝΗΜΑΤΩΝ ποιεῖσθαι λόγον, τῶν

ἐξ ἀρχῆς

ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένων παθῶν. ἐπιγενομένων· τὰ ἐξ ὑστέρου τοῖς πράγμασιν συμφυόμενα.

Principum inconſtantia.

11 Πάντες μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνοῦντας τῶν αὐτῶν ἐλπίδων· ΚΑΘΙΚΟΜΕΝΟΙ δὲ τῶν πράξεων, ΠΑΡΑ ΠΟΔΑΣ οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασι.

Æmilia Scipionis Africani prioris uxor.

12 Χωρὶς γὰρ τοῦ περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ΑΠΗΝΗΝ κόσμου, καὶ τὰ κανᾶ καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τ' ἄλλα τὰ πρὸς θυσίαν ἀργυρᾶ πάντα καὶ χρυσᾶ, συνεξηκολούθει κατὰ τὰς ἐπιφανεῖς ἐξόδους Αἰμιλίᾳ τῇ τοῦ Σκηπίωνος γαμετῇ. ταύτην τὴν περικοπὴν ἐδωρήσατο τῇ τῆς Αἰμιλίας μητρί. *Vide pag.* MCCCCLIX.

Scipionis caſus ex equo.

13 Ὁ δ' ἵππος ὁ τοῦ Σκηπίωνος, ἐδυσχέρανε μὲν ἀπὸ τῆς πληγῆς· οὐ μὴν ὁλοσχερῶς ΕΣΦΑΛΜΗΣΕ. διόπερ ὀρθὸς ἀπέπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ὁ Σκηπίων.

Frugalitas Philopœmenis: nam de eo accipio. Vide pag. DCCCLXXVII. poteſt & de aliquo duce Rom. capi.

14 Ἄξιος μὲν ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς ΑΥΤΑΡΚΕΙΑΣ τοῦ βίου, ἣ φιλοσοφίας τις ἀντιποιούμενος ἐγένετο περὶ αὐτὸν, ἣν ἐν πολλοῖς ἐπεδείξατο πράγμασιν.

Romanorum diſciplina militaris & prudentia.

15 Οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰπὼν, τὰς μὲν ΜΕΛΕΤΑΣ τῶν Ρωμαίων, χωρὶς αἵματος συμπλοκὰς· τὰς δὲ συμπλοκὰς, μεθ' αἵματος μελέτας.

16 Ταῦτα εἰρήσθω χάριν τῆς Ρωμαίων ἐπιβολῆς, καὶ τῆς ἀγνοίας τῶν ἀλλοτριωτάτων τὰ τῶν ἐκτὸς συγκατασκευάσματα, ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ δὲ νομιζόντων εἶναι πρὸς τὸ κατορθοῦν τὰς σφετέρας δυνάμεις.

Timæi virulentum & ſuperſtitioſum ingenium.

17 Οὗτος ἐν μὲν ταῖς τῶν πέλας κατηγορίαις πολλὴν ἐπιφαίνει δεινότητα καὶ τόλμαν· ἐν δὲ ταῖς ἰδίαις ἀποφάσεσιν, ἐνυπνίων καὶ τεράτων καὶ μύθων ἀπιθάνων &c. *Vide pag.* MCCCC.

Vulgi inconſtantia.

18 Οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦ λόγου, ἀλλ' ἐκ τῶν συμβαινόντων ἀγαθοὶ ποιοῦνται τὰς ΔΙΑΛΗΨΕΙΣ, (τὰς τοῦ νοὸς ὁρμάς) ἄρτι γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο κατευχόμενοι τοῦ Πασιφίλου, διὰ τὸ πρᾶξιν ἔχειν τινὰ καὶ τόλμαν, παραχρῆμα μετέπιπτον εἰς τἀναντία ταῖς γνώμαις διὰ τὴν παρελπιστίαν. *Vide pag.* MCCCCXXXIV.

Cretenses metu pœnæ tumultuantur.

19 Οἱ δὲ Κρῆτες φοβούμενοι μὴ τιμωρίας τύχωσι, ΑΝΕΣΕΙΟΝ τὰ πλήθη· παρακαλοῦντες τὴν ἐξ αἰῶνος παραδεδομένην ἐλευθερίαν φυλάττειν.

Romanorum cautio in bellis suscipiendis.

20 Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι πρόνοιαν ἐποιοῦντο μηδέποτε πρότεροι τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τοῖς πέλας, μηδ᾽ ἄρχοντες φαίνεσθαι χειρῶν ἀδίκων, ἀλλ᾽ ἀεὶ δοκεῖν ἀμυνόμενοι ΕΜΒΑΙΝΕΙΝ εἰς τοὺς πολέμους.

Carthaginenses eo facilius deleti à Romanis, quia à Massanissa fuerant attriti.

21 Μασσανάσσην δὲ Καρχηδόνι τύπον τῆς ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ γενέσθαι πάμπαν αὐτὴν ἀσθενῆ Ῥωμαίοις ὑπολιπόντα. *Ita scribendum esse hunc locum, argumento est historiæ veritas.*

Romani navale instituunt Tarracone.

22 Οἱ Ῥωμαῖοι τὰς μὲν ναῦς ἀνείλκυσαν· τοὺς δ᾽ ἐν τῇ Ταρράκωνι συναθροίσαντες ἐκ τῶν παραγεγονότων ἐλαττωμάτων, ΕΠΙΝΕΙΟΝ ἐποίησαν ἐπὶ τῷ παρακαθίσαντας ἐπὶ τῆς διαβάσεως, διαφυλάξαι τοὺς συμμάχους.

Agri Brutiorum populatio.

23 Ὁ δὲ Μάρκος δοὺς πίστεις ὑπὲρ ἀσφαλείας, ἔπεισεν αὐτοὺς ἐκ χωρίου εἰς Ἰταλίαν, ΕΦ ΩΙ λαμβάνοντας μέτρημα παρὰ τῶν Ῥηγίνων, πορθεῖν τὴν Βρεττιανὴν, κυρίους ὄντας, ὧν ἂν ἐκ τῆς πολεμίας ὠφεληθῶσι.

Achæi elegantiæ cultus student; arma negligunt. Junge cum narratione de Philopœmene libro XI. pag. DCCCLXXVI.

24 Τοῖς γὰρ πλείστοις ὑπεγεγόνει τις ζῆλος ἐκ τῆς ἄλλης ἀλαζονείας, καὶ τῆς ἀκαιρίας. ἐσπούδαζον γὰρ περὶ τὰς ἀκολουθίας, καὶ τὰς ἐσθῆτας διαφερόντως. καί τις ἦν περὶ τοὺς πλείστους καλλωπισμὸς ὑπερέχων τὴν ἐκ τοῦ βίου χορηγίαν. ὅπλων δὲ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἐποιοῦντο λόγον.

Messeniorum democratia factionibus turbata.

25 Οὔσης δημοκρατίας παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ τῶν μὲν ἀξιολόγων ἀνδρῶν.

πεφυγα-

πεφυγαδευμένων, τῶν δὲ κατακεκληρουχηκότων τὰς τούτων οὐσίας, ἐπικεκρατηκότων τῆς πολιτείας, δυσχερῶς ὑπέφερον τὴν τούτων ΙΣΗΓΟΡΙΑΝ οἱ μένοντες τῶν ἀρχαίων πολιτῶν.

Prava æmulatio magnorum virorum.

26 Οἱ δὲ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν εὐτυχηκότων οὐ πειρῶνται μιμεῖσθαι, τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες, ΕΚΘΕΑΤΡΙΖΟΥΣΙ τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν.

Animorum præparatio ad pugnam.

27 Πάντων τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐνεργημάτων, μεγίστην ῥοπὴν ἔχουσι, καὶ πρὸς τὸ ΛΕΙΠΕΣΘΑΙ, καὶ πρὸς τὸ νικᾶν, αἱ ψυχαὶ τῶν ἀγωνιζομένων.

Celtibericum Rom. bellum ſæpe ſopitum ac denuo ſuſcitatum. πύρινος πόλεμος.

28 Πύρινος πόλεμος ὁ Ῥωμαίων πρὸς Κελτίβηρας συσταθείς. θαυμαστὴν γὰρ ἔσχε τὴν ἰδιότητα, τήν τε συνέχειαν τῶν ἀγώνων. τοὺς γὰρ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολέμους, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὡς ἐπίπαν μία μάχη κρίνει, σπανίως δὲ δευτέρα· καὶ τὰς μάχας αὐτὰς εἷς καιρὸς ὁ κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον, καὶ σύμπτωσιν τῆς δυνάμεως. κατὰ δὲ τοῦτον τὸν πόλεμον τἀναντία συνέβαινε τοῖς προειρημένοις. τοὺς μὲν γὰρ κινδύνους ὡς ἐπίπαν ἡ νὺξ διέλυε· τῶν ἀνδρῶν, οὔτ' εἰκόντων τῇ ψυχῇ, οὔτε παρακαθεῖναι τοῖς σώμασι βουλομένων διὰ τὸν κόπον, ἀλλ' ἐξ ἐπιστροφῆς καὶ μεταμελείας αὖθις ἄλλας ἀρχὰς ποιουμένων· τόν γε μὴν ὅλον πόλεμον καὶ τὴν συνέχειαν τῶν ἐκ παρατάξεως διακρίσεων ὁ χειμὼν ἐπιπεσὼν διεῖργε. καθόλου γὰρ εἴ τις διανοηθείη πύρινον πόλεμον, οὐκ ἂν ἕτερον ἢ τοῦτον νοήσαι.

Res geſtæ ab Antiocho cum Gerræis, in expeditione Babylonica.

29 Οἱ δὲ Γερραῖοι ΑΞΙΟΥΣΙ τὸν βασιλέα μὴ καταλῦσαι τὰ παρὰ τῶν θεῶν αὐτοῖς δεδομένα. ταῦτ' ἐστὶν ἀΐδιον εἰρήνην καὶ ἐλευθερίαν. ὁ δὲ ἑρμηνευθείσης οἱ τῆς ἐπιστολῆς ἔφη συγχωρεῖν τοῖς ἀξιουμένοις. *In libris Suidæ perperam ſcriptum* οἱ δὲ γερμανοί. *Iungendus hic locus cum alio ejuſdem Polybii apud Stephanum in voce* Χαττηνία: *quem ſupra deſcripſimus.*

30 Κυρωθείσης δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῖς Γερραίοις, ἐστεφάνωσαν παραχρῆμα τὸν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα πεντακοσίοις ἀργυρίου ταλάντοις, χιλίοις δὲ λιβανωτοῦ, καὶ διακοσίοις τῆς λεγομένης ΣΤΑΚΤΗΣ. καὶ ἐποιήσατο τὸν πλοῦν ἐπὶ Τύλον τὴν νῆσον. καὶ ἐποιήσατο τὸν ἀπόπλουν ἐπὶ Σελευκείας. ἦσαν δὲ τὰ ἀρώματα ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττη.

Tres

Tres modi discendi rem bellicam. Achæorum duces.

31 Οὐ τριῶν ὄντων τρόπων, καθ' οὓς ἐφίενται πάντες ΣΤΡΑΤΗΓΙΑΣ οἱ κατὰ λόγον αὐτῇ προσιόντες, πρώτου μὲν διὰ τῶν ὑπομνημάτων, καὶ τῆς ἐκ τούτων κατασκευῆς· ἑτέρου δὲ τοῦ μεθοδικοῦ, καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐμπείρων ἀνδρῶν παραδόσεως· τρίτου δὲ τοῦ διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἕξεως καὶ τριβῆς· πάντων ἦσαν τούτων ἀνεννόητοι οἱ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγοὶ ἁπλῶς.

Thasii liberantur à servitute Philippi.

32 ΣΥΓΧΩΡΕΙΝ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΕΙΝΑΙ ΘΑΣΙΟΥΣ ΑΦΡΟΥΡΗΤΟΥΣ, ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΟΥΣ, ΑΝΕΠΙΣΤΑΘΜΕΥΤΟΥΣ. *hoc est*, σταθμὸν μὴ δεχομένους, ἤτοι ἀγγαρείαν. *Est autem hæc particula fœderis cum Philippo icti. confer cum Legationum Tmemate IX. & historia Livii libro XXXIII.*

Præmia fortium apud Rom.

33 Τοὺς δὲ ἀρίστους χρυσοῖς ὑφάσμασι καὶ λόγχαις, βουλόμενος ΑΚΟΛΟΥΘΟΝ εἶναι τοῖς ἔργοις τὴν διὰ τῶν λόγων ἐπαγγελίαν.

Naturam munitionum esse ancipitis usus.

34 Τὰ ἐπιφανέστερα τῶν ὀχυρωμάτων ὡς ἐπίπαν κοινὴν ἔχει τὴν φύσιν· γνοίη δ' ἄν τις τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν περὶ τὰς ΑΚΡΟΠΟΛΕΙΣ συμβαινόντων. αὗται γὰρ δοκοῦσι μὲν μεγάλα συμβάλλεσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πόλεων, ἐν οἷς αὖ ὦσι, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐλευθερίας φυλακήν· γίνονται δὲ πολλάκις αἴτιαι δουλείας, καὶ κακῶν ὁμολογουμένων, ὥς φησι Πολύβιος. *Sunt verba Damascii veteris philosophi Stoici, & historici apud Suidam. videtur Damascius respexisse Polybii locum de Psophide, pag. CDLXV. aut alicujus urbis historiam, ita capta ut capiuntur Sardes, pag. DCCV.*

Bucaras fluvius.

35 Βουκάρας ποταμός. Πολύβιος· ἐξ ἧς εἰς θάλασσαν ἐκβολὴ τοῦ Βουκάρα ποταμοῦ. *Vide quæ observamus in Commentariis ad pag. CV. nam Bucaram vocat quem nostri libri Macaram.*

L. Æmilii Pauli admiratio Macedonicæ phalangis.

36 Αἰμίλιος δ' ὁ ὕπατος οὐχ ἑωρακὼς φάλαγγα τὸ παράπαν, ἀλλὰ τότε

πρῶτον

πρῶτον ἐπὶ τῷ Περσέως, πολλάκις αὐτὸν ὁμολογεῖν πρός τινας τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ, μηδὲν ἑωρακέναι φοβερώτερον Μακεδόνων ΦΑΛΑΓΓΟΣ. καί τοι γε πολλοὺς οὐ μόνον τεθεαμένος, ἀλλὰ καὶ κεχειρισμένος ἀγῶνας, εἰ καί τις ἄλλος.

Ejusdem admiratio super Jovis Olympii simulacro.

37 Λεύκιος Αἰμίλιος παρελθὼν εἰς τὸ τέμενος τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ τὸ ἄγαλμα θεασάμενος, ἐξεπλάγη. καὶ τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι μόνος αὐτῷ δοκεῖ ΦΕΙΔΙΑΣ τὸν παρ' Ὁμήρῳ Δία μεμιμῆσθαι. διότι μεγάλην ἔχων προσδοκίαν τῆς Ὀλυμπίας, μείζω τῆς προσδοκίας εὑρηκὼς εἴη τὴν ἀλήθειαν. καθάπερ οἶμαι Μυρμηκίδην ἀποπτευόμενον τῇ Φειδίου τέχνῃ.

Factiones apud Ænios.

38 Συνέβαινε δὲ τοὺς ΑΙΝΙΟΥΣ πάλαι μὲν στασιάζειν, προσφάτως δὲ διιστᾶσιν τοὺς μὲν πρὸς Εὐμένη, τοὺς δὲ πρὸς Μακεδονίαν.

Lapateni.

39 Ὁ δὲ Λεύκιος δυσχεραζόμενος διαπέμπεσθαι πρὸς τοὺς Λαπατίνους, καὶ λαλεῖν ὑπὲρ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, ἀπροσδόκητος ἦν εἰς τὸ μέλλον.

Magni ducis dotes.

40 Νοῦν ἔχειν καὶ τόλμαν δεῖ τοὺς στρατηγούς, ὥσπερ ἐπικυρωτάτας πρὸς τὰς ἐπισφαλεῖς καὶ παραβόλους πράξεις.

Urbium defectio à Perseo ad Romanos.

41 Πολλαὶ δὲ πόλεις προσετίθεντο τῶν μεσογαίων τοῖς Ῥωμαίοις, ΑΓΩΝΙΩΣΑΙ τὰς Περσικὰς δυνάμεις.

Catonis de Scipione Africano judicium.

42 Ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ Μάρκος Πόρκιος ἀκούσας τοὺς ἐπαίνους τοῦ Σκηπίωνος, εἶπεν· Οἷος πέπνυται· τοὶ δὲ σκιαὶ ΑΙΣΣΟΥΣΙΝ. in voce Κάτων. *Hunc Polybii locum à Livio sic expressum narrat Florus Epitome libri* XLIX. Scipionis virtutem & Cato vir promptioris multo ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est ut diceret reliquos qui in Africa militarent umbras militare: Scipionem vigere.

Duelli-

Duelli usus apud Romanos.

43 Τὸ μὲν παλαιὸν ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΣΤΟΥ ἐγίνετο παρὰ Ῥωμαίοις ἡ μονομαχία· ἐν δὲ τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς πολλαὶ οὐδὲ ὁρῶνται.

Dux magnus per se agere velle non debet.

44 Διὰ δέ τι δοκεῖ μοι μάλιστα περιπίπτειν τοῖς ΑΚΛΗΡΩΜΑΣΙ, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι τυγχάνειν, καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα.

Lunæ eclipsis circa Persei casum.

45 Ὅτι τῆς σελήνης ἐκλειπούσης ἐπὶ Περσέως τοῦ Μακεδόνος, ἐπεκράτησεν ἡ φήμη παρὰ τοῖς πολλοῖς ὅτι βασιλέως ἔκλειψιν σημαίνει· καὶ τοῦτο τοὺς μὲν Ῥωμαίους εὐθαρσεστέρους ἐποίησε· τοὺς δὲ Μακεδόνας ἐταπείνωσε ταῖς ψυχαῖς· οὕτως ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον· ὅτι ΠΟΛΛΑ ΚΑΙΝΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ. *vel scribe,* πολλὰ κενά. *nam dicitur utrumque. & hoc posterius magis ex mente Polybii.*

Fabii Cunctatoris monitum Æmilio Cos. datum.

46 Φάβιος δὲ κατατεθειμένος τὴν ἀρχὴν, παρῄνει τοῖς περὶ τὸν Αἰμίλιον, τριβαῖς τοῦ πολέμου μακραῖς τὸ ΑΚΡΑΙΦΝΕΣ καὶ ἀκάθεκτον τῆς τοῦ Ἀννίβου καταναλίσκειν φύσεως.

Aes Corinthium ex incendio Corinthi.

47 Τὸ δὲ ΤΕΤΗΚΟΣ καὶ συνερρυηκὸς ἀργύρεον καὶ χρυσεῖον ἀναζητοῦντες, ὑπὸ τοῦ πυρὸς πλεῖστοι Ῥωμαίων διεφθάρησαν.

De Perseo rege plures loci Polybii in unum collecti.

48 Περσεὺς ἀνανεωσάμενος τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν, εὐθέως ἐδημαγωγεῖν ἐπεβάλλετο· κατακαλῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τοὺς διὰ τὰ χρέα φυγάδας· καὶ τοὺς πρὸς καταδίκας ἐκπεπτωκότας· καὶ τοὺς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐγκλήμασι παρακεχωρηκότας. καὶ τούτων ἐξετίθει προγραφὰς εἴς τε Δῆλον καὶ Δελφοὺς· διδοὺς οὐ μόνον τὴν ἀσφάλειαν τοῖς καταπορευομένοις· ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων κομιδὴν ἀφ᾽ ὧν ἕκαστος ἔφυγε· παρέλυσε δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τῶν βασιλικῶν ὀφειλημάτων. ἀφῆκε δὲ καὶ τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐγκεκλεισμένους ἐπὶ βασιλικαῖς αἰτίαις· τοῦτο δὲ ποιήσας, πολλάκις μετεωροδοκῶν καλὰς ἐλπίδας ὑποδεικνύναι πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἐν αὑτῷ. ἐπέφαινε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐν πολέμῳ προστασίαν, τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα· κατά τε γὰρ τὴν ἐπι-

φάνειαν

φάσκειν ἦν ἱκανὸς, καὶ πρὸς πᾶσαν συμπλοκὴν χρείαν, τὴν Δημητρίου εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον, εὔθετος. κατά τε τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον, καὶ τάξιν οὐκ ἀνοίκειον τῆς ἡλικίας· ἐπιπεφεύγει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν ἀσέλγειαν, τήν τε πρὸς τὰς γυναῖκας, καὶ τὴν περὶ τοὺς πότους. *Describitur à Suida hic illustris Polybii locus, in voce* Περσεὺς; *non apposito auctoris nomine. Sed res & dictio auctorem suum manifestissime arguunt. Præterea ipse Suidas in voce* κατακαλῶν *principium describens, Polybii nomen apposuit. Pro* μετεωροδικῶν, *scribendum,* μετέωρος ἦν δοκεῖν: *vel* μετέωρος ἂν ἐδόκει. *Cum ait Polyb.* κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον, *significat Perseum præ se tulisse vultum ad severitatem compositum.* ἐπισκύνιον *appellat, quam alii* βαρύτητα ἐπισκυνίου. *sic apud Ciceronem* supercilium. *Pergit Suidas, quibusdam interjectis, quæ ab hoc Perseo sunt aliena.* Περσεὺς ἀναθαρρῶν ἤδη κατ' ὀλίγον μετὰ τὴν φυγὴν, Νικίαν καὶ Ἀνδρόνικον, οὓς ἐπὶ τὸν καταποντισμὸν τῶν χρημάτων καὶ τὸν καταποντισμὸν τῶν νεῶν ἐπεπόμφει, περιποιήσαντας αὐτῷ καὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ χρήματα, συνίστορας ἡγούμενος αἰσχροῦ φόβου καὶ ἑτέροις ἐξαγγελεῖν, ἀποκτείνει ἀθεμίστως. καὶ ἀπὸ τοῦδε αὐτίκα ἐκ μεταβολῆς ὠμὸς καὶ ἀκρατὴς ἐς ἅπαντας ἐγένετο. καὶ οὐδὲν ὑγιὲς οὔτε διάβουλον ἔτι οἱ ἦν. ἀλλ' ὁ πρὶν πιθανώτατος ἐς εὐβουλίαν, καὶ λογίσασθαι δεξιὸς, καὶ εὐτολμότατος ἐς μάχας· ὅσα γε μὴ σφάλλοιτο δι' ἀπειρίαν· ἀθρόως τότε καὶ παραλόγως ἐς δειλίαν καὶ ἀλογιστίαν ἐτράπετο· καὶ ταχὺς καὶ εὐμετάθετος ἄφνω, καὶ σκαιὸς ἐς πάντα ἐγένετο, ἐξ ὅτου μάλιστα αὐτὸν ἐπιλελοίπει τὰ τῆς τύχης· ὥσπερ ἔστι πολλοὺς ἰδεῖν (*deest verbum* πάσχοντας, *aut tale quid:*) μεταβολῆς περιτυχούσης ἀλογωτέρους γενομένους ἑαυτῶν. *Pro* καὶ τὸν καταποντισμὸν τῶν νεῶν, *scribo,* τὸν ἐμπρησμὸν *vel* καταπρησμὸν τῶν ν. *ex Livio libro XLIV. ubi habes eandem historiam. Secundum ista addit Suidas, ex eodem, ut videtur, Polybio:* ἡ τοῦ Περσέως ναῦς, τά τε ἄλλα ἐξήσκητο μεγαλοφυῶς, καὶ τὴν εἰρεσίαν ἐπὶ δέκα ἓξ στοίχων εἶχε πεποιημένην: *Iungenda his sunt quæ de eodem Perseo è Polybio describit alibi hic grammaticus.* ΑΠΕΔΕΙΛΙΑ. ἐδεδίει· Πολύβιος· ὁ δὲ Περσεὺς μίαν ἔχων παράληψιν, ἢ νικᾶν καὶ θνήσκειν (ἀντὶ τοῦ ἔννοιαν) τότε οὐχ ὑπέμενε τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἀπεδειλία, καθάπερ οἱ [illegible] τῶν ἱππέων. *Alibi.* ΚΑΧΕΚΤΟΥΝΤΕΣ, κακῶς τὴν ἕξιν διατεθειμένοι, ἀσθενοῦντες. Πολύβιος. ὁ δὲ Περσεὺς παρατεινόμενος τῷ χρόνῳ καὶ τῷ πόνῳ ἐξελύετο τῇ ψυχῇ. καθάπερ οἱ καχεκτοῦντες τῶν ἀθλητῶν· ὅτε γὰρ τὸ δεινὸν ἤγγιζε, καὶ δέοι κρίνεσθαι περὶ τῶν ὅλων, οὐχ ὑπέμενε τῇ ψυχῇ.

VOCES POLYBII AB EODEM

SUIDA ADNOTATÆ.

1 Ἀθεσίαν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συλλογισάμενοι τὴν τῶν Γαλατῶν ἀθεσίαν. καὶ αὖθις Πολύβιος. ἐπικρέματο ἅπασι τὴν ἀθεσίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀβεβαιότητα.

2 Ἀκέραιος. τοὺς μὲν γὰρ ἀντιπάλους ὄντας ἐξ ἀκεραίου διαγωνίσασθαι

νίσαι τὸς σφᾶς. ἀντὶ τοῦ ἐξ ὁλοκλήρου. θέλων ἀκεραίοις χρήσασθαι ταῖς τῶν Κελτῶν ὁρμαῖς. *integra alacritate Gallorum, prius quam eos relinqueret animi impetus. non ut Suidas interpretatur* ἐξ ὁλοκλήρου. καὶ αὖθις. ὁ δυνάμενος δὲ πιθέσθαι ἐξ ἀκεραίου διὰ τὴν ἀβλεψίαν καὶ ἀπειρίαν τοῦ προειρημένου βασιλέως, ἠναγκάσθη φιλίαν τινὰ συνθέσθαι. καὶ δὴ συγκατέθετο βοηθήσειν ὁ Σέλευκος. *idem.* οἱ συλλεγόμενοι ἀκέραιον ἐπενεγκεῖν τὴν φήμην αὐτοῦ, ἤρξαντο διασύρειν αὐτόν.

3 Ἀκριτόφυλος. βοήθειά τις παρεγένετο· καὶ ἀκριτόφυλον τροπὴν πολλὴν ἐποίησε τὴν ῥοπήν· τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἐπὶ τὸ ἀθυμότερον· τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπὶ τὸ εὐθυμότερον. τουτ' ἔστι, ἀνυπόστατον, ὁλόκληρος.

4 Ἀλαζονεία. τοῖς γὰρ πλείστοις ὑπεγένετο ζῆλος ἐκ δυστυχίας ἐν τῇ τῶν ἄλλων ἀλαζονείας καὶ ἀκαιρίας.

5 Ἀλογία. οἱ δὲ πάντες ἅμα ἀπεγνωκότες ἑαυτῶν σωτηρίαν περιελύπουν. ταχὺ δὲ τοῦ λόγου διαδοθέντος εἰς τὸ πλῆθος, οὐκ ἔτι ὑπέμειναν γενέσθαι τῆς ἀλογίας. ἀλλ' οἱ μὲν ἐπὶ τὰς προσόδους ὥρμων, ὡς αἰτίας σφίσι τῆς τοιούτου τύπου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς κατειλημμένους τῶν Ἰταλικῶν, καὶ εἰς τούτους ἀπερείσαντες τὸν θυμόν· οἱ δὲ πρὸς τὰς πύλας τῆς πόλεως. *de obsessis Carthagine aut in alia urbe, & ad extrema redactis loquebatur. similis historia libro XVI de Abydenis. Pro* προσόδους, *scribo* προεστῶτας. *pro* ἀπερείσαντες, ἀπηρείσαντο, *nisi aliquid deest. Est autem familiaris Polybio vox,* ἀλογία.

6 Ἀλογιστία. ὀλίγοι δέ τινες ἦσαν οἱ καταφρονοῦντες· οἱ δὲ πλείους αὐτὸ τοῦτο. ἂν οἱ μὲν ἀλογιστίαν, οἱ δὲ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κινδυνεύειν τῷ βίῳ. *vide infra in* ἀνεπινόητος. τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος, οὐχ ἥττον διὰ τὴν ἀλογιστίαν ἢ τὴν φύσιν ἁμαρτάνει.

7 Ἀναγωγή. καὶ γίνεται ἀναγωγὴ τῶν νεῶν, οὔτε κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιβαινούσης αὐτοῖς στρατιᾶς· οὔτε κατὰ τὴν τῶν ὅπλων λαμπρότητα, ἢ τὴν ἄλλην ὑπὲρ τὸ ἀναγκαῖον ἐν κόσμῳ παρασκευήν. καὶ αὖθις. οἱ δὲ κατασκευασάμενοι τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, ἐπὶ Κύπρου, καὶ ἔτι ἐπὶ Συρίας τὴν ἀναγωγὴν ἐποιήσαντο. *In editis Suidæ libris non legitur Polybii nomen: quod videtur Fulvius Ursinus in scriptis codicibus invenisse: alioquin caussa non erat cur hæc Polybio tribuerentur.*

8 Ἀναδέξασθαι. τοὺς κατὰ πλεῦν ἀφυστερήσαντας ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναδεχόμενος. *item.* περὶ ἀναδέξασθαι τοὺς ἐπεισδυομένους ἐν ταῖς συνθήκαις πάνυ γὰρ βουληθῆναι τὸν Φίλιππον ἀναδέξασθαι, καὶ καταφανῶς βοηθῆσαι Ῥοδίοις τὴν ἐν τούτοις αὐτοῦ προαίρεσιν ἐκ τῆς Ἡρακλείδου ἀπόλυσιν τῆς ὑποψίας. *hic est Heraclida Tarentinus, unus è Philippi ducibus: cujus ille opera est usus in vexandis Rhodiis. vide libri XIII. fragmentum alterum.*

9 Ἀνάπειρα. τὴν δὲ ναυτικὴν δύναμιν κατὰ θάλατταν ταῖς ἀναπείραις καὶ ταῖς εἰρεσίαις ἐγύμναζε. *Scribe,* τὰς δὲ τῶν νεῶν. *&c. nisi deest aliquid.*

10 Ἀναπειθεὶς. ὡς δὲ ἀναπεισθεὶς, καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ φόβον ἐπιπεριεποιήσατο. τῇ ἀνακαινώσει κελεύσαντος αὐτοῦ, συνετιθεὶς ἦς, ἐμβαλόντας. τὰ μὲν φυλακτήρια

περιστα-

περιεστώτων· τοὺς δὲ ὑπερηφάνους ἀνατάσεις καὶ ἀπειλήσεις ἔλεγον. καὶ ἀνάτασις, ἡ μετὰ πικρίας καὶ θρασύτητος ἀπειλή. Πολύβιος. οἱ μὲν οὖν περὶ Μητρόδωρον καταπεπληγότες τὴν ἀνάτασιν Φιλίππου τοῦ βασιλέως, ἐπανῆλθον.

11 Ἀνεννόητος. οὐ δεῖ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ, τὸ παράπαν ἀνεννόητον ὄντα τῆς μάχης καὶ τῆς Βαρβαρικῆς χρείας. *Similis locus supra, in* ἀλογιστία.

12 Αὐλώντος. μεγίστης προφαινομένης δυσχερείας περὶ τὰς τροφάς· ἅτε καὶ τὸ μῆκος αὐλώνων ἔχειν δυσχερούσης τῆς ὁδοῦ.

13 Ἀνηρτημένοι. οἱ δὲ ταῖς ψυχαῖς ἀνηρτημένοι κατεφρόνησαν μὲν τῶν κοινῶν τῆς ἱκεσίας νόμων· παρ' οὐδὲν δὲ ἡγήσαντο τὴν τῶν συγγενικῶν ἀφιδρυμάτων καὶ θεῶν εὐσέβειαν.

14 Ἀνυσικωτέρα· ὡς Ἀρχιμήδης ἐν Συρακούσαις μόνος πολλῶν Ῥωμαίων. *Vide quæ notamus in Commentariis ad pag. L. & infra ex auctore Anonymo.*

15 Ἀπαξίωσις. ὁ δὲ Φίλιππος ἐδυσχέραινεν ἐπὶ τῇ τῶν Κερκυραίων ἀπαξιώσει. τοῦτ' ἔστι, καταφρονήσει.

16 Ἀπαραγγέλτως. καὶ πανταχόθεν ἀπαραγγέλτως ἠθροίζοντο.

17 Ἀπελογίζετο. ὁ δὲ εἰσελθὼν ἀπελογίζετο τὰς αἰτίας, δι' ἃς πεφευγὼς εἴη τὸν Φίλιππον.

18 Ἀπέστησαν. ἐκεῖνον γὰρ οὔτε σκότος, οὔτε χειμῶνος μέγεθος ἀπέστησεν οὐδέποτε τῆς προθέσεως· ἀλλὰ καὶ ταῦτα διωθούμενος, καὶ τὰς ἀρρωστίας ἐκπονῶν, καθῆστο, καὶ διευτύχηκε πάντα τὸν χρόνον. ἀποσχόντες τῆς ἰδίας παρατάξεως ἐφ' ἱκανόν τινα τρόπον (τόπον) οἱ μὲν πλείους ἀπέστησαν· δύο δὲ ἐπὶ πολὺ προῆλθον. ἀντὶ τοῦ ἐπέσχον τὸν δρόμον.

19 Ἀπηρείσατο. ὁ δὲ ἀπορῶν τοῖς ὅλοις, πέρας, ἐπί τινα τοιαύτην ἐλπίδα κατὰ τὸ παρὸν ἀπηρείσατο τὴν ἐνεστῶσαν ἀπορίαν.

20 Ἁπλῶς. οὐ καιρὸς ἀφυέστερος οὐ γέγονεν ἁπλῶς.

21 Ἀπόκλητοι. οὔτε τὴν κοινὴν προσδεξάμενοι σπουδήν, οὔτε τοῖς ἀποκλήτοις συμμεταδόντες, τὰς αὐτῶν κρίσεις διαλαβόντες, πόλεμον ἐξήνεγκαν. τριάκοντα τῶν ἀποκλήτων προεχειρίσαντο τοὺς συνεδρεύσοντας μετὰ τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ συνῆγε τοὺς ἀποκλήτους, καὶ διαβούλιον ἀνεδίδου περὶ τῶν ἐνεστώτων. *Quæ dicuntur hic de triginta Apocletis, è Livii versione intelligi possunt, libro XXXV. ubi de Ætolorum concilio locutus, addit:* Hæc vicit sententia, imperatoremque Regem Antiochum appellandum censuerunt, & triginta principes, cum quibus si qua vellet, consultaret, delegerunt. Ita, dimisso concilio, multitudo omnis in suas civitates dilapsa est. Rex postero die cum Apocletis eorum, unde bellum ordiretur, consultabat.

22 Ἀπολεγόμενος. ὁ δὲ παρητεῖτο τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπολεγόμενος τὴν ἀρχήν.

23 Ἀπόςασις. οὐδενὸς ἐπιγινωσκομένου τῷ πολιτῶν τὸ συμβαῖνον διὰ τὴν ἀπόστασιν, ἅτε μεγάλης οὔσης τῆς πόλεως. hic ἀποστάσεως est distantia, intervallum: aliter in sequenti ebria: quae etiam videtur esse Polybii: οὐδὲ ἀμείβεται τὴν εὐεργετῶν ἀπόςασιν.

24 Ἀποσφαλμένος. ὁ δὲ ἵππος ἀπὸ τῆς πληγῆς ἀποσφαλμένος, ἐφέρετο ῥύδην διὰ τοῦ μεταξὺ τόπου τῶν φαλαγγιτῶν. ἀντὶ τοῦ σφαλείς.

25 Ἀποτριβόμενος. ὁ δὲ Ἀννίβας ἐν κινδύνοις ὢν, ἔμενε τοὺς πολεμίους ἀποτριβόμενος. ἀντὶ τοῦ ἐμποδίζων, ἀπείργων.

26 Ἀπουράνωσις. τότε μὲν εἰς τὴν Μυνδίαν ἀπουρανώσας ἠναγκάσθη καθορμισθῆναι, μὴ χρωμένους οὐρίῳ ἀνέμῳ. Pro εἰς τὴν Μυνδίαν, alii codices habent, εἰς τὴν λιμένα.

27 Ἀποχρησάμενος. τὴν Βαρβάρων ἐξαίτησιν σπουδὴν ποιησάμενοι μετιόντες, καὶ σπῶ ἀποχρησάμενος τοῖς προηγημένοις, μεγίστην παρὰ τοῖς Βαρβάροις δικαιοσύνης ἀπέλιπε δόξαν. ἀντὶ τοῦ, ἀποκτείνας. Ἐ αὖθις. οἱ δὲ περὶ Πόπλιον ἠπείγοντο, σπεύδοντες συνάψαι, καὶ συναποχρήσασθαι ταῖς τῶν Βαρβάρων ὁρμαῖς.

28 Αὐλαία. ἀκούων ταῦτα πάντα διὰ τῆς αὐλαίας, ἐγέλα ὁ βασιλεύς. de Antigono Rege haec dicuntur. Vide Senecam, libro III. De ira, capite, XXII. ὁ δὲ λαβὼν ἐκ τῆς παραπεπετασμένης αὐλαίας καλώδιον, αὐτὸν ἀπεκρέμασε.

29 Βάρος. θεωρούμενος δὲ ἐκ κατοφθαλμίου τὸ βάρος καὶ τὸ φιλόνεικον τῶν ἀνθρώπων. ἐπισημειωσάμενος δὲ τοῦ Σικυῶνος τὴν ὀχυρότητα, καὶ τὸ βάρος τῆς τῶν Ἀργείων πόλεως, ἦλθεν εἰς Ἐπίδαυρον. ἐπολυπραγμόνησαν ἀκριβῶς τῆς πόλεως τὴν θέσιν καὶ τὸ βάρος.

30 Βαρυνόμενος. ὁ δὲ ἐξαναστὰς ἅμα τῷ τὰ μὲν ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἡλικίας βαρυνόμενος. εἶχε γὰρ ἑβδομηκοστὸν ἔτος.

31 Βασανίζειν. τότε νομίσας τὴν ἐκ πυρὸς ἔχειν βάσανον, ἀπελύθη τῆς ὑποψίας.

32 Γεφυρίζων. mendose laudatur Polybius in hac voce: nam locus heic descriptus auctoris est multo posterioris; qui de Sulla scripserat, aut potius, ut videtur, Appiani more, Plutarchi verba descripserat. eum vide in vita Sullae.

33 Δαψιλῶν. corrige ista foede corrupta, è libro nono, pag. DCCLXXV. ubi locus extat integer.

34 Διαβιασάμενος. διαβιασάμενος δὲ τὴν ἀσθένειαν τῇ συνηθείᾳ τῇ αὐτοῦ παρῆν ἐξ Ἄργους εἰς Μεγαλόπολιν αὐθημερόν.

35 Διάληψις. ἀνάμνησις ἢ γνῶσις. Πολύβιος. Διὰ γὰρ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐπὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐπιθυμίαν, ἣν ὑπὲρ αὐτοῦ διάληψιν, ὡς οὐδὲν προυργιαίτερον ποιουμένου κατὰ τὸν βίον, τοῦ κυνηγετεῖν. Videntur haec pertinere ad historiam de fuga Demetrii Regis ex urbe: quam habes, Legationum fragmento CXIV. continebatur autem l. XXXVI. Historiae Polybianae ut docet Athenaeus. Οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων,

ἐν

φῶν ἐν τῷ κατὰ λόγον, ἀλλ' ἐν τῷ τῶν συμβαινόντων ἀγαθοὶ ποιεῖσθαι τὰς διαλήψεις, ταῖς τῶν νοουμένων. ἄρτι γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο προκεχειρισμένον τὸν Πεισίστρατον, διὰ τὸ πρᾶξιν ἔχειν τινὰ καὶ τόλμαν· παραχρῆμα μετέπιπτον εἰς τἀναντία τῆς γνώμης, διὰ τὴν περιπέτειαν. Pro προκεχ. τὸν Π. *scribendum est, nisi deest aliquid,* προκεχειρισμένου τοῦ Πεισιστράτου. *esse autem istic Polybii, vel illa familiaris ipsi locutio arguit,* διὰ τὸ πρᾶξιν ἔχειν καὶ τόλμαν. *neque recte vir doctus aliter sensit.* Παραπλησίως καὶ τὰ πλήθη, ὁμοίως τούτοις ἔχεται διαλήψει ὑπὲρ τῶν κοινῶν, τῆς φύσεως αὐτοὺς διδασκούσης. *Qui sequitur apud Suidam locus de gladiis Romano & Gallico, extat pag. CLXVIII.*

36 Διάρμα. ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ἀπὸ Λιβύης πλοῦν καὶ πελάγιον διάρμα λίαν εὐφυῶς ἔκειτο τοῖς Καρχηδονίοις ἡ πόλις. ἦν μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ χάρακος ἐπὶ θαλάττης ἑκατὸν εἴκοσι στάδια· τὸ δὲ διάρμα βραχὺ πλεῖον ἢ ζ. καὶ διὰ τὴν τε ἀδηλότης καὶ κοινώνημα τῆς ἐπιφύσεως. ἔδει ὄψιν γεγεφυρωμένου τοῦ θαλαττίου διάρματος ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἕως Καλχηδόνος.

37 Διαστολή. οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ Φιλοτιμότερον ἐξηγούμεθα τὰ κατὰ τὸν Σκηπίωνα, καὶ πᾶν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ διαστολῆς ἐξαγγέλλομεν. *Exponimus hunc locum in Commentariis ad pag. XIV. nam Suidas minus recte interpretatur,* διαχώρησις, ἐξοχή.

38 Διαλυτικώτερον. τοῦτ' ἄμεινον ὑπολαμβάνοντες εἶναι καὶ διαλυτικώτερον, τὸ μήτε τῶν καιρῶν, μήτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ παραυτίκα διαθέσει παραχωρεῖν τῶν ἐναντίων. *Post vocem* καιρῶν *deest aliquid. Scribo,* μήτε τῶν καιρῶν ἀμελεῖν.

39 Διεσπουδασμένην. μετὰ δόλου γεγραμμένην· ἐκπέμπουσι τῶν Κρητῶν τινάς, ὡς ἐπὶ ληστείαν, δόντες ἐπιστολὴν διεσπουδασμένην.

40 Διετρέτη. τῶν Λιβύων τὰ σκάφη μικρὰ ὄντα, ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ναυσὶν ὑποτρέχοντα διετρέτη ταῖς πρύμναις, καὶ τὰ πηδάλια ἐξέκοπτεν.

41 Διεψευσμένοι. πάντως τούτων ἧσσον διεψευσμένοι οἱ Αἰτωλοί.

42 Δικαιοδοσία. ὅταν ἢ τὸ δίκαιον ἐκλαβεῖν παρὰ τῶν ἀδικησάντων, ἢ κατὰ νόμους, ἢ κατά τινας ἄλλας ὑποκειμένας δικαιοδοσίας: *hoc est, vel secundum alias moribus hominum receptas rationes luendae injuriae, & satisfaciendi: puta, per arbitros, & legationes intercedentium populorum. cujus rei passim in Polybio & Livio exempla. nam Suidas perperam,* ἀντὶ τοῦ εὐλόγους ἀφορμάς.

43 Δυεῖν. ἀπελθεῖν εἰς πόλιν, ἢ δυεῖν μὲν ἡμερῶν ἀπέχει. δυεῖν προσπελάζει θάτερον, ἢ τό, ἢ τό.

44 Δυσθετήσας. ὁ δὲ Νάβις δυσθετήσας τὰς συνθήκας, οὐ προσεῖχε τοῖς γραφεῖσιν. δυσθετούμενος τοῖς συμβαίνουσι.

45 Δυσαρεστεῖν. εἰς παραπλησίαν διάθεσιν ἦλθον τοῖς ἐν ταῖς πολυχρονίαις ἀρρωστίαις δυσαρεστοῦσι.

46 Αἱρεῖν. ὁ δὲ στρατιώτης αἱρεῖται νίκην ἀτυχεστάτην.

47 Ἐθελοντικῶ. τοῖς βουλομένοις πάντα κίνδυνον ἐθελοντὴν ὑπομένειν. ἐκ παντὸς ἐπίλεξε τοῦ στρατεύματος ἐθελοντὴν τοὺς ἀρίστους.

48 Ἐκθεατρίζειν. οὐ μόνον ἑαυτοὺς ἐξεθεάτριζον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα κατέστρεψαν.

49 Ἐκκλείουσι. κωλύουσιν, εἴργουσιν. Πολύβιος. ἐπὶ τοῦ Φιλίππου ἐκκλείουσιν οἱ καιροὶ, βουλεύσασθαι τὸν βασιλέα τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς πράξεως, ἐκείνης περιποιῆσαι, ὡς ἐν διεργασίᾳ προσφέρων τούτῳ τοὺς λόγους.

50 Ἐκμηρυσάμενος. ὁ δὲ ἐκμηρυσάμενος τὴν δύναμιν ἐκ τῶν δυσχωριῶν, κατεστρατοπέδευσε. *quae praecedit hanc chria apud Suidam nullo auctoris nomine adjecto, Polybii est, è libro III. vide p.* CCLXXXIII. *Subjicitur postea:* ὁ δὲ ἐκμηρυσάμενος περὶ τὸν πόλεμον πάντα, κατὰ Χαλδαῖος ἦν.

51 Ἐκ συγκειμένου. τότε δὲ καὶ εἰς τάξιν τινὰ ὥσπερ ἐκ συγκειμένου κατέστησαν, καὶ ἐν κόσμῳ τὸν ἀγῶνα ἐποίησαν.

52 Ἐκφανεστάτας. τὸ γὰρ μάλιστα λυποῦν ἀεὶ τῶν ἐν χερσὶν ὄντων, ἐκφανεστάτας ἔχει τὰς χαράς.

53 Ἐμβριθεστάτην. εἷλε δὲ πόλιν Ὀρτόβριγα, δοκοῦσαν κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἐμβριθεστάτην εἶναι. *Vrsini codices hunc locum Polybio attribuunt. Suspicor auctoris esse recentioris Polybio: qui descripsisset res gestas in Hispania à Claudio Marcello qui Nobiliori successit. nam scribendum est,* εἷλε δὲ πόλιν Νερτόβριγα. *intelligitur urbs Baetica, quae Ptolomaeo,* Νερτόβριγα *dicitur: Appiano* Νερτόβριγες *in Hispanicis: cujus verba huc fortasse referenda:* Νερτόβριγας μὲν Ἀρουάκκων (*scrib.* Ἀρουάκων) πεντακισχίλιοι κατέλαβον.

54 Ἐνέπεσε. ἐνέπεσε δέ τις ὁρμὴ τῷ Σκηπίωνι καὶ διαπόρησις, εἰ δεῖ συμβαλεῖν καὶ μονομαχῆσαι πρὸς τὸν Βάρβαρον.

55 Ἐξαίσιον. ἐπιγίνεται χειμὼν μέγεθος ἐξαίσιον.

56 Ἐξαυτῆς. ἐξαυτῆς οἱ προειρημένοι βιβλιαφόροι ἔπεμπον πρὸς τὸν Περσέα, διασαφοῦντες τὸ γεγονός.

57 Ἐξοδίαν. πάνδημον ἐξοδίαν ποιησάμενοι καθῆκαν ἐνέδραν. *Prior locus à Suida laudatus extat pag.* DCCXXXVI.

58 Ἔξοινος. ἔξοινοι γεγονότες, κατὰ τὰς σκηνὰς ἐρριμμένοι πάντες, οὔτε παραγγέλματος ἁπλῶς ἤκουον, οὐδὲ τῶν μελλόντων ἐλάμβανον οὐδ᾽ ἡντινοῦν πρόνοιαν.

59 Ἐπιβάθρα. ὁ δὲ Φίλιππος ἠβούλετο παρελέσθαι Ῥωμαίων τὰς ἐν τούτοις τοῖς τόποις ἀφορμὰς καὶ τὰς ἐπιβάθρας (ὧν) ἐμπείρως ἔχουσι. ἵνα ἐὰν πρόθηται διαβαίνειν αὖθις εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπιβάθραν ἔχῃ τὴν Ἄβυδον.

60 Ἐπιβουλαί. ὁ Σκηπίων ἀπεκρίνατο, μηδαμῶς εἶναι Ῥωμαίοις ἑπόμενον ἐν ἐπαίνῳ ποιεῖσθαι τὰς κατὰ τῶν στρατηγῶν τοῖς ἀρχομένοις ἐπιχειρουμένας ἐπιβουλάς.

61 Ἐπὶ κεφαλαίου. μνησθεὶς δὲ ἐπὶ κεφαλαίου τῶν γεγονότων αὐτοῖς ἐλαττωμάτων, καὶ θεὶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τῶν Μακεδόνων προτερήματα.

62 Ἐπίπνοια. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι θείας ἐπιπνοίας τινὸς ἐπεπλήρωντο, τὴν προθυμίαν ἀνανταγωνίστῳ ἀθρόᾳ φραξάμενοι.

63 Ἐπι-

63 Ἐπισημαίνεσθαι. τοὺς μὲν χαίρειν, τοὺς δὲ κολάσειν, ὡς τοῖς ἄλλοις παράδειγμα εἴη, ἐπισημαίνεσθαι.

64 Ἐπίστασις. τὰ δὲ τῶν πόλεων πράγματα ἀλλοιοτέρας ἔτυχεν ἐπιστάσεως καὶ μεταβολῆς.

65 Ἐπίφασις. διὰ τὸ πολλὴν γενέσθαι ἐπίφασιν τῆς εὐδαιμονίας, περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, καὶ περὶ τὰ κοινὰ τῶν ἐκ Μακεδονίας μετακομισθέντων εἰς τὴν Ῥώμην χορηγιῶν. κατὰ μὲν τὴν ἐπιφάνειαν ἐποίει τινά. τῇ δὲ ἀληθείᾳ περὶ πᾶς παρασκευὰς εἶχεν.

66 Ἐπιφυόμενος. περιπλεκόμενος. ὁ δὲ ταῖς χερσὶν ἐπιφυόμενος ἐδεῖτο βοηθῆσαι τοῖς ἀκληρήμασι. νυκτὸς γενομένης ἐπεφύοντο τοῖς δυσίν.

67 Ἐπῳδές. πάσης ἐπῳδῆς καὶ γοητείας καὶ περιάμματος πεῖραν ἐλάμβανον.

68 Ἐπραξικόπει. ὁ δὲ ἐπραξικόπει τὴν πόλιν, ἐν πολλοῖς κατασκευαζόμενος ἐν αὐτῇ παραδόσεις. propria vox Polybii πραξικοπεῖν. *Vide Commentariorum librum primum.*

69 Ἐργαστικός. ἰδίως δὲ τῶν πολιτικῶν, καὶ τῆς τῶν ἐργαστικῶν κατασκευῆς.

70 Ἔργον ἐπὶ τῶν δυσχερῶν. Πολύβιος· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πολιορκοῦντες τοὺς Συρακουσίους, ἔργου εἴχοντο, οὐ λογισάμενοι τὴν Ἀρχιμήδους δύναμιν.

71 Ἐρύκειν. τὸ κωλύτικον ἦν τὸ τὸν πόλεμον ἐρύκειν ἀπὸ Μακεδονίας.

72 Ἐσχεδίαζον. ἁπλῶς δὲ πάντα κατὰ τὸ συνεχὲς ἐκ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐσχεδιάσθαι καὶ διημαρτῆσθαι.

73 Εὐδοκουμένην. τὸ δὲ λέγειν ἀληθινῶς ταῦτα, πίστιν ἔφη ποιήσειν εὐδοκουμένην.

74 Εὐήθως ἐκλογιζόμενοι τὰ παρόντα καὶ παιδικῶς.

75 Εὐκαιρία. ὁ δὲ θαυμάσας τήν τε τῆς πόλεως θέσιν καὶ τὴν τῆς ἀκροπόλεως εὐκαιρίαν, πρός τε τοὺς ἐντὸς ἰσθμοῦ καὶ τοὺς ἐκτὸς ἀπολαμβανομένους τόπους. οἱ δὲ ἐθαύμαζον τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας, καὶ τὰς κατὰ Νεῖλον εὐκαιρίας. *Vrsini codices Polybio hæc adſcribunt: nos autem putamus eidem tribuendam præcedentem* περιγραφὴν *de ſitu urbis Epheſi.* Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς πάνυ ὠρέγετο τῆς Ἐφέσου, διὰ τὴν εὐκαιρίαν· τῷ δοκεῖν μὲν κατὰ Ἰωνίας, καὶ τῶν ἐφ' Ἑλλησπόντου πόλεων, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀκροπόλεως ἔχειν θέσιν.

76 Εὐπερίοπτον. εὐκαταφρόνητον. ᾐσθάνετο γὰρ τὴν τῶν Μακεδόνων ἀρχὴν εὐπερίοπτον ἐσομένην, εἰ δὴ τῆς πρώτης πείρας οἱ ἐπαναστάντες κρατήσαιεν.

77 Εὑρεσίλογος. φλύαρος, ἐτυμολόγος. Πολύβιος· ἔχων δὲ καὶ πλείω λέγειν, ἀγωνιῶ, μὴ δόξω τισὶν ὑμῶν οὐκ ἀναγκαίως εὑρεσιλογεῖν.

78 Εὐφυα. ἦν δὲ ὁ Δαμοκλῆς ὑπηρετικὸν σκεῦος εὐφυὲς, καὶ πολλὰς ἔχων ἀφορμὰς εἰς πραγμάτων οἰκονομίαν. vide in σκεῦος.

79 Ἔφεδρος. ἔφεδροι γίνονται τοῖς καιροῖς καὶ ἑτοίμως διάκεινται πρὸς τὸ πάλιν ἀντοφθαλμεῖν τούτοις. Μεταληφθεὶς δ' ὁ νέος ἐξ ἐχθρῶν ὑπαρχόντων, καὶ ἐφέδρων, εἰς τὸ ἄντρον εἰσκρυβείς, ἐπίπονον βίον συνεστήσατο καὶ θηριώδη.

80 Ἐφ' ᾧ. καὶ συνέθεντο μετέχειν τῆς κοινῆς συμμαχίας, ἐφ' ᾧ λαμβάνειν κ τάλαντα κατ' ἐνιαυτόν.

81 Ζωγρεία. οἱ δὲ γενόμενοι ζωγρείας κύριοι τοῦ στρατηγοῦ τὸν ἀνεσταύρωσαν.

82 Εἰκοβολεῖν. φασὶ ἑαυτοῖς παρεσκευακέναι, εἰς τὸ μήτε σφάλλεσθαι, μήτε εἰκοβολεῖν.

83 Ἡρμόσατο. οἱ δὲ ἡρμόσαντο πρὸς τὴν βούλησιν, καὶ συνέθεντο τὰ δίκαια τὰ ἀλλήλοις διέτηρ. οἱ δὲ τελευταῖοι πάντες (πάντες) ἡρμόζοντο πρὸς τὴν εἰς οἰκεῖον ἐπάνοδον.

84 Ἱππαφέσιον. παραπλήσιον δὲ πάθος ἔφασαν τοῖς ἐπὶ τοῦ ἱππαφεσίου. οἷον εἰκὸς ἐφισταμένοις ἐν τῷ [illegible] καιρῷ.

85 Θυμομαχοῦντες. οἱ δὲ τὰ μὲν ἀπηλγηκότες ταῖς ἐλπίσι, τὰ δὲ θυμομαχοῦντες, ἐπὶ ἴσα τῷ διαγωνίσασθαι κατέμενον.

86 Καθῆκον. πολεμοῦσι πέραν τοῦ δέοντος, καὶ ποιοῦσι παρὰ τὸ καθῆκον.

87 Καυθήλιος. ἐν γὰρ τοῖς ἐπιδεδεμένοις φορτίοις τὰ καυθήλια λαβόντες ἐκ τοῦ ὄπισθεν, περιθέντες περὶ αὐτῶν ἐνέδυσαν τοὺς πεζούς· οὐ περιφέρον, σὺν ἑτέροις περὶ παῖδας χάρακας, ἀσφαλέστατα γενέσθαι τὸ ἐπιβάλλημα.

88 Καταβολή. ἐν καταβολῆς πεντήκοντα ναῦς ναυπηγήσασθαι· τὰς μὲν δὲ ὑπαρχουσῶν, καταλιπεῖν ἐν τῷ νεωρίῳ. οἱ δὲ περιεχόμενοι θεασάμενοι τὸν ἐπίπλουν τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων, ἐν καταβολῆς ἐποιοῦντο τὴν ἀναχώρησιν.

89 Καταπροδοθέντων. ἦν οὐχ οἷόν τε ἀναλαβεῖν, μὴ οὐχὶ καταπροδοθέντων τῶν πεφυγαδευμένων.

90 Κατατειχίσαι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὥρμησε κατατειχίσαι· καταστρεφόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιβατικῶν.

91 Κατέχειν. ὁ δὲ Πόπλιος, κατέχει τῆς Αἰτωλίας εἰς Ναύπακτον.

92 Καταγιάσαντες. τοῦ δὲ καταγιάσαντος, τὸ νῦν εἶναι κατίασιν ὑπάρχοντι. ὀλίγοι δέ τινες ἔξω οἱ καταγιάσαντες· οἱ δὲ πλείους ἀνέπλευσαν.

93 Κατοιμώξας. καὶ πολλὰ μὲν αὐτὸν κατοιμώξας, ὅτι παρὰ μικρὸν ἦλθε τοῦ λαβεῖν Ἄτταλον ὑποχείριον.

94 Κεραία. καθελόμενος τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰς κεραίας, ἔζευξε τούτοις αὐτὰς βιαίως πρὸς ἀλλήλας.

95 Κομιδῆ. τῆς εἰς τοὔμπροσθεν κομιδῆς καὶ τῆς ὅλης ἐπιβολῆς ὑστέρει.

96 Λιτοῖς. μαθὼν δ' ἐξ αὐτομόλου διεσκεψάμενος, ὅτι ἐπαρκεῖν ὄχλον πάνδημον, καὶ τοῖς σιτίοις λιτοῖς χρῶνται διὰ τὴν σπάνιν, τῷ δὲ οἴνῳ ἀφειδῶς, ἐπολιόρκει.

97 Μεθοδικαῖς. ποιοῦντα δὲ τὰ λεγόμενα μεθοδικῶς περὶ τὴν πραγματείαν τινὰς δικαίως, εἰ καί τις ἕτερος τῶν καθ' ἡμᾶς.

98 Μνησικακεῖν. τοῦ μνησικακεῖν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν, οὐδ' ὑπόνοιαν ἔμφασιν ἐποίουν οἱ Ῥωμαῖοι.

99 Μύωψ. ὁ δὲ προσθεὶς τοὺς μύωπας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἤλαυνε κατὰ κράτος.

100 Νῦν ἔχειν καὶ τόλμαν δεῖ ὥστε ἐν [illegible] πρὸς τὰς ἐπισφαλεῖς καὶ παραβόλους πράξεις.

101 Νῶλα. *vide excerpta è Stephano, unde habet Suidas. pro* Νωλανοὶ *apud Stephanum est* Νωλανίς. *minus rectè.*

102 Ὀρθή. διόπερ, ὡς οὐδέποτε μᾶλλον, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ τῶν Ῥω-

μαίων

μίαν πόλις ἐγχρόνει, τὸ διαδεδειχὸς τὸ συμβησόμενον. τὰ ἔθνη τῆς Ἰβηρίας ὀρθῶς αὐτοῖς ἀνθεκαθιστάμενα. ἀντὶ τοῦ, ἀναίδην, ἀποτόμως.

103 Ὁρμητήριον. τὸ φρούριον. οἱ Παιόνοι τὸ κατ' ἀρχὰς τοῦ πολέμου λαβόντες, ὁρμητήριον ἐπεποίηντο καὶ εἰς ὑποδοχὴν τῶν λαφύρων ἐξηρτύκεσαν. *potest dubitari an sit Polybii hic locus, propter mentionem Pannoniorum, ut ad Suetonium monebamus.*

104 Οὐχ οἷον-οὐχ οἷον ὁ προστιθεὶς τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' οὐδ' ἐφ' ἑνὸς ἀποφαινόμενος ταῦτα. Scrib. ἀποφαινομένου.

105 Ὄχλος. οὔτε ἐξεπίστασθαι τὸν ἄνθρωπον οἷόν τε ἦν ἀκριβῶς, ἀθεωρήτως αὐτοῖς ὀχλούμενοι, οὔτε ἐρωτᾶν δι' εὐλάβειαν τοῦ ὀχλάζειν.

106 Παλίγκυρτος. τῶν πολεμίων αὐτομάτως καθάπερ εἰς παλίγκυρτον αὐτοὺς καθεικότων, δυνάμενος κρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν, τούτους παρέλιπε.

107 Παρατετολμηκότες καὶ τελέως ἀπηλπικότες τῆς σωτηρίας.

108 Πάρεργον. ὁ μὲν οὐδὲ τὸ πάρεργον ἄξιον συνῆψεν καθάπερ ἀγαθοῦ τεχνίτου. περὶ τοῦ Σκιπίωνος λέγων ὁ Πολύβιος.

109 Περιβαλλόμενος. ὁ δὲ Ἄτταλος περιβαλλόμενος πλείω λόγον, ὑπομιμνήσκων αὐτοὺς τὴν ἀνέκαθεν τῶν προγόνων ἀρετήν.

110 Περικοπή. ταύτην τὴν περικοπὴν ἐδωρήσατο τῇ τοῦ Αἰμιλίου μητρί. τουτέστι τὴν ὕπαρξιν. item; ἅτε μηδεμίαν ἐχούσης πραγματικὴν ἔμφασιν τῆς περικοπῆς αὐτῶν. τοῦτ' ἔστι, τῆς ἐνεργείας. περικοπή, μέρος τι τῆς ὑπάρξεως. ὁ δὲ τοῦτο ποιήσας εὔσημον τὴν ἀναλήθειαν, καὶ τὴν περικοπὴν τῆς ἀνδημίας.

111 Περιπετής. μὴ ἑαυτὸν ῥίψαι κατὰ κρημνοῦ περιπετὴς γενόμενος.

112 Πραξικοπήσας. ὁ δὲ Οὔρβιος πραξικοπήσας νυκτὸς κατέλαβε τὸ μέρος τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τοὺς Ῥωμαίους εἰσήγαγε.

113 Πρᾶξις. κατὰ τὸ ἐν τῇ πατρίδι φίλον τρίτην (τὴν) πρᾶξιν κατασκευασαμένους καὶ προσανενηνοχότας τοῦ Φαβίου τὸν λόγον.

114 Προσαγγελία. τοῦ δὲ Πτολεμαίου γενομένης προσαγγελίας παρεῖναι τὸν Ἀρχίαν.

115 Προσανέχειν. ὁ δὲ πᾶν ὑπομένειν ἐδόκει, προσανέχων ταῖς τῶν Αἰγυπτίων ἐπικουρίαις. item, ὁ δὲ Δημήτριος προσανεῖχεν τῇ παρουσίᾳ τοῦ διαποστελλησομένου πρὸς αὐτόν.

116 Προσδέξασθαι δέ, τὸ δὲ λεγόμενον, πρὸς τὰς [illegible] τοὺς πολεμίους.

117 Προσαποστειλάντων δὲ τούτων εἰς Τάραντα, καὶ τοὺς Θουρίους, ἠγανάκτει τὰ πλήθη.

118 Προστασία. ὁ δὲ ἐξέπεμψε τὸν Πόπλιον μετὰ μεγάλης προστασίας. καὶ τὸν ἥλιον δοκεῖ ἐσφαλκέναι, διὰ τὴν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ὁρμὴν καὶ προστασίαν.

119 Πρόστιμον. αἱ δὲ ἔδωκαν τῷ βασιλεῖ πεντήκοντα τάλαντα, πρόστιμον τῆς ἁμαρτίας.

120 Πρὸς τρόπον. ὁ δὲ Ἀντίοχος πρὸς τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸ διάδοξον

γινομένης τῆς ἐπαγγελίας, ὑπερχαρὴς ὤν, πάντα ὑπισχνεῖτο.

121 Πταίειν. καὶ παροιμία, μὴ πολλάκις πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον πταίειν, ἔχοντα καιρὸν ὁμολογούμενον.

122 Ραβδοῦχοι. παρῆν ῥαβδοῦχος παρὰ τοῦ στρατηγοῦ καλῶν τὸν βασιλέα.

123 Ραδιέστερον. ἀλλὰ πολὺ ῥαδιεστέραν καὶ συντομωτέραν συνέβη γενέσθαι τὴν Ἀσδρούβου παρουσίαν εἰς Ἰταλίαν.

124 Σάμβυκες. εἶδος μηχανήματος πολιορκητικοῦ, ὥς φησι Πολύβιος. περὶ δὲ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, γέγραπται ἐν τῷ περὶ ἐκφράσεως. *Non extat locus quo nos rejicit. Vide Polybium libro VIII.*

125 Σιτομετρεῖν. ὁ δὲ Φίλιππος διαδοὺς ὅτι μέλλει σιτομετρεῖν, ἐκήρυξεν ὅσοι μὴ πλεῖον ἔχουσι τριάκοντα ἡμερῶν σῖτον, ἀπογράφεσθαι πρὸς αὐτόν.

126 Σωματοποιεῖν. ὁ δὲ Ζεῦξις, ὑπεκρίνετο μὲν ποιεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας· οὐκ ἠβούλετο δὲ ἀληθινῶς σωματοποιεῖν τὸν Φίλιππον. ἐσωματοποίησε δὲ τοὺς ἵππους· ἀνεκτήσατο δὲ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠνάγκαζοντο παντὶ τῷ λεγομένῳ προσέχειν, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα σωματοποιεῖν καὶ προσδέχεσθαι. ὁ δὲ ἔφασκε δεῖν μὴ προΐεσθαι τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν χερῶν, μηδὲ σωματοποιεῖν τὴν τόλμαν αὐτῶν φυγομαχούντων. ὁ δὲ βραχείας ἐπιλαβόμενος ἐλπίδος ἐκ τῶν πολιορκουμένων, ἐσωματοποίει ταύτην. ὁ δὲ ὡς κηδεμονικὸς φίλος πᾶν ἐμηχανᾶτο δι' οὗ τὰ τῶν ἐχθρῶν σωματοποιήσει, τοῖς δὲ σφετέροις πράγμασι περιστήσει τοὺς μεγίστους κινδύνους.

127 Σπουδάσων. καί τινα τῶν μακρῶν πλοίων ἐξαπέστειλε, σπουδάζων τῷ στρατοπέδῳ τὰ πρὸς τὴν χρείαν. *hac ita apud Suidam: sed mutila & supplenda ex pag.* LXXV.

128 Στείλασθαι. ἀντὶ τοῦ κρύψαι. ὀλίγοι δέ τινες δεδιότες, μή ποτε οὐ δυνάμενοι στείλασθαι, καταφανεῖς γένωνται, ἀνέφερον τὸ χρυσίον. ὁ δὲ Περσεὺς, ἐβουλεύετο (ἐβούλετο) μὲν στείλασθαι· οὐ μὴν ἠδύνατό γε κρύπτειν τὸ γεγονός.

129 Στέρξαι. νῦν δέ, οὐ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιορκεῖν, τὰ παρόντα στέργομεν.

130 Συντάξας. ἐντειλάμενος. Πολύβιος· συντάξας ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχει δυνάμεως.

131 Σύνταξις. ταῦτα ἐν ταῖς πρὸ τοῦ συντάξεσι δεδηλώκαμεν.

132 Συστήσας. τούτων ἐξαπέστειλε συστήσας ἱππεῖς πεντακοσίους δυναμένους ἔτι πονεῖν.

133 Τελεσιουργήσας. περὶ τὸ τῆς τάφρου χεῖλος τελεσιουργήσας τὴν πρᾶξιν. ἐπ' αὐτὴν πῃ τὴν τελεσιουργὸν κατεβακχεύοντο πρᾶξιν χωρεῖν, σώφρονι μανίᾳ τινὶ ἐς συμπλοκὴν ἐξοιστρούμενοι. *dubito an sint Polybii: aliena enim sunt ab ejus gravitate & stilo.*

134 Τύλος. τῆς πέτρας αὐτοῖς δυσχρηστίας παρεχούσης διὰ τὸ δεῖν τρῆμα ποιεῖν ἐν αὐτῇ, τοῖς τύλοις κρατοῦσι τὴν σύριγγα τὴν προσαγομένην.

135 Ὑπέρῦρον. κάμψαντες δὲ τὸν παχὺν ὑπερῦρον εἰς ἴχνομεν. *corrige*

Suidam è Polybio, pag. XXXVI. *est enim ridicule corruptus locus.*

136 Φαντασία. εἰδὼς γὰρ ὅτι φαντασίαν περὶ αὐτὸν ἴσην, ὡς ἔχοντα χρήματα μεθ' ἑαυτοῦ πολλά, ἡρμόσατο πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἐνδεχομένως. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ μεγάλης φαντασίας, καὶ συμπαθείας τοῦ δήμου, προῆγον ἐπὶ τὰς πράξεις.

137 Φειδίας. καθάπερ οἶμαι Μυρμηκίδην ἀνταπτόμενον τῇ Φειδίου τέχνῃ.

138 Φυλακία. ὁ δὲ κατεῖχεν ἀμφότερα τὰ κατεσκευασμένα φυλάκια, πεντήκοντα πόδας διεστῶτα ἀλλήλων.

139 Χάρμα. τὸ δὲ ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἔλαβε φρένας. *dubito an sint Polybii: sunt enim* ποιητικώτερα.

140 Χειρισμόν. ἐπιχείρησιν. Πολύβιος. ὅταν γένηται ταῦτα κατὰ χειρισμὸν ἰσοταχῆ. *perperam editum* ἰσοτυχῆ. *locus est in disputatione* περὶ πυρσείας. *vide pag.* DCCCLVII.

141 Χορήγια. μὴ οἷον μετὰ θαλάττης τὰς παρασκευὰς καὶ τὰ χορήγια παρακομίζειν τοῖς στρατοπέδοις, μηδὲ ἐπὶ ὑποζυγίων· ἀλλ' ἐν πήραις δεχ' ἡμερῶν ἔχοντας ἐφόδια.

142 Χρεωκοπεῖται. τῆς παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς χρεωκοπίας κατὰ τὴν Θετταλίαν ζηλωθείσης, καὶ πάσης πόλεως εἰς στάσεις καὶ ταραχὰς ἐμπιπτούσης.

143 Ψυχαγωγεῖν. οὗτοι μὲν περὶ ταῦτα διέτριβον, ψυχαγωγοῦντες τὰς δυνάμεις.

DE IIS QUÆ TACITO AUCTORIS
nomine è Polybio Suidas descripsit.

Ea vero multa sane sunt, & praeclara: quod non difficulter deprehendet quisquis hunc auctorem paullo diligentius legerit. Nam exempli caussa, locus in ἐνάπτοντες *laudatus, extat editionis hujus pagina* CCLXXVI. *in* ἰθαλά, *pag.* CMLXXX. *vocem* εὐπερίγραπτος, *& quae in ea habet Suidas, ad Polybium pertinere, conjectura primum mihi persuasit, deinde scripti códices; ex quorum auctoritate eam dictionem Polybio restituimus pag.* DCCCLXXVII. *Quae de Antigono in ea voce commemorat, desumpta sunt è libro quinto, pag.* CDXCIX. *quae de Agathocle, è libro XIII. pag.* CMXVIII. *quae de Polycrate, è libro XVIII. pag.* MLXXVI. *de locis ad insidiandum aptis quae in vocibus* πτερύγιον ῥιπίδιον *leguntur, deprompta sunt è libro III. pag.* CCCX. *In dictione* Πόπλιος *de Scipione Africano priore plurima referuntur, quae sunt omnia ad verbum descripta e fragmento altero l. X. Polybii tamen nomen in principio non apponitur: sed post multa in medio inseritur, quasi priora aliunde essent petita. Sic passim alibi pluriũ aut pauciorum verborum loca hujus auctoris sine nomine in vulgatis*

Suidæ codicibus describuntur. Contra, Fulvii Ursini vetus codex multa Polybio attribuit, quæ in editis carent auctore. Inde est quod nos quoque in digerendis præcedentibus Fragmentis Ursini fidem secuti, & judicium nostrum, multa Polybio vindicavimus, quæ in Suidæ libris nullum habent auctorem. E cæteris quæ nullo auctore laudantur, neque in Polybii reliquiis hodie reperiuntur; nonnulla ad historiam pertinent: nonnulla voces explicant, quæ pro eo usu quem habemus dictionis Polybianæ, hujus scriptoris esse partim suspicamur, partim non dubitamus affirmare. Utriusque generis exempla, è multis quæ poteramus afferre, pauca hæc sumito.

Ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἰδὼς τοὺς ἐαυτοῦ προγόνους ἐσχηκότας τὴν Κοίλην Συρίαν, παρασκευὰς ἐποιεῖτο μεγάλας, ἀμφισβητῶν ταύτης· ἤλπιζε γὰρ τὴν ἀδίκως πολέμῳ πρότερον αἱρεθεῖσαν, τότε δικαίως τοῖς αὐτοῖς νόμοις ἀνακτήσασθαι. *in voce* ἀμφισβητῶν *ex incerto auctore hæc habentur; quæ Polybii videntur esse. Vide quæ notamus in Commentariis ad pagin. DLXXII. ex aliis Polybii locis.*

In voce Ἀννίβας *quædam de Hannibale afferuntur è tertia Polybii Historia. sed & ex iis quæ deinceps sequuntur multa arbitror ejusdem auctoris esse, è libris qui hodie desiderantur.*

In voce Ἀσδρούβας *bis posita, quæ de duobus Carthaginiensium ducibus dicuntur, quorum fuit utrique nomen Asdrubali, ea ex Historia Polybii, nisi fallor. sunt descripta. Gulussa de quo ibi mentio, is est regulus cujus Polybium meminisse ait Plinius lib. VIII. cap. X.*

In vocibus Πόπλιος Σκιπίων *&* Σκιπίων *variis locis multa narrat de Scipione aut Scipionibus, præter illa quorum antè memini; quæ non sine caussa putem ex hoc scriptore magna ex parte esse deprompta.*

In voce Σκόπας, *quæ dicuntur de Scopa Ætolo, qui Alexandriæ periit, ea Polybio ut adscribam non invitus, cum alia suadent. tum quæ scribit ipse de eodem Scopa, libro XVII. fragmento ultimo.*

In nomine Τίμαιος *quæ dicuntur de maledicendi studio, quod fuit in Timæo summum, saltem ex parte videntur esse è Polybio decerpta: qui eo nomine Timæum male oderat. Vide librum XII.*

In nomine Χαίρων, *quæ uberius commemorantur de Chæronis Lacedæmonii pravo ingenio & rebus gestis, fallor aut pura puta sunt Polybii verba; cui conjecturæ & res & dictio faciunt fidem. Non etiam dubito quin è Polybii Historiis sit haustum prudentissimum illud Scipionis sive præceptum, sive consilium, quod in verbo πειράζειν ita refertur.* Σκιπίων ὁ Ῥωμαῖος συνεβούλευε τοῦτο· ἢ μὴ πειράζειν, ἢ οὕτως ὥστε ἐκ παντὸς τρόπου τέλος ἐπιθεῖναι τῇ πείρᾳ. τὸ γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς πειράζειν, ἅμα μὲν ἐπισφαλὲς, ἅμα δὲ καταφρόνησιν ποιεῖ γίνεσθαι πολλάκις. Scipio Romanus hoc consilium dabat: aut tentare non oportet; aut sic tentare, ut omnibus viribus quod instituisti coneris perficere.

nam bis ad eundem lapidem offendere, simul periculosum est, & contemptui obnoxium prorsus reddit. *Lego enim, δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσκόπτειν. certè πρὸς τὸν αὐτὸν πταίειν quid sit nescio.*

In περιέχειν leguntur haec: περιέχειν αὐτοῦ τὰ πάντα, περὶ χειρώσεως τῆς Κύπρου· καὶ τ' ἄλλα συνηγορήσονται λυσιτελῆ καὶ τίμια περὶ αὐτοῦ συνεπιδημούσι, προσηγκιμένῳ τὴν χρείαν ταύτην. refero ad contentiones Ptolemaeorum fratrum super regno Cypri, Polybio fuse descriptas, ut apparet è Legationum eclogis, CXV. CXVII. *&* CXXXII. *Sed de hoc genere satis: plura hujusmodi in Commentariis observamus. Sequuntur*

VOCES AB EODEM SUIDA ADNOTATAE sine auctoris nomine, quas validae conjecturae persuadent nobis esse Polybii.

1 Ἀβλεπτήματα. ἁμαρτήματα. ὁ δὲ Φίλιππος ἐνεχείρει τὰ τῶν ἰδίων ἀβλεπτήματα. τὰ δὲ τῶν λογικωτέρων αὐτὸν ἔλαθε. καὶ ἀβλεπτοῦντες. οἱ δὲ ἀβλεπτοῦντες καὶ αὐθάδεις ἀντοφθαλμοῦν πρὸς τὸν Φίλιππον, ἐβοήθουν.

2 Ἀβουλία. ὁ δὲ οὐ σφόδρα στοχαζόμενος τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης, ἀβουλότατα διεπράξατο.

3 Ἀδεξίτης. οὐκ ἀπέδωκε τὸν ἐπὶ τοῖς ... παρὰ Ῥωμαίοις, ἄνευ παραγγέλματος. ἀδεξίτης γάρ.

4 Ἀλόγως. ὁ δὲ ἔγραψε ... καὶ παρεμπιπτόντως, ἀλόγως ... καὶ ... διὰ τὴν ἐπιτυχίας· εἰ οὕτως ... τοὺς τόπους, μηδὲν παθόντες ἢ ἰδόντες ... *Vide quae observamus ad librum primum, de vocum παρεπίπτοντος, παρεμπίπτοντος & παρεμπιπτόντως peculiari apud Polybium usu; & quae Suidas ipse in iis vocibus.*

5 Ἀρμοζόμενος. ὁ ζητῶν τὰς ἐπὶ τὰς εἰσόδους, ἁρμοζόμενος πρὸς τὴν ὑποκειμένην περίστασιν.

6 Διαφθείς. ὁ δὲ διαφθεὶς τοὺς ἡγεμόνας ἐκεῖνος τὴν παραπομπείαν.

7 Βουτιῶνος. *Locus extat pag.* DCCXXXII. *Unde corrige τὸ βάλλειν, pro τὸ βάλλων.*

8 Ἐμπαλασσόμενοι. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἀλλήλοις ἐμπαλασσόμενοι καὶ περιπίπτοντες τοῖς θηρίοις ἀπέθνησκον.

9 Ἔπαυλις. τότε μὲν οὖν ἀμφότεροι τὴν ἔπαυλιν ἐπὶ τοῦ χώματος ἐποιήσαντο, οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. τοῦτ' ἔστι τὴν κοίτην.

10 Ἐπιλογιζόμενος. καὶ ἐφ' ἂν ὥρμιζε ... κατὰ τὸ μάλιστα ἐπιλογιζόμενος, ποιήσει.

11 Ἐπιμελῶς. τοὺς δὲ πρὸς αὐτὸν προσβάλλοντας ἐπιμελῶς αὐτοῦ ... περὶ τούτων.

12 Ἐπι-

12 Ἐπιφοραί. οἱ δὲ πεισθέντες καὶ παραδόντες ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐπιφορὰν τῶν πολεμίων ἀπέθανον γενναίως. *Suidas interpretatur* ἐπέλευσιν*: sed* ἐπιφορὰ *Polybio gravius sonat: est enim impetus hostis magna vi irruentis.*

13 Θωράκιον τὸ τοῦ ἐλέφαντος. Ἀννίβας ὁ Καρχηδονίων στρατηγὸς φέρων τῶν ἐλεφάντων τὰ θωράκια, τοῖς τῶν θηρίων οἰκιδίοις ἐπὶ πλεῖστον ὕψος τοὺς κλάδους ἀποκόπτων, ἀσφαλῆ καὶ ῥᾳδίαν τὴν ὁδοιπορίαν κατεσκεύασε.

14 Καθῄρηντο τὰς γνώμας, ἀντὶ τοῦ εἰς δειλίαν ἐνέπιπτον. Οἱ δὲ πλείονες καθῄρηντο τὰς γνώμας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τῆς πίστεως τῆς πρὸς τοὺς βασιλέας ὑπὸ τοῦ περιδεοῦς ἀφίσαντο.

15 Καθιγμένος. ὁ δὲ βασιλεὺς καθιγμένος καὶ ταύτης τῆς ἐπιβολῆς, ἐγίνετο πρὸς ἀναζυγήν.

16 Παρασχηματίζειν. τοὺς τοῦ βασιλέως στρατιώτας διέβαλε, φάσκων τούτοις μὴ παρασχηματίζειν, οὐδεμίαν ἀληθινὴν χρείαν παρεχομένους. τοῦ ἀληθοῦς παρατρέποντας. *non tamen ausim affirmare Polybii haec esse. Lego autem,* μηδὲν παρασχηματίζων*, aperte significans & sine ambagibus, aut oratione figurata.*

17 Προσανανεωσάμενος. ὁ δὲ Μάρκος προσανανεωσάμενος τὴν τοῦ τείχους ταπεινότητα, ἐπεβάλετο καταπειράζειν τῆς ἐλπίδος. τοῦτ᾽ ἔστιν ἀνακαινίσας καὶ ἀνεγείρας.

18 Προσηρεικότος. προσαρμόσαντος. ὁ δὲ κατεσκεύασε στοάς, καὶ διὰ τούτων προσηρεικότος τῷ τείχει τὰς γερροφόρους μηχανάς. *Voces artis bellicae sunt* προσερείδειν *&* στοαί*, de quibus multa diximus libro primo Commentariorum in Polybium.*

19 Προσκήνιον. τὸ πρὸ τῆς σκηνῆς παραπέτασμα. ἡ δὲ Τύχη παρελκομένη τὴν πρόφασιν καθάπερ ἐπὶ προσκήνιον, παρεγύμνωσε τὰς ἀληθεῖς ἐπινοίας. *perperam Suidas supparum & proscenium interpretatione sua confundit. alibi Polybius voce* ἐξώστρα *eandem sententiam expressit,* τῆς Τύχης ὥσπερ ἐπίτηδες ἐπὶ τὴν ἐξώστραν ἀναβιβαζούσης τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν. *Sed haec sunto satis. Multa enim omittimus, quae vix dubitamus esse* γνήσια *Polybii, ut quae habentur in voce* πρωτόπειρος*, in* ὀτλευομένη*, in* κατατετυχημένοι*, in* συνεπιχύσεως*; sic enim scribendum: estque familiaris vox Polybio: in* σύπῃ*, pro quo male scribitur in Suida* σύπτῃ*. vide infra ex Anonymo.*

De Polybio & ejus Historia ex eodem Suida.

Πολύβιος Λύκου υἱὸς (*imo* Λυκόρτου) ἀπὸ Μεγάλης πόλεως τῆς Ἀρκαδίας· καθηγησάμενος Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὅτε καὶ Παναίτιος ὁ φιλόσοφος· γεγονὼς κατὰ Πτολεμαῖον τὸν ἐπικληθέντα Εὐεργέτην. οὗτος ἔγραψε τὴν μακρὰν ἱστορίαν Ῥωμαϊκήν, ἐν βιβλίοις μ. ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς Κλεομένους τοῦ Σπαρτιάτου, καὶ Φιλίππου τοῦ Περσέως υἱοῦ (*imo* πατρὸς)

τῆ

τῇ διαδοχῇ τῶν Μακεδόνων τὰ ἑξῆς ἐπισυνάπτων Ῥωμαίων. Ἰστέον ὅτι διαδέχεται τὴν Πολυβίου ἱστορίαν Ποσειδώνιος Ὀλβιοπολίτης σοφιστής· ἔγραψε δὲ καὶ Στράβων Ἀμασεὺς τὰ μετὰ Πολύβιον ἐν βιβλίοις μγ.

Ποσειδώνιος Ἀλεξανδρεὺς φιλόσοφος στωϊκὸς καὶ μαθητὴς Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως ἔγραψεν ἱστορίαν τὴν μετὰ Πολύβιον ἐν βιβλίοις νβ. ἕως τοῦ πολέμου τοῦ Κυρηναϊκοῦ καὶ Πτολεμαίου. *malim* Πτολεμαϊκοῦ. *intelligit bellum quod Ptolemæus Philometor Ægypti Rex cum Ptolemæo fratre Cyrenes & Cypri regnum sibi vindicante gessit. quod Polybius descripserat, ut ex Legationibus constat. Sed insigniter heic fallitur Suidas, Posidonium Stoicum Zenonis discipulum confundens cum Posidonio Olbiopolita sophista. qui error est immanis.*

Βροῦτος ἔγραψεν Ἐπιστολάς, καὶ τῶν Πολυβίου τοῦ ἱστορικοῦ βιβλίων Ἐπιτομήν.

E CODICE URBINATI, EPITOMEN

Historiæ Polybianæ continente.

Τὸ γὰρ ἀδυνάτειν ἐν τῷ ψεύδει μόνον, οὐδ᾽ ἀπολογίαν ἐπιδέχεται τοῖς ἁμαρτάνουσι.

Πρᾶγμα ποιῶν φρονίμου, καὶ νουνεχοῦς ἀνδρὸς, τὸ γνῶναι κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

Τὸ γὰρ μανθάνειν ἀψευστεῖν πρὸς τοὺς θεοὺς, ὑπότυψίς ἐστι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀληθείας.

Ἐν γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, οἱ μὲν κτησάμενοι, πρὸς τὴν τήρησιν. οἱ δ᾽ ἑτοίμως παραλαβόντες, πρὸς τὴν ἀπώλειαν εὐφυεῖς εἰσίν.

Οὕτως οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων τὸ κουφότατον ἥκιστα φέρειν δύνανται, λέγω δὲ τὴν σιωπήν.

Τί γὰρ τῶν αἰσχρῶν ἢ δεινῶν αὐτοῖς οὐ προσῆν; ἢ τί τῶν καλῶν, καὶ σπουδαίων οὐκ ἀπῆν;

Πᾶσα γὰρ ἐλευθερία μετ᾽ ἐξουσίας πολυχρονίου φύσιν ἔχει κόρον λαμβάνειν τῶν ὑποκειμένων, κἄπειτα ζητεῖ δεσπότην. τυχοῦσά γε μὴν τούτου, πάλιν μισεῖ.

Οὐκ ἐκ τῶν ἔξω κοσμεῖται πόλις.

Οὕτως μέγα τι φύεται χρῆμα καὶ θαυμάσιον, ἀνὴρ καὶ ψυχὴ δεόντως ἁρμοσθεῖσα κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς σύστασιν πρὸς ὅ, τι ἂν ὁρμήσῃ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων.

Τὸ γὰρ τοιοῦτον ἦθος ἀεὶ βούλεται διαφυλάττειν ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις.

Πᾶσαν γὰρ δημοκρατικὴν συμμαχίαν καὶ φιλίας πολλῆς δεῖσθαι, διὰ τὰς ἐν τοῖς πλήθεσι γιγνομένας ἀλογίας.

Οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν εὐτυχούντων οὐδὲ πειρῶνται μιμεῖσθαι· τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες, μετὰ βλάβης ἐκθεατρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν.

Τοῖς

Τοῖς μὲν γὰρ κατ' ἄγνοιαν ψευδογραφοῦσιν, ἔφαμεν δεῖν διόρθωσιν εὐμενικὴν, καὶ συγγνώμην ἐξακολουθεῖν· τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀπαραίτητον κατηγορίαν.

Ἀλλὰ πρὶν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν ἐπιφυ, προφανὴς ἐκ τούτων.

Τὸ μὲν ἐπιτιμῆσαι τοῖς πέλας ἐστὶ ῥᾴδιον· τὸ δὲ αὑτὸν ἀναμάρτητον παρέχεσθαι, χαλεπόν.

Ὅτι παρ' οἷς ἔφυ τοῦτο φυτὸν, οὐδέ ποτε κατέληξε πρότερον, ἢ μεγάλοις κακοῖς περιβαλεῖν τοὺς ἅπαξ αὐτῷ χρησαμένους.

Πᾶς ὁ πεσὼν εὖ παρὰ τὴν προσδοκίαν, καὶ τὸ γεγονὸς χάριν καὶ τοῦ μέλλοντος ὑπερεβάλλετο ταῖς τῶν λόγων εὐχαριστίαις.

Πολεμοῦντας γὰρ δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας βαρεῖς εἶναι καὶ θυμικούς. ἡττωμένους δὲ γενναίους καὶ μεγαλόφρονας· νικῶντάς γε μὴν μετρίους καὶ πρᾳεῖς καὶ φιλανθρώπους.

Οὐδεὶς γὰρ οὕτως οὔτε μάρτυς ἐστὶ φοβερὸς, οὔτε κατήγορος δεινὸς, ὡς ἡ συνείδησις ἡ ἐγκατοικοῦσα ταῖς ἑκάστων ψυχαῖς.

Τὸ δὴ λεγόμενον, τρέχουσι τὴν ἐσχάτην.

Ad superiora fragmenta notæ.

Descripta sunt pulcherrima hæc fragmenta ex antiquissimo Serenissimi Ducis Vrbini codice, qui Epitomen continet Historiæ Polybianæ, à primo ejus libro ad XVII. *finem. Edidit eadem & Fulvius Vrsinus; verum, ut apparet, aliena fide. Sciendum igitur, auctorem Epitomes, sive ille fuit M. Brutus, sive alius, in conficiendis his Eclogis, interdum etiam breviores quasdam excerpsisse sententias; quæ in Vrbinati codice extra paginam in mundo, suis quæque locis, sunt descripta. Exempli gratiâ. Sub finem libri primi ad excerpta de bello Sociali Carthaginiensium, in ora codicis est hæc gravissima sententia adnotata:* Οὕτως ἐστὶ κατὰ πάντας τὰς ἁμαρτίας μεγάλην ἔχει διαφορὰν ἡ μετριότης, καὶ τὸ μηδὲν ἀνήκεστον ἐπιτηδεύειν ἑκουσίως. *quæ extat pag.* CXXIII. *Eadem ratio servata ubique. Quin igitur verè Polybiana ista sint, per illum optimum codicem dubitare nobis non licet.*

Τὸ γὰρ ἀδύνατον.) *In Vrbinati exemplari hæc sunt adnotata è regione harum verborum libro VI.* ἢ καὶ συμψεύδονται ἐστὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι. *Vide pag.* DCXXIX.

Περίσχημα πτωῶν φρ.) *In Vrbinati alieno loco sunt hæc posita, à regione istorum,* ἐπιζατωμένης δὲ τῆς ἐκ. *pag.* DCXXXIX.

Τὸ γὰρ μανθάνειν ἀ·) *Ibidem hæc leguntur, plane loco non suo. Est verò divina horum verborum sententia: quibus statuit auctor, totius justitiæ fundamentum esse pietatem.*

Ὑπότυψίς ἐστι τ'.) *Hæc vera lectio: non* ὑποτόπησις, *quod substituerat Vr-*

notissimum. Polybii verò est, quam exposuimus in Commentariis ad illa verba, ἐπιτηδεύματα τῆ ..., è pag. DCXXIX.

Ἐκ γὰρ τοῦ ς. κτλ.) Non longè à superioribus sequebantur ista in Vrbinati: ex quo potest intelligi non pauca desiderari hodie è libro sexto.

Οὐκ ἂν καὶ κτλ.) Ad principium libri octavi hæc vetus codex habet; ubi de fidei pignoribus disseritur.

Τὸ ...) Eleganter silentium appellat rem levissimam. videtur Platonem imitatus, cujus sunt verba in XI. Legum: ἐν λόγοις κούφοις ... γίγνονται. brevius idem libro IV. κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία.

Τί γὰρ τῶν αἰσχρῶν κτλ.) Apposita sunt narrationi flagitiorum & scelerum Philippi, quæ habetur pag. DCCXXIII. Imitatus erat Ælianus, si verè Suidæ codices hæc illi adscribunt. ... τοὺς ... τί γὰρ τῶν αἰσχρῶν καὶ δεινῶν αὐτοῖς οὐ ...; ἢ τί τῶν καλῶν καὶ σπουδαίων οὐκ ἀπῆν; Puto tamen ipsa hæc esse Polybii verba de coherte amicorum Philippi loquentis. Imitatus & Nicetas Choniates in Balduino: εἰς ... τί μὲν τῶν καλῶν οὐκ ἀπῆν; τί δὲ τῶν κακῶν οὐ παρῆν.

Ἦν γὰρ ἀλήθεια.) Ad illa verba pag. DXXXI. οὐ ... ἀλλὰ ...

Οὐκ ἐκ τῶν ἔξω κ.) Ad tertium libri noni fragmentum, de statuis & ornamentis, captarum Syracusarum, Romam allatis.

Οὕτως μέγα τι φύσει κτλ.) Ad illa verba libri IX. p. DCCLXXVII. τοὺς δὲ στρατηγίας ἀντιποιουμένους &c.

Τὸ γὰρ τοιοῦτον ἦθος) ad illa verba pagina DCCXCV. προθυμίαν γὰρ φίλων συμφ. quæ apparet esse mutila.

Πᾶσαν γὰρ δημοκρατ.) Ad illud libri x. breve fragmentum, quo Ætoli & Peloponnesii de societate Romanorum queruntur.

Πολλῆς δεῖσθαι,) deest aliquid. πολλῆς προσοχῆς aut συγγνώμης, aut tale quid.

Οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ μ.) Appositissimè hæc sunt in Vrbinati adnotata ad Philopœmenis orationem, qua suadet Achæis ut elegantiorem cultum ab amictu transferant ad arma. Libro XI. pag. DCCCLXXVI. Vere Polybii esse, probat Suidas in ἐσθῆτας.

Ταῖς μὲν γὰρ κατ' ἄγχ.) Ad disputationem de origine Locrorum Epizephyriorum, libro XII. pag. CMXIII. In eodem libro paullo post eadem ferè entia non multo aliis verbis repetitur.

Ἀλλὰ περὶ τὸ δὴ λεγ.) Non longè à superioribus in Vrbinati hæc sequuntur: sed parum integra & corrupta. Meminit & Suidas in verbo ἐπίφυ. Pro ἀλλὰ περὶ, fortasse ἀλλ' ἀπερὶξ. Ad libri ejusdem verba ultima ejus fragmenti quo de Zaleuci lege agitur, inveni in eodem

eodem optimo & vetustissimo codice hæc verba, sed mirifice ibi depravata: ἐπεὶ Δωρειάδι ἔστι χώρα εἰς ἄνδρ' ἐσοικεύοντ εἶμεν καὶ ἀμπέχειν. quæ non ex Polybii Historia arbitror esse excerpta: sed ab erudito Critico nescio quare hoc loco adnotata.

Τὸ μὲν ἐπιλειμμένον τ.) Ad disputationem adversus Callisthenem, quæ eodem libro XII. habetur.

Οἷς περ οἷς ἔφυ τὸ φυτόν) Ad libri XIII. prima verba. φυτὸν igitur hic est avaritia.

Πᾶς ὁ πεδίων τοῦ τόπου τ.) Appositissime hæc adscripta sunt in Urbinati ad illum locum libro XVI. ubi agit de miraculis in majus vulgo efferri solitis. Ejus rei caussa, inter plures quæ afferri possunt, hæc est non postrema. Vide pag. MXVIII.

Πολεμοποιοῦντες γὰρ ὅλ.) Ad illa verba e libro XVII. Τίτος δὲ μετὰ τὴν μάχην π. pag. MLXX. Leguntur hodieque alio loco apud Polybium: unde fortasse huc sunt translata. Simile de Romanis, Legationum tmemate LXIX.

Οὐδεὶς γὰρ οὕτως οὐ.) Ad minutum fragmentum hæc pertinent, quod extat pagina eadem. συνέσεις habet codex Urbinas, pro συνειδήσεις, conscientia.

Τὸ δὴ λεγόμενον τρέχουσι τὴν ἐσχάτην.) Ad sequens fragmentum. Utitur & alibi. Libro primo sub finem: οἷον ἐσχάτην τρέχοντες ταύτην ἐξαπέστελλον πρὸς τὸν Βάρκαν.

EX LIBRO MANUSCRIPTO

Anonymi Tactici.

Extat in Christianissimi Regis Bibliotheca inter alios rei Tacticæ scriptores, auctor incertus mediæ ætatis, & Christianus, qui de toleranda obsidione scripsit. Libri titulus ita concipitur. Ὅπως χρὴ τὸν τῆς πολιορκουμένης πόλεως στρατηγὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀντιπαρατάττεσθαι. καὶ οἵως ἐπιτηδευόμενον ταύτην ἀποκρούεσθαι. In eo scripto multa docentur super proposito argumento egregia & scitu digna. Sæpe etiam exempla afferuntur ex antiqua memoria petita. Observavimus pleraque illorum è Polybii Historiis esse descripta: licet auctor Polybii nullam faciat nominatim mentionem. Sed potest excusari, quia magna ejus libri pars in regio codice desideratur. Est animus, faciente Deo, & hoc scriptum & alia similis argumenti quorum testimoniis passim in Commentariis nostris utimur, publici juris facere. Interim pauca heic describemus, ex iis præsertim quæ hodie in Polybianis reliquiis non extant.

DE

DE SYRACUSIS A MARCO MARCELLO ET APPIO OBSESSIS.

Τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων τὰς Συρακούσας· Ἄππιος δ' ἦν ἡγεμών· καὶ τῶν μὲν πεζῶν, &c. τοιαύτην ἐποιήσατο παρασκευὴν ὁ προειρημένος ἀνήρ. *Sequuntur deinde apparatus Archimedis & Marcelli de quibus noster libro VIII. nam ea saltem pars hodieque superest. sed multo plura è descriptione ejus obsidionis haut dubie desiderantur. In iis igitur quæ adscripsimus Anonymi verbis, multa agnosco Polybiana. neque verò dubitari de eo potest: nam Suidas in* ἀνυστικωτέρα *omnem dubitandi ansam præcidit.*

ECHINI OPPIDI OBSESSIO PER PHILIPPUM: de qua Polybius libro IX. sub finem:

Πόπλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς καὶ Δορίμαχος ὁ τῶν Αἰτωλῶν, τοῦ Φιλίππου πολιορκοῦντος τὴν Ἐχιναιέων πόλιν· καὶ τὰ πρὸς τὸ τεῖχος καλῶς ἀσφαλισαμένου· καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, τῇ τοῦ στρατοπέδου τάφρῳ καὶ τείχει ὀχυρωσαμένου παραγενόμενοι αὐτοί, ὁ Πόπλιος στόλῳ· ὁ δὲ Δορίμαχος πεζικῇ καὶ ἱππικῇ δυνάμει, καὶ προσβάλλοντες τῷ χάρακι, καὶ ἀποκρουσθέντες, τοῦ Φιλίππου μᾶλλον ἰσχυρῶς ἀγωνισαμένου· οἱ Ἐχιναιεῖς παρέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ Φιλίππῳ· οὐ γὰρ οἷοί τε ἦσαν οἱ περὶ τὸν Δορίμαχον τῇ τῶν δαπανημάτων ἐνδείᾳ ἀναγκάζειν τὸν Φίλιππον, ἐκ θαλάσσης ταῦτα πορίζόμενον. *Marcus Consul, est M. Fulvius Nobilior, qui cum collega Cn. Manlio Volsone honorem illum gessit circa finem Olympiadis CXLVII. Hic Fulvius cum exercitu in Epirum & Græciam venit.*

OBSIDIO AMBRACIÆ OPPIDI ÆTOLORUM, per MARCUM FULVIUM Cos.

Αἰτωλοὶ ὑπὸ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ὑπάτου Μάρκου πολιορκούμενοι τῇ προσβολῇ τῶν μηχανημάτων καὶ τῶν κριῶν, γενναίως ἀντιπαρετάξαντο. ὅλως γὰρ ἀσφαλισάμενος τὰ κατὰ τὰς στρατοπεδείας, τρία μὲν ἔργα κατὰ τὸ Πύρρειον προσῆγε διὰ τῶν ἐπιπέδων τόπων, διεστῶτα μὲν ἀπ' ἀλλήλων, παράλληλα δέ· τέταρτον δὲ κατὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον πέμπτον δὲ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν. Γινομένης δὲ τῆς προσαγωγῆς ἐνεργοῦς κατὰ πάντας ἅμα τοὺς τόπους· ἐκπληκτικὴν συνέβαινε γίγνεσθαι τοῖς ἔνδον τὴν τοῦ μέλλοντος προσδοκίαν. Τῶν δὲ κριῶν τυπτόντων ἐνεργῶς τὰ τείχη, καὶ τῶν δορυδρεπάνων ἀποσυρόντων τὰς ἐπάλξεις· ἐπειρῶντο μὲν οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἀντιμηχανᾶσθαι πρὸς ταῦτα· τοῖς μὲν κριοῖς διὰ κεραιῶν ἐνιέντες σηκώματα μολύβδινα, καὶ λίθους, καὶ στύπη δρύϊνα. τοῖς δὲ δρεπάνοις σιδηρᾶς περιτιθέντες ἀγκύρας

καὶ καταχέοντες ταῦτα εἴσω τοῦ τείχους· ὥστε ἐπὶ τὴν ἔκπληξιν συντρίβεσθαι τὸ δέρετρον, ἐγκρατεῖς γίνεσθαι τῶν δρεπάνων. τὸ δὲ πλεῖον, ἐπεξιόντες εὐψύχως ἐμάχοντο, ποτὲ μὲν ἐπιτιθέμενοι νύκτωρ τοῖς ἐπικοιτοῦσιν ἐπὶ τῶν ἔργων· ποτὲ δὲ τοῖς ἐφημερεύουσι μεθ' ἡμέραν προφανῶς, καὶ τριβὴν ἐνεποίουν τῇ πολιορκίᾳ.

Plane illustris locus, & quem non periisse rei literariæ interſit. Polybii autem hæc esse, utut auctor dissimulet, & mediocriter versati in ejus lectione ſtatim agnoſcent fatebunturque. Accedit Livii teſtimonium, qui more ſuo hiſtoriam hanc è Polybio convertit. Eum vide initio libri XXXVIII. atque ex illo cognoſcimus oppidum, cujus nomen hic auctor non adjecit, esse Ambraciam. δορυδρέπανα *Livius vertit,* asseres falcatos ad detergendas pinnas. σηκώματα μολύβδινα, libramenta plumbi. κεραίας, tollenones. στύπη δρύϊνα, ſtipites robuſtos. *Suidas ex eodem, ut remur, Polybio;* Στύπη. πηγνύντες εἰς τὴν γῆν ὀρθὰ τὰ στύπη, ψαύοντα ἀλλήλων ἐν ἡμικυκλίου σχήματι. *ubi perperam editum* στύππη. *eſt enim à* στύπος. *Pro* καὶ καταχέοντες, *videtur ſcripsisse Polybius* καὶ ἀνασπῶντες.

EX VARRONIS

LIBRO IV.

De Lingua Latina.

Lana. Græcum: ut Polybius, & Callimachus ſcribunt.

EX CICERONIS LIB. III.

DE OFFICIIS.

Sed, ut laudandus Regulus in conſervando jurejurando: ſic decem illi, quos poſt Cannenſem pugnam juratos ad Senatum miſit Annibal, ſe in caſtra redituros ea, quorum erant potiti Pœni, niſi de redimendis captivis impetraviſſent: ſi non redierunt, vituperandi. de quibus, non omnes uno modo. nam Polybius, bonus auctor imprimis, ſcribit, ex decem nobiliſſimis, qui tum erant miſſi, novem revertiſſe, à Senatu re non impetrata: unum ex decem, qui paullò poſt, quàm egreſſus erat è caſtris, rediſſet, quaſi aliquid eſſet oblitus, Romæ remanſiſſe. reditu enim in caſtra, liberatum ſe eſſe jurejurando interpretabatur: non rectè. fraus enim adſtringit, non diſſolvit perjurium. fuit igitur ſtulta calliditas, perverſe imitata prudentiam. itaque decrevit Senatus, ut ille veterator & callidus, vinctus ad Annibalem duceretur. *Vide Polybium, ſub finem libri ſexti.*

IDEM

IDEM EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIBRO V. AD LUCEIUM.

Deesse mihi nolui quin te admonerem; ut cogitares conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere, an ut multi Græci fecerunt; Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separaverunt; ita tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres.

EX T. LIVIO.

E LIBRO XXX.

Morte subtractus, spectaculo magis hominum, quàm triumphantis gloriæ Syphax est. &c. hunc regem in triumpho ductum Polybius hautquaquam spernendus auctor tradit.

IN PRÆCEDENTEM LIVII LOCUM

ANIMADVERSIO.

Polybius hautquaquam spernendus auctor,) *hoc est, præcipuæ auctoritatis scriptor, & præstantissimus. est enim figurata oratio; quam sic esse omnino exponendam, & docent veteres grammatici, & usus nobilissimorum auctorum evincit. Male merentur de Polybio, pejus de ipso Livio, qui in sequiorem partem hoc elogium interpretantur. neque audiendus eruditissimus Ursinus, qui frigidam hanc esse queritur laudationem, & vituperationi proximam; eoque nomine cum Livio gravissime expostulat. Quis mediocriter versatus in Græcis Latinisque auctoribus potest ignorare, majus aliquid persæpe hoc loquendi genere significari, quàm simplici affirmatione? Primus ille ingeniorum parens hujusmodi* μειώσεων *exemplum dedit.* Ὀδυσσ. ρ *de Antinoo frater ait;* οὔτι κάκιστος Ἀργείων, non pessimus, *id est,* præstantissimus inter Argivos. *ipse mox explicat;* πέρι δ' ἄλλων φασὶ γενέσθαι, excelluisse præ cæteris. Ἰλιάδ. α *Achilles dicitur bellator* οὐκ ἀφαυρότατος Ἀχαιῶν; *qui inducitur ubique virtute bellica omnium Achæorum sine controversia primus. Sic jusjurandum, quod est fidei firmamentum validissimum, & ut literæ sacræ loquuntur,* πάσης ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν, *Euripidi in Hippolyto dicitur* πίστις οὐ μικρὰ fides, *sive* fidei argumentum non parvum. *Idem poëta initio Orestæ, de Apolline loquens, qui Oresti cædis maternæ patrandæ fuerat auctor;* πρὸς οὐχ ἅπαντας εὔκλειαν φέρων, nequaquam apud omnes bonum illi no-

men concilians; *hoc est, detestandum & abominabilem apud omnes eum reddens. sic enim necessario exponendum, nisi volumus ineptire. In Polymnia Herodoti, occisio filii per patrem, dicitur* ἀνεθέλητος συμφορὴ; *& alius item gravissimus casus,* ἄχαρις συμφορὴ *ibidem. quod imitans Dionysius Halicarnasseus, parricidium vocat* ἄχαριν συμφοράν. *idem, Romanam historiam* οὐκ ἐλαχίστην τῶν ὑποθέσεων *dixit, quum vellet intelligi omnium nobilissimum argumentum. apud eundem gloriatur Æneas, se* πόλεως οὐ τῆς ἀφανεστάτης γενέσθαι, *id est, urbe esse ortum celeberrimi nominis. nam* Quis genus Æneadûm, quis Troiæ nesciat urbem? *Sic etiam in sancto Euangelio de urbe in qua* ὁ Θεάνθρωπος *Dominus noster carnem humanam assumpsit,* οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ. *Musis eximie charus poëta dicitur Theocrito,* οὐ Μοίσαισιν ἀπεχθής. *Ita accipiendum illud apud historicos frequens dicendi genus,* ἐν οὐδενὶ κόσμῳ ῥίπτειν ὅπλα, nullo cum decore, *id est, per summum dedecus. nam quid apud antiquos probrosius quam arma abjecisse? Æneas noster;* Ἀχρεῖόν ἐστι πλείους εἶναι τοὺς ἀχρείους οὕτως διαχωρίας ἐν τῇ πόλει. inutile, *inquit,* est; *imo vero cum primis periculosum, ut statim ipse docet. quis vero Græci sermonis adeo rudis quin sciat, facundissimos scriptores* οὐχ ἥκιστα non minimè *cum dicunt, velle intelligi* μάλιστα, maxime. *nam ita eruditissimi quique veterum criticorum exponendum esse docent. Nec vero minus Latini scriptores hanc elegantiam adamarunt. Cicero in epistola quadam ad Brutum,* summæ industriæ virum *Varronem appellat; quem paullo ante dixerat,* non sine industria versari in studiis. *idem libro III. in Verrem de Agyrinensibus,* Sunt homines Siculi non contemnendi; *& statim,* Agyrinenses viri fortissimi judicium se passuros esse dicebant. *Deiotarus eidem dicitur alibi,* homo minime stultus, *id est, cum primis sapiens. Sic Brutus ad Ciceronem;* Legiones armo, paro; spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus & impetus hominum. *Horatio Pythagoras dicitur,* non sordidus auctor Naturæ verique *libro primo Carminum; prorsus ut in Melpomene Herodoti appellatur idem Pythagoras;* ὁ οὐκ ἀσθενέστατος σοφιστής. *Sed mentem Livii quis aptior interpretari, quam ipse Livius? Sciant igitur studiosi, genus hoc dicendi nobilissimo illi historico per quam esse familiare. Ita libro XXII Pœnos, quorum erat agmen latè dispersum, Romanis confertim irruentibus expositum,* haut sane impenetrabiles *dixit; hoc est, facillime penetrabiles. nam hoc proprium attenuatæ aciei &* βάθος οὐκ ἐχούσης, *ut sciunt Tactica periti. Libro eodem;* Hannibal id damnum haud ægerrimè pati. *ex sequentibus apparet, Hannibalem, qui jam animo præceperat victoriam Cannensem paullo post insecutam, vehementer lætatum esse, modicâ hac suorum jactura,* velut inescatam, *ut subjicit Livius,* temeritatem ferocioris consulis

ac novo-

ac novorum maxime militum esse. *libro XXV.* signo dato ad diripienda hospitia Romana passim discursum est: & fuit prędæ aliquantum. *imo vero præda congesta est longe maxima. Polybius unde totam historiam habet Livius pag. DXXXVI.* πολλῶν δὲ καὶ παντοδαπῶν κατασκευασμάτων ἀθροισθέντων ἐκ τῆς διαρπαγῆς, καὶ γινομένης ὠφελείας τοῖς Καρχηδονίοις ἀξίας τῶν προσδοκωμένων ἐλπίδων. *non hoc voluit negare Livius: sed suam loquendi consuetudinem tenuit. Sic statim ibidem* vallo urbem ab arce intersepire statuit; non sine ulla etiam spe, cum prohibentibus opus Romanis, manus posse conseri. *heic,* non sine ulla etiam spe *valet, quod Græci dicere solent, cum caussas consiliorum explicant;* σαφῶς γινώσκων ὅτι. *libro XXVII.* Classis Romana hautquaquam læta præda Naupactum rediit. *id est, amissa præda, & detrimentum passa, atque à Philippo cæsa, ut ipse ostendit. libro XXXII.* Erat autem non admodum simplex habitus animorum inter Achæos. *Sequentia lege: non dubitabis, quin illa verba* non admodum simplex *exponenda sint, mire varius, & anceps. Addam his unicam exemplum è plurimis, quæ possem asserre; sed ejusmodi, ut nullum eo possit esse illustrius. Libro* XXXIII. Collectis reliquiis naufragii, quum res non in eo esset, ut Cyprum tentaret, minus opulento agmine quam profectus erat, Seleuciam rediit. *loquitur de Antiocho, qui in Ægyptum ingenti classe navigans, tempestate cum omnibus suis ferme perierat. hic igitur* minus opulento agmine, *Liviana est miosis, pro, miserabili & adflictissimo agmine. Præcedit enim:* Inde profectum eum, ad capita quæ vocant Sari fluminis, fœda tempestas oborta prope cum omni classe demersit. multæ naves ejectæ: multæ ita haustæ mari, ut nemo in terram enaverit. magna vis hominum ibi interiit, non remigum tantum, militumque ignotorum, sed etiam insignium amicorum.

EX LIBRO XXXIV.

Ingens numerus erat bello Punico captorum, quos Hannibal, quum à suis non redimerentur, venundederat. Multitudinis eorum argumentum est, quod Polybius scribit, centum talentis eam rem Achæis stetisse: quum quingenos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis statuissent. mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit.

EX LIBRO XXXVI.

Nec præter quingentos qui circa Regem Antiochum fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit: etiam ex X. millibus militum, quos

Polybio auctore trajecisse secum Regem in Græciam, scripsimus, exiguus numerus.

EX LIBRO XXXIX.

Hic vitæ exitus fuit Hannibalis. Scipionem & Polybius & Rutilius hoc anno mortuum scribunt.

EX LIBRO XLV.

Hæc de Prusia nostri scriptores. Polybius eum regem indignum majestate nominis tanti tradit: pileatum, capite raso, obviam ire legatis solitum, libertumque se Pop. Rom. ferre; & ideò insignia ordinis ejus gerere. Romæ quoque cùm venisset in Curiam summisisse se, & osculo limen curiæ contigisse: & deos servatores suos Senatum appellasse: aliamque orationem non tam honorificam audientibus, quàm sibi deformem habuisse.

EX VELLEI LIBRO POSTERI.

Diversi imperatoribus mores, diversa fuere studia: quippe Scipio tam elegans liberalium studiorum, omnisque doctrinæ & auctor, & admirator fuit, ut Polybium, Panætiumque præcellentes ingenio viros domi militiæque secum habuerit.

EX PLINII LIBRO III. CAP. V.

Ultra Siciliam ad Salentinos, Ausonium mare Polybius appellat.

EX LIBRO IV. CAP. XXII.

In ipso verò capite Bæticæ, ab ostio freti pass. LXXV. M. Gadis, longa ut Polybius scribit, XII. M. pass. lata, III. M.

CAP. XXIII.

Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum scripsit undecies centena mille quinquaginta esse; etiamtum incomperta magnitudine ejus. *alia lectio*, vicies centena.

EX LIBRO V. CAP. I.

Fuere & Hannonis Carthaginensium ducis Commentarii, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Africæ jussi: quem secuti ple-

rique

risque è Græcis, nostrisque, ad alia quædam fabulosa, & urbes multas ab eo conditas, ibi prodidêre, quarum nec memoria ulla, nec vestigium extat. Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor, ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumvectus, prodidit à monte eo ad occasum versus saltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatim CCCCLXXXV. M. pass. ab eo ad Lixum, CCV. M. pass.

EX CAP. IV.

Tertius sinus dividitur in geminos, duarum Syrtium vadoso ac reciproco mari diros. ad proximam quæ minor est, à Carthagine, CCC. M. pass. Polybius tradit. ipsæ C. M. pass. aditu. CCC. M. ambitu.

EX LIBRO VI. CAP. XXXI.

Polybius in extrema Mauretania contra montem Atlantem à terra stadia VIII. abesse prodidit Cernen.

EX LIBRO VIII. CAP. X.

Magnitudo dentium (de elephantis loquitur) videtur quidem in templis præcipua: sed tamen in extremis Africæ, quà confinis Æthiopiæ est, postium vicem in domiciliis præbere; sepesque in iis, & pecorum stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, auctore Gulussa regulo.

CAP. XVI.

Polybius Æmiliani comes in senecta hominem appeti à leonibus refert, quoniam ad persequendas feras vires non superant. tunc obsidere Africæ urbes: eaque de causa crucifixos vidisse se cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ similis absterrerentur eadem noxa.

EX ÆMILIO PROBO, SIVE CORNELIO NEPOTE.

Quibus Coss. Hannibal interierit, non convenit. namque Atticus M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in Annali suo scriptum reliquit. At Polybius Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo. Sulpicius autem, P. Cornelio Cethego & Bæbio Tamphilo.

EX A. GELLII LIB. VII. CAP. XIV.

Erant isti philosophi, Carneades ex Academia: Diogenes, Stoicus: Critolaus, Peripateticus. & in Senatum quidem introducti; interprete

usi sunt C. Acilio Senatore. Sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi causa, magno conventu hominum dissertaverunt. tum admirationi fuisse ajunt Rutilius & Polybius philosophorum trium, sui cujusque generis facundiam. Violenta inquiunt & rapida Carneades dicebat: Scita & tereti Critolaus: modesta Diogenes & sobria.

EX B. HIERONYMO.
COMMENTARIO IN DANIELEM,
CAP. XI.

Polybius & Diodorus qui Bibliothecarum scribunt historias, narrant Antiochum Epiphanem non solum contra Deum fecisse Judææ; sed avaritię facibus accensum, etiam templum Dianæ in Elymaide, quod erat ditissimum, spoliare conatum; oppressumque à custodibus templi, & vicinis circum gentibus, & quibusdam phantasiis atque erroribus, versum in amentiam, ac postremum morbo interiisse. Et hoc ei accidisse commemorant, quia templum Dianæ violare conatus sit. *Vide supra quæ ex Iosepho sunt allata.*

EX PAULO OROSIO. LIBRO IV.
CAPITE XX.

Postea Flamininus Proconsule Philippum regem, & cum eo Thracas, Macedones, Illyrios, multasque præterea gentes, quæ in auxilium ei venerant, subegit. Victi Macedones castra amiserunt. octo millia hostium eodem die cęsa, quinque millia capta Polybius scribit.

LIBRO V. CAP. III.

Nam cùm Metellus Pr. Achæos Bœotiosque conjunctos duobus bellis, hoc est, primo apud Thermopylas, iterum in Phocæis devicisset: quorum priore bello occisa esse viginti millia, secundo septem millia cæsa, Claudius historicus refert: Valerius Antias in Achaia pugnatum, & viginti millia Achæorum cum duce suo Diæo, cecidisse confirmat. Polybius Achivus, quamvis tunc in Africa cum Scipione fuerit, tamen quia domesticam cladem ignorare non potuit, semel in Achaia pugnatum Critolao duce asserit. Diæum verò adducentèm ex Arcadia milites ab eodem Metello Pr. oppressum cum exercitu docet.

EX

EX RODERICO SANTIO EPISCOPO PALENTINO.

HISTORIÆ HISPANICÆ

Parte III. Cap. XVII.

Quum parta victoria contra Abenaye regem Maurorum milites Ramiri de dividendo spolia contenderent, quæ pauca admodum erant, Ramirus singulis militibus singulos nummos argenteos solum distribuit; dicens quod apud Q. Curtium, Alexandrum in pari casu dixisse fertur: Longe melius fore, pauperes domum redire, quàm divites extra eam mori. Sic & Catonem Seniorem dixisse ait Polybius. Nam quum libram argenti militibus suis distribuisset, ait felicius esse ut multi cum argento, quàm pauci cum auro à bello reverterentur.

CAP. XXVI.

Qua revelatione perterritus Fernandus, facto mane canonicis Ecclesiæ Compostellanæ revelavit: & compertum est ita evenisse. Sæpe enim divino nutu in somnis revelantur futura, quemadmodum ait Polybius.

Parte IV. Cap. XVIII.

Illico Bajonam applicuit princeps de Gales, primogenitus Regis Angliæ, magnis copiis munitus, Regi Petro præsidia allaturus: cujus potentiam non parum verebantur barones Henrico faventes. Sed fertur Henricum forti animo eos ad bellum confortasse, dixisseque verbum, quod Regem Agidem ad Lacedæmonios retulisse Polybius asserit. Cum enim ad Mantineam contra plures hostes pugnaturus esset, ait, eum qui multis vult dominari, opus esse ut cum multis quoque pugnaret.

Hæc Rodericus: quæ ut apparet, non ex ipso Polybio sumebat ipse: verum ex aliis illorum temporum scriptoribus, qui Polybium vere an falso ut erat ejus sæculi mos, laudabant, cum omnis eruditio melior ignorabatur, Græcorum autem scriptorum vix nomina oppidò pauci norant. Inde est, quod capite XXXIX. *Polybius in rebus Trajani Augusti laudatur. Adeo veteris memoriæ homines ejus ætatis erant rudes. Etiam de fide allatorum è capite* XXVI. *tertiæ partis vehementer dubito. videtur enim narratio de somnio Attibæ quam ibi subjicit, ex illo describi auctore, quem Polybium indigetat. Præterea Polybii meminisse ad conciliandam insomniis auctoritatem, parum hujus nostri genio atque ingenio convenit.*

FRAGMENTA POLYBIANA

ex variis Auctoribus per

HENRICUM VALESIUM

COLLECTA.

EX LIB. VI.

Μόνοις δὲ ἐλευθέροις ἐφίησιν ὁ νόμος ἐφηβεύειν. ἐχρῆν δὲ τὸν ἔφηβον ἐν τῇ χλανίδι τὴν δεξιὰν ἔχειν ἐνειλημμένην, διὰ τὸ ἀργὴν εἶναι εἰς ἔργα καὶ λόγους εἰς ἐνιαυτόν, καὶ μὴ προτεῖναι τὴν χεῖρα. ἔνδημον δὲ χρῆ εἶναι τὸν ἐφηβεύοντα. ἡ δὲ ἐφηβεία κανὼν ἦν ὀρθοῦ βίου καὶ ὑγιοῦς. *Ex Suida in* ἔφηβος.

Φάβιος Πίκτωρ συγγραφεὺς Ῥωμαίων, οὕτως λέγει ἄρχουσι Ῥωμαίων μὴ ἐξεῖναι μηδενὶ σφετερίσασθαι ἐκ τοῦ δημοσίου οὐδ' ὁτιοῦν. *ex Suida in* Φάβιος.

SOLIS autem ingenuis ac libertinis lex tirocinium agere permittit. Tirones porrò anni spatio dextram toga involutam habere oportet, neque manum protendere, utpote quæ ab omni opere & oratione per annum cesset. Peregrè autem proficisci non licet tironi. Eratque trocinium norma vitæ rectè ac sanctè compositæ.

Fabius Pictor in *annalibus suis* ait Magistratui populi Romani non licere quidquam ex publico in sinum suum congerere.

Ex Lib. VIII.

Μαθὼν δὲ ἐξ αὐτομόλου διασαφήσαντος ὅτι ἑορτὴν ἄγουσι πάνδημον, καὶ τοῖς μὲν σιτίοις λιτοῖς χρῶνται διὰ τὴν σπάνιν, τῷ δὲ οἴνῳ δαψιλεῖ, ἐπολιόρκει. *Suidas in* λιτοῖς.

Τοὺς δὲ Ῥωμαίους θαρρεῖν συνέβαινε κρατοῦντας τοῦ περὶ τὰς Ἐπιπολὰς χωρίου. *Suidas in* ἐπιπολαί.

Υσκανα πόλις Ἰλλυρίδος οὐδετέρως. Πολύβιος η'. *Stephanus.*

Ex Libro VIII.

Livius lib. xxv. in obsidione Syracusarum hæc sic vertit. Occasionem obtulit transfuga nuncians diem festum Dianę per triduum agi, & quia aliâ in obsidione desint, vino largiùs epulas celebrari.

Captis verò Epipolis, animus & audacia accesserat Romanis.

Uscana Illyrici oppidum.

Ex Lib. IX.

Ἀγάθυρνα πόλις Σικελίας ὡς Πολύβιος ἐνάτῃ. *Stephanus.*

Ὁ δὲ Μάρκος δοὺς πίστεις ὑπὲρ ἀσφαλείας ἔπεισεν αὐτοὺς ἐκχωρεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἐφ' ᾧ λαμβάνοντας μίτρημα παρὰ τῶν Ῥηγίνων πορθεῖν τὴν Βρεττιανήν, κυρίους ὄντας ὧν ἂν ἐκ

Ex libro IX.

Agathyrna oppidum Siciliæ.

M. Valerius Lævinus fide salutis data, eis persuasit ut in Italiam trajicerent, ea conditione ut stipendio à Rheginis accepto popularentur Brutium agrum, & quæcunque ex hostili

hostili agro caperent, ea jure dominii retinerent.

Phorunna urbs Thraciæ.

Ex libro. XIII.

Martis quem vocant Campus est in Thracia incultus, in quo arbores sunt humiles ac pusillæ.

Labæ & Sabæ oppida sunt Chatteniæ. est autem Chattenia regio in ditione Gerræorum.

Ex Libro XIV.

Sed Prytanes (ii sunt Magistratus Rhodiorum) cùm Philippum ob perfidiam qua in rebus Creticis usus fuerat, suspectum jam haberent, Heraclidem quoque dolosè ab eo submissum esse suspicabantur.

Ex Libro XVI.

Babrantium, locus est in insula Chio.

Gitta, urbs Palæstinæ.

Ella, locus in Asia, emporium Regis Attali.

Insubres, gens in Italia.

Candasa, castellum Cariæ.

Ex Libro XIX.

Cynoscephalæ, collis est in Thessalia.

Ex Libro XX.

Corax, mons est inter Callipolim ac Naupactum.

Ex Lirro XXXI.

Lucius quoque Anicius, is qui Il-

τῆς πολεμίας ἀφεληθῶσι. *Suidas in* ἐφ' ᾧ.

Φόρουννα πόλις Θρᾴκης. Πολύβιος ἐνάτῳ. *Stephanus.*

Ex Lib. XIII.

Ἄρειον πεδίον. ἔστι δὲ Θρᾴκης ἔρημον πεδίον, χαμαιπετῆ δένδρα ἔχον, ὡς Πολύβιος τρισκαιδεκάτῃ. *Steph.*

Λάβαι ὡς Σάβαι πόλις Χαττηνίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ· τὸ ἐθνικὸν, Λαβαῖος, ὡς Σαβαῖος, τῆς αὐτῆς χώρας ἀμφότεραι. ἡ γὰρ Χαττηνία Γερραίων ἐστὶ χώρα. *Stephan.*

Ex Lib. XIV.

Διαπιστοῦντες δὲ οἱ Πρυτάνεις ἤδη τῷ Φιλίππῳ διὰ τὴν περὶ τὰ Κρητικὰ κακοπραγμοσύνην, καὶ τὸν Ἡρακλείδην ὑπώπτευον ἐγκάθετον εἶναι. *Suidas in* Πρυτάνεις.

Ex Lib. XVI.

Βαβράντιον, τόπος περὶ Χίον. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ.

Γίττα, πόλις Παλαιστίνης. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ.

Ἔλλα, χωρίον Ἀσίας, Ἀττάλου βασιλέως ἐμπόριον. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ.

Ἰνσοβροι, ἔθνος Ἰταλικόν. Πολύβιος ιϛ'.

Κάνδασα, φρούριον Καρίας. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ. *Stephanus Grammaticus.*

Ex Lib. XIX.

Κυνὸς Κεφαλαὶ, λόφος τῆς Θετταλίας. Πολύβιος ἐννεακαιδεκάτῳ. *Stephanus.*

Ex Lib. XX.

Κόραξ, ὄρος μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Ναυπάκτου. Πολύβιος εἰκοστῷ. *Stephanus.*

Ex Lib. XXX.

Λεύκιος δὲ Ἀνίκιος Ἰλλυριοὺς καταπολε-

ταπολεμήσας, καὶ αἰχμαλώτους ἀγαγὼν Γένθιον τὸν τῶν Ἰλλυριῶν βασιλέα σὺν τοῖς τέκνοις, ἀγῶνας ἐπιτελῶν τοὺς ἐπινικίους ἐν τῇ Ῥώμῃ, παντὶ γέλωτος ἄξια ἐποίησεν, ὡς Πολύβιος ἱστορεῖ ἐν τῇ τριακοστῇ. μεταπεμψάμενος γὰρ τοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπιφανεστάτους τεχνίτας, καὶ σκηνὴν κατασκευάσας μεγίστην ἐν τῷ Κίρκῳ, πρώτους εἰσῆγεν αὐλητὰς ἅμα πάντας. οὗτοι δ' ἦσαν Θεόδωρος ὁ Βοιώτιος, Θεόπομπος, Ἕρμιππος καὶ Λυσίμαχος, οἵτινες ἐπιφανέστατοι ἦσαν. τούτους δὲ στήσας ἐπὶ τὸ προσκήνιον μετὰ τοῦ χοροῦ, αὐλεῖν ἐκέλευσεν ἅμα πάντας. τῶν δὲ διαπορευομένων τὰς κρούσεις κατὰ τῆς ἁρμοζούσης κινήσεως, οὐκ ἔφη καλῶς αὐτοὺς αὐλεῖν· ἀλλ' ἀγωνίζεσθαι μᾶλλον ἐκέλευε. τῶν δὲ διαπορούντων, ὑπέδειξέ τις τῶν ῥαβδούχων ἐπιστρέψαντας ἀπαγαγεῖν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ποιεῖν ὡσανεὶ μάχην. ταχὺ δὲ συννοήσαντες οἱ αὐληταὶ, καὶ λαβόντες οἰκείαν ταῖς ἑαυτῶν ἀσελγείαις μεγάλην ἐποιήσαντο σύγχυσιν. συνεπιστρέψαντες γὰρ τοὺς μέσους χοροὺς πρὸς τοὺς ἄκρους, οἱ μὲν αὐληταὶ φυσῶντες ἀδιανόητα καὶ διαφέροντες τοὺς αὐλοὺς, ἀπῆγον ἀνὰ μέρος ἐπ' ἀλλήλους. ἅμα δὲ τούτοις ἐπικτυποῦντες οἱ χοροὶ καὶ συνεπισείοντες τὴν σκηνὴν, ἐπεφέροντο τοῖς ἐναντίοις, καὶ πάλιν ἀνεχώρουν ἐκ μεταβολῆς. ὡς δὲ καὶ περιζωσάμενός τις τῶν χορευτῶν ἐκ τοῦ χοροῦ στραφεὶς ἦρε τὰς χεῖρας ἀπὸ πυγμῆς πρὸς τὸν ἐπιφερόμενον αὐλητὴν, τότ' ἤδη κρότος ἐξαίσιος ἐγένετο, καὶ κραυγὴ τῶν θεωμένων. ἔτι δὲ τούτων ἐκ παρατάξεως ἀγωνιζομένων, ὀρχησταὶ δύο εἰσήγοντο μετὰ συμφωνίας εἰς τὴν ὀρχήστραν.

lyrios debellavit, & Gentium eorum Regem cum liberis in triumphum duxit; ludis quos victoriæ causa edidit, maximum risum concitavit, ut narrat Polybius libro tricesimo. Accitis enim è Græcia clarissimis artificibus, exstructaque in Circo amplissimâ scenâ, primos induxit tibicines simul omnes: Theodorum Bœotum, Theopompum, Hermippum ac Lysimachum, qui tum totius Græciæ celeberrimi habebantur. Hos cùm in proscenio statuisset unà cum choro, simul canere omnes jussit. Illis verò modulato ac numeroso digitorum motu tibias percurrentibus, Anicius misit qui admonerent, hujusmodi cantum non placere, jussitque ut potius certarent. Cùm ambigerent tibicines, hærerentque ancipites, quidam è lictoribus significavit, ut in se mutuò versi concurrerent, ac pugnæ speciem ederent. Postquam quid sibi Anicius vellet intellexêre, convenientem lasciviæ suæ licentiam nacti, omnia permiscuerunt. Medios quippe cum summis confundentes choros, ipsi quidem insana quædam ac temeraria tibiis canentes, in se vicissim mutuo impetu ferebantur. Simul verò perstrepentes chori, scenamque quatientes in adversos ruebant, ac rursus quasi terga dantes recedebant. Sed ubi nescio quis è choro præcincta veste repente sese obvertens, in tibicinem adversum manus sustulit, tanquam pugilatu dimicaturus, ingens plausus clamorque spectantium excitatus est. Illis verò inter se adhuc dimicantibus, repente in orchestram saltatores duo processere cum symphonia:

phonia: simul quatuor pugiles cum tubicinibus & buccinatoribus in scenam conscenderunt. Qui cùm simul omnes inter se certarent, longè gratissimum erat spectaculum. De tragœdiis verò si quid dicere aggrediar, vereor ne quibusdam ludere videar ac jocari.

καὶ πύκται τέσσαρες ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν σκηνὴν μετὰ σαλπιγκτῶν καὶ βυκανιστῶν. ὁμοῦ δὲ τούτων πάντων ἀγωνιζομένων ἄλεκτον ἦν τὸ συμβαῖνον. περὶ δὲ τῶν τραγῳδῶν ἐὰν ἐπιβάλωμαι λέγειν, δόξω τισὶ διαχλευάζειν. *Ex Athenæo libro 14.*

FRAGMENTA POLYBIANA

ex incertis libris.

CESTROSPHENDONÆ machinæ descriptio.

Livius in fine libri 43. hunc Polybii locum sic vertit: Maximè cestrosphendonis vulnerabantur. Hoc illo bello novum genus teli inventum est. Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti. Huic ad libramen pinnæ tres, velut sagittis solet, circundabantur. Funda media duo funalia imparia habebat. cùm majori sinu libratum funditor rotaret, excussum velut glans emicabat.

HERACLII OPPIDI expugnatio.

Heracleum oppidum nova quadam & inusitata ratione captum est. Versùs partem humillimam murorum Popilius tria signa militum locavit, ac primi quidem signi milites densatis supra capita scutis sese præmunierunt, prorsus ut species imbricati tecti appareret, per quod aqua pluvia delabitur. deinde reliqua duo signa

Fragmenta Polybiana ex incertis libris.

Κέστρος, ξένον ἦν τοῦτο τὸ εὕρημα κατὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον. τὸ δὲ βέλος τοιοῦτον, διπάλαιστον ἦν, ἴσον ἔχον τὸν αὐλίσκον τῇ προβολῇ. τούτῳ ξύλον ἐνήρμοστο τῷ μὲν μήκει σπιθαμιαῖον, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαίαν ἔχον τὴν διάμετρον. εἰς δὲ τούτου τὸ μέσον ἐσφήνωτο πτερύγια τρία ξύλινα βραχέα παντελῶς. τοῦτο δυεῖν κάλων ἀνίσων ὑπαρχόντων τῆς σφενδόνης, εἰς τὸ μέσον ἐνηγκυλίζετο τῶν κάλων εὐλύτως. λοιπὸν, ἐν μὲν τῇ περιαγωγῇ τεταμένων τούτων ἔμενεν. ὅτε δὲ παραλυθείη θάτερον τῶν κάλων, κατὰ τὴν ἄφεσιν ἐκπίπτον ἐκ τῆς ἀγκύλης καθάπερ εἰ μολυβδὶς ἐκ τῆς σφενδόνης ἐφέρετο. καὶ προσπίπτον μετὰ βιαίας πληγῆς, κακῶς διετίθει τοὺς συγκυρήσαντας. *Ex Suida in* Κέστρος.

Σημαία τάξις πολεμική, δι' ἧς τὸ Ἡράκλειον εἷλον. ἰδίαν τινὰ ἅλωσιν ἐχούσης τῆς πόλεως. ἐφ' ἑνὸς μέρους ἐπ' ὀλίγον τόπον, οὗ ταπεινὸν ἦν τεῖχος, οἱ Ῥωμαῖοι τρεῖς σημαίας προεχειρίσαντο. καὶ οἱ μὲν τῆς πρώτης τοὺς θυρεοὺς ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ποιήσαντες συνέφραξαν. ὥστε τῇ τῶν ὅπλων πυκνότητι κεραμωτῷ καθάπερ ὑτῷ γίνεσθαι παραπλήσιον. ἐφεξῆς δὲ ἕτεραι δύο. *Ex Suida in* σημαία, & κεραμωτόν.

Idem

Ἴδιον ἔχουσιν οἱ Κελτίβηρες κατὰ τὸν πόλεμον· θεωροῦντες γὰρ τοὺς παρ' αὐτοῖς πεζοὺς πιεζομένους, παρακαταβάντες ἀπολείπουσι τοὺς ἵππους ἑστῶτας ἐν τάξει. ἄκραις γὰρ ταῖς ἀγωγεῦσι τῶν ἵππων πασσαλίσκους μικροὺς ἀπηρτηκότες ἐπιμελῶς πήξαντες, πειθαρχεῖν διδάσκουσι τοὺς ἵππους ἐν τάξει. μέχρις ἀνακάμψαντες ἀνασπάσωσι τοὺς πατ]άλους. *Ex Suida in* ἴδιον & Κελτίβηρες.

Ὁ δὲ Μάρκος Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐβούλετο ἀπολυθεὶς τοῦ πολέμου πρὸς Λυσιτανοὺς μεταβαλεῖν τὸν πόλεμον, καὶ τὸ λεγόμενον ἐκδύσας τῆς ἀνδρωνίτιν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κωμάσαι. *Ex Suida in* Ἀνδρωνίτης & κωμάσαι.

Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι οὐ τὴν τυχοῦσαν πρόνοιαν ἐποιοῦντο τοῦ μὴ κατάρχοντες φαίνεσθαι χειρῶν ἀδίκων· μηδ' ἀναιρούμενοι τοὺς πολέμους τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν τοῖς πέλας· ἀλλ' ἀεὶ δοκεῖν ἀμυνόμενοι καὶ κατ' ἀνάγκην ἐμβαίνειν εἰς τοὺς πολέμους. *Ex Suida in* ἀμυνόμενοι & ἀναιρούμενοι & ἐμβαίνειν.

Ὅτι Σκιπίων ἑταίρας, καὶ θύτας, καὶ μάντεις ἐξήλαυνε τοῦ στρατοπέδου, οἷς διὰ τὰς δυσπραξίας οἱ στρατιῶται προσέδεεις γεγονότες ἐχρῶντο. *Suidas in* ἑταίρα.

Ὅτι Περσεὺς ὁ Μακεδὼν κατὰ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν κατασκευαζόμενος Πυρσουείδας, διὰ τούτων ὀξέως ἐμάνθανε τὰ πανταχῆ γινόμενα. *In* Πυρσουείδης.

Ὅτι Φιλοποίμην μετὰ δευτέραν

CELTIBERORUM Strategema.

Celtiberi id singulare habent in præliis. Nam ubi peditatum suum ab hostibus premi animadvertunt, desiliunt ex equis, eosdemque equos in acie stantes relinquunt, quippe summis equorum habenis appensos habent paxillos exiguos, quibus in terram depactis assuefactos habent equos stare in acie, donec reversi paxillos revellant.

MARCI CONSILIUM.

At Marcus Prætor solutus à bello cum Lusitanis, in animo habebat bellum aliò transferre. & quod est in vetere proverbio, relictis virorum ædibus, in mulierum atria comissatum ire.

ROMANORUM CAUTELA.

Omni diligentia providebant Romani, ne ipsi ultrò injuriam intulisse, neve susceptis bellis vicinos appetiisse viderentur, sed ut potius vim illatam repellentes, & necessitate adducti suscipere viderentur bella.

SCIPIONIS DISCIPLINA Militaris.

P. Scipio meretrices & sacrificulos & vates quibus milites Romani ob acceptas clades timore perculsi fractique utebantur, castris expulit.

PERSEI STRATEGEMA.

Perses Macedonum Rex per universam Macedoniam pharos exstruxerat, è quibus igne sublato, de omnibus quę acciderent brevi certior fiebat.

PHILOPOEMENIS Strategema.

Philopœmenes quando copias ad bellum

bellum educebat, altero post profectionem die imperabat militibus ut pro bidui frumento tridui annonam paratam haberent, quoties uno amplius die morandum erat: quoties autem duobus, quatridui.

ἡμέραν ἀπὸ τῆς πρὸς πόλεμον ἐξόδου παρήγγειλε τὰ δύο σῖτα τρία ποιεῖν ὅτε βούλοιτο μίαν ἡμέραν προσλαβεῖν. ὅτε δὲ δύο, τέτταρα. *In σῖτα.*

CATARACTÆ LAPSUS.

Livius lib. 27. hunc locum sic expressit: Porta cataractâ dejectâ clausa erat. eam partim vectibus levant partim funibus subducunt in tantum altitudinis, ut subire tecti possent. Vixdum satis patebat iter, cùm perfugæ certatim ruunt per portam, & cùm sexcenti ferè intrassent, remisso fune quo suspensa erat cataracta, magno sonitu cecidit. [Ita comprehensos Salapiani pro mœnibus in crucem sustulere.

Οἱ δὲ καταρράκται οὓς εἶχον ὀλίγον ἐξωτέρω διὰ μηχανημάτων ἠρτημένους αἰφνίδιον καθῆκαν, καὶ ἐπεβάλοντο. καὶ τούτους κατασχόντες περὶ τοῦ τείχους ἀνεσκολόπισαν. *Ex Suida in ἠρτημένοι.*

TRULLÆ IGNIFERÆ DESCRIPTIO.

Trulla ignem ferens, quâ usus est Pausistratus Præfectus classis Rhodiorum. erat autem hujusmodi: Ab utraque proræ parte anchoræ duæ in interiori parietum superficie juxta se invicem positæ erant, quibus aptati conti prominebant in mare. Ex contorum fastigio trulla multum conceptum ignem gerens catenâ ferreâ dependebat, adeò ut quotiescunque in adversos aut ex transverso impetus fieret, in hostilem quidem navem evibraretur ignis, à propria autem nave longè abscederet inclinationis causâ.

Πυρφόρος ᾧ ἐχρήσατο Παυσίστρατος ὁ τῶν Ῥοδίων ναύαρχος, ἦν δὲ κημὸς, ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τῆς πρώρας ἄγκυραι δύο παρέκειντο παρὰ τὴν ἐντὸς ἐπιφάνειαν τῶν τοίχων. εἰς ἃς ἐνηρμόζοντο κοντοὶ προτείναντες τοῖς κύμασιν εἰς θάλασσαν. ἐπὶ δὲ τὸ τούτων ἄκρον ὁ κημὸς ἁλύσει σιδηρᾷ προσήρτητο πλήρης πυρός. ὥστε παρὰ τὰς ἐμβολὰς καὶ παρεμβολὰς εἰς μὲν τὴν πολεμίαν ναῦν ἐκταράττεσθαι πῦρ, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκείας πολὺ ἀφεστάναι τόπον διὰ τὴν ἔγκλισιν. *Suidas in πυρφόρος.*

GALLORUM MATRIS Ideæ vaticinatio.

Cn. Manlius Consul ponte perfecto transgressus Sangarium flumen, quod ob nimiam altitudinem transiri vado non poterat, castra juxta ripam posuit. Ibi Galli matris magnæ ab Attide & Battaco antistitibus Pessi

Γναῖος ὁ ὕπατος Ῥωμαίων διερχόμενος ἐγεφύρωσε τὸν Σαγγάριον ποταμὸν τελέως κοῖλον ὄντα καὶ δύσβατον· καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν στρατοπεδευσάμενος παραγίνονται Γάλλοι παρὰ Ἄττιδος καὶ Βαττάκου

τῶν

τῶν ἐκ Πεσσινοῦντος ἱερέων τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, ἔχοντες προστηθίδια καὶ τύπους. φάσκοντες προσαγγέλλειν τὴν θεὸν νίκην καὶ κράτος. οὓς ὁ Γνάϊος φιλανθρώπως ὑπεδέξατο. *Suidas in* Γάλλοι.

Ἐναγίζουσιν δὲ ἐν τῷ Ξανθικῷ Μακεδόνες καὶ καθαρμὸν ποιοῦσι σὺν ἵπποις ὡπλισμένοις. *Suidas in* ἐναγίζων.

Οἱ Κελτίβηρες τῇ κατασκευῇ τῶν μαχαιρῶν πολὺ διαφέρουσι τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ κέντημα πρακτικὸν καὶ καταφορὰν ἔχει δυναμένην ἐξ ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν. ἣ καὶ Ῥωμαῖοι τὰς πατρίους ἀποθέμενοι μαχαίρας ἐκ τῶν κατ' Ἀννίβαν, μετέλαβον τὰς τῶν Ἰβήρων, καὶ τὴν μὲν κατασκευὴν μετέλαβον· αὐτὴν δὲ τὴν χρηστότητα τοῦ σιδήρου καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν οὐδαμῶς δύνανται μιμεῖσθαι. *Suidas in* μάχαιρα.

nunte missi cum typis & imaginibus à pectore demissis occurrêre, nuntiantes Deam Romanis victoriam & imperium offerre. Eos Manlius perquàm humaniter excepit.

SOLENNE LUSTRANDI apud Macedones.

Macedones mense Xanthico parentalia celebrant, lustrantque exercitum cum equis armatis.

CELTIBERORUM GLADII.

Celtiberi gladiorum fabricâ excellunt, quippe eorum gladii & mucrone sunt valido, & ad cæsim utraque manu feriendum apti. Quamobrem Romani jam inde ab Annibalicis temporibus, abjectis ensibus patriis, *Hispanici* gladii usum adsciverè, ac formam quidem ipsam ac fabricam imitati sunt; bonitatem autem ferri ac reliquam curam & industriam assequi haudquaquam potuerunt.

FRAGMENTA POLYBII EX Suida ordine alphabetico digesta.

1 Ἀδολεσχία. ὁ δὲ στρατηγὸς οὐ δυνάμενος ἐνεγκεῖν τὴν ἀδολεσχίαν τῶν ταῦτα λεγόντων.

2 Ἀναζυγαῖς, ἀναστροφαῖς. Πολύβιος. ὁ δὲ Φίλιππος οὐδενὶ κόσμῳ ποιησάμενος τὴν ἀναζυγήν, καὶ τὸν ἀνάπλουν δευτεραῖος εἰς Κεφαλληνίαν κατῆρεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν γεγονότων οὐδὲν ὅλως εἰδότες περὶ ἀναζυγὴν ἐγίνοντο.

3 Ἀναλεξάμενος. μόλις δὲ τῶν Καρχηδονίων ἀπὸ τῆς καταπλήξεως ἀναλεξαμένων, μόνος ὁ Βλάνων καλούμενος οἰκείαν τῆς περιστάσεως φωνὴν προϊέμενος εἶπε. *Ex Diodori Excerptis legat. cap. 27.*

4 Ἀνάληψις. κατανοήσας τὸ βάρος τῶν ἀναλημμάτων, καὶ ὡς ἀδύνατον ἐστι σαλεῦσαι τὰ τείχη, ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ἐπείχησε.

5 Ανα-

5 Ἀνασείειν. ὁ δὲ τοὺς Συρακουσίους ἀνασείων, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποκαταστήσειν ἐπαγγελλάμενος.

6 Ἀνεδέχετο. ὁ δὲ ἀνεδέχετο τὴν Ἀσδρούβου παρουσίαν, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐξήνεγκεν. ὁ δὲ τούτοις πιστεύων ἀνεδέχετο τὸν πρὸς Ἀριαράθην πόλεμον.

7 Ἀνεπιστάτως. ἄνευ ἐπιστασίας. οὐκ ἄξιον ἀνεπιστάτως παραδραμεῖν περὶ τῶν τοιούτων.

8 Ἀντέχειν. ἡ σύγκλητος ὑπολαβοῦσα τοὺς Αἰτωλοὺς ἀντέχειν ταῖς κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἐλπίσιν, ἀπράκτους ἀπέστειλε τοὺς πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα. *Ex Diodori Excerptis legat. cap. 8.*

9 Ἀντιπαράκλησις. εἰς τοιαύτην προθυμίαν παρέστη τὸ πλῆθος, ὥστε παραπλησίαν ἐνθουσιασμῷ τὴν ἀντιπαράκλησιν γίνεσθαι τῶν δυνάμεων.

10 Ἀντιπερισπασμός. ἐξαπέστειλαν στρατηγὸν, βουλόμενοι ἀντιπερισπασμὸν ποιεῖν τοῖς Κελτοῖς τοῖς μετὰ Ἀννίβου.

11 Ἀψικορεία. εἰδὼς τὴν Νομάδων τὴν ἀψικορείαν, καὶ τὴν ἀθεσίαν τὴν πρὸς ἀνθρώπους. καὶ αὖθις. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον.

12 Δείξαντες. οἱ δὲ αἰφνιδίως ἐπιθέουσι τῷ τάγματι, καὶ διὰ τῆς φάραγγος δείξαντες προσπίπτουσι τοῖς Ῥωμαίοις. *legendum est* διήξαντες.

13 Δεισιδαίμων. ὁρῶν δὲ τοὺς στρατιώτας δεισιδαιμονοῦντας ἐπὶ τοῖς σημείοις, ἐφιλοτιμεῖτο διὰ τῆς ἰδίας ἐπινοίας καὶ στρατηγίας μεταθεῖναι τὰς τοῦ πλήθους εὐλαβείας.

14 Διαζηλοτυπούμενοι. οἱ δὲ διαζηλοτυπούμενοι πρὸς τὸν Σκιπίωνα, ἐπεβάλοντο διασύρειν τὰς πράξεις αὐτοῦ.

15 Διαπιστούσης. ἔδοξεν οὖν ἐπισφαλὲς ἔχειν τὸ κοινωνῆσαι αὐτοῖς τῆς πράξεως καὶ διαπιστούσης καὶ συντελεσθείσης τῆς ἐπιβουλῆς.

16 Διακωδωνίσας. τοὺς μὲν στρατιώτας διακωδωνίσας· τοὺς δὲ χιλιάρχους παραγγείλας ἅψασθαι τῆς πράξεως.

17 Διατροπή. τῶν δὲ Καρχηδονίων πολὺν κλαυθμὸν μετὰ δακρύων προϊεμένων, διατροπὴ μεγάλη τὸ συνέδριον κατεῖχε. *Ex Diodoro cap. 27. legat.*

18 Διεξάγονται. μεθυσκομένους καὶ ῥᾳδίως διεξάγοντας τὰ κατὰ τὴν φυλακήν.

19 Διέξειν. ἀπείρξειν. οὕτω γὰρ διέξειν τὰς χεῖρας καὶ φροντιεῖν τοῦ μηδὲν ἀδίκημα ποιῆσαι τὴν Προυσίαν εἰς αὐτούς.

20 Δυσχρηστούμενος. ὁ δὲ Ἀννίβας δυσχρηστούμενος ἤδη τοῖς πράγμασι διεπέμπετο εἰς Καρχηδόνα ταύτην τὴν περίστασιν διασαφῶν.

21 Ἐμφαλκωμένοις. ἔπειτα κάλοις ἐμφαλκωμένοις ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἀνήρτησαν διὰ πήγματος. περὶ κεροῦ μηχανικοῦ.

22 Ἐξέδρα. ὁ δὲ κατῆρχε χωμάτων, ὧν τὸ μὲν κατὰ τὴν βόρειον ἐξέδραν ἦ μεταξὺ τῶν δύο πυλῶν ἦν. καὶ αὖθις, κατῴκουν πλησίον τοῦ μουσείου καὶ τῆς ἐξέδρας.

23 Ἐξ ὁμολόγου. εἰς ὁλοσχερῆ δ᾽ ἐκεῖσιν ἐξ ὁμολόγου καταβαίνειν οὐχ οἷός τ᾽ ἦν κατὰ πρόσωπον.

24 Ἐπιμετρῶ. ὥσπερ ἐπιμετρούσης καὶ συνεπαγωνιζομένης τοῖς γεγονόσι τῆς τύχης.

25 Ἐπιπολαίς. τοὺς δὲ Ῥωμαίους θαῤῥεῖν συνέβαινε κρατοῦντας τοῦ περὶ τὰς ἐπιπολὰς χωρίου.

26 Ἐπισταθμευόμενοι. οἱ δὲ Φωκεῖς τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀπολειφθέντων Ῥωμαίων ἐν ταῖς ναυσὶν ἐπισταθμευόμενοι, τὰ δὲ τὰς ἐπιταγὰς δυσχερῶς φέροντες ἐστασίαζον.

27 Ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων. πρέσβεις δὲ ἔπεμπον διασαφοῦντας, Πόπλιον μὲν εὐδοκεῖν τὴν εἰρήνην· τοὺς δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ διαφέρεσθαι, καὶ φάναι διαφέρειν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων.

28 Εὐκαιρεῖν. ὁ δὲ ἐκάλει τῶν πολιτῶν τοὺς δοκοῦντας εὐκαιρεῖν τοῖς βίοις.

29 Εὐλαβῶς. ὁ δὲ Φίλιππος ὁρῶν τοὺς Ἀχαιοὺς εὐλαβῶς διακειμένους πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον, ἐσπούδαζε κατὰ πάντα τρόπον ἐμβιβάσαι αὐτοὺς εἰς ἀπέχθειαν.

30 Εὖ πεφυκώς. παρεκελεύσατο ἐμβαίνειν τοὺς στρατιώτας. καὶ γὰρ ἦν εὖ πεφυκὼς, εἰ καὶ πρὸς ἄλλο τι, πρὸς τὸ θάρσος ἐμβαλεῖν, καὶ συμπαθεῖς ποιῆσαι τοὺς παρακελευομένους.

31 Εὐψυχία. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς Ἐπαμινώνδου καὶ Πελοπίδου, καὶ Βρασίδου, καὶ Κλεομβρότου τελευτῆς, καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ ζῆν ἀρετὴν, καὶ τὴν ἐν τῷ τελευτᾶν εὐψυχίαν ἀδυνατοῦσιν οἱ συγγραφεῖς ἀξίους εὑρίσκειν λόγους τῆς προκαθηγουμένης τῶν ἀνδρῶν ἐννοίας.

32 Ἐφεδρεία. παρὰ Ῥωμαίοις θάνατος πρόστιμον τῷ λιπόντι τὴν ἐφεδρείαν. *Vide pag. 669. lib. 6.*

33 Ἔφεσις. ἀπὸ δὲ τῆς τῶν στρατιωτῶν γνώμης λαβὼν ἔφεσιν περὶ τοῦ στρατηγοῦ, ξένην καὶ παράδοξον βοήθειαν ἐποιήσατο πρὸς τὴν ὑποκειμένην κατάστασιν.

34 Ἐφιστάμενος. ὁ δὲ ἐπορεύετο ἄλλοτε, καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος. ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστῇ, τοσοῦτον ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν.

35 Ἥλικες. οὕτως ἐλέγοντο οἱ Ἀντιόχου τοῦ ἐπιφανοῦς Μακεδόνων στῖφος ὑψηλοὶ πάντες ὀλίγον ὑπὲρ ἀντίπαιδας, τὸν Μακεδονικὸν τρόπον ὡπλισμένοι τε καὶ πεπαιδευμένοι. ὅθεν καὶ τὴν ἐπίκλησιν εἶχον.

36 Ἡλίκον. ὅτι Φάβιος ἐνετέλλετο μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ βλάψαι τοὺς πολεμίους, ἡλίκην ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αὐτοὺς παθεῖν δεινόν.

37 Ἠλλοιωμένος. οὐδὲν ἠλλοιωμένος ὑπὸ τῶν συμβεβηκότων δυσχρημάτων· ἔτι δὲ βεβαιότερον μένων ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς διαλήψεως.

38 Ἡμιολίας. ταχὺ δὲ τοὺς κέλητας, καὶ τὰς ἡμιολίας ὑπερθέμενος ἀνήχθη σπεύδων καταλαβεῖν τὴν τῶν Ἀχαιῶν σύνοδον. καὶ αὖθις. λῃσταί τινες εἰς πολυχείαν καὶ πειρατικαῖς ἡμιολίαις τῇ Λακωνικῇ προσισχόντες εἰς τὰ χωρία ἐσπασάμενοι λείαν ἀπήγαγον.

39 Ἴδιον. τὸ γὰρ συμβαῖνον ἴδιον ἦν καὶ παρηλλαγμένον. καὶ αὖθις. οἱ δὲ ἐπολυπραγμόνησαν ἀκριβῶς τά τε ἄλλα καὶ τὰς περὶ τὴν Φάρον ἰδιότητας. *Vide Diodorum in Excerptis legat. c. 32.*

40 Καταβολή. τῶν δὲ Μακεδόνων ἐκ καταβολῆς συνερεισάντων τοῖς βαρβάροις, εὐθέως ἐκκλίναντες ἔφυγον.

41 Κατὰ ζυγόν. ὡς ἂν ἐκ τοσούτου πλήθους, κατὰ ζυγὸν οἱονεὶ μονομαχικῆς τινὸς συνεστώσης φιλοτιμίας.

42 Καταψήσας. Πολύβιος. τοὺς δὲ παῖδας πρὸς ἕνα προσαγόμενος καὶ καταψήσας θαρρεῖν ἐκέλευε.

43 Καταμέμφομαι. πολλὰ τὸν βασιλέα Εὐμένη καταμεμψάμενοι.

44 Καταναστάς. ὁ δὲ διὰ τὸ τάχος τῆς εἰρεσίας ἀπέπλευσε καταναστὰς μιᾷ νηὶ παντὸς τοῦ τῶν ἐναντίων στόλου.

45 Καταξιοπιστεύεσθαι. ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν τῶν τηλικούτων ἀνδρῶν καταξιοπιστεύεσθαι, μνησθησόμεθα μιᾶς διαλέξεως.

46 Κατατρίψειν. οὐ γὰρ ἐδόκει αὐτῷ τὸν ἐν Τυρρηνίᾳ πόλεμον ἀτελῆ καταλείποντι, περὶ τῶν ἐκεῖ πόλεων πραγματεύεσθαι· δεδοικότι μὴ κατατρίψειν ἅπαντα τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον οὐ πολλὸν ὄντα περὶ τὰς ἐλάττους ἀσχολούμενος πράξεις.

47 Κατεξαναστάντες. διὸ κατεξαναστάντες τοῦ μέλλοντος, παρῃτήσαντο τοὺς Πρυτάνεις ἐκπέμψαι πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥόδον συνεπιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας.

48 Κατεριθευόμενοι. τὸ δ' ἐναντίον κατεριθευομένου τοῦ βασιλέως καὶ τῆς χώρας ἀπεχομένου, καὶ κατὰ τὴν δικαιοδοσίαν ἐξακριβοῦντος ἐπιμελῶς, ἔλαθον ἐκλυθέντες ταῖς διανοίαις, καταλιγωρήσαντες τῆς σφῶν αὐτῶν ἀσφαλείας.

49 Κατευδοκήσας. ὁ δὲ κατευδοκήσας τῷ νεανίσκῳ κατὰ τὴν ἀπάντησιν, τοῦτον ἀπέλυσε παραχρῆμα εἰς τὸ Πέργαμον.

50 Κατηργηκέναι. τὸν δὲ καθήμενον περὶ τὰ Τύχια κατηργηκέναι καὶ καταπροΐεσθαι τοὺς καιρούς.

51 Λιμόψωρος. ὑπὸ δὲ τοῦ ψύχους, καὶ τῆς ἀνηλειψίας, καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἐπεγεγόνει σχεδὸν τοῖς ἵπποις, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσιν ὁ λεγόμενος ἅπασι λιμόψωρος καὶ τοιαύτη καχεξία.

52 Μεγαλεπήβολος. ἐδόκει γὰρ ὁ βασιλεὺς οὗτος μεγαλεπήβολος καὶ τολμηρὸς εἶναι, καὶ τοῦ προτεθέντος ἐξεργαστικός.

53 Μεγαλεῖον. οἱ δὲ τῷ Μάγωνι προσπολεμοῦντες τῶν Λιγυστίνων, πρᾶξαι μὲν ὁλοσχερές τι καὶ μεγαλεῖον οὐχ οἷοί τ' ἦσαν.

54 Μετέωρος. πάλαι μετέωρος ὢν εἰς τὴν τῆς Ὀλυμπίας θέαν ὥρμησε. *De Æmilio Paulo.*

55 Ὀτλεύεσθαι. ὁ δὲ τὸ μέλλον ἐμφρόνως ὀτλευσάμενος εἰς ἔννοιαν ἦλθε τὴν φρουρὰν ἀποτρίψασθαι τὴν παρὰ Πτολεμαίου.

56 Ὀτλευομένη. ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς τῶν πρεσβειῶν ἐμφάσεως ὀτλευόμενοι, εἰς παντοδαπὰς οἰμωγὰς καὶ θρήνους ἔπιπτον.

57 Παραθήσις. βουλόμενος δ' ἐκ παραθέσεως ὑπόδειγμα ποιῆσαι τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως, ἧς εἶχε πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας, ἐπολιόρκει.

58 Παρείρανται. Πολύβιος. οὔτ' ἐπιβαλεῖν παρείρανται τὴν χεῖρα δυνατὸν ἅτε πυκνῶν οὐσῶν.

59 Παρῶναι. ὁ δὲ ἔπλει παρόπλους ποιησάμενος τοὺς σιδητῶν παρώνας. ἧκον γὰρ Ῥοδίοις εἰς συμμαχίαν.

60 Παριέναι. οἱ δὲ διεμαρτύροντο τὸν Φίλιππον μὴ παριέναι τὸν καιρὸν, μηδὲ καταμέλλειν.

61 Πλαδαρόν. Πολύβιος. τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔχειν αὐτῷ πρὸς τὴν χρείαν· τὸ δὲ δέρυ πλαδαρὸν εἶναι.

62 Προΐεσθαι. λαβὼν δὲ τὸ ξίφος Πόρκιος Μάρκος καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐφονεύετο κελεύων τὴν ψυχὴν προΐεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν μάχαιραν, καὶ πολλὰ λαβὼν τραύματα παραδόξως ἐσώθη.

63 Προπεπτωκότες. προπεπτωκέναι δὲ παρὰ τὴν συνουσίαν πολλὰ μὲν ἀργυρώματα τῶν προειρημένων· πολλὰ δὲ χρυσώματα τῷ Προυσίᾳ.

64 Προσεπιμετρῶν. προσεπιμετρῶν ἀεὶ τῷ δεομένῳ πρὸς τὸ παρὰ πάντων ὁμολογουμένως γίνεσθαι τὴν ἐπὶ τούτοις χάριν.

65 Προσπεποιημένος. ὁ δὲ παρακαλέσας αὐτὸν καί τι προσπεποιημένος τοιοῦτον. ἀεὶ δ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

66 Πρὸς αὐτοῦ. ὁ δὲ οὐ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸς αὐτοῦ εἶναι νομίσας τὰ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἐναντίους, ἐγνώκει περὶ τὸν Μάρκον σπουδάζων τὴν τόλμαν ἀφελέσθαι καὶ προκαταλαβεῖν αὐτοῦ τὴν ὁρμήν.

67 Ῥαθυμεῖν. πάντων εὐδαιμονιζόντων τὸν Πόπλιον καὶ παρακαλούντων ἀναπαύεσθαι καὶ ῥαθυμεῖν ἐπεὶ πέρας ἐπιτέθεικε τῷ πολέμῳ, μακαρίζειν αὐτοὺς ἔφη, ὅτι τοιαύτας ἔχουσι τὰς διαλήψεις.

68 Ῥεμβώδεις. τῆς γὰρ πολιορκίας ῥεμβώδους γενομένης, ὁ μὲν Σκήπας ἤδεξε καὶ διεβέβλητο νεανικῶς. καὶ αὖθις. εὑρὼν δὲ αὐτοὺς διαβεβλημένους κατὰ τὸ τέμενος ἀόπλους, τούτους ἀπέκτεινε.

69 Ῥύματα. Πολύβιος. ἐπὶ τούτοις ἐπίσημον τὰς ἱππηγοὺς, ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τελίτου στόλου ναυσί.

70 Σεμνομυθοῦσι. ὁ δὲ σεμνὸς Ἀσδρούβας προσέπεσε τῷ στρατηγῷ πρὸς τὰ γόνατα ἐπιλελησμένος τῆς μεγαλορρημοσύνης.

71 Συνεπισπεῦσαι. ὁ δὲ ἐκέλευε τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦσαι ταῖς ἁμάξαις.

72 Συνεπιχύσεις. δυνάμενον παρασχὼν κωλύειν τὸν Ἀντίοχον παρασκευάζειν οὐκ ἀπεχθείας χάριν, ἀλλ' ὑφορώμενος μὴ Φιλίππῳ συνεπιχύσεις ἐμπόδιον γίνεται τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίᾳ.

73 Συνεσπειραμένοι. τό τε πυκνὸν καὶ συνεσπειραμένον ἐπὶ ταῖς ἀνελίξεσιν, οὐκ ἔξω τινὸς ἀπονοίας καὶ τόλμης κατεφαίνετο. παραχή τε ἐπεῖχε καὶ παρακελευσμὸς τοῖς κατ' οὐρὰν τεταγμένοις· αἵ τε ἀναστροφαὶ τῶν κατὰ πρόσωπον ἄλλοτε ἀλλαχοῦ τὰς ἐμβολὰς ποιούμεναι πολυχειδῆ καὶ ποικίλον ἀπειργάζοντο τὸν πόλεμον.

74 Τα-

74 Ταμιεύεται. ὅτι συμφέρον ἐστὶν ἀνθρώποις, ὅταν μὲν εὖ πράττωσι ταμιεύεσθαι τὰς τύχας. ὅταν δ' εἰς ταπεινὰς καὶ φαύλας ἔλθωσι, μηδὲν ὑπομένειν ἀγεννές.

75 Φιλανθρωπηθείς. ὁ δὲ Ἀσδρούβας ἐβουλήθη τούτῳ συμμίξας καὶ φιλανθρωπηθεὶς ἀπελθεῖν εἰς τοὺς ἔξω τόπους.

76 Φρονηματισμόν. θεασάμενοι δὲ τὸν φρονηματισμὸν τῶν ἀνθρώπων ἔν τε ταῖς κατ' ἰδίαν ὁμιλίαις καὶ ταῖς κατὰ κοινὸν ἐντεύξεσιν, ἐξ αὐτῆς ἐπανῆλθον ἐς τὸν στρατηγόν.

77 Ὑποκαθημένης. διὸ καὶ ὑποκαθημένης ἐκ τούτων αὐτῶν τῆς ὀργῆς, βραχέα προσαναμνήσαντες τοῦ Φιλίππου ταχέως ὑπήκουσαν.

78 Χρεία. ὁ δὲ ὑπελάμβανεν ὑγιασθεὶς ἐκ τοῦ τραύματος ἀληθινὴν παρέχεσθαι χρείαν τοῖς κοινοῖς πράγμασι.

79 Ὑρτακὸς ἢ καὶ Ὑρτακῖνος πόλις Κρήτης. ὁ πολίτης Ὑρτακῖνος. Πολύβιος δὲ τὸ θηλυκὸν Ὑρτακίνη. *Stephanus.*

80 Φίλιπποι πόλις Μακεδονίας, οἱ πρότερον Κρηνίδες. ὁ πολίτης Φιλιππεύς, Φιλιππηνὸς δὲ παρὰ Πολυβίῳ. *Idem.*

Indiculus librorum Polybii.

Ἐπεὶ δὲ πρότερον ἐν τρισὶ βιβλίοις ἐκτὸς ταύτης τῆς συντάξεως τὸν περὶ αὐτοῦ πεποιήμεθα λόγον, &c. *Ex Polybio pag.* MCCCLXXXVIII.

Πολύβιος μὲν ὁ ἱστοριογράφος πεπραγμάτευται βιβλίον, ὃ ἐπιγραφὴν ἔχει ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΙΣΗΜΕΡΗΝΟΝ ΟΙΚΗΣΕΩΣ. αὕτη δ' ἐστὶν ἐν μέσῃ τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ· καὶ φησὶν οἰκεῖσθαι τοὺς τόπους καὶ εὐκρατοτέραν ἔχειν τὴν οἴκησιν τῶν περὶ τὰ πέρατα τῆς διακεκαυμένης ζώνης οἰκούντων. *Ex Gemino in Isagoge Astronomica.*

Πολύβιος Λυκόρτου υἱὸς ἔγραψε τὴν μακρὰν ἱστορίαν Ῥωμαϊκὴν ἐν βιβλίοις τεσσαράκοντα. *Ex Suida.*

Σκύλαξ Καρυανδεὺς μαθηματικὸς καὶ μουσικὸς ἔγραψεν ἀντιγραφὴν πρὸς τὴν Πολυβίου ἱστορίαν.

FRAGMENTA POLYBII

ex Suidâ per

JACOBUM GRONOVIUM

COLLECTA.

Ἀγωγή. Ἤγαγε δὲ ὁ ξενολόγος καὶ Λακεδαιμόνιον ἄνδρα τῆς Λακωνικῆς ἀγωγῆς μετεσχηκότα, καὶ τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔχοντα σύμμετρον. *Ex lib. I. cap. 32.*

Ἀγωνιῶ. Ἀγωνιῶν δὲ τὴν ἀθεσίαν τῶν Κελτῶν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τὰς περὶ τὸ

σώματος. *Ex lib. III. cap. 78. Et ex hoc loco emendandus Suidas in voce* Ἀθεσία, *ubi hoc idem fragmentum: sed pro quatuor postremis verbis ibi legitur* καὶ ἐπιστομβρίας *(quomodo allegavit Fulvius) ac quia nil melius potuit, vertit interpres* jam intentatas.

Ἀδήριτος. Τὴν λείαν τῶν πολεμίων ἤλπισεν ἀδήριτον περιαιρεῖν. *Non additur Polybii nomen: non tamen dubito, quin sit distortum ex lib. III. cap. 93. de Fabio.* Τὴν μὲν λείαν αὐτοῦ ἤλπισεν ἀδηρίτως περιαιρεῖν.

Ἀθεραπευσία. Τὸ δὲ στρατόπεδον, ταῖς τῶν σωμάτων ἀθεραπευσίαις κακῶς ἀπήλλαττεν. *Ex libri III. cap. 60.*

Ἀλκή. Πολύβιος· οὐδὲ γὰρ καὶ λόγον ἀλκῆς θανάτου κατέφερον.

Ἀλλοτριόστολος. Οὐ γὰρ μόνον δειλὸς ἦν ὁ Περσεὺς βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ναυτοπαθείας ἀλλοτριόστολος. *Ex pag. 1471. Sed ibi legitur* ἀλλότριος, *& rectius.*

Ἀλφειός. *Priorem narrationem Suidas hausit ex pag. 1411. nisi quod ibi legatur* διακόσια στάδια· *apud Suidam* δέκα σταδίους.

Ἀνάληψις. Σπουδὴν ἐποιεῖτο ὑπὲρ ἀναλήψεως καὶ θεραπείας τῶν ἀνδρῶν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν ἵππων. *Ex libro III. cap. 87.*

Ἀνάριστος. Βουλόμενος ἀναρίστους, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀπαρασκευάστους λαβεῖν τοὺς ὑπεναντίους. *Ex lib. III. cap. 71. Neque enim est Menandri fragmentum, ne quem decipiat Suidas.*

Ἀνασώζων. Τήν τε χώραν καὶ τὰς πόλεις, ἃς ἀπὸ Ῥωμαίων ἀπολωλεκότες ἔχουσι τυγχάνουσιν, ἀνασώσων. *Ex libri III. cap. 77. Sed ibi melius,* ὑπὸ Ῥωμαίων, *tum, &* συνανασώσων, *cujus prima syllaba excidit per praecedens verbum.*

Ἀνεδίδοτο. Ὁ δὲ συναθροίσας τοὺς φίλους, ἀνεδίδου διαβούλιον τί δέοι εἴη πράττειν. *Habet Vrsinus. Suspicor confictum ex legatione 1.*

Ἀνεκαλοῦντο. Οἱ δὲ Ἔφοροι ἀνεκαλοῦντο αὐτὸν εἰς τὰς συναρχίας, ὡς ἂν τὰ ἀπολωλότα τοῖς Μεσσηνίοις ἀποκαταστήσῃ. *Grammaticus & auctorem lectori invidit, & multa intervertit, nonnulla quoque mutavit. Est autem Polybii. ex libro V. cap. 4.*

Ἀνεπισήμαντον. Οὐκ ἄξιον ἀνεπισήμαντον παραλιπεῖν τὸν Ἀσδρούβαν ἄνδρα ἀγαθὸν γενόμενον. *Ex libro XI. cap. 2. Vbi neniam summi Imperatoris exorditur. Imitatus autem Polybium est Diodorus, qui in Excerptis pag. 282. de eodem:* Οὐκ ἐῶν εἴασε τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετήν, φημὶ δὴ τοῦ Ἀσδρούβου, ἀνεπισήμαντον.

Ἀνθρωπίνως. Καὶ συμβέβηκε *&c. Vt viderunt alii. Ex lib. XVII. cap. 29.*

Ἄνθρωπος. Τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος *&c. Integrum habes in lib. XVII. cap. 13. & rursum pag. 1424. Infra quoque in* τῷ Δεδοξοποιημένῳ *ejusdem fragmenti pars refertur, nisi quod perperam ibi,* περιδεδοξασμένον.

Ἀνοδία. Οἱ δὲ πλείους, ἀνοδίᾳ καὶ κατὰ τὰς νήσους διεσπάρησαν. *Legendum,*

ἀνοδίᾳ

ἀνοδίᾳ κατὰ τὴν νῆσον. *Sic habes & optimo sensu lib. III. cap. 19.*

Ἀντιπεποιημένοι. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀντιπεποιημένοι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος, διπλασίως ταῖς ὁρμαῖς πρὸς τὸν πόλεμον ἐχρῶντο. *Ex libri I. cap. 24. nisi quod ibi est* ἐπιρρώσθησαν, *& melius.*

Ἀντιποιηθέντα. ὁ δὲ Ἄραβος καταπλαγεὶς τοῦ Ἀντιγόνου πρᾶξιν ἔχοντα καὶ σύνεσιν καὶ πίστεως ἀντιποιούμενον, τοὺς δὲ βασιλεῖς φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτ' ἐχθρὸν οὔτε πολέμιον (*lege* φίλον) ἐπεβάλλετο λαλεῖν πρὸς τὸν εἰρημένον βασιλέα, καὶ συμπλέκειν τὰς χεῖρας. *Ex lib. II. cap. 47.*

Ἀπαντᾶν. οὐ μὴν ἀλλὰ τοιούτων ἀπαντωμένων, οὐδὲν ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ κωλύειν τὴν ὁρμὴν τῶν Ῥωμαίων. *ex libro X. cap. 13. Fere similia lib. 1. cap. 52.*

Ἀπεπίστευον. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς ὑλώδεις τόπους ὑπόπτως εἶχον πρὸς ἐνέδρας, ἐν δὲ τοῖς ἐπιπέδοις καὶ ψιλοῖς ἀπεπίστευον. *Ex lib. III. cap. 71.*

Ἀποδοκιμάζας. ὁ δὲ Ἀννίβας ἀποδοκιμάζας τὸν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχοντα αὐτοῖς καθοπλισμόν, ἅμα τῷ νικῆσαι τῇ πρώτῃ μάχῃ, παραχρῆμα τοῖς Ῥωμαίων ὅπλοις καθώπλισε τὰς δυνάμεις. *Ex libro XVIII. c. 24.*

Ἀπολέμητον. Καταίροντες εἰς χώραν εὐδαίμονα, καὶ πολλῶν χρόνων ἀπολέμητον. *Ex lib. III. cap. 90.*

Ἀπολογισμός. ὁ δὲ Ξάνθιππος παραγενόμενος εἰς χεῖρας ἔφερε τοῖς ἄρχουσι τοὺς ἀπολογισμοὺς περὶ τίνων σφαλεῖησαν καὶ πῶς δύναιντο τοὺς ἐναντίους νικᾶν. *Ex lib. I. cap. 32.*

Ἀποξυροῦνται. αἱ γὰρ μάχαιραι τῶν Γαλατῶν ταῖς κατασκευαῖς μίαν ἔχουσι τὴν πρώτην καταφορὰν καιρίαν. ἀπὸ δὲ ταύτης εὐθέως ἀποξυροῦνται κατακαμπτόμεναι κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κἂν μὴ δῷ τις ἀναστροφὴν τοῖς χρωμένοις ἐρείσασθαι πρὸς τὴν γῆν ἀπευθῦναι τῷ ποδί, ταχέως ἄπρακτον εἶναι τὴν δευτέραν πληγήν. *Reponendum* τελέως ἄπρακτον, *ut legitur apud Polybium lib. II. cap. 33.*

Ἀποσκευή. Μετὰ δὲ τὰς δυνάμεις πάσας συνέταξε τούτοις καὶ τὴν ἀποσκευήν, ἵνα πρὸς τὸ παρὸν εὐπορῶσι τῶν ἐπιτηδείων. πρὸς γὰρ τὸ μέλλον ἀφροντίστως εἶχε περὶ τῶν σκευοφόρων, λογιζόμενος, ὡς ἐὰν ἅψηται τῆς πολεμίας, ἡττηθεὶς μὲν οὐ προσδεήσεται τῶν ἀναγκαίων. κρατῶν δὲ τῶν ὑπαίθρων, οὐκ ἀπορήσει τῶν ἐπιτηδείων. *Horum prima finxit Suidas, reliqua sunt in lib. III. c. 79.*

Ἀποσταυρώσαντες. Κύκλῳ τὸ νησίζον τῆς χερρονήσου ὀχύρωμα ἀποσταυρώσαντες καὶ περιχαρακώσαντες. *Ex lib. IV. c. 56. Perperam in duo fragmenta velut diversorum auctorum diducitur apud Suidam & explicatur. Habes eodem modo lib. XVI.* Οὐ μὴν ἀλλ' ὅ γε Φίλιππος τὰ μὲν ἀποσταυρώσας, τὰ δὲ περιχαρακώσας.

Ἀποστομοῦν. Περιέθετο τὰς διώρυγας ἀποστομοῦν τὰς ἐπιφανεστάτας. *Suspicor cæteris ad complendum sensum, ut solet, à Suida adjectis ortum hoc fragmentum ex lib. V. c. 63. quanquam ibi legatur* ἀναστομοῦν.

Ἀπραγμόνων. Ἀπραγμόνων καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀναγκαζομένων ἄγειν, ἀλλὰ κακοποιήσειν τι πάλιν κατ' ἐκείνων. *Sic supplendus ille locus, de quo*

Æmilius Portus sibi non liquere confitetur. Sumtus est ex libro III cap. 70.

Ἀπροθέτως. Τὰ μὲν ἀπροθέτως &c. Habent alii. Ex libro IX. c. 11.

Αὐλῶνες. ὁ δὲ κατεστρατοπέδευσε λαβὼν αὐλῶνα μεταξὺ τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς πολεμίων στρατοπεδείας. Ex lib. XI. cap. 30.

Αὐτοπαθῶς. ὁ δὲ ἀνακρινόμενος ὑπὸ ἑκάστου ἀπεδίδου λόγον. οὐ μὴν ἀλλ' αὐτοπαθῶς καὶ γενναίως ὑπέμεινε τοὺς ἐλέγχους. Ex l. VIII. cap. 14. quem locum si conferas, intelliges quam bona sit interpretatio Porti, tota contra sensum. Sequitur: ὁ δὲ Ἀννίβας δόξας αὐτοπαθῶς ἅμα καὶ ἀληθῶς εἰρηκέναι, πιστεύεται. quod fragmentum videtur idem esse cum sequenti tertio, cujus sensus plane similis est, & conceptum ex l. III. cap. 11. Vidit utraque Fulvius.

Βάναυσος. Καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἀγορᾶς βαναύσοις φέρειν προσέταξε βέλη, καὶ παραβάλλειν ἔξω παρὰ τὸ ἡμίλιον τοῦ τείχους. Ex lib. 1. cap. 40. Denuo sequitur. ἐπὶ τούτοις σεμνύνεται κατὰ τὴν πολιτείαν, ἐφ' οἷς ἂν καὶ πλάνης σεμνυνθείη βάναυσος. &c. pag. 1397.

Βαρυδαίμων. ὁ γὰρ Κρὴς ὑπάρχων καὶ φύσει ποικίλος, πᾶν ἐβάσταζε πρᾶγμα, καὶ πᾶσαν ἐπίνοιαν ἐψηλάφα. Ex lib. VIII. c. 13.

Βοτρυοσταγὴς ἔργη. ὑπερβεβηκέναι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὰ Βότρυος ὑπομνήματα καὶ τὰ Φιλαινίδος καὶ τῶν ἄλλων αἰσχρογράφων. Vide pag. 1396 sed perperam in Græcis ibi legitur ὑποβεβηκέναι. Tum & glossema fragmento huic apud Suidam præfixum non convenit, & omnino deest aliquid.

Δαιτρός. Τίμαιός φησι τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς συγγραφέας, διὰ τῶν ὑπερανω πλεονασμῶν ἐμφαίνειν τὰς ἑαυτῶν φύσεις & quæ sequuntur, habes pag. 1399. nisi quod putem rectius ἐμφαίνειν apud Suidam legi quam διαφαίνειν.

Δημαγωγός. ὁ Φλαμίνιος ὀχλοκόπος (leg. ὀχλοκόπος) καὶ δημαγωγὸς τέλειος, πρὸς ἀληθινῶν δὲ καὶ πολεμικῶν πραγμάτων χειρισμὸν οὐκ εὐφυής. Ex lib. III. c. 80. Partem ejusdem fragmenti renarrat Suidas in τῷ Ὄχλου.

Δημοκρατία. Οὐ Πολύβιός φησιν, ὡς δημοκρατίᾳ ἐπιτελουμένη &c. ut notavit Fulvius. Ex lib. XI. cap. 11.

Διαγωνιάσαντες. οἱ δὲ διαγωνιάσαντες μὴ διὰ τὸ προσπελάζειν δόξωσι καταπεπλῆχθαι τοῖς ὅλοις ἐξῆγον ἅμα τῷ φωτί. Ex lib. XI. cap. 31. ubi tamen editum μὴ προσπελάζειν δόξωσι καὶ καταπεπλῆχθαι.

Διακεχυμένοι. Τινὲς δὲ τῶν νεανίσκων ἀπήντων πρὸς Γάϊον διακεχυμένοι καί τι καὶ προσπαίζοντες ἀλλήλοις. Habent alii. Ex Polybii l. VIII. c. 22.

Διαλαβών ὁ δὲ διαλαβὼν τὰς ὁδοὺς φυλακαῖς. Ex lib. IV. c. 67. quæ totidem verbis memini me legisse apud Plutarchum.

Διαμηνσάμενος. Διαμησάμενος τὴν χιόνα τὴν ἐπ' αὐτῆς, ἐξωρθώμενος τὸν κρημνόν. Ex lib. III. cap. 55.

Δίαρσις

Διάρσις. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συνδραμόντες ἐς τὰς χεῖρας, τοὺς Κελτοὺς ἀπράκτους ἐποίησαν, ἀφελόμενοι τὴν ἐκ διάρσεως αὐτῶν μάχην. ὅπερ ἐστὶν ἴδιον Γαλατικῆς χρείας, διὰ τὸ μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν. *Ex l.* 11. *c.* 33.

Διαχών. Πολύβιος. ὁ δὲ διαχὼν τῶν πολεμίων ὡς τρία στάδια, κατεστρατοπέδευσε μεταξὺ λαβὼν τὸν ποταμόν.

Διαφέρων. Πυνθανόμενος τὴν πόλιν ὀχυρωθῆναι καὶ πλῆθος ἀνθρώπων διαφερόντων εἰς αὐτὴν ἠθροῖσθαι. *Ex libro* III. *c.* 18. *præterquam quod ibi legatur* ὀχυρὰν εἶναι.

Διεψευσμένοι. Διεψεύσθησαν δὲ τοῖς λογισμοῖς. κατέλαβον γὰρ αὐτοὺς Ἀννίβας, ἐξελὼν τὴν πόλιν. *Ex libro* III. *c.* 16.

Διιθμήσαντα. Παρεκάλει αὐτὸν βοηθεῖν τοὺς λέμβους διιθμήσαντα. *Ex libro* IV. *c.* 19.

Δικαιοπραγεῖν. Καὶ μηδὲν δικαιοπραγεῖν τῶν πάρεξ προστεταγμένων. *Legendum* ἰδιοπραγεῖν. *Nec enim dubito, quin Grammaticus corruptam lectionem secutus id fragmentum sumpserit ex libro* VIII. *c.* 21.

Δόξαν. Δοξάζων ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν ἐναντίων καταφρονεῖσθαι. *Ex l.* III. *c.* 82.

Δυσιδίκους. Περὶ δὲ τῶν πθιεάτων δυσιδίκους παρέχοι τοὺς ἠδικηκότας. *Ex libro* IV. *c.* 4.

Εγχώριον. Εγχώριοι γὰρ οὐ μόνον τὰς τῶν ἀνέμων στάσεις &c. *p.* 1385. *Habetur quoque in* Ανέμων στάσεις.

Εξυγροστατεῖτο. Εξυγροστατεῖτο τοῖς Ῥωμαίοις ὁ πόλεμος *Ex l.* 1. *c.* 20.

Εκκαλέσασθαι. Εκκαλέσασθαι σπουδάζων τοὺς ἐπὶ πραγμάτων τεταγμένους πρὸς τὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλπίδας. *Ex Libro III. cap.* 69. *Sed aut Grammatici inertiâ aut librariorum vitio vox* Ῥωμαίων *huic loco obvenit pro* Καρχηδονίων, *ut illic videre est, aut scripsit* τὰς κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Εκκαλεῖται. Ο δὲ Κεκίλιος θεωρῶν αὐτὸν καταπεπληγότα, βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, συνεῖχε τοὺς στρατιώτας ἐντὸς τῶν πυλῶν. *Ex libro I. capite* 40.

Εκδέχη. Οὐκ ὀρθῶς, ὦ στρατηγέ, τοὺς ἡμετέρους ἐκδέχη λόγους. *Ex libro X. c.* 18.

Εκλεγόμενος. ὁ δὲ καταπιστεύων τοῖς πράγμασιν, ἔσπευδε δι' αὐτοῦ κρίναι τὰ ὅλα. Διόπερ οὐ τῶν πραγμάτων ἐκλεγόμενος καιρὸν, ἀλλὰ τὸν ἴδιον, ἔμελλε τοῦ δέοντος σφαλήσεσθαι. *Ex libro* III. *cap.* 70, *omißis quibusdam.*

Εκλογισίαν. Εμπείρως καὶ φρονίμως ἐκλογιζόμενος. *Ex libro* III. *c.* 33.

Εκ μεταβολῆς. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκ μεταβολῆς ὡς ἐπ' Ολυμπίας. *Imperfectam sententiam supplere potes ex lib.* IV. *c.* 10, *inde enim hausit.*

Εκπεφυσημένον. Ορῶν δὲ τὸν Μάρκον ἐκπεφυσημένον. *Ex lib.* III. *c.* 103.

Εκπλαγεῖς. Εκπλαγεῖς γενόμενοι οἱ Λίβυες διὰ τὸ παράδοξον ἐκκλίναντες ἔφυγον. *Ex libro* 1. *cap* 76. Οὕτως ἐκπλαγεῖς ἦσαν καὶ κατάφοβοι τὸ μέλλον. *Ex lib.* III. *fine capitis* 107.

Εκκυβεύειν. Οἷα τέ μοι κατὰ τὴν ποιητὴν δέλεαρ εἶναι, οὐδαμῶς ἔχει ἐκκυ-

ἐκκυβεύειν, οὐδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις, ἦγε δὲ τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ τῆς χώρας. *Sumtum ex libro* III. *c.* 94.

Ἐκ χειρὸς βοηθεῖν τοῖς πράγμασι. Πολύβιος. *Familiaris auctori haec locutio, ut vix ausim dicere certi loci respectu Grammaticum id annotasse. Habes lib.* III. *c.* 104. ἔτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρός. *Libro* V. *cap.* 62. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον τοῦ μὲν ἐκ χειρὸς βοηθεῖν τοῖς Συριακοῖς πράγμασι, οὐδ᾽ ἐπιβολὴν εἶχον. *Libro* 10. τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ χειρὸς τῆς κατὰ πολὺ τόπον διὰ τῶν βοηθούντων ἐπικουρίας ὑπαρχούσης. *Fine libri* XVI. οἱ δὲ μισθοφόροι ἐκ χειρὸς ἐβοήθουν. *Etsi fere dicam eum habuisse in animo verba secundo loco citata.*

Ἐμβελής. Ὁ δὲ Ἀρχιμήδης παρεσκευάσατο ὄργανα πρὸς ἅπαν ἐμβελὲς διάστημα, πόρρωθεν μὲν ἐπιπλέοντας τοῖς εὐτονωτέροις καὶ μείζοσιν. ὅτε δὲ τοῦθ᾽ ὑπερπετὲς γίγνοιτο, τοῖς ἐλάττοσι. *Quae deficiunt, suppleri possunt ex libro* VIII. *c.* 6. *inde sumtum.*

Ἐμπιπρεῖν. Φήσας γεγονέναι πλείω χρόνον ἐν ταῖς Σάρδεσι καὶ τὸν τόπον ἐμπιπρεῖν. *Ex libro* VIII. *c.* 12.

Ἔμφασιν. Ὁ δὲ Φίλιππος ἀνεχώρησε διαπραχθείς. Ποιῶν δὲ ἔμφασιν ὡς ἐπί τινα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πράξεων ἐπιστροφάς. *Ex libro* V. *c.* 110. *Sequentes duae de eadem voce* περὶ κοινοῦ *sunt eaedem, et sumtae ex pag.* 1396.

Ἐμφανικῶς. Ὁ δὲ παρεκάλει βραχέως μὲν, ἐμφανικῶς δὲ τοῦ παρόντος κινδύνου. *Ex libro* XI. *c.* 10.

Ἐνδυομενία. Τὴν μὲν ἐνδυομενίαν ἅπασαν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐξήρπασαν τὰ ἔπιπλα. *Legendum* ἐνδυμενία *et* ἐνδυμενίαν. *Habes enim lib.* IV. *c.* 72. *Quod quia Polybii esse ignorabat alioquin doctissimus Portus, sibi non liquere testatur, et Endyomeniam, regionem ambiguum an civitatem, interpretatur.*

Ἐνεργόν. Πολύβιος οἱ δὲ ἐξαναστάντες, ἐνεργὸν ἐποιήσαντο τὴν πορείαν καὶ τὴν ἔφοδον.

Ἐνίεσαν. Καὶ τοῖς πύργοις πῦρ ἐνίεσαν. *Verbum est Polybii* I. 48. Τοσούτῳ πλεῖον διὰ χρησίας περὶ τοὺς ἐνιέντας ἦν τὸ πῦρ.

Ἐξεκέκλητο. Ταχὺ δὲ ἐξεκέκλητο αὐτοὺς πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἅτε οἰκείους ὄντας τῶν τοιούτων ἐγχειρημάτων. *Ex libro* IV. *c.* 59.

Ἐξεμηρύσατο. Ὁ δὲ Ἀνανίας ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ μόλις ἐξεμηρύσατο τὰς χαράδρας. *Interpres Suidae V. Cl. bona fide Ananiam exposuit, quasi Iosephi aut alterius Iudaei fragmentum foret. Ridicule. legendum* Ἀννίβας. *Et habet Polybius libro* III. *c.* 53.

Ἐξηνδραποδισμένον. Πλείστας δὲ πόλεις ἐξηνδραποδισμένον καὶ πεπραξικοπηκότα. *Ex pag.* 1376. *Idem hoc sed paucis mutatis et auctius leges in* Πραξικοπήσας.

Ἐπισημήναμεν. Τίς οὐκ ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Quae licet clara sint, sibi tamen non liquere profitetur in-*

tur interpres, & mira est ejus explicatio, quam potuisset emendare, inspecto libro IX. c. 9. unde Suidas hausit. Est autem Polybio frequens hæc per interrogationem exclamatio, & iisdem vocibus. Vide & in ἐπισημήνασθαι.

Ἐπιβολή. Ἐστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταυτόματον αὐτίπραξε ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ἐστι δ' ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν ἐσθλὸς ἐὼν, ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχε. *Habet Fulvius. Cæterum non dubito hic ex Grammatico aliquid deperditum: nec Hylli aut Euchemi ulla apud Megalopolitam mentio. locus horum verborum est in libro* XV. *c.* 16.

Ἐπικάθηνται. Ὁ δὲ διατείχιζε τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἵνα μηδεὶς ἔτι φόβος ἐπικάθηται τοῖς Ταραντίνοις ἀπὸ τῶν κατεχόντων τὴν ἀκρόπολιν. *Ex libro* VIII. *c.* 27.

Ἐπιπολάς. Ἐπιπολαστικῶς καὶ καταχόρως χρώμενοι τῇ κραυγῇ. *Ex libro* IV. *c.* 12.

Ἐπιπρεπείας. Ὁ δὲ Ἀννίβας ὁ Καρχηδονίων στρατηγὸς κατεσκευάσατο περιθέτας τρίχας ἁρμοζούσας ταῖς κατὰ τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς τῶν ἡλικιῶν ἐπιπρεπείαις, ἃς ταύταις ἐχρῆτο συνεχῶς μετατιθέμενος *Ex l. 3. c. 78.*

Ἐπιστροφῆς. ὁ δὲ δεινὸν ἡγεῖτο τὸ γινόμενον καὶ κοινῆς αὐτοὺς ἐπιστροφῆς ἔφη τεύξεσθαι. *Ex libro* IV. *c.* 4.

Ἐπρατίον. Ἐπιστάντο τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τούτοις ἔπρατίον τὴν πόλιν. *Ex libro* IV. *c.* 17.

Ἐργαστήριον. Οὐκ ἔστι κατὰ τὸν Ξενοφῶντα ὃς θεασάμενος τὴν πόλιν ἐκείνην φησὶν ἂν εἶπε πολέμου ἐργαστήριον. *Ex libro* X. *c.* 20.

Ἔφαμμα. Οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀναξυρίδας καὶ τοὺς εὐπετεῖς τῶν σάγων ἔχοντες περὶ αὐτοὺς ἐξήταζον. οἱ δὲ διὰ φιλοδοξίαν ταῦτ' ἀπορρίψαντες γυμνοὶ μετὰ τῶν ὅπλων ἔστησαν. ὑπολαβόντες οὕτως ἔσεσθαι πρακτικώτερον, διὰ τὸ τινὰς τῶν τόπων βατώδεις ὄντας ἐμπλέκεσθαι τοῖς ἐφάμμασιν. *Ex libro* II. *c.* 28.

Εἰκότα. Συλλογιζόμενος ἐκ τῶν εἰκότων τὸ συμβησόμενον. *Ita lib.* III. *c.* 93.

Ἥμισυς. Ἥμισυς ἀνὴρ Περουσίας *&c. pag.* 1471.

Ἠτυχηκεν. Ἠτυχηκέναι δὲ τοῖς ἀνὰ μέρεσι *&c. pag.* 1396.

Ἰβυκανητῶν. Ἰβυκανητῶν καὶ σαλπιγκτῶν πλῆθος. *& in* Ἰβύκινον. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν Κελτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἀναρίθμητον ἦν τι τῶν ἰβυκανητῶν καὶ σαλπιγκτῶν πλῆθος. οἷς ἅμα τοῦ παντὸς στρατοπέδου παιανιζόντων κραυγὴ ἦν συμμιγής, ὡς καὶ τοὺς παρακειμένους τόπους ἠχεῖν καὶ δοκεῖν προΐεσθαι φωνὴν ἐκπληκτικήν. *Quæ desumsit, non bona tamen cum fide, ex lib.* II. *c.* 29. *& ridere jubet Lipsius libro* IV. *Militiæ Romanæ.*

Ἰσοϋψεῖς οἰκίαι καὶ παράλληλοι τοῖς τείχεσι. *Suspicor sumtum ex lib.* IX. *c.* 20. *Habes etiam* κλίμακα ἰσοϋψῆ τοῖς τείχεσι *lib.* VIII. *c.* 5.

Θέρεια. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι εἰς τὴν ἐπιφερομένην θέρειαν ἀνήχθησαν τριακοσίοις ναυσί. *Ex libro* I. *c.* 25. *etsi Grammaticus in legendo illo loco festinarit; nam de Romanis hoc dicitur.*

Καθυφεῖντο. Πολλοὶ δὲ καθυφεῖντο ἑαυτοὺς ὁλοσχερῶς διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ συνέχειαν τῶν πόνων. *Ex lib.* III. *c.* 60.

Καρδιοφύλαξ. Χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντη πάντως. ὃ προστίθεται πρὸ τῶν στέρνων. οἱ δὲ, ἀντὶ τούτου, ἁλυσιδωτοὺς χιτῶνας περιετίθεντο περὶ τοὺς θώρακας. *Vide l.* VI. *c.* 21, *ne cum Porto fatearis non liquere.*

Καταγόρευ. Ἀπὸ τοῦ τῶν γυναικῶν γένους καὶ λάλον καὶ καταγορευόντως. *ex pag.* 1459.

Κατάλυσις. Τὴν δὲ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκὴν κατάλυσιν ἐπιχαράψαντες, τοῦτο τὸ ναῦλον ὤφελον Ἀννίβας τῶν ζημίων. *Ex libro* VIII. *c.* 26.

Καταναστάς. ὁ δὲ διὰ τὸ τάχος τῆς εἰρεσίας ἀπέπλευσε καταναστὰς μιᾷ νηὶ παντὸς τοῦ τῶν ἐναντίων στόλου. *Ex libro* 1. *cap.* 46.

Κατέχον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀνήχθησαν τριακοσίαις ναυσὶ καὶ κατέχον εἰς Μεσσήνην, ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον. *Ex libro* 1. *cap.* 25. *ubi habes & sequens.* Προσέχον τῷ Λιλυβαίῳ.

Κατ' ἀρχὴν αὐτὸ γενέσθαι. Ο δὲ στρατηγὸς νομίζων αὐτοῦ κατ' ἀρχὴν γενέσθαι τῶν τῶν Ἀχαιῶν ὁρμὴν προσῆγεν ὡς ἐπὶ τὸν πόλεμον. *Ex libro* XI. *c.* 9. *Credo autem pro vulgato* τὸν πόλεμον *Suidam scripsisse* τὴν πόλιν *: est enim in Polybio vox* Μαντίνειαν, *quam ille in incertam more solito mutavit. Inde quoque videbis* προσῆγεν *legendum esse, ut dubitabat Portus.*

Κατουρῶσαν. Τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐπαιρόμενοι τοὺς ἱστοὺς κατουρώσαντες ἀπεχώρει. *Ex lib.* 1. *cap.* 61.

Κενταυρικῶς. οἵους οὔτε τοὺς κενταύρους τοὺς τὸ Πήλιον ἔχοντας, οὔτε τοὺς Λαιστρυγόνας τοὺς τὸ Λεοντῖνον πεδίον οἰκήσαντας. *Pag.* 1377.

Κηρύκειον. σύνθημα φιλίας ἦν τοῖς βαρβάροις, συναντᾶν στεφάνους ἔχοντας καὶ θαλλοὺς, ὥσπερ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησι, διασαφοῦντες ὅτι πάρεισι διὰ ταῦτα βουλόμενοι μήτε ποιῆσαι μήτε παθεῖν τι δυσχερές. *Ex lib.* III. *c.* 52. *etsi nonnihil tortum. Ex quo loco emendabis etiam allegata Suidæ in voce* Σύνθημα· *quæ verba cum sint corruptissima, pejus adhuc ex conjectura interpolat Æmilius Portus.*

Κλεομένης. ὃς κακῶς μετήλλαξε τὸν βίον, ἀνὴρ γενόμενος καὶ πρὸς τὰς ὁμιλίας ἐπιδέξιος *&c. Ex lib.* V. *cap.* 39.

Κόνους. ἐδωρεῖτο δὲ πᾶσι τὰ πρέποντα· τοῖς (*lege* τοὺς) μὲν παισὶ κόνους καὶ ψέλλια. τοῖς δὲ νεανίσκοις δράμβας (*lege* ῥάμβας) καὶ μαχαίρας. *Ex lib.* X. *cap.* 18. *Habet etiam Ursinus.*

Κρουνηπεῖν. οἱ δὲ τοὺς πύργους κρουνηπεῖν ἐπεχείρησαν. *Ex lib.* 1. *c.* 42.

Κοίτη. ὁ δὲ παρήγγειλεν ἔρχεσθαι κοιταίους. *Ita quidem lib.* V. *c.* 17.

Λάσταυρος. εἴ τις ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἢ τοῖς βαρβάροις λάσταυρος τὸν τρόπον, οὗτοι πάντες ἑταῖροι τοῦ βασιλέως ἦσαν. *pag.* 1376

Λέμβος. Πλεῖν δὲ λέμβοις λ' καὶ πολεμεῖν τοῖς Αἰτωλοῖς κατὰ θάλατταν. *Ex lib.* IV. *c.* 29.

Λειπόμεθα. ἅμα τῷ τὸν στρατηγὸν εἰπεῖν τοῖς ὄχλοις, ὅτι λειπόμεθα μάχῃ μεγάλῃ, τηλικαύτην συνέβη γενέσθαι τὴν διατροπήν. *Ex lib.* III. *c.* 85. *Quod si vidisset Æmilius Portus, non vertisset* Dux militibus dixit.

Λοιμώδεις. Δυσκρασία ἀέρος καὶ τροπή, λοιμικὴ κατάστασις λέγεται. *Suspicor*

ſpicor Polybiana ab eo explicari. Certe l. VI. c. 3. habes διὰ λοιμικὰς περιστάσεις.

Μαλακία. Καὶ μάλιστα διὰ τὰς μαλακίας τῶν Κελτῶν, καὶ φυγοπονίας, ἄγεσι τὸν ἀδελφὸν οὐραγεῖν. Ex libro III. c. 79.

Μανιάκης. Μανιάκαις καὶ περιχειρίοις ἦσαν κατακεχρυσωμένοι. Ex libri II. capite 29. Sed ibi est Μανιάκοις.

Μεγαλομερεία. Ο στόλος αὐτῶν περὶ ιέ μυριάδας ὑπῆρχεν. ἐφ' οἷς οὐχ οἷον ἄν τις παρὼν καὶ γινόμενος ὑπὸ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ κἂν ἀκούων καταπλαγείη τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος καὶ τὴν τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων μεγαλομερείαν καὶ δύναμιν. Ex libro I. c. 26.

Μεθοδικῶς. Ο γὰρ τρόπος τῶν κλιμάκων τῶν ἐν τοῖς τείχεσι προσαγομένων εὐχερὴ· ἀδιάπτωτος, ἐὰν λαμβάνηται μεθοδικῶς. Ex lib. V. c. 98.

Μ[ερ]ίτης. ἐ πολλὰ περιελασάμενοι σώματα, καὶ θρέμματα, τούτων οὐδενὸς μερίτην ἐποιήσαντο τῶν ἀλόντων. Ex lib. IV. c. 29. Suſpicor autem à Suida ſcriptum τοῦτον.

Μερίτης. Ο δὲ φύλαξ εὐθὺς ἀνοίγει, ἐλπίζων καὶ πρὸς αὐτόν τι διατείνειν τῆς εὐαγρίας, διὰ τὸ μερίτην αὐτὸν ἀεὶ γίνεσθαι τῶν εἰσφερομένων. Ex lib. VIII. cap. 24.

Μοναρχία. Η τῶν μονάρχων ἀσφάλεια τὸ παράπαν ἐν τῇ τῶν ξένων εὐνοίᾳ κεῖται καὶ δυνάμει. Ex libro II. c. 11.

Νεαλής. Πολύβιος. τοὺς πολεμίους ἀκεραίους ὄντας καὶ νεαλεῖς. In iis, quæ habemus, non exſtant hæc ipſa: eſt tamen vox Polybiana. III. 73. Ακμαῖοι γὰρ καὶ παρατεταγμένοι νεαλεῖς. X, 14. κατὰ δὲ τὴν πύλην καὶ τὸν ἰσθμὸν νεαλεῖς ποιήσας τοὺς στρατιώτας.

Νέοντας. ἐφεῖλκον ἐ ἵππους νέοντας τρεῖς ἅμα καὶ τέτταρας τοῖς ἀγωγεῦσι. libro III. c. 43.

Νῆφε. Αλλ' ἔστιν αἴτιον τοῦ μὴ πρόχειρον ὑπάρχειν, τὸ παρ' Επιχάρμῳ καλῶς εἰρημένον Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα φρενῶν. Ex l. XVI. c. 30. Habet hoc idem in Πρόχειρος. Quamvis neutro loco recte Æmilius ceperit.

Νομή. Τὴν νομὴν τοῦ πυρὸς ἐνεργὸν συνέβη γενέσθαι καὶ περιττικήν. Ex lib. I. c. 48.

Οἰκείως. Πολύβιος. Οἰκείως δὲ ταῦτα συνέβαινε γίνεσθαι καὶ παρὰ Καρχηδονίοις. Ex libro VIII. cap. 3.

Ολος καὶ πᾶς. πρὸς τὸ παραβάλλεσθαι καὶ διακινδυνεύειν ὅλος καὶ πᾶς ἦν. Ex libro III. c. 58.

Ορθήν. Πολύβιος. τούτων δὲ προσαγγελθέντων τοῖς Καρχηδονίοις, ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις διὰ τὴν ἀδηλότητα τῶν προσδοκωμένων. ex legat. 142.

Ορθοί. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι μαθόντες ὅτι Αννίβας πολιορκεῖ τὰς δυνάμεις, ὀρθοὶ ταῖς διανοίαις καὶ περίφοβοι πάντες ἦσαν, ὡς καὶ πρὸς τὰ ὅλα διατεινούσης τῆς ἐνεστηκυίας κρίσεως. Ex libro IX. c. 5.

Οὔριος. Λαβὼν οὔριον ἄνεμον καὶ λαμπρὸν ἐκπετάσας πᾶσι τοῖς ἀρμένοις

τοις καὶ καθυράσας, ἐπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων πλισμένους ἄνδρας ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων. Ex libro I. c. 44.

Ουχ οἷον παρεῖχον αὐτοῖς, ἀλλ' ἁπλῶς οὐδ' ακουσθῆναι ἠξίουν. lege ἀκουσθῆναι. Ex lib. I. c. 43.

Ωφελείας. ὁ δὲ Πόπλιος εἰσελθὼν εἰς πόλιν ἐκέλευσε κτείνειν ἅπαντας τοὺς παρατυχόντας καὶ μηδενὸς φείδεσθαι, μηδὲ πρὸς τὰς ὠφελείας ὁρμᾶν, μέχρις ἂν ἀποδοθῇ τὸ σύνθημα. Ex lib. X. c. 15.

Πάντα ἐν ἐλάττονι θέμενοι ἀδεῶς ἐπόρθουν. Ex lib. IV. c. 6.

Παραβάλλεσθαι. ὁ δὲ παραβαλλόμενος, καὶ διασώσας πρὸς τὸν Δορύμαχον πλεονάκις. Ex lib. IV. c. 57. ubi tamen editum παραβαλλόμενος. Suidam probo & ita Polybium scripsisse persuasus sum ut lib. I. c. 70. id verbum adhibet: ὁ δὲ Γέσκων παρεβάλλετο καὶ παρεκαρτέρει. lib. VII. c. 6. συνέπεσε δὲ ἡ τόλμη τῶν ἀναβαινόντων καὶ παραβαλλόντων. sequens fragmentum supra citavit in vocibus ὅλος καὶ πᾶς.

Παραβόλως. Πολύβιος. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς ἡλίκην δυναστείαν παραβόλως αὐτοφθαλμίσας. lege ἴσως. Ex lib. II. c. 24.

Παραπόδας. παραπόδας ἀκρατέστατοι μὲν αὐτοὺς δείκνυσι πρὸς γυναῖκας. pag. 1375.

Παραποδίζειν. βατώδεις ὄντας τοὺς τόπους, ἐμπλέκεσθαι τοῖς ἐφάμμασι, καὶ παραποδίζειν τὴν τῶν ὅπλων χρείαν Ex lib. II. c. 28.

Παιδομαθῆ. νέον μὲν, ὁρμῆς δὲ πλήρη καὶ παιδομαθῆ περὶ τὰ πολεμικά. Ex lib. III. c. 71.

Περιπετείαι) Primum est ex pag. 1478. & repetitur in Φαρμακείας, ut observavit Valesius. Secundum est pag. 345. Ceterum in Suida pro illis τοῦ ἀνθρώπου (corrigit Portus τῶν ἀνθρώπων) forte leg. τοῦ αὐτοῦ, est enim & sequens fragmentum ex Polybio p. 1467. de Eumene.

Περαιοῦν. ἦν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις πρόθεσις ἐς Λιβύην πλεῖν καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖ περαιοῦν. Ex lib. I. c. 26.

Περίστασις. Primum hujus glossæ fragmentum est ex pag. 1459. Secundum est ex lib. III. c. 98. Tertium ex lib. I. c. 32.

Πιστωσάμενος. Τὸν δὲ ὁ Σωσίβιος διὰ πλειόνων λόγων πιστωσάμενος καὶ παρασκευάσας εὔνουν ἑαυτῷ. Ex lib. VIII. c. 12.

Πληρώματα. ὁ δὲ ἀναλαβὼν τὰ πληρώματα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἧκεν εἰς τὴν Ῥώμην. Ex lib. I. c. 29. Τὴν δὲ ναῦν καταρτίσαντες πληρώματι ἐπιλέκτῳ. ex ejusdem lib. c. 48.

Πραξικοπήσας. ὁ δὲ στρατηγὸς πρῶτον μὲν πραξικοπήσας κατέσχε τὴν τῶν ἐρεκησίων (lege Ἐρυκηνῶν) πόλιν, καὶ παρείλετο τὰς ἀγορὰς. ex lib. I. c. 19. ut eo loco monstravit Casaubonus. Quam recte Æmilius Portus intellexerit, patet ex ejus interpretatione.

Πρᾶξις. Πολύβιος. μετὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι φίλων, τρίτην πρᾶξιν συνεσκευασμένους, καὶ προσενέγκαντος τοῦ Φαβίου τὸν λόγον. Καὶ αὖθις. ὁ δὲ συνεστήσατο πρᾶξιν ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς διά τινος &c. ex lib. V. cap. 96. cujus partem denuo habes in τῷ Φανοτεύσιν, quod vidit Casaubonus. Πρασ-

Πραίφεκτοι. δώδεκα ἄρχοντες &c. *ex lib.* VI. *c.* 24. *ex ejusdem libri c.* 19. *petenda emendatio fragmenti in voce* Πελίγνιτες· *inde enim desumtam videtur, sed corruptissimè nunc legitur. Quæ leguntur in voce* σημαία, *inde quoque sumta apparet.*

Πρόθεσις. Πολύβιος· οὐδὲ τοῖς Ῥωμαίοις πρόθεσις ναυμαχῆσαι. *Forte ex lib.* I. *c.* 26.

Προκείμενον. ὁ δὲ τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς, μένειν ἠξίου τὸν Τιβέριον ἐπὶ τοῦ προκειμένου. *ex lib.* III. *c.* 70. Καὶ αὖθις, ἐμοὶ δὲ τὸ προκείμενον ἤνυστο.

Προσαγγελία. ἧκον ὑπὸ νύκτα πρὸς τὸν Φίλιππον, φάσκοντες συνωρμηκέναι τινὰς αὐτοῖς. τούτους δὲ ἀπαγγέλλειν, ὅτι καταλίποιεν ἐν Ῥηγίῳ πεντήρεις Ῥωμαϊκάς. ὁ δὲ διαταραχθεὶς ἐκ τῆς προσαγγελίας ἔφυγε. *ex lib.* V. *capite* 110.

Προσηγγελμένοις. τοῖς προσηγγελμένοις ἐπαρκέσαντες, οὐδὲν προὐργιαίτερον ποιήσετε μετὰ ταῦτα τοῦ βοηθεῖν σφίσι κατὰ δύναμιν. *ex lib.* IV. *c.* 66. *Sed ibi nunc legitur* προηγγελμένοις, *quorum utrumque tolerari queat.*

Πρὸς Κρῆτα κρητίζων. ὁ δὲ ἠγνόει τὸ δὴ λεγόμενον πρὸς Κρῆτα κρητίζων. *ex lib.* VIII. *c.* 16.

Προσαπορδυομένων. προσαπορδυομένων δὲ αὐτῷ τῶν ἠδικημένων, τοὺς μὲν διέσυρε χλευάζων. τῶν δὲ κατανίστατο. τοὺς δὲ ἐξέπληττε λοιδορῶν. *ex lib.* IV. *c.* 3.

Πτερίνῳ. Ἐπικοσμοῦνται οἱ Ῥωμαῖοι πτερίνῳ στεφάνῳ &c. *ex l.* VI. *c.* 21.

Ῥαδιουργός. τί δή ποτ' ἐστὶν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀπατώμενοι πάντες, οὐ δυνάμεθα λῆξαι ἀνοίας; τὸ γὰρ τοιοῦτο εἶδος τῆς ῥαδιουργίας πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἤδη γέγονε, καὶ τὸ μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις διαχωρεῖν, ἴσως οὐ θαυμάσιον, τὸ δὲ παρ' οἷς ἡ πηγὴ τῆς τοιαύτης ὑπάρχει κακοπραγμοσύνης, θαυμαστόν. *ex lib.* XVII. *c.* 30. *quamvis ibi vox ultima non est, repetenda intellectu ex superioribus. & ex hoc Suidæ loco illius fragmenti initium extenditur.* Οὐδὲν διαφέρει τὸ κατ' ἰδίαν ἀδίκημα τῶν κοινῶν ἢ πλήθει καὶ μεγέθει τῶν συμβαινόντων, καὶ γὰρ κατ' ἰδίαν τὸ τῶν ῥαδιουργῶν καὶ κλεπτῶν φῦλον τούτῳ μάλιστα τῷ τρόπῳ σφάλλεται, τῷ μὴ ποιεῖν ἀλλήλοις τὰ δίκαια, καὶ συλλήβδην τὰς εἰς αὑτοὺς ἀθεσίας. *ex lib* IV. *c.* 29. *unde patet voculam* διὰ *post* συλλήβδην *hinc excidisse, ut vidit Portus.*

Ῥῦμα. Ῥύματα δὲ καὶ πλεῖω ταῖς σχεδίαις ἀνῆψαν, οἷς ἔμελλον οἱ λέμβοι ῥυμουλκοῦντες οὐκ ἐάσειν φέρεσθαι κατὰ τοῦ ποταμοῦ. Βίᾳ δὲ πρὸς τὸν ῥοῦν κατέχοντες παρακομιεῖσθαι τὸ ὅλον ἔργον κατὰ τοῦ ποταμοῦ. *ex libri* III. *c.* 46. Ἐπὶ τούτοις ἐπέστησαν τὰς ἱππηγοὺς, ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τρίτου στόλου ναυσίν. *ex libri* I. *c.* 26. *Sequentia verba* ῥυμουλκοῦν τὰς ἱππηγοὺς ναῦς, *separate debent poni, est enim nova* περικοπή, *& ut suspicor sumta ex capite sequenti, etsi ibi sit* ῥυμουλκούντων.

Σάλος. κατέλαβον πολισμάτιον, ἀλίμενον μὲν, σάλους δὲ ἔχον, καὶ προσβολὰς περικλειούσας ἐκ τῆς γῆς εὐφυεῖς. *leg.* προσβολάς. *ex lib.* I. *c.* 53.

Σιτοβο-

Σιβυβολίοις. τὰς οἰκίας τ̃ πόλεως ἀκεραίους διεφύλαξε, κὴ τὰ τείχη, βυλόμενος σιβυβολίοις χρήσαϛ πρὸς παρεχήμασιαν. ex lib III. c. 100.

Σκορπίδια. ὁ δὲ Αρχιμήδης πάλιν ἑτέραν ἑτοιμάκει παρασκευὴν &c. ex libro VIII. c. 6.

Στάσις. γίνεταί τις ἀνέμου στάσις ἔχουσα τηλικαύτην φορὰν, ὥστε τὰς στὰς (αλεύειν. ex lib. I. c. 48.

Στιβιά ἐ σίβος. κὴ Πολύβιος. (ita recte judico supplesse Portum.) κατὰ τ̃ αὐτὸν σίβον. Habes enim ita libro II. cap. 25. & quamvis ibi sit κατὰ τ̃ αὐτῶν σίβον, non dubito tamen, quin δοτικῶς, ut ait Suidas, auctor hic extulerit, & scripserit κατὰ τ̃ αὐτῶν, (non αὐτὸν, ut Suidas) cum etiam lib. III. c. 53. legas, ὑποζύγια τοῖς σίβοις ἑπόμενα.

Συναγομθμῶν. Συναγομθμῶν δὲ λιμοῦ τ̃ Καρχηδονίων, διὰ τὸ πλῆθος τ̃ συγκεκλεισμθμῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ πόλει. ex libri 1. cap. 18, quo loco & sequens Suidæ fragmentum invenies.

Συνθηματικῶς. ἐπιστολὰς ἔγραψε συνθηματικῶς, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς. ὥστε τ̃ κυριεύσαντα τ̃ ἐπιστολῆς μὴ δυνάσαϛ γνῶναι μηδὲν τ̃ ἐν αὐταῖς γεγραμμθμῶν. ex libro VIII. c. 14.

Συνουσία. ὡς ἂν ὑποκρινόμενοι τὺς ἐκ συνουσίας ἐπαναγομένους, ἔτι δὲ μᾶλλον ἠλλοιωμθμους ὑπὸ τ̃ μέθης. Ex l. VIII. c. 22. Plenius hoc fragmentum habetur in ὑποκρίνεσθαι, cujus & explicationem & emendationem ex eodem loco Polybii petes: quicquid enim Portus adducit nugatorium est totum.

Συνόψις. ὁ δὲ ἐβουλεύετο καταστρατοπεδεύσαι τοῖς Καρχηδονίοις ἐν συνόψει, μάλιστα γὰρ οὕτως ἐκφοβήσειν αὐτοὺς ὑπελάμβανε. ex l. XIV. c. 10. eodem modo lib. III. c. 66. Αννίβας δὲ παραγινόμθμος παρέταξε τ̃ δύναμιν ἐν συνόψει τοῖς ὑπεναντίοις.

Σύστασις. ὁ δὲ οἰκείως διέκειτο πρὸς τὰς Καρχηδονίυς πατρικὴν ἔχων σύστασιν. ex lib, 1. c. 78. & habet Vrsinus.

Τενάγη. μζ̃ τ̃ εἰς θάλατταν ἐκβολὴν τ̃ Βουκάρα ποταμοῦ συνθεωρήσας κατά τινας ἀνέμων στάσεις ἀποθινύμθμον τὸ στόμα, κὴ τεναγώδη γινομένην τὴν παρὰ τὸ στόμα πάροδον, τηρήσας τὸ προειρημένον σύμπτωμα διεβίβασε τὴν στρατιάν. ex libri 1. c. 75.

Τὴν ταχίστην. ὁ δὲ Φιλοπίμας εἶχε πρὸς τ̃ ταχίστην κρῖναι τὰ ὅλα. ex libri III. c. 70.

Τελάρχοι. Quæ hic habet Suidas & notarat Vrsinus sumsit ex libro 1. capite 26.

Τροχάζειν. Τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐκέλευσε τροχάζειν ἐπὶ λ΄ σαδίυς ἐν τοῖς ὅπλοις. ex libro X. capite 20.

Τύπη. ὥστε συνέβαινεν ὑπὸ τ̃ πυρὸς τὰς βάσεις τ̃ πύργων κὴ τὰ τύπη τ̃ κριῶν ἀχρειωθῆναι. ex libri I. c. 48.

Υπεραλγῆ. ὑπεραλγὴς ὢν διὰ τ̃ βαρύτητα τ̃ ἐπιγενηθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ. ex lib. III. c. 79.

Φατέ.

Φαυτί. Φανερὸν ἢ χρόνιος ἀγαθοῦ ἔργου εἶναι· τὸ μὲν δεῖν μηδέ ποτε χεῖρας προΐεσθαι, μηδὲ ἐκ πάσης ἀφορμῆς ποιεῖσθαι τοὺς ὁλοσχερεῖς κινδύνους, καὶ μάλιστα εἰ τυγχάνοι τις ὢν ἀπαράσκευος. *Habet Fulvius. Miscet Polybiana Suidas, nec male id quidem hoc loco: sed ad explendam penitus hanc notatu dignam sententiam vel* δεῖν *vellem abjectum, vel additum* νομίζειν. τὸ νομίζειν μὴ δεῖν. *Ex libri* III. *c.* 69.

Φερεκάλους. Συναγαγὼν ἐκ τοῖς ὅπλοις Φερεκάλους διαφθείροντας παρεκάλεσε. *Ex libri* III. *c.* 71.

Φέρετρον. τότε καὶ τὸν πεφιλημένον ἔχοντα τὸν υἱὸν (*interpres* tunc & illum dilectum amicum dixit venire cum filio. *Supine satis & quam maxime ridicule. Lege.* τότε καὶ τόν τε Φιλήμενον ἔχοντα τὸν σῦν, *quod potuerat discere à Leopardo lib. V. Emend. c.* 10.) ἐν φέρετρῳ, καὶ Λίβυας ὡσεὶ χιλίους. ὡς δὲ ἤγγισε τοῦ τείχους, ἔλεγεν ἀνοίγειν ταχέως, ὅτι βαρύνονται. φέρουσι γὰρ σῦν ἄγριον. ὁ δὲ φύλαξ ἀνοίγει θαυμάσας τὴν δι' ἀγρίαν. *Ex libro* VIII. *c.* 24.

Φεψάλῳ. ἀλλ' ἀποσκοτουμένους ὑπὸ τοῦ εἰς αὐτοὺς φερομένης λιγνύος καὶ τοῦ φεψαλύζειν· ἔτι δὲ τοῦ καπνοῦ πολυπληθείας, οὐκ ὀλίγους ἀπόλλυσθαι. *Ex libri* I. *c.* 48.

Φόρος. τοῖς ἐναντίοις ὁρᾶν ἄνεμον καὶ λαμπρὸν καταπνέοντα, σφίσι δὲ δυσχερῆ, τοὺς αὐτίον ἀνέμου κοίλης καὶ τραχείας οὔσης τῆς θαλάσσης, διηπόρει τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι. *Omissum primo est* φόρον, *quod fecit similitudo vocis* ὁρᾶν. *Tum post* δυσχερῆ *interserenda hæc:* γινόμενον τὸν ἀνάπλουν. *Nam quam belle sciverit ea tantopere defecta velut integra explicare Æmilius Portus, lector ipse evolvat. Polybiana sunt, & sumta ex libri* I. *c.* 60.

Φρεατία. φρεατίας δὲ εἶχεν ὁ τόπος ἠγνοημένας. *Ex libro* X. *c.* 25.

Χειμασκήσοντα. Διάλειψιν εἶχε τὰ στρατόπεδα χειμασκήσοντα βελτίω τὰ πράγματα ὑπελάμβανε γενήσεσθαι. *Interpretem hic nihil moror. Ut sensum aliquem habeas, post* εἶχε *ponenda* στιγμὴ *& pro* πράγματα *legendum* παρ' αὐτῶν *&* διάληψιν *pro* διάλειψιν. *Certe enim descripsit Suidas ex Polybii libro* III. *c.* 70.

Χρήσιμον. οἱ δὲ οὕτω διεφθάρησαν, ὡς μήτε τῶν ναυαγίων μηδὲν γίνεσθαι χρήσιμον ἀλλ' ἀχρειωθῆναι αὐτάς. *Ex libri* I. *c.* 54.

Ψιλόν. τὰ δὲ θηρία ὑστερον ἔλαβε ψιλὰ τῶν Ἰνδῶν. *Ex libro* XI. *c.* 1.

Ψυχομαχοῦντες. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ψυχομαχοῦντες σχεδὸν ἤδη ιέ' ἔτη τῶν κατὰ θάλατταν πραγμάτων ὁλοσχερῶς ἀφεστηκότες. *Hoc cum sequenti ejusdem glossæ fragmento sumtum ex libri* I. *c.* 59. *Inde corriges.*

Ex Stephano Byzantino.

Ἀπεράντεια, πόλις Θεσσαλίας. Πολύβιος εἰκοστῷ. *Vide legat.* XXVI.

Βάδιζα, πόλις τῆς Βρεττανίας. Πολύβιος τρισκαιδεκάτῳ. *Sic enim*

sup-

supplendam putaveramus lacunam, quæ est in vulgatis, & postea ostensum mihi ab illis, qui multis locis recidivum Stephanum imputabunt, ita in MSS. legi.

Γαλάδραι. πόλις Μακεδονίας ἐν Πιερίᾳ. Πολύβιος δ' ἐν τρίτῳ Γαλαδραϊκόν φησι. *Numerus proculdubio falsus. Forte* τριακοστῷ τρίτῳ.

Λάμια. πόλις Θεσσαλίας τῶν Μηλιέων. Πολύβιος.

Μολκνοί. χωρίον Ἰβηρίας, ἄποικοι Ῥωμαίων. Πολύβιος τρίτῳ.

Ταμάσσος, πόλις Κύπρου. ἔστι γὰρ καὶ Ταμέση πόλις Ἰταλίας καὶ ποταμός. Πολύβιος δ' ἐν τῷ πρώτῳ Τεμεσίαν τὴν πόλιν καλεῖ. *Nusquam gentium illic, nec potest ibi fuisse. F.* Πολύβιος δ' εἰκοστῷ πρώτῳ.

Ex Arriano περὶ τέχνης τακτικῆς.

Καὶ μὴν καὶ Παυσανίου ἐστὶ συγγράμματα ὑπὲρ τούτων, εὕροις δ' ἂν καὶ Εὐαγγέλου, ἀλλὰ καὶ Πολυβίου τοῦ Ἀρκάδος, ὃς καὶ Σκιπίωνι τῷ Ῥωμαίῳ ξυνεγένετο, πολλοὺς καὶ μεγάλους πολέμους διαπολεμοῦντι ἄλλους τε, καὶ ἐν ᾧ καὶ Καρχηδόνα τὴν ἐν Λιβύῃ εἷλέ τε καὶ ἐξηνδραπόδισεν.

ISAACI CASAUBONI
in
HISTORIÆ POLYBIANÆ
SYNOPSIN CHRONOLOGICAM
ad Candidum & φιλοπολύϊσιον lectorem
PRÆFATIO.

Quum sine accurata temporum adnotatione omnis rerum gestarum narratio sit cæca & fabulæ non dissimilis; diligenter huic parti prospexisse, non postrema eorum qui historias scribunt, aut interpretantur, laus jure censeatur. Est vero ejus rei observatio eo difficilior, quo latius susceptæ ad enarrandum materiæ argumentum patet. Nam qui aliquod singulare gestum describunt, aut privati alicujus hominis vitam commemorant, aut civitatis unius anguste dominantis res explicant; semel prehenso narrationis principio, atque eo certis notis insignito; in reliquis ordine subtexendis, prout quæq; acciderunt, non multum sane laborant. At qui plurium diversorum populorum, aut magni imperii res gestas stilo peragere instituerunt; hi cautione duplici opus habent. prior ad singulas propositi operis partes pertinet; quo nimirum, sic omnia explicent, ne in historia eadem ὕστερα πρότερα committant. altera ad partium diversarum connexum & comparationem spectat: ut quæ tempore eodem apud varias gentes contigerint, simul, ac loco eodem, quoad ejus fieri poterit, commemorentur. Quemadmodum enim qui Canones Chronologicos compingunt, diversarum gentium tempora colligentes, ea inter se comparant, & annos annis opponunt; qui licitur illis συγχρονισμός: sic qui legitimas historias componunt, atque eas de multis simul populis, aut etiam de universis, paullo qui sint nobiliores, (quæ appellatur καθολικὴ ἱστορία aut κοινή) curam vel præcipuam τ

 ὁμοχρό-

ὁμοχρονεῖν, & congruentia temporibus inter se conjungendi, debent habere. Præclare Lucianus in eruditissimo libello, quo historiæ scriptorem præceptis necessariis instruit: ὅλως πάντα, *inquit,* συνδιδότω, καὶ ὡς δυνατὸν ὁμοχρονείτω. καὶ μεταπηδάτω ἀπ' Ἀρμενίας μὲν εἰς Μηδίαν. ἐκεῖθεν δὲ ῥοιζήματι ἑνὶ εἰς Ἰβηρίαν· εἶτα εἰς Ἰταλίαν, ὡς μηδενὸς καιροῦ ἀπολείποιτο. *ex quibus verbis observationis hujus necessitas pariter & difficultas potest intelligi. non enim temere exceptionem illam adjicit Lucianus,* quantum fieri poterit: *quoniam aliquando caussæ interveniunt, cur aliter sit faciendum. Propterea magni interdum scriptores in suis Annalibus rei diversorum annorum in alienum tempus conjicere satius ducunt, quàm posteriora à prioribus separare. caussam affert Tacitus in XII. Annalium:* ne divisa haud perinde ad memoriam sui valeant. *Quæ etiam ratio est, cur è veteribus nonnulli, ut fere Herodotus, & aperte magis Suetonius historiam per species quàm per tempora tractare malverint. Sed nescit legitima historia, hoc est, ea quam Græci* διέξοδικὴν *aut* πραγματικὴν, *Latini fere Annales nominant, aliam methodum, præter ipsam temporum seriem & consequentiam: cum ea tamen, quam paullo antè dicebamus, exceptione. In temporum autem ratione, non omnes qui Reip. Romanæ res posteris tradiderunt, aut universales historias scripserunt, eandem secuti sunt viam. Sallust. T. Liv. C. Tacit. & cæteri Romani, ad Fastos Consulares omnem suam temporum observationem retulerunt: neque ullam aliam ad designanda temporis intervalla epocham aut notam, nisi Consulum anni cujusque nomina, adhibuerunt. nulla apud eos, ne in externis quidem Græcorum aliorumve populorum rebus exponendis, aut Olympiadum aut ullorum magistratuum, nisi admodum rara, in eum finem mentio. Ipsos quinetiam annos Urbis, quod sæpe subjit mirari, vix attingunt; plerique etiam in totum omittunt. At non ita Græci homines: qui, ut in omni genere doctrinarum, sic etiam in hac parte majore se literarum usu præditos probarunt. Horum igitur diligentissimi quique, Romanos Consules quum non prætermitterent; hoc amplius, Romana tempora cum aliarum gentium temporibus comparare non mediocriter studuerunt. Sic Halicarnassensis Dionysius cum Fastis Romanis, annos Olympiadum & Atheniensium* ἄρχοντας *sive Prætores semper componit. Polybius vero & Diodorus Siculus, qui non unius populi Romani, sed omnium toto Orbe tunc cognito historiam scribendam susceperant; etiam præcipuorum regnorum successiones in suis scriptis pari diligentia adnotarunt: ea autem erant, Macedonum in Europa, Syromacedonum in Syria & superioribus Asiæ partibus, Ptolemæorum in Ægypto: item Pergamenorum, Bithynorum, Cappadocum & Armeniorum in reliqua cis Taurum Asia. est etiam exorta temporibus illis Arsacidarum Parthorum in Perside dominatio:*

tio: de qua ut de cæteris omnibus sive Europæ, sive Asiæ regnis, aut Rebuspublicis insignioribus, Polybius & Diodorus in suis universalibus historiis egerunt, & cum facta memorabilia, tum præcipue dominantium τὰς διαδοχὰς exposuerunt; quæ est Chronologiæ politicæ atque historicæ anima; sicut τὰς ἀκριβεστέρας καὶ ἐπιστημονικωτέρας motus cœlestes, & siderum defectiones. Sed Diodori quidem simplex & semper sibi similis in temporibus designandis ratio est: singulos enim annos Olympiadicos perpetua serie adnotans, reliquas omnes temporum observationes ad Olympiades refert atque illis accommodat. In Polybii vero ingenti olim opere, ut scopi illius possunt varii animadverti, quod alibi ostendimus; sic etiam quæ ad temporum rationem attinent, varie ab eo esse tractata licet observare: In Præparationis libris, hoc est primo & secundo, quum res diversæ commemorentur, nulla fere inter se connexione junctæ; inchoata libro primo series annorum, in secundo non continuatur: sed nova rursus ab alio principio instituitur: in ea utique parte, quæ est de rebus à Gallis in Italia gestis; itemque in illis quæ de Republica Achæorum scribuntur. ita evenit, ut vetustiora posterius, recentiora prius narrentur: pleraque enim libro priore Apparatus contenta, multis quæ libro ejus altero narrantur, sunt recentiora. Ne in legitima quidem Historia, quæ Præparationem excipit, οἰκονομία ubique eadem. Nam quia res Græcorum & Asiaticorum tertio primum anno Olympiadis CXL^a Romanis & Punicis ceperunt misceri; non ante finem ejus Olympiadis per annos singulos Historiam suam distinguere Polybius instituit. Consilium hoc suum ipse aperit, & rationem ejus explicat, cum alibi, tum istis verbis luculente pag. DXXVI. Πρὸς τὸ δ' εὐπαρακολούθητον καὶ σαφῆ γίνεσθαι τὴν διήγησιν οὐδὲν ἀναγκαιότερον ἐπὶ ταύτης τῆς Ὀλυμπιάδος ἡγούμεθα εἶναι, τοῦ μὴ συμπλέκειν ἀλλήλαις τὰς πράξεις· ἀλλὰ χωρίζειν καὶ διαιρεῖν αὐτὰς καθόσον ἐστὶ δυνατόν. μέχρις ἂν ἐπὶ τὰς ἑξῆς Ὀλυμπιάδας ἐλθόντες, κατ' ἔτος ἀρξώμεθα γράφειν τὰς κατ' ἀλλήλας γινομένας πράξεις. Hæc ille in quinta Historia. Sextus liber, non rerum gestarum historiam, sed politicam digressionem longe gravissimam, et auctoris instituto necessariam complectitur: estque adeo liber ille πολιτικὴ διατριβὴ verius, quam ἱστορικὴ πράξεων συγγραφή. Quare ante librum septimum narratio Polybiana κατ' ἔτος distincta non fuit. ab eo libro quæ deinceps sequebantur ad finem quadragesimi, omnia fuisse annuatim descripta, serie continua more fastorum & Annalium, nullum est dubium. propterea Plinius Polybium ANNALIUM CONDITOREM in quinto appellat. Neque tamen ita rigide gestorum ordinem in singulis partibus suæ narrationis auctor prudentissimus servaverat; ut perspicuitatis & τοῦ πρέποντος non potiorem semper rationem duceret. Quare illa cujus ante mentionem fecimus cautione quum necessario sæpe uteretur;

tur; in tot tantarumque rerum adeo sibi invicem permixtarum explicatione, ὕστερα πρότερα non raro commiserat; rebusque ita postulantibus, consiliorum exitus interdum prius quàm initia exposuerat. Nam verbi gratia; Romanas res tractans hujus aut illius anni principio, responsa legatis populorum Græciæ aut Regum data, prius aliquando retulerat, quàm de eorundem legatorum missione egisset. quæ ex re ne aliquid obscuritatis oriretur, solitus est in longiorum sermonum ἀποθέσεσιν, & transitionibus ab uno anno ad alium, eorum quæ alieno loco dicta videri poterant, lectorem diligenter admonere, atque ut ipse alicubi loquitur, τὰς ἑκάστων ἀρχὰς καὶ συντελείας παρυπομιμνήσκειν καθ' ὁποίους ἐγένοντο καιρούς. In Legationum ecloga LXXX de hac re sic scribitur. Quos sermones apud Senatum isti legati habuerint, quæ à Patribus responsa tulerint, & quomodo omne genus humanitatis & comitatis experti redierint; in expositione rerum Italicarum jam diximus. Est verò lector nobis sæpe hujus admonendus, sicut etiam studiose facimus: quod non raro orationes habitas à legatis, & data illis responsa, cogimur prius exponere, quàm de ipsorum legatione decreta & de missione verba fecerimus. Quoniam enim, per annos singulos res gestas quæ temporibus inter se congruunt scribentes, quæ apud quanque gentem sunt facta, summatim uno tempore conamur referre; perspicuum est, id scriptioni nostræ necessario evenire. *Vides magni eruditique hominis circa hanc partem studium ac diligentiam. Vides operis universi χρονολογίαν καὶ οἰκονομίαν, ut ejus pater non semel appellat. Sed hæc olim fuère, benigne Lector: nam in hodiernis reliquiis adeo pristina facies operis integri est corrupta; ut videri possint qui secundæ ac tertiæ partis Eclogas excerpserunt, præcipuè autem secundæ, id egisse de industria, ne ulla nisi oppidò tenuia superessent ejus diligentiæ vestigia, qua scriptor exactissimus in temporum adnotatione, & rerum variis in partibus τῆς οἰκουμένης gestarum συγχρονισμοῖς, usus erat vel maxima. Omissi sunt anni Olympiadici; omissæ Regum successiones, Consulum item Rom. plerorumque nomina, & Prætorum civitatium Græciæ. nihil denique ab Eclogariis in ea quæ restant Excerpta, secundæ præsertim partis, est relatum, quod magnam τῶν συγχρονισμῶν rationem ipsos habuisse demonstret. Nam quod Olympiades aliquot reperiuntur indicatæ, & quorundam etiam magistratuum nomina; quid refert? quum neque Olympiadici anni cum annis Coss. comparentur; neque vel illarum Olympiadum anni sint appositi. Politica nimirum documenta colligere, ut alio loco ostendimus; non autem Polybianæ Historiæ accuratam Epitomen conficere, qui ista excerpserunt in animo habebant. Nos igitur, quibus erat propositum nihil quicquam eorum prætermittere, quæ ad illustrationem auctoris optimi posse desiderari judicabamus; postquam singulis Eclogis sua argumenta præ-*

ta præfixissemus, quò illa pertinerent indicantia; ad majorem lucem tam partis primæ, quæ integra quidem ad nos pervenit; sed variam & parum apertam notationem temporum habet, ut docuimus; quàm duarum insequentium, quæ librorum amissorum Excerpta continent; Synopsin hanc Chronologicam universæ Historiæ Polybianæ concinnavimus. Cujus opellæ necessitatem omnes intelligere necesse est, qui ad lectionem seriam operis hujus aliquando se accinxerint. utilitatem vero tirones minus in historiis antiquis exercitati, quibus potissimum ire consultum voluimus, longe maximam utendo experientur. Nam historia quævis, maxime autem universalis, luce temporum destituta, quid aliud censeri debet, nisi domus vastæ, quæ nullum penitus lumen admittit, imago quædam? Hinc illud est, quod in superioribus Polybii editionibus, rerum diversissimarum Ecloge in secunda parte, ceu historia eadem nihil interrupta, absurde & ridicule continuabantur: non enim intelligebant illi Critici, quàm diversorum temporum narrationes in unum deformem cinnum compingerent. nunc per hanc Synopsim, & ea quæ adjecimus argumenta, quò fere singula sint referenda etiam pueri nullo labore intelligent. Iam quæ de Rep. Achæorum adnotavimus, tot viris magnis illustri, quæ item de Polybii vita, parum adhuc in vulgus nota, cui non erit gratum cognoscere? Porrò in ista Synopsi contexenda, quum id unum spectaverimus, ut Polybianæ Historiæ facem præferremus: nostrarum omnino fuit partium, sive in principalium successionum temporibus designandis, sive in anno cujusque gesti, non quid esset per se verum, sed quid Polybius tradidisset inquirere. Vt mirari nemo debeat, in nonnullis rationes nostras cum observationibus doctissimorum Chronologorum, sive antiquorum, sive neotericorum, non plane congruere. Ac quoniam hujusmodi diversitatum caussas in Commentariis diligenter exposuimus; petimus ab æquo Lectore, ut consilium nostrum in talibus ne prius damnet, quàm rationes nostras cognoverit atque expenderit. in plerisque enim, aut Polybii aliusve alicujus probi scriptoris auctoritate disertis verbis expressa sumus ducti, aut valida conjectura, sive necessaria consequentia. Postremo cogitent velim qui hæc legent, aliud esse tumultuariam annorum collectionem certo fine concinnare; ut nos fecimus; aliud doctrinam temporum ex artis χρονολογικῆς præceptis ex professo tradere; quod nos hoc loco non profitemur.

HISTORIÆ

UNIVERSÆ POLYBII SYNOPSIS CHRONOLOGICA, IN TEMPORA quatuor tributa.

TEMPUS PRIMUM.

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

SIVE

Antiquiora tempora præparatione Polybiana, quorum obiter Polybius meminit.

Ab Anno conditi Mundi circiter MMMCC. *ante quartam & ultimam captivitatem Iudaicam, quando Nabuchodonosorus Rex Babylonis Sedekiam abduxit, templum incendit, & cum universa urbe diruit,* CLXII. *ante natum Dominum nostrum* JESUM CHRISTUM DCCL *aut* DCCLI.

Olympiades VII.	Athenarum Archontes	Urbis Romæ anni.
I		
II		

1 ROMAM hoc secundo septimæ Olympiadis anno fuisse conditam, scripserat Polybius, ut est auctor Dionys. Halic. lib. I. Palilia igitur Romæ Polybiana incidunt in annum Iphiti sive Olympiadic. XXVII. aut XXVI currentem, duobus mensibus ante initium ℥ XXVII. At Palilia Catoniana

XXIV anno

			xxiv anno Iphiti congruunt. Varroniana xxiii.
III			
IV			

LXVIII

I	Isagoras.	245	Regifugium. Primi Romæ Consules, Junius Brutus, M. Horatius. Hoc anno primum fœdus ictum esse inter Romanos & Carthaginienses scribit Polybius libro III. p. 245. Dedicatio ædis Capitolinæ. ibid.
II		246	
III		247	
IV		248	Porsena Romam aggreditur. Horatius Cocles rescisso ponte vim ejus sustinet. Polybius lib. VI. p. 691.

LXXIV.

I	Leostratus	270	
II	Nicodemus	271	
III		272	
IV	Aphepsion	273	Xerxes Græciam invadit exeunte hoc anno, vel ut alii scribunt, proximo incipiente. Polyb. lib. III. p. 245. ait fuisse annum XXVIII. à primis Romæ Coss.

XCII

I	Callias	342	
II	Theopompus	343	
III	Glaucippus	344	
IV	Diocles	345	Athenienses Chrysopolim ad Pontum obtinent, & portorium primi instituunt. libro IV. p. 434

TEMPUS II.

ΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

SIVE

TEMPORA DUOBUS LIBRIS

præparationis Polybianæ contenta.

XCIII

I	Euctemon	346	
II	Antigenes	347	
III	Callias	348	
IV	Alexias	349	Clades Atheniensium ad Ægospotamos victore Lysandro, qui bello Peloponnesiaco finem imposuit. libro I. p. 7.

XCVII

I	Philocles	362	
II	Nicoteles	363	
III	Demostratus	364	
IV	Antipater	365	ROMA capta à Gallis, qui paullo ante in Italiam transierant, & Romanos Aliensi clade affecerant. incidit ἅλωσις in annum centesimum & vigesimum à Regifugio, meminit Polybius libro I. p. 7. l. II. p. 148. Græci Italici hoc anno ad Elorum flumen vincuntur à Dionysio tyranno. lib. prim. p. 7.

XCVIII

I	Pyrgion	366	Rhegium obsidetur à Dionysio.
II	Theodotus	367	Dionysius Rhegium capit. lib. I. p. 7. Pax inter Græciæ populos, Antalcidæ legati nomine dicta. lib. primo & sexto, pag. 685.
III	Mystichides	368	
IV	Dexitheos	369	

CII

I	Lacisthenes	382	

II

II	Phrasiclides	383	
III	Dyscinetus	384	Pugnâ Leuctricâ eversæ Lacedæmoniorum opes. lib. I. p. 7. lib. II. 176. lib. IV. 479. Megalopolis urbs Arcadiæ coit è pluribus vicinis populis, lib. IV pag. 419.
IV	Lysistratus	385	Messenii reduces è longo exilio patriam instaurant. ibid.

CIV

I	Timocrates	390	
II	Chariclides	391	Pugna apud Mantineam dubiæ victoriæ, propter Epaminondæ mortem. l. IV. p. 419. & lib. IX. p. 760.
III	Molon	392	
IV	Nicophemus	393	

CV

I	Callidemides	394	
II	Eucharistus	395	
III	Cephisodotus	396	Galli trigesimo circiter anno post captam Urbem redeunt, & Albam usque progrediuntur, libro II. pag. 148
IV	Agathocles	397	

CVII

I	Aristodemus	402	Fœdus secundum inter Romanos & Carthaginienses, cujus meminit Polybius libro III. p. 248. in hunc annum conjicimus; Orosium secuti, qui libro III. cap. 7. auctor est, anno V. C. quadringentesimo secundo inter illos duos populos ictum esse fœdus. quod autem Orosius fœdus illud primum vocat, nos secundum facimus, non est mirum. nam & Orosius & alii omnes præter unum Polybium, fœdus primum ignorarunt.
II	Thessalus	403	
III	Apollodorus	404	

IV	Callimachus	405	
CVIII			
I	Theophilus	406	
II	Themistocles	407	
III	Archias	408	
IV	Eubulus	409	Galli anno duodecimo exacto post expeditionem proximam iterum arma capiunt, Romam petunt, & à Romanis fugantur, libro II. pag. 149
CXII.			
I	Niceratus	422	Galli anno XIII post bellum ultimum, fœdus cum Pop. Rom. faciunt. *libro* II. pag. 149
II	Aristophanes	423	
III	Aristophon	424	
IV	Cephissophon	425	
CXIX.			
I	Pherecles	450	
II	Leostratus	451	
III	Nicocles	452	Galli postquam annos XXX in fœdere manserant, arma denuo movent adversus Romanos. lib. II. p. 149.
IV	Calliarchus	453	
CXXI.			
I	Nicias	458.	
II	Nicostratus	459	Galli cladem insignem accipiunt in agro Sentinati. quum P. Decius Cos. patris exemplum secutus se devovisset. libro secundo pag. 150
III	Olympiodorus	460	
IV	Philippus	461	
CXXIII.			
I		466	
II	Philippus.	467	
III		468	

IV 469. Galli anno decimo post novissimum bellum obsident Arretium. Romani priore anno vincuntur, deinde altero vincunt. libro II. pag. 150.

OBSERVAT. POLYBIUS Lib. II.

OLYMP. CXXV. *Capit. 41. & 71. circa hanc Olympiadem intra breve spatium obiisse primos Alexandri Magni successores: in regno Syriæ, Seleucum; Alexandriæ, Ptolemæum Lagi F. Macedoniæ, Lysimachum & Ptolemæum Ceraunum. Nos ad lucem Polybianæ historiæ, eorum qui deinceps sunt secuti successiones & tempora adnotabimus, atque inter se comparabimus.*

REGES Ægypti. Ptolemæus Philadel.	Syriæ. Seleucus.	Macedoniæ Lysimach.	Anni V.C.	Coss.
I 1	31	5	470	P. Cornelius Dolabella, Cn. Domitius Calvinus. Galli ad lacum Vadimonis nobili clade affecti à Cos. Dolabella. lib. II. p. 151 SENA colonia condita in Gallia Cisalpina. ibid. Ptolemæus Philadelphus patri succedit, & regnat annos XXXVIII. sive ut Josephus ait XXIX. Initium ejus quidam in annum Olympiadicum CCCCXCII. conjiciunt, hoc est ultimum superioris Olympiadis. Chronicum Eusebii cum Polybio consentit. Seleuco succedit Antiochus ὁ Σωτήρ. qui regnat annos XIX. Post Lysimachum regnum obtinet Ptolemæus Ceraunus, menses circiter IX.
	Antiochus Soter	Ptolemæus Ceraunus.		
II 2	1	1	471	C. Fabricius Luscinus, Q. Æmilius Pappus.

Boji

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
			SO-		Boji cæduntur à C. Fabricio &
			STHE-		pacem petunt. lib. II. p. 151
			NES.		Ptolemæo Cerauno à Gallis capto & occiso succedit Sosthenes annos fere II.
III	3	2	1	472	L. Æmilius Barbula, Q. Marcius Philippicus.
					Circa hæc tempora Patræenses Reip. Achæorum jaciunt fundamenta. lib. II. p. 179
			ANTI-		
			GONUS		
			GONA-		Sosthenes cujus regnum Brennus everterat, successorem habuit Antigonum Gonatam Demetrii. Poliorcetæ F. qui regnat annos XXXVI. Alii dicunt XXXIV. ut in Eusebianis Excerptis *Josephi* Scaligeri, pag. 49. ubi etiam dicitur Antigonus προβασιλεύσας ἔτη ιϛ τῆς Ἑλλάδος.
			TAS.		
IV	4	3	1	473	P. Valerius Lævinus, T. Coruncanius Nepos.
					Pyrrhus in Italiam à Tarentinis accersitur. lib. I. pag. 9. Rhegini præsidium Romanum in urbem recipiunt. ibid.
					Tertium fœdus inter Romanos & Carthaginienses ictum. lib. III. 250.
CXXV					
I	5	4	2	474	P. Sulpitius Saverio, P. Decius Mus.
					Romani Pyrrhum acie vincunt
II	6	5	3	475	C. Fabricius Luscinus II. C. Æmilius Pappus II.
					Galli Delphicum templum spoliant. lib. I. p. 8. lib. II. p. 151.
					Pars superstes eorum Gallorum, naves nacta, in Asiam trajicit. ibid. & lib. IV. p. 436.

III

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V. R.	
III	7	6	4	476	P. Cornelius Rufinus II. C. Junius Brutus II.
IV	8	7	5	477	Qu. Fabius Gurges II. C. Genutius Clepsina. Ægienses in Achaja jungunt se Patræensibus, & alias civitates excitant, ad Remp. Achæorum constituendam. lib. II. p. 179
CXXVI					
I	9	8	6	478	M. Curius Dentatus III. L. Cornelius Lentulus. Pyrrhus redit in Italiam. Hiero Præturam Syracusarum suscipit, lib. I. p. 11. & Pausanias Ηλιακῶν libro II.
II	10	9	7	479	Ser. Cornelius Merenda, M'. Curius Dentatus IV.
III	11	10	8	480	C. Fabricius Luscinus IV. C. Claudius Canina.
IV	12	11	9	481	L. Papirius Cursor II. Sp. Carvilius Maximus II.
CXXVII					
I	13	12	10	482	L. Quintius Gulo Claudus, L. Genutius Clepsina. Rhegium liberatur à Romanis, & in perfidam legionem à Genutio Cos. animadvertitur. lib. prim. pag. 10. Aratus Sicyonius nascitur.
II	14	13	11	483	C. Genutius Clepsina II. C. Cornelius Blasio.
III	15	14	12	484	C. Fabius Maximus Pictor, Qu. Ogulnius Gallus. Hiero rebus gestis clarus & potens, Rex Syracusarum salutatur. Videndus Commentarius ad lib. I. pag. 12.
IV	16	15	13	485	P. Sempronius Sophus, Appius Claudius Crassus.

CXXVIII

CXXVIII

I	17	16	14	486	A. Atilius Regulus, L. Julius Libo.
II	18	17	15	487	D. Junius Pera, Fabius Pictor.
III	19	18	16	488	Q. Fabius Maximus Gurges III. L. Mamilius Vitulus. Mamertini in Sicilia à Rege Hierone & Pœnis vexati, Romanos in eam insulam accersunt. lib. I. p. 12. Hactenus Timæi Historia: quam excepit Polybii Præparatio. lib. I. p. 6.
IV	20	19	17	489	Appius Claudius Caudex, M. Fulvius Flaccus. Belli Punici primi annus I. Hoc primum anno Romani cùm exercitu mare transeunt, & in Siciliam veniunt: ibique cum Pœnis & Hierone rem gerunt. *lib.* I. p. 14.
		ANTIOCHUS THEOS.			Soteris in locum regnat Antiochus cognomine impio THEOS dictus, per annos XVI.

CXXIX

I	21	1	18	490	M'. Valerius Maximus, M'. Octacilius Crassus. Pax data Hieroni à Romanis. de quo adeundi Commentarii.
II	22	2	19	491	L. Postumius Megillus, Q. Mamilius Vitulus, lib. I. p. 22. Agrigentum per menses septem obsidetur a Rom. Coss. & capitur, p. 24.
III	23	3	20	492	L. Valerius Flaccus, T. Octacilius Crassus pag. 27. Romani hoc primum anno ad rem nauticam animos applicant, & classem parant. ibid.

IV

Olymp.	Ægyp.	Syriæ.	Maced.	V. R.	
IV	24	4	21	493	Cn. Cornelius Scipio Asina, C. Duilius Nepos. p. 30. Cn. Cornelius Cos. tradit se Pœnis. Duilius primus Roman. classe vincit. p. 30. 32.
CXXX.					
I	25	5	22	494	L. Cornelius Scipio, C. Aquilius Florus. Bellum in Sicilia lente administratur. Pol.
II	26	6	23	495	A. Atilius Calatinus, C. Sulpitius Paterculus. p. 34. Nihil memorabile in Sicilia neque Pœni neque Rom. Pol.
III	27	7	24	496	C. Atilius Regulus, Cn. Cornelius Blasio. p. 35. Ancipiti Marte pugnant in mari Carthaginienses & Romani. p. 35.
IV	28	8	25	497	L. Manlius Volso Longus, M. Atilius Regulus II. p. 37. Romani classem instruunt navium CCCXXX. Pœni CCCL. pugna commissa penes Romanos stat victoria. p. 41. Regulus in Africam trajicit. pag. 42. ibi primo vincit, deinde vincitur & vincitur. ad p. 50. atque hæc partim isto partim sequente anno gesta.
CXXXI.					
I	29	9	26	498	Ser. Fulvius Nobilior, M. Æmilius Paullus. p. 52. Naufragium classis Romanæ. p. 53. Circa hæc tempora in Rep. Achęorũ cepit creari PRÆTOR unus loco duorũ & scribę. Prętor primus fuit Marcus Carynensis II. 181.
II	30	10	27	499	Cn. Cornelius Scipio Asina II.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
					A. Atilius Calatinus II. p. 55. Prætor Achæorum Marcus Carynensis.
III	31	11	28	500	Cn. Servilius Cæpio, C. Sempronius Blæsus. pag. 55. Romanorum alterum naufragium. Pol. Prętor Achęorum Marcus Carynensis. Philopœmen nascitur. vide in morte.
IV	32	12	29	501	C. Aurelius Cotta P. Servilius Geminus. Horum Coss. non meminit Polybius. Pœni cedentibus Romanis mare obtinent. Pol. Prætor Achæorum Marcus Carynensis.
CXXXII					
I	33	13	30	502	L. Cęcilius Metellus, Cn. Furius Pacilius. pag. 56. Aratus Sicyonius, juvenis annorum XX. patriam suam Reip. Achæorum adjungit, & fit Prætor. lib. II. p. 181.
II	34	14	31	503	C. Atilius Regulus II. L. Manlius Volso p. 57. Hunc vero annum Polybius pag. 59. appellat annum XIV. belli hujus. de quo plura in Commentariis. Romani classem reparant, & Lilybæum obsident. Pol. His Coss. ait Justinus, Arsaces à Regibus Syriæ Macedonibus deficit & Arsacidarum imperium inter Parthos instituit. de Arsace Polyb. lib. IX. pag. 833. sub finem Olympiadis CXLII. Sed ille Arsaces

vel

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V. R.	
					vel alius est, prioris successor, vel male ejus rebellium hoc anno assignatur à Justino: & aliter alii tradunt.
III	35	15	32	504	Claudius Pulcher, L. Junius Pullus. pag. 71. Romani iterum mari cedunt. pag. 78.
IV	36	16	33	505	C. Aurelius Cotta II. P. Servilius Geminus II. Hannibal nascitur.
		Seleucus Callinicus.			Post Antiochum Theon regnat Seleucus Callinicus, annos XXIII.
CXXXIII					
I	37	1	34	506	L. Cæcilius Metellus II. M. Fabius Buteo. Polyb. 81. Amilcar Pœnus rem strenue gerit toto triennio, de quo Polyb. p. 82.
II	38 Ptolemæus Evergetes.	2	35	507	M. Octacilius Crassus II. M. Fabius Licinus. Philadelphio successit Ptolemæus Evergetes, annos XXVI.
III	1	3	36 Demetrius.	508	M. Fabius Buteo II. C. Atilius Bulbus. Antigono Gonatę successit Demetrius Philippi pater, & regnat annos X.
IV	2	4	1	509	A. Manlius Torquatus Atticus, C. Sempronius Blæsus II. Romani tertio mare tentant. p. 84.
CXXXIV.					
I	3	5	2	510	C. Fundanius Fundulus, C. Sulpitius Gallus. Aratus Prætor Achæorum II. Acrocorinthum astu occupat, expulso Antigoni præsidio. lib. II p. 181.
II	4	6	3	511	C. Lutatius Catulus, A. Postumius Albinus, p. 84.

 Victoris

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
					Victoria Romanorum de Pœnis ad Ægates. p. 87.
III	5	7	4	512	Q. Lutatius Catulus Cerco, A. Manlius Torquatus II. Bello Punico primo finis imponitur, pace data Pœnis. p. 88. Fit tum inter eos populos fœdus quartum. de quo Polybius lib. III. pag. 252. Romani cum Faliscis bellum gerunt. 91. Bellum ξενικὸν Carthaginiensium, quod & Africum sive Libycum est dictum, hoc anno inchoatur. pag. 91.
IV	6	8	5	513	C. Claudius Cento, M. Sempronius Tuditanus.
CXXXV.					
I	7	9	6	514	C. Mamilius Turrinus, Q. Valerius Flaccus.
II	8	10	7	515	Sempronius Gracchus, P. Valerius Falto. Bellum adversus mercenarios finitur à Pœnis, annis tribus & mensibus quatuor exactis à principio, non ut Livius ait, quinque annis. p. 123. Fœderi inter Romanos & Pœnos adduntur ἐπισυνθῆκαι. p. 124. & lib. III. pag. 253. Amilcar Barca mittitur in Hispanias, lib. II. p. 126. lib. III. p. 231.
III	9	11	8	516	L. Cornelius Lentulus, Qu. Fulvius Flaccus. Tumultus Gallicus annos fere XLV. post pacem initam. p. 151. Circa hæc tempora Ætoli Mydionios bello premunt regnantibus in Macedonia Demetrio, in Illyrico Agrone. initio libri II.
IV	10	12	9	517	P. Cornelius Lentulus, C. Licinius Varus.

Galli

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
					Galli legatione ad Romanos missa, agrum Ariminensem repetunt. auctor Zonaras. Demetriacum bellum inter Demetrium regem Macedoniæ & Ætolos gestum, in hunc aut superiorem annum videtur incidere. meminit Polybius. lib. II. p. 184. & p. 188.
CXXXVI.					
I	11	13	10	518	C. Atilius Bulbus II. T. Manlius Torquatus.
			ANTIGONUS DOSON.		Demetrio succedit Antigonus cognomine Δώσων, vitricus & tutor Philippi qui Demetrii F. & regnat annos XV. non plenos. lib. II. 183.
II	12	14	1	519	L. Postumius Albinus, Sp. Carvilius Maximus.
III	13	15	2	520	Qu. Fabius Maximus, M'. Pomponius Matho.
IV	14	16	3	521	M. Æmilius Lepidus, M. Publicius Malleolus. Lex Agraria Flaminia fertur, & bellum Gallicum recrudescit. l. II. pag. 152, quinto a fine proximi tumultus anno, ait Polyb.
CXXXVII.					
I	15	17	4	522	M. Pomponius Matho II. C. Papirius Maso. Agroni regi Illyriorum circa hoc tempus mortuo succedit Teuta uxor. p. 129.
II	16	18	5	523	M. Æmilius Barbula, M. Junius Pera. Cn. & Lucius Coruncanii ad Teutam legati mittuntur. lib. II. p. 134.
III	17	19	6	524	L. Postumius Albinus, Cn. Fulvius Centumalus. Romanorum expeditio terra marique contra Illyrios. lib. II. p. 137.

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced	V. R.	
					Asdrubal in Hispaniæ præfectura Amilcari succedit. lib. II. p. 126 & 140.
					Romani cum Asdrubale fœdus renovant. lib. III. p. 253.
IV	18	20	7	525	Sp. Carvilius Maximus Fabius II. Q. Maximus II.
					Ineunte vere pax data Teutæ. libro II. p. 139.
					Prima Romanorum legatio ad Achæos & Ætolos. p. 140.
					Altera legatio ad Athenienses & Corinthios. ibid.
CXXXVIII.					
I	19	21	8	526	P. Valerius Flaccus, M. Atilius Regulus.
					Circa hæc tempora *Ætoli cum* Antigono Macedoniæ & Cleomene Lacedæmoniorum *regibus*, conspirant adversus Achæos; unde postea ortum Cleomenicum bellum, traducto Antigono ad Achæorum partes, Arati prudentia. lib. II. p. 183. *& deinceps.*
II	20	22	9	527	M. Valerius Messala, L. Apustius Fullo.
III	21	23	10	528	L. Æmilius Papus C. Atilius Regulus.
					Bellum Gallicum Cisalpinum ducibus Concolitano & Aneroesto exarsit: anno post legem Flaminiam octavo. lib. II. p. 153.
		SELEUCUS CERAUNUS.			Seleuco Callinico extincto regnat Seleucus Ceraunus annos fere IV.
IV	22	I	11	529	Q. Fulvius Flaccus II. T. Manlius Torquatus.
					Bellum Gallicum durat. l. II. p. 165.
CXXXIX					
I	23	2	12	530	C. Flamin. Nepos. P. Furius Philo Cos.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
					Cos. Flaminius cum Gallis felicius quam prudentius rem gerit libro II. p. 166.
II	24	3	13	531	M. Claudius Marcellus, Cn. Cornelius Scipio II. Post devictos Insubres, Gæsatas, & Gallos alios cum universo nomine Gallico est pacificatum libro II. pag. 170. Prætor Achæorum Timoxenus lib. IV. p. 383. Cleomenicum bellum eodem gestum tempore cum Gallico, finitum est hoc anno, & Cleomenes ad Selasiam victus, fugit in Ægyptum. lib. II. 211.
III	25	4	14	532	P. Cornelius Asina. M. Minucius Rufus. Istri adversus Romanos arma movent & vincuntur, à Cos. Scipione.
		ANTIOCHUS MAGNUS.			Post Seleucum regnat in Syria & Asiæ parte Antiochus Magnus, annos XXXVI. lib. III. p. 216. libro IV. 377. lib. V. p. 537.
			PHILIPPUS.		Post Antigonum Tutorem succedit Philippus Demetrii F. annos XLII.
IV	26	1	1	533	L. Veturius Philo, C. Lutatius Catulus. Asdrubali mortuo succedit in præfectura Hispaniæ Hannibal. lib. II. 172. lib. III. p. 234. *Prima* πολιτεύματα Hannibalis, & res gestæ contra Olcades, aliosque Hispaniæ populos. l. III. p. 234. Saguntini legatos Romam mittant. p. 236. Prætor Achæorum Aratus l. IV. 387. & sæpe. Clades Achæorum ad Caphyas culpa Arati. p. 392.

Olymp. Ægyp. Syr. Maced. V.R.

produxerat Aratus, à quorum fine historiæ suæ legitimæ principium duxit Polybius. lib. I. p. 3. lib. IV. p. 376.

Ariarathes per hæc tempora regnum Cappadociæ adit l. IV p. 377.

Prusias Gallos oram Hellespontiacam infestantes cædit. lib. IV. extremo.

TEMPVS III.

ΤΑ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ τῆς ἐξ ἀρχῆς συνθέσεως.

SIVE

RES GESTÆ ANNORUM LIII, QUIBUS ait Polybius contineri initium, incrementum & consummationem magnitudinis imperii Po. Ro. quod solum argumentum principio auctor sibi proposuerat, cum adjectione paucorum annorum pacis. Vide initium libri primi; & quæ in eum locum disseruimus. fuse idem in principio tertiæ historiæ.

OBSERVAT POLYBIVS, CONTIGISSE superiore Olympiade & hujus initio, ut omnium fere partium orbis tunc cogniti regna & imperia à novis successoribus adirentur. eamque non postremam fuisse causam motuum deinceps insecutorum. libro II. extremo & libri IV. initio.

PTOLEM. PHILOPATOR.

CXL.

I 1 2 2 534 M. Livius Salinator, L. Æmilius Paulus. Æmilius contra Demetrium Pharium & Illyrios mittitur: Polyb. lib. III. p. 233. inde triumphum reportat. lib. IV. p. 459.

Romani exscidio Sagunti audito per legatos deposcunt Hannibalem. lib. III. & IV. pag. 460.

Hanni-

Olymp. Ægyp. Syr. Maced. V.R. Hannibal rebus in Hispania compositis bello contra Romanos se accingit. lib. III. 262.

Ptolemæus Philopator Evergetę succedit, & regnat annos XVII.

Prætor Achæorum Aratus Arati F. lib. IV. pag. 424.

Prætor Ætolorum Scopas. libro IV. 424. & 460.

Bellum Sociale duce Philippo Rege ab Achæis geritur contra Ætolos & socios. lib. IV. 447. & seq.

Philippus cogitur bellum Ætolicum omittere, & redit in Thessaliam. 459.

Cleomenes tertio anno postquam in Ægyptum venerat perit. lib. IV. 422. 530.

Lacedæmone ejus morte audita creantur reges Agesipolis & Lycurgus. lib. IV. pag. 423.

Achæus Asiam cis Taurum obtinet, & novum regnum condit. libro IV. 377. & 438.

Rhodiorum bellum cum Byzantiis. pag. 425.

Prusias Rhodiis se adjungit. p. 438.

Populi Cretæ bellum inter se gerunt de quo vide. p. 443.

Mithridates Rex Sinopenses vexat. 446.

Eclipsis Lunę circa hæc tempora terret Gallos in Asia, lib. V. p. 586.

31 2 3 3 535 P. Cornelius Scipio T. Sempronius Longus.

Hic primus est annus belli Punici II. quod fere Polybius Hannibalicum vocat.

Senatus Scipionem in Hispaniam, Sempronium in Africam proficisci jubet. 268.

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
					Placentiam & Cremonam colonias Rom. deducunt. ibid.
					Hannibal superatis Alpibus vincit Scipionem ad Ticinum, p. 302.
					Ἀριστεία P. Scipionis hujus F. qui postea dictus Africanus; quum annorum esset XVII. lib. X. p. 804.
					Hannibal vincit Sempronium ad Trebiam. p. 313.
					Prætor Achæorum Eperatus, initio lib. V.
					Prætor Ætolorum Dorimachus. ibid.
					Philippus ad bellum Sociale sive Ætolicum redit, p. 460. atque id per æstatem gerit, deinde sub hiemem in Macedoniam revertitur. p. 486.
					Lycurgus Rex fugit Sparta & ad Ætolos concedit. p. 524.
					Antiochus & Ptolemæus de Coele Syria primo per legatos contendunt: deinde ad arma se convertunt. lib. IV. p. 425.
III	3	4	4	536	C. Flaminius II. Cn. Servilius Geminus. Polyb. lib. III. p. 316.
					In Etruria ad Thrasymenum clades ingens accepta à Rom. 325.
					Q. Fabius Maximus creatur Dictator, M. Minucius Rufus M. E. p. 331.
					Minucius par imperium cum Dictatore accipit. pag. 352.
					Cn. Scipio in Hispania cum Hannone bene pugnat. p. 316.
					Pub. Scipio ad fratrem Cnæum mittitur. pag. 344.
					Prætor Achæorum Aratus senior. lib. V. p. 525. & p. 601.
					Prætor Ætolorum Agetas. 601.
					Philippus bene gestis rebus in regni

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V. R.	
					gni finibus, ad bellum Ætolicum gerendum redit in Peloponnesum. p. 612.
					Eidem Nemeorum trietericum ludicrum spectanti, nuntius de clade ad Thrasymenum adfertur. ibid.
					Sociale bellum finitur. 612.
					Hoc primum anno res Græcorum rebus Romanorum & Pœnorum misceri ceptæ. p. 617.
					Pugna ad Rhaphiam insignis, & Ptolemæi victoria. lib. V. p. 593
					Induciæ in annum fiunt inter Ptolemæum & Antiochum. 597.
4	4	5	5	537	Æmilius Paulus II. C. Terentius Varro. lib. III. p. 355. lib. V, 622.
					Clades Romanorum ad Cannas. 367.
					Timoxenus Prætor Achæorum, lib. V. p. 618.
					Agelaus Naupactius Prætor Ætolorum. p. 620.
					Philippus rebus compositis in Illyrico cum Scerdilaida, classem parat & transire in Italiam frustra contendit, p. 622.
					Ptolemæus bellat cum Ægyptiis. 619.
					Antiochus Taurum superat & Achæum bello persequitur. p. 597. 620.
CXLI.					
1	5	6	6	538	Titus Sempronius Gracchus, Q. Fabius Maximus III.
					Prætor Achæorum Aratus.
					Philippus Rex fœdus init cum Hannibale. lib. VII. p. 699.
					Quę de eodem & Demetrio Phario atque Arato narrantur. p. 704. hoc anno videntur accidisse. etsi Plutarchus ita narrat quasi gesta priusquam rebus Italicis se immisceret Philippus.

Hie-

Olymp.	Ægyp.	Syriæ.	Maced.	V.R.	
					Hieroni Regi mortuo succedit Hieronymus; qui mox illud regnum funditus evertit l. III. p. 220. Legationum tmemate I. & Fragmentorum. p. 1386. Achæus Sardes se recipit, & ibi obsidetur. lib. VII. 704.
II	6	7	7	539	Q. Fabius Maximus IV. M. Claudius Marcellus III. Marcellus Cos. in Sicilia res gerens, Leontinos oppugnat. eo refer fragmentum lib. VII. p. 698. item Syracusas, lib. VIII. p. 716. Sardium urbs preter arcem, capitur ab Antiocho altero obsidionis anno. lib. VII. p. 705. Messeniis hoc anno vel sequente turbas cientibus, redit Philippus in Peloponnesum. lib. VIII. p. 721. Prætor Achæorum Aratus septies decies, veneno tollitur à Philippo. ibid. & Plutarchus.
III	7	8	8	540	Qu. Fabius, Qu. Fabii Maximi F. T. Sempronius Gracchus. Quot legionibus hoc & sequenti anno bellum gesserint Romani observat Polyb. lib. VIII. p. 714. Philippus in Illyrico bellum gerens Lissum occupat. lib. VIII. 723.
IV	8	9	9	541	Q. Fulvius Flaccus III. Appius Claudius Pulcher. Tarentum ab Hannibale capitur præter arcem. lib. VIII. p. 736. Capua à Romanis Coss. obsidetur. lib. IX. 755. Valerius Lævinus Prætor in Macedoniam missus, amicitiam cum Ætolis jungit, & societatem belli adversus Philippum. quo refer fragmentum lib. IX. p. 780. & quæ de ejus fœderis legibus dicuntur. pag. 794 & 873.

Att

Olymp. Ægyp. Syr. Maced. V. R.

Ait Justinus lib. XXIX. eo tempore civitates Græciæ legationibus Philippum fatigasse. idem plane & Polybius libro X pag. 853. Hoc initium est belli Philippici I.

Scipiones in Hispania cæduntur à Celtiberis proditi. lib. X. p. 807.

P. Scipionis Ædilitas hoc anno commemoratur à Livio. Polybius libro X. p. 806.

Philippus cum Phthiotis Thessalis bellans, Echinum obsidet. lib. IX. pag. 796.

CXLII.

I 9 10 10 542 P. Sulpitius Galba, Cn. Fulvius Centumalus II.

Hannibal, quò obsessam Capuam liberet, Romam contendit. libro IX. pag. 757.

Claudius Marcellus Syracusis expugnatis & Sicilia devicta Romam rediens inter cætera ad triumphum ornandum tabulas & alia Syracusarum ornamenta secum defert. eò pertinet libri IX. fragmentum. p. 763.

P. Scipio P. Scipionis F. post cædem patris & patrui in Hispanias cum imperio extraordinario proficiscitur, lib. X. ubi res ab eo gestæ describuntur.

II 10 11 11 543 M. Claudius Marcellus IV. M. Valerius Lævinus II.

Agrigentum à Lævino Cos. res in Sicilia gerente occupatur. quò pertinet fragmentum libro IX. p. 779.

III 11 12 12 544 Q. Fabius Maximus V. Q. Fulvius Flaccus IV.

Tarentum recipitur à Fabio. videtur ad eam historiam pertinere primum X libri fragmentũ.

IV 12 13 13 545 M. Claudius Marcellus V. T. Quintius Crispinus.

Hannibal dolo Coss. circumvenit; Marcellus occiditur, alter fugit qui extremo anno Romæ ex morbo moritur lib. X. p. 839.

Edeco, Indibilis, Mandonius Hispaniæ reguli Scipioni se adjungunt. pag. 844. &c.

Scipio ad Bætulam Asdrubalem Hannibalis fratrem vincit & fugere ex Hispaniis cogit. 849.

Ad ferendam opem Ætolis cum Phi-

Olymp. Ægyp. Syr. Maced. V. R.

Philippo bellum gerentibus venerunt in Græciam cum classibus P. Sulpitius & Rex Attalus. p. 853.

Veniunt & legationes undique ut pacem componant. ibid.

Prætor Achæorum Cycliadas. Livius lib. XXVII.

Hoc anno Achæi cum Ætolis Eleisque haut procul Messene prosperam pugnam fecerunt, ait Livius è Polybio. hæc est quam Plutarchus pugnam ad Larissum vocat: ubi Philopœmenis privati virtus enituit.

P. Sulpitius sævit in Æginetas cum apud eos hibernaret. Legationum XLI. p. 1181.

Antiochi de Euthydemo in superioribus Satrapiis victoria. 864.

CXLIII. De hac Olympiade accipienda Livii verba lib. XXVII. in anno superiore quo designati sunt Coss. sequentes. *L. Manlius trans mare legatus iret, viseretque quæ res ibi gererentur: simul quod Olympiæ ludicrum ea æstate futurum erat, quod maximo cœtu Græciæ celebratur.*

I	13	14	14	546	M. Livius Salinator II. C. Claudius Nero. Asdrubal in Italia perit, ab utroque Coss. victus. initio lib. XI. Prætor Achæorum Nicias. Livius libro XXVIII.
II	14	15	15	547	Q. Cæcilius Metellus, L. Veturius Philo. P. Scipio in Hispania Asdrubalem Gisgonis F. & Magonem vincit lib. XI. pagin. 889. seditionem ortam è fama de obitu suo composuit. p. 896. Indibilem λῃστρικῶς vincit; ac mox, Romam ex Hispania quinto anno postquam eo advenerat, redit. 903

Præ-

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
					Prætor Achæorum Philopœmen. Machanidas Lacedæmoniorum tyrannus finitimo bello Achæos urens à Philopœmene superatus ad Mantineam perit. lib. XI. 876. Huic prælio interfuit Polybius Megalopolita quidam, diversus à patre hujus Historiæ, qui ne natus quidem tum fuit; ut sequentia ostendunt. p. 883. Machanidæ in Lacedæmoniorum tyrannide successit Nabis de cujus feritate Polyb. l. XIII. p. 938. Antiochus cum Euthydemo pacem facit. p. 907.
III	15	16	16	548	P. Cornelius Scipio, L. Licinius Crassus. P. Scipionem trajicere in Africam parantem, remoratur occasio capiendi proditione Locrorum urbem; de qua urbe Polybius in ea historia multa scripserat. libro XII. Prætor Achæorum Philopœmen II. Nemea celebrantur hoc anno, quibus interest Philopœmen. Plutarchus in vita.
IV	16	17	17	549	M. Cornelius Cethegus, P. Sempronius Tuditanus. Philippus Ætolos à Romanis desertos, (neglectæ eo biennio res in Græcia erant) quibus voluit conditionibus ad petendum & paciscendum subegit pacem. Livius lib. XXIX. vestigium orientis discordiæ inter Rom. & Ætolos extat. lib. X. 831. Prætor Achæorum post Philopœmenem Lysippus teste Plutarcho: incertum tamen an hoc anno.

CXLIV.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
CXLIV.					
I	17	18	18	550	Cn. Servilius Cæpio, C. Servilius Geminus.

Cæpioni Brutii, Servilio Etruria provincia evenit: de his accipienda verba initio lib. XIV.

P. Scipio Uticam obsidet, nec tamen Syphacis reconciliandi curam ex animo dimittit. verba Livii libro XXIX. è Polybii libro XIV. pag. 942.

Scipio hibernaculis Syphacis & Asdrubalis incensis maxima eos clade afficit. p. 947.

Syphax Sophonisbæ victus precibus reparat exercitum: adveniunt Celtiberorum copiæ: Pœnos acie vincit Scipio. p. 954.

Hannibal Italiam relinquit & in Africam appellit. lib. XV. p. 961.

Ptolemæo Philopatori succedit Ptolemæus Epiphanes, adhuc puer regnatque annos XXIV.

Per hæc tempora Philippus pacata Græcia ad amplificandum imperium versus Orientem animum appulit. quod ille dum urget inceptum, hæc fecit partim isto partim proximis annis.

PTOLEMÆUS EPIPHANES.

Rhodios bello lacessit. libro XIII pag. 936.

Cum Antiocho facta pactione regnum Ptolemæi Epiphanis pueri divisit. lib. III. pag. 220. & libro XV. 985.

Prusiæ opem ferens adversus Cianos socios Ætolorum urbem funditus evertit. pag. 988.

Lysimachiam Ætolis fœdere junctam occupat. XVII. p. 1037.

POLY-

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V. R.	
					Polybius circa hoc tempus nascitur. vide in Olympiade CL. & in fine hujus Synopseos.
II	1	19	19	551	Tib. Claudius Nero, M. Servilius Geminus.
					Spem pacis perfidia Pœnorum violatam novus ardor excipit. libro XV. pag. 963.
					Scipio & Hannibal conveniunt ad colloquium. p. 967.
					Pœni duce Hannibale ultimo prælio devincuntur à Scipione. pagina 976.
					Aula pueri Ptolemęi turbatur seditionibus procerum, Tlepolemi & Agathoclis, cujus meminit etiam B. Hieronymus in Danielem. libro XV. p. 991.
III	2	20	20	552	Cn. Cornelius Lentulus, P. Ælius Pætus.
					His Coss. bello Punico II. finis est impositus, & pax data Carthaginensibus lib. XV. p. 981.
					P. Scipio Africanus triumphat. lib. XVI. p. 1019.
					Syphax triumphatus moritur in carcere. 1020.
					Philippus navali pręlio ad Chium vincitur à Rege & Rhodiis, sed ancipiti victoria. l. XVI. p. 1006. hujus pugnę meminit obiter Livius in sequentibus Coss.
					Prinassenses & Jassenses à Philippo obsessi. p. 1015. 1016.
					Prætor Achæorum Philopœmenes. auctor Livius. lib. XXI.
IV	3	21	21	553	P. Sulpitius Galba, C. Aurelius Cotta.
					His Coss. vel paullo antè quam priores exirent, certe paucis mensibus post pacem Carthaginensibus

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
					datam, ait Livius, Macedonicum bellum Philippicum serio decretum est, & agi cepit: quod à Lævino Prætore multis ante annis fuerat inchoatum, specie adjuvandi socios Ætolos. His Coss. Abydus obsidetur à Philippo ait Livius. vide Polyb. libro XVI. p. 1023. Attalus Rex Athenas venit. Legationum ecloga III. Prætor Achæorum Cycliades. hic auctore Livio Philopœmeni successit. Philopœmen ne sibi privato deesset occasio exercendæ virtutis imperatoriæ, ait Plutarchus, accitus à Gortyniis in Cretam abit: Nabide interim Megalopolitanos & Achæos vexante, ut scribunt iidem. Scopas Ætolus Ptolemæo merens ex Alexandria in Ætoliam venit ξενολογήσων, & cogit magnum exercitum. Livius, XXXI. ex Polybio.
CXLV					
I	4	22	22	554	L. Cornelius Lentulus, P. Villius Tappulus. Quum Villio Macedonia obtigisset nihil gestum est. Prætor Achæorum Cycliades. Suspicamur è Livio, qui ait fuisse ejectum quod ad Philippum res traheret.
II	5	23	23	555	T. Quintius Flamininus, Sex. Ælius Pætus Catus. Quum Macedonia provincia Flaminino evenisset, atque is in Epiri faucibus bene pugnasset cum Rege, mox secutum est colloquium inter Flamininum legatis civitatum Græciæ comitatum, & Philippum:

Olymp. Ægyp. Syr. Maced. V. R.

lippum: de quo Polyb. libro XVII. Induciæ conveniunt ad duos menses. p. 1044.

Pretor Achæorum Aristænus qui Romanis favebat. Livius ex Polybio. lib. XXXII.

Achæorum populi præter Megalopolitanos, Dymæos & quosdam Argivorum, recedunt à societate Philippi & fœdere cum Attalo & Rhodiis, qui Rom. erant partium, facto, in amicitiam à Rom. accipiuntur. Livius.

III 6 24 24 556 C. Cornelius Cethegus, Qu. Minutius Rufus.

Ambo Coss. ob tumultum Gallicum in Italia manent. libro XVII. p. 1045.

Flamininus ad Cynoscephalas Philippum vincit. p. 1056.

Ætoli graves incipiunt esse Tito, & odium incipit, quod mox erupit. Legat. ecloga. VI.

Titi cum Philippo colloquium ad Tempe. ibid. 1097. pax data Philippo, libertas Græcis. ibid.

Prætor Achæorum Diophanes. Pausanias in Arcadicis.

Antiochus Scopam Ætolum ducem Ptolemæi superat; Syriæ urbes recipit; & cum Judæis agit benigne. Polyb. lib. XVI. Fragmentorum p. 1491. Eusebius in hoc anno.

IV 7 25 25 557 L. Furius Purpureo, M. Claudius Marcellus.

His Coss. X. legati in Græciam venerunt. Legationum ecloga VII.

Græci in ludis Isthmicis liberi pronuntiantur. ecloga IX.

Bœoti deficiunt à Rom. VIII.

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
					Lysimachiæ conventus. l. XVII. p. 1070. Lucii Cornelii ad Ptolemæum legatio. Legat. X. & Livius. Philippi ad Bœotos XI. Scopę in aula Alexandrina cædes. p. 1073. Ptolemæi Regis ante legitimam regnandi ętatem Ἀνακλητήρια. 1076.
CXLVI					
I	8	26	26	558	M. Portius Cato L. Valerius Flaccus. T. Flamininus bellum gerit cum Nabide tyranno: ac mox dat illi pacem. Livius ex Polybio. Hannibal solum vertit, & Tyrum primo, deinde ad Antiochum venit. lib. III. p. 231. Prætor Achæorum Aristænus. Livius. Nemeorum ludicro præficitur Q. Flamininus.
II	9	27	27	559	P. Cornelius Scipio Africanus II. P. Sempronius Longus.
III	10	28	28	560	L. Cornelius Merula, Qu. Minutius Thermus.
IV	11	29	29	561	L. Quintius Flamininus, Cn. Domitius Ahenobarbus. Antiochus filiam Cleopatram Ptolemæo despondet Raphiæ in Syria. Livius ex Polybio: qui meminit obiter Legationum ecloga LXXXII. Hannibal apud Antiochum se excusat. Livius & Polyb. l. III. 232. Antiochus Hellespontum trajicit; & in Eubœæ Chalcide hibernat. Legat. XII. Attalus Rex venit Romam. Livius. lib. XXXV.

Antio-

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V. R.	
					Antiochici belli & Ætolici annus primus. Prætor Achæorum Philopœmenes: Pausanias, Plut. Livius libro XXXV. ex Polybio: qui res contra Nabidem mari gestas à Philopœmene, in eum annum confert qui sequitur quo Coss. Scipio & Glabrio sunt designati. de quo plura in Commentariis ad libri XVI. ultimam eclogam. Lycortas Polybii pater, equitibus præerat in hac expeditione. Livius. Hoc etiam anno Nabide ab Ætolis cæso, Philopœmen societati Achæorum Lacedæmonios adjungit. ibid.
CXLVII					
I	12	30	30	562	P. Cornelius Scipio Nasica, M'. Acilius Glabrio. Acilio Græcia obvenit: qui Heraclea capta Ætolos petere pacem compellit. Legat. ecloga XIII. XVI. & XVII. C. Livius Rom. classis præfectus cum ducibus Antiochi qui Ephesum in Asiam redierat pugnat navali certamine & vincit. ea est victoria de qua Polyb Leg. ecloga XVI. Hoc & sequente anno Philippus Romanos adjuvat in bello contra Antiochum & Ætolos. ideo Senatus mox Demetrium qui erat obses Romæ patri Philippo remittit. Legat. XV. Lacedæmonii legatos Romam mittunt de obsidibus & castellis oræ maritimæ quibusdam: item de exulibus quos ab Achæis restitui

Olymp.	Ægyp.	Syriæ.	Maced.	V. R.	
					stitui jubent Rom. Ecloga XIV. Prætor Achæorum Diophanes. Livius ex Polybio, lib. XXXVI.
II	13	31	31	563	L. Cornelius Scipio, C. Lælius Nepos. L. Scipioni, qui postea dictus Asiaticus Græcia decreta: ille in Græciam venit. Legat. XVII. mox in Asiam primus ducum Ro. cum fratre P. Scipione Africano sibi legato trajicit, & res bene gerit cum Antiocho. Legat. XIX. XXII. Amphissa oppugnatur ab Acilio: Athenienses pro Ætolis intercedût. XVII. Seleucus Antiochi F. bellum in Asia parat. XVIII. Eumenes ab Antiocho premitur Pergami. ille Achæorum copias accersit. Legat. XX. XXI. Antiochus post acceptam cladem in mari Sardes concedit, & legatos de pace ad Scipiones mittit. XXIII. XXIV. XXV.
III	14	32	32	564	M Fulvius Nobilior, Cn. Manlius Volso. In Senatu Ro. caussam suam disceptant Eumenes Rex & Rhodiorum legati. XXV. Fulvius Cos. Ætoliam nactus provinciam venit in Græciam, & cum illis bellum gerit. XXVI. Ambraciam obsidet. XXVII. & pag. 1545. Ac tandem Ætolos petere pacem cogit. XXVIII. Manlius Cos. cui Asia provincia evenit, bellum gerit cum Gallogræcis & aliis Asiæ populis, XXIX. XXX. I. II. III. IV. Prętor Achæorum Philopœmenes.

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
					nes, legem fert, ut in omnibus civitatibus quæ Achaici concilii essent invicem conventus agerentur, non ut semper antè Ægii solum. Livius ex Polybio, lib. XXXVIII. Lan castellum orę maritimę ubi erant exules, oppugnant Lacedæmonii. Philopœmen caussam exulum tuetur: auctores injuriæ dedi postulat: quosdam ad caussam dicendam evocat, qui mox sunt occisi. hæc est illa cædes in Compasio. ecloga XXXVII. hominum L. ut ex Polybio refert Plut. alii, CCCL. Lacedæmonii à societate Achæorum discedunt: Romanis sese dedunt. Philopœmen mœnia Spartę diruit: Lycurgi leges antiquat, novam Reip. formam instituit. exules restituit. Lacedæmonii & Ægienses Fulvium in Peloponnesum accersunt. hæc gesta sunt isto & sequente anno. Livius ex Polybio: & tanguntur Eclogis XXXVII. XLI & XLII.
IV	15	33	33	565	M Livius Salinator, M. Valerius Messala. Anno ultimo hujus Olympiadis, Manlius proconsul cum X legatis Ephesi hibernans, negotium pacis & fœderis cum Antiocho perfecit. XXXV. XXXVI. XXXIX. Prętor Achęorum Philopœmen, continuato magistratu, ait Livius ex Polybio. Legati mittuntur Romam a Lacedęmoniis, & ab eorum exulibus: qui suam causam legationemque Achæis injunxerunt. Lycortas & Diophanes Megalopolitani principes legationis Achæorum.

Olymp.	Ægyp.	Syr.	Maced.	V.R.	
CXLVIII.					
I	16	34	34	566	M. Æmilius Lepidus. C. Flaminius Nepos. Lepidus Cos. per literas legatis Lacedæmoniorum datas, Achæos increpat. XXXVII. Demetrius legatus Ptolemæi ad Achæos de renovando fœdere. Lycortas ad Ptolemæum mittitur cum aliis. ibid. Bœoti Romanis & Achæis inimicantur. XXXVIII.
II	17	35	35	567	Sp. Postumius Albinus, Qu. Martius Philippus. Prætor Achæorum Aristænus, ecloga XLI. In concilio Achæorum Eumenis legati audiuntur, & alii. item Lycortas legationem renuntiat. ibid.
III	18	36	36	568	App. Claudius Pulcher, M. Sempronius Tuditanus. Legati Eumenis & populorum Græciæ de Philippo queruntur apud Senatum. XL. Q. Cæcilius legatus ad Philippum Achæos invisit. XLI.
		Seleuc. Philopator.			Antiocho Magno successit Seleucus Philopator, & regnat annos XII.
IV	19	I	37	569	P. Claudius Pulcher, L. Porcius Licinius. Qu. Cęcilio Romam reverso Appius Claudius in Græciam & Macedoniam legatur. XLII. XLIV. Prætor Achæorum Lycortas Polybii pater, legatis Romanis dat Clitore concilium. XLIII. & Livius è Polybio, lib. XXXIX. Appius Cretam adit. XLV.

CXLIX.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V.R.*	
CXLIX.					
I	20	2	38	570	Q. Fabius Labeo, M. Claudius Marcellus. Legationes undique Romam veniunt contra Philippum. XLVI. Q. Martius legatus in Macedoniam mittitur. XLVIII. renuntiat legationem. LI. Bellum Achæorum & Messeniorum. Livius ex Polybio. de eo Polybius eclogis LII. LIII. LIV. Philopœmen Achæorum Prætor octavùm, annos LXX. natus, capitur a Messeniis, & necatur. LII. P. Scipionem Africanum hoc anno mortuum scripserat Polybius, ait Livius XXIX Demetrius Philippi F. ad patrem reversus Roma, ejus odium fraude Persei incurrit. ecloga L.
II	21	3	39	571	L. Æmilius Paulus, Cn. Bæbius Tamphilus. His Coss. Hannibalem obiisse, scripserat Polybius, ait Cornelius Nepos. Prætor Achæorum Lycortas, mortem Philopœmenis ulciscitur. LII. Lycortas concilium Achæorum habet Sicyone. Sparta recipitur in concilium Achæorum. LIII. Bippus legatus Achæorum ad Ro. item aliæ legationes. LIII. LIV.
III	22	4	40	572	P. Cornelius Lentulus, M. Bæbius Tamphilus. Bellum inter Eumenem Ariarathemque & Pharnacem, Legat. LV. Fiunt induciæ inter Pharnacem & Eumenem; qui statim Attalum & reliquos fratres Romam mittit. LVI.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V.R.*	
IV	23	5	41	573	A. Postumius Albinus, C. Calpurnius Piso. Prætor Achæorum Hyperbatus. LVIII. Legati decernuntur ad Ptolemæum Epiphanem, Lycortas, Polybius, Lyc. F. & Aratus Arati F. LVII. Erat tum Polybius minor ætate legitima capessendi Remp. ut ipse ait. ætas legitima videtur fuisse annorum XXX. ex eo quod dicitur ecloga LXXXIX. fuerit igitur tunc Polybius annos natus XXIV. aut paullo plures. Callicrates legatus Achæorum ad Rom. prodit libertatem patriæ. LVII. Romani caussam exulum Lacedæmoniorum serio contra *Achæos* suscipiunt. LVIII. Hoc anno fit inclinatio Reip. Achæorum in deterius, & incipit ejus παρακμὴ καὶ φθορά. ibidem.
CL.					
I	24	5	42	574	Qu. Fulvius Flaccus, L. Manlius Acidinus. T. Sempronius Gracchus Prætor citeriorem Hispaniam nactus provinciam, Celtiberorum CCC oppida delevit. auctor Polybius. Vide pag. 1503. è Strabone. Prætor Achæorum Callicrates: qui exules Lacedæmoniorum & Messeniorum restituit. LVIII. Eumenes & Ariarathes cum Pharnace pacem faciunt. LIX. Ptolemæo Epiphani mortuo succedit Ptolemæus Philometor. annis XXXV.
	PTOLEMÆUS. PHILOMETOR.		PERSEUS.		Post Philippi obitum regnat Perseus, annos XI.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
II	1	6	1	575	M. Junius Brutus, A. Manlius Volso. Bellum adversus Istros & Carmelum eorum regulum. Livius. Laodice Persei sponsa Rhodi apparatu magnifico excipitur, & ad illum deducitur. LX.
III	2	7	2	576	C. Claudius Pulcher, T. Sempronius Gracchus. Claudius Istriam, Sempronius Sardiniam sortitur. Livius XLI. ex quo apud Polyb. in ecloga LX. pro Αχίυς videtur emendandum Σάρδυς. His Coss. Lyciorum legati Romæ auditi sunt contra Rhodios. LX. illi purgant se legationibus, ibid. & LXI.
IV	3	8	3	577	Qu. Petilius Spurinus, Cn. Cornelius Scipio Hispalus. Huic anno videtur congruere Dardanorum legatio, de qua LXII.
CLI.					
I	4	9	4	578	P. Mutius Scævola, M. Æmilius Lepidus II.
II	5	10	5	579	Sp. Postumius Albinus Paululus, M. Mutius Scævola.
III	6	11	6	580	L. Postumius Albinus, M. Popillius Lænas. Prætor Achæorum Xenarchus, Livius XLI. Hoc anno quum Seleucus Philopator annum XII. regni esset ingressus, eidem mortuo successit Antiochus Epiphanes. regnavit annos XI.
		Antioc. Epiphanes.			
IV	7	1	7	581	C. Popillius Lænas, P. Ælius Ligur. Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Cento, T. Annius Luscus, legati

Olymp.	Ægyp.	Syriæ.	Maced.	V.R.	
					gati ad res repetendas ad Perseum missi, renuntiandamque amicitiam regi, redeunt, & relatione sua ut bellum contra Perseum decernatur efficiunt. Livius. Antiochus Ægypti regno imminens, ambigendo de Cœlesyria caussam belli quærit. Livius.
CLII.					
I	8	2	8	582	P. Licinius Crassus, C. Cassius Longinus. Legati mittuntur in Græciam Qu. Martius, A. Atilius, P. & Ser. Cornelii Lentuli, & L. Decimius. in Cretam vero hi tres, A. Postumius Albinus, C. Decius, A. Licinius Nerva. Livius. hi sunt quorum sparsim apud Polybium mentio in eclogis, LXIII. LXIV. & sequentibus. Martius legatus & Perseus Rex colloquuntur LXV. Prætor Achæorum Archon. LXIII. videtur esse frater Xenarchi. de utroque Livius XLI. C. Lucretius Prætor classem provinciam sortitus Cephalleniam & Rhodios in fide per literas continet LXVI. Persei legatio ad Bœotos LXVI. Legati Persei Urbe & Italia expelluntur LXVII. Belli Macedonici II. annus primus. P. Licinius Cos. male pugnat cum Perseo: qui pacem victor petit. LXIX. Legati Antiochi & Ptolemæi Romam veniunt bello pro Cœlesyria jam inchoato. LXXII.
II	9	3	9	583	A. Hostilius Mancinus, A. Atilius Serranus.

Man-

Olymp. Ægyp. Syr. Maced. V. R.

Mancino Macedoniam obvenisse, & in Græcia etiam post exactum Consulatus annum mansisse, testis ecloga LXXIII.

Exeunte superiore anno, aut hujus initio tres legati circum insulas missi, T. Claudius, P. Postumius, M. Junius. *Livius* lib. XLII.

Antiochus premit bello Ptolemæum; cujus Anacleteria celebrantur. LXXVIII.

III 10 4 10 584 Qu. Martius Philippus II. Qu. Servilius Cæpio.

Persei res gestæ cum Gentio.

A. Hostilius proconsul hibernans in Thessalia C. Popillium & Cn. Octavium circum Græcas civitates mittit. LXXIII.

. Hoc tempore Lycortas & Polybius metu Rom. potentiæ, neque Perseum neque Rom. ab Achæis juvari volebant. sed factio contraria vicit, non sine horum offensione apud Rom. ibid.

Prætor Achæorum Archon qui ad Romanos res trahebat. p. 1244.

Martio Cos. in Thessaliam adventante Archon Achæorum copias cogit; interim Polybium ad Cos. mittit: qui cum eo locutus, domum mox redit, & petitionem Appii Centonis prudentia sua eludit. LXXVIII.

Antiochus venit in Ægyptum, & legationes excipit mittitque. LXXXI. II. III. IV.

IV 11 5 11 585 *L.* Æmilius Paulus II. C. Licinius Crassus.

Æmilius Paulus Cos. venit in Græciam. Perseus cum Gentio agit. LXXXV.

Rhodii

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*Maced.*	*V. R.*	
					Rhodii arbitros agunt. LXXXV. LXXXVI.
					Perseus vincitur. legati Rhodiorum male accipiuntur Romæ LXXXVIII.
					Initio hujus anni Martio in Macedonia hibernante, quum in Ægypto regnarent Ptolemæi duo, major & minor, & per legatos auxilia ab Acheis petiissent, & nominatim Lycortam ut socialibus copiis præesset, ac Polybium ut equestribus, res impeditur. LXXXIX. XCI.
					C. Popillii Lænatis legatio nobilis ad Antiochum. XCII.
					Eclipsis Lunæ circa Persei cladem. de qua in Fragmentis. p. 1526

Annorum LIII. *&* *historia* πραγματικῆς τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, *finis.* *Sequebantur pauci anni pacis, de quibus vide pag.* 222. *lib.* III.

CLIII.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syriæ.*	*V. R.*	
1	12	6	586	Qu. Ælius Pœtus, M. Julius Pennus.
				Victo Perseo legati X. ad res Macedoniæ ordinandas mittuntur. XCIV.
				E civitatibus Græciæ legati ad Paulum mittuntur illi qui Romanis faverant. ibid.
				Callicrates ex Achaia legatus stimulat Romanos adversus eos qui ipsis parum faverant amore patriæ. Mille Achæi & amplius hoc vel sequente anno Romam evocantur, ac mox per urbes Italiæ divisi, ibidem continentur, ad annum XVII. eo anno liberantur qui supererant vix CCC. Pausanias in Achaicis. Isti sunt quos passim Polybius vocat τοὺς κατηγορημένους, *eos qui fuerant accusati*; vel τοὺς ἀνακεκλημένους, *qui in Italiam evocati*. Plutarchus in Catone Censorio & alibi, τοὺς φυγάδας; quia Italia illis fuit exilium. qui etiam Polybium

Olymp.	*Ægyp.*	*Syr.*	*V.R.*	
				bium in his fuisse docet; & declarat ipse Polybius. vide eclogas CV. CXXII. CXXVIII. CXXXVII. Attalus Regis Eumenis frater Romam venit. XCIII. Rhodii variis legationibus placare Romanos student. XCIII. CIV. Cotyis Regis filius captivus liberatur. XCVI.
II	13	7	587	C. Sulpitius Gallus, M. Claudius Marcellus. Prusias Rex Romam venit. XCVII.
III	14	8	588	T. Manlius Torquatus, Cn. Octavius Nepos.
IV	15	9	589	A. Manlius Torquatus, Qu. Cassius Longinus.
CLIV.				
I	16	10	590	T. Sempronius Gracchus, M. Juventius Talna.
II	17	11	591	P. Cornelius Scipio Nasica, C. Martius Figulus.
		ANTIOC. EUPATOR		Antiocho Epiphane mortuo regnat Antiochus Eupator, annos II. His Coss. Cn. Octavius Sp. Lucretius & L. Aurelius ad constituendum regem Syriæ mittuntur, postquam Demetrius Seleuci F. obses Romæ dimitti se petiisset. CVII. Cn. Octavius legationis princeps à Leptine occiditur. CXIV. CXXII.
III	18	1	592	M. Valerius Messala, C. Fannius Strabo. Ariarathe Rege Cappadociæ mortuo Ariarathes F. accipit regnum, & amicitiam per legatos cum Pop. Rom. renovat CIX. & Livii Epitome XLVI. His Coss. Demetrius Roma clam aufugit, consilio quidem usus Polybii Romæ tunc inter exules Achæos, sed libere agentis: ministerio vero aliorum. CXIV. Hoc etiam anno videtur Romam venisse

Olymp.	Ægyp	Syr.	V.R.	
				nisse Ptolemæus junior, opem adversus fratrem petens. CXIII.
IV	19	2	593	L. Anicius Gallus, M. Cornelius Cethegus.
		DEMETRIUS SOTER.		Post Eupatorem regnat in Syria Demetrius ὁ Σωτὴρ, (is qui Roma aufugerat) annos XII. ait Polybius lib. III. pag. 224. Sic in Chronico Eusebii, & Scaligeri Excerptis. p. 55. non ut alii IX.
				Massanissa fretus Pop. Rom. amicitia Carthaginienses bello lacessit. deinde cum ipse tum Carthaginienses ad Senatum legatos mittunt hoc vel sequente anno. CXVIII.
CLV.				
I	20	1	594	Cn. Cornelius Dolabella, M. Fulvius Nobilior.
II	21	2	595	M. Æmilius Lepidus, C. *Popillius Lænas* II.
				Hi videntur esse Coss. quorum Polybius meminit ecloga CXXI.
				Attalus Rex venit Romam. Legatio Demetrii Regis Romam missa, quæ etiam Leptinem atque Isocratem cædis Cnæi auctores adduxit. CXX. & CXXII. Legatio Achæorum pro Polybio & aliis evocatis. ibid. & CXXIX.
				Missi à Senatu legati, qui inter Massanissam & Carthaginienses de agro judicarent. Livius XLVII.
III	22	3	596	Sex. Julius Cæsar, L. Aurelius Orestes.
				His Coss. venit Romam Ariarathes Cappadociæ rex: venerunt & legationes Regum Demetrii atque Holophernis. vide eclogam CXXVI.
				Epitoma Livii lib. XLVII. Legatio alia Achæorum pro evocatis. CXXX.
				Ariarathes Cappadociæ rex consilio Demetrii Regis Syriæ & viribus pulsus regno, à Senatu restitutus est.

IV

olymp.	Ægyp.	Syriæ.	V. R.	
IV	23	4	597	L. Cornelius Lentulus, C. Martius Figulus. His Coss. bellum Dalmaticum geri cepit. Caussas belli hujus habes ecloga CXXIV. & CXXV. ubi observatur hunc fuisse annum XII. à belli Persici fine. Erat tum temporis Polybius in Italia inter evocatos ex Achaia; sed multum apud proceres Romanos gratia valens: itaque Locris magnum beneficium impetrat. libro XII. pag. 913.
CLVI.				
I	24	5	598	P. Cornelius Scipio Nasica, M. Claudius Marcellus II. Massiliensibus per legatos in Senatu querentibus de Oxubiis Liguribus, decernitur legatio ad res inspiciendas. CXXXI.
II	25	6	599	Q. Opimius Nepos, L. Postumius Albinus. Bellum contra Oxubios Ligures Opimio Cos. mandatur. CXXXII. Epitome Livii XLVII. His Coss. Ptolemæus junior iterum venit Romam. ibid. Historiam belli inter Prusiam & Attalum ac Nicomedem Prusiæ filium, pacem irritam inter illos conciliatam à tribus Ro. legatis; nec non cædem Prusiæ, à filio post unum alterumve annum interfecti, hoc loco videtur narrasse Polybius, ante quam priori parti Historiæ suæ finem imponeret. CXXXV. CXXXVI. vide Appiani Mithridatica, & Epitomen Livii libro L.

TEMPUS IV.

ΤΑ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

five

HISTORIÆ POLYBIANÆ ALTEra pars posterius adjecta: res gestas continens à principio belli Celtiberici, ad finem Punici III. & Achaici à Mummio gesti. Vide librum III. pag. 224.

Olymp.	*Ægyp.*	*Syria.*	*V. R.*	
III	26	7	600	Qu. Fulvius Nobilior, T. Annius Luscus. His Coss. bellum Celtibericum est inchoatum, & Cos. Fulvius adversus eos est missus. Appianus in Ibericis.
IV	27	8	601	M. Claudius Marcellus III. L. Valerius Flaccus. Cos. Claudio provincia Celtiberia evenit. Celtiberi inducias pacti cum Claudio, Romam legatos mittunt. Cos. in Lusitaniam arma transfert.
CLVII.				
I	28	9	602	L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus. L. Licinius Cos. in Hispaniam ad Celtibericum bellum mittitur. Atque his Coss. accidit illa Romanæ pubis consternatio, de qua Polybius p. 1346 qui tamen ad superiorem annum refert; nisi est aliquis error admissus. Vide Liv. lib. XLVIII. & Appianum, qui Licinium Cos. legato usum scribit P. Cornelio Æmiliano Africano, qui postea Carthaginem & Numantiam delevit.
II	29	10	603	L. Quintius Flaminius, M. Acilius Balbus. His Coss. bellum Punicum III. est in-

Olymp. Ægyp. Syria. V.R.

est inchoatum : de cujus initiis Polybius ecloga CXLII.

Prætor Achæorum Menalcidas. Pausanias in Achaïcis. Hic Oropios in contentione illa cum Atheniensibus juvit, quam ex Polybio attingit A. Gellius li. VII. ca. XIV. plura Plutarchus in Catone Censorio.

Hoc anno Evocatis ex Achaia conceditur à Senatu libertas abeundi quo vellent, in gratiam maxime Polybii. Plutarchus & Pausanias.

III 30 11 604 L. Marcius Censorinus, M? Manilius Nepos.

Andriscus qui & Pseudophilippus Româ aufugit, & venit in Macedoniam, regnum sibi vindicans, ut Persei filio.

Bellum Macedonicum III.

Prætor Achæorum Diæus. Hujus improbitate bellum conflatur inter Achæos & Lacedæmonios. Pausanias.

IV 31 12 605 Sp. Postumius Albinus, L. Calpurnius Piso.

Metellus Prætor bellum gerit in Macedonia, & legatos inde mittit ad res Peloponnesi inspiciendas, Pauf. tangit Polybius. lib. III. 224.

ALEXANDER BALA. Post Demetrium regnat in Syria Alexander ὁ Βαλᾶ, vel Balles. nam varie effertur hoc cognomen. ut & regni tempus incertum. Josephus ait annos V. lib. XIII. cap. VIII. Eusebius X. cum mensibus VII. Scaligeriana Excerpta. pa. 55. ita. Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Βαλᾶ, υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς Δημήτριον τὸν Σελεύκου καθελὼν, ἔτη ε΄· οἱ ζ΄ ἔτη θ.

Olymp.	*Syriæ.*	*Ægyp.*	*V. R.*	
				at pag. 57. eorundem, tribuuntur huic anni X.
				Prætor Achæorum Damocritus.
CLVIII.				
I	32	1	606	P. Cornelius Scipio Africanus, C. Livius Drusus.
				Scipio in Africam mittitur ad bellum Punicum conficiendum: qui Polybium comitem sibi adjunxit.
				Metellus per legatos bello Achæorum & Lacedæmoniorum finem imponit; quod tamen mox scelere Diæi & Menalcidæ recrudescit. Pausan. de Metelli victoria, Achæorum clade, Velleius Paterc.
				Prætor Achæorum Diæus II.
				Mittuntur Roma cum alii tum Aurelius Orestes de quo in ecloga CXLIII, & CXLIV. ad disceptandum controversiam inter Achæos & Lacedæmonios. habetur concilium Corinthi: ubi legati Rom. violantur. ibidem, & Pausanias, Thearidæ & Sexti legationes CXLIV.
II	33	2	607	Cn. Cornelius Lentulus, L. Mummius Achaïcus.
				Anni hujus initio aut superioris fine, Carthago à Scipione est capta, præsente & adjuvante Polybio. Ammianus lib. XXIV. de Juliano. *Legerat Æmilianum Scipionem cum historiarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade, & triginta millibus, portam Carthaginis impetu simili subfodisse. Sed fides recepta scriptorum veterum, recens factum defendit. Æmilianus enim testudine lapidea tectus successerat portam; sub qua tutus & latens, dum moles saxeas dete-*

geret

Olymp.	Ægyp.	Syriæ.	V. R.	
				gunt hostes, urbem nudatam irrupit. Prætor Achęorum Critolaus. Quum è Macedonia in Græciam Metellus venisset, ut res Achæorum, Lacedæmoniorum & Thebanorum componeret; Critolaus cum eo dimicat acie, & clade magna Achæi afficiuntur. Hoc gestum initio consulatus Mummii; qui mox cum exercitu in Græciam venit. Pausanias.
III	34	3	608	Q. Fabius Maximus Æmilianus, L. Hostilius Mancinus. Prætor Achæorum Diæus III, Hic cum Mummio congressus, victus fugatusque Achæorum & universæ Græciæ calamitatem consummavit, ut ait Polyb. libro III. & Pausauias. Mummius tertio post victoriam die Corinthum ingreditur, eam diripit, & incendio consumit. Hujus calamitatis Polybium fuisse spectatorem ex ipso refert Strabo in Fragmentis pag. 1506. itaque fallitur Orosius, qui negat fuisse tunc in Græcia Polybium, quando cum Mummio pugnavit *Diæus*.
IV	35	4	609	Ser. Sulpitius Galba, L. Aurelius Cotta. Hoc anno videtur finem habuisse bellum Achaicum: nam post Corinthi excidium, nihil memorabile gestum legitur. tempus autem reliquum in ordinando statu Achaiæ, hoc est universæ Græciæ, quæ ab illo tempore Achaia dicta, est consumptum. Appianus tamen belli hujus finem conjicit in Olympiadem LX. & expressius Pau-

sanias; ὁ πόλεμος ἔσχεν οὕτως τέλος, Ἀντιθέου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, Ὀλυμπιάδι δὲ ἑξηκοστῇ πρὸς ταῖς ἑκατὸν, ἣν ἐνίκα Διόδωρος Σικυώνιος. quod permirum mihi quum videatur, amplius de eo peritis cogitandum.

In Achaici belli fine desiisse *Historiam* Polybii testis ipse l. III. p. 224

Descripserat Polybius & bellum Numantinum sed opere separato à perpetua sua Historia, ut diserte M. Tullius testatur, in epistola ad *Lucceium*. Id bellum per multos tractum annos, excidio Numantiæ quam delevit Scipio, (qui & Carthaginem) est terminatum, anno proximo post Consulatum ipsius, V. C. DCXX. Coss. P. Mutio Scævola, *L. Calpurnio* Pisone Frugi. *Olympiadis CLXI.* anno altero. Quum autem ostenderimus natum Polybium circa annum V. C. DL. quia constat testimonio Luciani ad octuagesimum secundum vitam illum produxisse; liquet inde obiisse ipsum circa annum à primis Romæ Palilibus DCXXXII. cui congruit ex superiore descriptione primus Olympiadis CLXIV. ante natum Regem Messiam, circiter CXX. priusquam M. Tullius nasceretur annis XVII. Obiit autem Polybius, cum è prædio suo urbem Megalopolim repeteret, equo delapsus. quo mortis genere, cum alii magni viri vitam finierunt, tum etiam Leopoldus Dux Austriæ, princeps clarissimus, anno Domini CIↃ CXXIII.

Laus Deo.

ΑΙΝΕΙΟΥ ΤΑΚΤΙΚΟΝ ΤΕ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ,

περὶ τοῦ

ΠΩΣ ΧΡΗ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΜΕΝΟΝ ΑΝΤΕΧΕΙΝ.

ÆNEÆ VETUSTISSIMI SCRIPTORIS COMMENTARIUS TACTICUS ET OBSIDIONALIS:

Quomodo obſeſſum reſiſtere oporteat.

ISAACUS CASAUBONUS *recenſuit, publicavit,* & NOTIS *illuſtravit.*

POLYBIUS LIBRO X.

Αἰνείας βουληθεὶς διορθώσασθαι τὴν τοιαύτην ἀπορίαν, ὁ τὰ περὶ τῶν Στρατηγικῶν ὑπομνήματα συντεταγμένος, βραχὺ προεβίβασε.

Æneas quum hanc errorem emendare instituisset, is, qui de rebus ad officium Imperatoris pertinẽtibus Commentarios vulgo notos composuit; aliquantum promovit.

ÆLIANUS de INSTRUENDA ACIE

CAPITE PRIMO.

Ἐξειργάσαντο δὲ τὴν θεωρίαν τὴν Τακτικὴν, Αἰνείας τε διὰ πλειόνων, ὁ Στρατηγικὰ βιβλία ἱκανὰ συνταξάμενος· ὧν ἐπιτομὴν ὁ Θετταλὸς Κινέας ἐποίησε.

Tacticum argumentum perpolivit pluribus scriptis Æneas; is qui libros de Officio imperatoris non paucos composuit: quorum Epitomen Theßalus Cineas confecit.

EX SUIDA.

Αἰνείας. οὗτος ἔγραψε περὶ πυρσῶν, ὥς φησι Πολύβιος· καὶ περὶ στρατηγημάτων ὑπόμνημα.

Æneas. hic scripsit de facibus pyrseutarum, ut ait Polybius. scripsit & Commentarium de stratagematis. Fallitur Suidas: vide Notas.

PRAEFATIO.

QUum in omnibus, paullo ſaltem inſtructioribus & nobilioribus, Europæ Bibliothecis, multa hodieque Græcorum, qui de re militari aut machinis bellicis ſcripſerunt, extent monumenta; nullum è cunctis minus eſt in vulgus notum, quam iſtud hactenus fuit, quod in ditiſſima Chriſtianiſſimi Regis libraria inventum, deſcripſimus, & in generoſæ pariter atque eruditæ juventutis gratiam vulgavimus. Nam Athenęi quidem, Heronis Apollodori, Philonis, Julii Africani, item Mauricii Leoniſque Auguſtorum, nec non aliorum, qui adhuc ſuperſunt ejus generis ſcriptores, ad hanc diem inediti, docti viri non pauci mentionem in ſcriptis ſuis fecerunt, eorumque libros ſibi lectos oſtenderunt. Æneæ verò hujus qui meminiſſet, neotericorum inveni prorſus neminem. niſi quod Conradi Geſneri indicio didicimus, hujus libri exemplar in Vaticana Romæ ſervari. Quod ſi me non fallit conjectura, è Romano codex regius manavit. quanquam is non Romæ fuit deſcriptus, ſed in hac ipſa urbe, manu Angeli Bergicii hominis Græci, qui ante annos dumtaxat ſexaginta ex alio exemplari, allato ex Italia, quod neſcimus cujus fuerit, regium charactere elegantiſſimo depinxit, & inter cæteros libros Bibliothecæ Græcos dedicavit, quos Franciſcus Magnus, parens ille Muſarum, ac diſciplinarum inſtaurator, &

Hen-

Henricus II. Fr. F. in Italia sibi & Græcia conquiri vel describi jusserunt. Porrò hic scriptor, non illos solum universos, quos modo nominavi, vetustate longe superat: verùm etiam, Græcorum omnium, qui de rei militaris scientia aliquid serio scripserunt, pene fuit primus. Nam Ælianus, homo eruditissimus, qui Trajani & Hadriani temporibus vivebat, quum ab ultima antiquitate disciplinæ Tacticę auctores repeteret; secundum Homerum & eos qui Homeri Τακτικὴν exposuerant, ÆNEAM ante omnes recenset. & addit Ælianus, Thessalum Cineam, prudentissimum illum Pyrrhi Regis amicum & consiliarium, Æneæ Commentarios Στρατηγικὸς, sive, de iis quæ ad Imperatoris officium pertinent, in compendium redegisse. Id operis non solum apud Græcos, sed etiam apud Romanos, in magno quondam pretio fuisse comperior. Nam Romani proceres, *quos alibi* dicebamus, rei bellicę scientiam ex historiarum maximè & Tacticorũ lectione, quo tempore in provincias cum imperio proficiscebantur, solitos fuisse sibi comparare; ad Κύρου παιδείαν Xenophonteam Tactica scripta Æneæ, sive Cineæ Epitomen, adjungebant, eamque diligentissimè legebant. Cicero in epistola quadam ad Papirium Pætum: *Summum me ducem literæ tuæ reddidere. plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros & Cineæ video lectitasse. itaque obtemperare cogito præceptis tuis.* & mox; *Nescis quo cum imperatore tibi negotium sit.* Κύρου παιδείαν, *quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi.* Ex iis quæ diximus de summa hujus scriptoris vetustate potest constare: nam Cineas Epicurum Athenis docentem audivit, ut significat M. Tullii De Senectute liber. Epicurus autem Athenas commigravit circa finem Olympiadis CXVIII. Idem Cineas anno altero Olympiadis CXXV legatus Romam, missu Pyrrhi,

venit.

enit. Æneam verò, è cujus scriptis uberrimis Epitomen suam Cineas confecit, ipso Cinea vetustiorem aliquot saltem annis fuisse, nemo, opinor, negaverit. At non abs re possit dubitari, sitne ne hic ille Æneas Stymphalius, Arcadum imperator, qui, sicut testatur Xenophon in septimo Ἑλληνικῶν, circa tempora pugnæ ad Mantineam, hoc est, anno Olympiadis XIV vivebat, & res Arcadum, non sine laude fortitudinis & prudentiæ, administrabat. idioma sane Peloponnesiorum, ac nominatim Arcadum, probe sibi notum fuisse, capite XXVII de voce πάνικον agens, ostendit. Equidem, ut pro vero affirmare hoc non ausim, ita de eo nullus dubito; Æneam nostrum, aut æqualem illorum temporum fuisse, aut non longo certè intervallo ab illis abfuisse. Argumento sit etiam illud, quod machinas obsidionales commemorans, quæ Aristotelis ætate, ut ipse scribit, frequentius paullo usurpari à Græcis hominibus incipiebant; arietis quidem & ὀρυγμῶν, necnon catapultæ & testudinis, saltem leviter meminit; helepoleos verò & πετροβόλων manganorum, ac similium quæ posterius sunt inventa, nullam facit mentionem. Jam quum soleat auctor iste præcepta sua, illarum rerum quæ antea contigissent, exemplis illustrare; non temere ullum toto libro gestum reperias, quod decima supra centesimam Olympiade non sit prius atque antiquius. Quoniam autem Æneæ nomen, non hodie atque heri, ut initio dicebamus, sed ab aliquot retro sæculis vulgo ignorabatur; librarius qui regium codicem descripsit, sive potius Critici illi, qui vetustiora regio exemplaria recensuerant, titulum libro ancipitem præscripserant, ΑΙΝΕΙΟΥ Ἢ ΑΙΛΙΑΝΟΥ. Nos sine cunctatione vocem vitio adjectam sustulimus. Nam verum germanumque Æneæ opus hoc esse, non Æliani, certa atque indubitata etiam Polybii auctoritate possumus

confir-

confirmare. Scribit Polybius libro X. de signis disserens per sublatas faces dari olim solitis, (πυρσοὺς & φρυκτοὺς Græci vocant,) Æneam in suis de re militari Commentariis super eo argumento multa observasse. idem prorsus hic quoque scriptor de se testatur: qui propterea rationem attollendi faces in hoc scripto prætermittere se ait; quia alio in opere multis ea de re tractarit, ad quod lectorem rejicit, ne, ut ait, bis idem scribere cogatur. Verba illius sunt capite VII. ὡς δὲ δεῖ τοῦτο γίνεσθαι, καὶ ὡς αἴρειν τοὺς φρυκτοὺς, ἐν τῇ Παρασκευαστικῇ βίβλῳ πλειόνως εἴρηται· ὅθεν δεῖ τὴν μάθησιν λαμβάνειν· ἵνα μὴ δὶς περὶ τῶν αὐτῶν γράφειν συμβῇ. Quod autem ait Polybius, scripsisse Æneam ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ, DE IIS QUÆ AD IMPERATORIAM ARTEM PERTINENT COMMENTARIOS; is fuit generalis titulus omnium librorum, quos de universa re militari Æneas composuerat. Ælianus appellat ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ. Operis vero singulę partes inscriptiones sibi proprias habuerunt. Nam verbi gratia, pars hæc, quæ de toleranda obsidione agit, Πολιορκητικὸν ὑπόμνημα inscribitur. Sic illa pars quæ erat de bellorum apparatibus, Παρασκευαστικὸν ὑπόμνημα indicem fuit nacta. auctor ipse Παρασκευαστικὴν βίβλον nominat, ut capite VII. & VIII. interdum Παρασκευαστικὸν simpliciter, omissa voce ὑπόμνημα, ut capite XX. alibi Ποριστικὴν βίβλον, ut capite XIV. neque enim aliter accipiendum. Simillime pars illa in qua Æneas de re castrensi tractaverat, Στρατοπεδευτικὴ βίβλος fuit inscripta: quod è capite XXI discimus. idem de reliquis etiam partibus est censendum. Auctor est Suidas, scripsisse Æneam Περὶ τῶν στρατηγημάτων ὑπόμνημα. sed est illius grammatici μνημονικὸν peccatum. locum enim Polybii, quem in animo habebat, corrumpit, & Strategica confundit cum Stratagematis: quæ non parum diversa esse argumenta, norunt qui

literas Græcas vel summatim & ἀκροθιγῶς attigerunt. Vide Julii Frontini præfationem in librum quartum suorum. Alium præterea librum scripserat Æneas, exempla continentem diversorum eventorum, maxime autem, ut arbitror, rerum bellicarum; cui titulum indiderat ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ. de quo dicturi sumus ad caput XXXVIII. Atque hæc sunt quæ de Ænea & ejus scriptis habemus comperta. Cui viro tantum vetustas tribuit, ut pleraque illius in sua scripta ad verbum transferrent, qui post ipsum, de re militari aliquid componebant. Exemplo erit Julius Africanus, doctus cum primis & antiquus scriptor: quem ex hoc ipso Commentario multa capita ἴτο πρὸς ἴτο descripsisse, iisque usum pro suis in libro de Bellorum apparatibus, suis locis infra probabimus. Postremo lectores monitos volumus; regium codicem, quo uno sumus usi, fideliter à nobis in hàc editione fuisse expressum: nisi quod mendas leviores, de quibus dubitari non poterat, prope infinitas sustulimus. Qui meliora exemplaria nacti fuerint, ii vel conatus nostros adjuvent; vel certe, quod nos optavimus, ipsi perficiant; atque ut boni patres familias, publicam rem literarum candido animo augeant. Omnino merebatur pulcherrimus hic liber, vel propter auctoris vetustatem, ut Latina eum veste donaremus, atque uberiore Commentario explicaremus. quod hoc tempore præstare quum per varias curas & occupationes nobis non licuerit; breves saltem hasce Notas, velut pignus navandæ σὺν Θεῷ operæ raptim exaravimus. Periti rerum, quorum est de hujusmodi scriptis ferre sententiam, si hunc Æneę Commentariolum legerint, non dubitabunt, scio, pronuntiare, ab auctore profectum, qui earum rerum quibus de scribebat, magnum usum habebat, & judicio non mediocri valebat.

I N-

ΤΑΔΕ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΟ Πολιορκητικὸν ὑπόμνημα τοῦ ΑΙΝΕΙΟΥ.	INDEX CAPITUM, quæ in ÆNEÆ commentario de toleranda obsidione continentur.

15 Qua

ΛΕΙΠΕΙ.

Desunt multa.

ΑΙΝΕΙΟΥ ΤΑΚΤΙΚΟΝ ΤΕ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ,

περὶ τοῦ

ΠΩΣ ΧΡΗ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΜΕΝΟΝ ΑΝΤΕΧΕΙΝ.

UOTIES aliqui mortalium, relicta patria, certamina & pericula extra fines suos subeunt; ii si quā terra marive fortunam adversam fuerint experti, superstitibus illorum propria regio atque urbs, manent salvæ: ut perire cuncti funditus non queant. iis vero, qui de rebus omnium maximis sunt periclitaturi, sacris, patria, parentibus, liberis, atque aliis, nec par nec simile propositum est certamen. nam hi si salvi evaserint, & hostes fortiter repulerint, terribiles adversariis evadent; ut nemo facile in posterum moliri aliquid adversus eos velit: sin autem, ignavos in defendendis periculis sese præbuerint; nulla de cætero spes salutis restat reliqua. De talibus igitur tantisque rebus decertaturos, neque in belli apparatibus, neque in alacritate animorum, fas est quicquam prætermittere: quin potius, multis, atque adeo omne genus rebus est eis prospiciendum, quo ne culpa saltem suamet ipsorum, detrimentum ullum accipiant: aut si casus aliquis intervenerit, cæteri tamen quibus Fortuna pepercerit, ut res lapsas in pristinum locum restituant: sicut Greçorum nonnulli, quum ad ultima pervenis-

ΣΟΙΣ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς αὐτῶν ὁρμωμένοις χώρας, ὑπερόριοί τε ἀγῶνες καὶ κίνδυνοι συμβαίνουσιν, ἄν τι σφάλμα γένηται κατὰ γῆν ἢ θάλασσαν, ὑπολείπεται τοῖς περιγενομένοις αὐτῶν οἰκεία τε χώρα καὶ πόλις· ὥστε οὐκ ἂν ἄρδην πάντες ἀναιρεθείησαν· τοῖς δὲ ὑπὲρ τῶν μεγίστων μέλλουσι κινδυνεύειν, ἱερῶν καὶ πατρίδος, καὶ γονέων καὶ τέκνων, καὶ τῶν ἄλλων, οὐκ ἴσος οὐδ᾽ ὅμοιος ἀγών ἐστιν. ἀλλὰ σωθεῖσι μὲν, καὶ καλῶς ἀμυναμένοις τοὺς πολεμίους, φοβεροὺς τοῖς ἐναντίοις καὶ δυσεπιθέτους εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον εἶναι· κακῶς δὲ προσενεχθεῖσι πρὸς τοὺς κινδύνους, οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας ὑπάρξει. Τοὺς οὖν ὑπὲρ τοσούτων καὶ τοιούτων μέλλοντας ἀγωνίζεσθαι, οὐδεμιᾶς παρασκευῆς καὶ προθυμίας ἐλλιπεῖς εἶναι δεῖ· ἀλλὰ πολλῶν καὶ παντοίων ἔργων πρόνοιαν ἑκτέον, ὅπως διά γε αὐτοὺς μηδὲν φανῶσι σφαλέντες· εἰ δ᾽ ἄρα τι σύμπτωμα γένηται· ἀλλ᾽ οἵ γε λοιποὶ τὰ ὑπάρχοντα εἰς ταυτό ποτε κατα-

σήσωσιν

στήσαιεν· καθάπερ τινὲς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἔσχατον ἀφικόμενοι, πάλιν ἀνέλαβον ἑαυτούς.

1 ΤΗΝ οὖν τῶν σωμάτων σύνταξιν σκεψαμένους πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ ἄστεος, καὶ τῶν φυλάκων τὰς καταστάσεις, καὶ περιοδίας, καὶ ὅσα ἄλλα σώμασι κατὰ τὴν πόλιν χρηστέον, πρὸς ταῦτα τοὺς μερισμοὺς ποιητέον. τοὺς μὲν γὰρ ἐκπορευομένους δεῖ συντετάχθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ πορείᾳ τόπους, ὡς χρὴ πορεύεσθαι, παρά τε τὰ ἐπικίνδυνα χωρία καὶ ἐρυμνὰ, καὶ στενόπορα καὶ πεδινὰ, καὶ ὑπερδέξια καὶ ἐνεδρευτικὰ, καὶ τὰς τῶν πολεμίων διαβάσεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν τοιούτων παρατάξεις. τὰ δὲ τείχη καὶ * πολιτοφυλακῆς ὄντα. πρὸς μὲν τὰ τοιαῦτα οὐδὲν δεῖ συντετάχθαι· πρὸς δὲ τοὺς ἐν τῇ πόλει τόπους, καὶ τὸν παρόντα κίνδυνον. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτῶν ἀπονεῖμαι δεῖ τοὺς φρονιμωτάτους τε καὶ ἐμπείρους μάλιστα πολέμου, οἳ περὶ τοὺς ἄρχοντας ἔσονται· ἔπειτα λοιπὸν ἀπολέξαι σώματα δυνησόμενα μάλιστα πονεῖν, καὶ μερίσαντα λοχίσαι, ἵνα εἴς τε τὰς ἐξόδους καὶ τὰς κατὰ πόλιν περιοδίας, καὶ τὰς τῶν πονουμένων βοηθείας, ἢ εἰς τινα ἄλλην ὁμότροπον ταύτης λειτουργίαν ὑπάρχωσιν οὗτοι συντεταγμένοι τε καὶ δυνατοὶ ὄντες ὑπηρετεῖν. εἶναι δὲ αὐτοὺς εὔνους τε, καὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασιν ἀρεσκομένους. μέγα γὰρ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων ἐπιβουλὰς τοῦτο ἀθρόον ὑπάρχον ἀντ' ἀκροπόλεως· φόβος γὰρ ἂν εἴη τοῖς ἐναντία θέλουσιν ἐν τῇ πόλει. ἡγε-

ſent malorum, è calamitatibus tamen emerſerunt.

In corporum ordinatione conſiderandum eſt, ut pro magnitudine civitatis, pro ſitu & conditione oppidi, pro eo vigilum numero qui eſt conſtituendus, pro aliis item miniſteriis, quę in urbe obſeſſa à certis corporibus obiri debent, partitio eorum inſtituatur. Et illi quidem qui extra muros proficiſcuntur, ſecundum naturam locorum debent ornari, ad quę mittuntur, & per quæ tranſeundum; periculis puta expoſita aut munita, anguſtiis arctata, aut plana, edita in altum, aut inſidiis locandis nata; item, in quibus hoſtes ſint amnem trajecturi, aut ubi ex tali *aliqua* occaſione acie ſit dimicandum. *in illis* vero inſtruendis copiis, quæ intra muros remanſuræ ſunt, cuſtodiæ urbis deputatæ; non ea quæ modo diximus ſunt ſpectanda; ſed eorum potius locorum quę in urbe ſunt, ac præſentis periculi haberi ratio debet. Primum igitur, prudentiſſimos quoſque & rei bellicæ peritiſſimos eximere oportet, qui magiſtratibus præſto ſemper ſint futuri: tum autem è cæteris corpora ſeligenda ſunt, laboris patientiſſima; atque ex his certæ militum manus conſcribendæ; qui ad erumpendum in hoſtem, ad circuitiones urbanarum vigiliarum, ad ſubmittenda preſſis auxilia, & ſimilia his alia miniſteria deſtinati, iis muneribus exſequendis futuri ſint pares. Porro iſtos bene in civitatem eſſe animatos, & in præſente rerum ſtatu acquieſcere oportet. nam adverſus clandeſtinas

aliorum

aliorum molitiones, corpus hoc congregatum, instar arcis cujusdam, magno fuerit præsidio. metu enim continebitur factio contraria, si qua in urbe fuerit. Ducatus vero & cura horum viro tradatur, cum cætera prudenti, & robusto; tum etiam, quem ex mutatione rerum plurima pericula maneant. è reliquis, valentissimi quique statura corporis & juventa eligendi, qui in excubiis atque mœnibus collocentur. jam quę superest multitudo, pro longitudine noctium & modo vigiliarum, in plures paucioresve manipulos debet describi. è plebis vero turba, alii in foro, alii in theatro collocantor; alii in vacuis areis, si quæ sunt in urbe; nec qua penitus illius pars defensoribus sit nudata. Enimvero plures in urbe areas esse inutiles, nihil quicquam juvat. ne si qui forte res novare voluerint, & in illis occupandis aliorum conatus antevertere, diversis opus sit militum agminibus, qui fossis cavatis eas obstruant, & quam maxime fieri potest reddant impervias, si qui forte res novas moliri, atque illas occupare, voluerint. Lacedęmonii quum in eorum agrum Thebani irrupissent, proximas sibi quisque ædes demoliendo, & è maceriis murisque, alii alibi saccos terra & lapidibus opplendo; atque, ut ajunt, sacris ex ære tripodibus, qui penes eos erant multi & magni, in eam rem utendo; quum hisce omnibus aditus transitusque oppidi sui, & vacuas omnes areas, obturare occupassent, hostem perrumpere intra muros conantem, represserunt. Platæenses, quum Thebanos silentio noctis urbem suam esse ingressos didicissent; animadversa paucitate illorum;

μὰν δὲ καὶ ὁ ἐπιμελητὴς αὐτῶν, ἔστω τά τε ἄλλα φρόνιμος καὶ δυνατός. καὶ ᾧ αἱ πλεῖστοι κίνδυνοι εἶεν μεταβολῆς γινομένης. τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς ῥωμαλεωτάτους ἡλικίᾳ καὶ νεότητι ἐκλέξαντα ἐπὶ τὰς φυλακὰς καθιστάναι καὶ τὰ τείχη. Τὸ δὲ περιὸν πλῆθος μερίσαντα πρὸς τὸ μῆκος τῶν νυκτῶν καὶ τῶν φυλακῶν, τὸ πλῆθος κατανεῖμαι. Τῶν δὲ ὄχλων τοὺς μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν, τοὺς δὲ εἰς τὸ θέατρον· τοὺς δὲ ἄλλους, εἰς τὰς οὔσας ἐν τῇ πόλει εὐρυχωρίας, ἵνα μηδὲν ἔρημον ᾖ εἰς δύναμιν τῆς πόλεως. Ἄχρηστον δὲ εἶναι τὰς ἀχρείους οὔσας εὐρυχωρίας ἐν τῇ πόλει· 2
ἵνα μὴ σωμάτων εἰς αὐτὰς δέῃ τυφλοῦν ταφρεύοντα, καὶ ὡς μάλιστα ἀβάτους ποιοῦντα, τοῖς νεωτερίζειν βουλομένοις καὶ προκαταλαμβάνειν αὐτάς. Λακεδαιμόνιοι δὲ Θηβαίων ἐμβαλόντων, ἔκ τε τῶν ἐγγυτάτω οἰκιῶν διαλύοντες καὶ ἐκ τῶν αἱμασιῶν καὶ τειχῶν ἄλλοι κατ' ἄλλους τόπους φορμοὺς γῆς καὶ λίθων πληροῦντες· φασὶ δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἱερῶν χαλκοῖς τρίποσιν, ὄντων πολλῶν καὶ μεγάλων, χρησάμενοι, καὶ τούτοις προαποπληρώσαντες τάς τε εἰσβολὰς καὶ τὰς διόδους, καὶ τὰ εὐρύχωρα τοῦ πολίσματος, ἐκώλυσαν τοὺς εἰσβάλλειν ἐπιχειροῦντας εἰς αὐτὸ τὸ πόλισμα. Πλαταιεῖς δὲ, ἐπεὶ ᾔσθοντο νυκτὸς ἐν τῇ πόλει Θηβαίους ὄντας, καταvοήσαντες οὐ πολλοὺς αὐτοὺς ὄντας, οὐδὲ ἔργων τῶν προσηκόντων ἁπτομένους· οἰομένους γε μέντοι κατέχειν

τὴν πόλιν· ἐνόμιζον, ἐπιθέμενοι ῥᾳδίως κρατήσειν. τεχνάζουσιν οὖν ἐπιθέσεως τοιόνδε. Τῶν ἀρχόντων οἱ μὲν ὁμολογίας ἐποιοῦντο τοῖς Θηβαίοις ἐν τῇ ἀγορᾷ· οἱ δὲ παρήγγελλον κρύφα τοῖς ἄλλοις πολίταις, σποράδην μὲν ἐκ τῶν οἰκιῶν μὴ ἐξιέναι· καθ' ἕνα δὲ καὶ δύο τοὺς κοινοὺς τοίχους διορύττοντας, λαθραίως παρ' ἀλλήλους ἀθροίζεσθαι. ἑτοιμασθέντος δὲ πλήθους ἀξιομάχου, τὰς μὲν ὁδοὺς καὶ τὰς ῥύμας ἐνέφραττον ἁμάξαις ἄνευ ὑποζυγίων· ὑπὸ δὲ σημεῖον ἀθροισθέντες, ἐφέροντο ἐπὶ τοὺς Θηβαίους. ἅμα δὲ τούτοις τὰ γύναια καὶ οἱ οἰκέται ἦσαν ἐπὶ τοῖς κεράμοις. ὥστε βουλομένων τῶν Θηβαίων πράσσειν καὶ ἀμύνασθαι ἐν σκότει, οὐκ ἐλάττω ὑπὸ τῶν ἁμαξῶν βλάβην, ἢ ὑπὸ τῶν προκειμένων αὐτοῖς ἀνθρώπων γίνεσθ. οἱ μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες ᾗ χρὴ σωθῆναι διὰ τὰς φράξεις τῶν ἁμαξῶν· οἱ δὲ ἐμπείρως διώκοντες, ταχὺ πολλοὺς ἔφθειρον. Ἐξοιστέον δὲ καὶ τὰ ὑπεναντία τούτοις· ὡς μιᾶς μὲν οὔσης εὐρυχωρίας, κίνδυνον εἶναι τοῖς ἐν τῇ πόλει, ἂν προκαταλαμβάνωσιν οἱ ἐπιβουλεύοντες. κοινοῦ γὰρ καὶ ἑνὸς ὄντος τόπου τοιούτου, τῶν φθασάντων ἂν εἴη τὸ ἔργον. δύο δὲ ἢ τριῶν ὄντων τοιῶνδε τόπων, τάδε ἂν εἴη τὰ ἀγαθά. εἰ μὲν ἕνα ἢ δύο προκαταλαμβάνοιεν τόπους, τὸν λοιπὸν ἂν τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχειν· εἰ δὲ πάντας, χωρισθέν-

cognito etiam, ipsos nihil earum rerum curare, quibus attendere debebant; qui tamen in sua jam potestate urbem esse sibi persuadebant; existimarunt, si hostem adorirentur, non difficilem sibi fore victoriam. dolum igitur è vestigio hunc comminiscuntur. Magistratuum alii in foro de pactorum conditionibus cum Thebanis agunt: alii, cæteris civibus clam præcipiunt, ut separatim quidem è domibus suis ne egrederentur; sed singuli aut bini simul parietibus intergerinis perfossis, occultè alii apud alios congregarentur. ubi idonea multitudo convenit, vias urbis & vicos plaustris absque jumentis obstruxerunt; deinde ad datum signum manu facta, in Thebanos irruerunt. simul & mulierculę & famuli in tectis stabant. ex quo evenit, ut Thebanis per tenebras rem gerere volentibus, & defendere sese, non minus damni plaustra afferrent, quam qui ipsos urgebant Platæenses. nam illi quidem, utpote quà evadendum esset ignari, propter plaustrorum sepimenta hærebant: hi vero contra, cum certa scientia hostem persequentes, cito multos eorum occiderunt. Sed & rationes his contrarię in medium sunt adducendę. quippe si una dumtaxat sit area vacua, atq; eam conjurati sibi asserere anteverterint, magno in periculo oppidani versentur. nam ubi unicus tantum est locus ejusmodi, omnibus communis, in pręoccupantium diligentia posita est palma. sin autem loca ejusmodi fuerint duo aut tria, hæc sequentur commoda. si factio contraria unum alterumve eorum ceperit, reliquus saltem diversa sentientibus restat; sin omnia

hos

loca conſpirati occuparint, ſeparati hoc pacto & diviſi infirmiores erunt ad reſiſtendum adverſariis, in unum conglobatis; utpote qui per ſingulas urbis partes diviſi non erunt. atque ita etiam in cæteris deliberationibus, quæ inſunt contraria doctrinæ jam ſcriptæ, ſuſpicari & cogitare oportet; ne quid forte ſecius inconſideratè eligas. Si fuerit urbs inordinata, atque eam ſubitus terror invaſerit, facile aliquis cives ordinaverit, & in opportunis ad tuitionem oppidi locis collocaverit; ſi unicuique tribuum certam murorum partem ſorte attribuerit; ad cujus defenſionem earum ſingulæ, ſimulatque aliquid increpuerit, ſeſe conferant. pro multitudine autem civium, quæ in quaque tribu cenſentur, partem murorum cuſtodiunto. his ita conſtitutis, è quaque tribu eos qui firmiſſimo ſunt ad labores corpore, ſeligere convenit, ad ſtationem in foro habendam, aut ad circuitiones, aut ſi quid eſt aliud, in quo talium hominum opera ſit neceſſaria. Similiter ubi munitio aliqua ſociorum præſidio tenetur, ſingulis *gentibus* pars certa murorum cuſtodienda attribuitor. Si cives inter ſe mutuis ſuſpicionibus laborent, ad loca ſingula, unde in muros aſcenditur, fidos homines collocare oportet, qui, ſi quis alius conetur conſcendere, ſint impedituri. Pacis tempore ita ordinandi cives ſunt. Ante omnia unicuique vicorum rhymarcha, ſive vicanus præfectus eſt preponendus, vir moderatiſſimus & prudentiſſimus: ad quem, ſi quid noctu ex inopinato contigerit, ſint conventuri: & proximos quidem

τις ἂν καὶ μεμελωθέντες ἀσθενεστέ-
ρως ἀγωνίσαιντο πρὸς τοὺς ὑπε-
ναντίους ἀθρόους ὄντας, εἰ μὴ ἐν ἑ-
κάστῳ μέρει ὑπάρχοιεν τῶν ἐν τῇ
πόλει. ὡς δ' αὕτως καὶ κατὰ τῶν
ἄλλων πάντων θελημάτων χρὴ τὰ
ἐνόντα ὑπεναντία τοῖς προγεγραμ-
μένοις ὑπονοεῖν, ἵνα μὴ ἀπερισκέ-
πτως τι ἕτερον αἱρῆσθαι. Ἐκ προσ-
φάτου δὲ γιγνομένου φόβου ἀσυν- 3
τάκτῳ πόλει, τάχιστα ἄν τις εἰς
σύνταξιν καὶ φυλακὴν τῆς πόλεως
τοὺς πολίτας καταστήσοι, εἰ ἑκά-
στῃ φυλῇ μέρος τι τοῦ τείχους κλή-
ρῳ ἀποδείξειεν· ἐφ' ὃ ἐλθοῦσαι
εὐθὺς αἱ φυλαὶ φυλάξουσι. κατὰ
πολυπληθίαν δὲ φυλῆς ἑκάστης
τὸ μέγεθος τοῦ τείχους φυλαττόν-
των· ἔπειτα οὕτως ἐφ' ἑκάστης φυ-
λῆς, τοὺς δυναμένους τοῖς σώμασι
πονέσαι, ἀπολέγειν εἰς τὴν ἀγορὰν
καὶ τὰς περιοδίας, καὶ εἴ τι ἄλλο
δεῖ χρήσασθαι τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις.
ὁμοτρόπως δὲ καὶ φρουρίου ὑπὸ
συμμάχων φρουρουμένου, μέρος
τι τοῦ τείχους τῶν συμμάχων ἑκάστῳ
ἀποδίδοσθαι φυλάττειν. ἐὰν δὲ
πολῖται ἐν ὑποψίᾳ πρὸς ἀλλή-
λους ὦσι, κατὰ ἀνάβασιν ἑκάστην
τοῦ τείχους δεῖ ἐπιστῆσαι ἄνδρας πι-
στούς, οἳ κωλυταὶ ἔσονται, ἄν τις
ἐπιχειρῇ ἄλλος ἀναβαίνειν. Ἐν
εἰρήνῃ δὲ καὶ ὧδε χρὴ συντε-
τάχθαι τοὺς πολίτας. Πρῶτον
μὲν ῥύμης ἑκάστης ἀποδεῖξαι ῥυ-
μάρχην ἄνδρα τὸν ἐπιεικέστατόν
τε καὶ φρονιμώτατον. πρὸς ὃν
ἐάν τι ἀπροσδοκήτως νυκτὸς γένη-
ται, συναθροισθήσονται· χρὴ

δὲ τὰς ἐγγυτάτω ῥύμας τῆς ἀγορᾶς
εἰς τὴν ἀγορὰν ἄγειν τοὺς ῥυμάρ-
χους. τοὺς δὲ θεάτρου τὰς ἐγγυτάτω ῥύ-
μας εἰς τὸ θέατρον, εἴς τε τὰς ἄλλας
ἑκάστους ἐγγύτατα εὐρυχωρίας ἀ-
θροίζεσθαι τοὺς ῥυμάρχους μετὰ τῶν ἐξ-
ενηνεγμένων παρ᾽ αὐτοὺς τὰ ὅ-
πλα. οὕτω γὰρ ἂν τάχιστα ἔς τε
τοὺς προσήκοντας ἕκαστοι τόπους ἀ-
φίκοιντο, καὶ ἐγγυτάτω τῶν σφε-
τέρων οἴκων εἶεν, διαπέμποιέν τε
ἂν οἰκονομοῦντες πρὸς τοὺς κατ᾽
οἶκον, τέκνα καὶ γυναῖκας, οὐ
πρόσω αὐτῶν διατελοῦντες. τούς
τε ἄρχοντας δεῖ προκεκληρῶσθαι
εἰς ὃν ἕκαστοι τόπον ἐλθόντες τῶν
συνεληλυθότων ἐπὶ τὰ τείχη ἀποστε-
λοῦσι, καὶ τῶν λοιπῶν ἕνεκα ἐπι-
μελείας ἡγεμόνες ἔσονται, ἄν τε
4 εὐθὺς ἡγεμονεύσωσιν ὧδε. Εὐ-
θύτατα δὲ αὐτοῖς πεποιῆσθαι σύν-
θημα, ἀφ᾽ ὧν μὴ ἀγνοήσουσι τοὺς
προσιόντας αὐτοῖς· ἤδη γὰρ τοιόνδε
συνέβη. Χαλκὶς ἡ ἐν Εὐρίπῳ
κατελήφθη ὑπὸ φυγάδος ὁρμω-
μένου ἐξ Ἐρετρίας, τοῦ ἐν τῇ πόλει
τινὸς τεχνασαμένου τοιόνδε κατὰ
τὸ ἐρημότατον τῆς πόλεως, καὶ πύ-
λας οὐκ ἀνοιγομένας ἔχον, ἔφερεν
πῦρ ἐν γαστρίῳ, φυλάσσων τὰς
ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας· ἔλαθεν
νυκτὸς τὸν μοχλὸν διαπρίσας, καὶ
δεξάμενος ταύτῃ τοὺς στρατιώ-
τας. ἀθροισθέντων δὲ ἐν τῇ ἀ-
γορᾷ ὡς δισχιλίων ἀνδρῶν, ἐση-
μάνθη τὸ πολεμικὸν σπουδῇ· πολ-
λοὶ δὲ τῶν Χαλκιδέων, δι᾽ ἄγνοι-
αν ἀπώλοντο· οἱ γὰρ ἐκφοβηθέν-
τες, ἐτίθεντο φέροντες τὰ ὅπλα
πρὸς τοὺς πολεμίους, ὡς πρὸς

foro vicos, in forum deducent præfecti.; theatro vero proximos, in theatrum; & ita singuli præfecti cum iis qui arma domo attulerint, ad proximas sibi areas convenient. hoc namque pacto fiet, ut & citissime, & ad convenientia sibi loca, quique perveniant; utque domibus suis proximi, missitando ad domesticos, liberos atque uxores, propria negotia curent; non longo à suis intervallo dissiti. Iam ipsos quoque magistratus, sorte loca urbis divisisse prius inter se oportet; ut sciant, quò quisque profectus, partem copiarum quæ coierint, ad muros mittent: qui etiam ad cætera munia cum cura obeunda, duces aliis se præbebunt, si statim isto pacto civibus præiverint. Omnium verò primum signa obsessos instituisse oportet, per quæ eos dignoscere qui ad se accedent poterunt. jam enim antè tale quid evenit. Chalcis urbs est ad Euripum; hanc quidam exul, Eretria profectus, occupavit: quum civium aliquis hujusmodi stratagemate esset usus. In parte urbis omnium maxime deserta, & cujus portæ non aperiebantur, sive ad excubias, sive ad vigilias iret, ignem in testa deferebat. atque is portarum obicem quum nemine animadvertente ferra noctu secuisset, eo patefacto aditu milites admisit. postquam in forum ad duo millia hominum convenissent, classicum sonari acriter cepit. ibi tum multi Chalcidensium per ignorantiam interierunt. quippe, qui metu perculsi, arma sumunt, & hostibus se adjungunt; quum unusquisque illorum

scirnt

serius ad eos, ceu ad amicos, pervenisse se arbitraretur. ita plurimi eorum modo singuli, modò bini interficiebantur; donec tandem urbe jam capta, quid rei gestum esset cognoverunt. Qui igitur bellum gerunt, & quidem propinquo hoste, ante omnia eos oportet, si quos terra marive ad facinus aliquod perpetrandum urbe emittant, sic mittere, ut signa composita habeant, qua diurna, quà nocturna, per quæ sicunde hostis apparuerit, dignoscere valeant, amicine sint an inimici. atque ubi rei gerendæ caussa fuerint quidam profecti, mittendi etiam sunt, qui omnia significent; ut & ejusmodi expeditionum casus, qui in urbe remanent, vel à longissimo intervallo & quam primum, notos habeant. multum namque juverit, temporis amplius habuisse, quò te adversus imminens periculum præpares. Quę porrò iis acciderint, qui hoc non observant, antè gestorum narratione declarabitur: ut ad rectum consilium diligendum, sit exempli & liquidi testimonii copia. Pisistrato Atheniensium imperatori, nuntiatum est, decrevisse Megarenses, ubi ad littus Atticum appulissent, conjugibus Atheniensium Thesmophoria Eleusine celebrantibus, noctu insidias parare. eo cognito Pisistratus prævertit, & Megarensibus dolum struit. qui ut egressi in littus sunt, quasi nemo eos animadvertisset, & à mari aliquanto longius processerant; exurgens Pisistratus insidiatoribus superior extitit; plurimosque adeo illorum occidit, & naves quibus fuerant delati cepit. deinde navigiis

φίλους αὐτοὺς ἕκαστος δοκῶν ὕστερον παραγίνεσθαι. οὕτως οὖν καθ' ἕνα καὶ δύο οἱ πλεῖστοι ἀπώλλυντο, μέχρι χρόνῳ ὕστερον ἔγνωσαν τὸ συμβαῖνον, τῆς πόλεως ἤδη κατειλημμένης. Πολεμοῦντας οὖν χρὴ καὶ ἐγγὺς ὄντων τῶν πολεμίων, πρῶτον μὲν τὰ ἀποστελλόμενα ἐκ τῆς πόλεως κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν ἐπί τινα πρᾶξιν αὐτοὺς τοὺς ὑπομένοντας μετὰ συσσήμων ἀποστέλλεσθαι καὶ ἡμερινῶν καὶ νυκτερινῶν, ἵνα μὴ ἀγνοῶσι πολεμίους αὐτοῖς ἐπιφαινομένους, εἰ φίλιοι ἢ πολέμιοι εἰσίν. ἐπὶ δὲ πρᾶξιν προσδοθέντων καὶ πέμπειν τινὰς γνωσομένους. ἵνα καὶ τὰ πιθανώτατα ὡς ἐκ πλείστου τῶν ἀπιόντων οἱ ὑπομένοντες ἴδωσι. μέγα γὰρ ἂν φέροι αὐτοῖς τὸ μέλλον ἐκ πλείονος παρασκευάζεσθαι. τοῖς δὲ μὴ οὕτω προτίθουσιν, ἃ συμβέβηκεν ἐμφανισθήσεται ἐκ τῶν γενομένων. ἵνα ἐπὶ παραδείγματος καὶ μαρτυρίου φανεροῦ παραλέγηται· Πεισιστράτῳ γὰρ Ἀθηναίων στρατηγοῦντι, ἐξηγγέλθη ὅτι οἱ ἐκ Μεγάρων οἱ ἐπιχειρεῖν ἀφικόμενοι πλοίοις, ἐπιθέσθαι νυκτὸς ταῖς Ἀθηναίων γυναιξὶ, Θεσμοφόρια ἀγούσαις ἐν Ἐλευσῖνι. ὁ δὲ Πεισίστρατος ἀκούσας, προενήδρευσεν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐκ τῶν Μεγάρων ὡς λεληθότες ἀπέβησαν, καὶ ἀπὸ τῆς θαλάττης ἐγένοντο, ἐξαναστὰς ὁ Πεισίστρατος, τῶν ἐνεδρευόντων τε ἀνδρῶν ἐκράτησε, καὶ διέφθειρε τοὺς πλείστους, καὶ τῶν πλοίων οἷς ἀφίκοντο ἐγκρατὴς ἐγένετο. ἔπειτα παραχρῆμα τοῖς ἑαυτοῦ

στρατιώταις πληρώσας τὰ πλοῖα, ἔλαβε τῶν γυναικῶν τὰς ἐπιτηδειοτάτας συμπλεῦσαι, καὶ κατήγετο εἰς τὰ Μέγαρα ὀψὲ ἀπωτέρω τῆς πόλεως· ἰδόντες δὲ ὅμως τὰ πλοῖα προσπλέοντα, ἀπήντων πολλοὶ τῶν Μεγαρέων, αἵ τε συναρχίαι, καὶ οἱ ἄλλοι θεώμενοι ὡς εἰκὸς αἰχμαλώτους ἀγομένας ὡς πλείστας· καὶ μετ᾽ ἐγχειρίδιον ἀποβάντες, τοὺς μὲν καταβαλεῖν, ὅσους δ᾽ ἂν δύναιντο τῶν ἐπιφανεστάτων συναρπάζειν εἰς τὰ πλοῖα· καὶ οὕτως ἐπράχθη. δῆλον οὖν ὅτι μετὰ συστήματος καὶ μὴ ἀγνοουμένων πρὸς ἀλλήλους τὰς ἀθροίσεις καὶ τὰς πέμψεις δεῖ
5 ποιεῖσθαι. Ἔπειτα πυλωροὺς καθιστάναι μὴ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ φρονίμους καὶ ἀγχίνους, καὶ μὴ ὑπονοεῖν δυναμένους ἀεί τι τῶν εἰσκομιζομένων. ἔτι δὲ καὶ εὐπόρους, καὶ οἷς ἐνέχυρα ἐν τῇ πόλει ὑπάρχει· τέκνα καὶ γυναῖκας λέγω· ἀλλὰ μὴ οἵτινες δι᾽ ἔνδειαν, ἢ συναλλαγματῶν ἀνάγκην, ἢ δι᾽ ἄλλην τινὰ ἀπορίαν, πεισθεῖεν ὑπό τινων, ἢ αὐτοὶ παρακελεύσαιεν ἄν τινας ἐπὶ νεωτερισμόν. Λεύκων δὲ ὁ Βοσπόρου τύραννος καὶ τῶν φρουρῶν τοὺς χρεωφειλέτας διὰ κυβείαν, ἢ δι᾽ ἄλλας ἀκολασίας
6 ἀπομίσθους ἐποίει. Χρὴ δὲ καὶ ἡμεροσκόπους πρὸ τῆς πόλεως καθιστάναι ἐπὶ τόπῳ ὑψηλῷ καὶ ὡς ἐκ πλείστου φαινομένῳ· ἡμεροσκοπεῖν δὲ ἐφ᾽ ἑκάστῳ χωρίῳ τρεῖς οὐλάχιστον, μὴ τοὺς τυχόν-

è vestigio milite completis, mulieres Atticas, quæ commodissime navigare simul poterant, secum assumsit; & Megara sub vesperam paullo ab urbe longius naves appulit. Multi igitur Megarensium, ut vident naves adventare, prodeunt obviam; cum omnes simul magistratus, tum cæteri; quò videlicet, captivarum mulierum quàm plurimarum spectaculo fruerentur. Athenienses escensione facta, partim conficere Megarenses jubentur; partim ut quam possent plurimos ex illustrissimis civium in naveis corriperent. & ita factum est. ex quo potest intelligi, sive cogendus sit miles, sive ad res gerendas mittendus, signis compositis, ut se invicem ignorare nequeant, id esse faciendum. Secundum hæc custodes portarum constituere oportet, non temere quosuis; sed viros prudentes ac sollertes, quique omnia quę in urbem inferentur, valeant suspectare: ad hæc, in re lauta versantes, & quibus pręsto sint in urbe fidei pignora; liberos dico, & conjugia, non autem eos, qui propter egestatem, aut aliquam necessitatem, quam contrahendo sibi imposuerint, aut ob aliud inopię genus, ituri sint se à nonnullis impelli, aut ipsi alios impulsuri ad res novandas. Leuco vero Bospori tyrannus, etiam milites præsidiarios, qui propter aleam, aut aliud intemperantiæ genus æs alienum contraxissent, ære dirutos faciebat. Pręterea oportet hemeroscopos (*ii sunt diurni speculatores,*) in loco edito, & qui è longissimo intervallo sit conspicuus, collocare. in singulis autem specularum locis, tres minimum hemeroscopos

statio-

stationem agere, necesse: atque eos, non quos casus fortuitus objecerit, sed belli peritos: ne speculator præ imperitia aliquid opinatus, det ejus rei signum, aut nuntium in urbem deferat, & sine caussa negotium oppidanis facessat. Solet hoc evenire eis, qui rationes disponendæ aciei, aut gerendi belli quum ignorent; quoties aliquid hostes faciunt aut agunt, utrum destinato consilio, an casu aliquo ea gerantur non intelligunt. at peritus, quem hostilis apparatus non fugit, non multitudo, non iter, & si qui alii sunt exercituum motus; is demum veritatem renuntiabit. Si loca ejusmodi non reperiantur, è quibus data signa videri in urbe queant; alios aliis in locis collocabis, qui sublata in altum signa suscipient, atque ea porrò in oppidum transmittent. hoc amplius hemeroscopi pedum celeritate pollentes sunto: ut si qua inciderint, quæ signis declarari nequeant, scitu tamen necessaria, celeriter advenire possint, & quoad ejus fieri queat, è longinquo intervallo nuntium deferant. Optimum vero fuerit, si equitationi apta sint loca, & equi suppeditent, equites cęteris speculatoribus adjungere, ut per illos eo citius omnia nuncientur. Emittendi autem sunt urbe hemeroscopi, mane summo, aut noctu; ne speculatores hostium eos ad suas speculas euntes deprehendant. Tesseram hemeroscopi unam atque eandem habento, *ab urbana diversam*: ne si forte ab hoste capiantur, aut volentes aut nolentes, oppidanorum tesseram possint prodege. Monentor etiam hemeroscopi,

ζους, ἀλλ' ἐμπείρους πολέμου, ὅπως μὴ δι' ἄγνοιαν δοξάζων τι ὁ σκοπὸς σημαίνῃ ἢ διαγγείλῃ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ματαίως ὀχλῇ τοῖς ἀνθρώποις. πάσχουσι δὲ ταῦτα οἱ ἄπειροι τάξεων καὶ πολέμου ἀγνοοῦντες τὰς τῶν πολεμίων ἐργασίας καὶ πράξεις, εἴτε ἐκ παρασκευῆς πράσσεται, εἴτε καὶ παρὰ ταὐτομάτου. ὁ δὲ ἔμπειρος, γνοὺς τὴν τῶν πολεμίων παρασκευὴν, καὶ πλῆθος καὶ πορείας καὶ τὴν ἄλλην κίνησιν τοῦ στρατεύματος, οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἐμφανιεῖ. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχωσι τοιοῖδε τόποι, ὥστε καὶ εἰς τὴν πόλιν ἀπ' αὐτῶν φαίνεσθαι τὰ σημεῖα, ἄλλους ἐπ' ἄλλοις τόποις διαδεκτῆρας εἶναι τῶν αἰρομένων σημείων, οἳ σημαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν. εἶναι δὲ τοὺς ἡμεροσκόπους καὶ ποδώκεις, οἳ ὅσα μὴ οἷά τε διὰ τῶν σημείων δηλοῦν, ἀλλ' αὐτῶν τιν' ἂν δέῃ ἐξ ἀνάγκης ἀγγέλλειν, δύνανται ταχὺ ἀφικνεῖσθαι, καὶ ὡς ἐκ πλείστου ἀγγέλλωσιν. ἄριστον δὲ ἱππασίμων ὄντων τῶν τόπων, καὶ ὑπαρχόντων ἵππων, ἱππέας συνείρειν, ἵνα διὰ τῶνδε θᾶσσον ἀγγέλληται. πέμπειν δ' ἐκ τῆς πόλεως τοὺς ἡμεροσκόπους ὄρθρου, ἢ νυκτὸς ἵνα τοῖς τῶν πολεμίων σκοποῖς μὴ κατάδηλοι ὦσιν ἡμέρας πορευόμενοι ἐπὶ τὰ ἡμεροσκοπεῖα. Σύνθημα δὲ ἔχειν αὐτοὺς ἓν καὶ τὸ αὐτό. ὅπως μήτε ἑκόντες, μήτε ἄκοντες, ἐὰν συλληφθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἰπεῖν ἔχωσι τὸ τῶν ἐν τῇ πόλει σύνθημα. Παραγγέλλειν δὲ

τοῖς

τοῖς ἡμεροσκόποις αἴρειν τὰ σύσσημα σείοντι, καθάπερ οἱ πυρσεύονται τοὺς πυρσούς.

7 Ὅταν δὲ ἡ χώρα ἔγκαρπος ᾖ, μὴ πόρρω ὄντων τῶν πολεμίων, εἰκὸς πολλοὺς τῶν ἐν τῇ πόλει περὶ τοὺς ἐγγὺς χώρους διατρίβειν, γλιχομένους τῶν καρπῶν. τούτους δ' ἂν εἰς τὴν πόλιν ἀθροίζοις ὧδε χρή. πρῶτον μὲν τοῖς ἔξω ἅμα ἡλίῳ δύνοντι σημαίνειν ἀπιέναι εἰς τὴν πόλιν· ἐὰν δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς χώρας ἐσκεδασμένοι ὦσι, ὑπὸ διαδεκτήρων σημαίνεσθαι, ὅπως πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι παραγίνωνται εἰς τὴν πόλιν. ἐπειδὰν δὲ τούτοις σημανθῇ ἀπιέναι, οὕτως τοῖς ἐν τῇ πόλει δειπνοποιεῖσθαι· τὸ δὲ τρίτον σημαίνειν εἰς φυλακὴν ἰέναι καὶ καθίστασθαι. ὡς δὲ δεῖ ταῦτα γίνεσθαι, καὶ ὡς αἴρειν τοὺς φρυκτοὺς, ἐν τῇ Παρασκευαστικῇ βίβλῳ πλειόνως εἴρηται· ὅθεν δεῖ τὴν μάθησιν λαμβάνειν. ἵνα μὴ δὶς περὶ

8 τῶν αὐτῶν γράφειν συμβῇ. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν χώραν προσδεχόμενον πλείω καὶ μείζω δύναμιν πολεμίων, πρῶτον μὲν τὴν χώραν * δυσεμβατον σκευάζειν, καὶ τοὺς ποταμοὺς δυσδιαβάτους καὶ πλείους, πρός τε τὰς ἀποβάσεις τῶν πολεμίων εἰς τὰ ψαμμώδη καὶ στερεὰ ὅσα καὶ οἷα χρὴ κατασκευάζεσθαι βλάμματα τοῖς ἀποβαίνουσι, τοῖς τε ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει λιμέσιν, οἷα εἰς τούτους δεῖ φράγματα παρασκευάζεσθαι πρὸς τὸ μὴ εἰσπλεῖν, ἢ τὰ εἰσπλεύσαντα μὴ δύνασθαι ἐκπλεῦσαι. τά τε καταλιμπανόμενα ἑκουσίως, εἰς χρείαν δὲ φέροντα τοῖς ἐναντίοις πρός τε τειχοποιΐαν, ἢ σκηνο-

ut signa interdum ita attollant, sicut pyrseutæ solent faces, quas πυρσοὺς Græci dicunt. Quoties vicino hoste sunt in agris fruges fructusque, verisimile fit, eorum cupiditate, multos oppidanorum rure versari. hos igitur cogere in urbem isto pacto oportet. Primò sub occasum Solis detur signum iis qui extra muros sunt, abeundi in urbem: qui si per plures agri partes fuerint dissipati; per alios signorum susceptores significetur eis, ut vel omnes vel quam plurimi in oppidum veniant. Ubi signum istis datum fuerit concedendi intra muros; oppidani cœnam sumere alio signo jubentor. tertium deinceps esto, ut ad constituendas vigilias eatur. quomodo autem hæc fieri debeant, & quo pacto faces à pyrseutis attollendæ sint, in libro de Rei Bellicæ apparatibus uberius est dictum. inde petatur ejus rei scientia; ne bis de iisdem scribere nobis contingat. His provisis, ubi plures majoresque hostium copiæ exspectantur; regionem primò ita concinnare oportet. ut quam difficillimus sit in illam aditus; item fluvios ut trajici ægrè queant; atque ii ut sint plures efficere. præterea hostibus, qui sive in sabuleta, sive in terram firmam applicuerint, quæ & quantæ dum appellunt fraudes sint struendæ; necnon portus, qui in urbe ditionéve fuerint, qua arte conseppiendi sint, ut ne illos quisquam ingrediatur, aut si quid fuerit ingressum, ne egredi inde valeat: tum autem ea quæ relinquere ipse quidem volueris, hostibus tamen alicui possint esse usui, (putà ad muros ædificandos

candos, aut tabernacula facienda, aut rem ullam aliam:) quomodo hæc reddenda sint inutilia, aut qua ratione corrumpenda & penitus perdenda; sive ea sint esculenta, sive potulenta, aut fruges fructusve qui in agris reperiuntur, aut res aliæ; item aquæ regionis non fluentes, quo pacto ad bibendum inhabiles reddi queant: omnium, inqam, istorum efficiendi rationes, hic quidem prætermittuntur; ne si illa declararentur, cresceret in immensum hoc volumen; at in libro de Rei Bellicæ apparatibus de iis perfectè est actum. Si ii qui te invadunt majore audacia adversus te ferantur, ita agendum. Omnium primò, loca quædam regionis tuæ, per eam quæ fuit ordinata militiam, debes occupare: deinde militibus tuis aut civibus in concionem vocatis, cum alia prædicere illis convenit, quasi dolus quidam in hostes à te paretur; tum ut per noctem, simul ac tuba cecinerit, omnes militaris ætatis juvenes armis induti, & certo in loco congregati, ducem suum sequantur. cujus rei nuntius ad castra oppidumve hostium perlatus, idoneus est avertere eos à suis inceptis. atque hæc ita si gesseris, amicis animum addideris, ut qui tentare aliquid audeas, neque metuas: hostibus verò terrorem incusseris; ut propterea in suis finibus quieti sese contineant. Dandum insuper est hoc quoque præceptum: ut cives qui jumenta possidebunt, vel mancipia, ad vicinos populos, ea furtim traducant: quippe qui in oppidum illa non sint introducturi. quibus hospitii jus cum nemine intercedit, ut apud eum sua

ποιεῖν, ἢ ἄλλην τινὰ πρᾶξιν, ὡς
δεῖ ἀχρεῖα ποιεῖν ἢ φθείροντα ἀ-
φανίζειν, τά τε βρωτὰ καὶ ποτὰ, καὶ
τὰ κατ᾽ ἀγροὺς ἔγκαρπα, καὶ τὰ ἄλ-
λα κατὰ τὴν χώραν στάσιμα ὕ-
δατα ὡς ἄποτα δεῖ ποιεῖν. περὶ
μὲν οὖν τούτων πάντων ὧδε μὲν τὸν
παραλείπεται, ὡς δεῖ ἔχοντα τύ-
πον γνῶναι, ἵνα μὴ καὶ ταῦτα λίαν
πολλὰ δηλοῦται. γέγραπται δὲ τε-
λέως περὶ αὐτῶν ἐν τῇ Παρασκευ-
αστικῇ βίβλῳ. Ἂν δὲ θρασυνῶνται 9
καὶ ἐπιχειρῶσιν οἱ ἐπιόντες ἐπὶ σε,
τάδε ποιητέον. Πρῶτον μὲν χρὴ
σώμασι τόπους τινὰς τῆς οἰκείας
χώρας καταλαβεῖν· ἔπειτα ἐκ-
κλησιάσαντα τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας
ἢ πολίτας, ἄλλα τε παραινεῖν αὐ-
τοῖς, ὡς ὑπαρχούσης τινὸς αὐτοῖς
πράξεως εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ
ὅταν νυκτὸς σημαίνῃ τῇ σάλπιγγι,
ἑτοίμους εἶναι τοὺς ἐν τῇ ἡλικίᾳ
ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα καὶ ἀθροι-
σθέντας εἰς χωρίον ῥητὸν, ἕπεσθαι
τῷ ἡγουμένῳ. Διαγγελθέντων οὖν
τούτων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολε-
μίων, ἢ τὴν πόλιν δοκῶ ἀπο-
τρέψαι ἂν ἐπιχειρῶσι πράττειν.
τούτων δὲ οὕτω πραχθέντων, τοῖς
μὲν φιλίοις θάρσος ἐμποιήσαις
ἐπιχειρεῖν τι, ἀλλ᾽ οὐ δεδιώς· τοῖς
δὲ πολεμίοις φόβον ἐμπαρασκευά-
σεις ἐπὶ τῆς αὐτῶν ἠρεμεῖν. Δεῖ 10
δὲ καὶ τάδε παρηγγέλθαι, τῶν
πολιτῶν τοῖς κεκτημένοις ζεύγη,
ἢ ἀνδράποδα, ὑπεκτίθεσθαι εἰς
τοὺς προσοίκους· ὡς οὐκ εἰσά-
ξοντας εἰς τὴν πόλιν. οἷς δ᾽ ἂν
μὴ ὑπάρχῃ ξενία παρ᾽ οὓς θήσον-
ται, τοὺς ἄρχοντας δημοσίᾳ

παραθῆ-

παραθέσθαι τοῖς προσοίκοις, παρασκευάζοντας δι' ὧν σωθήσεται τὰ ὑπεκτιθέμενα. Ἔπειτα κηρύγματα ποιεῖσθαι τοιάδε διὰ τοῦ χρόνου, φόβου καὶ ἀποτροπῆς τῶν ἐπιβουλευόντων ἕνεκεν, κατακομίζειν τὰ ἐλεύθερα σώματα καὶ τοὺς καρποὺς ἐν τῇ πόλει. τὸν δὲ ἀνηκουστοῦντα, ἐξουσίαν εἶναι τῷ βουλομένῳ ἀζημίῳ ἄγειν καὶ φέρειν τὰ ἐκ τῆς χώρας· τάς τε ἑορτὰς κατὰ πόλιν ἄγειν. συλλόγους τε ἰδίους μηδαμοῦ μήτε ἡμέρας μήτε νυκτὸς γίνεσθαι. τοὺς δὲ ἀναγκαίους ἢ ἐν πρυτανείῳ, ἢ ἐν βουλῇ, ἢ ἐν ἄλλῳ φανερῷ τόπῳ. μηδὲ θύεσθαι μάντιν ἰδίᾳ καὶ ἄνευ τοῦ ἄρχοντος· μηδὲ δειπνεῖν κατὰ συσσιτίας· ἀλλ' ἐν ταῖς αὐτῶν οἰκίαις ἑκάστους· ἔξω γάμου καὶ περιδείπνου, καὶ ταῦτα προαπαγγείλαντας τοῖς ἄρχουσι· ἐὰν δὲ ὦσι φυγάδες, ἐπικηρύσσειν, ὃς ἂν ἀστῶν ἢ ξένων ἢ δούλων ἀποκινῇ, ἃ ἑκάστῳ τούτων ἔσται. καὶ ἐάν τις τινὶ τῶν φυγάδων συγγένηται, ἢ παρ' ἐκείνων τισίν, ἢ ἐπιστολὰς πέμψῃ ἢ δέξηται, εἶναι τινὰ κίνδυνον ἢ ἐπιτίμιον αὐτῷ. τῶν δὲ ἐκπεμπομένων καὶ εἰσαγομένων ἐπιστολῶν, εἶναι ἐπισκόπησιν, πρὸς οὓς εἰσαχθήσεται πρότερον. ὅπλα οἷς ἐστὶν ἑνὸς πλείω ἀπογράφεσθαι, καὶ ἐξάγειν μηδένα μηδὲν ὅπλον, μηδὲ ἐνέχυρον δέχεσθαι. στρατιώτας μὴ μισθοῦσθαι, μηδὲ ἑαυτὸν μισθοῦν ἄνευ τῶν ἀρχόν-

deponant; hi, proviso unde alentur corpora subducenda, apud finitimos populos magistratibus ea commendent. Deinde autem, per certa temporis intervalla præconis voce edicendum, terrendi gratia inimicos insidiantes, & ab inceptis suis avertendi; ut liberæ personæ, & fructus universi intra muros convehantur: si quis non paruerit, jus fasque esse volentibus, agere ferre omnia quę fuerint cunque in agris reperta. Dies festi in urbe agitentur. Conventus privati nulli usquam, neque interdiu, neque noctu coguntor: necessarii publicis de rebus, aut in Prytaneo, aut in Curia, aut in alio omnibus conspicuo loco habentor. Ne quis vates privatim, & sine magistratu sacrificato. Nulla item una cœnantium conuivia agitantor: sed unusquisque in suis ædibus cœnato: præterquam si nuptiarum epulæ celebrentur, aut è funere silicernium: idque magistratibus fuerit prius significatum. Si exulabunt ab urbe nonnulli, edicendum erit, si quis civium, aut peregrinorum, aut servorum pedem porta extulerit, quæ pœnæ quemque eorum maneant: si quis item aliquem exulum conveniat, aut eum qui ab exule missus fuerit, aut literas mittat recipiátue, periculum aliquod fore illi adeundum, aut pœnam luendam. Epistolarum quæ ad exteros mittuntur, aut quæ in urbem admittuntur, sunto inspectores ad quos prius deferantur. Arma si quis plura unis habeat, apud magistratum profitetor. nemo genus ullum armorum urbe efferto; neque pignoris loco capito. Milites conducendi, aut ad militiam locandi

operam suam, sine auctoritate magistratus, nemini jus esto. Nullus neque civis neque inquilinus absque commeatu navem soluito, appellentibus nauigiis denuntiator, ut eo loco stationem capiant, qui portæ, aduenientibus indicandæ, fuerit proximus. Peregrini cum in urbem accedent, arma in aperto & præ manibus ferunto: atque ea statim illis adimuntor. hospites ne quis suscipiat, ne ipsi quidem caupones, insciis magistratibus: tum autem magistratus adnotanto apud quem & quando peregrinus aliquis divertit. iidem etiam quot noctibus cauponas ab exteriore parte claudunto. Per certa intervalla temporis, qui miseri & inutiles facti fuerint, præconio exire oppido jubeantur. Finitimi, qui vel studiorum gratia vel quamlibet aliam ob caussam in urbe fuerint, nomina apud magistratum profitentor. Cum legationibus quas civitates, tyranni vel principes, aut exercitus publice miserint, sermones serere, promiscuè omnibus qui volverint, ne impune liceat: quin potius fidelissimi civium deliguntor, qui perpetuo cum legatis, quamdiu manebunt in urbe, sunt futuri. Quarum rerum in urbe fuerit inopia, frumenti, olei, aut similis alius, si quis eas invexerit; huic pro copia rerum invectarum propositæ sunto usuræ; & corona detur eidem honoris gratiâ: nauclero item immunis concedatur èvectio atque advectio. lustrationes armatorum sæpius fiunto. peregrini qui forte illo tempore in urbe versabuntur, in certum locum traducuntor; aut in ædibus manento:

ταν· ἐκπλεῖν μηδένα ἀστῶν, μηδὲ μέτοικον ἄνευ συμβόλου. τά τε πλοῖα προσαγγέλλεσθαι ὁρμίζεσθαι, καθ' ἃς πύλας τοῖς ἐρχομένοις ἐνδήσεται. ξένους τοὺς ἀφικνουμένους, τὰ ὅπλα ἐμφανῆ καὶ πρόχειρα φέρειν. καὶ αὐθὺ αὐτῶν παρεῖναι. καὶ αὐτοὺς μηδένας ὑποδέχεσθαι, μηδὲ τοὺς πανδοχέας ἄνευ τῶν ἀρχόντων. τοὺς δὲ ἄρχοντας ἀπογράφεσθαι, καὶ παρ' ᾧ τινι, ὅτ' ἂν καταγένηται. τὰς δὲ νύκτας ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τὰ πανδοχεῖα ἔξωθεν κλείεσθαι. διὰ χρόνου δέ τινος, ὅσοι ἂν ταλαιπείρωσι αὐτῶν ὦσιν ἐκκηρύττεσθαι· ὁμόρους δὲ ἢ κατὰ παιδεύσιν, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ χρείαν ἐπιδημοῦντας, ἀπογράφεσθαι. ταῖς δὲ δημοσίαις ἀφικνουμέναις πρεσβείαις ἀπὸ πόλεων, ἢ τυράννων, ἢ στρατοπέδων, οὐ χρὴ ἐν αὐτοῖς τὸν ἐθέλοντα διαλέγεσθαι· ἀλλ' ἀεί τινας τῶν πολιτῶν τοὺς πιστοτάτους, οἳ μετ' αὐτῶν συντελοῦσι, μέχρις ἂν ἐνδημῶσιν οἱ πρέσβεις. καὶ ὧν ἂν σπανίζῃ ἡ πόλις σίτου ἢ ἐλαίου, ἢ ἄλλου τινὸς, τῷ εἰσφέροντι κατὰ πλῆθος τῶν εἰσαγομένων τόκους προκεῖσθαι, καὶ στέφανον δίδοσθαι εἰς τιμήν. τῷ δὲ ναυκλήρῳ ἀνολκὴν καὶ καθολκήν. ἐξοπλισίας τε πυκνὰς ποιεῖσθαι· καὶ ξένους τοὺς ἐνδήμους τὸν καιρὸν τοῦτον μεθίστασθαι εἰς χωρίον ῥητὸν, ἢ κατ' οἶκον διατελεῖν.

ἢ δὲ

ἢ δὲ ἂν ἄλλη φαίνηται, ζημίαν προκεῖσθαι, ὡς ἀδικοῦντι. ὅταν τε σημήνῃ τὰ τούτοις ἐμπόρια καὶ πρατήρια κλείεσθαι, καὶ τὰ λύχνια κατασβεννύσθαι, καὶ τῶν ἄλλων μηδένα ἔτι παρεῖναι. ὅταν δέ τινι ἀναγκαῖόν τι συμβῇ, μετὰ λαμπτῆρος βαδίζειν ἕως ἂν παραγγελθῇ. καὶ ὃς ἂν καταμηνύσῃ τινὰ ἐπιβουλεύοντα τῇ πόλει, ἢ ὅ, τι ἂν τῶν προγεγραμμένων τις πρασσόμενον ἐξαγγείλῃ, ἀνηγγέλθαι τε αὐτῷ ἀργύριον, καὶ τὸ ἀγγελθὲν ἐμφανῶς προκεῖσθαι ἐν ἀγορᾷ, ἢ ἐπὶ βωμοῦ, ἢ ἐν ἱερῷ, ἵνα προχειρότερόν τις τολμήσῃ μηνύειν τι τῶν προγεγραμμένων. Ἐπὶ δὲ μονάρχῳ, ἢ στρατηγῷ, ἢ φυγάδι δυναστεύοντι, χρὴ καὶ τάδε προκηρύττεσθαι. ΕΑΝ ΔΕ ΤΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΠΑΘΗ Ο ΑΠΟΚΤΕΙΝΑΣ, ΤΟΙΣ ΤΕΚΝΟΙΣ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΔΙΔΟΣΘΑΙ ΤΟ ΑΓΓΕΛΘΕΝ ΑΡΓΥΡΙΟΝ· ΕΑΝ ΔΕ ΜΗ Ηι ΤΕΚΝΑ, ΤΩ ΕΓΓΥΤΑΤΩ ΓΕΝΟΜΕΝΩ· καὶ ἐάν τις τῶν συνόντων τῷ φυγάδι, ἢ μονάρχῳ, ἢ στρατηγῷ πράξῃ τι τῶν προκειμένων, ἀποδίδοσθαι, καὶ κάθοδον αὐτῷ εἶναι. διὰ γὰρ ταῦτα προχειροτέρως ἂν ἐγχειροῖεν. ἐν δὲ ξενικῷ στρατοπέδῳ τοιάδε ἀναγγείλαντα, σιγὴν πάντων ἀκουόντων κηρύξαι. ΕΙ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΑΠΙΕΝΑΙ ΜΗ ΑΡΕΣΚΟΜΕΝΟΣ ΤΟΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙΝ, ΕΞΕΙΝΑΙ ΑΠΑΛΛΑΤΤΕΣΘΑΙ· ΑΛΛ' ΥΣΤΕΡΟΝ ΠΕΠΩΛΗΣΕΤΑΙ. τὰ δ' ἐλάσσω τούτων ἀδικήματα, κατὰ τὸν νόμον τὸν

qui eorum alio loco fuerit conspectus, huic, tanquam auctori injuriæ, multa dicta esto. horum item emporia, & loca ubi commercia exercent, simulac datum erit signum, ut claudantur; lucernæ ut extinguantur; ac ne aliorum quidem quisquam ut adsit. necessitas si quem urgeat, cum laterna ingrediatur: donec præceptum fuerit, *ne quis exeat*. Si quis alium in Rempublicam conspirantem indicaverit, aut eorum quæ antè scripta sunt aliquid agentem detulerit; huic ut certa *pecunia* pronuntietur: & ut summa pronuntiata, in foro palam sit exposita, aut super ara, aut in æde sacra; quò tanto libentius aliquis indicium eorum quæ superius scripta sunt, profiteri audeat. ubi verò de monarcho *agitur*, aut belli duce, aut exule dominationem obtinente; præconio hoc amplius est addendum; QUOD SI QUID EI ACCIDERIT, QUI ILLUM PEREMERIT, PECUNIA PRONUNTIATA LIBERIS EJUS REDDETUR: SI LIBEROS NON HABEAT, PROXIMO AGNATO. Si quis è familiaribus aut domesticis exulis, aut tyranni, aut ducis, aliquid eorum quæ precedunt patrarit; dependi huic dicta summa debet, ac præterea reditus ab exilio concedi: isto enim pacto invitati, promptius rem aggredientur. Si de mercenario exercitu agetur, oportet imperato silentio, omnibus audientibus hęc dicere: SI QUIS, QUOD PRÆSENTEM RERUM STATUM NON PROBET, VELIT ABIRE; ABSCEDENDI JUS ILLI ESSE; POSTEA IDEM HOC SI TENTAVERIT, VÆNUM DABITUR. Minora istis peccata, ex lege proposi-

ta pu-

tâ puniantur vinculis aut multa. Si quis excercitui nocere deprehendatur, aut numerum copiarum imminuere, capital esto. Secundum hæc, cæteris ordinibus prospiciendum est: & primò illud inquirendum, an sit inter cives concordia; quoniam obsidii tempore summum id est bonum. si non consentiant, contrariæ factionis capita præcipue, & eos qui auctores Reipublicæ fuerint ut aliquid faceret, *unde orta est discordia*, transferre aliò nihil tale suspicantes oportet; & honesto quodam prætextu emittere; velut ad legationem obeundam; aut alia civitatis negotia gerenda. Exemplo sit quod Dionysius fecit: qui Leptinem fratrem habens, Syracusiorũ populo valde charum, magnis præsidiis fultam ejus potentiam quum animadverteret, atque ipse ejus fidem suspectaret; traducere eum alio cupiens, palàm ille quidem fratrem ejicere non instituit: gnarus, civium benevolentiam magnas illi vires conciliaturam, & omnino tumultum aliquem exoriturum. igitur Dionysius Leptinem hac arte aggreditur: mittit illum cum exigua stipendiariorum manu in urbem nomine Himeram; jussum, quod erat ibi præsidium educere, & novum inducere. ubi Himeram Leptines pervenit, misit qui juberent tantisper ibi manere, usque dum ipse acciret. Cùm urbs aliqua obsides hosti dedit, adventante ejus exercitu parentes obsidum & genere propinquos secedere urbe oportet, donec finita

προχειρισθὲν, δεσμὸς ἢ ζημία. ἐὰν δέ τις φαίνηται βλάπτων τι τὸ στράτευμα, ἢ διαλύων τὸ στρατόπεδον, θάνατος ἔστω ἡ ζημία. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν ἄλλων τάξεων ἐπιμέλειαν ποιητέον. καὶ πρῶτον ἐπισκεπτέον εἰ ὁμονοοῦσιν οἱ πολῖται, ὡς ἂν ὄντος μεγίστου τούτου ἀγαθοῦ ἐν πολιορκίᾳ· εἰ δὲ μὴ, τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων τοῖς παροῦσι πράγμασι, καὶ μάλιστα ἡγεμόνας τε καὶ αἰτίους γενομένους ἐν τῇ πόλει, προξιὸς ὄντος, μεθιστάναι αὐτοὺς ἀνυπόπτως, μετὰ ἀσφαλείας εὐλόγου ἐκπέμποντα ἄλλῃ ὡς πρέσβεις τε, καὶ ἐπ' ἄλλας δημοσίας ἐργασίας. Οἷον καὶ Διονύσιος ἔπραξε, Λεπτίνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἔχοντα Συρακουσίων τῷ πλήθει οἰκείως, καὶ ὁρῶν κατὰ πολλὰ ἰσχυρὸν αὐτὸν ὄντα, γινόμενος αὐτῷ ἐν ὑποψίᾳ τινί, καὶ θέλων αὐτὸν μεταστήσασθαι· φανερῶς μὲν οὐκ ἐπεχείρει ἐκβάλλειν αὐτὸν, γνοὺς ὅτι περὶ αὐτὸν πολλὴ μετ' εὐνοίας ἰσχὺς ἔσοιτο, καὶ νεώτερον ἄν τι γένοιτο. τεχνάζει δὲ τοιῷδε τρόπῳ. πέμπει αὐτὸν μετὰ ξένων ὀλίγων εἰς πόλιν, ὄνομα Ἱμέραν, κελεύων φρουρὰν, τὴν μὲν ἐξαγαγεῖν, τὴν δὲ καταστῆσαι. γενομένου δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱμέρᾳ, πέμψας ἐκέλευσεν αὐτοῦ περιμένειν, μέχρις ἂν αὐτὸς μεταπέμψηται. Πόλεως δ' ὁμηροδοτημένης, ὅτ' ἂν ἐπ' αὐτὴν στρατεία γίνηται, τοὺς γονεῖς τῶν ὁμηρευόντων, καὶ τοὺς ἐγγὺς τῷ γένει, μεθίστασθαι ἐκ τῆς πόλεως, ἄχρις ἂν ἡ πολιορκία παρέλθῃ.

ἵνα μὴ ἐφορῶσιν ἐν ταῖς προσαγωγαῖς τῶν πολεμίων τοὺς αὑτῶν παῖδας συμπροσαγομένους καὶ τὰ ἔσχατα πάσχοντας. ἐγχωρεῖ γὰρ αὐτοὺς ἔνδον ὄντας, καὶ ὑπεναντίον τι πρᾶξαι· ἐὰν δ' ἄρα δυσχερὲς ᾖ μετὰ τῶνδε τῶν προφάσεων ἐκπέμπειν· συνάγειν αὐτοὺς, ὡς ἐλάχιστον μετέχοντας ἔργων καὶ πράξεων· καὶ μήτε ὅπου ἔσονται, μήτε ὅ, τι πράξουσι προειδέναι· καὶ ὡς ἥκιστα ἐπὶ σφῶν αὐτῶν διατηρεῖσθαι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις πράξεις καὶ λειτουργίας αὐτοῖς τὸ πλῆθος ἐπιῤῥεῖν ἀνυπόπτοις· μεθ' ὧν ὄντες ἐν φυλακῇ μᾶλλον ἔσονται, ἢ φυλάξουσί τι. ἔστωσαν δὲ διειλημμένοι ὡς εἰς τὰ τρία. οὕτω γὰρ ἂν διακείμενοι, ἥκιστα ἂν δύναιντο νεωτερίσαι. Ἔτι τοίνυν μηδὲ εἰς τὰς κοίτας λαμπτῆρας φέρεσθαι, μηδὲ ἄλλο νυκτερινὸν φέγγος. Ἤδη γάρ τινες, ἐπεὶ πάντη ἐξείργοντο μηδὲν νεωτερίσαι θέλοντες, μηδὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τι πρᾶξαι, τοιόνδε τεχνάζουσι. σὺν γὰρ τοῖς ἀκολούθοις καὶ στρώμασι φερομένοις εἰς τὰς φυλακὰς, λύχνα, οἱ δὲ, δᾷδας, οἱ δὲ λαμπτῆρας· ἵνα δὲ πρός τι κοιτασθῶσι τοῦ τὸν φέγγαιον σύσσημον ἐποιήσαντο. διὸ δεῖ πάντα τὰ τοιαῦτα ὑποπτεύειν.

11 Ἔτι δὲ καὶ τῶν πολιτῶν δεῖ τοῖς ἀντιπροθυμουμένοις προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ μηδὲν εὐθέως ἀποδέχεσθαι διὰ τάδε. ῥηθήσονται δὲ ἑξῆς αἱ ἐπιβουλαὶ ἐκ τῆς βίβλου,

citò eorum consilium ullum

sit obsidio: ne dum adversarii machinas ad muros admovent, liberos itidem suos admoveri & ultima pati supplicia videant. fieri enim potest, ut hi si tum in oppido reperiantur, aliquid contra utilitatem publicam moliantur. quod si durum est, ejusmodi metus prætexentem illos emittere; sic sunt habendi, ut quæ publicé fiunt aut aguntur, rarenter admodum participent: neque prius rescifcant ubi sint collocandi, aut quid acturi. danda etiam opera est, ut quam rarissimè aut interdiu aut noctu soli ipsi inter se agitent: sed in aliis atque aliis actionibus & munerum functionibus occupentur, per quæ omni amota suspicione, multitudo hominum ad eos confluet, inter quos custodientur potius, quàm ut ipsi quicquam custodiant. Sunto autem ita divisi, ut unum terni observent. sic enim efficietur, ut seditionem ciere minime queant. Ad hæc videndum, ne ad vigiliarum stationes laternæ ferantur, aut ullum aliud lumen nocturnum. Reperti namq; sunt rerum novarum cupidi, qui postquam erat eis præcisa facultas omnis exsequendi quod volebant, & cum hoste clandestina consilia communicandi, dolo hujusmodi uterentur: comitati pedissequis stragula sibi deferentibus quando excubitum eunt, alii lucernas, alij tædas, *aut faces*, alii laternas ferunt; ut per hoc lumen signū dent, ad quam muri urbisue partem vigilias agāt. quare hæc omnia suspecta esse debent. Sed & cives erga civitatem male animatos observare attente oportet, neque amplecti, propter ea quæ jam dicentur. nam

tur. nam

tur. nam exempli gratia, deinceps afferentur è Libro *exemplorum* conjurationes urbanę à magistratibus aut privatis initæ; & quomodo earum nonnullę objecto impedimento dissipatę fuerint. Quum proditio ageretur urbis Chii, unus è magistratibus proditionis particeps collegas suos decipiens, hac illis oratione quod voluit persuasit. Nam quia pax esset, dixit portus claustrum in terram extractũ, siccandum esse & pice inunguendũ: vetera navium armamenta vendenda: è navalibus ea reficienda, quæ compluta stillas transmittant: conjunctam item navalibus porticum, necnon turrim in qua magistratus plurimum degebant, ipsam quoque navalibus junctam; ut hac occasione, iis qui navalia, porticum & turrim erant occupaturi, scalæ essent præparatæ. dedit etiam consilium, ut multitudini militum præsidiariorum stipendia adimerentur: quo videlicet, sumptus civitas faceret quàm minimos. alia item similia his quum diceret, collegis persuasit, quæ proditoribus & insidiantibus ad loca illa capienda futura erant usui. quamobrem ad talium consiliorum auctores, animum semper oportet attendere. Simul de muro appendit retia capiendis cervis apta & apris, fingens velle se illa siccare: itemque alibi aprugna *alia*, quorum funes exterius pendebant. atque horum ope milites noctu ascenderunt. In Argivorum urbe adversus cives factiosos hoc gestum est. Quum inibi essent divites, ut plebem secundo aggrederentur, & ea fine peregrinos milites cogerent; Tribunus plebis co-

παραδείγματος ἕνεκεν, ὅσαι κατὰ πόλιν ἐξ ἀρχόντων, ἢ ἰδιωτῶν γεγόνασι, καὶ ὡς ἔνιαι αὐτῶν κωλυθεῖσαι διελύθησαν. Χίου γὰρ μελλούσης προδίδοσθαι, τῶν ἀρχόντων τις συμπροδιδοὺς καὶ ἀπατῶν τοὺς ἄρχοντας, ἔπεισε λέγων· ὡς ἐπειδὴ εἰρήνη εἴη, τό τε λιμένος τὸ κλεῖθρον εἰς γῆν ἀνασπάσαντας, ξηρὰ γενέσθαι δεῖ καὶ πισσαλειφθῆναι, καὶ τὰ παλαιὰ τῶν νεῶν ἄρμενα ἀποδόσθαι· τῶν τε νεωρίων ἐπισκευάσαι τὰ στέγοντα, καὶ τὴν ἐχομένην αὐτῶν στοὰν καὶ τὸν πύργον, ἐν ᾧ διητῶντο οἱ ἄρχοντες, ἐχόμενον τῆς στοᾶς. ἵνα ἐν προφάσεως κλίμακες παρασκευασθῶσι τοῖς μέλλουσι καταλαμβάνειν τὰ νεώρια, καὶ τὴν στοὰν, καὶ τὸν πύργον. ἔτι δὲ συνεβούλευε καὶ τὸ πλῆθος τῶν τὴν πόλιν φυλασσόντων ἀπομισθοῦν ποιῆσαι· ἵν᾽ ὡς ἐλάχιστον δαπάνημα τῇ πόλει ᾖ· καὶ ἄλλα τούτοις ὁμότροπα λέγων, ἔπεισε τοὺς συνάρχοντας ἅπερ ἔμελλον τοῖς προδιδοῦσι καὶ ἐπιτιθεμένοις συνοίσειν εἰς τὴν κατάληψιν. ὥστε αἰεὶ δεῖ προσέχειν τοῖς τὰ τοιαῦτα πλειστάκις σπουδάζουσιν· ἅμα δὲ τοῦ τείχους ἐπάλξεσι κατακρέμασι δίκτυα ἐλάφεια καὶ σύεια, ὡς δὴ ξηρανεῖν θέλων, καὶ ἄλλῃ σύεια ἔξω τοὺς κάλους ἔχοντα, καθ᾽ ὧν ἅπερ ἐν νυκτὶ ἀνέβησαν στρατιῶται. Πρὸς δὲ ἀντιστασιώτας, τοιάδε ἐπράχθη ἐν Ἄργει. Μελλόντων γὰρ τῶν πλουσίων τὴν δευτέραν ἐπίθεσιν ἐπιτίθεσθαι τοῦ δήμου, καὶ ξένους ἐπαγομένων· ὁ τοῦ δήμου προστάτης

προαισθόμενος τὸ μέλλον τῶν ἐπιτιθεμένων τινάς, τῶν ὑπεναντίων ὄντων τῷ δήμῳ ἄνδρας δύο, προσποιησάμενος φίλους εἶναι ἀπορρήτους, πολεμίους αὐτῷ καταστήσας αὐτοὺς, καὶ ἐποίει κακῶς ἐν τῷ φανερῷ· σιγῇ δὲ τὰ ἐκ τῶν ἐναντίων βουλευόμενα ἤκουε παρ' αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ εἰσάγεσθαι τοὺς ξένους ἦσαν οἱ πλούσιοι· ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τινὲς ἦσαν ἕτοιμοι, καὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἔμελλε τὸ ἔργον ἔσεσθαι· ἔδοξε τῷ τοῦ δήμου προστάτῃ τάχιστα ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, καὶ τὸ μέλλον μὴ προειπεῖν, ἵνα μὴ πᾶσα ἡ πόλις ταραχθῇ. εἰπόντα δὲ ἄλλα τε καὶ ὅτι συμφέρον εἴη ἐν τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ σὺν τοῖς ὅπλοις πάντας οἷς ἔχει παρεῖναι ἐν τῇ αὐτοῦ φυλῇ, * οὐδὲν ἐκφοιτῶν· ἐὰν δέ τις ἄλλως ἐκθῆται τὰ ὅπλα, ἢ ἄλλῃ ἐξενηνεγμένος φανῇ, ὡς προδότης καὶ ἐπιβουλεύων τῷ δήμῳ, πασχέτω τι, τοῦτο δὴ αὐτό, ἵνα κατὰ τὰς φυλὰς ὄντες οἱ πλούσιοι, μὴ δύνωνται εἰς ταὐτὸ ἀθροισθέντες, μετὰ τῶν ξένων ἐπιθέσθαι· ἀλλ' ἐν ταῖς φυλαῖς ὄντες διακεχωρισμένοι ὦσιν ἐν πολλοῖς ὀλίγοι φυλέται· καλῶς δὲ δοκεῖ καὶ ἀγχινόως μετ' ἀσφαλείας διαλῦσαι τὸ μέλλον. Παραπλησίως δὲ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐν τῷ Πόντῳ οὔσης δημοκρατίας καὶ ἐπιβουλευόντων τῶν πλουσίων τῷ δήμῳ, καὶ μελλόντων ἐπιτίθεσθαι, προγνόντες οἱ προστάται τοῦ δήμου τὸ μέλλον, οὐσῶν αὐτοῖς τριῶν φυλῶν, καὶ τεσσάρων ἑκατοστύων, ἔπεισαν τὸ πλῆθος ἑξήκοντα εἶναι ἑκατοστύας· ἵνα ἐν

gnito quid ageretur, duos viros è factione contraria populo quum arcana amicitia sibi conciliasset, inimicos sibi illos reddidit, atque adeo palàm multum illis nocebat: cæterum clam idem per illos adversariorum consilia cognoscebat: ubi tempus venit, quo peregrinum militem divites erant in urbem recepturi; simul oppidanorum nonnullis ad eam rem paratis, adeo ut proxima nocte peragi opus deberet; visum est faciendum Tribuno plebis ut concionem quam citissime conuocaret, proditione interim, ne urbs tota perturbaretur, dissimulata. ibi cum aliatum hæc quoque dixit: E re civitatis futurum, ut sequente nocte omnes cives cum armis quæ haberet quisque, in sua tribu adesset, ac centuria sua: quod si quis arma è domo sua transferret alio, aut id fecisse deprehenderetur; is tamquam proditor, & qui plebi insidiatur, luat has pœnas. hoc autem ideo fecit Tribunus, ut divisi per tribus divites non possent in unum congregati plebem cum peregrino milite adoriri: sed dispersi per suas quisque tribus, pauci tribules inter multos agerent. ita pulcro & subtili commento visus hic est, proditionem quæ parabatur, sine ullo discrimine impedisse. Simile huic est, quod Heracleæ Ponticæ accidit: ubi quum penes plebem summum esset imperium, & divites plebi insidias pararent; ac jamiam adorturi eam essent; Tribuni plebis qui prius resciverant quid ageretur, auctores plebi fuerunt ut civitatem antea divisam in tribus tres, centurias quadraginta, partiretur in

tur in centurias sexaginta : ut in his divites & vigilias & publicas omnes alias functiones obirent. euenit igitur, ut dispersis per centurias divitibus, pauci in singulis ubique adessent inter plures è plebe. Simile item est, quod Lacedæmone antiquitus accidit. Magistratus delato sibi indicio cognoverunt, esse in urbe conjurationem ; & conjuratis invadendi signum esse, quando pileum capite sustulissent. illi conjuratos quominus invasionem facerent, hujusmodi præconio inhibuerunt : QUI PILEUM COGITANT TOLLERE NE TOLLANT.

Corcyræ etiam, quum divites, & qui ad paucos restrahebant, insurrecturi adversus plebem essent: (fuit tum in urbe & Chares dux populi Athenienſium, cum præsidio, qui conjuratis favebat :) tale vaframentum fuit excogitatum. Quidàm è ducibus militis præsidiarii, postquam cucurbitulas sibi admovissent, & sectiones in corpore fecissent, cruenti in forum procurrerunt, ceu vulneribus affecti ; simul alii quoque milites, ad id præparati, arma è vestigio efferunt faciunt idem & Corcyrensium quicumque erant conspirationis conscii, cæteris quid rerum ageretur ignorantibus. quibus in concionem vocatis, Tribunis plebis, tanquam seditionis auctoribus, manus est injecta. ita divites omnia in ciuitate ad suam utilitatem commutarunt. Cum in urbe erunt sociorum auxilia, cavendum est, ne unquam socii una agitent ; sed ita dividantur, ut de male animatis in civitatem est dictum ; idque ob illas

ταύταις καὶ εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ
εἰς τὰς ἄλλας λειτουργίας φοιτῶ-
σιν οἱ πλούσιοι. Συνέβαινε δὴ ἐν-
ταῦθα διεσκεδασμένους εἶναι τοὺς
πλουσίους, καὶ ἐν ταῖς ἑκατοστύσιν
ὀλίγους ἑκάστοθι παραγίνεσθαι ἐν
πολλοῖς δημόταις. Ὁμότροπον
δέ τι τούτῳ καὶ παλαιὸν ἐν Λακε-
δαίμονι γενέσθαι. Μηνυθείσης γὰρ
ἐπιβουλῆς τοῖς ἄρχουσιν, ὅτι ὅταν
ὁ πῖλος ὀρθῇ ἐπιθήσονται, ἔ-
παυσαν τοὺς ἐγχειροῦντας ἐπιθέ-
σθαι, κήρυγμα ἀνακηρύξαντες,
ΤΟΥΣ ΤΟΝ ΠΙΛΟΝ ΜΕΛ-
ΛΟΝΤΑΣ ΑΡΑΙ ΜΗ ΑΡΑΙ·
ἐν Κορκύρᾳ δὲ ἐπανάστασιν δέον
γενέσθαι ἐκ τῶν πλουσίων καὶ ὀλιγαρ-
χικῶν τοῦ δήμου· ἐπεδήμει δὲ καὶ
Χάρης ὁ Ἀθηναῖος, φρουρὰν
ἔχων, ὅσπερ συνήθελε τῇ ἐπα-
ναστάσει· ἐτεχνάσθη τοιόνδε. Τῶν
τῆς φρουρᾶς τινὲς ἄρχοντες σικύας
προσβαλλόμενοι καὶ τομὰς ἐν τῷ σώ-
ματι ποιησάμενοι καὶ αἱματωθέν-
τες, ἐξέδραμον εἰς τὴν ἀγορὰν
ὡς πληγὰς ἔχοντες. ἅμα δὲ αὐ-
τοῖς εὐθὺς παρεσκευασμένοι
οἵ τε ἄλλοι στρατιῶται τὰ ὅπλα ἐξη-
νέγκαντο. καὶ τῶν Κερκυραίων οἱ
ἐπιβουλεύοντες, τῶν ἄλλων ἀγνοούν-
των τὸ πρᾶγμα, καὶ εἰς ἐκκλησίαν
παρακληθέντων, συνελάμβανον-
το οἱ προστάται τοῦ δήμου, ὡς ἐπα-
ναστάσεως γενομένης ἐξ αὐτῶν, καὶ
τὰ ἄλλα μεθίστασαν πρὸς τὸ συμ-
φέρον αὐτοῖς. Χρὴ δὲ καὶ συμ- 12
μάχων εἰς τὴν πόλιν, μή ποτε
ἅμα διατελεῖν τοὺς συμμάχους
ἀλλὰ διασκεδάσαι ὁμοτρόπως τῶν
αὐτῶν ἕνεκεν τοῖς προειρημένοις·

ipsas, quæ expositæ sunt, caus-

τὸ δὲ αὐτὸ καὶ μετὰ ξένων μισθοφόρων μέλλοντάς τι πράσσειν, ἀεὶ χρὴ ὑπερέχειν πλήθει καὶ δυνάμει τοὺς ἐπαγομένους πολίτας τῶν ξένων. εἰ δὲ μή, ἐπ' ἐκείνοις γίνονται αὐτοί τε καὶ ἡ πόλις· οἷον Χαλκηδονίοις πολιορκουμένοις παρόντες σύμμαχοι, βουλομένοις τὰ αὐτοῖς συμφέροντα, οὐκ ἔφησαν οἱ φρουροὶ ἐπιτρέψειν, ἐὰν μὴ Κυζικηνοῖς δοκῇ εἶναι συμφέροντα· ὥστε τοῖς Χαλκηδονίοις τὴν φρουρὰν ἔσω οὖσαν πολὺ φοβερωτέραν εἶναι τῶν προσκαθημένων πολεμίων. Δεῖ οὖν μή ποτε εἰς πόλιν οἰκείαν μείζω δύναμιν ἐπ' αὐτὴν δέχεσθαι τῆς ὑπαρχούσης τοῖς πολίταις· ξένοις τε χρώμενον ἀεὶ δεῖ τὴν πόλιν πολλῷ ὑπερέχειν τῆς τῶν ξένων δυνάμεως· οὐ γὰρ ἀσφαλὲς ξενοκρατεῖσθαι, καὶ ἐπὶ μισθοφόροις γίνεσθαι. Οἷον καὶ Ἡρακλεώταις τοῖς ἐν τῷ Πόντῳ συνέβη· ἐπαγόμενοι γὰρ ξένους πλείονας τοῦ προσήκοντος, πρῶτον μὲν τοὺς ἀντιστασιώτας ἀνεῖλον· ἔπειτα αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν ἀπώλεσαν, τυραννευθέντες ὑπὸ τοῦ εἰσαγαγόν-
13 τος τοὺς ξένους. Αν δὲ δέῃ ξενοτροφεῖν, ὧδε ἂν ἀσφαλέστατον γίνοιτο. Χρὴ τοῖς ἐν τῇ πόλει εὐπορωτάτοις προστάξαι κατὰ δύναμιν ἑκάστῳ παρέχειν ξένους ἑκάστους, τοὺς μὲν τρεῖς, τοὺς δὲ δύο, τοὺς δὲ ἕνα. ἀθροισθέντων δὲ ὅσων δέοιτο, διελεῖν αὐτοὺς εἰς λόχους, καταστῆσαι δὲ ἐπ' αὐτοὺς τῶν πολιτῶν τοὺς πιστοτάτους λοχαγούς. τὸν δὲ μισθὸν καὶ τὴν τρο-

sas. Similiter etiam, quoties peregrino ac mercenario milite uti cogitas, videndum, ut numero semper & viribus cives qui sequuntur signa peregrinis sint superiores. alioquin in potestate illorum & cives & urbs ipsa fuerit. Exemplo sunto Chalcedonenses; qui obsidione aliquando cincti, ac socios in urbe habentes, consilia sibi salutaria quum agitarent; negare præsidiarii milites, se permissuros, nisi Cyzicenis illa fore sibi ex usu essent visa. adeo ut Chalcedonensibus terribilius esset præsidium intra muros receptum, hoste obsidente. Cavendum igitur est, ne in urbem tuam adsciti militis majores copias admittas, quam civium tuorum sint vires. quod si peregrino & mercenario utaris auxilio, semper civiles copias vires externas multum superare est necesse. neque enim tutum est, præstare potentia in urbe peregrinos, & in mercenarii militis potestate cives esse. Testimonio sit casus Heracleotarum ad Pontum; qui peregrinos Heracleam quum accivissent majore quam par erat numero; primò factionem contrariam sustulerunt; deinde & se & civitatem suam perdiderunt, occupata ab illo qui peregrinum militem induxerat, urbis tyrannide. Quod si miles præsidiarius fuerit alendus; ejus faciendi ratio hæc erit tutissima. Ditissimis quibusque civium imperandum est, ut milites, pro suis quisque facultatibus, alii ternos, alii binos, quidam unum exhibeant. horum ubi idoneus numerus est coactus, describendi sunt ordines, quos Græci lochos dicunt, & lochagi sive ductores ordinum iis præficiendi è fidelissimis civium.

Mercedem & alimentum, mercenarii ab iis qui conduxerunt accipiunto: partim ipsis de suo erogantibus, partim & civitate nonnihil conferente. Mansio militum esto in eorum ædibus, quibus operam suam locarunt. publica verò ministeria, vigilias, & quæcumque alia magistratus imperaverint, à ductoribus ordinum congregati obeunto. Post aliquantum verò temporis iis qui in alendo milite impensas prius fecerint, pecunia redditor: eo tamen deducto, quod tributi nomine singuli cives publico tenentur præstare. hoc namque pacto, expeditissime, tutissime, & minimo sumptu mercenarius miles poterit ali. Et cum factiosis quidem civibus, rerum novarum cupidis, ita est agendum. Porrò multitudo civium eo maxime tempore in concordiam debet adduci: cum aliis conciliando artibus, tum etiam obæratos usurarum exiguitate relevando, aut in totum usuras remittendo. quod si gravius periculum immineat, sortis quoque pars aliqua, vel etiam tota est remittenda: quoniam id genus homines, numero cæteris prævalentes & occasionibus imminentes, omnium maxime civitati sunt terribiles. Illi prętereà qui victus quotidiani laborant inopia, ut ejus copiam habeant prospiciendum. atque hæc ut tributione æqua & sine molestia divitum, quoties usus postulaverit, procurari queant; quibus item rationibus pecunia in eos usus parari possit, videndum: de quibus omnibus nos in libro de Præsidiis belli comparandis, perspicuè scripsimus. His ita provisis,

σθῶν οἱ ξένοι παρὰ τῶν μισθωσαμένων λαμβάνοντες· τὸ μὲν ἐκ παρ' αὐτῶν, τὸ δὲ καὶ τῆς πόλεως συμβαλλομένης· καὶ διαιτάσθωσαν ἔνοικοι ἐν ταῖς τῶν μισθωσαμένων οἰκίαις· οἱ δὲ τὰς λειτουργίας, καὶ τὰς ἐγρηγορίας, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτάγματα ἐκ τῶν ἀρχόντων, ἀθροιζόμενοι ὑπὸ τῶν λοχαγῶν ὑπηρετούντων. κομιδὴ δὲ τοῖς προαναλώκασιν εἰς τοὺς ξένους χρόνῳ ἐπιγενέσθω, ὑπολογιζομένοις ἀπὸ τῶν εἰς τὴν πόλιν εἰσφερομένων παρὰ ἑκάστου τελῶν· οὕτω γὰρ ἂν τάχιστά τε καὶ ἀσφαλέστατα καὶ εὐτελέστατα ξενοτροφηθείη. Τοῖς μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει ὑπεναντία θέλουσι τοῖς καθεστηκόσι, προσφέρεσθαι ὡς προγέγραπται.

14 Τὸ δὲ πλῆθος τῶν πολιτῶν εἰς ὁμόνοιαν τέως μάλιστα χρὴ προάγειν, ἄλλοις τε ὑπαγόμενον αὐτοὺς, καὶ τοὺς χρεωφειλέτας κουφίζοντα τόκων βραχύτητι, ἢ ὅλως ἀφαιροῦντα. ἐν δὲ τοῖς λίαν ἐπικινδύνοις, καὶ τῶν ὀφλημάτων τι μέρος, καὶ πάντα. ὅπου δὲ ὡς πολλοί γε καὶ φοβερώτατοι ἔφεδροι εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι, τούς τε ἐν ἀπορίᾳ ὄντας τῶν ἀναγκαίων εἰς εὐπορίαν καθιστάναι· καὶ ὅπως ἴσως τε ἀλύπως τοῖς πλουσίοις ταῦτα γινόμενα πράττοιτο, καὶ ἐξ ὧν πόρων ποριζοιτο· καὶ περὶ τούτων ἐν τῇ Ποριστικῇ βίβλῳ δηλωτικῶς γέγραπται.

15 Κατασκευασθέντων δὲ τούτων, ἄν τι ἀγγελθῇ ἢ πυρσευθῇ βοηθείας

Si vel nuntius vel pyrseutę signi-

δεόμε-

δεόμενοι, ἐξιέναι ἐπὶ τὰ κακούμενα τῆς χώρας. τοὺς δὲ στρατηγοὺς παρόντας εὐθὺς συντάττειν· ἵνα μὴ σποράδην καὶ κατ' ὀλίγους ἐξιόντες ἐπὶ τὰ αὑτῶν ἀπολλύωνται δι' ἀταξίαν καὶ κόπον ἄκαιρον, ἐνεδρευόμενοί τε ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ κακὰ πάσχοντες· ἀλλὰ χρή τοὺς τε παραγιγνομένους ἐπὶ τὰς πύλας ἀθροίζεσθαι μέχρι πρὸς πλῆθος εἰς λόχον ἢ διλοχίαν· εἶτα συνταχθέντας καὶ ἡγεμόνος αὐτοῖς φρονίμου δοθέντος, οὕτως ἐκπέμπειν, καὶ ἀποδιδόναι. ὄντας ἐν τάξει ὡς μάλιστα. ἔπειτα καὶ κατ' ἄλλο * πλῆθος οὕτως ἐκπέμπειν καὶ * συντυχεῖν μέχρις οὗ ἱκανοὶ δοκῶσιν ἐκβεβοηθηκέναι· ἵνα καὶ ἐν τῇ πορείᾳ ἐχόμενα ᾖ τὰ μέρη, καὶ ἐὰν τὰ μέρη μέρει δέῃ βοηθῆσαι, ἐάν τε ἅμα πάντα δέῃ, ῥᾳδίως ὑπάρχῃ συμμίσγειν ἀλλήλοις καὶ μὴ δρόμῳ πόρρωθεν παραγίνωνται· πρὸ δ' αὐτῶν δεῖ πρώτους τοὺς ὑπάρχοντας ἱππέας, καὶ κούφους ἐξιέναι, μηδὲ τούτους ····· προεξερευνῶντάς τε καὶ προκαταλαμβάνοντας τὰ ὑψηλὰ τῶν χωρίων· ἵν' ὡς ἐκ πλείστου προειδῶσιν οἱ πολῖται τὰ τῶν πολεμίων καὶ μηδὲν ἐξαίφνης αὐτοῖς προσπίπτοι. πρός τε ταῖς καμπαῖς τῶν χωρίων, καὶ ταῖς βάσεσι τῶν ἀκρολοφιῶν, καὶ ταῖς ἐκτροπαῖς τῶν ὁδῶν, ὅπου ἂν τρίοδοι ὦσιν, εἶναι σημεῖα· ἵνα μὴ περὶ ταῦτα σχίζωνται ἀπ' ἀλλήλων οἱ ὑπολελειμμένοι, δι' ἄγνοιαν τῆς ὁδοῦ. ἀπιόντας τε εἰς τὴν πόλιν πεφυλαγ-

ficaverint submisso auxilio alicubi esse opus; ad partes agri quas hostis incursat est proficiscendum. Statim igitur oportet, ut duces ipsi præsentes copias ordinent: ne passim, & simul pauci, ad sua quisque prędia properantes ab urbe, incompositi, & inutili labore vexati, pereant, hostibus insidias struentibus, & male eos accipientibus. Quin potius faciendum est, ut qui ad portas conveniunt, ad eam usque multitudinem congregentur, quæ uni aut alteri locho, *manipulo aut cohorti* sit suffectura: deinde istos in ordinem digestos, duce etiam imposito viro prudente, emittere oportet; ut servatis quàm maxime fieri poterit ordinibus, ad hostem contendant. deinde alia item manus cogenda, atque ita emittenda, ac rursus alia, si ita fors ferat: donec videbuntur esse idonei qui auxiliatum exierint. ut cum in itinere agmen sit continuum; tum etiam sive per partes, unam pluresve, opem ferre oporteat, sive omnes simul; facile conjungi invicem queant, neque curriculo procul adveniant. Primos autem exire convenit ante horum agmen, equites quos civitas habebit, & levem armaturam: ne hos quidem inexploratò; sed omnia diligenter explorantes, & loca edita occupantes. ut quam primum resciscant cives, quid hostes agant, aut ubi sint; & ut repentinum eis nihil contingat. tum autem circa prędiorum flexus, collium radices, viarum diverticula, & ubicumque trivia exticerint, signa poni debent; ne qui in extremo agmine fuerint relicti, circa illa loca, ut pote itineris ignari, invicem separentur. Sed & eos qui redeunt in urbem,

multis

multis de causis pedem referre cautè oportet: maximè autem, ne in præparatas ab hoste insidias præcipitent. Jam enim prioribus temporibus, cum ad ferendam pressis opem parũ caute oppidani exiissent, tale quid accidit. Fecerant Triballi in agrum Abderitarum impressionem: Abderitæ in hostem egressi, collatis signis victoriam pulcherrimam retulerũt. pugna enim commissa, multos prostrarunt, & magnam atque pugnacem multitudinem devicerunt. Triballi detrimento accepto mæsti, ad sua reversi, post refectas vires, in Abderitarum fineis denuo redierunt. ac positis prius insidiis, agrum eorum populabundi, eò perveniunt, ut non longe ab urbe Abderis abessent. Abderitæ enimvero victoria antè parta feroces, hostem contemnere, ac simul cuncti, totis viribus, summa alacritate in Triballos erumpere. illi contra, in insidiarum locum Abderitas allicere. cum quidem dicitur, cædes omniũ maxima brevissimo tempore fuisse edita, ut quidem ex uno oppido, ejus magnitudinis neque enim qui remanserant audita cęde eorum qui prius exierant, accurrere ad ferendam opem desinebant; sed quũ invicem sese cohortarentur, unusquisque iis qui posterius exiissent, auxiliatum festinabat, donec in deserta urbe, nemo amplius vir esset. Melior igitur fuerit modus alter suppetias ferendi, quoties hostis fines invasit. Ac primo, non confestim auxiliatum est accurrendum; meminisse enim debemus, homines antę auroram cum in ordinem cogi posse ægerrimè, tum maximè esse impara-

μήως ἀναχωρεῖν πολλῶν ἕνεκεν·
καὶ μάλιστα ἐνέδρας φοβούμενον
πολεμίων. Ἤδη γὰρ περὶ βοή-
θειαν ἀφύλακτον τοιόνδε συνέ-
βη. Τριβαλλῶν ἐμπεσόντων εἰς
τὴν Ἀβδηριτῶν χώραν, ἐπεξ-
ελθόντες Ἀβδηρεῖται, καὶ παρά-
ταξιν ποιησάμενοι κάλλιστον ἔρ-
γον εἰργάσαντο· συμβαλόντες γὰρ
κατέβαλον πολλοὺς, καὶ ἐνίκων
πλῆθος πολὺ καὶ μάχιμον·
οἱ δὲ Τριβαλλοὶ ἀγανακτήσαν-
τες τῷ συμβάντι, ἀπαλλαγέν-
τες καὶ ἀναλαβόντες αὐτοὺς, πά-
λιν ἀφικόμενοι εἰς τὴν χώραν,
καὶ ἐνέδρας προκαθίσαντες, ἐκεί-
ρον τὴν χώραν τὴν Ἀβδηριτῶν,
οὐ πόρρω τῆς πόλεως. οἱ δὲ
Ἀβδηρεῖται ὑπερφρονήσαντες αὐ-
τῶν διὰ τὸ προειργασμένον ἔρ-
γον, ἐπεβοήθησαν πανσυδὴ· πά-
σῃ ῥώμῃ καὶ προθυμίᾳ· οἱ δὲ
ὑπῆγον αὐτοὺς εἰς τὰς ἐνέδρας·
ὅπου δὴ λέγεται ἐκ μιᾶς πόλεως,
τοσαύτης γε τὸ μέγεθος, πλεί-
στους ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ἀπολέσθαι.
οὐδὲ γὰρ ἀκούσαντες τὸν ὄλεθρον
τῶν πρῶτον ἐπεξελθόντων, οἱ ἄλ-
λοι ἐπέσχον τῆς βοηθείας· ἀλλ' ἄλ-
λος ἄλλον παρακαλῶν, ἔσπου-
δε βοηθεῖν τοῖς ἐπεξελθοῦσι, μέ-
χρις ἠρημώθη ἡ πόλις ἀνδρῶν.
Οὐδ' οὖν ἄλλος τρόπος βοη- 16
θείας βελτίων ἂν εἴη ἐπὶ τοὺς ἐμ-
βεβληκότας. πρῶτον μὲν οὖν
οὐ χρὴ διὰ βοηθεῖν· εἰδότας
ὅτι ἀσύντακτοι ἂν καὶ ἀπαρά-
σκευοι πρὸ τῆς ἕω εἶεν οἱ ἄνθρω-
ποι· τῶν μὲν ἐπειγομένων τῷ

οἰκεῖα σώζειν ὡς τάχιστα ἐκ τῶν ἀγρῶν· ἑτέρων δὲ πεφοβημένων εἰς τοὺς κινδύνους προϊέναι, οἷα εἰκὸς προσφάτως ἠγγελμένων· ἄλλων δὲ παντάπασιν ἀπαρασκεύων ὄντων. Χρὴ οὖν τ̃ μὲν βοήθειαν ἐντρεπίζειν ἀθροίζοντα ὅτι τάχιστα, ἅμα τῶν μὲν τὸ δέος ἀφαιροῦντα· τοῖς δὲ θάρσος ἐμποιοῦντα· τοὺς δὲ ὁπλίζοντα. Δεῖ γάρ σε εἰδέναι ὅτι τῶν πολεμίων οἱ μετὰ ξυνέσεως καὶ ἐπιστήμης γενόμενοι ἐν * πόλει μιᾷ, κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ἰσχυρότατον αὐτῶν ἐν τάξει ἄγουσι, προσδεχόμενοι τινὰς ἐφ' ἑαυτούς, καὶ ἑτοίμως ἔχοντες ἀμύνεσθαι. τινὲς δὲ διασπαρέντες αὐτῶν κατὰ τὴν χώραν ἀδικοῦσι· ἄλλοι δ' ἂν ἐνεδρεύοιεν προσδεχόμενοι τινὰς βοηθοῦντας ὑμῶν ἀτάκτῳ βοηθήσει. Δεῖ οὖν μὴ εὐθὺς αὐτοῖς προσκείμενον ἐνοχλεῖν· ἀλλ' ἐᾶσαι τούτους προτέρους θαρρῆσαι καὶ καταφρονήσαντάς σου ἐπὶ λεηλάτησιν καὶ πλεονεξίαν ὁρμῆσαι. ἅμα δ' αὖ οὕτω σιτίων καὶ πότοις πληρούμενοι καὶ οἰνωθέντες ἀμελεῖς, καὶ ἀπειθεῖς τοῖς ἄρχουσι γίνονται. ἐν δὴ τούτῳ εἰκὸς μοχθηροὺς αὐτῶν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἀποχωρήσεις συμβαίνειν, ἐάν πέρ γέ σου εὐθὺς ἐν καιρῷ ἐπιθῇς. ἡθροισμένης γάρ σοι τῆς βοηθείας εἰς τὸν παρηγγελμένον τόπον, καὶ ἐσπαρμένων ἤδη τῶν πολεμίων πρὸς ἁρπαγήν, οὕτω χρὴ αὐτοῖς προσκεῖσθαι. τοῖς μὲν ἱππεῦσι προκαταλαμβάνοντας τὰς ἀποχωρήσεις. Τοῖς δ' ἐπιλέκτοις ἐνέδρας ποιούμενον, τοῖς δ' ἄλλοις

tos; aliis ad præripienda inimicis quæ rure habent summa festinatione contendentibus: aliis ita territis, tum primum videlicet, hostium adventu nunciato, ut pericula subire detrectent: aliis penitus imparatis. Decet igitur ad ferendam opem sese parare, copias, quanta maxima celeritate poterit, cogendo; hos pavore liberando: illis animos faciendo; inermes armis instruendo. Sciendum namque tibi est, semper hostes, qui quidem judicio & bellandi scientia sint præditi, ubi in hosticum pervenerunt, principio robur exercitus sui sub signis ducere; quod non defuturos existiment, qui adversus se prodeant, ad quos repellendos ipsi stant parati: atque interim pauci ex eorum numero per agros prędas agunt: alii fortasse insidiantur; illud pręstolantes, ut vos agmine incomposito & vago suppetias veniatis. Quare non illico instare & urgere hostem convenit: sed sinendi sunt primi invasores, fiduciam animo concipere, ut te contemnant, & ad populationem agrorum, ac prędam parandam se conferant. simul, par est futurum, ut cibo vinoque repleti, ac temulenti, curam remittant, & ducibus parere negligant. quę ubi acciderint, quis dubitat male ipsos pugnaturos, & pedem ex acie relaturos? si modò tu opportune illos invaseris. tum demum autem ingruere in hostem sit commodum, quando tuæ quidem copiæ in condictum locum convenerunt; hostiles verò ad res diripiendas jam sunt dissipatę. ita ut equitibus tuis loca occupes per quę patebit reditus; selecto milite, insidias illi struas; alia tuorum parte,

more

more velitum discurrendo illi appareas; te interim, graviter armatos, non magno intervallo à præmissis distantes, denso agmine sub signis ducente. Porrò inimicos eò loci invade, ubi neque invitus ad pugnam cogi poteris; & pugnam capessens, nihilo quam hostis deteriore loco sis futurus. Propter expositas igitur caussas, è re fuerit interdum hostem missum facere, & sinere, quantam maximam volet agrorum partem perpopulari: quo videlicet, ex deprędatione genere omni spoliorum onusti, tanto facilius tibi dent poenas: namque & capta omnia recipientur; & qui te injuriis lacessiverunt, suppliciis quibus digni sunt afficientur. Quod si præpropere ad repellendum hostem duxeris; tuos quidem, ut pote imparatos & inordinatos in periculum conjeceris; inimici verò, nondum magna ex maleficio parta pręda, adhuc sub signis manentes, prius ęvaserint, quàm ipse poenas ab iis exegeris. multo igitur sit satius, connivendo, ut ante scriptum est, tunc cum minime cavebunt eos adoriri. Si prius quam resciveris, aut paratus fueris, præda ex agro tuo fuerit abducta; cave in persequendo hoste, vias easdem ingrediaris, aut loca eadem adeas. sed ab ea quidem parte fac pauci tuorum appareant; & ut persequentes hostem non assequantur: idque de industria; ita tamen, ut fraudem inimici non suspectent. aliam vero manum cum idoneis copiisquam citissime proficisci jube, & aliis itineribus contendere. isti postquam hostem anteverterint, in illius finibus insidias disponunto. fit autem verisimile,

κρύφας ἐπιφαινόμενον αὐτοῖς· τοὺς δ' ὁπλίτας ἀθρόους ἐν τάξει ἄγοντας, μὴ πόρρω δὲ τῶν προοφθέντων μερῶν. Ἐπιτίθεσο δὲ τοῖς πολεμίοις, ἐν οἷς ἄκων μὲν μὴ μαχήσῃ· μαχόμενος δὲ μὴ ἔλαττον ἕξεις τῶν πολεμίων. διὰ ὧν τὰ προειρημένα, λυσιτελεῖ ποτε ἀφεῖναι καὶ ἐᾶσαι τοὺς πολεμίους, ὡς πλείστην κατασύρειν τῆς χώρας· ἵνα ἢ λεηλατοῦντες καὶ διαπεπληρωμένοι λαφύρων, ῥᾳδίως σοι τὴν δίκην δώσουσι. τά τε γὰρ ληφθέντα πάντα σώζοιντο· οἵ τ' ἀδικήσαντες κατ' ἀξίαν λάβοιεν τὰ ἐπιτίμια. Ὀξέως δ' αὖ βοηθήσας, τοῖς μὲν σαυτοῦ ἀπαρασκευάστοις τε καὶ οὐ τεταγμένοις κινδυνεύσεις, οἵ τε πολέμιοι μικρὰ μὲν αὖ φθάσαντες κακουργήσαντες· ἐν τάξει δ' ἂν ἔτι ὄντες, ἀτιμώρητοι ἂν ἀπέλθοιεν. πολὺ δὲ κρεῖσσον, ὡς γέγραπται, ἐνδόντα ἀφυλάκτως διακειμένοις αὐτοῖς ἐπιθέσθαι. ἐὰν δέ σε λάθῃ ἢ φθάσῃ τὰ ἐκ τῆς χώρας λεηλατηθέντα, οὐ χρὴ τὴν δίωξιν ποιεῖσθαι αὐταῖς ὁδοῖς καὶ τοὺς αὐτοὺς χώρους· ἀλλὰ τῇδε μὲν ὀλίγους ἐπιφαίνεσθαι τοὺς διώκοντας, μὴ ἐπικαταλαμβάνειν ἑκουσίως καὶ ἀνυπόπτως· ἄλλο δὲ πλῆθος μετὰ ἀξιοχρέου δυνάμεως πέμπειν κατ' ἄλλας ὁδοὺς ὅτι τάχιστα πορευόμενον καὶ φθάσαντος ἐν τῇ τῶν ἀγόντων χώρᾳ περὶ τὰ ὅρια ἐνεδρεῦσαι· φθάσαι δέ σε εἰκός ἐστι πρότερον εἰς τὴν ἐκείνων

ἀφικό-

ἀφικόμενοι διὰ τὸ λείαν ἄγοντας αὐτοὺς βραδύτερον πορεύεσθαι· τὴν δ' ἐπίθεσιν αὐτοῖς ποιεῖσθαι δειπνοποιουμένοις. οἱ γὰρ λεηλατήσαντες ἔν τε τῇ αὐτῶν ἤδη γεγονότες, καὶ ἐν ἀσφαλεῖ ὄντες, πρὸς τὸ ῥαθυμότερον τρεπόμενοι, ἀφυκτοτέρως αὖ διακίονται. ἄριστον δ' ἵνα νεοκμῆσι τοῖς στρατιώταις χρήσῃ, ὑπαρχόντων γε πλοίων, κατὰ θάλατταν τὴν δίωξιν ποιεῖσθαι. τό τε γὰρ φθάσαι καὶ τὰ ἄλλα εἰς τὸ δέον σοι συμβήσεται, ἐὰν μὴ προαισθηθῇς πλέων ὑπ' αὐτῶν. Κυρηναίους καὶ Βαρκαίους λέγεται, καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις, τὰς ἁμαξηλάτους τε ὁδοὺς καὶ μακρὰς βοηθείας ἐπὶ συνωρίδων καὶ ζευγῶν βοηθεῖν. κομισθέντων δ' εἰς τὸ προσῆκον, καὶ ἑξῆς τῶν ζευγῶν παραταχθέντων, ἀποβάντες οἱ ὁπλῖται καὶ ἐν τάξει γενόμενοι, αὐτοὺς νεοκμῆτες προσεφέροντο τοῖς πολεμίοις. οἷς οὖν εὐπορία ζευγῶν, καλὸν τὸ πλεονέκτημα· ταχύ τε καὶ νεοκμῆτας τοὺς στρατιώτας εἰς τὸ δέον ἐλθεῖν· εἴησαν δ' ἂν αἱ ἅμαξαι αὐτοῖς καὶ ἔρυμα ταῖς στρατοπεδείαις. οἵ τε τραυματίαι, καὶ εἴ τι ἄλλο γένοιτο σύμπτωμα τοῖς στρατιώταις, ἐπὶ τούτοις ἀπάγοιντ' ἂν εἰς τὴν πόλιν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ χώρα μὴ εὐείσβολος, ἀλλ' ὀλίγαι ὦσιν αἱ εἰσβολαὶ καὶ στεναί, προκατασκευάσαντα αὐτὰς ὡς προείρηται, οὕτω μερισθέντας ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς ἐναντιοῦσθαι τοῖς ἐπιχειροῦσι καὶ βουλομένοις πρὸς τὴν πόλιν

posse te antevertere, & priorem in ejus fineis venire; quia grave prę da agmen segnius iter conficit. Tunc autem impetum in hostem facito, quando cœna sumitur. nam qui prędas abegerunt, ubi ad sua redierunt, securitatem jam nacti, ad otium & negligentiam conversi, incautius, ut plurimum agunt. Ut autem recente ad pugnam milite utaris, optimum fuerit, si modò navium suppetet copia, ut hostem mari persequaris: nam & prę vertere inimicos, & alia omnia commode peragere sic poteris: cum hoc tamen, si te inimici navigantem non animadverterint Fama est, Cyrenenses & Barcęos atque alias quasdam civitates, quadrigis aut bigis in viis curulibus ad itinera uti solitos, & cum longè aliquo suppetias esset eundum. deinde ut eò ventum quo tendebatur, curribus ordine locatis & in unam seriem continuam dispositis, degressi de vehiculis graviter armati, ac statim in aciem ordinati, viribus integris cum hoste manus conserebant. prę clarum igitur commodum est, quod ex eo consequuntur, quibus curruum facilis est copia; ut nimirum citò ac recens miles ad rem bene gerendam sit comparatus. accedit, quod plaustra etiam munimenti usum castris brevi opera valent prę stare. prӕterea vulnerati, aut si qua alia calamitas interveniat, curribus deferri commodissime queant in urbem. Si regio faciles aditus non habeat, sed paucis locis adeatur, atque iis angustis; danda opera est, ut iis munitis quomodo antea dictum est, & tributis copiis, in omni aditu conantibus irrumpere, & ad oppidum tenden-

endentibus, te opponas: sed prius de ignis convenisse oportet, ac facibus pyrs-utarum, quibus alii aliorum ca ius notos sibi facient: ut singulę co- iarum partes opem ferre sibi invi- em, si res postulaverit, queant. sin utem difficiles regio aditus non ha- eat, & multis è locis multi simul possint irrumpere; occupanda vobis unt loca regionis, quę difficilem ho ti transitum ad urbem sint reddditu- a. si ne ejusmodi quidem loca repe- iuntur; quod unum super est, tumu os ad urbem occupabis tibi amicos: inde & pugnare cum aliquo tuo commodo; & pugna excedere, fretus opportunitate loci, poteris, & quoties ibuerit, urbem repetere. igitur, si ines ingressus hostis oppidum versus pergat, vos oportet iis locis profectos, pugna hostem lacessere. Quoties au- em inimicos adorieris, curabis, ut a iquo majore tuo commodo ob loco- um peritiam, id fiat. quippe gnarus naturæ locorum, multo superior e- is, pergens ad quæ volueris cunque oca, tibi quidem nota, & apta sive ad cavendum, sive ad persequendum, tem ad fugiendum, & recedendum n urbem, modò clam, modò palàm. qui doctus accedes, qua in parte agri commeatus vobis parati habeantur, quum contra, hostibus regio sit in- ueta, ipsi imperiti, & omnibus quæ lixi commodis destituti. non autem gnoratis, eum qui notitia regionis careat, non dicam eorum quæ ani- no destinat, perficere nihil posse; verùm etiam, saluti suę vix atque æ- grè consulere. si modò regionis inco- æ adoriri hostem voluerint; nam sa- ie, si nihil omnino audeant, omnia

προσιέναι· προδιαταχθεὶς καὶ φρυκτοῖς γνωρίζοντας τὰ ἀλλήλων πάθη· ὅπως τὰ μέρη βοηθῇ ἄν τι δέωνται ἀλλήλων. ἂν δὲ μὴ δυσείσβολος ᾖ ἡ χώρα, πολλαχῇ πολλοὺς εἰσβάλλειν, χρὴ ὑμᾶς καταλαβεῖν τῆς χώρας τόπους, ὥς τε τοῖς πολεμίοις χαλεπὴν εἶναι τὴν πάροδον ἐπὶ τὴν πόλιν. ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα ὑπάρχῃ, τὸ λοιπὸν καταλαβεῖν ἐγγὺς τῆς πόλεως χωρία σύμμαχα, πρὸς τὸ μάχεσθαί τε πλεονεκτικῶς καὶ εὐαπαλλάκτως ἔχειν τὰ χωρία, ὅταν βούλει ἀπιέναι πρὸς τὴν πόλιν. καὶ οὕτως ἐμβαλόντες οἱ πολέμιοι εἰς τὴν χώραν πρὸς τὴν πόλιν πορεύονται, καὶ ἄρχειν ὑμᾶς τῆς μάχης ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὁρμωμένους. Τὰς δὲ ἐπιθέσεις αὐτοῖς ποιεῖσθαι ἀεὶ πλεονεκτοῦντα ἐκ τῆς χώρας τῇ συνηθείᾳ. πολὺ γὰρ προήξεις προειδὼς τὰ χωρία, καὶ προάγων εἰς τόπους οἵους ἄν σὺ βούλει, σοὶ μὲν γνωστοὺς καὶ ἐπιτηδείους, καὶ φυλάξασθαι καὶ διῶξαι, καὶ φυγεῖν καὶ ἀπιέναι εἰς τὴν πόλιν λαθραίως καὶ φανερῶς. ἔτι δὲ καὶ τὰ ἐπιτήδεια προειδότα ὅπου ἂν τῆς χώρας ὑπάρχῃ ὑμῖν, τοῖς δὲ πολεμίοις ἀσυνήθεις καὶ ἀγνῶτας καὶ λελειμμένους πάντας τούτων. εἰδότας ὅτι ἄπειρον ὄντα τῆς χώρας οὐ μόνον ἀδυνάτον πρᾶξαί τι ἂν θέλει, ἀλλὰ καὶ σωθῆναι χαλεπὸν τῶν γε ἐν τῇ χώρᾳ βουλομένων ἐπιχειρεῖν πρὸς

πάντας

πάντα, * ἢ ἀτόλμως ἢ δειλῶς διακείμενοι σφάλλοιντο, διὸ μηδὲν τῶν τοιούτων εἰκάζειν. διενέγκοι γὰρ ἂν τοῖς ἐμπείροις ὅσον εἰ τὸ μὲν νυκτὸς - τοῖς δὲ ἡμέρας εἰ οἷόν τε πῶς ἢ ὑπὸ τὸ ἅμα γενέσθαι. ὑπάρχοντος δέ σοι ναυτικοῦ πεπληρῶσθαι τὰς ναῦς. οὐ γὰρ ἐλάσσω τοὺς πολεμίους ἐκπλήσσουσιν οἱ ἐν ταῖς ναυσὶν, ἐάν τε παραπλέων ὑπάρχῃ πρὸς τὰ ἐπιθαλάσσια χωρία, καὶ τὰς παραθαλασσίας ὁδοὺς· ἵν' ὑπὸ ὑμῶν τε ὀχλῶνται, καὶ ὑπὸ τῶν νεῶν, κατὰ νώτου αὐτῶν τὴν ἀπόβασιν ποιουμένων. Ταῦτα δὲ οὕτως πράττων, ἀπαρασκευαστοτάτοις ἂν τοῖς πολεμίοις ἐπιθοῖο, καὶ παρὰ δόξαν τὰ ἀφ'

17 ὑμῶν αὐτοῖς ἀποβαίη. Ἐν δὲ μὴ ὁμονοούσῃ πόλει καὶ ὑπόπτως πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων, χρὴ προνοοῦντα εὐλαβεῖσθαι τὰς μετ' ὄχλου ἐξόδους ἐπὶ θεωρίαν λαμπάδος καὶ ἱπποδρομίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀγώνων, ὅσοι γε ἱεροποιίαι πανδημεὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως, καὶ σὺν ὅπλοις πομπαὶ ἐκπέμπονται· ἔτι καὶ περὶ τὰς πανδήμους νεωλκίας, καὶ τὰς συνεκφορὰς τῶν τελευτησάντων. ἔνι γὰρ καὶ ἐν τοιοῖσδε καιροῖς σφαλῆναι τοὺς ἐπιόρους. παραδείγματι δ' ἐξοίσω γενόμενον πρᾶγμα. Ἑορτῆς γὰρ * δήμου ἔξω τῆς πόλεως Ἀργείων γενομένης, ἐξῆγον πομπὴν σὺν ὅπλοις τῶν ἐν τῇ ἡλικίᾳ συχνῶν. τῶν δὲ ἐπιβουλευ-

metuant; detrimentum ac cladem merito accipiant: qui quidem eorum quæ modò dicebamus nihil quicquam animi conjectura prospexerint. Enimvero periti imperitis tantum prętant, velint modò, quantum pugnantes interdiu pugnantibus noctu; si posset ulla ratione fieri, ut eo pacto dimicantium inter se pugna simul contingeret. Si rei navalis copia tibi fuerit, naves remigio cęterisque rebus sunt instruendæ. non enim minus hosti incommodabunt in navibus armati; si modò classis oram maritimam legens loca mari proxima, & vias ad mare infestet: ut & à vobis negotium hosti tempore eodem facessatur, & à classico milite, à tergo illius in terram descendente. Hęc ita si feceritis, inimicos cum maxime imparatos adoriemini; & res illis vestræ longe aliter quàm opinabantur succedent. In urbe parum concorde, & cujus cives sibi sunt invicem suspecti, providentia utendum, & illis diebus cavendum, quando populus ad facis accensę *sive Lampadedromiæ* spectaculum, aut curules ludos, vel alia certamina extra muros magnâ turbâ se effundit; quoties videlicet sacra celebrantur, quæ extra urbem ab universo populo solent agitari; aut similes pompæ cum armis ducuntur. Illis item diebus cavendum, quando ad subducendas naves *cum navia clauduntur*, multitudo simul omnis [illegible] defunctorum [illegible]

potest enim fieri in divisa civitate, ut factio altera per ejus [illegible] sionem supplantata corruat. In exemplum afferam casum qui accidit. In Argivorum urbe die quodam publicæ solemnitatis, cives pompam pubis frequentis armatę extra muros duxerunt. conjuratorum item [illegible]

multi sese ornarunt, & pariter cum cæteris ad pompam celebrandam arma induerunt. ubi perventum est ad ædem sacram & altare; plerique civium armis longiuscule à templo depositis, ad preces & aram se contulerunt. conjurati, partim eo loco remanserunt, ubi arma fuerant relicta; alii magistratibus & primoribus civitatis dum fiunt preces sese adjungere; vir viro adstare: & quidem cum pugionibus: quibus mox istos confoderunt. at cæteri cum armis in urbem contenderunt. Pars altera insidiantium, quæ in oppido remanserat, armis succincta quæ interim coëgerat, urbis loca tali incepto congruentia occupat. ita, ex iis qui extra muros erant, solos admiserunt conjurati quos volebant. Quare ab hujus generis insidiis nullo non tempore magna cura est cavendum. Chii verò, quoties Liberalia agitabant, soliti pompas magnificas ad Liberi patris aram ducere, ante omnia custodibus & magna vi armatorum vias muniunt, quibus itur in forum. quod institutum, rerum novarum cupidis non mediocre adfert impedimentum. Optimum verò fuerit, ut magistratus primò cum iis quas diximus armatorum copiis, sacra faciant: deinde ubi è turba magistratus excessit; cęteri tum domum conveniant. Postea verò quàm urbem ingressi omnes adsunt, ubi jam advesperascit, sumendæ cœnæ & ad vigilias eundi dari signum debet. atque interim dum sese vigiles præparant, ut portæ rectè claudantur, diligenter est curandum. quippe ubi duces molliter se ac segniter gerunt, circa por-

ὄντων καὶ αὐτοὶ παρεσκεύαζον, καὶ αὐτοῖς * συνεπόμπευον ὅπλα εἰς τὴν πομπήν. καὶ ἤλθοσαν πρὸς τοῦ ναοῦ τε καὶ τοῦ βωμοῦ· οἱ μὲν πολλοὶ τὰ ὅπλα θέμενοι ἀπωτέρω τοῦ ναοῦ, πρὸς ταῖς εὐχαῖς τε καὶ τὸν βωμὸν ὥρμησαν. τῶν δὲ ἐπιβουλευόντων οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ὅπλων ὑπέμειναν· οἱ δὲ τοῖς ἄρχουσί τε καὶ τῶν πολιτῶν τοῖς προέχουσι περιέστησαν ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀνὴρ ἀνδρὶ, ἔχοντες ἐγχειρίδια. καὶ τοὺς μὲν κατεβεβλήκεσαν· οἱ δὲ αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν σὺν τοῖς ὅπλοις ἔσπευδον. ἕτεροι δὲ τῶν ἐπιβουλευόντων ὑπομείναντες ἐν τῇ πόλει, μετὰ τῶν προσπαρεσκευασμένων ὅπλων προκατέλαβον οὓς προσῆκε τόπους τῆς πόλεως· ὥστε δέξασθαι τῶν ἔξω οὓς ἐβούλοντο. διὸ δεῖ πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιβουλὰς ἐν οὐδενὶ καιρῷ ἀφυλάκτως διακεῖσθαι. Χῖοι δὲ ἄγοντες τὰ Διονύσια καὶ πέμποντες πομπὰς λαμπρὰς πρὸς τὸν τοῦ Διονύσου βωμὸν, προκαταλαμβάνουσι τὰς εἰς τὴν ἀγορὰν φερούσας ὁδοὺς φυλακαῖς καὶ δυνάμεσι πολλαῖς. κώλυμα δὲ τοῦτο οὐ μικρὸν τοῖς βουλομένοις νεωτερίζειν. Ἄριστον δὲ τὰς ἀρχὰς πρῶτον μετὰ τῆς προειρημένης δυνάμεως ἱεροποιῆσαι· ἔπειτα δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἀπαλλαγῆναι, οὕτω τοὺς ἄλλους συνιέναι. Ὅταν δὲ οἱ ἐκπορευθέντες εἰσέλθωσι, καὶ δείλη γίνηται, σημαίνειν δειπνοποιεῖσθαι καὶ εἰς φυλακὴν ἰέναι· ἐν ᾧ δὲ οἱ φύλακες ἐξετάζονται, ἐν τούτῳ περὶ τῶν πυλῶν ἐπιμελητέον ὅπως καλῶς κλεισθῶσιν. ἀεὶ γὰρ τοῖς βαλανεῦσι πολλὰ σφάλματα 18

γίνεται

γίνεται διὰ τῆς τῶν ἀρχόντων μαλακίας. ὅταν γὰρ ἐπὶ τὰς πύλας τις αὐτῶν ἐλθὼν κλεῖσαι μὴ αὐτουργὸς γίνηται, ἀλλὰ παραδοὺς τὴν βάλανον τῷ πυλωρῷ κλεῖσαι κελεύῃ, τότε κακουργεῖται ὑπὸ πυλωρῶν βουλομένων νυκτὸς δέξασθαι τοὺς πολεμίους. Ὁ μέν τις ἡμέρας εἰς τὴν βαλανοδόκην τῶν πυλῶν ἄμμον παρενέβαλεν, ὅπως ἡ βάλανος ἔξω μένῃ καὶ μὴ ἐμβάληται εἰς τὸ τρύπημα. Φασὶ δὲ καὶ ἐμβεβλημένας βαλάνους ὧδε ἐξαιρεθῆναι· ἐμβαλλομένης κατ' ὀλίγον ἄμμου εἰς τὴν βαλανοδόκην, σείεσθαι ἀψοφητί, ἵνα μηδεὶς αἰσθάνηται. μετέωρος οὖν ἡ βάλανος ἐγένετο, [illegible]ούσης τῆς ψάμμου, ὥστε [illegible] αὐτὴν ἐξαιρεθῆναι. [illegible] πυλωρὸς δεξάμενος τὴν [illegible] παρὰ στρατηγοῦ ἐμβαλεῖν, ἐντεμὼν λάθρα σμίλῃ ἢ ῥίνῃ τὴν βάλανον, βρόχον λίνου περιβαλὼν ἐνέβαλεν. εἶτα μετ' ὀλίγον τῷ λίνῳ ἀνέσπασεν. ἄλλος δὲ προετοιμάσας ἐν γυργάθῳ λεπτῷ ἔβαλεν προσηρτημένου λίνου, καὶ ὕστερον ἀνέσπασεν. ἐξῃρέθη δὲ καὶ ἀνακρουσθεῖσα ἡ βάλανος. ἔτι δὲ καὶ θερμαστρίῳ λεπτῷ ἐξῃρέθη. Χρὴ δὲ τῆς θερμαστρίας τὸ μὲν ἓν μέρος εἶναι οἷον σωλῆνα, τὸ δὲ ἕτερον πλατύ. ἔστι τῷ μὲν σωληνοειδεῖ ὑπολαμβάνειν τὴν βάλανον .... τῷ δὲ ἐπιλαμβάνειν. Ἕτερος δὲ ἔλαθε τρίψας τὸν μοχλὸν μέλλων ἐμβάλλειν, ἵνα μὴ κατακλεισθῇ εἰς τὸ

obicem clam intorqueret, cum

tarum pessulos fraudes multæ committuntur. Quando enim dux aliquis ad claudendas portas venit, nec tamen suamet ipsius manu id exsequitur, sed tradito custodi portę pessulo, eum jubet claudere; hujusmodi texuntur doli à portarum custodibus, qui hostes noctu volunt admittere. Quidam interdiu in eam claustri partem, quę pessulum recipit, sabulum injecit; adeo ut pessulus extra maneret, nec foramen suum ingrederetur. Ajunt etiam pessulos qui immissi fuerant, sic fuisse exemtos. quum paullatim in receptaculum pessuli arena infunderetur, sine strepitu concutiebatur, ne quis intelligeret. igitur, quum pessulus propter accedens sabulum in altum sublatus fuisset; facile fuit eum eximere. Accidit etiam, ut portæ custos qui pessulum à duce acceperat immittendum; quum scalpro aut lima ipsum leviter insecuisset, atque è filo laqueum circumjecisset, ita pessulum immitteret; deinde autem non multo post eundem filo retraheret. Alius rebus ante præparatis, in reticulum subtile unde filum adnexum pendebat, pessulum immisit; idemque postea retraxit. interdum etiam pessulus exemtus est, quum fuisset actus magna vi retrorsum. exemtus item est, & vasculo, *sive instrumento tenui, quod thermastium Græci vocant*: cujus quidem partem alteram fistuculi *aut canaliculi* similem oportet esse; alteram verò latam; ut parte ea quæ canaliculum refert, pessulum subtus comprehendat; altera verò parte desuper apprehendat. Fuit qui inibi esset, ut pessulum immitteret,

ne hic

ne hic in foramen suum descenderet; quo postea impulso, porta patuit. In Achaiæ urbe *Eraa*, proditores quidam peregrinum militem clam admittere volebant. hi primò, pessuli mensuras hoc pacto ceperunt. Quum de die mature in pessuli foramen fili subtilis ac firmi laqueum demisissent; fili autem capita extantia pendere sivissent; sic tamen ut non apparerent; postquam orta nocte pessulus est immissus, fili capita *proditor* retraxit, & simul tum laqueum, tum pessulum: quem quidem, mensurarum ratione inita, rursus demiserunt. deinde ad exemplum acceptarum pessuli mensurarum claves hoc modo fecerunt. sipunculum & acum storeis consuendis aptam opera fabri ferrarii fabricarunt. & sipunculus quidem eadem, qua vulgo solet, figura est factus, acus verò partem quidem minorem, quæ in acumen desinit, ad similitudinem aliarum acuum fecerunt quibus tegetes consuuntur: ansa verò cava erat, sicut ferrum bipennis aut tuditis cavum habet, quà manubrium immittitur. & apud fabrum quidem, manubriū est immissum; postea verò quam inde res fuit ablata, manubrium est exemtum, ut pessulo admota ei aptaretur. magna autem providentia effectum videtur, ut nihil omnino faber ferrarius suspicaretur; neq; de sipunculo, cujus gratiâ factus esset; neque acus quò spectaret. Quidam, quum esset pessulus in suo foramine, ambitus mensuram ita ceperunt. lutum figulinum linteo subtili ex omni parte illeverunt, deinde instrumento quodam id demiserunt: tum autem

τρύπημα ἡ βάλανος, καὶ ὕστερον ἐωσθεῖσα ἀνοιχθῇ. Περὶ Ἀχαΐαν δὲ ἐν πόλει .... ἐπιχειροῦντες κρυφίως δέξασθαι ξένους· πρῶτον μὲν τῆς βαλάνου ἔλαβον τὰ μέτρα τρόπῳ τοιῷδε. προσκαθέντες ἐν τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὴν βαλανοδόκην λίνου λεπτοῦ καὶ ἰσχυροῦ βρόχον, καὶ τὰς ἀρχὰς ἔξω οὔσας ἀφανεῖς, ὡς ἐν τῇ νυκτὶ ἐνεβλήθη ἡ βάλανος, ἀνέσπασαν τὰς ἀρχὰς τοῦ λίνου τοῦ βρόχου καὶ τὴν βάλανον. λαβόντες δὲ τὰ μέτρα αὐτῆς πάλιν καθῆκαν. ἔπειτα πρὸς μέτρα οὕτω τῆς βαλάνου βαλανάγραν ἐποιήσαντο τρόπῳ τοιῷδε· ἐχαλκεύσαντο σίφωνά τε καὶ φορμορραφίδα. ἦν δὲ ὁ μὲν σίφων ἐργασθεὶς καθάπερ εἴωθε γίνεσθαι· τῆς τε φορμορραφίδος τὸ μὲν ὀξὺ καὶ πολὺ μέρος εἰργάσατο καθάπερ ταῖς ἄλλαις φορμορραφίσιν· ἡ δὲ λαβὴ ἦν κοίλη ὥσπερ σφυρακίου, ἢ στελέα, ἐμβάλλεται. καὶ παρὰ μὲν τῷ χαλκεῖ ἐνεβλήθη τὸ στελεὸν, ἀπενεχθέντος δὲ, ἐξῃρέθη ὥστε πρὸς τὴν βάλανον προσαχθεῖσαν ἁρμόσαι. προνοητικῶς δὲ δοκεῖ ποιηθῆναι πρὸς τὸ τὸν χαλκέα μηδὲν ὑποπτεῦσαι, ὅ τι σίφων οὗ ἕνεκα ἐργασθεὶς εἴη· καὶ ἡ φορμορραφὶς, καὶ τὰ ἄρμενα γίνεσθαι. Ἤδη δὲ τινες ἐν τῇ βαλανοδόκῃ οὔσης βαλάνου, τὸ περίμετρον ὧδε ἔλαβον. πηλὸν Κεραμεικὸν περιελίξαντες ὀθονίῳ λεπτῷ καθῆκαν δεδεμένῳ, πιέζοντες περὶ τὴν

βαλάνου τὸν πηλὸν, ἔπειτα ἀνέσπασαν τὸν πηλὸν, καὶ ἔλαβον τὸν τύπον τῆς βαλάνου, πρὸς ὃν τὴν βάλανον ἐποιήσαντο. Συμβάλλεται γίνεσθαι Τημένῳ Ῥοδίων ἐν Ἰωνίᾳ Τέως πόλις εὐμεγέθης, * προδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυλωροῦ. ἄλλα τε οὖν προσυνέκειτο καὶ νύκτα ἀσέληνον καὶ σκοτεινὴν, ἐν ᾗ ἔδει τὸν μὲν ἀνοῖξαι, τὸν δὲ μετὰ ξένων εἰσελθεῖν. ἔπειτα εἰς τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα παρελθὼν τῷ πυλωρῷ αὐτὸς, ὅς τις ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, καὶ φυλακαί τε ἐπὶ τοῦ τείχους καθίσταιντο, καὶ αἱ πύλαι ἔμελλον κλείεσθαι. σκότους οὖν ἤδη ὄντος ἀπηλλάσσετο ἐνδήσας ἀρχὴν ἀγαθῖδος λίνου κλωστοῦ, ὃ οὐκ ἔμελλε ῥαδίως διαρραγῆναι. τὴν δὲ ἀγαθῖδα ἐπορεύθη * ἀπωτέρω ἀπὸ τῆς πόλεως πέντε στάδια, ὅπῃ ἔμελλον οἱ ἐπιστρατευόμενοι ἥξειν. ἐπεὶ δὲ παρελθὼν ὁ στρατηγὸς κλεῖσαι τὰς πύλας, καὶ ἔδωκε κατὰ τὸ ἔθος ἐμβαλεῖν τὴν βάλανον, δεξάμενος ἐνέτεμεν λαθραίως ἀποφῆλαι ῥίνῃ ἢ σμίλῃ τὴν βάλανον, ὥς τε ἐν χερσὶ λίαν· εἶτα βρόχον περιθεὶς, καθῆκε τὴν βάλανον ἐχομένην ὑπὸ τοῦ λίνου· μετὰ δὲ ταῦτα κινήσας τὸν μοχλὸν, καὶ ἐπιδείξας τῷ στρατηγῷ κεκλεισμένην τὴν πύλην, εἶχεν ἡσυχίαν. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνασπάσας τὴν βάλανον, τὴν ἀρχὴν τοῦ σπάρτου πρὸς αὑτὸν ἔδησε· τοῦ δὲ ἕνεκεν, ὅπως εἰ καθυπνώσας τύχῃ ἐγερθείη ἀφελκόμενος ὑπὸ τοῦ λίνου. ὁ δὲ Τήμενος παρῆν διεσκευασμένος μεθ᾽ ὧν ἔ-

circa pessulum prementes lutum, id postea retraxerunt. inde figuram & modum pessuli acceperunt; & ad id exemplum clavem fecerunt. Teon Rhodiorum civitatem satis magnam, à portæ custode proditam, in Temeni potestatem venire aliquando contigit. cum igitur de aliis antea inter eos convenerat, tum ut illunem atque obscuram noctem observarent; qua nocte oportebat, custodem quidem portam aperire; Temenum verò cum militibus ingredi. cum autem postridie res geri deberet, sub noctem venit homo ad custodem, ubi advesperasset, quando jam in muro vigiliæ collocabantur, & portæ mox erant claudendæ. hic igitur ad primas tenebras urbe excessit, postquam fili glomerati, quod facile rumpi non posset, extremum portis alligasset. pergit deinde homo ire, fili glomum evolvens, ad passus ab urbe DCXXV. quò erant venturi, qui urbem cogitabant ingredi. Venit dux ad portas claudendas; qui ut erat solitus, custodi pessulum tradit indendum. custos eo accepto, lima aut scalpro, occultè sic ut nullus strepitus audiretur, pessulum insecuit; quò melius filum hæreret: deinde laqueum circa pessulum aptavit; eumque ita alligatum in foramen suum demisit. Secundum hæc ubi vectem commovisset, ac portam clausam duci ostendisset, mansit quietus. Post aliquantum temporis pessulum quum retraxisset, spartei funiculi extremum sibi alligavit. atque hoc eo consilio, ut si forte obdormiret, per funiculum tractus evigilaret. Temenus rebus omnibus instructus, iis comitatus quibusdam

bulcum erat urbem ingressurus, ad condictum locum adest, ubi ille erat, qui glomum tenebat: ita autem cum portæ custode antea Temeno convenerat; ut postquam in eum locum venisset, funiculum traheret. quod si custos omnia quæ volebat parata haberet; debuit is ad caput funiculi villum *ant floccum* lanæ alligare; atque ita dimittere: ut eo viso Temenus ad portas confestim accurreret: sin custos propositum exsequi suum nequivisset, nulla re alligata funiculum dimittebat. ita fiebat, ut Temenus, qui longo adeo spatio ab urbe distabat, insecuturos præverteret, ac prius quàm animadvertisset quisquam, finibus Teiorum excederet: per funiculum enim intra urbem alligatum, intelligebant, quando progredi ulterius non poterant. Sed & isto quoque pacto urbs fuit prodita à portę custode. Quoties portæ erant claudendæ consuetudinem servavit, accepta situla exeundi, ceu aquam peteret. ad fontem ubi venerat, lapides ponebat in loco hostibus noto. illi eò ventitabant, & è lapidibus positis, quæcumque custos urbis vellet significare, cognoscebant. nam si proditores prima vigilia custodiebant; in constituto loco lapidem unum ponebat: si secunda, duos: si tertia, tres: si quarta, quatuor. hoc amplius, designabat iste in qua parte muri, & in qua vigilum statione fors proditoribus cecidisset. atque hoc pacto quę volebat significans, urbem prodidit. Quamobrem omnes hoc genus fraudes animo conjicere, & cavere par est: & ut portas dux ipse claudat, neque alii pessulum tradat.

μέλλοι εἰσπορεύεσθαι εἰς χωρίον ῥητὸν πρὸς τὴν ἀκανθίδα ἔχοντα. ἦν δὲ προσυγκείμενον τῷ Τημένῳ πρὸς τὸν πυλωρὸν, ἐλθὼν εἰς τὸν χῶρον παρεῖν τὸ παράρτον. καὶ εἰ μὲν ἦν ἕτοιμα τῷ πυλωρῷ ἅπερ ἤθελε, προσεπιδήσαι πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ λίνου μαλλὸν ἐρίου καὶ ἀφεῖναι· ὅπερ ἰδὼν ὁ Τήμενος, ἔμελλε παρέσεσθαι πρὸς τὰς πύλας· εἰ δ' ἀποτύγχανει ὁ πυλωρὸς τοῦ θελήματος, οὐδὲν προσάψας ἀφῆκε τὸ λίνον· ὥστε τὸν Τήμενον ἐκ πολλοῦ φθάσαι τε καὶ λαθεῖν ἀπαλλαχότα. ᾐσθάνοντο οὖν ἐν τῇ νυκτὶ τὸ παράρτον ὑπάρχον ἐν τῇ πόλει· οὐχ οἷόν τε ἦν προϊέναι. τρόπον δὲ κατὰ τόνδε προεδόθη ἡ πόλις ὑπὸ πυλωροῦ. συνήθης ἐποιήσατο ἐπεὶ μέλλοιεν αἱ πύλαι κλείεσθαι, ὑδρίον ἔχων * εἰσιέναι ὡς ἐφ' ὕδωρ· ἀφικνούμενος δὲ ἐπὶ τὴν κρήνην, λίθους ἐτίθει εἰς τόπον γνωστὸν τοῖς πολεμίοις· ἐφ' οὗ φοιτῶντες εὕρισκον διὰ τῶν τεθειμένων λίθων ἅπερ θέλοι δηλοῦν ὁ τῆς πόλεως φύλαξ. εἰ μὲν γὰρ πρώτην φυλάσσοιεν, ἕνα λίθον ἐτίθει πρὸς τὸν συγκείμενον τόπον. εἰ δὲ δευτέραν, δύο· εἰ δὲ τρίτην, τρεῖς· εἰ δὲ τετάρτην, τέτταρας. ἔτι δὲ καὶ ᾗ τοῦ τείχους, καὶ κατὰ κ τῶν φυλάκων λελόγχοι. τούτῳ δ' οὖν τῷ τρόπῳ σημαίνων ἐνέδωκε. Ταῦτα δεῖ οὖν συμβαλλόμενον πάντα φυλάττεσθαι, καὶ τὰς πύλας αὐτὸν ἄρχοντα κλείειν, καὶ μὴ ἄλλῳ διδόναι

τὴν βάλανον· προσέχοντα δὲ τὸ τοιοῦτον, τὸν μοχλὸν ἀφανίζειν· ἤδη γάρ τινες ἐπιφανέντες ὑπεναντίοι, ἐβιάσαντο πάλιν κλεῖσαι,

19 τοῦ μοχλοῦ παρόντος. διὸ δεῖ πάντα τὰ τοιαῦτα προνοεῖν. Διαπρίοντα δὲ μοχλὸν, ἔλαιον ἐπιχεῖν· θᾶσσον γὰρ καὶ ἀψοφητὶ μᾶλλον πρισθήσεται· ἐὰν δὲ καὶ σπόγγος ἐπί τι τῆς πρίονος καὶ τοῦ μοχλοῦ ἐπιδεθῇ, πολλῷ κουφότερος ὁ μοχλὸς ἔσται. πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα ὁμότροπα τούτοις γράψαι· ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρετέον.

20 Εἰς δὲ τὸ τούτων μηδὲν κακουργηθῆναι, χρὴ πρῶτον μὲν, στρατηγὸν μὴ δεδειπνηκότα δι' αὑτοῦ τὴν κλεῖσιν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, μηδὲ ἄλλῳ τινὶ δοῦναι ῥᾳθύμως διακείμενον. ἐν δὲ ἐπικινδύνοις, καὶ πάμπαν συντόνως δεῖ περὶ ταύτην εἶναι. ἔπειτα τὸν μοχλὸν σεσιδηρῶσθαι διὰ μήκους τριφῆ ἢ τετραχῆ. ἄπριστος γὰρ ἔσται· ἔπειτα βαλάνους ἐμβάλλεσθαι τρεῖς μὴ ὁμοτρόπους· τούτων δὲ ἑκάστην φυλάττειν ἄνδρα τῶν στρατηγῶν· εἰ δὲ πλείονες εἶησαν, πάλιν καθ' ἡμέραν τοὺς λαχόντας. ἄριστον δὲ τὰς βαλάνους μὴ ἐξαιρετὰς εἶναι· ὑπὸ δὲ λεπίδος σιδηρᾶς κατέχεσθαι, ἵνα μὴ πλεῖον ἐξαιρουμένη μετεωρίζηται τῷ καρκίνῳ· ἢ ὥστε μοχλῷ ὑποδῦναι ἐπικλειομένων τῶν πυλῶν καὶ ἀνοιγομένων. τὸν δὲ καρκίνον ἐσκευάσθαι, ὅπως ὑπὸ τῆς λεπίδος κάτω ᾖ, καὶ ῥαδίως τὴν βάλανον μετεωρίζῃ. Ἀπολλωνιᾶται δὲ ἐν τῷ Πόντῳ παθόντες τι τῶν προγεγραμμένων, κατεσκεύασαν τὰς πύλας κλείεσθαι ὑπὸ σφύρας τε

eorum aliquid accidisset, quæ

Quod si tale quid ipse moliaris, ne usquam obex compareat efficiendū: nam aliquando usuvenit, ut cives portam quę fuerat aperta, ad conspectum hostis per vim denuo clauderent. quare omnibus hisce periculis est prospiciendum. Qui vectem serra dissecat, oleum affundat: nam & citius & minore strepitu dissecabitur: quod si super serram superque obicem spongiam alligaveris, multo lenior obex erit. possent similia his multa alia adjici; verùm ista quidem sunt omittenda. At ne fraus ulla hujus generis tibi fieri queat; ante omnia oportet ut dux prius quàm coenet, ipse per se portas claudat, neque ita remissus sit ac deses, ut alii fidem habeat. quoties verò majus aliquod periculum imminet, in hoc negotio ducem vel maxime attentum & sollicitum esse oportet. ad hæc, obex ferreis laminis muniendus tribus aut quatuor, paris longitudinis cum ipso obice. ita enim serrâ dissecari non poterit. deinde pessuli tres dissimilis figuræ sunt adhibendi; quorum singulos totidem duces custodiant: qui si plures tribus fuerint; illi custodiunto, quibus quotidie sors contigerit. Optimum etiam fuerit, ut pessulus exemtilis ne sit. sed ut ei continendo ferrea squama, *sive tabella*, imponatur: ne forte dum attollitur, sublimius attollatur à cancro, *sive forcipe*, quàm sit necesse; ut cum portæ aperiuntur & clauduntur, obici supponatur. ipsum cancrum sic convenit esse fabricatum, ut sub tabella subsidat, & pessulum facile attollat. Apolloniatæ Pontici postquam illis commemoravimus; portas urbis ab

ingenti

ingenti malleo claudi curarunt, qui sonum edit quàm maximum: ut ex omni fere oppidi parte, cum clauduntur aut aperiuntur portę, audiatur: adeo & malleus est grandis, & omnia claustra bene ferrata. Idem fit etiam Æginę. Porrò ubi clausę sunt portæ, vigilibus quà tessera, quà signa muta sunt danda, ut iis acceptis ad stationes quisque suas dimittantur. Tractatio de instrumentorum præparatione, & de iis quæ in amica regione sunt pręstruenda; de iis item quæ in tuo agro perdere oportet, aut inutilia hostibus reddere; hoc quidem loco a me prętermittitur; in libro vero De Apparatibus perfecte ea declarantur. At de vigiliarum constitutione, de circuitionibus, de Panicis terroribus, nec non de tesseris & aliis signis mutis, pluribus quidem in libro De Castrametatione quomodo illa fiant scribendum; nonnulla tamen de iisdem etiam hoc loco differemus. Nocturnarum vigiliarum, quoties periculum subest, & hostis ad urbem vel castra consedit, hujusmodi est ratio. Prętorem qui summę rei præest, & qui illum comitantur, circa Curiam, & forum, si quid in eo firmitudinis, stationem habere oportet: sin minus, locum urbis totius munitissimum, & qui è longissimo intervallo sit conspicuus, sibi delegisse convenit. Circa Prętorium autem tendere ac semper morari debent tubicen & dromoceryces, quos præcones cursores dicamus licet: ut sive dandum sit alicujus rei signum, sive aliquid imperandum, Prætori sint ad manum: & ut cum alii vigiles omnium quę imminent fiant certio

μεγάλης καὶ κτύπου παμμεγέθους
γιγνομένου, ὡς σχεδὸν κατὰ πᾶσαν
τὴν πόλιν ἀκούεσθαι, ὅταν κλείωνται
ἢ ἀνοίγωνται πύλαι· οὕτω μεγά-
λα τε καὶ σεσιδηρωμένα πάντα
κλεῖθρα· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν Αἰ-
γίνῃ· ὅταν δὲ αἱ πύλαι κλει-
σθῶσι, τοῖς φύλαξι σύνθημα καὶ
παρασύνθημα δόντας, ἐπὶ τὰ
φυλάκια διαπέμψαι. Περὶ δὲ 21
δρωμένων ἑτοιμασίας, καὶ ὅσα πε-
ρὶ χώραν φιλίαν προπαρασκευ-
άζειν, ἢ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ὡς δεῖ ἀ-
φανίζειν, ἢ ἀχρεῖα ποιεῖν τοῖς ἐν-
αντίοις, ὧδε μοι παραλείπεται·
ἐν δὲ τῷ Παρασκευαστικῷ περὶ τού-
των τελείας δηλοῦται. περὶ δὲ φυ-
λάκων καταστάσεως, καὶ περιο-
διῶν, καὶ πανείων, καὶ συνθημά-
των καὶ παρασυνθημάτων, τὰ μὲν
πολλὰ ἐν τῇ Στρατοπεδικῇ βίβλῳ
γραπτέον, ὃν τρόπον δεῖ γίνεσθαι.
ὀλίγα δὲ αὐτῶν καὶ νῦν δηλώσο-
μεν. Νυκτοφυλακεῖσθαι ἐν μὲν 22
τοῖς κινδύνοις καὶ προκαθημένων
ἤδη ἐγγὺς πολεμίων πόλει ἢ στρα-
τοπέδῳ, τὸν μὲν στρατηγὸν τὸν τοῦ ὅλου
ἡγεμόνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ τε-
τάχθαι δεῖ περὶ τὰ ἀρχεῖα, καὶ
τὴν ἀγορὰν, ἐὰν ὀχυρότητος
μετέχῃ· εἰ δὲ μὴ, προκατειληφέ-
ναι τόπον τῆς πόλεως ἐρυμνότατόν
τε καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀπ' αὐτοῦ τῆς πό-
λεως ὁρώμενον. περὶ δὲ τὸ στρατή-
γιον σκηνοῦν καὶ διατελεῖν ἀεὶ τὸν
σαλπιγκτὴν καὶ τοὺς δρομοκήρυ-
κας, ἵν' ἐάν τι δέῃ σημῆναι ἢ πα-
ραγγεῖλαι ἐξ ἑτοίμου ὑπάρχωσι·
καὶ εἴτε οἱ ἄλλοι φύλακες τὸ μέλλον
αἰσθάνωνται, καὶ οἱ περίοδοι ὅπου

ἐὰν ὄντες τύχωσι κατὰ περιοδείαν τῆς πόλεως. ἔπειτα τούς τε ἐπὶ τοῦ τείχους φύλακας, καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχείων καὶ τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσβολῶν, καὶ τοῦ θεάτρου καὶ τῶν ἄλλων κατεχομένων χωρίων, διὰ βραχέων φυλάσσειν, καὶ πολλὰς εἶναι τὰς φυλακάς, καὶ ἅμα πολλοὺς ἀνθρώπους. ἐν γὰρ τῷ δι' ὀλίγου φυλάσσειν, οὐκ ἂν κατὰ μῆκος χρόνου δύναιτό τις πρᾶξαί τι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ νεωτερίσαι φθάσαι· ἧττόν τ' ἂν ὑπνηλοὶ ἐγίγνοντο διὰ βραχέος φυλασσόντων· τῷ τε πολλοὺς ἅμα φυλάσσειν, μᾶλλον δύναιτο ἐκφερομυθεῖσθαί τι τῶν πρασσομένων· ἐγρηγορέναι τε ὡς πλείστους ἄμεινον ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ πάντας φυλάξαι ἐν τῇ νυκτί, ἵν' ὡς πλεῖστοι καθ' ἑκάστην φυλακὴν προφυλάσσωσι· ἐὰν δὲ ὀλίγοι τε καὶ μακρὰς φυλάσσωσιν, ὕπνος τ' ἂν ἐγγίγνοιτο διὰ τὸ μῆκος τῶν φυλακῶν, καὶ εἴ τινές τι ἐγχειρεῖν νεωτερίσαι, παρέχοι ἂν αὐτοῖς τοῦ χρόνου τὸ μῆκος, καὶ φθάσαι καὶ λαθεῖν πράξαντάς τι πρὸς τοὺς πολεμίους. Διὸ δεῖ τὰ τοιαῦτα μὴ ἀγνοεῖν· ἔτι δὲ χρὴ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ τάδε προνοεῖν· τῶν φυλάκων μηδένα προγιγνώσκειν, μήτε ὅπου στήσεται, μήτε ὅπου φυλάξει τῆς πόλεως, μήτε τῶν αὐτῶν ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς ἡγεῖσθαι, ἀλλ' ὡς πυκνότατα πάντα μεθιστάναι τὰ περὶ τὴν πολιτοφυλακίαν. οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστά τις δύναιτο τοῖς ἔξω προδιδοὺς, δηλῶσαί τι, ἢ προσδέξασθαι παρὰ τῶν πολεμίων, μὴ προειδ-

res, tum etiam circitores, in quacumque parte oppidi eo tempore circuitionem obeant. Oportet deinde, ut custodes, quique in muris sunt, quique in foro, aut curia stationes habent; necnon qui fori, theatri, & aliorum locorum, quæ præsidio tenentur, aditus observant, brevis temporis vigilias agant; ut & multæ earum sint stationes, & simul in singulis multi homines. Nam cum vigiles per brevia intervalla mutantur; nemo poterit facile per longitudinem temporis, occultè aliquid cum hoste machinari, nec rerum novarum molitionem, ad finem perducere. ad hęc, breveis agentibus vigilias, minus obrepat somnus. quando autem plures simul custodiunt, facilius multo emanare poterit eorum aliquid quæ clam parantur. Pręstat etiam quando aliquid existit periculi, quam plurimos vigilare, & omnia per noctem observare; quò in singulis vigilum stationibus plurimi sint procustodes; *ita προφύλακες appellantur.* Quod si è paucis vigilię constent, atque illę multarum sint horarum; & somnus facile obrepet propter longiores ęquo vigilias; & si qui res novas moliantur, ipsa longitudo temporis hoc illis pręstabit, ut ea quæ machinati cum hostibus fuerint, ad finem optatum perducant & lateant. iccirco hęc quę diximus non sunt ignoranda. Hoc amplius, ubi imminet periculum hac providentia utendum: ut nemo vigilum norit, neque ubi stationem habebit, neque in qua urbis parte vigilabit. item, ut non semper iidem iisdem ducibus utantur; sed ut quam frequentissime rationes universę quę

ad urbis

ad urbis custodiam pertinent, mutentur. hoc namque pacto, minime poterit aliquis, urbẽ exteris prodens, aut significare eis aliquid, aut ab illis quicquam accipere; qui quidem nescient, in qua murorum parte ea nocte proditores erunt, nec quibuscum; sed plane futuri erunt ignari. Etiam illud observandum, ut qui excubias interdiu egerunt, vigilias insequente nocte non agant. negligit enim unusquisque id facere, cujus faciendi gratia ex instituto quodam ordinario in publicum prodit. E custodibus qui stant in muro, procustodes suum munus ita obire poterunt. è singulis vigiliarum stationibus, per singulas vigilias ito procustos vir unus ad proximam stationem: ex illa item alius ad sequentem: & ex aliis porrò similiter ad alias. præceptum autem esto omnibus, ut dato signo idem faciant. hoc pacto, & multi simul circuitionem facient; & parvum singuli spatium emetientur. neque autem apud eosdem iidem simul diu morabuntur; quum subinde alii procustodes apud alios vigiles sint futuri. Hęc si ita administrentur; quoties res novas moliri vigiles fuerint aggressi, *occulta consilia explorandi procustodibus erit facultas*. Porrò vigiles stare invicem adversos expediet: quoniam ea ratione, in omnem partem omnia ab illis conspicientur: miniméque ab hostibus capientur, clam ad ipsos progressis: quod aliquoties jam circa hemeroscoporum speculas accidisse, antea demonstravimus. Hibernis & caliginosis noctibus, suadent nonnulli; ut extra muros alii atque alii lapides jaciantur: & ut qui jacient, quasi aliquos viderent, interrogent, Quinam sint? posse enim fieri, ut casu fortuito animadvertantur quidam muris appropinquans

των ὅπου τοῦ τείχους τὴν νύκτα ἔσονται, μηδὲ μεθ' ὧν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες τὸ μέλλον καὶ τοὺς ἡμέρας φυλάξαντας, μὴ φυλάσσειν νυκτός. οὐ γὰρ ἐπιτήδειον προϊέναι, ἀμελεῖ ἕκαστος πράσσειν. Περιφυλάσσοιεν τ' ἂν ἐκ τῶν ἐπὶ τῷ τείχει φυλάκων περίφυλακες ὧδε. ἐξ ἑκάστου γὰρ φυλακίου καθ' ἑκάστην φυλακὴν τῶν περιφυλασσόντων, εἷς ἀνὴρ ἐπὶ τὸ ἐχόμενον φυλάκιον, καὶ ἀπ' ἐκείνου ἄλλος εἰς τὸ ἐχόμενον. καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων εἰς τὰ ἄλλα. παραγγέλλεσθω δὲ ποιεῖν ἅπαντας τοῦτο ἀπὸ συσσήμου· καὶ οὕτω πολλοί τε καὶ ἅμα περιοδεύουσι, καὶ μικρὸν ἕκαστος χωρίον κινηθήσεται. καὶ οὐδ' ἅμα οἱ αὐτοὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς διαπλοῦσι τύχη, ἄλλων φυλάκων παρ' ἄλλοις γινομένοις περὶ τοὺς φύλαξιν. τούτων δὲ οὕτω πρασσομένων, ὅ,τι ἄν τι ἐκ τῶν φυλάκων νεωτερισθείη, τοὺς δὲ * περιφυλάσσοντας αὐτοὺς ἀντιπροσώπους ἀλλήλοις ἑστάναι· οὕτω γὰρ ἂν πάντη ἀπ' αὐτῶν βλέποιντο, καὶ ἥκιστα ὑπό τινων ἀχρειωθεῖεν, λάθρα προσελθόντων· ἅπερ ἤδη γεγενότα περὶ τὰ ἡμεροσκόπια δεδήλωται. ἐν δὲ ταῖς χειμεριναῖς καὶ σκοτειναῖς νυξίν, * ἄλλοι αὐτοὺς λίθους βάλλειν εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ τείχους. καὶ ὡς δὴ ὁρωμένους τινὰς ὑπ' αὐτῶν, ἐρωτώντων τίνες εἰσίν. ἀπὸ ταυτομάτου γὰρ ἂν γνωσθεῖεν τινὲς προσπε-

λάζοντες. ἂν δὲ δοκῇ καὶ εἰς τὸ ἔσω μέρος τῆς πόλεως τὸ αὐτὸ ποιεῖν. οἱ δέ τινες τοῦτο φασὶ βλαβερὸν εἶναι. τοὺς γὰρ προσιόντας τῶν πολεμίων ἐν τῷ σκότῳ προαισθάνεσθαι   οὐ γὰρ * προσπηγαῖον ἐστὶ διὰ τὴν φωνήν τε τῶν περιόδων καὶ τὸ βάλλειν· ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸν σιγώμενον τόπον. ἄριστον δ' ἐν τοιαύταις νυξὶν ἔξω τοῦ τείχους κύνας προσδεδέσθαι νυκτερεύοντας. οἵτινες ἐκ πλείονος ἐμφανιοῦσι τόν τε τῶν πολεμίων κατάσκοπον, ἢ αὐτόμολον προσπελάζοντα τῇ πόλει λαθραίως, ἢ πῃ ὁρμώμενον αὐτομολοῦντα. ἅμα δὲ καὶ τὸν φύλακα ἐὰν τύχῃ καθεύδων ἐγείρουσι διὰ τὸν ὑλαγμόν. ᾗ δ' ἂν τῆς πόλεως εὐπροσοδώτατα καὶ εὐεπίθετα τοῖς πολεμίοις ᾖ, τῇδε φύλακας καθιστάναι τοὺς τὰ πλεῖστα κεκτημένους, καὶ ἐντιμοτάτους τε καὶ τῶν μεγίστων μετέχοντας τῇ πόλει· μάλιστα γὰρ ἂν αὐτοῖς προσήκει μὴ πρὸς ἡδονὰς τρέπεσθαι, ἀλλὰ μεμνημένους ἂν   Προσέχειν δὲ ταῖς, πανδήμοις ἑορταῖς χρὴ τῶν κατὰ πόλιν φυλάκων ὅσοι ἐν συστήμασι μάλιστα ὕποπτοι, τοῖς αὐτῶν καὶ ἄπιστοι, ἀφιέναι ἀπὸ τῆς φυλακείας κατ' οἰκίας ἑορτάζειν. καὶ ἅμα μὲν πολυωρεῖσθαι δόξουσιν, ἅμα δὲ οὐδὲν ἂν ἐπ' αὐτοῖς εἴη πρᾶξαι. ἀντὶ δὲ τούτων ἄλλους εἰς τὰ φυλάκια καθιστάναι πιστοτέρους ἔχοντας. περὶ γὰρ τὰς ἑορτὰς καὶ τοιούτους καιροὺς μάλιστα οἱ βουλόμενοί τι νεωτερίζειν, ἐγχειροῦσιν. Ὅσα δὲ πάθεα γίγνεται περὶ τοῦ

tes. quod si ita fuerit visum, etiam intra urbem & partem alteram murorum idem posse fieri. sunt alii qui noxium esse istud autument. nam hostes qui ad mœnia accedunt, præsentire nemo possit, cum propter circitorum vocem, tum propter lapidum conjectionem. melius namque in loco silente id posse fieri. Optimum verò sit, per tales noctes, extra muros canes vinciri; qui perpetem noctem ibi maneant. quippe hi è longiore intervallo, hostium speculatorem indicabunt, aut veterem transfugam muris clam succedentem, aut novum aliquo erumpentem. vigilem qui forte obdormierit, iidem excitabunt. In ea urbis parte quà facillime adiri potest, & quæ hostium insidiis maxime est opportuna, collocandi vigiles, qui plurimum possident, quique honoratissimi censentur, & in publicis rebus partem maximam obtinent. his enim potissimum convenit, non indulgere tum voluptatibus; sed potius, ut memores *magnitudinis periculi quod ipsos manet, attenti sint ad urbis custodiam.* Publicorum festorum diebus ad custodes urbanos attendendum, qui per corpora in civitate instituta tributi, suis perfidiæ sunt suspecti; ut è stationibus dimissi, celebritatem festi in sua quisque domo agitent. simul enim præcipuum quendam sibi habitum honorem putabunt; simul, clam aliquid moliendi facultate carebunt. horum autem loco, alii ad stationes submittendi, quorum fides integrior. nam diebus maxime festis & per ejusmodi occasiones, cupidi rerum novarum tentare aliquid solent. quot autem

tem calamitates occasione talium temporum sint acceptæ, aliis in scriptis declaratur. Hoc amplius, illud quoque egregium, ut scalæ, aut gradus ad conscendendos muros temere omnibus ne pateant, sed sint clausi: ne cui urbem prodere hostibus volenti, occupare ascensum in mœnia liceat. sed potius, quos ipse volueris esse custodes in muris, ii ut necessario ibi maneant, nunquam *interim* descendentes. quod si aliqui muros extrinsecus conscenderint, nec fuerint animadversi, *videndum* ut in urbem facile & celeriter descendere non queant: nisi voluerint alii in alios desilientes, periculum adire, nec tamen latere, neque destinata perficere. Conveniat autem hæc circa gradus observatio, etiam tyranni *aut principis* alicujus arci. Post navale ad Naxum certamen, Nicocles præsidii præfectus, multorum insidiis appetitus, clusiles ascensus quum fecisset, custodes in muris constituit; extra urbem autem circuitiones cum canibus obibat: exspectabantur enim proditores quidam extrinsecus adventuri. Ubi omnes idem in civitate sentiunt & nemo quicquam suspicatur; in vigiliis per muros dispositis, noctu lucernas intra laternas lucere oportet: ut ad quoscumque aliquis accesserit, illi hostile Prætori per laternam dent signum. si laterna, propter loci alicujus impedimentum, lumen suum ad Prætorem non transmittat; succedito alius, qui signum suscipiens, lumine laternæ rem significet. Prætor ejus quod fuerit sibi indicatum, certiores alios vigiles tubæ clangore facito; aut per

στιχεῖν τοὺς καιροὺς ἐν ἄλλοις δηλοῦται. * ὁμαλὸν δὲ ἅμα τούτοις μηδὲ τὰς ἀναβάσεις ἐπὶ τὸ τεῖχος εὐπόρους εἶναι, ἀλλὰ κλειστάς· ἵνα μηδενὶ ἐγγίνηται προκαταλαμβάνειν ἐπὶ τοῦ τείχους βουλομένῳ ἐνδοῦναι τοῖς πολεμίοις. ἀλλ' ὥστε φύλακες οὓς ἂν σὺ βούλῃ ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦ τείχους διαπλεουῶτες καὶ μὴ καταβαίνοντες. ἄν τέ τινες ἔξωθεν τῆς πόλεως λάθωσιν ὑπερβαίνοντες, μὴ ῥᾳδίως διὰ ταχέων καταβαίνωσιν ἀπὸ τοῦ τείχους εἰς τὴν πόλιν· ἐὰν μὴ θέλωσιν ἐπ' ἀλλήλων καταπηδῶντες κινδυνεύειν, καὶ μήτε λαθεῖν, μήτε φθάσαι· πρέποι δ' ἂν τὸ παρασκεύασμα τοῦτο περὶ τὰς ἀναβάσεις καὶ ἐν τυράννου ἀκροπόλει. μετὰ δὲ τὴν ἔξω ναυμαχίαν ἐπιβουλευόμενος ὁ φρούραρχος Νικοκλῆς ἀναβάσεις κλειστὰς ποιήσας, κατέστησε φύλακας ἐπὶ τῷ τείχει· ἔξω δὲ τῆς πόλεως, περιοδείας ἐποιεῖτο μετὰ κυνῶν. προσεδέχοντο γὰρ ἔξωθεν τινὰ ἐπιβουλήν. Εν ὁμονοοῦσι δὲ καὶ μηδενὸς ὑποπτεύοντος ἐν τῇ πόλει, ἐν τῷ τείχει φυλακείοις, δεῖ τὰς νύκτας λύχνα καίεσθαι λαμπτῆρσιν, ἵνα καθ' οὓς ἄν τις προσπελάζῃ, πολέμιον αἴρωσι τῷ στρατηγῷ τῷ λαμπτῆρι. ἐὰν δὲ μὴ φαίνηται πρὸς τὸν στρατηγὸν ὁ λαμπτὴρ, τόπου κωλύοντος, ἄλλος διαδεκτὴρ ὑπολαμβάνων λαμπτῆρι, φαινέτω τῷ στρατηγῷ. ὁ δὲ στρατηγὸς τὸ ἐμφανιζόμενον αὐτῷ τοῖς ἄλλοις φύλαξι δηλούτω σάλπιγγι, ἢ τοῖς δρομοκήρυ-

ξιν, ἢ ὁποτέρως ἂν ἐκφέρῃ. Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους, καὶ οὕτω περὶ τὰς φυλακὰς ἀναπλώντων, παραγγελλέσθω τῷ ἄλλῳ ὄχλῳ, ὅταν σημανθῇ μηδένα ἐξιέναι· ἐὰν δέ τις ἐξίῃ ἐπί τινα πρᾶξιν, ἀναγκαῖον μετὰ λαμπτῆρος πορεύεσθαι, ἵνα πόρρωθεν κατάδηλος ᾖ τοῖς περιοδεύουσι. μηδὲ ἐργάζεσθαι μηδένα δημιουργὸν χειροτέχνην, ἵνα μὴ ψόφοι ἀπό τινων γίνωνται τοῖς φύλαξιν. ὃν δὲ ἂν τρόπον ἴσως καὶ κοινῶς μακροτέρων ἢ βραχυτέρων νυκτῶν γινομένων ἅπασιν αἱ φυλακαὶ γίγνοιντο, πρὸς κλεψύδραν χρὴ φυλάσσειν· ταύτην δὲ αὐτῆς κεκηρῶσθαι τὰ ἔσωθεν· καὶ μακροτέρων μὲν γινομένων τῶν νυκτῶν, ἀφαιρεῖσθαι τοῦ κηροῦ, ἵνα πλεῖον ὕδωρ χωρῇ. βραχυτέρων δὲ προσπλάσσεσθαι, ἵνα ἔλασσον δέχηται. περὶ μὲν οὖν φυλακῶν ἰσότητος, ἱκανῶς μοι δεδηλώσθω. Ἐν δὲ τοῖς ἀκινδυνωτέροις τοὺς ἡμίσεας τῶν προγεγραμμένων εἰς τὰς φυλακὰς καὶ περιοδείας χρὴ τετάχθαι· καὶ οὕτω τὸ ἥμισυ τῆς στρατιᾶς νύκτα ἑκάστην φυλάξει. ἀκινδύνων δὲ καὶ εἰρηναίων ὄντων, ἐλάχιστά τε καὶ ἐλαχίστους τῶν ἀνθρώπων ὀχλεῖν, καὶ ἐ πε-ριοδείαν χρὴ τῶν στρατηγῶν σκυτάλιδα ἔχουσαν σημεῖον παρὰ τοῦ στρατηγοῦ παραδιδόναι τῷ πρώτῳ φύλακι. τοῦτον δὲ τῷ ἐχομένῳ, καὶ ἕτερον ἑτέρῳ, μέχρι περιενεχθῇ ἡ σκυτάλη κύκλῳ τὴν πόλιν, καὶ κομισθῇ παρὰ τὸν στρατηγόν· παραινεῖσθαι δὲ τοῖς περιφύλαξιν, μὴ πορρωτέρω προσενεγκεῖν τὴν σκυ-

præcones cursores; sive utro modo licuerit. Dum hæc fiunt, & omnes circa vigilias, ut dixi, occupantur; reliquæ multitudini præcipiendum, ne postquam datum signum fuerit, domo quisquam exeat: si quis coactus necessitate exierit, ut cum laterna ingrediatur, quò circitoribus è longinquo fiat manifestus. item, ne quis opifex artem manuariam exercens, opus faciat: ne forte soni à nonnullis eorum edendi, ad vigiles perveniant. Cæterum, ut sive longiores sive breviores noctes fuerint, omnium vigiliarum par & communis ratio sit, ad clepsydram vigiliæ agendæ. hujus autem clepsydræ pars interior cera oblinenda; & cum productiores sunt noctes, detrahendum de cera, quo plus aquæ capiatur; contractioribus verò noctibus, amplius allinendum; quò minus capiatur. ac de æqualitate quidem vigiliarum, satis dictum esto. Quando autem minus est periculi, suffecerit ad vigilias & circuitiones, partem dimidiam eorum de quibus antè scripsimus attribui. ita fiet, ut pars altera exercitus singulis vigilet noctibus. ubi vero nullum plane periculum ostenditur, & pax viget; quàm minimum negotii hominibus, atque id quàm paucissimis, facessendum. Qui ad circuitionem à ducibus suis mittuntur, parvam scytalam habento, notatam à Prætore. hanc circitor primo vigili ad quem venerit, tradito: hic proximo; alius alii; donec scytalis per totam circumlata urbem, orbe impleto ad Prætorem fuerit relata. præmonendi autem sunt circitores, ne ultra pro-

ximos

ximos vigiles ſcytalidem perferant. Si cum venit circitor, deſertum à vigile locum invenerit; omnino faciendum illi, ut ſcytalidem ei reddat à quo accepit. ut Prætor rem intelligat, & eum vigilem cognoſcat, qui non ſuſcepit, ſed ſtationem ſuam deſeruit. Cuicumque autem *mercenariorum* vigiliæ ex ordine obeundæ fuerint; ſi ad condictum locum non ſe ſtiterit; lochagus, ſive centurio aut ductor ordinis, hujus cuſtodiam confeſtim vendito ei quem primum invenerit idoneum; atque alium vicem illius vigilias acturum ſubſtituito. deinde prior mercenarius illi qui vigiliam emerit, pretium de ſua pecunia numerato. die autem ſequente Tribunus multam legibus inſtitutam ab eo exigito. Quoties clandeſtinæ parantur eruptiones in hoſtem pro mœnibus caſtrametantem, hac utendum cautione. Ante omnia cavendum, ne quis ad inimicos transfugiat: deinde, ut nullum ſub divo lumen exiſtat: ne forte ferventioris ingenii aliquis, vel ſtudio erga civitatem, quod paratur manifeſtum faciat. Latratus item canum, & gallorum gallinaceorum cantus de medio tollendi: & parte aliqua corpore inuſta, vox illis eo tempore adimenda. nam hæc animalia diluculò vocem edentia, futuri dant ſignificationem. Fuerunt qui tale quid facerent. Seditione per ſimulationem ex probabili cauſſa apud ſe excitata, dein captata opportunitate temporis, egreſſi urbe, atque ex inopinato hoſtem adorti, rem bene geſſerunt. Quidam intra muros concluſi, erumpendi conſilio ſuſcepto, portas quidem in conſpectu ho-

πελάδι τῷ ἐχομένῳ φύλακι. ἐὰν
δὲ ἐλθὼν καταλάβῃ τόπον ἔρημον
φύλακος, πάντ' αὐτὸ διδόναι παρ'
οὗ ἔλαβε τὴν σκυταλίδα· ἵν'
αἴσθηται ὁ στρατηγὸς καὶ γνῷ τὸν μὴ
παραδεξάμενον, ἀλλ' ἐκλιπόντα
τὴν φυλακήν. Ὃς δ' ἂν φυλα-
κῆς αὐτῷ οὔσης μὴ παρῇ εἰς τὸ τε-
ταγμένον, ὁ λοχαγὸς αὐτοῦ πα-
ραχρῆμα τὴν φυλακὴν ἀποδιδότω
ᾧ ἂν εὑρίσκῃ καὶ κα-
ταστησάτω ἕτερον ὑπὲρ αὐτοῦ φυ-
λάξειν. ἔπειτα πρότερος ἐξ αὐ-
τοῦ ἀποδιδότω τῷ πριαμένῳ τὴν
φυλακήν· ὁ δὲ ταξίαρχος αὐ-
τὸν τῇ ὑστεραίᾳ ζημιούτω τῇ νομι-
ζομένῃ ζημίᾳ. Ἐπεξόδους δὲ 23
ποιουμένου λαθραίας ἐν νυκτὶ τοῖς
προσκαθημένοις πολεμίοις, τάδε
προνοεῖν. πρῶτον μὲν φυλάξαι
ὅπως μὴ ἐξαυτομολήσῃ· ἔπειτα
φῶς ὑπαίθριον μηδὲν εἶναι· ἵνα
μηδ' ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀνὴρ πυ-
ρωδέστερος ὢν τῶν ἄλλων ἐκφάνῃ
τὸ μέλλον. τούς τε τῶν κυνῶν ὑ-
λαγμοὺς, καὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τὰς
φωνὰς ἀφανίζειν, ἄφωνα ποιοῦν-
τα τόνδε τὸν καιρὸν, ἐπικαύ-
σαντά τι τοῦ σώματος. καὶ γὰρ
αἱ τούτων φωναὶ ὄρθρου φθεγγό-
μεναι, ἐκφαίνουσι τὸ μέλλον. Ἐ-
πιτήδευται δέ τισι καὶ τοιόνδε· στα-
σιασμοῦ προσποιητοῦ μετὰ προφά-
σεως εὐλόγου γενομένου, παρ' αὐ-
τοῖς, καιρὸν τηρήσαντες καὶ ἐπεξ-
ελθόντες, ἐπέθεντο παρ' ἐλπίδα
τοῖς πολεμίοις, καὶ κατώρθω-
σαν. Ἤδη δέ τινες τειχήρεις ὄν-
τες, καὶ ἀθρόοι ἐλθόντες, τὰς μὲν
πύλας ἀνέδειμαν ὁρατῶς τοῖς πο-

λεμίοις.

λεμίοις. ἡ δὲ μάλιστα δυσεπιβούλευτος εἶχεν τοῖς ἐναντίοις, ταύτῃ κατεπέτασαν ἀγγεῖον, καὶ αὐῆραν διὰ χρόνου ἴσου· ὥστε κατ' ἀρχὰς μὲν θαυμάσαι τοὺς πολεμίους· ὕστερον δὲ καὶ πολλάκις γινομένου, ἀμέλειαν εἶχον· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ἐν νυκτὶ διελόντες τοῦ τείχους ὅσον ἤθελον, καὶ ἀντὶ τούτου παρασκευασάμενοι, κατεπέτασαν τὸ ἱστίον. τηρήσαντες δὲ καιρὸν ἐπεξελθόντες ἐπέθεντο παραδόξως τοῖς πολεμίοις. ποιοῦντες δὲ ταῦτα, ἐφύλασσον μήτις αὐτομολήσῃ. Διὸ δεῖ μηδὲν τῶν τοιούτων παρορᾶν. Οὐ μὴν οὐδ' ἐν ταῖς νυξὶν ἀσκέπτως μετ' ὄχλου ἐκπορευτέον, οἷα καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς τῶν ἐπιβουλευόντων τινὲς τεχνάζουσι· οἱ μὲν ἔσω τῆς πόλεως, οἱ δὲ καὶ ἔξωθεν προσαγαγέσθαι βουλόμενοι τοιοῖσδε ἀπατήμασι, πυρσεύσαντές τι, ἢ ἐμπρήσαντες νεώριον, ἢ γυμνάσιον ἱερὸν πάνδημον, ἢ δι' ὅπερ ἂν ἔξοδος γίνοιτο πλήθους ἀνθρώπων καὶ οὐ τῶν τυχόντων. προνοοῦντα οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα μὴ ἑτοίμως ἀποδέχεσθαι. * πρᾶξις δὲ καὶ ὧδ' ἐξοισθήσεται ἐξ ἀρχόντων προσποιησάμενοι κατὰ τὴν χώραν θόρυβον γίνεσθαι, καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν πόλιν ἀγγελθῆναι κλωπῶν ἐπιβουλήν· δι' ὅπερ ἔμελλον οἱ πολῖται προδιδόσθαι εἰς βοήθειαν. γινομένου δὲ τούτου, οἵ γε ἄρχοντες καὶ οἱ συνελθόντες τοὺς πολεμίους παρεκάλουν εἰς βοήθειαν. ἐπειδὴ ἠθροίσθη τὸ πλῆθος τῶν πολι-

stium inędificarunt; quę autem pars mœnium ad invadendos inimicos erat commodissima, ab ea parte velum expanderunt; idque post temporis aliquantum sustulerunt. initio mirari hostes; deinde quum sæpius fieri idem cernerent, rem neglexerunt. at oppidani, quum in muro noctu foramen quantum volebant fecissent, & in locum diruti muri alium concinnassent, velum oppanderunt: deinde maturitate temporum exspectata, eruptionem faciunt, & nihil tale cogitantes inimicos invadunt: atque hæc illi dum parabant, ne quis interim ad hostem transiret, diligenter cavebant. quare nihil ejusmodi contemnendum. Sed vitandum & illud; ne inconsideratè cum turba noctu fiat eruptio: quo genere doli proditores interdum utuntur: dum alii intra urbem, alii extra, oppidanos ut temere prodeant his & similibus fraudibus conantur allicere: *putà* facibus accensis aliquid significarunt; aut navale succenderunt; aut gymnasium sacrum, ad universi populi usus expositum; aut *talem omnino locum*, cujus gratiâ multitudo hominum, atque eorum non vilium, fit extra muros proditura. quare multo ante ista providenda, nec temere similes nuntii suscipiendi. Proferetur verò etiam hîc res gesta à magistratibus. Hi, proviso ut tumultus in agris excitaretur; etiam ut ex agris in urbem, de clandestina prędonum invasione nuntius afferretur, curarunt: gnari, oppidanos eo audito ad ferendam opem erupturos. Secundum hæc magistratus & qui in illorum partes transierant, cives hortari, ut auxiliatum exirent. ubi multitudo

ad portas

ad portas armis instructa convenit, hunc dolum comminiscuntur. monuerunt magistratus coactas copias, oportere ut in tres partes dividerentur, ad ponendas paullo ab urbe longius insidias: simul precepta incepto convenientia, quæque audientibus nullam fraudis suspicionem moverent, eis dederunt. ita eductos cives locis idoneis collocarunt; insidias videlicet hosti fines ingresso structuros: ipsi plures manus è proditionis consciis assumunt, & tanquam exploraturi quæ nuntiata fuerant, agmen præcedunt: quippe ante alios velle se pericula adire, ut hoste conspecto pedem sensim referentes, in insidias scilicet eum protraherent. verum isti ad certum locum profecti, ubi præparatæ ipsis erant peregrinæ copiæ, clam mari advectæ; iis assumptis, prius quam animadverteret quisquam, in urbem eas introduxerunt; tanquam cives qui in hostem exierant, reducerent. deinde quum mercenario illo milite urbem occupassent; civium in insidiis locatorum alios exilio multarunt; alios in urbem receperunt. Debent igitur omnia ejusmodi consilia esse suspecta, neque unquam noctu urbana multitudo in hostem temere educenda. In dandis tesseris cautio necessaria est, presertim exercitu è colluvie plurium urbium aut populorum coacto; ne si unius rei duplex appellatio fuerit, cum ambiguitate tessera detur. verbi gratia; DIOSCURI, TYNDARIDÆ. rei species una, nomina duo diversa. aut cum hec dantur; MARS, ENYALIUS: MINERVA, PALLAS: GLADIOLUS, PUGIO:

τῶν πρὸς τὰς πύλας σὺν ὅπλοις, τοιόνδε ἐτεχνάσαντο. προεῖπον οἱ ἄρχοντες τοῖς ἠθροισμένοις, ὅτι τρία μέρη αὐτοὺς γενομένους δεῖ ἐνεδρεῦσαι, μικρὸν ἀπωτέρω τῆς πόλεως, παραγγείλαντες ἃ προσῆκε πρὸς τὰ μέλλοντα, τοῖς δ' ἀκούουσιν ἦν ἀνύποπτα. καὶ τοὺς μὲν ἐξαγαγόντες ἐκάθισαν εἰς χωρία ἐπιτήδεια ὡς ἐνεδρεύσοντας τοῖς ἐμβεβληκόσι πολεμίοις· αὐτοὶ δὲ λαβόντες σώματα αὑτοῖς συνίστορα τῆς πράξεως, προεπορεύοντο ὡς κατασκεψόμενοι τὰ ἀγγελλόμενα· καὶ προκινδυνεύσοντες τῶν ἄλλων, ἵνα δῆθεν προσαγάγοιεν τοὺς πολεμίους εἰς τὰς ἐνέδρας, ὡς ὑποφεύγοντες. πορευθέντες δὲ εἰς τόπον ὅπου ἦν αὐτοῖς ξενικὸν προητοιμασμένον κρυφαίως κομισθὲν κατὰ θάλατταν, ἀναλαβόντες ἔφθασαν, καὶ ἔλαθον εἰσαγαγόντες εἰς τὴν πόλιν κατ' ἄλλας ὁδοὺς, ὡς τοὺς ἐπεξελθόντας, πολίτας πάλιν ἀπαγαγόντες· τὴν δὲ πόλιν καταλαβόντες τοῖς ξένοις, τῶν ἐν ταῖς ἐνέδραις ὄντων τοὺς μὲν ἐφυγάδευον, τοὺς δὲ ἐδέχοντο. Διὸ δεῖ πάντα τὰ τοιαῦτα ὑποπτεύειν, καὶ μὴ ἀλογίστως νύκτωρ εἰς πολεμίους ἔξοδον πλήθους ποιεῖσθαι.

24 Παραδιδόντα δὲ συνθήματα δεῖ προνοεῖν, ἐὰν τύχῃ τὸ στράτευμα μιγάδες ὄντες ἀπὸ πόλεων ἢ ἐθνῶν· ὅπως μὴ ἂν περιέχῃ τὸ ἓν εἶδος δύο ὀνόματα, ἀμφιβόλως παραδεδόσθαι· οἷον τάδε. ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙ, ΤΥΝΔΑΡΙΔΑΙ· περὶ ἑνὸς εἴδους δύο ὀνόματα ὑ ταυτά. καὶ ἄλλοτε δὲ, ΑΡΗΣ ΕΝΥΑΛΙΟΣ· ΑΘΗΝΑ ΠΑΛΛΑΣ. ΞΙΦΟΣ, ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

ΛΑΜ-

ΛΑΜΠΑΣ, ΦΩΣ καὶ ἄλλα ὁμότροπα τούτοις· ἅπερ δυσμνημόνευτά ἐστι παρὰ τὰ νομιζόμενα ἑκάστῳ ἔθει τῶν ἀνθρώπων καὶ βλάβην φέρει ἐὰν κατὰ γλῶσσάν τις παραγγέλλῃ ἢ κοινόν τι ἅπασιν. ἐν μιγάσι δ' οὖν ξένοις οὐ δεῖ τὰ τοιαῦτα παραγγέλλειν, οὐδ' ἐν ἔθνεσι συμμάχοις· οἷον Χαριδήμῳ Ὠρείτῃ περὶ τὴν Αἰολίδα συνέβη καταλαβόντι Ἴλιον τρόπῳ τοιῷδε. Τοῦ ἄρχοντος τοῦ Ἰλίου ἦν οἰκέτης ἐκπορευόμενος ἐπὶ λείαν ἀεὶ καὶ μάλιστα ἐν ταῖς νυξὶν ἐξεπορεύετο καὶ εἰσεπορεύετο εἰς ἀγρὸν . . . . . τὰ ἀγρευθέντα ἑκάστοτε. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ καταμαθὼν ὁ Χαρίδημος ταῦτα πράσσοντα, οἰκειοῦται, καὶ εἰς λόγους κρυφαίους ἀφικόμενος, διομολογεῖται καὶ ἔπεισεν αὐτὸν ἐκπορευθῆναι ἐν ῥητῇ νυκτὶ ὡς ἐπὶ λείαν· μεθ' ἵππου δ' ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐξελθεῖν ἐν τῇ νυκτί· ἵνα αἱ πύλαι αὐτῷ ἀνοιχθεῖεν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὴν διάλυσιν, ἢ τὴν ἐκτομίδα πυλίδα, ὥσπερ εἰώθει, εἰσελθεῖ. γενόμενος δ' ἔξω καὶ διαλεχθεὶς τῷ Χαριδήμῳ, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ξένους ὡς τριάκοντα τεθωρακισμένους, καὶ ἔχοντας ἐγχειρίδια, καὶ ὅπλα καὶ περικεφαλαίας κρυφαίας. ὡς ἀπήγαγέ τε δὴ αὐτοὺς ἐν τῇ νυκτὶ, ἐν ἐσθῆτι φαύλῃ καὶ ἔκρυψε τὰ ὅπλα, καὶ ὁμοιώσας αἰχμαλώτοις μετ' ἄλλων γυναικῶν καὶ παιδαρίων, καὶ τούτων ὡς αἰχμαλώτων, εἰσεπορεύετο ἀνοιχθεισῶν αὐτῷ τῶν πυλῶν διὰ τὸν ἵππον· ὅπου δὴ εὐθὺς οἱ

porta propter equum aperta, est

FAX, LUMEN, & similia his: quæ ubi discrepant à recepta appellatione apud singulas hominum gentes, difficulter memoriæ inhærent. potestque ea res damnum afferre; si quis exoticam appellationem rei omnibus communis det loco tesseræ. quare in exercitu è variarum atque inter se permixtarum gentium auxiliis conflato, aut inter socios populos, tessera ejusmodi non est utendum. Exemplo sit, quod Charidemo Oritæ, in Æolide rerum potienti, contigit, postquam Ilium hoc modo cepisset. Præfectus urbis Ilii famulum habuit, solitum ad prædas agendas semper egredi: maximè autem noctu & egrediebatur, & ingrediebatur, quæ ceperat in urbem subinde introducens. interea loci Charidemus, cognito hæc illum factitare, hominem sibi conciliat, & clandestinum cum eo colloquium habet. ibi paciscuntur ambò, & persuadet famulo Charidemus, ut constituta nocte, quasi prædatum iret, oppido egrederetur. jussit autem illum in equo nocte illa exire; ut porta illi penitus aperiretur; neque ut aliàs erat solitus, per adapertas portæ fores, aut portula tantum sectitia patefacta ingrederetur. famulus urbe egressus, & cum Charidemo collocutus, milites loricatos triginta, pugiones, clypeos, & galeas occultas habentes, ab eo accipit. quos ut silentio noctis abduxit, malis concinnavit indumentis, arma occuluit, & captivis aliis similes ipsos reddidit. ita cum cæteris mulieribus & puerulis, ipsis quoque in speciem captivis, ingressus. milites statim ut sunt in-

tromis-

tromissi, cædis initium faciunt: ac cæso portæ custode, ad alia immania conversi facinora, portas in potestatem redegerunt. à quibus non longè quum abesset Charidemus, armatorum ordines è vestigio accurrunt, & urbem occupant. mox etiam ipse cum universis viribus ingreditur. Simul, hoc etiam Charidemus fecit. partem exercitus in insidiis locavit; qui futurum provideret, ut suppetias captæ urbi nonnulli venirent. atque ita accidit. nam Athenodorus Imbrius, qui non longè aberat, & exercitum habebat, ferre opem Iliensibus est conatus. qui etiam ipse, vicissim quod res erat conjectura assecutus, nequaquam per illas vias in quibus insidiæ fuerant dispositæ Ilium profectus, sed aliud insistens iter, per noctem latuit & ad portas accessit. quin & hujus nonnulli milites in turba, quasi de Charidemi exercitu essent, fefellerunt cum cæteris ingredientes. verùm isti, prius quam majore numero ingrederentur, per tesseram sunt agniti. alii eorum foras se proripuerunt, alii circa portas perierunt. nam his quidem tesserâ data fuerat TYNDARIDÆ; illis verò DIOSCORI. adeo parum afuit, quominus repente urbs ab Athenodoro denuò reciperetur. Dandæ igitur pro tesseris sunt voces facile recordabiles, & destinatis actionibus germanæ & maxime convenientes. cujusmodi sunt hæc: si venatum prædam eatur, DIANA AGROTERA venatrix. si ad facinus aliquod furtim gerendum; MERCURIUS DOLOSUS, sive dolorum præses. si ad vim fa-

εἰσελθόντες ἔργου εἴχοντο. τόν τε πυλωρὸν ἀποκτείναντες, καὶ εἰς ἄλλας ξένας πράξεις ὁρμήσαντες, καὶ τῶν πυλῶν ἐγκρατεῖς ὄντες· ἐφ' ἃς ἐγγὺς οὐ πόῤῥω ὄντος τοῦ Χαριδήμου παρῆσαν τάξεις, καὶ κατείληφαν τὴν πόλιν. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς εἰσεπορεύθη μετὰ πάσης δυνάμεως. ἅμα δὲ τούτοις καὶ τοιόνδε ἔπραξε. τοῦ στρατεύματος ἐπὶ μέρει ἐνέδρας ἐποιήσατο· ὑπονοήσας ὅτι παρέσοιτο βοήθεια ἐπὶ τὸ χωρίον. ὅπερ συνέβη. ἐγγὺς γὰρ αἰσθόμενος Ἀθηνόδωρος Ἴμβριος, ὢν οὐ πόῤῥω μετὰ στρατεύματος, ἐπειρᾶτο βοηθεῖν ἐπὶ τὸ χωρίον. ἔτυχε δὲ καὶ αὐτὸς ἀγχίνως πάλιν ἀνθυποπτεύσας· καὶ οὐ ταῖς ἐνεδρευομέναις ὁδοὺς ἐπορεύθη πρὸς τὸ Ἴλιον· ἀλλὰ ἄλλας πορευθείς, ἔλαθέ τε ἐν νυκτὶ καὶ ἦλθεν πρὸς τὰς πύλας· καὶ ἔλαθόν τινες συνελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἐν τῷ θορύβῳ, ὡς τοῦ Χαριδήμου ὄντες στρατιῶται. ἔπειτα πρὸ τοῦ πλείονας εἰσελθεῖν, ἐγνώσθησαν τῷ συνθήματι. καὶ οἱ μὲν ἐξέπεσον αὐτῶν, οἱ δὲ περὶ τὰς πύλας διεφθάρησαν· τοῖς μὲν γὰρ ἦν τὸ σύνθημα ΤΥΝΔΑΡΙΔΑΙ. τοῖς δὲ ΔΙΟΣΚΟΡΟΙ. καὶ παρὰ τοῦτο ἐγένετο πάλιν μὴ ἀντικαταληφθῆναι παραχρῆμα ὑπὸ τοῦ Ἀθηνοδώρου ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί. Παραγγέλλειν δεῖ χρὴ τὰ συνθήματα εὐμνημόνευτά τε, καὶ μάλιστα ὡς ἀδελφὰ ταῖς μελλούσαις πράξεσι γίνεσθαι. οἷον τάδε. ἐπὶ μὲν ἄγραν πορευόμενος, ΑΡΤΕΜΙΝ ΑΓΡΟΤΕΡΑΝ. ἐπὶ δὲ κλοπήν τινα πράξειν, ΕΡΜΗΝ ΔΟΛΙΟΝ.

ἐπὶ δὲ

ἐπὶ δὲ βιασμόν; ΗΡΑΚΛΕΑ. τοῖς δὲ φανεροῖς ἐγχειρήμασιν, ΗΛΙΟΝ καὶ ΣΕΛΗΝΗΝ, καὶ ὡς μάλιστα ὁμότροπα τούτοις καὶ κοινότατα πᾶσιν. Ἰφικράτης δὲ, οὐδὲ τὸ αὐτὸ σύνθημα ἐκέλευε τὸν περίοδόν τε καὶ φύλακα ἔχειν· ἀλλὰ ἕτερον ἑτέρῳ διδόναι· ἵνα ὁ μὲν τὸ πρῶτον ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνηται ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ, ἐὰν τοῦτο ἔχων τύχῃ· ὁ δ' αὖ ἐρωτηθεὶς, ΠΟΣΕΙΔΩΝ. οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα σφάλλοιντο ὑπὸ τῶν πολεμίων· καὶ ἐξαυτομολοῖτο τὸ σύνθημα· πλανώσης δὲ γινομένης τοῖς φύλαξιν ἀπ' ἀλλήλων συρίγμασι χρῆσθαι πρὸς αὐτούς· τοῦτο δὲ προσυγκεῖσθαι· πλὴν γὰρ τῷ εἰδότι ἄγνωστον τοῖς ἄλλοις ἐστιν, ἐάν τε Ἕλληνες, ἐάν τε Βάρβαροι ὦσι. προενθυμεῖν δὲ τῶν κυνῶν, μὴ διὰ τὸν συριγμὸν ἀσύμφορόν τι ἐξ αὐτῶν ᾖ. ἐχρήσαντο δὲ αὐτῷ καὶ ἐν Θήβαις, ὅτε τὴν Καδμείαν καταλαβόντες ἐσκεδάσθησαν νυκτὸς, καὶ ἠγνόησαν ἑαυτοὺς, πρὸς συριγμὸν συνελέγοντο. Τὰ δὲ συνθήματα ἐρωτᾶσθαι κοινῶς τοῖς τε περιοδεύουσι καὶ προφύλαξιν, οὐδὲν γὰρ προσήκει τὸν ἕτερον ἐρωτᾶν. ὁ γὰρ περίοδος καὶ πολέμιος ἂν ἐρωτᾷ.

25 Ἔνιοι δὲ παρασυνθήμασι χρῶνται, τῶν τε πανείων ἕνεκεν, καὶ πρὸς τὸ γνωρίζειν μᾶλλον τοὺς φίλους· εἶναι δὲ δεῖ παρασυνθήματα ὡς ἰδιαίτατα καὶ δυσγνωστότατα τοῖς πολεμίοις· εἴη δ' ἂν τὰ παρασυνθήματα τοιάδε. ἐν μὲν ταῖς σκοτειναῖς νυξὶ, τό τε σύνθημα ἐρωτᾶν καὶ φωνεῖν τι μᾶλλον καὶ ψόφον ἐμφανίσαι· τὸν δὲ ἐρωτώμενον

adjicere, ac sonum aliquem

ciendam, HERCULES. si palam aliquid instituitur, SOL & LUNA. item alia his similia, atque omnibus communissima. Iphicrates vero præcipiebat, ut vigili ac circitori eadem tessera ne daretur, sed utrique diversæ. ut is qui prius fuerit interrogatus, respondeat, JUPITER SERVATOR, si contigerit hanc illi datam esse tesseram; posteriùs vero interrogatus, NEPTUNUS. hoc enim pacto minime decipiatur ab hostibus: minimeque ad eosdem per transfugas tessera deferatur. Si per errorem vigiles à sese invicem aberrarint, sibilo inter se utantur. sed de eo prius oportet convenisse. nam præter eum qui fuerit conscius, nemo, neque Græcus, neque Barbarus id signi intelliget. prius tamen de canibus cogitandum; ne propter sibilum aliquid ex iis capiatur incommodi. usi eo sunt Thebis, qui arce Cadmea capta dissipati sunt: qui quum alii alios ignorarent, ad sibilum sunt congregati. Porro de tessera interrogari, communiter & circitores debent & procustodes: nam alterum dumtaxat interrogari, nihil attinet: quippe etiam hostis, tanquam circitor, queat interrogare. Non desunt qui muto signo utantur, cum propter Panicos terrores, tum ut amicos melius dignoscant. hæc vero signa maxime propria utentibus, inimicis maxime ignota & ad cognoscendum difficillima esse debent. Exempla mutorum signorum hæc sunto. quando noctes sunt tenebrosæ, tesseram rogare, & hoc amplius vocem aliquam manifesto edere: cum verò qui fuerit in-

rit in-

rit interrogatus, & tesseram respondere, & aliam insuper vocem adjicere, & sonum quendam manifesto edere. quando lux clara est, eum qui tesseram rogat, pileum detrahere. aut si manu teneat, capiti imponere; licet etiam in faciem pileum adducere, & à facie reducere. licet item hastam inter accedendum figere, aut transferre in sinistram; aut sublatam tenere vel attollere: eum verò qui rogatur, & tesseram respondere; & horum aliquid, de quo prius convenerit facere.

26 Periculosis temporibus, circuitio facienda est, primo quidem in foro duobus lochis, sive manipulis cohortibusve, congregatis: quæ alternis vicibus ad muros accedent armis, quorum fuerit copia, probe instructæ: mutum item signum exacte debent tenere; ut è longiore intervallo sese invicem dignoscant. Primæ vigiliæ circitores incœnatos oportet circuire: nam qui primam cœnati circumeunt, negligentius & intemperantius munus suum obeunt. Circuire autem sine laterna convenit; nisi admodum sæviat hiems, & densæ sint tenebræ. sin aliter, laterna affulgeto: non in altum quidem; tegatur enim aliquo: sed in terram dumtaxat, & quę ante pedes sunt, lumen emittito. In urbe quæ equos alit, & equitationi est apta, equites ad circuitionem adhibendi. nam per frigora & pluvias, noctesque longas, citius absolvatur circuitio. Quidam etiam super muris circuitionem faciunt; ita ut alii quæ extra muros fiunt, observent; alii, quæ intra muros. Habento

τό τι σύνθημα ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἄλλο προσυγκείμενον φωνῆσαι, ἢ ψόφον ἐμφανίσαι· ἐν δὲ τοῖς φανεροῖς χρόνοις, τὸν μὲν ἐρωτῶντα τὸ σύνθημα τὸν πῖλον ἀφελέσθαι, ἢ ἐν τῇ χειρὶ ἔχοντα ἐπιθέσθαι. ἔστι δὲ καὶ ἐπαγαγέσθαι τὸν πῖλον ἐπὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἀπαγαγέσθαι ἀπὸ τοῦ προσώπου. ἔστι δὲ καὶ τὸ δόρυ καταπῆξαι προσιόντα, ἢ εἰς τὴν ἀριστερὰν παραλαβεῖν, ἢ ἔχειν ἐν τῇ χειρὶ ἄραντα, ἢ ἀνελέσθαι. τὸν δὲ ἐρωτώμενον, τό τι σύνθημα ὑποκρίνεσθαι καὶ τούτων τι προσυγκείμενον ποιῆσαι.

26 Περιοδεύειν ἐν τοῖς κινδύνοις, πρῶτον μὲν τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἠθροισμένων λόχων δύο, ὑπὸ τὸ τεῖχος ἐναλλὰξ ἀλλήλοις διεσκευασμένους τοῖς ὑπάρχουσιν ὅπλοις· καὶ παρασύνθημα ὡς ἀκριβῶς ἐκ πλείονος διαγνῶναι ἑαυτούς. τοὺς δὲ τὴν πρώτην φυλακὴν περιοδεύοντας, ἀδείπνους χρὴ περιοδεύειν: τυγχάνουσι γὰρ οἱ τὴν πρώτην περιφυλάσσοντες ἀπὸ δείπνου ὄντες ῥαθυμοτέρως τε καὶ ἀκολαστοτέρως διακείμενοι· περιοδεύειν δὲ ἄνευ λαμπτῆρος, ἂν μὴ λίαν χειμὼν ᾖ καὶ σκότος· εἰ δὲ μὴ οὕτω, ὁ λαμπτὴρ φεγγέτω· εἰς ὕψος μὲν μηδέν· κεκαλύφθω γάρ τινι. ἐπὶ δὲ τὴν γῆν καὶ τὰ περὶ τῶν ποδῶν μόνον φεγγέτω. ἐν ἱπποτροφούσῃ δὲ πόλει καὶ ἐν ἱππασίμῳ, χειμῶνος ἱππεῦσι περιοδευέσθω. ἐν γὰρ τοῖς ψύχεσι καὶ * δήλοις, καὶ μήκεσι τῶν νυκτῶν, θᾶσσον ἀνύοιτο ἂν ἡ περιοδεία. ἐὰν δὲ ἅμα τούτοις καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους περιοδεύωσιν, ὥστε τινὰς μὲν εἰς τὰ ἔξω τοῦ τείχους ἐπισκοπεῖσθαι, τινὰς δὲ τὰ ἔσω· ἔχειν

δὲ καὶ περιοδεύοντας λίθους ἐν ταῖς σκοτειναῖς νυξὶ, καὶ βάλλειν ἄλλον καὶ ἄλλον εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ τείχους· οἱ δὲ οὐκ ἐπαινοῦσι τοῦτο διὰ τὰ προγεγραμμένα, ἐν ὑποψίᾳ ὄντων ἀλλήλοις. χρὴ δὲ τὰς περιοδείας εἶναι κάτω τοῦ τείχους, καὶ μὴ ἀναβαίνειν τοὺς περιόδους πλὴν τῶν φυλακῶν· καὶ ἐὰν στράτευμα κεκακοπάθηκε μάχῃ λειφθὲν, ἢ διὰ τὸ πλῆθος ἀποβαλεῖν, ἢ ἐκ τραυμάτων, ἢ συμμάχων ἀποστάσει, ἢ δι' ἄλλο τι σύμπτωμα ἀθυμῇ, καὶ τεταπεινωμένον ᾖ ἐπικίνδυνά τε ᾖ πολεμίων ἐγγὺς ὄντων, χρὴ τὰ προγεγραμμένα περὶ τὰς φυλακὰς πράσσειν καὶ τὰς περιόδους· ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς πυκνάς τε χρὴ περιοδεύειν, καὶ οὐ δεῖ προθυμεῖσθαι ἐν ταῖς περιοδείαις εὑρίσκειν τινὰς τῶν προφυλασσόντων ἀμελεστέρως διακειμένους διὰ ὕπνον ἢ κάματον. οὐ γὰρ συμφέρει οὕτω διακείμενον τὸ στράτευμα ἔτι ἀθυμότερον καθιστάναι. εἰκὸς δὲ ὅταν εὑρεθῇ αἰσχρόν τι ποιῶν ἀθυμεῖν· ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς θεραπείαν τε καὶ ἀνάληψιν αὐτῶν τρέπεσθαι, καὶ τοὺς περιόδους ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἐκ πλείονος χωρίου καταδήλους εἶναι προσιόντας τοῖς φύλαξι, φωνοῦντάς τι πόῤῥωθεν, ὅπως ἂν ἐγερθῇ ἐὰν καθεύδῃ ὁ προφύλαξ, καὶ παρασκευάσηται ἀποκρίνεσθαι τὸ ἐρωτώμενον. ἄριστον δὲ αὐτῶν τῶν στρατηγῶν ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἐπιμελῶς ἕκαστον περιοδεύειν μετὰ τῶν αὐτῶν ἀποδεικτῶν ἀνδρῶν. ὑπεναντίως

etiam circitores cum noctes sunt tenebris obscuræ, lapides; & alium atque alium extra muros jaciunto. sunt tamen qui hoc non laudent, quoties suspecti alii aliis sunt cives. Circuitiones ad imos muros fieri debent, circitoribus non ascendentibus, præter vigiles. Si exercitus postquam male pugnavit, afflictus est; aut si quia multos suorum desideravit, aut quia vulnera multa accepit, vel propter defectionem sociorum, aut propter alium aliquem casum, animis conciderit, atque ad humilitatem fuerit redactum; ac propterea in periculo res versetur, vicino hoste; omnia quidem observanda sunt, quę de vigiliis & circuitionibus antea scripsimus: & circuitiones tali tempore sæpius repetendæ sunt: sed cave id agas de industria, ut aliquos invenias è custodibus aut procustodibus, qui propter somnum, aut lassitudinem ex labore, negligentius officio fungantur. non enim expedit, sic misere jam affecto exercitui, animos magis adhuc frangere: quod quidem futurum sit verisimile, si turpis aliquid admisisse fuerit deprehensus. quin danda tibi potius opera est, ut res afflictis procures, curando corpori & viribus reficiendis necessarias: & ut circitores ejusmodi temporibus, quando ad vigiles accedunt è longioris intervalli loco fiant manifesti, voce aliqua procul edita, ut princeps custodum si dormiat excitetur, & ad respondendum quod fuerit interrogatus sese comparet. Optimum [illegible] fuerit talibus temporibus, [illegible] quemque ducum diligenter cum [illegible]

lectorum suorum manu circumire. quando autem contrario

modo

modo affectus est exercitus, impensiore studio & severitate à vigilibus disciplina est exigenda. Dux verò nunquam hora eâdem circuire debet: sed privatim per se tempus sumere: ne milites multo ante notum habentes ducis adventum, ea potissimum hora intente custodiant. Sunt & qui monita hujusmodi probent: Præfecto enim urbi præceptum datur à nonnullis; si propter metum aliquem aut morbum nolit ipse circuire; scire tamen velit is qui vigilum per singulas stationes officio non fungantur; hoc esse faciendum. Omnes qui in muro vigilias agunt de hoc prius oportet convenisse, ut laternas cuncti habeant: & ut una ex illis sit, ad quam principes vigilum omnes suas attollent: ea vero laterna è loco attollitor, unde omnes qui super muris sunt vigiles ipsam sunt visuri. si nullus in oppido extet locus ejusmodi, exstruatur è nonnullis rebus moles quantæ maxime poterit altitudinis. inde illa unica laterna attollitor: & ad hanc è singulis stationibus vigiliarum suas quisque attollunto. numerus deinde ineatur: ita scietur, utrum omnes vigilum principes sustulerint; an vigilum numero aliquis defuerit. Solent cum in urbe tum in castris tumultus & timores repentini, quà noctu, quà interdiu excitari, qui à nonnullis Pania, *sive Panica* dicuntur. est autem id nomen Peloponnesiorum proprium, maxime Arcadum. Eos igitur, qui hujusmodi tumultus sedare voluerint, jubent quidam ex compacto constituta cum oppidanis habere signa; quibus editis intelligent, Pani-

δὲ τούτοις διακειμένου τοῦ στρατεύματος, ἐπιμελεστέρως τοὺς φύλακας ἐξετάζειν. ἐφοδεύειν τε τὸν στρατηγὸν μηδέποτε τὴν αὐτὴν ὥραν· ἀλλὰ ἰδίᾳ λαμβάνοντα· ἵνα μὴ προειδότες σαφῶς ἐκ πολλοῦ χρόνου τὴν ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ οἱ στρατιῶται, ταύτην μάλιστα τὴν ὥραν φυλάσσωσιν. ἀποδέχονται δέ τινες καὶ τάδε· ἐπαγγελλομένων τινῶν, καὶ κελευόντων τὸν πολίαρχον, ἐὰν μὴ θέλῃ περιοδεύειν διὰ φόβον τινά, ἢ ἀρρωστίαν, θέλῃ δὲ εἰδέναι τὸν μὴ φυλάσσοντα καθ' ἑκάστην φυλακήν, τάδε ποιεῖν χρή. Λαμπτῆρας εἶναι προσυγκείμενον πᾶσι τοῖς ἐπὶ τῷ τείχει φύλαξιν, καὶ πρὸς ὃν πάντες ἀνταίρωσιν οἱ προφύλακες. αἰρέσθω δὲ ἐκ τόπου, ὅθεν πάντες ὄψονται οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους φύλακες. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ ὁ τοιοῦτος τόπος, παρασκευασθήτω ἔκ τινων ὕψος ὡς μέγιστον· ἔπειτα ἀπὸ τούτου αἰρέσθω λαμπτὴρ, καὶ πρὸς τοῦτον ἀνταίρεσθαι τοὺς ἄλλους καθ' ἕνα ἕκαστον ἀφ' ἑκάστου φυλακείου. ἔπειτα ἀριθμεῖσθαι· καὶ οὕτως εἰδέναι εἰ πάντες ἦραν οἱ προφύλακες· ἢ ἐκλείπει τις τῶν φυλάκων. Τοὺς 27
δὲ περὶ πόλιν ἢ στρατόπεδον ἐξαίφνης θορύβους καὶ φόβους γινομένους νυκτὸς ἢ μεθ' ἡμέραν, ἃ παρά τισιν καλεῖται πάνεια· ἔστι δὲ τὸ ὄνομα Πελοποννήσιον, καὶ μάλιστα Ἀρκαδικόν. τούτους δεῖ τινὲς κελεύουσι καταπαύειν, θέλοντες αὐτὰ προσυγκεῖσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει, σημεῖα δόντες· γνώσονται δὲ ὅτι ἐστὶ πάνειον· ἔσω

δεῖ. αἰσθήσονται πυρὸς τὸ προσκείμενον ἐπὶ χώρου ἐκ κατόπτου πᾶσιν εἰς δύναμιν τοῖς ἐν τῇ πόλει. ἄριστον δὲ προπαραγγέλθαι καθ' οὓς ἂν τῶν στρατιωτῶν γένηται φόβος, κατὰ χώραν ἠρεμεῖν, καὶ ἀναβοᾶν Παιᾶνα, ἢ ὅτι εἴη πανικόν. καὶ τὸν ἀκούοντα ἀεὶ τῷ πλησίον παραγγέλλειν· καθ' οὓς ἂν τοῦ στρατεύματος μὴ ἀντιπαιανίζουσιν, εἰδέναι κατὰ τούτους τὸν φόβον ὄντα. ἐὰν δέ τι φοβερὸν ὁ στρατηγὸς αἴσθηται, τῇ σάλπιγγι σημαίνειν. Τοῦτο δ' ἔστω γνωστόν, ὅτι εἴη τὸ πολέμιον. μάχης δὲ γενομένης καὶ νικηθέντων, ὡς τὰ πολλὰ γίνονται φόβοι· ἐνίοτε μὲν καὶ ἡμέρας· καὶ νυκτὸς δὲ καὶ πάνυ· ὥστε ἧσσόν τι τοῦτο γίνεσθαι χρή, εἰ τὴν νύκτα παρηγγέλλεται τοῖς στρατιώταις πᾶσι, κατὰ τὰ ὅπλα εἶναι ὡς μάλιστα· ὡς ἐσόμενόν τι περὶ αὐτούς. προειδότας οὖν εἰκός ἐστι, ἐὰν τὸ γίνηται, μὴ ἀπροσδοκήτοις προσπεσεῖν, μηδὲ ὑπὸ φόβου ἐξαπιναίου ταράσσεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι. Εὐφράτας δὲ ὁ Λακώνων ἁρμοστὴς ἐπὶ Θρᾴκης, ἐπεὶ αὐτῷ πυκνὰ ἐγένοντο ἐν τῷ στρατεύματι τὰς νύκτας φόβοι, καὶ οὐκ ἠδύναντο ἄλλῳ τρόπῳ παῦσαι τοιόνδε παρήγγειλεν. εἰς νύκτα ὅταν τις θόρυβος γίνηται, ἀνακαθίζειν αὐτοὺς εὐθὺς πρὸς τὰ ὅπλα ἐν τῇ εὐνῇ. ἀνίστασθαι δὲ μηδένα ὀρθόν· ἂν δέ τις ἴδῃ τινὰ ὀρθόν, παρήγγειλεν ἐν πᾶσιν, ὥσπερ πολεμίῳ τῷ ἐπαναστάντι

cum esse terrorem. Sunto autem, exempli gratia: ignis signum aliquod de quo prius convenerit, animadvertent in loco edi, qui omnibus in urbe, quoad ejus fieri poterit, est conspicuus. Optimum verò sit præmonitos esse omnes milites, ut ii apud quos pavoris initium fuerit exortum, quieti in loco se contineant; alii PÆANA inclament, aut terrorem esse Panicum, quam vocem ut quisque audiverit, ad proximum transmittet. in qua igitur parte Pæanis acclamatio non fuerit reddita, scire licet apud eos metum versari. at si quid Prætor metuendum esse intellexerit, tuba dare signum debet. esto autem notum omnibus eo signo hostem designari. Die pugnæ, cum accepta est clades, ut plurimum timor homines occupat; interdum quidem & de die; noctu vero vel maxime. hunc minorem aliquanto contingere necesse est, si omnibus militibus fuerit præceptum, ut quoad ejus fieri poterit, perpetem noctem *in stationibus* apud arma se teneant. fore enim ut aliquid ipsis accidat. fit igitur verisimile, ubi hoc milites cognoverint, non ex inopinato eventurum ipsis. si quid evenerit; neque ipsos subitis terroribus turbatum perditumque iri. Euphratas Lacedæmoniorum harmosta in Thracia, quum in ejus exercitu frequentes timores nocturni exorirentur; quia sedare eos aliter non poterat, hoc mandatum dedit. quando aliquis nocturnus tumultus extiterit, ut illico milites ad arma in stragulis residerent; exurgeret stareve rectus nemo: si quis stantem revit omnibus, ut pro hoste haberet

ctum aliquem vidisset, impera-

quicum-

quicumque surrexisset. sic enim cogitabat Euphratas; propter metum, quem hoc præceptum afferret, neminem ejus obliturum. ad hæc, ut serio istud esse mandatum intelligeretur, & ut terror injiceretur; orto tumultu vulneratus est è melioribus & honestioribus aliquis; at non letaliter: è vilioribus vero nonnulli sic, ut mors etiam sequeretur. quo facto parvere homines, & præ metu desiere tumultuari, atque è cubilibus prætrepide exurgere. Etiam hoc modo Panicus terror est sedatus. Tumultus nocturnus castra occupaverat: preco facta audientia pronuntiat, SI QUIS NOMEN EJUS DETULERIT, QUI EQUUM ADMISSUM PRIMUS FUERIT PERSECUTUS, PER QUEM TURBATUS EST EXERCITUS. Oportet autem si quid in exercitu simile noctu contigerit, per singulas vigilias cuique locho, *sive* cohorti, aut ordini, *centurionem unum aut alterum* in cornibus apponi, qui si aliquem è somno aut alia de caussa exorientem tumultum præsentiat, presto confestim est futurus, & *militem* continebit, ac coërcebit. quod ad cæteram multitudinem; cuique contubernio unus ad custodiendum apponatur: ut si qua existat perturbatio, hi qui vanos metus esse cognoscent, tumultum apud se quisque eorum componat. Contra si in hostili exercitu velis ipse tumultum ciere: immitte in eorum castra vaccas armentales cum tintinnabulis, & jumenta quæ prius vino potaveris. Die orto vigiles è stationibus non statim dimittendi, prius quàm, inquisitione habita, extra muros omnia esse tuta

χρῆσθαι. διὰ γὰρ τὸν φόβον τοῦ παραγγελθέντος, οὐδένα ᾤετο ἂν ἀμνημονήσειν. πρὸς δὲ τούτοις, ὅπως ἀληθὲς τὸ παράγγελμα, μετὰ φόβου ἡγεμόνος τινὸς θορύβου ἐπλήγη τις τῶν σπουδαιοτέρων ἀνδρῶν οὐχὶ θανατηφόρως· τῶν δὲ φαύλων τινές, ὥς τε καὶ ἀποθανεῖν. συμβάντος δὲ τούτου, ὑπήκουσάν τε οἱ ἄνθρωποι, καὶ εὐλαβούμενοι ἐπαύσαντο τῶν τε θορύβων, καὶ τοῦ περιδεῶς ἐξανίστασθαι ὑπὸ τῶν κοιτῶν. ἐπαύθη δὲ καὶ τοιῷδε τρόπῳ. Στρατοπέδου θορυβουμένου νυκτός, κηρύξας σιγὴν ὁ κῆρυξ ἀνήγγειλε ΤΟΝ ΜΗΝΥΣΑΝΤΑ, ΤΟΝ ΑΦΕΘΕΝΤΑ ΙΠΠΟΝ ΔΙΩΚΕΙΝ ΘΟΡΥΒΗΘΗΝΑΙ· χρὴ δ' ἄν τι τοιοῦτον ἐν ταῖς νυξὶ πάσχῃ στράτευμα, καθ' ἑκάστην φυλακὴν καθεστάναι ἑκάστου λόχου ἢ τάξεως ἐπὶ τοῖς κέρασιν· ὅπως ἐάν τινα αἰσθάνηται ἐκ τοῦ ὕπνου, ἢ ἄλλως ἐρχόμενον θόρυβον, εὐθὺ παρὼν καθέξει, καὶ κωλύσει αὐτίκα. τοῦ δὲ ἄλλου πλήθους ἀπὸ συσσιτίου ἑκάστου ἄνδρα παραφυλάσσειν· ὅπως ἐάν τις φόβος γένηται, οὗτοι δὲ εἰδότες τοὺς ματαίους φόβους, καταπαύσωσι τοὺς παρ' αὐτῶν ἕκαστος. αὐτὸ δὲ θορυβεῖν τὸ τῶν ἐναντίων στράτευμα, δαμάλεις ταῖς ἀγελαίαις μετὰ κωδώνων ἀφιέντες εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἄλλα ὑποζύγια οἴνου ποτίσας. Γενομένης δὲ ἡμέρας χρὴ τοὺς φύλακας εὐθὺ ἀφιέναι ἐκ τῶν φυλακείων, πρὶν ἢ τὰ ἔξω διερευνηθέντα ἐμφανισθῇ καὶ

πυθηται εἶναι πολεμίων· καὶ οὕτω ἀπιέναι τοὺς ἀπὸ τῶν φυλακείων μὴ ἅπαντας· ἀλλὰ κατὰ μέρη, ὅπως ἀεί τινες ἐπὶ τοῖς φυλακείοις διαπλῶσιν.

28 Προνοεῖσθαι δὲ καὶ τάδε ἐν φόβῳ οὔσης πόλεως· πύλας τὰς μὲν ἄλλας κεκλεῖσθαι· μίαν δ' ἀνεῷχθαι, ἣ ἂν δυσπροσοδωτάτη ᾖ τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀπ' αὐτῆς μέλλουσιν ὁρᾶσθαι οἱ προσιόντες· καὶ ἐν ταύτῃ ἐκτομίδα, ἵνα σώματα μὲν ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἐκτομίδα πυλίδα ἐξίῃ καὶ εἰσίῃ καθ' ἕνα· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστά τις λανθάνῃ αὐτομολῶν, ἢ κατάσκοπος εἰσιών, ἐάνπερ γε ᾖ ὁ πυλωρὸς .. πᾶν δὲ ἀνοίγεσθαι ὑποζυγίων ἕνεκεν καὶ ἁμαξῶν τῶν ἀγωγίμων ἐπισφαλές. καὶ ἐάν τι δέῃ εἰσενέγκασθαι σίτου ἢ ἐλαίου ἢ οἴνου ἐν τάχει, ἢ τῶν ὁμοτρόπων τούτοις, ἁμάξαις ἢ σωμάτων πλήθει, ταῦτα χρὴ κατὰ τὰς ἐγγυτάτας πύλας κομίζειν· καὶ ὡς ἂν τάχιστα καὶ ῥᾷστα εἰσκομισθῆναι. τὸ δ' ὅλον μὴ ἀνοίγεσθαι πρωῒ τὰς πύλας ἀπροσκέπτως, ἀλλ' ὀψιαίτερον. ἔξω τε μηδένα ἀφίεσθαι πρὶν ἢ ἐξερευνῆσαι τὰ περὶ τὴν πόλιν. ἔτι τε μήτε πλοῖα κατὰ ταύτας ὁρμίζεσθαι, ἀλλ' ἀπωτέρω· ὡς ἤδη γε καὶ πολλαὶ πράξεις ἀνοιχθεισῶν ἀμφοτέρων πυλῶν γεγόνασι, ἐπιτεχνασμάτων καὶ προφάσεων τοιῶνδε, ἐφ' ἑνὸς ἔργου πολλὰ παραπλησίως τούτῳ πραχθέντα. Πύθων μὲν ὁ Κλαζομένιος καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τινῶν

ab hostibus significatum fuerit. tum demum recedunto vigiles è stationibus; non tamen omnes *simul*; sed per partes; ne custodibus stationes unquam nudentur. Huic quoque rei, quando in metu civitas versatur, providendum: ut cæterę omnes portæ sint clausæ; una dumtaxat aperta; quà difficillime urbs aditur; & unde videri è spatio quam longissimo poterunt, qui appropinquaverint. in hac porta esto portula sectitia; ut corpora, dumtaxat hominum & quidem singula, per eam ingrediantur atque egrediantur. nam hoc pacto, (adsit modò custos prudens) minime fallet aliquis; sive transfuga exeat, sive explorator introeat. totam portam jumentorum caussa & plaustrorum aperiri, atque eorum quæ vænum afferuntur, periculosum. Si quid frumenti, aut olei, aut vini si forte, similiumve rerum, vel plaustris, vel multitudine bajulantium inferendum sit in urbem: ad proximas portas eæ res convehi debent; ac celeriter & facile, quoad ejus fieri poterit, intra muros recipi. Omnino verò cavendum, ne primo mane portę inconsideranter aperiantur; verum aliquanto serius. nemo item est emittendus, nisi prius exploratis locis circa urbem. Cavendum etiam, ne prope eas portas quæ aperientur, naves appellant; sed aliquanto longius. nam apertis ambabus portis *majore minoreque*, multæ jam antea molitiones clandestinæ sunt patratæ, fraudibus atque occasionibus hujusmodi: unum enim exemplum afferam; unde multa quę similiter gesta sunt, poterunt intelligi. Pytho Clazomenius, & qui

in urbe

in urbe se illi adjunxerant, observata diei parte, qua maxima erat omniū quies, plaustris de industria præparatis, quæ dolia invehebant, Clazomenas occupavit: plaustris in ea porta subsistentibus, è regione cujus milites mercenarii non procul oppido clam locati; quum alios civium fefellissent, alios antevertissent, nonnulli etiam illorum intra mœnia inceptum adjuvissent, urbem ceperunt. Iphidiades Abydenus Parium ad Hellespontum occupare volens, cum alia ad conscendendos noctu muros clam præparavit; tum etiam plaustra virgultis spinisque implevit, & portis jam clausis, accedere ad muros jussit; tanquam civium Parianorum essent illa plaustra. quæ postquam portæ sese admoverunt, noctem ibi sub dio, quasi hostes metuerent, egerunt. jussi autem erant, qui plaustra agebant, tempore constituto illa succendere; quò portę fores cremarentur: ut postquam ad restinguendum incendium Pariani accurrissent, Iphidiades ab alia parte urbem ingrederetur. Hujusmodi exempla visum mihi colligere, ut omni tempore caveatis, neque præ simplicitate nimia temere quemquam suscipiatis. Nunc de vasis agemus & oneribus, sive instrumentis quæ res vehendas capiunt; quibus in urbem illatis, quum intra ipsa occultum aliquid lateret, urbs & arx aliquando sunt occupatę. nam ab id genus fraudibus cavendum est, neque committendum, ut incogitantiâ circa illa peccetur. maxime vero ad portę custodem ea cura certis temporibus pertinet; quando aliquid foris adveniens, intrare urbem est necesse.

συνελθόντων, τηρήσας πλέως τὸ ἡσυχαίτατον τῆς ἡμέρας, ἁμάξαις ἐκ παρασκευῆς πίθους εἰσαγαγούσαις κατέλαβε Κλαζομενὰς ἐν ταῖς πύλαις τῶν ἁμαξῶν, καθ' ἃς ξένων προϋπαρχόντων κρυφαίως οὐ πόρρω τῆς πόλεως, τοὺς μὲν τῶν πολιτῶν λαθόντες, τοὺς δὲ φθάσαντες, τινὰς δὲ τῶν ἔσω συνεργοὺς ἔχοντες, κατέσχον τὴν πόλιν. Ἰφιδιάδης τε Ἀβυδηνὸς κατὰ Ἑλλήσποντον καταλαμβάνων Πάριον, ἄλλα τε περὶ τὴν ἀνάβασιν, νυκτὸς ἐπὶ τοῦ τείχους λάθρα παρεσκευάσατο, καὶ ἁμάξας πληρώσας φρυγάνων καὶ βάτων, παρέπεμψε πρὸς τὸ τεῖχος, ἤδη τῶν πυλῶν κεκλεισμένων, ὡς τῶν Παριανῶν οὔσας τὰς ἁμάξας. ἐπεὶ ἐγγὺς ἐλθοῦσαι πρὸς τὰς πύλας, ηὐλίζοντο, ὡς φοβούμεναι πολεμίους. ἃς ἔδει ἐν καιρῷ τινὶ ὑφαφθῆναι, ἵνα αἱ πύλαι ἐμπρησθῶσι καὶ πρὸς τὸ σβεννύειν τῶν Παριανῶν ὁρμησάντων, αὐτὸς κατ' ἄλλον τόπον εἰσέλθῃ. δοκεῖ δέ μοι συναγαγόντα δηλωτέον, ἵνα δὴ φυλάσσησθε, καὶ ἐν οἷς καιροῖς ἕκαστα, ἵνα * τις μηδὲν εὐήθως ἀποδέχηται. Περὶ δὲ τῶν εἰσκο- 29
μιζομένων εἰς τὴν πόλιν ἀγγείων τε καὶ φορημάτων, ἐν οἷς ἄν τι κρυφαῖον ἐνείη, οἷς ἤδη πόλις καὶ ἡ ἀκρόπολις κατελήφθη, νῦν δηλωθήσεται· ἃ προσευλαβεῖσθαι δεῖ, καὶ μὴ ἀφροντίστως αὐτῶν ἔχειν· καὶ μάλιστα τὸν πυλωρὸν ἔν τισι καιροῖς, ὅταν ἔξωθεν τι ἢ ἔσω δέῃ. Παραδείγματος ἕνεκεν ἐπὶ πράξει γεγενημένα· κα-

πληφθη γὰρ πόλις, ἔνδοθέν τινων συνθελόντων ἐν ἑορτῇ πανδήμῳ, τρόπῳ τοιῷδε. Πρῶτον μὲν τοῖς προενδημήσασι ξένοις ἐπὶ τὸ μέλλον, καὶ τῶν πολιτῶν τοῖς ἀνόπλοις τε καὶ συνεργοῖς ἐσομένοις εἰσεκομίσθησαν θώρακες λινοῖ, καὶ στολίδια καὶ περικεφαλαῖα, ὅπλα, κνημῖδες, μάχαιραι, τόξα, τοξεύματα ἐν κιβωτοῖς ὡς φορτηγοῖς κατεσκευασμένα, ὡς ἱματίων ἐνόντων καὶ ἄλλων ἀγωγίμων· ἅπερ οἱ ἐλλιμενισταὶ ἀνοίξαντες, καὶ ἰδόντες ὡς ἱμάτια μόνον, κατεσημήναντο, μέχρι τιμήσονται οἱ εἰσαγαγόντες. καὶ ταῦτα μὲν ἐτέθη ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς ὅπου ἔδει. ἐν δὲ ταρσοῖς καὶ ῥιπσὶ καὶ ἱστοῖς ἡμιυφάντοις δόρατα καὶ ἀκόντια ἐνειλυμένα εἰσηνέχθη, καὶ ἐτέθη ὅπου ἕκαστα συνέφερεν ἀνυπόπτως. ἐν δ' ἄγγεσιν ἀχύρων καὶ ἐρίων, πέλται καὶ μικρὰ ἀσπίδια ἐν τοῖς ἐρίοις καὶ ἀχύροις κεκρυμμένα, καὶ ἄλλα διογκώτερα ἐν σπαργάναις ἀσταφίδος καὶ σύκων πλήρεσιν· ἐγχειρίδια δὲ ἐν ἀμφορεῦσι πυρῶν καὶ ἰσχάδων καὶ ἐλαιῶν. εἰσηνέχθη δὲ ἐγχειρίδια καὶ ἐν σικύοις τίποσι γυμνὰ ἀπωσμένα κατὰ τοὺς πυθμένας εἰς τὸ σπέρμα τῶν σικυῶν. ὁ δ' ἐπιβουλεύων τε καὶ ἡγεμὼν ἔξωθεν εἰσηνέχθη ἐν φρυγάνων φορήματι. νυκτὸς δὲ γενομένης, καὶ ἀθροισθέντων τῶν ἐπιδημησομένων, ἕκαστος ὃν ἔδει τηρήσαντες καιρὸν,

Exemplo erit res ita gesta. nam urbs occupata fuit, quam nonnulli intus prodebant, per festi publici solemnitatem, isto pacto. Omnium primò, militibus mercede conductis, qui ob id ipsum prius in oppidum venerant; necnon civibus, qui armis carebant, & incepti participes erant futuri, thoraces linei, sagula, galeæ, scuta, item ocreæ, gladii, arcus, sagittæ; omnia hæc, inquam, intra urbem sunt allata, in capsis, composita instar onerum quibus dossuaria *jumenta* mercatorum onerantur, quasi vestes essent & merces aliæ. hæc quum vidissent publicani qui in portu stationem habent, ceu vestimenta essent, & nihil præterea, sigillo obsignarunt; donec mercatores qui invexerant merces indicarent. & hæ quidem capsæ prope forum conveniente loco sunt repositæ. inter crates verò, & viminea opera, & telam semitextam illatæ sunt hastæ, & jacula involuta; positaque sunt omnia iis locis ubi nullam suspicionem erant allatura. jam in vasis aceris & lanæ, peltæ paruique clypei inerant, acere & lana occultati: alia item, quæ propter molis suæ modum commodius gestantur, sportis inerant, vua passa & ficubus plenis: in orcis frumenti, caricarum & olivarum, erant pugiones. alii item in cucumeribus peponibus sunt illati, quum nudi intra cucumerum semina essent adacti. at doli architectum ipsum & ducem, qui extra urbem erat, in virgultorum onus abditum intulerunt. ubi nox advenit, postquam omnes convenissent, & singuli tempus aptum captassent, quo alii è civibus pleni vino erant.

alios

alios publica solemnitas tenebat occupatos, agendi sumtum est principium. Primò igitur solutum est onus virgultorum: atque inde statim emergens dux præsto fuit. dein alii crates evolvere, ad sumendas hastas & jacula: alius vasa aceris & lanæ aperire: quidam sportas rescindere: nonnulli capsis apertis arma promere: alii orcas frangere: ut eo citius pugiones arriperent. atque hęc omnia, ad signum quod intra urbem datum fuerat, simul administrabantur; quum non magno spatio conjurati invicem distarent; eratque adeo quod tunc fiebat, simile, ut cum acies ad pugnam instruitur. Postquam omnes arma sibi apta induerunt, pars conjuratorum ad turres occupandas abit, & portas quibus alios sperabant ingressuros: pars curiam & inimicorum suorum domos invadunt: alii alia loca aggrediuntur. Quidam similia his incepta quum pararent & clypeis egerent; quoniam nulla ratio alia apparandi necessaria, & arma inferendi suppetebat; vimina & artifices simul, ita *uti diximus*, introduxerunt. hi palàm quidem alia vasa texebant; noctu verò, arma, galeas, & clypeos, quibus ansas aptarunt coriaceas aut ligneas. Sed neque navigiorum, quæ nocte vel die appellunt, sive illa sint magna, sive parva, cura atque inspectio debent negligi: quinimo intrare in illa custodes portus oportet; & ut Apostolei, (*ita rei maritimæ quosdam præfectos dicebant*,) merces quæ advehuntur inquirant: memores, Sicyonios, hac observatione neglecta, detrimentũ ingens accepisse.

ἐν ᾧ μάλιστα ἀνυπόπτως ἦσαν οἱ ἄλλοι κατὰ τὴν πόλιν, οἱ δὲ ἐν ἑορτῇ· πρῶτον μὲν τὸ φόρτημα ἐλύθη· καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν ἕτοιμος ἦν· ἔπειτα ἄλλοι μὲν αὐτῶν τοὺς ταρσοὺς ἐξέλισσον πρὸς τὰς λήψεις τῶν δοράτων καὶ ἀκοντίων· ἕτεροι δὲ τὰ ἄγγη τῶν ἀχύρων καὶ ἐρίων· οἱ δὲ τὰς σαργάνας ἀνέτεμνον. ἄλλοι δὲ τὰς κιβωτοὺς ἀνοίξαντες τὰ ὅπλα ἐξῄρουν· οἱ δὲ τοὺς ἀμφορέας συνέτριβον. ἵνα ταχεῖα ἡ λῆψις τῶν ἐγχειριδίων γένοιτο. ἅμα δὲ ταῦτα καὶ οὐ πόρρω ὄντα ἀλλήλων ἐπορσύνετο ἀπὸ σημείου τοῦ ἐν τῇ πόλει, καὶ ὡς φάλαγξ. γενόμενοι ὁπλισθέντες δὲ ἕκαστοι τοῖς προσήκουσιν ὅπλοις, οἱ μέν τινες αὐτῶν ἐπὶ πύργους ὥρμησαν καταλαβεῖν, καὶ πύλας καθ' ἃς καὶ ἄλλους προσεδέχοντο· οἱ δ' ἐπὶ τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς ἐναντίων οἰκίας· οἱ δὲ ἄλλοι ἄλλων τόπων εἴχοντο. εἰς δὲ ὁμοίας πράξεις τῶν εἰρημένων δεόμενοί τινες ἀσπίδων, ἐπὶ οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ ἠδυνάσαντο ἑτοιμάσασθαι, οὐδὲ εἰσαγαγέσθαι ὅπλα καὶ ἐργάτας ἅμα οὕτως εἰσηγάγοντο. καὶ ἐν μὲν τῷ φανερῷ ἄλλα ἀγγεῖα ἔπλεκον. ἐν δὲ ταῖς νυξὶν ὅπλα, περικεφαλαίας καὶ ἀσπίδας. αἷς ὄχανα προσελίθησαν σκύτινα καὶ ξύλινα· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν κατὰ θάλασσαν προσορμιζομένων πλοίων νυκτὸς καὶ ἡμέρας, οὔτε μεγάλων οὔτε μικρῶν ἀδιασκέπτως ἔχειν· ἀλλ' ἐμβαίνοντας τοὺς λιμενοφύλακάς τε καὶ ἀποστολέας εἰδέναι αὐτοῖς τὰ ἀγώγιμα· ἐνθυμουμένους ὅτι καὶ Σικυώνιοι ἀμελήσαντες τῶν τοιούτων μεγάλα ἐσφάλησαν.

30 Προορᾶν δὲ καὶ τὰ ἐπὶ πράσει εἰσαγόμενα, καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐκτεθειμένα ὅπλα· τά τε ἐπὶ τῶν καπηλείων, καὶ παντοπωλείων ἀθροισθέντα πλῆθος ἂν γένοιτο. ὅπως μηδὲν ἕτοιμον ᾖ τῶν βουλομένων νεωτερίζειν. εὔηθες γάρ, τῶν ἀφικνουμένων ἀνδρῶν ἀφαιρεῖσθαι τὰ ὅπλα· ἐν δὲ τῇ ἀγορᾷ καὶ ταῖς συνοικίαις ἀθρόα ὑπάρχειν, συφέρτους τε ἀσπίδων, καὶ ἐγχειριδίων κιβώτια. Διὸ δεῖ τὰ εἰσαφικνούμενά τε καὶ ἠθροισμένα ὅπλα μὴ ἐκφέρεσθαί τε εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νυκτερεύειν, ὅπου ἂν τύχῃ ἄλλα πλὴν Δείγματος, ὅσον δὲ ἄλλο πλῆθος ἐκτεθοῖτό τις, εἶναι δημόσια κρίνειν.

31 Περὶ δὲ ἐπιστολῶν κρυφαίων, παντοῖαι μέν εἰσιν αἱ πέμψεις. προσυγκεῖσθαι δὲ δεῖ τῷ πέμψαντι καὶ δεχομένῳ ἰδίᾳ· αἱ δὲ λανθάνουσαι μάλιστα τοιαίδε ἂν εἶεν. ἐπέμφθη ἐπιστολὴ ὧδε· εἰς φορτία ἢ ἄλλα σκεύη ἐνεβλήθη βιβλίον, ἢ ἄλλο τι δράγμα τὸ τυχὸν καὶ μεγέθει καὶ παλαιότητι· ἐν τούτῳ δὲ γέγραπται ἡ ἐπιστολὴ ἐπιστιζομένων γραμμάτων ἢ δευτέρου ἢ τρίτου· ἐπὶ στιγμαῖς δὲ ἐλαχίσταις καὶ ἀδηλοτάταις πλὴν τῷ πεμπομένῳ· εἶτα ἀφιγμένου τοῦ βιβλίου παρ' ὃν δεῖ, ἐξεγράφετο. καὶ τὰ ἐπισεσημασμένα γράμματα τιθεὶς ἐφεξῆς τὰ ἐκ τοῦ πρώτου στίχου καὶ δευτέρου καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως, ἐγνώριζε τὰ ἐπισταλέντα. ὀλίγα δ' ἄν τις θέ-

Prospiciendum etiam est armis illis, quæ vænalia inferuntur, & in foro promercalia exponuntur: item illis quæ in cauponis & pantopoliis solent reperiri. quæ si fuerint unum in locum collata, multa erunt. Videndum igitur ne volentibus statum civitatis sollicitare parata hæc sint. facinus enim fit nimiæ stultitiæ, peregre advenientibus arma detrahere; quum interea in foro & in amplissimis eorum diversoriis, multa extent congregata; necnon armaria clypeorum, & pugionum arcæ plenæ. Quamobrem quæcumque arma aut fuerint invecta, aut alias collecta reperientur in urbe, ea neque proferri in forum; neque usquam, alibi locorum nisi in Digmate haberi noctu debent; omnia verò quæ contra hanc formam publice aliquis exposuerit, ea publico esse quæsita judicari debent. Quod attinet ad literas occultas, varia quidem & multiplex ratio est illas mittendi: sed de quibusdam privatim inter se convenisse prius oportet eum qui misit, & eum qui accepit. quæ maxime fallere possunt rationes hæ sunt. Missa est epistola isto pacto. Liber, aut poëtę fabula, (cujuscumque magnitudinis aut vetustatis codex esset) injectus est in onera, aut alia vasa. in libro autem scripta fuit epistola, punctis notatis super literas *utiles*; putà, secundam aut tertiam. puncta autem illa literis imposita, minima esse debent, & quæ minime appareant, nisi ei ad quem epistola mittitur. ubi deinde liber ad eum pervenit, cui deferendus erat, epistola est ab eo descripta. compunctas enim notis literas ordine collocans, è primo versu selectas, deinde secundo, atque ita è cæteris, quæ in epistola fuerant comprehensa cognovit. Quod si

pauca

pauca literis significare aliquis voluerit; hoc etiam modo qui priori est affinis, utetur. Epistolam longiorem de rebus nonnullis palàm & apertè ubi scripserit; idem in ista quoque epistola faciet, notas imponens literis; quicquid volueris significaturas. nota autem esto, quoad ejus fieri poterit, parum manifesta, punctis quibusdam impositis, aut interductibus longiusculis. ita apud alios res suspicione omni carebit: ei verò ad quem mittitur, nota erit epistola. Mittatur homo nuntium aliquem ferens, aut etiam epistolam de rebus aliis manifestis. in profecturi vero tabellarii solum calceorum indatur epistola atque consuatur, ipso inscio. ut autem nihil scriptis noceant neque lutum neque aquæ, scribatur in candido plumbo, quod malleo ad magnam tenuitatem fuerit ductum, ne literæ aquis deleantur. ubi tabellarius quò oportebat pervenerit, ipso noctu quiescente, solvat hospes futuras calceamentorum. postquam literas exemerit, legerit, alia clam scripserit, ipso adhuc dormiente, postremò insuerit, hominem dimittat; exaratis literis aliis quas dabit ei palàm ferendas. hoc pacto nemo alius, ac ne tabellarius quidem ipse, consilii erit conscius. danda autem opera est, ut ejusmodi futuræ fiant, quæ nullo pacto manifestæ sint futuræ. Ephesum hoc modo literæ sunt allatæ, & in urbem admissæ. Homo quidam est missus, habens epistolam in foliis scriptam: folia autem ulceri imposita, ad tibiam erant alligata. Possit etiam inferri scriptura, auribus mulierum appensa, in plumbeis chartis convoluta, quæ pro inauribus

λαν ἐπιστεῖλαι, καὶ ὧδε ποιήσαι παρόμοιον τούτῳ· ἐπιστολὴν γράψας περί τινων φανερῶς ἐν πλείοσιν, ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἐπισημαινόμενον· γράμματα δὲ ὅτι ἐμφαίνει, ὥσπερ ἐν * βύλῃ· τὴν δ' ἐπισημασίαν εἶναι ὡς ἀδηλοτάτην ἐπὶ στιγμαῖς διὰ πολλοῦ, ἢ γραμμαῖς παραμήκεσιν. ἃ τοῖς μὲν ἄλλοις μηδεμίαν ὑπόνοιαν ἕξει· τῷ δὲ πεμπομένῳ γνωστὴ ἔσται ἡ ἐπιστολή. Πεμπέσθω ἀνὴρ ἀγγελίαν φέρων τινὰ, ἢ καὶ ἐπιστολὴν περὶ ἄλλων φανερῶν· τοῦ δὲ μέλλοντος πορεύεσθαι κρυφαίως αὐτοῦ εἰς τὸ τῶν ὑποδημάτων πέλμα ἐντεθήτω εἰς τὸ μεταξὺ βιβλίον, καὶ καταῤῥαπτέσθω· πρὸς δὲ τοὺς πηλοὺς καὶ τὰ ὕδατα, εἰς κασσίτερον ἠλατρμένον λεπτὸν γραφέσθω, πρὸς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι ὑπὸ τῶν ὑδάτων τὰ γράμματα· ἀφικομένου δὲ παρ' ὃν δεῖ, καὶ ἀναπαυομένου ἐν τῇ νυκτὶ, ἀναλυέτω τὰς ῥαφὰς τῶν ὑποδημάτων. καὶ ἐξελὼν, καὶ ἀναγνοὺς, ἀναγράψας λάθρα ἔτι τούτου καθεύδοντος, καὶ ἐγκαταῤῥάψας ἀποστελλέτω τὸν ἄνδρα, ἐπιστείλας καὶ δούς τι φέρειν φανερῶς. οὕτως οὖν οὔτε ἄλλος οὔτε ὁ φέρων εἰδήσει. χρὴ δὲ τὰς ῥαφὰς τῶν ὑποδημάτων ὡς ἀδηλοτάτας ποιεῖν. Εἰς Ἔφεσον δ' εἰσεκομίσθη γράμματα τρόπῳ τοιῷδε. Ἄνθρωπος ἐπέμφθη ἐπιστολὴν ἔχων φύλλοις γεγραμμένην· τὰ δὲ φύλλα ἐφ' ἕλκει καταδεδεμένα ἦν ἐπὶ κνήμην. εἰσενεχθείη δ' ἂν γραφὴ καὶ ἐν τοῖς γυναικῶν ὠσὶν ἐχούσαις ἀντ' ἐνωτίων ἐνειλημένοις λε-

πτοῖς

πτεροῖς μολιβδίνοις. ἐκομίσθη δὲ καὶ ἐπιστολὴ περὶ προδοσίας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀντικαθήμενον πολέμιον, ὑπὸ τοῦ προδιδόντος, ὧδε. Τῶν ἐξιόντων ἱππέων ἐκ τῆς πόλεως εἰς προνομὴν τῶν πολεμίων ἑνὶ ἐγκατερράφη ὑπὸ τὰ πτερύγια τοῦ θώρακος, βιβλίον ἐν ᾧ ἐνετέταλτο, ἐάν τις ἐπιφαίνηται τῶν πολεμίων ἤδη, πεσεῖν ἀπὸ τοῦ ἵππου ὡς ἄκοντα καὶ ζωγρηθῆναι· παραγενομένου δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀποδοθῆναι τὸ βιβλίον ᾧ δεῖ ὑπηρέτῃ. Ἄλλος δὲ ἱππέα ἐκπέμπων, εἰς τὴν ἡνίαν τοῦ χαλινοῦ βιβλίον ἐνέρραψεν. ἐγένετο δὲ περὶ ἐπιστολῶν τοιόνδε. πόλεως γὰρ πολιορκουμένης, ἐπεὶ παρῆλθεν ἔσω τῆς πόλεως ὁ κομίζων τὰς ἐπιστολάς, τῷ μὲν προδιδόντι ᾧ προσέφερεν, οὐκ ἀπεδίδου, πρὸς δὲ τῷ ἄρχοντι τῆς πόλεως ἦλθε μηνύων, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐδίδου. ὁ δ' ἀκούσας ἐκέλευσε τούτοις μὲν τὰς ἐπιστολὰς οἷς ἔφερεν ἀποδοῦναι· τὰς δὲ παρ' ἐκείνων, εἰ ἀληθὴς ἦ μηνύων, παρ' αὐτὸν ἐνεγκεῖν. καὶ ὁ μηνύων, τοῦτ' ἔπραξεν. ὁ δὲ ἄρχων λαβὼν τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἀνακαλεσάμενος τοὺς ἀνθρώπους, τὰ σημεῖα ἐδείκνυε τῶν δακτυλίων, ἅπερ ὡμολόγουν αὐτοῖς εἶναι· καὶ λύων τὰ βιβλία, ἐδήλου τὸ πρᾶγμα· τεχνικῶς δὲ δοκεῖ φωρᾶσαι *, ὅτι τὰς πεμπομένας παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι καὶ ἔλαβε. ἦν γὰρ αὐτοῖς ἀρνηθῆναι καὶ φάσκειν ἐπιβουλεύεσθαι ὑπό τινος. τὰς δ' ἀνταποστελλομένας λαβὼν, ἀναντιλέκτως ἤλεγξε. Κομίζεται δὲ καὶ ὧδε. Κύστιν ἰσομεγέθη ληκύθῳ ὁπόσην ἂν βούλῃ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν γραφη-

erunt. Allata etiam est à proditore quodam epistola de proditione, in castra hostium è regione castrametantium, isto pacto. Equitum ad populandos inimicorum fines exeuntium, uni sub thoracis alis consuta est epistola; cui equiti mandatum fuerat, ut sicunde hostes apparerent, de equo suo caderet; idque sibi invito accidisse simularet, ac capi se vivum operam daret. postquam ad castra foret ventum, daret epistolam cui oportebat Alius equitem urbe emittens, frenorum habenis epistolam insuit. Accidit vero & hujusmodi casus circa literas. Urbs quædam obsidebatur. in hanc quum esset lator literarum ingressus, proditori quidem, cui eas afferebat, non tradidit. sed ad magistratum adiit, rei indicium deferens, atque ei dat literas. ille re cognita, epistolas quidem reddi eis jussit, cui afferebat: quas autem ab iis acciperet, ut eas, si vera essent quæ indicabat, ad se deferret. quod fuerat jussus index fecit. magistratus literis acceptis, auctores earum accersit; signa annulorum eis ostendit; fatentur illi sua esse signa tum apertis literis, rem omnem patefacit. qui mihi videtur magna arte verum indagasse; quòd literas ab exteris missas à tabellario non acceperit. proditores enim & negare, & ab aliquo sibi insidias strui, dicere poterant. nunc responsa ad illas literas in potestate habens; fraudem ita arguit, ut proditores mutire contra nihil possent. Deferuntur etiam isto pacto. Vesicam magnitudine parem ampullæ, cujuscumque illam magnitudinis eligere volueris pro copia rerum scriben-

scribendarum, inflatam, dein firme ligatam, siccato. postea atramento, cui pluscplum glutini admixtum, scribe super ipsa quicquid volueris. ubi jam literæ siccæ fuerint, flatum vesica exime; & compressam indito in ampullam. os autem vesicæ promineto ultra ampullæ operculum. secundum hæc, ubi vesicam, quæ ampullæ est indita, inflatam, ut quàm maxime poterit fieri distendatur, oleo impleveris; quod prominet illius extra ampullam circuncide, & ejus ori apta sic, ut nullum ejus vestigium appareat. hanc ampullam probe obturatam feras in aperto licet. quippe oleum quod ei inest, pellucebit: neque aliud quicquam ei inesse apparebit. Factum antea hoc etiam est; quidam in tabella lignea quum scripsisset, ceram superillevit, & ceræ alia inscripsit. deinde ut ventum est ad eum cui scribebatur; is cera detersa, & lectis quæ scripta erant; postquam alia similiter scripsisset, hominem dimisit. Dicitur etiam quidam, in buxeam tabellam quum scripsisset atramento quàm optimo, scripturam sivisse desiccari: tum autem albo illito, ne literæ apparerent, fecisse. postquam igitur ad eum ventum, cui epistola mittitur; is tabellam in aquam immisit. ita quicquid fuerat scriptum in aqua apparebit. Scribi etiam queat in tabella pictoris quicquid volueris. deinde hac dealbata & siccata, Lucifer eques pingendus, aut quidvis aliud pro libidine; puta, vestimentum album, equus albus; aut si mavis alius coloris, nigro excepto. deinde alicui tabella est danda;

σμένην, φυσήσας καὶ ἀποδήσας σφόδρα ξηρᾶναι, ἔπειτα ἐπ' αὐτῆς γράψαι ἅ, τι ἂν βούλει μέλανι κεκολλημένῳ. ξηρανθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, ἐξελεῖν τὴν πνοὴν τῆς κύστεως, καὶ συμπιέσας εἰς λήκυθον ἐνθεῖναι· τὸ δὲ στόμα τῆς κύστεως, ὑπερεχέτω τοῦ στόματος τῆς ληκύθου. ἔπειτα φυσήσας τὴν κύστιν ἐν τῇ ληκύθῳ ἐνοῦσαν ἵνα διαταθῇ ὡς μάλιστα ἐλαίου ἐμπλήσαντα, περιτεμεῖν τῆς κύστεως τὸ ὑπερέχον τῆς ληκύθου, καὶ προσαρμόσαι τῷ στόματι ὡς ἀδηλότατα. καὶ βύσαντα τὴν λήκυθον, κομίζειν φανερῶς. διαφανές τε οὖν τὸ ἔλαιον ἔσται ἐν τῇ ληκύθῳ, καὶ οὐδὲν ἄλλο φανεῖται ἐνόν. ὅταν δὲ ἔλθῃ παρ' ὃν δεῖ, ἐξεράσας τὸ ἔλαιον, ἀναγνώσεται φυσήσας τὴν κύστιν, καὶ ἐκσπογγίσας. καὶ κατὰ ταυτὰ εἰς τὴν αὐτὴν γράψας, ἀποστελλέτω. Ἤδη δέ τις ἐν δέλτῳ ἐν ξύλῳ γράψας, κηρὸν ἐπέτηξε, καὶ ἄλλα εἰς τὸν κηρὸν ἐνέγραψεν. εἶτα ὅταν ἔλθῃ παρ' ὃν δεῖ, ἐκκνίσας τὸν κηρὸν, καὶ ἀναγνοὺς, γράψας πάλιν ὡσαύτως, ἀπέστειλε. Λέγεται καὶ εἰς πυξίον γράψαντα μέλανι ὡς βελτίστῳ, ἐᾶν ξηρανθῆναι· ἔπειτα λευκώσαντα, ἀφανίζειν τὰ γράμματα. ὅταν οὖν ἀφίκηται παρὰ τὸν πεμπόμενον, λαβόντα εἰς ὕδωρ θεῖναι τὸ πυξίον. φανεῖται οὖν ἐν τῷ ὕδατι ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ γεγραμμένα. γράφοιτο δ' ἂν καὶ εἰς πινάκιον ἡρωϊκὸν ἅπερ ἂν βούλῃ· ἔπειτα καταλευκῶσαι, καὶ ξηράναντα γράψαι, ἱππέα φωσφόρον, ἢ ὅ, τι ἂν βούλῃ, ἱματισμὸν λευκὸν, καὶ τὸν ἵππον λευκόν. εἰ δὲ μὴ,

καὶ ἄλλῳ

καὶ ἄλλῳ χρώματι, πλὴν μέλανος. ἔπειτα δοῦναι τινὶ ἀναθεῖναι ἐγγὺς τῆς πόλεως, εἰς ὃ ἐὰν τύχῃ ἱερόν, ὡς δεξόμενος. ὅταν δὲ δεῖ ἀναγνῶναι τὰ γεγραμμένα, χρὴ ἐλθόντα εἰς τὸ ἱερόν, καὶ γνόντα τὸ πινάκιον συσσήμῳ τινὶ προσυγκείμενον, ἀπενέγκαντα εἰς οἶκον, θεῖναι εἰς ἔλαιον. πάντα οὖν τὰ γεγραμμένα φανεῖται. πασῶν μὲν ἀδηλοτάτη πέμψις, πραγματωδεστάτη δέ, νῦν μοι διὰ γραμμάτων ἐμφανισθήσεται. ἔστι δὲ ἥδε. Ἀστράγαλον εὐμεγέθης τρυπῆσαι εἰς εἴκοσι καὶ τέτταρα τρήματα. ἓξ εἰς ἑκάστην πλευρὰν τοῦ ἀστραγάλου. ἔστω δὲ τὰ τρυπήματα τοῦ ἀστραγάλου ἀφ' ἧς ἂν πλευρᾶς ἄρξῃ τὸ Ἄλφα καὶ τὰ ἐχόμενα, ἅπερ ἐν ἑκάστῃ πλευρᾷ γέγραπται. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐάν τινας θέλῃς ἐν αὐτῷ τίθεσθαι λόγους, λίνῳ διείρειν ἐὰν τῇ διέρσει τοῦ λίνου, ἀρξάμενος ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀστραγάλου ἐν ᾗ τὸ Ἄλφα ἐστι, παρελθὼν τὰ ἐχόμενα τούτου τοῦ γράμματος, ὅταν ἔλθῃ εἰς πλευρὰν οὗ τὸ ἰῶτά ἐστι, διείρειν πάλιν· παρεὶς δὲ τούτου τὰ ἐχόμενα, ὅπου συμβαίνει εἶναι· καὶ πάλιν παρεὶς τὰ ἐχόμενα τούτου ὅπου ἔνεστι διείρειν τὸ λίνον· καὶ οὕτω τὰ ἐπίλοιπα τοῦ λόγου ἀναγράφειν ἐνείρει εἰς τὰ τρυπήματα, ὥσπερ ὄνομα. ἔσται οὖν περὶ τὸν ἀστράγαλον ἀγαθὶς λίνου περιπεπλεγμένη. δεήσει δὲ ἀναγινώσκοντα ἀναγράφεσθαι εἰς δέλτον τὰ δηλούμενα γράμματα ἐκ τῶν

ista leget, literas per foramina

qui in templo, quod primum fuerit extra urbem obvium, eam pro donario suspendat, ceu religione voti obligatus. Quando autem legere quæ scripta sunt oportebit; ad ædem sacram accedendum, & per signum quod prius convenerit tabula agnita, & domum allata, in oleo ponere ipsam oportet. omnia igitur quę scripta sunt fient manifesta. Declarabitur nunc à me ratio mittendi epistolas, illa quidem omnium occultissima; sed & operosissima. est autem hæc. In talo satis magno foramina quatuor & viginti facito: sena videlicet in quoque latere. Sunto autem tali foramina literæ *Græcorum*. tu vero memento in quo latere prima literarum Alpha fuerit locata, & illi proximæ. cum igitur sermonem aliquem volueris exprimere, fili trajectione per foramina id tibi faciendum. in trajectione autem fili, orsus ab eo tali latere ubi est Alpha *atque per id foramen trajecto filo*, proximè notatas literas transgressus; postquam ad latus illud perveneris, ubi est Jota, trajice rursum. proximas deinde literas iterum omitte, donec illuc veneris ubi est *Delta*; ibi filum trajice. præteri denuo proximè sequentes literas, usque dum sit ventum ad *Ypsilon*. eo loci filum ut prius trajice: atque ita fac in cæteris literis hujus sermonis, ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΠΕΣΤΗΣΑΝ; EXERCITUS FIDEM MUTARUNT. scriptionis, inquam, loco, trajectione fili in cunctis literis utere, quasi esset nomen unum. Erit igitur quod mittetur, velut glomus quidam fili circa talum. illũ verò qui designatas in pugillaribus aut tabellis descri-

escribere oportebit. porrò exem-
tio contrario ordine fiet atque in-
ertio. sed quod literæ inverso ordine
n pugillaribus describentur, id verò
ihil refert: non enim propterea mi-
us sermo cognoscetur. quanquam
lus sane operis est in cognoscendis
uę scripta sunt, quàm in opere ipso
onficiendo. Concinnius autem hoc
et, si lignum unius quasi spithamæ
el dodrantis, secundum literarum
umerum fuerit perforatum: dein-
e filum per foramina trajiciatur.
Quoties autem bis in idem foramen
ierit filum trajiciendum, sicut lite-
a eadem bis continenter scribitur:
rius quàm posteriorem trajectio
em facias, filum circa lignum cir-
unducito. Fiet idem & hoc pacto.
'ali aut ligni loco orbem ligneum
evigato: deinde in ejus ambitu lite-
arum XXIV elementa perforato. vi-
indæ autem suspicioni, alia quoque
er medium orbem facito forami-
a: tum autem, per elementa conti-
ua serie ita disposita, filum trajice.
quando autem littera eadem bis
ccurrat scribenda, filo prius inserto
foramina medii circuli, iterum in
eram eandem filum insere. literas
ppello foramen unumquodque.
loc quoque à nonnullis factum; ut
subtilissima charta, *sive alia ad*
ribendum materia, longos versus
teris subtilibus scriberent; ita ut
pistola propter molis modum esset
l ferendum commodissima: dein-
e ea subjecta est tunicæ humero:
: extrema tunica eandem in par-
em replicata. videtur igitur extra
mnem suspicionem futura epistolæ
tio, sive quis tunicam induat, sive

τρυπημάτων. ἀνάπαλιν δὲ γίνεται ἡ * ἐξαίρεσις τῆς ἐνείρσεως. διαφέρει δὲ οὐδὲν τὰ γράμματα ἀνάπαλιν γραφῆναι εἰς δέλτον. οὐδὲν γὰρ ἧττον γνωσθήσεται. πλείων μέντοι ἔργον ἐστὶ τὰ γεγραμμένα, ἢ τὸ ἔργον αὐτὸ γενέσθαι. εὐπρεπέστερον δ' ἂν τοῦτο γένοιτο, ξύλου ὡς σπιθαμιαίου τετρυπημένου, ὅσα γε τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, ἔπειτα ἀφανῶς ἐνείρειν τὸ λίνον εἰς τὰ τρυπήματα· ὅπου δ' ἂν εἰς τὸ αὐτὸ τρύπημα συμβῇ δὶς ἐνεῖραι, ὥσπερ τὸ αὐτὸ γράμμα δὶς ἐφεξῆς γράφεσθαι· προπεριελίξαντα τὸ λίνον περὶ τὸ ξύλον ἐνείρειν. γένοιτο δ' ἂν καὶ ὧδε. ἀντὶ τοῦ ἀστραγάλου καὶ ξύλου, ποιήσας κύκλον ξύλινον λεᾶναι καὶ τρῆσαι ἐφεξῆς κύκλῳ τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, τὰ τέσσαρα καὶ εἴκοσι. ὑποψίας δὲ ἕνεκεν καὶ ἄλλα ἐν μέσῳ τοῦ κύκλου τρυπῆσαι. ἔπειτα οὕτως εἰς τὰ στοιχεῖα ἐφεξῆς ὄντα, τὸ λίνον ἐνείρειν· ὅταν δὲ δὶς τὸ αὐτὸ γράμμα συμβαίνει, γράφειν ἐκ τῶν ἐν μέσῳ τρυπημάτων, περιενείροντα, εἰς τὸ αὐτὸ γράμμα ἐνείρειν. γράμματα δὲ λέγω τὸ τρύπημα. Ἤδη δέ τινες εἰς τὸ βιβλίον γράψαντες ὡς λεπτότατον μακροὺς στίχους, καὶ λεπτὰ γράμματα, ἵν' ὡς δυσγνωστάτη γίνηται ἡ ἐπιστολή. εἶτα ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ χιτῶνος ὑποθέντες, καὶ ἀποπτύξαντες τοῦ χιτωνίσκου ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἀνύποπτος δὴ δοκεῖ εἶναι ἡ κομιδὴ τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἐνδεδυκότος, τινὸς τὸν χιτω-

νίσκειν, καὶ οὕτω φερομένους. Μαρτύρεισι δὲ ὅτι τὰ εἰσπεμπόμενα μετ᾽ ἐπιβουλῆς χαλεπὸν φυλάξαι. Οἱ γοῦν περὶ Ἴλιον ἄνθρωποι ἐν τοσούτῳ χρόνῳ καὶ οὕτω διατεταγμένοι, οὔπω δύνανται φυλάξαι μὴ εἰσελθεῖν αὐτοῖς τὰς Λοκρίδας. καίτοι τοσαύτη ἐστὶν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ σπουδὴ καὶ ἡ φυλακή. ἀλλ᾽ ὀλίγοι προσέχοντες τῷ λαθεῖν, λανθάνουσι πολλὰ εἰσάγοντες σώματα. παρὰ δὲ τοῖς παλαιοτέροις, καὶ τοιόνδε ποτὲ ἐτεχνάσθη. Ποτίδαιαν γὰρ θέλων προδοῦναι Τιμόξενος Ἀρταβάζῳ, συνέθεντο ἀλλήλοις, ὁ μὲν τῆς πόλεως τὸ χωρίον. ὁ δὲ τοῦ στρατοπέδου εἰς ὅπερ ἐτόξευον, ὅ,τι ἂν τὸ ἤθελον ἀλλήλοις ἐμφανίσαι. οἱ δὲ τοῦ τοξεύματος περὶ τὰς * πύλας γλυφὰς ἑλίξαντες τὸ βιβλίον καὶ πτερώσαντες, ἐτόξευον εἰς τὰ προσυγκείμενα χωρία. ἐγένετο δὲ καταφανὴς ὁ Τιμόξενος προδιδοὺς τὴν Ποτίδαιαν. τοξεύων γὰρ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ προσυγκείμενον, ἁμαρτὼν τοῦ χωρίου διὰ πνεῦμα καὶ φαύλην πτέρωσιν, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαιάτου τὸν ὦμον· περὶ τὸν βληθέντα περιέδραμεν ὄχλος, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι ἐν τῷ πολέμῳ· αὐτίκα δὲ τὸ τόξευμα λαβόντες, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς. καὶ οὕτω καταφανὴς ἐγένετο ἡ πρᾶξις. Ἱστιαῖος δὲ βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρᾳ σημῆναι, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχεν ἀσφαλῶς δηλῶσαι, ἅτε φυλασσομένων τῶν ὁδῶν, καὶ οὐκ εὐπόρου γράμματα λαθεῖν φέροντα, τῶν δούλων τὸν πιστότατον ἀποξυρήσας ἔστιξε καὶ ἐπέσχεν ἕως ἂν ἔφυσαν αἱ τρί-

ita ferat. Quod autem ejus rei quæ subdole immittitur, difficilis cautio sit; testimonio probari potest. Nam qui Ilium colunt homines à tanto tempore in eo laborantes, & tanta diligentia ad hoc dispositi, nondum cavere possunt, quominus Locrides Ilium ingrediantur: qui tamen in eam rem studii tantum impendant, & tanta cautione utantur. sed nimirum pauci ad fallendum attendentes fallunt; & ita multas in urbem Locridas inducunt. A vetustioribus verò etiam hujusmodi dolus est usurpatus. Quum Timoxenus Potidæam prodere Artabazo vellet; mutua inter ipsos conventione facta, constituerunt loca, alter urbis, alter castrorum, quò si quid invicem notum sibi facere optarent, sagittas mitterent. ipsi autem circa sagittæ crenas epistolam voluentes, ac pennas deinde addentes, designata loca petebant. sed accidit, ut fraus Timoxeni Potideam prodentis palàm fieret. nam Artabazus quum in locum constitutum sagittas jaceret, à scopo aberrans virum Potidæatam in humero feriit. ad quem vulneratum turba undique, ut fieri amat in bello, accurrit. hi statim sagittam acceptam ad duces attulerunt. atque ita fraus patuit. Histiæus significare aliquid Aristagoræ cupiens, quum nulla ratione alia facere id posset: quippe custodibus vias obsidentibus; ut difficile esset ei qui literas ferret, latere: servorum fidelissimo caput rasit; rasum stigmatibus inussit; deinde eum donec renascens capillus succrevisset detinuit. quod

ut pri-

ut primùm accidit, Miletum proficisci ipsum jubet: nullum aliud notis inusto dans mandatum, nisi hoc; ut postquam Ephesum ad Aristagoram pervenisset, juberet eum caput sibi stigmatiæ radere, atque illud inspicere. stigmata autem, quid esset opus facto declarabant. Scribi potest etiam hoc modo. Convenire prius oportet, literarum vocalium loco, puncta positum iri: tot nempe puncta, quota est in ordine literarum vocalis notanda. Exemplum hoc esto:

Dionysius pulcher.

D:: :: N::: S:: S P::: LCH ·· R

Heraclides venito.

H·· R· CL:: D·· S V·· N:: T::

Item alia ratio; in locum vocalium, quidvis aliud substituatur. Et literæ quidem istiusmodi in certum locum deferendæ sunt, ei notum ad quem diriguntur. ut hic, simulac tabellarius in urbem venerit, vendiderit, emeritve aliquid; eo ipso cognoscat literas sibi venisse; easque in eo qui convenit loco esse. ita si fiat, neque is qui fert, cui ferat noverit: neq; eum qui accepit, accepisse, notum cuiquam fuerit. Multi in Epiro canibus in eam rem sic utuntur. Canem vinctum abducunt: deinde lorum circa collum applicant, cui epistola est inscripta: mox noctu, sive interdiu dimittunt; qui necessariò ad eum locum abit, unde est abductus: atque hoc Thessalonicensium est inventum. Cæterum epistolæ de talibus rebus allatæ, statim sunt aperiendæ. Astyanacti tyranno Lampsaci missa epistola fuerat, indicium ejus conjurationis continens, per quam periit: idque propterea quod literas non il-

χρῆς.. εἶπε τὰ χρεῖα ἐξαμέναι τοῖς Μιλησίων, ἐπιστείλας τῷ ἐστιγμένῳ ἄλλο μὲν οὐδέν. ἐπειδὰν δὲ ἀφίκηται εἰς Μίλητον πρὸς Ἀρισταγόραν, κελεύειν ξυρήσαντα καὶ ἰδεῖν εἰς τὴν κεφαλήν. τὰ δὲ στίγματα ἐσήμαινεν ἃ δεῖ ποιεῖν. Γράφοιτο δ' ἂν καὶ ὧδε· συντεθέντα τὰ φωνήεντα γράμματα ἐν κεντήμασι τίθεσθαι, ὁπόσον ἂν τύχῃ ἕκαστον ὂν ἐν τοῖς γραφομένοις, τοσαύτας στιγμὰς εἶναι· οἷον δὴ τόδε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΛΟΣ.

Δ:: ::· Ν::: Σ:: ::·Σ Κ. Λ::. Σ

ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ ΗΚΕΤΩ.

::Ρ ΚΛ ..:: Δ·:Σ :Κ·· Τ::·

Καὶ τόδε ἄλλο· ἀντὶ τῶν φωνηέντων γραμμάτων τίθεσθαί τι δεῖ. Καὶ τὰ δὲ τοι πεμπόμενα γράμματα εἴς τινα τόπον τοῦ πεμπομένου δῆλον. ὡς δῆλον γίνεται, ἐλθόντος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν πόλιν καὶ πωλοῦντός τι ἢ ὠνουμένου, ὅτι ἥκει αὐτῷ γράμματα, καὶ κεῖται ἐν τῷ συγκειμένῳ τόπῳ· καὶ οὕτως οὔτε ὁ φέρων οἶδεν ὅτῳ ἠνέχθη· οὔτε ὁ λαβὼν γνωστὸς ἔσται ὅ, τι ἔχει. πολλοὶ δὲ κατ' Ἤπειρον κυσὶν ἐχρήσαντο ὧδε. ἀπαγαγόντες ὃ δεσμὸν περιέθηκαν περὶ τὸν αὐχένα ἱμάντα, ἐν ᾧ ἐπιστολὴ ἐνέγραπτο. εἶτα ἀφίεσαν νυκτὸς ἢ μεθ' ἡμέραν πρὸς ὃν ἐξ ἀνάγκης ἔμελλεν ἥξειν, ὅθεν ἀπήχθη. ἔστι δὲ τοῦτο Θεσσαλονικόν. χρὴ δὲ τὰς παραγγελμένας εὐθὺς ἀνοίγειν δέλτους. Ἀστυάνακτι δὲ τυράννῳ Λαμψάκου πεμφθείσης ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ γεγραμμένα ἦν μηνύοντα τὴν ἐπιβουλὴν, ἀφ' ἧς ἀνῃρέθη, διὰ τὸ μὴ εὐθὺς ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὰ

γεγραμμένα, ἀλλ' ἀμελήσαντ☉ αὐτῷ, πρὸς ἄλλοις δὲ γενομένου, διεφθάρη τὴν ἐπιστολὴν ἔχων περὶ τοὺς δακτύλους. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἐν Θήβαις ἡ Καδμεία κατελήφθη· τῆς τε Λέσβου ἐν Μιτυλήνῃ τὰ παραπλήσια τούτοις ἐγένετο. Γλῶς δὲ βασιλέως ναύαρχος, [illegible] βασιλέα ἀνέβαινε, ἐπεὶ οὐκ ἐξῆν τι [illegible] ὑπομνηματικὸν ἐν βιβλίῳ ἔχοντας εἰσιέναι παρὰ βασιλέα· ἔδει δὲ αὐτῷ περὶ πολλῶν τε καὶ μεγάλων διαμνημονεύειν, ἐγράψατο εἰς τὰ διαστήματα τῶν χειρῶν τῶν δακτύλων, ἃ ἔδει ἐν ῥήσει εἶναι αὐτῷ. Περὶ μὲν τούτων ἐπιμέλειαν τῷ πυλωρῷ ποιητέον, ὡς ἂν μηδὲν λανθάνῃ εἰς τὴν πόλιν εἰσφερόμενον, μήτε ὅπλον, μήτε γράμματα. Περὶ δὲ τὰς τῶν ἐναντίων
32 προσαγωγὰς μηχανήμασιν ἢ σώμασιν ἐναντιωτέον ὧδε. Πρῶτον μὲν εἰς τὰ ὑπεραιρόμενα ἐκ πύργων ἢ ἱστῶν, ἢ τοῖς ἄλλοις τρόποις, * ὡς προσαχθέντα ὑπεραίρειν χρὴ πρὸς [illegible] περιβληθέντα κατα[illegible] * [illegible]. ἄλλα δὲ [illegible] πολλὰ, [illegible] πῦρ [illegible] πύργους ξυλίνους, ἢ ἄλλα ὕψη ἐκ φορμῶν πληρουμένων ψάμμου, ἢ ἐκ λίθων ἢ ἐκ πλίνθων. ἴσχοι δ' ἂν τὰ βέλη καλάμων ταρσοὶ [illegible], καὶ ἐναλλὰξ συνυφασμένοι. Η τοῖς κριοῖς δὲ καὶ τοῖς εἰς τὰ τείχη μηχανήμασι [illegible] καὶ τοῖς ὁμοιοτρόποις [illegible] ἔργοις. [illegible] ἀχύρων πληρουμένους [illegible], [illegible] ἐρίων [illegible] βοείους [illegible] πεφυσημένους, ἢ [illegible]

lico aperuit, néque iis contenta legit. quum igitur rem neglexisset, atque alia negotia huic prævertisset, epistolam digitis tenens interiit. Cadmea quoque Thebis eandem ob caussam est capta. sed & Mitylenæ in Lesbo similia his acciderunt. Glus Persæ navarchus ascenderat ad Regem: in cujus conspectum qui admittuntur, fas eis non est ullum commentarium in manibus habere. qui igitur de multis magnisque rebus memoriter esset ipsi agendum, dicendorum capita in ipsis intervallis quæ digitos manus separant, scripsit. De his & similibus portæ custos debet esse sollicitus; ne quid, sive armorum, sive literarum clam in urbem inferatur. Quando autem hostis accessionem facit ad muros, sive machinis, sive hominum corporibus, sic resistendum. Ac primò adversus ea quæ supra muros attolluntur, è turribus vel malis, aut simili modo alio; oportet sublimiores machinas attollere, & funibus intendere; tegminibus munitas impenetrabilibus: suffitus quoque earum rerum adhibere, quæ fumi multum emittent. accendendus etiam est ignis maximus. Turres quoque ligneæ ex adverso erigendæ, & aliæ moles altæ, è corbibus arena plenis, aut lapidibus, vel lateribus. Possunt etiam tela repellere, crates ex arundinibus textæ quà crassis, quà transversariis. Ad hæc fuere, qui adversus arietem, & id genus machinas in mœnia irruentes, perpauca nomina habeant; saccos acribus plenos, pro anterisque pensos, vasa lana referta, & utres inflatos è mur-

& corio

: corio boum ; necnon alia id genus militer impleta. Quando portam el aliam muri partem machina zatit ; laqueo prominentem parm, sive rostrum, oportet avertere ; nè machina murum ferire neeat. Præparandum etiam est faum plaustrale, quod dimissum in rebram incidat, eamque conterat. que id saxum è tignis projectis est nittẽdum, canceri prehensione susensum. ut autem à terebra saxum on aberret, perpendiculum prius emittendum ; quod ubi rectà in tebram incidet, saxum protinus est andum. Plurimum etiam juverit ntra machinas mœnia perforantes, ec esse præparata. cognito ad quam rtem murorum hostis machinam : admoturus, oportet te quoque aetem arieti contrarium comparas ; interiore muri parte perfossa, usie ad lateres partis exterioris, ne ius inimici rescifcant. ubi autem propinquaverit tundentis machie rostrum ; tum demum intrinses ariete contrario tundendum ; cus quidem ictus ictu alterius est ulto vehementior. Adversus maas machinas, super quibus multi mati admoventur, & ex quibus temittuntur, cùm alia, tum catapul- & fundæ atque etiam in tecta andinacea sagittæ igniferæ : adver- ista, inquam, machinamenta cue oppidani debent, ut quà accessnem ad muros ipsa sunt factura, niculos occultos fodiant, quò mainatum rotę impressę sidant cunilosque subeant. Post ista, è saccis ena impletis, & lapidibus, pro copræsente, interior munitio eri-

πεπληρωμένων τινῶν ἢ ἄλλοις τισὶν ὁμοφέροντα. καὶ ὅταν ἡ πύλην ἢ ἄλλο τι τοῦ τείχους διακόπτῃ, χρὴ βρόχῳ τὸ προέχον ἀναλαμβάνειν, ἵνα μὴ δυνήσηται προσαπίπτειν τὸ μηχάνημα. Καὶ παρασκευάζεσθαι δὲ ὅπως λίθος ἁμαξοπληθὴς ἀφιέμενος ἐμπίπτῃ καὶ συντελέσῃ τὸ τρύπανον. τὸν δὲ λίθον ἀφιέναι ἀπὸ τῶν κεραιῶν, ἐχόμενον ὑπὸ καρκίνων. ὅπως δὲ μὴ ἁμαρτάνῃ τοῦ τρυπάνου ὁ λίθος φερόμενος, καθετῆρα χρὴ προαφιέναι. καὶ ὅταν αὐτὴ πέσῃ ἐπὶ τὸ τρύπανον, εὐθὺ τὸν λίθον ἐπαφίεσθαι. Ἄριστον δὲ πρὸς τὰ διακόπτοντα τὸ τεῖχος, καὶ τόδε παρασκευάσαι· ὅθεν γνώσῃ προσάγειν τοῦ τείχους ταύτῃ, χρὴ ἔσωθεν αὐτὸ παρασκευάζειν ἀντικριὸν, διορύξαντας τοῦ τείχους μέχρι τοῦ ἄλλου μέρους τῶν πλίνθων, ἵνα μὴ προΐδωσι πρότερον οἱ πολέμιοι· ὅταν δὲ ἐγγὺς ᾖ τὸ διακόπτον, οὕτως ἔσωθεν τῷ ἀντικριῷ παίειν, καὶ πολὺ ἰσχυρότερος ὁ ἀντικριὸς γίνεται. πρὸς δὲ τὰ μεγάλα μηχανήματα, ἐφ' οἷς σώματά τε πολλὰ προσάγεται καὶ βέλη ἐξ αὐτῶν ἀφίεται ἄλλα τε καὶ καταπέλται, καὶ σφενδόναι· εἰς δὲ τὰς ὀροφίνας οἰκίας, καὶ πυρφόρα τοξεύματα. πρὸς δὲ ταῦτα τὰ μηχανήματα, πρῶτον μὲν χρὴ τοὺς ἐν τῇ πόλει κρυφαίως ὑπορύσσειν κατὰ τὰς προσαγωγὰς τοῦ μηχανήματος· ἵνα οἱ τροχοὶ τῶν μηχανημάτων ἐμπεσόντες δύνωσιν εἰς τὰ ὑπορύγματα. ἔπειτα ἔσωθεν ἀνταίρειν ἐκ φορμῶν πληρουμένων ψάμμου, καὶ λίθων ἐκ τῶν ὑπαρχόντων

ἔρυμα, ὅπερ τοῦ τε μηχανήματος ὑπερέξει, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐναντίων βέλη ἀργὰ ποιήσει. προκαλυπτέον δὲ ἅμα τούτοις καὶ γέρρα καὶ παραπετάσματα ἢ ἱστία, ἐρύματα τῶν εἰσαφιεμένων. ὥσπερ χρῆσθαί τε τὰ ὑπερπίπτοντα, τῶν βελῶν, καὶ ῥᾳδίως συλλεγήσεται. χαμαιπετὲς γὰρ μηδὲν ἔσται. τὸ δὲ αὐτὸ ποιεῖν, καὶ ᾗ ἂν ἄλλῃ τοῦ τείχους ὑπερπετῆ γενόμενα τὰ βέλη, τοὺς ὑπηρετοῦντάς τε καὶ τοὺς διαπορευομένους βλάπτει καὶ τιτρώσκει. ᾗ δ' ἂν τοῦ τείχους χελώνη προσαχθεῖσα δυνήσηταί τι τοῦ τείχους διορύξαι ἢ καταβαλεῖν. ταύτῃ χρὴ ἐναντιοῦσθαι παρεσκευασμένον· πρὸς μὲν τὸ διόρυγμα πῦρ ποιεῖν πολύ· πρὸς δὲ τὸ πτῶμα τοῦ τείχους, τάφρον ἔσωθεν ὀρύσσειν, ἵνα μὴ εἰσέλθωσι· καὶ ἅμα ἀνταείρειν τειχίζοντα

33 πρότερον ἢ πεσεῖν τὸ τεῖχος, ἢ διορύσσηται, ἂν μὴ ἄλλως δύνῃ κωλύειν. Χρὴ δὲ ταῖς προσενεχθείσαις χελώναις ἐπιχεῖν πίσσαν καὶ στυππεῖον, καὶ θεῖον ἐπιβάλλειν· ἔπειτα φλογωθέντα φάκελλον καὶ ἐξάψαντα ἐπαφιέναι χοίνῳ ἐπὶ τὴν χελώνην. τὰ δὲ τοιαῦτα προτεινόμενα ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπιβάλλεται τοῖς προσαγομένοις μηχανήμασι· πιμπρᾶναι χρὴ ταῦτα ὧδε. παρεσκευάσθω ξύλα οἷον ὑπέρου μεγέθη δὲ πολλῷ μείζω. εἰς μὲν τὰ ἄκρα τοῦ ξύλου καὶ ἄνω καὶ κάτω χωρὶς πυρὸς σκευασίας ἰσχυράς· τὸ δὲ εἶδος γινέσθω οἷον κεραυνὸς τὸ γραφόμενον. τοῦτο δὲ ἀφιέναι χρὴ εἰς τὸ προσαγ-

genda; quæ supra machinam hostium erigetur, & tela illorum reddet inutilia. simul, tegendi caussa prætendi vel desuper intendi muda vela, cum alia tum nautica, debent, præsidio futura adversus tela, quæ intra urbem immittentur; nam & transgredientia muros tela inhibebunt, & ut facilis eorum sit collectio perstabunt: quippe nullum eorum in terram cadet, atque hoc idem faciendum, quacumque in parte urbis tela ultra muros delata lædunt vulneribusq; afficiunt ministeria, & eos qui per vias ingrediuntur. Sicubi autem testudo admota muro, suffodere, aut dejicere partem ejus aliquam potuerit; huic malo præparandum est hoc remedium. contra foramen quod hostis fodiendo fecerit, ingens excitandus est ignis. è regione autem dejecti muri fossa interior ducenda; ne inimici ingrediantur. simul faciendum, ut murum *interiorem* contra ruinam ædificando attollas, prius quàm murus suffossus cadat; si aliter conatum adversariorum impedire nequeas. Testudinibus quas hostis admoverit, pix infundenda; stuppa item & sulphur injiciendum; deinde virgultorum fascem inflammatum fune sive amento conjicere in testudinem oportet. atque hæc & similia de muro protensa, machinis admovendis desuper immittuntur. Modus autem easdem comburendi hic erit. Præparentur ligna ad instar sagittarum, sed prælonga & majora multo. ad cujusque ligni extrema tum à superiore, tum ab inferiore parte separatim aptentur materiæ ad concipiendum ignem efficaces & validæ. esto autem teli hujus figura, quali solent fulmina depingi. hoc igitur in machinam quæ admo-

vetur

etur conjicere oportet; ita præpa-
atum, ut illi infigatur, & ut telo
emel infixo ignis inhæreat duret-
que. Quod si in urbe aut muro tur-
es aliquæ fuerint ligneæ; provisa
is debent esse præsidia, quò ne cre-
nari ab hostibus queant. *id præsta-
unt cum alia*, tum coria cruda, præ-
ertim si plura juncta opponantur.
i portis fuerit ignis injectus, ligna
unt aggerenda; & ignis maximus
xcitandus; donec fossa interior du-
ta fuerit. ad hoc quæ erunt necessa-
ia, ex copia præsente, *suppeditan-
um*; sin minus, ruinâ proximorum
edificiorum *saluti consulendum*. Si
hostes ad munitiones tuas incenden-
las, apparatus concipiendo igni effi-
aces & validos admoverint; incen-
lium aceto restinguendum. non e-
im facile erit, ignem accendere.
nagis tamen juverit, si prius ligna
ceto linantur. nam à materia aceto
llita ignis abstinet. Eos autem qui
locis summè editis ignem restin-
gunt, munimen aliquod faciei op-
ositum habere convenit; ut ab in-
adente flamma minus sentiant in-
ommodi. Ignem autem validum,
 qui nulla arte restinguatur, ita pa-
abis. picem, sulphur, stuppam,
nannam, thus, *sive, mannam thuris*,
edæ ramenta accende, & adversus
ostem admove, si quid illius suc-
endi volueris. Quando scalæ appli-
antur, sic resistendum. Si scalæ ad-
notę summa superent mœnia; post-
quam is qui scandit ad summum
calarum pervenit, tunc aut homi-
em aut ipsas scalas lignea furca re-
ellere oportet: si quidem alia ra-
ione facere id nequeas, quòd ex in-

μενον μηχάνημα, ἐσκευασμένον οὕ-
τως, ὥς τε ἐμπήγνυσθαι εἰς τὸ μηχά-
νημα καὶ ἐπιμένειν τὸ πῦρ ἐμπαγέν-
τος αὐτοῦ. ἔπειτ᾽ ἂν τινες ὦσι τῆς
πόλεως ξύλινοι μόσυνες ἢ τοῦ τεί-
χους, τί χρὴ τούτοις ὑπάρχειν
πρὸς τὸ μὴ ἐμπίπρασθαι ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων. πιλοὺς καὶ βύρσας πρὸς
τῶν τάξιν. ἐὰν δὲ ἐμπρησθῶσι πύλαι
πρὸς τὸ φέρεσθαι ξύλα καὶ ἐμβάλ-
λοντας ὡς μέγιστον τὸ πῦρ ποιεῖν,
μέχρις οὗ ταφρεύσηται ἔσωθεν·
καὶ ἄν τι δέῃ ἐκ τῶν σοι συνυπαρ-
χόντων, τάχιστα· εἰ δὲ μὴ ἐκ τῶν
ἐγγύτατα οἰκιῶν καθαιρεῦντα.
Ἐὰν δέ τινες πολέμιοι ται 34
ἐμπιμπρώμεναι ἰσχυραὶ σκευα-
σίαι πρὸς τὸ πῦρ, σβεννύειν χρὴ
αὐτὸ ὄξει· οὐ γάρ ἐστι ῥᾳδίως ἐξ-
άπτεσθαι. μᾶλλον δὲ τὸ * προ-
αλείφειν· τούτου γὰρ πῦρ οὐχ ἅ-
πτεται. τοὺς δὲ καταζσβεννύντας
ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων, ἔχειν περὶ τὸ
πρόσωπον ἔρυμα ἵνα ἧσσον ὀχλῶν-
ται προσπαιούσης αὐτοῖς τῆς φλο-
γός. Αὐτὸ δὲ πῦρ σκευάζειν 35
ἰσχυρὸν, ὧδε, ὥστε οὐ πάντη κα-
τασβέννυται· πίσσαν, θεῖον, στυπ-
πεῖον, μάνναν, λιβανωτὸν, δα-
δὸς πρίσματα ἐν ἀγγείοις ἐξάψαν-
τα προσφέρειν, ἐὰν βούλῃ τῶν πο-
λεμίων τι ἐμπρησθῆναι. Ταῖς 36
δὲ τῶν κλιμάκων προσθέσεσιν ἀντι-
στῆναι· ἐὰν μὲν ὑπερέχῃ τοῦ τεί-
χους ἡ κλίμαξ προστεθεῖσα, χρὴ
ὅταν ἐπ᾽ ἄκρον ᾖ ὁ ἀναβαίνων, τό-
τε ἀπωθεῖν τὸν ἄνδρα, ἢ τὴν κλί-
μακα ξύλῳ δικρῷ· ἐὰν μὴ ἄλλως
κωλύειν δύνῃ διὰ τὸ ὑπερέχει-

θεῖσαι. ἐὰν δὲ ἄρτι ἀνιῇ ἡ κλῖμαξ, τὴν μὲν κλίμακα οὐχ οἷόν τε ἀπωθεῖν, τὸν δὲ ἀναβαίνοντα χρὴ ἀπωθεῖν. εἰ δὲ ταῦτα μὲν δοκῇ εἶναι, τι ποιῆσαι χρὴ οἷον θύραν ἐκ σανίδων. ἔπειτα ἐπειδὰν προσφέρηται ἡ κλῖμαξ, ὑποβεβλῆσθαι τῇ κλίμακι τῇ προσφερομένῃ· ὅταν δὲ προσίῃ ἡ κλῖμαξ πρὸς τὴν θύραν, ἐξ ἀνάγκης ὑποχαλώσης τῆς θύρας, ἡ κλῖμαξ πίπτει, στροφίγγων προϋποτεθειμένων, οὐδὲ προσπελάσαι δύναται.

37 Τοὺς δὲ ὑπορύσσοντας ὧδε κωλύειν. ἐὰν δοκῇ ὑπορύσσεσθαι, ὡς βαθυτάτην ἐκτὸς χρὴ τάφρον ὀρύσσεσθαι, ὅπως εἰς τὴν τάφρον τὸ ὑπόρυγμα ἀφίκηται, καὶ οἱ ὑπορύσσοντες ὀφθῶσιν. ἐὰν δέ σοι ὑπάρχῃ καὶ τεῖχος τειχίσαι εἰς αὐτὴν ὡς ἰσχυροτάτην ἐκ μεγίστων λίθων. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ τειχίσαι λίθους, ξύλων φορυτὸν κομίσαντα. ἂν δὲ τὰ ὑπορύγματα τῆς τάφρου προσαυτίζῃ, ταύτῃ ἐπιβάλλοντες ξύλα καὶ τὸν φορυτὸν ἐμπρῆσαι. καὶ τὰ ἄλλα καλύψαι πᾶσαι, ὅπως ὁ καπνὸς εἰς τὸ διόρυγμα πορεύηται, καὶ κακῶς ποιῇ τοὺς ἐν τῷ ὀρύγματι ὄντας. ἐνδέχεται δὲ καὶ πολλοὺς διαφθαρῆναι αὐτῶν ὑπὸ τοῦ καπνοῦ. ἤδη δέ τινες καὶ σφῆκας καὶ μελίσσας εἰς τὸ διόρυγμα ἀφιέντες, ἐλυμήναντο τοὺς ἐν τῷ ὀρύγματι ὄντας. χρὴ δὲ καθ' ὃν ἄν τινα τόπον ὀρύσσουσιν, ἀνθυπορύσσειν καὶ ἀνιέναι, καὶ ἐμπιπράναι τὸ ἐν τῷ ὀρύγματι μαχόμενον. παλαιὸν δέ τι λέγεται. Ἄμασιν Βαρκαίους πολι-

feriore loco sagittis petaris. Si scalæ jam *firmiter muris sunt aptatæ*, ipsæ quidem repelli non possunt, sed quicumque scandendo ad summa pervenerint sunt detrahendi. Si hæc vix posse fieri videantur, ex asseribus tabulatum instar forium conficiendum; deinde ubi scalæ admovebuntur, ipsis quæ applicantur scalis fores illę objiciendę atque adeo supponendæ sunt. quando igitur scalæ ad fores accesserint, subductis foribus & ope vertibularum antè subjectarum, retroactis, cadere ipsas necessum est; itaq; è regione illius loci applicari non poterunt. Eos qui cavant cuniculos ita impedire oportet. Si videatur hostis cuniculos suffodere, fossa altissima extra muros percutienda; ut ad fossam cuniculus perveniat, & suffossores oculis subjiciantur. debes etiam, si suppeditet copia, modicæ altitudinis murum in fossa, firmissimum è saxis maximis struere: si ad structuram muri saxa non suppetant, congeriem lignorum & quisquiliarum eò comportando. si cuniculus ad fossam fuerit perductus, ligna & quisquiliarum congeriem succende: atque alia omnia contegens effice ut fumus cuniculum ingrediatur, & cunicularios vexet. potest enim fieri, ut multos eorum fumus extinguat. Fuerunt etiam, qui vespis atque apibus in cuniculum immissis, magno ibi hostes incommodo affecerunt. Prętereà oportet, ut quo in loco cuniculum hostis fodiet, ipse quoque contrarium cuniculum fodias; intra quem inimicis resistens, quicquid ex adverso pugnabit, combures. Narratur vetus historia hujusmodi. Amasis

nasis olim Barcęos obsidens, cunicu-os fodere incępit. illi cognita Amasi-lis molitione, vehementer angi & nagna sollicitudine affici; ne forte ostis, priusquàm deprehenderetur, voti compos fieret. de his apud se co-gitans faber quidam ærarius, ratio-nem hanc invenit. clypei æramen-um circumferens, & supra murum ponens, aures ei parti admouebat. & lia quidem, ad quæ æs applicuerat, nuta erant; qua vero regione cuni-ulus suffodiebatur, ibi sonus edeba-ur. Barcæi igitur, fossa è regione avata, multos è fodientibus occide-unt. quare nunc quoque *viri mili-ares* eo invento utuntur, ut locum leprehendant, ubi cuniculus suffodi-ur. Et machinationibus quidem ad-versariorum qua ratione sit resisten-lum, hactenus est expositum. at cu-uiculos agere si qui volent, validissi-num adversus hostem sepimentum hoc fuerit. Duûm plaustrorum te-nones in unum colligabis, utrum-que in partem alteram plaustri sui porrigens; ita ut sublimes attollan-ur, eodem vergentes. tum autem varia ligna & texta viminea & quæ-umque alia sepimentis faciendis pta, desuper injecta inter se vincies. uto etiam interdum inunges; ve-ùm hoc fit rarissime. hanc igitur structuram ope rotarum, & addu-cere quocumque volueris, & redu-cere poteris. atque sub hoc muni-mento latebunt qui cuniculos agent. Quando autem hostes vel machinis, vel hominum vi muros adoriuntur; defensores intra oppidum in tres par-tes debent esse tributi: ut parte una pugnante, altera quiescat, tertia ad certamen se preparet: atque ita

ὀρυχθῶνται, ἐπεὶ ἐπεχείρει ὀρύσσειν· οἱ δὲ Βαρκαῖοι αἰσθόμενοι τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Ἀμάσιδος, ἠπορεῖτο μὴ λάθῃ ἢ φθάσῃ· ἔπειτα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρεν ἐνθυμήσας, ἀσπίδος χάλκωμα ἐπιφέρων, τοῦ τείχους ἐντὸς περιῄει πρὸς τάδε. τῇ μὲν δὲ ἄλλῃ, κωφὰ ἦν πρὸς ἃ προσίσχοι τὸ χάλκωμα· ᾗ δ' ὑπωρύσσετο, ἀντήχει· ἀντορύξαντες δ' οἱ Βαρκαῖοι, ταύτῃ ἀπέκτειναν πολλοὺς τῶν ὑπορυσσόντων. ὅθεν καὶ νῦν χρῶνται, αὐτῷ ἐν τῇ νυκτὶ φωλεύοντες ᾗ ὑπορύσσεται. καὶ οἷς μὲν προσῆκεν τὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τεχνάσματα ἀντικείμενα ἀμύνασθαι δεδήλωται. τοῖς δὲ ὑπορύσσειν μέλλουσιν, ἄριστον ἂν γένοιτο ἰσχυρότατον φράγμα. Χρὴ δύο ἁμαξῶν τοὺς ῥυμοὺς εἰς τὸ αὐτὸ δήσαντα, συμπεπλασμένους κατὰ τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἁμάξης, ὅπως μετεωρισθῶσιν οἱ ῥυμοὶ εἰς τὸ αὐτὸ νεύοντες. ἔπειτα ὅπως ἐπενδεῖν ἄλλα ξύλα καὶ ῥιποὺς καὶ ἄλλα φράγματα. συμπαρασκευάσαντα δὲ πηλῷ καταλεῖψαι. ἔσται δ' ἂν τοῦτο καὶ προσάγειν ὅπου βούλει τοὺς τροχοὺς καὶ ἀπάγειν. ὑπὸ δὲ τούτῳ τῷ φράγματι τοὺς ὑπορύσσοντας εἶναι. Ἐν δὲ ταῖς προσ- 38
βολαῖς τῶν πολεμίων πρὸς τὸ τεῖχος, μηχανήμασιν ἢ καὶ σώμασι, χρὴ διαπεπάχθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει μαχομένους τρία μέρη, ὅπως οἱ μὲν μάχωνται· οἱ δὲ ἀναπαύωνται· οἱ δὲ παρασκευάζωνται καὶ νεοκμῆτες ἀεὶ ἐπὶ τῷ τεί-

χους ὦσι. δεῖ δὲ τινὰς καὶ ἄλλους ἐπιλελεγμένους πλήθει πλείονας μετὰ τοῦ στρατηγοῦ ξυμπεριϊέναι κύκλῳ τὸ τεῖχος, ἐπικουροῦντας ἀεί τινι πονουμένῳ μέρει. τὸ γὰρ ἐπιὸν μᾶλλον οἱ πολέμιοι φοβοῦνται τοῦ ὑπάρχοντος καὶ παρόντος ἤδη. τάς τε κύνας δεσμεῖν τὸν καιρὸν τοῦτον. μετὰ γὰρ ὅπλων καὶ θορυβούντων καὶ ἀνθρώπων τρεχόντων κατὰ τὴν πόλιν, δι' ἀήθειαν ὁρῶσαι αἱ κύνες ὀχλοῖεν ἂν προσκείμεναι. Τοῖς τε ἐπὶ τοῦ τείχους μαχομένοις παροξύνειν, ὡς ἑκάστῳ δεῖ· τοὺς μὲν ἐπαινοῦντα, τοὺς δὲ δεόμενον· ὀργῇ δὲ μηδένα μετιέναι τῶν τυχόντων ἀνθρώπων. ἀθυμότεροι γὰρ εἶεν ἄν. εἰ δὲ ζημίας δεῖ μετεῖναι ἀμελοῦντας καὶ ἀκοσμοῦντας, τοὺς τὰ πλεῖστα κεκτημένους, καὶ ἐν τῇ πόλει δυναμένους μάλιστα μετέχοντας. εἴη γὰρ ἂν καὶ τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις παράδειγμα. ἐν οἷς δὲ καιροῖς ἕκαστα τούτων δεῖ παρεῖναι ἐν τοῖς Ἀκούσμασι γέγραπται. Χερμάδια δὲ μὴ ἐπιτρέπειν ἀκαίρως ἀφιέναι. παρεσκευάσθαι δὲ ὅπως καὶ τὰ ἀφιέντα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν νυκτὶ ἀναλέγηται ὧδε. καταχρεμαννύσθαι χρὴ ἐν κοφίνοις ἄνδρας κατὰ τοῦ τείχους, οἵτινες ἀναλέξουσιν· οὕτως δὲ ἄνδρας χρὴ τοὺς ἀναλέξοντας τὰ χερμάδια ἀναβαίνειν εἰς τὸ τεῖχος καταχρεμασθέντων .... ἢ ταῖς ἐκ τῶν σχοινίων κλίμαξι πεποιημέναις. Ταύτας δισσὰς εἶναι τὸν ἀριθμὸν τοῖς ἀναλέγουσιν ἀνθρώποις, ὅπως ἐάν τινες πταίσωσι, πα-

semper, qui muros propugnabunt, integris erunt corporis viribus. Oportet etiam selectorum aliam manum numerosiorem unà cum ipso Prætore, muros assidue lustrare: quæ subinde, ut quæque pars opprimetur, suppetias feret. hostes enim id quod postea accedit magis formidant, quàm quod jam adest ac præsens est. Canes etiam hoc tempore vinciendi. qui alioquin, armis per urbem strepentibus, & hominibus huc illuc currentibus, insolita specie moti, obuios appetent. Qui de muro pugnant, variis hortatibus, pro cujusque meritis sunt excitandi: alios laudabis, alios rogabis: irâ vero neminem inferioris sortis prosequeris. quippe alacritatem pugnandi hoc illis pacto imminueris. quod si propter negligentiam aut immodestiam in aliquos oportuerit animadvertere; in eos potius qui plurimum possident, & qui in civitate plurimum possunt, animadvertito. simul enim alios quoque exemplo terrueris. quibus autem potissimum temporibus, horum unumquodque debeat usurpari, in libro Auditarum narrationum est expositum. Saxa manualia ut temere jaciantur, permittendum non est. quò autem jacta interdiu possint noctu legi, hoc apparatu est utendum. impositos cophinis viros funibus demittere oportet, qui conjecta saxa sint collecturi. quo etiam pacto, postquam saxa fuerint collecta, eos viros conscendere moenia oportet; cophinis iterum per funes demissis; aut scalis in eam rem utendum, è funibus confectis: quas quidem scalas haberi à collectoribus bi-

nas con-

nas convenit; ut si nonnulli eorum aliquid offenderint, protinus ascendant. nam portæ quidem noctu aperiendæ non sunt: sed scalis hujusmodi utendum, si usus postulaverit. Præterea obsessos dolis hoc genus uti par est. In porta, & quidem in parte interiore, fossa percutienda, transitu hinc atque hinc relicto. exeant deinde milites pauci, qui velitatione facta hostem alliciant; ut unà cum ipsis fugientibus in urbem irrumpat. igitur oppidanis, qui intra muros fugâ se recipient, per vias hinc inde ad transeundum relictas ingrediendum erit. at hostes, qui neque antea quicquam de fossa cognoverint, neq; præsentem videbunt; quippe superpositis rebus quibusdam occultatam; irruituros, atq; intra urbem perituros, suadet ratio. illo vero tẽpore, per oppidi vias & pro fossa, armatorum partẽ stare dispositam est necesse. Si plures hostes se inferãt, & volueris eos in potestate habere; portã *cataractam* de projectura suspensam quæ mediæ portę desuper incumbit, pręparabis, è lignis crassissimis compactam; atque eadem ferrata esto. quoties igitur irruentes hostes libitum erit excipere, portã hanc rectà dejicito: hæc enim & ingressis exeundi facultatẽ eripiet; & ne plures possint introire impediet. quum pręsertim, qui stant super muros, portis appropinquantem hostem telis petãt. Semper autẽ oppidanos & qui ab illis stãt pręmonitos esse oportet; si per vim denuo inimici irruperint, in qua parte urbis congregari omnes debeãt; ut etiã loci discrimine amici à cęteris dignoscãtur. alioquin difficile, ut misti è pluribus gentibus

χὸ ἀναβαίνωσι. πύλας γὰρ μὴ ἀνοίγεσθαι νυκτός. ἀλλὰ ταῖς τοιαύταις κλίμαξι χρῆσθαι καὶ ἄν τινα βούληται. Χρὴ δὲ πο- 39
λιορκουμένους καὶ τὰ τοιαῦτα τεχνάζειν ἐν ταῖς πύλαις, καὶ εἰς τὸ ἔσω μᾶλλον μέρος ὀρύξαντας τάφρον ἔνθεν καὶ ἔνθεν πάροδον λιπόντας· ἔπειτα ἐπεξελθόντας τινὰς ἀκροβολίζεσθαι καὶ προσάγειν τῶν πολεμίων, ὥστε συνδραμεῖν εἰς τὴν πόλιν. τοὺς μὲν οὖν ἐκ τῆς πόλεως καταφεύγοντας, εἰς τὴν πόλιν χρὴ ἔνθεν καὶ ἔνθεν παρὰ τὰς λελειμμένας παρόδους εἰστρέχειν. τοὺς δὲ τῶν πολεμίων συνεισπίπτοντας εἰκός ἐστι μὴ προειδότας τὴν τάφρον, ἅμα τε καὶ κεκρυμμένης οὔσης εἰσπίπτειν καὶ φθείρεσθαι ἔσω τῆς πόλεως ἐν τῷ καιρῷ .... τούτων δὲ εἶναι συντεταγμένους τινὰς ἐν ταῖς διόδοις, καὶ πρὸς τοῖς ὀρύγμασι πυλῶν χώραις ..... ἐὰν δὲ πλείονες τῶν πολεμίων εἰσφέρωνται, καὶ βούλῃ αὐτοὺς ἔχειν, χρὴ ἑτοιμάσθαι ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ μεσοπύλου * πύλην πλάτει ὡς παχυτάτων καὶ σεσιδηρῶσθαι αὐτήν. ὅταν οὖν βούλῃ ὑπολαβεῖν τοὺς εἰστρέχοντας πολεμίους, ταύτην ἀφιέναι ὀρθήν. καὶ αὐτή τε .... τοὺς πολεμίους κωλύσει μὴ εἰσιέναι. ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῷ τείχει βαλλόντων τοὺς πρὸς ταῖς πύλαις πολεμίους. χρὴ δὲ τοῖς φίλοις ἀεὶ προειρῆσθαι, ἐάν ποτε αὖθις πολέμιοι συνεισπέσωσιν ὅπῃ τῆς πόλεως συναθροισθήσονται, ὅπως τῷ τόπῳ οἱ φίλοι διαγινώσκωνται. οὐ γὰρ ῥᾴδιον μιγάδας τε ὄντας μετ'

ὅπλων καὶ μετὰ θορύβου συνεισπίπτοντες διαγινώσκωνται. ἤδη δέ τισι θρασυτέροις ὀρθρίοις πέλαν, καὶ προσπελάζουσι τῷ τείχει ἐγγύτερον τοῦ προσήκοντος νυκτὸς ἢ μεθ' ἡμέραν, βρόχους ἡμέρας μὲν κρυφαίους παρεσκεύασαν· νυκτὸς δὲ ἀκρύπτους· οἷς περιβαλλόμενοι ἀκροβολισμοῖς τοὺς εἰσπεσόντας ἀνασπάσουσιν. ἔστω δὲ, ὁ μὲν βρόχος, ὅπλου εἰς ἰσχυρότατου. τὸ δὲ ἕλκον, ἐπὶ δύο πήχεις ἅλυσις τοῦ μὴ διατμηθῆναι. τὸ δ' ἄλλο, ὅθεν ἕλκουσι, σχοίνου. ὅλως δὲ ἔσται παραφερόμενος καὶ ἀνασπᾶσθαι ὅπλοις ἢ κηλωνείοις. οἱ δὲ πολέμιοι, ἐὰν διατέμνειν ἐπιχειρῶσι, πρὸς ταῦτα πάλιν οἱ ἔνδοθεν κηλωνείοις χρῶνται καθιέντες, ἵνα μὴ διατέμνωνται. αἱ γὰρ ἁλύσεις πρὸς τὰ τοιαῦτα πραγματώδεις καὶ δυσμεταχείριστοι, ἅμα δὲ ἀλυσιτελεῖς.

40 Ἂν δὲ ἡ πόλις μεγάλη, καὶ μὴ ἱκανοὶ ὦσιν οἱ ἐν τῇ πόλει ἄνθρωποι περιστῆναι ἐν κύκλῳ τὴν πόλιν, τοῖς δὲ ὑπάρχουσι θέλῃς αὐτὴν διαφυλάξαι· χρὴ τῆς πόλεως ὅσα ἂν ᾖ εὐπρόσοδα οἰκοδομεῖν ὕψει ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, ἵνα ἄν τινες τῶν πολεμίων ἢ λαθραίως ἢ βίᾳ ἀναβῶσιν, ἐν ἀπορίᾳ γινόμενοι, μὴ δύνωνται καταπηδᾶν ἀφ' ὑψηλῶν. ἀλλὰ ἄπορον μὴ ἔχοντες ὅπῃ καταβαίνωσι· παρὰ δὲ τὰ οἰκοδομημένα ἔνθεν καὶ ἔνθεν φυλασσόντων ὑπαρχόντων ἀνθρώπων, ἵνα τοὺς καταπηδῶντας ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν διαφθείρωσιν. Διονύσιος δὲ πόλιν ὑποχείριον ποιησάμενος ἀνδρῶν τῶν ἐν τῇ πόλει

homines, qui cum armis & tumultu irruperint, sese invicem agnoscant. Non defuerè, qui plane jam audacter se inferenti hosti & propius muros succedenti sive noctu sive interdiu, laqueos præpararent, per diem quidem occultos, per noctem verò non occultos; quò inimicos velitationibus quum pertraxisset, irretitos laqueis trahebant. is laqueus è fune validissimo confici debet: pars autem illa quę trahet, catena esto duum cubitorum, ne abscindi queat. reliqua pars, quam apprehendant qui hostem trahunt, è fune erit. omnino enim captus hostis aut prævalidis funibus, aut tollenonibus intra urbem suspensus trahitur. si hostes vincula resecare conentur; rursus obsessi tollenonibus utuntur, & *impeditaros ne praciduntur* demittunt. catenæ enim ad talia, operosa res, ægre tractabilis, & simul inutilis. Si urbs magna fuerit, neque sufficerit numerus inclusorum ad illam in orbem cingendam; volueris tamen oppidum ea quæ adest hominum copia defendere; oportet in illis locis quà facilior patet aditus, moles quasdam altas extruere, ex iis rebus quæ ad manum aderunt; ut si qui hostium vel vi, vel clam conscenderint, consilii inopes desilire è locis sublimibus nequeant: sed præcluso descensu nullam prorsus *viam destinata perficiendi inveniant.* porrò ad latera molium extructarum, disponuntur utrinque præsidia, pro copia hominum quæ suppetet; ut si qui ex alto desilierint, eos occidant. Dionysius, urbis cujusdam potitus, quum oppidani partim interempti essent, partim aufugissent, atti-

nere eam in potestate volebat. quoniam autem major ea erat quàm ut à paucis custodiri posset; curatores quosdam è suis cum paucis è civibus qui reperiri potuerunt, oppido præficit. ut quisque autem civis plurimum in civitate potuerat, hujus servis filias, uxorem, sorores, nuptum dedit. rebatur enim Dionysius, hoc pacto se consecuturum, ut heris hostes infestissimi evaderent, sibi amicissimi. Sinopenses cum Datama bellum gerentes, ubi jam in periculum res erat adducta, viris deficientibus, mulieres quarum erant ad hoc inceptum accommodatissima corpora, concinnarunt, & ad instar virorum quam maximè fieri poterat armarunt. armorum, sive clypeorum loco & galearum, cados & similia his vasa ex ære iis dederunt. deinde mulieres, per illas maxime partes murorum circumduxerunt. unde, illas hostes erant conspecturi: ceterùm tela jacere eas non sinebant; mulier enim jaciens, vel è longinquo spatio sese prodit, atque hæc cum facerêt Sinopenses ne per transfugas res emanaret, diligenter cavebant. Si volueris plures in muro circitores apparere; binos in circuitione procedere oportet, ita dispositos, ut unius ordinis milites super humero sinistro hastas gerant, alter super dextro. ita videbuntur esse quatuor. Si terni circumeant, primus super dextro humero hastam habeto; alter super sinistro: eadem ratio in cæteris servanda. hoc pacto unus vir speciem duorum præbebit. De alimentis, frumento, & cæteris, quibus ad tolerandam obsidionem est opus; item quomodo aquæ ad potum

τεθνηκότων, τῶν δὲ πεφευγότων, ἤλλαξε καταλαβών. ἣν δὲ μείζων ἢ ὥστε ὑπὸ ὀλίγων φυλάσσεσθαι, ἐπιμελητὰς μὲν οὖν τινας μετ' ὀλίγων οὓς ἐνεδέχετο ..... τῶν δὲ ἐν τῇ πόλει τοῖς μέγιστα δυναμένοις οἰκέταις συνῴκισε τῶν δεσποτῶν τὰς θυγατέρας καὶ γυναῖκας καὶ ἀδελφάς. οὕτω γὰρ ἂν ᾤετο μάλιστα πολεμιωτάτους ἔσεσθαι τοῖς δεσπόταις καὶ αὑτῷ πιστοτέρους. Σινωπεῖς δὲ πρὸς Δαταμᾶν πολεμοῦντες, ἐπὶ ἐν κινδύνῳ ἦσαν, καὶ σπάνει ἀνδρῶν, τῶν γυναικῶν τὰ ἐπιεικέστατα σώματα μορφώσαντες, καὶ ὁπλίσαντες ὡς ἐς ἄνδρας μάλιστα, ἀντὶ ὅπλων καὶ περικεφαλαίων τούς τε κάδους, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις δόντες χαλκώματα, περιῆγον τὸ τεῖχος ᾗ μάλιστα οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι ἔμελλον. βάλλειν δὲ οὐκ εἴων αὐτάς. πόρρωθεν γὰρ καταδηλος βάλλουσα γυνή. ποιοῦντες δὲ ταῦτα, τοὺς αὐτομόλους ἐφυλάσσοντο, μὴ διαγγελθῇ. ἐὰν δὲ θέλῃς ἐπὶ τοῦ τείχους περιόδους πλείους φαίνεσθαι, χρὴ περιιέναι ἐπὶ δύο ἔχοντας τὰ δόρατα, τὸν ἕνα ἔχειν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου· τὸν δ' ἕτερον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ οὕτω φανοῦνται εἰς τέσσαρας· ἐὰν δὲ τρεῖς περιίωσι, τὸν μὲν πρῶτον ἄνδρα, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἔχειν τὸ δόρυ· τὸν δ' ἕτερον, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ. καὶ οἱ ἄλλοι κατὰ ταὐτά. καὶ οὕτω φανοῦνται εἷς, δύο. περὶ δὲ τροφῆς σίτου, καὶ ἐν σπάνει ἐν πολιορκίᾳ, καὶ ὑδάτων, ὡς δεῖ πα-

τιμα

ζεσμα ποιεῖν, ἐν τῇ Παρασκευαστικῇ βίβλῳ δεδήλωται. ἐπεὶ δὲ τοσαῦθ' ἡμῖν εἴρηται, περὶ ναυτικῆς τάξεως δίειμι.

aptæ reddi queant, in libro De apparatibus est expositum. Atque his ita declaratis, de classis dispositione dicere aggrediar.

Περὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατεύματος.

Ναυτικοῦ δὲ στρατεύματος δύο εἰσὶ τέλοι.

Λείπει πολλά.

FINIS.

Ἑνὶ δὲ μόνῳ ΘΕΩι δόξα καὶ χάρις.

POPVLI, VIRI, LOCA IN EXEMPLIS AB ÆNEA ALLATIS NOMINATIM MEMORATA.

ISAA-

ISAACI CASAUBONI IN ÆNEAM NOTÆ.

TAKTIKON) Græci Τακτικὴν dixerunt illam partem scientiæ militaris, quam qui tenent, acies instruere norunt. Ælianus θεωρίαν τακτικὴν appellat. hujus artis peritos propriè Τακτικοὺς vocarunt. hoc sensu accipi vox ista in hac ἐπιγραφῇ non potest. plane enim de ordinanda acie hic non agitur. Fortasse scribendum, τοῦ Τακτικοῦ. ut intelligatur Æneas eorum unus fuisse, quos veteres vocabant Tacticos; quales erant Xanthippus Lacedæmonius, de quo Polybius libro primo, & Theodotas Rhodius, de quo Lucianus in Zeuxide sive Antiocho, & alii. Si nihil mutemus, Τακτικὸν idem erit atque στρατηγικόν. nam etsi verè Xenophon dixit Παιδείας libro primo, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ Τακτικά: obtinuit tamen, quod docemus alibi, ut latius hæc vox accipiatur, & ad universæ militaris disciplinæ peritiam extendatur. Sic Leonis Imperatoris libri de re militari in nonnullis codicibus ita inscribuntur, τῶν ἐν πολέμοις Τακτικῶν σύντομος παράδοσις: in aliis aliter, ut dicemus ad caput VII. Tres igitur erunt hujus Commentarii inscriptiones, hoc modo exponendæ. TAKTIKON. idem est ac si στρατηγικὸν dixisset, quem fuisse indicem universi operis, ostendimus. Sed integrum quidem opus Τακτικὸν vel Στρατηγικὸν ὑπόμνημα simpliciter inscribebatur: partes vero singulæ, non simpliciter, sed cum adjectione proprium argumentum indicante, iccirco sequitur heic, ΚΑΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΙΚΟΝ ad significandum, pertinere hunc Commentarium ad eam partem Strategici, quæ erat de obsidionibus. Porro obsidionalis materiæ duo sunt loci: nam aut qui obsident præceptis instruuntur, aut qui obsidionem patiuntur. Πολιορκητικὰ propriè di-

priè dicuntur, quæ obsidenti scribuntur. cujusmodi sunt Apollodori Poliorcetica. quo in libro machinæ scalæque describuntur obsidentibus aut invadentibus utiles. Sed videtur Æneas partem utramque hujus argumenti separatis scriptionibus tractasse: quarum alteram tantum hodie habemus; quæ præcepta complectitur obsessis convenientia. Propterea adjectum est in hac epigraphe, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΔΕΙ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΜΕΝΟΝ ΑΝΤΕΧΕΙΝ. In Leonis Augusti Πολεμικῶν παραγγελμάτων constitutione xv, quæ περὶ πολιορκίας inscribitur, utraque pars separatim explicatur. Extat etiam in Christianissimi Regis Bibliotheca ejusdem argumenti liber eximius Philonis mechanici harum rerum peritissimi, in quo de fabrica turrium, murorum & aliarum munitionum primò agitur: deinde tolerandæ obsidionis dantur præcepta: postremo tentandæ oppugnationis rationes docentur. Similis ex parte dispositio apud Flavium Vegetium in ejus Πολιορκητικῷ: quæ prior pars est libri quarti: In Julii Frontini Strategematicωn libris, tertius totus est πολιορκητικός. cujus prima xi capita exempla continent, quæ oppugnandis urbibus usui sint: reliqua sex, quæ obsessos instruere possint.

Ad cap. 1. Appellat Æneas συμπολιτῶν σύνταξιν ordinationem oppidanorum & quem Tactici vocant λοχισμὸν, centuriationem & relationem in numeros: quare etiam ipse verbo λοχίζειν utitur. Sed illa conscriptio exercitus, de quâ Ælianus cæterique Tactici, tunc habet locum, quando suscipitur expeditio, & εἰς τὰ ὕπαιθρα est prodeundum. in hac συντάξει & cives & quicumque alii in urbe obsidenda remansuri sunt, recensentur, describuntur, & in corpora varia dividuntur; quibus certa munia curanda attribuuntur: & singuli armis cæterisque rebus necessariis ad mandatam provinciam exsequendam, instruuntur: quæ omnia Æneas verbis σύνταξις & συντάττεσθαι hic intelligit. Primo igitur in duas partes universa multitudo dividitur; τῶν ἐξοδευομένων, quibus eruptiones in obsidentem hostem faciendæ mandantur: & τῶν τειχηρῶν qui intra muros defensioni urbis vacant. deinde hæc pars in varias classes distinguitur. Non poterat Æneas aliunde commodius ordiri, quàm ab hoc præcepto, ad servandam σύνταξιν & confusionem vitandam prorsus necessario: ut valde mirer posteriores scriptores, cum Græcos tum Latinos, qui in eodem argumento sunt versati, nullam hujus rei mentionem fecisse. Tangit tamen aliqua saltem ex parte Leo Constit. xv. 14. ubi certos homines ad certa ministeria jubet destinari. Ἀφορίσεις δὲ, inquit, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. τοὺς ἐπὶ ἑκάστῃ χρείᾳ ἐπιτηδείως ἐργάζεσθαι καὶ κάμνειν τοῖς πόνοις ὀφείλοντας. καὶ δεῖ ὁρίσαι τίς ποίαν χρείαν ποιεῖν ὀφείλει. atque hoc præceptum dat Leo non obsesso, verum obsidenti.

Τὰ δὲ τειχήρη καὶ * πολιτοφυλακικὰ ὅπλα, &c.) Apposuimus asteriscum

piscum voci depravatæ in regio codice. Scribendum, καὶ ζ τ. καὶ πρὸς πολιτοφυλακίαν ὄχλον *pars illa quæ intra muros manet, ac civium custodiæ est deputata*. Vox militiæ est πολιτοφυλακεῖν aut πολιοφυλακεῖν, *præsidio urbem tenere*. sine τ Polybius Legationum tmemate sexto. πολιτοφύλαξ, ut λιμενοφύλαξ apud hunc cap. XXIX. etsi autem τ inserto semper legitur in regio πολιτοφυλακεῖν, & πολιτοφύλαξ; proprie tamen differunt πολιοφυλακεῖν & πολιτοφυλακεῖν: illud est urbem custodire; hoc cives observare & ab iis cavere. sed hæc proprietas non servatur. in secundo Politicorum & quinto πολιτοφύλακες φρουροῖς adjunguntur, suntque illi quibus urbis custodia est commissa.

Προῦπον μὲν ἐν αὐτὸν διατεῖναι δεῖ τ.) Scribe αὖ τῶν. id est, ex numero virorum, qui præsidio urbi sunt futuri, quos τάξεις modo vocavit.

Οἱ περὶ τὰς ἀρχὰς ὄντες.) Consilium militare intelligit; de quo multa notamus in Commentariis ad Polybium. Exemplum hujus præcepti habes apud Livium libro XXIV, in rebus turbatis Syracusanorum.

Εἶναι δὲ αὐτοὺς εὔνους καὶ τοῖς καθεστῶσι πράγμασιν ἀρεσκομένους) vide infra capite X. ubi de hoc summæ prudentiæ præcepto pluribus agitur. opponuntur his quos vocat Æneas τοὺς αἰνεσοθυμουμένους. in idiotismo nostro vocamus *les mal contens*. Polybius libro primo τοὺς νεωτεριστὰς ἄνδρας καὶ καινοτόμους. ad quem locum de caussa eximii præcepti hujus & usu fuse disseruimus.

Ad cap. 2. Sæpe factum est, ut urbs quam hostis repentina invasione occupaverat, quæque jam plane capta videbatur; oppidanis, vel in arcem, vel in alium locum munitum, aut qui muniri poterat, sese recipientibus, atque inde impetum in hostem facientibus, victores repelleret & se liberaret, quod non accidisset, nisi locus fuisset ubi consisterent cives, & animos ex fuga colligerent, & unde in adversarios erumperent. hæc sunt loca quæ Græci ὁρμητήρια significantissima voce appellant, ut docuimus ad primum librum Polybii. qui libro II. Romanum Cos. Flaminium graviter reprehensum ait fuisse, quod in ordinanda suorum contra Insubres acie, nullum à tergo locum vacuum ad se recipiendum, si vis major urgeret, reliquerat. Hic igitur quærit Æneas, utrum sit melius plures ejusmodi εὐρυχωρίας & areas vacuas esse in urbe obsessa, an duntaxat unam. Afferuntur in utramque partem rationes & exempla. Dubitandi caussa est; quia sæpe evenit, ut quæ arx saluti nonnullis fuit, eadem aliis perniciem afferat: iccirco omnes arces & munitiones ancipitis usus esse, dicebat Polybius, in Fragmentis pag. 1524. Porrò appellatione εὐρυχωριῶν intelliguntur fora, plateæ, theatra & similia his alia loca. vide caput III. Sed & murorum quædam sunt εὐρυχωρίαι. Philo in Poliorcetico: Τῶν δὲ

τειχῶν

τειχέων ἀπολείπωσιν αἱ ἐνθέσεις καὶ ἐγκλίσεις καὶ τὰ ἐπιτειχίσματα καὶ αἱ εὐρυχωρίαι ἁρμοττόντως τοῖς ὑπάρχουσι τόποις λαμβάνωνται). ejusmodi areæ in structura murorum sunt quæ nostris dicuntur, *plate formes.*

Λακεδαιμονίων δὲ Θηβαίων ἐμβαλόντων,) Anno altero Olympiadis CII cum Laconicam Epaminondas invasit. notissima historia.

5. *Φασὶ δὲ καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἱερῶν χαλκοῖς τρίποσιν, ὄντων καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων χρησαμένους,)* Notat ut rarum & observatu dignum, etiam vasa sacra, ut tripodes diis consecratos, ad obstruendos aditus, aut complendas fossas fuisse adhibitos. Egimus ea de re multis ad ista Polybii verba è libro primo, *χώσεις φορμοῖς ἀχύρων σεσαγμένοις τὰς τάφρους.* Cornelius Tacitus Historiarum libro IV de oppugnatione Capitolii, quò Sabinus fuerat compulsus. *Faces in prominentem porticum jacere, & sequebantur ignem. ambustasque Capitolii fores penetrassent, ni Sabinus revulsas undique statuas, decora majorum, in ipso aditu vice muri objecisset.*

Πλαταιεῖς δὲ ἐπεὶ ᾔσθοντο νυκτὸς ἐν τῇ πόλει Θηβαίους ὄντας,) Res gesta anno altero Olympiadis LXXXVII. Lege Thucydidem initio libri secundi. Diodorum Siculum libro XII.

Ὡς δ' αὕτως καὶ κοινὴ τῶν ἄλλων πάντων θελημάτων) κοινὴ pro ἐπὶ; quod auctoris idiotismum esse puto, non librarii mendum. & θέλημα pro deliberatione & consilio. alius dixisset potius θεώρημα, aut πρόβλημα, vel σκέμμα. sed Æneas etiam in sequentibus eam vocem usurpat.

Ἵνα μὴ ἀσυντάκτοις τι ἐπιγένηται αἰφνίδιον.) Scribendum αἰφνίδιον: vel αἰφνιδίως; pro quo Attici αἰφνίδιον.

Ad cap. 3. Etiam hoc caput pertinet ad *σωμάτων σύνταξιν*, de qua in primo est actum. ibi præcipiebat Æneas civitati quæ prospiciens futuram obsidionem, mature suis rebus potest consulere. hujus verò capitis duæ sunt partes. prior in eorum scripta est gratiam, qui *ἀσύντακτοι* quum sint & incompositi, subito atque repentino jamjam imminentis invasionis nuntio turbantur. docet qua ratione urbs quæ descriptionem & *σωμάτων σύνταξιν* antea non fecerit, commode disponi ad resistendum hosti queat. in altera parte rationem affert Æneas, qua fieri poterit, ut urbs aliqua nunquam imparata, neque inhabilis ad resistendum hosti invadenti, deprehendatur. Ratio autem illa est: si pacis tempore urbis spatium in certum *ῥυμῶν* sive vicorum aut regionum numerum describatur; & singulis regionibus *ῥυμάρχαι*, hoc est, præfecti regionum, aut magistri vicorum præficiantur; ad quos tumultu exorto universæ *ῥύμης* habitatores cum armis accedant; ut singuli rhymarchæ suas præfecturæ viros in locum sibi attributum ad custodiendum, puta, forum vel theatrum, vel aliquam plateam, deducant.

Εἰς ὃν ἕκαστοι πρότερον ἐλθόντες τῶν συλλεχθέντων· ἐπὶ τὰ τείχη [illegible].

...ον. Deest aliquid perficiendæ sententiæ. Scribo, τ̃ συλλεγόντων ... ἐπὶ τὰ τείχη ἄν.

Ad cap. 4. Sicut signorum in bellis varius & multiplex est usus; ...a genera eorum plura à Tacticis sunt enumerata. vocalium, quæ ...oce aut scripto eduntur: ut tesseræ & illa πλαπτὰ & ξυλήφια de qui...us Polybius libro sexto. semivocalium; quæ tuba, buccina, cornu, ...it, hodierno more, tympanis, dantur. mutorum: atque horum ...uæ species; ordinaria & perpetua, σημαῖα proprie dicta. ut aquilæ, ...racones, vexilla, labarum. extraordinaria & ..., inter agen...um dari solita; quæ Græci Tactici παρασυνθήματα nominant; ut ...um flagello aut manu aliquid significatur; aut agitatione vestis: aut ...er noctem flammis, per diem fumo, vel excitato pulvere. unde est ...la distinctio, cujus etiam hic auctor meminit, συσσήμων ἡμερινῶν καὶ νυκτερινῶν, signorum diurnorum & nocturnorum. In hoc libro tria ...unt de signis capita. tertium hoc, quod περὶ συσσήμων inscribitur; ...xiv quod περὶ συνθημάτων, & proxime illud sequens, quod περὶ παρασυνθημάτων. Vox σύσσημον generalis est, & ad omnia signorum genera ...otest extendi. σύσσημον enim est, omne signum de quo inter duos ...luresve convenit. Docet heic Æneas, quoties urbs aliqua obsidetur, ...iligenter signorum dandorum institutum in omni inceptione, & ut ...pse loquitur καὶ τὰς ἀθρόας καὶ τὰς κίνησεις, sive cogantur in unum ...opiæ intra muros, sive foras mittantur, esse observandum, quò pos...nt inimici ab amicis dignosci. tum autem appositis exemplis ob ocu...os ponit, quantum in neglectu signorum sit periculi; dum ignora...ione veri ad inimicos ceu amicos acceditur, aut simili modo peccatur.

Ἔφερε πῦρ ἐν χαμφλὴν) Non dicit in quem usum ferret hunc ignem: ...trum ad calefaciendum se; qui mos est tenuiorum. atque ita mu...erculas quæ in foro stationem habent, ut olitrices, & alias, item men...icos cernere hodieque est, velut portatiles focos circumgestare: an ut ...i secando vecte portæ illo igne aliquo pacto uteretur. capite x hone...iores cives excubitum missi ferunt secum alii lucernas, alii tædas aut ...ces, alii laternam: ignis in testa nulla fit mentio. χαμφλὴν, aut for...isse χάμφαιναν, vox idiotismi Æneæ, pro χάμπα; est vas capacius in ...ando, quàm circa labra: vel est ὁ πυθμὴν χαμφαινῶς ... , ut ollæ ...ctilis fundus.

Ἐλάθη τινὰς τ̃ μοχλὸν διαπρίσας.) Vide infra, capite xvi.

Καὶ διεξάρθρῳ πάντα τὰς στρατιώτας) Legendum omnino censeo, ...; διξάμενος πάντη τὰς στρατιώτας. noctu, inquit, nemine animadver...ente, vectem portæ dissecuit: & per apertam portam milites admisit.

Ὡς αὐτοὺς φίλους αὐτῶν, ἕκαστος ... ὑστερίζειν παρακαλεῖν.) elegantissi...mè. tanto studio, ait, ad hostem festinabant, ut non possent sibimet...ipsis satisfacere; sed sese increparent singuli tanquam cessatores, & qui

omnium ultimi ad suorum (erant autem inimici,) agmen forent accessuri.

Τὰ ἀποστελλόμενα ἐκ τῆς πόλεως,) id est τοὺς ἀποστελλομένους. locutio in historicis & re militari frequens. τὰ πεζικὰ, pro αἱ πεζικαὶ δυνάμεις. sic τὰ ναυτικὰ, τὰ ἐπιβατικὰ, & id genus alia.

Μετὰ συσσήμων ἀποστέλλεσθαι καὶ ἡμερινῶν καὶ νυκτερινῶν.) Simile praeceptum apud Leonem Const. xv. 79. cum in aliqua munitione praesidium collocatur, ut hostium impetum moretur, tradenda illis esse signa, quibus utentes & noctu & interdiu sui status significationem dare queant. Δώσεις δὲ σημεῖον τοῖς ἐν τῷ ὀχυρῷ τόπῳ ἀποκλεισθεῖσι, τὸ μὲν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, τὸ δὲ ἐν τῇ νυκτὶ ὀφείλουσι ποιεῖν, δι' οὗ φανερὸν ἔσται σοι ὁποίᾳ εἰσὶν οἱ ἀποκλεισθέντες καταστάσει.

Ἐπὶ δὲ πρᾶξιν προελθόντων καὶ πέμπειν τινὰς γνωσομένους. Lego γνωρισομένους. plane ita postulante sententia, quae haec est. quoties cohors aliqua pluresve in expeditionem mittuntur, adjungendos esse certos homines, quibus non aliud curae sit, nisi ut quae emissis acciderint, aut quae ipsi fecerint, oppidanis significent. hoc si fecissent Megarenses, cladem quae statim narratur non accepissent.

Πεισιστράτου γὰρ Ἀθηναίων στρατηγοῦντος,) Vetustissima historia est, & quae juvene Pisistrato accidit. nam Pisistratus bello contra Megarenses ductu ipsius gesto, eam gloriam erat consecutus, quae duci victori aditum ad tyrannidem patefecit. iccirco ait Herodotus de occupata tyrannide loquens, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ στρατηγίῃ. Caeterum Æneae narratio cum verbis Julii Frontini conferenda libro IV, capite ultimo. *Pisistratus Atheniensis, quum excepisset Megarensium classem, qua illi Eleusin noctu applicuerant, magnaque edita caede eorum ultus esset suos; eadem quae ceperat navigia Atheniensi milite complevit, quibusdam matronis habitu captivarum in conspectu locatis? qua facie decepti Megarenses, tanquam suis, & cum successu renavigantibus, effusi obvii, inermesque rursus oppressi sunt.*

Ὁ δὲ Πεισίστρατος ἀνύσας προσενήδρευσε.) Melius προενήδρευσε. *antequam appellerent Megarenses, se cum suis in insidiis collocavit.*

Ἀπήντων πολλοὶ τῶν Μεγαρέων αὐτῇ συναρχίᾳ.) *prodierunt obviam cum alii Megarensium multi, tum magistratus omnes simul.* συναρχίᾳ pro οἱ ἄρχοντες ὁμοῦ, vetus est Hellenismus. Aristoteles Politicorum libro IV capite XIV: ἐν ἄλλαις πολιτείαις βουλεύονται αἱ συναρχίαι συνιοῦσαι.

Καὶ μετ' ἐγχειριδίων ἀποβάντες, τοὺς μὲν καταβαλεῖν.) cum praecedentibus ista non cohaerent: de Pisistrato enim & Atheniensibus dicuntur. deinde infinitivus καταβαλεῖν, verbum aliud deesse arguit. ac fortasse pluscula desiderantur in regio. Lego, ὁ δὲ ἐκέλευσε, μετ' ἐγ-

χειρι

... Pisistratus suis imperavit, ut cum pugionibus egressi in terram, obvios Megarenses partim prosternerent, partim è nobilioribus quotquot possent in suas naves raperent. sane verbum ... vel ... aut simile deesse, probant sequentia, & ... , de exsecutione rei imperatæ dici solita.

Ad Cap. 5. Affinis argumenti sunt capita hujus libri v, xviii; xix; xx, & xxviii. in quibus omnibus de portis urbis obsessæ, vel seris clavibusque illarum agitur; & de periculis, quæ obsessos manent, nisi huic parti summa prudentia atque vigilantia prospexerint: cujus rei exemplis referta est omnis quà vetus quà recens historia. Docet hoc capite Æneas, portæ alicujus custodiam nemini esse credendam, qui duas istas non habuerit conditiones: ut sollertia judicioque valeat; ne facilis sit stratagemate aliquo decipi, ab iis qui vel portam occupare voluerint, vel milites, aut arma, aut literas clam in urbem inferre: de quibus periculis plura deinceps dicentur Aeneæ: item, ut in re sit non angusta, sed potius dives. nota ratio est ex Aristotelis Politicis, neque tacet Aeneas. Leo Imperator Constit. xv, 57. brevius hoc, & minus accuratè: καὶ τὰς πύλας δὲ τῆς πόλεως πιστοῖς ἀνδράσι δεῖ παραδίδοσθαι. Fidis, ait, hominibus portas urbis oportet tradere. atqui parum est ad illa quæ dicebamus cavenda, fideles esse τοὺς πυλωροὺς, nisi etiam sollertia, judicium, & rei bellicæ usus accedant.

καὶ ἀγχίνους καὶ μὴ ὑπονοεῖν δυναμένους ἀεί τι τῶν εἰσκομιζομένων. Omnino tollenda est negatio; aut ejus loco substituenda vox εὖ vel similis. Sunto, inquit, portarum custodes, sollerti & acri ingenio viri: quales quò possint omnia quæ in urbem importabuntur, suspectare. hoc est, suspectando fraudem detegere & arguere, si quæ forte subsit. vide caput xxix cum duobus sequentibus. δυνάμενοι ὑπονοεῖν τι, concise dictum, pro, δυνάμενοι ἐξ ὑπονοίας τεκμαίρεσθαί τι. suspicio est sive suspicacitas, quæ animum prudentis advertit: inventio autem rei latentis & occultæ, ἀγχινοίας & acuminis ac judicii est opus. Fortasse autem deest præpositio περὶ ante illa τῶν εἰσκομιζομένων.

εἰς ἐνέχυρα ἐν τῇ πόλει ὑπάρχει· τέκνα καὶ γυναῖκας λέγω.) hujus non semel monet Æneas. Vide Polybium super fidei pignoribus graviter differentem initio libri octavi.

Λεύκων δὲ ὁ Βοσπόρου τύραννος.) De Bosporanis regibus, vel, sicut Æneas, Aristoteles & alii nominant, tyrannis, olim ad septimum Strabonis quædam observavimus, & ejus imperii τὰς διαδοχὰς exposuimus. Leucon hic, cujus multa mentio apud veteres, quemque dilaudaverat Chrysippus, anno iii Olympiadis xcvi mortuo patre regni successionem crevit.

Ad Cap. 6. Hoc capite Æneas docet, obsessam urbem, vel quæ ipsi est ut obsideatur, diligenter curare debere, ut locis opportunis dispo-

sitos habeat speculatores, quos Græci ἡμεροσκόπους appellant. Inter vigilum & excubias agentium ordines, ac & nominibus diversos, etiam sive σκοποὶ & speculatores censentur; qui ad securitatem urbis aut castrorum in sublimibus speculis, unde sit in longinqua conspectus, stationes habent. Hi, ut quantum est φυλάσσειν, distinguuntur in diurnos & nocturnos; item eos, qui intra muros, & qui extra muros speculantur. Hemeroscopi igitur Aeneæ sunt, qui extra munitiones, in sublimi aliquo loco positi speculantur, & agrarias faciunt. hos Aeneas etiam σκοποὺς vocat, ut passim historici, vel σκοπιὰς, ut Xenophon. ea est generis appellatio omnibus speculatoribus communis. in militia Xenophontea speculatores suum præfectum habent, quem σκοπιάρχην appellabant. Hemeroscopis affines erant, ut extremo capite monstrabitur, πυρσευταὶ, specularum incensores, de quorum ministerio & ingeniosa arte ad decimam Polybii historiam copiose disseruimus. Affines etiam fuere olim hemeroscopis hemerodromi, quos propterea Livius Græca quum verteret SPECULATORES simpliciter nominat. differebant tamen, ut mox dicemus. Hoc capite explicat Aeneas, in constituendo hemeroscopo, & loco ad ἡμεροσκοπεῖον eligendo, quæ spectari debeant: quæ item hemeroscopi sint munia.

Χρὴ δὲ καὶ ἡμεροσκόπους πρὸ τῆς πόλεως καθιστάναι, ἐπὶ τόπων ὑψηλῶν,) Collocabantur hemeroscopi, vel in arte factis speculis, vel in locis natura sua editis. In III Hellenicorum Xenophontis speculatores conscendunt μνήματα & πύργους, tumulos monumentorum, & turres in usum specularum excitatas. ascendebant & summos colles aut montium vertices, unde possent data signa percipi, interdum & arbores pro speculis erant. in quinto Polyæni, Archebius Heracleota tubicinem ad speculandum in arbore collocat.

ἡμεροσκοπεῖν δὲ ἐφ' ἑκάστῳ χωρίῳ τρεῖς τοὐλάχιστον,) Ternos minimum hemeroscopos speculatum mitti præcipit. More Romano excubiæ è militibus quatuor constabant, ut ostendit Polybius libro sexto. in Græcorum historiis quinos ac denos id est πεμπάδας & δεκάδας singula interdum φυλακτήρια capiebant, apud Xenophontem in sexto Hellenicus decem in specula observant: ἡμεῖς ἐσμὲν μὲν δέκα, οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. In disciplina militari Augustorum Mauricii & Leonis aliorumque ejusdem ætatis Tacticorum, eorum qui extra urbem aut castra vigilias agunt, plures stationes collocantur. quædam vallo & munitionibus admoventur propius; aliæ submoventur longius. propiores octonum militum jubentur esse, & ἐνδόβιγλα appellantur; quasi dicas interiores vigilias: remotiores quæ ἐξώβιγλα, seu exteriores vigiliæ dicuntur, quaternum: iccirco etiam τετράδια, id est quaternionem, vocabant. quod si ternas vigilum aut speculatorum stationes vel etiam plures pro urbe aut castris collocarent, semper id servatum, ut qui

propios

propior vallo esset statio, eo plurium esset hominum. Leo constitutione XVII, 100. Τὰς δὲ σκούλκας ἢ βίγλας ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς μὴ ποιοῦ ἁπλᾶς ἀπὸ ἑνὸς μέρους, ἀλλὰ διαφόρους καὶ ἀλλεπαλλήλους κατὰ τὴν τοῦ τόπου θέσιν, καὶ ἀπὸ διαστήματος. mox; καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ πρώτῃ βίγλᾳ ὄντας, ὀλιγωτέρους ποίει. τοὺς δὲ μετ' ἐκείνους ἐν τῇ δευτέρᾳ, πλείους. καὶ τοὺς ἐν τῇ τρίτῃ ἔτι πλείους. In sexto Παιδείας speculatores κατέχουσι σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων. erant igitur speculæ plures, aliæ citeriores, aliæ ulteriores; quæ proprie προφυλακαὶ dictæ, & qui in illis stationibus προφύλακες, de quo plura capite XXII.

Ὅπως μὴ δι' ἄγνοιαν δοξάζοι τι ὁ σκοπὸς) Scribe δοξάζων, opinans, at neutro genere δοξάζοι esset pro δοκοῖ.

πάσχουσι δὲ ταῦτα οἱ ἄπειροι τάξεων καὶ πολέμου.) recte: sed & qui rei militaris peritissimi habentur, si sint meticulosi, faciunt idem. nam etiam isti sæpe, quod non viderunt pro viso renuntiant, ut de P. Considio Cæsar observat. & sunt multa similia exempla.

ὁ δὲ ἐμπειρος γνοὺς τὰ τῶν πολεμίων διαγγέλλει,] Lege Constitutionem Leonis XVII. in cujus posteriore parte de hoc speculatorum officio & industria erudite admodum differitur. Leoni κατάσκοποι sunt exploratores, qui mercatorum fere habitu castra & urbes hostium adeunt: αἱ βίγλαι vel οἱ βιγλάτορες aut βιγλεῦται, sunt vigiles aut speculatores, qui in hosticum non mittuntur. eruditus interpres, qui harum vocum differentias non observat, multa confundit.

εἶναι δὲ τοὺς ἡμεροσκόπους καὶ ποδώκεις, οἳ ὅσα μὴ οἷά τε διὰ σημείων δηλοῦν, ἀλλ' αὐτ.) Observa hemeroscoporum duplex fuisse officium; prius, ut inde è specula signum darent rei sibi visæ. id autem signum vel fumo, vel agitatione vestis, interdum & tuba, ut modò dicebamus è Polyæno, dabatur; aut simili alio modo, de quo inter mittentes ac missos convenerat. ignis verò istis nullus usus, qui interdiu specularentur. altera officii pars erat, ut si quid incidisset, quod signis conventis exprimere non possent, nuntium ipsi deferrent. Propterea Æneas heic exigit etiam pernicitatem pedum. Atque ita eveniebat, ut qui prius fuerat ἡμεροσκόπος, fieret ἡμεροδρόμος. proprie tamen hemerodromi cursores erant & statores principum, quibus ipsi pro tabellariis utebantur. vide Suidam & librum de mundo qui Aristoteli adscribitur.

ἄμεινον δὲ ἱππασίμων ὄντων, καὶ ὑπαρχόντων ἵππων, ἱππέας συνιέναι.) Etiam in militia Romana cum equitum tum peditum stationes pro munitionibus agrarias faciebant; sed, ut videtur, separatim. heic verò Æneas in eadem statione hemeroscoporum peditibus equites adjungit. nam id est συνιέναι; conjungere & συνάπτειν. ratio autem manifesta: nam illis tantum erant equi utiles, qui à remanentibus in specula, ad deferendum nuntium mittebantur. Erat autem ejusmodi stationum mos; ut frenatis equis equites diem totum perstarent. quem morem

apud Romanos correxit Paulus Æmilius, ut scribit Livius libro XLIV.

Συνθήματα δ' αὐτοὺς ἔχειν ἓν καὶ τὸ αὐτό) Satis clarum è ratione subjecta, mendum his verbis inesse. Aut igitur negative concipienda oratio, hoc pacto; ἔχειν οὐχ ἓν καὶ τ. habento inquit, speculatores isti qui foras prodeunt, tesseram non eandem cum urbanis custodibus, sed diversam & sibi propriam: vel plura verba desunt: quam sententiam in vertendo sumus secuti.

Ad Cap. 7. Quemadmodum castra si recte sunt constituta, quod Vegetius ait, & probat Polybius libro sexto, quasi civitatem muratam videntur secum portare; ita urbem, quam hostis vicinus premit, castrorum imaginem jure dixeris. non enim aliis fere institutis urbes defenduntur, quàm illis ipsis in quibus nititur salus castrorum. quare solet Æneas præcepta sua urbis castrorumve defensioni promiscue accommodare, ut cap. XXII. & aliis locis. Ejusmodi est, quod heic præcipit de signo sub occasum solis ter dando; primò, ut qui per agros sparsi sunt in urbem sese recipiant: iterum, ut eadem hora cœnent omnes; illis videlicet exceptis, quos vigiliarum stationes tunc tenent: tertiò, ut à cœna excubitum simul mittantur, quorum is fuerit dies. Sic ἐν ταῖς ἀναστρατοπεδείαις, cum discedebatur è castris, ter signum dari fuisse solitum constat. Vide Polybium lib VI. pag. 674. loquitur quidem ibi Polybius de Romanis: sed & veteres Græcos jam inde à temporibus Æneæ eodem more fuisse usos, ex eorum historiis fuse ibi probamus. de more vero clangendi buccina ad cœnandum, plura dicemus, Deo dante, ad Polybii pag. 668.

ἐπειδὰν δὲ τούτοις σημανθῇ ἀπιέναι, οὕτως τοῖς ἐν τῇ πόλει δειπνοποιεῖσθαι.) *ubi vero istis signum datum fuerit, ut in urbem proficiscantur, tum iis qui in urbe sunt cœnæ sumendæ dandum est signum.* Suppleo enim orationem imperfectam, & lego δεῖ σημαίνειν δειπνοποιεῖσθαι. quanquam verbum δεῖ sæpius omittit noster, more Græcorum.

ὡς δὲ δεῖ τοῦτο γίνεσθαι καὶ ὡς αἴρειν τοὺς φρυκτοὺς,) Videtur dicere, ea de quibus modò locutus est signa, facibus & πυρσείαις edi fuisse solita: quod non ita est. nam ante noctem concubiam & tenebras obortas frustra faces accendantur. atqui ante illam horam vigilias locatas esse, & illa omnia signa fuisse edita oportuit. Refero igitur hæc verba ad ista, in fine capitis superioris posita; *Præcipiendum est hemeroscopis, ut signa quibus ipsi utuntur, sic interdum attollant, quomodo specularum incensores suas faces solent.* cum istis plane quæ heic dicuntur congruunt; *quod quo pacto fieri oporteat, & ut faces sint attollendæ, in libro De apparatibus belli dictum est.* Mirum tamen quis casus hæc ita separaverit. Sed hujusmodi trajectionibus sæpissimè peccatum esse in antiquorum libris sæpe questi sumus. Vide Animadversionum in Athenæum librum v. cap. XXV.

ἐν τῇ

ἐν τῇ Παρασκευαστικῇ βίβλῳ πλείονας εἴρηται.) Partem hanc fuisse trategici ab Aenea compositi, antea ostendimus. Quoniam autem in ognitione eorum quæ ad bellicos apparatus pertinent, non minima nilitaris scientiæ pars est posita; iccirco multi è veteribus eo titulo cripta bellica ediderunt, ut Philo vetustus scriptor, de cujus Poliorce-ico mentionem ante fecimus. In eo libro auctor loquens de fontium quis, hoste adveniente veneno inficiendis; ita subjicit; τινα δὲ τοιαῦτα ... ἐν τοῖς Παρασκευαστικοῖς ἡμῖν δεδήλωται. Julii quoque Africani opus ruditum, cujus etiam antè meminimus, in nostro codice inscribitur, ρὸς πολεμίους παρασκευαί· in aliis, Πολεμικῶν παρασκευαί. in regio ...; de qua inscriptione & auctoris ætate multa alibi disserimus. eonis etiam Augusti libri militares in codicibus melioribus hunc præ ferunt indicem, Πολεμικῶν παρασκευῶν διατάξεις κ. at in XII Con-itutionis Leoninę titulo, περὶ παρασκευῆς πολέμου, aliud est: nam ibi ὁλεμος pro μάχη ponitur, & pugnam significat. sic apud Julium A-ricanum νυκτοπόλεμος legitur pro νυκτομαχία, pugna nocturna, cujus ationes explicat cap. LXX. & ita voces illas Gręci Latinique scriptores tiam antiqui confundunt; sed hæc obiter.

Ad Cap. 8. Duo genera consiliorum hoc capite non explicantur, sed trictim attinguntur, tanquam exposita antè in libro De bellorum ap-aratibus. Prius est illorum quę suspicienda sunt, ut advenienti hosti ditus aut omnino præcludatur, sive ille terra, sive mari veniat; aut ertè quàm difficillimus reddatur. qua de re nonnihil præcipitur cap. VI. alterum est, eorum quæ iniri debent, quo omnis hosti pręripiatur tilitas, earum rerum, quæ in agris relinquuntur, quæque natura sua lurimum utilitatis ad belli incepta valent afferre. ut ædificia, ligna, abula, & omne esculentorum poculentorumve genus, aut aliorum ommeatuum. Æneas ait, omnia quæ istiusmodi sint, aut de medio sse tollenda, ut non compareant ad hostis adventum, aut corrumpi & nutilia reddi debere. Multa in Poliorceticis Græcorum super hoc ar-umento leguntur, quæ nunc prætermitto.

πρῶτον μὲν τὴν χώραν δυσεπιβατοτάτην παρασκευάζειν.) Lego, τὴν χώραν δεῖ δυσεπί-βατον παρασκευάζειν.

καὶ τοὺς ποταμοὺς δυσδιαβάτους.) Trajectio amnium difficilis reddi-ur dejectis pontibus, aut castellis ad transitum inædificatis, & præsidio rmatis: aut etiam sepimento in ipsis aquis structo è cratibus, aut tra-ibus intertextis. posterior Gręcia λέσας aut λέζας id genus munitio-um appellavit. Constantinus Imperator in Institutione Romani F. apite penultimo, de Simeone Principe Bulgariæ loquens, qui classem Constantinopolitanam Turcos in Bulgariæ fines transmittere conan-em, impediit. Οὗτος ὁ Συμεὼν ὁ ἄρχων Βουλγαρίας, μαθὼν τὴν τῶν πλοί-ων πρὸς τὴν παράταξιν ἄφιξιν, καὶ ὅτι μέλλει τὰ πλοῖα τοὺς Τούρκους κατ' αὐτοῦ

περιέναι, ἐπιτιθέασι λαίζας, ἤτοι πλοκαμοὺς ἰσχυροὺς πάνυ καὶ παχεῖς, ὅπως μὴ δυνασθῶσι τὰς Τάφρους ὑπερβῆναι. in aliis scriptis Græcorum Λαισὰς aut λαίζας appellari observo crates, & quæ vetustiores dicebant γέῤῥα. Lessis Constantini similia sunt φράγματα portuum, quorum mox facit mentionem Æneas. de quibus omnibus multa observamus in Commentariis Polybianis.

τὴν πόλιν,) Efficiendum ut pro amne uno plures transire opus sit hostibus, prius quàm ad urbem accedant. ut si ex uno Nili alveo plures deriventur, & novæ fossæ percutiantur; aut si quantum aquarum circumsurgentibus jugis oritur, in unum alveum vertatur, atque ei hosti objiciatur. Simili stratagemate Germani opera Cæcinæ obruunt apud Tacitum libro 1. Annalium.

ὡς δεῖ ἀχρεῖα ποιεῖν, ἢ φθείροντα ἀφανίζειν.) Non displicet, ἀχρεῖα ποιεῖν φθείροντα, ἢ ἀφανίζειν. capite XXI ubi hæc repetuntur verbum φθείροντα omittitur; τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ὡς δεῖ ἀφανίζειν, ἢ ἀχρεῖα ποιεῖν τοῖς ἐναντίοις. In Anonymi Poliorcetico ita præcipitur. Θερίζειν δεῖ δὲ τὴν τῆς χώρας, κἂν μάλιστα τις θερίζων ἐφθάνειν· καὶ συναφανίζειν τὰ ὄντα χρεία πρὸς δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν διαστήματι, ἐν μένον ἀλλόγον, ἀλλὰ τὴν ἀφανίζειν· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ διαθλιβόμενοι οἱ ἐχθροὶ, τοῖσι περὶ τὴν διατροφὴν ὑστερῶσι.

Ad Capp. 9. & 10. Congeruntur hoc & sequenti capite præcepta plurima & utilissima, quibus tunc est utendi tempus, cum hostis superatis omnibus impedimentis, propius muros accedit, & urbe serio obsideri incipit.

ὡς ὑπαρχούσης ἤδη αὐτοῖς πράξεως εἰς τοὺς πολεμίους,) *Tanquam ipsi molitionem aliquam in hostem parent.* sed in his & similibus locutionibus militarium scriptorum, πρᾶξις proditionis significationem habet. unde πραξικοπεῖν, vox Polybii, proditione urbem capere, aut tentare. sic infra capite XXII, τὰ πραττόμενα, *consilia & coitiones proditorum.*

Διαγγελθῆναι δὲ τούτων εἰς τὸ ὁρμητήριον τῶν πολεμίων, ἢ τὴν πόλιν,) Urbem intellige, non eam cujus obsidio paratur; sed vicinam aliquam, unde profecturi sint, qui obsidionem moliuntur.

τοῖς δὲ πολεμίοις φόβον ἐμποιήσεις ἐπὶ τῆς αὐτῶν ἠρεμῶν.) *Adversariis terrorem incuties, in agro ipsorum quietus manens.* absurda sententia, & quæ nullo pacto superioribus cohæreat. probabilius sit; ἐπὶ τῆς σαυτοῦ ἠρεμῶν, *quum interim domi maneas.* sed non dubito scribendum, ὥστ' ἐπὶ τῆς αὐτῶν ἠρεμεῖν. *adeo ut in sua ipsorum terra sint quietari.* consilio videlicet inchoandæ obsidionis omisso aut saltem intermisso.

ὑπεκτίθεσθαι εἰς τοὺς φιλίους,] Solent qui ad tolerandam obsidionem sese comparant, omnem inermem atque inutilem turbam, senes decrepitos, liberos tenerioris ætatis, uxores, ægrotos & similes per-

sonas

mas in amicam urbem transferre, tantisper ibi custodiendas: quod ὑπεκτίθεσθαι heic dicitur. Euripides in Hecuba ὑπεκπέμπειν & λάθρα ἐκπέμπειν. Virgilius, *furtim mandarat alendum*. propriè ὑπεκτίθεσθαι est clam periculo eximere; ut in Electra Sophoclis; ὅπως σε χειρῶν Κλυταιμνήστρας Ὀρέστην τῶν ἐμῶν ὑπεξέθου. Sed heic monet Æneas, etiam jumenta & mancipia, quæ in obsessa urbe nulli futura sint usui, aliò esse deducenda. de iis autem potissimum loquitur, quæ in agris haberi solent, & ad villæ instrumentum pertinent. apparet è subjecta ratione; ὡς οὐκ εἰσαξόντων εἰς τὴν πόλιν, *quia introducendi in urbem potestas non dabitur*.

Οἷς δ' ἂν μὴ ὑπάρχῃ ξενία παρ' οὓς θῶνται, πρὸς τοὺς ἄρχοντας δημοσίᾳ παρατίθεσθαι τοῖς ξενοδόχοις.) Olim qui in aliquam urbem peregrinus advenerat, is tribus modis hospitium poterat nancisci. Prima ratio fuit, per tesserám hospitalem, & illud jus hospitii, quod in eum finem cum amicis colebant in multis civitatibus. Altera fuit ratio, ubi hæc deerat, ut ad πανδοκεῖα & tabernas meritorias diverterent. Si ne hujus quidem rei facultas suppetebat, quod nullum esset in urbe πανδοκεῖον, tertia supererat ratio, ut ad magistratum adirent, & de hospitio sibi provideri peterent. quod vocabant ξενίαν λαμβάνειν. Plutarchus in Catone Uticensi; ἔθος τοῦ Κάτωνος ἐποιεῖτο τὴν ἀποδημίαν. προέπεμπεν ἅμ' ἡμέρᾳ τὸν ὀψοποιὸν καὶ τὸν μάγειρον, ὅπου καταλύσειν ἔμελλεν. οἱ δὲ, πάνυ κοσμίως καὶ μεθ' ἡσυχίας εἰσελθόντες ἂν εἰς τὴν πόλιν, εἰ μηδεὶς τύχοι τῷ Κάτωνι φίλος ὢν αὐτόθι πατρῷος, ἢ γνώριμος, ἐν πανδοκείῳ τὴν ὑποδοχὴν αὐτῷ παρεσκεύαζον, ἐνοχλοῦντες οὐδένα· πανδοκείου δὲ μὴ ὄντος, οὕτως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τραπόμενοι, ξενίαν ἐλάμβανον. Simile est, quod præcipit hoc loco Æneas; qui metu obsidionis in alienam urbem jumenta & mancipia deducunt, amicis hospitio sibi junctis, commendare illa debere: aut si nullos in ea urbe amicos habeant, magistratus esse conveniendos, & tectum ab illis petendum. tabernæ meritoriæ nullam heic facit mentionem; qui tamen in alia re post pauca πανδοχέων meminit.

κατακομίζειν τὰ ἐλεύθερα σώματα καὶ τοὺς καρποὺς ἐν τῇ πόλει) Hoc est εἰς τὴν πόλιν. quam antiptosin illius ætatis Hellenismus rarius admittit; recentior creberrime frequentat.

τάς τε ἑορτὰς κατὰ πόλιν ἄγειν.) Intellige festa privatarum solennitatum, ut vocat Tertullianus, vel gentilitia, vel alia minoris celebritatis, nec πάνδημα. nam ad festa universæ urbis communia agitanda, etiam extra muros procedebant, si ita mos patrius postularet, ut dicetur Æneæ cap. XVII.

εἶναι ἐπισκέπτειν, παρ' οὓς εἰσθῶνται πρότερον.) Nihil heic mendæ, sed est idem loquendi genus, quo paullo ante utebatur; οἷς ἂν μὴ ὑπάρχῃ ξενία, παρ' οὓς θῶνται. ξενία, pro ξένοι. ἐπισκέψοντας pro ἐπισκοποῦντας. similes multæ elegantiæ in hoc scriptore. ἐπίσκοπος veteribus Græcis dicebatur,

 quis-

quisquis alicui negotio aut loco fuerat præfectus. sic Cicero, qui initio belli civilis oræ maritimæ à Formiis præerat, ἐπίσκοπον se appellat. E tractatu Anonymi de toleranda obsidione colligimus, fuisse olim moris, ut cura & administratio annonæ in urbe obsessa Episcopo traderetur. sed hoc aliud est genus Episcoporum : nam ille auctor fuit Christianus.

στρατιώτας μὴ μισθοῦσθαι, μηδὲ ἑαυτὸν μισθοῦν ἄνευ τῶν ἀρχόντων.) Hoc quare dicat ex iis intelligi potest, quæ capite XIII dicturus est Æneas. vide etiam ad caput XXII.

καὶ δεῖν αὐτῶν περιῆσθαι.) Scribendum *περιρρῆσθαι*. capite XXX, *τῶν ἀφικνουμένων ἀνδρῶν περιαιρεῖσθαι τὰ ὅπλα.* ubi hunc locum respicit. Hodie non solum in obsessis urbibus mos hic & plures alii, quos hoc loco Æneas attingit, servantur: verum etiam in omnibus oppidis aut arcibus, quæ præsidio tenentur. Atque hæc militaria instituta ut & alia non pauca, quæ hoc libro commemorantur, vetustissimis illis Græcis fuisse nota, absque Ænea nostro esset, vix hodie sciremus.

διὰ χρόνου δὲ ἴσου ὅσοι ἂν ταλαπείριοι αὐτῶν ὦσιν, ἐκχωρίζεσθαι.) *αὐτῶν*, id est, *τῶν ξένων*. Sensus igitur erit; cum in urbem obsessam fuerint admissi peregrini aliqui, aut milites mercenarii, (nam utrumque vox *ξένος* significat) per certa intervalla temporum eos esse recognoscendos; & omnes qui facti fuerint bello inutiles, edicto esse extrudendos urbe. *ταλαπείριος* vox poëtica; quo genere dictionum & Plato & cæteri etiam Attici in soluta oratione interdum delectantur. significat hominem calamitosum & miserum, qui mala multa sit passus. apud poëtam proprium est erronum & peregrinorum epithetum. *Πολλοὶ δὲ ξεῖνοι ταλαπείριοι ἐνθάδ' ἵκοντο.* heic, ut dixi, eum designat, qui ad belli munia factus est inutilis. ejusmodi homines expelli interest obsessorum : qui neminem libenter alunt, cujus opera ad urbis defensionem non aliquid conferat. Putet aliquis, pro *αὐτῶν* scribendum esse *ἀστῶν*: ut etiam in civibus idem fuisse servatum intelligatur. sed prior interpretatio recta.

τοῖς δὲ δημοσίαις ἀφικνουμένοις πρ.) Melius, *δημοσίᾳ*.

οὐ χρὴ ἐν αὐτοῖς τὸν ἐθέλοντα διαλέγεσθαι.) Si menda carent illa verba *ἐν αὐτοῖς τὸν ἐθέλοντα*, sensus est : Quoties in oppidum obsessum legati venerint publice aliunde missi, non debere liberum esse peregrinis qui in urbe tum fuerint, ut si qui eorum velint, legatos illos alloquantur. *ἐν αὐτοῖς* igitur, *τοῖς ξένοις*, quibus opponit cives, & quidem *τῶν πολιτῶν τοὺς πιστοτάτους*.

αἱ μετ' αὐτῶν συντελῶσι,) An potius *συμφρονῶσι* ?

τῷ εἰσάγοντι κατὰ πλῆθος τῶν εἰσαγομένων τόκους συντελεῖσθαι.) *ut cujus rei inopia in urbe fuerit, ei qui magnam illius rei copiam invexerit, pro rata sit usura mercium invectarum.* quid opus est usuram illi de publico

lico pendi, qui vendendis mercibus suis magnum lucrum potest facere? Intelligendum, merces illatas non exponi vænum publicè; sed magistratu legitimo pretio coemi, ut earum distributio publica auctoritate fiat. Vult igitur Æneas, mercatori præter omnem pecuniam, quam in emptionem aut vecturam, olei putà, frumentive impenderit, etiam usuras ejus pecuniæ pendi, pro more civitatis aut mercatorum.

τῷ δὲ ναυκλήρῳ ἀτέλειαν καὶ καθολκήν) hoc est, plenum jus immunitatis & ἀτελείας: ut sive onustas aliquo genere mercium naves adducant in portum, sive è portu solvant, ne quid eo nomine portorii aut vectigalis τοῖς ἐλλιμενισταῖς dependere teneantur. perperam in regio scriptum, καθολικὴν, pro καθολκήν.

καὶ τὰ λύχνα κατασβέννυναι.) Ita emendavimus corruptam in regio scripturam, καὶ τὰ ἴχνη κ.

δεσμὸς ἢ ζημία.) Scribendum, ἡ ζημία.

Οἷον καὶ Διονύσιος ἐποίησε. Λεπτίνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,) Hic est Leptines quem classi suæ Dionysius aliquando præfecit, & cujus opera multum est usus: quem etiam Diodorus fratrem Dionysii fuisse ostendit. ut libro XIV in Olympiade XCVII. ἦν δὲ ὁ στόλος στρατηγὸς Διονυσίου τυράννου, καὶ ναύαρχος ὑπῆρχεν αὐτῷ Λεπτίνης ὁ ἀδελφός.

Ἵνα μὴ ἐφορῶσιν ἐν ταῖς προσαγωγαῖς τῶν πολεμίων τοὺς αὐτῶν παῖδας ὑποπροσαγομένους καὶ τὰ ἔσχατα πάσχοντας.) Est hoc quoque preceptum magnæ prudentiæ plenum. Monet Æneas fore ex usu, si imminente oppugnatione submoveantur ex urbe cives, quorum liberos hostis pro obsidibus in potestate habet. periculum enim esse, si hostis tormenta urbi admovens, corpora eorum oppidanis loco pluteorum objiciat, aut eos torquere incipiat, quò defensores ad iniquas conditiones adigat; ne parentes spectaculi atrocitate victi, pravorum consiliorum auctores & suasores existant. Respicit Æneas stratagema olim magnis ducibus non rarò usurpatum; qui periculo captivorum aut obsidum, salutem sibi aut victoriam quæsiverunt. Agathoclem narrat Diodorus Siculus libro XX. appulsa ex inopinato classe ad littus Uticensium, trecentos cives, & in his nonnullos è principibus civitatis, in eorum agris cepisse, deinde tormento quod muris admovebat, eos appendisse; ut necesse oppidanis esset, vel suos occidere, si vellent urbem defendere; vel si parcerent suis, hostem intra mœnia recipere. Similis historia apud Josephum Ἁλώσεως libro primo, cap. II. & apud alios alia. Radevicus de gestis Friderici I. Imperatoris, lib. II. cap. XLVII. *Effrenatis vero animis Cremensium Princeps obsistendum putans, obsides eorum machinis alligatos, ad eorum tormenta, quæ vulgo mangas vocant, & intra civitatem novem habebantur, decrevit objiciendos. Seditiosi, quod etiam apud Barbaros incognitum, & dictu quidem horrendum, auditu vero incredibile, non minus crebris ictibus turres impellebant: neque eos*

quæ eos sanguinis naturalis vinculi communio, neque ætatis movebat miseratio. Par Rhetogenis constantia in obsidione urbis Centobrigæ bello Celtiberico, apud Valerium Maximum libro v capite primo. verùm hæc pluribus alias.

μεθ' ἂν ὄντες ἐν φυλακῇ μᾶλλον ἴσωνται, ἢ φυλάξουσί τι.) Similis cautio proponitur à Leone Augusto, Constit. xv, 56. ἐὰν δὲ καὶ διχόνοιά τις ὑπάρχῃ ἐν τῇ πόλει, ἢ τῷ χάρακι, δέον εἴη καὶ τοὺς εἰρηνεύοντας, καὶ συμμίξαι ἐν τοῖς τῶν τειχῶν πεδατούραις τοῖς φρουροῖς. ἐν τούτῳ γὰρ οὐδὲ διαιρεθῶσι πάλιν μελετῆσαι, ἢ κατὰ τῶν κοινοῦ, ἢ καθ' ἑαυτῶν τῶν ἀλλὰ καὶ δυσνοοῦντες φυλακὴν τῆς πόλεως πεποιῆσθαι, ἰσχυρὰν ὀχυροτέραν. ἢ ἐὰν μὴ τοῦτο, πάντως αὐτοὺς προεξαγαγεῖν ἀλλαχοῦ. in quibus verbis πεδατοῦραι τῶν τειχῶν non sunt podismi, sed loca in muris, vel intra muros, ubi stationes vigilum & excubitorum solent collocari. sic areas *illas* quę διεγχωρίαι dicebantur capite 11 & quas à Philone inter partes murorum commemorari ostendebamus, pedaturas cum Leone licet appellare. Alium modum cavendi à suspectis, die præsertim festo, proponit Aeneas capite xxii.

ὡς εἰς περί τελοί.) Ita emendavimus scripti libri errorem, qui habet, ὡσὶ περί τε.

ἵνα τοίνυν μηδὲ εἰς τὰς κοίτας λαμπτῆρας φέρεσθαι.) Milites qui ad custodiam nocturnam ibant, centonem fere aliquem, aut impilia secum deferebant, quibus per vacuas horas, cum eorum sors & vices non essent, incubabant, inde κοίτας appellarunt illa loca ubi erant vigiliarum stationes & φυλακεῖα. sed & castra ita dixerunt, ut ad sextum Polybii fuse probamus. De usu autem λαμπτῆρος in vigiliis ad danda signa, plura Aeneas capite xxii.

ἵνα δὲ πρὸς τί κοιτασθῶσι ἕξω τῶν φεγγαίων σύσσημον ἐποιήσαντο.) Si vera hæc lectio est, ὁ φεγγαῖος, idem erit atque ὁ λαμπτήρ, fax lucens, aut laterna. ego de hac dictione dubito, quam alibi legere non memini. Scribendum vero, ἵνα δὴ πρὸς τί κοιτασθῶσι τούτου τῷ φεγγαρίῳ (aut potius, τοῦτο τὸ φέγγος,) σύσσημον ποιήσωνται. *ut indicio hujus facis sive laternæ, significent hosti ad quam partem murorum stationem sint nacti.* capite xviii, quo loco proditorum artes varias auctor describit: ἔτι δὲ κατὰ ἢ τοῦ τείχους, καὶ κατά τι τῶν φυλακῶν λελόγχοι.

Ad Cap. 11 Jam dictum est, quàm sint in urbe obsessa metuendi, qui in præsente Reip. forma non acquiescunt, & rebus novis student, quos Aeneas ἀντιπεπονθότας appellat. nam hi mutationis cupidi, occasioni semper imminent, quam obsidio, longa præsertim, facile potest illis suggerere. Appellatione autem τῶν ἀντιπεπονθότων intelliguntur tã cives quàm alii, ut socii & externi, sive mercenarii milites de quibus omnibus agit Aeneas hoc capite, & duobus proxime sequentibus, quæ communi epilogo clauduntur in fine xiii. Hoc igitur capite

Aeneas

eneas exempla affert consiliorum ex ejusmodi caussa initorum ad mutandum Reip. statum; simul remedia commemorat, quæ viri rudentes adhibuerunt, ne quid civitas sua detrimenti caperet.

ρηθήσεται) δὲ ἑξῆς αἱ ἐπιβουλαὶ ἐκ τῆς βίβλου) Quid appellat τὴν βίβλον? go suspicor librum intelligi, quem auctor titulo Ἀπομνημονευμάτων composuerat; de quo vide ad caput XXXVIII.

Χίου γὰρ μελλούσης προδίδοσθαι,) Refero ad antiquissima tempora, quando erant in populo Chiorum, qui oligarchiæ studerent; ant qui democratiæ. unde illæ mutationes de quibus philosophus in quinto Politicorum. illis temporibus multas in illa insula que urbe seditiones extitisse, observat Aelianus Ποικίλης libro XV. ap. XXV.

τῶν ἀρχόντων τις συμπροδιδοὺς ἔπειθε τοὺς ἄρχοντας.) Melius, τοὺς συνάρχοντας. statim, ἔπειθε τοὺς συνάρχοντας, ὥστε εἰμ.

ἔτι λιμένος τὸ κλεῖθρον εἰς γῆν ἀνασπάσαι,) Faucibus portus olet claustrum imponi arte varia. fere autem catena ferrea valde robusta ori portus inserebatur, ut de Cyziceno scribit Ammianus libro XVI. interdum lignea erant hæc claustra, ut illud cujus hic Aeneas meminit, quod sequentia verba ostendunt.

Μελλόντων γὰρ τῶν πλουσίων τὴν δευτέραν ἐπίθεσιν ἐπιτίθεσθαι τῷ δήμῳ,) ostquam Argivorum nobilissimum & vetustissimum regnum in Melta Lacidis filio esset finitum, democratia obtinuit, cujus multo ante jacta ant fundamenta. auctor est Aristoteles Politicorum libro III rgis, quemadmodum Athenis, ostracismi institutum esse observatum: ex quo apparet sequiorem populum universam Remp. obtinuisse, & plus pauperes quàm divites potuisse. hinc illæ diuitum adversus democratiam conspirationes, quarum hoc loco Aeneas meminit. Porrò ex his verbis colligitur, duas insignes extitisse Argis conjurationes antequam hæc Aeneas scriberet. Prior accidit anno tertio Olympiadis nonagesimæ, ut narrat Diodorus Siculus libro XII. Ejus seditionis mentionem facit Aristoteles, Politicorum libro V capite V. ubi γνωρίμους appellat philosophus, id est, nobiles quos noster τοὺς πλουσίους. Diodorus, τοὺς κατ' ἐκλογὴν κεκριμένους τῶν πολιτῶν χιλίους: quos ait virtute & censu cæteris præstitisse. eum vide in anno priore; quo Argiui eam de Lacedæmoniis victoriam retulerunt, quam ait Aristoteles nobilibus insurgendi & mutandæ Reip. occasionem dedisse. tum igitur instituta in urbe Argivorum Oligarchia; sed quæ diuturna non fuit: octavo enim mense exacto, sublata divitum dominatione, ad populare imperium res iterum rediere. Putamus nos, haut multo post illa tempora secundam istam divitum conspirationem contigisse, quam heic describit Aeneas. Quum autem singulari prudentia popularis magistratus conatus iste divitum nullum habuis-

habuisset exitum, secuta est tertia conjuratio eorundem, quæ miseranda cæde omnium opulentorum, atque etiam ipsorum demagogorum, (ii popularis status columina erant) finem invenit. gestum hoc anno tertio Olympiadis CII ut narrat Diodorus. Hanc tertiam conjurationem Aeneas ignorare non potuit; ut quæ ejus sæculo acciderit. quare quod ait de secunda seditione non ita accipiendum, quasi duæ duntaxat fuerint.

ἐπιπόντος δὲ ἄλλου τι.) Scribe, *εἰπόντος.* nempe *τῷ τοῦ δήμου προστάτῃ*: is fuit demagogorum, qui democratiæ Argivorum prora & puppis erant, præcipuus aliquis, & ejus ordinis princeps.

*συν τοῖς ὅπλοις παρεῖναι οἷς ἔχει, ἐν τῇ αὐτοῦ φυλῇ * ὄντας ἑκαστόν.*) Locum vitii manifestum asterisco insignivimus. Corrigo autem, *ἐν τῇ αὐτοῦ φυλῇ, ἐν ταῖς ἑκατοστύσι*; vel, *ἔτι τῇ αὐτοῦ ἑκατοστύι.* Ex sequenti exemplo de exorta apud Heracleam Ponticam seditione, cum de sententia, tum de lectione hujus loci poterit constare. Auctor hujus consilii propositum habuit, societatem divitum dissipare: ne seorsim à cæteris civibus congregati in unum, Reip. statum sollicitarent: jubet igitur, ut adsint omnes in sua tribu: & quo magis eos dividat, quemque in sua centuria præsto esse præcipit. *ἑκατοστὺς* in partitione civitatis est quem Dionysius Halicarnasseus nominat *λόχον*, Romani centuriam; licet præcise numerus centenarius non servetur. quò plures autem erant centuriæ, eo magis divitum potentia infringebatur. Simile strategema politicum, vel ut appellat Aristoteles, sophisma, in descriptione Romani populi in centurias XCIII. observat Dionysius Halic. libro IV. Notabunt tirones numeri enallagen, huic scriptori mire familiarem, cum ait, *πάντας οἷς ἔχει*· pro *ἔχουσι*, nisi suppleatur vox *ἕκαστος*. cap. X. *καὶ ξένους τοὺς ἐνδήμους μεθιστάναι. ἢ δὲ ἂν ἄλλως φαίνηται.* pro, *φαίνοιτο*), aut scribendum *φαίνηταί τις.*

παρεχέτω τι, ὅ τι δὴ αὐτὸ, ἵνα κ.) Distinxeram; *παρεχέτω τι. ὅ τι δὴ.* sed deest verbum. scribendum igitur, *ὅ τι δ' ἐπαίνεσιν, ἵν.*

Παραπλησίως δὲ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐν τῷ Πόντῳ οὔσης δημοκρατίας.) E libro quinto Politicorum Aristotelis scimus, fuisse quidem Heracleæ ad Pontum democratiam: sed quæ multas varietates persæpe experta, aliquando etiam in oligarchiam fuerit conversa.

οὐσῶν αὐτῶν τριῶν φυλῶν, καὶ τεσσάρων ἑκατοστύων,) Ridicula res; tres tribus in quatuor Centurias fuisse divisas. verum quidem est, quod antè dicebamus, *ἑκατοστυῶν* numero centenario *ἀκριβῶς* non definiri: sed lectionis absurditatem ea res non tollit. Corrigendum censeo, *ἐν τεσσαράκοντα ἑκατοστύας.* habuit, inquit, Heraclea Ponti tribus tres, centurias XL: sed astu primorum è plebe auctus est centuriarum numerus, ut essent sexaginta. Hoc putamus verum; alioquin poteramus Æneæ verba aliter interpretari, ut singulæ trium tribuum in quaternas centu-

[illegible]

ias intelligantur fuisse distinctæ. Sic Athenis unaquæque è quatuor ribubus in tres partes dividebatur, quas ipsi τρίττυας & φρατρίας aut ἔθνη vocabant. ita fierent omnino ἑκατοστύες duodecim. sed non fit mi-ai probabile, ob eam quæ heic narratur caussam, priorem Centuria-um numerum quintuplo fuisse auctum.

ἐν Κερκύρᾳ δ' ἐπανάστασιν δὲ ἐν ἡλικίᾳ ἐκ τῶν πλουσίων κ. λ.) Popu-um Corcyrensem factionibus in sese divisum, inaudito fere exemplo uroris sæviisse interdum in propria viscera, testis est historia Thucy-lidis & Diodori Siculi. circa illa tempora eum quoque motum acci-lisse, cujus heic Æneas meminit, arguit Charetis ducis Atheniensium nserta mentio. hic enim est Chares, de quo Xenophon in Hellenicis k omnes illorum temporum scriptores. vide Diodorum libro XVI.

σικύας προσβαλλόμενοι, καὶ τομὰς ἐν τῷ σώματι ποιούμενοι.) Scriben-lum προσβαλλόμενοι. in re cucurbitularum verbum est signatum προσ-ολή apud medicos, non προβολή. Aristoteles libro III Rhetorico-um; τὸν ἄλλησιν εἶπε τὴν σικύας προσβολήν. Cratinus; σικύαν προσβάλλουσι. Ξst autem stratagematis hujus inventio antiquissima, idque à multis isurpatum jam inde à Pisistrati Atheniensis temporibus.

/ἅμα δ' αὐτοῖς ἀδῆς πρ.) Restitue distinctionem corruptam. ἅμα δ' αὐτοῖς, ἀδῆς παρεσκευασμένοι, οἵτε ἄλλοι στρατιῶται) τὰ ὅπλα ἐξηνέγκαντο, καὶ τὴν Κερκυραίων οἱ ἐπιβουλεύοντες. τὴν δ' ἄλλην ἄγω.

Ad Cap. 12. Polybius libro primo ad narrationem belli socialis Carthaginiensium se accingens, ait, ex illius historiæ cognitione, hunc naximum lectores fructum esse percepturos; ut discant, quid metue-e debeant, & cui maxime malo providere multo ante oporteat eos, qui milite externo & mercenario utuntur. Pertinet eodem & capitis iujus doctrina. duo enim proponuntur ab Ænea præcepta, circa socios k militem conductitium servanda. Prius est, ut sparsim habeantur, ieque permittantur unum corpus per se in urbe constituere obsessa: al-ero monet cavendum etiam & etiam, ne majores auxiliorum vires in irbem admittantur, quam sint urbanæ copiæ: quod Æneas appellat ὑπερεχόντων. deinde appositione exemplorum doctrinæ suæ fidem dstruit.

Χρὴ δὲ συμμαχίας εἰς τὴν πόλιν,) Deest aliquod verbum, quod se-quentibus ista connectat. putà, βοηθησάντων, aut ἐλθόντων, vel simile. Ubi ferendæ opis caussa in oppidum socii venerint, cavendum est, ne imul conjuncti maneant, sed ut dispergantur, per urbem; eo pacto & isdem de caussis, atque οἱ ἀντιπροθυμούμενοι, id est, cives quorum volun-as erga Remp. est suspecta, & à quibus quomodo sit cavendum pro-ximo capite vidimus. Sic exponi debent illa verba, ὁμοτρόπως τῶν αὐτῶν ἕνεκεν τοῖς προειρημένοις.

οὐκ ἔφασαν οἱ Φρουροὶ ἐπιτρέψειν,) negarunt se id permissuros milites

milites præsidiarii, quos Chalcedonenses Cyzico acciverant.

εἰς πόλιν οἰκείαν μείζω δύναμιν ἐπ' αὐτὴν ἔχειν τῆς ὑπαρχούσης τοῖς πολίταις.) Lego, μείζω δ. ἐπακτὴν ἔχ. eleganter opponit δύναμιν ἐπακτὴν auxilia exterorum atque accita aliunde; τῇ ὑπαρχούσῃ τοῖς πολ. hoc est copiis urbanis, quæ ex ipsis civibus constant.

τυραννηθέντες ὑπὸ τοῦ εἰσαγαγόντος τοὺς ξένους,) Accipio ista verba, (nec possunt aliter,) de auctore primo ejus tyrannidis, quæ temporibus Æneæ apud Heracleotas rerum potiebatur. is autem fuit Clearchus, qui initio Olympiadis CIIII τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ ἐπέθετο τυραννίδι, ait Diodorus Siculus libro XV. vide Memnonis Excerpta.

Ad Cap. 13. Etiam hoc capite de milite externo & conductitio agitur. Aperit Æneas rationem τοῦ ξενοτροφεῖν τάχιστά τε καὶ ἀσφαλέστατα καὶ ἀδαπανώτατα, conscribendi alendique militis mercenarii citissime, tutissime & minima impensa. Id futurum ait, si colligendi quidem & exhibendi sive alendi cura ditioribus civium demandetur; ipsis verò militibus duces è civibus præficiantur, quorum injussu nihil quicquam illis, ne minimarum quidem rerum, in civitate liceat. sumptus verò à privatis factos bona fide refundendos esse de publico; eo solum deducto, quod communi omnium jure tributi nomine aut εἰσφορᾶς, ut Athenienses vocabant, fuerat præstandum. Simile quid Romanos factitasse tempore necessario docet Polybius pag. 84. & sæpe Livius.

κατὰ δύναμιν ἑκάστῳ παρέχειν ξένους] Verbum παρέχειν hoc loco significat, non solum exhibere, atque alere, sed etiam conquirere militem & conducere: quod proprium erat munus eorum, qui dicebantur ξενολόγοι, Romanis conquisitores ad delectum. at Græcos in eam rem opera privatorum quandoque uti solitos, docent illa quoque verba capitis X. στρατεύεσθαι μὴ μισθοῦσθαι, μηδ' ἑαυτὸν μισθοῦν ἄνευ τῶν ἀρχόντων. vide ad cap. XXII.

Ad Cap. 14. Docuit quomodo cavere oporteat ab iis qui rebus novandis student, quod in præsenti civitatis statu non acquiescant: nunc docet qua ratione provideri queat, ne cives bene alioquin erga publicam rem animati, in odium ejus ex privata caussa veniant. tollendum nempe malum, quod sæpe civitates dividit; cum pars altera omnes divitias ad se trahit; altera ære alieno oppressa, tabulas novas cogitur desiderare. Ex quinto Politicorum, & historia tum Romana, tum Græca, notum hoc pestis genus.

καὶ ἐξ ἴσων χρόνων πορίζοντα,) Corrigo, πόρων πορ. rationes colligendæ pecuniæ Græci πόρους vel πόρους χρημάτων nominant.

ἐν τῇ Ποριστικῇ βίβλῳ.) Jam diximus, videri librum eundem intelligi quem sæpius nominat τὴν Παρασκευαστικὴν βίβλον. fortasse tamen verius est, Æneam Strategici sui partem aliquam ita inscripsisse, in qua

spe-

ſeparatim egerat περὶ πόρου χρημάτων, & rationes explicuerat pecuniæ in uſum belli expediendæ: qua de re in publicis Demoſthenis orationibus multa diſſeruntur. vide Oeconomicorum Ariſtotelis librum II, qui eò totus ſpectat.

Δηλωτικῶς γέγραπται.) enucleate ſcriptum eſt. δηλωτικῶς pro σαφῶς aut ἀκριβῶς, eſt idiotiſmus auctoris.

Ad capp. 15. & 16. De eruptionibus in hoſtem faciendis hoc & ſequenti capite agitur. Suſcipitur erumpendi conſilium, vel ultro & certa deliberatione: cum ſuis viribus ita confidunt defenſores, ut ad repellendum hoſtem obſidentem, vel aliquo damno inſigni afficiendum, idoneos ſe putant: vel ex occaſione, aut neceſſitate cogente; cum hemeroſcopi aut pyrſeutæ vel alii nuntii admonuerint accurrendum eſſe, ad opem ferendam, & hoſtem cohibendum; quæ proprie Græcis βοήθεια dicitur. nam βοηθεῖν eſt, ad clamorem oppreſſorum accurrere, opis ferendæ; θεῖν ἐπὶ τὴν βοήν. hoc eruptionis genus quantis cum periculis ſit conjunctum, & quo pacto ſit eo utendum, docet Æneas.

Ἔπειτα καὶ κατ᾽ ἄλλο * πλῆθος οὕτως ἐκπέμπειν καὶ * ἐντύχῃ μέχρις οὗ ἱκανοὶ δοκῶσιν ἐκβεβοηθηκέναι.) Et mutilus eſt iſto loco regius codex, & corruptus. Corrigo & ſuppleo hoc pacto: ἔπειτα καὶ κατ᾽ ἄλλο πλῆθος οὕτως ἐκπέμπειν, καὶ πάλιν κατ᾽ ἄλλο αὖ τύχῃ, μέχρις οὗ ἱκανοὶ δοκῶσιν ἐκβ. dixit Æneas; cum ad ferendam opem proditur in hoſtem, non exeundum eſſe ſparſim & ſoluto ordine: ſed coacta in unum manu idonea militum; putà unius cohortis, aut duarum; nunc addit; *deinde aliam item manum cogere oportet, atque ita emittere; ac rurſus aliam, ſi ita contingat, donec videbuntur eſſe idonei qui auxiliatum exierint.* πλῆθος pro πλῆθος ita ſcripſit hoc loco exſcriptor, ut capite XXII. σωμάτων πλῆθει. pro quo neceſſario fecimus nos σ. πλήθει.

Ἵνα καὶ ἐν τῇ πορείᾳ ἐχόμενα ᾖ τὰ μέρη μέρος δέῃ βοηθ.) *ut cum in itinere agmen ſit continuum; tum etiam, ſive per partes, unam pluresve, opem ferre oporteat, ſive omnes ſimul; facile conjungi invicem queant, neque curriculo procul adveniant.* Lego & diſtinguo, ἵνα καὶ ἐν τῇ πορείᾳ ἐχόμενα ᾖ τὰ μέρη· καὶ ἐάν τε μέρη ἢ μέρος δέῃ βοηθῆσαι, ἐάν τε ἅμα πάντας δέῃ, ῥᾳδίως ὑπάρχῃ συμμίσγειν ἀλλήλοις καὶ μ. Lege Polybium libro quarto de cauſſis differentem acceptæ cladis ad Caphyas ab Arato. Sunt in hiſtoriis ſimilium peccatorum nuſquam non obvia exempla: & vita quotidiana nova ſubinde ſuggerit, iis quæ olim acciderunt plane gemina. Vidimus & nos Allobrogico bello, cladi Abderitanæ quæ ſubjicitur ab Ænea, par fere detrimentum ex ſimili cauſſa acceptum; cum urbs, quam vicinus hoſtis tempore meſſis laceſſebat, ad parvam manum liberandam, quæ in periculo verſari nuntiabatur; tota propemodum, ſoluto agmine, ut cuique miſerorum civium erat

commodum, prorsus *προπετῶς καὶ ἀπείρως προσβαλόντας* sese citatim effudisset.

Μηδὲ τούτους .... προεξερευνῶντας) Scribendum, *μηδὲ τούτους ἀφυλάκτως ἀλλὰ προεξ.*

Τριβαλλῶν ἐμπεσόντων εἰς τὴν Ἀβδηριτῶν χώραν.) Rem gestam narrant historici anno primo Olympiadis CI. vide Diodorum Siculum libro XV: qui tamen aliter paullo rem explicat.

Τοὺς δὲ ὁπλίζοντας.) Scribendum, *ὁπλίζοντα.* nisi est numeri enallage qua tantopere delectatur hic scriptor. sed heic non probem.

*Οἱ τὴν πολεμίαν οἱ μετὰ ξυνέσεως καὶ ἐπιστήμης γενόμενοι * ἐν πόλει μιᾷ.)* Scribo, *ἐν πολεμίᾳ.* *hostes qui cum judicio & scientia bellandi versantur in hostico.*

Τοῖς μὲν ἱππεῦσι προκαταλαμβάνοντας, τ.) Scribe, *προκαταλαμβάνοντα*, ut statim *ποιούμενον.* præcessit enim *σοί.* corrige etiam distinctionem corruptam in regio: *τοῖς μὲν ἱππεῦσι προκαταλαμβάνοντα τὰς ἀποχωρήσεις· τοῖς δ' ἐπιλέκτοις ἐνέδρας ποιούμενον. τοῖς δ' ἄλλοις.* & statim *ἐν τάξει ἄγοντα*, non *ἄγοντας.* nisi quis velit has quoque enallagas, quamvis duras, militari stilo auctoris condonare.

Τοῖς δ' ἄλλοις κούφοις ἐπιφαινόμενον αὐτοῖς.) Ferri potest vox *κούφοις.* viderint tamen eruditi, num potius scribendum sit *κούφως.*

Μὴ πόῤῥω δὲ τῶν προσφθέντων μερῶν) hoc vult; gravem armaturam, quæ sub signis ducitur in hostem, non longo intervallo separari debere ab iis partibus aciei, quas dixit esse præmittendas. tres autem partes præmisit; equites, selectorum manum, qui sunt collocati in insidiis, & levem armaturam, quæ jussa hostem lacessere. Hæc quum ita sint, quid sibi velit dictio *προσφθέντων* non capio: nam *προλοχισθέντων*, aut *προπεμφθέντων* sententia videtur postulare.

Ἐν οἷς ἄκων μὲν μὴ κινδυνεύσῃ.) Restituimus negationem quæ in exemplari regio desiderabatur. manifesto errore. nam summi ducis summa in eo spectatur prudentia, si nunquam eò descenderit, ubi cogi posset contra animi sententiam pugnæ aleam subire.

Διὰ οὖν τὰ πρότερον εἰρημένα.) Melius, *τὰ πρότερον εἰρ.*

Μὴ ἐπικαταλαμβάνειν ἰχνεύοντας καὶ διώκοντας.) Videntur deesse quædam verba, perficiendæ sententiæ necessaria. Æneæ mens, opinor, est hæc. Si te inscio hostis prædam ex agro tuo abigere prævertit; non esse eum persequendum eadem via, aut regionis parte eadem, quam ipse fuerit ingressus: sed in eam quidem partem paucos moratores esse mittendos, qui speciem persequentium præbeant; re vera tamen, neminem apprehendant; sed potius subsistant, aut etiam fugiant, si hostis in ipsos se converterit. fugiant, inquam; ita tamen, ut nullam hosti suspicionem doli præbeant. ceterùm, aliam manum cum idoneis viribus via alia mittendum esse, quæ citatim contendens, in ho-

stium

stium fines prius perveniat, quàm onustum præda adversariorum agmen. ibi locorum parandas esse insidias, ubi hostis de via defessus, jam securus, nihil hostile cogitans, sed de curando corpore dumtaxat sollicitus, poterit opprimi.

Ἀφυκτοτέρως ἂν διακέοιντο.) incommodius se habebunt ad fugā evadendum. ita possumus interpretari vocem regii codicis ἀφυκτοτέρως. sed verius est, scripsisse Æneam *ἀφυλακτοτέρως incautius.* negligentiores erunt in cavendo. sic capite XVII. ἀφυλάκτως διακεῖσθαι.

Κυρηναῖοις καὶ Βαρκαῖους λέγεται.) Invenimus scriptum Κυρηναίους. nullum est dubium Cyrenenses intelligi. non sunt autem Cyrenæi & Barcæi populi diversi; nam Barce, ut auctor est Strabo, ditionis Cyrenæorum oppidum fuit. de curribus Cyrenæorum & Barcæorum extant lepidi versus Antiphanis apud Athenæum; de quibus plura scripsimus Animadversionum libro III, cap. XXI. Hesychius; *Βαρκαίοις ὄχοις. Λιβυκοῖς. οὗτοι γὰρ ἐσπούδαζον περὶ ἱπποτροφίαν. φασὶ δὲ αὐτοὺς καὶ πρώτους ἅρμα ζεῦξαι, διδαχθέντας ὑπὸ Ποσειδῶνος· τὸ δὲ ἡνιοχεῖν, ὑπὸ Ἀθηνᾶς, ὡς Μνασέας ἐν τοῖς περὶ Λιβύης.* verba quæ exponit hic eruditissimus criticus, sunt Sophoclis ex Electra.

* *Ἤδη πολλαχῇ πολλοὺς εἰσβάλλειν.)* Scribo; *καὶ ῥᾴδιον ἡ πολλαχῇ &c.* repetenda syllaba *ῥᾳ* ex præcedenti voce *χώρᾳ*, quod mendarum genus est usitatissimum, ut sæpe probavimus.

Χρὴ ὑμᾶς καταλαβεῖν τῆς χώρας τόπους, ὧ.) Si ita scripsit, *τόπους* absolutè dixit, pro *τόπους τοιούτους*, vel *ὑψηλούς*. quod autem sequitur, *ἐὰν δὲ μηδὲ τοιοῦτοι ὑπάρχῃ*, interpretor, si nulla fuerint in agro loca edita, unde hosti commode possit resisti.

*Πρὸς τὸ μάχεσθαί τι πλεονεκτικῶς καὶ διαπεπαῦσθαι * ἔχειν τὸ χωρίον,)* Obscurus & mutilus locus. Sententiam ita capio. adventante hoste, loca edita ad urbem esse occupanda, ut possis inde cum tuo commodo & hostis incommodo pugnam capessere, pugnandique finem facere, habens in tua potestate ejusmodi locum, cujus præsidio confidas: possis etiam, cum volueris, in oppidum te recipere. Minima mutatione, nisi gravius mendum subest, locum ita concinnem: *πρὸς τὸ μάχεσθαί τι πλεονεκτικῶς, καὶ διαπεπαῦσθαι, ἔχειν τὸ χωρίον, καὶ ὅταν βούλῃ ἀπιέναι πρὸς τὴν πόλιν.*

Καὶ ὅταν ἐμβαλόντες οἱ πολέμιοι εἰς τὴν χώραν πρὸς τὴν πόλιν πορεύωνται, καὶ ἄρχηθ᾽ ὑμῖ.) Hæc quoque oratio sonat vitium. Scribi potest; *καὶ ὅταν ἐὰν ἐμβαλόντες οἱ πολέμιοι εἰς τὴν χώραν, πρὸς τὴν πόλιν πορεύωνται, δεῖ ἄρχεσθαι ὑμᾶς τῆς μ. & hoc pacto, si hostes, fines vestros ingressi, ad urbem iter instituant, oportet vos ejusmodi locis utentes pro receptaculis, pugna ipsos lacessere.* cum ait, *ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὁρμωμένους*, perinde est ac si diceret, locis occupatis utendum esse *ἀντὶ ὁρμητηρίων*, quæ sunt arces belli & sedes, unde quoties commodum est, prodītur in hostem.

Τοῖς δὲ πολεμίοις ἀσυνήθεις ἐ ἀγ.) Scrib. τοὺς δὲ πολεμίους.

Τῶν γε ἐν τῇ χώρᾳ βουλομένων ἐπιχειρεῖν πρὸς παῖσι * ἡ ἀπόλμως ἐ δ.) Et hic locus negligentiam librariorum arguit. Lego; τῶν γε ἐν τῇ χώρᾳ βουλομένων ἐπιχειρεῖν· πρὸς πάντα γὰρ ἀτόλμως ἐ δειλῶς διαχειριζόμενοι σφάλλοιντο, διὰ τὸ μηδὲν τῶν τοιούτων εἰκάζειν.

Διενέγκοι γὰρ τοῖς ἑτέροις, ὥσπερ εἰ τοῖς μὲν νυκτὸς . . . τοῖς δὲ ἡμ.) Verba auctoris divinare cognita sententia, non fuerit difficile. hoc vult: inter peritum locorum & imperitum, tantum esse discriminis, quantum esset inter duos pugnam conserentes, quorum alter noctu, alter interdiu pugnet. quoniam autem simile hoc rem ponit plane impossibilem, ut duobus inter se dimicantibus, eodem momento alteri Sol luceat, alterum tenebræ noctis obcæcent, addit θεραπείαν durioris dicti, *si modò hoc fieri posset*. Scribendum igitur, διενέγκοι γὰρ ἂν τοῖς ἑτέροις (vel πρὸς τοὺς ἑτέρους) ὥσπερ εἰ οἱ μὲν νυκτὸς μάχοιντο, οἱ δὲ ἡμέρας εἰ οἷόν τέ πως ἦ τοῦτο ἅμα γενέσθαι. potest etiam scribi, οἱ δὲ ἡμ. ut sit familiaris Æneæ enallage.

Ταῦτα δὲ οὕτως πράττων, ἀπ.) Mira numeri mutatio, nisi scripsit πράττοντες. nam sequitur ἐπιβουλεύεσθαι & τὰ ἀφ' ὑμῶν.

Ad cap. 17. Conjungendum est hoc caput cum iis, quæ ante dicta sunt de earum civitatium periculis, in quibus cives inter se diffident, & pars eorum αὐτοπροδοθῆναι. Monet heic Aeneas, tunc maximè ab ejusmodi factionibus esse metuendum, cum ritu quodam patrio effundi extra muros oppidani solent. Ut cum sacra quædam suburbana, aut solenne aliquod ludicrum celebratur: aut cum navibus subductis maria clauduntur: aut quando funus alicui publicum ducitur. affert exempla conjurationum ea occasione factarum. postremò, ordinem in illorum sacrorum celebratione servandum præscribit.

Ἐπὶ θεωρίαν λαμπάδος.) Exempli gratia; Athenis extra urbem in Academia certamen λαμπαδηδρομίας peragebatur, quod describit Pausanias in Atticis. tale quid alias quoque nonnullas è Græciæ urbibus factitasse declarant ista Aeneæ verba; nisi ad populum Atticum respiciebat auctor cum hæc scriberet.

Καὶ ἱπποδρομίας,) velut in eadem urbe Athenarum; nam ludi curules in Academia agebantur; eoque spectatum veniebant senatus & reliqui cives. Xenophon Hipparchico; ὅταν γε μὴν αἱ ἐπιδείξεις ἐν Ἀκαδημίᾳ ἱππάζεσθαι δέῃ, ἄγε πάδε παραγγέλλειν & statim, ὅπως γὰρ τὸ ἀσφαλὲς καὶ τὸ καλὸν θεάσηται ἡ βουλή. in eodem libro habes & alias exercitationes equitum, & transvectiones, ad quas spectandas, magna frequentia accurrebatur. Insecutis verò temporibus, etiam ad Circenses more Romano agendos plerasque urbes Græcanicas Circos in suburbiis sibi struxisse, testis est historia.

Ὅπου γε ἱεροποιΐαν πάνδημον ἐκτὸς τῆς πόλεως.) non solum extra muros in suburbiis sacrorum solennia quædam à multis civitatibus agitari olim solita; verùm etiam in proximis vicis. ut ab Atheniensibus mystica & Jacchica Eleusine: à Romanis, in monte Albano: ab Antiochensibus, apud Daphnen, qui locus quinque millibus passuum distabat ab eorum urbe: licet προάστειον Ἀντιοχείας diceretur. atque hæc sacra neglexisse, inexpiabile scelus censebatur. Similes ritus apud alios populos.

Καὶ σὺν ὅπλοις πομπὴν ἐκπέμποντας.) ducebantur ab Atheniensibus variæ: quasdam describit Xenophon in Hipparchico.

Ἔτι καὶ περὶ τὰς πανδήμους νεωλκίας.) Diem intelligo, quo mare claudebant, navibus omnibus in terram subductis. eum diem videntur Græci publica festivitate insigniisse; quemadmodum natalem navigationis, cum mare aperiebatur, solenni certamine, publicoque spectaculo multarum gentium celebrari solitum, auctor est Vegetius; quem de utroque die vide libro IV capite XXXIX. meminerunt & Græci scriptores.

Ἔτι γὰρ καὶ ἐν τοιῷδε καιρῷ σφαλλῆναι τοὺς ἑτέρους.) factionem alteram dissidentis civitatis vocat τοὺς ἑτέρους.

Ἑορτῆς γὰρ δήμου ἔξω τῆς π.) Sic regius codex; imminuta sine dubio voce: nam verum erat, ἑορτῆς γὰρ πανδήμου.

Καὶ αὐτοῖς * συνειληφότες ὅπλα.) An scripserat συνηρθέντες, vel συνανηρῆντο. unà cum cæteris arma sumpserant. vereor tamen ut hæ conjecturæ sint veræ.

Ad Capita 18, 19, 20. Tribus hisce capitibus, ut jam ante ad quintum attigimus, de seris, clavibusque portarum agitur. aperiuntur fraudes admitti solitæ, cum is penes quem sunt claves, officio suo negligenter fungitur, & proditoribus doli parandi opportunitatem incuria sua præbet. variæ item rationes proponuntur, quibus technæ perfidorum possint impediri. Summum verò remedium in fide & diligentia ducis statuitur, cui id curæ incumbit: quem opera aliena in claudendis aperiendisue portis uti debere negat præcise: vult enim ipsum per se munus suum exsequi; & quidem, priusquam cœnam sumat, ne qua forte oblivio aut cessatio interveniat. Clavium cura in Græcorum urbibus, penes στρατηγοὺς & Prætores erat, aut penes polemarchos; sicut de Aetolis narrat Polybius lib. IV. in Romana militia. Tribunorum munus fuit, claves portarum suscipere, teste Macro lege XII Digestis, De re militari. Aeneas noster in obsessa urbe tres claves diversas cujusque portæ jubet fieri, atque eas totidem ducibus committi, quos non male Tribunos appellaveris.

Ἀλλὰ προσδεδεῖς τὸν βάλανον τῷ πυλωρῷ κλεῖσαι κελεύει.) Appellatione βαλάνου intelligit Æneas συνεκδοχικῶς, quicquid olim deferre secum

 soliti,

soliti, qui ad claudendas portas sese accingebant. nam apud veteres longe diversa claustrorum ratio fuit. atque nunc est; quod nemo ex omnibus antiquis scriptoribus ita manifeste ostendit, atque hic noster. Græci βαλάνου vocem ad multa transtulerunt, quæ formam glandis aliquo modo referrent, & in aliquod foramen immitterentur. In humano corpore quid appellent anatomici βάλανον, & quare, nolo dicere, similem ob caussam & remedii genus pessis affine βάλανον medici dixerunt. etiam in mundo muliebri corallium aut tale quid è monili collum ambiente (Græci ὅρμον nominant) dependens, βαλάνου appellatione affecerunt. Aristophanes Lysistrata. Ὦ χρυσοχόε τὸν ὅρμον ὃν ἐπεσκεύασας, Ὀρχουμένης μου τῆς γυναικὸς ἑσπέρας, Ἡ βάλανος ἐκπέπτωκεν ἐκ τοῦ τρήματος. Hesychius; βάλανος, τὰ ἐξηρτημένα τοῦ ὅρμου περὶ τὸν τράχηλον. Eadem sine dubio servata est analogia, cum instrumento claudendi βαλάνου nomen indiderunt. erat enim ferrum breve, quod per μοχλὸν immissum, postibus ipsum μοχλὸν affigebat, & ne amoveri posset præstabat. μοχλὸς lignum fuit vecti simile, quod fores non sinebat aperiri. ideo obex Latinis est dictus. vocatur & *sera*. Glossarium, μοχλὸς θύρας, *sera*. appellarunt & *vectem*, ut passim B. Hieronymus & alii sacræ paginæ interpretes. Ligneum hunc obicem fuisse docet Æneas, qui majoris firmitudinis caussa & ne serra posset dissecari, præcipit τὸν μοχλὸν σιδηρῶσαι διὰ μήκους τριχῇ ἢ τετραχῇ. *obicem tribus aut quatuor è partibus muniri laminis ferreis in longum appositis.* hi sunt *ferrati obices* Latinorum. Marcellinus libro XXI. *Alii ferratos portarum obices effringendos adorti, vulgo ignibus petebantur.* Sed & ferreos atque æreos obices fieri olim solitos, vel historia sacra doceat, quæ μοχλῶν χαλκῶν ac σιδηρῶν, cum in Regum libris, tum alibi sæpe facit mentionem. hic obex postibus affixus non erat: nam in aperienda porta eum removebant. Varro de lingua Latina lib. VI. *reserare ab serra dictum, id est aperire, hinc etiam sera, quibus remotis fores panduntur.* Festi verba, nisi commode accipiantur, contrariam continere sententiam videntur; perperam & falso. nam in voce *asserere* ita scriptum. *unde etiam sera appellantur, quia foribus admota opponuntur, defixa postibus, quemadmodum ea, quæ terra inseruntur.* Falsum, inquam, est seras, hoc est, τὸν μοχλὸν fuisse postibus defixum, ut quæ terræ inseruntur: id enim non obici, sed pessulo convenit, ut mox dicemus. Removere seras Græcis μοχλὸν ἀφαιρεῖν. Plutarch. Pelopida: θυρέτριον αὐθόρμητον ἀνοιγόμενον ἔνδοθεν καὶ τὸν μοχλὸν ἀφαιρούμενον. B. Chrysostomus homilia in Berenicem & Prosdocen: εἰ μὴ συνέθλασε τὸν μοχλὸν τὸν σιδηροῦν, εἶτα οὐδὲ αἱ παρθένοι ἴσχυσαν αὐτὸν ἀφελέσθαι. Propterea monet Æneas, si quis portam dolo voluerit occupare, eum debere τὸν μοχλὸν ἀφανίζειν, dare operam ne obex usquam compareat. Interdum non removendo obicem, *sed*

attollendo, aut in aliam partem torquendo, portam aperiebant; Græcis, παραφέρειν τὸν μοχλόν. Heliodorus libro sexto: ἡ δὲ ὡς κατεκλείσθη γενόμενος ἐπὶ τὰς θύρας ὁρμήσασα, τόν τε μοχλὸν περιέωσε, καὶ τοὺς εἰσόδους τῷ πρεσβύτῃ διέκλεισε. Quemadmodum autem vectis fores clausas tenebat, sic vectem sive obicem, βάλανος continebat: id erat, sicut diximus, ferrum, quod per obicem trajiciebant. Aristophanes Vespis. Ὤθει σὺ πολλοὺς τῶν λίθων πρὸς τὴν θύραν· Καὶ τὴν βάλανον ἔμβαλλε πάλιν εἰς τὸν μοχλόν. noster capite XX. ἔπειτα βαλάνους ἐμβάλλεσθαι εἰς τὸν μοχλὸν μὴ ὁμοιοτρόπως. Narrat Thucydides in secunda historia, tumultuantibus Platæensibus, quorum urbem hostis noctu erat ingressus, unum è civibus portam, quam apertam invenerat, clausisse, injecto in obicem, loco βαλάνου, ferro cuspidis. quod defigebant in terram cum hastæ rectæ incumbebant. verba Thucydidis: τὰς δὲ Πλαταιέων τις τὰς πύλας ᾗ ἐσῆλθον καὶ αἵπερ ἦσαν ἀνεῳγμέναι μόναι, ἔκλεισε, στυρακίῳ ἀκοντίου ἀντὶ βαλάνου χρησάμενος εἰς τὸν μοχλόν. quid sit βάλανος ita explicat ibi vetus scholiastes: βάλανός ἐστι τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μοχλὸν σιδήριον, ὃ καλοῦμεν μάγγανον. & recte ibi reprehendit scholiastes eos, qui στυράκιον in superioribus verbis Thucydidis, interpetabantur de hastili, sive hastæ ligno, quod dicebant in obicem fuisse immissum. atqui στύραξ, σαυρωτὴρ & οὐρίαχος ferrum illud significant quod diximus, & quod in altero hastæ extremo ἐπιδορατίδα oppositam habet. Romanis proprie cuspis, cui opponitur mucro. Virgilius: *hunc venientem cuspide longa, Hunc mucrone ferit.* Porro ferrum hoc quod βάλανον appellari dicimus, per obicem trajectum, excipiebatur in claustro à foramine, quod Æneas, modò βαλανοδόκην proprio nomine, modò communi τρύπημα aut τρῆμα appellat. Sequitur statim; ὁ μέν τις ἡμέρας εἰς τὴν βαλανοδόκην τῶν πυλῶν ἅμμον ἐνέβαλεν, ὅπως ἡ βάλανος ἔξω μένῃ. καὶ μὴ ἐμβάλληται εἰς τὸ τρύπημα. postea; ἕτερος ἔλαθε τρίψας τὸν μοχλὸν, μέλλων ἐμβάλλειν, ἵνα μὴ κατέλθῃ εἰς τὸ τρύπημα ἡ βάλανος. Latini βάλανον *pessulum* quasi paruum πεσσὸν, dixerunt ob expositam ante caussam. non enim derivatur pessulus à pede, ut nugantur grammatici: sed vox est Græcæ originis. Marcellus Empiricus capite XVII. *in eo loco vel foramine, in quo januæ pessuli descendunt, quicquid sordium repereris collige.* vides *pessulum in foramen descendere*, ut apud Æneam modò, κατέλθῃ εἰς τὸ τρύπημα ἡ βάλανος. Apud comicos tamen cum dicitur *foribus* vel *ostio obdi pessulus*, non satis scio utrum βάλανος intelligatur, an μοχλὸς parvus, & obex: cui proprie verbum *obdere* videtur convenire. Sane ut in Aulularia Plauti fores occluduntur ambobus pessulis: sic apud Polybium libro XV, αἱ θύραι ἀποκλείονται διπλοῖς μοχλοῖς. elegantissimus vero scriptor Sulpitius Severus pessulum appellavit, quod vasi alicujus ori obditur ad obturandum. locus est Dialogo quarto de B. Martini virtutibus: *presbyter*

 hodie-

hodieque fatetur, obdendi pessuli, quo claudi diligentius servanda consueverunt, in vitro illo spatium non fuisse. loquitur de vitrea ampulla olearia in qua oleum sub Martini benedictione creverat, quoad exundante copia superne deflueret. *obdere pessulum* Sulpitius dixit, quod Græci βύσαι τ̄ λύκιον, ut noster, capite XXXI. Quemadmodum autem illud foramen quo descendit pessulus sive βάλανος, Græci βαλανοδόκην dixerunt; sic claves quæ pessulum adducunt & reducunt, βαλανάγρας nominarunt; quippe quæ τ̄ βάλανον ἀγρεύουσι, pessulum venantur, id est, attrahunt aut retrahunt. Porro ex hoc Aeneæ loco apparet, tribunum qui mane portam aperiebat, non solum βαλανάγρας sive claves, sed etiam βάλανον hoc est pessulum abstulisse secum: quare etiam, cum ad claudendum veniebat, & claves & pessulum domo secum adferebat, sicut heic diserte scribit Aeneas. erant enim apud veteres pessuli exemptiles; quod tamen Aeneas improbat; monens, debere eos esse affixos postibus, & lamina ferrea contegi, sicut hodie in nostris seris fieri videmus. ait enim capite XX. ἄριστον δὲ τὰς βαλάνους μὴ ἐξαιρετὰς εἶναι· ὑπὸ δὲ λεπίδος σιδηρᾶς κατειλῆφθαι. Ex eodem capite discimus, non solum μοχλοὺς plures, quod paullo ante ostendimus, admotos fuisse ad occludendas fores, sed etiam balanos plures. ternas enim diverso artificio confieri jubet Aeneas.

Ὅπως ἡ βάλανος ἔξω μὲν ᾖ καὶ μὴ ἐμ.) Ita emendavimus depravatam scripturam: ἐξομένη μὴ ἐμ.

Ἐντεμὼν λάθρα ἢ σμίλῃ ἢ ῥίνῃ τ̄ βάλανον.) Probavimus balanum ferream fuisse: quod videtur refellere Aeneas cum ad ejus incisionem adhibet σμίλην scalprum. non enim est aptum instrumentum σμίλη secando ferro. sed aliud est *τέμνειν secare*, aliud *ἐντέμνειν, incidere*: ut cum in baculo vel paxillo, quem funiculo alligare volueris, fit incisio, ne funiculus defluat, sed hereat vinculum, atque ut paullo post ait Aeneas, περὶ τὸ ἐντετμημένον λίνον. potest autem etiam scalpro incisura aliqua in ferro fieri. & auctor σμίλην adjungens ῥίνην, tum hic, tum paullo post in exemplo Temeni, satis ostendit, ad veram incisionem lima fuisse opus.

Ἄλλος δὲ περιθέμενος ἐν γυργάθῳ λεπτῷ τ̄ βαλανοδόκῃ περιειλημμένον λίνον, καὶ ὕστερον ἀνέσπασε.) Ait, doli auctorem, foramini in quod pessulus erat descensurus, aptasse reticulum lini subtilis, quo minus fraus animadverteretur; ut postquam pessulus esset foramen ingressus, tractione fili sive funiculi, simul pessulus attraheretur, & clausura resolveretur. Huic fraudi locus non fuisset, si claustrum lamina ferrea fuisset obtectum, de qua modò dicebamus. γύργαθον esse reticulum, probavimus ad Theophrasti Characteres. paullo post in urbis Achaicæ exemplo, βρόχος videtur pro eodem usurpari, λίνον περιειλημμένον interpretor, filum, sive funiculum alligatum, ut trahi posset claustrum, & eo quasi manubrio agitari ac concuti. in subjecto exemplo vocat τὰς ἀρχὰς τ̄

λίνου

λιας capita, sive extrema fili, per quæ apprehendi potest, non secus atque per propendentem laciniam prehendimur.

Ἔτι δὲ καὶ θερμαστρίῳ λεπτῷ ἐξηρέσθω.) Plane fabrum ferrarium esse oporteat, & quidem rerum priscarum admodum callentem, qui hæc se postulet penitus intelligere. verba tamen ipsa, interpretatione nostra, nisi fallor, expressimus. θερμάστριον vasis est appellatio, ut & θερμαστρὶς; de qua voce sic Hesychius: θερμαστρὶς σκεῦος παραπλήσιον καρκίνῳ ᾧ χρῶνται οἱ χρυσοχόοι. comparat thermastridem cum alio vase quo utuntur aurifices & cancrum vocant. sicut medici καρκίνον appellant genus vinculi sive fasciæ, divisæ in plures lacinias; quarum usus est in vinciendo & astringendo; sic & aurarii fabri atque claustrarii, artium suarum propria instrumenta, καρκίνους appellarunt, propter aliquam cum astacis & cancellis multipedibus similitudinem. cancri usum in fabrica claustrorum ostendit Æneas capite XX. idem capite XXXII auctor est, saxa ingentia de summis muris hoc instrumento solita suspendi, ut in ascendentes demitterētur. at θερμαστρὶς ut ex superioribus colligimus, velut forcipula denticulata erat, qua utebantur ad prehendendum. non dissimilis usus fuit & θερμαστρίου, ut ex verbis Æneæ datur intelligi. nam præstat eundem usum cum reticulo, cujus modò facta mentio. forma tamen longe diversa, ut ex descriptione constat, quam subjicit Æneas.

Ὥστε τῷ μὲν σωληνοειδεῖ ὑπολαμβάνειν, ... τῷ δὲ ἐπιλαμβάνειν.) Lego, τῷ δὲ πλατεῖ ἐπιλαμβ. ex præcedentibus auctoris verbis. Propriè locum habent verba ὑπολαμβάνειν & ἐπιλαμβάνειν, cum duæ res corpus aliquod ita continent, ut pilam cava ambarum palmarum, invicem junctarum, quarum altera alteri est supposita.

Περὶ Ἀχαιῶν δ' ἐν πόλει .... ἐπιχειρησάντων δέξασθαι ξένους.) duo in hac oratione sunt hiatus. nam præter nomen urbis, etiam post verbum ἐπιχειρησάντων deest aliquid. Corrigendū; Περὶ Ἀχ. δ' ἐν πόλει Ἡραιέων ἐπιχειρησάντων τινὲς δέξ. ξ. appellat urbem Achæorum Heræam, quæ sita quidem fuit in Arcadum finibus, ut docet Pausanias: sed quam modò Elei, modò Achęi sui juris fecerunt. quare etiam Philippus Persei pater, quo tempore res Peloponnesi auctoritate sua regebat, Achęis tum hanc urbem, tum Alipheram reddidit, ut est auctor Livius lib. XXVII. Quinetiam tunc ipsum quando is dolus est patratus, quem hic describit Æneas, id agebant proditores, ut urbem Achæis subjicerent, & Dioetę Prętori Achęorum eam traderēt. Historiā breviter narrat Polyęnus lib. II his verbis. Διοίτας στρατηγὸς Ἀχαιῶν, τὴν Ἡραιέων πόλιν φανερῶς ἑλεῖν οὐ δυνάμενος, ἀφανῶς εἷλε, φθείρας μεγάλοις χρήμασι τῶν Ἡραιέων τινάς. Οἱ φοιτῶντες ἐπὶ τὰς πύλας πολλάκις, καὶ καθομιλήσαντες τοὺς πεπιστευμένους τὰς κλεῖδας τῶν πυλῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς πίνοντες, ἔλαθον ἀπομαξάμενοι τὰς βαλανάγρας, καὶ τὰ ἐκμαγεῖα τῷ Διοίτᾳ διέπεμψαν· ὁ δὲ παραπλησίας καὶ ἴσας κλεῖδας ταῖς δημοσίαις κατασκευάσας, ἀντέπεμψεν αὐτοῖς, νύκτα συνθεμένοις, καθ' ἣν, οἱ μὲν ἀνέῳξαν τὰς πύλας, ὁ δὲ Διοίτας

Διοίτας μετ' ὀλίγων φρουρῶν τῶν εἰσῆλθε. Omnino eandem puto esse historiam cujus meminerunt Æneas & Polyænus: etsi rei narratio aliquantum est diversa; ut fere amat in expositionibus rerum occultarum, & quarum conscii fuere perpauci. Æneas ait, ipsos proditores extracto arte subtili pessulo, mensuram ejus iniisse, & cognito ejus modo, claves sibi in ipsa urbe curasse conficiendas. Polyænus aliter; proditores quum blanditiis decepissent custodes clavium, earumque attrectandarum facultatem essent nacti, figuram ipsarum cera aut argilla macerata, expressisse, & statim illum typum ad Dioetam Prætorem Achæorum misisse, qui in alia urbe claves ad propositum exemplar jussit confieri.

Περιαφθέντες ἐν τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸν βαλανόν.) Est idem dolus quem sine exemplo ante proposuit. *βρόχον* heic appellat, quem modò *γέργαθον*, ut jam monuimus. *λίνον* Græcis non simpliciter filum, sed etiam funiculum subtiliorem significat. quomodo heic accipiendum.

Καὶ τὰς ἀρχὰς ἔξω ὄντας ἀφανεῖς,) Lego *ἰόντας*, non *ὄντας*. corruperunt qui non concoquebant pene perpetuam huic scriptori figuram. nam dixerat, *περιαφθέντες*: sed constat sibi, cum statim subjicit *ἀνέσπασαν*. Appellat auctor *ἀρχὰς* extrema, *πέρατα*, & quod Gallicus idiotismus dicit *les bouts*. Sic *ἀρχὰς λίνου* & *ἀρχὰς σπάρτου* sæpius leges in hoc libello. Vetus criticus apud Suidam in *διεξηλῶσαι*. *τὴν ἐρέαν αἱ πολλαὶ ἔχουσι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κορυφὰς πεπιλημένας.* locus quem Suidas explicat, est Aristophanis è Lysistrata. Sic apud Hippocratem De officina chirurgi, *ἀρχαὶ ἐπιδέσμων*; de quibus verbis prolixe disputat Galenus in Commentario secundo.

Ἀνέσπασαν τὰς ἀρχὰς τοῦ λίνου τὸν βρόχον,) Scrib. *καὶ τὸν βρόχον*· qui trahebat, funiculi extrema tenebat manibus, eaque trahebat: sed hæc laqueum adduxerunt, laqueus τὸν *βάλανον*, cui fuerat applicitus.

Ἐπεῖτα πρὸς μέτρον ὄντω τοῦ βαλάνου βαλανάγραν ἐποιήσαντο τὴν ἐσόπτρῳ τυπω-θεῖσαν.) Vox *ὄντω* aut vacat & tollenda est, aut aliquid desideratur. vertimus nos, quasi *ὄντω ληφθεῖσα* scriptum esset. *βαλανάγραν* esse clavem & antè dicebamus, & demonstrat hæc narratio. in verbis Polyæni quæ adduximus, *βαλανάγραι* & *κλεῖδες* pro eodem ponuntur. Xenophon libro quinto rerum Græciæ: *παραδίδωσιν αὐτῷ τὴν βαλανάγραν τῶν πυλῶν, ὥστε μηδένα παρεῖναι εἰς τὴν ἀκρόπολιν.* Polyænus libro primo: *Βρασίδας Ἀμφίπολιν προδοθεῖσαν εἷλε, καὶ τοῖς προδόταις κελεύει κλεῖσαι τὰς πύλας· ὁ βαλὼν* (scr. *λαβὼν*) *τὰς βαλανάγρας ἔρριψεν ὑπὲρ τὸ τεῖχος.* sic & libro v. in Clitarcho, *βαλὼν τὰς βαλανάγρας ὑπὲρ τὸ τεῖχος.* in his igitur & similibus locis *βαλανάγραι* sunt claves: quæ tamen interpretatio non semper convenit. Polybius libro VII. de occupata urbe Sardium loquens: *ἐν ᾧ ἐπειδὰν ὑπερβάντες αὐτοὶ πρὸς τὴν παρακειμένην παρεχθεῖσαν πύλην, οἱ μὲν ἔξωθεν προσμαρτυροῦντες πειρᾶσθαι διακόπτειν*

τὰς φορμοὺς, καὶ τὸ ζύγωμα τῶν πυλῶν· αὐτοὶ δὲ τὸν μοχλὸν ἔνδοθεν καὶ τὰς βαλανάγρας. hoc loco voce βαλαναγρῶν non possunt claves intelligi, nisi quis sensu etiam communi careat. iccirco *claustra* vertimus, non claves. appello claustrum, quod Gallicus idiotismus, *la serrure*. Sic & apud Aratum κλῆϊς, & apud Latinos poëtas, *clavis* pro claustro. Tibullus,

Quid tenera tibi conjuge opus, tua si bona nescis
Servare? frustra clavis inest foribus.

Ἐχαλκεύσαντο σίφωνα καὶ φορμορραφίδα,) Clavis duæ sunt partes præcipuæ: scapus ipse, ut sic dicam, hoc est, pars illa, quæ hodie aut ναστὸς & solida fieri solet, aut cava. cum est solida, non male hanc partem appellaveris cum Plinio *radium ferreum*: cum est cava, tubus quidam est paruus & canaliculus, ab altera parte pervius: propterea etiam σίφων Æneę dicitur, sipo, vel sipunculus, aut fistula. altera pars est quę in claustrum inserta, ferrum balani ducit aut reducit. atque hæ duę partes in clavi cohærent, & unum corpus continuum efficiunt. isti vero proditores, qui clavem locare faciendam non audebant, ne fraus ipsorum detegeretur; duas partes clavis quas diximus, separatim sibi conficere fabrum jusserunt; dissimulato proposito jungendi illa duo quæ imperabant, in usum clavis. Quod paruum ex ære aut ferro potius tubum fieri sibi mandant; quia hujusmodi tuborum multiplex potest usus esse; omni prorsus res caruit suspicione. in altera parte clavis majore opus fuit cautione, ne faber intelligeret quò pertineret opus imperatum. id erat φορμορραφὶς, acus ad storeas & tegetes consuendas apta. nam tegetes acu contexi declarat verbum, quod etiam Demosthenes usurpavit φορμορραφεῖσθαι, pro eo quod D. Paulus dixit συρράπτεσθαι. apparet has acus & forma & magnitudine à cæteris fuisse diversas, ut hodieque sunt illæ quibus segestria & sacci è crassiore tela consuuntur. Porrò isti proditores, quò suspicionem omnem fraudis amolirentur, velle se fingunt, in posticam partem hujus acus ansam inserere ex obvio quovis ligno: quum revera cavum illud in postica parte acus, non ad indendum manubrium destinarent; sed ad sipunculum de quo dixit, recipiendum: ut ex duabus hisce partibus clavem absolverent.

Ἡ δὲ λαβὴ ἦν κοίλη ὥσπερ στυράκιον .... ἢ σωλῆνα ἐμβάλλεται.) Lacuna quam heic vides, in regio codice multis partibus major est. ego deesse arbitror non multa. Lego igitur, ὥσπερ στυρακίου σωληνά, ἢ σωλῆνα ἐμβάλλεται. & mox τὸ σωλήνιον. in hasta quid sit στυράκιον paullo ante dicebamus. proprie jaculi genus est è styrace arbore. hoc loco pro cuspide hastæ aut jaculo quî possit accipi non video. nam est quidem κοίλη cuspis; cujus cavitas hastilis alterum extremum recipit. sed ea cavitas an σωλὴν dici possit, doctioribus judicandum relinquo. nam apud poëtam & alios σωλὴν foramen significat, quale est in ferro securis aut

aut tuditis, in quod manubrium inseritur. neque aliter grammatici interpretantur: σφῆλεια τὸ τρῆμα τοῦ πελέκεως δι' οὗ τὸ σφῆλεον ἐνείρεται, ὃ τρόπον Ἀττικοὶ λέγουσι.

Ὡς τι αὐτοὺς τὸ βάλανον αὐτοσχεδίως ἁρμόσαι.) capio sic; acum, cui in officina fabri aptatum fuerat manubrium, postquam domum fuit allata, dempto manubrio conjunctam esse cum tubo, quæ erat pars altera hujus instrumenti, quo usuri erant pro clave. quid heic faciat vox βάλανον nescio.

Καὶ ἡ φορμοσφὶς καὶ τὰ ἄρμενα γίνεται.) Non est plena sententia. instrumenta ad opus faciendum necessaria Græci ἄρμενα vocant. & patet latissime vocis hujus significatio, ut cap. XXI. paullo post, ἀρμένῳ καθῆκαν, *demiserunt in claustrum aliquo instrumento.*

Πηλὸν Κεραμεικὸν προσελίξαντες ὀθονίῳ λ.) Lego, πηλὸν κεραμικὸν, & de macerata argilla ad figlina fingenda interpretor. ad hujusmodi ἐκμαγεῖα exprimenda cera est aptissima.

Συμβαίνει γίνεσθαι Τημένῳ Ροδίων ἐν Ἰωνίᾳ Τέως πόλις.) In Joniæ velut umbilico erat Teos, urbs quondam clara: quam ad populi Rhodiorum imperium aliquando pertinuisse testis Æneæ hic locus. Sed notent lectores Hellenismum, συμβαίνει γίνεσθαι Τημένῳ, pro, συνέβη γίνεσθαι ὑπὸ Τημένῳ *contigit ut veniret in Temeni potestatem.*

Περιειδότα ὑπὸ τοῦ πυλωροῦ,) Mira literarum metathesis. nam scribendum προδιδόντα ὑπ. neque deest quicquam.

Επέστη εἰς τὸ ἐπιοῦσαν νύκτα πυρλῶν τ.) In exemplari erat inserta vox προσχῆναι ante πυρλῶν. quæ nisi plura verba desunt, locum hic nullum habet.

Καὶ αἱ πύλαι ἔμελλον κλείεσθαι.) Post hæc verba desunt hæc aut similia, ἔμελλεν ἀπιέναι. vel certe in præcedentibus vox ὅπως tollenda, & sententia aliter distinguenda.

Εκδήσας ἀρχὴν ἀκανθίδος λίνου κλωστοῦ) Et hic & duobus sequentibus locis scriptus liber eodem modo est corruptus. nam ἀκανθὶς λίνου, quid sit nemo Græce doctus divinabit: at glomum fili Græcis dici ἀγαθίδα, nemo ignorat. Lege ἀγαθίδος λίν. Sensus est; eum qui à Temeno ad portæ custodem architectum doli, fuerat missus, cum ineunte nocte oppido exivit, glomerati fili glomum gestasse, quod inter eundum evolvebat; quum caput fili ad interiorem portę faciem, prius quam egrederetur alligasset. Sic Theseus, cum labyrinthum erat ingressurus, glomum fili accepit; cujus extremum primis foribus erat alligatum: quod autem in glomo convolutum erat, ipse eundo evoluebat. sed Theseus quidem ad vitandum errorem viarum, hoc subtili commento est usus; iste vero, ad signum proditori dandum, vel ab eo accipiendum.

Τὴν δὲ ἀκανθίδα ἐπιφέρειν * ἀπιλάσειν) Lege, τὴν δὲ ἀγαθίδα ἐπιφέρ. ἀπιέν.

πύλλειον. inter eundum, fili glomum evolvebat, & ut sic dicam deglomerabat: quod proprie in arte textoria dicitur ἐκμηρύεσθαι. unde illam vocem Tactici sunt mutuati pro agmen explicare, & velut in longum filum exporrigere, ut pluribus exponimus in Commentariis Polybianis.

Μετὰ δὲ ταῦτα κινήσας τὸν μοχλὸν καὶ ἐπιδείξας τῷ στρατηγῷ κεκλεισμένον τὸν πύλην.) Apparet fuisse moris, ut quoties alicujus opera dux esset usus in claudenda porta; ille qui claves acceperat, re peracta, quò fidem faceret provinciam bene esse curatam; compellato duce obicem agitaret, & fores clausas illi ostenderet. quare hic quoque proditor facit idem: sed dicis caussa dumtaxat, & moris usurpandi.

Τὴν ἀρχὴν τοῦ σπάρτου πρὸς αὐτὴν ἔδησε.) Imo αὑτῷ non αὐτὴν, & ita in exemplari: *sibi alligavit caput funiculi.* plane ita erat necesse, ut attractione funiculi posset iste expergefieri; quem ait Aeneas fuisse finem hujus alligationis. Funiculus autem hic, attracto filo, de quo antea dictum, simul trahebatur. at filum per aliquod foramen forium fuit trajiciendum: nisi forte aliquâ se commissura laxaverat.

Περὶ δὲ τὸ ἀκροθίνιον ἔχοντι.) Scrib. ἀγαθίδιον.

Ηἰσθάνοντο ἂν ἐν τῇ νυκτὶ τὸ σπάρτον ὑπάρχον ἐν τῇ πόλει· οὐχ οἷόν τε ἦν πεσεῖν.) Ex præcedentibus colligimus, convenisse inter proditorem & Temenum, ut quando omnia forent ad perficiendum quod moliebantur præparata, funiculus laxaretur. quare sensum horum verborum esse reor: quia funiculus, cujus caput intra urbem erat, non laxabatur; ex eo intellexisse Temenum, nihil dum intus esse satis paratum: & propterea ulterius pergendum sibi non esse. in verbis auctoris quædam sunt animadvertenda. σπάρτον dixit, quum τὴν ἀρχὴν τοῦ σπάρτου intelligeret: non enim totus funiculus erat intra muros, sed alterum tantum extremorum. deinde τὸ σπάρτον ὑπάρχον, si ita scripsit, purus putus est Atticismus, pro τοῦ σπάρτου ὑπάρχοντος. postremo scribendum est, ἐν πόλει, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἦν πρ.

Τρόπον δὲ καὶ τόνδε ἐπεβουλεύθη ἡ πόλις ἀπὸ τῶν πυλωρῶν.) Est alia historia, à superiore separanda, quare melius scribas; Τρόπον δὲ καὶ τόνδε.

*Τέρθρον ἔχων * εἰσιέναι εἰς ἐφ' ὕδωρ.*) Nisi defectus est, codex pluribus verbis, omnino scribendum, ἐξιέναι.

Ενα λίθον ἐπέθει πρὸς τὸν συγκείμενον τόπον.) Certæ atque indubitatæ conjecturæ telo portentum scriptæ lectionis confecimus, ἐνθ' ἂν ἰδῃ.

Παρέστησεν δέ τι ποιοῦντι τὸν μοχλὸν ἀφανίζειν.) Miror dari hoc loco & sequenti etiam capite, præcepta ei qui proditionem urbis moliatur accommodata. Solent quidem Tactici utriusque consilii rationes explicare; repugnandi, inquam, & oppugnandi. sed Æneæ

id jam

id jam propositum non erat: quem initio dicebamus, titulo libelli fui ea sola esse pollicitum, quæ ad defensionem urbis sunt utilia.

Ἀπολλωνιάτῃ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ.) Apolloniæ olim multæ, ideo cognominibus distinctæ. hæc illa est, de qua Strabo libro septimo, quam Aristoteles appellat Ἀπολλωνίαν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ. in laterculo urbium eo nomine dictarum apud Stephanum De urbibus, ista recensetur ordine XXII. antiqua fuit Milesiorum colonia, urbs quondam potens; sed quæ per civium dissensiones multas fortunæ varietates fuit experta; quarum meminit philosophus Politicorum libro quinto capite III. & VI.

Κατεσκεύασαν τὰς πύλας κλεῖσαι ὑπὸ σφύρας μεγάλης,) nimirum ita foribus portæ appositus aut appensus erat malleus arte mechanica, ut cum patere fores vellent, vis illius inhiberetur, & pondus sustineretur: cum autem claudendæ portæ essent, malleus laxaretur, qui toto pondere irruens in fores, cum sonitu eas impellebat, & portam claudebat. Diversa fuit ratio cataractæ, de qua inferius capite XXXIX.

Οὕτω μεγάλαι τε ἦσ σεσιδηρωμένα πάντα τὰ κλεῖθρα.) *adeo magna ipsa erant, & omnia claustra ferrata!* utrumque valet ad foris magnitudinem intendendam. Ait, μεγάλαι, nempe πύλαι: id est fores; non autem porta. sed Græci, πυλῶν appellatione tam illud inane intelligunt quod pervios muros facit, quàm fores, quæ inane illud opplent. malim tamen scribi μεγάλα, ut referatur ad κλεῖθρα. alioquin μεγάλαι positum fuerit pro παχεῖαι. nam ad forium magnitudinem nihil addi potest; ad crassitudinem plurimum. Quum autem σιδηροῦσθαι de iis dicatur, quæ ferrea non sunt, sed ferro muniuntur, ut supra exponebamus, cogitandum quid sibi Æneas velit, cum dicit omnia claustra σεσιδηρῶσθαι. neque enim omnibus claustrorum partibus, id verbi convenit; sed tantum vecti, & si quid aliud fuit ligneum inter partes claustrorum.

Ἐπὶ τὰ φυλάκια διαπέμψαι.) hoc est, διὰ διαπέμψαι. & fortasse ita scripserat.

Ad cap. 21. Quæ supererant de proposito argumento dividit in duo capita; alibi explicandorum, quæ heic se prætermissurum ait: & deinceps explicandorum; quæ ipsa tamen eo brevius se heic tractaturum ostendit, quia in Commentario de re castrensi uberius de iisdem vel jam scripserat, vel erat scripturus.

Περὶ τῶν ἀρμένων σκευάσασθαι,) per ἄρμενα intelligo heic; non solum belli instrumenta defensoribus necessaria; sed etiam quas appellat Vegetius *species pro defensione murorum præparandas*; cujusmodi sunt, bitumen, sulphur, pix liquida, & alia quæ ab eodem enumerantur capite VIII. libri quarti. Philo in Poliorcetico suo has species recenset: ferrum, æs, lateres, saxa, cophinos, ligones, amas, plaustra,

securas,

securcs, alveolos, saccos è storeis, & erones, coria, picem, plumbum, sulphur, funes quà crassos quà subtiles, palos, algam, stuppas, ligna ἀμφόσιμα ad comburendum, materiam ad naves, perticas item, & trabes, (ipse appellat ξύλα στρογγύλα καὶ τετράγωνα,) remos, tabulas palmeas, quarum usum multiplicem ostendit, Arabium pharmacum, conchylium quod in lacu reperiri ait, quem tamen ipse non designat; item viscum, salamandras, venena viperarum & aspidum, naphtha Babylonicum, postremò oleum incendiarium. Diversæ species sunt, quæ ad alendum inclusos pertinent; aut ad curandum vulneratos: de quorum omnium præparatione nihil in hoc libro Æneas, at Philo multa de illis. vide & Vegetium libro IV. capite VII.

Ad cap. 22. Varia proponuntur hoc capite monita ad vigilias spectantia. quà de re præclare multa Polybius in militia Romana; ubi singula diligenter illustravimus.

Τὸν μὲν στρατηγὸν τὸν τῶν ὅλων ἡγεμόνα,) τῶν ὅλων dixit, pro τῶν ὅλων. Sic enim potius Græci loquuntur. τὰ ὅλα passim Polybio aliisque, vel τὰ ὅλα πράγματα, summa rerum, sive summum imperium. ὁ τῶν ὅλων ἡγεμὼν, *qui summæ rei præest*, ut vertit Livius, vel ut idem alibi, *cui summa resp. tuenda permissa est*. hoc monui, quia in regio codice scriptum τῶν ὅλων: mendo manifesto, nec aliter corrigendo.

Περὶ δὲ τὸ στρατήγιον σαλπιγκτὴν καὶ διαγγελεῖν ἀεὶ τὸν σαλπιγκτὴν καὶ τοὺς δρομοκήρυκας,) In Græcorum militia *κήρυκες* & *δρομοκήρυκες* ea munia obeunt, quæ in Romana nuntii, speculatores, & accensi Prætorum. Est verò quod heic proponitur præceptum prudentiæ plenum & magno imperatori convenientissimum. Vult enim Æneas, imperatorem, qui urbi castrisve quæ oppugnantur præest, in illustri & conspicuo omnibus loco consistere, unde saluti omnium prospiciat, & quæ fieri velit, per tubicinem & dromocerycas universis præcipiat. Oppius sive Hirtius Africani belli capite IV de Cæsare in castris suis obsesso. *Cæsar jubet milites omnes intra munitiones minutatim modesteque sine tumultu aut terrore se recipere, atque in opere consistere: equitibus autem, qui in statione fuerant, præcipit, ut usque eo locum obtinerent, in quo paullo ante constitissent, donec ab hoste missum telum ad se perveniret: alii quoque equitatui edicit, uti quisque suo loco paratus armatusque præsto esset. at hæc non ipse per se coram cum de vallo perspecularetur, sed mirabili peritus scientia bellandi in prætorio sedens, per speculatores & nuntios imperabat, quæ fieri volebat.*

Καὶ εἴτε οἱ ἄλλοι φύλακες τὸ μέλλον αἴσθοιντο,) Nisi desunt quædam, scribendum, καὶ οἵ τε ἄλλοι φύλ. plana est sententia quam expressimus, τὸ μέλλον est præsens aliquod periculum, cujus notitia ad ducem repente provenit.

Ἠπλοῦ τ' ἂν ὕπνοι ἐγίγνοντο διὰ βραχέος φυλακτέον.) Invenimus scriptum, ἤγοντ' αὖ ὕπνοι. fecimus ἤπλου. pro ἐγίγνοντο, malim ὕπνοι ἐγγίγνοιντο. minus oboriantur somni. sic mox ὕπνος τ' αὖ ἐγγίγνοιτο.

Ἰν' ὡς πλεῖστοι καθ' ἑκάστην φυλακὴν προφυλάσσωσι.) Observamus apud hunc scriptorem vocum προφυλάττειν & προφύλακες usum quendam peculiarem, & notionem diversam ab ea quam cæteri scriptores illis tribuunt: nam apud Thucydidem, Xenophontem, Polybium & alios Græcorum historicos, προφυλακαὶ sunt, stationes pro muris urbis, aut vallo castrorum positæ. quod si plures stationes collocarentur, ut dicebamus ad caput quintum, προφύλακες veteribus Græcis vocabantur, quos corruptus Hellenismus ἐξούβιγλα appellavit, id est exteriores vigilias; quibus opponebant, ἰσούβιγλα, interiores & munitionibus propiores. Sic & apud B. Chrysostomum de satellitibus & admissionalibus loquentem, qui in magnatum aulis jannas atque aditus custodiunt, φύλακες & προφύλακες distinguuntur. προφύλακες sunt, qui ab hero longissime absunt, & primi ab adeuntibus conveniuntur. Æneæ vero προφύλακες non pro muris, sed in ipsis muris & intra urbem custodias agunt. Sequitur statim: προφυλασσέτω τῶν ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ τείχει φυλάκων προφύλακες ἤδη. vides inter plures φύλακας unius φυλακείου, quod nos hodie vocamus, *un corps de garde* fuisse προφύλακας unum vel plures. ii erant inter stationarios primi, & munia vigilum curabant intentius quàm cæteri. itaque horum erat, circitoribus interrogantibus respondere. capite XXVI. clarissime hoc docetur. Ait ibi Æneas, *Oportet ut circitores ejusmodi temporibus quando ad vigiles accedunt, è longiore intervallo manifestum sui dent indicium, voce aliqua procul edita, ut si forte dormiat ὁ προφύλαξ procustos*, sive *princeps custodum, excitetur, & ad respondendum quòd fuerit interrogatus sese comparet.* horum etiam erat proximam stationem obire, & si dormirent vigiles excitare. quod Æneæ dicitur modò simpliciter προφυλάσσειν, modò προφυλάσσειν εἰς τὸ ἐχόμενον φυλακεῖον, ut statim in isto capite, ubi mos hic pluribus explicatur. non progrediebatur autem ὁ προφύλαξ ultra proximam vigiliam; sed statim post ejus adventum proficiscebatur ex illa statione alius προφύλαξ ad proximam: & ita deinceps, donec stationum universarum orbis esset absolutus. Erat igitur genus quoddam circuitionis; quare etiam περιοδεύειν, ἀντὶ τοῦ προφυλάττειν manifesto usurpat Aeneas post pauca. ut contra capite XXVI. προφυλάττειν pro περιοδεύειν. proprie tamen res sunt diversæ περιοδεύειν, circumire vigilias cum signo per omnes stationes deferendo, ut capite illo dicetur; & προφυλάσσειν, proximam vigiliam sine signo adire. quare Æneas quum in hoc capite institutum τοῦ προφυλάσσειν exposuisset, capite XXVI. de circuitione ex professo agit. qui etiam capite XXIV. τοὺς περιοδεύοντας & τοὺς προφύλακας facit diversos.

Τῇ

Τῶν φυλάκων μηδένα προγινώσκειν, μήτε ὅπου στήσῃ, μήτε ὅπου φυλ.) Philo in Poliorcetico de vigilibus: καὶ μὴ εἰδέναι αὐτοὺς καθ' ὃν τόπον φυλάσσουσι τὸ τεῖχος· ἵνα μὴ δυνῶνται προδοῦναι τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν.

Ἀλλ' ὡς πυκνότατα πάντα μεθιστάναι τὰ περὶ τὴν πόλιν φυλακεῖα.) Ibidem Philo; καὶ ἣ ἂν ἐπιστῇ τῶν στρατιωτῶν ἢ τῶν πολιτῶν φυλακὴ, ὀρθῶς ἔχει μεταλλάσσειν αὐτῶν τὰς ἀγγελίας καὶ τὰς φυλακάς. neque tantum stationes consuetas vigilibus sæpe mutare fuerit utile, sed etiam alia omnia quæ ad custodiam urbis pertinent: imprimis ipsas claves; quarum formam magni duces subinde mutare soliti; quidam bis in mense. Procopius Gotthicorum libro I. de Belisario Romam oppugnante à Vitige obsessam: δὶς ἑκάστου μηνὸς τάς τε κλεῖς ἁπάσας ἠφάνιζεν, ἀνενεοῦτο ἀεὶ εἰς ἕτερόν τι σχῆμα· καὶ τοὺς φύλακας εἰς φυλακτήριον ἄλλο μακράν που ἄποθεν τοῦ προτέρου ἀντικαθίστη. & plura ibidem lege in eam sententiam.

Οὐ γὰρ ἐπιτήδειον παριέναι, ἀμελεῖ ἕκαστος πρόσεστιν.) *Omnes homines ea munera negligenter curant, ad quæ obeunda, consuetudine quadam ducuntur.* ita interpretor hæc verba sane obscura: sed in quibus prudentiæ singularis sententia continetur. Duplex affertur ratio cur ordo & tota ratio vigiliarum subinde mutari debeat. prior erat, ut proditionibus obviam iretur. deinde altera hæc subjicitur; quia mortalium ea natura est, ut consuetudo faciendi aliquid, diligentiam minuat. Cæsar belli Gallici libro VIII. *Cæsar præsidio pabulationibus mittit, qui subitas hostium incursiones sustinerent: quod quum quotidie fieret, & jam consuetudine diligentia minueretur, quod plerumque accidit diuturnitate, Bellovaci insidias disponunt.* Idem Cæsar belli civilis libro III. *cum diuturnitas oppugnationis negligentiores Octavianos effecisset, nacti occasionem meridiani temporis, in proxima Octavii castra irruperunt.* Hirtius de bello Africo: *Cæsar paucis diebus ibi commoratus, dum hostes quotidiano instituto, sæpe idem faciendo, in negligentiam ducerentur.* porrò ubi semel prius institutum ceptum est negligi, accedente mox consuetudine peccatū quamvis magnum paruum videtur, sicut præclare B. Augustinus ait. Atque hujus rei observationem magnis imperatoribus pulcherrimorum strategematum occasionem præbuisse, alibi fusè demonstramus. Exemplum habes non inelegans capite XXIIII, in eo qui velum pansum de muris sæpius demisit sustulitque: ubi sunt auctoris verba, ὕστερον δὲ καὶ πολλάκις γινομένου ἀμέλειαν εἶχον.

Τῶν προφυλασσόντων εἷς ἀνὴρ ἐπὶ τὸ ἐχόμενον φυλακεῖον.) Dele illud τὸ: quod ab iis est adjectum, qui non cogitabant, προφυλασσόντων Atticam vocem esse pro προφυλασσέτωσαν. ut paullo post, ἱερατευόντων pro ἱερατευέτωσαν. sic in superioribus, φυλασσόντων, ὑπηρετούντων, λαμβανόντων.

Ἄλλων φυλάκων περὶ ἄλλοις γινομένοις τοῖς φύλαξιν.) quid hæc sibi velint nemo intelliget, qui vates non fuerit. Hellenismo erit consultum si scribatur ἄλλων φυλάκων περὶ ἄλλοις γινομένων τοῖς περιφύλαξι. sed rursus hæc lectio sententiæ non quadrat: neque enim dictum est custodes venire debere ad περιφύλακας; verùm contra. An igitur scribemus, mutata distinctione, πυκνὰ ἄλλων περιφυλάκων περὶ ἄλλους γινομένων φύλαξι. quum crebro alii circuitores sive procubitores ad alios veniant vigiles.

Ὅπως τι ἐκ τῶν φυλάκων κατεπελαθείη, τοὺς δὲ * περιφυλάσσοντας αὐτοὺς.) Hic quoque locus divinationis indiget, non autem mediocris ingenii. Non dubito deesse plura verba post vocem κατεπελαθείη. deinde autem scribendum censeo; ὄντι δὲ περιφυλάσσουσιν, αὐτούς. jam ostendimus περιφύλακας eos fuisse, qui omnes vigilum partes obibant diligentius aliis.

Ἀλλ' ἤδη λεγόμενα περὶ τὰ ἡγεμονεύοντα δεδήλωται.) obiter duntaxat attigit, quod ait se dixisse; nam illa verba respicit capitis sexti, ἐὰν συλληφθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων.

Ἐν δὲ ταῖς χειμεριναῖς καὶ σκοτειναῖς νυξὶν, * ἄλλην αὐτοὺς λίθους βάλλειν εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ τείχους.) Quæ sunt omissa, restitue ut in fine Græci textus annotavimus. Quæ desunt autem supple, ac scribe: ἄλλην καὶ ἄλλην αἰτ. λ. β. infra capite XXVI, ubi hic locus tangitur: ἔχειν δὲ καὶ παρεσκευασμένους λίθους ἐν ταῖς σκοτειναῖς νυξὶ, καὶ βάλλειν ἄλλην καὶ ἄλλην εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ τείχους.

Καὶ ὡς δὴ ὁρμωμένους τινὰς ὑπ' αὐτῶν, ἐρωτώντων.) Nihil mutandum; sed illa ὁρμωμένους τινὰς accipienda pro ὁρμωμένων τινῶν.

Οἱ δέ τινες τοῦτο φασὶ βλαβερὸν εἶναι.) Philo tamen in Poliorcetico non omittit. Δεῖ δὲ καὶ βάλλειν ἐκ τῶν καρβαλιάνων λίθους ὡς μεγίστους τοὺς πλησιάζοντας τῷ τείχει. oportet saxis quam maximis eos qui propius ad mœnia accedunt, petere è tuguriolis supra muros. καρβαλιάνες Philoni sunt casulæ in summis muris ædificari solitæ, quas citima Latine loquentium ætas appellavit garitas. Gulielmus Brito Philippidos libro II.

Non nisi rarus erat, qui muris staret in altis:
Omnibus ad tutas fugientibus vltro garitas.

Idem Philo postea hujusmodi casulas speculatorias & jaculatorias, καρβαλίνας appellat, nisi est vitium codicis. καρβαλῖναι δὲ ἔσονται, καὶ ἐκ τῶν καρβαλινῶν βάλλοντες καὶ οἱ λιθοβόλοι, καὶ οἱ τοξόται, καὶ οἱ σφενδονῆται. Vegetius *tuguriola* nominat, sic scribens libro IV. capite XXVI. *in ipsis muris aut turribus tuguriola collocanda; in quibus vigiles hibernis mensibus ab imbribus, vel frigore; æstivis defendatur à Sole.*

Περιαισθάνεται ..... ὑπὸ * περιστρατηγίαν.) Magnum & per liberum regium aut ingenium nostrum δυσίατον vulnus. capite XXVI ubi hæc

dicus

datur hic locus, hoc tantum ait auctor; *οἱ δὲ οὐκ ἐπαινοῦσι τοῦτο διὰ τὸ προσεχομένους, οὐ συνίεσθαι ὄντων ἀλλήλοις.* Suspicamur sententiam hujusmodi fuisse: propterea non probari à nonnullis, ut lapides extra muros à circitoribus jaciantur; quia cum clamoribus & magno strepitu id soleat fieri: quæ res impedit, quominus percipi queant, si qui silentio noctis leniter & suspenso vestigio muris succedere conentur.

Ἔξω δὲ τοῦ τείχους κύνας προσδεδεμένους νυκτερεύειν.) Canum in bellis multus olim usus. interdum ad dimicandum, ut de Colophoniis & aliis notat Solinus Polyhistore capite xx. aliquando ad conquirendum hostem latitantem, ut de Philippo observat Polyænus libro quarto. sæpissime verò ad custodiam urbis aut arcis, quod hic docet Æneas. traductum videtur exemplum à custodia templorum & basilicarum; de quo Seneca, De brevitate vitæ capite xi. Auctor est Plutarchus, Aratum, capta arce Corinthi urbis Acrocorintho, ad loci custodiam canes quinquaginta cum totidem cynegis & ductoribus ibi aluisse. Hos canes extra muros noctu duci præcipit Æneas, & alligatos ibi relinqui. alii solutos & liberos portis oppidi excluserunt. Procopius Gothicorum libro 1, de Belisario Romæ obsesso: *τῶν στρατιωτῶν τινὰς, καὶ ἐς τὰ ἥκιστα Μαυρουσίων ἔξω ἔπεμπεν· οἱ ἀμφὶ τὴν τάφρον διανυκτερεύειν ἀεὶ ἔμελλον. καὶ ξὺν αὐτοῖς κύνας ἠφίει, ὅπως δὴ μηδὲ ἄποθέν τις ἐπὶ τὸ περίβολον ἰὼν διαλάθοι.* Potest his adjici alius canum in bellis usus, ad nuntios deferendos; de quo extat testimonium Æneæ cap. xxxi. Qui recentiores historias Hispanorum & aliorum populorum legerunt, sciunt esse hodie, qui ad similia ministeria canibus utantur.

Ἢ τὸν ὁρμώμενον αὐτομολοῦντα.) Tangit aliam canum utilitatem in re bellica, ad transfugas deprehendendos, qui ad hostem facere transitionem conantur. Polyænus libro II de Agesipoli Mantineam obsidente. *Ἀγησίπολις μαθὼν τὰ δρώμενα, κύνας περὶ τὸ στρατόπεδον ἠφίει πολλάς· πλείονας δὲ κατὰ τὸ μέρος τὸ πρὸς τὴν πόλιν· ὅπως μηδεὶς αὐτομολοίη φυλαττόμενος ὑπὸ τῶν κυνῶν ἁλῶναι.*

Ὅσα δὲ πλήθει γίγνεται περὶ τὸ στοιχεῖα τοὺς καιροὺς) Mira depravatio; nam scripserat sine dubio Æneas, *περὶ τοὺς τοιούτους καιρούς.* sicut paullo antè, *περὶ τὰς ἑορτὰς καὶ τοιούτους καιροὺς μάλιστα οἱ δ.*

* *ὀργωλὴν δὲ ἄμμοι τούτοις μ.*) Lego, *πολλὴν δὲ ἅμα τούτοις.*

Μετὰ δὲ τὸ ἔξω νεωρηχίων ἐπιβουλευόμενος ὁ φρούραρχος Νικοκλῆς,) Nicocles hic, non est, opinor, ille Salaminis in Cypro rex Teucri *ἀπόγονος*, Euagoræ F. Isocrati decantatus. sed est, dux aliquis, fortasse Atheniensium, qui præsidio urbem, cujus nomen auctor non indicat, tenere jussus fuerat. id enim est *φρούραρχος, præsidii præfectus.* Quid appellet auctor *τὸ ἔξω νεωρηχίων*, difficilis quæstio est. Scio insularum continenti propinquarum latus *τὸ πρὸς τὸ πέλαγος νεῦον*, quod aversum est à terra, & altum mare spectat, appellari historicis

τ' ἔξω πλέομεν. unde ἔξω πλεῖν dicunt iidem pro altum petere. sed hic nullum insulæ nomen est appositum. Legendum conjicio, μετὰ τὴν Νάξῳ ναυμαχίαν. Naxus insula, jam inde à Pisistrati temporibus occupata Atheniensibus, auctore Herodoto; quum prima omnium sociorum insularum servitutis jugum exuisset, armis in ordinem est coacta. & nobilis item est illa Chabriæ ad Naxum victoria navalis, quam anno ultimo Olympiadis centesimæ de Pollide Lacedæmoniorum navarcho retulit. vide Diodorum libro xv.

Ἐν τοῖς περὶ φυλακείοις,) ἐν τοῖς ἐν τῷ τ. φ.

Δεῖ τὰς νύκτας λόχους φαίνειν λαμπτῆρσι) hoc est ἐν λαμπτῆρσι: & ita fortasse scripserat. λαμπτὴρ sæpe Græcis est laterna, ut ad Suetonium monebamus: ubi laternæ militaris formam describebamus è Julio Africano. laternæ ut plurimum erant corneæ, quarum Plautus meminit & Olympiodorus in Meteorologicorum περὶ XLII. in illis de quibus Africanus, & quarum usus in vigiliis & circuitionibus, tria latera corio nigro contegebantur, uno tantum ad lumen transmittendum relicto. alii laternas ligneas in eos usus parabant. nam scribit Philo mechanicus in Poliorcetico: ἐπιμελεῖσθαι τε καὶ ἐφοδείαις τὰς περιπάτους ποιητέον, ἐν αἷς χρήσονται ξυλίνοις λαμπτῆρσιν, ἵνα ὑπὸ τῶν πολεμίων φαίνωνται, καὶ μὴ καταφανεῖς ποιῶσι τὰς ἐφοδεύοντας τοῖς ὑπεναντίοις. de hoc genere laternarum capienda verba Æneæ capite xxvi ubi circuitionum præcepta proponuntur. ὁ λαμπτὴρ φεγγέτω· εἰς ὕψος μὴ αἴρειν· κατακαλύφθω γάρ τινι· ἐπὶ δὲ τὴν γῆν, καὶ τὰ περὶ τοὺς πόδας μόνον. Observabis in Ænea ad dationem signi λαμπτῆρας sic attolli à vigilibus ut solent faces à pyrseutis.

ὅπου σημανθῇ μ.) pro σημεῖον δοθῇ. quod non temere leges in hac re.

ἐν δὲ ἂν πρότερον ἴσως καὶ τομῆς μεμετρημένην ἢ βραχυτέραν νυκτὶ ποιεῖσθαι ἅπασαι αἱ φυλακαὶ γίνονται, πρὸς κλεψύδραν χρὴ φυλάττειν.) Veteres horologiis usos, quæ aquis guttantibus horas dividebant, æque noctium ac dierum, ex Plinii libro septimo & Cassiodori secundo notum est. sed hujusmodi horologiorum posterius fuit inventum, quum usus clepsydrarum apud Græcos fuerit antiquissimus. Usi sunt clepsydris Græci primò, deinde & Romani, in foro, quod nemo ignorat; & in militia. de Græcis testatur hic locus Æneæ. Vegetius libro III capite VIII. *In quatuor partes ad clepsydram sunt divisæ vigiliæ; ut non amplius quàm tribus horis nocturnis necesse sit vigilare.* Cæsar libro quinto in descriptione Britanniæ: *certis ex aqua mensuris breviores esse noctes, quàm in continente videbamus.* clepsydras intelligi nemo tam fungus est quin statim intelligat; etsi vocem Græcam Romanæ civitatis princeps refugit. at Græcus interpres inepte, ut alia multa; ὕδατος μέτροις τισὶ, quum debuisset, κλεψύδραις. Porro harum clepsydrarum facit mentionem Julius Africanus capite XL. quod

capit

caput propterea hic placuit describere, ut ex comparatione verborum Æneæ cognoscerent lectores, unde sua Africanus desumpserit, vel potius pene ad verbum descripserit, & quidem dissimulato auctoris nomine. Sic ille: Κλεψύδρα, πάνυ χρήσιμον τὸ κτῆμα πρὸς τὰς νύκτας φυλάσσουσι, μακροτέρων ἢ βραχυτέρων τῶν νυκτῶν γινομένων. αὕτη δὲ συμβάλλεται οὕτως· χρὴ κηρῶσαι αὐτῆς τὰ ἔσωθεν· καὶ μακροτέρων γινομένων τῶν νυκτῶν, ἀφαιρεῖσθαι τοῦ κηροῦ, ἵνα πλεῖον ὕδωρ χωρῇ· βραχυτέρων δὲ προσπλάσσεσθαι, ἵνα ἔλασσον δέχηται. τὸ δὲ ταύτης ἐκρὸν ἀκριβῶς δεῖ ποιεῖσθαι, δι' ἧς τὸ τῆς προθυμίας ὕδωρ ἐκρεῖ. *Clepsydra res est, nocturnis custodibus, sive productiores, sive contractiores noctes sint, cum primis utilis. hac ita compingitur. interiora clepsydra cera oportet esse oblita. & longiores quidem si fuerint noctes, de cera est auferendum; quo plus aqua ipsa capiat: sin autem breviores, amplius allinendum: quo minus aqua contineat. foramen verò illius, per quod aqua effluit quantum ipse cupis, accurate debet esse confectum.*

ὀχλεῖν, καὶ ἐ..... περιοδείας χρὴ τῶν στρατηγῶν σκυταλίδα ἔχουσαν (C.) Hæc est scripta lectio, miris modis deformata. Scribo; ὀχλεῖν. κατὰ δὲ τὰς περιοδείας χρὴ σκυταλίδα ἔχουσαν σημεῖον παρὰ τοῦ στρατηγοῦ παραδίδοσθαι τῷ πρώτῳ φύλακι. sustulimus voces otiosas τῶν στρατηγῶν. pro quibus legendum esse fortasse τῶν σπαλακωνῶν adnotatum erat in regio. neutra vox, quod ego sciam, ferri potest. Ad rem ipsam quod attinet, Græcorum militiæ institutum hic narratur, in quo tota circuitionis utilitas continetur. nam circumitio vigiliarum eo spectat, ut in eos qui vigilias non obierint, aut male obierint, possit animadverti. quò igitur delinquentes deprehenderentur, instituta fuit ea σκυταλίδος περιφορὰ καὶ παραδόσεις, quam hoc loco describit Æneas. Σκυτάλην nemo ignorat significare lignum teres. σκυταλὶς ejusmodi lignum est, sed minus quàm ordinaria scytala. in hoc ligno figura quædam & signum exprimebatur ut à cæteris distingueretur: simillima his fuerunt illa ξυλήφια βραχέα τελέως, ἔχοντα χαραγμὸν, quorum in Romana militia Polybius meminit libro sexto. Ait auctor, ejus formæ taleam à Tribuno tradendam esse illi qui circuitionem primus obibit. hunc verò lignum acceptum ad proximam vigilum stationem deferre debere, atque ibi tradere τῷ φύλακι, id est illi vigilum, qui in circumeundi munere ipsi est successurus; illum ad proximam stationem signum debere deferre, & alteri similiter tradere; qui porrò idem sit facturus; donec orbe vigiliarum omnium confecto, ad Tribunum qui dedit scytalis revertatur. quod si circitor aliquam stationem à vigilibus desertam invenerit, ut cui tradat scytalidem non habeat; retro ad Tribunum pedem referre illum debere, ut Tribunus vitio intellecto, per centurionem desertæ stationi statim prospiciat, & mox in desertores animadvertat. Hæc ratio & utilitas est ejus instituti, quod hoc loco Æneas

 describit.

describit. Alii Græci in eam rem non scytalide, sed nola sive tintinabulo utebantur. nam τῇ τῆς σκυταλίδος περιφορᾷ καὶ παραδόσει, simillimum fuit institutum τῆς περιφορᾶς τοῦ κώδωνος καὶ παραδόσεως; circitores enim ad proximam stationem tintinabulum deferebant & alteri tradebant, qui & ipse rursus faciebat idem. Romanæ verò militiæ consuetudo, partim similis, partim dissimilis. Scytalidi respondet illud κάρφος ut appellat Polybius, id est lignum minutum, in quo erat aliquid inscriptum. at ratio utendi hoc ligno multum diversa. Sed de istis omnibus ubertim σὺν Θεῷ ad VI Polybii.

Πέμπειν ἀνταποδόναι παρ' οὗ ἔλαβε τὴν σκυταλίδα) Quid est πέμπειν? non enim reddendum est aliud, quàm scytalidem. Forte scribendum, μετὰ χεῖρας ἐκδιδόναι, vel ἀποδιδόναι.

Τὸν μὴ παραδεξάμενον, ἀλλ' ἐκλιπόντα τὴν φυλακήν.) quid si stationem quidem non deserverit, sed dormiens fuerit deprehensus? miror Æneam alterum hoc vigiliarum peccatum prætermittere, & hoc loco & mox iterum de pœna desertoris cum loquitur. Polybius de circitoribus Romanis verba faciens, ἐὰν δ' εὕρῃ κοιμώμενον, ἢ λελοιπότα τινὰ τὴν τάξιν.

Ὃς δ' ἂν φυλακῆς αὐτοῦ οὔσης μὴ παρῇ εἰς τὸ τεταγμένον,) Procopius de circitoribus à Belisario institutis, in urbe Roma à Gotthis obsessa. τοῖς ἐν τῷ περιπόλῳ ἄρχουσιν ἐς νύκτα ἑκάστην ἐπέτρεπεν ἐφιέναι. οἷς δὴ ἐπέκειτο, μέτρον τι τοῦ τείχους περιιοῦσιν, ἐν ἀναγραφαῖς ἀπογράφεσθαι τὰ τῶν φυλάκων ὀνόματα· καὶ ἤν τις ἐνθένδε ἀπολειφθείη, ἕτερον μὲν ἀντ' αὐτοῦ καθιστάναι ἐν τῷ παραυτίκα. ἀναφέρειν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ ἐς αὐτὸν, ὅς τις ποτὲ ὁ ἀπολειφθεὶς εἴη, ὅπως δὴ κόλασις ἡ προσήκουσα ἐς αὐτὸν γένοιτο. Simillime ut præcepit Æneas, desertoris in locum subito alium hi quoque circitores substituebant, & die insecuto in reum militaris delicti animadvertebant.

Ὁ λοχαγὸς εὐθὺς παραχρῆμα τὴν φυλακὴν ἀποδόσθω) *centurio confestim ejus custodiam vendito.* ἀποδόσθω verbum ita accipiendum esse arguunt sequentia ἀποδιδότω τῷ πριαμένῳ τὴν φυλακήν. Porro *vendere custodiam*, sive *vigiliam*, interpretor, aliquem conducere qui & commoda illa percepturus sit, quæ desertor capiebat, & vicem illius vigilias acturus, & cæteras λειτουργίας omnes præstiturus. Heic notandum est, in conductitio solum milite & mercenario, non autem in cive, istud Æneæ præceptum posse locum habere. de more autem & modo militis conducendi ad urbis defensionem, dictum antè capite XIII; nonnihil & capite nono. ex illis locis apparet, μίσθωσιν & conductionem potius fuisse quàm veram venditionem aut emptionem, de qua hoc loco agitur; licet Æneas verbis utitur legitimæ emptioni convenientibus. non dissimile est, quod Romani *emere militem* vel *auxilia* dixerunt, pro conducere. At quod in jure Romano passim legitur de

militia

militia empta, vendita aut legata, plane res diversa est, neque horsum ullo modo pertinet.

Επεὶ τὰ πρόξενον ἐξ αὐτῆς ἀποδιδῶται τῷ περαμένῳ τῆς φυλακήν.) Quemadmodum apud Romanos tesseræ frumentariæ iis dabantur, quos ad frumentationem volebant admitti: sic videntur apud Græcos privati homines qui conductos à se milites alebant, ut fuit ante expositum, signum aliquod dedisse, & velut tesseram hospitalem; ut scirent singuli, quò sese reciperent, & cujus hospitio uti deberent. eam tesseram Æneas heic φυλακὴν appellat *custodiam*, quia quasi pignus est mercedis pro custodia debitæ. nam ὁ περάμενος τὴν φυλακὴν, is est qui in locum & munera desertoris succedens, jus nactus est fruendi tessera illius, & omnibus commodis.

Ἀφωνα ποιοῦνται τόνδε τὸν καιρὸν, ἐπικαύοντες τὰ ἐκ τοῦ σώματος.) Ut canes & gallos gallinaceos inusta parte aliqua corporis, quod ait Æneas, dolor reddit mutos; sic etiam equos vetat hinnire, ex hac aut simili caussa concitus dolor. adeo verum est, quod dicebat Plato, οὐδὲν ζῷον λυπούμενον ᾄδει. Julius Africanus capite IX observat, equorum hinnitum in rebus bellicis magnum interdum momentum facere. eamque adeo rem Aristomeni Messenio pulcherrimi stratagematis ansam præbuisse, quo Lacedæmonios devicit. Parthos vero quoties vellent efficaciter equos suos impedire, quominus inter pericula hinnirent, solitos vinculo valido caudam illis vehementer adstringere; ita ut acrem ex ea constrictione dolorem caperent. τῇ γὰρ ἀνάγκῃ, inquit, τῆς ἐπιδέσεως ὁ ἵππος ἀλγῶν τὸ αὐτὸν μὲν δρόμον φυλάττει καὶ τάχος· μόνον δὲ τὸ φώνημα ἴσχει.

Ad Cap. 23. Monita & cautiones proponuntur iis necessariæ, qui eruptionem in hostes sunt facturi: de quibus ante dictum capite XV & sequente.

Φυλάξαι ὅπως μὴ ἐξαυτομολήσῃ.) Scrib. μήτις ἐξαυτ. ut mox. ἐφύλασσον μήτις αὐτομολήσῃ.

Ἵνα μηδ᾽ ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀνὴρ πυρ.) quid auctor sibi velit istis verbis non capio.

Καὶ ὧδε ἐλθόντες) quò? aut quid sibi voces istę volunt? apparet deesse aliquid, neque mendo hæc verba carere.

Ταύτῃ κατεπέτασαν ἀγγεῖον,) magnum linteamen instar veli appellat ἀγγεῖον. mox vocat ἱστίον. sed vocum ἄγγος & ἀγγεῖον amplissima significatio est. capite XXIX ἄγγεσιν ἀχύρων, id est φορμοῖς, vel σάκκοις.

Πυρσεύοντες τι, ἢ ἐμπρήσοντες) πυρσεύσοντες editum oportuit, ut in autographo.

* *πράξεις δὲ καὶ ὧδε ἐξοισθήσεται ἐξ ἀρχόντων προσθῆμα.*) Nisi gravius acceptum est vulnus scribo, πράξεις δὲ καὶ ὧδε κεχειρωμένοι ἐξοισθήσονται ἐξ ἀρχόντων. Πρόστιμα. est transpositio non invenusta, pro ὧδε κεχειρωμένοι ἐξ ἀρχόντων. verbo ἐκφέρειν non semel sic utitur. capite secundo: ἐξ-

φισίον δὲ καὶ τὰ ὑπεναντία τύποις. capite XVII. παραδείγματα δ' ἐξείναι γινόμενον παιδός. alibi verbum hoc omittit ἔξεστιν supplendum. capite XXIX. παραδείγματος ἕνεκεν ἐπὶ πράξεως γεγενημένα.

οἱ γε ἄρχοντες καὶ οἱ συνελθόντες, τὰς πολεμίας περικάλυψιν εἰς βοήθειαν.) Omnino τὰς πόλεις scribendum, quamvis repugnante scripto exemplari.

ὡς καταγκεφόμενοι τὰ ἀγγελλόμενα.) Non dubitavimus ita corrigere scriptam lectionem, ὡς καταγκοφόμενοι. potest scribi etiam ὡς καταψύμενοι. mox δῆθεν scripsimus, quum invenissemus μηδέν. & statim ἐκ δ᾽ αὐτῆς ξενικὸν προηδειμασμένον κρυφαίως κομισθὲν καὶ τὰ λ. pro depravatissima mſ. scriptura, κρύψαι ὡς κομισθέντες κ. θ.

Ad Cap. 24. Proponuntur observationes & cautiones variæ super tesseris dandis. σύνθημα Græcis historicis tesseram plurimum significat, quod vocale signum est, ut dicebamus ad caput IV. ſæpe tamen generali notione pro signo, ἀντὶ συστήματος καὶ σημείου, capitur. ut cum scribit Polybius libro primo, οἱ Καρχηδόνιοι συνθήματος δοθέντος ἐκ τῆς Αμίλκωνος νεὼς μετεβάλλοντο. iterum δοθέντων τῶν συνθημάτων ἐφ᾽ ἑκατέρας τῆς ναυαρχίδος συνέβαλον. nam δοῦναι τὸ σύνθημα, de tessera dici non potest: sed potius εἰπεῖν, δηλοῦν, παραδιδόναι, & παρέρχεσθαι, vel παρεῖναι, apud Xenophontem & alios.

παρὰ τὰ νομιζόμενα ἑκάστῳ ἴδιε τῶν ἀνθρώπων.) Lego ἴδιον.

ἐὰν καὶ γλῶσσάν τις παραγγέλλῃ ἢ κοινόν τι ἄπιστον.) Delenda vocula ἢ ante κοινόν. si rem communiter omnibus notam, pro tessera dans, dialecto peregrina utatur: ut si Athenis, vel inter Athenienſes dei nomen tesseræ loco velit dare, & pronuntiet σιός; aut inter Lacedæmonios Θεός. notum quid sit γλῶσσα, unde Glossarium, & γλώσσαις λαλεῖν, apud Apostolum.

Οἷον Χαριδήμῳ Ὠρείτῃ.) Hic est Charidemus Oritanus, cujus res gestas fuse persequitur Demosthenes in oratione adversus Aristocratem, quam pleriq; censent habitam Olympiadis CVII anno primo. ibi etiam meminit orator capti Ilii a Charidemo, ut & Plutarchus initio Sertorii & alii. Aristoteles quoque in II Oeconomicorum inter illos qui parandæ pecuniæ subtiles rationes excogitarunt, hunc commemorat.

Περὶ τῆς Αἰολίδος συνέβη καταλαβόντι Ἴλιον) hoc est, quo tempore in Æolidis parte dominabatur. Aristoteles, Χαρίδημος Ὠρείτης ἔχων τῆς Αἰολίδος τινὰ χωρία. eo igitur tempore cepit Ilium Charidemus, in Phrygia vicina situm, non in Æolide.

εἰσπορεύεσθαι εἰς ἄκρον .... τὰ ἀκροδρύοντα ἐκφέροντι.) Nihil puto deesse. lego εἰσπορεύεσθαι εἰσάγων τὰ ἄκρ.

Οἰκέτου γὰρ καὶ εἰς λόγους κρυφαίως ἀφικόμενος.) Alii narrant aliter: famulum hunc, quum de more prædatum exiisset, à Charidemo fuisse captum.

captum. Polyænus libro tertio, Χαρίδημος Ἰλιέων λεηλατησάντων αὐτοῦ τὴν χώραν, οἰκέτην Ἰλιέα προελθόντα ἐπὶ λείαν συλλαβὼν, μεγάλοις δώροις ἔπεισε προδοῦναι τὴν πόλιν.

Μεθ' ἵππου δ' ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐξελθεῖν ἐν τῇ νυκτί.) Etiam heic auctorum narrationes dissentiunt. nam Polyænus scribit Charidemum ipsum famulo equum dedisse abducendum inter cætera prædas dolo concessæ. sed Æneas de re loquitur, quæ sua proculdubio aut patrum memoria contigerat. In eo omnes consentiunt, fatalem Troiæ hunc equum fuisse, & caussam præcipuam cur à Caridemo caperetur. & observant veteres, propter equos, aut per equos ter captum fuisse Ilium: primo cepisse Herculem propter Laomedontis equas: iterum Agamemnonem dolo equi duratei usum: tertio nunc Charidemum. Plutarchus initio Sertorii; ἑάλω δὲ τὸ Ἴλιον ὑφ' Ἡρακλέους διὰ τὰς Λαομέδοντος ἵππους, καὶ ὑπὸ Ἀγαμέμνονος διὰ τοῦ δουρείου προσαγορευθέντος ἵππου. τρίτον δ' ὑπὸ Χαριδήμου, ταῖς πύλαις ἵππου τινὸς ἐμπεσόντος, ἀποκλεῖσαι ταχὺ τῶν Ἰλιέων μὴ δυνηθέντων. epigramma vetus.

Carminis Iliaci libros consumpsit asellus:
Hoc fatum Troiæ est, aut equus aut asinus.

Ἀλλὰ μὴ κατὰ τὴν διάλυσιν ἢ τὴν ἐκτομίδα πυλίδα, ὥσπερ εἰώθει, εἰσελθεῖν.) Interpretor διάλυσιν, de portarum foribus hiantibus, potius quam apertis. Latini historici *semiapertas fores portæ* vel *adapertas* dicere solent ut Livius. alii *semiclausas* ut Marcellinus. *adaperire* est διαχαλᾶν, aut ὑπανοίγειν, non autem ἀνοίγειν. vulgo dicemus, *entreouurir*. πυλὶς parvam portam proprie significat; & quam historici ῥινοπύλην aut παραπορτίδα nominant; Livius *portulam*. Sed hoc loco πυλὶς de foribus, non de alia porta dicitur. pars igitur forium quæ aperta portulam in ipsis foribus efficit, appellatur ab Ænea πυλὶς ἐκτομὶς sive ἐκτομὰς, *portula exsectitia*. aliter Græcam exprimere non possumus. per hanc non admittebantur jumenta, sed tantum homines, atque ii non nisi singuli. infra capite XXVIII. παρασκευάσαι δεῖ ἐν τῇ πύλῃ ἐκτομάδα ἵνα σώματος μόνον ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἐκτομάδα πυλίδα ἐξίῃ καὶ εἰσίῃ καθ' ἕνα. Julius Africanus hunc locum describens ἐκτομάδα similiter appellat. ἐκτομὰς ut ἐκβολὰς, *ejectitia vulva*.

Ἔτυχε δὲ καὶ αὐτὸς ἀγχίνως πάλιν ἀνθυποπτεύσας.) Neminem dubitaturum arbitror, recte hæc à nobis esse concepta, quæ in exemplari ita erant: ἔτυχε δὲ καὶ αὐτὸς ..... ἀγχίνως πάλιν ἂν .... ὑποπτεύσας.

Ἐπὶ μὲν ἄγραν πορευόμενος) est quidem ἄγρα venatio non autem deprædatio: heic tamen de venatione prædæ bellicæ accipiendum. usus autem est de industria illa voce, ut convenientiam instituti ostenderet cum nomine Dianæ ἀγροτέρας.

Ἐπὶ δὲ κλοπὴν ἵνα προέξειν ΕΡΜΗΝ ΔΟΛΙΟΝ.) Omnibus in universum consiliis clandestinis Mercurium præesse stulta antiquitas

habuit persuasum. Chorus apud Sophoclem in Electra de Oreste ultionem patris moliente. Ο Μαίας δὲ παῖς Ἑρμῆς σφ' ἄγει δόλον σκότῳ Κρύψας πρὸς αὐτὸ τὸ τέρμα, κοὐκέτ' ἀμμένει.

Ἰφικράτης δὲ) hujus multa celebrantur à scriptoribus inventa bellica, & res gestæ præclarè. Polyæno imprimis, quem vide libro tertio.

Τὸν περίοδόν τε καὶ φύλακα ἔχειν.) hoc est, τὸν προφύλακα; & fortasse ita scripsit, ut statim τοῖς περιοδεύουσι καὶ προφύλαξι. vide ad caput XXII. Nova autem ratio vitandæ fraudis in re tesserarum hic proponitur ab Iphicrate instituta; ut duplex in castris tessera versaretur, una vigilum proprie, altera circitorum. utramque autem utrisque notam esse oportuit. nam ut circitor procustodem, sic procustos circitorem interrogabat. Invenio apud Philonem, de duplici tessera præceptum hujusmodi. ἔστω δὲ καὶ διπλᾶ δοτέον ἐπὶ τὰ συνθήματα· ἵν' ἐλεγχθῶσι οἱ πολέμιοι προσμεμαθηκότες αὐτά, ἐὰν καὶ ἐξάγουσι ἀπὸ τῶν τειχῶν ἤ φεύγοντες. & fateor quidem rationem hanc vulgari esse aliquanto severiorem; sed & multo operosior eadem & difficilior.

Ο δ' αὖ ἐρωτηθείς.) Erat scriptum ἄν. potest etiam, ὁ δ' ἀντερωτηθείς.

Καὶ ἐν Θήβαις ὅτε τὴν Καδμείαν κατελαβόντες ἐσκεδάσθη συνθήματος.) Fallor aut scribendum, ὅτε οἱ τὴν K. ut intelligatur hęc dispersio & error accidisse, cum in eo essent ut arcem occuparent, non post occupatam Cadmeam, quod altera lectio significat. obscure autem & breviter Æneas, rem quæ ipsius ætate acciderat, ceu notam omnibus, tantum attingit. non enim dubium est contigisse hunc casum, vel quum Phœbidas Lacedæmonius Cadmeam cepit, anno tertio Olympiadis nonagesimæ nonæ: vel quum Pelopidas eam recepit sequentis Olympiadis anno tertio. cujus posterioris ἁλώσεως mentio fit iterum capite XXXI.

Τὰ δὲ συνθήματα ἐρωτᾶσθαι κοινῶς τοῖς τε περιοδ.) Plane quid sibi velit auctor istis verbis non possum conjectura assequi. est enim & corrupta, & fortasse etiam mutila sententia. In tantis tenebris unum succurrit, videri Æneam redire ad Iphicratis institutum, & hoc dicere: communiter illud esse servandum, & circitori & procustodi, ut alter alterum vicissim de tessera sese interrogent. nam alioqui si non duplici tessera utantur, sed simplici dumtaxat, posse etiam hostem, qui datam procustodi tesseram, aliquo casu cognoverit, (quod multis modis potest accidere) sub specie circitoris latere. Hæc mea suspicio est; quam si quid melius doctiores & acutiores excogitarint, περιχαρῶς admittam & gratias habebo.

ὁ γὰρ περίοδος καὶ πολέμιος αὐτερωτῶν.) Verti quasi scriptum esset ὡς γὰρ περίοδος καὶ πολέμιος ἂν ἐρωτῴη. *nam etiam hostis ceu circitor possit de tessera interrogare*. Sensum jam exposuimus. similis sententia apud Onosandrum necessitatem τοῦ συνθήματος hac demonstrantem

tem ratione; quia possit fieri, ut hostis qui simplicem tesseram resciverit, ea utatur tanquam amicus. ἵνα μὴ, inquit, μόνον γινομένης ποτὲ ταραχῆς, πυνθάνωνται τοῦ λεγομένου συνθήματος (ὅπερ γὰρ δύνανται καὶ πολέμιοι καταλαβεῖν πολλάκις ἀκούοντες) ἀλλὰ καὶ τοῦ παρασυνθήματος. Horsum quoque spectant Philonis verba, quæ infra subjeci: μεταλλακτέον δέ ποτ' ἐστὶ καὶ τὰ συνθήματα. ἵνα εἰ τῶν ἔνδοθέν τις κακουργῶν τὸ σύνθημα δῷ τοῖς πολεμίοις· ἢ αὐτοὶ νυκτὸς ὑποπτήξαντες τοῦ τείχους λάβωσιν, ἀχρεῖον αὐτοῖς ᾖ, γινομένης τῆς μεταλλαγῆς. *Tesseras interdum mutare oportet; ut si quis inclusorum fidem violans inimicis tesseram indicet, aut ipsi per noctem mœnibus succedentes, signum audiant; facta mutatione tesseræ, ea res sit ipsis inutilis.*

Ad Cap. 25. ΠΑΡΑΣΥΝΘΗΜΑΤΑ de quibus hoc loco agitur, signa esse muta, ut appellat Vegetius, ad quartum caput jam ostendimus. Meminit horum Polybius libro nono in luculenta digressione, quæ est de institutione imperatoris. τὸ δὲ τελευταῖον, ait, συνθημάτων καὶ παρασυνθημάτων, ἔτι δὲ ἐκλογῆς, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν ἐνεργηθήσεται τὸ κριθὲν, οὐκ ὀλιγωρητέον. ea esse muta signa, & vocalibus opponi, variéque fieri, ut nutu manus, armis collisis, aut concussis, hasta inclinata, aut ense huc illuc agitato, docet Onosander his verbis: τὸ δὲ παρασύνθημα μὴ διὰ φωνῆς λεγέσθω, ἀλλὰ διὰ σχήματος γινέσθω, ἢ νεύματι χειρὸς, ἢ ὅπλων συγκρούσει, ἢ ἐγκλίσει δόρατος, ἢ παραφορᾷ ξίφους. Apud alios Tacticos signa ejusmodi non παρασυνθήματα nominantur, sed ὑποσυνθήματα. scribit enim Philo in suo Poliorcetico; τούτοις καὶ τοῖς ἀμφοδάρχαις συνθήματα καὶ ὑποσυνθήματα παρὰ τῶν στρατηγῶν δίδοσθαι δεῖ· τὸ μὲν φωνῆεν, τὸ δὲ ἄφωνον. idem scriptor postquam de mutatione tesseræ ea dixisset quæ modo recitavimus, subjicit de utilitate mutorum signorum, & variis eorum modis hæc: Διὰ τὰ ὑποσυνθήματα καταφανεῖς γίνονται οἱ λάθρα ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες· ἔστι δὲ τὰ ὑποσυνθήματα τοιαῦτα. ἀπαιτήσαντα δεῖ τὸ σύνθημα ἀφελέσθαι τὴν καυσίαν, ἢ τὸν πῖλον, ἢ τὴν περικεφαλαίαν ἐὰν ἔχῃ, ἢ [illegible] τὸ ἐγχειρίδιον ποιῆσαι, ἢ τὴν δεξιὰν ἐμβάλλειν, ἢ τῆς χλαμύδος ἐπιλαβέσθαι. *Mutorum signorum ope, illi fiunt manifesti, qui muros clam conscenderunt. Signa autem muta hujusmodi sunt: postquam tesseram exegerit, oportet causiam vel pileum tollere, vel galeam si habuerit, aut pugionem vel ensem capulo prehendere, aut illi dextram injicere, aut chlamydis laciniam apprehendere.* Leo Augustus Constitutione XIX ubi de pugna navali dantur præcepta, postquam dixit hoc signorum genere esse utendum; in declarando eorum usu verbum ὑποσημαίνειν usurpat, sicut Philo ὑποσύνθημα. Sic Imperator § 41. τὸ δὲ σημεῖον ὑποσημαινέσθω ἢ ὀρθὸν ἱστάμενον ἢ ἐπὶ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ κλινόμενον, ἢ ὑψούμενον, ἢ ταπεινούμενον, ἢ ὅλως ἀφαιρούμενον, ἢ μετατιθέμενον, ἢ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ κεφαλῆς ἄλλοτε ἄλλως φαινομένης ἀλλασσόμενον, ἢ διὰ σχημάτων, ἢ διὰ χρωμάτων. *Signum illud dato significationem,*

vel

vel stans erectum, vel ad dextram sinistramve inclinatum, vel concussum vel sublime factum, vel depressum, aut omnino sublatum, aut transpositum; aut per verticem alias aliter apparentem immutatum, aut figurarum vel colorum variatione. Est vero observandum, in expositione παρασυνθημάτων à cæteris dissentire Æneam. quum enim probaverimus disertis Onosandri & Philonis verbis παρασύνθημα id ipsum esse signorum genus, quod Latini mutum vocant, quia neque voce neque sono editur: noster tamen inter παρασυνθημάτων exempla, etiam vocem aliam præter tesseram & sonum ponit; ἄλλο παρασυγκείμενον φωνῆσαι, ἢ ψόφον ἐμφανίσαι. confundit igitur Æneas discrimen quod Tactici statuunt inter signa vocalia, semivocalia, muta, ut dicebamus ad caput quartum; ubi etiam docuimus, distingui παρασυνθήματα, inter ordinaria & extraordinaria, quę dicuntur Græcis τὰ ἐκ τοῦ καιροῦ.

Ad Cap. 26. Jam diximus ad caput XXII: quo loco discrimen exposuimus, quod fuit olim inter circitores & προφύλακας.

καὶ παρασύνθημα ὡς ἀκριβὲς ἐκ πλείονος διαγνῶναι ἑαυτῆς) Videtur scribendum, παρασυνθήματι, vel παρασυνθήμασι.

Περιοδεύειν δὲ ἄνευ λαμπτῆρος, ἂν μὴ λίαν χειμὼν ᾖ καὶ σκότος.) Philo contra, ἐκκοίλοις τε καὶ ἐφοδίοις τοὺς περιοικοῦντας ποιητέον ἐν αἷς χρῶνται ξυλίνοις λαμπτῆρσι. Vide ad caput XXII.

Καὶ τὰ περὶ τῶν ποδῶν μόνον φεγγέτω.) in regio vox ποδῶν desideratur; ob nimiam videlicet convenientiam cum præcedentibus περὶ τῶν. qui est familiarissimus librariis error. Philo, quem ante attulimus, ἵνα κατὰ τοὺς πόδας μόνον φαίνωνται.

Ἐν γὰρ τοῖς ψύχεσι καὶ * δήλοις.) Probabilis est, si minus vera, lectio quam sumus secuti, καὶ ὑετοῖς. potest & πάγοις, cum gelu concreta sunt omnia.

Ἐὰν δὲ ἅμα τούτοις καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους περιοδεύωσι,) Oratio est imperfecta. Scripsit fortasse Æneas ἔνιοι δὲ ἅμα τούτοις καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους περιοδεύουσι. *Sunt etiam qui circuitionem faciant super ipsis muris.* Alioquin pugnare secum auctor videbitur, qui statim subjiciat, χρὴ δὲ τὰς περιοδείας εἶναι κάτω τοῦ τείχους, καὶ μὴ ἀναβαίνειν τοὺς περιόδους. quomodo enim circuitio fiet super ipsis muris, si circitores mœnia vetantur ascendere? nulla erit pugna, si hoc posterius ex sententia sua dicere Æneam intelligamus; illud prius ex aliorum.

Διὰ τὰ προγεγραμμένα) locus ad quem rejicit lectorem extat capi. 22.

Πλὴν τῶν φυλακῶν,) Scribo φυλάκων.

Η διὰ τὸ πλῆθος ἀποβαλεῖν, ἢ τραυμάτων, ἢ συμμ.) Ita regius. Legendum, ἢ ἐκ τραυμάτων. *propter accepta vulnera;* hoc est propter multitudinem vulneratorum. Mox tolli potest lacuna atque ita scribi, καὶ τεταπεινωμένον ᾖ ἐπικινδυνωά τε ἢ πολεμίων ἐγγὺς ὄντων.

Μετὰ τῶν αὐτῶν ἀποδεικτικῶν ἀνδρῶν.) Scribendum ἀπολέκτων. mos est militiæ,

militiæ, ut singulis ducibus præsto semper sit manus selectorum militum, plurium paucior umve, pro dignitate ducis. Scribe deinde, λαμ-δηχεῖν) δέ ἴσως καὶ τάδε.

Καὶ πρὸς ὃν πάντες ἀντιπαρέχουσιν οἱ προφύλακες.) Planior futura sententia, si scribatur, καὶ εἷς, πρὸς ὃν π. Vult Æneas, omnes murales custodes paratos habere suos λαμπτῆρας ad dandum signum. præter quos, alium in loco maxime edito jubet collocari, quem omnes speculatores & procustodes teneantur diligenter observare, si quod inde signum dabitur.

Ad Cap. 27. De Panicis terroribus est hoc caput. docet quomodo & sedari in amico exercitu queant & excitari in hostili.

Ἀρχὴ ὑπό ἐνίων καλεῖται Πάνεια.) Non Πάνεια sed Πανικὰ, vel Πανικοὺς θορύβους historici Græcorum vocant. quod addit Æneas nomen esse Peloponnesium; haut scio an ad vetustam ejus peninsulæ appellationem alludat, quando dicebatur Πανία. Hesychius Πανία, ἡ Πελοπόννησος. sed consentiunt omnes Græci, ejusmodi pavores & δείματα ἄλογα καὶ ἐκ μηδεμιᾶς αἰτίας, à Pane credita fuisse immitti. quod præter grammaticos scribunt disertè Phurnutus de diis, Pausanias in Phocicis & Polyænus libro primo. quæ etiam fuisse Æneæ sententia videtur, addentis, propriam Arcadum eam esse vocem. Nam Arcadiæ tutelaris Deus Pan. Simillime Romani à Fauno Deo agresti hujusmodi lymphaticos furores immitti existimabant, ut scribit Dionysius Halicarnass.

Τοῦτο ὅ εἰσι τινὲς, κελεύουσι καθάπερ παῖδες, θέλοντες αὐτὰ σημεῖα προσσυγκεῖσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει διδόντες γνῶσιν.) Corrupta lectio & distinctio sententiam perdiderunt, quam ex istis nemo eliciat bonam. Fortasse codex est defectus, quod vox διδόντες arguit, si modo auctoris illa est; quod non puto. Lego totum locum sic: ἔστι δὲ τὸ ὄνομα Πελοποννήσιον, καὶ μάλιστα Ἀρκαδικόν ἐστι. τοῖς οὖν κελεύουσι, καθάπερ παῖδες θέλοντες αὐτὰ, προσσυγκεῖσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει σημεῖα, δι' ὧν γνώσονται, ὅτι ἐστὶ Πάνεια.

Ἔστω δὲ. αἰσθάνεσθαι πυρός τι προσσυγκείμενον ἐπὶ χ.) Potest ferri hæc lectio: sed quia in tam depravato codice omnia mihi sunt suspecta, non verebor conjecturam meam afferre. Fortasse igitur scripserat Æneas: ἔστω δὲ (nempe σημεῖα) οἷον τάδε. πυρ. fortasse etiam ulcus subest τ' ἡμο-τέρης χειρουργικῆς κρεῖττόν τι.

Ἄριστον δὲ προπαραγγέλθαι καθ' ὃς ἂν τῶν στρατιωτῶν γίγνηται φόβος κατὰ χώραν ἠρεμεῖν, καὶ ἀναβ.) Scribendū, τοὺς δὲ ἀναβοᾶν. ut hi quidem silentiū teneant, alii vero rumpant, & clament. Non dissimilis ratio est, qua olim usus Alexander in componendo exercitu, quem Panicus terror turbaverat. tubicinem enim læti aliquid canere imperavit, quod erat remedium pavoris: deinde proximos sibi tribunos & centuriones jussit arma ponere, & idem mandatū prope adstantibus dare, eosq; jubere, ut idem facerent,

donec

donec ad ultimum agmen nuntius pervenisset: Polyænus ita narrat libro IV. ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε τῷ σαλπιγκτῇ δοῦναι σημεῖον ἀφόβιον. τοὺς δὲ προστάτας τῶν πεζῶν, θέσθαι τὰ ὅπλα πρὸ τῶν ποδῶν· καὶ τοῦτο φράζειν τοῖς μετ' αὐτούς. καὶ δὴ πάντες τοῦτο ποιήσαντες, ἔμαθον τῶν ἄλλων τὸ φόβον.

ὥστε ἡσσόνι τι τοιοῦτον γίνεσθαι χρή, εἰ τὴν νύκτα περιΐστανται τοῖς φύλακας πᾶσι κατὰ τὰ ὅπλα εἶναι ὡς μάλιστα) dixit Æneas κατὰ τὰ ὅπλα, si ita scripsit, pro eo quod alii solent περὶ τὰ ὅπλα, vel ἐπὶ τῶν ὅπλων μένειν. in quibus loquendi generibus appellatione ὅπλων intelliguntur τὰ φυλακεῖα, stationes vigiliarum. unde illæ locutiones apud Xenophontem, quas etiam doctissimi viri male acceperunt, θέσθαι τὰ ὅπλα, *disponere stationes*, & ἀνίστασθαι ἀπὸ τῶν ὅπλων, *discedere à vigilia aut excubiis*; ac similes multæ, fusè à nobis expositæ in Commentariis Polybii.

ἀνακαθίζειν αὐτοὺς δεῖ πρὸς τὰ ὅπλα ἐν τῇ εὐνῇ) intellige de cubilibus, non quæ in tentoriis separata singuli habebant; sed quæ in ipso vigiliarum loco, ubi custodiebant: quem propterea appellabant etiam τὰς εὐνὰς, aut τὰς κοίτας, ut jam ante monebamus, & multis alibi probamus.

ὅπως ἀληθὲς τὸ παράγγελμα, μετὰ φόβου ἡγεμόνος ἵππος θ.) Nullum hic locum habet τὸ ἡγεμόνος. Profecto legendum, aut hoc aut simili modo. ὅπως ἀληθὲς τὸ παράγγελμα μετὰ φόβου ἡγεῖτο, γινομένου τοὺς θορύβους.

ἐξανίστασθαι ἐκ τῶν κοιτῶν.) Sic scribendum, non ὑπὸ τῶν κ. quod nescio quo errore irrepsit.

ἐποιήθη δὲ καὶ τοιόνδε πρῶτον.) de re gesta loqui Æneam nullum est dubium: etsi auctor nomen ducis dissimulat qui hoc gessit. Atque hoc sæpe facit Æneas. extat libro tertio Polyæni inter præclare facta & inventa Iphicratis, narratio historiæ adeo similis, ut penitus eandem esse existimem. quamquam non omni ex parte convenit Æneæ cum Polyæno. sed in aliarum quoque rerum narrationibus similes dissensiones inter hos duos scriptores observamus. illud dolendum, pulcherrimam historiam apud utrumque scriptorem depravate admodum legi. Æneas, si mentem ejus capio, ita narrat. quum terror versaretur in castris, Iphicratem, cui constabat inanem & Panicum esse metum, ut hoc militibus tumultuantibus, paventibusque persuaderet, utque eos à veri mali metu liberaret, hujusmodi præconium voce præconis proclamari per exercitum jussisse; SI QUIS NOMEN ILLIUS DETULERIT A QUO EQUUS FUIT DIMISSUS, PER QUEM TURBATUS EST EXERCITUS, HUIC FORE PARATUM PRÆMIUM. posteriorem partem hujus præconii, quæ est de præmio, (quod Græci proprie vocant μήνυτρον, Romani Jurisconsulti *indicium*, Apulejus *indicinæ premium*,) & Æneas & Polyænus omiserunt, ut parum necessariam sermoni instituto. sed vox μηνύειν qua utuntur ambo, satis arguit indici propositum fuisse præmium, ut pœnæ ab alio exigerentur. Lego igitur Æneæ verba:

παρῆλθε

κηρύξας σιγὴν ὁ κήρυξ ἀνήγγειλε τὸν ἀφέντα τὸν ἵππον, δι' ὃν καὶ θορυβηθῆναι. est quidem in regio τὸν ἀφεθέντα & διώκειν; sed in Polyæno diserte τὸν ἀφέντα. Lectionem regii codicis si tueri volumus, præconium tale editum fuerit. SI QUIS NOMEN EJUS DETULERIT, QUI EQUUM DIMISSUM PRIMUS FUERIT PERSECUTUS, PER QUEM TURBATUS EST EXERCITUS, &c. tum fuerit legendum, τὸν μηνύσαντα ..... τὸν ἀφεθέντα ἵππον διώκειν, δι' ὃν καὶ θορ. in lacuna deest, τὸν ἄρξαντα aut τὸν ἐπιβαλόμενον, aut tale quid. Polyæni locus ita legitur, ἀνήρυξεν, ὃς ἂν μηνύσῃ τὸν ἀφέντα ..... τὸν ἵππον ἐς τὰ ὅπλα. ὡς δὴ πανικοῦ γεγονότος. ita meus codex, in alio quem mihi utendum concessit vir clarissimus, & omnium ore laudari dignissimus, Jacobus Bongarsius, nullum est mutilati codicis indicium. Mens Polyæni, opinor, fuit; præconis voce præmium fuisse promissum ei qui nomen illius detulisset, qui male custodito equo, potestatem illi fecisset foràs erumpendi & progrediendi etiam ἐς τὰ ὅπλα, id est ad stationes vigiliarum, sicut modò exponebamus. Quare lego, τὸν ἀφέντα τὸν ἵππον ἐς τὰ ὅπλα. quæ sequuntur non sunt pars τοῦ κηρύγματος; sed sunt verba Polyæni, ad declarandum scopum hujus præconii, ὡς δὴ Πανικοῦ γεγονότος. quasi diceret, Iphicratem hoc commento voluisse militibus persuadere, inani ipsos terrore fuisse territos.

Καθ' ἑκάστην φυλακὴν καθιστάναι ἐκ.) lego, καθ' ἐκ. φυλακὴν φύλακας καθ. aut φύλακα. mens clara ex interpretatione nostra.

αὐτὸ δὲ τὸ θορυβεῖν τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον, δαμάλεις ταῖς ἀγελαίας μετὰ κωδώνων ἀφιέντες.) In primis verbis subesse vitium paret. Lego, πρὸς δὲ τὸ αὐτὸ θορυβ. vel sine voce αὐτὸν. deinde postulat scribi sententia, ἀφιέναι δεῖ, vel ἀφιέναι τε & mox πλῆσαι. Quod ad rem attinet, propositæ heic rationi turbandi exercitus hostium, simile fuit stratagema Hannibalis, quo Dictatorem Fabium Maximum delusit, bobus dimissis, quibus ad cornua fasciculos sarmentorum alligaverat. Vide tertiam Polybii historiam, ubi plura similia exempla adnotavimus.

καὶ τοὺς φύλακας δεῖν ἀφιέναι ἐκ τῶν φυλακείων,) Manifesta est sententiæ absurditas, nisi restituatur negatio. Lege, οὐκ δεῖν ἀφιέναι.

Ad Cap. 28 In regio exemplari pro titulo vox πυλωρικὰ huic capiti est præfixa. proponuntur enim cautiones necessariæ in claudendis urbium portis. Julius quoque Africanus, quum paucis immutatis totum caput describeret, Πυλωρικὸν similiter inscripsit.

καὶ ἐν ταύτῃ ἐκτομάδα,) Legendum ἐκτομάδα δεῖ εἶναι. Africanus; καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πύλῃ δεῖ ἐκτομάδα. nempe εἶναι. quod tamen verbum neuter codex agnoscit. quid sit portula ἐκτομὰς, diximus ad caput XXIV.

ἵνα σύμμετρα μὲν ἀνθρώπ.) τὸ μὲν vitium decurtati codicis ostendit: desideret enim alterum membrum. Puto corrigendum μόνον: etsi aliter

etiam

etiam Africani codex; qui ita descripsit. ἵνα σύμπαντα μὲν ἀνθρώπων διὰ ταύτης εἰσίῃ ἓν καθ' ἕν.

ἐάν πέρ γε ᾖ ὁ πυλωρὸς νομ.ι... ἀνοίγεσθαι, &c.) Ita omnino locus extat in autographo regio. apud Julium verò Africanum in meo exemplari sic legitur, ἐὰν περ ὁ πυλωρὸς ἦν ὁ ἥρως. πᾶν δ' ἂν. Corrigo ex his vestigiis ἐὰν περ ὁ πυλωρὸς ᾖ νόμιμον. πᾶν δ' ἀνοιγ. In fine periodi scripsimus ἐπισφαλὲς, quum invenissemus ἐπὶ σφαὶς nullo sensu. emendatio vero evidentissimę certitudinis. Africanus tamen pro eo habet λαοτρέπω, in cæteris, nulla varietas.

ἐν τύχῃ) Videntur alieno loco posita. quid si εἰ τύχῃ? neutrum agnoscit Africanus.

κατὰ τὰς ἐγγυτάτας πύλας κομίζειν.) Julius Africanus, ταῦτα εἰσκομίζεσθαι δεῖ προεξιόντος στρατεύματος. *hæc intra urbem inferre oportet, educto prius exercitu.* postrema verba de armatorum manu prius educenda quàm fores portæ penitus pandantur, non videntur Æneæ: ab Africano prudenter adjectam fuisse hanc necessariam cautionem existimo.

ὡς ἤδη καὶ ..... πολλαὶ πράξεις αἱ) Lego, καὶ πολλαὶ πολλάκις πρ. At quæ statim sequuntur, καὶ προφάσεων τοιῶνδε, ἐφ' ἑνὸς ἔργ. male cohærent, hoc pacto separanda; καὶ π. τοιῶνδε ...... ἐφ' ἑνὸς ἔρ. deest in intercapedine, δηλώσω.

Πύθων ὁ Κλαζομένιος καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει ἑκάστων συνελθόντων.) Pythonem Clazomenium, quod nunc meminerim, historia vetus non commemorat: docet tamen Aristoteles, in quinto civilis doctrinæ, quæ huc pertineant; de seditionibus apud Clazomenios frequentibus, quum naturâ loci velut divisa in duas civitates ea urbs esset.

ἀμάξας ἐκ τῶν ἀγρῶν πλήρεις πίθους εἰσαγαγόντες) Melius εἰσαγαγόντας.

κατέλαβε Κλαζομενὰς ἐν ταῖς πύλαις τῶν ἀμαξῶν.) Quod toties diximus, heic quoque repetere cogimur: librarios veteres illum quasi communem locum fraudis habuisse, cum in dictionibus conjunctis eædem aut similes syllabæ reperiebantur. nam verborum ejusmodi alterum fere omittebant, sive totum, sive ex parte. accidit hoc isti quoque loco, ubi post vocem Κλαζομενὰς affinis dictio est omissa. Corrigendum, κατέλαβε Κλαζομενάς, μεινάντων ἐν ταῖς πύλαις τῶν ἀμαξῶν.

Ἰφιάδης τε Ἀβυδηνὸς καὶ Ἑλλ.) Videtur esse Iphiades Abydenus, qui orta Abydi seditione inter sodalitates, quæ in civitate illa plures erant; quum cæteræ consensissent, ut tantisper rerum potiretur ea sodalitas cujus caput ipse erat, civium sodalitate sibi junctorum opibus abusus est, ut patriæ dominationem occuparet. raræ admodum historiæ testem habeo Aristotelem libro quinto Politicorum. ἐν τῇ εἰρήνῃ, inquit, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐγχειρίζουσι τὴν φυλακὴν στρατιώταις καὶ ἄρχοντι μεσιδίῳ· ὃς ἐνίοτε γίνεται κύριος ἀμφοτέρων· ὅπερ συνέβη ἐν

Ἀβύ-

Ἀλεῦσαι ἐπὶ τῆς στασιῶν, ὧν ἦν μία ἡ Ἰφιάδου. utra autem nominis hujus scriptio sit verior, Ἰφιάδης ut in libris Aristotelis, an Ἰφιδιάδης ut noster codex, nihil pronuntio. Scribe mox; αὗται ἐγγὺς ἐληλύθεσαν. non ἔτι. & ἵνα πρὸς τὸ σύνθημα. non καὶ τό. propter sequens εἰσέλθῃ.

Δοκεῖ δέ μοι συναγαγόντα δηλωτέον ἦ.) Si narrata antè exempla respicit, scribam; *ἔδοξε δέ μοι συναγαγεῖν τάδε δηλ. visum mihi faciendum, ut hæc exempla colligerem, & vobis exponerem.* Fortasse tamen Æneas non descriptas hoc libro historias respicit, sed alibi describendas; nempe in libro Ἀκουσμάτων, quò lectorem suum non semel rejicit. Totum locum male acceptum ita concipio. Δοκεῖ δέ μοι συναγαγόντα τάδε (vel τὰ τοιαῦτα) δηλωτέον. ἵνα δὴ φυλάσσηται ἐν ἰδίοις καιροῖς ἕκαστος, ἵνα τι μηδὲν ἀήθως ἀποδέχησθε.

Ad Cap. 29. & 30. Afferuntur variæ rationes importandi clam in urbem, cum armorum omne genus, tum alia proditionem molientibus necessaria. Ideo autem ista narrantur, ut obsessi fraudum hujusmodi gnari, ab illis sibi caveant. Hanc quoque partem Julius Africanus de Ænea mutuatus, pleraq; heic contenta in sui operis caput LI transtulit & ad verbum descripsit. Ejus capitis initium est: Περὶ τῆς τῶν ὅπλων λάθρα εἰσκομιδῆς, ἥτις ἐστὶν αὕτη ἐκτίθεται τοῖς μὲν παλαιοῖς πολλάκις περιηγημένη· ἡμῖν δὲ παραδείγματα γινομένη, πρὸς τὸ προσέχειν εἰ θέλομεν καὶ μὴ πάσχειν ὡς εἰδότες. Εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἑορτὴ πάνδημος, &c. ex Ænea leviter immutata.

εἰσεκομίσθησαν θώρακες λινοῖ.) Julius Africanus, εἰσκομίζεται δὲ θώρακας λινοῦς. ita meus liber, quem ante annos XXVI Andreas Darmarius homo Græcus, pene contra aurum mihi rependit. in regia bibliotheca paucula tantum hujus scriptoris capita à principio & à fine inveniuntur. Non dubium scripsisse Africanum λινοῦς. de veterum lineis loricis multa alibi.

Καὶ περικεφαλαῖα ὅπλα,) Scribe περικεφαλαῖαι, ὅπλα. Græci ὅπλα cum dicunt absolute, clypeos & scuta intelligunt.

Ἄπερ οἱ ἐλλιμενισταὶ ἀνοίξαντες, καὶ ἰδόντες ὡς ἱμάτια μόνον κατεσκευασμένους μέχρι τιμήσονται οἱ εἰσαγαγόντες) Brevius Julius Africanus; qui æstimationem & τίμησιν vult factam, non ab iis ad quos merces pertinebant, ut Æneas; sed ab ipsis publicanis & portitoribus, qui vectigal portus exigebant. Sic ille: ἄπερ οἱ ἐλλιμενισταὶ ἀνοίξαντες καὶ ἰδόντες, ὡς ἱμάτια μόνον τιμήσονται. ex veterum lectione scimus, fuisse moris, ut merces in portum illatas portitores describerent. atque ejusmodi ἀπογραφῆς ἐλλιμενιστῶν portus Byzantini in oratione Demosthenis contra Phormionem, habetur mentio.

Ἐν δὲ ταρσοῖς καὶ ῥιπίσι καὶ ἱστοῖς ἡμιϋφάντοις δόρατα καὶ ἀκόντια ἐνειλημένα εἰσηνέχθη.) Julius Africanus; ἐν δὲ ταρσοῖς καὶ ῥιπίσι καὶ ἱστοῖς ἡμιϋφάντοις δόρατα ἀκόντια ἐνειλημένα. in lectione nostra melius omnia

habent. nam ῥιποὺς non autem ῥιπτοὺς, Græci appellant crates è viminibus aut calamis, arundinibusve. Dioscorides libro primo de medini confectione; βάλε εἰς ἀγγεῖον πλατύστομον ἐπιθεὶς ῥίπον ἐκ φυλλάδος, ἢ ψίαθον δροιάν. fere idem significat ac ῥίψ, quod est usitatius. etiam ἡμιυφάντοις melius quam ἡμιυφαντικοῖς. intelligit telas nondum perfectas neque detextas. telæ autem & omnes texturæ, præsertim quæ radio fiunt, non λαίαις & appensis ponduscilis, dum texuntur circa jugum volvuntur. Hujus jugi loco posse hastas substitui dicit Æneas. ex quo fieri queat conjectura de latitudine telarum apud veteres. quam etiam ob caussam ἱστὸν ἐποίχεσθαι telam percurrere poëta dixit, pro texere. ut non fine ratione in sacris literis hastæ forma vulgari crassiores majoresque quatuor locis cum ligno altero textoriæ artis comparentur, quod Hebræi dicunt manor, LXX modò μέσακλον modo ἀντίον. Latinus interpres liciatorium; quia circa hoc lignum sic volvuntur licia telæ texendæ, ut tela texta circa ipsum jugum. In telis semitextis transferendis, utramque simul gestari oportuit, & jugum & liciatorium: quare in eadem tela duæ hastæ potuerunt occultari.

πρῶτον μὲν τὸ φρόνημα ἐλύθη.) Omnino corrigendum τὸ φόρημα. dixit modò, ducem qui summæ rei erat præfectus, fuisse illatum in urbem intra sarmentorum similiumue ignorum tenuium fasciculos. nunc ait, ante omnia solutos esse illos fasciculos. quare mirum est etiam in Julii Africani codice hæc describentis φρόνημα isto loco legi. res ipsa refellit, & sequentia verba. καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν ἐπορεύθη κτλ. idem liber paullo ante pro φόρημα habet ἐμφόρημα: quod non probo.

Καὶ ὡς φάλαγξ .... χειρόμενον ὁπλισθέντες δὲ ἦ.) Lego καὶ ἐὰν ὡς φάλαγξ ἀθροιζομένη τὸ γινόμενον. κτλ.

Οὐδὲ εἰσαγάγεσθαι ὅπλα .... καὶ ἐργάζεσθαι ἅμα οὕτως εἰσαγάγοιτο.) Puto deesse vocem οἰσύας: nam ex sequentibus constat liquido galeas & clypeos è vimine istos texuisse.

Αλλὰ μὴν ὑδὲ τῶν κατὰ θάλασσαν ἀφορμιζομένων πλοίων κ.) Quia modo loquebatur de armis & similibus rebus, quæ intra mercium onera absconditæ in urbem inferuntur, oppotunè monet, non esse permittendum temere ut ulla navis, sive parva, sive magna, ex improviso ad portum appellat, & propius portas veniat. Julius Africanus alio loco ista invenit collocata, aut ipse collocanda censuit. descripsit enim hæc verba ad finem capitis XXVIII, quod πυλωρικὸν inscribi diximus.

Ἀδιαφορούντως ἔχει.) eadem scriptura apud Africanum: alioquin haut abs re putet aliquis scribendum, ἃ δεῖ ἀκολούθως ἔχει.

Τοὺς λιμενοφύλακάς τε καὶ ἀποστολέας) Tria hominum genera commemorat Æneas, ad quos cura navium ad portum appellentium, vel è portu solventium, pertinuit. τοὺς λιμενοφύλακας, qui sunt milites præsidiarii ad custodiam portus collocati: τοὺς ἐλλιμενιστὰς publicanos & portitores

titores; quorum erat munus, vectigalia portus curare, merces adnotare, describere & providere ne fraus ærario fieret: τοὺς ἀποσολέας, quorum propriè fuerunt partes apud Athenienses solvendi è portu dare potestatem. nam ἀπόστολους vocabant triremium vel aliarum navium emissionem; unde ἀποστολεῖς dicti; οἱ ἐπὶ τῆς ἐκπομπῆς τῶν τριήρων ἀποδεδειγμένοι, inquit Harpocration. sed Æneas apostolorum munus extendit latius; ostenditque jus illis fuisse rimandi & scrutandi omnes merces in portum illatas.

Καὶ πεντηκοστολείαν ἀφροισθέντων πλῆθος τι γένοιτο.) Corrigendum; πεντηκοστολείαν. ἂν ἀθροισθέντων &c.

Παραιρεῖσθαι τὰ ὅπλα) Sic oportuit, non quod irrepsit ἀφαιρεῖσθαι; vide caput nonum.

Συνεγύους τι κιστίδων) Scribendum συνεγύους. significat hic σύνεγυος capsam aut aliud vas ad res reponendas. Sic etiam vocabant genus clitellarum vel astrabæ ad ligna devehenda. quare Hesychius non solum ἀγγεῖον esse ait, sed etiam ξυλοκανθήλιον. paullo aliter apud Juvenalem Satira IV. *modò longa coruscat Soraco veniente abies. atque altera pinum plaustra vehunt.*

Καὶ νυκτερεύειν ὅπου ἂν τύχῃ ἄλλα πλὴν Δείγματος,) Distingue & lege καὶ νυκτερεύειν ὅπου ἂν τύχῃ ἄλλη, πλὴν Δείγματος. ὅσον δ' ἄλλη πλ. In portu Athenarum Piræeo fuit locus Digma nominatus, ob eam caussam, quæ ad Theophrasti Characteres nobis est exposita, capite περὶ ἀλαζονείας. ex verbis autem istis Æneæ licet intelligere, non illum solum portus Attici locum ita fuisse dictum, sed communiter in Græciæ emporiis omnia loca ad quę deferebantur τὰ δείγματα, & mercium indicia sive probæ, ut vocem usurpem Ammiani Marcellini. Ælianus in epistola Demyli ad Blepsiam. ὁ δὲ ἀρχόμενος τῆς πορείας, Αἰγυπτίους & Σύρους φαντάζεται, καὶ περιβλέπει τὸ Δεῖγμα. describit hominem qui à cultura agrorum ad mercaturam toto animi impetu se convertit; ac proinde nihil nisi fora & mercatuum loca cogitat. id vocat scriptor venustus, περιβλέπειν Δεῖγμα. nam ita concipiendus & exponendus est ille locus. In verbis Æneę possunt illa πλὴν δείγματος etiam aliter accipi quasi esset scriptum, πλὴν δείγματος χάριν. nisi quod satis sit ad specimen emere volentibus exhibendum.

Ad Cap 31. Quemadmodum obsessis, aut alias in periculo versantibus, nihil queat accidere optabilius, nihil interdum salutarius, opportunitate fidelis nuntii: sic nihil est quod hostes hostibus magis invideant, aut cujus facultatem diligentius sibi invicem conentur præripere, quàm hujus ingentis boni, nuntios mittendi & accipiendi. Propterea jam olim à primis bellorum temporibus multa ab ingeniosis hominibus subtiliter cepere inveniri, ad significationem absentibus dandam earum rerum, quas ipsorum intererat scire. Nobilissimum

omnium hoc genus inventorum fuit illud, quod facibus accensis ea arte peragebatur, quam ab antiquissimis temporibus repertam, & Græcis hominibus usitatam, postea perpolivit hic ipse Æneas, Polybius verò noster perfecit: nam per faces pyrseutæ necessarios pro tempore nuntios sic transmittebant, ut per epistolas calamo & atramento exaratas solet. verùm hæc ratio, neque omnium locorum erat, neque omnium temporum: multis enim provisis opus fuit, ut illa subtiliore arte sua pyrseutæ uterentur. accedit, quod inter privatos nullus πυρσείας potest esse usus. Quum igitur scriptio literarum prope sola & unica, certe expeditissima & communissima ratio sit, significandi absentibus quæ volueris cunque; multum omnibus sæculis homines ingeniosi, ac præsertim militares, laborarunt, partim ut occultos scribendi modos & omnibus præter scribentem, & eum ad quem scribitur ignorabiles, excogitarent: partim ut literas quoquomodo scriptas occultando, securitati eorum consulerent, quorum opera in deferendis arcanis suis utebantur. Ad hos duos scopos, scribendi inquam & mittendi literas secreto ac μυστικῶς; referuntur omnes illi modi xx, quos isto capite describit Æneas: plerosque horum sine dubio ex historia & experientia aliorum auctor cognoverat; nonnullos ipse primus excogitavit, homo in talibus multum & sollerter versatus, ut etiam Polybius ostendit libro x. Occultas hasce literas Græci συνθηματικὰς dixerunt, & συνθηματικῶς γράφειν epistolam scribere adhibitis notis, de quibus convenit inter mittentem & τὸν πεμπόμενον: sic novè appellat Æneas in hac tractatione, eum cui mittuntur literæ. συνθήματα sunt, *compositæ notæ*. Tibullus *Blandaque compositis abdere verba notis*. Suidas γράφειν συνθηματικῶς exponit συμβολικῶς: quod etsi potest commode accipi, quia σύμβολον aliquando est idem ac σύνθημα, tessera, nota ad dignoscendum sese invicem. tamen aliud est mentem suam συνθηματικῶς declarare, aliud συμβολικῶς; ut cum Indathyrsus rex Scytharum Dario post Danubium trajectum minitanti, pro responso misit, murem, ranam, gallinam, sagittam, aratrum; quæ σύμβολα quàm varie fuerint exposita, videre est apud Clementem in quinto Stromateo. at συνθηματικῶς γράφειν quid sit, declarat Polybii locus, quem & Suidas affert sine auctoris nomine. sic ille octavo libro: καὶ παρεγένετο, τοῦ Ἀρσιανοῦ συνθέντος (vel potius ἐπιθέντος, ut probavimus in Commentariis,) τὰς πρὸς τὸν Ἀχαιὸν ἐπιστολὰς γεγραμμένας συνθηματικῶς, καθάπερ ἔθος ἦν αὐτοῖς, οὕτως, ὥστε τὸν κρατήσαντα τῆς ἐπιστολῆς μὴ δύνασθαι γνῶναι μηδὲν τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων. paullo ante aliter expresserat: ἐπεξῆλθε πέμψειν τὸν Ἀρσιανὸν πρὸς τὸν Ἀχαιόν, ἔχοντα παρά τε τοῦ Νικομάχου καὶ Μελαγκόμα σύνθημά τε καὶ γράμματα. nam ita omnes membranæ etiam vetustissimæ Serenissimi Ducis Urbini locum istum exhibent; non autem συνθηματικὰ γράμματα: quam tamen ve-

ram

am puto lectionem esse: quia de epistola intelligendum συνθηματικῶς scripta: non de literis cum tessera separatim missis: quod est institutum aliud & diversum, veteribus pariter usurpatum. Livius libro xxiv de Hannibale: *Aristonem Tyrium, nactus Ephesi, Carthaginem um mandatis mittit, edit nomina eorum, quibus conventis opus esset: nstruit etiam secretis notis per quas haud dubie agnoscerent sua man-lata esse* non dicit Liviu dedisse Hannibalem Aristoni synthematicas iteras, sed συνθήματα & γράμματα, secretas notas & epistolas. Possunt ppellari synthematicæ etiam illæ epistolæ, quarum inter proceres Ro-nanos fuit usus in commendatione amicorum. nam quum propter mbitionem suam multos quotidie amicis provincias obtinentibus ogerentur commendare, ac sæpe etiam vix sibi leviter notos; serias ommendationes à perfunctoriis distinguebant, nota apposita quæ onvenerat. Cicero ad Q. Valerium Orcam: *Cuspianorum omnium ommendationis caussam hac tibi epistola exponendam putavi. reli-uis epistolis tantum faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum onuenit, & simul significem de numero esse Cuspii amicorum* atque n hunc usum plures fuisse notas usurpatas, pro diverso gradu quem n amicitia commendantis obtinebat commendatus, declarat prover-bium, *de meliore nota commendare*. Porrò ut in cæteris omnibus re-bus, ita in scriptione synthematicarum epistolarum posteriora sæ-cula adeo profecerunt, ut multa vel è subtilissimis veterum inventis ad literarum tegenda arcana, cum hodiernorum Politicorum ratio-nibus mystice scribendi collata, jocus & lusus puerilis queant videri. Sed multo magis mirabilis eorum sollertia & capitale ingenium, qui universa occulte scriptarum epistolarum mysteria & αἰνιγματώδεις la-byrinthos variorum alphabetorum, exquisitissima subtilitate excogi-tatorum, atque inter se mirabili varietate & perplexitate permixto-rum, certis conjecturis enucleare sciunt, & omnibus sese expedire diffi-cultatibus, quæ ejus facultatis expertibus, humanum captum jure vi-deantur superare. Possem commemorare quæ proximo civili bello præstita sunt in eo genere plane stupenda, à præstantissimo mathe-matico, summi ingenii viro, Francisco Vieta, quæ item ab aliis; quorum divina industria & inaudita ingenii felicitas Regi Christianis-simo usui persæpe fuit maximo. nam quod præcipue equidem sum demiratus, ὃ καὶ νῦν πολλοὶ θαυμάζουσι, etiam in synthematicis episto-lis ea lingua scriptis quam non intelligebat Vieta & alii ejusdem artis callentes, id ipsum præstabant; ut scripturæ arcana & omnes quas vo-cant siphras, retegerent, & descriptas epistolas quæ fuerant interceptæ, peritis linguæ traderent exponendas. sed neque id nobis nunc est pro-positum, & res vulgo in hac aula nota est omnibus. Ad veteres redeo, & Æneam nostrum; cui uni scriptori curiosi rerum veterum, præser-

 tim

tim militarium, plura in hac parte sunt debituri, quam cæteris omnibus vel Græcis vel Latinis auctoribus antiquis. nullus enim hodie, quod sciam, superest, qui super hac pulcherrima antiquitate, aliquid ex professo nos doceat, sicut hic facit. ex iis verò scriptoribus priscis, qui in bibliothecis latent, attigerunt hunc locum duo eximii Tactici, Julius Africanus, & Philo mechanicus: sed ille quidem negligenter admodum & perfunctoriè; paucos enim modos ex Æneæ nostri ditissimo penu prompsisse contentus, novi nihil quicquam affert de suo. Philo quoque diligentia longe inferior est Aeneæ: quod tamen eo minus miror, quia singularem de hoc argumento tractatum à se editum profitetur. sermonem enim de literis ita claudit. *πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τρόποι εἰσὶ τῶν κρυφίως ἀποστελλομένων γραμμάτων, ὡς δηλώσομεν ἐν τῷ ἰδίῳ, τῷ περὶ ἐπιστολῶν τῶν κρυφαίως ἀποστελλομένων.*

προσυγκεῖσθαι δὲ δεῖ τῷ πέμψαντι καὶ δεχομένῳ ἰδίᾳ.) Melius *ἴδια*. ac fortasse deest vox *σύσσημα*. Et est quidem optima atque expeditissima ratio, cum inter mittentem & accipientem prius convenit de notis usurpandis, aut mittendi modo. sæpe tamen etiam nulla præcedente conventione synthematicæ literæ utiliter sunt missæ; cum post longam hæsitationem, tandem sagaci alicujus conjectura ad veri investigationem est perventum. Exemplum est apud Herodotum in literis Demarati; quarum artificium quum non assequerentur Spartani, Gorgo Cleomenis filia est assecuta. similis Ammiani Marcellini æstuatio in Procopii literis intelligendis, ut ipse narrat libro XVIII.

Εἰς φορτία ἢ ἄλλα σκεύη ἐμβληθῆ βιβλίον, ἢ ἄλλο τι δέσμα τὸ τυχὸν καὶ μεγέθει καὶ παλαιότητι. Primus hic est modus Æneæ, ad rationem scribendi pertinens. sane ingeniosissimus, & nostra quoque ætate non semel usurpatus. Artificium scribendi in eo positum, ut literæ utiles proposito argumento declarando, aliis pluribus atque iis inutilibus permixtæ cæteros omnes fallant præter *τῷ πέμποντι* & *τῷ πεμπομένῳ*, inter quos de hac ratione scribendi convenit. Modi hujus sexcentæ ideæ fingi possunt: nam vel in libro aliquo notari literæ possunt, ita ut nihil ipse scribas: vel in epistola quam de aliis rebus ipse scripseris: quem modum utrunque tangit Æneas. item, literæ utiles, ab inutilibus aut ratione figuræ, aut adjectione ad figuram, aut detractione, aut aliqua alia innovatione distingui queant. præterea locus illis varie potest assignari: atque eæ vel singulæ in uno versu aut pagina capi, vel plures, vel etiam verba integra seligi. Æneas inter utiles literas & inutiles discrimen statuit *ἐπιστιγμαῖς*, id est punctis adjectis ad legitimam scriptionem, hoc pacto, *α β γ*. possunt etiam intra literam puncta notari, vel infra, aut ad latera. prudenter verò monet Æneas, has notas & *ἐπιστιγμὰς* subtiles admodum esse debere, & quæ facile etiam curiosos oculos fugiant. Quod ait *in onera jumentorum, aut alia vasa, liber est injectus*, ad scripto-

rum

rum occultationem spectat, quod diversum est à scriptione occulta, ut modò dicebamus. recte autem monet Æneas, in quocunque fere vasorum genere literas posse occultari. cujus rei exempla multa suggerit historia. Fuerunt qui in corbes fructuum plenos, literas conjicerent: fuere qui intra aucupum arundines absconderent. quidam in defunctorum loculos injecerunt. Dio de Cereali & Antonio Prisco loquens, Romam contra Vitellium pro Vespasiano venientibus, cum in Capitolio Sabinus obsidebatur: *οὗτοι πρῶτοι μὲν δι' ἀγγέλων τινῶν, οἵ τε λάρνακας μετὰ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐς ὀρνιθοθήρας δῆθεν ἔχοντες ἢ καλάμους οἷς ἐνθέντες τὰ γράμματα ἐμβάλλοντες, πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει ἐμάνθανον, καὶ πρὸς ἐκείνους ἐβουλεύοντο.* Quod ad arundines attinet, id verò sæpius factum. Patres quoque concilii Ephesini, quum post damnationem Nestorii ab ejus fautoribus viæ & aditus omnium portarum ita essent præclusi, ut S. Synodi literæ nulla ratione Constantinopolim possent inferri, simili astutia sunt usi, & per mendicum literas miserunt calamo inclusas; in Actis res ita narratur. *ἐξ οἰκονομίας θεοῦ ἔρχεται ἐπιστολὴ ἀπὸ Ἐφέσου γραφεῖσα πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους καὶ μοναστὰς πεμφθεῖσα δι' ἐπαίτου, δήσαντος αὐτὴν ἐς κάλαμον ἔσω. καὶ οὕτως ἐπαιτῶν καὶ ἐπιφερόμενος τὸν κάλαμον τοῦτον ἔδωκε.* Apud Cedrenum Leonis Imperatoris epistola ad Andronicum mittitur circa cereum convoluta. Multi in aliqua armorum parte occultarunt: velut in balteo, ut apud Frontinum Campani. Marcellinus libro XVIII. *reversis exploratoribus nostris, in vagina internis, figuris notarum membranam reperimus scriptam.* Neque desunt exempla eorum, qui literas membranis mandatas jumentis in aversam partem insulserunt, vel venationi, aut lepori incluserunt, ut observat Frontinus, & de Harpago narrant Herodotus ac Polyænus. Addit Æneas nihil interesse, quo libro ad hoc inceptum utaris; putà poetæ alicujus heroici aut tragici vel comici, vel lyrici codice; vel etiam oratoris, sive historici. quod etsi verum est, ad vitandam tamen suspicionem narium sagacium, commodissimum fuerit, librum aliquem adhiberi ex iis quorum est frequentissimus usus; quales sunt inter Christianos libri precum quotidianarum & psalmorum, aliorumue hymnorum sacrorum.

Ἐν τούτῳ δὲ γίγνεσθαι ἡ ἐπιστολὴ ἐπιστιζομένων γραμμάτων ἢ δευτέρου ἢ τρίτου.) Exemplum esto hujusmodi. Præfectus urbis obsessæ ad provinciæ Præsidem qui summæ rerum præest, epistolam in hæc verba vult scribere. *Λιμὸς ἐπείγει. ἐπανάστασις μέλλει γίνεσθαι. πλείους τριῶν ἡμερῶν μένειν, οὐ δυνάμεθα.* Hic igitur, quia epistolam scribere non potest, in Homeri codice, qui Iliadem continet, literas *ἐπιστιγμαῖς* notat, ad superiorem scripturam necessarias. deinde hunc codicem per unum è statoribus suis ad Præsidem provinciæ curat deferendum. Præses accepto codice, literas quas observabit notatas excerpet, ac seorsim in

sim in charta adnotabit. ita paullatim progrediendo, superius epistolium exprimet. literæ autem adnotatæ in codice Homeri, ac seligendæ, sunt hæ. In primo Iliadis versu duæ erunt notatæ; λ, ι. in secundo, quatuor; μ, ο, σ, ι. in tertio, duæ; ε, ι. quia autem in sequentibus aliquot versibus nullum γ occurrit, à tertio ad XIII transiliendum; in quo tres literæ notabuntur; γ, ε, ι. eadem ratione progrediemur in cæteris. Idem quoque dicendum, si Virgilii Æneidem mittere volueris, & literas in ea notare ad scriptionem hujus epistolii necessarias. *Fames urget: seditio paratur: ultra dies tres durare non possumus.* aut istius: *Si copias portæ amni propinquæ admoveris, per eam patebit aditus proxima nocte, hora tertia.*

Ἐπὶ στιγμαῖς δὲ ἰλιαχ.) Semper scribe, ἐπιστιγμαῖς. ita differunt στιγμαὶ & ἐπιστιγμαὶ, *puncta* & *puncta posterius adjecta*, ut συνθήκη & ἐπισυνθήκη apud Polybium: διαθήκη & ἐπιδιαθήκη apud Josephum: item διαταγὴ & ἐπιδιαταγὴ, in libris sacris. In Hebraico veteris Testamenti contextu ἐπιστιγμαὶ proprie & eleganter appellaveris, pūcta illa similia vocali cholem, aut accentui rebhiah, quę in vocibus XV reperiuntur, ultra legitimorum punctorum rationem, desuper appuncta, ut loquitur Hieronymus.

Ὀλίγα δ' ἄν τις θέλων ἐπιστεῖλαι, καὶ ὧδε ποιήσας παρόμοιον τούτῳ.) Alter modus, hoc solum à superiore diversus, quod non mittitur codex alicujus scriptoris, sed scribitur epistola grandior, in qua brevior contineatur: literis passim notatis ad ejus scripturam necessariis: Semper autem in scribendis hujus argumenti epistolis, meminisse præcepti oportet, quod pyrseutis datur à Polybio: ut nimirum, ad verba quàm paucissima, atque ea paucissimarum, si pote, literarum redigatur id quod significare volumus: quemadmodum in eis exemplis quæ modo proposuimus. Παράδειγμα secundi istius modi hoc esto. juvat enim præire exemplo generosæ juventuti, ad similes exercitationes. Contigit in urbe obsessa (id sæpe evenisse nemo ignorat,) ut præsidiarius miles, è sociorum urbibus ad defensionem accitus, adversus oppidanos conspiraret, & de intromittendo hoste consilia clandestina iniret. præfectus urbi re cognitâ; ut tanti casus certiorem Præsidem provinciæ, aut alios amicos faciat, scribit hoc epistolium. *οἱ σύμμαχοι προδόται γίνονται. ἐξ ὀξέας ἀκμή.* *Socii produnt urbem: celeri auxilio est opus.* hujus nuntii sententia, ut dissimuletur, scribetur epistola prolixior, in qua literæ utiles erunt subtiliter notatæ hoc pacto.

Ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι χαίρειν.

Καλῶς ποιεῖς εἰς τὴν ἐνεσκευασμένην ἐπανελθών· καὶ γὰρ τὴν τινὲ παλαιὰν ἐκδεχόμενος εἴρηται, πᾶσαν γῆν τοῦ σοφοῦ οἰκείαν εἶναι πατρίδα· οὐ μόνον ἁπλῶς δὲ οὕτως, οὐδὲ ἀδιορίστως τὸ ῥητὸν ἐνδέχεσθαι καλῶς ἂν ἔχοι. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐκείνης τῆς τοῦ ῥήτορος χρείας μεμνῆσθαι χρεὼν τοὺς καλοὺς καὶ

τὴν ἀ-

ἀνδρῶν, τὸ πασῶν τῶν παροιμιῶν ταύτην ἀποφαινούσης ἀπαιδευτοτάτην. Σὺ δὲ, ὦ ταὼ, παιδείας σφόδρα οὕτως ἐραστὴν ὄντα, καὶ λίαν ἐμφιλοχωροῦντα τῇ σῇ πατρίδι, διά τε ἄλλα πλεῖστα ὅσα εἰκός· ἐν οἷς καὶ τὸ ὑπερλαμπρὸν αὐτῆς ἀξίωμα· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς καθημερινῆς ξυνουσίας τῆς περὶ λόγους· ἂν εἶναι οἰκητήριον ἡ καλὴ τῶν Ἀθηναίων πόλις, τὸ σεμνὸν τῆς Ἑλλάδος ἔρεισμα, ἐν δίκῃ αὐχεῖ. εἰ γὰρ καὶ ἐλύπησάν σε, ἴσως δὲ καὶ ἠδίκησαν, τῶν πολιτῶν τινὲς· οὐ πρέπει σε ὅμως, ἄνδρα συνετὸν καὶ ἀγνωμοσύνῃ διαφέροντα, εἰς τοσοῦτον μικροψυχίας ἥκειν, ὥστε διὰ τὴν ὀλίγων ἄγνοιαν, πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν, καὶ ὅλον τὸ τῆς πολιτείας σύστημα, ἀπαραίτητον ἐνστήσασθαι ὀργὴν καὶ μῖσος. Ναὶ δέομαί σου καὶ ἀντιβολῶ πρός τε θεῶν μακάρων, καὶ θνητῶν ἀνθρώπων, λῆγε τῆς βαρυοργησίας, καὶ πρὸς τοὺς παροργίσαντας τέλος διαλλαχθεὶς, τὸ ἐπιεικὲς ἅμα καὶ μεγαλόφρον τῶν σῶν τρόπων ἔργῳ πίστωσον. στρεπταὶ μέν τε φρένες ἐσθλῶν. ἀνημερῶν ἀεί μοι διαβιώης, ὦ ἱερὰ καὶ τριπόθητος κεφαλή. ἔῤῥωσο. ἐν Θήβαις, τῷ Ἀλαλκομενίῳ μηνὸς, ὅς ἐστι παρ᾽ ὑμῖν Ἀθηναίοις Μαιμακτηριὼν, τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα.

Quid est in hujus epistolæ contextu, quod in hostium manus delatum veri suspicionem ullam possit movere; Utiles autem literas ἐπιστίγμαις, ut prçcipit Æneas, designavimus; quç tamen in ipsa scriptione melius dissimulabuntur. verum id, per artem chalcographicam fieri commodè non poterat.

Γράμματα δὲ ὅτι ἐμφανῆ ὥσπερ ἐν * βύλῃ.) Hæc quidem corruptissima & spurcissima sunt; in quibus tamen veræ lectionis indubitata latent vestigia. Emendo, γράμματα δὲ πάνυ ἐμφανεῖ ὅσα περ ἂν βύλῃ.

Τὴν δ᾽ ἐπισημασίαν εἶναι ὡς ἀδηλοτάτην ἐπιστίγμαις διὰ πολλοῦ.) repetit quod jam dixit, ut epistigmæ subtilissime notentur, & quam maxime fieri poterit, parum sint manifestæ. sed addit, διὰ πολλοῦ *longo intervallo à se distantes*, quæ etiam cautio eodem pertinet, estque ad dissimulandum id quod agitur efficacissima. nam si iu singulis paginis una dumtaxat litera, vel ad summum altera fuerit notata, quis tam erit sagax, qui dolum possit olfacere? Quum in Belgio captivus tenebatur ab Hispano Franciscus Lanovius, vir nobilissimus, probitatis & veræ fortitudinis καὶ πιστοτάτης ἀρετῆς absolutum exemplar; amici illius, impetrata venia libros mittendi, quorum lectione tempus falleret; hac ratione usi sunt, ut arcana cum eo consilia communicarent. γραμμαὶ παρηγμένες sunt virgulæ longiusculæ, ad latus literarum subtiliter ductæ. Aristoteles in Rhetoricis, παραγραφὴν γραφέως appellat. Cicero vertit, *interductum librarii*.

Πεμπέσθω ἀνὴρ ἀγγελίαν φ.) Tertius hic est modus ab Ænea propositus In præcedentibus subtilitas præcipua versabatur in scriptione: hîc nullum acuminis specimen editur in scribendo, sed potius in occulen-

dis literis de re seria. binæ enim scribuntur; unæ apertę, & quæ passim feruntur, fallendo tantum hosti: alteræ clandestinæ, quæ oculis subducuntur quàm maxime fieri potest. occulendi rationem proponit Æneas, ut in calceorum sola indantur, atque ita à tabellariis gestentur rei insciis, neque arcani ullo pacto consciis. Hæc quoque ratio ingeniosa est; ac posteris Aeneæ admodum probata. quare & Julius Africanus & Philo mentionem ejus fecerunt; hic quidem brevius, ille verò totidem pene verbis locum Aeneæ describens. Ovidius

Scilicet obstabit custos ne scribere possis:
Sumendæ detur, quum tibi tempus aquæ?
Conscia quum possit scriptas portare tabellas:
Quas tegat in medio fascia lata sinu.
Quum possit solea chartas celare ligatas:
Et vincto blandas sub pede ferre notas.

Εἰς τὸ τῶν ὑποδημάτων πέλμα ἐντεθῆναι εἰς τὸ μεταξὺ βιβλίον.) *εἰς τὸ μεταξὺ πέλμα* explica è verbis Philonis, ita scribentis; *ἀνὰ μέσον τῶν ὑποδημάτων τοῦ ἐμβλήματος καὶ τοῦ καττύματος ῥαφείσης τῆς ἐπιστολῆς, in medio ipsorum calceamentorum, inter solum interius, & soleam exteriorem.* Aeneas *πέλμα* appellat *ἀδιορίστως* universam illam calceorum partem, quæ solo pedis subest, sive illud sit ex pluribus coriis compositum, sive ex unico, ut in æstivis calceis quos *scarpinos* vulgò appellamus, veteres Græci *ἁπλᾶς*, nempe *ὑποδέσεις*, & *μονόπελμα ὑποδήματα.* etiam carbatinæ rusticorum, simplici corio constabant. Hesychius, *κρεβαρτίνη, μονόπελμον.* è Philonis verbis hisce discimus, quando plura coria ad soleam suppingendam accuduntur, interiora & pedi propiora, dici *ἐμβλήματα*, exteriora *καττύματα.* quanquam non absurde fortasse *ἔμβλημα*, interpretemur de panno è lana coacta, quo interiora calceorum aliquando muniebant, ceu udonibus. Athenæus libro XII de calceis Demetrii regis: *ἦν ἡ ὑπόδεσις κατὰ μὲν τὸ σχῆμα τῆς ἐργασίας σχεδὸν ἐμβάτης πίλημα λαμβάνουσα τῆς πολυτελεστάτης πορφύρας.* mihi prior interpretatio magis probatur.

Εἰς κασσίτερον ἐλασμένον λεπτὸν γεγράφθω,) Vetustissimum est inventum tenues è plumbo albo, vel etiam quovis alio, laminas procudere in usum scriptionis: quas postea in formam cylindri volvebant, ut alia librorum volumina. Pausanias Messenicis: *ἀνοίξας δὲ εὗρε κασσίτερον ἐληλασμένον ἐς τὸ λεπτότατον. ἐπείλικτο δὲ ὥσπερ τὰ βιβλία. ἐνταῦθα, δι μεγάλων θεῶν ἐγέγραπτο ἡ τελετή.* Vetus scriptor apud Suidam: *εἰς ἐλασμοὺς μολύβδου γράφοντες.* Auctor est Dio, libro XLVI. Decimum Brutum Mutinæ obsessum de adventante subsidio factum esse certiorem per literas in charta plumbea exaratas, & ad librorum instar convolutas, quę ab urinatoribus noctu ei sunt perlatæ: *ἐς ἐλασμὸν μολύβδου λεπτὸν ἐγγράψαντές τινα ἀπείλιξαν αὐτὸν ὥσπερ τὸ χαρτίον, καὶ κολυμβητῇ*

τινι τοῖς

τῆς ὑφύδρῳ διανήξειν ἔδωκε, Frontinus, libro III. *Hirtius Cos. ad Decimum Brutum, qui Mutinæ ab Antonio obsidebatur, literas subinde misit, plumbo scriptas quibus ad brachium religatis, milites Scultellam amnem transnabant.* Observo etiam fuisse, qui in tabella ærea arcana sua sculperent, & postea placentam fingerent, in cujus medio tabella abdita latebat; quæ inter alios panes in peram conjectos delata est παρ' ὃν ἴδει, ut loquitur Aeneas, à mendico, aut similis conditionis gregali. Eunapius in Historiis; ὁ δὲ φέρων γράμματα ἐν χαλκῷ σίαπ ...πεπλασμένα, κρυφθεὶς ἐν πήρᾳ, ἐπιθεὶς τε καὶ ἄρτους ὁμοίους, ὡς μὴ γνῶναι τὸ διάφορον. Porro istiusmodi laminas è plumbo Græci modò πέλματα, modò λεπίδας, sæpius ἐλασμοὺς vocant. interdum χάρτας μολυβδίνους, ut Lysimachus, & Suetonius, *chartas plumbeas.*

ἀναλύεται τὰς ῥαφὰς τῶν ὑποδημάτων.) filis præcisis, quibus calceorum soleæ consuuntur. Græcis communiter ἱμάντες, proprie ῥαμφεῖς quasi ῥαμφεῖς à ῥάπτω Gallicus idiotismus *ligneul.*

ἄλλα γράψας λάθρᾳ ἔπι τύπου κατ.) priore scriptura tundendo, ut arbitror, deleta, & alia in ejus locum substituta. ἄλλα γράψας editum volumus, non ἀναγράψας, neque aliter etiam Africanus.

Εἰς Ἔφεσον δ' εἰσεκομίσθη γράμματα τρόπῳ τοιῷδε.) Quartus Æneæ modus mysticè scribendi, & occulte literas mittendi. duplex hic subtilitas; priori quod pro papyro chartave, aut alia consueta ad scribendum materia, folia sunt adhibita: deinde quod ad dissimulandum hunc foliorum usum, ulceri ea sunt imposita; quæ res est usitatissima & ab omni suspicione fraudis remotissima.

ἐπιπολὴν ἔχων ἐν φύλλοις γεγραμμένην.) Scripsere veteres in variis foliis, præsertim verò palmæ: sed folia de quibus loquitur Æneas, maluacea fortasse fuerunt. nam istis veteres & ad curanda ulcera sunt usi, & ad scribendum. medici inter μαλακτικὰ folia maluæ sylvestris ponunt. de scriptione etiam certum est: Heluius Cinna in epigrammate.

Levis in aridula malua descripta libello
Prusiaca vexi munera navicula.

Fuere qui cortice, ob id ipsum detracto quercui, uterentur, inopia chartæ; fibula vestis pro stilo, atque ita literas exararent. Plutarchus initio Pyrrhi: ἀχρεῖ τις ἐννοήσας, καὶ περιελὼν δρυὸς φλοιὸν, ἐνέγραψε πόρπῃ γράμματα, φράζοντα τήν τε χρείαν, καὶ τὴν τύχην τοῦ παιδός. Cedrenus scribit φλοιὸν esse *xylinum librum*: sed non cujusuis arboris liber apta est ad scribendum materia. Invenimus & μύκητα id est fungum pro charta inscriptum, & ad Trajanum Dacicum bellum gerentem missum. auctor Xiphilinus ex Dione.

Εἰσενεχθείη δ' ἂν γραφὴ καὶ ἐν τοῖς γυναικῶν ὠσίν.) Quintus modus atque is ab Ænea excogitatus, quod declarat ipse, cum ait, εἰσενεχθείη, *possit inferri*, non autem εἰσηνέχθη. sic etiam verbum γράφειν accipiendum in modo

in modo XII, & in XIII γένοιτο δ' ἂν καὶ ὧδε. nam quum ita loquitur, fieri posse quod scribit significat, non factum esse; aliter autem de notis experientia exemplis. Monet Æneas literas plumbo scriptas, de quibus modo dicebat, posse custodes portarum fallere, si pro inauribus fœminis appendantur.

Εχούσαις ἀντ' ἐνωτίων ἐνειλημμένοις λεπτοῖς μολιβδίνοις.) Oedipum ista desiderant. quanquam ne Oedipus quidem ista sic scripta intelligat. Lego *ἐχούσῃ* (nempe τῇ γεγραφῇ) *ἀντ' ἐνωτίων ἐνειλυμένοις λεπτοῖς μολ.* de hoc plumbo jam diximus.

Εκομίσθη δὲ καὶ ἐπιστολὴ περὶ προδοσίας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀντικαθημένων πολέμιον.) Melius *ἀντικαθημένων πολεμίων*. Sextus modus non scribendi mystice, sed mittendi subtiliter literas quoquo modo scriptas. Non dissimile exemplum in historia Romana. Frontinus: *Campani diligenter Romanis, à quibus obsessi erant, custodias agentibus, quendam pro transfuga subornatum miserunt, qui occultatam balteo epistolam, inventa effugiendi occasione ad Pœnos pertulit.*

Βιβλίῳ ἐν ᾧ ἐνετ.) Scribe, *ἐνὶ ἐνεῤῥάφη ὑπὸ τὰ πτερύγια τοῦ θώρακος βιβλίον, ᾧ ἐνετ.* & illud ᾧ refer ad personam.

Αποδοθῆναι τὸ βιβλίον ὡς δεῖ ὑπηρέτῃ.) Non dubito scribendum ᾧ δεῖ id est, illi ad quem mittebatur epistola, quem Æneas solet τὸν *πεμπόμενον* dicere, vel ὃν δεῖ. quare vox *ὑπηρέτῃ* nisi aliquid deest, prorsus *παρέλκει*.

Αλλος δὲ ἱππέα ἐκπέμπων, εἰς τὴν ἡνίαν τοῦ χαλινοῦ βιβλίον ἐνέγραψε.) Si proba est hæc lectio & inscripta est freni habenis epistola, simile erit ei quod de aliis legimus; qui ut auctor est Frontinus, *interiora vaginarum inscripserunt*. Ego non puto ita scripsisse Æneam, sed potius *ἐνέῤῥαψε*, id est, *frenorum habenis insuit*. Septimus autem hic modus pene idem est cum sexto. sed Æneas exempla heic diversæ experientiæ commemorat, magis quàm rationes diversas.

Εγένετο δὲ καὶ περὶ ἐπιστολὴν τοιόνδε.) Non est alius modus, sed monitum auctoris sub exemplo, ad lectoris cautionem in talibus intendendam.

Τὰ δὲ παρ' ἐκείνων,) quæcunque accepisset ab illis: sive mandata sive literas. sed malim, *τὰς δὲ π.*

* *Οὐ τὰς πεμπομένας παρὰ τοῦ ἀνθρώπου ἔτι καὶ ἔλαβε.*) Fortasse aliquid deest: sententia tamen plena erit si ita concipias: *ὅτι τὰς π. παρὰ τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔλαβε, quod missas ab homine extero literas non accepit à tabellario.* nam *τοῦ ἀνθρώπου* interpretor de eo qui scribebat ad proditorem; vel potius proditores: Æneas enim more suo in numero parum est religiosus.

Κομίζεται καὶ ὧδε.) Octavus modus: quem & Philo probavit: nam inter pauca hunc describit, ex Ænea, ut videtur, licet non Aeneę verbis;

brevius

brevius enim & obscurius rem explicat. at Aeneæ expositio planissima est. & nostra interpretatio declarationis alterius non eget.

Κύστιν ἰσομεγέθη ληκύθῳ ὁπόσον ἂν ᾖ.) Philo sic; εἰς κύστιν τὰ ἂν βούληται γραφέντων, εἶτα εἰς λήκυθον καινὴν σύμμετρον τῇ κύστει αὐτῆς τεθείσης.

Μέλανι κολλητικῷ.) Atramenti plures species & cognomina, Plinius & medici prodiderunt. κονιατικῷ μέλανι interpretor, tectorium. nam γραφικῷ sive librario glutinum non admiscebant. Plinius lib. XXXV, capit. VI. *Omne atramentum sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admixto.*

Ἐπειδὰν φυσήσας τὴν κύστιν ἐν τῇ ληκύθῳ ἐνοῦσαν ἵνα δι.....θῇ ὡς μάλιστα) Lego ἵνα διαβραχθῇ ὡς μ. inflatur enim vesica, ut distendatur. atque hoc certissimum. in compendio Philonis simpliciter εἶτα φυσηθείσης. sequitur in verbis Philonis καὶ μετὰ ταῦτα βρεχθείσης: quod non est apud Aeneam, neque video quò pertineat.

Ἤδη δέ τις ἐν δέλτῳ ἐνξύλῳ γράψας κηρὸν ἐπέθηκε, καὶ ἄλλα εἰς κηρὸν ἐνέγραψε.) Nonus hic modus cum sequente decimo pene unum & idem sunt. ad utrumque adhibentur tabellæ, & cera aut aliud quid tabellis superinducitur: in utraque arcanum tabellarum ligno inscribitur: sed in nono cera superducta aliam scriptionem recipit quæ non occultatur: in decimo vacua facies exterior mittitur. δέλτον ἔνξυλον dixit, quia è multiplici materia fiebant; osse, ebore, argento, auro.

Λέγεται καὶ εἰς πυξίον γράψαντα μέλανι ὡς βελτίστῳ ἐᾶσαι ξηρανθῆναι, ἔπειτα λευκώσαντα ἀφανίζειν τὰ γράμματα.) Decimus modus. Videtur alludere ad notissimam Demarati historiam. Justinus libro II. *Demaratus rex Lacedamoniorum qui apud Xerxem exulabat, ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratui perscribit: easdem cera superinducta delet: ne aut scriptura sine tegmine; aut recens cera dolum proderet.* Uberius Herodotus unde & Trogus & Polyænus & alii sumpserunt: δελτίον δίπτυχον λαβὼν, (Polyænus πτύχας ἀκηρώτους) τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε· καὶ ἔπειτα ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλέως γνώμην. ποιήσας δὲ ταῦτα, ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμματα. Demarati industriam qui imitarentur non defuerunt. Justinus libro XXI, de Hamilcare Rhodano Pœno, in Alexandri aula versante. *atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis vacua desuper cera inducta civibus suis omnia perscribebat.* Igitur, ut dixi, videri queat Aeneas illum modum describere quo usus Demaratus: sed obstat vox λευκώσαντα: qua significat istum de quo sentiebat, non cera infusa scripturam delevisse, ut fecit Demaratus; sed creta similive terra dealbasse. quare etiam modus retegendi literas diversus; noster ait, ligneam tabellam in aqua positam, scripturam ostendisse; nimirum eluta creta. at Demarati tabellæ lectæ sunt cera erasa, quod κηρὸν κνῆν dixit Herodotus, rem fuse narrans.

Φανεῖται

Φανεῖται δὲ ἐν τῷ ὕδατι ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ γεγραμμένα.) Literas mystice scribendi una hæc ratio est; ita scribere, ut mox literæ non appareant, nisi aliquo adhibito præsidio. produntur hodie modi varii id efficiendi: nos aliquot hic adnotabimus è lectione veterum. Plinius libro XXXVI. cap. VIII. *Tithymallum nostri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam: narrantque lacte ejus inscripto corpore, cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas: & ita quidam adulteras alloqui maluere quàm codicillis.* Ovidius.

Caverit hæc custos: pro charta conscia tergum
Præbeat; inque suo corpore verba ferat.
Tuta quoque est, fallitque oculos è lacte recenti
Littera: carbonis pulvere tange, leges.
Fallet & humiduli quæ fiet acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.

Philo mechanicus de literis loquens occultis, quas ipse ἀφανεῖς appellat: *γράφονται ἐπιστολαὶ εἰς καυσίαν καινὴν ἢ εἰς τὸ χρῶτα, κηκῖδος θλασθείσης, καὶ ὕδατι βρεχθείσης· ξηρανθέντα δὲ γράμματα ἄδηλα γίνεται. χαλκοῦ δὲ ἄνθους τριφθέντος (ὥσπερ ἐν ὕδατι τὸ μέλαν) καὶ ἐν τούτῳ σπόγγου βρεχθέντος ὅταν ἀποσπογγισθῇ τούτῳ φανερὰ γίνεται. Scribuntur literæ quæ non apparent, in nova causia, aut in corpore, galla confracta, & aqua madefacta: eæ literæ ubi inaruerunt non sunt conspicuæ: at si atramentum sutorium in aqua triveris, & spongiam in eam intinxeris, deinde scripturam spongia terseris, literæ fient conspicuæ.* Auctor est Cedrenus in Constantino Duca; Nicolaum quendam ad Thomam Logothetam literas occultas scripsisse in nigro linteamine; quod aqua lavandum abstergendumque fuit, ut literæ possent videri. οὗτος, inquit, *ἐν ὀθόνῃ μελαίνῃ γράμματα γράψας ἀπέστειλε τῷ λογοθέτῃ Θωμᾷ· καὶ τῆς ὀθόνης ῥυφθείσης δι᾽ ὕδατος φανερὰ τὰ γράμματα γέγονεν.*

Γράφοιτο δ᾽ ἂν καὶ εἰς πινάκιον ἡρωικὸν ὅ,τι ἂν βούλῃ.) Est modus undecimus superiori quidem adfinis, sed multum tamen diversus, & operosior. in priore modo scriptura albo inducebatur simpliciter: heic albo, vel alio quovis præter nigrum, colore, qui pingentis arte imaginem aliquam referat. quid appellet *πινάκια ἡρωικὸν* alii viderint; ego *γραφικὸν* lego; ex ipsa narratione auctoris.

Ἱππέα φωσφόρον) intelligo Luciferum, curru vehentem, quem albi equi trahebant. ita poëtæ & pictores fingebant: ut contra Noctis currum nigris equis instruebant. quę propterea poëtæ dicitur *ἐλάσσιππος νυχαυγής*.

Ὡς εὐξόμενος.) imò vero *εὐξάμενος*; tanquam religione adactus voti à te suscepti, cujus fueris damnatus.

Πασῶν μὲν ἀδηλοτάτη πέμψις, πραγματωδεστάτη δὲ, νῦν μοι διὰ γραμμάτων δηλωθήσεται.) Duodecimum heic modum proponit Aeneas, haud

subjic

dubie à semet inventum : quem ex eo describit Julius Africanus capite LIII, & appellat τρόπον πανυεργόπεgον. & est revera subtile inventum; quod praxeos operationem magis quam verborum explicationem desideret.

Εστω δὲ τὰ τρυπήματα τ̃ ἀστραγάλυ .... ἀφ' ἧς ἂν πλδυρᾶς ἄρξη τὸ Αλφα κ.) Supplendum quod in libro regio deest hoc loco è codice Africani, qui ita describit. *ἔςω δὲ τὰ τρυπήματα ςοιχεῖα· διαμεμνημένος δὲ ἀφ' ἧς ἂν πλδυρᾶς ἄρξηται τὸ ᾱ καὶ τὰ ἐχόμενα,* &c.

Λίνω διείρεφ ἐὰν ...... τῇ διέρσῃ τ̃ λίνυ, ἀ.) Quæ heic desunt videntur extare apud Africanum, sed admodum corrupte in nostro codice. in quo, ut & in regio Aeneæ, *διαιρέσῃ* & *διαιρεῖν* pro *διείρεφ* & *διέρσῃ* crasso errore scriptum est hoc loco sæpius. sic ille; *λίνῳ δὴ ποσῳ διαιρουῶντα δὲ δηλουῦ ἐν τ.* Corrigo ex istis vestigiis; *λίνῳ δὴ σε διείρονται δηλουῦ· ἐν δὲ τῇ διέρσῃ τ̃ λ.*

Τὰ ἐχόμενα τύπων παραγεγράμματα, ὅταν ἔλθῃ εἰς πλδυρὰν οὗ πεῦτά ἐςι δὴ είρειν πάλιν.) Scriptum in regio, *οὗ τὸ ἰῶτα ἐςι, δ.* quorsum autem heic mentio literæ iota potius quam alius? omnino corruptissima hæc sunt. Videtur ab Aenea propositum fuisse exemplum ad docendam subtilis inventi praxim: puta, *αἱ δυνάμεις ἐνδιδόασι*, vel *λιμάττουσι*. Mirum tamen, nihilo melius ista scribi apud Africanum, scriptorem adeo vetustum. sic enim ejus codex habet. *Τὰ ἐχόμενα τ̃ ἰῶτα γράμματα, ὅταν ἔλθῃ εἰς πλδυρὰν οὗ τὸ ἰῶτα γράμμα ἐςω διείρειν. καὶ πάλιν παρεὶς τ.*

ὅπου συμβαίνει ..... εἶναι.) Africani codex una voce plenior *ὅπου εἶναι συμβαίνει, διείρειν.* deest nomen literæ per cujus foramen filum trajiciendum, & heic & in proxime sequentibus verbis, quæ ab Aenea sunt omissa.

*Ανάπαλιν δὲ γίνεται ἡ * ἐξίωσις τῇ ἐνέρσῃ.)* Nihil potest significare vox *ἐξίωσις* quod sententiæ loci hujus conveniat, Lego *ἡ ἐξαίρεσις τῇ ἐνέρσῃ*. in regio est *ἐνέρξει*, quod & analogiæ repugnat, & usui scriptorum. Liber Africani & in proxime præcedentibus verbis, & hic quoque corruptissimus: *ἀνάπ. γινομένης τ̃ ἀξιώσεως ἐν ἄρξει.*

γένοιτο δ' ἂν καὶ ὧδε) XIII modus pene idem cum modo exposito.

Ηδη δέ τινες εἰς βιβλίον γράψαντες ὡς λεπτότατον, μακρὸν στίχους) XIV modus. docetur ratio commode occultandi intra vestem epistolam. vult scribi in prælongo pittacio, sed angusto; ut id plicatum ori foraminis illius in tunica, per quod brachia inseruntur, applicetur, & extremus pannus in eam partem replicetur. ita fiet ut quia minimum tumoris ita positum pittacium excitabit, oculos ἐμφυλάκων facile fugiat. non dissimilis occultandi modus docetur à Philone, intra caussiam quæ est δερμ̃.

Οἱ γοῦν περὶ Ιλιον ἄνθρωποι ἐν τοιούτω χρόνω, καὶ οὕτω διαπεπλεγμέναι μὴ εἰσ-

μὴ ἐκπλῆξιν αὐτοῖς τὰς Λοκρίδας.) Anno post Ilii excidium tertio, quum peste gravissima vexarentur Locrenses, edita sors est ab Apolline, non aliter mali finem inventuros, quàm si ad placandam Minervam Iliensem, ob imminutam Cassandræ virginitatem ab Ajace, universæ genti Locrorum infensam, binas Locrides virgines sorte lectas per annos mille continuos Ilium mitterent. Hisce virginibus Trojani insidias struere soliti, easque crudelissime enecare, summo studio caventes, ne urbis aditus ipsis pateret. historia est nobilissima, quam pluribus narrat Lycophron & ad illum Tzetzes. tangunt Polybius libro XII, Strabo libro XIII, Plutarchus de sera numinis vindicta, & alii. Quod autem initio harum Notarum dicebamus, de vetustate hujus scriptoris posse ex hoc loco fieri conjecturam, verum est. nam Æneas perspicue ostendit sua adhuc ætate morem illum, vel potius tetram superstitionem fuisse observatam. at Tzetzes, auctorem Timæum laudans, desitum hunc morem scribit, post confectum bellum Phocicum. constat autem Phocico bello impositum esse finem à Philippo, anno tertio Olympiadis CVIII. Tzetzis verba sunt; χιλίων δὲ ἐτῶν παρελθόντων μετὰ τὸν Φωκικὸν πόλεμον, ἐπαύσαντο τῆς τοιαύτης θυσίας, ὥς φησι Τίμαιος ὁ Σικελός. puto verum esse quod dixit Timæus de tempore quo immane institutum, mitescentibus in dies magis magisque hominum ingeniis, omitti cepit. quod tamen videtur significare, exiisse mox à bello Phocico mille annorum tempus ab Apolline memoratum cum vera temporum ratione parum congruit. nam ab excidio Ilii ad primam Olympiadem, eruditissimi quique veterum annos dumtaxat quadringentos & octo putarunt: inde ad victoriam Philippi de Phalæco & Phocensibus anni CCCCXXXI, aut CCCCXXXII. fit summa annorum DCCCXL. Scribit tamen B. Hieronymus, libro primo adversus Jovinianum, Locrides virgines Ilium ex more fuisse missas, per annos circiter mille.

Λανθάνουσι πολλὰ εἰσάγοντες σώματα.) Videtur nihil deesse. potest scribi λανθάνουσι τοὺς Ἰλιέας πολλὰ εἰς.

Παρὰ δὲ τοῖς παλαιοτέροις καὶ τοιόνδε ποτὲ ἐπεχειρήθη.) Hic est modus omnibus sæculis usitatus: licet videatur Æneas tanquam singulare exemplum ex vetustate repetere. describit autem pene ad verbum verba Herodoti de Timoxeno, qui clandestina consilia cum Artabazo Potidæam obsidente communicabat, epistolis ad crenas sagittarum religatis, quas invicem mittebant. Locus Herodoti est in octava Musa. Sic in Plutarchi Cimone, Chii, qui in exercitu Cimonis erant Phaselitas obsidentis, cum obsessis communicant, τοξεύοντες ὑπὲρ τὰ τείχη βιβλίδια, προσκείμενα τοῖς οἰστοῖς. Auctor est Nicetas Choniates, Andronicum in obsidenda urbe Prusa literas sagittis affixas missitasse, quibus ad deditionem vel proditionem cives hortabatur. Nicetas eleganter vocat διαίερα γράμματα. ex eodem auctore discimus, ferrum

adimi

adhuc solitum sagittis quibus literæ alligabantur. sic ille in obsidione Zeugmini: οὐκ ἐλίγχει τὴν πόλιν, τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντας, καὶ ἀπερίκτους ἀνδράσι βιβλία προσοϊστεύοντες, τοσοῦτον αὐτοῖς τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα νυκτὸς ἐξετόξευον. Nec tantum arcus adhibiti ad hujusmodi epistolas mittendas, sed etiam catapultæ ὀξυβελεῖς; & telis emittendis aptæ. Narrat Polyænus lib. II. Cleonymum regem Lacedæmoniorum, quum Troezenem obsideret, dispositis circa urbem catapultis, tela jaculatum esse, quibus erat inscriptum, Ἥκω τὴν πόλιν ἐλευθερώσων. Alii in eam rem fundis utentes, jaculabantur glandes inscriptas. Hirtius de bello Hispaniensi capite XI. *Per idem temporis glans missa est inscripta, quo die ad oppidum capiendum incederent, sese scutum esse posituros; paullo post, indicium glande scriptum misit per quod certior fieret Cæsar, quæ in oppido ad defendendum compararentur.* non erant autem veræ glandes in quibus scribebatur, sed tesseræ quadratæ, ut tali vel taxilli. ideo Appianus in Mithridatico, non μολυβδίδας appellat, sed πό-ζεις ἐκ μολίβδου πεποιημένους, tribus locis in narratione obsessarum à Sulla Athenarum.

Οἱ δὲ τοξεύματος περὶ τὰς τῶν πύλας γλυφίδας ἑλίξαντες τὸ βιβλ.) Corrigendum ex Herodoto quem describit, περὶ τὰς γλυφίδας ἑλίξαντες τὸ βι.

Ἱστιαῖος δὲ βουλόμενος τῷ Ἀρ.) XVI modus ipse quoque ex Herodoto petitus, cujus verba etiam heic describuntur. Scribere in cute nuntii usitatum antiquis, ut ad decimum modum ostendimus.

Γράφειν δὲ καὶ ὧδε.] Credo olim pro ingenioso habitum hunc modum XVII: quo hodie si quis utatur, ludibrium profectò debeat. quem enim mediocris ingenii moretur omissio vocalium in vernacula lingua; quum etiam pueri, in Hebraicis aliquantum exercitati, scripta Biblica punctis vocalibus carentia non difficile assequantur? atqui in literarum forma heic ab Ænea præscripta, non omittuntur penitus vocales; sed earum loco puncta substituuntur. itaque pene puerile hoc mihi inventum videtur. Plus aliquanto ingenii fuit in Julii Cæsaris & Augusti epistolis, quarum mysteria Suetonius & A. Gellius nos docent.

Ὁπόσων ἂν τύχῃ ὑπάρχον ἐν τοῖς γραφομένοις τοσούτους στιγμὰς εἶναι.] Interpretor ἐν τοῖς γραφομένοις cum literæ continua serie disponuntur, ut fit in alphabetis; vel quum vocales separatim à consonantibus in ordinem digeruntur. Librarii quum hæc non intelligerent, in describendo exemplo quod subjicitur, suaviter delirarant: nam in codice quo sumus usi, punctis omissis, super singulas consonantes singulæ virgulæ sunt ductæ. Sive igitur Græce scribas, sive Latinè, vocalium & punctorum hæc erit ratio.

α· ε·· η∴ ι∷ ο∷· υ∷∶ ω∷∷

a· e·· i∴ o∷ u∷·

Καὶ τόδε ἄλλο ἀντὶ τῶν φωνηέντων γραμμάτων τίθεσθαί τι δεῖ.) deest in extremo vox ἄλλο. pro vocalibus ponendum aliud quid: putà, figuras signorum cœlestium, aut animalium, aut alias de industria confictas figuras, de quibus convenerit. Esto igitur hic modus XVIII: in quo fœcunda ingenia maximam sese exercendi facultatem habent.

Καὶ τόδε τὰ πεμπόμενα γράμματα εἰς τ.) Scribo καὶ τόδε. τὰ πεμπόμενα γρ. illis verbis Καὶ τόδε significat novum à se modum proponi, qui erit XIX, alioquin poterant videri ista cum præcedentibus cohærere.

Πολλοὶ δὲ καὶ Ἠπειρωτικοὶ κυσὶν ἐχρήσαντο ὧδε.] Ultimum hunc & vigesimum literas clam mittendi modum, ex Ænea describit Africanus. de canum usu multiplici in belli facinoribus, dicebamus ad caput XXII. κατ' Ἤπειρον scripsimus, majuscula litera: ut dicat Æneas, in Epiro id plurimum fieri solitum, ubi sunt Molossi canes, obeundis hoc genus ministeriis idonei, & aliis, qui minores sunt, & corpore & viribus tutiores, neque obstat quod sequitur, ἔστι δὲ τὸ Θετταλικόν, vel ut habet Africanus Θεσσαλῶν. nam potuit Thessalorum inventum esse, licet ætate auctoris nostri, Epirotæ id inventum crebrius usurparent. si quis tamen κατ' ἤπειρον, pro, in continente & quoties terra potest iter confici malueri, per me liberum illi esto. Mirum vero, Æneam qui tanta diligentia (ut quidem adeo vetustus auctor,) omnes rationes epistolas occulte mittendi commemorat, columbarum non meminisse, quas internuntias in rebus magnis olim aliquando fuisse, certum est, & observat Plinius libro decimo, probatque exemplo illius qua Mutinensi obsidione Decimus Brutus & Hirtius Consul fuerunt usi. rem commemorat, & pluribus explicat Frontinus libro III. id inventum antiquius esse sæculo Æneæ, liquido probat Anacreontis oda, scripta à suavissimo poeta in columbam qua ipse utebatur internuntia. in eo carmine ait columba; Ἐγὼ δ' Ἀνακρέοντι Διακονῶ τοσαῦτα. Καὶ νῦν, ὁρᾷς, ἐκείνου Ἐπιστολὰς κομίζω. sed silentii Æneæ, hæc sine dubio caussa est; quoniam in rebus seriis opera columbarum ad nuntios deferendos nemo adhuc temporibus illis fuerat usus: id namque obsidione Mutinensi primum esse factum, etiam Plinius, tanto junior Ænea, credidit. antea in amatoriis saltem & ludicris epistolis sæpius ideam factitasse qua Græcos qua Romanos certo constat. Exemplo Mutinæ edito simila posterioribus temporibus edita sunt ubivis terrarum. in Oriente vero, & olim & nunc vulgatissima res est, columbas ad ejusmodi jussa paratas habere. Legant οἱ φιλομαθοῦντες, si lubet, quæ super hoc Notis suis ab Sphæram Barbaricam Manilii scripsit, decus illud æternum ævi sui, JOSEPHUS SCALIGER; vir, aut heros potius, & quidem heroë magno satus, in tantum laudandus, in quantum virtus & meliores literæ possunt intelligi. quarum ille δαιμόνιος ἀνὴρ magni-

tudinem,

tudinem, amplitudinem, majestatem denique pene solus quum animo viderit, ingenio fuerit complexus, divina & sine exemplo felici industria, per totum vitæ curriculum bene de iis mereri nunquam cessarit; quantam in nupero ejus obitu Respublica literaria fecerit jacturam, quantum & quàm ἀνήκεστον vulnus acceperit; omnes intelligunt eruditi, in quorum pectoribus probitas, candor, φιλαλήθεια, & gratus animus, nimis, ah nimis, raræ hoc sæculo virtutes, habitant; certè quorum mentes à rationis usu, atque adeo sensu communi ὑπὸ θηριωδίας καὶ θεοβλαβείας non exaruerunt. Nos, qui vivum pari semper prosecuti veneratione sumus & pietatis affectu, atque optimum parentem nostrum, quique literas σπουδῆς amamus; neque acerbissimi nobis casus recordari sine mœstissimo gemitu, sine ægerrimis suspiriis, sine profusissimis lacrymis possumus: neque porro avocare animum ab ejus memoria, & acerrimo doloris hujus sensu, valemus. Quod igitur unum superest, dolorem nostrum & luctum ἄφατον recordatione virtutis & præstantiæ τοῦ μακαρίτου solamur. Atque in hac cogitatione quum essemus nuper toti, carmen repente effudimus, quod placuit infra subjicere, æquis lectoribus professione pietatis erga defuncti manes, ut spero, excusandum.

ΕΙΣ ΙΩΣΗΠΠΟΝ ΣΚΑΛΛΑΝΟΝ, ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΚΑΛΛΑΝΟΥ, ΜΕΛΟΣ.

Ω μεγίστου παῖ πατέρος μέγιστε,
Ἐξ ἴσου Μούσαις Χάρισίν τε κεδνέ,
Ἐκθορόντ' ἐκ νηδύος ὃν φίλασαν,
ΣΚΑΛΛΑΝΕ δῖε.
Τίς δύναιτ' ἀνδρῶν σέθεν ἐξικέσθαι
Τοῦ κλέους ἐσθλοῦ, ἔπεσιν γεραίρων
Ἢ σὲ, ἢ τὸ σεῖο γένος ἀγαυόν,
Θαῦμα βροτοῖσι;
Καίσαρος ῥώμην καὶ Ἄρεος ἔργα,
Καίσαρος πυκινὰς τ' ἐπίνοιας, σοφοῖσί τε
Νόου, ὅλῃ ἐκπλὴξ κελάδησι δόξης τε,
Αὐτολίᾳ τε.
Οἷα δ' ἐχθρῶν σου λαβὼν ἔθετο
Κλῆρον, ἔκπυστον φάτιν αἴσιον τ', εὐ-
φημίαν αὐτοῖς πατρὶ ἐσθλὸν ἔθηκε
Αἰσχροσύνῃ ψάκας.
Ἀμφὶ σοὶ πρῶτον φάος ἠελίοιο
(Μοῖρα δ' ἐπιτίδει θεόθεν·) βλέποντι,

Γίνεται

Γέντο πρεσβίστης Ἀρετῆ θ' ἅμιλλα,
Τῆ Σοφίᾳ τε.
Ἡ μὲν οἰκείου ἐπέλυσέ σ' αὐτῆς,
Ἡ δὲ σῆς ἴυγγι δαμεῖσα μορφῆς,
Ὅσσα τοῦ ξεινήϊα δῶρά γ' ἔχεν,
Σοὶ πόρεν ἄμφω.
Ἀμφέπειν ἁγνὸν βίοτον, τ' ἀληθὲς
Εὐσεβῶς ἀσκεῖν, κρατέειν παθῶν τε,
Θεῖον ἡ θείη Ἀρετὴ γέρας σοι
Ἠγυάλιξε.
Μέτρα γῆς, καὶ τείρεα τῶν ὀλύμπου,
Ταῖς παραλλάξεις, ὁμαλὰς κινήσεις,
Καὶ περιηγήσεις Φαέθοντος, ἠδὲ
Λοξὰ κέλευθα,
Καὶ τροπὰς, χ' ὑψώματα· τὰς σελήνης
Αὐξομενώσεις, κανόνας χρόνοιο·
Σειρίου καυθμοὺς, δύσιν Ὠρίωνος,
Πληϊάδων τε·
Τῶν πόλων ἐξάρματα, τοὺς ἀριθμῶν
Δυσπαλαίστους οὐρανίων λογισμοὺς,
Καὶ φύσιν πᾶσαν, Σοφία τεῶς σε
Ἐξεδίδαξε.
Δῶκε παιδείας τέλος ἄκρον ἥκειν·
Δῶκε πρωτεῖ' εὐεπίης μελιχρᾶς·
Δῶκ' ἀριστεῖα Κριτικῆς· ἔφηνε
Τὴν μακάρων τις,
Πάνσοφον τέχνην, ἰδὲ συσίβιβλον,
Καὶ πλάνας δεινὴν ὀλοὰς ἐλέγχειν.
Γῆρυν πάσης μερόπων ἁπάντων
Δῶκ' ἐπαΐειν
Τῆς παλαιῆς, τε νεῶ. Δαναὸς, Λατῖνος,
Κελτικὸν πᾶν φῦλον, Ἑβραῖος, Ἰνδὸς,
Αἰθίοψ, Χαλδαῖος, Ἄραψ, ἄκουεν
Σοῦ λαλέοντος.
Ἐντὶ λεχθέντων σὺν χερσὶ πάντων
Μάρτυρες δέλτοι, σοφίας γέμουσαι,
Ἃς χάραξας, πολυκαλλίμησι φρεσὶν
Ἐκπολυπιδύζας,
Φῆστος, Οὐάρρων, καὶ ὁ Παμφίλοιο,
Μυρίοι τ' ἄλλοι σοφοὶ, οὓς ἔσωσας,
Φαντὶ μαντείαν ὅτι σοὶ στόμ' ἔσκε
Θῶγος ἀληθής.

Θυμὲ

Θυμὲ, τί ποτ' ἀείδεις Λύδιον παρ' ἅρμα
Πεζὸς ἰχνεύειν; αἰτὸν διώκεις
Αρχὸν οἰωνῶν, μελανοχρόοιο
Γῆς ἐπὶ ἔργων.
Δίζεται ῥαπτῇ χελύῃ περαιοῦν
Τὸν μέγαν Πόντον, ὅθεν εἶπε ἔργα
ΣΚΑΛΑΝΕ, πρόφρων ἀμέλοιτ' ἀριθμεῖν,
Μεῖζον' ἀριθμοῦ.
Οἶδε καὶ Μῶμος στεφάνοις ὁποίοις
Εξ ἀέθλων, ὁσταλέοις τ' ἐμίχθης
Μυστικῶν· ὅσας φθονερῶν ἅπαξ νί-
κας ἐνόμιξας.
Χαῖρε δὴ, φύτλης βροτέης ἄγαλμα,
Κελτικῆς αὔχημα, λαχὼν ἅπαντι
Τῶν ἐπιστημῶν, ἀγαθῶν καλῶν τε
Σεμνολόγημα.
Χαῖρε νῦν ὄντως· ὅτε θνητὸν ἐνδὺς
Ατιμεν σῶμ', ἀθάνατος γένυτε,
Καὶ μάκαρες, ἐν ἄφθιτος ἀφθίτοισι,
Κύδιτ' γαίης.

Απαγαγόντες * δίσμον περιθέντες περὶ τ̃ αὐχένα ἱμάντα,) Omnino δίσμιον rectum est. etsi aliter præit codex Africani vocem ἱμάντα non agnoscens; ita enim exprimit hæc verba, καινὶ δισμὸν περιθέντες περὶ τ̃ αὐχένα.

χερὶ δὲ τὰς παραγινομένας εὐθὺς ἀνοίγειν ἐπιστολάς.) Onosander duces militares admonens, ut omnibus qui aliquid novi nuntiaturi advenient, facilem aditum præbeant, hanc rationem affert: πολλάκις γὰρ ἐν ὀξεῖ τὸ δυνάμενον φυλαχθῆναι παρεισί τινες μηνύοντες: fit enim sæpe, ut adveniant quidam indicium rei deferentes, cui eo ipso tantum temporis momento potest provideri, eadem ratio hic quoque locum habet. Notum Cæsaris exemplum, qui indicem conjurationis libellum sinistra tenens est occisus. ei historiæ plane gemina est, quam auctor narrat de Astyanacte prisco Lampsacenorum tyranno. atque hæc ratio est, cur divinus Hippocrates, & passim alii scriptores, præsertim historici, appellent τ̃ καιρὸν ὀξύν.

Πρὸς ἄλλοις δὲ γινομένου πρότερον,) quum alios prius convenisset. sed ne dubitent tirones, Æneam aliud voluisse & scripsisse πρὸς ἄλλοις.

Διὰ τ̃ αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἐν Θήβαις ἡ Καδμεία κατελήφθη.) Testis est tritum apud Græcos proverbium εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. Lege Plutarchum in Pelopida. de Cadmeæ occupatione superius ad caput XXIV.

Γλοῦς δὲ βασιλέως ναύαρχος,) Offendimus scriptum Πλοῦς, tam falso, quam verum est quod substituimus. mentio hujus apud Xe-

 nophon-

nophontem, in primo & secundo Ἀναβάσεως, ubi Glus vocatur. alii Glos efferunt, ut Polyænus libro septimo. quo loco ea narrantur de hac Persa, quæ ab istis Æneæ non plane sunt aliena. Olim cum Polyænum edebamus, imposuit nobis depravata apud Diodorum Siculum lectio, Γαὼς, quam putavimus apud Polyænum restituendam. atqui verum ejus navarchi nomen fuit Γλοῦς aut Γλῶς, ut omnes Polyæni membranæ habent. Locus Diodori in Olympiade XCVIII ita habet, etiam in novissima viri eruditi editione. ὁ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἡγεμὼν, λεγόμενος δὲ Γαὼ: & deinde, ὁ δὲ τὴν πάλαι τὴν ναυαρχίαν ἔχων Γαὼς, utroque loco scribendum Γλὼς, & ita semper.

Ἐπεὶ οὐχ οἷόν τε ἦν ὑπομνήματα ἐν βιβλίῳ ἔχοντα παρὰ βασιλέα εἰσιέναι.) Nulla fuit apud Persas lex, quæ adituros ad regem vetaret caussæ suæ commentarios conficere; neque hoc dicit Æneas: sed uti potuisse negat, qui vel maxime confecissent; recte: impediebat enim usum commentarii, mos illius gentis sive lex, quæ intra digitabulum manus continere eos jubebat, qui regem adirent. capital enim in ea aula fuit, coram rege οὐ διεκβάλλειν διὰ τῆς κόρης τὰς χεῖρας, ut loquitur Xenophon; qui alibi χειρίδα nominat, quam hic κόρην.

Ad Cap. 32. Deinceps docentur obsessi, qua ratione hosti non jam procul à mœnibus, sed ad mœnia, aut in ipsis etiam muris pugnanti, sit resistendum. Æneas hanc partem obsidionis vocat τὰς προσαγωγὰς, ostenditque duobus modis fieri; vel μηχανήμασι, cum admoventur tormenta, aut aliæ adhibentur artes ad patefaciendum aditum. vel σώμασι, quum ipsis corporibus militum res geritur, aut scalas conscendentium, aut per dejectorum murorum ruinam vi facere sibi viam nitentium. σώματα sunt viri. Machinarum meminit auctor illarum dumtaxat, quod initio monebamus, quæ ætate ipsius in Græcia vulgo erant cognitæ. Poteramus de posterius inventis multa huc afferre, eximia & scitu non minus utilia, quàm jucunda: omnes enim Græcorum libellos de machinis bellicis, quos hactenus nancisci potuimus, diligenter excussimus: verùm id esset Commentarios uberes ac prolixos scribere, non quod opellæ hujus titulus pollicetur, breves Notas.

Προσαγωγὰς μηχανήμασιν ἢ σώμασι,) Ita solet ista disjungere. cap. XXXVIII. ἐν δὲ ταῖς προσβολαῖς τῶν πολεμίων πρὸς τὸ τεῖχος μηχανήμασι ἢ σώμασι. aliquando conjungit, ut paullo post; πρὸς τὰ μεγάλα μηχανήματα, ἐφ' οἷς σώματά τε πολλὰ προσάγεται, καὶ βέλη ἐξ αὐτῶν ἀφίεται. de turribus & machinis ambulatoriis, quæ dum admoventur, etiam militem simul admovent.

Πρῶτον μὲν ἐς τὰ ὑπερβαιρόμενα ἐν πύργων ἢ ἱστίων,) Legendum ἱστῶν. Ea vox isto loco potest varie accipi. veteres enim in obsidendis urbibus, ad militem suum attollendum, ut muris sublimior de superiore loco pugnaret cum hoste; aliquando ἱστοὺς, id est, malos navium adhibuerunt:

buerunt: aliquando ligna erecta in summis turribus collocata, quæ nominarunt è re ipsa quoque *ἱστοὺς*. De malis navium testis Procopius in prima Gotthicarum rerum historia. Narrat eximius ille scriptor, Belisarium in Africam classe tendentem, quum appulisset in Siciliam & ad deditionem *οὐδὲν πόνῳ* plerasque urbes compulisset; Gotthos qui Panormum tuebantur, ausos resistere, hoc pacto in ordinem coëgisse. Lembos sagittariis onustos, ad malos navium appendit, quæ portum ingressæ, proxime muros accesserant: ii milites de superiore loco obsessos sagittis petentes, incepti insolentia sic eos terruerunt, ut sine mora confestim sese dederent. *εἰς τὸν λιμένα*, inquit, *τῶν νεῶν ὁρμισαμένων, τοὺς ἱστοὺς ξυνεῖδε τῶν ἐπάλξεων καθυπερτέρους εἶναι. αὐτίκα δ' ἐν τοὺς λέμβους τῶν νεῶν ἅπαντας τοξοτῶν ἐμπλησάμενος, ἀπεκρέμασεν ἄκρων ἱστῶν. ὅθεν δὴ κατὰ κορυφὴν βαλλόμενοι οἱ πολέμιοι, ἐς δέος τε ἀμήχανον ἦλθον, καὶ Πάνορμον αὐτίκα ὁμολογίᾳ Βελισαρίῳ παρέδοσαν.* Non dissimili arte & Timotheus Atheniensium dux Toronen, Macedoniæ sive Thraciæ urbem maritimam, cepit. Historiam narrat Polyænus libro III, cujus verba subjiciam, quia lucis egent. *Τιμόθεος ἐπολιόρκει Τορώνην· οἱ μὲν Τορωναῖοι μεγάλα ὕψη ἀντανέστησαν, φορμῶν ψάμμου πληρουμένων. ὁ δὲ Τιμόθεος μηχανήμασι μακροτέροις ἐξ ἱστοῦ ἀκίδας προσθεὶς καὶ δρέπανα εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ἱστοῦ ἐμβαλὼν, ταῖς ἀκίσιν τὰς διφθέρας ῥηγνύων, τοῖς δὲ δρεπάνοις ἀνέτεμε τοὺς φορμοὺς, ὡς ῥεῖν τὴν ἄμμον.* Narrationem satis obscure expositam ita capio. Timotheum ut molem à Toronæis excitatam è sportis arenæ & coriis oppansis, everteret, dorydrepanis usum è summo navis malo peculiaris artificii: nam quum vulgo dorydrepana constent è longurio & falce; Timotheus hoc amplius spiculum extremo ligno præfixit; ut spiculo coria perforaret, quod falce non poterat. *μηχανήματα μακρότερα*, puto esse longurios sive hastilia prælonga dorydrepani; quæ interdum ad malum summum alligabantur, ad similitudinem antemnæ. quare Diodorus Siculus lib. XVII *δρεπανηφόρους κεραίας* antemnas quibus falces erant præfixæ, ait fuisse oppositas arieti ad secandos funes, quibus incitabantur. interdum ab hominibus tractabantur ad summum malum evectis, qui vel in lembis appensis stabant ut modo apud Procopium, vel in pegmate & tabulato ob id ipsum excitato. quare illa *ἐξ ἱστοῦ*, interpretor, vel de alligatis ad malum hastilibus dorydrepanorum ad instar antemnarum; vel de hominibus eò subvectis. potuit & pluteum circa summum malum collocari turriculæ similitudine ornatum, ut in simili re apud Vitruvium. *τὰ ἄκρα* accipio de extremis longuriis non de summo navis malo. itaque illa verba *τοῦ ἱστοῦ* censeo delenda, nisi plura desunt. Totus locus ita vertendus. *Timotheus Toronen obsidebat. Toronæi altas moles contra erexerant, corbibus arena repletis. Timotheus machinis longioribus è malis navium porrectis spicula apposuit, & falces in extremis machinis;*

spiculis coria rumpebat: falcibus torbes dissecabat, ut arena difflueret. De tignis erectis in summa turri, en testem locupletem, Apollodorum priscum mechanicum in Poliorceticis suis. Ἐὰν θέλωμεν, ἐπὶ δὲ πύργου τοῖς μεσοστάτοις τύποις ἄνωθεν μέτωπον ἐποίσομεν ἀνατεταμένους, ... κριοὺς ... φέροντας. ... *Si libuerit super turris mesostatis desuper in fronte collocabimus ..., id est arrectaria, arietes rudentibus suspensos ferentia. atque ii arietes pinnas murorum ictibus tundunt, solumntque; & propugnatores murorum loco cedere compellunt.* Nicetas Choniatas in Balduino, de Orestiadis urbis munitionibus loquens, & ejus obsidione ab Henrico Balduini fratre tentata. εὗρον δὲ τοὺς πύργους τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ ἄκρων ... ἀλλ' ἀπὸ τῶν ξυλίνων ... πύργων ἐπὶ ... ἔχοντες οἷα καὶ ὅσοι ... φλόγα, καὶ εἰς μέγα ... πίθοις ... ἀνδρῶν ...

* Οἷς προσαχθῆναι ... χρὴ ποιεῖν ἀεὶ.) Magnum heic vulnus codex regius accepit: nam pluscula deesse verba res arguit. Æneas sine dubio hoc præcipiebat: quoties turres muro admotæ fuerint ipso altiores, altitudinem mœnibus esse addendam, sed hoc variis modis quum fieri queat, ut docet Vegetius libro IIII cap. XIX, eam rationem quæ fuerat ab auctore proposita divinare non possumus. Philo ita præcipit: Πρὸς τὰ μηχανήματα ὅταν ἐγγὺς ᾖ, καὶ τοὺς κριοὺς, καὶ τὰς ἐπιβάθρας, πρῶτον μὲν ... τὸ τεῖχος, οὐ καθελόντας τοὺς προϋπάρχοντας προμαχῶνας ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ... καὶ ἄλλους ἄνωθεν ... τὸ τεῖχος, ὅπως ἂν ὑπάρχωσι διπλοῖ ... *Adversus machinas cum propius fuerint admota, item arietes & epibathras* (est hoc genus ascendentis machinæ, ut vocat Vitruvius: qui & *ascensum* vertit;) *ante omnia curandum, ut eo loco muro addas altitudinem: non quidem prioribus propugnaculis dejectis, sed potius aliis desuper exstructis: ita ut ab ea parte murus tectum recipiat, & sint duplicia propugnacula:* deinde explicat Philo quam habeant utilitatem duplicia propugnacula, ad injiciendos machinis laqueos. & similes defensiones. Vegetius de turri. *Præterea partem muri ad quam machina conatur accedere, cæmento atque lapidibus, vel luto, sive lateribus, postremo tabulatis exstruendo faciunt altiorem; ne defensores mœnium desuper urbi ventura possit opprimere. constat autem inefficax machinamentum reddi, si inveniatur inferius.*

Χρὴ δοῦν ἀδιατμήτοις περιελαθῆναι ... ὑπὸ πάντων) In his verbis frusta sunt duplicis sententiæ. illa δοῦν ἀδιατμήτοις περιελαθῆναι *rebus quibusdam quæ secari non possunt involuta*, de coriis crudis aut simillibus rebus accipienda, quibus conteguntur munitiones, quædam

etiam

etiam munitionum partes involuuntur. sic apud Vitruvium, non solum acies, sed etiam catenæ quadruplices ex ferro factæ coriis crudis involuuntur. Verbum *κατατείνωσι*, ostendit de pluteis aut re alia locutum auctorem, quæ funibus erigeretur, aut stans firmaretur: id verò optime convenit huic loco. nam etiam apud Apollodorum sequitur post illa verba, quę paullo ante recitavimus: *οἱ ἱστοὶ δὲ οἱ ἐν τῶν παραστατῶν καὶ ἐπιζυγίδων καλῳδίοις προσδεδεμένοι ἀποτείνονται. hæc antē erectaria è parastatis et epizygidibus* sive *axiculis alligati rudentibus intendantur.* quid apud Vitruvium & Gręcos mechanicos sint epistatę & epizygides, non est hic locus explicandi. Tirones ad eruditissimum Turnebum adeant, & illius Adversaria consulant. hujusmodi funium in descriptione machinarum passim fit mentio. Gręci *χοινία, κάλως* & *καλῴδια* itemque *ὅπλα* nominãt. Æneas quomodo appellarit heic, aut illa *ὑπὸ πνεόντων* quomodo sint emendanda, divinare nequeo. nisi cui placeat *ὑπὸ τεινόντων*, ut de viris funes trahentibus intelligamus, non de ipsis funibus.

Ἄλλως δὲ ὑποθυμιᾶν καπνὸν πολὺν ὑφάπτοντας ὡς μέγιστον πῦρ πνέοντα.) Etiam hæc sunt corrupta. docet resistendum esse hosti è turribus pugnanti, & fumo & igne. fumo tunc locus quando turres obsidentium altitudine muros superant. *ὑποθυμίασιν* sive suffitum ad excitandum fumum in hanc rem non memini legere usurpatum; sed in aliis potius bellicis facinoribus, ut cum adversus cuniculariοs pugnatur, de quo capite XXXII. Vox *πνέοντα* iterum mihi hoc loco negotium facessit, ut modo *πνεόντων*, neque scio quid ea faciam.

Ὕψη ἐν φόρμοις πληρουμένοις ψάμμου.) Polyænus paullo antè iisdem verbis; *ὕψη ἀντανίστησιν, φορμῶν πληρουμένων ψάμμου.* de arena non temere uterque notat. nam implebantur *φορμοὶ* & aliis rebus sæpius, ut acere, velut in prima Polybii historia.

Ἴσχοι δ' ἂν τὰ βέλη καλάμων ταρσοὶ ὀρθίων καὶ πλαγίων συντιθεμένων.) Crates conficiendi rationem obiter docet Æneas. sunt verò crates sive *ταρσοὶ, πλέγματα ἐκ ῥάβδων textura quadam virgarum.* Erant crates ad communem quidem usum simplicius textę, ad belli verò necessitates densius textæ, ut docet Ammianus libro XXI. Vitruvius libro X cap. XX. *circum tabulata collocentur crates ex tenuibus virgis creberrime textis,* vel *texta.* Texebantur autem *φορμηδὸν*, ut loquitur Thucydides, vel *ψιαθηδὸν* aut *ἐναλλὰξ*, ut scholiastes illius interpretatur. id ipsum significare Æneas voluit illis verbis *ὀρθίων καὶ πλαγίων συντιθεμένων.* Vitruvius in alia re sic expressit libro VII, capite tertio: *si priores cannæ transversariis arundinibus fixæ sunt, secundæ erectis figentur.*

Σάκκους ἀχύρων πληρωθέντας προκρεμαννύειν.) Leo Augustus, §. 48. *πρὸς τοὺς κριοὺς ἀντέχειν τυλάρια, σακκία τε γέμοντα ἀχύρων ἢ ψάμμου.* eruditus interpres scriptum invenit *τηλάρια* & vertit *telaria.* atqui *τυλάρια*

sunt

sunt culcitæ, centones & id genus omnia. nam id πίλων significat. Vegetius: *Adversum arietes vel falces sunt plura remedia. Aliquanti centones & culcitas funibus chalant* (ita recte Turnebus) *& illis opponunt locis quà cadit aries, ut impetus machinæ materia molliore fractus, non destruat murum.* Philo in Poliorcetico μαλάγματα communi nomine appellat omnia corpora mollia, quę ad eludendos tormentorum ictus ante muros appenduntur. Diodorus lib. XVII, μαλακὰς καὶ ζυσσώδεις κρεμαστάς. Pari ratione & à sagittis aut jaculis, obtensis velis, coriis, aut ciliciis, laxius pensis, ut notat Marcellinus, se defendebant: *neque enim*, ut ait Vegetius, *facile transeunt spicula quod cedit & fluctuat.* ideo Apollodorus ad testudines tegendas vult eis imponi δέῤῥεις ῥερυπωμένας, μὴ πεπλυμένας, δαυλάς, καὶ χαλάσματα ἐχούσας, ἵνα σαλεύηται τὰ πεμπόμενα; quod & alibi repetit. Non solum autem mollia appenduntur contra arietem; sed etiam alia, tum adversus ictus machinarum, tum adversus incendia. imprimis tabulæ palmeæ, quæ præ duritie sua & ictibus resistunt & ignibus. è pluribus igitur inter se colligatis tabulatum efficiebant, quo muros defenderent. Philo: πρὸς τοὺς πετροβόλους ὀρθῶς ἔχει τοῖς ἐκ τῶν φοινίκων σανίδας συνδέσαντας κρεμαννύναι πρὸ τοῦ τείχους. ἰσχυραὶ γὰρ εἰσί, καὶ δυσέκκαυστοι. etiam Vitruvius ad hos usus, tabulas palmeas præcipue desiderat: admittit tamen *& ex cætera materia; quæ maxime*, inquit, *habere potest virtutem; præter pinum aut alnum: hæc enim sunt fragilia & faciliter recipiunt ignem.* Posterior ætas ligna in hos usus appensa appellavit πόπλα: nam scribit Leo ibidem: Ἀμύνονται τῆς τοιαύτης βολῆς κιλίκια κρεμάμενα ἔξωθεν τοῦ τείχους κατὰ τὰς προμαχῶνας, ἢ σάρκινα, ἢ χονία εἰλισμένα, ἢ πόπλα, ἤτοι ξύλα κρεμάμενα. καὶ ταῖς δὲ ἐν τοῖς προμαχῶσιν οἰκοδομημένη. Interpres male illa accepit, ἤτοι ξύλα κρεμάμενα; quæ nihil aliud sunt, nisi vocis præcedentis interpretatio. nam πόπλα vox Latina est, & significatione & formatione immutata; ut σάρκινα, pro sarcinis, aut potius mole è congestis sarcinis. Non erat difficile horum omnium exempla ex historia sive Græca, sive Romana afferre: quibus nunc abstinemus, ne modum operis instituti excedamus. & sunt in studiosorum manibus, quæ de eo argumento scripsit Justus Lipsius, vir eruditione & ingenio præstantissimus, ac nobis dum vixit amicissimus. cujus memoriam frustra quidam hodie apud bonos infamant; dum furiosis scriptis suis, neque alio dignis auctore, quam Mænade aliqua Bacchica, fato functi commendatione, gratiam apud probos conciliare nituntur. non utique ausuri, si viveret ὁ μακαρίτης: quem toto animo & pectoris affectu rabiem illam caninam esse abominatum, & vita & scripta ostendunt: nos probare possemus literis non unis, quas ab eo acceptas inter κειμήλια servamus, si latratores istos faceremus tanti.

Ἀχύς

Ἀγγεῖα ἐρίων,) hoc quoque pertinet ad *μαλάγματα*. In Mithridatico Appianus; *τοὺς κριοὺς φορμοῖς ἐρίων τῆς βίας ἐξέλυον.*

Ἀσκοὺς βοείους νεοδάρτους, πεφυσημένους, ἢ πεπληρωμένων τινῶν.) Scribo, *πεπληρωμένους*. utres suspendere præcipit, vel inflatos, vel re aliqua fartos; putà; alga, acere, palea, stramento aut quisquiliis. Vitruvius in descriptione *χωστρίδος* testudinis; *maximeque recentibus percrudis coriis duplicibus consutis, fartis alga, aut paleis in aceto maceratis, circa tegatur machina tota.* ubi vides coria desiderari recentia, quæ appellat noster *νεόδαρτα*, Josephus *νεόδορα*. Alii, coria non consuta & farta appendebant, sed simplicia muris oppandebant, & quidem ita laxa, ut sinu suo omnes ictus exciperent atque eluderent. Nicetas in Balduino, de obsidione Didymotichi. *αἱ ἐν τοῖς δρυφάκτοις καὶ γέρρα πηξάμενοι, νεόδαρα νάκη τοῖς τείχεσι περιπλάσαντες, ὡς περιολισθαίνειν αὐτοῖς κολπουμένοις, ὅσα αἱ μηχαναὶ διηφίεσαν.*

Χρὴ βρόχῳ τὸ προσίχον ἀναλαμβάνεσθαι.) Scribendum, *τὸ προέχον*; prominentem machinæ partem, ut rostrum arietis. sic apud Thucydidem in Platæensium obsidione nobili; *ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.* ibidem habes & de laqueis jam tum, & fortasse tum primum in hos usus adhibitis: *τὰς μηχανὰς βρόχους περιβάλλοντες ἀνέκλων οἱ Πλαταιῆς. Plataenses laqueos machinis circumdabant, & eas avertebant.* imitatur Appianus in Mithridatico: *τοὺς κριοὺς λίθοις ἀπεκαύλιζον, ἢ βρόχοις ἀνέκλων.* id dixit Aeneas *ἀναλαμβάνεσθαι*; alii in ea re verbo *ἀνέλκειν* usi. Dio in fragmentis Leunclavii; *τοὺς κριοὺς τοὺς μὲν βρόχοις ἀνεῖλκον, τοὺς δὲ ἁρπάγαις ἀνέσπων.* Livius in obsidione Heracleæ; *cum arie quaterentur muri, non laqueis, ut solet, exceptos declinabant.* neç prætermisit Vegetius, quem Lector vide. meminit & Philo in Poliorcetico.

Παρασκευάζεσθαι δὲ ὅπως λίθος ἁμαξοπληθὴς ἀφιέμενος ἐμπίπτῃ.) Vulgatissima olim res, è murorum pinnis & propugnaculis jacere in hostem saxa, vel minora, vel majora, aut alia ingentia pondera, ut trabes, sive è materia, sive è plumbo. Anonymus auctor, cujus ante meminimus. *Ἀθροίζειν δεῖ καὶ ἀποτίθεσθαι ἐν τοῖς προμαχῶσι λίθους μέλανας, καὶ μικροὺς, καὶ βαρεῖς, καὶ δοκοὺς, καὶ σταμινάρια παχέα, καὶ ξύλα πολλὰ, δρύϊνα, κατὰ τὰς ἄκρας ὀξέα· ἵν᾽ ὁπόταν καταῤῥιφθῆναι δεήσειεν, φόνον ἐργάζωνται πλεῖστον· διαῤῥηγνύουσι δὲ οὐ μόνον τὰς ἀσπίδας, ἀλλὰ καὶ τὰς λαισάς. Congerere & condere in propugnacula oportet, saxa nigra & parva, & gravia; item trabes, ac brevia statumina crassa, & ligna querna multa, quæ habeant extrema acuta: ut tempore necessario conjecta, cædem patrent quàm plurimam; nec solum clypeos rumpant, sed etiam crates & pluteos.* Æneas minorum lapidum hic non meminit; sed solum prægrandium, & ut ipse appellat, plaustralium; minorum autem & *χερμάδων* fiet mentio capite XXXVIII. Ad hæc ingentia pon-

dera jacienda, vel potius dejicienda, vetustissimi homines usi binis *κεραίαις*, hoc est tignis quæ muro affigebant, ut inter illa suspenderent aut trabes aut similia, cum opus esset, demittenda. id artificium fuse describitur Thucydidi, in Platæensium obsidione. Exemplum videtur translatum à re navali, aut eò traductum: nam antiqui in suis naumachiis ad saxorum conjectionem antemnis usi, quas *κεραίας λιθοφόρους* appellabant. Diodorus Siculus in descriptione pugnæ à Conone & Callicratida pugnatæ. *πλεῖστοι δ' ὑπὸ τῶν λιθοφόρων κεραιῶν ἔπιπτον, ὡς ἂν ἐξ ὑπερδεξίων τόπων βαλλόντων λίθους ὑπερμεγέθεις τῶν Ἀθηναίων.* alii tollenonibus in eam rem usi, ut apud Livium Ætoli in Ambraciæ defensione. quanquam in hoc Livii loco, non aliud profecto sunt tollenones quàm *κεραῖαι*: Polybius enim ut in Fragmentis ostendimus, dixerat: *τοῖς κόροις διὰ κεραιῶν ἐνιέντες σηκώμασι μολυβδίνοις, καὶ λίθους, καὶ στύπη δρύϊνα.* verum hæc pluribus alibi expendenda. postea etiam petrariæ machinæ, hoc est ballistæ & catapultæ *πετροβόλοι*, in ipsis muris sunt collocatæ. ejusmodi fuerunt illa *παλίντονα* & *μονάγκωνες* quorum meminit Philo. *ἀμυνοῦνται*, ait, *ἀπὸ τῶν μηχανημάτων, καὶ ἀπὸ τῶν κεραιῶν λίθους μεγίστους ἀφιέντες καὶ τοῖς πετροβόλοις ἄνω βάλλοντες, τοῖς παλιντόνοις καὶ τοῖς μονάγκωσι.* in quibus verbis, per machinamenta, intelliguntur tollenones, & similia instrumenta. per *παλίντονα* & monancones, catapultarum muralium genus, quarum accuratior descriptio non est hujus loci. per *κεραίας*, vel illud artificium quod in historia Thucydidis fuse describi dicebamus: vel genus quoddam mangani in eo usus multis post seculis inventi, & de eo dicti nomine. invenio ejus mentionem apud Anonymum Tacticum; qui postquam dixisset, pugnandum è mœnibus esse, iis machinis, quas ipse appellat tetrareas & *ἠλακάτας*, id est colos, addit statim *κεραίας, δυναμένας λίθους βαρεῖς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων ῥίπτειν.* *Kereas, vim habentes jaciendi saxa gravia è propugnaculis mœnium ante ipsos muros.* nam Thucydidis *κεραίαις* non convenit hæc descriptio: quæ machinæ ipsæ per se non erant: sed pars tantum perficiendæ machinæ necessaria. Meminit etiam Philo idem cujusdam instrumenti, quod *σωλῆνα* *canalem* vocat; cujus erat usus, cum longius à muro submovendum erat saxum, aut quicquid fuit aliud, quod postea vellent dejicere in τὰς στοὰς καὶ τὰ μηχανήματα, & quas alii vocant belostases; de quibus ad primum Polybii fuse agimus. In hoc genere rarum defensionis instrumentum observavi apud veterem scriptorem, quod verbis ipsius indicare malo quàm meis. Anonymi Tactici cujus non semel fecimus mentionem, hæc verba sunt: *εἰ δὲ καὶ χελώνας χωστρίδας οἱ ἐχθροὶ ἐπινοήσαντες εἶεν, ὥσπερ καὶ πολλοὶ τῶν παλαιῶν, χρὴ κόπρον ἀνθρωπείαν ἐκχέειν κατ' αὐτῶν, καὶ ἀποκρίνεσθαι τούτους· ἔτι χρὴ ἡτοιμάσθαι πρὸς πᾶσαν μηχανὴν ἐκχωννυμένην· καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐκ τῶν ἀντιθέτων γεγονομένην σύστασιν.* *Si hostes excogitarint testudines ad congestionem*

stionem fossarum, sicut veterum multi; conjectione stercoris humani repellere eos oportet: proderitque ejusdem rei effusio adversus quodvis machinarum genus: etiam adversus testudinem per densata scuta factam.

Καὶ συντρίβῃ τὸ τρύπανον.) de ariete loquitur, & ait τὸ τρύπανον, aut potius τὸ τρύπανον. videtur duo machinarum genera confundere, arietem & terebram; cujus multi veterum meminerunt. describitur à Vitruvio libro x cap. XVIII. & ab Apollodoro longe uberius in Poliorceticis. Polyænus libro sexto; Ἀθηνοκλῆς πολιορκούμενος πρὸς τοὺς κριοὺς καὶ τὰ τρύπανα, ἀδροὺς μολύβδους ποιήσας, πλαγίας παρέτεινεν ἐπὶ ταῖς ἐπάλξεσι. In Philonis Poliorcetico tres diversæ machinæ junctim non semel recensentur, aries, terebra, & corvus. Et sunt omnino res diversæ aries & terebra, cum forma, tum usu, quem declarat eximie Apollodorus. neque puto, pro eodem posuisse res adeo diversas Æneam: sed familiari quadam sibi securitate, quum paullo ante dixisset, τοῖς εἰς τὰ τείχη μηχανήμασιν ἐμπίπτουσι, κριοῖς καὶ τοῖς ὁμοτρόποις, terebram heic posuit, non pro ariete, sed velut unum aliquod ex iis quæ appellatione τῶν ὁμοτρόπων antea intellexerat. Quid si τὸ τύπανον scripserat Æneas? τύπανον, idem erit ac τύπος, pars arietis qua muri quatiuntur. voce τύπος Polybius utitur libro primo: ὥστε καὶ τὰς βάσεις τῶν πύργων καὶ τὰ τύπη τῶν κριῶν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀχρειωθῆναι.

Τὸν δὲ λίθον ἀφιέναι ἀπὸ τῶν προωστῶν, ἐχόμενον ὑπὸ καρκίνων.) προώστας interpretor capita lignorum prominentium, quæ pondus dejiciendum suspendebant, ut in descriptione Thucydidis duæ illæ κεραῖαι, de quibus antè diximus. nam hæ extra muros prominebant, ut diserte scribit maximus historicorum Olori F. ἀρτήσαντες ἀπὸ κεραιῶν δύο ἐπικεκλιμένων καὶ ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τοῦ τείχους; *quum suspendissent ad duas antemnas sive tigna super murum inclinata & prominentia*. propterea Philo vocat τὰ ἐκκείμενα ξύλα, qui etiam docet eorum usum: ait enim, ἄνωθεν ἐκ τῶν ἐκκειμένων ξύλων αἱ ὁρμιστηρίαι δέδενται τῶν σανίδων καὶ τῶν μαλαγμάτων. *desuper è tignis prominentibus alligata sunt retinacula asserum & rerum mollium, quæ ante muros appenduntur*. appellat ὁρμιστηρίας rudentes aut catenas per quas pondera suspenduntur: id enim est ὁρμίζειν, & καθορμίζειν aliquando. Aristoteles III De partibus: καθώρμισται ἡ κύστις ἐκ τῶν νεφρῶν. paullo aliter apud Diodorum in obsidione Tyri, funes qui arietem suspendunt dicuntur ὁρμητήριαι. ita enim scribitur: ταῖς δρεπανηφόροις κεραίαις τὰς τῶν κριῶν ὁρμητηρίας ὑποτέμνοντες, ἀχρήστους τῶν ὀργάνων βίας ἐποίουν. non male docti viri ὁρμητηρίας in hoc loco interpretantur, funes quibus incitantur arietes. puto tamen ὁρμιστηρίας scripsisse Diodorum, & intelligi quæ mechanici vocant ἀρτήματα κριῶν. apud Thucydidem trabes suspenduntur non funibus, sed ἁλύσεσι μακραῖς σιδηραῖς, *catenis longis è ferro*. sic & saxa apud alios. Nicetas in

Baldui-

Balduino: videbat, inquit, in nonnullis turribus, καὶ λίθους δὲ ἀλλαχοῦ ἠρτημένους, καὶ πρὸς τὰς χρείας τῶν κηρεῶν μεμηχανημένους. Æneas noster neutro modo saxa suspendit, sed καρκίνοις, quod forcipis genus quoddam esse ad caput XVIII dicebamus, & probamus alibi. Προβόσεις projectiones extra murum, ita dictæ, ut ἐξῶσται, mœniana; pro qua voce perperam viri quidam doctissimi censuerunt scribendum ἐξωστά. non enim est à στοά, sed ab ἐξωθεῖν; ut προῶσται à προωθεῖν, quod verbi in eam rem proprie Græcis usurpatur. Polyænus de Athenocle: αἱ δὲ λαὶ τῶν τειχῶν μόλιβδον τηκτὸν ἐν χαλκείοις προωθοῦντες κατέχεον. Vertimus προώστας *tigna projecta.* Vitruvium secuti in descriptione machinarum bellicarum. idem vocat & *projecturas.* qui etiam in descriptione testudinum, *subgrundas* quasdam agnoscit; quæ non male Græce reddantur προῶσται. Sed & quas hodie vernaculus sermo vocat in muris *les meurtrieres,* προώστας possumus dicere. citima Græcorum ætas, nisi fallimur, ἄρκλας nominavit. Nicetas Choniates libro quarto rerum Manuelis Comneni; πρὸς τῶν μεγιστάνων Παιόνων; μίαν εἰσιόντες τῶν ἐκκρεμῶν τοῦ τείχους, καὶ περιδυσώπουν, ἔξωθεν μηχανῶν· ἄρκλας οἶδε ταύτας ἡ κοινὴ καὶ πάνδημος φράζις καλεῖν. mox appellat, τοῦ τείχους τὸ προκρεμάμενον ξύλινον σύστημα.

Χρὴ ἔσωθεν ἀντιπαρασκευάζειν ἀντιχελώνην.) Meminit Philo, & vocat χελώνην τὴν ἀντιπαρασκευασθεῖσαν. Tale quid & Vegetius libro III. capite XX. *Interdum longissimas ferratasque trabes opponunt machinæ venienti, eamque à muri vicinitate propellunt.* non tamen est Æneæ ἀντιχελώνη.

Διορύξαντα τοῦ τείχους μέχρι τοῦ ἄλλου μέρους τοῦ πλίνθου.) etsi ἄλλου dicit non ἑτέρου; videtur tamen de muro loqui composito è duplici laterum ordine: quorum alter exteriorem muri frontem efficit, ut appellat Vitruvius, alter interiorem: sed inter duos ordines lateritios alia videntur fuisse interiecta.

πρὸς δὲ τὰ μεγάλα μηχανήματα) turres intelligit; è quarum tabulatis pugnabant milites omni telorum genere.

Καὶ βέλη ἐξ αὐτῶν ἀφίεται, ἄλλα τε καὶ καταπέλται ἢ σφενδόναι.) Catapultam cape, non quomodo posteriora sæcula, & Cæsar ipse, pro machina petraria; sed pro ea quæ tela graviora, & jacula atque hastas mitteret. hæc prima notio, & prima forma catapultæ; quam Olympiade XCV Syracusis invenit Dionysius, ut auctor est Diodorus; qui modo appellat καταπέλτας simpliciter, modò ὀξυβελεῖς καταπέλτας. ut cùm ait in prima ejus teli usurpatione adversus Imilconem ducem Carthaginiensium; ἀπὸ δὲ τῆς γῆς τοῖς ὀξυβελέσι καταπέλταις οἱ Συρακούσιοι χρώμενοι συχνοὺς τῶν πολεμίων ἀνῄρουν. καὶ γὰρ καταπληξιν εἶχε μεγάλην τοῦτο τὸ βέλος διὰ τὸ πρώτως εὑρεθῆναι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν. Aristoteles, qui Olympiadis XCIX principio est natus, meminit quidem catapultæ te-

lorum

lorum jaculatricis in tertio Nicomacheorum : sed ut inventi tunc admodum recentis inter veteres Græciæ populos. idem enim libro septimo Politicorum de machinis poliorceticis loquens, appellat eas inventa τῶν νεωστὶ εὑρημένων, *quæ modo sunt reperta*. de caussa nominis & figura, plura disserimus alibi. Funda, cujus Æneas hoc loco meminit, ea videtur esse quam Græci Achaicam vocabant. nam ista potissimum usos esse veteres in obsidionibus docet Suidas, & confirmat historia. qua de re plura alibi.

Εἴς τε τὰς ὀροφίνας οἰκίας ὁ πυρφόρος τοξεύματα.) Etsi Græcis ὀροφὸς aut ὀροφὴ omnis domus tectum appellatur; ὀροφίνην tamen οἰκίαν hic, de quavis domo quæ tectum habeat interpretari, stultum sit & ridiculum : quum res ipsa demonstret, κυρίως, hoc est, primæva significatione esse eam accipiendam. ὄροφος proprie calami sive arundinis parvæ genus est, apud vetustissimos in tegendis domibus usurpatum, quod & nomen significat : est enim ab ἐρέφω. Poeta Iliad. ω.-- ἀτὰρ καθύπερθεν ἔρεψαν λαχνήεντ' ὄροφον λειμωνόθεν ἀμήσαντες. Interpretes poetæ eo loco observant, quod ad tecta orophus adhibitus fuerit, id factum esse propter lanuginis supernascentis densitatem. Sic illi : ὄροφος καλαμώδους εἶδος ὑψηλοῦ καὶ ὀρθοῦ, ἐπιτήδειος εἰς ὀροφήν· ὃς ἐν λειμῶνι ἐπανθεῖ ... ἔχει λάχνην, ὅτε καὶ ἐὰν ἀγαθὸς ἐρέφω. ἀπ' αὐτοῦ δὲ διὰ τὴν ... ὄροφοι λέγονται. Est igitur ὀροφίνη οἰκία, domus tecta arundinibus, vel fronde, vel scandulis, aut simili materia, quæ facile ignem concipit.

Χρὴ τοὺς ἐν τῇ πόλει προφυλάσσειν ... τὰς προσαγωγὰς τοῦ μηχανήματος.) Vegetius libro IV, capite XX. *Cum Rhodiorum civitas oppugnaretur ab hostibus, & turris ambulatoria murorum altitudinem ac turrium omnium superaret, mechanici ingenio inventum est tale remedium. Per noctem sub fundamento muri cuniculum fodit, & illum locum ad quem die postero turris fuerat promovenda, nullo hostium sentiente, egesta terra cavavit intrinsecus : & cum rotis suis moles fuisset impulsa, atque ad locum qui subtus cavatus fuerat, pervenisset, tanto ponderi solo cedente subsedit : nec jungi muris, aut moveri ulterius potuit.* Falso putat Vegetius, tum primum à mechanico Rhodiorum fuisse dolum inventum, cujus præceptum hoc loco Æneas, multo vetustior, tradit.

Προκαλύπτειν δὲ ἄμα τοῖσι ... ἱστία, ἐρύματα τῶν ... βελῶν.) Solent qui stant adversus hostem in muro, oppansis cilicis, sagis, velis, coriis, & id genus aliis rebus, saluti suæ consulere : de eo genere defensionis non loquitur heic Æneas; sed de alio aliquantum diverso. Vult enim sagis aut velis desuper contegi illa loca, ad quæ tela hostium possunt pervenire. duplex expansorum hoc pacto velorum utilitas notatur : nam & tela inhibebuntur, ne per illa

loca

loca ingredientibus nocerent: & ipsorum telorum facilis collectio præstabitur, cunctis super velo aut sago consistentibus. Idem & in navibus olim factitatum, quando hostis imminebat infestus. Cornelius Sisenna Historiarum lib. IV. *Puppeis aceto madefactis centonibus integuntur: quos supra, perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur.*

Πρὸς μὲν τὸ διόρυγμα πῦρ ποιεῖν πολύ.) Observa ignem loco munitionis hosti objiciendum præcipi: quod sæpe factitatum ex variis occasionibus, testis est historia. ignis excitati ab obsessis ut hic docemur, exemplum egregium apud Guilielmum Britonem in obsidione castri Guaillardi per Philippum Augustum libro VII Philippidos.

Postquam municipum nimius fragor impulit aures,
Illuc se vertunt; congestis undique lignis,
Ignem supponunt, ut sic aut ardeat intus,
Aut via non pateat, qua prodeat hostis ad illos.

Ad morandum verò hostem aliàs insecuturum, sæpissime accensum ignem legimus. Vide Cæsarem Gallici belli libro VIII: de Bellovacis Romanos fugientibus; Frontinum libro primo capite quinto; ubi non unum exemplum.

Τάφρον ἔνδοθεν ὀρύσσειν, ἵνα μὴ εἰσέλθωσι.) Si murus fuerit vel perforatus, vel dejectus, neque poterit hostis ab aditu submoveri, superest una spes in novis munitionibus interius ducendis, quæ in hodierna militia vocantur, *des retranchemens*; Livius sæpe hoc, *murum interiorem ducere*: cujus rei & inter belli præcepta monemur, & crebris in historia exemplis. antiquissimum est apud Thucydidem, à Platæensibus editum; qui mature extruunt interiorem, ac proinde angustiorem, murum *μηνοειδῆ*, hoc est lunari forma: quæ fere ejusmodi munitionum est figura, sicut pluribus alibi dicemus.

Ad Cap. 34, 35, 36. Igniariæ rationes, obsessis cognitu utiles & necessariæ, tribus hisce capitibus explicantur: quorum primo defensores docentur, ignibus hostes vexare: altero cavere ne sibi ignibus noceatur, atque adeo excitatum in suum damnum ignem exstinguere. tertio, de artificioso quodam igne agitur.

Χρὴ δὲ τοῖς προσενεχθείσαις χελώναις ἐπιχεῖν πίσσαν καὶ στυππεῖον καὶ θεῖον ἐπιβάλλειν.) Julius Africanus cap. XLVI Æneæ verba leviter immutata pro suis describens, vocem *στυππεῖον* non habet. In testudines machinasque alias propius muros admotas, ignes & res ignitæ, aut vehementer calefactæ conjici solitæ, duplici fine; sive ut machinas incenderent, sive ut machinarum impulsoribus, vel fodientibus muros sub ipsis, nocerent. non solum igitur titiones ac faces jaciebant, sed etiam aquam aut picem ferventem, oleum item fervens, & arenam calefactam. nam hæc & machinis erant infesta, & ex illis, nisi probe forent contextæ, in capita subtus facientium opus guttatim defluebant, diffi-

que

que illos cruciatibus afficiebant. Apollodorus. Τούτοις τῶν χελωνῶν ξύλοις ἀποκρεμασθήσονται διὰ τῶν τειχῶν, καὶ σανίδες προσηλωθήσονται. ἵνα μήτε ἄμμος θερμὴ, μήτε πίσσα, μήτε ἔλαιον ἐπιχεόμενον ἐπιστάζῃ τοῖς ἐργαζομένοις. arena autem candefacta quam vim habeat, & quam horribile sit tormentum, ex Olai Magni Historia disci potest, libro IX, cap. XXIV & XXX. multum enim hodieque gentes Gotthicæ in defensionibus urbium adversus obsidentes, eo telo utuntur. Quæ hic præcipiuntur ab Ænea, pix, stuppa, sulphur; & ligna tenuia, ut sarmentorum & virgultorum fasces, usitatissimæ τῶν πυρβόλων materiæ, jam inde ab antiquissimis temporibus, fuere. Lege Thucydidem in Platæarum obsidione. Porro picem, oleum cæteraque alia liquida & χυτὰ ut arenam, è lebete vel olla ansas prælongas habente, aut sartagine interdum, fundebant. Herodianus libro VIII vocat κοῖλα σκεύη λαβὰς ἐπιμήκεις ἔχοντα. veteres Græci ejusmodi vasa proprie ἀστιόχους nominarunt; cujus rei unicum testem habemus Hesychium. ἀστίοχος, ait, ἄγγος περιφερὲς, εἰς ὃ ἐγχέοντες πίσσαν καὶ θεῖον καὶ στυππεῖον ἠφίεσαν. quamquam & alia in eosdem usus parata ita vocarunt, ut ligna sulphurata vel picata. nam addit. ἔστι δὲ καὶ γένος λίνου καὶ ξύλου ξηροῦ καὶ πεπισσωμένου. Apollodorus parari jubet χύδηκας ἀγκειάτους, nec non ligna τεθειωμένα καὶ πεπισσωμένα. Observo etiam, ad liquida injicienda, quæ Philo appellat ὑγρὰ τεθερμασμένα, prælongis interdum usos fistulis, quas idem nominat, ἐνετῆρας. id nomen è libris Græcorum medicorum satis notum est. Vetus scriptor apud Suidam narrat, in prætoria nave Rhodiorum fuisse κημὸν πυρφόρον: id quoque vas simile fuit astiochis Hesychii. in sexto Polyæni Athenocles obsessus plumbum liquatum ἐν χαλκείοις προσαγαγὼν effundit è muris. Latini, ut Ammianus, in hunc usum adhibent qualos, corbes, & sitellas è ferro; alii amphoras; ut Cn. Scipio, qui bello navali, amphoras pice & tæda plenas, in hostium classem jaculatus est, ut narrat Frontinus libro IV.

Παρεσκευάσθω ξύλα, οἷον ὑπερμεγέθη δὲ πολλῷ μείζω.) Lego & suppleo *οἷον τόξα· ὑπερμεγέθη δὲ καὶ πολλῷ μείζω.* Rationem conficiendi malleolos, aut falaricas heic nos docet Æneas. Latini malleolos dixerunt compositionem certam rerum aptarum ignem concipere; nam ut Cicero etiam docet pro Milone & alibi, ad incendia malleoli comparabantur. Fiebant variis modis: aliquando sine alia arte stuppas, spartumve, aut similem materiam in liquefactam picem sulphurve intingebant, & colligatum fascem jaciebant. Nonius: *Malleoli sunt manipuli spartei, pice contecti, qui incensi, aut in muros aut in testudines jaciuntur.* Plane ex hac descriptione malleolum recte vocaveris illam ἐσχεδιασμένην σύνθεσιν cujus modò auctor noster meminit: constabat enim è pice, stuppa, sulphure & virgultis in unum fascem colligatis. Sed alii fuêre malleoli, ad quorum confectionem plus adhibebatur ar-

tis. concinnabantur enim ad instar sagittæ, ut ait Vegetius. Ammianus ita describit in digressione de machinis poliorceticis, libro XXIII. *Malleoli teli genus; figurantur hac specie. Sagitta est cannea inter spiculum & arundinem multifido ferro coagmentata, quæ in muliebris coli formam, quo nentur lintea stamina, concavatur ventre subtiliter & plurifariam patens; atque in alveo ipso ignem cum aliquo suscipit alimento. & sic emissa lentius arcu invalido, (jactu enim rapidiore extinguitur) si hæserit usquam, tenaciter cremat: aquisque conspersa acriores excitat æstus incendiorum; nec remedio ullo quàm superjacto pulvere consopitur.* Æneæ descriptio brevior & obscurior; quam tamen de hoc genere malleorum non incommode acceperis. Sed & ad falaricam auctoris verba possunt trahi; non illam quidem posterius inventam, quæ ballista mittebatur; sed quæ manu instar jaculi. nam Æneas ad hoc telum ligna vult parari ὑπερμεγέθη, hoc est longissima, cujusmodi est hastile falaricæ in descriptione Liviana & Vegetii: ideo cum fulmine comparat Æneas. Virgilius de Turno:

Sed magnum stridens contorta falarica venit,
Fulminis acta modo.

Καὶ εἰς μὲν τὰ ἄκρα τοῦ ξύλου καὶ ἄνω καὶ κάτω χωρὶς πυρὸς σκευασίας ἰσχυρὰς.) Deest verbum ἐπίθες, aut aliud. τὸ χωρὶς refero ad antecedentia verba. intellige autem materias ad incendium collocatas non in extremis quidem teli, sed ad extremitates hinc inde, vacuo spatio in medio relicto ad prehensionem teli & conjectionem. Quoniam verò diserte subjicit Æneas, hoc telum πυρβόλον eam habuisse figuram, quæ ab antiquis fulmini tribuebatur: videntur utrinque illius extrema cuspidibus trisulcis fuisse præfixa. nam κεραυνοὶ ab utraque parte erant τριγλώχινες, ut sciunt qui animi saltem caussa veteres nummos, & alia antiquitatis monumenta inspexerunt. ea spicula valebant πρὸς τὸ ἐμπαγλῶσαι, sicut ait noster; semel enim adactum firmiter hęrebat: quod in falarica Livius, in malleolo Marcellinus observant.

ἔπειτ' ἄν τινες ὦσι τῆς πόλεως ξύλινοι μόσσυνες, ἢ τοῦ τείχους.) Potest abesse dictio ξύλινοι. nam ut apud Latinos falas qui dicit turres intelligit ligneas; sic qui μόσσυνας apud Græcos. ex libris geographorum, & poëtarum, qui iter Argonautarum descripserunt, satis compertum est, unde Mosynœci accolæ Ponti sic fuerint dicti. Dionysius Halicarnasseus libro primo de hoc populo: οἰκοῦσι ἐπὶ ξυλίνοις, ὥσπερ ἐν πύργοις, ὑψηλοῖς σταυρώμασι, μόσσυνας αὐτὰ καλοῦντες. Nicetas in Alexio Comneno, libro primo: πολλοὶ τῆς πατρίδος ἄγχιστα πηξάμενοι μόσσυνας, οὕτω δυσχερῶ τῷ Πέρσῃ, προσιέμεναι.

Ἐὰν δὲ ἐμπρησθῶσι πύλαι:) Lege Vegetium, libro IV capite quinto. Sequentia Æneæ verba ita scribi oportuit: προσφέρειν δεῖ ξύλα, καὶ ἱμᾶς. neque aliter describit Africanus, cujus caput XLVII mera est hujus Æniani descriptio.

Ἐὰν

Ἐὰν δέ τινες πολέμιοι . . . . . ταῖς ἐμπιμπρεμέναις ἰσχυραὶ σκευασίαι πρὸς τὸ πῦρ, σβεννύειν χρὴ αὐτὸ ὄξει.) Æneæ mentem exprimere conati sumus: verba præstare non possumus. Julius Africanus capite XXXIX sententiam non verba ipsa descripsit. Ait enim. *ἐὰν ἡμῶν οἱ πολέμιοι πυρὶ κατασκευάσωσι τεῖχος, ἤ τι ἕτερον ἐμπρήσουσι, πῶς σκεδάσαι δυνάμεθα; σκεδάσομεν αὐτὸ συντόμως καταχέοντες ὄξος*, desumi ista ex Ænea probant sequentia apud Africanum. Aceti vim præcipuam esse ad restinguendum incendium, & pueri sciunt.

Μᾶλλον δὲ τὸ προαλείφειν· τούτου γὰρ πῦρ οὐχ ἅπτεται.) Non solum ipsum per se acetum ignem restinguit, sed etiam aceto illita, aut in eo macerata, ignem respuunt. iccirco Vitruvius & Hero mechanicus coria quibus machinę circa teguntur paleis jubent farciri, in aceto maceratis. Sisenna apud Nonium: *Puppes aceto madefactis centonibus integuntur.* Non prætermittendus Philonis mechanici locus: *ἵνα μὴ ἐμπίπρηται μήτε τὰ μηχανήματα, μήτε αἱ ἐπιβάθραι, μήτε αἱ χελῶναι, ταῖς σιδηραῖς καὶ χαλκαῖς χρηστέον λεπίσι, καὶ ταῖς μολιβδαῖς κεραμίσι· καὶ τὸ φῦκος διερὸν εἰς δίκτυα ἐμβαλόντα, καὶ τοῖς σπόγγοις νοτεροῖς, καὶ τοῖς κῳδίοις ὄξει βρέξαντα, ἢ ὕδατι, ἢ ἰξῷ· ἢ τῷ αἵματι τέφραν μίξαντα ἀλείφειν τὰ ξύλα. ne machinæ crementur, neque epibathræ, neque testudines, tegulis (*squamas alii dicunt,*) utendum est ferreis, æreis, plumbeis. aut humente alga, ubi eam in retia conjeceris: vel spongiis madentibus: potes & velleribus, postquam illa aceto madefeceris, aut aqua, aut visco: vel sanguine ligna inungito, cui cinis fuerit permixtus.* meminit algæ adversus incendium Vitruvius in simili sermone. Hero vero plane ut Philo, retia jubet repleri vel musco humido, vel algæ specie, quam thalassoprason dicunt. Cæterum Æneæ verba pene ad verbum videtur descripsisse & Polyænus libro sexto in Athenocle: *ἄριστον κώλυμα πυρὸς ἐπαλειφόμενον ὄξος. ἥκιστα γὰρ τούτου πῦρ ἅπτεται.* . . ubi etiam habes de spongia quod modò referebamus è Philone: *κώλυμα πυρὸς σπόγγος ὕδατος πλήρης προσηρτημένος.* Addit Polyænus, fuisse qui machinas ab ignis periculo servarent *χοῦν καὶ πηλὸν τετριχωμένον προσπλάσσοντες*: intelligit argillam cum capillo subactam, quę olim solita ad eam crassitudinem machinis induci, ut ignis omnino non posset eis nocere. auctor Vitruvius libro X. cap. XXI è Græcorum libris. Apollodorus non uno loco terram pinguem hoc nomine commendat, & quidem mixtis capillis. qua de re ita scribit: *ταύταις πάσαις ταῖς χελώναις, πυκνοὶ ἐμπηγνύσθωσαν ἧλοι πλατυκέφαλοι, οἳ γῆν καθέξουσι λιπαρὰν μεμαλαγμένην, μὴ ἔλαττον δακτύλων δ τὸ πάχος, ἐπικεχρισμένην τοῖς πλαγίοις τῆς χελώνης τείχεσι αὐτῆς μιγήσονται· ἵνα τηρήσωσιν αὐτὴν ἀρραγάδωτον.*

Τὰς δὲ κατασβεννύσας ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἔχειν περὶ τὸ πρόσωπον ἔρυμα.) Africanus; *τοὺς δὲ σβεννύντας ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων δεῖ περὶ τὸ πρόσωπον ἔχειν*

ἐρυμάτων, ἵνα ἧσσον ὀχλῶνται). ita in meo codice locus describitur. melius ἔρυμα.

Αὐτὸ δὲ πῦρ σκευάζειν ἰσχυρὸν, ὧδε, ὅπερ οὐ πάντη κατασβέννυται.) Non satis liquet, quò spectent hoc brevi capite comprehensa; utrumne auctor, materias igni concipiendo aptas simpliciter recensere propositum habeat; an rationem docere voluerit, aut saltem indicare, conficiendum ex illis genus aliquod ignis artificiosi. nam illa verba πῦρ σκευάζειν, quis neget doctrinam πυρὸς σκευαστοῦ spondere? ita Græci vocant, quem pyrotechnæ nostri vocant ignem artificiosum. quidam *ignem Græcum*. Cedrenus in Leone iconomacho, de miseris quibusdam monachis loquens; οἳ καὶ προσαπελάσαντες τῷ Βυζαντίῳ ἐτελεύτησαν, ἐμπρησθέντων αὐτῶν ἐν τοῖς ναῶν τῷ σκευαστῷ πυρί. intelligit autem Cedrenus, ignem artificiosum paullo antè à Callinico architecto excogitatum, qui illud inventum ex Heliopoli Ægypti ad Constantinum Pogonatum attulerat. auctor Zonaras, & Cedrenus ipse; qui *marinum ignem* vocat, quia in mari durabat. Sic ille: τότε Καλλίνικος ἀρχιτέκτων ἀπὸ Ἡλιουπόλεως τῆς Αἰγύπτου προσφυγὼν τοῖς Ῥωμαίοις, πῦρ θαλάσσιον κατασκευάσας τὰ τῶν Ἀράβων σκάφη κατέπρησεν ἐν Κυζίκῳ, σύμψυχα κατακαύσας αὐτά. αὐτὸς οὖν ἐστὶν ὁ τὸ θαλάσσιον πῦρ ἐφευρών. Historia Miscella libro XIX. ita hæc expressit: *Tunc Callinicus architectus ab Heliopoli Syriæ ad Romanos profugus venit, qui marino igne confecto, Arabum vasa exussit, & una cum animalibus incendit.* alii vocant πῦρ ἔντεχνον vel ἐντέχνως κατασκευασθέν. plures dicunt πῦρ ὑγρὸν *ignem humidum*, quod inter humida, & humores ipsos vivat. ut Zonaras in Pogonato, Nicetas in Isaaco Angelo libro primo. horum ignium apud veteres Græcos vel Latinos nullam mentionem invenio; sed olei quod incendiarium vocatum fuisse ait Vegetius libro IV, capite octavo. meminit & capitibus XVIII & XLIV. simile fuit etiam oleum è maltha quo defendisse mœnia sua Cyzicenos, oppugnante Lucullo, testis Plinius libro II. capite CIV. Julius Africanus operis sui Tactici caput XLV inscripsit, αὐτόματον πῦρ ἅψαι. eo docet rationem pharmaci conficiendi, quo si arma hostium aut aliud quid inunxeris, atque id postea radiis solis objeceris, incendio sponte excitato omnia sint conflagratura.

Ad Cap. 36. Docet quo pacto obsessi resistere hosti debeant, qui scalas muris aut cum maxime admovet, aut jam admovit. Recte Æneas machinis scalas adjungit, quæ revera expeditæ quædam sunt machinæ. itaque Græci Tactici & mechanici de his quoque accuratè scripserunt. Qui rationes capiendarum urbium explicabant, genera scalarum, fabricam earum, usum & pericula exposuerunt: noster nihil horum, sed id solum quod ratio instituti operis postulabat; quomodo adversus scalis utentes pugnandum esset. meminit tamen Æneas obiter cap. XXXVIII scalarum militarium è funibus nexarum, quas Latini

quidam

quidam historici *scalas lineas* vocant. de his multa Hero. sed nemo hoc argumentum uberius tractavit quàm Apollodorus. ex quo pauca visum huc transferre. Τῶν προειρημένων μηχανημάτων εὐχερέστεραι εἰσὶν αἱ κλίμακες, καὶ εὐπόριστοι, καὶ εὐεργεῖς, καὶ εὔχρηστοι, καὶ εὐδιόρθωτοι. ἐπικινδυνεύουσι δὲ πλεῖον μᾶλλον, καὶ ὅλαι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν τειχοφυλάκων. ἅλωσιν γὰρ οὐ μόνον αὐτῶν δυσχερῆ, ἀλλὰ καὶ τῶν χρωμένων αὐταῖς ἔχουσι. προστιθέμεναι γὰρ τοῖς τείχεσιν, ἢ ἀνέλκονται, ἢ ἐξωθοῦνται, ἢ κατάγνυνται, ἢ τὸ ἔσχατον, οὐκ ἐῶνται προστεθῆναι. οἵ τε ἐπιβαίνοντες αὐταῖς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι πέρατος κινδυνεύουσιν, ὑποκείμενοι τοῖς βλήμασι. προσκόψαντες δὲ ὅλως, ἢ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς, ἵνα ὑψηλὸν ἔχουσι τὸ πτῶμα, ἐξωθοῦνται, καὶ συμπίπτουσιν αὐτῇ· ἢ ἐπιβάλλεται αὐτοῖς βάρη ἐγγὺς οὖσι τῶν τειχῶν· καὶ κατακρημνίζονται. οὔτε μὴν βοήθεια εὔχερος, ἀεὶ οὖσι ταπεινοτέροις τῶν πολεμίων. καὶ τῶν μὲν ἐν τῷ ὕψει ἑδραίως ἑστώτων· τῶν δὲ ταπεινῶν ἐπ' ἰσχνοῦ κανόνος, τοῦ βαθμοῦ τῆς κλίμακος. πρὸς τούτοις περισπῶνται, διὰ τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι τὰς ἐκ τῶν χειρῶν βοηθείας. *Expositis antè machinis faciliores sunt scalæ; faciles paratu, perfacilis fabricæ: magni res usus, & quæ inceptum facile perficiat: verùm eædem periculo magis quàm cæteræ machinæ sunt exposita; totæque adeo in potestate sunt eorum qui muros propugnant. neque enim ipsæ dumtaxat, sed etiam qui ipsis utuntur facile possunt in hostium potestatem venire. quippe dum muris admoventur, aut sursum ab obsessis attrahuntur, aut repelluntur aut franguntur, aut denique admoveri non sinuntur. jam qui per illas conscendunt, à principio ad finem usque periclitantur, telis hostium expositi. nam ubi ad summas scalas pervenerunt, aut majorem earum partem sunt emensi, undè casus eorum est altior, detruduntur, & cum ipsis scalis corruunt; aut postquam muris jam sunt proximi, pondera ipsis injiciuntur, quæ eos dent deorsum præcipites. Defendère autem sese, ascendentibus non adeo facile est: quum semper humiliores ipsi sint suis hostibus. præterea defensores quidem, in sublimi firmam stationem habent: horum verò, qui inferiores sunt, vestigia super exili radio insistunt, scalarum nempe gradu. adde, quod à defensione avocantur: quominus enim manibus suis sibi auxilio esse possint impediuntur.*

τότε ἀπῶσαι τοὺς ἄνδρας, ἢ τὰς κλίμακας ξύλῳ δικρῷ.) Furcas intelligit, quas ad id ipsum fieri solitas & Livius testatur. passim in historiis exempla.

Ἐὰν δὲ ἄρτι αὐτῇ ..... ἡ κλίμαξ.) *Si scalæ jam firmiter muris sint aptatæ.* hoc velle Æneam sequentia fidem faciunt. scripsit igitur vel hoc, vel simili modo. ἐὰν δὲ ἀρτίως ἑδρασθῇ, (vel προστεθῇ) ἡ κλί.

Ἐὰν δὲ ταῦτα μὲν δοκῇ εἶναι.) Omnino vox una deest. Lego ἐὰν δὲ ταῦτα μὲν ἀδύνατα δοκῇ εἶναι: vel δυσχερῆ.

Περιποιῆσαι καὶ οἷοι θύρετρον ἐκ σανίδων.) compagem plurium asserum invicem cohærentium, nominat θύρετρον ob formæ similitudinem. docet

igitur hac appellatione, fuisse illius tabulati figuram longiorem quam latiorem: ita enim fores fiunt & fenestræ. Sic accipiendum apud Livium scribentem ex Polybio in obsidione Ambraciæ; hosti cuniculos cavanti, modo cilicia prætenta, modo fores raptim esse objectas. nam fores istæ, sunt θύραι quales hic describuntur; id est, plurium tabularum compages. Sic Diodorus Siculus libro XVIII. θύρας ἐγκεκεντρωμένας appellat, id est, *fores aculeatas*, quas Plutarchus & alii σανίδας κεντρωτάς. Valerius Maximus libro III. *tabulas plumbatas habentes clavorum cacumina.* quia erant illæ tabulæ longiores quam latiores. meminit harum tabularum etiam Philo, & vocat simpliciter θύρας. Eadem quoque fecit caussa cur θυρεὸς Græcis dicatur, quod Romani scutum vocabant. erat enim verè oblongum, non autem rotundum, ut ἀσπὶς & clypeus.

Ὑποπροσθεῖναι τῇ κλίμακι τῇ προσφερομένῃ ....) ad sententiam perficiendam, necessario repetenda sunt illa, τὸ θύρετρον quæ tamen verba, facile ex præcedentibus quum suppleantur, aut nihil, aut aliud deest.

Ad Cap. 38. Cuniculorum faciendorum industria, oppugnantibus & repugnantibus ex æquo utilis. quemadmodum enim, qui obsident cuniculos cavant, ut subter muros in urbem pateat aditus: sic sæpe obsessi aut aggerem cuniculis leguntur subtraxisse, aut machinis adversariorum aliquo modo nocuisse. Fit etiam interdum, ut intra cuniculos utrinque certetur. quo genere pugnæ insigne olim fuit Ambraciæ obsidium, Polybio descriptum, ut in Fragmentis ostensum est, & Livio peraccuratè. Polyæno quoque libro VI. Æneas verò hoc capite, instituto serviens suo, quæ de cuniculis differit, ad obsessorum utilitatem ac salutem refert. quædam tamen etiam in commune consulit. Descripsit ista pene ad verbum Africanus capite LV.

Ἐὰν δοκῇ ὑπορύσσεσθαι .... ὡς βαθυτάτην ἔξωθεν καὶ τάφρον ὀρύσσεσθαι.) Videtur deesse τὰ τείχη, aut simile quid aliud. Idem præceptum apud Philonem, clarius expressum. nam ait. si hostis cuniculos agere in urbem fuerit aggressus, in eo spatio, quod est inter muros & loricam exteriorem, fossam tantæ altitudinis esse ducendam, quanta est pars murorum, quæ terra tegitur: ἀντὶ τὰς μεταλλείας ὀρυκτέον ἐστὶν ἀνὰ μέσον τῶν τειχῶν καὶ τοῦ προτειχίσματος ἱκανὴν τάφρον, ἡλίκην ἐστὶ τὸ βάθος τῶν θεμελίων, τὸ κατὰ γῆς. ἵνα φανεροὶ γινόμενοι οἱ ὑπορύττοντες ῥᾳδίως διαφθείρωνται, καὶ μηκέτι τοῦ τείχους πλησιάζωσι.

Καὶ οἱ ὑπορύσσοντες ἀρθῶσι) legi cum vertebam, ὀφθῶσι. nam ἀρθῶσι tollantur, qui rectè exponam, non video. mox scribe, τείχεσι λίθοις, non λίθους.

Ἐὰν δὲ τὰ ὑπορύγματα τῆς τάφρου προσαπτίσῃ.) Scribendum, τῇ τάφρῳ πρ. *si cuniculus obsidentium inciderit in fossam ab oppidanis cavatam.* ita describit etiam Africanus. huc pertinent Philonis hæc: Δεῖ τοὺς

ὑπο-

ὑπορύξεται τῶν τειχῶν λάθρα χρῆσθαι, καθάπερ καὶ νῦν χρῶνται μεταλλεύοντες. ἐὰν δὲ ἀντιμεταλλευόντων τὸ ἔνδοθεν συντρηθῇ, ἢ εἰς λεπτὸν συνέλθῃ τὸ ὄρυγμα, χρήσιμον ἐστὶ τοῖς βουπόροις κέντροις, καὶ ταῖς ζιβυνίαις, καὶ τοῖς τρισπιθάμοις καταπέλταις, καὶ τοῖς διμναίοις πετροβόλοις. καὶ καπνιστέον τοὺς ἐν τοῖς μετάλλοις ὄντας. κοινὰ δέ ἐστιν ἀμφοτέρων ταῦτα, καὶ τῶν πολιορκουμένων καὶ τῶν πολιορκούντων. *Quoties subter muros cuniculi cavantur, occulte id faciendum, uti sane cunicularios hodie facere videas. quod si oppidanis contrarium cuniculum ducentibus, foramen extiterit, aut ad intervallum tenue cavatio fuerit perducta; aculeis utendum quales bubulci gestant, & sibynis, necnon catapultis trium spithamarum, & ballistis petrariis, quæ onera duum pondo jaculentur: fumo item vexare eos oportet, qui sunt intra cuniculos. atque hæc monita, cum ad obsessos, tum ad obsidentes, ex æquo pertinent.* Sed hæc praxis melius docuerit, quam habes apud historicos sæpe descriptam: in illa præsertim, cujus jam memini, Ambraciæ obsidione, hac maxime re memorabili, apud Livium fuse exposita lib. XXXVIII. inde pete.

Ηδη δὲ τινες καὶ σφῆκας καὶ μελίσσας εἰς τὸ διόρυγμα ἀφέντες ἐλυμήναντο τοὺς ἐν τῷ ὀρύγματι ὄντας.) O sollertiam hominum prorsus admirandam in sua salute, aliena pernitie procuranda! parum erat, quod equos, asinos, canes, feles, tauros, sues, camelos, elephantos, ipsos denique leones, sibi militare sæpe compulerunt; nisi ipsas etiam apiculas, condocefacerent in hostes pro se pugnare. Hoc verò mortales non raro factitasse, & vetus historia testis, & recens. de vetere scimus jam, id affirmante hoc loco Ænea. quare etiam Julius Africanus postquam docuit cunicularios fumo esse opprimendos; alterum hoc, velut ἐγκύκλιον in eosdem telum affert in medium. λυμανεῖ δὲ, inquit, τοὺς ὀρύσσοντας, σφῆκας, καὶ μελίσσας ἀφεὶς εἰς τὸ διόρυγμα. *cunicularios vehementer vexaveris, si vespas & apes in cuniculum immiseris.* de recentis verò historiæ scriptoribus, non unum sed plures possumus laudare, qui urbes obsessas apum præsidio defensas memoriæ prodiderint. Sed legant studiosi quæ super ea re eruditè observata sunt à præstantissimo viro, Philippo Camerario Joachimi τοῦ πάνυ filio.

Αμφέστιν Βαρκαίους πολιορκοῦντα,) Multi hujus historiæ meminerunt: sed ante omnes Herodotus, unde & noster habet. locus est in Melpomene.

Ασπίδας χάλκωμα ἐπιφέρων .... τοῦ τείχους ἐπιὼν προσίσχειν πρὸς τὸ ἔδαφος.) Nihil videtur desiderari; sed προσίσχειν legendum, non προσίσχειν. clarius pater historiæ: τὰ ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιχάλκῳ ἀσπίδι, ὧδε ἐπιφρασθείς. περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τείχεος, προσίσχε πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλεος.

Οθεν καὶ νῦν χρῶνται αὐτῷ ἐν τῇ νυκτὶ γνωρίζοντες εἰ ὑπορύσσεται.) χρῶνται, non referendum ad Barcæos, sed ad communem hominum usum.

usum. mansit enim inter Græcos consuetudo explorandi cuniculos, admoto ad locum suspectum æramento. de Ambraciotis hoc ipsum narrat Polyænus in sexto. Anonymus scriptor, quem multa ex Polybio descripsisse in Fragmentis monebamus, ita scribit: *ἐπειδὴ βάθος ἔχει ἱκανὸν ἡ τάφρος, ἑξῆς ἔθηκαν παρὰ τὸ ἔνα τεῖχος τῆς τάφρου ἐγγὺς τοῦ τείχους χαλκώματα συνεχῆ, λεπτότατα ταῖς κατασκευαῖς, οἷον λεκάνας, καὶ ἕτερα ὅμοια τούτοις καὶ παρὰ ταῦτα διὰ τῆς τάφρου παριόντες ἠκροῶντο τοῦ ψόφου τῶν ὀρυττόντων ἔσωθεν. ἔπειτα ἐσημειώσαντο τὸν τόπον, καθ' ὃν ἐδήλου τινὰ τῶν χαλκωμάτων διὰ τῆς συμπαθείας. ἀντήχει γὰρ πρὸς τὸν ἐκτὸς ψόφον.*

Χρὴ δύο ἁμαξῶν τοὺς ῥυμοὺς εἰς τὸ αὐτὸ δῆσαι.) Plaustrorum compages, hic descripta, vineæ militaris, aut testudinis *ἀρυκτίδος* usum præstat: sed leviore opera est parabilis. Alius fuit plaustrorum usus in muniendo: qua de re multa nos in Commentariis Polybianis.

Ad Cap. 38. Monita proponuntur propugnatoribus tunc maxime observanda, quando res cum hoste geritur, per murorum ruinam irrumpere conante.

Χρὴ διατετάχθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει μαχομένους τρία μέρη.) pro *εἰς τρία μέρη.* sic capite XXIII, *τρία μέρη αὐτοὺς διῃρημένους δεῖ ἐνεδρεῦσαι.* hæc tributio copiarum in tres partes, in plerisque bellicis facinoribus, maxime autem in obsidione toleranda, hodieque est usitatissima. Est vero diversa hęc partitio ab illa, de qua primo capite. illa ex omnibus fiebat, qua civibus, qua peregrinis militibus: hęc ex solis militibus: illa ad universum obsidionis tempus pertinuit; hæc ad diem pugnæ, & adsultus.

Τὸ γὰρ ἐπιὸν μᾶλλον οἱ πολέμιοι φοβοῦνται τοῦ ὑπάρχοντος καὶ παρόντος ἤδη.) Ne hoc quidem vulgaris prudentiæ est preceptum. Vult Æneas præsto esse duci selectorum militum manum, ut quamcunque in partem hostis ingruerit, subsidium recens eò possit submittere. isti sunt quos *ἐφέδρους* Græci vocant. de quorum necessitate & summa utilitate multa disserimus in lucubrationibus Polybianis. Æneas veram caussam paucis hic aperit, cur sæpe manus parva *ἐφεδρευόντων* subsidio veniens, sit quàm efficacissima. ea autem est, quoniam ut Vegetius scribit, *subita conterrent hostes, usitata vilescunt.* aperte autem Æneas Thucydidem imitatur; apud quem Brasidas subsidium disponens post pugnam inchoatam superventurum, ait: *ἐλπὶς γὰρ μάλιστα αὐτοὺς οὕτω φοβηθῆναι· τὸ γὰρ ἐπιὸν ὕστερον, δεινότερον τοῖς πολεμίοις τοῦ παρόντος καὶ μαχομένου.*

ἐν οἷς δὲ καιροῖς ἕκαστα τούτων δεῖ περαίνειν, ἐν τοῖς Ἀκούσμασι γέγραπται.) Priscis temporibus, cum vel nullæ vel paucæ adhuc legitimæ historiæ extarent, studiosi doctrinæ homines exempla proposito suo convenientia, quæ fando acceperant, ad subsidium memoriæ sibi aliisque adnotabant; eaque scripto mandabant. hæc sunt quæ *Ἀκούσματα* vocabant, hoc est, *auditiones* vel historias auditas. extat liber Aristotelis quem

vulgo

vulgo Περὶ ἀκουσμάτων θαυμασίων inscribunt; quum verus index sit, Ἀκούσματα θαυμάσια. is liber ad doctrinam parandam & cognoscenda naturæ miracula est à philosopho compositus. qui versabantur in rebus agendis, similium observationum collectionem ad prudentiam colligendam referebant: quæ περὶ τὰ πρακτὰ quum versentur; ad vitam hominum attendere, & facta eorum qui res gerunt adnotare; hoc verò est prudentiæ operam dare. Propterea philosophus in primo civilis doctrinæ monebat viros politicos, ut diligenter attenderent τοῖς λεγομένοις σποράδην, δι' ὧν ἐπιτετυχήκασί τινες, *divulgatis exemplis eorum, quibus consilii alicujus experientia bono cesserit.* id quod diligentissime ipsum fecisse alibi docemus. Non dubito pertinuisse eodem librum hunc Æneæ, quem Ἀκούσματα inscripserat. eo complexus erat auctor, ut apparet ex hoc loco, sylvam magnam exemplorum ad rem militarem pertinentium. quæ quidem ille ita digesserat, ut facile possent lectores discere, quæ consilia, quos exitus habere soleant: quæ pericula, quibus remediis indigeant: nam id Æneas non obscure heic significat. Quemadmodum autem omnes historiæ, quibus refertissima sunt Politica Aristotelis, ex ejusdem CLVIII Politiarum libris sunt petita; sic omnia exempla quibus usus fuerat Æneas in hoc & aliis de re bellica libris, ex hoc libro Ἀκουσμάτων videntur ab eo fuisse desumpta. quod declarant illa verba capitis XI. *ἐνδείκνυνται δὲ ἑξῆς αἱ ἐπιβουλαὶ ἐν τῇ βίβλῳ.* *Liber* enim, ut ibi dicebamus, hic est Ἀκουσμάτων commentarius; cujus etiam mentionem facere videtur XXII capite & XXVIII.

Χερμάδια μὴ ἐπιτρέπειν ἀκαίρως ἀφιέναι.) χερμάδια opponuntur ἁμαξοπληθέσι, id est manualia plaustralibus sive molaribus, de quorum dejectione dictum est cap. XXII. quare autem minora saxa parcè velit jaci, caussam non adfert. tale quid jam supra monebat, capite XXII, & XXVI repetebat.

Καταχρεμαννύειν χρὴ ἐν κοφίνοις ἄνδρας.) Etiam apud Vegetiū homines deponuntur funibus ex urbis obsessę muris, ac rursus levantur in murum: non tamen ut saxa conjecta colligant; sed ut machinas incendant.

Κατακρεμασθέντων....) Videtur deesse vox κοφίνων. duos modos affert demittendi homines, & rursum levandi vel per corbes, vel per scalas è funibus confectas; quo de genere scalarum plura dicere nunc studio brevitatis omittimus.

Ad Cap. 39. Tres heic rationes docentur obsessi, hostem inducendi in fraudem prima est, cum simulata fuga allicitur intra muros & fossa ad id ipsum facta decipitur: altera, cum admissus item intra mœnia, porta cataracta dejecta intercluditur ei reditus: tertia fit per laqueos extra urbem extructos, qui ingeniosa arte à defensoribus ducūtur & reducūtur.

Χρὴ δὲ πολιορκουμένους καὶ τὸ τοιοῦτο τεχνάζειν ἐν τοῖς πύλ.) Julius Africanus capite LVII, ita describit. Τοὺς πολιορκουμένους οὕτως δεῖ δολιεύ-

ἀδικεῖσθαι. ἐν ταῖς πύλαις εἰς τὸ ἔσω μᾶλλον μέρος ὀρύξαντας τάφρον ἔνθεν καὶ ἔνθεν πάροδον λιπεῖν. & cætera uſque ad *κεκρυμμένης οὔσης.* non enim plura deſcribit.

Ορύξαντας τάφρον ἔνθεν καὶ ἔνθεν πάροδον λιπόντα.) Commentum ingenioſum, minus tamen uſitatum. Sæpius enim legas, foſſam ramis & frondibus contectam; aut vias omnes tribulis & muricibus redditas eſſe infeſtas, noto tramite relicto, in quo nulla fraus præſtructa. ſimulatione verò fugæ hoſtem in locum inſidiarum allicere, plane tranſlatitium eſt ſtratagema.

Καὶ φθείρεσθαι ἔσω τῆς πόλεως ἐν τῷ καιρῷ ..... τούτων δὲ εἶναι σ.) Diſtinguo & ſcribo: *καὶ φθείρεσθαι ἔσω τῆς πόλεως. ἐν τῷ καιρῷ δὲ τούτῳ δεῖ εἶναι συντεταγμένους ἕνα καὶ ἐν ταῖς διόδοις, καὶ πρὸς τοῖς ὀρύγμασιν, ἐν ταῖς τῶν πυλῶν χώραις. ἐὰν δὲ κτλ.*

Καὶ βουλὴ αὐτοὺς ἔχειν,) Melius *ἴσχειν.*

*Χρὴ ἑτοιμάσθαι κἄνωθεν ἀπὸ τοῦ μεσοπύλου * πύλη πυλαὶ ὡς παχυτ.*) Corruptiſſima lectio. non dubito de porta cataracta agi. Lego igitur *χρὴ ἑτ. ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ μεσοπύλου πύλην ὡς παχυτάτην.* Cataractarum antiquiſſimum eſt inventum Græcorum, ut nomen arguit, quo etiam Livius eſt uſus. Vegetius ita deſcribit libro IV capite quarto, ubi docet quomodo caveatur ne portæ ſubjectis ignibus exurantur. *Sed amplius prodeſt, quod invenit antiquitas, ut ante portam addatur propugnaculum, in cujus ingreſſu ponitur cataracta; quæ annulis ferreis ac funibus pendet; ut ſi hoſtes intraverint, demiſſa eadem, extinguantur incluſi.* Fores cataractæ, quas vult Æneas conſtare è lignis ſive tabulis craſſiſſimis, tollenonibus ſimilibuſve machinis attollebantur & dejiciebantur: quas è re Græci *ἀνασπαστήρια* appellant & *χαλαστήρια*; ut apud Appianum, libro *Εμφυλίων* quarto, de Xanthiorum urbe loquentem. ubi habes memorabile exemplum ejus utilitatis quam affert cataracta: duo enim Romanorum millia intercipiuntur, ac miſerrime pereunt.

Καὶ αὐτή τε.... τοὺς πολεμίους χρήσῃ μὴ εἰσιέναι.) Deeſt, opinor, verbum *ποιοῦσα.*

Βρόχους ἡμέρας μὲν κρυφαίους κατεσκεύασαν.) Radevicus de geſtis Friderici Imperatoris, libro II. in obſidione Cremenſium. cap. LVII. *Cremenſes quum ab excurſibus & audacia temere paullulum quieviſſent, alio ingenio, alioque commento noſtros fallere cogitant & ſubvertere. Quædam enim inſtrumenta fabricant, muſcipulis quidem ſimillima, ſed pro qualitate humani corporis fortiora, eaque per vias circa vallum diſpergunt; quibus ignari multi hærentes, aut capi facile poterant, aut occidi.*

Εστω δὲ ὁ μὲν βρόχος, ἁπλοῦς ὡς ἰσχυρότατον τὸ δὲ ἑλ.) Doli inſtrumentum hoc in tres partes diſtinguit Æneas. Sunt autem ejus partes revera duæ: una eſt *βρόχος* ipſe, id eſt laqueus, qui vincit & nexum tenet.

hunc

hunc vult esse ὅπλῳ ὡς ἰσχυροτάτῳ è rudente validissimo; ut vincti agitationem, nitentis evadere, & abrumpere laqueum sufferre valeat. altera pars est vinculum quod extenditur ab ipso laqueo ad manus trahentium. hoc vinculum Æneas in duas partes dividit: eam quæ laqueo proxima, quam appellat ipse τὸ ἕλκον, & è catena sine anulis ferreis constare vult, non fune; ne videlicet rumpi aut etiam abscindi à capto queat. modum hujus partis statuit Æneas duum cubitorum. altera pars vinculi est, quam manibus tenent auctores doli. hanc ipse appellat ὅθεν ἕλκουσι, & vult esse χοίνια, hoc est funem è junco aut sparto, aut alia qualibet bene firma funium materia. hanc partem vinculi Æneas docet aptandam intra munitiones aut muros, ὅπλοις ἢ κηλωνείοις, rudentibus validissimis, aut tollenonibus; ut magna vi attractus laqueus magis magisque astringat captum, atque adeo intra munitiones protrahat.

Ὅλως δὲ ἔσω καταχρέμαται κ.) *intus suspenditur*, hoc est, suspensus intro pertrahitur. *intro* autem potest intelligi, intra vallum, aut προτείχισμα, sive loricam, aut similes munitiones. vel etiam intra urbem. quod difficillimum esse quum videatur; auctoris tamen verba eò manifestissime nos ducunt.

Οἱ δὲ πολέμιοι ἐὰν ἀλ.) intellige plures adversarios, qui vincto opem ferre voluerint.

Οἱ ἔσωθεν κηλωνείοις χρῶνται καθιέντες.) *inclusi tollenonibus utuntur demittentes.* quid demittunt? milites, puto in corbibus qui vim vi repellant.

Ad Cap. 40. Proponuntur rationes aliquot supplendi militum defectus, quando major est urbis ambitus, quàm pro copia præsidii quod est intus.

Οἰκοδομεῖν ὕψ.) pro εἰς ὕψος. vel scribendum ὑψηλά, quomodo Julius olim Africanus descripsit capite LVIII. de addenda muris altitudine dictum est, capite XXXII. praxim habes apud Josephum Ἁλώσεως libro III. cap. XIII. Mox lego, ἐν ἀπορίᾳ γινόμενοι: & statim, φυλασσόντων ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ ..... ἅπασι μὴ ἔχοντες ὅπῃ καταβαίνωσι.) Lego & elegantem Hellenismum restituo, ἀλλ' ἀπορῶσι τοῖς πᾶσι. usitatius dicitur, ἀπορεῖν τοῖς ὅλοις.

Οὓς ἐνεδέχετο....) Deest verbum ἀπίστησε, aut tale quid. Est verò tyrannorum solenne institutum, quod de Dionysio hic dicitur. vide quæ narrat Polybius libro XIII de Nabide Lacedæmoniorum tyranno: & quæ in eum locum observamus.

Σινωπεῖς δὲ πρὸς Δατάμαν πολεμοῦντες.) Existimo Datamem hunc esse, qui Olympiade CIV Cappadociam regebat Regis Persarum Satrapa; quod è Diodori Bibliotheca discimus. meminêre Datamis & alii

multi

multi scriptores. vita vero erat descripta ab Æmilio Probo, sive is est Cornelius Nepos. Sinope urbs ad Pontum nobilis, modò Cappadociæ, modò Paphlagoniæ fuit attributa.

Τῶν γυναικῶν τὰ ἐπιτηδειότατα εἴδεα σκευάσαντες, καὶ ἐνδύματα ὡς εἰς ἄνδρας μάλιστα.) Rodericus Toletanus De Rebus Hispaniæ libro VII, capite XXIII. *Dominus Muriæ egrediens contra Arabes infeliciter est aggressus; & in urbis ambitu circumseptus, cum esset providus & discretus, fecit mulierum capita circumvelari ut in muris à foris apparentes, viri eminus crederentur, & vasa quæ manibus præferebant, lanceæ putarentur.*

Ἐὰν δὲ ὕλας ἐπὶ τῷ τείχει προσθέντες πλείους φαίνωνται) Africanus capite LIX describens addit, ut videtur, de suo, ἐπὶ τῷ τείχει ἢ χάρακι *super muris aut vallo castrorum.* non absurde: nam ut antea dicebamus, pleraque hoc libello contenta, defensioni castrorum, non minus conveniunt quam urbis.

Καὶ οὕτω φανοῦνται εἷς δύο) Africani codex, φαν. εἰς δύο. *tres circitores apparebunt duo.* sed non agit hic Aeneas de minuenda specie circumeuntium. qua de re extat apud Africanum caput LX castrensi rei accommodatum.

Περὶ ναυτικῆς τάξεως εἴρηται.) Tractationem de navali bello subjunxerat tractationi de obsidione toleranda; quia urbes maritimæ mari, non minus quam terra, possunt obsideri. idem & Vegetius fecit; cujus liber quartus, & πολιορκητικὸς est & ναυμαχικός. Fecerat idem etiam Philo mechanicus, sicut ex iis constat quæ hodie leguntur in fine commentarii Poliorcetici illius.

R E-

RERUM ET VERBORUM IN NOTIS AD ÆNEAM PRÆCIPUE MEMORABILIUM INDEX.

Leo-

Ρόμβοι

FINIS.

